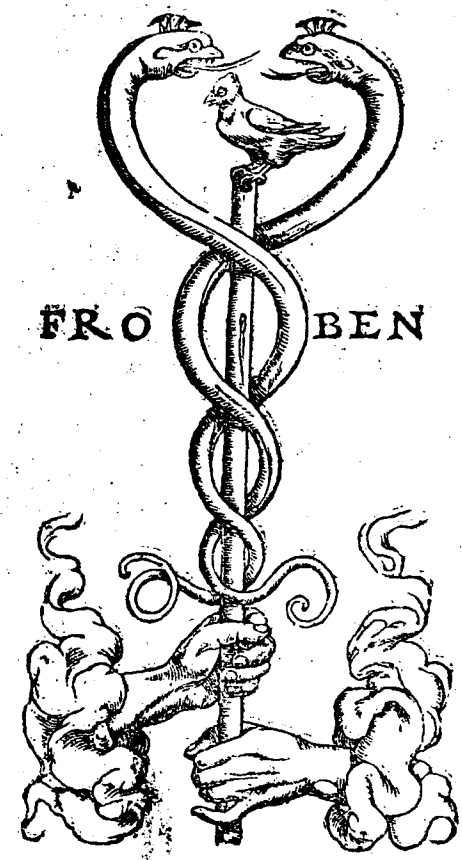

72-5145

DIVI
 LAVRENTII IVSTINIA-
 NI, PROTOPATRIARCHAE VE-
 NETI OPERA, NUNC PRIMVM BIBLICIS AL-
 LEGATIONIBVS IN MARGINE ANNOTATIS, AC DV-
 plici Indice, altero rerum uocumq, altero locorum Scripturae passim explicatorum, ex-
 ornata: cunctis Theologiae tam professoribus quam studiosis, tum uerbi di-
 uini praconibus utilissima, quod sylvam differendi quacunq, de
 re ad pia et Christiana uita institutionem spectan-
 te copiosissimam subministrant.

Vita auctoris, & scriptorum ipsius catalogus, operi praemissa sunt.

DE LA LIBRERIA
 DEL REAL COLEGIO MAYOR
 Reunido de Santa Cruz, y
 Santa Catalina.
 E. 4.º C. 88 N. 11.

BASILEAE, M. D. LX.

BIBLIOTECA
 UNIVERSITARIA
 GRANADA

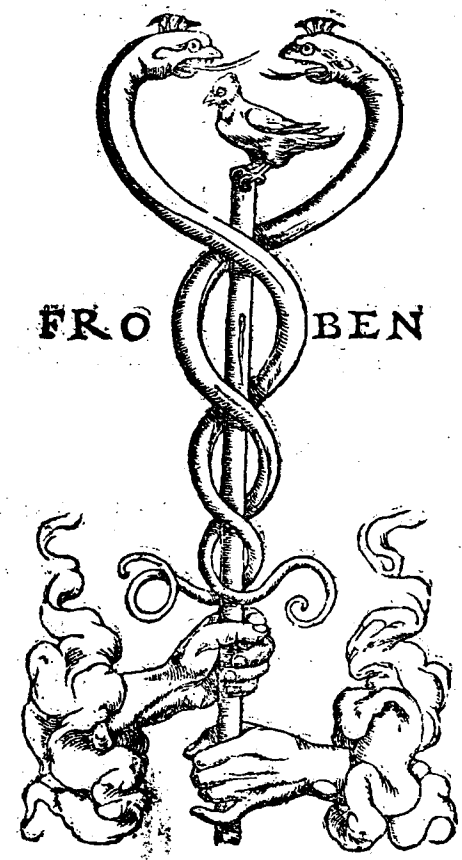
BIBLIOTECA UNIVERSITARIA
 GRANADA

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26

72-5145

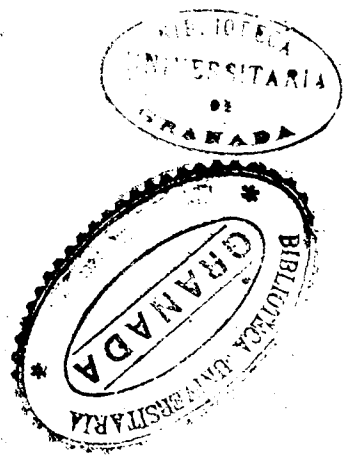
D I V I
LAVRENTII IVSTINIA-
NI, PROTOPATRIARCHAE VE-
NETI OPERA, NUNC PRIMVM BIBLICIS AL-
LEGATIONIBVS IN MARGINE ANNOTATIS; AC DV-
plici Indice, altero rerum uocumq, altero locorum Scripturae passim explicatorum, ex-
ornata: cunctis Theologiae tam professoribus quam studiosis, tum Verbi di-
uini praconibus utilissima, quod sylvam differendi quacunq, de
re ad pia et Christiana vitae institutionem spectan-
te copiosissimam subministrant.

Vita auctoris, & scriptorum ipsius catalogus, operi praemissa sunt:

DE LA LIBRERIA
 DEL REAL COLEGIO MAYOR
 Reunido de Santa Cruz, y
 Santa Catalina.
 E. 4.º C. 88 N. 11.

BASILEAE, M. D. LX.

212-57
D. LAURENTII IUSTINIANI
Elogia.

PAMPHILVS SAXVS
Mutinensis.

Que nobis laurus dat munera, rostra, triumphos,
Arcus, pyramides, sceptrum, theatra, duces:
Que quoq; iustitiæ ius, pacem, foedera, leges,
Ocia, diuina, dogmata, sacra, deos:
Laurus amica deis, scriptis Laurentius istis
Dat tibi diuina Iustinianus ope.
Nascitur hic natura suo cum semine, cælum
Fulget, agunt superi dona beata Iouis.
Firmat, alit, format, docet, improbat, allicit, auget,
Pontificem generat, iuraq; pontificis.
Re patrum princeps, Venetorum clarus in urbe
Patricius, summi clarior urbe dei.
Hec eme: donantur dederis si mille talenta:
Sumit enim dono sydera, quisquis emit.

IO. ANDREAS RVFVS
Calepius.

Qui pia ueridici uis noscere dogmata Christi,
Hoc lege purgato pectore semper opus.
Quod sacer & sacro struxit Laurentius ore,
Aliger in Venetis quæ Leo regnat aquis.
Is patrijs florens opibus, Patriarchaq; tantæ
Vrbis, in angusta religione fuit.
Totaq; dum sophiæ sua tempora commodat almae,
Hec monumenta sui non peritura dedit.
Que quicumq; leget, terris sciet ille relictis
Ire per ætherei regna beata poli.

BALTHASAR HELMERI-
cus Francus.

Si tibi iustitiæ fontes cognoscere curæ est,
Aspectuq; Dei tempus in omne frui.

Venetis in templo D. Petri Castelli, aræ marmoreæ imposita est imago
B. L. Iustiniani ad uiuum expressa, cum tali subscriptione:

BEATVS LAURENTIVS IUSTINIANVS,
PRIMVS VENETIARVM PATRIARCHA,
DIE VIII. IAN. M. CCCC. LV. (⊙)

Si quo sincero pietatis amore teneris,
Atq; pijs studijs haud inimicus ades.
Si cupis in superam Christi traducier aulam,
Heres æterni constituiq; boni.
Si sitis ac optas gelidos haurire liquores,
Languida ut oblato corpora fonte leues.
Si Phlegethonteam speras uitare Charibdim,
Cum mors sub legem te uocatura suam.
Hoc, rogo, sume pium flagranti pectore scriptum,
Atq; sacra hæc niuea dogmata fronte lege:
Que tibi sua uiloquo Laurentius ore recenset,
Syderea, adiutus Iustinianus ope.
Qui ueluti cuius affabilis atq; benignus,
Et cui cor placidum, mens moderata fuit.
Cuiq; impollutus sermo, castissima uita,
Cui non liuor edax, bilis amara fuit.
Vtq; inter Venetos re princeps, stemmate clarus
Insigni, patrijs diuitijsq; potens:
Sic quoq; distribuit nocturnas atq; diurnas
Impiger in uera religione uices.
Sic horis certis mysteria sacra peregit,
Almiferum cecinit per uigil ipse Deum.
Ergo hoc ueridicum fuluo preciosius auro,
Accipe opus, rutili ditia dona poli:
Cumq; aurora polo cæcam dimouerit umbram,
Voluito sollicita terq; quaterq; manu.
Non etenim nugæ narrat, quas Græcia solers
Audet commentis commemorare suis.
Hectora magnanimum, non seua incendia Troiæ,
Non Agamemnonias iactitat hocce rates.
Continet at leges, castæq; exordia uite,
Quidue Deo placeat displiceatq; Vale.

FINIS

REVERENDISS. IN
CHRISTO PATRI ET DOMINO,

D. ANTONIOTTO PALAVICINO GENVENSIS, DIVINA
prouidentia Episcopo Prænestino, S. Ro. ecclesiæ tituli S. Praxedis Car-
dinali dignissimo, uiro doctrina, pietate, sanctimoniaq; insigni, D. Hiero-
nymus Caballus Brixienfis, congregationis S. Georgij in Alga Venetia-
rum generalis Rector, eius humilis seruus, reuerentiam suiq; re-
commendationem in domino debitam
& deuotam.

HIL est amplissime pater, quod etsi expugnari non potest, tamen non
aliquando oppugnetur. Id quod non in caducis solum fluxisq; rebus eueni-
re solet, quæ cum multorum singula esse nequeant, alteri eripiendum est,
quod quisq; sibi corripit. hoc autem absq; pugna fieri non potest. uerum &
in doctrinis ac disciplinis, honore ac gloria, optimis & multa ratione fir-
matis institutis: quorum etsi absq; alterius damno atque iactura multi diuites esse possunt:
nescio cur alij ista inuideant homines, nisi quod singulare nec æstimetur, nec est, quod tecum
alij quoq; possideant. Hinc fit, ut omnes alios errasse, se tantum recte dixisse, alios obscuros,
se nobiles, alios peccatores, se uero iustos esse pleriq; monstrare contendant: ac proinde in ali-
os inuehantur, rati, quod non est, si alij maledicant, si imponant, si detrahant, si eripiant: su-
peresse ut ipsi soli existimentur boni, innocentes ac beati. Verum non assequuntur quod uo-
lunt. Sapientes enim, quorum maxime (non autem imperiti uulgi) iudicium expetendum
est, res ex earum natura, non ex uerborum sono metiuntur. Prima ueritas, qui Deus est, non
potest non fouere ac tueri ueritatem. Hanc ob rem sacrorum ordinum conseruatores ac uni-
uersales protectores ab summo Pontifice sunt instituti, qui creditos fidei suæ ordines custodi-
ant, protegant, defendant: & ad eos spectantia suo altissimo consilio moderentur. Quapro-
pter nemo unquam, mea sententia, ex ijs qui religiosa aliqua sunt familia, ut Canonicorum
& Collegiatorum (ut est nostra) & Regularium, monachorum siue Basilij, siue Benedicti,
fratrum tum Dominici, tum Francisci, rem suam tutam & securam esse uolet: quam non
auspice generali protectore suo efficiat & exponat. Quum itaq; clementissime pater & do-
mine superioribus annis in hominis Dei Laurentij Iustiniani, Veneti Patriarchæ primi ex
ijs, qui congregationem nostram à principio plurimum illustrarunt, suauissimis libris cõqui-
rendis haud parum laborauerim (nec labor iste meus inanis certe fuerit: quippe qui illius san-
cti uiri omnia fere scripta inuenerim, & inuenta emendari, emedata imprimi curauerim),
contare cæpi, cuius hæc lepidissima & Christianæ pietatis plena uolumina dedicarem.
Hæc rem accuratius disquirenti amplissima dominatio tua sese inprimis obtulit, cui iure
optimo deberentur. Quis enim diuum Laurentium nostrum (mecum dixi) maiori caritate
accipiet, gratiori studio extollet, attentiori uigilantia tutabitur, quam is, cui tota Canonicor-
um sancti Georgij in Alga congregatio præcipue est commendata: maximæq; curæ est.
Quis autem sit hic beatissimus Laurentius, pientissime pater, non conabor pluribus exponere:
quoniam ab reuerendâ dominatione tua pro singulari eius ingenij præstantia, & maxi-
mo rerum usu, longe melius ex eius codicibus, quam ex aliorum relatione cognitum iri non
dubitem.

dubitem. Laudantur sculptores et pictores, quorum archetypi ijs, à quibus deducti sunt, ad unguem quadrat: idq; causæ fuit, quod Alexander rex ab uno Apelle pingi, & fingi à Lyssippo tantum uoluit. Sed tamen non effingunt aut exprimunt mores aut actus, qui literarum uia imagine referuntur. At neq; alienæ uitæ scriptores ita sua oratione, ut illi ipsi de quibus scribitur, suis uerbis se ostendunt. Non enim alterius, sed loquela tua manifestum te facit. Cernere est igitur ex Laurentij libris, qualis ei animus fuerit. Nam quale corpus, quilibet è uulgo scire potuit. Quanquam etiam ex corporis facie animi habitus plerunq; dignoscatur: quæ etsi in multis fallat, in seruo Christi Laurentio non sefellit. Fuit enim, quemadmodum qui uidere hominem, testantur, statura procerior, gracili corpore, candidus, erectus, decorus, uenerando intuitu, & qui omni ex parte spiraret sanctimoniam, & uere terrestris angelus erat, ut etiam uidebatur. Id quod ex eius libris cernere est. At quispiam fortasse responderit, Sicut non est secundum faciem iudicandum: ita à labijs cor plerunq; distat. Sit sanè, ut aiunt. Certe absq; igne semper ardere, sine Deo semper de Deo loqui, est impossibile: ad tenuis & locum sanctitatem præ se ferre, non admodum est operosum, nullum tamen uiolentum est perpetuum. Dicunt quando de secularibus negocijs mundi more audire loquentem Laurentium: tota eius conuersatio semper in calis fuit. Nam unde (oro) tam mellita eloquia, uerba tam ardentia, tam excelsos sermones hausit, quos suis istis diuinis operibus sparsit? E seculi scholis? Ingressus in Deo acceptissimam congregationem sancti Georgij in Alga, uix prima rudimenta à præceptore didicerat: & tamen sacris in literis nil continetur, de quo grauisime tractare non posset. Si quando de Deo, de personarum trinitate, de prædestinatione, de incarnatione uerbi, de eucharistia mentionem facit, adeo catholice, pie, & sapienter loquitur, ut cuius theologo etiam eminentissimo faciat satis: quo fit, ut illum ingenio plus quam humano præditum fuisse non dubitem, & (ut de Hierotheo scribit Dionysius) doctum, non solum discipulum, sed etiam diuina patientem. Citra illa recondita sapientia, ad quæ diuini spiritus uehementia nonnunquam rapitur: omnia sunt riuus diuino lacte & melle manantes, caelestisq; torrentes uoluptatis. Placet ex ipsis librorum titulis confirmare quæ dicimus. Liber eius primus est De ligno uitæ, quod plantauerat Deus ab initio in paradiso: hoc est de diuina sapientia. Poterat ne sapientius quam à diuina sapientia scribendi munus auspiciari? O quam fulgentissimum solem in cunctis posthac agendis sibi proposuit. Hoc in libro de omni uirtute disputans, Stoicos omnes longo post se interuallo dereliquit. Hac sapientia illum, ut postea De disciplina monastica conuersationis, eiusq; perfectione scriberet, impulit. Hic liber necessarijs, pulcherrimis, & sanctissimis abundans institutis, nulli sacris initiato deesse deberet. Sequitur tertius liber De spiritali & casto connubio uerbi, et animæ: quo quid suauius auditu, effatu dulcius, delectabilius cogitatu? Hoc libro te in sponsa thalamum introducit, in quo Christus rationalis animæ ingenti captus amore illam in fide desponsat, in caritate suscipit, in spe interim nutrit. Videre libet perpetuum & inseparabile animæ cum Christo connubium: quod nisi animæ immortalis morte, quam tamen sola sibi inferre potest, interueniente dirimitur. Ne uerò meretrix anima prostituta desperet, audit à uiro illo uno Christo, cui uirgo casta exhibenda desponsa est: Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis, sed tamen reuertere, & ego suscipiam te. Hoc connubio qui adheret Christo, cum illo unus spiritus est. Nouerat hoc, qui probauerat Laurentius, cuius omnis cogitatus semper cum Deo, semper de Deo fuit. Intolerabile illi fuit diuelli à Deo suo, cui sic totus inhaerarat, ut eius caritate omnia metiretur: proinde flagrantissima eius erga Deum uoluntate,

ut in ligno uitæ altissimum intellectum contueri datur. Effertur quandoq; generosus hominis animus tali tantoq; dignatus contubernio: propterea habes à Laurentio De humilitate libellum. Quoniam insuper uix sciri potest, quoniam modo immortalis animus moriatur, excudit Laurentius De spiritali animæ interitu opusculum, in quo illam Christo inhabitante uiuere, deserente autem mori, edoceret. Scriptum insuper est: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Hanc ob rem ne animo deficeres, ne antiquo cum hoste dimicans loco cederes, habes à beato Laurentio opusculum De triumphali agone mediatoris Christi. Et quum in nullo mitiora sint intestina quam externa certamina, subiecit uenerabilis Patriarcha librum De interiori conflictu. Non multorum uerò est hisce in prælijs superare: propterea edidit De complacentia cordis. Quid singulis immoror? Ea omnia Laurentius scripsit, De corpore & sanguine Christi, De uita solitaria, De contemptu mundi, Fasciculum amoris in cæna domini, De officio pastoralis, De obedientia, De gradibus perfectionis: Sermones quadraginta, quorum quum quempiam recitari audisset quidam nostra ætate doctissimus uir, captus diuino stylo redundanti et copioso, non prius ex cænobio nostro discedere uoluit, quam totum exscripserit. Ea, inquam, omnia literis tradidit, quæ non nisi à sapientissimo tradi, non nisi à sanctissimo uiro sciri, & tam dulciter cogitari potuerunt. Venit igitur ad te amplissime pater & domine, Laurentius noster in libris suis uiuens, loquens, et de diuinis disputans, apud te diutius futurus, quam si per se aduenisset: si tamen aduenisset; quod ne credam, facit Eugenij quarti Pontificis max. summa autoritas, qua tamen uir sanctus nunquam adduci potuit, ut ad urbem se conferret, ueritus ne altius eueheretur: non quod tanti Pontificis paruifaceret imperiū, sed neque ipse summus pontifex hominem Dei, inuitum cogere uoluit. Venit ad te alter Anselmus aut Bernardus, quæ scio abs te omni uenerationis officio excipiendum, cum ob eius caelestem admirandamque doctriinam: tum ob eius innocentiam, religionem, pietatem, ceterasque omnes uirtutes, quarum nulla Laurentio patri defuit. Quum uerò angelicum hominem, uel humanum angelum amplexus, non nihil loquentem audieris, suos tibi carissimos filios commendabit pro singulari erga nos pietate, & egregia erga amplitudinem tuam fide, Vale.

BERNARDI IVSTINIANI, ORATORIS EXPOLITISSIMI,
in beati Laurentij Iustiniani, Veneriarum protopatriarchæ, ui-
tam ad monachos Carthusienses
PRAEFATIO.

L T S I non dubito, uenerandi patres, quin Patriarcha Laurentius sicuti uiuens solebat, ita etiã uita functus excipiet à uobis omni pietatis officio: iucundiorẽ tñ eius aduentũ esse existimaui, si rationẽ, qua suauissimus gratissimusq; hospes ad uos ueniat, cognoueritis. Nam quũ eũ à teneris annis dilexissẽ, plus etiã q̃ parentẽ, atq; illius discessu mœrẽs desiderarẽ aliquid solatiũ, optabã (ut amantiũ mos est) aliquã illius imaginẽ, non Pylippi quidẽ manibus, aut Apellis, sed quæ potius exprimeret & mores illius, & actiones, & uerba: quæ nisi literarũ uia (ut ita dixerim) pictura fideliter atq; perfecte representari nõ possent. Illud igitur unũ cupiebã: illud optabã: singulares illius celestesq; uirtutes, & cuius pontificum ueterũ merito nõ impares, præstantis alicuius ingenij literis illustrari. Quod quũ ipse mecũ sæpius agerẽ, sæpe etiã cũ his uenerabilib. patribus uestris, qui apud nos sunt, & præsertim cum angelici spiritus uiro Frãcisco Taruisano, præfecto uestri cœnobij, accidit inter nos officij quædã & pietatis plena cõtentio, Quũ orarẽ ego illũ, & ille contra me, ut aliquid de uita nostri pontificis scriberẽ, dicebã esse illi autoritatẽ, esse doctrinã, cõsueuisse per multos annos cũ Laurẽtio, multa uidisse, multa cognouisse, singulari caritate ac reuerẽtia ei fuisse deuinctũ. Vereri me præter ea dicebã, ne si ego scriberẽ, sanguinis propinquitas obesset fortasse Laurẽtij causę, & (uelut in foro solet) testimoniũ nepotis in causa patris suspectius haberetur. At ille eisdem contra me rationib. urgebat enixius, & facultatis, & consuetudinis, & amoris, atq; (ut est præstanti doctrina & usu rerũ) intueri iubebat Ambrosiũ, q̃ Satyri fratris laudes duob. libris cõplexus est, aspicere Bernardũ, qui Gerardo fratri inter ceteras nobilissimas super Cãtica homilias locum præcipuũ eius laudibus inseruit. Neq; Latinos solum memorabar, sed Græcos etiã. Nam & Chrysofomus parentis, & Basilius sororis uitas & laudes quẽadmodũ noster Aurelius Monicæ matris, psecuti sunt. An (præterea dicebar) si quotidie uides alienos, & externi generis homines cõcurrere ad illius sepulchrũ qui aut statuas, aut flores cerebõsue in testimoniũ uenerationis apportet, quid tandẽ tibi necessitudine nepoti, pietate filio, tantis illius beneficijs obstricto agendũ est? Te certẽ audiui, quum diceres, illũ tibi sæpe magnis in laborib. præsentis affuisse numine, quẽadmodũ promisit ipse tibi dũ migraret e uita. Nõne igitur, ad illius honorẽ & gloriam (nisi ingratiſſimus esse uis, & haberi) q̃ quid in te est, aut facultatis & ingenij, aut deniq; studij & diligentia, conferendũ? Hæc igitur ille quũ diceret non minus prudẽter quã amice, certe in memoriã redigebat, id ipsum usu accidisse fere per omnes ætates. Omitto em̃ priscos illos gẽtiles, ut Catonẽ, ut Cæsarẽ, ut Thucydidẽ, & Xenophonta, quorũ hi Græcis, illi Latinis literis res illustrauere suas, adeo nõ de amicis, aut propinquis, sed de seipſis scribere non dubitarunt. Dicã de nostris. Certe Athanasius Antonij, Martini Seuerus, Barnardus Malachia, Gregorius Basilij, Gregorij Chrysofomus scripsere uitas, aut discipuli omnes, aut amicissimĩ. Itaq; refragari iã non poterã summæ autoritatis exẽplis. Sed illa præcipue ratione nõ poterã, quã de illius erga me memorauerat beneficijs. Abijt em̃ optimus pater ea maxime tẽpestata, quũ me familiãq; meã turbulentissimĩ fluctus & procellę uarijs modis impeterẽt, ut mergi penitus necesse fuerit (tu scis bone Deus) nisi inuocatus semper à me benignissimus pater in tãtis malis atq; periculis opẽ tuã impetrauisset. Ut extaret igitur aliquod grati animi officiu, qd profectũ ab nepote erga patruũ sine scelere omitti nõ potuit, appuli animũ ad scribendũ. Quæ aut narabimus, uerẽ possumus dicere cũ Apostolo, quia nõ solũ à fidissimis testib. audiuius sed pleracq; ipsi uidimus oculis nostris, & manus nostræ cõtrectauerũt, præsertim quum ab initio pontificatus ad ultimũ usq; uitæ diẽ ab illius (ut aiũt) latere nunq; ferẽ discesserimus. Placuit aut uobis potissimũ inscribere, clarissimĩ athletæ Christi. Nã quum Leonardĩ parentis cineres atq; ossa mei apud uos habeã pignus eximia erga uos familie nostræ obseruatiã & pietatis, cur germanos optimos atq; dulcissimos, q̃ se incredibili pietate dilexerunt, quãtũ in me est, pari quoq; cõtubernio nõ donem? Venit igitur ad uos
Laurentius,

Laurentius, pater & uita sanctus, & doctrina instructus, & miraculis coruscans, quibus quidem ornamentis quid accedere possit, nõ uideo. Sunt aut summa omnia hæc: & habitant adhuc in oculis omniũ, ex quibus & uoluptatem in legendo, & fructũ in imitando percipere possitis.

QVO GENERE, QVIBVS PARENTIBVS SIT ORTVS: ET
quo pacto adolescens ad disciplinam monasticam sit profectus. Cap. I.

L Atus est igitur Laurentius Venetijs Bernardo Iustiniano patre, matre uerò Quirina. De utriusq; familia nobilitate neq; multa dicere, neq; omnino silere licet sine illius iniuria. Nã sicut his fortunæ donis gloria superbiæ leuitatis est: ita fortiter cõtẽplisse, qd Laurẽtius fecit, summæ grauitatis. Celebre igitur est, & in antiquis Venetorũ monumẽtis extat, Iustinianã familiã à Iustiniani posteris defluxisse, tres fratres Constantinopoli pulsos per seditionẽ uenisse in Italiã, atq; Venetijs cõsedisse. Huius familiae uirtus cum multis in bellis, tũ in eo maxime claruit, qd à Vitali Michaele duce Veneto aduersus Emmanuelẽ Imperatorẽ Constantinopolitanũ feliciori initio q̃ euentu gestũ est. Classẽ nobilissimã centũ triremiũ & uiginti nauiũ dux Venetus centũ dieb. cõfecit, & in altũ deduxit: quæ quũ omnẽ orã Illyrici maris, portus deinde Epiri, atq; Achaia, & deinde maris Aegæi insulas penẽ oẽs recepisset, captaq; deniq; ac spoliata Chio ad insulã, quæ nunc dicit sanctæ Panagiæ, diuertisset, & descẽdisset a quatũ (seu pestis illa fuit corrupto cæli tractu, seu quod magis creditum est, infectæ ab hostibus ueneno aquæ) sane incredibili lue uastata est. Iustiniani quicumq; p̃ etatẽ potuerãt capere arma, classẽ eam conscenderant, quasi patrias sedes bello repetentes, sed tantum conatũ infelix exitus excepit. Nam ad unũ omnes, sic uolente Deo, aut ferro aut morbo extincti sunt, domi præter aliquot senes sufficiendæ sobolĩ frigidiores. Fortẽ euenit, ut unus tantum superesset adolescens Nicolaus nomine, apud monachos sancti Nicolai. Vitalis dux laceram, & tam milite quã remige uacuã classẽ trahẽs in patriã reuersus. & cũ præter alia publica incõmoda, tũ etiã quasi excidij illius familiae causa fuisset, quæ toti ciuitati fuerat carissima, incidit in populi odiũ. Et ut quoquo modo possent, recõciliaret, statuit non solũ restituere illã in lucẽ, sed copulare etiã sibi sanguine. Impetrat ab Alexandro iiii. Põtifice maximo, ut liceat adolescẽti monacho soluere uinculũ religionis ad reparandã sobolẽ suã gẽtis, eiq; unicã filiã despondet Annã nomine. Fausitẽ tuere nuptig donauit illos dñs marib. sex, & trib. sœmellis. Lætus tã p̃spera sobole Nicolaus, & Deo gratias agens uoti ueteris religionisq; nõ immemor, ad monasteriũ reuersus est, ædificatio prius apud Amianũ cœnobio uirginum sub nomine sancti Adriani, in quo Anna uxor ipsa quoq; monasticã cœpit uitã. Multis miraculis ambo claruerũt, atq; eorũ imagines apud ædem sancti Nicolai in testimoniũ sanctitatis ad nostram usq; ætatem perstiterẽ. Quod ne cui fortẽ mirum uideatur, iisdem temporibus idem Alexander pontifex Constantiam Guilielmi Siciliae regis filiam & monacham, & plus quã quadragenariã Henrico imperatori Federici Barbarossæ filio nuptui cõcessit ad sobolẽ Guilielmi patris, qui Siculis fuerat carissimus, suscitandã. Ex hac igitur sanctitatis propagine Laurentius ortus. Bernardus pater iuuenili ætate e medio magnorum honorum cursu surripitur. Quirina mater & ipsa clarissimo genere anno ætatis quarto supra uigesimum amisso uiro & quinq; susceptis liberis reliquam ætatem cælibem duxit. domum suam regens (ut Apostoli uerbis utar) & filios in timore Dei, & mandatis instituens, instans orationibus diẽ & nocte: & ne in delicijs uiuens mortua esset, cilicium & catenam æream, quoad uixit, circa lumbos gestauit, ieiunijs & uigilijs florentem ætatem castigans, præcipue autem in pauperes misericors & benefica, & quæ ad elemosynas filios semper & uerbo instrueret & exemplo. Accessit ad eximium Laurẽtij ornamentũ germanorum fratrum par memorabile Marcus & Leonardus, quorum necessaria mentio me diu tenuit ancipitem, scriberem ne hic aliquid de illorũ uita moribusq;. Sed quũ magni res operis uideretur, malui nunc soli Laurẽtio dare operã. Vnũ tamen illud non

filebo cū bona ueniā legentium, tres eiusmodi fratres tāta uirtute, sanctimonia, & omnium bonarum artium scientia prāditos (quod quidem scriptorum monumentis extet) uix ulla unquam secula tulisse. Nec falli me amore, neq; fallere profus scio. Natus est Laurentius sub finem belli Genuensis illius maximi & periculosisimi, & natus quod die pro insigni apud Clodiā uictoria, uniuersa ciuitas supplicationibus & omni lātitiā genere redundabat. Dicere solebat Quirina mater, dum in ea lātitiā pareret, gaudio quodam animi perfusa Deo primum gratias egisse, quod eum partum quem tantis in laboribus periculisq; gestasset, in lucem edere cum tanta ciuitatis lātitiā: deinde Deum suppliciter orasse, ut hostibus aliquando formidini esset, & saluti ciuibus, quod certe uidimus euenisse bello Mediolanensi, sicuti suo loco dicemus. Statim autem prima uatate declarauit morum elegantiam singularem. Nihil illo uenustius, aut amabilius cum maioribus natu libenter esse, cum aequalibus facilis, minores amplecti. Ceterum excellenti uidebatur animi magnitudine, & ad summas res semper intenta. Nihil illum ludicri delectabat, ut solet ceteros iuuenes, sed ad magnas res diuinas sapientia rapiēbat, ut aliquando Quirina mater metuens ne aliorum erumperet ille ardor animi, & mundi horrores amplecteretur plusquam par esset, quin tu (inquit) hanc mihi fili insaniā mittis: Infernum sapit ista superbia. Cui subridens Laurētius ueluti per iocum: Noli timere mater, magnum me Dei seruum adhuc uidebis. Hoc de seipso puerile prā sagium haud multo post dominus impleuit. Annum erat natus unde uigesimalium, eius scilicet aetatis, in qua carnis illecebrā ancipitem facere solent humanā uitā uiam. Dominus autem Iesus manum illi adhibere uolens apparuit illi, sicut ipse in eo libello, qui Fasciculus amoris inscribitur, meminit. Ipsius uerba subiiciemus: Eram uestri similis quārens astanti desiderio pacem in rebus extrinsecis, nec inueniebam. Tandem quādam uirgo sole splendidior mihi apparuit, cuius nomen ignorabam. Hęc propius accedens uenusto uultu placidoq; affatu, o iuuenis, ait, dilecte cur effundis cor tuum? & pacem sectando per multa uariaris: quod quāris, penes me est, quod concupisti, tibi polliceor, si tamen in sponsam me habere uolueris. Quum uerō nomē ipsius, & genus, & dignitatem scire peroptarem, se ait sapientiam Dei esse, quā propter hominum reformationem humanam formam suscepit. Assensi igitur, & dato pacis osculo lāta discessit. Hac igitur uisione perculsus, rem detulit ad Marinum Quirine matris consobrinum, qui fuit tam uita quā doctrina sanctissimus. Is, quanquam magno aliquid portenderet, & ardentem iuuenem ad omnem altissimā uitā rationem intelligeret, perspicere tamen penitus illius animum, & corporis firmitatem experiri maluit. De uestitu nihil mutauit, ne cultus sordidior proderet animi propositum, sed matri nimium amanti secretum esse non potuit: quā quum prāter suspiciones alias ligna quādam rudia super lectum sternere, superq; his lignis cubitare filium deprehendisset (ut est matrum natura mollior) metuens ne filius non satis difficultates religionis intelligeret, induxit in animū tentare illius propositum, & nuptias apparare, & quidem uirgo offerebatur forma, nobilitate, & amplis diuitijs pręstans, quam ego senem cognoui. Id quum animaduertisset filius, & fratres cum matre coniurasse perspiceret, fugam maturauit, atq; ad Marinum auunculum se contulit in religionem Canonicoꝝ collegiatorū, qui sancti Georgij in Alga nuncupantur. Dicebat autem, initio conuersionis constituisse animo, hinc omnia bona fortunā, nobilitatem, magistratus, honores, uxorem, liberos, pecuniam, & omnes prāterea generis uoluptates, illinc in edias, uigilias, aētus, algorem, seruitutem, sedisse deinde quasi iudicem inter ista, & ab sese ita exegisse. Considera nunc etiā atq; etiā Laurenti, quid agas. Putāsne hęc perferre poteris, aut illa contemneris? Tum sese ad crucem domini conuertisse: Tu es domine spes mea, ibi posuisti certissimum refugium tuum. Sic confirmatus animo relicta matre, fratribusq; calcatis pręterea opibus, & honoribus, & florentis aetatis illecebris, ad caelestem militiam profectus est.

De siti

De siti, fame, uigilijs, & omni corporis attritione. de dolorum tolerantia per omnem aetatem declarata. Cap. II.

Rimum igitur sibi certamen instituit cum corporeis illecebris, cuius uia breuissimam iudicauit, si nihil illis molle concederet, sed bellum gereret quasi cum hoste capitali. Nihil dicam de cibi parcitate, quē nunquā saturitate, sed uix ultima necessitate definirēt: nihil de sitis tolerantia, qua nunquam sic torrerī uisus est, ut uel per ieiunium, uel manuū operationem, uel peregrinationem, uel ualitudinem adduci potuerit ut potum deposeret, qui si inuitaretur a fratribus, dicebat: Quo igitur pacto feremus purgatorij calores, si paruam hanc sitim ferre non possumus? Vigilias a patribus institutas nō solū ita seruauit, ut ad matutinū primus ueniret, ultimus discederet: sed quum omnium monachorum mos sit, post matutinum ad somnum redire, donec sol illucescat, Laurentius per omnem uitam nunquam de ecclesia discessit, donec ad primam fratres conuenirent. Rigente hyeme accedere ad ignem nūquā uisus est, quod fuit admirabilius propter corporis imbecillitatē. Accidit autē, ut pater quidā ad ignē inuitaret, recusante illo palpauit pater illius manū, quūq; obrigentē frigore sensisset, admirans inquit: O fili, magnus calor est quo intus ardes, si frigora ista non sentis quibus obriguisti. Quid illud, ut ne in hortū quidē remittēdi animi causa unquā accesserit: quod unū solet esse monachorum solatium. Stabat gradunexus, dum diuina canerentur officia, nō dextra, nō lēua sedilib. hārens, quē statū semper in psallendo seruauit. Vident hęc fortasse minus admirabilia ijs, qui nunq; experitūtur, uos autē nobiles Christi athletā, qui quotidie facitis harū rerū periculum, scio factū difficiliora, quā dictū iudicatis. Huius propositi atq; cōstantiā perseuerauit ad ultimā senectutē, ut in ipsis aegritudinib. uix ulla corpus remissiori ratione foueret. Nā quū medicus eum laborantē iam fermē septuagenariū ad edendas carnes inuitaret Quadragesimā tempore, & quo facilius suaderet, afferret exemplum sancti cuiusdam ex ijs recentioribus, qui ob aegritudinem haud maiorē die dominicę passionis pulpam phasianā comēdisset, petiuit primū Laurentius, an abstinere posset sine uitā periculo. Quū ille non negasset, unusquisq; inquit, abundet in sensu suo. Sed ut uerum fatear, ualde me delectant ueterum exempla sanctorū. Video autē confessores per carnis macerationē, martyres autem per sanguinis effusionem ad cōlestē patriā contendisse. Itaq; ut ad priores annos redeam, quum factus esset aetate uergente debilior, cogebant eū patres ex Capituli decreto, ut cibo, & somno, & ueste moderatius uteretur. Quod ille aegre ferēs, quasi ad delicias compelleretur: lubete, dicebat, ut lubet, parebo iussis, scire tamen uos uelim, ei qui pro Christo pati decreuerit, patiendi uiam nō defuturā. Quārebam ab eo patre, qui hęc narrabat, quid his uerbis significare uoluisset. Disciplinas credebat, id est, uerbera, & plagas, quibus solebat affligi uehementius. Notas quippe & sanguinis maculas sapissime apparuisse. Non solum autem euicit has cōmunes naturā necessitatē, sed dolorum patientiam admirabilem ubiq; pręstitit. Incidit initio religionis in morbum fistularum, quas medici appellare scrophulas solent, ijs omne collum repletū est. Desperabant medici de iuuenis salute. Vnum remediū dabant, si setis equinis per transfuersum collum saepe deductis corrupti humores educerentur, adurerentur deinde ferro cādenti. uerū timebant ne dolorem ferre nō posset. At Laurētius uultu, quo semper erat aequali, quid dubitatis fratres? secet & urat medicus ut liber, an non poterit dominus mihi dare fortitudinem, qui tribus pueris dedit in fornace candētī? Traiectus itaq; & sectus, & adustus est. Vbi illud admiratione dignū, q; prāter unam uocem Iesu semel emissam, ne minimum quidem gemitū edere deinceps auditus est. Ceterum hoc nobis incredibile fuisset, nisi oculis nostris uidissemus. In ultima aetate quum pontifex esset, eandem animi firmitatem, & quum guttur intumisset maiorem in modum, ac resolutio tardior appareret, eadēq; difficilis. angeretur autē animi pijsimus pater domi atq; in cubiculo inclusum uacare non posse ouibus suis, ad ictum ferri stetit penitus immobilē, quū timentī medico diceret: Incide audacter, neq; enim nouacula tua laminas martyrum superabit.

De hūmilitate

De humilitate & mansuetudine, de contemptu ignominie, de paupertatis amore, de dono orationis & constantia. Cap. III.

MAccede corporis attritione, & quidem pauca de multis: sed ueniamus ad animum, ubi plus negocij uidetur. Incipiemus autem ab humilitate, qua ipse ceterarum uirtutum reginam appellabat. Si rector erat monasterij, uelut id sibi muneris contemptui potius esset quam honori: infima queque ministeria diligere, quae relatu sint etiam indigna. Nihil nisi de peccatis suis loqui, sua detestari, contempni, ac despici cupere. Semper de humilitate domini Iesu, aut beatissimae uirginis loqui. Sed omiſſis quotidianis istis uidete patres, quomodo contumelias tulit. Quum de monasterij negocijs aliquando in Capitulo ageretur, frater quidam simplicioris ingenij accusauit, nescio quid a Laurentio factum: Laurentius autem quamuis intelligeret hominis ingenium, & purgare facile posset quod obiecerat, substitit primum, quasi non audiret, tandem leni gradu in medium procedens genibus flexis, Ignoscite (inquit) patres: peccaui in caelum, & coram uobis: ecce poenitentiam qua dederitis, agam. Tactus poenitentia frater ille ad Laurentium accurrit, & ueniam petens eius pedibus aduolutus est. Iterum autem quum simile quippiam falso obijceretur, compressa Laurentius mordicus lingua nihil respondit: scilicet ne aut mendax confessio malum exemplum proderet, aut negatio contentione gigneret, loquendi & tacendi tempora prudentissime discriminas. Mundi uero factus atque superbia quae magnifice perdomuit: Non dico ut opes relinquerit & honores. Neque enim tanta uirtutis est honorum contentio, quam contemptum appetere. Plus est enim ut male affici negligas, quam ut bene affici non cupias. Ceterum illud summe perfectionis, ut male affici desideres. Itaque non silebo, quod Maphæus Patriarcha, qui illi successit, & fuerat eius discipulus, mihi narrauit. Nam quum de more exissent ad petendum panem, forte accidit, ut frequentiora urbis loca penetrarent. Sensit eum Laurentius motum loci celebritate, & declinare homines cupientem: Maphæe (inquit) quid moueris? uadamus constanti gradu, nihil enim profectus, si reliquimus uerbo mundum, nisi etiam opere declarem. Eamus cum saccis istis quasi crucibus, & gloriosum hodie de seculo triumphum referamus. De paupertatis amore quid dicam? Accidit forte ut tectum monasterij igni conflagraret, ubi fratres omne penu in spem anni reposuerant. Aberat eo die Laurentius. Aduenienti uero caelesti fratres triste nuncium cum attulissent, hilari uultu Laurentius, Eia filij, quid mali actum est nobis? nonne paupertatem uouimus? Benedictus Deus, qui nos uoti compotes facit. Ipse qui dat semen ferenti, panem etiam ad manducandum praestabit, tantum ne amittamus confidentiam nostram filij, quae (ut inquit Apostolus) magnam habet remunerationem. Sicut igitur omnes & carnis & mundi illecebrae uiluerant: ita una illi uoluptas erat, ex ecclesia aut cella non discedere. Et orationis quidem & contemplationis gratia eum nemo superauit. Qualis enim ueneratio subibat animum, cum illum ad altare conspiceres? quae corporis immobilitas? quae uultus intentio? quae lacrymae? Ex fratre quodam audiui illius in primis familiari, dum celebraret missam nocte dominice natiuitatis, post consecrationem eucharistiae solutum in mentis excessum, cumque diutius perseveraret, accedit diaconus semel atque iterum. Ille persistit immobilis. Tandem casula tractus a fratre, uelut a somno euigilans, ecce prosequor (inquit) frater. Sed quid de infantulo isto tam pulchro faciemus? quomodo solum & nudum in tanto frigore relinquemus? Constantia autem fuit admirabili. Postquam Deum secutus est, maternam aut fraternam domum ingressus non est. Memini puer adhuc cum essem, uidere eum ad domum nostram ianuam pulsantem panes petere, domum tamen aut ianuam limen non ingredi, sed foris stantem panes operiri. Mater autem filium aegre ferens tanto onere grauem diutius per urbem uagari, iubebat ministris, ut saccum illi panibus implerent. Recusare semper Laurentius, & panibus duobus contentus discedebat, ut operam nauaret humilis mendicationis, & non domestici quaestus. Matris dormitioni interesse pietatis esse putauit: ibique noctem egit, ut materni amoris praecipuum adimpleret. Dignum illud memoria, quod matrem quam unice dilexit, morientem uidere potuit sine lacrymis, & plorantibus alijs ipse siccis oculis ultimum persoluit officium. Idem ubique erat, nunquam eum quisquam aut laetitia exhilaratum, aut ira commotorem, aut solutiorem

remissione

remissione animi uidere potuit: non ullum denique uestigium metus, cupiditatis, doloris, uoluptatis.

De dono & efficacia uerbi, quo pacto fratrum tentationibus subueniret, de spiritu prophetiae, & de uocatione illius ad pontificatum. Cap. IIII.

Rat autem illius constantia (quod raro solet accidere) mira simul & humanitate, & ueneratione condita. Sermone fuit suauis, breuis, & pondere pleno, & (ut scriptum est) uerbum quod ex illius ore egrediebatur, uacuum non redibat. Fuit illi praecipuus in adolescentia socius, tam genere quam diuitijs clarus, is forte aberat, & in Oriente negocia gerebat, quando Laurentius dominum Iesum secutus est. Hoc cum accepisset & iuuenis, & ignarus quid esset animus diuino spiritu afflatus, pergit ad monasterium cum cantoribus, & citharædis, & cum aliquibus armatis, plane non dubitans socium ad reditum pellicere, etsi fratres forte negarent. Tum uisus & armis uisus accersit Laurentium: quem cum uidisset non tam habitu uestis mutatum, quam oris & gestus & incessus, obstupuit. Laurentius benigne salutatum incipit illius animum blando prius sermone tractare, tum paulatim a mundi rebus ad caelestia deducere. Quid multa? Impulit iuuenem, & qui laqueum ad amicum capiendum tetenderat, in rete improuisus incidit. Respondens autem Laurentio, inquit, Frater, uerba aeternae uitae habes, & quoniam frustrata mea spes est, teque ex hoc loco educere non possum, tu sane ex hoc seculo me ad te deducere poteris: statutum est tecum uiuere, tecumque mori. Praedicationis ad populum facultas ei defuit, quia nec spiritu, nec lateribus esset bene firmis. Sed nihil fuit suauius, quam sedentem inter fratres audire. Cuius quidem rei uos inprimis, uenerandi patres, optimi testes estis, a quibus uocari saepe solebat. Vbi aliquando audiui a fratribus uestris, cum sedissent ad umbram patulae fagi, & dicere aliquid pararet, extemplo nimbis & tonitruis incredibili cum fragore misceri caelum uisum esse. Cum uero fratres hinc pluuiam grandinemque metuerent, hinc aegre ferrent concupita praedicatione fraudari, subridere coepit Laurentius, & manu monere, Quiescite, inquit, fratres, haec sunt Sathanæ ludibria, qui mendax fuit ab initio, & in ueritate non stetit, nunquid uerbum Dei alligare poterit? Vix igitur sermonem instituit, & ecce caelum uisum est aperiri, diesque laetissimus pio fratrum desiderio obsequentissimum praebuit officium. Non minori praeterea cura fratribus aderat: caelestos consolari, curare infirmos, laborantibus subuenire, cogitationes & diabolicas insidias exquirere. Vexebatur frater (ut mihi narrauit) spiritu ad seculum redeundi, & aliquoties a Laurentio confirmatum non cessabat diabolus instigare. Ferre ille amplius tentationem non poterat. ad Laurentium autem se conferens, succumbens pater, ait, serua me. Ecce nisi adiuueris, ad seculum redeo. Tum Laurentius, sine modo mihi frater, & tantum hodie ne abeas. Cras, ut libuerit, deliberato. Nox una in orationibus & lacrymis absumpta sic diabolus fugauit, ut nunquam deinceps eum sit ausus impugnare. Sed quod sequitur, admirabilius, quod quidem narrare dubitarem, nisi accepissem a patre uenerandae fidei & autoritatis. Quum frater quidam simili instigatione premeretur, & ad certissimam Laurentij opem recurrisset, accepit Laurentius laurei ramusculum, qui decoctus aqua relictus erat in uasculo. Ad fratrem autem conuersus, accipe (inquit) frater, & in horto planta, & si quidem reuifescet, securus esto de perseverantia tua. Abijt ille, & plantauit, & reuifuit, & de miraculo gaudens memoriam uirgæ Aaron, & palmae Macarij reuocauit. Ceterum prophetiae spiritu uerberima quadam mensura dominus eum donauit, & hoc ita celebre & diuulgatum fuit, ut non aliter ad eum, quam ad oraculum concurreretur. Innumerabilia dicere possum, & aliqua dicemus sparsim, ubi res postulabit. Interea unum eligemus e multis, uel homine in quo accidit, uel multiplici uarietate, uel certitudine rei praestantissimum. Fantinum Dandalum scio cognouistis genere, dignitate, uita, & doctrina clarissimum, qui fuit nuper episcopus Patauinus: hic dum secularis esset adhuc, & primarium in nostra republica locum teneret, primo die Quadragesimae ad suscipiendum de more cinerem accedit. Suscepto cinere & benedictione Laurentius ait: Memento frater, quia futuro anno tu alijs horum cinerum officium impedes. Quod ut audiuit homo secularis, & plusquam quinquagenarius, surrexit admirans, neque aliud tamen ibi percunctatus est propter loci maiestatem,

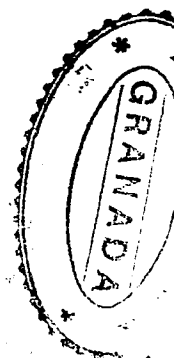
lestatem, sed in claustris praetereuntem expectat. Factus autem ad illum propior rogat, **E** quid illis uerbis significare uoluerit. Laurentius substitit aliquantulum cogitabundo similis, deinde subiecit: Dico tibi frater, quod cinerem quidem non impones, sed certe populo distribues ramos oliuarum. Fantinus quauis maiori adhuc admiratione tenere tur, quoniam modo hoc posset accidere, tamen aliud sub his uerbis latere dubitans discessit. Ecce autem haud multo post Martino defuncto, Eugenius Venetus pontifex eligitur. Ad eum Fantinus legatus ab senatu nostro destinatur. Suscipit eum Eugenius maximo cum honore, & inter sacros ordines initiat. Denique ante uertentem annum legatum apostolicum Bononiam mittit, quod cum uenisset, & primo die Quadragesimae imponere cinerem populo necesse esset, inuitatur legatus ad id muneris: ille recusat, quod ab alio quam sacerdote fieri non liceret. Instant enixius illi dicentes, id muneris a legatis semper exerceri consueuisse. Fantinus in proposito permanet, atque officij non paruo tandem labore deprecatur, nihil adhuc de Laurentij uerbis aduertens. Die uero Palmarum cum similis contentio oriretur, & Canonici peterent ut oliuae ramos populo distribueret, ille autem ex humilitate eadem sacerdotij excusatione uteretur: tandem Canonici summis precibus postulant, ut si in cineribus legatum sese gerere noluerit, saltem non recuset oliuarum officium. Quid multa? **F**ictus Fantinus illud officium (ut praedixerat Laurentius) proprijs manibus absoluit. Has autem sancti uiri uirtutes Eugenius pontifex cum audiret, animum induxit Venetis episcopum dare. Quo animo acceperit, iudicate, si potestis. Bis fugiendi coepit impetum, & in abdita aliqua loca secedendi, bis restitit, & stare demum in patrum suorum sententijs deliberauit. Erant autem ex his qui suaderent, non esse summo pontifici oblectandum, sed parendum Christi uicario. Nonnulli uero, ut nullo modo susciperet suadebant, mundi fastus, insueta onera, & corporis imbecillitatem memorantes. Fuere etiam qui suaderent ut fugeret, & affererent singuli exempla sanctorum, qui uel suscepissent, uel renuissent, uel incogniti profugissent. Inducto tamen ieiunio, & oratione soleni decreuerunt patres conari apud **G** Eugenium & literis & nuncijs, ne sibi patrem ducemque suum auferret, sine quo societas illa plane periclitaretur. Bis misere, bis rescripsit Eugenius, & extant duae illius epistolae, quibus dulcissimis uerbis patres illos consolatur. Rationibus praeterea grauissimis, & sanctorum patrum exemplis admonet, ne diuinae uoluntati aduersentur. Non parere igitur non potuit pontifici ter iubenti.

De assumptione pontificatus, familia, ueste, uictu, & pecuniae contemptu. Cap. v.

Anno aetatis quinquagesimo primo inijt episcopatum, & quidem nulla pompa, aut comitatu, ut fratres etiam germanos adesse noluerit, & aduenisse prius nouum praesulem omnis uicinia cognosceret, quam penè intelligeret aduenturum. Eam noctem duxit infomnem, Deum precatus orationibus & lacrymis, ut si id muneris ad ipsius honorem suscepisset, nolens alioquin & inuitus, ne se desereret: scire se quantum negocij susciperet, nosse populi multitudinem, ordinum uarietatem, amplitudinem principatus secularis, quales & quam crebras discordias habuissent cum superioribus episcopis: contra uero uires sibi tenues & imbecilles, quippe nusquam nisi in monasticis cellulis exercitatas. Quum haec & pleraque alia cum lacrymis effunderet, dicebat se tanta animi luce repletum, ut non aliter deinceps illius episcopatus, quam alicuius monasterij munera obierit. Familiam sic instituit. Elegit duos de suo coetu fratres, quorum altero utebatur ad officia diuina, cum altero partiebatur curas maiores. Quinque praeterea ministros habuit per tres & uiginti annos, quibus fuit in eo pontificatu, quanquam per liberalem iocum dicere solebat, familiam sibi grandem esse, cuius cura premeretur, pauperes Christi significans. Ueste uesus est colore, quem dicunt caelestino, iuxta longitudine. Tapetas, & aulgea, & cetera ornamenta aedium omnino spreuit. Mensa non sordida, sed summa munditie, ad quam de more monastico legebatur. Nihil omnino argenti: uestebatur in uitreis & fictilibus, cibo uulgaris semper usus, amauit oua, quod & stomacho amica essent, & uoluptatem non irritarent. Nihil appetere, aut damnare, quicquid apponeres, sumere. Accidit semel, ut pincerna deceptus colore acetum pro uino apponeret. cum Laurentius admonisset ori, & acetum esse sensisset, nihil ultra questus prandium exiebat sine potu. Pincerna uero

na ut aduertit, ueniam supplex errori deprecatur. Cui Laurētius placido uultu: Eia, inquit curato deinceps officium tuum diligentius. Cubile habuit uix sex pedes protensum, tomento paleari, & opertorio quod ueteres cetonem, nostri sclauinam uocant: exclusis semper de thalamo omnibus, ut liberius uacaret lacrymis & orationi. Statim autem operam dedit, ut pontificalis ecclesia superiorum episcoporum aut incuria aut auaritia neglecta, pro dignitate sedis excoleretur. Canonico ordinem ad nihilum redactum restituit, addidit sacerdotes, cantores instituit. Eandem adhibuit curam circa alias ecclesias, ut plurimae in quibus uix missa dicebatur, nunc uideantur esse pontificales. Mores deinde cleri castigare adortus, de quibus edidit pulcherrimas constitutiones. Sed nihil erat quod non facile impetraret liberalitate & bonitate naturae. Erat enim alioquin non grauis. Frui clerici suis fructibus patiebatur, ut nihil illi oneris imposuerit unquam. Pari cura prosequetur monasteria, praecipue sacrarum uirginum ob sexus infirmitatem, quibus nihil deesse pateretur uel ad corporis necessitates, uel ad regulares etiam disciplinas: collapsa restituit, noua construxit. Pulchrum huius rei testimonium, quod cum initio $\times \times$. aut citius obseruantia suscepisset, moriens reliquit quinque supra $\times \times \times$. Non minori studio aliarum etiam ouium curam gerebat. Non fuit credibile, quantus quotidie concursus fieret moestorum & laborantium, qui consolari cuperent. qui iuuari ope, oratione, consilio, ad eum omnes confluere. Plebanus quidem sedulo monere, reddituros aliquando proprii officij rationem. Caeterum pecuniam contempsit, ut neminem unquam magis contempsisse crediderim. Domus erat aperta omnibus, omne penu pauperibus patebat. Si procurator rationes afferret, nihil accepti uel expensi uidebat amplius, quam quid deesset, aut superesset, indignum omnino ratus, ut qui animarum quaestui praefectus esset, sederet ad calculos. Primum illi de pecunia institutum fuit, ut nullum penitus sibi cum fratribus esset commercium, quia nihil existimauit ad amorem suae plebis conciliandum, fidemque comparandam efficacius, quam si tolleret profus omnem ex animis omnium de hac re suspicionem, a qua ut longius abesset, cum Leonardus frater aliquando pauperem elemosynam petentem Laurentio commendasset, uade (inquit ille) & responde Leonardo meis uerbis, ut tibi ipse subueniat: postquam a domino habet ut de suo dare possit. Illud in amoris fratrem signum retinuit, ut in paschate, & in natiuitate domini, & festo apostolorum Petri & Pauli eos donaret duobus panibus ex farinae flore confectis. Post mortem autem fratrum idem tributum mihi semper pendit, quin potius & a fratribus adiutus ipse est pecunia grandi in bullis apostolicis episcopatus, & a me deinceps non minori praesertim cum ad Patriarchatum euectus est. In cognoscendis autem penurijs hominum adhibere solebat uiduas aliquot spectare uirtutis & fidei. Quod & ille sexus esset ad huiusmodi misericordiae opera feruentior, aptior etiam ad indagandas paupertates occultas, eorum praecipue qui ex opibus in inopiam decidissent, quorum generi hominum maxime miserabatur. Malebat autem aliquando decipi, quam nimis esse in examinando, ut si in alterutro esset offendendum: mallet cui non oportet dare, quam non dare cui oporteret. Libentius dabat res humano usui necessarias, quam pecuniam, & plures libentius summas quam maiores, ut esset communior in tanto populo beneficentia. Orauit aliquando Laurentium consanguineus eius, non ita pauper, ut pecunia eum iuuaret in filiae dotem. Respondit Laurentius: Considera, quae si frater si parum dederit, non est quo opus habes, si multum, defraudabo multos, ut uni satisfaciam: & praeterea quicquid illud est, quod est ad cibos potius pauperum, quam ad intortos crines, aut margaritas, ab ecclesia traditum est. Igitur ignosce si dare non possum. Sed nihil fuit ciuitati gratius, quam lignorum naues onustae, quas saeuente hyeme distribuebat pauperibus. Pecuniae ad eum quotidie confluebant, unde non crederes. Vidit aliquando, quum ab eo elemosyna peteretur, quod pecunia non posset, promissione satisfacere, saepe quum domi nihil reliquisset, aes alienum contrahere. Et quum procurator rogaret eum qua spe faceret, domini mei, dicebat, qui pro me dissoluere facile poterit. Nec spes illum fallebat. Nam continuo submittebat illi dominus pecuniam insperato multis de locis. His moribus & disciplina incredibile est, quantum beneuolentiae & auctoritatis apud omnes ordines comparauerit.

De gratia uerbi, consilio, sapientia, prudentia, iustitia, conscientia, & infusa scientia, tum scriptis eius. Cap. VI.

Abuit autem hoc donum diuinitus collatum, ut omnes eum quibus esset, laetos semper placidosque dimitteret, omnibus satisfaceret. Boni iuxta malique, modesti, facinorosi, sine ullo penè discrimine illum colebant. Sic uerba, & oculi, & motus, & omnia quaecumque aut diceret, aut faceret (tanta erat uirtutis & gratiae uis) rapiebant animos omnium in amorem. Initio quidem pontificatus quum de mulierum ornatu decretum edidisset, uxorū quarundam maritis ingratum, Dux noster illorum querelis deceptus quasi libertati seculari metuens accersiri eum iubet. Queritur ea de re acrioribus, ut fuit natura uehementior. Tum Laurentius pater mansuete simul grauiterque respondens, sic illius animum demolliuit, ut Dux conuersus ad astantes, neque lachrymas continens: Angelus, inquit, non homo locutus est, uade pater, & fungere officio tuo. Illum deinceps uelut apostolum ueneratus est, ut aliquando per iocum dicere soleret, praeter Laurentium neminem esse mortaliū, cum quo animam commutaret. Consulebatur autem dubijs in rebus, & quamquam irent quasi ad hominem diuino potius quam humano spiritu respondentem: res tamen humanas tam publicas quam priuatas, quas nondum illi experiri contigerat (si quidem ante uigesimalium annum confugit ad solitudinem, primo & quinquagesimo rediit) sic callere uidebatur, perinde ac semper tractauisset: ut dicere non uerear, nihilo mihi minus prudentiorem esse uisum quam meliorem, si tamen prudentia bonitatis pars non sit. Iam uero in iure dicendo sapientiam illi dicant, qui uiderunt, & praesertim curia Romana, quae nihil unquam ab eo iudicatum rescindi passa est. Sententiae illius inappellabiles habebantur, & quamquam in irrogandis poenis clementior est habitus, iustitia tamen fuit, quae neque precibus neque lachrymis frangi posset. Nulli illius coenaculum uel cubile non patuit. Non caufarum multitudine potuit, non proteruitate litigantium defatigari. Strabat ueluti rupes immobilis ad turbines caufarum, quibus nulla fere (ut opinor) in orbe ecclesia magis agitur, propter amplitudinem ciuitatis & cleri. Gratissima in primis fuit breuitas respondendi, qua & paucis absoluebat, & caeteris aduentibus satisfaciebat facilius, sed qua iustitiae luce afflatus ad iudicandum ueniret, praesertim maioribus in caulis erit satis apertum testimonium, quod referemus. Matrimonij lis orta Paduae est inter haud uulgares familias. Ad Fantinum episcopum, de quo dixi, defertur. Ille causa cognita quum leges fauere mulieri, quae uirgo assereretur, pro muliere pronunciat: iuuenis, qui sponsionem factam pernegabat, innocentiae conscius aduersus tantae auctoritatis iudicem, Laurentium pro secundo impetrat. Laurentius autem quum uideret a sapientissimo & optimo alioquin iudice secundum mulierem iudicatum, tamen lacrymis iuuenis permotus, opem implorantis causam non suscipere non potest. Ad orationem autem se confert, quam grauioribus in caulis habebat pro fidelissimo consiliario. Hac diligentius facta, iudicat secundum uirum. Propinqui mulieris nihilo segnus tertium iudicem petunt, & impetrant episcopum Taruisanum. Is quoque pro muliere pronunciat. In discrimine uidebatur Laurentij sententia duabus aduersis, & expectabant omnes attentius tantae contentionis exitum. Quum iudex aequissimus Deus ipse se pro quarto gerere uoluit, & litem omnem dirimere, in lucem producit incestum mulieris, quae ex consobrino, & eodem clerico grauida quum partu amplius differre non posset, amisso pudore, & patefacto flagitio, diuinam fuisse non humanam Laurentij sententiam confessam est. Conscientia autem fuit explicata, pura, integra, quae omnia dirigeret aequitate, scientia uero potius diuinitus infusa, quam humanitus acquisita uideri posset. Vix enim elementa prima didicit a praepatore, & tamen nihil est in sacra scriptura disputatum, de quo non posset grauissime respondere. Dicam quod accidisse memini. Venit ad eum theologus qui audierat de illius doctrina, & praesertim quod didicisset sine doctore: audire uoluit, & periculum facere, mouet illi quaestionem de diuinis relationibus. Respondet Laurentius. Ille responsum laudans repetit adhuc, uelut cum circulatore sophista sibi res esset. Tum Laurentius. Scriptum est frater, contentiones & pugnas legis de uita, sunt enim inutiles & uanae, dixi quid sentirem, si satisfeci, placet, sin minus, quare, qui tibi respondeat sapientius, Compunctus

ctus ille, & gratias agens petita benedictione discessit. Scripsit autem uolumina xlv. & sermones quadraginta. Crebra illius scripturarum usurpatio, deuota traditio, stylus redundans & copiosus, qui si gentiliū literis dedisset operam, potuit inter scriptores elegantes annumerari. Voluminum tituli hi sunt: Lignum uitae, De disciplina monasticae professionis, De spiritali & casto connubio uerbi & animae, De humilitate, De spiritali interitu animae, De triumphali agone mediatoris Christi, De interiori conflictu, De complanctu ecclesiae, De corpore Christi & sanguine, De uita solitaria, De contemptu mundi, De sermone domini in coena, De officio pastoralis, De obedientia, De gradibus perfectionis. Sermonum autem titulos apponere operae precium non iudicauit.

De mansuetudine & dono lachrymarum, & corporis figura. Cap. VII.

Quanto autem magis auctoritate & gloria crescebat, eo indies fiebat humilior. Audite mansuetudinem. Nam quum praelatus magnae plus ob pecuniam quam uitam, auctoritatis, ductus inuidia uarijs eum quotidie calumnijs laceraret, ut expleret animi malitiam, indicit conuentum plurimorum praestantium & doctrina & dignitate uirorum, quasi de theologica aliqua quaestione disputaturus. At conclusiones quasdam proponit decretis illis contrarias, quae Laurentius ediderat de sumptu & ornatu mulierum. Ridere partim qui aderant, partim mirari quam ad rem essent conuocati, qui uero grauius sentiebant, indigne admodum pati, quod illud spectaculum non honor Dei, sed maledicendi cupiditas coegisset. Tandem bonus pastor manu silentio indicto, longam pro mulieribus orationem habet, cuius epilogo quum misericordiam & lachrymas mouere uellet, pluribus simul locis excitatus risus est. Gratiae ijs qui uenerant, actae. Disputatores ad eoenam uocati, atque ita discessum. Affuit quidam patris nostri dilectus in spiritu filius qui huiusmodi re mirifice commotus, quod homo petulans sanctissimum uirum huiusmodi contumelijs incessisset, accurrat ad Laurentium. Aderam tum ego forte, quum hic & ira & uia fessus. Et quid, inquit, pater? Patieris ne honorem tuum ab ijs improbis lacerari? Tum Laurentius. Quid est fili? Ille rem omnem uti se habet, narrat, non uerbis solum, sed & ore, & oculis, & manibus sic indignantibus, ut non eum solum, in quem essent illa iactata, sed quemuis alium immunem ab iniuria, facile commoueret. Quid tum Laurentius? Putatisne aliquod irati animi signum protulisse? Testor dominum Iesum, quum intentos in eum ad id unum coniecissem oculos, nihil mutationis in eo uultu perspicere potuisse. Nihil indoluit, aut questus est, imò noluit scire, quis affuit, quis dixit, non fronte aut uultu signum aliquando uel minimum edidit animi commotioris. Ut autem moerentem filium solaretur, placido uultu, noli, inquit, te afflicta re fili, dominus Iesus, cuius negocium est, ipse aderit honori suo. Neque sane in eo falsus est. Nam paucis post mensibus dux ipse cum satellitibus suis partim exilio, partim uinculis, morte nonnulli affecti sunt. Quamquam autem nihil uidetur addi posse ad hanc mansuetudinem, nescio tamen an id quod accidit iterum in simili genere, sit admirabilius. Nam quum solenni pompa eucharistiae sacramentum festo Corporis Christi circumferretur, comitatu (ut solet) totius populi frequentissimo, heluo quidam, qui clerici scelera ab episcopo damnata impudentius defenderat, ante ostium propriae domus consistens, dum inde Laurentius transit, Deum nihil ueritus, qui ante eius oculos incedebat, En, inquit, qui pro sancto colitur? O insani, qui talem hominem adoratis. Audite Laurentius. Sed quid arbitramini? Gradu quo uadebat, perseverat, non uultum, non oculos defleat ab sacramento. Et quum aliquot prius homines commoti rei indignitate cum facibus ad illius domum uellent concurrere, uix a me qui tunc aderam, repressi sunt. Quod tamen facinus uindicauit paulo post senatus maiori Laurentij gloria: illa praeter ceteras inflicta poena, ut perditus ille frequentiori populo in ecclesia pontificali super pulpito publice mendacium fateretur. Certauit autem dominus cum senatu nostro in poena supplicioque miseri. Nam paulo post pulsus urbe est, profugusque nunc errat procul a domo, liberisque inops atque medicus. Sed penè infinita sunt talis mansuetu-

diuina testimonia. Erat autem uerborum actionumque tanta mensura, ut si inferiora hæc cælestibus conferri fas est (cælestis enim certe animus esset) uix ego motus cælorum, & reuolutiones & gyros agi maiori ordine atque mensura crediderim. Ipse quidem discipulo reuelauit, sibi à Deo datum fuisse, ut quouis loco aut tempore se colligere uellet, & in cælum mentem erigere, semper posset. Quod si forte aliquibus, ut solet, imaginibus turbaretur, non aliter abigere se diceret phantasias illas, quam si muscas oberantes pelleret ab oculis. Erat in illis causarum actionumque turbinibus semper quietus & immobilis. Nihil audire diceres, quasi in cælo esset animus, corpus in terris. Rursus autem si stylo aut orationi sese dedisset, & interpellaretur (ut sæpe fit ab aliquo eum aduenti) uideres sine ulla molestia, cœpto opere intermisso, quasi ociosum iucundo uultu uenientem excipere, quoad uellet audire. Tanta profecto animi pace, ut angelica interdum uideretur potius quam humana. Hanc tam admirabilem constantiam sola diuina bonitatis meditatio poterat emollire. Dixi superius, quum de matris dormitione loquerer, in illius funere lachrymam non emisisse. Videte patres ubi lachrymę profluerent. Donum enim habuit lachrymarum, ut nemo ferè alius, quum post prandium aliquando sederet, & de diuinis (ut solebat) sermonem haberet familiarem, conuersus ad eos, qui aderant, feruentiori quodam mentis affectu, quid (inquit) agam fratres, quid agam, quum ad iudicem deducar? Quid egi miser, in quo sperare possim? Nihil habeo, nisi quod ad illius sanctissimi ligni radicem prouoluam, & plangam. Hæc quum dixisset, totus solutus in lachrymas est, quas cum profusus emisisset, & erectus uidisset, nos qui aderamus compungi, & illas lachrymas admirari, ueritus ne quid ex his laudis humanæ surreperet, uidetis ne, inquit, has lachrymas? affectus cuiusdam sensualis fuerunt, non ueræ deuotionis, à qua absum longissime: at quam pulchre diuina bonitas conuenientem illi animo sedem tradiderat. Omittite uirtutes, aut sanctitatis nomen, facite uos tunc primum eum uidere angelum, non hominem credideritis. Fuit proceritate corporis altiore quam iusta, gracilioribus membris, colore cædido, statu erectus & celsus, omni facie admodum decora. Oculis uerò uniuersum corpus ita moderantibus, ut uenerationem & sanctitatem undique spirare uiderentur.

De amore fraterno, de prophetia, de eiectione demoniorum, de misericordia, de medicinali, cui per spiritum eucharistiam communicauit. Cap. VIII.

Ed quia de Marco & Leonardo fratribus nihil hæcenus dixi, nolim aliquis existimet ullos unquam sese maiori caritate dilexisse. Visebatur ab his quotidie, ad eum publica omnia & priuata deferebant, sed omnes ferè illorum sermones erant de æterna uita. Cæterum quam diuino spiritu omnibus in actionibus suis ageretur, ultimis illorum horis apparuit. Laborauerat Marcus ualeitudine diuturna, domo per annum non exierat, cupiebat fratrem uidere, quo nihil in terris carius haberet. Recusabat Laurentius uenire. Domo enim fraterna, sicuti materna antea diximus, semper abstinuit. At ille orare enixius & obsecrare per fraternæ iura pietatis, ut mori eum non uellet sine sua benedictione. Solabatur eum, & promittebat uenire Laurentius, sed tamen differebat. Ibat ad eum Leonardus pater, ibam ego, orantes ut ueniret, siquidem uiuum reperire uellet. Dicebat, bono animo essemus, uenturum sese quum tempus exigeret, & certe aliquoties uidebatur melius habere. Quum autem apparuit hora quam expectauit, fallere charissimum fratrem noluit. Ecce uenit ad eum, quum minime expectarem. Iam propinquus erat emissioni spiritus. Ingressus, & super lectulum fratris incumbens, salutatur eum dulcissimis uerbis, quasi promissum persolutum uenisset. Marcus hilariori uultu conuersus significato gaudio de illius aduentu inter eius amplexus lætus & uoti compos in domino requieuit. Ne tamen aut forte aut casu hoc accidisse aliquis existimet idem penitus nono post anno in Leonardo fecit, quintum ferè mensem domo exire, & Laurentium uidere non potuit. Ibam aut mittebam, qui diceret fratrem extremum spiritum agere. At ille respondebat horam adhuc non esse. Sic per multos dies rem diximus, ego eundo aut mittendo, ille differendo. Hora ea qua promiserat, uenit. Quumque

summa

summa cum lætitia eum pater excepisset, uespera eius diei inter illius brachia spiritum feliciter emisit. Addam illud etiam ad eius gloriam, & solatium meum. Orauit pro fratre illis diebus precibus ardentissimis, & quum aliquot dies ad eum uenisset afflictus mœrore adhuc recenti post prima uerba salutationis, Gaude, inquit, Bernarde fili, Leonardus pater tuus saluus est. Hoc ego cum ingenti gaudio excepissem, & quomodo, inquam, scis pater? Saluus, inquit, est, & aliud ne cures. O lachrymas dulces plenas lætitiæ & pietatis, quas ibi fudi ante pedes illius, quum tantæ lætitiæ nuncium nuncius tam fidelis attulisset. Quid autem alia innumerabilia confectæ de spiritu prophetiæ? Vitam sanctissimæ abbatissæ à medicis derelictam, dilatam à domino dixit, & paucis diebus liberata est. In eodem monasterio sororem miræ sanctitatis comploratam, & iam penè exanimem lugentibus alijs bono animo esse iussit, & illo triduo omnino libera euasit. Propinquum suum, qui triremem conduxerat ad conuehendas ex ponto merces, cauere iussit, ne triremem in ponto dimitteret. Ille uerò non solum triremem dimisit, sed maximo etiam fortunarum naufragio est affectus. Cæterum & filiorum orbitates, & lucra, & damna, & honores, repulsasque, ægritudines & incolumitates, aliaque tum prospera tum aduersa, quæ quotidie accidunt, innumerabilia antè dicebat. Filium meum desperatum à medicis extremum spiritum agentem ad eum detuli, ut consulerem de loco sepulturæ. Ille suspensio aliquantulum & uultu & sermone, respondet, tempus adhuc non esse talis consilij. Ego, quia ex peste familia extra ciuitatem aberat, admiratus huiusmodi responsum, quonam modo, inquam, potero pater tempestiue deliberare, quem iam expirasse existimo? Rursus ille: Redi bono animo, tempus adhuc non est. Reuersus igitur domum, reperi puerum præter omnem spem melius habere. Neque tempus illud benignitate Dei ad hunc usque diem apparuit: & spero filium potius de mea quam me de filij sepultura cogitaturum. Sanè ipse suum obitum prædixit uirginibus sanctæ Crucis per dies aliquot ante quam accideret. Neque minor in eo fuit demoniorum pellendorum, & discernendorum gratia spirituum. Qui affuit & uidit, mihi mulierem ad eum deductam retulit, spumantem ore, & dentibus freudentem. quod ille uidens, attulissetne, inquit, mihi hunc dæmonem tanquam ad Apostolum? Ite fratres, & querite, qui sit me sanctior: sum enim homo peccator. Enim uero illi magis orabant genibus pro uoluti. Age, inquit, ualeat uestra fides, quæ Cananæ profuit, & Centurioni. Imposita arreptio capiti manu, quid, inquit, male dæmon uenisti pauperculam hanc uexare? Vbi nunc superbia tua, quum de cælo decidisti? non te pudet depugnare cum muliercula? Age dimitte illam, dominus Iesus te præcipitem agit. Signaculo suo insignita est. Vide res inter hæc uerba illam contumaciam, atque oris distorti prauitatem explanari, illum tremorem palloremque in naturalem uerti faciem. Admirantibus omnibus & omnipotentis Deo gloriam reddentibus liberata est. Spiritus uerò cogitationumque discretio ubi nam maior apparuit? Decreuerat monasterium monialium reformare, quod ut facilius assequeretur, assignare uolebat illis in confessorem uirum fidelem & sanctum. Is autem ut erat bonus & simplex recusabat, timens cum mulieribus implicari. Postquam negauit, tactus poenitentia est, deliberat redire. Hunc autem quum Laurentius procul uenientem conspexisset, prius quam uerbum presbyter ille faceret, aut diceret ad quid ueniret, dextra cingulum tenens, bene facis, inquit, frater: noui ad quid uenias. Velim autem scias, ueluti cingulum istud (manu siquidem cingulum suum tenebat) sic à Deo te mihi esse permissum. Admirans ille, & magis corde compunctus, accipe pro seruulo me, inquit, nunquam mandata tua relinquam. De plebano non tacebo adulterio, simonia, furto, & omnibus probris infami, qui ad ultimam inopiam redactus, ut omnino neque se, neque filios posset alere (quos occultos alebat) impias sibi ipsi manus afferre statuerat. Hoc quum cognouisset in spiritu Laurentius, accersit illum, dicit quid cognouerit. Solatur eum uerbis caritate plenis. Tum declarat, accidisse hoc permittente domino propter eius flagitia, & nisi respiscat, maiora minitatur. misereri tamen illius inopia. Dat illi deinde aliquot aureos. Quum eximiam caritatem miser ille uidisset, qui prope qui uitæ male actæ conscius poenas potius aliquas quam elemosynam expectaret, procidit ad pedes illius, & totus liquefactus in lachrymas non poterat diuelli, promit-

B 3 tens,

tens, & iureiurando contestans uitam reformare, & comprobare quidem opere, quod promisit. Vixit autem postea aliquot annos timens dominum, & in mandatis illius incens magna cum admiratione hominum, qui eum antè cognouerant. Statueram, optimi patres, delibare potius miracula, quam narrare. Mores etenim & angelicam in terris conuersationem describendam præcipue susceperam: sed ueluti incurrens in hæc, filere non potui. Postea uerò quàm sic necesse fuit, non omittam hoc, quod est genere præclarum, & magnitudine rarum, & fama notissimum. Sacra quædam uirgo erat magnæ sanctitatis, hæc per multos annos abstinentia, uigilijs, orationibus steterat ante dominum. Accidit autem, ut solennitate Corporis Christi neque sorores aliæ, neque ipsa communicare diuinis mysterijs possent, & quum ægrè ferrent, & illa in primis sanctissima mulier, oratum Laurentium mittunt, quia prope esset monasterium, ut si gratiam communicandi eo die habere non possent, ipse saltem dignaretur, dum celebraret, pro ancillis suis orare. Promittit Laurentius. Quum autem celebraret, ad populum post eleuatum sacramentum factus extra seipsum est, detulitq; eum spiritus ad illam mulierem in cella clausam & contemplationi uacantem, quæ fortè tunc miro quodam desiderio communicandi teneretur, & sacra illi mysteria communicauit, siue in corpore, seu extra corpus, Deus scit. Ab oculis quidem totius populi non discessit, donec ad seipsum reuersus ab illo pietatis officio reliquum missæ peregit. Quum autem uirgo illa quod acciderat, sacerdoti nunciasset, sacerdos patriarchæ, iussit ille, ut gratias omnipotenti Deo agerent, non sibi, & ut nunquam donec uiueret manifestarent. Hæc ego, patres, & huiusmodi alia multa à Laurentio fieri optimè Deum crediderim uoluisse, siue ut suam bonitatem atq; potentiam nec temporum edacitate cõsumi, nec immurari malignitate morum, nec fidel nostræ tepiditate imminui crederemus, siue ut ea etiam, quæ sacris literarum monumentis edita sunt, & alioquin uideri solent impossibilia, facilius crederentur à nobis. Quippe cum legerimus, Ambrosium, cum esset Mediolani, Martini exequijs interfuisse apud ultimas Gallias, Seuerum item Rauenatensem episcopum ad Geminiani exequias Mutinam in spiritu concessisse. Increscere tanti uiri fama quotidie & latius atque latius diffundi cœpit. Habere eum sapius apud se Eugenius pontifex uoluit, semper excusauit, metuens nequid ei noceret curia Romana. Cum autem Eugenius urbe pulsus Bononiam uenisset, efflagitatus ab eo refragari non potuit, quod amplius neque alpes neque itineris longitudinem, sicut antea fecerat, causari posset. Exceptus est à summo pontifice frequentibus Cardinalibus his uerbis: Salue decus & gloria præsulum. Ab uniuersa autem curia maxima ueneratione habitus. Voluit eum Eugenius apud se retinere, sed imbecillitatem corporis excusans, paucos ibi moratus dies redijt inde letior, quàm ierat. Reliquit ibi maximum odorem sanctitatis. Pari amore seu maiore etiam Nicolaus quintus, pontifex nobilissimus eum dilexit, ut in illo ornando certauerit cum Eugenio. Nam sicut ille episcopum, cum primum potuit fecit: ita hic patriarcham, cum primum oblata occasio est, creauit. Gradeni siquidem patriarcha mortuo, patriarchatum à Grado nobili quondam urbe transtulit Venetias, idq; nec cognita nec postulata senatus nostri uoluntate quippe qui non minus hominem quàm ciuitatem eo facto exornare cuperet. Allata res haud satis senatui placebat, uerenti, ne spiritualis & ecclesiastica dignitas aucta opibus & autoritate, ueteres, quas cum superioribus episcopis discordias habuerant, renouaret: beatissimi tamen patris mansuetudo diremit facile dubitationem. Adijt enim continuo Ducem & collegium: sese dixit abhinc duodeuiginti annos inuitum episcopum factum, & à quiete sua in hos turbines seculares iniectum: desiderare nunc quietem, & minui magis pondus præsulatus, quàm augeri, sibi esse in animo hoc oneris, quibuscunq; posset modis deprecari, nisi ipse Dux, ad quem ciuitatis suæ dignitas pertineret, fortè sentiret aliud, pro cuius honore, quoniam ita de se merita ciuitas esset, nullum laborem recusare deberet. Excitauit omnium lachrymas sanctissimi patris missa caritati humilitas. Dux qui rem hanc ægerrime antè tulerat, & ab Eugenio tentatam semper impugnauerat, statim ex sua totiusq; collegij sententia enixè eum rogare cœpit, ut libenti animo id muneris susciperet. Sic quod inuidiosum fuerat in di-

gnitate

gnitate, ex mansuetissimis sancti uiri moribus gratissimum factum est.

De dictis ab eo memoratu dignis, & summa nominis eius celebritate.

Cap. IX.

Ed quia mores & actiones illius hæcenus profecti sumus, subiiciemus etiam de dictis aliqua memoratu digna, quantum meminisse ex domestica consuetudine potuimus. Dicebat, serui Dei non esse à magnis peccatis cauere, id enim esse secularis hominis, sed parua uitare, ne caritas refrigeret. Non simul ac corpus extenuatum fuerit, de abstinentia remittendum, propterea enim abstinendum. Tribus monacho opus esse: desiderio, moderatione & gratia. Nam ubi horum aliquod desit, ibi perseverantiam esse non posse. Humilitatem esse torrenti similem, qui æstate tenuior quasi serperet, hyeme uerò atque uere inundaret. sic humilitas in prosperis quidem exigua, in aduersis magnanima esse debet. Minime sibi placebant in monasterijs ampla ædificia, & cum uideret latiora cœnacula, cellasue ampliores, caput quassans dicebat: Non sic patres nostri, non sic. Dormitorium ipse fecit apud Leonicum ex sepe & creta, cum tamen latericium facere facile posset propter monasterij facultates. Dicebat enim, nullam rem monachum aspicere debere in hoc seculo, quæ desiderium illius teneret. Maxime pensitanda esse eorum proposita, qui se conferrent ad religionem, nedum ineptus suscipitur, aptus ab eo corrumpatur. Dicebatq; cum aueretur nimium numerus, rigiditatem uitæ atque monasticum uigorem diutius non posse consistere. Ratam siquidem esse perfectionem. Memini adolescentem nobilem ad monasterium confugisse, quem cum intellexisset fratrum nimijs suasionibus pellectum, & patri flagitanti reddidit, dicens: Accipe filium tuum, religionis propositum à sancto spiritu est, non ab humana suadela, & est longe deterius, ab religionis uita deficere, quàm eam nunquam suscepisse. Ex quo die factus est sacerdos, quotidie missam celebravit, nisi ualitudine impediretur. Dicebatq; qui cum posset domino suo frui, non frueretur, facile se declarare, domini sui curam non habere. Pudicitiam cum carnalibus blandimentis nihil aliud esse, quàm ignem extinguere uelle, & ligna superinijcere. Paupertatis donum quantum esset, neminem nosse, nisi qui secreto cubiculo & contemplatione delectaretur. Consultò Deum gratiam religionis hominibus occultasse, nam si cognosceretur illius felicitas, omnes ad eam concurrerent. Neminem bene scire, quid esset humilitas, nisi qui à Deo accepisset ut esset humilis. In nullo enim tam falli homines, quàm in uera humilitate cognoscenda. Verã scientiam esse, scire hæc duo: Deū esse omnia, & se nihil. Sepe monebat nunquã amittendã de Deo fiduciã illã esse, in qua animæ uita cõsisteret. Diuinitẽ dicebat nõ posse saluari, nisi per eleemosynam. Tanto facilius esse munus imperatoris aut ducis quàm episcopi: quãto difficilius esset, quæ non uideas regere, quàm quæ uideas. Inter labores publicos bellorũ, quæ eius ætate plurima fuere, dicebat senatoribus nostris: Si uultis dominũ uestri misereri, nihil uos ex uobis aut esse aut posse iudicetis. Bonum principem assimilabat capiti, quia sicut caput & lingua implorat auxiliũ pro reliquo corpore se nõ mouente: ita principis oratio potest placare dominum, quamuis populus alijs intēdat. Vitanda monebat, quæ multis obstaculis impedirentur, quia opera spiritus sancti facilia essent & æquabilia: diaboli uerò aspera & plena sentibus. Et cum de rectoribus ciuitatum secularibus loqueretur, quasi illorũ laboribus cõdolens, nõ sine clementia Dei fieri putabat, ut uirtutis comes esset gloria, & quasi laborum curarumq; delinimentũ aliquod: tãtis per aut gloriæ cupiditati ignoscendũ, dũ uirtutẽ uelut ancillã sequeretur, nõ aut quasi domina præcederet. Innumerabilia alia sapienter & dixit & sensit, quæ quidem referre infinitum est. Cæterum iam plenus erat dierum, nomenq; illius & fama latius quotidie fundebatur. Nemo ueniebat ad hanc urbem, qui nõ uel in primis spectaculis appeteret hunc patrem uidere. Taceo uulgus & turbam sine nomine, qui quacũq; incederet, ad eum uisendum uelut ad angelum de cælo demissum per uias & compita concurrebãt. Cardinales oēs, ducēs, & principes domi eũ uisere, uitã inuestigare, thalamũ, cubile, cœnaculũ, omnia lustrare oculis & uenerari. Frãsciscus Sfortia Mediolani dux, & Blãca uxor Galeatium maiore

rem natu, & magnæ spei filium adhuc impubem Venetias cum misissent, illud inprimis mandauere, ut puerum ad sanctum uirum deducerent, ut imponeret illi manum, & eius orationibus commendarent. Bartholomæus Collionus clarissimus hac ætate dux magnam ad eum uim auri detulit, quam in pauperes dispertiret. Quod fuit & in militari uiro propter deuotionem, & in patre nostro propter opinionem rarum & singulare. Iam aduenæ & peregrini omnis ordinis & generis, Pannonæ, Germani, Galli, Hispani, uel qui Romam ad limina apostolorum, uel qui in Orientem ad Dominicum sepulchrum pergerent, tum felices auras sperabant, si benedictione huius patris accepta discederent. In maximis uerò patriæ periculis Dux noster atque senatus non aliter ad illius orationem confugere, quam ad oraculum quoddam. Quantum autem illius oratio proficeret, unum aliquid prius, quam partem hanc claudam, in testimonium referemus. Est prope Corcyram locus asper & incultus, ubi uir habitauerat eremita triginta & amplius annos, uitæ abstinentia & orationibus, & quod primum ferebatur, prophetiæ spiritu insignis. Gerebat forte Corcyre negocium uir quidam de nostris tam genere quam moribus præstans, qui cum arderet bellum quod cum Philippo Mediolani duce gerebamus, & afflictiores uiderentur esse res nostræ, adiit uirum Dei, rogat eum, nunquid Veneta respublica, ut ferebatur, deplorata esset. Ad quem eremita: Cōmotus est, inquit, furor domini contra uos, quia uerbum domini proiecistis, & nisi pontificis uestri lachrymæ interpellarent pro uobis, iam dudum quasi Sodoma perijissetis. Tale de Laurentio testimonium retulit eremita in medijs Corcyræ rupibus & speluncis. Cui non solum Laurentius, sed omnes ferè mortales incogniti erant & inauditi. Porro caritas illa, qua suas oues prosequabatur, uix animo concipi posset, nedum uerbis explicari. Totus illi pōtificatus inter grauissimorum temporum maximorumq; bellatorum turbines consumptus est. Non erat contentus propria oratione, animabat hortando, monendo, obsecrando, iubendo, ut profectō tanto caritatis & ardoris uel minima pars uim cælo inferre potuerit. Et hoc (si mihi liceat) proculdubio dixerim fuisse Quirinae matris præsagium, quod filio nascenti precata est, ijs præcipue temporibus, quibus ter quaterue in præcipiti fuit Venetum imperium.

De ultima ipsius ualeudine, & quæ in ipsa dixit, aut fecit.

Cap. X.

Agebatur annus quartus supra septuagesimum, corpore quidē imbecillo & tenui, sensib. autē integris & sine ullo uitio ualeudinis, nisi q̄ ingrauescens ætas additis inedia, uigilijs, algorisq; ab ipsa adoleſcētia susceptis incōmodis, totum corpus pariter attriuerat. Nos autē de eius uita plus q̄ de nostra solliciti hortabamur, ut audiendi onera deponeret, quibus ille: Vultis ne locū, q̄ mihi cōmissus est, deserā? Nā qd ad ieiunia, uigilias, & castigationē carnis attineret senescere corpus, spūs iuuenescere uidebat, & aut Paulū referebat, q̄ nonagenarius uescebatur palmulis, aut Hilarionē, qui centenarius farinula, aut alium de patribus antiquis. Ut autem nihil ad cumulata gloriam deesset, perseuerauit scribere usque ad eam diem. Fortē tunc librum De gradibus perfectionis absoluit. Dum autem post cibum mecum de more ambularet, quam libenter abirem, inquit, si domino placeret, Neque enim melior sum, quam patres mei: sed tu bone Iesu obsequi non debes uoluntati meæ, sed utilitati populi tui. Voluit autem dominus preces eius audire. Febri post paucos dies acerrima corripitur. Lectum paramus, ille commotior & indignanti similis, mihi ne plumam paratis? Qui mollibus sternuntur, in domibus regum sunt, non in pluma dominus meus, sed in durissimo ligno cubitauit. An non meministis, quid beatus Martinus in re simili responderit? non decere Christianum hominem mori nisi in cinere & cilicio? Nihil igitur tunc profecimus, uictiq; ad eius mattam detulimus inter brachia. Cum autem neque medicis neque pecuniæ parceretur, & ministrantium circa se studium uideret, compungebatur animo. En quanta, dicebat, ob huius sacri uilis sanitatem parantur, quanta perduntur, cum interea pauperes Christi non panem, non stratum, non ignem habeant ubi caleſcant. Intellexit autem uir sanctus migrationis diē aduenisse. Hactenus filij per iocū res acta est, seriō nunc agitur. Prope est sponsus, eundem illi obuiā, & sublati oculis in cælū, uenio (inquit) ad te bone Iesu. Obseruatum

seruatum est autem ab ijs qui ministrabant ei, quod aliquando plenus animi ardore quodam spiritus in cælum ferri gestiebat: interdum uerò in profundum sese humilitatis abiiciens, pertimescere uidebatur diuinum iudicium. Nam dum ego ad eum non sine lachrymis dicerem, quam lato animo migrare debes o pater, cui palma cælorum parata est. Decerni, inquit, fili fortibus solet hæc palma, non ignauis, meiq; similibus. Hæc humilitatis, illa uerò quam plena fiducia? Nam cum nos lachrymari uideret, abite, ait, hinc cum uestris lachrymis, tempus lætitiæ est, non lachrymarum: sic in fiducia Macarium, in timore Arsenium referens, inter utrumque medius incedens, ut cum fiducia metueret, nec sine timore confideret. In campum igitur cum morte descendurus armari sacramentis ecclesiæ, & ad sacellum inter manus deferri postulauit. Et cum è strato subleuatus innixus humero meo labantia membra regere non posset, paulum resedit. Esfundebar totus in lachrymas. Quod ille animaduertens, quid ploras, inquit, Bernarde fili? da mihi dexteram, quam quum ambabus suis tenuisset, confide, inquit, & bono animo esto, nunquam enim te deseram. O uocem dulcem pariter & acerbam. Nescio quomodo nō elanguit cor meum, nisi quod temperata fuit tam certa promissione mortis. Certe illius diei, illius loci, patres clarissimi, debeo nimis crebro meminisse. Legatum quod à dulcissimo patre mihi relictum est, omni fide & spe ueluti brachijs amplexabor, quasi obſignatum ab angelis, subscriptum à beatīs spiritibus, quorum gloriosam & innumerabilem multitudinem ad suscipiendam fidelis conferui animam cubiculum illud compleuisse non dubito. Quam uerò supellectilem creditis fuisse perceptam in his ædibus? Putatisne aurum aliquod aut argentum? illud admirabilius, quod nullum omnino librum possederit: cum quotidie legeret aut scriberet, librum tamen ullum possidere noluit. Testamentum omne quod fecit, efferri sese iussit nulla pompa ad monasteriū suū, qd abest duo milia passuū extra ciuitatem: ibiq; in sepulchris fratrum reponi. Neq; semel præcepisse cōtentus, quasi diuinaret, quid cōtentionis de illius sepultura esset futurum, uocari nos iterum iubet. Scitis, inquit, quæ de sepultura mandauit? facite quod iubeo, nolite pompam parare. Neq; enim is sum, quem forte existimatis. Antonium imitatus & Hilarionem, qui in locis obscuris sepeliri uoluerunt, ne colerentur à uicinis.

De oratione quam habuit antequam migraret è uita: & de duobus miraculis.

Cap. XI.

Scepta uerò paulo ante diem sacri olei unctio, sermonem habuit de mortis utilitate ac de cælesti uita miro quodam sensu ac grauitate uerborum. Nam ut erat supinus, aliquandiu tenuit in cælum oculos. Tum de nouo semiclausis in hanc sententiam fari cœpit (uerba etiam quantum potuimus tenere, subiicientur) Videtis o filij horam meam aduenisse, benedictus Deus, qui eam tandem aduenire uoluit, cum nulla sit alia uia, quæ ducat in cælum. Ille enim uenit nobis uia, ueritas, & uita, ut eiectis de paradiso miseris exulibus uiam signaret in patriam redeundi. Si enim in hac uita tantum sperantes sumus, miserrabiliores sumus omnibus hominibus. Sed absit à nobis tam stulta cogitatio. Quid enim uita hæc, nisi lanugo quædam (ut ille inquit) & ueluti memoria hospitis unius diei prætereuntis? Christus pro nobis mortuus est primitiæ dormientium. Pudeat nos mortem timere, cum dominus noster propter nos mori uoluerit. Hunc diem semper ante oculos habui. Tu scis domine, quanquam dum uiram meam considero, confusio sit mihi potius appellanda, quam uita. Sed in spiritu humilitatis suscipe me bone Iesu, uita & salus animæ meæ. Neque enim in iustificationibus meis proſterno preces meas ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Illa ego ouis amissa ad te pastorem redeo. Vocem tuam noui, non alienorum: peto domine ut ad ouile me reducas. Potēsne spernere uocem clamantis & confugientis ad te? Nonne tu ille qui dixisti: clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipso sum in tribulatione? Ecce clamor plus corde, quam ore domine, ecce tribulatio proxima est, & non est qui eripiat, nisi tu bone Iesu: sed neque felicitium spirituū sedes affectare ausim, qui speciem intuentur sanctissime trinitatis. Portio tamen aliqua creaturæ tuæ postulat micæ suauissimæ mensæ tuæ. Nimum mihi fuerit, & heu quam nimum, si subtus calceos infimi electi tui loculum aliquem

Es. 40
aliquem huic pusillo tuo seruulo non negaueris. Conuersus deinde paululum ad astan-
tes: Vos interea fratres seruate domini præcepta. Omnis enim caro scœnum, & omnis
gloria eius tanquam flos scœni. Contemplamini me. Ecce aruit scœnum, & flos eius ceci-
dit. Horum hanc quis poterit euadere? Sed mihi credite filij, nihil est præstantius, quàm
seruire domino. Hæc cum dixisset, sublato paulisper brachio, quod denudatum tene-
bat, caligantibus oculis ut Isaac illum antiquum uidere te diceres, astantibus crucis si-
gno, benedicat, inquit, uobis dominus Iesus fratres & uiscera mea, & benedicat filiis
meis qui absunt, quos in domino parturij: det uobis cor, ut colatis eum, aperiat ani-
mum in lege sua, neque uos deserat in tempore malo: benedicat principi nostro, & uni-
uerso senatui, ut sortem commissi sibi principatus ad honorem Dei & commune om-
nium ordinum bonum sibi traditam recordentur. Benedicat deniq; populo meo, cu-
ius amorem, pacem, concordiam dominus indies magis atque magis conseruare & au-
gere dignetur. Dilulescere cœperat, & iam antea percrebuerat uiuere diutius eum non
posse. Mota igitur uniuersa ciuitas est. Canonici quidem primo diluculo sunt ingressi,
quos dulcissime recognoscens, ab his ueniam petebat, si muneri suo non satisfacisset.
Diuinum honorem commendabat & ecclesiæ cultum, tum ut mutuam inter se cari-
tatem seruarent. Postremò rogabat, ut in diuinis officijs sui meminissent. Quid ibi rur-
sus lachrymarum bone Deus? Quid clamorum edebatur? Illum patrem, illum domi-
num, præceptorem, ducem. Paulo post Procuratores sancti Marci ingressi sunt, & alij
principes ciuitatis, sacerdotes & religiosi uiri. Nullus denique ciuitatis ordo arceri
foribus potuit. Loquebatur unicuique aliquid ad salutem. Procuratoribus & prin-
cipibus pauperes & iustitiam, sacerdotibus honorem Dei, negociatoribus caritatem,
aduocatis pauperum causas, singulis denique officiorum suorum munera commenda-
bat, ut admirabile fuerit artus illos penè exanimis intento semper spiritu laborem lo-
quendi benedicendiq; per totum biduum (tantum enim superuixit) perferre potuisse.
Nusquam magis enituit illa puritas & altitudo animi. Neminem respuit, omnes pari
fronte suscepit, ut neque pauperis, neque diuitis, neque secularis ulla apud eum uideretur
esse distinctio. Plura interea tum prædixit, tum fecit digna memoratu, quorum duo
tantum subiiciemus, ut appareat omnem huius sanctissimæ uitæ partem signis atque
portentis sicut cæteris claruisse uirtutibus. Erat ei carissimus in Christo filius Marcel-
lus nomine, clarus genere, sed uita clarior, uir bonus & iustus. Laurentium autem sic di-
ligebat, ut palàm diceret, siquid de eo accideret, se nullo modo superuicturum. Cum
audisset igitur de illius ualetudine, continuo accurrit, introducit ad eum, cui ad
eius osculum inclinato Laurentius submissa uoce, Marcelle, inquit, quid de disces-
su meo cruciaris? ego quidem præcedo, sed tu me propediem sequeris. Sic domi-
no placitum est, ut hoc paschate nos iterum mutuo amplexemur. Lætior ille huius-
modi uerbo quàm tristior, initio Quadragesimæ acri ualetudine corripitur, & in pascha-
te (ut prædixerat) ad sepulturam elatus est. Dilectissimo autem filio Hieronymo, gra-
uiter laboranti salutem & prædixit & reddidit. Nam cum destitutus à medicis pro mor-
tuo haberetur, mater autem & sorores nihil iam spei nisi in patris huius orationibus ha-
berent, misit ad eas sanctus hic pater, qui diceret, bono animo essent, neque enim il-
la ægritudine moriturum. Quod sicut dixit, ita factum est. Paulo enim post reliquit eum
febris, & pristinae ualetudini restituitur.

Deuota spiritus emissio, & inhumati corporis diuturna permansio.

Cap. XII.

Ed iam dissoluebantur sanctissima illa uincula carnis & spiritus, & quæ
indissolubili pace per tot annos atque concordia uixerant, iubente Deo
illa terræ, spiritus cælo reddendus erat. Claudere paulatim cœpit ocu-
los, facie quadam hilariori, & membra omnia explicare, quasi de labore
ad requiem transiturus. Quas ibi cateruas angelorum aduenisse uidisse-
mus, si corporeis oculis potuisset uideri illa societas? Tali igitur comitatu inter eorum
celestes uoces & cætus felicissimus ille spiritus uelut igniculus in cælum emicuit. Hic finis
sanctissimi patris uere felix, uere beatus. O si mihi nunc liceat laxare habenas lachry-
mis, &

mis, & liberius lamentari. Vim facio mihi patres. Erumpunt lachrymæ, nec cohibe-
re me possum: sed non est huius loci, secretum cubiculum aptius est, ibi promissa tua,
optime pater, quum necesse fuerit, repetam: ibi dexteram tuam testabor, præsertim
quum sæpe aliàs in maximis periculis inuocatus me miris modis adiuueris. Orta altera
luce effusa incredibili concursu tota ciuitas est, uipenè fores effractæ, ut in ecclesiam
subito deferri necesse fuerit ad oculos populi depascendos. Tanta autem continuo cir-
cunstitet feretrum multitudo, ut à gradibus chori ubi positus fuerat, raptus deinde sit
non hominum manibus, sed sola sese comprimentium atque impellentium turba usq;
ad ualuas ecclesiæ. Discissæ uestes, sublatis calcei, omnia ad uenerationem direpta. Cæ-
terum ut primitiæ aliquæ sanctificationis & publicum iam apparere testimonium inci-
peret, scholæ illæ quatuor celeberrimæ (sic enim eas appellamus) non quasi ad mor-
tuum, sed ad uiuentem & sanctum, & uiris frequentissimæ & ornatu ac pòmpa, non
quidem lugubri aut funebri, ut solent in mortuorum elationibus, sed ut in processioni-
bus ac supplicationibus, quum gratiæ publicæ Deo redduntur: sic nullo publice aut
priuatim iubente suadenteue, sed ipse per sese, sic instructæ auratis cereis & omni ho-
noris ac lætitiæ significatione accurrere. Quale illud etiam testimonium, quod bini ex
uestris fratribus quum ad illud officium, ut cæteri, adissent, audire sibi uisi sunt suauissi-
mos quosdam cantus & inauditas modulationes. Redeuntibus autem ad monaste-
rium, & illis non cessantibus, tum alter ad alterum, audis ne frater has melodias? Quid
ni audiam? inquit alter, angelicus planè mihi uidetur iste concentus, non humanus. Idè
affirmare alius cœpit. Vtrisque igitur admiratibus nunquàm illi cætus, quoad usq; ad mona-
sterium peruenerunt, conticuere. Expletis officijs quum efferendi tempus aduenisset,
ecce quo pacto præcipuo quodam Dei iudicio, tunc quidem occulto, sed paulo post
aperièdo omnibus, lis oriri cœpta inter patriarchales canonicos & fratres sancti Geor-
gij. Hi quum ex præcepto patris nostri repeterent, quod mandauerat de loco sepultu-
ræ, illi sacros canones afferrent, ut prælati in proprijs ecclesijs sepelirentur. neq; semper
defunctorum ordinationibus parendum ex Marcellini pōtificis exēplo, qui quanquàm cor-
pus suum inhumatum sub anathemate permanere iussisset, uisum esset tñ sanctis patribus
nō tā hominis, quàm pōtificis habere rationē. Interim autē sacrū illud corpus in ecclesiæ
sacrario reponitur, quasi litis euentum expectaturū. Accidit autē res omnibus retro secu-
lis inaudita, pace dixerim sanctorum aliorum omnium, qd quidē extet ex eorum monimētis.
Nam ibi corpus illud dum reponitur, altero ac tertio die nec corruptionis aliquid nec
fœtoris apparet: itemq; & quinto & sexto, nihilominus integrū perseverat. Tantæ rei
miraculo excitata accurrit uniuersa ciuitas, uident & exquirunt diligentius, nunquid
sit delibutum unguentis, omnia membra contrectant. nihil pigmenti aut artis, nihil ri-
goris in membris, fœtoris longe minus, quin potius odorem suauissimum membra
illa spirare uidebantur. Additur miraculum miraculo. Nam post biduum rubescere
genæ, & uiuus per membra sanguis conspici cœpit. Et iam capere non poterat sacra-
rium illud concurrentem turbam & sese inuicem comprimentem, ut octauo tandem
die necesse fuerit in ecclesiam publice deferri ad oculos populi exatiandos. Tum uerò
& admiratio, & stupor, & clamores. Igitur qui litigant, & hi instantius postulant, & hi
custodiunt diligentius. Reponitur iterum in sacrarium, ubi per dies quadraginta per-
seuerauit incorruptus & integer. Omnibus illis diebus nunquam non uisitatus est, nun-
quam sacrarium illud non apertum omnibus fuit uidere & uenerari uolētibus, donec
septimo supra sexagesimum die, quum alioquin satis commode seruari posse nō uide-
retur, sepulturæ traditus est officijs & honoribus, non quibus cæteri solent, de quorum
uirtute & meritis ambigatur: sed quasi sancti cuiusdam reliquiæ sic cum omni hono-
re collocatæ decimosexto, uidelicet, calendas Apriles, quum sexto idus Ianuarias mi-
grasset ad dominum. Multi non solum ex Italia, sed Illyrico etiam atq; Epiro ad id
ostentum domo profecti. Medici omnes, & præsertim Gerardus Veronensis, medicus
ætate nostra omnium nobilissimus, qui eum in hac ægritudine uisitauit, naturæ nulla
ui fieri posse testati sunt, præsertim cum putrida febris laborasset. Diffusus enim per ue-
nas putridus & corruptus humor cū corruerit. Necesse fuit reliquū corpus, ut impossi-
bile penitus extiterit, absente calore naturali, uel paruum aliquid temporis integrum
incorruptumq;

incorruptumque manere. Quantum igitur quamque admirabile spectaculum fuerit, aliorum sit iudicium. Nam si beatissimo Bernardo honori datum est, ut dandum erat, quod corpus eius triduo inhumatum substituerit, quid Laurentio nostro tribuendum, qui tot penes menses integer & incorruptus evasit? Mota civitas tantae rei miraculo dare operam voluit, ne eiusmodi ornamento vel primi, scilicet, vel sanctissimi patriarchae reliquijs, patriarchalis ecclesia spoliaretur. Hoc factum relatum in memoriam illud beatissimi Martini Turonensis episcopi, qui quum apud Condatensem Pictavorum urbem diem obiisset, & Pictavi, apud quos obiisset, retinere uellent, Turonenses autem repeterent proprium antistitem, tandem in contentione res illa uersata est, donec a Turonensibus furto sublatus propriae ecclesiae restitueretur. Quae autem miracula deinceps acciderint, quaeque accidant quotidie ad sepulcrum illud diuinam opem poscentibus, ea non aggredi fatius existimaui: quippe quae innumerabilia sunt. Inquirentur fortassis aliquando diligentius ab his, quorum sicuti autoritas maior est, & officium solennius, ita uix crediderim fieri posse, ut tanti luminis splendorem Deus iacere diutius in tenebris patiatur.

B. LAVRENTII IVSTINIANI
uitae finis.

OPERA D. LAVRENTII IVSTINIANI, PROTOPATRIARCHAE VENETI, CATALOGUS, cum supputatione annorum ac locorum quibus edita et emissa sunt, & qua serie impressa.

Lignum uitae fo.	I	De S. Innocentibus	602
Anno, M.CCCCXIX. In congregatiōe.		De circuncisione domini	605
De disciplina & spirituali perfectione	118	De Epiphania domini	608
Anno, M.CCCCXX. in eadem.		De conuersione S. Pauli apostoli	610
De casto connubio uerbi & animae	201	De purificatione B. Mariae uirg.	613
Anno, M.CCCCXXV. in eadem.		De S. Matthia apostolo	616
Fasciculus amoris	322	De Annunciatione B. Mariae	618
Anno, M.CCCCXXVI. in eadem.		De Passione domini	621
De triumphali agone Christi	412	De Resurrectione domini	625
Anno eodem in eadem.		De S. Georgio martyre	628
De interiori conflictu	536	De S. Marco euangelista	631
Anno, M.CCCCXXIX. in eadem.		De S. Philippo & Iacobo apostolis	633
De complanctu Christianae perfectionis	570	De Ascensione domini	636
Anno eodem in eadem.		De Sancta Pentecoste	639
Sermones de sanctis: quorum index peculiaris mox subsequetur	594	De Natali B. Ioan. Baptistae	642
Anno, M.CCCCXXX. in eadem.		De S. Apostolis Petro & Paulo	645
Sermo De corpore Christi	702	De S. Maria Magdalene	648
Anno, M.CCCCXXXI. in eadem.		De S. Iacobo apostolo	650
De uita solitaria opus	720	De S. Laurentio martyre	653
Anno eodem in eadem.		De Assumptione B. Mariae uirg.	655
De contemptu mundi	763	De S. Bartholomaeo apostolo	658
Anno, M.CCCCXXXII. in eadem.		De Natali B. Mariae uirg.	661
Opera à iam sene in episcopatu edita.		De exaltatione crucis dominicae	664
De spirituali interitu animae lib. 1.	806	De S. Matthaeo apostolo et euangelista	668
De eiusdem resurrectione spirituali lib. 2.	823	De S. Michaele archangelo	669
De regimine & institutione praelatorum	843	De S. Hieronymo doctore	672
De obedientia	930	De S. Luca euangelista	675
De humilitate	1000	De S. Simone & Iuda apostolis	677
De gradibus perfectionis	1070	De Omnibus sanctis	680
Epistolae eius ad diuersos, & diuersorum ad ipsum	1118	De S. Martino episcopo	682
Sermo in Natali domini	594	De S. Andrea apostolo	686
De S. Stephano protomartyre	597	De S. Thoma apostolo	689
De S. Ioanne apostolo & euangelista	599	De S. Hugone, episcopo Lincolniensi	693
		De dominica in ramis palmarum	696
		Sermo exhortatorius ad conuersionem, et ad emollienda obdurata corda	699
		De Corpore dominico siue eucharistia	702

Lignum vite fol. 1.
Ligni vite prologus. fol. 1.

LIBER DE TIMORIS DONO. fol. 3.

Liber De timoris dono continet cap. 5. quorum primū est Exhortatio ad audienda que dicenda sunt de timore domini, & de ipsius timoris descriptionibus. cap. 1. fol. 3.
De multiplici utilitate timoris. cap. 2. fol. 4.
De diuisionibus timoris seruilis. cap. 3. fol. 5.
Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimisq; diei extremi iudicij. cap. 4. fol. 5.
De speciebus timoris, atq; ipsius perfectione. cap. 5. fol. 8.

LIBER DE FIDE. fol. 10.

Liber De fide continet cap. 7. quorum primum est. De uirtute fidei, que uisibilium uanitatē, ac inuisibilium homini efficaciter ostendit ueritatem: atq; de ipsius uirtutis descriptionibus, q̄ uirtus hoc opusculo Ligni uite eiusdem ligni radicis effectū gerere cōprobat. c. 1. fol. 10.
De duplici cognitione & distinctione informis fidei, & formate, atq; de commendatione ipsius fidei formate. cap. 2. fol. 11.
De multiplici cōmendatione uirtutis fidei. cap. 4. fol. 12.
Quanta bona homini augeantur, & quantum proficiat homo ex fidei uirtute. cap. 5. fol. 14.
De cōmendatione unitatis fidei, & quod plurimis ostēdat rationib; solā fidē Christianā uerā esse. cap. 6. fol. 16.
Que sunt necessaria ad hoc, ut fides sit perfecta, que sunt septē: et de felicitate beate uite sub cōpendio. c. 7. fol. 19.

LIBER DE CONTINENTIA. fol. 20.

De continentia tractatus continet capita 6. quorum primum est.
De uirtute continentie, atq; de ipsius diffinitionibus, que uirtus quam optimum prebet adiutorium homini, ut in pristinum reformetur statum, unde per peccatū ceciderat, & locū in ordine fructuum Ligni uite possidet primum. cap. 1. fol. 20.
Quam luculenter ex ijs, que inferuntur, clareat continentie uirtus. cap. 2. fol. 21.
De considerationibus que mentem iuuant ad refranandū amorem uoluptatis. cap. 3. fol. 22.
Quanta mala homini uoluptatū amatori & sectatori proueniāt ex ipsis uoluptatibus. cap. 4. fol. 23.
Quibus modis ualeat homo incorruptā custodire castitatem & continentia. cap. 5. fol. 24.
De gradib; continentie, et de eius perfectione. ca. 6. fol. 25.

LIBER DE PRVDENTIA. fol. 25.

De prudentia tractatus continet capita 6. quorum primum est.
De uirtute prudētie atq; de ipsius diffinitionibus, que uirtus in fructib; ligni uite secundū tenet locū. cap. 1. fol. 25.
De diuisione prudentie, & que memorie commendanda sunt. cap. 2. fol. 26.
Quib; affectib; decor et dignitas prudētie pateat. c. 3. fol. 27.
De laudabilibus uirtutis prudentie effectibus, qui ipsam inter ceteras uirtutes reddūt cōmendabilē. cap. 4. fol. 28.
Quam multa sint, & que sint illa, que non mediocriter prudentie aduersantur. cap. 5. fol. 29.

De quadruplici ordinatione, homini ad perfectionē prudentie cupienti uentre necessaria, in qua uirtutis ipsius culmen consistit. cap. 6. fol. 31.

LIBER DE IUSTITIA. fol. 31.

De iustitia tractatus continet cap. 6. quorum primū est, De uirtute iustitie atq; ipsius diffinitione, que inter ceteras uirtutes preexcellsa pollet dignitate, & in fructibus Ligni uite gradum promeretur tertium. cap. 1. fol. 31.
De diuisionibus uirtutis iustitie. cap. 2. fol. 32.
Quod dupliciter, à natura, scilicet, & à scriptura admoneatur seruare iustitiam. cap. 3. fol. 32.
Quibus effectibus luculenter appareat uirtutis iustitie excellentia. cap. 4. fol. 32.
Quod uirtus iustitie comprehendit in se uirtutes, que ordinant ad proximum, ad seipsum & ad Deū. cap. 5. fol. 33.
Quibus studijs exerceatur anima, ut ad perfectionē uerę iustitie attingat: & que sit ipsius perfectio. cap. 6. folio 34.

LIBER DE CARITATE. fol. 34.

De caritate tractatus continet cap. 17. quorum primum est,
Vnde oriatur caritas, & que sit necessaria uirtus, & de ipsius uirtutis diffinitionibus, que caritas in fructibus Ligni uite quartum sortitur locum. cap. 1. fol. 35.
Quod ad salutem sit caritas necessaria propter ipsius effectus. cap. 2. fol. 36.
Quāto ceteris uirtutib; cōmēdabilior sit caritas. c. 3. fol. 36.
Quod ex sui dignitate præcellit ipsa caritas sancta omnes alias uirtutes. cap. 4. fol. 37.
Quāte sit utilitatis caritas, & quod sola sit, que filios Dei à peccatoribus discernit. cap. 5. fol. 38.
Ex uirtuosis progressib; quam luculenter eluceat uirtus caritatis. cap. 6. fol. 39.
Que sunt, que uehementer accendunt hominem ad Deum diligendum. cap. 7. fol. 40.
Quibus causis Deus ab homine diligendus sit. c. 8. fol. 42.
Quomodo Deus ab homine sit diligendus. cap. 9. fol. 43.
De quatuor speciebus amoris. cap. 10. fol. 44.
De signis, quibus cognoscitur, utrum homo Deum diligat. cap. 11. fol. 45.
Que sint illa, que conferant operanti ea ut à Deo ametur. cap. 12. fol. 46.
Que sit differētia inter amorem, dilectionem & caritatē: & de ipsarum distinctionibus. cap. 13. fol. 46.
Quibus exercitationibus proficiat caritas, et que sint perfectę caritatis signa & operationes. cap. 14. fol. 47.
Quibus exemplis atq; documentis incitetur homo ad proximum diligendum. cap. 15. fol. 48.
Que sint illa, que reddunt hominem amabilem proximo. cap. 16. fol. 49.
Quomodo & quibus exemplis proximum amare debeat. cap. 17. fol. 50.

LIBER DE PATIENTIA. fol. 52.

De patientia tractatus continet cap. 6. quorum primū est, De uirtute patientie, & primo quare hæc uirtus sit hominē necessaria, & de ipsius diffinitionibus, que uirtus in ordine Ligni uite fructuum, quintū habet locū. c. 1. fol. 52.
De excel-

De excellentia & effectibus patientie. cap. 2. fol. 53.
Quante sint utilitatis tribulationes: que sunt uia ad adipiscendam patientiam. cap. 3. fol. 54.
Distinctio pulcra tribulationum, uidelicet quod alie sint, que à Deo, alie que ab antiquo aduersario, & alie que à proximo inferuntur: & quod cunctę tolerandę patienter sint. cap. 4. fol. 56.
Quod ex quinque considerationibus rationabiliter uehemēterq; preparatur homo ad patientiā. cap. 5. fol. 58.
De gradibus patientie, atque de ipsius uirtutis perfectione. cap. 6. fol. 59.

LIBER DE OBEDIENTIA. fol. 60.

De obedientia tractatus continet cap. 6. quorum primum est,
De uirtute obedientie, & quod necessaria sit ad salutem, & de ipsius uirtutis diffinitionibus. Que uirtus obedientie in fructibus Ligni uite, ex sua excellentia sextū obtinet locum. cap. 1. fol. 60.
Quod ad uirtutem obedientie plurimum prouocatur homo exemplis insensibilium creaturarū, angelorum & Christi. cap. 2. fol. 60.
De multiplicibus effectibus obedientie, ex quibus clarescit ipsius uirtutis dignitas. cap. 3. fol. 61.
De ijs que uirtuti repugnant obedientie atq; aduersantur: et quāta mala ex propria oriuntur uoluntate. c. 4. fol. 62.
De duplici obedientie specie, scilicet, reprehensibili, & cōmendabili: & de ipsarum distinctionibus. cap. 5. fol. 63.
De gradibus obedientie, atq; ipsius uirtutis perfectione. cap. 6. fol. 64.

LIBER DE SPE. fol. 65.

De spe opusculū continet capita 5. quorum primum est, De uirtute spei, atq; de illius diffinitionibus. Que uirtus Deo militantibus pernecessaria est, & ex sua dignitate in fructibus Ligni uite septimum consequitur gradum. cap. 1. fol. 65.
De uarijs spei effectibus, per quos ditantur qui illam possident. cap. 2. fol. 66.
De quinque speciebus uirtutis spei, que ad cognoscendū proficue sunt. cap. 3. fol. 68.
Quod multa sint, que uirtuti spei plurimum aduersantur. cap. 4. fol. 68.
Quomodo tripliciter, scilicet in Deo, in beneficijs Dei, & in sanctorū suffragijs debet se exercere mens, que uirtutem spei nutrire desiderat: atq; de perfectione eiusdem. cap. 5. fol. 70.

LIBER DE PERSEVERANTIA. fol. 74.

De perseuerantia opusculum continet capita 4. quorum primum est,
De uirtute perseuerantie & de ipsius diffinitionibus. Que uirtus pro sua dignitate inter fructus Ligni uite octauū possidet locum. cap. 1. fol. 74.
De commendatione perseuerantie & multiplici utilitate, que ex ipsa procedit. cap. 2. fol. 75.
Quam multa sunt, & que sint illa que hominem, ne perseuerantiam teneat, præpediunt. cap. 3. fol. 76.
Quibus indicijs possit rationabiliter præsumi de hominis perseuerantia: que quanto magis in unoquoq; concur-

runt, tanto fortiozem ipsum exhibent ad perseuerandum. cap. 4. fol. 77.

LIBER DE PAUPERTATE. fol. 79.

De paupertate opusculum continet capita 4. quorum primum est,
De uirtute paupertatis & dono, atq; de ipsius diffinitionibus, que in fructibus Ligni uite nonū habet locū ex sui non exigua excellentia. cap. 1. fol. 79.
Quam multa & que sint bona, quibus ditantur paupertatis amatores & sectatores. cap. 2. fol. 80.
De utilitatibus paupertatis, & ad quantam perfectionem animam deducat ipsa uirtus. cap. 3. fol. 82.
De gradibus paupertatis, atq; de ipsius uirtutis perfectione. cap. 4. fol. 85.

LIBER DE SOBRIETATE. fol. 87.

De sobrietate opusculum continet capita 5. quorum primum est,
De uirtute sobrietatis, & ipsius uirtutis descriptionibus: que inter fructus Ligni uite decimum sortitur locum. cap. 1. folio 87.
Quod multis suasionibus hortamur ad acquirendam uirtutem sobrietatis. cap. 2. fol. 88.
Quod homo sobrietatem exercere debet propter multa, que eidem per ipsam proueniunt cōmoda. cap. 3. fol. 89.
Quomodo possit acquiri sobrietas: & quibus medijs. cap. 4. fol. 90.
Que euitanda sint ab ijs, qui sobrietatis uirtutem obtinere concupiscunt, atq; de eius perfectione. cap. 5. fol. 92.

LIBER DE HUMILITATE. fol. 93.

De humilitate opusculum continet capita 7. quorum primum est,
De uirtute humilitatis sanctissime, que in domino Iesu plenissime claruit, atq; de ipsius diffinitionibus: que uirtus in ordine fructuum Ligni uite undecimum sortitur locum. cap. 1. fol. 93.
Quod uerbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorumq; sanctorum nota efficitur laus & excellentia humilitatis. cap. 2. fol. 95.
De multiplicib; effectibus uirtutis humilitatis. cap. 3. fol. 96.
Quibus considerationibus peruenire potest homo ad humilitatem: & quod multa commoda conferantur ex iugi mortis memoria. cap. 4. fol. 97.
Quibus indicijs potest cognosci, utrum quis possideat humilitatem. cap. 5. fol. 99.
De quadruplici specie uirtutis humilitatis. cap. 6. fol. 100.
De gradibus humilitatis, atq; ipsius uirtutis perfectione. cap. 7. fol. 101.

LIBER DE ORATIONE. fol. 103.

De oratione opusculum cōtinet cap. 10. quorum primū est, De uirtute orationis atq; de ipsius diffinitionibus, que uirtus, plurima ueneratione ex sui prerogatiua digna habenda est: tenet autem hæc in fructibus Ligni uite duodecimum gradum. cap. 1. fol. 103.
Qualibus effectibus eluceat uirtus sanctę orationis. c. 2. fol. 104.
Quales esse debent, qui in oratione Deo uacare uolunt: & de duplici

de duplici preparatione ad orationem. cap. 3. f. 105
 De impedimentis orationis, quæ faciunt illam non exaudi-
 ri à domino. cap. 4. f. 106
 De ijs quæ disponunt animum ad orationem, & quæ eam
 exorabilem reddunt. cap. 5. f. 107
 Vbi & in quo loco orandū sit, & quo tēpore. c. 6. f. 108
 De duabus speciebus orationis, infructuosis scilicet, &
 fructuosis, & de ipsarum diuisionib. cap. 7. f. 109
 De ijs in quibus præmineat actiue uitæ contemplatiua.
 cap. 8. fol. 111
 Quæ debent concurrere, ut perfecta sit deprecantis ora-
 tio. cap. 9. f. 112
 De gradibus contemplationis, quæ orationis est finis.
 cap. 10. fol. 113

DE DISCIPLINA ET MONASTICAE
 conuersationis perfectione. fol. 118.

Liber cōtinet proœmium & cap. 24. quorum primū est,
 De triplici lege, quæ Dei pietas homini labenti peccatorum
 remedia contulit. cap. 1. f. 118
 De considerationibus quibus mundi amatores ad eius con-
 temptum exhortentur. cap. 2. f. 119
 De prudenti præmeditatione Deo militantium, ne decipiā-
 tur à demonibus. cap. 3. f. 122
 De pernicioso affectu, quo carere debent ad perfectionem
 tendentes. cap. 4. f. 123
 De Christi seruitute qualiter comprobetur, & de triplici
 remedio contra metum incipientium. cap. 5. f. 128
 De exercitijs, quibus debent se exercere seculo renunciare
 cupientes: & quibus armis armētur. cap. 6. f. 131
 De cælesti statu qualiter representetur in congregationi-
 bus, & quomodo laudabiliter quisq; se in ipsis exer-
 ceat. cap. 7. f. 133
 De spiritualium gustu nouiter conuersis necessario, & de
 triplici meditationum statu. cap. 8. f. 136
 De ualde periculoso præsentium officio, & de multis uir-
 liter præsentium meritis. cap. 9. f. 141
 De prudentia Deo famulantibus necessaria, & ipsorum in-
 tentione dirigenda. cap. 10. f. 144
 De triplici specie tentationum, & ipsarum utilitate: ac ex-
 hortatione ad eas tolerandas. cap. 11. f. 146
 De multimodis tentationum generibus, quæ Christi seruis
 à diabolo inferuntur: & earū remedijs. cap. 12. f. 150
 De instrumento quo diabolus utitur, ut simpliciter ambu-
 lantes ad casum impellat. cap. 13. f. 155
 De euitando ocio Christi seruis. cap. 14. f. 158
 De uirtute silentij, ac laudabili locutione. cap. 15. f. 161
 De superabundanti tristitia abiicienda. cap. 16. f. 165
 De alacri psalmodia, qua plurimum angeli gaudent: & de
 ipsorum dignitate, atq; gloria paradisi. cap. 17. f. 168
 De oratione & eius effectib. & laudibus. cap. 18. f. 171
 De sacramentis confessionis, et eucharistiæ, & eorum mul-
 tiplicibus effectibus. cap. 19. f. 179
 De mentis qualitate ante, in, & post resurrectionē. cap. 20.
 folio 182
 De exterioribus exercitijs seruorum Dei. cap. 21. f. 185
 De moderata & modesta conuersatione cum proximis.
 cap. 22. fol. 188
 De regimine proprii corporis post mortificatas concupi-
 scentias: & de ipsius beatitudine facta resurrectione.

cap. 23. fol. 191
 De spiritualibus studijs militum Christi, & de statu perfe-
 ctorum in uia: ac de animarum felicitate in patria re-
 gnantium. cap. 24. f. 194

LIBER DE CASTO CONNUBIO.

fol. 201.

Opus De casto connubio uerbi & animæ coninet præscri-
 ptionē & capita 25. Et primum,
 Quod Deus sit causa finisq; uniuersorum, & de huius uitæ
 peregrinatione: atq; de multifarijs inimicis, à quibus
 impugnantur peregrinantes. cap. 1. fol. 201
 De excellentia spiritualis lucis, & qualiter ad ipsius perue-
 niatur notitiā. cap. 2. f. 206
 De triplici peregrinantium statu: necnon de cuiusq; pro-
 prio spirituali duce. cap. 3. f. 219
 Quod per peccatum naturalis affectus ueri & boni debi-
 litatus sit, & qualiter restauretur: atq; de spirituali iu-
 storum peregrinantium mercede. ca. 4. f. 214
 Qualiter animus ducitur ad cælestia contemplanda, & de
 spōsi elegantia, atq; supernæ ciuitatis gloria. c. 5. f. 217
 Qualiter fidelis anima accendatur ad pugnam, et erudia-
 tur de inimicis habere triumphum. cap. 6. 220
 De triplici Deo famulatiū ordine, atq; de singulorum ter-
 tationibus earundēq; remedijs. cap. 7. f. 224
 Quibus considerationibus humanus in spirituali certami-
 ne spiritus roboretur. cap. 8. f. 229
 De unione in Christo celebrata diuinæ et humanæ nature
 in unitate personali. cap. 9. f. 235
 De plenitudine gratiæ & sapientiæ Christi, & spirituali
 copula Christi & ecclesiæ. cap. 10. f. 239
 Qualis esse debeat anima, quæ merito uerbi sponsa debeat
 nuncupari. cap. 11. f. 244
 Quibus gradibus sponsa prouehatur ad fruitionem uer-
 bi. cap. 12. f. 249
 Qualiter sponsa ad sui habitaculum cordis suscipiendū uer-
 bū præparare se debeat, atq; spirituales excubias cele-
 brare. cap. 13. f. 254
 De cognitione sponsi & alternatione ipsius accessus &
 discessus. cap. 14. f. 259
 De spiritualibus profectibus, quos absentante se sponso cō-
 sequitur sponsa ardentem. cap. 15. f. 263
 Qualiter uerbum per contemplationis ocium ualeat in-
 ueniri. cap. 16. f. 268
 De triplici interiori consideratione, per quam ad claram
 propriæ infirmitatis deueniuntur notitiā. c. 17. f. 274
 De euidētibus indicijs, quibus uerbi legitimus amor in
 sponsæ præcordijs adesse cognoscitur. cap. 18. f. 279
 De diuersis cōtemplationum gradibus, quibus animus da-
 citur ad summæ notitiā trinitatis. cap. 19. f. 284
 De ficta uerāq; humilitate, atq; de ipsius exercitatione &
 perfectione. cap. 20. f. 290
 De perfectione caritatis Dei & proximi: nec non de refor-
 matione imaginis Dei in homine. cap. 21. f. 295
 De exercitatione & profectu mentalis orationis, ac perfe-
 ctione diuinæ laudis. cap. 22. f. 300
 Quod sponsa per meditationē decursus uitæ incarnati uer-
 bi plurimum in amore proficiat. cap. 23. f. 305
 De perfecta proximi caritate à uerbo in eucharistiæ sacra-
 mento exhibitā. cap. 24. f. 310
 Qualiter

Qualiter in peregrinatione hac spōsa spirituali uerbi frua-
 tur presentia. cap. 25. f. 315

FASCICVLVS AMORIS. fol. 322.

Fasciculus amoris prologum continet & capita 18.
 Et primum,
 Quod ad se contemplandum diuina maiestas rōnalem an-
 gelorū hominūq; naturā cōdiderit. cap. 1. f. 322
 Quam suauiter iustorum corda uerbi Dei reficiantur elo-
 quio. cap. 2. f. 325
 De triplici carnali uidelicet, sensualis, & spirituali amore
 cap. 3. fol. 331
 Qualem Dei filius profecturus ad patrem discipulis exhi-
 buerit exhortationem. cap. 4. f. 336
 Quod nisi ex diuino gustu humanus affectus ualeat sa-
 tiari. cap. 5. f. 342
 De uarijs effectib. et sublimitate amoris Christi. c. 6. f. 348
 Qualiter hō à sua naturali degeneret dignitate. c. 7. f. 352
 Quod Dei dilectio dilectionis nostræ efficiens sit causa.
 cap. 8. fol. 358
 Quod ex beneficiorum numerositate homo dilectionē Dei
 erga se agnoscere ualeat. cap. 9. fol. 364
 Quod ad reparandam deperditam scientiam per mediato-
 rem Christum caritatis mandatum institutum fuit.
 cap. 10. fol. 368
 Quibus indicijs cordium secreta noscantur. ca. 11. f. 372
 Quod ex comparatione Christi clara sanctorum decolore-
 tur uirtus. cap. 12. f. 376
 De excellentia diuinæ lucis, quæ à mundis corde cernitur.
 cap. 13. fol. 381
 Quod uarijs pressuris purgatus animus spirituali gaudio
 repleti mereatur. cap. 14. f. 387
 De diuersis hominū cupiditatibus. cap. 15. f. 390
 Quam perniciosa sit suimet ignorantia, quæ plurimum cō-
 citato animo dominatur. cap. 16. f. 395
 Quod diuinorum iudiciorum mortalibus inaccesibile sit
 lumen. cap. 17. f. 400
 Quantum qui affectu adhæret uisibilibus, à naturali di-
 gnitate degeneret. cap. 18. f. 404

LIBER DE TRIUMPHALI AGO-
 ne Christi. fol. 412.

De triumphali agone mediatoris Christi opus præfationē
 continet, & cap. 28. Et primum,
 Quam miro diuinæ & quitatis iudicio actum est, ut per in-
 carnationem uerbi humanæ redemptionis celebraretur
 mysterium. cap. 1. f. 412
 Quare legalia uoluerit dominus Iesus perficere sacramen-
 ta. cap. 2. f. 416
 De præconijs ueræ humilitatis, quæ in Christi ministerio
 elucet pulcherrimè. cap. 3. f. 420
 De fidei excellentia, & autoritate catholicæ religionis.
 cap. 4. f. 425
 De inscrutabili & ueneranda Dei dilectiōe. c. 5. f. 430
 De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicij
 perferendum. cap. 6. f. 436
 Quid agere, et qualiter Christi miles in spirituali se debeat
 habere certamine. cap. 7. f. 441
 De commendabili uirtute sanctorum, præconijsq; uir-
 tutis. cap. 8. f. 446

De triplici spūali animarū medicamēto. cap. 9. f. 451
 Vnde nocendi inscrutabilis malorum animositas originem
 trahat. cap. 10. 454
 De prærogatiua, & effectibus caritatis, atq; malignitatis.
 cap. 11. fol. 457
 Qualiter qui præsumt alijs, se in humilitate custodiare atq;
 iudicare debeant. cap. 12. f. 462
 De quadruplici specie non rectè militantium Christo.
 cap. 13. f. 467
 De multifarijs amicitiarum causis. cap. 14. f. 470
 Qualiter concitati animi furor ualeat demulceri. cap. 15.
 fol. 476
 Qualiter post uictoriam exaltare so-
 leant bellatores. cap. 16. f. 480
 Quare sanctæ crucis uexillum manifestatum sit mundo.
 cap. 17. fol. 484
 Quare hō naturaliter curiositati inseruiat. c. 18. f. 489
 Qualiter naturalem pauorem mortis superauerunt sancti.
 cap. 19. fol. 494
 Quid in contemplantis animo meditatio passionis Christi
 efficiat. cap. 20. f. 498
 Vnde excusationis peccati morbus originem sumpserit.
 cap. 21. fol. 503
 Qualiter homo delinquendo, liberi arbitrij amiserit digni-
 tatem. cap. 22. f. 506
 De resurrectione domini, & su-
 tura mercede sanctorū. cap. 23. f. 511
 Quod uehementia amoris comprehensus animus quiesce-
 re nequeat. cap. 24. f. 516
 Quod benignus & misericors dominus appareat delin-
 quentibus. cap. 25. f. 520
 Qualiter pro conseruanda subditorum pace se habere de-
 beant, qui præsumt. cap. 26. f. 525
 Quam excellenter se intus exerceat, qui diuini amoris suæ
 census est flamma. cap. 27. f. 528
 Qualiter mediante fide per uisibilem mediatoris Christi
 naturā homo ad inuisibilia sit prouectus. c. 28. f. 532

LIBER DE INTERIORI CONFLI-
 ctu. fol. 536.

De interiori conflictu liber prologum habet & cap. 14.
 Et primum,
 De magnanimitate uirilū pugnantium, & qualitate inimi-
 corū, quibus humanum debellatur genus. cap. 1. f. 537
 Quod discretionis donum præcipuum sit, atq; onerosissimū.
 cap. 2. f. 540
 De duplici oculo homini prærogato: necnon carnis ac spi-
 ritus diro certamine. cap. 3. f. 543
 De excellentia diuinæ bonitatis, quæ uerbo reuelante co-
 gnoscitur. cap. 4. f. 545
 De impiorum miseria, & multifarijs demonum infesta-
 tionibus. cap. 5. f. 547
 De spūalium armorū generib. in interiori conflictu necessā-
 rijs, & cōmendatione prudentiæ. cap. 6. f. 549
 Qualiter per corporales sensus rationalis spiritus profici-
 at, atq; de ipsius spiritus nobilitate præcipua. cap. 7.
 fol. 552
 Quod detrimenta plurima ex ignorantia causentur, & de
 concupiscentiæ lucta, quæ per fidem superatur. ca. 8.
 fol. 554
 Quales esse debeant, qui in spirituali pugnatari sunt stadio
 & de liberi nobilitate arbitrij. cap. 8. f. 557
 De diuersis

De diuersis speciebus orationis sanctæ in duplici statu: quietis uidelicet, & pugne. cap. 10. f. 558
 Quod utile sit diaboli non ignorare astutias, & de præconijs longanimitatis Christo militantibus opportune. cap. 11. f. 560
 Quantum animi fortitudo & prudentiæ lumen spiritali expediat bellatori ad supplantandam leonis ac draconis diaboli sententiam. cap. 12. f. 562
 Quod probatum directorem habere studeant, qui per peregrinationis huius gradiuntur iter, si uolunt feliciter peruenire quod tendant. cap. 13. f. 565
 Quata dux noster dominus Iesus sit usus peritiam, ut uniuersum sibi per milites suos subigeret orbem. c. 14. f. 567

DE COMPLANCTV ECCLESIAE, opusculum in duos partium est libros. fol. 570.
 Sermonum liber cuius est supra index. fol. 594
 De corpore Christi tractatus. fol. 702

DE VITA SOLITARIA LIBER, Proemium & cap. 18. continet. fol. 720. Et primum,
 Quod ex dulcedine interioris quietis, & desiderio diuinæ cõtẽplationis solitaria appetenda sit uita. c. 1. f. 722
 Quid sit solitudo localis, et quæ proficua, quantum uero onerosa, si nõ uoluntaria esse cõtingat. cap. 2. f. 723
 Quod solerter à corde temeraria sint refecanda iudicia. cap. 3. fol. 725
 Quod proficere uolentes debet prudenter cõtaria uitare, & potissimum linguæ intemperantiam. cap. 4. f. 727
 De plasmatone humani corporis: & qua de causa rationali spiritui aduersum sit. cap. 5. f. 729
 Quod dominus Iesus exhortationis uerbo atq; remunerationis promisso præsens seculum docuit esse spernendum. cap. 6. fol. 731
 Quod corporales sensus habere debent edomitos, qui quiete eiusque spiritali cupiunt gustare dulcedinem. c. 7. f. 733
 Quare dominus Iesus in ecclesia præsentium ac predicatorum gradus, atq; cœnobitarum instituit loca. c. 8. f. 735
 Quod uniuersis Deo militantibus, & præcipue solitarie uiuentibus, discretionis sit tenenda censura. cap. 9. fol. 737
 Quanti æstimandū sit presentis uitæ tẽpus indultū. ca. 10. fol. 739
 Quod uirtutibus, & sapientiæ rationalis spiritus se exercendo crescit, & ad perfectionem attingit. cap. 11. f. 741
 Quare iusti tentari permittuntur: & quomodo contra uitia singula pugnant. cap. 12. f. 744
 Quod tripliciter Deus condiderit spiritum: & de singulorum proprietatibus. cap. 13. fol. 747
 Quod solerti custodia sub humilitatis censura spiritalia dona debent seruari, ne ab immundis diripiuntur inimicis. cap. 14. fol. 749
 De duplici modo orandi: & quibus singularis specialiter congruat. cap. 15. fol. 751
 Quantum sit necessarium spiritali solitudine sectantibus, discretionem habere spirituum. cap. 16. fol. 754
 Quod spiritalis gustus sapientiæ omnem præcellit delectationem, quæ ex creaturis percipitur. c. 17. f. 757
 Quare Dei dona non sint propalanda: & quæ sint exercitiæ mentis, in quibus se occupant: qui spiritali possident solitudinem. cap. 18. fol. 759

LIBER DE CONTEMPTV MVNDI. fol. 763.
 De contemptu mundi opusculum habet præfationem, & capita 21. Et primum,
 Quantum rationis iudicium cetera natura dona præcellat. cap. 1. fol. 764
 Quod à fidelibus debet agnosci, quid utilius debeat sciri. cap. 2. fol. 765
 De diuersitate conscientiarum, earumque proprietatibus. cap. 3. fol. 767
 De multiplicitate scientiarum: & præcipua commendatione diuinorum eloquiorum. cap. 4. f. 768
 Quanta sit Christianæ perfectionis & consiliorum euangelicorum autoritas. cap. 5. fol. 770
 Quod in presenti non desint, qui sanctorum præcedentium uirtutes imitentur. cap. 6. fol. 771
 Quod humanus affectus ad operandum plurimum excitatur spe præmij. cap. 7. fol. 773
 De proprietate & dignitate liberi arbitrij. c. 8. f. 774
 De excellentia gratiæ gratum facientis. cap. 9. f. 776
 Quod dominus imitatoribus suis ea promittat, quæ naturaliter appetantur. cap. 10. f. 778
 Qualis esse debeat, qui consiliorum Christi cupit esse sectator. cap. 11. f. 780
 De duplici resurrectione: animæ uidelicet, & corporis. cap. 12. fol. 782
 Qualia sint spiritalia pasqua, in quibus sponsus inter lilia pascere perhibetur. cap. 13. f. 784
 Quantum eternæ sapientiæ gustus & Dei cognitio operetur in anima. cap. 14. f. 787
 Qualis esse debeat bonus animarum pastor. ca. 15. f. 789
 Quod ignorantia futuræ uitæ apud mortales uiget: & si cut explicari nõ potest, ita nec reticere debet. c. 16. f. 791
 Valde mirandum est, ut credentes alteram esse uitam conuersationem suam non mutant. cap. 17. fol. 493
 Quod solerter studeant mortales diaboli uitare laqueos: quorum hic mundus est plenus. cap. 18. f. 796
 Quod nullus illo miserabilior est, qui quum sit seruus, liberum se esse arbitratur. cap. 19. fol. 798
 Qualiter conuersationem suam ordinat, qui in hoc seculo peregrinum se esse cognoscit. cap. 20. fol. 801
 Quanti quibusue præses uita sit repleta miseris. c. 21. f. 804

LIBER DE SPIRITUALI ANIMAE interitu. fol. 806.
 De interitu animæ, & eius resurrectione tractatus continet præscriptionem & duos libros.

LIBER DE REGIMINE PRAELATORUM. fol. 843.
 De institutione & regimine praelatorum prologum continet, & cap. 22. Et primum,
 Quod principandi ambitio in celo sumpsit exordium. cap. 1. fol. 845
 Quod quicumque ad regimen uocatur animarum, prius recte intentionis in se fundamentum instituat: quo mediante spiritalis edificij in Deum structura proficiat. c. 2. f. 848
 Quod sicut ex ministerio humani corporis rationalis spiritus agnoscitur uirtus: ita in ecclesiæ corpore sancti spiritus clarè presentia. cap. 3. f. 851
 Quantam erga ecclesiam suam dominus Iesus sollicitudinem gerat: quantaque pro illius sit operatus salute. cap. 4. folio. 855
 De duplici

De duplici iudicio: generali uidelicet, & particulari. c. 5. fol. 859
 De affluentissima atq; Christi bonitate excellentissima. cap. 6. fol. 862
 De spiritalibus luminaribus, quibus illustratur & decoratur ecclesia. cap. 7. f. 865
 Quod more medicorum qui præsent, studeant in priuatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium præbere languoribus. cap. 8. fol. 868
 Quod exemplo eorum qui corporaliter infirmantur, debent spiritaliter pastores subditos delinquentes cum cõpensione corrigere. cap. 9. fol. 872
 Quod per meritum recõciliationis factæ per Christum de exilio reuocamur ad patriam. cap. 10. fol. 876
 Quod ad instar eorum, qui tẽpore belli urbium excubias faciunt superintendant præfules dominicis gregibus: et de se perfectionis lumen exhibeant. cap. 11. fol. 880
 Quam graue sit crimen aliena furari, quamque detestabile honorem Dei & gloriam hominum sibi uelle præripere. cap. 12. fol. 884
 Quod præteritorum laudabilia gesta uirorum plurimum proficere cupientes ad uirtutum prouocet studiū. c. 13. f. 889
 Quod ex colluctatione carnis & spiritus uita hominis super terram cognoscitur esse militaria. cap. 14. fol. 893
 Quod sicut cæci corpore propter occurrẽtia incommoda indigent ductore: ita & qui in regimine præsent, opus habent sapientia. cap. 15. fol. 897
 Quam callide diabolus persecutus fuerit Christum: & quoti die pastores impugnet ecclesiæ. ca. 16. fol. 901
 Quod exemplo ducis exercitus uisibilis incumbit spiritali gubernare in prelio. cap. 17. fol. 906
 Quantum homo ceteras creaturas dignitate præcellat. cap. 18. fol. 910
 Quod exterior ornatus non reddit hominem gratum Deo: sed interior qui in uirtutum consummatione subsistit. cap. 19. fol. 914
 Quantis ex comparatione uisibili, qui præsidet, debeat esse fultus uirtutibus. cap. 20. fol. 918
 Quod grande malum sit ingratitude, quæ maxime perfectionis retardat ascensum. cap. 21. fol. 922
 Quod rationis & intellectus donum uniuersa naturæ humanæ ornamenta præcellit. cap. 22. fol. 926

LIBER DE OBEDIENTIA. fol. 930.
 De obedientia liber in se proemium continet, & capita 28. Et primum,
 Quæ sit naturæ lex: & de ipsius effectibus. ca. 1. fol. 932
 De prerogatiuis naturæ, quas per inobedientiam amisit homo: & de lege seruili. cap. 2. f. 933
 De lege caritatis, quæ tempore gratiæ per Christum est data fidelibus. cap. 3. f. 936
 Quare à Deo & hominibus instituta sint leges. c. 4. f. 938
 Quod ex collatis beneficijs sibi à Deo obligatur homo suo obtemperare auctori. cap. 5. fol. 939
 Quod omnia quæ à Deo facta sunt, etiam quæ eidem aduersari uidentur, ipsius subduntur imperio. cap. 6. fol. 941
 Quod occulta & ueneranda sint Dei iudicia. c. 7. f. 943
 Quod multipliciter humanus affectus ad obtemperandum allicitur. cap. 8. fol. 946

De duplici obedientia, necessitatis uidelicet, & uoluntatis. cap. 9. fol. 948
 Quod unum sit principium, cui obedire oportet. c. 10. f. 950
 Quod Deus sit spiritus, & patribus antiquis cognoscibile per ministerium se exhibuerit angelorum. ca. 11. f. 953
 Quod necessarium sit in ecclesia esse quæ præsent. c. 12. f. 955
 Quomodo per arcam Noe ecclesiam figuratam fuisse cognoscitur. cap. 13. fol. 958
 De duobus conuiujs nuptialibus: in quæ non nisi per Christum fidelis quisque ingreditur. cap. 14. fol. 961
 Quod efficax sit ad promerendam ueniam cordis contritio, orisq; deuota confessio. cap. 15. f. 963
 Quod æquè in spiritalibus exercitijs sicut in corporalibus necessaria sit lux. cap. 16. f. 966
 Quanta perniciosa incommoda ex mala, & quam maxima spiritalia lucra ex bona proueniant uoluntate. cap. 17. fol. 969
 Quantum eluceat Christiana religio in ijs, qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantia degunt. cap. 18. fol. 971
 Quod multi & uarij sint status & opera famulantium Christo. cap. 19. f. 974
 Quod quemadmodum in humanis negocijs, ita & in uirtutibus dispositi sint gradus, per quos ad earum perfectionem ascenditur. cap. 20. fol. 977
 Quod comparatione amatorum temporalium facultatum serui Dei redargutione sint digni. cap. 21. f. 979
 Quanta bona caritatis uirtus operetur in homine. cap. 22. fol. 982
 Quod operum Dei arcana mysteria minime sint curiose scrutanda. cap. 23. f. 984
 Quibus indicijs Dei seruus merito commendetur. ca. 24. fol. 986
 Quod innumeri sint, qui falsa delusi opinione delinquant. cap. 25. f. 989
 Quod merito commendatione sint digni, qui in obedientiæ agone perseuerant. cap. 26. f. 992
 Quod nullus nisi ex ordinato progressu ad perfectionem cuiuscunque artis attingere ualeat. cap. 27. f. 994
 Quod diuina beneficia humano nequeant explicari eloquio. cap. 28. f. 997

LIBER DE HUMILITATE. fol. 1000.
 De humilitate opusculum habet præfationem & capita 24. Et primum,
 Quod perniciosum & Deo odibile sit superbiæ uitium: & qualiter ac quibus sit gloriandum. cap. 1. f. 1002
 Quod sit superbia fugienda, & sectanda humilitas, quæ in sui uera cognitione subsistit. cap. 2. f. 1005
 Quod ex rationis recto usu ceteris homo emineat animantibus. cap. 3. f. 1007
 De duplici oculo carnis & rationis, atq; de duplici luce: scilicet uidelicet, & sapientiæ. cap. 4. f. 1009
 Quantis quibusue medijs Dei sapientiæ reuocet ad seipsum, ut cognoscat se. cap. 5. f. 1011
 Quod exemplo negociatorum rerum temporalium, uirtutum ac humilitatis amatores in sui debent cordis exercitatione atque custodia semper insistere. cap. 6. fol. 1013
 Quod sicut solis splendor & calor: ita sui cognitio & humilitas

Militas uno sunt uinculo copulatae, & qualia diuina quae
 liae humana sint opera. cap. 7. fol. 1017
 Quibus modis ualeat quisq; ad perfectionis alta conscen-
 dere. cap. 8. fol. 1020
 Quod sicut superbi dignitates temporales & popularem
 ambiunt famam: ita humiles easdem fugiunt tam aliorum
 quam sui redemptoris exemplis & admonitionibus eru-
 diti. cap. 9. fol. 1022
 Quod Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, &
 perseverantibus palma uictoriae reseruata: necnon qua-
 les sint, cum quibus oporteat eos habere congressum.
 cap. 10. fol. 1024
 Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, &
 qualia fidelium animarum: & de qualitate uirtutum, ac
 earum spirituali ascensu atq; descensu. ca. 11. fol. 1028
 De duobus donorum spiritualium generibus, quae comuni-
 cantur fidelibus: & quibus gradibus perficitur uirtu-
 tum scala, quae ad Dei cognitionem perducit. cap. 12.
 fol. 1030
 Quibus considerationibus humilitatis uirtus nutritur, =
 atq; accrescit. cap. 13. fol. 1033
 Quod rationalis homo debet praemeditari finem, ad quem
 operum suorum intentionem dirigat: & quis uerus est
 finis. cap. 14. fol. 1036
 Quod perniciosa sit ingratitude, & de diuersis speciebus
 fucatae humilitatis. cap. 15. fol. 1039
 Quod per speculum creaturarum rationalis spiritus de spi-
 ritualibus sufficientissime eruditur, dummodo prius di-
 scat se cognoscere. cap. 16. fol. 1024
 Quod aliter rationales uiri et aliter spirituales res aestimet,
 atq; de multiplici utilitate humilitatis. ca. 17. fol. 1044
 Quales esse debent comites itineris, & de autoritate Chri-
 sti & ecclesiae: quantumq; Christi seruis sit necessaria
 humilitatis uirtus. cap. 18. fol. 1047
 Quare in mundo exorta sit diuersitas linguarum: & quod
 per humilitatis uirtute ad Deum ascenditur. cap. 19.
 fol. 1051
 Quod uita hominis super terram cognoscitur esse militia:
 necnon quibus signis incipientium quibusue proficien-
 tium agnoscat humilitas. cap. 20. fol. 1053
 Qualis sit uirtutum amator, & quam sedulo Christum imi-
 tari conetur. cap. 21. fol. 1057
 De diuersitate & unitate corporalium sensuum, necnon de
 utilitate & affectibus corporalis ac spiritualis lucis.
 cap. 22. fol. 1060
 De diuina uerbi generatione & excellentia Christi, quae
 humano ad plenum non potest explicari eloquio.
 cap. 23 fol. 1063

Qualis sit elationis fructus, & quanta humilitatis in profes-
 si & futuro sit merces. cap. 24. fol. 1066

LIBER DE GRADIBVS PERFECTIO-
 nis, cuius prologus est fol. 1070.

De gradibus perfectionis liber, Prooemium continet & ca-
 pita 15. Et primum,

Quo lumine mentis oculi irradiandi sint, ne obdormiant
 in morte peccati. cap. 1. fol. 1072

Quantum sit detestabilis uoluntarie delinquentium caecitas,
 & in qualem peccatorum miseriam dilabuntur.
 cap. 2. fol. 1074

Quibus de causis Dei filius carnem assumpsit, & per sacra-
 mentorum institutionem quanta sit operatus pro salute
 hominum. cap. 3. fol. 1076

Quot generibus spiritualium inimicorum, & quot tenta-
 tionum laqueis sit haec uita referta. cap. 4. fol. 1079

Quod necessaria sint dona spiritus sancti in adeptione &
 perseveranti exercitatione uirtutum. cap. 5. fol. 1181

Quod spiritualis lux sit necessaria ad cordis munditiam
 consequendam: deq; illius excellentia & effectu cap. 6.
 fol. 1084

Quod propter aduersariorum calliditatem & cordis nos-
 tri infirmitatem, debet Christi militibus per uigil inesse
 constantia. cap. 7. fol. 1086

Quod perniciosa sit mentis elatio, & quod ad obtinendam
 humilitatem incipientium, proficientium, & perfectio-
 rum quotidiana sint studia. cap. 8. fol. 1088

Quantum detrimentum inferat otium, & desuetudo cor-
 poraliter ac spiritaliter dimicandi. cap. 9. fol. 1091

Quod consulte renunciandum sit seculo, & consiliorum
 iter initiandum: & qualis forma uerae peregrinationis
 sit per Christum fidelibus insinuata. cap. 10. fol. 1095

Quod sit necessaria prudentia ad ceteras uirtutes adipiscen-
 das: & de obedientia, & de ipsius quibusdam gradi-
 bus. cap. 11. fol. 1098

Quod quilibet homo quoadiu in humanis degit, alieno sus-
 fragio indiget: & de utilitate, deq; orandi modo, atq;
 orationis sublimitate. cap. 12. fol. 1101

De prerogatiuis animae per uirtutum exercitationem ad
 perfectionem tendentis: necnon de excellentia caritatis
 Dei & proximi. cap. 13. fol. 1105

Quod ex consideratione creaturarum et in scripturarum
 speculo, summi artificis claret peritia, & qualiter Deus
 operetur. cap. 14. fol. 1109

Quod naturaliter homo petat ad altiora conscendere, &
 quod Dei iudicia non sint scrutanda: qualisq; & ad quid
 homo sit conditus. cap. 15. fol. 1113

FINIS TABVLAE TITVLORVM AC CAPITVM LIBRO-
 rum, hoc in codice contentorum.

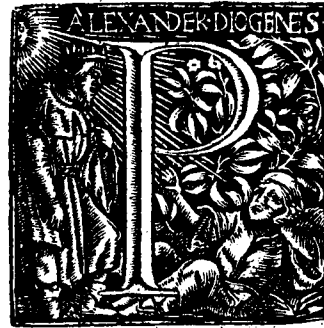
DIVI LAURENTII IUSTINIANI, PROTOPA-

TRIARCHAE VENETI,

Lignum uitae.

PRAEFATIO.

A

LAN TA VER AT dominus Deus paradysum uoluptatis a
 principio, in quo posuit hominem quem formauerat. Ipse ue-
 ro decretum domini paruipendens: mulieriq; consentiens, fa-
 ctus est mandatorum Dei praeruator: ex quo multarum ef-
 fectus est particeps ærumnarum. Insuper de eodem deliciarum
 loco: in quo honorifice fuerat collocatus, cum dedecore ma-
 ximo eiectus est: uitaq; priuatus est inuitus: quam pro uolun-
 tate possidebat, lumen quoq; mentis: quod perspicue percepe-
 rat, per quod Dei, sui ipsius, naturaeq; nouitiam habebat, pro
 magna parte amisit, & praerminentiam obedientiae, qua cun-

cta ei animantia subiecta erant, perdidit: Sicq; miser uarijs circumdatus calamitatibus,
 unde obtemperando potuit angelicis spiritibus associari: inde transgrediendo cor-
 ruit in brutorum opera, & qui ut Deus fieri uoluit, iumento peius prostratus est. Sic ni-
 mirum sic debuit mulctari humana praesumptio. Sic iustum fuit, ut puniretur uana ela-
 tio, quae dum metas naturae suae transcendere uoluit, amisit concessa, & dum diuinis no-
 luit subdi legibus, astricta est carnis passionibus. O caeca elatio, o uana praesumptio, nu-
 quid conditori æquabitur creatura, aut proprio arbitrio deificabitur homo. An non pra-
 uidit ratio, cognouit intellectus, hoc non esse æquum. Quare posteritatis dana non co-
 siderasti. cur beneficiorum munera perdere non es ueritus. Tuo crimine progenies tua
 uulnerata est o Adam, tuo scelere humana est deteriorata conditio, & hominum genus
 diri per te tyranni seruitio mancipatum est. Inde infirmitates, hinc lacrymae, gemitus,
 dolores, labores, seruitus, rixae, contentiones, auaritia, luxuria, & quicquid Deo aduer-
 satur, effluxum est. Breuis fuit consensus, sed calamitas diuturna. Et quis potest fari mul-
 tifarias pressuras, quae mortalibus irrogatae sunt per te o protoparens noster. Multum ti-
 bi debemus, quod occasione tui conditi sumus, sed (proh dolor) plus est, quod per te per-
 diti sumus. Nihil nasci profuisset, nisi ab aeterno liberaremur exitio. Gratias agamus igitur
 Deo & domino Iesu, qui per carnem, quam de tuo assumpsit semine, in pristina nos
 reparauit gloriam; imò longe sublimiorem. Nam in ipso nobilitata est natura nostra, &
 supra angelicam euecta est ad dignitatem. Nunquam ad thronum peruenisset dignita-
 tis, nisi per uerbi incarnationem. Per se nequaquam restauraretur, nec ad caeli perueni-
 ret gloriam: Ipse uero unigenitus Dei filius nostra accipiens, munifice largitus est sua.
 Ipse humilitate sua immanissimi a nobis iugum excussit exactoris. Idem dominus spiri-
 tualem plantauit Paradysum, sanctam uidelicet ecclesiam, ut illic perditum hominem col-
 locaret: quam ut plantaret, mundaret, sanctificaret, & perficeret, descendit a regalibus se-
 dibus tradens semetipsum, & effundens pro dilectione ipsius proprium cruorem. Struem
 lapidum composuit ad eius custodiam, choros scilicet angelorum. Inseruit in ea arbores
 & ligna, id est caelestia sacramenta, quorum alimento nutriatur, qui illic collocandi sunt.
 Lignum etiam scientiae boni & mali ibi posuit, uidelicet sacra eloquia. Egreditur quoq;
 de loco uoluptatis fluuius, scilicet gratia spiritus sancti, ad irrigandam hanc paradysum,
 in cuius fluminis medio positum est lignum uitae. Hoc est sanctum donum timoris dei
 permanentis in seculum seculi, & afferentis fructus duodecim, de quo legitur sic Apo-
 calypsis ultimo. Et ostendit mihi fluuium aquae uiuae, splendidum tanquam crystallum,
 procedentem de sede Dei uiui & agni, & ex utraq; parte fluminis lignum uitae afferens
 fructus duodecim per singulos menses; reddens fructum suum, & folia ligni ad sanitatem
 gentium.

Laur. Iust.

gentium

gentium. O preciosum lignum, o lignum salutiferum, quod de medio fluminis oriri dicitur, illius utiq; de quo canit Propheta. Fluminis impetus laetificat civitatem Dei. Nemo enim sanè intelligentium ambigit, donum timoris speciale esse donum spiritus sancti, sicut Esaias testatur. Et repleuit illum inquit (scilicet dominum Iesum) spiritus timoris domini, unde recte tanquam à spiritu uiuificante procedente timore sortitur nomen ligni uitæ idem timor, cuius radix sancta est, quia in fide unius & veri Dei fundatū est. Cuius fructus memorant esse duodecim, quia licet omnes uirtutes in ipso permaneant, & sine ipso esse non possint, duodecim tamen specialiter sunt uirtutes, quæ in ipso uiuificantur & crescunt, scilicet continentia, prudentia, iustitia, caritas, patientia, obediētia, spes, perseuerantia, paupertas, sobrietas, humilitas, & oratio, siue contēplatio. Quæ uirtutes tribus ordinibus distinctæ sunt, quia triplici statui conueniunt, & per ipsas quilibet illorū ad perfectionem perducitur. Tria namq; militatium genera, uicq; regna cælorum diripiētium in hac militanti ecclesia, & in hac spirituali paradiso esse perspicuum est, præsidētium scilicet certantium in stadio subiectionis, & quiescentium, quorum sicut distincti sunt status, ita & eorum statuum uirtutes, quibus ad perfectionem gloriose perueniūt. Vnicuiq; nempe ipsorum quatuor uirtutum exercitijs pollere necessarium est, ut perfecti sint, & ex ipsis uelut quibusdam fructibus saginari & crescere, ut ad uirilē spiritus ualeant transcendere plenitudinem. Quum enim in hac uita nil laboriosius sit præsidētium officio, & apud Deum nihil beatius, si eo modo militent, quo noster iubet imperator Christus, studeant qui in illo gradu positi sunt, prius sui animi, nec non & corporis non rectos appetitus sub iugo continentia restringere, ut subiectionum uitia ualeant sine rubore perstringere, & corrigere, & per experientiam sanare. Deinde ut prudentia & discretione decorentur, indigent, quatinus sciant, quid, quando, & quomodo cuncta debeant disponere. Tertio studeant possidere iustitiam, per quam absq; personarum acceptione unicuiq; tribuant quod suum est. Postremo ut caritate dei & proximi ardeāt, necessarium est, ut nec pro dulcedine contemplationis proximo ministrare negligāt, nec pro utilitate proximi deo per contemplationem uacare postponāt. His fructibus, hisq; uirtutum laboribus referti præsidētes pertingunt ad perfectionem. Alijs uerò quatuor uirtutibus ornari debent certantes in subiectionis stadio, si ad culmen perfectionis satagunt peruenire. Nam ante omnia discant per patientiæ uirtutem immensas tentationes, illata conuitia, & proximorum errata æquanimitèr tolerare. Deinde uoluntatem propriam & sensum potestatiue per obedientiam retundere. Subsequenter cōtendant mentem & affectum uirtute spei ad cælestia erigere. Ultimo hoc non ignorent, absq; dubitate illos adepturos esse hic perfectionem, & in cælis æternam gloriā, si strenue per uirtutem perseuerantiæ omnes labores & cunctos contrarios euentus gaudenter tulerint. Hæc est subiectionum regula sub compendio. Quiescentes autem (quorum studia semper debent unioni diuinæ bonitatis per internam exercitationē intendere, si & ipsi concupiscunt ad perfectionem sui status attingere, ut nutriantur necesse est reliquis quatuor uirtutum fructibus. Primo namq; ut abrenuncient per paupertatem uoluntariam omnibus temporalibus usu & affectu. Subsequenter gulæ appetitum per uirtutem sobrietas restringant. Postea utroq; composito homine in profunda dei & sui cognitione per humilitatē se collocent, ut opificis æterni munera absq; sui præiudicio recipere queant. De quo gradu fiducialiter, & iucunda mente ad uirtutum matrem, sanctā uidelicet orationem, alacri festinatione transcendunt, in qua tanto uehementius proficiunt, quanto in peragendis & conseruandis quæ Dei sunt, sollicitiores existunt. Perueniunt hi ad cōtemplationem & Dei unionem, quæ omnium donorum in quiescētibus gerit prærogatiuam. Isti sunt fructus ligni uitæ. Hi nempe sunt sub breuitate distincti gradus uirtutū, quos in cordibus suis disponunt, qui Deo placere student & desiderant. De istis em̄ uirtutibus latius infra dicetur. Et primo de ipso ligno, scilicet de dono timoris, deinde de fide, quam radicē huius esse posuimus. In fine de ipsis uirtutibus sigillatim fiet tractatus, quæ sub appellatione fructuum ipsius ligni supra memoratae sunt. Immitte ergo o cælestis amor, o indeficiens fons uoluptatis æternæ, radios almæ sapiētiæ tuæ in cor serui tui, quem utcunq; perfudisti intima caritate. Illustra oro domine intellectum meum, ut ualeam duce gratia tua referare supradictarum præconia uirtutum, effectus, & perfectiones,

nes, quatinus detur legentibus forma profectus spiritualis, & laudis tuæ additamentū. Ad hoc enim condidisti nos Deus noster, gaudium, & fortitudo nostra, ut agrum cordis nostri excolamus, diligenti cura de ipso eradicando uitia, & uirtutes inferendo, ut possit tibi factori nostro fructum asserre iustitiæ. Præterea ut crescamus in lumine tuæ ueritatis, et accendamus ardore tuæ caritatis, ac per hoc iuge medullatumq; sacrificium tibi offeramus regi seculorum, sicq; actu & affectu imitemur beatorum spiritus, qui sine cessatione tuæ promunt maiestati dignas laudes, de quibus dicitur. Beati qui habitāt in domo tua domine, in seculum seculi laudabūt te. Sed quoniam clementissime domine exprobraſti & improbraſti per sanctum Prophetam tuum peccatorem assumptem & proferentem iustitias tuas per os suum, oro dulcedinem bonitatis tuæ, ut digneris munda dare cor & labia mea, quatinus pura conscientia & absq; pudore annunciare ualeā uerba sancta tua, tam pro tuæ magnificentia gloriæ, quam pro legētium utilitate. Quia nō nobis domine, sed tibi & tuis propter te uiuere debemus, qui es omnium donorū elargitor munificus, & per secula benedictus.

EXHORTATIO AD AUDIEND-

DA QUAE DICENDA SVNT DE TIMORE

domini, & de ipsius timoris descriptionibus. Cap. I.

MNES sitientes uenite ad aquas diuinæ sapientiæ, & qui proficiendi in uirtutibus zelum habetis, aurem præbete, prope te absq; cunctatione, intelligite quæ dicuntur, & opere cōplete satagite. Videte opera domini, & quæta pro mortalibus fecerit, animaduertite. Spiritualem plantauit paradysum sanguine suo, lignum uitæ plātauit in ea, uiam uirtutum strauit ad patriam exemplo suo, ianuam cæli certantibus patefecit. Omnibus patet ingredi uolētibus. Nulla ætas, neuter excluditur sexus. Dominus omnium omnibus omnia communia fecit. Neminem perire patitur accedentem ad se. Quis igitur se poterit excusare, quis dissimulare audebit, aut sine tremore contradicere ualebit. Donis namq; suis conuincit nos, promissis suis ligat nos, ac minis suis terret nos. Stat ipsa incarnata sapientia, dat in plateis latissimæ caritatis uoces suas, & ait. Usquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea quæ sibi noxia sunt cupient, & imprudentes odibunt sapientiā. Cōuertimini ad correptionem meam. En proferam uobis spiritum meum, & ostendā uerba mea. Qui enim me audierit, absq; terrore erit, & abundantia perfruetur, malorum timore sublato. Venite (inquit) filij, uenite, & audite me, quia timorem domini docebo uos. Non cursus siderum, non rerum naturas, neq; cælorum secreta, sed domini timorē docebo uos. Horum scientia sine timore inflat, timor autem domini absq; scientia illorum saluat. Beatus namq; uir, non qui multa nouit, sed qui dominum timet, & in mandatis eius uolet nimis. Quoniam potens erit in terra nomē eius, gloria quoq; & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Vtilis plane est timor domini, & cū sollicitudine inquirendus. Qui enim sine ipso fuerit, non poterit iustificari. Nō aliunde debuit ipsa sapientia suæ doctrinæ exordiū sumere, quam à timore domini. Nā & ipsius sapientiæ initium est timor domini. Testatur quoq; quodam loco scriptura dicens. Si em̄ sapientiam inuocaueris, & inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quaeris eam quasi pecuniam, & sicut thesauros foderis illam, tunc intelliges timorem domini, & scientiā dei inuenies. Quicumq; ergo iustificari cupit, quicumq; desiderat sapientia & scientia repleri, & qui saluari spiritu munitus anhelat ad culmen pertingere uirtutum, non aliunde incipiat, quam à timore domini. Nam ipse timor est robur animæ, lumen intelligētiæ, & salutis spes. Hoc testatur Esaias dicens. A timore tuo domine cōcepimus, & peperimus spiritum salutis. Alibi etiam dicit scriptura. Corona sapientiæ timor domini, replens pace & salutis dono. Magna enim salutis spes, & maxima in profectu uirtutum causa est timor.

mor domini, quia se possidentem sollicitum reddit ad peragenda quae dei sunt, ne incurrat malum poenae, quod peccantibus minatur, aut amittat bonum uirtutis, gratiae, & gloriae, quod desiderat. Sic enim diffinitur ipse timor. Timor est amor fugiens, quod ei aduersatur, scilicet poenam. Item timor est specialis fuga mali, ne perdat quod amat, scilicet gloriam. Beati itaque timentes deum, quoniam oculi domini super eos, ut eruatur a morte, confirmantur in gratia, liberentur a malo, & defendantur in morte.

De multiplici utilitate timoris. Cap. II.

Quemadmodum ex uisu pecuniae auari cupiditas acceditur, ita ex narratione utilitatis uirtutum prouocatur homo ad illas possidendas. Propterea ut ad donum timoris promoueatur animus legentis, in prima fronte narrationis ipsius, describenda sunt illius multiplices utilitates. Primo namque malum culpae expellit retrahens hominem ab illicito usu membrorum, sensuumque exteriorum, ac affectionum uitiosarum, ne anima a deo separetur, uel ab illius familiaritate aliquantulum elongetur, quoniam timere deum nil aliud est, quam nulla quae facienda sunt bona praeterire. Sicut enim securitas est ad lapsum facilis, ita timor a lapsu protegit, quia odit uitia, uirtutes custodit, cor sedula uigilantia obseruat ab ingressu eius noxias cogitationes repellens claua terribili, uidelicet memoria aeternae poenae. Ingerit namque, sicut ueraciter, ita frequenter, quod post hanc peregrinationem tunc edax flamma comburet, quos nunc delectatio carnis polluit, illosque infinitum baratri chaos patens deuorabit, quos salutaris timor ab inani elatione, & a deformitate culpae non custodit. Timor quoque uirtutes excitat, ne rubigine ocij consumantur, quia nihil in sancto proposito ocio deterius, quod non solummodo non acquirit noua, sed etiam acquisita consumit. Sanctae enim uitae ratio processu gaudet, & crescit, ocio autem & cessatione torpescit, & deficit. Quotidianis arescentibus uirtutum incrementis, instauranda est mens timore saluberrimo, & uiuendi hoc iter non de transacto, sed de futuro metiendum est. A malo praesentis poenae reddit timor hominem securum. Qui enim timet deum, nihil trepidat, quia timor domini fiducia est fortitudinis & qui illum possidet, non corruiet. Abundantiam uirtutum ac bonorum spiritualium introducit ipse timor. Nam principium nostrae salutis radixque sapientiae, iuxta scripturarum testimonia, timor domini est. De timore autem domini compunctio nascitur salutaris, de compunctione cordis nuditas & contemptus omnium facultatum, de nuditate humilitas procreatur, de humilitate mortificatio uoluntatum generatur, de mortificatione uoluntatum extirpantur atque marcescunt uitia, de expulsioue uitiorum uirtutes succrescunt, de uirtutum pullulatione puritas acquiritur, per cordis puritatem apostolicae caritatis perfectio possidetur. Introducit quoque ipse timor caritatem, & est principium sapientiae. Nam priusquam animus deus sapiat, eam afficit ad timendum, & eam instruit ad sciendum. Timet dei iustitiam, timet dei potentiam, & tunc sapit ei deus iustus & potes, quia timor sapor est. Porro sapor facit sapientem, sicut scientia scientem. Radix enim sapientiae est deum timere. Obedientem reddit timor. Hoc testatur scriptura dicens. Qui deum timent, praeparabunt corda sua, & in conspectu eius sanctificabunt animas suas. Custodiunt enim mandata eius, & patientiam habebunt usque ad inspectionem illius. Igitur o homo, quum audis quod deus tuus dulcis est, attende quid timeas, ut amore & timore dei excitatus legem eius custodias. Hominem timor fortem facit. Nam in uia dei a timore incipitur, ut ad fortitudinem ueniatur. Sicut namque in uia seculi audacia fortitudinem, ita in uia dei audacia debilitatem parit, & timor fortitudinem gignit, uincula cupiditatis dirumpit, similiter timor dei uitium corrigit. Nam timor hominum peccandi differt facultatem, & operationem, non autem auferit: sed retinet uoluntatem, donec habeat opportunitatem uel occasionem, unde & quos suspendit a crimine, auidioses reddit ad crimem, & aestuat animo, quousque perficiat, quod malum cogitat. Solus enim dei timor est, qui nocentes corrigit, fugat crimina, & perpetem confert bene agendi uoluntatem. Est etiam fons uitae, & uirtutum causa, dum per iustitiam defert maiori: per prudentiam non credit se sibi, per temperantiam refugit discernere: per fortitudinem se obedientiae subdit, non ad discernendum, sed ad implendum. Nubes etiam carnalium cogitationum & affectionum fugat. Nam si ad momentum a domo mentis discedat timor, quasi absente domina: cogitationum se clamor, uelut

Auelut ancillarum garrula turba multiplicat, & affectionum carnalium ignis acceditur. Ut uero ad mentem timor redierit, mox confusio tumultuosa compescitur, & more ancillarum se ad iniunctum opus mens ipsa tacite reprimit, & tunc cogitationes affectionesque protinus se causis proprijs ad utilitatem subdunt. Mentem quoque ipse timor conseruat. Breuis igitur & plena commonitio, qua domino cum amabili timore quis famulatur. Nam sicut remissa securitas culpas admittit, ita timor desiderabilis delicta semper excludit, & mentem conseruat. Ipse timor riuos concupiscendarum restringit, reptilia uitiorum de terra corporis humani exterminat, mare mundi huius consolidat, ut super illud ambulare quis possit. Quid plura. Timor domini, gloria, & gloriatio, & laetitia, & corona exaltationis est. Delectabit namque cor, & dabit laetitiam & exultationem in longitudinem dierum.

De diuisionibus timoris seruilis. Cap. III.

Nunc considerandum est diligenter, quam multipliciter timor seruilis & afficiens animum distinguatur. Diuiditur enim ipse timor in segnitie, erubescientiam, uerecundiam, admirationem, stuporem, & agoniam. Est autem segnitie timor futurae operationis. Infirmus etenim animus antequam operibus exerceatur, timet illa, & ante tempus cadit. Quid autem dementius, quam angere futuris. Stultum est timere, quod uitari non potest. Turfissima res est nil timere, praeter deum. Timidum fortem non facit animum, nisi reprehensibilis uitae conscientia. Erubescientia autem est timor in expectatione conuicti. Sed plena uictoria lausque uera est non formidare conuicta, ad clamantem tacere, & non respondere prouocanti. Habet enim qui huiusmodi est, mercedem de sua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Sicut nihil est deformius quam respondere furiosis, ita nil est utilius, quam tacere dum prouocamur, quia nullus est finis inimicitijs, nisi ad tempus obreperetur iratis. Verecundia timor est in turpi facto, in adolescente ac iuenculo laus magna. Et quid amabilius uerecundo adolescente. Quam pulchra, quam splendida gemma est uerecundia, quam uera & minime dubia, quae bonae nuncia spei, bonae indolis index, omnis turpitudinis fuga est, soror est haec continentiae. Nullum est ita manifestum signum columbinae simplicitatis, & interioris testis innocentiae. Est & lampas pudicitiae ita iugiter lucens in mente, ut nihil in ea turpe, uel indecorum residere permittat. Nam ipsa spiritualis & commendabilis uerecundia, est gloria conscientiae, famae custos, uitae decus, uirtutis sedes, uirtutum primitiae, naturae laus, & causa totius honesti. Admiratio timor est ex magna imaginatione. Sed quid prodest ex admiratione timere, & mala accrescere. Praesens tempus metu futuri perdere stultum est. Quicquid uereris o formidolose, ne ueniat, id euenisse utique tibi propone, & quicquid illud est, tecum ipse metire, ac timorem tuum taxa. Intelliges autem non magnum, aut longum esse, quod metuis. Stupor timor est ex insueta imaginatione. Quem ut caueat homo, debet semper cogitare aspera quae euenire possent, quia minus feriunt iacula quae prauidentur, ac etiam cuncta futura aduersa mitius praemunt, tolerabiliusque feruntur, si sedula prauiusque meditatione ipsorum impetus non formidetur. Agonia timor est per casum scilicet fortuito eueniens, sed ex contenta dei confidentia roboranda mens est, alioquin in his nimis laeditur. Quemadmodum perniciosior est hostis fugientibus, sic omne fortuitum incommodum magis instat timenti. In uero autem timore domini est fiducia fortitudinis, & habentibus eum erit pax, quia nihil timentibus deum, deest.

Ex quibus considerationibus humano cordi incutiatur timor, de plurimisque diei

extremi iudicij. Cap. IIII.

Patet clare intelligentibus, quod ex frequenti scripturarum lectione plurimum acuitur humanus intellectus, & ex assidua consideratione periculorum & poenaliu habituatur anima, & in timore solidatur. Propterea, quoniam teste sacro eloquio beatus homo, qui semper est pavidus, ut in hoc saluberrimo timore legentis animus erudiatur, iustum fore existimaui in hoc capitulo succincte narrare, quae sint illa, quae humano cordi possint incutere timorem. Primo namque consideratio uehementissimae passionis Christi. Ex qualitate remedij facile cognoscitur uehementia languoris. Conspici namque Christus uoluit, ut nos lauaret, uelari

Laur. Iustin.

a 3

uoluit,

uoluit, ut uelamen culpæ & ignorantia à cordibus nostris auferret, in capite percussit, ut caput nostrum, scilicet Adam, sanitati restitueret, colaphis cædi & uerbis derideri, ut nos labijs & operibus ipsum laudaremus, demum occidi iubetur, ut uulneribus nostris precioso sanguinis illius balsamo medeatur. Fusus est cruor medici, & factus est medicamentum phrenetici. Agnoscamus igitur, quam graua sint nostra uulnera, pro quibus necesse fuit dominum Iesum uulnerari. Secundo, consideratio nostræ culpabilitatis. Si enim tantum timet aliquis criminofus, qui scit se reum esse unius criminis, quum est in conspectu terreni principis, quantum timere debet, qui multorum reum se esse cognoscit delictorum, de examine regis æterni. Et si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua in tentione cogitandum, & qua diligentia formidandum est iudicium tantæ maiestatis. Sic tanquam ipse dominus noster uias nostras considerat, & gressus dinumerat, ut nec minimæ cogitationes nec uerba minutissima, quæ apud nos uiluerunt, eius iudicio indiscussa permaneat. Ita ergo presentis temporis est agenda lætitia, ut nunquam amaritudo & timor sequentis iudicij recedat à memoria. Tertio, consideratio nostræ infirmitatis & impatientia. Impatientes namque dum perturbationi suæ minime obsistunt, etiam siqua à se tranquilla mente fuerant bene gesta, confundunt, & improviso impulsu destituunt, quicquid forsitan laborasse longo tempore prouide uidebantur. Considerantes quidem ex hoc, quod nos leuissima causa turbamur, nostrum debemus formidare casum. Plerumque etenim musca, aut aliquid aliud leuissimum ad intolerantiam nos trahit, propter quod nos amittimus sinceram benignitatem, & mansuetudinem honorum omnium ornamentum, quæ nunquam sola est, quia de uirtutibus cognoscitur esse generata. Beatus itaque, qui timorem & mansuetudinem tenet, ut in altero disciplina seruetur, in altera innocentia non opprimatur. Quarto, consideratio misericordiae dei, quam nobis exhibet in presenti, quæ est indicium magnitudinis iustitiæ, quam exhibebit in futuro. Læto enim gradu ad uindictam sui diuina procedit ira, tarditatemque supplicij grauitate compensat. Altissimus etenim patiens est redditor. Patiens redditor dicitur, quia quos diu ut conuertantur tolerat, non conuersos durius damnat: & quanto diutius expectat ut emendantur, tanto grauius iudicabit, si neglexerint. Quinto, consideratio operum iustitiæ, quæ à deo facta leguntur. Si enim angelis peccantibus deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium referuari, & qui non serauerunt suum principatum, sed dereliquerunt domicilium, in iudicium magni dei uinculis æternis sub caligine referuauit, quanto magis qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum, consumentur uelut à tinea, si dei mandata præterierint. Et si originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens, & ciuitates Sodomorum & Gomorreorum in cinerem redigens, euerfione damnauit, exemplum eorum qui impie acturi sunt ponens, non terribitur homo plurimis circumseptus criminibus hoc considerans. Sexto, consideratio facultatis pereundi spiritualiter & corporaliter, quod quotidie in multis cernitur. Unde nimium præceps est, qui transire contendit, ubi conspexerit alium cecidisse, & uehementer effrenis est, cui non incutitur timor de alieno casu. Amator autem salutis suæ est, qui alienæ mortis incursu, & cladibus cæterorum, prouidus uitæ suæ factus est gubernator. Septimo, consideratio omnipotentia Dei, cui resistere nemo potest, & quem nullus potest effugere, de quo per Moysen dicitur. Videte, quod ego sim solus, & non sit alius præter me. Ego occidam & uiuere faciam, percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Leuabo ad cælum manum meam, & dicam uiuo ego in æternum. Et alibi legitur. Uitionem capiam, & non resistet mihi homo. Octauo, consideratio sapientia Dei lucide uidentis omnia, & cui nihil potest abscondi, unde Apostolus. Viuus est enim sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ ac spiritus. Compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia namque nuda & aperta sunt oculis eius. Magna proinde dementia est si dissimulare uolumus, & non timere. Indicta namque nobis est probitatis necessitas, quum agamus coram oculis iudicis cuncta cernentis. Nono, consideratio zeli diuinæ iustitiæ, qui ex hoc apparet, quod Deus pater potius uoluit, ut unigenitus suus poenam, quam debebat humanum

Deut. 32

Esa. 47

Heb. 4

manum genus, solueret, quam ipse eam dimitteret. Quam si non pepercit proprio filio, nunquid parceret figmento, nunquid parceret seruo nequam. Decimo, consideratio extremi iudicij, circa quod multa attendenda sunt. Nam de ipso die sic habetur Sophonie primo. Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies illa dies iræ, dies tribulationis & angustia, dies calamitatis & miseria, dies tenebrarum & caliginis, dies nebula & turbis, dies tubæ & clangoris. De hoc die Paulus ait. Terribilis est expectatio iudicij, & ignis æmulatio, quæ consumptura est aduersarios. Attendenda sunt tamē aliqua, quæ antecedunt iudicium, aliqua quæ in iudicio erunt. Antecedentia iudicium sunt tria. Primo signa terribilia, sicut legitur in euangelio. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentium præ confusione sonitus maris & fluctuum, arescentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ superuenient uniuerso orbi. Nam uirtutes cælorum mouebuntur. Secundo Antichristi fallacia. Præualebit enim per callidam suasionem, per fallacem sanctarum scripturarum expositionem, per miraculorum operationem, per donorum largitionem, & per tormentorum illationem. Tertio ignis uehementia. Erit namque ignis uehementia propter mundi inuouationem, propter hominum purgationem, propter maiorem damnationum cruciationem, & propter maiorem sanctorum illuminationem. Concomitantia uerò iudicium plura erunt, & primo disceptatio iudicis. In maiestate namque uisuri sunt omnes Deum, quem humiliatum uidere & considerare noluerunt, ut tanto districtius uirtutem sentiant, quanto ceruicem cordis ad poenitentiam minus inclinarint. Secundo differentia ordinis. Nam alij non iudicabuntur, & saluabuntur, sicut uiri perfecti, de quibus dicitur. Vos autem sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Alij iudicabuntur, & saluabuntur, de quibus dominus ait. Esuriui, & dedistis mihi manducare. Alij non iudicabuntur, & damnabuntur, de his dicitur in Euangelio. Qui non credit, iam iudicatus est. Alij iudicabuntur, & damnabuntur, quibus dicetur in iudicio. Esuriui, & non dedistis mihi manducare. Tertio signa passionis, prout dicitur Matthæi 24. Tunc parebit signum filij hominis. Considera enim o peccator, quanta sit uirtus crucis. In die namque iudicij sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, ut discas, quantum crux luna lucidior, & sole splendidior sit. Apparebit autem crux ut ostendatur domini nostri Iesu plena & gloriosa uictoria, & ut quam misericorditer etiam electi saluati sunt, clareat. Proinde uide o homo, quid de Deo tuo sentias, uide quantum de eo præsumas, uide quibus brachijs amoris amplectendus sit, qui tanti te æstimauit, ut pro te in cruce penderet, & pro te moreret. Mors etenim ipsius à morte te liberat, sapientia ab errore, & gratia à peccato. Mors namque per iustitiam suam peregit uictoriam, quia iustus, quæ non rapuit, tunc exoluit. Per sapientiam documentum disciplinae adimpleuit. Gratia uerò ex illa potestate peccata dimisit: quæ omnia, quæcūque uoluit, fecit. Apparebit etiam crux in ostensione suæ iustitiæ, ut appareat quod iustissime reprobis sint damnati, ad quos dominus Iesus in spiritu sic loquitur. Ego propter uos homo factus sum, propter uos alligatus, consputus, delusus, flagellatus, & crucifixus. Vbi est tantarum mearum fructus iniuriarum. Ecce precium sanguinis mei, quæ dedi pro redemptione animarum uestrarum. Vbi est seruitus uestra, quam pro precio sanguinis mei mihi dedistis. Ecce super gloriam meam uos habui, quum essem Deus apparens homo, & uiliorem me omnibus rebus uestris habuistis. Nam omnem rem uilissimam terræ amplius dilexistis, quam iustitiam meam & fidem. Et alibi in exprobatorem reprobos loquitur Sapientia dicens. Vocauit, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo uos, quum uobis quod timebatis aduenient, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersæ correptioni meæ. Quarto seueritas iudicantis. Non enim flectetur timore, quia potentissimus est, de quo legitur. Non est, qui tuæ possit resistere uoluntati. Tu enim fecisti cælum, & omnia, quæ ambitu cæli continentur, quoniam dominus uniuersorum tu es. Nec flectetur munere, quia ditissimus est. Veniet namque ueniet

Heb. 11

Luc. 21

Matth. 19

Ibid. 25

Ioan. 2

Matth. 25

Ibid. 24

Prouer. 2

Ibid.

Heb. 12

dies iudicij, in qua plus ualebunt pura corda quam astuta uerba, & conscientia bona quam marsupia plena. Nec flectetur amore, quia iustissimus est. Expectatur dies iudicij ait quis, & aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam accipit. Nec errore fallitur, quia sapientissimus est. Ista nempe est scientia summi iudicis, iste tremēdus aspectus, cui peruium est omne solidum, & apertum omne secretū, cui obscura clarent, muta respondent, silentium confitetur, & sine uoce mēs loquitur. Et ideo quum eius sapientia sit tanta & talis, non præualebit contra eam præclarissimum eloquium, & astutia uersutorum oratorum. Quinto accusator horribilis. Tres accusatores tunc cōtra peccatorē stabunt, primus erit diabolus. Præstō enim tunc erit diabolus recitans uerba professionis nostræ, & infusionis gratiam. Obijciat namq; nobis quæcunq; fecerimus, & in quo loco, & in qua hora peccauimus, & quid boni tunc facere debuimus. Dicturus est enim ille aduersarius. Æquissime iudex iudica istum meū esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam. Tuus est per naturam: meus est per miseriam. A te accepit immortalitatis stolam, a me accepit hanc maculatam & pānosam, qua indutus est, tunicā. Tuam dimisit uestem, & cum mea huc uenit. Heu heu poterit ne talis aperire os, qui talis inuenitur, ut iuste cum Diabolo deputetur. Alius accusator erit proprium scelus. Tunc loquentia simul opera nostra dicent. Tu nos egisti, opera tua sumus, non te deferemus, tecum erimus, & tecum ad iudicium pergemus. De hoc sic legitur. Venient in cogitationes peccatorum suorum timidi, & traduent illos ex aduerso iniquitates ipsorum. Accusator erit quoq; mundus. Merito namq; totus mūdus accusator erit, quia offenso creatore offenditur totus mundus. Scriptum est etiam. Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Sexto testis infallibilis. Tres enim testes habebimus, unum supra nos, scilicet Deum, de quo ait Hieremias. Ego sum iudex & testis dicit dominus. Alium intra nos, scilicet conscientiam propriam. Quisquis es o homo, qui futurum iudicium times, præsertim conscientiam corrige. Sermo namq; causæ tuæ testimonium conscientie tuæ, Alium iuxta nos, scilicet angelum custodem nostrum, de quo ait Iob. Reuelabunt cæli, id est angeli, iniquitatem eius. Septimo aratio peccatoris. O quam angustæ uia tunc erunt reprobis. Superius erit iudex iracundus, inferius horrendum chaos. A dextris peccata acculantia, a sinistris infinita dæmonum multitudo trahens ad supplicia. Intus conscientia urens, foris mundus ardens. Miser peccator sic deprehensus quo fugiet. Latere erit impossibile, apparere intolerabile. Octauo sententia irreuocabilis, quam sequetur miserissima calamitas damnatorum. Ponentur enim in inferno, ubi erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, uermis immortalis, foetor importabilis, tenebræ palpabiles, flagella cadentium, horrenda uisio dæmonum, confusio peccatorum, & desperatio omnium bonorum. Erit namq; miseris mors sine morte, defectus sine defectu, quia mors ibi semper incipit, & deficere nescit. Quisquis itaq; ad toleranda inferni mala descenderit, nequaquam ulterius ad lucem redibit, quia minime ultra misericordia parentis liberat, quos semel in locis pœnalibus iustitia iudicantis damnat.

De speciebus timoris, atq; ipsius perfectione. Cap. V.

Nunc in hoc ultimo capitulo de timore, Deo fauente, de speciebus timoris, & de ipsius perfectione dicendum est, ut clareat intuentibus quo agitantur timore quum trepidant, & quando defectuose, quādo uē laudabiliter pauent. Horum enim scientia perutilis est. Sciendum igitur, quod septem sunt timoris species, quarū prima est naturalis. Hoc timore quilibet timet naturaliter nociuum naturæ. Hic timor non est meritorius, neq; demeritorius, quia nō subiacet libero arbitrio. Et dicitur naturalis, nō à natura instituta, sed destituta, quia iste timor est pœna pro peccato primorum parentum inflicta. Timor iste de futura morte necessario mentem concutit, & quasi supra uires in terrorem adducit. Isto enim timore Christus naturaliter mori timuit. Secundus est timor humanus, quo quis timet pelli suæ. Iste timor nascitur ex nimio amore præsentis uitæ, & est quandoq; mortalis actus, scilicet quando quis prius peccaret mortaliter, quam amitteret uitam suam, quādoq; est uenialis, ut quum quis faceret prius peccatum ueniale, quam permetteret se occidi. Propter hunc timorem non debet homo delinquere. Nam inter eum qui decem uixerit annos, & cum qui mille, postquā idem finis aduenerit, & irreuocabilis mortis necessitas, tran-

A transactum omne tempus idem est, nisi quod magis senex magis onustus fasce peccatorum proficiscitur. Non est ergo pro hac mortis inuitabili necessitate & timore à iustitia declinandum. Tertius est timor mundanus, quando aliquis nimis timet temporalia perdere. Talis timor fuit in Iudæis, qui occiderunt Christum, ne temporale amitteret regnum. Iste timor multos habet cruciatus. Diuitiæ enim plus cruciāt adeptæ amissionis timore, quam delectet cupiditas adeptionis amore. Non enim formidanda est diuitiarū amissio, quarum sequela est luxuria, ira intemperans, furor iniustus, arrogātia, superbia, & omnis irrationabilis motus. Facilis enim res est humanū cor opibus ac libertate dissolui, ærumnis uerò ac paupertate ad semetipsum colligi. Quartus est timor seruilis, quo quis timet peccare propter pœnam principaliter, sed inaniter putat se esse uictorē peccati, qui timore pœnæ non peccat, quia si nō impletur negocium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis. Nam si adhuc à praua actione formidanda pœna prohibet, profecto formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnā non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaq; gratiam libertatis, quem ligat timoris seruitus. Quintus est timor initialis, quo timet quis Dei offensam & pœnā. Unde quasi habet duos oculos, unum ad pœnam, & alterū ad Dei offensam, & hic est prædictis principalior. Igitur o tu, qui adhuc initiali & non filiali timore teneris, si te amor Dei à peccato non cohibet, saltem te prohibeat terreatq; timor iudicij, metus gehennæ, laquei mortis, dolores inferni, ignis urens, uermis corrodens, & flamma tartarea. Ex tali consideratione Deum time, & hæc non formidabis. Noueris proinde te, discere que peccantibus Deus comminetur, ut eum timeas. Sed & ipsum noueris, ut ipsum diligas, in uno inities sapientiam, in altero consummans, quia initium salutis timor domini, & plenitudo legis Caritas. Quemadmodum ex notitia tui uenit in te timor Dei, atq; ex Dei notitia nascitur amor, sic econtrario de ignorantia tui, superbia, ac de Dei ignorantia uenit desperatio. Sextus est timor filialis, quo quis timet offensam Dei, quia nō uult separari à Deo. Perfectus hic timor in dilectione firmatus foras mittit timorem seruilē, & perfectam operatur iustitiam. Sed facile deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed homines pertimescit. Hic timor peccandi facultatem auferre potest, uoluntatem auferre non potest. Solus est timor Dei & filialis, qui mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, & perpetuam tribuit felicitatem. Septimus est timor reuerentiæ, qui solus erit in patria, de quo in Psalmo canitur. Timor domini sanctus permanet in seculum seculi. Reuerentia namq; est resiliō à considerata magnitudine Dei in propriam paruiteriam. Quum enim supernorum spiritus essentiam Dei simplicissimam, omnipotentem, æternam, nullius egentem, omnia replentem, scientem, continentem, & transcendentē conspiciunt, præ admiratione ac ueneratione tremunt, & adorant, quem tamen sine fine laudabilem & adorandum esse intelligūt. Hic est finis sine fine, & terminus quo gradatim ascendit timor domini immaculatus, & sanctus, procedens à uirtute fidei tanquā truncus à radice. Nemo enim sanè intelligentium ambigere debet, quin ex cognitione periculi generetur timor, & quod nihil timet qui nihil possidet, aut sperat. Et quum cōstet, quod fides est de re inuisibili, clare lucet, quod ex lumine fidei oritur timor. Quomodo non pauebit homo ex illustratione fidei edoctus, infra se esse puteum damnationis æternæ, & supra se claritatem uitæ perpetuæ, seq; in medio constitutum, præcipue quum facilis sit descensus, ascensus autem plurimum difficilis. Merito namq; qui addit scientiam fidei, addit timorem ne amittat bonum promissum, aut incurrat in pœnā propositam. Beatus igitur cui est donatum timere Deum, & in mandatis ipsius uelle nimis, quia re uera potens in terra uiuentium erit semē eius. Gloria quippe resurrectionis, immortalitatis, & speciei decorabitur tabernaculum corporis eius, & diuitiæ pacis, exultationis, & æternæ felicitatis in domo conscientie ipsius erūt, sed & iustitia operum illius manebit in seculum seculi. Hunc domini timorem fratres tenete, hunc si ad culmen uirtutum anhelatis pertingere, sectamini. Quia in ueritate comperi, nihil tam esse efficax ad acquirendam uirtutem, ad promerendam gratiam, retinendam, recuperandamq; & ad adipiscendam gloriam, quam si inueniamur coram deo semper ambulare simpliciter, & non altum sapere, sed ipsum time-

re, qui regnat in cælis.

DE VIRTUTE FIDEI, QVAE VISIBILIVM VANITATEM,

ac inuisibilem homini efficaciter ostendit ueritatem, atq; de ipsius uirtutis descriptionibus, quae uirtus hoc

opusculo Ligni uitae eiusdem ligni radice effectum gerere comprobatur. Cap. I.

Psal. 12

Llumina oculos meos ne unquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus, praualui aduersus eum. Hanc orationem protulit Propheta in persona omnium peregrinantium a domino, & in hac religione umbrarum mortis laborantium, poscentium illuminari, ne cadant in peccata, & ab inimicis subsannentur. Nihil plane melius, nil breuius, quam lumen flagitare potuit, praesertim se in tenebris intelligens. Donec enim in corpore constituti sumus, plurimis tenebrarum uinculis irretimur, quibus uerum

aeternumque lumen ne uideamus, impedimur. Quid namque peccatum dixerim, nisi tenebras, per quod intellectus noster obtunditur & obumbratur, ne ueritatis lumen aspiciat. Quid carnem & corpus, nisi caliginem opacissimam nuncupauerim, in quo donec rationalis spiritus detinetur, retrahit ab aspectu diuinae claritatis & gaudij, quantumcumque polleat sanctitate. Quidue hic mundus, & omnia quae in mundo sunt, appellari possunt rectius, quam tenebrae, quanquam enim aliter iudicentur ab ipsorum amatoribus, uerae tamen tenebrae sunt, & palpabiles. Ostendunt enim se esse, quod non sunt, & falsis suis pollicitationibus insipientium deludunt animos. Trahunt illos post se funiculis uanae spei, & irrationabilis securitatis. Promittunt felicitatem, prolixam uitam, & in extremis misericordiam, quum haec nequaquam conferre queant. O filij hominum graues corde, ut quid tanta auiditate ambitis haec, tantaque sedulitate haec quaeritis. O prauaricatores, reuertimini ad cor, intelligite non intelligentes, quia omnes mundi promissiones seductoriae sunt, omnes blanditiae uenena, cunctae delectationes pocula mortalia, uiaque illius sempiterna mors. Cui namque suo dilectori dedit quod promisit, quem diu regnare permisit. Nonne uno eodemque tempore sublimauit, & deiecit. Vbi (rogo) potentum gloria, ubi uaria supellex, deaurata uestis, clientum numerositas, diuitiarum multitudo, & odoramentorum diuersa genera. Nunquid profuerunt haec amatoribus seculi, aut ab exitio eripere ualuerunt. Transierunt cuncta, & alienis reliquerunt, quae cum magno labore congregauerunt. Dormierunt utique somnum suum, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarum in manibus suis. Quare haec non aduertitis, cur aliorum exemplo non erudimini, ut quid pereuntium casus non incutit uobis terrorem. An legem nouam seruabit in uobis, & uerax esse poterit, qui semper comprobatus est fallax. Resipiscite o insipientes, redite ad uos, recogitate de uobis ne forte rapiamini, & non sit qui eripiat. Veniet, ueniet extrema dies, quam non putatis. Veniet & horrenda mortis hora, in qua rugiet circa uos aduersarius uestri maligni spiritus, qui nunc seducunt blandis promissis, ut miseram animam uestram auferant, & secum inextinguibili igne cruciandam demergant. Circumspicietis, nec erit qui adiuuet, clamabitis, & nullus exaudiet. Fiet super uos caelum aeneum, & super uos aperietur terrorum chaos abyssi. Peribit tunc omnis spes, & quoniam exosam habuistis disciplinam, non poteritis liberari. Propterea nunc dum tempus est ueniae o seculi amatores, apprehendite disciplinam, erudimini, qui habitatis orbem, respicite haec uana mundi huius, quae aut concupiscentia carnis aut oculorum, aut uitae ambitio est. Contemnite uisibilia, quia laquei sunt pedibus peccatorum. Relinquitae quae in mundo sunt, antequam ab ipsis deseramini. Toto desiderio ad inuisibilia animum subleuate. Vociferamini, & clamate. Orate spiritu, orate & mente, & cum Propheta dicite. Illumina o domine Iesu oculos nostros lumine fidei, ne unquam in morte peccati obdormiamus, dicatque irridendo, & cruciando inimicus noster diabolus, praualui ad peccatum pertrahendo aduersus eos. Verum enim nisi homo carnalis illustretur lumine fidei, non poterit se continere a peccato, nec iustificari, quia iustus ex fide uiuit. Nam sicut in radice arboris nulla prorsus apparet pulchritudinis species, & tamen quicquid est in arbore pulchritudinis & decoris, ex illa procedit, sic ex fidei humilitate, quicquid meriti, quicquid beatitudinis anima susceptura est, ex ceterarum uirtutum exercitatione, procedit. Ideoque in hoc opusculo Ligni uitae non immerito radice huius ligni sortitur nomen, tanquam necessarium ipsarum fundamentum uirtutum, de qua necessitate dicitur. Sine fide impossibile est placere deo. Ipsa namque est, quae inuisibilem tribuit notitiam, & uisibilem efficit hominem

Hebr. 11

Aminem contemptorem. Sic enim diffinit illam Apostolus. Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. Est etiam fides uoluntaria quaedam, & certa praelibatio necdum propalatae ueritatis. Est quoque fides perceptio ueritatis rerum cum assertione sine causarum cognitione. Ex quibus patet, quod ex lumine fidei datur inuisibilem intellectus. Quae quum agnoscuntur, facile & libere omnia quae possidentur, contemnantur, & cuncta quae in mundo sunt, ordinate diliguntur. Unde quicumque deo placere cupit, quisquis ad uirtutum ceterarum perfectionem affectat ascendere, quisquis de peccatorum tenebris liberari desiderat, non aurum, non honores, non pulchritudinem a domino petat, sed fidem, de qua in sequentibus latius domino donante dicitur.

Hebr. 11.

De duplici cognitione, & distinctione informis fidei, & formatae. Atque de commendatione ipsius fidei formatae. Cap. II.

Boniam in capitulo praecedenti ueraciter dictum est, quod Propheta postulauerat a domino fidem, ipsam uocando lumen, per quod posset ueritatis & inuisibilem notitiam habere, ne omnis cognitio fides appelletur, prius distinguendae sunt cognitiones, per quas haberi potest notitia dei & inuisibilem, & postea de ipsa fide tractandum est. Igitur notandum est, quod duplex est de deo cognitio, scilicet naturalis, & accidentalis. Naturalis duplex est, scilicet ante peccatum, qua homo cognoscebat deum aperte. Cognouit enim a quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi, quo ex auditu solo percipitur, quomodo a creditibus absens quaeritur, sed quadam interiori aspiratione, qua dei praesentiam contemplatur, non tamen ita excellenter, sicut post hanc uitam sancti uisuri sunt, neque in aenigmatibus, qualiter in hac uita uidemus. Alia post peccatum, & haec est per speculum in aenigmatibus. Cuncta enim haec quae uidentur, sunt quoddam speculum, per quod cognoscitur deus. Accidentaliter uero cognitio triplex est. Prima acquisita est per rationes naturales, quam habuerunt philosophi, qui ex perpetuitate creaturarum intellexerunt creatorem aeternum, ex magnitudine, omnipotentem, ex ordine & dispositione, sapientem, & ex gubernatione, bonum. Secunda est, quae habetur ex testimonijs scripturarum, quibus colla subdenda sunt, ut ad intellectum quisque per fidem ueniat, & ex miraculis. Nam miracula in signum sunt non fidelibus sed infidelibus, quia signum fidelibus non est necessarium quum iam crediderunt, sed infidelibus ut conuertantur. Et haec cognitio fidei informis dicitur. Tertia est, quae habetur per infusionem gratiae gratum facientis, & haec dicitur fides formata, & per talem cognitionem assentit anima primae ueritati. Unde ea adueniente pereunt omnes aliae cognitiones accidentales, saltem quo ad actum. Fides igitur haec formata per dilectionem & caritatem uirtus est, qua non uisa creditur. Magna utique uirtus est fides haec. Primo quia est actus uoluntatis. Unde ille qui intense amat deum, uoluntarius est ad credenda omnia quae de eo recte prolata sunt, & ei beneplacita. Similiter quia est modus difficultatis, quia consentit deo in ijs quae contra rationem uidentur esse. Transcendit enim usum naturae, & rationis humanae, & experientiae terminos. Si enim diuina operatio tota comprehenderetur, non esset admirabilis, nec fides haberet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum. Praeterea quia est excessus dignitatis. Nam fides est radius uiuus procedens a fonte uitae, & a sole intelligentiae. Unde non solum lucet & calefacit, sed etiam est uita mouens ad faciendum bonum, & declinandum malum. Nisi enim fides teneatur, nullatenus ad spirituales amorem attingitur. Sed neque mentis humanae acies inualida in contemplatione aeternae lucis figitur, si non per iustitiam fidei emendetur. Postremo quia est opus strenuitatis. Perfectorum etenim fides facit carnem uincere, proprijs uoluntatibus contraire, delectationem uitae praesentis extinguere, huius mundi aspera pro aeternis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, & aduersitatis metum in corde superare.

Quae sit differentia inter credere deo, credere deum, & credere in Deum. Cap. III.

Sicut in Metallis argentum plumbo est preciosius, & aurum argento, sic & in actu fidei atque diuersitate magna est differentia. Sciendum igitur, quod aliud est credere deo, aliud credere deum, aliud credere in deum. Credere deo, est credere uera esse quae loquitur, quod & mali faciunt, unde credimus Paulo, sed non in Paulum: credimus homini, sed non in hominem. Credere autem deum, nihil aliud

aliud est, quod eum cum assertione cogitare. Per hanc credimus deum esse, quod & homines mali faciunt: nam & demones credunt, & contemiscunt. Et haec fides est necessaria, quia sine ipsa non possumus adamare deum, nec in ipso sperare. Nam etsi non uisa adamare possumus, incognita tamen non possumus. Haec nepe fides, qua credunt demones & homines mali deum esse, qualitas est mentis, sed informis, quia sine caritate est, quam homines malos posse habere Apostolus declarat dicens. Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Credere uero in deum, est credendo amare: credendo in eum ire, credendo ei adherere, & eius membris incorporati. Per hanc fidem iustificat impius, ut demum incipiat ipsa fides per dilectionem operari. Ea enim sola opera benedicta sunt, quae fiunt per dilectionem dei. Ipsa namque dilectio opus fidei dicitur. Ad hanc fidem mouere nos debent diuina opera, quae nobis ostendunt diuinam excellentiam. Debemus autem attendere diuinorum operum utilitatem, simul & pulchritudinem, ut eum cognoscamus omniam scientem. Debemus quoque considerare illius operum finem, ut sciamus eum summe beneuolentem. In opere etiam reparationis humanae eius debemus mirari caritatem, & in eo quod redemit seruum, diuinam meditari bonitatem. Quis ergo (nisi stultus) non iudicet esse indignum non credere in eum, qui potest omnia sine resistantia, qui scit omnia sine fallacia, & cui omnia bona placent absque maleuolentia.

De multiplici commendatione uirtutis fidei. Cap. IIII.

Hebr. 11

Voniam dicente scriptura, impossibile est sine fide deo placere: nunc commendationi fidei insistendum est, quatinus ex ipsius pulchritudinis inspectione accendatur animus ad ipsam impetrandam & possidendam. Plurimum namque deo placet haec uirtus fidei: quoniam intellectum deo subicit. Percipit namque ueritatem rerum sine causarum cognitione: beneficia & mirabilia a deo impetrat. Vade (inquit Iesus Centurioni) fiat tibi sicut credidisti. Creditque Abraam deo, & reputatum est illi ad iustitiam, & multarum gentium pater effectus est. Haec uirtus est, per quam deus ad hominem ingreditur, quia est ex sui dignitate porta aurea, per quam intrauit in mentem uirginis dominus omnium, rex seculorum, lux et decus uniuersae fabricae mundi. Beatior siquidem fuit gloriosa uirgo Maria percipiendo fidem Christi, quam concipiendo carnem Christi. Nihil enim materna propinquitas Mariae profuisset, nisi feliciter Iesum corde quam carne gestasset. Est etiam fides porta ferrea, quia portae inferi non praevalent aduersus eam, sicut Petro a domino dictum est. Profecto qui intimo cordis amore fidem Christi percipit, quicquid ingruit extra, facile uincit, ita ut nec ferro nec igni superari possit. Omnia tormenta propter Christum contemnit: nihil praeter peccatum metuit: diaboli artibus intantum resistit, quod etiam quos ipse iam in peccatum adduxit, de manibus eius retrahit. Est etiam porta signata, superliminare cuius dicitur tinctum esse sanguine Christi, ut intuitu passionis eius mens superbiam caueat. Est quoque porta sacra tabernaculi scilicet ecclesiae militantis, ubi hostia offerenda est. Si enim considerantur, quae domino in ecclesia munera offeruntur, nil gratum esse conspicitur, quod sine fide offertur. Nam fide Abel plurimam hostiam obtulit deo per quam consecutus est esse iustum, testimonium perhibente eius muneribus deo, & per illam adhuc loquitur. Et similiter haec porta thesauraria, quia ostendit thesaurum regni caelorum, quem daturus est seruientibus sibi deus. Haec denique beata fides conterit philosophiae stilum, & humanae prudentiae indoctam doctrinam. Nam auferuntur argumenta, ubi fides quaeritur. Piscatoribus namque plus creditur, quam dialecticis. Elegit enim dominus Iesus deus & saluator noster simplices & pauperes, sed in fide diuites, per quos subiugaretur mundus. Relictis plane sapientibus, relictis fortibus debiles, relictis diuitibus pauperes, homines elegit, & praedicatores infirmos abiectosque, qui potentes quosque & fideles populos colligerent, habere dignatus est. Ad praedicandam namque fidem tales uenire debuerant, qui de laude propria nil haberent, ut tanto solidius diuinum cognoscere uerum esse, quod agerent, quanto & apertius cerneretur ad hoc illos non esse idoneos, per quos tanta fierent. O beatos piscatores istos, quos dominus Iesus inter tot doctores legis & scribas, inter tot seculi sapientes, ad diuinam praedicationis officium, & ad gratiam apostolatus elegit primos. Et digna sane domino nostro, atque conueniens praedicationi eius fuit talis electio, ut in praedicatione nominis sui tanto maioris laudis admiratio nascere-

Rom. 4

Matth. 16

A sceretur, quanto eam hominum miserissimi & humillimi secundum seculum praedicassent, qui non per sapientiam uerbi mundum caperent, sed per simplicem fidei praedicationem de horrore mortis humanum genus liberarent. Non ergo nobiles mundi elegit, ne suspecta fieret praedicatione, non sapientes seculi, qui per sapientiam mundi persuasisse humano generi crederentur, sed elegit piscatores illiteratos, imperitos, indoctos, ut aperta esset gratia saluatoris. Humiles quidem in seculo etiam ipso artis officio, sed praecellosos fide, ac deuotae mentis obsequio, ignobiles seculo, sed nobiles Christo. Non scriptos in albo terreni senatus, sed in gloria triumphantis ecclesiae. Despectos terrae, sed acceptissimos caelo. Scit enim dominus quos elegit, qui cordis hominum occulta nouit, non qui sapientiam seculi quaerent, sed dei gloriam desiderarent, nec diuitias mundi acciperent, sed thesauros caelestes optarent. Haec beata fides transcendere facit humanum sensum. Nam ille fidelis dicitur, qui nec sibi credit, nec in se sperat, factus tanquam uas perditum, sed sic perdens animam suam, ut in uitam aeternam custodiat eam. Adauget quoque fides homini meritum. Nam apud deum ille plus habet meriti, qui plus attulit, non argentum, sed fidei. Considera igitur o homo, quid a te requirat diuina bonitas, quid uelit immensa dei pietas, utique quod facile implere possit nuda paupertas, despecta mediocritas, rudis simplicitas. Non per multas detraheris ambages, nec duris difficultatibus occupandus inuolueris. Quod a te, & pro te reposcitur, intra te est, id est, oris famulatus & cordis affectus, secundum illud. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. In anima ergo tua posuit omnia praesidia animae tuae dominus deus tuus, ut unde peccatum egreditur, inde & peccati medicinam petatur. Ipsa est primogenita uirtutum. Beatificantur, qui non uiderunt, & crediderunt. Nam tales qui ex fide sunt, benedicuntur cum fidei Abraam. Haec caelestis & sancta fides reprimit fluctus tribulationum insurgentium in hoc mari, & conterit caput serpentis antiqui, ipsum inimicum expellit ab homine, & ipsius ignea tela extinguit. Oculum aperit, ut uideatur hostis, qui quum non uidetur, per abrupta uitiorum ducit ad mortem, cuius figura praecessit in Safone. Fides similiter diabolo contumeliam infert, ostendens ipsum non esse deum, sed totius mali autorem, & iam iudicatum existeri. Nam ipse diabolus est mali autor, nequitiae origo, bonorum hostis, corruptio seculi, homini semper inimicus. Ille laqueos tendit, lapsus parat, foueas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pugnat animas, cogitationes suggerit, mittit iras, dat uirtutes odio, uitia addit, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, humana uiolat, & diuina contemnit. Nam quanto propinquius finem mundi uidet, tanto crudelius tentationes exercet, ut qui se continuo damnandum conspicit, socios sibi multiplicet, cum quibus gehennae ignibus addicatur. Postremo ipsa fides ingenti laude esse digna comprobatur pluribus rationibus, uidelicet quia excedit omnem rationem, sicut patet de fide Abraae, qui deo quod in senectute decrepita filium haberet, pollicenti credidit, & Sarrae, quae fidei uirtute in conceptione seminis accepit, & praeter tempus aetatis, quoniam fidelem credidit esse eum qui repromiserat. Quia excedit omnem comprehensionem, testante scriptura, quae ait. Vere tu es deus absconditus. Et alibi. Deum nemo uidit unquam. Nam & deo credit, qui sanctis suis credit, in quibus loquitur deus. Propterea qui de credulitate inuisibilem solidus non est, debet proculdubio maiorum dictis fidem praebere, eisque per spiritum inuisibilem experimentum habentibus credere. Nam stultus est puer, si matrem de luce ideo putat mentiri, quia ipse nihil aliud quam tenebras carceris nouit. Quia excedit omnem aliam cognitionem, dum attingit fides, quod non capit intellectus. Et quid est quod non inueniat fides. Attingit inaccessible, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsamque aeternitatem suo uastissimo sinu complectitur. Quia docet rudem conditionem, id est humanam. O thesauris omnibus opulentior fides: o uirtutibus corporeis omnibus fortior, omnibus medicamentis salubrior, beati qui possident te. Notandum autem quod duo sunt necessaria ad hoc, ut firmiter credatur. Primum est illustratio ueritatis animam eleuans: secundum est reformatione autoritatis instruentis animum, quorum unum est per fidem, alterum per scripturam autenticam, & per spiritum sanctum editam. Autoritas ergo praebet fulcimentum fidei, & fides assentit autoritati. Vtrique uero per Christum est: propter quod & splendor, & uerbum dicitur, quia mentem per fidem illuminat, & ueritatem per doctrinam ostendit.

Es. 45
Ioan. 1

Quanta bona homini augeantur, & quantum proficiat homo ex fidei uirtute.

Cap. V.

Sicut ex cibi sumptione nutritur, crescit, & roboratur corpus, sic ex fidei abundantia, & claritate coalescit, atque ad perfectionem ascendit spiritus. Ex qua consideratione ut interior homo concupiscat hanc, & ea studeat repleti, nunc de ipsius multis utilitatibus fidei loquendum est, quia tanto auidius esca sumitur, quanto ualetudini corporis utilior esse dignoscitur. Et quis diuine multiplices huius uirtutis fari poterit utilitates. Nam plurimae sunt, nec tamen silentio tegenda. Fides est lux splendens in corde illam possidente, & est lux praecedens intellectum, quia intellectus est merces fidei. Est plane mentium illuminatiua, uiarum dei ostensiu, & dubiorum omnium manifestatiua. Est etiam uiua, fida, & salutaris columna deducens per desertum mundi huius, ostendens ipsum esse plenum malitia, ubi sunt omnia uitiosa, omnia lubrica, cuncta operta tenebris, & obsessa laqueis, ubi periclitantur animae, & affliguntur corpora, ubi omnia uanitas & afflictio spiritus, ubi finis dubius, & exitus est horribilis. Ipsa quoque fides sicut sol in meridie, ita fulget in mente, tribuens ei quadruplicem proficua cognitionem. Confert namque homini cognitionem, a quo est, ne sit ingratus de tanto beneficio. Haec ignorantia perniciofa est, adducens secum ingratitudinis morbum, quae ingratitude est inimica animae, exinanitio meritorum, uirtutum dispersio, beneficiorum perditio, uentus urens, siccans fontem pietatis, rorem misericordiae, & fluentia gratiae. Quanto enim maiora beneficia homini conferuntur, tanto grauiora ingrato supplicia tribuentur, quia nihil miserabilius eo, cui collata dona sine gratiarum actione a memoria excidunt. Tribuit quoque fides homini cognitionem sub quo est, id est dei, ne sit inutilis, & sciat deum glorificare, quia ipse summe potens est, & summe iustus. Magnus (inquit Dauid) dominus, & magna uirtus eius, & magnitudinis eius non est finis, quam notitiam per fidem meretur homo. Donat etiam fides cognitionem, ad quod sit homo, ut sciat actus dirigere. Qui enim ignorat se peregrinari a domino, fide caret, & qui hanc peregrinationem pro patria diligit, profecto inter dolores dolere nescit. Sed & fides inexercitata cito languescit, & crebris tentatur incommodis. Remissas excubias callidus insidiator irrupit. Assuetum autem bello uirum hesternam uirtus instruit, & gloriose prouehit ad palmam uictoriae. Fides quoque hominis, uitam militiam esse su per terram certa diffinitione docet. Ingerit praeterea fides notitiam supra quid est homo, ut sciat inferiora ordinate amare. Qui enim fide caret, omnia terrena ut propria possidet. Sed profecto terrenae diuitiae nostrae non sunt, ideo non in ipsis ponamus cor, quoniam teste scriptura, quum interierit homo, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria domus eius. Tunc autem ueraciter locuples diuitias suas secum ferret, si ad petentis uocem quum uiueret, erogaret. Nam terrena omnia quae seruando amittit, largiendo custodit. Fides etiam est lucerna hominis, stella matutina, & corona radiosa, de qua quinque radij luminis uiui fluunt super intellectum, scilicet timoris, consilij, prudentiae, intellectus, & scientiae. Ipsa est causa amoris, quia opus fidei amor est, quem fides concipit, spes paritur, spiritus sanctus format & uiuificat, lactat lectio, meditatio pascit, & oratio confortat, & illuminat. Haec sancta fides a triplici morte liberat scilicet culpe, de qua dicitur. Per misericordiam & fidem purgantur peccata. Temporali, quia tantam gratiam deus praestitit fidei, ut mors, quae constat uitae esse contraria, instrumentum fieret, per quod transiret ad uitam. Et aeterna, de qua dicitur. Omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in aeternum. Fundamentum est omnium bonorum fides, quoniam omne quod non est ex fide, peccatum est. Propterea uidetur ruinam quaerere, qui sine fide uult aedificare, nec stare poterit aedificium, quod absque fide fuerit fundatum. Hominem quoque fides facit dei filium. Nemo enim sine fide ad filiorum dei potest peruenire numerum. Cuncta bona ante fidem inania sunt, sed & bonum opus intentio facit, intentionem fides dirigit. Tale quippe est, ut sine fide uera quis uelit deo placere, quale si quis tendens ad patriam, ad quam scit se optate uenturum, relinquat itineris rectitudinem, & improvidus sectetur errorem, quo non ad beatam uitam perueniat, sed in praecipitium cadat, ut non gaudium peruenienti deus, sed cadenti interitus. Vincit fides mundum, & omnia quae in mundo sunt, scilicet delicias, dum ostendit corpus nostrum morti esse condemnatum. Licet enim demus corpus nostrum centum annos delicias, & alios decem centum addamus, quae erit ex his recompensatio ad aeternitatem. Nonne omne tempus uitae

Psal. 144

Psal. 48

Ioan. 11
Rom. 14

A uitae huius, quo delicias frui uidemur, & indulgere libidini, qua si noctis unius somnus ad aeternitatis comparationem. Vincit diuitias, dum aeternas eis meliores ostendit. Diuitiae namque seculares si desunt, non per mala opera quaerantur in mundo, si autem adsunt, per bona opera seruentur in caelo. Animum uirilem & fidei uirtute decoratum nec debent, si accedant, extollere, nec debent frangere, si recedunt. Nam omnia bona mundi triplex interitus tollit. Aut enim ex ipsismet ueterascunt, aut luxu dominorum suorum consumuntur, aut ab extraneis dolo, uel uolentia, seu calumnia diripiuntur. Illas uero solas ueras esse diuitias fides comprobatur, quas quum habuerimus, perdere non ualebimus. Vincit similiter honores, dum exemplo Christi docet, illos esse tanquam letale uenenam contemnendos. Propterea quicumque desiderat honorem caelestem, sequatur humilitatem terrestrem, quia non qui maior fuerit in honore, ille maior, sed qui iustior, ille maior. Abstrahunt profecto nos diuitiae & honores, quae in opinione nostra cara sunt, precioso uero suo uilia, nihil habent magnificum, quo mentes nostras in se trahant, praeter hoc quod mirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur, sed concupiscuntur, quia laudantur. Fides etiam ostendit nos qui in spirituali pugna sumus, si uicerint, eis regnum paratum esse aeternum. Et haec fuit causa efficax, propter quam martyres gloriosissimi talia & tanta passi sunt & tanta uaria tormentorum genera. Aspiciebant namque uerissimum lumine fidei, quod non erant condignae passionibus, quae a carnificibus & tyrannis eis inferiebantur, praeter magnitudinem gloriae, quae eis promittebatur a domino. Sed quid est quod tanta nos tenet ignauia. Quid est quod nos teneat, etiam si per medios enses incedere oporteat, ut tantam ualeamus fugere miseriam, & ad tam praeclearam accelerare gloriam, nisi quod mortua est fides nostra. Non dormientibus prouenit regnum caelorum, nec ocio & desidia torpentibus beatitudo aeternitatis repromittitur, sed certantibus uiriliter & fideliter contra uitia & tentationes pro honore domini. Ostendit insuper fides praegnantibus Christum tripliciter. Primo, ut strenuum duce[m] strenue agendi exemplum praebentem. Tota namque uita eius, quam in terris cum hominibus gessit, disciplina mortuum fuit. Omnia enim bona mundi contempsit, quae contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quae sustinenda praecipit. Validiora enim sunt exempla quam uerba, & plenius docetur opere quam sermone. Ideo dominus Iesus quod alios docuit uerbo, ipse suo prius firmavit exemplo, ne superbus homo doctrinam contemneret, quam non cerneret uirtutibus roboratam. Secundo, ut fortissimum adiutorem. Nam beato Stephano se dominus Iesus, quum lapidaretur, ostendit, stantem tanquam paratum ad adiuuandum. Plurimum enim sibi unitis praestat dominus in tribulationibus praesidium. Unde quisquis in caelum ascendere festinat, ubi Christum regnare ostendit fides, & unde ualidum nobis praebetur adiutorium, ipsi domino, qui descendit de caelo, & est in caelo, se uera fidei & dilectionis unitate coniungat, aperte firmissimeque intelligens, quod nullo modo poterit adiuuari ab ipso, nisi crediderit in ipsum, neque alio ordine, nisi per eum qui de caelo descendit, in caelum ascendere poterit. Tertio, ut liberalissimum remuneratore[m]. Vtrumque mihi es (ait quidam) o domine Iesu, & speculum patiens, & meritum patienti. Vado (inquit dominus) parare uobis locum, & si abiero, & paruero uobis locum, ueniam & accipiam uos ad me ipsum. O benigna promissio, o liberalis elargitio, praecessit ut pararet, promisit ut homo non desperaret. Veturus quoque est, ut de suis laboribus hominem remuneret. Fides determinat nobis locum pugnae. Nam in hoc mundo quasi in stadio certaminis positi sumus, ubi Christus mortuus est. Quisquis ergo liuorem uel plagam pro honore caelestis regis hinc non susceperit, in futuro iudicio miles gloriosus non apparebit. Ipsa etiam fides uirtus insuperabilis est. Nam sanctissimum humani pectoris bonum est, nulla necessitate ad fallendum cogit, nullo corrumpitur praemio. Vre, inquit fidelis, cede, occide, non perdam fidem, sed custodiam, se creta dolor quaeret, sed fides me altius collocabit, malo mihi deesse successum, quam fidem. Et ut sub copendio dicamus, haec uirtus fidei est sordium spiritualium purgatiua, bonorum generatiua, errantium ad semitam reductiua, sursum ductiua, in periculis assecratiua, sui subiecti fortificatiua, in bello uictoriae collatiua, omnis male cupiditatis mitigatiua, hostium pugnantium fugatiua, omnis tristitiae noxiae expulsiua, diuinam flammam susceptiua, & intellectus perfectiua. Haec denique regit & ordinat totam uitam presentem, deducens usque ad aeternam gloriam, quae nunc per speculum & fidem uidetur, tunc autem facialiter contemplantur, & aeternaliter fruuntur.

Laur. Iustin.

b 2 De

De commendatione unitatis fidei: Et quod plurimis ostendatur rationibus, solam fidem Christianam ueram esse. Cap. VI.

Eph. 4

Deut. 6

Licet namq; diuersis modis dicatur fides, fatendum tamē est unam esse fidē, unde ait Apost. Vnus deus, una fides. Siue enim accipiatur pro eo quod creditur, siue pro eo quo creditur, una fides dicitur. Vnitas autem uerae fidei probatur ex unitate obiecti, de quo legit. Audi Israel, deus tuus unus est. Ex hac intelligentia fides catholica uniuersalis dicitur, quia idē iube-

tur fideles credere, & unum idemq; est quod à cunctis creditur. Probatur etiam unitas fidei ex unitate principij, quia est lumen infusum desuper, & non est à probabilitate rerum quae creduntur, nec diuersificatur secundum diuersitatem rerum creditarū. Ex unitate motiui, quia una est ratio credendi in omnibus articulis, scilicet prima ueritas, cui fides una semper principaliter innititur. Ex unitate subiecti, quia natura hominum una est apud omnes. Vnde si intellectus debet deo de iure naturali obsequium fidei, debet quoq; una eademq; fides esse apud omnes. Nam fides catholica (quam qui habent, fideles uocantur, & qui non habent, fideles esse non possunt) communis est omnibus fide-

F

bus, sicut pluribus hominibus facies cōmunis esse dicitur, quum tamen singuli suas habeant. Non enim fides numero est una, sed genere, quae quum sit in uno, est etiā in alijs, non ipsa, sed similis, & propter similitudinē magis dicimus unā esse, q̄ multas, sicut idē uolentium dicitur una uoluntas, quum cuiq; sit sua uoluntas. Quibus consideratis, et ijs quae sequuntur, patet clarē, fidem Christi solam esse ueram, cuius ueritatē plura cōprobant & confirmant. Ipsam namq; solam ueramq; esse testificantur, & ostendunt miraculorum operationes. Plantata enim est fides miraculis, sicut ostēdit deus in Noe, Abraā, Mose, & Helia, qui quum in fide ueri dei essent, miracula plura fecerunt, & donec iudei in eadem fide steterunt, talia miracula fecerunt, quam quum deseruerunt, translata est fides & autoritas in Christianos, sicut patet in primitiua ecclesia. Dedit enim dñs Iesus potestatem apostolis super naturam, ut eam curarent, super dæmones, ut eos euerterēt, super elementa, ut ipsa immutarent, super mortem, ut illam contemnerent, super angelos, ut corpus dñi consecrarent. Hæc etiā potestas data est eorum successoribus iuxta il-

G

Apoc. 11

lud Apocalypsis. Hi habent potestatem claudendi cælum, & conuertendi aquam in sanguinem. Exaltata est quoq; Christiana fides miraculis, quum data est Apostolis omnium linguarum noticia, & audacia in loquendo, & totum mundū per paucos simplices subiugando. Licet enim magna, mirabilia, & diuina fuerint, quæ dñs Iesus gessit in terris, tamen hoc super omnia emicuit, quod in paucis simplicib. totum mundum, & eius altitudinem subiugauit sibi. Comprobata est etiam fides miraculis, quia omnes creaturæ illā comprobarunt, & dñi Iesu diuinitati obediendo testimonium reddiderunt. Nam mare illud deum esse cognouit, & comprobauit, quando sub plātis eius calcabile se reddidit, atq; uoci illius quum intumesceret, obtemperauit. Terra comprobauit, quia ad uocem uirtutis eius, quum clamaret, Lazare ueni foras, mortuū reddidit. Declarauit infernus, cuius ipse portas aëreas & uectes ferreos confregit, Sathanamq; ligauit. Et qui mortuos suscitauit, cæcos illuminauit, dñs omnium fuisse probatur, quū eadem manu, qua fecerat, quod defecerat, reficiebat. Cælum quoq; Christi diuinitatē & fidē cōprobauit, quū ipsum post resurrectionē suscepit ascendentē. Nam dñs Iesus dum naturam humanā sideribus importauit, credentibus & fidei ueritatē, & cælum posse patere monstrauit, & dum uincētē in cælestib. eleuauit, uictorem mortis, quò sequantur fideles, ostēdit. Ipsi namq; soli dño Iesu datum est singulariter sedere à dextris patris in gloria cōequali, in essentia consubstantiali, pro generatione cōsimili, maiestate nō dispari, æternitate nō posteriori. Ostenditur etiā ueritas Christianæ fidei ex testium dignitate. Testimoniū enim

H

Mat. 30

Christo dedit pater dicens. Hic est filius meus dilectus scilicet, præ cæteris, non adoptiuus sicut cæteri, sed naturalis, in quo mihi bene cōplacui. Filius dedit testimoniū de se, in transfiguratione, ostendendo corporis sui claritatē, in miraculorum perpetratiōe, & in uita. Spiritus sanctus testificatus est de eo super illum descendendo in specie colūbæ, & corda discipulorum in ipsius nomine implendo. Angeli confirmarunt fidei ueritatē in Christi natiuitate. Quū autē angelus Christi natiuitatē pastorib. nūciasset, & illi de uis & auditis mirarent, ne unius testis autoritas parua uideret, pro roboratiōe testimonij

A nij subito facta est cum angelo, qui nūciauerat, multitudo militiæ cælestis exercitus scilicet angelorum æterno regi militantium, laudantium deum consona uoce, atq; dicentium. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Ioānes baptista quoq; Christo perhibuit testimonium dicens. Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Multaq; alia præclara perhibuit testimonia, ut in Euāgelio patet. Sanctæ etiā fidei catholice, & Christo domino magnum præbet testimonium triumphalis martyrum chorus, qui ferro perempti, flammis exusti, flagris uerberati, uectibus perforati, cruciati patibulo, pelagi periculo demersi, uiui decorati, uinculis mancipati, linguis priuati, lapidibus obruti, frigore afflicti, & fame cruciati, clarum domino Iesu exhibuerunt testimonium. Veneremur igitur & nos inter tantos Christi martyres fidem nostram catholicam, in qua isti illustres athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Mater nāque martyris fides Christi est. Veneremur plane in sanctorum martyrum gloria fidē nostram. Quomodo fidem nostram? Ab illis enim dum mortis tolerantia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc uitam sic constanter expenderēt, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorē certa definitione sentirēt. In sanctis itaq; præconibus catholice fidei, & passionis magnanimitas, & resurrectionis declaratur autoritas. Prompti enim pereunt in melius reparādi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad plenitudinem gaudiorum. Nouerimus itaq; quod nō sine magno discrimine de religionis Christianæ ueritate disputamus, quam tantorum sanguine confirmatam uidemus. Magni periculi o homo res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum uulnera ueterem Christi fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Patet quoq; ueritas Christianæ fidei ex reuelationibus & prophetijs, quæ de ipsa facta fuerunt ante legem. Et hoc claret in dormitione Adam. de cuius costa formata est Eua, in munerib. & morte Abel, in arcē fabricatione Noe diluuij tempore, cui etiam transacto diluuiō dictum est, Ponā

Luc. 2
Ioan. 1

Gen. 9

Deut. 18

B cipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur. Nunquam enim hanc uitam sic constanter expenderēt, nisi esse alteram incomparabiliter beatiorē certa definitione sentirēt. In sanctis itaq; præconibus catholice fidei, & passionis magnanimitas, & resurrectionis declaratur autoritas. Prompti enim pereunt in melius reparādi, quibus per angustias tribulationum aperitur exitus ad plenitudinem gaudiorum. Nouerimus itaq; quod nō sine magno discrimine de religionis Christianæ ueritate disputamus, quam tantorum sanguine confirmatam uidemus. Magni periculi o homo res est, si post prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post martyrum uulnera ueterem Christi fidem quasi nouellam discutere præsumas, & post tam manifestos duces in errore permaneas, & post morientium sudores ociosa disputatione contendas. Patet quoq; ueritas Christianæ fidei ex reuelationibus & prophetijs, quæ de ipsa facta fuerunt ante legem. Et hoc claret in dormitione Adam. de cuius costa formata est Eua, in munerib. & morte Abel, in arcē fabricatione Noe diluuij tempore, cui etiam transacto diluuiō dictum est, Ponā

C arcum meum in nubibus, & erit, &c. in promissione seminis Abrahæ, & immolatione filij, pro quo arietem inter uepres cornibus hærentem immolauit, in Isaac benedictione, in Iacob perseverantia, iuxta & propheta filiorū, in Ioseph uenditione, castitate, & prudentia super alimonijs. Sub lege & hoc in Mose plenissime elucet, quādo rubum uidit, in transitu maris rubri, & submersione Pharaonis, in manna, in suspensione serpentis ænei, in aquarum inundatione de petra, quod ipse patenter prophetauit dicēs. Prophetam suscitabit dominus de fratribus uestris, &c. Et quis potest explicare sermone reuelationes & prophetias, quæ de deo & domino nostro Iesu Christo continentur in scriptura Psalmorum, in libris Esaiæ, Hieremiæ, Ezechielis, Danielis, ceterorumq; prophetarum. Redolent namq; humiliter intelligentibus, & de se effundunt ineffabilem suauitatem huius sacrosanctæ fidei. Et post legem scilicet in Euāgelio emicat soliditas catholice ueritatis. Non solum ab angelis & prophetis, sed etiam à iustis generatio & fides Christi accepit testimonium. Omnis ætas, uterq; sexus uenturorum miraculorum tempore natiuitatis Christi fidem astruxerunt. Nā uirgo generauit, sterilis peperit, mutus locutus fuit, Helisabeth prophetauit, adorauit magus, in utero clausus Ioannes exultauit, uidua confessa est, & Simeon iustus expectans uidit, cognouit, adorauit, prophetauit, & consummata promissione in pace quieuit. Hæc sunt testimonia tua domine Iesu, quæ præmisisti, inspirastiq; ut mentes fidelium tuorum roborares in fide. Fulget præterea, & ostenditur ueritas Christianæ fidei ex dignissimis conceptionibus, quas sentit de deo. De ipsius dignissima essentia sic sentit, & loquitur dicens. Deus uera & summa essentia, in quo, & à quo, & per quem beata sunt omnia. Deus, à quo auerti, cadere est, ad quem conuerti, resurgere, in quo manere, consistere. Deus, à quo exire, mori, in quē redire, reuiuiscere, & in quo habitare, uiuere est. Deus quē nemo amittit, nisi deceptus, quem nemo quærit, nisi admonitus, quem nemo inuenit, nisi purgatus. Nam in se est principium & finis. In mundo sicut autor & rector, in angelis sicut sapor & decor, in ecclesia sicut paterfamilias in dōmo, in anima sicut sponsus in thalamo, in iustis sicut adiutor & protector, in reprobis sicut pauor & horror. Est enim uirtus inexplicabilis pietas incomprehensibilis, sapientia ineffabilis. De Christi autem admiranda incarnatio-

Laur. Iustin.

b 3 ne

ne confitetur, quod deus pater unicum filium suum in utero uirginis humanae naturae coniungens deum ante secula sibi coaeternum, fieri uoluit hominem in fine seculorum. Et quem sine tempore genuit, saluandis hominibus sub tempore ostendit. Vnde salua proprietate utriusque substantiae. & in unam coeunte personam, suscipitur a maiestate humilitas, a uirtute infirmitas, ab aeternitate mortalitas. Et ad reparandum conditionis nostrae debitum, natura inuolabilis naturae est unita passibili. Deusque uerus & uerus homo in unitate personae temperatur, sicut nostris remedijs congruebat, ut unus idemque dei & hominum mediator & posset mori ex uno, & resurgere posset ex altero. Euidenter insuper percipitur ueritas Christianae fidei propter immensas perfectiones, quas sentit de homine & de deo. De homine asseuerat, quod sit ad dei imaginem factus iuxta illud, *Gen. 1* *1* *26* *27* *28* *29* *30* *31* *32* *33* *34* *35* *36* *37* *38* *39* *40* *41* *42* *43* *44* *45* *46* *47* *48* *49* *50* *51* *52* *53* *54* *55* *56* *57* *58* *59* *60* *61* *62* *63* *64* *65* *66* *67* *68* *69* *70* *71* *72* *73* *74* *75* *76* *77* *78* *79* *80* *81* *82* *83* *84* *85* *86* *87* *88* *89* *90* *91* *92* *93* *94* *95* *96* *97* *98* *99* *100* *101* *102* *103* *104* *105* *106* *107* *108* *109* *110* *111* *112* *113* *114* *115* *116* *117* *118* *119* *120* *121* *122* *123* *124* *125* *126* *127* *128* *129* *130* *131* *132* *133* *134* *135* *136* *137* *138* *139* *140* *141* *142* *143* *144* *145* *146* *147* *148* *149* *150* *151* *152* *153* *154* *155* *156* *157* *158* *159* *160* *161* *162* *163* *164* *165* *166* *167* *168* *169* *170* *171* *172* *173* *174* *175* *176* *177* *178* *179* *180* *181* *182* *183* *184* *185* *186* *187* *188* *189* *190* *191* *192* *193* *194* *195* *196* *197* *198* *199* *200* *201* *202* *203* *204* *205* *206* *207* *208* *209* *210* *211* *212* *213* *214* *215* *216* *217* *218* *219* *220* *221* *222* *223* *224* *225* *226* *227* *228* *229* *230* *231* *232* *233* *234* *235* *236* *237* *238* *239* *240* *241* *242* *243* *244* *245* *246* *247* *248* *249* *250* *251* *252* *253* *254* *255* *256* *257* *258* *259* *260* *261* *262* *263* *264* *265* *266* *267* *268* *269* *270* *271* *272* *273* *274* *275* *276* *277* *278* *279* *280* *281* *282* *283* *284* *285* *286* *287* *288* *289* *290* *291* *292* *293* *294* *295* *296* *297* *298* *299* *300* *301* *302* *303* *304* *305* *306* *307* *308* *309* *310* *311* *312* *313* *314* *315* *316* *317* *318* *319* *320* *321* *322* *323* *324* *325* *326* *327* *328* *329* *330* *331* *332* *333* *334* *335* *336* *337* *338* *339* *340* *341* *342* *343* *344* *345* *346* *347* *348* *349* *350* *351* *352* *353* *354* *355* *356* *357* *358* *359* *360* *361* *362* *363* *364* *365* *366* *367* *368* *369* *370* *371* *372* *373* *374* *375* *376* *377* *378* *379* *380* *381* *382* *383* *384* *385* *386* *387* *388* *389* *390* *391* *392* *393* *394* *395* *396* *397* *398* *399* *400* *401* *402* *403* *404* *405* *406* *407* *408* *409* *410* *411* *412* *413* *414* *415* *416* *417* *418* *419* *420* *421* *422* *423* *424* *425* *426* *427* *428* *429* *430* *431* *432* *433* *434* *435* *436* *437* *438* *439* *440* *441* *442* *443* *444* *445* *446* *447* *448* *449* *450* *451* *452* *453* *454* *455* *456* *457* *458* *459* *460* *461* *462* *463* *464* *465* *466* *467* *468* *469* *470* *471* *472* *473* *474* *475* *476* *477* *478* *479* *480* *481* *482* *483* *484* *485* *486* *487* *488* *489* *490* *491* *492* *493* *494* *495* *496* *497* *498* *499* *500* *501* *502* *503* *504* *505* *506* *507* *508* *509* *510* *511* *512* *513* *514* *515* *516* *517* *518* *519* *520* *521* *522* *523* *524* *525* *526* *527* *528* *529* *530* *531* *532* *533* *534* *535* *536* *537* *538* *539* *540* *541* *542* *543* *544* *545* *546* *547* *548* *549* *550* *551* *552* *553* *554* *555* *556* *557* *558* *559* *560* *561* *562* *563* *564* *565* *566* *567* *568* *569* *570* *571* *572* *573* *574* *575* *576* *577* *578* *579* *580* *581* *582* *583* *584* *585* *586* *587* *588* *589* *590* *591* *592* *593* *594* *595* *596* *597* *598* *599* *600* *601* *602* *603* *604* *605* *606* *607* *608* *609* *610* *611* *612* *613* *614* *615* *616* *617* *618* *619* *620* *621* *622* *623* *624* *625* *626* *627* *628* *629* *630* *631* *632* *633* *634* *635* *636* *637* *638* *639* *640* *641* *642* *643* *644* *645* *646* *647* *648* *649* *650* *651* *652* *653* *654* *655* *656* *657* *658* *659* *660* *661* *662* *663* *664* *665* *666* *667* *668* *669* *670* *671* *672* *673* *674* *675* *676* *677* *678* *679* *680* *681* *682* *683* *684* *685* *686* *687* *688* *689* *690* *691* *692* *693* *694* *695* *696* *697* *698* *699* *700* *701* *702* *703* *704* *705* *706* *707* *708* *709* *710* *711* *712* *713* *714* *715* *716* *717* *718* *719* *720* *721* *722* *723* *724* *725* *726* *727* *728* *729* *730* *731* *732* *733* *734* *735* *736* *737* *738* *739* *740* *741* *742* *743* *744* *745* *746* *747* *748* *749* *750* *751* *752* *753* *754* *755* *756* *757* *758* *759* *760* *761* *762* *763* *764* *765* *766* *767* *768* *769* *770* *771* *772* *773* *774* *775* *776* *777* *778* *779* *780* *781* *782* *783* *784* *785* *786* *787* *788* *789* *790* *791* *792* *793* *794* *795* *796* *797* *798* *799* *800* *801* *802* *803* *804* *805* *806* *807* *808* *809* *810* *811* *812* *813* *814* *815* *816* *817* *818* *819* *820* *821* *822* *823* *824* *825* *826* *827* *828* *829* *830* *831* *832* *833* *834* *835* *836* *837* *838* *839* *840* *841* *842* *843* *844* *845* *846* *847* *848* *849* *850* *851* *852* *853* *854* *855* *856* *857* *858* *859* *860* *861* *862* *863* *864* *865* *866* *867* *868* *869* *870* *871* *872* *873* *874* *875* *876* *877* *878* *879* *880* *881* *882* *883* *884* *885* *886* *887* *888* *889* *890* *891* *892* *893* *894* *895* *896* *897* *898* *899* *900* *901* *902* *903* *904* *905* *906* *907* *908* *909* *910* *911* *912* *913* *914* *915* *916* *917* *918* *919* *920* *921* *922* *923* *924* *925* *926* *927* *928* *929* *930* *931* *932* *933* *934* *935* *936* *937* *938* *939* *940* *941* *942* *943* *944* *945* *946* *947* *948* *949* *950* *951* *952* *953* *954* *955* *956* *957* *958* *959* *960* *961* *962* *963* *964* *965* *966* *967* *968* *969* *970* *971* *972* *973* *974* *975* *976* *977* *978* *979* *980* *981* *982* *983* *984* *985* *986* *987* *988* *989* *990* *991* *992* *993* *994* *995* *996* *997* *998* *999* *1000* *1001* *1002* *1003* *1004* *1005* *1006* *1007* *1008* *1009* *1010* *1011* *1012* *1013* *1014* *1015* *1016* *1017* *1018* *1019* *1020* *1021* *1022* *1023* *1024* *1025* *1026* *1027* *1028* *1029* *1030* *1031* *1032* *1033* *1034* *1035* *1036* *1037* *1038* *1039* *1040* *1041* *1042* *1043* *1044* *1045* *1046* *1047* *1048* *1049* *1050* *1051* *1052* *1053* *1054* *1055* *1056* *1057* *1058* *1059* *1060* *1061* *1062* *1063* *1064* *1065* *1066* *1067* *1068* *1069* *1070* *1071* *1072* *1073* *1074* *1075* *1076* *1077* *1078* *1079* *1080* *1081* *1082* *1083* *1084* *1085* *1086* *1087* *1088* *1089* *1090* *1091* *1092* *1093* *1094* *1095* *1096* *1097* *1098* *1099* *1100* *1101* *1102* *1103* *1104* *1105* *1106* *1107* *1108* *1109* *1110* *1111* *1112* *1113* *1114* *1115* *1116* *1117* *1118* *1119* *1120* *1121* *1122* *1123* *1124* *1125* *1126* *1127* *1128* *1129* *1130* *1131* *1132* *1133* *1134* *1135* *1136* *1137* *1138* *1139* *1140* *1141* *1142* *1143* *1144* *1145* *1146* *1147* *1148* *1149* *1150* *1151* *1152* *1153* *1154* *1155* *1156* *1157* *1158* *1159* *1160* *1161* *1162* *1163* *1164* *1165* *1166* *1167* *1168* *1169* *1170* *1171* *1172* *1173* *1174* *1175* *1176* *1177* *1178* *1179* *1180* *1181* *1182* *1183* *1184* *1185* *1186* *1187* *1188* *1189* *1190* *1191* *1192* *1193* *1194* *1195* *1196* *1197* *1198* *1199* *1200* *1201* *1202* *1203* *1204* *1205* *1206* *1207* *1208* *1209* *1210* *1211* *1212* *1213* *1214* *1215* *1216* *1217* *1218* *1219* *1220* *1221* *1222* *1223* *1224* *1225* *1226* *1227* *1228* *1229* *1230* *1231* *1232* *1233* *1234* *1235* *1236* *1237* *1238* *1239* *1240* *1241* *1242* *1243* *1244* *1245* *1246* *1247* *1248* *1249* *1250* *1251* *1252* *1253* *1254* *1255* *1256* *1257* *1258* *1259* *1260* *1261* *1262* *1263* *1264* *1265* *1266* *1267* *1268* *1269* *1270* *1271* *1272* *1273* *1274* *1275* *1276* *1277* *1278* *1279* *1280* *1281* *1282* *1283* *1284* *1285* *1286* *1287* *1288* *1289* *1290* *1291* *1292* *1293* *1294* *1295* *1296* *1297* *1298* *1299* *1300* *1301* *1302* *1303* *1304* *1305* *1306* *1307* *1308* *1309* *1310* *1311* *1312* *1313* *1314* *1315* *1316* *1317* *1318* *1319* *1320* *1321* *1322* *1323* *1324* *1325* *1326* *1327* *1328* *1329*

ne perturbatione, & gaudium sine tristitia, quod procedit à beata trinitate, à iucūda societate, à loci amoenitate, à corporis glorificatione, à mundi uanitate, & ab inferni supplicijs. Beatus qui fidem rectam, & operibus decoratam usq; ad uitæ consummationē seruauerit, quia introducet in cælestis gloriam Hierusalem, cuius portæ ex saphiro & smaragdo ædificabuntur, & ipsius plateæ ex lapide candido & mundo sternentur, & per uicos eius alleluya cārabitur. Cuius muri circuitus est de lapide precioso, super quo constituti sunt custodes, qui die ac nocte, uidelicet sine intermissione nō cessant laudare nomen domini, qui est benedictus in secula.

DE VIRTUTE CONTINENTIAE, ATQVE DE IPSIUS
diffinitionibus, quæ uirtus quàm optimum præbet adiutorium homini, ut in pristinum reformetur
statum, unde per peccatum ceciderat, & locum in ordine fructuum ligni uitæ possidet primum.

Caput I.

Psal. 69

Iubilate deo omnis terra, psalmum dicite nomini eius, date gloriā laudi eius. Exhortatio hæc, opera diuina contemplantis est uox, quæ tanto maiori promittitur affectu, quanto clariori lumine irradiatur. Non lacrimas, nō gemitus nec suspiria, sed iubilationes, & laudes omnes prouocat eructare. Vtiq; tanquam quæ intuetur deum in se magnificum, omnia potentem, scientem, regentem, & conseruātem, in creaturis uero laudabilem, & incomprehensibilem. Plane omni dignus est laude deus noster, qui quæcunq; uoluit, fecit in cælo & in terra. Terram enim repleuit arboribus, floribus, fructibus, & iumentis, aquam uarijs piscibus, aerem uolucris diuersis, firmamentum sideribus, cælum uero angelicis spiritibus. Condidit nāq; deus angelorum spiritus, ut essent potentes. Condidit spiritus, gloriosos, beatos, distinctos in personis, dispositos in dignitate, ab initio stantes in ordine suo, perfectos in genere suo, immortalitate perperuos, mente puros, affectu benignos, religione pios, unitate indiuiduos, felicitate securos, futurorum præciosos, & diuinis laudibus atq; obsequijs deditos. Creauit quoq; hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, scilicet animam, quam insigniuit imagine & similitudine sua secundum memoriam, intellectū, & uoluntatem, cui copulauit corpus, ut esset obtemperans sine rebellionē, esset propagabile sine libidine, esset uegetabile sine mortalitate, esset & proportionabile quantū ad proportionem æqualem. Fuit enim illud corpus ita cōditum, ut in eo nulla esset pugna rebellionis, nulla pronitas libidinis, nulla imminutio uigoris, nulla corruptio mortis. Quæ immortalitas fuit ab anima, sicut ab influente, à corporis æquali proportionē, sicut à disponente, à ligno uitæ, sicut à uegetante, à regimine uero diuinæ potentia, sicut ab interius conseruante, & exterius protegente. Factus est sine culpa & miseria, nec ad culpam habuit fomitis incitamentum, quinimo datum est illi quadruplex adiutorium, primum ad recte uiuendum, quod est conscientia, secundum ad murmurandum cōtra malum, & stimulandum ad bonum, quod est Syndaresis, tertium scientia intellectum illuminans ad cognoscendum deum suum, seipsum, & mūdum istum, qui factus fuerat propter ipsum, quartum caritas accendens affectum ad diligendum deum super omnia, & proximum sicut seipsum. Fecit itaq; deus hominem ratione sapientem, uita innocentē, & dominio potentem, quia præpositus est cunctis creaturis, cuius felicitati inuidēs diabolus tentauit experiedo in interrogatione, impellēdo in assertionē, & alliciēdo in promissione. Allexit enim mulierē in rationali per scientiā, in irascibili per excellentiā, in concupiscibili per suauitatē ligni. Et sic inuidit, mētitus est, decepit, ex quo suis peccatis exegit, sibi ipsi factus est & homini grauis. Multis em̄ oppressus ærūnis, uallatusq; miseris, cū nimio labore nūc indiget hō querere, quæ prius abunde possidebat. Hinc deniq; est, qd ei in exercitatioe uirtutū desudare necesse est, ne ex incuria uitiorū spine, & concupiscētiarū tribulū germinātes in agro cordis & corruptioe carnis reddāt illū inutilē, et sine fructu ante deum. Solerti itaq; cura & nō modica uigilandū est circa uirtutem continentie, quæ aliarū uirtutū peropportuna auxiliatrix est, & comes indiuidua, cuius laudabilis

Abilis operatio est, rationis in libidinē atq; in alios nō rectos animi appetitus firma et moderata dominatio. Continentia nāq; quamuis omnibus, præcipue tamen præsentibus necessaria sit, ut sine sui detrimento aliorum possint insistere profectibus. Nā qui adhuc impugnantium certamina uitiorum per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Quum uero tentationum bella per continentia uirtutem subegerint, tunc animarum absq; sui præiudicio poterunt sortiri custodiam. Non enim potest, qui præest subiectorum uitia liberē redarguere, nisi ipse ab ipsorum fuerit operatione alienus. Mundet se prius per continentiam, qui aliorum immunditiā mundare festinat. Hæc enim uirtus continentia est, quæ hominem deo subditū reddit, & hominibus recte præsentem. Sic nāq; diffinitur. Continentia est amor deo sese integrum incorruptumq; seruans, uel est nihil appetere pœnitēdum, in nullo moderatiois legem excedere, & sub iugo rationis cupiditatem domare. Est etiā per edomitās uitiorum furias mūda & honesta corporis habitudo, de qua uirtute seriatim infra dicetur.

B

Quam luculenter ex ijs, quæ inferuntur, clareat continentia uirtus. Cap. II.

Veluti ex corporali intuitu percipiuntur uisibilia, atq; ex eodem concupiscentia generatur, æque ex spiritali uirtutum consideratione apparet dignitas illarum, nec non & affectio ipsarum in corde concipitur. Temporalium amor breuis, amarus, & perniciosus est, sed uirtutum dilectio diuturna, delectabilis, & perutilis. Ille suum extra se trahit possessorem, hæc autē & colligit diligentem in se, & eleuat supra se. Temporalium amor animæ mors est, uirtutis uero dilectio immortalitatis radix est. Primus ut exitiale uenenum fugiendus est. Virtus etenim totis est præcordijs amplectenda. Non poterit esse à peccato immunis, qui uisibilia uoluerit pasci delicijs, & absq; iucunditate spiritali non erit, qui uirtutū sedulus fuerit imitator. Quoniam autem non potest diligere, quod nequit intueri, ut diligenter legentis animus ualeat in amorem & actum uirtutis continentia, de qua sermo exortus est, accendi, conuenienter nunc in commendationē & utilitate ipsius insistentem est, quatenus alacrior eo reddatur ad illam obtinendam, quo fructus eius opulentior & dignitas noscitur esse sublimior. Virtus nāq; continentia adeo similis est, quod hominem quodammodo similem reddit naturæ angelicæ. Supergreditur nāq; continentia humanæ naturæ conditionem, per quam homines utcunq; angelis assimilantur. Maior tamen in aliquo est uictoria continentium q̄ angelorum. Angeli enim sine carne uiuunt, continentia autem in carne triumphant. Differūtq; in hoc homo pudicus & angelus, quod angeli uirginitas felicior, hominis uero continētia fortior esse cognoscitur. Est continēs Iesu Christi domus amabilis & pulcherrima. Pulchritudinē enim quis maiorem potest æstimare decore pudici, qui amatur à rege, probatur à iudice, dedicatur domino, consecratur deo. Hæc uirtus homini honorem suum custodit. Honor hominis est libertas uoluntatis, quæ apprehensa potest uelle, & non uelle. Nam in brutis & incontinentibus est seruitus appetitus, huic libertati opposita. Apprehenso enim delectabili accendit concupiscentia eorū, nec habent potestatem eam extinguēdi. Merito igitur qui post carnē ambulant in uentrē & libidinē proni, quasi irrationabilia iumenta reputantur, de quibus legitur. Homo quū in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Deo etiā familiarem reddit cōtinētia, de qua legitur. Incorruptio facit proximū deo. Vnde pudica & continēs anima de sua aliorumq; concupiscentia ingemiscens ait dño. Domine per continentiam colligimur in unum, à qua dilapsi in multa defluximus. Verē enim minus te amat, qui tecū aliquid amat, quod nō propter te amat. Ipsa uirtus ad contēplationē dei præparat. Nam cōtinētia est amor ab amore inferioris pulchritudinis nos remouens, & eleuās ad superiorem. Nil enim nobis uolentibus ad contēplationem ascendere penitus plus est fugiēdum, q̄ ista sensibilia, quæ incontinentia maximum sunt fomentum. Cauendumq; magnopere est, dum hoc tegimur corpusculo, ne quo earum uisco pennæ nostræ impeditur. Quibus integris atq; impollutis opus est, ut ad illam lucē inuisibile, quæ nobis promissa est, ab his tenebris euolemus, quam deus nec ostendere quidem dignatur in concupiscentiarum cauea inclusis, nisi tales fuerint, ut ista uel effracta uel dissoluta possint in auras suas euolare. Diabolū multū offendit continentia. Scriptum est enim. Post concupiscentiam

Psal. 48

cupiscentias tuas ne eas, & à uoluntate tua auertere. Si aut praestes animę tuę cōcupiscē-
 tias eius, facient te in gaudium inimicis tuis. Ipsi enim inimici continentiam nituntur au-
 ferre. concupiscentiarum laqueos tendunt, primordia bona pulsant, captant rudimēta
 uirtutum, sancta desideria in ipso ortu festinant extinguere, sciētes quod ea subuertere
 fundata nō possent. Vitia quoq; carnalia cōtinentia extinguit, quod ut facilius assequa-
 tur, fręquentur reuoluit apud se pudicitię amator: quale futurum sit cadauer hominis in
 sepulcro. Nihil quippe ad edomandū desideriorum carnalium appetitū tam ualet, q̄ ut
 quisq; amore continentię sedulo hoc quod uiuum diligit, mortuū penset. Gloriose triū-
 phat continētia de suo certamine. Nam inter omnia Christianorū certamina durissima
 sunt praelia castitatis. Maius proinde miraculū est de propria carne fomitem eradicare
 luxurię, q̄ expellere immūdos spiritus de corporibus alienis. Vas cordis syncerum cu-
 sto dit hęc uirtus, de qua dicitur. Hęc est uoluntas dei sanctificatio uestra, ut sciat unus-
 quisq; uas suum possidere in honore. Tale nāq; nos decet seruare deo uas cordis, ut nul-
 la sorde uel contagione carnis polluatur, sed ut castitatis continentia resplendeat. A de-
 ceptione quoq; familiaris hostis custodit ipsa continentia. Nulla enim pestis efficacior
 ad nocendum, q̄ familiaris hostis. Praecipue igitur hęc nos continentię uirtute ornatos
 omnes esse oportet. Gestamus nāq; laqueum nostrum nobiscum, circumferimus inimi-
 cum, hostem domesticum, scilicet carnem nostram de peccato natam, in peccato nutri-
 tam, corruptā nimis ipsa origine, sed amplius ipsa cōsuetudine uitiatam. Hinc est quod
 tam acriter contra spiritum concupiscit, quod assidue murmurat, quod est impatiens di-
 sciplinę, quod illicita suggerit, quod nec rationi obtēperat, nec ullo timore inhi-
 betur. De qua tunc gloriose triumphamus, quum agnita illius fallacia amore continētia eam
 sub disciplina abstinentię coarctamus. Seruat etiam munditiam hęc uirtus. Si enim cō-
 tinentiam diligimus, turpia fugiemus, anteq̄ ueniant, nec alium quenquam uerbimur
 plusquā nos. Omnia enim tolerabilia sunt praeter turpitudinē. Ipsa uirtus decorem pro-
 uider moribus nostris, de qua sic per quendam dicitur. Si continens es, animi tui & cor-
 poris motus obserua, ne indecori sint, nec omnino illos contempnas, quia latent. Nam ni-
 hil differt, si nemo uideat, quum tu ipse illos uideas. Est deniq; continentia ornāmētum
 nobilium, exaltatio humilium, nobilitas ignobilium, pulchritudo uilium, solamen mœ-
 rentium, augmentum omnis pulchritudinis, decus omnis regionis, minoratio criminū,
 multiplicatio meritorum, creatoris omnium dei amica, soror angelorum, uictoria libi-
 dinum, schola uirtutum, & possessio omnium bonorum, quam qui possidebit, habebit
 pacem in conscientia, lumen in mente, hilaritatem in facie, gaudium in anima, securita-
 tem in morte, & partem in aeternitate.

De considerationibus, quae mentem iuuant ad refranandum amorem uoluptatis. Cap. III.

Quoniam in praecedenti capitulo satis compendiose dictum est de multiplici
 excellentia & utilitate continentię, nunc in praesenti tractandū est de ijs con-
 siderationibus, quae iuuant mentem ad refranandum amorem uoluptatis. Su-
 perfluum quippe est laudare uirtutem, & uirtutis uiam nō propalare. Potius
 se quā uirtutem laudare conuincitur, qui ipsum finem, nec qua ad eum perueniatur,
 ostendere nititur. Ad contundendam igitur elatam curiositatem, quae plus alta q̄ utilia
 profert, & quae erubescit plana & humilia, ne hęc sola scire uideatur, dicatur perspicue
 & simpliciter, quae sunt illa, quae compescunt amorem uoluptatis, & hoc ad utilitatem,
 eruditionēq; legentium. Primo nāq; cōsideratio loci, in quo sumus plurimum iuuat. In
 ualle enim miseriarum positi sumus, ubi eo magis flendū est, quo minus flemus. Vndiq; **H**
 sunt pericula, circumquaq; discurrunt hostes, rapiunt, expoliant, uulnerant, interimūt.
 Quoniam uerò ignoramus, utrum euademus, solerter studeamus omnē de cordib. no-
 stris eradicare uoluptatē. In hoc enim exilio nequa q̄ eiecit deus hominē de paradiso,
 ut hic aliam faceret paradysum, sed ut operaretur in sudore, donec reuerteretur in terrā,
 de qua assumptus fuerat. Excitat praeterea ad contemptum uoluptatis tempus, in quo
 sumus. Vniuersum nāq; tempus praesens quaedam est uigilia solennitatis aeternę. Vigl-
 lia utiq; non est tempus deliciarum, sed dies festus. Ideo fallax suauitas in temporalibus
 bonis, infructuosus labor, uana spes, perpetuus timor, & periculosa inest iucunditas,
 cui initium sine prudentia, progressus absq; rubore, & finis cum poena. Promouent
 simi-

A similiter ad hanc compescendā uoluptatem exempla Christi & sanctorū. Tota enim ui-
 ta Christi, quam in terris cum hominib. gessit, disciplina morum fuit. Omnia nempe bo-
 na mundi contempsit, quae contemnenda docuit, & omnia mala sustinuit, quae sustinē-
 da praecipit. Et quum non possit falli, quum sit sapientia, elegitq; quod carni molestius
 est, id melius, id utilius, id praeligendū est. Quisquis uerò aliud docet uel suadet, ab eo
 tanq; à seductore cauendum est. Ab omni prorsus pollutione uoluptatis mundū neces-
 se est esse, qui cupit regnare cum Christo. Christi exemplo uiuēdum est tibi o pudicitia
 amator, si sanctorum cupis habere consortium. Ab immunditiae & turpitudinis cogita-
 tu peccus emunda, quoniam nullos nisi sanctos & iustos, simplices & innocētes, ac puros
 caelestis aula suscipiet. Macula quoq; quae per concupiscentiā cōtrahitur, nos ad ipsam
 comprimēdam adiuuat. Polluitur enim anima huius pestis colluione foedata. O dete-
 standi concupiscentia turpitudō, quae non solum mentem effoeminiat, sed corpus ener-
 uat, non solum maculat cor, sed foedat personā. Semper nāq; illam praecedunt ardor &
B petulantia, semper comitantur foetor & immunditia, semper sequuntur dolor & poeni-
 tentia, uoluptatis insuper breuitas illā coercet. Voluptas enim breuis est, quae quo au-
 dius hausta est, eo citius in contrariū uertitur. Semper famem patitur, quum non habet,
 quum aut habita fuerit, prorumpit dolor, angit mœror, hebetat mens, ingemiscit ratio,
 exhorretur uita, concupiscitur mors, & tarde cognoscitur diu stare nō potuisse, qd̄ ma-
 le perpetratum est. Voluptatis quoq; indignitas ipsius ardorē temperat. Ad illos nāq;
 diuertenda est consideratio, qui uoluptatib. se tradunt, quarum appetentia plena est an-
 xietate, satietas uerò fastidio, quarum motus quid iucunditatis habeat, ignorat. Tristes
 aut uoluptatum exitus esse, quisquis libidinū suarum reminiscitur, intelliget, quas si ex-
 plicare ueraciter uellet, nihil aliud q̄ iumentum se extitisse fateretur, sed nō decet Chri-
 stianam professionem amor uoluptatis, non conuenit Christiano delicias uoluptatum
 querere, quum sciat Christū in tot membris necessaria nō habere. Propterea Christianū
 nomen ille frustra sortitur, qui concupitis uoluptatib. Christum minime imitatur. Parū
C enim prodest solo nominis decorari uocabulo. Si aut Christianum quempiam esse dele-
 ctat, quae Christianitatis sunt, gerat, & merito sibi Christianum nomē assumet. Volupta-
 tum etiam impunitas earum plurimū suadet contemptū. Dulcedo nāq; felicitatis huma-
 nae non solum multis amaritudinib. resperfa est, sed etiam diuersis poenarum generibus
 mulctanda, quod clarē exemplo eorum, qui illis potiti sunt, & transierunt, cognoscitur.
 Vbi sunt (quæso) amatores mundi, concupiscentiarum suarum executores, qui ante pau-
 ca tempora nobiscum erant. Nihil aliud ex eis remansit, q̄ cineres, & uermes. Attende
 quid sunt, & diligenter considera quid fuerunt, homines fuerunt sicut & nos, comede-
 runt, biberunt, lætati sunt, & in suis concupiscentijs exarserunt, duxerunt in bonis dies
 suos, & in puncto ad inferna descenderunt. Hic caro eorum uermibus, illic anima eorū
 ignibus deputatur, donec rursus infelici consortio colligati sempiternis inuoluantur in-
 cendijs, ut sicut socij extiterunt in uitijs, ita efficiantur in poenis, atq; una sentētia impli-
 cet, quos unus in facinoribus amor copulauit. Voluptatum quoq; uarietas q̄ plurimū
 illas conerit, & refranat. Anima enim delectationis auida, ex quo ab unitate diuinę &
D fraternae dilectionis recessit, quū nequeat rerum qualitate satiari, iterū uarietate imple-
 ri desiderat. Nunc ista, nunc illa quærit, nec tamen reperit, in quo requiescat. Cogitatio-
 nes alternat, mutat consilia, diuersarū format in se species uoluptatū, ut suo possit stabi-
 liter frui desiderio. Nunq; uerò tali indagacione ad sui poterit pertingere finem deside-
 rij, quia sicut impossibile est lucē splendescere cum tenebris, & cum amaritudine persta-
 re dulcedinem, æquē contrarium est & praeter naturam, in his temporalibus uoluptati-
 bus pacem perfecte in animo possidere. Quam sententiam profert Ecclesiastes dicens:
 Vadam, & affluam diuitijs, & fruuar bonis, & uidi quod hoc quoq; esset uanitas.

Quanta mala homini uoluptatum amatori & sectatori proueniunt ex ipsis uoluptatibus. Cap. IIII.

Quoniam contraria contrarijs elucescunt, consequenter quibus exaggere-
 tur incommodis mens uoluptatum amatrix, enarrandum est, ut eorū per-
 ceptione fiat quisq; promptior ad continentiam capeffendam. Multa nāq;
 ex uoluptatibus proueniunt mala. Et primo hominem in teterrimam serui-
 tutem redigunt, & carnem contra spiritum rebellare faciunt, unde si cōcu-
 pisen-

piscentiæ cœperint habere irritamenta, eisq; parumper consentiatur ad uotū, fiunt duo contra unum, & periclitatur conscientia, quia sicut continentia carnem spiritui reddit subditam, sic qui amore uoluptatum delicatē nutrit corpus suū, postea inueniet ipsum contumax. Nam & spiritus deficit, ubi corpus in uoluptatibus requiescit. Vt enim caro mollibus, sic duris anima nutritur. Illam blanda fouent, & contumacem faciunt, hanc autem aspera exercent, & calibem efficiunt. Similiter uoluptates multa corporibus mala inferunt, & pessimas consuetudines gignunt. Semper etenim caro malas suggerit uoluptates: breues, & poenitentia dignas, & nisi magna moderatione temperentur, in contrarium abituras. Quis uerò hostis in quenquam tam perniciosus fuit, quam in quemq; uoluptates suæ sunt. Quidam enim uoluptatibus se mergunt, quibus in cōsuetudinem adductis illas euadere, etiam ipsarum calamitatibus attriti, & uarijs incōmodis marcerati, nequeunt, & (quod miserrimum est) eo peruenerunt, ut quæ illis superuacua extiterunt, facta sint necessaria. Seruiunt itaq; uoluptatibus, non fruuntur, flagellantur ab ijs, non oblectantur, & mala sua (quod malorum est ultimū) amant. Hæ quoq; uoluptates uitiorum labem mentem polluunt. Licet enim sæpe in medio carnalium deus protegat uitam electorum, tamen satis rarum est, ut quisquam inter uoluptates seculi positus à uitijs maneat illibatus, in quibus etsi non cito implicetur, aliquando tamen attrahitur, & fœdatur. Ideo non diu potest esse securus, qui periculis est proximus. Certa speranda est palma, quando uitiorum uoluptatumq; distat materia. Ipsæ quoq; uoluptates animæ impediunt salutem, obliuionem dei inducunt, à sapientia mentem retrahunt, sterilitatē bonorum operum inferunt, auferunt animi uirilitatem, hominem impatientem faciunt, & spiritualibus delitijs cor priuant. Delicata enim est diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. Quis nanq; audeat carnis illecebris deditus Paraclitum expectare. Sicut enim impossibile est, ut ignis inflāmetur in aqua, ita & præter naturam existit, in compunctione cordis, & spirituali delectatione uigere delicias temporales. Hæc si quidem inuicem sunt peremptoria. Illæ enim generant pudicitiam, hæc concupiscentiam, illæ cor constringunt, & eleuant, hæc dissolunt.

Quibus modis ualeat homo incorruptam custodire castitatem & continentiam. Cap. V.

Vemadmodū continentie thesaurus laboriose acquiritur, ita faciliter amittitur, si eius puritas negligatur. Quapropter nunc sermo formadus est, per quem erudiatur zelatores pudicitie, quomodo, quibus uel exercitijs ipsam incontaminatam seruare queant. Vnde sciendum est, quod sex præcipue sunt, quæ ualent incorruptam castimoniam custodire, sobrius uidelicet ci-

bus. Nunquam enim poterit ad decorem attingere pudicitia quicunq; uoracitati gula fræna laxauerit, neq; ardentes poterit concupiscentiæ stimulos inhibere, quisquis desideria gula arcere nequierit. Interioris hominis castitas uirtutis huius consummatione discernitur. Nequaquam uerò cum robustioribus æmulis colluctare posse fidendum est eum, qui in leuiori conflictu cōspicitur ab inferioribus paruicq; superari. Labor moderatus. Veluti enim ex temperato labore carnis incendia cohibentur, sic ex ocio fouentur, & crescunt. Nam per prophetam Ezechielem dicitur. Hæc fuit iniquitas Sodome fororis tuæ: superbia, saturitas, panis abundantia, & ocium. Nempe ociositas mater est concupiscentiarum: nouerca uirtutum. Ipsa est, quæ uirum pudicum fortissime præcipitat in omnem reatum lasciuiæ, facit suffocare uirtutem, nutrire libidinem: & construere ad gehennam. Habitus asper & uilis. Sicut enim continens & pudicus uilibus induitur uestimentis, ut se oculis diuinæ maiestatis exhibeat mundum: sicut in Ioanne Baptista claret, qui camelorum amictus pilis erat: ita e contrario impudicus & incontines, ut uideatur magnificus, satagit uestiri duplicibus, indui mollibus, preciosis ornari, ut ex Salvatore patet sententia dicentis. Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid est homo preciosis ornatus uestibus, nisi sepulcrum foris dealbatum, intus autem spurcitia plenum. Vtiq; hyacinthus, purpura, crocus, & byssus in limo putrescent: aurum, argentum, & gemmæ in luto sordescunt. Nam quid sit dignitas & honor apparet in puluere: potestas & gloria cognoscitur in cinere: lasciuiæ autem incontinentium & petulantia demergentur in baratri carcere. Custodia sensuum. Ipsa nanq; pudicitiam seruat. Fons etenim elationis, incentiuum libidinis, uiolatio castitatis est sensuum curiositas,

Ezech. 16

Matt. 11

tas, quoniam discedente mente à fonte uitæ, à lumine ueritatis, à delectatione spirituali, quam in se inuenire poterat, fornicatur in pulchritudine & amore creaturarū, & moritur, atq; suscipitur à prætereunte seculo, & conformatur eidem. Quod fidelibus dissuadetur ab Apostolo, quum dicat, nolite conformari huic seculo, quicquid enim in ipso est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitæ, quæ omnia continentia inimica sunt. Caritas sermonis cum honestate. Alliga o homo, qui continentiam custodire moliris, sermonem tuum, ne lasciuiat, nec luxurietur, & in turpiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis coerceatur. Citò lutum colligit animus superfluitate uerborum. Iugum sit in uerbis tuis, & statera, atq; mensura. Age ut sit grauitas in sensu, continentia in mente, in sermone pondus, atq; in uerbis modus. Ingre ditur enim mors impudicitia per ostium tuum, si turpiter loqueris, si procaciter, si ubi non oportet. Vanus nanq; sermo facile polluit mentem. Et prope agit, quod libenter auditur. Postremo euitatio opportunitatis peccandi, scilicet personæ, loci, & temporis. Ante ignem nanq; consistens (etiam si frigidus sit) aliquando dissoluitur. Proximus periculo diu tutus non erit. Per assiduitatem citò peccat homo. Sæpe familiaritas impli cavit, sæpe occasionem peccandi dedit, & quos uoluptas non potuit in primordio, assiduitas postea superauit. Melius deniq; est habere malorum diuortium, quam cōsortiū, quia sicut bona multa habet laudabilis uita, & frequens conuersatio sanctorum, sic plurima mala societas affert malorum, quam quicunq; tenuerit, continentiam nunquam tenere ualebit.

De gradibus continentia, & de eius perfectione. Cap. VI.

IN fine commendationis continentia & castitatis describenda est ipsius cōsummatio atq; perfectio, ut ad quem gradum attigerit, sciat unusquisq; legentium. Primus etenim pudicitia gradus est, ne euigilantis mens impugnatione carnali moueatur, & elidatur. Secundus est, ne mens uoluptarijs & turpibus cogitationibus immoretur. Tertius est, ne fœmineo, uel tenuiter, ad concupiscentiam moueatur aspectu. Quartus est, ne uigilans uel simplicem carnis perferat motum. Quintus est, ne quum memoriam generationis humanæ, uel tractatus lectio, uel necessitas lectionis ingesserit, subtilissime mētem uoluptate actionis perstringat, sed uelut opus quoddam simplex, ac ministeriū humano generi necessario cōtributum, tranquillo ac puro cordis cōtempletur intuitu. Nihilq; amplius de eius recollectione concipiat, quam si operationem laterum, uel cuiuslibet alterius officinæ mente pertractet. Sextus castimonie gradus est, ne illecebrosis phantasmatis fœminarum, uel dormiens, illudatur. Licet enim hanc ludificationem peccato esse obnoxiam nō sit credendum, concupiscentia tamen adhuc latitantis medullitus indicium est. Quam tamen ludificationem diuersis modis constat accidere. Nam secundum illum usum, quē uigilans uel exercere uel cogitare consueuerat, etiam dormiens unusquisq; tētatur. Hic est continentia finis, hæc pudicitia consummatio, hic est immarcessibilis fructus ligni uitæ, & ascensus primus uictoriae brauium in carne existens, quem qui possidet, futuræ incorruptibilitatis beatitudinem utcunq; prælibauit, percipietq; à domino pro suorum mercede laborum sexagesimum fructum in regione uiuentium domino & cum domino, qui est incorruptionis fons, & largitor Christus, qui est in secula benedictus.

DE VIRTUTE PRUDENTIAE ATQVE DE IPSIUS definitionibus, quæ uirtus in fructibus ligni uitæ secundum tenet locum. Cap. I.

IN cerna pedibus meis uerbum tuum, & lumē semitis meis. Hæc est uerba confessio omnium timentium deum, qui luminis gratiam à dei uerbo se percepisse pronunciant, & eo uerius diuinæ sapientia arcana intuentur, quo ab ipsa increata sapientia, non à seipsis, se protestantur imbutos. Est enim increata sapientia uerbum in excelsis, in quo sunt omnia uisibilia, & inuisibilia. Est nāq; in illa spiritus intelligentia, sanctus, multiplex, unicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, incoquinatus, certus, suavis, amans bonum, humanus, benignus, stabilis, securus, habens omnem Laur. Iustin. c uirtu-

Psal. 118

uirtutem, omnia prospiciens, & qui capit omnes spiritus intelligibiles. Vapor est uirtutis dei, & emanatio est quaedam claritatis omnipotentis dei syncera, & ideo nihil inquitatum in illam incurrit. Candor est enim lucis aeternae, & speculum sine macula, splendor diuinae maiestatis, & imago bonitatis illius. Est enim speciosior sole, & super omnem dispositionem stellarum luci comparata inuenitur prior. Attingit ergo a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Omnia illi patent, cuncta famulantur, & ab ipsa omnes spiritus intelligibiles illustrantur notitia ueritatis. Hanc enim sapientiam, hoc uerbum quaerit sagax anima & rationalis, cui consentiat ad correptionem, quo illuminetur ad cognitionem, cui innitatur ad uirtutem, quo reformetur ad sapientiam, cui conformetur ad decorem, quo fruatur ad iocunditatem, & per ipsum recto tramite incedens non erret per abrupta uitiorum. Clamet ergo totis medullis cordis, quisquis a uerbo se sentit alienum & semotum, dicatque ipsi uerbo. Illumina oculos meos prudentia & discretione, ne unquam obdormiam in morte ignorantiae, dicatque inimicus meus, diabolus, praeualui ad uersus eum, decipiendo ipsum. Illis enim praeualet diabolus, qui absque discretione sua agunt. Falluntur namque diuersimode, nunc nimio zelo, nunc callida suggestionem, nunc palliata sanctitate, aliquando inordinata affectione, quandoque blandis, nonnunquam asperis. Tabulis uero exprobrat sanctus Propheta Moses inquitens. Gens absque consilio est, & sine prudentia, utinam saperent praeterita, & intelligerent praesentia, ac nouissima, futura scilicet prouiderent. Euaderent prorsus cuncti protecti diuino auxilio & uirtute discretionis. Quae uirtus discretionis, quum omnibus perutilis atque necessaria sit, praecipue tamen praesidentibus, & aliorum curam gerentibus, quibus congruit sic pollere prudentia & discretione, ut non solum seipsum, sed etiam omnes sibi commissos imbuant uitare noxia, appetere salubria, diligere honesta, uitare prohibita, operari recta, spernere terrena, & inuestigare caelestia. At si propter imperitiam & imprudentiam haec minime agent, eueniet illis, quod scriptum est. Si caecus caeco ducatum praebat, ambo in foueam cadunt, & apud deum duorum sunt noxii, sui uidelicet & aliorum, quibus debuerant praebere monita salubria. Sed hanc foueam, hoc exitiale iudicium generose euadent, qui prudentia discretionemque fulgent. Duplici namque immortalitatis corona decorabuntur, tam propria, quam pro aliorum laudabili uita, quorum potissima extiterit causa. Beata igitur anima, quae hac uirtute insignita est, quae nouit perniciose fugere, & proficua amare. Nam nihil aliud est prudentia, quam scientia rerum bonarum & malarum, cum illarum dilectione, & harum detestatione. Est etiam prudentia amor eorum, quibus adiuuatur, ab his, quibus impeditur, sagaciter discernens. Seu prudentia est praesens notio, futurorum pertractans euentum. De hac enim uirtute ueluti de speciali atque saluberrimo fructu ligni uitae in consequentibus domino auxiliante tractandum est.

De diuisione prudentiae, & quae memoriae commendanda sint. Cap. II.

Duiditur namque prudentia in intelligentiam, prouidentiam, atque memoriam. Intelligentia autem est, per quam animus prospicit ea, quae sunt. Prouidentia uero est, per quam uidetur aliquid futurum antequam sit. Sed memoria est, per quam quis repetit ea quae fuerunt. Est enim memoria thesaurus cognoscibilem, & repositorium quoddam, in quo ueritas utilis, quam ratio inuestigando cepit, fideliter seruatur. In ipsa namque plura locanda sunt, & tenaciter commendanda, beneficia (uidelicet) innumera, quae dedit Deus homini. Considera o homo, clamat mundus, quantum dilexit te qui pro te fecit me, seruius tibi, quia factus sum propter te, ut tu ita seruias illi, qui fecit & me propter te, & te propter se. Si sentis beneficium, si recolis donum, redde debitum, si accipis benignitatem, redde caritatem, Memoria mandatorum dei. Tu enim qui ueram requiem, quae post hanc uitam Christianis promittitur quaeris hic inter amarissimas uitae molestias, suauem iocundamque delectationem gustabis, si eius, qui eam promissit, praeccepta dilexeris, eaque semper in memoria comportabis. Memoria iustitiae, quam deus exercuit in transgressores mandatorum suorum, sicut patet de filiis Israel, quos deus occidit in deserto propter ipsorum uaria ingentiaque delicta. Memoria diuinae misericordiae contra desperationem. Memoratus sum (inquit Propheta) misericordiae tuae domine. Misericors enim es domine, cum creas, quia nullis beneficiis prouocatis ut praestes, miserator es, quum res cadentes tua pietate restauras. Nam misericordia

dia tua domine uirtutum, & rex totius clementiae, non solum subsequitur ad custodiam, sed etiam praecedat ad gratiam conferendam. Si enim solum sequeretur, nemo donata perciperet, si tantum praecederet, nullus posset collata seruare. Memoria laudabilis uitae sanctorum. Qui autem sanctorum merita religiose in arcano memoriae pertractat, & qui iustorum gloriam frequenti narratione extollit, eorum mores sanctos atque iustitiam imitatur, quoniam quem delectat alicuius sancti meritum, delectare debet par circa cultum dei obsequium. Qua enim re imitari non debet, si laudat, aut laudari non debet, si imitari pertractat, ut qui sanctorum merita admiratur, admirabilis uitae sanctitate reddat. Memoria aduersitatis in prosperitate, & e contrario, sicut legitur. In die malorum ne immemor sis bonorum, & in die bonorum ne immemor sis malorum. Et alibi. Memoro paupertatis in tempore abundantiae. Memoria peccatorum priorum. Recogitabo (ait Esaias) omnes annos meos in amaritudine animae meae. O memoria salutaris, amaritudo dulcitur. Nam lugentes consolatur, poenitentes emundat, uirtutes erigit, componit motus, fugat uitia, crimina delet, diabolum fugat, caelum aperit, Christo conciliat, deum placat, & caelestium spirituum legiones iucundo ad se trahit affectu.

Quibus affectibus decor & dignitas prudentiae pateat. Cap. III.

Magna est prudentiae uirtus plurimumque commendabilis. Propterea (sicut scriptura testatur) Beatus est uir, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, quia melior est acquisitio eius negotiatione argenti & auri purissimi. Lignum namque uitae est is, qui apprehenderint eam, & qui illam tenuerint beati. Melior est cunctis opibus, & omne delectabile huic non ualeat comparari. Omne aurum in comparatione illius arena exigua est. Vanum enim sunt homines, in quibus non est prudentia, nec absque formidine debent uiuere, quia sicut imprudentia timidum, sic prudentia reddit securum. Prudentia namque liberat hominem a periculo. Ubicumque enim fuerit prudentia, frustrantur uniuersa contraria, ubi uero prudentia negligitur, omnia contraria dominantur. Haec uirtus propriam confundit confidentiam, & alijs praebet in deliberatione assensum. Magna etenim est & infinita prudentia, quam nemo sic assequitur, ut eam non necessario per alios quaerere uideatur. Senes ipsi consilio sapientiam discunt, & a maturis in commune quaeritur, quod per omnium utilitatem tractatur. Solatium curarum frequenter sibi adhibent maturi reges, & hinc meliores prudentioresque existimantur, si soli omnia non praesumant. Hominem in bono conseruat haec uirtus. Non enim potest quis a malo fugere, & se in bono conseruare, nisi in cunctis quae agit, praesit prudentia, per quam discernendo cunctas singulasque moderari ualeat uoluntates, ne opinio uersipellis fallat, ne decipiat sermo uersutus, ne quod malum est, bonum, ne quod bonum est malum esse credatur. Astutias diaboli superat. Intuetur namque antiquus hostis, & humani generis inimicus uniuersumque mores, & cui uitio propinquum sint, examinat. Illaque opponit ante faciem eius, ad quae cognoscit facilius inclinari mentem. Nam blandis ac laetis moribus saepe luxuriam, nonnunquam uanam gloriam, asperis uero mentibus iram, superbiam, uel crudelitatem proponit. Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse decipulam mentis conspicit. Quae cuncta intelligens prudens uir ad nihilum rediget, iuxta id quod legitur Prudentia illius percussit superbum. Haec uirtus magisterium habet ceterarum uirtutum. Nam discretio & prudentia omni uirtuti ordinem ponit, modum tribuit, decorem & perpetuitatem confert. Non solum uirtus est, sed uirtutum moderatrix, ordinatrix affectuum, & doctrix morum, quae fixo gradu possessorem suum perducit ad dominum. Nulla enim uirtus perfici potest sine discretione. Tolle hanc & uirtus uitium erit. Ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturae. Sine hac uirtute quasi de lumine ad tenebras currimus. Sicut qui impertune radios solis aspicit, tenebrescit, & inde nihil uidere compellitur, unde amplius conatur, sic dum nosmetipsos plus iusto discutimus, de ipso discretionis studio indiscretius erramus, quia plerumque uirtus, quum indistincte tenetur, amittitur, & quo plus se nosse contendit, eo sine prudentiae moderamine deterius in praecipit. Bona domini nobis multiplicat commissa. Thesaurus quippe desiderabilis in tabernaculo prudentis, sed imprudens homo dissipabit. Nam quemadmodum prudens uirtutibus modum imponit, ne fiat uitia, ita e contrario imprudenti si adsit timor, transit in desperationem, si do-

lor, in amaritudinem, si amor, in adulationem, si spes in praesumptione, si latitia, in dissolutionem, si zelus, in furorem. Haec uirtus lucerna est in uiam paradisi dirigen-
 ti, & ubi ponat pedem suum non uidentem, qui de facili potest ruere. Quapropter melius est prudenter scire infirmitatem suam, quam ea neglecta siderum cursus rimari, & terra-
 rum fundamenta scrutari. Vera enim scientia prudenter afficit, non extollit, nec super-
 bos, quos repleuerit, sed lamentantes facit, quia quisque quum repletus fuerit, primo loco
 se scire appetit, & iam sui conscius tanto per illam robustius sapit, quanto se infirmum in
 illa uerius recognoscit. Haec constantem efficit mentem. Nam uirtute prudentiae medi-
 incedere debemus inter nimium timidus & nimium temerarios, ut simus quidem uere
 cundiores ijs, qui ut uideantur ad indebitos actus fœda ambitione nituntur, & paulo si-
 dentiores ijs, qui iudicij futuri metu, etiam bonorum actuum cuncta refugiunt. Sine ista,
 sobrietatis uirtutem minime obtinebimus. Nam cum magno conatu debemus, quicumque
 uolumus sobrietatem acquirere, discretionem tenere, quae nos à nimietate illa serua-
 re potest. Nam ad unum finem nimietas ieiunij & uoracitas perueniunt, eodēque impru-
 dentem dispendio uigiliarum immoderata cōtinuatio, somni-que torpor inuoluit. Ut enim
 mens cibi auiditate laxa perdit orationum uigorem, dum carnis nimia lassitudine pra-
 grauara compellitur dormire, ita rursus nimietate uoracitatis oppressa emittit ad
 deum preces, laudesque, non poterit. Nam per indiscretionis excessum debilitatum quē-
 libet ad illum statum reuocari necesse est, in quem negligens per incuriam deuenit. V-
 trumque uerò declinabit prudens nec per uoracitatem, nec per inedia praetergrediens
 discretionis limitem.

*De laudabilibus uirtutis prudentiae effectibus, qui ipsam inter ceteras uirtutes reddunt
 commendabilem. Cap. IIII.*

Sicut ex fructibus cognoscitur arbor, & ex claritate & candore aeris ortus so-
 lis, ita ex multiplicibus effectibus agnoscitur excellentia prudentiae. Haec ha-
 bet enim dirigere actus aliarum uirtutum. Sic enim diffinitur. Discretio siue
 prudentia, est in diiudicandis rerum causis actibusque uirtutum prouida huma-
 narum mentium ratio & moderatrix. Ipsius est ostendere quid, quando, & quomodo sit
 agendum. Vnde qui prudenter accedit ad rem agendam, necesse est, ut caueat, ne id so-
 lummodo consideret, ut illa res honesta sit, sed etiam ut habeat efficiendi facultatem. In
 quo ipso considerandum est, ne aut temere despiciat periculum propter ignauiam, aut
 nimis confidat de se propter cupiditatem. Intuendum est quoque ne plus debito capiat,
 & proijciendum sit onus, ne sub ipso in uia contingat deficere. In omnibus ergo nego-
 cijs priusquam egrediatur ad opus, adhibenda est discretio. Cunctam enim disciplinam
 regularis ordinis moderatur aequalitas discretionis & prudentiae, ne nimia remissio nu-
 tritura sit criminum, uel impia discretio parricida uirtutum. Ipsius quoque prudentiae est
 prouidere, ut opera nostra grata sint deo, nobis utilia, & proximo fructuosa, quod tunc
 fit, quum non excedit terminos. Propterea o prudentiae amator stude, ne tua prudentia
 terminos suos excedat, ut non callidus inuestigator latentium, & scrutator qualiūcunque
 noxarum ostendaris, alioquin monstraberis digito, fastu plenus uersipellis, & simplici-
 tatis inimicus, commendatorque culparum, & postremo uno nomine a cunctis, malus ho-
 mo uocaberis. In has ergo maculas prudentia immensurata perducet, pro quibus omni-
 bus nec deo, nec hominibus placere ualebis. Prudentiae quoque est moderari feruore pre-
 cipitantem. Nam uirtus discretionis absque feruore caritatis iacet, & feruor uehemens si-
 ne prudentiae temperamento praecipitat. Ideo laudabilis est, cui neutrum deest, quatinus
 feruor discretionem erigat, & prudentia feruorem regat. Quemadmodum enim arcus
 ex studio distenditur, ut in suo tempore cum utilitate tendatur, qui si otium relaxatio-
 nis non accipit, feriendi uirtutem ipso usu tentionis perdit, sic nimirum fit in exercitatio-
 ne spirituali, quum aliquando feruor & uirtus per discretionem temperatur, feruatur, ut
 tantum post uitia ualenter feriat, ignauiamque excutiat, quantum ab exercitatione inte-
 rim prudenter cessat. Haec uirtus res secundum ueritatem non secundum multorum opi-
 nionem existimare facit, unde quisquis prudentiam sequi desiderat, tunc per rationem re-
 cte uidet, si omnia prius existimet, & penset, atque dignitatem rebus non ex opinione mul-
 torum,

Atorum, sed ex earum natura constituat. Ipsa uirtus facit, ne relinquat aliquid inchoatum,
 antequam ad perfectionem ducatur. Ad finem namque debet perducere ea, quae prudens intē-
 tio uisa est suscepisse, quia sicut perfecta laudem pariunt, quae perficiuntur, ita & uitupe-
 rationem generant, quae in medijs conatibus imperfecta deseruntur. Defectus enim eorum
 aut consilium titubare, aut uires arguit defuisse. Scito igitur o prudentiae sectator te in
 quibusdam debere perseverare, quae coepisti, quaedam uerò nec incipere, in quibus persevera-
 re sit noxiū, quia commendabilius est, ut proposita non inchoes, quam ut inchoata postponas.
 Prudentia insuper mutabilitatem cauere facit, si autem prudentiam amplecteris o homo,
 ubique idem eris. Et pro ut rerum aut temporis uarietas exigit, ita te accommodabis tem-
 pori, ut non te in aliquibus mutes, sed aptes. Vir etenim sanctus in sapientia stabilis: ma-
 net sicut sol, stultus uerò ut luna mutabitur. Ipsa uirtus turpia in occulto sicut in publi-
 co uitare facit. Prudenti nempe uiro nihil turpe est faciendum etiam si oēs lateat, etiam
 si omnes homines celare posset. Quapropter nihil a nobis auare, nihil iniuste, nil libidi-
 nose, nihilque incontinenter est faciendum, quia sapientis propriū est quicquid, cuius ipsum
 poenitere possit, non perpetrare, sed splendide, constanter, grauiter, honesteque cuncta di-
 sponere. Haec quoque potius in prosperis quam in aduersis docet consulte agere. Tunc enim
 sancti uiri, qui uirtute prudentiae pollent, quum sibi cernunt suppetere prospera mundi
 huius, pauida suspitione turbantur. In omnibus quae agunt, caute se gerunt, quia timet,
 ne hic laborum suorum fructus recipiant, formidantque ne diuina iustitia lateres in eis uul-
 nus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulat ab internis & aeternis repellat. Sine
 hac uirtute non potest homo actus rationis (scilicet cogitationes) ordinare. Nam pruden-
 tem uirum quicquid pudet facere, pudet cogitare. Propterea tunc poterimus uirtutem
 obtinere prudentiae, quum inutiles laboriosasque cogitationes nostras represserimus, & tunc
 incipiemus bonas cogitationes dirigere, quum ab illis quae malae sunt, libra discretionis
 studuerimus spiritum cohibere. Ipsius etiam prudentiae propriū est non solum cogitatio-
 nes, sed etiam intentionem ad finem dirigere, quod pernecessariū est. Quia si cor impruden-
 tis semel noxia intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas & terminus ab hoste
 callido superat, quia omnes fructus arbor amittit, quae ueneni dēte in radice uitiata est.
 Summa igitur cura & prudenti discretionem uigilandum est, ne uel bonis operibus feruens
 mens reproba intentione polluat. Scire itaque nobis prius necesse est, quae sint uiciniora
 fini, & quo ordine debeant fieri, scilicet ut prius fiat quod est utilius ad salutem. Quo stu-
 dio scilicet, ut ardentius, quo uehementius ad amorem accendit. Quo fine, scilicet, ut ad
 aedificationem nostri & proximi. Nam sunt nonnulli imprudentes, qui scire uolunt eo si-
 ne tantum, ut sciāt, & haec turpis curiositas est, alij ut sciantur, & haec detestanda uanitas
 est, alij ut scientiam suam uendant pro pecunijs, & honoribus, & hic obscenus quaestus
 est, alij ut aedificent, & haec laudabilis prudentia est. Haec uirtus prudentiae etiam linguam
 moderatur, de qua sic legitur. Labia imprudentium stulta narrabunt, uerba autem pruden-
 tium statim ponderabuntur. Sed & qui moderatur labia sua prudentissimus est. Diu igitur
 considerandum est, quid loquendum sit, & adhuc tacite prouidendum, ne quid dixisse poe-
 nitent. Sapiens antequam loquatur, multa prius considerat, quid, cui, quo loco, quo tempore
 dicat. Nam solus ille recte loqui, qui ordinate nouit tacere. Haec quoque caelestis pruden-
 tia in spirituali bello triumphat. Vir namque sapiens fortis est, & uir doctus, ualidus & robu-
 stus, quia innitit bello cum dispositione. Propterea erit salus, ubi multa consilia. Eccontra-
 rio ualde fortitudo destruit, nisi per consilium fuleiatur. Quoniam quo plus mens interius
 sine prudentia custodit, eo deterius in praecipit ruit. Mens etenim quae intus consilij discre-
 tionis sedem perdidit, foris se per desideria innumera spargit, & eo facilius ab inimicis
 uulneratur, quo extra se posita, quibus exagitetur tentationibus, non intuetur.

Quam multa sint, & quae sint illa, quae non mediocriter prudentiae aduersantur. Cap. V.

Cipientibus ad optatum cuiusque rei finem pertinere duo necessaria sunt
 scire, uidelicet quae ad eam tendit, nec ignorare contraria, quibus impediunt.
 Quae de re quum usque nunc luculenter patefactum sit iter decusque prudentiae, ape-
 riendum est in consequentibus, quae ipsi prudentiae aduersant, quatinus sicut in
 commendatione uirtutis ex precedentibus ad illam obtinendam lector fa-
 ctus est alacer, ita ex ijs quae inferunt, efficiatur prouidus. Tantum namque securius iter per-

Laur. Iustin.

c 3 agitur,

agitur, quanto lucidius quæ sit recta, & quæ sit uia obliqua, non ignorat. Notandum est enim, quod ignorantia prudentiæ plurimum aduersat. Est autem ignorantia multiplex, quædam uitiiosa, quæ excusationem non habet, & prudentiæ contrariatur, uidelicet si adsit affectio nesciendi, quæ agenda sunt, uel uitanda, uel negligenda scienti. Multa namque nesciuntur aut sciendi incuria, aut discendi desidia, aut uerecundia inquirendi. Est etiam uitiiosa prudentia laudabili ualde opposita, quæ triplex est. Est enim prima prudentia carnis, de qua Apost. ait. Prudentia carnis inimica est deo. Hæc studiosius quæ carnis sunt implet, quæ spiritus. Vnde necesse est, ut ex ipsius inordinato amore generet pugna animæ laboriosa, & prudentiæ aduersa. Secunda est prudentia terrena, quæ pertinet ad diuitias, & honores, de qua sic legitur. Filij quoque Agar, qui exquisierunt prudentiam, quæ de terra est, negociatores terræ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, uiam autem sapientiæ nescierunt neque commemorati sunt semitas eius. Tertia est prudentia diabolica, quæ pertinet ad malitiã, de qua dicitur. Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Huiusmodi namque prudentiæ est cor machinationibus tege-
F re, sensum uerbis uelare, quæ falsa sunt uera ostendere, & quæ uera sunt falsa demonstrare. Opposita quoque multum est prudentiæ animi præsumptio. Valde enim est difficile, ut is qui se sapientem existimat, mentem suam prudenter regat. Nam uera hominis sapiëntia efficitur humilitas suæ existimationis. Propterea laudanda prudentia est, quæ existimationem sui certo pondere examinat. Inordinata etiam cupiditas contrariat prudentiæ. Sicut enim is, qui per insanam mentem translatus est, non iam res ipsas, sed passionis suæ phantasias uident, ita quoque imprudentis mens semel uinculis cupiditatis astricta, semper aurum, semper argentum credit intueri. Aurum enim gratius quam solæ cõspicit, ipsaque eius ad deum supplicatio aurum quærit, & assidue meditat, quod magnæ imprudentiæ notissimum est indicium. Postremo insipientium societas non mediocriter prudentiæ aduersatur. Hoc sacro attestante eloquio, atque dicente. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, amicus uero stultorum similis illis efficitur. Diuersitas namque naturarum nunquam potest habere concordiam. Vnde & plurimum contingit, ut quoties bonus malo coniungitur, non ex bono malus fiat melior, sed ex malo bonus contaminetur. Ideo liquet, quod multos præcipitare facit à uia prudentiæ imprudentium nefanda societas.

De quadruplici ordinatione, homini ad perfectionem prudentiæ cupienti uenire necessaria, in qua ipsius uirtutis culmen consistit. Cap. VI.

Quoniam difficillimum, & penè impossibile est ad alicuius rei perfectionem attingere absque ordine, & potissimum in certamine uirtutum, atque consummatione ipsarum, in hoc capitulo procurret sermo in narrationem earum rerum, in quibus ordinare debet se mens, ut ad culmen perducat prudentiæ. Tanto etenim homo ad perfectionem huius uirtutis erit propinquior, quanto in his, quæ sequuntur, extiterit prouectior. Quadruplex autem debet esse prudentis uiri ordinatione. Prima est considerationis. Nam consideratio est, quæ cõfusa discernit, sparsa colligit, occulta rimatur, uerum inuestigat, uerisimilia examinat, ficta & fucata explorat. Hæc siquidem est, quæ agenda præordinat, acta recogitat, & in aduersis prospera præsentit. Redi igitur per considerationem ad cor tuum, quisquis es, qui sapientiam & prudentiam cupis adipisci. Discute assidue teipsum, considera unde uenis, quo uadis, quo modo uiuis, quantum quotidie proficis, quantum deficis, quibus cogitationibus magis incuraris, qualibus affectibus frequētius tangeris, uel quibus tentationum machinis à maligno spiritu acrius impugnaris. Quia eo certius, & citius ad culmen prudentiæ proficis, quo statum interioris hominis considerando plenius cognoscas. Secunda ordinatione est affectionis. Sapientia est deus, & uult non solū dulciter amari, sed & prudenter, alio qui zelo suo spiritus illudet erroris negligentem scientiam caritatis. Non enim habet callidus hostis machinamentum efficacius ad tollendam dilectionem, quam si efficere ualeat, ut incaute, & non cum iudicio discretionis ambuletur. Tertia est ordinatione negotiorum secundum diuersitates temporum. Prout enim ueræ prudentiæ competit regula, distribuenda sunt tam spiritualia, quam corporalia exercitia. Cui spiritualia, spiritualia, cui temporalia, temporalia. In quibus, sic exoluat omne debitum spiritus deo, corpus spiritui, ut si quid fuerit intermissum, si quid neglectum, si quid imperfectum, suo loco, suo tempore, suo modo non

tran-

A transeat impunitum, uel irrecompensatum. Hoc tamen sciendum, & tenaciter annitendum est, quod extra quotidianum sacrificium, uel lectionis studium, aut corporale exercitium conscientiæ, discussioni, emendationi, compositioni pars sua diei neganda non est. Quarta ordinatio est ad spiritualem pugnam. Circa quam animaduertendum est, quod uirtus atque discretio animæ præparatis se ad pugnam debet esse ad certamina sibi cõpetentia, quia quod libet certamen facilliter exuperat, qui mentem certamini ante certamen parat. Quapropter qui pacem, quæ de prælij triumpho prouenit, desiderat, ante bellum se præparet. Qui uictoriam cupit, pericula cõsideret diligenter, & qui prosperos optat euentus, dimicet arte non casu, prudentia animi non robore corporis, quoniam sit sæpicule, ut qui imprudenter se exponunt in aciem, non de uictoria, sed de fuga excogitent. Nemo etenim prouocare, nullus audet offendere, quem intelligit prudentiorem, superiorēque se, si pugnet. Nam anima uirtutibus fulsa, & prudentia decorata inimicis suis terribilis est, ut castrorum acies ordinata, quæ etsi aliquando concuti potest, nunquam tamen uinci potest. Hæc sunt, in quibus ordinata mens ad culmen prouehitur prudentiæ. Ista nempe sunt studia ipsius, ut uidelicet caueat quicquid per ostentationem fingere, sed sensum uerbis simpliciter aperire, uera, ut sunt, diligere, falsa deuitare, bona gratis exhibere, mala libentius tolerare, quam facere, nullam iniuriæ ultionem querere, putare lucrum contumeliã pro ueritate. Sed hæc prudentium simplicitas irridet, & à mundi sapientibus fatuitas reputatur. Aiunt enim, quid stultius in hoc mundo, quam amissa non querere, possessa sapientibus relaxare, nullam pro acceptis iniurijs ultionem reddere, imò adiuuantis alijs, patientiam præbere. Sed hæc sunt ueræ sapiëntiæ exercitia. Hæc prudentiæ generosa certamina sunt, quæ uirtus se possidentium est ornamentum insigne, atque in fructibus ligni uitæ memorati secundum obtinet locum, quam qui habuerit, periclitari non poterit, iuxta Salomonis sententiã dicentis. Si inclinaueris cor tuum prudentiæ, si quæsieris illam sicut pecuniam, & quasi thesauros effoderis illam, tunc intelliges timorem dñi, & scientiam dei inuenies, quia dominus dat sapientiam, & ex ore eius scientia & prudentia. Custodiet hæc rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter, seruans semitas iustitiæ, & uias sanctorum custodiens in secula seculorum.

DE VIRTUTE IUSTITIAE ATQUE IPSIUS DIFFINITIONE, quæ inter ceteras uirtutes præexcelsa pollet dignitate, et in fructibus ligni uitæ gradum promeretur tertium. Cap. I.

Iuxta orta est iusto, & rectis corde lætitia. Hanc sententiã David plenus spiritu sancto eructauit, insinuans ex quo fonte pullulet iustitia, et quo sine ad amorē iustitiæ prouocet legentem. Lucem namque præmisit ortam esse iusto, lucem utique gratiæ, ne inaniter iustus de sua se iactaret iustitia. Non autem potest uera esse iustitia, sine prius iustificante gratia. Gratia etenim se homini infundens ipsum iustificat. Hoc Apost. manifestat inquit. Iustificati gratia ipsius, &c. Alibi etiam dicit scriptura. Non iustificabit in cõspectu tuo omnis uiuēs, utique sine gratia. Gratia etenim est quaedam lux diuina diuinitus infusa, gratis data, quæ interioris hominis illuminat oculos, et excitat affectum, ut uideat, quæ agenda sunt, et quæcūque uiderit, opere perficiat. Absque his nunquam iustificabit homo. Econtrario quātomagis in homine abundat gratia, tātomagis cumulant in ipso iustitiæ opera, in quibus abscondita sunt gaudia & lætitiæ, ueritates, atque spirituales infusiones, quæ solūmodo à rectis corde percipiunt, & noscunt, quia mânia absconditū sunt. Has qui gustant, merentur ex ipsarum participatione cumulatius esurire iustitiã. Tales nempe beati sunt, qui felicem esuriam comprobant sustinere iustitiæ, quoniam ipsi saturabuntur. Ex qua saturitate alacres existunt ad tolerantiam aduersorum, impigri ad obedientiam præceptorum, & spiritu feruentes ad contemptum terrenorum, atque affectuoso caritatis zelo accensi ad cõmoda proximorum. Nam uera iustitia magis alijs quam sibi prodest, et utilitates suas negligit, cõmunia emolumenta præponēs. Hoc enim totum præsentibus necessarium est, qui amore iustitiæ, & ardore dilectionis proximi debent opus non dignitatem querere, laborem non delicias, non crescere fastigio, sed humilitate decrescere, ut fiant serui & ministri hominum, propter Christum, quatenus intermissa Rachele decora facie in-

trent ad Lyā oculis lippā, & de monte cū Mōse descendāt de ocio contēplationis ad cā
 pūm & laborē actiōis, alioquin strenue subditis ministrare nequibūt, quoniā qui proxi
 morū lucra quærunt, nō suam sed aliorū debent zelare utilitatē. Tanto ergo quisq; fit iu
 stior, quāto pro iustitiā & caritatis zelo omnib. fit cōmuniōr. Nā iustitia sic describit. Iu
 stitia est habitus in cōmuni utilitate seruatus suā cuiq; tribuēs dignitatē, uel iustitia est cō
 seruatrix societatis humanā, itē est amor solī amato seruiēs, & p̄pterea recte dominās.
 De hac itaq; uti de singulari uirtute ac speciali ligni uitę fructu specialiter tractandū est.

De diuisionibus uirtutis iustitię. Cap. II.

Quoniam iustitia cōmunis est uirtus, ut facilius cognoscat̄ eius elegantia, diui
 siones ipsius prius inferendā sunt, quatinus cōpertis illis in frōte narrationis
 eiusdem ad ea, quę sequentur, præconiā eius uigilantior efficiat̄ lector. Sciē
 dum igitur, q̄ iustitia diuiditur in religionē, pietatem, gratiam, uindicationē,
 obseruantiam, & ueritatē. Religio nanq; est, quę cuiq; superiori curam ceremoniāq; af
 fert. Pietas est, per quam coniunctis sanguine & beneuolentia affectus & diligēs tribui
 tur cultus. Gratia est, qua amicitiarum & officiorū alterius memoria & remunerādi uo
 luntras continetur. Vindictio est, per quam ius, & iniuria, et omne, quod obscurum est,
 defendendo atq; ulciscendo propulsamus. Obseruantia est, per quā homines aliqua di
 gnitate antecedentes cultu quodam & honore dignamur. Veritas est, per quā immuta
 ta ea, quę sunt, aut fuerunt, uel futura sunt, dicuntur. Potest & breuiter in duo diuidi uel
 le, uidelicet omnibus prodesse, & nulli nocere. Amabis, ait quis deum, si illum imitabe
 ris, ut uelis omnib. prodesse, & nulli nocere, & tunc uirum iustū appellabunt te omnes.

Quod dupliciter, à natura, scilicet, & à scriptura admonemur seruare iustitiam. Cap. III.

Dupliciter admonemur seruare & amare iustitiā, scilicet à natura et à scriptū
 ra. Natura enim nos excitat tripliciter. Dedit nāq; rectitudinē humano cor
 pori, dedit staturam homini rectā, ut ista corporea rectitudo exterioris ui
 liorisq; figmēti hominē illum interiorem, qui ad imaginē dei factus est, spi
 ritualis suę seruandę rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem

argueret animi, tacite ex hoc illi insinuans nihil indecētius fore, q̄ curuū recto corpore
 gerere animū. Excitat etiam natura ad iustitiam, quum ea quę iustitię sunt, pro magna
 parte naturaliter in corde hominis scripta sint. Quod Paulus euidenter exprimit dicens.

Rom. 2 Quū enim gētes, quę legē nō habēt, naturaliter ea quę legis sunt, faciunt, huiusmodi le
 gem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordib. suis, te
 stimoniu illis reddente conscientia ipsorum. August. etiam ait. Furtū certe punit lex tua
 dñe, & lex scripta in cordib. hominum, quę nequaq; æquo animo ipsum furē furari pati
 tur. Excitat quoq; ad iustitiā natura, quum bruta animalia multa docēt, quę pertinet ad
 iustitiam, ut innocentiam, concordiam, pietatem ad animalia sui generis. Nam cuncta
 animantia in suo genere probe degunt, & congregari uidemus, stareq; cōtra dissimilia.

Leonum feritas inter se non dimicat, serpentū morsus non petit serpentes, nec marinę
 beluę ac pisces nisi in aduersa genera. sauiunt. At homini ex homine plura sunt mala.
 Non solum (sicut patet supra) natura nos excitat ad iustitiam. sed etiam scriptura, quę

Mich. 6 per Prophetam nos admonet dicens. Indicabo tibi ò homo, quid sit bonum, & quid do
 minus quærat à te, utiq; facere iudiciū & iustitiam, & diligere misericordiam, & soli

Sap. 1 cite ambulare cum deo tuo. Et alibi eius magnificentiam extollēs ait. Iustitia est perpe
 tuā & immortalis, iniustitia uerò mortis est acquisitio. Beati qui esuriunt, & sitiunt iusti
 tiam (ait magister bonus, doctor ueritatis, & uirtus dei) quoniam ipsi saturabuntur. Plu
 ra alia sunt huius gloriosę uirtutis præconiā, quę enarrare longum est. Sectemur itaq;
 iustitiam, per quam ad æterna gaudia pertingitur, iuxta psalmographi sententiā dice
 psal. 67 tis. Iusti epulentur, & exultent in conspectu dei, & delectentur in lætitiā.

Quibus effectibus luculenter appareat uirtutis iustitię excellentia. Cap. IIII.

Multiplicibus effectibus dignoscit̄ huius uirtutis excellentia. Hęc nāq;
 beatificat, sicut dicit̄. Siquid patimini propter iustitiā, beati. Et alibi. Qui
 timet deum, faciet bona, & qui continēs est iustitię, apprehendet illam, &
 obuiabit illi quasi mater honorificata. Et infra. Stulam glorię induit il
 lum, iucunditatem & exultationē thesaurizabit super illum, & nominē
 æterno

1. Pet. 3
 Eccl. 15
 Ibid.

Aeterno hereditabit illum. Ipsa in præsentī uita à malo pœnæ custodit, sicut per Daniele
 dicitur. Concluserunt ora leonum, & non me contaminauerunt, quia corā eo iustitia inuen
 ta est in me. Econtrario pœna præsens, quę animū iniusti à prauis desiderijs non mu
 tat, ab æternis supplicijs non liberat. Sed quę iustitia corrigit, ad sequētia mala nō indu
 citur. Hęc appetitum boni transitorij restringit. Iustus enim est ille, qui ad terrena nō in
 curuatur, qui ad cælestia totus erigitur, qui diuinę uoluntati humiliter subdit, cuius me
 dium non exiens ab extremis paupertatē & patientia regulatur. Ipsa quoq; homini pa
 cem tribuit. Duę sunt amicę caritatis uinculo conglutinatę, scilicet iustitia, & pax. unā
 uis, & alteram non tenes. Nemo est, qui non uelit pacem, sed non omnes uolunt operā
 ri iustitiam. Interroga omnes homines, uultis pacem. Respondebūt tibi, uolumus, optā
 mus, cupimus, amamus. Si pacem uis, ama iustitiam, quia indiuisę amicę sunt iustitia &
 pax. Ipsę se inuicem osculantur. Si iustitiam, amicam pacis non amaueris, nō te amabit
 ipsa pax. Ipsa etiam mortem, quę omnibus terribilis est, facit nō timere propter merce
 dem, quę iustis debetur. Bona enim est mors iusti propter quietem, melior propter no
 uitatem, optima propter securitatem. Preciosa utiq; iustorum mors tanquam finis labo
 rū, uictorię cōsumptio, uitę ianua, & perfectę securitatis ingressus. Econtrario mors
 iniustorum pessima. Nam mala est in mundi amissione, peior in carnīs separationē, pes
 sima in uermis ignisq; contritione. Hęc quoq; tribuit unicuiq; quod suū est. Si enim
 cupis tenere iustitiam, redde omnibus, quę sua sunt. Superiori reuerentiam, & obediē
 tiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Æquali tribue consilium, quo ignoratiā
 erudiat, & auxilium, quo infirmitas adiuuetur. Inferiori autem & subiecto custodiā,
 ut possit cauere peccatum, & disciplinam, ut quod minus uitauit, minimē maneat impū
 nitum. Ipsa etiam principem & populorum rectorē plurimum commendabilē reddit.

Bona enim est mors iusti propter quietem, melior propter no
 uitatem, optima propter securitatem. Preciosa utiq; iustorum mors tanquam finis labo
 rū, uictorię cōsumptio, uitę ianua, & perfectę securitatis ingressus. Econtrario mors
 iniustorum pessima. Nam mala est in mundi amissione, peior in carnīs separationē, pes
 sima in uermis ignisq; contritione. Hęc quoq; tribuit unicuiq; quod suū est. Si enim
 cupis tenere iustitiam, redde omnibus, quę sua sunt. Superiori reuerentiam, & obediē
 tiam, quarum altera cordis, altera corporis est. Æquali tribue consilium, quo ignoratiā
 erudiat, & auxilium, quo infirmitas adiuuetur. Inferiori autem & subiecto custodiā,
 ut possit cauere peccatum, & disciplinam, ut quod minus uitauit, minimē maneat impū
 nitum. Ipsa etiam principem & populorum rectorē plurimum commendabilē reddit.
 Nā regis iustitia est pax populorū, tutamē patrię, immunitas plebis, munimentū gētis,
 cura languorū, gaudiū hominū, fœcunditas terrę, solatiū pauperū, hæreditas filiorū, &
 sibi metipsi spes futurę hæreditatis. Ipsa est, quę facit parētes, & omnia tēporalia contē
 nere. Iustitia nāq; uirtutis splendor est maximus, quę nō nouit matrē, personā non acci
 pit, ueritatē nouit, deum imitat, & tēporalia cuncta uilipendit. Quod enim peccatores
 uoluptatē existimant, hoc iusti proculdubio pœnā putant. Iustus uerò mirāda agit, op
 probria recipit, ut qui exire foras per laudes potuit, repulsus cōtumelijs ad semetipsum
 redeat, & eo robustius se intus in deo solidet, quo foris minus inuenit, ubi requiescat.
 Hęc fructus uidetur esse aliarum cardinalium uirtutum. Nam propinquior esse cogno
 scit mercedi iuxta illud. Retribuet mihi dñs secundum iustitiam meam. Salutē, sicut scri
 ptū est. Salus animę in sanctitate iustitię. Laudi, sicut dicitur de ea. Iustitia perpetua est,
 & immortalis. Coronę, prout per Paulum dicitur. Reposita est mihi corona iustitię.

Quot uirtus iustitię comprehendit in se uirtutes, quę ordinant ad proximum, ad seipsum &
 ad deum. Cap. V.

Non solum exijs quę dicta sunt, comprehenditur iustitię excellentia, sed
 etiam ex eius dilatatione. Nam generalis iustitia comprehendit uirtutes or
 dinantes ad proximum, ad seipsum, & ad deum, propter quod iustitia dici
 tur circuire omnes uirtutes, et quod non tantum est uirtus specialis, sed etiā
 generalis, comprehendens totius animę rectitudinem, quum ipsa dicatur
 rectitudo uoluntatis. Per iustitiam comprehenduntur uirtutes ad proximum ordinan
 tes, uidelicet æquitas: quę cuilibet dat, quod suū est: quę negligit propriā utilitatem:
 ut seruet communem æquitatem. Et liberalitas: quę est quidam animi mōtus faciens &
 approbans liberas largitiones sine spe retributionis. In ipsa autē liberalitate modus ad
 hibēdus est rerum & personarū. Rerum, ut nō omnia unī, sed singulis quædam præsten
 tur, ut pluribus prodesse possint, iuxta illud Prophetę. Dispersit: dedit pauperibus. Per
 sonarū, ut primū iustis: deinde peccatoribus, quibus tantū prohibemur dare: non quia
 homines sunt: sed quia peccatores. Comprehendit etiam uirtutes, quę ordinant ad sei
 psam: sicut est innocentia, quę est in anima, quę est integra sine peccato. Sicut enim par
 uulus nō perseuerat in iracūdia: læsus nō meminit, uidens pulchrā mulierē non delecta
 tur: nec aliud cogitat, & aliud loquitur, sic & nos nisi talē habuerimus innocentia, & pu
 ritatē, non poterimus habere ueram iustitiā, quę in regnū conducit cælorum. Ordinat
 quoq;

2. Reg. 22
 Eccl. 30
 2. Tim. 4

Psal. 112

quoque ad seipsum poenitentia, quae est renouatio baptismatis. emprix humilitatis, indefinens abdicatio corporalis consolationis, filia spei, negatio desperationis, conscientiae emendatio, uoluntaria omnium tribulantiu patientia, & domini reconciliatio. Ad quam peragendam non sufficit mores in melius commutare, & a malefactis recedere, nisi & de his quae facta sunt, satisfiat domino per poenitentiae dolorem, per humilitatis gemitu, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis. Nec solum quae ad proximu, & quae ad seipsum, sed etiam quae ad deum uirtutes ordinant, comprehendit iustitia, scilicet latriam, pietatem, et obedientiam. Latria enim est cultus deo debitus & exhibitus, uel est uoluntas impendendi deo cultum debitum. Triplex uero est cultus deo debitus, scilicet cordis, oris, & operis. Cultus autem cordis in duobus consistit, in cognitione dei, & in affectione cum debita subiectione. Cognitio autem ad cultum dei pertinens est credulitas, qua credit anima deo sicut credendum est, scilicet per se, & a se, & super eam, sicut primae ueritati credendum est. Est etiam credulitas, qua credimus de deo digna deo, ut summam potentiam, summam sapientiam, summam bonitatem, & quod ipse est omnium bonorum creator & conseruator, mundi gubernator, hominis redemptor, seruientium sibi liberalissimus remunerator, & eorum qui pertinaciter rebelles sunt, zelantissimus retributor. Affectionum autem ad cultum dei pertinentium una est timor, non qualiscunq; timor, sed quali timendus ille est, cuius potentiae nullus potest resistere. Alia est spes, non qualiscunq; spes, sed qualis ponenda est in eo, cuius potentiae fulcimentum est liberare ab omni miseria, cuius summam sapientiam notissima est miseria nostra. Abyssus enim miseriae nostrae inuocat abyssum misericordiae illius. Alia est amor, & non qualiscunq; sed quali amandus est, qui optimus est in se, & ideo omni amore dignissimus, qui est etiam fons omnium bonorum, a quo suscepimus omnia bona, quae habemus, & quae habuimus, & a quo nos suscepturos speramus, quicquid boni suscepturi sumus. Quisquis ergo est, qui se, qui iustitiam & dei cultum desiderat, deum timeat & amet, ut ab eo ametur. Tunc autem eum amabit, si in hoc ipsum imitetur, ut uelit omnibus prodesse, et nulli nocere. Cultus autem oris est uocalis professio maiestatis diuinae, quam fideles faciunt frequenter deum orando, laudando, benedicendo, & gratias agendo. Cultus uero operis est, quum aliquis recognoscit opere singulare dominium dei, genuflectendo, & curuando se, sicut dicitur. Mihi curuabitur omne genu. Et alibi. Curuabo genu deo excelso. Pietas autem quae ad deum ordinat hominem in obsequio pie religionis, necessitudini generis antefertur. Nulla enim deo merces melior, quam ea quae habet pietatis munera. Pietas namque grata deo deum reconciliat, necessitudines fouet. Ipsa est dei cultus, merces parentum, filiorum stipendium, iustorum tribunal, egenorum portus, miserorum suffragium, & indulgentia peccatorum. Obedientia uero, quae ad deum ordinat hominem, est uoluntas faciendi praecipuum superioris, scilicet dei. Si cor nostrum per inobedientiam non reprehendit nos fiduciam habemus apud deum, quod quicquid petierimus a deo, accipiemus. Hanc nobis insinuare uoluit dominus Iesus, per obedientiam quam exhibuit patri, de qua Apostolus ait. Christus factus est obediens patri usque ad mortem crucis. Unde frequenter cogitandus esset amor ille, ex quo altissimus uoluit pro nobis obedire usque ad mortem crucis, ut confunderemur non obire obedienter, quae ab ipso nobis iniunguntur.

Quibus studijs exerceatur anima, ut ad perfectionem uerae iustitiae attingat, et quae sit ipsius perfectio. Cap. VI.

Vemadmodum omnis professio omniscumque ars certum habet modum & exercitium, quo ad sui finem facilius ducatur, ita & uirtus iustitiae, de qua loquitur praesens sermo, habet studia sua, per quae homo ad perfectionem ducitur uerae iustitiae, tantoque efficitur deo propinquior, quanto in his exequendis extiterit promptior, quia reuera nulla maior est iustitia, quam seipsum deo offerre sacrificium immaculatum. Caetera namque sacrificia caelesti regi grata non sunt, si ille, qui offert, semet prius cum alijs sacrificijs non obtulerit. Primum enim sacrificium, propter quod homo ad perfectam proficit iustitiam, est sacrificium contriti cordis pro perpetracione scelerum suorum. Nam contritio sola est, quae facit animam obhorrere puram, desiderare cilicium, amare lachrymas, fugere risum, & ueram sectari iustitiam.

Si uoluisses ait Dauid, sacrificium dedissem utique, holocaustis non delectaberis. Et sub-

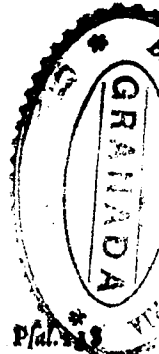
- A** subdit. Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Aliud sacrificium est corporis propter deum mortificati, de quo Apostolus. Obsecro uos per misericordiam dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, deo placentem. Per hoc enim multa acquiruntur bona gratiae propter hoc opus iustitiae. Amaritudinem namque radicis dulcedo pomi compescat. pericula maris spe lucri delectant, dolorem medicinae spes salutis mitigat. Qui enim desiderat nucleum, frangat nucem, & poenitentiam agat, corpus mortificet, qui uult aeterno adherere bono, & perfectam obtinere iustitiam. Haec autem Christi praeconia narrare possunt, qui ad palmam indulgentiae peruenire meruerunt. Tertium uero sacrificium, propter quod impletur iustitia, & deus promeretur, est quum miseris proximorum compatimur ex corde. De hoc Apostolus. Beneficentiae & communionis nolite obliuisci. Talibus enim hostijs promeretur deus. Misericordia autem est affectio, quae nec uoluntate coercetur, nec rationi subicitur, sed ipsas pias iustorum mentes ad compassionem dolentium necessario cogit affectu. Nam misereri dolentium plurimum deo placet. Ipsa quoque compassio est timor pius, humilis, fructuosus, qui cuilibet (quantumlibet) peccatori facile misericordiam promeretur. Talis timor generat, nutrit, & seruat humilitatem, mansuetudinem, patientiam, & longanimitatem, & ad perfectam prouehit iustitiam. Est & aliud sacrificium, quod pro amore iustitiae homo deo offert, id est cordis igne diuini amoris inflammati. Si igitur uis a uitijs perfecte purgari, & iustitiam perfectam obtinere, in quantum prauales, accende in te ignem diuini amoris. Nam si dulcedinem diuini amoris gustaueris, de temporali delectatione non curabis, tantoque ardentius iustitiae opera implebis, quanto amplius caelesti dilectione abundaueris. & tunc deo suauissimum incensum adolebis, quum cor tuum eius pio sanctoque amore flagrauerit. Quintum autem sacrificium, per quod iustitia consummatur, si deo iugiter offeratur, est sacrificium laudis, de quo dicitur. Immola deo sacrificium laudis. Illa uero summa & digna laus est, quae non de creatura, sed de creatore concipitur, quae non mortali, sed aeterno regi libatur, quam quum acceperis, nemo tollet a te. Cui aliunde comparata omnis iucunditas moeror est, omnis suauitas dolor est, omne dulce amarum est, omne decorum foedum est, omne postremo, quod delectare potest, molestum est. Haec est, quae ciues caelestes laetificat, & beatos facit, sicut in psalmo dicitur. Beati, qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Aliud quoque est sacrificium iustitiae, quo nihil in hac peregrinatione perfectius, gratiusque deo offerri potest, de quo sic legitur. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausti hostiam accepit illos. Vtique tales sunt, qui pro ueritate & iustitia animas suas tradiderunt tormentis, conuicijs, & morti. Contumatio autem huius est introitus ad gloriam. Adeo enim placet hoc sacrificium deo, quod per ipsum omnia mundantur peccata. Huic patent regna caelorum. Nulli namque tam secure datur exire de corpore, sicut cui donatum est per iustitiam seipsum deo offerre. Hic est cursus, & haec est perfectio uerae iustitiae, pro qua quicumque occubuerit, perpetuam recipiet a domino coronam gloriae, sicut ipse ait. Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Gradus tertius, & fructus tertius in ordine ligni uitae est iustitia, quam qui tenet teneat, nec ipsam deserat, quia haec est securitas mentis, tranquillitas animi, uitiorum inimica, daemonum terror, bonorum causa, uirtutum operatrix, hominum auxiliatrix, populorum custodia, securitas mortis, dei amica, angelorum consors, & omnium gratiarum interuentrix efficax, quam qui tenuerit, non peribit in aeternum.

VNDE ORIATUR CARITAS, ET QVAM SIT NECESSARIA uirtus, et de ipsius uirtutis definitionibus. quae Caritas in fructibus Ligni uitae quartum sortitur locum. Cap. I.

Iam mandatorum tuorum cucurri, quam dilatasti cor meum. O uera confessio, & praedicanda cognitio, quae ignorat usurpare alienam gloriam, & se extollere supra mensuram. Nemo aliunde presumat, quam ab aeterno caritatis fonte, nullus sibi arroget, quod potest. Haec una sit omnium diligentium deum sententia. Omnes dicant domino, uiam mandatorum tuorum cucurri, quam dilatasti cor meum.

Quis

Quis potest enim mādātum sine caritate perficere, & quis potest legē absq; cordis dilata-
 tione complere. Nemo absq; te domine potest hoc, sed neq; bonum cogitare. Tuū est
 domine gratificare, tuum est iustificare, & glōrificare. Quē enim prādestinasti in te, uo-
 casti per te, & ei tribuisti caritatem, donum utiq; gratiā tuā datum diuinitus ad meren-
 dum, sine quo nullus potest mereri, nec in bonum proficere, nec ad gloriā peruenire.
 Propterea cui plus donatū est, amplius proficit in exercitio uirtutum, perfectius opera-
 tur, & ardentius diligit, quo dilectior, & eo amplius currit alacriter uiam mandatorum,
 quo liberalius dilatatū est caritate cor ipsius. Impossibile nāq; est attingere uirtutum
 summitatem absq; hac uirtutum genitrice caritate, quā cum omnib. saluādīs prorsus sit
 necessaria, prācipue tamen prāsidentib. quibus dominicarū ouium cura cōmissa est, ut
 subiectorum profectum, non sua quārant commoda. Quicūq; enim in eo quod prāpo-
 situs est gaudet, honorem suum quārit, & cōmoda sua solum quārit, se pascit, nō oues.
 Quapropter discant, qui prāsunt, subditorum patres se esse, non dominos, studere ma-
 gis amari, q̄ timeri, & si seueritate interdum opus sit, paterna sit, non tyrannica. Matres
 sint fouendo, patres corripiendo, suspendant uerba, & producāt uerba, pectora lacte
 pinguescant, non typo superbiē turgeant. Caritas enim non inflatur, non est ambitiosa,
 non quārit, quā sua sunt, & quum prāest subiectorum bonum suo prāponit, capiēs for-
 mam ab ipso caritatis magistro, qui ait. Non ueni ministrari, sed ministrare, & animā da-
 re in redemptionem pro multis. Hunc, qui prāest, imitetur tradens seipsum pro grege,
 sed & qui subest, ipsum sequatur, qui uenit non ut suam, sed ut patris faceret uoluntatē.
 Quod totum perficit caritas implens legem, quā & prāsidentibus & subditis mandatū
 tribuit per quod ad perfectionem trāseant. Sic enim eam diffinit Apostolus. Caritas est
 finis prācepti de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Et sumitur finis pro
 consummatione, quia caritas est consummatio siue perfectio omnis prācepti. Dicitur
 etiam de corde puro, id est de intellectu puro, quia quanto quis magis intelligit, magis
 diligit, nisi alioqui impediatur. De cōscientia bona, id est spe, quia qui puram habet cō-
 scientiam, secure sperat. De fide non ficta, id est non simulata nec fragili, sed inter aduer-
 sa forti. Est quoq; caritas dilectio, qua diligit deus propter se, & proximus propter deū
 & in deo. Vel Caritas est uita copulās amatum cum amato. Item. Caritas est uirtus, qua
 uidere deum & perfrui desideramus, siue. Caritas est uirtus, quā animi nostri rectissima
 affectio est. Hāc quatuor diffinitiones sunt quantum ad actum caritatis, de qua pro eius
 excellentia non est perfunctorie tractandum, sed distincte, ut elucescat magnificentia
 eius. De ea dicit Ioannes. Deus caritas est. Et Paulus. Caritas nunquam excidit.

1. Ioan. 4

Quod ad salutem sit caritas necessaria propter ipsius effectus. Cap. II.

Sicut qui uidere uult, nec sarrarium ei est, ut illustretur lumine, ita qui saluari
 desiderat, eum oportet habere caritatem. Nam caritas est bonorum princi-
 pium, quia est a deo, & quia mouet ad illud. Caritas enim operatur magna,
 si est, si autem non operatur, caritas non est. Caritas est bonorum medium,
 quia secundum deum, & quia opera informat. Est nāq; actio rectitudinis
 oculos semper habens ad deum, glutinum animarum, societas fidelium, ocio non frigi-
 da, actio non ficta, non fugax non audax, non prāceps. Caritas est etiam bonorum fi-
 nis, quia propter deum, & quia opera dirigit, & ad debitum finem perducit. Quomodo
 autem caritas dicatur finis, sciendum est, quod triplex est finis, scilicet consumptionis,
 consummationis, & terminationis. Primo modo caritas est finis peccatorū, quia ea con-
 sumit, secundo modo est finis prāceptorum: quia ea perficit, tertio modo tam uita æter-
 na, quā ipse deus est finis nostri laboris, sed uita æterna est finis, quo quiescit, sed deus
 est terminus, in quo quiescitur.

Quanto ceteris uirtutibus commendabilior sit caritas. Cap. III.

Æteris uirtutibus commendabilior est caritas, quā ob suam dignitatē oleo
 comparatur inter liquida. Oleum enim superenatat alijs liquoribus, sic &
 caritas ceteris uirtutibus. Si nāq; absq; caritate martyrium tulerimus, &
 substantiam nostrā usq; ad mēdiēritatem dederimus, huic operi nō tam
 prāmīū q̄ pōna debetur, & perfidiā magis tormenta, q̄ corona uictoriā.
 Cōparatur etiā auro inter metalla. Nā opera de genere bonorū plūbea nulliusq; ualoris
 sunt

A sunt sine caritate. Non enim numerositas operum: nō diuturnitas temporum: sed aurea
 caritas auget meritum. Omne quod patet, & quod latet in diuinis codicibus, tenet: qui
 caritatem seruat in moribus: de qua dicitur in Apocalypsi: Suadeo tibi emere a me au-
 rum ignitum probatum, ut locuples fias. Propter ipsius quoq; excellentiam comparat
 caritas igni: de quo dominus: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo, nisi ut ardeat.
 Meritoq; igni comparatur, quia sicut ignis imperiose ferrum quasi ignem efficit: ita ca-
 ritas ignitam reddit animam quam possidet. Mens enim quā semel affecerit caritas: sui
 iuris esse non potest. Metuit quod nescit: dolet quod non oportet: sollicitatur plus quam
 uoluerit, compatitur nolens, miseretur inuita. Ignis quoque nunquam est ociosus: sic
 nec caritas. Amor enim dei nunquam ociosus est: operatur magna, si est, si autem ope-
 rari renuit: amor non est. Splendorem adducit ignis, quod facit caritas. Non enim cla-
 rescet anima in fulgore æternæ pulcritudinis: si non arserit in officina caritatis. Ignis in
 puluerem redigit: illud idem agit caritas. Loquar (ait Abraham) ad domum meum:
B quum sim puluis & cinis: Ignis tendit sursum: similiter & caritas. Cupio dissolui, & esse
 cum Christo, dicit Paulus, qui plenus erat caritate. Hoc enim habet sancta, & impatiēs
 caritas, ut quem desiderat, semper uidere, & inuenire se credat. Ignorat siquidem aliun-
 de, quā de dilecto cogitare: ideo in cælum fertur: ubi suum cognoscit esse amorē. Ignis
 consumit, sic & caritas. Tanto nāq; igne peccati rubigo consumitur: quanto peccato-
 ris cor caritatis igne concrematur. Ipsa matri comparatur: cuius affectio inter officia &
 affectus est efficacior. Sic caritas omniū uirtutum mater est. O bona mater caritas, quā
 siue foueat infirmos, siue exerceat prouectos, siue arguat inquietos, diuersa exhibens si-
 cut filios diligit uniuersos. Quum te arguit, mitis est, quum blanditur, simplex est, piē so-
 let seruire: sine dolo mulcere: patiēter nouit irasci: humiliter indignari. Ipsa inter fructus
 spiritus pro sui excellentia prima numeratur dicente Apostolo: fructus spiritus caritas.
 Quā autem alia fructus spiritus debuit tenere primatū, nisi caritas: sine qua cetera uir-
 tutes non reputantur esse uirtutes: Ante enim quam ipsa adsit: nullus fructus gratus est,
C ubi uerō caritas: ubi multus fructus: ut autem multi arboris rami ex una radice prodeunt
 sic multæ uirtutes ex una radice caritatis. Nec habet aliquid uiriditatis ramus boni ope-
 ris: si non manet in radice caritatis. Ipsius etiam excellentia commendatur, quia gratis
 operatur. Iustitia enim reddit debitum: timor redimit incommodū: quod imminet. Spes
 emittit commodum: quod obtinere intendit: purus uerō amor de spe uires non sumit.
 Purus amor mercenarius non est: nec tamen diffidentia damna sentit.

Quod ex sui dignitate præcellat ipsa caritas sancta omnes alias uirtutes. Cap. IIII.

Quemadmodum in rebus tēporalibus ille creditur locupletior, qui plura pos-
 sidet: sic & in spiritualibus, qui plus caritatis habet: ille ditior comprobatur.
 Caritas nāq; est dulce & salubre uinculum mētium: sine qua diues, pauper:
 & in qua pauper, diues est. Primo ratione sui, quia thesaurus est. Ipsa nāq; ca-
 ritas thesaurus est absconditus in agro cordis: pro quo emendo uniuersa essent uenden-
 da, quanquam quicūq; illum cognoscit: etiam si dederit omnem substantiam domus
 suæ pro ipso: quasi nihil despiciet eam. Necessē quippe est o homo: ut quo præcesserit di-
 lectionis thesaurus tuus: illuc sequatur etiam cogitationis affectus. Ideo ueritas ait. Vbi
 est thesaurus tuus: ibi & cor tuum erit. Ut ergo in cælis thesaurizemus, cælestia diliga-
 mus. Vis nosse: ubi thesaurizas: attende quid amas: uis nosse quid amas: attende quid co-
 gitas. Ita fit ut thesaurum tuum ex tuo amore cognoscas: & amorem tuum ex indicio
 cogitationis intelligas. Est quoq; caritas uirtus ditissima ratioe habiti, qui est deus. Qui
 enim caritatē habet: deum habet: sicut ipse caritatis magister dicit: Siquis diligit me: ser-
 monem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionem
 apud eum faciemus. Nullæ nāq; maiores sunt diuitiæ, quā deum possidere, & carita-
 tem habere. Nihil deficiet Deum possidenti. Nam apud ipsum sunt omnes thesauri, &
 ipse est omnium diuitiarum & bonorum fons indeficiens: largitor liberalissimus: nec
 improperat, cui tribuit: se libentius quā sua tradens dilectoribus suis. Caritas etiā plus
 ceteris uirtutibus locuples est ratione lucri. Aliena enim bona sua facit, sicut in Psal. le-
 git. Particeps ego sum omniū timentū te. Plenissima peccatorū nēpe obtinet ablutio:
 & meritorū æque sit participatio: quando totius ecclesiæ una est oratio una est cōfessio,
 Laur. Iustin.

Apoc. 3

Luc. 12

Gen. 18
Phil. 1

Gal. 5

Math. 6

Ioan. 14

Psal. 118

& concors extat caritatis affectio. Si enim duorum uel trium sanctorum pio consensu omnia, quae poposcerint, dominus praestanda promittit: quid negabitur multorum milium plebi unam obseruantiam pariter exequenti, & per unum spiritum concorditer supplicanti, atque in uno caritatis uinculo se pariter copulanti? Commendatur similiter caritatis excellentia ratione modi, qui est facillimus. Qui enim amat: non laborat. Omnis namque labor non amantibus grauis est. Amor solus est, qui difficultatis nomen erubescit. Nil durum, nil amarum, nil graue, nil laetale computat amor uerus. Quae uulnera, quod ferrum, quae poena, quae mors amorem praeualct superare perfectum? Caritas enim impenetrabilis est lorica, respuit gladium, iacula excutit, periculum insultat, mortem irridet, postremo uincit omnia.

Quanta sit utilitatis caritas: quod sola sit, quae filios dei a peccatoribus discernit.

Cap. V.

Quid inter dei dona: dignitatesque uirtutum utilius possidetur, quam caritas? Ipsa namque regni caelestis signaculum est: sine quo nullus ingreditur. Caritas enim est specialis uirtus piorum atque sanctorum: quum ceterae uirtutes bonis & malis possint esse communes. Sola enim est dilectio: quae discernit inter filios dei, & filios diaboli. Signent se omnes signo crucis, intrant in ecclesias, impleant parietes basilicarum: cantent omnes alleluia: non discernuntur filij dei, nisi caritate. Qui habent caritatem: nati sunt ex deo. Magnum iudicium: magna discretio. Quicquid uis habe: hoc solum non habeas nihil tibi prodest. Alia si non habeas, hoc habere, implesti legem, possidebisque regna caelorum. Est etiam haec uirtus beata boni retinaculum, & animi ararium. Est enim arbor: aqua non excidit nec flos desiderij: nec folium boni uerbi, nec fructus boni operis: quum enim ipsius proprium sit nutrire concordiam, seruare composita: coniungere dissociata, dirigere praua, & ceteras uirtutes perfectionis suae munimine solidare: si quis in eius radicem se inserit: nec a ueritate defluit: nec a fructu inanescit. Dei etiam gratissimum sacrificium est caritas. Nam sicut mors corpus interimit: sic ab amore rerum temporalium aeternae uitae caritas occidit, & animam deo in sacrificium offert. Nam quem perfecte ipsa absorberit, ad terrena foris desideria uelut insensibilem reddit: nec sanctus quilibet mori pro domino potuisset in corpore, nisi prius a terrenis desiderijs mortuus uirtute caritatis fuisset in mente. Ipsa quoque est diaboli iaculum. Antiquus namque hostis castitatem in nobis: si sine caritate fuerit, non timet: quia ipse carne non premitur, ut luxuria dissoluatur: nec abstinentiam timet, quia cibo non utitur: sed ualde in nobis caritatem ueram, & amorem humilem: quem nobis uicissim propter deum impendimus, timet: ipsoque iaculo ex liuore inuidiae uehementer confoditur: quia ipse conspicit nos tenere in terra, quod ipse tenere nolens amisit in caelo. Similiter etiam caritas est iusti gubernaculum: per quod iustus in hoc pelago non deuiat: sed ad perfectionis portum adducitur. Nam dei caritas est gubernaculum salubre: semper possidentem se, dirigens ad perfectionem. Est quaedam uernalis pluuia uirtutum: sub qua & bona uoluntas germinat: & operatio sancta fructificans ad maturitatem perducitur. Haec patiens in aduersis: temperata in prosperis: in humilitate potens: in afflictione laetissima: inimicis beneuola & bonis suis superans malos. Haec sancta & diuina caritas gignit in anima mititatem & benignitatem: faciens ut nos ipsos bene habeamus in ipsis, quae nostra sunt, mala propria patienter sustinendo: ac etiam bona nostra liberaliter largiendo. Gignit quoque ueritatem & pietatem: ut in ipsis, quae proximorum sunt, uirtuose nosmet geramus: bonis congaudendo, & mala supportando. Parit etiam in nobis fidem: quia nos ad deum dirigit, eo quod sit summa ueritas. Caritas enim robur est fidei, fides fortitudo est caritatis, & tunc uerum nomen est, & uerus fructus ambarum: quum insolubilis manet connexio utriusque. Vbi enim simul non fuerint, simul desinunt: quia sibi inuicem iuuamen sunt: donec desiderium credulitatis impleat remuneratio uisionis, & incommutabiliter uideatur, & ametur summum bonum: quod sine fide non diligitur, & sine dilectione non creditur. Parit etiam spem deducens nos ad deum: qui est summa caritas. Ille etenim uere deum diligit: qui sine tristitia, sine timore: uoluntatis potius studio & spei adiutorio, quam necessitatis praecipua custodit. Parit quoque longanimitatem dirigens nos ad deum: qui est omnipotens: & magnitudine praemij recompensare potest quod

A quod tardius soluit. Conseruat etiam possidentem se haec merito laudanda caritas a fraterna aemulatione: quia non aemulatur: a praua actione, quia non agit perperam: a tumida inflatione, quia non inflatur: ab elata ambitione, quia non est ambitiosa: a priuata affectione, quia non quaerit quae sua sunt: a maligna cogitatione, quia non cogitat malum: & a corrupta delectatione, quia non gaudet iniquitate. Ipsa est mors criminum: Virtus pugnantium: palma uictorum: concordia mentium: societas electorum: quam fides concipit: ad quam currit spes: & cui profectus omnium bonorum seruit.

Ex uirtuosis progressibus quam luculenter eluceat uirtus caritatis. Cap. VI.

Estante domino Iesu sicut a fructibus operum cognoscuntur homines, ita & ab effectibus uirtutum & gratiarum eminentia comprehenditur caritatis ab ipsa emanantium. Obligat namque hominem deo obtemperare, quod laudabile est, quia caritas praecipuum est, de quo dominus. Hoc est praecipuum meum: ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. In obseruatione namque mandatorum dei: non in prophetia, fide, & alijs dignoscuntur discipuli Christi: Nihil enim arduum diligentibus deum & proximum, & uere humilibus est. Facileque omnia praecipua ueniunt in effectum: quando gratia praetendit auxilium, & caritas tenet affectum: atque obedientia mollit animum. Nec dura in necessitate seruitus: ubi diligit, quod iubetur. Caritas ligat deum & hominem, quia uinculum est. O caritas quam magnum est uinculum tuum: quo deus ligari potuit? Si ergo contra deum fuisti fortis: multo magis contra homines praeualebis. Nullum uinculum filium dei ad columnam tenere potuisset: si caritatis uinculum defuisset. Nullum ferrum eum in cruce tenuisset: nisi caritas affuisset. Nescio siquid maius in laude caritatis dici potest: quam ut suis uinculis deum ad terram traheret de caelo, & hominem de terra ad caelos subleuaret. Magna uirtus tua o caritas: ut per te usque ad hoc humiliaretur deus, & usque ad caelos exaltaretur homo. Caritas etiam ditat, & gratificat se habentem, quia filiorum donum est, de quo Apostolus. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis: in quo clamamus. Abba pater. Sicut enim pater erga filios semper est sollicitus, ut proficiant, & bonis abundant, ac mala deuitent: sic & beata caritas semper ad bona prouocat, quos replet: & ad deum trahit. Et quis ipsius potest fari sollicitudinem? Quando ignorabam (ait quidam) me instruxit: quando errabam, me reduxit: quando peccabam, me correxit: quando steti, me tenuit: quando cecidi, me erexit: quando iui, me duxit: quando ueni ad ipsam, me suscepit. Neque pro his omnibus quid rependam habeo: nisi tantum ut diligam. Non enim melius, nec decentius quam per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Haec suauissima caritas illuminat, quia lumen est, de quo dicitur. Unctio eius docet uos de omnibus. Et alibi. Praecipuum domini lucidum illuminans oculos. Quisquis eam possidet: utique quae diligenda sunt: diligit confitens in omnibus donum dei, & dicens: Ordinauit dominus in me caritatem. Sed qui eam non habent: ordinem dilectionis peruertunt: nec modum diligendi custodiunt: quum mundum, qui contemnendus est, diligunt. Aut corpus, & sua temporalia minus diligenda plus diligunt, uel proximos suos sicut se ipsos non diligunt, siue deum plus quam se ipsos forte non diligunt. Ipsa caritas sanat, quia medicina est. Huic sanationi testimonium reddit bona dispositio gustus interioris. Habenti enim caritatem omnia sapiunt: ut sapere debent. O caritas dignissima & melliflua domine Iesu: quanta arte medendi in uino & oleo animae meae sanitatem restauras. Fortiter suauis: & suauiter fortis: fortis pro me, & suauis mihi. Caritas adornat: quia nuptiale uestimentum est. Est enim conueniens uestimentum sponsae regis Christi, operiens multitudinem peccatorum: calefaciens mentem a frigore negligentiae, & demulcens mentem: discernensque filios dei a ceteris. Caritas praeterea requiem praestat, quia iugum suauis est: de quo dominus. Tollite iugum meum super uos, & inuenietis requiem animabus uestris: iugum enim meum suauis est &c. primo ratione sui, caritatis iugum suauis est. Omnia namque saeva & immania prorsus facilia, & prope nulla facit amor. O iugum sancti amoris: quam dulciter capis: gloriose laqueas, suauiter premis, delectabiliter oneras: fortiter stringis, & prudenter erudis. Ratione exempli, scilicet Christi & sanctorum. Dominus enim Iesus omnibus omnia factus est, ut ipsius exemplo erudiret suos. Nam pauper pauperibus: diues diuitibus: flens flentibus: esuriens esuriētibus: sitiens sitientibus se ostendit.

Laur. Iustin.

d 2 dit.

Math. 7

Ioan. 15

Rom. 8

Ioan. 2

Psal. 118

Cant. 2

Math. 11

dic: ut necessitatibus suis ad contraria toleranda suos caritatis accēderet desiderio. Ratione auxiliij. Pondus enim meum (ait quidam) est unius diei, & si amplius est, nō sentio præ amore. Ratione commodi. Nam caritatis iugum à iugo carnis & mundi liberat: ex quo oritur strenuitas morum: puritas affectionum: subtilitas intellectuum, desideriorū sanctitas, operum claritas, uirtutum fecunditas, meritorum dignitas, & præmiorū sublimitas. Ratione quoque imperij caritatis iugum suaue est: quia qui habet caritatem, uoluntatem suam diuinā conformat uoluntati: & sicut diuina uolūtas impletur, sic & eius. Iugo enim Christi qui subiectus est: subiecta habet cætera, & non laborat: quia non resistit, quod subiectū est. Et uir bonus æquo animo sustinebit: quicquid ei acciderit. Sciet enim hoc accidisse lege diuina: à qua uniuersa procedunt. Beatus ergo qui iugum hoc domini ab adolescentia sua portauerit. Non solum ex præcedentibus, sed etiam ex ijs, quæ sequuntur: eminentia caritatis elucet. Habet namque caritas uim unitiuam. Est enim amor quædam mutua & continuatiua uirtus superiora mouens ad inferiorū providentiam: æqualia ad insatiabilem uicissitudinem: nouissima uerò ad meliorū suppositorū conuersionē trahens. Habet etiā uim assimilatiuam. Solus est enim amor ex omnibus: animi motibus: in quo potest creatura, & si non ex æquo, suo respondere auctori, uel de simili mutuā repēdere uicem: & si minus diligit creatura, quia minor est, tñ si ex toto diligit, nihil deest, ubi totum est. Renunciāns enim cunctis alijs affectionibus tota soli incumbit amor: effundens se totam in amorem illius: cui respondere debet in reddendo amorē. Habet quoque uim diffusiuam. Alios enim parit: cum alijs informat: alios curat edificare, alios contremiscit offendere, ad alios inclinatur, cum alijs se erigit, alijs blandia, alijs seuera, nulli inimica, omnibus mater. Extendit se caritas per totum mundū, quia membra Christi in ipsa iacent, ad quem dilatatur. Habet postremo uim generatiuā uirtutum. Caritas namque ad cuncta uirtutum facta dilatatur, quæ à duobus præceptis incipit: sed se ad omnia extendit. Nihil aliud est bene uiuere, quam toto corde, tota anima, tota mente deū diligere, à quo existit: ut incorruptus in eo amor, atque integer custodiatur, quod est proprium temperantiæ: ut nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis: nulli alij seruiat, quod est iustitiæ: ut uigilet in discernendis rebus, ne fallacia dolose paulatim peruertatur: quod est prudentiæ.

Quæ sunt, quæ uehementer accendunt hominem ad deum diligendum. Cap. VII.

Post multiplicem caritatis commendationem, consequenter enumeranda sunt, quæ uehementer prouocāt caritatem in nobis erga deum. Superfluum etenim ferē uideretur, si ostenso thesauro cælesti, & quid operet in anima: non daretur forma, per quam posset apprehēdi. Sciendum ergo est: quod quatuor sunt specialiter, quæ hominem plurimum ad deum diligendum excitant. Et primo natura. Merito deum cogit amare natura, quia creata ab ipso. Quare inexcusabilis est etiam omnis infidelis: si non diligit dominum deū suum ex toto corde suo, & ex omni mente sua. Clamat nempe intus ei innata & ignota rationi iustitia, quod ex toto illum diligere debeat, cui se totum debere non ignorat. Si enim naturaliter amat patrem filius: quantomagis deum homo uehementius debet diligere: Quia insignita natura ab ipso. Parum ne tibi uideat (ait quis) quod te fecit deus: sed cogita qualem te fecit. Nempe secundum corpus egregiam creaturam: secundum animam, creaturis insignem imaginem rationis participem: beatitudinis æternæ capacem. Porro ambo coherere fecit sibi artificio incomprehensibili, & sapientia inuestigabili, nec ante promeruit, qui ante non fuit, nec spes retributionis fuit, quoniam bonorum nostrorum non eget. Quia conseruata natura ab ipso. Si enim quis meruisset mortem, & separationem animæ à corpore, foretque aliquis, qui talem liberaret ab exitio debito: quātū ipsum deberet amare ille: qui talem liberaret ab exitio debito: quantum ipsum deberet amare ille: qui esset liberatus. Ex quo potest colligi: quantum deum debet homo diligere: qui corpus & animam tam mirabiliter coniunxit. Hanc seruaui conjunctionem: quum peccando, mortem multoties meruisset. Quia erecta est natura ab ipso. Belluas namque in facies prostratas fecit deus, pastum quærentes de terra: te uerò o homo in duos pedes erexit: tuam faciem attendere sursum uoluit. Non ergo discordet cor tuum à facie tua: non habeas faciem sursum, & cor deorsum. Habeto magis cor sursum: nementiaris tibi

At tibi: defraudesque intentionem artificis, qui te in faciem erexit, ut tu ad ipsum erigeres cor. Non solum natura: sed etiam omnis creatura nos ad deum amandum incitat. Cælū, terra, & omnia, quæ in eis sunt: ecce undique clamant, ut deum amemus: nec cessant dicere omnibus, ut sint inexcusabiles. Dupliciter enim dicunt creaturæ, ut deum amemus. Vno modo ostendendo eum dignissimum amore nostro. Bonitas enim uniuersitatis creaturarum ostendit creatorem esse optimum, & ideo amore dignissimum. O quam diues in misericordia, quam in bonitate diligendus, quam in iustitia magnificus, quam in gratia munificus es domine deus noster: Non est, qui similis sit tibi, qui effundis mellis suam bonitatē super omnes creaturas tuas remunerator copiosissime: liberatorque pijsi me, ut prælibatione bonitatis, quam in cunctas creaturas effudisti: discamus insatiabiliter concupiscere, & diligere æternum fontem omnium bonorum & desiderabilium: uidelicet te summum optimumque creatorem. Alio modo dicunt nobis creaturæ, ut deum amemus, quia sunt dona dei & beneficia eius: de quibus sic legitur. Faciamus hominē, qui præsit piscibus maris, & uolatilibus cæli, & bestijs terræ: uniuersaque creaturæ. Grati namque à deo prælatus est homo cæteris creaturis, ut ex hoc cognita ipsius erga eū dilectione accendatur in amore illius. Tot sunt creaturarum uoces: quot sunt ipse creaturæ. Discat ergo homo dilectus diligere: ne sine dilectione mereatur exterminari. Vehementer etiam nos inuitat ad deum amandum gratia nobis exhibita in opere redemptionis. Et primo humiliatio: de qua Apostolus. Scitis fratres gratiā domini nostri Iesu Christi, quoniam propter nos egenus factus est: quum esset diues, ut illius inopia uos diuites efficeret. Semetipsum etiam exinanauit formam serui accipiēs. Prouocat etiam fidei iussio: quam pro nobis dominus Iesus patri exhibuit: de qua dicitur: Gratiam fidei iussoris ne obliuiscaris: dedit enim pro te animam suam. Vnde ratio iustitiæque naturalis in fidelem urget totū se tradere illi: à quo se totū habet: illumque totū diligere debere. Mihi profecto fides tanto plus indicat amandum: quanto plus eum meipso existimandum intelligo: quippe illū nō solum mei: sed & sui quoque ipsius teneo largitorē. Inflamat etiā ad deum amandum fatigatio, & passio, quam ipse dominus Iesus pro nobis sustinuit. Super omnia reddit te amabilem mihi o bone Iesu calix: quem bibisti, opus redemptionis nostræ. Hoc omnino nostrum facile totum sibi uendicat amorem: hoc in quā est quod nostram deuotionem & blandius allicit, & iustius exigit, & arctius stringit, & afficit uehementius. Multum quippe pro nobis laborauit saluator: nec in totius mundi fabrica tantum fatigationis autor assumpsit. In dictis namque suis sustinuit contradictores: in factis obseruatores: in tormentis illusores: & in morte exprobatores, ut accendamus amore ipsius insipientes uulnera Christi in cruce pendentis, sanguinem morientis: precium redimentis, & liuorem domini patri spiritum commendantis; Caput habet ad osculandum: cor apertum ad diligendum: brachia extensa ad amplexandum: totum corpus expositum ad redimendum. Hæc quanta sunt cogitemus: hæc in statera cordis nostri appendamus: ut totus nobis figatur in corde: qui totus pro nobis fixus fuit in cruce. Multos enim filios dei fecit unicus filius dei: emit sibi fratres sanguine proprio: probauit reprobatus: redemit uenditus, honorauit iniuriatus: reuiuificauit occisus. Quare sibi totum nostrum amorem non uendicat: qui totum se pro nobis tradidit passioni? Est & quartum: propter quod inardescit anima in deum: si diligenter consideretur (uidelicet) præmium: quod nobis polliceri dignatus est: felicitatis æternæ, & primo ratione suæ delectationis. Illuc festinemus properare: ubi semper delectemur in domino: semper uiuamus domino. Si enim sic amamus istam uitam miseram atque fluuidam: ubi cum tanto labore uiuimus, & ubi uix currendo, fatigando, sudando, suspirando necessitatibus corporis satisfacimus: quantomagis debemus amare illam uitam, quæ omnibus delectationibus plena est: ubi nullum laborem sustinebimus, ubi est semper summa securitas, secura felicitas, felix libertas, & libera beatitudo: de quibus dicit in Psalmo: delectationes in dextera tua usque in finem. Excitat etiam illud præmium ad deum diligendum propter exaltationis gloriam, quam recipiunt, qui illic sunt, de quibus dicitur. Erunt omnes sicut angeli dei. O felix & gloriosa societas, o sanctum conuiuium, o desiderabilis gloria, o benedicta ciuitas, quæ es angelorū sanctorūque omnium congregatione beata: quā mirifice meritibus fulgentibus micat. In te eterna salus exuberat: nullus ciuis tuus inde eicitur, nullus

malus illuc admittitur, o quam gloriosa dicta sunt de te. In te pudici angelorum chori exultant: in te est societas omnium deum uidentium: in te fit solennitas iugis & dulcis a peregrinationis huius labore redeuntium. In te denique festiuitas sine fine, aternitas sine labe, & serenitas sine nube. Prouocat quoque illud praemium ob satietatis perfectionem ad deum diligendum, de quo sic legitur. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. Tanta enim uis in illa caelesti pace nos satiat, ut quod in se quisque non accipit: hoc se accepisse in altero exulter. Vna cunctis erit beatitudo laetitiae: quamuis non una sit omnibus sublimitas uitae. Festinemus ergo ad locum tutiorem, & abundantiam superiorem, ut habitemus sine metu, abundemus sine defectu, epulemur sine fastidio, & satiemur delectationis desiderio. Ex sui etiam aternitate incitat ad deum amandum illud praemium, de quo dicitur. Iusti in perpetuum uiuent. In illa namque caelesti patria: quicquid amabitur, aderit: nec desiderabitur, quod non aderit. Omne quod ibi erit bonum est: ac etiam beatissimum & aeternum. Itaque amabimus & uocabimus: uidebimus & laudabimus, & hoc erit sine fine. Nam quid aliud noster est finis: quam peruenire ad regnum: cuius finis nullus est: de quo in Psalmo dicitur: Regnum tuum: regnum omnium seculorum.

Quibus causis deus ab homine diligendus sit. Cap. VIII.

Sicut in praecedenti capitulo dictum est: quae hominem accendunt ad amandum deum: ita in consequenti dicitur: quibus causis deus diligendus sit: quae plures sunt. Et primo causa suae affinitatis, de qua dicitur. Vnus est enim pater uester: qui in caelis est. Et dominus in euangelio. Ite, dicite fratribus meis &c. Ipse enim deus humanam naturam diuinam uoluit associari in unam personam nunquam ab ea separandam: ut sic saltem amaremus: a quo cognosceremus nos amari. Factusque est hominum & dei mediator ipse dominus Iesus: ut quia per ima nostra longe distabamus a summis: in seipso imo, iungeret ima summis: atque ex nobis uia redeundi fieret: qua summis suis ima nostra copularet: essemusque sicut ipse est unum cum patre: nos quoque consummati cum ipso efficacia caritatis. Diligendus etiam est causa suae delectationis. Nam si esuris panis tibi est: si sitis potus tibi est: de quo inebriabunt electi praebertate & suauitate ipsius: si in tenebris es, lumen tibi est: si nudus, immortalitatis tibi uestis est. O uera & summa suauitas omni suauitate dulcior: & omni dulcedine delectabilior, sed non carni & sanguini: omni luce clarior: omni secreto interior: omni honore sublimior, sed non sublimibus in se. Multae sunt tuae delectationes domine: quibus quid dedit te, pascunt: easque suscipiunt de te. Amadus quoque est causa suae largitatis: quia dat omnibus affluenter, & non impropert. Dedit enim nobis nedum sua: sed & seipsum. Quid enim melius seipso potuit dare: Dignus plane est, ut redamur, praesertim si aduertat quos, quantum, & quare amauerit. Omnia namque abundanter nobis tribuit: quare diligendus uehementer est. Amandus est enim causa suae inexhaustibilitatis, de qua dicitur: Apud te est fons uitae. Omnes enim electi haurient de illo fonte indicibiles delectationes: nec tamen minuent. Implebit intellectus sapientia contemplanando sapientiam: uoluntas uoluptatibus aeternis, & memoria iucunditate felici. Et sic miro modo ex sola dei contemplatione exuberabit anima innumris bonis: nec hoc mirum est: quum oculus carnis solem inspiciens illustretur luce solis absque ipsius diminutione. Qui habet intellectum, intelligat. Diligendus est etiam propter amoris ipsius utilitatem. Nihil enim deo fructuosius potest diligi. Nam ipse diligentibus se peccata dimittit: sicut legitur. Remittuntur ei peccata multa: quonia dilexit multum. Ipse se diligentes illuminat, sicut scriptum est. Diligite deum, & illuminabuntur corda uestra. Interdum namque copunctionis ardore tantae sublimitatis est uis amoris: ut hac nec ipse animus possit comprehendere: qui eam illuminatus meruit habere. Ipse ad contemplationis gaudium se diligentem adducit. Nam si quis ad contemplationis studium properat: semetipsum prius subtiliter interroget: quantum amat. Machina quippe mentis est uis amoris: quae eam dum a mundo abstrahit, in alta sustollit. Et ut compendiose quantum utilitatis conferat diuinus amor, dicatur: considerandum est, quam multiplici motu humanae conditionis status uarietur. Nihil enim in temporalibus inuenitur, praeter unum: quod uita caelestis imaginem representet, sola dei dilectio est: quam non alterat casualis euentus: quam separatio corporalis non diuidit: quam temporalis longitudo non abolet: quam defectui non succumbit, sola caritas est, per quam absentes uidemus, alloquimur, amplexamur;

Amplexamur, quae sic quadam angelica agilitate transuolat, & recurrit: ut nihil de corporeae molis aut distantiae localis iniuria conqueratur. Nec solum propter ipsius amoris utilitatem, sed etiam propter fidelitatem: quam dilectoribus suis seruat, ipse deus est diligendus. De eo dicit scriptura. Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio argenti & auri. Quadrupliciter namque offenditur amicitia (scilicet) quando diligens non diligitur, sed hoc in Deo non est. De ipso enim scriptum est. Ego diligentes me diligo. Et alibi: Qui diligit me, diligitur a patre meo (ait dominus Iesus amantium amator) & ego diligam eum. Quum enim posset deus & dominus noster etiam non moriendo generi humano succurrere, uoluit tamen moriendo subuenire, quia alioqui non minus amasse crederetur: nec uim suae dilectionis ostenderet: nisi hoc quod a nobis toleratur, ad tempus ipse sustineret. Alio modo amicitia offenditur, quando qui in tempore prosperitatis diligebatur: minus aut non diligitur in tempore tribulationis, de qua dicitur Ecclesi. v. i. Est amicus secundum tempus suum, sed non permanebit in tempore tribulationis. Sed non sic in Deo est. De ipso enim dicit Dauid in eius persona. Cum ipso (id est iusto) sum in tribulatione. Nam qui uere amicus est, omni tempore diligit. Non illum tormentum separat, labor non lassat, thesaurus non separat, alienus amor non occupat. Non enim propterea debes o homo amare deum, ut aliquid tibi praestet, ut pecuniam, uel aliquid commodi temporalis. Non enim sic illum amas, sed id quod tibi praestari uis. Amicus amandus est gratis propter se, non propter aliud. Si autem te coarctat regula amicitiae, ut amicum gratis diligas, quam gratis amandus est deus, qui te gratis amat, & abundantius te diligens in tribulationibus tuis indiuiduus se diligenti dux efficitur: Tertio modo laeditur amicitia, quando ij qui uiuorum amici fuerunt, inimici ipsorum efficiuntur post mortem, quum suis bonis liberos expoliant, de quibus dicitur Ecclesi. 6. Est amicus, qui conuertitur ad inimicitias: sed non sic in Deo est. De ipsius enim amicitia scriptum est. Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Tunc uere quam maxime deus hominem diligere ostenditur, quum per corporalem mortem hinc decedit anima. Nisi enim dissolueretur a corpore, non glorificaretur cum corpore. Resurgens namque sanctorum corpora sine ullo uitio, sine ulla deformitate, sine ulla corruptione, depositoque omni onere, in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit. Ex quo clare patet dei ad hominem amicitiam minime perfecte posse agnosci nisi post mortem. Quarto modo laeditur amicitia, quando ij, qui patris fuerunt amici, filiorum efficiuntur inimici: sed non sic deus. Nam de ipsius amicitia sic scriptum est Exodi xx. Ego sum dominus deus tuus, fortis & zelotes, uisitans iniquitates patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum qui oderunt me, & faciens misericordiam in milia ijs qui diligunt me, & custodiunt mandata mea. Et ut breuiter dicatur: Beatus qui amat te domine, & amicum in te, & inimicum propter te, & caetera ordinat. Omnis namque creatura cum bona sit, bene potest amari & male: bene, si ordine constituto, id est, ad cognoscendum & diligendum deum: male, si ordine perturbato, id est, si amaueris condita, & deserueris conditorem. Quum enim omnia non amantur, nisi quia bona sunt, pudeat hominem eis inhærendo non amare bonum ipsum, unde bona sunt.

Quomodo deus ab homine sit diligendus.

Cap. IX.

Modus diligendi deum est diligere sine modo. In dilectione etenim dei non est alia ratio, aliaque discretio: nisi ut sicut ille nos dilexit in finem (scilicet) in inmensum, sic (si fieri potest) nos illum diligamus in infinitum. Notandum tamen, quod quum nullum finem debeat habere deuotio amantis, tamen terminos suos & fines, & regulas habere debet actio operantis. Modus uero diligendi deum ostenditur Deutero. 6. his uerbis. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Ille etenim deum ex toto corde diligit, qui eum sapienter diligit, tota anima diligit, qui illum dulciter diligit, tota uirtute diligit, qui ipsum fortiter diligit. Qui enim deum diligit sapienter nulla superstitione uel leuitate, uel spiritus feruentioris uehementia, metam discretionis deserit. Nec ille dicitur esse deum ex toto corde diligerere, qui intellectum suum in obsequium christi non captiuat, & ad uisionem dei toto desiderio non anhelat. Quadrupliciter autem captiuat intellectus, ut ad deum sapienter diligendum facilius peruenire queat. Primo, ut in ijs qui sunt fidei, deo obediatur.

Laur. Iustin.

e 4

& merito. Nam soli deo de se credendum est, qui se solus nouit. Alio modo, ut male de se homo sentiat, & bene de proximo suo: quia considerata infirmitas propria, mala excusat aliena. Ideo magis proximorum uirtutes cogita o homo quam uitia: si uis intellectum captiuare tuum: & deum toto corde diligere. Meditare quid tibi desit potius, quam quid adsit. Quod habes, caue ne perdas, quod non habes: supplica ut habeas. In quantis sis minor, est considerandum: non in quantis sis maior. Si enim cogitas, quantum praecessisti alterum, time tumorem: si uero cogitas, quid tibi deest, ingemisce: & quum ingemiscis curaris. Humilis si eris, tutior ambulabis: non praecipitaberis, non inflaberis. Nam quanto maioris gratiae lumen percipis: tanto magis reprehensibilem te esse cognoscis. Tertio modo, ut sensum superioris sui: sensui proprio praeponat homo. Vnde lignum in paradiso scientiae boni & mali censura discretionis est, quod in conuersione religionis penes patrem spiritualem, qui dñudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur, & que statuendum est. Ipsius enim est discernere: & aliorum obedire. Quarto modo, ut semet ipsum intendat homo. & ab alijs oculos auertat. Nam qui uerus est dei amator: semper debet mentem discutere: ut ad sui notitiã, ex qua compunctio oritur, ualeat peruenire. Quatuor etenim sunt qualitates: quibus diligentis deũ anima compungitur: & a proximorum operibus oculos auertit. Quum aut malorum suorum reminiscitur: considerans ubi fuit: aut iudiciorum dei sententiam metuens: secum quaerens considerat ubi erit: aut cum mala uitae praesentis attendens solerter mœrens considerat ubi est. Aut quum bona supernae patriae contemplatur: quae quia nondum adipiscitur: lugens conspicit ubi non est. His modis captiuato intellectu: homo deum ex toto corde sapienter diligit: quia ab exercitatione interiori, qua deus diligitur ex toto corde: nullis potest seduci fallacijs. Tota anima deum diligit, qui dulciter Christo passo compatitur: compungitur, & mouetur. Vnde per quendam deum dulciter, totaque anima diligentem dicitur. Super omnia reddit te mihi amabilem bone Iesu calix, quem bibisti opus nostrae redemptionis. Hoc enim omnino amorem nostrum uendicat sibi. Hoc (inquam) amorem nostrae deuotionis blandius allicit, iustius exigit, arctius stringit, & uehementius afficit, ne ullis ualeat abduci blanditijs. Tota uirtute deum diligit, qui propter amorem ipsius nulla ui laborum, aut tormentorum: uel etiam metu mortis iustitiam deserit. Costans namque & profectus debet esse amor noster, ut si necesse fuerit, amore illius moriamur, qui amore nostri placide, & benigne mori dignatus est. Discat proinde a Christo anima Christi ana deum diligere, quia & ipse nos dilexit sapienter culpam catens, dulciter carnem induens: fortiter mortem sustinens. Et nos debemus deum diligere sapienter ne decepti, dulciter ne illecti, fortiter ne oppressi, deficiamus.

De quatuor speciebus amoris. Cap. X.

Diligentium deũ quatuor sunt species: prima est naturalis, quo amore amant omnes deum & boni & mali. De hoc amore ait Augustinus. Deus quem amat omne quod amare potest siue sciens, siue nesciens. Secunda est, quo aliquis amat deum, eo quod cognoscit eum sibi necessarium: de quo David in Psalmo. Diligam te domine fortitudo mea: dominus firmamentum meum: & refugium meum: & liberator meus. Tertia est, qua aliquis amat deum propter delicias, quae in eo sunt. Quum enim deum diligimus, omnia delectabilia & suauia in eo reperimus. Vnus est, qui quaeritur, in quo omnia continentur. O amor suauis: o lucrum mirabile: o compendium singulare, quam uehementer accendis mentem delicias bonitatis tuae sentientem? De hoc amore dicitur Sapientiae VII. Amator factus sum formae illius. Quarta est, qua aliquis amat deũ, eo quod sit dignissimus amore: qui amor purus est. Amat namque caste, qui ipsum quem amat quaerit: nec aliud quaerit quam ipsum. Per se iste amor sufficit, per se placet. Ipse est meritum: ipse est & praemium sibi. Ad hunc gradum diuina miseratione ducit anima successiue per incrementa amoris. A domino utique fit hoc. Ipse etenim deus taliter naturam condidit humanam: ut necessarium habeat iugiter praetore, quem habuit conditor: & sicut per seipsam non ualuit esse: ita sine deo non ualeat subsistere. Quod sane ne de se creatura ignoret: & sibi (quod absit) arroget beneficia creatoris: uult idem conditor hominem tribulationibus exerceri: ut quum defecerit homo, & subuenerit deus (ut dignum est) ab homine honoret. Hoc enim prophetica uoce ait. Inuoca me in die tribulationis:

A tribulationis: eruum te, & honorificabis me. Fit itaque mira conditoris dispensatione: ut homo, qui praeter se neminem diligere nouerat: deum propter se diligere incipiat: quoniam frequenter expertus est omnia posse cum dei adiutorio: & sine ipso nihil. His enim progressibus ad secundum amoris gradum proficit anima: quum deum propter se, non propter ipsum diligit. At si frequenter ingruerit necessitas: ob quam & frequens fiat conuersio ad deum: & a deo sedula frequensque liberatio conferatur: nonne & si fuerit ferreum pectus: uel cor lapideum ex collatione gratiae, ex triumpho uictoriae, ex hostium depulsione, necesse est emolliri ad amorem, domumque liberantis, quatinus ascendens ad tertium gradum amoris: homo deum diligit: non propter se tantum, sed etiam propter ipsum? Ex occasione quippe frequentium necessitatum crebris necesse est interpellationibus deum ab homine frequentari: frequentando gustari: gustando probari quam suauis est dominus. Et ita fit, ut his exercitationibus anima euolet ad quartum amoris gradum: in quo ad pure diligendum deum plus allicitur gustata suauitas, quam urgeat humana necessitas. Haec namque est perfectio perfecte te diligentium domine: hoc est gaudium, quod non tribuis impijs: sed eis, qui te toto affectu diligunt, & colunt, quorum gaudium tu ipse es: & haec est inchoatio beatæ uitæ gaudere de te in te.

De signis, quibus cognoscitur, utrum homo deum diligit. Cap. XI.

Pura sunt, per quae cognoscitur, utrum homo deum diligit (uidelicet) quum aliquis cogitat de deo libenter: unde Sapientiae VI. Cogitare de deo sensus est consummatus. Vis amoris hoc solet in animo agere, ut quem semper ille cogitat: nullum alium ignorare credat. Vis quoque amoris intentionem multiplicat cogitationis: quum quis uadit in domum dei libenter. De hoc praebuit nobis dominus Iesus exemplum. Nam ingressus in urbem (sicut dicitur Matth. xxi.) intrauit in templum: dans formam religionis, ut quocumque imus, primum domum orationis, si ibi est, adeamus. Igitur tu o homo imitator Christi factus: quum in aliquam ingressus fueris ciuitatem: primo ante omnem actum ad ecclesiam curras. Est & aliud lignum, quo dei amator dignoscitur (scilicet) quum de deo libenter loquitur. Nam hic amantium mos est, ut amorem suum silentio tegere nequeant: sed necessarijs curis suis efferunt, & produnt, & flammam suam intra pectus suum cohibere non possunt. Enarrant frequentius, ut ipsa assiduitate narrandi solatium amoris sui capiant: & refrigeria immensi ardoris assumant. Est quoque aliud signum, id est quum quis de deo libenter audit: de hoc dominus. Qui ex deo est, uerba dei audit. Maria quoque quia multum diligebat: secus pedes domini sedens audiebat uerbum illius. Verus namque dei amator libenter uerba illius audit: non doctrinam, non scripturam, non personam spernit. Ab omnibus indifferenter: quod sibi deesse uidet, quaerit: non quantum sciat: sed quantum ignoret, considerat. Aliud etiam est signum dilectionis: quum quis libenter pro deo dat eleemosynam. de hoc Iohannes in epistola ait. Qui habuerit substantiam huius mundi, & uiderit fratrem suum necesse habere, & clauerit uiscera caritatis ab eo: quomodo manet in eo caritas dei? Dei enim amator, mercator est optimus, foenerator egregius: dat quod non potest retinere, ut recipiat, quod non potest amittere: dat modicum, ut recipiat centuplum: dat temporalem possessionem, ut recipiat hereditatem aeternam. Item quum quis pro deo libenter patitur. Poena etenim interrogat: si quietus quis ueraciter amat. Nullo namque modo onerosi sunt labores amantium: sed ipsos delectant, sicut uenantium, piscantium, aucupantium. In eo enim quod amatur, aut non laboratur, aut labor amatur. Similiter quum aliquis mandatis dei libenter obedit. Si quis diligit me (ait dominus) sermonem meum serua-bit. Et alibi. Si diligitis me: mandata mea seruate. Nihil enim arduum diligentibus. Facile enim omnia praecipra ueniunt in effectum: quando & gratia praetendit auxilium: & obedientia mollit imperium. Nec dura in necessitate seruitus, ubi diligitur, quod iubetur. Postremo & hoc est uerum signum amoris temporalium contemptus. Tanto denique magis quis frigescit a curis seculi, quanto surgit ardentius in amorem dei. In insuperabili loco stat animus, qui terrena despicit: inexpugnabilis est, quem multis machinis lacessitum fortuna non cocutit. Nullus est maior, quam qui aliena disposuit, suamq; distribuit, & fecit sibi pacem: nil timendo, nil concupiscendo.

Ioh. 8

I. Ioh. 3

Ioh. 14
ibidem.

Que sint illa, quae conferant operanti ea, ut à deo ametur. Cap. XII.

Sap. 7

Pro. 22

2. Cor. 9

Psal. 139

Vnt nanque multa, quae efficiunt, ut possidens ea à deo ametur (scilicet) sapientia: de qua dicitur, Sapientia infinitus est thesaurus hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae dei. Idem facit munditia: sicut scriptum est. Qui diligit cordis munditiam propter gratiam labiorum suorum: habebit amicum regem. Amabilem etiã reddit deo mansuetudo. Moses qui deo carissimus fuit: mansuetissimus erat super omnes homines, qui morabantur in terra. Illud idem operatur liberalitas. Hilarem datorem deus diligit: quia ipsius imitator est, qui ex liberalitate fecit, quicquid fecit. Carum quoque deo reddit humilitas. Propter hanc dicit uir secundum cor dei: Domine non est exaltatum cor meum. Tanto enim quisque fit amabilior deo, quanto propter eum fit uilior sibi: & tanto uilior deo, quanto preciosior sibi efficitur. Hoc etiam exercet contemptus temporalium. Nemo plane dignus deo, qui opes non contempserit. Temporalia amata inquinant: inquinata autem anima dei amore digna non est. Similiter & dilectio hoc operatur. Nemo enim se amari diffidat, qui iam amat libenter. Dei amor nostrum quem praeuenit, subsequitur. Nam quomodo redamare pigebit, quos amauit nondum amantes.

Que sit differentia inter amorem, dilectionem, & caritatem, & de ipsarum distinctionibus. Cap. XIII.

Differentia est talis inter amorem, dilectionem, & caritatem, licet large loquendo æquiuocum sortiantur nomen. Amor nanque proprie est naturae: & dicitur amor quasi animorum unio: quia acquiescat appetitum in re amata. Dilectio autem est amor proximi: & dicitur dilectio quasi duo ligans. Sociat enim amatum cum amante in amore: ut mutuo se diligant. Caritas est amor in deum. Hæc amicum determinat, & indicat omnibus cariorem. Vnde dicitur caritas quasi cara unitas: uel carum deo agens. Amor triplex est (scilicet) gratuitus, naturalis, & uitiosus. Amor gratuitus est laudabilis: quia habet principalem finem, bonum incommutabile: & uirtus est. Hic diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam quis diligit deum purissime non respiciens utilitatem suam: sed bonitatem amati: hoc modo plus diligit homo deum quam seipsum. Secundum uero concupiscentiam diligit quis deum: quia remunerationem in eo expectat. Amor naturalis nec laudabilis est, nec uituperabilis: & habet finem indigentiam uel utilitatem propriam. Iste similiter diuiditur in amicitiam & concupiscentiam. Secundum amicitiam diligimus hoc amore nos: & nostri perfectionem, & nostri conseruationem. Atque ea magis, quae magis sunt necessaria: ut caput, pro quo totum corpus exponimus. Hic communis est nobis & brutis. Secundum concupiscentiam uero diligimus deum: quia necessitati nostrae uel subuenit uel subuenitur: quia hoc amore non diligitur res propter se: sed propter usum eius: unde hoc amore plus se diligit homo naturaliter, quam deum. Amor uitiosus uituperabilis est, quia peccatum est: & habet finem uoluptatem: siue delectationem in creatura. Hic diuiditur in amicitiam: & concupiscentiam. Secundum amicitiam diligimus hoc amore delectationem creaturæ propter se quamuis in nobis habeatur. Secundum concupiscentiam uero diligimus hoc amore uoluptatem creaturæ propter nos. Item amor multipliciter diuiditur. Est etenim naturalis erga se: pius erga parentes: iucundus erga socios: iustus erga amicos: uolentus erga inimicos: sanctus erga deum. Circa dilectionem notandum, quod alia est dilectio affectus, & alia effectus: Dilectio affectus duplex est, quia alia est innocentiae, alia beneficentiae. Dilectione innocentiae tenemur diligere inimicos: quia non debemus eis optare malum, in quantum malum, sed in quantum eis expediens uel reipublicae. Affectus dilectionis beneficentiae est duplex (scilicet) principalis, & secundarius. Affectus principalis est uelle & optare inimicis bona spiritualia: sicut est gratia, & gloria: hoc modo tenemur diligere inimicos nostros. Affectus autem dilectionis secundarius est optare inimicis bona temporalia: hoc modo non tenemur semper diligere inimicos: quia non semper expedit eis habere bona temporalia. Eodem modo distinguendum est de dilectione effectus: qui est similiter innocentiae, & beneficentiae. Primo tenemur diligere omnes inimicos: quia non tenemur eis inferre mala: nisi ratione personae, uel reipublicae. Secundo modo distinguenda est dilectio beneficentiae: quia si est beneficium spirituale ad salutem necessariam

tunc

A tunc tenemur illud inimicis impendere: sicut orare pro eis, non quidem in speciali, sed in generali. Ita (scilicet) ut non excludamus eos ab orationibus communibus. Si uero est beneficium temporale: ad hoc non tenemur: nisi in casu necessitatis. Notandum tamen esse inimicum dupliciter: scilicet personae & ecclesiae. Igitur personae inimico benefacere perfectionis est: nisi in quantum illi uel alteri beneficium nocuum esset: quia in tali casu beneficium subtrahere utile est. Inimico ecclesiae beneficium subtrahere perfectius est: & melius nisi in quantum per beneficium speratur reconciliandus ecclesiae. De ipsa autem caritate hoc sentiendum est, quod sit recta uoluntas ab omnibus terrenis ac praesentibus prorsus auersa: iuncta deo inseparabiliter & unita: igne quodam sancti spiritus, à quo est, & ad quem refertur incensa: inquinamenti omnis extranea: corruptionis nescia: nullo uitio mutabilitatis obnoxia: super omnia quae carnaliter diliguntur excelsa: affectionum omnium potissima: diuinæ contemplationis auida, in omnibus semper inuicta. Summa actionum bonarum, salus morum, finis caelestium preceptorum, mors criminum, uirtus pugnantium, palma uictorum, sanctarum mentium arma, causa meritorum bonorum, praemium perfectorum: sine qua nullus deo placuit, cum qua nullus unquam peccare potuit: fructuosa in poenitentibus, læta in proficientibus, gloriosa in perseuerantibus, uictoriosa in martyribus, operosa omnino in omnibus fidelibus: ex qua, quicquid est boni operis, uiuit.

Quibus exercitationibus proficiat caritas: & quae sint perfecta caritatis signa & operationes. Cap. XIII.

Hic quae sequuntur, ostenditur, quomodo proficiat caritas, & quum perfecta fuerit: dicendum est qualis sit: ne homo horum ignarus decipiatur credens se perfectum esse. Desiderium nanque magnum proficiendi plurimum adiuuat hominem: ut ad caritatis perfectionem attingat. Magna enim pars profectus est uelle proficere, nollesque progredi est regredi. Nemo perfectus est, qui perfectior esse non appetit, & in eo perfectiorem se quisque probat: quod ad maiorem tendit perfectionem. Si nolumus redire, currendum est. Excitat quoque hoc, ut homo à creaturis inferioribus ad creatorem amorem suum recolligat. Quod his uerbis declarat sanctus Augustinus dicens. Ab uno tunc auersus in multis euanui. Exarsi enim aliquando fatiari inferius in adolescentia, & syluescere me sensi uarijs & umbrosis amoribus. Intendere doctriam multum proficere facit: sicut enim paruulus absque sumptione cibi crescendo non proficit, sic anima sine doctrina deficere potius quam proficere solet. Vnde dicitur Eccle. xxvii. Filia fatua in minoratione fiet. Et in Psal. Esurientes & siti-
entes anima eorum in ipsis defecit. Idem facit meditatio beneficiorum dei, proximi, & creaturarum. In meditatione mea (ait Psalmista) exardescet ignis. Est & aliud: quod uehementer excitat ad profectum caritatis (scilicet) tentatio. Electorum nanque desideria deprimuntur aduersitate, ut proficiant: sicut ignis flatu premitur, ut crescat: & unde quasi extingui creditur, inde roboratur: sic nimirum quum per tentationem humilitas in anima proficit: prospera est ipsa aduersitas: quae mentem & caritate accendit, & ab elatione custodit. His etenim incrementis quum ad perfectionem peruenerit anima, multitudinem pacis, claritatem luminis, & inexplibilem gustum, sensumque percipit caritatis: quae caritas ex quatuor insinuat sumptus perfectionem: uidelicet, ex sua rectitudine. Perfectus namque dei amor est rectus, efficiens & afficiens animam deum propter seipsum diligere: & non propter temporalia. Perfecti enim ad hoc utuntur mundo, ut perfruantur deo: imperfecti uero e contrario: ut perfruantur hoc mundo uti uolunt deo. Ex sua strenuitate. Non enim solum rectus est perfectus amor sed etiã strenuus. Nihil certe est, quod effrenato captus amore pauet. Plurimi est terroris hostibus perfectus amor, mentisque strenuitas, & nihil damnabilius est in homine perfecto & Christi milite, quam formido: per quam perfectio uirtutum destituitur, nutritur pusillanimitas, obrepit inertia, & ad immunditiam actus animus occupatur. Ibant Apostoli milites strenuissimi, gaudentes à conspectu concilij, loquentes cum fiducia uerbum dei: & nulla infidelium formidantes tormenta. Ex sui multitudine desiderij. Est enim perfectus amor desiderijs plenus. Anima nanque amans perfecte fertur uotis, desiderijs trahitur, ignorat siquidem iudicium: multoties ratione caret: nescit modum: nec aliud: quam quem diligit, cogitare potest: non accipit de impossibilitate solatium: nec ex difficultate remedium: nec consideratione temperat

tatur

ratur: nec pudore frenatur, nec rationi subijcit. Magna plane est uolētia caritatis ipsum dei affectum attingens: & uelut sagitta iecur perfecte se possidentis penetrans & transfigens: quod senserat qui aiebat. Vulnerasti cor meum &c. Et ex sui communicatione. Quanto enim quis magis attigerit ad perfectionem caritatis: tanto magis per compassionem proximi p salute se deserit. Nam qui amare proximum negligit: profecto diligere deum nescit: & tunc plenius in dei dilectione proficimus: non in eius dilectionis gremio: proximi prius caritate latamur. Amor dei amorem proximi generat: & amorem proximi calefacit amor dei. Tunc enim ad summam perfectionem caritas mirabiliter surgit: quum ad ima proximorum se misericorditer attrahit: & quo benignius descendit ad ima, eo perfectius recurrit ad summa. Quod paucis uerbis notificat dominus dicens. *Maiores* hac dilectionem nemo habet: ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Alio quoque in loco quum quidam a domino peteret, quod esset magnum mandatū in lege: respondit. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo &c. Secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum: confirmansq; sententiā ait. In his duobus mandatis tota lex pēdet, & prophetæ. Quibus uerbis perfectio colligitur caritatis, quæ comprehendit in se omnem legis & prophetarum perfectionem. Quoniam uero in præcedentibus capitulis de dei dilectione compendiose tractatū est: nunc succincte pauca de proximi dilectione ponentur: ut luculenter eluceat huius perfectio uirtutis: deturq; omnibus forma ascendendi ad perfectionem: & tunc demū ponetur huic tractatui de caritate finis: quæ est finis, & præsentium perfectio.

Quibus exemplis atq; documentis incitetur homo ad proximum diligendum.

Cap. XV.

Multis rationibus & exemplis proximum amare incitatur: uidelicet propter utilitatem huius præcepti & leuitatē: de quo dominus. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. O nimiam dei clementiam: o ineffabilem dei benignitatem: præmiū nobis pollicetur: si nos mutuo diligamus: & ea nobis præstemus inuicem, quibus inuicē indigemus.

Et nos superbo & ingrato animo ei renitimur, cuius imperium beneficium est: & ab omnibus potest impleri: a paupere & a diuite, ab infirmo & a sano. Non est necesse oues aut boues emere, aut ultra mare nauigare, ut hoc impleatur præceptum: de quo in Deuteronomio dicitur: Mandatum quod ego præcipio tibi hodie: non supra te est, neq; procul positū est: sed iuxta te est in ore tuo: & in corde tuo: ut facias illud. Incitat quoq; ad amandū proximum fraternitas naturalis: quæ est inter oēs homines. Si putamus non esse proximos, nisi qui de eisdem parentibus nascuntur: Adam & Euam intendamus: & omnes fratres sumus. Propterea deus uoluit unicum hominem primo formare: ex quo oēs procederent: ut tanquam fratres omnes se amarent. Non sic legitur factum esse in angelis uel in brutis: unde dilectio est debitum naturale, quo unus homo obligatus est alteri: a quo debito nullus absoluitur. Sola hæc dilectio est: quæ etiam reddita semper retinet debitorem. Accendit etiam ad amandū proximum spiritualis fraternitas. Omnes quidem fratres secundum quod homines sumus, quanto magis secundum quod Christiani. *H*ic: Ad id quod Christiani sumus: unus pater est deus: una mater ecclesia. Hæc fraternitas tanto est melior fraternitate naturali, quanto meliorem patrem habet deum: de quo dominus. Et patrē nolite uobis uocare super terrā: unus est em̄ pater uester, qui in cælis est. Nā hæc est uera, indirupta & spiritualis fraternitas, quæ gemina amicorum perfectiōe ac uirtute cocrescit: cuius scædus nec desideriorū uarietas: nec cōtētiosa diuidere potest contrarietas uoluntatum. Si autem amandi sunt naturaliter fratres qui diuidendo hæreditatem portionem uniuscuiusq; minorem faciunt: quantum amandi sunt, qui portionem augment? Quanto enim plures erunt electi: tanto amplius gaudebunt. Plus etenim gaudebit unus electorum de gloria anime alterius, quam de gloria proprii corporis. *A*mor quoq; quem dominus Iesus habet ad homines, ad amandū proximum nos hortatur: de quo dicitur. Qui dilexit nos: & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Noli o homo tantum uilipēdere amorem: tuumq; contemnere fratrem. Propterea dominus Iesus dominationi mortis se tradidit: ut ipsum a iugo diabolicæ dominationis erueret: suscepit mortis seruitutem: ut illi tribueret uitæ æternæ libertatem. Non ergo despicendus

Aciendus est, quē tam carum dominus habuit. Sollicitudo quoq; angelicæ custodiæ nos prouocat ad amandū proximum. De ipsa Dominus dixit. Videte, ne contemnatis unum de pusillis istis: dico autem uobis, quia angeli eorum in cæ. s. v. f. patris mei, &c. Ad est enim unicuiq; nostrum etiam minimo angelus bonus. Angelus domini: qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis: & miserationibus exposcendis quotidie uideat faciē patris, qui in cælis est. Non ergo est ab homine despiciendus homo, qui a deo angelo carus est. Dulcedo quoq; fraternæ dilectionis: quæ pacem in cor maximum diligentis diffundit, fortiter prouehit ad proximum diligendum. In tribus (ait Ecclesiast. x x v.) bene placitum est spiritui meo: quæ sunt probata coram deo & hominibus: concordia fratrum, amor proximorum, & uir & mulier bene sibi consentientes. Tale namq; est bonum pacis: quod ex fraterna oritur caritate, ut in rebus creatis nihil gratiosius soleat audiri: nihil delectabilius concupisci: & nihil utilius possideri. Spiritus enim humanus nunquam uiuificat membra: nisi fuerint unita: sic Spiritus sanctus nunquam uiuificat ecclesiæ membra: nisi fuerint in pace fraternæ dilectionis unita. Hoc etiam prouocat ad proximum diligendum: quia omnes sumus membra unius corporis. De hoc Apostolus. Multi unum corpus sumus in Christo. Singuli autem alter alterius membra. Emolumēta præterea, quæ ex mutua dilectione proueniunt: plurimum accendunt cor ad amandū proximum, quæ sunt quinq;. Primum est uictoria, quæ ex ipsa oritur. De hac dicit Eccle. i i i i. Melius est duo esse simul quam unum: habent enim emolumentum societatis sue. Si quis præualuerit contra unum: duo resistunt illi. Omnis namq; pugna unanimiter aggressa parit uictoriam. Secundum est bonorum abundantia. Quod enim deest homini in se, habet in amico. Fraterna autem dilectio & amicitia adiutrix a natura data est: non uitiorum comes: ut quoniā solitaria non potest uirtus ad bonorum abundantiam peruenire: coniuncta alteri perueniat. Plurimam in se cōtinet hæc bonorū abundantiam: nullo enim loco excluditur, nunquam intempestiua, nunquam molesta est. Nam & secundas res splendidiore facit: & aduersas patiens, cōmunicansq; leuiore. Tertium est impetratio eius, quod in oratiōe petitur: unde dominus, Si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcūq; petierint, fiet illis a patre meo, qui in cælis est. Quartum est mutua exhortatio. De hoc Eccle. i i i i. Vnus enim quomodo calefiat? Non equidem potest quisquam bene degere, qui se tantum diligit, qui se tantum intuetur. Alteri uiuas oportet, si uis tibi uiuere. Hæc societas diligenter & sancte obseruata, quæ nos homines hominibus miscet, mutuam parit exhortationem, & indicat aliquid esse, commune ius generis humani. Quintum est consolatio, quæ ex ipsa trahitur. Sicut enim unguento & uarijs odoribus delectatur caro, ita bonis amici consilijs, & fraterna dilectione anima dulcoratur. Quoniam uero res humanæ fragiles sunt, & caducæ, semper acquirēdi sunt quos diligamus: & a quibus diligamur. Caritate enim beneuolentiaq; sublata omnis est e uita sublata iucunditas.

Quæ sint illa, quæ reddunt hominem amabilem proximo suo.

Cap. XVI.

Damnis appetendum sit ab unoquoq; & amare & amari, magis tamen desiderandum est amare, quam amari. Beatius utiq; est dare, quam accipere. Qui enim amari non amare desiderant, ij ignem esse uolunt in domo proximi sui: & in domo propriæ conscientie frigore perire cupiunt. Quoniam uero laudabiliter amari debet concupiscere quilibet, nunc dicitur, quæ sint, quæ reddant hominem proximo suo amabilem. Et primò modestia in sermone. Vir etenim sapiens in uerbis amabilem se facit: gratiæ autem fatuorum effundentur. Principium amicitie est bene loqui: & grande exordium inimicitiarum est maledicere, & contumeliose iniuriari. Obiurgat amicus amicum non iactantiæ studio, sed affectu caritatis, nec admonitio aspera sit, sed dulcis: non sit cōtumeliosa, sed pietate plena. Amabilem quoq; reddit uirtus. Est enim insitum bonis, ut unusquisq; uirtutes suas in alijs amet. Econtrariō, Oderunt hi lairem tristes, tristēq; iocosi. Nihil quippe est uirtute amabilius, nihil quod magis alluciat ad diligendum. Tanta est uis probitatis, ut eam uel in eis quos nunquam uidimus: uel quod maius est, in hoste diligamus. Dissimilitudo uero morum, distantia uitæ, & ingenio contraria dissoluunt amicitiam. Plurimum etiam amabilem facit māuetudo. De hac Ecclesiast. i i i. dicitur. Filii in mansuetudine opera tua perfice: & super gloriam hominum.

Laur. Iustin.

e minimum

minum diligere. Qui enim mansuetus est in omnibus motibus suis, nihil facit quod cuiusquam offendant affectum, sed quod suam deceat sanctitatem. Mansuetudo enim est suauitas malo cedens, subesse sciens, superiori non resistens, & bonis consentiens. Pia querit, honorat sancta, non reprehendit, non resistit, propter quod suum dilectum exhibet possessorem. Ad idem valent obsequia & beneficia: unde Apostolus, Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius, id est, cor eius accendes ad te amandum. Quem etenim delectat amari, ab amore rerum mutabilium liber esse appetat, eaque libenter eroget. Ex largitione namque hac multorum acquirit affectum, & ardentium criminum globos benevolentiae suae fonte refrigerat: ac etiam in riuo largitatis obruit inedia proximorum. Postremo ualde amabilem reddit amor. Nulla enim maior est ad amorem inuitatio, quam praeuenire amando. Nimirum durus est animus, qui dilectionem si nolebat impendere, nolit rependere. Si uero quæris quomodo amicos plurimos facturum tibi sis: ego demonstrabo amatorium sine medicamento, sine herba, sine ueneficij carmine: Si uis amari, ama: & ut ameris, amabilis esto.

Quomodo & quibus exemplis proximum amare debeamus. Cap. VII.

Quomodo proximum amare debeamus, tripliciter docemur a scriptura. Dominus namque Iesus exemplo suo recto praeberet nobis exemplum, quomodo proximum amemus, dicens, Hoc est praeceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Amor enim ipsius, quo nos dilexit, gratuitus fuit. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Si autem deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere gratis. Ideo dominus, Si diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne hoc & Ethnici faciunt? Fuit etiam Christi amor rectus, uidelicet, non propter eius, sed propter nostram utilitatem. Sic & nos debemus diligere. Amicus enim qui utilitatis causa assumptus est: tandiu placebit, quandiu utilis fuerit. Sed non sunt fideles & recti in amicitia: quos munus, aut priuata utilitas copulat. Dilectio enim quae munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Et qui prosperitatibus alicuius inducti eius amicitiam secuti sunt: non fortunam secuti perseuerant in prosperis: si uero delapsa fuerit, subtrahuntur omnes. Cum enim recesserit ea res quae fuit amicitiae causa, nihil superest, quare possint in amicitia teneri. Quos enim felicitas fecit amicos, infortunium inimicos faciet. Amauit etiam nos Christus amore discreto. Amor discretus talis esse debet, quod personas amet, & uitia persequatur. Christus enim propter nos in carne de uirgine natus, & conuersatus: contagio culpae inquinatus non est: & tamen ultione culpae depressus est. Commissa propria non habuit, & tamen poenam carnalium ex caritate sine culpa suscepit. Aequè & nos ita proximos diligamus, ut ipsorum facinora sollicitè odiamus. Nulla est, o homo, peccati excusatio, si amici causa peccaueris. Nam cum conciliatrix amicitiae uirtutis opinio fuerit, difficile est amicitiam manere, si uirtute defeceris. Haec enim lex in fraterna caritate sancitur, ut nec rogemus res turpes, nec rogati faciamus. Fuit similiter amor Christi uehemens. In hoc ipsius caritatem cognouimus uehementem: quoniam ipse pro nobis animam suam posuit. Cuius imitatione & nos pro fratribus debemus animam ponere. Vehemens namque dilectio fratris remedia fert aduersis: eius compatitur incommodis: haec amici onera, quasi iniuncta humero portat, nec patientius propria iniuriam sustinet, quam amici. Amor quoque Christi fuit fructuosus, ut apparet in donis nobis ab ipso & per ipsum collatis. Sed & nos amemus fratres. De hoc dicitur I. Iohannis III. Filioli diligamus non uerbo, nec lingua, sed opere & ueritate. Sunt etiam uerba utilia caritati. Propterea dilectio nostra erga fratrem semper exhibenda est ueneratione sermonis, & ministerio largitatis. Haec dilectio fraterna & fructuosa est, quae fratrem ueneratur deuotum, corripit dissolutum: quae praesenti obsequitur, absentem non rodit, sano applaudit, infirmum non deserit, pacatum non prouocat, iratum ut maiorem metuit. Fuit etiam domini Iesu amor perseverans: de quo dicitur. Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Sic & nos perseveranter proximum amare debemus: non autem non diligunt perseveranter, qui diligunt felicitatem non hominem. Nam cum quis in prosperitate positus diligitur, incertum ualde est, utrum prosperitas an persona ametur. Amissio felicitatis uim inter-

Io. 15
I. Ioh. 2

Ibid. 4
Matt. 5

Io. 13

rogat amoris. Et qui ex aduersitate proximum despicit, aperte conuincit, & hunc non amauit. Non agnoscitur in bonis amicus. Aspera enim fortuna certos sodalium uultus ambiguosque discernit. Verus enim amator usque ad mortem perseuerabit: nec tædio affectus, nec labore fatigatus. Imitabitur dominum suum, qui pro suis certauit in stadio caritatis: pro quibus etiam morti dignatus est gaudenter. Secundo modo docemur in scriptura proximum tanquam nos ipsos diligere: iuxta illud domini mandatum: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quod dupliciter potest intelligi. Primo ut illum diligas ad gratiam, & gloriam in futuro: uel in quem te ipsum diligis, id est in deum, illum diligas. Quisquis enim recte diligit proximum, hoc cum illo debet agere: ut etiam ipse toto corde & tota anima diligat deum. Alio modo intelligitur, ut hoc facias proximo, quod tibi uis fieri: quod autem tibi non uis fieri, ei non facias. Duo namque sunt erga proximi dilectione seruanda, ut beneficij impensione foueatur, & nulla malitia laedatur. Notandum autem est, quod nequaquam proximum recte potest diligit, qui prius deum ueraciter non diligit. Amore enim dei firmata debet esse dilectio proximi. Nemo quippe potest fideliter amicus hominis esse, nisi prius ipse sit ueritatis. Ideo inter quos non est diuinarum rerum consensus, nec humanarum plena esse poterit. Necessè enim est, ut aliter quam oportet, humana existimet, qui diuina contemnit. Nec hominem recte diligit nouit: quisquis eum recte non diligit, qui hominem fecit. Illud etiam sciendum est, quod qui se non nouit diligit, utique nec proximum. Valdeque timendum est, ne ipsum decipiat, sicut & se. Si te interrogat ait quis, utrum diligas te, respondes quod diligis. Quis enim se odit? Audi Psal. Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Quomodo uolebas tibi committi proximum, ut diligeres eum tanquam te, o homo, qui perdis te? Si enim tu ipse te diligis, ut perdas te: sic profecto perditurus es eum, quem diligis sicut te. Nolo autem, ut hoc modo quæquam diligas, uel solus peris, aut corrige dilectione: aut respice tuam caritatem. Solerter & hoc quoque in hac dominica præceptione considerandum est: quod non dixit, Diligas proximum tuum plus quam teipsum, sed sicut teipsum. Videtur enim plus quam seipsum proximum uelle diligit: qui curationi propriae non sufficiens, curam aliorum cupit assumere. Quare tu homo, quisquis talis es: cui firma satis propria salus nondum est, cui caritas adhuc aut nulla est, aut adeo tenera, atque arundinea, quod omni statui cedat, omni credat spiritui, omni circumferatur doctrinae uento, cui tanta est caritas, ut ultra mandatum quidem diligas proximum plus quam teipsum: & rursus tantilla, ut contra mandatum fauore liquecat, pauore deficiat, perturbetur tristitia, auaritia trahatur, pertrahatur ambitio, ne suspicionibus inquietetur, conuictis exagitetur, curis euisceretur, honoribus tumeat, liuore tabescat. Tu inquam in proprijs teipsum sentiens minus idoneum ad correctionem, qua nunc dementia, quaeso, aliena curare, aut ambis, aut acquiescis? Audi quid de hac tanta & tam uigili caritate dicat scriptura. Noli, inquit, esse nimium iustus. Et dominus. Quid prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animae uero suae detrimentum patiatur? Sufficit qui eiusmodi est, si proximum sicut seipsum diligat, ne timore se conterat, ne proximum iuuando se deserat, ne alios erigens cadat. Tertio modo docemur in scriptura proximum sicut nos ipsos diligere exemplo amoris membrorum corporis humani. Primo in hoc, quod unum membrum non inuidet alij membro: licet non habeat idem officium. Non omnia namque eundem actum habent membra: nec tamē sibi inuicem inuidet: sic nec debet aliquis inuidere proximo suo habenti gratiam, quam ipse non habet. Inuidia diabolicum uicium est: & habet matrem suam, scilicet superbiam. Suffoca matrem, & non erit filia. In hoc etiam docemur, quod unum membrum non sibi appropriat aliquod officium, sed omnibus illud comunicat gratis: sic & nos. Nam multi unum corpus sumus in Christo: singuli autem alter alterius membra. Similiter cum unum membrum ab alio laeditur, non se uindicat: sic debet esse inter fideles, sicut scriptum est, Nulli malum pro malo reddentes. Item sicut membra infirmiora abundantius honorantur: sic & nos non debemus despiciere eos, qui infirmi uidentur: prout dicitur, honore inuicem peruenientes. Non enim est fraternus amor, nisi se mutuis praeueniat obsequijs. Instruimur quoque in hoc, quod si liquid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, siue si gloriatur unum membrum, congaudent caetera membra. Sic fideles debent gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Datur in super exemplum istud, quia unum membrum reputat sibi fieri, quod sit alteri, siue bonum, siue malum: sic nos quod alijs irrogatur, nobis agi

Deut. 6

Matt. 7

Psal. 10

Deut. 6

Eccle. 7

Rom. 12

Ibid.

I. Cor. 6

Rom. 12

I. Cor. 6

Mat. 23 existimare debemus. Vnde ipse dominus Iesus Ecclesiae caput dicit: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Alio quoque modo docemur: quia sicut unum membrum laesioni se exponit pro alio: sic & nos agere debemus imitantes dominum Iesum, qui passioni se exposuit: ictum quem genus humanum meruerat, super se suscipiens. Eodem modo prouocamur, quum uideamus quod cibum, quem os recipit, alijs membris communicat: ita & fideles facere debent: unde Apostolus ait, Siue exhortamur pro uestra exhortatione & salute, siue consolamur pro uestra consolatione & salute. Isto similiter exemplo accedimur: quia uideamus unum membrum timere ab alijs separari: sic nihil debet tantum formidare Christianus, quam separari a Christi corpore: ex quibus patet modus dilectionis, quam erga proximum habere debemus. Magna etenim uirtus proficiendi in deum est haec caritas mutua, quae data est diuitibus pro gloria, pauperibus pro celsu, exulibus pro patria, imbecilibus pro uirtute, infirmis pro medicina, pro uita mortuis. Est enim eius suauissimus fomes, affectuosa sinceritas, & mutua obsequia, rerum honestarum crebra collatio, paritas uoluntatum, iugis & inuiolabilis fides. Vera namque dilectio tantum inter bonos oriri solet: inter meliores proficere, inter optimos uero ad perfectionem duci. Cuius perfectionem aperuit dominus, dicens: Maiorem caritatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Haec est uictoria, hic terminus caritatis sanctae, quae in fructibus ligni uitae quartum sortitur gradum: & est brauium consumatae iustitiae, & perfectionis praesidentium, qui non debent formidare pro grege animam ponere. Ad quam perfectionem uere inconcusseque tunc perueniunt, quum prius per continentiae uirtutem omnibus se abdicauerunt uoluptatibus: ne honoribus uel libertate irretiti, non quae domini sunt, sed quae sua sunt quaerant, & efficiantur in sui contumeliam etiam subditis inferiores: qui debent eos, sicut dignitate, ita & uirtutibus praecellere: & quoniam haec sola uirtus eis non sufficit ad perfectionem: adhibenda est huic prudentiae uirtus, quae ordinatim subditorum omnium disponens studia ad Dei gloriam, eorumque profectum, & ipse praesidens Deo gratissimus efficiatur: iuxta illud: Si separaueris preciosum a uili, ut os meum eris, hominibusque commendabilis, sicut scriptum est. Gloria patris est filius sapiens. Cui tamen prudentiae iungenda est iustitia, quae constanter tribuat unicuique quod suum est: ne inordinata dissoluatur affectione, aut ultra metas iustitiae, ne abstrahatur furor: quod dimicandi genus preciosissimum est. Fiat autem totum hoc non elatione humanae aestimationis, uel delectatione uirtutis, sed caritate, sed amore Dei, sed desiderio ipsi placendi. Et siue intus per dilectionem Dei ardeat, siue in proximorum se commodis occupet foris: omnem suae intentionis affectionisque conatum dirigat ad gloriam Dei, & proximi salutem. In quibus duobus consummatur, tantoque perfectior erit, quanto pro gloria creatoris fuerit inflammatus amplius: & de proximorum salute extiterit sitibundus. Beati & perfecti, qui hanc caritatis iustitiam esuriunt in hac uita: quoniam saturabuntur, quum deducti fuerint in caelestem Hierusalem post hanc peregrinationem: ubi laudabunt Deum in secula seculorum.

DE VIRTUTE PATIENTIAE, ET PRIMO QVARE

haec uirtus sit homini necessaria: & de ipsius diffinitionibus: quae uirtus in ordine ligni uitae fructuum, quantum habet locum. Cap. I

Psal. 65

Iransiimus per ignem & aquam: & eduxisti nos in refrigerium. Hanc sententiam omnibus proferre conuenit, qui post sudores certaminumque tentationum, meruerunt suorum praemia, id est quietem, internae pacis possidere laborum. Non enim dantur praemia absque exercitio: neque bonum spiritualis delectationis, sine fatigatione impugnationum. Vnde de necesse est, ut se praeparet ad certamen: quisquis pacis suauitatem degustare desiderat. Magnum etenim pacis est bonum. Est namque pax securitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, uinculum amoris, consortium caritatis. Haec simulationes tollit, bella compescit, iras comprimit, superbos calcit, humiles amat, discordes sedat, inimicos concordat, cunctis est placida: nescit extolli, nescit inflari: hanc qui accipit, teneat: qui perdidit, exquirat: quoniam qui in ea non erit, a Deo alienus efficietur. Nec ad hereditatem domini poterit peruenire: qui bonum pacis non studuerit possidere.

A sidere. Ad pacem hanc per patientiam peruenitur: tantoque magis pace fruetur homo, quanto erit patientior. Finis patientiae pax est. Prius enim collocandum est fundamentum patientiae, ut securius postea fabricetur altitudo pacis. In hoc namque fundamento edificando fortitudine opus est, non corporis, sed animi. Peregrinanti etenim homini in hac ualle miseriae, multa occurrunt aduersa: aliqua ex innata infirmitate, aliqua ex inlicita consuetudine, quaedam ex iustitia diuina, nonnulla uero ex malorum hominum malignitate. Sunt & alia grauiora certamina, quibus fatigatur homo continue ex diabolica suggestione & operatione: quae tanto plus affligunt, quanto occultius spiritum premunt. Ex quibus quaedam sunt aspera, quia proueniunt ex insueto labore in principio uirtuosae conuersationis. Per hos enim labores, argumenta componit tentationum calidus inimicus, aliqua sunt uana, quae de spiritualibus prosperitatibus oriuntur: ipso nihilominus hoste instigante, quaedam sunt dubia, quando homo ambigit, quid certum de aliqua re tenere debeat, ex quo segnior ad bonum efficitur, & pronior ad malum: quia

B utriusque ignorat ueritatem. Hac enim decipula irretiuit primum hominem, illuditque ipsius posteritatem. Sunt nonnulla fraudulenta, uidelicet quando ipse Satanas transfiguratur se in angelum lucis sub specie uirtutum inducens ad uitium. Suadet enim honestatem, ut inducat superbiam: hortatur ad iustitiam, ut trahat ad crudelitatem, & huiusmodi. Contra quas machinationes quis poterit sine patientia dimicare? Aequalis periculi est accedere sine armis ad bellum, & absque patientia ad spirituales subiectionis, obedientiaeque properare conflictum. Ille corpus, iste tempus, animamque amittit. Et quoniam omnibus necessaria est patientia, per amplius tamen ipsi, qui in stadio obedientiae militare decreuerunt: ipsis namque & crebrior pugna inest, & uiolentior. Habet enim intus impetum uoluntatis propriae, ignemque concupiscentiarum & phantasmatum: foris uero impropria praesidentis, diuersos mores, aspera uerba, exercitiaque non pauca, fratrum etiam contradictiones more inundantium aquarum impingentes sui habitationem: contra quae procedere debet miles Christi munitus uirtute patientiae, ne uerecunde succumbat. Est enim

C patientiae uirtus contumeliarum & omnis aduersitatis impetus aequanimiter portans: uel est aliena mala aequanimiter perpeti, & contra eum qui irrogat, nullo animi dolore moueri. Aut patientia est honestatis aut utilitatis causa, rerum arduarum & terribilium uoluntaria & diuturna perpassio. Ex quibus patet, quod patientiae actus est recipere passionem: ita quod animus nec succumbat, neque uindictam appetat inferentis. Quod totum debet non ignorare progrediens ad certamen subiectionis. Quae enim feriunt praemeditata aduersa, minus laedunt: si tamen illis patientia opponatur, quae quanto perfectior est, tanto Dei homo redditur securior, & ad perfectionem capessendam habilior & iucundior, de qua in ipso pugnae primordio se munit, si in breui ad triumphum peruenire desiderat, iuxta sententiam Pauli dicentis: Per patientiam spem habeamus, & curamus ad propositum nobis certamen.

De excellentia & effectibus patientiae.

Cap. II.

D

Sicut aquam denegare sitienti crudele est, ita & huius uirtutis patientiae praecordia silentio tegere malum est: quia in illo subtrahitur alimentum corpori & in hoc uia clauditur, qua spiritus ad caelum deducitur. Ideo omnibus dicendum est, quod cunctis profuturum est. Per patientiam namque homo uincit persecutores, ipsos diligendo. Nam patientiae uirtus est coram hominibus persecutores tolerare: sed coram Deo est ipsos diligere, quia hoc solum Deus patientiae sacrificium accipit, quod ante oculos eius in altari boni operis per dilectionem persecutorum homo incendit. Tunc enim est quisque uere patiens, quando ipsum amat, quem persecutorem patitur. Nam tolerasse & odisse non est uirtus patientiae, sed uelamen furoris. Vincit etiam daemones. Vnde beatus Iob, quot uoces patientiae in laudem Dei percussus reddidit, quasi tot in aduersarii pectus iacula intorsit, & acriora ualde, quam sustinuit, infligit. Vincit quoque seipsum, quod genus uincendi rarissimum & nobilissimum est. Melior est (inquit scriptura) uir patiens uiro forti, & qui dominatur anime suae, expugnatore urbium. Innumerabiles sunt, qui populos, qui urbes in potestate habuerunt, paucissimi qui se. In primo congressu patientia triumphat, in hoc quod familiaris ei efficitur inimicus. In secundo similiter: quia contemnendo insidias diaboli,

Laur. iust.

e 3

ex ipsis

Pro. 16.

ex ipsiſ fit prōptior. In tertio uerò nō minus triumphat. Qui enim perfectè ſe uincit, ad omnia fortis erit. Per hanc quoq; glorioſi efficiuntur patientes. Ipſorū em̄ ſtrenuitas cōprobatur. Vir etenim Dei nō debet moleſtè ferre, quoties in certamine paſſionum fortitudo mentis illius exercetur, ſicut uirum fortem nō decet indignari: quoties bellicus increpauerit tumultus. Illud enim eſt magnificū & ſtrenuū, ſi ſubiectus quis cōtumelijs iudicia Dei laudet, ſi uexatus a gritudine iudicia Dei deprecet, ſi inopia depreſſus niſi minus iuſtitiā Dei laudet. Aſſimilatur etiā Chriſto patients, quod eſt glorioſiſſimū. Sicut em̄ glorioſum eſt militi deferre arma regis, ſic eſt & Chriſtiano portare ſtigmata Chriſti. Quāta eſt gloria ſponſæ, aſſimilari ſpōſo: Nihil glorioſius reputat, q̄ Chriſti portare opprobrium. Ipſa edificat coronā æternā. Patiēti em̄ ſeruiunt æſtas & hyems, & omnia aduerſa mūdi, ſterilitas agrorū implet eius horrea: fures & latrones, & omnia hominibus cōtraria mūdi ſeruiūt ei. Ignis domos aliorū exurens ædificat patienti domū in cæliſ. Tāto etenim ſpes in Deū ualidior ſurgit, quāto quis pro illo grauiora pertulerit: quia nequaquam hic retributionis gaudium de æternitate colligitur: quod nō prius pia tribulatione ſeminatur. Patientia hominem dicit. Patients ſapienter agit, ut debita ſua ſoluat. Nihil enim de ſuo in ſoluendo expēdit: ſed facit ut hoſtes ſui pro ſe ſoluant. Illas nanq; ab eis iniurias ſuſtinēs dicitur abunde. Et tunc bene irrogata conuitia tolerat, cum in ſecreto mentis: quanta ſit ipſorum remuneratio, intuetur. Leue quippe uidetur, quod iniuria percutitur, cum in arcano pectoris conſpicit, quod peius eſt quod meruit. Sicq; fit, ut cōtumelijs magis gratia, quā ira debeatur: cum earū interuentu Deo iudice & pœna grauior declinari poſſe conſidatur: & ingentes theſauri in cōſcientia per patientiam reconſidantur. Eſt enim patientia uelut aurum, quod in igne tribulationis depuratur. Sicut enim ſub uno igne aurum rutilat, palea ſumat: ita una eademq; tribulatio irruens bonos probat, purificat, & elucida: malos autem damnat, ualſtat & exterminat. Et unde in eadem afflictione mali Deum deteſtantur & blaſphemāt: inde boni purgātur, & Deum laudāt. Nihil etiā ſic iram Dei & proximi mitiga, ſicut hæc. Intelligat homo medicū eſſe Deū, & tribulationem medicamentum eſſe ad ſalutem, non ad pœnā. Sub medicamento poſitum urens, ſecans, & alligans clamantem non audit medicus ad uoluntatem, ſed audit ad ſalutem. Proinde uapulem ſanē, ut malè operans, ſi mihi flagella in meritum cōputantur. Miſerebitur Deus flagellato: qui in me non inuenit, quod remuneret. Iſta hominem martyrē facit. Sine ferro & flamma martyres eſſe poſſumus, ſi patientiā ueraciter in mente ſeruamus. Nam ſignis & miraculis maiorē eſſe patientiam nō dubitemus. Nō mediocriſ animi eſt patientia, quæ inſuperabilē facit hominem: uirtutum omnium ornamenta defendit, iuſtitiā cuſtodit, & inexpugnabili prælio aduerſus omnia uitia decertat. In uicta ad labores, fortis ad pericula: ita ut nec ipſam timeat mortem. Omnia uincit aduerſa non colluctando, ſed ſufferendo: nō murmurādo, ſed gratias agendo. Ipſa eſt quæ ſecem totius uoluptatis abſtergit: ipſa eſt quæ limpidiſſimas animas Deo reddit. Eſt etiā efficax ad promerendū cælorum regnum. Donis nanq; ſuis Deus flagella permittet, ut omne quod nos in hoc ſeculo delectabat, amareſcat: & illud incēdium ſurgat in animo: quod nos ſemper ad cæleſte deſiderium inquietet, & excitet: atq; ut ita dicam, delectabiliter mordeat, ſuauiſſe cruciet, & humiliter cōtristet. Exhibeamus ergo nos ſicut Dei miniſtros in multa patientia diffundentes odorem ipſius circunquaq; aduerſa tolerando. Sicut enim aromata odorem ſuum, quum incenduntur, expandunt: ita & in nobis omne quod uirtutibus redolet: in tribulatione per patientiam innotefcat.

Quantæ ſint utilitatis tribulationes: quæ ſunt uia ad adipiſcendam patientiam.

Cap. III.

Quemadmodum in corporibus reparat ſanitatē medicina: ita in animabus patientiam tribulatio generat. Quare nunc conſequenter, quantæ ſint utilitatis ipſæ tribulationes, diſſerendū eſt. Nam primò tribulatio illuminat. Unde dicitur Treñ. III. Ego uir uidens paupertatem meam in uirgā indignationis eius. Oculos em̄ quos culpa claudit, pœna aperit: quod in Tobia illuminatione figuratū eſt. Poſito nanq; ſuper oculos eius felle uidit lumē. Ipſa emollit cor. Nam ſicut cera igni appoſita emollitur: & ueterem imaginem deponēs, nouā recipit: ita corda ad ignem tribulationis appoſita emolliunt, deponūt priſtina uitia, & ſe reformāt in nouum hominē. Et quoniā difficile eſt cor malitia induratū ad formā diſciplinæ, & ſpeciē honeſtatis in-

curuare:

A curuare: ſic ei neceſſariū eſt, ut tribulationibus reformet, ſicut expedit, ut dura materia: cū facile ad formā nō ſlectit, ei acrioris flāmæ incendiū, & mallei grauioris tunſio adhibeat. Hæc hominē roborat. Sanctoꝝ em̄ mētes æternitatis præmia præſtolantes, uires in aduerſitatibus ſumūt: quia creſcēte pugna glorioſiorem ſibi nō ambigunt imminere uictoriam. Nā dum eorū deſideria premūtur aduerſitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, ut creſcat: & unde qualiſ extingui credit, inde roboratur. Ipſa uincula amoris dirūpit: quibus aliquis ligatus eſt mūdo. Dirupit, ait David, uincula mea. Electis enim ſuis ad ſe pergētibus dominus huius mūdi iter aſperū facit: ne dum quiſq; uitæ præſentis requie, quali uig amœnitate paſcit: magis eum diu pergere, q̄ citius peruenire delectet, & dū oblectat in uia, obliuiſcat eorū, quæ ſunt in patria. Ipſe etenim mūdos dum tot amaritudinibus cruciat, dum calamitates ingeminat: quid aliud niſi ut nō ametur, clamat: Si militer etiā tribulatio hominem probat: unde ſcriptura dicit, Vaſa figuli fornax probat, & homines iuſtos tentatio tribulationis. Ideo nemo uires ſuas in pace cognōſcit. Si bella deſint, uirtutum experimenta nō proderunt. Improuidus nempe eſt, qui ſe fortem in pace gloriatur. Nullus enim quantum profecit, niſi inter aduerſa cognōſcit. Idcirco aduerſitas, quæ bonis uiris adiicit, probatio uirtutis eſt, nō iudiciū reprobationis. Quis em̄ neſciat q̄ prosperū fuit, q̄ beatus Paulus prædicaturus ad Italiā pergebat: & tamē ueniēs naufragiū pertulit: ſed nauis cordis in maris fluctibus integra ſtetit. Hæc hominē purgat. Ideo dñs omnē palmitē, q̄ fert fructū purgabit, ut fructū plus afferat. Omnipotēs em̄ deus electoꝝ ſuoꝝ aduerſarios tēporaliter permittit excreſcere, ut per malorū ſæuitiā expurget uita bonoꝝ. Nunquā quippe dñs aduerſus bonos permitteret malos ſequi, niſi etiā quantum proficerēt, uideret. Nā dū iniuſti iniurias inferūt, iuſti purgātur: & utilitati innocentū militat uita prauoꝝ: dū hos & premēdo humiliat, & humiliādo ſemper ad melius format. Quod flagellū grano, q̄d lima ferro, q̄d fornax auro: hoc agit tribulatio hominē iuſto. Quibusdā tamē in malitia ſua inter flagella perdurantibus poteſt dici illud Hieremias VI. Fruſtra cōflauit cōflator. Malitiæ eorū nō ſunt cōſumptæ, argentū reprobū uocate eos: quia dñs proiecit illos. Item tribulatio cōſeruat. Eiectū em̄ ſuū tunc magis diuina gratia erudiendo cuſtodit, cum qualiſ percutiendo deſerit: & quò durius ex diſpenſatione flagellat: eò amplius ex pietate cōſeruat (ſi tamen eam ſpōte ſuſcipiat.) Aſſiſſimus enim ipſam cōtulit pro medicina: & uir ſapiens nō abhorret eam, quia ceſſare facit peccata multa. Et quis neſciat, quod melius eſt affligi dolore tribulationū, quā ardore uitioꝝ: Et tamē cum corripimur a domino, donum ipſius cōſiderare negligimus, & de tribulatione murmuramus. Hæc eſt ſignum diuini amoris. Quem Deus diligit, caſtigat: flagellat autē omnem filium, quem recipit. Ideo ſi extra diſciplinā eſtis, cuius participes facti ſunt omnes: ergo adulteri, & non filij eſtis. Nam electi timentes ultionem, quæ ſeruat in ſinem, ſeriri paterna correptione deſiderant, & dolorem uulneris præcipue caritatis ſignū putāt. Niſi enim Deus electis ſuis hæreditatem dare diſponeret, erudire eos per tribulationes nō curaret. Non ergo conquerendū eſt de uerbere, dum ſcitur quæ remaneant præmia in æternitate. Succellus enim continuus temporalium certū eſt futurę calamitatis iudiciū. Iniuſtusq; ad æternā mortem currēs effrenatis uoluptatibus utitur: quia & uituli qui maſtadi ſunt, in liberis paſcuſ relinquunt. Ecōtrario iuſtus a delectatione tranſitorie iucunditatis reſtringitur: quia nimirum, qui ad laboris uſum deputatus eſt, ſub iugo detinetur. Cui enim licentia delinquendi eripitur, multum a Deo diligitur. Nihil enim infelicius eſt felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impietas & mala uoluntas, hoſtiſq; interior roboratur. Hanc ſententiā confirmat Auguſtinus, dicens, Tu ſemper aderas miſericorditer ſæuiens amariffimis ſucceſſibus, aſpergens omnes illicitas iucunditates meas, ut in te quærerem ſine offeſſione iucundari. Patiebar enim cupiditatibus meis amariffimas difficultates: te tanto magis propitio, quanto minus ſinebas mihi dulceſcere, quod non eras. Ipſa quoq; tribulatio a morte æterna liberat. Ideo enim omnipotēs Deus quos diligit, temporaliter punit: ut æternæ mortis ardoꝝ pœna redimat temporalis. In ædificatione enim templi omnes lapides prius tundeantur, ne in illorum aptatione ſonus mallei audiretur: nec in horreo domini ponitur granum, donec flagellis, aut triturantium pedibus ſit excuſſum: ſic & ueri lapides, qui in illa ponendi ſunt Hieruſalem: quæ ut ciuitas ædificatur, uarijs infortuniorum concuſſionibus

poliuntur, priusquā in ædificio cælestis habitaculi collocentur. Quid uerò in ipsarū tribulationum laudibus dicendū est, cum ipse glorificent creatorem, cōpellant ad Deum accedere nolentem, erudiant ignorātem, custodiant uirtutes, protegāt infirmantem, excitent torpentem, humiliēt superbientem, purgent pœnitentem, cum Deo socient laborantem, debilitent impugnātem, & coronent innocentem? Nā sancti uiri quot tribulationes patiuntur, tot uictoriæ palmas merentur in cælis. Sed si tribulationes ipsorū crudeli miseratione minuuntur, paulatim gemmis corona ipsorū priuatur: quia quantò in hoc seculo persecutionibus paupertate, inimicorum potentia, uel morbi crudelitate fuerint afflicti: tantò post resurrectionem in futuro maioribus honoribus extollentur.

Distinctio pulcra tribulationum, uidelicet quòd aliæ sint, quæ à Deo, aliæ quæ ab antiquo aduersario, & aliæ, quæ à proximo inferuntur: & quòd cuncta toleranda patienter sint. Cap. IIII.

In præcedenti capitulo luculenter dictū est in genere, quā proficiat sint tribulationes: nunc uerò distinguendæ sunt species, ut uisa uniuscuiusque utilitate ad ipsarum tolerantiam per uirtutem patientiæ prouocemur. Tribus igitur modis uirtus patientiæ exerceri solet: alia namque sunt, quæ à Deo, alia quæ ab antiquo aduersario, alia quæ à proximo sustinemus. A proximo etenim persecutiones, damna & cōtumelias sustinemus: ab antiquo aduersario tentamenta: à Deo autem flagella toleramus. Sed in his omnibus modis uigilanti animo semetipsam debet mens circūspicere, ne contra mala proximi pertrahatur ad retributionem mali: ne contra tentamenta aduersarij seducatur ad delectationem, uel consensum delicti: ne contra flagella opificis prouat ad excessum murmurationis. Cuncta enim aduersa hæc, si recte cognoscantur, grauiā non erunt. Dei namque correptio, quæ corporis ægritudo est, gaudenter suscipienda est. Nam spiritus deficit, ubi caro requiescit. Ut enim caro mollibus, sic anima duris nutritur. Illam blanda fouent, hanc aspera exercent. Per infirmitatem corporis experitur homo uirtutem animi sui. Non solum in mari, aut in bello, sed etiam in lecto apparet uirtus: unde ipsa domini correptio patienter ferenda est. Quem enim filium accipit, quem non corripit pater? Ideo corripimur, ut emendemur. Sæpe namque scelera dum non resecantur, uirescunt. In augmenta facinoris caro profilit, si infirmitatis flagello macerata non fuerit. Sciendum tamē est, quòd quinque de causis permittit dominus corpus infirmari. Primò ut merita iustitiæ augeantur, sicut apparet in Iob. Quicumque enim proprium corpus subegerit: nec eius passionibus, aut infirmitatibus permiserit animam suam congrua uiuacitate turbari: hic bene regia quadam potestate se cohibens: merita iustitiæ suæ feliciter cumulat: dum nec per impatientiam captiuus trahitur in culpam: nec præceps trahitur in uitium. Secundò ut uirtutes custodiantur: & homo non cadat in culpam, ut patet in Paulo. Quosdam enim Deus præsciens multa posse peccata committere: flagellat eos infirmitate corporis, ne delinquant, ut eis utilius sit frangi langoribus ad salutem, quā remanere incolumēs ad damnationem. Tertio ut peccata corrigantur: sicut patet in Maria sorore Moysis, & in paralytico curato, cui dominus dixit, Vade, amplius noli peccare, ne tibi aliquid deterius contingat. Molestus est medicus furenti phrenetico: & Deus indisciplinato uiro, & peccanti. Ille ligando, iste per infirmitatem corpus cædendo, sed ambo diligendi. Si autem isti negligant, & perire permittant, potius odisse quā diligere dicēdi sunt. Quarto ut glorificetur Deus, ut dicit dominus de morte Lazari. Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei. Volens enim Deus sanare, & sanādo manifestare suā potentiam immittit infirmitates, ut ex repentino miraculo qui uident, Deum glorificēt: sicut de cæco nato sacra Euangelij testatur historia. Quintò ut fiat non emendatis initium futuræ pœnæ. Nam pœna præsens, quæ iniusti animum à prauis desiderijs non mutat, ab æternis supplicijs non liberat, & quem præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Ex quibus patet quā gaudenter debeamus hanc domini correptionem suscipere: unde scriptura ait: Disciplina domini ne abijcias, neque fatigeris, cum ab eo corripis. Si ferrum es, per infirmitatis ardorem rubiginem amittis: si argentum, per ignem solidaris: si uerò aurum, exercitatum per ignem à magnis ad maiora proueheris. Soli illi in hac Dei correptione deficiūt, qui sine patientia sunt. Tantoque magis per ipsam proficit quisque, quāto in uirtute patientiæ perfectior fuerit. Persecutiones autem proximorū, quas

A quas constanter ferre debemus, tripliciter patimur: scilicet uerborū cōtumelijs, uel corporum molestijs, uel amissione rerum. Sed qui uerborum cōtumelijs pressus uirtutē patientiæ seruare non sufficit: sanctum David ad memoriam reuocat: qui cum Semei conuicijs urgeretur, & armati proceres ulcisci cōtenderēt, ait: Quid mihi & uobis filij Saruie? &c. Quibus uerbis indicat, quod insurgentē peccato Bersabeæ cōtra se filiū fugiēs reduxit ad animū malū, quod fecit: & cōtumeliosa uerba non tam conuicia, quā adiutoria credidit: quibus se purgari, sibique misereri posse iudicauit. Plena itaque uictoria est ad cōtumeliam acclamati non respondere, & tacere eo prouocāte. Habes enim mercedē de tua patientia, & de fratris medela, si obliuioni detur iniuria. Nā sicut nihil est deformius, quā respondere furiosis: ita nihil est utilius, quā tacere nobis prouocatis. Nullus est finis inimicitijs, nisi ad tēpus obtēperemus iratis. Quantā uerò patientiā habere debeamus, in molestijs corporū, insinuat dñs, dicens: Si quis te percusserit in unam maxillā, prebe ei & alterā. Cum enim difficile inueniāt, qui zelo uirtutis carnē suā castiget, amicus existimāndus est: qui ipsius carnis cōcupiscentias corpus affligēdo resecat. Nā etsi ad tēpus uideatur onerosum, tolerādo tamē fortiter, pacē reperit in corde: qui prius bella patiebatur in carne. Pro amissione uerò tēporaliū gaudendū est. Nihil tamē perdit, qui se habet. Dicit tamē querimoniosē qui dilexit & amisit tēporalia, pecuniā perdidit. Fortasse si non perdidisses, illa te perdidisset. Felicē te dixerim, si cū illa avaritiā perdidisti, antequā tu haberes, alius illā perdidit. Intellege tamē quod multis cupiditatibus uia præcisa est. Diues enim in superfluitatibus resoluit: à iactantia effrenat, currit ad libitū, & corruit ad illicitū, & fiunt instrumenta pœnarū, quæ fuerūt oblectamēta culparū. Labor in acquirēdo, dolor in amittendo, timor in possidēdo, mētem eius semper fatigat, sollicitat & affligit. Solæ autē illæ ueræ diuitiæ sunt, quæ nos uirtutibus ditant: quas tunc uerius possidemus, cum nihil in hoc mundo amamus. Qui enim nihil amat, perdit nihil. Sine dolore enim amittitur, quod sine amore possidet. Quæ uerò ardētē diligimus habita, ardentē cōploramus ablata. Tentationes autē diaboli, quāuis laboriosæ sint, magno cū animo sustinēdæ sunt. In primis grauis & dirus est impetus diaboli: quod si quis forti animo sustinuerit eū, semper inueniet infirmiorē. Quāto enim plus percussus fuerit, tātò magis refrigescit & deficit. Ad tentationū igitur pugnas animas præparemus, & intelligamus: quia quāto studiosiores pro nostra salute fuerimus, tātò uehementius ab aduersarijs impediemur. Sed fortior est, qui in nobis est, quā qui aduersum nos est, & per ipsum ualidi sumus: in cuius uirtute cōfidimus. Ob hoc se dñs Iesus tentari à tentatore permisit: ut cuius munimur auxilio, ex eiusdem muniremur exemplo. Pugnauit ille, ut & nos postea pugnaremus: uicit ille, ut & nos similiter uinceremus. Nulla sunt enim sine tentationū experimētis opera uirtutis, nulla sine probatione fides, nullū sine hoste certamē, nulla sine aggressione uictoria. Vita hæc nostra in medio insidiarum, in medio præliorū est. Si nolumus uinci, uigilandū est. Si uolumus superare, pugnandum est. Et ideo sapientissimus Salomon. Fili, inquit, accedens ad seruitutem Dei, prepara animā tuam ad tentationē. Vir enim Dei sapientia plenus, sciens studiū religionis laborem habere certaminis, cum præuideret pugnae periculū: antè admonuit pugnaturū, ne forsitan si ad ignorantē tentator accederet, imparatū citius uulneraret. Nos igitur qui diuinis institutionibus eruditi ad agonē certaminis accessimus: audiamus dicentem Apostolū. Non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū harū, cōtra spiritualia nequitiae in celestibus. Non ignoremus, quod hi hostes nostri cōtra se omnia geri sentiūt, quæcūque nos pro nostra salute agere tractamus: & hoc ipso quod aliquid boni appetimus, aduersarios prouocamus. Hæc enim inter nos atque illos per diabolicę inuidiæ fomitē inueterata dissensio est: ut quia illi à bonis exciderūt, ad quæ nos Deo auxiliāte prouehimur, nostris iustificationibus torqueant. Si ergo nos erigimur, illi corruūt: si nos cōualescimus, illi infirmantur. Remedia nostra plagæ ipsorū sūt: quia curatiōe uulnerū nostrorū uulnerāt. Ipsorū namque est mala suggerere, sed nostrū est non cōsentire. Quoties eis resistimus, toties superamus, angelos glorificamus, Deū honoramus: qui mādāt ut pugnemus, adiuuat ut uincamus, cōsolidat ne deficiamus. Nullus in tētatione diffidat: quia euidēs diuinæ dilectionis signū est ipsa probatio tētationis. Sicut ab uno fonte plurimi emanāt riuuli, ita & à tētationibus multifariæ utilitates proueniunt. Et primò tentatio erudit: unde dicit sermo diuinus. Hæc sunt gentes

Iud. 3 gentes quas reliquit dominus, ut in illis erudiret Israel. **Æ** grescit p̄fectō ingenū, nisi fir-
gi lectione reparatur. Cito expediunt horrea, quæ nō fuerint assidua adiectione fulcita.
The saurus ipse, sicut facile exhauritur, si nullis interim pecunijs reficiatur, & cito potest
attenuari: sic & patientiæ virtus deficit, nisi tēratione erudiat. Humiliat etiā tēratio. Dū
em̄ vitia tentat, proficientes virtutes humiliant. Multos enim sua peius felicitas strauit,
pluresq; diuturna pax elatione prostrauit, eoq; illos hostis grauius perculit, quo lōgiore
quietis usu negligētes inuenit. Vnde sancti uiri, cū multa se p̄ficere uirtutū prosperitate
cōsiderant: quodā supernæ disp̄sationis moderamine exerceri se in tērationibus exul-
tant: quia tāto robustius acceptā uirtutū gloriā custodiūt, quāto tērationis impulsu cō-
culli infirmitatē suā humilius agnoscūt. Hæc negligētiā repellit. Sicut em̄ caro, si sale nō
aspergit: quāuis sit magna & præcipua, corrūpitur: ita & anima nisi tērationibus assiduis
saliatur, cōtinuō resoluitur & relaxat. Per ipsa nēpe tentamēta anima negligētię putred-
nem excutit: & in sp̄ritus uiuacitate cōseruat. Ipsa uirtutes perficit: Vita em̄ nostra nō
potest esse sine peccato, nec sine tēratione: quia profectus noster per tērationē nostrā fit.
Nō em̄ potest absq; tēratione homo ad p̄fectionē uenire, nec sibi innotescit, nisi tētatus,
nec potest coronari, nisi uicerit: nec potest uincere, nisi certauerit, nō potest certare, nisi
inimicū & tērationē habuerit. Cōseruat etiā tēratio. Tunc em̄ interius bene custodi-
mur, cū per dispensationē dei tolerabiliter tētatur exterius: aliquādo uitijs, aliquādo
pressuris. Nec tēratio exterior culpā perficit: quia interior intētio sursum trahit. Nec rur-
sum interior intētio in superbiā eleuat, quia tēratio exterior humiliat. Hęc uirtutē homi-
nis notā facit: de quo dicit Deuterono. **XIII.** Tētatur uos deus, ut palā fiat, utrū diligatis
eum an nō. Proximū ædificat. Vnde Tobia **II.** Hęc tērationē ideo permisit illi uenire
deus, ut posteris daretur exemplū patientiæ eius. Postremō in futuro coronat. Hoc ha-
beat pro certo dñe om̄is q̄ colit te: quia si uita eius in tēratione fuerit, coronabit. Quod
euidēter testat beatus Iacobus, dicens: Beatus homo qui suffert tērationē: quoniā cū
probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit deus diligentibus se.

Quod ex quinque considerationibus rationabiliter uehementerq; preparatur homo ad patientiam. Cap. V.

Quinq; sunt cōsiderationes, quæ hominē ad patientiā preparāt. Et primō ex-
empla, quæ quærimus. **S.** malorū, qui tot & tāta sustinent: ut peccata sua perficiāt,
qui quotidianis cruciatibus cruciatū merent̄ æternū. De quibus scriptura di-
cit: **Via** em̄ peccantiū cōplantata lapidibus, & in fine illius infernus & tene-
bræ. Similiter exempla illorū, qui pro minimis & trāsitorijs bonis tot & tanta sustinent.
Iac. 5 Ecce agricola expectat fructus terræ patienter, donec recipiat eos. Amant deniq; per-
uersi homines pro mundi gloria & rebus transitorijs tribulationes: cunctisq; pro eis su-
doribus libenter seruiūt: & grauium laborū iugo deuotissimē colla submittūt: quod be-
Ose. 10 ne sub Effraym specie per Oseæ Prophetam mysticē describitur, qui ait, Effraym uitula
docta diligere trituram. Vitula enim trituræ laboribus assueta, relaxata plerunq; ad eun-
dem laboris usum etiā non compulsa reuertitur. Ita & prauorū mentes huius mūdi serui-
tio deditæ, & rerum temporalium fatigationibus affectæ & assuetæ: etiā si eis liberē uaca-
re liceat: subesse tamē terrenis sudoribus festināt. Quarum exemplo iusti mens edocta,
H contrarios euentus, & cuncta quæ premūt, debet æquanimiter tolerare. Exempla quoq;
Iac. 5 sanctorū nos promouent ad patientiā. Vnde Iacobus ait, Exemplū accipite fratres exi-
tus mali, lōganimitatis, & laboris, & patientiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine do-
mini. Ecce beatificamus eos, qui sustinuerunt. Sufferentiā lob audistis, & finē domini ui-
distis: quoniā misericors est dñs & miserator. Facta em̄ sanctorū si cōsideremus, grauiā
Mich. 7 nō erūt, quæ toleramus. Secūdo circa ea, quæ fecimus. Vnde per Micheā dicit, Iram dñi
portabo, qm̄ peccaui ei. Tūc em̄ patienter illata flagella toleramus, cū in secreto mētis ad
mala perpetrata recurrimus: quia per hoc, q̄ culpæ pondus agnoscitur, afflictionis pœna
leuigat. Patienter quippe unusquisq; aduersa portat, cū piē meminit, q̄ in se habet fortal-
se, in quo ipse debeat tolerari. Et quasi aqua ignis extinguitur, cū surgente furore animi,
cuiq; ad mentē culpa reuocatur: quia erubescit peccatis alienis nō parcere: qui dño uel
proximo sæpe se recolat parcēda perpetrasse. Tertiō circa ea, quæ meruimus. Leue qui-
dem uidet, q̄ iniuria percutimur, dum in actione nostra cōspicimus: q̄ peius est, qd̄ me-
remur. Quū enim ab aliquo aliquid iniuste passi sumus, reminiscamur quæ pro peccatis
nostris

A nostris merito sustinerē debemus: & tunc si patienter ferimus, aut remissionem omnium
accipiemus delictorum: aut si tanta in nobis peccata non fuerint, clarioribus coronabi-
mur meritorū triumphis. Quarto circa ea quæ patiuntur persecutores. Quanto em̄ am-
plius sauiunt, tanto magis insaniunt, & perditionem suam operantur. Phrenetici sunt, &
suo se mucrone interimūt. Cuius nanq; pectus tam ferreum: cuiusue cor tam lapideū, ut
gemitus nō exprimat, lachrymas non effundat, cū proximi & persecutoris morbū uel
interitum intuetur, ut patienti nō compatiatur, & pereunti nō condoleat. Ipse enim do-
minus Iesus cū crucifigeretur, nō est impatientia cōmotus: cū malediceretur, nō ma-
ledicebat, nec cōminabatur, cū pateretur. Quin potius ipsis cōpatiens crucifixoribus
pro ipsorū perditione: orationem ad patrē fudit, dicens: Ignosce illis, quia nesciunt quid
faciunt. Sic & a fidelibus semper persecutores amādi sunt. Nā tanto se unusquisq; ad pa-
tientiam profecisse uerius demōstrat, quanto persecutorū mala per cōpassionem robu-
stius tolerat. Nā minus in se conualuit, quē iniquitas aliena strauit: qui in eo qd̄ ferre cō-
trarietate nō ualet, impatientiæ suæ gladio cōfossus iacet. Quinto circa hoc. **I.** tribulatio-
nes a deo sunt: & in ipso domino Iesu fuerūt. Vnde dicit scriptura, Bona & mala uita &
mors, paupertas & honestas a Deo sunt. Sed etiā omnia bona terrena cōtempnit homo
Christus, ut cōtemnenda mōstraret. Et omnia terrena mala sustinuit, quæ sustinēda præ-
cipiebat: ut nec in illis quæreret felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Ideo utrunq; es
mihi, o domine Iesu: & speculum patiendi, & meritum patiendi: utrunq; fortiter prouo-
cat & uehemēter accendit. Propterea semper habebō te domine non retrō in humeris,
sed antē præ oculis, ne portans te, o dilecte mi, myrrhę fasciculum, & non odorans onus
premat, & odor non erigat. Videns enim tuas angustias domine, meas leuius portabo.

De gradibus patientiæ, atque de ipsius uirtutis perfectione.

Cap. VI.

Sicut in cæteris uirtutibus, ita & in hac differentes sunt status. Nam alio modo
flagella sustinent & tentationes, qui in incipientium ordine sunt, aliter qui in
proficientium numero peruenerunt, atq; aliter qui ad perfectionis brauium
transuolarunt. Nam sicut proprium est eorum, qui nouiter consuetudinem
peccandi reliquerunt, & in Christi militia ascripti sunt: peccata sua deslere, tanquam qui
frequenter ex ipsorum recordatione pulsantur: sic dictorum patientiæ status est patienter
ferre aduersa. Quum enim reos se cognoscant pro transactis delictis, quicquid ipsis
accidit, patienter (licet pœnaliter) portant: ad hoc illos trahente innata iustitia, & re-
ctitudine conscientiæ. Nam qui nescit dolere de peccatis, ignorat patienter aduersa
sustinere. Vis etenim compunctionis, porros cordis aperit: & ueræ patientiæ funda-
menta disponit. Quumq; se studiosē mens de transacta ueritate atque præteritis pec-
catis redarguit: ad omnia contraria toleranda se ordinat, & eo in se ualentius impati-
entiæ motus comprimit: quo se nequius scelera perpetrasse cognoscit: Quum uerō
mens iusti in hoc gradu per uirtutem patientiæ, quæ non murmurat, fuerit purgata:
tunc ad secundum proficit gradum patientiæ: quæ libenter sustinet. Illuminata enim
mens delectationibus meritorum, cuncta libenter patitur. Nihilque condignum arbit-
ratur, quod patitur consideratione donorum. Lata efficitur: & exponit se ad omnia,
ut quod intuetur, possideat. Nutriunt enim præmiorum exempla patientiam, nec quis-
quam est, qui possit ad culmen perfectionis ascendere, quando irremuneratum cernitur,
quod conscientia teste laudatur. Proinde ut suos dominus ad tolerandas accēderet pas-
siones ante ipsorum oculos uoluit transfigurare se, ut ex recordatione gloriæ libenter
portaretur pœna. Et sicut in passione sua dignatus est ab omnibus intueri: ita & in ipsius
corporis glorificatione & ascensione passus est ab hominibus palpari & uideri: ut alacres
ad patientiam fierent, cū non dubitarent de promissione. Tanto nanq; lætior fit miles
in periculo certaminis, quanto certius intuetur, quid pro mercede promittatur. Omne
enim opus leue fieri solet, quum eius precium cogitatur: & spes præmij solatium fit la-
boris: atq; tantum proficit animus in uirtute patientiæ, quantum certior efficitur de co-
rona uictoriæ. Perfectorum nanq; patientia est omnia aduersa pati gaudēter. Perfectus
nanq; in patientia, plenus caritate inter aduersa perseuerat cum gaudio: eoq; magis in
pœnis gaudet, quo perfectior est. Quicumq; nanq; ad huius perfectionem uirtutis per-
uenit, non metu frangitur, non potestate mutatur, non attollitur prosperis, nec tristibus
mergitur,

mergitur, idem est animo, non minuitur, nō augetur rerum mutationibus, nec ut parvulus fluctuat, aut circumfertur omni uento doctrinae, sed manet perfectus in Christo, fundatus in caritate, radicans in fide. Verē enim perfectus est, qui nec ablatum quicquam sentit sibi: nec adiectū, sed in eodem habitu est: qualiter cunq; res cedūt, cui siue augeantur uulgaria bona, supra res suas eminent: siue aliquid ex istis, uel omnia casus excusserit, minor non fit: & in cunctis aduersis manet immobilis. Hucusq; est cursus, & hęc uera uictoria perfectę patientię est, quę suum in aduersis non permittit deficere possessorem: sed feliciter & in pace potius facit animam possidere: quam qui tenuerit, nunquam peribit. Hęc uirtus Deo plurimum commendabilis est, & tenet inter fructus ligni uitę quintum locum: apud uerō Deum magni meriti est, qui est benedictus in secula.

DE VIRTUTE OBEDIENTIAE, ET QVOD NECES-
saria sit ad salutem: & de ipsius uirtutis definitionibus. Quę uirtus obedientię in fructibus
ligni uitę, ex sua excellentia sextum obtinet locum.

Caput I.

Psal. 72

Rodit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Hanc sententiam protulit Propheta intelligens, quā periculosum sit perficere quod libet. Semper enim sola mala uoluntate miser quisq; efficitur, sed milerior potestate, qua desiderium malę uoluntatis impletur. Propterea quicunq; Deo studet placere, & sine animę suę scādalo uiuere delectatur: contra propriam reluctetur uoluntatem, nec ei uitę suę unquam tribuat habenas. Præcepit namq; ad malū est, nec iudicio subiacet rationis: uult quod libet, nec cōsiderat, utrum liceat. Grande prorsus malum propria uoluntas, qua fit, ut bona nostra bona non sint. Quem enim modum sibi imponit humana cupiditas. Nonne qui per usuram acquirit pecuniam modicam: similiter mundum lucrari conaretur uniuersum, si non deesset possibilitas, si suppeteret uoluntati facultas. Hęc enim tanto grauius corrumpit, quantomagis sibi ipsi relinquitur. Et sicut phrenetico imponenda est custodia, statuenda est lex: ita & uoluntati nostrę. Ipsa est peccatorum origo, criminum fomes, & omnium malorum incentiuum. Propter hanc protoparens noster amisit immortalitatis gloriam, & stolam innocentię speciosam. Nemo sine hac corrumpit, nullus cum ipsa stetit. Ob hoc, ut tantum euitetur malum, sancitę sunt leges, decreta firmata, & mādata sunt tradita. Imposuit deus legem Adę, indixit præcepta Mosi & ecclesię suę per sanctos suos, statuta composuit, ne iterum ac deterius præcipitaretur. Nullo enim modo salubrius homo reparatur, quā per præceptum. Sicut prostratus est proprio arbitrio: ita restaurandus est alieno: & sicut per inobedientiam incurerat culpam, sic per obedientiam admittendus est ad gratiam: quę quanto purius impletur, tãto magis dignū reddit hominem deo: ut qui proprio sensu deo similis esse uoluit, humiliatus in pœna, erigatur ad deum iudicio alieno: & discat semper mens non se extollere supra se, quum opus habeat per obedientiam negare se. Est enim obedientia uoluntas faciendū mandatū, superioris: uel est boni operatio secundum regulam sacrę scripturę maioribus quibuscunq; debita. Est etiam obedientia spontaneum & rationale proprię uoluntatis sacrificium. Siue obedientia est pio studio proprię uoluntatis abnegatio. De qua uirtute in consequentibus latius dicitur.

Quod ad uirtutem obedientię plurimum prouocatur homo exemplis insensibilium creaturarum,
angelorum & Christi. Cap. II.

Psal. 148

Aęc uirtus namq; ex sui dignitate cum sit communis, hominem ad se trahit aliarum exemplis creaturarum: & ex sui maxima excellētia, quę in effectibus comprehenditur. Ad obedientiam quippe nos inuitat creaturę insensibiles & irracionales: quę deo uniuersaliter famulantur, de quibus dicitur, Præceptum posuit, & non præteribit. Vnde non mediocri est pudor generi humano, imperio dei insensibilia irrationabiliaq; parere, & homines nō obedire: quibus sensus ab ipso tributus est autore. Homo enim quum in honore esset, non intellexit. In ipso honore constitutus habitabat in paradiso, & in loco uoluntatis cōuersatio eius. Nihil molestia, nihil

Ibid. 48

A nihil indigētia sentiebat: odoriferis stipatus malis, fulcitus floribus, gloria & honore coronatus, & cōstitutus super opera manuum plasmatoris fuerat. Magis autē ob insigne diuinę similitudinis præcallebat, & erat illi fors & societas cū genere angelorum, & cum omni militia ciuū supernorū, sed propter inobedientia suā cōparatus est iumentis insipientibus, & illis similis factus est. Seruauerunt cuncta animaria legē & ordinem sibi impositum, & ideo perstiterūt in natura, qua creata sunt. Inobediens autē homo idcirco corruit quia non obrēperauit. Et qui per gratiā futurus erat angelorū collega, ex neglecto imperio effectus est ministrator iumentorū. Erudit utiq; ad obedientia per obedientia creaturarū, quę modo suo dicūt homini. Si uis esse quod fuisti, discite famulari creatori, uti facere cōspicis nos. Pudeat igi hominē posse cōuinci in diuino examine de inobedientia a creaturis: quę quia se nō extulerūt, steterūt. Ad hanc etiā uirtutē inuitat illa cęlorū Deo famulantia agmina, quę ex officio obedientię meruere angeli nuncupari, de quibus dicit. Qui facis angelos tuos spiritus. Sēper em sancti illi cęlestis patrię spiritus sunt spiritus: sed semper angeli uocari nequaq; possūt. Tūc solū sunt angeli quū per eos aliqua nūciantur, & ab ipsis procedit uerbū: quod hic fit, & per ipsos exercet salus nostra. Administratorij em spiritus sunt missi in ministeriū propter eos, qui hęreditatē capiunt salutis. Intuentē namq; legē fixam, legem iubentē sine uoce, legē aternā imperantem sine scriptura: sine syllabis & strepitu, semper stantē & cōtinuo loquentē, & ex illa faciūt quicquid hic fit: in nullo prætergredientes iubētis imperiū. Sed nihil mirū si angeli sua obedientia nos prouocāt, quū ipse dominus Iesus deus noster Dei filius, lux, dux, & legis noster hanc suo nos docuerit exemplo: de quo scriptū est. Et quidē quū esset Dei filius: didicit ex ijs quę passus est, obedientia: ut fieret omnibus obrēperantib. sibi causa salutis. Si ergo Dei filius obedientia didicit per experientiam tantorū laborū, non debet homini onerosum esse hanc addiscere sui creatoris exemplo: & præcipue seruis suis, qui singularis priuilegio amoris in ipsum obedientię studiū uocati sunt, quāquam omnes ex debito tenent. Voluit enim Deus rationale creaturā uoluntarij boni munere & liberi arbitrij potestate dotare, ut boni & mali capax utrunq; naturaliter posset, licet quippe illi eligere & respuere, probare & reprobare. Nec est quo magis rationalis creatura ceteris præferatur, nisi quod quū alia omnia cōditionis & necessitatis tantū habeāt bonum, hęc sola etiā uolūtatis. Ideo dignū est, ut munus a Deo collatū, ipsius largitoris famuletur obsequio. Meliora namq; merent suscipere, qui cōcessa bona de corde nō probantur amittere: sed in conditoris laudem per obedientiam continuo student offerre.

De multiplicibus effectibus obedientię, ex quibus clarescit ipsius uirtutis
dignitas. Cap. III.

Sicut ex gustu dignoscitur dulcedo mellis, ita ex effectibus comprehenditur uirtutum dignitas. Vnde ut perspicacius eluceat obedientię uirtus, aperiendi sunt ipsius effectus. Quanto namq; clarius patebunt præconia eius, tanto amplius accendetur mens ad ipsam possidendam, quia thesaurus quum manifestus efficitur, hominis in se excitat concupiscentiam. Tantę enim excellentię est obedientię uirtus, quod hominem fratrem Christi facit. Dum autem dominus esset occupatus in officio prædicandi, suggessit ei quidā de matre & fratribus, insidias tendens, ut spirituali operi carnem & sanguinem anteponeret. Cui dominus. Ecce mater mea, & fratres mei: quicunq; fecerit uoluntatem patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est. Quare sic respondit dominus Iesus: Vtiq; propter nos, ut cōuersos ad dominum, iam non sollicitet cura parentum carnalium, & necessitudines illorum non impediunt exercitium spirituale. Quandiu enim in mundo sumus, debitores nos constat esse parentum. Postquam uerō per obedientiam nosmetipsos reliquerimus, nos ab eorum necessitatibus cognoscamus esse solutos. Hęc hominem gratum Deo reddit, & ei acceptissimum præstat obsequium. Legitur enim Eccles. 4. Multo melior est obedientia, quā stultorū uictimę. Quia autem Deus cor quærīt, cor inspicit, intus testis est, & uelut iudex approbat uoluntates: sufficit ō homo, ut ei offeras per obedientiam tuę sacrificium uoluntatis. Quum enim potes, ore confitere ad salutem, opere te exerce ad pietatem, quum autem non potes corde laudare, propriam reprime uoluntatem. In ara conscientię uictimas uoluntatis impone, & infundetur tibi pax in terra cum hominibus

Laur. Iustin.

Marc. 3.

bus bonæ uoluntatis. Ipsa etiam Deum glorificat, hominemq; excellentē facit: unde dicitur Esaia 58. Si glorificaueris Deum tuum, dum nō facis uias tuas, & nō inuenitur uoluntas tua ut non loquaris sermonem, tunc delectaberis super domino, & sustollā te super altitudinem terræ (ait dominus) Et Deuter. 26. Si audieris uocē domini Dei tui, faciet te Dominus Deus tuus excelsiorem cunctis gentibus. Quod uult à Deo, impetrat hæc uirtus beata. Si cor nostrū nō reprehendit nos (ait Ioannes) fiduciā habemus apud Deum, quod quicquid petimus, accipiemus, quia mandata eius custodimus. Non enim obedientis potest repelli oratio, quæ de puritate cordis exhibetur. Sicut enim seipsum Deo tradidit uoluntatē propriam immolando, sic à Deo omne quod poposcerit, cōsequetur. Nam & dominus Iesus quū per obedientiā se in crucis ara immolaret, & effunderet cum clamore ualido & lacrymis preces pro crucifixoribus, non utiq; repulsa est eius oratio, quin potius exauditus est pro sua reuerentia. Ipsa hominē reddit exoneratū, Tu itaq; qui relinquere omnia disponis, teq; sub obedientia exonerare satagis, te quoq; inter ea quæ sunt relinquenda, numerare memento, imò uerò maximè & principaliter abnega temetipsum, si desideras sequi eum qui per obedientiā exinanuit se propter te. Nihil enim grauius premit, quam uoluntas propria, quæ auersa ab incōmutabili bono, & cōuersa ad propriū arbitriū, & bonū priuatū aut exterius, aut inferius peccat. Ad proprium nanq; arbitriū cōuertitur, quū suæ potestatis uult esse, ad exterius quū aliorū propria, uel quæcunq; ad se nō pertinent, cognoscere studet: ad inferius uerò quū uoluptatem corporis diligit. Cunctis autem oneribus istis liberū efficit obedientia, à periculo maris huius mundi liberat etiam obedientia. Qui enim suauitatē obedientiæ, cælestisq; uitæ dulcedinē (quantum possibilitas admiserit) constanter & uerè gustauerit, ea quæ in terris amauerat etiam seipsum libenter relinquit, & relinquendo ab omni periculo fit securus. Econtrariò nullo uitio tam præcipitem diabolus trahit hominē sub obedientiæ statu militantē, ac perducit ad mortem, quam quū neglectis cōsilijs seniorum suo iudicio persuaserit, definitioniq; cōfidere. Sicut enim sine duce nō confiditur de uictoria, & sine gubernatore nō peruenitur ad portū, ita & absq; obedientia impossibile est in huius uitæ pelago nō periclitari. Ista facit hominem triumphare. Dum enim obediens alienæ uoci humiliter subditur, seipsum in corde superat: & de seipso triumphat. Nulla nanque maior uictoria est quam sui. Nullus laudabilior triumphus, quam cōsuetudine deprauatam uoluntatē ordinare. Omnis autē uiolenta propriæ uoluntatis reluctatio habet in exordio dolorē, donec in meliorem partē consuetudo flectatur: sed quum peruenit ad bonū opus & ad obedientiā, paratus erit affectus: quem ut adipiscatur, cum dolore cōsuetudini malæ reluctandū est. Sine hac pugna, nō acquiritur obedientiæ triumphus. Sub hac quoq; homo custoditur à peccato. Nam multi quieti sub præceptore uiuunt, quos si ab iugo obedientiæ soluas, uideas nō posse quiescere, nec se ullo modo seruare innoxios: qui quum protegerentur oratione pastoris, excitarenturq; exemplo fratrum ne in foueā laberentur, amiserunt gratiā propria uoluntate seducti. Hæc deniq; uirtus hominē ditat, letificat ecclesiā, pacē tribuit, mentē ornat, animā castificat, cælū aperit, uitā felicem hominī tribuit, & omnes uirtutes custodit. Sola nanq; obedientia uerissimè uirtus est rationalis creature quæ cæteras uirtutes mēti inserit, insertasq; custodit.

De ijs quæ uirtuti repugnant obedientiæ atq; aduersantur, & quanta mala ex propria oriuntur uoluntate. Cap. IIII.

LXñs quæ dicta sunt, quum possit homo sufficienter excitari, & ad uirtutem obedientiæ capessendam accendi, dignum nunc est, ut quæ præfata aduersantur uirtuti, aperiantur: quatinus tanto alacrior efficiatur homo ad se iugo ipsius subiendum, quanto limpidius ei elucescunt & merita eius, & quæ illi aduersantur, ut aut uirtutis decore trahatur, aut uitiorum deformitate retrahatur. Sciendum est igitur, quod præcipuè sunt duo, quæ obedientiam uehementer impugnant, & eam à suo statu subuertere nituntur (uidelicet) sui confidentia, & propriæ uoluntatis affectio. Et quid nequius quam de se cōfidere, & præsumere? Præsumptuosus enim in congregatione primus præsidere desiderat, in consilijs primus respondet, non uocatus accedit, non iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta: quicquid ipse non fecit, aut non ordinauit, nec rectè factum, nec pulchrè existimat ordinatum, iudicat indicantes,

Adicantes, præiudicat iudicatuos: qui si cū tempus aduenerit, nō promoueatur, aut inuidiæ face accenditur, aut iracundiæ mucrone iugulatur. Non enim potest maiorum & prælatorū subesse iudicio, qui sui ipsius præsumptione languescit. Tātoq; quisq; in obedientia fit perfectior, quāto apud se fuerit uilior. Velle nanq; esse super omnes, uituperabile est: sustinere autem alium super se nimis gloriosum est. Quātū uerò obedientiæ aduersetur propria uoluntas: & quā ingentia cōmittat mala, quis sufficienter explicare potest? Dico em̄ fiducialiter, & ueraciter dico, qd nemini qui in propria uolūtate fundatus sit, posset totus mundus sufficere. Vtinā propria uoluntas rebus istis tēporalibus esset contenta, & in sui perniciem calamitatibus hominum suum repletet affectū. Quinimo etiā in ipsum (quod dictu nefandissimū est) desequit autorem, & cōtra eum ceruicem cordis non ueretur erigere. Vellent enim Deum, qui huiusmodi malæ uoluntatis sunt, homines aut peccata sua iudicare nō posse, aut nolle, aut nescire ea. Volunt nanq; quātum in ipsis est ipsum non esse deum: cū concupiscunt illum aut impotentem, seu iniustum, seu insipientem esse. Crudelis equidem detestandaq; malitia hæc est, quæ ut liberè uti ualeat peruersa uoluntate, Dei potentiā, iustitiam, sapientiamq; perire desiderat: quoniam quum uult Deum esse impotentem, iniustum, ignorantemq;, quantum ad ipsam pertinet, Deum occidit, & de sua gloria deicere affectat. Proinde ab ipsa tanquā à corrupta radice procedunt plurima mala. Aufert enim homini Deum. Non enim dabit inobedienti copiam sui Deus & dominus Iesus, qui tantus obedientiæ amator fuit, ut mori magis, quam nō obedire maluerit. Beneficia Dei subtrahit. Dignū quippe est, ut ab eis beneficijs sit quilibet extraneus, qui eius qui confert, iussionibus non uult esse subiectus. Danti enim rependi quicquā gratius ab accipiente non potest, quā si ipsius obediatis, gratumq; habeat, quod accipit. Nam spiritui gratiæ contumeliam facit, qui beneficium dantis grata mente non suscipit. Meritum etiam euacuat. Nam infans, infantibus, in itinereq; dormientibus nihil quod faciant, uel bonum, uel malum imputatur, quia nimirum suæ non sunt compotes rationis, nec usum retinent uoluntatis: ac per hoc nec iudicium libertatis, aut condemnationis assequuntur. Quum uerò suæ uoluntatis extiterint, participesq; rationis, pœnam siue præmiū merentur: unde per Esaia. Quum dicant tales domino, ieiunauimus, & non aspexisti, &c. Respondit illi dominus causam, quare non exauditi fuerint, dicēs: Ecce in die ieiunij inuenitur uoluntas uestra, &c. Igitur cū uoluntati nec leges imperent, nec principes dominantur: cū non habeat liberum arbitrium nisi se, meritò non iudicatur nisi ex se: quæ quum mala est omne profus animæ euacuat meritum. Ipsa elatum efficit hominē, & conditorem suum negare facit. Sola etenim obedientia est, quæ fidei meritum possidet, sine qua infidelis quisq; conuincitur. Nec aliud est contra cōditorem superbire, quā præcepta eius peccando transcendere, & à se iugum dominationis eius excutere, cui per obedientiam subesse debuerat. Hominem inobediētia superbia, sua dignitate priuat, ut patet de Saule, cui dicitur: Quia proiecisti sermonē domini, proiecit te dominus, ne sis rex super Israel. Hæc quoq; turrim Babylonis euertit, linguam confudit, prostrauit Goliam, suspendit Abalonem, interfecit Nicanorē, peremit Antiochū, Pharaonem summersit, & Sennacherib interemit: Ionam insuper belluæ marinæ deuorandū exposuit. Hunc etenim Dei fugitiuum tempestas inuenit, fors ligat, mare suscipit, & bellua marina absorbet, & quia autoris uoci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suum reus in carcerem reportatur. Hæc etiam hominem morte temporali & æterna dignum efficit. Quid enim odit Deus, aut quid punit, præter propriam uolūtatem? Cesset uoluntas propria, & infernus non erit. In quid nanq; defauit, nisi in proprias uoluntates? Nam propria uoluntas Deū impugnat, & aduersus eum extollitur. Propterea ipsa est, quæ paradysum expoliat, infernum ditat, sanguinem Christi euacuat, & ditioni diaboli mundum subiugat.

De duplici obedientiæ specie, scilicet, reprehensibili & commendabili, & de ipsarum distinctionibus. Cap. V.

Sciendum præterea est, quod alia est obedientia reprehensibilis, & alia est obedientia commendabilis. Obedientia reprehensibilis triplex est. Primò quum aliquis obedit creaturæ inferiori homine, scilicet, pecuniæ: sicut dicitur Eccles. x. Pecuniæ obediunt omnia. O pestis maligna, ô detestanda auiditiæ obedientia: & semper bonis animis exhorrenda, quid illæsum, quid in-

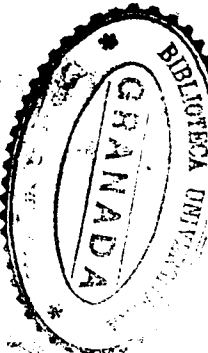
Laur. Iustin.

f 2

concussum

Esa. 58
Ibid.

I. Reg. 15

concessum dimittis: Tu genus humanū cōfudisti, tu discipulum Christi cōmitē ab apostolatu precipitasti, tu milites custodientes domini sepulcrū captiuasti. Amori enim pecuniae uilis est omnis affectus, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit. Nullumq; est iustitiae in illo corde uestigium, in quo sibi auaritia fecit habitaculum. Secundō cum ex remissione superioris inferior praecipit. Quisquis enim ex negligentia pastoris aperte uel occulte satagit, nedum ipse praecipere, sed quod habet in uoluntate, ut ei praecipatur a praelato: ipse se seducit, & sibi quasi de obedientia blāditur. Nec ipse in ea re praelato, sed magis ei prelati obedit, ac per hoc ad casum & ruina perducitur: quia nullo uitio tam precipitem diabolus trahit monachū, aut perducit ad mortē, quam cum neglectis consilijs seniorū suo iudicio suaserit, definitioniq; confidere. Tertio cum aliquis suo superiori in malo obedit. Nam sic modus obedientiae tenendus est: ut bonis in malo nō consentiatur, nec malis in bono cōtradicator. Abijcienda plane est obedientia, quae cōtra diuina mādata praecipit, & in nullo ei parendū est, qui propriam magis, q̄ Dei praecipit fieri uoluntatē. Propter Deum nanq; obediendum est, nō cōtra ipsum. Ideo cum peccatū praecipitur, ut impleatur: prorsus obtemperandum nequaquam est: quia Deo potius q̄ hominibus obediendum est. Obedientia autem cōmendabilis duplex est: quaedam enim est necessaria, quaedā abundans, atq; perfecta. Obedientia necessaria est in ijs ad quae tenetur. Nec ideo putandum est quaedā cōtemnenda esse mandata, quae ad salutē necessaria sunt, quia leuiora sunt. Cōtemptus em̄ cuiuscunq; praecipit praecipit in iuria est. In quouis gradu, in quouis proposito aequale peccatū est: uel prohibita admittere, uel iussa nō facere. Nā iussa sine culpa nō negliguntur, & sine crimine nō cōtemnuntur. Perfecta autē obedientia legē nescit, locis nō arctat, nec cōtenta est angustijs professionis, sed largiori uoluntate fertur in latitudinē caritatis, & ad omne quod iniungitur spontaneo uigore liberalis alacrisq; animi modum nō considerās in infinitam libertatem extenditur. Vnde perfectus in obedientia ille censendus est: qui in nullo prorsus resistat maioribus, aut inuideat paribus, uel cōtra minores per superbiam se extollat, sed praelatis sit obediens, socijs congruus, subditis utiliter condescendens: Deo deuotus, magistro subditus, senioribus obtemperans, & minoribus placens, uerbo utilis, corde humilis, & omnibus mansuetus, atq; eo animo opus iniunctum recipiat, quo praecipitur.

De gradibus obedientiae, atq; ipsius uirtutis perfectione. Cap. VI.

Postremo in hoc ultimo capitulo dicendum est, quibus gradibus obedientia ducitur ad perfectionē. Per ascensum nanq; uehitur anima ad consummationem culmenq; uirtutum. Primus enim obedientiae gradus est obedire libenter. In ipsa etem obedientiae uia tibi, o homo, fortasse aliqua dura & aspera occurrere possunt, ita ut accipias interdū praecipit nonnulla, quae licet salubria sint, minus tamē sua uia uidentur: hoc si molestē coeperis sustinere, si diiudicare praelatum, si murmurare in corde, etiā si impleas exterius, quod iubetur, nō est uirtus obedientiae, sed uelamē malitiae. Verus ergo minister est domini Iesu, qui deuotione cordis libenter audit, quod imperatur, ut perficiat. Nec dubiū quin ampliorem gratiā mereatur huiusmodi, qui paratum se exhibet ante mandatum, quam qui obedire satagit post mandatum. Secundus est obedire simpliciter. Sunt nanq; multi, qui post praecipit imperium plurimas faciūt quæstiones, & saepius ingemināt. Vnde hoc uenerit: quis hoc dederit cōsiliū? Propter quod oritur murmuratio, excusatio, simulatio impossibilitatis, & aduocatio amicorum: cōtra quos per Prophetam loquitur dominus: In auditu auris obediuit mihi, ut ostēderet uno eodemq; momēto obedientem simplicem, & audisse praesidentis imperium, & obsequium perfecisse. Quod etiā in lege praecipit dominus dicens: Quod praecipio tibi, hoc tantū facias, nec addas uel minuas quicquā. Propterea nō debet simpliciter obtemperatē magistri imperitia, seu indiscreta potestas mouere: sed meminerit scriptū, quia nō est potestas, nisi a Deo: & qui potestati resistit, Dei ordinatiōi resistit. Ideo quodcūq; fecerit obediens, operetur simpliciter: & ex animo sicut Deo, & nō hominibus. Tertius est obedire hilariter. Hilarē enim datorem diligit Deus. Nam in obediēdi ratione haec generalis regula teneatur: ut in difficilioribus agēdis obediētiō quidē gratior: quam pruaricatio grauior iudicetur, & in faciliōribus minusq; onerosis, contēptus damnabilior, quam actus laudabilior existimetur. Quapropter serenitas in uultu, dulcedo in sermōnibus,

Anibus, alacritas in opere hilariter obsequentis decorat obedientia: quia nō serulli metu, sed caritatis affectu, nō timore poenae, sed amore iustitiae seruāda est. Quartus est obedire uelociter. Vidisti (ait Sapientia) hominē uelocem in opere suo, corā regibus stabit: nec erit ante ignobiles. Vnde cum uocaret Zachaeus, festinās descendit, ut exciperet dominum: a quo meruit audire, hodie salus domui huic a domino facta est. Promptus itaq; uelociterq; obtemperare desiderās mādatum nō procrastinat, sed statim parat aures auditui, linguam uoci, pedes itineri, manus operi: & se totum intus colligit, ut mādatum peragat imperantis. Quintus est obedire uiriliter. Si enim manum (ait quis) misisti, o homo, ad fortia: agendū est instāter, & cōstanter obediendū: nec inter asperitatem uerborū tam regalis est semita relinquenda. Tunc em̄ Deo uera obedientiae obsequia reddimus, cum nullis occurrētibus aduersis ab incēpto opere deficimus. Illeq; meritō predicandus est, qui percussus nō cedit: irritatus nō dolet, grauatus nō deficit: sed Christi cōmunitus exemplo pugnā, quā semel in obedientiae stadio arripuit, nullo fractus labore derelinquit. Sextus est obedire humiliter. Nam unū atq; idem inobedientiae praesumptionisq; genus est: uel propter actionis instantiā, seu propter ocij & orationis desiderium senioris praeterire mandatū. Tamq; dispēditiosum est pro somno, q̄ pro uigiliā: imperātis statuta cōtemnere. Tantū deniq; est praesidentis transire praecipitū, ut legas: quantū si despicias, ut dormiās. Humilitas nanq; sola est, quae propriū abdicat sensum, & propriae inimicat uoluntati: atq; ab ipsa tanquā a pestifero ueneno ceruicē suam excutere cōtendit. Vnde necesse est, ut qui ad obediētiā culmē satagit ascendere, mentē studeat ab elatione munda dare: quia tanto proficiet citius, quāto fuerit humilior. Septimus & ultimus est obedire perseveratē. Sic currite (ait Apostolus) ut cōprehendatis. Nō enim poterit quis ad cōsummationē uirtutis attingere, nisi uoluerit in ipsius exercitāone perseverare. Non sufficit planē terrā fodere, arbuta plantare, atq; nascentes fructus inspicere, si nō aequo animo permittatur etiā maturefcere. Sic nimirū omnis labor, quaelibetq; uirtus laudē non meretur, nisi in eadē uiriliter perseveretur. Et quemadmodū gradiēs cōtra fluminis impetum (si remigrare desierit) defluit: ita & certanti in obedientiae cāpo euenerit. Quē em̄ propriae uoluntati habenas laxauerit, statim ipsam sentiet cōtumacem. Quare edomāda est perseveratē infatigabiliq; uigore, quatenus ex diuturno flagello discat māsuēfcere: ut dūce gratia miles Christi ad obedientiae perfectionē ualeat peruenire. Nā quū per obedientia ipsam subegerit: plena trāquillitate ac ingēti pace fruetur: quia pacato interiori hoste, nō erit deinceps, qui frāgat animū. Si em̄ uoluntas subijcitur rationi, quicquid homo a Deo uoluerit, impetrabit. iuxta illud, Si duo ex uobis cōsenserint super terrā, de omni re quacūq; petierint, fiet illis a patre meo, & meritō. Nā qui per obediētiā uirtutē adheret Deo, unus spiritus sit cū eo: a quo pro mercede suorū agonū duplicē merefcere habere coronā, scilicet, certā spēm eius uitae, quae nūc est futurae: pro qua potēs efficitur ad superāda omnia certamina occurrētia. Et quoniā in obediētiē perfectione laudabilis spes uirtus, & caelestis premij certitudo donat: cōuenienter in cōsequentibus de ipsa uirtute & speradis rebus loquendū est: quatenus eo mēs in agone subiectiōis fiat propior, quod de mercede certaminis extiterit certior: qd clare aperit Psalmista, dicens: Inclinaui cor meū Deus ad faciendas iustificaciones tuas in aeternū propter retributiones. Fructuū ligni uitae sextū tenet locū haec Deo grata obedientia: quā qui uerē perfecteq; possederit, ad Deum & dominū Iesum tutum habebit accessum, qui factus est obediēs usq; ad mortem crucis: propter quod Deus illum exaltauit donās ei nomē, in quo curuatur omne genu: nedum terrestrium, infernorumq; sed etiam caelestium, qui est benedictus in secula.

DE VIRTUTE SPEI, ATQVE DE ILLIUS DIFFI-

nitioibus. Quae uirtus Deo militantibus pernecessaria est, & ex sua dignitate in fructibus ligni uitae septimum consequitur gradum. Cap. I.

Mitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terrae. Haec uox Prophetae affectuosa desiderium pandit caelestium spirituum. Quum enim administratorij spiritus sint in ministerium missi eorum, qui hereditatē capiūt salutis, uideātq; genus humanū plurimis infirmitatibus circūdatū: uarijs etiā miseris obrutū; nec sua uirtute exigētibus delictis suis, posse erigi Laur. Iustin. f 3 in salutem

in salutem: p̄is desiderijs clamāt ad Deū: ut tātis erumnis ponat finem, mittatq; de super-
 nis sedibus spiritū sanctū: q̄ luce sua caligātem illuminet intellēctū humanū, & igne san-
 cto suo accendat affectū, quatenus dono suo interioris hominis facies irradiata toto de-
 siderio eleuetur in Deū, & renouetur per gratiā, quæ prius deformata fuerat per culpā.
 Hic nanq; diuinus & almus spiritus monet memoriā ad recolenda quæ Dei sunt: docet
 rationem ad cogitandū de Deo, mouet uoluntatē ad dei mandata seruanda. Dat pignus
 salutis, robur uitæ, scientiæ lumen. Dono sapientiæ negligentia in pigro repellit: dono
 intellectus diligenda rationabiliter quærit: dono cōsiliij diuinā prudentiam inuenit: do-
 no fortitudinis tentationes fortiter retūdīt: dono sciētiæ obliuionem lubricā diu esse nō
 finit: dono pietatis humanæ fragilitati clemēter indulget, & dono timoris improvidam
 ignorantiam ardentē decoquit. Hic nempe infirma roborat, aspera planat, corda puri-
 ficat: & quicquid uidetur in hoc seculo nequā, difficile & angustum, leue facit & latum,
 opprobrium gaudiū iudicat, despectionem exaltationē esse persuadet. Tales utiq; sunt
 fructus, talia sunt opera te possidentium, o beatissime spiritus: ueni igitur ad nos, illabe-
 re cordibus nostris, emitte cælitus radiū tuæ lucis, & illumina sedentes in hac opaca pec-
 catorum caligine. Veni, inquā, propera, festina, o Pater pauperū, o lumen mentiū, o lar-
 gitor munerum: laua quod est sordidū, riga quod est aridum, rege quod est deuiū, foue
 quod est frigidū, & sana quod est sautum. Tu enim es, o diuine amor, requies in labore,
 gementium consolator, errantium uia, periclitantiū salus, certātiū uirtus, quiescentiū
 gaudiū, peregrinantiū comes, peccantiū propiciator, iustorum robur, mœrentiū in-
 teruentor, salus mundi, animarum uita, Dei recōciliator, cordium scrutator, & genitoris
 summi genitiq; sanctum osculum & amplexus. Excutiat (oramus te domine) de cordi-
 bus nostris omnem torporem præsentia tua. Rumpātur peccatorū uincula, & fluant ir-
 rigua lacrymarum fluenta. Roboretur præterea mens nostra ad respuenda cuncta tem-
 poralia, & solis cælestibus pascatur delicijs, fugiat uitia, & uirtutū seclētur pulchritudi-
 nem, relinquat se, ut possideat te, & possideatur a te, ac per laudabilia opera & cōpositos
 mores regeneretur in spem uiuam, per quā potens efficiatur in offenso pede peringere
 brauiū felicitatis æternæ. Hæc enim spei uirtus, o domine, donec in hoc corpusculo ui-
 uimus, necessaria nobis est. Ipsam nobis tribue, ut certi reddamur per illam possidere re-
 gnum. In æternitatē etenim animū figit hæc: idcirco nulla mala exterius, quæ tolerat, sen-
 tit. Quæ uirtus cum omnibus necessaria sit, per amplius tamē ijs, qui sub obediētiæ ago-
 ne deputarunt se. Quū enim forte atq; arduū arripuerint cōtra se, cōtra proximos, cate-
 raq; tentamēta inire certamē, nisi per hanc assiduē uirtutē roborati fuerint, ut deficiāt ne-
 cesse est. Ideo crebrescētibus laboribus a domino illis subministraē efficacius eterni spes
 præmij, & cælestis certitudo triumphī. Nec cuiquā cōuenientius q̄ certāti & uincētī do-
 nat fiducia regni, & spes gloriæ. Nā spes sic diffinit. Spes est certa expectatio futurę bea-
 titudinis ueniēs ex Dei gratia: & ex præcedētibus meritis. Vel spes est uirtus, qua quis ad
 id qd̄ credit se peruenturū præsumit. Siue spes est appetitus boni cælestis cū fiducia obti-
 nēdi. Est quoq; spes uirtus, qua speramus premiū uitę æternæ iustorū meritis reddendū.
 Ex quibus patet, q̄ necessaria uirtus sit ijs, q̄ abnegāt se ipsos, & q̄ decenter donec eisdē
 tanquā prima stola, de qua uirtute in cōsequentibus disseret domino concedente, qua-
 tenus per inspectionē pulchritudinis ipsius, pugiles regis nostri Iesu Christi ad consum-
 mationem accendantur certaminis, agnoscentes laborē suum nō inanē esse in domino.

De uarijs spei effectibus, per quos ditantur qui illam possident. Cap. II.

Matth. 10

Enite omnes, qui laboratis (ait dominus) & onerati estis ad me: & ego uos
 reficiam. Tollite iugum meū super uos suaue, & requiem præstabo, per infu-
 sionem spei animabus uestris. Hoc nanq; iugum spei propter sui excellentiā,
 & multiplices effectus: plurimis donis ditabit uos. Vera etenim spes primo
 securitatem parit. Merito nanq; sperās in domino securus est: quia protector est omniū
 sperantiū in se: eisq; est idem dominus pro muro undiq; & turris fortitudinis ipsorū, de
 qua scriptum est. Turris fortitudinis nomen domini. Ad ipsum confugiet iustus sperans
 in eo: cui occurret dominus quasi ciuitas munita ad eum suscipiendū: iuxta illud Esaiæ:

Esai. 17

Psal. 90

Vrbs fortitudinis nostræ Sion: saluator ponetur in ea murus uirtute diuinitatis, & ante
 murale ex merito humanitatis, cui merito cātabitur. Altissimum posuisti refugium tuū.

Ipsa

A Ipsa meretur intelligentiam, & Dei auxiliū: sicut legitur. Qui confidunt in illum, intelli-
 gent ueritatem. Quocunq; se uerterint prudenter intelligētes, & de Deo suo confiden-
 tes: agnoscent etiam aduersa diligentibus deum cooperari in bonum: ut patet in Susan-
 na, de qua dicitur. Erat enim cor eius fiducia habens in domino: propter quod magnifi-
 cē meruit liberari. Hæc patienter portare facit onus præsentis miseræ. Ille etenim bene
 nouit in exterioribus miserijs sustinere, qui scit de spe interna semper gaudere. Futurorū
 spes laborantibus, & sub pressuris præsentis uitæ desudantibus, requiem parit: sicut in a-
 gone positus dolorem mitigat spes coronæ. Spes est quasi columna, quæ totū spirituale
 edificiū sustentat, qua deficiente ædificiū corruit, & in baratrū desperationis concidit.
 Est etiā ancora animæ eam seruans, ne procellis tentationū irrumpatur: de qua Apосто-
 lus. Firmissimū solatium habeamus, qui cōfugimus ad tenēdam propositā spem, quam
 sicut ancoram habemus animę tutam ac firmā, & incedentē usq; ad interiora uelaminis,
 quo pro nobis præcursor introiuit Iesus secundum ordinem Melchisedech pontifex fa-
 ctus in æternum. Igitur si te uideris fluctuare in mari isto, noli diuelli ab hac ancōra, ante
 quam intres hunc portum. Fluctuat nauis in ancoris, cōquassatur ueterum suorū recōr-
 datione delictorū mens: sed nō diffidat, nec præmia diuina posse obtinere desperet. No-
 uit dominus mutare sententiā, si tu noueris emēdare delictū. Hæc quoq; uirtus hominē
 facit fortē. Qui em̄ in dño confidunt, mutabunt fortitudinē: propriā siquidē fortitudinē
 mutāt in diuinā. Felix sanē ista mutatio. Dum em̄ de suis uiribus diffidūt, diuinū eis adi-
 torium præparatū est. Nihil em̄ tam omnipotentia Dei clariorē reddit, q̄ quod omnipo-
 tēs reddit ijs, qui in se sperāt. Ipsa est baculus necessarius peregrinātib; in uia præsentis
 uitę. Nō enim fatigatur, uel debilitatur sperātes in domino: quin potius assumēt pennas
 ut aquilæ: current, & nō laborabūt: ambulabūt, & nō deficiēt. Quot em̄ labores miseri-
 cordiæ Deo offerentes exercēt, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suæ cubi-
 culum clausa tenent, & eo minus deficiūt, quo maiora patiuntur. Spes etiā in possessio-
 nem regni cælestis animā quodammodo introducit, & existentibus in hac uita mortali:
 immortalē attingere facit: sicut legitur de beatis martyrib; scriptū. Si coram homini-
 bus tormenta passi sunt: spes illorum immortalitate plena est. Ab illis enim dum mortis
 tolerātia indubitanter excipitur, spes immortalitatis euidenter asseritur, & suauiter degu-
 statur. Nunquā enim hanc uitā sic constāter expenderēt, nisi esse alterā incōparabiliter
 beatiorē perfecta diffinitione sentirent. In præsentī enim tempore spes est quædā ui-
 gilia solennitatis æternæ. Non ieiunat, sed quasi iuge conuiuium celebrat, cum mentem,
 quam replet cælestibus dapibus uterumq; impingat. Ipsa facit inter dolores gaudere. Si
 mihi (ait quis) præmia promittantur, per te obtinenda sperabo. Si insurgant aduersum
 me prelia, si fremat inuidus, si seuiat malignus, si ipsa caro aduersus spiritum cōcupiscat,
 in te ego sperabo domine. Quicquid igitur mali ferre imponitur, firmo gaudentiq; ani-
 mo tolerandum est. Remedium enim malorum, bonorū spes est. Nec innocentem debi-
 litat mentem illata contumelia, quoniam in aduersis solatium est non meruisse, quæ pa-
 titur. Innocentem fortuna deserit sæpe: at bona spes nunquā. Spes nanq; est arca æterni
 premiij, & ponderatio futuræ suauitatis: cui datur intrare in hortum spiritualis uolupta-
 tis, & inde asferre odores ad condiendas amaritudines præsentis aduersitatis. In deserto
 mūdī delicijs hæc affluit, & temporalium damna nō sentit. Hęc est quę domino cōfiden-
 ter dicit. Quid em̄ mihi est in cælo, & a te qd̄ uolui super terrā? Ipsa est in labore requies,
 in estu tēperies, in fletu solatiū. Ideo quiescere debet uox nostra a gemitu, & oculi nostri
 a ploratu, quia merces nostra magna est nimis. Hęc quoq; Deo adherere facit, & cōfi-
 dēter dicere. Tu es dñe spes mea. Hęc omniū promissionū, ait sperās, mihi una est: & in
 hoc uerbo tota ratio meæ expectationis solidat. Alter meritū pōdus diei & æstus susti-
 nere se iacet: ieiunare bis in sabbato dicat: postremò nō esse, sicut cæteri hominū glorie-
 tur. Mihi autē adherere Deo bonū est: ponere in domino spem meā. Gemma speciosis-
 sima, & gratissima spes est: quæ ad modū gemmæ perlucidā est: & peruia in suo interiori:
 ita ut per eam uideant bona æterna. Ipsa deniq; elisos erigit, & uires reparat. Latro agno-
 uit sperando: Petrus uerò timendo negauit. In Petro mōstratur quenquā de se nō debe-
 re præsumere: in latrone nullum impiū conuersum debere diffidere. Timeat ergo bo-
 nus, ne pereat per superbiam: & malus, ne desperet per malitiam. Nullus desperare de-
 bet

Sap. 3

Dan. 13

Matth. 1

Sap. 3

Psal. 26

Psal. 90

bet ueniam, etiam si circa finem uitae ad poenitentiam conuertatur. Vnumquodque enim Deus de suo fine, non de uita praeterita iudicat.

De quinque speciebus uirtutis spei, quae ad cognoscendum proficuae sunt.

Cap. III.

Quoniam in praecedentibus luculenter descripti sunt effectus & dignitates spei: nunc domino donante, in speciebus & diuersitatibus ipsius immorandum est, quatenus a uitio discernatur uirtus. Facile namque in elationem mens corrumpitur: quum distinctiones uitiorum & uirtutum ignorat. Sciendum igitur est, quod quaedam spes est maledicta: de qua dicitur. Est infidelis fiducia solius maledictionis capax, quum spe peccamus. De hac Apostolus. An diuitias bonitatis eius, & patientiae, & longanimitatis contemnis? ignorans quod benignitas Dei ad poenitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam: & cor impoenitens thesaurizas tibi iram in die irae. Nullum enim scelus coram Deo tam abominabile fit, quam spe misericordiae Dei peccata perpetrare. Tunc miserabili quadam spe erigitur anima: cum turpia & obscena delectant. Et desinit esse remedij locus: ubi tanquam mores uitia dominantur. Est spes praesumptuosa, quum aliquis sperat se facturum quod uoluerit: cum uires eius excedat. Aduersaria enim praesumptuosaque confidentia est, quae periculis pro certo uitam suam committat. Et lubrica spes est, quae inter fomenta peccati saluari se sperat. Incerta uictoria est inter hostilia arma pugnare: impossibilis liberatio est flammis circumdari, & non ardere. Expedi igitur magis bene timere, quam male confidere: & utilius est, ut infirmum se homo cognoscat, & stet, quam ut de se praesumens cadat. Est spes uana, quum fiducia quae ponenda est in creatore, ponitur in creatura. De hac Hieremias dicit, Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & recedit a domino cor eius. Hic super arundineum baculum confidens (id est in creatura) quae pro se nihil potest, colliditur ualide, si fractum fuerit. Spes utique huiusmodi quasi lanugo, quae a uento tollitur, & tanquam spuma gracilis, quae a procella dispergitur. Est spes falsa, quum quis sperat, quod futurum non est: sicut ille, cui dictum est: Stulte hac nocte repetent animam tuam a te, & bona quae praeparasti, cuius erunt. De his dicitur. Posuimus mendaciam spem nostram. Quisquis es, o homo, qui hanc falsam spem de corde tuo eradicare utiliter proponis: mortis horrorem, iudicis terrorem, ardentis gehennae metum ab oculis cordis tui elongari nullo modo poteris. Cogita peregrinationis tuae miseriam: recogita annos tuos in amaritudine animae tuae: meditare uitae humanae pericula, considera fragilitatem, & in huiusmodi cogitationibus si perseveraueris, nihil reputabis cuncta quae foris uidentur, in quibus false confidunt homines, dum toto corde circa interiorem molestiam occuparis. Est spes uera, si in solo Deo ponatur, de qua dicitur: Quis sperauit in domino, & confusus est? Tunc namque ueram esse hominis spem potest comprobari, si adsit meritum. Integra enim consolatio est, cum non solum quid sibi sit sperandum: sed unde sit praesumendum nouerit quisque parum habet laudis uirtutum corona, & spei magnitudo, quae ex labore non descendit. Potest quidem habere palmam, sed non habet gloriam. Haec est magnarum ratio uirtutum, ut quanto plus homo laborat, tanto plus mercedis acquirat & spei. Item si in tribulatione non deficit: unde Iob. Si etiam occiderit me, in ipso sperabo. Tanto etenim spes solidior in Deo surgit, quanto pro illo quisque grauiora pertulerit: quia nequaquam gaudium spei de aeternitate colligitur, quod hic non prius pia tribulatio ne seminatur.

Quod multa sint, quae uirtuti spei plurimum aduersantur.

Cap. IIII.

Sciendum praeterea, quod multa sunt, quae spei aduersantur, uidelicet, diffidentia de Deo: de qua dicitur. Vae dissolutis corde, qui non credunt Deo: ideo non proteguntur ab eo. Aduersatur quoque plurimum spei confidentia, quae in creaturis ponitur: quae triplex est, scilicet, praesumptio sui: de qua legitur. Qui confidit in corde suo, stultus est: quoniam qui de nihilo factus est, in nihilum redigeretur: nisi ab autore suo sustentaretur. Ab hostibus insuper suis cito deiceretur, nisi a Deo actualiter sustentaretur. Rursus si boni spiritus se a nobis elongauerint, impetum malignorum sustinere quis poterit? Fatuitas etiam est de se considerare, quum perse non sufficiat homo bonum cogitare. Non enim sumus sufficientes (ait Apostolus) cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed nec in bono perseverare. Nam cito bonum amittitur, nisi a Deo largiente custodiatur. Sed paucis uerbis qualis ex se homo

A homo sit, notificat Deus per Oseam, dicens: Perditio tua Israel, tantummodo in me auxiliium tuum. Ideo clamet homo medullis cordis: dicat quoque uoce. Domine scio me nunquam posse peruenire ad te, nisi gradiendo post te. Sed nec hoc quidem, nisi fuero adiutus ad te. Precor ergo te, ut trahas me post te: quia reuera beatus homo, cuius est auxiliium abs te. Secunda est confidentia, quae ponitur in homine. De hac legitur Esaias xxxi. Vae qui descendunt in Aegyptum ad auxiliium in equis sperantes, & habentes fiduciam super quadrigis, & non sunt confisi super sanctum Israel, & Deum non exquesierunt: & Hieremias xvii. Maledictus homo, qui confidit in homine. & dignetur. Procliuus enim & mutabilis est humana conditio, & quocumque intendit, eum uergit, & illud praeponderat: Nihil ad uirtutum studia, uel ad illecebras uitiorum fugiendas. Vana utique est spes haec: quia uani filij hominum, mendacesque filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in idipsum. Tertia est in creaturis spem ponere, quae est summa fatuitas: scilicet in diuitijs & huiusmodi. De hoc Psalmus ait. Diuitibus huius seculi praecipue non sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo. O amatores, amatores mundi, cui tam sollicitum militaris: maior non poterit esse spes uestra in mundo, quam ut amici mundi sitis. Vbi quid nisi fragile, plenum periculis: per quae pericula peruenitur ad maius periculum? Pereant haec omnia, & dimittamus haec uana & inania. Conferamus nos ad illa sola, quae finem non habent: ponamus spem in rebus aeternis. Vita enim haec mors est miserabilis & caduca, subito surripitur: & post haec negligentiae supplicia luenda sunt. Sunt etiam aliqua alia, quae eidem uirtuti spei aduersantur: scilicet peccati magnitudo, & multitudo: de qua dicit Caym. Maior est iniquitas mea, quam ut ueniam merear, quod indecens est. Vbi enim abundauit delictum, plerumque superabundat & gratia. Et quid tam graue committitur, quod non Christi morte soluatur? Merito igitur in Christo spes mihi ualida est, qui sanat omnes languores meos, qui redimit de interitu uitam meam, qui coronat me in misericordia & miserationibus. Tam liberaliter namque dominus omnem donat iniuriam, ut iam nec damnet ulciscendo, nec confundat impropere, nec minus diligat imputando. Pulcherrimum insuper affectandae ueniae, & conuersionis exemplum praerogatum est, quod tam cito latroni peccata relaxantur, & uberius gratia quam precatio. Semper enim plus tribuit Deus, quam quis precatur. Nemo igitur desperet. Iudam proditorem non tam scelus, quod commisit, quam indulgentiae desperatio fecit penitus interire. Aduersatur quoque spei tentationum multitudo: sed e contrario multiplicatio tentationum signum est liberationis, sicut dicitur. Qui diligit filium suum, instanter erudit: & de Israel quoque haec sunt gentes, quas reliquit dominus, ut erudiret Israel. Vita enim nostra in hac peregrinatione non potest esse sine peccato: ideo nec absque tentatione. Profectus noster per tentationes fit. Nec sibi innotescit quisque qualis sit, nisi tentatus: nec potest coronari, nisi uicerit: nec potest uincere, nisi certauerit: nec potest certare, nisi inimicum & tentationes habuerit. Ad magnam igitur utilitatem nostram exercitatio tentationum nobis impensa est: ut non superbiat sanctitas, dum tentatur infirmitas, non tepescat uirtus: non desit profectus, non diminuatur meritum, non amittatur gloriae corona. Spei insuper contrarius est frequens casus, & peccati recidiuatio. Sed considerandum est, quod frequens casus humilitatem generat, humilitas triumphum. Quis sine peccato extitit? quis in seculo enormius Paulo peccauit? quis in religione grauius Petro? Illi tamen per poenitentiam & benam spem meruerunt assequi non solum ministerium, sed & magistrum sanctitatis. Quid meruit Publicanus, qui repente de templo absolutus exiit? Merito quippe etiam post peccatum ualde sperandum est. Fit enim plerumque gratior Deo amore ardens uita post culpam, quam securitate torpens innocentia: quia qui gaudet in bonis gratiae & ueniae, quam inuenit: & recordatur mala, quae euasit, difficile reddit ad malum. Memorare quoque uirtuti potissimum aduersatur nimia tristitia: de qua dicitur. Mœrore animi deicitur spiritus. Nunquam ergo tristetur, qui de spe gaudere desiderat. Felix enim qui non habuit animi tristitiam: nec excidit a spe sua. Oportet nos semper de Dei miseratione considerare: & de nostra infirmitate formidare, non tamen funditus obruat spem metus. Eo namque fit damnabilior, quo a soliditate spei animus fit longior. Semper namque oportet misericordiam & iudicium domino cantare, si uolumus secure de uirtute spei gaudere.

Quomodo

Quomodo tripliciter, scilicet in Deo, in beneficijs Dei, & in sanctorum suffragijs debet se exercere mens, quae uirtutem spei nutrire desiderat: atq; de perfectione eiusdem. Cap. V.

Sicut cũctis patet, nō datur in aliquo qualicunq; negotio pertingere ad finē sine medio, ita nec ad cōsummationē uirtutis. Quapropter ut omnibus deī forma proficiēdi, in hoc capitulo, quod prae manibus est, aperiēda sunt, quae iuuant uirtutē spei, & quibus cōsiderationibus ipsa uirtus nutriatur & perficiatur. Sunt nanq; multa, quae si cōsiderentur, uehementer exultatione spei replent animā. Quarum considerationum prima & potissima est, cū rationalis creatura intuitum suum dirigit in deum multipliciter: scilicet in quātum ipse creator hominis est. Hanc enim praeogatiuam homini creando dedit: quia ad imaginem suam ipsum fecit. Ad imaginem quippe Dei facta anima rationalis, caeteris omnibus occupari potest; repleti non potest. Capacem enim Dei, quicquid Deo minus est, non implebit. Et sicut Deus omnem creaturam, sic anima omnem naturam corporalem naturae dignitate precellit. Nō enim potest Deus odisse quod fecit: de quo scriptum est. Diligis nanq; omnia quae sunt, & nihil odisti horū quae fecisti. Vbi autē maiora caritatis indicia, ibi est maioris spei materia. Similiter inquantū dominus est. Nunquid uolūtatis meae est (dicit dñs) mors impij: & nō magis ut conuertatur à uis suis, & uiuat: Deus nanq; tristatur, non de sua iniuria, sed de hominis perditione. Sicut rex audiens criminosas personas, quū sit benignus, lege quidem compellente ipse mortis sententiam dicit aduersus eas: tamē misericordia instigante lacrymas fundit super ipsas, & uult eas adiuuare, & nō potest contradicente iustitia: quoniam sicut iustitia sine misericordia nō est iustitia, sed crudelitas: ita misericordia sine iustitia nō est misericordia, sed fatuitas. Eodē modo Deus maluit parcere, q̄ irasci: latiusq; misericordiā q̄ iustitiam cōtra hominem operatur. Prouehitur etiā anima ad spei uirtutē, quū Dei cōtemplatur misericordiā: imō uerius cū ipsum ipsam esse misericordiā nō ambigit: hoc psalmo attestāte, q̄ ait, Deus meus misericordia mea: quid dulcius, quid mitius, quid hoc benignius audiri potuit: Nunquid, ait scriptura, potest mater obliuisci filij uteri sui: Tamen illa oblita fuerit, ego nō obliuiscar tui (dicit dominus) Misericors plane, & miserator dñs. Misericors est cū creat: quia nullis beneficijs prouocat, ut praestet, miserator autē cū res cadētes sua pietate restaurat. Misericordia em̄ est alienae miseriae cōpassio, qua q̄s si potest subuenire cōpellitur. Propterea dñi miserationum recordabor, ne ingratus inueniar. Multas enim miserationes cōtulit animae meae, quas coram omnibus referabo, ut una sit omniū uox, & affectus laudis eius. Multi nanq; in seipsis has inuenire possunt, quas diciturus sum. Prima est q̄ à pluribus peccatis adhuc in seculo positū custodiuit: prima quidē non inter omnes, quas contulit mihi: sed inter has quas narraturus sum. Quis nāq; dubitet, quin ut in multa cecidi: ita & in plura poterā cecidisse facinora, nisi omnipotētis pietas cōseruasset me: Fateor em̄ & toto corde clamabo, nisi quia omnipotēs deus, & misericors adiuuisset me: utiq; in omnē reatū cecidisset anima mea. Aliā quoq; miserationē in me exercuit dñs, quae q̄ benigna, q̄ libera, q̄ gratuita sit, sermone nequit explicari. Heu dñe peccabā ego, & tu dissimulabas, non cōtinebam à sceleribus: & tu abstinebas à uerberibus, & prolongabā ego multo tēpore iniquitatē: & tu clemēs pietatē tuā, q̄d est magnū miserationis opus: quia non dolere de peccato, q̄d perpetrā: magis indignari, atq; irasci facit Deū, q̄ multa, quae iam praeterita sunt. Addidit etiā hanc misericordiarū pater, ut ex uisitacione sua fierēt mihi amara, quae prius dulcia uidebātur. Nam hoc est quod nos laetificat in omnibus laboribus, in omnibus periculis huius uitae, hoc nēpe amarescere facit, q̄d peccādo prius placebat: amor, scilicet noster in Deum, & pium studiū, certa spes, & seruator spiritus. Indulsi etiā benignus dominus animae meae donū istud, ut susciperet misericorditer poenitentiā meā: atq; in eorum numerū me ascripsit, quos beatus psalmus uocat, dicens, Beati quorū remissae sunt iniquitates, & quorū, &c. O poenitentiā quid in laudibus tuis efferā, quid de te dicā: deū tu placas, hominē ad statū suū reparas, omnia ligata tu soluis, omnia clausa tu aperis, omnia aduersa tu mitigas, omnia cōfusa tu lucidas, omnia desperata tu animas, & opprobria, quae peccantibus debent, tu tegis. Parū autē hoc uisum fuit diuinā clemētiae: nisi etiā tribueret istud mihi, uidelicet uirtutem continēdi deinceps: per quam mutarem in melius in compositos mores, nec paterer recidiuum, fierentq; nouissima mea peiora prioribus.

Ex

A Ex quo dono reuoluebā frequenter in animo: & intelligebam grauiorem esse culpam post ueniā: renouatum uulnus peius dolere post curam: molestius hominem fordidari post gratiā. Nam uere indulgētia ingratus est: qui post ueniā peccat: sanitatis indignus est, qui semetipsum postquā sanatus est, uulnerat: nec mundari meretur: q̄ seipsum post gratiā coinquinat. Ex his em̄ quae dicta sunt, à malo me liberauit dominus meus: sed quae nō sufficit abstinere à malo, nisi fiat q̄d bonū est: sicut legit. Declina à malo: & fac bonū. Exhibuit animae meae ipsa diuina bonitas dupliciter suā misericordiā: ut ex plenitudine gratiarū totus transeā in laudes dilectionis eius: & replear spe beatitudinis illius. Quarū prima est gratia promerendi. Solā em̄ gratia est, quae discernit redēptos à perditis: quae quū homini infundit cũctā mētis illius abscondita manifestat. Tunc diligere incipit, q̄d prius nesciebat: tunc spe roborat, omnia propter deū operatur: & eo magis auget meritum: quo per dilectionē amplius exercet: quia sicut aequum est desidiosis laboratiū premia denegare, ita cōuenit diligētibus & operatibus oprata remuneratiōis merita cumulare. Alia est spes obtinēdi. Qui enim gaudet in spe, tenebit: qui autē spem nō habet: ad rē nō poterit peruenire. Manet enim deluper speculator cūctorum praescius deus, bonis premia, malis supplicia dispensans. Nec in deo frustra posita sunt spes precesq; quae rectae quū sunt, inefficaces esse nō possunt. Auersamini igit̄ o mortales uicia: uirtutes colite: per spem ad recta animū subleuate: humiles preces in excelsum porrigite, magna uobis est (si dissimulare nō uultis) collata operādi facultas: quoniam bonis operibus uestris repromissa est aeterna felicitas. Hae sunt domine miserationes, quas fecisti ancillae tuae. Hi sunt riuus profundantes suauitatē ab aeterno fonte bonitatis tuae, irrigantesq; mirifice cor meum. In his cōsiderationibus spe nutritur, delectatiōe pascitur, & uirtutibus roboratur, nec in uia poterit à bono opere deficere, si quae dicta sunt, nō neglexerit cogitare. Est etiā alia consideratio, quae singularē habet effectū ad erigendā mentem in uirtutem spei: scilicet beneficiorū dei, quae possunt quadrupliciter distingui. Quaedā enim generalia sunt: ut est redēptio mundi, institutio sacramentorum, & alia quae ad salutē pertinent generis humani. Haec quis enarrabit: Quae lingua dicere, quae ratio capere sufficit redēptionis beneficia: quomodo factus est homo hominis factor, ut sugeret ubera regēs sidera, ut esuriret panis, sitiret fons, dormiret lux, ab itinere uia fatigaretur, falsis testibus ueritas occultaretur, iudex uiuorum & mortuorum à iudice mortali iudicaretur: ab iniustis iustitia damnaretur, flagellis disciplina caderet, spinis boirus coronaretur, in ligno fundamentum suspenderetur, uirtus infirmaretur, salus uulneraretur, & uita pro mortuis moreretur: Quanti uerò beneficij sit institutio sacramentorum saluti hominum necessaria: non est qui digne loquatur. Ab ipsa nanq; dei sapiētia homine assumpto: à quo in libertatem uocati sumus: pauca sacramenta saluberrima constituta sunt, quae societatem Christiani populi sub uno deo libere continerent. Constituta nanq; sunt ab ipsa incarnata sapientia pro salute hominum septem sacramenta, pro diuersitate saluadorum. Primum est intrantium: ut est baptismus. Secundum est pugnantium: ut est confirmatio. Tertium est uires resumentium: ut est Eucharistia. Quartum est resurgentium: ut est poenitentia. Quintum exeuntium: ut est extrema unctio. Sextum ministrantium: ut est ordo. Septimum novos milites introducentium, ut est matrimonium. Horum etenim sacramentorum magna est utilitas. Baptismus ordinatus est contra originale peccatum: poenitentia contra mortale: extrema unctio contra ueniāle: ordo contra ignorantiam: eucharistia contra malitiam: confirmatio contra impotentiam: matrimonium contra concupiscentiam: quam temperat, & excusat. Disponunt quoq; haec sacramenta ad septem uirtutes habendas. Baptismus est sacramentum fidei: confirmatio spei: eucharistia caritatis: poenitentia iustitiae: extrema unctio perseuerantiae, quae est fortitudinis complementum: ordo prudentiae: matrimonium temperantiae. Sunt & alia complures horum sacramentorum dignitates, & causae, quae omittendae sunt. Patet enim euidenter ex his generalibus beneficijs, quo uigore in uirtute spei mens ualeat proficere illa considerando. Aliqua sunt beneficia specialia, quae etiam promouent ad spem, quae quibusdam collata fuerunt ad legentium profectum à domino Iesu pietatis fonte & uirtutum magistro. Vnde o domine Iesu omnino propter mansuetudinem, dulcedinem, & caritatem, quae de te praedicatur & legitur, intrepida spei uirtute currimus post te, scientes

scientes quod non pauperes sperthas, peccatores non horreas, infirmos non abijcias, & ignobiles non contemnas. Nempe pie Saluator dulcissime domine non horruisti confidentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Cananeam supplicentem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in theloneo, non orantem Publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, nec ipsos crucifixores. Horum exemplo beneficiorum accensus & prouocatus nequaquam diffidere de me, & sperare de te cessabo. Consideratio quoque corporaliū beneficiorū non mediocriter eleuat & erigit contemplantem: ut est creatio mundi, gubernatio, & ipsius sustentatio: quae quoniam experientia nouimus, & intelligimus, silentio tegēda sunt. Tam multa enim sunt, quod nec facundia exprimentur: nec intellectu percipiuntur: ideo magna ueneratione digna sunt. Ex his etenim cognoscitur ipsorum factor. Tria quidem maxime de creatura scienda sunt breuiter: scilicet, quis eam fecerit: per quid fecerit: & quare fecerit. Si querit quis fecerit: deus: si per quid: dixit & facta sunt: si quare fecit: quia bonus est. Neque quisquam autor excellētor est deo: nec ars efficacior dicitur uerbo, nec causa melior, quam ut bonum crearetur a bono deo. Intelligat ergo rationalis creatura, quod hoc bonū a summo bono ei ad bonū traditum sit: ut cognoscat creatorē & largitorem uidelicet ex perpetuitate quia creator est aeternus: ex magnitudine quia omnipotens: ex ordine & dispositione quia sapiens: ex conseruatione quia bonus: & ex largitione quia caritas. Caelum caeli domino (ait Propheta) terram autē dedit filiis hominum. Merito namque debet confidere: cui tanta donata sunt. Quis autē diffidere poterit, si cōuerterit cor suum ad intuenda beneficia spiritualia: quae fidelibus a deo tribuuntur? Infundit enim deus filiis suis spiritum suū multipliciter ad salutem, ad miraculum, ad auxilium, ad solatium, ad feruorē. Ad salutem quum in toto corde reuertimur ad deum. Ad miraculū, quum signis & prodigijs coruscare facit fideles. Ad auxilium quū in tentationibus & pressuris adiuuat infirmitatem nostrā. Ad solatiū quū per internam suauitatē testimonium reddit spiritui nostro, quod filij dei sumus. Ad feruorem quū in cordibus perfectorum uehementius accendit ignem caritatis: ut non solū in spe filiorū, sed etiam in tribulationibus gloriantur, contumeliam gloriam reputantes: quod est perfectae spei certissimū signū. Haec etenim quatuor beneficiorum dei cōsiderationes: quasi quatuor flumina sunt egredientia de paradiso uoluptatis, id est ab ineffabili clementia maiestatis diuinā: & irrigantia totā terrā, corda, scilicet fidelium: ut per uirtutem spei, quae horum meditatione nutritur & perficitur, proferre ualeant opulentissimos uirtutum fructus, nec deficere praesiccitate exuberantiū passionum: quatinus circūquaque muniti, intrepidi possint ascendere ad ciuitatem sanctā Hierusalem, quae est omnium electorum mater: in qua deum sicuti est, uidebunt feliciter. Sunt etenim non mediocri exhortationis ad profectum spei suffragia ac merita sanctorū: quae ut clarius eluceant, quadrupliciter distinguenda sunt: quarum potissima & summē amabilia sunt Christi Iesu domini nostri suffragia ac merita. Nam ipse dei & hominum mediator, ut culpam nostrae transgressionis extingueret: & ad caelestia speranda cor eleuaret, uoluit fragilitatis nostrae naturā assumere: in qua opprobria & uaria contumeliarū genera perpessus est, ut efficaciter notificaret: quo nos amore diligeret, qua nos fiducia erigeret: quibus meritis nos daret. Voluit quippe ipse dominus per omnia in natura, in passione, in morte assimilari nobis: ut fidelis pontifex fieret ad patrem, & propitiaret delicta nostra. Talis enim congruebat nobis, ut fieret pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, excelsior caelis factus, & cōstitutus ad dexteram dei in caelestibus super omnem principatū, & potestatem, & uirtutem, & dominationē, & omne nomē, quod nominatur: non solum in hoc seculo: sed etiam in futuro ad interpellandū pro nobis: de quo per Ioannē dicitur. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christū: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Haec utique est tota spes nostra: omnisque fiducia: ubi enim natura & caro nostra regnat: ibi & nos regnare gloriemur. In ipso enim domino Iesu dulcissimo iam resurreximus: iam ascendimus: iam in caelestibus confedimus. Sumus membra eius, & ipse est caput nostrum: ex quo totum corpus cōpartum est. Ideo abigenda est omnis dubitatio, & diffidētia. Os de ossibus nostris, & caro de carne nostra est. Ideo iam non poterit spernere nos: quia caro & frater noster est. Quā utique carnē patri ostēdit cicatricibus plenā, uerberibus fuisse collisam, & pro electorum salute

Psalm. 113

1. Ioan. 2

1. Pet. 1. 11

A salute in altari crucis extitisse immolatam. Et ex hoc non potest contemni, quod tanto precio redemptum est, tali intercessore postulatur, tam uehementi amore diligitur, & tam mirabili uinculo copulatur. Gaudeamus igitur omnes in domino Iesu, quia non solum in paradisi possessione per ipsum firmati sumus, sed etiam usque ad diuinitatis thronum in ipso conscendimus, ampliora recepturi per eius ineffabilem gloriam, quam per diaboli perdideramus inuidiam, quia quos diabolus de primi habitaculi felicitate eiecit, hos dei filius sibi conformatos ad dexteram patris collocauit. Concipienda est praeterea magna fiducia in dei & domini nostri genitricē post ipsum redemptorem nostrum dominum Iesum. Haec est dulcedo & spes nostra, quia est mater pulchrae dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctae spei. In ipsa omnis gratia uitae & ueritatis, & omnis spes uitae & uirtutis est. Quid dei matre nobilior, quid Maria splendidius, quam splendor gloriae elegit, ut ex ipsa naturam nostram assumeret. Haec meritis copiosa, quia uirtutibus plena. Ipsa fuit corde humilis, uerbis grauis, animo prudens, loquendi magistra, intenta operi, uerecunda sermone. Haec namque nouit deum querere, nullum laedere, omnibus bene uelle, iactantiam fugere, rationem sequi, uirtutem amare. Quando ista fastidiuit humilem, quando irrisit debilem, quando uitauit inopem. Nihil in oculis toruum, in uerbis proca, in actu incompressum. Non gestus fractior, non incessus solutior, non uox petulantior. Talis namque fuit, ut ipsa corporis species simulacrum mentis fieret, & probitatis exemplum. Ipsa denique est thronus gratiae, de cuius plenitudine accipiunt uniuersi, captiuus redemptionem, aeger curationem, tristis consolationem, peccator ueniam, iustus gratiam, angeli laetitiam, filij persona humanae carnis substantiam, denique tota trinitas gloriam, ita ut non sit, qui se abscondat a calore eius. Haec est stella maris in peccatorum conductione, quia per mare huius seculi eos dirigit, ad portum poenitentiae, & ad filium perducendo. Unde oculi omnium peccatorum sunt ad ipsam, sicut oculi omnium nauarum ad maris stellam. Si igitur insurgant uenti tentationum, si incurras scopulos tribulationum, ne auertas oculos a fulgore huius sideris, si non uis obrui procellis. O quis quis te intelligis in huius seculi profluuiū magis inter procellas & tempestates fluere, quam super terram ambulare, respice stellam, inuoca Mariam. Si criminum immanitate turbaris, uel conscientiae foeditate confunderis, aut baratro desperationis absorberis, respice stellam, uoca Mariam. In periculis, in angustijs, in rebus dubijs cogita Mariam, non recedat ab ore, non recedat a corde, & ut impetres eius suffragium, ne deferas exemplum. Ipsam sequens non deuias, ipsam rogans non desperas, ipsam cogitans non erras, ipsam tenens non corruis, ipsa protegente non metuis, ipsa duce non fatigaris, ipsa propitiā peruenis. Haec est, quae dedit caelis gloriam, terris deum, pacemque refudit, fidem gentibus, finem uitae, uita ordinem, & moribus disciplinam. Ad hunc fontem diuinā gratiae, quae emanat in Maria, sitibunda properet anima nostra. Ad hunc misericordiae cumulum expanso & dilatato animo erigatur spes nostra, cui humili corde & deuota supplicatione fiducialiter dicamus. O benedicta inuentrix gratiae, genetrix uitae, domina angelorum, rogamus te ut per te accessum habeamus ad filium tuum dominum Iesum. Per te suscipiat nos, qui per te datus est nobis, excuset apud ipsum integritas tua culpam nostrae corruptionis, & humilitas tua deo grata nostrae ueniam impetret uanitati, copiosa caritas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum, & foecunditas tua, foecunditatem nobis conferat meritorum. Quis enim diffidere debet sanae mentis existens, quum uideat super se ex miseratione diuina tam sedulam angelorum custodiam. Angeli namque boni ad ministerium humanae naturae deputati sunt, offeruntque uota, precesque hominum, si sine deceptione puras leuari in caelum manus perspexerint, & eos protegunt ab incurribus inimicorum. De his per Psalmistam dicitur. Angelis suis mandauit de te ut custodiant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Quāram nobis debet hoc uerbum afferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam. Reuerentiam pro praesentia, deuotionem pro beneuolentia, fiduciam pro custodia. Quid igitur sub tantis custodiis timeamus. Superari non possunt, quia potentes sunt, seduci non possunt, quia prudentes sunt, minus autem seducere possunt, quia fideles sunt. Tātū sequamur eos, quoniam niam sub eorum protectione deficere non poterimus. Nam quotiescunque grauissima cernitur urgere tentatio, & uehemens tribulatio propulsauerit, clamemus ad illos, inu-

Laur. Iustin.

g temus

temus custodes nostros, directores nostros, adiutores nostros in opportunitatibus in periculis. Non enim dormitant, neque dormiunt, etsi ad tempus obaudire dissimulent. Quum enim perseuerauerimus in prece, ipsorum plane sentiemus presentiam pariter & praesidium. Agunt utique si caelestes spiritus & uenerandi custodes nostri, diem festum latentes super nos, qui fugientes omne, quod deo odibile est, per exercitia uirtutum, ipsorum festinant se sociare consortijs. Sed uah nobis, si quando prouocati sancti angeli peccatis & negligentijs nostris indignos nos iudicauerint presentia & uisitatione sua, qua protegere nos, & abijcere poterant inimicum. Quoniam igitur necessariam habemus familiaritatem dignationis angelicae, caueamus omnem offensam, qua possint contra nos quoquo modo alterari. Tunc grata nobis erit eorum presentia, tunc praecipua super nos custodia uigilabunt, tunc erga nos eorum erit iucundus aspectus, quum uiderint nos castitatem, sobrietatem, & humilitatem diligere, quum nouerint nos orationem frequentare, crebros singultus & gemitus amoris ad caelum emittere, quum mentis puritatem, caritatis unitatem, spiritus feruorem, & uirtutum perfectionem perspexerint nos uelle apprehendere. Saragamus igitur talibus studijs eos latificare in terris, quorum suffragijs confidimus eorum posse aequalitatem consequi in caelis. Excitat postremo non medio criter pusillanimitatem nostram, & spei uirtutem efficaciter inserit, & perficit in cordibus nostris, suffragium & exemplum sanctorum. Summopere enim desideranda nobis sunt sanctorum suffragia, ut ipsorum intercessione nobis donetur, quod nostra non obtinet possibilitas. Ad eorum igitur suffragium confugiendum est, potentes in terra sunt, sed in caelo potentiores ante conspectum domini dei nostri. Si enim hic dum adhuc uiueret, miseri sunt peccatorum, & orauerunt pro eis, nunc tanto amplius, quanto uerius agnoscunt miseras, orant patrem in caelis, quia beata illa patria non immutauit caritatem eorum, sed augmentauit, & nunc potius induunt sibi uiscera misericordiae, quum ante fontem misericordiae assistunt, unde si sanctorum suffragijs cupimus adiuuari, eorum uitam nobis iugiter praepoamus, & sequamur opere, quos orationibus pulsamus. A malitia, odij & superbia cogitatu mundemus cor, quoniam non nisi iustos, innocentes, simplices, & purios, caelestis aula suscipiet. Venite pusillanimes, accedite in spiritu ad hoc spirituale conuiuium omnes uos, quos conscientiae formido & praeteritorum deterret memoria peccatorum, considerate diuinam fontem misericordiae super salute mortalium, intuemini quanta hominibus spiritualia, & corporalia dona collata sunt, contemplamini auido corde, quae iucunde omnia illa caelorum agmina deum laudantia suis orationibus iuge uobis praestent patrocinium. Sed nec pretereat uos dulcis filij dei & genetricis ipsius recordatio, quae assistunt deo, orent pro uobis, & compatiantur. Sumite fiduciam, & in dei bonitate sperate. Haec considerate quae dicta sunt, quia uitae aeternae uerba sunt. Tanto namque solidius & perfectius in domino sperabit cor uestrum, quanto prius haec mente tractabitis. Et eo minus in hac peregrinatione deficietis, quo uerius in fontem diuinam misericordiae per uirtutem spei mentis oculos leuaueritis. Haec est enim uirtus, quae claritate sua deum nobis manifestat, haec est, quae inter hostium cateruas intrepide ante faciem domini nos perducit. Tolle haec a corde hominis, & illico corruet in foueam desperationis & perditionis. Summum utique gradum obtinet haec inter ceteras uirtutes, apud deum uero magnum possidet meritum, sed inter fructus ligni uitae septimum sortitur locum. Quam qui tenuerit, perire non poterit, sicut domino canit propheta dicens. In te domine speraui, non confundar in aeternum, & in secula seculorum.

Psal. 30

DE VIRTUTE PERSEVERANTIAE ET DE IPSIVS DEFINITIONIBUS. Quae uirtus pro sua dignitate inter fructus ligni uitae octauum possidet locum. Cap. I.

Psal. 25

Domine dilexi decorem domus tuae & locum habitationis gloriae tuae. Arriantium mos est, ut semper praesentem habere studeant, quem amant. Tantoque frequentius, quanto ardentius. Nec se ullo ualent satiare modo, quin potius ex gustu esuriam, & ex haustu suum adipsiscunt, sed nec ipsa plenitudine gradus sui requiem inueniunt, donec dilecti fruuntur potitis amplexibus. Fit eis interim onerosa mora, & omnis delatio poena. Clamant & ardent, & in ipso clamore deficiunt pra amore, pra dulcedine, pra

A pra abundantia iucunditatis & gaudij. Sicut enim non satiatur oculus uisu, sic nec isti caritate. Qui quum nequeant implere ardorem desideriorum suorum, cogitationibus se exercent. Reuoluunt animo decorem domus dei, & locum habitationis gloriae ipsius, quae ex preciositate sui, ex claritate, ex aeternitate, & immensitate trahit post se concupiscentias hominum, angelorumque. Attollunt contemplationis oculos in gloriam conditoris, rimantur ipsius incomprehensibilem pulchritudinem, regni magnificentiam, & domini lesu inenarrabilem celsitudinem. Discurrunt per admirabilem plenitudinem gaudij caelestium spirituum, non se ualentes capere pra suauitate, unde fit eis onerosus corporis carcer, & praelongatio praesentis exilij pro desiderio aeternitatis. Appetunt uotis, instant orationibus, & operibus protestantur ardorem cordis, et corporis dissolutionem. Dicuntque, o quam felix dies erit, quando dominus meus ueniet in splendore suo, & ex nomine nostro uocans nos dicet, uenite benedicti patris mei, &c. Et quam iucundum erit, quando genitrix ipsius occurret choris circumdata uirgineis egredientibus de carnis custodia pro fiducia exhibenda. Et post rubrum mare praesentis exilij submerso spirituali Pharaone cum suo exercitu, tympanum tenens diuinam modulationis pro perseuerantia & uictoria militis egredientis praecinet responsuris. Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Horum etenim cogitatio & gustus illorum est, qui sub agone obedientiae dedicarunt uitam suam, quia nec in tentationibus mollescere, nec in difficillimis nouerunt deficere, qui quotidie pro Christo morientes in Christo uiuere didicerunt. Nam uitae ianua mors est. Istorum namque mentes a propria, firma & inconcussa nequeunt stabilitate moueri, quia sciunt, cui seruiunt, quid acquirant. Propter quod obliuiscunt, quae retrorsum sunt, & ad anteriora intellectum affectumque extendentes, omnem cogitationem cunctumque studium in exercitationem uirtutum, in extinctionem uitiorum, & propriae uoluntatis oppugnationem conuertunt, quoniam deo reuelante & experientia teste didicerunt talibus exercitijs deum promereri posse, nec ad illa posse pertingere, nisi usque ad mortem perseuerauerint. Vnde uiriliter arripiunt pugnam, & fortiter in ipsa perseuerant scientes quod non pertingitur ante finem operis ad mercedem laboris. Hanc enim perseuerantiam diligunt, ipsam ceteris uirtutibus anteponunt. Nam etsi omnes uirtutes ad caelum possessorem suum trahant, solam tamen haec esse cognoscunt, quae accipit brauium. Quam ut facilius assequatur, sibi ipsis praepoant instabilitatis damna, & perseuerantiae merita & coronas, quatinus & alliciantur dulcedine meritorum, & consideratione cohibeantur poenarum. Nam perseuerantia est in ratione bene considerata stabilis & perpetua permanens. De qua uirtute quoniam in tractatu patientiae plura dicta fuerunt, quae huic concurrunt, pauca succincte scribentur, & sic finis erit.

Matt. 25

Psal. 117

De commendatione perseuerantiae & multiplici utilitate, quae ex ipsa procedit. Cap. II.

Sicut enim oculis corporalibus necessaria est lux, ut suo perfruatur sine, ita & omnibus praedestinatibus & uocatis ad regnum caelorum haec uirtus perseuerantiae. Et sicut absque luce frustra aperitur oculus, eodem modo inaniter currit, qui usque ad finem uitae non perseuerat. Quapropter ut omnibus deo famulantibus, & in mandatorum dei uia pergentibus detur audacia perseuerandi, hic aliqua in ipsius uirtutis commendationem subscribenda sunt. Nam omnis labor leuis efficitur consideratione mercedis. Plurimum namque ad perseuerantiam accedit promissio, quae perseuerantibus fit, de qua per Ioannem in Apoc. dicitur. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitae. Nam semper solet diabolus perseuerantiae insidiari, quam solam inter uirtutes nouit coronari. Utilitates etiam plurimae quae ex hac proueniunt uirtute perseuerantiae, dant robur. Nam impetrat, quod uult. Vnde dominus ait de amico, qui media nocte uadit ad amicum, ut panem petat. Si perseuerauerit pulsans, & si non dabit, eo quod amicus eius sit, propter improbitatem eius surget, & dabit quotquot habet necessarios. Si enim homo perseueranter petenti dat ex tadio, multo magis deus qui sine tadio largissime donat, quod petitur, perseueranter petenti donat ex amicitia. Et quomodo non dabit perseuerantibus in prece, qui ut gratis tribuat nobis, hortatur ut petamus, cui displicet, si non petamus. Quomodo autem quicquam negabit perseueranter petentibus, qui sponte obtulit se non petentibus. Et qui proprio filio non

Apo. 2

Luc. 11

Laur. Iustin.

g 2 peper-

pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum ad occidendum, quō nobis cuncta, quae perseveranter petimus, non donabit. Haec uirtus perseverantiae difficilia facit leuia. Subito namq; procedenti de umbra ad solem, de ocio ad laborem graue est ei, quod incipit, sed postq; in his assuescere & perseverare coeperit, usus tollit difficultatem, & facile esse incipit, quod impossibile ante putauit. Ipsa nihil imperfectum relinquit. Nam nil est, quod non impugnet pertinax, & intenta operatio, ac diligens & perseverans cura. Videmus mulieres senilis aetatis perseverando longas peregrinationes perficere, & aquam quae adeo mollis est, lapidem tam durum perseveranti percussione cauare. Ipsa meretur apprehendere praemium. Nam perseverantia est singularis filia summi regis, finis uirtutum, earumq; consummatio, sine qua neq; qui pugnat uictoriam, nec palmam uictor consequitur. Nutrix est ad meritum, mediatrix est ad praemium, soror patientiae, constantiae filia, caritatis uinculum, sanctitatis propugnaculum. Tolle hanc, nec obsequium mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo. Sola est, cui aeternitas redditur, uel potius quae aeternitati hominem reddit, dicente domino. Qui autem perseverauerit usq; in finem, hic saluus erit.

Quam multa sunt, & quae sint illa quae hominem, ne perseverantiam teneat, praepediunt. Cap. III.

Ecl. 27

Vpienti proficere, & ad palmam uirtutis peruenire anhelanti non sufficit, quae agenda sint scire, nisi etiam cognoscat, quae debeat declinare. Quare nunc subsequenter, quae perseverantiae aduersant, dicenda sunt, quatenus utrarumq; scientia edoctus & praemunitus, ualeat facilius ad finem prope rare. Vnde sciendum est, quod plura sunt, quae perseverantiae aduersantur, uidelicet primo fatuitas sicut scriptum est. Stultus ut luna mutabitur. Nam sapientia habet idem uelle, idem nolle, diuersitas uero uitium est, & signum uacillantis animi, ac non dum habentis uigorem suum. Proponit sibi quod uult, nec in eo quod sibi proposuit, perseverat, sed transiit, nec tantum mutat, sed redit in ea, quae prius deseruit, ac dānauit. Variatur quotidie in talibus iudicium, & in contrarium uertitur, ac agitur eorum uita per usum. Aduersatur etiam non mediocriter perseverantiae peccatum. Nam cor impij quasi mare fertur, quod quiescere non potest. Iuxta quod scriptum est. Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Usitata namq; culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur, quia ubi sponte diu persistit, ibi etiam quum noluerit, cadit. Lex enim peccati est uolentia consuetudinis, qua trahitur iniustus animus eo merito, quo in eam uolens lapsus est, ad quam quodam progressu peruenit anima. Primo fit titillatio delectationis in corde, deinde consensio, tertio operis perpetratio, postremo consuetudo, in quam deueniens anima, suorum extra se trahitur uinculis peccatorum. Multum quoq; reddit instabilem animum impatientiae uicium, & ad perseverantiam ineptum. Quis siquidem tam felix est, ut quum dederit impatientiae manum, illico statum suum mutare non optet. Coerceri omnino nequit animus impatientiae uicio commotus, quia zelus sapere nescit, & impatientia consilium non habet, ratione caret, & sui iuris esse non potest, aut secum commorari, quisquis morbo impatientiae irretitus est. Carentia timoris similiter uirtute perseverantiae priuat hominem. Timor enim stabilem animum reddit, sicut ancora nauem stare facit. Ancora namq; mentis est pondus timoris. Fugit ovis tremeunda ad caulas ueniēte lupo. Abscondit se columba pauitans accipitre uiso. De cauerna mus exire non audet esuriens ambiente catto. Sic nec qui timet, aut amittere gratiam & gloriam, uel incidere in peccatum, & damnationem a soliditate perseverantiae poterit se amouere. Defectus quoq; dilectionis longe facit hominem a perseverantia. Amor quoq; boni animum stabilem facit, sicut radix profunda arborem. Qui enim implantatus est, abundabit nequitia. Nam & amicitia tanto certior, quanto profundior est, quia facile mutari non potest, quod per longa tempora custoditur. Qui uere est amicus, perseveranter & omni tempore diligit. Nam tormentum non separat, labor non laxat, thesaurus non superat, alienus amor non occupat. Aduersatur etiam uehementer perseverantiae cordis duplicitas & simulatio, de qua dicitur. Vir duplex animo inconstans est in omnibus uis suis. At contra nihil stabilius, nil felicius simplici corde, quia qui innocentiam erga alios exhibet, nihil est quod ab alijs formidet. Habet enim arcem animi simplicitatem suam, nec suspectus est pati, quod se fecisse

A cisse non meminit, nec ab incepto itinere deuiat, quum semper roboretur dulcedine in ternae puritatis & simplicitatis. Mens autem praua & duplicitate plena semper in laboribus est, semper in fluctuatione, quia aut molitur mala, quae inferat, aut metuit, ne sibi illa ab alijs inferantur. Tot enim passibus, tot gradibus decidit a perseverantiae bono, quot malis machinationibus polluitur, & foedatur.

Quibus indicijs possit rationabiliter praesumi de hominis perseverantia, quae quanto magis in unoquoque concurrunt, tanto fortiozem ipsum exhibent ad perseverandum. Cap. IIII.

QVemadmodum ex aeris temperie comprehenditur qualis futura sit messis, ita ex ijs, qui sequuntur, effectibus potest comprehendere, qualis futura sit hominis perseverantia, quibus quicumq; caruerit, ad consummationem cursus peruenire non poterit. Sunt enim uera indicia soliditatis mentis, qua soliditate quisquis ornatus fuerit, a perseverantiae uirtute deficere nequaquam ualebit. Horum enim certum indicium esse arbitror intellectus stabilitatem, de qua per Paulum dicitur. Non sumus paruuli fluctuantes omni uento doctrinae. Vnde quicumq; hanc soliditatem apprehendere festinat, non aliunde quam a fonte, a ueritate, ab altitudine diuinorum eloquiorum ipsam speret percipere. Est enim sacra scriptura nobis a domino exhibitae, ut in ipsa intellectus nostri curiositas solidetur, & uelut in quodam speculo interna nostra facies uideatur. Ibi quid uerum, quid falsum sit, conspicitur. Ibi foeda, ibi pulchra cognoscuntur. Ibi quantum intellectus proficiat, quantum capiat, sine offuscatione aperitur. Quid plura. Nihil in hac uita magis solidat intellectum, solidatumq; ostendit quam studium sacrae scripturae. Nihil in hac peregrinatione dulcius sentitur, nil dulcius sumitur, nil uerius capitur, nil ita ab amore mundi mentem separat, nihil sic animum contra tentationes, & intellectum contra errores roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus, & omnem laborem, sicut uerborum dei assidua meditatio. Ignitum (ait Propheta) eloquium tuum uehementer, in quo rationalis intellectus tanquam in spiritali igne appositus solidatur, atq; perficitur. Est & aliud indicium ueritate plenum (uidelicet) aequanimitas in utraq; fortuna. Animus enim intuens uera, peritus fugiendorum ac appetendorum, non ex opinione sed ex natura praecia rebus imponens, in asperis blandisq; pariter inuentus, neutri se fortunae submitte, super omnia quae contingunt imperturbatus, intrepidus, quem nulla uis fatiget, quem nec attollant fortuita, nec deprimant, perseverantiae ac stabilitatis suae certum reddit testimonium. Stat namq; rectus sub quolibet pondere, nulla illum res minorem facit, nil illi eorum quae ferenda sunt displicet, quicquid cadere in hominem possunt, in se accidisse non quaeritur, uires suas nouit, uincit uirtute fortunam. Loci quoq; stabilitas hominem reddit decorum, & perseverantiae filium manifestat. Nam impossibile est in uno hominem figere animum suum, qui non alicui loco prius affixerit perseveranter corpus suum. Qui enim aegritudinem animi sui migrando de loco ad locum effugere nititur, sic est sicut qui fugit umbram corporis sui, seipsum enim fugiens, seipsum circumfert, locum mutat non animum. Eundem se ubiq; inuenit, nisi quod deteriozem facit ipsa mobilitas. Quid terrarum iurare nouitas potest, quid mutabilitas locorum. Irrita quidem est illa iactatio, onus animi deponendum est, & tunc omnis placebit locus. Frequens enim migratio instabilis est animi. Ut autem homo animum possit continere, primum corporis fugam sistit, deinde plurimum remedia continuata proficiet, sine dediscere oculos tuos, sine aures assuescere sanioribus uerbis. Quotiescunq; enim processeris, aliqua quae renouent cupiditatem, occurrerit. Dina iacob filia egressa uidere mulieres regionis Sichemorum corrupta fuit, sic & anima discurrēs per corporis sensus amittit interiorem integritatem, & instabilis efficitur, quia interna despicit, praeterita non respicit, praesentia non conspicit, futura non prospicit. Firmitas etiam contra uentum tentationum probabilem exhibet hominem uirtute perseverantiae. Hanc enim constantiae & perseverantiae praerogatiuam dedit dominus ioanni Baptista, quum de ipso ad turbas loqueretur dicens. Quid existis in desertum uidere, harundinem uento agitatam, quasi diceret, non fuit ioannes mobilis sicut harundo, ut leuitate mentis & fidei de domino ambigeret, quem ante praedicauerat. Non fuit harundo ioannes sed columna immobilis. Non mouebatur uento tentationum, nec prosperis erigi, nec aduersis inclinari nouerat. Non quatiebatur timore, nec flectebatur adu-

lacione, nec eum blandum gratia, nec ira cuiuslibet asperū faciebat. Sic inimicos ut amici diligebat, sic potentes ut impotentes arguebat. Discamus & nos harundines uento agitatae non esse, solidemus animum inter auras tentationum positum, stet inflexilis status mentis nostrae, nulla nos detractio ad iram prouocet, atq; ad remissionem inutilis gratiae, nullus nos fauor inclinet. Non nos prospera eleuent, non aduersa perturbent, ut qui in soliditate fidei, & amore uirtutis figimur, nequaquam tētoribus, aut rerū transuentium mobilitate moueamur. Perseuerantia atq; stabilitas in operatione patēter ostēdit operantem in electorum numero computandum, ac uirtute perseuerantiae esse redimitum. Incassum enim bonum agitur, si ante uitae terminum relinquatur, quia frustra uelociter currit, qui priusquam ad metas ueniat, deficit. Non potest recipere agricola frumenti grana, nisi in agro laborem messis, in area ardorem solis pro separatione palearū a grano perseueranter pertulerit, sic neq; nos ad mercedis retributionem pertingimus, nisi in perseuerantia operis fortiter persistiterimus. Quum enim desideria bona concipimus, semen in terram mittimus, quum uerò opera recta incipimus, herba sumus, quum autem ad perfectum boni operis crescimus, ad spicam peruenimus. Sed quum in eiusdem boni operis perfectione solidamur, atq; usq; ad mortem perseueramus, iam plenū frumentum proferimus, non igni comburendum ut zizania, sed per manus sanctorum angelorum in horrea caelorum deducendum, ubi tanto anima erit felicior, quanto quū hic esset in corpore, in ardore caritatis, in perfectione uirtutum, in perseuerantia laborū fuerit promptior, atq; in extinctione propriae uoluntatis extiterit feruentior, quia nō est uir strenuus, qui laborem fugit, nec diuinis honoribus cumulandus est homo, nisi crescat in dilectione perseuerantiae animus illius rerum difficultate. Beatus uir, qui non deficit contrario eventu, sed qui proficit de uirtute in uirtutem, quoniam huius mansio cū angelis in caelestibus collocabitur. Hic finis perseuerantium, & haec est palma illorum, qui animas suas & corpora pro domino tradiderunt. Quum enim nil terrenum possidere uoluerunt, se diuinis honoribus dignos reddiderunt. Currite currite o uos omnes milites Christi, properate festine & festiue, quicumq; in obedientiae & subiectionis stadio certatis, seu certare disponitis ad audiendum, quam magna uobis perseuerantibus a rege uestro & nostro promissa sunt. Vobis nanq; specialis facta est regni promissio, uobis patefactae sunt caeli ianuae, uobis parata sunt regia insignia, & consortium angelorū. State in pugna, ne (quāso) deficiatis, ne desistatis ab incepto opere. Solum non perseuerasse, est amisisse coronam. Attollite oculos ad caelum, intuemini ipsum certasse, & uicisse, & certantes fortiter adiuuare exhortationibus, exemplo, uerbis, promissis, & donis. Nulla debet esse trepidationis ignauia in tantis fauoribus. Currite ad montem dei, ad gloriam ipsius contemplandam, ad perfectionem uirtutum, ad cacumen perseuerantiae. Ibi praeparata sunt dona multa, & preciosa monilia. Ibi de manu regis caelestis recepturi estis diadema speciei, & duplicia centuplicata. Ita tamen ascēdite, scilicet fortiter, simpliciter, confidenter, & perseueranter. Fortiter nanq; ascendendum est, & constanter iter uestrum arripiendum, quoniam multa in stadio uestro aduersa sunt. Nam cōtra diabolum, contra hominum mores, uoluntates, & naturas, contra sensualitatem uestrā, & habitus uitiorum uestrorum, se uestra extendit colluctatio, quae pro immanitate, pro diuersitate, pro numerositate, pro assiduitate fortissimum exigunt pugnatores. Nisi enim forti animo certauerit, quisquis hoc aggreditur bellum, necesse est, ut succumbat, & deficiat. Ideo in primo progressu, & ascensione huius intellectualis mōtis, perfectionis (uidelicet) & brauij, subiectionis figendum est tentorium ad radices ipsius uirtutis patientiae, quatenus per ipsam ualeat strenuus pugil Christi omnia aduersa gaudenter tolerare. In secundo autem simpliciter ambulandum. Eī nāq; qui subest, necessarium est omnem propriam uoluntatem edomare sub praesidentis & praecipietis imperio. Quod nisi fiat simpliciter, inaniter curritur. Exigit enim uera obedientia, ut qui ea potiri nititur, euacuet de corde suo omnem intellectus & uoluntatis propriae existimationē, seq; ex omni simplicitate committat ei, cui propter deum obedire decreuit, & sub quo militare statuit. Tanto nanq; perfectius hanc obedientiae uirtutem apprehendet quis, quāto simplicius se neglecto alijs obtemperauerit. Quum autem huius secundi ascensus appropinquauerit perfectioni, tunc ex munere diuino fugatis tenebris desperationis, &

dubi-

A dubitationis, quantis bonis sit replendus intelliget, intelligendō gustabit, & gustando sperabit illa percipere. Tunc uirtutis spei tertium ascendit gradum, lætanter, uelociter, infatigabiliter, & corde lætabundo eructat affectu plerunq; & uoce illud Prophete. *Le* *psal. 121*
psal. 83
 tatus sum in ijs, quae dicta sunt mihi, in domū domini ibimus, Et iterum. Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutū, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Operatur qui huiusmodi est, quae ei iniunguntur feruenter & humiliter exterius, interius uerò ardet caritate, fertur uotis, gemitus emittit, seq; totum illi committit, quē ex toto corde diligit, ac praē magnitudine amoris & spei frequenter ingeminat dicens. Quando ueniam, & apparebo ante faciem dei. Talibus enim exercitijs uirtus spei perficitur. His similibus agitata mens de tertio ad quartum prouehitur gradum. De uirtute spei, & per uirtutem spei trahitur & currit ad consummationem perseuerantiae. Quae uirtus est caeli ianua, paradisi porta, & regni introitus. Quo quum peruenerit abiecto carnis onere, & diruptis peccatorum uinculis, nec non & debellatis hostibus, indicibili exultatione, incomprensibili gaudio, & flagranti caritate promit dicens. Ecce quod concupiui iam uideo, quod speraui iam teneo, ipsiq; sum iuncta in caelis, quē in terris posita tota dilectione dilexi, ac toto corde quaesiu, & simplici intentione seruiui. Talis cursus, terminus talis, & triumphalis gloria perseuerantium in statu subiectionis & obedientiae, quam eis largitur dominus Iesus ipsorum rex, laus, & dilectio, qui regnat in secula. Amen.

DE VIRTUTE PAUPERATIS ET DONO, ATQVE DE
 ipsius diffinitionibus. Quae in fructibus ligni uitae nonum habet locum ex sui non
 exigua excellentia. Cap. I.

Paratum cor meum deus, paratum cor meum, cantabo, & psalmum dicam. Vox haec uox illorum est, qui diruptis terrenarum cupiditatum uinculis puro corde feruntur in deū, tantoq; iucundius & expeditius, quāto exterius minus habent, quod amittere possint. Grauis etenim sarcina est, & laboriosa temporalium sollicitudo, quae nunc demulcendo, nunc uiolentando trahunt hominem extra se, & in quoddam cogitationum & affectionum demergunt pelagus. In quod uelut in quoddam turbulentum & procellosum salum rationalis mens ascendit & descendit, percutitur & re percutit, ac plerunq; inundatione aquarum dissoluit, crebris nihilominus & ualidis cōtra eam flantibus. Ibi dolor ibi labor, ibi pauor. Dolor pro amissione eorū, quae inordinate diligunt. Labor pro sollicita exercitatione congregandi, & possidendi. Pauor ne ex uehementia uentorū aquarūq; impellat nauis in scopulos, & eodē uno uē momento rebus homo priuet, & uita. Quis enim non timeat, quū uideat super se celū turbatum & mare, & omnia secū ferre, quae possidet. Insipientiū nanq; est in tāto nō pauere periculo, & talibus nō attereri laboribus. Magnae demētiē est signū euidēs imminēte tēporali aeternā nō timere mortem, quae eo facilius rapit, & deuorat, quo minus prauidet, & fugitur. O lugenda mortaliū cæcitas, o detestanda tēporalium cupido, cur queris cū tanto labore o homo quod possidere nō poteris, cur uano labore cōsumeris, quare non prauides, quae futura sunt, ut quid nō erudiris exēplis, ubi (obsecro) sunt, qui sibi thesaurizauere super terrā, repleuere horrea, & magna cōstruxere palatia, ubi illorū uaria supellex, ubi auri & argēti plurima cumulatio, ubi gēme, ubi uaria uestimentorū ornāmēta, & clientiū numerosa caterua, nōne haec omnia uelut umbra trāsierunt. Dormierūt utiq; somnūs suū, & nihil inuenerūt hi uiri diuitiarū in manibus suis. Descenderunt in profundū abyssi, & ipsorum nomina de terra, & de caelo deleta sunt. Receperunt duplicia de manu dñi, biberunt calicem irae ipsius, & salutis illorum ablata est omnis spes. Torquebunt diris cruciatibus. & caelesti in aeternum priuabuntur lumine. Et quoniam noluerūt audire, quū adhuc uiuerent, uocantem dei sapientiam, perierunt in sua insipientia, nec ipsis est amplius locus ueniae, quia spreuerunt tempus gratiae. Talis est finis, & haec remuneratio illorum est, qui contēnentes diuina monita magis elegerunt temporalibus, q̄ spiritualibus abundare diuitijs. At qui deo fideliter seruire desiderant, qui deum cunctis opib; anteponunt, hi diuitias disperdunt, & paupertatem uoluntariā sectantur. Quum autem ab

omnibus deo famulantibus. debeat amplecti hæc uirtus, ab illis tamen præcipue toto corde diligenda est, qui studio quietis, & orationis amore ab omnibus uisibilibus se abdicantes solo pascuntur desiderio, & contemplatione æternorum. Non enim possunt deo quiete uacare, qui temporalia diligunt. Nam hæc, fugiendarum diuitiarum præcipua causa est, quia uix, aut nunquam sine amore ualent possideri. Præoccupatum quippe animus temporalium desiderijs, declinat delectatio sancta. Nec misceri poterunt uana ueris, æterna caducis, spiritualia corporalibus. Propterea necessarium est cupientibus ad perfectionem quietis pertingere, ut hanc paupertatis uirtutem teneant, et ipsam pro fundamento collocent, Facile namque proficere poterunt, si hanc temporalium possessionem non habuerint. Nam paupertas spiritus est cum spirituali intentione uoluntaria abdicatio temporalium, est etiam quædam manu ductrix in uia, quæ ducit ad cælum, unctio athletica, & exercitatio magna & mirabilis. Est quoque portus tranquillitatis, nutrix confidentiæ, quietis fundamentum, orationis adiutorium, peregrinationis exhortatio, & perfectionis porta, sine qua nemo coram deo in spiritu diu perdurare poterit. De hac uirtute pauca sub compendio dicenda sunt, ut uelocius sermo de perfectione quietis percurrat.

Quam multa, & quæ sint bona, quibus ditantur paupertatis amatores & sectatores. Cap. II.

Viuscunq; rei bonitas ab effectu ipsius dignoscitur, & uirtutum excellentia ab earum multiplici utilitate. Quare sicut & in cæteris, ita & in hac paupertatis uirtute plura consistunt, & emanant bonorum genera, quæ eius dilucidant dignitatem. Hæc digne namque laudanda tutum efficit suum possessorem. Semper enim tuta est Christiana paupertas, nec pauet in isto mundo indigentia laborare, cui donatum est in omnium rerum domino omnia possidere. Operantibus enim, quæ bona sunt, non omnino metuendum est, ut eis desit facultas bene operandi, quum & in duobus minutis Euangelicæ illius uiduæ sit laudata deuotio, & pro calice aquæ frigidæ, præmium habeat gratuita largitio. Ex affectibus enim benignitatis mensura taxatur. Et nunquam eum mensurandi efficacia deserit, in quo misericordia ipsa non deficit. Ipsa hominem reddit expeditum. In hac enim uita peregrinamur, & quotidie ad patriam tendimus. Sicut namque ridiculum est peregre proficiscentem se onerare lapidibus, ita quoque properantem ad mortem cumulare diuitias. Quare o quisquis es, qui expeditis cupis pertingere ad perfectionem in hac uita, & ad cælestem post hanc abijce a te diuitiarum onera, & amplectere uoluntariam paupertatem, remoue a te uincula cupiditatum, abijce anxietates & tædia, quæ temporalibus animos inquietant. Si habes, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, si non habes, gradum onere liberatus es. Qui enim disperdit temporalia, ad currendam cælestem patriam expeditus est. In obsequia enim uia pauperi pax est, nihilque habere secularis concupiscentiæ magna securitas, quia qui nihil habet in mundo, quod diligat, nihil est, quod eum ab æternorum desiderio impediatur. Teste namque sacro eloquio frustra iacitur rete ante oculos pauperum penatorum, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Ipsa iudicem efficit eum, qui se sectatur, sicut ipse dominus Iesus uiuorum & mortuorum iudex pollicetur dicens. Vos qui secuti estis me, sedebitis super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Hanc enim prærogatiuam dominus pauperibus dare dignatus est, ut sicut præ cæteris hominibus cuncta, quæ mundi sunt propter Christum reliquerunt, ita & illi omnibus gloriosiores in iudicio uideantur. Hæc uirtus hominem reuocat ad deum, & ad seipsum. Reuocat ad deum, quum ipsum puro corde laudare facit. Adeo enim hæc laudabilis paupertas, & felix inopia ad deum trahit, ut & ipsum tacite laudet, & de patientiæ suæ uirtute celebret. Mutus est si psallat diues, pauper autem & inops laudant deum, etiam quum uidentur habere silentium. Donec abundauit filius prodigus, silentium tenuit, quum uero egeret coepit, patris misericordiam agnouit, & tacentia ora in uocem humilis confessionis laxauit. Reuocat utique paupertas ad se, & merito. Familiaris res est humanum cor opibus, ac libertate dissolui, ærumnis autem ac paupertate ad semetipsum recolligi. Plurimum etiam reddit hæc prædicanda paupertatis uirtus animum quietum. Magna namque tranquillitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Nam si ad terrena concupiscentia, & ad diuitias cumulandas cor inhiat, tranquillitas & quietus esse homo nullatenus potest, quia aut non adeptus concupiscit, ut habeat, aut acquisita metuit ne amittat.

A Et dum in aduersis sperat prospera, in prosperis formidat aduersa, huc illucque quasi quibusdam fluctibus uoluitur, ac per modos uarios aduersantium rerum uolubilitate uersatur. Si non semel in uirtute paupertatis & appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, nimis rerum temporalium perturbatione uersatur. Expellit hæc ipsa uirtus aduantes a se. Nam adulationis mos est semper in prosperitate mulcere, & donec temporalia suppetunt applaudere. Adulator est amicus in obsequio, hostis in animo, compunctus in uerbo, turpis in facto, letus ad prospera, fragilis ad aduersa, anxius ad opprobria, immoderatus ad gaudia, facilis ad humana, difficilis ad honesta, mensas diuitum frequentans, pauperum domos declinans, graditur cum diuitibus, & pauperum consortia paruipendit. Proinde beata paupertas, & felix inopia, quæ non adulatur aliquando, neque adulationi credit, quæ nec decipit alterum, nec ipsa decipitur, nec facit malum aliquando, nec patitur, quippe quæ non habet adulationem comitem sibi parcentem, fortunam hominis, & non personam amantem. Ista quoque uirtus uerum demonstrat amicum. Quod enim diuitijs non potes scire, paupertate scies o homo. Illa ueros certosque retinebit amicos. Discedunt utique qui non te, sed tua sequebantur. Non enim sunt fideles in amicitia, quos munus aut gratia copulat. Nam cito deserunt, nisi sæpe acceperint. Dilectio namque quæ pecunijs & munere glutinatur, eo suspenso dissoluitur. Vera amicitia eodem oculo respicit diuitem amicum & mendicum, fortem & debilem, sanum & ægrum, humile & sublimem. Hæc etiam uirtus cupiditates edomat, & uincit. Non enim potest nisi uoluntaria paupertate restringi cupiditas. Qui seruus Christi semel effectus est, non erit monachæ famulus, cuius certe ex uoluntaria renunciatione fit dominus. Illa enim ut fugientem sequi, ita fugere consueuit sequentem. Mens uero pecuniæ auida cupiditatis est serua, quæ nec abstinere nouit a uetitis, nec gaudere concessis, nec pietati adhibere consensum. Angustatur ex abundantia, tristatur & constringitur ex opulentia. O ignis inextinguibilis, cupiditas infatigabilis quis unquam primo uoto fuit contentus, quum adipiscitur, quod optauerat. Desiderat ampliora, in habendis semper, & nunquam in habitis finem constituit. Semper amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Ipsa paupertas etiam spiritualibus donis se amplectentem diuitem facit. Qui namque carnalia & terrena propter saluatorem nostrum dimiserit, recipiet spiritualia, quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi pro uno centenarius numerus comparetur. Non enim sanctus uir ideo terrena deserit, ut hic in hoc mundo possidere multiplicius possit, sed per centenarium numerum qui a domino pauperibus omnia relinquentibus pollicetur, perfectio designatur, quia si quis propter dei nomen temporalia contemnit, hic perfectionem mentis recipit, ut ea non appetat, quæ contempsit. Cætes uero recipit, quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiens terrenis non indiget, etsi hæc non habet. Non habet hæc promissio aliquid temporale, aut terrenum in se, sed promittit saluator quasdam spirituales consolationes, & primitias spiritus, quæ super mel dulces sunt, & omnibus transitorijs gaudijs iucundiores, atque quodcumque desideratur in seculo hoc nequam, ijs non ualet comparari. Hæc uirtus imitorem Christi efficit eum, qui ipsam præelegit. Ipse namque dominus ita pauper fuit, ut ueniens in mundum non in sua, sed aliena domo nasceretur, uiuens non haberet ubi habitaret, nec moriens unde nuditatem suam tegetet, nec mortuus unde inuolueretur, nec sepulchrum ubi mortuum corpus locaretur. Et licet in his omnibus præcipuum paupertatis nobis exemplum præbuerit, in natiuitate tamen hoc abundantius exhibere uoluit ipse dominus noster, de qua per quendam sic dicitur. O amanda, o admiranda dignatio, deus immensæ gloriæ, uermis contemptibilis fieri non despecti, dominus omnium, conseruus uideri uoluisti, parum tibi uisum est te nobis patrem esse, etiam frater noster esse dignatus es. Et tu domine uniuersorum, qui nullam habes indigentiam, inter ipsa tuæ necessitatis initia non horruisti abiectissimæ paupertatis degustare incommoda. Ut enim ait scriptura, tibi quum nascereris, non erat locus in diuerso stabe, nec cunabula, quæ teneritudinem tuam acciperent, habuisti, sed in uili præsepio sordidissimo stabuli tu, qui terram palmo concludis, inuolutus pāniculis reclinatus es, & hoc ipsum a brutis animalibus mater tua mutuo accepit. Consolamini igitur consolamini, qui in sordibus paupertatis enutrimini, quia uobiscum est deus in paupertate. Non cubat in delicijs splendidissimi cubilis, nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Quid ergo gloriaris

ô diues res lutea in uolubro lecti picti & delicati, quâ rex regû suô recubitu stramentâ pauperum honestare maluerit. Quid dura strata detestaris, quum tener infantulus, in cuius manu sunt omnia regna, tuis sericis & plumeis lectis duras iumentorum stipulas prælegerit. Damnauit nempe in stabulo pauperrimo huius mundi honores, pōpas, & uanitates. Insuper delicias, mollities, & carnis delectationes, similiter diuitias, abundantiam temporalium, & superfluitates. Et quum esset diues in omnibus, factus est in hoc mūdo omnium pauperrimus, ut quâ magnum esset bonum paupertatis uirtus, prius ostenderet exemplo, quâ uerbo, quam etiam postea commendaturus erat. Acquirat postremo hæc beata & spiritalis paupertas cælorum regnum. Beati (inquit dominus Iesus) pauperes, quoniam uestrum est regnum cælorum. Vnde tibi ô tu, qui egenus propter Christum factus es, non displiceat paupertas tua, nec te frangat egestas, uel temporalium pœnuria. Vis cognoscere, quâ locuples sit. Cælum emit. Quibus thesauris cōferri potest, quod paupertati uidemus indultum. Ut ad regnum cælorum ueniret diues, possessione sua obtinere non potuit, nunc pauper obtinet, ut perueniat. Bonum est igitur cum dispensatione facultates pauperibus erogare, sed melius est pro intentione sequendi dominum insimul donare, & absolutum sollicitudine egere hic cum Christo, & post hanc uitam regnare cum ipso.

De utilitatibus paupertatis, & ad quantam perfectionem animam deducat ipsa uirtus. Cap. III.

Quum de paupertatis effectibus in præcedenti capitulo dictum sit, nunc de ce dei sapientia de ipsius utilitatibus, & ad quantam prouehat perfectionem animam referandum est. Valet namque ad quatuor specialiter, quæ tripliciter distincta præfigurantur pro magno sui ualore, miraque pulchritudine per illas duodecim præfulgidas gemmas in portis noue Hierusalem de scendentis de cælo positas. Designantur etiam per duodecim lapides preciosos in typico rationali quadruplici ordinatione distinctos, in quibus nomina tribuum duodecim Israel Moses legitur descripsisse. Valet enim hæc, de qua loquimur præfulgida margarita & singulari paupertatis uirtute, ad exterminium iniquitatis, ad exercitium perfectæ uirtutis, ad publicationem Euangelicæ prædicationis, ad possessionem perfectæ iucunditatis & contemplationis. De quibus omnibus in sequentibus distincte dicitur. Efficax primo est ad exterminium iniquitatis tripliciter. Primo propter expiationem culpæ perpetratarum. Est enim caminus purgans & eliminans sordes uitiorum, iuxta illud Esaiæ. Collige te in camino paupertatis. Hoc namque patet in Lazaro mendico, & diuite epulone. Purgauit enim ignis inopiæ pauperem ulcerosum, & diuitis bona remunerauit felicitas transeuntis uitæ. Illum paupertas afflixit & terisit, & istum abundantia remunerauit & repulit. Quum igitur quosdam pauperes aliqua reprehensibilia perpetrare cōspicimus, illos minime despiciamus, quia fortasse, quos superfluitas tenuissimæ paupertatis inquinat, caminus paupertatis curat & abstergit. Secundo exterminat paupertas iniquitates per subtractionem occasionum peccandi, quia sicut diuitiarum affluentia crescunt, sic uoluntaria paupertate minuuntur. Nam Christianus in paupertate cōstitutus, qui sua distribuit propter deum, & abiecit à se superbix typum, non erit arrogas, sed patiens, obtemperans, pudicus, & mitis. Qui uero in diuitijs constitutus est, multa illum adhuc mala impediunt. Inspiciamus denique, quæ sunt, quæ diuites operantur. Rapiunt aliena, æstuat cupiditatibus, nefandos non desinunt perpetrare cōcubitus, maleficia cuncta cōmittunt. Nonne uniuersa hæc cōspicimus ex diuitijs generari. Inflamant quoque animos, superbiam parant, inuidiam parant, & eo usque mentem alienant, ut illos fama pecuniæ etiã nocitura delectet. Nam cum omnibus malis suis etiã hoc malum habent diuitiæ, quod malignitate peccantes ab ultionibus tuentur, & qui diuitias possident, semper peccantes nulla pœna reuocant, sed sine ullis remedijs uulnera suscepturi sunt. Quo enim impuniti libere peccant, eo uehementius dānatione plecentur æterna. Valet tertio paupertas ad iniquitatum exterminium propter abscissionem uitiosarum radicum. Abiciamus enim quæcumque corpus florere faciunt. Vitiat autem animam, ut puta diuitiæ, deliciae, & gloria. Hæc sunt namque peccatorum radices precipue. Quanta uero germinet mala, & quatis sceleribus implicata sint, breuiter tibi ô homo monstrabo, ut læto animo ipsas despicias. Si enim pecuniam congregare conaberis, eripies habenti, aut cupiditatibus laceraberis. Si dignitatibus fulge-

re uelis, danti supplicabis, & qui præire ceteros cupis, postcedi humilitate erubesces. Si potentiam desideras, subiectorum insidijs obnoxius periculisque subiacebis. Si gloriam appetis, per aspera quæque distractus, securus, & quietus esse desistis. Si uoluptuosam uitam eligis, quis non aspernat, atque abiciat uilissimæ fragillissimæque rei, corporis, scilicet, seruus esse. Congregetur denique in te, quicquid multi locupletes possederant, ultra priuatum pecuniæ modum fortuna te prouehat, auro tegat, purpura uestiat, & ad hunc te deliciarum & opum perducatur statum, ut non tantum tibi habere liceat, sed calcare diuitias, maiora cupere ab ijs discas. Si autem ad naturam uiues, nunquam eris pauper, si ad opinionem, nunquam eris diues. Exiguam naturam desiderat, opinio immensum. Secundo ualet & utilis est hæc paupertatis uirtus ad exercitium uirtutis perfecte tripliciter, primo quia uirtus acquisita cōprobat. Non enim potest quis præmium accipere, nisi legitime certauerit, nec gloriosa uictoria esse, nisi fuerint laboriosa certamina. Ideoque dominus in Euangelio. Beati pauperes spiritu, non dicit diuites, sed pauperes. Ibi enim incipit beatitudo diuino iudicio, ubi ærumna existimatur humano. Omnis denique uirtutis magistra est inopia et index. Non ita laudamus Ioseph, quum frumentum distribuebat, sicut quum carcerem habitabat, & affligebatur inopia. Similiter ualet hæc, quia per illam uirtus probata custoditur. Nam Crates ille Thebanus homo quodam ditissimus quum ad philosophandum Athenas pergeret, magnam auri pondus abiecit, nec putauit se uirtutes posse simul & diuitias possidere. Denique & tu ô miles Christi audita sententia saluatoris, si uis perfectus esse, &c. Verba uirtutis operibus comproba, & nudam crucem nudus sequere, purisque manibus & cado pectore, & spiritu, & opere gloriare, expeditior & leuior conscendens scalam Iacob. Valet præterea in hoc, quod uirtus custodita expeditius in finem perducitur per hanc. Quapropter non habentes diuitias non propter hoc doleamus, sed magis gratias uniuersorum deo & domino feramus, quia nos paruo labore eandem mercedem poterimus, quam diuites, promereri, & si uoluerimus etiã ampliorē. Nam ex paruis magna lucratur. Ante enim dei oculos nunquam est uacua manus à munere, quum arca cordis repleta fuerit bona uoluntate. Et quum uoluntas ubi deest possibilitas, pro facto reputatur, æque diuitibus & pauperibus, constat uelle facere eleemosynam. Concluditur quod non minus erogatur, qui cōpatitur egenti, qui orat pro afflictio, qui hortatur, cōsultat, & huiusmodi operatur spiritualiter non habens quod tribuat corporaliter, quam qui solū corporalia peragit, quum quanto anima corpore melior, tanto spiritualis exercitatio superexcedit corporalem, per quam & perfectius uirtutes perficiuntur. Ex quo colligitur, quod per paupertatem uoluntariam uirtus acquisita probatur, probata custoditur, et custodita expeditius in finem perducitur. Tertio efficacissima est hæc uirtus ad publicationem Euangelicæ prædicationis tripliciter. Primo quia facit illam magis credibilem. Tale enim est lumen uirtutis, & paupertatis efficacia, ut non solum luceat in se, sed etiã ad lucem perducatur, & irradiet, qui illam considerant. Quum enim uiderint homines Euangelizantem dei uerbum, omnia presentia continere, & ad futura preparatum ante omnem sermonem operibus illius credent. Quis enim ita est amens, ut uidens eum qui heri lasciuiebat, & ditabatur, omnibus exutum, & ad famem & inopiam, & duram uitam, & pericula, & sanguinem, et occisionem, & ad omnia, quæ uidentur periculosa preparatum, non manifestam ex hoc accipiat futurorum demonstrationem. Si autem prædicator presentibus se immiscuerit, & temporalia possiderit, qualiter credi poterit, quod ad aliam possessionem, & cælestem hereditatem festinet. Presentibus namque contemptus certum est indicium spei æternorum. Itē reddit hæc uirtus prædicationem efficacem. Euangelium enim diuinæ cognitionis prædicatum est, non bellicis, sed carnis exercitationibus aduersarios deuincens. Pauci namque, nudi, pauperes, illiterati, uerberati, & mortificationis crucifixum corpore mortuum prædicantes, sapientibus & insipientibus preualuerunt. Igne enim spiritus sancti quasi nouæ lucis fonte Christus Apostolus perfudit, & ut nihil in hoc mundo possiderent, præcepit, ut ipsi postmodum uniuersum mundum quasi duodecim solis radijs, totidem lampades ueritatis lumine, & paupertatis exemplo illuminarent, & ad deum conuerterent. Ac etiam inebriari nouo uino, & futurorum spe erecti, & uita scientiaque irrigarent, & accederent corda omnium populorum. Insuper ipsa paupertas exhibet prædicationem magis acceptabilem. Cuius euidentis signum est, quod per Apostolos pauperes rebus & spiritu, quam numero paucos, diffusa est Euangelica ueritas in orbem terrarum, ut de ipsis uere dictum sit. In omnem terram exiit sonus eorum. Qui quum pro-

prophetias haberent, miracula facerent, non hæc eos mirabiles fecerunt. Multi namq[ue] propheta extiterunt, multi infirmitates curarunt, & dæmones de corporib[us] obsessis elecerunt, qui quoniam iniquitatem operati sunt, non sunt facti mirabiles, sed diaboli ludibria, & inferni stipule. Sed quid est, quod illos, de quibus loquimur, euangelicos pauperes efficit gloriosos. Pecuniarum contemptus, gloriæ temporalis despectus, & ab omnibus uitæ huius negocijs ereptio. Qui si hæc non habuissent, etiam si Christum mortuū suscitassent, non solum non profecissent, sed et seductores existimati fuissent. Induciua est quarto hæc uirtus laudanda paupertatis ad perfruitionem iucunditatis internæ, & elevationem contemplationis excelsæ tripliciter. Primo quidem ratione extrinsecæ securitatis, quæ securitas disponit plurimum ad contemplationem. Diuitem enim necesse est plurimis indigere, & turpiter seruire, formidare, & suspicari, & timere eorum, qui suspicantur, oculos, & calumniatorum ora, & auarorum concupiscentias. Sed non paupertas aliquid tale patitur, quinimo uniuersorum regina est, pluribus non subiecta, sed munita portibus tranquillis, palæstra, & gymnasio philosophiæ, propter quod mirabiliter confert ad sublimationem contemplationis excelsæ, quia in nullo sollicitatur animus. Nam & dominus Iesus à discipulis suis pauperibus, quos super montem contemplationis extulit, omnem sollicitudinem amouit dicens. Nolite solliciti esse animæ uestræ, quid manducetis, &c. Omnis enim sollicitudo pauperibus ueris & ad contemplationem anhelantibus interdicitur, quatenus algorem pusillanimitatis & sollicitudinem pro necessarijs fugiant, & calorem confidentis caritatis cum promptitudine ad perferenda paupertatis incommoda constanter assumant, ut in iubilo iucunditatis internæ, sit eis iucunda & secura mens, quasi iuge conuiuium, & sit eis uolatus securus & liber ad contemplandum deum. Ipsi namq[ue] pauperes sunt spiritualia uolatilia, qui uacantes contemplationi singulari cura pascuntur ab ipso domino, & considerantes magnalia suæ potentiae, atq[ue] dolores suæ assumptæ naturæ abundanter nutriuntur. Sic Helias in solitudine ministrantibus coruis pascitur, sic Danieli in lacu ad leonum prædam iussu regis incluso, prandiū diuinitus portatur. Quibus exemplis euidenter ostenditur nihil posse ad necessitatem deficere pauperibus contemplationi uacantibus. Non solum ualet hæc uirtus ad iucunditatem & contemplationem internam propter securitatem, quæ de deo concipit mēs, sed etiam ualet ratione expectatæ mercedis. Quisquis enim diuini amoris stimulo agitat[us] hic terrena despexerit, ille proculdubio iudiciariæ potestatis mercedē obtinebit, ut simul tunc iudex cum iudice ueniat, qui nunc consideratione iudicij, & desiderio contemplationis internæ sese spontanea paupertate castigat. Felix ergo paupertas uoluntaria omnia relinquentium propter te domine Iesu, felix (inquam) quæ tam gloriosos reddit in illo singulari fulgore elementorum, in illo tremendo examine meritorum, & in illo tanto discrimine iudiciorum. Et licet in hac uita hi pauperes in sua humilitate recipiant à reprobis pudorem, & de paupertate aliquem laborem, in alia tamen uita consequentur duplicia (uidelicet) pro pudore honorem iudiciariæ potestatis, & pro labore refrigerium placidissimæ sessionis. Nam ipsa paupertas est, quæ castigat, purgat, probat, humiliat, & exaltat. Valet tertio & ultimo hæc paupertas ad contemplationis erectionem ratione perfusæ consolationis, quæ in ipsa est. Qui enim paupertatē cum gratiarum actione suscipiunt, pueris illis tribus similes sunt, qui in ignis fornacem regis imperio missi fuerunt. Sicut pueros illos non incendit ignis, sed dissoluit eorum uincula, sic eorum qui in paupertate gratias agunt, soluuntur uincula peccatorum, & non incendantur auaritiæ igne. Nam & illis in igne ros illapsus est, & pauperibus diuinæ consolationis ros immittitur. Etenim maximus est ros non detineri concupiscentia diuitiarum. Illi quoq[ue] contemnentes regem, facti sunt rege clariores. Ita qui despiciunt mūdana negocia, mūdo efficiuntur honorabiles, ut ergo o homo & contemplatione excelsa & celo dignus efficiaris; deride præsentia. Ita enim & hic eris clarior iucunditate interna, & futuris poteris bonis in cælesti patria, sicut testatur psalmus. Edent (inquit) pauperes, deum hic contemplando, & saturabuntur, quum gloria domini ipsorum apparuerit, & laudabunt dominum tunc, qui eum requirunt nunc, uidentq[ue] corda eorum in seculum seculi & ultra.

De gradibus paupertatis, atq[ue] de ipsius uirtutis perfectione. Cap. IIII.

In fine tractatus huius ordinandi sunt gradus: quibus anima ducitur ad perfectionem paupertatis. Sciendum igitur est, quod triplex est gradus paupertatis, & hoc triplici ascensu prouehitur anima ad perfectionem huius: de qua loquimur, uirtutis. Primus gradus est abdicatio affectionis temporalium rerum retento usu, earumque dominio. In quo gradu extitit, de quo dicitur, Erat Abraham diues ualde in possessione argenti & auri: qui quum locuples esset, nequaquam inordinatè diuitias dilexit, quin potius illas pauperibus erogans hospitalitati plurimum intendebat. Vnumquenq[ue] enim Deus non secundum affluentiam rerum, sed secundum inordinatum affectum iudicabit. Nec diuiti obsunt opes, si bene utatur, nec pauperem egestas commendabilem facit, si inter sordes & inopiam ambire non desierit. Habeat homo multas facultates, si in eis non extollitur, pauper est. Non habeat aliquid, sed cupiat, & infletur: inter diuites & reprobos iudicabitur: quia diuites & pauperes in corde interrogat Deus, non in arca & in pecunijs. Diuitem namq[ue] illum, quem dominus reprobatum fuisse commemorat, non damnauerunt pecuniæ. Non enim reprehenditur, quod terram coluerit, uel fructus in horrea congregauerit, sed quod fiduciam in eis posuerit, nec pauperibus erogauerit, ut ab eis reciperetur in æterna tabernacula. Nam & magnæ dignitatis fuit apud seculum, sed maioris meriti apud Deum: qui non erat diuitiarum amore diues, sed tantummodo possessione: propterea non excluduntur hi tales à discipulatu saluatoris, nec à paupertatis uirtute. De his dicitur per psalmum. Diuitiæ si affluent, nolite cor apponere. Non dixit, nolite habere, sed cor apponere. Non damnat diuitias, unde cælum homo meretur, sed ut cor non apponatur, scilicet illas recondendo, & non erogando. De hoc statu etiam Apostolus ad Timotheum scribit, dicens, Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neq[ue] sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum: bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamētum bonum in futurum, ut apprehendat uitam æternam. Secundus uerò gradus est, quo quis omnium rerum temporalium abdicato priuatoq[ue] dominio sustentatur de non suo, scilicet non sibi proprio: sed communi cum alijs à collegio possesso. Huius namq[ue] paupertatis forma præcessit in turba fidelium, de qua in actibus dicitur Apostolorum. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una: nec quisquam eorum quæ possidebat, sua esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Quem scripturæ locum tractans Hieronymus ad Demetriadem ait. In actibus Apostolorum quando domini nostri Iesu Christi calebat cruor, & feruebat recens fides credentibus, uendebant omnes possessiones suas, & precia ad Apostolorum ponebant pedes: ut ostenderent pecunias esse calcandas: & dabatur singulis, prout opus erat. Hanc etenim uitam qui imitantur, cœnobitæ uocantur: quæ uita tanto felicior est, quāto magis statum futuri seculi imitatur: ubi sunt omnia communia. De hoc statu dicit Augustinus de communi uita & regula clericorū, in hæc uerba: Non dicatis aliquid proprium, sed sint uobis omnia communia: & distribuatur unicuiq[ue] uestrum à præposito uestro uictus & tegumentum: non æqualiter omnibus, quia non æqualiter ualetis omnes: sed potius, sicut cuiq[ue] opus fuerit: sicut legitur in actibus apostolorum: Quia erant eis omnia communia, & distribuabatur uniuersis, sicut opus fuerat. Qui aliquid habebant in seculo: quando ingressi sunt in monasterium, libenter uelint illud esse commune: qui autem non habebant, non ea quærant in monasterio, quæ nequaquam foris habere potuerunt: sed tamen eorum infirmitati quod opus est, distribuatur: etiam si paupertas eorum, quando foris erant, nec ipsa necessaria poterat inuenire. Tamen non putent ideo se felices esse, quia inuenerunt uictum & tegumentum, quale foris inuenire non potuerunt: nec erigant ceruicem, quia associantur eis, ad quos foris accedere non audebant: sed sursum cor habeant, & terrena non quærant, ne incipiant monasteria utilia esse diuitibus non pauperibus: si diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Et rursus ille qui uidebatur aliquid esse in seculo, non habeat fastidio fratres suos: qui ad illam sanctam societatem ex paupertate uenerunt. Magis autem studeant non de parentum dignitate, sed de pauperum fratrum societate gloriari. Nec extollantur, si conuentui de suis facultatibus contulerint aliquid: nec de suis diuitijs ma-

gis superbiant, quia eas in monasterio impertiuntur, q̄ si eis in seculo frueretur. Et quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri: cum anima misera superbior efficiatur diuitias cōtemnendo, q̄ fuerat possidēdo: Tertius autē gradus paupertatis: in quo ipsius uirtutis perfectio cōsistit, est quo quis abdicato omniū rerū temporalium dñio tam proprio, q̄ cōmuni, sustentatur de nō suo, id est, nō sibi proprio, nec suo collegio in cōmuni, sed alieno, piē tamen ab alio sibi pro sustentatione collato. Hanc specialis paupertatis formā tanquam perfectā Christus in semetipso seruauit, & Apostolis seruādant instituit: ac etiā ihs, qui ad perfectionem uenire desiderant, consulendo suasit. Ostendit hanc dominus nascēdo, uiuendo, & moriendo. In stabulo namq; dominus Iesus nascitur, & a Maria uili fascia cingitur, & in praesepio inclinatur. Non erat ibi cedrina domus, nec lectus eburneus, in quo pareret omnium creatorem, & hominum poneret redemptorem, sed uelut exul & peregrina in aliena domo mundi peperit dominū, & tanquā foemina pauper non sericis, sed pannis uilibus inuoluit, & in praesepio collocauit, quem ut peperit, statim ut Deum adorauit. O stabulum felix, o praesepio beatū, in quo nascitur Christus, & reclinat omniū Deus. Ibi fuerunt obstetrices angelicæ potestates, & solatiū angelorum, ibi erāt milia miliū exultantiū: ibi uagiebat Christus in stabulo, & fiebat lætitia magna in cælo: plorabat in praesepio Christus: & tamen de illo exultauit multitudo cælestis exercitus resonans gloria Deo in altissimis, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis: quia bonitas cæli nata est in terris. Descenderat pax uera de cælo, & inde angeli exultantes decantant gloria in altissimis Deo. Non solum nascendo, sed & uiuendo, & moriendo ipsam cominendauit paupertatem. De qua Bernardus. Ut te domine Iesu per omnia nostræ paupertati cōformares, & omnes uitæ nostræ calamitates susciperes: quasi unus de turba pauperum stipendia & elemosynam seriatim per ostia mēdicabas. Quis dabit buccellarū illarum māducatarū participem fieri, & illius diuini edulij adipe saginari? Nam & tantę paupertatis fuit, ut in urbe maxima in die palmarum nullum hospitiū, nullam mansionem inuenire, sed in agro paruulo apud Lazarum & sorores habitaret. Noluit dominus habere, quod perderet: ne haberet diabolus, quod auferret. Volensq; in summę paupertatis nuditate uitam concludere, nudus elegit in cruce pendere, & nudus mori, atq; in alieno sepeliri sepulcro. Hanc quoq; paupertatis perfectionem Apostolis ipse dominus mandauit, dicens: Nolite possidere aurum neq; argentum. Et alibi. Nihil tuleritis in uia, neq; uirgam, neq; panem, neq; peram, neq; pecuniam. Vnde Apostolus Petrus primus executor dominicæ sententię ostendens se nō in uanum Saluatoris audisse mandata, cum posceretur a paupere, ut ei aliquid pecuniæ largiret, ait: Argentum & aurum non est mihi. Tamen non tam in hoc gloriatur Petrus, quod aurū & argentum non habet, quā quod seruat domini mandatū dicētis, Nolite possidere aurum. Ipsam etiā omnibus se sequi uolentibus suasit, & præcipuē quiescentibus, & solitarijs Deo uacantibus: quod patet in sanctis patribus in Ægypto olim cōmoratis: de quibus sic dicit Chrysostomus. Nunc ueniēs in eremum Ægypti hanc reperi paradiso meliorem effectam. Etenim est uidere ubiq; in regione illa Christi exercitum, & spiritualis regni ipsius dignitatem, ac supernorum ciuium urbanitatem. Extrinsecis rebus exuti, & mundo omnino crucifixi sunt sumentes ad indigentiam cibum. Neq; enim quando ieiunant, uacare per diem dignū existimant: sed apostolicū sumentes zelum manuum operibus insistent: nocte autem hymnis, sacris uigilijs, & orationibus occupantur. Venemur igitur omnes illos pauperes, qui nihil præter manus & corpus habentes impensas de labore manuum suarum student acquirere, ac Dei laudibus & contemplationi assidue uacare: quod nequaquam possent, si temporalia possiderent. Ex quibus omnibus perfectio & altitudo huius declaratur uirtutis. Hęc namq; uirtus cuidam puellæ pulcherrimæ comparatur. Etenim oculus eius est purus, & præclarus, nihil habens turbulentiæ & humilis. Os illi & lingua sana est, plena gratiarum actione, & utilibus amabilibusq; uerbis abundans. Longanimis est, & longē quā abundantia excelsior. Si esurit paupertas, & Paulus esuriebat: si non habet requiem, nec filius hominis habebat, ubi caput suum reclinaret: si autem fugiunt eam multi, ne mireris. Siquidem & alias uirtutes fugiunt insipientes. Anima quidem inopis uoluntarij fulget uelut nitens margarita: flor

rescit

A rescit autem ut rosa, & redolet ut lilium: non est illi tinea, non furis timor, non erugo cōsumens, non sollicitudo huius uitæ negociorum, sed sicut angelus, ita conuersatur. Vis anima huius uidere pulcritudinem? Vis inopiæ diuitias addiscere? Nō subiacet demonibus, non assistit regibus: quia militat Deo, & cum angelis ipsi cælorum regi famulatur. Non habet horrea, ubi grana reponat: sed talem abundantiam, ut habere mundum uniuersum nihil existimet. Non habet, quod thesaurizet in terra: quoniam cuncta, quæ possidet, recondit cælo. Non indiget seruis, magis autem seruos, possessiones, & cogitationes, quæ regum corda dilaniant, regnum, aurum, & omnia talia: quemadmodum puerorum ludibria deridet: & sicut præteriens umbra cuncta, quæ omnibus cara uidentur, existimat fore contemptibilia. Quid paupertate melius? quid securius? quid iucundius? Tristentur omnes, cuncti gemant, formident uniuersi: hæc semper hilaris, semper eodem uultu, eodem animo perseuerat. Bonum cæleste præstolatur possidere in cælo: ideo nihil habet, quod possit amittere in terra. Frequenter euolat ad supernam patriam, ubi remuneratorem suum esse cognoscit. Talis est pulcritudo, tales thesauri: & hæc est perfectio, & perfectionis cellitudo huius beatæ paupertatis: qua uelut quodā monili se ornant, quicunq; per internam dulcedinem, & cælestem contemplationem Deo adherere desiderāt: & hanc uti fundamentum spiritualis exercitij, & adiutorium suæ exercitationis præcipuum assumunt. Nam Deo mundo corde uacare penitus nō potest, quisquis temporalium rerum implicatur amore, & distrahitur occupatione. Spiritus est Deus, & eos qui eum adorant, oportet in spiritu & ueritate adorare: ut unū cum Deo efficiantur, quod est proprium quiescentium, quorum uota sursum tendunt, & quorum exercitatio spiritualis est. Vnde ab omni affectione & cura per paupertatē uoluntariā omnium temporalium liberi esse debent, quatenus Deo liberius uacare queant. Vbi namq; spiritus domini, ibi libertas: ubi libertas, ibi pura cælestium cōtemplatio: quam contemplationem quicunq; apprehendere festinat, paupertatem amplectatur: quæ uirtus inter ceteras non mediocriter commendabilis est. Ipsa sui diuitem facit possessorem: ipsa etiam inter fructus huius ligni uitæ nonum sortitur locum: apud autem Deum magnum meritum, qui est benedictus in secula. Amen.

DE VIRTUTE SOBRIETATIS, ET IPSIUS VIRTUTIS descriptionibus, quæ inter fructus ligni uitæ decimum sortitur locum. Cap. I.

Beatus qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Hanc sententiā uir spiritu Dei plenus protulit, considerans quanta propter esum ligni uetiti, nec non & propter gulæ inordinationem euenerint mala hominibus. Ipsa namq; extitit causa ruinæ, & multorum malorum fomētum. Ea propter refecanda est uoluptas, & concupiscentiarū sunt amouēda fomēta. In omne malum ruiturus est quisquis impetū uoluptatis & uoracitatis non cohibuerit. Hęc namq; Loth in horrendū filiarum pertraxit cocubitū: hæc Noe uerenda detexit: per hanc primogeniturę honore se priuauit Esau: ipsaq; multorū filiorū Israel stragem exercuit. Quid namq; mali ex gulæ inordinatione, atq; uentris repletionem non oritur? Est enim fomes libidinis, flagitiorū omnium mater, radix criminum, origo uitiorum, turbatio capitis, stomachi lassitudo, subuersio sensus, tempestas lingue, procella corporis, naufragium castitatis, insania uoluntaria, ignominiosus languor, turpitudine morum, dedecus uitæ, honestatis infamia, animæq; corruptela. Confundit naturam, amittit gratiam, perdit gloriam, & incurrit in damnationem æternam. Sanē igitur beatus ille est prædicandus, qui iuxta Prophetæ sententiā hanc tenuerit, & paruulos concupiscentiarum cogitatus ualidē brachio sobrietatis & temperantiæ alliserit ad petram. Ille enim uictor existet, qui carnis desideria statim, ut procaciter prorumpunt, extinguit. Laboriosa quidem res est ardorem uentris edomare, & gulæ temperare impetum. Magnus discretionis labor est exactori (id est uentri) aliquid impedere, & aliquid denegare, & dādo naturam nutrire, & non dādo gulam restringere. Vnde necesse est, ut contra carnis desideria abstinentiæ arma arripiat, quisquis uirtutem sobrietatis cōtendit acquirere: tantoq; illam perfectius possidebit, quanto plus hæc sub rationis dominio coarctauerit. Est namque sobrietas uirtus, qua nimium ciborum appetitum ra-

Laur. Iustin.

h 2 tiona

tionis imperio refecimus. Est etiam sobrietas mentis & sensus, membrorumque omnium corporis protectio, tutela castitatis, pudicitiae proxima, & orationis singulare praesidium. Quae uirtus quum omnibus Deo placere uolentibus sit perutilis: praecipue tamen quiescentibus, & in contemplatione se exercentibus omnibus omnino est necessaria. Solitudo namque & quies sicut nouit emendatis moribus, & sopitis concupiscentiarum stimulis per sobrietatis uirtutem contemplationem purissimam referare, & intuitu syncerissimo spiritualium sacramentorum scientiam reuelare: ita eorum qui minus emendati sunt uitia, & eorum qui se curis carnis & uentris occupant, non solum non corrigit uitia, uerum etiam exaggerare consuevit, ac in opacas insensibilitatis & ignorantiae tenebras cor adducit. Nequaquam enim mens nostra ad contempera interna & caelestia prouehitur: nisi gulae appetitum sobrietate coarctauerit, atque ab his, quae exterius implicant, studiosè se substraxerit. Quod dominus paucis uerbis discipulos edocet, dicens: Videte, ne corda uestra grauentur crapula, & ebrietate, & curis huius seculi: quia nunquam affectus uester ad desideria aeternorum perfecte accendetur: neque intellectus ad caelestium contemplationem limpide acuetur: nisi temporalium rerum occupationes reliqueritis, ac etiam curam carnis & curae libidinem frequenter, fortiterque per sobrietatem repuleritis. De qua uirtute in consequentibus dicitur: ut quam sit utilis, quamue Deo grata existat, elucescat, quatenus omnes, & maximè orationi uacantes inflammentur ad ipsam capessendam, ut celo facilius se conferant non habentes carnis concupiscentias, quae inordinatae deorsum deprimant.

Quod multis suasionibus hortamur ad acquirendam uirtutem sobrietatis. Cap. II.

Acile ad acquirendum plurimum efficitur, quod suasionibus roboratur: unde ad sobrietatis uirtutem plura nos hortari nequaquam negligendum est. Suadet namque natura, ut sobrietati operam demus. Innatum quippe est ab illo mundi conditore, qui nobis uiuendi iura descripsit, ut sobriè de his, quae naturaliter procreantur, nutriamur, & salui simus: non ut delicatis delicijs uacemus: quae miserrimè & sollicitè comparantur. Utamur ergo hoc naturae beneficio inter magna numerando, cogitemusque nullo modo illam melius potuisse disponere de nobis, quam quia quicquid ex necessitate desideratur: sobriè & sine fastidio sumatur. Suadent quoque ad sobrietatem mala, quae ex uoluntatibus proueniunt. Nam quis hostis in quèquam ita contumeliosus fuit, sicuti in quosdam uoluptates suae? Quidam enim se uoracitatibus ac uoluptatibus mergunt, à quibus in consuetudinem adductis nequaquam declinari queunt. Ob hoc miserum est, quod eo peruenerunt, ut quae illis superuacua fuerint, facta sint necessaria. Seruiunt itaque uoluptatibus, non fruuntur: & mala sua (quod malorum est ultimum) amant. Hinc praeterea oritur mentis hebetudo, rationis amissio, & mortis formidolosa expectatio. Ab his uariae infirmitates, podagrae, febres, uentris tortiones, stomachi lassitudines, & similia generantur, quae naturam hominis maculant, & corrumpunt. Econtrariò abstinentia & ieiunium sanitas est corporis, ualētudo membrorum, mors culpae, excidium delictorum, remedium salutis, radix gratiae, & fundamentum castitatis, ac uitae diuturnitas. Suadent etiam ad abstinentiam & sobrietatem exempla. Moses quippe quadraginta diebus abstinuit se à cibo, ut legem accipere mereretur. Ipsum ieiunantem & abstinentem non uoces magnae, non fulgura, non nubes umbrosa & fumigans Syna perterruit. Neque enim intrasset in nubem, nec uocem Dei loquentis de medio ignis sine periculo salutis audisset, nisi munitus sobrietatis & ieiunij armis. Iudith quoque omne tempus uiduitatis suae his sobrietatis armis & abstinentiae munita peregit: & omnium Assyriorum circumuenit exercitum: sobrii uigore consilij abstulit Holoferni caput: seruauit pudicitiam, & uictoriam reportauit. Hester etiam pulchrior sobrietate effecta, omne genus suum à persecutione liberauit: ita ut regem sibi faceret esse subiectum: non libidinis ardore flammatum, sed caelesti miseratione conuersum. Sed & dominus Iesus hanc praecipue uirtutem suo nobis commendauit exemplo, ne huic conformaremur seculo: sed crucifigamus sobria abstinentia ueterem hominem, & carnis curam non faciamus in concupiscentijs. Congruè namque statui nostro, ut donec peregrinamur in hac miseriarum & periculorum ualle: reprimerem carnalium uoluptatum crucem nobis ipsis faciamus: sicut Apostolus dicit,

A dicit: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum passionibus & concupiscentijs. In hac sobrietatis cruce per totam istam uitam, quae in medijs tentationibus posita est, perpetuò debet pendere Christianus. Non enim est in hac uita tempus euellendi clauos, de quibus psalmus: Cōfige clauis à timore tuo carnes meas. Carnes enim sunt carnales concupiscentiae: clauis uerò uigor sobrietatis & abstinentiae. His illas timor Dei configit: qui nos illi acceptabilem hostiam crucifigit. Quare si terreno limo gressus nolumus immergere nostros, de hac cruce minimè descendamus.

Quod homo sobrietatem exercere debet propter multa, quae eidem per ipsam proueniunt commoda. Cap. III.

Inter caetera diuinæ largitatis beneficia, hoc ab initio homini praestitum est, ut semper bona concupiscat, & suorum mercedem desideret laborum: quatenus naturaliter appetat summum bonum: uirtutes apprehendere festinet, quae multorum sunt causae praemiorum in futuro, & donorum in praesenti.

Vnde non mediocriter uti & reliquae, uirtus sobrietatis & abstinentiae alligere debet cor hominis ad se possidendam, quum de ipsa quam plurima procedant commoda. Valet namque haec uirtus ad corporis incolumitatem. Nihil enim sic corpori iucundum est, atque proficuum: ut cibus sobriè sumptus & bene digestus: nec sic sensuum acumen operatur: nihilque sic aegritudinem fugat: ut moderata refectio. Sobrietas quippe nutrimentum praestat corpori & sospitatem: exundantia uerò morbum facit, & molestias ingerit, atque aegritudines generat. Quod enim facit fames, hoc facit plenitudo ciborum: aut potius peiora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat ex hac uita poenali: excessus autem ciborum consumit & computrescere facit corpus humanum, & macerat languoribus diuturnis: insuper perimit morte crudeli. Haec quoque uirtus ad iucunditatem preparat spiritualement. Nam si à carne hoc, quod ei libet, abscidimus: mox in spiritu hoc, quod delectat, inuenimus. Econtrariò uero qui in delicijs, & comestationibus uitam ducunt, resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt. Quibus ad cumulum malorum, tremor & immatura senectus accedit: sensus uerò tardi, graues & obtusi, & quodammodo iam sepulti. Ipsa etiam Deum glorificat. Si enim, o homo, quod manducas & bibis, sumis ad refectioem corporis, reparationemque membrorum, gratias tribuens ei, qui necessitatem tribuit mortali & fragili: ista supplementorum solatia, id est, cibus tuus & potus, laudant Deum. Sobrietas similiter seruat homini rationis libertatem. Nam de sobrietate prodeunt castae cogitationes, rationabiles uoluntates, salubria consilia, atque per uoluntarias afflictiones caro concupiscentijs moritur, & uirtutibus spiritus innouatur. Vbi autem est crapula, ratio cespitat, intellectus obtunditur, consilia deuiant, iudicia subuertuntur. Haec quoque uirtus membrum nobile, scilicet, os regit, & temperat. Vir etenim sobrius sermones suos praecogitat, & examinat prius in pectore, quam proferat in ore: qui autem comestationibus deditus est, nullo rerum pondere innixus, loquitur quaecumque animo suggeruntur. Alliga igitur, o homo, uirtute sobrietatis linguam tuam, ne inconsideratè loquatur, nec lasciuat: sed decenter proferat sermones suos. Sub magna enim libraminis moderatione frænanda est, non insolubilitè obliganda, ne aut laxata in uitium defluat, aut restricta à proximi utilitate torpescat. Labilis enim est, & nisi censura uirtutis cohibeatur, penetrat ut sagitta, tollit amicos, multiplicat inimicos, mouet rixas, seminat discordias, uno ictu multos percutit, interficitque. Blanda est, & subdola, lata, & parata ad exhaurienda bona, & miscenda mala. Qui enim sobrietate & temperantia custodit linguam suam, custodit animam suam: quoniam mors & uita in potestate linguae est. Ipsa quoque uirtus contra spirituales hostes nos uiriliter promouet. Incassum namque ad conflictum spiritualis agonis assurgitur: si non prius inter nosmetipsos hostis impositus, gula (uidelicet) appetitus per sobrietatem edomatur: quia si non ea, quae in nobis sunt uiciniora, prosternimus: inaniter ad ea, quae longius sunt impugnanda, transimus. Superuacue quippe contra exteriores inimicos in campo bellum geritur, si intra urbis moenia, ciuis insidians habetur. Nam & Daniel

trium hebdomadarum abstinentia leones mitescere fecit: missusque in lacum, in adamantinam soliditatem sobrietatis abstinentiaeque rigore duratus, non potuit uulnerari. Sic enim disposuerant membra ieiunia, ut in eius corpore ferarum morsibus locus esse non posset. Clausa tenebant leones ora, quae abstinentia propheticae sanctitatis comprime-

Que euitanda sint ab ijs, qui sobrietatis uirtutem obtinere concupiscunt, atque de eius perfectione.

Cap. V.

Quicquid sine modo geritur, necesse est, ut aut imperfecte fiat, aut imperfectum relinquatur. Quare ut ad sobrietatis perfectionem pertingere ualeat, quisquis eam adipisci desiderat, dignum esse duxi in hoc ultimo capitulo describere, quibus modis sobrietatis perfectio teneatur, & quanta sint bona, quibus ditantur, qui ea potiri digni sunt effecti. Primo summopere cauendum est, ne statutum tempus comedendi nimium praeueniatur, aut differatur. Recens nanque cibi perceptio tam in uespertinis, quam in nocturnis orationibus tenuem leuemque sensum non sinit inueniri. Ideo satis commodè & utiliter hora nona refectionis tempus indultum est. In quo reficiens se quicumque contemplationi uacare desiderat: non solum in nocturnis uigilijs leuis & uacuus: uerum etiam in ipsis uespertinis solennitatibus digesto iam cibo orationi aptissimus inueniatur. Secundò deuitanda sunt cibaria lautiora & nimia studiositate condita. De hoc admonet Apostolus Petrus, dicens: Obsecro uos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere uos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. Ideo agendum est, ut palatum fames excitet, non sapor. Sunt autem quidam, qui superstitiosum nimis in præparandis cibis studium adhibent, infinita decoctionum, & condimentorum genera excogitant, modò mollia, modò dura, modò aspa, modò sale condita secundum consuetudinem prægnantium mulierum uaria desiderantes: ita quod ibi desudant coquorum artes: & cum tanta solitudine præparantur, ut deuoratis pluribus ferculis prima non impediant nouissima, & quum iam stomachus crebris ructibus repletum se indicat: nondum tamen curiositas satiatur. Horum nanque mores longè sunt à pulcritudine sobrietatis, quæ paruo redimere studet sua desideria. Tertio, cohibendus est nimis cibi appetitus. Nam longè melius est moderatè carnibus ad usum uesci, quam uentoso legumine usque ad uentris repletionem exaturari. Præcipue quum Esau non de carnibus, sed de lente sit reprehensus: & de ligno Adam, non de carnibus sit damnatus: atque Ionatas ex gustu mellis, non carniū morti iudicatus fuerit. Econtrariò uerò Helias innoxie carnem comedit: Abraam angelos carnibus gratissime paut, & de ipsis sua fieri sacrificia præcepit Deus. Quarto, ne mensura in refectione excedatur inuigilandum. Nam abstinentiæ sic est adhibenda temperies, ut corpus nec saturitas excitet, nec inedia immoderata debilitet. Sic abstinentum est, ut non palpet corpus, & respirare uix possit, sed ut fracto eius appetitu, nec in lectionibus, nec in psalmis, uel uigilijs solito quid minus fiat. Quicumque igitur his præcæctis temperata discretionem uitam suam decorauerit, fatendum est, quod ad celsitudinem pertigerit sobrietatis. Quæ sobrietas est recti iudicij tenax memoriæ recordationisque inseparabilis uigor, sapientiæ secretorum custos, lectionum & doctrinæ capax, studiorum ac artium bonarum discipula pariter & magistra, ingeniorum & capiendarum rerum pedissequa, bonæ famæ semper autrix, in cogitationibus salubria atque utilia creans, uirtutis singulare auxilium cuncta cum ratione disponens. In congregatione honestorum seipsam semper ingerens temeritatem fugit, pericula cuncta declinat, mutuis officijs obtemperat, superbiam detestatur, domum familiamque cum moderatione gubernat, & fidem sibi committentibus seruat. Hæc denique uirtus in animo se possidentis concupiscentias frenat, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, uitiosa castigat, confusa ordinat, cogitationes prauas remouet, sanctas ingerit, ignem libidinosa uoluntatis extinguit, mentem placida tranquillitate componit, atque totam ab omni tempestate uitiorum defendit. Hæ sunt diuitiæ, quibus sobrii ditantur, hæ utique sunt gemmæ huius, de qua dictum est, sobrietatis: quibus redimiti sunt, qui ipsam perfecte obtinent. Quæ uirtus inter reliquas non mediocrem sortitur locum: sed in fructibus huius ligni uitæ ex sui dignitate decimi gradus sublimatur honore: apud uerò caelestem regem summum meretur fastigium: quia sicut ex gula transgressione illata est homini confusio & poena, ita dignum est, ut pro uirtute sobrietatis ei conferatur honor & gloria in secula.

DE VIRTUTE HUMILITATIS SANCTISSIMAE,

que in domino Iesu plenissime claruit: atque de ipsius diffinitionibus, quæ uirtus in ordine fructuum ligni uitæ undecimum sortitur locum.

Cap. I.

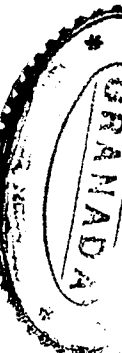

Alluxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, uidit & commota est terra. *psal. 98*
 Confessio hæc uox est intelligentis opera Dei, & mira ipsius dona rememoratis. Quid mirabilius, quid uic iucundius dici potest, quam quod Deus & dominus noster nostri similis fieri sit dignatus: Præcellentissima est hæc ipsius dignatio, inaudita est à seculis talis descensio. Excedit hæc gratia cæterorum donorum eius innumerabile multitudinē, nec ex sui incoprehensibilitate ab hominibus explicari ualeat. Et quid mirum, cum neque ipsa cælorum Deo famulatia agmina ad plenum id queant indagare: Stupet, mirant, & uenerant humanam in Deum assumptam esse naturam. Contemplari mira & iucunda suauitate non desunt: quomodo homo Deus, & Deus homo effici dignatus est. Quod cum plane non capiunt, laudant, magnificat, & quibus ualeat, uotis extollunt diuinam bonitatem, quæ tam munificè se prebuit mortalibus, non tantum in assumptione nature, sed etiam in humili conuersatione. Miratur nanque illum nunc latentem in utero, nunc iacentem in præsepio, nunc latentem in gremio, uagientem, plorantem, in Ægyptum fugientem, & genitrici obedientem. Nec non tentatum, fatigatum, persecutionem passum, ueditum, captum, illusum, consputum, expoliatum, flagellatum, spinis coronatum, felle potatum, clauis crucis affixum, extinctum, & lancea uulneratum: insuper in sepulcro iacentem, tertia die resurgentem: cum discipulis & inter discipulos apparentem, comedentem, benedicientem, & ad cælos ascendentem, atque spiritum emittentem. Præterea ipsum cernunt per discipulos, & in discipulis prædicantem, populos conuertentem, & per eosdem miracula facientem. In qua admiratione nihil aliud quam Deo laudes offerre possunt, qui tam eximijs operibus mortalium corda ad se trahere dignatus sit. Eandem quoque inspicendo per spiritum uir Deo plenus, Deo gratias reddens, & futura tanquam præterita narrans aiebat. Alluxerunt coruscationes tuæ, o domine, id est, manifestatae sunt in carne passibili uirtutes tuæ, doctrina tua, miracula tua orbi terræ. Vidit hæc homo Dei fide, spiritu, & oculis, & mota est terra. Mota sunt plane corda terræ hærentia, terram diligentia, & terram possidentia. Aliter enim ad Deum nequaquam ualebant conuerti homines. Non enim cognouerunt per sapientiam Deum: ideo placuit ei per stultitiam prædicationis, per infirmitatem carnis sanos eos facere, & contundere ipsorum duram ceruicem, atque per humilitatis uirtutem ad suam gratiam & gloriam sublimare: ut sicut superbia extiterat causa ruinæ: ita & humilitas fieret materia reconciliationis. Quæ humilitas perfectissime elucet in uita & uirtutibus Saluatoris: quibus se comparando homo quid de se æstimare debeat, perspicue edocetur. Perfectio nanque ipsius humilitatis in nobis collocat fundamentum, dum humana mens in illo miratur omnium carismatum plenitudinem, omniumque uirtutum consummationem, atque in se omnium uitiorum fomitem & transgressionem. In lumine uirtutum ipsius illuminatur de se corruptibilis homo, & per cognitionem eius ueram de se profert sententiam humilitatis. Confitetur in ipso omnem diuinitatis plenitudinem habitare, & in se nullum habitare bonum. Magnificat dignitatem illius, & suis ipsius prædicat uilitatem. Ob quam confessionem humilem suorum ueniam obtinet delictorum, & multarum percipit plenitudinem gratiarum. Sicut enim Deus superbis resistit, ita & humilibus dat gratiam. Humiles nanque sunt, qui propriæ infirmitatis conscijs sunt. Nam sic describitur humilitas. Humilitas est uirtus, qua homo uerissima sui cognitione sibimetipsi uilescit. Item humilitas est ex intuitu propriæ conditionis uoluntaria mentis inclinatio. Est quoque humilitas contrita animæ sensus, & uoluntatis propriæ abnegatio. De qua uirtute in consequentibus dicitur: quatenus & per hoc prouocemur ad ipsam obtinendam, & cum ipsa gratiam & gloriam acquirere ualeamus. Quæ uirtus omnibus necessaria est, & præcipue quiescentibus & Deo per orationis exercitium uacare uolentibus: quia nunquam poterit quis Deo ueraciter inhaerere, si non fuerit hac uirtute munitus. Ex uilitationibus nanque Dei superbus intumescit, alijs se præponit,

1. Cor. 1

Colo. 2

1. Pet. 5

nit, & deterior efficitur. Vnde necesse est, ut humilitate polleat: quisquis ad Dei contemplationem propinquare festinat. Merito igitur ante orationis tractatum de humilitate dicendum est: ut strenuus Christi pugil humilitatis armis munitus, liberè & absque sui detrimento possit in campum, & latitudinem contemplationis se transferre, ut tanto in suscipiendis spiritualibus donis fiat dignior & capacior: quāto per humilitatis uirtutem extiterit in se profundior & abiecior. Quod Propheta referans domini Saluatoris aduentum, paucis manifestat uerbis. Inquit enim: Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. De quibus in cōsequentibus dicetur domino auxiliante.

Quod uerbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorumq; sanctorum nota efficitur laus & excellentia humilitatis. Cap. II.

Regum gloria ex numerositate, & nobilitate dignoscitur subditorum scientia ex facundia & sufficientia clarescit discipulorum: & uirtutum prerogatiua nota efficitur ex autoritate atq; dignitate commendantium. Vnde quum nunc describenda sit humilitatis cellitudo, causa, gradus, & perfectio: dignum est, ut prius magistri humilitatis uerba & exempla ponantur, quatenus quantæ excellentiæ sit hæc uirtus, pateat: quæ à Dei filio domino Iesu prædicata extitit, & operibus comprobata. Quum enim turbas alloqueretur fidelium, nunquid ait, discite à me cælum fabricare, mortuos suscitare, uaria infirmitatum genera sanare, sublimia loqui, & futura prædicere? Non. Sed quid docuit? quid loquutus est? Discite à me, ait sapientia Dei, ait uerbum, per quod facta sunt omnia uniuersa ordinata. Discite (inquit) non uerbis, non disputationibus, sed operibus à me, qui feci uos, qui quæsiui, qui inueni, qui in humeris meis ad patris præsentiam, ad ouile meum misericorditer reportauit: quia mitis sum, & humilis corde. O uerbum dulce, & doctrina saluberrima, breue eloquium, profundus sensus, & ueneranda sententia. quid dulcius, quid facilius, quid efficacius fari potuit, quo conuerterentur corda hominum à uanitate ad uirtutem, ab errore ad ueritatem, ab exterioribus ad seipso, à creaturis ad deum suum? Prorsus detestanda & miserabilis præsumptio est audire, & oculis fidei conspicerè Deum suum mitem & humilem, & uelle sectari honores, appetere dignitates, & alijs præesse gloriae, qui quum esset dominus omnium, factus est opprobrium hominum & abiectio plebis, ut suo omnes prouocaret exemplo. Quis unquam in uita sua, in actibus suis sic se deiecit, sic se exinaniuit, sicut dominus Deus noster, saluator & redemptor noster? Omnis eius conuersatio, quam in hac peregrinatione habuit cum hominibus, humilitatis exemplar extitit & perfectio. Quæ ut clarius elucescat, discutienda est breuiter: ut uideat homo, quo affectu, quæue sedulitate debeat ipse sectari humilitatē, quam sic dominus Iesus in uita sua ostendere dignatus est. Primo namq; de matre pauperrima nascens & humili, uirtutem nobis humilitatis commēdauit. Fulget planè dignitas & humilitas Christi: non quia magnos progenitores habeat & potētes, sed quia exiguos & uiles. Sicut enim mirabilis iudicatur, nō quia mortuus tantum est, uerum quia etiam crucifixus: sic etiam in generatione illius dici potest: quod nō solum quia suscepit carnem & homo factus sit, admiratione existat dignus: sed quia etiam progenitores tales habere dignatus est, nihil de nostris uilitatibus erubescens. Per ista proculdubio docens, quod nos quoque de uilitate nunquam erubescamus parentum, sed semper quæramus nobilitari propriarum honore uirtutum. Non est omnino, non est de nobilitate, aut uilitate parentum laudāndus aliquis, uel uituperandus: sed de suarum decore uirtutum, siue deformitate culparum. Nullus igitur in superbiam de gloria eleuetur parentum, sed considerans progenitores dominio: omnem euacuet & comprimat mentis tumorē, & solis uirtutibus gloriatur. In natiuitate similiter hanc humilitatis uirtutem prædicauit exemplo. Quum enim pastoribus annūciatus, quæsitus & repertus fuisset. nunquid inueniunt palatium marmoribus splendidum? nunquid aulam regiam diuersis populis personantē? nunquid clypeatas militum cateruas? nunquid equos regalibus phaleris insignes? nunquid currus auro argentoq; fulgentes? nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto eburneo recumbentem? nunquid puerum & bysso & purpura inuolutum? Vtique non. Sed potius angustum & humile tugurium, uile squalidumq; præsepium, & magis

A & magis animalibus, quàm hominibus aptum: puerum uilibus pannis inuolutum, matrem uix tunicam habentem unam, non ad ornatum corporis, sed ad tegumentū nuditatis. Circūcidi quoque uoluit, quod est præcipuum humilitatis exemplum. Nam uestigium nullum habens dominus Iesus, alligaturam uulneris non refugit. Non sic impij, non sic agit peruersitas elationis humanæ. Erubescit utiq; peccator uulnerum alligaturam, & plerunque uulneribus gloriatur, & qui sine initio est, ac omnium seculorum dominus: non est dedignatus peccator reputari. Confundatur igitur humana temeritas, & humilietur exemplo humilitatis Christi, qui uoluit pro utilitate peccatorum peccator existimari. Quid plura? Voluit præsentari in templo, & redimi peccator. Fugit in Ægyptum ut impotens: subdidit se parētibus, & omnem exercuit humilitatis formam in uictu, in peregrinatione, in discipulorum electione, in necessitatibus, in angustijs, in persecutionibus, in opprobrijs, in passione & morte. Quæ quum nota sint, & humanum transcendāt intellectum, magis silentio prætereunda sunt, quàm paucis & in compositione explicanda uerbis. Omnis namq; quam Deus in homine exercuit, conuersatio cum hominibus: summa & inexplicabilis est perfectio humilitatis, quæ eo est uenerabilior, quo incōprehensibilior. Imitanda tamen est, quia ad hoc ostensa. Non solū in uita Christi Iesu relucet excelsa uirtus humilitatis, sed etiam in sanctis omnibus, qui ipsius domini imitatores extiterunt, & præcipue in Saluatoris mundi genitrice, sicut eadem testatur, dicens: Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Ecce quàm humilis quàm uilia de se sensit: & totum diuinæ gratiæ tribuit. Iudicio suo mōstrauit se humilem: sed respectu supernæ gratiæ sublimem: ut quod natura in primis parentibus per superbiam perdiderat: per ipsius humilitatem acciperet. Ideoq; uerbum patris per humilitatis suæ meritum carnis substantiam, quam sibi uniret, assumpsit: & tunc ad eam, quam prius abiecerant naturam sublimandam per misericordiam respexit. Et quoniam quod erat, humiliter recognouit, dicendo se ancillam: sublimiter quod non erat, mater esse promeruit. Nam ipsa beata uirgo non à filio suo domino nostro cælos didicit fabricare, non angelos creare, non mirabilia, & diuinitatis insignia perpetrare: sed se humiliare, cæteraq; documenta uirtutum intra humilitatis custodiam aggregare: unde & in se solam humilitatem respexisse fatetur dominum: quæ custos est cæterarum uirtutum. Collocauerat enim in tuto stationis portu sublimia meritorum suorum exercitia: & ideo est diuinitus sic illustrata. Propter hanc quoque uirtutem Moses, qui erat mitissimus super omnes homines: qui illo tempore morabantur in terra, qui se domino excusabat, dicens: Quid sum ego, ut uadam ad Pharaonem, & educam filios Israel de Ægypto, meruit audire. Constitui te dominum Pharaonis. Per ipsum etiam fecit dominus signa, & prodigia ingentia: & eduxit populum Dei de domo seruitutis: & cum illo facie ad faciem loquebatur, sicut amicus cum amico. Quid de Gedeone dicendum: qui dux & iudex populi sui constitutus est propter humilitatem? Hanc ostendit. Quum enim dominus diceret ipsum Israel liberaturum de manu Madian, respondit: Obsecro mi domine, in quo liberabo Israel? ecce familia mea infima est in Manasse, & ego dominus in domo patris mei. Pro hac etiam uirtute sublimatus est Saul in regno, audiuitq; à domini Propheta: Nonne quum paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitq; te dominus in regem super Israel: misitq; te, & ait: Vade & interfice peccatores, &c. Et quoniā in ipsa uirtute se minimè custodiuit, audiuit ab eodem Propheta: Pro eo ergo quod abiecasti sermonem domini, abiecit te dominus, ne sis rex. Dauid similiter hac uirtute decoratus ad regni fastigium: quia humilis erat, prouectus est. Hæc Hieremiam, Esaiam, Daniaelem, cæterosq; Prophetas insignes fecit. Ipsa Petrum, Paulum, Ioānem, & omnes sanctos sublimes reddidit. Et ut paucis excellentiam humilitatis concludam sermonibus, nemo absq; illa Deo placuit, & nemo cum illa displicuit.

Luc. 2
Matth. 2

Matth. 11

Luc. 1

Num. 12
Exod. 3

Iud. 6

1. Reg. 15

Non tantum ex autoritate ac dignitate cōmendantium, sed etiam ab ipsius uirtutis effectibus fulget magnitudo humilitatis. Hæc namq̄ est, quæ Dei gratiā meretur. Nam qui de suis confidit meritis, & proprijs innititur operibus, in cor illius nō intrat gratia. Nimirum plenus est, nec in eo inuenit gratia locum suum. Sicut autem non patitur natura uacuum, quin illud repleat: sic nec gratia humilem, quin illi se infundat. Humiliare igitur, ô homo, Deo: euacua cor tumore elationis, quia tanto perfunderis abundantiori gratiæ suauitate, quanto mundior fueris sece præsumptionis. Ipsa uirtus humilitatis eos, qui se possidēt, glorificat, sicut scriptum est: Qui humilitatus fuerit, erit in gloria: & quicūq̄ inclinauerit oculos, ipse saluabitur. Nam gloriam præcedit humilitas. Quicūq̄ igitur desiderat primatum cælestem, sequatur humilitatem terrestrem. Non enim qui maior fuerit in honore, ille maior: sed qui fuerit humilior, ille maior. Hæc sapientiam in hominem introducit. Sicut enim qui thesauros effodit, terram reijcit, foueam in altum facit, & sedulus insistit, donec inueniat, quod querit: sic qui thesauros sapientiæ reperire desiderat, omne pondus terrenum à se abijciat, in se foueā humilitatis agat, nec quiescat, donec ad id pertingat, quod cupit. Ipsa namq̄ stultitia angeli, fuit elatio cordis. Vera autem sapientia efficitur homini humilitas suæ æstimationis. Hæc caritatem reparat. O homo, qui per elationem amisisti caritatem, fode in te fundamentum humilitatis, & attinges ad fastigium amissæ caritatis: quia sola est uirtus humilitatis, amissæ reparatio caritatis. Hæc uirtus de hoste triumphat: de suo uulnere roboratur, de infirmitate fortior efficitur. Ipsa namq̄ pacatissima est, in paupere grata est, in diuite gloriosa, inter inimicos blanda, inter amicos officiosissima, in contumelijs pacifica, non extollitur prosperis, non immutatur aduersis: non extorquet seruum, non querit uoces laudantium: quia se laudatione nouit indignam. Nam superbia accipit corticem, humilitas nucleum: illa florem, ista fructum: illa pulcrum, ista bonum: illa opinionem, ista ueritatem, illa ascendit, & prosternitur: ista descendit, & exaltatur. Sola est humilitas, quæ non solet gloriari, non nouit præsumere, contendere non consueuit: non exclamat in iudicio, non præten dit iusticiam. Ipsa est radix uirtutum. Non enim possumus uenire ad libertatem, non possumus habere caritatem, non ualemus seruare unitatem sine hac. Vnde ueraciter illa in nobis uirtus pullulat, quæ in radice propria, scilicet, humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arcescit: quia uiuificantem se inferius humorem humilitatis perdidit. Hæc uirtus hominem gratum Deo & hominibus reddit. Nempe nihil adeo efficax est ad exhibendum, ô homo, te cunctis beneuolum, quam si uitæ merito & humilitatis extiteris decorus. Sequere humilitatem, non quæ ostenditur, atq̄ simulatur gestu corporis, aut ficta uoce uerborum: sed quæ puro cordis affectu exprimitur. Nam aliud est uirtutem habere, aliud uirtutis similitudinem ostentare. Sed illa deformior est superbia, quæ sub quibusdā signis humilitatis latet: quia tunc turpiora sunt uitia, quando sub uirtutis uelamine teguntur. Ipsa humilitas est turris fortissima seruatorum Dei. Quæ enim in sublimi sunt humiles positi: unde se in omnibus despiciunt: inde contra omnia securiores, & super cuncta altiores fiunt. Abstrahunt profectō absq̄ humilitate à recto fine diuitiæ, honores & pompæ: quæ opinione nostra cara sunt, precio suo uilia. Nihil habent magnificum, quo mentes nostras ad se trahant: præter hoc, quod admirari illa consueuimus. Non enim quia concupiscenda sunt, laudantur: sed concupiscuntur, quia laudata sunt. Securo igitur gressu inter ipsas pergit humilis, qui in sui cognitione se collocans tanto cunctis est fortior, quanto se cæteris sentit abiectiorem. Ipsa uirtus est omni lapide precioso præstantior, omni flore elegantior, omni odoramento fragrantior. Nam aliter redolet flos uuæ: quia magna est opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos oliuæ, quia suauis est opus misericordiæ, quod refouet & lucet. Aliter flos rosæ, quia mira est fragrantia, quæ rutilat, & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij, quia candidatur uita carnis de incorruptione uirginitatis. Super hos autem omnes spargitur flos uiolæ, quia uirtus humilium, ultima loca per humilitatem tenet: eo de se uberiorem odorem emittit, quo se intra se, ne agnoscat, includit, & quum in hominum aspectibus nullius decoris agnosci concupiscit, ante faciem Dei extat gloriosa, & odore suo suauissimo regem cæli miro ad se trahit affectu. Propter hanc

A hanc humilium humillima Maria mater Dei meruit nuncupari & esse. Hoc ipsa psaltria egregia protestatur, quum dicit: Quia respexit humilitatē ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Hanc sectemur, hanc totis præcordijs amplectamur, hanc cunctis delicijs præponamus. Tunc enim sublimes erimus coram domino, quum præ omnibus nos uidebimus abiectiores. Tunc redolebimus, tunc audiemus dominum clara uoce dicentem: Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni: cui benedixit dominus, qui regnat in secula.

Quibus considerationibus peruenire potest homo ad humilitatem, & quod multa commoda conferantur ex iugi mortis memoria. Cap. IIII.

In humanis peragendis rebus duo potissimum necessaria sunt, ut ad perfectum attingatur operis: æquè in adipiscendis uirtutibus perspicuum est, & præcipuè ad acquirendam humilitatem: de qua præsens tractatus inscribitur, uidelicet, consideratio eorum, quæ ad propositum habilitant opus, & auctus operi conformis. Quare ad insinuandum, qualiter homo Dei ualeat humilitatem possidere, hæc duo inferenda sunt. Plurimum namque ad humilitatis uirtutem nostra nos trahit cōsideratio: tum ex parte corporis, tum ex parte anime. Quis etenim se extollet, si carnis suæ originem, uitæ calamitatem, & finem diligenter inspexerit? Recogita, ô homo, ut humiliaris, originem tuam. Intellige unde uenis, & erubescere: aduerte ex quo conciperis, & humiliare. Nam in putredine conciperis, in sordibus generaris, in lateribus confoueris, & in doloribus parturiris. Formatus es nempe, ô homo, de puluere: de luto, de cinere (quodq̄ uilius est) de spurcissimo atque foetidissimo sanguine, in pruritu carnis, in feruore libidinis, in foetore luxuriæ, & (quod deterius est) in labe peccati, in obligatione delicti. Primam uocem plorando emittis: utpote uallem plorationis ingressus. Sed & hoc cōsiderare non negligas, quod singula quæq̄ nascētia propria quædam habent munimētā, quibus naturam suam ab incommodis defendunt. Cortex ambit arborē, penna tegit uoluerē, piscem squamma operit, lana ouem induit, pellis iumētā & feras uestit, concha testudinem excipit, solus homo inermis nascitur & nudus, ut eo ad humilitatem fiat pronior, quo se cæteris rebus in ipso suæ natiuitatis primordio intuetur abiectior. Qualis uerò sit hominis progressus, dum uiuit, facile (si cōsideretur) agnoscitur. Tantis namq̄ malis uita ipsius repleta est, ut comparatione eius mors remedium putetur esse, nō pœna. Hanc em humores tumidant, dolores extenuant, ardores desiccant, insaniam morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci dissoluunt, tristitia cōsumit, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, diuitiæ iactāt, paupertas desiccat, iuuentus extollit, senectus incuruat, infirmitas frangit: & post hæc omnia mors interimis, uniuersis gaudijs finem imponit: ita ut cum esse desierint, nec fuisse putentur. Quo autē fine claudatur hominis caro, insinuant ipsa sepulcra ossibus plena, foetoribus intolerabilia, uermibus repleta. Nam post hominē uermis de ea generatur: post uermem foetor & horror exhalat. Sicq̄ in nō hominem uertitur omnis homo. Igitur ô seculi amatores, ô carnis concupiscentiarū fautores: Quæ fex, cum limus, cū res uilissima simus, unde superbimus? Quare corporis nostri miseriam nō consideramus? O mira fatuitas, ô stupēda cæcitas, ô dedignanda uanitas cordis nostri: cuius ceruicosos motus omnino domare nō potest humilitatis tanta materia, quin adhuc superbiat puluis & cinis. Ex parte autē animæ plurimū humiliamur, si culpæ grauitatem diligēter intuemur. Diabolo namq̄ utcūq̄ peiores sumus, cum peccamus: quoniam diabolus nulla præcedentis peccati uindicta superbiens peccauit: nos autē uisa eius pœna contemnentis ad peccatū properauimus. Ille in innocentia cōstitutus, nos restituit: ille perstitit in malitia Deo reprobate, nos Deo reuocatis, ille induratur ad punientē, nos ad blandientē: & si cōtra Deum omnes, ille cōtra nō requirentem se, nos cōtra morientē pro nobis. Sed quid mirū, si humiliamur in statu culpæ talia considerātes, cum etiam nō mediocriter humiliemur in statu gratiæ infirmitatē animæ intelligentes? Nonne se per humilitatē desiccat homo, si solerter conspiciet in se negligentiam proficiendi, difficultatem standi, facilitatem cadendi, laborem resurgendi, & debilitatem uitia uincendi? Hæc sunt nempe, ô homo, in quibus gloriari potes: si tamen hæc gloriam merentur. Age ergo pœnitentiam in cinere & fauilla: & pro tua elatione gemitus compunctionis emitte. Dic ad dominum humili uoce, & uera cōfessio-

ne. Humiliatus sum usquequaque domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Consideratio etiam priorum defectuum causat humilitatem. Propterea sancti uiri, ut humilitatis in se pariant & nutriant uirtutem: quum quaedam mirabiliter faciunt: ante mentis oculos student reuocare: quod nondum agere queunt: ut dum ex una parte considerant infirmitatem suam: ex ea parte, qua perfectus est eorum animus, non se extollant. Unde qui plenissime per sui cognitionem ad humilitatem tendere nititur: talis nimirum debet conspici, qualis non est: quatenus ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis sit. Lucem enim debet intueri, qui uult de tenebris iudicare. Lumen namque propriae intelligentiae uirtutem generat humilitatis. Ideo quanto quis maioris gratiam intelligentiae percipit, tanto amplius reprehensibilem se esse cognoscit. Respectus quoque meliorum acquisitio est humilitatis. Si enim incentiuum elationis est intuitio deterioris, nemo dubitet, quin in cautela humilitatis est consideratio melioris. Nam ad humilitatis gloriam ille citò festinat, qui aliorum bona subtiliter pensat: quia dum ea quae sunt feliciter facta foris ab alijs aduertit, eum qui de singularitate uictus erumpere nititur, superbiam tumorem premit. Cogitatio insuper mortis & corporis resolutionis uirtutem in nobis gignit humilitatis. Necessario namque timor & consideratio futurae mortis mentem concutit, & quasi eleuans omnes carnis motus & superbiam, ligno crucis affigit. Considera ergo frequenter, o homo, te iam mortuum, quem scis te de necessitate moriturum. Dispice qualiter oculi uertentur in capite, uenae rumpentur in corpore, & cor scindetur dolore. Talis exercitatio cogitationis fomitem magnum parit humilitatis. O bona mortis consideratio, quis quanta per te acquirantur emolumenta, ualet intelligere? quis potest capere, quis propalare? Plura profecto de te eueniunt comoda. Nam utilis est tui memoratio ad fugandum uitiorum exercitum, & fugiendos peccatorum laqueos. Qui enim uigilanter animaduertit, qualis erit in morte, erit semper pauidus in opinione, ac inde in oculis suis quasi non uiuit, unde ueraciter in oculis sui conditoris uiuit. Nil quod transeat, appetit: cunctis uitae praesentis desiderijs contradicit, & penè mortuum se considerat: quia moriturum se minimè ignorat. Perfecta namque uita est mortis recordatio, quam dum iusti sedula mente pertractant, culparum laqueos ualenter euadunt. Facile relinquere mundum facit mortis memoria. Nihil enim tam proficit ad contemptum omnium rerum, quam frequens cogitatio mortis. Quotidie namque morimur, quotidie diminuitur aliqua pars uitae, & tunc quoque decrescimus, quum uita crescit. Infantiam amittimus: deinde puertiam, postea adolescentiam usque ad extremum. Quicquid transit temporis perit: & ipsum, quem agimus, diem cum morte diuidimus. Non ergo laboriosum est relinquere, quod tenere non potest: imò quod singulis amittimus horis. Consideretur uitae terminus, & non erit in hoc mundo, quod ametur. Sollicitum quoque exhibet hominem ipsa mortis cogitatio. Congruè unusquisque diem nouissimum formidare debet, & suum ultimum diem assidue meditari (quia nullus scit, qua hora ueniat) ne quem uenerit, forte imparatum reperiat. Nam ad hoc conditor noster latere nos uoluit finem nostrum, diemque nostrae mortis esse incognitum: ut dum semper ignoratur, semper proximus esse credatur: & tanto quisque sit feruentior in operatione, quanto incertior est uocatione. Propterea omnis dies uelut ultimus ordinandus est: quia qualem inuenierit unumquemque suus nouissimus dies, cum de hoc seculo egreditur: talis in die nouissimo iudicatur. A mortis pauore efficaciter liberat mortis recordatio. Nullus namque nostrum scit, quam prope nos uita uersetur terminus. Sic itaque mentem ordinemus, tanquam si mori oporteat. Venientem nemo hilaris mortem suscipit, nisi qui se ad illam diu compositus. Sed hoc mirum, quod nemo tam imperitus est, ut nesciat sibi quandoque moriendum: tamen cum prope accesserit, tergiuersatur, tremit & plorat. Quid autem fles miser? quare trepidas? cur exire dubitas? Omnes hac necessitate ducuntur: eo ibis, quo omnia eunt: ad hanc legem natus es, hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc & omnibus ante te: sed nec ambiguus sis: quia etiam hoc cunctis post te. Quantus te populus moriturum sequetur? quantus comitabitur. Fortior (ut opinor) esses, si multi tecum morentur. Sed multa milia hominum hoc ipso momento, quo tu mori dubitas: animam uarijs generibus emittunt. Nil, fateor, melius aeterna lex fecit, quam quod unum introitum dedit ad uitam, exitus multos. Sed neque ipsa natura quicquam breuitate uitae contulit praestantius: tot periculorum genera,

A tot morbi, tot metus, tot curae, toties inuocata mors est, ut nullum frequentius sit uotum. Fatendum igitur est mortem munus necessarium esse naturae iam corruptae, quae non est fugienda, sed potius amplectenda, ut fiat uoluntarium, quod futurum est necessarium. Offerendum itaque est pro munere, quod Deo tenemur reddere. Quemadmodum ex ijs, quae memoratae sunt, considerationibus acquiritur humilitatis uirtus: ita etiam exercitatione horum, qui sequuntur, actuum nutritur, & crescit. Aptissime namque hanc uirtutem accendit contumeliarum sustinentia. Multi homines culpam suam confitentur, & humiles non sunt. Nam plerique existunt, qui se arguente nullo peccatores esse confitentur: quum uerò de culpa sua fuerint fortasse correpti, patrocinium defensionis quaerunt, ne peccatores esse uideantur. Indicia autem uerae humilitatis sunt, ut sicut unusquisque peccatorem se dicit, ita id de se dicenti alteri non contradicat. Et indicium superbiae certum est, ut quod fateri quisque de se sua sponte dignatur, hoc sibi dici ab alijs dedignatur. Humilium quoque familiaritas humilitatem parit. Qui enim communicauerit humili (sicut scriptura testatur) induet humilitatem. Nulla namque res magis animos inducit honestos, & proteruiae inclinatos reuocat ad humilitatem, quam humilium uiuorum conuersatio: quia necesse est, ut talis efficiatur homo, quales sunt, cum quibus conuersatur. Exercitium etiam humile creat humilitatem. Humiliatio uia est ad humilitatem, sicut patientia ad pacem, sicut lectio ad scientiam. Si ergo uirtutem appetimus humilitatis, uiam non refugiamus humiliationis. Sicut sine gradibus non scanditur ad summum: ita absque humili exercitio non peruenitur ad humilitatem. Habitus quoque uilis humilitatem parit. Ornatus quippe uestium priuationis uirtutis humilitatis indicium est. Nemo enim preciosa uestimenta quaerit, nisi ad inanem gloriam. Propterea humilitatis amator, uestis tibi pura & uilis circundetur, non ad pulcritudinem: sed propter necessarium tegumentum: ne dum à te foris exquisitus concupitur ornatus, intus humilitatis amittatur amictus.

Eccle. 13

Quibus indicijs potest cognosci: utrum quis possideat humilitatem.

Cap. V.

C Mnium rerum (si bene obseruentur) indicia certa sunt, & argumentum morum ex minimis potest cognosci. Sicut impudicum & lasciuum incessus ostendunt, & flexus oculorum improbum & insanum: sic ex ijs quae sequuntur, humilitatis cultor deprehenditur. Proprium humilitatis indicium est fuga altitudinis & dignitatis. Considerat autem humilis, quod quanto quisque in superiori constitutus est loco, tanto in maiori uersatur periculo: & quanto splendoris honore celsior quisque est, tanto (si delinquat) peccator maior est. Fuerunt namque non pauci, qui in humili constituti gradu seipsum optime nouerunt gubernare, in laboribus, in uigilijs, in abstinentijs, qui quoad licuit ipsis esse priuatis, & nihil aliud curare, quam propria, humiles erant, & Deo placebant, atque inde non modica philosophiae incrementa rapiebant: at ubi fastigium dignitatis assecuti fuere, & in publico prodierunt, ac multorum imperitias emendare necesse fuit: aliqui inter exordia tantum sufferre pondus non potuerunt officij, & se subtraxerunt: qui uerò tolerare coacti sunt perdentes conscientiam & humilitatem priorem, sibi intulerunt magna dispendia, & nihil alijs profuerunt. Haec intelligentes humiles omnem dignitatis altitudinem obhorrent, ne disperdant in pelago, quod magno cum labore in portu adepti sunt. Amor quoque propriae utilitatis humilitatis insigne est testimoniū. Verus enim humilis uilis uult predicari, non humilis reputari: gaudet contemptu sui, laudesque contemnit, tantoque in conspectu domini fit preciosior, quanto pro amore ipsius est in oculis suis despectior. Sed ualde humilium est sic osteso opere auctoris gloriam quaerere, ut de illa laude nesciant priuata exultatione gaudere. Aliorum quiescere consilio praecipuum est humilitatis signum. Vera namque discretio, non nisi uera humilitate acquiritur. Cuius humilitatis habetur probatio prima, si non solum uniuersa quae agenda sunt, sed etiam quae cogitantur, reseruantur seniorum examini: ut nihil quis suo iudicio credens illorum per omnia diffinitionibus acquiescat: & quid bonum uel malum debeat iudicare, illorum traditione cognoscat. Re enim uera consilium seniorum ex apertis obscura aestimat, ex paruis magna, ex proximis remota, ex partibus totum. Scit enim quid, quando aggredi debeat, & citò singula & distinctè uidet. Reddit quoque hominem humilem, & fatetur, iniuriarum patientia. Qui enim gloriam

Laur. Iustin.

1 2

non

non querit, iniurias non sentit, nec ueretur confundi in praesentia hominum, qui solum gloriam querit apud Deum. Sed nescio quis nostrum hoc humilitatis genus possit implere, ut laceretur opprobrijs fama nostra, & exultemus in domino. Eleganter itaque legitur in quodam uolumine: Si non queras gloriam, non dolebis, si inglorius fueris. quod si gloria cupis, gloria respice, & ex humilitate eris omnium gloriosissimus. Secretum etiam diligere est humilitatis indicium. Non enim parcat sibi arrogans, non superbus, non cupidus inanis gloriae, mentiturque de se. Verum autem humilis parcat animae suae, qui ne putetur, quod non est, quantum in se est, uult nesciri, quod est. Postremo libenter obedire certum est humilitatis signum: quod exemplo Christi magis quam autoritatibus probari potest: de quo Apostolus: Semetipsum exinanivit formam serui accipiens, factus obediens usque ad mortem. Sed etiam patri subditi per obedientiam non est dedignatus ad nostri instructionem, & nostrae superbiae confusionem, qui frequenter reuimus subijci illis, & superioribus. Disce ergo, o homo, disce terra subditi, disce populis obtemperare, erubescere superbe cinis. Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se hominibus subijcit, & tu dominari gestiens hominibus tuo te praeponis auctori? O exemplum singulare, o medicinam omnibus confulentem, omnia tumentia comprimentem, omnia tabescentia reficientem, omnia superflua reserantem, omnia deprauata corrigentem. Hanc omnes imitemur, quicumque humilitatem adipisci desideramus.

De quadruplici specie uirtutis humilitatis.

Cap. VI.

Uemadmodum ex contrarijs elucescunt contraria, ita ex diuersimoda uirtutum specie facile deprehenditur ipsarum decor, atque simulatio. Quare ut perspicaciter haec in humilitatis uirtute capiatur: subnectendae sunt distinctae ipsius uirtutis species, quatenus uera a ficta ualeat lector discernere humilitatem. Est enim

Eccl. 19 humilitas ficta, de qua sic legitur: Est qui nequiter se humiliat, & ipsius interiora plena sunt dolo. Quidam enim honores fugiunt, ut honoribus fruantur: fingunt subesse, ut possint praesse. Hi tales statim, ut promoti sunt ad dignitatem: in superbiam extolluntur, & in iactantiam effrenantur. Non curant prodesse, sed gloriantur praesse: priores dedignantur, amicos & notos contemnunt, sibi pares despiciunt, antiquos derident, uultum auertunt, ceruicem erigunt, factum ostendunt, grandia loquuntur, sublimia meditantur, subesse non patiuntur, & omnibus uolunt anteponi, quibus dignitate praeeunt. Est & alia humilitas infirma, quae ex tentationis impulsu, aut dispensatione lapsus generatur. Saepemque pia conditoris dispensatione agitur: ut de se confidens anima dispensatoria tentatione pulsetur: unde infirmata, quid sit inueniat, & praesumptionis factum propriae deponat. Fatendum igitur est superbis utile esse cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum: unde per humilitatem infirmitatem sibi displiceant, qui antea sibi placebant, dum starent. Salubrius enim Petrus se infirmum conspiciens, humiliavit se, quando fleuit: quod sibi applausit, quando praesumpsit. Hoc protestatur Psalmus, dicens: Imple facies eorum ignominia, & querent te domine. Oportet namque humiliter sentire de se nitentem ad superiora & altiora: ne dum supra se attollitur, cadat ad se, nisi in se firmiter per ueram humilitatem fuerit solidatus. Et quia nisi humilitatis merito maxima minime obtinentur, propterea qui prouehendus est, correptione humiliatus, humilitatem meretur. Tu igitur, o homo, cum te per tentationes humiliari uideris, habeto id bonum signum omnino gratiae appropinquatis. Nam sicut ante ruinam exaltatur cor, ita ante exaltationem humiliatur. Hoc testantur eloquia diuina, cum dicunt. Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Est quoque humilitas uera, & haec est duplex. Nam alia est humilitas, quam parit ueritas nobis, & non habet calorem: alia est humilitas, quam caritas inflamat & informat. Haec quidem in affectu, illa in cognitione consistit. In eo qui grauiter peccauit, etsi amara non est, admiranda tamen est. Si quis autem innocentiam retineat, & nihilominus humilitatem iungat, hic nempe geminum censendus est possidere decorum. Est etiam humilitas sufficiens & abundans, quae tres habet gradus. Primus est subdere se maiori, & non se aequali praepone. Secundus est subdere se aequali, & non se praeferre minori. Tertius est subdere se minori: & haec est perfectio omnis humilitatis & iustitiae. Est enim quaedam humilitas, quae primo gradui ascribitur, arcta & angusta ualde: ita ut quam cito ab ipsa pedem uerteris, in peccatum cadis. Haec non patitur quenquam alicui se praepone, nec aequare praeposito. sed

eidem

A eidem in omnibus ex corde obtemperare. Est alia humilitas secundi gradus latior & amplior, uidelicet, non se pari aequare, nec minori praepone. Haec namque uetat superbum esse apud socios, uetat avarum esse, uerbis, rebus, affectibus, communem se felicemque omnibus praestat. Nullum malum alienum purat: bonum autem suum ideo maxime, quod alicuius bonum futurum est, amat. Qui talis est, nulli onerosus, officiosus cunctis est: neminem ledit, superiorem reueretur, equali famulatur, ac minori se toto amabilem praebet affectu. Quisquis itaque huius secundi gradus cupit tenere fastigia, humilitatis ima sectetur. Si uult fratrem aequaliter praevenire regnando, prius illum praueuiat obsequendo. Vincat eum officijs, ut possit uincere sanctitate. Postremo sicut summa & intolerabilis superbia est superiori se praepone, sic inferiori se subdere plena perfectaque humilitas est: quae dignitatem gradus tertij sortitur. Haec nempe humilitas unicuique ius suum reddit, non furripit honorem Deo, nec sibi attribuit alienum, sed dat Deo laudem, proximo famulatur, & retinet sibi utilitatem: nullum diiudicat, nemini se praefert uel comparat, sed minorem omnibus se arbitratur, & locum nouissimum sibi eligit & optat. Huius summi gradus exemplum praebuit nobis saluator, cum coram peccatoribus, & inter peccatores baptizari uoluit, & peccator apparere hominibus. Haec perfectionem insinuauit Dauid, quum aliquando est illi maledictum a seruo: at ille ne quaquam sensit iniuriam, quia praesensit gratiam. Quid mihi, ait, & uobis filij Saruige? O uere hominem secundum cor Dei, qui potius ulciscens dominum humiliter timuit, quam exprobranti seruo mali quicquam inferendum putauit. Sauebat lingua maledica, & ille intendebat, quid ageret Deus. Vox maledicentis in auribus, & animus inclinabat se ad benedictionem. Et quoniam se deiecit, erectus est: succiebat se omnibus, & omnibus excelsior est effectus. Si huius Prophetiae appetimus dignitatem, toto annixu, animo prompto, latoque affectu illius sequamur humilitatem.

2. Reg. 16

De gradibus humilitatis, atque ipsius uirtutis perfectione.

Cap. VII.

C Moenitate florum decoratur arua, fulget uniuersitas diuersitate creaturarum, commendabilis est firmamenti celsitudo rutilatione stellarum, praekonio dignus efficitur animus exercitatione uirtutum, sed & uirtutis laus ex gradu distinctione percipitur. Vnde ut facilius fastigium & perfectio humilitatis, de qua praesens loquitur tractatus, a legentibus comprobetur: congrue in hoc ultimo capitulo differendi sunt ipsius gradus: quatenus tanto laude dignior appareat, quanto eius ascensus uidebitur sublimior: & eo lector efficiat ad ipsam capessendam alacrior, quo clarius perspexerit: quod ex adeptione eius aeternae retributioni fiat praecunctis propinquior. Sciendum igitur, quod sex sunt gradus, per quos anima ascendens, attingit ad humilitatis perfectionem. Primus enim gradus est, se peccatorem, uel contemptibilem esse agnoscere. Cum namque mens ex infusione gratiae caelestis irradiari coeperit & iustificari: tunc reuelantur, quae prius foeda latebant: tunc animi deformitas, peccati pronitas, casus frequentia, omniumque uitiorum fomites deteguntur. Et ex hoc lumine conuincitur mens cognoscere infirmitatem suam, & horrere per gratiam, quod antea ignorabat in culpa. Nec potest se non intelligere peccatricem esse, quando in se, & contra se tot uidet deformia apparere delicta. Hoc totum fit ex illustratione superuenientis & illustratis gratiae: quia teste Paulo omne quod arguitur, a lumine manifestatur. Postquam autem anima ex memorato coeperit repleri lumine: tunc sagacius perlustras cordis sui latebras ad secundum humilitatis ascendit gradum, in quo anima affectualiter sentit de se uilia, & se peccatricem comprobatur, quod totum prius superficie tenus ex dono gratiae intellexerat. Intuetur quantus sit, qui offensus est, quoties, qualiter, & quis sit, qui deliquit. Quae omnia cum grauent peccatum, & innumerabilium se mole oppressum uideat delictorum, formidare incipit, facinorosum se coram Deo clamat, peccatus tundit, lacrymas fundit, nec diuinam desinit implorare clementiam, tanto affectuosius, quanto uerius uulnerum suorum detegit foeditatem. At ubi anima per compunctionis gemitus, & lacrymarum inundationem terferit priorum sordes uitiorum: nihil aliud restat, quam ut ipsa met uel per confessionis sacramentum, seu per peccati odium alij referet: quod sibi soli est notum, quatenus ex hoc capiat plenam de praeteritis facinoribus indulgentiam, pronuncians cum Propheta: Dixi confitebor aduersum me iniuriam meam, & tu domine remisisti impietatem peccati mei, propter quam propalationem meretur transcendere ad tertium humilitatis gradum: ad quem quicumque peruenit, alijs

Eph. 4

Psal. 31

Laur. Iustin.

3

narrat

narrat cōtra se, quid sibi de se reuelatum est. Beatus plane, qui saluberrima conpunctio-
ne perfusus alijs non ueretur dicere, quod intus latet in corde. Talis nanq; cōfessio me-
retur ueniam, delet culpam, acquirit gratiā, & nutrit humilitatem. Quum autē sint non-
nulli, qui se peccatores esse cognoscunt, & alijs uoce propria confitentur, non tamē ita
uolunt credi de se, certum est, quōd tales necdum attigerūt ad quartum humilitatis gra-
dum. Nam ijs qui ad illum peruenerunt, hoc est proprium (scilicet) malum, quod de se i-
pulis sentiunt hoc etiam uelle, ut ab omnibus credatur. Nec hoc mirum est. Qui enim uo-
lunt, ut aliud homines de se sentiant, quā quod est ueritas, utiq; se ueritatis aduersarios
ostendunt. Sed nō sic uerus humilis, non amat latebras, non se excusat, non cupit uiuere
in cordibus hominum, nec mortalium fauores exquirat. Quin potius contra se odium
concupiens, & suum detestans scelus, & uoce propria ipsum manifestat, & hoc ab alijs
credi toto affectu desiderat. Non uult extra se in laudibus transitorijs gaudere, cum con-
spiciat se in se in squaloribus uitiorum turpiter iacere. Qui autem eiusmodi est tactus
conpunctione sancta, & accensus amore humilitatis, non hoc gradu contentus est. Nā
quemadmodum qui corporis languorem perpeffus est: non planē de febrium, aut do-
lorum cessatione quietatur: nisi etiam pristinam recipiat ualitudinem, & amissam natu-
ræ resumat uirtutem: sic neq; qui uitiorum tabe pollutus extitit, gaudere potest sola ab-
stinētia priorum peccatorum, si non eidem à domino concedatur quoq; palma uirtu-
tum. Quapropter humilitatis amator, quum in quarto ipsius uirtutis gradu se iam esse
deprehenderit: ignitus sancti face amoris ad quintum euolare molitur. Erigit nanq; se
cōtra se: propriū affectuose agnoscit facinus, alijs confiteri non erubescit: affectatq; ut
ab omnibus credatur esse miserimus: & ut in ore hominum extinctus sit, desiderat: ut à
cunctis dicantur errata sua. Nam hic est terminus quinti gradus humilitatis: unde qui il-
lum possidet de se (ut patet) uult ab uniuersis dici: quicquid in se deprehenderit uitio-
sum. Talis mundum spernit, fauores calcat, carnem macerat, carnalia desideria extin-
guit, & in hoc mundo solo corpore retinetur. Restat igitur, ut toto conamine, & magni-
tudine desiderij exaltet in opprobrijs & contumelijs, quisquis anhelat ad perfectionem
huius uirtutis, quæ sexti gradus obtinet principatum. Ipsius est enim proprium gaude-
re in derisionibus, in infamijs, & ab omnibus cōtemptibilis reputari. Proponit sibi Sal-
uatoris exemplum, sanctorum uitam meditat, & uirtutum altitudinem rimari non
desinit. His etenim urgetur stimulis, talibus inflammatur lampadibus, se pro posse deij-
cit, & cuncta pro quibus commendabilis uideri possit, obhorret. Quum irridetur, gau-
det: quum despicitur, exultat: quādo persecutionem patitur, securus est. Si maledicitur,
econtrariō benedicit. Quicquid applaudit, fugit: omne quod abiectum est, gratanter
suscipit, & ueneratur: & quum nihil sit foris, quod appetat, aut timeat, pleno intus humi-
litis lumine & ardore caritatis caelestem gloriam præstolat. Illud saepe animo reuol-
uit, quod pius Saluator protulit, dicens: Beati eritis, quum maledixerint uobis homi-
nes, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes pro-
pter me, gaudete, & exultate: quoniam merces uestra copiosa est in caelis. Hucusq; cur-
sus, & hæc est humilium meta, atq; perfectionis indicium infatigabiliter sitire oppro-
bria, scrutari iniuriarum causas sine causa, nec non esurire per omnia Christi conuicia,
ita ut ueraciter ualeat dicere: Absit mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi,
per quē mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ascensus in descensione, ublimis in
humilitatis decore. Quæ uirtus in fructibus ligni huius uitæ sortitur undecimum gra-
dum, in conspectu uerō caelestis regis altum meritum, & honorabile fastigium sortitur.
Hanc quicumq; dilexerit, quæserit, inuenerit: & infatigabiliter tenuerit, in æternum pe-
rire nequibit: quin potius cum humillimo caelorum rege domino Iesu regnabit per se-
cula: cumq; angelorum choris in caelestibus mansionibus, ubi pro opprobrijs
gloriam, pro contumelijs dignitatem, pro persecutionibus supernam
ciuitatem, & pro sui abiectioe consequetur beatitudinis
perpetuam fructuam, atq; pro sui condemnatione
gaudijs replebitur infinitis. Et hoc ab ipso
Deo, qui est benedictus
in secula.

Math. 5

Gal. 6

A DE VIRTUTE ORATIONIS, ATQVE DE IPSIUS

diffinitionibus. Quæ uirtus plurima ueneratione ex sui prerogatiua digna habenda est.

Tenet autem hæc in fructibus ligni uitæ duodecimum gradum. Cap. I.

Vis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam. Æ-
stuantis animæ, & ad contemplationē decoremq; orationis ascendere
affectantis uerba sunt hæc. Nec ab re tanto id exposcit desiderio: quip-
pe cum se aspiciat carne circumdatā, carnis uoluptatibus oppugnata,
ac multis modis presentis peregrinationis anfractibus collisam. In his
nanq; se uersans, nec internę dulcedine pacis, nec superni fulgore lumi-
nis repleri atq; irradiari se intelligēs, toto nixu, & omni, qua ualeat, uirtute cōtendit iugū à
se excutere tēporalium actionū, quatenus expeditis gressibus, ac celeri uolatu ad caele-
stium cōtemplationem secretorū ualeat properare. Retūdi autē sentit se, quoties relicto
B quietis portu ad lata huius procellosi seculi negocia egredit: propterea tātō studio ad se
redire cōpellitur: nec breui tēporis interuallo sui dulcedinē ocij interrūpi (quantū est in
se) patit: tātō tenacius, quāto uerius in uirētib; contemplationis pascuis inebriat. Hoc
nimirū, hoc persenserat spōsa fidelis in canticorū cāticis: cum tam sedulō tamq; suaui al-
locutione nunc sororis, interdū columbæ, aliquādo speciosæ nomine uocitaret à spōso:
ut ei aperiret, secumq; exiret: aut pro subleuāda inopīa pauperū, seu pro spiritali profe-
ctu delinquentiū uocanti excusationis uerba proferret, & diceret: Expoltauī me tunica
mea, quomodo induar illa? Lauī pedes meos, quomodo inq; nabo illos? Sagaciter nāq;
se prouocāti pādīt suæ quietis profectū, nec nō & actionis defectū: ut hæc audiēs spon-
sus uolētibus infestare deuotionē contemplātis imperet, dicēs: A diuro uos filiæ Hieru-
rusalem, ne suscitatis, neq; euigilare faciatis dilectā: donec ipsa uelit. Tūc sedet securius,
tunc dulcius iocūdatur: funditus extinguit in se exteriorū sollicitudines, affectionibusq;
temporalium se exuit, atq; sanctæ cōpunctionis ardore omnē humanæ cōuersationis ma-
culam à corde abstergit: ita ut sic libera, sic dealbata & munda possit feliciter introire in
C thalamum sponsi, in amplexus dilecti: nec inde discedere, donec tota caritate perfusa,
delectatione repleta, lumine irradiata possit ueraciter confiteri. Viuo ego: iam non e-
go, uiuit autem in me Christus. Tales enim si aut diuina dispensatione, siue pigra exer-
citatione, uel forsan proximi dilectione elongentur à solita & interna delectatione so-
lent rememorare præteritorum: recogitare quā suauiter, & dulciter inhærebant spon-
so, & uacabant Deo, atque per assiduam meditationem quā delectabiliter caelestibus
pascabantur. Quibus considerationibus cōuertunt se ad dominum: & omni quo queūt,
desiderio flagitant auxiliū. Interdum uerō non sustinentes cordis sui teporem ex re-
cordatione donorum præteritorum: & absentia sponsi, quem totis præcordijs diligunt:
se conuertūt ad suffragia sanctorum, angelorumq; ipsos interpellando, & orando, qua-
tenus suis precibus impetrent ad pristinum eos restitui caritatis affectū: sicq; gemebun-
do cordis affectu, uoto pī amoris ingeminant, & dicunt: O quis dabit nobis pennas si-
cut columbæ? Vtique si hoc merebimur, uolabimus per orationum frequentiam, & re-
D quiescemus in plenitudine summi boni per contemplationis studia. His nanq; exerci-
tius erigemur de imis ad summa: unde cecidimus etiolādo. Huiusmodi exhortationibus
cuncti, qui uel deliquerunt, siue temporalium curis se immerferunt: aut quietis cupiunt
tenere portum, se prouocare non desināt: sed præ omnibus adimplere desudent: qui ui-
tam solitariam elegerunt, ac soli Deo uacare decreuerunt. Cum enim omnia & seculi &
carnis oblectamēta repudiauerint: si non per internam delectationem mentem sagina-
uerint: necesse est, ut langueant ab arrepto proposito, & solo corpore militent Saluato-
ri: cum reuera ipsorum statui congruat in spiritu ambulare: spiritalia intelligere, & spi-
rituali quadam anhelatione Deum & futura gaudia sitire. Quis uerō attinget hæc absq;
orationis exercitio, & contemplationis dono? Munera nempe ista sunt uerē quiescenti-
um: & ad Deum ignito amoris desiderio per orationis studia currentium. Nam sic à
diffiniētib; describitur oratio: Oratio est mentis conuersio in Deum per pium &
humilem affectum. uel Oratio est ascensus intellectus in Deum. siue Oratio est ostensio
uolūtatis nostræ ei, à quo impetrare speramus id, quod desideramus. aut Oratio est piæ
i 4 mentis

Cant. 5

Galat. 2

mentis ad Deum conuersio fide, spe, caritate subnixā. De qua uirtute in consequētibz latius dicetur: deinde pauca de contemplationis dono subinferentur: quatenus cognita eius eximia dignitate, accendatur lector sagax ad illius studia non segniter uel superficialiter: sed ardentē humiliterq̄. Tales enim ipsa sancta cupit habere cultores.

Qualibus effectibus eluceat uirtus sancte orationis. Cap. II.

Veluti ex sonora uocum dulcedine psalterij, uel organi docta agnoscitur artificis manus: & ex uerborum ordinata prolotione doctoris patet facundia: sic ex effectibus uarijs orationis, illius percipitur excellētia. Magna em̄ cum sit uirtus, sublimes meritō debet proferre effectus. Infirmatē nanq̄ hæc o-

Eccle. 38 rationis uirtus sanat: de qua sic legit: Fili in infirmitate tua ne despicias teipsum, sed ora
Esa. 38 Deum, & ipse curabit te. Quum autem ægrotaret Ezechias ad mortem, nullum adhibens medellæ remedium: conuertit se ad parietem, fleuit, orauit, & sanitati illico restitutus est. Voluit Deus ipsius exemplo cunctis uim orationis innotescere, ut dum homo morbo percutitur, discat à Deo flagitare auxilium. Omnes medici pecunijs, Deus autem noster pura oratione ad conferendam sanitatē placatur. Hæc spirituales sanat morbos. Nam hæc est potissimum remedium eius, qui uitiorum tentamenti astat, ut quotiescunq̄ quolibet tangitur uitio, toties se ad orationem uertat: quia frequens oratio uitiorum expugnationem extinguit. Et sicut aqua ignis extinguitur: ita concupiscentiarum uitiosarum impetus oratione superatur. Ipsa orationis uirtus in corporali bello triumphat: quod euidentissimè in Mose patet. Nam quum Amalech expugnaturus esset, ascendit in montem non armis, sed precibus pugnaturus. Extensis ad cælum stabat manibus, deuoto orans affectu: non de terra, sed de cælo auxilium postulans, ut quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat: orationis effectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Mose orante pugna occulta, sed manifesta uictoria. Solus orabat, ut multi seruarentur: sed desinit Israel uincere Mose desinente in prece: perseverante autem illo perseverans uictoria roboratur. Denique tandiu ista diuersitas ualuit, quandiu iugis oratio defuit: ut dum diuersa populis exhiberentur, orationis nobis potentia demonstraretur. Quis enim iustorum non orando pugnauit? Quia non hostem deprecando deuicit? Orationibus Danielis sopiuntur flammæ, feræ hebetescunt, cadunt hostes, inimici uincuntur. De spiritualibus etiam hostibus uictoriam reportat oratio. Huius rei exemplum nobis præbuit dominus Iesus: qui quum proximus passioni & in agonia positus prolixius oraret, Angelicam uoluit in oratione habere præsentiam: postquam ultro se hostibus exhibuit: quatenus debellatis qui non apparebant: etiam uisibiles superararet aduersarios. Nam ab oratione tanquam à flagello fugiunt aduersæ potestates. Instandū tamen est in ea, dum pugnat contra nos. Non ipsorum hostium turba, non debellantiū forma, nō quasi fulgens uitrea terreat armatura. Donabit certantibus uictoriam, qui orandi dedit audaciam: quod testatur Dauid, dicens: Benedictus Deus, qui nō amouit orationem meam, & misericordiā suam à me. Deniq̄ orationis uirtus hominē illuminat. Nam & oratione melius soluuntur dubia, quam inquisitione alia: citiusq̄ panduntur secreta precibus, quam studio. Oranti enim Danieli aperiuntur mysteria, fiunt reuelationes: & quod seculi sapientibus erat clausum, illi per orationem efficitur manifestum. Ipsa quoq̄ ad tranquillitatem adducit: unde Iob: Si diluculo surrexeris ad Deū, & omnipotentem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet tabernaculum tuum. Sed etiā quoties impugnationibus, aut laboribus agitaris, o homo, prope-
psal. 65 ra ad orationis suffragium, insta precibus, ora gemitibus, & lacrymis deprecare: quia si magno in oratione te exhibueris studio, amissam recuperabis gratiam, atq̄ exuberanti tranquillitate ex illa repletus abibis: nec alibi quàm in oratione quæras eam, quin potius quādo ira animū tuum turbat, mentē enormat, tranquillitatē fugat: ascende in præsidium, ad altitudinē orationis confuge, ibiq̄ ab infestationibus securus lata tranquillitate frueris. Hæc Deum mitigat, & uelut quoddam scutum ab ira Dei protegit. Nam oratio posita est, per quā ira Dei suspēditur, uindicta differtur, uenia procuratur, pœna refugitur, & præmiorum largitas impetratur, cum Deo loquitur, cum iudice fabulatur: presentem sibi facit, quem ante præconfusione mentis uidere nō poterat: atq̄ ad penetralia iudicis adducit, & nullus in ea respicitur, nisi qui in ipsa tepidus inuenitur. Quid multis immo-
Iob. 8 randum

Arandum est: Nam oratio est animæ sanctæ subsidium, angelō bono solatium, diabolo supplicium, Deo gratum obsequium, uitiorum extinctio, uirtutum mater, huius peregrinationis solatium, animæ speculum, conscientia robur, cognitionis uia, confidentia nutritrix, caritatis incentiuum, laborum solatium, compunctionis causa, cæli porta, cogitationum malarum interceptrix, coadunatio dispersionis mentis, ignitarum affectionum receptaculum, angelorum imitatrix, & omnium spiritualium bonorum interuentrix optima: quam qui perseveranter tenuerit, perire nequibit.

Quales esse debent, qui in oratione Deo uacare uolunt: & de duplici præparatione ad orationem.

Cap. III.

Accedere uolentes coram terreno rege, prius debent se ita disponere, ut nihil aut habitu, aut uerbo incompositum sit, quod principis animo displiceat: multo magis id perficere debent cupientes ad stare ante hominum & angelorum regem. Quare ut orationi uacare uolentes non ignorent, quales esse debeant: nunc quomodo se ante illam præparent, congruenter differendum est. Sciendum igitur est, quod duplex est ad orationem præparatio, scilicet remota & propinqua. Præparatio nanque remota, est orantis uita laudabilis. Multum enim iuuat orationis puritatem, si in omni loco, actu & tempore, nos ab operibus temperemus illicitis, & diuinis obediāmus præceptis: si semper ab ociosis sermocinationibus auditum pariter castigemus & linguam. Quæcunque enim sapientius agere, loqui, uel audire consueuimus, necesse est frequenter ad animum quasi solitam propriamq̄ recurrant ad sedem: quia sicut uolutabra sues palustria: columbæ limpida solent uisere fluenta: ita cogitationes impuræ mentem perturbant: & uita laudabilis animam purgat, & sanctificat: atque orantis precem efficit acceptabilem. Sed non est mirum, si nos peccatores postulantes tardè à domino exaudimur: qui præcipientem dominum uix, aut in nullo audimus. Non enim possumus habere precum certam fiduciam, qui adhuc in præceptis Dei pigritamus. Quia quos peccandi recordatio delectat, quod in oratione interpellant, adipisci non merentur. Nam hoc exigit iustitiæ regula, ut non ualeat impetrare homo peccator ab illo bonum, quod flagitat: cuius legi non obedit. Viuat igitur secundum Dei mandata: quisquis ambit recipere, quod concupiscit obtinere. Ad propinquam uerò præparationem pertinet, ut animus ab exterioribus ad interiora reuocetur. De hoc admonet dominus, dicens: Tu autem, quum oraueris, intra in cubiculum tuum: & clauso ostio, ora patrem tuum. Ante nanque orationem purgandus est animus: atque temporalium rerum cogitationibus restringendus: ut pura acie uerè, & simpliciter ad spiritualia dirigatur: quia longè adhuc est à Deo, qui in oratione cogitationibus seculi fuerit occupatus. Propterea electorum mentes, si quas in se presentis uitæ cogitationes inueniunt: pœnitentiæ ardore consumunt, nec cogitationes suas extra se dilatari permittunt: sed eo se districtius in seipos colligunt, quo feruentius assistere ante Deum per orationis studium disponunt, quia reuera absq̄ confusione Deo uacare non potest, qui extra se mente inaniter extiterit dilatatus. Ad propinquam quoq̄ præparationem expectat cōsideratio sui. Vnde iugiter debemus nosmetipsos coram Deo cōstituere, quasi facie ad faciem: & in lumine eius prospicere, gemere, & flere debemus, quæ turpiter cōmisimus. Nec cessare fas est cōsiderare, quales facti sumus per naturam, quales per culpam, quales per gratiam: si ad orationem sine detrimento properare satagimus. Frustra nanque cordis oculum erigimus ad Deum, si nondum idonei existimus ad uidendos nos ipsos. Prius enim est, ut cognoscamus inuisibilia spiritus nostri, q̄ possimus habiles esse ad cognoscenda inuisibilia Dei. Quod si nō ualemus agnoscere nos, nō præsumamus apprehendere, quæ sunt supra nos. Proprium autem speculum, & principale ad intuendū Deū, est animus rationalis intuēs seipsum. Ad propinquam etiam præparationem congruit, ut attendatur ad illum, cui sacrificium orationis offertur. Vacate (inquit Propheta) & uidete, quia ego sum Deus. **psal. 45** Deus utiq̄ splendor nunquā deficiens, uita non moriens, fons semper scaturiens, seminale uitæ seminariū, sapientiæ principium, initiale bonitatis initium. Tantæ nanq̄ excellentiæ est, tātāq̄ præcelsæ immensitatis, q̄ implet omnia, tenet omnia, cōplectit omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia. Nequaquā ex una parte sustinet, atq̄ ex alia superexcedit: neq̄

neq; ex alia parte implet, & ex alia circumplectitur: sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet, sine inquietudine superius regens: absq; lassitudine inferius sustinens, interius sine extenuatione penetrans, exterius sine extensione circumdās. Est itaq; inferior & superior sine loco: est amplius sine latitudine, est subtilis sine extenuatione: & qui per molem corporis nusquam est, per incircumscripam substantiam suam nusquam decit. Merito igitur uigilanter & humiliter ei per orationem assistendum est, qui ex sui dignitate omnem supereminet creaturam. Nam tanto eidem orationis sacrificium deuotius exhibetur, quanto sagacius qualis & quantus sit, mente conspicitur.

De impedimentis orationis, quae faciunt illam non exaudiri à domino. Cap. IIII.

Vemadmodum qui terram colit, solerter sentes debet eradicare, ut uberiores ualeat colligere fructus: ita qui concupiscit dulcedinem deuotionis in oratione gustare: summopere studeat ipsius impedimenta declinare: quia incassum currit ad portum orationis: quisquis illi aduersantia non tota intentione refugit. Multa enim sunt orationis impedimenta. Primo enim plurimum aduersatur eidem peccatum: de quo Esaias: Quum multiplicaueritis preces uestras, non exaudiam: manus enim uestrae plenae sunt sanguine. Alibi etiam per Hieremiam dicitur: Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus te: idcirco inexorabilis es. Nam omnipotens Deus orationem illius saepe in tribulatione non audit, qui illius praecpta in operatione adimplere contempsit. Dignum quippe est, ut ab eius beneficijs quisq; sit extraneus: cuius iussionibus non uult esse subiectus. Ideo quicumq; cupit orationem suam exaudiri à domino, prius studeat illius obedire imperijs: quia tunc cor fiduciam in oratione accipit, & non in prece repellitur, quum sibi uitae prauitas in illa non contradicit. Praepedit etiam orationem orantis dubietas: quia reuera indignus celesti benedictione esse conuincitur, qui dubio quaerit affectu. Indignum namq; est, ut mens dubitatione in oratione fragatur, cum magnam exauditionis precum suarum habeat materia. Adest in caelo dominus Iesus, hominum mediator, & redemptor, & frater: cui uota funduntur, & qui orat pro nobis uoce, affectu & sanguine: & qua pro nobis assumpsit humanitatem offert patri interpellatricem orationis. Nec repellere quibit fideliter orantem, quum & ipse sit orans. Impedit quoq; orationem, quia petitur, quod non petendum est. Nam fideliter supplicans Deo pro necessitatibus huius uitae, aut pro quacumq; alia causa misericorditer non exauditur. Prouidet enim Deus meliora, quam petuntur. Sicut contingere assollet paruulis, qui Deum exorant, ne in scholis uapulent: sed non datur talis postulatio nis effectus: quia impedit exauditione ad profectum. Indignitas quoq; eius, pro quo oratur, inexorabilem reddit orationem: sicut Hieremias dicit: Noli orare pro populo isto neq; assumes pro eis laudem: quia non exaudiam. Sancti namq; uiri pro seipis exaudiuntur: iuxta domini pollicitationem dicentis: Quicumq; orantes petitis, fiet uobis: sed non semper pro alijs exaudiuntur: quia quum peccare non desinunt, Deo offerunt, quod pro se factam orationem repellit. Abundantia etiam malarum cogitationum plurimum, ne exaudiat oratio, obstat. Merito non exaudiri meretur, qui obscenae irretitus cogitationibus non intelligit, quid oret. Propterea magno studio prauae & superfluae amputandae sunt cogitationes, ne fructum nostrae orationis exterminent. Nam & si funditus diuelli nequeunt à corde, quia fomitem suum habent in corde: semper tamen conterendae sunt, ne procedant ad actum. Certum enim est, quod ad peccatum, quod opere perpetratur, non perueniet: quisquis incentiua uitiorum statim, ut nata fuerint, in mente iugulabit: & paruulos Babylonis allidet ad petram. Istis namq; fomitibus quasi quibusdam gradibus omne peccatum coalescit. Cogitatio enim praua delectationem parit, delectatio consensus, consensus actionem, actio consuetudinem, consuetudo necessitatem, necessitas mortem. Ex quo patet, quod resecta cogitationis radice cuncta peccati arbor excidatur. Qua prostrata pura euolat ad caelum deprecantis oratio, & à domino postulata reportat: Efficaciter etiam oppugnat rancor irrogatae iniuriae, ne exaudiat deprecantis oratio. Relinque (ait scriptura) proximo tuo nocenti tibi: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Et dominus in Euangelio: Quum statis ad orandum, dimittite siquid habetis aduersus aliquem: ut pater uester dimittat uobis peccata uestra: quod si non dimiseritis

Esai. 1
Hier. 4

Hier. 29
Marc. 11

Ecc. 28
Mar. 11

Aritis: nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Itaq; à nobis tota haec res sumit exordium: utrum oratio nostra exaudiat, atq; quale futurum de nobis debeat esse iudicium: Ne enim uel irrationalis quisquam, aut in magno aliquo, aut exiguo delicto conqueri posset ipsum reum dominum illius sanctae esse sententiae, quemadmodum tu ipse iudicaueris: ita & te exaudiam, teq; iudicabo. Si enim dimiseris cōseruo tuo, à me quoq; eandem gratiam cōsequeris. Et certe nequaquam istud aequale est. Tu enim remittis, quum ipse remissione indigeas: Deus uero cum nullius indigeat unquam, ignoscit. Tu cōseruo remittis, Deus seruo suo. Tu quidem mille peccatorum reus, Deus autem ab omni peccato extraneus. Et tamen sic abundantiam suae miserationis ostendit. Quo igitur digni supplicio sumus, quum tali nobis à Deo potestate donata, ipsi orationi nostrae & saluti efficiamur proditores: Nihil enim tam exorabilem nostram reddit orationem, q̄ ut malignis & nos ledentibus simus placabiles. Additio similiter peccati potissima est causa, ne oratio exaudiat. Unus enim oras (ait sermo diuinus) & unus maledicēs: cuius uocē exaudiet dominus.

Ecc. 34

B quasi dicat neutrius. Nam duobus modis impeditur oratio: ne impetrare ualeat postulata, uidelicet si adhuc quisq; mala committit, aut si delinquenti sibi debita peccata non dimittit. Sicut autem nullum medicamentum proficit, donec ferrum latet in uulnere: ita nihil prodest illius oratio, cuius uoluntas uersatur in scelere, uel odium proximi manet in mente. Non parum resistit paruitas desiderij: quatenus orationis effectum obtineat, qui petit. Dominus namq; noster sciens clemētia suae pondera atq; mensuras interdum non exaudit orantem, ut eum probet: & magis ac magis eum prouocet ad orandum: & quasi igne examinatum iustiorē & ardentiorē faciat ad orandum & petendum. Profecto liquet, quod exaudibile apud Deum non efficiunt orationem uerba nostra, sed desideria. Aternam em̄ uitā si ore petimus, non corde desideramus: clamantes tacemus: si uero corde concupiscimus, etiā nihil loquendo clamitamus. Agit tamē nonnunquam diuina prouidentia nobiscum, ut differat utiliter: quia liberaliter donare disponit, ut discamus magna magnē desiderare: quia quo diutius abest, quod ardentius diligitur, eo robustius expectatis desideria cumulantur: tantoque dulcius sapit, & cautius conseruatur, quod percipitur: quanto diutius in prece suspensus extitit petentis affectus. Postremo defectus perseuerantiae in orando ualde aduersatur affectui orationis. Virtutis namq; pondus nec impetrandi gratiam possidet oratio: quam nequaquam perseuerantia continui amoris tenet. Vnde igitur, o homo, ne per inconstantiam deficias in oratione. Deus quod concessurus tibi est, etsi differt, non aufert. Non leuitate utitur, qui promissit: nec facile Dei sententia mutatur: quod promissit fixum est, fallere non potest: habet unde tribuat. Viriliter itaq; perseuera in prece: si effectum concupiscis reportare de oratione.

De ijs, quae disponunt animum ad orationem, & quae eam exorabilem reddunt. Cap. V.

Vemadmodum inire satagentibus conflictum cum hostibus uisibilibus per necessarium est non solum scire, quomodo euadant insidias inimicorum, & detegant eorum machinamenta, sed etiam qualibus eis resistent uiribus atque prudentia illorum conterant contumaciam. Aequē in spirituali reor non

Dignorandum esse certamine. Horum enim quae obstant uirtutibus, habere notitiam laudabile est: non tamen ualde proficuum est, nisi addatur eidem cognitio materierum: quibus uirtute adipiscuntur. Vitiatorum namque fuga, & uirtutum exercitatio sunt duo, quae efficiunt Christi militem strenuum, ac coram caeli ciuibus honorabilem. Qua in re, quum in praecedenti capitulo plura dicta sint, quae impediunt, ne oratio exaudibilis sit: nunc pandenda sunt ad Dei gloriam, legentiumq; profectum: quae administrantur praebent orantibus: ut ipsorum deprecatio caelesti regi fiat grata, illisq; fructifera. Ista etenim latere non debent Deo famulantes, & praecipue ad Deum festinare cupientes per quietis statum, ac orationis studium. Aliter ambigendum minime est, quin inaniter laboraret. Igitur sciendum est, atq; memoriae tenaciter tradendum, quod puritas plurimum ualeat, ut deprecantis oratio fiat accepta: & ipsius orantis animus ad orationem idoneus efficiatur. Beati (inquit dominus) mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Deus ineffabilis est. Qui eum uult uidere, cor mundet: quia nullam habet similitudinem, ut appareat dormienti, nullam corpoream speciem, ut appareat uigilanti: nec ullam rationis indagine capitur. A mundo corde humiliter amanti uideri potest, & apprehendi.

Matth. 5

Nam

Ofe. 2 Nam Aaron nisi prius ter lotus fuisset, non ingrediebatur in sancta sanctorum. Disponit quoque plenissime solitudo: de qua per Oseam dicitur: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Quandiu namque animus permixtus est turbis, & in multitudine fluctuantium uoluntatur: nec uacat soli Deo, nec segregatus est a uulgo. Propterea, o anima, quae per orationem & contemplationem Deo uacare decreuisti: esto sola, hominum consortia fuge, tumultuosas mortalium conuersationes deuita, ut illi soli te solam serues, quem ex omnibus elegisti. Sponsus enim tuus amator est uerecundus: & non uult sponsae suae secreta sua reuelare in publico. Habet etiam non parum animum ad orationis & contemplationis donum & gustum: exercitatio in operibus actiuae uitae. Vnde conuenienter qui prius in actiua uita proficit, bene ad contemplatiuam ascendit: & iuste ad istam extollitur, qui in illa utilis inuenitur. Quapropter quicumque ad arcem orationis, & contemplationis pulcritudinem attingere desiderant: prius semetipsos in campo per exercitium operis probent, quam ad quietem transeant, quatenus sciant, an illata conuicia a proximis aequanimiter portant: an oblati temporalibus bonis mens laetitia soluitur: an sublatis uehementi dolore sauciantur: an quum ad se introrsus redeunt: in eo quod spiritualia rimantur, secum umbras transeuntium rerum ferunt: uel fortasse tractas a mente, manu discretionis abigunt. Quisquis haec patitur, adhuc in actiuae uitae operibus non est purgatus: nec ad sanctae orationis otium idoneus. Afflictio similiter ac tribulatio patienter accepta: non mediocriter mentem ad orationem disponit. De hoc legitur in Deuterono. Affixi te penuria, & dedi tibi cibum manna. Nam prius exurit cordis rubiginem tristitia & tribulatio: & caligo uitiorum detergitur: deinde raptim & abunde incircumscripto lumine mens illustratur: atque in gaudio cuiusdam securitatis absorbetur: & quasi post defectum praesentis uitae ultra se rapta in quandam nouitatem recreatur. Ibi mens ex immenso uisionis supernae rore aspergitur: ibi non se sufficere ad id, ad quod rapta est, contemplatur, & ueritatem sentiendo uidet: quia quanta est ipsa ueritas, non uidet, cui se tantum longe esse existimat, quantum appropinquat. Nam nisi illam utcumque prospiceret, non eam aspiceret se non posse sentiret. Promouet etiam ad hoc sanctae orationis bonum, silentium. Sedebit (inquit Hieremias) solitarius, & tacebit, & leuabit se supra se. Et alibi: Bonum est praestolari cum silentio salutare Dei. Libenter enim se infundit uerbum expectanti & tacenti. Vnde fit, ut dum illo pascitur, terrenum pabulum non requirat. Nec enim potest panem seculi cupere, qui suauis gustu reficitur Saluatoris. Negligit plane curam corporis, qui pabulo orationis intendit: nec hominum colloquia habere uolet, qui diuinis in oratione saginatur consolationibus. Haec namque oratio est, quae replet mentem exultatione, animam illustrat supernis splendoribus, & complet uiscera suauitate melliflua. Ieiunium praeterea & abstinencia ad orationis eleuat summitatem. Nihil enim sublimius, nihil potentius homine orante. Qui autem orat cum ieiunio, duplices habet alas: quibus ad rimanda caelestia sustollitur: nam nec oberrat, nec torpet, nec perire permittitur. Quamuis uero ieiunium morbos auferat uitiorum, carnis amputet passiones, criminum causas propellat: tamen sine deuotionis unguento, absque orationis exercitatione, sanitatem mentibus non reponit, nec a terrenis animum quiescere sinit. Quies insuper cum sit orationis fomētum, se possidentem efficit oratorem, & contemplationi propinquum. Nunquam enim commotioni contemplatio iungitur, nec praevalet perturbata mens intueri spiritualia, quae uix tranquilla ualet: quia quemadmodum solis radius nequaquam cernitur, quum commotae nubes caeli faciem obducunt: nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriam ostendit: sic nec inquietus animus Dei caritatem in orationis speculo potest conspiceret. Imitetur itaque mentis quietem, pacisque amplectatur bonum: quisquis exuberantibus, quae in oratione donantur: cupit inebriari uoluptatibus: quia nullo modo animus ad uim intimae contemplationis rapitur: nisi prius a terrenorum desideriorum tumultu per adeptionem quietis sopiatur.

1. Tim. 2

Vbi & in quo loco orandum sit, & quo tempore. Cap. VI.

Nunc autem ubi orandum sit, breuiter intimandum est: ac deinde quo tempore. Vbi enim orandum sit, insinuat Apostolus, quum dicit: Volo uos orare in omni loco leuantes puras manus ad Deum. Non enim tantum locus quaerendus est, quantum sensus. Hieremias orans confortatur in carcere, Daniel

A Daniel inter leones exultat, tres pueri in fornace exultantes & deum benedicientes tripudiat. Iob nudus in sterquilinio triumphat, paradysum de cruce latro promeruit. Et quoniam non est locus, ubi non sit deus, ubique effundenda est ad illum deprecatio. Vbi sunt pericula, illic petendum est suffragium. Nec querendus est locus, quum a deo & ad deum noster prouocatur affectus. Tria tamen specialiter loca ad orandum congrua esse cognoscuntur, & primo locus secretus, de hoc dicit dominus. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum. Minus enim uanis cogitationibus stimulat, qui orat, ubi non est hominum frequentia, sicut minus auaritia tentatur, qui concupiscibilia non cernit. Et quia iucundum est habitare secum, & cum deo familiariter loqui, fuge o orationis amator multitudinem, fuge paucitatem, fuge uel unum, quatenus sine tui dispedio absque humano respectu tua ad caelum ualeas dirigere uota. Quod si coram hominibus tibi orare contigerit, non uoce clamosa orabis ad dominum, sed conscientia recta stude placare illum, quia non est uocis sed cordis auditor. Cave ne tunc orans aliquid noui facias, quod audiant astantes, non manus extollas, nec oculos leuabis, sed affectu intimo caelum clamoribus replebis. Templum quoque materiale ideo dicatum idoneum ad orandum esse non dubitatur, de quo loco sic legitur. Oculi mei erunt aperti, & aures erectae ad orationem eius, qui intrabit in locum istum. Nam elegi & sanctificauimus istum, ut sit ibi nomen meum in sempiternum, & permaneant oculi mei, & cor ibi cunctis diebus. Nam & dominus Iesus frequentabat templum, ut ibi doceret, & oraret. Hoc namque decebat, ut tanquam bonus filius patris adiret domum. Nos igitur Christi imitatores effecti, quum in ciuitates, quum in castra, & monasteria introimus, ante omnes actus in ipso introitus primordio accedamus ad ecclesiam, introeamus in templum, & ibi orationum uota, & gratiarum actionum offeramus sacrificia, egredientesque de illo armet oratio, sicque ad peragenda negotia accingamur. Tertius denique locus ad orandum aptissimus est spirituale templum, scilicet cor mundum & purum, de quo Apostolus ait. Templum dei sanctum est, quod estis uos, in hoc enim templo oramus spiritu, & mente. Nam talis oratio cordis est, non labiorum, nec enim precantis uerba intendit deus, sed orantis cor aspicit. Quid oratio prodest strepitu labiorum, ubi est cor mutum. Sicut enim uox sine modulatione auribus hominum onerosa existit, sic oratio absque deuotione auribus dei inexcusable est. Sed ille in spiritu etiam ueraciter orat, qui amorem in concupitione habet, & gemitus ardenti caritate emittit, nec infructuosa esse poterit, quando de cordis amore & puritate procedit. Quo uero tempore sit orandum, liquet, quia omni tempore orandum est, iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Oportet semper orare, & non deficere. Nequaquam enim debet Christi miles orationis arma abijcere, donec perseverat pugna. Quonia uero quousque uiuimus, in acie militiae defudamus, oremus continue, nihil autem tam ualidum reperitur ad hostium nostrorum conterendam rabiem, quam orationis perseverans opus. Sed quia alia negotia hoc minime permittunt, non praetermittenda, sed intermiscenda est nostris oratio actionibus, quamuis magna uoce ille clamet ad dominum, qui etsi lingua taceat, bonis tamen operibus perseverat. Innitendum autem est, ut in primordio saltem cuiusque operis dirigatur oratio, et diuini suffragii imploratio, quia sicut militem procedere ad conflictum non congruit sine armorum protectione, ita nec homini Christiano absque orationis munimine aliquid agere licet. Egredientem igitur de hospitio armet oratio, regredientem de platea comitetur, cum ambulante ambulat, cum operante collaboret, nec prius corpusculum requiescat in stratu, quam anima precibus reficiatur.

De duabus speciebus orationis, infructuosae scilicet & fructuosae, & de ipsarum diuisionibus. Cap. VII.

Estante Apostolo didicimus uaria esse spiritus dona, quae Christi fidelibus elargita sunt, quum tamen unus sit spiritus cuiusque diuidens, prout uult. Pari quoque modo fatendum est esse diuersa orationum genera, quae sub uno orationis actu ab omnibus immolantur, quae licet distincta uocabula fortiantur, unum tamen uirtutis orationis corpus efficiunt, quod in sequentibus clarius elucescet. Hoc igitur uigilanter sciendum est duas esse orationis species, & ipsarum effectus uarios. Alia namque est oratio infructuosa, & alia fructuosa. Harum pri-

Laur. Iustin.

k ma

ma, quinq; habet species. Prima est labiorum absq; mentis exercitatione, de hac dicit
Esai. 29 Esaias. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me. Nihil uerò pro-
 ficuum est sola ad dominum uoce clamare, sed ipsa est suauissima orationis harmonia,
 quando uox cognoscitur animo cōsonare, nec aliud corde quàm lingua profertur. Nā
 si hæ duæ res discrepabili sibi uarietate dissentiant, nequaquam possunt gratam deo ora-
 tionis facere cantilenā, neq; ad aures domini uenit, quod se mutua uarietate confundit.
3. Reg. 19 Secunda est propera, & sine præuia cōsideratione, sicut patet in Helia, qui petijt animæ
 suæ ut moreretur. Debet autem qui ad deum preces fundere disponit, examinare, quid
 petat. Si enim inconsiderata petitio terreno regi porrecta repellitur, & contemnit, quā
 to magis quæ deo dirigitur. Componat se mens antequam postulet, ne imprudēter pe-
 tens abiiciatur à domino. Non enim impetratur quod flagitatur, nisi statera fuerit discre-
 tionis appensum. Tertia est salutis cōtraria, prout claret in Paulo, qui orauit, ut carnis sti-
 mulus ab eo amoueretur. Filijs etiam Zebedæi dictum est à domino. Nescitis, quid pe-
 tatis. Collocandi etenim erāt ad Christi dexteram miseratione diuina, sed ipsi pernicio-
 sa petitione se cum damnandis constitui flagitabant ad sinistram. Taliū oratio miseri-
 corditer non exauditur, iuste repellitur, & meritò reprobatur. Quarta est præsumptuo-
 sa, quod patet in Phariseo de suis operibus tumescente. Horum nempe oratio abomi-
 nabilis est deo, nec exaudiri meretur. Nam quemadmodum oratio feruēs & humilis cæ-
 lum absq; dubio penetrat, & inde uacua redire non sinitur, ita & præsumptuosa nequa-
 quam auditur, quin potius mensuram propriam excedens prorsus repellitur, quia iusto
 diuini iudicij moderamine agitur, ut plerūq; amittat, quod impetrare poterat, qui auda-
 cter aut animo elato ea, quæ attingere non ualet, arripere festinat. Quinta est ridiculosa,
 quum homo petit, quod deo præstare omnino non conuenit. Fur nanq; quū ad depræ-
 dandum properat, orat, ut prosperetur in furto, fornicator crucis sibi signum imprimit,
 ut non comprehendatur. Sed nunquid exaudiri sunt digni. Minime, imò facilius capiū-
 tur, & deprehenduntur in scelere, quia nescit deus patrociniū dare criminibus. Fru-
 ctuosa autem diuiditur in postulationem, obsecrationem, meditationem, orationē, gra-
 tiarum actionem, & contemplationem. Postulatio est circa tēporalia bona & huius ui-
 tæ necessaria obtinenda, uti trāquillitas pacis, incolumitas corporis, aeris temperies, &
 huiusmodi. In istis postulantis deus approbat bonam uoluntatem, facit tamē, quod me-
 lius esse iudicat, quoniam quid infirmo sit utilius, magis nouit medicus, quàm ægrotus.
 In postulationibus piē ac fideliter orandum est, non tamen in illis pertinaciter insisten-
 dum, quia nonnunquam homo malè dispensaturus id quod uult accipere, deo miseran-
 te non consequitur. Nam si hoc ab illo petitur, unde homo lædatur, melius non exaudi-
 tur. Nempe hoc ualde metuendum est, ne quod posset deus non dare propitius, det ira-
 tus. Obsecratio est anxia in exercitijs spiritualibus ad deum instantia. In ipsa insistendū
 est cum omni humilitate & patientia, quia non afferunt fructum nisi in patientia. Acci-
 dit enim plerūq;, ut quum gratia non subuenit celeriter, fiat obsecranti cælum æneū, et
 quum relicti sibi humani cordis duritia ad uotum exaudiri non meretur, anxietas obse-
 crantis negari sibi existimat, quicquid differtur. Hoc tamen mira conditoris dispēratio
 ne agitur, quatenus desideria dilatione extendantur, ut proficiant. Proficiant, ut ad hoc
 quod perceptura sunt, incalescant. Vtq; obsecrans excitatur in certamine, ut maiorib.
 cumuletur præmijs in retributione, & labor protrahitur pugne, ut crescat corona uicto-
 riæ, eo tamē dulcius ac suauius fruitur, quo diutius dilatum est obsecrationis desideriu,
 ut quod petitur, impetretur. Meditatio est studiosæ mentis intentio circa aliquid inue-
 stigandum diligenter insistens, & distincta promotione semper se ad altiora extendēs.
 Est etiam prouidæ animæ obtutus in ueritatis inquisitione libenter occupatus. Medita-
 tionum uerò tria sunt genera. Vnum in creaturis, unum in scripturis, & unum in mori-
 bus. Primum surgit ex admiratione, secundum ex lectione, tertium ex circumspectiōe.
 Oratio est hominis deo adhærentis affectio, & quædam familiaris & pia allocutio. Ta-
 lis nanq; purus orationis affectus, & hæc bona affectionis suauitas non inuenitur, sed
 quasi interuenit, quum repente gratia præuenit. Quod aliquando incipientibus proue-
 nit, quū rudis adhuc eorū animus in eū orandi assumit affectum, qui pro merito sancti-
 tatis reddi solet meritis perfectorū. Quū uerò hoc fit, agit, ut uel in iudiciū suū nō negli-
 genti

A genti liceat nescire, quid negligat, uel ut prouocatio caritatis amorem in eis ultra se pro-
 ferens accendat. Ex quo tamen fit, ut multi fallantur, qui quum pascantur pane filiorum
 se filios arbitantes, inde deficient, unde proficere debuerant. Et ex uisitante gratia eua-
 nescant à conscientia sua se arbitantes aliquid esse, quum nihil sint. Gratiarum actio est
 in intellectu & cognita gratiæ dei bonæ uoluntatis indeficiens & irreflexa intentio. Nul-
 lum enim officiū referenda gratia magis necessarium, quia maiora meretur suscipere,
 qui collata bona de corde non probatur delere. Disce ergo ô homo in gratias referēdo
 non esse tardus, disce ad singula gratias agere, diligenter considera, quæ tibi præstantur
 à dño, ut nulla ipsius dona debita gratiarum actione frustrentur. Nam iugiter sibi subue-
 nire facit, cui impensum beneficium ante oculos semper assistit. Sed etiam inuitatur ad
 magna, qui de paruis gratias agere assuescit, & spem de futuris recipit, qui transacta be-
 neficia recognoscit. Propterea ô dñe Iesu quamuis de innumeris donis mihi exhibitis
 nunquam tibi gratias debitas ualeam referre, tamen illud certe ubiq; non desinam con-
 fiteri me referre non posse. Hæc etenim humilis confessio non parua est gratiarum satisf-
 factio. Contemplatio est uerus certusq; intuitus cuiuscunq; rei, seu apprehensio ueræ, &
 non dubia consideratio. Nam & contemplatio est illa species, quæ rapit omnem animā
 desiderio suo tanto ardentior, quanto mundior, & tanto mundior, quanto ad
 spiritualia magis exurgens, & carnalibus desiderijs, ac terrenis affectibus morientē,
 de qua latius paulò inferius dicitur.

De ijs in quibus præmineat actiue uitæ contemplatiua. Cap. VIII.

P Verorum mos est cuncta secundum sensum eligere. Nihil enim sapiunt, nisi
 quod pulchrescit uisu, mulcet auditu, lenocinat odoratu, sapit gustu, & mol-
 lescit tactu. At spiritualis homo omnia dijudicans, hæc paruipendens, sola
 spiritualium examinatione delectatur. Quapropter quum præsens orationis
 tractatus illis solis congruat, qui spiritualium exercitationi uacant, dignū duxi enuclea-
 re in hoc capitulo, quantum præcedat actiuam contemplatiua uita, quatenus qui illam
 cupiunt sectari, prouocentur ardentem, & qui iam illam elegerunt, amplectentur & te-
 neant cautē. Singulare enim donum est, & paucis concessum, ideo qui tenet, teneat, nec
 ipsam ante finem uitæ derelinquat, quia post hanc peregrinationem perficietur. Notan-
 dum est igitur, quod contemplatiua uita in pluribus actiue uitæ præminet. Et primo
 quia contemplatiua uita intendit meliori, scilicet deo, quum actiua intendat proximo.
 Nam contēplatiua uita est caritatem dei tota mēte tenere, & ab exteriori actione quie-
 scere, soli conditoris desiderio inhærere, & calcatis curis omnibus ad intuēdam creato-
 ris faciem animo inardescere. Actiua uerò uita uestiēdo nudum, suscipiēdo peregrini-
 um, gubernando subiectum, redimendo captiuum, tuendo uiolenter oppressum, iugi-
 ter se ab omnibus iniquitatibus suis emundat, & uitam suam bonorum operum fructi-
 bus dirat. Præcellit etiam contemplatiua in hoc, quia clarius uidet. Nam mens quæ cō-
 templando ocia appetit, plus uidet, sed pauciores filios deo generat, qui uerò ad prædi-
 cationis laborem se dirigit, minus uidet, sed amplius parit. Et quis ignorat, quod sicut
 ocium studiosum ineffabilem suauitatem sapientiæ cælestis, & iucundum lumen laten-
 tis ueritatis infundit ocioso, ita spiritualis occupatio laborum sanctorum multiplices af-
 fert fructus humanæ societati occupato. Itineribus quippe diuersis incedūt, sed ad unā
 patriam tendunt, & ad unum regnum disparibus militates officijs Christo rege omniū
 uocante perueniunt. Præminet quoq; in hoc contemplatiua, quia mūdior est. Laui (in
 quit sponsa contemplationi uacans in canticis canticorum) pedes meos, quomodo in-
 quinabo illos. In istis nanq; uisibilibus quæ intuemur, cor nostrum spargitur, premitur,
 & foedatur, & quicquid de se intrinsecus agatur, obliuiscitur, dum extrinsecus occupat.
 Si igitur homo ita creatus est, ut per id quod in eo præcellit, attingat id, quod cūcta præ-
 cellit, & unum uerè optimū, sine quo nulla natura subsistit, nulla doctrina instituit, nul-
 lus usus expedit, ipse quærat, ubi mūda sunt nobis omnia, ipse cernatur, ubi omnia no-
 bis certa sunt, ipse diligatur, ubi nobis recta sunt omnia. Commēdabilior etiam est acti-
 ua uita contemplatiua, quia securior. Nam & temporalium occupatio multis ualla pe-
 riculis, & plena est spinis. Versari in his & non lædi diuinæ potentiæ est, non uirtutis hu-
 manæ. Hoc probat transeuntium raritas, periclitantiū multitudo. Ecōtrario qm frustra
 Laur. Iustin.

Cant. 5

Pro. 1

facitur rete ante oculos pennatorum, & facile euadit laqueos mētis, qui oculos habet in cælis, illa tuta uia dicenda est, in qua nihil est, quod timeatur, quæ compensatur mentis placiditate, leuatur usu, sustentatur ocio sancto, non occupatur aliquibus molestijs, nō urgetur humanis discursibus. Excellētior præterea iudicanda est contemplatiua uita q̄ actiua, quia quietior. Nam contemplatiua pacatis uitiorum tumultib. optata in Christo mentis quiete fruitur, quum in plurimis actiua turbetur. Cessare quoq̄ dominus à mūdi laboribus imperat, & sanctæ quietis dulcedinem suadet, & tamen uasana hominū mēs plus se assequi aspera carnaliter, q̄ blanda tenere spiritualiter gaudet, plus acerbitate fatigationis, q̄ quietis dulcedine pascitur. Præstantior similiter est cōtemplatiua propter hoc, quod iucundior. Merito enim iucundior est, quia actiua uita habet sollicitum cursum, cōtemplatiua gaudium sempiternum. In hac acquiritur regnum, in illa percipitur, hæc facit pulsare bonorum operum uelut quibusdam manibus ianuam, ista uocat consummandos in patriam, in hac contemnitur mundus, in ista uidebitur deus. Sedebit (inquit Propheta, de contemplatiuis) populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Apparet etiam præeminentia contēplatiuæ uitæ, quia permanentior est. Contemplatiua hic incipit, & in cælesti patria perficitur, quia amoris ignis, quo hic ardere inchoat, quum ipsum, quē amat, uiderit, in dilectiōe amplius igne scit. Actus autem cum corpore deficit, quia panem non porriget esurienti, quoniam nemo esuriet, neq̄ cætera opera pietatis aget, quia non erunt necessaria. Fulget insuper dignitas contemplatiuæ uitæ, quia preciosior, & hoc quia rarior. Actiua nāq̄ uita multorum est, contemplatiua paucorum. Quod in Noe arca figuratū fuit, de qua dicitur, qd̄ inferius erat lata, & in cubito summitas consummabatur. Videmus enim multos in ecclesia superbire, lasciuire terrenis rebus, irasci, rixari, & proximum lædere, sed quia illos ecclesia tolerat, quasi in latitudine arcæ bestia fuisse referūtur. Videmus alios aliena nō rapere, illatam iniuriam æquanimitate tolerare, rebus proprijs contentos esse, humiliter uiuere, & diuinis sollicite famulari præceptis, sed quoniam iam pauci sunt, angustat arca. Cernimus uerò nonnullos possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem domare, omnes motus ratione premere, atq̄ per cæleste desiderium contemplationis pœna subleuari, quoniam autem sunt parati, arca iuxta cubitum consummari perhibetur, ubi homines & uolatilia continebantur. Postremo in hoc præcellit actiuam contēplatiua, quia uitæ cælesti est similior. Actiuæ uitæ exercitia sunt panem esurienti tribuere, uerba sapientiæ nescientem docere, errantē corrigere, ad humilitatis uiam superbientem proximum reuocare, infirmantium curam gerere, & quæ singulis quibusq̄ expediāt dispensare. Quum autem nil horum exerceatur in patria, & in his non se occupet contemplatiua, nisi in sola cognitione, & laude conditoris, cōspicuum est contemplatiuam exhibere imaginem æternæ patriæ, ubi uidebimus & amabimus, amabimus & laudabimus, quod est beatitudinis gaudium iuxta Prophetæ sententiam dicentis. Beati, qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te.

Que debent concurrere, ut perfecta sit deprecantis oratio. Cap. IX.

In rebus humanis ille sagacior, ille prudentior esse cognoscitur, qui in agendis negotijs proprijs uel alienis seruato modo, loco, & tempore opus arreptum ad finem ducit. Æque in spiritualibus fatendum est, & præsertim in orationis actu, quia quanto excellentior est operatio, tanto prudentius debet fieri. Quoniam uerò deo astare, & illi laudis sacrificium offerre angelorum imitatio est, perutile existit non ignorare, qualiter nostras ei debeamus dirigere orationes, ut & in seip̄s perfectæ sint, & cui offeruntur acceptæ. Multa namq̄ sunt, quæ debent concurrere, ut perfecta sit deprecantis oratio. Primo enim orandum est attente. Nam in orationibus uigilandum est, ne animus cogitet aliud, præter id solum qd̄ precatur. Indignum quippe est in corpore astare deo, & mente per campos inutiliū cogitationum euagari. Qui enim in sensu cordis orat, & præsentem dominū in sua oratione cognoscit, nil horum patitur, sed totum se colligens in se ante faciem dei se statuit, ut ei æstus amoris, dilationem patriæ, peregrinationis ærumnas, tentationū impulsus, frequentes casus, necessitates non paucas, et hostium inuisibilium importunos insultus p̄dat, & ab illo suscipiat iuxta uota auxilium spirituale. Quemadmodum aut̄ preces, quæ attente

Attente & puro animo fundunt, à domino reportant, quod petunt, ita despiciunt leues, dissidentes, inutiles, in seculi curis anxii, rebus temporalibus implicitæ, & bonorū operum fructibus infœcundæ. Item orandum est cum magnitudine desiderij. Sic namq̄ scriptum est Deuteronomij 4. Quum quæsieris dominum deum tuum, iuuenies eum, si tamen toto corde quæsieris. Magnitudo quippe desiderij clamor est quem deus exaudit. Hoc tamen nequaquam silentio prætereundum est, quod sæpe mens statim non potitur eo, quod ardētī desiderio à domino postulat, & importune pulsare per orationes cogitur, quod magis ad profectum efficitur orantis, quam ad contemptum, quia quum sufficiens petitio negligitur, uota exorantis altius in cogitationum radice solidantur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur, & quo ad superficiem tardius exeunt, eo ad frugem cumulatiores consurgunt. Sancta enim desideria dilatione crescunt, & unde ad tempus detrimentum tolerare uidentur, inde maiora lucra in retributione reportant. Orandum quoq̄ est cum lacrymis & gemitu. Quum esset (inquit scriptura) Anna amaro animo, orauit dominum flens largiter, & abunde obtinuit, quod petiuit. Nemo ad deum aliquando flens accessit, qui non, quod postulauit, acceperit. Nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetrauit. Ipse est enim, qui consolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. O lacryma humilis tua est potentia, tuum regnum, tribunal iudicis non uereris, amicorum tuorum accusatoribus silentium imponis, non est, qui te ad deum accedere uetet. Si sola intres, uacua non redibis. Quid plura. Vincis inuincibilem, ligas omnipotentem, inclinas filium uirginis, aperis cælum, fugas diabolum, tu cibus animarum, roboratio sensuum, abolitio delictorum, uitiorum exterminium, uirtutum præuiæ, gratiæ sociæ, refectio mentium, & lauacrum culparum, tu odor uite, fauor spiritus, gustus indulgentiæ, samitas redeuntis innocentie, reconciliationis iucunditas, serenata conscientie suauitas, & electionis æternæ spes ualida. Qui te orationis sue comitem habebit, gaudeat, quia post orationem securus abibit. Orandum deniq̄ est humiliter. Respexit (inquit Propheta) in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Ille namq̄ perfectam deo exhibet orationem, qui semetipsum, quam pusillus sit, humiliter uidet, qui nihil sibi uirtutis tribuit, qui bona, quæ agit, esse de misericordia conditoris agnoscit. Econtrario perfectam deo exhibere orationem, atq̄ contemplari dei sapientiam non ualent, qui sibi uidentur sapientes, quia tanto ab eius luce longius sunt, quanto apud semetipsos minus sunt humiles. Nam in eorum mentibus dum tumor elationis crescit, & orationis puritatem, & contemplationis aciem claudit, sicq̄ unde se luere præ cæteris existimant inde se lumine priuant. Orandum præterea est perseveranter, quoniam exaudiri in prece à domino nequaquam meretur, qui confidētī animo ac perseveranti studio nō poposcerit. Sicut enim certaminis brauium non assequitur, qui antequam ad metas attingat, deficit, sic orationis fructu priuatur, quisquis in illa nō extiterit importunus. quod dominus Iesus euidenter ostendit exemplum proponens iudicis iniqui deum non timentis, & homines non reuerētis, qui improbitate uictus uictuæ, uindictam illi fecit de aduersario eius. Nemo igitur nostrū deficiat ab oratione, nullus paruipendat orationem suam, quoniam ipse ad quē oramus, nō paruipendit eam. Postquam autem egressa est ab ore nostro illam ipse scribit in libro suo, propter quod unum e duobus sperare indubitanter possumus, quoniam aut dabit, quod petimus, aut quod nouit utilius. Hæc est forma, & ista sunt, quæ nostram, quum effunditur, perfectam efficiunt orationem.

De gradibus contemplationis, quæ orationis est finis. Cap. X.

Viatorum hæc est consuetudo, & commēdabile propositum ab incepto nō deficere itinere, donec ad terminum, quo pergunt, attingant. Hoc agunt strenui bellatores, quod non prius discedunt de loco certaminis, nisi post consummationem uictoriæ. In omni re, in quolibet negotio uidendus est finis. Nihil laude dignū est, quod imperfectū relinquitur. Coepisse, nec perfecisse opus, non caret reprehensione. Hoc contingit in agricultura, hoc in ædificijs cōstruendis, hoc in studio literarū, hoc in moribus cōponendis, per amplius uerò in adipiscendis uirtutibus. Nō profecisse namq̄ in uirtute in uanū cucurrisse est. Studeant ergo, qui in statu sunt quiescentiū, quiq̄ deo adherere, & unū cū illo effici spiritū per orationis

uirtutem & exercitationem elegerunt, nullam spiritui suo dare requiem, nunquam à con-
cepto languescere desiderio, donec uotorum fiant compotes suorum. Ne uero ignorā-
tia fallantur putantes se ante terminum culmen attigisse orationis, dignum duxi, & fore
proficuum arbitratus sum in hoc ultimo capitulo tractatus orationis distinctos enarra-
re gradus, quibus uerè quiescentes perueniunt ad fastigium contemplationis, quæ ora-
tionis finis est, prout superius patefactum est. Sex namq; sunt gradus contemplationis,
per quos proficiens anima ad portum ueræ quietis ducit. Primus enim gradus consistit
in sola imaginatione. Tunc etenim contemplatio nostra in imaginatione uersat, quum
obstupescētes attendimus corporalia ista, quæ sensu corporeo haurimus, & sint multa,
& magna, & diuersa, & pulchra & iucunda. Et in his omnib. creaturis illius summæ diui-
næ essentia potentiam, sapientiam, munificentiamq; mirandam ueneramur. Veneratio-
ne namq; omni dignus est, qui talis est, ut potentia sua cælum ornaret syderibus, aerē uo-
lucris, aquas piscibus, terram animantibus diuersarum specierum. Nam & ipsam fœ-
cundauit varijs fructibus, diuersis arboribus, multarum herbarum speciebus, florib. in-

Psal. 8 Propheta spiritu sancto refertus aiebat. Dñe dñs noster q̄ admirabile est nomen tuū in
uniuersa terra. A solis ortu usq; ad occasum laudabile est nomen tuum ô domine. Secun-
dus gradus exercetur in imaginatione, & secundū rationē. Rimatur enim uniuscuiusq;
rei ordinem, dispositionem, causam, modum, & utilitatem. In qua consideratione inter-
lucet contemplanti quædam spiritualis lux diuinæ bonitatis, quæ miro modo se cōmu-
nicauit etiam insensibilibus, tribuens illis uirtutem curandī, effectum procreandī, donū
roborandī, & alia quamplurima. Vni dedit suauitatem odoris, alteri dulcedinem sapo-
ris, atq; alteri preciositatem ualoris, et sic diuersis diuersa contulit pro beneplacito uolū-
tatis suæ. Hoc speculatione contemplationis intuens animus præ admiratione clamat
cum Propheta, & dicit. Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia in sapiētia fe-
cisti. Tertius gradus est, quando per rerum uisibilibus speculationē subleuamur, & qua-

Rom. 1 dam manu ductione ad inuisibilia suspendimur. De hoc Apostolus ait. Inuisibilia enim
dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq;
eius uirtus, & diuinitas. Hæc enim uisibilia confitentur creatorem suū, & modo suo di-
cunt. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Illustratur mens contemplantis quadam dulcedine
admirationis, & iucunda suauitate resperfa in laudem prorumpit dei. Efficitur ergo in-
tellectus cogitantis contemplatio amanti formans illum in quædam spirituales conso-
lationes, quæ cor & dilectione replent, & desiderio accendunt cælestium gaudiorum.

Quartus gradus est, quando segregato omnis imaginationis officio solus animus intē-
dit, quæ imaginatio non nouit, sed quæ mens ex ratiocinatione colligit, uel per rationē
comprehendit, ut quando inuisibilia nostra, quæ per experientiam nouimus, & intelli-
gentiam, in considerationem adducimus, & ex eorum consideratione in cælestium ani-
marum & spirituum beatorum intelligibilem contemplationem assurgimus. Tunc q̄
magna sit multitudo dulcedinis dei, timentibus absconditæ, percipiunt. Contemplant
enim qui huiusmodi sunt, regni cælestis gloriam deliciarum abundantiam, regis magni-
ficentiam, ciuium supernorum naturam, numerositatem, & beatitudinis supereminē-
tiam. Talibus namq; referti considerationibus, & ardenti plurimum repleti caritate, atq;
desiderio affecti societatis ipsorum, qua ualent, uirtute ignitis affectib. in spiritu dicūt.

Psal. 83 Quam dilecta tabernacula tua dñe uirtutum, concupiscunt, & deficiunt animæ nostræ
introire in atria tua. Beati nempe serui tui domine, qui stant coram te semper, & contē-
plantur gloriam tuam semper, teq; laudare non desinunt. Quintus gradus est, quando
ea, quæ ex diuina reuelatione cognoscimus, nulla nostra ratiocinatione integre inuesti-
gare sufficimus. Talia sunt, quæ de diuinitatis natura & quæ de simplici essentia credi-
mus, & scripturarum diuinarum autoritate approbamus. Super rationem, & non tamē
præter rationem, censenda sunt, quoniam id quod intelligentiæ acie cernitur, humana
non potest ratio inuenire, tamē facile acquiescit, & sua attestatōne alludit. In hac enim
carne uiuentibus, & in hoc statu inæstimabili uirtute crescentibus, contēplationis acu-
mine potest æterna dei claritas uideri, & sensu illuminati amoris attingi. Intelligendus
enim est deus cogitandusq; quædam uita æterna uiuens & uiuificans, immutabilis, om-
nia

Ania mutabilia immutabiliter faciens, ueritas fixa, stans indeclinabilis, ex qua uera sunt
omnia, quæ uera sunt, in qua sunt æternaliter rationes rerum omnium euentium tē-
poraliter, cui uita ipsa essentia est, quæ uita uiuens ipsa sibi est, quæ est ipsa deitas, æterni-
tas, magnitudo, bonitas, uirtus in semetipsa existens, & subsistens, excedens omnem lo-
cum uirtute naturæ illocabilis, æternitate uerò omne tempus, quod uel ratione uel opi-
nione comprehendī potest. Quæ certius sensu humilis & illuminati amoris, quàm quo-
libet cogitatu rationis attingitur, & semper melius est, quàm cogitatur, melius cogita-
tur, quàm dicitur. Ipsa est summa substantia, non subiecta prædicamentis uocum, sed re-
rum omnium subsistens causale principium, in quo esse nostrum non morit, intellectus
non errat, amor non offenditur, qui semper quæritur, ut dulcius inueniatur, dulcissime
inuenitur, ut diligenter quæretur. Sextus contemplationis gradus est, quando animus
illa ex diuini luminis irradiatione cognoscit, quib. omnis humana ratio declinat, & in-
telligibilem intelligentia rationem amittit, & omnem humanam ratiocinationem &

Bintentionem transcendit. Hinc emanans fluminis impetus latificat animum contem-
plantis memoria abundantia suauitatis dei, in quo gustu quum ad deum totis præcor-
dijs amandum facile abducatur potentia eius, & uirtus, & gloria, maiestas, bo-
nitas, beatitudo, ad contemplanda eius amabilia per seipsa in affectum cordis contem-
plantis elucetia, hoc potissimum amantem rapit in amabilem, quia ipse in seipso est,
quicquid in eo amabile est, qui est totum quod est, cui bono amore ipsius boni sic se in-
tendit pius affectus, ut non se inde reuocet, donec unus cū eo spiritus effectus sit, quod
quum in eo fuerit perfectum, iam solo mortalitatis huius uelo differt, ac diuiditur à san-
ctis sanctorum, à summa illa beatitudine supercælestium, qua tamen in fide & spe eius,
quem amat, in conscientia fruitur. Iam quod superest, tolerabili præstolatur patientia.
Hic est destinatus solitarij certaminis cursus, hic finis, hoc præmium, hæc requies labo-
rum, consolatio dolorum, & ipsa perfectio, & uera hominis sapientia deum quærentis,
& deo uacantis, & adhærentis per orationis studium, per contemplationis osciū. Quæ
orationis uirtus quantæ apud deum sit dignitatis, comprehenditur in præactis, & quæ-
tæ existimationis apud homines percipitur ex hoc quod & duodecimum sortitur gra-
dum, & ultimum possidet locum fructuum ligni uitæ, quos domino opitulante ordina-
ui, descripsi, & ad finem deducendo peregi.

PERORATIO.

Quis autem ascendet in hunc montem domini, aut in locum sanctum eius.
Vtiq; uere quiescentes, si tamen strenue abdicauerint à se omnem mundi
substantiam, omnem facultatem, & cuncta, quæ mentem ab interiori exer-
citatione diffundere ualent, & uoluntariam elegerint paupertatē prorsus
se diuinæ committentes prouidentia, quæ neminem despicit, uel in se con-
fidentem derelinquit. Sed nequaquæ hoc solo contenti sint, quin potius concupiscentias
gula, & uentris illecebras iugulēt mucrone sobrietatis & tēperantia, quatenus redacti
in rationis seruitutē crudeli tyranno, mēs igne diuini amoris succensa, læta, & expedita
ualeat se colligere in se, & per internas cordis exercitationes, & uirtutē orationis ascen-
dere supra se. Hoc tñ non lateat quiescentem, quod ut facilius ascēdat, quiescat dulcius,
securiusq; possideat dona, quæ ei donanda sunt, prorsus associāda est duabus prioribus
humilitatis uirtus, quæ cælestis regis singularis filia esse cōprobat, adeo ut illi nec pau-
pertatis uirtus, nec sobrietatis bonum, nec ieiunij labor, nec eleemosynarum elargitio,
aut orationis sacrificiū sine ista placere queat. Custos enim uirtutū est, & ante deum alta-
re uolentib. per necessaria. Nulla nāq; potest esse in oratione repulsa, quando hæc depre-
cantis fuerit sociā, & orationis præuia. Eo nāq; mens in oratione erit alacrior, & in con-
tēplatione sublimior, quo in se extiterit abiectior, atq; humilior. Propterea seruus Chri-
sti, uirtutum amator, orationis sectator humilitatem habeat, humilitatē exhibeat in ne-
gocijs, in moribus, & per amplius in orationibus. Quæ uirtus quū animā cōpleuerit, de-
fecerit, liquefecerit, tunc incipiet cor dilatari dilectione, irradiari ueritate, repleti lumina,
ne, perfundi exultatione iucundari suauitate, saginari deuotione, eleuari spiritu, inebria-
ri iubilo, contemplatione nitescere, potiri amplexibus, circumdari splendoribus, odo-
ribus aspergi, atq; ineffabilibus gaudijs ditari. Hinc secretorum oritur reuelatio, scri-

pturarum declaratio, futurorū cognitio, sensuum corporalium alienatio, caelestium bonorum medullaris participatio, diuinæ bonitatis adhesio, & unitatis spiritus beata fruitio. Quod totum hauritur ex orationis exercitio, & contemplationis ocio, & opitulatione diuinæ miserationis afficientis uniuscuiusq; cor, & prout uult dona diuidētis. Nō enim literaria sunt hæc studia, non uoluptaria, non robore corporis acquisita, sed spiritualia, pacifica, humilia, humilibus consentientia, deuotis exhibita, mundis corde tradita, diuina non negligentibus mandata concessa. Quæ non foris exercent, sed intus potius aguntur in spiritu mentis, in feruore spiritus, in emundatione cordis, ubi renouatur homo induens nouum hominem, qui secundum deū creatus est in sanctitate, & iustitia ueritatis. Ibi enim fit animus, ibi fit intellectus bonus omnibus facientibus eum. Prius em̄ q̄ hæc diuina pandant, q̄ hæc caelestia infundant, exercendus est animus in operibus miser cordiæ, in obsequiis pietatis, in patientia multa, in tribulationibus multis, in tentationibus uarijs, in infirmitatibus crebris, in uigilijs assidujs, in necessitatibus plurimis, in iniurijs non paucis, in persecutionibus iniustis, in conuicijs duris, nonnūquam & in mortis periculis. Quum autem purgatus his & similibus fuerit animus, tunc nouo lumine clarificat, insolito affectu depascitur, & contemplationis munere foecundatur, quia nec corona tribuitur sine certaminis labore, nec uirtutis bonum absq; uitiorum impugnatione, & uictoria neq; cōtemplationis fastigium sine aliquali perfectione uirtutum. Quapropter uirtutū nō horreat inire conflictum, qui deuotionis concupiscit gustū, sed læto animo, lato desiderio, uoluntate pertinaci, caritate nō ficta, magnanimitate ingenti, corde strenuo, prudenti discretione, sagaci ingenio, humili mente, oratione assidua, sollicitudine nō pigra & perseueranti studio se disponat, sibi uim faciat in acquisitione uirtutum. Nō enim gustu dei priuabitur, neq; caelesti remuneratione expers erit, quisquis uitiorum acerrimus impugnator, & uirtutum pro caritate Christi Iesu extiterit non ociosus amator. Beatus *psal. 32* (inquit Propheta dño) cuius est auxilium gratiæ operantis abs te, qui ascensionem in corde suo posuit, in ualle lacrymarum euellendo, dissipando, disperdendo, destruendo consuetudines, concupiscentiasq; uitiorum, ut ad uirtutum perfectionem ascendat, quoniam ei tribuet benedictionem, & exultationis abundantiam, spiritualium prælibationem bonorum legislator, per quæ post hanc peregrinationem, post deuictum triumphatumq; mundum, deposito carnis onere facialiter, & uisione limpida, atq; iucunda uidere merbitur deum deorum in Sion, qui est omnium se diligentium salus, uita, beatitudo, et pax in secula seculorum. Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI IN DISCIPLINAM, & perfectionem monasticæ conuersationis,

PROLOGVS.

Diuina bonitas suorum uolens animas electorum caelestibus remunerare diuitijs, donec in hac mortali degunt carne, spiritualibus non cessat eos ditare charismatibus, ut per ipsa exercentes se, & proximorum profectibus se accommodantes, diuinæ legis factores, & fraternæ salutis cooperatores efficiantur. Spiritualia quippe dona, ut participentur, elargita sunt. Nā Paulus hoc testatur, dicens. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanitarum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus, atq; idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Diuidit certe ipse spiritus dona sua, non ut lateant, non ut sine fructu sint, sed ut erogata proximis lucrifaciant possidentes. Proinde graui periculo se ingerunt, qui dei munera suscipientes, nullū ex eis fructum ad dei gloriam elicere studuerint. Rationē etenim positurus dñs cum seruis suis, fidelibus & sollicitis tribuet perennes honores, infidelibus uerò & tepidis, immensa supplicia. Ad hoc nanq; comunicat sua beneficia, ut multiplicentur ad profectum illorum quibus donantur, & non ipsius. Bonorum enim mortaliū non eget domi-

A dominus, cui cuncta ad uotum suppetunt, & uoluisse perfecisse est. Delectatur tamē, ut mutui profectus exerceatur amor, & qui abundat, tribuat indigenti, non temporalem substantiam tantum, sed & spirituales gratias, & dona spiritus quæ profus gloriæ ipsius ministeria sunt. Nil enim sic deo laudes, & ipsum exhibet laudabile, sicut donorū spiritualium fraterna, & humilis communicatio. Ex his caritas nutritur, quæ omnino solitaria esse non potest. Nam semper est ad erogandum hilaris, semper læta ad tribuendū, nedum sua, sed etiam se, ad proximorum commoda. Hanc mādauit dominus, ut uerbo & opere erga fratres exerceatur, propterea ne præcepti transgressores existant, ne proximorum salutem paruipendere comprobent, quicumq; caelestis gratiæ participes sunt, magnopere studeant fratribus sibi collata diuinitus munera impertiri, maxime quæ profectibus eorum deseruire ualent. Impium enim est erogantis dona euertere intentionē, ut quæ ille contulit, ut publicentur, silentio tegantur. Ideo priorum temporum uenerabiles patres memoria digni tam sedulo, tamq; liberaliter propalare proximis conabantur per exhortationis uerbum, per epistolarum directiōes, per librorum uolumina, quæ illis dominus in arcano pectoris reuelare dignabatur, ne absconditi talenti rei tenerentur. Quærebant nempe nō suam, sed domini gloriam, & proximorum lucra, hoc solum contenti stipendio, quod dominus laudabilis appareret, quæstum enim suum diuinam gloriam esse censebant, & fratrum profectum proprium arbitrantes, uti de suo, sic de alieno lætabantur. O uera caritas, quæ sua non facit sua, quos nanq; replet, non quæ sua, sed quæ aliorum sunt, concupiscere facit. Hoc qui accensi sunt sancto zelo, sæpe altissimo uota fundentes impetrare conantur, quatenus per ipsorum instrumentum laudabilis idē dominus apparere dignetur, quorū pia desideria omnipotens ex alto prospectas, optato dignos efficit uoto. Nihil utilius, nihil rectius, quam dei gloria, & proximorum salus concupisci potest. Hoc irradiatus lumine, hoc sancto perfusus odore, nō meis fretus uiribus, sed fraterna præuia gratia roboratus, operam dare statui apud me seruorum Christi ultimum, talenti mei spiritualia cumulare lucra ad laudem dei mei, atq; simplicibus fratribus in cœnobijs & congregationibus deo dicatis conuiuentibus, quæ ipsorum statui congruant, referare. Magnum nempe pietatis opus est, atq; deo satis acceptabile sacrificium, dæmonum fallacias detegere, uitiorum actus & causas aperire, uirtutum altitudinem pandere, certamina spiritualia docere, & monasticæ conuersationis disciplinam, & perfectionem manifestare. Hoc quamuis arduum, quamuis imperito laboriosum sit, cognitum tamen dei sapientiā operante in singulis, difficile nō est. Nempe ipsa est, quæ mutorum soluit ora, & infantium linguas disertas facit. Ipsa olim puerū Dauid prophetam fecit, piscatorem Petrum implens doctorem egit eximium, & ut plurimū, ex ore infantium & lactentium perfecit laudem suam. Mirum quippe & nunc non erit si ad laudem nominis sui, & suorum profectum seruorum simplicium, per homunculū indoctum, & hebetem opusculum hoc perficere dignabitur. Eo nanq; gloriosior cognoscetur, quo per instrumentum fractum & inutile ueritatem suam pronunciare dignabitur. Adesto igitur nunc o increata sapientiā, & de altitudine sedium tuarum illabere micanti lumine gratiæ tuæ in cor indigni serui tui. Fuga o splendor diuinæ maiestatis, o cadendor paternæ gloriæ, o meridiana lux, o dator munerum, ipsius erroris tenebras claritate tuæ almæ ueritatis, & illi reuelare digneris incerta & occulta sapientiæ tuæ, quatenus te solo intus docente & non alio, promat militibus, & seruis tuis in monasterijs, & congregationibus tibi famulantibus, quibus se præmunire debeant spiritualibus armis, anteq̄ in hunc durum & diuturnum conflictum conuersationis monasticæ ingrediantur, quæ agere, quæ ue declinare, & qualiter in eodem cum hostibus eos oporteat decertare, nec non quibus exercitijs ad perfectionem ualeant peruenire. Hoc autem (ut nosti) proprijs uiribus attentare non audet exiguus seruus tuus, quia impares sunt. Zelus uerò tuus, & de bonitate tua concepta fiducia, atq; fraterna dilectio præbent illi ausum sandi de talibus. Da ergo o fons æternæ prudentiæ te sitienti seruulo irriguum inferius, & irriguum superius, ut rectè, humiliter, & absq; errore arcana proferat huius sancti conflictus ad laudem gloriæ tuæ, & tuorum profectum fidelium, qui puro corde tibi famulari desiderant uiuenti in secula.

QUALITER DEI PIETAS LABENTI

HOMINI AB INNOCENTIAE STATU TRIPLICI EI LE-

ge peccatorum remedia contulit, atq; in temporis plenitudine misit unigenitum suum,
ut uerbo, & exemplo fideles ad contemptum mundi, & uirtutum
palmam accenderet. Cap. I.

Postquam paradisi gaudijs per priorum parentum prauaricationē expulsum est humanum genus in hanc lacrymabilem peregrinationem ærumnis plenā, sicut multarum particeps calamitarum effectum esse cognouimus, ita ingentibus delictis obnoxium non ambigimus. Vnde suis exigentibus meritis semper ad ima dilapsus est, amittendo præstita, & perpetrando prohibita. Qua in re medullari pietate permota ac paterna attracta miseratione diuina clementia, ne ad nihilum deueniret quod condidit, uiscera suæ benignitatis super exulem ægrotum aperuit, atq; succedentibus temporibus opportuna eius adhibuit medicamenta uulneribus. Dedit enim in primæuo naturæ legem mortalium cordibus insitam, qua duce contemptores mandatorum conditoris, reparentur ad uitam. Adiunxit nihilominus huic sacrificia pro expiatione facinorū, quatenus qui in multis per singula quæq; momenta offendebar, talibus muneribus placaretur deus, operante hoc offerentium fide. Crescente autem hominum malitia ita inoleuit peccatū, ut pene originalis iustitia deleret. Proinde addidit omnipotens per sanctū puerū suum prophetā decalogi legē, in qua iudicialia, cæremonialia, & moralia edidit præcepta, ut transgressoribus naturalis decreti tolleretur per paginas dei digito conscriptas omnis excusationis materia, patenter indicans qualiter deum placare, illiq; placere deberent. Hanc secundo prauaricatus est homo dei legem. Discessit nāq; a seipso, rationis amisso lumine. Recessit a patre obedientiæ spreto bono, & in regionem longinquam peregre profectus est, in qua distracto patrimonio naturalium, gratuitorūq; donorum omni se tradidit uoluptati. Sicq; iusto deo iudicāte factum est, ut qui in propria domo uirtutum fuerat dominus, in aliena uenundatus cunctorum uitiorum efficeretur seruus. Iacebat deniq; elatus, qui noluit stare subiectus, & qui longe plus cæteris animā tibus precebat dignitate, ad ipsorum æqualitatem redactus est sua iniquitate, hoc attestante Propheta, qui ait. Homo quum in honore esset nō intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Vnde omni humano atq; proprio destitutus auxilio solo cælesti iuuandus erat adiutorio. Complacuit itaq; æternæ bonitati etiā tertio noua homini remedia præstare salutis, aut quæ innatam olim aboleuerat legē, & aliam per ministeria angelorū sibi datam contēpserat, noua iterū lege erigeretur. Dum igitur mediū silentiū teneret omnia, & mortale genus hominū in maximo peccatorum fœtore iaceret prostratū, atq; sub diro sæuissimi tyranni dominio teneretur captiuū, uenit in tēporis plenitudine unigenitus dei patris per carnē ad homines homo factus. Apparuit in homine uisibili inuisibilis deus, cum hoste pugnaturus æquitate læce, qui post humillimā reclamationē in præsepio, post pœnalē sanguinis effusionē in circūcisiōe, post peregrinationē in Ægyptū pro intentata nece, post gloriosos tērationū triūphos in eremo, post illuminationē cæcorū, sanitates infirmorū, resurrectiones mortuorū ueluti rex pacificus magnificusq; dñs, & triūphator in omnib; gloriosus ualedicturus suis in natura passibili tribuit & ipse legē cæteris sanctiorē. Tradidit mādātū dilectiōis, ut hoc uno reliqua complerent, & quod alijs deerat, isto suppleret. Lex hæc caritas est, lex amoris, lex dulcedinis & totius suauitatis, lex perfectiōis & sanctitatis, lex nēpe quæ leue facit omne onus. Hæc utiq; lex nō ut olim in tabulis lapideis conscripta est, sed in cordib; mūdis, & humilib; per spiritū sanctū diffundit. Quos em̄ replet hæc caritas, erigit spe, roborat in fide, dirigit in naufragio huius uite, deducit in sui cognitionē, perducit ad pacē, in humilitate deſcendit, iniquitati cōgaudere nō sinit, & in dilectionē ac desideriu cælestis premij deuenire facit. Hac legis noster accedit ad spūale certamē fidelis corda, abstulit timorē, & infudit amorē, ut delectabile fieret quicquid imperabat. Amanti nāq; nihil difficile, nihil laboriosum est. Ignem, carceres, tormenta, & ipsam ultimū terribilium non uere-

Psal. 4. 8

Sap. 18

Alietetur mortem. Præsentia deserit spe futurorū, temporalium damna lucrū existimat æternorū amore. O mirabilis artifex e cælo missus. O incarnata sapientia magister amoris, qua arte reparas lapsos, quibus uinculis trahis post te filios Adā, qua te uirtute totū legib; tuis subdis orbem. Grauiā suades, contraria corpori consulis, & tamē innumeros tibi quotidie uendicas amatores, difficiliora iubes q̄ olim in lege, & nihilominus innumerosiores tibi aggregas sectatores. non metu mortis, non terrore iudicij, non horrore gehēnæ, sternis sub iugo tuo colla mortalium, sed solo id amore. Iugum etenim amoris tui suauiter prementis, o q̄ fortiter trahit, q̄ dulciter capit. Vis nāq; tua amor est tui. Nō armis carnalibus, sed facibus amoris inflammas tuorum mentes fidelium ad cūrrēdam uiam mandatorum tuorum, atq; ad capeſſendam perfectionem cōsiliatorum tuorū. Quis uerō auderet terrena relinquere, temporalia oblectamēta spernere, carnem assidua maceratione edomare, & crucem suam (sicut mandasti) quotidie baulare post te, si tui nō traheretur amore. Intueſ quippe fidelis et deuotus homo, his grauiora te sustinuisse pro se, & hac cōtemplatione edoctus, hoc amoris fulgore irradiatus, se totū exponit pro te, indignum arbitrās fore, ut floreat in seculo seruus, dño crucifixo. Sic sic melliflue amor, & super omnia diligende, exaltatus a terra omniū corda puro intuitu aspicientiū te trahis ad te, ducis post te, caritatisq; igne uulneras de te, ut totis medullis desideriorū suorum transformentur in te. Non uerbo tantū, O uere hominum amator, sectatores tuos ad uirtutum palmam, & contemptum terrenorum exhortari uoluisti, quin etiam cōfirmasti exemplo. Proinde naturam uniuersæ mortalitatis, quam induere tibi cōplacuit, exposuisti flagellis, opprobrijs, sputis, mortiq; ne obhorrenter secutura membra, quod in te sancto capite agnoscerent præcessisse. Paupertatem deniq; elegisti, humilitatē ostēdisti, cæterasq; uirtutes dicto factq; commendasti, quatenus cunctos tibi famulantes ad perfectionis iter animares. Præcipue tamen subiectionis bonum, & obediētis uirtutem tuis mandasti, ut per hæc assueſcerent propriam extinguere uoluntatē, quæ omniū potissima est causa malorū. Congruū quippe fuit, ut sicut homo propria ruerat uoluntate, ita erigeret aliena. Propterea o excelsa & deifica sapiētia, te inspirate erecta sunt monasteria, & cœnobīa constructa, ut in illis spreto letali luxu carnalium uoluptatum, atq; abdicato usu tēporalium cupiditatum, mentes tibi placere cupientium, aptius cōtra se, & feruentius cōtra uitia dimicarent. Quoniam uerō arduū institutioni propositum est hoc, & super excedit hæc lucta, huiusmodiq; conflictus humanā uirtutem, sine gustu caritatis tuæ, & absq; præmonitione pugnæ, illud aggredi nemini fas est. Quisquis igitur per internam inspirationem afflatus, & ex prælibatione quadam spiritalium gaudiorū accensus est, ad currendum post te in odorem tuorum unguentorum, dissoluat iugum exactoris, quo premitur, & concito gradu capeſſat monasticam conuersationem, moriturus in ea. Non tñ absq; consilio eorum, qui in eodem certant stadio, id attentare præsumat, nec cuiusq; se committat arbitrio. Habeat uirum prudentē, pugnæ assuetum, uirtutibus ornatum, qui magis experientia, quam sola sit edoctus scientia. Quum talem inueniet, realiter se committat illi. Difficile nāq; reperitur qui spiritalis certaminis ualeat enodare secreta, nisi abs te dñe singulari munere prius fuerit edoctus. Plane autem beatus quem tu erudieris dñe, & de hoc uirili certamine monasticæ conuersationis docueris eum, ut alios instruere idoneus inueniatur. Ignorantia nāq; horum plurimum perniciosa est, sicut econtrario scientia perutilis est, & potissima causa uictoriæ.

Quod ex admonitionibus domini Iesu, ex consideratione utilitatis, & instabilitatis rerum temporalium, ex comparatione spiritalium gaudiorum, exhortentur seculi amatores ad contemptum mundi. Cap. II.

Vulneratus caritate dñs Iesus, & salutem sitiens animarum, fideles omnes uocibus hortatur p̄ amoris, & affectu intimæ caritatis ad se imitandū, dicens. Venite ad me omnes, qui laboratis in aggregatione temporalium diuitiarum, & onerati estis falce propriarum uoluntatum, & ego uos reficiā. Tollite iugum mandatorum meorum super uos, quoniam suauis est, & onus dilectionis meæ leue, & requiem inuenietis animabus uestris. O salubre consilium, o suasio fidelis, o admonitio salutaris. quid hac exhortatione consultius, quid breuius, quid melius dici potuit. Docuit his paucis humanata ueritas terrena despiciere, spiritalia appetere, uana fugere, uisibilia non amare, pacem quærere, & cælestia possi-

Luc. 9

Matt. 11

possidere. Quis hæc audiens se continere poterit, quin obtemperet tam prudenti consilio. Quis autem compos sui dissimulare audebit, & non magis toto animo totoque affectu tanto se præparabit obedire præceptoris, præcipue quum pacem suis spondeat sectatoribus, quam naturaliter concupiscit rationalis creatura. Quicumque igitur pacem diligit, quicumque liberis gressibus peregrinationem huius uitæ peragere cupit, atque à ceruice cordis graue onus temporalium actionum excutere satagit, imitetur dominum Iesum non corpore, sed spiritu, non passibus carnis sed affectibus caritatis. Tollat super se iugum suæ ueritatis ipsius, ut secum habeat coadiutorem laboris sui. Iugum enim hoc non premit sed roborat, non perimit sed reficit, non onerat sed singulariter refugium præstat. Nam portat portantem se, & in laboribus fortitudinem subministrat. Tunc namque huius sancti iugi Christi suauitas degustatur, quum realiter ipsius dominio se substrauerit homo. Tunc delectationibus insuetis exuberat, tunc intima fruitur tranquillitate mentis, tunc delectatur in multitudine pacis, quam dominus Iesus quum ascensurus esset in cælum, suis in solatium, in præsidium, in dilectionis signum discipulis dereliquit. Expergiscantur itaque omnes labentis seculi amore detenti, euigilentque uniuersi à graui somno carnalium uoluptatum miserabiliter oppressi, antequam præcidantur, contemnant que ad tempus possident, ut diuitijs ditentur æternis. Erogent superflua pauperibus, ut reponant ea in cælum, uideant mentis oculo quam mutabilis sit mundus iste, qui semper tedit ad non esse, & per momenta singula fluit in nihilum. Intelligent non intelligentes, quam plenus sit laboribus, doloribus, anxietatibus, periculis, & innumeris flagitijs, qui suis spondet amatoribus, quod non habet, atque his blanditijs ad interitum eos trahit æternum. Cui namque promissa seruauit, cui ad uota successit, cui sine retractione sua bona donauit. Cunctos in se confidentes decepit, uniuersosque sibi inhaerentes lethaliter præcipitauit. Nemini etenim fidelis est, nemini parcit, nullumque ueretur. Non ætati, non sexui, non dignitati, non prudentiæ, non conditioni miseretur. Vno promissionis calice cunctos sui inebriat dilectores, eodemque omnes infidelitatis mucrone interimit. Hoc uniuersis ipsi fidelior, quod nulli fidem seruasse probatur. Hunc extollit honoribus, cæteros facit antecedere dignitate, primatu eum ornat, ac permittit in populis præ omnibus principari, hinc uallat multitudine famulorum, inde copiositati nobilium præfertur, efficitur enim honorabilis in oculis omnium. Sed quum ad horam floruerit, illico sorte mutata contemptibilis existimatur. Nam priuatur honoribus, denigratur opinione, subsannatur in turbis atque declinatur ab ijs, qui paulo ante eum ut deum uenerabantur, & qui usque ad cælos favoribus hominum extollebatur, usque ad abyssum ignominie præcipitatus cognoscitur. Alium diuitijs replet, possessionibus dilatat, pecunijs cumulat, gemmis ornat, familia nobilitat, uariisque supellectile præcellsum ostentat, mox emergente causa amissa substantia temporalium facultatum, ablatis possessionibus, & decedente familia, ad tantam deuenit inopiam, ut penè fame periclitetur. Esto autem, quod quibusdam prosperitas arrideat, dum uiuunt, in ipso autem separationis momento fallax hic mundus adimit quod concessit, uixque uilissima sindone eosdem tegi permittit, quos tantis prius ditauerat facultatibus, atque in breuissimo sepulchro cadaver collocat uermium escam futurum, quod sericis uestimentis antea decorauerat. Quid multa. Iste nempe mundus quotidie deijcit & eleuat, dicit & spoliat, blanditur & iniuriatur, milleque modis mortalium genus ludificando percutit, & occidit. Et (proh dolor) quum tot alternantibus successibus sine interuallo defluat & illudat, uix reperitur, qui hæc intelligat, atque ipsius laqueos euadere studeat. Cæcata etenim mens, & peccati labe polluta, ac carnalibus irretita passionibus, etsi aliquando raptim quodam naturali illustrata rationis lumine capere præualeat, quam fallax sit mundi gloria, diuturna tamen male uiuendi prægrauata consuetudine non potest in eo perseverare quod uidet, sicque duplici confusione se ream facit, conscientie scilicet & rationis, dum aliter agit quam id quod agendum esse diiudicat. O filij hominum incircuncis auribus, & graues corde, ut quid cum tanto animi ardore ambitis fugitiuos honores, fallacem gloriam, temporalem substantiam, breuissimas uoluptates & perituram uitam. Aduertite diligenter cui militatis, cuius iugo colla submittitis, quo uerè tenditis. O præuaricatores redite ad cor, respiscite à uis uestris, ne post paululum in æternum pereatis. Cohibete corda uestra, ne post suas abeant concupiscentias, ne quando uos mors rapiat,

nec

- A** nec sit qui eripiat. Vendite quæ possidetis, & hoc felici commercio cælestem gloriam adipiscamini. Donate Christo quod seculo relicturi estis, præmittite ante uos facultates uestras, quatenus necessitatis tempore multiplicata restituantur uobis. Voluntarie abrenunciate mundo, ne cum mœrore de eodem exire cogamini. De necessitate uirtutem facite, & post hanc uitam regnum accipietis æternum. Finem illorum diligenti examinatione cognoscite, qui præcesserunt uos, atque uiuere uoluerunt tanquam uos. Nempe in seculo floruerunt, diuitijs abundauerunt, & omni se uoluptati dederunt. In canticis, in choris, in conuiujs, in commestationibusque lætati sunt, duxerunt in bonis dies suos: & in puncto ad inferna descenderunt. Exiguo exultarunt tempore, & æterno damnati sunt exitio. Non sic autem contingit ijs, qui Deo militant, qui pro Christo animas suas tradiderunt, & sub præceptoris imperio absque ulla requie proprias crucifixerunt uoluntates. Diuites (inquit Propheta) eguerunt & esurierunt: inquirentes autem dominum non deficient omni bono. Qui enim domino famulantur (naturaliter uiuentes)
- B** paucis indigent: non exquisita uolunt cibaria, non lautiora appetunt fercula, sed ijs quæ apponuntur contenti, minimè quæ non habent, inquirunt. Omnes carnis suæ appetitus sub imperio cohibent præsentis. Semper enim quod uolunt, habent: quia nihil aliud quam quod habent, uelle noscuntur. Pacata namque mens, & intimo decorata caritatis affectu, potentissimè sensualitatis passiones sub rationis frenat dominio: suique libertatem neque opulentiam, neque egestate uendit alienis. Propterea quia nil possidet, nihil amittere formidat. Quo enim cernit minus sibi terrena suppetere, eo ardentius assuescit cælestia sperare. Tenet enim pollicitationem domini, dicentis: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. O beata paupertas uoluntaria nihil in hoc seculo possidens, nihil formidans, quoniam omnem thesaurum suum recondit in cælo. Non irruentes piratas, non insidiantes latrones, non terræ sterilitatem, non aeris tempestates pauescit. Quicquid infortunij, quicquid noui eueniat secunda est, semper hilaris, semper abundans est, & quum nihil habeat, omnia sibi communia facit, omne incommodum suo facit profectui de seruire. In facie læta, iucundiorque in corde Deum ubique reperit prouisorem: hominum facultates renuens: in solo diuino innititur suffragio. Tanquam uiator uacuus, & peregrinus in hoc seculo semper gaudet, qui hac fuerit ornatus. Margaritam quippe absconditam in agro inuenit: pro hac distraxit omnia sua: insuper abnegauit se ipsum, quatenus ipsa dignus efficiatur. Nemo certè nisi expertus percipere sufficit quam amabilia, quam dulcia, quam uere preciosa sint, quæ largitur Deus ijs, qui pro ipsius amore suis, sibi que renunciant. Super eminent namque omnibus quæ oculis placent, aures mulcent, odoratum reficiunt, gustu sapiunt, & mollescunt tactu, & quum in solo conditore latentur, nihil præter ipsum est, quod eos ualeat satiare. Magna prorsus sunt stipendia, quæ pro sua participant subleuatione laborum: longè autem præstantiora existunt, quæ illis pollicentur futura: si tamen usque ad uitæ terminum dimicauerint. Hæc etenim utcumque conspiciuntur fide, ac tenentur spe, sed amplectuntur caritate. His roborati encens Christi milites, nec labore deficiunt, nec timore fugiunt, nec tentatione succumbunt, quin potius
- D** quotidie talibus saginati spiritualibus dapibus: per hæc quæ sibi cognoscunt esse præstita, discunt ardentè amare promissa. Pietatis igitur eruditi testimonijs abijciamus, o fratres, o Christi fideles opera tenebrarum: excutiamus à nobis iugum Ægyptiacæ seruitutis, atque quæ ut homines possidemus in terra, pauperibus erogemus, sicque nudi, & ab omni sollicitudine liberi per obedientiæ regulas curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorum Iesum, qui pro nobis obediens factus proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Exeamus igitur extra patriam, extra cognationem, extra nos ipsos, ipsius imperium portantes. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: ideo futuram quaramus: ut sicut cum ipso patimur, ita & cum ipso regnemus.

Laur. Iustin.

Quod

Quod noui & ueteris testamenti docentur admonitionibus, qui seculo renunciare uolunt: ut prudenter preme-
ditentur status, loci, personarumque conditiones, cum quibus Deo militent: ne à demonibus deci-
pantur: qui multimodè Christi seruos tentant. Qua uirtute qui priuati fuerint,
grauiter ceciderunt. Cap. III.

Triusque testamenti paginis, & quotidianis erudimur exemplis, ut quoties-
cunque aliquid arduum aggressuri sumus, prius diligenti examinatione per-
scrutemur quid in ipso opere sit opportunum ad id perficiendum. Legimus
enim dominum per Moysen Hebraeis mandasse, quò illos de Pharaonis ser-
uitute, qua premebantur, eripere decreuisset: ut non solum ipsi cum mulieribus, & li-
beris discederent, sed etiam secum deferrent oues, bouesque, & quicquid diuino cultui,
ac proprio usui necessarium esset, ne Deo fierent odibiles, si unde placari posset, liba-
mina defecissent, aut fatigati alimoniam defensione, in Ægyptum quam reliquerant, re-
uertì cogerentur. Dominus quoque Iesus in Euangelio mandat, ut si quis turrim ædifi-
care disposuerit: prius recogitet apud se, si sumptus, qui in eodem expediunt ædificio
habeat, ut ad sui perfectionem ducatur, ne forte deficientibus pecunijs imperfectum
opus cõpellatur relinquere, & fiat cunctis prætereuntibus ridiculù, quia cõcepit ædifica-
re, nec ualuit consummare. Solent quoque qui maria transfretare disponunt, qui ad nundina-
nas pergere festinant, antequam iter aggrediantur, præparare uictualia, domum, familiam,
suaque ordinare negotia, quatenus quietius ea, quæ agere intendunt, ualeant pertractare,
atque debito fine concludere. Sic nimirum, sic matura consideratione cuncta præsentia,
& futura præuidere debent: quicumque renunciare seculo, & Deo militare desiderant. Stu-
deant namque diligenti examinatione, priusquam in spirituale intrent stadium: animi sui
constantiam, ipse fiduciam, corporis ualitudinem, status congruentiam, personarum
qualitatem, internam uocationem, & operis discutere finem, ne si hæc considerare ne-
glexerint, eos contingat cum rubore à cõcepto proposito resilire. Rarò namque contingit
quempiam esse uictorem, qui sine armis congruentibus, & absque prudenti circumspe-
ctione: sed sola mentis temeritate decertare præsumit. Non enim minus prudentia, quàm
robur necessaria est bellatori, præsertim in hoc spirituali certamine. Non autem
in hoc conflictu bellum arripitur cum hominibus tantum, qui interdum prece placan-
tur, uel precio abiguntur, aut fuga declinantur: sed etiam aduersus principatus & pote-
states, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus,
qui sunt malitia pleni: nocendi aueritate accensi, pugnandi assiduitate, & tentandi cal-
liditate conspicui. Inimicantur etenim homini, ut laborum eius diripiant mercedem: sua-
dent mala, ut consentientibus bonum auferant gratiam. Insidiantur denique operibus no-
stris, ut si quid in ipsis reprehensibile cognouerint, illud Deo in damnationem propo-
nant nostri: sitiunt interitum nostri, & de calibus nostris gaudere non cessant. Nobis stan-
tibus ipsi tristes fiunt: nobis uerò à Dei itinere deuantibus consolatione replentur. Non
diebus, non noctibus persequi desinentes, inuisos laqueos parant incessanter anima-
bus nostris. Dolent quippe uehementer ipsi subdoli, & inuidiae facibus accensi, nos il-
luc posse conscendere: unde ipsi irremediabiliter ceciderunt. Hac potissimum ratione nos
tentant: hac de causa nobis seculi oblectamenta suadent & promittunt, quatenus pro tem-
porali lætitia diripiant consentientibus æternam. Protoparentes nostros (proh dolor)
tali deceperunt fraude. Dum enim eis æqualitatem Dei, & boni ac mali scientiam spo-
ponderunt, si de uetito ederent, eos immortalitatis dote, atque innocentiae stola spolia-
uerunt. Nemo igitur tam sanctus, nullus tanta perfectione præditus est, ut eorum ten-
tamenta ad plenum ualeat superare. Quum autem spiritus sint, & nullo repelli possint
materiali obstaculo: temerarie solitudines irrumpunt, monasteria ingrediuntur, domos
inuadunt: ita ut non sit, qui se abscondat ab infestationibus eorum. Nec mirum. Si enim
ausi fuere suasionibus suis dominum Iesum appetere in eremo, in ciuitate sancta, in uer-
tice montis, in cruce, quis ab illorum insidijs audebit esse securus? aut quis (nisi qui sensu
cæret, & omni priuatus est iudicio rationis) præsumet cum ipsis habere conflictum, quin
diligenter præuideat, qualiter eos ualeat superare? Fuere nempe nonnulli, qui hoc attē-
tare moliti sunt, & in sua imprudentia defecerunt. Nā quidam eorum in ipso exordio pugnae
uicti fuerunt, & ita quā canes ad uomitum redeūtes, fecerunt nouissima sua peiora prioribus.

Alij

A Alij uerò minus caute incedentes, atque de bonis domini se inaniter extollentes, ambulaue-
runt in uanitate cordis sui: nil laude dignum de sua cõuersatione reportantes. Unde ad ipso-
rum correptionem tradidit illos Deus in ignominiae passiones, & in uarios lapsus enor-
miū delictorum: atque supra uirtutem misericorditer tentari permitti sunt, quatenus ex his ca-
sibus patenter eruditi: resipiscantes à sui ignoratia, discerent in domino gloriari, & non in se.
Plerique etiam extiterunt, qui propter instabilitatem terga uerterunt, & à sancto proposito (quod
semel bona fide, ac simplici corde cõeperunt) cõmoti sunt: eligentes in alio statu, quàm in eo ad
quod uocati fuere, domino militare. Ingenti nempe crimine tales reos se fecerunt. Hi etenim
tacite Deum calumniauerunt insipienter egisse: se statum arripere non cõgruentem sibi. Talis
eorum opinio omni uacua est ratione, imò iniquitate, & cæcitate plena. Qui enim hominem
sua sapietia plasmavit ex nihilo, & ex sua mera caritate: potuit ne ignorare quid illi opus
sit, aut illum proderet: si in cõgregationem eum uocat, in qua anime salutem adipisci non ualeat?
Ridiculum, & ab omni æquitatis iure semotum est arbitrari Deum sapietia sua mundi & o-
mnium quæ in mundo sunt, probatissimum esse rectorem, & in hac sola uocatione defecisse.

B Horum autem finis & Dei gloria, & ipsorum patefacit errorem. Nam si in prima uocatione
remissè, & negligenter conuersati sunt: in secunda longè deterius se habent. Efficiuntur
tales ut plurimum instabiles, sicut experientia docet, & tanquam folium, quod à uento mo-
uetur: huc, illucque discurrunt. Tot mutant loca, quot (ut ita dicam) cogitationes in mente re-
surgunt. Gyrouagi & dyscholi cum sint: non sibi ipsis profectum acquirunt: populis uerò, &
cæteris Christo famulantibus uertuntur in opprobrium. Tales namque cum neque in primor-
dio suæ cõuersionis, neque in progressu prudentiam habuerint: in omnia hæc ruerunt mala. Et
quonia inimicorum insidias præuidere neglexerunt, in suis defecerunt iniquitatibus. Ipsorum
igitur exēplo qui cum diabolo & proprijs cõcupiscētijs pugnaturi sunt, erudiant prius-
quam ad pugnam pcedant: diligentissimè in quo loco, in quo statu, cum quibus personis, & sub
quo debeant præceptore militare, per seipso, per notos sagaciter inuestigent, quibus se
desiderijs munire debeant: antequam in campum intrent, quæ pati, quæ agere, quæ uitare,

C & ad quæ finem uocationis suæ cursum dirigere teneantur. Horum omnium quicumque fue-
rit magis expertus: Iesu Christo domino duce facilius, celeriusque ad perfectionis glorio-
sioris attinget triumphum. Perspicuum ualde intelligentibus est: quod in initio uocationis,
in progressu, in fineque, prouidentiae & discretionis uirtus perneccessaria est propter inimi-
corum insidias, ac uarias deceptiones, & tentationes innumeras, quas patiuntur qui domi-
no eligunt famulari. In his autem omnibus non debent terreri, nec effici pusillanimes.
Deo namque inhaerentes simpliciter, eidemque se humiliter in oratione prosternentes, ac de-
uote se committentes, instrui merentur à domino, neque deserui possunt, quin eripiantur à su-
peruenientibus tentationibus. Insuper & quæque fidelis anima Christi sponsa effecta per
quotidianam exercitationem spiritualium studiorum, quæ per seipsam, & per alios expe-
ritur, instruitur abundè tam de fraudibus inimicorum, quam etiam de uirtutum profecti-
bus, atque ex uerbis sacri eloquii, & patrum consilio eruditissima efficitur: tanto celerius ad
perfectionis culmen attingens, quanto ardentius Deo in omnibus placere cõcupiscit.

D Quod triplicem diuitiarum scilicet propinquorum, & carnis propriae debent euacuare de corde perniciosum affe-
ctum, qui seculo renunciare uolunt, & ad perfectionem attingere: Et quod ex consideratione unionis carnis & spiritus eui-
denter eliciatur: quantum Christus ecclesiam diligat, qualiter unusquisque proximum diligere debeat, & quod humane sa-
luti humiliatio sit necessaria. Cap. IIII.

Quicumque superne gratiae illustratione irradiatus est: quicumque caritatis zelo ac-
census, & supercaelestis Hierusalē decore affectus est, quicumque domini Iesu suauis a-
more, & perfectionis desiderio uulneratus crucem suam post ipsum baiulare di-
sponit: studeat summopere priusquam in obedientiae agonem se transferat: men-
tem suam ab omni temporalium amore emundare, & uoluntatis propriae indumento se exuere,
quatenus liberè, & absque sui præiudicio Christo ualeat militare. Maxima nempe abusus
est affectibus carnalibus prægrauatum, cacumem perfectionis uelle conscendere: quum etiam
sine ullo duce iter difficile sit. Quisquis hoc attentare præsumit: se à ueritatis lumine, ac
prudētiae uirtute fatetur alienum. Nā olim dominus Moysi sancto præcepit, ut pedes suos nuda-
ret: cum in loco sancto staret: ipse uerò Propheta diuino non est ausus appropriare fulgori,
nisi postquam de pedibus abstulit calciameta sua iuxta domini mandatum: quo peracto securus

Laur. Iustin.

1 2 stetit,

Exod. 3

stetit, liberè dominū adiit, uocē ipsius audiuit: populi ducatū promeruit: uirtutemq̄ mī-
 raculorum faciendorū tunc adeptus est, cum mundi huius materiam abiecit. Sic Helias
 Prophetarum eximius cum esset cum Helisæo, & incedentes sermocinarentur: uelletq̄
 eum dominus per turbinem eleuare in cælum, antequā igneum ascenderet currū: palliū
 suum domino permittēte reiecit. Voluit tūc sub figuris spiritus sanctus posteros admo-
 nere, ne ad perfectionis statū auderent accedere, antequā carnales affectus de cordis ha-
 bitaculo expellerēt. Purus nanq̄ est Deus: & diligendus simpliciter ab ijs, qui illum ap-
 prehendere concupiscunt. Indignum nempe se facit eo, quisquis cum eo aliquid uitiosē
 amare uoluerit. Incongruū etenim est carnis & spiritus simul miscere affectus: cum ad in-
 amare uoluerit. Incongruū etenim est carnis & spiritus simul miscere affectus: cum ad in-
 uicē cōtrarij sint. Carnis quippe affectus deprimit ad ima: spiritus uerò sursum rapit. Vi-
 sibilibus nutritur caro, inuisibilibus uerò spiritus. Corruptioni semper propinquat caro,
 & in ea delectat: incorruptibilis uerò cum sit spiritus, incorruptibiliū delectatur amore.
 Hęc presentia incessanter appetit, ille nisi eternorū repleti nō potest. Nemo carnaliū af-
 fectionum præpeditus onere cælū petere presumat: cum Apostolus dicat: Carnē & san-
 guinem regnū Dei possidere nō posse. Nam redemptor noster in carne apparēs, erigere
 uolēs hominis affectū in imis iacentē, ut facilius summa appeteret, triplicē illi interdixit
 affectū. Sciebat nanq̄ ipse dominus hominē, quē plasmauerat, absq̄ dilectione nō pos-
 se persistere. Re etenim uera aut delectatur in summis, aut in imis: quo uerò ardentiori
 studio iucundatur in summis, eo uehemētius torpescit ab infimis: & quāto amplius affe-
 ctu inhæret imis, tanto plenius fastidit summa: utrunque enim pariter amari non ualet.
 Propterea cælestis bonitas, priusquam infundat in animam suæ caritatis diuinum liquō
 rem: lutosos antē uoluit euacuare affectus. Morem quippe seruauit medicorū, qui mo-
 rituris medentur corporibus: nunquam enim ægrotantibus restaurantē præbēt medici-
 nā, nisi prius purgationibus abstulerint humores noxios, & corruptos. Sic doctus agri-
 cola primū uomere radicitus euellit fentes, & postmodū in terræ sulcos spargit semina.
 Prudenter nanq̄ intelligit, qd ad maturitatē nō ualet spica coalescere, quæ fuerit senti-
 bus præfocata. Hac usus arte cælestis medicus, & doctissimus agricola noster dominus
 Iesu mandauit fidelibus suis, ad perfectionis culmen attingere anhelantibus: priusquam
 se diuinis imbuendos traderent disciplinis, ut abdicarent a se temporalium rerū, & pro-
 pinquorum suorū, ac carnis propriæ inordinatos affectus: quatenus habiliores fierēt ad
 sui dilectionis plenitudinem capessendam. Hi nempe supra memorati affectus ingen-
 tium, innumerorūq̄ delictorū gignunt effectus: nec non & multorum afferunt impe-
 dimēta bonorū. Quis etenim enumerare sufficit quāta exuberēt peccata ex inordinato
 amore temporalium facultatū? Ex ipso nanq̄ odia nedum inter extraneos, sed etiā inter
 propinquos generātur & affines. Nam quos uno amoris uinculo natura copulauit: hos
 cupiditas, & habēdi amor abinuicem segregauit, & fecit alienos. Hinc lites, iurgia, rixę,
 furta, homicidia, rapinæ prodeunt. Hic affectus prauis animū machinationibus replet,
 & qualiter proximū fraudare ualeat, consilia adinuenit. Hic humanitatis officiū, & pie-
 tatis extinguit, & proximo misereri nullatenus permittit. Ignorat hic perniciosus affe-
 ctus fratrem diligere: nescit aliena damna: quia proprio & singulari gratulatur bono.
 Hic præsentia amat, tēporalia cumulat, spiritualia negligit: quia nec credit, pmissa, neq̄
 sperat futura: & cum totus se spargat in imis: nil potest amare de summis. Fleu quantos
 hic quotidie perire facit: quātos ab itinere cælestis patriæ deuiare cōpellit: Internos hic
 claudit oculos, nec futurū sinit præuidere iudicium. Diuturnā pollicetur uitā, prosperos
 promittit successus, & cum animi ab uniuersali corporis resolutione amouerit cogitatū:
 mox cupidī animā in baratrum demergit æternū. Hoc expertus est in se diues ille, qui
 multa cōgregare cogitās bona, horrea ampliāre disponens sua, atq̄ per plurimos annos
 ipsis terrenis frui opibus sperās, dicebat intra se: Ecce anima habes multa bona posita in
 annos plurimos, requiesce, comede, bibe, & epulare. Sed diuina repente ultione percus-
 sus, subsequenti nocte cum graui mœrore defunctus est: iustoq̄ Dei iudicio factū est, ut
 qui tēporali substantia solummodo gaudere curabat: uno momento & temporalē pariter,
 & æternam amitteret gloriam. Dignum quippe fuit, ut tali feriretur sentētia, quia in
 creatura potius, quā in creatore latari uolebat. Nō enim dati commodum, sed dantis
 diligi debet affectus. Meritoq̄ iudicāndus est, qui uana seductus spe temporalibus rebus
 inhæret

A inhæret amore. Qui igitur perfectionis apicem conatur apprehendere: necesse est, ut la-
 bentium facultatū abiciat onus. Nā iuxta domini sententiā, qui nō renunciat omnibus
 quæ possidet, Christi legitimus nō meretur esse discipulus. Cōpescuit quoq̄ ipsa incar-
 nata sapientia imitatores suos ab inordinato amore parentū, cum ait: Qui nō odit patrē
 suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipu-
 lus. Sciebat nanq̄ ipse dominus hunc amorē ualde perniciosum esse cupiētibus esse per-
 fectis. Nō tamen inhibuit naturali, & moderato affectu parentes diligere, cum ipse in lege
 iubeat honorare parentes. Vult em̄ dominus Deū præponi parentibus: nec quicquā de
 diuinis prætermitti præceptis sub prætextu carnalis pietatis. Nā sunt quā plurimi, qui
 adeo carnali genitoribus & propinquis inhæret affectu, ut supernæ aspirationi obtēpe-
 rare negligāt propter eos. Vocātur a Deo, ut seculo renuncient, & cōtemnunt, cum ui-
 derint parētes de sua absentia cōtristari. Talem debet calcare affectum, quisquis militiæ
 Christi ascribi desiderat: magisq̄ tenetur diuinis acquiescere consilijs, q̄ blanditijs pro-
 pinquorū. Deo nanq̄ indignū se facit, qui spirituali & æterno carnalē præponit patrē. **B**
 Deo nanq̄ accepimus animę decorē, a parentibus autē carnis originē. Sed inspiciamus
 qualē. Exiguā prorsus corpori nostro ministrauerē materiā foetidissimā, & horrore ple-
 nā, & nil amplius contulerunt. Non ab eis accepimus membrorū formas, nō sexum, nō
 uitam, nō animam, quā potius conceperunt nos in feruore libidinis, in ignominia pas-
 sionis, in pollutione peccati: ante nos fecerunt damnatos quā natos, procreaueruntq̄
 nos seculo ad laborē, & (heu) secū nos trahere uolunt ad sempiternū interitum, tanquā
 illis damnatio propria nō sufficiat. Cum enim audierint liberos uelle de seculo fugere:
 uelut de undoso naufragio, ut securius Deo uacare queant: illico gemūt, lacrymas emit-
 tunt, tundunt pectora, crines dilaniant, uestes scindunt, seq̄ morituros mœrore denun-
 ciant, & quasi super cadauera extincta diros ad cælū proferūt eiulatus. Ostendūt deniq̄
 ubera, ruunt in amplexus filiorū, ut lactifera imprimāt oscula: quatenus emollire ualeant
 secundū animi cōceptum rigorē. Prohi dolor, o quot exorbitare fecere a uia Dei paren-
 tum insidiæ: quot demerserūt in profundum malorū cognatorum affectus: o quot cæ-
 lestē amiserūt gratiā iniqua decepti persuasionē propinquorū. Dum em̄ lenire filij mo-
 liūtur deceptorū, & carnalē propinquorū affectum, & dolorē: ipsi paulatim tepescūt, ac
 a sancto defluūt proposito specie seducti pietatis, atq̄ ex assidua eorū blāda cōuersatio-
 ne oblitī quales fuerint, in omnē postmodū se transferūt uoluptatē. In hęc nempe pecca-
 torum decidūt foueā, qui Dei dilectioni parentū preponentes amorē, indignos se faciūt
 cōuersatione angelica, & Christi amicitia, domino dicente: Qui amat patrē aut matrem
 plus q̄ me, nō est me dignus. Qui autē dulcedine caritatis reserpsi sunt, qui Christo inse-
 parabili amoris uinculo copulātur, qui supernæ lucis irradiātur splendore: nullū in hoc
 seculo præterquā regnantem in cælis agnoscunt patrem: cui quotidie a uerbo in carne
 apparente edocti medullatū offerunt deuotionis sacrificiū, dicentes: Pater noster qui es
 in cælis. Hi etenim animi magnanimitate, & rectitudine cordis decēter ornatī, ac carita-
 tis iaculo uulnerati uolucris cursu, spretoq̄ omni affectu carnaliū propinquorū cōfugiūt
 ad Christum, eligentes potius abiecti esse in domo Dei, quā habitare in tabernaculis
 peccatorum. Et quoniā ardenti desiderio parua cōtemnunt, sublimibus donis ditātur a
 Christo. Quid autē de proprio & pernicioso carnis amore dicendū est: cū ipsa ex sui na-
 tura spiritui inimica sit? Sēper em̄ cōtraria suæ saluti cōcupiscit. Si nutritur, impinguata
 & in crassata recalcitrat: si inedia & laboribus atteritur, murmurat: si preciosis induitur
 uestibus, extollit. Blāditijs feræ mansuescūt syluestres: hęc autē proteruior efficitur. Ipsa
 deniq̄ domestica est hostis, quæ spiritui aduersari nō desinit. Nam infirmitatibus refer-
 ta, animā suis grauat officijs. Nunc dolorē patitur capitis: nunc uiscerū torquetur tortio-
 nibus, nunc stomachi debilitate lassescit. Oculorum, dentium, pedū, ceterorumq̄ mem-
 brorū languoribus absq̄ ulla dilaniatur quiete, frigore, fame, siti, caloreq̄ cōsumitur: A
 planta pedis usq̄ ad uerticem capitis nulla in ea sanitas reperitur. Esto tamē, q̄ ab his li-
 berā sit grumnis: aduerte obsecro, o homo, cū ipsa incolumis est: quid emittat per nares,
 quid per oculos, quid per os, ac ceteros corporis meatus, quod enarrare pudet, tam fo-
 dum est. Velut enim abominabile quoddam sterquilinum sine interuallo scaturire non
 cessat horrendum foetorem. Talis nanq̄ ex sui natura est, quod nisi miro modo cōdito-
 Laur. Iustin.

Luc. 14

Ibid.

Matt. 10

Matt. 6

Psal. 83

ris sapientia singulari amoris glutino animam eidem naturaliter copulasset: illi omnino intolerabilis esset: quod incredibile nequaquam est, consideratis utrarumque naturarum uarijs affectibus. Spiritus enim sobrietatem, caro uero diligit saturitatem. Spiritus uigilijs se exercere conatur, ut Deo magis uacare possit: caro autem tanquam sus lota in luti uolubro sopori funditus immergitur: sibi soli uacare studens. Spiritus ut futurum queat uitare iudicium, se moerore afficit, ac diligentem inquisitione, atque sancto compunctionis ardore spiritualia uitia refecare non desinit: hec autem tota exterioribus occupata illecebris, ita illi pasci concupiscit, & refici, acsi nunquam debeat iudicari. Postremo spiritus caelestis patriae captus amore, & supernae Hierusalem afflatus desiderio pijs gemitibus syncerae caritatis laetus & exultans dicit: Quando ueniam & apparebo ante faciem domini? Patri-
 Sap. 2 da uero caro suis in unum affectibus congregatis (prout ualet) ait: Venite, fruamur bonis quae sunt, coronemur rosis antequam marcescant, sicut plenius in libro Sapientiae continetur. O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt opera eius, & inuestigabiles uiae eius: Quae causa, quae ratio, quae dispensatio huius tantae confederationis carnis & spiritus? Contraria cum sint, quomodo in unum conuenire possunt? Videmus namque contraria elementa nullo modo sibi posse uniri. Si ignis apponatur niuibus: illico aut extinguitur, aut niues resoluens in bullientem aquam conuertit. Quomodo ergo fit, ut caro tam onerosa, tam infirma, tamque contraria, & despicibilis diligatur a spiritu, & ab eo tam sedulo foueatur obsequio, dicente Apostolo: Nemo unquam carnem suam odio habet: sed magis eam fouet, & nutrit. Nemo ab eius retrahitur dilectione, quae corruptibilis, quae de uili materia procreata sit: quin potius eam secum uult commorari secum uiuere, tantoque cum illa amore coniunctus est: ut neque post mortem sine ipsa propria plenus sit spiritus glorificatione. Mysterijs quippe caelestibus referta est, & magnam spiritus redolet suauitatem sane intelligentibus. Hae tamen mira connexio carnis & spiritus diuersa in naturis, & concors in affectione & dilectione. Magnum hoc sacramentum est, Christi uidelicet & ecclesiae. Nam quantumcumque infirma sint membra, quantumcumque iaceant & foeteant, non repelluntur a Christo, non deferuntur ab ipso: sed fouentur, pascuntur, curantur & uiuificantur. Quoties uolui congregare filios tuos (ait ad Hierusalem) quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & noluit? Nonne Samaritanum semiuiuum iacentem, uulneratum, & a praetereuntibus derelictum suscepit in humeris: reduxit ad stabulum, fouit, uulnus alligauit, & stabulario commendauit: Numquid abiicit Publicanum spiritu agrotantem? nonne suscepit eum, humiliter orantem exaudivit, & iustificatum de templo abire permisit? Quid de Maria dicendum est, quae tantorum immanitate scelorum oppressa iacebat: quae dulciter eam traxit, quae suauiter emolliuit cor eius: imbribus lacrymarum sibi lauare permisit pedes, extergere crinibus, & oculis deliniri, nec inde eam discedere passus est: donec cunctorum ueniam reciperet delictorum. Cur haec? Nepe quia membrum suum diligebat: etsi nondum sanum, tamen sanandum. Non aspiciebat dominus quid tunc ipsa erat: sed quid futura erat, tanquam si artifex, & faber lignorum de sylua excidat rudem arboris truncum, de quo uelit ingenio suo formare imaginem ad decorum regiae domus. Iam enim imaginem operatus est in corde suo antequam dolare lignum inchoet. Iam in suo gaudet artificio: tantumque rude lignum aestimat, quantum quod ex ipso elicere meditatus est. Sic (nimirum) sic agit optimus artifex omnium dominus Iesus. Diligit namque quos praedestinauit electos suos, illos tolerat, illos intimo fouet caritatis affectu, non ut ipsorum commendet facinora: non ut placeant ipsorum spirituales sordes ei, cui nihil immundum placet: sed quoniam praedestinati sunt ad uitam, praestolatur Dei sapientia, ut suo tempore eos mundet per gratiam, iustificet a peccatis, ditet uirtutibus, donisque spiritualibus ornata ut digni efficiantur qui sint preciosi lapides in structura caelestis Hierusalem. Ipsos itaque electos suos: non quales sunt in saeculis criminum: sed quales in arte summae sapientiae suae illos facere disponit, amplectitur & amat Deus. Nam licet in hac uita absque sceleris contagione esse nequeant: quandoque tamen in superna patria futuri sunt sine ruga & macula, atque laudaturi Deum in saecula saeculorum. Qualiter etiam proximum unusquisque diligere debeat, notificare curauit dominus ex hac quam inseruit mira carnis & spiritus dilectione. Sicut enim dominus mandauit, ut proximum tanquam nosmet diligeremus: ita penam nos, & in nobis hanc formam imprimere uoluit caritatis: quatenus omnino inexcusabilis esset,

A esset, quicumque hanc uiolaret, hanc ignorare se diceret. Ex te igitur, o homo, o Christiane fratrem tuum non carnis, non sanguinis, sed naturae, sed communionis, sed gratiae, discere diligere. Quanto studio amas te? Infirmam uerbi gratia oculum: nonne manus sana languenti oculo sollicita est remedia adhibere? Se totam exponit in ipsius obsequium, palpat, linat, medetur, & si quid aliud impartiri ualet solatij, semper praesto est. Quantumcumque occupetur, quamuis ex labore fessa sit, nunquam tamen se retrahit a ministerio. Nam oculi malum suum putat propter confederationem naturae. Hoc agit os, hoc pes, hoc cuncta alia membra. Omnia enim membra uno consensu, pari uoluntate, libenti animo, & absque ulla requie se exercent: ut oculus recuperet sanitatem. Non labor, non uigiliae, non inedia ipsa tepescere faciunt, ut non famulentur aegroti: ita ut uno languente caetera infirmari non dubitent, & tamen alia in formae specie, in operis ministerio est oculi natura, alia manus, alia pedis. Unumquodque membrum iniunctum sibi a natura exhibet famulatum: singula suis inheret officijs. Non oculus auditui se immiscet, nec manus ambulandi unquam sibi uendicat actum: sed unum membrum naturae obtemperat iuxta donum & actum suum. Inter ipsa nullum auditur schisma: nullum odium, neque aliquando aut inuidiae liuor, aut contentiosa nugacitas oborta est. Et ut paucis dicam, tanta in eisdem humani corporis membris inest copula, tantus amor, tantaque inseparabilis, atque insuperabilis dilectionis unitas: ut unum sine alio non ualeat gaudere. Letitia illis communis est: poena aequalis, etsi non in actu, tamen in affectu: ita ut quod uni tribuitur, caetera recepisse se gratulentur. Redi igitur ad te, o quicumque haec audis. Ex te qualiter proximum diligere debeas aduerte. Non caelum, non angelum, non alia contra te producentur testimonia. Tu tui accusator eris, tu testis, si hoc mandatum fueris praetergressus. Discere secundum praecipitum domini proximum sicut teipsum diligere: si conspicias ipsum egere, si fame periclitari, si frigore atteri: tribue illi non totum quod possides, non partem, sed necessitatem solam, ut alteri etiam erogare queas. Recipe peregrinantes hospitio, infirmantes aliquo refoue obsequio: consolare miseros, consule ignaris, & errantes reuocare ne cesses, omnibus de tuis facultatibus praesta (si potes) humanitatis beneficium, si non uales: semper omnibus compassionem saltem, & pietatem ostende. Hoc denique est sacrificium, hoc est munus, quod diuitibus & pauperibus commune est. Possunt quippe deesse temporalia stipendia, corporisque ualetudo, & caetera naturae dona, per quae proximi inopiam subleuari oportet: nunquam tamen ac nulli deficere debet cordis pietas, & internae affectio caritatis. Haec namque caritas si uidet proximum tentationibus fatigatum, compatitur & orat: si intuetur fratrem a Deo flagellis percussum, miseretur: si conspicit aliquem in Dei itinere remissum, ac nequiter incedentem, hortatur uerbo, & prouocat exemplo: si attendit quempiam in quodquam decidit delictum, gemit corde, eiusque turpitudinem celare festinat. Non illud publicat, non de peccatore murmurat, non detrahit, sed ipsum admonendo, aut increpando, aut orando erigere studet. Qui autem murmurat, & detrahit, omnino se a caritate fatetur alienum. Triplici enim crimine reum se facit, qui murmurat. Nam fratris aestimationem in corde perimit audientis: audientis quoque animum in odium concitat delinquentis, & propria animam mucrone percutit detractionis. Non est haec caritatis lex. Nam caritas patientis est: benigna est, non aemulatur, & caetera quae Paulus describit. Non ut detegantur, ut publicentur peccantes mandauit dominus. Sed quid? Si peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe inter te, & illum solum. Non praecipit, ut in plateis diuulgetur, non ut uindictae zelo praedicetur in fratribus, sed tanquam frater corripatur blandè ac dulciter. Nam mollibus potius quam duris sermonibus compungitur animus delinquentis. Sunt tamen nonnulli, qui magis asperis inuectionibus, quam dulcibus uerbis emendantur. Talibus dura & fortis increpatio ex ore proferatur: semper autem erga illos compassio seruetur in corde. Hoc enim modo siue intus per compassionem, siue foris per admonitionem lex implebitur caritatis. Tanquam igitur aegro corporis membro: ita peccanti fratri nunc exhortationis unctio, nunc increpationis adustio exhibeatur, prout ars iudicat medicantis. Neque enim minus diligitur cum corripitur, quam quum lenitur: quia utrumque de fonte oritur caritatis. Reducet quoque non mediocriter in animo contemplatis, ex hac carnis & spiritus unione & dilectione quaedam diuinae bonitatis mira & iucunda dispensatio salutis humanae prorsus necessaria. Creauit namque Deus rationale spiritum,

& ipsum plurimis decorauit uirtutibus, ac ex sua naturali dignitate fecit illustrem. Sociatus uero eundem carni & luto passibili: quatenus ex hac infirmitate eruditus disceret non eleuari supra se. Nam semper spiritus ex sui natura ad alta tendit: spiritualia quaerit, celestia appetit, & terrenis non indigens indefinenter ad degustandum diuina euolare festinat. Et sicut ceteras creaturas praecellit nobilitate naturae: ita cum eisdem naturaliter cohabitare dedignatur. Duplici itaque ratione Dei sapientia rationalem spiritum fragili atque passibili copulauit naturam: ut qui luteo amictus erat indumento, atque in hoc exilio cum ceteris positus animantibus aequanimior esset, ac humiliter praestolaretur tempus: quo de hac traheretur peregrinatione. Praeterea ut ex assidua consideratione corporeae fragilitatis occasionem caperet conseruandi eximia dona suae ipsius spiritualis naturae: quia prolata diuitiae facile depradatur: quae uero latent, custodiuntur sine labore. propter quod Dei sapientia sub carnis uelamine munera spiritus celare disposuit. Nam post lapsum & preuaricationem uetiti Adam cum omni sua posteritate tunica pellicea, & carne corruptibili, & mortali contexit, atque in hac miseriarum ualle collocauit peregrinaturum: ut ex qualitate exterioris hominis discat non elate praeferre se ceteris. Sed ex continuis punitionibus, quas indefinenter propter infirmitates & necessitates carnis patitur spiritus materiam sumat se in humilitate custodiendi, & omni circumquaque se muniens diligentia cum summa alacritate cordis, & animi desiderio ad patrem, qui in caelis est, repatriare festinet. Miro enim modo (Dei operante clementia) quod illi illatum est ad peccati supplicium, conuertitur in salutis adiutorium: & ipsa caro, quae male suadendo aeternis & passionibus praegratur: omnium misericorditer efficitur custos donorum. Quis igitur audeat asserere carnis substantiam etiam esse perimendam, per quam, & de qua tot eliciuntur bona? Quis definire praesumat dominum madasse, quam ipse condidit, ut odio habeat naturam? Nam ipsa caro, quae de luto terrae per manus Dei formata est (sicut sacra testatur eloquia) debet diligere tanquam Dei creatura, & bene condita, atque hominum utilitati plurimum proficua. Ipsa uero opera, quae de ipsa prodeunt, postquam labe peccati foedata est, contemnenda, & odio habenda sunt. Hoc namque Apostolus commemorat, dicens: Manifesta autem sunt opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, auaritia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitiae, contentiones, aemulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae, inuidiae, homicidia, ebriitates, comestiones, & his similia. Sic uero concludit, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Luculenter igitur ex praemissis patet, quod carnis natura: qualis ab autore formata est, ualde bona est, & plurimum diligenda. Ipsa autem desideria, quae de peccati fonte generantur, omnino resecanda sunt, ab his praecipue quae mundum contemnere, & Deo uacare uolunt. Haec etenim madauit dominus, ut odio habeantur, tanquam spiritui inimica. Non ergo negligant hos concupiscentiarum affectus de suo eradicare corde: quicumque sub iugo Christi strenue cupiunt militare. Poterit namque Dei amor in ipsorum mentibus fructum generare iustitiae: si fuerint mundi a sordibus carnalis concupiscentiae.

Quod ex iustificatione impiorum laudabilis appareat Deus, & quod ex comparatione mundialis seruitutis Christi seruitus comprobetur: propter quam assequendam, quicumque seculo renunciare disponit, in sua primordio conuersionis omnem a se debet repellere metum triplici excitatus adiutorio. Cap. V.

Mnia quae sunt siue uegetabilia, siue sensibilia, seu rationalia, pro Dei gloria creata sunt. Celi uolucres, terrae reptilia, & hominum genus, atque quicquid fulget desuper, si quid in aquis mouet: cum cetera propter seipsum condidit uniuersorum dominus. Peruersitas hominum, & ipsa nequitia spirituum immundorum Deo militare cogunt. O prouida conditoris nostri uenerandaque sapientia, quae plurima bona de peccatis hominum producit in lucem gloriae suae. Eo namque gloriosior Dei laus comprobatur, quo hominum culpa deformior esse cognoscitur. Quid uero deformius in uniuersitate naturae esse deprehenditur, quam hominis mali inordinata uoluntas, quae nec iudicium timet, nec Dei iustitiam reueretur. Haec Dei mandata negligit, & innumera redemptoris beneficia parum pendit. Non temporalem, non aeternam meditatur euadere poenam. Horret quicquid pium, quicquid honestum est. Haec omni belua sauior, omni serpente uenenosior inuenitur. Quum deterius labitur, quum horribilius delinquit, securior stat. Non diuinam praesentiam, non potentiam, non bonitatem ueretur. Superbia denique eius ascendit semper, & donec sibipsum relicta fuerit, omnino incorrigibilis est. Si autem diuina clementia stili-

licidia

- A** licidia gratiae suae irrorare uoluerit: si superno splendore claritatis suae peruersae uoluntatis domicilium irradiare decreuerit: illico fugatis tenebris peccatorum opaca nox sicut dies illuminatur, & quae prius praestertilitate horrida iacebant corda: mox florere, mox germinare misericordiae opera conspiciuntur. Nonne ut inculta eremus mens erat Pauli dum sequeretur in Christum, dum omnes in Christum credentes uinculis materialibus, ac legalibus captiuare satageret, & ducere in Hierusalem? At ubi de caelo clamauit dominus: ubi diuina bonitas persecutorum caelesti circumfulsit luce, ubi tonantissimam audiuit uocem dicentem: Saule, Saule quid me persequeris? sine mora in uirum mutatus est alterum. Factus est denique de blasphemio confessor, de persecutore doctor, de ministro iniquorum ludaeorum, dux fidelissimus cunctorum Christianorum. Cuius sunt haec mira stupendaque opera? Nonne eius qui olim mare conuertit in aridam, & sicco uestigio filios Israel transire permisit? Nonne eius qui de tenebris facit lucem splendescere? & uocat ad nutum ea quae non sunt tanquam ea quae sunt, ita ut non sit qui illius resistere ualeat uoluntati? Act. 9
- B** quatos quotidie cernimus mole peccatorum obrutos: a Dei cognitione alienos, sine conpunctione, absque misericordia, & ab omni laudabili proposito extraneos, repente uocari caelitus & operante in eis diuina gratia uitam corrigere, mores in melius mutare, lacrymas ubertim fundere, conpunctionis gemitus ad caelum emittere, & desiderijs sancti amoris intus ardere, atque prius tacentia in diuinis laudibus postmodum ora laxare. Tales nonnunquam conuersione communi minus contenti, arctiorem propositi rigorem assequuntur. Suos enim relinquunt propinquos, sua erogant pauperibus, seipsos etiam in monasterio perpetuo damnant carceri sub imperio praesidentis. Et quae paulo ante nullis legibus subesse uolebant: omnia postea deposita feritate, tanquam agni mitissimi cunctis efficiuntur humiliores. Unde fit, ut contra eos acerrima permittente Deo moueantur certamina. Nam inuidiae liuore exagitatus diabolus, dura contra illos ordinat bella: de quibus omnibus uictoriae palmam consequentibus diuina mirabiliter laus exoritur, quae spiritum mole corporea uestitum, facit spiritum sine carne superare. Hoc ante fidelium oculos superna clementia
- C** quotidie proponit spectaculum, ut tali exemplo animati, si qui intra uocari se senserint ad obedientiae statum, non resistat gratiae, quin potius toto conamine de Dei bonitate confisi, crucem suam post Deum baiulare non trepidet. Debent namque hoc diuinae uocationis magni perdere munus, & tam singulare Dei donum minime a se repellere. Quid (oro) excellentius in hac assequi potest peregrinatione, quam ut diuino quis mancipetur obsequio: quam ut Christo persoluat quod accepit a Christo? & dominum sibi faciat debitorem, cui antea multa debebat? Qui legit, intelligat. Conspicimus etenim per saepe homines sagaciter laborare, proprias exponere facultates: mortis periculo ultro se dare, ut cuiuspiam prepotentis principis fungatur amicitia: quos tamen interdum cernimus post assecutos honores, post ademptam familiaritatem, post diuitiarum aggregationem, ex sola maledicorum inuidia, & animi conuersione furētis, nunc decapitari: nunc suspēdi patibulo: nunc exilio relegari. Heu preualere ne poterit plus in cordibus hominum dilectio tyranni morituri, quam amor eterni Dei uiuentis? An pluri aestimabitur temporalis substantia, quam caelestes facultates? terrena dignitas, quam angelorum aequalitas? Pudeat hoc dicere, pudeat uel cogitare. Haec nempe est sola altitudo appetenda: haec est sola praefulgens dignitas quaerenda: haec est sola secura, proficua, stabilis, honesta, & iucunda praeminentia diligenda, quae Christo nos facit esse subiectos. Christi enim seruitus uera ingenuitas esse probatur. Nam caelorum, terrae, maris, diuitiarum, uictiorum, hominum, daemonumque dominum apertissime esse cognoscitur: quicumque Christi legitimus extiterit seruus. O perfecta & ignota libertas Christi famulatio, facultatibus & morte redimenda. Reliquae praetereunt dignitates: haec incoccussa persistit. Ceterae curis & timoribus plenae sunt: haec autem pace & gaudio referta suum laetificat possessorem. Sermo non explicat: uerba non suppetunt, animus non capit, mens non apprehendit huius praecellentissimae seruitutis sancta praerogativa. Omnis laus hac inferior est, propterea melius silentio, quam uoce praedicat. Qui igitur ueram appetit libertatem, Christi seruus esse festinet, fugiat mente & corpore seculum, & ipsius laboriosa commercia: atque toto animo, omnique alacritate spiritus conuolet ad monasteria. Meminerit tamen se ab immundis spiritibus plurimas passurum infestationes: ideo spiritualibus se muniat armis, antequam in stadium ingreditur. Prius abdicet a se humanum & seruilem timorem, si Christo cupit uiriliter famulari. Est autem

autem hic timor perniciosissimus decertare uolentibus, & Deo ualde odibilis. Legitur enim in libro Iudicū, quod quū decreuisset dominus per manus Gedeonis populum Israel de manu Madianitarū eruere: essetq; uirorum ingens multitudo cōgregata: ut cum hostibus dimicaret, dominū ipsi Gedeoni mādasse, ut præconizaretur in populo: q̄ omnis timidus & formidolosus remearet ad propria. Ex hoc nanq; innuit, q̄ pauidi cordis non sunt illi grata seruitia. Quare omnis metus de animo Deo seruentiū abijciendus est. Ille solus pauēat, qui à Dei protectione se alienū putat. Sed huiusmodi secedat de prælio, & tanquam meticulosus iuxta domini mandatū redeat ad domū suā: nec omnino certamē presumat arripere: quia aut cum dedecore è bello fugiet, aut miserabiliter gladijs inimicorū occumbet. At cuius mens de Deo rectè sentit: sicut de se prorsus diffidit, ita in Deo habet omnem fiduciā. Illuminatē etenim mētis certum hoc indicium est nihil de se confidere: sed cum Apostolo dicere: Omnia possum in eo qui me cōfortat. Qui hoc cōfiteatur, diuinæ sapientiæ particeps efficitur: atq; ipsius arcano irradiata splendore ueraciter degustat stillicidia spiritalium gratiarū defluentia incessanter: & abundē ab ipsius bonitatis æterno fonte. Nemo itaq; desipiat, nullus quippiam boni de se quasi à se arrogare præsumat, siue in temporalibus, siue in spiritalibus. Si quid commodi acciderit, ab ipso est. Omne datum optimū, & omne donum perfectum (teste Apostolo Iacobo) deorsum est, descendens à patre luminū. Quāuis enim quis scientia polleat, quāuis sensu uigeat, quamuis futura præuideat, uel præsentia prudenter disponat: totum hoc diuino habet ex munere. Nam qui habuerit de inimicis uisibilibus uictoriam, ipso pugnāte uictor existit. Si aduersus spirituales nequitias quis præualuerit, ipso protegente insuperabilis perstitit. Nisi dominus custodierit ciuitatem (sicut Propheta clamat) frustra uigilat qui custodit eam. Se deniq; petentibus suffragium præbet, se inuocantibus adest: de ipso præsumētib; gratiam uirtutemq; subministrat. Tanto etenim quisq; in omnibus robustior inuenitur, quanto de Dei amplius confisus fuerit bonitate, & eo debiliior, quo de suis uiribus securior. Qua igitur ratione debent Christo famulari cupientes, cum hostibus dubitare inire certamen: quum in se, & pro se dominum habeant propugnatores. Custodit nemp̄ ipse dominus suorū castra seruorū: præcedit bellaturos, hortatur pugnātes, neq; ad momentū se ab eisdem patitur absentare. O mira Dei dignatio, o laudibus extollenda largitio, quæ profectibus nostris tam sedulò ministrare cognoscitur. Operatur enim salutem nostram per seipsum: operatur etiam per angelos suos, dicente Apostolo: Nonne omnes administratorū spiritus sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? Magnam prorsus & inuolabilem præbere debet fiduciam cunctis Deo militantibus sanctorum angelorum indefessa custodia. Nā si orant, eorum preces offerunt Deo: nec uacui reuertuntur ad illos, si pugnant, æquē ipsi eum eisdem pugnāt: si quiescunt, nemp̄ excubias agunt, ne quid mali ab aduersarijs patiantur: si ignorant, docent eos: si cadunt, erigunt: si pusillanimes efficiuntur, sanctis exhortationibus ipsos roborant, & accendunt: & qua parte humana curuatur infirmitas, ea parte se opponunt casuris. Sicq; custodiunt electos in omnibus uis suis: ne fortè offendant ad lapidem pedes. Cur igitur trepidas, o formidolose? quare dubitas pro Deo sub tantis ducibus militare? Regem nanq; cælorum inhonoras, angelos offendis, sanctis gaudium subtrahis, proximum non ædificas, teipsum perimis, si te à certamine subducis. Suscipe fidei oculo patens cælum, intuere Iesum stantem, cōtemplare sanctorum cœtus cum ipso regnantes: & deposito metu aggredi pugnam, ne uerearis. Noli formidare aduersarios tuos. Maiora minatur quàm possint. Moliuntur tibi metum incutere, ut tuum ualeant debilitare principium. Toruos ostendūt oculos, diramq; faciem, ut terrorem ingerant. Suggestunt animo difficultatem uictoriæ, asperitatem uix, longitudinem uitæ, fragilitatem naturæ, infirmitatem carnis, laborem pugnx, ut tuum queant reuocare propositum. O quot (aiunt) ausi sunt pugnare contra nos, qui non præualentes cum dedecore ad seculum rediere? O quantos egimus suggestionibus nostris seipsum suspendere laqueo, ignibus cremare, aquis suffocare, gladio se ferire, atque duplici interire morte. Nunquid tu omnibus nobis eris fortior? Nunquid stare poteris aduersus nos? Tantis te opprimemus tentationibus, tam sæuis laceffemus iniurijs, tamque innumerolis circumueniemus fraudibus, ut labore, aut tædio, aut importunitate,

Phil. 4

Iacob. 1

Psal. 128

Heb. 1

A nitate superatus cogaris deficere, & Christū negare. Saniore propterea utere cōsilio, & nostris suasionibus acquiesce. Fruere gaudijs huius mūdi, quæ Deus ad humanum condidit usum. Memento quia scriptū est: Lætare iuuentis in adolescentia tua. Poteris transacto in delicijs seculi iuuentutis flore ad Dei confugere gremium. Misericors enim quū sit, cum gaudio semper suscipit pœnitentes: sicq; ab eodem benignè susceptus, temporalem pariter & æternam consequere lætitiā. Hæc & his similia interius in corde loquuntur, nemine audiente, non ut uerum suadeant, sed ut tuam intentionem Deo seruiendi inuertant. Et quoniam uirtute nequeunt te uincere, deceptione seu metu conantur te superare. Nolunt si eis conceditur, tecum habere conflictum: quia tuis inuident triumphis. Norunt ipsi subdoli protectorem tuum & custodem tuum: ideo pugnare recusant. Tu uerò, o Christi miles ex tuorum metu inimicorum esto securior. Timor nanque ipsorum infirmitatis & impotentix notissimum est signum. Nam etsi ex sua natura uiribus fortes sint, & intellectus acumine transcendant nos: tamen uirtutem suam ad libitum nequeunt exercere, quia debilitata est. Dei quippe sapientia descendens ad nos, nostramq; fragilem naturā assumens obiecit se diabolo, atq; cum eodem pugnavit. Quē cum gloriose superasset, alligauit, eiusq; uasa diripuit. Ab eo tempore, & citra uires suas amisit, potestatem perdidit, & nihil contra nos ualet agere, nisi permissus. Si illi resistimus, fugit à nobis: si autem ei præbemus assensum, dominium sibi uēdicat in nobis. Debilitate nostra sit fortis, sed uirtute infirmus. Nostrum est aut uincere, aut succumbere: Nostro mucrone aut percucitur, aut perimit nos. Igitur, o tu, qui uocaris à domino, omnem abijce metum domino tecum pugnante, & ne trepides cum spiritalibus potestatibus habere conflictum. Incipe præliari uiriliter, & intelliges experientia te docente, q̄ maligni spiritus nihil possunt contra te sine te. Ex crebris triumphis, ex assiduo profectu quotidie magis strenuē dimicabis. Tunc clarè percipies quod ex Dei munere, & nō uirtute propria uales pertingere ad coronam. Factus itaq; in spiritu alacer, in mente deuotus domino iugiter in corde cantabis, dicens: Diligam te domine fortitudo mea, dominus firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus, laudans inuocabo dominum: & ab inimicis meis saluus ero semper.

Ezecl. 11

Luc. 11

Psal. 17

Ut prius spiritalibus habilet se exercitijs quàm seculo in toto renunciet quisquis in uia Dei proficere desiderat: prudentia ac proposito perseverantia se munit: præcipuè tamen desiderio mala patiendi pro Christo uiriliter armetur: per quod multa consequetur spiritalia commoda. Cap. VI.

Solent qui ad uisibilem pugnam pergere uolunt, antequā belli statutus infret dies, se diligentissime præparare. Armis nanq; se induunt, equos cōscendunt, hastam uibrant, & acsi adessent inimici, tora se qua ualent, exercēt industria. Nunc fugere aduersarios, nunc insequi cōspiciuntur. Aliquando iustus intorquent, quandoq; declinant: sicq; certamini se habilitāt, quatenus cum præliari eos cōtigerit, minimè superētur. Facile etenim prosternitur: qui nec oneratus assuescit armorū, nec usu acuitur luctādī, nec oportunis armis se munit. At si cuncta quæ memorata sunt, suppetant, mox pugnaturus hilarescit, mox de uictoriæ palma sperare inchoat, & ut præfixum dimicandi tempus adueniat, ardēter cōcupiscit. Nec immeritò. Nam uictoriæ spes plurimas uires adiicit bellatori: atq; facile ille uictor efficitur, qui à se humano abiecto timore uiriliter præliari proponit. Sic quippe Christi miles, sic qui ad obedientiæ statū festinat accedere, se solerter exercere studeat in spiritalibus negotijs, ne fortè si inexpertus in stadio ingredi ausus fuerit, ab aduersarijs opprimatur. Conetur nanq; corpus coaptare ieiunijs, assuefacere uigilijs, edomare exterioribus actionibus, hominum declinare consortia, orationi uacare, humilitati se dare, propriam abnegare uoluntatem, cor à fluxu secularium cogitationum restringere, seq; spiritali deuotione totū occupare. Hæc quippe sunt, in quibus se probare debet quisquis in cōgregationibus Deo seruire eligit. Absq; horū experientia facile humana prosternitur fragilitas. Cuius uerò mens aliquandiu in talibus se exercuit, in monasterij campo pugnaturus nō trepidet. Properet audacter de domini bonitate confidens. Non ullis propinquorū suasionibus: non domesticorum blanditijs conuertat se retrorsum, ne ut olim uxor Loth in statuam mutetur salis. Regno nanq; Dei indignus esse conuincitur, qui gratiā negligit redemptoris.

Gen. 29

redemptoris. Qui autem simpliciter obtemperat, non confundetur in æternum. Non se excuset, qui ad domini cœnam per internam inspirationem inuitatur, ne postea ob contemptum beneficium à cœlesti exclusus cõuiuio permaneat semper ieiunus. Facile enim se diuina clementia negat ingratis, & qui obedire dissimulat, torquetur inedia. Nam si quis ad mortalis obsequium regis uocatus omnino cõtradicere non præsumit, qua pœna dignum iudices: quisquis omnipotenti Deo resistere audeat? Dissimulat summa maiestas delinquentium peccata, ut illos ad emendationem prouocet. Non conuersos autẽ durius ferit. Cõtemptores quippe sui Dei sapientia ad tempus tolerat: in fine uerò æterno eos damnabit supplicio. Nam derisoribus sui ait per quendam. Vocauit, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum: & increpationes meas neglexistis: Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum quod timebatis, aduenerit, quum irruerit repentina calamitas, & interitus, quasi tempestas ingruerit: Quando uenerit super uos tribulatio & angustia: tunc uocabunt, & non exaudiam, manẽ confurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, & nõ acquiruerint consilio meo. Itaque quicumque uocantur à Deo, imperantis iussa perficere non tardent. Preparent se, ut securi in acie perseuerent. Abñciant enim à se carnalem affectum, amoueant de suis cordibus humanum timorem, & tanquam duabus gemmis ornent se uirtute discretionis, & desiderio patiendi. Discretio namque contra deceptiones, & aduersariorum fraudes per necessaria est: non tamen minus patiendi amor aduersus tentationes, & carnis colluctationes. Vbi enim pugna agitur, ibi aptitudo certandi, & fortitudo tolerandi bellorũ discrimina, adhibenda sunt. In hac quippe lacrymarum ualle, & potissimũ in Dei itinere multimoda insurgunt incõmoda, quę animi magnanimitate perferenda sunt. Hęc autem uita nil aliud quam spiritualis quædam militia, seu tentatio appellada est. Propterea Deo seruire cupientem, diuinus sermo hortatur, dicens: Fili accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & prepara animã tuã ad tentationes. In hunc uerò spirituale cõflictum desideriorũ armis, & zelo patiendi pro christo procedendum est. Qui enim absque huiusmodi zelo in hunc spiritualem agonem intrare præsumperit, facile uincetur: qui autem ad cuncta toleranda aduersa præmunitus fuerit, gaudeat: quia supra durissimam petram fundatus à sua soliditate everti nõ poterit. Hoc namque desiderium tanquam firmissimus adamas in spiritualis structura ædificij pro fundamento locandum est. Tale etenim habentes desiderium homines seculi negocijs deditos pro adipiscendis dignitatibus, pro acquirendis diuitijs, pro sectandis uoluptatibus uidemus die noctuque sub fascibus laborum desudare, pericula contemnere, corporis quietem nihili pendere, pacem mentis amittere, ipsamque mortem ultimum terribilium non formidare. Si tantum potest hic amor in cordibus peccatorum, quantum ualebit in cordibus iustorum, qui pro cælorum gloria, pro paradisi gaudijs, pro perenni felicitate decertare noscuntur: Nã etiam si causa suppetat, debent Christi serui spontanea uoluntate se morti tradere. Semper autẽ pro sui regis honore seipsos contra uitia crucifigere. Hoc ante nos desiderio accensi fuere multi pueri, puellæ, uiri, senes, decrepiti, & cuiuscunque ætatis, uel discretionis: quorum quidam uastitatem eremi, caernas petrarum, concava montium, inuia solitudinum, & deserta solis syluestribus habitabilia feris, penetrare ausi sunt: ut iucundius Deo uacarent, & in diuinis laudibus sine strepitu se indefinenter occuparent. Aliqui autem corpus attenuantes ieiunijs, uigilijs edomantes, lacrymarum imbribus madefacientes, ut carnem spiritui subigerent, pœnitentiæ crucem pro rege suo Christo baiulare toto uitæ suæ tempore non trepidarunt. Nonnulli etiam hoc ebrijs amore atroces pœnas flammarum, lampadum, carcerum, scorpionum, equuleorum, peregrinationum, & opprobriorum perpeti non formidauere, ut immortalis Deo gratissimum fierent holocaustũ. Tantorum enim ducum exempla in cordibus Deo seruientibus, globum ignis, & incẽdium sancti amoris excitare debent. Mortales namque erant sicut ij, fragilitate carnis amicti: & tamen spe cœlestis præmij animati, caritate Dei adusti, & patiendi desiderio inflammati nullis cessere periculis, ut regni participes, & regis amicitia digni haberentur. Quis enim huius sancti desiderij ualet profectus explicare? Animo quippe uires subministrat, & pœnam exhibet leuiorem, perseuerantiam præbet, sanctitatem adducit, coæquat martyribus,

A tyribus, & cœlesti patria dignũ suum efficit possessorẽ. Opera namque eo fiunt superno iudici gratiora, quo ardentiori fuerint facta caritate. Nõ qui plus operatur, sed qui plus diligit, magis cõmendatur à Christo. Amor enim desiderijs nutritur: desideria autẽ ab amore tanquã calor ab igne prodeunt. Quare absque magna remunerationis mercede esse nõ poterit, quisquis ardore patiendi accensus extiterit. Parũ quippe operatur, quãuis multa agat: qui nõ amplius agit affectu, quam actu. Non meruit secreta scire cœlestia Propheta Daniel, quia ieiunauit: sed quia cõcupiuit, dicente angelo: Ego autem ueni, ut indicarem tibi, quia uir desideriorum es. Et quis potest uerbis propalare sanctorum desideria? Soli experti norunt amantium affectus, quam sepe desiderio patiuntur, dilaniantur, uruntur, occumbunt. Quod si liceret, nõ segnius sustinerent actu, quam desiderijs concupiscant. Immensa est amoris uis, & nullo abbreviata sine: quæ sicut nutritur de se: ita dilatur in se, nõ alieno indiget adminiculo, sibi ipsi sufficit, quũ uirtutem suam exercere ualet. Omnia enim trahit ad se, cum est in meridiẽ. Exultet humiliter gratias agẽdo, qui huc usque peruenit. Introductus namque in cellã uinariam arcana audiet, quæ non licet homini loqui. Vult nempe sponsus dona sua silentio tegi. Ideo fas non est propalare uerbis, quę sponsus madat esse secreta. Hoc patiendi desiderium ijs prorsus congruit, qui uirtutum zelo accensi sunt. Nam ascensus ad uirtutes difficilis est, & multis inaccessibilis. Vnde nisi Christi miles toto se conamine exercuerit, ad uirtutum perfectionem attingere non merebitur. Quædam enim ipsarum naturæ, quædam consuetudini oppugnare noscuntur. Vtrarumque laboriosa est pugna. Nemo nisi qui magnanimitate præditus fuerit, ac amore ignitus aduersa tolerandi, contra naturam suam, & inolitos mōres audebit habere congressum. Qui uerò talis est, ardua aggredi non timet, aspera sustinere nõ ueretur: non minis, non plagis, non opprobrijs, non tentationibus cedit. Amore quippe uulneratus nequit à cõcepto proposito declinare, quæ retro sunt obliuiscens: in anteriora se infatigabiliter extẽdit. Trahitur enim ratione, trahitur dono, trahitur uisione, trahitur caritate. Et quoniã proficiendi desiderio nunquam desinit spiritualia superaddere fomenta, facile peruenit quod cupit, quãto amplius progredit, magis habilitatur itineri, & uiam reperit planiorem. Vires restaurat, quum decertat, & eo fit robustior, quo plus exercetur. Quid multa? Quicumque huiusmodi desiderij igne fuerit perfecte comprehensus, & suauitate illectus, insuperabilis est, & coronę propinquus. Talis ueraciter cum Apostolo dicit, Quis me separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an nuditas, an fames, an persecutio? Certus enim sum, quia neque mors, neque uita, separabit me à charitate Christi. Secure igitur pergat ad pugnam, qui huius sancti desiderij primitias habere iam meruit. Non tamen hoc solo contentus sit, sed huic addat propositum perseuerandi in eadem, qua positus est uocatione. Facile enim ruit, qui hoc perseuerantiæ desiderio non fuerit præmunitus. Non loca mutet, non institutiones uariet, qui uult Deo placere. Vbiq; namque potest esse perfectus, quicumque in acquirendis uirtutibus, & multiplicandis charismatibus extiterit studiosus. Non extra se, sed in se uigilet: & in corde disponat ascensus in ualle lacrymarum: quisquis satagit esse perfectus. Nõ sibi credat, nec se proprio committat arbitrio: sed sub præceptoris se coerceat disciplina, ne inimicorum insidijs capiatur. Innumeri quippe fuere, qui ab aduersarijs prostrati gratiam domini perderunt, præsumperunt proprio iudicio, & non seniorum consilio consensum præbere. Ardua namque quum sit uia Dei, & insidiatoribus plena: necesse est, ut in illa deficiat, quicumque inexpertus & absque duce ipsam peragere uoluerit.

Quod in congregationibus Deo dicatis, & uniformiter uiuentibus: perspicue eluceat status cœlestis patriæ, & qualiter sub obedientia se exercere debeat, quisquis in ipsis congregationibus laudabiliter Christo militare uoluerit. Cap. VII.

In humanis rebus, & in hac peregrinatione nihil tam efficaciter gerit in se imaginem cœlestis patriæ, quam monastica cõuersatio & congregatio diuino cultui dedicata. Supernis namque ciuibus una est mansio, una gloria, communis lætitia, concors uoluntas, mutua dilectio, & sempiterna securitas. Quæ in congregationibus uniformiter degentibus reperitur. Vna quippe est omnium habitatio indistincta, & cunctis ad usum æqualiter concessa. Communis namque ipsorum est gratia. Sibi enim inuicem spiritualia communicant dona. Nam humilitas unius, om-

nium proponitur in exemplum. Caritas quoque alterius se singulis præbet in adiutorium & solatium: sicque reliquæ uirtutes specialiter præstitæ cunctis militat ad profectum. Nō in his regnat inuidia, non boni alterius perniciofa emulatio, sed quod est unum proprium, uniuersis fit commune: hoc mirabiliter operante caritate, quæ nescit æmulari. Non hic est dissensio uoluntatum, non disceptatio opinionum, non odia, non detractiones, sed prorsus animorum pax, morum conformitas, læticia conuiuentium, & quædam imitatio spirituum supernorum. In istis namque qui in ecclesia militant, tanquam in illis, qui in cælis regnant, Christus habitare dignatur: quanquam aliter, ipso domino dicente: Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Ab illis uero Deo laudes, & sine intermissione gratiarum perfoluuntur actiones. Ab istis statutis horis, quamuis non desint in carne uiuentes, qui uotis agunt, quod illi actu perficiunt. In hoc potissimum distant, quod illi cum Christo regnant: isti autem pro Christo pugnant. Illa triumphantium, hæc congregatio dicitur militantium. Maxima illorum multitudo primo huic militiæ ascripta fuit, postea uero perfecto certamine angelicis sociata spiritibus. Nam quod illi tenent in re, isti habent in spe. Illius cælestis ciuitatis iste est introitus. Iste nempe est locus, de quo ait sanctus Iacob: Verè non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cæli. Qui hic uiriliter & perseueranter certauerit, coronabitur illic gloriose. Ambo castra Dei, ambo sedes sapientiæ, ambo sanctorum ciuitates. Qui in hac laudabiliter conuersatus fuerit, ab illa excludi non poterit. Profectus istius, illius est gaudium: & huius multiplicatio aggregatio est alterius. Illa choris angelicis uelut margaritis ornatur: ista uero beatis circumuallatur spiritibus propter inimicorum incursum. Ipsi etenim angeli sicut cupiunt hominum consortium: ita præbent illis iuge ministerium. Hic uiui lapides deteguntur, quadrantur, insculpuntur, ut cælorum cœtibus habilius inferantur. Illa pro ista sollicita est, preces fundit, salutem concupiscit, & præsentiam diligit: quia illa sine ista nequaquam perfecta esse potest. Vnus est & illorum, & istorum dominus, una hæreditas, unaque societas. Secure speret post hanc peregrinationem ad illam supernam intrare Hierusalem: quicumque in iustorum congregationem fuerit uocatus. Magnum quippe electionis indicium est huius fraternitatis habere consortium. Facileque ab illa excluditur, qui ab hac fuerit segregatus. Ideo cum omni circumspectione, & animi maturitate se studeat, quisquis in hæc sancta collegia Deo dicata uocatus est: ne diaboli fallacia, aut sui negligentia, seu ignorantia amoueat ab illis. Potissimum uero stabilitatis remedium, saluberrimumque consilium est obedientiæ super se iugum assumere, & propriam uoluntatem omnino abnegare. Grauius namque a se onus reiecit, qui suam repulit uoluntatem. Propria uoluntas Deo semper inimicatur. Dominari toto posse conatur, rationis iudicium extorquet, suo faciens arbitrio militare. Non maioribus acquiescit, non reueretur, non obtemperat, nulli subesse potest: nec commoditate flectitur, nec minis humiliatur, semper procax est, effrenata in locutione, incomposita in moribus, inordinata in affectionibus, ignara sui, & a proximi dilectione aliena. O malum detestabile, o antiquata nequitia quantum præualescunt quantum dominari: Per te angelorum ruina facta est, & cælorum agmina minorata, per te delitarum paradísus homine orbatus est, & humanum genus innumeris cladibus fauciatum: Te suadente corruit Adam: & innocentia stola nudatus est: A te dominandi ambitio, & a Deo apostatandi sumpserunt principium: Tu cognatorum amorem scindis, & coniugum diuortia facis: Tu amicitiarum iura uiolas, & domesticorum uota dissoluis: Tu cunctum perturbas orbem, & plurimis repleas flagitijs: Tu bellorum discordias generas: Tu pacem fugas, & odiorum uenena disseminas: Tu infernum ditas, & gehennalibus flammis fomentum subministras. In cælo præualuisti, & in hoc seculo principaris. Vnico solo remedio debilitaris, & uinceris: quo quicumque caruerit, saluari non poterit. Obedientiæ namque uirtus, & subiectionis amor te percutit, & occidit. Magnum quippe bonum, & salutis necessarium est obedientia, quæ gratiam confert, Deum honorat, calum reserat, animam ornat, & propriae uoluntatis uirus euacuat. Hanc in specialem eligat sponsam, quisquis Deo famulari desiderate, in solitudine, in domibus, in ciuitatibus obedientia tenenda est. Præcipue tamen in cœnobijs & congregationibus Deo dicatis hæc tenaciter custodienda est. Propterea quicumque collegialiter uiuere decreuit, in suo

A suo principio propriam abdicet uoluntatem; seque alicui prudenti, & probato de eadem quam elegerit congregatione committat realiter, & absque eius consilio, & uoluntate nil agat: Omne suum iudicium, & deliberationem in ipsius, cui se tradiderit, relinquat arbitrio, ut quod hic approbauerit, & ipse laudet, & quod condemnauerit, ipse similiter condemnet. Deum uero in illo loquentem non dubitet, illique tanquam Christo subesse non obhorreat, quia de se confidentem, & propter se submittentem nunquam deserit dominus. Qui enim olim per subiugale animal & irrationale Prophetam docuit: ipse per rationalem creaturam & sibi famulantem, instruere non dedignabitur pusillum credentem in se, dummodo simplici se prosternat corde. Vbi namque dubia, aut simulata agitur obedientia: abest profectus subiectionis & diuinæ providentiæ gustus. Quare sub alterius imperio realiter abneget se, qui uirtutis gustu, & cælestis patriæ delicijs frui concupiscit. Non differat subesse, quum pro se idoneum apud altissimum reperit fidei uisorem. Imprudentiæ etenim notissimum est testimonium uelle quem de se Deo reddere rationem, quum quempiam inueniat pro se posse satisfacere. Et quis mente sanus, & rationis compos incedere audebit auro, & gemmis onustus per deuia, & syluestria loca, atque latronibus repleta, quum ualeat alicui præpotenti, & fideli uiro totum hunc, etiam tuto commendare thesaurum? Nemo sine gubernatore pelagus navigare præsumit, & hoc spirituale mare magnis scopulis plenum, procellis, & tempestatibus agitatam: in quo draco ingens & saeuus ad illudendum positus est: confidet Dei seruus uadere securus? Naufragio & morti propinquus est, qui hoc agere cogitat. Qui militant terrenam militiam, non sunt sine duce, & solus Christi miles erit sine direttore? Incongruum est hoc. Vbi namque ualidior, & sagacior est hostis: ibi diligentior custodia adhibenda est: & ubi preciosiores thesauri reconditi sunt, ibi sollicitiori uigilantia incumbendum est, ut seruentur. In uisibili bello uisibilis est hostis, & temporalis amissio facultatis. In spiritali uero inuisibilis, & diuersus est inimicus, & preciosissima margarita. Qui enim hac se permiserit priuari margarita, amittere Deum: cælestium gaudiorum non fiet particeps, a consortio angelorum excludetur, uitiorum & dæmonum erit caprius, & a collegio sanctorum alienus. Ideoque sine duce & defensore in Dei itinere non maneat, qui cælestis gratiæ, & præfulgida margaritæ possessor effectus est. Omnis prouincia, quælibet ciuitas, singula domus præceptorem habent. Quisque quamuis potens, quamuis nobilis & diues, superiorem recognoscit: & Christi famulus erit absque præidente? Magna nepe abusus hæc est. Esto autem, quod prouinciæ, ciuitates, uel domus ex incuria inordinate consistant: Christi tamen sponsa nullatenus debet inordinata relinqui: nec sine pastoris custodia: præcipue propter importunos incursum, & inopinatus insultus spirituum immundorum. Nam die noctaque fieri debent excubiæ a præidentibus, ne a rugientibus leonibus rationabilium Christi ouium uel una rapiatur. Non enim cessant suæ malignitatis uenena diffundere: ut perimant innocentes. Proinde sicut animarum ducibus incessanter congruit super sibi commissos uigilare: ita ut unaquaqueque ouis sub proprii umbram pastoris confugiat, & ibi quiescat, ut ab irruentibus latronibus secunda permaneat.

D Quæ uero soliuaga, & absque duce uagatur, cibus efficitur intellectualium bestiarum. Habitat illa, quæ propriam diligit salutem cum cæteris. Pastoris sui agnoscat uocem, uestigia imitetur, mandatis obtemperet, & suam sub illo abneget uoluntatem. Proprio pastori tanquam Christo obediat, & semper in præidente Deum audiat loquentem: Christi quoque reformet imaginem. Qui enim spiritalis patris mandatum contempserit, Dei quoque sui contemptor reputabitur, ipso dicente: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Ideo non minus superioris, quam Dei paruipendenda uox est: præcipue eius, qui specialiter animam suam pro sibi commisso non recusat exponere. Rarè quippe inuenitur, qui animam suam pro amico exponere dignetur. Quando talis inuenitur, uenerandus est, & fideliter diligendus: atque ut ipsemet, & plus quam cætera carior æstimandus. Adiuuandus est, quatenus super impositum illi onus libentius ferat. Tunc autem adiuuatur: tunc ipsius participatur labor: tunc lætus effectus pondus non sentit: quum prompto obeditur affectu. Coacta namque seruitia fastidioso suscipiuntur animo. Quæ uero alacri mente, placido uultu, & uolenti exhibentur corde, lætificat præcipientem. Totus se exhibeat, qui obedientiæ regulam uiolare timeret.

& uoluntate propria tanquam confusionis indumento se expoliet, qui Christum imitari desiderat. Totum tribuat, qui totum possidere uult. Nam qualem se quisque pro domino esse studuerit: talem dominum sentiet erga se. Purè nanque obsequentibus omnino esse studuerit: talem dominum sentiet erga se. Purè nanque obsequentibus omnino seipsum negare non ualet. Elaboret igitur, qui aggregatim prælegit domino famulari: obedientiam diligere, obedientiam peragere, obedientiamque custodire: ne inaniter, & solis hominum aspectibus militet. Nam qui suaue Deo cupit offerre sacrificium, & in subiectionis campo quærit obtinere triumphum: conetur obedire libenter, ut sibi per obsequium uoluntarium in cælis aggreget æternam mercedem. Nil etenim sic cumulat merita, sicut libenter famulari. Simplici quoque corde obtemperare. studeat, ne præceptore prudentior esse uideatur: atque iterum cogatur resumere supra se, quod alteri tradiderat pondus. Famuletur lætanter, ut Deo amabilis reddatur: sanctosque imitetur angelos, qui indicibili dulcedine, & iucundissima conditori suo obediunt caritate. Obsequatur uelociter, nec imperantis uotum procrastinet, sed repente iussa perficiat, ut euidenter eluceat totum ipsum pendere in patris arbitrio, detque illi semper ex sua festinatione ausum imperandi. Obtemperet uiriliter, ne minus in arduis, quam in leuibus cognoscatur parere mandatis, magisque superioris, quam propriam in omnibus æqualiter se habens diligat uoluntatem. Obediat humiliter, ut non tantum præminentiora, sed etiam uiliora peragat cum hilaritate obsequia: nec solis senioribus, sed etiam se inferioribus subiectus sit. Postremò famuletur perseveranter, ne præteritorum laborum amittat mercedem. Parum nanque prodest aliquantulum fortiter cucurrisse, & antequam perueniatur ad metas, deficere. Non enim placet homini immaturus fructus, nec Deo imperfectum opus. Tunc autem obtutibus redemptoris grata fiunt humana obsequia, quum ingenti aguntur ardore caritatis, & laudabili concluduntur sine. Hanc obedientiæ formulam sibi in corde proponat: quisquis in monasterium Deo militaturus accessit. In ipsa tanquam in quodam spirituali se componat speculo: & iugiter contempletur, ut interioris qualitatem hominis intueri ualeat. Poterit nanque deformitatem suam reformare, animæ maculas tergere, mentemque erigere, nisi forte solo corpore sanctitatis statum assumpserit.

Quod spiritualium gustus delectationum nouiter conuersis necessarius est, propter quod debent introduci ad uitam & passionem Christi meditandam: & de triplici meditantium statu: animali scilicet rationali & spirituali. Atque qualiter meditates diabolus conetur decipere. Cap. VIII.

Exod. 16

Acrae tradunt historiæ, quod dominus Iesus postquam Hebræorum populum in signis & portentis mirabilibus de Ægyptiaca liberasset seruitute, atque submerso in mari rubro Pharaone cum omni suo exercitu duxisset in desertum: quum terrena consumpsissent cibaria, illis cælestia præstitit alimenta. Nam manna illis de cælo pluit ad manducandum, ut calido satiari pane, escas quas in Ægypto reliquerat rursus non appeteret. Cuncta ipsi populo carnali, ac rudi in figura contingebant. Re autem uera ad eruditionem nostri scripta sunt. Indicauit tunc in illis diuinus sermo posteris, quod sicut qui de Ægypto educti sunt, cælesti necesse fuit ut pascerentur cibo, ne iterum corpore & desiderio reuerterentur ad illam, de qua redempti fuerant seruitutem, si nimia fatigarentur inedia. Ita & qui de uoluptuosa ac foetida seculi huius conuersatione exeunt, & in spirituali solitudine monasticæ asperitatis introducuntur: omnino ne defluant ad illa, quæ deseruerunt, & ad uomitum redeant: oportet ut supercælesti pascantur refectione, & spirituali reficiantur alimonia. Humana etenim mens temporalibus assueta delicijs: nequaquam illis priuari patitur: nisi spiritualia utcunque degustet. Quæ uerò istis caret, & illa non habet: facile ad pristinam cupit remeare seculi conuersationem, & murmurans contra dominum dicit: Vt quid induxisti me in hanc sterilem solitudinem, ut fame & siti periclitarer? Igitur his præmoniti animarum patres, & Christi ouium rationabilium pastores solerter uigilent, quum primum susceperint nouum militem recenter ablatum de Ægypto, & positum in monasterio ipsum spirituali reficere exhortationis pabulo, & saluari recreare deuotionis poculo, antequam mentis patiat ariditatem, & immundorum spirituum experiat insultus. Qui autem hoc agere neglexerit, sibi ipse iudicium, & subdito graue inducit dispendium. O quot ex incuria pastorum ignoran-

Ates quæ Dei sunt, & quæ sancto congruunt statui, à sancto retrocedunt proposito: Heu quanti ariditate spiritus confecti, & deuotionis gustu alieni: quia sicut oportuit in primordio conuersionis spiritualibus non fuerunt imbuti: uocationis gratiam, quam habere meruerant, perdidit. Sunt etiam quam plurimi, & utinam non maior pars illorum, qui super se iugum domini tulerunt, & domino Iesu famulatum exhibere uidentur: qui prorsus ignari exercitationis spiritus, & à dulci deuotionis suauitate extranei solo corpore Christo seruiunt: mente autem obscœnis, & inutilibus, & terrenis cogitationibus implicantur. Hi nanque ieiuni ab interna refectione famem ut canes patiuntur: & si non saturentur, murmurant. Tales de nomine sanctitatis sibi plaudentes, atque de sola professione confidentes: omne sibi ad promerendam gratiam, ad acquirendas uirtutes indultum tempus in uaniloquijs, in iocis, huc, illuc discurrendo consumunt. Non intelligunt huiusmodi quod dominus cordium, & renum scrutator est, & ab unoquoque exigit iuxta sui status qualitatem. Non hominum eget testimonio, qui in faciem uident: non exteriori delectatur habitu, neque numero personarum: sicut dicit per Prophetam: **B** Multiplicasti gentem: sed non magnificasti lætitiã. Quin potius mentem diligit huilem, uirtutibus decoratam, sapientiã & discretionem fulgentem, sanctitate insignem, puritate nitidam, mundano affectu uacuum, desideriorum sanctorum calore succensam, & sua caritate refertam. Taliũ est cælorum regnum: & hæc est generatio quærentium faciem Dei Iacob. Quemadmodum enim exterius se componit: quæ mortali placere uult sponso, & cunctas de corpore abstergit sordes: ita qui cælestem amat sponsum, spirituales sui spiritus diluet foeditates. Nempe qui carnaliter uiuit, terrena concupiscit ornamenta, ut humanis splendeat oculis: generosus uerò Christi miles uirtutes acquirit: ut diuinis redimitus conspiciatur obtutibus. Vbi thesaurus, ibi cor. Propterea in dirigendis animabus qui deputati sunt, toto posse elaborent, ut subditorum imbuant corda spiritualibus disciplinis. Studeant præcipue eorum præcordijs imprimere Iesu dulcem affectum. Nil hoc gustu sapit dulcius, nil utilius diligitur, nil congruentius cogitatur. Quid nanque in hac uita sapit dulcius, quam cælestis sponsi mellisuius amor? Quid utilius amatur, quam creatoris sui immensa bonitas, & incarnata maiestas? Quidue congruentius reuolui potest, quam redemptionis humanæ ineffabile sacramentum: per quod peccati chirographum deletur, impius iustificatur, fidelis saluatur, gratia donatur, culpa soluitur, & cælorum aditus referatur. Quoniam uerò rudis nouitius quasi cæcus de tenebris mundialis conuersationis procedens ad lumen fulgentis ueritatis reuerberatur fulgore spiritualis uitæ: manu ducendus est prudenter, donec assuetus mentali exercitationi ualeat percipere per seipsum, quod absque præceptore non poterat. Diligentissime igitur redire ad se doceatur, & per iugem meditationem commorari secum: quod nequaquam agere quibit, nisi seris diuini timoris, & censura spiritualis obstruxerit curiositatem exteriorum sensuum: per quos noxia ante ingredi consueuerant. Per hos nanque sensus quasi per quasdam ianuas, carnales concupiscentiæ introeunt ad cor: perniciosi desiderijs, & imaginationibus illud foedare non cessant: sicut per Prophetam dicitur: Mors intrat per fenestras nostras. Proinde omnino refecandus est eorum inordinatus affectus, quatenus amoto hoc obstaculo mens adhuc infirma facilius & quietius ualeat spirituali meditari. Sed quia rationalis spiritus ab exterioribus semotus illecebris diuina se persistere non est idoneus: necesse est, ut instruat qualiter absque animi mœrore id agat. Proponatur itaque illi ad sedulo meditandum domini Iesu humana conuersatio. Nihil autem ita fructuose ad meditandum inexperto offertur nouitio: sicut Christi uita, & potissimum ipsius passio gloriosa. Sunt enim Saluatoris gesta spirituale lac, introducendis nouitijs proficuum: & prorsus necessarium, quoadusque sensim, & per diutinam exercitationem sensualibus animus assuetus uoluptatibus, & transitorijs cogitationibus, abstrahatur ab his, & discat salubriter, & sine sui detrimento carnalem spiritualiter diligere delectationem: in carneredemptoris, atque corporalia spiritualiter cogitare, quæ Dei filius gessit in corpore. Nam animalis homo percipere non ualens quæ Dei sunt: spirituali nullatenus est in principio exercendus studio: ne unde proficere debuerat, cogatur relabi. Nempe lacte pascendus est: & illis exercitijs nutriendus: quibus ab amore seculi, & a pristinis

abstrahatur consuetudinibus. Sunt nanque complures, qui prorsus discretionis uirtute carentes: in ipso itineris Dei ingressu, corporalibus se implicant, ac temporalibus negocijs, aut spiritualium se tradunt exercitationibus. Vtrorunq; etenim labor periculosus est, & penè absque profectu. Nam primi sola intentione mutata, ad primas seculi cui renunciarunt, redeunt actiones, ignorantes quid de ipsorum occupationibus dicat electionis uas. Timotheo nanque scribens ait: Exerce te ipsum ad pietatem. Nam exercitatio corporalis ad modicum utilis est: pietas autem ad omnia utilis est: promissionem habens uitæ quæ nunc est, & futuræ. Secundi uerò, & ipsi curiositatis, uel elationis directi spiritu: antè fieri cupiunt magistri, quàm discipuli. Audiant tales hominem secundum cor Dei domino fiducialiter decantando, dicentem: Domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt oculi mei: neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Ideo per experiētiam eruditus: alibi quid singuli agere debeāt notificat: quum dicit: Vanum est uobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis. Sedeant igitur omnino in suo exordio uocationis nouitij, si uelint Deo utiliter militare: non ut tabescant ignauia, non ut ocio consumantur: sed ut quietius instruantur de ijs, quæ illis congruunt. Sedeant quippe secus pedes Iesu: non tamen ante Iesum. Sedeant humiliter, & deuotè, ac purè: quatenus ex ipso exteriori habitu internam exhibeāt humilitatem. Nullus enim alius locus debetur nouitio, quàm ubi sunt pedes Iesu. Sed primo retro secus pedes ipsius domini Iesu sedeat: ut postmodum mereatur sedere ante Iesum, & ad pedes Iesu: atque ab ipso Salvatore cum Maria uerbi saginetur dulcedine. In his nanque si fideliter se exercuerit, dignus efficietur surgere ad Iesum. Cuncta uerò hæc suo & proprio fiunt tempore. Proinde absurdum est, ut qui adhuc terrena, & carnali foedatus est cogitatione & actione, erigatur ad Iesum. Detergendus prius est, probandus, & sanandus, antequam spiritualibus imbuatur disciplinis. Itaque, qua ualet, mentis humilitate: prosternat se nouitius secus pedes Iesu: ibiq; cum ingenti singultu, & profluuio lacrymarum recogitet annos suos in amaritudine animæ suæ. Consideretq; diligenter quanta contra Deum commisit delicta, turpia, perniciofa, ociosa, cogitando quanta omisit bona, quæ agere debuerat: quanta erga proximum perpetravit, nunc detrahendo, nunc iudicando, nunc irridendo, & quòd multimodè proximi dilectionem, quem ut se amare debuerat, prætergressus est. Hæc & innumera errata alia reminiscendo, ad eum moerore compleatur, ut uix se capiat præ compunctione. Talis etenim cum salubri hac perfunditur compunctione, lamentabiles ad cælum emittit uoces, suspiria trahit ex intimo pectore, ingeminatq; ad Deum lamenta contra se: nec prius ab hoc cessat compunctionis opere, donec abstergat suorū debita delictorum: & fiat propè per contritionis donū, qui longè fuerat per deformitatē culpæ. Tunc audet accedere ad Iesum, tunc ad sancta attingit uestigia Saluatoris: oscula imprimi uenerandis pedibus, lacrymis lauat, capillis tergit eo familiaris, quo mūdus, ac fidelis accedit: nec inde (quantum in ipso est) recedit: nec secedit longius, sed toto studio, & omni, qua ualet, uirtute in illa sancta se occupat actione: non spirituali, non rationali, sed animali. Nam ablutis animæ maculis, & mundato interiori oculo, meditando intueri meretur humanitatem Christi, & ipsius gesta cogitare. Tunc omnia illius acta tanquam myrrhæ fasciculum intra sui pectoris arcana recondit: & cum ingenti cordis letitia meditari non desinit: qualiter mundi Saluator statim, ut natus est, reclinatur in præsepio in medio duorum positus animalium: qualiter agnitus est à pastoribus, circumcissus in carne, adoratus à Magis, oblatus in templo, fugatus in Ægyptum, reductus ad propria, perditus in turba, inuentus à matre, & subditus parentibus. Deniq; se præsentem exhibet, quum baptizatur à Ioanne, quum tentatur à diabolo, quum prædicat in populo, quum discurrendo miracula facit. Sicq; domini sui sedulo pertractans cuncta, quæ ut homo gessit, ad passionis eius ruminando deuenit mysteria. Tunc totus se colligens in se pietatis affectu præsentem, & compunctum: passionem domini quantum ualet meditari conatur. Cœnantem nanque dominum Iesum cum discipulis aspicit: & discipulorum pedes lauantes miratur. Quum in horto orat, præsens est, quum sanguis emittit sudorem, nimio dolore uulneratur, quum traditur à discipulo, uallatur à turba, sistitur coram pontifice, accusatur iniuste, alapis cæditur, facie conspuitur, irridetur, flagellatur, condemnatur, & cruce angariatur,

A tur, oculo fidei aspicit, & compatitur. Quum in patibulo pendet, lacrymari non cessat: atque cætera passionis eius acta usque dum exanime corpus in sepulcro reconditur: mirari non desinit, & redeuntem dominam in ipsa sua meditatione consolatur. His nanque cogitationibus refectus, ac lacte spirituali nutritus, nimio iucundatur gaudio: obliuiscitur quæ reliquit in seculo: & omnibus se priuat exterioribus delectationibus. Discit quippe Christū ex his meditationibus humanitatis carnaliter diligere: & ueluti carnalis nō quæ Christi, sed quæ sua sunt querere. Quod tamē illi nequaquam à domino imputatur: quia paruulus est: quia inexpertus est: quia inhabilis ad solidiorem capiendum cibum. Ideo lacte hoc humanitatis Christi alendus tandiu est, donec ad maturiorem crescat ætatem: in uirum perfectum, in plenitudinem ætatis Christi: ita ut cum Apostolo dicere possit: Etsi nouimus Christum secundum carnem: sed iam nunc non nouimus. Hæc nempe sunt rudimenta, quibus imbuendus est nouus Christi miles, ut possit spiritualia degustare mysteria. Hæc fundamenta in principio conuersationis cuiuscunque nouitij iacienda sunt: quatenus sequuturas tentationes ualeat superare. Tandiu nanque se exerceat in meditationibus infantia uitæ, & passionis Christi purè, piè, humiliter, & assidue: quoadusque intus luceat cordi meditantis altitudo, longitudo, sublimitas, & profundum tanti sacramenti. Hoc etenim lumine irradiata mens aduentus Christi agnoscit causam: pro se carnem sumpsisse, pro se esurisse, & mortem pertulisse non ambigit. Tunc sugit mel de petra, & oleum de saxo durissimo: Tunc dominum Iesum ardentè diligere inchoat: aspersus fragrantissimo odore uirtutum illius. Tunc gratiarum innumeras actiones ei offerre non desinit: ne ingrata inueniatur de munere. Sic sic erudita mens meditationibus humanitatis Christi, percipere meretur lumen ueritatis, & ardorem caritatis Christi: & quæ prius tanquam animalis retrò secus pedes steterat Saluatoris: solummodo carnis opera simpliciter cogitando: cætero de rationalis effecta sistitur ante Iesum, ut uirtutū illius efficaciam: & perfectionis altitudinē indagare queat. Re etenim uera de qualibet Christi operatione studiosa mens, & meditationibus intenta: excutit & concipit cognitionem, & dilectionem: ex quibus prudens & amans efficitur. Altero autem ipsorum deficiente languet homo in spirituali profectu: quia nec uirtutes ualet acquirere absque prudentia: neque tentationes superare sine dilectione. Vbi uerò melius prudentia, quàm ab ipsa percipitur sapientia: Et qualiter congruentius amor accenditur, quàm quum de ipso amoris fonte cogitatur: Virunque Christus est. Est nanque patris uerbum & sapientia: est & ipsa caritas. Idcirco quicumque esse Dei fidelis seruus & prudens desiderat: Saluatoris gesta, & præcipue ipsius passionem ruminare non negligat. Quisquis autem amator Christi cupit fieri, eius uerba & facta reuoluere intra se non tepescat. Nec uereatur qui huiusmodi est, priuari delicijs, & contubernio Iesu, si uitam eius meditari frequenter segnis non extiterit. Dona nanq; Dei non tepidis, non elatis, non uerbolis tribuntur: Diligit enim Deus sollicitos, humiles, & diuina in suo corde charismata recondentes. Proinde qui erigi ad Iesum anhelat, qui intima illius amicitia frui desiderat: per inaniam mentem euagari non sinat: sed ad suum reuocet redemptorem: atq; uirtutes, quas meditando agnouit in Christo, imitari non negligat. Suumq; redemptorem magis ac magis amare peroptet. Expectet autem domini præsentiam, agat quæ agenda sunt uiriliter: & per orationis studiū pulsare non desistat, donec uerbum Dei cælos aperiat: & de regalibus sedibus, de angelicis choris, illabatur ad animam cælesti spōso copulandā. Quis queat enarrare: imò propalare audeat delicias, quæ tūc hinc inde affluunt: Quis (nisi expertus) ignitos affectus, amplexus castos, sanctaq; colloquia mutua detegere ualet: Tunc cunctus seruilis abscedit timor, & omnis præmeditata locutio longè fit, prout suggerit amor, spōso fatur spōsa. Et si qua adulterina se immiscuerit dicta uel gesta: quadam perspicua, & illuminata discretionis manu abiguntur à spōsa: ne tati solatio spōsi, elatione priuè. O quoties, quæ minus in amoris arte erudita est, decipit, deprædat, p̄sternit: O quoties euolat sponsus, atq; ab aspectibus euanescent dilectæ: Repetè quippe, ut supra se inaniter erigit anima, fugit Christus. Humilis em̄ humilè diligit: elatā uerò tanquā indignā repudiatur, & repellit. Hæc nanque aspernatio, & hic sponsi discessus miro incredibiliq; modo cruciat diligentem: prudentem tamen efficit ad discernendorum spirituum discretionem.

2. Cor. 5.

1. Cor. 11

tionem. Ad hanc nempe cognitionem per assiduam orationem, per casus mœrorem, & per spirituale, & occultum sponsi magisterium facile peruenitur. Sed antequam sapientia imbuatur anima, priusquam Dei uerbo amoris uinculo cōfœderetur: sepe labitur, errorem pro ueritate suscipiens. Plerumq; tamen permittente sponso, ut sibi ardentius dilectam copulet: aut ad altiora prouehat, aut prudentiorem efficiat: Satanus in lucis angelum transformatur, atq; illo tanquam sancto contubernio admiscetur: quem quum anima adhuc cœlestium ignara uisitatum erroris admiserit spiritum, & ueluti domino se illi substrauerit: sine mora secedit sponso, & illico succedunt tenebræ, ac quædam quæ paca mentis hebetudo. Continuo obdurefcit animus, & propria confusione contunditur: atq; ex his quæ patitur, perspicue intelligit spiritum quem suscepit inimicum. Mox fluunt lacrymarum imbres, & gemitus emittuntur mœroris indicia, ingeminantur preces, mentis proponitur custodia, & cordis omnimoda uigilantia de cætero statuitur. Talibus itaque prouocatus singultibus, talibusq; promotus spiritualibus studijs, aduenit sponso, & placido se ostentat aspectu. Nam diu sibi dilectam affligi non patitur. In isto uerò secundo aduentu quis sermo, quæ facundia, quòdue humanum ingenium capere ualet quanta exuberent dilectionis solatia: ubi intellectus excluditur, sopitur cogitatio, & solus amor mutuarum deliciarum testis efficitur. Amor loquitur, amor discurrit, amor castissimo contubernio in uno ambos copulat uinculo caritatis, & arcana dilectionis proferuntur uerba, quæ non licet homini loqui: eo dulciora, quo affectus est uehementior, & amor purior. Tota in hac spirituali & singulari unione resoluitur anima dilectione: tota inebriatur & deficit in se transiens in dilectum. Nil est in quo exterius delectetur, quum intus immensis pascatur bonis. Hoc solo afficitur desiderio, ut magis magisq; accendatur amore. Et quamuis tota ardeat caritate, tamen omne quod sentit, parum putat præ concupiscentia dilectionis. Nempe sic inflammata quendam diuinum, infinitum & æternum induit laudis & caritatis affectum: & licet corpore teneatur in terris, desiderio tamen cōmoratur in cælis. Semper cupit (si liceat) sic esse: quia quæ quæsiuit, inuenit: quæ diligit, dulciter amplectitur: illiq; copulata est corde, quæ totis uisceribus cōcupiuit. Diu uerò ei non datur taliter permanere: unde sibi derelicta, & ad se rediens, aut de mandato sponsi, seu ex incumbente proximorum cura, cōpellitur ad exteriores egredi actiones, & uacare proximis, & animarum exercere lucra: quæ omnia intolerabilia foret amati, nisi hoc sponso placere recognosceret. Occupationibus namq; subiecta est non uolens: sed propter eum qui eam subiecit: in spe interiori tamē implet exultatione; reminiscens quia & ipsa quædoq; liberabitur ab omni seruitute actionis, & corruptionis, quum transierit in libertatem angelorum Dei, & electorum sanctorum. Tunc plene transformabitur in ipsum quæ diligit, & diuinis intera laudibus æterno saginabitur conuiuio. Exhilarata enim ex speciosissimo dilecti aspectu, & beatorum cōsortio tota læta, tota dulcedine inebriata, per latissimas Hierusalē plateas discurrēs, & tripudians alleluya cantabit. Interim uerò spe nutritur, promissionibus sustentatur, & subarratur quadē prælibatione futurorum honorum, quatenus ei sit tolerabilis huius ærumnosi exilij incolatus, & corporeæ molis grauis sarcina tanquā spirituali & ardēter amati, spiritualibus roboratur & reficitur alimonijs. Nemo igitur audeat apprehendere hunc summum amoris gradum, nisi prius ut animalis humanam diu meditatus fuerit Christi cōuersationem: & ut rationalis animæ Christi agnouerit ex parte perfectionem. Qui enim in parujs negligēs est, sublimium donorum omnino indignum se facit: at qui in parujs fidelis existit, spiritualium ditabitur multitudine gratiarum. Propterea, o nouus Christi tyro, o tu qui seculo renunciaſti, & Deo uacare prudenter elegisti, in tuæ primordio conuersationis in meditationibus te exerce. Relinque parumper exteriora negocia, teq; totum redde tibi, quatenus ualeas gustare in te, quam suauis est dominus. Contra antiquas tuas malas consuetudines decerta, & animi tui fluctuositatem contende recondere in te: imò in Christo, sedulo meditando quæ idem innocens, & mitissimus dominus pertulit pro te. Hæc uerò non ab ore, non recedant a corde, quia in ipsis reperies ingentes thesauros, & suauissimum deuotionis liquorem: per quem lapsi eriguntur, refouentur debiles, restaurantur casuri, lætificantur tristes, animantur pugnantes, quiescentes pascuntur: & omnium fidelium mentes immutantur in melius. Caue aut summoperè, ne ab hac simplici meditatione fragaris. Duobus quippe modis solet hu-

mani

Amani generis inimicus tibi inuidens: sanctis tuis studijs aduersari: ut tua præcipiat meritum sanctitatis. Primo nanque conatur mentis tuæ domicilium uarijs exagitare tentationibus, aut hebetudine obnubilare: quatenus ex his impulsionibus tuo perturbatus animo nequeas cogitare quod prius quiescens meditando dulciter gustare consueueras: ac per hoc affectus tedio usum actumq; deseras meditandi. Hac machinatione aduersarij, quam plurimi prostrati fuere: arbitantes se magis placere Deo, si lectionibus, uel operibus manuum occupentur, quam si reluctantes contra seipsos, mentis suæ sterilitatem meditando, & orando abigere contendant. Horum deceptorum deliberatio prorsus ab orationis placida tranquillitate eos abstrahēs, in turbulento mari diuersarum inutilium cogitationum naufragare coegit. Quod si hæc nil se uiderit arte proficere uersutus hostis, simplicitatem studet irridere meditantis: & hoc meditationis sanctum opus tuum, nouitiorum asserit esse principia: uerecundumq; fore suggerit, ut post diuturnam in uia Dei conuersationem nouitiorum debeas exercitia sectari. Ista suadet inuentor malorum diabolus, ut hac palliata decipula seductus subtiliora & magis profunda quæras, quam tibi conueniant: in quibus nihil proficias: imò tua merito elatione prostratus amittas quod dulciter utiliterq; tenebas. His itaque edocuis paginis, o noue Christi miles, qui cupis Deo feliciter inhærere: uide ne ullo modo à consueto meditandi frangaris modo. Non hebetudo mentis, non tentationum infestatio, non inimici qualiscunq; suggestio à consuetudine diuellat meditandi. Si enim memoratas constanter superaueris tentationes, tanquam triumphator egregius in latissimæ orationis campum misericorditer proueheris.

Quod magni periculi sit officium presidentium, & quod solerter considerare debent qualiter circa unumquemq; se habere oporteat: & qua uia sibi commissos ad perfectionem dirigant, nec non quod multa sint.

merita illorum, qui utiliter præsent. Cap. IX.

Abent hoc proprium, qui medicinæ arti inserviunt: & corporum moriturorum moluntur patrare remedia, ut quum cœperint uisitare ægrotum, mox ipsius morbi causam, originem, naturamq; indagare non desinant: quatenus habita horum quæ præacta sunt agnitione, ualeant oportuna languenti irrogare subsidia. Nam difficulter quod ignoratur, curatur malum. Hac nimirum prudentia, hoc medicandi ingenio pollere debent, qui animarum profectibus deputati sunt: & qui nouitiorum introducendorum in uiam Dei funguntur officio. Primo, & præ omnibus studeant naturas, mores, ac singulorum sibi commissorum desideria diligenter agnoscere, ut postea unicuiq; possint congrua inferre antidota. Non enim omnia uno medicaminis genere sanantur corpora, neq; cunctæ animæ pari institutione purgantur. Propterea inæquali modo sicut expedire censetur dirigendæ sunt, ut in uirtutibus crescant. Ideo grauiter errauerunt, qui in dirigendis animabus ducatum habentes, in hac discretionis regula esse neglexerunt. Persæpe ex admonitione in experti ducis, in baratrum deductus est subditus desperationis. Nonnunquam etiã ex imprudētia pastoris nō qui ad summam uirtutum arcem, & perfectionis fastigiū facile conscendissent: euauerunt nil de fuga proficiētes, cōuersatione: & quod deterius est, à sancto proposito resiliunt. Terra etenim quæ sagaci excolitur agricultoris manu, uberem producit ex se fructum. Si autē hæc eadem negligenti tradatur ac nescienti operario, repente urticis repletur & uepribus. Qui legit, intelligat. Proinde onus graue & ualde formidabile esse cōprobatur animarum regimen. Sed heu hodie à multis desideratur, quæritur, emitur, & absq; timore obtinet: quia quale sit, ignoratur. Attendunt huiusmodi præsentia, nec futura prospiciunt. Magni existimant, si preponantur cæteris, si alijs imperet, si honoribus extollantur. Gaudēt iuxta dominum sententiã uocari ab hominibus rabbi, & à subditis ut patres uenerari. Attendunt quid æstimetur, non quid sint: nec considerant ipsi elatione tumidi, mente cæcati, intentione corrupti, & moribus perditii, quam sit breue ipsorum gaudium, q̄ formidabilis status, q̄ fugitiui honores. Nam tanquā somnium surgentium de stratu est uita hæc, & omnis illius delectatio ad instar puncti. Labitur enim quum tenetur, amittitur quum possidetur. Nihil in ea stabile, nil mundum, nil securum, nihilq; æstimatione dignum. Quo autē dulcius tenet, eo durius ac laboriosius relinquit: & quato quis in ea sublimior fuerit, tato maiora ab eodē exigentur. Teste namq; scriptura, iudiciū durissimū fiet ijs q̄ præsunt. Veniet quippe, ueniet dies, quæ dominus

Matt. 23

Sap. 6

dominus

dominus Iesus uiuorum iudex & mortuorum à singulis suorum inquirere munitissimam rationem donorum. Vnusquisque nanque pro se redditurus est rationem: praelati uero pro seipsis, & pro commissis respondere cogentur. Si autem pro se uix reperitur, qui satisfacere ualeat: quomodo qui præsunt, pro se & pro multis? Stabant omnes: præcipue tamen animarum duces ante Christi tribunal: & ibi de operibus, de omissionibus, de uerbis, de cogitationibus, de intentionibus, de affectibusque fiet interrogatio uniuersalis. A pastoribus autem exigetur si doctrina, exemplis, & sollicitudine lucra quaesierunt animarum. Nam à Deo ideo præpositi sunt, ut subditorum insistant profectibus: & emendatiores reddant Christo, quos acceperunt ab ipso. Propterea merito poenas luent pro negligentibus, & pro subditorum delictis, si dissimulasse, si tacuisse, si non clamasse, aut non orasse fuerint deprehensi. Si qua uero ouicula ex ipsorum errauerit perieritque incuria, tunc ipsius sanguis de eorum extorquebitur manu. Proinde debent sine intervallo admonere uerbis, redarguere increpationibus, ac terrere minis: quatenus omnes sub loris diuini timoris coerceant, & quantum in ipsis est cunctos saluificent. Vniuersis quoque ut sint speculum sanctitatis, uirtutis exemplum, & morum forma, necesse est. Nec tamē desistere debent, quin domino assistant in oratione: & lacrymis humilibus, ac deuotis supplicationibus Dei exorent clementiam, ut ipsis sapientiam tribuat, & prudentiam ad bene gubernandum commissos. Subditis autem gratiam obediendi, & tolerantiam perseuerandi. Hoc totum agant: quatenus quod deest ipsorum ministerio, diuino conferatur auxilio: nec exaudiri dubitent. Nam exaudibiles prorsus sunt præsidentium preces: illorum maxime, qui Dei gloriam, & sibi commissorum utilitates querunt. Vnde prece, prudentiaque animarum rectores uigilent super gregem suum: atque assidue cogitent qualem patrifamilias de sua uillicatione exhibeant rationem. Quod tunc aptius fit, quam solenter ipsi attendunt mores, & sibi commissorum inclinationes ad bonum: atque pro quali exercitio illis Deus gratiam largiorē conferre dignatur. Diuina enim sapientia, summaque bonitas non uniformiter operatur in omnibus: sed in alio quidem sic, in alio autē sic. Opus quippe suum ipse prænoscent, utpote optimus artifex cuique impertit suorum qualitate donorum, & unumquemque dirigit: ueluti expedire diiudicat. Ideoque diuersos in ecclesiae corpore ordinauit status: quatenus congruentem sibi quisque reperire ualeat uitam. Distinxit etiā exercitia laudabilia: in quibus humana fragilitas huius seculi naufragosum possit incolumis peruadere pelagus. Pater namque cum sit omnium Deus, cunctorum salutem misericorditer prouidens gratiam & naturam disponit singulis saluti proficua. Propterea illuminata oculo prudentia, non quod sibi libeat, sed quod Deo placere, ipsumque operari cognouerit: prouidē debet indagare praelatus in subdito. Vnde si quem uiderit orationis gustu uisitari à Christo: atque in ea exultatione humili, seu uera cōpunctione perfundi: hūc & ipsa hortetur uacare Deo & orare, modum tempusque illi tribuere non negligat. Si uero alium perspexerit in cellula sibi ipsi utiliter uacare: hunc nequaquam cōpellat cōuersari in publico, nisi forte necessitatis causa, aut maxima utilitate secutura: ne gratiam quam inuenit in cella, amittat in foro. Si autem quempiam intuebitur nec per orationis studium, neque per quietis silentium proficere, & in Deum eleuari: sed pacem in anima, refrigerium in tentationibus, bonum in corpore, tranquillitatem in conscientia, per manuum operationem abundanter gustare: hunc cum humanitate dulci, & prudentia ordinata exerceat: illique iniungat quod iudicabit opus competere. Sicque in singulis se habeat praelatus tamquam nutrix in puerum: quæ sollicitè uigilat super infantem: nunc ab eodem amouendo noxia, nunc suadendo utilia, nunc necessaria conferendo. Beatus seruus quem constituit dominus super familiam suam: & nil prætermittit eorum, quæ subditis proficua sunt: quoniam ueluti præsul

Matth. 24 gens gemina in Dei templo collocabitur: iuxta quod scriptum est: Qui ad iustitiam erudiunt multos, sicut stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Nihil enim tam carum, atque tam gratum Deo offertur munus, quam anima à sordibus libera uitiorum, & uirtutum profectibus decorata. Pro animabus saluandis, fecundandis, atque glorificandis ipse mundi conditor carnem assumpsit: carnis cōuicia passionisque sustinuit. Propterea Dei sui eximius imitator est, qui pastoris ueri fungens officio: animas quas uitiorum labe foedatas amisit de seculo, spiritualium studiorum dealbas lauacro laborat largiri Deo. Hic coronam redimitus immortalitatis inter choros angelorum magnifice sublimabit. Negligens uero pastor,

- A** & sola temporalia concupiscens, sua quærens, & subditorum commoda parispiciens, uti foetidum cadauer in profundum demergetur abyssi. Ibi cum tenebrarum principe uel tricibus traditus flammis, æternis damnabitur cruciatibus. Diuina enim iustitia sicut non uult strenuos remunerare operatores: ita non prætermittit, quin grauer puniat gratiæ contemptores. Studeant autem magnopere Christi ouium præpositi sibi commissos spiritualibus (si capaces existunt) coaptare disciplinis: quatenus ex his purgatiores efficiantur, & Deo per orationis studium, & amoris desiderium propinquiores. Quod si talibus nequaquam habilitatur deuotionum affectibus: tunc eis foris per corporale opus suadeant occupari. Meminerint tamen nunquam quenquam ita permittere spirituali intendere ocio, ut penitus certis horis nil operetur manibus, aut in cella, aut extra cellam. Neque sic aliquem patiant se exercere exterius, ut non interdum orationi uacet. Plus autem actionis, quod ocio frequenter operari, & amplius orationi quam operi manuum sollicitet deuotum. Sciat quippe pastoris prudentia singulis impertiri, quod cuique magis proficuum est: alioquin non sine suo præiudicio dāno. Curet quoque solenter qui præsider, aqua discretionis lance, & non propria affectione, uel passione singulorum diiudicare itinera. Accidit namque per sepe, ut minus purgata rectoris mens dirigere conetur subditos, prout sibi ipsi libuerit, uel sicut ex propria cognouerit experientia menti suæ esse conformem, atque parui fore meriti arbitretur: quisquis ab eo quod ipse aut uiuendo, aut loquendo commendauerit, dissentit. Sola quæ iuxta proprium sunt appetitum laudat: cetera uero nunc dissuadendo, nunc detrahendo deprimere molitur. Hoc omnino non expedit: sed singula in singulis Dei extollenda sunt dona: quæ quauis contraria esse uideantur: uno tamē laudabilis intentionis cōsensu & in Deum tendunt, & Deum pariter magnificare noscuntur. Propterea debet qui præsedit, ne in has errorum decidat foueas, sibi que commissos trahat: mentem habere à passionibus liberam, & supernæ splendore sapientiae decoratam, atque fraternæ cōpassionis affectu perfusam. Cuncta quæ agit, prudentiæ lumine semper conspiciat: prius se uideat, se discutiatur, quam aliorum proferat sententiam: & sua potius quam aliorum studeat emendare delicta. Animi constantiam seruet, ne reprehensibiliter exeat extra se. Corripiendos ut pater arguat, in inobedientes uerborum inuehat asperitate, intus nihilominus seruata pietate. Mitibus & humilibus se tractabilem & benignum reddat: atque tanquam æqualem se illis faciat: seruato tamen modo & tempore. Discretionis & sapientiae polleat cognitione: ne ipsius nescientia subditis perniciosa sit. Sic uiuat, ut ipso tacente sua loquantur opera. Nihil indisciplinatum: nihil (si possibile est) in eo appareat uitiosum. Tunc suam, tunc suorum operatur salutem, quum cuncta quæ agit, subditis proponit in utilitatis exemplum. Ut autem utiliter præsit, reformet se in subdito sana & salubri consideratione, ne segniter subditi, quam proprium concupiscat profectum. Re namque uera omne bonum sibi commissi uti proprium arbitrari debet. Gloria enim patris est filius sapiens: & discipuli disciplina declarat magistri sufficientiam. Nam qualis arbor, tales ipsius fructus sunt: & qualis sit homo in se opera manifestant. Quis Deo gratior sit an præsider, an obediens, ignoratur. Neque gradus meliorem, neque abiectio efficit uiliorem. Nec merita efferunt, nec demerita quenquam deiciunt.
- D** Horum nanque certa in die domini habebitur scientia. Nunc uero cuncta in latibulo sunt: ne quis se extollat, ne proximis calumniam inferat. Nulli quanti sit meriti notum est. Soli Deo claret cuiuscumque cor, qui lucem habitat inaccessibilem: cui omnia nuda & aperta consistunt. In die etenim magno aperientur libri: opera manifestabuntur, detegentur intentiones, cogitationes cognoscentur: & qualis quisque fuerit in se, patebit ex meritis. Non erit latebre locus, non tergiversandi tempus, non testis excusans, non precium redimens, non adiutor protegens. Iudex proprius conscientia propria erit. Euacuabitur principatus, & omnis auferetur potestas. Singulorum opera deducuntur in medium: bonorum malorumque unusquisque uices recipiet. Beatus qui sic uiuit, ut secure dormiat. Felix qui domino incorruptum tribuit, quod accepit à domino. Dignus uero sempiterna sit gloria, qui non solum se, sed etiam plurimos secum Christo proprijs laboris gratia in se operante lucratus est. Tantorum prorsus erit particeps meritorum, quantum salutis extiterit causa. Hoc est propter quod honorabilis redditur præsidentium dignitas: hoc est, propter quod (si licet) appetenda est. Ut enim prosit, non ut præsit, desiderare debet uis Dei. Exiguum namque est hominis meritum, nisi profectibus cumuletur aliorum. Ideo uerus pastor

Prom. 17
Matth. 7

1. Tim. 6.

pastor ovium Christi, totis desudet viribus, tum pro Dei gloria, tum pro subditorum utilitate, tum etiam pro suo commodo: quatenus quos regit, ditescant meritis, virtutibus crescant: & quotidie mentis spiritu renouetur. Hec quippe agens sedulo animam suam liberat a periculo; & illam caelo habilitat, atque pro suorum salute filiorum ipsam caelesti militiae commendabilem reddit. Propter hoc conuersis aiebat Apostolus: Nonne uos estis gloria mea ante dominum? Agit enim Dei clementia in electis suis hoc, ut tot subgeant gaudiorum meritis, quod pro ipsorum doctrinis reperti fuerint saluati. Non igitur renuant prelati infatigabiliter pro saluandis laborare: scientes quia duplici fulgebunt stola, quicumque pro commisso sibi grege humiliter, ac perseueranter pati non recusauerint.

1. Cor. 9.

Quod cunctis Deo famulantibus prudentiae uirtus praecipue sit necessaria: per quam singulis horis proprias debent diuidere actiones. Et quid cuiuslibet operi competit, ut perfectum sit: atque circa quae Christi serui mentis suae principaliter dirigere debeant intentionem. Cap. X.

Mnes prouinciarum duces, ciuitatumque rectores quo prudentiores sunt, eo populum sibi commissum ordinatius regunt. Nam ad hoc praecipue intendunt, ut singulis illas iniungant actiones, & officia diuidant, quae sufficientiae ipsorum norint congruere. Condunt nihilominus leges, statuta ordinant, iura proponunt: ne quid aut incuria, aut praesidentium ignorantia incompositum confusumue remaneat. Nam ubi ordo non est, ibi tumultus, rixaque mox sequitur. Econtrario certum est, quod moderati prouida dispositione regiminis cuncta succedunt prospera, & debito clauduntur sine. Hoc in naturae operibus luculenter apparet, quae nequaquam ullo casu, ulloque euentu conditoris legem sibi iniunctam, uel in minimo praetergressa sunt. Praeceptum illis summus imposuit artifex: quod a suae constitutionis primordio irrefragabiliter custodiuit: Vnaquaeque etiam urbs & quantulacunque domus ne confundatur & deficiat, necesse est ut moderamine componatur. Quod si in humanis & corporalibus rebus ordo omnino expedit, ut seruentur, ne confusione deficiant: quanto magis in spiritualibus habendus est? Vbi enim maior incumbit tactura, ibi sollicitiorem congruit diligentiam adhibere. Quid uero preciosius, quid carius aestimari ualet, quam regnum caeleste, & gloria paradisi? Quid autem ardentius concupisci potest, & prudentius inquiri, quam angelorum consortium, & supernorum ciuium iucunda societas? Hac omnia simul amittit, quicumque gratia Dei suis demeritis se facit indignum. Possidentes igitur Christi serui immensum thesaurum in fictilibus uasis reconditum: praecipua tamen diligentia in se uigilare non desinant, ne illo priuentur. Omne a se amoveant uirtutis obstaculum, omneque peccati blandimentum, ut illud securius custodire queant. Semel namque si perditur, aut uix, aut nunquam recuperatur. Non precem, non precium, non cuiuscunque fauore humano redimi ualet. Solo diuino ex munere caelestis redonatur gratia: quae hominis malitia propulsatur & amittitur. Ne itaque hoc singulari supernae gratiae depraudentur dono: sub obedientiae iugo, & praesidentis imperio infatigabiliter subternant se, quotquot Christo militare in stadio monasticae conuersationis elegerunt, seque circumquaque muniant prudentiae uirtute, ne quid in ipsis inordinatum praetereat. Quod enim inconsulte agitur, uix uacat a culpa: qui uero inconsulte uiuit, lapsi propinquus sit. Conspicimus quippe ducibus bellatorum, exercitibusque eorum maximam esse fugae uel exitus causam, quum inire certamen coeperint, si non prius parent arma, acies disponant, insidias meditentur, cunctumque ita exercitum ordinent, ut nulli ignotum sit, quando & ex qua debeat parte certare. Confusa namque & inordinata turba facile prosternitur & dissipatur. Nec minus in collegiis Deo dicatis, & in unaquaque mente casus, & ruina formidanda est, si prouidentia desit. Proinde debent animarum rectores prudentiae oculo super sibi commissum uigilare gregem, ne a recto exorbitent itinere. Debent quoque subditi non minus super seipsos attendere. Nam plerumque ex obliuione, aut negligentia, uel alia qualicunque causa quaedam omittuntur ordinanda a praesidente & rectore: quae ut disponantur a subdito omnino expedit. Cuncta quippe a pastoribus nequeunt imperari: sicque congruit, ut quod praetermittitur a praeposito, reformetur a subdito. Singuli itaque Deo famulantes studeant proprias interioris & exterioris hominis loco & tempore dirigere actiones: ne anteposenda postponant, & agenda praetereant: quia frequenter seductoria persuasione decipiuntur, qui absque sedula discussione in uia Dei pergere assuescunt.

2. Cor. 4.

scit. Maximi proculdubio periculi res est, prout suggerit animus uelle degere. Propter ea cunctis consulendum est, ut taliter unumquodque disponat opus: quatinus qualibet hora propriam habeat actionem. Sciant quando orationi, quando lectioni, quando operi manuum incumbendum sit, ne acedia spiritu in mentis dubietatem, uel hebetudinem euectis: tempus suum inaniret consumant. Semper studeant potiora opera quietiori, & congruentiori tempore coaptare. O quoties immundorum spirituum ridiculum efficiuntur imprudentes? O quantis spiritualibus depraedatur profectibus ij qui spreto mentis consilio suis inseruiunt uoluptatibus? Quam saepe lectioni uacant quum orare deberent: orationi insistant quum liceret operari: ac per hoc torpore depressi, fraudeque decepti cuiuscunque operis debito priuantur fructu, insipientia ipsorum hoc perpetrante. Non sic uero qui pollent prudentia: & qui caelestem magnipendentes gratiam, caelorum regna sagaciter diripere moliantur. Suo etenim tempore orant: suo tempore legunt, suo tempore manibus operantur. Singula singulis peragunt horis: nec penes ipsos quicquam inordinatum praetermittit. Et quonia cuncta statutis perficiunt temporibus: ideo proficiunt: uitamque suam sine taedio deducunt: atque quum semper anhelos sitiant operandi desiderio, ad anteriora procedere, solcite perficere satagunt, quae tenent praemanibus. Renanque uera caritas, quae illorum compleuit corda, eos nequaquam quiescere sinit. Dei quippe amor, qui acediae inimicatur, operatorius semper est. Ideo nec laboribus fatigant, nec taedio frangitur, nec exercitijs minoratur. Vbique hilaris, ubique iucundus est: & quantum uigeat in corde, patefacit ex opere. Zelatores itaque caritatis, & uirtutum aemulatores sic sua disponunt negocia, sic diei spatium metiuntur: ut cuncta alacri faciant animo: non ex consuetudine, neque ex necessitate, aut ex tristitia. Quaeque etenim res, quaeque operatio, ut deo placeat, & uirtuose fiat: habere debet in se tempus, & modum, & intentionem. Si autem aliquo horum caret, imperfecta est: nec ad plenum diuinis splendet obtutibus. Beatus qui haec diiudicat. Sine speciali namque sapientiae dono nequit hoc fieri: sed neque absque his ad perfectionem attingi potest. Libera enim perfectionis est prudentia ordinans omnia. Fons autem prudentiae est cordis munditia. Munditia cordis gignit oratio: orationem uero sanctam ornat & nutrit caritas. Caritas quoque quum sit abyssus indeficiens, riuus defluens, paradysus affluens, lumen irradians, cibus replens, satietas fouens, exultatio eleuans, uinculum uniens, amor liquefaciens, gustus inebrians: sicut ordinatur a deo: ita cunctas ad eum dirigit actiones, intentiones, & affectiones: quae quanto purius exercentur, tanto uehementius ipsam, de qua prodeunt, augent caritatem. Vicissim namque sibi famulantur, & perfectio operis, & effectio caritatis. Ideo amici dei, & Christo in congregationibus seruietes caritatis affectum concipere, & nutrire debent: ut expeditius ad perfectionis metas attingere ualeant. Cuius celsitudinis dignitatem eo celerius apprehendent, quo prudentius sua spiritualia, & temporalia negocia congruis temporibus, modis, & intentionibus disponent. Omnes igitur Christi serui, cuncti deo placere cupientes, primordia diei & actionum conent consecrare altissimo: quatinus caetera secutura opera a suo non declinent principio. Vnde mox ut a somno euigilat, semper cor sursum erigere contentant. Prima uox, prima cogitatio, primus affectus diuinam resonet laudem, ignitam ad deum dirigat supplicationem, & illi se sincero corde committat, qui ualet potenter de imminentibus periculis liberare. Mundissimo namque domino mundissimum debet offerri sacrificium: non terrenis foedatam cogitationibus, nec obscenis imaginationibus coinquinatum. De stratu quoque quo iacet tanquam de uinculis diri carceris ardenter, propereque se excutiat: ut ueluti strenui milites ad bella processuri: crucis signaculo frontem, os, pectusque suum muniat. Circa duo potissimum adimplenda se preparat deo amabilia, & salutis omnino humanae necessaria: uidelicet ad persoluendas diuinas laudes, & ad exercenda spiritualia domini praedia. Haec nempe seruatorum dei propria sunt exercitia: haec illorum qui Christo famulantur sunt studia: in quibus toto se debent occupare desiderio. Nam in his comprobatur caritas, uirtus dignoscitur, gratitudo commendatur, augetur meritum, cumulat gratia, uictoria acquiritur, & gloria corona fidelibus condonatur. Vere etenim nil congruentius, quam dei concupiscitur laus. Propterea qui in sensu cordis domino militant: nullam in cunctis quaerunt priuata quaerunt laudem, nullosque de suis actibus humanae estimationis uolunt fructus: sola sui conditoris appetunt laudem: sola dei gloriam de suis laboribus expectant mercedem.

Laut. Iustit.

Magnum

Magnū putant consequi pietatis lucrum, si in se, & per se deum suum efficiunt laudabilem. Non tamen hoc cōtenti, uoto ut opere perficiant quod gerunt in corde: suā mētē intentionem uigilanter extendunt: tam ad uictoriū extinctionē, quā ad uirtutū perfectionē obtinendā. Ex qua re se uā aduersum se concitant inimicorum rabiē: qui nullā legitime certatibus prabentes requiē, suis eos cogunt importunitatibus a mentis custodia, & ab animi rigore non relaxare spiritum. Nam strenuo militi, & seruenter dimicanti: nunquā immundorū spiritū defunt certamina. Impugnat & repugnat: insidias patitur & orat: tentationū iaculis impetit, nec succumbit: atq; in his positus colluctationibus diuino sentiens se roboratum suffragio, ad resistendū hostibus semper insurgit ardentius. Certa nanq; intelligit definitione, quod triūphus ex spirituali proueniens cōsistit, deo gloriam, & uictori perpetuam confert palmā. Vnde diuinā laudis accensus desiderio, & caelestis patriā prouocatus gaudijs: quantum profectibus quotidianis attollitur, tantum dæmonum infestationibus acrius urgetur.

Quod semper diabolus humano generi aduersatus est: & potissimum post aduentum Christi fidelium populum triplici tentationum infecutus est specie: & confusus per gratiam Christi: Atq; de multiplice tentationum utilitate: & demultimoda exhortatione ad tolerantiam tentationum. Cap. XI.

N uniuerso terrarum orbe diaboli suadente malitia hoc spirituale inoleuit uitium, ut quanto quis amplius temporalibus floret honoribus, pecunijs ditescit, prosperitatum successibus pollet, hominūq; opinione extollitur: tanto plures felicitatis suae æmulos patiatur. In quo nanq; corde abest caritas, inuidiæ liuor facile reperitur. Hæc etenim est antiqua pestis: hic est detestabilis morbus: qui ab ipso diabolo traxit originē: per quem etiā in hoc exiliū grūnis plenū mors introiuit. Mox quippe ut ipse antiquus hostis ruit: inuidere cœpit homini stanti: nec passus est eundē ascendere, unde ipse peccādo expulsus fuit: neq; sustinuit, ut gratia quā ipse amiserat, in humanū diffunderetur genus. Hac de causa primo inuidens homini, & suarū successorē sediū uidere non patiens: callida machinatus est arte, ut ipsum tāto priuaret bono. Nec a suo letali, quod meditatus est, fraudatus est desiderio. Nā fraudulenter, & uersute suadens falsum pro uerō, hamūq; sub esca tegens, captiuū sibi fecit hominē: quē suae gloriæ futurū nō ignorabat possessorē. Hac autē obtēta uictoria in malitia aduersarius roboratus, hoc triumpho in superbiam euectus: omni Adæ posteritati, cunctisq; mortalibus factus est inimicus. Singulas enim generationes infecutus est: nec fuit aliquando q̄ illius tyrānidē posset euadere: nullūq; suarū tētationū permisit esse exortē. In omnibus pariter propriæ intorsit malitiæ iacula, quātum de super permissus est. Ipsum quoq; dei filiū dominū Iesum suis suasionibus aggredi ueritus non est: quē quum insuperabilē persensisset, ad extinguendū nominis eius cultores tota se armauit cōstantia. Quum em̄ disponeret oēs in Christū credentes abolere: principū orbis aduersus fideles cōcitauit animos: ipso nihilominus intrinsecus persequente. Hinc martyrū persecutiones, carceres, uincula, flagella, tormentorum horrenda genera, & mortis uiolenta crudelitas effluerunt. Ab eo diuersarum hæresum perniciola & cæca intelligentia: errorum uenena innumera, opinionumq; contentiosa loquacitas: ac schismatum elata cupiditas hauserunt uires. Ab ipso spiritualia certamina, infestationes, tentationes, & deceptiones multæ productæ sunt. Sed meditata de fidelium perditiōe diaboli malignitas confusa est a dei uerbo humana carne uestito. Dei nanq; sapientia mira arte egit, ut debellaret superbū. Prius quippe per seipsam eundē prostrauit antiquū hostē in deserto, in ciuitate sancta, in monte excelso, in uarijs persecutionū & tētationū generibus, in passione, in morte. In cunctis enim insultibus semper gloriosissime triūphauit. Parū uerō fuisset, si sapientia malitiam: si creator superasset creaturā. Voluit insuper per fideles suos tunica mortalitatis circūamictos, immūdi spiritus cōterere audaciā: suāq; magnificare ecclesiā: atq; unūquēq; credentē, & certantē iuxta pugnae qualitātē facere gloriosum. Quis etenim explicare ualet uerbis cellitudinem martyrū, in clytosq; illorū triumphos: q̄ pro immaculatæ fidei cōfessione, & amore unici & ueri dei se flāmis dederunt, cruciatibus, & mortis sanguine nanq; ipsorum roborata est ecclesia, cōuersus mundus, fideles accensi, fides aucta, & decoratum cælum. Impellebat enim diabolus ministros suos, terrarum principes: ut tormētorum atrocitate tam strenuos prosterneret athletas

A & faceret illos negare Christum: pro cuius confessione cōspiciebat eosdē cælos conscendere. Sed nequaquam praualeuit eius truculenta seueritas. Quo enim amplius sæuiebāt persecutores, eo magis credentium populus augebatur: fidei ueritas propalabatur, & inuidorum malitia confundebatur. Triumphabat in his omnibus Christus, & martyres coronabantur a Christo. De falsis uerō dogmatibus, & hæreticorum uersutia quā clarum ueritatis emicuerit lumen, facile dignoscitur. Sancti etenim patres supernæ sapientia scientiam habentes, tanquam honoris dei, & salutis animarum zelatores ueri: intuentes ex dolosa hæreticorum argumentatione simplicium mentes populorū in errorē trahi, disputationibus & scriptis se illis opposuerunt: euidentissimis rationibus eorū cōfutantes opiniones: detestandaq; falsiloquia. Nec hoc solo contenti fuere. Nam pro futurorum munimento libros condiderunt innumeros, per quos irradiata fundatur ecclesia miro sapientia fulgore, & ornata suauissimo eloquentia nectare, ita ut nullum erroris argumentum remansisse noscatur, quod non facillime conuincatur. Summa uerō & inscrutabili dei prouidentia actum est: ut quemadmodum malitiæ inuētor diabolus catholicam fidem sua uoluit obtenebrare fallacia: ita Christus, qui est dei sapientia, per sanctos suos illam dilucidauerit doctores, eosq; pro ipsorum remuneratione laborum, ueluti fulgentissimas stellas, in caelestibus collocauit sedibus regnatos per æuū. Nil autem profecisse se sciens, ad alia se conuertit nocendi ingenia. Nihil enim suafor malorū in martyres per gentium reges, nihil per falsos cernens praualeuisse doctores, magnam se arbitratus est obtinere uictoriā, si per seipsum aduersus homines intret cōsistitum. Ignorabat tamen ipse homicida malitia excæcatus, quod non contra homines: sed cōtra deum haberet certamen. Merito itaq; sicut in præactis insultibus confusus fuit, ita & in tertio. Non enim est fortitudo, neq; cōsiliū contra dominum. Quem ipse saluare decreuerit, nemo poterit superare: quē ipse elegerit in se: nulla tribulatio, nulla hominum persecutio, seu dæmonum fraus prosternere poterit in finem. Sed quoniam quos prædestinauerit deus, ignorat diabolus: cunctos suis non cessat sagittis appetere: ut per mentis consensum ad illecebras trahat peccati. Propterea post uaria errorum dogmata fidelium animos diuersis suggestionum modis, plurimisq; tentationum generibus cōcusit: afflixit, & penē prostrauit. Nam pacis tempore facile uincitur hostis. Concupiscentias quippe carnis, & oculorum, nec non & huius uitæ gloriæ concupiscentiā adeo uementer cōcitauit in hominibus: ut ferē omne genus hominum in hac periclitaretur pugna. Vnde aduersus huiuscemodī dæmonum machinamenta debilitas uiri dei suas sentientes uires: inspirati cælitus de medio laqueorum innumerabilium, & cœnosi seculi fugere decreuerunt. Prudenter nanq; cognouerūt, quia letale est: & dementiæ signum cohabitare cū latronibus, & homicidis. Hac de causa deserta, quæ solummodo feris syluestribus habitabilia erant, hominibus repleta fuere: & squalentia loca, inuicēq; tāquam dei ciuitas, & castra domini facta extiterūt. In quibus seruorū innumerosæ cōgregationes dominū Iesum die noctūq; laudantiū cōmoratę sunt. Hoc deniq; exemplo instituta sunt cœnobīa, & collegia Christo famulantia: quæ ueluti fidelium tutissima & munitissima castra orationibus, exhortationibus, & exēplis eos prouocāt, protegūt, & defendūt ab incurribus immūdorū spiritū. In immensum autē Christi operantē, uirtute, suūq; nomē magnificante, creuit taliū militū caelestis cōuersatio: ita ut per uniuersum terrarū orbē diuina personet laus: & nullus sit locus, prouincia, uel ciuitas, qui seruorū Christi refertus nō sit. Inter quos nō mediocris est turba mulierū cōtinētū, uirginūq;. Cuius nanq; hæc magnifica sunt opera, nisi tua o domine Iesu: qui splendore diuinitatis tuæ fugas tenebras, gratiam præstas, prosternis superbos, & exaltas humiles præsumentes de te. Vnde hodie tanta pax diffusa est in ecclesia tua: & in cordibus fidelium te diligentium, nisi abs te domine? Tu enim secularium principum tumentes animos sub iugo tuę sanctę fidei misericorditer subiicis. Tu nempe dominaris potestati maris: & motum fluctuum eius tu mitigas. Tu o pie domine Iesu humiliasti sicut uulneratum superbū diabolū: & in brachio uirtutis tuę dispersisti omnes inimicos nostros. In multitudine uerō gloriæ tuę, & in delectatione dulcedinis tuæ, congregasti dispersos tuos electos in unum, ut narrent mirabilia tua, & laudent, atq; glorificent te, qui es refugium nostrum, & uirtus, nec non adiutor in tribulationibus. Nam quamuis seuire callidos aduersarios, &

spirituales nequitias permittas ad tempus aduersus nos: nequaquam illos finis preualse
 re in finem. Ad eruditionem quippe & profectum nostrum hoc facis o domine Saba-
 oth. Proinde ignorantia pleni grauer errant: & in animas suas peccat, qui audent mur-
 murare contra te totius bonitatis æternum fontem: quia illos permittis diuersimode ab
 angelis Satanae impugnari. Alieni namque quum sint a gustu æternæ sapientiæ tuæ: & nõ
 percipere ualentes inscrutabilem altitudinem iudiciorum tuorum: opera tua secundum
 carnis sensum iudicare non cessant. Sed tu, o secretorum cognitor, & cunctorum crea-
 tor, qui omnia in sapientia fecisti: abscondisti horum scientiam a sapientibus, & pruden-
 tibus huius seculi: & reuelasti illam paruulis, mundis corde, & de te in bonitate sentien-
 tibus. Non enim potest humanum cor peccatorum tenebris inuolutum, arcana tuæ pe-
 netrare dispensationis, atque iudiciorum tuorum rimari secreta. Cui uis aperis o domine,
 & cui non aperis, proculdubio ille in sua cæcitate perseuerat. Non igitur operum tuorum
 latentes rationes iudicare præsumat hominum ignara temeritas: sed prona quod nõ in-
 telligit, ueneretur mente, pulset humiliter, ut sibi aperiatur. Agnoscat se nihil posse absque
 te. Ideo prosternat sui paruitatem intellectus sub te, qui es fons sapientiæ in excelsis: de
 quo hauriunt non solum omnes qui sanè sapiunt, & peregrinantur a te: sed etiã omnium
 cælestium spirituum beata agmina. Hi etenim, domine, a uerbo ueritatis, & splendore tuæ sa-
 pientiæ irradiantur perspicue, atque delectabiliter inebriantur ab ubertate domus: & a tor-
 rente uoluptatis tuæ sempiternæ. Nã quicquid sapiunt, percipiunt a te in te. Confitendũ
 est itaque o summa bonitas quod omnia quecumque facis nobis: in uero agis iudicio siue de-
 primendo, siue exaltando. Non enim ut hominũ, ita sunt opera tua: neque sicut illi uident, ita
 & tu. Quin potius iuxta prophetica sententiam, Sicut exaltantur cæli a terra, sic exalta-
 ra sunt uia tuæ a uis nostris: & cogitationes tuæ a cogitationibus nostris. Cuncta quippe
 tua sapientia metiris. Ante enim quam fiant quæ futura sunt in te ordinata, & a te præ-
 cognita sunt. Si domine nec folium arboris absque tuo cadit nutu, quanto minus credendum est,
 quod tentationes tuis eueniant fidelibus præter te: quibus cælestem promissisti heredi-
 tatẽ. Quod si o pie plasmator iniquis & scelestis prouidentia tuæ gubernacula nõ sub-
 trahis: quis audeat asserere amicorum tuorum te curã negligere: qui sua & seipsos dederunt
 propter te. Electos etenim tuos quum uariis tentionibus agitari permittis, tenerrime di-
 ligis: & tanquam uerus pater in ipsis optime complacens: & illorum salutem dulciter operaris.
 Tu domine per Apostolum tuum dixisti: Ego quos amo, arguo, & castigo. Multiplices namque
 utilitates ex tuis proueniunt flagellis: atque diuersimode proficiunt, qui flagellantur a te: si in
 humiliter, si æquanimitate sustineant. Fateor audacter o rex cælorum, quod omnino tuis nõ con-
 gruit electis sine disciplina correctio in hac uiuere peregrinatione. Ideo redeant ad se,
 quæ te agere, aut permittente affligunt, & præterita nõ præmittant cogitare tempora. Iustitiæ
 enim tuæ operibus bonis mercedem, iniquis uero condignam conuenit reddere retributionem:
 quod aut in præsentia, aut in futuro expedit ut fiat seculo. Quis autem diligenter considerans
 quanta aduersum te commisit delicta: & quam graua pro his passurus est tormenta, nõ gau-
 debit, quum intelliget in temporalem te æternam commutasse sententiam: atque pro purga-
 torij igne tentationum incendia tolerare. Certum namque est: quod omnis tentatio in præsentia
 quidem non uidetur esse gaudij: sed mœroris. Postea uero exercitatis per eam pacatissimum
 fructum reddet iustitiæ. At quis mentis sue copiosiorum tuorum recogitans multitudinem beneficio-
 rum tam liberaliter, tam sedule, tamque affectuose collatorum: recusabit suscipere a te patienter qual-
 cunque infligis tentationes, quum constet te eas nõ nisi amando tribuere. Pudeat humanam
 fragilitatem quid inuisibilem de tua ineffabili caritate suspicari. Neque enim in electis tuis ut
 dona, ita militant & flagella. Proinde impudicæ mentis, & ingratorum indicium notissimum
 est lætari in prosperis: & murmurare de aduersis. Qui autem magis tua, quam te quaerunt
 domine, facile turbantur, quum illis cuncta ad uota nõ suppetunt. Tu solus o bea-
 torum exultatio, propter te ipsum diligendus & considerandus es. Ideoque fideles serui
 tui ut erga te uerum dilectionis affectum se habere perhibeant: nullo modo pro illatis
 debent tentationibus perturbari. Resistant fortiter, & in tua dilectione permaneant
 quia tentari, nec ab amore tepescere: perfectæ caritatis est signum, & tuæ maiestati sa-
 crificium suauissimum. Peccator autem, & a tua caritate alienus tunc gratias agat: tunc
 confitebitur tibi: quum benefeceris ei. Quum enim radices nõ habeat, nec de tuæ dilectionis nu-
 triatur

Atriatum humore: credit ad tempus, & a te in tempore tentationis recedit. Tui uero dilecto-
 res tanquam electi palmites in te uera uite manentes purgantur assidue, ut fructum co-
 ram te iustitiæ proferant. Re etenim uera neque uirtus sine tentatione perficitur, neque gra-
 tia absque probatione cumulat. Hac de causa omnes sancti qui tibi ab initio placuerunt:
 in camino tribulationum & tentationum examinati sunt. Nullum exorrem passionum
 esse uoluisti, ut magis, magisque spiritualibus ditarentur donis, & perfectioribus uirtuti-
 bus ex quotidianis impugnationibus efficerentur ornati. Complacuit quoque tibi o diu-
 na prouidentia, ut hac occasione electi tui cognoscerent, atque faterentur se positos esse
 in exilio, & ex inundantia tentationum cogere redire ad te: apud quem est secura
 quies, quieta lætitia: læta felicitas, felix libertas, libera immortalitas, & sempiterna bea-
 titudo. Noluit ut donec in luto erant inuoluti, perfecte iucundarentur in seculo: quati-
 nus per experientiam cognoscerent, quantum inter peregrinationem distet, & patriam.
Ut autem seruis tuis tolerabilia fierent flagella, quæ pro expiatione culparum: aut au-
 gmento uirtutum passuri erant: tu o domine Iesu misericordiarum deus, & multæ mise-
 rationis, calicem passionis bibere uoluisti, fecistique dulcescere in te, & per te, quod sine
 te erat importabile. Postquam uero passus es o rex gloriæ, angelorum gaudium, & toti-
 us caritatis abyssus indeficiens, traxisti post te hominum innumerabilem multitudinem
 cruces suas alacriter baiulantium propter te. Perspicue namque uerbis, exemplisque cun-
 ctis insinuasti, quod non potest perungi ad triumphum supernæ gloriæ, nisi præuis tri-
 bulationibus. Non enim in hoc seculo diuitijs, uoluptatibus, honoribus, & prosperita-
 tibus florere uoluisti: sed neque in amplis nasci palatijs uel stratu deauratis ornamentis co-
 operto, quin potius mox ut in hoc mundo apparuisti, iacere super fœnum: reclinari in
 præsepio in medio animalium, & in uilissimo diuersorio elegisti. Insuper post persecu-
 tionem Herodis, post parentum obedientiam: post famem, sitim, nuditatem, peregri-
 nationes, in oratione pernoctationes, diaboli tentationes, post phariseorum detractiones,
 obseruationes, oppressiones, post sudorem sanguinis, uenditionem discipuli, post
 falsa testimonia, sputa, alapas, flagella, opprobria, blasphemias, coronam spineam, fellis
 potum: tandem inter iniquos tanquam reus, & homicida super crucis patibulum in Cal-
 uario monte mori dignatus es: ut uiam, qua tenderetur in cælum, tuis demonstrares fi-
 delibus, & non obhorrent serui sustinere pro domino, quod dominus pro seruis pati
 uoluit. Huius nempe consideratio tam præcipua, tamque uehementissima caritatis: cun-
 ctas suauificat passiones & omne leuificat tentationum pondus. Leuemus ergo fra-
 tres desideria nostra ad Christum: erigamus omnes nos, qui domino Iesu elegimus mi-
 litare, mentis oculos in crucem domini, quum tentamur: & leue existimabitur, quod to-
 leramus comparatione illius. Gloriamur inquam in cruce domini nostri Iesu Christi, &
 in tribulationibus, in tentationibus, in infirmitatibus, in necessitatibus pro Christo. Nõ
 est legitimus miles, qui regem suum imitari recusat: Neque dignus cælesti gloria, qui Chri-
 sto domino non uult conformari in poena. Consideremus etiam quam breue est: quod
 patimur comparatione retributionis æternæ. Quod enim momentaneum est, & leue tri-
 bulationis nostræ, in sublime pondus gloriæ operatur in nobis. Pudeat nos palmam obti-
 nere uelle absque certamine, & cum strenuis militibus sine belli periculo equaliter trium-
 phare. Sicut illi certauere: pugnemus & nos: & usque ad mortem non secedamus de præ-
 lio. Aequalis illis, & nobis sit fors, quibus communis est gloria: quia si compatimur, &
 conregnabimus. Omne quoque gaudium existimemus: quum in uarias inciderimus ten-
 tationes. Nam tunc magna salutis nostræ concipienda spes est: quum agrum suum do-
 minus dignatur excolere: ut uberiorem cælestem afferat fructum. Tunc cælestis medi-
 cus iacenti ægroto largitur remedia sanitatis. Desperaret utique de nobis, si non aliquod
 præberet tentationis remedium. At postquam nostri memor est: & crebris tribulationi-
 bus erudit nos: notum facit quoniam diligit nos, nec longe a nobis abesse patitur. Igi-
 tur tanquam fideles dilectores, & bellatores strenui, atque filii carissimi patris disciplinam
 ne abiiciamus: sed qualecunque immiserit nobis tentionis genus, alacri animo & uiriliter
 toleremus. Nequaquam uereamur ad tempus pati pro Christo, & flagellari. Breuis est
 pugna: & sine ullo dilabens intervallo: remuneratio uero perpetua: & multa nimis. Ex-
 pla nos roborent sanctorum ad patientiam, & innocens uita crucifixi Iesu. Non congruit ut
 Laut. Iustin. n. 3 mem-

membrum illa sum permaneat sub capite uulnerato. Propterea tanquam uera capitis nostri membra communicemus Christi passionibus, ut in reuelatione eius gloriae exultantes gaudeamus.

De multimodis tentationum generibus, quae seruis Christi à diabolo inferuntur: Et de ipsarum remedijs.

Cap. XII.

Quemadmodum si quis stellas caeli, aut pluuiae guttas, seu arenam maris diu merare uoluerit: casto consumitur labore: ita & quicumque uarias daemonum fraudes ad plenum referare conatus fuerit, superuacue defudabit. Nempe ipsorum uenenata malitia inscrutabilis est: & prorsus ignota mortalibus. Deo solo reuelante eorum possunt detegi insidiae. Tortuosi namque quum sint colubri, & anfractibus assueti plurimis, mox quum teneri putantur: è manibus defluunt. Mille enim modis inuestigabilis nocendi arte: ac infatigabili circumuentione simplicium animas decipere moliantur. Nunc blandis persuasionibus ignorantium mentes decipere studet: atque quibusdam rationibus fictis ad peccatum eos alliciunt. Nunc callidis machinationibus & astutijs eosdem praecipitare contendunt. Tales namque nisi maiorum per omnia acquiescant consilijs: irremediabiliter ruunt. Aliquando uero ut manifestus hostis totis uiribus per aperta certamina corda impetunt: & euertere nituntur laudabile mentis propositum bellorum Christi. Si autem sagittis eorum ignitis scutum opponatur patientiae, cuncta quae intorquetur resiliunt iacula. Nam impenetrabile est patientiae scutum, et ferè in omnibus tentationibus necessarium, quo quicumque caruerit, facile superabitur. Quandoque etiam horribiliter humanae menti se ostentant per tetras imagines, & insolitos aspectus: atque per terribiles comminationes, insuetosque terrores tremorem conatur ingerere uehementem: quatinus relicta confidenti anchora in pusillanimitatis pelagus ipsam demergant. Horum autem insultus non sunt formidandi: Grandia minantur quum nihil possint. Quid uero mirum si erga Christi seruos infirmi sunt: quum neque in brutis animalibus praeualere queant: prout euangelij textus proloquitur: Aliquando assiduis tentationibus deo misericorditer permittente impetunt animam superbiae uitio: & propriae sufficientiae ueneno infectam: atque in obscenis eam delictis prosternunt. Postea uero desperationis laqueos contra eandem tendunt. Mox autem ut cecidisse se cognoscit anima: quae prius stare uidebatur, ad humilitatis remedia illico confugiat, & diuinam erga praesumentes dispensationem cogitare studeat, qualiter Petrus apostolorum princeps Christum negauerit, qualiter Dauid prophetarum eximius in adulterium, & homicidium deciderit: ad memoriam reducat, & post perpetratum delictum abundantiorè super se gratiam collatam esse mirari non cesset. Talibus namque roborata cogitationum suffragiis dei in se laudabit clementiam, quae ex percussione tantam illi emendationis intulit gratiam. Hoc expertus est Propheta: qui dixit. Misit deus ignem in ossibus meis: & erudiuit me. Interdum ipsi deceptores dei misericordiam, & ipsius largissimam bonitatem falsis rationibus obtenebrare decertant obiciendo interiori homini suorum sarcinam peccatorum, quae irremissibilia esse praeter multitudinem: praeter magnitudinem, praeter obscenitatem demonstrat: quatinus pondus conscientiae, & suae deformitatis turpitudinem non ferens homo in baratrum desperationis amissa spe ueniae se mergat. Huic namque tam pestiferae suggestioni opponenda est domini nostri Iesu Christi sanctissima mors, & quanta pro humani generis restauratione pati uoluerit, attente animo reuoluenda sunt. Nullum enim adeo est graue peccatum, quod Christi sanguine non deleatur. Si autem crucifigentium scelus aboleuit sacrosancta domini passio: quis dubitet quin aliorum ualeat auferre delicta: Propter hoc dei filius carnem de humana sumpsit propagine: ut hominum peccata deleat. Toties ergo confugiat peccator sub crucis Christi umbraculum: quoties desperationis iaculo se cognoscit transfixum. Hac uero fraude si repugnantem nequeunt animam superare, illico deum tam misericordem erga peccantes seductoria assertionem praedicant, ac si nec iudicare peccata, nec peccatores damnare ullo modo patiatur. Daemonum uero callida intentio est animam in dissolutionem & audaciam delinquendi allicere, ut amisso timoris gubernaculo in omne eam nefas inuoluant. Tunc si assensum praebuerit: quodam temeritatis mucrone occulte se necans, criminibus fræna relaxat: nullamque de uirtutibus exhortationem patitur audire: iuxta quod scriptum est. Impius quum in profundum malorum

A malorum uenerit, contemnit. Meminisse tamè debet, qui hac peste percussus est: quam seuerè contra delinquentes deus suam iustitiam exercuerit. Nam peccantibus angelis nequaquam pepercit deus, sed mox ut extulerunt se, æternis damnati fuerunt incendijs, & irremissibili ultione percussi condignam suae praesumptionis suscipere mercedem. Peccanti quoque primo homini: quamuis dei manibus plasmatus fuisset: quamuis in paradiso deliciarum collocatus, & supra dignitatem cunctorum animantium euectus: nequaquam indultum fuit. Repente namque ut legem obedientiae transgrediens de uetito comedit: cum dedecore eiectus sententiam quam ei dominus comminatus fuerat, in se recepit. Didicit namque ex poena quid meruerat per culpam. Non uniuerso orbi diluuij tempore: non populo dei in idolis fornicati: non Mosi mitissimo omnium hominum, qui tunc morabantur in terra: non Dauid uiro secundum cor dei: non cuncto Israeli legis mandata praeruaricanti: inulte perpetrare permissum est. Sic enim deus peccatis & iniquis aduersatur operibus: ut potius permitteret ignominiosam mortem suam tradi filium: quam ut impunitum remaneret peccatum. Plerumque etiam deo dispensante, ipsi spiritus nequam ita pusillorum conscientiam confundunt dubietate, ac multitudine stimulorum: ut neque (ut sic dicam) pedem ualeant mouere praeter timorem conscientiae: qui sic tetantur. Aguntque suis persuasionibus & importunitatibus: ut quid minimum aut nullum peccatum est: mortale credatur. In immane se ferunt praecipitium: qui huiusmodi tentationi assensum praebent. Atque aliquando propter conscientiae onus grauius delinquant in ijs, quae sine peccato agere potuerant: quoniam qui facit contra conscientiam aedificat ad gehennam. Talis conscientiae impulsus omnino audacter refellendus est: & tanquam anti qui hostis signum debellandum. Tunc etenim plene debellatur, tunc huius tentationis qui impugnatur, uictor efficitur: quum ex aduerso suggestioni se opponens, uel in minimo nullo modo eidem obtemperat. Hoc namque manifeste comprobatur istud diabolicum esse opus, quia & conscientiae resistitur, & nihilo minus conscientiae pax reperitur. Nonnunquam quoque ipsi callidi insidiatore fugam se arripuisse simulant: & de caetero nullam bellatori Christi molestiam se illaturos fatentur. Discedunt quippe ad tempus, quatinus animus a sui custodia remissior factus: grauius sua securitate sternatur. Prudens uero Christi seruus intelligens se in medio positum laqueorum eo suspectior erit, quo quietiores contra se sentiet inimicos. Vbi namque latenter pugnatur: ibi omnis uigilantia adhibenda est. Nam manifestus aduersarius facile uincitur, occultus autem insidiator uix à quoquam superari potest. Proinde omni tempore cunctisque momentis diaboli insidiae praecauendae sunt. Donec hac pelle tegimur: cor, lingua caeterisque sensus corporis diuino sunt muniendi timore. Nulla cum inimicis spiritualibus pax firmanda est. Semper metiuntur: & absque rubore laqueos tendunt. Sui etiam confusiones paruipendunt, dummodo ad peccati consensum animas trahere ualeant. Solent quandoque maligni spiritus, qui secessisse uidebantur repente irruere, ac tanta uehementia furoris rabiem in corde hominis accendunt: ut nisi diuina opitularetur clementia: & in deum blasphemia dirigeretur, & proximis uita auferretur. In ipso furoris impetu quicumque deducitur, non dei dilectionem, non caelestis patriae desiderium, non gehennae metum: non mortis formidinem: non maiorum reuerentiam: non proximorum caritatem, non sui ipsius amorem habere se sentit, & nisi diuina miseratione tentatio ipsa cohiberetur, nullus illorum, qui tali insania uexantur, sanus fieret. Solus omnipotens tam ignitam irrationabilem, & perturbantem impulsionem extinguere potest. Deo gratias agat inexpertus: expertus autem ori suo custodiam ponat, hominum pro tunc consortia uitet, & deo (si potest) subsistat se humiliter ipsius implorando auxilium. Assueti sunt etiam hostes humani generis seruos Christi aggredi uarijs: importunis, obscenisque cogitationibus, & impudicis phantasmatis, adeo ut cuncta quae praeterita commiserunt delicta: reuocent ad memoriam, loca, personas, tempora, modosque suggerendo: quatenus inexperti milites fatigati ex crebris impulsionibus: & uehementibus ictibus ignitarum cogitationum efficiantur formidolosi, & resiliant à proposito cepti certaminis: uel sentientes se flexibiles ad consensum cogitationum, quibus impugnantur, opprimantur tristitia: quae tentatis ualde pernicioza est. Sed nouerint tales pro his tentationibus potius gaudere debere, quam tritari. Ex diaboli liuore ipsorum procedit infestatio.

conspicit enim ipsos strenuos futuros Christi milites, & ad magnam peruenturos perfectionem. Vnde hæc non ferens inimicus: qui omni inimicatur bono, conatur totis uiribus illos euertere. Deus autem dolum eius conuertit in caput ipsius. Nam ipse suos in certamine confortans milites quotidie eos efficit fortiores. Intuentes uero Dei serui ex solo mentis consensu hominem posse cadere, & non ex impugnatione sola aduersarij, interioris hominis muniunt sensus, & diaboli resistunt tentationibus, quæ tanto minus formidandæ sunt, quanto amplius displicent. Interdum consueuerunt ipsi magni spiritus in cordibus simpliciū procaciter loqui contra Deum uerba blasphemie. Audent namq; in auribus eorum, præcipue quum orationi insistant, & sacrosancta tractantur mysteria: diuinam maledicere maiestatem, & obscæna quædam aduersus Dei genitricem immittere phantasmata: atq; sanctorum omnium chororum cum Christo regnantium subsannare gloriam. Ista nempe impudici aduersarij sunt uerba. Olim namq; temerariè locutus est. Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis altissimo. Consiueuit enim tanquam alienus à Deo, & omni spe ueniæ priuatus tam nefanda pronuntiare. Hæc autem ipsorum immisiones uelut fulgura & iacula fortiter intorta pauore repente cor penetrant. Sed tanquam nix solis radijs resoluta euanescent huiusmodi cogitationes, & nusquam comparent: si tamen sine tristitia impugnati animus perseueret. Confunduntur prorsus & colliduntur in seipsis talium authores maledictionum: atq; ipsorum blasphemie super eos deuoluuntur. Caveant uero qui huiusmodi nefandis blasphemie tentationibus impugnantur: ne expauescant aut ex ipsis turbentur, uel fiant pusillanimes. Ad arcem semper recurrant rationis, hanc muniant, hanc custodiant, hanc clauis diuini configant timoris: hanc interdum uinculis diuinæ caritatis religatam teneant. Firmissime nanque in hac ueritatis sententia roborentur, & confidant quod nunquam potest animæ inferre mortem infestatio tentationis, nisi in uno secum consensu conueniat deliberatio uoluntatis. Pacem quidem mentis perturbare tentationes possunt, gratiam uero Dei auferre non possunt. Impugnando labores ingerunt, & coronas immortalitatis parant. In paucis qui à diabolo infestantur, uexantur, postea autem in multis bene disponentur. Nam Deus illos tentare permittit, faciet uero eos dignos se. Tanquam aurum in fornace probat illos, & quasi holocausta hostiæ accipit illos. Transacta autem post hanc peregrinationem tentatione fulgebunt iusti sicut sol, & tanquam scintillæ in arundinetis discurrunt. Iudicabunt quoq; nationes, & dominabuntur populis: regnabuntq; cum Deo in æternum. Nonnullos etiam ipsi callidi seductores de prædestinatione tentare consueuerunt, quibus persuadere nituntur iudicium iam factum esse, & contra eos diuinam promulgatam sententiam: cunctamq; propriæ salutis spem, ex ipsorum cordibus conantur extinguere. Huic autem irrationabili suggestioni facile respondetur. Sicut enim ratione caret: ita leuiter superatur. Cunctis namq; sanæ mentis patet, quod Deus nullum iudicat, antequam de corpore exeat. Donec enim in carne uiuit homo, aut damnari aut saluari potest. Solum post resolutionem corporis aduersus singulos uel condemnationis, uel absolutionis profertur sententia. Qualis uniuscuiusque uita fuerit, talis erit & sententia. Causa namq; hominis tota ab eo pendet, nec aliter iudicat Deus, quam secundum quod quisq; uixerit. Ignotus quippe omnibus mortalibus est singulorum finis. Sed neq; ipsi angeli boni: qui Dei contemplantur gloriam (nisi forte ex diuina reuelatione) scire ualent: utrum quis damnetur, an saluetur. Quanto autem minus angeli Sathanæ, qui ab initio mendaces fuere, hoc noscere possunt? Paruipendenda est ipsorum falsa comminatio. Studeat quilibet laudabiliter uiuere, Dei mandata custodire, se de Deo humiliter sternere: proximum ut se diligere, patienter queque aduersa tolerare, & usq; ad finem in uirtuosis actibus perseuerare. Taliter itaq; uiuendo quisq; de diuina bonitate plurimum confidat: quia de numero non segregabitur electorum. Si uero non tepuerit in operando: sed magis opera bona augmentare studuerit: ab hac qua pulsatur tentatione prædestinationis liber erit. Aliquando falsis suasionibus ipsi homicidæ mentis simplicitatem peruertere moluntur: atq; globum maximum tenearum: & infidelitatis uenenum oriri faciunt in secreto cordis, per quod omnis tranquillitas animi confunditur. Asserere quippe ac rationibus affirmare conantur, Deum non esse: nec beatam uitam, nec futura supplicia: sed solummodo præsentia, & temporaria

Esa. 14.

Aralia esse oblectamenta. Potissimum autem aduersus immaculatam & ueram catholicam fidem, & Christi diuinitatem detractionis argumenta fingunt. Moliuntur enim persuadere alias infidelium sectas, & inanes opiniones ueritatē continere in se, atq; Christi miracula, & quæ de illo in sacris continentur libris, nequaquam fuisse uera. Mox etenim si huic tentationi accommodaretur consensus, illico deficeret omne bonum inceptū opus, & cunctis uoluptatibus fræna laxarentur: præsentis uitæ amor cōsurgeret: & si quid boni aut mali post cursum huius peregrinationis sequeretur, recogitare negligeretur. Ideo totis uiribus huic pessime suggestioni renitendum est. Animi quoq; uirtute potius quam ratione reluctandum est: quia supra omnem rationem, & ultra humani captum ingenij sunt opera fidei. Perseuerantia, & propagatio Christianæ fidei, multitudo fidelium toto terrarum orbe diffusa: uita uirorum, iuuenū, uirginum cuiuscunq; conditionis seculo renunciantium, prophetarum oracula, auctoritates scripturarum, martyrum pro Christo effusus sanguis, & ecclesiarum thesauri, imperturbabile fundamentum, inuincibilis ratio, credibilia nimis sint testimonia catholicæ ueritatis. Si enim iuxta legem ueterem, & sententiam Saluatoris in ore duorum uel trium testium omne uerbum consistit: & si in quocunq; seculari uel ecclesiastico iudicio totidem testibus indubitanter ac firmissime creditur, qua temeritate, quæue animi pertinacia tam innumerabilibus quis audebit cōtradicare testimonijs? Prudenter itaq; & fortiter conculcanda est & sopienda omnis curiositas humanæ intelligentiæ sub iugo fidei: ne plus sapere uelit quam oporteat: sed ad sobrietatem. Sufficere cunctis potest pro ratione fidei: quod patres ueteres, & doctores sancti qui tanquam luminaria in ecclesiæ firmamento fulgebant, de fidei ueritate crediderunt, & intellexerunt: atq; operibus confirmauerunt. Summæ etenim imperitiæ argumentum est uelle discutere uel reprobare quod illi tantis rationibus definierunt. Humiliter igitur & fideliter singuli credere debent, quod uniuersalis Christi confitetur ecclesia. Solent etiam angeli Sathanæ ex diuina dispensatione seruatorū Dei mentes in tantam obdurationem, & cordis insensibilitatem deducere: ut cœlum illis esse æneum, & omnipotentis Dei aures ad exaudiendū obturata uideantur. A deo namq; tanto tædio interdum afficiuntur, ut monasterium angustissimum & intolerabile eis carcer appareat: psalmodiæ suauitas laboriosa ualde sentiat, orationis tranquillitatem tanquam flagellum maximum arbitrentur: atq; omne spirituale exercitium ueluti ingentem obhorreant cruciatum. Non legere, non meditari, non uiuere sub disciplina monasterij, non operi manuum uacare libet: sed cuncta, quæ spiritui prodesse possunt, odibilia tunc iudicantur. Sicq; agitati, & acidie tabe perfusi sunt: ut de sua perseuerantia trepidet, & de propria salute diffidant. Hæc autem si diu perseueraret tentatio: uix de milibus unus sufferre ualeret. Proinde diuina pietas pro subleuanda hominis fragilitate manum suam dignatur apponere. Nam mox ut suum uiderit seruum deficientem, & tentationi consentientem illustratione sua & quadam spirituali dulcedine omnem dissoluit cordis durtiæ, & teporem quo undiq; uallata fuerat ipsius mens: in rorem piæ deuotionis conuertit. Tunc resoluta interioris hominis glacie suauiter fluunt imbres lacrymarum: tunc peccato mentis domicilio, atq; fugatis spiritualibus tenebris in omni opere, in omni loco Dei in corde resonant laudes, & gratiarum actiones. Eo etenim beato tempore, remigio alarum amoris cor sursum fertur in Deum: illiq; copulatur iucundissimo caritatis uinculo. Ipso autem perdurante cordis iubilo nec præterita memorantur mala, nec futura formidantur. Contra uero hanc cordis insensibilitatem optimum, & salubre remedium est, cōsuetudo deuotionum & uirtutum exercitia infatigabiliter custodire: neq; ab illis actu deficere & desiderio, imò ea potius augere. Studeat qui tentatur de Dei bonitate resumere spem sibiq; ipsi dicat: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me. Spera in Deo: quoniam adhuc confitebor illi. Nam si bona de manu domini suscepimus: mala autem quare non sustineamus? Patientia namq; & animi fortitudine uictor efficietur, quisquis in hoc positus fuerit conflictu. Conserunt quoq; maligni spiritus hanc aduersus Dei strenuos bellatores tentandi exercere artem. Quum enim conspexerint eorum mentes ex omni parte prudentiæ, & disciplinæ uigore munitas: illico in omnem se cōuertunt immanitatem, & nullo in tentando seruato ordine cūctorū uictorū ignitas immittunt cordi sagittas: ut fatigatus animus ex crebra suggestionū reuocatione uel quadam ipsarū trahatur ad delectationis

lectationis cōsensum. Nam laboriosum est in tam sauo certamine inflexibilem seruare mentem. In nullo autem terreantur, qui harum diuersarum cogitationum tentationib. impugnantur, quin potius resumentes uires cum medullari cordis lætitiā & mentis cōstantiā reluctentur, & uincant: clament: & ingeminent uoce & affectu Iesus melliflū & sanctum nomen. Est enim aereis potestibus terror maximus, & intolerabile flagellum: ad cuius inuocationem tanquā ab igne resiliunt. Leuēt nihilominus ad cœlū cor, diuinum flagitantes auxiliū: & mox spiritualibus fugatis inimicis cæleste in se sentient adiutorium. Tunc in quoddam mentis deducti tripudium pro adepta uictoria deo laudes decātabunt: & dicent. Cantemus domino: gloriose enim honorificatus est: equum & ascensorē deiecit in mare, &c. Hac nāq; experiētia eruditi, hoc spirituali roborati p̄sidio, in omni dæmonū infestatione & pressurā ad dominū clamēt quum tribulētur, & liberabuntur. Ad hoc seruū suum tentatū per Prophetā dominus hortatur: quū dicit. In uoca me in die tribulatiōis, eruā te, & honorificabis me. Re etem uera magnā de ppria salute debēt cōcipere spem, qui huiusmodi diuersis tentationib. agitantur. Nisi em ipso rum cōuersatio Deo acceptabilis, & inimicis esset onerosa: nequaquā tanta illorū cor aggrederentur impōrtunitate, atq; conarent euertere mentis domiciliū à stabilitate sancti propositi, quod arripuerūt. Dei aut clementia cunctā immūdorū spiritū fraudē in suorum militare facit profectum seruorū. Ex his quippe tentationib. qui amoris Christi & perfectionis feruent desiderio, maximam sumunt occasionum tantarum fieri possessores uirtutum, quantorum impugnantur suggestionibus uitiorum. Vnde quum superbia cogitationibus tentantur, ne in ipsum cōrruant uitium, humiliantur. Quum de iracundia pulsantur, ne succumbant: patientiā uirtutem fortiter seruant. Quum de gula alliciuntur, ne uoluptatibus habenas laxent, temperantiā iugo substernunt se. Quū de inuidiā uruntur, ne fratrem suum odio habeant: caritatis uiscera induere cōantur. Quum de habendi cupiditate infestantur, ne ultra necessitatē temporaliū cura aggrauet, quandoq; etiam necessaria subtrahunt, quū carnis delectationibus accenduntur: ne serui efficiantur luxuriā, corpus nō cessant edomare ieiunijs, uigilijs, & laboribus, ut pudici fiant. Quum uerō acidia uitio premuntur, ne tempus ociose cōsumant, ad orationem, uel opus manuum se conuertunt. Miro itaq; diuinā dispensationis ordine fit, ut quot suscipiunt in se tentamentā uitiorum, tot inueniant instrumenta uirtutum. Et quod illis p̄paratur ad casum, hoc uertatur ad triumphū. Habent etiam ipsi nequā spiritus hoc proprium, quod non uniformiter omnes tentant. Obseruant autem loca congrua, tempora aptiora, & singulorum naturas: ut ad suum quos tentant, trahant consensum. Callida enim arte unicuiq; (permittente Deo) secundum proprium gradum tendunt ad decipiendum laqueos. Incipientes nāq; & nouiter introductos impugnant de difficultate spiritualis belli, de austeritate uitæ, de asperitate pœnitentiæ, de memoria p̄teritarum delectationum, de affectione parentum, de sodaliū & amicorū lasciuia cōuersatione: de instabilitate status, de tentatione & laboriosa impugnatione, de multorum casu qui cœperunt nec perseuerauerunt, & de impossibilitate perseuerantiæ usq; ad uitæ terminū. Contra uerō proficientes nimio furore bacchantur. Nam aduersus eos omnium tentationum genera (si permitti sunt) irruere faciunt. Pronos ipsos ad iracundiam, ad elationem, ad gulam, & ad singula quæq; uitia reddunt: p̄cipue tamē ad fornicationē. Non diebus, non noctibus ab illis secedunt. Nimia enim inuidiā face succensit: de ipsorū profectibus grauit̄ cruciantur. Propterea tanquā rugientes sauiq; leones sine ulla requie infesti sunt militibus Christi generose certantibus: si quo modo eos impingant in consensu delictorū. Ipsi autem diuino fulti p̄sidio quotidie robustiores fiunt: & ex usu ad dimicandum aptiores, atq; cælesti igne accensi tanto acrius aduersarios prosternūt, quanto uehementius ab illis impelluntur. O mirandum Deo & angelis tale spectaculum, uidere scilicet spiritum fragili & infirma carne uestitum debellare & uincere spiritum nullo carnis pondere p̄grauatum: spirituali assuetum certamini naturali acuminē perspicuum, nec ullo locorū spacio inclusum. Ipse nempe est, qui p̄sumpsit animi ceruicem erigere contra suum conditorem, & discere. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & siam altissimo similis. Nunc autem in suæ opprobrium elationis à fragili superatur homunculo. Viros autem perfectos ad spiritualia assuetos certamina

Exod. 15.

Psal. 49.

A certamina, callidē semper obseruat. Illis nāq; in lucis angelum transfigurāt se: & uitia sub uirtutum specie suadere continuē nititur. Nam sub colore zeli furorem inserit: sub iustitiā imagine crudelitatem: sub uelamine caritatis carnalem affectionem, sub p̄textu honoris Dei, priuatam laudem, & sub desiderio salutis animarum, p̄lacionis officium suadet: ut quærat̄. Hortatur etiam ad p̄dicationes, ad secularium conuersationem, & ad uirorum, mulierumq; indistinctam colloctionem: illud Apostoli commemorans. Omnibus omnia factus sum: ut omnes lucrificiam. In his omnibus latent fraudes, & inimicorum laquei formidabiles, quibus capiuntur qui carent prudentia, & elatum habent cor. O quot, qui iam inter astra nidos suos collocasse credebantur, occasione fraternæ caritatis in lura carnalis concupiscentiæ turpiter corruerunt. Quot temporibus nostris fuerunt, & sunt, qui tanquam ardentes lampades & mundi luminaria lucebant coram hominibus, paulatim ex frequenti secularium conuersatione & confabulatione tepefacti: ad pristina opera secularis uitæ miserabiliter redierunt. Quam multos quotidie intueri possumus, qui donec in humili statu & sub obedientiæ disciplina perstiterunt, in mentis puritate, cordis castitudine, & uirtutum perfectione se custodierunt: sed post adeptam dignitatem, post assumptum pastorale officium, propter insuetos honores & nimias occupationes oblit̄i quales fuerant, ad ima miserabiliter descendunt. Apostolorum sanctorumq; opus est in p̄lacionis dignitate humilitatem, in secularium conuersatione mentis puritatem: in condescensione proximorum cordis seruare rectitudinem, & corporis castitatem. Ideo qui stat, uideat ne cadat: & qui ascendit, diligenter aspiciat quo ascendit. Verecundum nāq; coram hominibus, & deo odibile est, post ascensum descendere. Qui legit intelligat. In omnibus igitur insultribus spirituum immundorum, in cunctis tentationibus quibus Christi serui impugnantur, abijcere cōentur propriam confidentiam, & diuinum non cessent flagitare auxiliū. Si enim sub Dei timore se strauerint, frequentauerint orationem, sui cordis cogitationes obseruauerint, impetus animi sub rationis imperio subegerint, uirtutes acquirere studuerint, & pacem mentis possidere quæserint: gaudeant quoniam cadere uix ualebunt, tamen si ceciderint non collidentur: quoniam Dominus supponet uelociter manum, ut erigat eos.

1. Cor. 9.

1. Cor. 10.

Quod diabolus multoties ut instrumento uitur hominibus ad tentandum eos, qui in congregationibus degunt;

et simpliciter atq; uirtuose conuersantur: ut illos impellat ad casum. Cap. XIII.

Consueuerunt ut plurimum homines quandoq; aliquod difficile aggressi sunt opus, quum ad id peragendum impares se uiribus senserint, mox ab amicis & domesticis subsidia quæritare: quatinus quæ propria nequeunt uirtute perficere, alieno ualeant adiutorio. Hac malitiæ arte, hoc sagaci ingenio, uti solet humani generis antiquus hostis & seruorum Christi implacabilis inimicus. Quum enim ad debellandos & exercendos fidelium animos ex superna dispensatione constitutus sit in hoc aereo & caliginoso loco, quibus ualet modis & industria, eos tentare non desinit, ut decipiat, & prosternat. Apponit nanque incessanter calliditatis suæ uenena, quantum ei à Domino conceditur: sed non ad uota. Nam si ad decipiendos mortales plenam à Deo susciperet potestatem, profus non fieret salua omnis caro, nec quisquam reperiretur qui laqueos illius posset effugere. Diuina autē dispensatione & pia agitur miseratione cum electis, ut nequaquam supra uires tententur. Quoties nāq; p̄ualet aduersarius, & casui appropinquant: adest Dei clementia: atq; fugatis hostibus, suis p̄sidia militibus subministrat. Ipsi etenim tanquā membris insimulantibus, ac debilibus in fide, spiritualia adhibet deuotionis nutrimenta, per quæ in caritate crescāt, roborentur in spe: & fiant aptiores ad dimicandū. O mira omnipotētis bonitas, ô dei nostri inenarrabilis sapiētia, qua caritate, quæue paterna teneritudine fotes seruos tuos, q̄ simplici tibi corde famulant̄: In defesso empietatis intuitu sup ipsorū uigilias custodia, & imminēte ruine periculo sub latissima alarū tuarū umbra p̄tegis & defendis. Hoc in spū Propheta p̄fēserat, quū dicebat. Abscōdes eos in abscondito factei tui, à cōturbatiōe hominū: p̄teges eos in tabernaculo tuo à cōtradictiōe linguarū, & spiritū immūdorū. Quāuis aut cæleste sup dei seruos diabolus sentiat adiutoriū, q̄q; nemine saluadorum de manib. dñi Iesu eripere ualeat, nō cessat tamē ipse malignus quin totis

Psal. 38.

tis conatibus illis infestus sit, nunc per seipsum, nunc sæpè per alios. Ideo ad tentandum humano utitur instrumento: potissimum aduersus eos, qui in monasterio & congregatione Deo militant. Hæc nanq; est fraus maxima, & ad cognoscendum difficilis. Hoc enim argumento primū hominem de loco deliciarū deiecit, expoliavit tunica immortalitatis, priuauit gratia: & obligauit ad mortem. Hac arte, apostolorum principem ad Christum negandum induxit. Hoc medio martyrum mentes emollire ac flectere curauit. Hoc instrumento cōplures superauit: quos dinumerare lōgum est. Prouide itaque in uia Dei incedendum est: & prudenter inspiciendum, ne iniiciamus pedes in tendicula inimicorum. Nec minus solerter elaborandum est: ne nos ipsi efficiamur laquei proximorū, atq; uices geramus dæmoniorū: quod in congregationib. Deo dicatis frequenter euenire consuevit. Quandoquē enim quis in collegio degens, detractionibus uitam absentiu dilaniat: proculdubio diaboli minister est, & fraternæ cædis reus. Gladio nanq; detractionis suæ famam proximi, cui detrahit, occidit in corde audientium. Audiētes quoq; uulnerat detractionis sagitta, eosq; plurimum prouocat ad illius odium, de quo murmuratio sit. Propriam uerò perimit animā, & à Dei gratia alienū se facit. O quā ferales laquei ad capiendas animas sunt labia detrahentium? A caritate excisum se fatetur, qui detractionibus assuetus est. Hæc etenim pestis, per quam caritatis uinculum dissoluitur, à collegijs seruorum Dei omnino amouenda est. Deo quippe & fratribus odibilis est omnis detractor. Qui diuinum cupit effugere iudiciū: murmuratiōnis uerba nō proferat. Custodite uos (inquit Sapiens) à murmuratiōne, quia nihil prodest, & à detractione parcite linguā: quoniā obscurus sermo in uacuū non ibit. Impiū enim est detractioni accommodare os, quod diuinis laudib. deputatū est. Benedicite (ait Apostolus) nolite maledicere. Maledicus nanq; & detractor regnum Dei possidere non ualent. Fugiendæ itaq; sunt detractiones, ne ad odiū proximi prouocentur. Rarus quippe reperitur, qui aduersus suum detractorem silentium sibi ipsi uelit imponere. Rarior autē qui nullo odij rancore moueatur. Qui uerò fratrem ut se diligit, erga aliū detractionis uerba nō loquitur, neq; loquentem libenter auscultat. Alio quoq; modo caritatē fraternā, & pacē simul conuientiu, cunctorū inuētor malorū diabolus dirūpere conatur. Nam cōtentiones generare inter Christi seruos nō desinit. Est enim cōtentio ignita diaboli sagitta ad perdendas animas. O quanta iurgia, quanta odia ex cōtentionis oriuntur sermonibus: O quoties ueritas occultat, & falsum pro uero defendit timore cōfussionis. Pessimū nanq; malū est cōtentioni uacare, per quā amicitiarū cōpago dissoluitur, & animorū dulce uinculū dissipat. Qui cōtentionis existit, antiqui hostis in se immisiones admittit, diaboli ministeriū operat, dirūpit pacē, rixas cōcit, parit odiū, furorē nutrit, denigrat honestatē, sapientiā perdit, rationē cōfundit, oculū mētis obnubilat, gratiæ lumē repellit, fraternā dilectionē frāgit, & ipsam celestē in se occidit caritatē. Qui à cōtentionibus linguā cohibet, humilitatis amator est. Cōtentiosus uerò & pertinax elatiōe & superbia se plenū esse cōfiteatur. Ut uictor appareat cōtentiosus, fratrem in publico cōfundere nō ueretur, & de fratris opprobrio magnum se putat reportare triumphū. Vh qui de tali latatur cōmercio, & qui garrulis clamorib. ueritatē conatur euertere. Hanc cōtentionis rixam fugere hortatur Apostolus, quū dicit. Cōtentiones & pugnas uerborū deuita, generant enim lites. Seruū Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse, & cum modestia docentem eos qui resistunt. Consuevit etiam nonnunquam ipse nequam spiritus minus graues & timore Dei uacuos ad irrisiōnem commouere simplicium uerbis aut gestis, quatinus perturbet animarum puritatem simpliciter conuersantium, faciatq; illos simplicitate amissa omittē inchoatum bonum, aut perpetrare quod oderunt malum. Diabolicū est figmentum hoc, & prorsus caritati contrarium. Non enim alteri irrogare debet quis, quod sibi ipsi uideretur intolerabile. Hoc naturæ lex mandat, hoc caritatis Christi iura uolunt, ut illud proximo præbeatur: quod erga se quisq; fieri gauderet. Regale quippe mandatū est dilectio mutua, quæ omnem legis institutionē perficit. O bona caritas, o proximorū laudanda æmulatio, quis tua potest referare præconia? quis effectus atq; profectus tuos ad plenū magnificare ualeat? Tu Deum hominib. proptitiū exhibuisti, tu sempiternū Dei uerbū induisti carnē, suspendistiq; in ligno: tu proximorū onera, & amicorū delicta æquanimitē toleras; tu locū tempusq; obseruas, ut pacatā

Sap. 1.

Rom. 2.

Tit. 3.

A carā corrigas. Exclamas exterius cōtra delinquentes iustitiæ zelo, & gemis interius, atq; ardes dulcedine pietatis. Tu irridere nescis, & subannare quempiam uehementer formidas. In proximo Christum semper uidere meditaris, & fratrem tanquam te amare cōsueuisti. Omnes astrictos tenes indissolubili caritatis compagine. Quos potes hortaris, quibus uales auxiliū impendis, debiles foues, inscios instruis, errantes reuocas, cadentes erigis, & pereuntes desles. Nulli onerosa es, cunctis uerò beneuola, amabilis, & iucunda. Nullum irritas, nullum confundis, nullum supplantas. Temporalem indigentibus præbes substantiam, si illam possides. Si ea cares, compateris pietatis affectu. Nemi nem à te uacuum abire permittis. Deo carum, angelis amabilem, hominibusq; uenerabilem reddis possessorem tui. Qui te habet, semper hilaris est, in prosperis humilis, in aduersis fortis, in periculis securus custoditur. Qui uerò proximo suo contumelias & irrisiōnes irrogare non metuit, diaboli instrumentum & tuo indignū se facit contubernio. Seruum etenim tuum nulli congruit irridere, sed potius ut sit mansuetus, benignus, & pius. Est & alia tentatio cæteris periculosior, quam in cordibus seruorum Christi in congregatione uiuentium, & minus caute conuersantium, humani generis aduersarius ad exterminandam caritatem, concordiam, & mentis tranquillitatem disseminare non desinit. Frequenter nanq; face æmulationis, & inuidiæ liuore quorundam accedit animos contra aliquos collegij, simpliciter, humiliter, & solite cōuersantes. Agitq; suis persuasionibus, ut negligentibus intolerabilis sit uita bonorum. Nam repleti huiusmodi diabolica malignitate, & inuidiæ sagitta transfixi profectum fratrum suorum proprium iudicant detrimentum. Propterea instigante liuore detractionibus linguæ habenas laxat, & uitam proximorum murmuratiōnis dilaniare non cessant, obseruant gressus, uerba discutunt, & mores illorum quibus inuidet, semper dijudicant. Eorū derogat de uotionibus, eorum uirtutibus lacessuntur, eorumq; bonis operibus affliguntur. Facile & pro minimo aduersus eos quos æmulantur, turbantur, nec spiritu liuoris agitati suū ualent cohibere uel dissimulare furorem. Non possunt pacifice loqui, sed mox ut uerba protulerint, feruere intrinsecus inchoant, forisq; contumeliosa uerba iaculantur. Bonū illorū malum dicunt, sed uel utinam malum bonum. Insanabilis prorsus est istorū languor. Non enim placantur blanditijs, non mulcentur obsequijs, non rationibus acquiescunt. Quin potius quemadmodum ignis acceditur additione lignorum, ita & horum passio augetur multiplicatione uirtutum. Hominibus insanabilis est hæc spiritualis infirmitas, deo autem nihil est impossibile. De eodē hoc uitio sautiati fuere filij Iacob aduersus Ioseph, de quibus scriptum est. Oderant enim eum, nec quicquam ei pacifice loqui poterant. Nam quum ad illos properaret quadam die mansuete, & humaniter gratia directus à patre, ecce (inquit) somniator uenit, occidamus eum, & uidebimus quid ei profint somnia sua. Fecissentq; inuidia instigante tam immane scelus, nisi dissuasisset Ruben. Veruntamen ipsi liuore bacchantes puerum Ismaelitæ uendiderunt, atq; uēditōis germani facti sunt noxij. De hoc quoq; letali ueneno ex omni parte abundauerūt Iudæorum Sacerdotes & Pharisei contra dominum Iesum, de quibus in libro sapientie sic scriptum est. Circumueniamus iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad uidendum, quoniam dissimilis est alijs uita illius. Tanquā nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à uis nostris, tanquam ab immunditijs. Contumelijs et tormento interrogemus illum, & probemus patientiam eius, morte turpissima condemnemus eum. Hæc cogitauerunt, & errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorū, & nescierunt sacramenta dei. De hoc inuidiæ morbo quum plenus est animus, suasiōe diaboli non indiget. Ipse nanq; sibi ipsi laqueus & insidiator est. Qui autem ab hac pestifera tentatione liberari desiderat, proximum suum tanquam fratrem, tanquam celestis regni cohæredem diligit, & complectatur intimis uisceribus caritatis. Caritas nāq; uera, & fraterna dilectio huius tentationis, & cæterarum, quæ de proximo, aut erga proximū generantur, est interemptrix mirifica, & docta triumphatrix. Hanc quicumq; in ueritate possederit, non capietur à diabolo, non proximi detractor, non contentiosus, non irrisor, non inuidus esse ualebit.

Laur. Iustin.

o

Quod

Quod perniciosum sit seruis Christi collegialiter uiuentibus ocium, quod magnopere deuitare debent plurimis sus-
sionibus & exhortationibus, nec non qualiter illud declinare debent. Cap. XIII.

luinum atq; naturale ius, nec non & humanæ leges clamant, ut cui plus dile-
ctionis, humanitatis, & muneris elargitū est, tanto amplius exigatur ab eo,
& tanto magis ingratitude uitio quisq; sit reus, quanto cōtra honorem,
uolūtatem, & præcepta sui largitoris segnior, atq; proteruior extiterit. Pro-
pter hoc rationalis creatura, quæ præ cæteris nobilitate naturæ, & gratuitis
donis sublimata est, plus cunctis suo debet famulari cōditori. Debet quippe ipse homo
infatigabiliter exercere se, quatenus ad cognitionem beneficiorum dei ualeat deueni-
re. Nunquam (si fas est) desinat excitare mentem, purgare affectum, præmonere fragili-
tatem, ut ad hoc attingat lumen. Contulit namq; dei pietas hac de causa munera sua ho-
minibus, ut ex ipsis spirituale cōsequantur profectum. Per se ipsum nihil deo gratum
potest homo agere, neq; suis uiribus, aut propria sufficientia ualet quis satisfacere crea-
tori. Nisi enim deus gratis homini tribueret unde debita solueret, nunquam ad indulgē-
tiam perueniret. Dedit autē ipsa diuina bonitas rationali creaturæ plura beneficia, per
quæ facile ad dei ualeat ascendere cognitionem & dilectionem. Maxime etenim mor-
talium multitudinī præbuit intellectus acumen, naturalium scientiam, fidei communi-
onem, sacramentorum participationem, & alia huiusmodi ueluti primitias quasdam, ut
per hæc præstantiora mereantur munera, si de his ingrati non sint. Sublimiora uerò, &
potiora quædam charismata aliquibus præstat, in quibus ei complacet propalare latissi-
mam suæ mirificæ caritatis gratiam ad eruditionem & excitationem illorum, qui non-
dum talia percipere digni habitū sunt. Sed nullus est, qui de dei excellentissima diffidere
debeat largitate. Nunquam enim ipse minuuntur thesauri, tepescit amor, dormitat pro-
uidentia, sapientia errat, & misericordia ociatur. Absq; personarum acceptione semper
se diffundit pro captu & meritis singulorum, ita ut nemo reperiatur, qui multarū sit ex-
pers cælestium gratiarum. Excellentius tamen & dulcius seruis suis, qui iugo ipsius sub-
strauere colla, se communicat. His etenim sicut cæteris sublimiora accipiunt dona, ita
maiora debita cumulantur. Ideo tum pro debito obedientiæ, tum pro recompensatiōe
singularium gratiarum, tum etiam pro mera dilectione illius, a quo se diligunt ex testimo-
nio donorum non ignorant, debent huiusmodi insatiabiliter pro honore dei, pro salute
animarum, pro augmento uirtutū laborare, neq; tædio, aut fatigatione lassescere ab ex-
pletionē cælestium mandatorum. Vitio namq; ingratitude obnoxius habendus est,
quisquis magna percipiens minima negligit adimplere. Quum enim quotidie ac conti-
nue diuina clementia se suorum mentibus seruorum propalare & diffundere non desi-
nat, ut illos euigilet, erudiat, repleat, & attollat, quomodo ipsi absq; maximo propriæ sa-
lutis periculo tabescere præ ignauia, & a dei lege uel modicum declinare ualebūt. Cor-
dis quippe hebetudo, paruitas desiderij, quærimonia laborum, corporis quies, mentis
dissipatio, & præsentis uitæ amor, ingrati animæ indicia manifesta sunt. Super omnia
uerò temporis amissio absq; ulla interioris & exterioris hominis exercitatione. Hoc et-
enim modo ociari, deo & hominibus odibilem reddit. A tali namq; torpore & ocio cum-
cti cauere debent, & potissimum serui dei. Nam mens quæ sic ociatur, de se emittere nō
cessat inutiles cogitationes terrenas, & perniciosas. Si ipsius desideria qualia sint discu-
tiantur, prorsus carnalia & sine sensu esse noscentur. Nil mundum, nil deo gratum uersa-
tur in illa, sed (proh dolor) consumit in se rorem cælestis gratiæ, supernæq; benedictio-
nis desiccet fontem. Tempus enim quod illi misericorditer ad detergendum delicta, ad
promerendam gratiam, ad adipiscendam ueniam, ad beatam uitam possidendam com-
cessum est, totum dissipat, amittit, & paruipendit. Donum namq; tam preciosum pro ni-
hilo ducit, & tanquam irrationale animal sine sensu pro luto commutat aurum, gaudij
pro dolore, temporale pro æterno. Non præsentia cogitat lucra, non damna metuit im-
minentia, non futura præuidet bona. O si mentis oculo diligenter prospicerent extre-
mum diem, & horam ultimam. O si temporis preciositatem considerare non negligē-
rent. Nulla quispe hora, nullumq; temporis momentum pertransit, in quo non ualeat
quisquis æternas sibi congregare diuitias, & immensos lucrari honores. Nā donec spiri-
tus mortali corpori copulatus est, donec suprema dies aduenit, & mors præsentis uitæ

ter-

A terminum intercidit merendi facultas a deo homini donata est. At ubi finis uiuendi ad-
est, pariter & promerendi gratia aufertur. Quantumcunq; enim sanctitate homo dū ad
huc in carne degit, ornatus extiterit, quamuis multipliciter sua merita cumulauerit, nil
suorum post hanc uitam augere potest gratiæ meritorū. Propterea donec dies est, quo
adusq; acceptabile tempus instat ad promerendum, operibus bonis, & misericordiæ actibus.
uacandum est, ne superueniente noctis caligine repēte anima trahat de corporis carce-
re absq; ulla spe ueniæ, unde scriptum est. Quodcunq; potest manus tua, instāter opera-
re, dum uiuis, quia neq; ratio, neq; scientia est apud inferos, quo tu properas. Nō præter
mittendum est uel breuissimum præsentis temporis spatium sine spiritali fructu. Nam
tēpus seminandi nunc est, colligendi uerò post hanc peregrinationē. Pro ut unusquisq; Ecd. 9
seminauerit, metet. Si in carne seminauerit, corruptionē metet, si in spiritu, uitā æternā.
Carnalis autē homo hæc considerare negligit, dūmodo in hoc seculo floreat, quid futurū
sit cogitare non curat. Existimat se stare stabiliter, & tēporali cæcatus felicitate nō intel-
B ligit, quod semper ad nō esse festinat. Indelinēter etenim fluunt tēpora, & succedentibus.
sibi spatijs tanq; torrens inundans resoluuntur in nihilum, dilabunt sine ulla mora, ita ut
quum esse cœperint, raptim transeant ut non sint. Adeo nāq; præteritis futura succedūt,
ut præsentū nō appareat locus. Suo nēpe cursu, suaq; uelocitate mouet omnia tēpus. Eo
autē discurrēte uniuersam secū trahit in hoc exilio positā creaturā, defectus ipsius ceteris
rebus finē immittit, ita ut hāc ipsius legē nemo sit, qui possit euadere. Hoc clamāt præ-
terite generationes, hoc desolata regna, hoc urbes euerse, hoc collapsa mœnia, hoc ipsa
quotidiana experiētia protestat. Animaduerte igitur o serue dei ociose, o quisquis es, qui
ad dei seruitiū positus negligēter dies tuos peragis, quia decurrēte tpe pariter tu quoq;
leto appropinquas. Quū uerò extremus aderit dies, quū suprema mortis hora te de cor-
pore exire cōpellet, tunc (& utinā non sero) cognosces quanti æstimare debueras prete-
ritū quod absq; ullo spiritali profectu inaniter cōsumpsisti tēpus. Recogitabis ipsa ho-
ra transactos annos tuos in amaritudine animæ tuæ. Taliq; consideratione cruciabunt
C interiora tua, atq; indicibili pœna dāni dilaniabit cor tuum, qm̄ uno fine, & æquali cōdi-
tione defecerunt tibi peccati delectatio, peccati facultas, & tēpus pœnitentiæ agendi.
Non erit qui de te tā laborioso ualeat liberare cōflictu, neq; qui uel unius horæ spatiū tibi
possit indulgere ad tuorū satisfactionē delictorū. Nō scientia diu studiose acquisita,
non facultates per multa tēpora congregatæ, non amicorū propinquorūq; solatia, & la-
crymæ te ab examine iusti iudicis eripere ualebūt. Frustra tūc de professiōe regulari, de
habitu sanctitatis, & de mortalium opinione tibi applaudes. Hęc etenim potissimū cōtra
te clamabunt, hæc aduersum te testificabunt. Quis nāq; ignorat, quod status sublimior,
habitus religiosior, gratia singularis sanctiorē exigunt uitā, et conuersationē excellēti-
orem. Quid reprehensione dignius, q̄ ornamenta sumpsisse regalia, & in lutos operibus, to-
ta die uersari. Bellica quippe arripuisse arma, & ad præliū recusare accedere propter me-
rū, ualde ridiculosum est. Non tñ minus uituperabile est mundo solo corpore & homi-
num aspectibus renunciasse, atq; in monasterio ociosam ducere uitā. Cōsidera o serue ne
quā piger, & ociose, quod in stadio certaminis positus es. Oportet em̄ te pugnare, alio-
D quin miserabiliter occideris. Omnis tibi fuga interdicta est, & pugnandi indicta necessi-
tas. Non autē putes te esse securū, quia ad monasteriū confugisti. Quid (oro te) prodest
æquoris euasisse procellas, marisq; pertransisse pericula, & in portu præ negligētia peri-
clitari. Multi namq; pereunt securitate. Pericula quippe hominē (ut plurimū circumspē-
ctum, uigilantē, sollicitum, & robustum faciunt, securitas uerò dormitantē, lentū impru-
dentē, & remissum. Sed donec uiget fames, donec uiuit caro, donec diabolus insidiatur,
noli esse securus. Vbiq; laquei, ubiq; bella, undiq; pericula, undiq; tērationes. In solitudi-
nibus in foris, in domibus, in congregationibus, in monasterijs non desunt pugnatōres, & pu-
gnæ. Quocunq; pergis o piger, reperies inimicos. Mundus hic insidijs plenus est. Nul-
lum locum, nullum tēpus inuenies, in quo ualeas esse securus. Siue enim dormias, siue
uigiles, uel comedas, uel ieiunes, te ut impugnet, obseruat aduersarius. Quū legis, quū
oras, quum proximo ministras, quum manibus operaris, expedit, ut lucteris, ne cadas. Si
fugis in secretum cellulæ tuæ, si cum proximis cōuersaris, si aliquantulum fragilitati car-
nis indulges, adest diabolus. Quomodo igitur potes in medio tot periculorū, tam cru-
Laur, Iustin.

delium inimicorum, & tantarum insidiarum constitutus securus esse. Ociosum namque te intruens aduersarius irruit repente super te, & nullo illi renitente uinculis suae malignitatis te tenens astrictum ducit te, quod uult. Esto autem quod diabolus desinat impugnare, nonne consideras, quod tu tibi acerrimus es persecutor. Attende (oro te) concupiscentias procreatas in carne, innatas necessitates, & inueteratas consuetudines, contra quas euaginatam semper oportet ut teneas gladium spiritus, & tunc quod sollicitus esse debeas, facile considerabis. Si ad animae languores, ad passiones uitiorum, ad hebetudinem mentis, ad desideriorum seculi lenocinia, & ad inutilem noxiarumque cogitationum innumerabilem exercitum accommodabis intellectum, penes desperabis etiam fortiter luctando posse euadere. Quanto magis autem ociose uiuendo. Quod si nec temporis decursus infatigabilis, nec pericula praesentis uitae, & insidiantium dira rabies, nec propriae infirmitatis grauis sarcina, & implacabilis inimicus operarium te efficiunt, uel saltem pudeat te ceteris laborantibus creaturis, ociari. Omnia namque quae omnipotens creauit siue in caelo siue in terra, iniunctum sibi a deo exhibent ministerium. Et tu o tepide qui angelicam uitam ducere crederis, qui sanctitatis habitum induis, qui caelestia gaudia contemplari debes, qui laboribus pauperum & eleemosynis egenorum sustentaris, uis esse ociosus. Suspice caelum, & solis, ac lunae, stellarumque infatigabilem cursum contemplare. Terrae arbusta, herbarum germina, caelorum uolatilia, terrarum reptilia, aquarum pisces, & omnium genera iumentorum quadrupedum & serpentium diligenter attende. Et si qua uideris ab ingenua lege naturae, uel ab imposito conditoris ordine aliquantulum declinare, atque ab incepto actu in ullo desistere, edicito. Haec omnia coram uniuersitatis domino aduersum te testimonium dicent. Nihil enim de operibus naturae ociosum reperiens, & tu solus uis ab opere uacare, qui plus ceteris ex debito iustitiae astringeris dei mandata seruare. Considera quoque o piger, quod in ipsa caelorum militia, & angelorum innumerabilis exercitus a suo propter quod conditi sunt, non cessant opere. Nam milia milium ministrant aeterno deo, & immortalis caelorum regi, suoque famulantur imperio, & tuo inseruiunt profectui. Decies uero centena milia eidem assistunt sine ullo proculdubio temporis interuallo laudis sacrificium offerentes. Putas ne quod dominus deus te de duris seculi eduxerit laboribus, & de oneroso commercio mundi in maligno positi liberauit, ut in claustris ocio tabescas. O ingratus piger, an ignoras, quod agrorum cultores, artifices mechanicis, terrae negotiatores, populorum iudices, prouinciarum duces, gentium reges, omneque genus humanum utriusque sexus & cuiuscumque conditionis si prudenter attendit, ad tuum sunt quoquomodo deputati obsequium. Quare haec considerare negligis. Cur illis laborantibus, & tibi ministrantibus, tu dies tuos inutiliter transis. Ut quid manum sub axilla tenens maximam tuam uitam partem ociose consumis. Proh pudor, quotidie sedes per monasterii claustra, per angulos domus uaniloquia tractando, scurrilia sectando, & inutilia, atque perniciose cogitando. Discurras huc illuc, nunc clamitando, nunc ridendo, nunc curiosa, nunc ociosa peragendo. Non aduertis o miser, quod inertia tua, & infructuosa conuersatio scandalum generat fratribus tuis pro te laborantibus. Memento dominum dixisse. Qui scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Remissius tibi fuisset quisquis talis es, si in operibus hominum, si in mundi huius negotiis omni tempore uitae tuae defudasses pro uescendo pane, quam in claustris positum, & militiae Christi ascriptum ociose, & absque uirtutis exercitio dies tuos finire. Seruus namque piger qui nullum de talibus accepto reportauit lucrum, & a domino expoliatus ac reprobatus est, huic praefatae sententiae testimonium perhibet. Isto etenim exemplo omnium hominum, & praecipue sibi famulantium uoluit dominus damnare ocio. Proinde diuinae uocis oraculo eruditus o ociose tuam expelle pigritiam, mentem excute, & singula corporis membra ab hac letali peste redimere stude. Noli dehonestare statum tuum, quonia angelicus es. Supra naturam, supra humanas uires, praeter communem hominum usum est uocatio tua. Talis igitur sit conuersatio tua, qualis congruit ordini & professioni, cui militare elegisti. Sentiant quoque sentiant orationum tuarum fructum, qui purgantur in igne, & qui in camino tribulationis constituti sunt, ac etiam quotquot ipsarum suffragia seu supplicando, seu eleemosynas erogando flagitarunt a te. Aedificentur in super & cuncti te aspicientes de tua modestia & sollicita exercitatione. Trahantur uniuersi qui aspersi sunt

Matt. 18

A sunt lumine supernae gratiae ab odore sanctitatis tuae, quatenus imitatioe tuae, & ipsi spreto seculi luxu, & terrena substantia Christi fideles efficiantur discipuli. Gaudeat omnes ciues caelestis Hierusalem super te, & de tua laudabili conuersatione, & infatigabili proutudine dignas gratiarum actiones, & excelsa praeconia persoluant omnipotenti deo, qui quum uult, de puluere eleuat egenum, & de stercore pauperem, ut sedere eum faciat cum principibus, atque tenere solium gloriae. Latetur quoque anima tua pro acceptis muneribus, & pro augmento spiritualium donorum, quae perceptura est. Nam iuxta domini sententiam omni habenti desiderium proficiendi dabitur facultas, & abundabit diuitiis caelestibus. ei autem qui non habet, etiam id modicum religiositatis quod uidetur habere, aufertur ab eo. Noli (precor) te tantis fraudare bonis spiritualibus per ocio & inertiam. Neque uelis omnes priuare electos gratia caritatis, qui laudabilem actuum tuorum ex cotubernio dilectionis efficiunt participes. Exultent angeli, & congratulentur regnantes cum Christo, utpote in suum quoniam te recepturi consortium. Hoc namque facile assequeris, si uiriliter, & perseveranter omnem a te propulsaueris torporem, atque si semper aut interius, aut exterius in aliquo uirtutis exercitio fueris occupatus. Habeto tamen tecum duos coadiutores ueritatis, unum a dextris, & alterum a sinistris quorum stimulis indefinenter agitatus ocio fugias, & ad perfectionis arcem ascendere non tepescas. A sinistris habebis timorem poenae, a dextris uero dei amorem, & beatitudinis desiderium. Ut autem timere ualeas, iugiter memorare inuitabilem mortis necessitatem, ipsius incertum euentum, horrendum chaos, ignis inextinguibilis ardorem, & inferni aeternum uah. Sed ut amoris delectabilem gustum in te excitare possis, ne cesses cogitare domini Iesu indicibilem caritatem erga te, actualemente dei prouidentiam, supernae felicitatis concupisibilem gloriam, sanctorum omnium communem laetitiam, & beatorum spirituum omnium delectabilem abundantiam. His cogitationibus alternatis suo loco & tempore fugatur ocio, tepor expellitur, negligentia abigitur, amor accenditur, calor excitatur, mens erigitur, animi alacritas resumit, & bene operandi insuperabilis uigor roboratur. Haec namque omnia de seruo ad perfectionem tendenti necessaria sunt. Nam tanto unusquisque in dei seruitio fit promptior, quanto timore & amore fuerit locupletior.

Quod serui Christi cum magno affectu diligere debent silentij uirtutem, et lingua lapsam toto posse uitare, per quem maxima animae oriuntur detrimenta, et in quibus occupare se debeant sermonibus, qui domino placere appetunt. Cap. XV.

Dum terreni reges & gentium principes urbium suarum possessores pacifici fieri appetunt, hac prudentia & huiusmodi ingenij calliditate utuntur, ut uidelicet de ciuitatibus amoueant, & condemnent quotquot sui principatus suspectos habent, ac suae dominationi aduersarios effici posse formidant, quatenus ablatis seditionis fautoribus, tute & absque metu ualeant dominari. Consueuit quoque doctus agricola uomere radicitus fentes ex agro diuellere, ne forte si reuiuiscerent, & denuo germinaret, seminatae segetis immaturum praefocarent fructum. Sic quilibet Christi seruus, sic quisquis animi sui inordinatis motibus pacifice principari desiderat, & spiritualem fructum deo amabilem ex agro interioris, exteriorisque hominis proferre cupit, agere non desistat. Studeat namque solerter abdicare a se omnem cordis sui fictam & coinquinatam intentionem & affectionem, atque suppressere perniciosum & inordinatum usum membrorum corporalium, ut segregata & sopita per uirtutis habitum, & continentiae magisterium utriusque hominis carnali & uitiosa consuetudine, deo pacifice, & suauiter uacare queat dominatrix anima, atque per laudabilia spiritualis exercitationis opera fructum ex se ualeat uberem producere iustitiae. Habent quippe cuncta corporis membra actuum suorum reprehensibiles motus, habent spiritui aduersantes inolitasque concupiscentias, de quibus innumerabilia generantur delicta, quae nisi disciplinae rigore diligenter conculcentur, graue animae podus inferunt, miserabilemque ruinam. Quis etenim oculorum sine prohibitione uane & curiose circumspectantium, ualet huiusmano sermone narrare concupiscentias, quas hauriunt ab exterioribus, & Ieraltiter transmittunt ad cor. Quis tanta pollet prouidentia, & tanta custodia sui munitus est clypeo, ut a telis concupiscentiarum oculorum liber existat. Ab ipsis enim dominandi amor, mundamentorum fastus, morum elatio, diuitiarum cupiditas, domorum, agrorumque, & habent

Laur. Iustin.

o 3 di

di inordinatus procreatur affectus. Adulteria, fornicationes, furta, homicidia, uita huius illecebrosus amor, & plurima alia uitiorum genera ab his fomentum accipiunt. Quis aurium, narium, manuum, pedumue, aliorumque membrorum corporis, humana potest referare facundia quanta sint peccata, quae enormia, & quae deo detestabilia. Haec namque quia inexplicabilia sunt, melius silentio quam calamo traduntur. Prae omnibus autem alijs linguae membrum diuturna & mala deprauatum consuetudine perniciosius operatur. Est quippe modicum membrum (ut ait Iacobus Apostolus) & magna exaltans. Ignis quoque est uniuersitas iniquitatis. Nam lingua constituitur in membris nostris, quae maculat totum corpus, & inflamat rotam natiuitatis inflamata a gehenna. Omnis etenim natura bestiarum, & quadrupedum, & serpentium, & caeterorum domantur, & domita sunt a natura humana, linguam autem nullus domare potest. Inquietum namque est malum plena mortifero ueneno. De ipsa uero tanquam de suo fonte indefinenter emanant hi iniquitatum riuuli, scilicet iuramentum, periurium, blasphemia, contra deum murmuratio, proximi detractio, adulatio, mendacium, maledictio, infamatio, contentio, impugnationis ueritatis agnitio, discordiae seminatio, proditio, falsum testimonium, derisio, contradictio obedientiae, uaniloquium, multiloquium, stultiloquium, turpiloquium, uerborum curiositas, instantia, peccatorum defensio, rixa, risus, lenocinium, & alij multi. Haec autem omnia sola taciturnitatis censura declinantur. Qui uero silentium negligit, sciat se peccatorum memoratos laqueos prorsus uitare non posse. Nihil enim ita incongruum homini deo famulanti, & ad perfectionem tendenti reperitur, sicut effrenata lingua nullo considerationis moderamine religata, quae omnem mentis unitatem dissipat & occidit. Ideo qui deo uacare, & inhærere elegit, hanc regat, hanc refrænet, hanc sub rationis dominium subigere conetur. Est namque ianua per quam saepe diabolus ingreditur ad cor, & per quam patet omnis interioris hominis status. Vbi enim composita est lingua, ibi nil potest esse occultum. Hæc si moderetur, reddit hominem moribus ornatum, mente tranquillum, conscientia sincerum, & cunctis amabilem. Nemo sapiens, qui uerborum suorum pondus non discernit, existimandus est. Priusquam proferantur diligenter examinanda sunt uerba, quum enim in discussa emittantur, sine reprehensione esse uix possunt. Prout suggerit animus, imprudens loquitur. Qui uero deo placere cupit, taciturnus erit. Non est æternæ sapientiae uerus amator, qui procaciter loquitur. Pacifica autem mens cultrix dei, & uirtutum amatrix, atque in oratione pure ardentem domino astare desiderans prouida gubernatione intra claustra silentij cohibet linguam. Nil enim sic dissoluit mentem, compunctionem dissipat, confusionem adducit, denigrat honestatem, et interioris gustus dulcedinem tepescit, sicut inanis, & presumptuosa loquacitas. Obmutui (ait Propheta) et humiliatus sum, & silui a bonis, & dolor meus renouatus est. Propter hoc concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Nam quemadmodum ignis quanto magis in unum colligitur, tanto amplius nutritur, & flammam euaporans sursum impetuosis erumpit, ita & mens, quum diutius intra se commorata fuerit, & ardentius per amoris incendium urit in se, & per desiderium eleuatur in deum. Sed si tunc uerba quaedam protulerit, tota ignita, sapientiae nequitate condita, ueritatis splendore irradiata, & diuinarum laudum suauitate plena erunt. Sic matrem domini gloriosam egisse legitur. Nam post spirituales & angelicam salutationem, post uerbi ineffabilem ex se incarnationem, post desideriorum humilium ardorem, & innumerabilium gratiarum exhibitam deo actionem, post Helisabeth tacitam salutationem, tanquam plenissimum uas odoramentorum caelestium in se nimia ardens caritate, quum os sanctissimum aperire coepit, eructauit canticorum illud eximium, canticum æternis iubilationibus plenum, & sacramentis multis refertum, & ait. Magnificat anima mea dominum, & exultauit spiritus meus in deo salutari meo, &c. Nec mirum. Nam racentes & orantes dominus ut plurimum uisitare dignatur. Non autem tantum deuotione uisitat, sed etiam sapientia imbuit, & discretionem erudit, ut sciant quid eos oporteat loqui. Hoc namque in Christi discipulis praecessisse nouimus. Ante enim Christi resurrectionem eosdem rudes ingenio, literis inexpertos, mente timidos, carnales sensu, & diuinæ legis ignaros fuisse cognoscimus. At ubi dominus caelos ascendit, postquam in silentio orationi uacare coeperunt, spiritus sanctus super illos descendit abunde, omniumque linguarum scientiam, omnium dogmatum disciplinam ipsis tribuere dignatus est. Tan-

A to quoque uerbi dei umbra, tanta fortitudine & spirituali intellectu eorum corda repleuit, ut breui temporis spacio in omnem terram exiret sonus praedicationis eorum, & in fines orbis terrae uerba eorum audirentur. Hoc etenim exemplo posteros spiritus Iesu docere uoluit, ut nemo publice loqui audeat, nisi prius in secreto cordis silentio per orationis studium instruat ab ipso. Ezechiel quoque propheta antequam praedicationis officium sumeret, reuelationum mysteria uidit, & dominum audiuit ad se loquentem uerba haec: Fili hominis omnes sermones meos, quos loquar ad te, assume in corde tuo, & auribus tuis audi, & uade, ingredere ad transmigracionem, ad filios Israel, & loqueris ad eos, & dicis eis. Haec dicit dominus deus, &c. Propterea quicumque sapientiae uerba utiliter fari desiderat, in silentio prius discat intus, quod postmodum uia uoce foris loquatur. Re quippe uera nullus scit fructuose loqui, qui ignorat prudenter tacere. Taciturnitas namque bene loquendi principium est. Nec quoniam mouere debet sane intelligentem, quod per Hieremiam prophetam dicitur. Vah mihi, quia tacui. In persona enim hoc loquitur praedicatorum animas regentium, quibus omnino silentium interdicitur, ad quos dominus per Esaiam dicit. Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam, & annuncia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Graui itaque crimine reos se esse cognoscant, atque ingenti supplicio plectendos esse non dubitent, qui pastorale officium habentes subiectorum delicta corrigere dissimulant, & zelo fraternae caritatis frigidi nullo exhortationis uerbo eos ab erroris tenebris reuocare conantur. Tales propheticus sermo redarguit, quum ait. Canes muti non ualentes latrare. Nam quemadmodum latratibus canum lupi a gregibus arcentur ouium, ita clamoribus praedicatorum maligni spiritus, & uitia fugantur a conuentu populorum. Nemo igitur praesumat pastorale onus assumere, qui idoneus non sit ad alios docendos uerbis, uel moribus, & uita aedificandos, qui autem aliter audebit, caueat ne pereat. Vnde sicut rectoribus animarum omnino congruit alios admonere, ne per ignorantiam deuiant, & per negligentiam ab incepto proposito tepescant, ita sub obedientia praesidentium, & monasterij disciplina positus prorsus conuenit silentium, ne aut praesumant, aut proximis scandalum ingerant. Pone (inquit Propheta in persona talium) o domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiae labijs meis, ut non declines os meum in uerba malitiae. Nec ab re, haec Propheta sanctus oratio poscebat a domino. Sciebat enim quod effrenata lingua nullo temperantiae freno religata, facile in detractiois & contentiois sermonem dilabitur, atque ex hoc toti congregationi scandalum efficitur, & pacificis mentibus tanquam ignis deuoratur. Ab hac ergo peste inconsideratae locutionis, & a damnabili consuetudine garrulae loquacitatis summo opere immunes sint, quotquot sub obedientia in monasterio deo militare statuerunt. Discant quando & quomodo debeant proferre sermonem. Silentij etenim uirtus haec est non semper tacere, sed illa sola quae loqui non licet. Hanc namque discretionis regulam multi ignorantes grauiter delinquant. Quidam enim ipsorum extremo se restringunt silentio, & solam taciturnitatem uirtutem esse putant. Tacet utilia proferre ijs, quibus prodesse ualerent, & interdum necessaria proximis interrogantibus respondere negligunt. Huiusmodi quippe discretionem careret proximis scandali occasionem praebent, & libi ipsi insidiatore efficiuntur, dum proximorum mentem & fraternam caritatem, quae silentio maior est, offendunt, & grauem in se excitant luctam iudicando, & condemnando loquentes. Alij quoque reperiuntur, qui ideo tacent, quia loqui non audent, aut nesciunt. Tales tamen cogitationum tumultus patiuntur in corde, & intus absque cessatione loquuntur, atque nullo respondente rixas agunt, clamores ingeminant, iudicia uersant, interrogant, opprobria inferunt, & amplius quam uociferantes in foro silentij censuram dilaniant. De his scriptum est. Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt. Nemo istorum sibi silentij uirtutem arroget, nullus talium de sua sibi applaudat taciturnitate. Cuncti namque prudentiae lumen non habentes in suis decipiuntur cogitationibus. Regium etenim silentij iter patefacit sanctus Propheta, quum dicit in psalmo. Dixi custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Non ut taceam (inquit) sed ut non delinquam. Fugiant igitur omnes domino Iesu placere cupientes extremum silentium. Fugiant quoque ociosa, contentiosa, detractoria, inhonesta, adulatoria, & pompatica uerba, & secundum Apostoli sententiam ipsorum sermo, semper in gratia sit sale conditus, ita ut

ualeat edificare audientes. In omni loco & tēpore adhibeāt ori custodiam, & præcipue quū humanitatis gratia simul congregantur. Tunc nil indiscussum proferant, sed quod ædificet, loquant. Sic enim sanctos patres uirtutū sectatores, zelatoresq; animarū olim egisse legitur. Statutis quippe dieb. ē proprijs egredientes cellulis utilitatis causa cōueniebant in unum. Eo itaq; tempore nihil reprehensibile audiebat in eos. Non extollentia, non murmuratio, non irritationis uerba sonabant, sed totum quod dicebat, animæ cibus erat, unde spirituales nutriebatur sensus. Ibi modesta locutio, uilis habitus, humilis conuersatio, lacrymarum effusio, cōpunctionis & dilectionis gemitus relucebat. Nec quisq; sine spiritali profectu inde discedebat, quia omnes propter cōmūne & priuatam utilitatem conueniebant. Iuxta ipsorum laudabile propositum dei clemētia mirabiliter operabatur in singulis. Sed heu hodie nō sic. Nam rarus inuenitur, qui ædificationis uerbum possit pronuciare. Rarior autē qui ex operandi desiderio ad audiendum sit audis. Frigescēte namq; spiritu, & ab interna exercitatione cessante deficiūt, qui cōuenire in unum cupiāt, & utilia, quæ proferant uerba. Quod absq; seruorū Christi ignominia nō fit. Videmus nēpe agricultores quum in unum coadunant, repente & sine tædio de ijs, quæ agriculturæ sunt, fermocinari. Artifices mœchanici de artificijs suis, mercatores de mercimonijs, oratores de suis facultatib. confabulari. Et (proh dolor) soli dei serui quæ proprio congruunt statui audire uel loqui non curant, aut ignorant. Si tñ cōueniant simul, ut plurimum tacent propria & utilia, & de alienis proloquuntur negotijs. Quum uana audiunt, & scurrilia loquuntur, intenti sunt, quum uerò spiritalia, cito fatigantur, & persæpe miserabiliter merguntur somno. Sicut enim olim filij Israel de Ægypto egressi cælicum mannae cibum fastidientes concupierūt ollas carniū, pepones & allia, ita & hi dei uerbum, animarū pabulū dulcissimum subsannantes, quæ mundi sunt, interdū uotis cupiunt, fermocinationib. uerò sapissime pertractant. De talib. aut nequaquam tam frequenter fabularent, nisi in ipsorum amore detinerent. Commorantur etenim in pascuis uirentib. & resident iuxta fluenta plenissima, & tñ fame tabescunt, ac siti periclitant. Expellunt à suo cōsortio sanctos angelos, ipsumq; dñm angelorū suis ad irā pro uocāt inanib. uerbis. Nō enim ipsorum cœtib. delectat totius sanctitatis dñs. Vbi uerò humiles congregantur simul, ubi utilia pro animabus, ubi spiritalia & cælestia tractantur, ibi adest dñs. Vbi namq; fuerint duo uel tres in nomine meo congregati (ait dñs Iesus) in medio eorum ego sum. Quantum autem dño placeant, qui diuina proferunt eloquia, & q̄ gratanter cum eisdem conuersetur, post resurrectionem patēter declarare dignatus est. Cum duob. quippe discipulis pergentib. in Emaum, & colloquentib. de ijs quæ acciderant de eo, & ipse tertius comes effectus est cum illis cōfabulans, & incedēs. In medio simplicium habitat dñs, & cum ipsis fermocinatur. Vbi uerò detractiones & nugæ sunt, abest. Neq; enim particeps peccatorum esse potest saluator noster. Quomodo autem approbare ualebit, quod idem minatus est iudicare. De omni, inquit, uerbo ocioso quodcūq; locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Nam si exigetur ratio de ociosis sermonib. quid de irrisorijs, mendacib. murmuratorijs, & huiusmodi, qui omnino seruis Christi non congruunt. Sunt tamen multa uerba, quæ in se ridiculosa & uana esse uidentur, quæ interdum prudenter & opportuno dicuntur tempore, uel pro propria subleuanda fragilitate, uel proximorum amouenda tristitia. Hæc nempe talia ab infirmis mentibus nequaquam redarguenda sunt, quia ociosa non sunt. Plertimq; huiusmodi magis fructificant, q̄ spiritalia & diuina. Non autem in consuetudinem deducenda sunt sub intentione subductoria, sed raro suo loco & tempore pronucianda. Laude namq; dignissimus est, qui intentione non decipitur simulata. Qui uerò nō offendit in uerbo, ille perfectus est uir. Studeant ergo Christi serui, quum in unum congregantur, & inuicem reperiuntur, semper de rebus necessarijs, uel de animæ profectib. habere sermonē. Maximā namq; & indeficientē loquendi materiam inuenient, si de miseria præsentis uitæ, de periculis huius peregrinationis, de uarijs tentationum generib. de diaboli fraudibus, & de uitiorum difformitate, de uirtutum ornamentis & meritis, de mortis inuitabili necessitate, de pœnis inferni, de regno dei, & præmio paradisi, frequētius uerò de dei ineffabili caritate humano generi per Christū & in Christo exhibita. De huiusmodi autē tā pro dei amore & dilectione, q̄ p̄ audietū ædificatione & sumer. p̄fectu dei serui

A serui tractare non desinant spiritalibus spiritalia propinātes. Dent uerò unicuiq; proprium uerbi pabulum iuxta personarum qualitatem, & temporum. Nemo autē de ignorantia excusare se ualeat, quum dominus per Prophetam dicat. Aperi os tuum, & implebo illud. Quod patenter in se Dauid completum fuisse testatur, quum dicit. Os meum aperui, & attraxi spiritum. Non enim tam cōposita uerba, & humanæ scientiæ eloquentia ornata, quàm ignita, & puro prolata corde approbat dominus. Sicut duo uiduæ pauperulæ minuta grata effecit saluator, ita uirtutem tribuet euangelizanti simpliciter. Absq; spiritali namq; fructu esse non potest, quicquid de fonte producit caritatis, quia non scientem, sed amantem diligit omnipotens.

Quod Christi seruus conari debet à se abijcere superabundantem tristitiam, quæ multorum malorum, & præcipue desperationis causa existit. Et secundum deum quum delinquit, dolere studeat. Semper autem in domino iuxta Apostoli sententiam gaudere disponat. Cap. XVI.

B Vnctis ad montium altitudinem, & ad sublimium celsitudinem collium ascendere desiderantib. duo potissimum necessaria esse noscuntur. Vt uidelicet deponant omne temporalium onus, quo grauantur, & excutiant à se animi pusillanimitatem, & patiēdi metum, qui utiq; oritur ex assumpto laborioso, & difficilis ascensus proposito. Altero namq; horum deficiente quum intolerabilis sentiat iteris labor, aut uix, aut nunq; attinget quo tenditur. Sic sic profus expedire fatendū est ijs, qui arduū perfectionis iter aggressi sunt, & sub obedientiæ agone in monasterijs decertare pro dño elegerunt. In ipsorum etenim conuersationis exordio non negligent à se abijcere omnem terrenarum rerum periturā facultatem, & propriæ uoluntatis deprimens & importabile pondus, atq; pusillanimitatis patiendi pro Christo, & tristitiæ grauē sarcinā, ne forte huiusmodi fatigati pressuris cōpellantur ex tædio diuturni itineris ab arrepto languere proposito. Hec namq; si adsint, plurimum degenerare faciunt Christi militem pergentem ad pugnā. Nec de talibus uictoria speranda est, quum in ipso ingressu certaminis succumbant, & sibiipsis impugnatores existant. Propterea quicunq; uolucris cursu, & indubitanti animo ad fastigium anhelat perfectionis ascendere, spretis temporalibus diuitijs, & propria abdicata uoluntate nudus nudum crucifixum imitari non desinat. Sua erogat, seipsum pro Christo uendat, ut læta fronte, & mente libera coram domino semper ualeat apparere, nec hoc solo contentus sit commercio, sed aliud æque necessarium possidere festinet. Summo enim cum studio de proprio corde propulsare non differat animi pusillanimitatem, internam cōsumentem fortitudinem, & ignauiam spiritus, mentis uigorem extinguentem, atq; cordis tristitiam, quæ animam sibi scederatam iugiter desperationis mucrone confodit. Pessimissima quippe pestis est, irrationalis & superabundans tristitia, quæ omnem profus adimit proficiēdi fiduciam. Ipsa uerò prostrata magnum post se trahit spei solatium. Desiccato autem fonte internæ spei illico tota mens deuotione arefcit, tabescit ignauia, dormitat præ tædio, tristitia opprimitur, tentationibus agitur, desperatione confunditur, cogitationum confusione colliditur, affectionis dulcedine priuatur, pauore replet, animi uigore spoliatur, tenebris inuoluitur, lumine spiritali spoliatur, formata fidei iucunditate caret, caritatis pabulo ieiuna iacet, præsentia mala omnino pati recusat, & æterna præmia obtinere nō sperat. Sicq; ad omne spirituale studium inutilis effecta sibi ipsi immensam lapsum foueam subministrat. Quoniam autē nil tam indignum dei seruo cognoscitur, q̄ à gustu spei diuinæ deficere, & tristitiæ tæbe seipsum confundere, caueant quotquot deo placere desiderāt, ne prosternant ab illa. Ipsam manu sancti desiderij, & dulcedine spiritalis gaudij abigāt à domicilio mētis, atq; toto conamine caritatis uiscera obtinere satagāt. Quod si aliqn̄ permittente dño, aut ex fragilitate propria, aut impulsu tentationū delinquant, tristentur quidē, sed mēsurate, sed humaniter, sed scienter, sed confidenter. Quantumcunq; enim cadant, quāuis spiritu tepescāt, nunq; tñ amittere debēt orandi fiduciā, nunq; carere debēt spe resurgendi. Desperatio namq; in minimis etiā detestanda est. Hac qui percussus est, à uenia alienus est. Ideo astute antiquus hostis uigilat, ut ipsum immittat in animam, & per eam delinquētī obstruat aditum accedēdi ad deum & exorandi. Ipso autē clauso facile committitur omne scelus. O quoties sub specie boni, & sub imagine sanctæ cōpunctionis inexpertos, & ad spirituale certamen indo-

indoctos iudicat diabolus, & occidit. Latenter namque inuenit occasionem intrandi ad ipsorum cor, & tanquam angelus lucis suadere conatur huiusmodi redire ad se, & humilitatis causa suorum diligenter considerare sarcinam peccatorum. Hoc ipsis minus caute peragentibus, idem aduersarius paulatim aggregat dolorem, aggrauat delictum, accedit tristitia, & auferit spem. Nec prius hi insidiatoris calliditatem agnoscunt, quam in foueam ruant desperationis. Re etenim uera pusillanimitas, iracundia, & spiritu tristitiae assuetis ualde perniciose est propria consideratio, & frequens lapsus. Ex his namque abundans tristitia & desperatio generantur, quae omnia animae robur extinguunt. Erudita uero mens & interna gnara pugna nequaquam sic prosternitur. Mox etenim ut ex immoderata se sentit agitari tristitia, erigit se contra se, pondus pensat delicti proprii misericordiam sui cogitat conditoris, & redemptoris mortem, quam pro delinquentibus pertulit, rememorare non cessat. Sua quoque fragilitatem humiliter proponit ante dominum, emittit suspiria, lacrymas ubertim fundit, praecses ingeminat, & se satisfacturam esse fiducialiter protestatur. Nec ante ab oratione surgit, quam deum erga se intelligat esse placatum, atque in corde suscipiat obtenta ueniae notissimum signum. Ex hoc quippe fit, ut quanto sapientius spiritualis homo hac irrationabili pulsatur tristitia, tanto uehementius animetur ad uirtutes, roboretur in spe, alacritate repleatur, illustretur cognitione, & dei caritate dilatetur. Nec immerito. Consueuit enim superna clementia animam de se sperantem, & de sua humiliter largitate praesumentem protegere, & suis spiritualibus donis uisitare, quatenus experimento manifestet, quod uerum sit, quod dei spiritu exuberans canit Propheta dicens. **Accedite ad eum, & illuminamini, & facies uestrae non confundentur.** Nam semper praesto est caelestis maiestas latissimo suae caritatis mellifluae gremio fouere ad se accedentem, praesumentem, amantem. Propterea dum uinam quisquis propitiam cupit habere munificentiam, ad ipsam accedat credendo, & de ipsa praesumat amando. Nam plenius amore quam timore capitur, & potius deuotione quam more mulcetur. Non enim moestitia, sed dilectione peccata soluuntur, Paulo attestante qui ait. **Caritas operit multitudinem peccatorum.** Vulneribus autem peccatorum praebuit deus antidotum caritatis. Semper namque omnipotenti deo magis complacuit amari, quam timeri. In ueteri quippe lege primum ac singulare mandatum posuit dilectionis dicens. **Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, &c.** In nouo autem testamento, in quo incarnata sapientia dedit in capite platearum uocem suam, quid sapientius mandat, quid dulcius suadet quam dilectio. Omnis ipsius sermo dilectione miscetur, omnis actio, omnis promissio redolet caritatem. Computrescere quippe fecit ipse Saluator iugum a facie olei. Dedit legem, modum docuit, & praebuit formam caritatis. Misit denique hunc sanctum ignem in terram, ut arderet, ut corda sursum attolleret, ut caelum reseraret, ut rubiginem peccatorum consumeret, ut reformaret mores, ut pessimas consuetudines aboleret, ut fugaret uitia, ut uirtutes insereret, ut congregaret errantes, ut pacificaret discordes, ut reconciliaret auersos, ut roboraret debiles, ut reciperet poenitentes, ut deum homini, & hominem deo indissolubili amoris uinculo copularet. Nunquid tanta amoris uis non ualebit cor hominis infirmitatibus praegratuatum expergefaceret, atque a pusillanimitate spiritus liberare. Nunquid poterit uel minimum moeroris uestigium in mente remanere post tantarum considerationem insignium gratiarum. Velut enim quidam rapidissimus turbo, & tanquam uelocissimus torrens inundatum aquarum exterminat de humano corde tristitiam diuinam gustus caritatis. Non habet locum moeroris, ubi sancta caritas posuit habitaculum. Augmentum caritatis tristitiae diminutio est. Certum namque est, quod deus deprimentem non approbat tristitiam, quam tantis praecconijs extollit caritatem. Sane autem intelligendum est, quia non omnem deus reprobatur tristitiam, sed solum illam, quae caritati aduersatur. Nam secundum deum tristitia poenitentiam in salutem stabilem operatur. Haec nequaquam caritati contraria est, imo plenissima caritate. Dolet quippe amans & moerens, quia amor offensus est. Non tristatur propter se, sed propter eum cuius contempsit imperium, cuius praetergressus est mandatum. Tristatur inquam quam delinquit, ut satisfaciat dilecto, ut reuocet illum ad se, quem propter culpam a se declinasse cognoscit. Dolorem enim in corde sumit tanquam legitimi amoris indicium. Ideo tadium gemit, quam diu reuocat dilectum. Mox autem ut persentit ipsius fragrantiam, statim ut illum ad cordis sui habitaculum appropriare per internam intelligit aspirationem, cunctum quem prius conceperat, abijcit moerorem. Se reddit hilarem, se humilem, se iucundum facit, ut laeta facie occurrat uenienti. De talibus dicit dominus. **Beati qui lugent propter offensam,**

Aut sponsi absentiam, quoniam ipsius potentia consolabuntur. Hoc namque paucorum est. Illorum solum est, qui solido amoris utuntur cibo, & exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Consultius igitur securiusque lactis dulcedo deuotionis, & spiritualis laetitia in uia dei potius quam tristitia pro communi usu capienda est, praecipue quam humanae fragilitati, & teneritudini spiritus singulare adminiculum sit ipsa interna deuotio, arduum namque quum sit homini crucem suam tollere, & Christum sequi, carnem edomare uigilijs, ieiunijs macerare, atterere laboribus, in carcere monasterij recludere, cibi delicias denegare, aquae potum sitim restringere, atque carnalium sensuum curiositatem suppressimere, qua nil iucundius secundum carnem in hac uita gustari potest. Nam omne hominum genus, ut plurimum delectationem capit a sensuum lenocinio, quos refrenare debent, qui deo strenue cupiunt militare, iuxta quod scriptum est. **Qui autem sunt Christi,** carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Dignum est ut tantus labor spirituali aliquo temperetur leuamine. In alio quoque spirituali conflictu constitutus Christi miles ne succumbat, necesse est, ut spirituali laetitia ad tolerantiam animetur. Ad exercitationem namque spiritus permittuntur a deo tentationes uariae, acerrimae, & assidue mentis hebetudines, insensibilitates cordis, dubietates fidei, spiritus blasphemiae, pusillanimitates, & quamplurima similia, quae experti norunt. In hoc spirituali martyrio quam reluctatur Christi seruus, ne succumbat, uterque homo, caro scilicet & spiritus crucifigitur, & nisi diuina uirtute, humana in tali conflictu infirmitas roboraretur, proculdubio deficeret. Praebet autem praesidium domini misericordia homini sic oppresso, nunc hostem repellendo, nunc uirtutem fortiter resistendi praestando, nunc dolores & flagella mitigando, nunc gustum internae pacis infundendo, nunc celsitudinem immensitatemque aeterni praemij uictoribus repromissi lumine quodam ineffabili patefaciendo. Sicque spiritus sapientiae de regalibus sedibus spirans in corde afflicti quando uult, & quomodo uult, eundem ab instanti pressura respirare facit. Nam quamuis dei pietas homini iusto flagellato opem misericorditer ferat, licet neminem electorum diuina clementia supra id, quod potest, tentari permittat, faciens cum tentatione prouentum, debent tamen ipsi concessio uti adiutorio propriae rationis, & naturali prudentia, quatenus facilius possint laboriosum huius peregrinationis peragere iter. Nil enim in natura arbitrandum est deum fecisse otiosum. Ratione quippe dominus insigniuit hominem praeceteris creaturis, quae morantur in terra, ut ea uteretur pro instrumento uirtutis, & pro solatio laborum, quos in hac peregrinatione passurus erat. Proinde prudentissimum censendum est, & deo gratum, si dei seruus pondere miserrimae carnis praegratuatus, concupiscentiarum aculeis creberrime uulneratus, ignorantiae & imbecillitatis propriae langore depressus, & a daemonibus tentatus, ab hominibus laceratus, curis temporalium occupatus, & a uisibilium uoluptatibus illectus, interdum humanae capiat auxilium laetitia, atque deo suo semper in spiritus exultatione seruire contendant, maxime quam ad hoc diuina exhortatione permoueat, dicente Propheta. **Iubilate deo omnis terra, seruite domino in laetitia, introite in conspectu eius in exultatione.** Nemini autem in hac uita constituto sic congruit gaudere, sicut Christi famulis regi caelesti militantibus, qui adoptionis spiritum recipiunt, tanquam electionis uasa diuino cultui mancipati sunt. Cui enim angelorum consortium, caelorum possessio, dei uisio, & caelestis repromissio gloria, debet indubitanter cordis laetitia. Peccatori uero cui gehena, inferni cruciatus, horribilis demonum aspectus, et aeterna mors preparata est, incessabilis esse debet pluuuius lacrymarum, inenarrabilis gemitus, & cordis inconsolabilis moeror. Gemat igitur peccatores, & tristenent, atque sine interuallo luceant quod passuri sunt. Currunt namque exterto collo, & infatigabiliter ad sempiternum pergunt exitum. Latent autem & exulcent omnes Christo famulantes non inaniter, non carnaliter, sed in spiritu, non in seculo, sed in domino, qui sua eos propria uirtute uocauit & gratia. Tu itaque o serue Christi, tu (inquam) qui ex miserantis dei dono ad monasticam uocatus es conuersationem, depone cunctum animi tui moerorem, & omnem tristitiam te deprimentem, & in domino gaude semper, qui de te coenoso seculi naufragio, & mundi oneroso discrimine assumere, & in loco uoluptatis, securitatis, & pacis collocare disposuit. Te etenim de tenebris delictorum in admirabile lumen gratiae suae uocare, te a sordibus uitiorum abluere, te annulo formatae fidei subarrare, te collegio sanctorum suorum aggregare, te assidue per spirituales

les consolationes uisitare, te in ministrum suæ laudis eligere, tibi incerta & occulta sapientia suæ reuelare, tibi sacramentorum cœlestium sacrosancta mysteria committere, tibi iudiciariam dignitatem & uitam æternam promittere, sua ineffabili bonitate dignatus est. Tibi iterum dico qui talis es, gaude in domino, ut illi alacrius et ardentius ualeas famulari, ut per dilatationem iucundissimæ caritatis expeditius mādatorum eius uiam currere queas, ut sacrificium laudis & fragrantiam uotorum tuorum purius illi offerre ualeas, ut per iugem gratiarum actionem, & ignitum cordis amorem amabiliorem te illi exhibeas. Pro his causis secure & indubitanter gaude. Sic tamen age, ut modestia tua nota sit omnibus hominibus, atq; percipiāt ex uerbis, ex facie, ex moribus te semper in domino gaudere. Sint uerba sancta & sapientiæ sale condita, sit facies hilaris sine sensu curiositate, sint mores graues, compositi, & modestia pleni. Si sic eris, facile cunctis suadebis, quod uere in domino gaudeas. Non sic autem, non sic apud eos, qui gaudent, sed non in domino. Esto igitur talis, ut merito cum Propheta iucūda cordis iubilatione cātare ualeas, & dicere. Ego autem in domino gaudebo, & exultabo in deo Iesu meo.

Abac. 3. Quales esse debeant, qui diuinis intersunt laudibus, & deo psallunt, & quod plurimum congaudeant sancti angeli in alacritate psallentium. Nec non & de angelorum dignitate, atq; de gloria cœlestis Hierusalem. Cap. XVII.

Mortalium regum ministri, & terrenis imperatoribus famulantes quotiescunq; suorum se præbent aspectibus dominorum, cunctas quas uel in uestibus, uel in facie gerunt sordes, diluere studiose conātur, ne quid in ipsis incompositum, aut indecorum appareat, quod oculis principis despici le uideatur. Dignum quippe est, ut quicquid sordescit, quicquid deforme est, amoueant à se, quatenus aspectus illorum alliciant, quibus placere concupiscūt. Capitur etenim animus plerunq; ex ornatu & speciositate creaturarum. Hanc regulā, hūc quoq; morem solerter custodire debent omnes æterno regi militantes. Illis namq; congruit ita exteriorem habitum, corporis gressus, morum actus, animæ cogitatus, animorumq; affectus componere, ut nil in eis reprehensibile cognoscatur, pro quo rationabiliter repellantur à præsentia redemptoris. Delectatur proliis dominus Iesus in grauitate uitæ, in cordium puritate, & in perfectione uirtutum seruatorum suorum. Si enim cum tanto studio, & tanta sedulitate temporales homines ministros cupiunt habere formosos, morigeratos, prudentes, & nobiles, quantomagis seculorum regi immortalī, & inuisibili, cui soli honor & gloria exhibenda est, conuenit sibi astantes habere ornatos uirtutibus, & omnium morum elegantia. Propterea angelicam conuersationem tenere conentur, quotquot cœlesti domino gratissimum desiderant exhibere famulatum. Magni nempe periculi res est sordescentes, impudicos, criminososq; audere diuinis astare alpetibus, & spirituales deo promere iubilationes. Non enim speciosa laus est in ore peccatoris. Sanctos rectosq; decet collaudatio. Proinde Christi serui qui die noctuq; in ecclesia dei excubias celebrant, qui septies in die laudes proferunt creatori, studeant labia habere impolluta, corpora casta, & immaculata corda, ut iucunda, grata, decoraq; sit ipsorum laudatio. Vnde priusquam in templum domini intrent, antequā domino assistant, & diuinas erumpant in laudes, toto conamine, & quadam animi uirtute de suis cordibus, atq; de memoriæ domicilio abijciant omnem terrenam occupationem, & labentiū affectionem, ita ut (si dicere fas sit, & possibile agere) solo spiritu ingrediantur. Reuocare quippe non negligant cunctam animi sui intentionem, & omnem cordis sui dispersionem in unum, ut sibi ipsis dicant. Venite exultemus domino, iubilemus deo salutari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei. Magnum namq; adiutorium & efficax incitamentum ad pure diuinam laudem promendam est, quum cor redit ad se, & diligenter intelligit quid acturum sit. Nam quicumq; absq; præmeditata intentione cantica profert cœlestia, facile uagatur mente, & elongatur à se, atque admittit immunda phantasmata. Itaq; qui cupiūt strenue spirituales persolvere laudes, & psalmodiæ sacrificium deo pure offerre, se repræsentent coram dei tribunali, & ipsum in spiritu præsentem habeant, uti est, nihilq; inter se & eum habere uelint, sed tanquam amicus cum amico colloquantur domino. Est enim psalmodia quædā dei ad hominē, atq; hominis ad deum dulcis, læta, & familiaris allocutio, quæ immensas in se cō-

tinet

Atinet delectationes. Ideo indignum est, ut quandiu anima cum Deo sermocinatur, aliò se diuertat. Intendere debet omnino illi, qui intendit sibi: & omnia uerba sacri carminis suspensa debet audire mente, tanquam si ipsi soli essent prolata. Quod autem uoce clamat, concordet sensu, seseq; coaptet intellectui scripturarum. Nihil uerò de his quæ foris sunt, illo beato tempore cogitet, nihil appetat, sed sola ei sufficiat præsentia redemptoris. Quicquid enim tunc importunè ex impulsione dæmonum, aut ex propria fragilitate in corde obortum fuerit: mox manu sancti desiderij arceatur procul, ne sacrosanctum contaminetur Dei sacrificium. Sic namq; olim sanctissimus patriarcha Abraham quum uictimas Deo offerret, egisse legitur. Nam quum in hora holocausti aues celi terribimæ irrumperent, ut carnes diriperent, magno caritatis zelo, & peruigili cura eas ab altari abigebat: ut quod mundum mundo obtulerat corde, totum sine macula adoleret holocaustum. O quam longè distant studia nostra ab huius senis uigilantia? O quot nostris laudum sacrificijs intersunt rapaces uolucres aeris huius caliginosi, ut ea fœdent illusionibus plurimis: Ipsas autem nequaquam abigimus, sed tãquam & insensati, & sine corde: cunctis earum suggestionibus aurem præbemus. Multimodè namq; maligni spiritus obseruāt, ut rapiant psallentium corda ab intentione diuinæ laudis. Nunc enim obscœnorum uoluptuosorumq; phantasmatum fœtorem immittunt, ut psalmodiæ suæue polluant sacrificium. Nunc uerba diripiunt, & intercidunt carmina, quum oscitare importunè, aut insensibiliter dormire faciunt. Nunc omnium membrorum ingerunt lassitudinem, ita ut nulla corporis pars illæsa esse uideatur. Omnis quippe mora tunc intolerabilis sentitur, hoc totum spiritu acidia operante in homine negligente. Nunc mentes psallentium terrena negocia, & secularia gesta ingerendo distrahunt, atq; per abrupta & deuia noxiarum & inutilium cogitationum impellentes animum: totam dissipant laudis oblationem. Et (proh dolor) quum ita callidè seducāt, uix reperitur, qui hoc intelligat, & uincat. O quam sepe qui diuinis occupantur in laudibus, solo assistunt corpore, & tanquam garrulæ aues sine interiori sensu emittunt uerba. De talibus per Prophetam dominus dicit: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. *Matt. 15*
O quoties tadio præuagata mens ab omni gustu cœlestium cantionum ieiuna pertransit. Loquitur, & ignorat cui, clamat uoce, nec seipsam intelligit, nec percipit, quid dicat. Nam totaliter extra se euecta, atq; uelut amens effecta aduersum se Deum prouocat uementer. Nunquid huiuscemodi sacrificio honorificatur Deus? Nūquid polluta laudis affectum animi, non linguæ motum requirit omnipotens. Hoc Citharœda sanctus Dei spiritu plenus persenserat, quum dicebat: Psallite Deo nostro, psallite, psallite regi nostro, psallite sapienter. Sapienter utiq; dicit esse psallendum: ut quod pronunciat per os, ruminetur in mente. Vnde Apostolus idem sapiens dicit: Psallam spiritu, psallam & mente. Nec immeritò. Nam quicquid in psalmis resonat, quicquid profertur, spiritus sancti sententia est. Sancti enim prophetæ cœlitus imbuti, & diuinitus afflati sancta cantica condiderunt. Vnde non loquenti, sed intus reuelanti ascribenda sunt. Habēt quoq; sub uelamine literæ, & sub uerborum cortice mirabiles ueritates, & iucunda mysteria, atque arcana sacramenta, quæ meditationibus ac cogitationibus tanquam granum de paleis excutienda sunt, & tanquam suæue uinum de racemis exprimenda. Sic namq; ad lucem ueritatis prolata intellectui placent, & cordis palato dulciter sapiunt. Hac edoctus experientia Propheta canit, dicens: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo? Indignum nempe est, ut tam suauissimus cibus absq; attritione indulgentia glutiat. Proinde diuina carmina attentata sunt intentione rumināda, atq; alacritate spiritus pronucianda, alioquin psalmodia ualde onerosa erit: quoniam omne quod sine gustu agitur deuotionis, operanti laboriosum est: præcipue tamen diuini officij decantatio, quæ corpori cunctam subtrahit uoluptatem. Deficiente etenim in psalmodia interna delectatione, & nihil existēte in ea, quod carnales mulceat sensus: omnino fatigatur qui psallit, & mente, corpore, ac uoce languere dignoscitur. Vox namq; remissa tempore diuinæ laudis arentis cordis signum notissimum est. Quæ uerò in sensu cordis & iucunditate uocis prolata sunt cantica, animo dulciter sapiunt, auribus sonora sunt, angelis fiunt amabilia, atq; ipsi Deo suauissimum redolent laudis odorem. In modula-

Laur. Iustin.

p tione

tionem autem psalmorum cor à lingua non discrepet, ne repellatur quod petitur. In exaudibiles namque efficiuntur, quæ in diuinis laudibus aguntur orationes: quando qui postulant, ignorant quid petunt. Vt autem exaudiantur, intelligendæ sunt: ut uerò intelligantur, cogitandum est cui offeruntur. Vt autem per cogitationem agnoscat, cui prece offeruntur: ipsius opera inuestiganda sunt, quæ ex earum excellentia prædicant creatoris deitatem. Vnde scriptum est per quendam: A magnitudine speciei creaturarum facile creator agnoscitur. In præsentia itaque tantæ maiestatis iucunda laus exhibenda est. Propterea Psalmographus ait: Iubilate domino omnis terra: cantate, & exultate, & psallite: Psallite domino in cithara, in cithara, & uoce psalmi, in tubis ductilibus, & uoce tubæ corneæ. Iubilate in conspectu regis domini. Non segnis, neque remissa laus in auribus domini sabaoth, delectabiliter sonat: sed repellitur, & fastidit. Ab ipsis quoque sanctis angelis, qui coram cælorum rege solennes indefinenter exercent excubias, & promunt laudes cælestium cantionum, toties abijciuntur, quoties negligenter pronunciantur. Hi etenim superni ciues & sancta agmina intersunt choris laudantium, exultantque in laudibus psallentium: si tamē distincte, si attentē, si uigilanter, si ardenter, si cōcorditer, si humiliter dicantur. Discurrunt namque inter illos: utpote ipsorum cōciues, & cōsortes regni. Comprimitur & immundorum spirituum impetus, nec eos sæuire patiuntur tanquam fideles custodes. Nunc ascendunt, nunc descendunt semper ad illorum profectum. Vbique uero alacres sunt, ubique festiui, ubique solliciti, ne diuina interrumpatur laus, ne cælestia cantica maculentur. At si uel ad momentum tepescat affectus, distrahatur animus, aut dormitet oculus: illico indignatur se oscitantes, & non inuenientes quid offerant, suam mox præsentiam subtrahunt. Verendum igitur & ualde perniciosum est in conspectu tantorum principum irreuerenter psallere, uerba interciderere, inutiles cogitationes tractare, & corde torpescere. O si præsentiam suam propalare ualerent: o si quantum congaudeant de puritate alacriter psallentium, eis liceret ostēdere: profusus omnis torpor abscederet, omnisque ignauia fugaretur. Venustus namque aspectus, & suauis ipsorum affatus, cunctam animi depellunt tristitiam, atque indicibilem intuentibus cōferunt iucunditatem. Rutilant enim immortalitatis candore uestiti, nec minus fulgēt caritatis diademate redimiti. Toti decori sunt, toti affabiles, toti deiformes. Pulchritudine quippe incomparabiles sunt, atque fortitudine inuincibiles. Si illorum exquiratur sapiētia, sciunt omnia, quæ scienda sunt: si eorum gloria cōtemplatur, omnem profusus transcendit humanum intellectum. Nam siue eleuentur per admirationis contemplationem supra se, siue per sui custodiam firmentur in se, siue per dilectionem proximi descendant sub se: Dei semper uisione fruuntur, Dei delicijs pascuntur, Dei dulcedine inebriantur. Celebritas enim illorum nullo clauditur sine, nullo euentu variatur, nullis momentis interrumpitur. Vinculis namque perfectæ caritatis astricti, nulla ualent ratione ab amplexibus conditoris diuelli. Veneremur itaque dilectissimi, quum in ecclesia Dei psallimus, quum in diuinis occupamur laudibus, cæli ciues, & sanctos angelos. Veneremur, inquam, senatores supernæ Hierusalem, & cum ipsis purē, alacriter, & solemniter semper in corde, ac iugiter ore domino decantemus. Indecorum ualde est præsentibus angelorum cœtibus psallere negligenter, atque uerba sacri carminis arido corde promere. Proinde in diuinis officijs ardeat affectus, clamet uox, uigilent oculi, & uita concordet: ut merito dicere ualeamus: In conspectu angelorum psallam tibi Deus meus, adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo domine. Quid autem sublimius in hac peregrinatione celebrari potest, quam pari consortio angelorum in Dei laudibus occupari? Quid dulcius, quid uel suauius cogitari potest, quam in terra agere, quod sanctorum cōciues, & beata cælorum agmina in excelsis perficiunt? Illis beatis spiritibus sine interuallo, nobis autem certis temporibus huic tam strenuo operi uacare licet: quia illi reuelata facie: nos autem sub specie per fidem, & in ænigmate Dei gloriam contemplamur. Illi nempe tanquam triumphantis ecclesiæ duces honoratissimi & Deo præsentibus, puras, ignitas, immensasque summæ maiestati offerunt laudes: nos autem pusilli, & debiles, atque corporis sarcina pregrauati, & peregrinantes à domino, mixtis interpollatisque laudibus efferimus conditorem. Si tamen & illis & nobis una laudandi intentio, par uotum, eque uoluntas, quauis dispar sit laus & gloria. Erimus autem quandoque etiā nos iuxta dominum pollicitationem sanctis angelis similes: quando dominus Iesus tradiderit regnum Deo, & patri,

tri, atque euacuauerit omnem principatum, & uirtutem. Tunc enim uidebimus eum sicuti est: tunc laudabimus perfecte, amabimus ardentem, uocabimus actualiter, inhaerebimus indissolubiliter, iucundabimur lætenter, satiabimur sufficienter, & transformabimur totaliter. Erit namque tunc Deus omnia in omnibus. Nam nihil in nobis à laude cessabit. Erit enim rationi Dei sapientia, plenitudo lucis: erit affectioni Dei bonitas & clementia, multitudo pacis, & superabundantia dilectionis: erit memoriæ Dei mira essentia & maiestas, continuatio fruitionis. Erit quippe tunc in cælesti gloria læta societas, concors uoluntas, communis felicitas, sempiterna libertas, secunda tranquillitas, indicibilis honestas, plena pax, uera dilectio, mutuus amor, una gloria, eadem mansio, & imperturbabile regnum. O quam dilecta sunt tabernacula tua domine uirtutum. En super flumina Babylonis sedens seruus tuus clamat anxie, pulsat assidue, concupiscit affectuose, dolet dulciter, suspirat iugiter: dum fidei oculo intuetur regem in decore, assistentium laudes, lætantium choros, epulas conuiuantium, ministrantium uota. Ardēt namque affectus, & humiliter dicit non sine admirationis gaudio: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Sed heu me, quoniam incolatus meus prolongatus est: quoniam in loco horroris, in corpore mortali, in ignorantia tenebris obuolutus sum: factusque sum alienus ab ijs, qui ineffabiliter diuinam laudant magnificentiam. Propterea absque ulla cessatione (si dominus dederit) in toto corde meo, & cum omnibus præcordijs desideriorum meorum clamare non desinam, & dicere: O quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam? Ecce seruus tuus cupit uidere te, nec ualeat, conatur, nec apprehendit. Spe namque nutritur, fide roboratur, dilectione tenetur, attentēque prætolatur: donec fiat uox de firmamento, & de throno Dei, & dicat: Veni electa mea, egredere de ergastulo carnis, & de medio laqueorum: intra in gaudium domini tui. Concupiui speciem tuam, mihique complacuit tibi dare regnum electis paratum ab origine mundi, ut mecum regnes in secula, & feliciter uiuas in æternum.

Quod in creaturis laudabilis Deus appareat, præcipue in humana creatura iustificata. Et de bono orationis. Et qualiter orantes se habere debeant ante orationem. De multijugo ascensu in Deum per orationis exercitium.

De uarijs insultibus, quos patiuntur orantes, & de ipsorum remedijs. Atque de modo orandi, & tempore. Nec non de ipsius orationis effectibus, & laudibus. Cap. XVIII.

In institutione uniuersi innumeras creaturarum species Deum procreasse: atque earum singulis iuxta proprias naturas uaria dedisse loca ad habitandum: prout sua sapientia quibusque congruere iudicauit, perspicuum est. Iumentis enim tanquam tardioribus, ac minus puris terram habitabilem concessit. Auiibus autem ueluti puritate, & corporis agilitate, atque alarum remigio amplius decoratis, purius ac nobiliter aeris elementum tribuit. Stellis uero longè cæteris insensatis, & irrationabilibus creaturis excellentiores: sicut perpetua operandi uirtute, luminis fulgore ornauit: ita in eminentiori cælorum regione, scilicet in firmamento collocauit. Angelis autem in natura dignioribus, in specie pulchrioribus, in intellectu acumine perspicacioribus, in uirtute potētoribus, in gratia locupletioribus, in meritis sublimioribus cunctis alijs creaturis: empyreum tradidit cælum ad habitandum: non ut in illo circumscribantur, sed ut illud ornent. Singulis itaque creaturis diuina bonitas sua dona impertita est secundum qualitatem naturarum, potiora potioribus communicando: & ita unicuique diuisit gratiam donationis suæ, ut conditoris opera nemo sit, qui dignè, uel in minimo possit arguere. In his enim tanquam in speculo mundissimo elucet diuinæ sapientie altitudo. Vnde Apostolus ait: Inuisibilia enim Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. Per hæc cōsiderantis animus mirabili iucunditate repletur. Ideo Propheta canit: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Ab his effertur magnificentie artificis industria, & omnipotentia. Propterea Citharœda in Psalmis dicit: Cæli enarrant gloriam Dei: & opera manuum eius annuntiat firmamentum. Vocibus namque suis & modis, quibus ualent: omnes creature Deum laudant, & confitentur. Ad hoc nempe creatæ sunt: sicut in trium puerorum exprimitur cantico Deum laudantium, & dicentium: Benedicite omnia opera domini domino, laudate, & superexaltate eum in secula, &c. Dignatus tamen est ipse dominus humanam procreate naturam: per quam non

minus laudabilem in ipsa sola, quam in cæteris alijs simul, manifestare se uoluit. Longe
 nanq; sublimiore consilio usus est, quum hanc formaret, quam reliquas, pluraq; contu-
 tulit dona. Quum enim uniuersum conderet terrarum orbem, & omnia quæ in illo sunt,
 à principio dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Non aliter angelorum naturam,
 quam cuiuscunq; uermiculi creauit, non amplius laborauit. Æqualiter cuncta proprio
 creauit arbitrio. At uerò quum hominis naturam plasmare uellet, ut ostenderet qualis
 esset, quem facere uolebat, quantumq; illum diligeret, ait: Faciamus hominem ad ima-
 ginem & similitudinem nostram. Non autem uilis putandus est, quem ad Dei imaginem
 formatum non ambigitur. Quod si ex creatione propter corporalem, passibilemq; na-
 turam non apparet quanti sit homo: ex restauratione tamen & redemptione luculemer
 agnoscitur. Quanta enim pro humana natura Deus fecerit, quanta pro eadem pertulerit,
 quantaq; illi donauerit: non lingua hominum, non lingua angelorum ad plenum suffi-
 cit referare. Ineffabilia nanq; sacramenta, & omni ueneratione dignissima in ijs, quæ ad
 humanam pertinet restaurationem, latent. Merito igitur laudabilis est Deus, sicut Pro-
 pheta canit in ecclesia sanctorum. Perspicue quoq; ipsius fulget misericordia in consi-
 lio iustorum & congregatione: pro quibus dura, dira, & laboriosa dignatus est sustine-
 re. Sicut enim in reprobis & peccatoribus iustus & rectus dominus comprobatur: ita
 & in electis & iustificatis miserator & misericors, patiens, dulcis, & longanimis cogno-
 scitur. Vnde prophético plenus spiritu homo secundum cor Dei canit in Psalmo: Quam
 bonus Israel Deus ijs, qui recto sunt corde. Et alibi: Confitebor tibi in ecclesia magna,
 & in populo graui laudabo te. Et iterum: Confitebor tibi domine in toto corde meo in
 consilio iustorum, & congregatione. In congregatione etenim iustorum, & in collegijs
 Deo famulantium euidentissimè cælestis miseratio, & diuinæ caritatis mira dignatio
 prorogata ostenditur. In illis autem tanquam in uasis mundissimis, & in templis sancti-
 ficatis diffusa est abundantia spiritualium charismatum, atq; singulis diuersimodè spiri-
 tualiter donatum est, quod cæteris omnibus creaturis naturaliter & corporaliter cõces-
 sum est. Participat enim aliquantulum cum cunctis alijs creaturis. Quibusdã nanq; ipsorum
 tanquã rationabilibus iumentis temporalium administratio cõcessa est: per quã non suam,
 sed Dei gloriam, & proximorum commoda querere cõprobantur. Aliqui autem tanquam
 spirituales aues, repudiij libellum uitij & uoluptatibus carnis dantes, quæ semper ad imma-
 hunt, per uirtutum exercitia & desideriorum pennas se ad spiritualia appetenda sustollunt.
 Talibus nil nocent figmenta diaboli, & omnis ipsius meditata malitia euanescit. De his
 dicit Propheta: Frustra facitur rete ante oculos pennatorum. Nonnullis uerò scientiæ cha-
 ritas, & notitia spiritualium sacramentorum abundè tributa est: per quam tanquã radia-
 tes stellæ in ecclesiæ rutilant firmamento, cunctis præbentes lumen supernæ sapientiæ.
 De ipsis ait Propheta: Qui ad iustitiam erudiunt multos: fulgebunt sicut stellæ in perpe-
 tuas æternitates. Sunt quoq; quidam purgati à uitij, & ab omni cœnoli & carnalis a-
 moris onere exuti: qui quasi angeli effecti, & ad summa euecti per ardorem diuinæ cari-
 tatis, & studium orationis in cælestibus conuersantur. Hi nempe cum Apostolo dicunt:
 Conuersatio nostra in cælis est. Tales etenim radiantes introrsus per conscientie puri-
 tatem, & dilectionis uehementiam tantum cæteros præcellunt sanctitate, quantum con-
 templatiua actiua uitæ meritis & dignitate supereminet. Nam nulli sanè intelligendi am-
 biguum esse debet, quod in multis contemplatio & oratio dignior sit, quam operatio.
 Contemplatio nanq; quoniã principaliter intendit Deo: est rectior, est clarior, est mun-
 dior, est securior, est quietior, est iucundior, est permanentior, est rarior: & est beata uitæ
 similior: si tamè iuxta suæ excellentiæ puritatem exerceatur. Est nanq; intuitus purus, &
 actus spiritualis, atq; prorsus in spiritu operandus. Vnde pro sua nobilitate ac perfectio-
 ne solis illis congruit, qui spretis temporalibus facultatibus, & calcata omni affectione
 labentium rerum: uniuersali domino se totaliter dedicarunt. Certum quippe est, quod
 mens quæ ad arcana sacramentorum cælestium contemplanda, atq; in suauitate spiritus
 ad eadem degustanda accensa est, ut eleuetur ad summa, opus habet se intimis spoliare.
 Alioquin laborioso onere temporalium prægrauata curarum frustra ad alta nititur. In-
 retita etenim & obligata compedibus polluti amoris, se omnino erigere non ualet. To-
 ties nanq; reuerberatur & obtunditur caligine affectionum terrenarum: quoties se in

A pra se conatur eleuare. Propterea multa eget prudentia & magna spiritus libertate: qui
 Deo per orationis studium uacare desiderat. Debet nanq; se diligenter custodire in uer-
 bis, in moribus, in cogitationibus, in affectionibus, ac immaculatum seruare: quatenus
 tam beato orationis tempore purè, & absque sorde noxiarum imaginationum Deo a-
 stare queat. Est quippe humana mens multorum receptibilis phantasmatum. Hæc
 quum sibi sine diligenti uigilantia relinquitur, reuoluere intra se ac ruminare non de-
 sinit. Talia enim animus imprudens & absque diuini timoris custodia cogitat qualia ei
 cogitanda offeruntur, atque uelut iumentum indomitum discurrit effrænis per deuia
 uitiorum. Proinde solerti industria, quadamq; uirili intentione ab animo omnia ante
 orationem amouenda sunt: quæ orationis tempore ipsam possint coinquinare. Qui au-
 tem hoc agere negligit, nunquam mundo orabit corde, nisi fortè repente à superue-
 niente uisitetur gratia. Interdum enim consueuit diuina bonitas suos inopinatè, & sine
 ulla prorsus præparatione, aut dispositione interno illustrare splendore: siue ut iacentis
B animi torpentem excitet ignauiam: siue ut elationis, & propriæ æstimationis auferat
 materiam: siue ut pusillanimitatem ac fragillitatem foueat & erigat humanam. Caueat
 tamen Christi seruus, ne ob hanc domini degustatam dulcedinem, quasi propter do-
 num securior effectus, erga sui custodiam remissior sit: atque ad se disponendum tepidior.
 Turpiter nempe ridiculum fieret spirituum immundorum, si hoc agere non formida-
 ret. Debet ita quisquis, tanto esse sollicitior ad bene uiuendum, atq; ad promerendam
 gratiam supernæ uisitationis promptior: quanto cælestis infusionis amplius se partici-
 pare cognouerit. Nam si Dei ueneranda maiestas frigidam amoris eius & segniter con-
 uersantem uisitare dignatur mentem: quanto magis feruentem spiritu & se sollicitè que-
 rentem per amplius afflabit gustu cælestium deliciarum? Sed grata mens, & uerè cari-
 tatis iaculo uulnerata nihil, quod ad se pertineat, perficere negligit. Eadem uirtutum
 exercitia, idem orationis studium peragit, quum spiritualis lætitiæ pœnuriam patitur:
 sicut quum diuino calore repletur, licet id non eodem agat gustu. Scit nanq; sapientiæ
C erudita magisterio, quod maiorum donorum dignior efficitur, post labores & certa-
 mina. Hoc significare uoluit Propheta, quum diceret: Secundum multitudinem dolo-
 rum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Paucorum
 uerò est quod supra commemoratum est. Nam perfectæ caritatis argumentum
 notissimum est in aduersis fiduciam non amittere, & uirtutes uniformiter semper ope-
 rari, atque sub Dei disciplina eodem animo, eodemq; uultu perseuerare. Negligenti-
 bus hoc impossibile uidetur: amantibus uerò nihil. Agat itaque Christi seruus, qui Deo
 uniri cõcupiscit, tam in præparatione orationis, quam in cæteris quæ agere debet quod
 suum est, ut Deo carus fiat. Reliquum autem totum diuinæ realiter committat uolunta-
 ti, quæ nullum bonum, quauis minimum, irremuneratum relinquit. Diligit enim Deus
 suos, nec quicquam à se diligentibus retrahit opportunum. Qui hoc fideliter nouit, in
 cunctis & ubiq; pacificus erit. In orationis uerò hora, quum miles Christi ad orationem
 procedit, in sensu cordis cogitet propter quid accedit, ut quoties mens per inania de-
 fluxerit: aut à concepto calore tepuerit, reuocata ad se sibi dicat: Ad quid uenisti? Con-
 fusio nanq; amissæ gratiæ, & agnitio extincti desiderij ad pristinum facile reuocat de-
 uotionis exercitium. Ante orationem quoq; se componat orationis amator, & qualem
 esse cupit, quum orat, talem se ante orationem exhibeat. Memoretur iugiter quod Deo
 astare debet, & cuncta sollicitè fugiat, quæ coram Dei conspectu animæ ruborem pos-
 sint afferre. Indignum ualde est erubescerem pati orationis tempore: in quo nihil aliud,
 quam Dei laus & gratiarum actio in spiritu resonare debet. Præsentiam autem domini
 ante mentis oculos (si ualet) actualiter teneat Dei famulus: quoniã efficaciter mentem ad
 orationem hæc cogitatio ordinat & disponit. Prouidebam (inquit Citharæda sanctus)
 dominum in conspectu meo semper: quoniã à dextris est mihi, ne commouear. Pro-
 pter quod orationis tempore latatum est cor meum: & exultauit lingua mea: insuper
 & caro mea requiescit in spe. Cuncta etiam fugiat quæ orationi aduersantur: quisquis
 delectationibus, quæ in oratione percipiuntur, repleri desiderat. Laboriosum quippe
 fatis est mentem aptificare orationi. At si efficaciter à ab illa comprehensa fuerit, ubiq;
 orare ualebit. Veris etenim oratoribus, & diu in spiritu exercitatis: omnis locus & om-
 nis

ne tempus congruet orationi. Pusillis autem & lacte nutriendis locus & tempus habile accommodandum est. Solius Dei est orationis præstare gustum, & deuotionis affectum: sed hominis est orandi adinuenire modum. In diuinis uerò uoluminibus facile agnoscitur qualiter se homo in oratione habere debeat, ut in ipsa proficiat, crescat, ueniatur, liquefcat. Non enim ab omnibus eadem orandi forma seruanda est, idemq; ascensus in Deum. Aliqui nanque psalmos, dominicam orationem, & quædam alia deuotionis uerba uocaliter & attentè proferendo: Deo se sentiunt esse propinquos. Quidam infantiam, uitam, actus, miracula, passionem, ad inferos descensum, resurrectionem Saluatoris ascensionemq; seriatim in oratione meditates inardescunt spiritu, & per deuotionis gustum Deo propinqui fiunt. Nonnulli se humiliter prosternentes corpore, & spiritu, atque per compunctionis gemitum, & suorum rememorationem delictorum se plus omnibus uilipendentes, & condemnantes: quo se longius à Deo esse arbitrantur, eo per humilitatem uiciniores fiunt. Alij per scripturarum latitudinem, & allegoriarum suauitatē internos meditando elicentes sensus: ueritatis gustu recreantur, & à Deo uisitari merentur. Plerique Dei beneficia, tam corporalia, quam naturalia, & spiritalia in sua oratione iugiter, & distinctè reuoluentes per medullatum holocaustum actionis gratiarum Deo acceptissimum, omnipotentem Deum aduocantes ad se, præsentia eius efficiuntur digni. Nonnulli coram Deo corpore & spiritu se statuentes: ipsius bonitatem, excellentiam, & diuinitatem laudibus & uotis, quibus ualent, extolentes & magnificantes: efficaciter in Deum per amoris uehementiam & delectationem mentis trahi se sentiunt. Quidam nouo ueritatis irradiati splendore ex superuenienti gratia ita exuberanti gaudio repente perfunduntur, & intima pace fruuntur, ut Deum in corda sua aduenisse non dubitant. Aliqui ex consideratione beatæ uitæ, & futuræ felicitatis contemplantes angelorum, sanctorum, & animarum iustorum inenarrabilem gloriam: eleuantur supra se, atque ex ardenti desiderio societatis illorum se illis copulantes Deo ex parte assistere merentur. Alij ex diuina reuelatione utcumq; Dei essentiam & immensitatem oculo illuminatæ fidei aspicientes, in admirationem & raptum supra & extra se euecti Deo dulciter uniri merentur. Sunt quoque nonnulli, qui diuini luminis irradiatione, & cælestis caritatis æterno & plenissimo fonte repleti, atq; potati Deum supra omnem humanam intelligentiam, & uirtutem gustare digni efficiuntur. Hi nempe inebriantur ab ubertate bonorum Dei, & potantur à torrente inexhaustibilis uoluptatis ipsius. Hic planè gustus ad Deum amandum ex totis præcordijs absorbet hominis affectum, & amantem rapit in amabilem: adeo ut solo huius mortalitatis indumento diuisus sit à summa illa cælestium spirituum gloria. Omnium uerò ascensuum artifex & doctrix est Dei æterna sapientia, quæ iuxta arcanum suæ dispensationis consilium unicuique seruatorum suorum tribuit prout uult. Nullus tamen est etiam illorum, qui apud eum minimum fortiti sunt gradum, qui ultra condignum meritum de manu domini non susceperit. Ideo ab unoquoq; seruatorum Dei tristitiæ pondus, & inuidiæ liuor: qui de proximi prosperitate affligitur, propellendus est. Tenaciter autem & tota animi intentione in corde ab omnibus zelus proficiendi tenendus est, atq; desiderium imitandi eos, qui Deo per uirtutum merita uiciniores sunt, ut ipsorum donis participes efficiantur. Nutriendū est igitur quicumq; muneribus cælestibus locupletari anhelat, orationis studium, quod quandiu uixerit, non derelinquat. Est nanq; oratio uia breuis, ascensus facilis, iter securum: per quod ad Dei notitiam dulciter & ueraciter peruenitur. In ipsa autem oratione qui profectum illius cōcupiscit obtinere, mentis curiositatem deuiter: quæ incerta & occulta diuinæ sapientiæ penetrare consuevit, memineritq; scriptum: Altiora te ne quæseris, & sublimiora te ne scrutatus fueris: quoniam scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Religet etiam altitudinem intellectus sub humilitatis iugo: & sola quæ sibi cogitanda proposuit, gustare studeat. Non em̄ quæ eleuent, sed quæ pascant & accendat in oratione perquirenda sunt. In qualicumque cogitatione affectus rapitur, immorandum est, nec ab eadem resiliendum est, donec idem perseverat gustus. Debet autem humana mens spiritali se substernere immiſsioni, & semper illi sollicitè coaptare se. Vbi uel qualiter impetus spiritus orantis animum dirigere uoluerit, consentiendum est. Nam quisquis secundum suæ uoluntatis beneplacitum super-

A nam aspirationem & Dei uisitationem torquere conatus fuerit, præsumptionis uitio seductus, atq; ignorantia tenebris circumseptus non profectum, sed prorsus iudicium de sua reportabit oratione. Homo quippe Deo, & non Deus homini subesse debet. Propterea Christi seruus prudentia decoratus, quum in oratione positus est: cuncta dona, quæ eidem diuinitus largiuntur, humiliter suscipiat: gratias Deo agat, & horum indignissimum ueraciter se arbitretur. Qui autem conditoris gratiam repellit, & qui Dei dona impudenter dijudicare non ueretur: nunquam spiritalibus ditabitur donis. Dignatur nanq; dominus simplicem uisitare mentem, & secum amica confabulatione habitare. Nec immeritò. Quum enim repugnare nesciat, & contradicere non præsumat, realiter se diuinæ subijcit uoluntati. Magni quippe æstimat quicquid illi à Deo donatur. Nō extollitur de beneficijs, non eleuatur supra se inaniter, largitoris gratiam non disperdit, non iudicat aliquem, non murmurat de aliquo, arcana Dei non pandit, tota ductilis est, semper docilis, ad parendum facilis, hilaris ad tribuendum, atq; ex his diuinæ laudis optimū efficitur instrumentum. Nam cordis simplicitas hominem exhibet esse deuotū. Nam cordis simplicitas hominē exhibet esse deuotū. Humanū uerò generis aduersator diabolus eo amplius erga orantes æmulationis face accenditur, quo magis uiderit illos in deuotione proficere. Vnde cōsueuit deprecatis animū memoria perpetratę culpę reprecutere: quatenus ex hoc amittat fiduciā, & ex impedimēto cōceptę pusillanimitatis nō ualeat deuotionis exercitia secundū cōsuetudinē peragere. Huic autē fallaci suasioni ne quaquā fides accōmodanda est. Proinde Christi miles egregius caueat ne cōfundat: sed cū se peccasse cognouerit, humiliter in spiritu ante pedes dñi se prosternat: confiteat delictū suū dño, blandisq; uerbis offensum mulceat dilectū, & statim gratiæ intelliget adesse præsentia: per quā resumptis animę uiribus, & cōcepta fiducia de cætero dño quieto animo uacare ualebit. Nō tamē facile hæc admittēda sunt, sed prudēti ratione discutienda: quia maligni spiritus persæpe sub cōpunctionis specie ardorē desiderij, deuotionis gratiā de orātis corde dissipāt & extinguūt. Solet tamē interdū diuina bonitas ab orātis affectu se subducere, eumq; totū aridū, totumq; reddere in deuotū. Tūc quicquid meditati offertur, desipit, quicquid cogitare disponit, indiscussum præ ariditate spiritus derelinquit. Nihil sapit, nihil delectat, nil reperit quod pascat affectū: quin potius ubiq; tenebræ dēssimæ palpātur: ubiq; sterilitas sentitur: quasi prius nihil dulce gustatū sit. Fiunt quoq; intus fragores, tonitrua, coruscationes, & immiſsiones per angelos malos, ut euerant à sua stabilitate animū, faciantq; illū ab oratione cessare. Eo autē tēpore, quo hæc aguntur, orationis actus prætermittēdus nō est, sed perseveranter custodiendus. Si enim qui ista patitur, petierit dulciter, accipiet: si quæserit prudenter, inueniet: si pulsauerit fideliter, aperietur ei lumen superni fulgoris: uidebitq; solem, qui prius erat in nubilo, fulgentem in meridie. Qui legit, intelligat. Retunditur etiam quandoq; ex Dei dispēſatione orantis animus innumerabilium uarietate cogitationum, quæ præ sui multitudine & importunitate ipsum instabilē reddunt, ac ipse more carinæ fluctuantis in medio pelagi huc illucq; agitatus per tentationum scopulos collisus atteritur: atq; amisso delectabilis quietis trāquillo portu incessanter ad dominum clamare cogitur, & dicere: Saluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquæ usq; ad animam meam. Infixus sum in limo profundū. Tunc iactandæ sunt anchoræ bonæ spei in mare diuinæ miserationis. Tunc toties ad cælum uociferandū est humili & ardenti cordis desiderio: quoties impingitur orātis animus ab impetu perniciosarū cogitationū. Pius autē dñs, nō permittit diu laborare clamantem ad se: sed imperat uentis & mari: & fit repētē tranquillitas magna. Post hæc uerò diuina laus, & gratiarū actio domino decatur pro obtenta pace, & inimicorū fuga. Iusto nanq; iudicio dominus tepidos spiritu, & ad orandū pigros tentari permittit: quatenus necessitate cōpulli orare cogantur. Magnus quippe dominus omnia in sapientia disponēs hominū salutem mirabiliter operatur. Nunc humiliat, nunc exaltat, nunc mortificat, nunc uiuificat, cuncta autē semper irreprehensibili disponens iudicio æquitatis ad illum, quē ipse ordinat, singula deducit finē. Nemo est, qui illi resistere ualeat: nullus qui debeat tanto unumquenq; dirigit consilio caritatis. Propterea ipsius maxime sunt iudicia ueneranda: quæ quamuis incomprehensibilia sint: tamen semper uera & iusta sunt. Caueat igitur diligenter, ne in ipsa impingat, quisquis inoffenso mentis pede ad Deum

per orationis studium accedere festinat. Ob hoc quippe uigilanter iugiterque orationi uacandum est, & in sensu cordis semper domino assistendum, quatenus ex frequenti consideratione ueritatis, fumus humanae sapientiae, & caligo carnalis intelligentiae, ab interioribus animae aspectibus irradiante gratia amoueri possit. Alioquin mens quasi quadam consuetudine ad orationis actum deducta: aut tanquam caeca ingeret se superno fulgore, & inde reuerberata prosterneretur: aut per lubrica & inania insensibiliter raptabitur & deuiabit: quod sine magno spirituali dispendio fieri nequit. Qui enim huiusmodi illusiones in oratione patitur, nullum de sua oratione percipiet fructum. Hoc exprimit uoluit Propheta, dicens: Populus meus seductus est non habens cor: uidelicet ad intelligendum & diligendum. Hi ut resipiscant, & ad se redeant, optabat Moses, cum dicebat: Vtinam saperent quam graua fuere quae commiserunt delicta, quanta amiserunt spiritualia lucra, qualia meruerunt supplicia. Vtinam intelligerent fugaces seculi blanditias, & importabilia onera, Dei super se internam aspirationem, multiplicem Deum diligetibus pacem praestitam, & Saluatoris erga homines ineffabilem caritatem. Vtinam nouissima prouiderent, inuitabile scilicet mortis necessitate, horae mortis incertitudinem, poenarum inferni importabile supplicium, & caelestis gloriae triumphale praemium. Horum namque consideratio uigilantem efficit orantis animam. Eorum quoque, quae dicenda sunt, ignari nequaquam esse debent Deo per orationis exercitium uacare cupientes. Nam seruorum Christi mens, quae minus caute ante orationis tempus se composuit, plerumque solet taedio affici ipsa orationis incumbente hora, atque ab oratione uehementer subterfugere, tanquam ignara quid in ea agere, quid cogitare debeat, utpote minus in spiritualibus exercitata, & disciplina orationis minus imbuta, atque delicijs quae in oratione percipiuntur insueta. Ad hanc itaque coercendam ignauiam, ad hanc pusillanimitatem mentis compescendam, optimum saluberrimumque medicamentum est meditationis quendam generalem modum in corde suo statuere & firmare: quatenus orantis animus semper praeparatam habeat materiam utilia cogitandi. Gesta igitur Saluatoris, uidelicet ortus, uita progressus, passio, & resurrectionis, nec non & ascensionis exultatio, si diligenter meditantur: maximam spiritualis dulcedinis animo cogitantis ingerunt nutrimentum. Nulli autem famulantium Christo fas est has postponere meditationes redemptoris, ut ex ipsarum consideratione intelligant humano generi caritatem exhibitam, pati concupiscant, concupi discant, redamare studeant, & Deo gratias agere nunquam desinant. In his utique meditationibus assidue ardentemque incumbendum est, & singula diligenter pertractanda sunt: nisi forte ex superuenienti nouo gratiae lumine, aut ex abundantiori caritatis affectu cor ad alia meditanda raperetur. Nam huiusmodi infusionibus nunquam resistendum est. Quicquid enim tunc cogitatur, uel cogitandum praepositum boni, intermittendum est, & ad tempus seponendum, ac sic tota spiritus alacritate caelesti immisioni subdendum est cor, atque prout gratia communicauerit, obedire non renuat. Repugnare autem & uocanti Deo nolle humiliter acquiescere nil aliud est, quam fluente gratiae desiccare, & ad sui prauiudicium aditum internarum deuotionum obstruere, ac Dei iram contra se fortiter aduocare. Propterea Propheta dicebat: Terribilis est ei qui aufert spiritum. Et Paulus: Spiritum nolite extinguere. Alibi quoque dicitur: Quum spiritus potestatem habens irruerit super te, da ei locum. Hoc quippe beato tempore consuevit anima perfundi splendore nimio, aut solito ardentiori spiritus calore ignescere. Nec immerito: Tunc etenim per seipsum dominus animam uisitare dignatur. Tunc rex gloriae cultu deposito regio, & tremendae maiestatis reiecto sceptro uelut placidus sponsus animae thalamum ingreditur: potissimum si ipsam humilitatis uirtute decoratam agnouerit. Hunc autem sponsi aduentum in Cantorum canticis sponsa insinuare uoluit, quum dicebat: En ipse stat post parietem nostrum respiciens per fenestras, prospiciens per caecellos. Et deinde: En dilectus meus loquitur mihi. Aperi mihi foror mea, columba mea, &c. Non enim absque maxima animi impudentia, & spiritus praesumptione resisti potest amabili & aeterno sponso tam dulciter, tam humiliter, tam sagaciter uenienti. Hic namque sponsi aduentus, qui in oratione fit, facile cognoscitur, si diligenter obseruetur. Quum orantis mens humili repente repletur exultatione, quum admirationis illustratione clarescit, quum cordiali & melliflua dilectione liquefcit: tunc sine ambiguitate dominus est. Non sunt eo tempore uerba componenda

Deut. 32

Psal. 75

1. Tes. 5.

Ecl. 10

Cant. 2

Ibid.

A nanda: sed sicut suggerit spiritus, agendum est. Spiritus autem tunc postulat genitibus pro nobis inenarrabilibus. Tam diu in hoc amoris tripudio immorandum est, quam diu perseuerat affectus: quo deficiente, aut tepescere ad interposita meditationis studia redeundum est: ne post percepta charismata spiritus perfluat animus: atque ex pollutione noxiarum cogitationum foedetur templum domini, quod paulo ante per Dei praesentiam mundatum & sanctificatum fuerat. Obseruandi proinde sunt prudentissime, atque uigilandi corde examinandi omnes interioris hominis motus orationis tempore, quo spiritu, quaeue intentione dirigantur. Nam immundi spiritus omni, qua ualent, calliditate foedare, ac perturbare orantis animum nituntur: ut in diuersa illum rapiant, aut in praecipitio tentationum collidant. Intermiscere utique falsa ueris, & inspirationibus tentationes moliantur. O quoties spirituali gaudio mentis leuitatem & securitatem inordinatam, quae a sui custodia remissum reddunt animum, ingerunt: quatenus foras reiecta grauitate faciant gaudere. O quam saepe incautam mentem tempore deuotionis impellunt, ut postposita reuerentia plus quam congruat, domino faciant adherere, atque humilitatis oblita secum loquatur: quod non licet creaturae & seruo. Nam quod aliquando ex uisitante gratia, & praebundantia caritatis deuota anima experta est: hoc idem interdum praesumit etiam non uisitata a Deo, aut uocata. Istud nempe periculosum audaciae genus est, & omnino a conspectu domini amouendum. Si ego (inquit dominus) ubi honor meus? Propterea qui ad spirituale orationis conuiuium a domino inuitantur, in nouissimo per humilitatem cordis debent recumbere loco, ut ab inuitate eis dicatur, ut ascendant superius. Caveant tamen hoc deceptionis offendiculum, ne scilicet nimio humilitatis zelo in tristitia, seu diffidentia, aut hebetudinis mentis decidant foueam, quae orantis animum dissipare consuevit: quoniam inaniter laborarent. Quia uero indicibile est, & prorsus impossibile explicare quibus modis, quibusue fraudibus furtum mentis in oratione proueniat, sollicitum in hoc uigilandum est. Causas autem norunt, quamuis non ad plenum, qui custodia super cor suum constituerunt, atque ex superna reuelatione astutias Sathanae non ignorant. Hi etenim congrue mentis latebras: immundorum spirituum argumenta, uitiorumque affectus propalare ualeant. Proinde ut ad hanc spiritus perspicuitatem, & orationis perfectionem pertingere possint, quicumque uacare Deo cupiunt: studeant quum orationi insistant, mentali exercitationi incumbere: & a uocali oratione cessare. Nam iuxta incarnatae ueritatis sententiam, adoratores ueri, Deum in spiritu & ueritate adorant. Quum Deus sit spiritus, tales quaerit, qui in spiritu illum adorant. Non tamen semper uocalis oratio ab adoratoribus ueris repudianda est orationis tempore, aut condemnanda. Frigescere namque spiritu, & ab exterioribus ad interiora redire, opportunum ad miniculum ad deuotionem excitandam est uocalis oratio. Accenso uero deuotionis igne: ori silentium imponendum est, & a uocali oratione cessandum, ne pro exiguo maximum praepediatur bonum. Seducitur enim quisque, quum superuenientis gratiae perfunditur dulcedine: si oranti linguae non interdicit loquelam: excepto dum taxat illo tempore, quo diuinorum officiorum persoluit debitum, ad quod tenetur. Tunc etenim (si ualeat) oret spiritu, oret & mente. Omnibus nepe modis nitendum est, atque subsidia adinuenienda sunt siue per uocalis orationem, seu per prostrationes, aut manuum extensiones, uel quomodo libet, ut mens absque impedimento eleuet in Deum, quum orationi insistit. Nam orationis finis hic est, ut anima Deo uniat per pium caritatis affectum praegio lumine diuinae agnitionis. Quicumque autem aliter se exercet, uel aliud oratio quaerit, in tenebris ambulans nescit, quomodo uadit. Ut autem facilius mens assequi possit, quod oratio habere desiderat, diligenter considerandum, atque illud tempus prudenter eligendum est, in quo animus magis se sobrius senserit, & ab onere corporis ac alimentorum eius minus aggruari cognouerit: ne a curis terrenarum actionum, atque ab earum phantasmatis repercussa mens inepta efficiatur ad id capessendum, quod quaerit, & adipisci desiderat. Non autem mediocriter aduersatur corporis inordinatio, & exteriorum tumultus ad pacem mentis, & animi obtinendam tranquillitatem: quae oranti omnino necessaria sunt. Illud etiam solerter obseruet, quisquis in pacifico orationis portu a fluctibus huius naufragosi seculi abstractam nauem mentis religare desiderat, ne statutum orandi tempus ullo modo praetereat: ne pro opere manuum, aut quouis alio exercitio illud postponat, sed tenaciter & irrefragabiliter custodiat

Malach. 1

Ioh. 4

diat. Consueuerunt quippe maligni spiritus orationis horas obseruare, & fortiter tentare, ut eam impediunt. Solummodo autem propter corporis necessitatem, & obedientiae uirtutem, atque proximi manifestam caritatem, indictum orandi tempus intermittendum est. Ceteris uero omissis ueniente statuto tempore orationi uacandum est. Habeat itaque Dei seruus praefixum orandi tempus, quod iuxta uirtutem propriam, & gratiam sibi collatam in hoc tam sancto ocio dispensare ualeat sine mentis ignauia. Illud autem temporis spatium quod sibi quisque elegerit, nec propter cordis duritiam multum diminuendum, nec propter mentis deuotionem inordinatè praetergrediendum est. Vtrobique latent insidiae. Nam in diminutione negligentia saepe triumphat, in prolongatione autem indiscretio dominatur. Sic uero aequa discretionis libra utrunque prouide disponendum est: & orationi tempus accommodandum, ut eadem fiat absque fastidio, & in ea perseverare non pigeat. Hoc nempe tunc ueraciter fit, quum animus orandi famem patitur, & ipsa oratione pascitur & nutritur. Nam quum plus debito oratio insuetè protenditur, ipsius gustus facile amittitur. Vnde per quendam sapientem scriptum est: *Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne in fastidium uersus euomere incipias. In cunctis igitur prudentia adhibenda, & praecipue in orationis actu, in qua innumera laqueorum genera tenduntur ab aduersarijs: qui nisi praeuideantur & euitentur: omnem orationis disperdunt fructum. Non autem nisi quibus donatum est spirituum discretio, & diuinae dulcedinis gustus, atque ipsius mentalis orationis opus, intelligere ualent uerbum hoc. Peracta igitur orationis hora ante discessum fidelis & Christi deuotus seruus uirtute, qua ualet, totus redeat ad se, secumque habitans affectuose Deo gratias agat de sibi collatis gratijs. Videat uero ne uacuus ab oratione recedat, etiam si ad sui probationem ualde insipidus stetit: sed animi constantia super domini dispensatione praemunitus, aut affectione pia compunctus, aut cogitatione aliqua sancta deuotus, sinum sui cordis replere non desinat: quatenus omne tempus in conditoris laudibus occupet: iuxta quod scriptum est: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiae cogitationis diem festum agent tibi. Quisquis itaque Deo placere affectat, quicumque huius seculi laboriosam peregrinationem peragere desiderat, si spretis transitoriae uitae lenocinijs aeterni conuiuij spirituales ac supercaelestes delicias apprehendere ac degustare concupiscit: studio orationis se tradat, ad illam alacriter & paratus accedat: in ea ardentem, & in sensu cordis coram domino assistat: nec non & in ipsa quotidie perseveret. Est quippe beatissima uirtutum nutritrix, uitiorum interemptrix, culpae uenia, peccatorum abollitio, interuentrix mundi, salus hominum, caritatis mater, castitatis robur, iustitiae regula, prudentiae speculum, sanctitatis decus, scientiae lumen, sapientiae cellarium, domestica Dei, fiducia animae, medicamentum pusillanimitatis, gaudium cordis, fida huius peregrinationis comes, moestorum consolatio, impugnantium impenetrabile scutum, secretorum Dei cognitrix, humilitatis norma, fidei clauis, honestatis praeuia, obedientiae plenitudo, securitatis fons, angelorum imitatrix, iustorum exultatio, temperantiae magistra, pacis pelagus, daemonum fugatrix, quiescentium refugium, conscientiae ornamentum, additamentum gratiae, amoris incentiuum, porta caeli, petitionum nuncia, auxiliatrix strenua, mediatrix praecipua, & caelestium sacramentorum referatrix optima. In ea nil sordidum, nil curuum, nil reperitur coinquatum, & quum tota sit pulchra, & omnium donorum foecunda, semper hilarem, semper iucundum sui exhibet dilectionem. Clamat hoc sacrosancta uirtutum regina, & gratiarum nutritrix, dicens: Venite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini. Fructus etenim meus super mel ducis, & haereditas mea sempiterna est. Ego utique mater pulerae dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctae spei. In me nempe omnis spes uitae: in me omnis plenitudo gratiae. Propterea qui me inuenerit, inueniet uitam, & haeriet salutem a domino.*

Psal. 75

Eccle. 24

A Quod dominus Iesus in stadio militantis ecclesiae duo potissimum saluberrima instituit sacramenta, confessionis, scilicet & eucharistiae tanquam praesidia spiritualia pugnantibus necessaria, per quae tribuitur uiribus peccatorum salus, & robur pro reparatione uirium deperdarum. Et qualis debet esse confessio. Atque de effectibus eucharistiae, & praeparatione ad ipsam. Nec non de multiplici consolatione, qua potiuntur qui ad illam digne accedunt. Cap. XIX.

Consueuerunt laborantes in agris & in uineis post sudores operis, meridiana aestus ardorem declinare, umbras petere, atque uirentia prata eligere: quatenus in ipsorum planitie & amoenitate residentes, fesso corpori iucundius cibaria subministraret. Habent etiam nauis hoc proprium, ut post sedatas tempestates, post sulcata per tempus prolixum aequora quarant portum: sollicitè perlustrent littora: in quibus descendat, nauem religet, uela refarciant, atque quicquid uentustate corruptum, aut procellis dissipatum est, restaurent: quatenus iterum flate prospero uentis marinis se fluctibus tradant. Capi ductores quoque & exercituum principes cum aduersus hostes uisibiles dimicare disponunt, tentoria & quaedam specialia deputant loca: in quibus pro resumendis uiribus, pro supplendis necessitatibus, seu medendi causa accedere ualeant bellatores. Sic quippe dux noster, sic spiritualium militum inuictissimus rex Christus, certantibus in hoc spirituali & inuisibili stadio militantis ecclesiae: spiritualia quaedam ordinauit munita praesidia, ad quae pugnaes confugiant: ut in illis resumptis uiribus, uel fortis uulneribus iterum in campum redeant acrius bellaturi. Haec nempe tutissima & inexpugnabilia loca a domino Iesu eius parata militibus ad refocillanda corda, & ad detergenda animae uulnera, spiritualia sunt sacramenta. Per haec namque datur lapsis requies, debilibus robur, formidolosis audacia, & semel prostratis fiducia dimicandi. Quis etenim ualeret aduersus immundos spiritus pergere, in acie perseverare, & de talibus aduersarijs obtinere uictoriam, nisi diuinis interdum esset recreatus alimentis, & exhortationibus animatus? Quis in tam diuturno certamine contra tam acerrimos uictores persistere unquam posset, nisi super caelesti adiutorio, & uerbi Dei pabulo pasceretur? Nullus sibi arroget causam uictoriae nemo de proprijs uiribus praesumat: agat Deo gratias in cunctis operibus bonis, atque domino exercituum, suum de inimicis ascribat triumphum. Ipse namque est, qui electos suos eripit de manibus persequentium: ipse est, qui oues suas in montes excellos, & in pascua pingua deducit: easque misericorditer protegit ab incurribus bestiarum: ipse est, qui milites eligit suos, eos faciens contra aereas potestates resistere, & perseveranter pugnare. Ipse nempe est, qui ad se de spirituali praelio redeunt fouet, & nutrit sacramentalibus alimentis. O quam salubria sunt cibaria haec: o quam munita sunt diuina praesidia! Si quis enim ueneno diaboli perfusus est: si quis peccati morbo percussus incōtanter ad refugium confessionis accedat, & ibi suarum recipiet medelam plagarum. Si quis uero inedia tabescit, uel fatigatus in praelio reparare uires concupiscit, sacrosancta corporis Christi fideliter sumat mysteria, & statim conualecet, in melius pristina restaurata uirtute. Est namque sacramentum hoc tanquam cellarium quoddam omnium aromatum in se continens preciositatem & uirtutem. In ipsum qui ingrediuntur, refocillatur ab omni fatigatione, nec deficiunt, donec praesentis uitae terminus finiatur. Est etiam mysterium hoc quasi ingens arbor uirentibus referta folijs, sub qua quicumque fugiunt laborantes & peregrinantes, protegentur in ipsius umbraculo ab die aestu: a turbine quoque, & pluuia. Confessiones uero sacramentum uelut sinus pacatissimus est, in quo hominum conscientiae religantur, ne a procellis absorbeant delictorum. Deiecta eriguntur, amissa reparantur: & quicquid immunditiae inundantibus tentationum tempestatibus, aut operante malitia in nauim conscientiae perfusum est, rejicitur & purgatur. Haec denique sacramenta in remedium infirmitatis humanae diuina contulit miseratio omnino salutis necessaria. Nemo enim quātūcūq; sanctus, quantūuis innocēs, & perfectus, secernit. Nullus prorsus est, qui hoc caelesti non indigeat auxilio. Omnes quidem peccauerunt, & egēt gloria Dei. Sed neque qui non peccet reperit. Quis enim (sicut scriptura loquitur) castum gloriabitur se habere cor: aut mundum esse a peccato? Quicumque igitur deliquisse se meminit: si quis reatum suum agnoscit, ad confessionis remedia quanto citius potest, recurrat. Nam delicti confessio ueniam impetrat, gratiam promeretur, humilitatem nutrit, caelum aperit, iram Dei coercet, pacem reddit, & offensam maiestatem

maiestatem citò propitiat, dummodo debito modo fiat. Debet namq; confessio simplex esse, & nullo duplicitationis errore fuscata. Non autem ut hominibus satisfiat, nò ut laus capiatur humana, non ex solo mortis uel gehennæ metu cõfitendum est: sed solum ut placeatur Deo, & ut omnipotens remittat errata. Vnde sanctus Propheta dicit: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. Sunt autem complures, qui duplici corde incedentes ideo confitentur delicta: ideo peccatores se dicunt, ut iusti existantur, & humiles prædicentur. Horum quippe confessio inanis est, & diuino reprobanda iudicio. Excelsus etenim quò sit dominus, tamè humilia respicit. Proinde humilem diligit confessionem, quæ animo & lingua non discrepat, quæ pudore perfusa est, quæ ex compunctione emittitur, quæ lacrymabili uoce profertur. Qui enim uerè humilis est, qui uerè pœnitentiæ lamenta suscipit in se, humiliter, purè, & fideliter confitetur, suorum non dubitans ex hoc se percepturum esse ueniam delictorum. Ideo cælesti illustratus gratia, sacerdoti tanquam Christo assistit, humi prostratus, uultu demissus, animo pauidus, dolore confusus, & compunctione perfusus. Præmeditatur autem prius quam ad confessionem accedat, quæ dicturus est: ut compungatur, ut nihil horum quæ deliquit iuxta possibilitatem omittat: ut non aliter, quam prout sunt, peccata manifestet. Sic namq; quia ut plurimū confessio absq; diligenti consideratione facta caret contritione, & multa prætermittit accusanda delicta. Non consuetudine, sed in sensu cordis, in spiritu mœroris, in seruire caritatis cõfitetur. Nam peccata ab eo, qui ueniam habere desiderat, distinctè & nudè propalanda sunt: non sub excusationis uelamine tegenda: non generaliter, sed particulariter, prout perpetrata sunt confitenda. Prudenter tamen, ne proximi accusentur, ne scelerum consortes agnoscantur. Propria autem, & non aliena sunt manifestanda delicta. Non coactè, non ex seruil timore, sed libenti animo, & sua sponte uerè pœnitens confitetur. Caueat namq; quod à multis reprehensibiliter agitur. Sunt nempe multi, qui propterea ad confessionem accedunt: quia confitendi instat tempus: uel quia ecclesiastica statuta compellunt, aut quia patrum decreta sic ordinant. O quam libentius hi tales sine confessione præterirent: quam iucundius, quia ipsorum cor non est rectum cum domino, sua peccata cælarè. Sed ne calumnientur in publico, ne in congregatione detegantur, ne redarguantur à prælato, id faciunt. Sciunt uerò huiusmodi, quoniam ipsorum talis confessio Deo parum grata, & sibi ipsi modicum est proficua. Sicut autem uoluntarium fuit delictum: ita spontanea debet esse confessio. Nam tepidi, indeuoti, & ingrati cordis est indicium, nolite confiteri. Qui uerò ueraciter se agnoscit, & Deum ardentè diligit, frequenter confitetur. In minimis utiq; se arguit, in omnibus se deliquisse accusat, atq; plus ceteris peccatorem se profiteretur. Quod enim sibi displicet de se, alteri aperire non ueretur: non dimittat confessionem: sed integraliter sui ipsius condemnator existit: quum ei licet, sacerdoti iugiter confitetur: quum autem sacerdotis copia deest, soli Deo quotidie confitetur. Hoc quum agere uult, se reuocat ad se, & in spiritu mœroris, & zelo compunctionis statuit se ante Dei tribunal, & humiliter de omnibus quæ cogitatione, omissione, uerbo, uel opere commisit: accusat se, atq; ut sibi ignoscatur, exorat. Nec diu perseverat in prece, quin sentiat ueniam se percepisse à domino, dummodo purè ac fideliter confiteatur. Hæc namq; regula, hic confitendi modus à cunctis, qui Deo militant, & ad perfectionem attingere desiderant, seruandus est. Eo etenim mens Deo fit propinquior, quomundior custoditur: atq; tãto quisq; dignior efficitur ad sumendū dominici corporis sacramentū: quãto à sordibus peccatorum fuerit purgator. Duo namq; sacramenta hæc in unum conueniunt: amboq; simul à Christi fidelibus frequentari oportet. Neq; confessio absq; eucharistiæ sacramento, neq; sine confessionis sacramento eucharistiæ perceptio proficit ad salutem. Sicut enim qui quotidie delinquit, ita quotidie (saltem domino) confiteatur: & qui quotidie peccando deficiunt, quotidie spiritualiter communicando restaurantur: sacramentaliter autem interdum. Non enim ab omnibus uniformiter communicandum est, sed à quibusdam sapius, à quibusdam rarius, prout uniuscuiusq; affectus trahitur, & uirtus meretur: potissimū tamen ab ijs, qui Deo dicati sunt, sumi debet sacramentum hoc. Ex ipso quippe dignè sumentes maximum consequuntur spirituale profectum. Nam uiuificantur interius, corpori Christi incorporantur, spiritualiter resti-

ciuntur.

A ciuntur, deuotione augmentantur, dulcedine nutriuntur: caritatis scilicet ad Deum, & dilectionis ad proximum, & suauitatis in seipsos. Fit quoq; ex ipsa sumptione in illis somitis mitigatio, gratiæ collatio, uirtutum roboratio, peccatorum remissio, contra diabolum armatio, spei eleuatio, amoris excitatio, fidei commendatio, angelica conuiuatio, regni cælestis largitio, intellectus illuminatio, & omnium bonorum particeps participatio. Quis autem huius excellentissimi sacramenti dignitatem sufficienter fari potest? Humanam & angelicam transcendit gloriam. Quicquid in illo est, diuinum est. Sub ipsius namq; accidentibus totus Christus est: Deus uerus, & homo uerus, integer permanens in diuisione sacramenti: totus sub unaquaq; particula. A singulis sumitur totus; à quibusdam dignè, à quibusdam indignè. Non laceratur manibus, non atteritur dentibus, sed semper in seipso incoquinatus, & impassibilis perseverat. Quoniam uerò iudicium sibi manducat: quisquis ad illum peccatorum sordibus pollutus præsumit accedere: ideo iuxta Apostoli consilium probet se homo, & sic de pane hoc edat. Videat uerò quilibet, ne consuetudine, aut cordis elatione ad perceptionem ducatur tanti mysterij: sed deuotione, sed præuia meditatione. Nam alia sacerdotum, alia cæterorum debet esse consideratio, & mentis dispositio. Excellentior quippe gradus perfectionem exigit preparationem. A cunctis tamen requiritur puritas castitatis, affectus deuotionis, memoria Dominicæ passionis, amaritudo contritionis, & promptitudo atq; desiderium bonæ operationis. Iuxta mensuram caritatis effectus percipitur huius sacramenti quandoq; sensibiliter, quandoq; insensibiliter. Vir namq; bonus unquam caret profectu spirituali. Nam etsi deuotio plurimum huic congruat sacramento: tamè prius uita commendabilis habenda est: deinde deuotio. Nam uita sine deuotione multum confert, absq; uita deuotio nihil. Hoc autem definiendum est, quod nec laudabilis uita sine deuotione esse ualeat: neq; uera deuotio sine recta uita subsistit. Vtranq; uerò Christi milites habere semper studeant. Nam ita cautè uiuant, ut deuotionis gratiam mereantur adipisci: & sic in deuotionibus occupent se, ut in nullo (si possibile sit) uirtutem prætermittant. Deuotionis namq; sanctæ testimonium est commendabilis uita, & laudabilis conuersationis adiutorium est interna & spiritualis deuotio: quæ potissimum percipitur in hoc sacramento. Nemo autem seruum Dei ab hoc prorsus se subtrahat sacramento, quamuis actualis desit deuotio: nec quisquam eo priuetur. Diuersimodè etenim operatur Dei sapientia in sibi famulantibus effectus gratiarum suarum: nulliq; fas est iudiciorum Dei arcana rimari. Incomprehensibilia namq; sunt, & intellectui inaccessibilia humano. Propterea non debet à sancto domini conuiuio repelli indeuotus iustè uiuens, uirtuosè conuersans, humiliter se agnoscens, purè confitens, & reuerenter accedens. Talis quippe insensibiliter ac spiritualiter hoc sacramentum nutritur, & uiuit. Nam manna absconditum est in se continens omnium spiritualium abundantiam deliciarum. Maxima nempe deuotionis materia in ipso est. Et quis non excitetur ad mentis deuotionem: quum diligenter consideret tam ineffabilem diuinæ dignationis caritatem sic inclinari ad se: ut nequaquam horreat hominis uilissimam substantiam, deformatam naturam, & damnabilem culpam?

D Aut quis non compungatur, quum dominum gloriæ recogitat uenturum ad se corporaliter? uel quis non corde prostrato totis medullis ueneretur tantæ præsentiam maiestatis? Cuius uel ferreum pectus, aut adamantina mens non liqueat præ deuotione, cum Deum sibi, & se Deo senserit corporaliter unitum? Non capit cor, lingua deficit, humanusq; sopitur sensus ad inuestigandum tanti arcana mysterij. O quantæ ibi deliciæ, quæ tantus odor, qualia uerba, quam uehemens amor, quam casti amplexus gustatur? quis propalare ualeat? Nil tunc ibi nisi dulcisona interioris hominis cantica, clamores desideriorum, gratiarum actiones, laudum præconia, affectionum gemitus resonant in laude dilecti. Pia etenim mens tanti sponsi lætificata præsentia uenerando hoc mediante sacramento repletur gaudio, exultatione perfunditur, humilitate deicitur, lumine irradiatur, pace satiatur, roboratur fide, deuotione saginatur, atq; indissolubili amoris uinculo redemptori interius copulatur. Ex quo feruentior in dilectione, fortior in labore, promptior in opere, in tentatione prudentior, sollicitior in uirtute, in administratione alacrior: nec non & in ipsius frequentatione efficitur ardentior. Talia nempe sunt munera tua, o domine Iesu, taliaq; amoris encænia: quæ amicis tuis deuotis & dilectis per-

Laur. Iustin.

q hoc

hoc sacrosanctum mysterium conferre dignaris, ut omnem transeuntis uitæ superent delectationem. Per illud nanque uenerabile mysterium tradis te ipsum fidelibus tuis, quatenus discant ex ipsius suauitate amare te, tenere te, cognoscere te, laudare te. Aperi igitur, ô melliflue amor: aperi, inquam, ô diuina bonitas, interiores fidelium oculos, ut formatae fidei irradiati lumine mereantur uidere te. Dilata etiam domine affectum ad suscipiendum te, ut eruditi a te quærant te per te: & requiescant in te omnium desiderabilium æterno fonte. Tu enim, ô domine Iesu es mœrentium consolator, peregrinantium comes, errantium uia, protector simplicium, fortitudo rectorum, peccatorum spes, merces iustorum, salus mundi, triumphator inferni, dux ad patriam, beatorum gloria, sanctorum laus, angelorum dominus, ciuitatis Hierusalem inextinguibile lumen, principium, sine principio, candor lucis æternæ, speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, imago paternæ bonitatis, sapientiæ thesaurus, æternitatis abyssus, caritatis incendium, uerbum continens omnia, latitudo amplectens omnia, uita uiuificans, pietas sustentans, & omnium bonorum totum continens.

Qualiter ante refectionem seruorum Christi præmunienda mens sit. Et in ipso discernitu quales esse oporteat, qui Deo placere desiderant. Et quod magna post cibum adhibenda est sui custodia, ne superefluat mens. Cap. XX.

Vsus docet, quod quanto quis uberiores uult colligere fructus, tanto diligentiori & sollicitiori cura terram excolit uomere, fentesq; de ea eradicare conatur, ne nascentes aristas præfoecare possint. Nam si inculta permaneat, uepribus urticisq; repletur, & hominum usibus omnino inutilis efficitur. Neque uerò minori diligentia humani corporis terrena substantia disciplinae spiritualis uomere colenda est, si ex se gratos Deo ualeat procedere fructus. Certum quippe est si ad momentum in exercitata permaneat, quod repente concupiscentiarum aculeos, desideriorumq; carnalium stimulos innumeros generat ex se, & nutrit in se. Labe etenim peccati polluta, & fomite delictorum primorum uulnerata nihil sanctum, nihil laude dignum educere ualet. Quicquid autem de immundo conceptum est semine: immundas necesse est ut procreet foeditates, quæ mox ut natae apparere coeperint, refecanda sunt gladio spiritus, & zelo disciplinae: ne caelestis gratia germina sua opprimant, & sterilem agrum cordis efficiant, de quo fructus debuerat exuberare iustitiæ. Plura nanq; sunt carnis desideria spiritui inimica: quibus nisi resistatur, corpori animaq; mortem inferunt. Inter hæc autem sæuit acerrimè gulæ appetitus, & ciborum immoderata ingluuies: secum trahens uitiorum exercitum numerosum, quæ mentis habitaculum sua malignitate euertunt. Propterea bellatores Dei, & Christi fideles serui, qui tam pro honore Dei, quam etiam pro ipsorum salute propria cum carne, & carnis desiderijs pugnam aggressi sunt: aduersus hanc dimicare non desinant: atque temperantiæ loris ipsam religatam tenentes, eandem spiritui omnino seruire coarctent. Laboriosus planè hic conflictus est & diurnus, sed laude dignissimus. Ideo uirtute indiget non modica: quisquis de eo triumphare desiderat. Quia uerò cælorum regnum uim patitur, & illud uolenti diripiunt, ideo formidolosus, aut pusillanimis, atque debilis in stadium spiritualis pugnae, & in collegia Deo dicata ingredi non præsumant: nisi uiriliter pugnare uelint, ne fortè ipsorum timor, & negligentia cæteris fortiter certantibus inferat impedimentum, uel scandalum. Exemplis nanq; & uita plurimum roborantur, aut debilitantur intuentium corda. Vnde duplici scelere rei sunt, qui opus Dei faciunt negligenter: quia & proximis obijciunt cadendi offendiculum, & sibiipsis maximum acquirunt supplicium. Itaque quum Christi seruis indicta sit bene uiuendi necessitas, ac uirtutes operandi, ne maledictionis incurrant sententiam: id potius agere studeant zelo caritatis, quam impulsu necessitatis, quoniam leuius perficitur & uerius. Contra uitia uirtutum desiderio pugnare conentur. Aduersus superbiam humilitate, aduersus iram patientia, aduersus inuidiam caritate, aduersus propriam uoluntatem obedientia uirtute decertent. Contra luxuriam castitate, contra auaritiam liberalitate, contra acidiam animi magnanimitate, & contra gulam temperantiæ & sobrietatis rigore resistent. Ad hanc igitur gulæ edomandam ingluuiem refectionis horam anticipare obhorreant Christo militantes, atque cibum capere segregatim deuitent, nisi compellat

Apellat necessitas. Simul omnes habitent, simul reficiantur. Vnus sit cunctorum discumbendi locus, una hora, unus cibus, unaq; uoluntas, quatenus unitatem caelestis patriæ terrena congregatio imitetur. Ducantur autem ad refectionem magis pro sustentatione naturæ, quam pro explenda uoluptate. Euntes uerò ad hoc carnale conuiuium uocari se ad æternum arbitrentur, & in illud tota suspendantur mente. Considerent nanq; conuiuantium numerositatem, residentium unitatem, deliciarum affluentiam, ciborum uniformitatem, cœnaculi immensitatem, & bonorum omnium opulentissimam satietatem. In his etenim euecta mens, & spiritualibus dapibus saginata uix corpori necessaria indulgere ualebit. Longè quippe a carnalibus spiritualia distant alimenta, & auidiori sumuntur desiderio. Ex repletione carnalium enim hebetatur mens, sensus obtunditur, animus dissipatur, uenter distenditur, calor naturalis accenditur, & corporis organum humoribus præpeditur. Ex spiritali uerò refectione irradiatur intellectus, exhilaratur cor, iucundatur animus, & caelesti caritate inebriatur affectus. Carnales quoque epulæ fastidium: spirituales autem acuunt desiderium. Illæ onus corpori: istæ delectabile ingerunt gaudium menti. Post illas corporalis omnino secutura mors est: post istas etiam uita æterna donanda est. Ideo illæ ad solam sustentationem capiendæ sunt sobriè: istæ semper inhiantî corde, & dilatato affectu concupiscendæ, & percipiendæ sunt. In corporalibus alimentis non quod palatum mulceat, uel excitet appetitum, appetendum est. Hæc nanq; secundum carnis desideria, & proprias uiuentes uoluntates, quærunt. Comedendum est simpliciter, quod apponitur cum gratiarum actione: summo autem studio caueant Christi serui: ne murmurent fastidientes, quæ illis præparata fuerint. Hoc etenim in congregationibus & refectionibus iustorum detestabile uitium est: quibus omne quod offertur, diuino prouisum est munere. O sitales Dei dona, & sua opera diligenter examinent: etiam aqua frigida se arbitrentur indigni. Si ex qua radice ipsorum procedat murmur, sagaciter intuerentur: prorsus uerecundarentur. Deberent hi ingratitude, & gulæ uitio uulnerati reuoluerè intra se quanti sint, quibus desunt ea, quæ illis copiosè supersunt. O quam multi sunt, qui ex diuina permissione de suis expulsi sunt domibus: expoliati possessionibus, deprædati diuitijs, & omni facultate nudati præ egestate coguntur ostiatim eleemosynas quærere: per alienas aedes quotidie huc illucq; discurrere: & cibum prece, & cum rubore sumere: quibus, cum in proprijs essent habitationibus, temporalium inerat abundantia facultatum, & numerositas seruulorum: quorumq; cellaria panibus referta erant, atq; promptuaria eructabant ex hoc in illud: O quanti qui uitam innocenter ducunt, & simpliciter conuersantur: solo panis alimento indigere noscuntur: O quam multæ mulierculæ in uiduitate degentes, pupillos suos oleribus, & aqua uix alere possunt: quæ magna apud Deum pollent sanctitate, cælum crebris pulsant singultibus: & intus erga proximos induunt uiscera pietatis. Quanti infirmi in platearum iacentes porticibus carent uilissimo tegumento: & arido pane. Sunt quoq; foeminae in puerperio decubantes, quæ tam pro seipsis, quam pro uagientibus infantulis extrema afficiuntur inedia. Qua igitur fronte, quauè ratione Christi serui, qui crucem post dominum baiulare uidentur: qui carnalibus desiderijs resistere creduntur: qui perfectionis uiam aggressi sunt: mumurare audent, si omnia, quæ illis apponuntur, gustu non sapiunt. Ignominiosa quippe res est hæc. Nunquid dominus Iesus hæc docuit uerbo aut opere: Nunquid sanctorum gesta, & illorum monita suadent talia: Ipsi certè tanquam milites strenui, & zelatores Dei ieiunijs corpora macerabant, & carnem proluxa inedia subiugabant: ita ut quasi uita deficerent præ lassitudine. Leguminibus nanq; oleribus, pane, & aqua parcè utebantur. Et ijs contenti, quibus natura sustentabatur: spiritualibus potius, quam corporalibus nutriebantur alimonijs. Sed (heu) temporibus nostris refrigerante caritate, & deficiente calore spiritus: non est qui saltem delectabilibus priuari uelit. Nam preciosa exquiruntur uina, exquisita appetuntur fercula: saporibusq; uarijs desiderantur, ut prouocent appetitum. Quibus deficientibus adest obrectatio: coquorum inscitia redarguitur: & persæpe aduersus monasterij dispensatorem fit proclamatio: ueluti ad personam, quæ caritate proximi caret. Non considerant huiusmodi: quod pro amore gulæ fraterna scinditur caritas. Non prece, non precio, neque pro humano fauore illis ministratur: sed solo Christi amore. Sed nec

ipsimet laborant pro suo uictu corporaliter, uel mentaliter, quin potius paratas suo tempore sedent ad mensas aliorum sudoribus ordinatas, & (proh dolor) neque sic contentantur. Serui namque uentris quum sint, saturari se non arbitrantur, si quid ad uotum gulae defuerit. Quam nequam seruus est gulae deditus: o quam crudeli se strauit tyranno. Inuerecundus est & impudicus: infirmitatem simulat, caritatem ostendit, prudentiam habet, futura praeuidet illectus delectatione praesentium. Redeant igitur ad se, quicumque gulae tentationibus agitantur: diuina non cessent beneficia meditari: egenorum inopiam oculo mentis conspiciant: fratrum sibi ministrantium laborem, & humilem caritatem recogitent: ingratitude propriam, detractionem, & uentris immoderantiam condemnare nequaquam praetermittant, & sic forsitan ipsorum curabitur morbus. Si uero extremam horam, mortis horrores, sepulcri claustra, inferniq; tormenta iugiter considerabunt, suam poterunt refecare ingluuiem. Serui autem Christi non fastidiunt apposita: non concupiscunt quibus carent, sed de ijs, quae habent, qualiacumque sint, naturae debitum, quae paucis contentatur, persoluunt, & tanquam de manu altissimi deuota mente suscipiunt. Priusquam carnale capiant alimentum, Deo gratias, & laudes immensas uoce ac spiritu pro ijs, quae apposita sunt, reddunt, prout diuina clementia ministrauerit: post quas cibum sumunt parca, uoracitate religata. Non circumspectiunt quid alijs appositum sit, non qualiter, uel quantum caeteri comedant: sed honeste sedent, ante se posita intuentur: mente nihilominus ad altiora suspensa. Indignum prorsus est, & a uia spiritus alienum, ut mens, quae nullo corporali eget alimento, corpore se reficiente ieiuna permaneat. Propter quod semper refectiois tempore aliquid de diuinis scripturis legendum est: quatenus interior homo habeat unde nutriatur. Diuina namque eloquia, & lectio scripturarum sic animae, sicut panis corpori tribuit nutrimentum, iuxta domini sententiam dicentis: Non in solo pane uiuit homo: sed ex omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Eapropter sancti patres caelesti afflati spiritu, & sapientiae lumine radiantibus sanxerunt, ut in congregationibus & refectioibus Christo militantium, quum mens discumbitur, martyrum certamina, aut sanctorum gesta, seu ipsorum dicta ab uno alta uoce cantentur, ut ex ijs quae pronunciantur exterius: eleuata mens ab infimis in sensus carnalium non transeat delectationum. Igitur lingua omnino sub silentij rigore persistente tota mens in consideratione eorum, quae leguntur, delectabiliter occupetur, & de ijs saginetur, nec aliud uagetur, nisi forte ex superuenienti gratia ad altiora traheretur. Deficiente autem eo, qui legat, circa ea, quae paulo superius narrata sunt, exerceatur animus. Prorsus quippe lingua refectiois tempore religanda est a seruis Dei, quibus omnis congruit disciplina sanctitatis. Quis autem explicet uerbo, quanta inania, dissoluta, & detractoria in conuiujs proferantur uerba: quantum distrahatur animus: repleatur uenter: & offendatur Deus? Si uero haec in secularium comestationibus detestanda sunt, quanto magis in refectioibus seruorum Christi, quibus omnino interdicitur huius confirmatio seculi: Ipsius enim incumbit necessitas, ut non quae placent, sed quae aedificent, agere debeant. Sic (inquit dominus) luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in caelis est. Non enim sufficit sibi ipsi satisfacere ei, qui ad perfectionis sublimitatem uocatus est. Debet quippe caute uiuere, ne quod infirmis mentibus det offendiculum. Nam in uerbis, & in omni morum grauitate illos decet redimitos esse: praecipue tamen refectiois tempore: in quo cadendi materia plurimum uiget. Ideoque absque lectione, aut mentali exercitatione minime fas est in refectioe discumbere: ne in carnalium uoluptate epularum absorbeat in homine praesidens ratio, & compellatur sola carnalia cogitare. Sicut autem rationalis spiritus cum Deo coniunctus unus cum illo efficitur spiritus: ita & carni confederatus (ut sic dicam) una efficitur caro. Propterea quemadmodum mulier, quae uiro alligata est, quae mundi sunt, cogitat: quomodo placeat uiro: sic & spiritus carni irrationabiliter copulatus tanto uehementius, quanto naturali amoris uinculo conglutinatus est strictius. Thoris namque amor perquam frequenter concupiscentiarum impulsu polluitur, animi concitatione diuiditur, sed omnino morte interueniente extinguitur. Animae uero & carnis affectio nullo euentu, nulla lege, nec in praesenti, nec in futuro dirimitur, quin potius purius, ardentius, perfectiusque

Dent. 8

Luc. 4

Mat. 5

1. Cor. 7

A. Etiusque in animae & corporis glorificatione perseuerat. Proinde quia rationalis spiritus inclinatione quadam naturali, & non parum, quae corpori utilia, & delectabilia sunt, cogitare cogitur: aliquo spiritali pabulo in ipso discubitu erigendus est: in quo quanto amplius fuerit occupatus & illectus, tanto minus carnalia cogitabit. Reprehensibile nempe est, ut rationalis spiritus, qui est imago Dei, sapientiae sedes, & beatitudinis capax: sic a naturali sua degeneret dignitate, ut se transferat in actus iumentorum. Ad hoc igitur euitandum congruum ualde est, ut ita animus sua spiritali exerceatur consideratione: sicut caro pascitur propria & carnali refectioe: alioquin omnis rationis censura dissoluitur, & omne iudicium confunditur discretionis. Completa uero refectioe corporis, studeant domino famulantes corde & lingua gratias altissimo exhibere, ne ingratitude uicio obnoxij indignos ac debitores se faciant sumpto conuiuio. Magni namque periculi res est domini dona suscipere, & ipsi domino gratias non persolvere. Consummato autem officio gratiarum actionum, qui minus solliciti sunt, colloquijs se immiscent inutilibus & iocosis absque freno custodiae. Consueuit quippe semper post uentris saturitatem, & repletionem stomachi lingua fieri effractor: & corporis sensus minus compositi: atque facile ex hoc animus ad illicita perpetranda dilabitur. Hos Propheta redarguit, dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit. Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem suum, & recessit a Deo salutari suo. Non sic autem agunt, qui dilectione Dei seruent, qui erga suum cor uigilant custodia diligenti: qui ad uirtutum perfectionem audio anhelant desiderio. Hi nempe post refectioem arctius se stringunt, scientes quod ubi procliuius tenditur ad ruinam: ibi sollicitior uirtutum censura seruanda est. Propterea eadem hora hominum frequenter declinant consortia, aut si cum proximis conuersantur, adhibent linguae custodiam, uel in aliquo, si opus sit, corporali occupantur exercitio: quatenus transacta utiliter hora aestuantis stomachi, in qua noxiorum mens est perceptibilis phantasmatum: de caetero sine corporis laesione animus ad quaecumque uoluerit, ualeat reliquum disporre tempus. Duobus namque contrarijs simul militari non potest, nec carnis & spiritus pariter teneri delectatio potest. Ideo expedit omnino: ut qui in uia Dei proficere cupit: sensuum inordinationem & carnis illecebras, quae ex se delicta germinare non desinunt, refranare contendat. Si utrisque quis uoluerit famulari, casso desudabit labore. Carnis namque uoluptatibus dedito, spiritui seruire non licet. Sed & spiritus desideria qui curat perficere, prorsus carnis desiderijs renunciare compellitur. Alteri quippe ipsorum, scilicet carni, aut spiritui expedit principaliter uacare. Vnicuique eligendi quodcumque placuerit datur optio. Talem uero quisque uiam eligat, qualem eligere uoluerit, si in mortis articulo constitutus esset. Consideret quilibet, quod mors uenire non tardat. Singulis enim horarum spatijs semper fit propior. Nulli scit parcere, nulli promittit dilationem: omnes suspectos sua reddit incertitudine. Nec honor, nec diuitiae, nec ipsa iuuentus de ipsius manibus eruere potest. O quam saepe ueluti irruentes inuadit latrones inopinata mors: nec unius hebdomadis ad poenitendum concedit tempus: quandoque nec diei spatium, quandoque nec horae. Semper igitur praecauenda est, semper laudabilis uita eius ictibus obijcienda est, ne indispositos reperiat, quos exire de corpore, uelint, nolint, sua compellit tyrannide. Quum enim mortis necessitas naturae intolerabilis sit, hoc solo lenitur remedio, si conscientia seruetur innoxia, & futurorum bonorum iugis habeatur memoria.

Dent. 32

Quod serui Christi in actionibus temporalium, & exterioribus exercitijs non se totaliter occupare debent: sed partim actioni, partim deuotioni se tradant. Et qualiter in operibus exterioribus, & necessitatibus proximorum, ipsos habere oporteat, ut uirtuose agant. Cap. XXI.

Visquis intra urbis moenia constitutus ad remotas disponit peragrarum regio: nes: prius necesse est, ut proprias metiatur uires: nec non & quae illi pro quotidiano usu sunt necessariae, praeparet alimonias, ne uiribus destitutus, aut sumptibus deficientibus cogatur praeeinedia deficere: seu ad locum unde discessit remeare. Similiter qui in congregationibus sanctis in tutissimo loco sunt positi, atque circa deuotiones & spiritalia studia suae primordia conuersationis consecrarunt: priusquam terrenarum actionum iter arripiant, & seculi huius uoluptuosi ad negocia pertractanda se transferant: proprias uirtutes discutere non desinant, ac quantum in uirtutibus, quantum in moribus profecerint,

fecerint, qualesq; in tentationibus, qualē sue in oblatiis honoribus inueniatur, diligenter considerēt: ne spiritus deficiente uigore in his temporalium curis succumbere, aut mente & corpore destituti ad secularia coacti sint redire oblectamenta. Hoc per scripturas patrum nouimus, hoc per quotidianam experientiam multis accidisse perspicuum est. Propterea quicumq; Dei militiam aggressus est, quicumq; propriam salutem diligit, atq; gratiam sibi caelitus datam custodire desiderat, caueat ne repente se transferat ad exteriora exercitia: atq; ne in eo quod agit corporaliter totus extra se rapiatur: quatenus amissa ex hoc morum honestate, & mentis grauitate, ad se ut expedit, redire non curet. Sunt autem multi, qui spiritus leuitate permoti, & inordinato seruire sub pretextu caritatis seducti, adeo in exterioribus actionibus implicantur: ut de se nihil curare uideantur. Diē quippe totum in his occupant, mentem dilaniant, corpus atterunt, & spiritualia studia negligunt, sola temporalia cogitantes. Istorum autem quale fuerit opus, exitus comprobabit. In diuinis namque leguntur scripturis, quod Moses, quum ex Aegypto egressus esset, & absque interuallo causas populi occupatus audiret: a letro suo cognato admonitus est, quod stulto labore, & ultra uires proprias defudaret: cum minora maioribus anteponeret, & plus debito in exterioribus se dilataret. Et quis Mose sanctior? quisue feruentior? qui a Deo dux populi Israel electus esse qui super omnes homines, qui tunc morabantur in terra mitissimus: qui causas populi at demissimo caritatis zelo iudicabat: ut audeat sine laesione persistere in eo, in quo sanctus Propheta perseuerare non ualuit. Audito namque gentilis uiri consilio prudenter restrinxit negocia proximorum: ut in istis quae Dei erant, suo quietius uacaret tempore. Non enim tantus Propheta saniori dedignatus est acquiescere consilio: propter quod etiam plurimum profecisse dignoscitur. Huius admonitione exempli erudimur utilibus semper parere consiliis: atq; operibus exterioribus spiritualia deuotionum intermiscere exercitia: quatenus gustu eorum resumptis uiribus, & roborata mente, utilius iucundiusq; exteriora agamus. Videmus quippe iumenta post longos labores, post diei aestus duci ad praesepia, & cibariis illis congruentibus refocillari: ut ex hoc reparata pristina fortitudine iterum laborare cogantur. Naues quoque post diuinam nauigationem ad portum ducuntur, super littus trahuntur, refarciuntur, renouantur: ut denuo petant equora. Humana etiam corpora post diei fatigationem cibantur: in stratis ut nocte quiescant, somnum capiant, uirtutem recuperent, componuntur. Et solus rationalis spiritus temporalibus curis attritis, innumeris cogitationibus dilaceratus, onere carnis pressus, spirituali pabulo remanebit ieiunus. Egredere ne ista exteriora ocio & restauratione, & non magis humanus spiritus. Nunquid iumentis & corporibus morituris tam sedulo ministrabitur, & animae salus atq; profectus negligetur? Nonne plura sunt anima, quam corpus? Nam etsi pro corporibus arbuta, pisces, uolucres, ceteraq; animantia, terra mariq; condita sunt: tamen ipsa corpora, caelum, & quicquid in caelo fulget, aut in terris mouetur, principaliter pro animabus creata sunt: ut in ipsis tanquam in uisibili speculo gloriam intelligant conditoris. Quicumq; igitur suae mentis compos est, & futura bona praesentium mercede merari cupit: modum habeat in istis, quae foris sunt, ne horum impedimento interioribus priuetur bonis. Praeponat spiritualia temporalibus lucris, & inuisibilia uisibilibus. Meminerit etiam a domino ueraciter dictum: Quid prodest homini, si lucretur uniuersum mundum: animae uero suae detrimentum patiat? Parum quippe proderit in hora exitus, & in die iudicii monasteria ampliasse, magna aedificia erexisse, redditus & prouentus cumulasse, & spiritualis animae neglexisse profectus. De operibus pietatis, de munditia cordis, de perfectione uirtutum, non de operibus manuum principalis fiet interrogatio. Non terrenas opes, non humana opera: sed hominum animas requirit omnipotens. Non enim pro mundi rebus, sed pro animabus Christus passus est. Esto autem quod haec temporalia corporibus Deo seruentium necessaria sint. Esto quod qui soli Deo uacare studet, corporalibus egeant alimoniis: nunquid propter haec diuina laus praetermittenda est? Nunquid ita corporalibus uacandum est, ut omnino contemnatur, quod spiritus adhaereat Deo, a quo temporalia pariter & spiritualia possidet. Sicut corporalibus, sic sunt spiritualia lucra quaerenda. Nam iuxta domini sententiam ista oportet facere, & illa non omittere. Vtriusq; prudenter propria tempora coaptanda sunt. Neque enim ita spiritualia exercitia extollenda sunt, ut corporalia damnentur, aut exteriora opera sic laudanda, ut spiritualibus detrahant. Scimus namque

Exod. 18

Matt. 6

Matt. 16

Matt. 23

A namque quod in eadem domo, ubi dominus Iesus residebat interfuisse sorores, Martham scilicet ministrantem domino, & Mariam dominum audientem. Ambas sanctas, ambas Deo gratas, ambas commendatas a domino, & dominum in eodem suscepisse hospitio. Non enim ad Mariam neglecta Martha accessit: nec opus Marthae sine ocio Mariae requisitum. Vtrunq; uoluit dominus, utrunq; laudauit, utriusq; actus sibi placere perhibuit. Significauit tunc spiritus Iesu, & posteros monuit, ut intelligerent, quod opus Marthae absque ocio Mariae ex nimia occupatione & turbatione praecipitet, & rursus ocium Mariae sine adiutorio Marthae stare non ualeat. Nam & ipse dominus Iesus uerbo & opere insinuauit fidelibus suis (dum adhuc esset in corpore passibilis) hoc esse faciendum. Per diem namque praedicationi uacabat: pernoctabat autem in oratione Dei. Hoc ipsum agant Christo militantes, illum sequantur: quia in erroris tenebras praecipitari non poterunt. Partem temporis Deo, partem exterioribus tribuant actionibus. In ipsis uero prudenti se circumspectione custodiant. Nam solet interdum in eisdem animis effrenari & lingua: ita ut omnia grauitate spiritu leuitatis totus feratur in praecipitium: neque quid agat, uel quomodo, considerare uelit. Facile tunc uerba proferuntur nullo sapientiae sale condita: quae audientium corda impatientiae iaculo feriunt, & totam dissipant dulcedinem caritatis. Vix etenim temperantiae freno religata lingua peccatum euadere ualeat: quanto minus autem absque disciplinae rigore permittitur? Semper enim tanquam indomitum animal gubernaculo indiget: semper coercenda est sub imperio rationis, & potissimum in exterioribus actionibus: in quibus (ut plurimum) silentij claustra irrumperere conatur, quae si licentiam habuerit, interioris hominis extinguit incendium. Ideo in sanctis cogitationibus occupanda mens est, quum corporale sit opus: ut pariter cordis & corporis gratum altissimo offeratur holocaustum. Quod si hoc fieri nequit, uerbum pronuncietur aedificationis, uel uocalis saltem non deferatur oratio: ut dominus dupliciter laudetur. Debent quippe, qui Deo placere cupiunt, nihil horum praetermittere, quae ualeant cor accendere, aut proximum aedificare. Licet interdum, quamuis raro, quum communia sunt exercitia: quaedam humana, & iocosa proferri uerba pro propria, aut pro fratris subleuanda fragilitate, & deprimenda tristitia. Paucorum nempe est rigorem ubique seruare silentij. Unde ne inordinati cogitationum tumultus sentiantur in corde, uerba quandoque honesta audiantur in ore: non disceptationis, non elationis, non murmurationis, sed caritatis, & pacis, quae possint aedificare audientes. Quum autem quippiam operis a superiore iniungitur: cuncta cordis alacritate suscipiendum est, ac diligenti sollicitudine perficiendum. Nihil huic fas est antepondere: non orationem, non lectionem, non corporis quietem. Cuncta negocia, & propriae uoluntates praesidentis praecedat imperium. Nulla prorsus ratione frangatur, nullisq; persuasionibus omittatur, nisi forte diuinis contradicat praecipitis. Tunc enim si praepositoris imperia conditoris aduersentur mandatis, repudianda omnino sunt: quia Deo potius quam hominibus obtemperandum est, in manifestis tantum: in dubijs uero superioris iudicio magis quam proprio credendum est. Illi namque tanquam Christo obedire oportet, & quae ab illius ore sunt prolata: dominum Iesum dixisse fatendum est. iuxta illud Apostoli dicentis: An experimetum quaeritis eius, qui in me loquitur Christus? Propter quod animarum rectores in omnibus prouidi sint, nihil agant reprehensibile, nihil proferant indiscussum, ne ponant simplicibus cadendi offendiculum. Nam qui praesunt, diligenter uideant, quid imperent: subditi autem animaduertant, qualiter contradicant. In omni obedientia non hominibus, sed Deo obtemperare existiment. In cunctis actionibus, praecipue in istis, quae circa corporalia, uel spiritualia proximorum commoda sunt: omnia adhibenda est diligentia, & spiritus promptitudo. Tanquam Deo illis famulandum est, in singulis Saluatoris persona configuranda est. Ipse namque dixit: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Maximum quippe gaudium, copiosam mercedem, & dulce laborum leuamen percipiunt a domino: quicumque proximo seruientes Christo ministrare se cogitant, sicut & faciunt. Cum hominibus namque conuersatur ipse Christus, in pauperibus ipse pascitur, potatur, induitur, sepelitur, exhortatur in proximis: supportatur in illis, persecutionem patitur in illis: prout Paulo seruos suos persequenti ait: Quid me persequeris? Dignatus est autem ipse dominus se cum suis unire fidelibus ministrantibus.

2. Cor. 13

Matt. 23

ra ac indissolubili compagine caritatis. Vnde ipse ecclesie suae caput, & fidelium congregatio eius corpus effectum est. Propter quod quicquid impeditur corpori, siue boni, siue mali, capiti exhiberi dubium non est. In caelos uero ascendens caput: ibidemque & ubique regnans: corpus suum in terra dereliquit: quatenus dilectio & dilectionis operatio, quae glorificato iam capiti impendi non potest, in suo corpore demonstratur, experiaturque euidentissime quantum ipse ab omnibus diligatur. Vt etiam seruorum suorum fidelium caritas exerceatur, crescat & perficiatur: permittit ipse dominus quosdam electorum suorum egere temporalibus necessarijs, pati penuriam, infirmitatibus flagellari, pressuris opprimi, tentationibusque agitari. Valet nempe ipse dominus per seipsum, quum uult, omnibus subuenire, atque cunctis corporis & spiritus solatia irrogare: sed ne tepescat caritas, ne dilectio mutua amittatur, ne fraternitatis unitas dirimatur, obijcit ante singulorum oculos calamitates miserorum, ut compassione permoti qui diligunt, & zelo dilectionis accensi, qui Deo placere cupiunt, misericordiae operibus se exponentes misericordiam & ipsi consequantur: sicut idem dominus polliceri dignatus est, quum diceret: Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebitur Deus. Ob capitis itaque reuerentiam, debemus membris infirmantibus subuenire grater. Si temporalia abundant, impertiri studeamus cum illis: si spiritualia adsint, nec minus communicare cum ipsis. Nihil sit proprium, sed omnia conditoris dona communia sint. Qui habet non habenti tribuat, qui potest ministret impotenti, & qui scit erudiat ignorantem: ut adimpleatur lex Christi. Aequalis quippe natura cunctis hominibus donata est: eadem fides ab omnibus confitetur: eademque felicitas singulis repromittitur electis. Improbum etenim est, ut impietas, infidelitas, & inhumanitas secernat, & diuidat, quos natura, gratia, & gloria fecit aequales. Caritatem igitur, & caritatis unitatem, quam habituri sumus in caelo, inueniamus & teneamus in terris, quam facile assequemur, si futuram communem gloriam assidue cogitabimus, si Christi humanitatem in membris singulis intuebimur. Nam qui corporalem redemptoris substantiam in proximo deuote perspexit: corporales & spirituales proximorum infirmitates laeto animo, & dulci caritate aequanimiter tolerabit.

Quod in collegijs Deo dicatis moderate, modestaque cum proximis conuersandum sit propter multa, quae in eis conuersationibus eueniunt pericula. Et qualis esse debeat habitantium in monasterio mutua & fraternalis conuersatio. Cap. XXII.

Volentes domos, aut palatia construere primo studet in imo supra petram, uel supra stabile solium. fundameta locare, & postmodum reliquas edificiorum partes suis locis & temporibus ordinare: quatenus firmato fundameto caetera aedificanda seruent. Quale etenim fuerit cuiusque rei fundametu: talis erit eiusdem perseverantia & laus. Hoc in materialibus, hoc in secularibus humanisque negocijs contingit: nec minus in spiritualibus iudicandum est. Proinde quicumque in congregationibus militatum Christo cupiunt absque sui detrimento, & proximorum scandalo fratrum & domesticorum habere consortia: prius uere caritatis conetur in seipsis fundameta iactare, atque demum poterunt seruatis congruis modis & temporibus, utiliter conuersari. Non enim paruipendenda sunt haec: Maxima namque pericula & formidanda, innumerique casus latitant in conuersationibus proximorum. Nam & sub redolente rosa pungentes teguntur spinae, quae imprudentium perforant manus aculeis suis. Proximorum quippe conuersatio, & socialis uita delectabile bonum est, & multorum laborum singulare leuamen esse agnoscitur, si prudenter agatur. Haec etenim uirtuose adipisci non ualet, qui proximum, sicut mandauit dominus, diligere nescit. Sic praecipit: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Prius diligit se, deinde proximum sicut se: quicumque proximi utile & Deo gratum uult habere consortium. Qui enim non se diligit, quomodo fratrem suum diligere poterit sicut se? Qui uero fratrem suum non diligit, prout amare debet, neque ipsius conuersationem uirtuose obtinere ualebit. Propterea seruus Dei in congregatione positus studeat, sicut caritatis lex iubet: diligere se, ne nequiter proximum diligit, quem debet diligere sicut se. O quam rari sunt, qui diligant se. O quam difficile reperitur, qui ordinato amore uelint diligere se. Nemo certe diligit se, qui Dei mandata negligit, qui ipsius uoluntatem adimplere non satagit. Quantumcunque carnem suam foueat homo: quamuis contraria corpori de-

uictet,

Auitet, honores ambiat, & obtineat: innumeras congreget diuitias, possessiones acquirat: deaurata aedificet palatia, uestibus preciosis induatur: comitatus incedat multitudinem seruulorum, nequaquam ex his diligere se censendus est: si nequiter uiuit, si uitia feceratur, si concupiscentijs carnis habenas laxat, si in temporalium prosperitatibus spernit suam: si delectationibus & uoluntatibus Dei suas anteponit. Huiusmodi nempe tanto amplius se odit, quanto magis delinquit. Hoc sanctus Propheta testatur, quum dicit: Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Hoc in Euangelio dominus aperuit, ubi ait: Qui amat animam suam, perdet eam. Sicut autem non se diligere, sed odisse dicendus est, quisquis pro breuissimo delectationis spatio corporalem sibi irrogat mortem: ita neque se amare iudicandus est, quicumque pro momentaneis praesentis uitae uoluptatibus supplicia mercatur aeterna. Maxime prorsus dementiae argumentum est caeli diuitias, & gaudia paradisi pro temporali commutare commercio. Ille solus prudentia pollere, ille solus seipsum diligere aestimandus est, qui corporalibus sensibus denegat leuocinia: qui carnalibus uoluptatibus lora restringit: qui contra uitia & delicta repugnat acriter: qui uirtutes appetens de ipsis, quae Deo gratae sunt, nihil negligit, qui celestia diligens Deo adherere per amoris uinculum toto corde concupiscit. Qui talis est supernae gratiae splendore illustratus, seipsum diligere nouit: & illi sicut se proximum diligere mandatur. Huic uero amore diligenti se, & sic proximorum sicut sua propria quarenti spiritualia lucra, nequaquam interdenda est proximorum conuersatio: sed suadenda & iniungenda. Absque sui detrimento multorum profectibus hic autor esse potest. Liberè nanque in omni tempore cum omnibus conuersari ualebit. Qui uero minus proximum diligit, quam se, qui adhuc paruulus est, & sensuum delectatur illecebris: qui nec dum perfectam adeptus est caritatem: caueat, & diligenter obseruet qualiter cum proximo conuersetur: ne sub imagine caritatis dono gratiae priuetur. Nam & diabolus consuevit sub uelamine sanctitatis multimodè insidias tendere imprudentibus, easque tegere, ne agnoscantur. Propterea cupientes placere Deo, & ad perfectionis fastigium ascendere, prudenti examinatione cuncta, quae agunt, considerare non cessent: ne in diaboli laqueos iniiciant pedes. Praecipue tamen uideant cum quibus conuersentur. Omnes quippe diligendi sunt, boni in Christo, mali propter Christum. Cum multis amicitia custodienda est: moderata autem conuersatio cum solis Deum timentibus, & uirtuose uiuentibus habenda est. Qui enim cum discolis conuersari uoluerit: proculdubio fiet illorum similis. Multorum nanque & specialiter obreptantium & impudicorum aspernanda sunt consortia, quia inficiunt sibi adhaerentium animos. Secum etenim gerunt letale uenenum: & simplicium animas ualido perditionis mucrone confodiunt. Semper huiusmodi discunt, semper similibus sibi consortia quaerunt: in angulis, in latibulis, silentij tempore ut plurimum confabulari appetunt: & absentium uitam lacerare non desinunt: & tanquam ipsis non sufficiat propria perditio, alios secum damnare conantur. Nisi autem perniciosius detractore in collegijs iustorum. Dissipat nanque caritatem, dissoluit unitatem, humilitatem fugat, pacem turbat, rixas parit, nutrit discordias, lites mouet, odia generat, & omnem dirimit sanctitatem. Est quippe detractor mortifera sagitta emissa de pharetra Sathanae ad perdendas animas: a quo quicumque declinauerit, Deo & hominibus amabilis erit. Considerent quoque prudenter qui detrimenta, quae in familiari conuersatione eueniunt, fugere appetunt: qua intentione conuersantur. Nam si ex puro supernae caritatis amore, aut pro propria utilitate agatur, sancta quidem, & commendabilis est: sin autem, segreganda. O quot sub specie caritatis seducuntur, & seducuntur: O quanti simulata pereunt dilectione? Heu quam multi in principio pure, & sine deceptione conuersantes ex nimia familiaritate paulatim infecti in immane praecipitium dilapsi sunt: eo miserabilius, quo caedius. Sub uerae caritatis namque praetextu in tales subintrat amor sensualitatis. aliter enim nequaquam decipi possent. Hic amor cum in corde imprudentis exortus radices mittere, ac pullulare coeperit, corporalem quaerit dilecti praesentiam, cum eodem cohabitare, cum eodem loqui desiderat. Sicut autem ex ipsius gaudet aspectu: ita absentia co-tristatur. Solus uult cum eo, quem sensualiter diligit loqui: solus cum eo conuersari, quia in illius mente habitare iam coepit. Liuore quippe inuidiae accendit: si quempiam ab eodem diligit,

Psal. 118
104. 12

& cum eodem conuersari perspexerit. Absentiam etiam ipsius magnam sibi delectationis iacturam existimat. Sicut enim amat singulariter, ita & amari uult: atq; ceco seductus errore, ignorat se uesano amore percussus. Passione namq; uictus ducitur inuitus: & tyrannice superatus ad opera carnis, quadam (ut sic dicam) necessitate abstractus, & illeclus: ac intentione quadam latenter palliata & polita seductus, ut suum ualeat assequi appetitum: patrum ordinationes frangit: monasterij institutiones non obseruat: silentia paruipedit: orationem postponit: cellulae secretam quietem negligit: & intus nihilominus stimulante & urente conscientia uelut amens post suam totus trahitur concupiscentiam. De uerbis, de actibus mutuis, de cogitationibus obscenis tacendum est: quae sub colore caritatis omnia ex inordinata paulatim familiaritate generantur. De talibus dicit Apostolus: Videte ne quum spiritu coeperitis, carne consumamini. Proinde interdicienda est assidua & priuata conuersatio in collegijs seruorum Christi: quae quanquam in nullo alio reprehensibilis sit: sine proximorum tamen scandalo fieri nequit. Moderate uero, modesteq; ac congruo tempore cum ijs, qui uirtuose degunt, conuersandum est: ut ab eis bene uiuendi forma capiatur, instruantur mores, excitetur spiritus, accendatur amor, propulsetur tepor, abigatur tristitia, & humana complexio pariter recreetur. Socialis etenim naturae quum sit homo, & socialiter uiuere gratuletur: ita prudenter regenda est: ut & natura subsidium, & spiritus non patiatur detrimentum. Nam solent in conuersationibus familiaribus, nimiumq; assiduis (nisi agantur caute) intermisceri uaniloquia, scurrilitates, detractiones, & effrenati risus: per quae mens distrahitur, compunctio dissoluitur, gratia subtrahitur, proximus male aedificatur, oratio confunditur, confidentia amittitur, conscientia obtenebratur, atque preciosissimum tempus inutiliter consumitur. Ista norunt, qui iugiter exitus horam: diemq; iudicij cogitant: & qui Deo ardentem adhærere cupiunt. Frigescunt autem in amore Christi, & omne opus bonum tepidi derident hæc. Derisor autem (sicut scriptura dicit) deridebitur. Tales namq; sibi ipsi parcentes, quia ignorant, quae Dei sunt: carnem spiritui subigere non curant. Propterea quoniam interiora solatia, & spiritualia patrocinia non habent: carere exterioribus non patiuntur. Ideo amant sibi similibus contubernia, iocis delectantur, spatium desiderant, noua semper audire & uidere appetunt: & aliorum negocia percunctari sedula curiositate non cessant. Nec aduertunt huiusmodi, quod tanto uehementius interius infirmantur in spiritu: quanto magis exterioribus pascuntur: & quodam hydropis morbo laborantes: quo auidius labilem huius uitae delectationem hauriunt: eo acrius ipsam sitire coguntur. Hanc etenim sitim illecebrarum carnalium facillime ualere extinguerent: si Dei consolationem humilibus praestitam suauiter degustarent. Quia uero in praesenti pro sua negligunt laborare salute: sentient in ultima hora sua pauperiem suam: quando irremediabiliter eorum extinguetur lampas oleo deficiente. Dolore tunc cruciabitur, sed infructuoso, seroq; poenitentiam agent. Clamabunt & ingeminabunt uoces, nec illis aperietur: quia exosam habuerunt disciplinam: & quoniam Dei praeccepta, dum uiuerent, contempserunt, merito exitio punientur aeterno. Ideo dum adhuc dies est, dum acceptabile tempus accommodatum est: praecauenda est mors: atq; cuncta praecidentia, quae tunc opem miseris ferre non ualeant. Intermittenda est etiam proximorum conuersatio, ut Deo uacare liceat, libeatq;. Interdum quoq; habenda: ne ex prolixitate exercitationis corpus plus iusto grauetur: & spiritus a suo rigore languescere compellatur. Ut adiuuetur spiritus, non ut deprimatur cum proximis conuersandum est. Eo tamen pacto, ut pro aedificatione fratris, aut sui fiat: ut tempore congruo, & honesto modo teneatur. Sit in ipsa mens pura, conscientia munda, intentio recta, lingua moderata, & exterioris hominis sensus temperantiae freno restricti. Exhibeatur cum superioribus humilitas: cum paribus caritas, & cum inferioribus sobria & pudica humanitas. Cum his uero qui foris sunt, ne scandalizentur, prudens maturitas, quae in facie sit laeta, in moribus cauta, & in sermonibus circumspecta. Quando namq; conuersatio talis est,

Deo efficitur grata, angelis iucunda, hominibus amabilis, & pariter conuersantibus plurimum fructuosa.

Galat. 3

Ecl. 13

A Quod ex multis rationibus euidenter appareat, quam sit congruum mortificatis carnalibus concupiscentijs: corpus proprium prudenter, discreteq; regere. Et quod in plurimas decidant contrarietates, qui hoc agere negligunt. Atq; de ipsius corporis beatitudine post resurrectionem. Cap. XXIII.

Inter cetera creaturarum corpora: quae ad sui gloriam diuina condidit bonitas: humanum corpus reliqua dignitate praecellere, recte intelligentibus perspicuum est. Hoc namq; uarijs ornauit membris, quae in uno amoris confederata uinculo, miram opificis efferunt omnipotentiam. Diuersa etenim quum sint, & forma, & effectus: in parem tamen omnia conueniunt intentionem. Pedes quippe pro sustentatione corporis: manus pro administratione: aures pro auditione disposuit: oculos autem tanquam nobiliores & necessarios, in publico ad decorem aliorum, & regimen collocauit. Oculorum namq; ministerium ceteris membris adminiculum praestat. Pes quippe claudicat: manus tardius operatur sine illo: & penes singula membra imperfecta permanent isto deficiente. Instar quoq; materialis instrumenti aequae nobilitate praexcelsum rationalem Deus condidit spiritum: quem ut uiuificaret corpus, infudit. Ornauit nempe illum uirtutibus: ueluti spiritualibus membris: patientia ad aduersa aequanimiter toleranda: pietate ad erogandum egenis necessaria: obedientia ad diuina implendum praeccepta. Prudentia uero & discretionem ad discernendum & diiudicandum praesentia, ad prauidendum futura, ad memoriae commendandum praeterita. Haec namq; prudentiae uirtus, quae ubiq; intueri solet, in rationali spiritu tanquam spirituales sunt oculi: sine quibus cetera uirtutum spiritualia membra imperfecta censenda sunt. Neq; enim patientia, aut pietas, uel obedientia, si discretionem carent: uirtutes perfectae esse ualent. Nam haec prudentiae uirtus interiori & exteriori homini ad decorem & regimen necessario data est. Hac qui priuatus fuerit secundum spiritum, per anfractus ducitur uitiorum: & multimode labitur in foueas delictorum spiritualiter. Corporaliter uero per immania praecipitia in aegritudines diuersas, & tandem in mortem deuenit. Ut autem informetur mores, uirtutes perficiantur, animae potentiae erudiatur & crescat: spirituale hoc a Deo discretionis lumen donatum est. Ut uero homo a ceteris discernatur animantibus, ut illis praesit, ut corporis membra debito fungantur officio: praestitum est nihilominus lumen hoc. Nullum etenim opus quauis delectabile, quauis pulcrum, per instrumenta agitur corporalium sensuum: quod non perfectione careat, si ratio desit diiudicantis inter bonum & malum, uerum & falsum. Principatur namq; uirtus prudentiae, nedum in spirituali hominis natura: uerum etiam in corporali. Rationalis quippe spiritus quum discretionis est compos, & sensibus utitur corporeis: per eosdem aut prouehitur ad fastigium angelorum, aut prosternitur, & deducitur ad opera iumentorum. Toties uero angelorum sibi dignitatem uendicat, quoties ex aspectu speciei creaturarum, ex numerositate, ex diuersitate, ex forma, ad inuisibilia rapitur contemplanda. Quandoquocumq; autem ex auditu sonorae & dulcisonae uocis, ex harmonia symphoniae, sambuca, horumq; similibus musicorum amore spirituali accenditur, & in laudibus conditoris effertur: proculdubio angelis coaequatur. Sicq; fit ex rationabili & ordinato usu ceterorum corporalium sensuum. At uero si per uisum, auditum, aliosq; corporis sensus seductus animus in concupiscentias carnis, & amorem praesentis seculi deciderit: proculdubio propria amissa dignitate, insensatis brutis similis efficitur. Ideo non est paruipendenda huius corpusculi cura: per quod rationali spiritui siue uitae, siue mortis ianua aperitur. Tanquam irrationali creaturae accommodatus est corpori intellectualis spiritus: quatenus discretionis oculo ratione semper praecaua abstrahatur a noxijs, & in utilibus exerceatur. Vnde sicut caro prudentia caret, ita a delicto immunis est: nec ipsi irrogatur culpa flagitij, uel attribuitur palma uirtutis: sed spiritui rationali inhabitanti & regenti. Quoniam uero iustitiae regula mandat, ut per haec puniatur homo, per quae deliquit: nequaquam a poena humanum corpus esse liberum, nec in praesenti uita, nec in futura: potissimum in damnatis, fatendum est. Sicut enim quum in uno bene operandi conueniunt proposito & actu, caro & spiritus praemium merentur aeternum: ita ambo pariter puniendi sunt, si delinquant. Debent itaq; uniuersi, & praecipue domino famulantes summo cum studio discretionis censuram seruare in corporis regimine. Non illi superflua aut illicita concedenda sunt ex inordinato amore: neq; necessaria deneganda ex immoderato seruo-

re. Quamuis autem uilissimum sit cadauer, corruptibile, & spiritui contrarium: non tamen eius cura postponenda est. Humanum quippe corpus custodiri debet, & quadam uia regia nutrirī, tanquam ad promouendū necessarium instrumentum, dummodo uirtus non prætermittatur. Impium etenim ualde est zelo indiscreto substantiam corporis uelle necare: cui rationalis spiritus quadam ui innata naturæ copulatus est. Quotidiano namq; experimento erudimur naturam in nulla creaturarum specie, quamuis minima, ab esse suo uelle deficere. Nam terra quodam naturali instinctu procreandi ac germinandi uirtutem restringit in se hyemis tempore: ne acerbitate frigoris pereat nascentia: & esse desinant, quum cœperint pullulare. At ueris tempore in suis (ut sic dicam) dilatata uisceribus, omnes quos prius recluserat, emittit humores: propter quod campiflorent, prata uirescunt, arbuta pullulant: & cuncta terræ germina, quæ paulò ante mortua uidebatur, frigore inimico depulso, suo modo reuiuiscere & gaudere conspiciuntur. Reptilia quoq; & cuncta terræ animantia, uolucresq; cæli suos agnoscimus fouere fœtus, donec ad perfectū deueniant robur. Tunc quippe quasi per se ualidos, & ad capiendum cibum necessariū idoneos, à se abijciunt & repellunt. Sic & infantes tādū lacte sub nutricis uberibus coaluntur, donec habiles sint per seipsos sumere alimentū: nam fame periclitari cogentur, si ante legitimā ætatem parentū mammis priuarentur. Si igitur natura irrationabilis & humana proprios norūt alere filios, ne uita deficiat: qua ratione sola carnis substantia negligēda est & extinguenda: quæ omni carēs discretione tanquā ægrota, insanabilis, & morti propinqua in suis iacet cōcupiscentiarum fœtoribus prouoluta. Nullū sibi ipsi per seipsam ualens caro adiutorium conferre: alieno prorsus, ne moriat, indiget auxilio. Vnde ab uiuificāte spiritu alēda est, nō solū propter sui impotentia & imbecillitatē: sed etiā ob naturæ debitū. Tāta nēpe naturæ cōfœderatione caro & spiritus colligati sunt: ut nec caro sine spiritu subsistere queat, nec spiritus absq; carne quicquā mereri ualeat. Caro em sine spiritu moritur & putrescit: spiritus autē absq; carne ad plenū gaudere & beatus esse nō potest. Ambo uerò in unā coeuntes personā, hominē perfectū efficiūt in natura: & æternæ felicitatis sine ruga uel macula capacē. Hac itaq; ratione tanquā collegæ suo, & portioni ipsius, ne in uia deficiat, ne & ipse de suo ante tempus coarctetur egredi tabernaculo: sedulum rationalis spiritus humano corpori studeat exhibere ministerium. Horrendū omnino est, & secūdum naturā prolongandū tale diuortium. Pauet quippe humanus spiritus, quū hoc deserit seculū: & per ignotas alterius uitæ regiones cogitur introire: nullo præter opera ipsius illū comitante: præcipue quum dæmones formidabiles aspectu occurrūt, & immanissima pœnarum genera ipsum pati oportet. Delicta namq; quæ in hac peregrinatione per pœnitentiæ lamenta deleta non sunt: in alia uita ignis atrocitate purgantur. Proinde rationali spiritui quoadusq; in hoc positus est exilio, quādiu hac mortalitatis tunica, & fragili carne uestitus est: misericorditer à Deo conceditur posse pœnitere, atq; de proprijs reatibus satisfacere conditori. Transacta uerò hac uita, quantūcunq; spiritus cruciatibus atteratur, quamuis multum deliquisse pœniteat: nil illi computatur ad meritum. Præsens enim seculum locus est ueniar, locus est promerendi, locus est, in quo operari licet: locus ubi tēpus acceptabile, & salutis dies saluandis tribuuntur. Nā nunc misericordiæ prærogatur tēpus: quo euoluto iustitiæ tēpus subsequitur. Vnde Propheta canit: Misericordiā & iudicium cantabo tibi domine. Propterea donec miserēdi adest tempus, nō cēssent domino seruiētes exhibere corpora sua hostiam uiuentē, sanctam, Deo placentē. Ita tamen agant, ut rationale sit ipsorum obsequium: quatenus nō præripiant corpori ex immoderato feruore indultū à Deo pœnitēdi tēpus. Crudelis namq; sibi efficitur, & Deo cēsendus est aduersarius: quis quis prudentia carēs uitā sibi abstulisse conuincit: quoniā instrumentū per quod peccata delere, & merita augere poterat: imprudenter amisit, & cōditoris opus dissipauit. Teste quippe Apostolo humana corpora spiritus sancti sunt tēplū: quæ ob illius reuerentiā, cuius factura sunt, nō pollueda, uel extinguēda sunt: sed mundāda & custodiēda. Nō mediocris etenim criminis rei iudicādi sunt, quicūq; Dei plasma temerare, aut necare præsumperint. Hoc nāq; quā plurimi discretionis oculū obtusum ex nimio desiderio tenentes, cōsiderare negligūt. Pusilli em cum sint spiritu, magna corporaliter perficere, & supra uires operari moliuntur. Onera pœnitentiæ, & carnis macerationē ultra propriam uirtutem

A uirtutē baiulare festinātes: sub fasce periclitari coguntur. Hi nempe sanctorum gesta, & præcedentiū patriū uitā solummodo attēdentes exterius, nec percipere ualentes q̄ maxime superna gratia fulgebant, & abundabāt interius, toto eos affectu satagunt imitari, sed deficientē illis cooperante gratia, more auitū absq; alarū remigio cæli alta petentiū, ad ima terrarū ruere cōpellunt. Cælestis nāq; gratia omnibus se cōmunicat, non tū æqualiter. Cūctos saluare uult deus, nō aut sanctificare. Quosdā em elegit diuina misericordiā, quibus tantā donorū spiritualiū præstitit affluentia: ut cōmunē hominū transcendētes cōuersationē, angelicā potius q̄ humanā uideant ducere uitā. Hoc paucis donatū est. Horū quippe acta magis uenerāda, q̄ imitāda sunt. Per inhabitatē em spiritū, quod cæteris impossibile credit, illis est facile. Vnde debiles in spū, & discretionis lumine carentes, quādo oculis carnis aspiciūt, mirātur. Sola sanctorū exteriora opera magnipēdūt, & in ipsis spūalia bona cōsistere arbitrātur. Ideo hæc agere, hæc adimplere totis uiribus elaborāt: nō intelligētes q̄ nequaq; ex corporalibus operibus, sed ex uirtutibus animæ, & dilectiōe gratificatur homo deo. Ieiunia nāq; crebra, proluxa uigilia, parsimonia cibi, extrema paupertas, corporalia exercitia, & his similia, nequaq; deo amabile exhibēt operantē, nisi cordis habeat mūditiā, in aduersis patiētiā, humilitatē in prosperis, ad inimicos beneuolentiā, & super omnia erga deū & proximū ignitā dilectionē. Hoc Apostolus testatur dicēs: Si linguis hominū loquar & angelorū: si distribuero in cibos pauperū oēs facultates meas: si tradidero corpus meū ut ardeā: si habuero fidē ita ut mōtes transferā, caritatē aut nō habuero: nihil mihi prodest. Talia igitur imprudētes, & immoderato desiderio præcipites parū cōsiderantes: nō iacentes in interiori hominē fundamenta uirtutū: sed in aperto exteriorū operū ædificiū erigentes: casto labore desudant, Deuotionū quippe tēpore quū pace mentis fruuntur, fortiter se affligunt: sed protinus irruente tentationum procella, seu deficiente deuotionis imbre, arēscunt: & tāquā sine ulla spiritus soliditate homines in itineris medio opus intermittūt, aut miserabiliter succumbunt. Intermittunt utiq; opus, quū ab incepto resiliūt proposito: succumbunt uerò, quum per corporis ægritudinem se defecisse testātur. O quantos quotidie cernimus diabolica fraude deceptos, qui discretionis meras transcendētes: corpore infirmati sunt. Hi nempe quemadmodū in incolumitate positi, in ieiunijs, uigilijs, carnisq; mortificatione cæteros antecedere conabantur: non sine quadā præsumptione uel mentis leuitate sibi ignota, deo autē manifesta: ita postea spiritus feruore deficiente pristino, cunctis tepidiores efficiuntur. Merito etenim in itineris medio defecere: & in nō præmeditata corporis debilitate & ægritudine deuoluti sunt: qm̄ supra donum gratificatis gratiæ agere præsumperunt. Alijs onerosi fiunt, & sibi ipsi. Nam impatientiæ morbo detēri, si quid eis desit ad uotū, gemitibus & impropertijs quæritate non cessant. Heu clamāt: ubi fraterna caritas: ubi ad languentes compassio: ubi lex Christi: ubi sanctorū imitatio: aliorū tunc non propriā solliciti sunt imperfectiōnem discernere: & sine aliqua spiritus fortitudine decubātes, oblitī quales fuerāt, omni se curæ carnis præcipites præbēt. Vnde alieni à uirtute, siquid deuotionis, siquid religionis, quicquid feruoris, quicquid boni operis prius habere uidebantur, in ipsa corporis ægritudine se amisisse operibus protestantur. Tunc discretionis oculū aperit infirmitas carnis: tūc serò intelligūt errorē suū, & experimēto discūt, quod omne, quod absq; discretionis disciplina agitur, diū perseuerare nō ualet. Re nāq; uera nemo absq; sui lesione repēte ad summa cōscendit. Prudentia decoratus tarde semperq; proficiēs suo tēpore ad perfectiōnē attingit. Opus uerò q̄ ante finem intermittitur: nec diuina, nec humana dignum est laude. Ideo nō omni spiritui credendū est, sed ex fine singula dñjudicanda sunt: maxime in dei itinere, in quo pergenitibus innumeri inuisiq; tenduntur laquei: quos ille solus ualet euadere, qui cælestis sapientiæ lumine, & ueræ discretionis iudicio ornatūs extiterit. Hic nempe uires corporis, animi constantiam, cordis desideria, spirituales immisionēs, interioris exteriorisq; hominis gesta propria cōsideratione examinat. Utilia enim sequens, & noxia quæq; deuitans, sui corporis substantiam ad uirtutis instrumentum sumere nouit. Carnis quippe desideria insequens, & naturā diligēs, nō de extinctiōne corporis, sed de mortificatiōe uictorū gloriosum studet obtinere triūphū: Nō quid sit caro, sed cuius sit factura cōsiderat: nec tū qualis in sepulcro esse debeat: sed etiā qualis post resurrectionē in cæli palatio

tio regnatura sit, sedula meditatione recogitat. Nam etsi contemptibilis appareat, licet ex peccati poena calamitatibus plena sit, quavis ex debito originalis culpae temporali leto subiaceat, & exanimis effecta in puluerem redigenda sit: tamen quin propria quadoque resumptura forma, & in caelestem prouehenda sit gloria: dubium non est. Decorum quippe immortalitatis induet omni deposita corruptibilitate. Nullum sui patietur detrimendum, nullam membrorum diminutionem. Non dolorum, nec de suscepta gloria post resurrectionem sentiet amissionis timorem. Semper hilaris, semper iucunda erit: quia erit de aeternitate secunda. Nimia quoque claritate fulgebit: ita ut Solis septies transcendat splendorem. Non autem lumine suo intuentium se reuerberabit aspectum: sed ineffabili quodam modo confortabit, clarificabitque. Erit tota eius substantia corporeis oculis uisibilis: adeo ut uiscerum, caeterorumque membrorum harmonia conditoris declaret magisterium admirandum. Tanta insuper agilitate erit praedita, ut in momento in omnibus obtemperet imperio spiritus praesidentis, absque retardatione, & sine ulla grauedine eo se diuertet: quo impetus spiritus diriget se. Denique quum in hac uita degit, & peregrinatur a domino, animalis naturae est: post uero resurrectionis gloriam tota spiritualis efficietur: ita ut omne solidum ei sit peruium. Non claustris teneri poterit inclusa: non uinculis religata: non restricta custodibus, sed libera ingrediendi, & egrediendi ubique recipiet facultatem. Nunc quoque quum sit passibilis, & uariis aegritudinibus, diuersisque casibus subiecta uideatur: intem ut non pretereat temporis momentum, in quo propria non flagelletur necessitate, uel fragilitate. Tunc omni fatigatione semota incorruptibilitate uestietur. Tunc quodam ineffabili repleta gaudio catabit. Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Gloria quippe & honore, & immortalitate, & aeternitate circumamicta suo inharebit autori, sine deformitate, sine laesione, & absque macula in mensuram aetatis plenitudinis Christi reformata, per omnes suos sensus multimodis exuberabit delicijs. Delectabitur oculus in amabili redemptoris aspectu, quum uidebit regem in decore suo gloria ornatum, ac diademate redimitum: quo coronauit eum mater sua in die desponsationis cordis illius: quum caelum Solis, Lunae, stellarumque splendore rutilans intuebatur. Harmonia caelorum, melodica cantica ciuium supernorum non mediocriter mulcebunt auditum. Super muros namque Hierusalem custodes constituti sunt, qui die noctuque nomen domini laudare non cessant. Sed & per uicos & plateas illius a cunctis infatigabiliter alleluia cantatur. Fragrans quoque suauitas caelestium odorum mira liquefactione resperget odoratum. Hos praelibauerat (tenuiter tamen) qui dicebat. Odor tuus o domine excitauit in me concupiscentias aeternas. Indicibilis etiam dulcedo omnium delectabilium, melliflua quadam & iucunda satietate oris saginabit palatum. Nec mirum: Nam exultationes dei in gutture eorum erunt, & misericordias domini in aeternum cantabunt. Ipse demum tacitus sibi congruis abundabit delicijs, quas experti norunt. Fas etenim non est, ut in illa caelorum gloria quicquam uacet a dei laude: quin potius iustum, ut cuncta corporis membra suum modo proprio efferant conditorem: quatinus sicut ab ipso sumptere principium: ita & in illo deducant suae beatitudinis finem, ut sit deus omnia in omnibus.

Quibus spiritualibus studijs exercere se debeant militantes Christo: ut ad perfectionis fastigium attingere queant.

Et de statu perfectorum in uia. Necnon de animarum felicitate in caelesti patria cum

Christo regnantium,

Cap. XXIII.

Artifex omnium increata & aeterna dei sapientia, quemadmodum cuncta potenter creauit ex nihilo: ita singula prudentissimo disponens consilio, certum ordinauit ad finem. Quaeque namque res, quaelibet creaturarum species, proprium ad quem conditae sunt, appetunt finem. Nulla quippe uis humana, nullaque ratione ab insita & innata diuelli possunt lege conditoris. Saepem quippe procliuues sunt, semper

mobiles, donec attingant, ad quod naturaliter praecordinatae sunt. Lapides quidem, quum ut terrae soliditate sustententur, facti fuerunt quatacunque uirtute iaciantur sursum, sua ponderositate semper ad ima tendunt. Marinae uero beluae, & aquarum pisces, quadiu in aquis sunt mouentur, uiuunt: mox autem ut ex fluctibus auferuntur, & aridam tangunt, palpitant, et mortem uicinam euidentibus signis esse denunciant. Sic omne quod per spaciosum uolat aerem, quadam agitur anxietate, quoadusque incaueis recludatur. Vt uero naturaliter potitum fuerit libertate, alas protendit, cantus promit, & inter densissima nemorum fo-

lia

Alia latitare festinat. Quid multa? Cuncta quae omnipotens in hoc seculo condidit naturali instinctu, esse suum perpetuare conantur: & ob hoc illa sola concupiscere: illa quaerere noscuntur, per quae uiuere ualeant. Habet quoque ipsa humana natura insitum in se, & proprium appetitum, ad quod infatigabiliter properat. Quilibet namque homo naturaliter appetit uiuere: sed diu, sed feliciter, sed beate. Hoc solo ex culpae debito errore deluditur quisque: quia quid sit beata uita, ad quam possidendam laborat, ignorare conuincitur. Nulli quippe sit dubium, quin beatam uitam inhiantem desiderio omnes ueraciter perquirent: si in ea, qua conditi sunt, naturali puritate consisterent. Sed ex amissione naturalis decoris exigentibus delictis, beatam uitam ignorantia inoleuit. Hinc est, quod de huiusmodi ueritate tam uariae opiniones in uniuerso mundo diffusae sunt. Quidam namque beatam uitam in corporis uoluptatibus esse definiuerunt. Hos redarguit Apostolus dicens: Quorum deus uenter est, & gloria in confusione eorum, qui terrena sapiunt. Et alibi. Escam uentri, & uenter escis: hunc & has destruet deus. Aliqui in diuturna sui memoria & laudibus hominum. Quid laudatis defunctis conferre possunt laudantium uoces? Tanquam folium quod a uento rapitur: & uelut nix, quae solis ardoribus resoluitur: sic laudantium, & laudatorum exterminatur imago. Qualis esse debeat finis eorum, qui in fauoribus hominum esse beatam uitam iudicauerunt, indicauit Propheta dicens: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placent: confusi sunt: quomodo deus spreuit eos. Alii in prosperitatibus seculi: & aggregatione diuitiarum spem suam constituentes: hanc esse uitam beatam arbitrati sunt. Taliu insipientiam redarguit & erudit Apostolus scribens Timotheo sic. Diuitibus huius seculi praecipe non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarum: sed in deo uiuo, qui praestat nobis omnia abundanter ad fruendum, bene agere, diuites fieri, in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant uitam aeternam. Nonnulli in instante scientia, & naturali cognitione beatam uitam esse censuerunt. Huiusmodi (ut plurimum) se praeceteris extollunt: sapientiam, quae de terris est, quaerunt: & ut scire sciant, concupiscunt: non tamen considerant, quod siderum cursus, uirtutum herbarum, omnium caelestium terrestriumque habere notitiam parum prodest: si superioris, uel eius, qui supra se est, scientia desit. Iuxta Pauli sententiam Scientia inflat: sed caritas aedificat. Hi omnes in suis euauerunt cogitationibus: & beatam uitam in huius mundi uoragine apprehendere cupientes, casto labore defudantes, dies suos inaniter consumpserunt. Sola illa beata uita dicenda est, quae caret morte, non subiicitur miseris, non perturbatur aduersis casibus non uariatur, non alienis indiget admitticulis: sed per seipsam sibi ipsi sufficit, sibi placet, semper laeta, semper secunda, repleta pace, abundans exultatione: sua absque sui diminutione communicans, nulla tenebrarum caligine aut ignorantiae caecitate depressa: omnia sciens, cuncta potens, singula diiudicans, ubique praesens, ubique discurrens, mouens uniuersa, & immobilis manens: disponens omnia mirabili aequitate: perfrustrans quaeque proprio lumine: das cunctis et a nullo recipiens: non subiecta lineamentis, non temporum mensurata spacijs, non perceptibilis corruptione, non uisibilis corporeis oculis, non manibus palpabilis, aut ulli carnali sensui captabilis: sed solis mundis corde, & purgatis affectu cognoscibilis: non in ad plenum, sed ex parte, sed per fidem: sed in aenigmate, donec reuelate se sicuti est: ab his quos praedestinauit in se, uocauit, iustificauit, glorificauit: per se in se uideatur. Non igitur in hac peregrinatione quicquam ad plenum beate uiuere concessum est: in futura uero uita id donat electis: in qua deus facie reuelata conspicitur in qua diuina maiestas in sua simplicissima & excellentissima cernitur puritate. Haec namque ex sui participatioe, ex inhaesione, ex comprehensione beatum efficit contemplantem: prout dei sapientia in carne uelata testatur dicens: Haec est uita aeterna, ut cognoscant te solum deum, & quem misisti Iesum Christum. Nil autem est beata uita, nihil aliud aeterna uita dici potest quam deus, qui est bonitas, sapientia, omnipotentia, uirtus, aeternitas, iustitia: & quicquid melius rectiusque dari uel cogitari potest. Per hunc quippe quisque tanto fit beatior, quanto fuerit illi propinquior: non loco, sed fide: non corpore, sed spiritu, sed imitatione, sed intentione, sed affectu, sed uisione. In hoc uero seculo fidelis anima disponitur: & illi beatae uisioni comparatur per uirtutum exercitia, & sanctae caritatis incrementa: ut eo aptior efficiat, quo purgator a uitijs, moribus ornator, & dei imagini extiterit similior. Haec namque praesens uita, quae temporum spacijs uoluit, uarijsque casibus uariatur: illius beatae uitae attritum est. In hac electo

Laur. Iustit.

f 2 sunt

rum quilibet se componere debet diuersis odorem meritum uirtutum margaritis, bonorum operum monilibus, & præfulgida nuptiali ueste uenustissimæ caritatis: quatinus quæ coram uniuersali domino. & calorū apparuerint rege, nihil in eis deforme cōspici ualeat: quod oculis diuine displiceat maiestatis. Quocūq; eū operū indumento, & merito, rō gratia in hac quisq; fuerit insignitus uita: eisdē in illa beata decorabitur uiuorū regione. Qui hic parce seminat, illic parce & metet: & qui in benedictionibus seminat, de benedictionibus metet uitā æternā. In arbitrio quippe seminantiū in terra: messis gloriæ celorum constituta est. Proinde quicūq; illius sempiternæ uitæ delicijs, diuitijs, honoribus que abūdate desiderat: donec in carne uiuit quādiu operari licet, uirtutū semina spargere non desistat, ut meritorū manipulos in horreis cælestibus ualeat aggregare. Semper proficere studeat: qualiter in uia dei crescere possit, assidue meditet. Et nunquā eradicari de se permittat perfectiōis desideriu: quin potius quantūcūq; profecerit, quāuis plurimis uirtutibus locupletatus extiterit: cōtinue cū Apostolo dicat. Ego eū me nō arbitror cōprehēdisse. Vnū autē quæ quidē retro sunt obliuiscēs, ad anteriora me ipsum extendens ad destinatū prosequor brauiū supernæ uocationis in Christo Iesu. Atq; ex his æstuātis amoris prouocatus stimulis semp̄ maiora appetat dona: & meliora spiritus charismata cōcupiscat. Indelinenter etiā interioris hominis habitus cōponat, latebras detegat, tergat sordes, & uelut amœnissima paradysus, in quā sponso libeat declinare, areolis aromatū mentē plātare nō cesset. Ascensiones quoq; in corde suo, quoaduscq; in hac ualle lacrymarū constitutus est, disponat: per quas tanquā per spirituales gradus ad perfectionis fastigiū ascendere queat. Hoc si cupit assequi, totus reddat se sibi: secū cōmorari libeat. Nil sit foris, quod polluto quærat affectu, quū sciat intra se habitare, quē amat. In se agenda ordinet, loquenda discutiat, eligat diligēda, & quasi spiritualis rex in rationis solio præsideat animus dijudicans internos motus: cōpescendo noxios, & exequendo pios. Qui uerō adhuc sui ipsius ignarus exquisitor est, qui nondū secum habitare cōsueuit, paruulus quū sit: a perfectiōis arce plurimū distat: & uirtutes perfectio operari nō potest. Est nāq; hominis ratio, quum splēdore illustratur sapientiæ: & diuino appropinquat lumini, quādā spiritualis regula, & magistra uirtutū: per quā quid rectum, quidue obliquū ueretur in corde, quid agendū, & quid omittendū sit, sufficēter intelligit. Ideo Christi legitimus seruus, & perfectiōis amator nunquā cesset rationis iudicio uirtutū actus examinare: ne incuria discretionis uitū sub uirtutis uelamine ad opus exeat. In huiusmodi quippe frequenter ruit decipula, qui sua discernere negligit, uel ignorat. Currit & nescit quō pergat: nec percipit quā. Super arenam mentis domū ædificat: & arbitrat se super solidā petrā fundamenta locasse: secundū corporis fatigationē animæ putat esse mercedē. Non autē considerat, quod parū prodest non adhibita intentionis rectæ custodia, multa operari. Sicut eū auri exigua massa magnū super excedit cumulū uilis cuiuscūq; metalli: ita pauca opera peracta cum incendio puræ caritatis in cōspectu conditoris magis fulgent, atq; gratiora fiunt, quā multorū exercitiā laborū prodeuntia ex radice negligentia, & de fonte intentionis incultæ. Spiritualis itaq; homo omnia diiudicat in corde, nec quicquā immundum in conscientia domicilio morari permittat. Discat recto examine ipsam impollutā liberamq; seruare: ne delicta grauioris culpæ quā sint æstimet, aut deploranda contēnat. Casso nempe dolore cōpungitur, & inutili pœna afficitur, quisquis oēs insurgentes animi motus cohibere uolens & non ualēs, stimulis uritur conscientia. Discretionis uerō uirtute carens qui talis est, nudato homini similis est: qui extensis brachijs flantes cupit carpere auras. Consultius huic est ex quadam animi concepta libertate regionem relaxare uirtutis, quā conscientia nauiculam in errorum collidere scopulos. Melius quoq; illi est cum uno oculo ad mentis tranquillitatem pertingere, quā duos habentem demergi in desperationis abyssum. Cauendum nihilominus est ne ex hac libertate concepta mens ad illicita defluat: atque insensibilis effecta nullo conscientia aculeo mordeatur. Vtroque etenim modo conscientia serenitas maculatur, & perfectiōis meta transcenditur. Propterea quicūque ad perfectionis culmen concupiscit attingere: præuio discretionis lumine per quādam uiam regiā conetur incedere: ut ad libertatem perueniat conscientia: quatinus adeptā interiori pace, & pacato conscientia stimulo, ad altiora sine impedimento conscen-

Phil. 3

Matth. 18

A conscendere, atq; intentionem cordis ardentius ad perfectiores uirtutum actus dirigere queat. Est namq; intentio animi amantis quidam uirtutum auriga, qui actus informat uirtutum: potiora eligens, altioraq; incessanter concupiscens. Vnde in peragendis negocijs interioribus, uel exterioribus adest celeri discretionis iudicio, preciosum separas a uili. Nunquam dormitat, nunquam a proprio laquefcit studio. Perfectione siquidem illectus Christi miles, & uirtutum ignitus amore, quo purior intentione efficitur, eo ardentior ad spiritualia exercitia inuenitur. Suorum quidem percipiens quaedam primitias spiritus laborū: exultatione perfunditur, accenditur desiderijs, profectibus animatur, suauī pace repletur, & bonis operibus fecundatur. Propter hæc uerō ad orationem alacer, ad contumelias patiens, ad aduersa intrepidus, ad fratrum obsequia indefessus, ad silentium promptus, ad solitariam quietem expeditus, & deo suo per mentis eleuationem inuenitur deuotus. Ipsum sibi præsentē cōspicit, suorumq; actū inspectore cognoscit: intentionū cogitationūq; arbitru esse certissime fatei. Ideo autē nil in cōsciētia fœdū, nihil in intentione admittit obliquū. Oēs quippe actus suos obtutibus obijcit cōditoris, tāto libētius ac crebrius, quāto de intentionis fonte purius emanāt. De habitibus namq; uirtutū actus suos eliciens, medullatū deo in ara cordis exhibet sacrificiū. Et quantū humana patitur fragilitas in arca memoriæ intentionē animi statuenis, in nullo alio præter q̄ in sui directione, uel cōditoris oblectatione occupari permittit. De hoc autē minime cōtentus amator Christi, magis magisq; ad perfectiora sui interioris hominis potētias extēdere affectat. Propterea cūctas sui cordis cogitationes sub disciplinæ iugo restringit: perniciosas obhorrēs, inutiles deuitās, & quæ sine sensu sunt omīno abijciēs, indelinēter mētis lubricitatē refecare conat. Indignū etē arbitrat ut sapiētia sedes alienis tradat: & intellectus perspicacitas in alio, quā in ueritatis lumine exerceat. Nā per ipsum sapiētia intrat ad cor, ipsi loquitur arcana, reuelat mysteria, & abdita pādīt: ipsum illustrat splēdore, & sapore ueritatis impinguat. Nūc ad opera naturæ, nūc ad creaturarū speciē cōtēplandā deducit. Aliquādo uilitatē per propriā carnis originē, p̄ incrementa, p̄ actus, per finē cognoscendā obijcit. Quādoq; uerō spiritualis essentia nobilitatē, speciositatē forme, immēsitatē capacitatis, immortalitatēq; naturæ cogitate cōpellit. Interdū quoq; ad innumera beneficiorū dona inuestigāda trāsmittit: in quib. præ immēsitatē, diuersitateq; deficit. Iugiter autē ad uerbi incarnationē, natiuitatē, cōuersionē, & passionē mediātādā trahit: in qua fugit mel de petra, oleūq; de saxo durissimo. In his & huiusmodi cogitationib. quæ circa mores sunt, erga naturæ opera, & creaturarū mirabilia, atq; Christi ueneranda mysteria eruditus intellectus sub sapientiæ disciplina, & magisterio uerbi, habilitatur paulatim ad sublimiora rimāda. Capaxq; effectus spiritualiū mysteriorū cōtēplationis radio, sub calorū excelsa prouehitur: eo clarius, dulcius, & sapius: q̄ in se purgatus, & ab exterioribus segregatus, in sapientiæ splēdore amplius delectatur. Mira etē nim quādoq; claritatē circūfusul, ac suauitate refertus: calorū militiam, & beatorū spiritūū gloriā cogitare meretur. Angelorū quippe ordines mentis oculo discutrit: singulorū officia meditat, naturā ueneratur, dignitatē miratur: & species, decorēq; illorū ad plenum indagari nō ualēs ingenti iocunditatis stupore inebriatur. Sicq; modo quō potest, supernorū ciuiū beatitudinē cōsiderare nō cessat. Nō tamen sine exultatione cordis, & dulcedine caritatis. Talibus saginatus spiritualibus delicijs, ad immēsitatē dei, & diuinæ maiestatis essentiam considerandam trahitur: quā non sicut est, neque prout ipse uult, sed iuxta sibi cælitus donatam mensuram intelligit, & comprehendit. In hac quippe cōtēplatione æternæ ueritatis, uidet non uidens, capit non tenens, & repulsus admiratur. Nimio namq; fulgore diuinitatis obtusus intellectus, & humanus reuerberatus sensus, ad se redire compellitur: non tamen uacuis, sed clamoribus desideriorū, & suauī admiratione repletus. Post hunc etenim gustum ex parte sanctificatus animus, ad id quod semel perceperit, pro posse humiliter redire conatur. Totus de cæteris in arcano sui pectoris se colligit: secum habitat, & solo dilecti contentus contubernio, hominum consortia quantum licet deuitat. Hinc familiarior efficitur: ex assiduāq; sponsi allocutione amor crescit, affectus accenditur: & feruere inchoat caritas, quæ prius humiliter in corde residebat. O quā sapē in ipsius sponsi præsentia dilatatur cor, rapitur animus, & quodam amoris igne omnia interiora ardere uidentur. Tunc uox silet, labia

Laur. Iustin.

t 3 non

non mouentur, & nullus exterius clamor auditur: intus uerò nunc gemitus desideriorum: nunc amoris suspiria, nunc uerba incōposita sonant: hominum quidem auribus ignota, sed maiestati diuinæ sapientiæ manifesta. Nec mirum, quum ipsa materia sit loquentis amoris artifex. Affectus quippe cordis in amati præsentia leges non seruat, timorem abijcit, tacere nescit: sed prout amoris uis impellit deducitur. Crebro nanque si uisitat a sponso quendam amoris induit habitum, per quem tepescere non sinitur, nec in diuersa uagari, quin potius sæpissime ignitis desiderijs & precibus pijsissimis, ad diuinæ pulsans ostium bonitatis introire meretur: in cuius aspectu astans sponsa, miro amoris & amandi flagrat desiderio. Se etenim totaliter caritatis uinculis uinciens cum dilecto, inhæret illi amore pio, amplexu casto, delectatione suauis, & humilitate iucunda. Amat quidem ardentem, ardentiusq; amare peroptat. Hoc orationibus flagitat: hoc toto desiderio concupiscit. Amari nanque se sentiens, amandi uoto cruciatur anhelos: quia non potest actu perficere quod cupit affectu. Tunc erudita a uerbo & dilatata per gratiam, quodam diuinæ laudis perfunditur gustu, tanto delectabilius, quanto uehementius. Tunc laudes eructat cælestes: tunc dulcisona pronunciat amoris carmina in honorem dilecti: præconijs illum extollit, laudibus honorat, gratiarumq; actionibus ueneratur. Effert ipsum quibus ualet uerbis, qua uirtute, quoue desiderio: nec tamen plene satiatur, nimio amore allecta. Supra se quidem euecta, & in hoc mortali corpore cōstituta, atq; carnis onere prægrauata, sponsum nō ualet laudare quantum illū intelligit laudabile. Ex hoc ei grauis efficitur carcer corruptibilis naturæ: & maximo diuinæ laudis accensa desiderio: clamat totis medullis cordis in cælū, & omni qua ualet uirtute, ut cælestibus admisceatur choris, ut perfecte laudantibus societur: tantoq; amore in deū rapitur, ut beatorum omnium laudes ipsa persoluat, laudis desiderio. Tali uerò indicibili & incōprehensibili (nec cognito nisi ab expertis) inebriata desiderio laudandi: utiq; corpore deficeret, si diu perseveraret. Modificatē autē sponso desiderij ardorē, paulatim dilectā totā relinquit sibi ne uiribus deficiat: perficiatq; quicquid peragendum ex caritate iniunctū est. Ex illo deinceps subarrata caritate, ualidū amoris uulnus latenter gestat in pectore, in testimoniū diuinæ miseratiōis, & indissolubilis caritatis. Ex huiusmodi nempe uulnerata amoris sagitta, hilaris effecta, suspensa incedens mente: & seipsam quantum ualet immaculatā custodiens: spiritualia & amator, a cantica in laudē non cessat promerere dilecti. In cordis enim sui penetralibus illū tenet absconditū. Si quid agit ardentem operatur, psallit ex corde, orat ex corde, operatur ex corde: & quadam inuincibili sui custodia, sponsi semper præsentia meditat: quæ mentem non sinit effluere & affectū caritatis tepescere. Alternatis etenim successibus & spiritualibus clarificatis sensibus iucundo cursu & delectatione non modica de uirtute proficit in uirtutem: de claritate trahitur ad claritatem, & de affectu accenditur in affectum. Superna siquidem illam præcedente & comitante gratia, nec laboribus frangitur, nec honoribus extollitur, nec ad uersis retrograditur: sed ad perfectionis altitudinē quotidie festinat ascendere. Preterita nanq; obliuiscens, & se ad anteriora protendens, ex acquisitis charismatibus nequaquam efficitur segnior, maiorū animata donorū desiderio. Quāto autē potiora a sponso percipit, tāto ardētiora accēditur perfectiōis face: atq; in carne degēs cælestem cōuersationē imitari conat. Corporis quoq; resolutionē a cunctis formidādā, tāquā singulare bonū toto desiderio cōcupiscit. Hæc sunt spiritualia studia per quæ quisq; seruator Christi metiri potest quantum profecerit. Hæc sunt nempe interioris hominis exercitia & perfectionis indicia, quæ in cælestibus sedibus tanto deo propinquiorem efficiunt animā: quantum in ipsis dum peregrinatur proeuiorem iudex omnium fuisse cognouerit. Proinde omnes æterno regi militantes semper esuriem & sitim patiantur iustitia: quarant semper proficere, ne in agone spiritualis militiæ cogantur deficere. Caritatem uerò ceterarum matrē uirtutū in præcordijs suis gestare solliciti sint. Nam iuxta eiusdē caritatis mensurā, æternæ retributionis gloria condonatur. Non gradus, non nobilitas, non prudentia remuneratur in cælis: sed caritas, laboribus, tentatione, patientia, orationibus, uigilijs, ieiunijs, puritate, fraterna dilectione, rectitudine conscientiæ, & uirtutibus cōprobata. In his & huiusmodi dei seruitus laudem meretur a deo, perpetuamq; uictoriā. *Hæc*

1. Tim. 1. men secum habuerit caritatem, quæ sit de corde puro, conscientia bona, et fide nō ficta.

A Hæc utiq; dilectionis opera, perfectionisq; desiderium omnes habere debent: & potissimum Deo famulantes: in quorum præcordijs zelus diuini honoris cōgruit, ut semper uigeat: ut potē amici Dei a cōuersatione seculi segregati, participes sacramentorum, & secretorum cælestium speculatores effecti. Grande etenim pondus nō qui Deo seruiunt ferunt supra se, si realiter, ardentem, perseveranterq; non se exercent in stadio Christianæ militiæ ad quod uocati sunt: habentes sanctos angelos, & ipsum angelorum dominum sui certaminis inspectorem. Parum quidem Deum se fatentur diligere qui negligenter uiuunt, & hoc immensum bonum paruipendere se operibus protestantur. Quod tidic seculi amatores morti se tradunt pro fugitiuis honoribus, pro carnis illecebris, pro cumulatione pecuniarum, & pro suorum dilectione benefactorum. Quid igitur acturi sunt dilectores Dei pro sublimi regni cælestis gloria, pro remuneratione perpetua, & pro honore æterni regis uiuentis in secula? Debent nempe indubitanter, & alacri desiderio omnibus periculis, & cunctis tormentorum generibus se dare: quum omnia ipsis **B** illata, ne exigua quidem guttæ æternæ felicitatis ualeant comparari. O si scirent mortales qualia & quanta sint gaudia electis reposita in cælorum conuiuio. O si Christo famulantes gustarent, quæ præparauit Deus diligentibus: se excuterēt prorsus a se omnem torporem, omnemq; mentis hebetudinē abijcerent sine mora. Quæ autem mens non ferueat desiderio, non elangueat caritate, non repleatur exultatione: si recogitet diligenter delicias paradisi: si humani spiritus futurā gloriam assidue meditetur. Magna quippe est & immensa, atq; angelorū beatitudini per omnia cōæquanda. Diuinis nanq; splendoribus & perpetua claritate fulgebit rationalis potentia. Incomprehensibili nanq; lumine, ueritate perspicua, serenitate lucidissima, & iucunda uisione illustrabitur. Nam fecunda Dei uerbo, & clara ei inhærens uisione, inscrutabilia secretorum Dei iudicia, & ineffabilia sapientiæ ipsius arcana, uerò percipiet cognitionis intuitu. Videbit quidem Deum in seipso, uidebit se in Deum: & Deum in se. Videbit Deum in creaturis, & creaturas in Deum: sicquē uespertina, matutina, & meridiana luce decorabitur. **C** Lumine nempe quodam gloriæ circumfusa, æternū ab æterno æternaliter genitū cōtuebitur: atq; meridiano splendore illustrata, sine differente medio, uel obnubilatē, seu disponētē, Dei essentiā contēplabitur: nō quod est, sed sicuti est: tāto perspicatius, quanto ardentius Deū in præsentī uita dilexit. Hæc nanq; uisio & uisionis admiratio, uita æterna est: quam Dei sapientiā passibili unita naturæ, per crucis patibulū, aspersionemq; sanguinis prædestinatis acquisiuit fidelibus: nō ex ipsorum præcedentibus meritis, sed propria, mera, & libera sua ipsius gratuita dignatione. Cōcupiscibilis quoq; potētia, & ipsa plenissima atq; perfecta abūdabit caritate. Tota etenim in Deū tēdēs, tota Deo plena, Deū ex toto corde, ex tota anima & ex omnibus uiribus, diligit: supra quā dici potest exuberabit gaudio præ multitudinē amoris. Per caritatis quippe excessum, & sobriā ebrietatē, extra se rapietur, supra se & in Deum posita atq; Deo unita, nō aliūde quā de Dei gloria, de ipsius bonitate, immensitate, æternitate, uirtute, & sapiētia beata erit. Mutui siquidem amoris suauis uinculū, & participatio diuinæ caritatis: quicquid proprium est, cōmune faciet. Nam perfectus amor, & amoris uera unitas, nil habet priuatum, nil possidet singulare. Exponit sua, tribuit se liberalissima caritate. Non inuidet, nō abscondit, non negat quod habet, sed totum communicat diligenti dilecto. Ex hoc nempe sanctarum animarum cum Christo & in Christo regnantium felicitatis & amoris casti latitudo utcunq; cognoscitur: quæ quum Deo perfectissimo caritatis contubernio coniunctæ sint, bonorum omnium, & totius beatitudinis ipsius participes esse merentur: quāuis aliter ipse de seipso, quā illæ de ipso gaudeant. Satis illis erit, quod plenæ erunt exultatione, cognitione perspicuæ, refertę lætitiā, iubilatione festiuā, caritate superferudæ, amore exuberantes, & ultra quā humanus capiat sensus de Deo in Deum ineffabili iucunditate, & iucunda dilectione perfusæ. Nihil aliud appetēt, nil querēt Dei largitissimæ uisionis capaces. De puro nanq; fonte æternæ uitæ hauriētes aquā sapientiæ, & diuinæ caritatis suauissimū liquorē, inebriabuntur ab ubertate domus Dei: & torrētē uoluptatis gloriæ ipsius sufficiēt potatæ, atq; deificæ effectę de cetero sitire nō poterūt. Saturabunt caritate, laudabunt infatigabiliter, delectabuntq; mirificē in multitudine pacis & gratulabunt de numerositate societatis. Ex ipsa siquidē locupletiores effectę participatione

patione fraternæ beatitudinis inexplebili replebuntur exultatione, & præ nimio caritatis ardore communem omnium proprium singularem existimabunt honorem. Occupabuntur in Dei laudibus, & ipsæ toto laudantes affectu. Latrabuntur insuper de angelorum consortio, de speciositate, de plenitudine, & de felicitate ipsorum, tanquam de conciuibus suis. Nam ibi angelorum hominumque concors erit uoluntas, grata societas, æqualis gloria: eadem beatitudo, consona, dulcis æterna, indefessa, melliflua, perfectaque Dei laudatio. In Dei quippe clara uisione absorpti, præ admiratione, præ satietate, præ gaudio, præ delectatione, præ amoris ardore, diuina præconia, laudesque ipsius omnino tacere nequibunt: iuxta illud citharæ David. Beati qui habitant in domo tua domine: in secula seculorum laudabunt te. In hærendo etenim Deo, & cum ipso unum effecti nil aliud quam Deum laudare ualebunt. Ab immensitate decoris, à perennitate gloriæ, à suauitate spiritus, à liberalitate infusionis, à continuitate gaudij, ab inhæsiōne dilecti totaliter comprehensi: omnes circumfusi quodam irreuerberabili intuitu, & imperturbabili quadam pace Dei beatissima fruuntur essentia. Sicque totus rationalis spiritus Dei in signitus imagine, in suum se transformabit autorem: nulla polluendus labe, nulloque timore turbandus. Tunc laborum suorum percipiet fructum, & quanta, qualisque eius futura sit gloria: manifestè patebit. Tunc electi omnes pari uoce exultationis, lætoque animo decantabunt: Sicut audiuimus, sic uidimus in ciuitate domini uirtutum: in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum. Sequæ erigentes in Deum, nec se præ multitudine suauitatis & amoris continere ualentes, cum ingenti iubilatione pronuntiabunt, quod sequitur. Secundum nomen tuum o Deus: sic & laus tua in secula seculorum, Amen.

Psal. 93.

BEATI LAURENTII IUSTINIANI VEN. PROTOPIA.

In librum cui titulus de spirituali & casto uerbi animæque conubio.

PROOEMIUM.

Quum omnium Deus sit uita mortalium, cunctorumque & ipse largitor sit munerum, æquissimum profectio est: ut sic quisque suos studeat mores componere, suaque disponere dona, quatinus honori Dei, & proximorum commodis ualeat militare: alioquin negligentia atque ingratitude iudicabitur reus. Sua namque Deus erogatur munera, non ut in sudario occultetur: sed ut indigentibus impertiantur gratis: unde in Euangelio Veritas ait. Gratis accepistis, gratis date. In nullo igitur tam gratanter tamque salubriter cuiusque potest occupari uita, quam quum sibi dona præstita uniuersis profectus spiritualis causa, ardentè pureque communicare studuerit. Est quidem sacra pagina uiua quædam & perpetua uox cælitus infusa ad communem omnium profectum mortalium. Nam multis in locis plurimisque personis uno eodemque se ualeat accommodare momento absque cuiusquam detrimento. Hoc attendentes uenerabiles patres nostri, atque utriusque legis doctores, quorum excelsa memoria in cælestibus indeficienter, in terra uero iugiter celebratur: sedulo curauerunt mandare posteris, quod ipsi diuinitus acceperunt. Proprijs quippe non contenti stipendijs, multorum sibi aggregare conati sunt diuitias meritorum. Eorum utique sancto studio & zelo laudabili librorum tanta sunt exarata uolumina: tam perspicuis rationibus Christiana religio dilucidata est, tantorumque corda uiuentium salubribus ipsorum documentis mutata in melius. Hoc præteritorum temporum: hoc quotidiana asseuerat experientia, quod in aliquo studio tantum acceptabili Deo & ecclesie proficuo occupari nemo potest: quantum in sanctarum explanatione scripturarum: earum potissimum quæ Dei notitiam, amorem diuinitatis, & morum honestatem ualent conferre legentibus. Magni siquidem meriti apud altissimum huiusmodi autores arbitrandi sunt, quod propheta Danielis testimonio comprobatur. De talibus enim ait sic. Qui ad iustitiam erudit multos, quasi stellæ in perpetuas fulgebunt æternitates. Ipsa quoque sapientia sapientis uoce sic loquitur. Qui me elucidat, uitam æternam habebunt. Talibus ergo eruditus testimonijs, huiusmodi prouocatus exemplis, summopere curauimus præteritorum patrum imitari uestigia non tamen pari gressu: neque æquali sufficientia aut meritis: sed diuina

Matth. 10.

Dan. 12.

Eccl. 2.4

pitulante

A pitulante gratia: eodem zelo honoris Dei laudisque conditoris, atque similitudine emulatione fraternæ caritatis. Acceptum quippe talentum occultare nolens, ne quaquam passus sum habere solus: quod multis prodesse poterit. Non autem de meo quicquam nec à me, sed de indeficientibus æternæ sapientia thesauris exponere in publicum, atque legentibus erogare concupisco. De ipsa quidem amabili sapientia, de sempiterno Dei uerbo: diu animo me tacite reuolente quid scriberem, tandem statui propalare iucunda, quæ in deuota mente celebrantur, sacramenta. Erit namque in opere hoc plena ipsi gloria, quum de se per me quid loquetur laudabile. Quo etenim cithara, in qua citharizatur, est uilius, eo pulsantis manus suauiter commendabilior audientium iudicio existimatur. Quid uero paruitate mea uilius: quid contemptibilis? Nullum (fateor) meo abiectius reperire Dei sapientia ualuit instrumentum, per quod se suis notificare potuisset. Hac fretus fiducia diuinæ uolui aspirationi præbere assensum. Nam potest, quod uult: per quem, & sicut uult manifestare. Homo quippe ipsius: non autem ipse humano eget auxilio. Iuste quoque mihi: siquid reprehensibile, honorabiliter uero illi, siquid commendabile exaratum sit, ascribi poterit. Tu itaque o sapientia in sublimi residens cælorum throno: o uerbum, per quod facta sunt, quæ sunt siue corporalia, siue spiritualia, seu cælestia: adesto mihi, largaque benedictione tua fluente gratia infunde in me: ut & ego effundam propter te arcana tui amoris sancti, & ueneranda mysteria, atque spiritualis ac castissimi conubij tui delectabilia gaudia. Ex hoc quidem accessu qui legerint, feruentioribusque prouocati studijs semper ad altiora (te duce) conscendent. Nihil prorsus arbitror posse dulcius suauiusque ad gustandum apponi peregrinantibus amatoribus: quam tui conubij exercitia, colloquia, oscula, & amplexus. Nemo igitur hoc perficere ualet, nisi afflante spiritu tuo intus trahatur à te: ducatur ad te, collocetur in te. Talis namque gustus gratuitus est, non humanus, ideo non uirtute sola gratia præuenta, sed præce assidua, & humilitate intima hoc obtinendum est. Nam uelle (ait Apostolus) mihi adiacet, perficere autem non inuenio. utique, nisi ex gratia. Quamobrem sicut gustus talis in hominis non est potestate: ita nec in huiusmodi affatus. Loqui namque de affectibus, caritatis absque experimeto, temeritatis nota est. Quemadmodum autem nullus, quæ in homine sint, scire ualet, nisi hominis spiritus, ita nemo, quæ sunt Dei, nisi ipso Dei spiritu reuelate. Proinde o melliflua amor, o Dei ineffabilis sapientia oro te, per te ut prius erudiar experientia, quam proferam lingua: prius cordis palato degustem, quam uoce pronunciem: ne es efficiar sonans aut cymbalum tinniens. Incongruum quippe est: ut in tenebris positus alijs ueritatis aperiam lumen, atque æternæ uitæ demonstrato uerbi fonte: ipse ariditate deficiam.

Rom. 7.

2. Cor. 2.

QVOD DEVS SIT CAUSA FI-

NISQUE VNIVERSORVM, ET DE HVIVS VI-

ta peregrinatione: atque de multifarijs inimicis, à quibus impugnantur peregrinantes. Caput I.

D

Quoniam uniuersitatis artifex Deus sua creaturarum omnium numerositatem ita disposuit sapientia: ut singulæ naturali suo cursu tendant indefessæ ad ipsum, ad quem conditæ sunt, finem: indubie definitum est nullam scientiarum omnium utiliore esse: quam illam propter quæ agnoscitur uniuscuiusque rei causa & finis. Hac quicunque caret cognitionis regula: multiplicium inuoluunt errorum caligine. Ut illa quidem sepius noxijs, uera falsis, spiritualia corporalibus, uirtutes uirtutibus, cælestiaque obscurato mentis iudicio, postponunt terrenis, utuntur fruendis, & fruuntur utendis, quod est nefas pessimum, & Deo inimicissimum. Hac ignorantia subuertitur ratio, diuina aboletur lex, naturæ iura mutantur, euacuantur promissa, honestas confunditur, perit fides, iustitia negligitur, læquet spes, & ipsa cæteris uirtutibus caritas eminentior tepescit. Neque enim caritas nec uirtutes cæteræ esse ualent, ubi Dei ignorantia locum habet. Qui Deum nescit, ignorat quoque aliarum rerum causam, & finem. Uniuersorum quippe causa & finis Deus est, causa per quæ, finis uero ad quæ. Omnia quidem fecit, propter se, ideo efficiens & finalis

Apoc. 1. nalis causa omnium ipse est: qui ait. Ego sum alpha & o, principium & finis: Rebus ta-
 men singulis esse generaliter tribuit, propriumque effectum, ut ex altero sapientia & ex al-
 tero eius bonitas comprobetur. Vniuersis namque quae sunt, esse illis Deus dedit, ut sint: a-
 liquibus earum esse simpliciter concessum est: ultra quod nequeunt: quibusdam ut uiuant
 donauit Dei clementia (in melius tamen proficere non sperant) alijs praestitum est, ut bene
 uiuant (tali nihilominus lege, ut pro suo arbitrio ualeant & possint proficere in melius, aut
 in deterius labi) hi namque homines sunt. Sunt uero alij angelici, (uidelicet) spiritus, qui-
 bus gratis tributum est: ut beatè uiuant. Sicut enim propter confirmationis gratiam nequeunt
 à beatitudinis arce, in qua confirmati sunt, defluere: ita nec ad excellentiorè substantialis
 gloriae gradum ascendere. Soli igitur humano generi licet mereri & demereri: proficere
 & deficere: quod irrationabiliter uiuentibus non datur, neque angelis. Omnis prorsus causa
 uiuendi bene, mortalibus uniuersis haec esse debet: ut ad finem attingant laudabilem. Non autem
 omnis finis commendatione dignus est. Est quidem priuationis finis: ad quem quicquid tendunt
 uiuētes: dicente Sapiente. Vnus est interitus hominum & iumentorum. Est quoque finis per-
 fectionis, & hic caritas est, de qua Apostolus ait. Finis autem praeccepti, caritas. Hinc intui-
 tus Propheta sanctus letabundo aiebat corde: Omnis consummationis uidi finem, latum man-
 datum tuum nimis. Est etiam localis terminationis uniuersis communis: quauis dissimilis. Nam
 infidelibus, & peccatoribus atque à Deo alienis: pro ultimo peruectionis fine supplicia aet-
 na deputata sunt, inferni claustra, & daemonum horridae uisiones: iustis uero, & Dei cultoribus,
 ac uiris probatis in omni sanctitate, sicut caelorum regna, angelorum contubernium, im-
 mortalitatis stola pollicentur: ita uitae consummato agone, felicitatis perpetuae stipendia pre-
 rogantur, quibusdam cumulatiores, aliquibus uero parciore, prout cuiusque supererit meri-
 ta. Eo namque quisque in illa caelorum regione erit beator, quo fuerit in caritate perfectior. Ca-
 ritas quippe aequitatis statera est, in qua appenduntur merita singulorum: per quam homo fit
 proximus deo: cuiusque exercitatione & profectu consummat uerbi connubium, & anima
 sponsa efficitur sapientiae. Quoad uero ad terminationis tenditur finem, in hoc proficere per-
 fectionis licet. Per carnis namque consumptionem quemadmodum ad aeternam peruenitur
 gloria: ita etiam merendi admittitur copia. Quamobrem donec uiuitur, donec peregrina-
 tionis terminatur cursus: in huius mundi stadio pro hac sancta caritate pugnare supererit,
 & in illa trescere, atque ad Verbi connubium attingere posse donatur. Nihil pro commissis
 culpis assumptus dolor, nihil post hanc uitam prodesse ualent concepta desideria. Ad lu-
 crum exequendum non pecuniae, non honoris, non uoluptatis, sed uirtutum, sed meritorum, sed
 caritatis praesens tempus accommodatum est. Hoc autem scire negligunt, qui terrenis implici-
 ti sunt curis, qui uisibilibus delectantur, qui carnis incolumitati inserviunt. Horum siquidem
 corda huius seculi princeps excacauit, ne eis fulgeat aeternae uitae splendor: ne fidei lux ir-
 radiet illos, & saentur. Quum enim mundi istius ciues se esse fateantur, futurae quam-
 ignorant, uitae ciues fieri dedignantur: tument in seipsis, contra insontes sauiunt, & ad-
 uersus Deum cordis ceruicem erigere non uerentur: atque ipsum contemnentem tanquam
 si humana non iudicaturus esset opera, peccata peccatis aggregare non cessant. De tali-
 bus sub unius persona Propheta testatus, Propter hoc (ait) irritauit impius Deus, di-
 xit enim in corde, non requireret. Merito quidem impius, quoniam licentius uoluptati-
 bus ut uacaret: hac unica sententia diuinam destruere legem, iustitiae Dei detrahere, extre-
 mum negare iudicium, & futuram uitam abolere, conatus est. At uero iustorum men-
 tes, quae pie de Deo sentiunt in bonitate, legis diuinae approbant autoritatem, & cum
 Propheta dicunt. Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum
 tetra: purgatum septuplum. Et iterum. Lex domini immaculata conuertens animas. Iu-
 stitiam quoque Dei iudiciumque confitentur cum eodem dicentes Propheta, Iustitia & iu-
 diciū praeparatio sedis tuae. Propterea aiunt. Iustus es domine, & rectum iudicium tuum.
 De suis autem operibus retributionem praestolantes aeternam: illud memorati Prophe-
 ta saepe reuoluunt animo. Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in aet-
 ernam propter retributionem. Se namque peregrinos agnoscētes, suorum non in hac,
 sed in futura expectant mercedem laborum. Vnde illam Saluatoris memoriter tenent
 sententiam: quam quum de ultimo loqueretur iudicio: protulit dicens. Et ibunt hi in sup-
 plicium aeternum: iusti uero in uitam aeternam. His itaque ueritatis eruditi sermonibus &
 innume-

A innumerabilibus sanctarum scripturarum testimonijs omnem abigentes infidelitatis er-
 rorem tanquam aduenae, & peregrini seculi istius uiuunt: uniuersam siquidem uirtutum atque
 perfectionis regulam sectantes operibus insistent pietatis, propria largiuntur egenis,
 corpus abstinentia macerant, disciplinae spiritualis uigore uoluptates abscindunt, affe-
 ctum ab inferioribus retrahunt, mente uisibilia transcendunt, aduersa fortiter tolerant,
 & omni praesentis uitae abrenunciant delectationi. De talium consortio se fatebatur A-
 postolus, quum dicebat. Non enim habemus hic manentem ciuitatem: sed futuram in-
 quirimus. Ideo alibi aiebat. Qui gaudent, tanquam non gaudentes sint: qui emunt, tan-
 quam non possidentes: qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: praeterit enim fi-
 gura huius mundi: Merito quippe praeterit, quia non patria, sed peregrinationis est uia.
 Hic namque seminatur, & alibi metitur: hic operandi licentia datur, sed alibi operum fru-
 ctus percipiendi. Qualiter quisque in corpore hoc mortali constitutus uixerit: taliter in alio
 seculo merita consequetur. Vita etenim haec iter est, per quod graditur ad patriam:
 B uia utique laboriosa, anfractibus plena, referta doloribus, sollicitudinibus anxia, inuolu-
 ta periculis, latronibus circumsepta, perturbationibus agitata, inquietata casibus, frau-
 dibus perfusa, malis mista, & liuore simulata: nunquam enim laeta est, nunquam
 secunda, sed ex emergentibus infortunijs semper formidolosa, semper suspecta, nul-
 li sane recte sapienti permittitur in ea frui felicitate, nulli diu iucundari: quia dele-
 ctationibus caret, delectabilibusque ignara est bonis. Locus quippe certaminis est,
 & stadium pugnae praesens uita, sed futura remunerationis. Haec peregrinatio est, illa au-
 tem hereditas sempiterna. Ad illam nemo accedet, nullus feliciter in ea renaturus est, il-
 lorum (uidelicet) qui sanae sunt mentis: si hic non fortiter dimicauerit. Quamobrem
 ab uniuersis mortalibus, & praecipue mente ac corpore uere peregrinantibus, quorum
 intentio ad caelestem est tendere patriam, & supernae Hierusalem ciues fieri, atque beato-
 rum angelorum agminibus aggregari, solerter animaduertendum est, ubi sint, quo per-
 gant, qualiter uiuant, quibus se componant moribus, qua intentione dirigantur, cum
 C quibus pugnaturi sint hostibus, qualibus muniatur armis, quibus obstaculis retardari
 queant, quid habeant quaerere, quid concupiscere, quid lucrari: quae sit promissa corona
 uincēti, qualis sit merces in praesenti, & qualis in futuro. Nil horum ignorare debet,
 quisquis Christi militiae ascribi desiderat, & ad sacros Verbi aspirat amplexus. Legitimi
 amoris haec lex est, huiusmodi exercitatio & excelsa perfectio. Torpentibus quidem
 negatur sponsi connubium & contubernium sapientiae: magnanimis autem promitti-
 tur & donatur. Proinde pugnandum est strenue, prudenter considerandum, diuque per-
 seuerandum. Sicut non deest, qui impugnet, ita deficere non debet, qui repugnet. Ascē-
 sus difficilis, acerrimus hostis, & uictoria multiplex est. Gloriosissimus in hoc congres-
 su efficitur uictor: uictus uero peccati seruus, confusionis mancipium, electorum eru-
 ditio, humilitatis magisterium, & aeternae mortis filius. Necessitatis indicta lex legi-
 timum exhibet bellatorem. Non enim longè sunt, qui certamina moueant. Apud
 quemque, & in unoquoque plura, & uaria sunt inimicorum genera eo ad uincen-
 dum difficiliora, quo in una malignitatis cathena confederatiora noscuntur. Non
 est Sathanas contra Sathanam diuisus, sed caro aduersus spiritum mirabiliter. Nam
 carnis natura peccati colluione foedata & in priorum parentum concepta delicto: ra-
 tionali spiritui aduersari non desinit. Calamitatibus quippe praegravata, attrita mise-
 raris, necnon innumeris fatigata doloribus, crudelissimum animae excirat bellum: ita ut
 neque ad momentum quiescere illam patiatur. De hoc quidem certamine per Paulum
 dicitur. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Haec etenim
 lucta miro aequitatis iudicio uigere permittitur. Debit namque homo sibi ipsi mole-
 stus fieri, qui bene conditus diuinæ legi noluit esse subiectus. Nam in constitutione hu-
 manae naturae, hanc Dei sapientia indixit legem, pactumque firmauit, ut caro spiritui,
 & spiritus famularetur Deo, quamuis propter inobedientiae delictum, contrarium ui-
 deatur. Non ut dominaretur, sed ut obtemperaret, caro exterrae limo plasmata est. Hu-
 iusmodi uero dominatus, quem aspiciamus quotidie sibi uendicare: aculeique eius, quos
 aduersus spiritum indefinenter profert: non ex naturali prima conditione, sed ex fo-
 mitis peccati rediuiua pullulatione, ex diuinæ permissione iustitiae, atque ex inlicita
 corru-

corruptione proueniūt. Propterea necesse est, ut quicumq; ingenitam dignitatē & naturalem rationalis spiritus dominandi principatū reformare peroptat: contra carnē pugnam minimē uereatur assumere. Neq; enim de triumpho desperet, quoniā quod naturaliter insitum est, quamuis incautē amissum: ex diuina opitulatione & uigilanti studio, atq; perseveranti certamine redimitur, & obtinetur. Non quidē inermis, & absq; prouida consideratione in spiritualē campum pugnaturus accedat. Dupliciter se, qui triumphare desiderat, muniat, spiritualiter (uidelicet) & corporaliter. Resolutionem carnis & qualis inter sepulcri angusta eadem caro futura sit, esca, scilicet, uermiū, cadauer foetidissimum, uisu horridum, naribusq; intolerabile, rationalis spiritus ruminare non negligat. Non tantū quid sit, uerumetiam quid futura sit, diligenter examinet. Tali siquidem consideratione sui impetum cohibebit amoris, & tanquam grauissimo euigilans somno ex quadam animi magnanimitate dēdignabitur tam uili lubesse mancipio, unde suę ponet modum uolūtati, suęq; uolūptati tēperantię habenis fortiter reluctabitur. Nam huic spirituali colluctationi ut de carnis putredine reportet uictoriā, adijciat disciplinę uigorem, atq; corporalis regulam abstinentię, quatinus caro attrita uerberibus, laboribus flagellata, necnon sobrietatis exarata uomere, concupiscentiarum spinas & tentationum aculeos germinare desuescat. Sic nempe prudenter edomita paulatimq; in melius proficiēs & ardorem temperabit suum, & ad ministerium spiritus se facillimē accommodabit. Non tamen hoc repente fiet: non ex humana uirtute solum, aut ex industria propria: sed etiam cęlesti Dei suffragio. Deus quippe ipse est, qui carnis naturam immutat, eiusq; mortificat uoluptates. Ipse nanq; per Prophetā ait sic. Videte: quod ego sim solus: & non sit alius pręter me. Ego occidā & uiuere faciam: percutiam, & ego sanabo: & nō est qui de manu mea possit eruere. His testimonijs uictorię compotes eruditi: nō sibi ipsi, sed Deo palmā sui ascribentes certaminis: cum Prophetā cantabunt. Non nobis domine nō nobis, sed nomini tuo da gloriam. Non tamen securi efficiantur huiusmodi, quasi inuictissimi: propē enim se insidiantem attendant aduersarium superandū. Hic nanq; cum carne inijt fœdus ad subuersionem spiritus. Inimicus iste blandus quidē in facie: sed in effectu perniciosus & dirus, est pręsentis uitę dulcis illecebra, quam naturaliter in carne uiuens appetit omnis homo, eo ardentius: quo minus futurę uitę degustat gloriam. Hęc sanctis & spiritualibus uiris inimicatur, hęc peregrinanti in corpore insidiatur animę, & delectationum reticulo ipsam sibi fraudulenter captiuare molitur, unde contra illam conspirare non cessat. Hinc est: quod tam crebrę in interiori domo conuersiones fiunt, simulata consilia, seductorię allocutiones, innumeręq; suggestiones. O quām sępē malum ab ipsa sub tegumento palliatur boni, & quod culpę est, ascribitur naturę: Difficillimē & uix post lapsum huiusmodi machinamenta noscuntur, & rarus inuenitur, qui euadat illęsus. Tam uersuta, tamq; naturę coherent oblectamēta hęc, ut ab exercitatis mente laboriosē penē fugiantur. Omni siquidem laude cęsendus est dignus: qui ita gratia suffultus est, ita pollet prudentia: ut quod satis est, naturę tribuat, & quod superfluum, deneget uolūptati. Talia intus in animo gerūtur: foris uerō quot perstreperant aduersitates, quanta immittantur tentationum iacula, quām sępē pulsant, irruantq; oblectamēta peccati: quis intelligit? quis enarrare sufficit? Patet quippe semper accessus ad animam per sensus carnis: qui si non diligēter diuini timoris obstruantur seris, rationalem supplantant spiritum, & interioris hominis sibi uendicāt principatum. Verūm quām indecorum sit, quanque detestabile, ut animus spreto incommutabili bono, atq; deserto ueritatis & æquitatis iudicio, se totus preceps effundat per sensus, curiositati uacet, carni laxet habenas, & solum quę carnis sunt, sapere studeat: illi ueraciter norunt, qui cęlestis uitę gaudia contemplari merentur. Nam sicut caro uisibilibus, ita inuisibilibus enutritur animus. Quamobrem ualde ab ingenita degenerat dignitate: quum aliunde quām in Deo, uel de Deo, aut propter Deum delectationes inquirat. Rationalis etenim quum sit, inhærendo terrenis sitiendoq; uoluptates, similis efficitur iumentorum: ideo uoce prophetica de ipso perhibetur, ubi dicitur. Homo quum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Debet itaque homo, qui Dei imagine insignitus est: suę conformari imaginī, debet se erigere supra se, & a uisibilibus transcendere ad inuisibilia.

Dedignetur

- A** Dedignetur igitur delectari in imis, qui ut summa possideat, procreatus est. Validissimum ergo contra pręsentis uitę illecebras medicamentum, est futurę uitę habere notitiam. Absq; æternę uitę scientia & gustu, istius non habemus cōtemptum. Nam futura gaudia pręsentis uitę ærumnas produunt, & tanto minus in peregrinatione temporalia diligimus, quanto ardentius ad cęlestem patriam suspiramus. Aeternorum enim memoria, pręsentium ærumnas gemere cogit. Hoc Prophetā sanctus sentiebat, quum diceret. Super flumina Babylonis, illic sedimus & fleuimus; dum recordaremur tui Sion: Quamobrem iugiter meditemur, quę nobis in cęlis repromissa sunt, ne earum seducamur blanditijs, quę ad usum nobis cōceduntur in terris. Vile existimemus omne, quod auditum mulcet, sapit palato, aut pulchrescit uisu, comparatiōe æternorum. Vocem sumamus pariter & affectum Psalmistę dicentis. Renuit consolari anima mea, memor fui dei, & delectatus sum, & exercitatus, & defecit spiritus meus. Fugiamus etenim, cęlestia meditando, pręsentis uitę illecebras, fugiamus humanos fauores & adulatium linguas. Plurimum quippe obsunt peregrinantibus, & ad æternam patriam tendentibus. Infirmis nanq; mentibus multum nocent detrahentium labia, proficientibus autem & spiritualiter uiuentibus, si incauti fuerint, non minus plaudentium uerba. Hic nanq; cōtagiosus languor hebetat animum, & ab interioris eneruat proposito rectitudinis, dei suadet deprędari gloriam, & priuatam captare facit, atq; suorum denudat animam multitudinē meritorum, excęcat quidem mentis oculos fumo extollentię, & proprię infirmitatis lumen aufert, dum magis adulantis linguę quām consciētię approbat testimonium. Reprimendus nempe est hic callidus insidiator humilitatis uirtute; necnon scripturarum auctoritatibus conuincantibus. Intorqueatur in illum Propheticum illud memorabile. Populus meus qui beatum te dicunt, in errorem te mittunt. Et illud Dauidicum. Corripiet me iustus in misericordiā, & increpabit me, oleum autem peccatoris nō impinguet caput meum. Et iterum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Pauli quoq; Apostoli flagelletur sententia, qua ait. Quid enim habes, quod non accepisti, si autē recepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis. Deprędator etenim diuinię est glorię, quicumq; sibi quippiam arrogat boni, quum constet, quia nō possumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed omnis nostra sufficientia a deo sit. Quid nanq; sunt nostrę iustitię, nisi pannus menstruata. Proinde si ueram appetimus gloriam, si dignitatum ambimus altitudinem, illam non in pręsenti sed in futuro, non in peregrinatione sed in patria, non elatione sed humilitate quęramus. Meminerimus dei sapientiam dixisse. Qui se exultat humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur. Per necessaria quippe est humilitatis uirtus peregrinantibus, & in hoc seculi stadio pugnantibus. Hanc enim malignorum spirituū innumerabilis exercitus tanquam flagellum perhorrescit, & fugit. Hi nāq; spiritus aerei acriter nos lacessunt, & omni qua ualent uirtute iter nostrum impedire contendunt eo uehementius, quo ardentius uiderint nos ad perfectionis culmen uolare. Sed re uera asperrime torquentur, quū profectus aspiciunt nostros, quum augentur merita, quum incalescit spiritus, quum quotidie succrescit in cordibus nostris amor æternorum. Inuidentię nempe urunt face agnoscentes ad cęlorum nos alta posse conscendere, unde ipsi irremediabiliter corruerunt. Ex hoc quidem discordię seminarium ortum est, ex hoc bellorum existit causa singularis. Tanto etenim contra nos odiū liuore tabescunt, ut nulla ualeant arte mulceri. Implacabilis sane illorum est uenenata nequitia. Hęc eorum est omnis intentio, ut suę nos miserabili captiuent tyrannidi, suęq; damnationis faciant esse consortes. Quamobrē iuxta Petri sententiam sobrie uigilemus, & in fide mediatoris illis uiriliter resistamus, magnā in domino habeamus fiduciam, quoniam ipse pro nobis dignatur inire certamen, nō tamen sine nobis. Prębet nanq; nobis uirtutem reluctandi, tribuitq; liberaliter spem uincendi, dummodo non a nobis, sed ab ipso teneamus fiduciam triumphandi. Zelus itaq; dei nos comedat, & diuini nominis reuerentia aduersus nequam spiritus penetralia cordis exurat. In conflictu hoc honor dei agitur, imago ipsius requiritur, & ut illius tēplum polluatur, ausu temerario attentare pręsumitur. Nefas igitur est dormitare, atq; a repugnandi uirtute languescere, quoniam nemo nisi consummata uictoria pertinet ad coronam. Veruntamen: quisquis trophæum certaminis de malignis demonibus reporta-

Laur. Iustin.

8 10

re concupiscit, necesse est, ut duplici armorum genere munitus sit. A sinistris quidem humilitate, a dextris uero oratione se protegat. Humilitas namque omnem animi tumorem cunctamque suimet fiduciam de cordis repellit habitaculo. Proinde miles omnis Christi sibi diffuset credere propriumque iudicium dubie tenens, iudicio se totaliter committat alieno, non autem cuique se subdat, sed illi tantum, cui consulendi diuinitus concessum est donum. Talis uero esse debet, qui alteri consilium tribuet, ut seipsum formam alijs praebeat ad exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate, ut sit sermo eius salubris atque irreprehensibilis, consilium utile, uita honesta, & sententia decora. Nam qui sibi ipsi consulere ignorat, quomodo alteri utilis erit. Quis enim prudentem eum causae alienae iudicabit, quem inutilem cernit uitae suae. Quis autem in ceno fontem requirit. Quis de turbida aqua potum petet. Itaque ubi intemperantia, ubi dominantis libido, ubi morum inordinatio, ubi confusio uitiorum. Quis sibi inde aliquid salubre hauriendum existimabit. Nam qui sibi nequam est, cui bonus erit. Supra nos itaque esse debet, cuius nos consilio committere debemus. An uero idoneum putabimus uacare nobis, qui non uacat sibi, cuius animum uoluptas occupat, libido deuincit, cupiditas perturbat, deuastat ira, & negligentiae torpor hebetat. Impudica quidem uita famam commaculat, & uitiorum deformitas consulentis autoritatem interimit. Aduertimus igitur, quod in acquirendo consilij dono plurimum adiuuet uitae probitas, uirtutum praerogatiua, beneuolentiae usus, & sapientiae gratia. Fraternali denique uallatus consilio, & humilitatis clypeo a sinistris munitus, quicumque immundorum spirituum insultus patitur, si uictoriae compos & peregrinationis huius laboriosum iter intrepide peragere desiderat, orationis iacula indefinenter in dextera tenere non negligat. In nullo siquidem armorum genere sic conteritur inimicorum rabies, in nullo spirituali studio sic ipsorum deteguntur insidiae, quemadmodum in orationis exercitio. Tot namque reperiuntur & uulnerantur spiritualium ictibus sagittarum, quot orationis affectibus diuinum contra illos imploratur auxilium. Haec nempe sunt arma, quibus Christi milites uestiuntur, haec sunt salutis argumenta, quae sancti patres & Christianae militiae inuictissimi duces, in spirituali certamine frequentare consueuerunt. Hoc Moses, Dauid, Helias, Helisaeus, Daniel, ceterique prophetae, & amici dei fideles egerunt, ut certissimum est. Ipse quoque uniuersorum dominus & saluator noster his usus est armis. Passionis namque suae tempore noluit nisi praemissa oratione subire certamen. Non autem pro debilitate animi, non pro infirmitate propria, non pro succubendi formidine, sed pro nostra prorsus eruditione ipsum orasse certissimum est. Exemplum enim saluberrimum posteris fidelibus suis dereliquit, quatenus quoties impugnantur spiritu, flagellantur in carne, persecutiones patiuntur ab inuidis, & diuersimode tribulationum grauantur pressuris, orationis arma discant arripere. In arduis, in dubijs, in laboriosis, in aduersis, in prosperisque nunquam oratio praetermittenda est. Ipsa peregrinationis nostrae indiuidua sit comes. Si accubare, si ambulare, si operari, siquid aliud agere disponimus, semper praemittatur oratio, & ubique praesto sit. Reprimat namque hostium audaciam, nostrae peregrinationis fatigationem temperat, animi uirtutem roborat, & intelligentiae oculum sapientiae luce perfundit.

De excellentia spiritualis lucis, & qualiter ad ipsius perueniatur notitiam.

Cap. II.

Nter caetera, quae omnipotens deus ad sui gloriam creare dignatus est, elucet plenissime in hominis natura ipsius emanatio bonitatis. Sic namque hominem condidit, ut factorem suum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo quandoque frueretur, & inde beatus esset. Quoniam uero diuinum contempsit seruare imperium, a dei sui facie longe proiectus, in huius plorationis exilium relegatus est, ubi quanta patitur mala, & quam multa amiserit bona, ipsa miseriarum uorago & flagellorum interminata perpessio, eidem clarissimum tribuit magisterium. Nullo, ut de hoc instruat, indiget doctore. Redeat quidem ad se, & absque erroris umbraculo intueatur se, & facile intelliget, qualis sit. Adeo quippe ipsius putuerunt cicatrices, tantaque in illo exuberat sanies delictorum, ut nulla interioris exteriorisque hominis pars a corruptione sit libera. unde propheticum illud uerissime in eo completum est. Omne caput languidum, & omne cor moerens, a planta pedis usque ad uerticem capitis non est in eo sanitas, uulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata

A rata medicamine, neque fota oleo. Nam amisso aeternae bonitatis suauissimo fonte, ignorantiae, dubietatis, & fatigationis poena multatus est, propter quod ut cecus cadere, ut dubius errare, ut seruus laborare compellitur. Haec sine ulla patitur cessatione, nec ab his, quantacumque polleat scientia, decoretur moribus, humana fulciatur potentia, se ualere dimere, quin potius tanquam a durissimis exactoribus Pharaonis, in temporalium curis & afflictionibus seculi quasi in luto & lateribus cogitur desudare. Praefigurauit namque in Aegypto Hebraeorum corporalis captiuitas spirituales nostras, in qua sub peccato uenundati sumus, liberatioque ipsorum imaginem nostram praetulit libertatis. Omnia quidem illi populo rudi, carnali, & electo contingebat in figura, quae in nobis spiritualiter completa sunt. Praemonstrauit etenim tunc dei sapientia futura, & in oculis populi illius eximia suae uirtutis opera patefecit, tam ut excitaret praesentes, quam ut erudiret futuros. Ex comparatione quippe ipsorum nostra tempora declarantur, illis corporalia, nobis spiritualia, illis temporalia, nobis aeterna sunt praestita. Per Moysen illis, nobis in filio deus locutus est, illis terrena possessio & reprobarum confinia gentium, nobis uero caelestis haereditas, & immundorum spirituum sedes deuenere in praemium. Vniuersa haec mira conditoris dispensatione gesta sunt, quatenus discat Christianus populus se deo subdere, praecipua seruare, agnoscere dona, uenerari iudicia, potiora intelligere, semper gratias agere, & diuinae caritatis incessanter uices rependere. Graue equidem super se aequitatis iudicium tolerabit, si haec commemorare neglexerit. Quamobrem in suae mentis altitudinem conscendant, qui de tenebris uitiorum, & de seculi opaca uoragine in admirabile lumen diuinae cognitionis uocati sunt, & quanta secum miseratione actum sit, recogitare non desinant. Ipsi namque genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis uocari & esse meruerunt. Nam olim captiui, nunc liberi, olim longe, nunc prope, olim inuites serui, nunc filij carissimi sunt, si tamen in ea, in qua uocati sunt, perseverauerint gratia, alioquin melius esset illis iustitiae uiam non agnoscere, quam post agnitionem retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est, sancto mandato. Non igitur insolescant, non securitate torpeant, non huius peregrinationis itineri haereant, quia liberi, quia amici, quia facti sunt filij. Donec peregrinantur a domino, quandiu hac corporis mole grauantur, nauigant in incerto. Nam stare possunt & cadere, proficere & deficere. Itaque non praesumant de eo, quod habent, sed potius adipisci studeant, quod necdum habent. Verus quippe amor gradu uno contentus non est, ad altiora semper nititur, & ad perfectiora indefinenter concupiscit attingere. Quas habet, non magnipendit uirtutes proficiendi accensus desiderio. Hinc est, quod Apostolus sincero caritatis flagrans amore aiebat. Non quod iam acceperim, aut perfectus sim, sequor autem, siquomodo comprehendam in quo comprehensus sum a Christo Iesu. Fratres ego non arbitror me comprehendisse. Vnum autem, quae quidem retro sunt obliuiscens ad anteriora extendens me, prosequor ad ipsum destinatum brauium supernae uocationis Christi Iesu. Quicumque igitur perfecti sumus, hoc sentiamus. Ex seipso beatus Apostolus omnes instruit, ut uolentes ad uirtutum fastigia conscendere, semper studeant perfectiora rimari. Semper enim quod esse debent, & cupiunt, ardentem mente conspiciant, ne ex eo, quod se esse agnoscunt, inaniter intumescant. Nullus quidem tam sanctus, tam humilis, tam patiens reperitur, qui non longe ualeat in bonitate esse praestantior. Si autem palmes in uite manens & fructum afferens magis magisque purgandus est, ut ubiores afferat fructus, quanto qui incultus est sollicitius excolendus est. Si nauis in portu sita gubernatore indiget, non indigebit, quae in medijs adhuc agitur fluctibus. Si demum perfecti uirine deficient, uel ut amplius proficiant, diuino egent praesidio & gratiae opitulatione, putabimus minus perfectos non egerere. Singuli namque cum Propheta dicere possunt. Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Quamobrem sit haec uox peregrinantium una & assidua omnium. Deus in adiutorium meum intende, domine ad adiuuandum me festina. Vbi enim ignorantia est, ibi sapientiae, quae deus est, implorandum est adiutorium. Vbi error est & dubietas, ibi praceptoris ac praecessoris adiutorium uerbi flagitandum est. Vbi quoque labor & fatigatio, ibi remunerationis & mercedis aeternae, quae deus est, petendum est adiutorium. Haec namque uita ignorantiae, erroris, & laboris anxietate referta est. Proinde qui in illa peregrinant, ut ad ueram perueniant

Laur. Iustini.

s a niant

niant Hierusalē, quæ est in cælis mater utiq; electorū omnium, adiutorio indigēt lucis, ducis, & mercedis. Lucis, ne per ignorantia cadant. Ducis, ne per uitiorum deuia errēt. Mercedis, ne laboribus lassati deficient. Absq; his nēpe opus neq; inchoatur, neq; perficitur laudabiliter. Vniuersi huiusmodi egēt adiutorio. Quis autem temerario ausu asserere præsumat se ignorantia carere caligine, quum Propheta sanctus hoc affirmare nō audeat. Ait enim. Deus meus illumina tenebras meas. Alibi quoq; sic. Illumina oculos meos, ne unquam obdormiā in morte. Quo uerò lumine se illuminari deposcat, insinuat dicens. Emitte lucem tuam & ueritatē tuā. Lux quippe patris filius est, lux dei uerbum est. unde idem Propheta memoratus. Lucerna pedibus meis uerbum tuū, & lumē semitis meis. Hæc nanq; lux non corpore, sed mente percipitur, nō carnis oculo patet, sed iudicio rationis. Sapientia quippe est, ueritas est, uerbū est, lux spiritualis est, de qua per Prophetā dicitur, Gētium populus, qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnā. Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. De eadem luce Ioannes in euāgelio ait. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominē uenientem in hūc mundū. Ipsam quoq; uerā lucem de se testimonium perhibentē audiamus. Ego sum lux mundi, qui sequitur me, nō ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ. Nemo quidē habet uitam sine luce hac, nullusq; recte uidet sine ipsa. Quā uerò illustrauerit mentem, uidere facit laudabiliter, prudēter, discrete, & in ipsius lumine æterna intueri. Absq; luce ista nemo sapiēs, ubi autem ista, nullus indoctus, impudicus nullus, nemo uitij deditus esse ualet. Sobrietatem enim docet, & sapientiā, & iustitiā, & uirtutem. Hæc quippe educit, adducit, conducit, educit de uitij, adducit ad gratiam, cōducit in requiē. Vel sic. Educit de seculo ignorantia tenebris possessio, adducit ad gremiū unitatis & oscula caritatis, conducit ad splendorem deitatis & gloriam immortalitatis. Porro hæc diuina lux præfigurata fuit in exitu Israel de Ægypto. Præcedebat enim (ut legitur) dei populum peregrinantē in eremo, & ad repromissionis terram pergētē rutilans colūna ignis, quæ ex suo radiante fulgore depellebat tenebras, insidias detegebat, & intuentiū animos in fidero borabat. Quis sapiens, & intelliget hæc. Sacramentum hoc magnum est. Christi dico et ecclesiæ, uerbi & animæ. Nemo illud capit (nisi sapientia illustretur) nisi in lumine uerbi. Altitudinem autem uerbi quis nisi in splendore percipiet sapientiæ? Tenuiter tamē, quia ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Excellentiam quoq; huius almæ lucis quis inuestigabit? Inaccessibilis nempe est propter suā claritatem, propter simplicitatem, propter munditiā. In suæ etenim diuinitatis essentia tantæ est sublimitatis lux hæc, quod mens de illa cogitans deficit, quum sit incōprehensibilis. Sensus eam non capit, quum sit inuisibilis, lingua ipsam non explicat, quū sit ineffabilis, tempus illam non metitur, quum sit interminabilis, locus eam nō capit, quum sit incircumscripibilis, scriptura ipsam non declarat, quum sit inæstimabilis, uirtus illam non attingit, quum sit inaccessibleis, desideria & uota transgreditur, quum sit incomparabilis, ueruntū ut intelligibile fieret uerbum, ut diuina lux hæc conspicua efficere hominib. humanam assumere naturam dei sapientia uoluit, eaq; tanq; nube obumbrari dignata est. Nam per humanitatis formam, ad diuinitatis gloriam ascensus cōponitur, ideo Propheta sanctus ait. Qui ponis nubē ascensum tuum. Quisquis igitur uerbi ineffabilem claritatem concupiscit iuxta humanæ fragilitatis modulum utcunq; conspiceret, nō alibi, q̄ in assumpta humanitate tanq; in speculo illam contempletur. In hoc quidē speculo lux ipsa delectabilis apparet, atq; iucunditatem quandam spiritualem ueluti quosdam radios ad se intuentium oculos affluenter emittit, dummodo nullo mundanæ sapientiæ humore caligent. Nam sicut agris oculis odiosa lux est, ita sanis delectabilis cōprobatur. Mundāda itaq; est acies cordis, detergendæ sunt interioris hominis maculæ, assuefacienda est mens cōtemplationi huius sancti luminis, ne tanquā inexperta et immunda diuinis reuerberata fulgorib. opprimatur à gloria. Quicumq; uerò æterni luminis arcana ausu temerario indagare uoluerit, cæcitate percussus exteriores proñcietur in tenebras. Huiusmodi autē indignitati infirmitatq; summa obuiauit sapientia. Quemadmodum enim olim Moyses diuina locutione effectus dignus sibi super faciem uelamē imposuit, quia adhuc carnalis & rudis populi turba Hebræorum, splendorem uultus ipsius sustinere non poterat, ita & uerbum dei ad homines ueniens maiestatis suæ gloriam humanitatis obtexit uelamine,

A lamine, quatenus capabile fieret. Obijciendo nanq; humanis aspectibus formam serui, quam induerat, quosdam per illam ordinauit spirituales gradus, quibus rationalis mēs proueretur ad diuinæ notitiam claritatis. Lumen quippe diuinitatis suæ nequaquam totum exhibere uoluit, sed paulatim & per incrementa, prout intuentium uirtus capere ualebat, unde sicut ætate proficiebat, ita & sapientiæ opera & diuinitatis magnalia demonstrabat. In primordio quidem natiuitatis suæ quum intra angusta præsepj infantulus decubaret super fœnum, crepusculum suum spirituale lux hæc pastoribus uigilias noctis custodientibus patefacere uoluit. Candore autem huiusmodi exhilarati de omnibus, quæ audierant & uiderant, deum laudare cœperunt. Succedente deinde tempore & lucis huius appropinquante die rutilans aurora emicuit. Nam quum à parentibus puer Iesus duceretur in templum, repente Simeonis oculi, qui præ nimia fenestrate caligare inchoauerant, hac luce perfusi fuere. Mox quidem ut infantem uir longæuus & sanctus suscepit in ulnas, agnouit, adorauit, benedixit, & ait. Nunc domine dimittis seruum tuum in pace, quia uiderunt oculi mei salutare tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israel. Eadem quoq; hora Anna uidua sanctissima hoc irradiata lumine cōfitebatur domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel. Quo facto lux ista suos continuit radios, atq; sub nubis tegumento se occultas usq; ad tempus lucere desinit. Transacta deniq; puerili ac iuuenili ætate quum ad uiriles deuenisset annos, essetq; in uertice montis tribus cum discipulis, subito lux ipsa in clarum erupit diē, & Apostolorum reuerberans oculos suo nimio splendore eosdem prostrauit ad terram, & (sicut sacratissima Euangelij narrat historia) resplenduit facies Iesu tãquam sol, atq; ipsius uestimenta ut nix alba effecta sunt. Deinde prædicato Euāgelio, patris miraculis, consummatoq; passionis agone quum lux hæc prorsus extincta crederetur, magis magisq; rutilare cœpit. Fulgentissimum nanq; candorem suum hæc eadem lux multis aperuit, quum resurrectionis gloriam, mortisq; triumphum, ac regiam notam fecit potestatem. Præcipue tamen quum coram positis discipulis & sanctorum turba non modica cælorum alta petere decreuisset. Dum enim eleuaretur in cælum, & unde uenerat, regrederetur, stupentq; qui astabant, præ tanti admiratione luminis, illico duo angeli apparere dicentes. Viri Galilæi quid statis aspicientes in cælum, hic Iesus, qui assumptus est à uobis in cælum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum eūtem in cælum. Hi omnes uerum lumen uiderunt, & illi adhærentes tanquam radiantes stellæ in ecclesiæ sunt positi firmamento, perhibentq; lumini testimonium, à quo lucem acceperunt, unde per Prophetam dicitur. Stellæ dederunt lumen in custodijs suis, & lætatae sunt, uocatae sunt, & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas. Luxerunt utiq; ei, qui fecit, illas non sibi. Nam si sibi, & non cōditori luminis obsequium præbuisent, repente amisso splendore ad tenebras corruissent. Non æterno lumini, sed sibi lucere uoluit ille, qui priuatam gloriam quærendo, dicere præsumpsit. In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedēbo in monte testamenti in latere Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Propterea à cælorum sublimi sede & ab arce ingenitæ dignitatis præcipitatus, in tenebrosū tartarum intrusus est cruciandus, & quia in ueritate non stetit, ueritas in illo non est. Non autem sic amicus sponsi, uox uerbi, præco iudicis, præcursor ueritatis. Lucerna quippe erat ardens & lucens, fulgens stella, & accensa lampas, & tamen nihil proprium sibi arrogare præsumpsit. Nam uerbo incarnato testimonium perhibuit dicens. Qui habet sponsam, sponsus est, amicus autem sponsi, gaudio gaudet propter uocem sponsi, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Discipulus quoq; quem diligebat Iesus, ipsi clarissimum perhibuit testimonium dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum. Et infra. Erat lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Quotquot autem sancti tam ueteris, quam noui testamenti ueritatis lumine & sapientiæ splendore fulserunt, in ipsius lumine uerbi lumē uidere meruerunt. Communicat enim absq; sui diminutione lumen suum, comunicat & dona. Nemo uitiorum tenebras, pericula peregrinationis huius, & inimicorum insidias ualet euadere sine hac præeunte luce. Hæc quidem lucet in corde, sentitur in

corde, & cordis nobilitat habitaculum. Mundet igitur cor, quisquis almæ lucis huius particeps fieri concupiscit. Non qui fulgent in seculo, non qui diuitijs abundant, non qui extolluntur honoribus, sed qui pauperes sunt spiritu, & qui mundum habent cor, beati prædicantur. Hi lumen hoc admittentes, in se deum uidere merentur, iuxta Saluatoris sententiam dicentis. Beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Ipsa uerò spirituali luce quicumque priuati sunt, humano indigent ducatu, ne in huius uitæ pereant naufragio.

De triplici peregrinantium statu, necnon de cuiusque proprio spirituali duce. Cap. III.

Vemadmodum diuina narrat historia, quum diuina miseratio suū de Aegyptiorum seruitute populum liberare decreuisset, ducem illis & præceptorem dare dignata est, qui sui uicem in populo gereret, cui etiam turba uniuersa tanquam deo obtemperaret, fieretque mediator dei ad plebem & plebis ad deum. Per hunc quippe ad populum præcepta legis, mandata uitæ, ritus sacrificiorum, cæremoniæ instituta, & iudiciorum decreta dabantur. Per eundem quoque populi uora, alimentorum inopiæ, atque mentium secreta offerebantur altissimo. Hic iram Dei mitigabat, occulta pandebat mysteria, hostium superabat audaciam, inimicorum orando debellabat sæuitiam, horrabatur plebem, resistentium sibi reprimebat increpando duritiam, atque seditiosorum Dathan & Abiron prædixit sententiã. Istius ducis ministerio, horrenda portenta & diuina miracula fuere celebrata. Induxit quidem in Aegypti regionem palpabiles tenebras, aquas cõuertit in sanguinem, ranas produxit & cyniphes, uineas extinxit & ficulneas, atque omnium primogenita Aegyptiorum diuina ultione percussit. Insuper ipsius uirga aperitur mare, exiccantur profunda æquoris, submergitur Pharaon, liberantur Hebræi, & ab eisdem laus diuina depromitur. Quid multa? Petra percutitur, de eã aquarum fluuenta ebulliunt, satiatur populus, necnon & singulis repromissionis terra diuiditur. Vnde tanta ducis huius autoritas, cur tanta uni homini uirtus collata, cur hæc gesta, cur literis sunt memoriæ commendata? Certe figuræ erant, monita erant, mysteria erant, & futurorum exempla. Instruebat namque tunc spiritus sapientiæ fideles suos, seruos suos, & per caritatis donum ad se uocandos, ut nemo pœnitentiæ deserti in uia penetrare, & cum malignis spiritibus inire certamen auderet, atque promissam sanctis patribus cælestem hæreditatem possidere speraret, si non sub duce sibi ab ipso præstito strenue militaret. Quis etenim in hac præsentis uitæ positus peregrinatione, & in huius spiritualis eremi constitutus uastitate, ubi errores innumerati, inimicorum sæua genera, & prædonum discurrens insidiatur exercitus, incedere securus absque direttore audeat, quum uix euadere ualeat, qui præceptorẽ habet, & qui spiritualis expertique ducis munitur prudentia. Nemo quippe indoctus conuincere per seipsum credat errores, nullus inermis ad pugnam pergere, nec quisquam solus præsumat belli obtinere uictoriam. Vah soli (ait sermo diuinus) quoniam si ceciderit, non habet subleuantem. Quamobrem spiritualem habeat præceptorem, ducisque unius mandata custodiat, quicumque uirtutum culmen, spiritualisque pugnae habere triumphum, atque ad dulcissimum uerbi cupit peruenire connubium. Non autem ad hoc elatus mente, non scientiæ inflatus spiritu, non animo remissus & tepidus, non temporalium admittitur curis implicitus, sed humilis, sed mansuetus, sed sollicitus, sed interiori exercitationi prudenter intentus, sed cælestium secretorum amator ignitus. Huiusmodi quippe donum non ex arbitrio pendet uolentium aut currentium, sed ex libera largitate misericordis & inclinantis se uerbi, non pro tempore conceditur, sed pro meritis, non ætas, non sexus, non conditio discernitur, sed gratia. Omnes namque in domino unum sunt. Nam seruus in domino liber est. Pauper & facultate nudatus, in Christo diues efficitur, ignobilis profapia, diuina generatione sublimatur, quatenus non se extollat caro, nec quisquam donis naturalibus gloriatur. Vera quidem ingenuitas & gratissima deo progenies est spiritus nobilitate & uirtutum perfectione agnoscitur, ut ille sublimior qui humilior, ille fortior qui infirmior, ille sapientior qui mēte purior, ille superior qui inferior, ille domino lesu iudicetur acceptior, qui in oculis proprijs ex infuso lumine se omnium abiectionem esse aspiciet. Non enim sicut uidet homo, ita deus, Nam quod altum est in oculis,

lis hominum, diuinis foetet aspectibus. De lumine sapientiæ uniuersiusque prodeat iudicium, ut uideat æquitatem, ducem quisque habere studeat proprium, ne in huius peregrinationis inuio errare contingat. Vniuersis obedientiæ regula indicta est, cuncti indigent præceptore, quamuis non æquali. Quemadmodum uerò alia sunt infantium ioca, alia iuuenum exercitia, alia senum instituta, ita etiam spiritualiter. Non enim incipientium, proficientium, & perfectorum similia sunt, licet finis dissimilis non sit. Primi circa exteriora, secundi circa interiora, circa diuina tertij exercentur. Primis homo, medijs ratio, ultimis paraclitus ducatum præbet. Incipientes namque tanquam nouellæ plantationes ex Aegypti diuulsæ nemore, quoniam proni sunt redire ad illa, quæ reliquerunt in seculo, ueluti delicati, debiles, & minus capaces per hominem dirigendi sunt. Instruendi quidem sunt, quam uile fuit, quod deseruerunt, quantis præsens uita sit plena periculis, quam fugitiua, quam finis eius incertus. Annunciandum quoque illis est, quanta supplicia reprobis, & a uia dei retroredientibus parata sint, ignis (uidelicet) inextinguibilis, dentium stridor, horridus dæmonum aspectus, palpabiles tenebræ, lacrymarum imbres, foetor sulphuris, conscientiæ uermis, diuinæ uisionis carentia, & omnis salutis certa desperatio. Ne autem nimio absorbeantur timore proponatur interdum illis, quam magna electis & in sancto proposito perseuerantibus sint præmia condonanda, grata scilicet & iucunda sanctorum societas Apostolorum, patriarcharum, prophetarum, martyrum, confessorum, uirginum, beatorumque omnium, angelorum quoque, archangelorum, uirtutum, potestatum, principatum, dominationum, thronorum, cherubim, seraphimque, aspectus delectabilis incarnati uerbi, & diuinæ uisionis incomprehensibilis maiestas. De his meditentur non semper neque uniformiter, sed pro loco & tempore, atque mentium dispositione, quatenus prudenter edocti non frangantur labore, aut inchoatæ pœnitentiæ non fatigentur pusillanimitate. Discant itaque corpus ualenter macerare ieiunijs, uigilijs atterere, attenuare fatigationibus, uoluptatibus priuare latiferis, & maxime sensuum curiositatem temperantiæ lege atque disciplinæ cohibere uigore. Erudiendi non minus sunt, ut linguæ moderamina & ori suo (iuxta Prophetæ uocem) custodiam imponant, ne forte in uerba prorumpant blasphemiarum, detractionis, discordiæ, mendacijs, periurij, elationis, impudicitiae, adulationis, iactantiæ, scurrilitatis, & uaniloquijs, meminerintque notabile illud propheticum. Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos. Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Propterea ne in talibus idem Propheta caderet, de se aiebat. Dixi custodiam uias meas, ut non delinquam in lingua mea. Doceantur insuper incipientes, quam irrefragabiliter debeant obedientiæ disciplinam custodire, subesse omnibus, senioribus obtemperare, nulli in bono resistere, nemini in malo acquiescere, sibi ipsis non credere, ducis sui ac præceptoris nequaquam monita præterire, illi quomodo adherere ipsos oporteat, consilia non negligere, & in cunctis tanquam Christo eidem famulari. De ipso sentiant magna, iudicent recta, sanctaque cogitent, ne callida diaboli suggestionis opinione deuotionis & fides conceptæ dilectionis ad patrem, intereat. Nam decipitur facillime, atque spirituali ruine efficitur proximus, quisquis ducis sui laudabili æstimatione priuatur: Hoc quippe casus & apostatandi initium est. Quamobrem spiritualis dux & animarum rector talis esse studeat, ut nulli subditorum nullique ipsum imitari uolentium tribuat offendiculum, uel occasionem delicti. Doceat magis uita quam uerbis, ipsius mores subiectorum documenta sint. Induat uiscera pietatis, non ex affectu sed ex ratione causas iudicet. Præsit semper in illo mentis deliberatio, ne passione uictus in temerarium proruat iudicium. Proximorum in se reformet personam, motus sui temperet animi, & in cunctis prodesse conetur, sui ipsius sollicitus examinatore sit, ne elatione uulneratus damnationis sententiã perimatur, nullius personam accipiat, patrem se ostendat non dominum, & amari potius uelit, quam timeri, non obliuiscatur, quod homo est, & a deo præpositus alijs, ut non solum de se, sed & de uniuersis sibi commissis rationem strictissimam redditurus. Pro subditis quoque intercessor sit, hortetur pigros, corrigat inquietos, elatos premat, foueat simplices, mœstos consoletur, erudiat inscios, omnesque pio amplectatur caritatis affectu. Foris ad subiectorum profectum iustitiæ censuram teneat, intus uerò humilitatis custodiam non relinquat. In sermone grauis, rarus,

fit, & modestus, nilq; ex suo ore proferat, quod audientes non ædificet. Nam testimonium cordis uerbum est, & qualis quisq; maneat apud se, lingua declarat, ideo in uerbo & in omni suo opere animarum dux prudentia munitus sit atq; sapientia decoratus. Est quippe, qui præest, quasi speculum quoddam, in quo incipientes uiuendi formam accipiunt. Igitur irreprehensibilis esse conetur, ne infirmis anteponat infidelitatis materiã. Non solum uerò ab illicitis, uerumetiam à licitis interdum abstineat, sciens uitam suam ad subiectorum debere militare profectum. Instituuntur namq; (disponente sempiterno dei uerbo) duces animarum, non ut honoribus præferantur, non ut in clero dominentur, inflenturq; potestate, sed ut ordines distinguantur, ordinetur uniuersitas, & caritas demonstretur. In commissis quidem tunc præidentis fulget dei amor, quum eisdem conatur ad perfectionis prouehere fastigium, & ad spiritualis pugnae triumphum. Proinde ut uigilet semper, necesse est, ne quem eorum aberrare contingat. Nam insidiatur calide prosperis incipientium successibus commentor malorum diabolus, nunc suadendo blande, nunc aspere comminando, ideo ducatu indigent alieno, ne resiliãt territi, aut cadant seducti. Absq; experimento autem quis immundorum spirituum euadet laqueos. Quis uerò sine præceptoris magisterio ualet esse expertus. Prima namq; incipientium rudimenta sub spiritualis patris disciplina ordinanda sunt, ut locato in humili obedientia prius fundamento ad proficientium perfectorumq; possint structuram conscendere. Incipientes disponunt sua ad imperium præidentis, proficientes autem ad iudiciũ rationis, ideo secum habitare conantur, & interiora sua dijudicare non cessant. Nam in uirtutum stadio proficientium corona fabricatur. Triplici enim mentis habitu quasi margaritis tribus proficiens ornatus sit, desiderio (uidelicet) fortitudine, & cognitione. Desiderium quippe uirtutum in acquisitione uirtutis necessarium est. In omni peragendo negotio siue corporali, seu spirituali hoc congruit. Quis inuitus ad pugna pergens uictor existit. Quis nisi amator sit sapientia, efficitur sapiens. Magna uictoria pars est uincendi desiderium. Facile namq; animus sui uictor efficitur, quum contra se pugnare non ueretur. Desiderium quippe uires auget, attollit cor, debilitat aduersarium, laborem temperat, exhilarat mentem, disponit ad gratiam, & deo reddit amabilem. Quis uerò proficiendi non ardet desiderio, quum regem gloriae sui intelligat inspectorem, adiutorem, iudicem, remuneratoremq;. Virtus enim nunquam irremunerata relinquitur. Nemo nisi uirtutis amator à deo diligitur, uerus autẽ amor ex uirtute cognoscitur, uirtus uerò magnanimitate possidetur. Vis animi amor est, amor autem legitimus fortis semper est, ne scit cedere, aspera non ueretur, pati non recusat, aggreditur ardua, aduersa sustinet, dolorem non sentit, semperq; ad altiora conscendit proficiendi accensus desiderio. Si pugna excitetur, si ebulliant uitia, si totus concitetur mundus, diligens fortiter prosterni nõ ualebit. Aquæ multæ, sicut legitur, non potuerunt extinguere caritatem, quoniã in fortitudine sapientia, & in soliditate uirtutis fundata est. Qui autem nõ diligit, atq; qui pati formidat, uirtutis palmam non apprehendet. In arduis uirtus locata est, uiolenter pro illa certandum est. Est namq; incontaminata in se amica regis, cæli scala, bonorum mater, præuia meritorum, gratia auctrix, spei nutrimentum, caritatis præco, uitiorum mors, cõscientia pax, peregrinationis leuamẽ, angelorum imitatrix, naturæ habitus, uitæ ratio, morum pietas, cultus deitatis, honor hominis, intellectus decor, & totius speculum sanctitatis. Ex ipsius cognitione, feruore possessionis illius accenditur animus, nec non & roboratur ad tolerantiam arduorum, quæ in eius acquisitione tolerantur. Hic nempe funiculus triplex difficile rumpitur. Isto quidem uinculo quum proficientis animus ligari coeperit, erigitur fortiter contra se, concupiscentiarum motus, uoluptatem affectus, animi fluctuationes, cordis hebetudines, innatas passionis, inolitatas consuetudines, & cunctas interioris hominis inordinatas affectiones sub rationis contendit deprimere imperio. Nunc prostrata eleuat, nunc elata humiliat, miroq; certandi modo huc illuc se diuertens omnem animi petulantem familiam ad spiritus unitatem disciplina uigore coercescit. O grande spectaculum, triumphus gloriosus, mirabile prodigium uideri gratiam oppugnare naturam, & animum inniti aduersum se. Rara uirtus hæc, spirituale certamen, & merces eximia. Huius quidem uenerandi conflictus iudex & inspector est deus, testes angeli, theatrum mens, remuneratio uirtus, dux ratio. Hæc autem

A autem minime per se sufficit. Hæc ex sola ingenita & naturali probitate non ualet inimicorum sauitiam, & uitiorum numerositatem debellare, nisi uerbi sapientiaq; illustretur splendore, atq; ipsius doceatur elogio. Est enim in ipsa sapientia spiritus intelligentie sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, immobilis, incoquinatus, certus, suauis, amans bonum, qui nihil uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnẽ habens uirtutem, omnia prospiciens. Nulli quidem dubium, quin cui illa se accommodauerit, & qui illa dignus fuerit, spiritualis pugnae uictor existat, laureatusq; de proficientium statu ad perfectorum ascribatur numerum. Prudentiam quippe in sui tenes cordis penetralibus tanq; in spirituali libro eruditus ab ipsa intelliget, quid agendum, quid uel sciendum sit. Scire uerò utile est, dum modo sciatur, quo studio, quo ordine, quo fine sciri debeat. Quo studio, ut illud ardentius agnoscat, per quod uehementius accendatur animus ad amorem, quo ordine, ut illud prius, per quod maturius ad salutem, quo fine, ut nõ propter obliquum. Sunt quidam, qui curiose scire uolunt, ut sciant, quidam ut inaniter sciatur, aliqui ut turpis lucri causa scientiam uendant, nonnulli (& hi rari) ut ex caritate ædificent, & ædificent. Tales porro incontaminatae sunt amatores sapientia. Ipsorum ratio per uerbum instituta, errores latebrasq; uitiorum detegens semper ad altiora prouehitur, iaculo autem quodam spirituali intimi amoris uulnerata & sapientia lumine perfusa, perfectorum studia utcunq; degustare meretur, nõ tamen absq; paracliti ducatu auderet uel posset. Quanto enim ascensus altior, tanto maturius incedendum est, quia & ruina miserabilior, si fieri contingat. Ideo diuina cum maxima semper sunt ueneratione suscipienda, prudenter agnoscenda, nunquam uerò curiose inaniterq; rimanda. Hoc donum, hanc spiritualem scientiam nullus accipere nisi ex magisterio spiritus sancti meretur. Nemo paracliti disciplina dignus efficitur, nisi prius carnem spiritui, & animum subegerit uirtuti. De cætero huiusmodi licebit contemplari diuina. Quadam enim bonitatis suauitatisq; aspersus fragrantia, ueluti quadã nebulae umbra protectus, admittitur ad secretius sponsi cubiculum, ibiq; eidem incerta & occulta diuinae sapientie iudicia & arcana reuelantur tanq; præcipuo amico, non autem repercutitur eius acies, confunditur facies, redarguitur fiducia, desideriorumq; clamor, sed pro humilitate, pro puritate, pro flagrantissima caritate, nunc eleuatur ad summa, nunc ad exteriora profunditur, nõquam carens duce, uix autem & ipse dormitans à custodia sua. Quum enim attollitur supra se, aut intelligentia oculo dei sapientiam omnia disponentem, aut ipsius beneuolentiam singulis sua liberalissime communicantem, siue eius excellentiam cuncta transcendentem, & delectabilia omnia in se continentem, iucundissime cõtemplatur. Interdum uerò insueto amoris igne accenso non nisi in caelestibus affectu commorari permittitur, eo, uidelicet, tempore, quo lumine caloreq; intimo repletus, humanos agnoscitur transcendere limites. Si uerò ad ima dilabatur, cõpunctione liquefcit, os cõprimit, & siquid illi pro proximi utilitate iniungitur, id pernici motu corporis perficere festinat, nunquam inutiliter tempus consumit, sed quandoq; pro alijs, semper pro se spiritus uigore compellitur, hoc nimirum operante, qui præcordia compleuit, spiritu ueritatis. De uirtute in uirtutem, de lumine in lumen, de affectu in affectum sensibiliter proficiscitur tanquam à domini spiritu. Ex his nempe profectibus & uerbo fit familiarior & crebrius uisitur ab ipso, in ipsa tamen uisitacione reciproci amoris pie caritatis prorupit in uoces, & dicit. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, quando ueniã, & apparebo coram te. Quis mihi det te fratrem meum fugentem ubera matris meæ, ut inueniam te foris, & deosculer, apprehendam te, & ducã in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, & dabo tibi poculum ex uino condito, & mustum malorum granatorum meorum. Qui legit, intelligat, quoniã uerbum mysticum est. Nemo igitur ad huius gradus tertij fastigium attigisse confidat, nisi primi secundiq; ascensum fecerit. Possunt quippe ex diuina dispensacione quædam primitia secundi & tertij in primo gustari gradu, sed longe inter se meritis distant, id quod ex dei largitate repente sentitur & transit, & id quod ex mentis habitu possidetur. Nullus tamen quanti apud deum sit meriti, dijudicare ualet, sicut nec utrum odio an amore dignus habeat. Omnia uerò incerta futuro iudicio reseruantur, ut cõsum sui animi tumorem comprimat homo sub humilitatis censura, quæ cæterarum est tutissima custodia uirtutum.

Psal. 119

Quod

Quod per peccatum naturalis affectus ueri & boni debilitatus sit, & qualiter restauretur, atque
de spiritali iustorum peregrinantium mercede. Cap. IIII.

E

Duplicem inesse naturaliter homini affectum cuiilibet recte sapiēti notissimū est, uidelicet, appetitum boni & ueri. Hi nanq; ab ineūte ætate pariter nutriūtur, pariter crescunt, eo uehementius, quo altius homo rationis est capax. Hoc autem non sine uenerabili bonitatis dispositione cōditoris ac miro ipsius sapientia ordine gestum est. Qui enim fecerat hominem propter se, iustissimū fuit, ut taliter conderet, qualiter iuxta naturalē instinctum si uiueret, non aliō tenderet, aliudq; diligeret, q̄ id ad quod & propter quod plasmatus erat. Quod si aliter de ipso homine dispositū fuisset, defecisset utiq; hominis natura. Cūctā quidē suo naturali cursu indefinēter pergunt ad illum, propter quē ordinata sunt, finē. Finis autē hominis quū sit deus, debet & ipse, qm̄ bene conditus est, suo naturalē cursum dirigere fini. Totum ergo hominis delictum & omnis illius preuaricatio tanto grauior censet, quanto a suo fine longius euagat. Diuina tunc legi derogat, suā bonum naturā abolet, predestinata beatitudine se priuat, ipseq; contra se acerrimus effici impugnator. Hoc quidē sanctarū testimonio scripturarum luculenter probat. Tradit nanq; diuina historia, quod quū ex callida serpentis persuasione parentes primi de ligno uetito comedētes diuini precepti transgressores fuissent, uterq; propter inobedientiam dei sententia percussi fuere. Mulieri inflicta est pariendī pœna, multiplicatio ærumnarum, & subiectio seruitutis uiri. Adæ uero cui grauior inerat culpa, dictum est. Maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea, spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ, in sudore uultus tui uesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua assumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Post huius autem promulgationem maledictiōis pariter de uoluptatis paradiso a facie dñi eiecti, in hac, in qua nunc peregrinamur, terra exilio dānari sunt. Hinc naturæ deordinatio, lucta carnis & spiritus, creaturarum inobedientia, cælestis patriæ amissio, ueri ignorantia, & boni insensibilitas effluerunt, sed nō preualuit uiri iniquitas opus Dei funditus destruere. Vulnerauit quidem, nō tñ totaliter extinxit naturā bonum. Nam ueri & boni inest illi appetitus licet lōge debilior, q̄ prius. In hoc quippe maxime propter peccatum læsa est hominis natura. Ex appetitu nanq; ueri sciētia & cognitionis desiderio fatigamur, ob hoc quōq; cogitationes in animo uersamus multiplicēs, cōsilia adinuenimus, leges statuimus, occulta rimamur, ignota quærimus, & secreta etiam dei mysteria atq; profunda iudicia penetrare cōtendimus. Qm̄ uero deserto uero deo ueri acumen naturale inuestigandi debilitatū est, & pro maiori amissum parte, tot opinionēs, errores, sectæ, argumenta, sōphismata, schismata oborta sunt, quorum mundus hic plenus est. Hinc idolorum cultura, dæmonum ueneratio, ariolādī ars, uaticinia falsa, superstitionum adinuentio emanauere. Ex ignorantia etiam summi & ueri dei diuinitatis honor ligno, lapidi, metallo, hominiq; exhibitus est, & commutauerūt homines gloriam incorruptibilis dei in imaginem corruptibilis hominis, uolucrū, quadrupedum, & serpentium. propter quod tradidit illos deus in desideria cordis eorū in semetipsis, quia cōmutauerūt ueritatē dei in mēdaciū, & coluerūt, & seruiērūt creaturā potius, q̄ creatori, qui est deus bñdictus in secula. Veruntñ humano diuina clemētia cōdolēs errori, opportuna huic lāguori adhibuit remedia. Hāc q; statuit legē, ut quicumq; deis uterē ad bonū, ueritatis lumē agnosceret, qui uero ad malū, seu contemptor existeret, æternā dānationis pœna feriret. Duobus quippe modis hominē dei sapientia docuit erigere intellectū ad cognitionē ueri, per intelligentiā, uidelicet, diuinorū eloquiorum, & per obedientiam fidei. Est nanq; sacra pagina scalæ, quam in somnis uidit sanctus Iacob, comparata, cuius summitas cælos tetigisse describitur. Per ipsam etenim quasi per quōsdam gradus prouehitur intellectus ad agnitionem ueri & summi dei. Est & tanquam mensa multarum dapium numerositate referta. Super hāc quot libri, quot sententiæ, tot ferculorum diuersitates appositæ sunt. Nemini licet exire ieiuno, cunctis proprius infertur cibus, siue indoctus siue doctus inuenit quisq; quod edat. Conuiuium quippe sapientia est cibus grandium & paruulorū lac. unde & uoce sponsi, uerbi scilicet inuitantis animam, dicitur. Veni soror mea sponsa, miscui uinum cum aromatibus meis, comedi fauū meum cum lacte meo, comedite amici mei & bibite, & inebri-

Aebriamini carissimi. Nullus autem ad hoc pingue uerbi conuiuium, nisi credat, accedere præsumat, alioquin uelut immūdus & sordidus foras eijcietur. Nemo altus corde, nemo infidelis intrare permittitur. Humilis est ianua, humanus est spiritus sapientia, ideo humilem requirit, cui suam aperiat claritatē. Sinite, inquit, paruulos uenire ad me. Non nobiles secundum seculi & carnis profapiam, non potentes, uel locupletes temporalium facultatum, non sapientes secundum elementa huius mundi inuitat ad se, sed pauperes, humiles, simpliciterq; credentes. Tales porro docibiles sunt, nesciunt contradicere, repugnare nolunt, de diuinis non extolluntur muneribus, autoritatibus sanctorum fideliter acquiescunt, & tanquam dei filij cælestibus oraculis dissentire non audēt. Huiusmodi nanq; elegit semper dominus, ut per ipsos sua ostenderet magnatia mundo. Quid Abraham, Isaac, Iacob, Moses, David fuere, nisi ouium pastores? Quid Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes extiterunt. Nonne piscatores, & in seculo cōtemptibiles? Stultam fecit deus mundi sapientiam, & quoniam in dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam deum, placuit deo per stultitiam prædicationis & per simplicitatem fidei saluos facere credentes, ut non gloriatur omnis caro coram eo, sed qui gloriatur, in domino gloriatur. Apertum est fidei ostium simplici idiote, & ingenioso patet aditus cognoscendę ueritatis. Quicumq; aliunde quā per ostium ingredi præsumet, uelut fur & latro dānabitur. Humiliet se humanus intellectus, fidei iugo colla substernat, cedat diuinæ autoritati, patrum sententijs non derogat, & quicquid non capit ratione, fide teneat. Tunc ueritatis radius splendoribus replebit cor, tunc meridiana lux uerbi, fugatis tenebris insolitō fulgore clarificabit intellectum, ut quæ prius dubia, fiant certa, & quæ occulta, manifesta sint. Tunc in uoce exultationis & confessionis laudes deo persoluet, lætusq; cantabit. Testimonia tua credibilia facta sunt nimis domine. Hucusq; de appetitu ueri. Ex appetitu uero boni quot labores, quanta studia, quā multa subeāt pericula, quis enarrare potest. Qui dominandi potestatem bonum summum esse iudicant, bella cōmouēt, necesse hominum paruipendunt, pauperum oppressionibus nō mouentur, ut sui uoti cōpotes fiant. Ex hoc quoq; accensi quidam desiderio boni, maria transierūt, fluctibus se undosis dantes peragrarunt regiones exteras ignotasq; perambulauerunt uastas solitudines, alta montium & collium excelsa transilierunt, nemorosas ualles speluncas, cauernas terræ lustrauerunt, ut auri gemmarumq; uenas ac loca perquirerent. Hinc etiam uerere uoluptates, incestus, stupra, adulteria, alieni uiolatio thori, obscœnæ cōtrectationes, & huiusmodi, qd dicere nefas est. Hinc ioca, uerba scurrilia, theatrici luxus, comestationes, ebrietates, læta conuiuia, uaria epularum fercula, & omne quod ad explēdam spectat corporis uoluptatem, exortum est. Hinc humana affectus laudis, crebra uigiliarum fatigatio, inuidiæ faces, inimicitiarum, odiorum, dissensionū seminaria, detractio num uenena, adulantium fraudulenta uerba, ficta seruitia, simulati mores, prostrationes, salutationes, blanditiæ, hypocrisis, sanctitatis imago, prelatiōis ambitio, & dominandi amor sumpsere principiu. Talia autem sectantes, gehennalib. cruciabunt flammis. Nā incōmutabili & summo spreto bono cōmutabili & infimo adhæserunt. Summū quidē bonū non corporis sensib. capitur, spirituale enim est & æternū, intellectu cōspicit, affectu degustat, fide cōprehendit, spe concupiscit, caritate tenet, amoris brachijs amplexat. Nil tēporale, nil falsum, nil sordidū, immundū, & peccati fece pollutū reperit in illo. Omne pulchrū, omne delectabile, omne iucundū ipsum esse scito. Si immensitatē illius quæris, intellige illud excelsius cælo, inferno profundius, longius terra, & mari latius. In se cōtinet omnia, p se regit omnia, uiuificat omnia, cōseruat omnia. Sine labore sustinet, sine errore discernit, sine sui mutabilitate mutat, sine passione punit, sine sui detrimento tribuit, sine personarū acceptiōe miseret. Non circūscribit loco, non uariat casib. nō preterit tū tēpore, nō indiget auxilio. Per se sufficit, per se placet, per se pōt, cælit replet, terrā metitur, uniuersitatē regit. Cuncta illi patent, omnia famulant, nihil ipsius ualet præterire imperium. Largitur enim dona, delicta punit, indulgentiā pollicetur, retribuit merita, & relaxat facinora. Eo quisquis dignus fuerit, carens omni malo, summo fruetur bono. Non in uita hac, quæ malis & bonis, iumentis & hominibus plena est, uideri potest, sed in cælis, ubi angelorum archangelorumq; gloriosus manet exercitus. Ibi nanq; pugnantium, pœnitentium, peregrinantiumq; se constituit præmium. Nemo illud

luc nisi hic purgatus intrabit, nullus id summum & æternum bonum apprehendere potest se confidat, nisi præuio fructu bonorum operum, & diuinitatis scientia. Ob hoc dei sapientia obedientiæ mandata instituit, ut inobedienciæ aboleret culpam, legem dedit, ut bonorum operum fructus cumulatio fiat, præcepta indixit, ut merita crescant. In cunctis deus noster beneuolus est, patiens, misericorsq;. Nulli gratiam subtrahit, omnibus offert, neminem excludit uenientem ad se. Sicut delictum elongat, ita opus bonum proximum facit deo. Elatio facit contumacem, humilitas autem reconciliat amicum, inobediencia paradysum claudit, referat autem obedientia cælum. Ex inordinato affectu diuinæ similitudinis languet appetitus summi boni, & ex desiderio expletionis uoluntatis dei idem reuiuiscit & restauratur. Inobediencia naturam corruptit, adduxit iram, gratiam ademit, & priuauit gloriam. Hæc est grande malum, priorum parentum opprobrium, damnatioq; posteritatis. Medicamentum autem languoris huius optimum est obedientia præceptorum, per quã reformatur natura, augetur gratia, mizescit iustitia, & gloria prærogatur. Vt autem homo obtemperaret alacrius perfectiusq;, uenit uerbum per carnem ad hominem, confirmauit mandatorum legem, & consiliorum suauitatem, maximam utrisq; pollicens remunerationis mercedem. Sciebat enim pius magister, quod difficile quisq; arduum aggreditur opus sine ulla spe retributionis. Hoc quoq; nature innatum est, ut qui laborat, in spe operatur percipiendæ mercedis, ideo propheta ait. Inclina ui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Nullum omnino abiq; remuneratione esse permittit operantem bonum. Peccatoribus quidem & huius seculi incolis, temporalium reddit pro labore mercedem, quam appetunt, quam quærunt, & qua contentantur tanquã alieni a deo, & a sanctorum hæreditate extranei, iustis autem atq; uere peregrinantibus aliter merita compensantur. Ipsi nempe temporalis surripitur successus, terrenis spoliantur opibus, interdum etiam diuturnis asperisq; atteruntur flagellis, ut tanto maiora percipiant in cælis, quãtò grauiora in terris receperunt. Quibus enim æterna donantur, merito transitoria negantur. Nam facile amittunt cælestia, qui terrenis abundant. Quamobrem iusti consolari reuunt, prosperrari formidant, temporalem negligunt mercedem, ut consequantur æternam, pati non uerentur, in aduersis non deficient, flagellari expetunt, ut gratiam conditoris inueniant, unde Propheta. Ingrediatu putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescã in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Agit tamen cum illis misericorditer dei clementia, atq; duplici eos remuneratione lætificat, spirituali (uidelicet) & æterna. Spiritualem quidem tribuit, ut in tribulationibus robustiores, in certamine alacriores, in bonis operibus propiores sint. Deficerent quippe in uia, nisi quotidie spirituali pabulo nutrentur. Interim uerò subarrantur a uerbo, & quasdam futuræ gloriæ suscipiunt primitias, ut ex his discant potiora sperare. Pacè etenim consciencie in reconciliationis indicium fruuntur, mentis lætitiã assequuntur, quæ amicitiarum testis est uera, futuræ felicitatis spe pascuntur, unde iucundantur, & dicunt. Lætatus sum in ihs, quæ dicta sunt mihi, in domum dñi ibimus. Sacra lectionis saginantur pabulo, per quod a noxijs fluctuationibus abstrahitur eorum animus, dum in intimis suauiter delectantur, sacramentorum quoq; frequentatione ecclesiasticorum plurimum roborantur, ut iter præsentis peregrinationis constantius perficiant. Si enim subcineritijs panis & aquæ potus Propheta tantas adhibuit uires, ut in ipsius cibi uirtute gradus diebus quadringenta & noctibus toridè permaneret ieiunus, quid caro Christi, qui est panis uitæ, recte sumentibus spiritualiter fortitudinis conferre ualebit. Non sufficit humanus sermo explicare, sed nec animus capere, quàm crebro, quàm dulciter iusti mens suorum degustet mercedem in domino studiorum, nunc per compunctionem, nunc per lacrymarum effusionem, nunc per spiritus exultationem, nunc per cælestium contemplationem. Hæc quidem sentiri possunt corde, ore autem minime proferri, unde unusquisq; magis per experientiam, quàm ex aliorum uerbis donorum dei, studeat habere notitiam. Quanta aut sit iustorum æterna merces, in consequentibus. (uerbo reuelante) aperietur. Interim nutriamur in fide, spe iucundemur, & amore repleamur. Caritas naq; est, quæ secretorum cælestium attingit arcana. Amantem enim perfecte nil latet.

A. Qualiter animus ducitur ad cælestia contemplanda, & de sponsi elegantia, atque supernæ ciuitatis gloria.

Cap. V.

Vum diuina mens humana nititur pandere mysteria, fatigatur uehementer: tum ex sui paruitate, tum ex profunditate materiæ. In hoc plorationis loco constitutus, ac multimodis prægrauatus curis: uix ad momentum homo erigitur supra se. Pondere quidem carnis fatigatus, cælestia cogitare non ualet. iuxta Sapientis sententiam. Nam corpus (ait) quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Visibile quoque usui assuetus, inuisibilia quomodo penetrare ualebit? qualiter referare? quibus uerbis? quo modo? quo ordine? Veluti si quispiam Hebræorum ignorans regionem: signarus idiomatis eiusdem, nulliq; notus Hebræo, uellet eorum elementa proferre: dicere consuetudines, & gesta narrare: nonne uideretur magis barbaricè fremere, quàm Hebræicè loqui? audientesq; prius prouocaret ad risum, quàm ad intelligentiam excitaret? melius etiam silentio, quàm uerbis erudiret? Hoc usus docet, & mens apprehendit humana. Hinc deicitur animus, clauduntur ora, lingua comprimitur, & omnis carnalis sapientia obmutescit. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, sed neq; spiritualis, nisi diuinitus instruat, aut per imagines & per exempla manuducatur pedetentim. Spiritualia sunt, cælestia sunt, & diuina. Illa nec oculus uidit, nec audiuit auris, nec in cor ascendit hominis. Ideo qui ad ipsarum indaginẽ peruenire desiderat, uerbi indiget magisterio. Non humana sapientia, non naturali ingenio, sed per uerbum instruendus est. Dei quidem sapientia, ut doceret hominem, uenit ut lux, & iuxta hominis capacitatem ad ima descendens, inuisibilia & æterna per materialium similitudines delectationum: per corporearum formas rerum apponere curauit: quatenus ex carnalibus ad spiritualia, & ex uisibilibus ad inuisibilia ascendere ualeret: quod mirabili sapientiæ arte & præcipuo caritatis seruore actum est. Quum enim incomprehensibilis sit Deus secundum sui naturam, hominem misericorditer assumens comprehensibilem utcumq; se fecit: per ipsumq;, quem assumpsit, hominẽ: ad capiendum inuisibilia & cælestia uiam strauit, modum dedit, regulamq; instituit, cui contradicere uerbis uel moribus fas non est. Nemo credat se impune transire, si uocanti, inuitati, exhortanti, cominanti resistere presumet. Vox quidẽ sapientiæ ad contemptores hæc est: Vocauit, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo: quum quod timebatis, aduenierit: quum irruerit repentina calamitas, & tempestas quasi uentus ingruerit: quando uenerit super uos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane confurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinã, & timorẽ domini non susceperint, nec acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersã correctioni meæ. Terrentis non confundentis, amantis non indignantis ista uerba sunt. Cominatur ut corrigat, hortatur ut erigat: inuitat ut liberet: clamat ut excitet: futura prædicit, ut non feriat. Omnis ipsius uox amoris est. Non potest non diligere, quos condidit, quos elegit, quos proprio redemit sanguine. Nunquid potest obliuisci mulier infantis uteri sui? Nunquid ualet non amare caritas? Nempe ipsa sapientia mater est, sicut per Sapientem ait: Ego mater pulcræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei. Ipsa pater, quia uerbo ueritatis suæ nos genuit: est etiam frater & sponsus. Sic habes, & sic in Canticis loquitur: Vulnerasti cor meum soror mea sponsa: uulnerasti cor meum: non lancea, non gladio, non sagitta: sed amore, sed compassione, sed beneuolentia, sed caritate. O quàm uehementer uerba Verbi penetralia cordis perforare, quàm fortiter accendere, quàm delectabiliter inebriare ualent: iacula sunt, & amoris facultas. Nil aliud quàm caritatẽ sonat: in aliud redolent, nec immerito. Nam uerbum amor est, sapientia est, caritas est, sponsus est. Si intres ad cor illius, liquefcẽs agnosces, hominum salutẽ sitiens, patris honorem zelans, restaurationem Hierusalem concupiscens, sponsæ amorem flagitãs, in ipsius amplexu ruere spiritualiter flagrans intelliges. Si ad opera manuum illius tuam dirigas considerationem: cælum & quicquid cæli ambitu continetur, seu solem, seu lunam, seu stellarum multitudinẽ, opus illius esse iudicabis: unde Propheta: Quoniã uidebo cælõs tuos opera digitorum tuorum: lunã, & stellas, quæ tu fundasti. Quicquid in cælo fulget, quicquid ue-

Laur. Iustin.

getatur

Psal. 118

Abac. 3

Psal. 121

3. Reg. 19

Sap. 9

1. Cor. 2

Prou. 1

Esa. 49

Eccle. 24

Cant. 4

Psal. 8

geratur & uiuit in terra: omneq; qd in aquis natat, uel per aera uolitat, si quid placet uisu, mulcet auditu, & sensu capitur: facturam illius recognosces. Præterea siue angeli, siue throni, siue dominationes, uirtutes, potestates, ceteraq; beatorum spirituum innumeræ legiones scias, quod ipsum uenerantur ut Deum, famulantur ut filio Dei, ut patri coeterno, consubstantiali & simili. Est enim uerbum, per quod facta sunt omnia, in quo uiuunt omnia, sine quo nihil: de Deo Deus, de lumine lux, splendor paternæ gloriæ, iustitiæ sol, diuinitatis radius, candor æternæ lucis, speculum sine macula, imago bonitatis Dei, genitus de patre in cælis sine matre, in terris sine patre de matre: Deus ante secula, homo in fine seculorum factus nobis sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. Si uero ad elegantiã humanæ speciei te uertas, audias Prophetam dicentem: Speciosus forma præ filiis hominum. Quis unquam illo pulchrior? quis modestior? quis sapietior? Ornatus in moribus, matus in gressibus, in sermonibus facundus, in cõuersatione circumspectus, in redargutione seuerus, in exhortatione blandus, in colloquutione suauissimus, & in omni suo opere uenerandus: aspectus illius uenustate plenus, humilitate uerecundus, suauitate refertus, & tota elegantia decoratus: labia illius lilia distillantia, uerba uitæ æternæ emanantia, mel & lac eructantia. Illud quidem resonabat in ore, quod latebat in corde: ideo solabatur mœstos, urebat frigidos, resuscitabat mortuos, infideles illustrabat: cunctosq; ad se accedentes reddebat beneuolos: sermonibus quoq; suis audientium corda ad mundi animabat contemptum: ad uirtutum profectum instruebat: maximè quum de regno Dei loquebatur, & de gaudijs paradisi. Quis autem non languesceret? quis iucundo non inebriaretur amore, si uideret ambulans Verbum, sapientiam loquentem, unigenitum Dei cum peccatoribus conuersantem, lacrymantem, orantem, spiritu frementem, in carne patientem, carnisq; langores sustinentem. Prorumpant nunc in medium probra, cõtumeliæ, blasphemias, illusiones, sputa, alapæ, flagella, corona spinea, sceptrum arundineum, purpurea uestis, effusio sanguinis, poculum fellis, apertio lateris, dolor matris, & cruciatus ignominiosæ ac diræ mortis. Omnia hæc habent uoces suas amoris: cuncta ista sapientiæ uerbi præconia clamant. Quãto nanq; se magis deiecit, tanto sublimiorem ostendit se: & quo ampliora pertulit opprobria, eo maiores meretur laudes. Nam quum patitur, suam exhibet patientiam, nostram informat, quum substernit se, suam patefacit humilitatem, & nostram terit elationem, cum loquitur, suam declarat sapientiã, nostram uero erudit insipientiam: sicq; si ingreditur mens ad cõtemplandum interiora cordis sponsi, si ad sublimiora Verbi, si ad exteriora opera conditoris, si ad ima humanitatis, nil aliud perspicit, quàm amoris immensitatẽ, sapietia fontẽ, bonitatis affluentiam, & uirtutum omnium singulare magisterium. Nil uacat in cunctis operibus & sermonibus uerbi ab eruditione amoris. Qui legit, diligit: & intelliget propositionem. Amor agnoscitur amore: amore sentitur, nec ad ipsum nisi amando intratur. Initiatur autem amor ex exteriorum cõsideratione, nutritur ex uirtutum perfectione, perficitur ex diuinitatis cognitione. Habes in sponso carnem, animã, & Verbum, antiquum, nouum & æternum. Ascensiones fecit de se, in se, ad se, ut te traheret ad se. Alios noli gradus quærere, multo minus tibi cõponere, ne cõdemneris ut fur. Si inexpertus es, si nec dum cõpisti, si expedit ut lacte nutriaris: meditare infantiam Saluatoris, quomodo uagiebat in angusto positus præsepio, quomodo genitricis fugebat ubera, maternis fouebatur in ulnis, pauperrimisq; tegebatur panniculis. Si in spiritu adultus es, sponsi reuolue fatigationes, uigilias crebras, humilitatem summam, orationem assiduam, mirabilem patientiam, caritatem ignitam, rectitudinis zelum, cæterasq; uirtutes, quas uerbis commendabat & opere. Si ad perfectum caritatis robur transiisti, & corporis resolutionem præ amoris magnitudine concupiscis: uerbum fidei & dilectionis oculo cõtemplare in patris gremio quiescens, ad patris dexteram sedens, immortalitatis gloria præfulgens. Vbiq; tibi occurrit festiuum, suauitate plenum, amore feruidum, ad erogandum liberalissimum, ad excipiendum paratissimum, & ad te amplexandum dispositum. Paruulis paruulum se fecit, ut doceret tenere innocentiam, seruare obedientiam & diligere castimoniam. Proficientibus animi constantiam, cordis sapientiam, diuini honoris fragrantiam exhibuit, ut matus & longæuus uir. Perfectis autem æternæ felicitatis & futuræ gloriæ se largitorem, regem, & dupliciter possessorem ostendit. Omnibus se præbet diligentibus se: cunctos mellifluis uocibus

Alibus caritatis inuitat uenire ad se, neminem suæ beatitudinis uult esse expertem. Ipsius illa uox est, quæ ait: Trãsite ad me omnes, qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini: spiritus enim meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauam, memoria mea in generatione seculorum: qui edunt me, adhuc esurient: & qui bibunt me, adhuc sitient: qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt: qui elucidant me, uitam æternam habebunt. Hac exhortatione quid dulcius? quid utilius? quid amabilius? Sui quidem dilectoribus pollicetur præsentis uitæ mercedem, & premiũ futurũ: hic beatè uiuere tribuit, illic æternaliter. Ut autẽ tantis suasionibus præbeamus assensum, & ne inuitatis sponsi monita negligamus, erigenda est mentis acies ad inuestigandũ, quanta & qualia sint, quæ nobis proponuntur in premiũ: quatenus tum ex cõsideratione remunerationis, tum ex amplissima caritate largietis omnis interioris hominis affectus ad ea capessenda se dirigat. Magnitudo namq; mercedis aufert tediũ laboris, & amorĩ præstat additamentũ. Cui autẽ peregrinanti, laboranti, patienti leuamen non irrogabit: cum audit, non sunt cõdignæ passionis huius tẽporis ad futuram gloriã, quæ reuelabit in nobis: Cuius amatis non elangueat præ iucunditate cor: cum Prophetã audit dicentẽ: Inebriabunt ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos: quoniã apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen: Et illud: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te? Cuncta ibi magna, omnia delectabilia, omnia perfecta, quauis beata, magna ciuitas, delectabilis cõuuentium unitas, perfecta corporis anima, immortalitas, & beata diuinæ uisionis satietas. Ciuitas quidem hæc ciuitas magna, aspectu grata, ab hostibus secura, a doloribus aliena, a perturbatione extranea, a morte libera: nil immundũ in ea est, nil sordidum, nil corruptioni obnoxium, totum in illa placet, totum lucet, totum arridet: plateæ eius auro mundo sternuntur: portæ ex sapphiro & smaragdo ædificantur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: super turres, super muros custodes constituti sunt, qui die noctuq; nomẽ domini laudare non cessant: sed & per plateas uicosq; mirabili exultatione ab uniuersis alleluya cantatur. Non indiget solis aut lune lumine, ut illustretur: quoniã claritas Dei illuminat eam, & lucerna eius agnus est: Fulget enim claritate, amœnitate floret, æternitate uiget, & mirabili dilatatur immensitate, sine consummatione magna est, sine comparatione pulchra, sine defectu conspicua, sine oppositione præclara. Ibi uirgines, quæ nescierunt thorũ in delicto, omnes auro textis ornatae cycladibus choreas ducetes, sponsiq; uestigia imitantes, hymnos amoris personare noscuntur. Nulli autem datur, qualia ipsis, promere cantica: quoniã uestimenta non inquinauerunt sua: sed a concupiscentiæ colluuiõne seruauerunt illæsa. Harum quidem uoces sicut citharædorum citharizantium in citharis suis. Ibi martyrum innumera bilis exercitus Deo laudes exhibere non cessant. Omnes hi laureati, claritate circumamicti, sanguine purpurati, cicatricibus corusci, amore feruidi coram suo immortalis rege excubias celebrant, triumphis sui coronas deponunt, honoribus Deum efferunt: & mirabili modulatione uerbi magnalia confitentur. Ibi apostolorum sacratus chorus sponsi præconia propalare contendunt: iudiciaria namq; dignitate præditi, singulari cum rege gloriae amicitia fœderati, cunctis honore præpositi se Deo laudis sacrificium offerre latantur. Ibi prophetarum eximius cuneus seruitutis obsequium uerbo actitare festinant. In illa deniq; inuictissimi regis ciuitate nullus tristis, nullus inuidus, nullus ignobilis inuenitur. Omnibus omnia communia, cuncta nota, quæq; manifesta sunt. Vniuersi de uno potantur uoluptatis fonte: de uno irradiantur ueritatis lumine, & in uno copulantur uinculo caritatis. Ideo nil proprium habent, nil priuatum quærunt, quin potius non minus alieno, quàm suo congaudent bono. Vicissim dona communicant, participant bonis, quia una uisione fruuntur. Dispar quidem gloria, at concors illis est desiderium uoluntatis. Omnis ipsorum affectus, omnis actio in Dei cognitione & dilectione subsistit. Singuli quoq; in illa terra uiuentium duplicibus uestientur. Corporibus quippe inerit iucundus splendor & immortalitatis decor. Nunc quidem seminatur corpus in corruptione: resurgit tunc in incorruptione: seminatur in ignobilitate, resurgit in gloria: seminatur in infirmitate, resurgit in uirtute: seminatur animale, resurgit spirituale. Omnia namq; huius corpusculi membra quendam diuinæ bonitatis personabunt concentum: ita ut nihil a Dei laude uideatur alienum. Nulla deformitas, nulla membrorum erit inæqualitas.

tas. Videbunt enim oculi regē in decore suo, & in diademate, quo coronauit eum mater sua in die despōsationis suæ, & in die lætitiæ cordis illius. Sicq; singula singulis decorabuntur ornamentis. In plenitudine ætatis Christi: in perfectione gloriæ fiet tunc uera resurrectio mortuorum. De cætero nullus luctus, nullus clamor in illa perstrepet ciuitates sed lætitiæ uox, exultationis laus, gratiarum exhibitio, benedictium uota, atque dicentium: Benedictio & claritas, & sapientia, gratiarum actio, honor, uirtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum. Absorpta quidem erit mors in uictoria: propterea felicitate & iucunda pace gaudebunt. Non erunt mali qui exerceant, non inimici qui tentent: non æmuli qui laceant: non mors quæ cruciet: sed sempiterna requies, inenarrabilis tranquillitas, satietas sine fine. Tunc immortalis Dei potentia, uerbi sapientia, paracleti clementia cognoscetur. Tunc sponsi gloria, encenia sponsæ, regni magnificentia, regnantium gaudia, & beatorum omnium perpetua beatitudo patebit. Angelorum animarumq; æqualis erit gloria, eadem uisio, una societas, unanimitas affectio, similis actio, quamuis angelorum natura sit longè sublimior. Quod autem minus deerit, supplebit gratia cōditoris. Videbitur Deus in se, & cuncta in ipso: quia erit omnia in omnibus. Hoc erit hæreditas filiorum Dei: hoc pauperum, mitem, esurientium, lugentium, miserantium, mundorum, pacificorum, persecutiones patientium, præmium. Cuncti sacerdotes, omnes reges, uniuersi diuites, singuli potentes, quicq; sapientes existent. Non minorabitur ex conuiuantium numerositate cumulus felicitatis: non ex graduum diuersitate affectus caritatis. Æque paruus ut magnus beatus erit. Singuli in suo ordine & de propria mensura lætabuntur. Non sexus, non conditio, non officia, non dignitates: sed merita discernentur. Iuxta mensuram caritatis cuiq; dabitur corona mercedis. Quæ delectat igitur celsitudo remunerationis: non terreat asperitas laboris. Sine pugna nemo coronandus est. Post tritiram in horreis grana reponuntur: & post peregrinationem peruenitur ad requiem. Nullus nisi prius examinatus ad regis aulam, ac sponsi cubiculum intrare merebitur. Necessè est, ut tentationibus erudiatur, quisquis ad uerbi spirituale conubium concupiscit assumi.

Qualiter fidelis anima accendatur ad pugnam: & erudiat de inimicis habere triumphum. Cap. VI.

Sicut in precedentibus ueraciter definitum est: nullus nisi probatus ad summam prouehitur. Hanc humana prudentia cōsuetudinem tenet, hoc naturalis diiudicat ratio, hoc etiam iura uolunt: quicūq; uerò aliter præsumpserit, suo repellitur iudicio. Quis unquam manipulos colliget, nisi antea seminauerit? Præcedit in cunctis labor mercedem. Proinde pati non formidet, qui spiritualibus ditari uult. Degeneris quidem animi est fugere ante pugne finem. Prius uitia resecauda sunt, & uoluptates cohibendæ, quam de stadio secedendū. In bello pugnantis uirtus agnoscitur. Omnes pacis tempore uictores sunt, cum non sit qui repugnet: quū autē tubæ infuerit uox, quū dimicandi superuenerit hora, & armorū fragor ingruerit, qualis quisq; maneat apud se, norum fiet. Non uerborū pompa, non uulgi fauor, nō propria æstimatio, sed animi uigor, magnanimitas cordis, diffidentia sui, Christi militem commendabilem reddit. Commendata est Abrahæ obedientia post tentationem: Ioseph castitas post adulteræ insolentiam: Iob tolerantiam post sobolis restitutionem. Virtus nempe certaminis merces est: pugna autem testimonium uirtutis, amor uerò utriq; famulatur. Qui non diligit, nec in certamine fortis, nec possessor potest esse uirtutis. Amor pugnandi & dilectio uirtutis fortitudinem confert, ministrat animo uires, consummat uictoriam. Sine caritate qui certare uult, omnibus ridiculus erit: aut enim hostiū captiuus fiet, aut ante exitum pugne de stadio discedet in gloriam. Melius est non inire cōflictum, quam nō perseverare in ipso. Difficillimè quidem uincitur, qui ardēter diligit, & ad tentationum tolerantiam prudenter se munit. Ob hoc tam solerter Sapiens pugnatū hortatur, dicens: Fili accedens ad seruitutē Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animā tuam ad tentationē. Cognouit autē uir sapientia eruditus naturæ imbecillitatem humanæ, inimicorū uorem, oppugnantium fauorē, futurū cōflictū, & militatū Christo maximā esse repositā gratiā. Ideo nō dissualit pugnam, sed cōmendabilem ostēdere uoluit pugne prudentiā. Minima quæq; si improuisa ueniāt, grauius feriunt. Ante omnē euentum quæ futura sint aduersa, cogitanda proponantur, & futura tanquā præterita examinanda sunt, ut nil noui

A noui cōtingere uideatur. Tunc mens a soliditate nō decidit: quū premunita fortitudine pati ardua nō refugit. Nemo tamen de se cōfidat, nullus de proprijs uiribus in hoc spirituali cōflictu præsumat, totū ascribat Deo, totum se illi cōmittat. Nō in uirtute (ait Propheta) mea, sed in Deo meo transgrediar murū. Sicut enim in corporali pugna audacia uiressita & in spirituali sui diffidentia uictoriam subministrat. Angelorum etenim magisterio edocti ac protecti custodia, in cunctis tentationibus triumphū sperare debemus. Nam quum ad capiendum Helisæum multa armatorum manus a Samarite rege mitteretur, domumq; uallasset: ab Giezi clāmatum est, insidiæ, insidiæ. Quod quum Propheta audisset, puerum ne paueret hortatus est, orauitq; ut ipsius aperiretur oculi: qui mox uidit omnē mōtis superficiem, domumq; armatis uallatam militibus: & ait: Plures pro nobis sunt, quā contra nos. Huius exemplo non formidolose, sed cōfidenter tentationū bella aggredi debemus cælestiū militū muniti legionibus. Memoratum quidē Prophetam, ne in minimo quidē, ut illū raperēt missi, lædere ualuerūt: quin potius orante Propheta ipsi cæcitate percussi sunt. Veneremur igitur protectores nostros sanctos angelos: ueneremur diuinā præsentiam. Vtroq; præsidio septos pudeat nos inimicis terga uertere. Nō nos certandi labor, nō certaminis incertus finis, nō infirmitas carnis, non tepor spiritus cōcutiat. Ad uirtutē difficilis ascensus est, breuissimus labor maxima recōpensatur mercede. In acie positi sumus: qui uicerit, spōsi amplexibus dignus fiet. Potuit olim David, ut regis gener esset, incircuncisorū centum auferre præputia cum sui periculo, & non poterit Christi seruus, ut sapientiæ dignus habeatur cōnubio castissimo, tentationū suppressere insultus: Valebit ne mulieris amor plus quā uerbi? Alliciet ne amatis cor plus carnalis copula, quā sapientiæ perpetuum contubernium? Innumeri sunt, qui ut terreni fastigia teneant imperij, omni se labori etiam cum corporis animæq; detrimento exponunt: & qui Christi nuncupantur serui, ut æterni regni participes sint, tabescēt ocio, & præ ignauia dormitabunt. Vtq; prudentiores robustioresq; tenebrarū filij sunt filijs lucis in negocijs suis, & in temporalium cumulatione. Stupeat cælū, clamet terra: & omnis creatura miretur, quū hominem plus alliceat labor, quā requies: mors quā uita: creatura quā omniū conditor. Nō absq; cordis cecitate fieri potest hoc. Ignoratur quippe, quāta sint cælestia gaudia, ignoratur quoq; quid sit uirtutis bonū. Attendūt homines, q; sine fatigatione maxima uirtus nō ualet acquiri, & pati refugiunt, quia parū diligūt. Cōsiderāt tentationū & tribulationū certamina, nec percipiunt quid inde sequat. Vtinā sapierēt, & intelligerēt, ac nouissima prouiderēt, forte resipiscerēt. Sine mirabili Dei consilio nemo dubitet Christi seruos flagellari aduersis. Non ut alieni, sed ut filij habeantur, quum disciplina erudiuntur. Quem filium non corrigit pater? Est quidem in iustis tribulatio, amoris indicium, futuræ beatitudinis præsagium, & prædestinatiōis testimonium. Hoc scriptura sacra, hoc sanctorū uita testatur. Non absq; spinis redolens nascitur rosa, neq; sine tentationibus perficitur uirtus. Ambo connexa sunt. Factum est (inquit scriptura) uespere & mane dies primus. Virtus enim languet, nisi exerceatur: lacessita autē crescit. Ignis quo plus agitur, plus serpit. Videmus syuestres feras, quū irritantur indomitas fieri: quū uerò quiescunt, mansuescere. Quis sufficienter narrabit, ad quātum perfectionis culmen sanctum Iob euexerit tentatio? Prius soli Deo notus erat, prius uirtus menti inerat tanq; nouella plantatio: post probationem uerò uelut ingens arbor proficiens, & per humilitatem ad ima terræ radices sparsit, & in alto foras erecta cacumine omnem sua uiriditate lætificauit ecclesiam. Transierūt multa iam annorum curricula, nec tamen arbor hæc fructificare destitit. Electorū siquidem uirtus tentationum examinata incendio & rubiginem uitij amittit, & perfectione sua rutilans elucescit: unde Sapiens: Aurum probat fornax, & uiros iustos examinatio tentationis. Ad uirtutis perfectionē proculdubio tentatio uia est, quæ nō solū hominē perficit, uerū etiā diuinæ prouidentia thesauros patefacit. Opera nāq; Dei ex sui profunditate incōprehensibilia sunt in se. Quis autē nisi tentationibus probatus, quātum supra se diuinā sapientia prouidē euigilet, indagare ualeat? Quis uerbi magisteriū in tentationibus nō miretur, si intelligit. Flagrat interdum mens libidine dominandi, dignitates ambit, honoribus extollit peroptat: sed mox diuina disponente sapientia in aliquod apertum permittitur cōllabi scelus: per quod omnis interioris hominis euacuatur tumor. Cōfusionem natiq; sui elatus nō ferēs

sponte humiliationi colla substernit. Sæpe caro concupiscentiis inflammatur, illicitam in operationem præceps impellitur, & tanquam indomitum animal in uenereas uoluptates se præcipitare conatur. Repente autem dispensante sapientia fortis illa languor inuadit: qui robur omne debilitat, medullarum calorem refrigerat, audaciam comprimunt, & flagello castigata spiritui reluctari non sinit. Ideo Propheta aiebat: Misit ignem in ossibus meis, & erudit me. O altitudo diuitiarum sapientiae & prouidentiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Tentationis enim aqua incendium extinguit libidinis percussione carnis uulnus sanat mentis, perpetratio sceleris uirtutem nutrit humilitatis: de infirmitate ualetudinem, de egestate abundantiam, de tribulatione scientiam, de moerore gaudium, & de tentatione erumpere diuinæ lumen facit prouidentiae. Cuius hæc sunt opera: Cuius tam mira mutatio, nisi dexteræ excelsi, & doctricis sapientiae? Cuius tam suo disponit moderamine, uniuersaque suo compellit militare imperio. Pro suo omnia ordinat beneplacito, collapsa erigit, abiecta colligit, fortia deserit, confusa componit, & alta deicit: & tamen nemo est, qui ista Dei magnalia, cur fiant, penetrare possit. Intellectus obtunditur, ratio conquiescit, caligat mens, hebetat animus, & in horum consideratione omnis humana uincitur sapientia. Per uerbum quippe & in uerbo suo Deus diiudicat singula, & quis inuestigabit? Quis sempiternum uerbi lumen in hoc mortali intueri potest corpore? Quis inaccessibilem diuinæ sapientiae claritatem ualet agnoscere? Quum enim uisibilia inuisibiliter operatur, non sine maximo æquitatis moderamine id agere fatendum est: ideo ueneranda potius, quam inuestiganda sunt diuina iudicia. Miseretur, cui uult: & quem uult, indurat: hunc humiliat, & illum exaltat: nunquam tamē iniuste. Petro, ut se sequeretur, dixit: Ioannem autem, ut sic maneret, sibi placere perhibuit. Reprehendit nihilominus Petri curiositatem, qui non ad sobrietatem, sed plus, quam oportebat, sapere cupiebat: illique ait: Quid ad te? tu me sequere. Instruimur ex hoc, ne plus iusto diuinam scrutari uelimus uoluntatem. Sufficit, ut tentari omnes discutiant propriam infirmitatem, ut sanentur: non diiudicent Dei uoluntatem, ne damnentur. Optimum quidem humanæ infirmitatis medicamentum est tentatio. Ex impulsu tentationis humilitatis lux emicat: dum sibi ipsi animus notus fit, qualis sit. Ex cognitione sui nutritur humilitas. Quo melius modo apostolorum princeps ad sui deuenire potuisset notitiam, quam ex tentatione? Stabat in se confidens de se, & nesciens se, sed tentatus per ancillam mori timens negauit ueritatem: post autem inspectus a domino recepit a luce lumen, uidit, agnouit, erubuit, amare fleuit. Fleuit inquam delictum suum, ignorantiam suam, infirmitatem suam, & longè salubrius profecit ex tentationis flagello, quam ex eruditione magistri, licet tentatio magistri fuerit admonitio. Bona tentatio, sed melior tentationis instructio: quia gratiæ dona a muneribus naturæ discernere facit, oculos aperit, ut sapientiae lumen excipiant, ne in sui ignorantia caligent. Perniciosa namque sui nescientia est, & ad omne facinus procliuia: quæ dum se stare putat, iacet miserabiliter. In tenebris obuoluta est uidere se arbitrans, sed fellis collyrio inungenda est, ut recte uideat, manuque tentationis erigenda est, ne pereat. Vtrunque uerò per uerbum. Est enim Dei uirtus, & Dei sapientia. Virtus quidem, quia quos amat, arguit, & castigat: sapientia autem, quia exemplo suo docet tentationum flagella æquanimiter tolerare. Non enim (inquit Apostolus) habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatum pro similitudine absque peccato. Ipsius quippe tentatio nostrarum singulare leuamen est. Dulcescunt nostræ, quum considerantur illius. Afflictiones nostræ propè nihil sunt comparatione poenarum eius: propterea qui tentantur, qui aliquo dolore cruciantur, proponant sibi exemplum sponsi, & in speculo passionis eius, quanta indignè ab indignis dignatus est pati, considerare non desinant. Percipient planè consolationem non minimam. Nec immerito. Fecit autem antidotum spirituale sputo, aceto, felle, sanguine, flagellis, irrisione, opprobriisque compositum: quo uulnera, dolores, tentationes, cruciatusque linirentur nostri: & fierent tolerabiles Saluatoris exemplo. O stupor, o caritas, o uerbi ineffabilis sapientia, qua arte mederis? quo uinculo trahis? quo uulneras amore? O quam dulciter allicis, quam suauiter blandiris, quam rectè capis, quam fortiter tenes? Quis ut ovis tua non sequetur uestigia, o pastor bone? Quis te caelestem ducem in passionum, tentationum, & laborum certamine imitari uerebitur? Quis tuis, o excelsa

A excelsa Dei sapientia saluberrimis monitis obtemperare negliget. Transige, o dulcissime Iesu corda nostra sagittis ignitis amoris tui: irrumpe, o domine domine penetralia mentium: illaque misericorditer tuo illustra diuino splendore, ut uulneratis de te, & illuminatis a te, in te sit habitatio nostra, pax nostra, delectatio nostra, requies nostra, delicia nostra, satietas nostra, spes nostra, amor noster, exultatio nostra, uita nostra, refectio nostra, lux nostra, tranquillitas nostra, fiducia nostra, & omne bonum nostrum. Tuo enim amore quid dulcius? tua caritate quid salubrius? tua dulci memoria quid iucundius? Te, o sapientia, nihil melius queritur, nil arctius stringitur, nil ardentius amplectitur, nil suauius possidetur. Norunt hæc, qui diligunt te. Amor quidem tuus immortalitatis origo est, sapientie fons, fluuius uoluptatis, uita credentium, abyssus caritatis, paradysus deliciarum, peregrinantium solatium, beatorum merces, nutrimentum dilectionis, uirtutum radix, meritorum statera, certantium robur, conuiuientium uinculum, & totius sanctitatis stabile fundamentum. Qui sitit, ueniat ad te, & aqua sapientiae salutaris potabitur: Qui fatigatur, ueniat ad te, & accipiendo onus tuum leuè super se, requiescet. Qui aduersariorum & tentationum exercetur insultibus: ueniat & ipse ad te, & audiendo atque imitando te uictor existet. Permisisti etenim te tentari, ut in tuis nostras instrueres superare tentationes. Commendasti quoque nobis in ipsis loci solitudinem, ciborum parcitatem, temporalium contemptum, diuinæ legis meditationem, & orationis frequentiam. His munitus armis, tu omnium o fortissime cum hoste dimicaturus intrasti in stadium, & reportasti triumphum. Neque enim licet, ut milites tui alij utantur armis. Quisquis igitur exemplo domini de inimicis spiritualibus uictoriae trophæum obtinere desiderat, hominum confortia declinet, tumultus deuitet, & in secretiorem se conferat locum: quatenus super sui custodia diligentius ualeat uigilare. Diffusa quidem per exteriora mens, ad interiora consideranda minus sufficit. Vtrique uacare nequit, proinde ne foedetur, ne tentationum ignara uincatur, frequentiam fugiat, & ad remotiora secedat diuinum flagitando suffragium. Est nempe solitudo amica moeroris, mater quietis, locus contemplationis, & receptaculum supernæ uisitationis. Hac edoctus experientia Propheta cum tentaretur, aiebat: Elongauit fugiens, & mansi in solitudine: Expectabam eum, qui saluum me fecit a perillanimitate spiritus & tempestate. Amicus quoque sponsi eruditus a uerbo quum adhuc in tenella esset ætate, deserti antra, fugiendo hominum confortia, petiuit, ne ad horam cederet aduersariis, ne aut innocentiae nitorem tenuissima delicti contagione foedaret. Non est tuta in urbibus conuersatio: ubi omnium exuberant materiae peccatorum, ubi elatio regnat, excruciat liuor, rixæ conturbant, libido dominatur, diuitiæ dilaniant, uoluptas blanditur, & socialis carnalium colligatio animum effœminat. Vix qui sibi uacat presentis uitæ naufragium potest euadere. Habitent in seculo, qui se diligunt, qui pugnandi uel uincendi pro uirtute nullo caritatis accensi sunt zelo: at quicumque ad perfectionem anhelat ascendere, quicumque præ animi magnitudine cum uitij & spiritualibus nequitij non pauet habere congressum, iuxta uerbi consilium primum cunctis, quæ possidet, renunciet: deinde solitudinem sibi in seipso ædificet, in qua Deo intendere & spirituali pugnae non desinat loco & tempore: etiam domesticorum confortia fugitando. Habeat redemptoris exemplum: qui quum a diabolo tentaretur, solus in deserto esse uoluit: post consummatam autem uictoriam homines secum habitare permisit. Solitudo semper amanda est: tenenda uerò non semper. Quisquis illa prudenter usus fuerit, gloriosum de hostibus uictoriae triumphum in tentationibus reportabit: si tamen eidem adijciat abstinentiam. Nam solitudinem tenere, & gulae fræna laxare, brutorum est uita. Animalia namque syluestria syluas incolunt & solitudines, sed quia nullo temperantiae moderamine carnales cohibent impetus, omnino feræ sunt. Parum quidem prodest solitudinem querere, & carnis uoluptates non frænare. Temperantia semper solitudini indiuidua comes sit. Solitudo corpus: abstinentia autem corporis edomet passiones. Vtrunque suo dominus commendauit exemplo. Nusquam nisi in solitudine legitur Saluatorem ieiunasse. Sobrietas quidem ciborum, tentationum tempore plurimum laudabilis est. Timet antiquus aduersarius cum abstinentibus habere conflictum. Si parentes primi abstinuissent a uetito cibo, nunquam a suæ celsitudinis arce corruissent. Discant qui tentantur, sobrietatem custodire, discant suasionibus non acquiescere: studeant diligenti-

tissimè temporalia non amare. Perniciosus enim est hic amor pugnantibus. Abijciat à se terrenas facultates, qui spirituali militiæ ascribi desiderat. Nunquam tentationibus carebit, qui terrena dilexerit. Sunt quippe opes arma diaboli, tentationum fomentum, rubigo mentis, exterminium quietis, passionum auctrices, & perfectioni inimicæ. Graue onus est temporalium affectus. Contemptor sit mundi, sit & contemptor sui, qui Deo placere cupit. Læto semper animo ad cælestia tendit, qui ex corde seculo renunciauit. Securus accedat ad pugnam, qui uitiosè nil diligit. Acerrimus contra tentationes præliator esse potest, quicumq; temporalium contemptor est. Ipse Saluator saluberrimum de cōtemptu mundi, cum à diabolo tentaretur, nobis præbuit documentū. Nihil quippe temporale diligere debet, qui cum aduersario pugnare cœpit. Solum cælestia diligit, & in diuina lege iugiter meditetur. Est quidem sacra pagina pharetra quædam spiritualis, in qua sagittæ acutæ & ignitæ latitant. Hanc nemo Deo militans derelinquat. Ex assiduo cogitatu uirtutem intelligat scripturarum: ut iuxta qualitatem suggestionis, responsionis intorqueat iaculum. Hac accinctus dominus Iesus perrexit ad pugnam. Ex eadem tres eduxit sententias quasi sagittas, & prostrauit aduersarios: unde Prophetarum: Emitte sagittas tuas, & dissipabis eos. Eruditur quoq; animus scripturarum meditatione ad agnoscendas diaboli astutias. Sic enim legitur in Psalmo: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo. Per se non sufficit. Non autem aliunde congruentius, non plenius, non suauius edocetur, quam in eloquio sapientiæ: dummodo non sit elatus, nec infidus. Tales nempe refugit Dei sapientia. Lux est sapientiæ, & in humilium cordibus se diffundit: ideo Propheta ait: Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Fiat humilitate paruus, qui sapientia magnus fieri concupiscit: sanctarum meditationibus scripturarum se muniat, quicumq; cum maligno spiritu uult habere conflictum. Tanto de uictoria magis fiet securus, quanto & in diuinis eloquijs exercitatus, & in oratione Dei amplius fuerit assiduus. Vterq; simul optimè cōueniunt, & in quadam spiritus confœderatione concurrunt. Vix absq; orationis suffragio diuinæ legis haberi potest notitia. Sed oratio sæpe decipitur, si sapientiæ ueritate illustrata non fuerit. Consueuit angelus transfuga in lucis angelum se figurare, ut decipiat simplicem, & minus scientem falsa opinione seducat. Postulanda ob hoc est à Deo sapientia. Nam sapientia errorum detegit larebras, & oratio tentantium prosternit insultus. Maxima uictoriæ spes oratio est, & præcipua ad sapientiam uia. Sustollit animum à uisibilibus, & suo humili ac suauis uolatu facit proximum cælo. Replet illum claritate Dei, & cognitione sui, quibus nihil utilius est in uita hominis.

De triplici Deo famulantium ordine, atq; de singulorum tentationibus, earundemq; remedijs: Cap. VII.

Quicumq; Dei mirabilia opera diligenti consideratione indagare uoluerit, alia corporalia, alia uerò esse spiritualia uerissimè iudicabit. Corporalia quidē, quæ sensuum uisibus, uel lineamentis subiecta sunt, aut esse possunt: spiritualia autem, quæ rationali ui animæ percipiuntur, uel tanguntur affectu. Corporalium scientia innumerè reperiuntur peritissimi: spiritualium uerò pauci. In occupatione corporalium penè totus mundus est deditus, in spiritualium contemplatione rarus, qui se exercent, inuenitur. Corporalis exercitatio ex industria procedit humana, spiritualis ex gratia diuina. Nemo sibi arroget, si quid de diuinitate, uel de spirituali natura cognoscit. Magnarum quippe mentium hoc opus est, & earum potissimum, quæ Dei uerbo connexæ sunt uinculo caritatis. Ex familiari nanque uerbi alloquutione instruuntur, & inde hauriunt mentis exultationem non modicam. Quomodo possunt non gaudere in contemplatione ueritatis, quæ animarum proprius est cibus? Lætantur quippe in lumine sapientiæ, sed non ad plenum. Tunc quidem ad plenum & perfectè, quum reuelabitur gloria domini: quum filiorum Dei dignitas apparebit. Videbimus etenim tunc Deum non per speculum aut in ænigmate, sed prorsus sicuti est. Hæc est uita æterna, hoc est sanctorum præmium. Nunc autem donec peregrinamur à domino, donec hac mortalitatis ueste tegimur, per fidem ambulamus. Hinc est, quod de spiritualibus naturis diuina (uidelicet) angelica, & rationali tam laboriosè inuestigamus, tam tenuiter capimus, tamq; modicum, quod attingimus, possidemus: quum teneri creditur, repente labitur, & quum inter spirituales suauiter degustatur amplexus, absq; ulla

euolat

A euolat præmonitione. Experimento discit, amantis animus ex his altercationibus amoris, perfectam non esse in præsentis uita fruitionem dilecti. Efficitur sagacior ex hoc, ardentior robustiorq; ad agnitionem ueritatis, & gustum caritatis. In his nanque nutritur, & per hæc quotidie renouatur spiritu, transformaturq; de claritate in claritatem. Ultra modum nempe amanti fortiter & dulciter, onerosus fieret huius peregrinationis inco-latus, nisi frequenter sponsi munusculis foueretur. Nec immeritò. Conspicit enim se uanitati esse subiectum. Atteritur assiduis fatigationibus. Contendit semper per internam ei, quem diligit, placere exercitationem: amoris uritur desiderijs, & crebris examinatur tentationibus. Hæc cuncta quamuis ex spiritus feruore sint leuia: ex carnis tamen pondere plurimū laboriosa esse noscuntur. Quamobrem ne mens deficiat, ne in labore succumbat, & caritate pascitur & ueritate. Caritate quidem, ut à seculi amore se uoluntariè subtrahat: ueritate autem, ne ignara tentationibus cedat. Quod autem non agnoscitur, eius periculum tum declinatur. Quum uerò hominis uita super terram tentatio sit, ne quisquā sine rēratione uiuere possit: definiendū est, quod nullū tam utile ab eo, qui Deo seruit, suscipitur munus, quam spirituum discretionis & interiorum motuum claræ experientia. Non multum interest, si diuinæ naturæ, angelicarumq; substantiarū mens careat sciētia: sed non mediocris est damni, si spiritualium tentationum & affectionum nō habet notitiam. Multi in sua simplicitate per fidem saluati sunt: quis autem sine sui agnitione saluus fiet? Proficua ualde tentationum scientia. Nemo ad uirtutum perfectionē absq; hac potest ascendere. Hæc est uia sine errore: hæc est perfectionis scala. Quisquis itaq; uirtutum amator est, sui diligens inquisitor sit. Quo impulsu, quoue affectu ipsius moueatur mens, considerare non negligat. Multifarij sunt interiores animi motus, & ad cognoscendum difficiles. Aliter qui incipiunt, aliter uerò proficientes mouentur. Sicut inæquales ipsorum motus: ita & remedia. Ex cognitione morbi congrua ægrotō præbetur medicina. Vbi originis infirmitatis est nescientia, ibi animæ corporisq; propinqua mors est. Discant, qui ad perfectionē uolunt conscendere, horum differentias & causas. Qui infirmi sunt, & spiritualis pugnae prorsus ignari, suos habent internos motus, quibus in tentationes (ut plurimum) impelluntur. Mouentur enim uoluptuose. Quum autem quæ carnis sunt, sapiunt, & recenter carnalia reliquerint opera, facile ad eadem relabuntur. Ignorāt sæpe huiusmodi se quispiam uitiosè diligere, non intelligūt, quid carnaliter quidue sit naturaliter amare: ideo seducti seducuntur, à suis captiui ducunt passionibus: sua quæerūt cōmoda, & omne qd liber, sibi licere arbitrant. Proprias his conantur perficere uolūtates, atq; cōplere uoluptates, & post carnis cōcupiscētias currere non cessant, nec prius ista percipiunt, quam in grauem ruant foueam delictorū, aut tentationum laqueos. Tunc intelligunt, quo fuerint agitati spiritu, tunc serò apertis mentis oculis suum agnoscunt errorem. In fatuarum numero uirginum computandi sunt: quoniam delectationi carnis, curiositati sensuum, & amoris uisibilium, postposito spirituali gaudio, ac interiori bono, prostituerūt se. Insuper quidē quū sint diuinæ consolationis & in experti, in creaturarum pulcritudine & delectabilitate suum conātur perficere desiderium. Quod nequaquam assequi ualent. Ideo relicto æternæ uitæ fonte in sua permanent siccitate. Hinc tentationibus grauantur, anxietate laborant, & absq; ulla requie perseuerāt. Nūc ista, nunc quæerūt illa, & tanquam profugi super terrā & instabiles noua semper meditantur adinuenire oblectamēta. Fiunt sibi ipsi (dispensante Deo) onerosi, & sua amplius delectatione utuntur. Ex alio impelluntur in aliud: & quo plus satiari cupiunt, eo ardentiori uoluptate fatigantur. De hac aqua (iuxta Saluatoris sententiam:) Qui biberit, sitiet adhuc. Sed si quis de aqua, quam ipse dare pollicetur, biberit, non sitiet unquam: quin potius fiet in illo fons aquæ salientis in uitam æternam. Hoc autem optimū est ac salubre remedium ad comprimēdum uoluptuosos animi motus: ut si quis hac se senserit peste uulneratum, omni qua ualet uirtute, studeat diuina frequentare sacramenta. De dilectione Dei ad homines, & humanitate Christi iugiter in se cogitando reuoluat: & potissimū de futura electorum felicitate. Poterit quidem cælesti illū opitulante gratia: si perseueranter se in his occupauerit, uoluptuosum animi affectū, conditoris amore, & cælestis patriæ suauitate retundere: atq; carnis delectationem in spiritus iucunditatem commutare: quod supergloriosum est. Est & alius perniciosus animi motus ineruditum

Psal. 143
Psal. 118

Ibid.

I. Cor. 13

Ioan. 4

ineruditum Christi militem inuadere assuetus. Hic ex cōsideratione perfectionis, uirtutum altitudinis, & patrum sanctitatis præcedentium mentem efficit pusillanīmē, hebetem & frigidā. Suggestit quoq; illi, quanta sit inimicorum importunitas, sagacitas, & fortitudo: quanta uitiorum numerositas debellandorum: quā grauis carnis spiritusq; cōflictus, quā diuturnus & consolationis expers, quā uie ignotus sibi animæ profectus. Et ex his quādam cogitationum tentationumq; format congeriem: sub qua effœminatam obruit desperatione mentē: nō se necādī, sed proficiendi. Quo peractō quū captiua se mens tali subegerit desperationi pusillanimitatis: quis enumeret quātis dilanietur tentationibus, & cogitationibus dilatec? De cætero uelut mortua effecta singularia negotia cogitat quid in mūdo agatur perquirat, quæ ipsa egerit, quid facere potuisset, sedula cōsideratione meditatur: recluditur in cella corpore: mente uerō (ut sic dicam) omnem seculi perlustrat ambitum. In diuinis insensibilis est laudibus, qui talibus agitur motibus, quū per orationis studium Deo uacare uult, uanis potius intendit cogitationibus, interdum etiam obscœnis. Tempus omne cōsumit: nunc scurrilia loquendo, nunc pertractando inania, ocio tabescit, uigilias obhorret, ieiunia refugit, silentiū nō custodit, disciplinę morum subesse nō patitur. Fit miro Dei iudicio, ut dum nullis se uult pro acquirendis uirtutibus dare laboribus, amplius ociando & dormitando laboret. Dum tentationes se euadere arbitratur, in grauiore se præcipitet tentationes. Omnium nanq; tentationum hæc periculosissima est, aut nō tentari, aut nescire se tentari: quod Propheta intelligens aiebat domino: Proba me domine, & tenta me. Ignauie (ut plurimū) uel insensibilitati nō tētari ascribendū est. Probi em̄ & generosi milites uix ad momētū quiescūt, sed uir uirtutis in suo etiā labore pacificus est: qui autem uirtute caret, quiescendo laborat. Ergo quicumq; iucūdē & fortiter præsentis peregrinationis iter peragere desiderat iugum super se suaue, & leue sapiētię onus tollat, atq; magnanimiter pro adipiscēda uirtute pugnare nō negligat. Sentiet post certamē, quātus sit uirtutis triūphus: quale meritū, & quā suaue gaudiū. Qui autē domini talentū nullo de ipso facto lucro in terra abscondiderit: timeat, ne tanquā indignus a spōsi cōuiuio amoueat. Est quidē disciplina cælestis uelut mare. In eo nihil, nisi uiuat, perseverare potest: omne em̄ morticinū & immūdam ad littora proijcit. Hinc est quod in Apoca. dicit: Vtinā frigidus aut calidus esses: sed quia tepidus es, & nec frigidus, neq; calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Vt qui euomitur, quoniam regno Dei ineptus iudicatur. Deo autem cūcta possibilis sunt. Quisquis igitur hos perniciosos animi motus, & quæ ex ipsis tentationes generantur, euadere cōcupiscit: mortis acerbiter, illius incertā horam, horrendū Dei iudiciū, & pœnarū inferni æternitatē, acerbiterq; iugiter meditādo reuoluat. Poterit em̄ respiscere, & rediūua resurrectione Deū laudare, uitā corrigere, & ueræ resurrectionis participes esse. Proficientiū uerō interni motus, & pugnatū pro Christo & uirtutibus (ut plurimum) proueniūt insultus & tētationes ex infirmitate, ex ignoratiā, ex cōsuetudine, ex natura, ex diuina dispēlatione. Ex infirmitate quidē, cum diuino mens afflata desiderio, & uirtutū animata profectus: in cunctis quæ agit & loquitur, rectitudinē seruare contendit, nec ualet. Reuerberata nempe propria infirmitate relabi cōpellitur. Nam peccati fomite depressa patitur nolens, & bene agere uolendo non sinitur. Hęc est originalis pœna delicti, a qua nemo quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatores Dei, & hominum homine Christo Iesu, & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi: unde propheta uocē omnium gemens, ait: Ecce em̄ in iniquitatibus cōceptus sum, & in peccatis cōcepit me mater mea. Hinc Apostolus deplorās, dicit: Nō em̄ quod uolo bonū, hoc facio: sed quod nolo malū, hoc ago: si autē quod nolo, illud facio: non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem: uideo autem aliam legē in mēbris meis repugnantē legi mētis meæ, & captiuantē me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Mox uerō sanctorū cum Christo regnantū libertatē considerās, & eandē concupiscens, suamq; infirmitatē, nisi corruptibilis carnis deposito onere non posse declinare sciens se, optansq; ipsorū beatorū cōsortiō sociari exclamādo subinfert: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum dominū nostrū. Hęc itaq; infirmitatē pro pœna peccati, Dei sapiētia ordinatissime dominari

A dominari in suis permittit electis, ut semper unde se humiliant, seq; exerceant, materia non desit. Conantes enim, quod nequeunt agere, humiles, & ex ipsa eadem impotentia efficiuntur fortes: conualescūt de infirmitate, & de bello fortiores fiunt. Hoc diuinæ sapiētiæ magisterium est, quæ uirtutis defectū ad sanctorum suorū facit militare profectū. Hoc de fonte æternæ caritatis noscitur emanare. Nunquam uult, ut deficiat, qui impugnet: ut ex certamine nunquam desit, unde coronet. Sic cum populum suum ad terrā duceret promissionis, uoluit ut causa semper adesset, per quā ipsum tentādo probaret: Permisit ut insequeretur Pharaō, ut in deserto aqua deficeret, ut populi, ad quorū terrā possidendam uocabantur, resisterēt: ut etiā eadē possessa reliquiæ gentiū tributariæ, in medio eorum remanerēt. Cuncta illa in figura ipsis cōtingebāt. Non desperet, sed pugnet, qui se intuetur bonū non posse facere, quod uult. Permittit infirmitatē hanc in carne regnare, permittit etiā ignoratiā in anima perseverare, quæ multarū tētationū fomitē subministrat. Quis tentatione carebit, quū se ignorare uideat, quod expediat. Quis securus dubitādo incedet? Nesciētia dubietatē, dubietas timorem, timor gignit pœnā. Hinc est, quod Propheta sanctus tam sedulō precai, dicens: Doce me facere uoluntatē tuā, quia Deus meus es tu. Qui em̄ diligit, & quod Deo magis placet, nō ignorat: alacriter operatur, quamuis laboriosum sit: qui uerō ignorat & dubitat, remissē agit. Vbi nesciētia, ibi mentis inconstātia, animi pusillanimitas, cogitationū confusio, alternatio cōsiliōrum, perturbatio pacis & spiritalis gaudiū. Delectabile bonū est scire quid optimū. Beatus proinde, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia: quoniam melior est acquisitio eius negociatione argēti & auri primi & purissimi. Lignum quidem uitæ est Ihs, qui apprehenderint illam: & qui tenuerint eam, beatus. Ipsa planē ignorantia fugat tenebras, tentationum tumultus propulsat, securitatem adducit, lætitiā nutrit, & proximum Deo facit. Pro hac adipiscenda laborare non negligat, qui Deo dicatus est. Non in fatigatione corporis, sed in oratione se reuelat. Amat in cordis habitare secreto. Mundet se, qui ignorantia tenebris carere gliscit. Huius etenim diminutio tentationum minoratio est. Ex consuetudine præterea peccandi quot tentationum bella moueantur aduersus proficientes, & pro Christo luctantes: solum norunt qui ipsam demoliri conantur. Semper enim ad id quod reliquit, consuetudo reflectitur. More quidem fluminis defluentis in alueum hæc repetit, & quandam necessitatis legem redeundi ad pristina suo imponit possessori. Gratia indigent non mediocri, qui inueteratos cupiunt, & uolunt abolere mores. Huic rei, difficilis seniorum impudicæ uitæ conuersio, perhibet testimonium. Rarus quis eorum inuenitur, qui realiter conuertatur ad dominum. Obruti pessima consuetudine tanquam quodam arenæ aggere, nisi grandi ac terribili uoce excitentur: è monumento resurgere nequeunt. Nemo itaq; tardet in suo sento conuerti ad Christum. Dum arbuta noua sunt & tenella, pro agricolæ beneplacito flectuntur sine difficultate: si autem durato cortice fructificare cœperint, in propria de cætero inflexibilitate perseverant. Beatus planē, qui domini iugum super se ab adolescentia portare consueuit. Ex longo usu etiam difficillima, leuia fiunt: potissimum ubi gratia cooperatur: ubi uerō natura rebellis consuetudini copulata est prauæ, ibi absque dubio insuperabilis est pugna, & tentationum rixa indefessa. Mens quippe, quæ horum duorum insultus patitur inimicorum, indiget indui uirtute ex alto. Semper ut uictoriam obtineat, euaginatū spiritus teneat gladium ad ultionem aduersariorum, atque mox ut ipsorum paruulos exortos esse conspexerit: ad petram eos allidere non sit segnis. Quod si a sui custodia neglecta uirtute dormire inchoauerit: crudelem in se uitiorum sustinebit tyrannidem. Nam uitia continuo in deterius (nisi uirtutum disciplina coerceantur) proficiuntur. Superbia ne contra Deum & proximum se erigat, humilitate comprimenda est: uoluptuosa carnis delectatio, ne mentem ad peccati consensum subijciat, pudicitia uigore refrænetur: cupiditas ne in amorem temporalium accendat animum, desiderio cælestis patriæ reperiatur: ira impetus ne irascentem ad odium fratris commoueat, patientia fræno coarctetur, inuidia ne ad dolorem de bono proximi mentē impellat, dulcedine caritatis durissime flagelletur, gulę petulantia ne aduersus spiritū carnē excitet, sobrietatis iugo subijciatur: acidia ignauia ne a cepto proposito animū faciat tepescere, amore uirtutū & rememoratione æternorum sine

Psal. 25

Apoc. 3

Psal. 50

Rom. 7

Ibid.

Psal. 142

Prov. 3

Tren. 3

Psal. 4 sine ulla requie stimuletur. Vitijs, uirtutum oppositiōe resistendū est. Nunquā ut ad actū, nunquā ut pertrahāt ad cōsensum, permittēda sunt. Sicut intus fremunt, ut profiliant ad opus: ita quoq; intus mucrone resistētiae iugulētur: iuxta Prophetā ad monitiōē dicētis: Quae dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris cōpungimini. Huiusmodi arte dimicandi, propitiante gratia, debilitatur etiā consuetudo inueterata, & natura rebellis reformatur in melius. Plus ualet gratia, quam natura: quia superior est. Neminem spernit, nulli se subtrahit, quin potius anticipat quærentes se, & præoccupat dignos se. Nemo itaq; de infirmitate, de ignorantia, de consuetudine, de natura excusationem accipiat, quod non proficit: nullus quia tentatur, conqueratur: nulli nisi ignauo & tepido, ac resistere nolenti tentatio nocet. Feruens & pugnans militat ad salutem. Quosdā supra communem modum & ultra humanas uires Dei sapientia tentari permittit: ut illos continua & acerrima pugna præ cæteris gloriosiores faciat. Neq; ad momentum permittuntur quiescere, ut deuictō triumphatoq; hoste iucundius in perpetuas gaudeant eternitates. Non sunt igitur Dei iudicia curiosè rimanda: non de permissione diuina ratio inuestiganda. Quisq; sub uerbi gubernatione se ponat, cuncta sibi occurrentia etiā aduersa & inscrutabilia reuerenter excipiat. Nō potest Dei sapientia errare, fallere nunquam consuevit. Omnes diligit, omnium salutem paterno peroptat affectu. Sui etiam contemptores non relinquit ex corde, benigna est & exaudibilis: nemo expers est beneficiorū eius: infirmos flagellando custodit: exercitatos tentādo erudit, prouectos spiritu deserendo accendit, debiles quidem in spiritu, ut se cognoscant, ut humilitatis fundamenta iaciant, internis exagitari tentationum impulsibus misericorditer annuit: robustos & spiritu calescentes, ut ex tentationibus profectum uirtutum reportent brauiū: in ijs que sunt pœna peccati, grauius impugnari permittit: qui uerò de uitijs obtēta perfecta uictoria in Christo suauiter quiescunt, tentantur & ipsi: non tamen sic, ut cadant, sed ut cadere posse se agnoscant, nisi ex occulta fortē & æquissima dispensatione. Diuina sapientia lex imponenda non est. Qui cadit, iuste, & qui stat, cum illo agitur misericorditer. Incomprehensibilia sunt opera spiritus & ueneranda. Interdum qui in imis iacent, repente sustolluntur: & qui cælos ascendisse credebantur, deiiciuntur. (Singulorum tamen status & merita ex perseverantia iudicanda sunt.) Nam & perfecti quamuis tentationibus humiliantur: cæteros nihilominus præcellunt sanctitate. Ex habitibus uirtutum ad exteriora impelluntur: & quo commotos esse arbitrantur ab infirmis, eo imitantes incarnatum uerbum fortius stant. Interdum habent & ipsi motus suos, sed alijs dissimiles. Accenduntur quidem zelo rectitudinis: & erga delinquentes inuentionis iacula intorquēt. Dedignantur, sed non dedignantur persecutiones excitant: sed amantes, nō hominis naturam: sed hominum uitia insequuntur, ut corrigant, non ut perdant. Saluatoris in hoc confirmantur exemplo: qui factō de resticulis flagello de templo boues & columbas uendētes eiecit, subuertitq; numulariorum æs. Hoc Moses accensus zelo uiginti tria milia uirorum, qui uitulum aureum adorare præsumpserant: uno in die iugulauit. Hoc Finees repletus maximam fornicatorum exercuit stragem: unde illi ad iustitiam in sempiternum reputatum est. Quotquot ad perfectionis ascenderunt fastigium: hoc rectitudinis zelo ardeant. Sua prius insequantur uitia: deinde subditorum, sua sine misericordia: subiectorum autem non absq; pietatis zelo: potissimum illorum, qui corrigibiles sunt. Bonus rectitudinis zelus, sed pietatis non minus necessarius. Vtrunq; teneat, qui perfectus est, ut misericordiam & iudicium domino ualeat decantare. Vtroq; usus est suis causis & temporibus redemptor noster. Fleuit super Hierusalem: fleuit super defunctum Lazarum: sed increpauit Petrum, & respexit Petrum: mundauit templum uenialibus, dicens: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Docebat quoq; in templo, & clamabat. Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Præcipuum suis in hoc fidelibus Dei sapientia præbuit documentum: ut quos delinquentes uiderint, corrigant: & quos compunctos aspexerint, pietatis uisceribus fouendo erudiant. Quisquis itaq; alios ex rectitudinis zelo monere uult, semetipsum, ne tentetur, consideret quia homo est: si autem pietatis zelo compatitur delinquenti: caueat ne potius pusillanimitate, quam compassione reticeat. Vtrobique disciplina censura seruetur. Corripatur peccatum seuerè, & ametur frater delinquēs. Veruntamen quoniam

in

A in cunctis difficillimum est, ita rectitudinis pietatisq; zelum custodire: ut neq; ad dextram, neq; ad sinistram uir spiritualis incedat: tertium contra se zeli feruorem non negligat assumere. Recurrat uelociter ad pœnitentiæ lamentum, & se deliquisse grauius confiteri minime erubescat, atq; satisfacere non dissimulet, quum se in fratrem peccasse cognouerit. Sciens quidem Dei sapientia sine contagione delicti etiā probatissimos uiros non posse uitæ suæ cursum consummare, dedit generale pro omnium facinorum satisfactione remedium: pœnitentiæ (uidelicet) portum, ad quem quisq; fideliter confugerit: quamuis ingenti delictorum fasce oneratus sit, damnari non poterit. Est nanq; pœnitentiā una munitissimarum ciuitatum, quas dominus Mosi mandauit segregari in salutem fugitiuorū: quatenus si quis incaute proximi effunderet sanguinem, securè & absq; sui detrimento in qualibet ipsarum habitare ualeret. Est pœnitentiā commune bonum pro salute omnium accommodatum. Nullum tam immane scelus est, quod non cordis compunctione deleatur. Infirmus es, & tentationum procellis obrutus, clama ad dominum de profundis, & liberabit te. Iuxta est ihs, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu saluabit. Miles Christi es, & cōtra uitia pro adipiscendis uirtutibus certare cœpisti: Quū ex infirmitate & ignorantia, tentationū pateris incursum, & tu cum Propheta clamare ne obliuiscaris, & dicito: Iudica domine nocentes me, expugna impugnantes in me: apprehende arma & scutum, & exurge in adiutorium mihi: effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui tribulant me: dic animæ meæ salus tua ego sum. Spiritualis effectus es, & in omnibus probatus: si ex immoderato zelo ut homo in aliquod incidisti delictum: dic & tu cum eodem Propheta: Ne proicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne auferas à me: redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Est quippe uincendi singularis fiducia, quum quis in tribulationum uel tentationum certamine positus nouit ad quem tutum possit habere confugium.

Quibus considerationibus humanus in spiritali certamine spiritus roboretur. Capitulum octauum.

E Vemadmodum diuine, longè ab humanis distant cogitationibus, ita & affectiones. Hoc qui rectè sapit, capit. De cogitationibus quidem ait Propheta: Non sicut uia meæ uia uestra, & cogitationes meæ cogitationes uestra: sed sicut exaltantur cæli à terra: ita exaltatae sunt uia meæ à uis uestris, & cogitationes meæ, à cogitationibus uestris. Nam humanae cogitationes quum futura prospiciunt, ex opinione iudicant: præterita pauca & imperfectè memorando pertractant: præsentia uerò tenuiter & cum magno adinueniunt labore: nec tamen illa sine dubietatis caligine contuentur. Hoc perspicue cognouit Propheta, quum diceret: Vniuersa uanitas omnis homo uiuens. Veruntamen in imagine pertransit homo: sed & frustra conturbatur. Non autem de Dei scientia sic: Cognoscit quippe temporalia æternaliter, commutabilia immutabiliter, contingentia infallibiliter, futura præsentialiter, dependentia independēter, creata increatè. Nec hoc per alia: sed à se, in se, & per se. De affectionibus autē ratio suadet, & quotidiana experiētia docet. Qui humane diligit, quid aliud, quam felicitatem temporalem, & delectationem propriam in amore quærit dilecti? Cupit qui sic diligit, dilectum florere in seculo, extolli honoribus, dignitatibus sublimari, diuitijs abundare, & diuturna uiuere uita. Hanc humanam apostolus Petrus affectionem erga dominū se habere ostendit. Quū em̄ dominus multa se prædiceret passurum esse in Hierusalem, & in ea moriturum: Petrus fiducialiter ait: Propitius esto tibi, nō fiat hoc. Quia ardentè (sed humane) diligebat, quærebat, si fortè ex sua suasiōe à passionis & mortis posset eum, quem carnaliter amabat, acerbitate liberare. Dei uerò incarnata sapientia hanc carnalem discipuli affectionem inuentione durissima repressit, dicens: Vade post me Sathana, scādalo mihi es: non enim sapiſ, quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominis. Nam hominis affectio ad ea, quæ sunt carnis, se extendit: diuina autē ad illa, quæ spiritus sunt. Homo sola in diligendo præsentia prospicit, Deus futura intuetur. Homo ut fruatur dilecto diligit: Deus uerò ut dilectus diligentem possideat. Homo delectabilia: Deus autem diligendo utilia suadet. Qui legit, intelligat: Hinc est, quod uerbum caro factum nō delectabilia carni, sed spiritui proficua commendauit: non pacem, ut uisibilia quærentur, sed bellum: ut inuisibilia lucrarentur, ponere in hominibus uoluit: unde ait: Non ueni pacem mittere in terram, sed gladium. Concitauit bellum, ut separentur ab inuicem,

Laur. Iustin.

u qui

qui se inordinate diligunt: ut contra uicia pro amore uirtutum dimicent: qui ipsum habere peroptant: ut temporalia pro aeternis relinquunt, qui felicitatis supernae cupiunt esse participes. In stadio nos constituit, pugnandi necessitatem indixit: certaminis nostri se iudicem fecit: uicenti coronam proposuit, pugnanti plurima adminicula praestitit. Nihil reliquum est, nisi ut in conflictu hoc strenue preliemur. Munitissima namque praeparauit nobis praesidia, ad quae quoties in bello fatigamur, ad ipsa accedamus: quatinus resumptis uiribus robustiores ardentioresque in certamina redeamus. Tutus etenim locus & inexpugnabilis est uerbi ueneranda humanitas, in qua protectus quisque ab inimicorum incurribus liber efficitur. Ad hunc inuitabat ipse Saluator, ut accederemus locum, quem dicebat. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Magnam quippe deperditarum uirium sentit restorationem, qui in praesidio hoc habitare nouit. Omnes pene concupiscentiarum sopiuntur motus, omnis inimicorum saeva rabies supprimitur: quum in praesidio hoc spiritus quiescit. Non audent aduersarii irrumpere & secretum turbare uerbi perterriti maiestate: sed & inimici, sponsae pauent aspectum. Vident quidem ex allocutione sponsi faciem illius solito fulgentiorem, desideria ardentiora: uires quoque fortiores, & locupletiore gratiam. Quis enim aduersus robustum militem ex omni parte armis obiectum habere congressum non ueretur: Nemo pugnantium ignoret locum hunc. Pacis tempore respersus est suauitate mirabili: belli autem tempore inuictis munitus custodijs. Semper accedere uolentibus patet: nullus est, qui prohibeat. O pugnatore ostia haec intuemini diligentissime, lateris, manu, pedumque fixuras uidete redemptoris, apertae sunt, introire ne timeatis, intus est latitudo immensa, deliciae inestimabiles, odora, per quae omnes interiores animae sensus reparantur, & pacatissima quies. Experimini, uidete, gustate quae suaue est, quae iucundum, quam uetutem comorari in latere Saluatoris. Quum infesti sunt aduersarii, quum illis impares ueltras senseritis uires, quum titubare, formidare, & ipsorum suggestionibus inclinare coeperitis, sine mora ad praesidia currite uerbi, ad petrae foramina, ad uulnera redemptoris. Consueuit quidem fortiter pieque protegere accedentes ad se. Non autem corporis gressibus, sed animae affectibus, sed sedula meditatione, sed intentione recta, sed corde pio in eadem ingrediendum est. Si attenda mente o milites aeterni regis & humili deuotione cogitaueritis, quanta in carne, dum uiueret Saluator sustinuit, fatigationes, peregrinationes, persecutiones, flagella, conuicia, sputa, opprobria, contumelias, & milia huiusmodi, in pedum foramina intrastis: si autem donatas sanitates, mortuorum resurrectiones, documenta caelestia, & spiritus charismata, si quomodo condidit uos, quesiuit uos, elegit uos, quotidianis beneficijs fouet uos, & innumeris donis sine temporis interuallo reficit uos, uigilanti meditatione pertractaueritis, in manuum uulnera procul dubio ingressi estis: sed si caritatem ipsius ignitam: latitudinem dilectionis: sapientiam praclarissimam: thesauros diuinitatis: affluentiam donorum sponsi: unionem utriusque naturae: tunc exultate & letamini: quia lateris arcana penetrastis. Munitissima sunt praesidia haec: & inimicis inaccessibilia. Ibi reparantur uires: recalescit animus: reuiuiscit spiritus: renouatur mens: reintegratur, quod dissipatum fuerit: quod amissum: quod debilitatum: quod fuerat perituum. Haec de humanitatis praesidijs. Habet & diuinitas praesidia sua. Ad illa accessus est: sed non inhabitatio. Habitant in eis: qui a carcere liberati ipsius clara uisione fruuntur: in eis quoque ipsa spirituum supernorum caelestia agmina suas fecere mansiones tanquam incolae: & tanquam carissimi perpetuae uinculis caritatis: & indissolubilis funibus amoris ei dulciter copulati. Illis uacare, uidere, inhabitare, frui licet: nobis autem accessus & recessus accommodatus est. Quoties supra nos attollimur: & diuinae miserationis profluuium erga delinquentes considerando rimamur: quam (uidelicet) longanimis sit dissimulando eorum peccata: ut ad poenitentiam redeant: quam sedulus corrigendo per corporis flagella: per temporalium damna: per carorum amissionem: & multarum afflictionem poenarum quam paratissimus poenitere uolentibus ad gratiam suscipiendum: toties prostrata omni desperatione & diffidentia ueniam ad praesidium munitum euoluimus. Sed etsi reuoluamus animo liberalissimam diuinae bonitatis largitatem circa cuncta, quae fecit: quomodo cuique creaturarum iuxta speciem suam particularia dona concessit: minoribus minora, & potiora praestantioribus: quibusdam

Matth. 11.

- A busdam solum esse, aliquibus esse & uiuere: nonnullis esse, uiuere, & sentire, alijs uero esse, uiuere, sentire, & intelligere: tunc de quodam nubilo mentis eruti in quandam exultationem luminis, & admirationis assumpti tanquam in praesidio sublimi nos stare uidebimus. Praeterea si opera diuinae sapientiae non negligenter: sed matura meditatione cogitabimus: qualiter omnia (quamuis in speciebus diuersa & dissimilia: quamuis in naturis contraria) quandam diuinae laudis ex suo ordine efficiant harmoniam: sentiemus utique in iucundo diuinitatis praesidio nos positos. Multa his similia sunt praesidia: in quibus pugnantis animus collocare se meditando ualet. Pigris haec quidem ignota sunt: amantibus autem dulcia & nota. In his David figuraliter: quum a facie Saul fugeret: cum suis habitabat: ideoque in cunctis agens prospere ad regni ascendit fastigium. O dei clementia, quae omnibus mirabili prouidentia praesto est. Nam sicut spiritualibus spiritualia praebet praesidia: ita & infirmis humana proponit exempla. Quid est aliud sanctorum uita: quam infirmorum exhortatio: & pugnantium uigor?
- B In theatro quippe Christianae militiae omnes constituti sunt. Singuli sua quaeque proponunt fortia gesta, in ipso pueri, puellae, iuuenes, uirgines, uiri, senes, & decrepiti. Omnes fidei oculo inspicendi sunt: & quanta uirtute certauerint considerandi: praeter ceteris tamen agones martyrum multum fideles quosque aedificant ad certandum. Vnde ipsa dei sapientia ut eorum gloriosissimum exercitum proferret in exemplum pusillis uoluit in Ecclesia passiones illorum tam iugiter recitari: inter quos extitere nonnulli utriusque sexus: qui ultra hominis naturam pugnauerunt accerrime. Quis etenim non confundetur tepore dormitans: aut quem non accendet pugnantem pro Christo & tribulationibus laborantem ad tolerantiam: si audierit, qualiter beata Agatha latissime & glorianter ibat ad carcerem: & quasi ad epulas inuitata suum agonem precibus domino commendabat: ipsaque quam fortis in mamillarum tortura: in mortis perpeffione extiterit: Caeciliam quoque quum carnem cilicio domuisse: quum organis cantantibus ipsa in corde domino: ut corpus ipsius fieret immaculatum decantasse: quum plurima tormentorum genera superasse cognitum fuerit: nonne & ipsa suo multum prouocabit exemplo? Cuncta beatissimorum martyrum uulnera, uincula, carceres, aculeorum cruciatus, lampadarum adustiones, membrorum sectiones: excoriationes, persecutiones, uerbera, opprobria, exquisita & auditu horrenda tormenta suis uocibus clamant: ut fortiter dimicetur. Prae omnibus uero incarnati uerbi passio in exemplum proponenda est. Haec quidem roborat debiles: fouet pusillanimes: excitat pigros: nutrit paruulos: certantes prouocat, accendit perfectos. Huius consideratio tanquam myrrhae fasciculus inter ubera mentis commoretur: ut quoties aduersa premunt, tentamenta grauant: uires animi in crucifixi speculo reparentur. Cuius etenim saxum pectus non emolliant uulnera saluatoris? Quis pati reuuet patiente domino? Crucifixus quidem reliquit exemplum: ut sequamur ipsius uestigia. Proinde nullus a doloribus Christi debet fieri alienus: nemo extraneus sit a communionem sponsi: si gaudij illius cupit esse gustator. Praecessit gigas magnificus: & passionis subiit certamen: ut ceteri ei militantes similia sustinere non paueant. Verecundum quippe est, ut irrumpente duce tribulationum cuneos reliqui imitari dedignentur. Non est abiectum in seruo: quod praecessit in domino. Dolorem serui dolor lenit domini. Passio passione uincitur, et cruciatus cruciatibus superatur. Aspicientes igitur in autorem fidei, & consummatorem Iesum per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: nam & ipse proposito sibi gaudio crucem sustinuit, confusione contempta. Habemus autem in illo exemplum, habemus & adiutorium ab eodem. Paruum quidem sine adminiculo proficeret exemplum. Vtrumque egit. In ipso instruimur, & ab ipso prouehimur. Talis fieri uoluit, ut uideretur, audiretur, palparetur, pateretur, & moreretur. Tales quoque nos facere uoluit, ut a natura doceremur, duceremur, & perficeremur. Ipsa quippe natura in salutis adiutorium accommodata est. Quid enim rationalis ipsius uis naturaliter appetit, nisi sapientiam? Ab illa enim eruditur in omni regula ueritatis: ex ipsius magisterio, de morum probitate, de iudicio aequitatis, de gubernatione rei familiaris, de cognitione sui, de scientia naturalium, de spiritualium discretione, de contemplatione caelestium, de illuminatione diuinitatis habet notitiam. Ipsa quidem uerbi instrumentum est, templum est, sedes, & exemplar.

Heb. 12.

Ipsa est hominis ornamentum, gubernaculum actionum, iudex rerum, & pedissequa sapientiae. Tolle hanc, & sua hominem priuabis dignitate. Si haec absit, non erit, cui in homine loquatur sapientia. Ista deficiente deuiabit amor, languescet caritas, diripientur spiritualia lucra, sordescet conscientia, aequitas peribit, praecipitabit opus, offendetur Deus, deficiet meritum, caro dominabitur, & omnis interioris hominis species denigrabitur. Ipsa edomat concupiscentiam, detegit errores, cogitationes parit, discernit intentiones, affectiones erigit, uirtutes attollit, & uitia reprobant. Concupiscibilis nempe uis animae tanquam indomitum diffunderet animal, si non rationis gubernaretur habentis. In mentis etenim arce constituta, & uelut in tribunali residens clamat innata, ac naturalis ratio, ut toto corde Deus & ex omnibus uiribus diligatur. Quomodo non diligit anima eum, à quo nouit se esse: per quem uiuere se intelligit, & de cuius uisione credit futuram se beatam? Naturaliter si bruta & irrationabilia ex instinctu suo diligere uidentur ea, per quae uel ex quorum ministerio uiuunt, cur non magis homo rationis compos Deum diligit, de cuius munere confitetur se esse, quod est? Caeli auicula, catelli, & caetera domestica animalia, quae socialiter apud homines habitant, quis non miretur, quanta alacritate, quo tripudio, quibusue amoris nutibus erga beneficos suos gratitudinis signa exhibeant? Non tamen minus homo, si in propria naturali permaneat puritate. Vbi ratio non peruertitur, & uoluntas non repugnat, ibi naturalis decor elucet, & Deus pura diligitur caritate. Si duo hi consenserint in spiritus unitate, quicquid petierint, fiet illis à patre. Altero ipsorum à suo naturali tramite deuiante non potest esse in homine pax. Vbi haec conueniunt, ibi nil difficile. Nequaquam beati martyres illata ualuisse superare tormenta: nisi amborum excellentia fuissent armati. Rationalis quippe uis uerbi illustrata splendore absque ulla ambiguitate, sine aliquo errore Deum esse cognoscit unum principium, à quo omnia, per quae omnia, & in quo omnia, ipsumque bonorum & malorum retributorem: ipsum etiam summum & perfectum bonum, cuius fruitio beatitudo est, & uita perennis. Hunc solum diligendum, quaerendum, possidendum esse ratiocinando concludit, & concupiscibiliter proponit. Concupiscentia autem in amore mox summi accensa boni omni, qua ualet, uirtute nititur eo frui. Hinc exaestuans uis nascitur amoris. Quo namque plus diligit, eo diligendi ardor magis accenditur. Sicque de seipso nutritur amor, dum amor amorem acuit, amore pascitur, amando crescit & perficitur. Vt uero totus eidem inhareat, nec (si fieri possit) uel ad momentum separetur, neu quid interponat se, quod amorem tepescere faciat, cum uitis uictam aggreditur. Quamobrem irascibilem uim animae in suum excitat adiutorium, tanquam sibi naturae uinculo copulatam. Haec de sua ingenita dignitate nescit uitis cedere: nullius patitur habere dominium soli Deo se subijcit, soli obtemperare cunctorum regi praebet assensum, carnis insolentiam, & sensualitatis petulantiam sub rationis redigit imperium: uirtutes naturaliter appetit, praeminentiam cupit, aeterna concupiscit tanto liberius ardetiusque: quanto magis ratione suadetur, & beatitudinis urgetur concupiscentia. Iste nempe funiculus triplex est, qui difficile rumpitur: si in sua naturali maneat dignitate. Non aduersus frangitur, non tormentis flectitur, non minis uincitur, non blanditijs seducitur, non corruptur promissis: non ipsa omnium terribilissima morte superatur. Ex hoc funiculo athletae Dei & Christianae professionis uictoriosissimi martyres fuere costricti, ideoque nullis cessante supplicijs: nullis huius seculi uoluptatibus inclinari potuerunt. Gratia namque ipsorum naturae utente instrumento eisdem insuperabiles reddidit. A bono quidem Deo bona cuncta faciente, hominis natura bene condita maximum salutis est adiutorium. Nam etsi nunc inordinata uideatur, non conditoris, aut ipsius conditae naturae defectui ascribendum est: sed delinquenti homini, cuius uitio huiusmodi deordinatio suborta est. Sic nempe peccati lex & peccandi consuetudo inoleuit: ut naturae bono homine abutante, cunctum decorem ipsa uideatur amisisse natura. Dei autem super hominis restauratione ac salute plurimum commendabilis est prouidentia, quae deordinationi huic uoluit adhibere remedia. Ad humanae namque custodiam naturae, ministeria instituit angelorum. Singulis hominibus proprium deputauit angelum: quatenus ipsorum adiutorio ualeant praesentis uitae transire discrimina. Ipsi etenim sancti angeli aereas coercent potestates, ne ad libitum nos tentent, eorum detegunt fraudes, eorum argumentis obuiant: si cadimus,

A dimus, nos erigunt: si ignoramus, instruunt: si frigesimus, accendunt: ubique tanquam fidi comites nos tuentur dormientes, stantes, deambulantes, quiescentes, operantes: illuminant quoque intellectum nostrum excitando, disponendo, & lumen in nos diuinum transformando, purgant nos phantasmata amouendo, quum elemosynas damus, quum oramus, nostras perferunt ad caelum orationes & oblationes & Deo offerunt, nobisque deferunt gratiam ac spiritualia dona: nostris gratulantur profectibus, nostris uirtutibus delectantur. O quanto exultant tripudio, quum aspiciunt crebris nos caelum pulsare gemitibus, & assiduis orationibus diuinum flagitare suffragium? O quam suauiter laetantur, si uiderint nos sapienter psallere, deuote canere, legere frequenter, iugiter meditari, sine intermissione orare, uigilias celebrare, diuinis interesse laudibus, diuina frequentare mysteria, lacrymas fundere, & sedulum Deo exhibere obsequium. Maximum spei de salute nostra capiunt solatium, si super cordis nostri non dormitemus custodia, si mentis dispersionem aggregemus in unum, si cogitationes subtiliter discernamus, si intentiones dirigamus, si prius, quam proferantur uerba, pensemus singula: si in gestis, in moribus, & in omni opere matura circumspectione uiuamus. Nos diligunt, nostramque zelant salutem, tanquam ciuium suorum & aeterni regni cohaerendum. Ipsorum inspirationibus sanctis annuere, eorumque saluberrimis monitis obedire debemus. Non autem sub sanctorum positos custodia angelorum, formidare fas est. Vt pugnemus uiriliter, ut in spirituali, qua constituti sumus, Christiana militia perseueremus, superiorum spirituum diuina nos uoluit sapientia muniri adiutorio, eidemque complacuit caelestis patriae gloriam polliceri uincibus. Vexuntamen ne ulla strenue dimicandi maneret excusatio fidelibus suis: hanc ipsam pro se certantibus gloriam patefecit militibus. Protomartyr siquidem sanctus Stephanus, quum saxorum crepitantium turbine quateretur: none inter aethereos caelestis aulae sinus uidit Iesum stantem ad patris dexteram? Vidit fidei oculo, & certissima ueritate agnouit caelos apertos esse pugnantibus pro Christo & perseuerantibus in Christo: unde ipse dominus: A diebus (inquit) Ioannis regnum caelorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Non tamen ab re Dei uerbum dominus reseratum caelum, seque suo militi in articulo mortis constituto ostendere dignatus est. Magna quidem sapientiae arte usus est. Nam tacite imitatoribus suis & amicis fidelibus significauit: quod qui seculo renunciat, & cui negatur terra, tribuatur caelum. In talium persona Propheta sanctus ait: Dominus pars hereditatis meae, & calicis mei, tu es qui restitues hereditatem meam mihi. Olim Abraam patriarcha ad dominicam iussionem de terra sua, de cognatione sua, & de domo patris sui egressus est, ut repromissionis terram fortiretur: & non cunctis, quae possidet, renunciabit Christianus, ut caelorum possideat terram, de qua memoratus Propheta ait: Portio mea in terra uiuentium? Nam quemadmodum Christiani hereditas est uberior, ita & sit abrenunciatio liberalior. Se ipsum namque Dei uerbum, quo nil excellentius, nil melius, in suorum se praebuit hereditatem seruorum. Sublimis & locuples est hereditas haec, ac nullis terrarum thesauris, aut preciosissimis comparanda gemmis. Pro hac adipiscenda seculi reges, & principes, atque omnium prouinciarum populi sub fidei catholicae iugo colla strauerunt, martyrum sanguis effusus est, repleta monachorum deserta, patrimonialia distracta, monasteria constructa, & Christianae religionis propagata confessio. Ob amorem nempe diuinitatis, & pro consequendis caelestis Hierusalem delicijs, omnis labor & ipsa mors optanda est. Nulla huius peregrinationis mala felicitati aeternae aequanda sunt: ideo Apostolus ait: Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Quamobrem, o milites Christi, o uos qui diuinis mancipati estis obsequijs, ad quos mea dirigitur oratio: excutite de torporis compedibus pedes uestros: abijcite opera tenebrarum, & induite arma lucis. Non hominibus: sed omnipotenti Deo, cui caelorum militiae famulantur, obtemperare coepistis. Memoretote scriptum esse: Maledictus qui opus Dei facit negligenter. Si humana absque diligentia, & caritate acta non placet seruitia, quanto magis diuina? Praeponebam argentum auro, plumbum argento quis non arguet? None amplius, si quis plures aestimauerit temporalia, quam aeterna, uisibilia quam inuisibilia? Redite ad eor, considerate cui militatis, uestramque militiam. Non est uobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem tantum, sed etiam

aduersus uitia, contra seculi uoluptates, & innatas atque inolitas concupiscentias. Aduersus quoque rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Laboriosa planè pugna uestra est, & dubius successus: ideoque magna sit prudentia uestra, ignitus affectus, timor sanctus, non dormitans oculus, & constantia perseverans. Haec sunt militiae uestrae arma: facile sine his quisque superatur. Nemo uestrum ad hoc spirituale certamen audeat inermis accedere: nullus cum inimicis absque prudentia habeat congressum. Nam qui inconsulte uiuit, fallitur leuiter: qui autem prudens est, tanquam ciuitas munita efficitur. Vestrum est, o athletae Dei, certare: uestrum & uincere. Sine pugna non obtinebitis uictoriam. Propulsate humanum a cordibus uestris timorem. Formido enim & infidelitas Christianae professioni aduersae sunt. Pudeat quenque uestrum diffidere de Dei immensa bonitate. Praeparauit equidem pugnantibus tutissima praesidia, ad quae confugiant: proposuit exempla, quae erudiant accendantque: praebuit adiutoria, quae prouebant & custodiant: patefecit caelestia regna, ut in quae introeant. Currite igitur, currite prius quam ianuae claudantur: ne cum fatuis uirginibus exclusi a regno ingemiscatis, dicentes: Domine, domine aperi nobis. Donec dies est, dum operari licet, concito gradu ad alta uirtutum pergite. Iuxta Prophetae uocem quaerite dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum prope est. Nam qui olim longe erat, prope factus est. Fecit quidem grande conuiuium, nuptias celebrauit. Nemo itaque ipsius uerbi castissimo dignus fiet connubio, nisi in spirituali conflictu probatus fuerit & coronatus.

De unione in Christo celebrata diuinae & humanae naturae in unitate personali. Cap. IX.

Inter caetera, quae diuina maiestas ad sui dignata est condere gloriam, hominis natura excellentior comprobatur. Duplici nanque fulget dignitate, ornatu (uidelicet) corporalium, ac spiritualium sensuum. Per corporis quidem sensus uisibilia & corporalium notitiam habet. De coloribus, speciebus, uocibus, sonis, odoribus, fetoribus, & huiusmodi multa optime diiudicat (nisi forte aliquo sensus carnis impediatur obstaculo.) Spirituales quoque habet sensus, ut spiritualia discernat. Non enim ueritas, bonitas, caritas corporis oculo inspicere potest, sed mentis. Spiritualia dona, internae aspirationes, substantiae caelestes, & amoris sancti praeludia interioribus animae sensibus patent, non corporalibus. Carnales carnalibus, & spirituales utuntur spiritualibus. Primi diffluunt extra se quaeritantes, qualiter pascantur uisibilibus: secundi autem longe praestantiores, secum habitant, suas secum ferunt delicias, unde nutriantur: nunc uisu, nunc interno reficiuntur gustu. Nam quamuis exterior ipsorum homo corrumpatur: tamen is, qui intus est, renouatur in dies, ut ad suam reformetur imaginem. Oculos aperiunt ad Dei intuendum magna, aures, ut audiunt, quid in illis loquatur Deus: olfactum, ut futura praesentiant: gustum, ut quam suauis sit dominus, percipiant: tactum, ut de uerbo uitae, quod apud patrem erat, & apparuit hominibus, certi sint. Nam etsi Deus spiritus simplicissimus est & inuisibilis substantia: ut spiritualibus animae sensibus fieret capabilis, maximo suae pietatis mysterio uisum, auditum, caeteraque sensuum officia, ac humani corporis membra sibi inesse in sacro uoluit attestari eloquio. De uisu nanque & auditu Propheta ait: Oculi domini super iustos, & aures eius ad preces eorum: uultus autem domini super facientes mala. De olfactu autem, quum peracto diluuiio sanctus Noe de cunctis pecoribus & uolueribus mundis obtulisset holocaustum, diuinus sermo sic ait: Odoratusque est dominus odorem suauitatis. De ore Esaias ait: Et uocabitur tibi nomen nouum, quod os domini nominauit. De manibus propheta inquit: Manus tuae fecerunt me, & plasmauerunt me. De pedibus alter ait Propheta: Caelum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum. Ex huiusmodi quidem tropicis locutionibus non dedignatur serenissima & incluta Dei maiestas humanam se ostendere habere formam, ut informet homines. Inclinando enim se erigit nos, infirmando sanat & erudit. Nemo tamen sic desipiat, ut humanam arbitretur Deum habere formam, aut humanis subiacere sensibus. Nullo horum diuina indiget natura, quamuis in homine a uerbo assumpto cuncta membra fuerint humana, tanquam in homine perfecto. Omnes istae locutiones de Deo, & de anima humano prolatae usu spiritualiter intelligenda sunt. Nam talium sacrae paginae plene sunt.

A sunt. Propterea in sanctarum expositione atque lectione scripturarum, & potissimum in materia sacri uerbi animaeque connubij: quae in hoc uolumine ipso fauente uerbo tractanda est: omnis carnalis intelligentia, omnisque indocte humane scientiae sensus amouendus est. Qui enim spiritualia & diuina carnaliter intelligit, caecatur a luce: ex dulcedine amarefcit, & proprio mucrone se perimit. Ad suae notitiam ueritatis diuinus sermo humile, recte credentem, simpliciter ambulantiem, & ardentem amantem admittit: caeteros uero tanquam indignos se, foris stare permittit. Quis namque (nisi sanum habeat cordis palatum, & oculos mentis diuina luce perfusos) capere ualebit caelestis mysteria sacramenti: quum Iesum Dei uerbum in Euangelio audiet loquentem & dicentem: Simile est regnum caelorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo? Quæret, qui carnem sapit, ubi sponsus, ubi sponsa, ubi nuptiarum locus? Quum autem nusquam carnales uiderit epulas: symphonias & musicorum non audierit sonitus, nec choreas ducentium senserit tumultus: esse deliramenta putabit, quod Prophetarum uocibus spiritus sanctus proloquitur. Praeter id quod sensibus subiacet, nil esse arbitratur. At quisquis spiritu uiuit, & spiritu ambulat, qui iudicans omnia a nemine iudicatur, qui Prophetarum oraculis credit, & sanctorum autoritatibus cedit: fideliter haec omnia confitetur, ueneratur & colit. Vtriusque nanque testamenti doctus eloquij quod didicit, fatur: & quod expertus est, non ueretur asserere. Prophetam audit dicentem: Quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis. Et eundem iterum: Et gaudebit sponsus super sponsam, & gaudebit super te Deus tuus. Alium quoque Prophetam, & plus quam Prophetam, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, audit loquentem sic: Qui habet sponsam, sponsus est. Amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter uocem sponsi. Sub hoc quidem sponsi ac sponsae uocabulo sanctus spiritus diuinam ad hominum genus uoluit commendare caritatem, & uerbi ad animam spiritus unitatem. Si enim relinquens homo patrem & matrem, & uxori adherens sit unum cum ea: & sic efficiuntur duo in carne una: quanto magis humana diuinae adherendo naturae in unitate personali unum fient? Sed & si quis adherens meretrici unum efficitur corpus: nonne amplius, si ecclesia adheret Christo, unum corpus sunt? Sacramenta magna haec sunt, profunda mysteria, spirituales nuptiae, & spiritualiter perscrutandae. Sponsus nanque Verbum est: sponsa humana natura: sponsa sancta ecclesia: sponsa fidelis anima: non qualiscunque, sed talis, quae meritis & dilectione sponsae uocabulo digna sit. Ut autem uerbum Dei sapientia suas cum filiis hominum delicias esse notificaret: humanam homo factus, assumpsit naturam, sibi copulauit ecclesiam: atque in fide & caritate desponsauit: & quotidie desponsat deuotam sibi animam semper caste, semper misericorditer. Nunquam sua quaerens commoda, sed sponsae. Nulla capit mens sacramentorum altitudinem, donorum numerositatem, unitatis uinculum, & immensitatem caritatis: quae inter diuinam naturam & humanam, inter Christum & ecclesiam, inter uerbum & animam concurrunt mirabiliter. Omnis caligat intellectus, ratio excluditur, miratur caelum, uenerantur caelorum militiae, tantorum arcana mysteriorum fari nequeunt, & tacenda non sunt. Gaudeat homo in hac superari materia. Cuncta namque diuina sunt, quae in ipsa sunt: cuique proprius propter sui excellentiam debentur tractatus. Prout poterit (non tamen ut dignum est) sermo explicabit pauperculus: indocta lingua, ingenium rude, & tepens animus. Quis autem percunctari ualeat? quis sufficit referre Dei dignationem, & hominis gloriam in ipso Dei hominumque mediatore? Humana etenim natura, quae prius iacebat deformis, & contemptibilis ut adultera: nunc ad diuinitatis thronum euecta residet, ut carissima sponsa: & quae ante diabolici tyrannide premebatur ut serua, nunc supra omnem beatorum spirituum eleuatur gloria: & uenerabiliter honoratur ut regina. Totum hoc fit: quia Deo copulata est: quia uerbi sponsa est: una persona, & unus emanuel. Hanc autem humanae naturae gloriam longe ante, quam manifestaretur: pro hominum exhortatione & solatio prioribus patribus, sanctisque Prophetis Dei bonitas uoluit praemonstrare. Hinc est, quod superno irradiati splendore, & mira praesentiae illius respersti fragrantia: atque uenustatis maiestatisque ipsius allesti decore, tanto cum desiderio eiusdem mediatoris flagitabant aduentum. Unde Prophetarum eximius dicebat: Obsecro te domine: mitte quem mis-

psal. 84
 Esai. 45
 Amos 9
 furus es. Alius quoque aiebat: Ostende nobis domine misericordiam tuam, & salutare tuum da nobis. Alter etiam sic: Rorate caeli desuper, & nubes pluant iustum: aperiatur terra, & germinet saluatorem. Iterumque: Utinam dirumperes caelos, & descenderes. Amoris namque illius ardentis desiderio, uoces sui tam sedulo ingeminabant affectus. Sciebant quidem delectabilem ipsius esse praesentiam, locupletem gratiam, sublimem gloriam, uberemque mercedem. Propterea Propheta loquebatur, dicens: In illa die stillabunt montes dulcedinem, & colles fluent lac & mel: tunc laetabuntur deserta & inuia, & exultabit solitudo, & florebit quasi lilium: germinans germinabit, & exultabit laetabunda & laudans. Ipsi uidebunt gloriam domini, & decorem Dei nostri. Tunc aperiuntur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt: tunc saliet sicut seruus, claudus: & aperta erit lingua mutorum. Quare sanctorum omnium tanta iubilatio? Quae ipsorum causa laetitiae, nisi quia Deus in homine uisus est, & cum hominibus conuersatus est? De hoc testimonium Euangelista perhibet, dicens: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: & uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre, plenum gratiae & ueritatis. Verbum sponsum, caro sponsa. Virginalis uterus thalamus, in quo factum est, & de quo egressum est, ut habitaret in nobis. Hoc exprimere citharocda sanctus uoluit, quum in psalmo caneret, dicens: In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsum procedens de thalamo suo. Merito talis eligitur thalamus, in quo diuina celebrentur mysteria. Erat quidem beata uirgo thalamus puritate nitidus, moribus ornatus, & omni praeditus sanctitate, floribus aspersus, uirtutibus decoratus, fragrans castitatis odore, caritate feruens, uirginitate redolens, pollens humilitate. Ipsa est gloriosa domina, & beata foemina, innupta & foecunda, mater & uirgo, ancilla & genitrix, quae culpam abstulit, & dedit gratiam, quae contulit mundo pacem, hominibus Deum, finem uitae, uitae ordinem, moribus disciplinam. Ipsa est, quae suscepit uerbum, concepit filium, & peperit Christum. Ipsa effecta est porta caeli, paradisi ianua, stella maris, solatium mundi, peccanti refugium, naufraganti portus, auxilium periclitanti, erranti uia, desperanti salus, mundi interuentrix, interemptrix peccati, diaboli terror, & spiritualibus nequitibus G. pavor. Ipsa est tabernaculum testamenti, arca foederis, templi propitiatorium, thronus Dei, uirga florida, nubecula leuis, hortus conclusus, signatus fons, porta clausa, columba immaculata, rosa redolens, lilium candens, flos nitens, uirgula fumans, oliua uirens, uitis fructificans, cupressus se attollens, palma frondens, terebinthus se expandens, campus germinans, terra pullulans. Est etiam ipsa gloriosa aurora surgens, lucifer rutilans, luna pulchrior, sole splendidior, auro purior, gemmis pretiosior, balsamo suauior, margaritis carior, nectare dulcior, omni harmonia delectabilior. Haec est uirgo pudicissima, quae chirographum aboleuit decreti: & protoparētum abstulit opprobrium, quae amenti saeculo stillicidia gratiae irrorauit, & ipsum foecunda ditauit fruge: quae pereunt mundo & aquarum diluuium inundanti: portum salutis aperuit. Haec nempe est uirgo sanctissima, quae uirtutum omnium ornata decore, & gratiarum plenitudine, atque donorum caelestium irradiata fulgore, caelorum regem suo ad se traxit odore. Nimio namque innocentiae ac uirginitatis respersa candore, tanquam praeceteris sanctior Dei mater efficitur. Haec quidem propter humilitatis meritum & feruentissimum caritatis affectum ab altissimo adamat: eligitur a uerbo, foecundatur spiritu, diuina prole ditatur, in scripturis praefiguratur, a prophetis praenunciatur, praepositur archangelis, caelesti omnique praefertur militiae. Quae enim caeli capere nequeunt, & omnis natura miratur, Maria mente concepit: concepit in uentre, gestauit in utero, nutriuit lacte, fouit gremio, brachijs amplexata est. Dignum quippe fuit, ut talis esset mater unigeniti Dei plasmatoris omnium conditoris seculorum. Quicquid honoris, quicquid dignitatis, quicquid meriti, quicquid gratiae, quicquid est gloriae, totum fuit in Maria. Magna quum nascitur, maior quum concipit. Ubique sancta, ubique plena, ubique immaculata. Sancta quidem mente & corpore, plena gratia & uirtute: immaculata uerbo & sponso. Veruntamen si tanta donorum praerogatiua beatae uirgini collata est: ut genitrix fieret domini: quantam putandum est praerogatum esse homini Deo? Si innumerabiliu ornamentis meritorum nouimus praediui thalamum nuptialem, qualia aestimanda sunt sponsae monilia? Quantum a solis splendore lunae distat claritas aut stellarum, tantum munera Christi a matris muneribus. Nulla ho-
 minis

A minis facundia, nullus humanus explicat sermo excellentiam unionis diuinae humanaeque naturae. Itaque quum ad intelligendum huiusmodi sacramentum mens accedit humana: abigat omnino a se terrenarum caliginem rationum: & ab illuminatae fidei oculis mundanae sapientiae fumus abscedat, praecedat intelligentiam fides, & ratio cedat Dei sapientiae, semper sibi deesse arbitretur. Nemo enim ad cognitionem ueritatis magis appropinquant, quam qui intelligit in rebus diuinis, etiam si multum proficiat, sibi nunquam deesse, quod quaerat. Quis uero ad plenum capere sufficit, quod credere compellitur: qualiter (uidelicet) uerbum Dei manens cum patre, nostra suscipiens, & propria non amittens, in homine hominem renouans, in se incommutabilis perseverat? Verbum quippe Deus dum conciperetur, ueritatem carnis accepit ex uirgine: & quum nasceretur, integritatem uirginitatis seruauit in matre. Neque enim sic serui formam accepit, ut amitteret formam Dei, in qua patri equalis est. In forma namque serui, quam assumpsit, minor est patre: sed in forma Dei antequam formam serui acciperet, aequalis est patri. In forma B Dei uerbum, Deus de Deo, de aeterno coaeternus, de luce lux. In forma serui natus ex muliere, factus sub lege. In forma Dei fecit hominem, in forma serui factus homo, in forma Dei dominus angelorum, in forma serui ab angelis paulo minus minoratus. Suscipiendo enim humanitatem non amisit diuinitatem: factus humilis mansit sublimis. Ex Deo Dei filius secundum ueritatem diuinae naturae, & ex homine hominis filius. Non autem duo filii, sed unus filius confitendus est. Non uerbum in carnem conuersum aut mutatum: sed carne ut carnalibus congruenter appareret indutum. Ita sane factum, ut non tantum ibi sit Dei uerbum & hominis caro, sed etiam rationalis animal. Atque hoc totum Deus dicitur propter Deum, & homo propter hominem. Tanta uero est unio utriusque naturae, ut totus dicatur Deus, totus homo, & uicissim Deus homo, homo Deus. Hanc naturarum unitatem in una persona diuina comprobauit autoritas. Quum enim Moses Deo loqueretur, posceretque instanter, ut ipsius ostenderet gloriam, responsum accepit. Dixit namque illi Deus. Non poteris uidere faciem meam, non enim uidebit me homo, & ui- C uet. Et iterum. Ecce (inquit) locus est apud me: stabis supra petram: quumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petrae, & protegam dextera mea donec transeam: tollamque manum tuam, & uidebis posteriora mea: faciem autem meam uidere non poteris. In Euangelio quoque ipsa uox patris euidentissime testificatur: quum transfigurato domino apostolis ait: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsum audite. Eadem ipsa ueritas Christus de seipso dicit sic: Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo, filius hominis, qui est in caelo. Adeo quippe ineffabilis & incomprehensibilis est unio uerbi hominisque: tantaeque perfectionis, ut uerissime Deus dicatur ab hominibus uisus, cum hominibus conuersatus, pro hominibus illusus, flagellatus, crucifixus, mortuus. Econtrario homo fecit caelum & terram: condidit angelos, gubernat uniuersum, in sede residet maiestatis, in throno trinitatis, ad dexteram Dei, ad aequalitatem patris. Nam Deus & homo una est persona, unus Christus, unus mediator Dei & hominum: & si quid melius dici potest. Nullum tamen diuinitas suae omnipotentiae detrimentum subiit: nec serui forma Dei formam uiolauit: quia summa & sempiterna Dei essentia, quae se ad humani generis inclinauit salutem, nos in suam gloriam transtulit: & quod erat esse non desijt: unde quum unigenitus Dei minorem se patre confitetur, uel quum se dicit aequalem, ueritatem in se formae utriusque demonstrat, ut & humanam probet imparilitas, & diuinam declaret aequalitas. Maiestati igitur filii Dei corporea natura nihil abstulit, nihil contulit: quoniam incommutabilis substantia nec augeri potest, nec minui. Quod enim uerbum caro factum est, non hoc significat, quod in carnem sit Dei natura mutata, sed quod a uerbo in unitate personae sit caro suscepta. Ideoque Apostolus, ut in domino Iesu Christo & uerbi diuinam praedicaret essentiam, & assumptus homo ad quantam prouectus sit, notificaret gloriam, ad Hebraeos scribens, ait sic: Multifariam multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis: nouissime autem loquutus est nobis in filio, quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & secula, qui quum sit splendor gloriae, & figura substantiae eius, portansque omnia uerbo uirtutis suae, purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius pra-
 illis

Exod. 33

Math. 3

Ioan. 3

Heb. 13

illis nomen hæreditauit. Ad tantam itaque hominis natura à uerbo assumpta est gloria sublimitatem, ut supra omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, prælata sit. Neque dedignantur eundem deferre honorem assumpto homini, quem Deo, quum Deum & hominem unum agnoscant Christum. Ipsius mirantur gloriam, uenerantur præsentiam, obtemperant maiestati, subiiciuntur imperio, laudant magnalia, delectantur specie, fruuntur sapientia. Non autem ualent non magnificare & colere: cuius pedibus uident cuncta subiecta, omnia famulari: quem uident sibi præpositum, præsentem cælo, regentem terram, implentem uniuersa. Eo quidem uenerabilius ardentiusque eundem honorare ac laudare desiderant: quo perspicacius diuinam in homine contemplantur essentiam. Nam ipsius cognitio beatitudo est: unde idem dominus ait: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum: & quem misisti Iesum Christum. Ipsum itaque honorificant tanquam Dei filium, tanquam patris imaginem, gignenti coæqualem, seculorum regem, electorum caput, conditorum suum, suæque restorationis auctorem. Maximam quippe naturæ ipsorum exercuit ruinam ille apostata angelus: qui corde elatus, & summum bonum atque priuatum commodum propria quærens uirtute aiebat: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo folium meum: sedebo in monte testamenti, in latere Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Quotquot autem illius nefariæ cogitationi præbuerunt assensum: cum eo simul in damnationis baratrum perierunt: ob quorum exitialem irremissibilemque casum magnam ciuium suorum iacturam cælestis Hierusalem pertulisse cognoscitur. Non enim dignitate, non felicitate: sed numero imminuta est: quæ nisi per hominem, hominumque naturam restaurari non debuit. Nam ad hoc ipsum, hominum genus conditum fuit: propterea Propheta sanctus angelorum hominumque naturam ardentem concupiscens post utriusque lapsum restaurari instanter dominum precabatur, dicens: Benigne fac in bona uoluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem. Quamobrem Dei sapientia induens se miseratione ex alto semetipsam exinanit: serui formam suscepit, centesimam quæ perierat, ouem quæsiuit, errantem per deuia inuenit, inuentamque suis humeris (solito prius ouis debito) ad superna pascua reportauit. Abinde citra, maceria angelorum & Hierusalem sancta reedificari coepit: atque quotidie reintegratur de uiuis lapidibus quadratis & sectis tribulationum ferro & exercitio uirtutum. Factus est ex hoc paries unus, una societas, par gloria, cõcors fraternitas hominum angelorumque: faciente ipso uerbo carne Dei & hominis filio hoc in se. Est nanque angularis lapis: qui parietes duos copulauit in unum hominem: pacem faciens ihs, qui longè, & ihs qui prope. Hinc est, quod apparente in carne uerbo angelus se non permittit ab homine adorari. Agnoscit quidem in homine puro imaginem hominis Dei regnantis super se uiuentis in secula. Quam enim intuetur hominis naturam ad Dei æqualitatem eleuatam in unitate personæ: nequit despiciere, nec ualet non diligere. Veneratur in homine Deum, adorat Deum hominem, in quo omnis diuinitatis plenitudo habitat corporaliter, hominumque consortio lætatur uehementer. Ob hoc maxima hominibus lætitiæ oboritur causa: & magna nobilitatis suæ ingenitæ notitia: atque diuinæ caritatis ad ipsos præcipua experientia, dum naturam suam conspiciunt ad tantum gloriæ culmen esse prouectam. Si sic angelus hominem honorificat Deum: quid ipsi agere debent homines? Si angelus alienam sic colit naturam: cur non magis homines propriam? Veneremur itaque Deum hominem omni, quo ualemus, affectu: Honoremus in Deo hominem naturam nostram, diligamus nos in ipso, seruemus nos ipsi, ambulemus ad ipsum, permaneamus in ipso, delectemur in ipso, ut postea fruamur ipso. Pluris quidem in ipso, quam in nobis æstimandi sumus. Nos etenim sine ipso inutiles sumus: filij computamur gehennæ: uasa effimur mortis, & stipulæ æternis deputandæ incendijs. In ipso autem filij existimus Dei: socij gloriæ angelorum, membra corporis Christi. De huiusmodi corporis unitate, de cõpagine capitis & membrorum: de nuptijs Christi & ecclesiæ sequens tractatus exponet. Diuinum igitur exhibeamus honorem Dei filio & hominis: uerbi sponsam naturam nostram magnificè laudemus: quoniã in ipsius ineffabili & sacrosancto connubio magnū est sacramentum pietatis & unitatis

A unitatis, quod manifestatū est in carne, iustificatum est in spiritu: apparuit angelis, prædicatum est gentibus: creditum est in hoc mundo, & assumptum est in gloria.

De plenitudine gratiæ & sapientiæ Christi: atque de spirituali copula Christi & ecclesiæ:

Capitulum decimum.

Momo quemadmodum alijs omnibus carior est Deo creaturis: ita ab eodem potiora suscepit munera. Naturam quippe ipsius uarijs donorum tam naturalium, quam spiritualium decorauit gemmis: ut in ea suæ largitatis aperiret thesauros: disceretque homo in seipso, quantum Deo deberet honorem: quantumque illi impendere dilectionis affectum. Nam beneficium amoris indicium est. Contulit namque illi inter præcipua naturæ ornamenta, ut esset sociale animal, nec solus posset uiuere. Hoc sanctorum autoritas, hoc naturalis ratio, hoc uniuersalis testatur usus, & experientia singulorum. Hinc est, quod in omni terrarum orbe tot hominum milia utriusque sexus, diuersi generis, imparis conditionis, complexionisque uarijs in ruribus, in castris, in ciuitatibus sparsim cohabitare, & simul uiuere noscuntur: unde ciuitas à ciuium unitate nomē sortita est. Vbi autem unitatis cõpago deest: etiam ipsa affinitatis, fraternitatis, familiaritatisque naturalis affectio dissoluitur, & periclitatur. Quotidie namque bella, seditiones, contentiones, liuores, odia, perturbationes, & his similia cernimus oriri inter parentes & nos: & eosdem tãquam ferales beluas, & iumēta irrationabilia se uicissim opprimere, dilaniare, percutere, & interimere. Quare hoc: nisi quia quisque illorum relicto communi & uniuersali bono proprium requirit ac priuatum? Eo namque unitatis & caritatis citius dissipatur uinculum, quo ardentius sua non aliorum quilibet lucra sectatur. Non autem sic naturalis societas, non sic amor fraternitatis, & unitas caritatis. Hæc etenim nihil habent singulare, nil proprium, non minus alieno, quam suo gaudent bono, sua libenter impertiuntur, gratis tribuunt, hilariter communicant, se exponunt, ut aliena quærant: suo se priuant commodo: ut prosint cæteris. Sed unde minui ab insensatis arbitrantur caritatis & unitatis diuitiæ, inde augentur & crescunt. Quum erogantur, multiplicantur: cum ad profectum militant proximorum, cumulantur. Hoc in diuinis figuratur historijs. Nam cum fames Israelitarum terram inuaderet, & cælum per dies plurimos non daret pluuiam: ad mulierculamque quandam diceret Helias & subcineritum paruulum ei de modico farinulæ & olei cõficeret panem: illa Prophetæ uerbo obtemperans, hoc promeruit: ut ex illa die usque post triennium farinæ hydria non deficeret, & olei lecythus non minueretur. Tanto quidem largius abundauit: quanto confidentius Prophetæ uitam de propria studuit sustentare inopia. Non enim sapientiæ & caritatis possunt minorari thesauri: sed neque occultari debent. Nam sicut erogati ex caritatis amulatione fraternæ augentur: ita quoque negligenter occultati depereunt. Quanto igitur quisque profusior est ad communicanda sibi dona concessa pro conseruando unitatis uinculo, & augendo caritatis bono: tanto efficitur Deo gratior, populis amabilior, & meritis ditior. Producantur ad hoc comprobandum in medium Ioseph, Moysesque exempla post ad mediatoris nostri gratiam, unionem, caritatemque commendandam sermo decurrat.

D Ipse namque operis huius auctor est & causa. Erat Ioseph sanctus super uniuersam præpositus Ægyptum: qui ob sibi diuinitus sapientiæ concessam gratiam quum in horrea regis innumerabilem frumenti congregasset copiam: uidissetque populum cunctum periclitari fame, sui immemor commodi plebis inopiam studuit subleuare. Vnde mox apertis horreis singulis recepto communi precio tribuit uictui grana necessaria. Nec ab hoc unitatis & caritatis desijt opere: donec fertilitas terris reddita est. De omni labore suo nil aliud, quam regis dignitatis ac facultatis ampliacionem: atque egenorum uitam & gratiam reportare curauit. Moses quoque uir mitissimus super omnes, qui morabantur in terra: quum dux esset populi Hebræorum: fecissetque idem populus uitulum aureum, eumque adorasset, dicens: Hi sunt dii tui Israel, qui te eduxerunt de terra Ægypti: Dei iustitiam acriter irritauerunt contra se. Quum autem omnem multitudinem de superficie terræ se uelle delere dominus comminaretur, dicens Moysi: Cerno quod populus iste duræ ceruicis sit: dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos: & deleam eos: faciamque te in gentem magnam. Propheta sanctus: qui dei gloriam & populi salutem cupiebat: fiducialiter aiebat domino. Peccauit populus iste peccatum maximum: fecerunt sibi

Exod. 32

Ibid.

Ibid.

sibi

sibi deos aureos, aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quæ scripsisti. O uirum admirabilem multis præconijs efferendum: qui nimio unitatis caritatis & amore feruescens non laboribus attritus, non iniurijs lacessitus, non mortis periculo atterritus, non damnationis suæ metu uictus est. Ut autem Dei mitigaret uindictam, seipsum opposuit innocentiae scuto munitus, ut populum ab exitio imminente eriperet, se de uero libro deleri poposcit. Præualuit caritas, & placabilis ad supplicantis preces effecta est diuina maiestas. De mediatoris uero nostri zelo pro caritatis ac unitatis amore quid, quo exordio, qua facundia, quibus uerbis, quouē sensu explicari potest? Erat quippe uerbum apud Deum Deus in sinu patris quiescens, & in gremio residens immortalitatis. Hoc utique de regalibus ueniens sedibus mortalitatis nostræ humanitatem assumere dedignatus non est. Venit (inquam) ad nos non recedens à patre, nostra suscepit, sua non delerens, factusque homo Deus esse non desijt. Homo quidem perfectus, passibilis, mortalis, nostri similis in natura: quamuis longe dissimilis in gratia, in scientia, in meritis. Hic itaque Ioseph sanctior, Moyses præstantior, & omni quauis creatura cunctarum plenior extitit multitudine gratiarum. A sui namque cōceptione plenissime ac perfectissime habuit gratiam excellentiæ personæ singularis (uidelicet) habitum caritatis propter uerbi unitatem. Et ex ipsius affluentia exuberat sensus & motus in sibi adhærentia membra. In utero enim positus repletus est spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis: nec non & spiritu timoris domini. Poterat ex sibi collata gratia iustificare impium, remittere peccatum, sanctificare iustum. Quum sanaret egrotum, cæcum illuminaret, erigeretque mortuum: hoc propter gratiæ plenitudinē sibi præstita absque ulla poterat agere præuia oratione. Oravit Helias, oravit Heliseus, ut adolescentulos suscitarent: orauerunt apostoli, ut credentes per suarum impositionem manuum spiritum sanctum reciperent, & obtinerent orationis suffragio à domino: quod non ualebant per se: non sic autem homo Christus. Cæcis ut uiderent: iacentibus ut surgerent, mortuis ut reuiuiscerent: mandauit, & sine mora factum est. Calcauit maria, imperauit uentis, tempestates compescuit, multiplicauit panes, mutauit ad libitum elementa. Cæteri sancti si qua perpetrarunt miracula: hoc per ipsum: ipse autem per se. Ipsi quidem datus est principatus & honor regni: ei seruiant tribus, populi, & linguæ nunc & in æternum. Resurrectionis quoque autoritas eidem tanquam primitiæ morientium & mortuorum primogenito prærogata fuit. Sanctis namque, qui ante illum præcesserunt, data fuit sinus Abrahamæ requies: liberi extiterunt à pœna, & immunes à gehenna: non tamen assumpti in gloria, nisi resurgeret dominus uirtutum, & rex gloriæ: ipse autem resurgente multorum corpora sanctorum, qui dormierant, resurrexerunt cum eo, & introierunt in sanctam ciuitatem: illoque ascendente in celum in iubilatione & in uoce tubæ cunctus iustorum præcedentium cœtus cum eodem pariter ascendit: captiuam secum duxit captiuitatē, deditque dona hominibus. Hinc est uox illa Prophetæ dicentis in psalmo: Curus Dei decem milibus multiplex missa lætantium: dominus in eis in Sinai in sancto. Alius quoque admirans in persona supernorum ciuium, ait: Quis est iste, qui uenit de Edom tinctis uestibus de Bosra formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis suæ? Resurgens quidem mediator portas areas contriuit: & confregit uectes ferreos: sicque calorū additus, qui per tot annorum curricula obstructus fuerat ex tunc & deinceps patefactus est (domino prius resurgente atque ascendente, ubi erat antequam.) A patre autem data est illi omnis potestas in celo & in terra: ac etiam autoritas iudicium facere: quia filius hominis est. Non enim Dei forma, sed serui apparebit, ut uideant, in quem transierunt. Cicatrices uulnerum, signa clauorum, & ipsa crux, domino iudicante, manifesta erunt. Undique ipsius exuberant gratiæ beneficia: multimodè cognoscitur illius gratiæ plenitudo. In eo namque fuit gratia sufficientiæ, quæ in iusto quolibet reperitur: fuit gratia copię, quæ apostolis donata est, spiritu sancto super ipsos descendente: sicut scriptum est: Repleti sunt omnes spiritu sancto. fuit gratia uniuersitatis quæ est in ecclesia, cui nullum deest donum: fuit gratia excellentiæ, quæ beatæ uirgini concessa est: fuit gratia superfluentiæ, de qua dicitur: Plenum gratiæ & ueritatis: fuit quoque in ipso mediatore à sui conceptione gratia capitis. Non solum autem in quantum Deus caput est ecclesiæ: sed etiam in quantum homo & influit motum spiritus & gratiæ in cunctos, qui illi copulantur

Matt. 27

Psal. 67

Esa. 63

Atur per fidem rectam, uel fidei sacramentum. Fuit etiam gratia unionis, de qua supra dictum est. Hæc de plenitudine gratiæ Christi. Veruntamen sicut in ipso fuit omnis plenitudo gratiæ: ita & omnis plenitudo sapientiæ non solum quantum ad cognitionem: uerumetiam quantum ad modos ac differentias cognoscendi. Est autem quædam cognitio sensualis, per quam multa per sensuum experientiam spiritus rationalis percipit. Non enim ad cognitionis perfectionem attingi potest absque hac. Potest quis habere scientiam de dulcedine mellis, de corporis languoribus: de laboribus exercitorum: de importunitate & tentationum molestia. Quum autem ad horum experientiam deuenit: quod non intelligere ualebat: ex tolerantia plurimum agnoscit: fitque doctus, cautus, & in multis probatus: eruditus experientia. Sic mediator noster plenam de dolorum natura, de qualitate tentationum, & huiusmodi habebat notitiam. At ubi eadem expertus est: quædam ut homo didicit, quæ prius tanquam inexpertus nesciebat. Longè etenim amplius didicit humanæ condolare miseriam: postquam dolores pertulit, quam antequam: ardentiusque fleuit ex corde: unde Apostolus inquit. Quum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est, obedientiam & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Itaque ex sensu & scientia perfectam ut purus homo eorum, quæ ad humanitatem attinent: possedit notitiam. De naturalibus quoque præcunctis philosophis ac physicis sapientior fuit: nec non & ipso protoplasto: qui tanta pollebat naturalium & creaturarum omnium scientia: ut ex naturali acumine ingenij cuncta animalia, & uniuersa uolatilia cæli, & omnes bestias terræ appellaret nominibus suis, non inopinate, sed scienter iuxta uniuscuiusque naturam & proprietates. Nihil quidem in uniuersa cōstitutione extitit, de quo homo Christus perfectissimam non haberet notitiā: nihilque ipsum latuit de his, quæ ad humanam pertinent redemptionem. Cæteris prophetis diuersis diuersa sunt reuelata mysteria: quibusdam minus, quibusdam amplius de incarnatione uerbi, & generis humani reparatione: ipsi autem Christo longè excellentius quam omnibus angelis, patriarchis, aut prophetis. Non enim solum habuit scientiā per habitum innatum, ut, Adam & angeli: sed etiam per habitum infusum, uelut sancti per gratiam illuminati. Verbo quidem unicus ignorare nil potuit. Nam ab instanti sui cōceptionis Dei fruens facili uisione ut homo omnia cognouit, finita quidem cognitione actuali, infinita uero non nisi cognitione habituali uel excessiua. Sicque Christi anima per comprehensionis gloriam capiebat, quantumcumque natura finita unita infinito capere potuit. Quoniā autem Christus Deus & homo est: ex parte deitatis cognouit omnia simul finita & infinita. Nam Deus uidet se per se, & in se uidet uniuersa, quæ fecit, & quæ agere posset, quauis infinita sint. Itaque Christus dominus omni plenissimus fuit sapientia: adeo ut nihil quantumuis occultum fuerit, uel sit, ualeat ignorare. De hoc Apostolus ait. Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, ac intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt ante oculos eius. Quum igitur homo Christus in carne adhuc teneretur passibili, essetque sanctitate incōparabilis, meritis ditissimus, gratia plenissimus, & sapientia præcunctis præclarus mortalibus, solus suas noluit possidere diuitias: quin potius uelut unitatis & caritatis zelator Dei filios, qui erant dispersi, in unum uoluit cōgregare, & tanquam uerus pastor per infidelitatis deuia, & uitiorum abrupta errantes colligere oues, atque sicut legitimus animarum sponsus electos quosque ad unitatis gremium summo cum studio coadunare curauit. Post etenim sacræ rudimenta infantia, post paternæ uocis super Iordanis ripam auditionem oraculi, post uerbi Dei & celestis prædicationis propagatum semen, post laboriosam castrorum urbiumque circuitionem, post duos aduersantium hominum conflictus, post pœnales famis, sitis, lassitudinisque agones, post acerrimos innocentissimæ passionis illius cruciatus, tandem super crucis lectulū ueraciter obdormiuit, in qua soporatione sanctam sibi castissimo mysticoque connubio copulauit ecclesiam. Quiescente nempe illo dum miles crudelis lancea latus eius aperiret, continuo sacramenta regenerationis, ac redemptionis humanæ profluxerunt ueneranda. Aqua quidem pro abolitione originalis delicti: sanguis uero pro satisfactione actualis peccati. Hæc namque sunt sacramenta cælestia, hæc sunt diuina myste

Heb. 5.

Heb. 4.

Laur. Iustin.

x

ria:

ria: per quæ in toto orbe sancta mater aggregatur ecclesia: immaculata sponsa, corpus Christi. Mater quippe propter spiritualem proles fidelium foecunditatem, immaculata sponsa propter fidei integritatem, & castimoniam puritatem: corpus Christi propter spiritus unitatem, & membrorum connexionem. Nemo absq; horum participatione sacramentorum ad corpus potest pertinere Christi. Nullus nisi sanguinis Christi emundetur lauacro, ad supernorum ciuium societatem perueniet. Sed neq; nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, intrabit in regnũ calorum. Nam quemadmodũ tres sunt, qui testimonium dant in celo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt: ita & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres unum sunt. Quisquis igitur cupit fieri membrum Christi, per sacramenta ecclesiastica corpori uniatur ecclesie, congregationi se iungat fidelium. Sicut enim corpus Christi uerum ex purissimis constat membris: ita corpus ipsius mysticum (uidelicet) ecclesia ex puris constat fidelibus. Veruntamen pro ut corporis membra humani non uiuificantur a suo spiritu, nisi in membrorum uia unitate persistant: sic nec quis a spiritu uiuificatur Christi, nisi in uera perseueret unitate ecclesie: quæ est columna & firmamentum ueritatis. Hanc utiq; ecclesiam dei filius homo Christus adamauit, suscepit, & copulauit. Pro hac patrem reliquit & matrem, ut fierent duo in spiritu uno. Sacramentum hoc in Eua & Adam a mundi exordio figuratum est. Non enim gratis illam dilexit. Reliquit patrem pro ea, quum semetipsum exinauit: reliquit matrem: quum omnem prisce legis ritum synagogamq; destruxit, ut huic suæ castissimæ adhereret uxori. Tanti etenim suum æstimauit amorem, ut ne periret ipsa, se morti tradere non dubitauerit. De huiusmodi tam sancto & ignito amore Apostolus ait. Viri diligite uxores uestras sicut & Christus ecclesiam: & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ: ut exhiberet ipse sibi ecclesiam gloriosam non habentem maculam, neq; rugam, aut aliquid eiusmodi: sed ut sit sancta & immaculata. Huic quidem spirituali sponsæ, quam de errore ad ueritatem, de inimicitia ad pacem, de dispersione ad unitatem, de tenebris reuocauit ad lucem: ut ad sui arctius deuinciret amorem, plurima & preciosa erogauit donaria. Dedit quidem illi in animabus ligandis, soluendisq; maximam potestatem: ita ut ratum uelit esse in celo, quod ipsa egerit in terra. Vnde Petro confitenti Christum dei filium ex totius persona ecclesie dictum est: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: tibiq; dabo clauas regni calorum, & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Magna quippe autoritas hæc, magnumq; caritatis indicium: si tamen non abusa fuerit. Ideoq; ne erret, ne male eo, quod optime concessum est, utatur, & ipsi ruina occasio fiat, quod ad decorem profectumq; tributumq; est: contulit sponsæ suæ ecclesie etiam scientiæ clauem: quatinus scientia erudita autoritatem derigeret ad lucrum animarum. Nouerat enim dei sapiëntia, quod cogitationes hominum uanæ sunt: nisi superno illustrentur lumine. Nouerat, quod facile quisq; in sublimi positus, & dignitate præditus sua præceps ducitur uoluntate, nisi scientiæ ueritate imbutus cohibeatur. Prona namq; ad lapsum hominis natura celeriter suo paret affectui, & quid libet, leuiter sibi licere dijudicat. Propterea optime simul conueniunt autoritas & scientia. Nam autoritas sine scientia errat: & scientia absque autoritate iacet. Habeat scientia a sinistris conscientiam ut timeat, a dextris autem sapientiam, ne foris inaniter se diffundat. Autoritas quoq; a sinistris humilitatem, ne extollatur: a dextris uerò rectitudinem, ne flectatur. Hæc quidem utriusq; propria sunt ornamenta: sine quibus stare non possunt. Magna deniq; præidenti æquitatis censura tenenda est, ne reum absoluendo se liget, aut in fontem iudicando se damnet. Utroq; enim modo se priuat autoritate sua, suoq; mucrone se percutit. Non est iniustus deus: ut flagitiosum liberet, neq; iniquus, ut innocentem damnet. Ut ergo suam erudiret ecclesiam, autoritatem pariter & scientiam eidem conferre dignatus est: quatinus per autoritatem tumētes deprimat, & per scientiam innoxios absoluat. Clauem autoritatis calorum ianuas claudit, referatq; poterit elationem ligat, per longa terrarum spacia se dilatat, cōpede peccatorum obligatas liberat animas, energuminos ab immūdis eripit inimicis. Clauem autem scientiæ arcana mysteriorum pandit, scripturarum obscura penetrat, errorum conuincit argumēta, hæreticorum fallacias

A cias detegit, gentilium superstitiones rationabili castigatione eliminat, mores instruit, uitia detestatur, attollit uirtutes, omnemq; instruit regulam sanctitatis. Ex autoritate sacramenta eucharistiæ, ordinis, cæterorumq; conficit & ministrat: sed ex scientia futuræ felicitatis, extremi iudicij, tormentorum inferni, angelorum naturæ operumq; mira perspicuitate sacramenta discernit. Habet quoq; pro singulari priuilegio caritatis sancta ecclesia, ut sit tanti capitis corpus mysticum. Nam & Apostolus ait. Sicut corpus unum est, & membra habet multa: omnia autem membra corporis quum sint multa, unum sunt corpus: ita & nos in Christo. Etenim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, siue iudæi, siue gentiles, siue serui, siue liberi: & omnes uno spiritu potati sumus. Hoc itaq; ecclesie corpus dominus diuersis ornauit uirtutibus tanquam membris & cuiq; proprium contulit donum. Quamuis autem uaria sint ecclesie spiritualia ornamenta gratiarum: in uno tamen conueniunt caritatis ac unitatis uinculo ad utilitatem cuiusq; membri. Quosdam enim posuit Deus in ecclesia apostolos, quosdam prophetas, doctoresq;: quibusdam uerò dedit gratias curationum, uirtutum, opitulationum, gubernationum, generis linguarum, interpretationis sermonum: singulis autem, prout uult. Neq; quis inflari debet, quanquam potiora uideatur recepisse munera. Propria enim non sunt. Sed etiam: ut illa alijs membris ministret, suscepit. Non potest dicere oculus manus, opere tuo non indigeo, neque caput pedibus, non estis mihi necessarij. Sed multo magis quæ uidentur corporis membra infirmiora esse, magis necessaria sunt, & quæ putamus ignobiliora membra esse corporis: ea honore abundantiori circudamus: ita & quos contemptibiliores in ecclesia, humana esse arbitrantur iudicia: Dei obtutibus sæpè honorabiliores sunt. Incerta sunt Dei iudicia, & dona spiritus ignota. Sunt qui fulgent coram hominibus, & foētent Deo, & sunt qui hominum æstimatione apparent damnabiles, & tamen omnipotenti Deo charissimi sunt. Cuncta Deus reliquit incerta hominum merita, ut unus non intumescat præ alio. Qui humilis est, qui unitatis amator est: nescit extollere se: confert alijs, quod accepit, absq; disceptatione congaudet animaduertisse in altero, quod non uidet in se: omnia aliorum sua putat esse dona: sicut & sua aliorum. Hæc est ecclesie unitas, hoc est caritatis uinculum, per quod corporis Christi membra composita sunt, quæ quamuis diuersa sint ministerio, ordinatissime tamen in uno sunt instituta ecclesie corpore: quam quidem institutionem Apostolus notificare curauit, quum diceret. Et ipse quosdam quidem dedit apostolos, quosdam prophetas: alios uerò euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filij Dei: in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tunc quippe quum fient hæc, nullo suorum ecclesia indigebit ministerio membrorum: non erit in suo corpore infirmum quid: nullam patietur necessitatem. Suo namq; capiti coniuncta uelut plena luna in sponi sui regno gloriosa fulgebit. Non timebit domui suæ a frigoribus niuis: omnes enim amici eius uestiti erunt duplicibus: lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obrinebunt.

Qui oderunt illam, confundentur, & qui persecuti sunt, tabescent eius contemplantes decorem: atq; capita mouentes dicent. Hæcne est ciuitas sancta, & militantium congregatio? Nonne hæc est quæ in terris posita tantarum fluctuabat inundatione procellarum: dilaniabatur a carnificibus, includebatur in carceribus, seditionibus quatiebatur, torquebatur angustijs, & plagis sautiabatur? Insuper seipsam atterebat ieiunijs, inedia macerabat, sua distrahebat, aliena humiliter quæritabat, squallebat sordibus, stridebat dentibus, ab omnibus spernebatur. Vix qui eam aspiceret, reperiatur. Nunc uerbis, nunc minis, nunc contumelijs afficiebatur: & in his cunctis ueluti insensibilis reddebatur. Quum malediceretur, non maledicebat: quum pateretur, non cōminabatur: nulli malum pro malo retribuebat: alebat egentes, uisitabat ægrotos, concordabat litigiosos, oppressos eruebat, potentum consortia fugiebat, obhorrebat superbiorum mores, humilium humilis sectabatur uestigia. Nunc autem quantis exuberat meritorum gaudijs? Quātis lætatur filiorum triumphis? Nunc quoq; delicijs affluens tota super suum innititur dilectum: de labore ad requiem, de peregrinatione transmigravit ad patriam: & quoniam uniuersa patienter tolerauit mala, æterno digna effecta est conuiuijs & angelorum

angelorum contubernio: sponsæ nomen dignitatemque meruit: quia fidem illibatam custodiuit. Hæc de uniuersali ecclesia: hæc de unaquaque fidelis anima reproborum uox est. Quælibet seu ecclesia siue deuota anima prius studeat spiritu copulari uerbo, dum peregrinatur: ut postea diuinis & æternis digna efficiatur amplexibus. Hic inchoantur, in futura perficiuntur uita: hic dantur primitiæ, ibi perfecta copia prærogatur. Quanto quis hic fuerit ardentior caritate, tanto erit ibi sublimior dignitate. Nullus sponsæ merita lucrari negligat: qui eiusdem gratiam possidere desiderat. Quo autem ordine, quibus studijs, quauis sollicitudine merita sponsæ & gratia obtineantur, sequentia declarabunt. Ad hoc quidem omnis huius operis intentio destinatur.

Qualis esse debeat anima, quæ merito, uerbi sponsa debeat nuncupari.

Caput XI.

Diuina opera atque sapientiæ ipsius profunda mysteria quo diligentius considerantur, eo amplius contemplantis animum admiratione replent & gaudio. Admiratione quippe propter altitudinem sapientiæ: gaudio propter claritatem ueritatis agnitæ. Quis uerò non miretur & gaudeat, si ad naturæ innumerabilia opera mentis oculum figere uoluerit, atque cogitando penetrare? In quocumque elemento infinita sunt ueneratione digna. Quum enim prata ridet, & flores uernantis uarijs coloris circumquaque sparguntur: quis non exultet spiritu in opificis laudibus ad odorem decoremque florum, & terræ fecunditates? De eodem solo exiguo in loco unde tantæ species, tam diuersæ formæ, tam multi colores? Nemo de hoc terræ elemento, quanta germinent, sufficit enarrare. Aurum fulgor, argenti nitor: sonoritas æris, cæterorumque metallorum uaria genera: Carbunculus, smaragdus, saphirus, chrysolithus, topazius, adamas, & aliæ quamplurimæ gemmarum qualitates: Balsamum, cinnamomum, fistula, nardus, crocus, piper, cuminum, multaque alia odoramentorum genera: Cupressus, cedrus, palma, oliua, abies, pinus, arbores quoque aliæ, & frutera quasi innumerabilia de ipso terræ elemento procreari noscuntur. Quinetiam ipsum hominem his omnibus præstantiorem de eadem principium habuisse perspicuum est. Sic nanque diuina testantur eloquia. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ. Cuncta hæc quæ memorata sunt, sensibus patent carnis: longè autem meliora sunt quæ latent in ijs, quæ gignuntur de uentre terræ, & nota sunt, uel esse possunt rationi mentis: uidelicet de uirtutibus herbarum, de proprietatibus rerum. Multi quidem horum tractatores fuerunt, qui non omnia, sed de plurimis aliqua inuestigando dixerunt. Quod autem de ijs, quæ ex terra producuntur: hoc de reliquis elementis dici posset. Cuncta ista breuitatis causa reticenda sunt. Miranda equidem sunt, quæ naturaliter diuina operatur maiestas. Sed multo mirabiliora existunt opera gratiæ. Taliū nanque ratio inuenitur licet difficillimè: qui autem curiosus fuerit explorator gratiæ Dei, tanquam cæcus in parietem impinget. Quare hunc eligat, & hunc reprobet, humanus non capit intellectus. Cur istum donis ditet spiritualibus, illum in sua relinquat paupertate, non quærat, qui errare non uult. Legimus in diuinis historijs Saul à Deo in regem electum, à Propheta unctum, & à populo confirmatum, tandem fuisse reprobatum: Dauid autem à patre reprobatum, à fratribus expulsum, & tamen ad regni fastigium honorabiliter sublimatum. Quis non miretur Saulum tanto cum furore ecclesiam dilaniantem: per synagogas sanctos trahentem, ligantem, percutientem, carceribus mancipantem, rabido latrantem ore repente mutatum in Paulum ecclesiarum omnium sollicitudinem gerentem, à ludæis persecutionem patientem: uincula sustinentem, uerberum uirgas tolerantem, carceres seditionesque alacriter perferentem, dominum Christum coram regibus & seculi principibus atque uniuerso orbe magnificè prædicantem? Publicanus Matthæus, qui telonei lucra publice turpiter que quærebat, eligitur: & Iudas in apostolatus apice sedens relinquitur, se funesto suspendens laqueo. Quotidie uidemus nefandos homines nequitæ uiuentes, diripientes aliena, peccantes publice, & impudice mutari in melius: cælibem ducere uitam, & meritis transcendere multos, qui longo tempore diuinis fuerant mancipati obsequijs. Et diuerso quosdam, qui sanctorum

A sanctorum uidebantur per omnia sectari uestigia, & nubium celsitudinem contemplatione peruolare: conspiciamus miserabiliter corruisse, & in obscænis operibus uoluptari. Hæc ueneranda sunt, non inquirenda. Per hæc enim occulta & iusta iudicia eruditur peccator, ne desperet: iustus, ne præsumat. Nam poenitenti parata est uenia: peccanti uerò iustitia. Peccator quidem uigilet, quomodo ad libertatis gratiam ascendat, & ueniam consequatur: iustus autem qualiter de uirtute in uirtutem proficiat, & dona potiora fortiaur. Peccator denique ut iustus sit, iustus uerò perfectus. Peccator nullam sibi tribuat requiem, donec amicus uerus efficiatur dei: iustus autem donec fiat legitima sponsa uerbi. Ad hunc quidem obtinendum gradum maxima in spiritali exercitio diligentia adhibenda est. Sublimis gradus excelsa uirtutum exigit studia. Rarus reperitur, qui iure sponsæ nomine nuncupetur, non nisi præuijs multis tribulationibus & laboribus ad id attingitur. Ne autem seducantur, aut se legentes seducant, arbitantes se esse quod non sunt: in presenti capitulo qualis esse debeat anima, quæ sponsæ uocabulo (& merito) digna sit, describendum est. Nec ab re. Nam sæpe speculi claritas ignotam notificat deformitatem, & aperit oculos, quos priuatus amor obstruxerat. Decet itaque uerbi sponsam decoram esse facie, ut suo placeat sponso. Nam si deformis sit: sponsæ nomine, quia re caret, digna non est. Quemadmodum igitur corporis facies quatuor decoratur sensibus: ita & eisdem animæ aspectus ac uultus ornari debet. Primo omnium expedit, ut ignara non sit cælestium inspirationum. Super hoc plurimum uigilare eam oportet: alioquin seductorios multimode admittet spiritus: & sæpe sponsi resistet aduentui. Amant quidem nequam spiritus mentis irrumperè domicilium, pacem euertere animi, omnemque cordis intentionem maculare. Quod quum apertè ne queant, fraudulenter id agere conantur. Alienam speciem sumunt, claritatem cælestium angelorum se habere fingunt, ut facilius suadeant quod uolunt. Ad ipsorum uerò detegendas insidias expedit, ut qualemcunque internarum uerbi sponsa habeat notitiam inspirationum: quatinus ex infusa sapietia seu ex indocta experientia sciat suscipere angelum, & propulsare inimicum. Ambo quidem decertant ut trahant animam ad se: dissimiliter tamen. Inimicus agit, ut furatur, mactet, & perdat: angelus ut conseruet, illuminet, & sponso habitaculum pareat. Vterque suadent, uterque audiri uolunt, ut aperiatur illis. Habet namque angelus immissiones suas bonas, quum incitet semper ad bonum, aut docendo, aut corrigendo, aut accendendo: habet etiam suas apostata angelus. Sicut de domini proditore dicitur: misit diabolus in cor: ut traderet eum Iudas. Non autem dubium est, quin suas habeat sponsus immisiones. Sto (inquit) ad ostium, & pulso. Quoties prouocat ad dilectionem, ad uirtutes, toties pulsat, ut aperiatur. Inspirationes sanctæ utique sunt uerba interna spiritualia & sponsi uoces: quas ignorare non expedit, neque negligere. Quam sit hæc detestabilis ignorantia: qui amat, nouit. Debet semper sponsa, ut has internas intelligere ualeat uoces, super sui uigilare custodia: omni spiritui facile non accommodare fidem humili cogitatione: unde, quod, qualia ue sint, quæ sentit in se: sicut Mariam egisse legitur: quum ab angelo officiosissime salutaretur. Prius namque intelligenda sunt, quam perficienda spiritalia immisiones. Sicut autem reprehensione digni sunt: qui desideria sancta intelligentes implere negligunt: ita qui non intelligendo eadem opere conantur perficere. Primi ignauitæ morbo languent: secundi imprudentia obuoluuntur. Non autem sic: quæ sponsa est. Habet quidem pro ornamento interni ac spiritalis auditus intelligentiam & obedientiam. Hæc quippe sunt animæ aures: quæ mentis faciem uenustant. Intelligentia tunc uera est, quum operatur quod intelligit. Testimonijs scripturarum utrunque probatur. Quod uerò ad auditum spectet intelligentia, Propheta insinuat, quum deprecatur in Psalmo dominum, dicens: Intellige clamorem meum: intende uoci orationis meæ. Præmiserat enim. Verba mea auribus percipe domine. Sed quod obedientia & ipsa ad auditum pertineat, idem memoratus ait Propheta. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. O quam commendabilis anima est, quæ nec fallacijs seducitur, nec torpore deprimitur: quæ intelligendo & operando diuinam sine intermissione exequitur uoluntatem: quæ aurium spiritalium ornata decore, corde ueraciter ait domino. Loquere domine: quia audit seruus tuus. Hæc de auribus sponsæ. De oculis uerò quid? Nunquid audit, nec uidet? Potest ne carere oculis,

Ioan. 19.

Apo. 3.

Psal. 5

2. Reg. 22

1. Reg. 3

oculis, & placere sponſo. Abſit, ut uel in modico maculata ſit ſponſa, potiffimum in ea parte, quæ præſtantior eſt. Habet aures, habet oculos: per quos ob ipſorum ſpeciem ad ſe ſponſum attrahit. De ipſis ſponſi uoce in Canticis dicitur. Auerte oculos tuos: ipſi me auolare fecerunt. Ecce quàm fulgidi, quàm perſpicui, quàm decori ſunt, qui ſic ſponſum alliciunt: ut non accedere, ſed ipſum faciant auolare. Vno quippe oculo ſcientiæ luce perfunditur: ut cognoſcat præſentia. Alio ſapientiæ ſplendore clareſcit, ut futura contempletur. Per ſcientiam mala qualiter uitare debeat, intelligit: quid ſit, à quo ſit, & ad quid ſit, nouit. Proximorum neceſſitatibus ſubuenit: temporalia prouide miniſtrat, pericula cauet, timet ne cadat, aduerſa æquanimiter tolerat: ſic præſentibus utitur, ut non priuetur æternis. Sapientiæ uerò oculo quanta ſint electis reſpoſita bona: Ruminat, Dei præſentiã cunctis intuetur horis: iuxta Prophetæ uocẽ dicentis. Prouidebam dominum in conſpectu meo ſemper. De dilectione Dei alta percipit: interdum beatorum perluſtrat agmina, & ſupra ſe attollens diuinam miratur omnipotentis maiestatem, De hoc intimæ lucis ſplendore aiebat Prophetæ. Videbunt oculi tui regem in decore ſuo. Hi nempe ſunt ſpirituales ſponſæ oculi: per quos peregrinationis huius graditur ſemitas, nec aduerſis frangitur, nec proſperis eleuatur. Ipſorum ne obtenebretur lux: uniuerſa fugit lumini contraria: nec quidem ad momentum patitur ſe hac luce priuari. Magno nanque cum ſtudio carnales cohibet motus: carnis reprimat paſſiones. Valde etenim mentis oculis carnis inimicantur deſideria: & niſi uiriliter conterantur, internæ ſe aciei opponunt, & tanquam depreſſiſſimus paries oculos grauunt: ne ſupernam ualeant contemplari claritatem. Nunc ſuggerunt neceſſaria: nunc ſuadent blanda, nunc aduerſa minantur, ſuiſquẽ ſuaſionibus adeò inſeſti ſunt, ut nullo ſinano pacto animum quiſcere, nullaquẽ tranquillitate potiri. Amouet itaque ſolicite à ſe obicem carnalium uoluptatum: detergit non minus uigilanter ab oculis puluerem terrenarum actionum. Vehementer quidem temporalium implicatio mentem obnubilat, ne lucis internæ dulcedine paſcatur. Rapiunt extra ſe animum, terrena negocia huc illicquẽ captiuam ducunt animam, nunc iſta cogitare compellunt: nunc illa rixas commouent, iurgia fabricant, deiecta ædificant, collapſa erigunt: qualiter amiſſa & diſtracta colligi, cuſtodiri habita: & non habita congregari debeant, prudenter erudiunt. Quum que in his omnibus captiuatur animus, per maximos curarum dilaniatur anfractus. Inſenſibilis nanque effectus & lumine priuatus tota die molere, & per circuitus deambulare compellitur. Nunquam qualis maneat apud ſe, percipit, niſi quum ab exterioribus uacans ad ſe redire uoluerit. Tunc tenebras interiores, tunc cæcitatem ſuam intelligens, quas paſſus ſit, inſidias recogitando cognoſcit. Innumerabilem phantaſmatum in domicilio ſuo ſentit exercitum: uidet ſe repellere à ſe: & quàm longè fuerit à ſe, lacrymabiliter intuetur. Meritoque hæc ſe pati conſiderat, quia magis alienis à ſe quàm ſibi intendere ſtudit. Hanc ſui erroris mercedem iuſte ſe percepiffe diiudicat, quum inordinate exterioribus uacando & negligendo interiora ſua ad hoc deuenit: ut ad ſe reuertitur, ſecumque habitare non liceat. Damno igitur ſponſa erudita alieno, quotidianis edocta exemplis: ſua que facta prudens experientia mauult eſſe ſpecioſa & ſterilis: quàm lippa & fœcunda. Si ocij condemnatur, æquo fert animo, meminit que uerbum dixiſſe: Martha Martha turbaris erga plurima, Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Hinc eſt, quod ſponſi roborata ſententia, quantum ſas illi eſt, terrenis refugit ingeri actionibus, ne fœdatur: animi quoque reſiſtit paſſionibus, ne turbetur. Non quidem mediocriter furor mentis oculum offuſcare conſueuit: ideoque Prophetæ hoc in ſe patiens dicebat. Turbatus eſt à furore oculus meus. Nil proſus ſic mentis ſtatum euertit: uelut conturbans furor. Eſt quidem animi paſſio ſubuerſio naturæ, dehoneſtatio hominis, opprobrium ſeruatorum Chriſti, repulſio gratiæ, fraternitatis diſſipator, demoniaca imitatio, fugator paracliti: omnis que ſanctitatis inimicus. Nullum ſanum conſilium, nulla matura poteſt eſſe deliberatio, ubi iræ paſſio dominatur: Petriſtatur ratio, inebriatur cor, incompoſita uerba proſiliunt: immutatur facies, lumen oculorum præſente furore caligat. Propterea ſponſa ne in illo tyranni huius peſſimi detrimentum patiatur: in patientiæ & mitiſtatis arce ſe collocat, timoris ac ſilentij ſeris os obſtruens, deſuper que proſpectans cunctas

A cunctas animi commotiones mox, ut leniter flauerint, tranquillitatis ac pacis gladio trucidat: perſeuerat quieta in ſe ſpirituale quadam claritate perfuſa: oculos mentis apertos tenet in diuini contemplatione luminis: & quamuis pro ueritatis agnitione ſit læta, nunquam tamen ualet eſſe ſecura. Oportet enim ipſam omnino non dormire. Quanquam autem carnalium parietem cupiditatum ualenter repulerit, quamuis terrenarum puluerem actionum prudenter exterſerit: licet in ſani motus furoris ſub rationis dominio fortiter ſubegerit: reſtat adhuc, ut elationem cordis, humilitatis uinculis ligatum teneat. Præ cæteris mentis tumor ſcientiæ ac ſapientiæ lumen obnubilat: & à ueritatis tramite ſeducit. Simul præſumptio & ſapientia nequeunt habitare. Sic nanque in ſapientiæ legitur libro. In maleuolam animam non introibit ſapientia. Humilitas ſapientiam, & ſuperbia ignorantiam generat. Qui in ſapientiæ ſpeculo præſentia diſponere: & futura cupit ueraciter intueri: elationis maculam de mentis oculis amouere non negligat. Sicut enim albugo in oculo naſcitur, & oculi lucem perdit: ſic elatio plerumque de lumine oritur intelligentiæ, & ueritatis lumen caligat. Qui enim plura nouit, & ſe ſub tegmine alarum humilitatis nequaquam cuſtodit: quo amplius ſapit, eo tumore cæcatus miſerabilius deſipiendo ruit. Hoc Prophetæ ſanctus expreſſit: quum gloriam caſumque Luciferi deſcripſit dicens. Tu ſignaculum ſimilitudinis: plenus ſapientiæ; perfectus decore, in delicijs paradisi fuiſti: omnis lapis preſtiosus operimentum tuum: ſardius, topazius & iaſpis, chryſolithus, onyx & beryllus: ſapphirus, carbunculus & ſmaragdus: tu cherub extentus & protegens: & poſui te in monte ſancto dei, in medio ignitum lapidum ignitorum: ambulati perfectus in uis uis tuis à die conditionis tuæ, donec inuenta eſt iniquitas in te. Hæc quippe ſponſa uerbi erudita magiſterio non ignorans tota fatagit in humilitatis latere latibulo. Non minus in humilitate ſtudet proficere, quàm in cognitione ſapientiæ. Iugiter memorabile illud reuoluit animo, quod in Canticorum canticis ſponſi uoce ad ſponſam dicitur. Si ignoras te o pulchra inter mulieres: egredere, & abi poſt ueſtigia gregum. Ob hoc tam ſedulò uirtutum exercitio uniuerſa, quæ interiori aduerſantur lumini, de cordis habitaculo eliminare non deſinit. Sicque ſit, ut quanto magis timet, & timendo reſiſtit uitijs: tanto amplius uideat: & uidendo ſcientia ac oculos ſapientiæ lucidiori puritate cuſtodiat. Veruntamen ſicut obedientiæ addidit ſapientiã: ita & ſapientiæ aſſociat fidem. Nouit ſcriptum eſſe. Sine fide impoſſibile eſt placere deo. Eſt quidem fides ſpirituale animæ ſenſus illi diuinitus accommodatus ad inuiſibilia & æterna percipienda. Sic ipſam deſcribit Apoſtolus. Fides (inquit) eſt ſperandarum ſubſtantia rerum, argumentum non apparentium. Quod intelligibiliter percipit obedientiæ auris: quod ſcientiæ & ſapientiæ contemplatur oculus. Hoc dei olfactus diſcernit: occulta penetrat, remota rimat, ſempiterna deguſtat: agit magna, aggreditur ardua, impoſſibilia credit, futura nouit, uentura prædicit, æterna quarit: non pauet tormẽta, mortem non ueretur: & cæleſtia ſperat. Iſtiusmodi fragrantiffimo odore ſancti noui ac ueteris teſtamenti patres reſperſi ueram & uiuentium ſupernam reſpromiſſionis terram à lōge odorantes, aſpicientes, ſalutantes, cõſtitentesque ſe hoſpites eſſe atque peregrinos in hoc ſeculo fatebant: unde ipſa quoque uerbi legitima & dilecta ſponſa ne præſentis uitæ corumpatur lenocinijs, ne irretiatur uoluptatibus, ne honoribus extollatur, formata fidei reſouetur odore, per quem facile uifiſibilia ſpernit, temporalia deſerit amore æternorum. Ut igitur animæ ipſius facies ſuo placeat, cui uiuit, ſponſo: exteriorẽm auditum, & corporis aures obturat detractioibus, uaniloquijs, & ſcurrilibus uerbis, quatinus ſpirituales ualeat intelligere immiſſiones: unde ueniunt, uel quò uadunt. Carnis oculos diligenter cuſtodit, ne uideant uanitates & inſanias falſas: ut liberius puriusque intueatur in certa & occulta diuinæ ſapientiæ, atque ſcientiæ uerbi. Odorem ſuum ab his auertit uifiſibilibus & labentibus cunctis: ut per lumen & formata fidei delectationem uſque ad dei inuiſibilia ſe queat erigere. Os quoque & linguam carnis refranat à pernicioſis, murmurijs, & ocioſis ſermonibus: quatinus magis quiete ac prudenter ſciat quid loqui deo, quando, aut qualiter debeat loqui proximo. Nemo quidem quomodo deo: quid proximo dicat, ſcire ſufficienter meretur, niſi prius didicerit ori ſuo ponere ſilentium. Oportet ut aſſueſcat lingua taciturnitati: deinde ſermocinationi. Sic (inquit iacobus) omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem

ad loquendum. Os namque quod silere nouit, facile fari prudenter discet: quod uero in-
 continens est, multa proferet (præter uoluntatem) & redargutione digna. Salubre
 Psal. 38 quidem consilium est non à noxijs tantum, uerumetiam ab utilibus interdum linguam
 cohiberi sermonibus. Obmutui utique à noxijs, & silui à bonis (ait Citharceda sanctus)
 & dolor meus renouatus est: concaluit cor meum intra me. Pronus est semper ad ma-
 lum, ac ruinae propinquus, qui linguosus est: qui autem eruditam possidet linguam,
 tanquam turris Dauid, quæ edificata est cum propugnaculis. Mille quippe clypei pen-
 dent ex ea: omnis armatura fortium. In cunctis itaque sponsa sufficienter instructa tem-
 pus nouit esse silentij & tempus eloquij: propterea quum opportunum esse arbitratur,
 hominum declinans consortium, & linguam inter claustra reprimens, atque corde cla-
 mans sponsum ad se aduocare non cessat. Si enim abest, lacrymis, gemitibus, desiderii-
 orumque uocibus ipsum insequitur: ac humiliter ut reuertatur, exorat: si autem præsens
 est, nunc blandis illum affatur sermonibus: nunc amatoria profert: nunc ignitis pro-
 rumpit in laudibus. Talibus namque sagittis sponsi cor uulnerat: ita ut & ipse amore lan-
 Cant. 4 guens dicat. Fauus distillans labia tua sponsa: mel & lac sub lingua tua: hortus con-
 clusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus: emissiones tuæ paradus
 malorum puniceorum cum pomorum fructibus. His nempe spiritualibus ac mutuis
 uerbi sponsæque allocutionibus, feruescente caritate nihil dulcius degustatur. Ex sui qui-
 dem excellentia sicut in cor inexperti non ascendunt: ita nec ab expertis manifestari li-
 cet: quoniam arcana sunt. Quisquis qualia sint noscere cupit: crescat, ut capiat: proficiat
 ut ut sponsa. Propalatio namque pulchritudinis illius cunctis sit forma proficiendi.
 Eph. 4 Non enim gratis accepit ut fieret sponsa, sed gratia secum cooperante hoc meruit.
 Quemadmodum ergo decet sponsam speciosam esse facie: ita & amore pudicæ. Nullum
 præter dilectum diligit, nullum scire desiderat, ne polluto amore foedetur. Totam se illi
 tradit, quem totum cõplectitur uisceribus caritatis. Ipsum præcipue, & omnia in ipso
 diligit. Sicut nihil reliquit de se, quod non daret sponso: sic nil habet extra se, quod sine
 ipso diligit. Ut alteri nihil sui impertiatur amoris, diligit iuxta humanæ modulum fragi-
 litatis ex toto corde, ex tota anima, ex totis uiribus. Si quid in corde uersatur, aut de il-
 lo, uel propter illum est: si quid agere intēdit: ipsum sibi prius proponit: quatinus inten-
 tionem dirigat futurum opus: & intentio actionem perficiat. Sit namque omne quod fit,
 si non fiat in caritate & ex caritate: sitque reflexibile caritati, sponso placere non pos-
 se: ideo sicut caste, ita sancte diligit. Quum enim esset paruula, de sponso carnaliter sa-
 ptebat ut paruula: cogitabat ut paruula, diligebat ut paruula: quum autem sponsa effe-
 cta est, utique euacuauit, quæ erant paruulæ: unde spiritualiter diligens cum Apostolo fi-
 2. Cor. 5 ducialiter dicit. Et si nouimus Christum secundum carnem: sed iam non nouimus. Ante
 quam de uerbi altitudine haberet notitiam, carnem uerbi solam diligebat: at ubi de di-
 uinitate uerbi hausit dulcedinem, ubi uerbum propter nos carnem factum esse credi-
 dit, cognouit, gustauit: tota in amore ipsius caritate resoluta est: præcipue quum se nõ
 ut amicam, non ut filiam, sed ut sponsam sentit diligi. Hinc nedum sancte, sed etiam ar-
 denter diligit: quatinus ad operandum sit ualida: sedula ad inquirendum, & ad possi-
 dendum tenax. Non debilitatur aduersis, sed roboratur: non tentationibus superatur,
 sed crescit. Quo uehementius ipsius flamma uentilatur amoris, eo amplius inardescit.
 Si caret sponsi præsentia, ne tepescat: & tanquam indigna repudietur: laborat exterius,
 intus uociferatur: suaque uis, quod amisisse uidebatur, multiplicatum recipit: ideo Pro-
 pheta ait. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo cõsolationes tuæ
 Psal. 93 lætificauerunt animam meam. Si uero præsentia potitur, tunc ardentius diligit. Nam
 ferrum ferro acuitur: ignis igne nutritur, & amor amore augetur. Voto suo (sed non
 ad uotum) utitur. Quem quæsiuit, intuetur: quem diligit, tenet: non tamen qualem uel
 quantum concupiscit. Differtur, ut perficiatur: non quidem in hac peregrinatione, sed
 in patria. Quousque in hac mortali sponsa includitur carne, satiari nequit: eoque minus, quo
 amplius ac perfectius diligit. Quum igni superponuntur ligna, lignorum magis fit capax.
 Nec aliter de uera caritate intelligendum est. Quanto ignis est uehementior, tanto su-
 um latius diffundit splendorem, pariter & calorem. Sic quæ uerbi legitima est sponsa,
 profusius alijs suæ sanctitatis spargit calorem, & morum splendorem. Ex ipsius quidem
 uirtutum

A uirtutum perfectione secernitur à cæteris, ac præ cæteris commendabilior iudicatur.
 Est namque in moribus circumspecta: in uerbis grauis, in agendis prouida, in facie hi-
 laris, in exhortando humilis, in corripiendo recta, in perferendis malis læta, in prospe-
 ris suspiciosa, in orationibus crebra, in uigilijs assidua, in diuinis laudibus iucunda,
 in compassione procliuis, in dilectione singularis, in animo serena, in consilijs matu-
 ra: in humanis placida, in diuinis suspensa, in corpore ueluti in carcere detinetur, in cæ-
 lo mente ac desiderio conuersatur. Talis est uerbi sponsa, & huiusmodi uirtutum splen-
 doribus rutilat amica sponsi o filiæ Hierusalem: Non frustra sponsæ nomen sortita est,
 neque sine causa talem unigenitus dei adamauit animam. Est quidem facie speciosa,
 dilectione feruens, & morum probitate uenusta. Hæc de sponsæ elegantia sub com-
 pendio dicta sunt. Nunc qualiter prouehatur rudis anima: sequens percurrat tracta-
 tus.

Quibus gradibus sponsa prouehatur ad fruitionem uerbi.

B

Cap. XII.

Olent quicumque ab humanæ dignitatis sunt collapsi fastigio, toties mœ-
 rore sautiari: atque alta ab imo pectoris eructare suspiria, quoties reuol-
 uunt animo, quid fuerint, & quid sint. Augmentum quippe præsentis in-
 fortunij memoria est præteritæ felicitatis. Et eo grauiori contodiuntur do-
 loris uulnere, quod sublimior fuit transacta prosperitas. Veruntamen si sic
 temporalium ac fugitiuorum pompæ bonorum, quæ singulis horarum momentis de-
 currunt, mentem afficiunt: quanto magis amissio æternorum: Si homo de eo, quod (ue-
 lit nolit) perdit, sic cruciatur: quanto amplius de immortalitatis gloria, quam primus
 homo in innocentia statu positus, si uoluisset, tenere poterat: & amisit: omne homi-
 num genus intolerabili debet mœrorē transigi? Qui enim cælestis Hierusalem se ci-
 uem profitetur, incolatus præsentis exilij ærumnas ægrè ferre debet, quoties delici-
 as recolit amisisse, quas habuit: unde in persona peregrinatum Psaltes egregius flebili
 Psal. 13 uoce ait. Super flumina Babylonis illuc sedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Si-
 on. Quis namque rationis compos non gemat sua, & totius Adæ posteritatis damna,
 quæ recogitat quid perdidit, & quid patitur? Conditus etenim homo fuit, ut deum agno-
 sceret, diligeret, ei inhæreret, eo frueretur. Cæteris prælatus fuit creaturis, imagine
 dei ac similitudine insignitus, ut non mori posset, si uellet: ut paradisi delicias terreni
 haberet, tandemque consummato (iuxta dei ineffabilem prouidentiam) uitæ suæ cur-
 su in superna cælorum patria cum angelis, archangelis, uirtutibus, dominationibus,
 reliquisque beatorum spirituum agminibus diuina frueretur uisione, nunquam illa cari-
 turus: in omnibus suis partibus, corpore (uidelicet) & anima glorificandus. Pecca-
 tis uero suis exigentibus deserto æternæ bonitatis fonte ad hoc deuenit, ut huius mi-
 ferrimi factus sit ciuis exilij. Decurrentibus quippe annorum curriculum, & in hoc plo-
 rationis loco firmata statione iam pene ex hominum memoria deletum est illud anti-
 que nobilitatis diuinum genus, ita ut nemo reperiat (nisi qui inuisibilis gratiæ splen-
 dore illustretur) qui qualis fuerit, cuiusque conditoris in protoparente possit aut uelit
 agnoscere. At quibus adhuc naturalis inest (gratia mediante) uigor acuminis & inna-
 ta sensus probitatis: ij sunt quibus præsentis uitæ onerosus est cursus. Hos quidem
 in seipso Propheta expressit, dicens. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: Psal. 119
 habitauit cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Tædebat eum tunc
 huius uitæ carceris pœnalitate grauatus præsentium & dilatione æternorum. Pati se
 uidebat, quod nolebat: nec habere, quod desiderabat: angebatur hinc inde: gemebat
 sub falce ritique terrenæ habitationis, quodidie fame, siti, lassitudine, frigore, calore,
 nuditate, egestate cernebat hominum genus affligi: insuper doloribus cruciari, labori-
 bus premi, infirmitatibus attenuari, diuersis calamitatibus fatigari, & ineuitabili mor-
 te consumi: ideoque compassione ac desiderio anxius aiebat. Usquequo domine
 obliuisceris me in finem, usquequo auertis faciem tuam à me? Memor esto oppro-
 brij seruorum tuorum. Sciebat quidem uir sanctus neminem sine diuino posse saluari
 adiutorio, atque ab instantibus erui flagellis: propterea tam obnixè domini exora-
 bat clementiam. Potest utique quisque per seipsum delinquere, se interimere, cælesti
 gratiæ

gratiæ repugnare: multaq; enormia perpetrare facinora (non autē absq; speciali dei auxilio) à uis prauis respiscere: conditori se reconciliare, deperditam in se reparare gratiam. Malum nanque potest per se: non autem sine dei adiutorio potest bonum: proinde mediatoris indiget gratia. Milit enim deus filium suum in similitudine carnis peccati: ut de peccato damnaret peccatum in carne sua: ipse quoque ueniens mediator, ut pro hominis satisfaceret erratibus: quod non ualebat delinquens, ipse perfecit. Hinc est, quod tanquam ouis ad occisionem seduci pertulit: & quasi agnus coram tondente se non aperuit os suum: se despexit: non pepercit sibi, ut ignosceretur peccatori homini: omni se exposuit iniuriæ propter nimiam suam ad hominem caritatem: urebatur intus dilectione, & piæ liquefiebat desiderio compassionis, ex forma flagellati corporis, ex pallore angelici aspectus igniti incendium amoris aperuit: non peccauit, & peccantium super se flagella sustinuit. Acerbitatem causamq; ipsius mediatoris passionis paucis Prophetæ eximius insinuauit, quum dixit. Vidimus eum, & non erat aspectus: & desiderauimus eum despectum: nouissimum uirorum, uirum dolorum, & scientem infirmitatē: & quasi absconditus uultus eius & despectus: unde nec reputauimus eum. Vere læguores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à deo atque humiliatum: ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, & attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis super eum, & liuore eius sanati sumus omnes: Nos quasi oues errauimus unusquisq; in uiam suam. Venit igitur pius pastor & Samaritanus benignus rationalem quærere ouem: & languenti homini uulneribus adhibere remedia. Nisi ardentem diligeret, non tam sedulo quæreret: unde sollicita percunctatio magni amoris est exhibitio. Quæ sicut utique nos propter nos: quæramus & nos ipsum propter ipsum: nec sine ipso. Nemo illum inuenire præsumat, si non diligenter perseueranterq; quæserit. Non enim repente inuenitur, quum etiam sollicitè quæritur. Quibusdam nanq; gradibus peruenitur ad ipsum. Nullus ad ultimū attinget, nisi gradatim ascendat. Quærat itaq; qui prudenter ad uerbi cupit amplexus deduci, qualiter consentiat legi. Impudicum quidem satis est tantæ maiestatis presentiam polluto corde: immūdis labijs, gressibus obliquis, atque squallidis uestibus quærere: atque familiari contubernio uelle eidē adhærere. Quæq; etenim anima prius, quam uerbi notitiam habeat, tota foetet: tota deformis est nigredine peccatorum. Corde nanque inculta est: animo inordinata, affectu curua, intentione obliqua, sermone effrænata, moribus incomposita. Nil nisi carnem alliciat, sapit: nil nisi sensibus arrideat, delectat: nil nisi adulatione aures mulceat, gratanter suscipit. Solum uacat quomodo carnis perficiat desideria, impleat uoluntates. Prorsus ab omni spiritali gustu aliena est: suarū quoque concupiscentiarum mancipium facta nullum de spiritus libertate iudicium habet. Intus quidem forisq; inordinata tanquam quædam confusio est domus: ideoq; quum primum dei uerbum concupiscit agnoscere: legem uerbi quærat, ut illi consentiat ad correctionem: unde uerbum audiat in euangelio loquēs sic. Esto cōsentiens aduersario tuo, dum es in uia. Aduersarius quippe delinquētium lex est, quæ dum prohibet, aduersatur. Potissime autem lex, quam uerbum in corde fixit mortalium: quæ omnino uetat concupiscentias. Hanc ignorat, quisquis lumine caret gratiæ: ideo tanquā indomitum animal per abrupta trahitur uitiorū. Nulli uult rationis subijci iudicio, nulla disciplinæ lege frenari. Iustus autē quamuis sciat se non esse legi subiectum: nō uult tamē absq; uerbi lege uiuere. Hoc Apostolus indicans de se ait. Iis qui sine lege erāt, tanquam sine lege essem: quū non essem sine lege Christi. Lex quidē uerbi spiritalis est nō atramēto & stylo exarata, sed dei digito in corde depicta: sicut Propheta testatur. Os (inquit) iusti meditabitur sapientiā, & lingua eius lequetur iudicium: lex dei eius in corde ipsius, & nō supplantantur gressus eius. Lex etenim hæc illabente gratia in hominē imprimitur cordi, & aduersatur carni. Rixam aduersus uitia excitat, ut tota familia animæ ad uerbi se exponat obsequium. Rationalis quippe spiritus agnito (etsi tenuiter) præuenientis gratiæ lumine obtēperare eidē nititur tanquā superiori suo. Intelligit nullo modo carnis & spiritus simul posse intēdi operibus. Hinc zelo rectitudinis armatus interiori aduersario conatur obedire. Irrupit quidē cordis hospitium, ut omni aduersaretur carnis uoluptati. Venit, ut pararet uia uerbo, disponderet habitaculū mentis, excitaretq; animū ad quærendū uerbum.

A uerbum. Præcipua itaq; regula animæ affectantis uerbi connubium est, ut proprijs uiriliter repugnet concupiscentijs malis: quas aut ex carnis colluione contrahit, aut expectandi consuetudine nutriuit. Prægrauata etenim his nunquam ad uerbi se inquisitionem eriget: consentiat legi spiritus, quam Dei sapientia præmittit ante se: cōtra sibi aduersantes pugnam arripiat: quos si ignorauerit minime superare ualebit. Quærat igitur uerbum, ut illustretur ad agnitionē. Sicut sine lumine ipsum intueri non potest lumen: ita absq; uerbi lumine ad ipsum non peruenitur uerbum. Ardentem quidem anima concupiscens in uerbi amore proficere: & per ipsum ad perfectionem transcendere: legem spiritus, hostium qualitatem, uerbiq; personam nō ignoret. His si sufficienter fuerit erudita, facile ad summa euolabit: finaliter inuacū elaborat. Lex spiritus lumē est, uirtus est, habitus est: amor est in animam infusus per donum gratiæ gratum facientis. Hæc quidē semper bona suadet, præteritos ueteris hominis detestatur mores, æterna aperit, conscientiæ secreta detegit: seculi pompā, quā uilis, quā labilis, quā puerilis, quāq; damnabilis sit, edocet. Omne temporale quā sit breue: quid sit æternū, cordi ingerit. Huic nemo cōsentiens perire potest. Quos prædestinauit deus ad gloriam, hos uocat ad gratiā: illis confert gratiā. Qui legis huius nouit effectū, nunquā insolescet, nunquam presumet, nunquā diuinū sibi usurpabit honorē. Siquid boni, siquid uirtutis, siue in se seu extra se operari detur, totum huic ascribet. Veluti prudēs pater familias proferet de thesauro sui cordis noua & uetera. Vetera utiq; cogitādō delicta intelliget, quod fuerit ex se: noua uerō uirtutū acta nouæ attribuet gratiæ, nouaq; legi. Fuiſtis (inquit Apostolus) alio quoq; in loco clarius exprimens dicit. Lex autē spiritus uitæ in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Quotquot enim legis huius uel gratiæ participes effecti sunt: debitores nō carni & sanguini: ut secundū carnē uiuāt, sed spiritui. Qui secundū carnē uixerint, morientur: qui uerō spiritu facta carnis mortificauerint, uiuent. Lex quidē hæc tanquā uerbi lumen seipsam sane intelligi ostendit: ne qui illius particeps est, de se præsumat. Ostendit inimicorū qualitatem: ut sciat cui resistat. Inimicæ enim carnis docet desiderijs esse resistendū: spiritus aut fructibus assentiendū. De utrisq; Apostolus loquēs ait sic. Opera carnis sunt fornicatio, immūditia, impudicitia, auaritia, quæ est idolorū seruitus: inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, inuidiæ, homicidia, comestiones, & his similia: fructus uerō spiritus est caritas, gaudiū, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, & castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Qui aut sunt Christi, carnē suā crucifixerūt cū uitijs & concupiscentijs. Qui utiq; sunt Christi, legi spiritus consentiunt ad correctionē: atq; cū concupiscentijs carnis luctū habētes ipsas cruci affigūt: ut expeditius uerbum quærant in lumine uerbi per assumptū hominē. Humanitas quidē Christi lumē uerbi est (uidelicet) illuminatū à uerbo. Verbum uerō lumen est illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Tunc uerō & ipsa humanitas lumen uerbi effecta est, quū uenit temporis plenitudo: in quo dei sapientia, ut dragmam perditam inueniret, lucernam accendit: domumq; euerit: unde uerbo unita humanitas & ipsa lumen est nō tantum illuminatū, sed etiam illuminans propter personalem unionem, perfectam, incōprehensibilē, & diuinā. Quū igitur capabile effectū sit uerbum: ut illuminentur uerbi cognitione oēs, qui ad fruitionē & amoris ipsius unionē cupiunt ascendere: ipsum uerbum in assumpto quærant hominē. Omnis qui sic quærit, inuenit. Nā sic quæsisse ex parte inuenisse est. Quærat etenim ardens anima uerbum, ut de cognitione ad uirtutē transeat, de uirtute ad sapientiam, de sapientia ad decorē, de decore ad fecunditatē, de fecunditate ad fruitionē. Nemo quidē facilius cōuenientiusq; de cognitione uerbi, quæ ex parte mōstrata est, peruenit ad uirtutē: quā per exemplum uerbi. Est enim uirtus animi uigor omnia dirigēs ad rationem. Quid autem rationabilius, quā ut seruus dominum, creatura deum, anima uerbum, ratio sapientiā, infirmus uirtutē imitetur? Omnium quidē uirtutū in homine hominibus formā exhibuit uerbum, Caritatis: sicut ipse ait. Animā meā pono pro ouibus meis, Humilitatis: de qua dicit. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Obedientiæ: quia parentibus subditus fuit. Patientiæ: incōparabiliter: præcipue passionis tēpore: sicq; cæteratū uirtutū. Præbet quidē formam, & uigorē ingerit. Vtrūq; nāq; necessariū est:

est. Cuius etenim animi uigor nō incalescat & roboretur: quum uerbum pro se factum **B**
 pro se humile, laborans, patiens, & moriens perspexerit. Quū exaltatus (inquit) fuero à
 terra: omnia traham ad meipsum. Itaq; ut uirtutū formam, uirtutis uigorem: uirtutem a-
 nimi induat quis uniatur uerbo, ne aduersis prosternatur, eleuetur prosperis: ulloque e-
 uentu uel pusillanimitate à mentis constantia & actu laudabili moueatur. Hoc autem
 tunc poterit pugnantis animus: si in sapientiae lumen se reformare studuerit. Arduum
 quippe uirtutis est iter: & sublime perfectionis ipsius fastigium. Facile in eo languet ani-
 mus: & resilit ab eo: nisi uirtutis irrigetur dulcedine: deuotione nutriatur, trahatur amo-
 re, & sapientiae gustu reficiatur. Nam sapientia diuinus est gustus accommodatus ani-
 mae ad perficiendam fidem: roborandam spem: infundendum uigorem, appropinquan-
 dum deo, laudandum deum: & si expediat, intrepide moriendum pro deo. Cum enim
 sapientia intrat ad cor, fugantur tenebrae, abscedit tristitia, castificatur amor, sanctificat
 timor, exultat spiritus, uiget animus, cor accenditur, replētur uiscera, illuminatur ratio,
 erigitur mens, & totius interioris hominis reformatur aspectus. In sapientiae nanq; lumi-
 ne, in uerbi splendore animae species reformatur & conformatur eidem, per uirtutē pur-
 gatur: atq; ut lumen sapientiae uideat, mundatur. In sapientiae lumine reformatur, lumini
 uerò sapientiae reformata conformatur: ut ad ingenitum perueniat decorē. Habet quip-
 pe dei in se imaginem: per quam est honorabilis in se, angelis commendabilis, amabilis
 uerbo, & carissima sponso. Haec nanq; imago & imaginis pulchritudo non in corporis
 elegantia: nō in carnis progeie, non in decore uultus, aut in ualitudine, seu fortitudine
 membrorū, sed intus in anima cōsistit. Hanc secundū naturam pauper & diues, nobilis
 & ignobilis, infirmus & sanus possident. Hanc deformat culpa tanto deterius, quanto
 grauior est. Sapientia autē reformat in lumine suo eo uehementius, quo abundantius se
 cōmunicat. Tāto uerò perfectius se comunicat, quanto amplius ipsam ad se suscipien-
 dum dispositā reperit animam. Disponit quidem illam peccatorum dolor: cordis gemi-
 tus, lacrymarum effusio, assidua lectio, diuinarum scripturarū iugis meditatio, pura con-
 fessio, linguae circuncisio: & humanitatis uerbi attendita cogitatio: ipsius autem decor **G**
 lucet in conscientiae claritate, in innocentia cordis, in intentionis rectitudine, & in uehe-
 mentia caritatis. Tunc uerò conformatur uerbo, tunc specimen eius sponsi assimilatus
 decori, tunc sapientiae grata sedes efficitur: cum ueritas in mente fulget, & mens in ue-
 ritate se uidet, cū amoris desiderio habitat in summis, & contemplationis penna eleuatur
 in caelestia: cum maturitatē animi custodiens secū cōmoratur, semper pudica, ubiq; cir-
 cumspecta: nil utique agēs, quod cōscientiae euacuet gloriā, obliquet oculū, quo erube-
 scat praesentia ueritatis, quo confundatur in se, & cogatur faciē cordis auertere tanquā
 cōfusam, & repercussam à splendore uerbi, à lumine sponsi. Quanto autē nitidior in se,
 quanto caritate profusior est ad uerbū quo intus clarescit amplius, eo decorem suū ma-
 turius per membra & sensus diffundit exterius, ita ut omnis illius eluceat actio, sermo,
 aspectus, incessus, & risus grauitate mistus. Huiuscemodi anima decore uenusta sicut
 zelat sponsum, ita ab eodem zelatur. Mutuus quidē amor & uehemens pari incedit gres-
 su: equali nutritur intentione. Nam quemadmodum quaesita est à uerbo, ita quaerit uer-
 bum, sicut lucrata est à uerbo: sic uerbo fructificare conatur, quoties se offert causa: **H**
 quando cunque impellitur seu uocatur à uerbo, non minus ardentem quam prudenter
 postponit se, sua interponit, ut uacet proximo, ut proximi foecundetur profectibus. Nul-
 lo quidem exercitio congruentius occupatur sponsa, quam cum animarum intendit lu-
 cris. Hoc etenim sacrificio nil maius, nil suauius uerbo redolet. Vnde Petro cū diceret,
 10. 12. amas me: illeq; responderet: domine tu nosti omnia, tu scis, quia amo te: ipse mox intu-
 lit: pasce oues meas. Nihil amanti ardentem carius potuit committere, quam illud: pro-
 pter quod exinaniri uoluit & mori. Hoc exemplo, quantum illi fraternus amor placeat,
 & potissime cum circa animae salutem occupatur, uoluit commēdare. Hoc uerbis: hoc
 in seipso operibus approbauit. Ideoq; sponsa uerbo contradicere non audens, eidemq;
 nedum intus in imagine, uerum etiam exterius in actione se conformari satagens ani-
 marum profectibus intendere non recusat. Hortatur quos potest, docet quos potest,
 proximorumq; mentes nunc terrendo, nunc mulcendo ad agnitionē prouehit ueritatis
 Cunctos pio fouet affectu, nullū despicit, nulli se petēti denegat, aliena damna sua iudi-
 cat

A cat, ut uerae caritatis repleta zelo sciat gaudere cum gaudentibus, & flere cum flētibus,
 non suum, sed in omnibus uerbi concupiscit honorem. In hoc efficitur anxia, hoc agere
 nititur, ut sui nō amittat custodiam, dum proximorum utilitatibus inseruit, ne pro alio-
 rum commodis mētis innocentiam perdat. Vno quidem oculo uigilat, qualiter frater-
 nae proficiat caritati, altero autem quomodo sponso se immaculatam exhibeat. Nouit
 tanquam in multis experta quam plurimos immoderato caritatis zelo accensos cordis
 amilisse munditiam, & deuotionis nectare spoliatos esse, dum inconsulte uacantes pro-
 ximis seipias negligere non timerent. Laudabilis quippe proximorum inuigilare salu-
 ti, non tamen minus uacare sibi ipsi necessaria actio. Nō ualet prodesse alijs, qui sibi ne-
 quam est. Maxima indiget prudentia, cum animarū lucra quaerit, quisquis interiori uer-
 bi saginatur dulcedine, ne surreptibus concupiscentijs, aut curarum multipliciū gra-
 uatus pondere ab interna mentis exercitatione languescat. Per amplius illum uigilare
 oportet, cui nulla spiritus fomēta tributa sunt. Si uix naufragium sustinet, qui ad sinum
B portus prauius lumine reducit se, ut dispersa recolligat, refarciat scissa, collapsa restau-
 ret, quid de illo iudicandum est, qui ignorat portus tranquillitatem, caret lumine, & ua-
 gatur à se. Nemo (nisi ualde sanctus) absq; sui detrimēto proximorum curis occupatur.
 Nam etsi animarum lucris intendere sit deo amabile, non tamen cūctis prodest. Vnus-
 quisq; proprium habet donum à deo. Quisq; prius debet suam, deinde aliorum, salutē
 quaerere. Quid (inquit Veritas) prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animae **Matth. 16**
 uerò suae detrimentum patiat. Nullus animarum sibi uendicet principatum. Magna-
 rum mentium hoc opus est. Vocandus est dignus, indignus autem repellendus. Sēper
 etiam dignus timeat ne praesumendo ruat. Si non timet ruina, timeat culpam, timeat
 amittere gratiam, Nam gratiae amissio occasio fit culpae, perpetratio uerò culpae princi-
 pium ruinae est. Hinc est, quod sponsa in canticorum canticis dilecto pulsanti atq; blan-
 dis mellifluisq; sermonibus eandem ad animarum subeundum ministerium inuitati de
 se suspecta ac de mentis coinquinatione pauida aiebat. Expoliam me tunica mea, quo- **Cant. 5**
C modo induar illam, laui pedes meos, quomodo coinquinabo illos? Sēper enim humi-
 lis casum ueretur, temerarius autem quoniam luce ueritatis caret, pene post ruina ad
 sui peruenit notitiam. Diues saepe meditatur, ne in latronum incidat incursus, qui uerò
 nil possidet, facile se exponit periculis. Sic ipsa, de qua loquimur, anima cum cognitio-
 ne, uirtute, sapientia, & interiori fulgeat decore, ne his omnibus, si minus iusto cauta sit,
 priuetur, quando ad proximorum lucra procedit, sui ipsius diligens custos efficitur. Ma-
 gni aestimat, si pro dei honore prosit proximo. non autem minoris, si se illibatam custo-
 diat uerbo. Propterea laudabili discretionis moderamine sic secum agit, ut nec pro cō-
 modis proximorum contemplationem deserat, neq; pro amore contemplationis alio-
 rum curam funditus derelinquat. In utroq; se constituit medio. Nam cum licet, uacat si-
 bi, cum caritas urget, se exponit proximo, sic tamen, ut continue anhelet ad cubile spō-
 si secreti reditum, de quo fraternae caritatis accensa zelo egressa est. Sēper cū foris ma-
 net, cordis postes prudenter obseruat, ne cum ad se tota reuertitur, iniquitatis maculam
 contrahat, per quam sponsi aspectibus ualeat displicere. Ideoq; ex foecunditate spiritali
P lis prolis uerbi fruitione dignior efficitur. Quemadmodum autem realiter se exposuit,
 caute se custodiuit, fiducialiter egit opus iniunctum, perfecit ardentem, soliteq; ad se
 rediit sic in uerbi amplexus iucundissime ruit, dulci gustu repletur, perfunditur gaudio,
 exultat affectu, lumine coruscat, & dilectione languescit, cūctorum, quae foris sunt, ob-
 liuiscitur, horum, quae pertulit malorum non meminit, desiderata uerbi fruens praesentia.
 Inde si liceat, nunquam cupit exire amoris referta dulcedine, ardet & gemit, clamat
 & tacet, tenet & deficit, amplectitur & suspirat, magnoq; amoris desiderio anxia quo-
 plus pascitur, eo uehementiori caritatis uulnere fauciatur. Tanto autem magis sui obli-
 uiscitur, quanto amplius uerbi inharet uestigijs. Tunc propheticū illud dulci ualet pro-
 mere modulatione. Defecit caro mea & cor meum deus cordis mei, et pars mea deus in **Psal. 72**
 aeternum. Et illud, Defecit in salutari tuo anima mea, & in uerbum tuum supersperauit. **Psal. 118**
 Haec quidem (ex parte tamen) sunt casti amoris exercitia, haec uerbi animaeq; preludia,
 quae nequaquam pro uoto aut suscipientis merito ascribenda sunt, sed beneplacito tri-
 buentis. Ipse quippe est dominus, qui omnia, quaecunq; uoluit, fecit in caelo & in terra.

Quisq; quod suum est, agat, & iuxta suam possibilitatem, ut dignus ad uerbum in se suscipiendum efficiatur, humiliter ac diligenter se præparet, reliquum uero totum uerbi committat prouidentia, quoniam paterno omnes amans affectu nihil subtrahit anime profuturum, quamuis mens hæc humana non capiat. Qualis autem sit huiusmodi præparatio, quæ inferentur, declarabunt.

Qualiter sponsa ad sui habitaculum cordis suscipiendum uerbum præparare se debeat, atq; spirituales excubias celebrare. Cap. XIII.

Vicunq; mortalium occupationes subtili uoluerit inuestigare iudicio, laboriosas quidem & ignorantia cecitate inuolutas esse rectissime acclamabit. Quid laboriosius, quam sine laboris fine desudare? Quid tenebrosius, quam tenebras opacas lucem, & meridianam lucem nuncupare noctem?

Esa. 5 Væh (inquit Propheta) qui ponunt tenebras lucem, & lucem tenebras, & qui dicunt malum bonum, & bonum malum. Hi nempe sunt, qui incommutabili spreto bono, toto mentis affectu commutabili adhærere conantur. Laborant, desudant, quærun-
B runt, nec inueniunt, quotidie maria peragrant consilia mutant, & ueluti irrationabilia iumenta sensualitatis motu trahuntur. Priuati quidem rationis iudicio in huius peregrinationis uastitate errantes prius uita carnis deficiunt, quam assequantur, quod cupiunt. Hos
Psal. 106 propheta sanctus exprimere uoluit, cum in psalmo ait. Errauerunt in solitudine, in inaquoso, uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt esurientes & sitientes anima eorū in ipsis defecit. Longe etenim à se scrutati sunt, quod in seipsis quærere debuerunt, ideo defecerunt scrutantes scrutinio. Bonum quippe deus condidit infra nos, et bonum posuit supra nos, nosq; in horum medio collocauit. Bonum nanq; quod constituit infra nos, dedit ad solatium, ad usum, ad adiutorium, & ad remedium. Ad solatium nempe contulit peregrinationis, ad usum necessitatis, ad adiutorium uirtutis, & ad remedium infirmitatis. Bonum autem, quod preparauit supra nos, uoluit declarare, ut diligat, quæratur, inueniatur, & eo fruamur. Ipsum debemus toto affectu diligere, tota intentione quærere, intra nos inuenire, post peregrinationem frui. Nobis uero in medio constitutis liberum
G præbuit arbitrium, ut quod uolumus, eligamus, dedit & rationis iudicium, ut quid præstantius sit, intelligere ualeamus. Decidente igitur ab ingenitæ nobilitatis arce homine ita hominum elanguit genus, ut sub peccato uenundatus pristinam libertatem amiserit, & rationis oculo plurimum caligauerit. Ideo nec, quod uult, agit, neq; quod rectum est, iudicat, atq; cum iniquitatum sit falce oneratus, nec se ad id, quod supra se bonū est, possit erigere, ad illud, quod infra se est, curuus inflectitur. Ut autem hanc deus sanaret infirmitatem, misit uerbum suum in terras carne indutum passibili, quatenus & qui bonum, quod infra positum est, concupiscunt, inueniret in homine uisibile, palpabile, humanumq; bonum. Et qui frui appetunt bono, quod supra omnia est, intuerentur in uerbo inuisibile, summum, & inenarrabile bonum. Vtrunq; Christus est, deus (scilicet) & homo. In ipso omnes, qui bonum quærunt, reperire possunt, unde saginentur. Non expedit, ut cæli latitudo, terrarum spacia, & abyssi profundum rimetur, ut ad ipsius indaginem attingatur, quanquā in cælo & in terra, & in abyssis sit, sicut Propheta ait. Si ascendero in cælum, tu illic es, si descendero in infernum, ades. De terra autem sic legitur. Spiritus domini repleuit orbem terrarum. Perfectius tamen in rationali hominis mēte percipitur, in qua uelut in propria sede residet sapientia. Incommutabile itaq; bonum, uerbum sempiternum, sapientiam transcendentem omnia quisquis apprehendere satagit, quamuis incomparabiliter humanam atq; angelicam superemineat dignitatem, quæratur (si potest) in se. Talis tamen prius sit, ut uerbi in habitatione sit dignus. Præparate (inquit dominus per prophetam) mihi templum, & habitabo in medio uestri. Templum utiq; non lapidum structura compositum, non auro tectum, non gemmis ornatum, sed
2. Cor. 6 uirtutibus, sed morum probitate, sed spiritali exercitatione fabricatum, de quo Apostolus. Templum enim dei sanctum est, quod estis uos. Est quidem cor hominis uerbi receptaculum, ad quod gratanter se, ut inhabitet, declinat. Qualis autem inhabitator, tale sit & receptaculum. Prius locus præparandus est, postea aduocandum uerbum, deinde suscipiendum, postremo quærendum. Cætera alia præcedit in susceptione uerbi
Psal. 20 cordis dispositio, qua deficiente frustra reliqua quæruntur. Magnus (inquit Propheta) domi-

A dominus, & magna uirtus eius, & sapientia eius non est numerus. Sicut magnus est, ita & ipsius sit habitationis locus. Non autem locorum spacio, non altitudine, seu longitudine dilatatur cor, sed desiderijs. Si parum diligit, si desideriorum magnitudine non accenditur, angustum est, & ad suscipiendum uerbum minus dignum. Quomodo dignum est uerbo, cum non toto affectu diligit? Debet quidem caritas dilatari, eoq; uehementius, quo amplius deum nouit esse diligendum. Ipsa creaturarum numerositas, quantum deus sit diligendus, clamat. Clamat cælum uoce sua, clamant cælorum ornamenta, clamat terra, & cuncta, quæ in ea sunt, ut diligatur deus. Videmus imaginis picturam mira arte compositam nil habentem deformitatis in coloribus, in uultu, & in cæteris membris. Subito laudamus artificis magisterium, uerbis extollimus, ipsumq; opificem alios artis suæ præcedentem mentis affectu amplectimur, & tanquam ueneratione dignum prædicamus. Ex hoc hebetudinis humanæ tepor conuincitur. Nemo inuenitur, qui uerbi magisterium considerare dignetur. Nonne omnia, quæ facta sunt, opus sunt uerbi? Nonne ipsius sapientia excellentiam prædicant? Verbo domini (ait Propheta) cæli firmati sunt. Sed & in principio (uidelicet) in uerbo creauit deus cælum & terram. Quanta sunt, quæ per ipsum facta sunt? quam pulchra, quam bona, quam delectabilia, quam iucunda? Cui omnia hæc ascribenda sunt. Opifici an operi? O cæca mortalium mens, ô insaniam hominum detestanda. Bibis de riuulo, & uiuum prætermittis fontem. Lucernæ lumen magnificas, & Solis claritatem non attendis? Micas mensæ comedis, & ipsum cõuiuium pingue non degustas? Si recte sapires, si sanum in te esset cordis palatum, utiq; per ea quæ facta sunt, illorum intelligeres autorem, intelligendoq; diligeres. Quoniam uero interno lumine priuaris, non intiendo sed palpando diiudicas. Diligis quidem sed obliquo amore, sed inordinato, sed impudico, ideoq; subuersum est cor tuum in te, & priuatus amor summo ac diuino te fraudauit amore. Redi igitur ad te, & disce, quem diligere debeas, in quo est beatitudo æterna, & indefessa laudatio. Dilige illum, qui tanta tibi diligenda proposuit, mirare ipsius industriam, uenerare sapientiam, & corde dilatato uerbum, per quod uniuersa creauit, amplectere, per hæc ascende, diligendo accede, perspicueq; cognosces, quoniam inuisibilia dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus & sapientia. Ex decore igitur, ex ordine, creaturarum dei claret sapientia, ex usu autem & commodo bonitatis indeficientia. Quo etenim amore, quo ardere debet desiderio contemplantis cor, cum uniuersitatis dominus nedum ad intelligentiam sapientia, sed etiam ad famulatus ministerium omnem sibi deputauerit creaturam? Sol lucet, tenebras fugat, cunctis generandi uirtutem præstat, calorem infundit, lætificat naturam, & de se magnum perseverantis obedientia tribuit documentum. Imber de cælo descendit, terram, ne solis adustione sterilis maneat, madefacit, & inebriat, ut semen det serenti, & panem præbeat ad manducandum. Tempora alternatis uicibus ut hominis eleuent fastidium, sibi iniunctum exhibent ministerium. Nulla uacat ab opere, nulla creatura ab hominis subterfugit obsequio, aut ministrando, aut obsequendo, aut exercendo. Clamat grandi uoce ad humanum cor omne uniuersum ut deum tam dilatato diligit affectu, quam multa intelligit per creaturarum ministerium sibi collata esse beneficia. Ne ingratum sit, diligit uehementer, repletur laude, dilatetur in immensum, & tanquam inundans fluuius per adiacentia sibi fundatur corda. Suo bono solus non gaudet, quisquis in amore ueraciter conditoris accenditur. Nescit inuidere, priuatum nil habet, quod accepit communicat, dantis non suam quærit gloriam, profectumq; aliorum suum putat, non tantum propinquos, domesticos, & notos, sed latissimo caritatis sinu omnes complectitur, tenet dilectione, fouet oratione, hortatur uerbo. Hanc cordis dilatationem Apostolus se habere ostēdit, cum ait. Os nostrum patet ad uos ô Corinthij, cor nostrum dilatatum est. Cuius dilatationis affectum alio in loco aperuit dicens. Nam cum essem liber ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucrificerem, factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrificerem. Et post pauca. Omnibus omnia factus sum, ut omnes saluos facerem. Meritoq; in suo dilatato corde uerbum suscepit, & aiebat. uiuo ego, iam non ego, uiuit autem in me Christus. Ad ipsius imitationem Apostoli quæq; anima, quæ uerbum in

Laur. Iustin.

se suscipere concupiscit, amoris desiderijs quantum ualet, se dilatare non negligat, in speculo uniuersi dei uerbum, per quod cuncta sunt condita, mirari, laudare, & magnificare non desinat, diligat in opere opificis sapientiam, in operandi modo ueneretur potentiam, in operum ministerio amplectatur clementiam, in proximo autem uerbi imaginem intueatur, & diligat, ipsius salutem cupiat aliquando uerbis, aliquando obsequijs, semper uero desideriorum affectibus, & orationum suffragijs. Sit quidem effecta magna & desiderijs dilatata, magnum capax erit ad suscipiendum uerbum, dummodo non sit immunda & peccatorum fecibus deturbata. Incontaminatus sponsus impollutum uult fieri, ad quod reclinet, cordis habitaculum. unde per Prophetam sic admonens ait. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Quot enim noxia cogitationes, tot cordis sunt maculae. Has quippe nemo est qui ad plenum deuitet, atque qui eisdem carere ualeat, cum scriptum sit. Quis gloriabitur castum se habere cor, aut mundum esse a peccato? Nullus tamen hanc, de qua loquimur, desperet posse obtinere munditiam. Beati (inquit dominus) mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Prophetam audiamus quam breuiter, quamque sapienter notificauit, quomodo, quo ordine ad ipsam perueniamus. Quae dicitis (inquit) in cordibus uestris & in cubilibus uestris compungimini. Est quidem cordis contritio optimum ad percipiendam munditiam medicamentum. Mox ut germinare inchoauerint foedae cogitationes, compunctionis gladio interimat ipsas, qui cordis sui uerbum cupit habere possessorem, uirilem super se adhibeat custodiam, quae nec seducatur, nec alliciat, ab intus mugitus emittat tanquam canum latratus, & a mentis penetralibus omnem abigat inimicum, euellat odia, destruat cogitationes noxias, disperdat cordis elationes, dissipet carnis concupiscentias, ut in mentis pomerio aedificare ualeat contemplationis receptacula, atque plantare uirtutum pascua, & sanctarum cogitationum affectionumque arbuscula. Nisi uero solerti uigilauerit cura, nunquam ad cordis attinget munditiam. Nam cor est receptaculum quoddam & radix omnium iniquitatum, quando absque disciplina uigore relinquitur. Vniuersa etenim facinora prius quam compleantur opere, & ad publicum ueniant, consummantur in corde, intus radican- tur, ac deinde actionis ramos foras germinant. De corde (ait Verbum) exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiae. Haec sunt, quae coinquinant hominem. Peruersum utique est cor hominis, facile corrumpitur, laboriose corrigitur, leuiter seducitur, stabilitur nunquam. Quid humano corde fugacius? quid mobilius? quid ad edomandum difficilior? Cum tenetur, labitur, cum restringitur, aufugit. In breuissimo quidem temporis momento terrarum multa per- lustrat spacia, discurrit per provincias, bella mouet, homicidia perpetrat, cumulat pecunias, palatia construit, erecta euertit, honoribus attollitur, superbia inflatur, sicque tanquam rapidus flatus, & torrens diffluens continua sui mobilitate rotatur. Proinde omni frænandum est industria, timoris uinculis restringendum, habentis amoris regendum, tergendum lacrymis, atque uera compunctione mundandum, necnon & confessionis sacramento in sua munditia custodiendum. Nil autem sic cordis amissam reparat gratiam, sicut iugis oris confessio. Si delictorum maculis foedatur, si hebetudine gra- uatur, si desperatione tangitur, si agitur tentatione, currat ad confessionem, & libera- bitur. O beata confessio, quae deum placat, reconciliat poenitentem, celum aperit, mun- dat cor, onus aufert, mentem laetificat, & remittit peccatum, unde Propheta sanctus. **Psal. 31** Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sit itaque frequens, sit humilis, sit deuota, sit integra, sit lacrymosa perseue- ransque. Quanto grauius est delictum, & crebrior reciduiatio, tanto amplius assidua sit confessio. Eo quidem corporis facies fit mundior, quo magis abluitur. Hoc de interio- ri facie sentiendum est. Sordes quippe corporis aqua, cordis autem contritio diluit & confessio. Susceptorus igitur quisque uerbum in cordis habitaculo illud amoris dilatat desiderijs, mundet a maculis delictorum, ornetque decore uirtutum, alioquin sponsum uerbum fugabit a se. Si enim mortalis suscepturus mortalem tanto cum studio interio- ra domus munda a sordibus, atque diuersis componit ornamentis, quanto magis uer- bum susceptura anima sic se extergere, sicque disponere debet, ut nil in se indecorum, nil

inordi-

A inordinatum remaneat, quod aduentantis aspectui ualeat displicere. Est namque spiritua- le & praecipuum cordis ornamentum prudentia, quae sua interiorum domum decorat uenustate. Luce etenim sua mentis illustrat oculos, ut uideat, quid, qualiter, quo ordi- ne, quo uel tempore agendum sit. Quid, ne agat noxia, & utilia negligat, qualiter, ne ui- tia uirtutes se simulent, ne relicto rationis gubernaculo praecipuus in passionibus feratur animus. Quo ordine, ne id prius, quod posterius, ne temporalia spiritualibus, ne huma- na praepoantur diuinis. Quo tempore, ne importunitas noceat, ne affectio decipiat, ne immoderatio fastidiat. Futura quoque prouida consideratione prospectat, ne ullo for- tuito euentu sternatur animus. Praesentia autem intelligendo disponit, ut cum proxi- mo absque scandali offendiculo conuerteretur, agenda recte ordinet spiritualia uota, im- missiones, tentationes, inspirationesque matura consideratione examinat. Praeterita ue- ro memoriae recondit, ut experientia praeteritorum praesentia uel futura iudicet, atque sub discretionis libra cuncta ponens sciat bona melioribus postponere, & semper po- tiora elicere. Omne quidem rationalis animae ornamentum prudentia est, per quam si- bi inuicem praesunt homines, & angelorum uendicant dignitatem. Non autem per se ualet, nec sola ad animi sufficit ornamentum. Nam sicut oportet, ut sit prudentia deco- ratus, ita ut sit temperantia insignitus. Virtus quippe haec docet nihil appetere poeni- tendum, in nullo legem moderationis excedere, & sub rationis iugo cupiditatem do- mare. Haec namque ceteris uirtutibus, ne limites suos praetergrediantur, legem imponit, carnem subigit spiritui, uoluptates frangit, refranat libidines, inordinatos temperat motus, petulantiam mitigat, sensualitatis appetitus mortificat, uentris ingluuiem lasci- uire non sinit. Mens etenim, quae temperantiae uirtute decoratur, omnem corporis mo- tum regit, & informat, oculos a delectabilium, & concupiscibilium & uoluptuosorum speciebus auertit, aures a detractionibus, uerbis impudicis, seculi uanitatibus, obscœ- nis fabulis, & iocis puerilibus claudit, manus a contrectationibus uoluptuarijs, odora- tum, gustum, & cetera corporis membra ita modificat, & regit, ut quendam diuinæ laudis agant concentum. Non enim latere potest, ut per carnis organum non emittat radios maturitatis & continentiae. Et sicut deo intrinsecus gloriam, ita extrinsecus ho- minibus odorem reddit sanctitatis. Omnes autem tunc temperantiae actiones mens operatur, cum uirtutem fortitudinis quasi oculi pupillam custodit. Non enim absque animi robore carnis tam ualidae passionibus suppeditaret. Fortitudinis quidem uirtus est supra periculi metum agere, nihil nisi turpia timere, tolerareque fortiter aduersa. Est qui- dem ille animo fortis, qui se in dolore positus consolatur, qui seipsum uincit, iram con- tinet, nullis illecebris emollitur & flectitur, non aduersis perturbatur, non secundis extollitur, & quamuis uento quodam uariarum rerum circumferatur mutatione, stabili tamen perseueret animi constantia, qui contra conditoris interiora exterioraque flagel- la nouit non murmurare, non ipsius redarguere iudicia, sed aequo animo, forti proposi- to, uiriliter tolerare, atque ut olim beatus Iob gratias agere, deum corde uoceque laudare. Hanc autem animi fortitudinem se habuisse monstrauit Apostolus, cum ait. **1. Cor. 4** In omni- bus tribulationem patimur, sed non angustiamur, aporiamur, sed non destituimur, per- secutionem patimur, sed non derelinquimur, deijcimus, sed non perimus. Propter quod in sublime fortitudinis sui turrem cordis aedificasse innotuit. Quid autem sublimius magnificentiusque, quam exercere mentem, afficere carnem, & in spiritus seruitutem re- digere, ut obediat rationis imperio, consilij obtemperet, & in exercendis laboribus impigre exequatur propositum, atque animi uoluntatem? Est itaque fortitudo excelsior ceteris, sed nunquam incomitata uirtus. Non enim seipsam committit sibi alioquin fortitudo sine iustitia iniquitatis materia est, & quo ualidior, eo ad nequius agendum promptior. Regula autem iustitiae haec est tribuere cuique, quod suum est. Quid uero ius- tius, quam deo in omnibus obedire? Mens quippe iusti nil praetermittit mandatorum dei, uoluntati se conformat diuinæ, non suum, sed dei honorem zelat, cruciatur, cum alios delinquere conspicit, seipsam tanquam dei templum impollutum custodit, illud Apostoli memorans, si quis templum dei uiolauerit, destruet illum deus, uirtutes cona- tur adipisci, nunquam a bono quiescit opere, ueritatem, quam tenet in corde, profert ore, nulli nocere, nullum uult laedere. Non enim decet uirum iustum declinare a uero,

Laur. Iustin.

y 3 &

& damno iniusto quenquam afficere, nec doli quicquam annectere, fraudesq; compo-
nere, sed sincero diligere affectu, potentis personam in iudicio non accipere, damna
non timere, non adulatione, non prece, non naturæ uinculo à iustitia reflectere, pro iu-
stitia usq; ad mortem certare, innocentem de manu uolenti liberare, maioribus obtem-
perare, omnibus prodesse, & beneuolentiæ beneficia impendere uniuersis. Ipsa deniq;
iustitia propter sui excellentiam complectitur in se uirtutes ordinantes ad proximum,
ut est æquitas & liberalitas, ordinantes ad seipsum, sicut est poenitentia & innocentia,
ordinantes ad deum, prout est pietas & obedientia. Istæ etenim memoratæ uirtutes in
uno sunt connexæ uinculo, adeo ut nemo possit esse prudens, nisi temperatus, fortis, &
iustus sit. Vicissim sibi unaquæq; proprium commodat ministerium. Vita quoq; inte-
rioris exteriorisq; hominis super has quasi super cardinem uertitur. Optime itaq; orna-
tus est animus, cum prudentiam, quæ in ueri inuestigatione uersatur, & scientiæ plenio-
ris infundit cupiditatem. Temperantiam, quæ modum ordinemq; seruat omnium, quæ
uel agenda uel dicenda arbitramur. Fortitudinem, quæ in rebus arduis magnanimita-
tem & uirtutem præbet animo, & corpori uires. Iustitiam, quæ suum cuiq; tribuit, alie-
num non uendicat, utilitatem propriam negligit, ut communem custodiat æquitatē,
intra se possidet. Hæc quippe sunt interioris habitaculi cordis ornamenta, quæ præpa-
rare debet, quisquis uerbum in se suscipere concupiscit. Cum autem desiderijs caritatis
dilatatum est cor, delictorum sordibus mundatum, ornatumq; uirtutibus, nil superest,
nisi ut obseruetur sponsus, & fiant excubiæ, ne ueniendo pertrāseat. Indignum nēpe &
regiæ maiestati uerbi incongruum est: ut pulset, nec sit; qui ei aperiat. Quo enim pacto
ualet dormire, qui diligit, cum sciat sponsum omnino uenturum? Timeat dormiens,
ne ob neglectam gratiam discedat uerbum denuo non reuersurum, quanquam ineptū
se exhibeat uerbo sua tepiditate, qui dormit. Consueuit nonnunquā diuina bonitas mi-
nus se diligenter obseruantem deserere, diu fatigare quarentem, tandemq; se inueniri
quæsitum. Hoc spōsa in canticis exprimere uoluit, cum ait. In lectulo meo per noctem
quæsiui, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni, surgam, & circuibo ciui-
tatem, per uicos & plateas quæram, quem diligit anima mea, quæsiui illum, & nō inue-
ni, paululum cum pertrāsissem, inueni, quem diligit anima mea. Verus tamen & perfe-
ctus amor semper studet præuenire dilectum, non parcit sibi, non corpori requiē, non
somnia oculis, non præstat palpebris dormitationem, siquando contingat se absentia
re uerbum. In sui latitudine corporis corporales quæritat latebras, fugit publicum, ho-
minum confortia deuitat, notorum facies declinat, ut licētius suspirijs, gemitib; inenar-
rabilibus, singultibus, quibusdamq; amoris nutibus suum, quem diligit, ualeat aduoca-
re dilectum. Ab huiusmodi nunquam uacat amoris actibus donec uerbum adesse intel-
ligat, sentiat, gustet, & amplexetur. Quo namq; uehementior est amor, eo de dilecti uer-
bi præsentia dilationem patiens est impatientior, inquisitionibus sollicitior, affectib; ar-
dentior, castior præsentia, humilior donis, precibus crebrior, munditia nitidior, uirtuti-
bus ornatior, lumine clarior, profusior caritate, sanctitate excelsior, commedatione di-
gnior, ditior meritis, & in sponsi obseruatione sagacior. Scit etenim uberē ipsius esse præ-
sentiam, nimium delectabilem, & æternæ uitæ præfagium, salutisq; indicium. Hoc in sa-
pientiæ libro ipsa, de qua loquimur æterna sapientiā testatur, cum ad sui expectationē
aduentus omnes exhortans suauis affatu ait sic. Nunc ergo filij audite me, beati qui cu-
stodiunt uias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam di-
centem beatus uir, qui audit me, qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad pos-
tes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino. Congruit
itaq; amanti dulciter, ut tantæ autoritatis pulsanti sponso confestim aperiat, & in secre-
tius cordis cubiculum lætanter humiliterq; suscipiat toto uenerationis affectu. Quod
ut expeditius agat, secum commoretur, & super sui, necesse est, ut uigilet custodia, po-
tissime quum eiusdem aduentus non obstreper auribus, appareat carnis aspectibus,
sed spiritualis sit sensibilisq; rationalis spiritus. De hoc propheta ait. Spiritus ante fa-
ciem nostram Christus dominus. Illabitur quidem ad cor non paulatim & per incre-
menta, sed repente, sicut de sancti spiritus aduentu significatur, cum dicitur. Factus
est repente de cælo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam
domum,

Cant. 3

G

H

A domum, ubi erant Apostoli sedentes. Sentitur quidem, sed nescitur unde ueniat, aut
quo uadat, gustatur, minime autem uidetur, ex affectibus uerò ipsius absentia præsen-
tiæq; manifestatur.

De cognitione sponsi, & alternatione ipsius accessus & discessus. Cap. XIII.

Vm ad diuinæ sapientiæ inuestiganda inscrutabilia humanus attollitur in-
tellectus, ut succumbat, necesse est. Si enim de naturalibus cogitans parū
proficit, & ad latentes rerum causas perquirendo non uenit, quid de diui-
nis censendum sit, iudicet, qui recte sapit. Humana quippe scientia si dili-
genter examinetur, quid nesciat, non scientia, sed uerissime potiusq; igno-
rantia uocabitur. Innumera namq; sunt, quæ prorsus ignorat. Quid de ijs, quorū an sint,
nescit, cum de ipsis, quæ quotidie uidet & palpat, nullam conuincitur habere notitiam
& rationis scientiam: Si sciscitetur, ut rationem reddat, cur oliuarū lauricq; folia potius,
quàm uitis ac fici in hyeme uirescāt, penitus ignorabit, si quærat, cur formica sine ala-
rum remigio creata, cur talia & talia facta sint, omnino suam conuincetur cōfiteri igno-
rantiam. O elata præsumptio, o tumens humana existimatio, indocta scientia, & nesciā
doctrina quid inflaris? quid extolleris? cur terminos excedis tuos? cur erecta ceruice,
extento collo, ductis supercilijs graderis? & quasi de singulari inflaris scientiæ uisq; à
cunctis uocari Rabbi? quare cæteros despicias? quare simplices inhonoras de sola te ia-
ctitans humana scientiā? Reddere de minimis rationem nescis, & de magnis intume-
scis: Stultam fecit deus sapientiā tuam tibi obijciendo multa inscrutabilia & exigua,
quarum nullam habes scientiā, quatenus ex ijs discas non inflari, sed humiliter agno-
scere, quia quam habere te iactas scientiā, non est tua, neq; abs te. Non enim unus o-
mnia, sed multi multa scire potuerunt, non uno tempore, sed per multorum curricula
annorum. Hinc est, quod tot in diuersis facultatibus diuersisq; temporibus tanta com-
posuerunt librorum uolumina. Discis utiq; tu, quod alij didicerunt & scripserunt, ideo
dixi, quod non tua est scientia, sed neq; abs te. Vis autē scire, à quo acceperis, siquid for-
te scis, quod ignorent cæteri? Audi quid sapiens in sui exordio libri dicat, & intelliges,
unde tuam habeas scientiā. Omnis (inquit) sapiētia à domino deo est, & cum illo fuit
semper, & est ante æuum. Scito igitur, quia nihil habes, quod nō acceperis ab eo, cuius
omnis est scientia & sapientia. Et discite illi, de quo accepisti, gratias agere, ut recte scias.
Nam si gratias non agendo intumescis, etiam sciendo multa desipis. Scientia quidē si-
ne gratiarum debita actione inflat & perdit. Præstantiusq; est humiliter nescire, q̄ sciē-
do præsumere. Non scientia, sed ad salutē humilitas est necessaria. Multi simplices &
humiles cælos penetrant, nullus uerò arrogans, quamuis omniū liberaliū polleat scien-
tia, ad cæleste admittetur conuiuū, tantoq; grauioribus cruciabitur poenis, quanto ne-
quius donum dei tractauerit. Nam inter dona spiritus sancti scientia cōputat. Res qui-
dem sancta est scientia, si diligendo operatur, quod nouit, per se enim non sufficit. Non
solam sciētiam à domino poposcit Propheta, sed bonitatē (inquit) & disciplinā, & sciē-
tiam doce me. Tunc nempe utilis est scientia, cum perducit ad sapientiā, cum diuini-
tatis radios ostendit, cum uerbi præbet notitiam, cum recte uiuēdi mores instruit, cum
ad cælestia contēplanda animū attollit, cū ad deum diligendum erudit, cū ad illū quere-
dum & possidendū omnia cordis interiora inflammat. Hæc quippe sunt causæ, propter
quas quisq; scire debet, sine quibus nemo recte sapit. Ille autem sapit recte, qui se nesci-
re sciens, gradus scrutatur, per quos ad uerbi ascendat sapientiā, & in lumine maneat
sapientiæ. Beatus (sicut scriptum est) uir, qui in sapientia morabitur, & in sensu cogita-
bit circumspectionem dei, qui cuncta, quæ agit, in lumine operatur, & à lumine dirigi-
tur uerbi. Felix quidem anima illa dicenda est, quæ ex sui sanctitate frequenter uisita-
tur à uerbo tanquam carissima, felicior autem illa, quam inhabitat uerbum, quæ non
lingua tantum, sed sermone ueridico dicere audet. Et qui creauit me, requieuit in ta-
bernaculo meo. Quàm magna dei dignatio, quàm uerbi ueneranda descensio, quan-
do peregrinantem & in teterrimo corporis carcere constitutam animam uisere di-
gnatur. Longe uerò laudabilior amabiliorq; quando (ut sic dicam) in ipso carcere cum
sibi prædilecta cohabitare non exhorret. Non propter corporis utilitatem, carnis
immunditiam, loci indecentiam, naturæq; corruptibilitatem compescitur, neque pro-

Ecd. 1

1. Cor. 9

Psal. 118

Ecd. 14

Ecd. 24

pter animæ infirmitatem, ingrati tudinis malum, ignorantia tenebras, & delictorum maculas retrahitur uerbum, quum uadat & ueniat, ueniat nec recedat nimio amoris te lo percussum. Lancea materiali in carne, spiculo uerò flagrantissimæ caritatis fuit trāfixum in corde. Semel & ab uno in corpore, multipliciter & ab innumeris sauiatur in corde. Ipsius illa uox est, quæ in Canticorum Canticis ait. Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum. Mirum igitur non est, si ipsam, pro cuius dilectione uulneratum se clamat, tanta cum anxietate requirit. Amor sane ignitus, quale sit habitaculum, non considerat, dummodo fruatur cōuersatione dilecti. Caret pudore, dignitatem non attendit, paupertatem non æstimat, legem non habet, non modum, non ordinem, non respicit personam, non tempus, non locum, cum præceps rapitur in amplexus concupiti. O amor uehemens, ô uerbi caritas, ô sponsi dilectio, ô sapientia con nubium quæ uis est tua: quæ tua potestas, cum ad illam, quam tui amore replesti, raptim illaberis, animam? Taceat hic lingua, exultet cor, mensq; iubilo perfundatur. Sola nouit experientia quid præsens innuat sermo. Ex magisterio quidem uerbi ars discitur amoris. Si norunt optime, quid sit amor, ad quos dei sapientia declinare consuevit, aliosq; instruere ualent amoris uicissitudine. Omnes diligentes se diligit, neminem se dignum pertransit, quin sua illustret præsentia. Non tamen uniformiter, nō semper eodem modo, non pari affectu. Ex affectibus quippe uarijs animus amoris gnarus, quando uenit uerbum ad cor & transit, & quando ut mansionem faciat accedit, prudenter intelligit. O quoties mens diuersis exagitata tentationum procellis nimia cæcitate caligans ignorat, quid agat? Nunc tædio affecta, tristitia oppressa, insensibilitate fatigata supra modum & supra uirtutem grauari se sentiat. Nunc innumeris cogitationibus omniumq; tentationum generibus dilaniata, tanquam ciuitas sine custode & absque murorum circuitu ab hostibus deprædata, spiritualium nequitiarum patiatur insultus, ita ut pene in desperationis baratrum impulsa, aut seipsam relicto temperantiæ fræno, & diuini timoris iugo præcipitet in uoluptatum uoraginem, aut superabundantiori perfusa mœstitia, & cordis dolore faucia ab eo, quod cœpit, sancto proposito resiliere meditetur. Destitutam quidem nunc omni humano auxilio atque proprijs labefactatam mentem uiribus omnino absorberet inimicus insidians, nisi diuina miseratio subueniret. Vnde repente uerbi splendor irradians penetralia cordis, glaciem resoluens insensibilitatis, cuncta immundorum spirituum cateruam, qui irrumpere, iamque mentis arcem possidere cœperant, sua fugat præsentia. Nemo dubitet tunc adesse uerbum. Solius dei est in momento temporis sic immutare animum, reparare uires, aereasq; compescere potestates. Quod ut uerissimè comprobetur, prius humana ac propria permittuntur deperire suffragia, quam diuinum impendatur adiutorium. Hoc totum indicauit Propheta dicens. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestia syluæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à deo escam sibi, ortus est sol & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur, exhibit homo ad opus suum. Consuevit quoq; nonnunquam (deo iuste amabiliterq; permittente) mens quodam teporis spiritualis frigore, & quadam diuini gustus priuatione perfundi, adeo ut nil reperiatur, per quod ualeat erigi. Quum lectioni uacare uult, somno grauatur, & omni caret scripturæ sensu, cum silentio se astringit, tumultuationem inutilium innumerabiliumq; patitur cogitationum, cum ineuitabilis corporis resolutionis & horæ exitus, seu fragoris extremi iudicij, atq; æterni cruciatus incendiij recordari conatur, ut se compungat, non potest, quum orationis studio & meditationi ardentè intendere nititur, coramq; domino prostrata crebris pectoris tusionibus & amaris gemitibus cæleste implorat suffragium, prorsus omni arefcit dulcedine caritatis, quumq; desudando in prece perseverans pulsatur ut aperiatur, subito iucunditate repleta ac lumine corusca ubertim emanare inchoat profluuium lachrymarum, & quæ prius tanquam lapis corde induruerat, nunc superno liquefacta, respectu præ dulcedine & exultatione præsentia uerbi se à lacrymis continere non ualet. Cui talis recessus & accessus ascribendus est, nisi uerbo? Nam de ipso sic in Psalmo euidentissimè me legitur. Ante faciem frigoris eius quis sustinebit? emittet uerbum suum, & liquefaciet eam, flabit spiritus eius, & fluent aquæ. Sunt quidem lacrymæ quæ ex mentis deu-

A deuotione sparguntur, amoris indices & aduentus concupiti ueri testes. Quotidie uidemus homines ex adeptione cuiuscunq; desiderata rei subito obortis exultare lacrymis. Quid mirum si hoc idem uerbi operetur amor & amabilis æterni sponsi præsentia? O quam sæpe mens dum uerbis diuinis, dum prædicationi suspensa intendit, ut inde quid salutare hauriat, quo ædificari ualeat ad uirtutes & morum probitates, seu ut accendatur amplius in amore conditoris, repente sermonis iaculo uulneratur? Verbum enim dei ignitum ex caritate prolatum uehementer prouocat ad amorem, & penetrat cor, unde Propheta ait. Etenim sagittæ tuæ transeunt. Iterumq; Sagittæ tuæ acutæ, populi sub te cadent. Eloquia quidem dei non immerito accendunt, quia uerba sunt uerbi. Quod autem recte uereq; pronunciat, uerbi est. Nam uerbum ueritas est, sicut de se ait. Ego sum uia, ueritas & uita. Ideoq; quicumque ueritatem annunciat, non ipse, neq; de suo. Apostolus hoc testatur, quum dicit. An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus? Quomodo uerò de suo, quum scriptum sit, omnis homo mendax? Veritas utiq; de fonte trahitur ueritatis, unde efficaciter mēs amore repletur, quum non hominem loquentem, sed uerbum in homine & per hominem loquens attendit, sicq; loquens ut per auditum sermonis intret ad cor. Nam fides ex auditu, auditus autem per uerbum Christi, ideo uerbum est quod auditur, ipsumq; est quod ingreditur, & accendit, & amore caritatis audientem inebriat. Non solum quum prædicatur, per corporis aures intrans transigit animum, uerumetiam quum meditando aut legendo ipsum uerbum auditur. Sacra namq; pagina spiritualis est locus, in quo deum loquentem mens audit. Per prophetas quidem sanctosq; doctores deus ad homines locutus est. Misit per ipsos uerbum ad posteros, ut de ueritatis notitia, de diuinæ uolūtatis agnitione nemo per ignorantiam se ualeat excusare. Sub literæ igitur uelamine latent perspicua diuinitatis scientia, intelligentia uerbi, futuræ felicitatis iucundissima & desiderabilis excellentia, promissiones dei, sacramenta fidei, uirtutum perfectiones, innumeralesq; ueritates, in quibus rationalis mens tanquam proprio cibo alitur & nutritur.

C Interdum etiam accenditur affectus ex lumine agnitæ ueritatis, sicut per Prophetam dicitur. In meditatione mea exardescet ignis. Nullus uerò hæc uerbi esse operationem dubitet. Lux enim est, & amor uerbum, lux ut rationem informet, amor ut affectum excitet, lux ut notitiam præbeat ueritatis, amor ut caritatis infundat gustum. Itaq; & quum ex sacri auditione eloquij & sacrarum intelligentia scripturarum humana mens tangitur, & caritate repletur, euidentissime patet, quia tunc accessit uerbum, suamq; ex hoc uoluit significare præsentiam. Semel corporaliter agere uoluit, quod spiritualiter iugiter operatur. Nonne legimus quod post ipsius resurrectionem cum duobus euntibus discipulis ipse dominus tertius esset comes, eisq; pergentibus Mosis ac prophetarum interpretaretur scripturas, magnam ex ipsius alloquio notitiam illos recepisse ueritatis, uehementiq; exarsisse incendio caritatis? Vnde quum post paululū euauisset uerbum ab ipsorum oculis, dicebant ad inuicem. Nonne cor nostrum ardēs erat in nobis dum loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas? Vtrunq; per seipsum agi indicauit, & quum auditur per hominem, & quum loquitur per scripturas. Vtroq; etenim modo intrat ad cor. Quandoq; etiam ex oborta admiratione propter uisam creaturarum pulchritudinem, auditum, sonū, & huiusmodi, quadoq; ex repentina cordis lætitia, mentis exultatione, conscientia pace, spiritus alacritate, uerbi intelligitur præsentia. In omnibus præmissis ex ipsorum effectibus sic uenit uerbum ad cor, ut transeat. Nam etsi perseuerat gratia, tamen subtrahitur gustus, quibusdam tardius, quibusdam uerò citius, prout uerbi sapientia latenter prudenterq; disponit, prout quisq; magis est dignus & in doni conseruatione dispositus. Talia autem occulta iudicia ipsius accessus & recessus humanus non capit sensus. Inscrutabilia & ueneranda sunt. Sunt & alij sublimiores excellentioresq; spirituales effectus, quos uerbum dum uenit ut maneat, in anima operatur. Certum quippe est ipsum uerbū interdū ita ad cor uenire, ut etiā recedat. Sic nāq; ait. Vado, & uenio ad uos. Quāq; ita uenit, ut tñ nō discedat. De hoc quoq; dicit. Si quis diligit me, sermonē meū seruabit, & pater meus diliget eū, & ad eū ueniet, & mansiōnē apud eū faciet. O q̄ beata mēs, ô q̄ cōmendabilis anima, ad q̄ uenit uerbū ut nō recedat, sed ut in ipsa faciat mansiōnē. Multa prorsus digna est laude, quæ ppter sui innocentiā

centiam in conspectu inuictissimi æternique regis astare non ueretur, & ad quam ueluti in proprium thalamum cælestis festiue declinat sponsus. Nisi diligeret, non mereretur hoc. Non tamen diligeret, nisi prius diligeretur. Non quia diligit diligitur, sed quia diligitur, diligit. Dilectio namque qua deus ante mundi constitutionem dilexit nos, efficit causam nostræ dilectionis. Diligit deus nos, ut ipsum postea diligamus. Hoc & **A.** apostolus Ioannes testatur dicens. In hoc est caritas, non quasi nos dilexerimus deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Præcessit caritas dei, subsecuta est nostra. Nunquam diligeremus, si non diligeremur. Diligendo igitur nos dilectores suos nos facit, talesque ut ex sua ineffabili bonitate digni simus ut ueniat ad nos, & in nobis habitet. Venire namque & abire illius multis concessum est, uenire autem & mansionem facere paucis. Lac quidem infirmorum & paruulorum nutrimentum est, perfectorum uero qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali, ueritas cibus est. Ad istos uerbum accedit, nec recedit, sed si interdum ad horam dispensatiue, non tamen diu. Nam uehemens amor cito reuocat, quod leuis fugauit culpa. Non ualet per multa abesse spacia, ubi stabilem in corde uerbum posuit mansionem. Reciprocus etenim amor hoc non patitur, nec discordia neque absentia perseverare queunt, ubi ueri scintilla superfuit amoris, qui autem ardentius diligit, citius reconciliatur. Hinc est quod à corde perfecti diu abesse non ualet sponsus. Ex subsequētibus manifeste ipsius declaratur stabilis præsentia. Quum uides animam post longam diuersarum tentationum exercitationem, post diutinam malignorum spirituum experientiam spirituum discretionem pollere, & in omni spiritali conflictu obtinere triumphum, intellige eandem æterni uerbi possidere præsentiam. Non enim nisi per inhabitantis sponsi gratiam tam gloriose, tam prudenter, tam robuste, tamque perseveranter posset aduersus acerrimos, eruditos, atque crudeles luctatores præualere. Talis namque uictoria inhabitanti, inuisibili, æterno uerbo ascribenda est non instrumento uisibili, mortali, hominique. Sunt etenim qui tentantur, & in ipsa tentatione succumbunt, & deficiunt sine domini suffragio, sunt & alij qui tentantur & desudant, uulnerantur & uulnerant, nunc sternuntur, nunc superant, quandoque fugiunt, quandoque aduersarios insequuntur, tandemque post prolixum conflictum præualent, & de campo uictores abscedunt. Hos adiuuat dominus. Inueniuntur quoque nonnulli, quibus tanta inest gratiæ copia, tantus caritatis feruor, tam uigilans spiritalis oculus, & exercitata uirtus ad pugnam, ut quum primum inimici sit facta suggestio, repente obuiant, persequuntur, uincunt, exterminant, atque de cordis habitaculo omnem amouent immunditiam. Istos Propheta sanctus expressit, quum ait. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Nulli dubium est, quin ubi suppeditata tenetur tentatio, & mens ex spiritali uigore in arce præsidet fortitudinis, ibi dominus sit, & suam posuerit mansionem. Si quenpiam Christo militantium agnosces, post laudabilem conversationem, post multimodam tentationum uirtutumque probationem, ueterem cum actibus suis crucifixisse hominem, & per interiorum exercitationem pacem possidere mentis, atque cunctos sensualitatis motus dominio subicere rationis, scito ibi habitare uerbum. Huiusmodi per tranquillitatem & animi imperturbabilem pacem, quæ ducit gratia adeptus est, dei filius nuncupandus est, dicente domino. Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur. In seipso namque tanquam in excelsa residens rationali sede omnem cordis familiam prouida gubernatione castigat. Huic dicit uade, & uadit, alij ueni, & uenit, atque seruo corpori fac hoc, & facit. Nullum plus debito iuxta sui possibilitatem insolere patitur cordis motum, sed mox ut apparet refecat, & occidit. Tenet gladium spiritus euaginatam, ut dei zelo accinctus mundet cor ab omni inquinamento peccati. Hoc si guraliter sponsæ uoce in Canticorum Canticis in sponsi laudibus exprimitur, ubi dicitur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenent gladios, & ad bella doctissimi, uniuscuiusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos. Quemadmodum autem mentis inconcussa pax & animi surgens munditia præsentia uerbi argumentum notissimum est, ita & cordis intima dulcedo perseverans non à natura seu ex leuitate proueniens, sed ex fiducia obtinenda æternæ felicitatis. Vbi uirtutes exercentur, ibi spei gaudia abundant. Nam spes est certa expectatio futuræ beatitudi-

A. tudinis procedens ex dei gratia, & ex procedentibus meritis. Illa uero certa spes est, quæ bonis operibus comitatur, quæ autem sola existit, præsumptio nominanda est. Quomodo autem diffidentia confundi potest, in cuius corde caritas dei diffusa est per spiritum sanctum? Quomodo trepidare ualet de uita, in quo habitat uerbum uitæ. Talis namque pignus spiritus accipiens robustus ad labores efficitur, ad mortem intrepidus, & securus de gloria. Illi minime dubitare fas est, qui accepta uenia affluentem in se sentit gratiam. Quotidiana siquidem diuinæ bonitatis experientia nutrit fiduciam, infirmitatem erigit, contemnit præsentia, futura prospectat, lætitiā parit, iucunditatem adducit, metum repellit, spirituale lumen infundit, & dei cognitionem subrogat. Ipsa quippe diuinitatis uera scientia est, quæ non solum uerbis exprimitur, intellectus acumine penetratur, confitetur fide, uerumetiam comprobatur operibus, ueneratione colitur, & amplectitur caritate. Dilectio namque cordis uirtutibus associata scientiæ atque præsentia uerbi perhibent testimonium. Hoc sapientia in Euangelio loquitur: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniamus, & mansionem apud eum faciemus. Ille etenim sapientiæ ueritatisque possessor est, qui legem dei custodit, qui autem operari negligit, utraque caret, quamuis diuinitatis scientiam habere se iactet, unde Ioannes ait. Qui dicit se nosse deum, & mandata eius non seruat, mendax est, & in illo ueritas non est. Vbi igitur uera est dei notitia, ibi operandi sollicitudo, cordis lætitiā, & præsentia maiestatis. Vbi uehemens est amor, & amoris uulnus gestatur in præcordijs, ibi proculdubio perseveranter habitat uerbum. Nil hoc certius signo. Qui capit, sapit. Istud nempe munus est sponsæ, & animæ singulariter prædilectæ. Non confunditur, non relinquitur, non tepescit, non obtenebratur, quicumque meruit hoc. Propria efficitur certus salute, lumine gaudet ueritatis, præsentia exultat sponsi, gustu pinguescit caritatis, experientia nutritur amoris, non semper actualiter, sed habitualiter. Nemo etenim tam sanctus, tam in amore præcipuus, tamque dilectione ignitus ac dilectus, qui amoris uicissitudini non subiaceat. Donec quis carnis corruptibilis indumento uestitur, quandiu peccandi necessitati subest, hanc legem patitur. Tolle peccatum, & hæc uicissitudo cessabit, da animam nulla delicti contagione pollutam, ut fuit mater domini, & actualement in ipsa reperies gustum sapientiæ. Itaque quoniam nullus est, qui non saltem in multis uenialibus offendat, equidem nemo inuenitur, cui sæpe diuinus non subtrahatur gustus. Habitibus ueri amatores pascuntur. Actus eo sollicitus concupiscunt, & quærunt, quo ardentius diligunt. Hæc pugna, hoc opus, hic labor est ante eos, donec intrent in sanctuarium dei. Tunc erit uerbi læta, perfecta, manifesta, æternaque fruitio. Nunc diligentissime humiliterque obseruare decet, quare ac qualiter se subtrahat, ut facilius hoc cognito strenuus amator eundem quærendo inuenire ualeat.

De spiritalibus profectibus, quos absentante se sponso consequitur sponsa au-
denter. Cap. XV.

Visibilis radios solis quisquis irreuerberata acie intueri uoluerit, unde lumen uidere appetit, inde proprium amittit. Tanta quidem ipsius uis penetrabilis est, tantæque uirtutis, ut prospicientium oculos exiccando consummat, & lumine priuet. Quamobrem tunc delectabiliter eius fruimur luce, & absque detrimento aliquo, quum non ipsum solem, sed quæ illius splendore reuerberata coruscant, aspiciamus. Quod autem in eo quærimus, & ob ipsius nimium fulgorem ac inaccessibilem claritatem attingere non ualemus, hoc in ipsi oppositis sufficienter inuenimus. Quicquid uero de hoc materiali atque humanis obtutibus uisibili dicitur sole, illud idem de luce inuisibili, æterna (uidelicet) dei sapientia, definiendum est. Quicumque igitur in illa superbe curiosèque intueri conabitur, nullam inde ueritatis notitiam reportabit, quin potius quod exiguum habet, amittet lumen. Adeo quippe incomprehensibilis est eius diuinitas, tamque inaccessibilis sublimitas maiestatis, ut prorsus quid est, agnosci nequeat. Caligat namque omne ingenium, intellectus obtunditur in diuinæ sapientiæ pura contemplatione, & tanquam imbecillis & inualida humana repercutitur mens, quum ad illud arcanum & ineffabile appropriat lumen. Circumsusa etenim dei magnifica claritate ad se redire compel-

compellitur, admirationeque plena laudare non desinit, quem ad plenum non cognouit. Soli ipsi notus est, quid est, ceteris autem ex parte, prout cuique ipsa sapientia communi-
 Eccl. 1 care dignatur. In seipsa nempe inuestigabilis est, unde quidam sapiens ait. Arenam maris, pluuiam guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem caeli, latitudinem terrae, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam dei precedentem omnia quis inuestigabit? Fons quidem sapientiae uerbum dei in excelsis, quod nemo uiuens apprehendere ualet. Nullus itaque attentare audeat, quod non ulli conceditur uiatori. Haec plena uisio, & uisionis summa delectatio reseruat in patria, quum nouo gloriae lumine aspectus animae roboratus & solidatus sine reuerberatione aliqua ineffabili diuinæ essentiae claritate iucundissima contemplatione fruatur. Hoc temporis interuallo donec ambulantes per fidem peregrinamur à domino, pro nostri solatio itineris, pro nostrorum recompensatione laborum, & pro nostri exercitatione amoris, etsi de ipso aeternae uitae fonte sapientiae clarum non possumus haurire lumen, ipsum in illi oppositis contemplerur. In nulla autem re tantum de mirabili sapientiae arte erudiri possumus, quantum in rationali anima. Ipsa etenim ad imaginem dei condita est, ipsa uerbi sponsa, ipsa sedes est sapientiae. Ratio cinando utique perscrutemur humiliter causas, propter quas sponsus tam frequenter etiam à perfectis & in caritate ardentibus se absentare consueuit. Hoc namque humano iudicio plurimum aduersatur amantibus. Fas quoque non est uerbum in aliquo errare, neque enim potest, quia ueritas, quia sapientia est. Ad reprimendam igitur hominis audaciam sapientissime interdum se subtrahit sapientia non odiendo, non contemnendo, sed amando. Quis autem nisi quandoque relictus sibi, propriam agnosceret fragilitatem? Continuis successibus occasionem parat elationis. Vix quippe flagellis eruditus animus, & tentationibus attritus suam ualet intelligere infirmitatem. Nemo Apostolo
 2. Cor. 12 sanctior, & tamen de seipso ait sic. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae angelus Satanæ, qui me colaphizet. Quis unquam arbitratur hominem usque ad tertium raptum caelum, imò in paradysum, ibique arcana diuinitatis audisse uerba, quae homini loqui non licet, cuius conuersatio propter amoris uehementiam mentisque munditiam in caelis erat, qui non ab homine quod praedicabat accepit Euangelium, sed per Iesu Christi reuelationem, qui fiducialiter dicebat, certus sum, quia
 Rom. 8 neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate dei, quae est in Christo Iesu, ne eleuaretur inaniter supra se, necessario doceri habuit per se de se. Non autem dubitandum est de tanto credere uiro, quod ipse de se testatur. Nemo tanti se aestimet, ut quamuis charismatibus multis ornatus sit, absque disciplinae documento possit euadere. Prona quidem ad malum est hominis natura ab adolescentia sua. Secum sibi aduersantem portat. Priuatus etenim amor ignotum illum reddidit sibi. Facile & recte iudicat alienam quum aperiuntur ei, sua uero non potest. Medicamine igitur eget alieno, quum suo nequeat liberari. Quamobrem sapientia quoadque se subtrahit, ut quem diligit, humiliando custodiat. Nam maximum humiliationis genus est uehementer pureque amantem dilecti sui priuare praesentia. Opponit praesumptioni obstacula, antequam ueniat, suique dilectoris, quamuis dolentis, quamuis nolentis, & re
 Apoc. 3 nitentis salutis operatur remedia. Nullum isto probabilius suae praecipue caritatis potest sentiri argumentum. Sic enim in Apocalypsi loquitur. Ego quos amo, arguo, & castigo. Patienter itaque & humiliter hanc sustineat amoris uicissitudinem etiam sponsa.
 Prou. 16 Gaudeat erudiri, ne praesumat, discat se agnoscere, ne cadat, sciat scriptum esse. Ante ruina exaltatur cor. Praestantius uero est innocenter humiliari, quam iuste. Nam innocentia meritum cumulat, iustitia autem persoluit debitum. Iuste quippe Propheta sanctus humiliatum se agnouit, qui post uiolatum proximi thorum, post contra dei uoluntatem, populi numerationem, post perpetratum homicidium aiebat. Prius quam humiliaret, ego deliqui. Iuste quoque Propheta alius se & populum dei humiliatos confitebatur, quum
 Psal. 118 lacrymosa prece diceret domino. Peccauimus, iniquitatem fecimus, impie gessimus, & recessimus, & declinauimus à mandatis tuis, atque iudicijs, neque enim in iustificationibus nostris prosterminimus preces nostras ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Propter peccata quidem nostra & iniquitates patrum nostrorum Hierusalem & populus

A pulus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. Innocenter uero humiliatus fuerat Iob, uir utique simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo: qui post amissam substantiam, post natorum interitum, post uulnerum cicatrices, & uermium rofionem in sua perseuerans innocentia dicebat confidenter: Non peccauit: & in amaritudine moratur oculus meus. Prae omnibus denique innocenter, & sine causa humiliatus est dominus Iesus: qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius: & tamen sicut ouis ad occisionem ductus est: & tanquam agnus coram tondente se non aperuit os suum. Non tristetur quaeuis anima: etiam si sponsae gratiam promeruit: quum se ad tempus uerbum subtrahit, & humiliando custodit. Nam si iuste, sustineat aequanimiter: si uero innocenter, cum exultatione. In nullo Dei ualet errare sapientia. Non quidem mediocris est commodi huius dispensatio uicissitudinis. Toties recalescit spiritus, renouatur animus, & amor augetur: quoties post latebras sui praebet copiam sponsus. Commo-
 Gen. 43 ta sunt (sicut sacra narrat historia) uiscera Ioseph super Benjamin fratre suo, quum post
 Gen. 46 longa temporis spacia illum uidere promeruit. Sed & spiritus Iacob reuixit, quasi de somno graui euigilans, quum Ioseph uiuere atque uniuersae terrae Aegypti dominari audisset. Deinde uidens illum, irruit super collum eius, & inter amplexus fleuit: dixitque ad Ioseph: Iam laetus moriar, quia uidi faciem tuam. Si sic exarsit spiritus per praesentiam carnis, quid aget amantis spiritus, cum reuiscit uerbum? Nemo explicet uerbis huius gaudia reditus. Quis ualet dicere: quanta hinc inde resonent dilectionis eloquia pro praesentia, exultationes, gemitus pro dilatione, compunctiones pro culpa, pro uenia emendationes, amplexus pro fiducia, ardores pro amplexibus, pro ardoribus humiles liquefactiones, pacisque suauissimam abundantiam post animae liquefactionem? Haec nempe spirituales uicissitudinum deliciae sunt sponsi & sponsae. Ista sunt sancti tripudia amoris. Nullus experiretur talia, nisi qui ardentem diligit. Ignitus uero amor ex priuatione agnoscitur. Qui parum amat, nec dilecti recessus causas inquirat, nec exurgit, ut quærat: non gemit pro delicto, neque dolet pro dilecto. Non ita autem, qui diligit multum. Nunquam enim sine
 C dolore amittitur, quod cum maximo amore possidetur. Amoris uehementia ex inquisitione colligitur. Legitimus namque amator mox, ut abest sponsus, redit ad se: cordis sui latebras perlustrat diligenter, intensiones, cogitationes, affectionesque examinat: si quid in uerbis, si in factis deliquerit, subtiliter diiudicat, utrum erga fratrem peccauerit, aut proximo suo aliquid scandali posuerit offendiculum, rememorat. Quod si se errasseprehenderit, tãdiu dolore affligitur, donec pacem in se uideat conscientiam. Tunc inquisitioni uacat, non sine gaudio mœrori admisso. Gaudet quippe, quia pacem satisfaciendo reperit: tristatur uero, tum propter delictum, tum etiam, quoniam pauet, ne quid inultum remanserit. Nam perfectus amor semper suspiciosus est, semper anxius: & interdum dolet ob culpam, quam aut deleuit poenitentia, aut utrum commisit, ignorat. Gaudium namque inquisitionis laborem temperat: mœror autem diligentiam adhaeret inquisitioni. Hoc testatur Euangelium. Nam quum domini parentes semel ad diem festum ascendissent: eadem peracta solennitate cum ipsis descendentes remansisset puer Iesus
 D in Hierusalem: atque existimantibus eum esse in comitatu uenerunt iter diei unius. Quærentes uero anxie: & post triduum in templo in medio doctorum reperientes, ait mater: Fili quid fecisti nobis sic? ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Quæsierunt utique cum dolore, quem ardentem dilexerunt. Dolor itaque amoris indicium est, & inquisitionis stimulus. Nullus autem inuenire ualet quem quærit, nisi dolori iungat prudentiam. Est quidem prudentia in cunctis necessaria: multo amplius uero in uerbi adinventione. Haec duo, sapientia (uidelicet) & prudentia uicissim sibi inuicem famulantur. Nullus sine sapientia potest possidere prudentiam: sed neque sapientiam quis habere ualet absque prudentia. O quam multi uano illuduntur errore: o quanti pergunt per uias non bonas, & semitas scrutantur difficiles, ut sapientiam inuenire queant. Sunt qui astutijs & humanis inseruiunt fallacijs: uigilant, qualiter fraude circumueniant iustum, innocentisque pedibus decipulas parent. Noua quotidie argumenta componunt, deceptiones fingunt, mendacia loqui non erubescunt: pleni utique omni dolo, blasphemii, contumeliosi, detractores, Deo odibiles, sine misericordia, & absque omni recto iudicio equitatis. Hi etenim gloriantur, quum male fecerint: & exultant in rebus pessimis. Tales uulgo sapientes appellantur
 Laur. Iustin.

Sap. 1 pellantur & cordati. Sed teste sacro eloquio in maleuolam animam non introibit sapientia. Huiusmodi dicentes se sapientes stulti facti sunt. Sed tantum præcedit sapientia horum stultitiam, quantum differt lux à tenebris. Est quoque aliud hominum genus, qui curæ carnis & seculi uoluptatibus se accommodant, dies consumunt suos, & noctes ducunt infomnes, totumque ipsorum studium in aggregatione diuitiarum, in adipiscendis dignitatibus, in temporali felicitate, in delicijs corporalibus, in illecebrosis conuersationibus, & in uoluptuosis uersatur choreis. Neque hi uiam disciplinæ inuenerunt: unde beati Iob uoce dicitur: Sapientia uerò ubi inuenitur: & quis est locus intelligentiæ? Nescit homo precium eius: nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Itaque quantumuis splendeat homo honoribus, affluat delectationibus, plenitudinem non capiet sapientiæ. Viri quidem iusti se præbet in solatium sapientiæ: peccatoris autem & cupidi declinat consortium. Hoc pronuncians Sapiens, ait sic: Homini bono in conspectu suo dedit Deus sapientiam: & scientiam, & lætitiā: peccatori autem dedit afflictionem & curam superfluum, ut congreget, & addat: sed & hæc uanitas & cassa sollicitudo mentis. Ille siquidem prudenter quærit sapientiam, qui iuste uiuit: & innocentiam custodiendo ab inquisitione non deficit. In inuentione sapientiæ necessaria est perseverantiæ fortitudo: qua qui caret, nunquam ad uerbi attinget connubium. Perseuerantiæ quippe caritatis est filia, gemma uirtutum, certantium corōna, fidelium merces, laborum leuamen, & cælestis ianua regni. Ipsa deficiente, mens torpet, deficiunt uires, iacet ratio, caro dominatur. Nemo sine hac præmia cælorum adeptus est. Hæc uim facit Deo: & sanctorum compos efficitur desideriorum. Stabat mulier amore æstuas, ad monumentum plorans: & solam uerbi quærens carnem, alijs recedentibus perseverauit lacrymis profusa in prece. Quoniam uerò ab inquisitione non destitit, meruit inuenire quod quærebat. Audiuit enim uerbum in carne, quod amabat: uidit quod tenere cupiebat: & post pusillum pedes tenuit, quos lacrymis rigando dulciter fuerat osculata. O bona perseverantiæ uirtus magnarum utique mentium uigor, pusillanimitatis interemptrix, fiduciæ mater, militum Christi laus, amoris speculum, sanctitatis decus quātum potes? quantum uales? Quid tam arduum, tamque difficile, quod tua indefectibilitate non superes? Cuius tam ferreum cor, & adamantina mens, quam tua longanimitate non emollias. Tuis uiribus natura mutatur, iustitia cedit, abolentur crimina. Tu strenuos amatores secernis à fictis, à debilibus robustos, & spirituales à carnalibus. Non mediocre quidem bonum tuum, quando inter sponsi uicissitudines triumphū tenes: & reuocas: quem fortè iustitia, aut dispensatio fugauerat sapientiæ. Reuocando autem eundem suades diligentius custodire. Nemo etenim, nisi post paupertatis ærumnas & necessitatis angustias, diuitiarum nouit commoda: nullus sanitatis bonum, sospitatisque dulcedinem, nisi ex crebris languoribus, & ex diuersorum comparatione dolorum sufficienter ualet agnoscere. Ex tenebris lux, ex bello pax, ex iucunditate tristitia, ex abundantia egestas, ex bono malum, ex spei claritate desperationis caligo, & ex suauissimo uerbi contubernio absentia illius cruciatus intelligitur. Ille igitur ueraciter penes se totis sponsum conseruat conatibus, qui præ amoris uehementia passus est uicissitudinis damnum. Proximis compatitur amantibus, præcauet pericula, causasque discessus prudenter deuitat, suis sapiens efficitur poenis, suisque tentationibus eruditus. Planè laudabilis paupertas, quamuis non in se, sed propter fructum, quæ amorem acuit diuitiarum. Commendabilis casus, & non respuenda tentationum molestia, per quam mens ad uirtutum exercitia robustior assurgit. Non enim minus honore dignus est miles Christi, qui postea quam prostratus est: uiriliter pugnam resumens gloriosum triumphum obtinet: quam qui sine ullo belli discrimine perseverauit in certamine. Dauid post perpetratum adulterium, spiritum promeruit propheticum: Petrus postea quam magisterum negauit: amare fleuit: discipuli instante passionis articulo fugientes, denuo congregati spiritu repleti sunt sancto: & plerunque ubi abundauit delictum, superabundat gratia. Cuncta tamen hæc in diuinæ reposita sunt thesauris sapientiæ. Nemo audeat delinquere, ut locupletiores habeat gratiam. Quisque timeat, quisque uideat dum stat, ne cadat: sed & quum ceciderit, operam det uelociter surgere. Sic & cui aufugit uerbum, cui Dei dulcedo sublata est, totis ad se studeat illud reuocare conatibus, atque in

A in se restaurare, quod deperijt: nec tamen minus cautè custodire, quod laboriosè adeptus est. Facile quidem amittitur, quicquid sine diligentia possidetur. Ipsæ quoque urbes & moenia inimicorum patent incurribus, si absque uigili relinquantur custodia. Quæ igitur ratione mentis urbs, & quæ in ipsa sunt aggregatæ spirituales diuitiæ, debent seruari illæfæ, quum undique illius referati sint aditus? Quid enim sunt corporis sensus, nisi ad animam accessus? Per hos nanque (ut plurimum) consueuerunt maligni irrumperere spiritus, & animam iugulare. Quoties siquidem concupiscibilia seculi nequam huius, aut quid delectabile obtutibus apparet humanis, mensque sine rationis permanens custodia ab istiusmodi capitur illecebra: nonne toties hostes per oculorum ingrediuntur aditum? Sed etsi obrectationum uerba & mala, & suadentium eloquia audiuntur, atque ad sui animum consensum trahunt, utique per aurium ianuas intrat mors: Illud idem de odoratu, gustu & tactu iudicandum est. Hi nanque sensus corporis fenestras sunt, per quas letale uirus pestiferæ delectationis, & horror tenebrosæ mortis ingreditur ad animam: dicente Propheta: Mors intrat per fenestras nostras. Sed nimirum introeunte morte discedit uita, accedente carnis concupiscentia recedit uerbi præsentia. Nulla etenim cōuentio est lucis ad tenebras: uitæ ad mortem, spiritus ad carnem, Christi ad Belial. Hæc quippe sibi inuicem omnino contraria in unum nequeunt copulari. Solerti proinde diligentia ista munienda sunt ostia: quorū occasione recedit spūs à mentis hospitio: obtenebratur animus, & spiritus disperguntur opes. Ipse quoque tepor cordis longè fugandus est. Nam plurimum aduersatur amori sancto. Est nanque quasi quædam uitiorum sentina: de qua ebulliunt cogitationes uanæ, impudicæ, perniciosæ, & absque ulla grauitatis modestia. Non autem mediocriter ex huius torporis uitio læditur animus. Ab omni siquidem rectitudinis deuat regula. Utque hoc summe amabile bonum adipiscatur, nullo accenditur zelo, nulloque mœrore compungitur: sed tanquam propriæ salutis contrarius non alicuius attollitur amore uirtutis. Quumque hac fuerit peste repletus, stimulis non urgetur conscientia: mortis non trepidat metu: horrendi chaos inferni non agitur sententia: neque futuræ uitæ attrahitur dulcedine. Quicumque sapientiæ amator est, quisquis uerbi delicijs frui concupiscit, torporem à se cordis abijciat. Nam caritatem suffocat, deuotionem extinguit, uirtutes debilitat, oculos cæcat, aggrauat corpus, eneruat mentem, fraterno priuat consortio, ingrati reddit animam, & concupiscentiæ carnalis ignem accendit. Præcurrit etenim ocium, & tepor animi: atque uoluptuosæ cupiditati habitaculum parat: qua ingrediente repente abscedit sponsus, frigescit amor, omnisque mētis tranquillitas dissipatur. Dignissimus quippe est uerbi amor, & tantæ excellentiæ, ut nullum cum uitijs patiatur consortium. Intrante hoc uicia latrant, & in illius nequeunt astare præsentia. Si uerò torpuerit animus, & congruis fomentis sanctum caritatis ignem nutrire neglexerit, atque habenas uitijs laxare cœperit, mox domum cordis diuino sentiet calore priuatam. Nam quemadmodum duobus nemo potest dominis seruire: ita amor carnis uerbique dulcedo in uno non ualet mentis commorari hospitio. Nec immeritò. Sicut enim absque maximo nuptiarum dedecore fieri non potest, ut in uno eodemque thalamo sponsa quiescat & adultera: sic sine euidentissimo non ualet esse dispendio, ut quis in suo uelit cordis secreto sapientiam tenere & uoluptatem. Alteri earum necesse est præbere famulatum. Longè tamen nobilior est sapientia, quam uoluptas: imò sapientia sole speciosior est: & super omnem dispositionem stellarum luci que comparata prior inuenitur: uoluptas autem deformis est & squallida: puritatis inimica, pudicitia exterminium, esca diaboli, peccatorum incensium, rubigo mentis, conscientia abolitio, aduersatrix Dei, animarum interemptrix, & totius consumptrix honestatis. Hanc quisquis rectè sapit, quisquis uult uitam, cupitque dies uidere bonos, fugiat: eiusque amicitiam uelut aspidum ac uiperarum aspectum obhorreat: det uerò animum ad inuestigandam sapientiam, & ipsius habere notitiam. Illam omni auro æstimet cariorem, cunctisque anteponat delicijs. Clara est, & quæ nunquam marcescet sapientia: & facile uidetur ab ijs, qui diligunt illam: & inuenitur ab ijs, qui quærent eam. Præoccupat qui se concupiscunt, ut illis se prior ostendat. Qui de luce uigilauerit, ad illam non laborabit: assidentem illam in foribus suis inueniet. Cogitare de illa sensus est consummatus. Initium enim illius uerissima est disciplina concupiscentia,

piſcentia: concupiſcentia uerò ſapientia deducet ad regnum perpetuum. Si ergo, o **B** Chriſti milites perpetuis lætamini ſedibus, diligite ſapientiam, lumenq; diligite ſapientia, ut in perpetuum regnetis. In æterna quidem cælorum gloria ſtabilis erit poſſeſſio ipſius, quamuis in præſenti peregrinatione illius ſit neceſſaria uiciſſitudo. Amantibus quippe laborioſa, ſed exercitatis perutilis. Huiusmodi nanque uiciſſitudo parit humilitatem, cuſtodit innocentiam, offenſam mundat: accendit ſpiritum, dolorem inducit, prudentiam perficit: commendat perſeuerantiam, cuſtodie adhibet diligentiam, torporem excutit, concupiſcentiarum flammam extinguit, ad inquisitionem prouocat: qualiterq; reperiri ualeat, ſufficienter edocet.

Qualiter uerbum per contemplationis ocium ualeat inueniri. Cap. XVI.

QUUM ad diuinam uerbi contemplandam celsitudinem humanus ſe diſponit intellectus, & mens rationalis anhelat: prius neceſſe eſt, ut compedibus, quibus irretita tenetur, abſoluatur: ne forte quum ad alta ſe eleuare conatur, proprijs repercuſſa uinculis ima petere compellatur. Nunquam auiculae rete, uel **F** compede aſtricta libero, celerique uolatu alta petunt: ſeu frondosæ perluſtrant nemorum arbores, niſi diruptis uinculis. Ligatur auis fune uifiſibili: humana uerò mens inuifiſibili. Habet quidem ſua mens uincula, quæ eleuantem deprimunt. Magnum proſus uinculum terrenæ ſunt facultates, & temporalium negocia: quæ (uelit nolit) mentem præpediunt. Nam quum animus per multa diſfunditur, utique minus in ſe ualidus eſt. Non enim interioribus exterioribusque uacare perfecte poteſt: ſed nec cubquam intendere ualet operi, niſi applicet affectum. Vbi affectus apponitur, ibi ligatus tenetur: quum autem ſpe, affectione, & ſuperflua animus occupatur cura, proculdubio diaboli laqueis captiuus tenetur. Hos Apoſtolus Timotheo ſcribens euadere docebat, dicens: Qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli: in deſideria multa, inutilia & nocua, quæ mergunt homines in perditionem. **E**t paulò poſt: Diuitibus autem huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incertum diuitiarum: ſed in Deo uiuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Magnum uinculum eſt carnis prudentia. Hoc quippe Dei magnalia metitur humano modo, & facta ſpiritus ſecundum carnem iudicat. Quod capit ratione, credit: impugnat autem quod intelligere nequit. Ignorat enim diuina longè ab humanis diſtare: nec iugo puræ fidei ualet colla ſubmittere. Aduerſatur ſimplicitati, quæ mater eſt internæ dulcedinis. Alijs credere non poteſt propter ſuæ tumorem ſuperbiæ. Legi nanque Dei non eſt ſubiecta, neque enim poteſt. Si in aliquo intelligentiam percipit, inflatur: ſi in ſua permanet cæcitate, obſtinatione obdureſcit: quum ad ſpiritualia meditanda, ſeu contemplanda cæleſtia operam dat: mox carnalium cogitationum repercuſſa caligine relinquitur ſibi. Nam animalis homo non percipit ea, quæ Dei ſunt. Si myſterijs ſublimiteræ uelamine latentibus intendere ſtudet, tanquam indigna foris manet: nec ſanctum **H** canibus, neque margaritæ apponuntur porcis. Huiusmodi quidem fatigata conatibus uelut famelica panem quærens, uel ſaltem micis ſaturari non meretur: quærit, & non inuenit: pulſat, nec illi aperitur: quoniam ipſa ſibi ipſi aduerſatur. Nullo alio impugnanteræ grauem contra ipſa ſe mouet rixam. Ipſa infeſtatur & infeſtat: fugit & infequitur: mentem excitat, ut ad ſumma ſe erigat: ſed dum erigitur, reprimat, proſternitq;. Quid hoc iugo grauius? quid iſto tenacius uinculo? Nemo iſto ligatus compede cæleſtia gultare meretur. Ligatur quippe anima carnalis prudentiæ uinculis: ligatur etiam ſunibus peccatorum. Quot delicta, tot funes. Nullus niſi per gratiam ſoluitur: non tamen omne delictum alligatam tenet mentem: peccatorem autem ſoluit gratia: ſoluit dolor: ſoluit miniſter. Gratia quidem per ſe: dolor uerò per confeſſionem: ſed miniſter per apoſtolicam autoritatem. Hæc etenim teſtimonijs confirmantur ſcripturarum. Nam quum in carcere apoſtolorum princeps inſeſus teneretur (ſicut in actibus legitur Apoſtolorum) ceſetq; catenis uinctus duabus: aſtitit angelus domini, & lumen refulcit in habitaculo carceris: ſtatimq; percuffo Petri latere ac excitato: catenæ, quibus ligatus erat, ceciderunt de manibus eius. Non ipſe catenas abſtulit, nec aliquis alius: ſed angelica hoc factum

Actum eſſe uirtute certiffimum eſt. Petrus enim peccatorem, catenæ peccata, angelus autem gratiam figurabat. Adoleſcentior quoque filius, qui luxurioſè uiuendo ſubitan- **Luc. 15** tiam omnem conſumpſerat, quum in regionem peregrinaretur longinquam, eſſetq; ligatus obſequio unius ciuium regionis illius, ad ſe rediens, atque dolore compunctus: ſuæ erubescens ſeruitutis officia intra ſe ait: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo: iurgam, & ibo ad patrem meum, & dicam illi: Pater peccaui in cælum, & coram te: iam non ſum dignus uocari filius tuus: fac me ſicut unum de mercenarijs tuis. Surrexit, acceſſit, confeſſionem fecit: remiſſionem nedum accepit, ſed etiam ſtolam primam, anulum in manu, & in pedibus calciamenta habere promeruit. Inſuper pro ipſius reditus gaudio ſaginatus occiſus eſt uitulus. Hoc quidem exemplo Dei immanſa gratia & humilis cõfeſſionis utilitas commendatur. Iacebat præterea Lazarus (prout lectio narrat euangelica) in monumento mortuus: iamq; quatruiduanus foetebat. Adijt ad tumulum uerbum: imperauitq; **Luc. 16** deſuncto, ut egrederetur. Repente prodijt uiuus, qui fuerat ligatus inſtitis: mox uerò apoſtoliſ ut uinctum ſoluerent, mandauit: qui à mortis compede liberatus abſceſſit: & poſtea dominico efficitur dignus conuiuio. Iſto unico miraculo uerbi ineffabilis gratia, peccatoris à mortis uinculis abſolutio, & apoſtolicæ autoritas dignitatis demonſtratur. Beati planè (iuxta Prophetæ ſententiã) quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū **Pſal. 32** teſta ſunt peccata: cui dominus non imputauit peccatum. Iſtiusmodi quippe tanquam à uinculis alieni liberè ſupra ſe ualent contemplationis penna euolare: & ſponſi præſentiam, atque locum habitationis gloriæ uerbi diligenter perquirere. Nil etenim in omni ſpirituali exercitio ſic mentis appetit libertatem, quemadmodum contemplationis actus. Vbi uerò deſt libertas, procul eſt contemplationis dulcedo, in qua ubi ſponſus cubet, agnoſcitur: ideoq; quiſquis ardentè inueſtigare deſiderat uerbi locum, antè à ſe temporalium affectum, ipſorum adminiſtrationem, carniſq; prudentiam, atq; delictorum pondus amoueat: quatenus ab his ſpiritualibus abſolutus uinculis diuinæ **C** laudi, ac intimæ contemplationi congruè ualeat uacare. Horum uinculis liberatum ſe nouerat Prophetæ ſanctus, quum conditoris laudis flagrans deſiderio aiebat: Dirupiſti uincula mea: tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Non utique labiorum tantum, ſed & **Pſal. 115** cordis. Corde quidem iuge Deo exoluitur ſacrificium, corde uerbum quæritur, corde tenetur. Parum nanque proficit, qui uerbotenus Deum laudat: unde dominus taliter laudantes per Prophetam exprobrat, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longè eſt à me. Vt igitur uerbi iucunda decoraq; ſit laudatio, exhibenda eſt **Eſa. 29** corde. Vt autem ignito ualeat offerri corde, præſens neceſſe eſt: cui exoluitur, ut ſit. **Matth. 15** Nihil uerò uerbo præſentius. Vbi que totum, ubiq; præſens, non loco circunſcriptum: non calibus uariatum, non ſubiectum accidentibus: eſt intra omnia non inſeſum, extra omnia non excluſum, ſupra omnia non elatum, infra omnia non oppreſſum: cernit cuncta abſque errore: regit uniuersa ſine labore: tuetur omnia ſine timore: ſentitur ab iniuſtis: uidetur autem à mundis corde. Mundet itaque cor, qui uerbi cupit contempla- **Iob. 10** ri præſentiam. Quamuis enim ubique ſit totum, non tamen in omnibus uniformiter. In rebus nanque eſt multipliciter. Per naturam eſt ubique, potentialiter, præſentialiter, eſſentialiter: effectiue autem diuerſimode. In inferno quidem aſt ut iudex, in iuſtitia ſolio reſidens cuique iuxta culpas tribuit: non diuitis, non potèntis perſonam reſpicit: ſed delicta punit, ſtillicidia gratiæ non inſundit. Rorem miſericordiarum non pluit ibi. Nam locus ille (teſte beato Iob) tenebrarum terra eſt: & umbræ mortis, ibi nullus ordo: ſed ſempiternus inhabitat horror. Merita ibi non remunerantur: quia non ſunt: ſol- uuntur uerò debita, etiam uſque ad minimum quadrantem. Pro diuerſitate faciõrum uaria ſunt pœnarum genera. Ignis eſt ibi corporeus, inextinguibilis: carens neceſſitate fomenti materialis: diuina tamen uirtute corpora concremans: ſpiritus autem non calefaciens, ſed crucians. Lucet quidem ad pœnam: minime autem ad conſolationem. Ibi frigus incomparabile eſt, & dentium ſtridor: ibi quoque eſt fumus teterrimus, tenebræ palpabiles, lacrymæ interiores, horrida dæmonum uifio, impropèrij clamor ariditas ſitis: foetor ſulphuris, uermis conſcientiæ, ſpiritualia uincula, carcer ſquallidus, timor crucians: palpitans tremor: anhelus dolor, pudor confundens, inuidia urens, **Laur. Iuſtin.** z 3 diſſerpens

differspens rancor, tristitia affligens: carentia diuinæ uisionis, omnisq̄ spei abolitio & salutis. Cuncta hæc de diuinæ prodeunt thesauris iustitiæ, quæ unicuique reddit secundum opera sua. Quis ad tantæ non pauet præsentiam maiestatis? Quis non iudicis huius formidet aspectum? Ipse quidem sine passione iudicat, sine commotione terret: absque compassione damnat. Væ (iuxta Prophetæ uocem) genti peccatrici: populo graui iniquitate: semini nequam, filijs sceleratis, qui dereliquerunt dominum, blasphemauerunt sanctum Israel, alienatiq̄ sunt retrorsus: quoniam iudicis huius (nisi poenitentiam egerint) sententiam non effugient. Obtenebrescet lux in tabernaculo ipsorum, arctabuntur gressus uirtutis illorum: & omne eorum consilium præcipitabitur. Vndique terrebunt eos formidines, deuorabitq̄ brachia illorum primogenita mors: calcabitq̄ eos quasi rex interitus. Rapit utique iudex hic, quum uult, nec est, qui eripiat, aut eius ualeat resistere potestati: unde Propheta: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Præsidet itaque uerbum in inferno ut iudex: in mundo autem ut rex: ideo ipsa sapientia in Sapientia libro ait sic: Quando præparabat cælos, aderam: quando certa lege & gyro uallabat abyssos: quando æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quando circumdabat mari terminum suum: & legem ponebat aquis, ne transirent fines suos: cum eo eram cuncta componens. Omnia quippe per uerbum sapientiam facta sunt, uniuersa legibus gubernantur sapientiæ. Inanimatis etenim & insensibilibus præceptum posuit, quod præterire non possunt. Cælis motum dedit, imponit ordines, uirtutes infundit, mutat tempora: ætates uariat, condit leges, naturam uertit: & quicquid ei libet, potest. Omne quod per aera uolitat, natat in aquis: graditur seu reptat super terram, ipsius absque ulla contradictione famulatur imperio. In uniuersis quidem quæ uidentur, claret illius præsentia: sapientia lucet, delectat bonitas, potentia laudatur, apparet præscientia, largitas manifestatur, seruator ordo & diuinitas commendatur. Longè tamen excellentius cuncta hæc in hominis contemplantur regimine. Quis nanque in homine de uerbi dubitet præsentia: quando peccantem terret, solatur moestum, debilem roborat, cadentem erigit, inscium docet, famelicum satiat, bonisq̄ replet esurientem: Cum autem contemplationis poena mens eleuata diligenti consideratione miratur hoc humani organum corporis, quanta sapientiæ arte formatum est, sensuum membrorumq̄ perscrutando uarietates: quomodo uegetetur, nutriatur, sensibilis, & per incrementa crescat, qualiter rationalis in ipso incarceratus teneatur spiritus, regat hanc corporis molem, circumducatur, uiuificet, cunctaq̄ illius membra sigillatim proprijs coaptet officijs, in uno eos astringat uinculo dilectionis: ipsius uero rationalis spiritus quanta sit ingenita ac naturalis nobilitas: quam multa, quam magna, quam diuersa in latitudine sinus memoriæ contineat: in illaq̄ repositum seruet non localiter, sed spiritualiter & imaginariè gyrum cæli, stellarum multitudinem, solis lunæq̄ decorem: multa quoque maris terrarumq̄ spacia innumeras corporum species, & multifarias conclusiones: atque ad multo plura capabilis sit. Intelligenti autem sine loci mutatione terræ uiscera, naturæ secreta, cordium arcana, cælestium ocula mysteriorum, diuinitatisq̄ essentiam per cooperatricem agit sapientiam: quæ ore Sapientis ita loquitur: Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. In spiritali quoque contemplationis delectatione, in exultatione spiritus: in gratiarum actione, in interiorum atque exteriorum receptione donorum, in copiosissima beneficiorum exhibitione uerbi sentitur bonitas. Quod de exigua uisq̄ materia tam mirabile humani corpusculi uas, quod ex nihilo rationalis sit conditus spiritus: quod spirituum immundorum insidias euadere ualeat: quod contra seipsum pugnam arripiat homo: tandemq̄ uictor efficiatur, hoc totum uerbi potentia ascribendum est. Quum autem noscitur, quæ futura sunt, insidias detegit spirituum malignorum, præuidet pericula, præmeditatur casus, prædicat uentura, & ad beatam adipiscendam uitam uaticum parat, operaq̄ præmittit: nonne præscientia uerbi opus est? Sic enim scriptum est: Nouit præterea, & de futuris existimat, scit uersutias sermonum, & dispositiones argumentorum, signa & monstra scit antè quam fiant, & euentus temporum & seculorum. Quis uerò dubitet, quum tot & tam uaria sint homini præstita beneficia, & uniuersa de domini mandato illi famulentur creatura, ita ut (iuxta Prophetæ sententiam) omnia sub

A sub eius sint subiecta pedibus oues (uidelicet) & boues uniuersæ: insuper & pecora campi: uolucres cæli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris: quædam pro corporis alimento: aliqua pro exercitatione spiritus: cuncta de uerbi prouenire largitatis affluentia: Videmus præterea in humano composita corpore tantam membrorum uarietatem in unitate ordinis permanere, atque unumquodque iniunctum sibi exercere ministerium, ita ut oculus uideat: auris audiat, nares odorem, os gustum, manus sentiant tactum. Similiter in anima. Ratio diiudicet, memoria conseruet, uoluntas opera perficiat. Sed unde tantum in utroque putamus homine prodire ordinem: nisi ab eo, de quo Propheta ait: ordinatione tua perseverat dies: quoniam omnia seruiunt tibi: Quantum autem in hominis regimine magis, quam in cæteris creaturis uerbi emineat diuinitas, superiora declarant. Ipse quidem homo ab huius mundi sapientibus minor appellatur mundus, tanquam in ipso uniuersa uisibilis mundi complectantur mirabilia. Est namque diuinæ speculum sapientiæ: sicut Propheta dicit: Mirabilis facta est scientia tua ex me. Merito igitur quemadmodum in hoc uisibili mundo præsidet ut rex uerbum, ita & in homine tanquam præcipuus doctor in propria sede residet sapientia: quæ est emanatio quædam claritatis omnipotentis Dei sincera: uerumtamen non in qualicunq̄ homine, sed in homine per gratiam iustificato, unde de illa sic scriptum est: Quum enim sapientia sit, una omnia potest, & manens in se: omnia innouat, & per nationes in animas sanctas se transfert, amicos Dei & Prophetas constituit. Neminem enim diligit Deus: nisi eum, qui cum sapientia inhabitat. In homine itaque iustificato residet ut doctor sapientia, & in ecclesia principatur tanquam paterfamilias in domo. De hac ipsius domo ita legitur: Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem, subdidit sibi gentes. In ipsa quippe domo ecclesia (uidelicet) fidelium dona diuidit, instruit mores, & merita pollicetur. Sicut enim singulorum nouit uirtutem: ita distribuit munera. Nemo ad libitum fit sapiens, nemo continens, nemo iustus, quin potius (iuxta Apostoli sententiam) alij per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, alij fides, alij gratia sanitarum, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum: hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Optima quidem gubernatione sapientiæ spiritus ordinat uniuersa. Quosdam præesse, alios quos coesse, nonnullos subesse facit, non tamen sine mirabili iudicio æquitatis. Non solum autem impertitur dona uirtutum, uerumetiam uniuersis præbet monita salutis uberrima. Doctrina est enim disciplina Dei, & electrix est operum illius. Si sensus optatur quis horum, quæ sunt, magis quam illa, est artifex: & si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent uirtutes: si fortitudinem quis adipisci desiderat, exemplo actionis & illius disciplina instruetur eloquijs. Sobrietatem quippe, & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem: quibus utilius nihil est in uita hominibus. Nullus aliunde, quam de sapientiæ fonte hauriet sapientiam. Si uoluntatem Dei, si scientiam scripturarum: si uirtutum sublimia, si arcana supernæ Hierusalem sacramenta noscere quis cupit, accedat ad uerbum, ascendat ad cor: pulsando non recedat, & illi aperietur. Qui mane (inquit ipsa) uigilauerit ad me, inueniet me. Nihil quippe inuidum in illa, nihil altum, sed totum suauis, totum redolet, totum sapit, delicias possidet æternas, immensa monilia, iucundam lucem, satietatem perpetuam, triumphales coronas, & ineffabilem immortalitatis gloriam. Hinc est, quod pro se certantibus strenuè, atq̄ uincensibus polliceri dignatur, dicens: Qui uicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius, & scribam super eum nomen Dei mei, & nomen ciuitatis nouæ Hierusalem, quæ descendit de cælo à Deo meo & nomen nouum. De labore quidem huiusmodi ad requiem, de tenebris ad lucem, de exilio ad patriam, de carcere ad libertatem, de consortio militantium ad ecclesiam transilient triumphantium. Utrobique etenim præsens est uerbum, filius utrobique amabilis, delectabilisq̄. Hic docet, protegit, roborat, sibi pascit, satiat, replet. Hic deducit, conducit, adducit, sibi inebriat, rapit, unicit. Ibi siquidem in beatorum habitat animabus tanquam sponsus in thalamo, & sponsa in ipso. Perpetuè nanque indissolubilibus colligati uinculis caritatis fieri nequaquam potest: ut unum non sint. Aperit quippe illis uerbum clara, inenarrabili & iucundissima

diffima uisione diuinæ indeficientissimos bonitatis, sapientiæ, potestatisq; thesauros
 ueluti dilectissimis ac sponis singularibus: ex qua uisione cognitionis atq; amoris in-
 briatæ dulcedine totaliter rapiuntur in ipsum. Perfusæ etenim diuinitatis radijs & sa-
 pientiæ splendoribus præ admirationis suauitate totius transcendunt humanitatis li-
 mites in uerbo plenariè quiescentes. Tunc perfectæ experientiæ magisterio eruditæ
 noscunt: quod Ioannis uoce dicitur: Deus caritas est: & qui manet in caritate, in Deo
 manet, & Deus in eo. O beata unio charitatis, & caritas unitatis, quàm affluenter delecta-
 tione aspergis permanētes in te: De te quidē per Prophetā dictū est: Et faciet dominus
 exercituum omnibus populis in mōte suo conuiuū pinguiū, cōuiuū uindemiæ, pinguiū
 medullatorum, uindemiæ defæcata. De torrente nanq; uoluptatis uerbi abundē potati
 in æternum esurire, uel sitire nō poterunt. Quo autem pacto sitire ualent, quum apud se,
 & in se uitæ fontem habeant? Omnibus etenim sanctæ regionis illius incolis, ac super-
 næ ciuibus Hierusalem se Dei communicat sapientiā, omnesq; inhabitat. Nam homi-
 nū & angelorum Deus est. In angelis quippe præsidet ut spirans. Hos enim spiritus
 pro singulari beneuolentiā caritatis ad humanam deputauit custodiam: ipso uerbo in
 Euangelio testante, qui ait: Angeli eorum in cælis semper uident faciem patris mei, qui
 in cælis est. Iplis inspirat cuncta, quæ ad hominum salutem necessaria sunt. In speculo
 sapientiæ contemplantes discunt, qualiter suum debeant perficere ministerium. O-
 rationes singulorum offerunt, elemosynas exhibent, uota pandunt, & quæque laude
 digna diuinis representant obtutibus. Inde uerò reportant gratiam, & si quid deuotio-
 nis, si quid uirtutis, si quid cognitionis, si quid meriti. Vniuersi siquidem: quæ ad salu-
 tem pertinent, per ipsorum efficit ministerium angelorum. In archangelis autem re-
 uelat ut lux. Per istos utique notificat omnia, quæ ad promotionem spectant fidei, pro-
 phetias reuelat, mysteria pandit, & quicquid ad incarnationis Christi reflectitur sacra-
 mentum. Hinc est, quod ad beatam uirginem Gabriel mittitur archangelus. In uerbo
 quidem aspicientes multa cognoscunt, non omnia, sed quæ diuinæ sunt placita uo-
 luntati: à superioribus tamen suscipiunt, quas reuelant, illuminationes: dæmones ab
 hominibus arcent, & à dæminibus homines de domini liberant mandato. De hoc sa-
 cer proloquitur sermo, quum Tobix & Sarrae historiam narrans, ait: quod angelus
 Raphael apprehendit dæmonem, qui septem occiderat uiros, & religauit eum in de-
 serto superioris Ægypti. Sed & quod per angelorum ministeria reuelationes fiant,
 & mysteria aperiantur, testatur Prophetā, qui loquentem sibi audiuit angelum, & di-
 centem: Vir desideriorum noli timere, pax tibi: ueni enim, ut docerem te, quæ uentu-
 ra sunt populo tuo in nouissimis diebus. In uirtutibus uerò operatur ut uirtus. Infati-
 gabiles quidem hi spiritus sunt ad executionem faciendorum, & per eos miracula fiunt.
 Nec mirum, quum per angelos factum fuerit, ut ignis de cælo plueret, & sulphur super
 Sodomam & Gómorram, & super omnem regionem, atq; consumeret omnes habita-
 tores, & cuncta terræ uirētia. Angelus quoq; aquam mouebat piscinæ, & sanabatur, qui
 primus ingrediebatur, sicut in euangelio legitur. In uerbi siquidem contemplatione a-
 spiciunt, quid agere debeant, celestiq; ueneratione obtemperant. Insuper etiam per-
 fectis hanc possunt conferre uirtutem miracula operandi. Vt autem aliquid miracu-
 lum sit, expedit, ut sit à Deo, quod sit præ existentia naturæ, & supra eius ordinem
 fiat: quod sit euidens, & quod sit ad fidei roborationem, alioquin mirum non miracu-
 lum dici potest. Nam quamuis magica arte fiant multa signa: uel per medium naturæ,
 quod possunt angeli, sed etiam dæmones. Sola tamen illa miracula dicenda sunt, quæ
 operatur uerbum per ministerium angelorum, quibus hoc in priuilegium præstare di-
 gnatur, aut per sanctos, in quibus idem agit. In potestatibus quoque nos tuetur, ut sit sa-
 lus. Istis etenim spiritibus aereæ sunt subditæ potestates, & per ipsos arcentur, ne quan-
 tum uolunt, hominibus noceant. Hoc nanque in exitu Israel de Ægypto, quum Ægy-
 ptiorum primogenita ab exterminatore angelo occisa sunt, claret. sed etiam in plaga
 pestilentiæ, quam exercuit dominus in populo suo pro numeratione eiusdem, quam
 fieri iusserat Dauid. Quis autem multiplicibus immundorum spirituum agminibus, &
 ipsorum fraudulentis posset repugnare suggestionibus, atque sustinere impetus: si
 non ipsorum de uerbi mandato per angelicas potestates reprimerentur impulsus, uir-
 tuscq;

A tusq; debilitaretur. Concitant nanque ipsi dæmones in mari tempestates, inter regna &
 gentes bella, in ciuibus seditiones, & inter amicos & affines odia: ut homicidia perpe-
 trentur, & quantum in ipsis est: omne student humanum abolere genus. Diuina uerò
 sapientia sic eorum per ministros suos angelos modificat nequissimam uoluntatem,
 ut ipsi maligni saulant, quantum sat est ad iustitiam, non autem ad uotum: unde dispo-
 nente uerbo quod illi agunt, ut interimant, ad electorum militat profectum. Ipsarum
 quoque potestatum proprium est eos, qui in spiritali desudant prælio: exhortari, ne
 amisso spiritali regno Babyloniorum efficiantur captiui. In principatibus etenim re-
 git, ut principes. Ad hos quidem spectat uniuersale ordinare regnum, reges, duces,
 principesque seculi instruere de regiminis forma. Quum igitur quisque uix pro se sibi
 sufficiat, quomodo pro innumerabilium multitudine sufficiet populorum? Hinc est,
 quod Moses per angelum in nubis columna, & ignis de ijs, quæ ad populi ducatum
 pertinebant, tam sedulo docebatur. Nam & ipsam legem per angelicos meruit reci-
 pere principatus. Hoc testatur Apostolus, dicens: Lex propter transgressiones posi-
 ta est, donec ueniret semen, cui promiserat, ordinata per angelos in manu mediatoris.
 Istiusmodi quoque prælationes regnorum prouinciarumque Prophetæ innotuerunt,
 quum ei per angelum, qui dominicas aperiebat reuelationes, dicitur: Princeps regni
 Persarum restitit mihi uiginti & uno diebus. & ecce Michael unus de principibus pri-
 mis uenit ad adiutorium meum, & ego remansi ibi iuxta regem Persarum. Et iterum.
 In tempore autem illo confurget Michael princeps magnus: qui stat pro filijs populi
 tui. Horum nempe sublimis est dignitas principatuum. Regunt prouincias, regna, & ci-
 uitates, ipsosq; pastores ecclesiæ de animarum instruunt regimine, atq; subditos, ut præ-
 latis obtemperent: hortantur, & accendunt. Cuncta siquidem supradictorum spirituum
 agmina ad uniuersi totius delegantur dispositionem & ordinem. In arte sapientiæ uerbi
 erudiuntur, non per uoces, nō per signa, sed in ipsa uerbi cōtemplatione. Est enim fons,
 exemplar, splendor, & diuinitatis imago. De ipsius spiritalibus radijs sapientia com-
 plentur, de futuris illuminantur, informantur, de agendis tam angelici, quàm humani
 spiritus atq; in ipso immensitatis diuinæ pelago ebriatur delectatione ineffabili. Vnde
 Prophetā uerbi emanationem in omnes exprimēs aiebat: Fluminis impetus letificat ci-
 uitatem Dei. Sic quidem illæ angelorum legiones ad ministerium exeunt uniuersi: ut ta-
 men nunquam desistant à contemplatione uisionis uerbi. Neq; à ministerio propter ui-
 sionem, neq; à uisione propter ministerium retardantur. O altitudo diuitiarum sapien-
 tiæ uerbi quàm incognita sunt opera tua, quàm indefectibiles tuorum sunt thesauri my-
 steriorum: Hos propter carnis onus non capit homo, nec scit, quid lateat in te, ideo non
 diligit te, non laborat pro te, non delectatur in te. Parumper excelsa sapientiā, ô meridia-
 na lux tuæ claritatis diffunde radios super filios hominum: ut expergefacti à torporis
 somno, fugatis cordium tenebris te in te, ministrosq; tuos in te contemplationis oculo
 intueri ualeant. Deslenda quippe plurimum est huius peregrinationis ærumna: quæ tã-
 torum nos priuat cognitione ministrorum. Continuè discurrunt circa nos pro nobis:
 nec quales sint, aut quid agant nobiscum, scimus. Nostris sine nobis instant profecti-
 bus, nobis non sine nobis æternum acquirunt regnum: nos docent, nobis famulantur,
 nos tuentur, non propter nos primò: sed propter uerbum, quod fecit nos, redemit nos,
 & diligit nos in se. In dominationibus dominatur, ut maiestas. Isti nanq; cæterorum di-
 sponunt ministeria inferiorum angelorum tanquam excellentiores. Non enim mini-
 strando exeunt, sed assistendo se inferioribus ordinant. Nam summa & laudabilis Dei
 sapientiā quibusdam ex his angelicis spiritibus ueluti in bonis gratiæ & gloriæ perfe-
 ctionibus cæteris (licet in eo, quod immortales, inuisibiles, indissolubiles, simplices, di-
 creti in personis, incommunicabilesq; alteri naturæ sint omnes æquales) dedit ex mu-
 nere, ut inseparabiliter Deo assistant. Sic enim ipsa angelorum numerositas distinctis
 est condita ordinibus, officijsq; uariata ac meritis impar, ut imperturbabilē in se custo-
 dianit nihilominus caritatem, minores famulentur maioribus, maiores se elatè non
 præferant minoribus, sed omnes in uno conueniant, infatigabiliterq; occupentur diui-
 næ laudationis affectu. Cuncti quidem inebriantur de uno eodemq; fluuio uoluptatis
 sapientiæ uerbi, & singuli sibi iniuncto intendunt ministerio: ut (scilicet) superiores
 assistant

assistant & disponant: inferiores uerò exeant & ministrent. Hanc etenim affantium ag
 Dan. 7 ministrantium diuersitatem Propheta expressit, quum diceret: Milia milium ministra-
 bant ei: & decies milies centena milia assisteabant ei. In thronis uerò sedet, ut æquitas. In
 istis nanq; tanquam in spirituali throno sedens, sua discernit iudicia. Non enim eorum
 eget æterna sapientia consilio, quæ sibi ipsi sufficit: sed præcipua illos decorando gratia
 ad tuorum eos per contemplationis sublimitatem admittit intelligentiam iudiciorum.
 De hoc per Prophetam dicitur: Benedictus es in throno regni tui, qui intueris abyssos,
 Psal. 35 Quos abyssos alius memorans Propheta ait: Iudicia tua abyssus multa. Tanta quippe
 naturæ subtilitate, tantaq; gratiæ exuberant plenitudine, ut quæ alijs inferioribus occul-
 ta sunt, eis fiant per uerbum nota iudicia, ipsorumq; cæteris reuelent mysteria: atq; eo fla-
 grantius in laude conditoris assurgant, quo perspicaciori contemplationis lumine in-
 maximo illa uident esse disposita iudicio equitatis. In hunc etenim sensum Propheta su-
 pra se erectus uenerat: quum dicebat: Thronus tuus Deus in seculum seculi, uirga æqui-
 tatis uirga regni tui. Nam quæcunq; in hac miseriarum ualle nequiter fiunt: quæcunq;
 obliqua aguntur intentione, quamuis confusa & inordinata appareant: in ipso tamen
 æterno iudiciorum consilio inordinata nō sunt. Sapientiæ quidem arte ad ueritatis pro-
 ductæ lucem in uerbi æternitate ordinata fuisse noscuntur: propterea idem ait Prophe-
 ta: Principium uerborum tuorum ueritas, in æternum omnia iudicia iustitiæ tuæ. In Che-
 rubim noscit ut ueritas. Hi nanq; spiritus tanta scientiæ repleti sunt luce: quatenus Che-
 rubim, quod scientiæ plenitudo interpretatur, merito uocentur. Ex sui etenim aduer-
 bum propinquitate clariorem præ cæteris diuinitatis habent intelligentiā, adeo ut ple-
 nitudinem scientiæ, quam suscipiunt: alijs inferioribus communicando transfundant.
 In uerbum quippe contemplationis penna attollentes se: in sapientiæq; thesauros in-
 troeuntes: non motu aliquo: sed intelligentia ultra quàm dici potest, splendoribus cla-
 rescunt diuinis. Veritatis siquidē amore, quam aperte intuentur, sic ignescunt, ut mere-
 antur omnium habere scientiā. Quo uerò pacto nō sciunt omnia, cum scientem omnia
 Psal. 118 sciunt? In Seraphim deniq; amat ut caritas. Hi etenim Deo ita immediate iunguntur, ut
 inter ipsos & uerbū nulli alij intersint spiritus. Ineffabili quidē caritatis uruntur flamma:
 & zelantissimo sapientiæ uulnerati amore extra se amatum non diuertunt: rapido sua-
 uitatis amore feruntur in Deum, omnisq; ipsorum actus amor est. Cæteris longe eminent
 in amore, gratia, & perfectione: meritoq; Seraphim appellantur (uidelicet) incendium,
 quia tanta inardescunt caritatis flamma: ut non amātes modò, sed ipse (si fas est) dici pos-
 sint amor. Non autem aliunde: quàm à uerbo, in uerbo, & per uerbum huius concipiunt
 amoris flammam. Non solum autem ipsi, sed etiam illius supernæ patriæ ciues omnes de
 ipsius fatiantur contemplatione, ac ebriantur uoluptate, sicut scriptum est: quod fluuius
 egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum, uniuersam (scilicet) super-
 norum ciuium multitudinem, qui & in quatuor diuiditur partes, ut (uidelicet) omnem
 ecclesiā suarum fecundet imbre gratiarum: ita ut nemo sit, qui saluus esse ualeat absq;
 uerbi sancta & gratuita irrigatione. Qui salutem diligit, qui cælestium cupit esse gusta-
 tor, qui ad sanctum uerbi anhelat connubium: uerbum diligit, uerbo adherere studeat, H
 uerbum teneat, quum habet: sedula percunctatione quærat, si non habet: non solo amo-
 ris ipsius cōtentetur habitu. Actū semper (si est possibile) amoris exerceat, ut uirtutum
 operibus abundet, ut meritorum fructibus crescat, ut deuotionibus nutriatur, & ut spiri-
 tualibus locupletetur muneribus. Non enim incassum diligitur sponsus, neq; uacua il-
 lius ualet esse amoris amicitia. Iuxta cuiusq; ei famulantium statum talia sunt encenia.
 Ex donorum qualitate gradus agnoscitur militantium, nec non ex conditione præmij
 amicitiarum puritas commendatur.

De triplici interiori consideratione, per quam ad propria infirmitatis clarè deuenitur notitia. Cap. XVII.

ULTA sunt, in quibus consuevit humanum se occupare genus: ut huius
 possit exiliij sine fatigationis tædio tolerare ærumnas, & ex his qualem-
 cunque captare delectationis gustum. Nam taliter homo à suo conditus
 est autore, ut nequaquam absque aliquo queat uiuere amoris solatio.
 In nullo tamen sui uoti ita efficitur particeps: sicut grata amicitiarum con-
 federatione: quæ quoniam sublimis est, rara inuenitur. Præceteris uerò illa familiarior,
 illa

A illa dulcior, illa amabilior iudicatur: quæ pari affectu, & mutua caritate sacramenti uir-
 culo copulatur. Ista quidem omnibus fortior, cunctisq; indissolubillior est. Huius etenim
 sermonis sententiam sanctarum confirmat autoritas scripturarum. Nam quum huius-
 modi diuinitus institutum fuisset sacramentum: ad eius commendandum perfectionis
 uinculum dictum est: Relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret uxori: & Mutih. 19
 erunt duo in carne una. In isto siquidem sacramentalis uinculo caritatis nihil est pro-
 prium, nihil occultum, nihilq; fraudulentum: sed mutuo sibi inuicem communicant suæ:
 bonum & malum, diuitias & paupertatem, moerorem & gaudium: ita ut sola ualeant
 separari morte ab hoc caritatis foedere. Gerit quippe sacramentale connubium hoc i-
 maginem spiritualis (uidelicet) uerbi & animæ: quamuis omnia in spirituali longè e-
 mineant, quàm ea, quæ in sacramentali sunt. Nil quidem est in hoc casto connubio pro-
 prium: sicut uerbi uoce ad seniore filium dicitur: Fili tu semper mecum es: & omnia
 mea tua sunt: & tua mea sunt. Nil occultum, prout ueritas testatur: lam non dicam (in-
 Iohn. 14 quit) uos seruos: sed amicos: quia quæcunque audiui à patre meo, nota feci uobis.
 Iohn. 18 Nil fraudulentum, Dei sapientiæ hoc dicente: Ego in hoc natus sum: & ad hoc ueni in
 mundum: ut testimonium perhibeam ueritati. Quemadmodum autem obtenebresce-
 re non potest lux: ita nec ueritas fallere. Excellit quoque in hoc spirituale, quia quum
 sacramentale dirimatur morte: spirituale post carnis defectionem perfectius consum-
 matur. In hac quidem uita subarratur sponsa: quædamq; munuscula recipit à uerbo: ut
 per illa proficere in uirtutibus & in augmentum ualeat caritatis: facile nempe langue-
 scit amor: nisi fomentis nutriatur amoris. Solus esse non patitur: appetit & omnino mu-
 zuas exigit amoris uices. Sicut autem ignis naturaliter iuxta sui naturam quærens in
 proprio conseruari esse, omne refugit frigidum: calefactibile uerò, aut calidum appe-
 tit: sic & amor semper amanti, uel amabili reflectitur secum non sustinens odium, aut
 teporem. Eget itaque in spirituali connubio amoris adiutorio, ne deficiat. Hinc est,
 quòd tam sedulo à sponso internis ac spiritualibus reuifetur sponsa muneribus: sed nec
 minus à sponsa sponsus secundum humanæ modulū infirmitatis nunc se, nunc sua pu-
 ro offerente caritatis affectu. Non tamen pari currunt uoto. Plurimum enim ab huma-
 no diuinus distat affectus. Exæstus uerò sponsa, quod nequit per se, ex auxilio uerbi im-
 plere cupiēs post præcedētis tergum clamitās, dicit: Trabe me post te: in odorem curre-
 mus unguentorum tuorum. Veruntamē carnis pressa pondere quamuis trahatur, quā-
 uis currat uelociter, sponsi non ualet sequi uestigia. Pro amoris igitur solatio, pro spe ro-
 boranda, ne à præuolante uerbo contēpta & repudiata uideatur: atq; ex hoc currere de-
 sinat: quasdam futuræ uitæ suscipit primitias: per quas uerbū uerbiq; percipiat in se cle-
 mentiam. Nam alia sunt iustorum dona, alia amicorum, alia sponsæ. Iusti etenim ex infu-
 so lumine culpæ detestantur, & abhorrent deformitatē, uirtutis bono lætantur, tempo-
 ralia ordinate diligunt, aliena non cōcupiscunt, sua cōmunicant, honoribus non inflan-
 tur, extolli non appetūt, nemini calumniantur, potentis personā non accipiūt: egenorū
 causas defendūt, diuinis obtemperāt præceptis: & magis futurā quàm præsentē conant
 D obtinere gloriā. Cuncta uerò hæc possidēt bona ex dono gratificātis gratiæ. Amici autē
 tanquā perfectiores sicut uberiori replentur gratia: ita potioribus ornatī sunt donis. Ipsi
 etenim communi non contenti conuersatione, neq; mandatorū obseruatione quieti ad
 perfectionem anhelantes consiliorū iter arripiunt. Sua quidē deserunt, & cuncta egenis
 erogant, ut uerbo conformari ualeant: de quo Apostolus ait: Christus quum diues esset,
 pro nobis egenus factus est: ut eius inopia nos diuites esse possemus. Obedientiæ iugo
 colla summittūt: ut domino famulentur, eumq; sequantur dicentē: Qui uult uenire post
 me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Secularium quoq; de-
 clinant tumultus & conuersationem: ne illorum coinquentur exemplis: silentij secre-
 ta petūt, ut Deo liberius queant uacare: & ut per omnia saluberrimis uerbi sermonibus,
 sublimibusq; consilijs obtemperent, atque ueri sapientiæ efficiantur discipuli: quæ ait:
 Qui nō odit patrē & matrem propter nomē meum: adhuc autē & animā suā, nō potest
 meus esse discipulus. Parētes, propinquos, & cūcta, quæ homines possidēt: ac etiam sei-
 psos relinquunt, ut legitimi fiant amatores domini. De talibus nanq; domino per Moy-
 sen dicitur: Qui dixit patri suo & matri suæ, nescio uos, & fratribus suis, ignoro illor,
 &

Luc. 14

Deut. 33

& nescierunt filios suos: hi custodierunt eloquium tuum, & pactum tuum, & seruauerunt iudicia tua. At uerò sponsa, quæ in omnibus perfecta est: uniuersa iustorum amicumq; suscepit dona, atq; his alia longè præstantiora. Non enim multis potest carere ornamentis, quæ æterni regis filio desponsata est: sicut per Prophetam illi pollicetur, dicens: Et sponsabo te mihi in sempiternum, & sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericordia & miserationibus: & sponsabo te mihi in fide. Proinde plurima ex utraq; sponsi ac sponsæ parte deferuntur munera: quæ qualia sint, norunt experti. Tres tamen specialiter recipit sponsa de uerbi thesauris preciosas ac radiantibus gemmas: quibus ornata etiam angelicis spiritibus, prout regiam cõdecet maiestatem, delectabilis est. Nam etsi extrinsecus despicibilis apparet: intus tamen nimia uenustate coruscat. Huius siquidem pulcritudinis elegantiam exprimere Propheta uoluit, ubi ait: Omnis gloria eius filia regis ab intus in simbrijs aureis circumamicta uarietatibus. Quomodo autem speciosa non est: quæ sapientiæ splendore circumfusa de se spiritualis luminis emittit radios: per quos intuentium lætificantur aspectus. Sicut autem intus fœcunda est gratia, ita quod spargit foris: in uerbo, in opere gratiæ iucunditate non caret. Hinc est, quod ex interna affluentia mœstos consolatur, iacentes erigit, compeditos soluit, debiliu genua roborat: tentationibus fatigatos liberat uenientes ad se. Non sibi hæc arrogat: sed inhabitantis gratiæ sponsi, ne inflata elatione crepet. Pro tantorum igitur conseruatione donoru sui data est illi perfecta cognitio. Non enim tam multiplicium fieri posset capax gratiarum absq; nitente hac gemma. Prouehendis namq; ad alta spiritualium mysteriorum sacramenta sui necessaria est scientia: qua quæcunq; caret, ad laboriosa seculariu impellit actionum, & uelut cæca inimicorum fallacijs semper uergitur per circuitum. Hoc diuinus figuratim indicauit sermo, cum de Sansone loquens diceret, quod Philistiim apprehenso Sansone statim eruerunt oculos eius, & duxerunt Gazam uinctum catenis: & clausum in carcere molere fecerunt. In sui etenim cognitione persistere inuigilat sponsa, & in hoc sæpe se intuetur lumine, non tam ne ad secularia captiua ducatur negocia pauida, quam ne indigna & elata repudietur à uerbo. Iugiter quidem memorans, quod in Cantorum canticis sponsi uoce ad sponsam dicitur: Si ignoras te, ô pulcra inter mulieres, egredere: & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorum. Humilis namq; non humiliata manens apud se quo se uidet abiectiorem, eo amplius adamatur à uerbo. Humiles quippe nunquam Dei contemnit sapientia: ideo respexit humilitatem ancillæ suæ. Veruntamen sicut humilia respicit: ita alta à longe cognoscit. Potest enim quis humiliari inuitus: nunquam autem sine propria cognitione humilis esse. Est uerò cognitio sui margarita quædam preciosissima, atq; thesaurus desiderabilis in cordis agro absconditus: ad quem non nisi cum maximo peruenitur labore. Prius quidem tres spirituales referendi sunt sapientiæ clauæ fontes: ut deinde ad hunc attingatur thesaurus. In uacuum autem desudat, quisquis aliter ad sui concupiscit uenire notitiam. Non enim aliunde hoc sponsa: sicut & cætera sortita est donum, quam ex intimo sapientiæ contubernio. De primo quippe aperiendo fonte multiplex ebullit ignorantia. Quis uerò sui diligens inquisitor de intelligentiæ ualebit unquam euacuare fonte inundationem ignorantia, quam habet in se boni & mali: ueri & falsi, commodi & incommodi? Nullus ad hanc attigisse plenitudinem sapientiæ gloriari potest. Multi quidem ex parte, sed nemo ad perfectum. Ex parte (ait Apostolus) cognoscimus, & ex parte prophetamus. Abyssus hic nescientiæ abyssum summæ exigit sapientiæ ad bonum discernendum & malum. Nam quædam sunt bona simpliciter, quædam mala, quædam ad utrunq; iuxta uniuscuiusq; dispositionem flectuntur. Virtutes namq; semper in se bonæ sunt. Est autem uirtus naturæ habitus animæ datus, uitæ ratio, pietas morum, cultus deitatis, honor hominis: & æternæ meritum beatitudinis. Hæc etenim tunc perfecta est: quum medium seruat in agendis, nec supra, infra, & contra modum prætergreditur. In habendis (uidelicet) inter superfluum & indigentiam: sicut per quædam dicitur: Diuitias & paupertates ne dederis mihi, sed tantum uictui meo tribue necessaria. In sustinendis (scilicet) non eleuari in prosperis, nec aduersis deijci, sicut per Paulum dicitur: Per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam. Quis autem tantæ perfectionis est: ut in cunctis uirtutum actibus sciat, quid dextrum, quid dicitur

hoc Propheta, & ueram sententiam proferat: Omnes (inquit) declinauerunt, simul inuitiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Virtutis namq; defectio ignorantia errorem detegit, uel malitiæ abundantiam: utraq; uerò damnabiles, utraq; Deo odibiles. Hæc de uirtutis bono: de malo autem quid? Malum quidem semper in se peccatum est. Nam peccatum est diuinæ legis præuicatio, & cælestium inobediencia præceptoru. Nullus autem inuenitur, qui hac careat ignorantia. Hinc est, quod Propheta ait: Delicta quis intelligit: ab occultis meis munda me. O q; sæpe uirtus putat uitiu, & uitiu uirtus. Nã ira zelus, præsumptio autoritas, libidinosa uoluptas, fraternus amor: gula discretio, remissio humilitas, acida cõpunctio, rãcor iustitia, auaritia prudẽtia, insensibilitas fortitudo, rectitudo crudelitas, malitia sapientia, mäsuetudo timiditas, audacia libertas: liberalitas prodigalitas: inepta lætitia iucunditas: uanitas caritas, pusillanimitas mititas nuncupatur. Sunt milia huiusmodi: quorum humanum genus plenum est ignorantia. Non autem hoc magnum esset, si in solis talis ignorantia dominaretur peccatoribus. Nam peccatis obuoluti, & iniquitatibus referti nequaquam ualent internæ gratiæ splendorem aspicerẽ. Tenebrosi quidem effecti: imò tenebræ uerbi lucem recipere non merentur, hoc testate Ioanne, qui ait: Vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt. Verum etiam ipsi iusti, qui per adoptionis gratiam filij Dei nuncupantur, & sunt: hac multifaria inuoluti sunt ignorantia non dampnabili & perniciofa: sed tolerabili ac laboriosa. Quanta quotidie incidunt in peccata: nunc operis, nunc oris: semper autem cordis, qui non in uirtutum actus tantum: sed in ea, quæ utroq; modo uti ualent, per ignorantiam delabuntur. Multoties quippe paupertatis caminum, persecutionum procellas, tentationum æstus, infirmitatũ flagella, damna amicorum, notorum atq; propinquorum funera impatienter sustinent: quoniã ignorant, de qua prodeant radice iustitiæ. Econtrariò diuitiarum opulentia, affluentiam temporalium: corporis incolumitatem: naturale ingenij acumen, mentis lætitiã, spirituales consolationes, & innumera Dei beneficia nescientes, qua uti debeant sobrietate, humili obtenebrantur de lumine, de medicina sauciantur, attenuatur cibo: & plerunq; uita moriuntur. Cuncta uerò hæc sustinet aduersa: quia ignorantia boni & mali seducuntur tenebris. Veruntamen utinam hanc solam nescientiam paterentur. Aliam quoq; habent non minus noxiam ueri (uidelicet) & falsi ignorantiam: ij etiam, qui dicuntur iusti. Quis autem sermone enodare ualet, quãtum deficient in hoc? O quoties uelut cæci spiritum sequuntur erroris: fallacijs irretiuntur diaboli, ipsum lucis angelum arbitantes, tentationibus consentientes, & suas perficientes uoluntates præcipitantur in foueas, nesciunt discernere, nec quicquam rectè dijudicare: desiderijs uirtutum sine ulla se accommodant disciplinæ regula: omniq; quasi spiritui credunt, & tanquam absq; gubernaculo naues colliduntur in scopulis: si quas habuerint internas inspirationes, non intelligentes donum, nil de ipsis utilitatis assequuntur. Eis sæpe accidit, ut admittant hostem: & sponsum pulsantem, & introite cupientem, repellant qui est error pessimus. Consueuit etiam hæc ueri falsiq; ignorantia diuinam usurpare sibi gloriam, se aliquid existimando, quum nihil sit. Bonitati derogat sapientiæ consilijs terga uertit, & sese omnia ab altissimo accepisse non intelligit: nonnunquam uelut indigna expellitur foras: & cõdensa tegitur nube, ne cæli latitudinem uidere queat: deuotionibus priuatur, orationem minimè gustat, scripturarum arcana non penetrat, futuram uitam esse non sentiendo: quid sit nescire, fatetur: facile se temporalibus coaptat tanquam Babylonis ciuis: & nisi uerbi radijs ueritate erudiat, ad cuncta præcepta trahitur facinora. De ijs uerò, quos hæc crassa ueri & falsi obsorbuit ignorantia Propheta loquitur, dicens: Vah qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Summo perẽ quidem talis fugienda est insipientia: quoniam amor sapientiæ profus inimicatur. Trahere etenim solet post se commodi & incommodi ignorantiam. Nemo ualet hac carere, nisi diuinitus fuerit edoctus. Solius est uerbi scire, quid cuique opus sit. Illud per quod facta sunt, quæ non erant, nescit, quod expediat singulis. Omnis humanus est ligat sensus: ignorat scientia, prudentia deficit, ratio non attingit, ut rectè agnoscat, quid melius. Et plerunq; euenit (Deo æquissime dispensante) ut hoc sit saluti oppositum, quod uidebatur necessarium: atque illud reprobetur à domino, quod mortalium iudicium

dicio existimabatur iustum. Quis enim non commendabile iudicaret desiderium cum Christo residendi in regno ad dexteram & sinistram? Et tamen scimus hoc petentes au-
 Luc. 20 disse à uerbo fratres. Nescitis quid petatis: Nam & de Petro tria in monte fieri taberna-
 cula cupiente: ut inseparabiliter adhæreret uerbo, dictum est: quod ignoraret, quid di-
 2. Cor. 12 ceret: Paulus ter dominum rogauit, ut stimulus ei carnis auferretur: nec exauditus est: quoniam nesciebat, quid melius. Cognita igitur scientiæ commodi & incommodi cæ-
 citate, nil sanius, nilq; consultius esse potest, quam ut quisque totum diuinæ se commit-
 tat uoluntati, suum uelle, suumq; nolle ab eo dependere faciat, qui nouit omnia: & nihil eorum, quæ fecit, odit. Homo quidem inuolutus tenebris ignorat quid sibi salubrius sit, quidue à domino debeat postulare. Suo hoc Apostolus confirmat testimonio, di-
 Rom. 7 cens: Spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Tunc quippe nos-
 trum sine errore intelligere incipimus commodum: quum nil de nobis iudicamus, uel flagitamus pro nobis: sed si quid petimus, non sine præuia spiritus infusione petimus. F. Talis quidem non suo oratio priuatur effectu. Nam qui scrutatur corda, scit quid tunc desideret spiritus: quia secundum Deum postulat pro sanctis: quum uerò spiritus deest infusio, omnium nostrarum hæc sit conclusio petitionum. Fiat uoluntas tua. Huiusmodi oratio paucis comprehenditur syllabis: & multis est decorata sententijs. Honoratur enim Dei bonitas, iustificatur eius uoluntas, caritas prædicatur, aduocatur sapientia, & potestas extollitur: nostrum quoque subijcitur uelle, illuminatur ignorantia, roboratur fides, spes non confunditur, oratio non repellitur, & postulatio exauditur. Prudenter nanque iudicio se committit alieno, qui sibi per se non sufficere minime ignorat. Qui-
 cunq; itaq; fugata ignorantia nebula, quæ de intelligentiæ erumpit fonte boni & mali, ueri & falsi, commodi & incommodi, aliqualem desiderat habere notitiam: adhæreat uerbo, atq; æternæ se connubio disponat Sapientiæ. Ipsa nempe clauem habet scientiæ. Cui illa aperit, nemo claudit: claudit, & nemo aperit: potest, quum uult, omnia pandere sacramentorum ueritatem: & nedum de intelligentiæ fonte cunctam sua luce propulsa-
 re cæcitatem: uerum etiam cogitationum maculas, quæ de memoriæ scaturientes fonte synceritatem polluant mentis, ualet exrergere. Quis autem potest facere mundum de im-
 mundo conceptum semine, nisi ille qui solus mundus est? Venit quippe unigenitus Dei homo factus mundus in mundum, ut mundaret immundos. Absq; immunditiæ colluio-
 ne tãquam immaculatus sponsus de impolluto uirginali processit thalamo: totus inno-
 cens, totus sanctus, totus speciosus, candidus, & rubicundus, electusq; ex milibus, qui ex rubore sanguineo sordes ablueret delictorũ, nec non ex candore niueo maculas abole-
 ret mentium. Huiusmodi indigebant mortales lauacro: per quod iuxta criminũ imma-
 nitatem, ipsorũ possent deleri cõtagia. Indefinenter quidẽ de illorũ memoriæ fonte pro-
 fluit uoluptuosarũ tabes cogitationũ: quæ cuncta obscœna ac turpia iam diu perpetra-
 ta facinora euigilare faciunt, suoq; impetu, suoq; sœtore aciem mētis obnubilant: ne inti-
 mæ lucis radium aspicere ualeat: & nisi potenti animi uirtute eminus propulsentur, cap-
 tiuam animã in miserabilem redigunt seruitutem. Iplis uerò fugatis, seu obscœnis sece-
 dentibus cogitationibus nõ deest importuna agẽdorum sollicitudo negociorũ, quæ sua
 impudẽti audacia orationis tempore mentis habitaculũ perturbare molitur. Hæ quip-
 pe cogitationes, õ quàm sæpe animum à diuinis retrahunt laudibus: quoties psalmodiæ
 maculant sacrificium, sanctarumq; intelligentiam auferunt scripturarũ. Eo autem uehe-
 mentius cæcitate cor feriunt: quo callidius sub caritatis imagine absq; ullo examinatio-
 nis obstaculo ingredi permittuntur. Nequaquam tamen considerat, qui huiuscemodi sedu-
 ctorũ occupatur fallacijs: quod Deo nõ placet holocaustũ: quod cordis intẽtione mi-
 nimẽ immolatur. Hoc expressit Propheta, ubi ait: Immola Deo sacrificiũ laudis, & red-
 de altissimo uota tua. Diuina quippe laus in sensu cordis, alacritate spiritus, intẽtione se-
 dula, meditatione suspẽsa, uoce cõsona proferri debet: iuxta illud: Psallã spiritu, psallam
 1. Cor. 14 & mēte. Et alibi: Laudate dominũ: quoniam bonus est psalmus, Deo nostro sit iucunda
 Psal. 134 decoraq; laudatio. Nemo uerò tam ignito corde, Dei exercetur in laudibus, ut quamuis
 uoluptuosas propter sui munditiã non toleret cogitationes, atq; laboriosas propter
 assiduam contemplationem terrenarũ actiõnum non sentiat: non ualet tamen deuitare
 ociosas.

A ociosas. Quotquot hoc mortalitatis teguntur indumento, ijs subiecti sunt. Qui lotus est
 (ait Veritas) non indiget, nisi ut pedes lauet. De peccato quidem aliquando, quandoq; uerò de peccati pœna generantur. Iustus sit homo, sanctus sit homo: uana semper cogi-
 tatione polluitur. Tanto autem quisq; ab ipsis magis est mundus, quanto est exercitati-
 or mente. Nam & terra, quæ sulcatur uomere, spinarum germina pullulare uix potest. Disciplina igitur sarculo mentis terram excolat, & desiderij manu de fonte memoriæ
 exteriorum cogitationes exhauriat, qui uerbi dignus uult esse connubio. Frustra ramentum
 laborabit, nisi concupiscentias suas extirpare conabitur. Habent quippe & ipsæ suũ, un-
 de emanant, fontẽ. Est quidẽ in anima uoluntas, quæ concupiscibili associatur, & concu-
 piscencias nutrit innumeras, potissimũ si summi careat gustu boni. Tunc etenim tanquã
 effrãnum animal per concupiscibiliũ rapitur delectationes præsentia sola concupiscẽs,
 foras spargitur, uelut famelica porcorũ siliquis saturari desiderat: undiq; sibi obijciuntur
 laquei & concupiscentiarum tendicula. Nam quicquid in mundo est: aut concupiscen-
 tia carnis: aut concupiscentia oculorũ: aut superbia uitæ est. Et quis ad has fugiẽdas ido-
 neus? Tot enim quilibet funibus ligatur: quot concupiscentijs irretitur. Iniquitatis suæ:
 (inquit Sapiens) capiunt impium: & funibus peccatorũ suorum unusquisq; constringi-
 tur. Potest quis (gratia secum cooperante) fugere, ne concupiscentiarum efficiatur ser-
 uus: non tamẽ ualet agere, ut ab ipsis omnino sit alienus. Caro nanq; hominis uolupta-
 tum origo est. Sed & ipsa anima corpori infusa humano effecta est concupiscentiæ fons,
 sibiq; ipsi aduersatur, & agit, ut homo semper in se uideat: unde humiliationis materiam
 sumat. Propter hoc aiebat Propheta: Humiliatio tua in medio tui. In homine igitur posi-
 ta est regula humiliationis & speculũ: unde agnoscat se. Non acquisita eget scientia: sed
 infusa sapientia. Sicut autem cæcus, quantũcunq; doctus sit, nõ uidet se: ita & peccator
 ad ueram nunquã potest sui attingere cognitionẽ. Quomodo se peccatorẽ ualet agno-
 scere, & in peccatis perseuerare? Peccato autem nil deformius. Quisq; uerò appetit nar-
 turaliter pulcher esse. Quum in homine non habitet bonũ: & summo bono aduersetur
 hominis malum: ille recte malum suum (uidelicet) se agnoscit: qui ut summũ possidere
 possit bonum proprium detestatur malum, detestando corrigit: corrigendo autem bo-
 nus efficitur. Quum autem bonus esse cõperit, iam ipse nõ est. Est quippe per essentiã, nõ
 est ipse per culpam. De talibus Propheta ait: Verte impios: & non erunt. Cognitio igitur
 uera sui in propriæ impotentia, ignorantia, & concupiscentiæ sciẽtia cõsistit. Est quoq;
 propria tunc uera cognitio: quando quis dona gratiæ: à suis absq; ullo discernit errore.
 Nemo ad uerbi ualet ascendere notitiam sine sui cognitione. Quemadmodũ de sui sciẽ-
 tia humilitas: ita de dei scientia generatur caritas. Dupliciter autem de deo habetur no-
 titia, dilectionis (scilicet) & excellentiæ. Facile quippe ad dei ascendit intelligentiam:
 quisquis erga se de uerbi dilectione habuerit notitiam.

De euidentijs indicijs, quibus uerbi legitimus amor in sponse præcordijs adesse cognoscitur. Cap. XVIII.

A bent hoc proprium, qui secularium principum deputati sunt famulatu, ut
 in cunctis quæ agunt, illis placere studeant: quib. obsequuntur, magni quoq;
 æstimet, si suorum capient beneuolentiã dominorũ. Omnis eorum circa hoc
 uersatur intentio. Cætera quippe assequi non dubitant: si hanc beneuolentiæ
 gratiam obtinere meruerint. Nec ab re. Vbi enim uerus est amor, nihil negari potest. Ab
 hac amoris carnalis regula non immerito spiritualis trahitur forma. Omnium etenim deo
 militantium ista præcipua ipsorum esse debet intentio, ut sic disponant suã, quatinus di-
 uinis sint grata aspectibus. Hanc suorum putent dignam mercedẽ laborũ, si diligantur
 à uerbo, si fidelium in numero ascribantur seruorum. Donec mereantur hoc, semper pa-
 uidi, semperq; suspecti maneant. Facile quidem, qui non diligitur, repellitur. Quid uerò
 miserabilius, quã à uerbo repelli, & alienũ esse? Quid abiectius, quã nõ agnosci à patre,
 atq; exhereditari? Vel quid damnabilius, quã ab æterni fonte luminis excludi, & mani-
 bus ac pedibus ligatis in tenebras proijci exteriores? Cuncta hæc euasit sponsa. Nil ho-
 rum sentit aculei uerbi certificata amore: ideo lata, & festiua, sectura, gaudens cum Pro-
 pheta canit: Introibo in domũ tuã: adorabo ad templũ sanctũ tuũ in timore tuo. Non cõ-
 funditur: non erubescit amoris insignita signaculo. De gazophylacio quidẽ uerbi hanc
 secundã reportauit rutilã gemmã, spiritualeq; thesaurũ: per quẽ in nullo profertur.

Renouatur quotidie spiritu mentis, exultat animo, quoties tā specialiter amari à spon-
 so se meminit. Interdum tanta ex hoc iucunditate perfunditur, ut uix à clamoribus con-
 tineri se possit. Vritur desiderijs, anhelat amore. corde uociferatur, dicens: Sitiuit anima
 mea ad deum fontem uiuum, quando ueniā, & appatebo ante faciem dei: Hæc & his si-
 milia ingeminans caritatis lacrymas ubertim emittit, quia non ualet esse, ubi quem dili-
 git, esse nouit. Præmittit ad illum gemitus ac suspiria amoris testes, totaq; in expectatio-
 ne erigitur sæpe in animo repetens. Scio cui credidi: & certa sum, quia potens est depo-
 situm meum seruare in illum diem iustus iudex. Hæc nempe sunt spiritualia sponsæ exer-
 citia, quum dilectionis uerbi erga se memoria tāgitur. Non autem sic, quæ adhuc dubia
 est anima, atq; minus in amore, perfecta. Siquidem omni poenæ tentationis agitatur uer-
 to, omni subito mouetur impulsu, iugiter replicat illud Niniuitarum humile susurrum:
 Quis scit, si cōuertatur, & ignoscat deus, & reuertatur à furore iræ suæ, & nō peribimus?
 Non enim potest non timere, quæ & delictorum fasce onerata se sentit, & nullū adhuc
 intimæ caritatis in se agnoscit indicium. Nam etsi transactarum confidit se indulgentiā
 recepisse culparum: non tamen lætari audet tanquam sponsa singulari priuilegio carita-
 tis. In commune ingressa est atrium regis: sed non in arcanum sponsi cubiculum. Rece-
 pit munera, nequaquam autē oscula: uidit introeuntem sponsam: & pudore perfusam se
 foras derelictam. Magnum prorsus hoc doloris est iaculum introgredi cupienti: conso-
 latur tamē se prophetico sermone, qui ait: Adducentur regi uirgines post eam: proxime
 eius offerentur tibi. Nam & plerunq; quod non præualuit amor: potuit humilis longani-
 mitas: & quod nō impetrauit meritū, obtinuit importuna petitio. Nemo de uerbi bo-
 nitate desinat, nemo de se desperet. Plerunq; quod dari differtur ad tēpus, suo deinde tē-
 pore traditur cētuplicatū: similiter & qui post ad nuptias accessit, primus recubuit. Cur-
 rebāt olim Petrus & Ioannes ad monumentū: sed ille prior introiuit, qui aduenerat po-
 sterior. Erunt (inquit Sapiētia) nouissimi primi, & primi nouissimi. Quisq; igitur præ-
 sumat de uerbo, diligenterq; se exerceat: ut magis magisq; in amore coalescat: ut & ipse
 (si fieri possit) ad mensurā pertingat sponse. Nam uerbo hoc difficile nō est. Ipsa etenim
 aliquādo Christū secundū carnē cognouit: quāuis nunc nō agnoscat. Per incrementa ad
 maturā peruenit ætatē spiritus nō ex proprio labore: sed ex merito præuenientis ac sub-
 sequētis gratiæ. Gratia namq; & caritas prouehūt ad perfectionē: & semper pariter ope-
 rantur. Gratia quidē iustificat, caritas ornat, utraq; uerō exaltari merentur. Iuxta gratiæ
 mēsurā donatur & caritas. Vbi gratia gratū faciēs, ibi caritas. Sicut per gradus gratia: ita
 caritas erogatur. Non nisi ex effectibus caritatis perfectio innotescit. Qualis autem &
 quanta macula in corde: solus ille nouit, qui scrutatur renes & corda. Quædam etenim
 habet indicia ipsa caritas: quæ ex certa scientia & euidentissimis signis sponsæ præroga-
 ta est: ob quam inenarrabili & glorificata exultatione lætatur. De huiusmodi namq; præ-
 sens sermo proloquitur. Est autem caritas donum dei de diuinæ bonitatis emanans fon-
 te gratuitum, accommodatū animæ ad promerēdū immortalitatis gloriam: ad cumulan-
 da merita, ad uirtutes perficiendas, ad custodiendam gratiam: ad dei filios à gehennæ fi-
 lijs segregādos. Clauis enim est regni, perfectionis mater, uirtutum uirtus, thesaurus in-
 comparabilis, cunctorumq; meritorum principium & finis. Notissimum namq; diuinæ
 miserationis argumentum est. Vbi uerō est caritas: ibi patientiæ constantia. Caritas (ait
 1. Cor. 13
 Apoc. 3
 Pro. 3
 Heb. 12
 Apostolus) patiens est, nescit turbari, nescit inflari: suiq; cōditoris flagella æquo fert ani-
 mo. Cōsueuit quippe dei sapiētia sua probare dona, & quos caritatis nobilitat munere,
 flagelli uirga erudire. Ego (inquit ipsa Sapiētia) quos amo: arguo. Nunq; sine patientiæ
 exercitio esse caritas solet: spiritualibus animæ lacertis dimicat, & qualis sit, ostētat pati-
 entia. Impudicæ quidē mētis ac frigidæ experimētū est nolle pati, reprobæ uerō murmu-
 rari de uerbo. Quid uerō deformius, q̄ aduersus corrigētē & amantē irasci patrē? Hoc
 etem exhortādo Sapiēs prohibet, dicēs: Disciplinā dñi fili mi, ne abijcias. Quē enim di-
 liget dominus, corripit: & quasi pater in filio cōplacet sibi. Apostolus quoq; ait: In disci-
 plina perseuerate. Tāquā filijs offert se deus. Quis em̄ filius, quē nō corripit pater: quod
 si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri: & nō filij estis. Fi-
 liorū itaq; est cū exultatione, amicorum cum patientia, alienorum uerō inuise, & cum
 mormurio domini percussione tolerare. Hoc naturalis testatur ratio, hoc sanctorum,
 &

A & maxime uerbi exempla confirmant: ut eo quisq; durius in præsentī flagelletur: quo ar-
 ctius amatur. Diligit quidem dominus patientem, diligit & proximum amantē: non mi-
 nus, qui fratrem diligit, quā qui uirgā uerbi æquanimiter sustinet, diligitur: ambo ta-
 men cari, ambo diuinæ cōplectuntur uisceribus caritatis. Si diligamus inuicē (ait Ioan-
 nes) deus in nobis manet: & caritas eius in nobis perfecta est. Extraneus em̄ à grege do-
 minico censendus est, qui fraterna nudatus est caritate. Non potest pertinere ad corpus
 Christi, quicumq; nō diligit mēbra Christi. Vbi unitas: ubi proximorū cōpassio: ibi pro-
 fus compago membrorum: ibi dei diffusa est caritas. Viuificatur corpus spiritu rationā-
 li: uiuificatur fidelium unitas spiritu uerbi. Fraternæ præbent exemplum dilectionis hu-
 mani corporis membra. Quanta inter ipsos unitas: quāta cōfœderationis indissolubili-
 tas? Quis non miretur? quis non gaudio repleatur in cōtemplatione tāti mysterij? quis
 in organo corporis, opificis non efferat sapientiam? Tanta siquidem unitatis compage
 ipsa corporis membra copulata sunt: ut unum non patiatur membrum, quin compatiā-
 tur & cætera. Hæc est spiritalis eruditio sapientiæ: hæc est fraternæ commendatio cari-
 tatis. Per humanum mysticum instruxit: & per carnalem spiritualetm edocuit. Audi unū
 de spiritalibus, membrum corpori mystico adhærens, unitatem seruans: omnia ut se-
 ipsum diligens. Quis infirmatur (inquit) & ego non infirmor? quis scādalizatur: & ego
 non uror? Verum nempe hoc membrum erat sua non quærens: sed Christi, sed capitis,
 sed membrorum. Non quæro (ait alio loco) quod mihi utile sit: sed quod multis: Agno-
 uerat enim dilectionem capitis: meminerat sapientiam dixisse: quia non uenit ministra-
 ri, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Sciebat uerbum, quū
 crucifigeretur, orasse: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Vnde tanquam ue-
 rus strenuusq; discipulus Apostolus imitabatur opere, quod didicerat in magistro: ideo
 discipulis aiebat: debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non no-
 bis placere: unusquisq; uestrum proximo suo placeat in bonum ad ædificationem. Ete-
 nim Christus non sibi placuit: sed sicut scriptum est. Improperia impropertium tibi ce-
 ciderunt super me. Plurimum namq; deo commendabilis exhibitur fraternus amor, qui
 uerbi autoritate probatur. Est quidem abbreviatū uerbum omnem legis & prophetarū
 in se scientiam continens: est utiq; spirituale stadium: in quo, quanta dei sit in homine ca-
 ritas, demonstratur, necnon & quanta sit hominis ad deum dilectio. Vicissim sibi hæc
 duo famulantur præcepta: ita ut nemo proximum diligit: qui deū non diligit, & nullus
 deum, qui proximum non amat, dicente Ioanne: Qui non diligit proximum, quem uidet,
 deum quē non uidet, quomodo potest diligere? Vbi amor est proximi, ibi prius suū dei
 caritas pedē fixit: ubi spiritaliū est scientia: ibi sapientiæ dilectio est. Nō est sapiētia, ubi
 deest caritas. Suū quippe uerbum diffundit lumen: ubi suū præstat amorē. Quā sapien-
 tia replet mentē, replet & cognitione. Cognoscere illam facit, quæ nescienda sunt, dein-
 de quæ scienda, postremo quibus medijs ad scientiā perueniatur. Sunt namq; quædam,
 quæ nescienda sunt: quia humana nequeunt perscrutari ratione. Credi debent: non autē
 curiose inquiri. Quis autē (nisi aut elatione tumidus, aut ignorantia cæcus) præsumat in-
 telligere posse, quid sit deus? Quod autem deus sit, omnis creatura testatur. Ipsa quidē
 lingua sua fatentur opus se summi & æterni dei esse, & dicunt: Ipse fecit nos: & non i-
 psæ nos. Est enim deus naturæ uox: qua omnia pulcra testantur ipsum pulcherrimū, dul-
 cia dulcissimum, sublimia altissimum, pura purissimum: unde quemadmodum in patria
 deus est speculum, in quo relucent creaturæ, ita in uia creaturæ sunt speculum, in quo
 creator uidetur: ideo Apostolus ait: Inuisibilia dei per ea quæ facta sunt, à creatura mun-
 di intellecta conspiciuntur. Ratio quoq; naturalis, quæ per effectum in cognitionem
 omnem peruenit, ratiocinando deum esse concludit. Omne namq; creatum indiget ali-
 quo, ut sit: uerbum autem deus: per quod omnia sunt, quæ sunt, siue angeli, siue archan-
 geli, siue throni, siue seraphim, seu quicquid mouetur in cælo, uel in terra, est apud deū.
 Ipsum dicimus principium & sapientiam: in quo & per quā facta sunt uniuersa: de quo
 principio per Mosem dicitur: In principio creauit deus cælum & terram, & cætera, quæ
 particulariter narrando distinguit. Sed & de sapientia sic scriptum est. Dominus posse-
 dit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret à principio, ab æterno or-
 dinata sum: & ex antiquis antequam terra fieret, quando præparabat cælus: aderam cū
 Laur. Iustin.

eo cuncta componens. Fides etiam catholica non solum credit deum atque credit deo: uerum etiam credit in deum: amando credit: & credendo in membra ipsius incorporatur. Hinc est quod per orbem terrarum uniuersa canit ecclesia. Credo in unum deum patrem omnipotentem factorem caeli & terrae: uisibilem omnium, & inuisibilem. Pro fide hac martyres flammis se dederunt, cunctisque cruciatibus inuisibilia pro uisibilibus commutantes. Eorum insuper quidam obturauerunt ora leonum, fugauerunt aciem gladii, & exterorum castra uerterunt. Certi namque per fidem facti: quod deus erat: pro huiusmodi usque ad mortem certauerunt ueritate. Cognoscere uero deum, sicuti est: non est instantis temporis, sed futuri. Donec in hac peregrinatur homo carne: quousque corruptio est subditus: ad hanc cognitionis non attingit celsitudinem. De uictorio autem triumphatoque mundo si in sorte ueniet electorum: hanc uisionis gloriam consequi merebitur: de qua Iohannes ait: Carissimi nunc filii dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus, scimus, quod quando apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Prima namque dei cognitio peregrinantium ac uiatorum est, secunda triumphantium & angelorum: tertia autem per hominum neque angelorum. Omnem quippe creatum supereminet intellectum. Ipse etenim cognoscit se per se in se. Non aliqua eget luce. Verbum lux est, per quod cognoscit se finite infinitum: non in tempore, sed aeternaliter: non confuse, sed perspicue limpidsimeque: quonia in eo, tenebrae non sunt ullae. Haec est uita aeterna, quae credi debet, non inuestigari. Lucem quippe habitat inaccessibilem: Vnde scrutator ipsius maiestatis operatur a gloria. Quemadmodum igitur diuinae altitudo essentiae ratione comprehendere nequit: simplici uero fide credi debet: ita quoque ecclesiastica sacramenta. Quae capit ratio, quae humana percipit intelligentia, ut fieri possit quod baptismi aqua corpus tangat, & animam mundet: ut elementum accedente uerbo fiat sacramentum. Similiter ut per manuum impositionem ligandi, soluendique potestas conferatur hominibus: Atque quod his omnibus maius est, qualiter sub modici panis uinique specie totus Christus deus & homo realiter sit: Cuncta haec humanae metas transcunt intelligentiae. Maximam quippe sub sacramentis dei uerbum horum institutor aperuit suae bonitatis beneuolentiam, dum in re uisibili inuisibilem confert gratiam. Nam sacramentum illud est, in quo sub tegmine uisibilium rerum diuina uirtus secretius operatur. Operatur quidem multa, quae per haec a peccato mundat, in bono confirmat, corpori Christi mystico incorporat, impium iustificat, ad futuram praeparat uitam, erudiendo illuminat, & a malo praeseruat. Non autem sine causa aeterna hoc agere uoluit sapientia. Homini nempe altum humiliat sapere, dum fidei colla subiicit: & in se inferioribus salutem quaerit propriam, meritumque suum credendo multiplicat. O dei sapientia quanto consilio tuorum salutem operaris fidelium. Non uiolenter non imperiose illos tibi uendicas: sed illorum mederis languoribus, ipsorumque indulges erratibus. Sponte quidem se tibi sternentes, tuisque institutionibus parentes humiliter, tumorem suum euacuant credendo, quod non uident, tuam uenerantur maiestatem non resistendo, non percunctando, non discutiendo, sed fideliter famulando, suoque satisfaciunt errori, dum se altiora quaesisse, dum legi tuae detraxisse, dum multimode tuam erga se prouocasse iustitiam puro corde, fide simplici, & salubri confessione pronunciant. Cuius haec opera, nisi tua o alma sapientia: o intenebrabilis lux, peccatorum uenia, moestorum gaudium, bonorum spes, & uniuersitatis regimen: Conuersi namque tuae ueritatis radios, tuaeque uirtutis riuulos in nos semper diffundere. Tu itaque o dominatrix sapientia cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi quum uolueris, posse, miseris tamen omnium, quoniam omnia potes, & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam. Diligis quippe omnia, quae sunt: & nihil odisti eorum, quae fecisti: nec enim odiens aliquid constituisti. Quomodo autem posset permanere aliquid, nisi tu uoluisses: Aut quod a te uocatum non esset, conseruaretur: Pars itaque omnibus: quoniam tua sunt o sapientia dominans, quae animas amas. Non autem licet quaerere, quod latere uoluisti: quam obrem tuorum altitudinem sacramentorum tuorumque profunditatem iudiciorum inuestigare praesumere ultimae demeritiae est. Si enim difficile existimatur, quae in terra sunt, & quae in prospectu sunt, inueniuntur cum labore: quae in caelis sunt, quis inuestigabit: aut quis hominum poterit scire consilium tuum: uel quis ualebit cogitare, quod tu uelis: Nemo itaque sensum tuum attingere sufficit,

2. Ioh. 3.

A sufficit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris spiritum sanctum tuum de altissimis. Quum enim magna sint iudicia tua domine, & inscrutabilia opera tua: propterea indisciplinae animae haec perscrutari molientes grauius errauerunt. Alta igitur Dei consilia nullus inquirat: quin potius quisque studeat sic nescire quod non expedit: ut non negligat scire, quae ignorare non oportet. In altero quidem temeritas: in altero autem negligentia rearguitur. Quid uero iustius, quid uere potest rationabilius ruminari & recoli, quam diuinae miserationis sublime opus, & uerbi Dei sacramentum pietatis: Quod enim pro hominibus gestum est: debet etiam ab hominibus rememorari, ne ingratitude surrepente uicio amittatur immensa bonitatis spiritualis fructus. Prae cunctis quippe hoc mortales Deo exhibet debitores: quod Deus fieri dignatus est homo passibilis. Passibilis quidem in nostra: in sua uero permanens natura immortalis Deus. Accipiendo quod non erat, non destitit esse, quod erat. Nihil diuinitati intulit indignum: nihil maiestati suscepit contrarium. Quod enim uisibili inflictum est formae: hoc inuisibilis substantiae militauit ad gloriam. Quid gloriosius diuinae ualet ascribi naturae, quam ut pro offensa gratiam, pro ignominia honorem, pro contumelijs beneuolentiam, & pro temporalis morte uitam praestaret aeternam: Optimum namque uindictae genus est culpam ignoscere, & humanitatis beneficia non negare, mala pati, & stillicidia gratiae communicare. Hoc supernae deitatis opus est, quae quotidie innumerabiliter iniurijs laceffitur, & sustinet: blasphematur, & non irascitur. Hoc euangelicae quoque perfectionis est, quae una percussa maxilla debet praebere alteram, quae auferenti tunicam tribuere debet etiam pallium: ideo Apostolus aiebat: Noli uinci a malo, sed uince in bono malum. Ipsa etiam sapientia perfectionis regulam insinuando, dicit: Diligite inimicos uestros: benefacite ijs qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Sed parum fuisset docuisse uerbis, nisi confirmasset exemplis: unde ipsa ueritas in suis semper patiens persecutionibus, in poenis fortis, morte insuperabilis, nunquam a suae caritatis mota est stabilitate: dilexit persecutores suos, sermone hortata est, sicque ut etiam corripiendo non minus amaret, in se suis praebuit uiuendi formam: caritatis regulam, pietatis modum, refugij locum, fiduciae portum, aeternitatis gustum, & gloriae meritum. Huius itaque mysterij pietatem, & caritatis latitudinem nunquam de cordibus decet aboleri mortalium: non aliquo postponi euentu: ut etsi non semper, tamen interdum de ipsa cogitetur. Affectum namque accendit, mentem eleuat, lumen huiusmodi affert cogitatio. Discit quidem, qui suam in uita uerbi occupat mentem, quomodo inestimabili uices debeat rependere caritati: quomodo suos componat mores, suaque disponat negocia. Non autem ignorandum est, quae Deo placeant, quae uel displiceant: quae ex gratia, & quae a natura proueniant. Minimè quippe ualet opere perfici, quod ignoratur. Virtuosa actio commendat hominem Deo, non scientia, non opinio, non popularis aura: non generosa profapia, non propria aestimatio sui. Omnia ista sole apparente iustitiae liquefiunt, & tanquam glacies aestiuis reuerberata caloribus nusquam sui uestigia relinquunt. Non enim in ore hominum: sed in conscientijs spirituales sunt condendi thesauri. Qualis quisque fuerit apud se, talis a domino iudicabitur. In ipso quidem Dei examine cuncta discutientur, & uniuersa aequitatis ponderabuntur lance. Intentiones, cogitationes, affectiones, & opera ducuntur ad medium. Non magna & nota tantum: uerum etiam parua, ac minutissima, & quae ignorantur, delicta discutientur a uerbo. Non potentis, non diuitis, non sapientis personam accipiet. Potestate aequa cuncti ferientur. Virtutes itaque amandae sunt, & probabiliu sunt imitanda gesta uirorum: eorum (uidelicet) qui diuinis obtemperantes legibus laudabili cursu praesentis peregrinationis terminum finire. Hos etenim elegit Deus, hos cunctis posuit in exemplum: non autem quos humana fallitas iudicat gloriosos. Tales nempe quum uitis pleni sint, quae Deus odit, & flagellis insequitur, summae sapientiae placere nequeunt: uirtus uero quum ex se sit ornatissima, suum decorando possessorem diuinis illum reddit gratum aspectibus. Aspernanda prorsus sunt uitia, uirtutesque sectandae: quae mortales ad sidereas prouehunt caelorum sedes: eo altius sublimando: quo peraguntur perfectius. Parum quidem prodest ad tempus florere diuitijs, honoribus, incolumitateque, & post paululum aeterno demergi in baratro. Post specialem conditoris amorem nil ad bene uiuendum

Rom. 12.
Luc. 6.

dum sic fideles excitat, quemadmodum iugiter cogitare: quæ trãfacto huius uitæ cursu iustis reposita sint in cælis præmia, peccatoribus uero supplicia. Nulli quippe hæc ignorare licet. Sunt quidem summæ fundamenta imputribilia ueræq; philosophiæ immortalitatis principia, uirtutum organa, uerbi doctrinæ, sapientiæ: thesauri, ornamenta intelligentiæ, futuræq; uitæ patens ostium. Quicumq; ista ignorauerit, nõ agnosctur à uerbo, & tanquam reprobus cum infidelibus deputabitur: quanquam æquali plectedi sunt exitio, qui sciunt, nec faciunt. Non auditores, non doctores legis, sed factores iustificantur apud Deum. Optimum uerò ad hæc perficienda suffragium est humilitas non labiorum sed cordis, quæ magnam cum uerbo habet auctoritatem. Hanc ipse docuit sermone & uita. Super quem (inquit per Prophetã dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilẽ, & quietum, & trementem sermones meos. Est & mentis munditia sufficiens ad hæc suscipienda rudimenta cælestia. Docibilis quidem est, capabilisq; donorum, Deo amabilis, tabernaculum sapientiæ, rationi subiecta, lumine corusca, exuberans gaudio, pace referta, secura in se, libera ad Deum, nulli onerosa, sibi ipsi in suis sufficiens delicijs: p̄ intenta uerbo, alliciens uerbum, uerbiq; fidelissima sponsa. Est utiq; contemplationis oculus, mysteriorum domus, speculum gloriæ, imitatrix Dei, sociasq; beatorũ. Huic se ostendit Deus, dicente Sapientia: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deũ uidebunt. Exhibet nempe testimonium certum diuinæ caritatis ipsa cordis integritas: nec non ad uerbum pura dilectio. Nemo potest diligere Deum, nisi diligatur à Deo: non communi sed filiali dilectione. Iuxta ipsius mensuram in nobis noster ad Deum dirigitur affectus. Reciproci namq; sunt: nec ab inuicem ualent separari. Qui Deum sincero diligit corde: securus gaudeat, quoniam à uerbo irrefragabiliter adamatur. Hinc exultatio sponsæ, hinc amicitiarũ indissolubilis nexus: ideo lætanter nec præsumptuose, ait: Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia. Proinde fidenti caritate sublimiora diuinæ contemplationis appetens usq; ad interiora uelaminis (uidelicet) sponsi gloriam satagit introire. Quum enim amoris sit auida, dilectione saucia, donis prouocata, clara lumine, uirtutibus splendida, pietate circumfusa, cognitione plena, ac fortitudine roborata, non repellitur: sed tanquam carissima admittitur sponsa, ut de thesauris sapientiæ fulgentiorem cæteris suscipiat margaritam, possitq; reliquos de ijs quæ uidit, & audiuit, instruere, non ad sui, sed sponsi gloriam: à quo habet, quod est. Non enim ociose audiuit Sapientiam dicentem: Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego manifestabo ei me ipsum. Attētis hoc audiuit auribus, uigilanti corde, & auida intentione, unde suo non est fraudata desiderio, quoniam dilecta dilexit. Gustauit & uidit, quia suauis est sapientia, & diuinæ intelligentiæ lumen uniuersis spiritualibus donis præeminet, cæteraquæ transcendit.

De diuersis contemplationum gradibus, quibus animus ducitur ad summæ notitiæ trinitatis.

Cap. XIX.

Vsus docet neminem ad cuiuscunq; artis peritiã posse pertingere, nisi gradatim, & per exercitationem assiduam. Hoc lanifices, hoc cõmentarij, cæteri q; opifices fatentur. Si diligenter humana exercitia, mundanæ scientiæ ac spirituales disciplinæ perlustrentur, hoc ipsum clamabunt. Præ cæteris uerò diuinã contemplatio, quæ ad Dei prouehit notitiã, gradibus quibusdam indiget spiritualibus, ut ad sui perducatur perfectionem. Sic enim exigentibus priorum parentum culpis hebetata est humana mens: sic ab ingenita gratuitaq; dignitate diuulsa, ut corporalia, & quæ iuxta se sunt, attingere non ualeat, nisi exigua, & maximo cum labore. Spiritualia autem potius palpitando, quàm discernendo diffinit, nisi irradiauerit intus sapientiæ diuinus splendor. Tunc prout gradus est luminis, est & cognitionis. Diuina uerò perquirere quis potest? Dei supereminentem scientiam quis enarrabit? Omnis quidem caligat intelligentia, singulorum acies reuerberata cæcatur, si ineffabile se immerferit lumen, si Dei se ingesserit sapientia. Ad ipsam non festinanter, non immunde, non elate accedendum est. Humilitas nunquam abijcitur, quia procul sedet in se, nisi excitata & illecta non appropriat: quoniam non ambulat in magnis ac mirabilibus supra se. Munditia & ipsa admittitur. Non enim absque præuio lumine pedem mouere audet: hoc eidem pedissequa suadente humilitate. Timorosa quoque

maturitas

Amaturitas ueluti moribus ornata, decorata sapientia, ueneratione tremens, experientia erudita tanquam digna contemplationi coaptatur diuinæ. Quemadmodum namq; cõtemplatio se importunè carnaliter quærentem fugit. Ita reuerentem, & spiritualiter simpliciterq; se non quærentem insequitur. Hæc diuina narrat historia. Erat Moses omnium hominum, qui in terra morabantur, mitissimus: pascebat oues in deserto simpliciter, uisit rubum, quia arderet, nec combureretur: audiuit uocem clamantem se, quamuis se humiliter excusaret, prælatu est populo uniuerso Hebræorum: postquã prodigia ac signa ingentia in caliginem introiuit, domini uocem audiuit, cum ipso tanquam amicus loquebatur cum amico, innumeras habuit reuelationes, Deiq; digito legem scriptam suscipere promeruit. Non eligitur doctus, non diues, non eloquens, sed ouium pastor, deserti incola, lingua impeditus, sermone incompositus, humilis, mansuetus, simplex, & timens Deum. Non humana Deus eget sapientia, non uirtute, non sanctitate. Cuncta perfectè in ipso sunt: imò etiam uniuersorum bona, dona ipsius esse probantur. Non hominũ quærit suffragium, solatio non adiuuatur alieno, qui dat homini scientiam, præstat uitam, donat que gratiam. Erga illum itaque maxima exhibenda ueneratio est, & humilitatis obedientia. Non nisi uocata ad ipsum appropriare mens debet, ne repulsa cum pudore sternatur: unde de quibusdam procacibus per Prophetam dominus conqueritur, dicens: Si ego dominus, ubi honor meus: & si pater, ubi amor meus? Nec uerus honor sine dilectione: neque paternus amor absque reuerentia esse potest. Debet quidem humilis, & deuotioni contemplationis uacans semper diuini se subijcere radio luminis, quatenus trahenti & uocanti spiritui continuè se accommodet. Nam spirat quando uult, & de quo uult. Hinc est quòd Propheta sanctus quum animalium sanctorum prophetias narraret, ait: Quum fieret uox supra firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant, & submittebant alas suas. Expedi etenim, ut crebro foris remaneat: quæ humiliter, patienter, prudenterq; internam mens non intelligit uocem. Quis est homo, ut cum Deo loqui temerarie debeat? Nam & senex maturus & amicus Dei, gentiumq; multarum pater quum loqueretur cum domino, se indignum arbitrans, aiebat: Loquar ad dominum meum, quum sim puluis & cinis? Nec mirum, si sic dicebat, qui sapientiæ lumen ex diuina in se receperat allocutione. Semper enim superna gratia humilitati sociatur. Quæ namq; comparatio luci ad tenebras, uitæ ad mortem, illi qui est, & ei qui nihil est? Repudiatur in contemplatione elatio, repudiatur, quæ in adhuc animali statu posita est, dicente domino ad Moysen: Bestia quæ tetigerit montem, lapidabitur. Prius sensualis habitus pristinæ conuersationis exuendus, quàm ad montem cõtemplationis accedendum. Deus nempe spiritus est, qui non ambulat in spiritu, spiritualia non discernit: neq; de spiritali proficit alimento. Crescat lacte nutritus, sensibus roboratus, gratia præuentus, amore accensus, spiritu exercitatus, mente suspensus, ut post ista ad contemplationis arcem ascendat. Gratia primum, deinde uirtutes, postremo instantia humilis uigilansq; per contemplationis actum ad Dei notitiã cor eleuant. His deficientibus ad scientiam diuinitatis nemo peruenit. Gratia præuenit, uirtutes habitant, uisus autem utraq; perficit. Superuacue in cunctis laborat homo sine gratiæ adminiculo quod exemplis scripturarum, testimonijs, & rationibus facillimè comprobatur. Mens quoque uirtutibus uacua ad diuinum non accedat aspectum. Abhorret quidem puritas æterna uitiorum labes & scelerum deformitates. Vbi Dei uera adest cognitio, ibi delictorum abest uoluntaria perpetratio. Hinc est quòd à domino Propheta nominatissimus audiuit. Non uidebit me homo, & uiuet. Ideo ante ressecanda sunt uitia gladio spiritus & uirtutum mucrone, quàm ad contemplationis ocium supersedeat mens. Præstita igitur superna gratia subactis disciplinæ uirtutum uirtijs, euolet quisque ad contemplationis exercitium. Sunt quippe tanquam spirituales pennæ: per quas usque ad deitatis mens prouehitur thronum. Has optabat pennas Propheta, quum diceret: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & uolabo, & requiescam? Non tamen uniformiter contemplationis somno quiescentes uolitant. Varij quidem sunt contemplationis gradus iuxta qualitates gratiarum & meritorum mensuram. Quandoque etenim mens trahitur ad Dei notitiã creaturarum consideratione, circunquaque perlustrat, & in cunctis tremendam Dei potentiam, admirabilem sapientiam, amplectendamq; conspiciat

conspicit clementiam. Tot laudantium audit uoces, quot creaturarum intuetur species: **E** quandam quoque spiritualem sentit in corde harmoniam, quae interiora omnia complet iubilatione. Non enim a conditoris se ualet continere laude, quum uniuersa in diuinis praeconijs occupata intelligit opera. Si caelestia aspicit corpora, hoc agnoscit, si elementatas considerat species, hoc gustat. Omnia uocibus suis iucundissimum agunt concentum: unde fragrantissima resperfus suauitate animus tacite uociferare compellitur, & dicere. Domine quis similis tui? In uniuersis quippe creaturis Deum intuetur, & per singulas delectabiliter pascitur. Hunc habere sensum expressit Propheta, quum ait: Delectasti me domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo. Liber quidem pulcherrimus intus & foris depictus est creaturarum uniuersitas: in quo Dei perspicua habetur notitia. Propterea in sapientiae uolumine continetur sic. A magnitudine enim speciei creaturae cognoscibiliter poterit horum creator uideri. Est & alius contemplationis gradus superiore maior, quum mens in sanctarum dilatatur meditatione scripturarum. Est namque facta pagina sapientiae uerbi speculum, & diuinitatis armarium. Nullus in ea pure, prudenter, humiliterque accedens, recedit uacuus. Omnium quidem morum scientiam continet. Quis non Dei miretur sapientiam, quum tot mysteriorum sacramenta: tot ueritates subliterae cortice esse uidet contenta? In ipsa praedicatur omnipotentia diuina, quum de mundi creatione modum insinuat, multaque narrat dei magnalia: nunc per angelorum ministeria: nunc per hominum instrumenta. Sanctae paginae potissime bonitatem conditoris commendant. Nostram uoluit per has deus erudire ignorantiam, informare fidem, spem solidare, ablatere a uisibilibus, & inuisibilibus pascere. Prorsus cunctus caecatus esset mundus absque adminiculo scripturarum, quae confundunt errores, iniquis supplicia minantur aeterna, iustisque praemia pollicentur perpetua. Sicut enim scientia sacra superbos caligat, ne Dei gloriam uideant: ita humilibus se familiariter notificat: ideo Propheta aiebat: Declaratio sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. Quantum uero per sanctarum scripturarum in Dei cognitione proficiat mens, qui sapiunt, intelligunt. Quicquid enim dicitur, quod catholicarum autoritate scripturarum non probatur, a sancta non approbatur ecclesia. Est quidem fundamentum solidum, super quod omnis fidei ueritas, omnisque ueritatis solidatur autoritas. Suauis nempe percipitur per illam sapientiae gustus: si meditata & mansa teneatur. Thesaurus desiderabilis (ait Sapiens) requiescit in ore sapientis. Non enim communis est cibus sacer sermo, nec contemplationis infimus gradus. Illis solis datus, qui docibiles sunt & capaces, & qui omne fermentum malitiae ac nequitiae euacuant. Aliud tamen in scriptura est scientia: aliud scientiae gustus. Scientiam habere potest malus: scientiae autem gustum non nisi bonus. Cui enim gustus accommodatus est, in uirum mutatur alterum. Nam & Moses accepta diuinae legis scientia ultra in Aegyptum reuersus non est. Maximum quippe peregrinationis huius solatium est scripturarum contemplatio, quae splendoribus ueritatis illustrat cor, & diuinitatis claram praestat scientiam. In hac uero scripturarum contemplatione alia admodum iucunda reposita est consideratio diuinae cognitionis: tanquam rota in medio rotae. Ipsa est probatissimorum uirorum & sanctorum commendabilis uita: in qua singulariter dei laudanda est maiestas. Quosdam etenim sapientia aeterna de hominum uniuersitate elegit uiros, ut ipsos ueluti radiantes stellas in ecclesiae suae collocaret firmamento. Istis nemo sane intelligentium dubitat tantam infusam esse gratiam, tantam praerogatum uirtutem, ut in eis perspicue eniteat summae scientia ueritatis. Nam si in talibus magnanimitas attendatur & animi zelans constantia: proculdubio uirtus in eisdem insuperabilis habitare noscetur. Quis immundorum spirituum innumerabilem exercitum infatigabiliter mentis robur oppugnantem: quis tanquam maris arenam inundantes tentationes uincere sine dei uirtute ualeret? Praeualere utique strenue aduersus leonum insidias rugientium: fugauere eos impetu spiritus tanquam puluerem, quem uentus proicit a facie terrae. Non cessarunt eorum importunitatibus: nec fatigati sunt, quum tentarentur, quin potius illos sub pedibus strauerunt suis. Nam fortes uincierunt catenis indissolubilibus, & cuncta ipsorum bellica asportauerunt arma. Arma quidem diaboli mundi sunt reges, & iniqui homines, quorum ipse princeps est: sicut incarnata

A quam. Tot ab immundis spiritibus ablata sunt arma, quot sanctorum exemplo, et uirtutibus, & meritis uerbo lucratae sunt animae. A deo quippe in hoc certaminis conflictu extiterunt robusti, ut omnem iugo fidei subigerent orbem, non armis uel ferro, non multitudine pugnantium, non precio, non minis, sed animi constantia, uirtute fidei, proprioque errore. Se enim tormentis, exilio, igne, iaculis, carceribus permiserunt interfici, potius quam uincti: occisi quidem tunc extiterunt uictores. In suo laureati sunt sanguine, in sua triumphauerunt morte. Vincebat nempe omnipotens in ipsis, cui tota ascribenda est uictoria. Vicit quippe in martyribus mundum: superauit in confessoribus uitium. Quem admodum Dei uirtus & potestas commendatur in illis: sic & in istis. Ardua est uirtutum pugna, gloriosissimusque est naturae triumphus. Nemo naturaliter carnem odit suam: sed magis eam fouet, & nutrit: & tamen carnales edomantur concupiscentiae, & sub spiritus rediguntur dominium. Abnegando quidem se homo desinit esse, quod erat. Nouum induit hominem: noua incipit esse creatura, dum in spiritus ambulat nouitate, dum uirtutem induit ex alto. Fortis contra uitia: sapiens aduersus insidias: sed non minus honorabilis per sapientiam, quam per uirtutem. In uno & pari sunt gradu fortitudo & sapientia, nec una maior altera. Fortis pater, sapiens uerbum. De hac unitate ait Iob: Sapiens corde est, & fortis robore. Et idem: Apud ipsum est fortitudo & sapientia. In fortitudine patris uirtus: in sanctorum uero prudentia uerbi sapientia ueneratur. Est autem sapiens pater, & forte uerbum. Sapientiam intelligere uis patris? audi Propheta: Omnia in sapientia fecisti. Fecit in sua sapientia uniuersa, quae sunt. Filij uirtutem audi: Usque modo pater meus operatur, & ego operor. Alia est sententia, quae omnem auferat ambiguitatem unitatis & aequalitatis. Ego (ait Verbum) & pater unum sumus. Et iterum: Ego in patre, & pater in me est. Igitur in sanctorum uita utriusque commendatur uirtus, amborumque sapientia. Quamuis enim actus diuersi sint: de uno tamen diuinitatis emanat fonte. Sanctis quippe se pater communicat in filio, & filius in patre: ideo uirtutem praebet & sapientiam. Ad huius confirmationis testimonium legitur, quod quum beatus Stephanus in concilio esset positus Iudaeorum: pro Iesu nomine ipso loquente ueritatis uerba, uidebant uniuersi, qui aderant, uultum eius tanquam uultum angeli stantis inter illos: nec resistere poterant sapientiae & spiritui, qui loquebatur. Apostolus quoque sapientiae fortitudine, & fortitudinis sapientia plenus dicebat: Arma militiae nostrae non sunt carnalia: sed potentia Dei ad destructionem munitio, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Quamuis enim hoc loco uirtutem se accepisse fatetur & sapientiam, alio tamen in loco ait: Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam uero non huius seculi, quae destruitur, sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est: quam praedestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit: itaque sicut patris potestas in uirtutibus fulget sanctorum: sic uerbi sapientia in eorundem sermonibus. Hinc est, quod tam multiplex locuplesque scientia sanctis est praestita. Illos namque potauit uerbum, atque de ipso hauserunt fontem, qui in diebus carnis suae quum esset in templo, clamabat: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Non utique materialem aquam, sed sapientiae aquam, de qua multis in locis diuinus sermo loquitur: Quicumque ueritatem loquitur: de ueritatis sapientiae illam trahit fontem, & qui supra uirtutem operatur uirtutes: de patris manu recipit fortitudinem. Sed de spiritu sancto quid? Nonne pater & filius unus Deus est: nonne & spiritus sanctus? Tres sunt (ait Ioannes) qui testimonium dant in caelo, pater, filius, & spiritus sanctus: & hi tres unum sunt. Unus quidem Deus, una uirtus, una essentia, una diuinitas. Nam quamuis in personis sit distincta trinitas: est tamen in substantia unitas, qualitas, eternitas, potestas. Operatur pater, operatur filius, operatur spiritus sanctus. Sanctae namque trinitatis opera diuisa sunt, quamquam singulis personis diuersi appropriantur actus: utpote patri potestas, filio sapientia, spiritui sancto bonitas. Veruntamen sicut in sanctorum commendabili & excellentissima uita, patris uirtus, uerbi sapientia relucet: ita etiam spiritus sancti bonitas. Est quidem uoluptatis fluuius, & gratiarum torrens inundans spiritualibus donis animas foecundans. Nam prophetiam, linguarum genera, uirtutes curationum, sermonum interpretationes, spirituumque discretionem, ipse spiritus sanctus tribuit. Insuper si quis timoris sancti & caritatis

si tactus est dono, si pietatis gerit uiscera erga proximorum necessitates, & de erratis delinquentium, atque peccatum perditione uirum zelo: si prouida gubernatione, humana nouit pertractare negocia, & de naturalibus scientia imbutus est, si animi fortitudine ualet aduersa æquo tolerare animo, & in nullo euentu contrario à rectitudine flexitur, si in discernendis iudicandisque casibus, & maxime in discernendorum spirituum consilio pollet, ac tentationum spiritualium lumen recipit: si intelligentiæ acumine, & sacramentorum notitia splendet, atque diuinorum mysteriorum cognitionem sortitus est: si diuinitatis gloriam, bonitatem, sapientiam, & caritatem degustat: nec non futurorum celestiumque bonorum cum memoria tangitur spiritus exultatione repletur: spe pascitur, & amore liquefcit: non aliunde, quam de gratuita spiritus bonitate talia percipit. Est etenim indeficiens Dei emanatio celestium gratiarum: ita ut quos inflammat & fecundat: nendum humanam laudabiliter, uerumetiam angelicam facit ducere uitam. Coguat namque illos, atque angelis similes efficit per obsequiorum exhibitionem, archangelis per instructionem, uirtutibus per miraculorum operationem: potestatibus, tentationibus diabolicis resistendo: principatibus suis maioribus reuerentiam exhibendo: dominationibus carnem spiritui subiugando: thronis per æquitate, cherubim per cognitionem, seraphim per caritatem. Tota igitur summe trinitatis maiestas, atque maiestatis unitas in omnium sufficientissime rutilat uita sanctorum, quum in uirtutibus pater, in sapientia uerbum, in donis paracletus agnoscitur. Ab hoc uero dulcissimo contemplationis genere aliud isto excellentius excitatur in amatis animo. De auroræ sinu resulget solis claritas, & de fidei cognitione ad speciei uisionem transitur, atque de sanctorum uita peregrinantium, triumphantium gloria utiliter comparatur. Dispar plurimum singulorum est status, dissimilis gloria, inæqualis beatitudo, intelligentiaque ualde differens. Quamuis cunctorum unus sit finis, unaque cognitio: aliter tamen illi, & aliter isti iuxta cuiusque capacitatem. Quãobrem sicut distans est scientia diuinitatis pugnantium sanctorum, à clara uisione regnantium: ita etiam sublimius Deus agnoscitur, & perspicacius intuetur in sanctorum felicitate, quam in iustorum conuersatione. Hic namque per fidem, ibi in ueritate: hic ex parte, ibi perfecte: hic sub uelamine, ibi uero lymphidissima aspicitur claritate. Hic etenim sancti uerbi illustrati splendore laudabilem in seipsis ostendunt sapientiam: in caelesti autem patria ipsam uerbi contemplantes sapientiam sapientiæ candoris quodam induuntur lumine, per quod efficiuntur lumen. In uerbo aspiciunt intelligentiæ oculo, & recipiunt ab ipso uniuersarum notitiã creaturarum per ideas, quæ in ipso sunt. Nam idææ sunt formæ principales rerum, quæ in diuina intelligentia continentur: quæ ante mundi constitutionem in mente erant conditoris: unde non aliud inspexit exemplar, quam se, quando uniuersum condidit. Hinc intuetes librum omnium in momento sciunt creaturarum uirtutes, causas & effectus. Animæ rationalis excellentiam, naturæ perspicaciam, intelligentiæ profunditatem, & lumem in uerbo agnoscunt gloriæ. Naturæ quoque angelicæ contemplantur in ipso dignitatem, essentiæ subtilitatem, intelligentiæ lymphiditatem, liberi arbitrii facultatem, & discretionis personalitatem, uirtutes & officia singulorum, & quod his omnibus est mirabilis: eiusdemque naturæ diuinæ uerbi & humanæ euidentissime intelligunt sacramentum: ad quantam prouecta sit gloriã ipsa humanitas: maxima cum iucunditate mentis acie cernunt: se in ipso uidet, & ipsum in seipso, & omnia in ipso. De hoc uerbi conuiuio nimia exuberantur pascuntur lætitia uoluptatum. Experiuntur cõpletum esse, quod ueritas in carne passibili patri dixerat: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi: ego in eis, & tu in me, ut sint cõsummati in unum. Hæc in uerbi uisione, & sapientiæ contemplatione. De bonitatis autem & diuinæ caritatis torrente quis ualet edicere, quis capere, quid hauriant sancti, qualemque hinc concipiunt dilectionis affectum: Proximorum quidem anhelant salutis desiderio uidentes illos in plorationis loco inter innumeros mortis laqueos grauitè laborare. Clamant, ne deficiant: orant, ut uincant & percipiant, quod ipsi possident: quatenus diuina laus ex laudantium aggregatione augeatur, & diuina imago in eis non pereat, atque ipsorum accidentaliter cumuletur gloria. Eo quidem horum amplius accenduntur desiderijs, quo in caritate perfectiores sunt. Pro seipsis quanto exultant tripudio, quo uruntur affectu: qua perfunduntur lætitia, nemo intelligit, quum se fluctuantis seculi procellas, & torrentium

Ioan. 17

A mum inferni chaos, atque intolerabilia poenarum genera euasisse cognoscunt, quum se in tanto felicitatis culmine positos: in regia dignitate confirmatos æternaliter sciunt. Resoluuntur dulcedine, gaudio liquefcunt, caritate languent, & in gratiarum se ineffabiliter dilatant actione. Omnis laudatio, cuncta ipsorum exhibitio gratiarum uotis eorum impar est: seque ultra se affectu extendentes quantum ualent, actu laudant: plus uero affectu, quam laude perficiunt. Omnium quæ laudabiliter gesserunt, cunctarumque suarum illi gratias referunt uictoriarum. Hoc expressit Ioannes, quum diceret: Et adorabant uidentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam, & honorem, & uirtutem. Maxima pars ipsorum affectus est in sui laude conditoris, bonitatis illius illecti dulcedine, quam in se suauissimè degustant: propterea uehementi inflammantur resurrectionis desiderio, ut nihil in eis à diuina uacet laude, sed sit Deus omnia in omnibus, atque cum Propheta dicere queant. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Appetunt quoque per omnia assimilari uerbo, ut ingrediendo & egrediendo in ipso contemplationis pasceant inueniant: unde illa ipsorum uox est, de qua in Apocalypsi legitur: Quod sanctorum anime interfectorum, quæ sub altari Dei erant, clamabant: Usquequo domine sanctus & uerus non uindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra? Spiritu quidem fruuntur Deo, corpore autem fruuntur uerbi humanitate, quod est gaudium iucunditate plenissimum. De ipso quoque diuinæ bonitatis torrente inenarrabilem suauitatem hauriunt, quum tam singulariter: tantoque se uident amore diligi, atque delectabilis uinculo caritatis amplecti. Quum se supernæ Hierusalem ciues esse conspiciunt: quum gloriosissimorum triumphis militum participes fiunt, quum angelorum sanctorum æquales esse merentur, quum humanitati uerbi similes, quum diuinæ consortes naturæ esse se intuentur dignos: ponunt ante mentis oculos (sine timore tamen) uniuersa, quæ ex diuinæ bonitatis miseratione euaserunt pericula: cuncta absque rubore, quæ commiserunt scelera: omnia sine dolore, quæ passi sunt supplicia: ut iucundius ualeant domini misericordias in æternum cantare. Ardent ex his dulcis amoris flamma: caritatis nimiam calore flammescunt, atque (ut sic dicam) quaedam rutilant ex se dilectionis scintillas: unde aliquam in seipsis reportant imaginem caritatis. Sed quum suæ contemplationis aciem in luminum patrem dirigunt: apud quem nulla est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio: ipsumque originale principium sine principio esse intelligunt: mirabili detinentur stupore. Ab illo autem tanquam à fontali omnium bonorum plenitudine emanare cernentes cunctarum dona creaturarum: nec non ad ipsum uniuersorum affectus medulatas laudes actionesque gratiarum refluere ueluti ad mare flumina: nec tamen redundare quandam admirationis soliditatem, & fruitionis irreflexibilitatem concipiunt: à qua uehementi apprehensionis dulcedine in æternum non diuelluntur. Ex hac contemplationis specie sanctorum anime, quæ in æterna iucundantur felicitate, quoddam in se deiforme exemplar repræsentant, & simillimam imaginem trinitatis: in qua qui per contemplationis eleuantur excessum, aspiciunt, maximam de diuinitatis essentia percipiunt notitiam: magnumque hinc concipiunt beatitudinis desiderium intelligentes, quam beati sint, qui habitant in domo domini: quoniam eum in secula seculorum laudabunt: unde nouo exultationis perfusi gaudio, & cordis deuotione inhiant, ardent, dulciterque melodican- tur sic: Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Alijs atque alijs amatorijs iubilationibus suorum lætitiarum cordium, quam de sanctorum gloria contemplantur habere meruerunt, diuinis offerunt aspectibus. In ipso uero oblationis & laudis sacrificio interdum raptimque mens in illud arcanum diuine uisionis rapitur lumen: raptimque relinquitur sibi: in quo omnipotentia, sapientia, bonitas, eternitas in suo puro fonte degustatur raptu, prout creaturæ in carne adhuc passibili uideri licet. Hæc est perfecta gloria sanctorum per uerbum & cum uerbo regnantium: de qua fari non decet, quum polluta labia & carnalia corda gestemus. Illi utique anime, quæ ueræ sponsæ dignitatem sortita est: talis ad loquendum congruit materia, quoniam huiusmodi meruit uisionis gratiam: impudicissimum autem & uerecundum est de talibus in expertum uelle loqui. Ideo digitum superpono ori meo horum me in expertum profitemis uniuersis. Non enim sponsæ mihi uendico dignitatem. Vinam uel in adolescentularum inueniar minimam.

Apo. 4

Psal. 83

Apo. 6

Psal. 83

Laur. Iustin.

B Hæc

Hæc trifaria cognitionum & contemplationum genera sui uidelicet diuinæ caritatis in se, & conditoris in ipso pro singulari à uerbo sponsa suscipiēs munere maximum ex his spirituales consequitur profectum: quanquam alia nonnulla admittit spiritualia à spōso munuscula, de quibus fari opus nō est. Satagit tamē & ipsa tanto largitori, suoq; spōso non minus amoris, quā muneris uices repēdere: unde pro singulo cognitionis dono speciale exhibet uerbo deuotionis, & uirtutis holocaustum tanquam de talento lucrum, de arbore fructum, & spirituales de labore profectum.

De ficta uerāq; humilitate, atq; de ipsius exercitatione & perfectione. Cap. XX.

B

Onitatis naturaliter proprium est se communicare eo amplius, quo perfectior est: unde summa bonitas Deus excellentissimē perfectissimēq; se communicat filio: ita ut naturaliter nil habeat, quod illi non communicet. Fons namq; bonitatis Deus pater filium sibi æqualem generat, cui suæ per omnia communicat plenitudinē maiestatis. Est namq; Dei filius sensus, quo cuncta cognoscuntur: sapientia, qua cognita disponuntur: uirtus, qua disposita perficiuntur: uerbum, quo perfecta nunciuntur: lumen, quo perfecta clarescunt. Non autem accidentaliter quicquam in filio est: uel aliud est, quā pater. Non dedit illi pater, ut esset sapiēs: sed esset sapientia: neq; ut esset potens, sed ipsa potētia: neq; bonus esset, sed bonitas: unde uerissimum est, quod idem filius ait: Ego & pater unum sumus: & quāuis Deus & homo esset, non tamē rapinam arbitratus est se Deum fateri, quum dicit: Qui uidet me, uidet & patrem. Nam una persona, unus mediator, unus Christus Iesus Deus & homo est. Propter hanc enim perfectissimam unitatem naturarum & Deo tribuitur, quod homini, & homini, quod Deo: unaquæq; tamē natura in sua manente proprietate. Nulli uerō nisi filio dedit, quod est maius omnibus. Nā illi dedit esse, quod est: cæteris ex parte: ipsi autem totaliter: quoniam in ipso habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & per ipsum habemus redemptionem & remissionem peccatorum: qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt uniuersa in cælis & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, non adoptione, sed naturaliter, sed generatione filius, sicut Propheta testatur, dicens: Filius meus es tu: ego hodie genui te. Nemini itaq; diuinitatis nomen nisi filio arrogari potest. Cætera quidem cæteris communicauit: nulli autem diuinum unquam uoluit uendicare honorem. Quotquot enim illum sibi usurpare moliti sunt, perierunt. Quis quandoq; hoc attentare ausus est, & impunē præterijt: Quis gloriā Dei sibi temerē appropriauit, & non statim consumptus est: Hanc semper omnipotens adamauit: suū sibi semper reseruauit honorē. Clamat per Prophetā, & dicit: Viuo ego, quia mihi curuabitur omne genu. Et alius: Honorem meū alteri non dabo. Hunc sibi rapere Lucifer ausus est, & repente à sua corruit celsitudine: ideo ei Prophetę uoce per increpationem dicitur: Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris. Angelos quoq; cæteros, qui suum humiliter non seruauerunt principatū, sed dereliquerunt suum domicilium: in iudicium magni Dei uinculis æternis sub caliginē seruauit. Sed & ipse Adam, qui manu conditoris plasmatus est, honore sublimatus, cæteris prælatus creaturis, & in loco uoluptatis atq; paradiso deliciarum positus, quoniam noluit humiliter stare in se: ab ea in qua eminebat, mentis arce præcipitatus est. Nimis etenim Deo odibile est, ut homo insolenscat, & contra propriū factorem calcaneum elationis leuet. Vt obliuiscatur, quid est, & æquari uelit ei, qui supra omnes est: Quid superbis, o homo: quid cinis infaris & puluis? Nonne in ualle lacrymarum, in hoc miserabilis mundi exilio relegatus es, effectus socius & minister iumentorum, & ferarum cohabitator: Vbi bella sæuiunt, terrores & tempestates conturbāt: pestilentia famesq; crebrescunt: clades flagella cruciant: morbi, febres, innumeraq; mala affligunt: Vbi nil stabile, nil purum, nil incontaminatum inuenitur: Vbi nox diei succedit, gaudio tribulatio, sanitati infirmitas, prosperitati infelicitas, & uitæ mors: Vbi cuncta incerta sunt, uniuersa dubia, & anxietatibus plena: Sed si hæc tibi uidētur exigua: attende (oro) quid es. Vtiq; cadauer putridum, & esca uermium. De uilissima quidem ortus materia, conceptus in uulua, in foetore luxuriæ, in concupiscentia carnis, in damnatione mortis, in sordibus iniquitatis, productus in lucem, moriturus post paululum, atque rediturus in fauillam.

A fauillam. Quid te uilius? quid contemptibilius, quem fames, sitis, lassitudo, frigus, labor, calor, quies, peregrinatio, torpor atterunt? Quem diuitiæ extollunt, honores inflant, paupertas deijcit, successus dementat, odia urunt, liuores accendunt, libido inflammat, gula subigit, ira discerpit, & omnium uitiorum rabies supplantat? Quem ignorantia cæcat, dolor affligit, tristitia deprimit, inepta lætitia surripit, spes uana occidit, timorq; seruilis interficit? Redi ad te, & uide, qualis sis, qualis ortus, qualis status, qualis uita, qualis conditio, qualis tuus futurus sit finis. Non enim hæc mediocriter ad humilitatem disponunt. Præcedit nox diem, hyems æstatem, flos fructum, & humiliatio humilitatem ueram. Est quippe quædam humilitas ficta, quæ ueræ omnino aduersatur. Hac quicunq; utuntur, aliud in ore ostentant, & aliud gestant in corde. Hi etenim sunt uiri subdoli, malitia pleni, dolo astuti, ministri diaboli, iniquitatis magistri, semper praua meditantur: mendacia componentes: cauterizantem habentes conscientiam, hypocritisim sub tegmine sanctitatis tegentes: quorum perditio festinat, & confusio prope est. Innocentum quidem animas subuere nituntur: quæstum pietatem putant: hominibus placere anhelant: honores, dignitates, & ecclesiastica omni cum studio quarunt beneficia. Et quoniam fures sunt & latrones, non per ianuam, sed per maceriam in ouile ingrediunt. Nō ut prosint, sed ut præsent, & cunctis præferantur, & in clero dominantur, prælationes assequuntur. Huiusmodi sua sola quærentes, marsupia implere conantur: commodis proprijs uacantes nil curant: si iaceat in uico peregrinus, si pauperes esuriant, si frigescant, si necessitate periclitentur ignorantes, aut scire nolentes, quod sunt patres, non domini: dispensatores, non raptores, atq; omnium pauperum est illa, quam sibi appropriant, facultas. Proh dolor non erubescunt tales rapinas agere, reseruare frumēta, & erga Christi pauperes misericordiae uiscera claudere. Merito quippe nec illorum miseretur dominus. Auerterunt faciem suam à paupere, & Deus auertet se ab illis. Quam mensura mensi fuerunt: ipsis similiter remetietur, & tanto peius, quāto perfectiores esse debuerunt. Iugulant subiectorum animas exemplis pessimis: non aduertunt populorum perditionem: nec luporum sæuientium in grege arcent rabiem: quin potius ipsi rapaces lupi sunt, & cunctis beluis cruentiores. In potentum sunt, in signum subditorum, & in proterbitū in populo. Amant cathedras, primas salutationes in foro, & uocari ab omnibus domini: memoria non habentes, quod unus est dominus, qui in cælis est, unusq; magister Christus. Sed etsi intelligere uellent, quod caro sunt: spiritus uadens & non rediens, utiq; non se extollerent: imō plus cæteris se deijcerent scientes, quod cui plus donatum est, amplius exigetur ab illo. Ab alijs sui ipsorum exposcetur ratio: à pastore uerō omnium subditorum fiet interrogatio. De manibus quidem illorum dissipatarum ouium requireretur sanguis: & nisi à uis suis respuerint pessimis, duplici morte punientur. Talis namque eorum finis est, qui simulato incedentes corde fictam operientes humilitatem, ueram se habere in oculis hominum mentiuntur, donec honoris cathedram consequantur. Non enim diu latere possunt. Quum autem sublimati sunt, quales lupi sint intus, ostendunt foris. Nihil (teste domino) opertum est, quod non reueletur: aut occultum, quod non sciatur. In humilitate uerō sancta nil fictionis est: nil fraudis: tota simplex, tota recta, tota ordinata & innocens, atque à peccatis aliena. Nam sunt, qui nequiter humiliant se, peccatores se fatentur, & sunt: accusant scelera sua, nec defendunt, uirtutes laudant, bonorum uitam extollunt: quos tamen imitari nequaquam uolunt: detestantur uitia, & sequuntur: prauos improbant mores, nec ab ipsis resipiscunt: malorum oblectamenta uituperant, & quærun, continentes sine labore, humiles sine irrisione, uirtutibus ornatos absque exercitatione se esse concupiscunt. Horum enim humilitas perstreptentium sonitus foliorum similis est, nullo solidata fundamento: nullisq; uirtutibus roborata. Ideo tales donec compunguntur, donec deformitati intendunt propria, illis displicet, quod uident in se. Vellent quoque non perpetrare illa: de quibus erubescunt, grauiterq; ingemiscunt esse, quod sunt. Mox uerō compunctionis transacta hora obliuiscuntur cuncta, quæ agere proposuerant, & se offerente delicti materia tanquam nil boni unquam cogitassent, obruuntur in facinus. Tales sunt, de quibus ait Veritas: Qui ad tempus credunt, & in tentatione recedunt. Neque hi nisi conuertantur, manus effugient domini. Remissius autem agatur cum illis, quā cum

primis: sed etiam facilis conuertitur. Est tamen tertium humilitatis genus prioribus dissimile. Quidam nanque sunt, qui nec fictè se humiliant, nec nequiter: sed inuittè humiliantur. secum domino disponente iuste: quamuis occultè. Istiusmodi quippe sancti sunt, innocenter uiuunt, nulli onerosi, nulli molesti fiunt: quibus possunt, profunt: cunctisq; pro uiribus solatia impendunt: amant ex corde, confitentur ex corde: sicq; uitam suam pudicè ducunt, acsi quotidie morituri: nihilominus ita opprimuntur aduersis, tentationibus uruntur: interdum etiam infirmitatibus flagellatur: tanquam si omnium essent rei flagitiorum. Quouis fugiant, manum domini super se extentam sentiunt, & quasi de ipsorum pœnis uident dominum lætari. Percutuntur & tenentur, uirgam patiuntur impiorum, & iusti sunt: ut seductores à multis arbitrantur, & sunt ueraces: ueluti inimici iudicantur, & sunt carissimi. In ipsis quamuis nulla appareant dilectionis uestigia: splendent tamen in oculis diuinæ sapientiæ. Horum patientia in conspectu summæ redolet maiestatis. In eorum cordibus elationis non agnoscitur indicium. Crebra enim flagella cunctum de eisdem euacuauerunt tumorem. Istorum uocibus aiebat Propheta: Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis. Humiliantur tales, ne extollantur in bonis, ne temporali affluentes prosperitate caelestem amittant gratiam. Rarò quidem contingit, ut quis sublimetur exterius, & intus humilis perseueret, ut manifestis decoretur donis, & apud se uilis maneat. Propterea misericorditer (ut plurimum) irrogantur aduersa diuinitus, ut ad sui quisque ueniat agnitionem: quanquam sunt nonnulli magni in uirtutibus eruditi, atque in humilitatis bono amplius prouecti: in quibus huiusmodi humiliationis non seruatur modus. Hi etenim exercitatione interiori custodiuntur ab elationis uitio immunes. Cunctas, si quæ in se oriri senserint, superbix cogitationes: prudenter repercutiunt præ oculis semper habere studentes maiorum gesta fortia, & sanctorum patrum sublimes perfectiones. Ipsorum uitam tanquam speculum mundissimum tenent in memoria, suaq; opera metiuntur ad eorum regulam, atq; aliquos spirituales cõponunt in seipsis gradus: per quos cum ascendunt, ad Dei conspicuam attingunt notitiam: descendendo uerò propriam, qualis sit, agnoscunt miseriam. Vt enim æterna sapientia uniuersos sibi famulantes sub humilitatis disciplina custodiret, atq; à propriæ æstimationis ueneno compesceret: omnem tam militantium, quam triumphantium per ordines distinxit multitudinem: quatenus singuli aspicientes superiores se non intumescerent de ijs, quos esse uident sub se: quanquã cuncti quæq; Deo gratiorẽ se deberent arbitrari. Quoniã uerò humana elatio cum labore uix de se ualet iudicare, quod est: ascensiones in corde disponendæ sunt, ut ad scalæ humilitatis pertingatur celsitudinẽ. Facile quisq; extollitur, qui seculo, & secularibus abrenunciavit negocijs, quum in sui comparatione eorum, qui in turbinum medio conuersantur, attendit uitam. Attollat autem parumper mentis oculos ad confessorum conuersationem sanctorum: diligenterq; illorum grauitatem, probitatem morum, profluvia lacrymarum, orationum prolixitatem, uigiliarum longitudinem, uitæ austeritatem, parcitatem uictus, uestium nuditatem, uastitatem solitudinum, carnisq; crucifixionem, & tunc suam nec saltem memoria dignam intelliget conuersationem. Super hos uerò patrum uenerabilium, & sacer doctorum ordo positus est. Hi etenim mente suspensi, sapientia illustrati, scientia præditi, prædicatione insignes, sanctitate præcipui, contemplatione ebrij, animarum zelatores mundum purgauerunt erroribus, sententijs firmauerunt, suaq; doctrina ecclesiam ornauerunt, atq; salutaribus monitis uniuersos imbuentes, qualiter uiuere, qualiter mores componere, nec non qualiter Deum proximumq; debeant diligere, docuerunt. Quos tamen præcellere, quamuis sanctissimos, quamuis Deo carissimos: gloriosos martyres dubium non est, dicente dominos: Maiorem caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Isti quidem athletæ illustrissimi tanta ferbuerunt caritate Dei, ut pro ipsius amore, atque fidei zelo carceres, exilia, uincula, uerba, flagra, ferrum, ignem, omniumq; tormentorum genera non pauerent: quin potius in eisdem alacres, festiui constantesq; extiterunt: tanquam si opulentissimis recrearentur dapibus. Insuper ipsam cunctis formidandam mortem omni cum iucunditate perpeffi sunt. Verûtamen isti triumphatores & bellatores egregij nequaquam sanctis apostolis æquiparadi sunt. Nam cunctos excedit dignitate

Psal. 43

104th. 15

A & gloria apostolorum gradus. Ipsi amici Dei appellati sunt: ipsi in carne uerbum, in humanitate sapientiam uidere meruerunt, secum loqui, secum conuersari, manducare, bibere, peregrinari, in suis tentationibus permanere: miracula, mores, uirtutesq; aspiceret. Ipsi ecclesiæ fundamenta iacere: sanguine fidem approbare, mundum uerbo subigere, dæmonia fugare, illuminare cæcos, leprosos mundare, infirmos uarijs detentis languoribus sanare, salutis uerba prædicare, errantes corrigere, docere inscios, & infidelitatis morbo laborantes ad fidei gremium (gratia secum operante) ducere potuerunt. Hi nepe cæteris fulgentiores sunt in regno cælorum & in ecclesia Christi. Nulli fas est sua æquare merita apostolis: quorum uita, prædicatio & mors tanquam lucidissimæ stellæ in ecclesiæ firmamento nitent atq; coruscant: quoniam æternis iustitiæ Soli alijs propinquiores, & dilectione cariores in seipsis ab illo micantis lucis suscipiunt radios: Quamuis uerò tales sint, & uniuersos transcendant sanctitate: possunt ne ipsi gloriari tanquam omnibus sanctiores? Nunquid hi sine humilitatis sunt speculo, & absque gradu prioritatis? Habent & isti, si uerbi sermonis meminerint, si mentis oculos supra se erexerint, unde humiliantur. De Ioanne ait Veritas: Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: sed qui minor est in regno cælorum, maior est illo. Non est omnino puritas & amoris synceritas cuiuscunque uiatoris, quamuis sanctitate insignis: comparanda minimo angelorum cum Christo regnantium, uel cuius inferiori sanctorum. In hac nemo dissentit sententia. Quis autem ualet angelorum innumerabilem computare exercitum? Quis beatorum edicere potest multitudinem: quorum singuli peregrantium excedunt perfectionem? Et tamen in ipsis distinctiones sunt. Angelus quidem unus alio excellentior. Nam etsi in natura, & in confirmatione: in immortalitate, in indissolubilitate, in simplicitate, in inuisibilitate sint similes: in bonis tamen gratiæ & gloriæ dissimiles sunt: unde non loco, sed dignitate inuicem superiores existunt. In ordinibus quoq; maioritas minoritasq; disposita est: quatenus gratia discernatur & gloria. Nã archangelorum sublimior est gloria, quam angelorum, uirtutum quam archangelorũ: potestatum quam uirtutum: principatum quam potestatum: dominationũ quam principatum: thronorum quam dominationũ: cherubim quam thronorũ: seraphim q; cherubim: sicq; ab infimo angelorum ordine usq; ad supremum seraphim quanta sit nobilitatis distantia, nemo capere sufficit. Habet nihilominus, qui summus est seraphim, se dignitate superiorem. Nulli hæc prerogatiua tribuitur, nisi beatæ uirgini: de qua confidenter uniuersa canit ecclesia. Exaltata est sancta Dei genitrix super choros angelorum ad cælestia regna. Ipsa quoq; habet, quem miretur supra se, illum utiq; qui ob diuinitatis gloriam in patris dextera residet gloriosus. Ipsi enim in Canticis canticorũ uox est beatæ uirginis propter huiusmodi graduum discretionem. Nolite (inquit) me considerare, quod fulcissim, quia decolorauit me sol. In quantum autẽ homo Christus Deum habet supra se, dicente apostolo: Caput Christi Deus. Deus uerò est, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus ipse à quo omnia, per quẽ omnia, in quo omnia, qui est Deus benedictus in secula. Huiusmodi enim sunt gradus & ascensiones, quas disponunt humiles in cordibus suis in hac lacrymarũ ualle. Ista nempe est scala, quã Iacob sanctus in somnis uidit, cuius summitas cælus tangebatur, angelosq; in ea ascendentes & descendentes: super quã filius hominis innixus manet. Super hos frequenter sponsa contemplando ascendit gradus: tum ut in humilitate solidetur, tum ut uerbi delectabiliter aspiciat munificentissimã bonitatem. Ipsi super omnes incomparabilẽ gloriam, atq; in ordinatione singulorum eiusdẽ ineffabilem sapientiam: in qua non mediocres spirituales captat delicias. Habet tamen aliquos ipsa sponsa descensionis gradus penes se reconditos: per quos eo amplius ascendit, quo purius descendit. Rediens quippe ad se, secumq; humiliter sedens uniuersa, que ab ineunte conceptionis ætate dona naturæ (scilicet) fortunæ & gratiæ tacita consideratione pertractat, atque unde tam multa, tam diuersa, tamq; continua suscepit gratuita munera, mirari non desinit. Non autem aliunde ipsa, quam ab ineffabili æternæ bonitatis fonte recepisse uera definitione fatetur. Non enim dubium est, quin omnne datum & datum, omnne donum perfectum desursum est à patre descendens lumen. Quare quicquid habet boni: si quid egit commendatione dignum: diuinæ totum ascribit clementiæ. Econtrario delicta iuuentutis, & cuncta quæ perpetravit peccata

Matt. 11

Cant. 1

1. Cor. 11

Gen. 28

Luc. 11

cata corde, ore, opere, omissione, consensuque: quæ quidem penitus innumerabilia sunt, humili meditatur cogitatione, lacrymosoque suspirio. Quid meruerit, quod non satisfecerit: quidue de manu admiserit domini intelligens, incomprehensibilem se uidet obrutam multitudine beneficiorum ueniamque delictorum: dum pro pœna gratiam, pro damnatione ueniam se percepisse cognoscit. In hac quidem meditatione, omnium bonorum decore prorsus se intuetur exutam, & pro innumeris criminibus confitetur se satisfactioni obligatam. Non habet unde eleuetur in bonis non suis: inuenit tamen unde humilietur de peccatis suis. Humiliatur pro se, & gloriatur in domino. Descendit præterea cogitatione non corpore ad inuestigandum, cuiusmodi sit. Carnis quidem originem corporis elegantiam, membrorum formam, artuumque proportionem considerat. Vilissimam, exiguam, horredamque materiam se suscepisse à patre: locum carceremque conceptionis, in qua nouem mensium nutrire in spacio, agnoscit recepisse non sine Dei dispensatione à matre: sexum uero, formam, uitam, augmentum, & uniuersa quæ ad corporis spectant naturam: non nisi à Deo recognoscit, dicente Apostolo: Nescitis, quia corpora uestra templum sunt spiritus sancti. Alibi quoque ait: Non enim estis uestri. Unde sicut bona, quæ egit, & dona quæ habet esse à Deo: ita etiam corpus opus Dei esse absque ambiguitate definit. Conuertit etiam suæ considerationis intentionem ad rationalem in se existentem spiritum: in quo opere non progenitores, non angelos, non ullam denique creaturam, sed solum Deum agnoscit autorem. Qui eundem spiritum non de elementis, aut de quauis forma materia elementata: sed potius de nihilo, non ante corpus, sed creando infundit, & infundendo creat: ita ut uno fiat in tempore & momento creatio & infusio. Ex hoc euidentissime colligit ipsum opus esse Dei: nec non ad ipsius factum imaginem, sicut sacra de creatione hominis testatur historia, quum dicit: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Addit quoque beneficio huic & aliud, quod (uidelicet) Christi Iesu preciosissimo redemptus est sanguine: addit & tertium, quia liberatus est à miserabili dæmonum seruitute: unde se intelligit non pertinere ad se, neque suam esse, sed eius, cuius uirtute est condita, redempta sanguine & munere liberata. Glorianter, & maximo cum gaudio intuetur se non esse suam, sed illius quem diligit: concupiscit quoque inhiante, sicut sua non est, sic nec habitare in se, sed in ipso cuius est. Nemo ualet intellectu solo capere, in hac suæ consideratione nihil itatis quanto sponsa exultat tripudio, quanta de salute propria repletur spe: imò certitudine fecundatur, caritate accenditur, amore erigitur, laudibus inebriatur. Videt se nil pertinere ad se secundum utrumque hominem. Hinc munditiæ nutritur amor, animi magnanimitas, uirtutum desideria, pugnandi uigor, uictoriæ fiducia, pacis abundantia, & ad sponsum suauissimus amplexus. O beata unio sponsi & sponsæ, uerbi & animæ: quanta in te sunt deliciae: quanta dilectionis indicia: amoris prærogatiuæ, & sanctæ immortalitatis præfagia? Ascendit etenim sponsa usque ad uerbi solum à se, & amore tangitur, admiratione rapitur, & diuinæ cognitionis illustratur lumine. Descendit à se in nihilum, & reperit se in eo, quem pio ueneratur corde, & ardentissimo amplexatur affectu. In hoc itaque lumine sapientiæ & nihilitatis propriæ, perfectæ habitus perficitur humilitatis, quæ est certa diuinæ essentiæ suæque non existentiam notitia. Eo namque mens humilior est, quo in hoc sapientiæ radio exercitior est. Hunc quæ sponsa est habitum induens, ex intuitu, ex amore, ex zelo uerbi non potest extolli. Quotquot elationis excitantur in corde motus, quot propriæ æstimationis cogitatus, reperiuntur à lumine in habitate. Nam hunc aperuit sensum Apostolus, quum diceret: Omne quod arguitur, à lumine manifestatur. Per hunc quidem habitum cognitionis & amoris humilitas in sponsæ anima nutritur. Omnem altitudinem obhorret, dignitates fugit, latere appetit, apparere refugit, deijci concupiscit: neminem odit, uilipendit se foris, intus nihil pendit: pro uoto subijcitur cunctis: quamuis non in actu perficiat, facile compungitur: difficulter passionibus euertitur, contumelijs non irritatur, nec à uitijs subiugatur: ueluti carissima uisitat à sponso, interno clarescit lumine, exultatione perfunditur, securitate dulcoratur, contemptibilis apparere satagit, & exaltatur: latere uult, & ponitur ad publicum, quia non accenditur lucerna, ut sub modio ponatur, sed super candelabrum, ut multis luceat, fauores horret, & cunctis cõmendabilis uidetur: renititur in se, & obedit uerbo, seruatque

1. Cor. 6
Ibid.

Gen. 1

Eph. 5

A semper in affectu humilitatem, quamuis foras non iudicetur sic. Huiusmodi etenim sunt sanctæ perfectæque humilitatis exercitia. Hæc sunt sponsæ spiritualia studia, per quæ accepißimum Deo offert indefinenter humilitatis holocaustum. Pro munere quidem propriæ cognitionis suscepto humilitatis & ipsa exhibet sacrificium, tanto uerbo suauius redolens, quanto caritatis ignis ardentius illam concremauerit.

De perfectione caritatis Dei & proximi, nec non de reformatione imaginis Dei in hominibus.

Cap. XXI.

Nter cetera, quæ militantibus Deo consueuerunt aduersarij, ignorantia est, quæ multiplex esse cognoscitur. Est autem ignorantia damnabilis & confusione digna. Quum homo uoluptatibus deditus, & peccatorum illecebris inuolutus à propria non uult respicere delinquendi consuetudine: omnem obhorret correptionem: monita salutis non audit: bonorum declinat consortia: si quem suis peruersis moribus uiderit contrarium: deridet & spernit: unde de ipso ueraciter diuinus sermo testatur, dicens: Impius quum uenerit in profundum malorum, contemnit. Habet quidem rationem intus clamantem contra se: habet synteresim murmurantem: habet conscientiam: quamuis preoccupatam & obsecratam: habet gratiam cordis pulsantem ostium: habet eloquia sancta, quæ illi ad bonum suadent. Sed uniuersa hæc obseratis sensibus audire dissimulat: nec iuxta Prophetæ uocem intelligere uult, ut bene agat. Hoc etenim ignorantia genus pessimum est, & diuinæ contrariatur bonitati. Malitia namque huiusmodi cor possidet, & omne rectum extinguit æquitatis iudicium, nec prius illud deserit, quam à uita deficiat. Alia quoque ignorantia est, & ipsa damnabilis: sed magis corrigibilis, quum quis ex carentia diuini timoris, ex defectione desiderij salutis propriæ negligit scire, quæ Deus præcipit. Hæc quippe crassa ignorantia ex cordis oritur insensibilitate: ex pessima nutritur consuetudine, & ex delectatione consummatur peccati. Tali possessus ignorantia excusabilem esse se putat, & diuinum arbitratur posse euadere iudicium: quia perficere desijt, quod nesciuit. Sed non sicut homo, ita uidet Deus. Longè quidem ab humanis optimis distat sensus. Nemo prorsus condemnationem fugiet, qui negligenter omisit scire, quod omnino sciendum est dicente Apostolo: Ignorans ignorabitur. Est & alia ignorantia inutilis, sed excusabilis. Quis non excuset simplicem, bonum, pudicum, & idiotam? Legis enim ignorat talis sanctiones: madorum Dei perspicuam non habet notitiam: neque statuta ecclesiæ noscit: pro posse custodit, quod intelligit, nil prætermittit eorum, quæ scit. Habet quippe in affectu uirtutes: licet propter ignorantiam ipsas actu non perficiat. Scire appetit, addiscere laborat, pati non recusat: & tamen nunquam ad profectum attingit: quia naturalis caret acumine ingenij, nec aliud ualet erogare: quam quod accepit, taliter. Ista etenim ignorantia hominum opinione reprobatur: sed plerunque diuinis fulget aspectibus. Non habet in se tumorem superbiæ, non iudicia proximorum, non uerborum phaleras, non adulationis uenenum, non propriæ factum excellentiæ. Manet humilis apud se proprio contenta statu: non concupiscit ambulare in magnis: neque in mirabilibus super se. Tantum ab immanitate scelerum existit libera: quantum ab humana fallacia perseuerat immunis. Non habens astutiam deceptionis diuina protegitur bonitate, persequutionem malorum patiens uerbi gubernatione defenditur, dicente Propheta. Considerat peccator iustum, & querit mortificare eum: dominus autem derelinquet eum in manibus suis: nec damnabit eum, cum iudicabitur illi. Bona simplicitas ignara, quæ Deum suum habet protectorem, quæ suæ innocentia seruat custodiam, quæ non æmulatur malignantes, neque zelatur facientes iniquitatem. Multo quippe amplius Deo placet humilium simplicitas, quam peritorum tumor: ideo æternæ sapientiæ non displicet inutilis simplicitas: dum non ex uitio, sed ex natura prouenit. Inuenitur & alia ignorantia dispensatiua & ualde proficua: quæ in electis & caris interdum dominatur fidelibus. Ab hac nemo immunis, quamuis sanctus & purgatus. Hanc se habere Propheta perhibuit, cum dominum deprecabatur, dicens: Doce me facere uoluntatem tuam. Et iterum: Intellectum da mihi, & uiuam. In Sapientiæ quoque libro sic scriptum est: Et si quis erit consummatus inter filios hominum: si affuerit ab illo sapientia tua, in nihilum computabitur. Proinde aiebat Sapiens: Mitte sapientiam de cælis sanctis tuis, & à sede magnitudinis tuæ, ut me-

Prou. 18

1. Cor. 14

Psal. 138

Psal. 148

Sap. 9

Ibid.

cum sit, & mecum laboret: ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Scire enim illa omnia, & intelligit: & deducet me in operibus meis sobriè: & custodiet me in sua potentia, & accepta erunt opera mea. Huiusmodi etenim dispensatiua nescientia humanum humiliat intellectum: laudabilia protegit acta: inolescere non permittit: quum eorum corda, qui proficiendi in uirtutibus accensi sunt zelo: replet dubietate. Dubietas quidem ignorantia filia est, & humiliationis pedissequa. Dubitare permittit dominus quandoque discipulos, ut eosdem erudiret. Et quis est, qui saepe non dubitet, quid uelit Deus: quid prosit sibi, quibusue spiritualibus honoret muneribus confidentorem? Ista nempe dubia nescientia amantes affligere consuevit: praecipue quum diuersa patrum uenerabilium laudabilia exercitia se illorum mentibus offerunt: quibus Deo placuerunt, atque quale eorum acceptabilissimè summæ redoleat maiestati, ignorant. Quo enim amor ardentior est, eo sollicitior existit, quomodo Deum amplius ualeat honorare. Sunt quidem pleraque exercitia, quæ diuinæ bonitati suauem spargunt sanctitatis odorem: sed offerentium animos perplexitate complent: dum illorum cogitationibus nunc ista, nunc illa importunè certatimque se ingerunt: quasi singula exposcerent debere præ cæteris eligi. Inter hæc opponit se proximorum compassio, tanquam ea nil melius. Quatum munus hoc Deo acceptum sit, quod ipsius opere peregrinorum, egenorum, infirmorum, pupillorum, uiduarumque subleuentur inopia, quod de hoc solum in iudicio fiet disceptatio: & quam innumeris extiterint, qui placuerunt Deo propter istud: ac etiam angelos hospitio susceperunt, persuadere conatur. Commendabilis quidem est proximorum caritas, & grata uerbo, de qua testimonium perhibet, dicēs: Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Est autem occupatio exteriorum opus laude dignum, si prudenter, si modestè, si pacificè, si suo tempore perficiatur. Per ipsam namque plurimi præsentis uitæ pericula declinantes: exilij huius tædium transeuntes patienter: mentem quoque ab obscænis cogitationibus, & corpus à noxijs uagationibus cõpescentes domino tempus suum & opera laudabiliter obtulerunt. Fuerunt etiam nonnulli, qui arctioris uitæ propositum arripietes corpus suum afflixerunt multis ieiunijs, uigilijs proluxioribus, fame, siti, frigore, nuditate, in nullo penè sibi parcentes, ut à uitijs dominantam possiderent carnem. Nil autem dubium est, quin tales Deo gratum exhibuerunt sacrificium, dum non sua: sed seipso fecerunt holocaustum. Non enim ociosè exhortantem Apostolum audierunt, & dicentem: Exhibete corpora uestra hostiam uiuentem, sanctam, Deo placentem. Multi præterea extiterunt: qui proprio renunciantes arbitrio pro amore uerbi aliorum se subdiderunt imperio: hoc sunt arbitantes esse questum & suam libertatem alijs donantes, ut liberis gressibus imitarentur Dei filium, qui usque ad mortem crucis obediens factus est. Quidam insuper fuerunt, qui neglecto hominum consortio & spretis seculi huius cunctis illecebris uastas elegerunt habitare solitudines: nunc operi manuum, nunc lectioni, nunc orationi uacantes: quatenus immaculato corde & innocenter præsentis uitæ iter peragrare ualerent. Istiusmodi etenim sunt seruorum Christi studia: per quæ uniuersorum regi iuge offerunt sacrificium, & æternæ sapientiæ continuum exoluunt famulatum. In his autem sponsa se occupat congruis locis, negocijs, & temporibus. Non enim semper intendit proximo, aut exterioribus actionibus: non semper corpus atterit, uel propriæ renunciat uoluntati, siue hominum societatem fugit: sed cuncta hæc matura disponit ordinatione: quamuis ipsa uelut perfecta, & in singulis erudita à uerbo penes se repositum spirituale teneat talentum: quod suo immortalis offert sponso. Nō autem talentum hoc corporalibus compositum est institutis: sed sicut spirituale est: ita spiritualibus constat exercitijs. Talentum ipsius rationalem dixerim eius mentem, quæ dignissimum munus est uerbo: si tamen sit aureum, debitum habeat pondus, & uerbi gestet imaginem. Merito quidem non plumbeum, non æreum, non argenteum, sed aureum oportet esse talentum. Sunt namque quædam metalla, quæ speciem quandam ostendunt auri, & aurum non sunt. Est etiā aurum, quod auri naturam habet, perfectionem non habet: ideoque uerbo condignum mutuum non est. Caritas uerò, quid aliud, quam aurum optimū est. Excedit metalla omnia aurū, & caritas uirtutes uniuersas. Ad cordis ægritudines ualet aurum, & cōtra peccata plurimum proficit caritas, dicente Ioanne: Caritas operit multitudinē peccatorū. Aurū commune

A mune est & materia, per quam temporalia omnia acquiruntur: nec minus caritas ad uirtutum sufficit lucra: imò uniuersas in se connectit uirtutes: unde Apostolus ait: Caritas patiens est, benigna est, non æmulatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt. Ductile est aurum, & caritas omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Aurum non putrescit: sed conseruatur per curricula annorum multa: sed caritate quid durabilius? Siue prophetiæ euacuabuntur: siue linguæ cessabunt, siue scientia destruetur: caritas nunquam exidit. Aurum denique expedit, ut sit fulgidum & examinatum, sicut in Apocalypsi dicitur: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias: caritas quoque nisi ignita sit & probata, sua caret perfectione. Habeat utique necesse est, & intus ignem diuini amoris, & ardorem fraternæ dilectionis, nec sufficit, ut diligat Deum sine proximo, aut amet proximum sine Deo. Vtique sibi cohærent, neque ab inuicem disiungendi sunt. Magnum mandatum & primum esse ueritas dixit, diligere dominum Deum ex toto corde, ex tota mente, & ex omnibus uiribus, & addidit. Secundum uerò simile huic: diliges proximum tuum sicut teipsum: in his duobus tota lex pender & propheta. Dei nanque dilectio exhiberi debet de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: alioquin non fulgebit, sed in conspectu diuinæ sordescet sapientiæ. Non enim placet Deo duplicitas & simulatio: non malitia & peruersitas, nō dolus & hypocrisis. Sanctus est, purus est, sicque mentis debet diligere puritate, & sanctitate sincera. Non segniter, non elatè, non obliquè amandus est Deus, sed alacriter, sed spontè, sed rectè, non ex timore, nō ex utilitate, nō ex consuetudine, imò potius ex mera & simplicissima caritate, non ex præmio, sed propter seipsum, quia dignissimus est. Renouatio quoque spiritus & transformatio dilectionis procul abijciat amandi consuetudinem: proximi uerò dilectio oportet, ut non sit naturalis, non sit propria, non sit remissa, nec sit polluta. Naturalis etenim dilectio propinquos, parentes, amicos plus cæteris diligit, secernit propinquitatem, & carnali reflectitur compassione. Propria autem non ad dilecti commoda, non ad æquitatis iudicium respicit, sed ad utilitatem propriam, & ad priuatam mercedem. Remissa uerò tardat implere promissa, & potius importunitate, uel pudore, aut conscientia stimulis, quam caritate mouetur. Polluta nempe uoluptuoso diligit affectu: concupiscentia cæcatur, libidine urgetur, & temporali amore agitatur: præsentia sola aspicit nil de futuris prospectans. Sed non sic uerbi adimpletur præceptum. Nam talis est amor proximi, quum pro amore impeditur sapientiæ. Diligit nanque propinquos & extraneos, amicos inimicosque latissimo fouet sinu caritatis: eosque plus quosque diligit, quo uirtuosiores esse cognoscit: non affinitatem discernit, sed dona & merita: quod amato proficit, diligenter considerat, quod placeat in bonum: aliorumque lucra, non sua, querit: nec operari procrastinat, quod utile iudicat: nec differt præstare commoda, aut implere promissa: sed tota expedita, tota beneuola, tota grata, liberalis & humana. Tribuit cum simplicitate: dolet ex compassione, consulit sine fraude, hilariter obsequitur, propria facit cõmunia, lucrari se putat, quum quod habet, erogat: quia non homini, sed Deo: non carni, sed uerbo prestare existimat. Ideo non in terra thesaurizat, sed in cælo: non temporalem, sed æternam consequi exoptat mercedem. Amat castè, amat in uerbo, & propter uerbum: propterea omnem saniam carnis, cunctumque foetorem à se abdicat uoluptatis. Pro obscæna atque illecebra breuissima indignum arbitratur æternam, perpetuamque manentem commutare iucunditatem. Magis inuisibilia, quam uisibilia appetit: mortem pro animarum salute pati non ueretur: & usque ad uitæ terminum Deo placens non frigescit in proximo. Talis itaque est perfectæ caritatis ignis ad Deum, & feruor ad proximum. Veritamen tunc plenam meretur laudem, quum probata non deficit. Probatur aurum in ignis fornace, probatur & caritas in incendio tribulationis. Non est perfecta caritas, quæ non examinatur, aut probata deficit. Passionis quidem tempore discipuli domini defecere. Nec in prosperis agnoscitur amicus: nec in aduersis latet inimicus. Vera autem caritas in utriusque stabilis perseverat. Quamuis enim uerbo Dei cuncta sint nota: probare tamen non cessat, quos suo dignos facit amore. Non ut ipse sciat, sed ut alijs innotescat, agit ista: atque, ut quod est uirtutis & utilitatis latens, ad ædificationem manifestetur. Per interiora recta & sancta magnificatur Deus, per exteriora uerò laudabilia, quanquam honoratur Deus,

1. Cor. 13

Apoc. 3

Deut. 6

Rom. 12

1. Pt. 4

Deus, ad bonum tamen excitatur proximus. Ideo caritas, quum ignita est, in conspectu fulget sapientiæ: & quum probata est, in facie splendet ecclesiæ. Ardebant intus martyres sancti caritate: sed probati foris per tormenta redolebant miram uirtutum suauitatem. Ignorabatur, utrum Deum diligenter propter Deum, an propter seipso: in pœnis autem examinati rectam ad Deum propter Deum perhibuerunt se habere dilectionem. Non ut serui, non tanquam mercenarij, sed ut filij, ut legitimi amici dominum amauerunt. Nam probatus amor aperit amoris synceritatem, & amantis intentionem. Seruus in flagellis eruditus deficit: mercenarius in pœnis probatus non subsistit. Caritas autem perfecta undiq; munita est, ubiq; secunda, & in omnibus perseverans. In Canticorū quidem canticis ignita probataq; caritatis excellentia cōmendatur, cum dicitur: Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio: lapides eius lampades ignis atq; flammarū: aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem. Ardet itaq; caritate Dei mens sponsæ, setuet proximi dilectione, probata non deficit tribulatione: non autē minus ponderosa ac matura est in interiori exercitatione. Cogitationes quidem suas ne erroris seducatur tenebris, ne ignorantia caligine inuoluatur, rationis maturitate diiudicat, maxime ne offēdat in lapide pedem suum, atq; irretiat ab incurso & dæmonio meridiano. Frequenter namq; ipse diabolus transfiguratur se in angelum lucis: ut decipiat sine prudentia gradientes. Affectiones quoq; non minus examinat. Consuerunt quippe latenter paulatimq; pollui, nisi purgato mentis oculo intelligantur ipsæ animæ affectiones. Eo etenim diligentius perscrutandæ sunt, quæ clarius uidentur imaginem gerere caritatis. Nam inimicus manifestus facile declinatur: qui autem insidias meditatur, quis euadet hostem? Seductoria namq; affectio in ijs, qui Deo militant, & æterni regis gestant insignia: semper caritatis uestitur tegmine. Non enim qualis sit: in primordio amicitiarum se pandit: sensim autem & per incrementa cordis arcem rapit, utilia suadet, spiritualia simulat, interdum ociosa & blanda immiscet colloquia, sicq; alternat nunc spiritualia, nunc carnalia, ut uix à paucissimis agnoscat. Tandem affectio ignota sic crescit, ut exterminata de corde columbæ illic coruus nidificare incipiat. Quæ autem inde sequantur: silentio prætereundum est. Non igitur imprudenter, uel sine causa sponsa mentis suæ curiosè perquirat latebras, ut quid in cogitatione, quid in affectione uerferet, intelligat, ne pro ueritate falsitatem admittat, aut sub prætextu caritatis affectum teneat sensualitatis. Optimo quippe hoc agit sapientiæ consilio & matura consideratione. Fundamentum enim totius exterioris hominis mentis est qualitas. Non aliter foris cōuersatur homo, quam intus maneat. Nam si circumspecta sit mens apud se: cuncta exteriora ordinatè disponit: si uerò lubrica & absq; rationis iudicio sola præceps ducatur uoluntate, latere non ualet. Negocia namq; exteriora, & sermo incompositus improuidæ animæ testimonia sunt. Proinde sponsa uerbo placere concupiscens omnem suæ mentis statum sapientiæ regulis componit & ordinat. Hinc est, quod ipsius uerba prudentiam sapiunt, & ratione fundata sunt. Nil ex eius ore murmurationis, nil fraudis, nil elationis egreditur. Pauca, proficua, salèq; condita sunt illius eloquia: ita ut penè irreprehensibilia sint: opéra quoque eius lance æquitatis & consideratione uirtutis sunt facta. Singularitatis notam fugit: præcipationem deuirat, mores incompositos non sequitur, & sic conuersari satagit: ut nemini noceat: nulli onerosa, nulliq; odiosa sit: unde fit, ut uniuersis amabilis reddatur: omnibus cara, & cunctis beneuola: atque ipsius uita singulis proponatur admirationis exemplum. Ista namque spiritualia operatur exercitia, non ut propriam adipiscatur gloriam, aut humanos captet fauores: sed pro honore Dei, pro amore sponsi, & pro ædificatione proximi. Non enim potest esse ingrata eius, quam sibi impendit, dilectionis. Proinde tam ardentè prudenterq; Dei in se sedula est custodire imaginem. Agnoscit quidem rationalem se esse, & per hoc uerbi gerere similitudinem: sedem esse sapientiæ, & ueritatis illustrari lumine. Intelligit quoq; se immortalem conditā, ut est Deus, & corpus suū uiuificare, ut facit Deus: quauis Deus sit uita uiuēs in se: per se uiuificans omnia, beata de se, beatificās sibi inhiærentia caritatis uinculo. Anima uerò uiuēs (non tamen per se) uiuificās mēbra corporis: tota in toto, nō plus in uno, quam in membris singulis: beatitudinis capax, immortalitate digna, Dei nobilem in se portās imaginem. Quo namq; in amore sponsi feruētior est, eo se minus diligit propter se. Tota se diligit

A ligit in sponso: mundam se seruat sponso, dilecti honorem zelat, & quicquid uerbi potest deformare imaginem, uehementer obhorret. Deformatur quidem Dei similitudo in mente, quoties sectatur uana, per errores ducitur, & ignorantia caligine tenebratur animus. Non enim naturalem intelligentia amittit dignitatem: nec sapientia capabilitatem, sed spirituali uelamine præpeditis oculis rationis nequit ueritatis penetrare splendorem: & uidendo non uidet, intuendo minime discernit, atque lumine priuatus se perspicue aspiciere profitetur: quod est pessimum cæcitatē genus. Temporalia insuper diligendo, uisibilibusq; fruendo propriam deturpat dignitatem. Quanto namq; tenacius labentibus innititur rebus: tanto deterius ab ingenita labitur nobilitate, & immortalitatis spoliatur decore, dum præponit temporale æterno. Nam sicut qui adhæret Deo, unus spiritus fit: ita qui fugacem amplectitur mundum, unum efficitur cum eo. Proinde Dei sapientia illi, quem suo discipulatu dignum facere cupiebat, ait: Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Non enim uitam in se tenere posse indicauit mortuis in peccato copulatum. Dubium quippe non est quemque eo amplius deformari ab immortalitatis gloria: quo ardentius caducis se immerferit curis: potius eligendo possidere, quæ uidet, quam patienter sperando præstolari, quæ non uidet: sicq; non solum immortalitatem perdit: uerumetiam uita priuatur, atque propriam perdit pulchritudinem. Non enim sine delicti pollutione fieri potest, ut quis deserto uitæ fonte, caducis inhæreat & mortalibus. Vtrique inseruire nemo ualet. Ideo expedit, ut quicumque speciem animæ custodire desiderat: peccatum omne materiamq; peccandi summo cum studio derelinquat. Quid uerò sic foedat mentem: deiq; deformat imaginem, quemadmodum scelera? Quot delicta: tot maculae gestantur in anima. Iuxta culpæ qualitatem denigratur interior pulchritudo. Omnino autem aduersatur Deo peccatum: aduersatur & homini. Nil odit Deus: nil punit in homine, nisi delictum. Quum primum deliquit homo, Dei perdidit amicitiam, perdidit sapientiam, & uerbi in se deformauit imaginem. Nunquam uerò ad pristinum amicitiarum reducitur statum, nisi uiribus totis conetur reparare: à quo cecidit, atque reformare, quod peccando deformauit. Quomodo autem Deo potest esse coniunctus, qui ipsius Dei offuscavit imaginem, corrupit similitudinem, contempsit præceptum, amisit gratiam? Ut satisfaciat desiderijs, necesse est, satisfaciat & operibus: potissimū oportet sapientiæ reformare imaginem antè quam ad cōnubij spiritualis pertingat dignitatem. Indignum prorsus & à ratione alienum est, ut anima uoluntariè delinquens, & propriam non agnoscens deformitatem copuletur uerbo Dei & cælesti sponso. Proinde quæ legitima est sponsa, & quæ non didicit: sed gustauit in uero sensu, & in suorum præcordijs desideriorum, quam suauis est dominus, quam dulcis amor, quam castus amplexus, & quam mellifluum est uerbi connubiū, incessanter elaborat, qualiter trinitatis imaginem in se ualeat reformare, incontaminatam tenere, & absque macula custodire. Hinc est, quod tam sedulo, tamq; ardentè spiritualibus intendit exercitijs. Vacat quidem lectioni, & sanctarum meditationibus scripturarum: ut siqua erroris macula rationi adhæserit, per sanctorum patrum sententias detergat. Est namq; sacra pagina intelligentiæ spirituale lauacrū, per quod opinionones erronee cōuincuntur, & ignorantia caligo propulsatur. Orationi & cōtemplationi instat, ut de uiuo æternoq; uerbi fonte stillicidia hauriat sapientiæ, atq; per internam aspirationem diuinis illius mens illustretur splendore. Sanctorū quoq; gloria: futura uitæ gaudia, & cælestis Hierusalem spirituales nō cessat excogitare delicias, quatenus omnē delectationē temporalis uitæ, cunctasq; illecebras cœnosæ sensualitatis repercutere queat. Nam difficile transitoria relinquuntur bona, si non prælibantur æterna, atq; laboriosè quis eleuatur ad summa, nisi affectu sit liber ab imis. Præsens quippe prosperitas futura opponitur: uixq; inuenitur, qui & seculi gloriam & mentis possideat innocentiam. Propterea sponsa æterna meditatur, ut transeuntia fugiat: cordis studet munditiæ, innocentia candorem sectatur, conscientia paci inuigilat, puritatem seruat, feruorem nutrit, eleuationi mentis innititur: omniq; peccato reluctari cōtendit, ut puram in se Dei custodiat imaginem, & incontaminatā se tribuat illi, cuius est. Talibus etenim exercitijs mentis reformatur claritas, uerbi fulget imago, & interioris apparet hominis gloria. Ibi libenter declinat uerbum; ubi suam intuetur similitudinem: ubi caritatis mansio præparatur ubi

ubi diligenti nouit. Munus quoque illud gratanter suscipit, quod non de cellario, non de mar-
supio, sed de cordis sinceritate exoluitur. Unde sponsa sciens se singulariter a uerbo di-
ligi, multipliciter in se sponsi amorem persentiens, ne ingrata sit, amori uices rependere
fatigat: sponsumque suum spiritualibus conatur honorare muneribus: se melius nil inue-
nit, quod offerat, nihilque iucundius donet, quanquam nihil uerbo gratius, nil carius exhibe-
tur. Toto itaque affectu, simplici que intentione tanquam spirituale talentum mentem
suam offert Deo ardētissima ignitam caritate, amore languidam, maturam in moribus,
in cogitationibus circumspectam: sobriam in affectione, in rectitudine non curuam, in
qua uerbi rutilat imago, & indiuiduae similitudo cernitur trinitatis. Hanc pro recompen-
satione amoris, & in signum exhibet perpetuae caritatis. Hanc non semel bisque, sed per-
soluit millies, prout amoris impetus rapit. Amore quidem sauitia, amandi auida, amati
sitibunda quid aliud, quam amoris offeret munus? Non tamē solum, sed laude mistum,
sed praeconijs plenum, sed gratiarum actione refertum, sed exultatione iucundum, sed
mentali oratione saginatum, sed praecipua deuotione redolens.

De exercitatione & profectu mentalis orationis, ac perfectione diuinae laudis. Cap. XXII.

Sap. 11

Visibilium & inuisibilium conditor Deus in sua uniuersa disponens sapientia
singula quaeque ordinauit sic, ut nihil eorum, quae fecit, absque certa prouidentia
lege reperiatur confusum. Omnia (prout diuina pandit scriptura) in nu-
mero constituit, pondere & mensura: cuncta quoque proprium & sibi con-
gruum direxit ad finem. Decuit quidem uerbum Dei, per quod caelestia terrenaque subli-
stunt: taliter creare omnia, ut in toto uniuerso nulla esset creatura, quamuis parua, quamuis
aspectu contemptibilis, quamuis ignota, quae non more suo proprium laudaret opifi-
cem: quae non ordine suo aeternam praedicaret sapientiam. Indixit etenim legem cuique
rei: gradus actusque singulorum ita distinxit, ut seruato conditoris instituto nil reprehensibile
uideatur. Nam quanquam nonnulla confusa & inordinata cernuntur in se: in arte
tamen summae sapientiae, & in uerbo Dei mirabili pollent ordine, atque ineffabili iudicio
equitatis. Quod autem confusum apparet, non ex defectu regētis: sed ex poena agitur ho-
minis delinquentis. Hoc quippe perspicue claret in ipso homine, si illius attendatur cau-
sa originis & finis. Causa quidem, ut incola esset paradisi, & operaretur, & custodiret il-
lum: finis uero, ut Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo frueretur, fruendoque
beatus esset, non temporali, sed felicitate aeterna & interminabili. Quod autem in-
numeris implicitus sit curis, diuersisque occupationibus intentus, quod uarijs calamitati-
bus, multis infirmitatibus attritus sit, quod delectationum fauce, & peccandi sit necessitate
constrictus, quod caro repugnet spiritui, & resoluatur morte, ac redigatur in puluerem,
quod spiritus ignoratia, infirmitate, impotentia, peruersitateque inuolutus existat, ex rea-
tu primi hominis, & obedientiae transgressione emanauit. Nil conditori ascribi debet,
qui fecit omnia ualde bona, & ipsum hominem plasmavit rectum: quamuis ipsemet in
multis se immerferit tribulationibus, quaestionibus, & flagitijs: dignaque sibi ipsi poena, &
causa poenae effectus est, non solum transitoria, uerum etiam perpetua, & sine fine. Nam
incommutabili spreto bono, suasionem deceptus, uoluptate illectus, ratione caligatus,
spe falsa irretitus adhaesit commutabili, & dum potius blandienti feminae, quam impe-
ranti Deo obedire maluit, sicut de loco uoluptatis: ita de cordis innocentiae expulsus
domo hanc terram bestijs communem habitare coepit. Quamobrem totum humanum
genus in protoparentis infectum delicto tanto amore uisibilia appetit, temporalibus
delectatur, corporalia cogitat, & extra se tam insensibiliter commoratur. Videtur namque
ipsum nil scire, nisi quae corporeis patent sensibus, & carnis mulcent illecebram. Spiritu-
alia fastidire cernitur opera, & illa nimio cum labore sectatur: corporalia uero dele-
ctabiliter peragit, quanquam onerosa sunt & infructuosa. Non uerecundatur iumento-
rum intendere actibus, & illis sapissime ministrare. Ignorat namque qualis sit, & quam
preciosum in se gesserit thesaurum. Incurrit quidem in opacam noctem, & nescientiae de-
prehensus tenebris, huc illucque disperditur. Amisso etenim superno aeterni luminis du-
catu, & rationis intimae gubernaculo iudicare non ualet, quid est, quouae tendat. Prae-
ceps fertur nescius, & ad scopulos uitiorum colliditur uelut amens. Sub tyrannide pessima
insensibiliter sternitur inimicorum, concatenatur, iugulatur, perimitur. In uoluptate
carnis

A carnis & in exercitio exteriorum se totaliter occupat, sed non naturaliter tendit extra se.
Intus exerceri debet, intus quaerere necessaria salutis. Parum quippe corporalis ualet ex-
ercitatio, pietas uero ad multa promissionem habens eius uitae, quae nunc est, & futurae.
Non enim corporeis deus patet sensibus, sed spiritualibus; ideo rationale animal fecit
hominem, ut haberet, unde se illi praeberet uisibilem. Et haec est praecipua mortaliu dignitas,
haec est humanae eleganciae natura. In hoc assimilatur uerbo, per hoc intelligit uer-
bum, dilectusque a uerbo, quaesitus, assumptus, & glorificatus. Sed (heu) istud miserimus
ignorat homo, & quum magnus sit, nullius se aestimat. Thesaurum immensum pro exili uti-
lissimoque dat precio, & qui a suis debuerat mercedem accipere corruptoribus (proh do-
lor) ipse sua omnia seque impudico amore prostermit. Victus namque uoluptate, immemor
cuius sit, quo redemptus sanguine, quibus plasmatus manibus, cui ratione conditus, quo
sine creatus, a naturali plurimum nobilitate degenerat. In hunc prorsus errorem omne
pene humanum genus dilapsum est, adeo ut ille innocens, ille arbitretur sanctus, qui
communem non agit uitam, & uniuersitatis non sectatur uestigia. Re nanque uera diffi-
cillimum est in tot seculi uoraginibus, in tot peruersitatis exemplis sincero immacula-
toque pedis affectu praesentis peregrinationis peragere iter. Nullusque esset a spiritualibus
liber laqueis, nisi caelestis in corde stillaret gratia, irradiaret lumen, protegeret manus,
& diuina suauitas roboraret. Non autem proprijs debet homo inniti uiribus, nec totali-
ter destitui. Agat quicquid ualet ex se, totis animae lacertis manum porrigat ad se erigē-
tem deum, non ore, non animo, non desiderijs desinat suum inuocare adiutorem, & tan-
quam nauis inter undas seculi uelutans frequenter in orationis ingrediatur portum, qua-
tenus siquid ex humana deperditum est conuersatione, si quid ex tentationum concis-
sum impulsu, aut uetusta uita dissipatum, restaurare queat. Nil etenim in omni spiritu-
ali exercitatione uel Christiana militia sic mentis habitum, uirtutis zelum, cordis ocu-
lum, perfectionis desiderium redintegrat & custodit, quae admodum orationis studium.
Est namque oratio actus mentis sapientiae lumine directus, & spiritus sancti calore succē-
sus, quae quum pure perficitur, humano non indiget consilio, nec ornatu uerborum. Nam
in ipsa paracletus docet, quid & quomodo agere debeat orans. Non tantum huiusmo-
di orandi modus uocis sonitu aut strepitu labiorum perficitur, sed cogitatione tacita,
mente suspensa, corde non dormitante, intentione non diffusa, prudenti animo, propo-
sito stabili, affectu unito, & gratia in his omnibus cooperante. Multi uoce, rari autem cor-
de deprecantur. Non est uerae orationis operatio in hominis potestate. Solius dei est
huius, sicut & caeterarum, dona conferre uirtutum. Potest quisque parare uas ad liquoris
susceptionem, non autem implere. Petendi inest nobis facultas, sed petitionum effectus
desuper expectandi sunt. Facile etenim quispiam exauditur, si a se accedendi timorem,
dubietatem impetrandi, & diffidentiam amouerit possidendi. Nemo uero accedere ad
deum, suaque illi offerre uota timore compescatur. Non seris aut ferreis uectibus, non sa-
nuis uel custodibus aditus interdicitur. Nullus est qui inhibeat deo appropiare uolen-
tem. Sola cuiusque conscientia ausum praebet, si munda est, repellit autem, si delictorum
colluione polluta est. Libentius nempe dominus suscipit, quam enunciat, paratior quoque
ad tribuendum, quam homo sit ad flagitandum. Ob hoc plerumque praue nit uota, atque
merita donorum erogatione transcendit. Inuitat trepidos, expectat pigros, sustinet de-
linquentes, induratos stimulat, renitentes hortatur, & quosque ad se pergentes benigna
refouet caritate. Quid igitur pertimescis o homo: cur ad deum appropinquare formi-
das? Depone iniquitatis fasciculos deprimentes te, abijce a te cupiditatis onus, abster-
ge maculas interioris aspectus, & lota animae facie atque ueste induta nuptiali se curus ac-
cede ad ipsum, tuasque illi petitiones edicito, in autorem tuum conspice. & scito quia fra-
ter tuus est, os ex ossibus tuis, & caro de carne tua, attende diligenter illius uulnera, la-
teris apertionem, & pedum manuumque cicatrices, & intelliges quantum in illo praesu-
mere debeas. Qui dedit se tibi, denegabit ne sua. Qui locauit te in se, poterit contemne-
re te. Si prudenter inuestigabis, utique nobiliter reperies te in illo, quam in te. Contem-
plare si uales uerbum, & te in ipso inuenies. Nam quod factum est in ipso uita erat. O uita
uiuens, in qua uiuunt omnia, uiuifica me non uita carnis, sed spiritus, non alitudo, quam
de te in te, ut per te uiuam tibi. Nemo enim uiuit, qui non tibi, sed sibi uiuit. Quomodo
Laur. Iustin. C sine

sine uita uiuere quis dicendus est. Dixisti namq; ô melliflue amor (& uerū dixisti.) Ego sum uia, ueritas, & uita, uia credentium, ueritas contemplantium, & uita regnantium. Quos enim eligis, ut in æterna regnent uita uiuificante nunc repleas gratia. Manifestas te illis, illos rapis in te supra se, & iam non sunt in se, sed in te, uident se nō in se, sed in te, exultant in se de te, suauiterq; cōmorantur extra se, quia sunt in te, iucundiusq; manent in te, quā in se. Nec mirum. In te namq; torrens est uoluptatis æternæ, deliciarum abundantia indefectibilis, amœnitatis spirituale plantarium, sapientiæ æterni thesauri, cunctorumq; laudabilis fruitio honorum. Prius tamen quilibet tui strenuus amator debet te querere in se, ut postea se inueniat in te. In homine origo amoris est, in te autem finis & perfectio. Nullus quippe dei cultor, quod diligere debeat, scrutetur aliunde, q̄ in se ipso. Fons amoris hominis est ipsius cor, fons autem caritatis Deus. Hanc tanquā riuulos diffundit in predestinatos, & per hanc gratificantur, qui dei filij nuncupant, & sunt.

1. Ioan. 4 Non ab re igitur inquit iustus deum in se, quia deus est caritas, & in cordibus iustorū diffusa est ipsa per spiritum sanctum. In cordis siquidem puritate facile reperitur deus, quia & ad ipsum libenter declinat, & in ipso cōquiescit. Vbi autem exteriorum tumultus & corporalis occupatio, quamuis ibi sit deus, difficulter tamē inuenitur. Pax enim est, & in pacis manet habitaculo, ideo Propheta aiebat. Et factus est in pace locus eius, & habitatio eius in Sion. Pacem itaq; habeat in se, qui uerbum pacis gustare desiderat. Ab exterioribus ad interiora redeat, ut ab interioribus ad superiora conscendat. Nunquam superiora suauiter perseveranterq; gustabit, quicumq; sua negliget interiora. Ad superiora mens uia est, in superioribus uerō perpetua pax, imperturbabilis requies, & diuturna tranquillitas. Assuescat habitare in se, qui uult ascendere supra se. Prudēti quidem ingenio & cura peruigili erudiēda mens est, ut possit, illiq; libeat habitare secum. Hoc etenim spiritualis ædificij solidum est fundamentum, hæc est accedendi ad deum uia regia, innocentia speculum, magisterium uirtutum, & certa immortalitatis spes. In officina quippe quietis & per orationis infatigabile exercitiū secum habitare mentisq; arcem erigere ualet homo, qui uerō hæc in contemptum habet, nunquam possessor fiet sui, sed neq; dei. Poterit quidem habere deum, possidere autem minime. Longe inter se distant habere & possidere. Deum in se habent iusti omnes, soli autē perfecti possidēt. Ex mera gratia habetur, possidetur uerō ex gratia & diutina interiori exercitatioe. Potest quis saluari, si non possidet deum, non autem si eo caret. Paucorum namq; est possidere uerbum. Veruntamen sicut aurora solem, ita sui ipsius possessio dei præcedit possessionem. Ambo donū dei, ambo interioris hominis exercitia sunt, quæ nemo segnis, & desiderijs spiritualibus priuatus, atq; perfectionis non auidus capere ualet. Maximo prorsus studio interiori expedit, ut se accommodet, quicumq; se possidere, secumq; habitare concupiscit, ac mentem lubricam ab assuetis satagit compescere uagationib; sed nihil aptius ipsam refrænât, quā attenda meditatio, quæ in oratione proponitur. Hæc quidem ab exterioribus cor amouet, & ad se redire compellit. Hæc est disciplina mentis, spiritualis pædagogus, orationis funiculus, incipientium eruditio, & intētionis mētis prouida gubernatrix. Præcurrit orationem spiritus, disponit ad contemplationem, animæ munditiam operatur, ministrat deuotionem, in corde spiritualem lætitiā ebullire facit, atq; sapientiæ parat domicilium. Ex ipsius assiduitate stabilitur mens, cogitationes purgantur, solitudo sapie, delectat deus, ingenium acuitur, castificantur sensus, illustratur ratio, loquela restringitur, & animus ad alta suspenditur. Ipsa est spiritualis tanua orationis, per quam uerbum ab ingredientibus agnoscitur, & puris muneribus honoratur. Quandiu mentis oratio ueraciter possideatur, tanquam oculi pupilla meditatio custodienda est, uerum tunc non est funditus postponenda. Veluti quoddam spirituale depositum seruanda est. Nam quum mentis oratio præsto est, superflua ac noxia meditatio esse dignoscitur, quum uerō abest, perutilis & necessaria esse censetur. Meditatio quidem orationem excitat, oratio autem deo præsentat, & uerbum possidere facit, præsentē uerō deo & uerbum possidente anima gratissimum laudis exhibetur sacrificium. Iuge quippe laudis holocaustum & perfecta actio gratiarum ex certissima uerbi agitur præsentia, unde Propheta uoce domini ait. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare dei. Præcedit itaq; ueram laudem cordis medulla-

A dullaris oratio. Ex gustata uerbi iucunda præsentia habitus formatur orationis mūdæ. Ex munda oratione depuratur animus, exhilaratur affectus, pascitur caritas, appetitus dilectionis augetur, certificatur fides, conualefcit spes, exultat spiritus, uiscera quatuntur, pacificatur cor, ignis accenditur, ueritas aperitur, fugatur tentatio, abscedit tristitia; renouatur sensus, uirtus debilitata reparatur, excitatur feruor, fugatur tepor, uitiorum rubigō consumitur, caelestium desideriorum scintillæ emicant, & diuini amoris flamma succrescit. Magnis namq; meritorum prærogatiuis fulta est, multis donorum spiritualiū splendoribus, atq; præcipuis uirtutibus pura mentis oratio decoratur. Illi quippe patet cælum, arcana panduntur, & dei aures intendunt. Non repellitur, neq; cōtemnitur, sed placido aspectui creatoris uniuersorum præsentatur. Vacua inde non recedit, nec sine affectu. Exauditur quidem, dummodo humiliter deprecetur. Humilis etenim deprecatio cælōs penetrat, cælorumq; opificis mulcet aures: Non potest humilem dei sapientia spernere supplicentem. Mosem quippe omnium mitissimum non abiicit exorantem. Publicani quoq; uerecundiam & preces grata benignitate suscepit. Quis audiuit unquam humilem esse in prece confusum, potissime quum ex ignito precatur affectu? Humilitas namq; & caritas spirituales orationis sunt alæ, quarum remigiō usq; ad interiora ingreditur uelaminis, ubi uerbum in sinu residens paterno æterna uirtute generatur. Pulsat regni caelestis ianuas humilitas deprecantis, caritas uerō ipsam introducit orationem, eamq; exaudibilem facit. De his uirtutibus figuraliter loquitur ueritas dicens. Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quacūmq; petierint, fiet illis à patre meo. Humiliet igitur se, succensq; oret affectu, quisquis cupit suam non repudiari orationem. Cui tamen addat uitæ honestatem, conuersationem sanctam, inorum probitatem, linguæ temperantiam, & caelestium flagitationem gratiarum. Non terrena substantia, aut temporalium commoda, sed spiritualia dona & Angelorum cōsortia importune postulanda sunt. Nam etiam ipse dominus eadem gratantius imperitur. Qui autem petit, in fide postulet nihil hæsitans, ut exaudiatur. In huius uerō actus pura spiritualisq; orationis deus ante mentis aciem constituendus est. Facile quippe orātis intentio deuiat, & in ociosis ac noxijs labitur cogitationibus, si deus in ipsa oratione non queratur. Hoc præcauere Propheta satagens aiebat. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram. Optime quidem congruit, ut altissimo assistat, qui uota sua exaudiri desiderat. Nam innocentia indiciū notissimū est iudicis non formidare aspectum, perfectæ autem caritatis infatigabiliter ac sine interuallo uerbi sitire præsentiam. Hoc ex pura & ignita mentis perficitur oratione, præcipue quum longa exercitatione interioris orationis amoris facibus succensus animus diuinæ sapientiæ uerus amator extiterit. Anxia nempe amoris uis est, quæ amantium corda diu ab inuicem abesse non patitur. Quamobrem uerbi sponsa fidelis caritatis iaculo transfixa & de dulcedine dilecti saginata inuictum uigoris animum ab oratione non relaxare conatur. Dilecti corporalem præsentiam assidue meditat, ne cordis sui intentio ad alia diuertatur. Sicq; tādū in hoc meditandi studio elaborat, donec per orationis frequentationem & amoris incendium copulata uerbo, sapientiæ debriata suauitate ab eius amplexibus diuelli non ualeat. Tunc illi lex imponenda nō est, neq; de modo orandi instruenda. Ipse amor cogitandi materiam ministrat, orandi formam tribuit, orationisq; perfectionem sufficienter infundit. Fit igitur sponsa per orationem mūda, de uerbi præsentia hilaris, in sapientia erudita, uotis præceps, exultatione tacita, amore libera, festiua spe, munere sollicita, caritate solida, prouida in actione, mente erecta, & proficiendi amore succensa. Omnis ipsius affectus in dilectione trahitur sapientiæ, ad illamq; tanquam ad locum proprium currere non desistit. In hunc amandi uenerat affectum Propheta, quando dicebat. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat anima mea ad te deus. Multipliciter etenim tunc se sponsa dilatat in se, & eo ardentius se exercet, quo dulcius trahitur, atq; clarius intuetur. Nam quum de bonitatis dei fonte plenissimo potatur, & quā in se diffusa sit, sentit, quodam suauis delectationis respargitur gustu, & quadam animi pace repletur, dulciter requiescit in eo, quod capit, atq; sua pascitur spiritus uoluptate, domini præsentia sui immemor gaudet, dicit sapius repetens propheticum illud: In pace in idipsum dormiam & requiescam, tenet

in se, quem diligit, & amoris brachijs sapientiam amplexatur, se exaltari conspicit, quod dei se uidet dignam presentia, metitur merita sua, uirtutes considerat, & in nullo per se iudicat talia promereri, gratis sibi hoc esse donatum intelligit, & totum per beneuolentiam fieri non dubitat conditoris. Proinde magno cordis exultat tripudio, & immensas promit gratiarum debitas actiones. Hoc prenunciavit Propheta, quum ait. In uoce exultationis & confessionis sonus epulantis. Quomodo non exultet anima, quae se sentit dignam effectam uerbi presentia? Si praecursor in utero positus exultauit ad aduentum uerbi, quare non magis sponsa in amplexibus sponsi? Non ad insipientiam sibi exultat sponsa in cordis thalamo sponsum adesse cognoscens. Nam & spiritus Mariae exultauit in deo salutari suo, quanquam longe excellentius, quam ista. Anna quoque prophetae Samuelis mater quum prolem, pro qua orauerat, suscepisset, exultans clamauit. Exultauit cor meum in domino, & dilatatum est cornu meum in deo meo. Sic & haec coram uerbo exultat, dicens. Exaltabo te deus meus rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi. Verbis sufficienter non ualet exprimi, quanto gaudio, quantaque exultatione repleatur anima in sui presentia sponsi & casto amoris contubernio. Exoluit gratias, dona perstringit, ostendit uota, & oscula imprimit. Huius felicitis consortij in spiritu odorans Propheta delicias & sponsam ad exultationem inuitans aiebat. Exulta & lauda habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel. Exultat quidem ex his ardentem permota, quae agi sentit in se, laudat uero admiratione percusa ex his, quae contemplantur in deo. In diuina nequaquam ualet esse laude muta, quum hymnidici angelorum chori, sanctorumque innumerabilis exercitus quam diligentissime & incessanter in dei laudibus occupentur, tacita mente recogitat. Feruor ex hac consideratione diuinae laudationis, & amor caelestium cantionum adeo contemplantis cor rapit, & in sublimia eleuat, ut interiora omnia in diuinam uideantur prorumpere laudem, seque mens quamuis in mortali corpore inclusa teneatur, supernorum ciuium coetibus sociare conetur. Psal. 144. Psal. 83. Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Circumquaque etenim caelorum sancta agmina cogitatione perlustrans uniuersos festiuos stolis candidissimis ornatos, coronis aureis ac coruscantibus gemis redimitos, gloria & decore praefulgidos, felici immortalitate uestitos, & in aeterni regis laudibus intentos mirari non desinit, & quum carne sola tunc grauetur in terris, desiderio tamen & intentione commoratur in caelis. Amat quod uidet, astringit quod gustat, possidere exoptat in perpetuum, quod contemplando rimatur, seque beatam fore non ambigit, si illis sociari meruit, ideo inter ipsas animi delicias & laudum uota illud Tob. 13. Tobiae sancti replicare non cessat. Beatus ero, si fuerint reliquiae seminis mei ad uidentem claritatem Hierusalem. Quum autem reuoluit secum, unde illis tanta sit laetitiae causa, de thesauris diuinitatis id prouenire considerat. Quamobrem amore feruescens, & caritate confidens suae oculos intelligentiae attollit in diuinae maiestatis essentiam, & quae incircumscripita sit, quae potens, quantisque affluat uoluptatibus, potius credendo quam agnoscendo miratur. Hinc ineffabilis atque insatiabilis laudis appetitus exoritur, hinc flamma desideriorum uehemens ebullit, & omnem ad se trahens animi uirtutem dilectam alienat a sensibus, atque insensibilem foris effectam immensis intus facit eam uerbi exuberare delicias. Caestri se conspicit circumdari lumine, accendi ardentissimo amore, & infinito inflammari laudis desiderio. Laudat quantum potest, & nimio cruciatur laudis desiderio, quum se uidet non posse perficere, quod amabiliter concupiscit. Ad se uero rediens os laude repletum, oculos lacrymis, cor humilitate, animamque deuoto mœrore per sentit, quum non esse, ubi se tam delectabiliter fuisse recogitat. De cellario tamen sponsi egrediens, indeque mentem saluberrimo amoris uulnere sauiam reportans ab oratione & dei laude uix ad momentum uacare ualet. Laudandi quippe face succensa & laudis dulcedine ebria laudati semper rediuiua caritate concalescit. Non enim debet a laude cessare, quae usque ad dei solium euecta est. Memoriam abundantiae suauitatis sponsi eructans corde flammigero ait cum Propheta. Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Talis laus talis affectus, soli sponsae uerbi congruit, quae de donis conditoris sui ingrata non est. Pro cognitio-

A ne namque propria, quam pro munere accepit, humilitas exoluit holocaustum, pro gustu diuinae caritatis erga se talentum & ipsa exhibet intimae dilectionis, pro notitia autem excellentissimae maiestatis medullare atque perfectum offert uerbo sacri facium laudis. Propterea illi tanquam sponsae praecipue prebenda est corporalis, sacramentalis, & spiritualis copia sponsi, quatenus donec peregrinatur a uerbo, habeat, unde uerbi pascatur delicias. Nam iuxta ipsius sententiam omni habenti dabitur, & abundabit. Nulli quidem magis digne, quam fortiter amanti spiritualia prerogantur dona. Non enim illa in sudario reponit ociose, non dispergit inutiliter, sed tanquam dominicae pecuniae fidelissimus dispensator spiritualia lucra reportat ueluti quotidie de omnibus, quae suscepit, redditurus sit integerrimam rationem.

Quod sponsa per meditationem decursus uita incarnati uerbi plurimum in amore proficiat. Cap. XXIII.

Sapientia dei irreprehensibili gubernatione uniuersa disponens quemadmodum nihil eorum, quae fecit, odit, sic neminem illorum, quos salutis lauacro ab originali mundat delicto, quantum ad se pertinet, perire letatur, quin potius ineffabili suae miseratiois pietate gratiae stillicidia super hominum filios irrorare non desinit, miro uarietatis modo singulis diuidens, prout uult. Nam tanquam peritissimus animarum medicus diuersis medetur antidotis iuxta cuiusque uulneris indigentiam. Propterea contemplantis animus non sine gaudio miratur, quae prouide unumquemque electorum ad salutem ducat multipliciter operando. Quaedam namque terribilia, quaedam mirabilia, nonnulla delectabilia operatur, singulos tamen erudit, & trahit ad se singulari consideratione. Ex solis affectibus profectibusque conuersionum diuinae gratiae mirabilia declarantur, ideo Propheta domino de se aiebat, dicens. Ecce domine tu cognouisti omnia nouissima & antiqua, tu formasti me, & posuisti super me manum tuam, mirabilis facta est scientia tua ex me. Terret namque flagellis innumeris, pestilentiam immittit, bella, seditiones, oppressionesque permittit, terrae sterilitatem, aeris intemperiem, aquarum inundationes, aedificiorum conflagrationem quae saepe audiuntur, terribilibus plagis omne seculum plenum est, ita ut nemo inhabitantium illud expers disciplinae inueniatur. Ipse quoque carnis interitus adeo communis effectus est, ut ab eo nullus liber existat. Quis autem est homo qui uiuet, & non uidebit mortem, quum ille solus, qui nil in se dignum morte habuit, ut suos ab aeterno liberaret exitio, ipsius mortis sponte uoluit subire sententiam? Cuncta quippe haec, quae in hoc seculo homines patiuntur aduersa, diuinae iustitiae sunt opera, per quae quaeque terribilis & quaeque formidandus sit, se notificat deus, unde per Prophetam clamat. Videte, uidete, quod ego sum solus, & non sit alius, praeter me, ego occidam, & uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo, et non est qui de manu mea possit eruere. Non ut confundat, sed ut corrigat, tam terribiliter clamat. Quos autem saluat flagellat temporaliter, quos uero damnat, duplici flagellat poena. Praesens namque flagellum poenitentiae incentiuum & poenitentibus causa est ueniae, impoenitentibus autem damnationis exordium. Per disciplinam quippe iustitiae deus timeri uult, per ostensionem uero potentiae agnosci. In constitutione etenim uniuersi incomparabilis eius uirtus ostenditur. Quis namque ex nihilo cuncta crearet, caelum ornaret sideribus, aerem repleret uolucris, aquam piscibus, terramque foecundaret arboribus, nisi omnipotens deus? De illo per Prophetam dicitur. Ipse dixit, & facta sunt. Dixit quidem, non uoce, non per angelum sed uoluntate. Voluntas eius uox ipsius est. Quum autem uoluit, per uerbum factum fecit. Verbum non transiens, non sonans, sed permanens in seculum seculi. Per hoc uerbum facti sunt angeli, archangeli, uirtutes, cherubim, seraphim. & omne quod uiuit, quod mouetur, quod discernit, siue corpus, siue spiritus, per ipsum factum est. Omnia (inquit Ioannes) per ipsum facta sunt. Vniuersa igitur quae sunt, autorem suum fatentur deum. Per illa se uoluit innotescere, illa uoluit communicare hominibus, ut per ea erudirentur in scientia dei, accenderentur in dilectione, proficerentque in sapientia. Rari tamen inueniuntur, qui illis non abutantur. Bona nempe sunt, & ad salutem proficua, si utantur bene, si autem quod bonum est, utuntur non bene, bonum operatur malum in malo propter malum. Ab utenti non creanti ascribenda est culpa. Non ut abuterentur, sed ut uterentur quae sunt, facta sunt. Dedit etiam, per quod uterentur, ut in omnibus deus mirabilis appareret. Appareret nesci mirabilis, ueruetiam esset dulcis & amabilis. Mirabilis ratio-

tionem, amabilis affectui, ut totum ad se traheret hominem. Quantum & in quantis se amabilem exhibeat deus, quis sapit? quis capit? Quae obrerant, quae dulcescunt, quae placent, quae mulcent, nonne sibi? Nunquid proprium aliquid deo uendicant? Gloria utique quaerunt eius, cuius sunt, & a quo sunt. Instrumenta sunt, uestigia sunt, media sunt. Principium autem horum uerbum sine principio, finis uero non alius, quam ille, in quo sunt. Verumque expressit uerbum, quum in Apocalypsi, ait. Ego sum alpha & omega, principium & finis. Quum itaque in multis mirabilis amabilisque appareat deus, in nullo tamen sic mirabilem amabilemque suam hominibus patefecit esse caritatem, sicut quum deus homo factus est. In ceteris donis quauis eximius, quauis multis sua tantum contulit, in hoc autem dedit se. Facile quippe quisque amico suo, quae possidet, tribuit, praecipue quum aliena sunt a se. Non autem reperitur, qui tanto amicitiarum foedere sit coniunctus, ut pro amico cum sui iniuria & detrimento tradat se, uerbum uero dei deus sic humanum dilexit genus, ut sua illi daret, & se. Libentiusque se communicauit, quam sua. Se quidem praebendo intimae dilectionis uiscera demonstrauit, propterea Zacharias sanctus in suae prolis ortu prophetans, inquit. Per uiscera misericordiae dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Reliqua omnia sua munera nobis deus praestari posse spem dedit, quando filium suum unigenitum ceteris rebus illi cariorem tam liberaliter praestitit. Non tantum ut descenderet ad nos, quod singulare ac praecipuum esset munus, uoluit deus pater, sed etiam ut fieret nostri similis, in natura non in culpa. Naturam etenim assumpsit uerbum humanum de massa Adae, & illas quas uoluit passiones, non tamen habuit traducem de Adam, nec transgressiones imitatus est filiorum Adae. Quod elegit ipse Christus dominus, hoc habuit. Nil in illo coacte aut praeter eius fuit uoluntate. Esuriuit, quia uoluit. lacrymatus est, quia uoluit, occisus est, quia uoluit. In hoc namque gratuita nos caritate dilexit, quoniam nullo astrictus debito, sed propria passus est uoluntate. Liber quippe quum esset a debito, humanam libere perfecit redemptionem, unde Propheta ait. Deus ultionum dominus, deus ultionum libere egit. Quod non egisset, nisi fuisset homo. Quamobrem anima, quae merito & nomine uocatur sponsa, ne tanti beneficii ingrata sit, sedula meditatione reuoluit in se sacrosanctum diuinam humanamque naturam mysterium, per quod lapsi hominis reparatio facta est. Mirari quidem non desinit, quomodo deus quum in natura sua aeternus esset & inuisibilis, in nostra apparere uoluerit temporalis & uisibilis, & qui in caelo angelis notus erat, in terra quoque manifestaretur hominibus. Hac etenim dei uisione homo non ex natura carebat, sed ex culpa. Acceperat quidem in suae primordio creationis duplicem oculum, carnis (uidelicet) & rationis. Carnis namque ut corporalia aspiceret sensibus carnis communia, atque per ipsa se exerceat, & ad agnitionem pertingeret conditoris. Sunt quippe uisibilia cuncta quasi quoddam uehiculum rationis, & speculum trinitatis, in quo humanus proficiens animus maximam de natura diuinitatis eruditionem acquirit. Non enim frustra anteposita esse homini corporalia haec arbitrandum est. Quidam intelligentiae & amoris spiritualis paeagogus sunt peregrinantibus mortalibus. Completa uero peregrinationis uia nullo horum indigebunt saluati adminiculo. In uerbo contuentes, omnium quae sunt, plenam habebunt notitiam, ipsis quoque dei uisio manifesta erit, propter ea medio aliquo non egebunt. Tanquam igitur paruulis nunc proponuntur uisibilia, quae corporeo cernuntur aspectu, ideo carnis oculus necessarius esse cognoscitur. Acceperat quoque ipse homo oculum rationis, ut per ipsum se intelligere ualeret et deus. Difficile omnino est, ut quis absque sui agnitione ad scientiam pertingat dei. Est namque rationalis & creatus spiritus sibi ipsi scala ascensus ad aeternam dei sapientiam. Nec iustum est, ut in sua animus permanens ignorantia ad summam diuinam essentiae perueniat notitiam. Ratiocinando quippe humanus spiritus, & se a uitijs abstrahendo poterat ex parte ad sui & dei transcendere ueritatem. Verum hoc praecipuum & maximum donum tunc peccator homo amisit, quum obedientiae lege transgressa, ligni uetiti escam gustare praesumpsit. Mox etenim praeruaricationis sententiam excipiens ignorantiae nube protectus est. Super se namque quum aspiceret, quandam ueluti caliginem densissimam spirituale sensit, per quam illi caelestia & diuina obumbrata erant, non autem in se, de qua obnubilatione per Prophetam dicitur. Posuit tenebras latibulum suum. Quum uero ad se rediret, caecitate se percussum non dubitauit. Proinde foras a se expulsus propria erubuit nuditatem.

Apoc. 1.
22

Luc. 1

Psal. 93

Psal. 17

A tatem. De hac nempe interiori caecitate liberari cupiens Zacharias propheta uoce omnium redemptoris praesentiam exoptans deprecatur, dicens: Illuminare ihs qui in tenebris & umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Lucem itaque supernam tectam sibi uidens, nec locum in se propter interiores tenebras inueniens totus praecipue extra se fluere coepit. Hinc humani generis apostatatio initium habuit, hinc carnis uoluptati habentiae laxatae sunt, hinc exilium pro patria diligere inchoauit, & ex illo deinceps semper in deterius dilapsus est. Ab hoc autem errore nunquam redimi potuit, nisi quum temporis plenitudo aduenit. Dei namque sapientia humano condoles generi, sic prostrato modo mirabili illud erigere curauit. Ignorantiae quippe tenebras, unde illi omnino acciderat malum, repulit primo ut ceteris postea facile ualeret mederi languoribus. Speciem utique uisibilem speciosissimam assumpsit humanam, quae ad se delectabiliter aspicientium traheret animos, illamque uirginalem in thalamum uerbum unius fecit, ut esset deus & homo unus Christus, & tandiu uoluit hoc latere consilium, donec uirgini tempus pariendi adesset. Vocibus tamen omnium suorum prophetarum praenunciari fecit ipsum futurum, ut tanto uidius susciperetur, quanto sollicitius praediceretur. Tempore igitur congruo quum uirginalis partus instaret, essetque puella mens plus solito caritatis igne succensa, deuotione pinguior, & desiderio saluatorem uidendi promptior, repente coram se positum aspexit Christum. Absque detrimento namque uirginitatis sine dolore partus suam pudicissima mater genuit prolem. Quem ut uidit, mente & corpore humillime adorauit, ipsumque reclinauit in praesepe, quia (teste Euangelio) non erat ei locus in diuersorio. Tunc quidem uerus Adam de terrae limo plasmatus est, tunc terra herbam germinauit uirentem, de qua fons irrigauit superficiem terrae, tunc (iuxta Prophetam uaticinium) ueritas de terra orta est. Misericordia enim & ueritas prius obtinuerunt sibi, iustitia & pax osculatae sunt, ideo in ipsius infantis ostensione angelorum innumerabilium exercitus psallentium dicentiumque auditus est. Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. Gloria quippe deo, qui gratis ingratis se praebuit uisibilem, pax autem hominibus, pro quibus reconciliandis homo & mediator fieri uoluit. Quis hanc ineffabilem inauditamque dei dignationem potest uerbis exprimere, ratione penetrare, menteque percipere? Latebat quidem in carne uerbum, in infantia sapientia, sub tegmento humanitatis dominus maiestatis, iacebat in praesepe, & fulgebatur in caelo, dominus angelorum factus erat socius iumentorum. O stupor, o prodigium intueri uerbum pannis uilibus inuolutum, fascia ligatum, uagiens in stabulo infantilibus membris. Non illud exterruit fimi horror, stabuli foetor, iumentorum praesentia, foeni asperitas, praesepe angustia, frigoris uehementia, nuditatis opprobrium, noctis obscuritas, lassitudo itineris, paupertas matris, & propriae distantia regionis. Tanquam uero athleta fortissimus, gigasque magnificus se uisibilem & palpabilem dominus de uentris erumpens ergastulo cum hoste pugnaturus, hominesque docturus apparuit. Qualis tunc sanctae genitricis esset animus, qualis affectus, qualeque incendium caritatis, nullus sufficit cogitare. Se mirabatur esse matrem & uirginem, intactam & foecundam, dei filiam & genitricem, nutritam & nutricem, stupebat de mysterio, pauerebat de miraculo, exultabat de filio, se humiliabat de obsequio, undique inflammabatur amore, in omnibus sapientiae splendore illustrabatur, fouebat puerulum in gremio, & a Verbo amplexabatur, lactis poculum praebat filio, & deuotionis necitare pascebatur, oscula imprimebat infantulo, & dilectionis iaculis uulnerabatur, perambulabat utique latissimos contemplationis campos, indeque redolentes carpebat amoris flores, non aduertebat, ubi erat nimia ebria caritate. Iam in filio esse coeperat, quem genuerat, dulciusque habitabat in filio, quam in se. Quomodo eum aleret, quomodo illi ministraret, apud se sedulo pertractabat, sui obliuisceretur de prole cogitans, a uisibili specie ad inuisibilem rapiabatur substantiam, nec considerare cessabat, quomodo dei uerbum simplicissimum sic humanae se uoluerit associare naturae. Merito quidem mirabatur mater, nosque mirari debemus eum gaudio, quando cum pauperrimo ditissimus, cum infimo potentissimus, cum despecto excellentissimus, cum mortali se associauit aeternus. Visibilem quippe naturam, quam Verbum assumpsit inuisibile, humanis obiecit obtutibus ornatam prorsus omni speciositate naturali, moralibus insignitam uirtutibus.

Luc. 1

Luc. 3

Psal. 93

Luc. 2

bus, & spiritualibus redimitam donis, atq; scientiarum omnium faciendorumq; miraculorum gratiam possidentem. Per ipsam utiq; corpoream formam incorpoream diuinamq; patefecit substantiam hominibus corporalibus intendentibus formis uisibiliq; amantibus. Fecit quoq; mirabiliter, ut per uisibilem naturam de inuisibili illuminaret homo, qui ab inuisibili cognitione turpiter descendendo in solo uisibili amore quiescebat. Hoc Ioannes Apostolus perhibet, quum dicat. Quod fuit ab initio, quod audiuiuis, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrae contrectauerunt de Verbo uitae, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam aeternam, quae erat apud patrem, & apparuit nobis. Maximam itaq; diuinam agnitionis profectum per incarnatum Verbum hominibus collatum est, dum in homine manifestas se deus hominibus qua ascenderetur ad deum, indicauit. Illic (inquit Propheta) iter, quod ostendat illi salutare dei. Singulare etiam intimae caritatis indicium idem deus & homo Christus (uidelicet) Iesus demonstrauit hominibus, qui quum solus esset inter mortuos liber, in serui forma seruum se esse ostendere dedignatus non est, quod absq; praecipuo fieri non potuit caritatis affectu, intuentiumq; profectu. Ipsa namq; dei sapientia, quae uniuersa creauerat, parentibus, pauperibus, humilibus, & mortalibus subesse non erubuit. Horum siquidem obedientiam usq; ad uirilem seruauit aetate suo docens exemplo, quanta diligentia quisq; diuinis debeat obtemperare mandatis. Idem in super legislator legalibus humiliter subdi uoluit sanctionibus, atq; sine delicto pro peccatoribus iudicari peccator, propterea octaua post natiuitatem suam die circuncidi se permisit, sanguinemq; suum in ipsis cunabulis effundere non expauit, ut spiritualiter nos circuncidendos esse erudiret, dicente Propheta. Circuncidimini corda uestra, & non praeputia uestra uiri Iuda. Completis demum purificationis matris diebus parentum manibus ad templum ferri se fecit, atq; in ulnas longaeui & sanctissimi prophetae Simeonis baiulari, necnon turturum seu columbarum oblatione redimi. Vnde in Verbo incarnato & in unigenito dei, qui minime legi suberat, nec quicquam expiandum habuit, tanta legis custodia, nisi quia legem sanctam esse, legisq; finem aduenisse tacite praemoustrauit. Lex quidem sancta, ait Apostolus. Alibi quoq; Finis autem legis Christus ad iustitiam omni credenti. Non enim spiritalis debuerat institui lex, nisi ceremonialis compleretur. Dederat namq; deus per Moysen seruum suum fidelem, legem, quae in se dura & graua continebat, quae concupiscentiam excitabat, nec extinguebat, quae peccatum ostendebat, nec contra illud adiutorium praestabat, quae praemia non tribuebat, sed solum a poena liberabat, de qua Petrus ait. Quid tentatis imponere iugum super ceruicem discipulorum, quod neq; patres nostri, neq; nos portare potuimus. Hanc utiq; dei sapientia non uenit soluere, sed adimplere, suosq; fideles ab ea liberare. Dedit autem legem amoris, quae non grauat, sed cetera mandata leuiiificat, quae carnalem mortificat concupiscentiam, quae peccatum tollit & consumit, quae paucis continetur, quae aeternam uitam ipsam perficientibus confert. Hac lege nil dulcius auditur, nil rationabilius praecipitur, nil perficitur fructuosius. Habet quidem lex haec in se unitiuam uim, quia amantem copulat cum amato, habet & transformatiuam. Nam quum amantis repleuerit animum, illum rapit extra se, & transformat in dilectum tanto amplius, quanto dilexerit ardentius. Quemadmodum enim famulo praestantior est filius, ita seruili lex amoris est potior. Decebat namq; filium, ut amoueret laboriosa, & mandaret leuia, utilia, & spiritualia, unde Apostolus, non enim (inquit) accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus. Abba pater. Pauca quidem noster mediator Christus docuit sermonibus, exemplis uero innumerabilia. Notius operibus, quam uerbis morum perfectionem, uirtutum sublimitatem, & ipsam quam ad nos gerebat, uoluit ostendere caritatem, quanquam etiam in illius sermonibus maxima eniteat sententiarum sapientia, maximamq; documenta sanctitatis. Recogitet itaq; deuota mente quisq; fidelium, quae uerbum dei pro hominibus egit in carne, ut quanti ab illo aestimatus sit, sciat, ut quantum debeat diligere, non ignoret, ut in ipsius speculo qualiter propriam per disciplinam uirtutum possit componere conuersationem, intelligat. Reuoluat igitur exercitatione per uigili et tacita cogitatione quomodo sempiternum Verbum Christus in homine ab eo assumpto completo silentij dispositi tempore quum manifestare uellet, quid esset, & quare uenisset

A nisset ad Iordanis ripam, baptizandus accessit, non ut maculas, quas non habebat, abstergeret, sed ut omni impleta iustitia sanctificaret aquas ad abolitionem originalis culpe, & regenerationem salutis aeternae. Quo peracto mysterio repente super ipsum dei unigenitum caeli aperti sunt, spiritus sanctus in columbae specie mansit, paternaq; uox audita est, quae ait. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Dignum namq; fuit, ut incarnatum uerbum talia haberet testimonia, & diuina famularentur obsequia, quatenus perspicue clareret fidelibus, quam stabile, quam uiuam esse fundamentum, supra quod eorum fides aedificanda esset. Vt autem ipse dominus sibi ipsi perhiberet operibus testimonium, mox ut baptisma suscepit, impulsus est in desertum a spiritu, ut a diabolo tentaretur. Quumq; quadragenario dierum noctiq; perfecto numero acriter esurire coepisset, ibi Satan affuit, & ipsum de gula, auaritia, & inani gloria importune stimulauit, sed nihil ualuit aduersus sapientiam antiqui hostis meditata malitia. Veluti impudens canis reiectus est, & statim astiterunt Verbo sancti Angeli, & tamquam strenuissimo duci ministrauerunt illi. Ex tunc regnum caelorum, poenitentia, & perfectio euangelica praedicari, inchoauit. Nam ipse mediator de deserto egrediens, & quos uoluit eligens discipulos, per ciuitates, per castella ambulans, salutis monita euangelizabat uniuersis. Leprosos quidem mundabat, iacentes erigebat paralyticos, daemonia eos uerbo curabat, illuminabat caecos, surdis praebat auditum, claudis ambulandi uirtutem reddebat, salutem infirmantibus, & mortuos restituebat ad uitam. Quibus operibus sacerdotum principes & Iudaeorum seniores inuidiae aduersus eum liuore successi, illum perdere cogitauerunt. Consilio autem inuito ordinauerunt, ut si quis ipsum publice audiret praedicantem, uinctum illum duceret ad pontifices. Iam enim dominus Iesus propter eorum conspirationem non timore prostratus, sed ut locum daret nequitiae, non ibat palam apud Iudeos. Ante uero diem festum pascae sciens Iesus, quia uenerat eius hora, ut de hoc mundo transiret ad patrem, parato in coenaculo pascae cum suis recubuit, atq; ultimum uale facturum eis corporis & sanguinis sui cunctis tribuit sacrosancta mysteria. Deinde aqua in pelui missa se praecingens linteo coepit suorum lauare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo praecinctus erat, dans ecclesiae documentum, ut inuicem sibi lauare debeant pedes fideles. Iterum autem recumbens proditorem suum discipulo recumbenti in sinu eius patefecit, atq; ad tolerandas mundi persecutiones & de uinculo seruandae caritatis melliflua exhortatus est eos allocutione. Qua completa surgens & trans torrentem Cedron egressus, quum in horto orasset ter, sanguinisq; sudorem irrigue sparsisset, tanquam athleta fortissimus contra persecutores processit suos. Quibus in terra uerbo prostratis se teneri permisit, ligari, & duci ad Annam primum, ubi alapa percussus est, deinde ad Caypham, ad Pilatum, ad Herodem Iudices, semper illum accusantibus Iudaeis ductus est. Tandem a Pilato data sententia tanquam mortis reus iniquorum traditur manibus, prius tamen durissime flagellatus. Mox accepto spinarum diademate acutarum, & cruce super humeris posita extra portam per ciuitatis plateas iter faciens, ut crucifigeretur, ductus est. Quid multa? Expoliatur, extenditur, affigitur, leuatur ueluti hominum opprobrium & ablectio plebis, in medio duorum latronum rex gloriae constitutus conuiciabatur a pharisaeis & scribis ad alterutrum dicentibus. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Pluraq; alia proferebant blasphemiae uerba. Ille autem, qui pro hominum salute tanta patiebatur, nulla fractus iniuria, & nullo dolore permotus, malum pro malo, aut maledictum pro maledicto reddere noluit, quin potius suis pro crucifixoribus exorauit latroni paradisum donans, & discipulo matrem commendans. Sicq; in agone ualidissimo constitutus quum patri, cur illum reliquisset, dixisset humiliter, fel acetumq; sitiendo gustasset, consummatis omnibus, quae a prophetis praedicta fuerant, cum clamore ualido patri commendans animam capite demisso expirauit, atq; tam beato fine redemptionem compleuit humanam. Cui uero tam ferreum pectus & adamantina mens est, quod huiusmodi narratione non repleantur copunctione uiscera, cor amaritudine, oculi lacrymis, ora singultibus, linguaq; clamoribus. Quis non doleat morte domini, in cuius transitu sol obscuratus est, uelum templi scissum, montes dirupti, & aperta monumenta. Poterit ne humana mens saxi esse durior, & inanimatis insensibilior? Plangat quae non dolet anima super ijs, quae dicunt, quoniam

nam merito plangenda est. Aliena quidem esse uidetur a corpore, quum non tristatur. **E** capitis passione. Timeat uero praecidi tanquam putridum & inutile membrum. At sponsa, cui compungibile & lacrymosum est cor, non sic. Quoties in ipsius insonuerit auribus dilecti sui cruciatus passionis & opprobria crucis, toties mucronis uulnere transfigitur doloris. Ipsa quoque ut uerbo inseparabiliter uniri ualeat, quendam sibi spiritualement componit fasciculum totius uitae illius, quae ruminando nutrit cunctos suos internos sensus, & ueluti mundum animal in intelligentiae reuoluens palato in ipsius iucunda dulcedine requiescit. Parua cum paruulo efficitur, cum fugiente fugit, cum ambulante pariter ambulat, & cum dormiente quiescit. In omnibus quae meditatur, mentis sensum coaptare conatur, atque amoris ignem de sua excutere cogitatione non cessat, unde cum Propheta ait: *Cocaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Nimum interdum in his intentis uerbi incarnati meditationibus accenditur desiderio ipsum uidendi, ita ut pene deficiat. Eo quidem in hoc uehementius inflammatur, quo attentius meditatur & mundius. Quum autem ut cupit, suum nequeat perficere desiderium, sacramentali saltem illius praesentia delectatur, oculo fidei conspicit, quod carnis oculis intueri non ualet, suoque statuto tempore hoc modo illud in interno recipit cordis hospitio.

Psal. 38

De perfecta proximi caritate a uerbo in Eucharistiae sacramento exhibitio. Cap. XXIII.

Iquis odij seu aemulationis exardescit facibus, semper toruo inimicum intuetur oculo & obliquo aspectu, si quid de illius prosperitate audierit, si ipsius successibus felicibus florere conspexerit, grauius angustatur. Fama eius laudabili tanquam re sibi contraria dolet, bonum ipsius malum suum aestimat, & malum bonum. Super omnia uero onerosa illi est praesentia corporalis, a qua ueluti lux resilit a tenebris, ita & hic elongatur & latitat. Huiusmodi Sarna se membrum esse fatetur, quia uestigia imitatur. Nam & ipse homicida lumen ueritatis non habet in se, quia non stetit in ueritate. A splendore quidem percussus sapientiae de sublimibus caelorum in hunc caliginosum retrusus aërem suo tempore in tenebroso inferni carcere aeternis uinculis cruciatus referatur. Inuidia etenim & odio succensus quotquot ualet huius ueneni tabe commaculans suae perditionis socios aggregare, non desinit. Hoc illi studium est & cura sollicita rapere quos potest Christo, & facere gehennae filios. E contrario consummata caritas, quem repleuerit, cunctis facit esse beneuolum, singulorumque gaudere profectibus. Inflammatur, ut quibus ualet, proffit, quos potest, facultatibus, obsequio, auxilijs, & consilijs sustentet. Aliena non concupiscat, alijs non nocet, suaque gratanter impertitur, magis ut in erogatione, quam in cumulatione laetetur. Neminem odit caritas, nemini derogat, nulli calumniatur, sicut uniuersos diligit, ita nullius obhorrendo conuersationem aspernatur, nullius ueretur facie, uitia si redarguat, naturam amat, unitatem non frangit, pacis non repellit bonum. Hac quippe uerae caritatis regulam de fonte aeternae haurimus sapientiae. Ab ipsa enim uirtutem perfectae caritatis quemadmodum ceteras didicimus uirtutes. In diebus quidem carnis suae quum in homine conuersaretur cum hominibus, omnem exhibuit patientiam, omnem dilectionem, mansuetudinem, & longanimitatem. Non irritauit, non irritum **H** sit, non intudit, non cuiquam irrogauit malum, aut inflixit maledictum. Nunc quoque omnes dilectionis uinculo amplexatur, & singulorum profectur congaudet, dicente Propheta. *Gaudium etenim domini est fortitudo uestra. Gaudet quidem, quum nos uiderit sanctitate conspicuos, puritate nitidos, humilitate infimos, contemplatione sublimes, & amore ignitos.* Nequaquam autem desinit, quin nostrum quotidie erga se succendat amorem. Sua quippe nos ditauit praesentia, qua amantis animus uehementi uirtute caritate. Pro dono namque hoc nobis praestitit singulari. Nam profecturus ad patrem, & ab his carnis oculis amplius non uidendus, quum in ultima coena cum discipulis recumberet suis, tanquam singulare uisibile praesentia corporalis solatium, quam subtraheret de mundo, & inferebat caelo, corporis & sanguinis sui sacramenta reliquit, sub quibus non corporeis sensibus, sed spiritualibus cognoscibilem se fecit, quonia tota ibi est praesentia corporalis. Poterant quippe tunc nimum tristari illius tam cita absentia, qui cum ipso fuerat conuersati, si non hoc roborarent mysterio, poterant quoque prosteri,

Nem. 8

Asteri (nec ab re) diffidere, si & ipsi eius dulci essent fraudati praesentia. Cunctos in una eademque pacis stabilitate firmavit. Uniuersis dedit seipsum praesentibus & futuris. Praesentibus se palpabilem uisibilemque exhibuit, futuris autem sub accidentium uelamine se minime denegauit, non tamen minus istis, quam illis contulit. Unus enim idemque Christus, qui in corpore passibili cum Apostolis conuersatus est, & qui sub panis & uini accidentibus uniuersae se praebuit frequentandum ecclesiae catholicae. Dispar modus & unus Emanuel, inaequalis uisio, sed aequalis fides. Ambo per fidem ambulauerunt. Non uero minus beati sunt, qui non uiderunt & crediderunt, quam qui uiderunt & crediderunt. Non autem beati, qui uiderunt & crediderunt de eo quod uiderunt, sed de eo quod crediderunt. Aliud uiderunt, & aliud crediderunt. Quod uiderunt in carne uerbum, & tamen non credentes perierunt. Non enim uitam dabat, quod apparebat, sed quod latebat. Ideo discipuli beati, quia in eo quod latebat, credebant. Super hoc sententiam ueritatis audiamus. Quum autem semel interrogasset dominus a discipulis. Vos quem me esse dicitis, & Petrus uoce omnium respondisset. Tu es Christus filius dei uiui, illico audiuit. **B** Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in caelis. In fide utique beati efficiuntur, quotquot gratificantur in Christo. Nec cuiquam profuit, quia in humana Christum uidit carne, si non credidit in uerbi abscondita diuinitate. Omnis enim iustus (in quantum iustus) ex fide fit. Iustus autem (sicut Apostolus ait) ex fide uiuit. Quoniam uero sic apparuit in uisibili specie dei sapientia, ut completo dispensationis suae ministerio regrederetur ad patrem unde uenerat, & a quo non discesserat, congruum fuit, ut taliter se exhiberet, quatenus nec quos elegerat, praesentes relinqueret, nec uenturis se negaret, sed cunctos pari se ostenderet dilexisse caritate. Quod quidem optime perfecit, quum se sub modica panis uinique specie realiter communicauit. Merito etenim tale opus diuinae conuenit sapientiae, nullique nisi uerbo sempiterno huiusmodi debebatur elargitio caritatis. Quemadmodum autem cuncta ex nihilo per ipsum facta sunt, ita etiam per ipsum restauranda. Neque tamen minus laudabile agnoscitur, dum restaurat, quam dum creat. Ut uero clarius differatur, longe excellentius honorandum est uerbum in renouatione humani generis, quam in prima constitutione. Nihil quippe egit inglorium & diuinitati indignum, quum condidit hominem. Uerbo conceperit deus, ut faceret & uerbo perfecit. De terra limo plasmauit illum, & absque fatigatione & sine ullo adminiculo spirauit in eo uitae spiraculum, factusque est homo in animam uiuentem. In restauratione autem ipsius quis sufficienter enumerabit? quis enodabit, quanta caelestia sint celebrata mysteria? Taceo de mysterio angelorum, de oraculis prophetarum, de patriarcharum promissionibus, quae concutrerunt in illa. Taceo, quod uerbum coaeternum, & deo patri consubstantiale seruiliter pro salute hominis induerit formam, taceo quanta in ipsa humanitate faciendo mira, dura sustinuerit, docendo salubria, acceperit ignominiosa, suadendo utilia, susceperit indigna. Pertransio enim, quod a discipulo uenditus, a cunctis derelictus sit, sputa, alapas, flagella, clauos, lancea, & mortis acerbam sententiam, & quae quotidie a peccantibus irrogantur opprobria, solum memorans illam, quam erga homines in hoc sacramento expressit uiscerum eximiam caritatem. Hanc nemo, nisi qui incredulus & inexpertus est, se proptere laere confidet. Quis non stupeat? quis non miretur cum gaudio, & exultet praeadmiratione, quum regem maiestatis & deum gloriae sic tegi uoluisse, sic cogitauerit ipsi placuisse abscondi? Non tantum abscondi, uerum etiam humano in corpore reclinari? Non a solis bonis & iustis, sed etiam ab iniustis sceleratisque peccatoribus, quorum uita in luxuria foetore ducitur, in seculi uoluptatibus nutritur, in ludis, comestationibus, ebrietatibus, fraudulentis, rixis, contentionibus, aemulationibus, obscenisque consumitur actibus, se permittat tractari manibus, laniari dentibus, & ore contingi. Nam si hoc sanctis concederet, magnum utique foret. Quid autem si hoc etiam tribuit, a quibus blasphematur indelinqerenter? Semel precio traditus est in carne, sed millies in sacramento, die una suae pertulit ludibria passionis, quotidie uero ab infidelibus ministris super mensam altaris, semel in cruce pendens expiauit, quotidie autem quoties per mysterium immolatur. Haec (inquit uerbum) quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis. O memoriale saluificum, o sacrificium singulare, o hostia acceptabilis deo patri, panis uita,

10. 20

Matt. 10

Rom. 8

Gen. 3

Matt. 26

uitæ, pabulum suauitatis, refectio iucunda, saginate uitule, immaculate agnus, mellifluum manna quis digne potest te sumere, sufficenter laudare, ad plenum intelligere, sincero affectu uenerari, & totis desideriorum suorum præcordijs tenere? Deficit cor meum cogitando de te, non ualet lingua mea loqui de te, nec quantum cupio, sufficio magnificare te. Da mihi domine eruditum sensum, linguam magniloquam ad tui sacramenti promenda magna. Non enim quanta sunt, humanus ualet explicare sensus, neque angelicus intellectus. Solus ille nouit ista, qui solus uoluit & potuit facere tanta ac talia. Non tamen ab eius debet laude cessare etiam peccator, quamuis impar etiam iustissimi sit omnis illius laudatio. Ab ipso siquidem mundi exordio sicut incarnandi uerbi sunt reuelata mysteria, ita frequenter etiam quibusdam corporis & sanguinis instituenda sacramenta. Hæc namque Melchisedech sacerdoti summo reuelata fuere. Nam quum benediceret Abraham a cæde regum reuertenti, pro sacrificio panem uinumque obtulit in figura spiritalis huius refectiois. Præfigurabantur etiam hæc in agno paschali, in quo præsignabatur humani generis liberatio à diabolica seruitute. Hæc in mæna prænotata sunt propter multiplicem effectum gratiæ, hæc in legalibus sacrificijs quoad reconciliationem, in oblationibus quoad satisfactionem, in holocaustis quoad conseruationem præfigurata fuerunt. Decuit namque ut tam salubre sacramentum, tam adoranda immaculataque hostia ex sui excellentia multorum testimonio fulciretur, atque eius uera præconia prædicata legerentur. Continet quidem in se continentem omnia, & plurimis sunt decorata mirabilibus. In hoc quippe sacrosancto altaris sacramento totum est corpus Christi, illius formæ terminos non excedens, perfectum in membris, in quantitate completum, decorare pulcherrimum, eandem habens speciem sub sacramento, quam nunc habet, quæ regnat in cælo. Sunt quoque ibi accidentia sine subiecto. Et sic panis in corpus conuertitur, ut tamen non fiat materia corporis Christi, nec etiam annihilatur. Miro etiam modo quum uideatur oculis, tractetur manibus, prematur dentibus, & digitis diuidatur, non tamen Christi corpus tangitur, nec in ullo patitur læsionem. Cuncta enim hæc circa uisibiles palpabilesque species peraguntur. Habet & hoc mirabile in se, quod quum ibi non sit panis & uinum, possint tamen accidentia illa pascere, satiare, & inebriare. Quum consecratur panis uel uinum, non augetur corpus ex multarum consecratione hostiarum, nec ex sumptione minuitur. Est quoque corpus idem numero in locis plurimis. Nam angelicæ naturæ datum est, ut uno sit tantum in loco, ubique operetur, ubi est, diuinæ uero naturæ, ut sit ubique incircumscripse, nullis conclusa locis, nullisque indigens corporalibus lineamentis. Corpori uero Christi harum tenenti medium naturarum propter uerbi unionem datur, ut sit pluribus in locis. Tanti insuper transmutatio sacramenti prorsus incomprehensibilis est. Non enim artificialiter mutatur, sicut multa sunt quotidie ex solerti hominum ingenio, non est accidentaliter, ut subiectum maneat in diuersis accidentibus sibi inuicem succedentibus, non est substantialiter, ut materia sub diuersis maneat formis, sicut in transmutatione patet ad inuicem elementorum, est autem hæc transmutatio siue transubstantiatio supernaturalis & diuina. Non enim ibi remanet materia, nec subiectum, sed tantum accidentia sine subiecto sunt. Hoc quidem opus diuinum est non humanum. Minister quidem sacramenti huius homo est, institutor uero & autor uerbum. Sacerdos enim, cui commissum est officium ministrandi, foris operatur. Nihil tamen ualere quod exterius agitur, nisi uerbum interius operetur. Illud quidem uerbum de exigua panis & uini materia corporis & sanguinis sui efficit sacramentum, quod de nihilo condidit uersum. Non indiget deus aliquo instrumeto, quum quicquam facere disponit. Quod agit, sola perficit uoluntate, nec minus difficile est ille de materia formare aliquid, quæ de nihilo. Omnia quæcumque uoluit dominus, fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Quamobrem quoniam uoluit, potuit, & fecit, ut per homines ministerium (suorum tamen uirtute uerborum) panis substantia in corporis mutetur sacramentum. Sic quidem nouæ legis ministris contulit, ut hoc mirabile consiciant sacramentum, sicut ut prophetis ueteribus præstitit, ut supra naturam operarentur multa. Præter naturam quippe fuit, ut ad sonum percutientis uirgæ propheta maris profunda detegeret, undæ in murorum altitudinem solidata se protenderent, & tandiu perseverarent immobiles, quandiu populus patrum sicco transiret uestigio. Idem quoque Propheta quum omnia

Gen. 14

Num. 20

Hebræo-

- A** Hebræorum multitudo siti periclitaretur, eadem uirga bis silicem percussit: & repente petra, quas prius non habebat, affluentissimas profudit aquas: ita ut sufficerent omnibus, & abundarent. Dies namque deficeret, si quæ fecerunt Iosue, Helias, Heliseus, plurimique Prophetæ, narrare uoluerò. Ipse Deus per suos ministros tanta peregit, qui etiam per seipsum hoc instituit sacramentum. Vbique omnipotens, ubique apparet gloriosus. Præcipue tamen in hoc sancto mysterio illius caritas, illius commendatur maiestas. Caritas, quia præbet se: maiestas, quia non iumentorum caro, sed corpus est Christi. Quid autem se maius dare potuit: se fecerat fratrem: se ad humanæ inclinauerat naturæ consortium. Parum se iudicauit egisse, nisi etiam se daret in cibum. O inexcogitata clemetia, & incomprehensibilis bonitas. Ut iustis prodesset, non se peccatoribus denegauit: ut per quotidianum experimentum ipsius agnoscat dilectio: usque ad mundi terminum uoluit, ut hoc perseveret mysterium. Facile quidem memoriæ receditur, quod assidue cernitur. Nostræ prouidit ignauia, quum nobis sic uoluit esse propinquus. Quæ autem est tam grandis natio, quæ deos suos ita propinquos habeat: sicut Deus noster adest nobis. Non ad cælorum alta conscendendum est: non perlustrandum sidera: non motuum cacumina petendum, non Hierosolymam ad orandum pergendum est. Accede in quoduis ecclesiæ catholicæ templum: esto ibi, dum diuina celebrantur sacramenta (à catholico tamen & uero, credentique sacerdote, & iuxta ecclesiæ ritum ministrante) nec dubites ibi de sublimi cælorum sede cum innumerabili angelorum multitudine uerbum in ueram perfectamque descendere humanitatem. Inclinat quidem se certissime, quum sacramentalia proferuntur uerba: nec in manus designatur se tradere ministrantis: atque tanto spatium temporis corporalis illius adest præsentia, quanto perseverant & formæ. Non aliud sumit bonus quam malus, sed aliter. Merita quidem discernuntur, non esca. Nam sacramentum unum, idem corpus, Christus unus ab omnibus sumitur: dispariliter tamen. Quemadmodum autem non omnes qui resurgunt, immutatur: ita neque omnes qui hoc sacramentum sumunt, manducant. Sunt enim qui non manducantes manducant: & sunt quidam, qui manducantes non manducant: aliqui quoque sunt, qui manducantes manducant. Non manducantes autem manducant fideles omnes, qui in caritate uiuentes, deuotionibus uacantes, laudabilibus actibus insistentes corpori ecclesiæ mystico uniuertur: & per unitatem caritatis spiritualiter manducant. Nam in sacramento altaris quiddam est sacramentum tantum, ut est species panis & uini: quiddam est ibi res tantum, ut corpus Christi mysticum: quiddam est ibi res & sacramentum, ut corpus Christi uerum: quod traxit de uirgine. Illud namque est res primi, & sacramentum secundi: unde euidenter colligitur, quod ille non manducando manducat, qui mandata dominica opere perficiendo, & misericordiæ exercitijs inseruendo corporis Christi membris copulatur. De hoc enim dicitur: Crede, & manducaisti. Dum electorum namque meritis consortes sunt: sic de spiritu Christi uiuunt, sicut de suo humanum corpus. Nam Christus & ecclesia unum mysticum corpus efficiunt. Quotquot autem in huius corporis unitate consistunt: quamuis sacramentaliter corpus non manducant Christi: spiritualiter tamen manducare noscuntur. Sed quemadmodum laude sunt digni, qui non manducantes manducant: ita etiam plurimum exprobandi, qui manducantes non manducant. Quid uero damnabilius, quam rem sanctam: imò ipsum dominum sanctitatis scelerato corde suscipere? Vt quicumque pollutis manibus & maculato corpore sacramenta sancta tractare presumit. Non enim irreuerenter ad altare domini accedendum est: neque cum mortalis delicti macula. Si enim impune non transijt, qui arcam domini inclinatam præsumpsit erigere, quomodo diuinam poterit euadere ultionem: quisquis in mortali constitutus temerario ausu mysteria cælestia manducare uoluerit? Qui enim (teste Apostolo) manducat & bibit indignè: iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Malus namque bonum manducando malè facit: non quia malum sit manducare bonum, sed quia malum est bonum non manducare bene. Res quidem sancta sicut iustis in adiutorium: ita iniustis & peccatoribus uertitur in iudicium. Solis lumen sanis oculis delectabile est: agris uero odiosum: corpusque dominicum innocetibus salutis medicamentum est: scelestibus autem animæ mors. Munder igitur se copunctionis & lacrymarum lauacro: carnis lumbos castitatis funiculo accingat: sibi deuotionis affectu se coponat: uirtu-

Laur. Iustin.

D tum

tum se ornet gemmis: sicq; dominicæ memor passionis quisq; ad sanctum accedat altare
 diuina suscepturus mysteria. Tali nanq; preparatione mundatur immundus, ut mundif-
 simum dignè ualeat sumere sacramentum. Detergenda siquidē est cōscientia: animę facies
 lauāda, atq; omnis culpæ macula abolēda prius, quā ad altare pergatur. Probet se (in-
 1. Cor. 11 quit Apostolus) homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat, ne sacramentaliter, non
 spiritaliter edendo, manducādo nō māducat. Parū nanq; prodest uisibilē foris speciem
 quēquam sumere, & mentis pabulo intus remanere ieiunium. Ille quippe solus instituen-
 tis sacramenti uoluntatē exequitur: qui manducando manducat: qui sacramentū & rem
 sacramenti humili suscipit deuotione. Ad hoc quidem ordinatum est mysteriū tam san-
 ctum, ut frequentetur. Non enim ex sola indignitatis æstimatione à cōmunionē se quis
 subducere debet. Nam peccato amoto eo quisq; fit dignior, quo indigniorem se putat.
 Nemo ad hoc suscipiendum per se dignus est, quamuis multa sit præditus sanctitate. O-
 bedientia quemq; dignum facit, non uita. Quis nisi suaderet dominus, diuina ausus esset
 sumere sacramenta? Moses sanctus quum oues pasceret in deserto, uocem Dei uocan-
 tis illum de rubo audire non potuit: nisi calciamenta, quæ in pedibus habebat, extrahe-
 ret. Populus quoq; Hebræorum monti, in quo Deus loquebatur, propter fulgura & to-
 nitrua, quæ sentiebat, appropriare ausus non est. Sed & Helias propheta quum Deum
 in sibilo aurę tenuis audisset, exterritus pallio suo uultum operuit. Vnde ergo nunc tan-
 ta est in ecclesia Dei fiducia, ut diuina maiestas essentialiter præsens sit: & intrepido ad
 illam accedat animo non solum iustus, uerumetiam peccator & iniustus? Non solum-
 modo accedat, sed & manu tãgat, sumat ore, uniat corpori? Nā etsi sub uisibili lateat spe-
 cie uerbum, & impassibilis sit illius caro: certissimum tamen est, quod declinat in ma-
 nus hominum, & ab hominibus manducatur. Nam uerbi sunt uerba illa dicentis: Qui
 manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Hæc
 itaq; fiducia non de meritis prouenit manducantium: sed ex ineffabili bonitate uerbi sic
 uolentis. Taliter nanq; in sacramento hoc se uoluit exhibere hominibus: ut forma oper-
 tus uisibili nō uideretur, ut à fidelibus præsens esse non dubitaretur, ut seposito seruili
 timore ardentius sumeretur. Si enim qualis est, humanis intueri uoluisset aspectibus,
 nullus esset, qui dominicum auderet manducare corpus. Prudentissimo igitur Dei uer-
 bum usum fuisse consilio perspiciuē claret, ut se corporaliter daret hominibus (& tamen
 accidentibus uelatum) quatenus ex præsentia nosceretur caritas: & per operimentum
 uisibilis formæ humana ad ipsum accedere ualeret infirmitas. Dignum quippe fuit, ut
 institutio hæc sacramentalis potius ad caritatis promotionem, quā timoris ordinare-
 tur fidelium. Apparente siquidem in carne uerbo, omnis legis duritia ablata est. Nam à
 facie olei computruuit iugum. Venerat autem Deus ad homines: non ut onus adderet
 oneri, & mandatum augeter mandato, sed ut auferret onus, & leuificaret mandatum.
 Parum quippe profecisset homo, si placatus non uenisset Deus. Venit nanque, ut iniu-
 riam remitteret, non ut imputaret culpam. Pacem secum Dei attulit sapienti: & in car-
 ne occultauit cellitudinem maiestatis. Per ipsam quidē humanam carnem pacis se Dei
 & hominum fecit autorem: unde Apostolus: Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque
 unum: & medium parietem maceriaz, soluens inimicitias in carne sua: legem mandato-
 rum decretis euacuans: ut duos condat in semetipso: in unum nouum hominem faciens
 pacem, ut recōciliet ambos in uno corpore Deo: per crucem interficiens inimicitias in
 semetipso: & ueniens euangelizauit pacem, & nobis, qui longē fuimus: & pacem ijs, qui
 propè: quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad Deum. Huius
 etenim pacis se obsidem fecit: quum se in hoc præbuit sacramento: propterea ait: Ecce
 ego uobiscū sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Hinc est, quod tam
 exuberans confertur gratia hoc sacramentum dignè sumentibus. Ex illo nanque quæ-
 dam uiuificantis spiritus, & mellifluæ suauitatis degustatur emanatio, per quam omnis
 uigor interioris hominis roboratur. Reparatur quidem in homine per istiusmodi sum-
 ptionem, quicquid uitiorū impulsu collapsum est aduersusq; inimicorum rabiem truci-
 lentam mēs armatur humana. Quis cōtra spirituales præualeret nequitias, si absq; adiu-
 torio hoc cum ipsis haberet congressum? Hoc Propheta fatetur, quum ait: Parasti in
 cōspectu meo mensam aduersus eos, qui tribulant me. Omnino humana deficeret uir-
 tus,

A tros, & huius peregrinationis medio fatigata iaceret: si non spiritali hoc pabulo nutri-
 retur: unde ueritas de turbis triduo sustinentibus, nec quid manducarent habentibus,
 ait: Si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. Tanquam enim spirituale uaticum præsen-
 tis exilij corpus suum dominus ordinauit, ut subueniret per ipsum laborantibus, infir-
 mantibus optimum recuperandæ salutis præstaret antidotum, afflictis tolerantia solati-
 um, prostratis erectionis auxilium, dubijsq; diuinæ miserationis notissimum demon-
 straret indicium: ideo Propheta inquit: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors
 & miserator dominus: escam dedit timentibus se. Vniuersis quippe prodest fidelibus
 timentibus Deum iuxta singulorum animæ dispositionem. Nouiter nanq; conuersis,
 & adhuc in spiritali infantia constitutis cibus iste sapit, & ex illo ueluti lacte aluntur,
 & crescunt. Ad ipsum propter seipsos accedunt: & tandiu illum frequentant, quandiu
 delectatio perseuerat interna. Ipsa uerò deficiente pusillanimes fiunt: quia uberibus as-
 sueti cibi asperitatem sustinere nequeunt. Nil nisi quod iudicant, arbitrantur bonum.
 B Metiri uolunt spiritalia secundum sensum proprium, atque illud perniciosum putant,
 quod non interiori delectatione perfunditur. Lacte indigent, lac quærunt, lactisq; nu-
 triti poculo probationis ferculum pertimescunt. Non autem proficientes sic. Quum
 enim in pelagi medio se constitutos uideant: & huc illucq; contrarijs flatibus agitari fre-
 quenter se sentiant, euadere per seipsos posse desperant, si non diuino suffragentur au-
 xilio. Ideo sæpe in oratione positi, etsi caelestem non degustent dulcedinem: deside-
 riorum tamen cælum replent clamoribus de sublimi throno poscentes auxilium. Ma-
 ximum autem in uenerandi huius sacramenti sumptione percipiunt robur: totiesq; de-
 perditas recuperāt uires: quoties tanti mysterij cōmunionē sunt digni. Non tam quæ-
 runt gustum, quā fructum: neq; delectari in cibo, sed nutrirī desiderant. Primi tanquā
 inualidi saporem concupiscunt sacramenti: secundi uerò per gratiam uolunt uiuere sa-
 cramenti: perfecti autem his eminentiores sponsi præsentia amplectuntur in sacramen-
 to: non quærunt sua, ut primi: non custodire se uolunt, ut secundi: ascendere gaudent
 supra se tanquam perfecti. Istorum principatum tenet, quæ sponsa est. Ipsi soli notum
 est, quantis spiritalibus reficiatur donis, quantis pascatur amoris solatijs. Facile credi
 potest, quod maximo ebrietur amore, quum & in cordis cubiculo, & in corporis cubi-
 culo præsentialiter uerbum adesse non dubitet, præ suauitate spiritus cum Propheta ca-
 nit: Dominus regit me, & nihil mihi deerit in loco pascuæ ibi me collocauit. Singulare
 suæ peregrinationis iucunditatem capit in huiusmodi refectione: & tolerabiliter uerbi
 absentiam sustinet, cuius amore languet sacramentali saginata uisitacione. Ambulando
 per fidem nutritur in fide. Nutritur quidem sacramentaliter, sed spiritaliter perficitur.
 Ex sacramentali ad spirituales transcendit uerbi præsentiam, in qua perfecti amoris &
 futuræ beatitudinis notissima experientia degustatur.

Qualiter in peregrinatione hæc, sponsa spiritali uerbi fruatur præsentia.

Cap. XXV.

D VNCTA hominis ratione utentis intentio, & omne studium peregrinatio-
 nis à Christo in æterna felicitate adipiscenda esse debet. Ad illum quæ-
 que res dirigenda est propter quem creata est. Nam quieta in se esse non
 ualet, si aliò se conuerterit. Hinc est, quod homine nihil miserabilius, qui
 finem ignorat suum. Quoquo se uertat, aduersa patitur: extra se tumultus
 patitur continuos: in se autem incessabile bellū. Iustum quippe est, ut perturbetur foris,
 qui in se à se discordat. Quam grauis, quam ue lugēda sit rixa exterior, nullus scit, nisi qui
 pacē mentis qualemcunq; gustauit. Qui ignorat quid sint tenebræ, lucis bonū iudicare
 nescit: & qui malū inexpertus est, prosperitatis dulcedinem quomodo discernere ua-
 let? Sic quicumque internam nunquam gustauit tranquillitatem, quanta sint, quæ foris
 perstreant, omnino æstimare non sufficit. Re nanque uera onerosum ualde est, quod
 tolerat homo, & quo atteritur, flagellum. Ab ijs quæ sunt supra se, ut est grandis, pluuia,
 hyems, calor nimius, & similia, assidue affligitur. Quam enim sint multa iuxta se, qui-
 bus eruditur, nullus explicat. Nunc famis inedia: nunc cladis sæuitia, nunc bellorum
 fragoribus cruciatur. Ferarum fugit morsus syluestrium: repentium uenena pertime-
 scit: maris inundationes, ne mergatur, deuitat: ignis lambentem flammam diligenter
 Laur. Iustin.
 D 2 custodit:

custodit: sicq; omni ex parte uerberibus depressus status sui miseriam damnate compellitur. Vniuersa hæc quamuis pro peccati pœna iuste inflicta sint homini: ualet tamen de omnibus proficere, si caueat a recto tramite deuiare: unde Apostolus ait: Omnia cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum uocati sunt sancti. Nam interior dispositio causas effectusque exteriorum sibi militare facit, siue in bonum, siue in malum. Quemadmodum autem uisibile opus inuisibilis animi dispositionis est signum: ita amor testis est intimæ dispositionis. Qui enim amorem suum absque errore iudicij metiri potest: proculdubio operum suorum non ignorabit precium. Qualis amor, talis merces. Secundum amoris propositum compensantur actus. Ideoq; nil æquè in homine componendum sic est: sicut cordis affectio. Facile nanque seducitur, qui hoc caret iudicio. Inordinatus amor nihil timet: non Dei sententiam, non hominum facies, non propriam conscientiam: quicquid est decoris, quicquid honesti, quicquid rationis exhorret, sua lege contentus est: nec diuinis, nec humanis arctatur. Nam etsi in quibusdam pœnæ timore percussus ab actibus nefarijs coarctatur: intus tamen suæ malignitatis nunquam deserit appetitum. Agit nequiter, quod ualet impune. Voluptatis seruus libertatem spiritus apprehendere nequit. Sibi ipsi flagellum est, dum obliquis graditur itineribus. Floret ad tempus, ut damnetur in perpetuum. Ediuerso autem ordinata dilectio diuino semper se timori subiicit. Quæ facit laudabilia, delectabiliter, & non uiolenter operatur: uirtutis amore trahitur, honestatis tenetur uinculo, testimonio gaudet conscientiæ, interna pace perfruitur, magis futurorum, quam præsentium remunerationem quærit: sanctorum imitatur uestigia deuitans iniquorum consortia. Amor rectus ueritatis amator est. Sibi uicissim inseruiunt ueritas & caritas: neque sine caritate ueritas, neq; absque ueritate caritas ualet subsistere. Veritatis semitas non declinet, quicumque ad caritatis arcem festinat ascendere. Semitæ nanque ueritatis uirtutes sunt. Nemo ad ueritatis perspicuam agnitionem potest attingere, si uirtutibus ornatus non fuerit. Nec minus contemplationi ueritatis uirtus congruit, quam luci uisibili pura oculi pupilla. Nam uirtus est qualitas mentis bene dispositæ, qua bene uiuitur: sine qua nullus laudabiliter conuersatur. Regit nanque uirtus omnem animi inordinationem, & rationi solium erigit: de quo nil, quod a uirtutis discordet regula, transire permittit inultum. Venustat quidem habitudinem animæ, morum probitatem decorat: ab imis erigit animum, & ad magnanimitatem adducit: uitia abhorre facit: gratiam a natura discernit: robustos segregat ab infirmis: & firmam cum Deo contrahit amicitiam. Virtute si quis insignitus non fuerit, ueritatis lumini quum primum apparebit, rubore suffusus discedet inglorius. Clara quippe est ueritas, aspectu delectabilis, amabilis supra modum, nil in se coinquinatum admittens. Ideo præmittenda est uirtus, quæ caret confusione. Nam præbet fiduciam, serenat conscientiam, mentis faciem tergit, mensuram ponit operibus, motus inter nos regit, & subiicit rationi. Ex usu uirtutum & uitiorum fuga constantiæ habitus & discretionis lumen exoritur. Absque his nanque ueritatis speculum non apparet. Ex dono quippe Dei, & uirtutis habitu ueritas in corde tanquam in propria sede gloriæ suæ diffundit radios, per quos perfecta contemplatio possidetur. Inaccessibilem etenim inhabitat lucem ipsa ueritas: atque præ nimio diuinitatis suæ fulgore, sicut est, uideri non potest. Quum igitur ad purum illius aspectum humana sit inualida acies, per mediâ quædam cognoscibilem se fecit. Radios quidem emittens suos in sua apud se permanet claritate. Temperauit se, ne mentem hominis sublimi suo reuerberaret fulgore. Vniuersa enim mundialis machina quid aliud, quam æternæ ueritatis est speculum: In ipso diligenti consideratione prospectans animus quibusdam lætificatur radijs ueritatis. Singula uidet mira ordinatione disposita, uarietate decorata, & proprietate distincta. Non summa confundunt infima, nec ima inuident summis. Vnaquæque in suo perseverat ordine: in proprio procedit tempore, suæq; contenta est habitatione. Legibus suis singulæ parent, & proprio famulantur instinctui. Non alia, non altiora, non pulciora appetunt ueritatis lætificante iudicio. Sic nanque uniuersa disposuit, ut nec dici, nec cogitari possit melius. Quemadmodum natura, ita distinxit dona. Angelicis quidem spiritibus tanquam in natura sublimioribus dedit pro habitatione cælum; pro contemplatione se: non per speculum

A speculum aliquod, sed sicuti est. Tales sunt conditi, ut gratiæ consentiendo, gratificatiq; per uerbum diuina uisione sint digni: a qua quamuis mutentur loco, contemplatione minimè diuelluntur. Quum enim ad Dei perficienda exeunt ministeria, præsentem uident, præsentia beatificantur deificæ ueritatis. Quod autem semel acceperunt ex munere, amittere nequeunt ex administratione. Quò se uertunt, ipsam supra se per diuinitatis essentiam, ante se per contemplationis præsentiam: in se per amoris copulant mirantur pro incomprehensibili excellentia suspensi, pro sapientiæ claritate prouidi: & pro fruitionis dulcedine ebrii: sobria tamen spiritus & caritatis ebrietate. Tales deicit, ut ministri essent ueritatis: cælorum incolæ, uniuersitatique rectores: in quibus nulla deformitatis macula, nullaque imperfectionis oppositio appareret. Qualis conditor, tales (ex parte tamen) sunt, qui assistunt. Deiformes sunt: & ultra quam dici possit elegantia insignes. Horum aspectus diuinæ laudationis parit affectum. Non patent oculis: quia intueri non possunt. Rationi utcunque sunt notæ. Post hos nanque rationales ipsa ueritas cõdidit spiritus. Quos propter carnis infirmitatem paulominus ab istis minorauit. Intelligentiæ acumen intellectusq; dignitatem habent, ut angeli: non autem tam perfecte propter corporis carcerem, sensuum usum, peccati fomitem, peccandi necessitatem, loci peregrinationem, & naturæ minorationem. Quamuis possit carnis resolutionem illis conferatur per gratiam, quod deest in natura: & auferatur per gloriam, quod additum est ex culpa: his nihilominus spiritibus supposita sunt uniuersa: mundus intelligibilis factus, & per ipsum, qui condidit omnia. Plurimum per hæc quæ uidentur, inscientia proficiunt diuinitatis. Nam radios suos per illa quæ sunt siue uisibilia, siue inuisibilia, ueritas emicat: & cognoscibilem intellectui se præbet humano: ita ut sapientiam ueritatis, & ueritatem sapientiæ negare non ualeat. Ne quid uerò minus deesset de gloria ueritatis, & ad hominis eruditionem de cognitione sapientiæ, sanctarum nobis contulit scientiam scripturarum. Ipsam quidem Hebræorum generi per prophetas & doctores sanctos manifestam fecit ueritatis claritatem sub cortice tegendo literæ atque signorum. Ad quam propter eorum cordis hebetudinem penetrare non ualentes solo literæ contenti intellectu a pabulo ueritatis seiuui remanserunt. Non enim spiritualis intelligentiæ mysteria carnalis mens & infidelitatis tenebris inuoluta capere sufficit. Hinc est, quòd post aduentum ueritatis in carne tanta scripturarum intelligentia propalata est. In se, & per se docuit earum interpretationes: dedit quoq; scientiæ, intellectus, & sapientiæ spiritum fidelibus suis: per quem duritiæ penetrauerunt literæ, & ad claritatem ipsius peruenerunt ueritatis. Hoc expressit Propheta, ubi ait: Pluuiam uoluntariam segregabis Deus hereditati tuæ, & infirmata est tu uerò perfecisti eam: animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus. Quod enim consequi non potuerunt, quibus donata fuit ad eruditionem propter patres carnis, perceperunt qui per spiritum adoptantur. Istud uelata facies Moysi ob nimium fulgorem significauit, quæ per ipsam detegitur ueritatem. Quamobrem Apostolus loquitur, dicens: Nos autem reuelata facie gloriam domini contemplantur transformamur a claritate in claritatem, tanquam a domini spiritu. In diuinis nanque eloquijs aliud litera, aliud intelligentia, aliud est ueritas. Litera quidem per sensum: intelligentia per spiritum: ueritas uerò per infusionem apprehenditur. Litera signa intelligentiæ sunt: intelligentia autem ueritatis radius, lucens ratio, notitia non caligans, & testimonium sapientiæ: ueritas uerò secundum se incomprehensibilis est: bonum summum, fons sapientiæ, lux lucis, sempiternum uerbum, & interminabilis uirtus. Effectiue uerò delectabile lumen uerbi, & diuinæ sapientiæ quædam emanatio: quæ quum in humanum illabitur cor, fugat tenebras, depellit tristitiam, duritiæ liquefacit, renouat desideria, amorem accendit, clarificat conscientiam, infundit spem, uirtutes solidat, exultationem commouet, & cunctam mentis habitudinem reformat in melius. Ex huiusmodi luminis & gustus infusione quasi duabus fultum pennis, amantis cor ab imis eleuatur ad summa: de intelligentia transcendit ad ueritatem: eo altius, quo intuetur clarius, suauiusque degustat. Magna tunc mens potitur pace & gaudio iucundissimo. Nam quod sitibundo quærebat affectu, inuenit: ideoque requiescit. Rationalis quippe mentis cibus proprius ueritas est, sententiarum intelligentia,

rationis distinctio, gestorum agendorumque matura deliberatio. Hinc est, quod in sapientiae lumine cogitationum suarum cursum figit tanquam ad suum euecta principium. Altitudinem diuinitatis, uerbi aeternam generationem, paracliti processionem, caelestis patriae indefectibilem gloriam, summorum spirituum, angelorum, archangelorumque gradus praemia mirando ueneratur. Sapientiae nanque splendoribus circumfusa, intelligentiae aciem ab eo quod uidet, diuertere nequaquam potest delectatione illecta, gratiae riuulis madefacta, & contemplatione suspensa. Tota se intentione firmat in se, & anxia animi auiditate commoratur secum: nec inde nisi pulsata foras, aut relictis sibi exire ualet. Quum uero egreditur, tanquam imbres emittit eloquia sapientiae, quae audientium corda penetrant & transfigunt. De pharetra quidem caritatis euulsa illum, de quo plena sunt, infundunt calorem. Aliena etenim ab incendio caritatis esse non potest mens, quae in cellarium sapientiae meruit introduci. Proficit de omnibus, & qua se uerterit, scintillas dilectionis admittit. In sublimi quodam considerationis solio residens nimia exultatione laetatur, quum se uerbi sponsam esse non dubitat. Perfectus enim amor dubietate caret. Intuetur tacite uniuersa posita sub se, suoque famulari obsequio. Si quid sonorum audierit: si quid dulci modulatione in ipsius concrepuit auribus, ad profectum sui conuertit amoris. Species quoque corporum, qualitates rerum, siderum rutilationes, elementorum productiones, atque omne quod redolet, quod sapit, quod nutrit, quod mollescit, sibi concessum esse non dubitat. Ipsi de mandato uerbi cuncta fauent: plaudunt omnia tanquam carissimae sponsae: miroque modo suadente amore ex iniuncto obsequio singula clamant intus, & dilectionis uoces ingeminant. Quendam nanque in corde sponsae gignunt spiritualem concentum amore plenum: amoris testem, nuncium desponsationis, & sponsi pedisequum, per quem omnia interioris exteriorisque hominis praecordia ebulliunt caritate, & in sui laudem mouentur conditoris. Exemplis nanque pariter excitata, ac uotis resoluitur intus praemoris dulcedine, praesuauitate spiritus, praeardore desiderij, praeliquefactione caritatis: praecipue quum tantis se praelatam uidet, famulari a tantis, electamque de tantis. Merita rimatur, nec inuenit: dona considerat, & agnoscit maculis referta: promissa cogitat: & supra modum excelsa illa esse miratur: sicque amore & admiratione constricta alta emittit suspiria: gemitus de profundo cordis trahit ignitos: atque uirtute, qua potest, castissimo se copulat sponso. Illum in latissimo mentis collocat sinu: illi amoris aestus, desideriorum uota, arcana pectoris aperit: illum effert praeconijs, laudibus magnificat, amplectitur affectu, stringit uotis, cum illo sibi bene esse sentiens, ab illo nunquam deesse concupiscit. Quod quum sibi non licere cognoscit, quendam in se reformat habitum gestatae sapientiae, & intimae caritatis: in quo requiescens actualem ardentissime uerbi semper praestolatur aduentum. Non enim actualiter cuiquam se praesens exhibet Verbum. Accedit quippe, & recedit pro suo beneplacito nulli alternationis huius causas referans. Non autem parum profecit, qui memoratum sapidae caritatis, & ignitae ueritatis in se reformauit habitum. Thalamus quidem nuptialis est: in quo casta uerbi & animae connubia consummantur, & tanquam in sede propria suauiter residet sapientia. In eum non audent irrupere aduersarij propter angelorum custodiam uigilem. A sponsi inhabitantis ueluti a facie gladij fugiunt aspectu. Ibi iuge celebratur conuiuium, & uitulus sapissimè comeditur saginatus. Pax in illo gustatur interna: securitas tranquillitas, tranquilla felicitas, iucunditas magna, fides serena, amabilis societas, oscula unitatis, contemplationis delectatio, suauitas in spiritu sancto. Ibi caeli ianua est, & paradisi porta. Sponsa frequenter de thalamo ascendit in caelum: & de caelo iugiter sponso descendit in thalamum. Non pauca, non de salute incerta ingreditur sponsa in supernorum mansiones: sed tanquam in dilecti domum, & in propriam possessionem. Ut enim illam emeret, uendit sua: & tradidit egenis, ut illam lucraretur pugnauit in tentationibus: pugnauit cum spiritibus nequam, quotidieque pugnat contra se. Non temerarie, sed confidenter in atria intrat sponsi. Nam etsi alias aduena illius sanctae fuerit ciuitatis: nunc uero ciuis effecta est sanctorum, & sponsa Verbi: cui ex amoris priuilegio omnia, quae sunt sponsi, debentur. Amor quippe uerus nil priuatum habet: nil proprium: sua seque gratanter impertitur: ea quoque lege, eademque caritate, qua

A qua largitur propria, utitur alienis. Ex amoris igitur mutui exuberantia tanta est inter uerbum & animam familiaritas, loquutionis fiducia, gloriae certitudo, & conditionis inconsideratio. Nunquam praesumeret anima, quamuis munda, quamuis sancta, accedere ad uerbum, loqui illi, importunisque petitionibus inuincibile uincere, si non interueniret amor. Sed neque maiestati uerbi congruit talem habere sponsam, quae corruptione grauetur carnis, pollutione maculetur peccati, delinquendi legi subiecta sit. Vehemens tamen amor sicut indignitati non repugnat, sic neque derogat maiestati. Aequat nanque in spiritus unitate, quos disaequat imparitas naturae. Nam in amoris foedere, nec maiestatem attendit infirmitas, neque infirmitatem exhorret maiestas. Infirmitas etenim per amorem erigitur, dum gratis eligitur, uerbo copulatur, foecundatur spiritu, & caritate uulneratur. De ingrata efficitur amica, de extranea domestica, de adultera carissima: & de prostituta fidelis sponsa. Cuius haec mutatio est, nisi dexteram excelsi: nisi dignationis uerbi: Nihil se reputauit indignum iustificando scelestam & peccatricem. Proinde mirentur caeli, & exultet terra in huiusmodi uenerando connubio: Non sit qui desperet de uenia, quum sponsae considerat gratiam, & sapientiae honorabilem beneuolentiam: quum ad cordis habitaculum conspicit declinare Dei uerbum. Poterat quisque dubitare de gloria, si non in sponsa tanta praecessisset gratia: postquam uero Deus homo factus est, postquam fidelis anima connubij uinculo uerbo sociata est, omnis timoris causa sublata est. Innouata sunt signa, prodigia immutata, & antiqua restaurata miracula, dum sapientia ex altissimi ore prodiens, in montibus saliens, collesque transiliens humanae illabitur menti non recessura, sed ibidem perpetuo moratura. Merito igitur pro tanti laude connubij obseruanda est dies & hora, quando uerbum ingreditur in mentis thalamum, ut una cum sponsa grata capret secreta silentij. Clanculo quidem diffundendi sunt uernantes flores, conuallium lilia, & rosarum odoramenta, ut thalamus omnis suauiter redolet. Tunc prophetarum cuneus sancto feruentium spiritu aduocandus est una cum patribus cunctis testamenti ueteris: uniuersi quoque nouae legis sancti, & praecipue uirginum sacratus numerus inuitandus est, ut consona modulatione epithalamij huius efferant praeconia. Ipsa etiam angelorum, & archangelorum, caeterorumque beatorum spirituum agmina, nec non & cantatores omnes, atque cantatrices caelestis Hierusalem & curiae paradisi exhortandi sunt: ita ut ipsorum nullus remaneat, qui uenerandi connubij non seruet excubias: resonent ibi organa & uox sambucae ac psalterij bene sonantis. Sonus exultationis, iubilationis, & laudis per uniuersum audiatur orbem. Ascendat nubium altitudinem, transcendat alta caelorum, & ad aures usque perueniat domini exercituum: illique immensas referat gratiarum actiones pro tanti dignatione mysterij, tamque exuberantissima sui unigeniti caritate. Omnis quippe laus, omnis honor, & gloria exigua est tanti respectu connubij. Quamuis autem humana non ualeat explicare facundia, quod sentit, neque quantum debet magnificare sufficiat: indignum tamen est, ut a diuina muta sit laude. Nihil enim in huius peregrinationis tempore sic angelorum imitatur uestigia, sicut pura laudatio. Cuncta illorum intentio & omne desiderium in conditoris laude firmatur. Optime utique occupatur mens, quum diuinis exercetur in laudibus. Est nanque diuina laus sacrificium salutare, oblatio munda, thymiana suauissimum, munus acceptabile, grata libatio, fragrantissimus odor, & hostia immaculata: praecipue quum de corde puro, de synceritate animi, de ardore desiderij, de humilitatis arcano, de seruore spiritus, de lumine fidei, de ueritatis cognitione, de intentione caritatis, de abundantia deuotionis, de conscientiae nitore, de contemplatione caelestis patriae, de affectu futurae uitae, & de contubernio aeternae procedit sapientiae. Haec quidem iustificat impium, torpentem excitat, soluit ingratum, & damnat incredulum: placet Deo, placat iudicem, caelum aperit, honorat uerbum, impetrat ueniam, & confert gratiam, gloriamque meretur. Nullus diuinae laudis ualeat aestimare precium, profectum intelligere, & pensare gaudium. Hoc attendens Propheta maximo cum seruore uniuersos hortatur, dicens: Laudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. De se uero ait sic: Laudabo nomen Dei cum cantico: & magnificabo eum in laude: potissimum in huius consideratione connubij, ubi ima summis, humana iunguntur diuinis, ubi anima sempiterno foecundatur uerbo, & rationalis

Spiritus æternæ copulatur sapientiæ. Quisque quantum potest, laudet: nec peccator sileat, nec quiescat iustus. Reconciliabitur peccator, si uerbi laudes tacere noluerit, & dignus fiet, ut laudet: iustus quoque magis magisque laudando iustificabitur: singuli tamen laudis uoces proferant, offerant uota, magnificentque præconia. Si quid uerò deerit à laude, supplebit, quæ intus est, sponsa. Talis nanque est, ut repudiari laudando non debeat. Quomodo repudiari potest, quæ adamatur à uerbo, in sponsam eligitur, tenetur ut carissima: Non mediocris gratiæ hoc est. Rara quidem inuenitur anima, quæ ex uitæ merito, ex muneris priuilegio, ex immensitate amoris sponsa uerbi uocitetur: de qua sponsus in eius laudem dicat: Vna est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, electa genitricis suæ. Quum talem inuenit, singulari eam diligit caritate. Frequenter uisitat, alloquitur familiariter, dulciter amplexatur, & uix se ab illa patitur absentare. Discedit interdum ab illa: non ut iratus, sed ut amore succensus. Quo enim tardius redit, ipsa dilatione uehementius inflammatur, pulsatur crebrius, prouocat ardentius, & dicit: Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea in foramina petrae, in cauernam maceræ, ostende mihi faciem tuam: sonet uox tua in auribus meis: uox enim tua dulcis, & facies tua decora. Præceps nanque amor dilationem non patitur: moras nescit desiderio fruendi, quo diligit. Amoris artem amandi nescius non capit: solus nouit expertus: indoctus autem in sole positus non uidet, & igni appositus frigescit: sponsa uerò ex contubernio erudita uerbi, plurima intelligit amoris argumenta: non tamen omnia. Nam ignitus amor semper meditatatur noua, & insueta componit. Impatiens nanque quum sit, cogitare non desinit quomodo ardentius diligit, diligitur dulcius, fortius teneat, familiarius conuersetur. Nil secum amari uult: solus cordis concupiscit possidere principatum. Hinc zelotypia, hinc querimoniam, hinc amoris murmur, ingeminatio uerborum, & absentiam intolerantia. Nec à clamore uox, nec gemitus à corde, nec ab inquisitione sollicitudo, nec ab intimis conuiescit desiderij ardor, nisi per præsentiam dilecti: qui nanque feruentius diligit, fatigatur uehementius, quamuis ipsum amoris immensitas non permittat considerare laborem. Ex lege igitur amoris, sancti connubij quanta sint gaudia, quantaque flagratio caritatis, comprobari potest. Ex eadem quoque sponsæ excellentia, atque illius donorum sublimitas, deliciarum opulentia, latitudo cordis, mentis magnanimitas, suauitas spiritus, amoris confidentia, deuotionis delectatio, ueritatis scientia, conscientiam puritas, uirtutum perfectio, caritatis uinculum, exultationis tripudium, iubilationis gaudium, desideriorum æstus, pacis abundantia, contemplationis gustus, rectitudinis constantia, morum probitas, sapientiæ facunditas, luminis delectatio, humilitatis exercitatio, compassio fraternæ dilectionis, innocentiam candidatio, munditiæ decor, iucunditas sanctitatis, diuinæ magnitudinis laudatio, & uerbo sufficienter agnoscitur ipsius inhaesio salutaris. Quod habet, teneat sponsa: non præsumat, ne perdat: non tepescat, ne repudietur: non satis habere se credat: ne fastidiat: non peruenisse se putet, ne retrogrediatur: gubernaculum prudentiam non deserat, ne precipitet: spiritus consueta studia non deserat, ne claudatur foris: ad anteriora se extendat, ne congregata amittat: futura semper concupiscat æstimatione præsentium: sic uiuat quasi quotidie in domino moritura: de uirtute proficiat in uirtutem: in lumine uultus sponsi ambulet, & in ipsius nomine tota die exultet: æstuanti amore uociferetur assidue. Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas,

Cant. I

ubi cubes in meridie. Totisque præcordiorum affectibus, quem in menti fouet gremio, desideret uidere regnantem in diuinitatis solio sponsum suum Iesum Christum dominum nostrum: qui cum patre & spiritu sancto immortalis Deus uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DIY J

A DIVI LAURENTII IUSTINIANI IN LIBELLUM QUI

Fasciculus amoris in coena domini inscribitur. Proœmium.

Mnis sapiëntia à dño Deo est: & cū illo fuit semper, & est ante æuū. Hoc lex diuina pronūciat, ut humilitatis regula instruat uniuersos. Nouit quæ facit ad sapiëntiam per humilitatis itinera gradiatur. Est planè uera humilitas de cordis puritate procedens sapiëntiæ præuia: sine qua esse sapiens nemo potest. Quemadmodū autē ascendendo descenditur: ita ascenditur descendendo.

Hoc suo monet exemplo ille, qui humilitatis semitas superbiendo deseruit, dicens: Sedebam in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo. Unde quoniam in humilitate stare neglexit, merito auduit. Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Econtrario Dei & hominum mediator, qui mitis erat, & humilis corde, sortitus est nomen super omne nomen: ita ut in ipsius nomine omne genu flectatur, caelestium scilicet, terrestrium & inferorum. Quamobrem decet ad uerum doctrinam sapiëntiam ascendere cupientem, ut non aliunde, quam per humilitatis incedat exercitia.

agnoscat se per se: quam uidelicet sit in natura infirmus, deformis in moribus, uitijs proclius, & gratiæ splendore præuentus. Hæc si ignorauerit, æterni regis gloriam usurpabit, se aliquid scire arbitrans, cum sciat nihil. Vtique nihil scire conuincitur, qui sui ignarus de diuinitatis scientia multa scire uidetur. Porro Deum scire non ualet, qui ignorat se. Ordinatissima ueræ scientiæ regula hæc est, ut homo prius se, deinde Deum agnoscere studeat. Hoc testimonio suo Propheta confirmans ait: Mirabilis facta est scientia tua ex me.

Redeat igitur ad se, & in cordis sui domicilio conuiescat: qui sapiëntia imbui concupiscit. Se compunctione & lacrymis, atque uirtutum colluione detergat, quatenus humilitatis magisterio perfectam suimet ualeat habere notitiam. Hanc dum adeptus fuerit, suæ ignorantiam tenebris lumen percipiet, non solis uisibilis, sed æternæ sapiëntiæ, quæ radijs suis electorum omnium mentes illustrat. Discet profecto ubi sit sapiëntia, ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi lumen oculorum & pax. Discet (inquam) uerbum in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia: in quo uiuunt, à quo sapiunt, qui intelligentiam percipiunt lumen. Sic enim habes: Fons sapiëntiæ uerbum Dei in excelsis. Altissimus Deus creauit illam spiritu sancto, & effudit illam super omnia opera sua: & super omnem carnem. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Est planè dominus Iesus uerbum Dei: & sapiëntiæ fons: atque fons uitæ utique in excelsis: de quo per Prophetam dicitur: Apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen. De ipso siquidem fontis puro meatu, qui supernæ Hierusalem effecti sunt ciues, inebriantur ab ubertate illius, & torrente uoluptatis eius potantur ad satietatem, pacem, sempiternamque lætitiā. Unde caritate feruidi, ac iubilatione perfusi, inexhaustibiles Deo persoluunt laudes, & gratiarum interminabiles actiones. Non autem sic, qui peregrinantur. Nequaquam de ipso hauriunt fonte, sed de fontis riuulis collium æternorum ministerio defluentibus in hac plorationis ualle pro inhabitantium solatio: & ærumnarum suarum pio leuamine.

Ne igitur in uia deficient, aqua sapiëntiæ salutaris potantur, & si non sapiëntia. Sapiëntia uerò quando? Vtique quum mortale hoc immortalitatem induerit. Tunc & ipsi fruitione sapiëntiæ lætificati, felicitate locupletabuntur æterna. Interim sapiëntiæ reficiuntur aqua: eloquijs scilicet scripturarum: earum potissimum, quæ ab ipsius sapiëntiæ ore prolata noscuntur. In his quotidiana exercitatione tanquam columbae super aquarum riuulos, quæ resident super fluentia plenissima, depurantur, & sapientes fiunt: ex munere quippe sapiëntiæ communicante se illis, ut alijs se communicent ipsi. Hinc occultare nequeunt, quod gratis acceperunt, præcipue cum propalatione ueritatis largitoris quærant gloriam, & erogationis merita sortiantur. Horum igitur eruditus magisterio ad te misericordiarum patrem nunc cordis mei genua flecto: quatenus mihi seruorum tuorum minimo ueram præstare digneris humilitatem, ne tuorum elatus largitione donorum mentis ceruicem erigam, meritoque repellar à te, pro quo sum: cui milito, ad quem suspiro, in quo requiesco: quem totis uisceribus diligere, laudare, atque magnificare concupisco. Da mihi etiam, o domine sedium tuarum astutricem sapiëntiam: ut nedum sciam quid acceptum sit coram te omni tempore, uerum etiam eiusdem ualeam propalare mysteria, atque riuulorum exhaurire sacramenta, quæ in ultimo

Eccle. 1

Esa. 14

Psal. 138

Psal. 35

Psal. 124

tino

timo cenæ suæ sermone sunt cōdita. Ipsius namq; dulcedinē sub literæ uelamine latentē ad tui gloriā, tuorūq; profectū referare curabo. Fari igitur incipienti benedictionis tuæ imbrem tribue, ut opus perficiatur per te: quod te suadente inchoatur: Fiet profectio te loquente per me, ut agnoscaris per te, honorificeris in te, & diligaris propter te, à quo omnis sapientiæ ac scientiæ commendabilis procedit facundia.

QVOD AD SE CONTEMPLANDVM

DIVINA MAIESTAS RATIONALEM ANGELO-

rum hominumq; naturam condiderit. Cap. I

Mana quidē experientia, atq; naturali eruditi, ingenio perspicuē intelligimus neminē solis lucē posse aspicere: qui clausos tenet: seu ægros habet oculos. Est em̄ lux uis quædā, quæ naturali suo impulsu in disposito se diffundit oculo, ut illū cōfortet, solidet, ornetq;. Secundū sui naturā habere appetit, cui se cōmunicet. O mirabile æterni solis exēplar, & diuinæ sapientiæ altifona uox. Pro documēto imbecillitatis humani ingenij uniuersa uisibilia om̄ipotēs cōdidit: ut de corporalibus spiritualia, atq; de uisibilibus inuisibilia eliceremus. Hoc Apostolus testat, dicēs: Inuisibilia Dei à creatura mūdi per ea, quæ facta sunt, intellecta cōspiciunt: sempiterna quoq; eius uirtus & sapiētia. Est autē lux uera, æterna, spiritualis, diuina, incōmutabilis in se, irreprensibiliter mutās omnia: intelligibilis per se, mētis oculis cōspicua, uniuersa penetrās, om̄ia cōplectens, supereminēs cūctis, sine macula, absq; deformitate, sine obūbratione nesciētia: delectabilis in se, delectabilia cōtinens omnia: delectationemq; infundēs, Dei uidelicet sapientiā, quæ claritatis suæ radios in bene dispositis, & se dignis cōmunicare cōcupiscit. Nulla quippe creaturarū ratione carentiū, siue earū, quæ corporis fulgent oculis, mulcēt auditū, olfactū delectāt, & dulcescunt gustui, huius almæ lucis ualet esse particeps. Solus rationalis spiritus splēdoris illius perceptibilis est. Quamobrē ad declarandā cōferendāq; diuinitatis suæ gloriā duplicem Dei clementia intellectualē cōdidit naturā, alterā scilicet in sublimibus cælōrū sedibus residentem: alteram uerò in huius uitæ exilio peregrinantē. Illi etenim, quæ super cælōs habitat, non in ænigmate, neq; per imagines aliquas, sed sicuti est: se præbuit contemplandam, utpote ex naturæ generositate, ex gratiæ dono, atq; ex liberi arbitrij merito effectū dignissimā. Non quidem ex natura hoc meruit, sed ex operante, atq; cooperante in se gratia. Spiritualis quippe luminis irradiata splēdore, mox ut est condita, per liberū probata arbitrium: & in gratiæ bono corroborata Dei inenarrabilem gloriā contemplari promeruit. Inuenta tamen est, non numero integra, sed prædestinatione. Ipsorū namq; pars maxima spirituum, dum suo contemplit inhærere auctori, ab ea, in qua, & ad quam facta est, cellitudinis corruit dignitate. Tanto siquidem elatione sua effecta est abieciō, atq; deformior: quāto in sui institutione extiterat in natura sublimior. Dum enim noluit diuinæ fieri bonitatis exemplar, ordinata est, ut sit iustitiæ speculū, magisterium humilitatis, ultrix delinquentium, & peregrinantium infatigabilis impugnatrice. Porro multitudo, quæ cecidit, in eo quod patitur dignē Dei iustitiam: quæ uerò stetit, per id quo fruitur, gratuitam in se commendat misericordiam. Hoc admirans Propheta, inquit: Misericordiam & iudiciū cantabo tibi domine. Nempe absq; misericordiæ dono illa, quæ regnat, stare minimē potuisset. Eleuanti se arbitrij porrexit manum, pulsanti uoluntatis aperuit ianuam, & uocanti per gratiam obtemperando respondit. Tanti etenim fuit istiusmodi consensio libertatis, ut supernam sibi æternaliter clementiam uendicaret. Repentē quidem, ut assensum gratiæ tribuit, arcana Dei mysteria, & sapientiæ illius ineffabiles thesauros intuita est. Hinc beatitudinis, quam habet exordium sumpsit. Naturæ suæ bono profectio gratiæ, felicitatis præmium, Dei adhæsiō sempiterna, atque diuinitatis clara cognitio, in qua omnis sanctorum beatitudo consistit, aggregata illi fuisse dignoscitur. Ex uisione autem hac refusa lumine, caritateque perfusa, laudis purum, nec non & gratissimum ipsa natura angelica inchoauit exoluere sacrificium. Suorum igitur recepto cūmulo meritorum, atq; essentialis ultra susceptura nil præmij totis se desideriorum uotis conditoris occupatur in laudem.

Suum

A Suum iam ad finē peruenta quid est, quod concupiscere superflit: Cōditoris gloriæ, gratiarum actionis exhibendæ, hominūq; salutis flagrantissimo tamē ebriatur amore. Hinc est, quod minimē in electorū ministerio fatigat, neq; conticescit in laude. Quod potest, agit per se: quod uerò nō ualet, perficere exardescit in altero. Hinc est, quod homines, & præcipuē Dei amicos intimo ueneratur affectu: atq; erga eorum quæq; tam sedulū peragat dilectionis obsequium. Delinquentes hortatur, ut pœnitentiæ arrepto certamine à sceleribus relinquant. Stantes, ne cadant, protegit, docet inscios, consolatur mœstos, errantes reuocat, exulesq; blandē monet, ne cælestis patriæ itinera derelinquāt. Omnibus planē fidelibus tanquam conciuibus suis, in quibus sui conditoris elucet imago: se præstat beneuolā, amabilem, officiosamq;. Hominē quidē non qualis sit, aspicit, dum carnis corruptione uestitur: sed qualem illum futurū esse nō dubitat, quando uisibile hoc atq; mortale ab æterna incorruptibilitate absorbebitur. Quādiu peregrinatur à domino obiectum est, quod illi pollicetur, cū ad præordinatum finem peruenerit. **R**e etenim uera mortalium genus sic ab artifice summo plasmātū est: taliq; lege mundi huius homo colonus effectus, ut obedientiæ custodiendo statura, post presentis uitæ decursū immortalis fieret, & beatus: non tamen hominibus cunctis immortalitatis stola donanda est: sed prædestinatis tantum, uocatis, iustificatisq;. Hi soli per adoptionis gratiam Dei filij nuncupantur. In istis tanquam in sede propria Dei residet sapientiā: suasq; apud eosdem arbitratur esse delicias. Nam à peccatoribus, & tenebrarum filiis omnino semota est: nec inuenitur in terra suauiter uiuentium. Omnis ipsius æternæ sapientiæ clarificatio apud primitiuorum ecclesiam esse: atq; electorum congregationem dubium non est: siue eorum, qui adhuc carnis inuoluti sunt fece: seu illorum, qui de corruptibilis corporis ergastulo liberati, in perpetuas æternitates feliciter transiere. Triumphantibus namq; super cælōrum sidereas mansiones reuelata se facie manifestat. Peregrinantibus uerò se in fidei lumine, & testium ueridicorum assertione declarat. **V**trisque tamen tanquam proprii corporis cohæret membris, & in qualibet ipsorum congregatione suæ præsentiam comunicat maiestatis: unde ait: **V**bi fuerint duo, uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. In eorum etiam singulis, ueluti in membris proprijs spiritualis gratiæ impertitur dona. De hoc inquit Apostolus: **V**nicuiq; nostrum data est gratia secundum mensurā donationis Christi: propter quod dicit: **A**scendens in altum captiuā duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Et ipse quosdam dedit esse apostolos, quosdam autem prophetas: alios uerò euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad con summationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem corporis Christi. Quem admodum igitur ab infidelibus, & peccatoribus abest sapiētia: ita in omni iustorū adest collegio mystici sui corporis insinuans ueritatem. Propterea cū in ultimo suæ cenæ cōuiuio iam diabolus in proditorem introisset, illeq; accepta intincti panis buccella, ut facinus perpetraret, de cœnaculo exisset, idem mediator in spiritu exultans inquit: **N**ūc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo. **V**niuersos, qui tunc aderant, ex quo perditionis secesserat filius, suos esse cognoscens, in ipsis tanquam in uerissimis membris se esse clarificandum asseruit. In uerbo siquidem intuendo, faciendā ueluti iam facta affirmat. Quod enim se clarificatum dicit, futurum erat, & tamen ait: **N**unc clarificatus est filius hominis: quatenus tam præterita, quā futura in uerbo esse præsentia insinuaret. Nec ab re se per discipulos clarificandum dicit. Magna siquidem & prorsus stupenda claritas homini Christo aucta est: cū per eos, quos de mūdo ipse elegit, ueritatē fidei, & diuinitatis amorē in corda fudit credentiū. Nempe nō in seculo nobiles, non facundos sermone, nō moribus ornatos, neq; facultatibus elegit locupletes, per quos Dei sapientiā orbem sibi subigeret uniuersum. Sed discipulos uoluit habere ignobiles, imperitos, rudes, & pauperes, ut non gloriatur omnis caro: sed ut qui gloriatur, in domino gloriatur. Illis dedit sapientiæ spiritum & intellectus, ne in doctis humanæ sapientiæ uerbis prædicaretur Christus: sed in doctrina spiritus, & in sermonibus sapientiæ: ita ut in omnem terram exiret sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba prædicationis eorum audiretur. Tribuit etiam eisdem faciendorum potestatem miraculorum, adeo ut uerbo curarent languores, eijcerent dæmonia: mortuosq; suscitarent. Non autem illi per se ipsos operabatur talia, sed ipse per illos, qui ait: **S**ine me nihil potestis facere. Nam quod

Matth. 18

Ephes. 4
Ibid.

Ioan. 13

Ibid.

1. Cor. 1

Ioan. 15

creuit

Rom. 1

Psal. 100

creuit ecclesia circum quae, quod Christi diuulgatum est nomen, quod populorum innumerabilis multitudo credidit Deo, non apostolis praedicantibus, sed sempiternae sapientiae, quae eorum ora compleuit, ascribendum est. Praecones utique habere uoluit, qui aduentum in carne suum, remissionem peccatorum, & nouae perfectionem annunciant uita: congregarentque ad se Dei filios, qui erant per mundi huius climata quaeque dispersi. Hoc quippe clarificationis Christi, de qua nunc agitur, exordium fuit: & haec nascentis ecclesiae initia, in qua uerbi humanitas agnoscitur, colitur, adoratur. Tanquam candelabrum aureum ardens & lucens, in ipsius medio posita est, ut qui ingrediuntur, lumen uideant: non tamen quaecumque lumen, sed uerum aeternumque. In hoc etenim lumine habitantis in carne paterna gloriae agnoscimus lumen, & per illud diuinae efficiuntur confortes naturae. Dei nuncupamur filij, & in angelorum consortium transmutamur. Commendatur insuper Dei caritas, quae nobis in filio locuta est, & per illum agnoscitur, atque in eo clarificari complacuit. Clarificauit plane sapientia patrem, clarificauit pater filium, non utique per angelos, aut humano quouis modo: sed in semetipso. Reciproca namque patris ac filij clarificatio est. Nec filius sine patre, neque absque filio ualet clarificari pater: quoniam essentia una, eadem deitas, par gloria, aequalisque maiestas filij & patris est. Hanc aequalitatis gloriam sine initio pater dederat filio: quia gignendo illi dedit, ut esset aequalis. Nihilque habet pater proprium, quod non communicet filio ipso unigenito attestante, qui ait: Omnia mea tua sunt: & tua mea sunt. Quamobrem sicut in domino Iesu clarificatus est Deus, ita Deus illum clarificauit in semetipso: sibi illum ostendendo aequalem. Huius etenim generationis sublimitatem credere magni est meriti. Illam autem cognoscere uita aeterna est: gaudium inenarrabile, & beatitudo perfecta. Hoc tamen instantis non est temporis, sed futuri: quando uidelicet reuelata facie gloriam Dei speculantes transformabimur de claritate in claritatem, contemplantis uerbum in patris gremio feliciter quiescens. Tunc filij claritas glorificatis nota erit, tunc quod dedit pater filio: maius omnibus mira cum exultatione intuebitur: tunc pater in filio, & filius agnoscetur in patre. Et haec supernaturalis uisio omnem angelicam humanamque intelligentiam supereminet. Huiusmodi cum Christo, & in Christo regnantibus uisionis fruitio pro remuneratione tribuitur meritorum: peregrinantibus uero repromittitur. Interim ipsi trahuntur deuotione in fide ambulantes: & quibusdam reficiuntur infusionibus sapientiae. Percipiunt quaedam primitias spiritus: per quas delectabiliter recreati praesentis seculi toleranter ferunt aeternas. Promissionibus nonnunquam aeternis subleuati, & per contemplationem supra se interdum euecti diuinas erumpunt in laudes, atque amoris modulationes promunt ex memoria abundantiae suauitatis, ac iucundissimo sapientiae contubernio, quam in se aduentasse praesentiant. Non enim desinit ipsa sapientia uisitare, quos diligit, ac ne deficiat in laboribus refouere. Quis etenim absque praesente luce, & exhortante gratia tutus potest istius exilij peragere uias? Quisue sine caelestium pollicitatione, & spe futurae hereditatis inconcussam in dilectione Dei tenere ualet animum? Quum enim humana mens nequeat satiari temporalibus, oportet ut nutriatur aeternis. Pro futurorum itaque certitudine spirituales infundente Deo degustat dulcedines, quae donantur humilibus in peregrinationis praesidium, & dilectionis indicium, augmentumque. In ipsis tamen neque diu, neque ad libitum perseverare ualent. Largiuntur quidem: & pro dantis beneplacito auferuntur. Nam in arbitrio uolentis non sunt, neque quaerentis, sed largientis Dei. Hoc insinuans Saluator ait: Filioli adhuc modicum uobiscum sum. Quaretis me, & (sicut dixi Iudaeis) quo ego uado, uos non potestis uenire. Omni corpori ecclesiae loquebatur sapientia. Praesentibus quidem suam praedicebat futuram corporalem absentiam, spirituales uero futuris. Quasi erunt utique apostoli delectabilem domini Iesu faciem corporaliter. Quarent & deuoti spiritualiter indesinenter. Neque uero istorum ad uotum uerbi fruuntur praesentia. Resurgente quippe domino, & caelos ascendente discipulos reliquit in seculo, illisque humanitatis abstulit spem concupitae. Eodem etiam uisitante uerbo deuotorum mentes, & discedente illud pro libito tenere, aut reuocare non ualent. Calescente quippe in anima caritatis igne, & de sponsi amore feruente mira suauitate respergitur. Cunctorum obliuiscitur dilecti capta dulcedine. Quotocumque temporis spacio talibus pascatur delicijs, parum esse arbitratu astantis

Luc. 15

2. Cor. 3

Ioan. 13

nimietate

A nimietate desiderij. Fitque saepe, ut repente quae inseparabiliter amplecti gloriabatur anima, aufugiat: & se tanquam alienus occultet. Unde uehementi sponsa dolore saucia, cum se solam conspicit, cum se sibi derelictam intelligit, surgat propere, diligenter quaerat, perat importune, clamet fortiter, gematque inconsolabiliter, donec quem diligit, reperiat. In hac siquidem sponsi reuersione querimonias, preces, suspiria, & sponse blanditias suauis quis excogitet? Amor etenim cum sit suspecta res, suspectiosam de dilecti abscessu reddit sponfam. Ex hoc effecta pauca infirmitatis propriae deplorat aeternas, cum perfecte illi inhærere non ualet, quem inseparabiliter possidere concupiscit. Nequaquam in carne posita, & mundi cupiditatibus irretita ad illius potest attingere celsitudinem, qui nulla corporis oneratur molestia. Hanc itaque libertatem dominus de proximo per resurrectionis gloriam habiturus omnibus membris suis aiebat: Quo ego uado, uos non potestis uenire. Nouerat illos quoadiu corruptibilis corporis includeretur ergastulo, nec ad ipsius diuinae essentiae gloriam, neque ad purae contemplationis inseparabilem pertingere posse quiete. Illis tamen tanquam animarum uigilantissimus pastor: atque de filiorum gloria cupidus pater iter ostendit, per quod gradietes post peregrinationis suae cursum adipiscendae gloriae capaces, suorumque fierent copotes desideriorum. Seruandae igitur caritatis mandatum instituit, atque fraternae dilectionis cunctis membris suis legem imposuit, per quam, quonia bono, quod supra eos est, frui nequeunt, saltem in illud, quod iuxta se habent, exerceantur. Propterea cum dixisset: Quo ego uado, uos non potestis uenire, subdidit: Et uobis dico modo, quod in praesenti scilicet tenaciter custodiatis. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Ut & uos diligatis inuicem. Audite haec omnes gentes, auribus percipite, qui habitatis orbem. Simul in unum conueniant diues & pauper: seruus & liber, nobilis & ignobilis. Os quippe domini loquitur sapientiam, & apertio labiorum ipsius scientiam atque prudentiam. Accedant in spiritu, deuoto assistant corde: ut sermonum domini elegantiam, profunditatem sententiae, caritatisque dulcedinem in eisdem latitantem auido mentis hauriant desiderio. Inde pascantur, ex ipsis erudiantur, inflammentur amore, nec non ueritatis illustrentur splendore. Eloquia haec teste Propheta, eloquia sunt casta, argentum igne examinatum, probatum terrae purgatum septuplum. In uniuersa prorsus ueteris legis pagina his similia minimè reperiuntur. Equidem decebat, ut per uerbum dilectionis initiaretur mandatum. Transierant umbræ, figuræ precesserant, ipsaque abolita erat lex. Ideoque reuelante se per carnem ueritate, nouaque de caelo apparente luce, congruum erat, ut noua omnia fierent. Nouae gratiae conuersationi nouae nouum associatur mandatum. Senescere hominum propagine, & prope interitum ueniēte aequitatis censura poscebat, ut restauraretur, atque rediuiua resurrectione reformaretur: quamobrem dum medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens Dei sermo de regalibus sedibus ueniens humanam deformitatem suae magisterio sapientiae reformate curauit. Quod antea ignorauere secula, & antiquorum non attigit peritia: uerbo propalante notissimum factum est. Quae (oro) praecedentium generationes (prout oportet) socialem duxere uitam? Quis proximum suum sicut se, dilexit? Priuata namque commoda, iura dilectionis ignorant. Naturae bonum proprius extinguit amor. Inolente delicto, caritatis dulcedo praefocatur. Paucissimisque datum est per rectas fraterni amoris incedere semitas. Porro ante redemptionis tempora diabolus in cordibus mortalium cupiditatis, ac uoluptatis desideria sparserat, atque interiores eorum caligauerat obtutus: ne quod amiserant naturae bonum agnoscerent, diligerent, recuperarent. In ortu uero luciferi, & in aeterni coruscatione luminis huiusmodi dissipatae sunt tenebrae. Aperuit in cenaculo posita, atque in suorum Dei sapientia conuentu discipulorum constituta os suum, indeque dilectionis precepta, tanquam diuinitatis luminaria & amoris emisit iacula: quatenus uniuersam illustraret ecclesiam, eamque saluberrimo transfigeret uulnere caritatis. Praeceptum (inquit Propheta) lucidum est illuminans oculos. Lucidum etenim quum sit in se, se custodientibus praebet sapientiae lumen. Docet quem timere, & a quo debeamus retributionis sperare mercedem. Nam ut deuitetur supplicium, uel ut remuneratio conferatur, mandati sanctio statuta est. Altero horum deficiente paucissimi, qui obtemperant, reperiuntur. In quolibet operis labore praemij expetitur recompensatio. Ex intentione speratae mercedis roboratur in labore animus, facileque mandato colla submittit.

Ioan. 13

Ibid.

Psal. 17

Sap. 18

Psal. 18

Laur. iustin.

E

Inclinauit

Psal. 118 Inclinaui (ait Citharœda sanctus) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternū propter retributionē. Qui arat, spe ducitur: suæq; mercedis finem in terræ fertilitate constituit. Mercenariorum est hoc proprium sua quærentiū. Mercenario, ut laboret, spōdetur lucrum. Seruo autē minatur ex ociositate flagellum. Verum ex diuino præcepto utrunq; consequitur. Ex obseruatione quippe illius declinat supplicium, præmiumq; meretur. Attamen qui filiorū nobilitantur affectu: utrorumq; transcendendo uirtutem solo caritatis obsequitur amore, nō flagelli, aut gehēnæ metu: neq; remunerationis auiditate trahuntur. Quomodo placeant ei, quæ diligunt, meditantur. Sufficiētē operū suorum mercedē arbitratur, si tātum dilecti fruatur gratia. Pluris existimāt beneuolentiā quouis dono. Recōpensantq; pro dilectionis merito delectationē uirtutis: quanquā huic præponant caritatis affectū. Hæc est caritatis regula, hæc est iustorū & diligentū Deum ordinata intentio. Hunc qui ignorat dilectionis ordinē, mandatū Christi adhuc perficere negligit. Nō in timore, neq; in mercede, sed in sola fraterna dilectione suū sapientia præceptum instituit, quando ait: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem. Noluit mādare, ut diligeremus Deum. Hoc innata ratio, hoc natura: hoc ipsa creaturarum uniuersitas clamat. Planē gehēnæ pauor, suppliciorum cōminatio, & remunerationis immensitas suadent, ut cunctorum conditor diligatur Deus. Præceptum itaq; sapientiæ, & lex Christi lex caritatis est, lex amoris, & elegantia: nō coacta, neq; in terrore posita: sed in gratuita & spontanea cordis dilectione solidata. Nullam uoluit, ut ab ipso, quem diligimus præter ipsum solum, expectaremus mercedē. Se causam, se præmium dilectionis fecit. Se ipso melius nil dare potuit. Sapientissimē tamen sapientia legalium præceptorum summam, & omnis disciplinæ compendium in suo conclusit mandato. Tale illud esse uoluit, ut uirtutem reformādī, quod in homine deperierat, possideret. Nouerat ab exordio propagationis humanæ, quantam priuatus amor iacturam fecerat. Proinde uoluit suo pestem hanc, quæ totius mali causa fuerat, abolere mandato. Quod enim priuatum erat, uoluit esse commune: cum inquit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem. sicut dilexi uos. Mandauit quatenus diffunderetur amor, ut cresceret. Nescit erogata caritas detrimentum pati, neq; amitti potest quod diuinitatis agitur dilectione. Propter se exigit Deus, ut diligatur proximus, sibiq; factum esse fateat, quicquid propter ipsum in alterū geritur. O bona caritas, o mādatū sanctum, nulla redargutione dignum, nulloq; prætermittendū precio. Omnium per se perficit obseruantia præceptorū, dicente Apostolo: Qui diligit proximū, legē impleuit. Nā nō occides, nō adulterabis, nō falsum proferes testimoniū, & siquid est aliud mandatū in lege, in hoc restauratur, diliges proximum, sicut te ipsum. Unitatem compagemq; membrorū custodire docet. Hac seruata unitate desinunt lites, contentiones, murmura, rapinæ, odia, & quicquid pacis aduersatur bono. Pax nostra Christus est, qui fecit utraq; unum. Duos namq; parietes contrarios copulauit in se, faciens pacē ijs, qui longē, & pacē ijs, qui prope. Hos etenim miro in se amoris uinculo colligauit relaxando delicta, & gratiam cōferendo. Vno omnes ad se uenientes nō congregauit in loco, sed in uno posuit corpore, unoq; conglutinauit fraternitatis amore. Quamobrem illius mādati præuaticator à Christo alienus efficitur, & ueluti corruptū membrum ab unitate ecclesiæ, atq; sanctorum collegio segregatur. Neminem Christus nouit ad regnum suo non obtemperantem mandato. Stateram quandam spiritualem diuini amoris proximi uoluit esse dilectionem. Est autem proximi amor affectio quædam animi de Dei caritate proueniens, hilaris, læta, abundē tribuens, compassibilis, sine indignatione, liuore carens, multaq; exuberans pace, dilatatur uoluntariē, & in se uniuersitatem complectitur hominum, omnium salutem diligit, omnibus se præbet beneuolā, mansuetam, affabilē, personā non accipit diuitis: pauperē nō spernit, afflicti & inopis miseretur, cunctorūq; necessitates arbitratur suas. In singulis intuet Christū, infirmat cū infirmis, flet cū flētibus, & cū gaudētibus gaudet. Se materno in cūctis diffundit affectu. Quos ualet eripit de interitu, erigit de peccato, ducit ad Christū. Nō lassat labore impinguata profectibus proximorū. Mente excedit Deo, hominū saluti inseruit. Nil se amisisse putat: cū postponēdo se aliorū utilitati incūbit. Maximi prorsus inestimabilisq; meriti apud Deū est huiusmodi fraternæ caritatis affectio, qua quicūque ornatus est, totā implet legē Christi, amicus efficit Deo, hominibusq; carus habet.

Quam

A

Quam suauiter iustorum corda uerbi Dei reficiantur eloquio. Cap. II.

Vicunq; populorum post se festinant allidere multitudinem: illam exemplis consueuerunt hortari, & uerbis. Vtrunq; necessarium esse dignoscitur. Verborum quippe exhortatio, sine exempli adiutorio perstrepētium sonitus est foliorū. Aures cōplet clamoribus, & ieiunam relinquit mentē. Vita uerò cōmendabilis absq; sermonis exhortatione: etsi prouocet, nō tam erudit. Verbū itaq; patris in hominis forma ad homines ueniēs: ut in captiuitate positos, & per seculi inuia circunquaq; diffusos facilius cōgregaret ad se, dulcisona uocis exhortatiōe, & eximia morum probitate allidere studuit uniuersos. Quis enarrare sufficiat, quantā dulcedinis suauitate audientium tangebatur corda, cū de regno Dei, de futura electorū fœlicitate, de seruandæ caritatis uinculo, de humilitatis fragrantia, de cæterarumq; perfectione uirtutum circumstantē alloqueretur plebem? Nempe sapientiæ ipsius uerbi delectabilitate nimia affectus apostolorū princeps: ab eodemq; uel modicū diuelli nō patiens cōstanter aiebat: Domine ad quē ibimus? uerba uitæ æternæ habes. Suspensos in sermonū amoenitate profunditateq; sententiarū: & exhortatione uirtutum audientū tenebat animos. Erant em̄ eloquia sapientiæ illius, tanquā sagittæ flammigeræ caritatis emissæ arcu, quæ fidelium mētes amore saginarēt, & deuotionis replerēt nectare. Vrebāt quidē, nec consumebant, corrigebāt, nec confundebāt, reficiebant, & dilectionis zelo corda reformabant. Hoc experti sunt, qui aiebāt: Nōne cor nostrū ardēs erat, quū loqueretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Ardebāt, nec immerito. Nā rationalis spiritus uerbo Dei accenditur, erudit, alitur, roboraturq;: nequaquā famis inedia, aut quauis alia poterāt periclitari necessitate, cū quibus gradiebatur sapientia, & quorū eloquia uerbi corda penetrabant. Māna suauissimū erant sub uocis ac elementorū cortice coopertū, quod eo dulcius reficiebat, quo sumebatur auidius. Nēpe elatis pigris, nefarijsq; fastidio habebatur. Humilibus autē, iustitiā esuriētibus, & corde purgatis præ cūctis dapibus incōparabiliter sapiebāt. Horum saginatus propheta interiori gustu inquit: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Hoc idē sancta mulier illa, quæ ad uerbi pedes residens intēta cordis aure sermocinantē audiebat sapientiā: O quæ suauibus pascebat dapibus, o quæ frequēter repetebat intra se. Fauis distillās labia tua, o diuina sapiētia: mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorū tuorū super omnia aromata. Hinc est quæ nimia delectatione detēta sorori laborati nequaquā ualebat præstare suffragiū. Ebria prorsus caritate atq; a carnis sensibus aliena in interiori feliciter eiusdē sapiētiæ thalamo recūbebat. Nēpe trahit Christus ad se audiētes simpliciter se, & unit sibi. Illisq; incerta & occulta sapientiæ suæ reuelat mysteria. Nam sine præcedente atq; illustrante uerbo difficile & ferè cum errore contemplationi quis uacat ac quietis mentis graditur semitas. Consueuerunt innumera diuersaq; immundorum spirituum legiones per huius spiritualis contemplationis eremi uastam discurrere solitudinem, imprudentes, incautosq; decipere, expoliare, perimere. Vestiuntur hi nequam spiritus lucis indumento, cælestis regis insignia capiunt, seq; bonos angelos esse mentiēdo simulant: uitium sub uirtute, & malum sub boni specie palliantes. Hoc fraudis ueneno, hacq; nocendi arte quot & quantos quis enumeret, demerserint in profundum? Non igitur minus in uirtutis ac pietatis, quam in mali specie cauendum est. Sanctitatis amor, & proficiendi inordinatus affectus plurimos periclitari fecit. Solerter ob hoc discretionis libra in sapientiæ lumine nostræ ponderandæ sunt cogitationes, nostraq; sunt probanda desideria: absque tamen fraude, & cunctatione curiositatis: ne fortē sub deuotionis germine, deceptionis lateat coluber. Qui enim sensui tenaciter inhæret proprio, ruinæ sit proximus: & qui curiosē Dei munera discutit, spiritualibus nunquam locupletabitur donis. Qui uerò uiribus suis uirtutum alta conatur ascendere, repercussus inuisibiliter deicietur in profundum. Solus ille securus incedit, qui sub ducatu graditur uerbi, atque in splendore ueritatis interioris exteriorisq; hominis sui non cessat iudicare negocia. Quicumque talis est, ex familiaris contubernio inhabitantis sapientiæ fœcundatur gratia, atque eruditur prudentia, ne in offensionis lapidem impingat pedem, & corruat. Quod si ceciderit, non tamen collidetur: quia dominus supponit manum, atque in delicti fouea diu illum iacere non patitur. Grandis porrò uia est interiori se committere lumini, & paucis nota. Solis (ut

Laur. Iustin.

E 2 arbitror)

UNIVERSITARIA

arbitror) perfectis uiris, & exercitatis in spiritu manifesta: qui solido utentes cibo inter nos sensus ad boni maliq; discretionem adultos habent. Nemo facile hoc acquisisse præsumat. Huiusmodi nanq; status ueridici testes sunt ignitus & nunquam dormitans affectus, mentis imperturbabilis quies, conscientia beata pax, diuinæ præsentia certa scientia, in tribulatione fortitudo solida, spirituale lumen, exultatione cor replens, gaudium in spiritu sancto, & unitas caritatis. Vbi horum experientia deest: abest etiam magistrum sapientia. Descendat in propria cognitionis angulum, qui in recubitu huiusmodi necdum uocatus est. Comuni uescatur filiorum cibo, ad communem recumbat mensam, ut præstantiori dignus sit alimento. Nempe qui filij sunt, sacrarum pascuntur atq; erudiuntur eloquijs scripturarum. Quæ uerò sponsa est: interna uerbi, & à uerbo reficitur alimonia. Illi hominum: hæc autem iugiter alimentis uescitur angelorum. Vterque uerbi pabulum est, quamuis alter longe distet ab altero. Sacra pagina peritum & cautum, sed uerbi doctrina ignitum exhibet & sapientem. Literas literati docent, sapientiam uerò quis nisi à uerbo didicit. Homo aures replet, uerbum in corde mysteria loquitur. Ab homine & à uerbo erudiri utrumq; dei donum est: & uerbi ministerium, quamuis meritis dispar, & delectatione dissimile. Porro uerba uerbi siue in corde formata, seu humana prolata uoce optime congruunt ad imbuendum sapientiam, ad imaginem reformandam, ad notificandum deum: ad purgandum cor: ad accendendam caritatem, ad inuisibilia reuelanda, ad subleuandum in caelestibus animum, ad propalendam sanctorum gloriam, & ad uniendum uerbo. Sublimia nempe istiusmodi sunt hortamenta. Verbi: atque spiritualibus delectabilia. At uerò quibus ab eodem uerbo simplices trahuntur & insipientes non minus proficua esse noscuntur. Primi utiq; mentis illuminatione: ultimi autem exhibitione uirtutum. Nobile profecto docendi genus est: & ad se allicendum animos incentiuum, laudabilibus instruere gestis, atque discipulum præire exemplis. **Luceat** (inquit uerbum) lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona. Parum sine operibus profunt uerba: uirtus autem absq; sermone plurimum. Ex infusione caelesti, & eloquiorum dei intelligentia instruitur anima: atque accenditur, ex uita uerò exemplari formatur uirtus, & mores optime componuntur. Ex influentia sapientia diuina bonitas in homine commendatur: ex morum autem probitate uirtus hominis decoratur. Ambo tamē hæc laudabilia sunt, ambo prouocatiua, ambo imitanda. Verus proinde censendus est doctor, meritoq; colendus, qui opere perficit, quod hortatur eloquio. Hanc doctrinae regulam nemo unquam perfectius protulit: nullus insinuauit clarius, quam mediator dei & hominum homo Christus Iesus. Ipse nanque elegantissime & cæteris perspicacius diuinam prædicauit essentiam, fidei disciplinam, uirtutum regulam, futuram gloriam, & quicquid ad spiritualium, naturalium, moralium, seu diuinorum scientiam pertinet. Ipse (inquam) seculi contemptum, morum normam, formam religiositatis, humilitatis perfectionem, constantiam patientia, compassionis affectum, obedientia censuram, dilectionis altitudinem, & siquid aliud probitatis est: siquid sanctimonie, siquid honestatis sufficientissime in sui incolatus tempore, & quoadusque cum hominibus conuersatus est, præmonstrauit. Speculum etenim præclarissimum omni carens imperfectionis macula, omnique deformitate uirtutis Christi uita fuisse dignoscitur. Nullus nisi liuore accensus: seu infidelitate cæcatus, aut diabolica circumuentus fraude poterat in illo, quid digne redargueret, intueri. In uerbis quidem sapientiam, in moribus honestatem, maturitatem in incessu, parcitatem in cibo, in uestitu paupertatem, sanctitatemq; portendebat in facie. Erat prorsus in correctione seuerus, in colloquutione dulcissimus: tranquillus in iniurijs, in opprobrijs paratus, in accusationibus tacitus, in collatis contumelijs securus, lætus in uerberibus, atque in cunctis aduersis tolerandis paratissimus. Quædam etenim deiformis species fulgebatur in illo: quæ aspicientium ad se affectus traheret, repletetq; admiratione, & gaudio. Quis ineffabili non debuit perfundi lætitia, ac exhilarari dulcedine, dum agnoscebat ambulare uerbum, sapientiam loqui, dei filium uirginis mammam sugere, uetuliq; fo ueri in gremio: Postremo discurrere, discumbere, dormire, comedere, ceteraq; humanitatis officia tanquam homo uerissimus exercere? Inauditum, omniumq; nouitatum singulare prodigium fuit, ut deus fieret homo, & hominum communicare passionibus uellet.

A uellet: non necessitate compulsus, nec proprio per motus commoto, aut quouis obligatus debito. Quod enim carnem assumpsit, quod carnis infirmitates subiit, ex ipsius caritatis immensitate profluxit. Prius enim quam spiritualis conderetur natura, antequam ulla sensibilibus uel uegetabilibus species produceretur in esse, in æterno atq; incommutabili deificæ trinitatis consilio initialiter definitum est, ut uerbum caro fieret, habitaret cum hominibus, & pro hominibus moreretur. Non igitur se humana extollat fragillitas, ut pro suorum locupletatione meritorum, seu pro uirtutum magnitudine tale sibi ascribere audeat beneficium. Quid de hoc Apostolus sentiat, audi: Propter nimiam (inquit) caritatem suam, qua dilexit nos Deus, filium suum misit in terras. Ipsa etiam sapientia ait: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. **Nō** tra, o homo, promeruit caritas, ut suum tibi Deus filium daret, sed sua sic uoluit, qua ante mundi constitutionem dilexit te. Totum caritati illius arrega, quod habes, & quia es. Quid habes, quod non acceperis? Quod autem es: unde habes, nisi ab eo, qui est absque origine, & sine fine? Ille prorsus solus est, qui gratis dilexit te, & sine te fecit te. Qui in seculorum ultima generatione, dum præcepta uitæ suis dare decreuisset discipulis, inquit: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Commendaturus nempe mandatum caritatis mandati ipsius uoluit prius iura seruare. Nouerat facile contemptui haberi, quod præcipitur, si non operis attestacione muniatur. Mandatum dilectionis instituit, & ipsius dilectionis iussa perfecit. Fecit & docuit, ideo maximus uocatur in utroq; regno caelorum. Nemo quicquam illi obijcere in huiusmodi ualet lege mandati: quando quod præcepit, præ cæteris perfectius adimpleuit. Impleuit utiq; in se, & de se formam exhibuit: docuit uerbo, insinuauit exemplo, qualiter proximum diligere debeamus. Non in lege, neq; ab hominibus discere studeamus quo ordine, quo modo, quantumq; proximum diligamus. Mediatoris eruditione id sufficienter percipere ualeamus. Dilectionis ordo, quem docente domino custodire debemus, est ut proximi amorem auro, gemmis, possessionibus, & quouis delectabili pluris existimemus. Salutem proximi, animarumq; lucrum, plus quam corporis sospitatem, Dei sapientia amare nos docuit, unde ait: Maiorem caritatem nemo habet, ut animam suam ponat pro amicis suis. Hic nempe fraternæ dilectionis est ordo, quem à Christo didicimus. Hæc est regia uia, per quã incedendo ad perfectionis sublimitatem prouehimur. In eadem e caelo dimittitur scala, cui sapientia Dei innixa est, ut manum porrigat, sursumq; erigat conscendere festinantes. Prior tamen ipsa ascendit, cucurrit, seq; sequentibus semitam præmonstrauit, & nunc sermone placido inuitat ad palmam. Modum insuper diligendi expressit in se, cum nullis lacessitus conuicijs, nullis fessis laboribus ab hominum salute elanguit. Non maledicebat, quum malediceretur, nec comminabatur, quum pateretur, quin potius nimio caritatis ardore succensus æquanimiter uniuersa: quæ sibi irrogabantur, perfererebat opprobria sine indignatione, sine murmure, & absq; ullo contradictionis uerbo. Attendebat quidem non quod patiebatur ipse, sed quod erant ipsi, nempe infirmi, ignorantia cæcati, à fide alieni, compassione nudati, & caritate uacui. Letali etenim morbo laborantes, atq; eum, à quo sanari poterant, nescientes, ut phrenetici sustinebantur à medico. Curare uenerat putrescentes humani generis cicatrices, multifariosq; languores, quos potius patiendò, ac compatiendò, quam ulciscendo sanauit. Insigne prorsus atque imitandum posteris fidelibus seruandæ caritatis exemplum exhibuit. Mensuram, modum, ordinemq; custodiendæ unitatis sicut sermone docuit: ita operibus confirmauit. Audiant nunc æmulatores legis, discant domini Iesu sectatores non indignari aduersus delinquentes: sed eorum condolere erratis. Assuescant contra proximos nullo tabescere odio: nullo liuore morderi: linguam omnino à detractationibus compescere: obrectatum uoces tanquam letale uirus obhorre, atq; cauterizata eorum uerba obturata aure transire. Nequaquam Dei sapientia docuit ore hominum lacerare carnes, proximos lingua perimere: quod homicidij genus esse Deo odibile comprobatur. Planè unitatem commendando seruauit compagem, cordiumq; dilectionem puram inuolabiliter fouendam esse præcepit. Hanc mandato suo nouo uirtutibus prætulit uniuersis. Non in faciendis prodigijs: non in angelorum, caelestiumq; uirtutum disertia facundia: non in cruciatibus corporis, ac flammarum tolerantia, seu aliquo illato mar-

tyrio: non demum in montium (ex fidei magnanimitate) in fluctus translatione: non in totius propriæ erogatione substantiæ: sed in sola mutua dilectione suos uoluit agnoscere discipulos. Illa nanque sine hac profunt nihil: hæc uerò absque illis plurimum per omnem modum. Sine martyrio, scientia, facundia, facultatibusque possunt homines cælorum adipisci regna: sine proximi uerò dilectione nunquam. Disciplina incarnati uerbi tota in proximi dilectione, tanquam in fundatissimis aureis basibus constructa est. Culmen etiam apostolatus, atque regale euangelicæ perfectionis solum ex fraterno uendicatur amore, agnoscitur, & probatur. Huiusmodi sententiæ definitionem æterna Dei sapientia suo mellifluo promulgauit ore, inquit: In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem. Tollitur huius pronuntiatione sermonis omnis uirtutum disceptatio: omniumque spiritualium studiorum contentiosa fabulatio. Nulla prorsus uirtus huic præponi debet, quam Dei filius singulariter commendauit. Nullum opus, nullaque commendabilis exercitij disciplina salutis proximorum anteponenda est. Cæteræ uirtutes ad regulam metiuntur caritatis. Sed & ipsa caritas dilectione dignoscitur. Examinat se per se absque ullo erroris iudicio. Hic etenim dilectionis affectus, quamuis in omnibus existat Christi membris, uarios tamen in singulis sortitur affectus. Quemadmodum in humano corpore diuersa subsistunt membra, uno nihilominus omnia diriguntur spiritu, sine confusione atque discordia: ita & in mystico ecclesiæ corpore, nec non & in quolibet sanctorum collegio unus caritatis spiritus subiecta in unitate sibi copulat membra: discernit in munere, diuiditque in ministerio: adeo ut de fidelibus uix reperiantur duo, qui in affectu & actione cognoscantur æquales. Multiformis gratiæ quum sit spiritus, sibi inhaerentia decorat electorum membra, mirabilique ornat uarietate uirtutum. Ab hac radice caritatis, deuotionis trahitur pinguedo: quæ uirtutum foecundat ramos, facitque diuinorum eloquiorum uernantia germinare folia, & desideriorum caelestium redolere flores, atque consummatæ iustitiæ maturefcere fructus. Hæc alimenta sunt, quibus pascantur, qui in spiritu ambulant. Hæc sunt caritatis sanctæ, dilectionisque mutuae incrementa. Ex his cohæret corpus capiti: & membrum membro præstat famulus officium. Concoerantur simul, sibi que inuicem communicant donorum spiritualium margaritas: thesaurosque caelestium uicissim participant meritorum. Locupletantur omnes ex abundantia singulorum, & uniuersis filiis suis sancta mater caritas hæreditatem diuidit sempiternam. Quum enim in cælorum regno beata hæc ineffabili sublimetur honore, diuinitisque dicitur: qua ratione putandum est, ut quum suos alumnos amplectatur dulciter, eos egerere aliquo patiatur, aut esse inglorios? Non cumulare sibi, sed largiter erogare, caritatis est proprium. Proinde omnibus sufficienter tribuit extraneis & amicis. Extraneis quidem temporalia & terrena: amicis uerò spiritualia & æterna. Neminem suorum pro sibi ingenua liberalitate expertem finit esse donorum. Quotquot parit uerbo, quosue suæ fouet humanitatis gremio, post huius peregrinationis consummatum agnem ad sydereas secum prouehit mansiones: & tanquam uerissima genitrix de suorum gaudet gloria filiorum. Hoc spiritu reuelante, persenserat Propheta: quando exultatione repletus, aiebat: Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum latentem. Vtroque enim nomine, sterilis uidelicet & matris, pro suæ merito dignitatis diuina caritas uocatur. Porro dum uacat Deo: quando diuinis splendoribus mentem irradiat: quando desideriorum igne contemplantis cor replet: quando ipsius resperus dulcedine, atque supra se erectus animus iucundam Deo laudum exhibet modulationem, & sanctissimum spiritualium, caelestiumque cantionum persoluit holocaustum: tunc quoniam non egreditur foras, nec quippiam operis sensibus captabilis carnalibus exercet, sterilis nominatur: quanquam hæc sit omnium actionum præcellens actio, atque occupationum præcipue opus: dignum Deo, gratum angelis, uniuersaque caelesti curiæ placidissimum. At uerò quum ministerio incumbit infirmorum, quum languentium medetur languoribus, extergit cicatrices, dolores lenit, pascit famelicum, uestit nudum, uisitat carceri mancipatum, sepelit mortuum, concordat litigiosum, docet inscium, reuocat errantem, dubitanti consulit, uerbum salutis annunciat, & animarum lucris inhiantem inuigilat: quum singula hæc agit, non inanis laudis seducta affectu, non quasi

gratia,

A gratiâ, aut cuiuscunque temporalis commodi appetitu: sed intentione pura, sed fraternâ æmulatione, sed uirtutis zelo, sed diuini honoris desiderio: tunc procul dubio mater nuncupari meretur. Est itaque sterilis & mater: foecunda & uirgo, iuxta suæ exercitationis laudabilem caritatem. Ad uos nunc, ô milites Christi, qui uestræ conuersationis studia Deo obrulistis, quique uirtutum sublimem arcem scandere nitimini: meus sermo dirigitur. Sectamini caritatem: fraternam æmulamini dilectionem. Sunt siquidem in illa immensæ opes, merita cumulatissima, copiosa pax, gratiâ abundans, dulcedo latens, suauitas spiritualis, caelestis delectatio, securitas mentis, serenitas conscientiæ, fidei certitudo, inuisibilium gustus, castissimus amor, sollicitudo non pigra, proficiendi desiderium, alieni boni congratulatio, mali odium, detestatio delictorum, uirtutum sitis, concupiscentia æternorum, conuiuium iuge, cordis iubilatio, lætitiæ causa, cognitio Dei, contemplationis auditas, puritas orationis, dissolutionis corporis expectatio, & futuræ resurrectionis indubitata spes. Solliciti, inquam, estote seruire unitatem spiritus in uinculo pacis, in amore fraternitatis, in amicitiarum foedere, in copula animorum: ut hanc uirtutum reginam possidere ualeatis. Mementote, quæso, cuius filij sitis, quid uouistis, quid accepistis, quid agere debeatis. Excelsa profectò professio Christianitatis est, & maxima perfectione decorata. Si illam apprehendere nitimini, caritatem concupiscite, caritatem tenete, cui uirtutes reliquæ, ueluti spirituales pedissequæ famulantur. Exiguo laborabitis tempore, si in solam dilectionem uestra studia direxeritis. Dei amicos uos faciet, summis locupletabit opibus, uosque in perenni gloria honorabiles reddet: atque in regali cælorum palatio alma hæc caritas mirifice collocabit. Accelerate, oro, gressus mentis: ocius currite, prius quam uobis sol occidat, exiret dies, & inclinentur umbræ. Festinate ingredi portas eius in exultatione cordis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes Deo lætitiæ carmina, atque iuxta Prophetæ exhortationem laudantes dominum in sono tubæ, in psalterio & cithara, in tympano & choro, in chordis & organo: in cymbalis bene sonantibus, atque in cymbalis iubilationis. Vobiscum etiam aduocate, quotquot ratione sunt præditi, siue qui peregrinantur in terris, siue qui in cælis regnant: quatenus uoce consona, & pari modulatione omnis spiritus laudet dominum.

De triplici, carnali uidelicet, sensuali, & spirituali amore. Cap. III.

SAPIENTIAM Dei paulò superius salutis monita, atque utilissima dilectionis præcepta dantem discipulis præsentibus, & uniuersæ secutura ecclesiæ iucundè audiimus, mente cognouimus, diligenterque oculis perspexitur cordis. Aiebat enim: Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Nouum instituebat mandatum: quia infirmabatur uetus, &

consumptioni proximum erat. Ne igitur sine lege uiuerent homines, & tanquam indomita animalia uoluptatibus frenata laxarent: traditum est illis mandatū sanctum, caeleste, naturaleque, omni plenum dulcedine, delectatione refertū, mercede exuberantissimū, non temporali, sed æterna. Debit quidē sapientia adamantina hominū corda, quæ sub duplici transferant lege: nec caelestē aduenientem super se admiserant imbrem, ut molirentur in fide, & Deo grati fierent per fidem, amoris statuere legē. Noluit tamen præcepto solo sibi famulantes ad obedientiam exhortari. Promissiones addidit, dicente Propheta: In custodiendis illis retributio multa. Et quoniā multa est retributio legem Dei seruantibus: ipsius amore succensus, inquit alibi: Inclinaui cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Præbuit insuper exemplū, quatenus omni ex parte circūuentus preuaricator homo nullū terga uertēdū à domino aditū reperiret. Se ipsum in exemplū exhibuit, quod sequamur: se formam dedit, cui imprimamur. Quamobrem in sui pronuntiatione mādati, inquit: Mandatū nouum do uobis, ut diligatis inuicē, sicut dilexi uos. Non enim ait simpliciter: mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem: sed signanter intulit, sicut dilexi uos. Sciebat in hac uirtute caritatis, quemadmodū & in ceteris, solere fraudulentū aduersariū zizania miscere cum tritico, & sub lucis imagine, tenebras palliare. Ne igitur deciperemur: separauit à zizania triticū, & ne tenebris inuolueremur, caritatis præmōstrauit lucē. Tacitè quidē suis nos sermonibus erudiuit, ut prudēter ab amore amorē, tanquā à zizania triticū diuideremus, & lucē à tenebris. Ut autē

E 4 elucescat

elucescat clarius, quod adhuc sub literæ uelamine latet; triplicem sciendum est esse a-
morem, carnalem uidelicet, sensualem & spiritualem. Carnalis namq; amor uoluptuosus
est, & deseruit libidini. Aduersarius quum sit Dei, carnis opera perficere concupiscit,
quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, ini-
micitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissentiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, e-
brietates, comestiones, & his similia. Sux actionis finem constituit uoluptatem, neq;
allam sui operis quærit habere mercedem. Comedendo esurit: & nunquam famis eius
saturatur inedia. Perambulando per loca inuia, & in aquosa arbitratu se requiem inue-
nire posse, nec tamen ualet: quoniam nihil reperit suo dignum amore, aut cui affectio-
nis uinculo inseparabiliter hæreat. Quod enim deforme, seu imperfectum est, nec amo-
ris auferre famem, neque humani cordis sibi ualet arripere principatum. Quod satis si-
bi esse non potest, alijs quomodo sufficere? Creaturarum inopiam insinuat hoc, atque
uniuersa: non ad fruitionem, sed ad usum fuisse condita manifestat. Porro lex ista, lex
est sapientiæ: qua naturale eruditur ingenium: ut non aliunde suæ uelit capere peregrina-
tionis solatium, quam à suo atque omnium conditore. Sic itaque carnalis amor, pec-
catum, & poena peccati esse cognoscitur: dum se auertendo ab eo qui est, & delicti reus
efficitur: & in concupiscentia creaturarum semper est uagus & profugus. Diligendo
in procellolo seculo pelago pacem quærens non reperit, ubi suæ dilectionis figat pedem.
Quamobrem ad Deum: in quo pacis imperturbabile bonum, & dilectionis inest bea-
ta tranquillitas, remeare compellitur. Hoc nimirum diuinus sermo, quum pereuntis per
diluuium mundi narraret historiam, intimare curauit. Nam quum Noe scire cupiens,
utrum diluuij diminutæ fuissent aquæ, emisisset de arca columbam: illa q; circumquaque
peragrando minimè reperisset, ubi pedum suorum uestigia figeret, ad eum, a quo directa
fuerat, redire coacta est. Mysterium hoc præcipuum est, & carnalis amoris documen-
tum quam maximum. Qui legit, intelligat. Sensualis autem amor carnali minus per-
niciosus, indiget & ipse diligenti examinatione, peruigiliq; custodia, ne labatur in de-
terius. Bonum quidem respicit, bonum diligit, & allicitur bono. In sui exordio totus san-
ctus, totus mundus, totus fructuosus esse censetur: quum re uera sub eodem multifaria
insidiæ lateat, quæ non melius, quam ex dilecti deteguntur absentia. Nam amata rei de
absentia cõceptus mœror amoris sensualis perhibet testimonium. Sensualis ideo dicitur:
quia corporeis sensibus nutritur & pascitur. Se pariter cum dilecto diligit, delectationem
propriam diligendo diligit, & nisi cum difficultate, cuius diligit carentiam, patitur. Veniam
facile meretur: tametsi cõmoditatem, seu delectationem propriam quæritet: quoniam in-
tentionis suæ radicem in caritatis uirtute solidauit. Ut prosit, siue iuuetur, mutuam dile-
ctionem exigit conuersationem: propter quod nõ ualet perspicaci æquitatis iudicio affectio-
nis suæ agnoscere maculas. In carnalis & spiritualis amoris constitutus est mediõ, pro-
chuiusq; foedatur carne, quam in spiritum transeat. Proinde maximo timoris ac pruden-
tiæ dirigendus est moderamine, ne sordibus uoluptuosi polluatur amoris. Nunquam
ad libitum illi conuersationis habena laxanda est, ne forte prostratus, uel seductus ten-
dat, quo ei minimè licet. Vix & cum difficultate euadere quis potest latentes in hac sen-
suali affectione insidias, quum inter carnalem, naturalem, spiritualemq; amorem habi-
tationis suæ collocauerit sedem. Quis inter tot affectionum scopulos mentis nauem
inconcussam deducere ualet? Perfectorum hoc proprium est, qui ex diuturna consue-
tudine, atque inhabitante sapientia eruditi exercitatos habent sensus ad discretionem
boni & mali. Vnde euaginatam semper aduersus inordinatos animi motus gladium
spiritus tenentes repente, ut in se pullulare deprehenderint, uiriliter necant. Hoc agens
Propheta, suo nos uolens exhortari exemplo, inquit: In matutino interficiebam om-
nes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.
Hinc rationabili examinatione utriusque affectionis: sensualis uidelicet, & spiritualis
colligitur proprietas. Sensualis quidem mixtus est, carnali proximus, & priuata im-
pulsus delectatione, atque bono regimine indigens, ne in deterius labatur. Spiritualis
uero purus est, solidus, & exercitatus. Deditur pro sui innocentia, ac generosita-
te terreno foedari puluere, & à diuino detorqueri amore. Virtute quippe ducitur, mo-
uetur ratione, trahitur caritate, resistitque uiriliter, si forte, qualicumque pulsetur. Ille
cebra

Acebra. Se totum Deo dedicat: se ad Deum dirigit: & quantum illi fas est, in Deo requie-
scit. Sic se exercet exterius: sic corporalium sensuum utitur instrumẽto, ut Deum, quem
toto dirigit caritatis affectu: totis uiribus præ oculis habere conetur. In istiusmodi mu-
nitissimo diuini amoris constitutus præsidio minimè cæterarum affectionum iaculis
uulneratur. Impenetrabile liquidem caritatis est scutum, si discretionis dextera susten-
tetur, si obijciatur ictibus: si uigili corde seruetur. Eneruatur autem ex negligentia: at-
que ex sui fiducia amittit robur suum. Dormitante anima: & à sui custodia præ tadio lan-
guente totius boni aduersarius cupiditatis aquam caritatis superinfundit incendio. Il-
lud pedetentim tepescere facit: atque à naturali diuertere motu. Quandoq; etiam (nisi
solerti cura spiritualium studio amoueantur contraria) prorsus extinguitur, & uertitur
in fauillam. At uero fiducia propria, quum ex mētis deliberatione elationis sit filia: spi-
ritualium facultatum dispergit copiam: atq; ad opus bonum infirmum reddit animum:
adeo ut illa perdurante in corde nunquam firma proficiendi spes uigeat. Quamobrem
Bdubium non est solum perfectos atq; apostolicos uiros huiusmodi spiritualis affectio-
nis decoratos esse uirtute. Alieno nequaquam indigentes solatio: neque sensuum dele-
ctatione propter paracliti præsentiam, & supereminentiam caritatis, qua induti sunt, cun-
cta, quæ diligunt, recta amant intentione: nedum propter Deum, uerumetiam in Deo:
cuius sociali familiaritate exhilarantur, & uiuunt. Hoc præcipuo defœcatoq; amore spiri-
tus sanctus cælitus emissus Christi discipulos insigniuit. Igne namq; eorum corda inflam-
mata diuino omnem repente carnalis sensualisq; amoris amifere rubiginem. Tanto præ-
terea imbre inexhaustibili & æterno cælestis Hierusalẽ fonte spiritus emanauere aquæ:
ut totam inordinati amoris abolerent scoriã. Longè antè ore prophetico tam nouum
facturus prodigium enunciauit dominus. Effundam (inquit) super uos aquam mundã,
& mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris. Psaltes quoque egregius huiusce-
modi donum se percepturum non dubitans aiebat domino: Asperges me hyssopo, &
mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Nõ autem tale munus in uirtute pro-
Cpria utriusq; testamenti uenerandi meruere patres: sed ex superueniente in eis: atq; per
eos diuina cooperante gratia. Prius etenim quam illa replerentur, sensualis ipsos amore
refertos fuisse dubium non est. Hoc perspicue in apostolorum claret principe. Ille quip-
pe, quamuis fide cæteris esset ornatior: quamuis plus alijs diligeret dominum: tametsi
regni cælorum clauis ad ligandas animas, atq; soluendas suscepit: licet apostolicæ di-
gnitatis cathedra sublimatus fuisset: non tamen ad spiritualis fastigium amoris, nisi post
aduentum spiritus attingere meruit. Tenerrimè quidem ante domini resurrectionem
eundem diligebat dominum, & ardenti illum amplectebatur amore: non tamen carna-
li: quia illo per gratiam fuerat euacuatus: neq; spirituali, quoniam paracliti gratiam nõ-
dum perceperat, sed sensualis, priuatoq;. Hinc est, quod eo plenus ab ipso domino Iesu
nusquam abesse patiebatur. Vbique illum nimia illius captus dulcedine comitari cu-
piebat. Nam semel quum uniuerli præter duodecim, à domino discipuli discessissent,
ad eos qui remanserant, ipse conuersus ait: Vultis & uos abire? Illico Petrus sapientiæ
Dsermonibus assuetus responsum dare non distulit, dicens: Domine ad quem ibimus?
Verba uitæ æternæ habes. Pabulo uerbi saginatus creberrimè, illoq; priuari formidans
sine cunctatione sui soliditatem patefecit amoris. Alio etiam tempore, quum in montis
uertice transfigurati domini aspiceret claritatem, quadam mentis profusus dulcedine
hanc prorupit in uocem: Domine bonum est nos hic esse: si uis, faciamus hic tria taberna-
cula: tibi unum, Moysi unum, & Helix unum. Quemadmodum infans, qui matris adhærēs
uberibus, ac lactis dulcedine pascit: nequaquam se ab lactari permittit: sic Petrus delecta-
bili præsentia Christi captus illecebra nolebat relinquere quod tenebat. Proinde con-
struendorum tabernaculorũ consilium dabat. Ignorabat tamẽ, quid diceret: nõ aduer-
tens, quod contemptis cæteris priuato seducebatur amore. Denuo cum idem mediator
passionis suæ futura narraret ludibria: atq; de proximo in Hierusalem se prædiceret mo-
riturum: ipse Apostolus magistri non ferens absentiam taliter exorsus est. Absit à te do-
mine. Non fiet hoc. Cui humanè sapienti, sensualiterq; diligenti cum indignatione re-
spondit dominus: Vade post me Satana: scandalo mihi es. Nõ enim sapi quæ Dei sunt:
sed quæ sunt hominis. Merito liquidem discipuli puerilem obiurgauit sensum, qui
salutem

Ezech. 36

Psal. 50

Ioh. 6

Matt. 17

Matt. 16

salutem corporis, suiq; amabilem praesentiam conditoris expectantium commodo: ac redemptioni praeferebat humanae. Minimè redargueretur si non sensualiter moueretur. Ita quoque nunc eodem, quo prius, sensuali ductus affectu loquenti domino, inquit: **Ioan. 13** Domine quò uadis? Peruigili etenim corde, ac ore tacito dominum audierat, dicentem: Filioli adhuc modicum uobiscum sum: quaeritis me: & (sicut dixi Iudaeis) quò ego uado, uos non potestis uenire. Audierat etiam illum dilectionis mutuae legem statuentem. Caetera postposuit, & de solo corporali turbatus discessu, quem metuebat maxime: & nolebat ut fieret, inquit: Domine quò uadis? Toties, o domine repetitum passionis sermonem te referente intellexi: te ad hoc paratissimum semper agnoui: unde in praesenti conuiuio dixisti: Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum, antequam patiar. Multa etià insueta te agere conspicio: paschae solennitatè adesse intueor: tuum praeterea uereor abscessum, mortisq; expauesco supplicium. Non autè ad id amplius dissuadere audeo: pro quo te uehemèter increpasse me recolo. Quod si ut remaneas, impetrare non ualeo: unum tamen flagito, ne deneges mihi, edicito saltem quò uadis. Si te nequeo retinere mecum: enarra (obsecro) quò uadis, ut ego ueniam tecum: quatenus sicut particeps consolationum fui: ita passionis consors inueniar. Memento (quaeso) quòd tuae speciem gloriae, tuaeque diuinitatis altitudinem patre tuo mihi reuelante cognoui. Splendorem etià faciei tuae sole fulgèntioris intueri merui: & in cunctis praecipuum erga me exhibuisti affectum. Cur nunc igitur non uis exaudire me: neque quò iturus sis referare? Absentiam tuam aequo non ualeo sustinere animo: ideo precor te, ne me deferas, neque solum sine te derelinquas. Quocumque perrexeris, pergam. Siue ad dexteram ieris, siue ad sinistram, tecum pariter proficiscar. Vna amborum sit mansio, mutuique amoris iucunda utriusque sit conuersatio tam ualida, tamque perseverans, ut corporis sola morte diuidatur. Ad haec dominus: Quamobrem, inquit, o Petre, querimoniam agis contra me? cur tanto nunc moerore consumeris? quare suffulis lacrymis ubertim ploras, atque flebili importunaque uoce dicis: Domine quò uadis? Putasne quia non diligo te? Cum enim semper ama- uerim te, teque mihi familiari fecerim adherere contubernio, qua uales modo ambigere ratione: ut sicut heri, & nudius tertius non te diligam, quoniam te mecum ducere nolo? Talis, o Petre, cogitatio non surrepat in cor tuum, taliaque fari desine. Te diligo, & tanquam mihi amplector carissimum. Volo quidè, ut ubi ego sum, tu similiter sis. Carnè propterea sumpsi, in hanc miseriarum uallem peregrinaturus adueni humanis communicans passionibus, ut te per me traherem ad me: quum hoc non posses per te sine me. Securus igitur esto, neque de mea contristeris absentia. Non te negligo, non te abijcio, non te odio habeo: dum te post me superstitem derelinquo. Ad profectum tuum hoc ago: atque pro tuo rum cumulo meritorum. Verum ne suspensa te diutius mente dimittam: ne nutanti cogitationi, tuisque sermonibus querulis respondere plus differam: scito quia quò ego uado, non potes me modò sequi. Tener es, & inualidus animae uiribus, atque spiritali adhuc lacte nutriendus. Quod petis, perfectorum est. Timore quidem seruilis suppositus es: nec me spiritaliter, sed sensualiter diligis. Cresce in uirtute, roborare in fide: in caritate te perfice: praecinge te patientiae cingulo: uestimentis te indue nouis, deposito prius uetere homine cum actibus suis. Non enim haeres esse ualet cum filio liberae, ancillae filius. Nam etsi non potes me modò sequi, quia debilis es, sequeris utique postea. Oportet ut ego praecedam te: atque exilij huius, quibus ad beatam graditur uitam: semitas sternam: quatenus tu facilius post me incedere ualeas. Mors quippe corporis, quam ego sponte sustineo, diraque mei agonis crudelitas, qua examinatus inteream: tuas omnino transgreditur uirtutes. Proinde tibi dico, quòd ego uado, non potes me modò sequi. Postquam autem resurrexero: postquam caelorum alta conscendero, ad te paraclitum dirigam, qui mentem tuam tanta soliditate firmabit, ut nullo modo ualeas superari. Igne siquidem amoris sui concremabit te: & dulcedine sua adeò reficiet te, ut inimicorum minimè tormenta pauescas. Dono sapientiae intellectusque compleberis: cuius adiutorio, sultus omnem humanam poteris consulare prudentiam. Constātem etiam te faciet fortitudinis dono atque magnanimitate: ita ut pro illatis flagellis te faciat gaudere uehementer. Parumper etenim desideriorum tuorum gradum tempera, ne immaturius uelis assequi, quod exposcis. Quis temeritati non ascriberet & insipientiae, inermè uidere cum aduersarijs

Arijs factis ac ferocibus uelle habere congressum? Quis imperitò consuleret, ut cum disciplinatis & doctoribus disputationis haberet conflictum? Quamobrem proprias metire uires, ut non supra uirtutem perfectorum audeas appetere pugnam. Scio: & optimè scio, quis sis, quātumque ualeas. Nullus mihi de tua sufficientia inest error, nullusque de profectu tuo liuor, quatenus suspectos meos te oporteat habere sermones. Nam si ego certantibus coronam polliceor, illamque uictoribus fideliter tribuo, quia deberem ex causa dissuadere pugnam, atque terroribus debilitare animos bellatorum? Nonne ego sum, qui in terram ueni mittere gladium? Veni semper separare filium aduersus patrem suum: & filiam aduersus matrem: & nurum aduersus socrum suam. Nempe dominus exercituum ego sum. Ad hoc apud uos diuinitate descendì, ut mundi prosternam principem, meaque potestatis alligem uinculis, atque illius spolia diuidam. Si dux ego sum militiae angelorum, cur non etiam hominum? Certè hominum & angelorum dueatū teneo, & per eosdem mea gero certamina. Ex ipsis ordino bellatores, constituo duces, agminaque dispono. Te itaque in terris militantium ducem feci, te elegi de milibus, & meis pretulisti fidelibus uniuersis: regisque armis insigniui te: & ut te pugnare nolim arbitraris? Profrus uolo, ut decertes cum hostibus meis uisibilibus & inuisibilibus, mihique totum subijcias orbem, ac meas sparsim per infidelitatis deuia errantes colligas oues, ecclesiam meam instituas: & tunc demum cum triumpho martyrii laureatus uenies ad me: teque de prelio reuertentem angelorum mihi famulantium coetus in suum admittet consortium perenniter regnaturum. His Petrus auditis sui cordis ardorem non sustinens, & ultra quam dici potest, exhilaratus de sibi facta futurae gloriae sponsione inquit (nimio quippe sui redemptoris urebatur amore) Duri mihi sunt, o domine, quos audio, sermones meis uotis dissimiles. Nā (ut agnosco) omnino recessurus es. De praesentia tua melliflua, o domine, quāuis ueriter laetatus sim: quāuis non modicum de eadem profecerim, ut ad patrem, unde existi, redeas: quoniam expedit, fiat uoluntas tua. Subijcio me idipsum uolens, quod tu. Liberaliter abnego me. Diuino honori, què de tua non ambigo emanaturum passione, propriam postpono uoluntatem. Humanam redemptionem, quam in patibulo suspensus celebraturus es, quamque aestuanti sitis caritate, & ad quam iucundissimo accedis amore: ego tecum, quamquam affectione impar, pergere concupisco. Incongruum est, ut solus eas. Tu quidè tanquam sacerdos magnus sancta sanctorum in sanguine testamenti solenne celebraturus sacrificium fiducialiter introibis. Ego uero ueluti minister tuus: non tamen sine sanguinis effusione, neque pro communi redemptione: sed pro tua moriar dilectione. Sumus es pontifex, & altissimi sacerdos. Proinde minimè decet, ut absque ministro offeras sacrificium. Moysi, quando Sinā ascendit, ut legem tuo sancto scriptam digito mereretur accipere, associatus est Iosue. Heli Samuel ministravit. Helisaeus Heliae. Tu autè aeterni sacerdotij pontificatum gerens, & praesules omnes dignitate praecellens, sine ministro aliquo tuum uis libare holocaustum? Oro te domine non fiat hoc, ut non tuae deroges maiestati. Cum tibi milia militum angelorum ministrent in caelis, unico uel nunc contentus esto ministro. Nec dubites, o amantissime magister de carnis meae fragilitate, aut suppliciorum immanitate. Animam meam gratatè pro te ponam: tecumque & in carcerem & in mortem ire paratus sum. Non enim uereor impiorum minas: non tortorum saeuitiam, non iridentium subsannationem: non ipsam denique mortem. Caritate tui cum uulneratus sim: quum tanto temporis spacio sanctis tuis sim exhortationibus roboratus, refectus consolationibus, exemplis solidatus, atque promissionibus animatus, putasne deferam te solatiū singulare animae meae, & desideriorum meorum concupita satietas? Experire (obsecro) utrum idoneum ministrum elegeris, cui ouium tuarum curam commisit. Nunc igitur amore praecinctus tui sequar te: & usque ad crucis patibulum, etiam te inuito, non dimittam te. Erras (inquit dominus) o Petre: & nimium falleris. Vehemens amor, quo me plus caeteris diligis, iudicio uero carere dignoscitur. Praeceptus est, & inconsultus: propterea infranadus. Praecipitaret prorsus, si proprio duceretur motu. Prudentiae statera pensandus est: ordinandus est, ne dextera laeuae declinet. Audio etenim te maxima polliceri. Placet planè mihi desideria tua, in tuisque spiritus seruore delector, ac magnanimitate pugnadi. Vnū tamè sapientiae meae dissonum esse uidei: quod ad tui profectum celatum iri non patior. Cur uidelicet inexpertus quum sis talia, tamque ardua spòdere non uerearis? Taceo quod homo sis, taceo quod tanquam imbecillis: & neophytus non spiritaliter,

ualiter, sed sensualiter me diligis. Edicito (te oro) mihi, quot inisti certamina, quot hostes superasti: quæ sint uictoriarum tuarum insulæ triumphales: Scirem etiam libentissimè abs te quales qui te impugnant, sint aduersarij, quæ uè tibi sit consuetudo certandi: Nemo prudentia pollens si dissuetus, aut ignarus sit pugnae, belli palmam se reportare praesumit. Nam dimicandi ars perficitur usu: usus exhibet audacem, mentis audacia uictoriae concipitur spes. Spes autem uires ministrat, & ad triumphum usque perducit. Nihil horum adhuc in te esse conspicio. Nonne me dixisse recolis, quod nuptiarum filij lugere ac ieiunare non possunt: quoadiu cum illis est spousus: quum uero auferetur ab eis sponsus: tum in illis ieiunabunt diebus? Nam et si mecum in meis permanistis tentationibus, utique protexi uos, ipsasque lenificauit, ne plus debito grauarent uos. Nunc autem recessurus à uobis corporaliter tantum expetiuit Satanas, ut cribraret uos sicut triticum, arbitrans sine praesentiae meae adiutorio uos facillimè suo uendicare dominio. Ego autem quamuis pro omnibus: praecipuè tamen rogauit pro te, o Petre, ut non deficiat fides tua. Magnum contra te cerno parari conflictum, grauemque super te imminere ruina: propterea rogauit pro te, ne deficias: atque succumbendo in tuorum inimicorum deuenias praedam. Si ista crederes: sique futura, ut ego, agnosceres: fateor quia nequaquam diceres: quare non possum te modo sequi? Animam meam pro te pono. Ut igitur latius apertiusque tibi, quæ acturus es, referem, scito praenoscens, quia antequam gallus canter, ter me negabis. Ad hoc expauit cor Petri, & incredibili moerore sauciatus est. Sciebat nanque ueracem esse magistrum, semper uera nunciare. Quamobrem digitum superposuit ori suo, conticuit: nec ultra aduersus dominum fari ausus est.

Qualem Dei filius profecturus ad patrem discipulis exhibuerit exhortationem. Cap. IIII.

Peregre profecturus quisque paterfamilias suis in unum uernaculis congregatis, prius quam iter arripiat, uniuersa prouida gubernatione disponit. Singulorum officia diuidit, agendorum modum ordinemque insinuat: futura praedicit pericula: se tamen reuersurum praenunciat: atque ipsorum animos nimia ne illius abscessu moestitate prostratos, blandis conatur mulcere sermonibus. Multum etenim proficiscentibus confert, si mente pacatam, compositam moribus, ac agibilibus instructam familiam dereliquerint. Sic Isaac sanctus & longeuus uniuersae carnis debitum soluturus, ac descensurus ad inferos, quum oculis praesentis caligaret, antequam moreretur: suam (ut moris erat) primogenito Esau dare uoluit benedictionem: quanquam diuina aliter ordinauerit prouidentia. Ipse quoque Iacob, qui à Deo dilectus, & à matre praemonitus fratri praeripuit benedictionem, quum decubaret, & morte uicinus esset, omnibus conuocatis filijs magna cum autoritate singulis spiritu reuelante enarrare inchoauit, quæ super eos, & posteras filiorum suorum futura erant generationes. Nil siue boni, siue mali conticuit, quin panderet illis. Moses similiter omnium, qui morabantur in terra, mitissimus: prius quam uocante illum Deo montis uerticem conscendisset, & promissionis terram longè positus circumquaque lustrasset, coadunatis pariter filijs Israel uniuersis egregium canticum illud exposuit, in quo praeruaricationem, ac uenturae damnationis ipsorum sententiam luce clarius patefecit: non indignatione, seu litore permotus: sed caritatis zelo compulsus, si forte diuinis comminationibus auditis resipiscerent, obdurati que mollescerent, atque ultionem formidabilem reuocarent. Sic in ultima seculorum generatione Dei sapientia in carne passibili constituta: quum in extremo uita suae termino in medio suorum cõfederet discipulorum, perfectis ritè paschalibus sacramentis tanquam delegato testamento excellentissimum de mutua seruanda dilectione edidit sermonem, monita saluberrima continentem, suaeque caritatis incentiuum permaximum. Nemo planè huiusmodi ualet dignitatem explicare eloquij: quippe cum ab ipso purissimo emanarit sapientiae fonte. Discipulis quidem suis adhuc paruulis, ac caritatis dulcedine nutriendis, tanquam spirituale lac talia propinauit. Oppresserat illos moeror pro cari discessu magistri: & pro ipsorum exili fide atque fiducia fluctuante. Ignorantes etenim quid de seipsis fuerat euenturum, uarijs cogitationum agitabantur procellis. Diuinam nondum super se intellexerant prouidentiam continuo uerbi fulti praesidio. Hoc inueniens dominus, qui propinqua & remota, futura & praeterita uniuersa prospectat: consolatoria uerba exorsus est, dicens: Non turbetur cor uestrum. Pius pater magno curarum

Arum aestuantes turbine blande filios adhortatur. Nempe ueluti peritissimus medicinae regulis imbutus opportunam illis exhibuit medicinam. Non autem illis de diuinitatis essentia, aut beatorum gloria sermonem edidit, sed de pacis suasionem. Sublimia illa in quieti quum essent, capere minime potuissent. Nam inquieta mens non ualet erigi supra se, neque erudiri sermonibus sapientiae. Ex sui quippe dissensione indocilis efficitur, atque ex perturbatione aditum in se obstruit ueritati. Proinde mirando quodam humanae prudentiae ingenio dei sapientia commotis discipulis pacis ac quietis suadet bonum, quatenus iactato in eorum corda stabilitatis fundamento securum doctrinae suae domicilium superaedificare ualeret. Non turbetur (inquit) cor uestrum, tanquam semper uos deseram, fluctuationem animorum propellite, aduocate pacem, tranquillitatem tene, ut uobiscum conferre ualeatis, quæ uidistis de me, uel audistis à me. Nunquid magna opera meorum atque stupenda obliuioni mandastis? Nunquid preclara diuinitatis meae testimonia, quæ multifarie didicistis, aduertere nequitis? Redite ad uos, ut in me pacem habere possitis. Interim tamen creaturas omnes interrogate de me, in quibus dei tatis magna opera operatus sum, & aedificabunt uos, terra, mare, caeteraque elementa, & ipsa caelorum astra se manuum mearum opus esse fatebuntur, & dicent. Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Recolite quid in sapientiae libro de me per me scriptum sit. Quando praeparabat caelos aedificabam, quando certa lege & gyro uallabat abyssos, quando aethera firmabar sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Ego sum dei filius, de quo scripta sunt haec, pro humana à patre restauratione directus. Propterea non turbetur cor uestrum, quia uisibilem naturam amoueo, cum diuinitate semper uobiscum sum. Creditis in deum, creditis dei ubique esse praesentiam, creditis illius super uos prouidentiam, & in me eadem similiter credite. Non fidem uestram carnis tollat materia, caritatisque dulcedinem, & perseverantiae firmitatem euertat. Visibilis & inuisibilis natura unum dei efficiunt filium. Nec humanitas adimit diuinitati, neque diuinitas proprium tollit humanitati. Vna enim persona perfecta, indiuisibilis, & inconfusa deus & homo est. Humanam tamen substantiam, quæ ex tempore coepit habere originem, sideribus importabo, & super omnem efferam creaturam. Nullam igitur fidem uestram arbitramini habere iacturam, quia dixi, creditis in deum, & in me credite. Nullum quoque detrimentum uos passuros esse formidetis, dum corporalem meam ab oculis uestris praesentiam subtraho. Totum hoc ad profectum fiet uestrae fidei, exaltationisque augmentum. Quemadmodum enim propter uestra morior delicta, uestramque resurgo iustificationem ita ad glorificationem uestram uobis uidentibus caelos ascendam. Praecedam itaque uos, non ut uestram praeripiam gloriam, uel ut solus tanquam naturalis & uerus filius totam caelestem possideam haereditatem, sed ut illam mecum pariter habeatis. Nec uos terreat, quia alio dixi in loco, seruus non manet in domo in aeternum, filius manet in domo in aeternum. Quod ibi secutus sum, mementote. Si filius liberauit uos, uere liberi eritis. Ut liberem uos, crucis supplicium subire non dubito. Quamobrem uobis non inuideo, ut caelestis regni consortes mei sitis, pro quo gratis patiendo uos libertati restituo, neque gloria mea derogabit uestrae, nec uestra meae, quippe quum in domo patris mei mansiones multae sint, non locis, aut limitibus distinctae, sed meritis. Domus utique haec patris, de qua loquitur Sapientia, caelorum habitatio est, quæ est preclara domus, & sublimis, aeternum coruscans lumine, luminosa in se, ciuium numerositate referta, diuitijs plena, dignitatibus insignis, fulgens honoribus, pace secunda, latitudine incomprehensibilis, gaudio abundans, omniumque locuples bonorum. Ordinibus quidem distincta est, decorata gradibus, & mansionibus segregata. Habent in eadem domo Angeli, Archangeli, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Throni, Cherubim, ac Seraphim, proprias mansiones diuisas, in quibus honorabiliter exaltati perpetuas deo exhibent laudes. Non solum autem hi angelici spiritus, qui ab initio domus huius habitatores fuere, proprijs in caelesti aula nobilitantur mansionibus, uerumetiam quotquot homines praedestinati sunt ad salutem. Ambigendum etenim non est patriarchas sanctos, sublimes uates, Apostolorum honorabile collegium, martyrum laureatum chorum, concordem confessorum numerum, uirginum candidatum exercitum, sacerdotumque sacerdotum ordinem speciales in ipsa domo possidere mansiones. In uno siquidem uniuersae sunt loco, una ta-

mē quæq; earum pro meritis inhabitantiū fulget, delicijsq; exuberat spiritalibus. Quis uerò domus huius gloriam, incolarum felicitatem, cōcordiam animorum, mansionūq; speciositatem enarrare sufficiat? Generositatem, atq; ipsius excellentiam à longe, & ex parte cognoscens Propheta, amator effectus illius, eaq; participare desiderans in exultatione spiritus aiebat. Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum: cōcupiscit & deficit anima mea in atria domini. Alibi quoq; inquit sic. Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Merito quippe concupiscentiæ illius deficiebat amore, nam superexcedit bonū omne, quod uidit oculus, auris audiuit, & in cor hominis ascēdit. Domus illius decorem nullus agnoscit & negligit, nullus possidet & amittet. Sempiterna utiq; est diuino irradiata splendore, innumerabilium habitatorum capax, cunctorumq; delectabilium contentrix. In ipsa facie ad faciem uidetur deus, intelligitur uerbum, amborum spiritus adoratur. Non annua, sed continua ibi celebratur solennitas, & sponsa sponso castissimo atq; puro amoris connubio copulatur, fecundatur spiritu, amore foetatur. Nil est, quod displiceat, nil, quod amātium perturbare ualeat animos, reperitur. Tota pacifica, tota læta, semper fidelis, nusquam coinquinata, nunquam dilectione languescens. Ex gustu fruitionis caritatis indeficienter desiderū innouatur, ex caritate autem dilectionis modificatur ebrietas. Semper in illa sobrietas cum ebrietate uiget, satietas cum desiderio perseverat. Mutui amoris tanta est in ea suauitas, tantaq; pro communicata felicitate fraternitas, ut fiat cooperante caritate conuiuium unum, populus unus, & cor unum in sacrosanctæ osculo caritatis. O domus dei, ô præfulgidæ mansiones, ô ciuitas regis summi quanta in te sunt gaudia, & quam gloriosa sunt de te dicta: Dilexi quidem speciem tuam, & concupiui iucunditatem exultationis, quæ est in te. Ad te (fateor) suspirat cor meum, quoniam in te sunt lætitiæ meæ, laborumq; meorum concupitus finis. In te temporalem, quamuis minimam & caducā, quam contempsi, felicitatem restaurandam esse non ambigo. Sapientiæ contuberniū, cui afficior, me in te adipisci confido, diuinam etiam, quam desidero perficere laudem, in te perfoluere non diffido. Merito proinde diligo te, quæro te, clamo ad te, quiesco in te, uulneror propter te, sitio te, & cupio affectu anxio uidere te, plateasq; tuas auro stratas, muros tuos sapphiro, & smaragdo, omniq; precioso constructos lapide, ciues tuos immortalitatis candore fulgentes, regem tuum diuino diademate renitentem quidem in se, uniuersis uerò beneuolum, atq; in astantium omnium oculis honorabilem. Utinam tuarum saltem unam minimam habere merear mansionum, quas deo coæterna sapientia præparauit in te electis suis regnaturis in te. Præparauit (inquam) æternaliter in se, perfecitq; temporaliter per se. Has politas in te mansiones eadem sapientia sibi ad hærentibus liberaliter discipulis repromisit dicens. Non turbetur cor uestrum, creditis in deum, & in me credite. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Turbabatur enim non mediocriter eorum mentes de humanitatis domini futura absentia, uerbi delectationum inexpertes, propterea promissione cælestium mansionum cōsolabatur eos inquiens. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Vnam tantum esse nō dixit, sed multas, ne solum propriam nominasse uideretur. Habet namq; sapientia etiam ipsa mansionem suam, sicut cæteri suas, alijs nihilominus longe dissimilem. Sinus namq; patris, coæternitas, consubstantialitas, parilitas, æqualitas, maiestas, diuinitasq; genitoris unigeniti uerbi ineffabilis & spiritalis est mansio, ad quam nemo angelorum siue archangelorum attingit, & in quam nullus prædestinatus ingreditur. Cognitio uerò diuinitatis, patris limpida & facialis uisio, immortalitatis stola, stabilis & quieta celorum inhabitatio, incorruptio resurrectionis, gloriæ cælestis perfecta adeptio, angelorum æqualitas, societas ciuium supernorum, electorum perpetuæ esse noscunt mansiones. Ad has sperandas, capessendasq; debiliū animos hortabatur dñs, utpote sciēs quid diceret. Nolebat enim, quos paternaliter diligebat, elegeratq; ut habitarent in summis, luteas ac teporales appetere mansiones. In illos itaq; tacite inuehebat dicens. O pusilli, & tardi corde ad credendū ijs, quæ uobis per me dicta sunt. Quare carnis sensu ducimini, & nō magis spiritus. Cur instanti separationi attenditis, & temporalem tātum de me consolatiōnē exquiritis? Futura fidei oculo prospicite, spiritualia diligite, æterna sperate. Dilatamini igitur in diuinorum desiderio, dilatamini, & uincimini. Erigite ad celos mentis aciem,

A aciem, & roboramini. Me spiritaliter amate, & caritate mea inflāmamini. Expergiscimini inquam, lætamini, & exultate, atq; abijcite de meæ carnis uisione tristitiam, & iucunditatis indumento ornate uos. Cogitate (oro) diligēter recessus mei causam, sermo num meorū mementote, mansionumq; mearum cautionem tenete, & intelligetis, quod gaudere uos potius, q̄ moerere oporteat. Vtiq; tristari debuerātis, si quo minus dixisset uobis, quia uado parare uobis locum. Quamobrem penes uos ratum habete, & de uestris cordibus nullius persuasionē, nullo euentu, nulloq; deletur terrore, aut supplicio, quoniam si abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam, & accipiam uos ad me ipsum, ut ubi sum ego, illic & uos sitis. Audite nūc ô uos discipuli, qui hæctenus in moerore fuistis, & amoris desiderio, corde patulo, attentisq; auribus distincte auscultate, quid dicat dei uerbum, quid in carne & per carnem æterna loquatur sapientia. Recedere uelle à uobis se, dicit, & ad patrem ascendere, ut excelsas & magnificas, quæ in regali cæli palatio sunt, præparet mansiones, faciatq; id eis (sicut propheta cōmemorat) omnibus electis suis solenne conuiuium pinguium, conuiuium uindemiæ, pinguiū medullatorum, uindemiæ defæcatæ, & recumbat ibi in regno celorum, cum Abrahamā, Isaac, & Iacob. Quibus rite paratis, iterum uetorum se asserit, ut uos accipiat ad se. Amore siquidem casto, hominum illectus amore reuertetur, ne superabundantiore de absentia illius corda uestra absorbeant tristitia. Veniet prorsus, sicut uenturū se dicit, & non tardabit, non discessurus amplius, sed uobiscum, & cum omni ecclesiā commoraturus usq; ad seculi consummationē. Neq; enim tunc discedet, & ascendet solus, sed iuxta ipsius pollicitationem accipiet nos ad seipsum, ut ubi ipse est, nos simus cum ipso. Quid est quod dixit, accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum & uos sitis? Non potest non esse magnū, atq; præcipuum quod ait, ut ubi ego sum & uos sitis. Quamobrem ipsum dominū interrogemus, ubi est, quatenus hoc cognito, mente affectuq; esse incipiamus, ubi ille est. Dic igitur nobis ô domine ubi es, dic inquā, ut scire ualeamus, ubi futuri sumus. Ardenter satis id scire desideramus. Non nisi delectabiliter stare poterimus, si in æternum non separandi à te, erimus tecum. Dic oro, domine ubi es? Te in cœnaculo cerno cum tuis. Cum illis iam es, quibus dicebas, accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum & uos sitis. Si sub uerborum uelamine nihil significare potuisti, quid magni polliceris dicens, ut ubi ego sum, & uos sitis? Si nihil latet, tecum sunt, & ultra expectare quid debent, si quod promittis, habent. Quoniam uerò iuxta mei captum ingenioli, sub mysterio loqueris, curiositate semota, scire cupio abs te, ubi es, & ubi nos futuri tecum. Es ne forte in palatio aliquo manufacto, parietib. deauratis, gemmis ornato & purpura? Es ne in sede regia, eburnea, preciosis circumsepta monilibus, uarijsq; strata tapetibus? Talium scio domine, quod non eges. Hæc omnia gētes & seculi amatores querunt. Noui Apostolum tuum dixisse. Non in manufactis habitat deus. Nusquam horum quæ uidentur habitationem tuam esse, de qua sermo nūc agitur, certissimum est. Ore prophetico (ni fallor) audio te dicentem, ubi es. Cælum, inquis, mihi sedes est, & terra scabellū pedum meorum. Alium etiam te reuelante agnosco referentem clarius ubi es. Quis (ait) sicut dominus deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cælo & in terra. In altis itaq; habitas, in cælo præsidēs, in sublimibus regnas. Sedes tua (teste propheta) ô deus, in seculum seculi, & uirga directionis uirga regni tui. Regnum quoq; tuum regnū omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Habitatio tua æterna est, stabilis, pacatissima, restauratione non indigens, nulla uetustate senescens. Cuncta hæc diligentium te affectum mulcent, cordis sapiunt gustu, & flammam in eis tuæ caritatis accendunt, quum te in cælis esse audiunt tecumq; se sine fine regnuros non ambigūt, iuxta quod scriptum est. Et fecit nos reges, & sacerdotes & regnabimus in seculum. Nempe audiebant sapide delectabiliterq; ab ore præceptoris Apostoli, secum Christo futuros. Non tamē perspicue intelligebant, ubi tam grata societas fieret, neq; qua perueniretur illuc. Rudes adhuc erant, & in fide pusilli, atq; spiritualium ignari, spiritualis inexperti copulæ, & cælestium insciji mansionum. Assueti quidem sensib; mysteria non poterant intueri diuina, quoniam perhibente testimoniū Apostolo. Animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. Quod intelligebant discipuli, hoc loquebantur. Vnde eorum unus Thomas nomine, uerborum domini minime capax, sciscitatus

est dicēs. Dñe, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Audierat quidē
 ipsum dñm dicentem. Quo ego uado scitis, & uiam scitis. Hæc cum non spiritualiter in-
 telligeret, sed ad solam corpoream dñi referret naturam, se uiam qua iturus erat, nescire
 fatebatur. Ideo aiebat. Dñe nescimus quo uadis. Paucis igitur prudentissimi dei sapien-
 tia nesciēti satisfecit discipulo. declarauit enim profunditatis eloquio, quod inerudito
 discipulo uidebat obscurū. Ego sum, inquit, uia, ueritas, & uita. Nemo uenit ad me ni-
 si per me. Quid euidentius, quid profundius, quid ue breuius de se dicere potuit sapien-
 tia? Verba hæc spirituali intellectu sunt grauida, & discussione dignissima. Via etenim
 est dñs Christus, non humanis calcanda pedib. sed angelicis ueneranda spiritibus. Por-
 rō uia hæc, uia recta est, carens anfractib. ab errorib. munda, & absq; terrore ullo, in qua
 non discurrent latrones, nec leonum perambulant catuli rugientes, ut quærant escam
 sibi. In quā antiquus serpens & tortuosus coluber non irrumpit, non dilaniat, neq; ma-
 ctat, ut perdat. Sepibus quidem & macerie est circumdata, atq; ualida armatorū prote-
 cta manu, indicibili uidelicet angelorū hincinde multitudine custodit. In hac prorsus
 quicunq; simpliciter graditur, confidenter ambulat, gratia illum precedente diuina, co-
 mitante deo, angelo protegēte, subsequētib. meritis. In ea qui incedit, securus, hilaris,
 festiuus existit, nec immerito. Regia enim est, deducens usq; ad ciuitatem sanctā Hierū
 salē. Fidei quippe synceritate, non corporeis passib. per ipsam pergitur, neq; locali per-
 agratur motu, sed animæ affectib. eruditis cogitationibus, profectibusq; uirtutū. Quæ-
 lis uia, talia incedentium esse debēt itinera. Spiritus ait Propheta, ante faciem nostram
 Christus dñs. Quamobrem in lumine fidei, in nitore conscientiæ, in ardore caritatis, in
 fraternitatis amore, in decore animæ, in sapientiæ illustratione, in perfectionis zelo, in
 eleuatione mentis, in cælestium cōtemplatione, & in uigili cordis custodia gradientiū
 semitæ diriguntur. Via igitur nobis factus est Christus adducens ad gratiam, cōducens
 ad deum, reducens ad se. Via inquam fulgens in cælo, illuminosa in se, credētib. per-
 spicua uniuersis. Candore siquidem rutilans uerbi, & ueritatis splendore clarescēs nul-
 la ignorantia densatur caligine. In hac uia, qui ueritatem nescit, deuiat. Qui uerō comi-
 tatur ueritatē, uiuentium tendit ad patriam. Nil enim peregrinantibus adeo sicut ueritas
 dignoscitur necessarium. O ueritas alma, quam præcipua & excelsa est tuæ genera-
 tionis origo! In paterno siquidē æterni regis ueriq; dei pectore initium habes sine ini-
 tio, & uitam sine fine. Omnia tibi nuda & aperta sunt. Attingis etiam à fine usq; ad finē
 fortiter. Propterea disponis suauiter uniuersa irreprehensibili æquitatis examine, nec
 quisquam redarguere, quod agis, ualet. Radios quoq; tuos de sublimibus regie potē-
 statis sedibus super corda diffundis filiorum hominum, ut diuino illos facias consortio
 dignos. Nixibus nanq; suis superuacue elaborat humana temeritas, nisi pio tuo illos fa-
 uore sustentens. Primatum tenes coram deo, & in cōuentu hominum angelorumq; ni-
 mio decore coruscas. Venerantur te, qui norunt te, nec tamen ut sunt, tuā ualēt enarra-
 re præconia. Ultra cuiuscunq; creature ingentium tuā præexcelsa protenditur dignitas.
 Beatos dixerim, qui tuo digni sunt astare conspectui, quicq; mellifluo tuo sunt copulati
 connubio. Immortales enim efficis, quos diligis propter te, apud quos tuam statuis mā-
 sionem. In cordibus eorum tanquam in tibi placidissimo declinas ac requiescis uirida-
 rio, indeq; amoenos uernantes redolentesq; caritatis colligis fructus. De talibus sic ar-
 bitror te quodam dixisse in loco. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cōclusus,
 fons signatus, emissiones tuæ paradus malorum puniceorum cum pomorū fructibus.
 Vnius personam exprimis perfectorum uolens ostēdere unitatem. Tibi huiusmodi se-
 custodiunt, seq; ordinatissime componunt propter te. Pulchritudinis quippe tuæ ille-
 cti magnitudine uniuersis præponunt te, seq; exponunt pro te, minusq; se diligunt q̄
 te, se amant in te, in te agnoscunt se, nilq; se esse fatētur sine te. Nec immerito. Tuæ itaq;
 caritatis dono ex toto corde dulciter, ex tota anima sapienter, ex omnibus uiribus for-
 titer diligunt te. Porro agnoscunt se melius uiuere in te, quam in se, qui uis uita æterna,
 esse immutabili & beato de te in te, uiuificasq; cuncta, quæ uiuunt naturaliter, seu uita
 spiritus. A te nanq; o uia incorruptibilis uniuersa habent, ut sint. Sunt autem, quia ui-
 uunt in te, non per se, sed per te, qui es finis omnium quæ sunt, iuxta ordinationis tuæ ar-
 canum, ineffabile, rectumq; consilium. Nam cuncta fecisti propter te. Quæ uerō deuiat
 à te,

A à te, malo suo, suaq; impellentē malitia hoc faciunt. Legi quippe tuæ sanctæ inobediē-
 tes deordinant naturam suam in imagine tua, qua honorabiliter insignisti eos, propte-
 rea æterna digni sunt morte, quæ in tuorum ultionem inimicorum per irreprehensibi-
 lem iustitiam tuam statuta est. Non tamen tu o ueritas summa in perditione lætaris im-
 piorum, quatenus eos sempiternaliter punias, qui omnes diligis, ut uiuant sancte, ui-
 uantq; gloriose in te. Lætaris autem, dum delinquentes feris in tua iustitia cōæterna ti-
 bi, quæ punit facinora, quæ aliena sunt abs te. Quæ enim non fecisti, displicent tibi, qui
 bona omnia & ualde bona constituisti in pondere, numero & mensura; dans singulis
 secundum naturæ suæ qualitates, proportiones cōgruas, per legem perfectionis sapien-
 tiæ tuæ irreprehensibiles, ordinatissimas mirādasq;. Quis autem mortalium redargue-
 re ualet, quod tu omnium artifex summa sapientia ueritatis tuæ lumine cōdidisti? Aut
 quis non miretur uniuersitatis creaturarum speciem, indefessamq; perseuerantiam ea-
 rum sub lege tua, quas fecisti ex nihilo, solo tuæ uoluntatis imperio in laudem, in tuæq;
 diuinitatis præconium sempiternum? Exposuisti utiq; eas rationali creaturæ tuæ, quæ
 in opacis exiliū huius itineribus peregrinatur abs te, ut per illas eidem te innotesceres,
 & glorificaret te. Non quidem ut tibi, quum non habebas, uendicares gloriam, sed ut
 per ea manifestares quid es. Inuisibilia enim tua à creatura mundi per ea quæ facta sunt,
 intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; tua uirtus, & diuinitas. Prouidisti optimē
 mortalibus uniuersis iuxta tuæ ineffabile consilium sapientiæ adiutorium, per quod eri-
 geretur ad te. Pōdere carnis corporaliscq; fecis spiritualis natura, quæ præerat, lætaturq;
 grauata ergastulo, minus erat idonea ad cognoscendum te. Ipsa etenim quæ ratione ca-
 rebat, insolescente natura, tuo abusa dono uertit ad uoluptatem, quod eidem tribueras
 ad salutem. Condideras quippe eam, ut rationalis quam iuxta se habebat, naturæ subef-
 fet imperio. Veruntamen tua ex hoc nequaquam indignata bonitas aliud mirabilius,
 per quod repararetur, quæ perierat consilium adinuenit. Non enim tu o misericordiarum
 plenitudo, & bonitatis indefectibilis fons, quemadmodum passionibus agitaris,
 quatenus malum pro malo tribuere debeas, quin potius benefaciendo, dissimulando,
 cōpatiēdo nostrorum toleras multitudinem delictorum, ut pœnitudine ducti à uis
 nostris relipiscamus pessimis, & cōuertamur ad te, qui gratuito nos amas affectu. Quo-
 niam uerō per tuæ opera sapientiæ non cognouit te mundus, tibi placuit o Sapientia
 per stultitiam assumptæ humanitatis saluos facere omnes credentes in te. O altitudo di-
 uitiarum sapientiæ & scientiæ dei quam incomprehensibilia sunt iudicia tua, & inue-
 stigabiles uia tuæ. Quis cognouit sensum tuū o domine, aut quis consiliarius tuus fuit?
 Humanum sapere miro humiliasti modo, ut qui delinquendo se indignum fecerat eru-
 diri per te, saltem per inferiorē se agnoscere te. Nam crucis tuæ prædicatio sicut ludæis
 scandalum, ita à gentibus stultitia esse iudicatur. Horum uerō nemo quandiu infideli-
 tatis deluduntur errore, quandiu cruci tuæ cordis ceruicem subdere dedignatur foris
 remanentes, nunquam ad diuinitatis tuæ attingunt notitiam, nunquam etiam tuæ habi-
 les efficiuntur fruitioni gloriæ. Proinde, quod scriptum est, dixisse te reor. Ego sum uia,
 ueritas, & uita. Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Quis mentis suæ cōpos credere au-
 deat se posse peruenire ad patrem sine te? Mediator quū sis uerus, duce ueritate tua ad
 diuinitatis in te credentes cognitionem prouehis. Tenebræ quum sint, in tenebris am-
 bulant, quicunq; à tua semoti sunt gratia. Mox autem ut te cōmunicas illis, lux efficiun-
 tur in te. Quod uerō lucem aspiciunt, quod participatione lucis efficiuntur lux, prorsus
 agitur per te, qui candor lucis æternæ nuncuparis, & es. Lux (inquam) spiritualis es, &
 diuina. Oculis quidem corporeis inuisibilis, sed angelis & hominibus mūdis corde in-
 telligibilis delectabilisq;. Verbo enim tuo sempiterno rationali illaberis creaturæ, illā
 sine uerborum fragore, aut corporis motu instruis, facisq; ut uideat te, amet te, delecte-
 tur in te, qui prope es, nec agnosceris, nisi ab ijs, quibus per illuminationem fidei osten-
 dis te. Venit itaq; ad patrem per te, qui te suscipit in se, ne non qui diuinæ ueritatis tuæ
 irradiatus lumine redemptionis tuæ efficitur particeps. Nam gratificatur interpellan-
 te te, teq; sanguine pro illo fundente liberatur. Quum enim quæ non commisisti
 exoluis debita, tuo nos precio redimis, adoptatosq; per
 ducis ad patrem.

Quod non nisi ex diuino gustu humanus affectus ualeat satiari. Cap. V.

Nter præcipua, quæ in suæ conditionis primordio omnipotens deus homini præstitit dona, naturaliter illum concupiscibilem fecit, quatenus suū naturali impulsu semper cuperet conditorem, in quo concupiscibilem omnium sciret esse dulcedinem. Naturali igitur motu infatigabiliterq; humanū requirit cor, unde delectatione pascatur. Non corpore neq; mente quiete

scit delectationis flagrans desiderio, si quo modo delectabilium omnium æternum in uenire ualeat fontem, ad quem pertingendo se satiandum esse non ambigit. Casso proinde semper labore resudat, delectabilia quæritando quoad usq; experiatur (quamuis tenuiter) quàm suavis sit dominus, & quàm magna ipsius sit multitudo dulcedinis, quæ abscondit seruiliter timentibus se, perficit uerò illis, qui sperant in se, & diligunt se. Modica istius scintilla dulcedinis copiosum caritatis accendit ignem, cælestiq; desiderio

Psal. 72 mentem feruescere facit. Tali urebatur incendio Propheta, cum diceret. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. Non mediocriter diligebat, quādo renes etiam suos commutatos esse commemorabat, quippe qui prius carnali atq; uoluptuoso pascebantur amore. Tunc spirituali quadam dulcedine ebrius effundebat in carne, quod præ amoris abundantia in mente continere non poterat. Plenitudo quidē hæc ex agnitione deitatis emanat. Se minime cohibere, seq; humanus capere non uolet animus, quum illius spirituali obtutu innotescit deus. Exultat cor, lætificatur spiritus, pariter castificatur & caro, atq; tota se diuino mancipatur obsequio. Hoc Citharæda sanctus insinuare curauit dicens. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Porro quicumq; familiari potitur uerbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi uacat, uersiculi huius sententiam nouit. Necdum uerò adustus in spiritu nequam uerborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tægit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autem quisq; & caritate feruidus ueritatis pascitur cibo, utpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt cōuiuio, perire sinit. Nempe ex his diem festum agit domino. Reuoluit animo, quæ contemplando gustauit, & quadam suauitatis circumfusis abundantiā, laudis prorumpit in uocem. Deus inquit cordis mei, & pars mea deus in æternum. Iuxta enim inspectæ ueritatis mensuram amoris uehementia prærogatur. Neq; uerus amor sine cognitione, nec infusa ueritas absq; caritate subsistit. Quæ etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur sciētia, quoniam à caritate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animum, & reddit insipidum. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per seipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniam appetit inaniter sciri. Tanquam terebinthus expandit ramos suos, solaq; exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dietim operatur, propterea nunquam ditescit. Sibi soli profuura quærit, æterna negligēs temporali mercede lætatur. Quæ autem de sursum est sapientiā, pudica, humilis, consentiens, & delectabilis est. Se in mentis interiora recōdit, in propria dulcedine requiescens. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat imprædabiles. Supra diuinitatis fundamentum ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indefinenter fugit mel, atq; olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Caritatis atq; sapientiæ uerbi potatur stillicidijs, necnon ex eorum cibarijs enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longē uerò suauius debriatur, quū rapitur supra se. Vbiq; caritatis indicia, ubiq; sapientiæ uestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicumq; his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur ut sterora, cunctorumq; labentium absq; mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiā, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde ut perseueret donum, magis magisque ut augeatur, exorat dicens. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calefcens, petitionum uota ingeminans ait. Situiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Psal. 33 da sanctus insinuare curauit dicens. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Porro quicumq; familiari potitur uerbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi uacat, uersiculi huius sententiam nouit. Necdum uerò adustus in spiritu nequam uerborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tægit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autem quisq; & caritate feruidus ueritatis pascitur cibo, utpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt cōuiuio, perire sinit. Nempe ex his diem festum agit domino. Reuoluit animo, quæ contemplando gustauit, & quadam suauitatis circumfusis abundantiā, laudis prorumpit in uocem. Deus inquit cordis mei, & pars mea deus in æternum. Iuxta enim inspectæ ueritatis mensuram amoris uehementia prærogatur. Neq; uerus amor sine cognitione, nec infusa ueritas absq; caritate subsistit. Quæ etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur sciētia, quoniam à caritate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animum, & reddit insipidum. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per seipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniam appetit inaniter sciri. Tanquam terebinthus expandit ramos suos, solaq; exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dietim operatur, propterea nunquam ditescit. Sibi soli profuura quærit, æterna negligēs temporali mercede lætatur. Quæ autem de sursum est sapientiā, pudica, humilis, consentiens, & delectabilis est. Se in mentis interiora recōdit, in propria dulcedine requiescens. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat imprædabiles. Supra diuinitatis fundamentum ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indefinenter fugit mel, atq; olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Caritatis atq; sapientiæ uerbi potatur stillicidijs, necnon ex eorum cibarijs enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longē uerò suauius debriatur, quū rapitur supra se. Vbiq; caritatis indicia, ubiq; sapientiæ uestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicumq; his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur ut sterora, cunctorumq; labentium absq; mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiā, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde ut perseueret donum, magis magisque ut augeatur, exorat dicens. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calefcens, petitionum uota ingeminans ait. Situiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Psal. 72 mentem feruescere facit. Tali urebatur incendio Propheta, cum diceret. Quia inflammatum est cor meum, & renes mei commutati sunt. Non mediocriter diligebat, quādo renes etiam suos commutatos esse commemorabat, quippe qui prius carnali atq; uoluptuoso pascebantur amore. Tunc spirituali quadam dulcedine ebrius effundebat in carne, quod præ amoris abundantia in mente continere non poterat. Plenitudo quidē hæc ex agnitione deitatis emanat. Se minime cohibere, seq; humanus capere non uolet animus, quum illius spirituali obtutu innotescit deus. Exultat cor, lætificatur spiritus, pariter castificatur & caro, atq; tota se diuino mancipatur obsequio. Hoc Citharæda sanctus insinuare curauit dicens. Cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Porro quicumq; familiari potitur uerbi contubernio, & puræ iugiter contemplationi uacat, uersiculi huius sententiam nouit. Necdum uerò adustus in spiritu nequam uerborum penetrat sensum. Tenui tantum delectatione, quæ affectum tægit, potatur, & tanquam paruulus paruis nutritur. Perfectus autem quisq; & caritate feruidus ueritatis pascitur cibo, utpote dilectus, dilatatus, & capax. Nil fragmentorum, quæ de eius supersunt cōuiuio, perire sinit. Nempe ex his diem festum agit domino. Reuoluit animo, quæ contemplando gustauit, & quadam suauitatis circumfusis abundantiā, laudis prorumpit in uocem. Deus inquit cordis mei, & pars mea deus in æternum. Iuxta enim inspectæ ueritatis mensuram amoris uehementia prærogatur. Neq; uerus amor sine cognitione, nec infusa ueritas absq; caritate subsistit. Quæ etenim ex naturali ingenio, seu ex accidenti habetur sciētia, quoniam à caritate aliena esse cognoscitur, elatione attollit animum, & reddit insipidum. Non enim ex industria, sed gratis diuinitus sapientiæ tribuitur gustus. Acquisita per seipsum scientia paucis contenta est, se ad aures diffundit hominum, fauores quærit, quoniam appetit inaniter sciri. Tanquam terebinthus expandit ramos suos, solaq; exteriori decorata pulchritudine, iustitiæ fructum ex se germinare ignorat. In mendicitate degens aliorum dapibus conuiuia celebrat. Dietim operatur, propterea nunquam ditescit. Sibi soli profuura quærit, æterna negligēs temporali mercede lætatur. Quæ autem de sursum est sapientiā, pudica, humilis, consentiens, & delectabilis est. Se in mentis interiora recōdit, in propria dulcedine requiescens. Spiritualibus latronibus thesauros sibi aggregat imprædabiles. Supra diuinitatis fundamentum ædificat, & in petræ foraminibus pullos reponit suos. De petra indefinenter fugit mel, atq; olei dulcedinem iugiter exprimit de saxo durissimo. Caritatis atq; sapientiæ uerbi potatur stillicidijs, necnon ex eorum cibarijs enutritur. Dulciter gustat, quum meditatur in se, longē uerò suauius debriatur, quū rapitur supra se. Vbiq; caritatis indicia, ubiq; sapientiæ uestigia contemplatur. Quamdiu taliter secum agitur, quicumq; his dignus efficitur, quæ foris sunt, arbitratur ut sterora, cunctorumq; labentium absq; mœrore obliuiscitur. Quam intus possidet cordis lætitiā, sufficere sibi posse non ambigit. Proinde ut perseueret donum, magis magisque ut augeatur, exorat dicens. Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calefcens, petitionum uota ingeminans ait. Situiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Psal. 26 Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea, faciem tuam domine requiram semper. In huiusmodi autem oratione calefcens, petitionum uota ingeminans ait. Situiuit anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Psal. 41 anima mea ad deum uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem tuam domine. Tali siquidem affectu succensum se esse Philippus indicauit, quando inquit. Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Auis maxima ab eodem uidisset, audisset, didicisset, percepissetq; potiora tamen concupiscens quod non posset amittere, postulauit. Voto suo minime satisfacere posse dubitabat, si secum semper in carne haberet uerbum, si à dei nunquam discederet sapientiā. At suo ut se cognouit fraudari desiderio, ex imminente passionis articulo patrē sibi demonstrari prudentissime quid diceret, nesciendo petiuit. Nempe petitione hac sola patris filijq; præsentiam requisit. Non enim à patre filius, neq; à filio diuisus est pater. Vna amborum est gloria, una maiestas, unaq; substantia, quamuis non eadem persona.

In personis est proprietates, in essentia unitas, in potestate æqualitas, & in diuinitate paritas. Cælestium omnino ignarus Apostolus liniamētis Deum suspicatus humanis esse subiectum, patrem sibi exposcit ostēdi. Humano simplicitatis fallebatur errore. Nō est corpus deus, neq; aliquo corporis sensu capabilis. Spiritus est deus incircūscriptus, simplex, ubiq; totus, ubiq; præsens, quem non uidet oculus, auris non audit, sed intelligit ratio, sentit affectus, percipit mens, tenuiter tamen, & ex parte. Nam per fidem

B ambulamus, non per speciem. Per speciem autem quando? Quando huius corruptibilis naturæ mole deposita filiorum dei sortiti fuerimus libertatem, sicut Ioannes inquit. Filij dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Tunc quod flagitabat Philippus, consequemur, tunc patris gloriam absque uelamine aliquo contemplabimur, tunc uita fruemur æterna, quæ in patris filijq; agnitione consistit. Nunc ad illam non ualemus attingere, tum propter diuinitatis inaccessible lumen, & supereminentem gloriam maiestatis, tum propter inualidam mortalitatis nostræ aciem, quæ infirmitate propria repercussa diu supra se stare non potest, neq; æternæ sapientiæ altitudinem penetrare. Quamuis enim patris deitatem sicuti est comprehendere non ualemus, possumus tamen diuitias æternæ eius bonitatis inuestigare, opera meditari sapientiæ, atq; potentie illius considerare mirabilia, quæ præuio fidei lumine diuinitatis conditoris utcunq; arcana patefaciunt. Quamobrem dei filius per carnem apparuit, & coram se

C positus tam uisibiliter, quàm intelligibiliter tanta, quæ de eo leguntur, operatus est, quatenus perspicue claresceret in ipso diuinitatis habitare corporaliter plenitudinem, fieretq; cunctis credentibus perlucidum paternæ maiestatis exemplar. Nequaquam tamen, quantum sciebat, loquebatur, nec iuxta suæ magnitudinem operabatur potentia, sed pro intuentium, audientium, & legentium captu, quæ de illo scripta sunt, eadem gessit in carne. Quis nesciat solo uerbo leprosos mundare, illuminare cæcos, ægrimonias curare, ipsosq; suscitare defunctos, reuelare cordium secreta; elementis imperare atq; immundos spiritus de obsessis corporibus eicere, non humanæ, sed uirtutis esse diuinæ? Vniuersa hæc per mediatorem Christum facta sunt, in quo erat dei uerbum caro factum. Per eundem itaq; in miraculis potestas, sapientiā in eloquijs, in beneficijs exhibitis bonitas, in passione æquitas, in tolerantia & contumelijs patris declaratur longanimitas. In ipso homine assumpto longe excellentius, quàm in quouis alia, siue cælesti, siue terrestri creatura adipiscitur diuinæ naturæ scientia. Ob hoc insinuandum postulanti Philippo, domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis, protinus idem dominus Iesus intulit dicens. Tanto tempore uobiscum sum, & non cognouistis me? Philippe qui uidet me, uidet & patrem. Qui uidet (inquit) non sicut tu, qui humana tantum audis uerba, humanam intueris formam, & humanos inspicias actus, sed qui uidet me in forma Dei, uerbum in principio de patre genitum, ante creaturam omnem cum patre regnantem, in ipso æternaliter quiescentem, atq; genitoris sapientiā uniuersa gubernantem, qui talem me uidet, omnino uidet & patrem. Clara huius contemplationis uisio, reuelataq; uerbi species non in præsentiarum habetur, sed creditur, creditur uerò, ut habeatur. Hanc Propheta confirmat sententiam, ubi ait. Nisi credideritis, non intelligetis, nisi credideritis in præsentem, non intelligetis in futuro. Hoc idem Dominus ipse notificare uoluit. Quum enim dixisset, qui uidet me, uidet & patrem, illico subiunxit. Quomodo tu dicis, ostende nobis patrem? non credis, quia ego in patre, & pater in me est? Signanter tamen dixit; non credis, quatenus sciremus in uisionis pollicitatione patris & filij, non agnitionē, sed fidem fore necessariam. Nūc quamdiu (uidelicet) in hoc passibili uiuo corpore (ait Apostolus)

D ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

Ioan. 14 ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Diu etenim cum domino conuersatus, quamuis

cognosco ex parte, mediantē ac reuelante fide. Tunc autem quando scilicet omni tribu-
 phiata corruptionis molestia manifestata erit dei essentia, cognoscam, sicut & cognitus
 sum. Id uero tantum, quod ex parte cognoscimus, & per fidem credimus, de patre per fi-
 lium, & de filio in patre nobis suadent eloquia sapientiae, eiusdemque opera mirabilia.
 Maius quae sermonem ueritatis, testimonium habere non possumus. Mentiri quidem non
 potest, quum sit ueritas. Nec potest non esse, quod asserit, & affirmat, quum sit sapientia,
 Mar. 13 propterea aiebat. Caelum & terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt. Soli-
 dum igitur & irrefragabile fidei fundamentum sunt uerba uerbi, & scripturarum eloquia,
 quae reuelante uerbo conscripta sunt, quibus contradicere ac nolle acquiescere deo odio-
 sum est, atque prophanum. Nepe diuinis quisquis aduersatur eloquijs, dei se opponit sa-
 pientiae, quae ab initio sanctorum prophetarum, suorumque seruatorum fidelium ora com-
 pleuit. Hoc Apostolus patenter asseuerat dicens. Multifarie multisque modis olim deus
 Heb. 1 loquens patribus in Prophetis, de seipso sic ait. An experimentum quaeritis eius, qui in
 1. Cor. 13 me loquitur Christus? Quaecumque etenim dei filius per semet locutus est, & quae per suos,
 de uno eodemque procedunt sapientiae fonte, tametsi malus esset uera loquens. Quod per
 malos plerumque loquatur deus, dubium non est, & sanctorum perspicue probari potest
 testimonio scripturarum. Vnde si malo tanquam Deo per illum loquenti bonum cre-
 dendum est, quanto magis bono? Et si bono homini, multo amplius dei bonitati, quae
 est ipsa sapientia. Optime namque in uno bonitas & sapientia uinculo colligantur. Ambo
 bus pariter testificantibus omnino credendum est. Nec immerito. Bonitas nec potest
 fallere, neque uult, sapientia uero errare nescit. Quamobrem uicissim sibi inuicem famu-
 lant, & pariter sine disceptatione conueniunt. Hinc est quod Vates eximius inter suas,
 Psal. 118 quas iugiter domino offerebat preces, aiebat. Bonitatem, & disciplinam, & scientiam do-
 ce me. Sciens namque sine sapientia bonum, & absque bonitate sapientem esse non posse,
 utrumque sagaciter posuit. Hinc quae ualidum eloquiorum Christi sit testimonium col-
 ligimus, si qualis erat, qui loquebatur, fideliter cogitamus. Bonitatem siquidem assum-
 pti hominis Christi spiritus plenitudo, quae ab instanti conceptionis ipsius fuit, declarat
 Esai. 11 lucidissime. De ipsa Propheta sic inquit. Et requiescet super eum spiritus sapientiae & in-
 tellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiae & pietatis, & replebit eum spiri-
 tu timoris domini. Huiusmodi spiritus fretus abundantia indefectibili tantum in boni-
 rate excreuerat, ut prorsus a peccato immunis existeret. Ideo fiducialiter aiebat. Quis
 Ioan. 8 ex uobis arguet me de peccato? De sapientia uero illius habes sic. Puer Iesus proficiebat
 Luc. 2 aetate & sapientia coram Deo & hominibus. Nec mirum si sapientia complebatur, quam
 Col. 2 esset dei sapientia, & in ipso homine essent omnes thesauri sapientiae & scientiae abscon-
 diti. Humanitas quippe illa perfectissimum erat uerbi instrumentum, unde quicquam
 nec agere, nec loqui poterat, nisi qualiter quantumque ab inhabitante dirigebatur uerbo.
 Ioan. 14 Quamobrem discipulis loquens aiebat. Verba quae ego loquor uobis, a meipso non
 loquor. Quid euidentius dici potest? Distinxit namque ab operibus diuinitatis, humani-
 tatis dona. Loquebatur ipse, sed non a seipso. Gloriam non quaerebat propriam, sed eius,
 a quo fuerat missus. Si enim a seipso loqui se diceret, priuatam concupisceret gloriam.
 Hoc si agere praesumeret, nihil esset. Qui non dei, sed gloriam quaerit propriam, quoniam
 mendax est, nihil est. Audi quid sapientia Christus loquatur, & qui calumnianti-
 bus Iudaeis de seipso dicat. Ego ueni (inquit) in nomine patris mei, & non suscepistis me.
 Alius ueniet in nomine suo, & hunc recipietis. Ille homicida erat ab initio, & in uerita-
 te non stetit, quia ueritas in eo non est. Quare in eo ueritas non est? Vtique quia in uerita-
 te non stetit. Cur in ueritate non stetit? Quoniam priuatam gloriam concupiuit, quae
 Esai. 14 uit, nec inuenit. Leuauit aduersus conditorem suum cordis ceruicem, & ait. In caelum con-
 scendam, super astra caeli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateri-
 bus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Merito igitur
 stare non potuit, quia in ueritate non stetit, dei gloriam non quaesuit. Quod gratis
 acceperat, humiliter recognoscere noluit. Propterea corruit, & ab ingenita praecipita-
 tus dignitate Prophetico ore elationis suae increpatione audiuit sic. Detracta est ad in-
 feros superbia tua, concidit cadaver tuum, super te sternetur tineae, & operimentum tuum
 erunt uermes. Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? Non sic autem
 media-

A mediator noster, non sic in carne sapientia, nihil sibi arrogauit indigne. Et quoniam a ue-
 ritatis tramite minime deusauit, non ruina, sed incomparabilem sortitus est gloriam, de
 qua Propheta dicit. Gloria & honore coronasti eum domine, & constituisti eum super ope-
 ra manuum tuarum, omniaque subiecisti sub pedibus eius. Non tantum oues & boues uniuersas,
 Psal. 8 uerumetiam angelos, archangelos, principatus, potestates, cunctamque caelorum militiam. Vo-
 ce etenim ueridica, quod acceperat gratis, profitebatur palam, neque denegabat, quod ex
 natura essentialiter erat. Gratis quippe acceperat, ut mediator dei & hominum fieret, ut
 tanquam uerus sponsus caput esset ecclesiae, ut primogenitus fieret mortuorum, & princeps
 Col. 1 regum terrae, ut a uerbo in unitate assumeret personalis, ut de ipsius gratiae plenitudine ac-
 cipere oes, ut per eius sanguinis effusionem daret remissio peccatorum, atque caelorum ia-
 nua praedestinatam tantum pateret ad gloriam. Alia insuper multa idem assumptus homo
 a deo accepit, quae humani tenuitas non capit ingenij. Ipsa nepe beatorum spirituum agmi-
 na gratiarum ipsius incomprehensibile culmine laetando miratur, ueneratur, adoraturque. Pro his igitur
 B tur, quae admiserat gratis, laudes inmensas, & gratiarum ineffabiles Deo agebat actiones.
 Humilitatem praecunctis mortalium filijs idem Christus homo dilexit, custodiuit, exhibuit.
 Vnde praeterea sapientia, uerbo duce, ipsa quoque famulante uirtute in nullo limites excessit
 proprios. Neque propter sapientiam usque ad serui formam exinaniri, neque parentibus
 pauperimis subdi, passionumque ignominijs subijci erubuit. Neque propter humilitatis
 uirtutem diuinitatem suam, quam aequalem habebat cum patre, atque maiestatis gloriam,
 Ioan. 10 quae latebat in carne, desit confiteri. De his loquentem audi. Ego, inquit, & pater unum
 sumus. Fidelissima sapientiae uerba haec sunt. Humilitatis autem. Pater maior me est. Et
 quod in praesentiarum dicitur. Verba, quae ego loquor uobis, a meipso non loquor. In-
 dicibili quodam ueritatis moderamine ita loquebatur, ut naturarum interdum proprie-
 rates distingueret, interdum uero unitatem personae commendaret. Hanc sapientiae lo-
 quendi regulam quidam ignorantes ab unitatis se diuiserunt gremio, atque facientes schi-
 smata turpiter ac damnabiliter perierunt. Sancta autem mater ecclesia capitis sui sectando
 C doctrinam sagaciter alterum distinguit ab altero. Quamobrem diuinitatem offendere
 non ueretur, quum dei filium crucis ignominiam passum dicit, atque hominis filium su-
 pra angelorum naturam in patris dextera residere gloriatur. Instructa siquidem a uer-
 bo, quod intus sibi loquentem audit, hoc uiuae uocis promittit oraculo. Id ipsum egit dominus
 dicens. Verba, quae ego loquor uobis, a meipso non loquor. Testimonium, quae loque-
 batur in homine sapientia, perhibebat. Verum ne a semetipsa hoc dicere uideretur, aliud
 Iud. 10 aequale subintulit testimonium inquit. Pater autem in me manens ipse facit opera.
 Verba namque Christi inhabitantis sapientiae testimonium perhibebant, ipsius uero ope-
 ra patris in illo declarabant praesentiam. Quauis enim beatae trinitatis indiuisa sint ope-
 ra, patri tamen specialiter tribuitur potentia, filio sapientia, spiritui sancto bonitas &
 clementia, quanquam pater sapiens sit & bonus, filius sit bonus & potens, spiritus san-
 ctus sit potens & sapiens. Ad personarum quippe trinitatis discernendam intelligibili-
 ter proprietatem, quaedam uni, quaedam ascribuntur alteri, quum uerissime patris, & fi-
 lii, & spiritus sancti una sit potestas, sapientia una, unaque bonitas simplicissima, indiui-
 D sibilis, & aeterna. Pater igitur iuxta uerbi sententiam in filio manens ipse facit opera. Ir-
 refragabile prorsus diuinitatis Christi testimonium eximia sunt opera, quae per ipsum
 facit pater. Vnde alio dicebat in loco. Opera, quae ego facio in nomine patris mei, ipsa
 Ioan. 5 testimonium perhibent de me. Quis non crederet mortuos suscitanti, & super undas
 solido atque sic congressu deambulanti? Sed Iudaeorum corda excatauit malitia, & in-
 uidiarum rubigo consumpsit, ne Deo crederent miracula facienti. Discipulorum uero hu-
 manae carnis infirmitas, quam assumpserat de Adam, in ualidam reuerberabat eorum
 fidem, ne intelligere ualere latentem in homine maiestatem. Quoniam uero qui
 in carne non agnoscebant deum, uix quae aspiciabant, credere poterant, quaedam
 sublimia atque manifesta dominus Iesus se intuentibus proponebat opera, quatenus
 tali subiecti adiutorio uisibili ad uerbi diuinitatem fide mediante inuisibilem rape-
 rentur. Mittebat illos foras ad considerandum uisibilia, qui in lumine inuisibilium
 intus stare nequibant. Hoc Propheta sanctus in spiritu, uerbi oraculo monitus con-
 siderans, credensque dicebat. Mirabilia opera tua, & anima mea cognosceat nimis.

Psal. 118 Alibi quoque sic. Mirabilia testimonia tua, ideo scrutata est anima mea. Conuincebat ab
Ioan. 20 sensu presentis. & uerbi uerificabatur sententia dicentis. Beati qui non uiderunt & cre-
Psal. 61 diderunt. Quantum autem in hoc spirituali Propheta memoratus profecerit scrutinio,
 quantumque intelligentiae adeptus sit lumen, alio notificauit loco. Nonne (inquiens) deo
 subiecta erit anima mea: ab ipso enim salutare meum, nam & ipse deus meus, & saluta-
 ris meus, adiutor meus, non mouebo amplius. Non se amplius ullo infidelitatis impul-
 su fatetur esse mouendum, quoniam se percepisse firmissimae petrae fundamentum, atque
 praeclearae ueritatis scientiam laetabatur. Pro qua re non timore elatus, sed sapientia praed-
 icus, & fraternae caritatis amore succensus, quod ipse perspicue nouerat, alijs longe la-
ibid. teque constitutis insinuare curauit dicens. Sperate in eo omnis congregatio populi, ef-
 fundite coram illo corda uestra deus adiutor noster in aeternum. Reticere minime ua-
 lebat, quod absque ambiguitate spiritu reuelante ipse didicerat. Dei utique praedicabat glo-
 riam, quam prophetico spiritu cernebat in Christo, quatenus populorum corda ad fi-
 dei traheret gratiam, pararetque domino plebem perfectam. Quod si seruus tanta seduli-
 tate honoris cultum de eo, quod diuinitus acceperat, domino persoluebat, quid patri
 aget filius? Si Propheta sapientiae illustratus radijs deo pure confitebatur, nec sibi diui-
 nitatis arrogabat quicquam, sed in medio ecclesiae ueritatem annunciabat uniuersis, oc-
 cultrabit ne genitoris gloriam ipse filius, in quo sunt thesauri omnes sapientiae & scien-
Ioan. 14 tia absconditi. Plane confessus est, & non negauit. Ait namque. Verba quae ego locutus
 sum uobis, a me ipso non loquor. Pater autem in me manens ipse facit opera. Verum ne fi-
 des, quam ipse unigenitus dei audientium mentibus imprimere cupiebat, inanis uide-
 retur & ociosa, quam sit sublimis meritis, quam donis locuples, quam uel credentem fa-
 miliarem exhibeat deo, indicauit dicens. Amen amen dico uobis, qui credit in me, ope-
ibid. ra quae ego facio, & ipse faciet. Non enim inquit, qui credit me. Hoc daemones faciunt,
 & contremiscunt. Neque qui credit mihi, quod faciunt omnes, qui fideles uocantur, & in
 peccatis degunt, quorum fides nihil proficit ad salutem. Sed signanter inquit, qui credit
 in me, quod est electorum proprium, qui credendo diligunt, & illi recte uiuendo uniri
 atque incorporari sargunt. Opera igitur quae facit Christus, quicumque huiusmodi insigni-
 ti sunt fide, faciunt & ipsi. Ad consolationem quippe ipsorum, qui faciunt. & exhortatio-
 nem uidentium, tale a Deo percipiunt munus. Animantur quidem ad fidem intuentium
 corda signorum operatione, & prouocantur, ut ueniant ad gremium catholicae unita-
 tis. Eorum uero mentes, qui sanitarum gratiam consequuntur, quotiescunque agunt talia,
 in similitate fecundantur & gaudio. Gaudio pro adepto munere, aspicientiumque profe-
 ctu. Humilitate autem, quam sacro eruditi eloquio tacite cogitant intra se prophetiae atque sa-
 ciedorum dona miraculorum electis ac reprobis esse posse communia. Non ut Euangelica au-
Matt. 7 ditate multos domino in die iudicij esse dicturos. Nonne in nomine tuo prophetauimus: de-
 monia eiecimus: & multa signa fecimus: Quibus responsurus est Christus. Amen dico
 uobis, nescio uos, discedite a me operarij iniquitatis. Propterea nequaquam magnipendunt,
 quod ad uitam non prodest meritum. Quid enim futura praedicere contulit Caiphae: quid
 Iudae profuit fugare daemones: quid Aegyptiacis Magis ingentia prodigia facere utile
 fuit: Nempe ad decorem gloriae fidei, & ad declarandam dei potentiam, nec non ad san-
Hctorum eruditionem, etiam hominibus malis praestatur talia. Ista minime hominem ef-
 ficiunt sanctum, nec deo carum. Prouocant tamen infidelium mentes ad fidem, dicente Apосто-
1. Cor. 14 lo. Signa data sunt infidelibus non fidelibus. Fideles namque rationi potius, & prophetarum
 oraculis, quam miraculo acquiescunt. In exordio tamen nascentis ecclesiae miracula magis
 quam prophetiae congruebant. Vniuersam siquidem infidelitatis tenebrae occupauerat ter-
 ram, excepto dumtaxat Hebraeorum populo, in quo unius dei uigebat notitia, dicente
Psal. 75 Propheta. Notus in Iudaea deus, in Israel magnum nomen eius. Quod in tenebrarum pla-
 ga, quam ualida manus domini in Pharaonem Aegypti regem exercuit, praefiguratum
Exod. 10 est. Sic enim habes. Et factae sunt tenebrae horribiles in uniuersa terra Aegypti. Tribus
 diebus nemo uidit fratrem suum, nec mouit se de loco, in quo erat. Vbicunque autem ha-
 bitabant filij Israel, lux erat. Ad has igitur abigendas, quando filiorum Dei dispersa mul-
 tudo fuerat congreganda, tantam dominus discipulis suis contulit signorum gratiam,
 ut nemo tam claris miraculorum testimonijs, assertionibus Apostolorum contra dicere
 aude-

A audiret. Vnde in Apostolicis actionibus legitur, quod per plateas ponebant infirmos
 in lectulis & grabatis, ut saltem transeunte Petro obumbraret quenquam eorum, & sa-
 narentur a languoribus suis. Hoc ueridica incarnati uerbi lingua sponderat, quando
 dicebat. Qui credit in me, opera quae ego facio & ipse faciet, & maiora horum faciet. Nus-
 quam de domino legitur, quod aegrotos sua liberauerit umbra, prout de ipsius Apostolo eui-
 dentissime comprobatur. Quod promiserat, implere curauit. Nec erubuit uniuersitatis
 dominus maiora per discipulos suos prodigia fieri, quam per se. Favoribus non indigebat homi-
 num, neque suam propter se ostentare cupiebat diuinitatis gloriam, sed propter nos, ut cre-
 dendo in eum salui per illum efficeremur. Difficile itaque non est omnibus, quae dei Sapien-
 tia egit, aut locuta est, accommodare fidem, quando quaedam mirabilia per Apосто-
 los suos, in ipsius tamen nomine acta fuisse minime dubitamus. Nam populi Iudaeorum
 limites dominum praedicando legimus non transiisse. Dixerat enim. Non sum missus ni-
Matt. 15 si ad oues, quae perierunt domus Israel. At post illius ad caelos ascensum uniuersa gentium
B multitudo ad fidem conuersa est. Quod gratulabundus Propheta Apostolorum uoce pro-
 nunciat dicens. Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Propterea cor-
 dis sui ardorem non sustinens inquit. Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in
 uoce exultationis. Nihil prorsus sibi derogauit dominus, quando miraculis & praedicatione
 honorauit suos. Nam discipulorum commendatio laus magistri est, & eorum praedica-
 tio diuinae sapientiae perfecta testificatio est. Qua re extiterint commendabiles, enarrat
 idem Propheta dicens. Principes populorum congregati sunt cum deo Abraham, quo-
Psal. 46 niam dei fortes terrae uehementer eleuati sunt. Eleuati utique sunt, non ob id quod erant,
 sed propter ea, quae a Christo admiserant. Quid (oro) antequam ad fidem uocaretur, erat
 Apostolorum princeps: quid gentium doctor: quid Apostoli caeteri? Quales fuerint
 quicumque scire uoluerit, Euangeliorum legat apices, intelligetque ipsorum dignitatem diuinam
 esse muneris, non possibilitatis humanae. Eorum sublimem gloriam Vates sanctus consi-
 derans mentis erectus stupore inquit. Nimis honorati sunt amici tui deus, nimis confortatus
Psal. 138 est principatus eorum. Decebat prorsus regiam sapientiae maiestatem tales habe-
 re ministros, quorum profapia minime decoraretur ipsius imperium, seu dilataretur scien-
 tia. Huiusmodi favoribus terreni indigent principatus. Aliena opus habent nobilitate
 ornari, gubernari consilio, atque attolli laude, quoniam per se non sufficiunt sibi ipsis. Rex
 autem noster Christus, cui datus est caelorum principatus, & honor immortalis regni,
 non uisibilem in sibi famulantibus ornatum quaerit, neque humana indiget facundia,
 quum ipse sit qui dat homini scientiam, paruulis intellectum, & omnes simplici corde
 credentes in se uirtutibus, ac spiritualibus uenustat muneribus. Talibus nedum factu-
 ros pollicetur maiora, quam ipse, uerumetiam impetraturos quaecumque poposcerint.
 Vnde & Apostolis in persona uniuersalis ecclesiae dicit. Quodcumque petieritis patrem
 in nomine meo, hoc faciam. Magna & omnino excellentissima est catholicae religio-
 nis & Christianae fidei apud deum autoritas, ut quod petierit in Christi nomine, conse-
 quatur. Declarat quidem hoc Christi gloriam, & diuinae essentiae in eo naturam. Deum
 illum esse dubitare quis potest, in cuius nomine tanta in eum credentibus animarum
D & corporum beneficia praerogantur? Non enim rapinam arbitratus est esse se aequa-
 lem deo, dum diuinitatis sibi uendicauit honorem. Quod loquebatur ipse de se, hoc
 pater operibus fatebatur. Plane si non esset Deus, mendax fieret, & elatione, qua nul-
 la est maior, reus existeret. Porro illi supplicium deberetur, non gratia. Aduertat ex
 hoc, qui recte sapiunt, quum ubique deitatis Christi insignia fulgeant, quum fidelium
 populi sparsim per orbem terrarum illius resonent laudes, uerba pronunciant, testen-
 tur mirabilia, atque in ipsius nomine fugentur daemones, aegroti sanentur, aliaque mul-
 ta fiant ueneratione digna, utrum ipse sit deus, & uera sint quae idem asseruit, quem
 pater omnipotens tanto insigniuit honore. Non enim delinquentium fautor est deus,
 neque aliquod impune relinquit praeterire delictum. Quamobrem suspicari mini-
 me fas est in solo Christo legem deperisse iustitiae, quae aduersus elatos omnes diui-
 numque diripientes honorem magnam ab ipso creaturatum exordio ultionis exer-
 cuit iram. Cessent igitur o mortales apud uos argumenta uerborum, a uestris procul
 cordibus arceatur humanarum caligo rationum, atque omnis infidelitatis ambiguitas

ras propulsetur. Puram cunctorum conditori exhibere seruitutem, & erga mediatorē Christum fidei regulam atq; incontaminatam custodite caritatem. Nihil de illo sentite indignum, nihilq; catholicæ contrariū ueritati. Diligite quod ipse dilexit, seruate quod ille mandauit, credite indubitanter quod docuit, quatenus uestra aggregentur merita, gratificentur opera, dona cumulentur, atq; uestra in excelso exaudibilia fiant supplicationum uota, nec non in filio pater honorificetur omnipotens.

De uarijs effectibus, & sublimitate amoris Christi. Cap. VI.

Nuniuersis que dei sapientia per assumptum hominē inter homines gefit, humanam procuratam fuisse salutem dubitet nemo. Quando nanq; blandis alloquebatur sermonibus, se habebat ut mater. Quando increpationum emittebat iacula, rectitudinem seruabat ut iudex. Quando diuinitatis sacramenta pandebat, auctoritatem protendebat ut doctor. Quando eruditionis monita dabat, instruebat infcios ut magister. Quando uirtutum formā exhibebat in opere, præcedebat ut lux. Quando orationi uacans interpellabat patrē, mediatoris gerebat officium. Quando ab inuidis patiebatur aspera, agnosci uolebat ut redemptor. Quando uerō miracula faciebat, potestatem exercebat ut deus. Horum nihil agebat propter se. Nostræ quippe infirmitati compatiens, nostræq; mederi cupiēs prauitati, minime, ut prodesset nobis, sibi pepercit. Tanquam probatus agricola suā in nobis desiderabat inserere caritatem, quatenus iustitiæ fructus prodiret ex nobis. Illi etenim omnino non placet, ut noster ociosus sit amor, sed neq; potest. Inquieta res amor est, & proprijs stimulis agitata. Quem suis alligauit uinculis, suæq; subdidit ditioni, nequaquam quiescere patitur, neq; ociari permittit. Præceps ducit, uulnerat dulciter, suauiter mulcet, & in amati trahit amplexus. Suspicionem mouet, replet timore, & obediētiam perficit. Summopere cauet, ne dilecti offendat animum, aut amore quid agat indignum. Nil esse delectabilius arbitratur, quàm dilecti potiri præsentia, ipsiusq; beneuolentia detineri. Nam etsi permissiue separatur ad tēpus, toto agit conamine, ut redeat in idipsum. Nullo interpellante utitur medio, nulloq; intercedēte dirigit preces. Quod appetit consequi, impetrare non trepidat. Nam eadem obtinere sperat, que est paratus impendere. O quam iucundum est amoris negocium, & quam in hac peregrinatione necessarium, si tamen honestatem sapiat, si uirtutibus nutriatur, si concors sit moribus, si pari ambulet gressu. A natura concipitur, crescit beneficijs, consuetudine roboratur. Porro inter peccatores nequeunt legitimi amoris iura seruari. Conscientiæ nāq; exagitati aculeo diu in amoris foedere perseverare non ualent. Vbi caritas nō est, nec animorum copula esse potest. Hinc claret perspicue amor Christi, quàm potens, quàm dulcis, & quàm diuturnus sit. Ideo potēs est quia utilis, ideo dulcis quia delectabilis, ideo diuturnus quia honestus. Quid (oro) honestius Christo diligitur? Quum non essemus fecit nos, suaq; decorauit imagine. Nobis factus est pater, nō carnali generatione, sed spiritali, & diuina, dicente Ioanne. Dedit eis potestatem filios dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Delectabilius etiam dei filio diligitur nihil. Amorem quippe nostrum totum sibi uendicat, nosq; sponte currentes trahit ad se. Quomodo non trahet nos, quum factus sit homo propter nos? Gratis dilexit ingratos, quæsiuit errantes, poenitentes suscipit, fouet amantes. Plane amor Christi totus delectabilis est. Cur non delectet Christus, quū in ipso uniuersa delectabilia sint? Si te pulchritudo delectat, utiq; præ filijs hominum speciosus est forma. Si potestas placet, audi quid de illo Propheta dicat. Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod non corrumpetur. Si sapientiam diligis, de illo scriptum esse memento. In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ dei absconditi. Si tuum diuitiæ mulcent affectum. Propheta de ipso pronunciantem auscultra. Gloria & diuitiæ in domo eius. Alibi etiam in sinistra illius diuitiæ & gloria. Si regni moderamina magnipendis, quantus sit iste aduerte. Et habebat (inquit Ioannes) scriptum in femore suo, & in uestimentis suis, rex regū & dominus dominantium. Si familiarem tanquam humanæ naturæ solatium conuersationem diligis, Euāgelium lege, & ipsum cum publicanis, & peccatoribus familiarissime conuersantem, & manducantem agnosces. Omne nanq; tempus, quo cum hominibus

Dan. 7
Col. 2

Psal. 111

Apoc. 19

H

habi-

A habitauit: adeo familiaris extitit: ut qui ab initio fuere cum illo, ab eodem uel modicum diuelli nō possent. Et ut cuncta paucis explicem, omnium plenitudo donorum, quæ in eo diffusa est, delectabilem atq; ualde carum illum reddit hominibus. De utilitate demum amoris illius quid dicam? Omnium disciplina uirtutum erudit diligentes se. Sic enim habes: Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Informat profectō nos, qualiter mores cōponere debeamus, ordinare uitam, res familiares distribuere, corpus regere, habere cum hominibus conuersationem, atq; omnia interiora & exteriora nostra disponere temperanter. De spiritali quoq; docens nos pugna inimicorum instruit fallacias spernere, tentationum species uarias superare, preciosum separare à uili, à tenebris lucem, agnoscere gratiam, uitia declinare, cor sursum erigere, pro temporalibus æterna mercari, mentem extergere, cælorumq; secreta penetrare, obtemperare maioribus, supra æquales non insolescere, caroq; minores uenerari affectu. Carnem præterea spiritui, & spiritum subicit Deo. Ad proximos benignum, immitem erga se ipsū, suum exhibet possessorem. Porro ardentem Christum diligenti nil difficile uidetur. Ignem, ferrum, uincula, carceres, persecutiones, flagella, aduersaq; omnia Christi amor tolerare facit. Valida est (sicut legitur) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Aquæ etiam multæ non poterunt extinguere caritatem, neq; tribulationum inundantia flumina obruent illam. Hoc martyrum cicatrices, stridores cathenarum, lampadarumq; adustiones, exilia, uerba, & huiusmodi milia, quibus tolerandis impares humanæ sunt uires, mirifice protestantur. Quis ad tam ardua patiēda esset idoneus, si non caritatis Christi impingueretur dulcedine? Maximus plane amoris Christi fructus est, & exuberans delectatione: si tamen legi obtemperet sapientiæ. Duplici siquidem gaudet priuilegio. Præsentibus enim utitur, & futuris. Consolationes spirituales & amoris quædam admittit munuscula, per quæ peregrinationis huius modificatur tædium, & tribulationum præssuræ leuigantur. Nō est ingratus Deus, ut obliuiscatur, sub tentationum fasce laborantium. Vnde Propheta aiebat domino: Nunquid adheret tibi sedes iniquitatis, qui singis laborem in præcepto? Apertè dicens: Neq; iniquus, neq; immitis es, ut laboriosa mandes, & absq; delectationis suffragio operarios fatigari sinas. Quamobrem confirmando in spiritu sententiam hanc, inquit: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Alibi quoque sic: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus uidimus mala. De quo autem ista prodierint fonte, quibusue meritis prærogata sint, dubium non est, quin ex Paracliti gratia Dei pro suis membris interpellante sapientia. Hoc nanque polliceri dignatus est, dicens: Si diligitis me: mandata mea seruate: & ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit uobis. Mira hæc sapientiæ sententia est. Se protestatur patrem rogaturum, ut diligentibus se, suisq; obtemperantibus mandatis alium det paraclitum, ne quasi absq; paracliti gratia posset quis diuina custodire præcepta. Quis autem sine paraclito Christum ualet diligere? Paraclitus quippe ipse patris filijq; amor est. Ipse caritas est, qua diligimus Deum, diligimus proximum: per quam cælestia præcepta seruamus. Nemo absque ipsius caritatis dono obtemperare domino ualet. Vicissim sibi famulantur caritas & obedientia, nec segregantur abinuicem. Qui ueraciter diligit, absque difficultate obedit: qui autem famulari negligit, certum est, quod non diligit. Equissima amoris statera præceptorum impletio est. In hac uoluit, ut nostrum appenderemus affectum: non ut ipse agnosceret, qui antequam fiant, cognoscit uniuersa: sed ut nobis ipsis cognoscibilem faceret: atque utrum perfectè diligeremus, minime ignoraremus. Nouerat optimè quam sæpe priuatus amor rationis iudicium tollit: & mentis claudit oculos, quos mandati transgressio reserat. Diuina etenim legis custodia amoris Christi testimonium est. Quid igitur ait Dei sapientia præcepta sua seruantibus? Ego rogabo (inquit) patrem, & alium paraclitum dabit uobis. Intelligamus sanè, ne in uerbis domini nos errare contingat: atque ueritatis lumine caligare. Non enim simpliciter ait: Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit uobis: tanquam duos ostendere uellet esse paraclitos: quem habebant diligendo unum, alium quem pollicebatur: sed signanter addidit, ut maneat uobiscum in æternum spiritus ueritatis. Porro si diligimus, paraclitum habemus. Fit uerò oran-

Cant. 8

Psal. 93

ibid.

Psal. 89

Ioan. 14

ibid.

te pro nobis Dei filio: ut quem habemus, abundantius habeamus: quatenus ipse in nobis gratia crescat, magis magisque augeatur: & bonorum quotidie operum cumuletur merces, efficiamurque digni, ut ille ueritatis spiritus nobiscum maneat in æternum. Tunc etenim nobiscum manet in æternum, quum illuc nos perducit, ubi manere ualeamus in æternum. In uita hac non in æternum, sed temporaliter manemus. In futuram uero uitam, ubi angeli diuina uisione cum electis omnibus perfruuntur: quicumque introierit, eaque particeps fuerit, non mouebitur in æternum. Hoc expressit Propheta, dicens: Qui confidunt in domino sicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hierusalem. Ut igitur agnoscamus hoc, atque in æternum manere concupiscamus, nostri meriti non est, sed diuini muneris operante paraclito. Quos ipse docuerit, despiciere facit terrena, & amare futura: calcare uisibilia, inuisibiliaque sperare. Se possidentem agit aduersa pro æternorum mercede æquanimitèr tolerare. Proinde paraclitus, & ueritatis spiritus nūcupatur. Paraclitus quidem, dum in huius peregrinationis itinere, ne labore deficiamus, aut decipiamur illecebris, sua consolatione nos refouet. Veritatis uero spiritus, quando ueritatem ipsam, que Deus est, nos diligere: atque bona inuisibilia, que æterna sunt, concupiscere facit. Sine illo quicumque sunt, non cælestia, sed temporalia diligunt. Tales Propheta sanctus arguit, dicens: Filij hominum usquequo graui corde, ut quid diligitis uanitatē, & queritis mendacium? Sempiternam siquidem beatitudinem ignorantes caducam seculi uanitatē toto conamine amplecti satagunt. Mendacium uero incessanter querunt, dum ueritatis spiritum non habentes spiritu seducuntur erroris: principibusque tenebrarum efficiuntur serui, qui filiorum Dei confortio annumerari potuerant. Quos enim ueritatis hic spiritus replet, libertati restituit. Vnde Apostolus iustificatis fidelibus, ueritatē obtemperatibus inquit: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum filiorum, in quo clamamus abba pater. Filij Dei merito uocantur, & sunt, qui a patre luminem ueritatis spiritum acceperunt. Per ipsum quippe de hoc nequam eruditi seculo in regnum Dei filij dilectionis transferuntur: eundemque ueritatis spiritum, tanquam futurorum bonorum spiritualem cautionem, atque diuinæ caritatis subarrationem in corde custodiunt. Hunc mundi amatores accipere nequeunt: quoniam pleni sunt. In uno non capiuntur loco, amor Dei, & uoluptuosus seculi amor: unus succedit alteri. Ut igitur accipiant caritatem, euacuent uoluptatem, & replebuntur. Ut intelligant ueritatem, imitari prius desinant uanitatē, atque a se abdicent falsitatem. Tunc percipient, tunc diligunt, tunc diuina renati generatione in sortem sanctorum & filiorum Dei computabuntur numero. Ambulabunt quoque in lumine, & de splendore gaudebunt matutinae lucis, atque susceptione gratificantis gratiæ. Nam quandiu in seculi cupiditatibus delectantur, donecque delictorum inuoluuntur tenebris, almæ ueritatis candorē, ipsiusque præclarissimum lumen nec uidere, nec agnoscere possunt. Solis autem corde mundis, iustis & innocentibus, in fide fundatis, ac cælestia diligentibus patet: suæque diuinitatis pandet arcana. Illis etenim se negare non ualet, qui spreto mundi istius lenocinio, sui corporis calcatis uoluptatibus toto se desiderio subiiciunt Deo, Christo famulantur, altum sapere reijciunt a se: pro adipiscendis uirtutibus laborant: spiritualibus ditari student diuitijs: sitiunt gustare cælestia: atque supernorum ciuium hæreditatem consequi non desistunt. Porro tales erant, quibus Christus Dei sapientiā de eodem ueritatis spiritu aiebat: Vos autem cognoscetis eum: quia apud uos manebit, & in uobis erit. Elegerat enim illos de mundo, sibique adherere fecerat. Qui delectabili uerbi præsentia admonitionibus saluberrimis, atque deiformi ipsius conuersatione eruditi contemnendo temporalia sapientiæ imitabuntur uestigia. Quamobrem idem ueritatis spiritus diligebat eos: illorum etiam præcordia saginabat dulcedine, agnitione irradiabat, accendebat caritate, ornabat donis, uirtutibus fecundabat, atque in eorum mentibus tanquam in proprio thalamo sibi grato familiariter habitabat. Quomodo ille ueritatis spiritus non diligeret: quos dilexerat, elegerat, sapientiæque possederat? Felices prorsus dixerim, quos sapientiā diligit, & ueritatis inhabitat spiritus: caritas replet, & ueritas instruit. Beata domus illa, quam sibi Deo coæterna edificauit sapientiā. O quam saepe in eam salubriter declinat: in ipsaque suauiter requiescit, lætatur iugiter, omnemque abigit tristitiā

tristitiæ moerorem. Domus quippe hæc sanctorum sunt mentes, & amantium corda. Cum ipsis esse gaudet sapientiā, suamque in eis delectabiliter collocat mansionem. Sic enim in libro Sapientiæ ait: Et deliciae meæ esse cum filiis hominum. Iucundum in illis suæ maiestati reperiens habitaculum diu se absentare non patitur. Nam diligentes se, diligit: seque in ueritate quærentes præoccupat. Eius quidem uox illa est: quæ postquam de spiritus ueritatis præsentia sententiam protulerat, dicens: Vos autem cognoscetis eum, quia apud uos manebit: & in uobis erit: illico subiunxit: Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Non patiebatur benignus sapientiæ spiritus, quos uehementi diligebat affectu: & apud quos mansionis suæ perpetuam posuerat stationem, de sua uel ad momentum tristari absentia. Propterea blando eos alloquebatur affatu, ueniam inquit ad uos: Adhuc modicum & mundus me iam non uidet. Ad patrem omnino ascensurus sum: & hanc, quam aspicietis humanitatem in cælo collocabo. Nam & si meam mundo præsentiam subtrahō, quam uidere dignus non est: uos tamen non relinquam orphanos: neque diu sine me stare permittam. Veniam utique ad uos in eadem corporis forma, & eadem carnis substantia, quanquam minimè in ipsa corruptibilitatis natura. Passibile nunc quidem gero corpus & infirmum, uestræque mortalitati consimile: quum autem rediero ad uos, omni deposita corruptionis sarcina, & ipsa natura passibili mutata in melius usque ad seculi consummationem ueniam commoraturus uobiscum: Decorem siquidem immortalitatis induam: resurrectionis gloriam patefaciam: & quantum sublimata sit in uerbo humanitas, notificabo. Tunc prædicante me, fide reuelante, signis ac prodigijs declarante me patre, ipsoque ueritatis spiritu suggerente & docente: scietis quod ego uiuo. Non, inquam, uita mortali, sed uita spiritus, uita diuturna & æterna, uitaque uiuificante. Proinde & uos uiuetis. Mihi adherendo tanquam capiti membra uiuificabimini, & mecum in æternum uiuetis. Quod ego ex natura possideo, ex gratia consequemini. Nam quum mortale corpus uestrum immortalitate, de qua mihi nunc sermo est, se uestierit: & ipsa corruptibilis natura sortita fuerit incorruptionem: tunc intrepido animo, atque gratulabundo corde cantabitis: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? In æterna etenim positi uita, & in cælestibus mansionibus collocati meam contemplantur maiestatem: meaque fruimini gloria. In illo autem die cognoscetis: quia ego in patre, uos in me, & ego in uobis. In illo, inquam, die. In quo? Dic, o domine, apertius, dic euidentius, in quo die id fiet: quatenus illum expectare, illumque obseruare ualeamus? Quantis uita hæc dierum spacijs labitur: quantis temporum momentis effluit: quantisue annorum circulis uoluitur. Est ne, o amor dulcis, præclaræque sapientiæ in hac dierum numerositate dies iste? An forte in futuris temporibus celeberrimum diem hunc præstolari debemus, in quo te esse recognoscemus in patre? Dicam tamen te præsentem quod sentio: & quid in scripturis tuis sanctis de die isto concipio. Non enim coram te eruditissimo magistro errare poterō, atque a ueritatis semita deuiare. Attamen si tanquam homo ignorauero, emendabis: nec non & erudies me. Quamobrem fiducialiter loquar, & non timebo. Aperiam in psalterio propositionem meam, quam tibi, o doctrix, proposui sapientiā. Dies quippe ille, de quo nunc agitur, temporalis non est: nec horarum decursu tenditur, nec dierum anni numero computatur: est autem æternus, unicus, stabilis, uerissimi solis luce coruscus: nulla noctis aut tenebrarum opacus caligine: semper conspicuus, semper lætus, semper desiderabilis. Nunquam nubium densitate illius tenebre scit lux: nunquam uertitur ad occasum: sed meridies perfecta clarescit. De die hoc Prophetam dixisse arbitror: Melior est dies una in atrijs tuis super milia. Vna merito, inquit: quia unica, quia singularis, quia cæteris longè dissimilior diuturnitate, felicitate, incomprehensibilitate. In hac peregrinatione dierum sunt milia gaudijs & moeroribus mixta: iniquitatibus & laboribus referta, curis & tentationibus fatigata, temporum uolubilitate labentia, & pœnarum uicissitudine plena. In atrijs autem domini uantum esse dicitur, atque esse debet: quantum per se sufficit: per se placet: nunquam fastidit, nunquam uariatur. Ideo Propheta memoratus diei istius illectus dulcedine aiebat: Concupiscit, & deficit anima mea in atria domini. Concupiscebat quidem in uisio diei ipsius affectus amore. Deficiebat uero propter æterni Dei iucundissimam uisionem,

tionem, atque spiritualium exuberantiam gaudiorum. Nam perennis beatitudo die congruentissime nominatur: quoniam diuinæ uisionis illustratur aspectu. In ipsa etenim angelorum electorumque omnium felicitas perpetua, inenarrabilis fatietas, festiuitasque lætissima celebratur: nullo exhaurienda sine, dolore nullo miscenda, nulloq; deordinanda fastidio. O quam magna, quam præclara, quam celeberrima dies illa est, quæ luce sua, & fulgentibus radijs intuentium animos æterna suauitate lætificat, inebriat charitate, atque sapientiæ splendore uenustat. Sola dies illa desiderabilis, sola amabilis, sola uenerabilis est, in qua diuinitatis immensitas puro contemplatur intuitu. **I**sta nempe dies illa sublimis est: de qua dominus Iesus inquit: In illa die cognoscetis, quia ego in patre. Non tamen tanquam in continente contentus, aut in maiore minor, seu in antiquiore recentior: sed ueluti in luce splendor, in bonitate imago, coæternus in æternitate, in omni potentia omnipotens, identitas in substantia, & in incomprehensibilitate paritas. Quæ (oro) solis claritas lunæ, uel stellarum, aut qualiscunque uespertina, seu matutina lux huic diei (uel ultimæ parti) comparari ualet. Hunc ut uideret **I**oan. 1.4 diem patriarcha Abraham (ex parte tamen) exultauit. Vidit utique, & gauisus est. Hunc etiam ipsa unica sponsa (quamuis tenuiter) contemplata est. Quamobrem nimio ex eadem lætificata uisione, seruore succensa, capta admiratione, lætitia ebriata, & ultra quam cogitari ualet: saluberrimi amoris iaculo uulnerata ignito corde, totisq; animæ medullis prorumpit in uocem, dicens: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Indica (inquit) o sponse, & uotorum meorum thesauro singularis, ubi angelorum legiones, & sanctorum omnium animas uisionis tuæ dulcedine pascas, & ubi in immortalitatis gremio cum patre, & in patre cubes in meridie. Vehementissimo id scire appetens desiderio tanta cum auiditate depono. Hoc ipsum, quod flagrantissimo amore requirit sponsa, Dei sapientia pollicetur. Illa impræsentiarum impleri posse desiderat. Sapientia autem in futuro id perficiendum esse declarat, dicens: **I**oan. 1.4 In illo die cognoscetis, quia ego in patre. Ecce accubitus maximus, inaccessibilis, uerbo atque unigenito proprius. Iste meridiæ est præclarissimus, in quo iustitiæ sol nescit **G** occasum. Vos (inquit) in me, & ego in uobis. Ecce pascua uirentia, secunda, insignia, iucunda, suauia, plurimumque reficientia. In his sponsus pascitur, deambulat sapientia, currit atque discurrit fratruellus noster Christus. Ipsum eadem promittentem audit: **I**oan. 1.6 Per me si quis introierit (inquit) saluabitur: ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ipse nanque ostium est, per quod introitur: ipse cibus, ipse pascua indeficientia, ipse pascitur: ipse nempe est, qui pascit uos (ait) in me. Pastum intellige, & concupisce. Et ego in uobis. Pascentem contemplare, & inardescere. Quid dulcius, quid iucundius, quid secretius? Cupiditates refeca, ut ascendas: maculas terge, ut uideas: teporem excute, ut attingas. Grauat cupiditas, obtenebrescit uanitas, repellitur insensibilitas, habilitat libertas, humilitas adamatur, amplectitur caritas. Diligenter aduerte, quid intulerit sapientia, & caritatis sententiam ueritati innexam intelliges. Qui diligit (inquit) me, diligitur a patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Qui cunctis ardentem amat, sapit: qui sapit, capit, cur dictum sit: manifestabo ei meipsum. Qui autem nondum capit, perat humiliter, ut accipiat: sedulo quærat, ut inueniat: pulset infatigabiliter, ut sibi aperiatur.

Qualiter homo à sua naturali degeneret dignitate. Cap. VII.

QUAM innumerabiles optimus artifex Deus ad sui gloriam cōdiderit creaturas: humanam præ cæteris speciem sublimauit. Naturalibus quidem illam insigniuit donis: & potissimum ratione, qua uniuersis præeminet animantibus. Angelicam imitatur dignitatem, à falso discernendo uerum, & à bono malum: quod nulli alij conceditur creaturæ. Quamobrem ualde à sua degenerat origine, quoties ueritatem discernere negligit: atque bono præponit malum. Æterna merito plectendi sunt morte, qui tales sunt. Huiusmodi ore prophetico redarguuntur, ubi ait: Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Quum enim hoc faciunt, Dei se priuant gratia: & tanquam animalia irrationalia uiuentes magna ex parte nobilitatis suæ amittunt gloriam: quemadmodum scriptum est: Homo quum in honore esset, non intellexit: com-

psal. 48

para-

Aparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sensum quippe carnis imitantes, propriasque sectantes concupiscentias: post quas abire prohibentur, diuinæ intelligentiæ non assequuntur gaudia. Vnde nunquam ad ueram Dei pertingunt sapientiam: in qua est præsentis exilij præcipua delectatio. Hanc soli percipiunt, qui pro ueritatis amore ab illicitis se abstinent uoluptatibus, secumque quam fugitiua ac perniciofa sit uitæ præsentis illecebra, pertrectant sedulo. Bonum ineffabile in sapientiæ lumine ratiocinando cognoscunt. Latentem thesaurum hunc ut possideant, semper effodiunt. Non laborant, neque deficiunt excellentiæ ipsius illecti decore. Diuitias incomparabiles, quas nec ærugo consumit, nec demolitur tinea, neque deprædantur latrones, se reperire confidunt. Hac nutriuntur spe, & quadam illius, etsi nondum perfecta, tamen inchoata participatione reficiuntur. Quanto nanque uerius quod quærent, apprehendunt: tanto sciunt certius ad illius speciem in hac mortali carne peruenire non posse. Infatigabiliter currunt, si forte comprehendant, in quo comprehensum sunt. Indeficienterque ad brauium supernæ contemplationis aspirant, seq; hortantur, & in cordium suorum penetralibus dicunt domino: Replebimur in bonis domus tuæ: sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate. Ex ijs quæ meditando cognoscunt, qualia esse debeant, quæ attingere nequeunt, utcunque desiniunt. Desiniunt quidem, non ex rationis acumine, sed ex fidei merito. Quum enim fides sit sperandarum substantiarum rerum, & argumentum non apparentium: procul dubio illuc peruenit: idque intelligit, quod non capit auris: uisus non percipit, neque in cor hominis ascendit. Tunc rationem, prout ualet, fides ipsa informat, mentem imbuit, erigit spem, gaudiumque immittit: secum nihilominus cooperante caritate. Tunc referantur mysteria, cælestia patefiunt, reuelantur futura, & diuinitatis secreta panduntur. Huiusmodi excelsa sunt dona, spiritualiaque charismata: quæ carissimis Deo, & sapientiæ amatoribus prærogantur: non repente, sed per incrementa uirtutum. Porro quicumque segniter uiuunt, remissè diligunt, & uirtutum fastigia ascendere pigritant, talibus existimantur indigni. Perfectorum ornamenta esse probantur, qui domitas tenentes carnis & animæ passiones nequaquam sibi uiuunt, sed Christo: cuius pascuntur delicijs, donis dirantur, & ebriantur amore. Merito igitur recreantur introrsus, ac sapientiæ dapibus saginantur, ipsa eadem ministrante sapientia. Infundit nanque eorum mentibus intelligentias nonnullas spirituales, sublimes, & ueras: quas naturalis non penetrat intellectus: non tamen palam, & facie reuelata, sed aspirando tenuiter. Hoc diuinus sermo notificare curauit, qui ad Heliam Prophetam factus est, dicens: Egredere, & sta in monte coram domino: & ecce dominus transit, & spiritus grandis & fortis subuertens montes, & conterens petras ante dominum. Non in spiritu dominus, & post spiritum commotio. Non in commotione dominus, & post commotionem ignis. Non in igne dominus, & post ignem sibilus auræ tenuis, ibi dominus. Istiusmodi nanque spirituales infusiones, & alloquutiones mysticæ probatis uiris panduntur, & in uirtutibus perfectis paruulos uerò latent. Nam etsi aliqua sciant, docente homine didicere. Porro priusquam Samuel sibi loquentem audiret dominum, ministrando Hely, ab eodem imbutus est. Helias & ipse sibi adhærentem instruxit Helisæum. Apostoli iugiter admo-

psal. 67

Heb. 11

1. Cor. 2

3. Reg. 19

1. Ioh. 14

Laur. Iustin.

G 3

minus

Ioan. 1.4 minus ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruat: & pater meus diliget eum: & ad eum uenietur, & mansionem apud eum faciemus. Spiritualem utique non corporealem insinuat dominus illam futuram esse manifestationem, quum patrem secum uenturum denunciat. Incorporeus est pater, nullisque limitibus sensibilibus circumscriptus. Spiritus est, & illum in spiritu & ueritate coli atque adorari oportet. Non enim tanquam corpus cernitur, uel palpatur: sed uti spiritus spiritualiter degustatur, dicente Propheta: Gustate & uidete, quoniam suavis est dominus. Venit igitur ad cor pater: uenit & filius, ut in eo sibi perpetuam collocent mansionem. Ad ipsius aduentum preparandam uiam, uocem Propheta audisse commemorat: qui ait: Iter facite ei, qui ascendit super occasum, dominus nomen illi. Exultate in conspectu eius. Porro iter, per quod uerbum ad cor graditur, amor est. Nequaquam abesse potest ab eo, qui diligit. Sola caritas est, quæ gratificat hominem, ipsumque facit dignum deifica maiestate. Caritas (inquam) quæ diuinis est intenta præceptis: & quæ conditoris est subdita legibus. Inaniter etenim se Deum quis arbitratur diligere, qui præceptis illius obtemperare dissimulat. Sententiæ huic sapientiæ uerba concordant, dicentis: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Quomodo illum diligere ualet, cum quo discordat uoluntate, affectu elongatur, & moribus contradicit. Vbi perfecta caritas est, ibi dissensio nulla, nullaque discrepantia uoluntatis. Habet nanque perfectus amor uelle idem, idemque sapere: & tandiu his nutritus fomentis coalescit, quandiu pari uoto concordat. Vnde (oro) rixæ, lites, obscenæ cogitationes, desideria illicita, blasphemias, liuores, odia, & his similia in peccatoris corde uersantur: nisi quia à caritatis bono, quæ malum non cogitat, semoti sunt. Vnde homicidia, ebrietates, adulteria, seditiones, contentiones, detractiones, negligentia, & huiusmodi talia, nisi quod à delinquentium animo caritas aliena est, quæ malum non operatur. Veridica itaque Saluatoris sententia est, quæ ait: Qui non diligit me, sermones meos non seruat. Cuius etenim mandatum paruipendit quis, eius omnino dilectionem non habet. Væ autem non diligentibus Christum: uæ sapientiæ legem, atque uitæ præcepta contemnentibus: quoniam necessitatis tempore: & in exitus hora ipsi similiter contemnentur. Hæc quippe sunt præmonentis sapientiæ uerba, dicentisque: Vocauit, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum uobis quod timebatis, aduenerit: quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non inuenient me. Præmonuit impræsentiarum, ne damnet in fine. Ne autem uile uideretur quod loquebatur: & ne ab inipientibus & peccatoribus diuinæ legis imperium, & erga mediatores ipsum nullius meriti deuota censeretur affectio, quum reuera inæstimabilis sit, & æternis retributionibus digna: cuius autoritatis essent, quæ loquebatur uerba, declarauit, inquit: Et sermonem quem audistis non est meus. Quid est quod dicis, o ueridica sapientia? Quomodo non tuus est sermo, quem loqueris? Vide te solum, te loquentem audio, & suauiter differentem. Quomodo igitur non tuus est sermo quem loqueris, quum eundem ipse tu proferas? Nemo suadet, nullus tibi, ut loquaris, imperat: & tamen dicis: Et sermonem quem audistis, non est meus. Contradicere uoci tuæ non audeo: sententiam tuam negare non præsumo, sed neque dubitare corde, quum te Dei confitear sapientiam, teque æternam adorem ueritatem. Depelle igitur, o cordis mei solatium singulare: & peregrinationis meæ præuia lux, mentis meæ hebetudinem: instrue tarditatem, atque sermonis tui irradianti splendore illumina tenebras meas. Dic (inquam) cuius est sermo, quem loqueris, si tuus non est? Infirmorum utique exciabantur corda: & debiliū genua roborabuntur ad tuorum obedientiam præceptorum: si per te loquentis in te autoritatem agnouerint. Sermonem (ait dominus Iesus) quem audistis, non est meus: sed eius qui misit me patris. Loquitur pater in filio, & cuncta quæ ab eodem audit, profert: Nempe patris ad filium uox illa est: quæ per Prophetam ait: Ad omnia quæ mittam te, ibis: & quæ mandauero tibi, loqueris ad eos. Idipsum Apostolus apertius manifestat, dicens: Multifarie multisque modis olim Deus loquens patribus in Prophetis, nouissime diebus istis loquutus est nobis in filio suo. Si pater loquebatur

A quebatur in filio iuxta testimonia scripturarum: filij uerba propria non erant, sed patris. Ut autem in petram scandalum non impingas, & per infidelitatem non corruas, hoc quod dictum est ad humanam naturam, quæ a uerbo suscepta est, referas. Nihil homo ille loquebatur a se, sed quod instruebatur a uerbo. Nam si ad sumentem attendas, loquebatur filius, quemadmodum & pater. Si autem ad assumptum, pater loquebatur in filio. Vtrunque uerum est, filius cum patre loquitur: Et sermonem quem audistis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Maximum est sacramentum hoc, atque inscrutabile: credendum fide, sed non ratione quærendum. Omnis enim humanæ sapientiæ deficit ratio propter unionis ipsius mirabile mysterium. Iacet quidem per se cogitantis mens diuino repercussa fulgore, nisi per fidem erigatur, & erudiat per spiritum. Quæ etenim eloquia ex ore prodierunt sapientiæ, obscura & profunda sunt in se: sed propalante spiritu sancto intelligibilia facta sunt. Quamobrem idem Paraclitus à patre missus est, ut fidelium imbueret corda de uniuersis, quæ ipsa hominibus protulit sapientia: sicque diuinum perhiberet testimonium ueritati. Hoc notificare curauit dominus, quando ait: Hæc loquutus sum uobis in eruditis, & in fide paruulis, manens utique apud uos. Quæ uidelicet, quum attingere nequeatis, ne infructuosa maneant penes uos: Paraclitus spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, uos docebit omnia, & suggeret omnia, quæcunque dixerò uobis. O quam commendabilis Christi agnoscitur disciplina, quæ tantorum autoritate describitur. Loquitur pater per filium: loquitur filius per assumptum hominem, loquitur spiritus sanctus per ora Prophetarum, doctorumque: & eadem quæ loquitur operatione miraculorum, atque spirituali reuelatione confirmat. Profecto hi tres, qui in cælo dant testimonium: pater uidelicet, uerbum & spiritus sanctus in terra concordant similiter: & catholicam clarificant ueritatem. Proinde nequissimus est: & nedum diuino, uerumetiam humano damnandus iudicio, quisquis negare præsumit, quod horum sancitum est testimonio. Nemo igitur contradicat sermonibus ueritatis: nullus infringere audeat, quod Christus asseruit. Credant corde, ut ad salutem eorum fiat oris confessio: sed caueant ne discordent moribus à fidei confessione. Quod corde credunt, testentur & uita. Sola fides illa apud altissimum promeretur laudem, quæ pijs operibus sociatur, atque uirtutibus tanquam preciosis ornatur gemmis. Quum uerò in sola oris confessione consistit, mortua esse censeretur, dicente apostolo Iacobo: Fides sine operibus mortua est. Ut ergo uiuat, ut Deo placeat, operibus roboranda est, atque caritate informanda. Nam ab inuicem earum nulla ualet segregari. Est nanque fides uirtus & caritas funiculus triplex, qui difficile rumpitur. Hunc spiritus sanctus contextit, & ordinat. Per fidem subicitur anima sapientiæ, per uirtutem eandem imitatur: per caritatem uerò copulatur, atque perficitur. Perficitur (inquam) quum afficitur caritate, & eo mentis habitu induitur: quo Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus uiribus diligit. Hunc quum attingerit gradum, septiformis spiritus repletur donis. Castè siquidem timens Deum custodia, qua potest, offensam cauet, abhorret delicta, deuotat noxia, ne in obediendo amittat, quem timendo diligit. Discit erga delinquentes tenere pietatem: & quo ordine, quibusue studiis dilectionis ualeat implere mandatum, iugiter meditatatur. Pertractat secum sine intermissione opere perficere: quod ex ore dicitur sapientiæ. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Scientiæ poliet acumine, illudque semper exercens in distributione donorum sibi cælitus cooperatorum rituale querit lucrum, ne traditum ad quæstum in terra conuincatur collocasse talentum. Fortitudinis robore decoratur. Per ipsam nanque in Dei solidatur amore, ne ad pugnam imparata progrediens hostibus cum dedecore terga uertere cogatur. Nouit hominis uitam esse militiam super terram, nouit tentationum multimoda bella, quæ congruenter animi uirtute superantur. Consilio fit prouida: ut præteritis futura metiendo in ter aduersa & prospera Saluatoris sectetur uestigia. Crucem quotidie post ipsum bauiulat, studetque consultè semper abnegare, quod est. Curas seculi, & carnis desideria per intellectus gratiam infatigabiliter iustitiæ mucrone confodit, earumque paruulos prudentissime allidit ad petram, quatenus sordibus mundata ad spiritualium sacramentorum attingat notitiam. Nisi enim ab exterioribus mundetur cor, ad inter-

ad interiorum indaginem peruenire non ualet. De sapientiæ uerò donò quid dicam; **E** quum ad ipsius suauem gustum, contemplationisque speciem absque spiritus adiuto-
 1. Cor. 2. rō nullus ducatur: Nam Apostolo teste spiritus scrutatur etiam profunda Dei. Hoc
 Ibid. sapientiæ donum se percepisse idem Apostolus gaudens fiducialiter aiebat: Non enim
 Ibid. in doctis loquimur humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus spiritualibus spi-
 ritualia comparantes. Iterumque: Sapientiam loquimur inter perfectos: non sapien-
 tiam huius mundi, sed sapientiam in mysterio absconditam. Vnde autem illam habue-
 rit, certissimum est, quòd ex spiritus sancti gratia. Quòd euidenter aperuit, quando
 1. Cor. 12. ait: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alij sermo scientiæ secundum eun-
 dem spiritum: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanitarum in uno spiritu: alij ope-
 ratio uirtutum: alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij inter-
 pretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur idem spiritus diuidens singulis, prout
 uult. Diuidit quidem fidelibus singulis tanquam corporis Christi membris iuxta cuius-
 que mensuram. In quo corpore ecclesiæ ueluti honorabile caput, ipsa præsidet sapien-
 tia. Propterea ad sacrosanctum hoc declarandum mysterium missus est spiritus san-
 ctus: quatenus doceret omnia, & suggereret omnia: quæcunque diceret ipsa, siue per
 assumptum hominem, seu per aspirationem uerbi. Nempe quòd pronunciat uoce, i-
 dem spiritus docet. Suggestit autem, quòd infunditur corde. Vtrunque agit spiritus ue-
 ritatis à patre in filij nomine missis in cordibus credentium. Vtitur tamen hominis in-
 strumento, non pro necessitate, sed pro suæ beneplacito uoluntatis, quippe quum om-
 nia operetur in omnibus. Ex hac igitur doctrina uel suggestione spiritus audientis utri-
 usque hominis eruditur status, & pacificatur affectus. Eruditur enim ad custodiendam
 pacem membrorum, & pacificatur in caritate Dei. Hæc nullus ambigat per sapientiam
 fieri, quæ cum patre & spiritu sancto unus est Deus. Vnde ad insinuandum id, addidit
 1047. 14. eadem sapientia. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. Quid pace dulcius,
 quid utilius, quid amabilius? Pacem relinquere, pacemque dare debuit ipsa pax diuina, pax
 æterna, pacifica in se ipsa, pacificans uniuersa in se. Pacem utique reliquit, & pacem dedit. **G**
 Reliquit cum Deo, dedit uerò hominibus. Magna sunt hæc, sensu profunda, ueritate cõ-
 spicua: & ab ipsa Dei sapientia merito pronuntianda. Quis tam sublimia promeret pau-
 cis, nisi ipsa sapientia? Dixit aliquid, & maximum aliquid suggerere uoluit. Nisi præces-
 sissent inimicitia, superflua uideretur donata pax. Quoniam uerò præcesserant, pacem
 ideo dedit, pacemque reliquit. Vnde autem profluxerint, audi. Quum fecisset Deus
 Gen. 2. parentes primos, uirum de limo terræ, mulieremque de uiri costa, & eos in uoluptatis
 paradiso collocasset, præcepit eis, dicens: Ex omni ligno paradisi comedetis, de ligno
 autem scientiæ boni & mali ne comedatis: In quacunque enim die comederitis, mor-
 te moriemini. Hanc conditoris legem moxut præuaricati sunt, inimicitiarum contro-
 uersia subsequuta est, atque duplex mors pro transgressionis poena inflicta. Harum al-
 teram euaserunt multi: non tamen nisi per mediatoris Christi fidem & meritum effu-
 sionis sanguinis illius. Alteram uerò (uidelicet) corporis nullus, quamuis sanctus &
 Psl. 88. innocens euitare potuit, dicente Propheta: Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit **H**
 mortem? Patiente siquidem domino, & pro originali satisfaciende delicto æterna ani-
 21. m. 21. mæ mors prædestinatis iustis temporale supplicium commutatur: persistete nihilomi-
 nus corporis morte in memoriale prioris culpæ, atque in eiusdem poenam peccati. Chi-
 rographum hoc damnationis æternæ ipsè Mediator tulit de medio, & cruci illud affi-
 xit, nosque patri reconciliauit. Sicque factum est, ut qui demeritis exigentibus no-
 stris eramus longè, interpellente semper pro nobis Christi sanguine accedentes per fi-
 dem efficiamur propè. Et qui flagitorum oneribus pressi iudicis faciem uerebamur,
 nunc caritate feruidi gratificante nos sapientia patris uultum aspicerere concupiscamus.
 Accendimur prorsus facibus amoris, quoties cogitatione sapida diuinam erga nos
 meditatur exhibitam caritatem, pro qua à Deo pax nobis donata est, & à Christo ad
 patrem proficiscente relicta. Tunc etenim pacem nobis donauit pater, quum in simi-
 litudine carnis peccati in mundum filium misit, ut de peccato damnaret peccatum in
 carne sua. Tunc illam filius reliquit, cum soluto sanguinis precio reconciliauit nos Deo,
 1047. 14. & triumphator migravit ad superiores. Pacem (inquit) relinquo uobis, ut à debito libe-
 ri ignito

A rignito Deum diligatis affectu. Pacem meam do uobis, ut sincero amore inuicem di-
 ligatis. Quam compendiosè, quam sapienter binam nobis uerbis his commendauit di-
 lectionem, Dei uidelicet, & proximi? In horum perfectione mandatorum Christi pa-
 cem consequimur: & possidemus testante Propheta, qui ait: Pax multa diligentibus **Psal. 119**
 legem tuam, & non est illis scandalum. In pacis igitur adeptione fragores mundi, con-
 tradictiones hominum, uitiorum bella uitamus. Replemur dilectione, delectatione pa-
 scimur, illuminamur fide, sensu foecundamur, & imbuimur sapientia. Ista proculdubio
 ignorant carnis desideria sectantes, minimèque reperiuntur in cordibus peccatorum.
 Munera sunt sapientiæ suis amatoribus prærogata. Proinde dicebat, quum recumbe-
 ret. Non quomodo mundus dat, ego do uobis. Quam uera ueritatis sententia est? Di-
 1047. 14. stincta sunt Dei & seculi dona. Quod non habet in se mundus, suis non ualet præstare
 cultoribus. Fraudibus quum sit plenus, & liuoribus agiratus, atque omnium iniquita-
 tum ueneno refertus, pacem quomodo tribuere potest? Ab autore pacis, pacis fuerant
B condonanda encantia. Quamobrem pacem (inquit ipse) uos, ô amici mei, domestici
 mei, meique corporis membra, diligite, quam relinquo, pacem custodite inuicem, quam
 mandando do uobis: ipsam tanquam futuræ beatitudinis cautionem tenete: ipsa in
 meæ solatium corporalis absentie resideat penes uos. Non igitur turberetur cor uestrum, **Ibid.**
 quum humana à uobis mea ablata fuerit forma, neque formidet sæuentium iniquo-
 rum persequutiones; quas me absente excitabunt aduersum uos. Mementote quoties
 dixi: Vado & uenio ad uos. Profectò si diligeretis me, gauderetis utique (quia uado **Ibid.**
 ad patrem.) Magnam Christi discipuli de ipsius discessu, excepto duntaxat horrendo
 passionis mortisque supplicio, debuerant habere lætitiã, si priuato caruissent amo-
 re. Quandiu nanque in carne passibili cum hominibus conuersatus est, quanta conui-
 cia, quot labores, qualiæue mediator noster poenarum perpessus sit genera, quis hu-
 mano ualet explicare eloquio? Latebat etenim sub humanitatis nubecula diuinita-
 tis splendor: propterea minimè uidebatur, quæ adoraretur maiestas. Paruulus ap-
 parebat inter homines, dominus magnus, nimiumque laudabilis. Agnosci quoque
 noluit, ne ignosceretur sibi. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam cruci-
 1. Cor. 2. fixissent. Postquam passus est, & deuicta immutataque omni corruptionis angustia, post-
 quam ad patrem, unde nunquam discessit, redijt: tunc quis esset, agnitus est: tunc hu-
 mana à uerbo suscepta substantia supra omnem cælorum militiam, supra ipsa Cheru-
 bim ac Seraphim agmina in patris dextera perenniter regnatura conscendit. Ideo aie-
 bat. Si diligeretis me propter me, si non propria quæreretis: utique gauderetis. Post-
 1047. 14. ponite igitur uestra, priuatum abijcite amorem, & meam fidei oculo futuram post mo-
 dicum intuemini dignitatem: quam quoad uixero, penes uos habiturus non sum.
 Completa tamen patris obdientia, consummatisque Prophetarum dictis condignant
 consequar de mea passione mercedem: nec non uniuerso insinuabo orbi, quantum
 patri placuerit obdientia: quid contulerit mihi, quamue profuerit uobis. Nempe u-
 triusque, meæ uidelicet & uestre obdientie copiosus est fructus. Mihi pro eadem fle-
D ctetur omne genus, siue cælestium, seu terrestrium, aut inferorum. Vobis autem cælo-
 rum reserabitur ianua, quæ per annorum curricula plurima extitit clausa. Cuncta hæc me
 ascendente ad patrem sent. Ideoque si diligeretis me, gauderetis utique: quia uado ad pa-
 1047. 14. trem: quia pater maior me est. Propterea nunc dixi uobis, quæ futura sunt, prius quam
 fiant: ut quum factum fuerit, quod prædico uobis, credatis. Quid, ô domine? Dic (oro)
 quid credere debemus? Me utique Dei filium me uerbum ante secula: Deo patri consub-
 stantialem, coæternumque: ex natura Deum, in tempore autem factum hominem propter
 uos, mediatorem uestrum, redemptorẽ, ac plasmatorem, me in carne passibile, mortale
 de uirgine natum, de patre incõmutabile uerbum incomprehensibiliter genitum. Hæc pro-
 fus de me credere debetis. Iam uerò agonis mei incumbente tẽpore nõ multa loquar uo-
 biscũ. Venit enim princeps mundi huius, & in me nõ habet quicquã. Mundi huius princi- **Ibid.**
 pem diabolum nominat, qui mundi amatoribus principat. Peccatores namque & scelesti do-
 minatorem omnium cõtemnentes Deum, eiusque madata implere negligentes, tenebrarum
 principis dum perficiunt uoluntatem, ipsius mancipia fiunt, & delictorum serui, ipsa di-
 cente Sapientia: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Mala seruitus hæc, quæ ad sem- **Ibid.**
 piternum

piternum trahit interitum, & naturalis innocentiae spoliat indumentum, atque liber arbitrii aufert dignitatem. Non aliunde iunior filius a patre discedens, & proficiscens peregre distracto cum meretricibus patrimonio egere coepit. Istius etenim principis captiuus effectus de porcorum siliquis uoluptatis famem, atque concupiscentiae uentrem ad saturitatem replere satagebat. Ab hac uero inedia miserabili, & detestando seruitio, nisi redeundo ad patrem, redimi non potuit. Hoc ille: hoc quotquot de Adae propagine originem ducunt. Traducem quippe habentes de massa peccatrice, atque originalis culpae maculam contrahentes ante fiunt damnati, quam nati. Hinc est, quod Propheta gemens, ait: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hac de causa importunus exactor iste principabat in seculo, & humanae damnationis debitum quotidianis facinoribus aggregabat. Hinc diuini honoris cultum usurpauit in homine, atque dominatum sibi uendicauit indebitum. Adeo totum legibus suis subdidit orbem, ut nemo tyrannidis illius fieret exors. Vnde & Propheta dicebat: Non est, qui faciat bonum: non est usque ad unum: omnes simul inutiles facti sunt. In elatione igitur principandi euectus hic angelus, quoniam in caelo regnare non ualuit, sedem suam ad Aquilonem instituens, in hoc nequam seculo solium iniquitatis erexit. Nemo ab ipso mundi initio, usque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediatore, eiusque genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Hunc ceteris similem agnoscens in naturae debito: dissimilem autem in moribus, in sapientia, in sanctitate quisnam esset inquirere studuit. Proinde varijs illum tentationibus lacesiuit, probauit argumentis, obseruationibusque prospexit, si quo modo illum, ut primum hominem ac posteritatem eius sternere posset. Quicquam uero fraudis commentor in mediatore ipso non reperit suum, quoniam nec in conceptu, neque in toto uitae decursu aliquid collusionis admisit. Sanctus quippe fuit, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, caelisque excelsior factus: ita ut peccatores iustificare, sanctificare noxios, atque uerbo suo posset mundare pollutos. Tanti liquidem fuit meriti, ut morte sua ab aeterna damnatione eriperet uniuersos. Hoc dum egit, quantum patrem diligeret, patenter significauit. Proximus igitur passioni discipulis constanter aiebat: Surgite, eamus hinc. Surgite ait alacriter, constanter, properet. Eamus corde corporeque hinc ad locum certaminis: ad conflictum passionis. Tacebitis uos, imo fugam capietis, & ego irrisiones, sputa, flagella, crucem, & mortem sustinebo. Non tamen necessitate coactus, sed uestri amore succensus: non ut satisfaciam pro me, sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem: & sicut mandatum dedit mihi pater, sic facio. Mandatum enim a patre accepit Christus, non ut moreretur: sed ut praedicando, exhortando, erudiendo genus saluaret humanum. Quod ut efficacius ageret, seruata iustitiae lege idem Dei & hominum mediator crucis patibulum sponte perpessus est. Quamobrem Adae debitum soluit, Deo honorem restituit, insignemque omnipotentis Dei, quam primus homo gustando uetitum denigrarat, reparauit imaginem. Nil excellentius, nil Deo offerre charius ualuit, quam ut centesimam, quae perierat, ad ouile dominicum proprijs humeris reportaret ouem: atque antiquae caelestis Hierusalem, quae Lucifero superbiente facta sunt, reaedificaret ruinas. Non autem iniquum hominis detentorem uoluit uirtute debellare, quum posset: sed sapientia sola, quatenus qui fraudis commento primum superauerat hominem: ab ipso redemptore sapientiae magisterio uinceretur.

Quod Dei dilectio dilectionis nostrae efficiens sit causa.

Cap. VIII.

Regrinationis huius leuamen optimum cordium non corporum, morum non locorum fraternitatis copula esse comprobatur. Est enim homo sociale animal, sibi appetit simile, & cui cohaereat, quærit: quatenus unitatis solatio gaudeat. Hoc illi a natura praestatur, hoc ab inhabitante gratia ministratur. Nempe ipse Christus nos docet unitatem diligere, docet eadem etiam custodire. Porro nec sine causa diligitur, neque sine dilectione custoditur. Verum nobis donatur a Christo. Vnde gratiam habeamus, Ioannem dicentem audi: De plenitudine (inquit) eius nos omnes accepimus. De dilectione autem sic legitur: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Non enim diligeremus Christum, nisi diligeremur a Christo: Dilectionis nostrae efficiens causa est Dei dilectio, quæ ante mundi

A mundi constitutionem in uerbo dilexit, & per eundem elegit nos. Non solum hoc, uerum etiam gratificauit nos in dilecto filio suo. Nisi gratificaret, minime diligeremus, sed nequaquam gratificaret, nisi in ipso filio diligeret nos. Agnosce, o homo, prerogatum munus, ne ingratus sis, & inde deficias, unde proficere debuisti. Omnia quantumcumque amabilia sint, quaecumque grata percepisti, agnosce a Christo. Non autem cognosces, si non in ipso, qui ueritas est, permanseris. Audi Dei uerbum, & diligenter aduerte, quod in illo te manere oportet. Ego (inquit) sum uitis uera. Non qualis quotidie ab hominibus excoli cernitur, quæ in terra radices ponit: botrosque producit ad hominis laetificandum cor, sed neque qualis illa erat, de qua Propheta loquitur, dicens: Plantauit uineam electam, & edificauit turrem in medio eius, & torcular extruxit in ea: & expectauit, ut faceret uuas, & fecit labruscas. Propter quod a domino dictum est: Auferam sepes eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam. Non putabitur, neque fodietur, & ascendent super eam uepres, & spinæ, & nubibus mandabo, ne pluant super eam imbrem. Non talis uitis Christus, quæ huiusmodi audiat comminationes: sed uitis prorsus uera, quæ radices ponit sursum, & fructum facit deorsum. In terra liquidem uiuentium iuxta uitæ fontem plarata consistit. Quamobrem irrigua semper, & foecunda perseuerat. Illius non defluunt folia, fructus non marcescit, non fastidit odor, neque suauitas deficit. Semper uirens, semper florens, semper amœna est. Aspectus nanque illius delectabilis est, fructus est dulcis, secunda umbra, ramique protenti implentes latitudinem terræ tuæ, o Emanuel. Consideret, qui potest, quam longe lateque effusum est nomen Christi, & agnoscat uitis huius eminentissimam dignitatem. Vitis huius ille prospexerat latitudinem, qui dicebat: Leua in circuitu oculos tuos, & uide. Omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi, filij tui de longe uenient, & filiae tuæ de latere surgent. Tunc (uidelicet) quando fiet hoc, uidebis, mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris: fortitudo gentium uenerit tibi. Vnde autem tanta uitis hæc ubertate decoretur, si scire cupis, sapientiam differentem ausculta. Quum enim dixisset: Ego sum uitis uera, addidit: Et pater meus agricola est. Nunquam fructificaret taliter, nisi a tam probatissimo excoleretur agricola. Quod uero fructus illius ipse sit autor, agricolæ uocem ad filium per Prophetam agnosce. Postula (inquit) a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ipse plane caelestis pater uitis huius cultor existit, & diligentissime nutrit: ut sanctitatis proferat fructum. Nihil in ea infructuosum, nil aridum, nihilque relinquit inutile. Ideo racemos praecidit infœcundos, ne uitis pulcritudinem decolorent, ac fructuosorum palmitum fertilitatem deperire faciant, eosque praecidendos reddant. Ideo uitis ipsa dicebat: Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum. Tollet (inquit) eum. Quem non ferentem in me fructum. Signanter ait, Non ferentem in me fructum. Sunt etenim, qui fructum ferunt: sed non in Christo. Hi inter infructuosorum computantur numerum. Fuere hæretici, qui male de Christo senserunt, errorum suorum uenena in fidelium plebem sparserunt, fecerunt sectas, unitatemque ecclesiae uastare moliti sunt. De talibus uoce sponsi pastoribus ecclesiae dicitur: Capite nobis uulpes paruulas, quæ demoluntur uineas. Sunt quoque hypocritæ, qui aliud corde gestant, aliud proferunt ore. Huiusmodi sub uelamine sanctitatis animas decipiunt, populorum fauores captant: sanctos se gloriantur uocari. Sed sicut primi palmites ueri non sunt. Specie tenus adherere uidentur Christo: ab ipso diuisi sunt. Quum enim in hominum laudibus oblectentur, illasque pro suorum quereret mercede laborum, in hæreditate Christi, quæ in futuro humilibus pollicetur, participare nequeunt. Computantur prorsus in fatuarum consortio uirginum, quæ a regno caelorum expulsæ, a Christo nesciri dicuntur. Omnes præterea superbi & peccatores, qui Christianæ religionis sacramenta sumpsere, & nequiter uiuunt, in huius uitis palmitibus esse non censentur. Nam etsi confiteantur se nosse Christum, negant autem factis. Nil illis prodest uerbosa confessio. Non enim sonitum labiorum tantum, sed simplicitatem cordis approbat omnipotens. Nonne sapientiae uox illa est: quæ ait: Nō omnis, qui dicit mihi, domine, domine, intrabit in regnum caelorum: sed quicumque fecerit uoluntatem patris mei? Verba utique uirtutibus decorata Deo, grata noscuntur. Ideo suos ex ueræ fidei confessione, atque operibus caritatis agnoscit palmites. Infructuosos quippe tanquam inutiles tollit.

Ioan. 15

Esa. 5

Ibid.

Esa. 50

Ibid.

Ioan. 15

Psal. 1

Ioan. 15

Cant. 2

Thi. 2

Matt. 7

Ioan. 15 & æterno deputat igni, fructuosos autem purgat, ut fructum plus afferat. Studiosus plane agricola nunquam desinit terram excolere, semina mittere, inferere arbores, oliueta plantare, uineasq; purgare suas. Inde fructum, inde percipit gaudium. Cælestis agricolæ attende peritiam. Quomodo terrâ spirituali bonitatis suæ excoluerit uomere: Prophetam audi: Benedixisti (inquit) domine terram tuam, auertisti captiuitatem Iacob. Quid uerò ex Dei benedictione ipsa produxerit terra: significare curauit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Porrò fructus terræ huius sublimis seminatus denuo cælorum replet horrea. Non enim impræsentiarum istius messis ubertas noscitur. Quâdo autem? In futuro: sicut Citharæda sanctus commemorat: Quum dederit (ait) dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini, filij merces, fructus uentris. Quod autem cælestis hic agricola nouas quotidie inserat arbores: plebs indicat gentium. Quum enim syluestres essent oleastri, in naturalem & bonam oliuam inferti sunt. Vnde iustus quiuis prophético potest dicere ore: Ego sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Nempe harum omnium fœcundatam matrem cernebat ecclesiam, quando dicebat: Filij tui sicut nouella oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Quod autem uitam suam peritus purget agricola, testatur ipse palmitum spiritualis ac uberrimus fructus. Discurre (obsecro) mentis oculo per generationes singulas. & ueram intelliges esse sententiam sapientiæ. Porrò nullus reperitur ab ipso mundi exordio palmes uerus, qui non tribulatione purgatus sit. Abel innocens iniuste moriens fratris iniquitate purgatus est. Noe filij illusionem, & aquarum inundatione purgatur. Abraham de terra sua cognatione, & domo patris sui egrediens multarum insidiarum, plurimorumq; laborum attritione purgatus est. Iacob irati fratris declinans rabiem, quantas perpeffus fuerit in peregrinatione sua, quis enumeret passiones? Ioseph in Ægypto uenundatus tanquam ueræ uitis palmes, calumniæ, inedia, comipedum, carcerisq; sustinuit sectiones. Moyses ipse opprobrium Christi Ægyptiorum diuitijs præferens uarijs lacessitus iniurijs Christo configurari promeruit. Dauid prophetarum eximius superbi regis persecutiõe purgatus iustitiæ fructum Deo protulit copiosum. Vates etiam uniuersi diuersas principum, populorumq; ferentes contumelias electorū palmitum collegio sociantur. De his loquens Apostolus, ait: Alij distenti sunt, non suscipientes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem. Alij ludibria & uerbera experti, in super & uincula, & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Præterea apostoli, quibus dicebat ueritas: Vos estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis, tanquam oues in medium luporum mittuntur, cæduntur in Iudæorum concilio, ad reges trahuntur & præsidem: quatenus ueræ adhærentes uiti germen ualeant procreare uirtutum. De martyrum uerò palmitibus quid dicam? Quanta sint purgati diligentia nemo sufficienter explicet uerbis. Fuere nanque attriti uerberibus, flagris excoriati, obruti lapidibus, ignibus concremati, lampadarum adusti incendio, afflictis fame, carceribus inclusi, deportati exilio, iniurijs lacessiti, ferro onusti, laboribus fatigati, suspensi patibulo, facultatibus nudati, membris præcisi, ferarum moribus traditi, diuersarumq; pœnarum generibus extincti: ut Christo cohærendo fructificent, repleantq; ecclesiæ torcularia sanguine suo, quatenus eo ebriati fideles cæteri de ipsorum locupletati supereroganti thesauro meritorum cælestium cumulatissimum pariant fructum. Nemo itaq; iustus, teste Apostolo ab hac purgatione secernitur. Ait enim: Omnes qui pie uolunt uiuere in Christo, persecutionem patiuntur. Quam obrem conuersis Hebræis & afflictis dicebat: Quis enim filius, quem non corripiat pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri, & non filij estis. Quanti uerò sit meriti huiusmodi purgatio, eisdem intimauit, dicens: Omnis autem disciplina in presenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Propter quod remissas manus, & soluta genua erigite, & gressus rectos facite semitis uestris. Ex his agricolæ huius peritiam intellexisti: Esto talis, ut & tu merito purgeris a Christo. Caue tamen, ne purgatus murmures, & agricolæ detrahas sapientiæ. Nequaquam dolorem uulneris, sed sanitatis attende dulcedinem. Purgationis incisionem abhorre noli, si centuplicatam fructum percipere concupiscis. Eris proculdubio oliua uberrima, amœna, grata, solijq; uirens,

A uirens, si agricolæ purgationem æquo sustineas animo. Si uerò cultoris manum impatienter abegeris, tanquam infœcunda arbor radicitus euelleris, & æterno concremaberis incendio. Memento (quæso) quanta populus Hebræorum perpeffus sit mala, quoniam contra dominum murmurij leuauerunt uoces. De quibus Apostolus ait: Neque tentetis Christum: sicut quidam eorum tentauerunt, & a serpentibus perierunt. Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Sectionem igitur medici, patris disciplinam, & cælestis agricolæ purgationem uide ne spernas, & contra omnipotentis manum (obsecro) ne indigneris, quin potius gratulare te in Christi sanctorumq; connumeratum esse consortio: qui immania tormentorum genera perpeffi, locupleti fœnore ad cœlestem gloriam transiere. In quorum liquidem persona Psaltes egregius ait: Quoniam probasti nos Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Induxisti nos in laqueum, posuisti tribulationem in dorso nostro; imposuisti homines super capita nostra. Transiimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Probatio etenim cum peregrinantibus necessaria sit, non est fugienda, sed uolenti animo complectenda. Neq; quid concupiscat caro, sed quid suadeat spiritus, attendendum est. Nam spiritus indeficienter concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, inuicemq; dissentiant. Caro presentia ac temporalia: spiritus uerò futura & æterna naturaliter appetit bona. Vtriusq; deseruire nemo potest. Potiora querenda sunt, atq; præstantiora uilioribus præferenda. Ad hoc ratio inserta est homini, & uniuerso intellectuualis creaturâ prælata est: ut cuncta sub se instituta ordinate disponat, exteriora uidelicet usui corporis, ut coaptet: corpus subijciat spiritui, spiritum uerò Deo faciat famulari. Hic est rationalis creaturæ prudentissimus ordo, quem de sponsi cellario, sponsa attulisse lætatur, dicens: Ordinauit in me caritatem. Hoc nimirum deficientem in anima uitia germinant, concupiscentiarum aculei grassantur, & delicta coalescunt: quæ ferro, igne, & purgatione indigent. Maximum proinde diuinitæ miserationis indicium est, cum mundatur anima, purgaturq;. Mundatur quidem, ut purgetur: purgatur autem, ut fructificet. Purgari non ualet, nisi mundetur prius. Mundatur aqua, tribulatione uerò purgatur. Mundatos illos esse notum fecit Sapientia, quibus dicebat: Iam uos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum uobis. Nouerat quippe eos purgari non posse ad salutem, nisi mundarentur prius. Quomodo autem mundantur, & per quem mundantur? Mundati planè fuerant semel, & mundatur quisq; salutari baptismatis lacuacro. Non tamen simplex aqua habet hoc proprium. Potest utiq; corporeum maculas tergere, potest sordium amouere putredinem, sed non ualet animarum abolere contagia. Immergat se quis in æquoris, fluminum, seu fontium aquis, talis mente egreditur, qualis introiuit, non autem sic in baptismo. Descendit quisq; baptizandus ad fontem lauacri originalis obligatus peccato, uel etiã immanissimis sceleribus reus. Credat, cum mergitur, in nomine sanctæ trinitatis, statimq; super niuem dealbatus omnium suorum deponet sarcinam delictorum. Vnde (oro) tanta in aquis uirtus, ut corpus tangat, & mentem abluat? Quis tam potenter operatur nemine uidente, aut sentiente? Videt oculus elementum, per quod elementata purgantur: auris uerò ipsum, per quod animarum peccata mundantur, credit sacramentum. Quomodo autem efficitur sacramentum? Utiq; per uerbum Christi, per sermonem sapientiæ. Accedit nanq; uerbum ad elementum, & fit sacramentum. Tanta nanq; uirtutis est mediatoris sermo: ut naturam mutet elementorum, & operetur inuisibiliter, atq; supra humanum sensum, supra intellectum potentie suæ insinuat cellitudinē, quæ per fidem solam fidelibus declaratur. Nempe ad tam sublimis mysterij non, nisi fide mediante, peruenitur indaginem. Nisi credatur, non percipitur, neq; intelligitur. Ex auditu fides est, & per fidem aperitur auditus. Per fidem, inquam, Christi, qui uerbo suo mundat immundos. Nemo, scriptura teste, potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus. Hoc leprosus immundus agnouit, quando ait: Si uis, potes me mundare. Mundat planè immundos, seu mente, seu corpore. Corpore paucos, plurimos mente, prædestinatos uidelicet ad salutem. De quorum numero erant, quibus ipse dicebat: Vos mundi estis propter sermonem, quem ego locutus sum uobis. Nouit dominus, qui sunt eius: nouit quos mundet ad uitam, ut mundati maneant in æternum. Parum quidem prodest mundari ad tempus: & in

ordibus deficere: atque uelut canis redire ad uomitum. Mundatus igitur quislibet cohareat mundati immundos, ut mundus permaneat, alioquin recidiam patietur: sicut nouissima hominis illius peiora prioribus. Duplicis quoque erit reus delicti, contemptæ scilicet gratiæ, & superadditæ culpæ: propter quod ingratus efficitur & iniquus. Vt ut careat morbo, ambos ut euitet laqueos, ueritatis summæ & Dei sapientię sententiã audiat, dicentis: Manete in me, & ego in uobis. Hęc ut perfectum reddant hominem, indissolubiliter cõglutinatur. Nec homo in Christo, nec Christus manet in homine, nisi copulet caritas, quæ parium uoluntatum est confœderatio, dulcis uirtutum nexus, & diuinæ legis consummatio ueneranda. Sine caritate in Christo manere nemo ualet. Radix caritas, uitis Christus, palmites Christiani. Non aliunde homo Christus Iesus Dei & hominum mediator uirtutis suæ efficaciam, suorumque prerogatiuam haurit meritorum, quàm de radice caritatis: quæ Deus est, dicere Ioanē: Deus caritas est. In ipso siquidē Mediatore plenitudo diuinitatis corporaliter habitat: pro qua ultra humanam æstimationem hominum angelorumque transcendit merita. Diffundit quippe se uerbum in sibi unito homine: & tanquam in supposito congruenti sumpsit bona comunicat. Vnde Ioannes: Vidimus (inquit) gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratiæ & ueritatis. Quod autem ipse accepit in se, effundit absque sui diminutione in fideles suos: sibi ueluti ueros palmites inhaerentes, quatenus fructificent sanctitatis fructum, & uirtutum plantaria inserant. Non enim nisi à uite recipiunt palmites fecunditatis humorem, sicut nec uitis, nisi à radice. In radice uitis, in uite uero palmites manent, uiuunt, fructificant. Deus (sicut Apostolus commemorat) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Christus etiam esse in homine comprobatur, dicente Apostolo: Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Merito in quo Christus non est, neque caritas est. Vbi uero caritas non est, nec fidei ueritas, nec iustitiæ fructus, neque compago unitatis. Vt igitur unitas, fides, iustitia, caritas maneat in homine: in Christo maneat homo, alioquin inutilis erit. Ideo dominus Iesus: Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Magna dignitas est manere in Christo: & Christum habere manentem in se. Primitiæ quidem sunt hereditatis æternæ. Quis tanto non gloriatur habitatore? Si gustetur hoc, quid sapit dulcius, suauius meditatur, strictius possidetur? Latet in cordibus amantium sacramentum hoc. Quanti sit, quod dicitur, nemo nouit, nisi qui accipit. Est enim absconditum manna, & calculus candidus. Porro Christi mellissimus amor in anima manna absconditum est. Calculus uero candidus pius ad uerbum animæ affectus est: honorabile connubium, & thorax immaculatus. Hoc nullus, nisi qui accipit, intelligit. Nemo, nisi qui sponsa est, accipit. Accipit utique à uerbo in ipso per amoris casti desiderium manente, atque fructificante. Quamobrem quicumque in celo thesaurizare concupiscunt, quicumque in terra profectum fidelium uanitatis odorem germinare uolunt: Christo ueræ uiti cohæreant. Ipse namque ait: Qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multum. Qui manet in me: Ecce gratuita prouentio, obeditio salutaris, & depurata affectio. Et ego in eo: Ecce sponsus in thalamo, dilectus in horto: Deus in homine, caritas in humilitate. Quisquis talis est, fructum fert multum. Quare fert fructum? Quia manet in uite, & de uitis pinguedine humorem trahens abundat, & crescit. Quare multum? Vtique quia palmitum omnium participat incrementis. Acquirat in altero, quod minimè sufficit per se. Nil enim in ecclesiæ corpore proprium, nil utilitatis compago facit suum. Singulis membris esca una diuiditur, & in electis uniuersis omnium merita impertiuntur. Quod natura humano agit in corpore, hoc operatur caritas in fidelium unitate. Sic habes expressum ore prophetico: Particeps (inquit) ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Aduertis unde cumulus fructuosorum augeatur palmitum. Nempe ex uicissitudine amoris, ex uinculo caritatis. Conglutinantur simul ueri fideles, non inuidentiam, non liuorem recipiunt, pacis amore lætatur: fraternitatisque dilectione contenti sub uno capite, in uno corpore, ab una uite uitalem gratulantur carpere uitam. Se amant, ut fratres, sibi comunicant dona, ut palmites: fructificant in communi, quoniam in una sunt uite. Porro ex uitis dignitate existimantur palmitum merita. Ideo palmitum fructus multus esse dicitur, quia sublimis uitis & radix diuina. Fructus (inquam) hic quomodo non multus, quum

A quum immarcessibilis sit, & hereditatem sortiatur æternam: De ipso ait Apostolus: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem uitam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in cælis. Declarat quum dicit hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cælis, quàm multus sit fructus. Vitis autem fecunditatem notificat, inquiens: per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis. Caue igitur ne insolucas, ne præsumendo arroges tibi, quod uitis est proprium. Sicut in radice uitis, ita in uite agnoscant se palmites, fateantur, & dicant: Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Vitem audiant palmitibus dicentem: Sine me nihil potestis facere. Rectè sine uerbo fideles facere non possunt nisi nihil, quum sine ipso non sint. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil. Peccatum solum sine uerbo factum est: quoniam nihil est. Quæcunque uero sunt siue cælestia, siue terrena, seu spiritualia, seu corporalia per uerbum facta sunt, & sine labore facta sunt. Cur sine labore? Quoniam ex sola uoluntate. Non enim quum operatur Deus, forma eget, uel materia. Materia, qua Deus operatur omnia, eius uoluntas est. Sic in constitutione uniuersi habes scriptum: In principio, uidelicet in uerbo, fecit Deus cælum & terram. Deinde legitur, & dixit Deus: Fiat firmamentum in medio aquarum, & cætera, quæ ibi plenius continentur. Informem igitur materiam creauit ex nihilo: ut scias, quod omnia quæcunque uoluit dominus, fecit in cælo & in terra. Formam itaque habuit nullam, ut faceret quæ sunt. Ipse nempe forma est, non formata, sed formans formanda. Formanda (inquam) quoniam quod factum est, in ipso uita erat. Quod autem in ipso est, uita est. Quamobrem formata & formanda sunt, siue futura sunt, quia in ipso sunt. Peccatum uero, quoniam in ipso non est: nihil est, & quoniam nihil est, facere potestis (ait Sapientia) sine me. Turpis detestandaque potestas quempiam sine Deo posse delinquere, atque peccando amittere quod est. Quid est sine Deo? Nunquid ualet quis, præter Dei uoluntatem, perficere quicquam? Plane nemo. Peccatum uero, quoniam nihil est, potest sine Deo. Sine Deo (inquam) cooperante, non autem sine permittente. Quæ enim bona sunt operatur Deus, & agit ut sint: quæ uero mala, quoniam malum nihil est, permittit ut sint. Agit igitur, ut bonum sit: malum uero permittit, ut sit: si tamen aliquid malum est. Sic autem permittit, ut de malo ipse eliciat bonum. Inscrutabilis quippe est altitudo consilij illius, per quod uniuersa disponit optimè, occultè, irreprehensibiliterque. Cuncta etenim ordinante ipso siue horum, quæ sunt, siue quæ uidentur esse, & non sunt, ad ipsius militat gloriam. Quæ sunt, utique ad commendationem misericordiæ, bonitatis, ac potentia ipsius. Quæ uero non sunt, ad decorem sapientiæ iustitiæque. Præsidet quidem in se, ut summus artifex, & per uerbum suum operatur omnia, regit, & ordinat sine motu, sine fatigatione, sine errore, & absque passione. Ipse prorsus est, de quo ait quis. Tu autem dominator domine iudicas omnia cum tranquillitate. Tibi enim subest posse, quum uis. Vera itaque Verbi sententia est. Sine me nihil potestis facere. Hinc bene operandi excellentia, hinc liberi arbitrij dignitas commendatur. Tunc etenim hominis arbitrium liberum est, quum bene operatur, quum operatur Deus in illo. Secus autem liberum non est: liberum nequaquam esse ualet, quum peccando conditoris prætergreditur legem. Teste namque ipsa Dei sapientia qui facit peccatum, seruus est peccati. Si seruus, liber non est. Si non est liber, libertatis amittit dignitatem. Maxima proinde libertas nil boni posse sine Deo, bonitatis fonte, largitoreque bonorum. Comendabilis uirtus, & amplectenda potentia Deum cooperatorem in bonis actibus possidere. Ipse est, qui operatur in nobis uelle & perficere. Apostoli super hoc sententiã audi. Non possumus (inquit) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quamobrem tanquam fructuosi palmites in uite uera: mediator scilicet Christo maneamus, ne excidamur, sed fructum feramus plurimum. Ipse namque ait: Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arefcet. Si quis in me non manserit tanquam palmes in uite per dilectionem & obedientiam, mittetur foras utique de consortio sanctorum, & participatione thesaurorum ecclesiæ, & ueluti putridum membrum de Christi præcisum corpore arefcet, nullum de uitis pinguedine uigorem admittens. Nam etsi ad ecclesiam cum cæteris, qui talis est, peregit: quamuis in

conuentu fidelium fedeat, foris tamen est, & non pertinet ad fidei unitatem, quæ est corpus Christi. Ideo suo tempore eum colligent angeli, per quos iudicium fiet, & in ignem mittent, & ardet. Væh qui mittuntur foras, & excluduntur à Christo. Horum pars erit cum angelis tenebrarum. Mittentur in inferni incendium: ibiq; cum diabolo æternaliter cremabuntur. Nulla tormentis eorum erit requies, nullus finis, refrigerium nullum. Sicut oves in inferno ponentur, mors depascet eos. Depascet, & non deficient, morientur in tormentis uiuentes, & absq; defectu deficient. Vociferabunt ad cælos, nec exaudientur, implorabunt auxilium, & non ueniet. Omni destituentur suffragio, omniq; carebunt solatio. Tetrico arctabuntur ergastulo: & in regione umbræ mortis, ubi nullus ordo, sed sempiternus est horror, eorū fiet habitatio. Ibi miseri igne cruciabuntur inextinguibili, frigore uehementissimo, horrenda demonum uisione, immortalis uerme, foetore intolerabili, liuore fraterno, corporum lassitudine, debilitate membrorum, atq; ueniam diffidentia. Talis infructuosorum palmitum finis, talisque discedentes à Christo manet interitus.

Quod ex beneficiorum numero homo dilectionem Dei erga se agnoscere ualeat. Cap. IX.

Onec rationalis spiritus in hoc mortali constitutus est corpore, quando peregrinatur à ciuitate sanctorū, promissionibus sustentatur & donis. Promissio namq; uires operario subministrat: donum autem dilectionis nutrit flammam. Quis (oro) in laboribus perseverantiam, patientiā in doloribus, & in persecutionibus custodiret pacem, si promissa nō fierēt? Quis deniq; absq; ullo amoris indicio diligens se crederet diligi? Dona quippe inter amātes mutuae dilectionis sunt signa. Nemo fortius, quam dilectione trahitur, neq; potest nō diligere, qui agnoscit se diligi. Est enim amor uirtus quedā reciproca, tenax, & indissolubilis animorum colligatio, naturæ uis, laborū leuamen, laborantium robur, peregrinationisq; solatium singulare. Ex munere utrum quis diligitur, intelligit. Arguitur quā maxime ex hoc humanus tepor, & frigida ad Deū affectio hominis, qui conditorē suū tenuiter diligit, quā se ab illo inexcogitabiliter nō dubitet diligi. Vniuersitas namq; creaturarū nonne conditoris sunt dona ad salutis adiutorium homini prærogata? Vnde tam sedulū eidem ab uniuersis præbetur obsequium? Nunquid ex propriæ actionis merito? Prorsus minime. Prius etenim quam fieret homo, cui deseruiunt creature: earū innumeræ species initium habuere & ordinē. Nam ultimum in uniuersi cōstitutione humana species habuit locum. Quamobrē si attendas meritū, nunquid iniquitas & præuercatio legis sibi meritum uendicabunt? An fortē iniustus est Deus, ut peccata dissimulet, & fontes patiat esse impunes? Absit. Angelis quippe peccantibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Sed & originali mundo nequaquam indulgit diluuium mundo impiorū inducens. Ex osam semper Deus habuit peccantium nequitiam, semperq; correxit errata: tamen impræsentiarum in plerisq; iustitia non manifesta appareat. Attende diligēter, & agnosces primum hominem conditoris arte, manuq; plasmatum post delictum in huius exiliū regionem profectum, ac de opificis manu duplicia recepisse. Cui tamen ex toto non deserunt, quæ facta sunt, ministrare, ut omne creaturarum obsequium de sola omnipotentis bonitate prouenire non dubitet. Porro inferiorum famulatus diuinæ caritatis indicium est. Ex his, ô homo, quantum diligaris, aduerte. Clamat intus ingenita ratio, ne contemptor munerum esse proberis, ut mutuae persoluas debitū caritatis. Dilige igitur, quem te diligentē agnoscis ex munere, uenerare obsequijs, à quo pollicitatione sustentaris. Si obtemperaueris, non eris ingratus: si ardentem dilexeris, recipies potiōra: si assidue oraueris, proculdubio impetrabis. Amor uerua obedientiam parit: obedientia gratam Deo orationem exhibet oratio obsequentis fideliter cælos penetrans consequitur, quod exposcit. Propterea nec sine obedientia caritas, nec obtemperatio sine gratitudine: sed neq; absque fructu obsequētis ualeat esse deprecatio. Cuncta hæc quā prudēter Dei notificauerit sapientia, diligenter ausculta: Si manseritis (inquit) in me, & uerba mea in uobis manserint, quodcunque uolueritis, petetis, & fiet uobis. Nempe ubi unitas, ibi caritas est: ubi caritas, ibi cognitio, & spiritualis copula comprobatur. Ibi utique sapientia, bonitas, & ueritatis unitas. Hæc omnia in Christo, imò omnia Christus. Est patris sapientiā indeficiens bonitas,

Atas, ueritas infallibilis, & unitas indiuisa. Quapropter qui manet in ipso, & in quo manet ipse: à sanctorum consortio, & caritate Dei excidere non ualeat. Huiusmodi etenim inhabitatio nequaquam corporalis, sed spiritualis est, affectionū est, & animorum. Felix hæc mansio pacis ornata decore. Beatus quem Dei inhabitat uerbū. Qui possidetur, ut possideat: diligitur, ut diligat: atq; in illo manet, in quo thesauri omnes sapientiæ Dei absconditi sunt. Nemo tamē tali dignus est cōubernio: nullusq; in ipsa ualeat quiescere sapientia, in quo eiusdem sapientiæ uerba non manent. Reciproca sibi sunt, & pari caritatis uinculo colligata: mansio hominis in Christo, & eloquia sapientiæ Christi in homine. Vicissim duo hæc sibi cohærent: ita ut alter nequeat segregari ab altero. Rectissime autem Sapientiæ uerba manent in homine, quū opere perficiuntur, quū à sensu uerbi uita nō discrepat Christiani. Nam qui negligit implere, quod præcepit Christus, utiq; nō manet in Christo. Qui autē non manet in Christo, minimē Christi uerba habet in se. Si hæc scitis (ait alibi) beati eritis, si feceritis ea. Magnus planē fructus, & grata societas manere in Christo, & Christi uerba in se habere manētia. Dic itaq; ô bone Iesu, angelorum rex, gaudiū cæli, & corona iustorū: dic, inquā, seruo tuo, quæ merces, qualis fructus, aut quid boni cōsequatur homo, dum manet in te, & tua in ipso uerba cōsistūt. Eruditione quidē tua incalescit mens, ueritatis lumē fulget in corde: exultat spiritus, hebetudo dissipatur, & interiora omnia gaudio perfunduntur. Quodcunq; (inquit) uolueritis, petetis, & fiet uobis. Sublimis est ista promissio tua domine: desiderabilior super aurū & lapidē preciosum multū, atq; dulcior super mel & fauū: si tamē intelligatur planius, clariusq; eluceat. Loquar igit ad te domine, quanquā sum puluis & cinis, & peccatorū ultimus. Quid est, quod dicis, quodcunq; uolueritis, petetis, & fiet uobis? Nōne apostolus Paulus electiōis uas & doctor gentiū, qui usq; ad tertiū cælū raptus fuerat, audieratq; arcana uerba, quæ homini nō licet loqui: qui etiā ore ueredito discipulis suis agebat: An experimentū queritis eius, qui in me loquitur Christus: manebat in te, & uerba tuā manebāt in ipso? Hūc tamē nouimus te rogasse ter, ut à carnis liberaret stimulus, nec impetrare promeruit. Liberari profus cupiebat, petijt ut liberaret, & obtinere nō ualuit. Nūquid in uerbis tuis, ô laus Israel, deceptionis est nubilum? An fortē spōdes aliquid, quod recuses implere, aut perficere nequeas? Absit hoc à te domine. Veritas es, & semper quod uerū est, profers: neq; aliter q̄ quod asseris, esse potest. Es etiā omnipotēs, & tibi subest omnia posse, quū uis. Ut autē dicā te inspirante quod sentio. Arbitror, q̄ nullus tunc perfectē manet in te, neq; uerba tua in ipso, qui nō in unā tecū pariter uolūtate cōcordat. Vbi em uolūtatum est discrepātia, cōsummata unitas nō est. Vbi abest unitas uoluntatis, adest ignorātia, & perfecti boni nesciētia. Porro nil aliud sermonibus suis docet sapientiā, q̄ Deū cognoscere, ipsumq; diligere, atq; in omnibus illis perficere uoluntatē. Sapientiæ igitur uerba ordinatissima Dei uolūtās est: à qua quisquis uel in minimo discordat, ignorat quid intus eadē loquatur sapientiā. Est autē sapientiā ars Dei cœterna sibi, quæ uniuersa diuina lege disponit in se, atq; sine errore ullo, ad quæ facta sunt, dirigit finē: nō ab hominibus discretum ac notū, sed in uerbi diuinitate præordinatū & cognitū. Lex etenim hæc uerbi Dei, & huiusmodi uerba diuina sapientiæ nō audeat discutere humana fragilitas, quin potius illis se humiliter subiiciat. Non repugnet, neq; cōtradicat, sed in omnibus simpliciter famuletur. Hæc quippe legē si nō ignorasset tunc Paulus, prorsus aduersus id quod illi proderat, nō orasset. Vnde nec audisset: Sufficit tibi Paule mea gratia: nam uirtus in infirmitate perficitur. Hoc ut audiuit in spiritu loquentem sibi sapientiā: lætus pro eruditione affectus, atq; robustus pro munere: Libenter, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Proinde quicūq; in precibus exaudiri cōcupiscit: prius in Christo maneat, ipsiusq; uolūtate agnoscat, nec aliter uelit quā ipse, & semper quodcunq; uoluerit, impetrabit. Nempe ubi ordinata uolūtās est, oratio nō repellitur. Nō autē nisi in Dei uoluntate, quæ sapienter cuncta cōponit, humana ualeat esse ordinata uoluntās. Extra sapientiæ legem nil ordinatū est. Ex ordinata itaq; uoluntate ordo sulget sapientiæ. Ex sapientiæ uerō ordine uniuersa irreprehensibiliter disponuntur. Ex dispositione autem rerum diuina cōmendatur autoritas: eo excellētius, quo in illis humana nihil capitur ratione. Sanē in nulla horum quæ uidētur dispositione, sic omnipotētis elucet autoritas, quemadmodū in institutione militantis ecclesiæ, quæ supra apostolo-

rum fundamentū locata dignoscitur: ipso tamen existente angulari lapidē Christo lesu. Totum quod in ipsa est, venerabile, gloriosum, atq; diuinū est. Hoc asserere voluit Mediator, quādo ait: In hoc clarificatus est pater meus, ut fructū plurimū afferatis, & efficiāmini mei discipuli. Meritō namq; pater in apostolorum fructificatione clarificatus est, quia per infirmos & inscios mundum restaurare, atq; ad fidei ueritatem congregare dignatus est. Non enim sapientes elegit de mundo, ut ad se cōuerteret mundum, sed ignobiles & rudes, ne insolecat mundus, & quod Dei est, propriā sufficientiā tribuat. Vnde & Apostolus: Videte uocationem uestram fratres: quia non multi sapientes secundā carnem, non multi nobiles, non multi potentes: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus: ut confundat sapientes. Et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia. Et ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt: ut ea quæ sunt, destrueret, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in domino gloriatur. Qui gloriatur (inquit) de eo quod gratis accepit, nō in se gloriatur, sed in domino, qui sapientia, scientiā, fidei, linguarū loquelæ, interpretationis sermonū, uirtutū, miraculorū unicuiq; prerogat dignitatem. Nam singula hæc prout uult in singulis diuidit membris. Hinc est, quod ecclesia sancta in spiritualibus donis tam locuples esse cognoscit: ideoq; palmites suos extēdit a mari usq; ad mare. Ideo per apostolos sanctos in orbem uniuersum suas dilatauit propagines, quia in Christo uera uite permansit. Prius etenim q̄ palmites hi infererentur in uite, nonne inutiles erant, & infœcundi? At ubi adhæserūt Christo, postquam æternæ sapientiæ fieri discipuli meruerūt: botros innumerabilium germinare populorum, quod totum ad Dei prouenire gloriam minimē dubium est: qui suę abundantiam caritatis effudit in uite: ut eadem uitis ipsa sibi adhærentes semanaret in palmites. Hoc paucis saluator indicauit, dicens: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos. Eadem siquidem caritate, qua dilexit me pater, ut uester fierem redemptor, & ego dilexi uos, ut efficeremini oues meæ, mēbra mea, fideles amici mei, filij mei carissimi, & unica spōsa. Ne igit̄ torpore deficiatis, aut seducamini errore, seu elatiōe excidatis ab ea: in qua uos inferendo elegi dignitate, uobis dico: Manete in dilectiōe mea: manete, inquit, tanquam in uite palmites, ut nō deseratis cōfessionem fidei, iustitiæ normam, formā uitæ, atq; propositū sanctitatis ex impulsu futurorum malorum, & persecutionum pressurā, quæ permittente me super uos uentura sunt. Si enim præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruauī, & maneo in eius dilectione. Si seruaueritis præcepta mea uos inuicem diligendo: miseris misericordiā præstando, ex corde pariter peccata donando: erogando temporalia, inimicos diligendo: ijs qui oderunt uos benefaciendo, exorando pro persequentibus uos, sectando humilitatem, custodiendo pacem, cordis innocētiā, animæq; puritatem seruando, spernēdo uisibilia, uitijs repugnādo, sanctorū præcedentiū uestigijs inhærendo, abnegando uosmetipsos: crucē baiulātes sequēdo me, & æterna uobis promissa bona possidere cupiēdo: utiq; manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruauī, & maneo in eius dilectione. Maneo (ait) insinuare uolens irrefragabilē erga patris præcepta obedientiam. Semper & in cūctis seu magnis, siue minimis obtemperauit patri: nec ad momentum se flexit ab eo quod uoluit. Vnde alibi dicebat: Quæcunq; placita sunt ei: facio semper. Cur uerō de unitate sui & ecclesiæ: de fructificatione palmitū, & instructiuosorū dānatione: de dilectiōe patris ad ipsum & ipsius ad nos: de utilitate custodiæ ipsius mandatorū, atq; perfectione dilectionis eius ad patrē superius dixerit: per illa quæ sequuntur, indicauit. Hæc aut̄ (inquit) locutus sum uobis, ut gaudiū meū in uobis sit, & gaudiū uestrū impleat. Agit namq; erga fideles suos dominus, sicut quisq; pater in unicū sibi agere consueuit carissimū. Se quippe carnalis pater amat in filium: in ipso uiuere se sperat. Quod proprio nō habet in corpore: in filiorū propagine querit. Agnoscit diu se nō posse subsistere: unde & posteris sui memoriā derelinquit in filio. Hinc est, q̄ domū cōiungit domino, & agrū agro copulat, ut possessionū suarū dilatet terminos. Iniatuabiliter quoq; aurī, argenti, gemmarumq; diuitias aggregat: adeo ut non minus affectu possideat, quod nō habet, quā quod habet. Omnis ipsius sollicitudo, omnis amor, omnisq; intentio cordis requiescit in unico, quem sibi superstitē, suūq; cōcupiscit esse hæredem. Quicquid prosperitatis arripserit, quicquid acciderit gaudiū, quicquid felicitatis successus inopinā-

A tē, siue ex industria uenerit, tanquā sibi totū cōmunicat filio: quatenus delectatione quā dā filij se trāsformet in filiū. Hoc natura docet: hoc diurnitatis appetitus suggerit: hoc caritatis iura ministrāt. Verū si naturalis hoc format amor: si uiuēdi libido hoc suadet, quid aget diuinus? Humanus planē affectus iustitiæ legē ut fugiat: solus esse nō patitur: diuinusne solitarius erit? Prorsus minimē. Quo nāq; diuinus perfectior, eo profusior est: atq; eo dulcior, quo ardētior. Habet utiq; Dei sapiētia filios, quos genuit uerbo ueritatis suæ, & propria insigniuit imagine: suoq; cruore redemit. Hos etenim uelut carissimos singulariter diligit, fouet, amplectitur. Ipsos uirtutibus ornat: effert muneribus, sœcūdat gratia. In ipsos se diffundit, nō ut uiuat in ipsis, quemadmodū carnis genitores: sed ut hi per illā uiuant in illa. Nō em̄ ipsis illa: sed illi indigēt ipsa. Nunquā sine ipsa illi: ipsa autē absq; illis uiuit in æternū. Excelsa nempe hæc mater est, diuina, dominatrixq;. Attingit namq; a fine usq; ad finē fortiter, & disponit omnia suauiter. Peccatoribus quidē temporalia & terrena: iustificatis uerō filijs cælestia & diuina largitur. Caritatem etenim in sibi adoptatos diffundēdo prorsus spirituales illos efficit & diuinos. His potiora tribuit dona, hæreditatem seruat perpetuam, atq; in antiquas angelorū superbientium prouehit mansiones: ad se trahit omnes, ut sua felicitate fruantur. Prius tamen miserationis amore permota ipsa descendit ad profugos: qui a facie tantæ matris declinauerāt: naturalis gratiæ substantiam consumpserant, egestate tabescebant: deficiebāt inedia, & in genitricis huius indignationē incurrerant. Descendit, inquam, oblecta gloria, & mortalitatis ueste suscepta: ne agnosceretur, qualis erat, ut facilius saluare posset, qui perierant. Quæsiuit illos per huius exilij duos anfractus: tandemq; inuenit in loco horroris & uastæ solitudinis: ubi cælestis panis alimonia, & salutaris aquæ deerat refectio. Tunc pro filijs anxia, læta pro incolumitate, festiua pro gaudio, expandit alas suas in ligno, atq; portauit eos in humeris suis, & impletum est, quod prophetarum eximius dixerat: Verē linguas nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Gratificauit illos sanguine offensis ignoscendo, ditauitq; charismatibus: quatenus exhibita caritate, qua nulla est maior: genitricis gaudiū in filiorum præcordia funderetur. Quale autem ipsius sit gaudiū, quā sublimē, quā excelsum, quāq; inscrutabile, quis enarrabit? quis intelliget? Nepe gaudium ipsius diuinū est, quo nō tēporaliter, sed æternaliter gaudet in se de se. Non autem aliunde, quā de seipso gaudet Deus: neq; crescit eius gaudiū, aut aliquo euentu minuitur: quia sempiternū atq; perfectum est. Nō patitur mutabilitatis uicissitudinem: nec ab aliquo dependentiā, quum ei cōæternum sit de seipso sine origine procedēs, & in seipso indiuisibiliter perseuerans. Gaudium nempe Christi amorem patris & filij dixerim: sanctum uidelicet spiritum: Deum uerum procedentem a patre, & in filio permanentem. In persona quidem discretū: sed in maiestate æqualem: cōsimilem in potestate: in substantia unum, & in æternitatis gloria non diuersum. Nam pater amat filium, & filius patrem amore reciproco, beato, sempiterno, incommutabiliq;. Amor iste patris ac filij gaudium, osculum & amplexus est. Hoc planē gaudiū Christi tunc in unoquoq; fidei esse cognoscitur, quū gratuito & puro Deum diligit amore, atq; diligi dignus efficitur. Hoc profectō donum caritatis est de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta, quæ diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctum, qui datus est nobis. Datur nimirū in præsentī, ut iustificet impios, roboret debiles, & innocentes repleat pietate, doceat ignaros, pugnares adiuuet, custodiat patientes, erudiat dubios, intelligentes illuminet, amātesq; caritatis face succēdat. Ipso enim duce peregrinationis huius uastitatē peragramus intrepidī: ipso comitāte, inimicorū insidias insultusq; uitamus acerrimos: ipso protegente ac dirigente in æternæ felicitatis tranquillū portum ingredimur. Cælitus igitur datur nullo condigno susipientiū merito præcedente. Crescit uerō quotidie nō in seipso: sed in nobis iuxta beneplacitum ipsius, & cuiusq; sedulitatem possidentis. Quamuis per se possit omnia: nostrā tamē nō sine nobis operatur salutē. Nos autem omnino sine illo minimē boni agere ualemus quicquā. Spontaneum a nobis obsequium exigit: ut efficiatur meritum. Absq; uoluntate libera nihil est Deo gratū. Voluntas autē per gratiā inhabitantis spiritus renouatur, quæ amabilem magis, magisq; sollicitū reddit operatorem. Hinc fiducia, hinc scientia, hinc caritas, & gaudium oritur in spiritu sancto. Non tamen plentū gaudium, sed implendum, quum uidelicet finita præsentis uitæ uia in sanctorum trans-

feremur consortium, & Dei clara digni erimus uisione. Tunc inebriati ab ubertate domus illius, atque uoluptatis eius torrente potati: nec non bonorum omnium locupletati abundantia, replebimur gaudio ineffabili atque diuino. Ipso autem nemo dignus efficitur, nisi qui praeceptorum Dei diligens custos extiterit.

Quod ad reparandam deperditam scientiam per mediatorem Christum caritatis mandatum institutum fuit. Cap. X.

Ignorantia quisquis inuolutus est tenebris: impellente spiritu ad ueritatis lumen peruenire conatur: eo ardentius, quo naturalis ingenij acumine pollet. Homo namque quum rationale sit animal, scientiae appetitum & amorem sapientiae intus habere dignoscitur. Hunc quippe sciendi affectum primus homo in sui creatione recepit: quatenus naturali impulsu illum quereret, a quo fuerat conditus, & in quo omnis scientiae atque sapientiae exuberat plenitudo. Cui inuidendo diabolus deceptionis suae parauit insidias. Non autem diuitias, non fugitiuos honores, non seculi lenocinia, aut corporis uoluptates, seu filiorum propagines, illum ut superaret, pollicitus est. Diuinitatis honorem, boni ac mali scientiam eidem spondit, dicens: Eritis sicut dii scientes bonum & malum. D. Iosephus fatis tentationum retacula tetendit. Naturam quidem illius considerans sola illa promissit, quibus eum allicere posse cognouit. Neque ipsum sefellit meditata iniquitas. Istiusmodi etenim homo suasioe deceptus summi boni gustu, & ueritatis scientia, quam prius acceperat: magna ex parte priuatus est, atque ad uidentium nuditatis suae pudorem apertos tenuit oculos: quos paulo ante protegente innocentia clausos habebat. Ex illo cum labore maximo, & sudore uultus sapientiae panem comedere coepit: minime tamen ad saturitatem: iustitiae sic definiente sententia. Nec hoc quidem potuit per se suo exigente demerito: sed diuina illum conditoris opitulante clementia. Nam ad reparandam deperditam naturam scientiam eidem scripta digito suo contulit legem: in qua scientiae ac sapientiae fluentia consistunt: quatenus per ipsam eruditus agnosceret, quod dediderat delinquendo. Non tamen ad perfectionis peruenit scientiam interiore oculo quotidie obnubilare delicto. Lex igitur hominis paedagogus fuit: quandiu Dei sapientia promissam per uates suos suam distulit exhibere praesentiam. Itaque tanquam paruulus sub mundi huius elementis erat seruus: donec uenit plenitudo temporis: in quo mediator Dei & hominum homo Christus Iesus legem institueret caritatis, quae uniuersa ueteris legis mandata contineret. Natus ergo ipse mediator ex muliere, factusque sub lege uniuersis caritatis scita mandauit, quae alienis pacem, lumen nescientibus, uulneribus medicinam, peccatisque tribueret ueniam. Lex quidem haec sancta & immaculata conuertens animas se custodientibus uirtutis habitum: bonorum operum fecunditatem, amoris gustum, spei fiduciam, cognitionem sui, diuinitatis scientiam, & perpetuae felicitatis largitur meritum. Haec cunctis nota debet esse saluandis: haec ab omnibus debet fideliter custodiri. Non enim custodiri ualeat: nisi sciatur, neque sciri, nisi praedicetur. Non autem ab hominibus primum praedicata est, sed unigenitus, qui est in sinu patris, enarrauit nobis, inquitens sic: Hoc est praecipuum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos. Magister bonus legem instituit caritatis, & formam bene uiuendi paucis patefecit uerbis. Quod uoluit, ut facerent caeteri: hoc prior ipse compleuit. Nullus plane praecipuum hoc perfectius consummauit, quam ipse legislator, mandati institutor. Dilexit quidem ecclesiam caritatis amore uehementissimo: adeo ut relicto patre & matre adhereret illi, & semetipsum pro ea traderet: mundas aquae lauacro & sacrosancto suo cruore: quatenus sibi ipsam sine deformitatis macula exhiberet in sponsam. Amore quippe ipsius suauiter uulneratus de regalibus caelorum sedibus ueniens: in humani corporis squalidissimum onerosumque carcerem introire designatus non est. Non est passus illam in suorum perire sordibus delictorum. Se pro illa exposuit, se exinaniiuit, se humiliando subiecit, atque uibrantis gladii ictus, & diuiniae iustitiae ualidam manum, ne illa feriretur, super se suscipere non expauit. Huiusmodi praecipuum caritatis affectum insinuauit, dicens: Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Haec nempe affectio ponendi animam pro amicis suis rara atque excelsa est, quae perfectum ad Deum in se fore notificat amorem. Haec communi dilectionis non contenta lege uitam carnis, qua nihil in hoc seculo carius possidet, pro amicis suis exponit alacriter. Hanc dilectionis formam: hanc caritatis regulam inuiciauit Dei sapientia: hanc

Alexemplum posteris dereliquit. Quod egit ipsa, persuasit suis. Solos amicos illos habere uult, qui perficiendae caritatis accensi zelo sicut seipsum proximos diligunt, atque nihil de mandatis suis facere praetermittunt. Qui tales sunt, totis uestigijs sequuntur dominum Iesum, relinquunt suam, exponunt se, crucem baiulant, & Euangelicae sanctionis culmen conantur attingere. Merito igitur in filiorum computantur numero, & in consorcio fidelium amicorum. Seruili namque timore deposito libertatis spiritu, & caelestis affectu se induunt caritatis. Tales proculdubio erant, quibus ipse aiebat Mediator: iam non dicam uos seruos, quia seruus nescit, quid faciat dominus eius. Mundum contempserat, & ea quae in mundo sunt, & carnis a se abdicauerant uoluptates, ut amatores fierent Sapientiae. In illius comparatione aurum ueluti arenam maris, praedia gemmarumque decorem tanquam lutum aestimauerat platearum. Totis uiribus ut placerent Christo, ipsius satagebant custodire mandata. Anhelantes igitur ad perfectionis currere brauium: seque totaliter Deo uouentes nequaquam serui debuerant nuncupari. Scimus namque carnales

Bseruos affligi dure, laboribus fatigari, crebris inuectionibus argui, attenuari fame, siti, frigore, ac nuditate, uapulare uerberibus, cunctis subijci, illisque dominorum suorum secreta occultari. Absit autem, ut uniuersorum dominus inhumanitatis huiusmodi officia in quaequam uel minimam suorum exhibeat seruulorum. Quauis autem idem dominus, quos diligit, uarijs premit infirmitatibus, doloribus, & pressuris: quanquam persecutionibus, tormentis, iniurijs, contumelijs, plagis, carceribus, exilio, rerumque direptionibus lacessi permittat iniuriam, tamen innumeris tentationibus, milleque modis diabolo suadente, impellente, fallente, uincente illos affici patitur, non tamen ut opprimat, neque ut propria quaeerat comoda, quem admodum temporales domini, agnoscitur agere. Cuncta amicis Dei militat ad perfectum, dicente Apostolo: Omnia cooperatur in bonum istis, qui secundum propositum uocati sunt sancti. Non illos percutit, ut deserat, nec aduersis exercet, ut odiendo interimat: sed tanquam uerus pater, ut erudiat, & emendet. Ipsum audi loquentem: Ego quos amo (inquit) arguo. Et Apostolus: Quis enim filius, quem non corripit pater? Horum nempe tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero spem: spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus eorum per spiritum sanctum, qui datus est eis. Hinc efficiuntur spe gaudentes, & in tribulatione patientes: quoniam non seruitutis spiritum acceperunt in timore: sed spiritum adoptionis filiorum: in quo affectu & uoce clamant: Abba pater. Ipse namque spiritus sanctus testimonium reddit spiritui eorum, quod sicut ipse Deus est pater: ita illi filij uocantur, & sunt. Unde etiam uerbi eruditione communiti in suis quotidianis precibus audent sine rubore dicere domino: Pater noster, qui es in caelis. Ut filij agnoscant patrem: ipse pater potius uoluit nominari, quam dominus, & amari potius, quam timeri. Quisque pro libito filius, uel seruus efficitur. Amoris legem indixit omnibus, ut se patrem ostenderet, non dominum. Amicitiarum foedera promulgauit, quum de dilectione mutua mandatum instituit. Nempe nos adoptauit in filios, & tanquam amicos uult nos habere carissimos. Filius patrem diligit, amicus dilecti praesentiam concupiscit: seruus autem aspectum iudicis perhorrescit. Qui delinquit, timet ne puniatur: qui uero mandatis obtemperat, de retributione securus hilarescit. Illos utique non seruos, sed filios: amicosque fideles esse fatebatur, quibus dicebat: iam non dicam uos seruos. Fuerat quidem: sed iam abluti erant, iam sanctificati, iam in filios assumpti, iamque in amicorum numero copulati. Adhaeserant ei amoris contubernio: unde minime ab illo separari uolebant: neque ullis aduersitatibus diuelli ualuerant. Illis namque perhibendo testimonium dixerat: Vos estis, qui permanistis mecum in tentationibus meis. Propterea tanquam filijs, & cohaereditibus praedilectis dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis in regno meo, & sedeat super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Merito quoque nunc audierunt: Vos autem dixi amicos: quia omnia quaecumque audiui a patre meo, nota feci uobis. Praesentibus loquebatur & secuturis fidelibus, atque omnibus ecclesiae suae membris huiusmodi eloquia caritatis. Eloquia domini eloquia casta, & hoc salubre amoris uerbum, o quod dulciter in auribus amanti sonat, & quam suauiter exultationis iubilo eorum mentis replet habitaculum. Magna prorsus illi facit, qui potens est, quem amicum nominat: cui etiam incerta & occulta sapientiae suae sacramenta manifestat. Computrescere utique facit exactoris iugum a facie olei. Timoris dissoluit uincula:

la: tenebras fugat uitiorū, peccatorumq; rubiginem in amoris consumit incendio. Nempe de morte ad uitam translatus est: diem domini uidit, & gauisus est. Utinam mihi quod contingat non iam amplius uocari seruus, sed amicus, nec qualiscunque, sed uerus, fidelisque. Quādiu enim uenundatus sub peccato fui: quādiu temporalium illecebris delectabar, quādo operibus carnis operam dedi, & uoluptatibus fræna laxaui: scio quod seruus eram, mortis filius, alienus a sorte sanctorum, & ab amicorum segregatus numero. Ignorabam dominum, ultricem flammam non uerebar: meamq; miserabilem seruitutem minimè obhorrebar. Ducebar ut captiuus pro libito dominantis tyranni: nec prece, nec precio me ualebā redimere: tamen conarer, ut fieret. Frustra desudauit semper: donec matutina lux noctis meæ tenebras suo rutilanti splendore deterlit. Tunc quid eram, ubi facebam, quod ducebar, & a quo impellebar, apparuit mihi. Ad istiusmodi mentis aspectū cor elanguit, uires defecere, atq; pauore indicibili contremuerūt omnia ossa mea. Clamauiq; ad dominum, qui eduxerat me de lacu miseræ, & de luto fecis. Statueratq; supra petra pedes meos, & gressus meos direxerat in uiam pacis. Quis (oro) tunc non exultasset mecum lætitiā quadam inenarrabili pro exulis reuocatione, liberatione captiui, inuentione perditū, & mortui resurrectione: Hinc uerū pastoris gustatur sententia, quæ super uno peccatore pœnitentiā agentē angelos gaudere testatur. Gaudent planè: non tamen minus pro benignitate miserentis Dei, quàm pro erectione pœnitentis serui. Iustificare namq; impiū, non humanæ uirtutis, nec potestatis angelicæ, sed solius omnipotentis Dei grata dignatio est. Hanc sibi ipsi seruauit uirtutem, nulli hæc comunicauit gloriā, quatenus quicumq; gloriari uoluerit, tantū in ipso domino gloriatur. Iustificari itaq; immeritus merui, & ad unitatem fidelium reuocari. Accepi etiam tanquā filius stolam primam: uestem uidelicet nuptialem: in manibus annulum: calciamenta in pedibus, & uituli saginati suauem escam. Heu tamē cum mœrore nimio coram uniuersa militantium triumphantiumq; congregatione profiteor non custodisse gratiam, neq; seruasse innocentiam. Irritam quippe feci promissam fidem, & Dei mei, quā gerebam, fœdauit imaginem. Amisi decorem animæ, caritatis iura contempsi, & perceptorū munerum merita dissipauit. Auerti me ab incommutabili & summo bono, creaturarū illectus dulcedine: nec intellexi hoc nefas esse coram domino. Ex hoc tremulum effectū est cor meum: mens præ dubitate pauida, & animus in cogitatione suspensus. Cōcutitur prorsus, quoties recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ: sciēs quod irritauerit iram tuam, o domine, & malum coram te fecerit. At uerò post compūctionis iudiciariam discussionem quando dignaris seruuli tui uisere hospitium: reddereq; illi lætitiā uultus tui concupitā diu, atq; miseracionū tuarū referare fontē: quoties quoq; eidem transactionum consolationū dulcedinem reiterato aduētū infundis: toties reuiuiscit spiritus, uires reparantur: spes penè collapsa erigitur, atq; æternæ salutis arram se percepisse lætatur. Tua siquidem delectabili præsentia innouantur interiora omnia, & uox exultationis, amoris canticum, sacrificium laudis, gratiarumq; actionis ignita confessio in ipso cordis tabernaculo dulcifona concrepat modulatione. Quanto exhilaretur tunc mens spiritali iubililo, quāta profluat caritate, sola docet experiētia. Si Propheta sanctus, spiritus permotus impulsu, coram testamenti arca nudatus omnium filiorum Israel oculos nō erubuit, nec a plausu manuum cæterorumq; membrorum se ualuit continere, ut iuxta possibilitatis suæ modulum dignas Deo exolueret laudes, quid fidelis anima, quid sapientiæ humilis sponsa in aduentantis uerbi præsentia agere debeat, qui potest, excogitet. Id quoniam expertus fuerat, eundem arbitror expressisse, quū diceret: Cor meum & caro mea exultauerūt in Deum uiuum. Sponsa similiter in Canticorum canticis si ad unam sponsi uocem animam suam liquefactam esse testatur: in amplexu illius quid senserit sola: quid acceperit, nouit. Patefacere noluit amoris præludia, quum illum tenuisse gloriatur, dicens: Tenui eum, nec dimittam, ne donorum cælestium manifestatione uideretur rea. Fortè autem, quia non ualuit. Sunt etenim arcana quædā munera sponsi, quæ omnino nō licet percipienti loqui. Vnde Propheta ait: Secretū meum mihi: secretum meum mihi. Quamobrē sicut detegere, quæ occultanda non sunt, laudabile est: ita & improbum prodere, quod conticere debuit. Exultauit igitur Propheeta corā domino: liquefacta est spōsæ anima ad uocē sponsi. Sed nō minus illos exhilaratos fuisse pium est credere,

A re, quibus dicebat sapientia: Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui a patre, nota feci uobis. Itaq; non ab re dixerim cupere me in amicorum consortio ipsius æternæ sapientiæ nuncupari. Scio equidem, & uerè scio maximas amicorum Christi esse delicias, omniumq; præsentis uitæ delectabilium transcendere iucunditatē. Gratis utiq; donantur, non pro libito uolentium, aut quærentium. Tribuit enim se, cui uult, & quem ipse elegerit, dilectionis suæ connubio efficit dignum. Hoc planè autoritatibus scripturarum, & potissimè ex præsentis Saluatoris sententiā cōprobatur. Quum enim dixisset: Vos autē dixi amicos, quia omnia quæcunq; audiui a patre, nota feci uobis: reperitè intulit: Vos nō me elegistis, sed ego elegi uos. Nempe si electionē Dei hominū præcederent merita, absurda domini sententiā uideretur. Fatendum est igitur nulla in electione Dei opera bona præcedere. Ut quisq; eligatur ad uitam, gratificetur ad ueniā, & in uinitate persistat, in Dei pendet arbitrio. Quē em prædestinauit ad gloriā, per gratiam uocando iustificat. Vnde & cum Propheta dicit: Misericordia eius præueniet me: Quæ (oro) in Iacob præcesserunt merita, ut antequam egredieretur de utero, cum Esau fratre suo decertaret, & uinceret: Nondum ad lucem uenerat, nil boni adhuc egerat, genitoribus ignotus erat, & tamen prioris germani plantam tenens futurorum præsentia figurabat. Qui agnoscebat intus, & diligebat in se, atq; prædestinauerat ad uitam: gratiæ suæ portenta mōstrabat. Porro in electione Dei in iuniore gratia nihil inuentum est dignū, & tamen ore prophetico dominus testatus est, dicens: Iacob dilexi: Esau autem odio habui. Tanquā solus rex potens, & dominus dominantium in æterno solio gloriæ suæ residens cum tranquillitate iudicat uniuersos. Discernit quidē merita: uerum nullius omnino secernit personam. In æquitatis etenim censura disponens omnia, nemini calumniam irrogat. Nam cui uult, miseretur: & quē uoluerit, indurat. Iuxta igitur sententiam Pauli: Non uolentis, neq; currentis, sed miserentis est Dei prædestinationis electio. Tot hominum milia in Iudæa erant, quum ipse dominus regnum Dei prædicaret, & tamen non quos hominum commendabat opinio, ad apostolatus elegit apicem: sed quos ipse uoluit. Nempe quos præsciendo prædestinauit, hos uocauit, iustificauit, glorificauit. Quemadmodum autem in aula regia uasa sunt multa, quædam in honorem, quædam uerò in contumeliā: ita & in ecclesia Dei populus est multus: quorum alij ad gloriā: alij ad sempiternum sunt præsciti interitum. Nam qui ad gloriā prouehuntur, prius quàm fierent, prædestinati sunt, eorum nullis præcedētibus meritis. Huic sententiæ cōcordat Apostolus, inquit: Qui elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati coram illo. Stabant ecclesiæ pastores in nauicula sua, reficiebant retia, & audierūt præceptorem Christum. Venite (ait) post me, faciam uos fieri piscatores hominum. Præter eorum uota fuit ista promissio. Certè Matthæus ipse publicanus & peccator erat: in theloneo sedebat turpis lucri causa: dominum non agnoscebat secularibus intentus negocijs, & tamen audiuit: Sequere me. Nemo horum talis ante conuersionem extiterat, ut proprijs meritis apostolatus acquireret gratiam. Efficiente quidem prædestinatione Dei eandem adepti sunt dignitatem. Apostolus etiam Paulus pontificatus sui ministerium commendans, ait: Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus: qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus: cuius testimonium temporibus suis cōfirmatum est: in quo positus sum ego prædicator & apostolus. Veritatem dico, nō mentior, doctor gentium in fide & ueritate. Vnde autem talem sortitus sit gradum, ne quis hoc suis ascriberet meritis: sed potius diuinæ gratiæ, ad Galatas scribens aperire dignatur, dicens: Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini. Cōplacuit ei, & uocauit per gratiā suam, ut reuelaret (inquit) filiū suum in me. Alibi quoq; ait: Fiduciam talem habemus per Christū ad Deum: nō quod sufficētes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficētia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti, non litera, sed spiritu. Præclara igitur & irrefragabilis est mediatoris Christi sententiā: quæ ait: Vos nō me elegistis, sed ego elegi uos. Elegi utiq; tanquā gemmas preciosissimas cælestis Hierusalē, nō ut sedeatis a seculi fragoribus remoti, aut cōtemplationi futurorum bonorū uacetis intenti: sed prorsus ut eatis, & fructum afferat.

afferatis. Eatis (inquit) uerbum uitae disseminando, & ueritatis scientiam ubique praedi-
 cando. Sal quippe terrae uos estis, & per uos caeteri condendi: estis & luminaria mundi
 sapientiae thesauros continentes. Nolo igitur uos latere sub modio: sed lucere super can-
 delabrum, quatenus in ecclesiae atrium ingredienti per fidem me uerum iustitiae solem
 cernere ualeant. Volo autem, ut eatis sicut oues in medio luporum: non clypeo, uel ar-
 mis carnalibus protecti: non propria uirtute, aut humano auxilio fulti, sed fide, sed for-
 titudine: & afferatis fructum immarcescibilem, incotaminatum, & sanctum: salutem ut-
 delictet animarum infidelitate languentium. Seminauerunt quippe Prophetae: alijque iu-
 sti, qui fuerunt ante uos: sed in labores eorum introistis. Messem multam congregabi-
 tis, & ad ecclesiae aream illam feretis manipulis alligatam. Manifestabitur ex hoc gloria
 mea: merces autem uestra in immensum augebitur. Fructus iste, quem uolo, ut afferatis,
 non erit temporalis, ut transeat: sed spiritualis, ut maneat in aeternum. Peccatoris quidem
 fructus nulla radice solidatus: nulloque humore gratiae madefactus: carnalium aspectui
 summe placens, & terrena quarentibus concupiscibilis temporalis quae sit, mox ut ma-
 nu carpitur, exiccatur, & deficit. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & e-
 leuatum sicut cedros Libani: transiui, & ecce non erat: quae siui, & non est inuentus lo-
 cus eius. In arena siquidem labentis seculi positus, quoniam sine caritatis radice coalue-
 rat, diu stare non potuit. De huiusmodi peccatoris fructu Psalter egregius cecinit, dicens:
 Mane sicut herba transeat: mane floreat, & transeat: uespere decidat, induret, & arescat.
 De iusto autem quid? Iustus (inquit) ut palma florebit sicut cedrus Libani multiplicabi-
 tur: plantatus in domo domini in atrijs domus Dei nostri. Alio etiam in loco sic dicit:
 In memoria aeterna erit iustus: ab auditione mala non timebit. De ipsius autem operi-
 bus ait: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi: cornu eius exal-
 tabitur in gloria. Manet utique iustitia eius in seculum seculi: quoniam in caelo praemissa
 fideliter custoditur: ubi nec erugo, nec tinea demolitur, neque fures effodiunt, & furantur:
 ubi merces iustorum redditur cummulata sine defraudatione & tate. Merito igitur cor-
 nu eius, operum scilicet & orationum exaltabitur in gloria: quoniam incontaminatum
 fuit & humile. Vicissim adminicula perferunt uirtutis opus, & orationis deuotio. Sine
 oratione uirtus infirma est, & oratio absque uirtute polluta. Quis itaque dabit mihi uirtu-
 tum pennas sicut columbae? Volabo quidem per orationis studium, & in contempla-
 tione ineffabilis boni suauiter requiescam. Ibi nempe abscondar ab aspectibus hominum,
 & praesens ero uerbo: Pasce delicias paradisi, interero angelorum coetibus, & sponsi
 Christi fruar amplexibus. Non erit, qui tunc exerceat me excubantibus caelestis patriae
 ciuibus foris: intus autem residente uerbo tanquam sponso in thalamo suo. Confido cer-
 te, quod angelis suis mandabit, & dicet: Adiuro uos, o filiae Hierusalem, ne suscitatis,
 neque euigilare faciatis dilectam, donec ipsa uelit.

Quibus indicijs cordium secreta noscuntur. Cap. XI.

Abent hoc proprium, qui amoris succensu sunt flamma, ut diu latere non
 ualeant. Est autem amor uirtus quaedam cordis ualida & praecipua, quae oc-
 cultari nequit. Nempe ex operibus quid quisque diligat, comprobatur. Nam
 praeter caeteris ardentius quaritur, quod specialius concupiscitur. Hoc in co-
 gitationibus: hoc frequentius sonat in uerbis. Sunt namque cogitationes cor-
 dis quaedam spiritualia amoris germina: ex quibus quid diligat homo, quidue odio ha-
 beat, euidenter agnoscitur. Thesaurus uniuscuiusque proprius affectus est. Vbi autem the-
 saurus, ibi cordis est cogitatio. Cor uero quum hominibus occultum sit, absque indice in-
 tueri non potest. Duplici sane testimonio cordis patent adita, operum uidelicet, & uer-
 borum. Operibus quisque obtinere nititur, quod ardentem amat. Est autem os cordis ostium:
 per quod egreditur, quod intus clausum tenetur. Hoc dominus Iesus sua autoritate con-
 firmat, dicens: Quae procedunt de ore, de corde exeunt: & ea coinquinant hominem.
 De thesauro igitur cordis sui bonus homo bona profert eloquia. Qui autem sermone
 inkompositus est, est & cogitatione confusus, sensu uacuus, pollutus corde, uagus affe-
 ctu, moribusque indisciplinatus. Non potest placere Deo, neque hominibus esse amabilis,
 qui oris sui amissa custodia effrenis est lingua. Aduerterat Propheta sanctus, quanta ma-
 a ex immoderata prodirent locutione, illaque declinasse testatur, quando ait: Posui ori
 meo

A meo custodiam, quum consisteret peccator aduersum me: Obmutui, & humiliatus sum,
 & silui a bonis. Quatum autem profecerit: quidue de suo silentio adeptus fuerit, indica-
 re curauit, dicens: Et dolor meus renouatus est: Coaluuit cor meum intra me: & in medi-
 tatione mea inardescet ignis. Obstructo siquidem inutilium uerborum meatu, inclusus
 amoris ignis cogitationes modificat: compugnat animum, fugat uitia, lacrymarum edu-
 cit fontes, custodit ostia, sectatur pacem, sursum cor erigit, Deoque coniungit. Tunc com-
 posita proferuntur eloquia sale condita, & consideratione circumspecta. Regula igitur
 bene loquendi est, ut prius discat quisque tacere, quam loqui. Nunquam sciet fari, quod ex-
 pedit, qui tacere ignorat. Congruus etenim discendae sapientiae modus est: & salubre ca-
 ritatis adminiculum est sibi ipsi indicere silentium. Qui autem effrenis est lingua, repellat sa-
 pientiam, igne sancto euacuabit cor: & proximi dilectionem offendet iugiter. Obtrecta-
 tionem non effugiet multiloquus, quae fraternam consuevit extinguere caritatem. Quis enu-
 meret, quam multa ex inordinato sermone prorumpant flagitia? De ore quidem procedunt
 detractiones, contentiones, periuria, rixae, blasphemiae, turpiloquia, uaniloquia, uerba scur-
 rilia, mendacia, agnitae ueritatis impugnationes, falsa testimonia, adulationes, clamores, con-
 tradictiones, & fraternae caritatis impugnationes manifestae. Qui Christum possidet, in
 horum aliquod sponte minime corruet. Pone (ait Propheta) domine custodiam ori meo,
 & ostium circumstantiae labijs meis: Neque declines cor meum in uerba malitiae ad excu-
 sandas excusationes in peccatis. Eruditus corde, sapientiaeque amator cohibendo linguam
 sustinebit usque ad tempus: insipiens autem sine discretionis iudicio respondebit. Mediatoris
 exemplum uerbosus statuatur ante se: ut illius magisterio eruditus taceat. Usque ad maturam
 siluit etatem: quamuis posset sine redargutione loqui. Vniuersos quippe docere uoluit,
 ut secum prius commorari discerent: & secreta Dei mysteria intelligerent, diuinam legem
 perficerent opere: Dei ac proximi caritate seruerent: sicque demum linguae suae ostia aperir-
 ret. Sana prorsus doctrina haec est, ut duplici caritate ante homo inardescat intus, quam
 ex locutione assidua exire assuescat foras. Qui tepescit corde, uaniloquus erit: qui uero
 dilectione ignescit, caritatis telo audientium transfiget corda. Qualem liquorem conti-
 nebit uas: talem haurientibus propinabit. Saluatoris nostri mentis attende cellarium, il-
 ludque uidebis diuino amore succensum: coruscum lumine, sapientia praeditum, uirtute
 perfusum, & uehementissima proximi compassione repletum. Ex hoc si ipsius uerba di-
 scutias, agnosces ea pollere prudentia, sacramentis esse grauida: supernae ueritati innixa,
 fide splendida, documentis conspicua, & flagrantissima caritate esse redolentia. Ho-
 rum illectus amore ista persenserat, qui dicebat: Ignitum eloquium tuum uehementer:
 & seruus tuus dilexit illud. Hinc est tam crebra in sermonibus eius caritatis fraternae re-
 petitio. Praecipue tamen in ultimo coenae eius conuiuio dilectionis mandatum reperies
 frequenter expressum. Porro praecipui uirtutem nouerat, qui caritatis legem tam iugiter
 instituebat. Sapientia erat, nolebat inuidere: propterea nec celare uoluit: per quod expe-
 ditius homo proficeret ad uirtutem: auget merita: peccatum aboleret: acquireret gra-
 tiam, pertingeret ad coronam. Quamuis igitur semel, bis, terque caritatis instituta impe-
 rasset: eadem tamen reiterare curauit, dicens: Haec mando uobis, ut diligatis inuicem.
 Mandatum quidem dedit magister sapiens, hominumque amator: ad quod perficiendum
 suaderet ratio, impelleretque natura. Suadet non parum innata ratio, ut illum diligas, quem
 tibi uniuersorum dominus praecipit diligendum. Nempe ut illum diligeres arctius tuum
 fidei suae fecit esse consortem: per quam unius corporis efficeremini membra: parium sa-
 cramentorum participes, & caelestis regni conciuues perpetui. An non diliges eum, cum
 quo in caelorum palatio debes sine fine laetari? Ipsum decet ut diligas sicut te, qui eun-
 dem habet patrem, quem tu, formam similem, non disparem imaginem, & gratiam aequa-
 lem. Suadet quoque ratio, ut non minus diligas, quam uelis diligere. Amari uis: ama & tu:
 cupis ut tibi impendantur humanitatis beneficia: eadem tu rependere stude: alioquin
 tu inhumanus eris: ingratitude reus: & diuinae legis transgressor. Latorem legis quid
 dixerit, audi: Quaecumque (inquit) uultis, ut faciant uobis homines: & uos facite illis simili-
 ter. Conuincit te lex, si non diligis. Hortatur ratio, ut diligas, natura te instruit: ut tibi si-
 milem tanquam te diligere concupiscas. Brutorum omnium, piscium, quadrupedum,
 uolucrum, serpentium, atque reptilium natura est, ut speciem suam quisque amet, simul gra-
 diantur

diantur, pascantur, cubent, copulenturque. Vnde (oro) in humana specie iurgia, odia, lites, dissensiones, furta, homicidia: & cætera exorta sunt crudelitatis opera: Prorsus ex naturæ deordinatione: ex lege peccati, ex suggestione diaboli, ex obligatione delicti. Vitijs etenim quisque deditus: quemadmodum conditoris legem contemnit: ita naturalium bonorum dissipator existit. Legis quippe diuinæ custodia naturæ decus est, naturalium donorum additamentum, caritatis speculum, iustitiæ forma, brauium uirtutum, perfectionis semita, mentis gaudium, compago unitatis, dilectionis regula, cælorum ianua, meritorum officina, pedissequa fidei, spei ancora, religionis cultus, diuinitatis honor, renouatio hominis, angelorum lætitia, cordis delicia, diuitiæ spirituales electorum magisterium, seculi custos, totiusque ornamentum uniuersi. Cuncta naturæ opera se sub omnipotentis Dei lege concordant. Da quempiam in omnibus obtemperantem legi, & nullum in eo reperies contradictionis scandalum. Quod enim homini aduersatur in homine: de peccati radice procedit. Tolle peccatum, & naturæ gratiam recognosces. Nil ante peccatum homini repugnabat. Illi famulabantur cuncta, secum habebat pacem: Dei fruebatur amicitia, atque animantium terræ possidebat imperium. At ubi peccatum uiguit, postquam peccati inoleuit lex: facta est manifesta in uniuerso mundo dissensio, quæ de peccato ad peccati pœnam euenisse cognoscitur. Ex originalis igitur causa delicti tenebrarum princeps suum in mundo dilatauit imperium: solis tantummodo diuinæ legis præuaricatoribus præsidens: quoniam in iustorum sede cœterna Deo præsideat sapienti. Hinc liuore succensus inimicatur eisdem. Ex sola cælestiū præceptorum obedientia nefandissimus hostis agnoscit quemque suam euadere posse tyrannidē. Quamobrem ut quemlibet persenserit iustitiæ semitas aggredi uelle, diro tentationum certamine eundem conatur appetere. Paret igitur se ad perferendas huius hostis insidias, quisquis diuinæ legi uoluerit esse subiectus. Meminerit Sapientem dixisse: *Eccle. 2* Fili accedēs ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore: & præpara animam tuam ad tentationes. Hoc ipsum dominus Iesus insinuauit suis discipulis in conuiuio loquens. Cum enim dixisset: *Ioan. 15* Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem: mox intulit: Si mundus uos odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. Nouerat uniuersos persequutiones uarias esse passuros, qui piē in ipso uiuere cuperent. Præmonebat utique milites suos ad persequutionum tolerantiam, ne imparati ad certamen accederent. Sciebat quippe semper iustis bella ab humani generis aduersario commoueri, quæ nedum aduersus homines, qui uisibiliter infestantur: uerumetiam contra hominum conditorem concitari noscuntur: non tamen ut inuincibilis debelletur: sed ut ipsius gloria in hominibus denigretur. Bacchatur itaque aduersus iustos, per quos utcumque diuina perficitur laus: quatenus ex laudantium perditione magnificentiam diminuatur laudati. Ad iniuriam quidem suam ascribit susceptam pro cordis elatione uindictam. Insequitur ergo in seruis dominum, in fidelibus Christum: in professoribus ueritatis cœternam Deo ipsam unicam ueritatem. Huic ab suæ creationis exordio aduersatus est. Propterea in eo ueritas non est, quia in illa diu stare non ualuit. Confunditur autem in sui reatus opprobrium, quum in carne passibili hominem intuetur in tot mundi discrimina conditoris obedientiam custodire, quam in cælo positus ipse seruare neglexit. Implacabili etiam liuore tabescit, quoties illic homines ascendere conspicit: unde turpiter ipse superbiendo descendit. Iustorum igitur profectibus inuidens, eorum ascensus ad gloriam impedire conatur. Hinc tentationū immittit iacula, hinc deceptionū parat insidias: hinc persequutionū cōmouet bella: hinc tribulationum exaggerat mala. Nempe quotquot uiderit suis operibus aduersari, nunc per se, nunc per suos, mundi uidelicet amatores insequitur. Sunt namque peccatores, & pereuntis seculi dilectores diaboli membra: sicut iusti sunt Christi. Non igitur permittit mundus tanquam diaboli corpus iustos pacificè uiuere penes se. Quantum ualet illos opprimere studet, ut ab eis conditoris auferat gratiā. Elatus quippe humilem, pacificū inquietus, iracundus mansuetum, immitis misericordem, sanctificatū iniustus, pollutus & noxius pudicum atque innocentem inimica æmulatione lacessit. Hoc etenim dissidentia & liuoris seminarium: ex quo homines in terra esse cœperunt, inimico diabolo suggerente initium habuit. Porro ueridica comprobatur Sapientis esse sententia, quæ ait: Inuidia diaboli introiuit mors in orbem terrarū: imitantur autē illum, qui sunt ex parte illius. Hoc

A in Caym & Abel: in Noe & Cham: in Isaac & Ismael: in Esau & Jacob: in Ioseph & fratribus: in Mose & Chore: in Dauid & Saule: in Daniele & Chaldæis: in tribus pueris & impio rege: in prophetis cæteris & Hebræorum populo: de quibus dicit dominus: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, assertione euidentissima declaratur. Nō igitur miremini uos, o fideles mei discipuli, & amici mei carissimi, si mundus uos odit: quia me priorem uobis odio habuit. Me in membris meis semper insegutus est, in sanctis meis me semper abolere curauit. Redargutus quidē à lumine ueritatis, atque sapientiæ claritate percussus, dum fraudis suæ ueneria, ac uitiōrū tenebras occultare non ualuit, ueritatē ipsam debellare inchoauit. Sic omnis, qui malè agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Non autem sic, qui facit ueritatem. Sine rubore quippe ac simulatione aliqua ad lucem uenit, ut manifestentur opera eius: quia in Deo sunt facta. Quoniam igitur ueritatem facitis, ueritatem diligitis, ueritatisque discipuli effecti estis: mundus uos odit, sicut & me. Nā si de mundo fuissetis: mundus quod suum erat, diligeret. Diligeret (inquā) non amore delectabili, utili, uel honesto, sed corrupto, peruerso, & omnino damnabili. Priuato uos amaret affectu, tanquā testes suos, & innocentium deceptores. Nunc autem, quia de mundo non estis: sed ego elegi uos de mūdo: propterea odit uos mūdus. Eratis aliquādo de mūdo, mundi sectantes illecebras, carnis desideria facientes in concupiscentijs uestris, amantes tēporalia & caduca, alieni a consortio iustorum: delictorum tenebris circūsepti, & a regno cælōrū prorsus extranei. Dum tales eratis, diligebat uos mundus, ut secum uos ad æternum interitum duceret. Quoniam uerō ego de mundo elegi uos, nō meritis uestris, aut ex operibus iustitię, quas fecistis: sed gratia mea, & uoluntate mea libera: propterea odit uos mundus. Nullus profecto electorū talē odium sibi ad iniuriā debet ascribere, quod de uirtutum radice prodeat. Virtuti namque semper inimicantur uitia. Vitiōrum autē diabolus incentor & amator est. His quā sit plenus, ac eorum infatigabiliter sectetur opera, quotidie magis magisque in elatione tumescit. Superbia (inquī Propheta) eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Hinc est, quod iniquitatis uenenum, atque inueteratæ malitiæ corruptionem, quā gerit in se, in quibus ualet, disseminare conatur, ut disperdat gratiam, euerat sensum, naturam foedet, aboleat iustitiam, lumen auferat, & extinguat caritatem. His de causis tentationes suggerit: discordias concitat, mundi que odium aduersus iustorum uitam prouocat, & accendit. Huiusmodi tamen odium testimonium sanctitatis est, uirtutis decor, innocentia præco, pedissequis gratia, bonorum morum denunciator, & rationale argumentum prædestinationis æternæ. Gaudeat igitur, quē mundus persequitur, malorum lingua dilaniat, bella fatigat uitiorum, & diaboli exercet nequitia, atque seruata iustitia mundi pressura non deserit. Nam quemadmodum non ualet iustos diligere: sic non potest mundus suos non amare fautores. Est autem amor iste perniciosus, & Deo aduersus, atque odiosus, dicente Iacobo: Qui enim amicus uoluerit fieri mundi huius, inimicus Dei cōstituetur. Vnde alio in loco discipulos suos hortabatur, sic: Nolite (inquī) diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis autem diligit mundum, non est caritas patris in eo. Est ergo mundi amicitia detestabilis, sicut honorabilis illa Dei. Quis bonus & prudens malorum, atque insipientium non euitabit consortia? Quis sobrius ac pudicus ebriosorum, & incontinentium non erubescet societatem? Hic mundus in maligno totus est positus. Fornicationes, comestationes, ebrietates, furta, rapinas, usuras, fraudes, inuidias, rixas, sectas, odia, homicidia, contentiones, lites, iurgia, testimonia falsa, sacrilegia, oppressiones, detractiones, stupra, incestus, adulteria, ueneficia, animositates, æmulationes, elationes, & multa alia huiusmodi flagitia quis enumerare sufficiat? Talis est mundus iste, ut non nisi ab insipientibus diligatur. Quicumque gratia cælestis splendore sunt præditi: illius blandas despiciunt uoluptates. Qui autem pro consuetudine ad discretionem boni & mali exercitatos habent sensus: plurimum in eiusdem persequutione proficiunt. Sibi dominum dixisse cognoscunt: Beati eritis, quum maledixerint uobis homines, & persequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes propter me. Gaudere & exultate: quoniam merces uestra copiosa est in cælis. Illos igitur solos, qui ignorant Deum: & futura non præuident, decipit mundus. Aureo etenim eos inebrians calice, uarijs donis, polli-

circationibusque deludens ad sempiternum trahit exitium. Spondet multa, & exigua tribuit. Auertit quidem cor à ueritatis semita, illudque odibile reddit altissimo. Non enim Deo placere potest, qui diuina contempra lege sola, quæ mundi sunt, appetit. Bini nanque affectus uicissim oppositi in uno nequeunt corde subsistere. Christianæ religionis affectus de dulcedine prodeunt caritatis: mundi autem de carnis uoluptate scaturiunt. De caritatis origine sic ait Apostolus: Caritas (inquit) Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. De mundi uerò concupiscentia legitur: Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est: & concupiscentia oculorum, & superbia uite, quæ nõ est ex patre: sed ex mundo est. In unum conuenire nequeunt caritas & uoluptas. Quæ participatio lucis ad tenebras: quæ conuentio Christi ad Belial: quæ societas carnis & spiritus: quorum diuersa sunt germina: Nempe carnis opera manifesta sunt, uidelicet fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, & similia horum milia, quæ superius memorata sunt. Fructus autem, qui de spiritus uerbate germinant, sunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Porro carnaliter uiuentes, carnis sequuntur desideria. Qui autem Christo caritate copulati sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitijs, & concupiscentijs. Caritatis igitur æmulator, carnis ac mundi renunciet uoluptatibus, si illam in penetralibus suis possidere desiderat. Concupiscentiarum uerò amator, caritatis aspectum tanquam oppositum sibi ferre non præualet. Sanè ubi intrat caritas, uoluptas fugit, ueluti à solis æterni reuerberata fulgoribus: & tanquam à facie spiritualis gladij letaliter transfixa. Est quidem caritas Christi gladius cælestis, qui carnis animæque confederationem noxiam diuidit, & emollit, rixas commouet, & pacificos perturbat hostes. Pugnare facit, ut uirtutis trophæum reportet spiritus, atque naturalem carnis sibi uendicat dominatum: nec non & recto tramite supernæ felicitatis pergat ad locum. Cælum rationalis spiritus patria est: carnis autem domicilium uisibilis mundus hic esse cognoscitur. Amborum quilibet propriæ ciuitatis nutritur affectibus. Qualè in Deum debeat habere fiduciã, qui in spiritu ambulat, dum se despici, atque odio haberi à mundo persenserit, facile percipit. Mundus quippe, quem insequitur, diligere nescit. Illum planè mundus conatur euertere, quem diligit Christus. Ex caritatis autem dono Christi dilectio comprobatur. Quem uerò suo amore Christus efficit dignum, de mundo segregat, mundi que permittit tolerare flagella. Nempe ex tali odio cordis resultat gaudium, mentis nutritur fiducia, coalescit caritas, roboratur uirtus, sempiternaque beatitudo donatur. Beati (inquit dominus) qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cælorum. Magnus profectò beatitudinis est cumulus eorū, qui mundi persecutiones pro Christo percipiunt. Non tamen minor est gloria Christi passionibus conformari. Communicantes (inquit Petrus) Christi passionibus gaudete, ut in reuelatione eius gloriæ gaudeatis exultantes. Et si exprobramini pro nomine Christi: beati estis, quoniam quod est honoris, gloriæ, & uirtutis Dei & qui est eius spiritus: super uos requiescit. Vtriusque latitiæ ingens est causa & persequi pro Christo: & cõformari Christo. De persecutione quidem merces: & de cõformitate provenit honor. Nemo igitur seruorum Christi sibi ascribat ad dedecus si eisdem, quas dominus, perferat contumelias. Non decet omnino, non decet Christianum opprobriorum Christi esse exortem, ut quemadmodum in futuro illius festinat ad gloriam: ita impræsentiarum eiusdem passione participet.

Quod ex comparatione perfectionis Christi clara sanctorum decoloratur uirtus. Cap. XII.

I mbecillitatis humanæ hoc semper est proprium erudiri exemplis. Sicut enim iacet per se uita aliena uirtute erigitur. Hinc est, quod ab ipso mundi exordio semper sanctorum propalata est uirtus. Porro Abel innocentia, iustitia Noe, Abraham hospitalitas, simplicitas Isaac, longanimitas Iacob, Ioseph pudicitia, mansuetudo Moysis, Samuelis pietas, Davidque humilitas diuino cõmendatur eloquio. Temporū itaque labente curriculo, & generationibus sibi inuicem succedentibus nunquã in ecclesiæ firmamento stellarū defluit claritas, quæ seculi huius nõ fulgeret in tenebris. Splendorē quippe in suis dedere custodijs: & luxerūt illi cum iucunditate qui fecit eas, atque gratiæ suæ candorē uirtutū ministerio sedentibus in opaca uitio-

rum

Arum regione ostendere curauerunt. Nam quidem priuata laude contempta, tota animi intentione conditoris laudem quasi uerunt. Lumine quippe suo utrunque fulgentes futurum ueri solis aduentū hominibus præmonstrabant. Quot uirtutibus insignitæ erant, tot spiritualis lucis fulgoribus rutilabāt. In ipsis enim tanquam in mundo speculo illius lucis claritas apparebat: de qua in Sapientiæ libro sic legitur: Candor est enim lucis æternæ, & speculū sine macula: splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Quando uerò lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, uenire distulit: delectabilis & clara uidebatur stellarum lux. Ar ubi lux ipsa mundi placidissimo ortu suo diuinitatis radios diffudit in orbem: stellarū splendor palescere inchoauit. Hinc præcedentium patrum ecclesia in Canticis canticorum, ait: Nolite me cõsiderare, quod fusca sim, quia decolorauit me sol. Per amplius nanque & perfectius uirtutes, quæ fuerunt in patribus, emicuerunt in domino: qui legalem iustitiam euangelica perfectione compleuit. Quemadmodū igitur solis claritas stellarum splendorem excedit: ita sanctorum omnium redemptoris gratia supereminet sanctitati. Corpori etiã suo in membris singulis locupletem largitus est gratiam: ita ut de plenitudine eius accipiant uniuersi. Torus quoque in capite & in corpore Christus, qui charismatum omnium continuit plenitudinem. Se propterea uoluit transformare in singulos, ut caritatis cõpaginè singulos reformaret in se, conformaretque sibi. Quamobrem sicut dolor capitis ascribendus est membris: sic membrorum uirtutes referendæ sunt capiti. Nempe qui de uirtute gloriatur: gloriatur in capite: & si quis dolet ex membris, uiriliter patiendo se cõsolatur in capite. In proprijs quisque contumelijs iniuriarum Christi sit memor. Mulcescēt utique dolor, & amaritudo dulcescet, si mediatoris passionibus coaptetur. Disces planè non dolere, qui pateris, si domini tui Christi erudieris exemplo. Ipsum audi, quid dicat. Mementote (inquit) sermonis, quem ego dixi uobis. Non est seruus maior domino suo. Non est unde queraris, si opprimaris à seculo, dum eadem ipsum perpeffum fuisse cognoueris. Esse ne uis domino iustior: An forte arbitraris te in pace tua posse quiescere, quum præter omne iudicium æquitatis aspicias dominum Iesum à mundi amatoribus multipliciter fatigatum? Ille innocens, impollutus, iustus, pius, & sanctus patienter sustinet, quod nõ debet: & tu quum noxius, impudicus, impius, crudelis sis, & mendax, si quid patiaris aduersi, murmuras, & exclamas: Magnipende (oro) quæ pateris, duntaxat non ut fur, aut criminofus, & malus. lucundare, & gaude, si cum domino, & pro domino tribularis. Mundi odium tibi ascribere debes ad gloriam. Nempe dum pateris, te Christi mebrum esse ostendis, atque in ipsius uiuere corpore. Fecit se sicut te, ut te faceret sicut se. In eodem profus est corpore, in quo tu: aliter tamen quam tu. Tu tanquam corporis mebrum: ille tanquam corporis uita. Sine te corpus uegetatur & manet: absque Christo autem minimè corpus ecclesiæ uiuit. Viuit utique ecclesiæ corpus de spiritu Christi, uiuit per Verbum uitæ. uiuificat ipse Christus totum corpus, uiuificat singula mebra: Sublimantur quidem in corpore mebra: sublimatur autem corpus in capite. Defluit capitis honor in mebra, & membris communicat quod habet. Sicque compactum est caput & corpus, corpus & mebra in unitate spiritus, & uinculo caritatis: ut quod patitur corpus, patiatur & caput: & quum honoratur caput, honorentur & mebra. Maximum mysterium hoc Christi & ecclesiæ, indissolubilisque connexio capitis & membrorū. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū, quod manifestatū est in carne, iustificatū est in spiritu, apparuit angelis, prædicatū est gentibus, creditū est in mundo, assumptū est in gloriã. Capitis super hoc sententiã audi, & quid de se, suorumque cõpage membrorū testes, aduerte. Si me (inquit) persecuti sunt, & uos persequetur: si sermonē meum seruauerūt, & uesterū seruabūt. Seruabunt (inquam) sermonē uestrum: nõ propter uos, sed propter me, quia seruauerunt meum. Nemo planè apostolorū apostolicorumque uitorū sermones custodit & perficit: nisi prius Christū in se loquentē audiat. Loquitur intus Christus, loquitur Sapientiã ad humanum cor: illudque erudit, ut docentis sermones intelligat. Nisi audientis cor imbuerit Sapientiã, frustra doctoris lingua uerba disseminat. Referat quippe audientium corda, & in ore loquentium componit eloquia. Aperi (ait ad Prophetam) os tuum, & implebo illud. Quis arbitretur se absque magisterio Sapientiæ posse utiliter uerba profert? Spiritus Sapientiæ habitans in homine per hominem mysteria loquitur.

Laur. Iustin.

1 3 Non

Non igitur audio Paulum propter Paulum: neque credo in Paulum, quia Paulus: nec homini obtempero propter hominem: sed homini propter Christum obedio: credo Paulo tanquam Christi seruo: & audio Christum loquentem per Paulum, & manentem in Paulo. Quid ipse de se loquatur, attende. An experimentum (inquit) queritis eius, qui in me loquitur Christus? Quamobrem praedicantium ideo seruantur eloquia: quia Christum annunciant, atque in ipsis habitans loquitur Sapientia. Sic ait ipsa Sapientia: Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. Non igitur se ueritatis annunciator extollat, quum ea quae profert, gratanter aure percipiuntur, opereque complentur. Veritas ipsa est, quae in discipulis, & per discipulos operatur suos. Prius enim placet in corde, & coalescit in mente: deinde foris in actione perficitur. Nunquam ueritatis iussa seruantur in opere: nisi ante ipsa fulgendo placeret in corde. Propterea quem delectat ueritas, uirtutis opera placent: illam quaerit in se, alijque communicat: quibus uero odiosa est, uirtus etiam displicet. De ea non ualent loqui, audire non possunt, nec delictorum illius queunt sustinere praesentiam: ideo tanquam sibi auersos persequuntur eosdem. Vocem ueritatis ausculta. Si me (inquit) persecuti sunt, & uos persequetur. Omnis quidem malus, in quantum malus, & quantum malus, bonitatem pariter & ueritatem persequitur. Vtrumque Deus est: sicut bonus, ita & uerax est. Quam bonus sit, magistrum ueritatis audi. Quid me (inquit interroganti se) dicis bone. Nemo bonus, nisi solus Deus. Verbum Dei ueritati testimonium perhibens audire uis? Ego (inquit) sum uia, ueritas & uita. Ad patrem quoque ait: Sermo tuus ueritas est. Hoc idem Propheta testatur, dicens: Bonus es tu: & in bonitate tua doce me iustificationes tuas. De ueritate autem sic, Principium uerborum tuorum ueritas: in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae. Vnico autem uerbo utrumque sapiens complectitur, inquit. Altissimus est omnipotens, patiens, & redditor. Cur uero iusti omnes, qui membra sunt Christi, & professores ueritatis, a mundi amatoribus persecutiones perferant: ipse dominus declarans, ait: Sed haec omnia facient uobis, quia nesciunt eum, qui misit me. Quis etenim dominum Christum, suosque discipulos auderet persequi, si ipsius diuinitatem agnosceret? Nemo illi contradiceret, nullusque eius uerba negligeret: neque quaequam seruatorum ipsius uel ultimam praesumeret tangere: si qualis sit, quantumque mente intelligeret. Quis (oro) quauis temerarius, quauis robustus corpore, cuiuspiam principis eodem praesente paruipendendo derogaret imperio? Aut quis inermis armato bellatori irrogaret iniurias? Si infirmus homo & impotens aduersus potentem belligerum, iratumque tyrannum insurgere non praesumeret, praesumeret contra Deum? Vnde uero proterua inobedientia hominis erga Deum causetur, ex sola ignorantia arbitror euenire. Ignorat prorsus mortales uoluntarie delinquentes, aeterni Dei maiestatem tremendam, insuperabilem uirtutem, colendam bonitatem, iustitiam inflexibilem, amplectendam gloriam, logarithmitatem honorandam, incomparabilem pietatem, iudiciorum inscrutabilem ueritatem, caritatem summam, desiderabilem pulchritudinem, uenerabilem ubique praesentiam, sapientiamque ipsius totis uisceribus diligendam. Quonia uero ignorantia atque infidelitatis obuoluti caligine absque diuinitatis gustu persistunt: ideo sanctam contemnunt legem: terrenis inhiant: malis operibus uacant, diuinis contradicunt eloquijs, & immaculatam Christi ipsam in membris suis persequuntur ecclesiam. Nunquam igitur ex quo iusti super terram tribulari coeperunt: Christi defuit persecutio. In Abel quippe occisus, & in Noe illusus agnoscitur. Quid multis immoretur? Quandiu iustitia persecuta est, quandoque exola est bonitas, in mysterio corporis sui persecutus est Christus. Christus Iesus (inquit Apostolus) heri & hodie, ipse & in secula. Sacramentum hoc magnum est: ad quod uidelicet insinuandum mystica locutione, quam iudicabit orbem terrarum in aequitate, & populos in iudicio: dicturus est dominus: Esuriui, & dedistis mihi manducare: sitiuui, & dedistis mihi bibere: hospes fui, & suscepistis me: nudus, & cooperuistis me. Quibus haec dicit: Vniuersis utique iustis, qui misericordiae opera perfecerunt. Atque ut sciremus cuncta haec humanitatis officia Christum suscepisse in se, concludit, dicens: Quandiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. O largitas Dei, o diuina clementia, o immensa pietas: & compago indissolubilis caritatis. Caelorum fabricator, angelorum rex, archangelorum dominus, sanctorum gloria, uniuersorum conditor, omniumque beatorum laetitia sempiterna dignatur in famelico saturari: in sitiente potari, suscipi in peregrino, in nudo ueliri, in languido,

languido, in compedito consolari, sepeliri in mortuo. Haec sunt unitatis, pietatis, humanitatisque pia testimonia domini Iesu, qui antequam in carne nasceretur, uoluit pati, antequam loqueretur, uoluit pati: antequam corporaliter cerneret, uoluit agnosci. Exultauit quidem Abraham longeuus, sanctus, & pius, ut uideret diem eius. Vidit, & gauisus est. Et hoc uide: Vtique ex mysterio & sacramento Christi & ecclesiae. Nunquam ab exordio propagationis humanae, ac deinceps sicut esse non desistit ecclesia: sic neque Christus. Ipsum audi. Antequam Abraham (inquit) fieret, ego sum. Omnes itaque iusti qui corpori Christi usque in finem seculi in terra peregrinanti ministrauerint, mercedem consequentur aeternam: iniusti autem pro illatis contumelijs, poenas luent perpetuas. Aequa lance retribuetur singulis. Iuxta cuiusque opera condigna recompensabuntur praemia. Nullius discernietur persona, non genus, non dignitas, non fortuna. Ille Deo erit uicinior, qui fuerit in caritate feruentior, corde humilior, atque uirtutibus locupletior. At qui in malitia extiterit nequior: in exequendis mandatis tardior: in diuina laude tepidior: ille in aeterna calamitate fiet miserior. Quid tunc potentes in seculo & auari, qui confidunt nunc in uirtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur: quid astuti in sermone, & in innocentum circumuentione callidi: quid uoluptuosi & seculi prosperitatibus dediti, acturi sunt? Quid uel ipsi Iudaei, qui Christum in capite & in membris occiderunt, dicturi sunt? Nempe ipsi uidebunt, in quem transfixerunt. Uidebunt corporis cicatrices: uidebunt in manibus & pedibus loca clauorum: uidebunt passionis Christi insignia, suae uidelicet iniquitatis praecleara testimonia. Quem enim noluerunt agnoscere redemptorem, iratum aspicient iudicem. Illis quippe missus est Christus, sicut idem ait, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quae perierunt domus Israel. Quoniam uero ipsum recipere neglexerunt: praeter ceteris deliquerunt grauius. Suis etenim exigentibus culpis caligauerunt: in lumine promunere deteriorauerunt, magisque obdurauerunt pro exhibita caritate. Aburentes namque bono, quod ad bonum illis praestitum fuerat, in sensum reprobum deciderunt. Bonus uenit ad malos, ut faceret bonos, bonumque tribueret. Mali uero bonum hoc male tractantes bonum sibi conuerterunt in malum: bono nihilominus in propria subsistente bonitate. Hos per Prophetam dure redarguens dominus ait: Filios enutriui & exaltaui: ipsi autem spreuerunt me. Cognouit bos possessorem suum: & asinus praesepe domini sui: Israel autem me non cognouit: & populus meus non intellexit. Vae genti peccatrici, populo graui iniquitate, semini nequam, filijs sceleratis: Dereliquerunt dominum: blasphemauerunt sanctum Israel: alienati sunt retrorsum. Retrorsum utique alienati sunt, quoniam sanctum Israel, qui salutem eorum operabatur in medio terrae, blasphemantes agnoscere noluerunt. Vnde sceleris sui inexcusabiles facti sunt, dum non ignorater: sed per malitiam peccauere. Hanc uero sententiam ipse dominus Iesus autoritate sua confirmat, dicens: Si non uenissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberet. Nunc autem excusationem non habet de peccato suo. Cur autem excusationem de peccato suo non habeat Iudaei, ad quos missus es, & ad quos redimendos uenisti: dic nobis, o domine, nobisque enarra, o aeterna Sapientia, quatenus occasione ipsorum nos erudiamur abs te, qui credendo suscepimus te, eorumque coteratur proteruita, qui necdum dignatur agnoscere te, atque in tuo corpore coaptari. Erit profecto eloquium tuum omni ecclesiae tuae solitum adiutorium ad credendum. Declaratio quippe sermonum tuorum illuminat: & intellectum dat paruulis. Si opera (inquit) non fecissem in eis, quae nemo alius fecit: peccatum non haberent: Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Quae autem ista sint opera, quae nemo alius, praeter quam ipse dominus Iesus fecerit, intelligant uniuersi, ne infidelitatis errore seducti nullam de peccato suo excusationem habeant. Prius tamen credant, quam intelligere uelint: qui nisi crediderint, non intelliget. Mentis aciem abstergant credendo, & per fidem percipiet intelligentiam sapientiae. Nullus plane ab ipso mundi initio fuit: quamuis sanctus: quamuis sanctificatus in utero: qui sine colluione peccati, & absque uirili semine conciperet: atque de intemerata uirgine nasceret. A domino Iesu factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hoc prorsus non capit sensus, ratio non attingit, natura non patitur, humana experientia nescit, ut uirgo concipiat, uirgo pariat: & post partum uirgo permaneat. Omnem transcendit intelligentiam, hominum uidelicet, & angelorum. Hoc ut crederet homines factum, ne insolita nouitate repercuteretur dubietate: per uates suos loquens antequam fieret, praenunciauit esse futurum. Esaiam audi: Ecce (inquit) uirgo concipiet, & pariet

riet filium: & uocabitur nomen eius Emanuel, quod interpretatur nobiscum Deus. Isto nihil uerius, nihil euidentius, nihil utilius dici potuit. Loquebatur quidem non homo, sed Deus per hominem, qui fecerat hominē, ut illum erudiret ad fidem: & purgaret per fidem, atq; nutriet in fide, donec proueretur ad speciem. Ezechiel quoq; ait: Et conuertimē ad uiam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad orientē, & erat clausa. Et dixit dominus ad me: Porta hæc clausa erit: & non aperietur, & uir non transibit per eam: quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam: eritq; clausa principi. Per uiam portæ ingredietur, & per uiam eius egredietur. Hæc porta sanctuarij, quæ clausa perhibetur, beata uirgo est. Per ipsam minimē per materialem coitum transiit Ioseph: quoniam uniuersorum dominus solus ingressus est per eam, ignorante sacramentum hoc tenebrarum principe. Nunciāte quippe angelo, uirginēq; diuinæ uoluntati annuente uirtute altissimi uerbum in utero puerperę caro factum est: Deus scilicet & homo unus Christus, qui ut habitaret in nobis, fieretq; uerus Emanuel incōtaminatō uirginitatis signaculo egresus est tanquā sponsus de thalamo suo. Propter quod in ipsius ortus tempore tanto per moti miraculo: & pro tam ineffabili dignatione succensi milia angelorum decantauere, dicentes: Gloria in altissimis Deo: & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Fecit ne aliud opus mirabile, quod a nemine mortalium legatur factum: Fecit planē. A seculo non est auditum, ut quis aperuerit oculos cæci nati, sicut dominus ipse. Quis unquam quadriduanum fœtētem resuscitauit mortuū? Quis super liquidas æquoris undas, quoties uoluit, sicco perambulauit uestigio? Quis autoritate propria leprosos mundauit, iacentes erexit: fugauit demones, surdis reddidit auditū, claudis gressum, mortuis uitam, omniumq; languentium unico sermone curauit molestias? Quis (oro) in generationibus seculorum unquam tanta præditus fuit gratia, ut faciendorum miraculorum uirtutem alijs prærogaret? Fuere quidem nonnulli, quamuis pauci, qui orationibus suis obtinuerunt a domino, ut egris salus, defunctis redderetur & uita. Horum autem nemo fuit, qui huiusmodi cui uellet, sua delectatione tribueret potestatem. Quamuis autē dominus Iesus hanc præstiterit uirtutem: quicumq; scire uoluerit, euangeliorum sanctarumq; per legat uolumina scripturarum: & cognoscet perspicue hoc tantum mediatori Christo esse concessum, ad declarandum utiq; ipsius diuinitatis incomprehensibilem maiestatem. Talibus etenim miraculis catholicę religionis & Christianæ fidei impudibilia fundamenta locauit: super quæ uniuersi credentes uirtutum arcem superædificarent intrepidam. Nequaquam igitur fas est, tam claris testimonijs, tamq; euidentibus signis incarnati Verbi ullo modo resistere. Porro nullus incredulus & irrisor euadet impunē. Quam obrem abundantius oportet nos credere, quæ de domino nostro Iesu Christo uel dicta, uel facta leguntur, ne fortē peresluamus. Si enim qui per angelos dictus est sermo, factus est firmus: & omnis præuaricatio & inobedientia condignam accipit retributionis mercedem: quanto magis non effugiemus nos, si Dei sapientiæ neglexerimus credere? Exemplum nobis incredulitatis facti sunt ij, quibus loquebatur in carne. Si enim illi non effugerunt recusantes eum, qui super terram loquebatur: nos quid auri sumus, si de cælo nobis loquentem non aduertimus? Super terram quippe profugi incedunt sine lege, sine uate, sine rege, & absq; sacerdote: propterea quia nedum Dei uerbo obtemperare recusarunt: uerumetiam diuinis eius operibus procaciter detraxerunt. Agnoscebant quidem diuina opera dominum facientem: sed ipsius maiestatis gloriam confiteri recusabant. Liuoris facibus accensi abnegabant, quod opera testabantur: uidebant, & inuidebant, nec credere uolebant: ideo odio illum habentes gratis opprimebant. Gratis propterea dixi: quia innocens erat: & quoniam de iniquitate sua nullum, præter peccatum, fructum reportare ualuerunt. Non enim est prudentia, non est sapientia, non est consilium contra dominum. Euanuerunt ipsi in uirtute sua domino permanente. Non enim ualet contaminari ueritas, non potest euerri mediatoris sanctitas, quin in puritate propria perseueret. Est quippe lampās fulgentissima æternæ lucis decorata splendore. Est & lapis durissimus excisus de monte sine manibus: super quem qui ceciderit, confringetur. Contēret autem, minutatimq; disperdet, si super quempiam ipse ceciderit.

De excellentia diuinæ lucis, quæ a mundis corde cernitur. Cap. XIII.

A Olis lucē quisquis sano cernit intuitu, agnoscit perspicue ipsam alienæ lucis nō indigere suffragio. Per se nāq; sufficit sibi. Ostēdit seipsam, ostēditq; alia intuitibus se. Hæc est natura uisibilis solis: hæc est uirtus tēporalis lucis, quā Deus in cælo cōstituit, ut illustret corporalia, quę obijciunt ipsi: & diuidat tēpus per annos, mēses, dies & horas. Si autē tanto splendore, coruscet, quæ uidetur lux, ut nō indigeat lucernarū adminiculo ad lucendū per diē, & tamen tēporalis est: qd de ipsa inuisibili luce & æterna, per quā cetera luminaria, quę facta sunt, siue solis, siue lunæ, siue stellarū arbitrandū est: Est nāq; ueritas Christus, iustitiæ sol, & lux uera atq; perfecta, quæ nō solum omnē hominē uenientē in hunc mundū illuminat: uerumetiam uniuersorū spiritū gloriosum exercitū in cælōrū palatio quiescentiū. Omnis quippe cognitio seu corporaliū, seu spiritualiū de fonte nascit ueritatis. Illeq; agnoscit altius & clarius intuet, q primę ueritati propinquior est. Ad ipsam accedit nō gressu corporeo: sed humilitate uera, puritate mētis, deuotione cordis, exercitatione uirtutis: tranquillitate animi, & flagrantissimo amorē diuinæ caritatis. Lux etenim ipsa alicuius quomodo egebit splendore: cū æternæ paternæq; lucis ipsa sit cādor, & diuinę maiestatis imāgo: Coruscat quidē ineffabiliter in se, atq; lucis ppriæ spirituales radios in omnē diffundit rationalē creaturā. Quicquid em̄ intelligibile est, ueritatis luce clarescit. Opaca penetrat, rimas occulta: ita ut nō sit, q lucis illius splendore effugere ualeat. Ad eū quippe per se rutilat: ut alterius nequaq; testimonio egeat. Ex infirmitate intuitium causat ipsius ignota sciētia. Quæadmodū igit de coloribus cæcus iudicare nescit: sic neq; de luce ueritatis peccatorū animus. Lux quidē spiritualis est, in qua nullæ tenebræ sunt. Illi minimē propius ualet accedere, qui infidelitatis uelamine tegit: seu delinquēdi uolūtate grauat. Sine macula cū sit, immaculatis uisibilis apparet obtutibus. Ait nāq; Beati mūdo corde: quoniā ipsi Deū uidebūt. Mūdet itaq; se, quisquis ueritatis mūdā cupit cernere lucē. Interim tamē dum mūdare se satagit: & anteq; lucē ipsam intueri sufficiat: lucis testes simpliciter imitet. Pro imbecillitate etenim intuentiū nō pro se testes uoluit habere ueridicos. Cælestis nāq; pater omnipotēs manifestū testimoniū perhibuit ueritati. Nēpe cū in Iordanis alueo incarnata staret Veritas: apertis cælis uox patris intonuit, dicēs: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cōplacui: ipsum audite. Paraclitus quoq; spiritus, ut dño Christo testimoniū redderet, in colūbæ specie descendit in ipsum. Hoc autē solo minime cōtētus apostolorū corda caritatis igne succēdit. Istud quidē prius, q fieret, futurū esse prædixit, ut nō casu, sed ipsius uoluntate factū esse cognoscas. Quū uenerit (inquit) Paraclitus, quē mittet pater in nomine meo, ille testimoniū perhibebit de me. Testimoniū etenim sanctus spiritus exhibuit Christo, quū sapiētis lucē cordibus credentiū infudit: uereq; esse quæcūq; gessit & docuit: ratione corroborauit & sensu. Rationē quippe per fidē instituit: sensum uerō per affectū dilectiōis expressit. In fide nāq; scientiā: in sensu autē sapiētiam tribuit. Vtrūq; prorsus Paracliti donū est. Ipse scientiæ largitor: ipse spiritus sapiētis dicit. Nemo ueritatē nouit, nisi scientia mediāte: sed neq; quis scientiā gustat, nisi spiritus sancti præsentia adsit. Hoc persenserat, qui dicebat: O q; suauis est spiritus tuus in nobis. Præterea cū tres sint in cælo, qui testimoniū perhibēt ueritati: pater scilicet, Verbū, & spiritus sanctus: ita tres sunt, qui testificant in terra: spiritus uidelicet, sanguis, & aqua: Ad imbuendū igitur sacramentū fidei, declarandāq; mediatoris gloriā, huiusmodi sufficere poterāt testimonia. Testes tamē alios uoluit habere idoneos: per quos infidelium plebē erudiret ad fidem, corporiq; ecclesiæ copularet. Illis etenim eligēdo, dicebat: Et uos (inquit) testimoniū perhibebitis: quia ab initio mecū estis. Ut igitur Christi fideles existerēt testes illi, ad quos loquebat, ueritatis spiritū acceperūt, quatenus quę uera sunt, promerent. Sine hoc spiritu quod uerū erat, fieri nō possent: quoniā dicente Propheta cognouimus, q omnis homo absq; hoc spiritu inaniter loquitur: Nō autem Deus falsitatis eget testimonio, qn potius iuxta Propheta memorati sententiā perdit omnes q loquūt mendaciū. Accepto itaq; apostoli ueritatis spiritu cōticere nequibāt, quod spiritu reuelate didicerāt. Vnde & dicebāt: Nō em̄ possumus, quę audiuimus, & uidimus, nō loqui. Nā apostolorū princeps in cōcilio positus iudæorū, sacerdotibus, pharisæis, & magistratibus eorū domino Iesu uolēs reddere testimoniū: ait clara uoce spiritu sancto illi præbentē fiduciam. Deus patrum nostrorum suscitauit Iesum, quem uos interemistis suspenden-

suspendentes in ligno. Hunc Deus principem & Saluatorem exaltauit dextera sua ad dandam poenitentiam Israeli, & remissionem peccatorum. Et nos sumus testes horum uerborum & spiritus sanctus, quem Deus dedit omnibus obedientibus sibi. Audiamus & Heb. i altum ueridicum testem, quid de Christo asserat: Multifarie multisq; modis olim Deus loquens patribus in Prophetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit heredem uniuersorum: per quem fecit & secula. Audiamus & tertium: quatenus secundum legis sententiam in ore duorum, uel trium testium ratum censeatur Mediatoris testimonium. Quod fuit (inquit) ab initio, quod audiuius, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostrae contrectauerunt de uerbo uitae: & uita manifestata est: & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam aeternam, quae erat apud patrem, & apparuit nobis. De caelo igitur sicut praefatum est, pariter & de terra testimonium habuit ueritas: quanquam nec illi ab inimicis defuerit. Nonne de obsessis corporibus exhibant daemonia, clamantia, & dicentia: Quid nobis & tibi Iesu fili Dei: uenisti ante tempus torquere nos. Hos solos copescuit Saluator. Noluuit enim ut mendax spiritus, in quo ueritas esse non potest, quamuis uera diceret, ipsius fieret testis. Horum tantum testimonium approbat, qui ueritatis repleti spiritu a semetipsis minime loquuntur. Nouit sapientia Dei, quod omnis homo mendax. Propterea ne mendacium loquerentur mendaces, ueritatis spiritum suis infudit testibus, ut non ipsi, sed qui in eis erat, spiritus loqueretur. Quoniam uero sciebat dominus Iudaeos persecuturos esse apostolos, quemadmodum & ipsum: illos praemonere curauit, dicens: Haec locutus sum uobis, ut non scandalizemini: absque synagogis facient uos. Non autem detrimentum erat de Iudaeorum synagogis excludi: ex quibus iam ipse discesserat dominus. Relictis namque illis gentibus uerbum uita praedicari mandauerat, dicens: Euntes in uniuersum mundum praedicate Euangelium omni creaturae: quod & fecerunt. Sic enim legitur: Vobis quidem oportebat loqui uerbum Dei: sed quoniam repulistis illud, & indignos uos iudicatis aeterna uita: ecce conuertimur ad gentes. Sic enim praecipit nobis dominus: Dedi te in lucem gentium, ut sit salus mea ab extremis terrae. Hoc autem completum fuisse prophético spiritu insinuauit, Esai. 49 inquit sic Esaias: Gentium populus qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam. Sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. Psaltes quoque uates egregius uocationi gentium congratulans in spiritu ad diuinam laudem hortatur eas: Benedicite (inquit) gentes dominum Deum nostrum, & obaudite uoci laudis eius. Iterumque: Omnes gentes plaudite manibus: iubilate Deo in uoce exultationis. Merito itaque sicut alibi scriptum est: Derelicta est domus eorum deserta, quoniam nedum dominum ipsum, uerumetiam praedicatores suos de illorum finibus abiecerunt. Ducebantur quidem suorum passionibus uitiorum, atque a proprijs cogitationibus seducebantur. Zelo Dei & legis æmulatione Christum uidebantur persequi. Unde & dicebant: Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit. Carnem sapientes non nisi carnaliter spiritualem nouerant intelligere legem. Vtique si spirituales fuissent, sciuisentque diiudicare omnia: non minus seipso, quam legem spiritualiter agnouissent: intellexissentque cordium suorum latentem intentionem liuoris morbo corruptam. Quoniam uero uelamen positum erat super eorum cor, radiantem non ualebant aspiciere ueritatem. Ideo malum sub specie boni non uerebantur agere. Hoc magister bonus insinuauit, dicens: Venit hora, ut omnis, qui interficit uos, arbitretur obsequium se prestare Deo. Zelum quidem Dei Iudaei habebant: sed non secundum scientiam. Impietatis sacrificium offerebant Deo: & unde illum placare credebant: inde aduersum se acriter irritabant. Defensores legis ignorabant legem. Si enim intellexissent legem, cognouissent Christum. Lex enim Christum annunciat in figuris, in prophetis, in ceremonijs. Erat namque umbra futurorum. Hinc est quod Apostolus ait: Nolo uos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt: & omnes in Mose baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibebant autem de spiritali conueniente eos petra: petra autem erat Christus. Haec autem in figura facta sunt nostri. Nonne & Prophetarum uox illa est, quae ait: Da mercedem domine sustinentibus te, ut Prophetæ tui fideles inueniantur. Iudaei uero soliteræ corticem aspicientes: spiritum autem sub tegmine literæ non intelligentes offendunt

Arunt in lapidem offensionis, & in petram scandalizata ut caderent. Stare quidem potuissent, si in humanitate Verbum, & in Verbo credidissent patrem. Credere autem poterant, si ex operibus uerba Christi: atque ex uerbis latentem in carne diuinitatem considerassent: sicut idem testabatur, dicens: Opera quae ego facio, testimonium perhibent de me. Quod si mihi non creditis, operibus credite. Diuinitas etenim per assumptum hominem operabatur miracula, praedicebat futura, reserabat cordium abdita: quae simplex homo agere non ualeret. Filium igitur nesciebat, nec patrem, quisquis potestatem & sapientiam patris non agnoscebat in filio. Hebraei autem persecutionem inferebant membris: quia gloriam capitis ignorabant. Uniuersa tamen haec suos noluit Veritas latere discipulos. Antequam fierent, futura esse praedixit, ut minus terrerent, quum fierent. Neque enim minus quae futura sunt, quam ea quae sunt, Verbo praesentia sunt. Videt in se, & per se omnia: propterea futura ueluti praesentia, & praesentia tanquam futura loquebatur. Hoc ex fidei merito percipientes apostoli, duplici moerore sautiabantur ex ihs, quae domino referere didicerant: tum uidelicet de persecutionibus sibi imminentibus: tum de celeri discessu magistri. Quemadmodum itaque ad perferendas mundi pressuras eos plurimum fuerat exhortatus: ita de suo debuit illos consolari discessu. Ideo addidit, inquit: Vado ad eum qui misit me: & nemo ex uobis interrogat me, quod uadis: Maxima huius locutionis profunditas est. Cum discipulis sedebat, epulabatur, non mouebatur: & tamen loquebatur: uado ad eum qui misit me. Se ire assererat ad eum, cum quo erat, & a quo non recedebat. Sic enim dixerat alibi: Nemo ascendit in caelum, nisi qui descendit de caelo filius hominis, qui est in caelo: Opposita ualde sibi uidentur haec sedere, & ire: in caelo esse, & loqui in terra, ibique esse, quod itur. Porro si alicubi homo est, non expedit, ut eat, ubi est. Si autem it, necdum est, quod pergit. In nobis haec uera sunt: quia simul esse non possumus, quod tendimus. In Mediatore autem nostro, quoniam a nostris longe ipsius distant uerba & opera: quod dixit, uerum est. Qui enim dixit: uado ad eum qui misit me. Veritas aeterna est infallibilis & immutabilis. Sacramenti huius altitudinem, uerborumque profunditatem deprehendere poteris, si utrarumque naturarum proprietates: diuinam scilicet, & humanam, quae sunt in domino Iesu, discernas. Deus namque erat & homo. Quae Dei sunt, in Deo, & quae hominis erant, operabatur in homine. Ex unione quidem ipsa naturarum proprietates non confundebantur, sed agnoscebantur. Non persona secernebatur in Christo, sed substantia. Persona uero, substantiae duae: & tamen unus Christus. Humana substantia ex parte tantum carnis uisibilis erat: ex parte spiritus inuisibilis. Verbi uero substantia prorsus inuisibilis est. In Christo namque caro, spiritus, & Verbum sunt. Verbum enim, quoniam Deus est: semper cum patre est. Non circumscribitur loco, non accedit motu, tempore non uariatur, semper est, quod est: semper est, ubi est: & nusquam deest: quia Deus ubique totus est. Est in se totus, totus in patre filius, totus in filio pater est. Caro autem Christi: quamuis corruptionem non uiderit: non tamen semper habuit immortalitatem. Mortalis erat, passibilis, & necessitatibus uoluntarijs fatigata. Quandiu peregrinata est, suo naturali motu ducebatur, & impellebatur ad libertatem, impassibilitatem, & immortalitatem. Spiritus uero in ea parte, qua intelligit, & discernit, diuinamque in se gestat imaginem: quae propter rationis dignitatem superior dicitur, unitus uerbo ad patrem ire non dicitur. Verbi namque fruitione beatus quum primum creatus fuit, diuinam essentiam contemplatus est. Non enim ante factus, quam substantiali gloria extitit beatus. In ea tamen parte, qua uiuificat corpus, dolet cum corpore, patitur per corpus: corporis mortem formidat: quamuis non simul moriatur cum corpore: quoniam totus immortalis est: & ipse se habet ad patrem, atque immortalitatis stolam, quae ad solam carnis substantiam pertinet, appetebat induere. In Mediatore igitur nostro idem spiritus simul miser & beatus erat, passibilis & gloriosus, uiator & comprehensor: missus & mittens. Passibilis in carne, gloriosus in uerbo, uiator propter corporis mortalitatem: comprehensor propter filij personalem unionem. Missus a patre: mittens Paraclitum cum patre. Accedens per carnem ad patrem: & in perueniente in sinu patris feliciter requiescens. Quantum itaque sapio, quantum agnosco: & prout locutionis altitudo elucet in corde meo, se Deum arbitror dixisse & hominem, quando ait: Vado ad eum qui misit me: & nemo tamen ex uobis interrogat me: quod uadis. Istiusmodi uerba non sustinentes qui aderant, moestitia grauabantur.

uabantur. Nec immerito. Ardua atq; aspera illis proposuerat Veritas, quum adhuc pu-
 silli essent: & ad perferendum mundi persecutiones inexperti. Maximas illis prænun-
 ciauit à seculi amatoribus inferendas esse persecutionum contumelias: adeo ut absq; sy-
 nagogis fieret: & ueluti oues à lupis esse dilaniandos, opprimendos, perimendosq;. Quod
 autē addiderat, dicēs: Vado ad eum qui misit me: his omnibus uidebatur grauius. Quis
 etenim etiam assuetus in praelio non metueret tāta sibi minari supplicia? Aut quis stre-
 nuus & probatus miles absq; duce cum ualidissimis hostibus auderet habere congres-
 sum? Vel quis (nisi fortē furibundus & amēs) uicinam non expauesceret mortem. Non
 ab re ergo dixerim, quod tristitia perfundebantur discipuli de magistri dulcis absentia:
 & prę dolore, quod iret, interrogare nō poterant. Ingens planē metus pro seipsis: pro ma-
 gistro autem intolerabilis mœror in eorum corda obrepserat: adeo ut minimē loqui ua-
 lerent. Illorum uerō pius dominus dolore permotus ultra se continere nolens, adiecit:
 Sed ueritatem dico uobis. Expedi uobis, ut ego uadam. Quid est quod loqueris domi-
 ne? Qualem ex tuo ore ueridico sententiam profers? Nonne tristitia immoderatio eor-
 um uires obsorbuit? Sic inermes, tuoq; destituti suffragio, quomodo pugnabūt? A quo
 consilium capient? Scis etenim quod importunus pauor animi, fortitudinis, consilij, &
 intellectus euertit regimen. Nam si ex unico sermone tuo sic eorum corda sunt territa:
 quid in persecutionibus ipsis eosdem arbitramur esse acturos? Magnarum planē men-
 tium & perfectorum est contumelias ferre: æquanimiter tolerare flagella, persecutio-
 nibus uexari, dilaniari, expoliari, publicē cædi, exulare, in carcere & compedibus deti-
 neri, & ad ultimum iugulari. Vniuersa hæc illos asseris esse passuros, quos in fide nutan-
 tes, in caritate imperfectos, nudos uirtutibus, spirituali exercitatione ignaros, inexper-
 tos ad tentationum bella, & ineruditos non ignoras esse scientia. Quanto melius, quan-
 toq; consultius foret (saluo tamen sapientiæ tuæ honore) ut manerent penes te, & tan-
 quā tenelli spiritu doctrinæ tuæ lacte nutrīrentur, roborarentur mente: atq; ab incur-
 sibus dæmonum, tentationibus uitiorum: hominū persecutionibus: terroribus tor-
 mentorum, sub alarum tuarum tegerentur umbraculo? Sic domine, sic custoditi per te
 seruarentur tibi: tuis ut olim inhærent uestigijs: docerentur exemplis: exhortationi-
 bus accenderentur, atq; paulatim admonitionibus sanctis ad perfectiora conscenderēt.
 Tolerabilius est, ut illos infirmos possideas, quā extinctos amittas. Hæc tecum, ô æ-
 terna Sapientia, & cordis mei thesaure concupite familiari alloquutione disserui: non
 ut tuos procaciter audeam sermones arguere. Temeritatis quidem nimix deprehende-
 rer reus: si tuo cōnarer resistere uerbo. Vt igitur insipientiam meam erudias: ut legen-
 tium animos ratione comunias: utq; prostratam audientium fortitudinem erigas, e-
 dicitō nobis (oro te domine) cur loqueris sic: & quare apostolis expediat, ut corpora-
 liter abeas. Fortē, imō certē instruemur & nos: quibus in spiritu tuus quotidie contin-
 git abscessus. Ad hæc dominus: Si non abiero (inquit) Paraclitus non ueniet ad uos: si
 autem abiero, mittam eum ad uos. O responsio amantium mentibus iucunda: ô diui-
 nitatis consilium proficuum presentibus & futuris: per quod dilectionis suspicio tol-
 litur: & amoris incendium generatur. Non enim discedis & deseris, humanitatem tuam
 subtrahis & contemnis: sed potius, ut dona cumules, & mentes in tua caritate confir-
 mes, tuam subducis presentiam. Polliceris quidem Paraclitum mittere: quatenus cæ-
 lesti igne tuorum accendat corda seruatorum: illosque erudiat de omnibus, quæ te disse-
 rente intelligere nequuerunt, faciātque opere perficere quod mandasti. Nempe idem
 Paraclitus eius, quem possidet, inflammant affectum: nec abs te longē ire permittit.
 Nequaquam autem illo presente tuus, ô laus hominum, angelorumque, potest ob-
 esse discessus, qui æquissimo iudicio uniuersa moderaris, nec agnosceris, nisi ab eis,
 qui diligunt te. Veritatis nanque spiritus, quem missurus es, immutat, quos replet, teq;
 spiritualiter diligi facit. Hactenus discipuli tui dilexere te propter se, suaq; quasi erunt
 in te: quum tamen talis sis, ut diligi debeas propter te. Non enim ullus adulterinus,
 seu mercenarius amor in tuo nuptiali admittitur thalamo. Casto semper & puro ama-
 ri uis corde: ideo te contingi non pateris ab ijs qui alta sapiunt, & te carnaliter concu-
 piscunt. Quantum autem dicere fas est, quos elegisti de mundo te tanquam hominem
 sanctum: in miraculis potentem: facundissimum in sermone: in uirtute præclarum: &
 à Deo

Ioan. 16

ibid.

psal. 71

A clarum, & à Deo missum pro Israelis tantum redemptione fatentur. Diuinitatis gloriā
 ignorant carnis pondere ac fidei imbecillitate grauati, humana solum sapiunt de te, ter-
 rena sperant per te, solatia tantum humana quærunt in te. Propterea indigent reforma-
 ri in spiritu, ut altiora sentiant de te, & puriori affectu diligant te. Supra carnis sensum
 se erigere nequeunt, quam diu carnem tuam aspiciunt, carnisq; delectabili cōueratio-
 ne pascuntur. Prorsus ablaetandi sunt, ut transeant in uirum perfectum, & ad mensurā
 ueniant tuæ dulcissimæ caritatis. Tunc te spiritualiter diligant, tunc quas dici passuros
 persecutiones nedum forti, uerumetiam alacri animo sustinebunt. Intrepide quidē an-
 te reges stabunt & præsides, nomen tuum coram magistratibus & seculi potestatibus
 predicabunt, atq; in gentium Iudæorumq; concilijs deitatis tuæ celsitudinem nuncia-
 bunt. Discurrent per urbes populorum, in signis & prodigijs fidem tuam magnifica-
 bunt. Sicq; tuum disseminabunt uerbum, ut in omnem terram exeat sonus eorum, atq;
 in fines terrę audiantur uerba eorum. Glorificaberis in illis, & ipsi exaltabuntur per te.

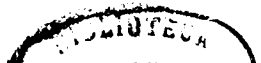
B Venerabuntur tanquam Veritatis præcones, uerbi nuncij, sapientiæq; æternæ di-
 scipuli. Cuius autem ô domine ista sunt opera, nisi alicuius spiritus, quem in tuo pater missurus
 est nomine ad declarandum utiq; gloriā tuā in gentibus, & renouandum orbem to-
 tum sub legibus caritatis? Ipse nempe præsentia sua mundum arguet de peccato, & de
 iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quod non dimiserunt, de iustitia, quā con-
 tempserunt, de iudicio, quod minime præuiderunt. Digne satis de peccato infidelitatis
 arguetur mundus, quum tibi domine tuisq; neglexerit credere. Tanta siquidem omni-
 potentia tuæ ostendisti miracula, ut inexcusabilis sit, quisquis tuæ noluerit se subijcere
 seruituti. Nimis tua ô maiestas inclita credibilia facta sunt testimonia. Clamat martyru
 sanguis, oracula pronunciant prophetarum, atq; innumerabilis fidelium multitudo in
 tuo nomine congregata rationali suadet creaturæ, ut tibi famulādo credere debeat, cui
 tantorum iustorum fides ministrando testatur. Fas igitur catholice non est repugnare
 ueritati, quæ uniuerso mundo diffusa conspicitur. Nam uoluntate potius, quā ratio-
 ne resistit, qui Christianæ religiōi annuere negligit. Arguitur enim à spiritu sancto, qui
 uerbo tuo ueridicum perhibet testimoniū. Ipsum quippe ô sincera Veritas misisti, ne-
 dum ut de peccato mundum arguat, uerumetiam de neglecta iustitia. Ascendendo nā-
 que ad patrem mundo testes tuos reliquisti discipulos. Hi etenim sancto perfusi spiritu
 custodiendo iustitiam insinuabant omnibus non perituram & labentem seculi pom-
 pam, sed æternam atq; beatam uitam totis uotis esse quærendam. Quū enim quis amo-
 re æternorum præsentia deserit, inuisibilia præstantiora esse, quā quæ uidentur, certa
 definitione cognoscit. Iustorum quidem hæc est consummata iustitia corde oreq; fate-
 ri te humanis ablatum aspectibus uiuere in æternū, sicq; eloquijs tuis assensum tribue-
 re, ut non dissentiat uiuendo ab eo, quod credendo testatur. Nequaquam autē huma-
 ni spiritus uirtus hæc est, sed illius ô domine quem misisti de cælo Paracliti, qui aduen-
 tu suo mundum arguet de iudicio. De iudicio arguet (inquam) quoniam principis mū-
 di finem aduenisse ostendet. Quam diu nanq; defuit, qui per uirtutum exercitia cū apo-
 stata angelo congregaretur ad pugnam, idem mundi pacifice obtinuit principatū: At
 ubi tu ô Sapientia de cælorum regali sede in seculi campum cum tyranno hoc pugna-
 turus intrasti, quoniam illo est fortior, depulisti eū de antiquo, quod possidebat impe-
 rio. Dedisti utiq; cunctis, qui tenebantur in uinculis, pacem tuam, quatenus mente libe-
 ra tibi redemptori suo exhiberent famulatum. Dilatasti plane signa imperij tui à mari
 usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarum. Hoc est iudicium, quod alio
 in loco futurum prænunciabas dicens. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps mun-
 di huius eicietur foras. Hoc Citharœda sanctus, homo uidelicet secundum cor tuū, uo-
 tis omnibus anhelabat inquit. Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio re-
 gis, Iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Quod autem prædi-
 cebatur futurum, completum aspiciamus. Tuum quidem regnum incommutabile est,
 quoniam tu immortalis & omnipotens es domine. Tibi reges uniuersi suas inclinant
 ceruices, te uenerantur, adorant coluntq;. Sibi Prophetam audiunt dicentem. Et nunc
 reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate
 ei cum tremore. Beati igitur omnes, qui sperant in te domine, tuoq; infatigabiliter ob-
 Laur. Iustini. K sequun-

Ioan. 16

Ioan. 12

psal. 71

psal. 2

sequuntur imperio. Nam terreni reges terrena stipendia conferunt, non aliunde habentes quid erogent. Tu autem o inuictissime angelorum rex non temporalem, sed æternam tribuis pro labore mercedem. Præstas namque te puro diligentibus corde, tibi quoque obtemperantibus fideliter delectationes maximas, quibus affectus omnis uoluptuosi extinguitur seculi. Non autem ualerent tentationibus reluctari, atque carnis carere illecebris, nisi spirituali tuo reficerentur pabulo. Infirmis etenim compatiendo humanæ deuotione reficis, quos diligis. Paterno ad illos inclinans affectu, qui animi debilitate nequeunt ascendere ad te, & usque ad mortem certare pro te. Es namque domine bonum ineffabile, pro quo adipiscendo, qui te agnosceret, mori millies non expauesceret. Rationalis ergo spiritus corporis fragilitate depressus, atque sensibus hebetatus suæ intelligentiæ aciem ad ea, quæ sensibus capiuntur, inflectit. Qua re ne uisibilibus uoluptuose inhæreat, illi Paracliti consolationem tribuis. Ipse namque est qui timorem sanctum mentibus electorum inserit, pietatis uiscera emollit, docet hominem scientiam, fortitudinem in aduersis tribuit, prouidos in consilijs facit, spiritualium intelligentiam largitur, æternorumque gustum sapientiæ infusione communicat. Hæc prorsus insinuasti, quum dice-

1047.16 res. Quum autem uenerit ille spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Veritatem omnem instruit, quum dona sua liberaliter præstat, quæ uirtutum omnium continent ueritatem. Vti quoque quum manifestat te, in quo thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi sunt, quum reuelat diuinitatem tuam, potentiam tuam, gloriam tuam, sapientiæ tuam, omnem instruit ueritatem. Tu enim es limpida ueritas, & æterna patris uidelicet sapientiæ, atque cognitio, in qua omne quod uerum & bonum est, stabilis lege consistit. Hanc absque præuia & comitante tui spiritus gratia non attingimus ueritatem. Eodem spiritu referante menti nostræ mysteria cognoscimus, sicut legitur. Ipsa unctio docet uos de omnibus. Loquitur enim ad cor, & sine ullo corporis uel labiorum motu intus auditur, non per uocis sonoritatem, sed per ueritatis intelligentiam. Non enim in ipso corporum lineamenta sunt. Est namque spiritus intelligentiæ sanctus, unicuique, multiplex, subtilis, mobilis, disertus, nobilis incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum actum, qui nullum uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, attingens ubique propter suam munditiam. Vapor est enim uirtutis Dei, & emanatio quædam claritatis Dei sincera, atque spiritualis & diuina lux, propterea spiritualiter loquitur, quanquam non a semetipso, quia non est a semetipso. Est autem de Deo Deus, de æterno coæternus, procedens a patre, & te filio patris unigenito. Quoniam uero a seipso non loquitur, a quo loquat nobis edicito dñe, quatenus eruditi abs te a ueritate catholica minime deuiemus, quæcumque audiet loquetur. Auditus iste, ut arbitror, æterna cognitio est. Quemadmodum igitur non est a semetipso, ita nec cognoscit. Cognoscit a patre & te filio, sicut ab ambobus sempiternaliter procedit. Non autem cognoscit tanquam inferior aut posterior, quum sit æqualis, consubstantialis, & coæternus. Nempe trinitatis sanctæ, sicut una est essentia, par gloria, æqualis maiestas, ita & cognitio eadem est perfecta scientia, & tamen non a seipso loquitur, quoniam patris & filij spiritus amor & osculum est. Loquetur, inquit, quæcumque audiet, manifestabit uidelicet quæcumque cognoscet uobis ad salutem fore necessaria, aliisque profutura. Non enim omnia quæ futura sunt, docet. Quanta fuerunt, & uentura sunt, quæ a mortalibus nesciuntur? Nihil tamen quod humanæ saluti congruat (spiritu reuelante) occultum est. Instruit quidem, non de omnibus omnes, neque cuncta simul. Prouehit autem rationalem mentem, & iuxta cuiusque mentem furam lumen infundit sapientiæ. Prouectio ipsius cognitionis ascensus est. Quo uero sollicitior quisque est, quo humilior, quo gratior, eo spirituali ac diuinæ cognitioni habilior. Sine meritis istiusmodiabilitas condonatur. Nisi gratis aspiceret Deus, singuli futuræ laborarent. Aspice itaque o Sapientia de sede sancta tua in me peccatorum ministro, & miserere mei. Oculo tuo recto, & in beneplacito populi tui respice inquam in me, non ut impræsentiarum delicta desiteam, sed ut uideam te lumē in lumine, tuamque delectabili absorbeam caritate. Deterges utique aspectu tuo placidissimo cordis mei maculas, illustrabis ignorantia tenebras, & tepore fugato animum excitabis meum in laudibus tuis, in dilectione amoris tui, in pace tua & in pacis amplexibus caritatis. In spiritu ueritatis & in spiritu ardoris hæc bona facies mecum. Spiritus namque tuus bonus deducet me ad te.

Tuus

A Tuus (inquam) quia habet a te, unde erudiendo ducat me ad te, sed non sine te. Quomodo autem sine te, quum tecum unum sit? Vbi est substantiæ unitas, deitatis æqualitas, uirtutisque paritas, esse non ualet operationis diuersitas. De tuo igitur accipit, quæ audiendo docet, teque clarificat in nobis, non tamen præter te, quoniam in sapientiæ tuæ splendore nos imbuunt. Profunda sunt hæc dñe, & absque ueritatis tuæ lumine incognoscibilia. Præcedente autem luce tuâ, quando ista cognoscimus, supra humanum sensum erigimur, supra intellectum trahimur, & fortiter inardescimus uidere te fontem sapientiæ, datorem gratiæ, torrentemque uoluptatis æternæ. Exercendo tamen differs, & differendo accedis, quatenus per ascensus uirtutum & cumulos meritorum feliciter te nobis suo tempore tribuas.

Quod uarijs pressuris purgatus animus spirituali gaudio repleri mereatur. Cap. XIII.

B Vmani animi Deo dicati ordinatissimus ascensus siue ad perfectionis culmen, seu ad contemplationem caelestium est, ut salubriter purgetur, deinde ut erudiat sapienter. Alter si segregetur ab altero, amanti plurimum nocet, cunctisque profectum retardat. Nam & terra sterilis diuque inculta si prudenti agricultori excolenda tradatur, prius sarculo & uomere mundatur a sentibus, postea repletur seminibus, ut uberem ex se proferat fructum. Porro multifarie purgatur animus, flagellis uidelicet, tentationibus, pressuris, compunctione, lacrymis & uirtute. Flagellis attritus Paulus stimulos carnis suscepit in corpore, ne elationis morbo periclitaretur in mente. Tentatus est sanctus Iob probatus & coronatus. Tentationem pertuleruntque, de quibus legitur. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitatis plena est, quoniam deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se, tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi holocausta hostiæ accepit eos. De pressuris hominum & tribulationum quantus purgationis fructus accrescat, Propheta sanctus notificauit, quum in persona iustorum omnium loquitur sic. Induxisti nos in laqueos, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra. Trāsiuimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Compuncti quoque cordis uox illa est Propheta, quæ ait. Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. Purgationis igitur ueniam sperans se per effusionem lacrymarum esse consecuturum, idem alio inquit in loco. Lamento per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Hinc uirtutum germina in plangentis corde dum pullulant, uitiatorum eiciunt spinas, & mentem gaudio replent. Hoc expressit Propheta, dicens. Qui semināt in lacrymis, in exultatione metent. Huiusmodi purgationum profectus compendiose sancta mulier in Tobia uolumine declarauit inquit. Hoc autem pro certo habeat omnis qui colit te domine, quoniam uita eius si in probatione fuerit, coronabitur, si autem in tribulatione fuerit, liberabitur, & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam peruenire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris, quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum, exultationem infundis. Vtrumque ascendens gradum, purgationis scilicet, & eruditionis uir secundum cor Dei reformans in se ait. Asperges me domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiā, & exultabunt ossa humiliata. Vnde (oro) munditiam & cādo rem percepturum se dicit, nisi ex purgationis amaritudine. Gaudium uero, lætitiā, & exultationem non aliunde, quam ex auditu erudientis Sapientiæ. Eruditionem autem multiformis Sapientiæ nemo explicat uerbis. Non ordine, non tempore, non loco, non personarum dignitate, non fastu circumscribitur eloquentiæ. Spirat agnitionem ueritatis, ubi, quando, quomodo, & de quo uult, nunc per prophetarum oracula, nunc per loquentium uerba, nunc per angelos, nunc per creaturarum decorem, ordinem, usum, uirtutemque, nunc per aduersa, nunc per prospera, nunc per intelligentiam, nunc per affectum, nunc per dona, nunc per subtractionem munerum, nunc per aspirationem intus, nunc foris per exemplum, nunc per alios, quandoque & per se. Eruditionis eius nullus curiose inuestiget causas, ut eius sortiatur effectum. Quisque proficere studeat, ne gratiam negligendo amittat. Ab ea discat quid diligere, quid sperare, quid credere, quid agere, quid contemnere, quid querere debeat. Sobrietatem enim & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Hæc si præsto sint,

Laur. Iustin.

K 2

pur

purgant, & instruunt, custodiunt, & Deo amabilem reddunt. Beatus quem Dei sapientia de magisterio uirtutum erudierit, ut ad perfectionis fastigiū prouehat. Vtiq; per cōtemplationis ocium, & illuminatæ caritatis affectum communicabit se illi, quanquam non ad libitum ipsius. Nam etsi in electis suis collatam custodiat gratiā, deuotionis tamen affectum actualiter nemini prærogat. Quamdiu enim peregrinamur in corpore, per fidem ambulamus, carnis stimulos spiritui aduersantes patimur, quotidianis excessibus delinquimus, cogitationum phantasmata sustinemus. Propterea uicissitudini amoris & subductioni deuotionis (etiam inuiti) subiaccemus. Hinc est, quod carentia sponsi ad tempus, si demerita consideremus nostra, breuis est. Si amoris impetum, & fructuōis gustum (dum adest) metiri uoluerimus, breuissima hora est. Itaq; quoad cōditionis statum, modicum abest, quo uerò ad delectationis affectum, modicum præsens est. Hoc locutione mystica ipse Christus Dei uirtus & Dei sapientia apostolis insinuauit, dicēs.

IOAN. 16 Modicum & iam non uidebitis me, & iterum modicum & uidebitis me, quia uado ad patrem. Si de corporali sui uisione loqueretur, ad eos quibus loquebatur referri debet, si autē de spirituali, prout sequentia manifestant, prorsus ad uniuersos. Sermonis huius altitudinem & spiritualement sensum non attingente discipuli proluxa colloquutione inuicem contulerunt. Necdum illis Sapientia sensum aperuerat, ut scripturas intelligerēt, necdum ueritatis spiritum promissum acceperant, necdum ipsum dominum Iesum spiritualiter diligere nouerant. Proinde merito dicebant. Nescimus, quid loquitur. Corporalem ipsius præsentiam affatim habuerant, absentiam corporis aut spiritus experti non fuerant, ideo locutionis sententiam ignorantes interrogare cupiebant. Hos autē præuenit magister optimus, & per id quod ipse corporaliter discessurus erat, quid spiritualiter ipsius actura esset ecclesia, declarare curauit. Discipulis namq; suis tanquā principalioribus ecclesiæ membris atq; perfectioribus sic locutus est. Amen amen dico uobis, quia plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Plorat sancta mater ecclesia damna morietium filiorum, lacrymatur quotidie, & gemit sponsi sui absentiam, suarq; peregrinationis ærumnam, dicens. Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus cedar. Plorat utiq; in singulis, flet pro omnibus. Singula quæq; membra lamentum sumunt prius pro seipsis, deinde pro ceteris, nec ante flere desistunt, quam ad optatam domini sui præsentiam ueniant. Quamdiu delinquant, plorant, quā diu longe à Deo se sentiunt, lacrymantur, quamdiu delicta proximorum uident, lacrymas fundunt. Quis etenim tam iustus est, tamq; innocens, qui sua quotidiana non debeat flere delicta, quum Prophetam audiat dicentem. Lauabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Multa plane sunt singulorum delicta, quæ diluenda sunt fletibus. Quanta (oro) quotidie cogitationibus, noxijs, illecebrosis, uanis, terrenis, temerarijsq; errata committimus. Quam crebro uaniloquijs, detractionibus, scurrilitate, iactantia, contētionibus, periurijs, simulationibus, perniciosissq; sermonibus diuinam aduersum nos irritamus iustitiam. Nunquam desistimus nunc omissione, nunc opere, superaddere peccata peccatis, & debitis debita cumulare, quæ nisi laboribus, lacrymis, orationibus, gemitibus, uigilijs, ieiunijs, assiduis compunctionibus, pijsq; operibus abolere conemur, maximis obligationibus astricti ab hac uita subducimur. Salubriter ista quæ contra diuina præcepta agimus, ad tempus plangēda sunt, ne incassum æternaliter defleantur. Ploremus indeficienter nostra, ploremus iugiter proximorum delicta. Non potest non dolere de alienis, qui ueraciter plāgit sua. Extraneū se esse à caritate fatetur, qui peccanti non compatitur proximo. Sanum membrū in corpore positum si languentibus ceteris non auxiliatur, nonne superuacue locum suū occupat. Sic & fideles quicq; in ecclesiæ corpore constituti si peccantes fratres agnoscant, otiose uiuunt, si non flendo aut compatiendo de delinquentium perditione non doleant. Mandat caritatis lex gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Multo tamen amplius flere iubet super eos qui plangenda committentes aut nolunt, aut negligunt, aut flere se nesciunt. Sic Samuel sanctus superbū lugebat regem, quem à facie Dei nouerat esse proiectum. Sic David Saulis, & Ionatæ, ac populi extinctionē fleuit, cunctumq; ludam plorare mandauit. Sic mediator noster super perituram ciuitatem lacrymatus est, quæ eo magis plangenda erat, quo se minime flebilē agnoscebat. Quot quot

A quot igitur caritatis succensi sunt face, proximorū tanq; propria deflent scelera. Nemo tñ digne plangit aliena, qui uoluntarie delinquēdo negligit sua. Ex proposito peccare, desinat, qui erratib. uult condolare alienis. Nullus quauis sanctus, quauis perfectus, & iustus, propria cesset flere delicta, tamen cum dolore maximo ac compassiōis ardore, plangat aliena. Vtrunq; agat ex corde, qui in ecclesiæ corpore uiget. Ploret se, defleatq; mundum nescientem plangere se. Ignorat lugere se, quicunq; in mundo degens, nō in dño, sed in seculo temporaliter gaudet. Gaudet quidem mundus, quum locupletat diuitijs, possessionibus ditatur, extollitur honoribus, uoluptatibus pacitur, nobilitatur progenie, familia multiplicatur, suasq; ualet perficere uoluntates. Nec aduertit miser, quoniam temporalis prosperitas securæ calamitatis initium fore dignoscitur, dicēte Sapiente. Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupat. Eruditus igitur de uanitate mundialis gaudij idem alibi ait. Risum errorē putauit, & gaudij dixi, quid frustra deciperis. Iustorum fletus & gaudij impiorū qualis utriusq; sit finis, sacri textus declarat eloquiū. De fletu iustorum inquit Propheta. Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent, euntes ibant, & flebant mittentes semina sua, uenientes autem ueniēt cū exultatione portantes manipulos suos. De iniquorum autem prosperitate, & peccantium gaudij quid beatissimus Iob sentiat, audiant uniuersi. Qua re, inquit, impij uiuūt, subleuati sunt, confortatiq; diuitijs. Semen eorum permanet coram eis, propinquorū turba & nepotum in conspectu eorum. Domus ipsorum securæ sunt & pacatæ, & non est uirga Dei super eos. Bos eorum concepit, & non abortiuit, uacca peperit, & nō est priuata foetu suo. Egre diuntur quasi greges paruuli eorum, & infantes eorum exultant lulibus. Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vtrorumq; statum, iustorum scilicet, & peccatorum Dei sapientia declarans in Euangelio, ait. Vah uobis, qui ridetis nunc, quoniam flebitis. Iterumq;. Vah uobis diuitibus, qui consolationem habetis in hoc seculo, quoniam in futuro lugebitis. De iustis autem inquit. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Ad discipulos quoq;. Amen amen dico uobis, quia plorabitis, & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos uerò contristabimini, sed tristitia uestra conuertetur in gaudium. Bonus luctus, qui spiritualement lantiam plangentibus affert. O beatę lacrymæ, castæ, & mundæ, o sancta pro absentia sponsi tristitia, uerē peregrinantibus. spirituale solatium, & spes certa perueniendi ad perpetuam pacem, felicitatemq; mansurā, q; dulciter sapiunt, purgant salubriter, uehementer reficiunt, suauiter accendunt, & plangentis animum delectabiliter iucundant. Vtiq; iusti flentes, & amantes, q; diu peregrinantur à dño, corporis uoluptates calcant, & pereuntis seculi fugitiua gaudia spernunt. Quomodo, inquit, cantabimus canticum dñi in terra aliena. Ieiunjs carnem macerant, orationibus uacant, gemitibus se affligunt, proximorum commodis incumbunt, assiduis laboribus fatigantur, die nocteq; nunc pietatis operibus, nunc scripturarum sanctarum lectionibus, nunc meditationibus & deuotionibus insistent, ut post consummatū cursum præsentis exilij cum sanctis angelis epulentur, floreat, & exultent. Tristitia lætis, & temporalia anteponunt æternis. Diuino erudiuntur oraculo in constitutione mundi prius factum esse uespere, postea mane. Sibi etiam dicentem audiunt Propheta. Ad uesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Nō enim prius quod spirituale est, sed prius quod animale, deinde quod spirituale. Primus Adam factus est in animam uiuentem, & secundus in spiritum uiuificantem. Quamobrem rectus ascendēdi ordo est, ut caro, carnalisq; concupiscentia prius dometur, & sub spirituali uirtutum disciplina cohibeatur, q; spiritualis internę iucunditatis, & delectabilis pacis expectetur fructus. Non potest de corruptione nisi corruptio meti. Corruptionis cohibeat impetum, quicunq; ad incorruptibilitatis anhelat gloriam. Sentens quippe uitiorum spinasq; cupiditatum uiciata germinat caro, quæ cum doloris ac laboris studio euelluntur. Subductis etenim uoluptatibus, carnisq; delectationibus abdicatis anima sensibus & sensibilib. assueta gemit. Non enim absq; mœrore amittitur, quod cum amore possidetur. Qua re si diligenti exerceatur studio, & forti perseverantia excolatur, uirilem induit habitum, magnanimitatis gemma decoratur, & de muliere efficitur uir, atq; de anima animus diuinis utiq; aptus obsequijs, ac multorum saluti non mediocriter profuturus. Non enim

ad uirtutum conscendit arcem mens adhuc puerilis & debilis, nisi pugnam arripiat contra se, & consuetudines evertat noxias, atque spiritualiter dimicandi acquirat usum. Hoc autem sufficienter perficit, si caelestis gratiae rore praeventa consideratione peruigili sanctorum sibi proponat exempla, uirtutis immarcescibilem fructum, necessitate indicta pugnandi, tetationum supergloriosum triumphum, & praeter omnibus laboriosissimum & inuictissimum mediatoris agonem. Istiusmodi considerationibus optime quisque animam ad praedium, sed supra modum consummata uictoria laetatur, & exultat in domino. Non ualeat inanis & infecundus esse labor, cui Christi miles & amator sapientiae pro domini honore succumbit. Hunc etenim pro stipendio emeritae militiae imitant mentis exultatio, spirituale lumen, tranquillitatis imperturbabile bonum, caritatis habitus, uirtutum laeta possessio, futurae felicitatis suavis gustus, & immarcescibilis gloriae impredeabilis spes. Pro his omnibus medullari fruens gaudio, ita praesenti laetitia pascitur, ac si nunquam in tetationum certamine defudisset. Spirituales etenim merces diuinae dulcedinis mox ut cordis penetralia tangit, pristini moeroris propellit aculeos. Nam & mulier, quum parit, tristitia habet, quia uenit hora eius, quum autem pepererit, iam non meminit pressurae propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Ita, inquit dominus, & uos humiles sectatores mei, amici quos de mundo elegi, quos lumen mundi esse institui, uos (inquam) nunc quidem tristitiam habetis de abcessu meo, & pro imminentibus persecutionibus uestris, tanquam ultra non sim reuersurus, in tribulationibus deficere debeat, atque ab ea, quam uobis contuli, excidere gratia. Quam obrem hortor uos, & de istis, quae in me futura sunt, moneo, ut non abundantiori absorbeamini tristitia. Pedebo quidem in crucis patibulo, efficiar opprobrium hominum, & abiectio plebis, tandemque cunctis uidentibus expirabo. Deponar de ligno, atque reclusus in tumulo uestris aspectibus amouebor. Descendam quoque ad patres, qui detinentur in uinculis, meumque inhiant animo praestolantur aduentum, expoliabo inferos animabus iustorum, mecum illos in manu potenti & brachio extenso reducā ad superos, & tanquam gloriosissimus uictor euigilabo de sepulcro. Resumam utique corpus meum integrum, & obstructo speluncae ostio, astantibusque custodibus, educā illud immortalitatis cadore uestitum. Haec quae praedico uobis, quum fuerint consummata iterum uidebo uos, & cicatricum mearum ostendam signa, atque meae potestatis regiae insignia patefaciam. Tunc me uiso & cognito gaudebit cor uestrum gaudio magno, & laetitia inenarrabili, & glorificata, reportantes fructum fidei uestrae, atque expectationis uestrae solatiū singulare. Gaudebit (inquam) cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollet a uobis, potissime quum completo praesentis uitae decursu ad perpetuas beatorum ducemini mansiones, ubi uerum est gaudium, perfecta letitia, sempiterna gloria, inuicta potestas, dulcis societas, diligenda libertas, laeta securitas, perpetua pax, iucunditas sine fine, puritas sine labe, uita sine dolore, beatitudo sine moerore, ubi angelorum hominumque una est felicitas, par gloria, concors uoluntas, eademque laus, ubi uirgo sacratissima uerbi mater & filia sacris cum uirginibus comitata, tympanum tenens modulatione dulcissima uniuersos inuitat ad laudes. Oes namque deauratis circumamictae uestibus ornatae monilibus, gemis ac margaritis compositae die festum ad honorem immortalis sponsi celebrare non desinunt, ubi martyrum chorus triumphali corona laureatus nimio splendore coruscat, ubi patriarcharum coetus, prophetarum numerus, apostolorum senatus, iustorumque omnium innumerabilis populus flagrantissima caritate succensus indefessis omnipotenti deo gratiarum exhibent actiones. In illo siquidem die in tanto positi honoris culmine, in tam exuberantissima caritate firmati, in conspectu tremendae maiestatis gratis assumpti me non interrogabitis quicquam. Nulla etenim egestate fatigati, nulla erroris obtenebrati caligine, nullaque defectibilitate solliciti, non erit tunc quod petere debeat.

De diuersis hominum cupiditatibus. Cap. xv.

Istientium ista sollicitudo naturalis est, ut sedula inquisitione aquarum fluentia perlustrent, quatenus ex liquoris haustu ardorem sitis extinguat. Quisque naturae impulsu & abhorret quod cruciat, & concupiscit quod diligit. Habet rationalis spiritus appetitus suos, quos implere desiderat sicut & caro. Nemo est, qui sine concupiscentia uiuat, nisi solus qui ratione caret.

Vbi uiget ratio, adest amor, impellit concupiscentia, desideriorum tumultus exercuat.

Mor-

- A** Mortalium desideria quis intelligit? Sed & amatum uota quis satiat? Ex satietate utique coaluntur, & ex delectatione succrescunt. Hydropim spiritualiter patitur, qui ardenter aliquid concupiscit. Concupiscentiarum multa sunt genera, concupiscentiarum multiplices species, sed concupiscentiarum infinitus numerus. Sunt qui temporalia & terrena concupiscunt. Horum copiosior est multitudo docente experientia, testantibusque operibus. Quantos intuemur quotidie cupiditatis siti aestuantes infatigabiliter laborare, cumulare pecunias, aurum acquirere, erigere praedia domum domo, & agrum agro copulare. Huiusmodi quo plus bibunt, eo amplius sitiunt. Inueniuntur quoque plurimi, qui dignitatum fastigia ambiunt, & caeteros praecellere honoribus concupiscunt. Hi amant primas cathedras in concilijs, in conuiujs superiores discubitus, & salutationes in foro, tanquam alijs excellentiores in scientia, in potestate, in nobilitate generis, in acumine intelligentiae, in sermonis facundia, inque diuitiarum locupletatione. Tales ascendentes descendunt, & honoribus fulci efficiuntur in gloria, quoniam absque humilitate se praefereunt. Irrefragabilis prorsus est ueritatis sententia, quae ait. Omnis qui se exultat, humiliabitur. Sic etiam, qui carnis curam totis uiribus perficere satagunt in concupiscentijs suis. Horum deus uenter est, & gloria in confusione, qui terrena sapiunt. Vacant comestationibus, potationibus, ebrietatibus, & conuiujs, ut uoluptatibus corporis, obscenisque impudicitiae actibus, atque detestandis luxuriae criminibus intendentes aestus sui ualeant saturare libidine. Istorum nulli, quoniam in arenti solo fontem delectationis inquirunt, ad satietatem attingere poterunt. De talibus inquit Propheta. Errauerunt in solitudine in inaquoso, uiam ciuitatis habitaculi non inuenerunt. Esurientes & sitiētes, anima eorum in ipsis defecit. Illi ergo solummodo desideriorum suorum utcumque ualent temperare calorem, qui caelesti caritate afflati nouerunt amare spiritualia atque mansura. Ex gustu & cognitione inuisibilium, uisibilium edomant uoluptates, & dum in terris uitiose nil appetunt, quanta in caelorum patria diligentibus deum maneat bona, meditando degustant. Quotidiana si quidem exercitatione deputati interdum eleuantur in summis, & amoris facibus salubriter inardescunt, atque diuinae consolationis stillicidia mentis auiditate suscipiunt. Reficiuntur quippe ex munere, sed pro recepta delectatione solito uehementius desiderio concremantur. Tacendo clamant, bibendo sitiunt, sitiendo debriantur, in ipsa quoque sui spiritus ebrietate succensi conditoris sui speciem amabiliter concupiscunt. Propheticum illud *Psalm. 41* o quam saepe promunt ore, cordeque pertractant dicentes. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Sitiuit anima mea ad deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem dei. Felices tales dixerim, si tamen non intumuerint elatione, si non caeca securitate tepuerint, si non sponte praecipua dona neglexerint, quoniam consummato uitae cursu in istis, quae acceperunt, utique inebriantur ab ubertate domus tuae, & torrente uoluptatis tuae potabis eos domine. Apud te est fons uitae. Vides, unde satietas speranda sit. Prorsus non in hoc seculo, non in uoluptate labentium, neque de quauis creatura, sed ab ubertate domus Dei, de torrente diuinae uoluptatis, de fonte uitae. Ista praenoscens Propheta memora *Psalm. 118* tus aiebat. Satiabor, quum apparuerit gloria tua. A quo autem talia consecutus sit, & *Psalm. 118* quibus medijs, si scire uolueris, ipsum alio in loco audies dicentem. Vnam petij a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitae meae. A Domino igitur oratione mediante habitationem domus Dei, in qua est bonorum omnium ubertas, torrens uoluptatis, & fons uitae impetrasse se meminit. Quamobrem quicumque futuram gloriam, aut quippiam boni obtinere desiderat, propria excludat, siqua illi sunt merita, & simplici animo Deum patrem in unigeniti suo nomine postulet, & certissime consequetur. Ne autem uocem meam hanc esse quis censeat, ipsum Dominum Iesum audiat dicentem. Amen amen (inquit) dico uobis, siquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quid liberalius aut breuius dici potuit? Hoc ait Veritas, hoc Sapientia loquitur, hoc spondet caritas, quae non inuidet, hoc pollicetur melliflua bonitas, quae dat omnibus affluenter, nec improperat. Nihil excludit, nil retinet, quin exponat totum, si tantum in suo nomine postuletur. Postulas itaque o homo, sed non in nomine Saluatoris, siqua saluti tuae contraria petis. Quum terrenas flagitas facultates, fugitiosos honores, inimicorum necem, maledico-

rum damna, temporalem felicitatem, & his similia, nō petis in nomine Christi, dū talia B
 poscis, imprecaris aduersum te. Non enim deus iniquitatū fautor, aut flagitiorū exaudi
 tor est. Pete ergo sancta, rationabilia, iusta, & spūalia, si exaudiri desideras. Caue tamen
 ne præcepta tua sit postulatio, ne sit dubia, ne sit elata, ne sit iniqua, sed pura, sed humilis,
 sed deuota, sed ignita, sed perseverans, aliter infructuosa repellitur. Verum ne proprio
 seducaris iudicio, ne affectio tua ad impetrandum suadeat, quod non licet, disce prius
 quem petas, disce, quo egeas, disce, quid postules. Quem orare debeas, magistrum do-
 cētem audi. Tu autem, quum oraueris, intra cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrē
 tuum. Ad discipulos quoq; Quum oratis inquit, dicite. Pater noster, qui es in cælis, san-
 ctificetur nomen tuum. Prorsus uniuersis egemus, quæ in ipsa oratione dominica cōti-
 nentur. Hoc nos instituit dei sapientia petere, quo egere cognouit. Posuit quidem sub
 compendio, quicquid humanæ salutis necessarium est. Quid uerò particulariter petere
 debeamus, ut consequi ualeamus, aduerte, quid dicat. Petite, & accipietis, ut gaudiū ue-
 strum plenum sit. Petite ait, non motu labiorum, aut prolotione uerborū tm̄, sed deuo-
 tione, & mentis affectu. Languet aut oratio, si nō bonis operib; comitetur. Nā opus lau-
 dabile orationis uehiculum est, quo gradit̄ ad superiora cælōrū. Quid prodest tota die
 preces fundere, noctesq; transire peruigiles, et dei aduersum se iustitiā peccatorū sordī-
 bus prouocare? Ambo conuenire debent, simulq; in uno uinculo sociari cor & lingua,
 uita & oratio, uirtutis opus & affectio caritatis. Horum alter si diuidat̄ ab altero, iacet
 orantis animus, & oratio inexaudibilis reperit̄. Si duo ex uobis (inquit dñs) consense-
 rint super terram, de omni re quācūq; petierint, fiet illis à patre meo. Qui igit̄ orationi
 uacare desiderat, suasq; postulationes offerre altissimo, sic se cōponat intus corā oculis
 dñi, ut non minus ipse, q̄ eius fiat acceptabilis deprecatio. Non placet deo orationis sa-
 crificium, nisi placeat prius ipse, qui offert. Vtrūq; approbat dñs, uterq; placabilis inue-
 nitur. Respexit (sicut legit̄) dñs ad Abel & munera eius, ad Caīm aut̄ & munera eius nō
 respexit. Nam etsi redolebat sacrificiū, fortebat tm̄, qui immolabat. Maximū ex his oran-
 di documentū elicit̄, quatenus homo minime confidat in prece, dum sordet in opere. G
 Quid Sapiens de hoc sentiat diligēt̄ aduerte. Qui obturat, inquit, aurē suā, ne audiat
 legē, oratio eius erit execrabilis. Cōcordent ergo simul mores & oratio, dilectio & ob-
 edientia. Hunc orandi modū mediator noster insinuare uoluit inquit. Petite, ut gau-
 dium uestrum plenum sit, & accipietis. Summā oratiōis petitionūq; perfectionē hoc uni-
 co sermone conclusit. Nouerat oēs ideo orare, ut uotorum concupitū sortiant̄ effectū,
 quo percepto gaudium in mente generatur. Quam multi sunt, qui tēporale quærentes
 gaudium irato exaudiunt̄ à dño, qui consequentes quod postulant, repēriunt̄ de pro-
 pria perditione lætari. Gaudent tales, sed non recte, quoniam obliquo itinere gradiunt̄
 tur. Illi soli recte lætantur, qui in dño gaudent, & de eo, quod debent, exhilarantur tēpe-
 ranter. Temperanter inquam, quoniam quandiu anima uiuit in corpore, sicut perfecte
 gaudere non ualet, ita nec effrene lætari. Quā aut̄ poterit? Quā uinculis mortalitatis so-
 luta, deletisq; peccatorū sordib; ad deū uenerit, atq; in ipsius gaudiū sempiternaliter in-
 troierit. Tūc plenum habebit gaudiū, tūc undiq; exuberabit lætitia, tūc pro adepta felici-
 tate exhilarata beata dñi uisione fruet̄. Hoc nos docuit Sapiētia petere, hoc sollicite quæ
 H
 rere, hoc totis præcordiorū flagitare uotis dicens. Petite, & accipietis, ut gaudiū uestrū
 plenum sit. Alta sunt hæc, præcipua, spūalia, & æterna. Ipsa nō capit animus, nec intelle-
 ctus penetrat, nisi intus infundēt̄ uerbo erudiat̄ spiritus. Porro nō presente uerbo, nec
 1. Cor. 2
 instruēt̄ spiritu per sensibilia & humana distendit̄ animus, quia testē Apostolo anima
 lis homo nō percipit ea, quæ Dei sunt. Vbi uerò adest uerbum, & docet per spiritū, pa-
 lam omnia fiunt. Ipsius sententiā intellige, & uera esse, quæ dicuntur, minime dubitabis.
 Ioan. 16
 Hec in prouerbijis, inquit, locutus sum uobis. Venit aut̄ hora, quā iam nō in prouerbijis
 loquar uobis, sed palā de patre meo annunciabo uobis. Quæ est hora hæc? Vtiq; quā
 ab ipso dei uerbo emissus de cælo paraclētus sapiētia & intellectus dono fidelīū reple-
 uit corda. Tunc quidem lōge reformati in melius de diuinitatis essentia, de æternitate
 patris, de uerbi generatione, de processione spiritus, de beatorū gloria, de arcanis san-
 ctarū scripturarū mysterijs multa perceperunt. Igne nanq; sancto eorū depurata corda
 illa, quæ prius ignorauerant, intelligentia postmodum penetrare subtili. Probat̄ hoc

A hoc apostolorum scripta. Quum enim ante aduentum Paraclēti imperiti & legis essent
 ignari, unde didicerunt genera omnīū linguarum, sermonum interpretationes, sensus
 prophetarū, & sacramentorū profunda mysteria? Prorsus ex inhabitante uerbo, & spi-
 ritu reuelante. Eorum unum quanta post aduentū spiritus floruerit facūdia, audiamus.
 In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deū, & deus erat uerbum, hoc erat in prin-
 cipio apud deū. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. Alius quoq; in-
 quit. Bñdictus deus, & pater dñi nostri Iesu Christi, qui secundum magnā misericordiā
 suam regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis in hære-
 ditatē incorruptibilē, & incontaminatā, & immarcescibilē, cōseruatā in cælis. Nūquid
 piscatorū literas nescientiū istiusmodi essent uerba? Humanæ intelligentiæ metas tran-
 scendunt. Has nisi illustrasset spiritus, neq; ipsi doctores & legis eruditi fari potuissent.
 Solus spiritus scrutatur etiam profunda dei. Proinde, quos replet, instruit, & sapientes fa-
 cit, donans illis diuinitatis præclaram scientiam, sui cognitionem, & spiritualis exerci-
 tationis uberem cognitionem. Hinc est, quod ueritatis discipuli quāuis diuinitatis ope-
 ra cernerent, quāuis eloquiā sapientiæ audirent, qm̄ necdum in ipsis ad erudiendū habi-
 tabat spiritus, indocti spiritualit̄ de dño Iesu sola, quæ humanitatis sunt, nouerant. At
 ubi spiritus eosdem docere cœpit, diuinitatē illius agnoscentes ipsum tanq; dei filiū in-
 terpellauere fideliter. Verum hoc sicut ueritatis magister prænucciāuit futurum dicens.
 Illo die in nomine meo petetis, ita ab ipsius ueritatis discipulis cognouimus esse ample-
 tum, atq; ab uniuersali ecclesia quotidie frequenter. Quanta Petrus & apostoli cete-
 ri interuentione nominis Christi mirabilia gesserint, quisquis scire uoluerit, apostolica-
 rum actionum perlegat uolumina, & huius nominis intelliget sanctitatē. Ceterum eo-
 rum institutionibus inoleuit mos, ut in cunctis suffragijs, quæ uel publice uel priuate
 fiunt, terminetur per Christum dñm nostrum. Nouit quippe ecclesia nominis Christi
 uirtutē, atq; experimento didicit non esse aliud nomen sub cælo datum hominibus, in
 quo ualeant salui fieri. Quamobrem tanq; integerrima mater pro omnium salute soli-
 cita per orbem uniuersum nomen hoc disseminare conata est. Factumq; est, ut quicūq;
 in necessitatibus, seu pro adipiscendis bñficijs, in marinis fluctibus, in solitudinibus de-
 uis, in ciuitatibus, in cubilibus, aut in quouis loco, tribulationibus fatigati deū depre-
 cari uoluerint, interpellato Iesu nomine facile uotorū suorū salutarem consequant̄ effe-
 ctū. Nempe nominis huius uirtus cælū sicut penetravit & inferos, ita & mortalīū corda
 trānsigit & replet. Viuus est dei sermo et penetrabilior omni gladio ancipi: i pertingēs
 usq; ad diuisionē animæ & spiritus, cōpagumq; & medullarū, & discretor cogitationū,
 ita ut nulla creatura inuisibilis sit ei, sed omnia nuda & aperta sunt oculis eius. Dulce-
 scūt plane omnīū fidelīū mētes Iesu melliflūo inuocato nomine. Hoc longe antē in epi-
 thalamio nuptiali sponsa persenserat dicens. Oleū effusum nomē tuū, ideo adulescētula
 dilexerunt te nimis. Nimis utiq; quoniam pro ipsius amore contēpserunt mundū, car-
 nis se uoluptatibus abdicarunt, uitijs repugnantes uirtutum conscenderunt arcem, ac
 corporis uitā animi magnanimitate neglexerunt. Probauerunt iterum esse, quod in eo-
 dem legitur cantico. Fortis est, ut mors dilectio, dura, ut infernus æmulatio, lampades
 eius lampades ignis atq; flammatura. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatē
 neq; flumina obruent illam. Quid uerò est, quod quum tam flagrantissime sponsus ipse
 ab ecclesia diligatur, amori uices rependere non uideretur? Quum enim ipsa in illius no-
 mine deum petere nunquam desistat, ille postulationis ipsius affectum, tanquam si par-
 uipenderet, ait. Et non dico, quia rogabo patrem de uobis. Consueuerūt se mutuo amā-
 tes in dño indefinenter orare pro inuicem, obsequiorumq; sibi munuscula impendere.
 Hoc aut̄ de tanto sponso suspicari nefas est. Quomodo potest illā non diligere, pro qua
 carnem mortalem assumere dedignatus non est? Vel quo pacto pro eadem non inter-
 cedet, quum pro ipsa proprium cruorem effundere non expauit? Diligit Christus ec-
 clesiam, & sine intermissione patrem pro illa interpellat. Aduocatum (inquit Ioannes)
 habemus apud patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris, & non tan-
 tū pro nostris, sed pro totius mundi. Orauit in cruce patrem dicens. Pater ignosce illis,
 quia nesciunt quid faciunt. Rogat indefinenter eundem in cælo exhibendo uulnerū ci-
 catrices, quæ pro redemptione fidelīū in suo perpeffus est corpore. Nemō itaq; credit
 Dei

Dei sapientiam despiciere, orare pro ecclesia, illamque non diligere, quam tantum aestimauit, ut precio sanguinis illam sibi perpetuam uendicaret in sponsam. Quobrem uerbi diligenter discute uerba, ne sine intelligentiae luce offendas in lapidem, cadasque retrorsum male sentiendo de Christo. Non enim ait. Non dico uobis, quia rogabo patrem pro uobis, sed signanter dixit de uobis. Ufus quidem docet, ut quoniam quis potentem quaeque aduersus imbecillam & subditum iratum uiderit, compassione permotus pro oppresso effundat preces, ut conturbati odientisque mulceat animam. Consueuit etiam humana compassio pro captiuis interuenire, potissime obliuioni traditis. Plante ubi deest dilectio & miserentis obliuio, ibi pie intercessionis adest singularis occasio. Neutra horum de causa expedit, ut filius patri suadeat de nobis. Sic enim deus pater dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret pro reparatione illius. Quae uero tam speciali amat affectu, illius obliuisci non ualet. Prophetam super hoc sententiam audi. Nunquid potest mater obliuisci infantis uteri sui? Et tamen si illa oblita fuerit, ego nunc tui obliuiscar, dicit dominus. Expressit igitur dominus Iesus sermone suo praecipuum ad homines Dei patris affectum. Non negauit suae filius orationis suffragium. Ut autem scias uerum esse, quod dicitur, intellige uerborum illius sequentiam. Quum enim dixisset, non dico, quia rogabo patrem de uobis, addidit. Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis, & credidistis, quia a deo exiui. Obserua tamen diligenter, quod ait. Ipse pater amat uos, quia uos me amastis. Nunquid amor noster, quem Christo gerimus, aut fides, qua in illum credimus, diuini amoris est in nobis efficiens causa, uti ipsius Christi sonant eloquia? Prorsus minime. Non enim diligimus, quia diligimus, sed ideo diligimus, quia diligimur. Diligit deus ecclesiam dilectione sua spontanea, etiam antequam diligeret, aut fieret. Nam ideo facta est, quia dilecta. Non enim formaretur, nisi diligeretur. In ipso siquidem mundi exordio quoniam de Adam Eua formata est, diuinus tunc erga ecclesiam expressus est amor, quae de latere Christi dormientis in cruce spiritualiter formata est. Diligit itaque pater nos in filio, ut diligamus filium, credamus in filium, & trahamur ad filium. Ut autem diligamus filium, oportet ut diligamur a patre, ut uero credamus in filium expedit ut trahamur a patre. Mors quidem filii, patris in nobis caritatem commendat. Sed & fides, qua uiuimus credentes in filium, patris attractionis est donum. Nemo (inquit filius) uenit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Trahit pater ad filium mediante fide. Non enim accedimus ad Christum corpore, sed fide. Pes animae fides est. Per fidem (inquit Apostolus) ambulamus non per speciem. Tantum uadis, quantum credis. Credis multum? curris uelociter. Parum credis? remisse ambulas. Si nihil credis, mortuus es. De infidelibus loquens Dei sapientia dixit. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Ut igitur accedas ad Christum, crede, ut autem credas, pete, ut traharis. Nisi traharis, nunquam credes. Sponsam ausculta postulantem se trahi. Trahe (inquit) me post te. Nullus tamen inuite credit. Si autem sponte credit, quomodo trahitur? Et tamen quisque trahitur, & sponte credendo trahitur. Trahit pater ad filium, quum agnoscere facit filium. Non enim potest agnoscere uerbum, non potest uideri ueritas, non potest gustari sapientia, & non diligi. Si uero diligitur, concupiscitur, quod si concupiscitur, quaeritur. Quum autem quaeritur, affectus trahitur. Ex fide itaque cognitio, ex cognitione amor, ex amore concupiscentia, ex concupiscentia inquisitio generatur. Propterea ut homines, qui apostatauerant a suo conditore, traherentur ad ipsum, exposuit illis filium suum, & ipsum cognoscibilem fecit, quatenus credentes in ipsum tracti per ipsum saluarentur ab ipso. Nihil illo melius habuit, quod daret, nil delectabilius, nilque ad trahendum aptius. Venit itaque dei filius tanquam agricolae doctissimus, atque uerbis, miraculis, & exemplis in agro praesentis seculi fidei semina iactauit, ut fructificaret iustitiae germen, & ad patrem, unde exiuit, iterum rediret, sicut idem ait. Exiui (inquit) a patre, & ueni in mundum, iterum relinquo mundum & uado ad patrem. Ex huiusmodi autem opere caritatis talem mediator noster honorem a Deo sortitus est, ut nemo ad deum, nullusque ad caelestem patriam (nisi ipso mediante) perueniat. Non autem ab re mediatoris nomen accepit. Mediatione siquidem ipsius homo ad eandem, propter quam conditus est, pertingit beatitudinis gloriam. Hoc uerbis docuit, hoc ab uniuersis credi mandauit. Nempe haec est uera fidei recta confessio, quae iustificat impios, & de incredulis fideles facit, atque ab alienis secernit filios. Huius etenim disciplina fidei eruditi Apostoli confessio-

A fessionis suae regulam coram ipso preceptore exponentes dixerunt. Nunc scimus, quia scis omnia, & non est opus tibi, ut quis te interroget. In hoc credimus, quia a deo existis.

Quam perniciofa sit suimet ignorantia, quae plurimum in concitato animo dominatur. Cap. XVI.

Egrotantium corpore mos est, ut eo magis infirmitatis propriae ignari sint, quo amplius morbo fatigantur. Euertit namque passionis nimietas rationis iudicium, nec permittit discernere, quid proficuum, quid uel contrarium sit. Proinde alieno potius, quam proprio sunt committendi regimini. Fallitur quidem saepissime discretionis examen; affectionis impellente uirtute. Quod autem dictum est in humanis agitari corporibus, hoc non incongrue de infirmis sentiendum est mentibus. Consueuit quamplurimum in languentium mentibus. Spirituualiter suimet ignorantia dominari. Ab hac prorsus caeterae passionis animae originem trahunt. Sub ipsa nutriuntur, crescunt, fructificant, perficiunturque. Facile humani intellectus acumen seducitur, quum a sui cognitione coeperit animus dormire. Vnde Propheta uoce dominus ait. Populus meus seductus est non habens cor. Huiusmodi qui ignorant se quales sunt, alieno se subdant arbitrio, seniorumque acquiescant iudicio, si sanari desiderant, atque prudentes effici concupiscunt. Optimum plane restauranda salutis animarum, & ad piscendam prudentiae initium est sibi omnino nil credere, potissime quum ex emergentibus casibus non lateat hominem se ignorare, quid sibi expediat. Non sui ignarus, sed mortuus ille censendus est, qui cadens frequenter se cecidisse nescire nescit. Nam quemadmodum qui cadens concupiscitur, sanabilis est, ita & insanabilis qui quum delinquit, non sentit. Amisso siquidem uitae sensu & perpetuae mortis timore, quomodo uiuere, quomodo peccator sanabilis dicendus est? Quo medicamento ignotus curandus est languor? Deo tamen omnia possibilis sunt, qui quaecumque uoluit, fecit in caelo & in terra. Quobrem inter praecipua dona humanae salutis necessaria primum tenere locum infirmitatis propriae scientiam definire non uereor. Huic tanquam spirituales pediseque cordis concupiscentia, peccatorum confessio, effusio lacrymarum, delictorum emendatio, precum importunitas, mentis innocencia, alienae uitae commendatio, extrinseca humiliatio, & cordis humilitas famulantur. Qui in lumine ueritatis suisperisus percepit notitiam, alieni cordis secreta curiose non quaerit, neminem iudicat, nullum condemnat, nulli iniuriam irrogat, non irascitur, non contradicit, non detrahit, non mentitur, honores non appetit, nescit inflari, non extollitur in naturalibus, neque in donis specialibus. eleuatur. Propriam quippe non excedens mensuram potioribus semper ditari mereatur. At qui sui est nescius, ex quotidianis excessibus congregata dispergit, amittit munera gratis accepta, atque frequenter in eos, quos humilis declinat, ruit laqueos. In tenebris ambulans latentes in corde foueas quomodo intueri ualet? Hanc suimet notitiam Propheta se habere declarauit dicens. Ego uir uidens paupertatem meam. Hanc Psaltes egregius se possidere confessus est dicens. Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulauimus in magnis, neque in mirabilibus super me. Istiusmodi propriae cognitionis regulam necdum habentes apostoli se percepisse arbitrabantur, cum dicerent domino, in hoc credimus, quia a deo existis. Fefellit tamen illos opinio propria. Poterat utique in suo persistere scelere, si non praesente magistro ueritatis uulnus proprium detexissent. Voluit autem celestis medicus & secretorum cognitor Deus corrigere, quod ipsi nesciendo simpliciter relauerant. Voluit plane dei sapientia coercere illos a mentis tumore, ne eleuati supra sese existimarent esse, quod non erant, atque se crederent scire, quod penitus ignorabant. Quum enim dixissent credimus, quia a deo existis, illico ex ore ueritatis audierunt. Modo creditis? Ecce uenit hora, et iam uenit, ut dispergamini unusquisque in propria, & relinquatis me solum. Exitus quidem probauit, quod uera fuerit Saluatoris sententia. Quum enim a turbis uallatus tetusque fuisset, repente eo relicto fugerunt omnes. Quod uero illis corporaliter, hoc in nobis quotidie spirituualiter perficitur. Tentatus quisque, si ad momentum se diuina subduxerit gratia, repente qui se aliquid autumabat posse, experitur qualis sit. Prona quidem mens est, dum deuotionis gustu tangitur, eleuari de munere, atque in propriae soliditatis uirtute utrumque confidere. Hoc de se insinuas Propheta ait. Ego dixi in abundantia mea, non mouebo in aeternum. Sed qualem se agnouerit, ex amotione gratiae mox intulit. Auertisti manum tuam a me, & factus sum conturbatus. Maximum ex hoc documentum elicitur, ut non de nobis quid cooperante nobiscum gratia ualeamus, existimare debeamus, sed quid sine ipsa a nobis sumus.

Velle quidem iudicare de nobis, quales per gratiā sumus, quid aliud est, quā de alienis diuitijs se extollere? Non enim spiritualia bona, quibus uirtutes acquirimus, & laudabiliter uiuimus, nostra sunt, sed ex diuino prodeunt munere. Siquid boni naturaliter possumus, quanquam & hoc sit donum conditoris, si suadet ratio uendicemus nobis. Nam quod prater naturam bonum est, totum nobis diuinitus concessum est. Attendamus (oro) naturam nostram, non qualis ab artifice summo condita est, sed qualiter concepta & propagata sit, & perspicue intelligemus nos de aliquo (praterquam de malo) gloriari non posse (si tamen de malo gloriandum est.) Adeo quippe exigēte culpa atq; impellente humana species in naturalibus uulnerata cognoscitur, ut in bono infirma, ad peccatum uerō semper procliuā sit. Tantum ualeat operari bonum, quātum iuuatur ut possit. Tandiu erecta perseverat, quādiu tenetur, ne corruat. Nutat tamen tanquā uetustissimum ædificium, momentisq; singulis ruīnā minatur, atq; frequenter labitur propria defectibilitate grauata. Diuina autem miseratione nunc iacens erigitur, nunc sustentata roboratur, ne tendat in nihilum. Dei pietatem, atq; clementiam, & humanæ naturæ utilitatem Prophetā sufficientissime paucis aperuit dicens. Quantum distat ortus ab occidentē, longē fecit a nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, miserus est dominus timentibus se. Quomodo ipse cognouit figmentum nostrum, recordatus est, quoniam puluis sumus, spiritus uadens & nō rediens. Quum igitur in cunctis, quæ agimus, conditoris nostri egeamus auxilio, prouida examinatione caueamus, ne de ipsius extollamur muneribus. Facile quidem amittimus, quod donante deo accepimus, si hoc humiliter non custodimus. Hoc etenim optime diuinæ bonitatis fulget in oculis, si quisq; iugiter quod habet, gratis accepisse se meminit. Qui autē ignarus huiusmodi nescit gratias agere, spiritualibus nunquam ditabitur donis. Nemo digne eleuatur in summis, nisi qui in humilitate se collocat. Proinde quoties insolefcit animus, quoties pro cælesti gratia intumescit, aut attollitur in prosperis, & qualis sit obliuiscitur, relinquitur sibi, & ad propria cum dedecore redire compellitur. Tunc tentationum deo permittente agitur aculeis, atq; concupiscentiarum abstractus illecebris cogitur scire, quid sit. Vexatio nanq; ipsa dat intellectum, & quam patitur, tribulationum pressura ad orationis suffragium hortatur accedere. Experimento discit per se ipsum nil posse, propter quod elationem omnem, quam de se ipse conceperat, euomete cogitur. Vnde hæc eadem mutatio, nisi ex irradiantis gratiæ splendore efficitur? Presente nanq; ueritate euanesceat falsitas, & noctis opaca caligo clarescit, atq; ad intuitum sapientiæ cuncta ignorantia propriæ albugo fugatur. Agnoscit quidem in his animus dei in se præsentem bonitatem, intelligentiaq; attollens oculos ineffabilem gloriam maiestatis ipsius ueneratur in ipso. Quum enim sit omnipotens rex, immaculata ueritas, fulgentissima sapientia, uita immortalis, & emanatio sempiterna, suæ tamen diuinitatis nullum patitur habere consortem. Domino Iesu tantum diuini honoris communicatum est nomen propter uerbi substantiam, quam gerit in homine. Quod enim in natura inest uerbo, hoc assumpto gratis datū est homini. Solus igitur Christus inter mortuos liber, solus inter homines Emanuel est. Humana itaq; imbecillitas, & mediatoris Christi ex ijs, quæ præmittuntur, declaratur autoritas. Nec sine patre uerbum, neq; sine uerbo confitendus est pater. Hanc fidei disciplinam dei filius insinuauit ecclesiæ, ut nō inaniter in hunc peregrinationis curreret stadium. Quum enim discipulis dixisset, ecce uenit hora, ut dispergamini unusquisq; in propria, & relinquatis me solum, mox addidit. Et non sum solus, quia pater mecum est. Maximum catholicæ unitatis robur est, ut omnipotens pater cum unigenito suo sit filio. Nō enim ulla potest esse, nisi personalis filij patrisq; discretio, quum amborum una sit gloria, eademq; essentia dicente filio.

Ioan. 14. Qui uidet me, uidet & patrem. Alibiq;. Ego & pater unum sumus. Huiusmodi ueritatis eloquia non pro se, sed pro soliditate, atq; consolatione credentium Dei locuta est Sapientia, quatenus nedum in futuro, uerumetiam in præsentem sensibilem fidei suæ gustū sortiantur, & meritum, sicut in sequentibus ait. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Optima pacis pollicitatio, non carnis est, sed spiritus, non hominum, sed animorum, quam non nisi in Christo consequimur. Humani siquidem animi appetitus talis est, ut semper pacem inquirat, semper ut illam possideat, absq; intermissioe laborare non

non desinit. Nullum sine bono pacis experitur gaudium: nulla fatigationū suarum mercede læta. Circuit mare, & aridam, uniuersaq; seculi istius delectabilia querit, ut in ipsis cōcupitæ pacis solatium inuenire ualeat. Falsū dicitur demū cuncta, quæ pacem cōferre nequeunt. Proh dolor, q̄ maxima in creaturis omnibus penuria est: quoniam earū nulla potest prestare sui dilectoribus pacē. Pacis satietatē minime tribuunt, sed acius accendunt. Fatigat querētis animū, nō pacat, illūq; uana promissione deducit. Carēt prorsus eō, qd in ipsis exquiritur, bono. Horrendū igitur spectaculū, & cōpassiua cōsideratio est cæcū sitientē aspiciere, & aquæ riuulos queritantē, atq; in luti uolūtubro se mergentē, ut inde sitis suæ satiet appetitū. O cæcū mortaliū genus. O cōtemptores & preuaricatores redite ad cor. Cōsiderate uos, uias uestras discutite, desideria uestra trutinare: supra mentis uestræ tribunal ascendite (si tamē ualetis) cassumq; laborē uestrū rationis iudicio tēperate. Nunq; quō tendere nitimini, peruenietis. Pacē cupitis, pacē queritis, pacemq; in infimis possidere speratis. Aliūde querēda est, quoniam alibi est. Venite itaq; o sectatores pacis, & incōcussi boni amatores: qui hætenus superuacue laborastis, & pereistis seculi amore onerati fuistis. Venite, in quā, & gratis narrabo uobis, quāta fecerit Deus animę meę. Cōmunicabo uobis p̄ Dei gloria, uestroq; profectu, qd in cordis penetralibus occulte percepi. Erā & ego aliquādo uestri similis, querēs anxio æstuatiq; desiderio pacē in extrinsecis, nec inueni. Tandē diuina preuētus gratiā dum sic laborarē, speciosissima quēdā sole splendidiōr: balsamoq; suauior mihi apparere dignata est: cuius omnino nomē ignorabam: Hęc nāq; propius accedēs uenustō uultu, placidoq; affatū inquit: O iuuenis in me diligēde cur effundis cor tuū, pacēq; sectādo uariaris per multa? Quod queris in me est, quod cōcupiscis, tibi polliceor, sp̄o deoq; (si tamē me in sp̄sam habere uolueris) Fateor quoniam ad eloquiū illius elanguit cor meū, & amoris eius iaculo trāsfixus sum. Cōpleuit quādā insueta lætitia mentē meā, & omnia interiora mea spirituali exultatione perfusa sunt. Quū uerō in his positus nomē ipsius, dignitatē, & genus scire peroptarē, adiecit se Dei sapientiā uocari, & esse, quæ in tēporis plenitudine pro hominū recōciliationē humanam formā suscepit, & quæ antē inuisibilis erat cum patre, uisibile naturam, ut aptius amaretur, accepit ex matre. Cui cum ingenti gaudio dum præbuissem assensum: dato pacis osculo læta discessit. Tunc & deinceps amoris illius flāma excreuit, memoria uiguit, & dulcedinis illius abundātia perdurauit. Hanc itaq; amaui ut sponsam: hanc ut carissimam tenui: ipsaq; mediante pacis bonum, quod antē quæsieram, utcunq; gustauī. Hinc hortor fiducialiter uniuersos properare ad illā: sciens quod lætissimē suscipit omnes accedentes ad se: pacisq; inebriat poculo: ita ut ultra sitire nō possint. Ne autem mendacē arbitremini me, ne me de corde meo ista proferre credatis: ipsius sententiā audite. Hęc (inquit) locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Quicunq; pacem uerā cupit, quisquis trāquillitatē internā tenere desiderat, ad Christū pergat: Christi q; sectetur uestigia. Ipse nanq; est pax nostra, qui facit utraq; unum. Sicut in illo habebit pacem: ita & in mūdo pressurā. Præmit mūdus, quos recipit Christus, persequitur diabolus, quos inhabitat Sapientia. Hęc scientes, o imitatores Christi, & æternæ Sapientiæ discipuli nolite turbari: neq; expauēscat cor uestrū, quum aure auditis, aut experimento discitis pati pressuram in mundo. Admonitio ista Sapientiæ est, quæ ait: In mundo pressurā habebitis. Memen-

Ioan. 16 tote autē, quod ipsa permiserit. Hęc (inquit) locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. Si de pacis sponsione exultastis, ut quid de mūdi pressuris, uel in modico turbamini? Si pacis uictoria placet, nequaquā displiceat mundi cōflictus. Vtrunq; necessarium est. Nec triumphus sine bello: neq; strenuū bellū esse ualet absq; triumpho. Arma ergo certaminis spiritualia arripite, & uiliter cōtra mundum & uitia præliamini. Quemadmodū certandi uester est labor: ita & uestra uictoria erit. De labore quidē mercedem, & de uictoria reportabitis gloriam. Merces utiq; abundātis pacis erit in uobis: uobis autē corā astātibus cæli militibus gloria. Prospectāt sancti angeli uestri certaminis exitū: coronas gemmis coruscātes tenentes in manibus, ut illas perseverantibus largiantur. Pudeat uos, oro, pudeat in conspectu cælestis senatus, & imperatoris æterni segniter dimicare. Sicut de uictoria gaudium: ita duplex uestra erit de perditione cōfusio: dampni uidelicet & pudoris. Quāobrem rumpite cupiditatū nexus: humanū ac seruilem timorem abijcite, atq; in mediatore Christo sp̄i uestræ ancorā collocāte: quatenus mellifluæ pacis gustū percipere

capere ualeatis. Verbis sapientiae illius cordis aurem accommodate, & in eisdem triplex
 reperietis spirituale solatiū: pramunitio scilicet, exhortatio, atq; mercedis. Pramuni-
 net, quā futura mala prænunciat, dicens: In mundo pressuram habebitis. Exhortatur au-
 tem quādo ait: Confidite, quia ego uici mundū. Mercedis uerō pollicitationē insinuat,
 quā in eo nos pacem habituros fatetur, inquit: Hæc loquutus sum uobis, ut in me pa-
 cem habeatis. Optima ad pugnandū pramunitio: merces aut plurimū delectabilis post
 triumphū: exhortatio uerō efficax in præsidium. Interim exhortationi intendamus, & re-
 gis nostri præponamus agonē. Cōfidamus nos posse uincere: quia ipse patiēdo mundū
 superauit. Ideo nauq; uicit, quia pugnauit. Si nō certasset, quomodo ad palmā uictoriæ
 peruenisset? Discamus & nos pugnare, sub inuictissimo duce minimē pauemus cū ho-
 stibus habere certamē. Exemplū nobis præbet, atq; præsidium. Exemplū de pugna, & præ-
 sidium pro uictoria. Vtroq; accēdimur, utroq; roboramur. Pugnauit ut uinceret: debella-
 uit aduersarios, ut illos nobis uincibiles faceret. Quis nisi uicisset ipse, aduersus tam fero-
 ces inimicos pugnare auderet? Roboramur igitur de illius pugna, & accendimur de ui-
 ctoria. Victoria ipsius nostræ occasio fit. Triumpho illius accendimur ad coronam. O q̄
 uiriliter exhortaremur ad pugnā, si fidei oculo cerneremus, quanta princeps noster æ-
 reas potestates cæde mastrauit. O si regis nostri insuperabilem agnosceremus uirtutem.
 O si triumphū illius supereminētē gloriā cordis gustaremus affectu. Vtiq; prouocare-
 mur ad pugnā, delectaremur de gloria, erigeremur ad cælestia. Id uerō quoniā non uale-
 mus ex nobis, audiamus mediatorē nostrū patrē poscentem pro nobis. Ipse nauq; ad cæ-
 lum subleuatis oculis orauit sic: Pater uenit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus cla-
 rificet te. Orauit, inquam, nō ut claritatem acciperet, sed ut illa, quā habuit antequā mun-
 dus fieret, nota esset fidelibus. Iam enim in patre clarificatus, iamq; erat in immortalita-
 tis gremio collocatus: quanquā nondum Verbi gloria serui absorbuerat formā. Adhuc
 paulominus ab angelis minoratus erat, adhuc substantia quæ uidebatur, passibilis erat, &
 mortalitati subiecta. Non tamen dubia de uictoria, neq; de immortalitate incerta. Verbi
 habebat cautionem corporaliter habitatis in se. Potiorem etiam sui partē iam diuinitate
 fruente, iam cum uerbo in Deo clarificatā nouerat. Postulabat, ut quod in prædestina-
 tione latebat, atq; in resurrectione futurum erat, in gloriæ reuelatione fieret manifestū.
 Reuelatio gloriæ Christi ipsius clarificatio est. Filij autem exaltatio, claritas est patris.
 Clarificatur itaq; per patrem filius, quando diuinitas filij manifestatur in populis. Patet
 uerō per filium, quā quicquid gloriæ, uirtutis, & laudis habet filius, patris esse decernit.
 Nō em̄ a seipso est filius, sed illū sibi genuit pater æqualē. Filium hoc cōfitemur audia-
 mus: Quod dedit mihi pater, inquit, maius omnibus est. Hoc ad Dei formā retulit. Ad ho-
 minis autē quid? Data est mihi (ait) omnis potestas in cælo & in terra. Apostolus autē de
 suscepti hominis forma dicit sic: Deus exaltauit illū, & donauit illi nomē quod est super
 omne nomē, ut in nomine Iesu omne genu flectat, cælestiū, terrestriū, & infernū. Hoc
 qd acceperat, ut esset Dei filius in unitate personæ, utq; esset mediator Dei & hominum,
 poscebat ut fideles credēdo agnoscerēt, agnoscendoq; diligerēt: quatenus ex fide, quæ
 per dilectionē operat, promissam per ipsum cōsequerētur mercedē. Clarificationē qui-
 dem suā, mercedē nostrā esse dicebat. Merces autē nostra nō nisi de confessione fidei, &
 agnitione Christi erūpit. Quā ut habere possimus, idem filius patrē pro nobis orabat. Si
 cut dedisti ei, id est filio tuo potestatem omnis carnis, sic utiq; credāt. Dedit nāq; Deus pa-
 ter unigenito suo, ut habeat potestatem super omnem carnem, & præsit omni carni. Non
 autē arbitreris, o homo, dominū Iesum talem potestatem accepisse super omnē carnē, qua-
 lem in principibus seculi huius uidere cōsueuisti. Nō illum misit pater in mundū, ut secu-
 lare sibi acquireret regnū, aut mortalium famulatū: quippe quū in cælis subiectā habeat
 omnem angelorum militiā: & in terris uniuersam uisibilem creaturā. Missus est illumi-
 nare hominum ignorantiam, restaurare collapsa, & æternæ beatitudinis omni credenti
 donare stipendia. De seipso quid per Prophetam dixerit, audi: Spiritus (inquit) domini
 super me: propter quod unxit me: euangelizare pauperibus misit me: satiare contritos
 corde, & prædicare captiuis remissionem, & cæcis uisum, dimittere cōfractos in remis-
 sionem: prædicare annum domini acceptum, & diem retributionis æternæ. Ipsum uerō
 unigenitum ceteris clarius dicentem, cur acceperit potestatem omnis carnis attende: ut
 omne

A omne quod dedisti ei, inquit: det eis uitam æternam. Currite huc, o reges terræ, & gen-
 tium principes, atq; uniuersi seculi huius amatorēs ad audienda diuinæ sapientiæ præ-
 clara eloquia. Promittit se uobis daturam, quod maximo cum ardore concupiscitis. Vi-
 tam nanque diuturnam, dies plurimos atq; felices, & multas (si fieri possit) anxie appe-
 titis uidere generationes. Hinc sanitatis studium, ciborum exquisitus apparatus, morbi
 timor, infirmitatum remedia, & mortis causatur pavor. Nemo uotis uestris tam sufficiē-
 ter annuit, nullusq; est, qui per omnia uestris sic faueat desiderijs: quemadmodum ipsa,
 de qua loquimur, Sapientia. Debueratis omni uestra facultate distracta etiam precibus
 emere, quod ipsa pollicetur gratis. Debueratis prorsus laboribus, uigilijs, sollicitudinibus,
 & amicorum interuentionibus quærere, quod uobis sponte donatur. Currite, in-
 quam, moras rumpite: & ut audiendo intelligatis, amota infidelitate cordis aurem præ-
 bere. En uerba ipsius proferam: en sermonem illius coram uobis positus recitabo. Patri
 nauq; ait: Ad hoc misisti me, ad hoc humanitatis naturam me sumere uoluisti, ut omne
 quod dedisti mihi, det eis uitam æternam. O quantum uestra debuerūt exhilarari corda,
 o quantum desiderij ardor, & uitæ concupiscentia uestris in mentibus ebullire. Quis lon-
 gæuus fieri non ambiat super terram? quis uitam nō cupiat possidere perpetuam? Hoc
 mortales, & corruptioni dediti cōferre nequeunt. Solius unigeniti Dei est hoc præstare
 posse, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. In mortalis sibi inhe-
 rentes efficitur immortales, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondū apparuit
 quid erimus. Scimus quoniā quum apparuerit, similes ei erimus: quoniam uidebimus
 eum sicuti est. Verū ne Apostoli, uel ipsius domini uerba carnaliter intelligatis, ne quid
 corporalis illecebræ in eius spōsionibus esse arbitremini, quid idem dominus intulerit,
 auscultate: Verba sua exponere uoluit, ut a uisibilibus ad inuisibilia, & a temporalibus
 mentem erigeret ad æterna. Hæc est (inquit) uita æterna, ut cognoscāt te solum Deum,
 & quem misisti Iesum Christum. Vitam æternam nō in corporis incolumitate, aut in im-
 mortalitate eiusdē, sed in Dei cognitione esse perhibuit. Vita æterna in animæ felicitate,
 quæ ueritate pascitur, & caritate nutritur, esse credenda est. Cibus nauq; animæ rationa-
 lis, quo alitur, ut uiuat in æternum, ueritas & sapientia est. Cibus animæ amor est, pax, im-
 mortalitas, beatitudo, uita, & bonitas. Hoc totū & longē excellentius quā dici, aut co-
 gitari potest, Deus est. Ipse dat animæ uitā, imō uita est animæ. Sicut em̄ corpus terreno
 alitur cibo, ita anima Dei uisione, & ueritatis agnitione. Istiusmodi cōtemplatio deificæ
 ueritatis, in qua animæ uita subsistit, in qua beatē uiuit, & diuinitatis efficitur particeps:
 nō est præsentis temporis, sed futuri: quum (uidelicet) anima Dei uerbo copulata supra
 naturalem sui intelligentiā luce irradiabitur sapientiæ, uestieturq; lumine gloriæ, atq; de
 claritate transformabitur in claritatem, angelicæ per omnia simillima dignitati. Tūc de
 Dei cognitione beata, de angelorum societate læta, de cōtemplatione creaturarum re-
 fecta ineffabili & iucundissima Dei laude replebitur. Totum quod offeret super altare
 Dei, erit sacrificium laudis ardētissima caritate succensum. Hoc Propheta insinuare uo-
 luit, dicens: Beati qui habitant in domo tua domine, in seculum seculi laudabunt te. O-
 dorabat iam in excessu mentis factus suauitatem quandam mirifici sacrificij illius, illicq;
 quamuis in carne positus, esse cupiebat inhabitanter, dicens: Sitiuit anima mea ad Deum
 uiuum: quādo ueniam, & apparebo ante faciem Dei? Quo quoniā adhuc illi minimē
 ire licebat: spei tamen solidissimā cautionem tenens fiducialiter aiebat: Vota mea domi-
 no reddā in cōspēctu omnis populi eius, in atrijs domus domini, in medio tui Hierusalē.
 Huius quippe medullaris laudis indefessa delectatio de sola prouenit cognitione cōdi-
 toris: quæ cōpletō istius peregrinationis itinere donat electis. Tāta liquidē clarescit lu-
 ce, tāta supereminet puritate, tātaq; caritatis suauitate pinguescit, ut ad illā nullo modo,
 quādiu passibilis carnis tegimur indumēto, noster attingat obtutus. Prouidē tamen, mi-
 sericorditerq; Dei bonitas humanā respexit fragilitatem, ne diffidentia periclitaretur in
 uia. Verbum nauq; suum quod mādauit in mille generationes in temporis plenitudine,
 uerus permanēs Deus, humanitatis specie obtexit uisibili. Hūc etenim quē suscepit ho-
 minē Deū fecit: quatenus ipso mediāte diuinitatis sciētia, & si nō perfecta, mentibus in-
 funderetur fidelium, discerentq; credentes ex ijs, quæ de Verbo gustabant per hominē,
 quanta incōprehensibilia essent bona, quæ in ipso originali deitatis fonte prædestinatis
 Laur. Iustin. L 2 commu.

communicantur in cælis. Plenam autem atq; perfectam in assumente Verbo habitante in homine beatitudinem, diuinitatem, & maiestatem inesse fatendum est: tamen propter humanitatis copulam impræsentiarum nequeat agnosci. Neque enim inferioris est gloriæ filialis contemplatio deitatis in homine, quam paternæ claritatis in Deo: quauis minoratio quædam esse uideatur. Quod ut uerum esse fatearis, ipsum filium eadem referentem audi: Hæc est (inquit) uita æterna, ut cognoscant te solus Deus, & quem misisti Iesum Christum. Ut autem fideles caperent quod dicebat, profunda sapientiæ suæ temperauit eloquia, ut ad redemptionis humanæ mysteria, in quibus diuinitatis lumen, patrisque maiestas emicuit, eorum reuocauit intuitum, ne claritatis immensæ reuerberati splendore infidelitatis incurrerent tenebras. Ex his etenim, quæ patri dixit, erudiuit ecclesiam: nec tamē mentita est ueritas, dum quod futurum erat, factum iam asseueraret, inquiens: Ego te clarificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi, ut facerem. Apparere quippe in carne uerbo multa se intuentibus diuinæ uirtutis ostendit opera, quæ patri ascribens de quo erat, illum exhibuit esse laudem dignissimum, atq; in credentium mentibus eundem clarissimum reddidit. Non enim humana contradicere poterat ratione, quin diuina essent quæ agebantur à uerbo. Emanabat utique de ore ac de pectore Iesu quædam fragrantia cælestis, quæ instar fluminis irrigando corda fidelium illos dilectione replebat & gaudio: quod in spiritu Propheta prospectans manifestauit, dicens: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei. Lætificat planè ecclesiam uniuersam, quum lacteo suo cruore ipsam à pristina delictorum redimens turpitudine, in speciosam sine ruga & macula sibi copulat sponsam. Hoc quidem humanæ redemptionis opus est, quod sibi datum à patre filius asserit consummatum, per quod optimè idem pater super terram clarificatur à filio. Congruum tamen fuerat, ut perfectio ipsius redemptionis opere agnosceretur ab homine, quis tanti beneficii largitor existeret. Reus utique de percepto beneficio fieret, si non reparatori suo gratiarum exolueret actiones, quas, nisi illum cognosceret, omnino exhibere non posset. Necessaria itaque sicut patris, ita fuerat filii clarificatio, ut ad æternam uitam patens aditus appareret. Vtrunq; congruebat sciri, à quo scilicet, & per quem à patre species humana condita est, & restaurata per filium. Pro ipsius siquidem moriendo salute illam reconciliando patri reuocauit ad uitam. Igitur quemadmodum filius moriendo clarificauit patrem, ita & pater debuit clarificare filium illius manifestando gloriam. Vnde filius aiebat: Et nunc clarifica me tu pater claritate, quam habui, prius quam mundus fieret apud te. Nihil si diligenter aduertas, sibi nouæ claritatis tribui poposcit, sed petijt, ut pro eruditione credentium agnosceretur, quid erat, quod est uita æterna, & felicitas sanctorum. Quæ autem est claritas, quam habuit apud patrem priusquam fieret mundus. Vtique ut sit coæternus de æterno, ut sit candor æternæ lucis, patris imago, sempiternum uerbum, increata sapientia, Deus de Deo, & principium sine principio. Hæc nempe est claritas, quam ante creaturam aliquam noster habuit mediator. Ipse per spiritum hominibus reuelari uoluit, ut sub hac fidei regula uiuerent, atq; per iustitiæ semitas gradientes ad æternam pertingerent uitam. Errauerant quidem per multa annorum curricula in inuio præsentis exilij, nulloque supernæ ueritatis illustrati splendore, uanitatis seculi, ac infidelitatis sectantes tenebras, æternam absque retardatione pergebant ad mortem. Quorum erroribus Sapientia Dei compatiens, ut reuocaret eos, se illis cognoscibilem præbuit, seuiam fidei esse monstrauit, per quam in ueritate qui graditur, immortalis uitæ consequitur brauium.

Quod diuinorum iudiciorum mortalibus inaccessibile sit lumen. Cap. XVII.

ueniens in carne Dei Sapientia, dominus scilicet Iesus, tanquam communis omnium dominus uniuersos, quantum in se fuit, docuit detestari uicia, uirtutes appetere, ueritatem agnoscere, atq; ad æternam uitam currere festinanter. Non autem omnes uitæ perceperunt uerba, sed ij tantum, quibus datum fuerat desuper. Tales introrsus gratia præuerti uerbum salutis susceperunt, & corpus Christi effecti sunt. Nouit dominus qui sunt eius, nouit prædestinatos ad uitam, suo tempore iustificandos, atq; glorificandos. De ipsis solum & specialiter patri loquebatur, dicens: Manifestaui nomē tuū hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Considera diligenter, quibus patris nomē unigenitus manifestet, non utique sapientibus seculi, non dignitate fulgentibus, non profapia præclaris, non uolentibus, aut poscentibus gratiam, sed illis tantum, in quibus sibi cōplacuit pater,

A pater, quos elegit in filio ante secula in sui laudem & gloriam. Ceteri uerba Dei corporis aure perceperunt, crediderunt ad tempus, uitæ sacramenta susceperunt: sed in eis, quoniam in ipsis minime sibi cōplacuit pater, perseverare non potuerunt. Cum ouibus cōnumerabantur, sed non gratificabantur, neque pariter eligebantur. Incomprehensibilis est electio hæc, nulli prorsus mortalium nota. Caligat naturale ingenium in consideratione ipsius, & à nimio splendore eius reuerberantur sublimium oculi. Quis curiosus inscrutabilia Dei iudicia inuestigabit impunè? Quis (oro) ineffabile lumen secretorum diuinæ maiestatis constitutus in carne poterit intueri? Solis illis spiritibus angelicis, quamuis non ad plenum, datur iudiciorum Dei scientia, in quibus tanquam in throno proprio diuina præsidet Sapientia. De ipsis namque ore prophetico dicitur: Qui sedes super thronos, & intueris abyssos. Psaltes etiam præcipuus de illis ait: Parauit in iudicio thronum suum, & ipse iudicabit orbem terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. Per eosdem iudicia exercens Deus æternæ æquiritatis illis sapientiam & scientiam notificat. In uniuersis Deum contemplantur mirabilem, iustaque consilia ipsius maximo cum tremore uenerantur. Sine reuerberatione uident, sine redargutione mirantur, & absque ulla defectioe pascuntur. Tranquillitate potiuntur summa, intima luce clarescunt, dum irreprehensibili ueritatis iudicio secretorum cælestium ordinem intuentur. Discant qui domos habent luteas, & terrenum inhabitant fundamentum: quid de uerbo Dei credere debeant, & quam reuerenter, quam pauide diuinæ se debeant contemplationi ingerere, nec non quam cautè arcana omnipotentis rimari iudicia. Apostolus namque Paulus, qui usque ad tertium cælum raptus est, qui arcana Dei uerba audiuit, quæ homini non licet loqui, eadem intueri ausus non est, dicens: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Quis nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? Nempe si electionis uias, qui sapientiam loquebatur inter perfectos: sapientiam, inquam, in mysterio absconditam, illa inuestigare noluit, quid ceteri acturi sunt, qui propinqua & uisibilia uix intelligunt? Nemo igitur prædestinationis altitudinem, & prædestinatorum causas curiosa percunctatione præsumat inquirere, quæ in sola æternæ Sapientiæ cognitione absque errore sunt posita. Quis que indubiè fateatur uerissima & rationabilia esse Dei iudicia, quamuis occulta. Studeant singuli cælestibus obtemperare præceptis, sperentque ab uniuersali domino cōdignam factorum suorum percepturos esse mercedem. Quis saluandus sit, quisue damnandus, nemo discutiat. De numero illorum se unusquisque esse arbitret: de quibus ipse mediator patri dicebat: Tui erant, & mihi eos dedisti. Tui erant (inquit) non ex ipsorum meritis, sed ex electione tua. Præcedit quidem diuina electio electorum merita. Nam hominum merita temporalia sunt, sed electi sempiterna. Merita ex Dei gratia, hominisque arbitrio originem habent: electio uerò per uoluntatem Dei ante tempora secularia sine initio. Merita in hoc mundo, quandiu anima mortali carne uestitur, per corpus augentur & in corpore: sed electio ante mundum, omnemque creaturam, & ipsum corpus facta est. Non sine nobis nostra accrescunt merita: electio autem omnino perficitur præter nos. Diuina electio meritorum nostrorum efficiens causa est: sed electionis uerbum Deo patri coæternum. Absque ipso uerbo electio hominis minime fructum habet. Apostolum audi: Qui elegit nos in ipso uidelicet uerbo ante mundi constitutionem. In uerbo ante seculi creationem singulorum electio facta est: effectum autem habere cœpit post uerbum in carne. Per carnem quippe uerbi operante in carne sua uerbo peccatorum purgatio facta est. Hoc Apostolus confirmas, ait: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Purgatio uerò ipsa effectui electionis est præuia. Purgari nemo potest, nisi per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum. Illos purgauit per se, quos in uerbo suo elegit omnipotens pater. Quamobrem (inquit) quoniam tui erant, & mihi eos dedisti, ut purgarem sanguine, lauacro mundarem, & sanctificarem ex munere: ideo ipsi sermonem meum seruauerunt, & cognouerunt: quia omnia que dedisti mihi, abs te sunt. Seruando namque per uirtutum opera, quæ mandauit eis, cognoscere meruerunt. Hoc idem Propheta in se completum esse perhibuit, dicens: A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem uiam iniquitatis. Præceptum etenim domini quum

Laur. Justin.

L 3 in

in se lucidum sit, se perficientium illuminat oculos, & caelestium sacramenta cognoscibilis facit: sicut in Christi apostolis patet: de quibus dicitur: Ipsi sermonem meum seruauerunt & cognouerunt. Cognouerunt utique per fidem, quae praecedit speciem, donec per speciem cognoscere mirabimur. Ambulamus per fidem, & per fidem uidemus. Manifesta quidem uisio in specie est: in fide autem uera sententia, sed non perfecta cognitio. Fides peregrinantium singulare solatium est: species uero triumphantium merces. Nullus tamen absque fidei confessione ad triumphantium aggregatur consortium.

**Utrunque iustis competit, utrunque saluandis congruit. Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & se inquirentibus remunerator sit. Hinc operandi nascitur uirtus, hinc legis custodia, mandatorum Dei impletio, & spei causatur certa laetitia. Tolle laboranti mercedis spem, & illico manus illius contabescet in opere. Tolle uia-
tori perueniendi fiduciam, & statim praelassitudine in uia deficiet. Robur igitur actionis in spe remunerationis includitur. Remuneratio autem per fidem reuelatur in Christo: sicut ipse ait: Et cognouerunt, quia omnia quae dedisti mihi, abs te sunt. Cognouerunt utique, non in homine tantum, quem uidebant, sed in uerbo per hominem, quod non aspiciant. Totum quod assumptus homo habebat, a patre gratis acceperat. Quando enim ex merito acquireret, ut esset Deus? Nempe alia est assumpti hominis in Christo seruilis forma, alia assumptis uerbi naturalis dignitas. In uerbo semper maiestas regia, immensa potestas, patri aequalitas, & unitas indiuisa est. In suscepti uero hominis natura, temporalis existentia, gratuita praedestinatio, praeminentia capitis, atque singularis personae incomparabilis sublimitas est. Omnia quippe, quae homini Christo inesse noscuntur, illi a patre donata sunt, qui talem sibi illum fecit, ut adoptaret in filium. Verbum nanque non dicimus, sed sine initio a patre genitum: sicut ore prophetico idem pater ait: Eruclauit eor meum uerbum bonum. Huiusmodi uero generationis eruclatio, quod non sit temporalis, non sit communis: sed singularis, sed aeterna: per eundem uatem filium audi: Dominus (inquit) dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Unus tamen Christus Deus & homo est, una persona, unus mediator Dei & hominum, unumque ecclesiae caput. Quamuis enim diuersa esset operatio, una tamen persona: sicut dictum est: Deus & homo est. Loquebatur quidem homo, non sine uerbo, agebatque omnia, quae humanitatis sunt propria, disponente ipso uerbo habitante in homine per hominem. Hoc fides credit, hoc catholica confitetur ecclesia. Huius confessionis ueritatem sancta mater ecclesia non habet ex se, sed a domino Christo: sicut ipse testatur, dicens: Verba quae dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognouerunt uere, quod a te exiui: & crediderunt, quod tu me misisti. Sapientiae gustum, & caelestium sacramentorum notitiam, atque fidei regulam, unde ecclesia sortita sit, his paucis intellige. Accipiendo nanque uerba Christi sapientia Verbi impleta est. Non nisi reuelante uerbo agnoscere ualet mysteria. Deum (ait Ioannes) nemo uidit unquam, nisi filius, qui est in sinu patris: ipse enarrauit nobis. Capitis siquidem affluentia in corpus defluens illud sui participatione dignissimum facit. Donorum autem ineffabilis plenitudo per uerbum sempiternum in ipso capite permanet. Ab ipso uero capite charismata transfunduntur in membra. Corporis igitur, ac membrorum dignitas per ipsum, & in ipso capite fulget, sitque operante Verbo, ut qui de dono aliquo siue cognitionis fidei, siue uirtutis praecipuae, siue prophetiae, aut interpretationis sermonum gloriari potest, in solo domino gloriatur. Non enim haberet de quo gloriaretur, nisi acciperet unde gloriaretur. Flumina ad locum unde exeunt, reuertuntur, ut iterum fluant. Ideo autem fluunt, quia de maris hauriunt abundantia, quod fluant: & tamen ipsum mare non redundat. Semper itaque capitis eget auxilio ecclesiae corpus: semper uero membra ipsa indigent corporis unitate. Tolle ab unitate ecclesiae membrum, & inutile redditur. Nil etenim liquoris trahens a capite illico marcescit. Cohærent uicissim sibi caput, corpus, & membra. Sine capite corpus mortuum est: absque membris uero corpus non est. Omnis autem capitis sollicitudo, quandiu passibili carne uestitur, quum gemit, quum esurit, quum fatigatur, quum plorat, quum praedicat, quum orat, quum patitur, quum moritur, pro ipsis ecclesiae agit corpore. Horum nemo particeps esse ualet, quin corporis compage non permanet. Ipsi capitis attende uocem, ut quantum ecclesiam**

A ecclesiam diligat, recognoscas. Ego pro eis rogo, inquit, non pro mundo, sed pro eis, quos dedisti mihi, quia tui sunt. Quae dicuntur, si fideles considerent, timore replentur & ipse. Timore quidem, ne ab unitate diuidantur, ne tentationum, dolorum, aut delictorum impulsu a fide deficiant, ne capitis priuentur suffragio. Spe autem pro adiutorio, pro consortio, pro mercede, pro dilectione. Quis non ineffabili quodam exuberet gaudio, quum reuoluit mente sanctorum adiutorium angelorum, qui sine fatigatione atque interuallo excubias celebrant super plebem Dei, coetusque fidelium? Ministerio ad hoc suo intendunt, ut peregrinantes in seculo ad beatorum cum Christo triumphantium consortium prouehant: ubi pro operibus pietatis, pro sudore spiritualium studiorum aeterna praerogatur merces, & remuneratio copiosa. Ex quibus omnibus diuinae caritatis affluentia, ac dilectionis unitas commendatur, quae in Christo & ecclesia perfecte subsistit. Istiusmodi unitatis dilectio, unde trahat originem, undeque honoris ac commodi sortiatur effectum (si scire uolueris) ex consequentibus mediatoris sufficientissime imbueris eloquijs. Et mea (inquit patri) omnia tua sunt, & tua mea sunt, & clarificatus sum in eis. O Christianae religionis dignitas. O ecclesiae Christi unitas ueneranda, quanto sublimaris fastigio? quod proueharis? quod traheris? ubi collocaris? Aeterni regis copularis filio, in angelorum proueharis gloriam. Supra sydereas caelorum traheris mansiones, atque in immortalitatis gremio collocaris. Sponsa utique Christi efficeris carissima, beatis spiritibus coaeruaris, aulae caelestis nobilitaris mansionem, & perpetuae pacis felicitate potiris. Haec sunt sponsi tui dona, o immaculata mater & sponsa. Haec sunt munera Verbi, ipsiusque dilectionis insignia, quibus in huius peregrinationis nutritis loco. Pro mundi etenim contemptu tibi promittitur caelum: pro spretis seculi uoluptatibus delicijs frueris paradisi: pro temporali labore, sempiternam requiem, & pro humilitate tui filij Dei contubernium assequuta es. Supereminet prorsus copula haec cunctis, quae placent oculis, quae interioris hominis affectum refouent, & animum delectant. Volue & reuolue, cogita, atque recogita, quid est, quod dicitur: Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt, & ego clarificatus sum in eis. Considera diligenter quis, cui, de quibus, & quare proferuntur talia. Vniuersa ista amantibus sapiunt, & intelligentibus fulgent. Nempe cor pascunt dilectione, mentem perfundunt sapientia, dulcedine affectum inebriant, sursum animum erigunt, replent palatum nectare, interiora pace foecundant, spiritumque caelesti exultatione perornant. Vnitatem caritatis in uerbo ueritatis comendat: quod dictum est: Sacramentum hoc magnum est. Erat in patre uerbum, erat in corpore, erat in caelo, erat in terra, erat cum angelis, erat cum hominibus aliter atque aliter. An non in patre cum angelis, & in caelo se esse fatebatur, dicens: Et iam non sum de mundo: & tamen in mundo cum hominibus se esse inferens testabatur, & ego ad te uenio. Cum angelis quippe erat uerbum, atque ab eisdem esse agnoscebatur sapientia, imago patris, principium, unigenitus, uirtusque. Sed cum hominibus existens praceptor, mediator, redemptor, caput, & his similia credebatur. Absque reuerberatione eo fruebantur angeli tanquam a corruptione liberi, & ab omni impedimento alieni. Semel etenim confirmati ab ea, in qua nunc felicitate sunt positi: ultra minime ualuerunt excidere. Homines uero longe ab angelis dissimiles, corruptione grauati, mortales effecti, peccatoque obnoxij omnino indigent adiuuari. Hinc est, quod patris aeterni filius, dominus scilicet Iesus, quoad uixit in carne passibili, tanta erga illos se exercuit caritate. Ipsos nanque fouebat, ut debiles: hortabatur ut pauidos, blandiebatur ut paruulis, docebat ut inscios, alebat ut famelicos, deducebat ut caecos, sustentabat ut infirmos: pro ipsisque incessanter orabat, ut filijs. Nouerat quidem in quantis essent periculis constituti. Nunquam sic mater aliqua circa infantis curam facta est anxia, sicut ipse dominus erga sui corporis membra. Illius nempe ad Iudaeos uox est: Quoties (inquit) uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, & nolui? Alibi quoque ad discipulos: Misereor super turbam: quia ecce iam triduo sustinent me, nec habent, quod manducant: & si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. Angebatur, urebaturque pro suorum compassione membrorum, quos agnoscebat debiles, & corporaliter relinquebat post se. Quamobrem patris aiebat: Pater sancte, serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut

& nos. Videbat utique quanta ab infidelibus uiris, & spiritibus malignis passuri fuerant. Proinde tam sedulo, ut seruariantur, orabat. Quis etenim absque diuino suffragio saua persequentium ualeret tolerare supplicia? Quis sine adiutorio perfectionis conscenderet fastigium, & non deficeret? Non est uirtutis humanae mundum spernere, uoluntati propriae repugnare, ac mortis sponte subire sententiam. Supra naturam resolutionis corporis appetitus est. Nemo sapiens pro eo quod non habet, id quod habet, exponit. Duplici itaque auxilio indiget, qui in agone constitutus est mortis, fidei uidelicet, & fortitudinis. Fides quippe certitudine futurorum commutat presentia. Est namque sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Fortitudo autem magnanimitate sui naturalem timorem superat. Horum deficiente altero quisque prudens in mortis certamine trepidat. Has spirituales geminas gemmas redemptor noster militibus pro se pugnantibus tribuit: quatenus caelesti a dextris atque sinistris muniti praesidio consona modulatione propheticum illud ualeant cantare dicentes: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem deiecit in mare. Quoniam uero triumphum laudem sibi omnino nequeunt uendicare, uno ore, pariq; intentione promunt, quod in eodem cantico legitur: Quis similis tui in fortibus domine? Quis similis tui magnificus in sanctitate, terribilis, atque laudabilis, & faciens mirabilia? Nempe uictoria conflictus mortis illi solummodo ascribenda est, qui ex cognitione mercedis pugnandi constantiam subministrat. Non enim humano studio, aut ingenio naturali futurorum cognitio possidetur. Donum quidem caeleste est, & redemptoris nostri exhibitio ueneranda. Lumen etenim fidei sibi adherentibus refundens in membris, quanta inuisibilia sint, ueraciter notificat. Proponit spiritualium caelestiumq; mercedem, ut concupiscentiam ualeat excitare pugnantis. Gloriam coronam tenet in manibus, ut robur perseverantiae conferat bellaturis. Rex quippe noster arduum atq; laboriosum perfectionis ac mortis sciens esse certamen, praemium uincensibus promisit aeternum. Superant utiq; supra modum sudores militum, quae in caelo sunt stipendia meritorum. Nam Apostolo teste, non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Quis (oro) non moriatur millies, ut perpetuae hereditatis sortiatum triumphum? Quis impraesentiarum refugiet pati, ut gloriosi capitis Christi spirituale efficiatur membrum? Quis demum ab omni torpore non excutiat animum, quum patri filium de suis fidelibus audiat dicentem: Pater serua eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos? Appetunt homines pastorales infulas, & imperialia diademata: quatenus celebre posteris suis de se ualeant relinquere nomen. His prorsus est maius, quod credentibus Veritas repromittit: & heu paucissimi sunt, qui illud apprehendere curent. Discipulatu Christi nil excellentius, nil utilius, nil honorificentius agitur. Quouis regno ac seculari dignitate esse praestantior noscitur, dummodo illibato corde seruetur. Gradus namq; sublimis est uirtute decoratus & gloria. Neminem repellit recte atq; simpliciter accedentem ad se. Solum illos abiicit, qui torpore depressi, seu simulatione delusi, aut elatione decepti, quatenus sit gratia Christi, gustare non possunt. Hinc est, quod non omnes qui illum recipiunt, seruant. Quotidie a sancto proposito ad uomitum redeuntes resiliunt plurimi, atq; discipulatu Christi se reddunt indignos. Quae reliquerunt, repetunt, & quae damnauerunt, denuo agere non erubescunt. Prius quam deseratur, iugum suauiter abiciunt, atq; humilitatis semitas incedere nolunt. Potius eligunt momentaneae delectationi deseruire in seculo, quam in caelorum mansionibus perennes delicias cum Christo possidere feliciter.

Quantum qui affectu adheret uisibilibus a naturali dignitate degeneret. Cap. XVIII.

Visquis congruum peregrinationis suae cupit captare solatium, domini lesu toto corde studeat inherere uestigijs. In illo prorsus reperiet, quo nutriatur ad uitam. Aliunde si quis laetari uoluerit, non sine dispendio id agere poterit. Creaturarum siquidem blandae illecebrae absque sapientiae gustu humano cordi uenena transfundunt. Insapientium enim affectum mulcent, mentem penetrant, evertunt iudicium, sensusq; interioris hominis sibi uendicant principatum. Fitq; ut male sana mens uasano amore seducta, dum sui conditoris transgreditur leges, propriae dignitatis amittat gratiam. Plurimum quippe degenerat ab eo quod est, quando euecta extra se sensibilibus delectationibus pascitur. Prodigio filio efficitur similis, qui patris turpiter hereditate

A hereditate consumpta porcorum siliquis se saturare cupiebat. Quid (oro) uilius, quid esse abiectius potest, quam incommutabili deserto bono, creaturarum contubernio foederari? Nequaquam sine diuinitatis offensa agitur, quum uisibilibus & caducis se spiritualis natura prostituit. Quaecunque facta sunt, siue quae in caelo fulgent, siue per aera uolitant, siue mouentur in aquis, aut uegetantur de terra, uel uiuunt super terram, ideo facta sunt, ut eorum consideratione rationalis erudita creatura ad opificis summi ualeat peruenire notitiam. Creaturarum etenim species ornatusq; earum praeclearissimum diuinae maiestatis est speculum, optimeq; in illo conditoris uirtus inspicitur, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus, atq; diuinitas. Se igitur offerunt, se intuentibus exponunt, ut cognoscibilem exhibeant illum, qui fecit eas, & eundem laudabilem reddat atq; amabilem. Quotquot de Deo recte sapiunt, atq; de ipsius bonitate suauiter sentiunt, ordinato creaturarum usu eriguntur in Deum: & in illo delectabiliter iucundantur. Hoc

B Citharoceda sanctus intus irradiante Sapientia salubriter degustabat, quum in excessu mentis effectus domino diceret: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exercebor. Non delectauit me (inquit) factura tua, sed tu domine delectasti me in factura tua, id est, mediante factura tua. Delectationis suae finem non in eo quod factum est, sed in eo qui fecit, instituit, ne utranq; amitteret. Prorsus uerae creatoris & creaturae delectatione priuatur, qui nescit delectari in domino. Rectus itaq; delectationis ordo est, ut quisq; in originali prius delectationum fonte laetetur, quam in profluentibus riuis. Optime quidem & ad sobrietatem creaturarum delectatione fruatur, si non ignorauerit conditoris indefectibilem delectationis abundantiam: quae non aliunde quam ab ipso domino lesu percipienda est. Ipse plane ipse est, qui delectabilium omnium affluentiam continet, noxiarumq; delectationum reformat affectum. Vapor est enim uirtutis Dei, & emanatio quaedam est omnipotentis Dei sincera, quae omnia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in animas sanctas sibi adherentes se transfert. Participatione quidem sui, suaeq; praesentia uoluptuosum carnis amorem, & creaturarum inordinatam delectationem commutat in melius. Gustus eius super mel dulcis, amor suauissimus, praesentia delectabilis, floridus aspectus, eloquium ignitum, pulcritudo incomparabilis, elegans forma, gratia exuberans, uirtus omnipotens, diuina sapientia, gloria caelestis, immortale regnum, inaccessibleis lux, sublime solium, & generatio inenarrabilis est. Quum utique sit uerbum manens, limpidissima ueritas, imago patris, creaturarum speculum, splendor meridianus, aeterna uita, caritas non excidens, bonum indeficiens, honorumque largitor, ineffabili quadam miseratione ad homines se inclinare dedignatus non est. Pietatis siquidem uiscera induens homo factus incubuit super hominem, ut exanime corpus spirituale reuocaret ad uitam. Dat itaque uitam mortuis, caecisque lumen refundit, solatur moestos, debiliu genua roborat, atque ab insultu intellectualium bestiarum tanquam uerus pastor rationales protegit oues. Custodit praedestinatorum numerum cura peruigili, & eorum neminem perire permittit.

D Hoc profecto insinuauit, quum diceret patri: Quum essem cum eis, ego seruabam eos in nomine tuo: quos dedisti mihi, custodiui: & nemo eorum periit, nisi filius perditionis. Quod de discipulis ecclesiae typum gerentibus loquitur, hoc prorsus de omni electorum congregatione testatur. Seruat singulos, custodit omnes, qui huius uitae concupiscentias respicientes tota mentis intentione reuertuntur ad ipsum. Tales etenim bonitatem domini degustantes, facile seculi istius spernunt blanditias. Protectorem namq; suum agnoscetes, omni se illi cordis humilitate subiiciunt. Esto etiam mihi, o domine in Deum protectorem, & in locum refugij, ut saluum me facias. Custodi (oro te) ut pupillam oculi seruum tuum: atq; sub umbra alarum tuarum protege illum, ne profugus incedat super terram, & ne a gratia tua decidens tanquam perditionis filius spirituali desperationis laqueo se perimat. Amoue a me elationem spiritus, seculi amorem, mentis hebetudinem, & uisibilibus uoluptatem, ut nihil mihi libeat extra te, nihilq; placeat praeter te. Sufficias mihi ad saturitatem, me reficias ad uotum: in bello me protegas, atq; me prouehas ad coronam. Laetabor utique in te, & mecum pariter laetabuntur, quotquot nouerunt te: scientes te in tentationibus tuis esse custodem, in itinere ducem, adiutorem in laboribus, praesidium

diu in periculis, & in peruentione mercedem. Latibuntur (inquam) maximam captantes de tua miseratione fiduciam. Te namque dulciter possidentes in se, seque humiliter prosternentes tibi medullatum laudis sacrificium, melliflua amoris carmina, atque gratiarum iuges actiones coram te, quem suauiter caritate in cordis sui cubiculo amplectuntur, & tenent, exhibere non cessant. In ipso autem deuotionis exercitio, & in ipso gustu diuini caloris inardescit eorum animus caritate, & insolito seruore fertur in amorem dilecti. Interdum incalescente deuotione rapiuntur supra se, & caelorum coetibus inseruntur. Amant, & laudant: gemunt, & clamant: lacrymantur, & gaudent: pascuntur, & esuriunt: sitiunt, & inebriantur: totoque amoris conamine in te, quem fide uident, humilitate uenerantur, desiderio quaerunt, caritate fruuntur, se transformare festinant. Tunc experimento intelligunt uerum esse, quod dixeras. Nunc ad te uenio, & hoc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Habent utique gaudium tuum, o domine, impletum in semetipsis: non quantum in illo est, sed quantum in mortali corpore percipere ualent. Plenitudinem etenim gaudij tui nec ipsi beatorum spiritus sustinere possunt: quoniam perfectum, immensum, & aeternum est. Pro suorum tamen mercede laborum electi omnes, ut beati sint, & iuxta singulorum mensuram de ipso participent, ingrediuntur in illud: sicut dixisse te nouimus: Serue bone & fidelis intra in gaudium domini tui. Non gaudium in ipsos, sed ipsi in gaudium intrare dicuntur, ut omni ex parte letitia exuberare noscantur. Interim tamen dum peregrinantur abs te, quum habent te in se, impletum habent gaudium magis magisque implendum. Quomodo non implent gaudium, quum sentiunt te in se, seque agnoscant in te, se diligant propter te, se uideant diligere a te, singulariterque dilectione conglutinatos tibi: Totum hoc ex sermone tuo operante, atque cooperante gratia tua, quae gratuita & diuina est, in illis quotidie agitur, ut roborentur ad perferendas seculi passiones. Insequitur namque mundus, quos tua inhabitat gratia, teque diligere nouit. Sic patri inquis: Ego dedi eis sermonem meum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Hinc electorum impletur gaudium, hinc caritatis unitas commendatur, hinc spiritualis membrorum dignitas reuelatur, quae in capitis Christi configuratione clarescit. Interna siquidem aspiratione eliguntur a Christo, ut illius communicantes passionibus in futuro exaltentur cum ipso. Sic corporis decor agnoscitur, & membrorum perfectio consummatur. Vnquam etenim electorum dominus tam diu temptationibus, ac mundi pressuris exerceri permittit, quam diu erudiri ualeat ad uirtutem. Ipsa autem tribulationum exercitatio, non crudelitas, sed miseratio summa censenda est. Cui futura merita donarentur, si de belli medio milites traherentur: Certanti, non fugienti debetur triumphus. Quamobrem ipse dominus futura prospectans pugnantium laboribus compassione non flebitur. Non enim pugnam intercipit, sed certantibus tolerantiae uirtutem tribuit, ne deficiant. Sic olim populo Hebraeorum Amoraum, Ethaum, Feregaum, ceteraque exterarum reliquit gentium nationes: quatenus exercitatione earum praesidi non dedicerent artem, neque pro adeptae promissionis terra de uirtute propria ad sui perniciem intumescerent. Porro in cunctis electorum suorum gressibus benignus est spiritus Sapientiae: siue dum certant, siue dum pacis suauitate fruuntur, in certamine custodiuntur a malo, ne cadant. In pacis uero tranquillitate in ueritate sanctificantur, ut gaudeant. Vtrunque peregrinanti corpori competit Christi. Nam iustorum quidam exercentur, ne se extollant: quidam autem sanctificantur, ut crescant. Orauerat quippe ipse mediator pro perseverantia & stabilitate pugnantium, dicens: Non rogo, ut tollas eos de mundo: sed ut liberet eos a malo. Nunc uero pro augmento precatur quiescentium addens: Sanctifica eos in ueritate. Sermo tuus ueritas est. Versiculi huius sententiam nouit, qui contemplationi ueritatis inhaeret. Est autem ueritas summum & incommutabile bonum, lux spiritualis, erroris in se caliginem non admittens, penetrans omnia splendore suo: cuncta prospectans, uniuersa aequitatis iudicio recte disponens: sapientiam & scientiam donans filiis hominum, angelicisque spiritibus omnem in se continens delectabilitatem, omnemque de se communicans sanctitatem. Tanta siquidem & talis est, ut omnis laus illi inferior sit. Nemo tamen ad contemplationem ueritatis admittitur, nisi praesens sanctitate. Eo namque claritati ipsius quisque fit propior, quo per exercitationem uirtutum factus est sanctior. Plurimum conformantur simul sanctitas & ueritas, nec omnino ualent ab inuicem separari. Detegit quidem

Math. 25

Ioan. 17

Ibid.

Ibid.

dem ueritas latebras uitiorum: ut sanctitati praepararet habitaculum. Introeunte sanctitate fugantur uitia, & ueritas in mente pariter confirmatur. Confirmata ueritate, & operante in hominem nedum interiora, uerum etiam exteriora componit: atque possessorem suum duplici sanctimonia exhibet resurgentem. Deo namque & hominibus illum reddit amabilem, nec non ad seculi mala perferenda disponit. Si mente excedit, Deo qui huiusmodi est, pabulo pascitur ueritatis. Si fraternam caritatem trahitur extra se, precedente semper graditur ueritate. Nullo prosternitur temptationum impulsu ueritatis clypeo munitus. Ad hominem iustum ueritate protectum quid Propheta dicat, ausculta: Scuto (inquit) circumdabit te ueritas eius, non timebis a timore nocturno, a sagitta uolante in die, a negotio perambulante in tenebris, ab incursum & daemone meridiano. Vtrorumque igitur statuum, pugnantium scilicet, & quiescentium, dominus Iesus, uerbum patris, aeternaque ueritas se factorem ac directorem esse perhibuit, dicens: Sicut tu me misisti in mundum, & ego misi eos in mundum. Ecce quod pugnantes mittuntur, & a quo. De quiescentibus autem quid? Et pro eis (inquit) sanctifico me ipsum: ut sint & ipsi sanctificati in ueritate. Nempe qui aduersus mundi concupiscentias dimicant, diabolicisque suggestionibus resistunt, redemptorem suum, ducemque sequuntur. Qui autem per mentis munditiam sanctificati quieti contemplationis uacant, utique in cognitione & gustu ueritatis suauiter refouentur. Istiusmodi spirituales actus cum sint diuersi: sub uno tamen rectore, atque eodem spiritu peraguntur. Hoc nemo fieri ambigat: quum quotidie in humano corpore uaria uideat membra sub unius tantum spiritus ducatu proficere, pacemque integerrimam inuicem custodire. Vnus quisque est spiritus ueritatis in donis locuples, & multiplex in uirtute. Hic in sibi adhaerentia membra distincta gratiarum munera subministrat, dicente Apostolo. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij uero ueritate per spiritum datur sermo sapientiae: alij autem sermo scientiae secundum eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus, atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Tanto ergo honorabilior apparet, quanto prudentius in unitate diuersa componit & ordinat. Viuificat quidem ecclesiae corpus, regitque fidelium membra mirando quodam, atque ineffabili regimine ueritatis: ita ut in eis non schismata, non inuidentia, non extollentia uideatur, sed pax, laetitia, unitas, & concordia dulcis. Omnes copulat sibi, & pacificat in se communicans se. Vniuersos materno complectitur caritatis affectu. Quod tribuit singulis, dispergit in omnibus cunctorum salute sollicitus. Praecipua insuper inest illi cura seruandae unitatis in membris. Hinc est, quod tam frequenter mutuae caritatis mandatum instituit. Hinc tanta repetitio, atque commendatio fraternae dilectionis. Hinc patri aiebat: Non rogo pro eis tantum, sed pro ijs, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te: ut & ipsi in nobis unum sint. Quid uerbis his dulcius? quid uel delectabilius? Non poterat expressius redemptoris caritas, atque ecclesiae unitas commendari. Alia enim quam sit patris persona, alia filij: pater tamen & filius unum sunt. Sic & fideles cum sint multi, mandauit, ut caritatis uinculo colligati ecclesiae corpus efficiant, se ament, sibi famulentur, sibi inuicem praebent omnem dilectionis beneuolentiam. Et hoc pro reuerentia diuinitatis, cuius gratia unum cum ipsa facti sunt. De hoc autem spirituali amoris glutino, quamuis innumera exuberent caritatis beneficia, hoc tamen specialius elucet: ut tam qui intus sunt, quam qui foris per culpam: aut ab unitate diuini per erroris defensionem, quam ad unitatem corporis redeunt omnes, non minus corde credant ad iustitiam, quam oris confessione in capite Christo, quem Deus pater pro restauranda humanitatis natura misit in mundum. Porro per eundem hominum genus reformari debuit, per quem ab initio fuerat plasmatum, ne opus Dei tam praecipuum, imperfectum maneret. Hac etenim de causa humanam Deus condiderat speciem, ut quotquot ex illa purgati ab originali culpa, atque a quotidianis sordibus delictorum ad aeternam pertinerent beatitudinem: supra caelorum prouherentur habitaculum, fierentque digni, ut in ipsis esset Deus, & ipsi Deo fruendo inhaerent eidem. Sicque conditoris in eis reformata imagine, omniq; lae deterfa deiformem quandam in se ostenderent speciem. Huius autem conformitatis

Psal. 98

Ioan. 20

1. Cor. 12

Ioan. 17

deco

decor, quandiu corpus mortale hominis corruptioni obnoxium est: atq; corruptibili-
bus deditum, nequaquam perfici ualet. Reseruatur uero in premium solis predestinatis
ad uitam, in quibus propter gloriae abundantiam ita inhæret Deus: ut & ipsi dei merito
nuncupentur, dicente Propheta: Ego dixi, dei estis, & filij excelsi omnes. Quorum excel-
lentiam alio in loco admirans, ait: Dei fortes terræ uehementer eleuati sunt. Absorben-
tur namq; a plenitudine diuinitatis: & æterna in tatum replentur gloria, ut in ipsis nil de-
forme appareat, nil uacuum: sed plenissime & perfecte sit Deus omnia in omnibus. Id ue-
ro quod dicitur, quod est beatum esse, sempiternum: atq; deificum, quauis futurum sit iam
factum, Veritas ineffabilis expressit, dicēs: Et ego claritatem, quā dedisti mihi, dedi eis:
ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint cōsummati in unū.
Hæc nempe est indissolubilis unitas caritatis Dei hominumq; per uerbum cōsummata,
interueniente redemptionis ac noui testamenti sanguine, præcedente tamen æternā pre-
destinatione: ut Deus sit solus, iustus, & iustificās omnia in omnibus, ex se subsistēs. Per-
ficitur autem unitas ipsa quotidie in corpore Christi mystico, aucto meritis fidelium, ag-
gregato eorundem numero, donisq; ornato, donec completo electorum consortio ipsa
sancta mater ecclesia in membris perfecta copuletur, cui se despōsauerit, Christo. Interim
prouehitur, & crescit in singulis tota: quoad usq; ad suæ ueniat plenitudinem unitatis ca-
piti suo cohærendo, quod in membris sui corporis etiam dum peregrinatur, operatur in
omnibus, secundum potentia suæ uirtutem cuiq; impertiendo, prout uult, cælestia do-
na. Vnde Apostolus: Qui descendit, ipse est, qui ascēdit super omnes cælos, ut adimple-
ret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos: quosdam autē prophetas: alios ue-
ro euangelistas: alios autem pastores, & doctores ad cōsummationem sanctorū in opus
ministerij, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitate fidei,
& agnitionis filij Dei in uirum perfectū, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Tunc
in unum consummata electorū ecclesia sine macula, sine ruga, in regium cælorum intro-
ducta thalamum, non erit quod ultra concupiscat. Impresentiārum igitur subarrata qui-
busdā spiritualibus munusculis nutritur ex fide, atq; infatigabiliter laborat: ut suas edo-
met passiones, uitia reseret, & suo naturali decore uestiatur, quatenus oculis diuinę pla-
ceat sapientiæ. Optime namq; nouit cuius gerat imaginē, tenetq; in cordis secreto sponsi
sui pollicitationem, tanquā cautionem firmissimā, per quā anhelō caritatis affectu con-
cupiti amoris sperat presentiam. Meminit equidem illum dixisse: Pater quos dedisti mi-
hi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, & uideant claritatem meam, qua dilexisti me
ante mundi constitutionem. Audite hæc, o fideles populi, & potissime uos, qui militatis
Christo, qui tribulationibus fatigamini, & mundi pressuris, ac diaboli tentationibus at-
triti estis, audite, inquam, quæ sit uobis facta promissio, quæ uestrorum merces sit futu-
ra laborum, & quid de uobis suggerat patri omnipotens uerbū. Nolite (oro) ad id quod
toleratis, aspicere: neq; intuemini, quid estis, aut quid patimini, sed quid paulò post fu-
turi. Regem uestrum in decore suo diligite, caput uestrum in cælo præsidens agnoscite:
redemptorem uestrum, cunctorumq; factorem supra sydereas mansiones inter beatorū
cœtus fidei oculo considerate fulgentem. Cælum uobis apertum est: cælorumq; paratæ
sedes. Consortes uestri patriarche, prophete, apostoli, martyres, triumphantes iusti iam
diu peruenerunt, quod tenditis, tenent quod speratis, possident quod amatis: & eadem,
quæ uobis promittitur, fruuntur sempiterna gloria. Gaudent cum angelis, lætatur cum
archangelis, & cum uniuersa multitudine spirituum supernorum diem festum agunt co-
ram immortalis rege suo & uestro. Vestrum etiam aduentum ad illos ardentissime præ-
stolantur. Quamobrem diligentissime obseruate, ne ulla labentis seculi oblectamenta
sensum euertant uestrum, atq; a sancto proposito, quod cepistis, faciant resilire. Nempe
aduersa, quæ patimini, si uiriliter tolerabitis, exiguum quū pertransierit temporis, uni-
geniti Dei, ac mediatoris uestri Christi contemplantur claritatem. Illum namq; supra
omnem principatum, & potestatem, & uirtutem intelligetis euectum, atq; in patris de-
xtera residentem: uosq; in illo, quemadmodū Apostolus commemorās ait: Qui conre-
suscitauit, & confedere nos fecit in cælestibus in Christo. Erit tunc per speciem reuelat-
um, quod in ænigmate nunc tegitur, & speratis in fide. Speratis (inquam) ex dono fidei
mediatoris, cuius gratificati estis beneficio, & imbuti sapientia. Nō enim meritis uestris,
sed

A sed ipsius gratia illuminati futura prospicitis, atq; inuisibilia amatis. Effecit quippe uer-
bum uerbi, & dilectio patris ad ipsum filium, & filij ad uos, ut dilecti diligatis. Sic nāq;
in sui sine sermonis ipse conclusit. Notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut di-
lectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Ecce quo mediante notū uobis factū
est sacramentum, seculis præcedentibus ignotum: Præceptorem Dei filium habuistis
in uia, & in patria habebitis, quādo discumbentibus uobis in regno cælorum cū Abra-
ham, Isaac, & Iacob, ipse præcinctus transiens ministrabit, non corporis alimoniam, sed
spiritus. Comedetis iuxta Prophetæ præfagium uetustissima ueterum, & nouis super-
uenientibus uetera abijciatis. In ebriabimini præterea ab ubertate domus Dei, & torrē
te uoluptatis illius potabimini. In hoc cōuiuio pinguium medullatorum, ac uindemiæ
defæcata caritatem Dei diffusam possidebitis in uobis, per quam saginati dulcedine,
atq; suauitate referti laudum præconia, uota exultationis, amoris cantica, & iubilatio-
nis carmina pie, dulciter, ignite, indefinenterq; persoluetis æterno sponso uestro & ge-
nitōri illius. Succensi quippe dilectione sancti spiritus, quæ pater uerbum suum diligit,
eritis cognitione beati, pace securi, læti fruitione superferuidi caritate, communicatio-
ne pleni, uisione sapientes, amore languidi, suspensi admiratione, lumine circumfusi, &
transformati in gloriam Mediatoris habitantis in uobis, & uos in illo, nō localiter, sed
affectiue præsentialiter, reciproce. Ipso nihilominus dirigente, erigente, erudiente, &
præsidente in uobis, in quo sunt substantialiter omnes thesauri sapientiæ, & sciētiæ Dei
Iesu Christi domini nostri, qui cum patre, & spiritu sancto unus est Deus permanens in
secula seculorum. Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIAE

NI VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE

in opus De triumphali agone mediatoris Christi,

PROLOGVS.

A Edificaturus quis materialem domum ad temporaliter habitandum,
prius quàm ædificij iaciat fundamenta diligentissime considerare de-
bet ædificij locum, habitaculi longitudinem latitudinemq; sumptuum
sufficiētiā & propriā uirtutis industriam, quatenus inceptum ua-
leat perficere opus. Nam quoquam eorum, quæ dicta sunt, deficiente,
casto qui ædificat, labore fatigatur. Nil quippe dignū est laude, quod
sine discretionis agitur libra. Verum facile ad ima dilabitur omne quod nutantī super-
ponitur fundamento. Hoc sacra docent eloquia, hoc naturale ingenium, experientiaq;
quotidiana, quæ ualidum erga agibilia ac persuasibile noscitur argumētum. Huiusmo-
di eruditus admonitione quisquis spiritualem cupit construere domum, diiudicare nō
negligat, quæcunq; in suo illi sunt opere necessaria, non dedignetur a corporalibus spi-
ritualium capere formam, atq; per uisibilem rudimenta ad inuisibilem arcana pertin-
gere. Videmus paruulos ante quàm solido pascantur cibo, lactis liquore nutriti, infir-
mi quoq; per tempus leuioribus cibantur alimētis, donec conualescant, & pristinas re-
parauerint uires, alioquin recidiuam incurrunt, per quam facile appropinquat exitio.
Sic quippe terrena mens solūmodo uisibilem assuetā imaginibus, sola carnalia sapiēs
prouehenda est, atq; ad spiritualia manuducenda, quatenus solido incedens itinere nō
in phantasmatum lubrico suorum pedum uestigia figat. Nullus etenim structure collo-
candæ aptior, quàm in petra, reperitur locus. Est quidem petra solida, naturalis, dura, &
ad superædificandum optime coaptata, & potissimum illa, de qua dicitur. Petra autem
erat Christus. Quotquot autem superno fuere illustrati splendore, atq; cælesti gratia de-
corati, super hanc spiritualium studiorum suorum locauerunt primordia. Nemo uere ædi-
ficantium aliunde cœpit. omnibus profusus saluatis notus fuit locus hic, eoq; cuiusq; la-
borantium spiritualis altius excreuit fabrica, diutiusq; perseuerauit, quo petra Christi
Laur. Iustin: M perspi-

perspicacior habita est noticia. Hinc est, quod non omnes uniformiter operantur. Nam teste Apostolo alij supra fundamentum hoc aedificant aurum, argentum, lapides preciosos, alij uero ligna, foenum, stipulam. Vnius uero cuiusque opus quale sit, tribulationis ignis, & persecutionis, ac tentationis probat procella. Incerta quippe cuncta haec humanae sunt existimationi, sed diuinae nota prouidentiae, atque in extremo patefacienda iudicio. Singuli interim spirituali intendant exercitationi, claraque de Christo studeant habere notitiam, ut indubitanter suo ualeant insistere operi. Aedificent supra petram, sed non nisi petram. Optime namque petra congruit petrae, & petra ponitur super petram. Opus petrae in petra locatum durabile est. In illud impetunt flumina, impingunt manus, aurae perflant, tempestates pulsant, nec ualet cadere. Audi in petra fundatum. Quis me separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an persecutio, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate dei, quae est in Christo Iesu domino nostro. Bona domus haec & imputribili fabricata materia, quae nescit cedere, non ualet flecti, nec ab eo, quod coepit, resilire nouit. Haec nempe non sectis aut quadris erat contexta lapidibus, sed spiritualibus fabricata studijs, atque assiduis actionum Christi cogitationibus copulata. Nam quemadmodum petra iungitur petrae, ut corpori habitaculum fiat, ita cogitatio cogitationi, ut spirituale animae perficiatur domicilium. Habitat in domo corpus, & mens in cogitatione. Quales cogitationes, talis mansio. Nulla autem salubrior ad mentis construendum habitaculum cogitatio reperitur, quam passionis Christi lapidis durissimi. Per ipsam quippe humanae salutis restauratio, & ineffabilis Dei ad homines agnoscitur summa dilectio. Nemo aliunde diuinae caritatis aeternum fontem degustat melius, quam in huiusmodi attenta sedulaque meditatione. Quicumque igitur deo per internam exercitationem inherere concupiscit, quicumque mentis suae dispersionem ad se reuocare desiderat, in hoc aromatum cellarium sponsi introire conetur. In ipsa deuotus inquisitor ingressus meditando distincte seriatimque consideret diligenter, quis, qualis, ubi, qualiter, & qua re patitur. Ista nempe sunt, per quae meditantis animus inflammatur ad amorem, ad imitationem prouocatur, & ad cognitionem. Nec ab re promouetur.

Psal. 47 Quis etenim alius est, qui patitur, nisi is de quo per Prophetam dicitur, hic est Deus noster, & non aestimabitur alius ad eum? Qui nimirum per assumptam carnem in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Propter unitatem quidem personae Deum crucis subijisse patibulum uerissime definiendum est. Vnde Apostolus. Deus (inquit) erat in Christo mundum sibi reconcilians. Sic tamen passionis perpeffus est ignominiam idem mediator, ut sine detrimento maiestatis, sine obnubilatione gloriae id fieret. In hoc quidem diuinae humanaeque naturae sacramento nec uerbo detrahendum est aliquid dignitatis, neque homini sensum passibilitatis. In ea namque natura, qua deus erat, nullam sustinuit poenam, opprobrium nullum, quin potius impassibilis, immortalisque permansit. Est enim Deus bonum summum, incommutabile sempiternum, nullius egens, cunctis omnia tribuens imperturbabile, beatumque de se in se. In ea uero natura, qua homo erat, flagellatus est, consputus, crucifixus, & mortuus, non tamen sine Deo, quoniam sicut anima rationalis & caro unus est homo, ita Deus & homo unus est Christus, unus Emanuel, unusque mediator Dei & hominum. In Christo quidem nec ab humanitate diuinitas, neque a diuinitate ualet separari humanitas. Nam sicut natura humana a uerbo suscepta est, ut passibilitatis non amitteret proprietatem, alioquin uerus non esset homo, si hominis non posset suscipere passiones. Carnem itaque assumpsit de Adam, sed de Adam peccatum non habuit, unde & mori potuit, qui ad abolendam uenerat mortem. Ut igitur uerus pontifex fieret, atque damnationis deleret chirurgographum apparuit Deus in carne mortali, non tamen omnes, sed quas uoluit in se recipiens passiones. Tentatus est ut homo, uenditus ut homo, iudicatus ut homo. Nam si ipsum cognouissent, nunquam dominum gloriae crucifixissent. Deus itaque homo propter hominem passus est. Et haec est fides recta, & regula ueritatis. Ut autem meditantis animus colligatur in unum, ut amicabilem teneat Christum, ut sciat cui compatitur, non dei substantia, quae incomprehensibilis est, sed assumpti hominis imago mentis

A te formanda est. Cogitandus est uir utique elegantissimus, statura procerus, pulcherrimus forma, aspectu uenerabilis, compositus moribus, sermone rarus, plenus facundia, maturus incessu, uestitu pauperrimus, nullam habens maculam, deformitatem nullam, quem uenerantur angeli, famulantur archangeli, uirtutes colunt, principatus ac potestates tremunt, throni benedicunt & dominationes, & ipsi Cherubim ac Seraphim iucunda modulatione collaudant, mirantur, efferuntque. Humanam igitur effigiem deuota mens, & adhuc tenella componat in se, quatenus sensibus sensibilibusque assueta pedetentim crescendo per uisibilem speciem ad inuisibilis substantiae uerbi attingat notitiam. Non autem absque medio hominis subiecto ad diuinitatem peruenitur in carne latentem, nisi forte id ex spiritu fieret reuelatione, qui spirat ubi uult atque uocat ea, quae non sunt, tanquam ea, quae sunt. Humano tamen diuina sunt quaerenda ingenio, donec fiat manus domini super cor hominis, & caelorum secreta nouo irradiante lumine pandantur pro exultatione, pro dilectione, pro iubilo. Tunc qui huiusmodi est, fidenter ueraciterque dicere potest. Et si noui Christum secundum carnem, sed iam nunc noui. In alterum siquidem mutatus uirum ex superueniente gratia, naturalisque ingenij transcendens metas contemplationis uerae gustu effectus est dignus. Tunc amore repletur, superabundat gaudio, pace foecundatur, pascitur dulcedine, caritate uulneratur, & omnis interioris hominis affectus laudabili quodam laetificatur tripudio. De caetero quippe spiritualiter egere non ualet. Nam in sponsi cellarium obtenta introeundi licentia iugiter (quamuis non ad uotum) exuberantium fouetur dulcedine uoluptatum. Hic perfectorum solidus est cibus, qui in spirituali diu exercitati ac eruditi studio didicerunt mentem Deo, carnem spiritui, temporalia necessitati, animum sapientiae, affectum inuisibilem, obedientiae intentionem, praesentia coaptare futuris. Prius autem quam ad hoc singulare fastigium ascendat Christi discipulus, & nouus in spirituali militia praelator labor ei & dolor adhibendus est iuxta Prophetam dicentem. Hoc labor est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam. Igitur non fastidiat ima, quicumque summa concupiscit. Ad celsitudinem humilitate conscenditur, prius quod animale est, deinde quod spirituale. Cum essem paruulus (ait Apostolus) sapiebam ut paruulus, loquebar ut paruulus, cogitabam ut paruulus, cum autem factus sum uir, euacuauit quae erant paruuli. Nempe paruulis spiritu infirma, perfectis uero magna prolinantur meditata. Noli autem contemnere infirmum Dei, quoniam teste Paulo quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Quamuis enim dominus Iesus Dei sit uirtus & sapientia, tamen in ea parte, qua infirmus apparuit, propter te infirmatus est, & ab angelis paulominus minoratus. Ut ergo ab infirmis caperetur, ut eorum mederetur languoribus, ut exules reuocaret ad patriam, ut contemptores & incredulos restitueret gratiae, atque ad iustorum reduceret prudentiam, Dei se exinaniuit sapientia. Poterat quidem omnipotens maiestas aliter quam se exinaniendo perditum reparare hominem, sed ut sciret quantum deliquerat, quantum diligeretur, quantum se aestimare deberet, id agere uoluit, sciret quoque quid de eo deberet, qui pro peccatore, pro perdito, pro ingrato tantis se dignatus est exponere passionibus, tam dirae se tradere morti. Maximum etenim hoc amoris incentiuum est, tum pro causa, tum pro persona, quae patitur. Est qui patitur unigenitus Dei, uerbum sempiternum, sapientia attingens omnia, salus mundi, reparator hominis, uirtus pugnantium, corona uincientium, errantium uia, naufragantium sinus, merentium solatium, comes peregrinantium, nutantium robur, sustentatio debiliu, mortuorum resurrectio, regnantium merces, angelorum gaudium, diuinitatis speculum, caritatis fons, origo luminum, ueritatis contemplatio, deliciarum paradysus, omniumque bonorum emanatio indeficiens. Patitur tantus ac talis, non pro se, sed pro hominibus, nec pro uniuersis, sed tantum pro electis, praedestinatibus, uocatis, iustificatis. Huius passio quoniam flagrantissima fuit exhibita caritate; uehementem in meditantis corde accendit affectum, atque locupletem reddit fructum, amoris (uidelicet) & sapientiae, compassionis ac deuotionis. Amorem quidem & sapientiam spiritualibus & perfectis incipientibus uero & inexpertis compassionem ingerit & deuotionem. Neminis se meditantium haec ueneranda passio saluatoris denegat, nullique sui subtrahit mercedem laboris. Magnis & eruditis proponit patientis dignitate

rem & patiendi causam, ut illos caritate ac sapientia repleat, introducendis autem modum & seriem format, quatenus componat compungatq; ita ut nemo sit qui se abscondat à calore eius, qui pure, humiliter, ardentemq; ipsam degustare uoluerit. Est quippe absconditum manna sub carnis ignominia, & latitudo immensa tecta sub uulnerati corporis breuitate. Vt igitur per cicatricum fixuras dulcedo distillet sapientia, & per lateris ianuam diuinæ ebulliat flamma caritatis, seriem modumq; passionis succinctus sermo percurrat, quatenus debiles spiritu & neophiti habeant unde pascantur, erudiantur, & crescant. Nam diuinitatis & cælorum militia sacramenta doctis ac spiritualibus referenda relinquens agonis Christi formulam tractare proposui, quorundam seruorum Dei deuictus precibus. Scio tamen, & uerissime scio in me non esse, unde talia attentare confidam. Est tamen, qui hæc & his maiorum præstare sufficientiam ualeat, Dei (uidelicet) incarnata sapientia, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipsa itaq; quoniam de ipsa materia tractandum est, suffragium expectabo. Erit namq; sicut opus, ita & ipsius laus omnis & gloria nunc, & in secula.

QVOD MIRO DIVINAE AEQVITATIS IVDICIO ACTUM EST, UT PER INCARNATIONEM UERBI HUMANE REDEMPTIONIS

dicio actum est, ut per incarnationem uerbi humane redemptionis

celebraretur mysterium.

CAPVT PRIMVM.

IAbente ab ingenita innocentia dignitate homine per multorum curricula temporum in trinitatis sacrosancto collegio mirandum misericordia & iustitia inuicem habere conflictum. Ipsarum quidem altera pro hominis reconciliatione, altera uero pro eiusdem condemnatione æquissimum Dei interpellabat iudicium. Prima namq; carnis fragilitatem, serpentis suggestionem, ac (ne mulier contristaretur) humanam condescensionem ducebat in medium, iustitia uero ex aduerso inobedientia præuaricationem, posteritatis obligationem, necnon & innumera, quæ ab his effluerunt, mala obijciendo, ne absolueretur, acriter insistebat. Tandem diuinæ placuit bonitati huiusmodi dirimere controuersiam utraq; in suo robore perdurante. Misit itaq; misericordiarum pater, & Deus totius consolationis, quando non sperabatur, unigenitum suum in similitudinem carnis peccati in hunc mundum, ut de peccato damnaret primorum parentum peccatum in carne sua, fieretq; Dei & hominum uerissimus mediator, lapisq; angularis, in quo utraq; essent unum. Talem siquidem illum fecit, ut pro originali delicto satisfacere posset, deberetq;. Nam in quantum Deus poterat, in quantum uero homo erat, debebat. Quis enim nisi Deus diuinæ ualeat satisfacere offensæ, & quis alius nisi homo debet? In una igitur persona conuenit Deus & homo unus dominus Iesus, qui factus est nobis à Deo patre sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio. Hic secum de cælo detulit oleum & uinum, ut semiuiui hominis in delictorum iacentis uolutabro mederetur uulneribus. Misericordia namq; per motus super ipsius calamitate plangenda ad ecclesiæ stabulum proprijs humeris deportauit. Noluit considerare, quis esset, quem ferret, quid deberet ineffabili quadam pietate succensus. O magnum pietatis opus, o diuinæ miserationis indicium singulare: delinquit homo, & Dei filius condemnatur, & moritur. Quò autem ordine, quò modo, quibus uel supplicijs, nunc narrationis series inchoet. Quis uero dabit intellectui meo scientiam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut sacratissimam domini mei passionem uerbis ualeam congruentibus exarare? Non enim absq; lacrymis & compunctionis gemitu debet scribi, legi, & meditari. Tota doloribus, tota amaritudinis absynthio referta est. Quo se deuotus uertat animus, iaculo perfoditur pietatis, undiq; reperit, unde pascatur. Quamobrem o mi dilectissime lector spirituales cordis fauces para, & cuncta, quæ legis, ruminando meditare, ut ubertim erumpant flumina lacrymarum, efficiatisq; mundum

Adum animal diuino aptissimum sacrificio. Tibi ut deuotionem acquiras, cælestia apponuntur alimenta. Noli in tam suauis conuiuio permanere ieiunus. Memento scriptum esse. Cum uocatus fueris ad mensam potentis, considera diligenter, quæ apponuntur tibi. Vitulus enim saginatus, & immaculatus agnus passionis igne affatus tibi datur, ut ore intelligentia comedas. Illum tibi in literis his, quem ipsemet in corpore, in spiritu, in sacramento sumendum dedit fidelibus, offero. Ipse namq; innocentissimus dominus, qui totius mundi aboleuit delictum, cum paschalis tempus instaret, in quo de hoc mundo transurus erat ad patrem, prius quam Hierusalem ciuitatem (uidelicet) regiam ingrederetur, duos ex discipulis suis præmisit dicens. *Ite in ciuitatem, & ecce occurret uobis homo lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, & quocumq; introierit dicite domino domus. Vbi est refectionis mea? ubi pascha cum discipulis meis manducem?* Non autem humilis dominus, & humiliatus magister, qui ministrare uenerat, non ministrari, hoc egit, ut seruire obsequium à suis extorqueret discipulis, sed ut eruditionis causa hoc sacrum pietatis commercium miro sapientia disponeret ordine. Hinc est, quod nunc Dei, nunc domini, nunc magistri, nunc seruuli pro temporis & pro negotij qualitate exhibuit ministerium, non autem sine mysterio fuit, quod dicitur: *Duos ex discipulis suis præmisit dicens. Ite in ciuitatem, & occurret uobis homo lagenam aquæ baiulans. Later profusus sub uelamine literæ, & sub historiae serie spirituale documentum minime prætereundum: Duo hi discipuli qui domino refectionis locum parant, præfigurabāt duo, quæ in spiritu ambulantes & domino in se hospitium disponentibus necessaria comprobantur, fides (scilicet) & intellectus. Quantum sit necessaria fides militanti Christo Apostolum audi. Sine fide (inquit) impossibile est placere Deo. Gratificat enim hominem, & amabilem Deo fides facit, atq; ad spiritualia optime habilitat. Repugnat enim ad profectum curiositas, & elata dubietas, quæ ratione diuina gestit inuestigare mysteria, cum re uera non nisi humilibus corde pandantur dicente domino: Confiteor tibi domine pater rex cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Paruulis quidem & credentibus simpliciter se communicat dominus. Vnde non doctos aut elatos elegit ipse, sed ignobiles, pauperes, imperitos, & rudes, ut elationis materiam auferret hominibus. Hoc Paulus insinuans ait. Vbi sapiens, ubi scriba, ubi conquisitor huius seculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi? Videte igitur fratres uocationem uestram, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia & ignobilia & contemptibilia & ea, quæ non sunt, elegit, ut ea, quæ sunt, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius. Voluit quippe Deus instruere homines, atque per fidei meritum reuocare ad se, quatenus inde sanaret ægrotum, unde in infirmitatem incurrit. Concupierat Adam esse tanquam Deus sciens bonum & malum, ideo ipsius posteritas debuit per fidei nescientiam ad intelligentiam promoueri. Est quippe fides nescia, dum cogitur supra sensum & supra intellectum credere, non tamen caret intelligentia, cum ipsam parturiat ex se. Prius enim credendum est, quam ad ueritatis notitiam ueniatur. Ideo aiebat Propheta. Nisi credideritis, non intelligetis. Crede, si uis intelligere, quoniam intellectus est merces fidei, utrunq; autem simul conueniunt, fides & intellectus. Alterum si separaretur ab altero, perit diuinitatis scientia, perit & hominis intelligentia. Scientiam namq; diuinitatis unde habemus? nonne ex fide? tolle fidem, quid de Deo intelliges? quid de angelis, quid de anima, quid de futura uita, æternisq; supplicijs? Horum profusus ignorans eris. Quod si ista nescias, quomodo deuotus eris? quomodo compungeris? quomodo mandatorum Dei custodies legem? Ex fidei itaq; intelligentia accenduntur homines ad amorem Dei, ad dilectionem proximi, ad uirtutum exercitia, ad concupiscentiam futurae felicitatis, ex quibus in spiritu uiuitur. Vera est igitur sententia illa, quæ ait. Iustus ex fide uiuit. Viuit plane, quoniam ex fide illustratus ueritate ueram uitam quam agnoscit, cupit, cupientdoq; per mandatorum obseruantiam & morum probitatem illam apprehendere co-*

Laur. Iustin.

M 3 natur.

natur. Congrue satis utrunq; significauit dominus, fidem per Petrum, atq; per Ioan-
nem intellectum, dum ambos misit passionis tempore in ciuitatem ad cœnaculū præ-
parandum, insinuare uolens quod nullus ad notitiam sacramentorum catholicæ ueri-
tatis, atq; gustum ipsius passionis attingit, nisi fide & intellectu præiis. Duo hæc sapi-
tiæ magisterio diriguntur, ut electorum componant ecclesiam, ornentq; quæ sub cœ-
naculi nomine designantur. Nempe ipsa est ad quam disponendam mystice Petrus
mittitur & Ioannes. Tanti siquidem est, ut Apostolorum præcipui illi ministrare non
dedignantur. Sed quid mirum, cum ipse Apostolorum dominus & magister in ea pa-
schalia uoluerit initiare mysteria? Ipsa nāq; spirituale cœnaculum est grande propter
sui latitudinem caritatis, quæ saluandos omnes tenet in se, complectitur, perficit, pur-
gatosq; cœlo recondit. An non grandis est, quæ per totum terrarum orbem circum-
quaq; diffunditur, prædicatur, colitur? In ea propter magnitudinem ipsius ab aquarum
inundatione omnis uiuens anima saluatur, sicut de illa per Noe arcam præmonstra-
tum agnoscimus. Grande itaq; est cœnaculum hoc & stratum, grande ex electorum
numerositate, sed stratum donis cœlestibus, & spiritualibus sacramentis, atque uarijs
uirtutum respersum floribus, & miro preciosorum lapidum splendore coruscum. Ta-
le est, ut dignissimum se Dei uerbo exhibeat habitaculum. In hoc cœnaculo rite san-
ctum perficitur pascha, diuina instituuntur sacramenta, agnus innocentissimus mysti-
ce immolatur, sacrum manducatur corpus, sanguinis poculum degustatur, abluuntur
scelera, humilitas commendatur, prædicatur caritas, nouæ legis sanctio firmatur, reue-
latur resurrectio, uidetur Christus, palpatur manibus, digitis atrectatur, ligandi sol-
uendiq; potestas ecclesiæ donatur, seruatur unitas, custoditur pax, paraclitus mitti-
tur, diuinus amor infunditur, linguarum genera dantur, miraculorum faciendorum tri-
buitur uirtus. panduntur arcana scripturarum, mysteriorum secreta noscuntur, timo-
ris, pietatis, scientiæ, fortitudinis, consilij, intellectus, & sapientiæ percipiuntur chari-
smata. Quicumq; igitur donis cupit ditari cœlestibus, quicumq; sanctorum collegio ag-
gregari desiderat, in sacrosanctum hoc ingrediatur cœnaculum, nouum in eo cele-
bret pascha, manducet azima cum lactucis agrestibus, nihilq; secum inferat fermenta-
tum, iuxta Pauli sententiam dicentis. Expurgate uetus fermentum, ut sitis noua con-
spersio, extra hoc non est habitatio tuta. Insidiantur enim inimici, catuli leonum ru-
gientes circumeunt, ut quærant escam sibi, draco sæuissimus latebras fouet, tendit de-
cipulam, ut rapiat, furetur, mactet, & perdat. Extra hoc omnes sunt hæretici, schisma-
tici, infidelesq;, & quotquot diuinæ legis transgressores fiunt. Hi nanq; aures habent,
& non intelligunt, oculos & non agnoscunt, linguam magniloquam, & tamē sine ue-
ritatis intelligentia infœcundis arboribus similes sunt, & cymbalo tinienti. Speciem
sanctitatis tenent, & solo nomine gloriantur, cum re uera aurentia sint membra, & ab
ecclesiæ corpore præcisa, atq; ab ipsius unitate extranea. Quisq; itaq; uideat, utrum in-
tus sit, & quā ingressus sit, diligenter examinet, uerbi rudimenta teneat, quicumq; in
hoc absq; dubietate cupit intrare cœnaculum. Fidem rectam habeat uirtutum deco-
ratam operibus, intellectum ueritatis illustratum lumine in se custodiat, & a prophe-
tarum oraculis non deuiet. Hoc etenim insinuare dominus uoluit, quando discipulis
duobus præmittendis ante se ait. Et ecce occurret uobis homo lagenam aquæ baiu-
lans, sequimini eum. Nempe homo iste propheticam denotat scientiam, quæ catholi-
cam unitatem suo manifestat eloquio. Merito scientia aquæ comparatur, quæ ardo-
rem libidinis & sitim extinguit mundanæ cupiditatis. Ea quisquis bene utitur, a uitio-
rum incentiuo optime remouetur. Reficitur quidem pabulo illius, delectatur gustu,
& æternorum notitia saginatur. Hinc est, quod in ijs, quæ foris sunt, lenocinari non si-
nitur sapientiæ amore detentus. Rationalis ueritatis splendore & concupiscibilis re-
pletur dulcedine, dum scientia præuia interior homo suauis poculo atq; ueræ uitæ pa-
scitur alimento. Huiusmodi uir iustus nutritus alimonijs ad aduersa præsentis uitæ to-
leranda robustus, ad edomandas passiones alacer, & ad perfectionis studia sectanda
efficitur prudens, minime autem per se ad spiritualia exercitia tam ualidus fieret, nisi
pane uitæ & intellectus, atq; aqua sapientiæ salutaris a domino interius foret recrea-
tus.

A tus. Ideo mystice Apostolis mandatur, ut aquæ baiulum sequantur, ne proprio delusi
sensu per errorum deuia & hæreticorum abrupta præcipitari cogantur. Magno etem
sapientiæ Dei consilio actum est, ut quæcunq; de Christo futura erant, prophetarum
prædicarentur oraculis, ne ueris falsa miscerentur. Debuit prorsus perspicue ueritatis
deklarari testimonio, quod pro hominum agebatur salute, quatenus Christiana plebs
& intellectum fidei & fidem subderet conditori. Hoc propheta sancti, qui de Christo
uaticinati sunt, agere studuerunt. Veritatem quidem, sed sub uerborum uaticinati sunt
nubilo, ut nec fides careret merito, neq; intellectus ab inquisitionis deficeret studio. Vi-
des ut optime mysterio congruat, ut qui lagenam aquæ portat. Petro & Ioanni cœna-
culum manifestet. Disce itaq; ex his, quæ dicta sunt, spiritualia rudimenta, ut ad perfe-
ctionem proueharis. Disce (inquam) Hierusalē ingredi, cum Apostolis parare cœna-
culum, & cum domino Iesu sanctum pascha ceteraq; celebrare mysteria. Habeto pacē
cum Deo tuo, habeto cum omnibus, ut Dei uisione fruaris. Nunq; ad diuinā attinges
contemplationē, nisi pacificus fueris. Vbi tumultus perstrepat uitiorū, ubi cogitatio-
num confusio resonat, abest præsentia domini. In pace factus est locus eius, & habita-
tio eius in Sion. Propterea beati pacifici, quoniam patris uisione iugiter lætant. Inqui-
re (iuxta propheta uocem) pacem, & persequere eam, ut Hierusalē introeas, & in te
habitationem dño construas. Si enim pacem habueris, si tētationum bella subegeris,
poteris proculdubio ad cordis latitudinem peruenire. Est quidem cordis latitudo uer-
bi receptaculum, mysteriorum domus, sapientiæ schola, nuptiale conuiuium, & spiri-
tuale tabernaculum sanctitatis. Tunc dilatus eris in te, cum Deum ex toto corde, ex
tota anima, & ex tota uirtute dilexeris, cum proximum sincero mentis amaueris affe-
ctu, cum omnes amoris uinculo tenueris dulciter, exhortatus fueris iugiter, atq; omni-
bus factus fueris omnia, ut Christo lucrificas uniuersos. Sectare uirtutes, concupisce
cœlestia, uaca orationi, laudis exolve sacrificium, ut spirituale cœnaculum fias. De ipso
omnem elimina sordem, cunctasq; maculas absterge, ut stratum sit. Vtrunq; cōueniunt,
ambo sibi inuicem famulantur puritas & caritas. Vbi enim mentis est puritas, ibi fre-
quens exultatio est, deuotionis gustus, fraternitatis dilectio, animi tranquillitas, sancta-
rum cogitationum aggregatio, & perpetuæ caritatis dulcis inhaesio. Vbi uerò domi-
natur incendium caritatis, ibi uitiorum rubigo consumpta est, ibi castitatis pollet dile-
ctio, innocentia rutilat candor, supernorum cantica celebrantur, lætitiæ ritus & puri-
tatis fons emanare non desinit. Ista nēpe sunt ornamenta mentis, hæc est spiritualis cœ-
naculi acceptabilis preparatio. Ad hanc tñ peruenire non poteris, nisi fides præcelse-
rit. Hæc nanq; inuisibilia, & quæ futura sunt, insinuabit. Non enim extinguet in nocte
lucerna ipsius, quoniā de cœlorū palatio eidem fomentū assidue ministrat. Hæc sancti
patres memoria digni irrefragabiliter tenuere. Nempe Abraham fide de cognationis
suae domo exiens in terrā repromissionis habitando in casulis expectabat fundamenta
habentē ciuitatē, cuius artifex & conditor Deus est. Fide quoq; Moses grādis effectus
negauit se esse filiū filia Pharaonis magis eligēs affligi cū populo Dei, q̄ tēporalis pec-
cati habere iucunditatē, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorū impropriū
Christi. Aspiciebat enim per fidem in remuneratorem, eumq; tanquam uidēs sustinuit
inuisibilem, propterea non ueritus regis animositatē reliquit Ægyptū, celebrauit pa-
scha, & sanguinis effusionem, ne qui uastabat primitiua, tangeret eos. Quid plura me-
morem? Quicquid commendatione dignum, & acceptabile Deo gestum est, perfecit
fides, ideo Apostolus de Hebræorū patribus ait. Deficiet enim tēpus me enarrantē de
Gedeone, Sansone, Dauid, Samuele, & alijs prophetis, qui per fidē deicerunt regna,
operati iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerūt ora leonū, extinxerūt impe-
rū ignis, effugauerunt acie gladij, conualuerūt de infirmitate, fortes facti sunt in bello.
Nam & distenti sunt, atq; ludibria & uerbera experti, insuper & uincula & carceres.
Omnes nanq; testimonio fidei probati acceptabiles Deo inuenti sunt. Ipsi etiam Chri-
stianæ militiæ principes dono fidei insigniti suis pedibus calcarunt maria, æquoreos
mitigauerunt fluctus, signa fecerūt plurima, uicerūt demones, curauerūt imperia, &
ipsam gentium numerositatem religioni catholicæ subiugarunt. Triumphalis insu-
M 4 per

per exercitus martyrum non aliter ignes, gladios, carceres, exilia, damna rerum, parentum extinctiones, cruciatus immensos, & horrenda supplicia, atq; pauendam mortem, quam armis fidei superare ualuerunt. Nullus absq; fide tentationes, labores, & carnis certamina sustinere potest, sed neq; propriae animae salutem adipisci. Sanctorum igitur praecedentium sectare sanctimoniam, imitare fidem, ut ueritatis intellectum merearis adipisci. Sine intelligentiae lumine ambulabis in tenebris, corrues in peccatum, & uita priuaberis. Hinc est, quod Propheta exclamans ait. Intellectum da mihi, & uiuam. Habeto intelligentiam boni & mali. Agnosce Christum, qui est lux uera, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Naturalem custodi intellectum, ne a concupiscentijs seducaris, efficiarisq; sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Construe quoq; tibi mente spirituale coenaculum, & domini Iesu in eo sedens iugiter recole passionem, super iniquitatibus tuis compunge te, & cordis innocentiam, quantum uales, illibatam custodi, quatenus aduenienti Christo possis apponere anniculum agnum sine macula, assatum igni, necnon & panes azimos cum lactucis agrestibus. In his etenim occupatus sta super custodia tuam, ut quum redemptorem tuum adesse cognoueris, reuerenter humillimeq; occurras illi, atq; coram ipso prociens horteris, ut ingrediatur ad te dicens, quod parata sint omnia. Sic quippe fideliter & in sensu cordis exercenste obedies uerbo, necnon & Apostolos imitaberis, de quibus legitur sic. Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha.

Quare legalia uoluerit dominus Iesus perficere sacramenta. Cap. II.

Immimente dispensationis tempore, quo Dei sapientia per crucis patibulum humanum genus saluare decreuerat, prius quam ad passionis procederet pugnam, pascha cum discipulis celebrare disposuit. Quamuis enim ipse dominus esset de hoc mundo transiturus ad patrem, utpote uerum pascha atq; phase ueteris figuram completurus, noluit tamen praetermittere, quin legale sacramentum hoc etiam perficeret corporaliter. Voluit namq; legem sicut spiritualiter, ita & actualiter consummare, quippe qui uenerat, non ut ipsam solueret, sed ut adimpleret. Proinde se circumcidi permisit, & tanquam peccator uolucris redimi. Tulit enim ex legalibus obseruantijs Iudaeorum sacerdotibus & Scribis calumniandi & persequendi occasionem, ostenditq; legem diuinitus datam bonam & sanctam esse. Hac de causa etiam in coenaculum ingressus est, ut nouis sacrificijs uetera reformaret. Hoc Prophetae uoce praedixerat dicens. Comedetis uetustissima ueterum, & nouis superuenientibus uetera abijcietis. Immolabatur quidem agnus, & celebrabatur phase. Vtrunq; idem perfecit mediator, quoniam significabat utrunq;. Nempe ipse nouum solenne instituit pascha, dum ad patrem transiens totum ecclesiae corpus transito in baptismo mari rubro atq; deserto seculi caelestis patriae fecit haeredem. Ipse prorsus uerissimus agnus est, cuius cruore roseo postes fidelium consecrantur. Ut igitur figuris finem daret, & noua conderet sacramenta, uenit cum suis in coenaculum, sanctam praesentia sua nobilitaturus ecclesiam. Introeat nunc quisq; fidelis & spiritus ac mente contempletur, quae & quanta sunt in ipso futura mysteria. Nil praetereat, nilq; apud unumquenq; remaneat indiscussum. Cuncta enim sunt plena documentis, referta figuris, & grauida sacramentis. Quamobrem currite uniuersi, qui de Deo uultis sentire in bonitate, atq; in simplicitate cordis illi approximare concupiscitis, & maturo animo considerate mirabilia, quae facturus est dominus. Currite (inquam) ad hoc singulare conuiuium, in quo discumbit Deus cum hominibus, cum piscatoribus uerbum, & sapientia cum simplicibus & imperitis. Discumbit autem, non ut sibi ministretur, sed ut ipse ministret, frangat panem, calicem porrigat, distribuatur agnum, & postremo sacramentaliter praebet semetipsum. In isto nempe conuiuium, ubi diuina recumbit in carne maiestas, non seruorum numerositas sericis ornata indumentis, non lautiorum abundantia ciborum, non regius conspicitur apparatus, sed legales cibi, atq; mensula pauperrima pannosis hominibus circumsepta. Confudit quippe Dei sapientia in hoc suo immoderatum gulae appetitum, delicatiora fercula,

Acula, obsequia famulorum, & sumptuositatis inordinatam uoluptatem. Pudeat merito, confundaturq; humana uoracitas dominico temperantiae ac humilitatis erudita exemplo. Frugalitatem & lasciuam non solum admonuit fugiendam, uerumetiam summam nobis sectandam humilitatis exhibuit formam. Non erubuit ipse rex magnus & omnipotens cum paruis infirmisq; discumbere, atq; Dei filius cum ignobilibus manducare. Voluit cum infirmis aegrotare, ut sanaret languidos, atq; cum inscijs cibum sumere, ut erudiret ignaros. Ideoq; in hoc discubitu prius quam ullum caperet corporis alimentum, suos intuens discipulos uoce humilissima sic exorsus est. Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum ante quam patiar. Vulnerati cordis, & flagrantissimae caritatis est uox haec. Habet in se, unde pascat ruminantes se. Quid sapientia paucis insinuare uoluerit, accipe. Ab instanti quidem conceptionis suae ipse homo uerbo Dei unitus ecclesiae suae copulam ardentissime concupiuit, se quoq; illi congruentius amabiliusq; tradere nequiuit, quam per corporalis copulae unitatem.

B Na diuinitatis natura ubiq; praesens est, uariosq; (prout uult) praesentiae suae operatur effectus, aliter in caelo, aliter in inferno, aliter in angelis, aliterq; in caeteris agens creaturis. Miro autem modo diuersimode sic disponit singula, ut nequaquam desit esse in omnibus. Praebet se uniuersis, praebet & singulis. Nec pluralitati quid adimit singularitas, neq; singularitati pluralitas detrimentum facit. Quoddam tamen praecipuum idem mediator suae uolens conferre ecclesiae, quod nunquam noscitur fuisse collatum, corpus illud uisibile, passibile, palpabile, & mortale, quod suscepit uerbum, communicauit in cibum. Tale siquidem munus, taleq; dilectionis pignus suae iturus ad patrem ecclesiae dereliquit. Hoc autem illi solatium praestitit, hoc ardentissimae caritatis indicium demonstraui, quatenus uisibilis humana eius absentia illi fieret tolerabilis. Voluit nihilominus, ut usque ad seculi finem hoc modo eadem mater ecclesiae de sui capitis sacramentaliter praesentia laetaretur, aggregarenturq; ipsius merita, quum de uisibilis formae absentia patientiam, atq; de corporali occultata specie fidei robustissimam exerceret constantiam. Hos ergo aliosq; plurimos in uerbo Christi anima uidens per istiusmodi institutionem sacramenti futuros esse ecclesiae suae profectus, quum in eodem, in quo memoratum initiandum fuerat sacramentum, se conspiceret reddere conuiuium, tota seruire ebria, feruida caritate, iucunda exultatione in laetissima iubilatiois uoce prorupit, & ait. Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum antequam patiar. Mira res. Proximus erat passioni, noueratq; quantas ferre debebat contumelias, & tamen ex hilaritate cordis se noluit continere, quin desideriorum suorum aestus exprimeret. Attendebat aliorum commoda, proprii immemor ludibrii. Praeter usitatum & communem naturae ordinem est, ut homo morti uicinus exultet, & obliuiscatur sui. Hinc magnanimitas, hinc caritas, hinc redemptoris declaratur diuinitas. Poenarum quippe intrepidus, & discipulorum profectu sollicitus, atq; amoris flamma succensus, qualis latebat intus per oris apertionem manifestauit foris. Ut igitur ignem igne, desiderium desiderio, & amorem excitaret amore, inquit. Desiderio desiderauit hoc pascha manducare uobiscum antequam patiar. Istiusmodi eloquia de cellario ardentis pectoris ideo mediator ipse protulit, ut in amorem sui sanctam excitaret ecclesiam, traheret ad se, & copularet sibi. Illam siquidem nimium diligens corporis sui pabulo saginare cupiebat, quatenus indissolubilis caritatis pace firmata sanctissimi connubij celebrarentur insignia, fierentq; duo in carne una, quemadmodum ab ipso mundi exordio per Adam uaticinatum fuerat. Quum enim Deus mulierem, quam de ipsius Adae costa formauerat, statuisset ante eum, ait. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, quamobrem relinquet homo patrem suum, & matrem, & adharebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Nempe dominus Iesus Dei & hominum mediator ipse est, qui ob amorem sponsae immaculae ecclesiae reliquit in caelo patrem suum, quando formam serui suscipiens semetipsum exinaniuit. Reliquit & matrem, dum synagogam de qua carnis trahens originem propter infidelitatis demeritum repudiando contempsit. Suaeq; adhaesit uxori, quum in cruce pendens dato sanguinis precio, atque aquae lauacro, sibi eam inseparabiliter copulauit. Cui etiam pro amoris pignore,

gnore, proque foedere maritali corporis & sanguinis sui sacramenta concessit, ut non solum in spiritu, uerum etiam essent duo in carne una. Eia nunc lætare mater Ecclesia, & in cordis modulatione age diem solennem domino, quoniam rex omnipotens terrarum cælique fabricator præcipuo amore dilexit te, pro te de folio patris in uterum intrare dignatus est uirginis, insuperabili caritate quæsiuit te per uepres & spinas, & huius seculi uastam solitudinem, ut filios tuos errantes reuocaret ad te, teque duceret ad se. Quid igitur retribuēs ei pro omnibus quæ gratis tribuit tibi? quæ uota, quas laudes, quas uel actiones gratiarum persolues eidem? Te immensis monilibus decorauit, te redimiuit diademate precioso, deaurata ueste, & fulgentibus margaritis, celebre fecit nomen tuum, constituitque filios tuos principes super omnem terram. O quam speciosa & suauis es, atque carissima in delicijs. Nempe effecta es pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata, ex quo Dei filius adamauit te, & factus est in te qui fecit te. Perpetua namque caritate dilexit te, & te attraxit ad se miserans tui. Tuarum sordium priorum oblitus sic te sibi elegit in sponsam, ac si nunquam maculata fuisses. Quid inquam facies? quid dignum conditori tuo rependes? quid sponso tuo donabis acceptabile? Facebis ne, an forte præ tædio & amoris carentia dormitabis? Consurge, consurge (iuxta Prophetæ admonitionem) induere uestimento fortitudinis tuæ Sio, & indumento iucunditatis gloriæ tuæ. Non taceat lingua tua per diem & noctem, neque quiescat os tuum diuinas persoluerē laudes, per uicos & plateas tuas, resonet lætitiæ uox, amoris canticum, laudationisque tripudium. Exalta in uirtute uocem tuam, audiāt filij tui quantā tecum fecerit Deus tuus, magister, & sponsus. Audiāt & mirētur, exultent & laudent. Sicque in domino Iesu mater cum filijs, & filij pro matre letentur, qui nesciunt habitare facit sterilem in domo, uerum etiam matrem filiorum lætātem. Is etenim flammigero amore succensus quum recumberet in cœnaculo cum suis, quos de turbibus seculi uocauerat ad se, dixissetque desiderio desiderauit hoc pascha māducare uobiscum, inter ipsas conuiuantium epulas surrexit à cœna, uestimenta sua deposuit, linteum accepit, seque præcinxit eodem. Deinde aquam misit in peluim, & suorum cœpit lauare pedes discipulorum, atque linteo, quo ipse præcinctus erat, extergere. O insolitū mirandumque prodigium, o nouitatum nouitas, & uirtutum supereminens uirtus Dei filium intueri succinctum balteo, & defixo in terra poplite discipulorum pedes abluere, extergere, osculari. Quis non obstupescat? quis non gaudeat, quis non lacrymetur ista legens uel audiens? Prorsus hæc (iuxta historiam) humilitatem docent, deuotionē accendunt, atque mentis innocentiam nutriunt, iuxta uerò spiritualem intelligentiam diuinae bonitatis thesauros pandunt, mysteriorum Dei referant sacramenta, contemplantis animum superno splendore irradiant, fidem roborant, erudiunt sapientia, interiorisque aciem hominis suauiter reficiunt caritate. Nempe paruulus in Christo ipsius exemplo pascitur, exercetur meditatione, ad meliora prouocatur, atque ex lætificante gratia contra futura tentamenta animatur. Habēt plane istiusmodi saluatoris gesta foris quid delectabile, intus autem mirabile supra modum. In altero rudes spiritu reformantur moribus, in altero uerò perfecti summæ sapientiæ debriantur amore. Sunt quidem infirmorum lac, & grandium cibus. Discurret inexpertus, atque de historiæ superficie, quasi de uernantibus floribus suauiter redolentibus, meditando nutritur, spiritualis uerò & exercitatus sensibus diiudicans omnia, quid discubitus, quid uestimenta, quid cœna ipsa, quid linteum, quid pedum ablutio, quid extersio significet mystice, tacite secū contemplando perquirens maxima quædam atque iucunda sub historiæ uelamine & cortice literæ reperit. Nequaquam ab re aut ociose scriptum est, quod Dei sapientia à cœna surrexit. Cœna hæc magnum quid de inquisitione dignum legentibus innuit. Cœna quippe hæc in qua uerbum dei sedet, sinus est patris, & æternæ beatitudinis imperturabilis pax. In ipsa à patre sempiternaliter generatur uerbum, de æterno utique coæternum, Deum de Deo, & de lumine lumen. Quum enim sit splendor paternæ gloriæ, & candor lucis æternæ, omniaque portet uerbo uirtutis suæ, in diuinitatis pacatissimo sedet folio, non gratuite, non particulariter, non temporaliter, sed æternaliter, sed naturaliter, sed plenissime, & æqualiter. Est namque imago Dei inuisibilis, ita ut qui uidet uerbum, uideat & patrem, quoniam uerbum & pater unum sunt. In hoc sacrosancto

A sancto uerbi conuiuio angelorum, archangelorum, uirtutumque recumbit exercitus, atque omnium spirituum beatorum candidatus residet numerus. Vniuersi hi de plenitudine hauriunt uerbi, thesauris ditantur sapientiæ, à generatione ineffabili filij lætificantur, atque ab amborum osculo insatiabiliter saginātur. In illo conuiuio omnia redolent, omnia sapiunt, reficiunt uniuersa, reliquiarum pars nulla deperit, nullus minuitur cibus. Conuiuij huius autor uerbum est, sodalis conuiuantium, & minister. Ab hoc utique cœnæ conuiuio quum surrexit, prius quam suorum lauaret pedes discipulorum, deposuit uestimenta sua. Vestis etenim qua in isto tam honorabili, tamque opulentissimo conuiuio induitur uerbum, quis intellectus capere, quæ uel narrare sufficit lingua, quanti decoris, quantæque sit excellentiæ? Omnium prorsus quæ in terra magni pendii possunt, siue sit aurum, argentum, preciosique lapides, odorum fragrantia, musicalis sonoritas, & dignitas imperialis, aut quæ fulgēt in cælo, sicut sunt cæli luminaria, & astra rutilantia, seu super cælos uiuunt, ueluti sunt angeli, principatus, dominationes, & potestates, cæteraque angelicæ legiones, plus quam dici possit, præcellit, & incomparabiliter supereminet. Hæc nempe speciosior est sole, & super omnem dispositionem stellarum, atque comparata luci inuenitur prior. Vestis (inquam) uerbi diuinitatis est gloria, incontaminata intelligentia sapientiæ, paternæ generationis origo sine principio, actus sine tempore, perfectio sine fine, atque plenissima absque diminutione communicatio. Hæc etenim uestimenta nisi deposuisset, minime uideri potuisset. In ualida namque est hominis mens, quamuis iusti, quamuis innocentis ad huiusmodi uestimentorum claritatem intuendam. Hanc quum (ex parte tamen) in monte aspexisset Petrus & duo condiscipuli, fulgorem illius ferre non ualentes, & sursum oculos leuare non audentes prostrati ceciderunt. Propterea ut traderetur, flagellaretur, crucifigeretur, occideretur, illa deposuit. Si enim cognouissent dominum gloriæ, nunquam crucifixissent. Depositis autem uestimentis accepit linteum, & præcinxit se. Tunc se præcinxit linteo, quum in forma Dei existens semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, atque à patre intemporaliter generatus in temporis plenitudine natus est de muliere, & factus sub lege. Nempe quando uniuersitatis naturam assumpsit, & passibilitatis illius est particeps factus, se spiritualiter præcinxit baltheo, non tamen ad decorem, sed pro ministerio. Quod autem suscepit pro homine, tradidit homini in exemplum, in adiutorium, in cibum, & in precium. Hinc est quod ad subeundas corporis passiones, atque ad exequendas uirtutum perfectiones tam alacer fuit, tamque insatiabiliter perdurauit. Desideranter enim opus quod illi dederat pater ut faceret, perficere cupiebat. Obedientiæ igitur iugo suppositus, tanquam linteo præcinctus, nec ad dexteram nec ad sinistram declinauit, non fauoribus hominum, non se flexit honoribus, sed nec lacessitus iniuria, neque persecutionibus fractus, nec superatus morte cessit aliquando. Proinde illi donatum est nomen, quod est super omne nomen, & factus est ecclesiæ honorabile caput, quam ut aggregaret in unum toto orbe diffusam, spiritum sanctum misit in terras. Hoc mystice designatum est, quando aquam in peluim ipsum misisse describitur. Aqua hæc spiritus sanctus est, sicut Ioannes patenter manifestat, quum in templo stante domino & dicente, si quis sitit, ueniat & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, intulit. Hoc autem dixit de spiritu sancto, quem accepturi erant credentes. Nemo itaque mundatur à sordibus delictorum sine spiritus sancti gratia. Est autem idem spiritus tanquam aqua mundissima, quæ carnalium æstus desideriorum refrigerans, & pollutam corporis naturam compunctionis dolore respergens castimoniam puritate nitificat. Hoc precabatur Propheta dicens. Asperges me domine hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. Effudit itaque in ecclesiæ peluim regenerationis lauacrum, per quod originale aboleretur delictum, dicitur Apostolo. Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, qui tradidit semetipsum pro illa mundans eam lauacro aquæ in uerbo. Effudit quoque gratiam spiritus in dilectionis pignus, per quam actualia ipsius extergentur crimina. Agnoscebat quidem neminem, quandiu hac carnis corruptione tegitur, à contagionis culpa posse subsistere. Ideo opportune misericorditerque hanc spiritus ablutionem eadem Dei sapientia suæ donauit ecclesiæ, quatenus deperdita per infirmitatem carnis

carnis ac spiritus baptismali puritate & conscientiae nitore per huius uirtutem lauacri quaeque fidelis anima gratia sancti spiritus effecta digna suo queat reformari principio. Nullus etenim quamuis sanctus & mundus humana indigens conuersatione & corporis necessitatibus subditus reperitur, qui hac non indigeat spiritus lotionem. Nam etsi peccata operis, nequaquam tamen omissionis & cogitationis ualeat uitare contagia. Quis est qui frequenter se affectu inordinato non polluat? Quis enim in tota hominum numerositate sic uiuit, ut non diligat quod non debet, aut non diligat quod debet, seu quod diligendum est, minus diligat, siue inordinatius iusto diligat? Affectiones namque istae, tamquam animae pedes, quoniam terreno cohaerent pulueri, indefinenter lauandae sunt, cuius militantis Christo sollicitudo in hoc optime comprobatur. Amor autem futurae beatitudinis uiua diuinae praesentiae fides, sedula ad deum intentio, puritatis ac innocentiae dilectio, uirtutum non dormitans pugna, ignita affectio sapientiae, timoris dei clauus, resolutionis corporis iugis meditatio, extremi iudicii atque perpetui incendii euigilans memoria, conscientiae maculas in iusti anima diu inhaerere non sinunt. Aquam spiritus quisque dei amator in cordis uasculo deferat secum, ut quicquid in se cogitatione seu affectione pollutum senserit, statim abluat, & abstergat. Hoc fieri mandauit dominus per Prophetam inquitens. Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis. Quamobrem ut quod preceperat fieret, misit aquam in peluim, & ne infructuosa uideretur ipsius aquae infusio, coepit ipsemet suorum lauare pedes discipulorum. Quis etenim potest facere mundum de immundo conceptum semine, nisi qui solus est mundus? Minime quidem discipuli sibi ipsis lauerunt pedes, sed dominus. Probauit se esse mundum, qui uerbo suo mundat immundos. Non igitur se extollat humana praesumptio, non audeat de proprijs uiribus intumescere. Sciat se non sufficere sibi, nihilque boni a se agere posse. Totum quod habet gratiae, quod uirtutis, quod intelligentiae, quod bonitatis, dei uerbo ascribat, atque de riuulis ineffabilis mediatoris clementiae illud emanare non dubitet. Non enim a gratuita solum defluunt dei caritate singulorum merita, uerum etiam a plenitudine donorum hominis Christi. Propter gratiam quippe personae singularis, idem dominus in corporis sui mystici membra, quod est ecclesia, infundit sensum & spiritualem motum secundum formalem plenitudinem omnis gratiae in ipso habitantis. Ideo ipse est qui peccata diluit, qui tribuit dona, qui etiam passione sua chirographum damnationis aboleuit. Humanitatis namque substantiam, quam ab homine suscepit, pro ipso exposuit morti. Sicque delictorum sordes, quas per sanctificationis spiritum lauit, per carnis naturam patiando deterisit.

De praconijs uerae humilitatis, quae in Christi ministerio elucet pulcherrime Cap. III.

Rudens quisque architectus collapsi aedificij structuram erigere ac restaurare disponens semper a fundamenti opere sumit exordium, rationabiliterque. Nihil enim nisi supposito fundamento superaedificari potest. Quamobrem dominus Iesus humani generis ruinam reformare uolens uirtutum fundamenta summo studio per seipsum collocare curauit. Caeterarum siquidem uirtutum fundamentum imputribile, nulloque labefactandum impulsu, humilitatem dixerim. Sauiat mundus, tentet aduersarius, repugnet caro, humilitas semper secura est. Non habet quid amittat, neque quo doleat, in sui secreto cubiculi intrepida requiescens bono fruitur suo, habitans secum non consueuit se cum alienis miscere, sed neque suos (nisi opportune ac temperanter) patefacit thesauros. Nihil laude dignum habere se dicit, uel arbitratur, quoniam diuino muneris totum ascribit, quod est. Proinde quod non est suum, facit suum, dum pure simpliciterque in suo conditore letat, eoque efficitur locupletior, quo se nil proprium habere fatetur. O sancta humilitas sola in tuis uilis oculis tuo te condennans iudicio quantum deo amabilis es? quae cara? quae dignitate sublimis? quae diues meritis? Quis te digne laudare ualeat? quis sufficienter tua potest enarrare praconia? Tu latronum acies imperterrita transis, tu fauores hominum impauido corde contemnis, tu semper uigilas incessanter, dei gloriam tibi uendicare ignoras, tu omnium te nouissimam credens caeteros honorabiliter antecedis. Dum descendis, ascendis, dum gloriam fugis acquiris, dum latere cupis efficeris manifesta. Sine tui detrimento proficis, sine elatione praes. Te nesciente aedificas, foetes tibi, & extra te bonae famae suauis-

A suauissimum spargis odorem: in cordis tui angulo tacite requiescens in latitudine placentiarum matris ecclesiae diffamaris. Tibi soli non posse sufficere putans multorum animos ad meliora immutas. Deformitatem tuam sapissimè intuens, o quam pulcra es in oculis domini. Ex uenustate tua, & faciei tuae splendore summi regis filius adamauit te, & te suo fecit dignam connubio. Te dilexit in uirginem, & propter te uirginem elegit in matrem: sicut eadem testatur in Canticis, dicens: Quia respexit humilitatem ancillae suae: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Te nascendo secum habere uoluit. Ideo pro sepe angustum, & diuersorum non deuitauit sordes: atque iumentorum consortia non erubuit. Quid multa? te in corde suo reposuit: te magnificauit uoce: te opere confirmauit. In habitu, in moribus, in incessu, in sermone, in obedientia, in ministerio te sui amatorem, tuoque foederatum contubernio euidentissimè patefecit: potissimum tamen in ultimo sui transitu sacro conuiuio tui praecipuum reliquit exemplum nulla temporum mutabilitate abolendum. Quum enim aliquatulum discubisset cum suis, surrexit, ut suorum lauaret pedes discipulorum. Posita igitur aqua in peluim, praecinctoque linteo, ac sedentibus cunctis uenit ad Simonem Petrum: quatenus illius (sicut agere disposuerat) lauaret pedes. Hoc mox ut uidit Petrus ad tanti expauit aspectum prodigij, seque continere non ualens uoce tremula ait. Domine tu mihi lauas pedes? Te, o domine, cerno sine uestimento praecinctum baltheo: & dimisso poplite inclinatum. Dic (oro te) domine dic, quid uis facere? Nunquam te uidi talia molientem, taliterque dispositum. Quae est haec nouitas? quae est haec, quam intueor, inusitata uoluntas? Loquere ergo domine, ut audiat seruus tuus, ne admiratione nimia comprehensus rapiatur extra se, aut tabescat in se. Visne facere quod opinor, quod uereor, quod nunquam me passurum esse polliceor? Tu ne mihi lauas pedes? Tu (inquam) qui fundasti terram super stabilitatem suam, qui illam foecundasti arboribus, multiplicasti frugibus, animantibusque replesti. Tu qui omni animae uiuenti praestas uitam, praebes alimentum, refugium tribuis. Tu, dico, qui totum uniuersum mirabili ratione gubernas generationes adducens, producens foetus, emittens lucem, inuoluens tenebras, faciens pacem, creans malum. Tu qui mundum metiris palmo, aethera uibras, moues caelos, firmamentum ornas, aquas diuidis, distinguis mansiones, ministeria ordinas, congregas electos, angelos mittis, beatificas spiritus, atque hominum & angelorum merita subtilissima examinatione diiudicas. Tu sine initio Deus, sine comparatione pulcerrimus, sine obstaculo omnipotens, sine errore sapiens, sine personarum acceptione iustus, sine diminutione munificus, sine retributione bonus, sine macula sanctus, & sine admixtione beatus. Tu sempiternus, immensus, ineffabilis, dulcis, complectens omnia, uidens singula, regens uniuersa mihi lauas pedes? Ego tibi famulari debeo, tuaque adorare uestigia, & tu mihi lauas pedes? Desine (oro te domine) surge uelociter, deponere linteam, resume uestimenta, & ne uelis lauare mihi pedes. Memento (quaeso) qualis per culpam fuerim, qualis sim per naturam, & uidebis non esse congruum, ut laues mihi pedes. Tu uniuersorum domine, mihi omnium peccatorum minimo & maxime contemptibili, immundo, sanie delictorum scaturienti, ad bonum peragendum infirmo, & procliuo ad malum lauas pedes? Nonne tu, o domine, de limo terrae me plasmasti, & sicut lac coagulasti: pelle me uestisti, & carnibus, ossibus, atque neruis compegisti? Cur mihi lauas pedes? Non possum pati, neque ualeo te uidere prostratum ante me: quare ergo mihi lauas pedes? Altitudo diuinitatis tuae, & profunditas miseriarum mearum absorbuerunt me, & mihi lauas pedes? Intuere (obsecro mi amantissime domine) profluentes lacrymas, cordis gemitum, atque mentis intolerabilem dolorem, & ne uelis lauare mihi pedes. His atque huiusmodi mentis, orisque clamoribus Petri commotus dominus, placido illum admonuit sermone, dicens: Quod ego facio, nescis modò: scies autem postea: sine tantum, ut mysteria perficiam: permitte, ut secuturis meis ouibus tibi commissis humilitatis exemplum praebeam, & patienter fer, ut lauem tibi pedes. Quomodo fructuosum erit quod dixi, discite a me, quia mitis sum & humilis corde: si tibi roganti consenserò non lauare pedes? Decet nos omnem implere iustitiam, & omnem uirtutis tribuere formam: propterea noli ultra contradicere, ut tibi lauem pedes. Ioannem memorare praereuerentia metuentem uerticem meum tangere, & nolentem baptizare me: & tamen ad uocem mei conticuisset imperij. Quamobrem illo noli uideri

Laur. Iustin.

N sanctior,

sanctior, nec ultra replicas, domine tu mihi lauas pedes? Docebo te quid significet hoc, quid uel lotionem hac insinuare uelim: & tunc scies me instruente postea, quod modo ignoras. Petrus uero diuinitatis lumine, & propriae utilitatis admiratione percussus in proposito perseverans intrepidus (sed temerarie) respondit domino, & ait: Non lauabis mihi pedes in aeternum. Zelum quidem habuit, sed non secundum scientiam. Nimium iustus esse uolens, & imprudenti, atque impudenti succensus desiderio non considerabat, cui resistebat. Nitebatur ei repugnare, cuius imperio creaturarum uniuersitas famulatur: de quo ait Propheta: Non est qui tuae possit resistere uoluntati: tu enim fecisti caelum & terram, & quicquid caeli ambitu continetur: dominus uniuersorum tu es. Subtrahisset plane, si memoriter tenuisset, quod scriptum est: Tu terribilis es, & quis resistet tibi? Quanto consultius dixisset nunc, quod postea timore perterritus compulsus est dicere. Quid autem, o Petre, est dicere: Non lauabis mihi pedes in aeternum? Quantumcunque uis, roges: quantum uis, imperes: etiam si decies, si centies, si millies preces ingeminaueris, non lauabis mihi pedes. Quod semel statui, & mentis deliberatione firmavi, non frangam, neque ullo modo transgrediar: ideo fiducialiter aio: non lauabis mihi pedes in aeternum. At uero dominus, qui ad saluandos peccatores uenerat, emendare discipulum uolens ab immoderato rigore illum retrahere curauit, inquit: Si non lauero te, non habebis partem mecum: si non te per regenerationis lauacrum lauero, si te per gratificantem spiritus sancti gratiam, quam praefigurat aqua haec, ab originali, exitiali, seu ueniali non emendauero delicto: non habebis partem mecum, si te non lauero, in meis non connumerabere membris, neque poteris consortio meo aggregari. Visne separari a me, quem diligis, quem confessus es, cui totis mentis & corporis uestigijs adhaesisti? An ignoras, quod nemo mihi contrarius, meaque inobediens uoluntati mecum partem habere potest? Suadeo igitur tibi redire ad te, considerareque prudenter uerborum meorum sententiam formidabilem. Noli solum exteriora inspicere, sed tecum pertracta, quid haec significet lotio, & praebis assensum. Exemplum est, figura est, sacramentum est. Subijce itaque te mihi, & te abnega propter me, ut sis meus discipulus, nec non partem mecum habere ualeas: alioquin si contentiosus fueris, si in tua perstiteris uoluntate, non habebis partem mecum. Monui te blando alloquio, & nunc te terreo aspera inuentione: scias autem si te lauare minime patieris, aeterna seriam damnatione. Ad hanc domini comminationem expauit cor Petri, contremuere uiscera, sensus aufugit, elanguit animus, & uigor omnis demollitus est. Vix dominus uerba finierat: & ecce Petrus, qui prius procaciter humilitate dixerat: Non lauabis mihi pedes in aeternum, respondit: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus, & caput. Fateor, o domine, quod uox tua nimium prostravit me, eo quod dixisti: nihil mihi intolerabilius. Te namque plus omnibus diligo, imò etiam plus quam me: quomodo igitur ualeam esse sine te? Ego te elegi in dominum, in patrem, & in spiritum: & tu dicis: Si non lauero te, non habebis partem mecum: Nunquid abijcere me uis? nunquid pro inobedientia me repudiare meditaris? Certè nunquam fiet hoc. Laua manus, laua pedes, laua caput, laua me quantum uis. Ecce totum expono me, tantum ut habeam partem tecum. Confiteor mihi amantissime magister labijs, corde credo, & nullatenus dubito, quin si lauabis me, super niuem dealbabor. Quia hoc intelligo domine, subijcio me tibi: totum me tibi praebere, ne moreris propter me ipsum rogo te, ne lauare me differas, ut non dubitem amplius tecum partem me habiturum. Si laueris, certum me reddes, quod tecum ero, tuis fruar delictijs, tuo dignus ero consortio, tuisque associabor electis, atque a tuis nunquam diuellar amplexibus. Te sicuti es, te in patre, & patrem in te ineffabili quadam iucunditate conspiciam. Haec est pars habitantium tecum, quos lauesti in sanguine tuo, tuoque mundasti sanctificationis spiritu. Illorum ergo ne amittam felicitatem, ne ab eis separer: iterum dico tibi, ut non solum laues pedes meos, sed & manus, & caput. Hoc ubi audiuit dominus, laetus pro discipuli correctione effectus inquit: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus: utique qui sacramentali lotus est regeneratione. In eadem mundatus est totus: propterea non indiget, nisi ut pedes lauet. Tanta etenim uirtute, tamque efficaci gratia illud lauacrum operatur, ut corpus tangat, & mentem abluat, atque uniuersa peccata, quamuis enormia, quamuis arenae numerum excedentia, suo illico abstergat contagio: hoc nimirum uerbo

Hest. 13
Eial. 75

Mat. 13

Ibid.

A bo Dei operante in elemento & sacramento. Istiusmodi autem sacramentalis lotio, quoniam reiterari nequit, aliam spiritualis renouationis suae Christus donauit ecclesiae. Haec per spiritum sanctum inuisibiliter agit, quae quilibet indiget Christianus. Hanc prorsus expressit, quando ait: Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lauet, sed est mundus totus. Quo dicto coepit rex angelorum humiliter, diligentissimeque suorum lauare pedes discipulorum. O humanae pudor superbiae, o altitudinis terrenae confusio singularis, uidere Dei filium aquam infundere, & refundere, sordidantium pedum puluerem proprijs abluere manibus, & linteo, quo praecinctus erat, extergere: atque singulorum pedibus oscula imprimere dulcissimae caritatis. Non ualet ullus sermo explicare, quantum deuotionis suauitas, profunditas humilitatis, caritatis ardor, atque uirtutum exemplaritas sub huius lateat cortice ministerij. Miror equidem si quisquam mortalium suo naturali ingenio ad tantae rei peruenit indaginem. Nempe etiam ipsis angelicis spiritibus admirabile factum est istiusmodi seruitutis obsequium. Verum non intelligentiae acumen, non argumenta philosophorum, non scientiae mundanae curiosa profunditas, sed deuotio lacrymarum, sed cordis innocentia, sed puritas dilectionis, sed assidua meditatio sancti negotij secretum ingreditur. Sed quemadmodum aperitur humilibus, ita elatis, & peccatoribus seris firmissimis obseratur. Efficiatur itaque humilis, qui contemplari uult magna, innocens, & absque malitiae ueneno sit, qui spiritualium gustum habere desiderat. Obhorret quidem, & de se praesumentes fugit, sed humilibus, Deumque timentibus diuinae bonitatis se delictatio offert. Excelsus est dominus, & humilia respicit in caelo & in terra. Respicit plane, ut esurientes repleat, trahat amantes, poenitentes emolliat, doceat credentes, & accendat quiescentes. Venite huc omnes, qui in oculis uestris humiles estis, accedite propius, & quid egerit dominus, diligenter audite. Narrabo fideliter uobis omnia, quae gessit, quae uel in hoc conuiuio ultimo loquutus sit. Non igitur repescat cor uestrum, neque infidelitatis nubilo obturentur aures, quin potius audiant, ut cor inde pascatur. Est enim uerbum animae cibus saluificus, & corda lactificans. Verbum quidem dixerim dominum Iesum, qui postquam lauit pedes discipulorum, accepit uestimenta sua, & iterum recubuit. Quid est, quod dicitur: Postquam lauit pedes eorum, accepit uestimenta sua, & iterum recubuit? Nunquid sine causa hoc egit Dei sapientia? an forte ociose scriptum est? Minime. Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt: & quod in carne gessit uerbum, ad profectum nostrum fecisse cognoscitur. Aperiat itaque sapientia cordis nostri sensum, ut scripturas intelligamus: sicut suis post resurrectionem aperuit apostolis: quatenus occulta operum, uerborumque suorum sine errore agnoscamus mysteria. Lotio igitur haec, de qua nunc dicitur, humanae redemptionis designat sacramentum: de quo Ioannes ait: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Postquam praedicauit regnum, sanauit languidos, caecorum aperuit oculos, sacramenta instituit, tentus est, conputus est, crucifixus est, & mortuus est: quae omnia ad opus redemptionis pertinent, a mortuis de uicta morte resurrexit. In ipsa itaque resurrectione gloriam immortalitatis, quam deposuerat patiando, tanquam uestimenta propria resurgendo resumpsit. Sic namque surrexit, ut omni calcato corruptionis uestigio, in supernam conscenderit gloriae claritatem, acceperitque in caelo & in terra regiam potestatem: ita ut ubique fulgeat diuinitatis ipsius clara maiestas. De hac per Prophetam dicitur: Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut uestimento. Horum uestimentorum ineffabilem fulgorem Apostolus intuens sustinere non ualuit, quando Damasco appropians de caelo lumine circumfusus, & in terram prostratus Iesum audiuit, dicentem sibi: Saule, Saule, quid me persequeris? Reuerberatus quidem diuinitatis splendore mox corporali priuatus est lumine. Horum quoque uestimentorum sanctus Isaac, quoniam caligabat oculis uidere non potuit, fragrantiam tamen persensit in spiritu, quando ipsorum miro respersus odore inquit: Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, cui benedixit Deus: & bene pleni, quoniam omnis plenitudo diuinitatis in Christo corporaliter habitabat: de qua plenitudine testatur Ioannes: Et uidimus (ait) gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre plenum gratiae ueritatis. Plenitudinem igitur gloriae & resurrectionis, ac immortalitatis stolam in se complendam esse post resurrectionem indicauit.

Apo. 1

Ipsal. 103

Aa. 9

Gen. 27

Ioan. 1

In eo quod postquam discipulorum lauit pedes, accepit uestimenta: post quorum receptionem etiam recubuisse legitur. Maximum recubitus iste ingerit sacramentum. Ad caelos enim in eo innuitur ascensus, & supra angelicam dignitatem ad patris dexteram alta confessio. Teste enim sancto Evangelio ipse dominus quadragenario resurrectionis suae transacto numero, quum plurima discipulorum turba simul congregata existeret, cunctis cernantibus, & praegaudio admirantibus cum inestimabili angelorum exercitu usque ad Trinitatis solium gloriosus ascendit. Nempe super omnem principatum, & potestatem, & dominationem, & uirtutem, atque super omne nomen, quod nominatur: non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro accepit dignitatem & gloriam. Istiusmodi quidem sublimitatis honorem propter uerbi personalem unionem hominis natura suscepit. Hoc in spiritu Propheta contemplatus est, quando letabundo corde psallebat, dicens: Adorate eum omnes angeli eius: audiuit & laetata est Sion. Huius accubitus speciositate accensa in Canticis canticorum sponsa amore flagrantissimo aiebat:

Psal. 96 Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Cunctis enim replet se fruente delicias istius sessionis uisio salutaris: unde Propheta sanctus hac pollicitatione securus aiebat: Adimplebis me laetitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem. In tali igitur figuraliter throno residens Dei sapientia suos tanquam uerus legitimusque magister coepit docere discipulos, sicut renitenti Petro acnescienti se antea facturum insinuarat. Scitis (inquit) quid fecerim uobis: uos uocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Non quippiam se indigni arrogauit sibi Dei uerbum, quum se asseruit esse magistrum & dominum. Ipse quidem est, qui docet hominem scientiam, ueritatem instruit, reuelat mysteria, rationem illustrat, & de proprijs thesauris incerta & occulta sapientiae & prudentiae manifestat. Est & ipse dominus uniuersorum, cui terrena atque caelestia famulantur. Quomodo non illi obtemperent omnia, quum per ipsum omnia facta sint, & sine ipso factum sit nihil? Omnia (inquit

Psal. 103 Propheta) in sapientia fecisti. Non autem dominus caeli, aut dominus terrarum, seu angelorum dicitur: sed simpliciter dominus, ut uniuersae potestatis ipsum monarchiam tenere non dubites. Si ego (inquit) laui pedes uestros dominus & magister: ita & uos debetis alter alterius lauare pedes. Hortatur exemplo suo ad mutuae caritatis officia peragenda: quatenus tanquam unius corporis uicissim sibi membra famulentur. Duplex uero ipsa Dei sapientia ministerio suo commendauit nobis uirtutis officium. In altero quidem humilitatis, in altero uero caritatis. Consueuerunt (quemadmodum naturalis etiam insinuat intelligentia) minores maioribus, dominus serui, & discipuli obtemperare magistris: nusquam autem dominum seruo subiectionis exercuisse obsequium legitur. Huiusmodi famularus institutor & autor est Christus. Ipse est, qui homini fabro & intemeratae uirgini se subdidit, ut obedientiae sanctae & perfectae humilitatis iaceret fundamenta. Ipse est qui discipulis ignobilibus secundum seculi profapiam, & rudibus proprijs manibus plantas exterisit, & iuge seruitutis exhibuit ministerium. A seculis non est auditum tantae humilitatis prodigium, tamque insigne deiectionis officium: nulli prorsus, nisi uerbo Dei, congruebat talia praebere uirtutum magisteria. Ad hoc uenerat, ad hoc uisibilem sumpserat humanitatis formam, ut informaret mores, errores detegeret, resecaret uitia, ueritatis instrueret uiam, uitae ianuam aperiret, reseraret misericordiae fontem, diabolum uinceret, recuperaret perditum, reciperet prodigium, famelicum saturaret, crucifigeret peccatum, mortem aboleret, & Deo reconciliaret hominem: ut quemadmodum humanae speciei fuerat autor, fieret etiam lapsi homini per uirtutum exempla sapientissimus reparator. Hinc est, quod tam sedulo humiliauit se seque subegit, atque de se luculentissimam perfectionis demonstrauit formam. Alio nullo indiget plebs fidelium uirtutum doctore: in Christo solo fulgent omnium documenta uirtutum: praecipue tamen in hoc coram nobis exemplo proposito, humilitatem praedicauit in opere, & fraternitatis amorem exhibuit in mysterio. Egit utique, ut intelligeremus, miraremur, delectaremur, imitaremurque. Intelligeremus quidem sacramentum, exinanitionem miraremur, delectaremur obsequio, imitaremur exemplum. Imitemus ergo, o milites Christi humilitatis exemplum, & mutuae dilectionis Deo gratum obsequium: ne tanquam contemptores nos puniat. Mentem etenim nostram proximi caritate

A tate repleamus, compatiamur cadenti, & erranti: iustitiae semitas pandamus, in nos peccantibus ignoscamus, atque aliorum mala nostra esse putemus. Ita nos coaptemus omnibus: ut sciamus gaudere cum gaudentibus: & flere cum flentibus, tribuamus ex corde, oremus ex corde, nihilque simulatum, nihil fraudulentum, nil in nobis appareat incompositum, quod fraternae ualeat maculare nitorem conscientiae. Sic uiuamus nobis, ut ad Dei gloriam, proximique profectum nostra militet uita. Transformemur in singulos, communicemus nos omnibus: ita ut illud Apostoli compleatur in nobis. Omnibus omnia factus sum, ut omnes lucrifaciam: seruatis duntaxat modo, mensura, tempore, & rationabili iudicio caritatis. Cautè quoque uigilemus, ne fraternus in nobis tepescat amor, ne misceatur coeno, ne plus iusto accendatur: & mandatorum Dei praetergrediatur semitas. Quotiescunque igitur huiusmodi prudenti, ignitoque amore erimus decorati, gaudeamus & exultemus in domino: quoniam saluatoris exemplo infundimus aquam, pedes lauamus, extergimus linteo, & mutuae exercemus officium caritatis.

De fidei excellentia, & autoritate catholicae religionis. Cap. IIII.

B inter difficilia, quae humanae salutis necessaria fore noscuntur: primum tenere locum sacramentorum, rectam fidem quis dubitet? Nihil enim in ipsa esse cernitur, quod sensibus subijciatur humanis: unde sensitivae pars animae erigatur ad fidem, seu solidetur in fide. Non in ea color est ullus, per quem oculorum acies ualeat delectari: non odor, non sapor, non corpus aliquod in illa est, per quae olfactus, gustus, & tactus experientia promoueri debeat. In uno tantum sensuum corporis (uidelicet) auditu aditum inuenit fides introeundi ad hominem, & interioris hominis penetralia possidendi: unde Apostolus ait: Habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Fides itaque ex auditu est: auditus autem per uerbum Christi. Verbum igitur Christi fidei autorem, promotoremque dixerim. Nihil enim in Christi uerbo dubietatis esse debet, non aliter, quam quod dixerit, esse potest. Irrefragabilis quippe est omnis illius sententia, nec aliquo indigens testimonio. Maxime proinde dementiae, multaque temeritatis censendus est quisquis dissentire uoluerit ab eo, quod asseruit Christus. Quamobrem omnem Christianae religionis controuersiam damnabilem esse nemo dubitet. Magni itaque periculi res est aduersus sanctum dogma catholicae fidei uerbosis rationibus, & garrulis uelle concertare clamoribus. Cesset necesse est omnis mundanae scientiae curiositas, omnisque perspicacia naturalis ingenij, & humili assensu fidei iugo colla submittat: quatenus omne os obstruatur, & totus mundus fiat subditus Deo. Quis etenim (nisi qui desipit) indocto atque imperito potius quam eruditissimo, & uniuersarum facultatum imbuto credet uiro: potissimum si sapienti insit conscientiae synceritas, mentis rectitudo, & non fallendi inuiolabilis opinio. Optimo & docto homini indubie credendum est. Nam bonitatem scientia ornat, & bonitas roborat scientiam. Altera horum deficiens in homine adimit uerbis fidem, diffinitionibus autoritatem, imitationem moribus, & opinionem sanctitati. Hinc colligitur, quam contemptibile sit impij uiri prolatum testimonium uita reprehensibili sociatum. Quomodo credibile ualet perhibere testimonium ueritati, quicumque conuersatione & operibus aduersatur legibus ueritatis: Seipsum ferit iniquus, & aduersum se sententiam profert, quoties Dei iustitiam, ueritatem fidei, ac boni uiri commendabilem uitam laudare uoluerit. Nemine loquente clamat contra delinquentem innata ratio, conscientia agitata, praiceps & deordinata affectio. Prorsus damnationis reum se facit, qui diuinam legem, & uirtutum perfectionem nequiter agendo sermonibus efferre conatur. Huic sententiae ore prophetico diuinus sermo praebet autoritatem, quum ait: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Deo quidem odibilis, & hominibus quisque contemptibilis est: qui ueritatem, quam uerbis approbat, moribus confundit. Vox & uita, actus & intentio, opus & cogitatio, affectio & inquisitio in probato uiro dissentire non debent. Talis quisque esse studeat, qualis ab hominibus uideri concupiscit. Non minus propriam, quam alienam debemus erubescere conscientiam. Iustitiae amicus non est, qui sordescens intus, foris ab hominibus iustificari desiderat. Displiceat tibi, o homo, facinus tuum: abominabilis tibi sit animae

turpitudo: neq; de extraneo, sed de tuæ gaude conscientia testimonio. Præter conscientiam propriam nullum coram Dei iudicio habebis defensorem. Illam igitur mundam, illam exhibe innocentem, ut ad ueri conspectum iudicis irrepercutta maneat. Parum enim proderit exultasse ad horam de fauoribus hominum, & post obitum confusione repleri. In gaudio tuo caue, ne misceatur alienus: ut non super perditione tua lætetur inimicus. Æternum facile amittit præmium, qui temporaliter lætari non ueretur. Nec bonæ famæ habebit gratiam, qui uitæ suæ negligit innocentiam. Sanctitas enim & opinio confœderantur in unum. Quicquid sanctus uir approbauerit absq; euidentiſſima ratione, improbandum non est: quod si uiro iusto propter cōscientiæ lumen, gratiaq; decorem credendum est: multo magis sanctificanti Deo. Nam si illuminata fulget lampas, cur non magis illuminans lumen? Si ueritatis discipulus mentiri non potest, mentietur forsitan ipsa ueritas? Ex hoc Christianæ religionis agnoscitur indissolubile fundamentum. Non enim ab homine, neq; per hominē initiatum fuit aliquādo: nō humana industria, aut intellectuāli disculsiōe inuentū. Sempiternū Dei uerbū, quod in sinu est patris, ipsum enarrādo disposuit, & reuelando manifestauit. Potentiæ suæ uirtutē, & sapientiæ inuestigabiles rationes sub uelamine abscondit fidei, quatenus credenti nō desit meritū, dum quod nō uidet, credit: & quod nondū ratione percipit, confitetur. Nā iuxta Apostoli sententiā, fides est sperandarū substantia rerum, & argumentū non apparentiū. Habet tamen ipse Christus tanquā fidei autor clauem secretorum Dei: ideo magis uerborum reuelare ualet arcana: non autem errare potest, quū sit uerbum: neq; ignorare, quū sit sapientia: neq; fallere, quū sit bonitas: neq; cōtemnere, quū sit misericordia. Per potentiam quidem uerbū, per gubernationē sapientiam, bonitatē per cōmunicationem, & per redemptionem se misericordiā esse indicauit. Apud dominū (sicut Propheta canit) misericordia est, & copiosa apud eum redemptio. Ut igitur se uerbum sapientiam, bonitatem, & Deum misericordiarum esse ostenderet, ipse dominus miserator & misericors in suo ultimo cœnæ conuiuio escam dedit timentibus se in memoriā suorum mirabiliū. Transiurus etenim de hoc mundo ad patrem, cœnam fecit, non sicut Herodes funestus, ut innocentis sanguinem funderet, sed ut corporis & sanguinis sui sacramenta conficiendo ministraret principibus populi sui, & primis aulae cœlestis. Ad quod peragendum nō patriarchas, non prophetas, non angelos, non archangelos, non uel supremum cœlestium legionum misit: sed ipse per se implere curauit. Potuisset planē mentis acies infidelitatis obtenebrari caligine: atq; ab illuminatæ fidei resillire splendore, si creaturarum qualibet tantū mysterij fieret institutor. Abegit itaque omnem dubietatis opinionem, omnisq; argumentum erroris, quando per se ipsum id uoluit consummari. Nihil hoc sacramento uerius, nihil certius credi potest: cuius institutionis Deus autor est. Nempe quum Dei filius in assumpta humanitate summi & æterni sacerdotij fungeretur honore: iuxta uaticinium David, dicentis: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech: officij dignitatem sacrificijq; libamen ad similitudinem perfecit senioris Melchisedech: quamuis illo nobilior esset dignitate, genere, & oblatione. Nam sacerdotij sui dignitatem non ab hominibus, sed à Deo, neq; temporaliter, sed æternaliter sortitus est, sicut dicitur: Tu es sacerdos in æternum. Generationem uerò eius quis enarrabit? Natus est enim in terris de matre sine patre: & in cælis de patre sine matre: de Deo Deus: de æterno coæternus: ita ut illius, de quo genitus est, sit imago inuisibilis absq; ulla gloriæ & diuinitatis dissimilitudine. Oblatio quoque illius plus quàm dici potest, supereminet, & excedit. Nam Melchisedech oblatio figura fuit: illa autem domini Iesu ueritas figurata. Illius sacrificium terrenū erat: huius uerò cœleste. Illud corrupendū: hoc immortalē. Secundū sacerdotij qualitatem, ita eorū oblatio. Mortales erāt ueteris legis sacerdotes: ideo moriturorū atq; irrationabilium animalium uictimas immolabant. Et quoniam morte interueniente diu permanere prohibebantur: propterea plures fiebat in lege, ne sacerdotalis dignitas deperiret: dñs autē Iesus eo q; maneat in æternum, sempiternū habet sacerdotiū. Ideo per semetipsum accessit, nō in sanguine alieno, neq; uictimas immolaturus iumentorū, sed sui corporis hostiā immaculatā pro totius mūdi satisfactione delicti. Talis prorsus (iuxta Apostoli sententiā) decebat ut nobis fieret pōtifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior factus, qui nō haberet necessitatem

A necessitatē, quemadmodū sacerdotes, prius pro suis dilectis hostias offerre: deinde pro populo. Hoc autē fecit semel in consummatione seculorū ad detestationē peccati per sui corporis hostiā, & ad suorū abolēda scelera electorū: cuius uiuificę oblationis memoriā in sacramentali panis & uini hostia dereliquit. Illud igitur eucharistiæ sacramentū, quod in hac cœna instituit dominus: irrefragabiliter tenendū est, credendū, confitendūq;. Tenendū quidē memoriter, ueraciter credendū, & liberē cōfitendū. Corde em̄ credit ad iustitiam: ore autē cōfessio fit ad salutē. Ut igitur iustificeris per fidē, & per cōfessionem laudis pertingas ad salutē, propius accede uerbo cū duodeno discipulorū numero discubente, & forte gustabis & tu de hoc sacramēto, cui, quid, & qualiter credere debeas. Accede (in quā) nō corpore, sed mēte, sed cogitatione, sed affectu in simplicitate & uirtute, in deuotione & fide: & si nōdum perfecta & adulta, tamē ex familiari meditatione uerbi formā da atq; p̄ficiēda. Omnē de pone formidinē, & altū sapere reijce: ut diuinę gratię receptaculū fias: nō ut uideas spectositatē aliquā, nec per dulcedinē ori delectabilē inuiteris: ut gustes, sed ut per fidē, quæ ex auditu est, erudiaris de uerbo. Aurē itaq; para, aurē aperi, nō corporis, sed animi: ut audias quid loquat dominus Deus, quid uerū sempiternū dicat uerbū. Uerbū utiq; quod erat in principio apud Deū nō transiēs, nō syllabis & humana uoce prolatū, sed cōceptū mēte, corde eruclatū: ac ineffabiliter generatū: per quod, omnia absq; instrumēto, uel adiutorio facta sunt, siue terrena, seu cœlestia, in quo sunt, quacūq; sunt, mouētur, & intelligūt: in quo uiuunt, qui uiuunt uita, carnis, & spiritus. Hoc diligētē ausculta, & uerbi cordis auribus percipe uerba, attēde, & gaude, cū panem in manus suas sacratissimas accipit, cū ad cælū oculos leuat, cū gratias agit, benedicit, & suis tribuēdo discipulis ait: Accipite & manducate, hoc est corpus meū, quod pro uobis tradetur. Vidēsne unde mirādo gaudere debeas: unde fides germinet: unde spei nutrimento pascaris? Nempe comedūt apostoli, atq; de uerbi manibus suscipiunt nō uitulorum, aut hircorum carnes, seu azimos panes: prout accidentia illa portendebant oculis, naribus insinuabant, ac manibus palpanda suadebant: sed re uera corpus Christi uerū, quod de Maria uirgine per spiritum sanctum conceptum fuit & natum, quod loquebatur, uidebatur, tangebatur, edebatur, quod nimirum in cruce pependit, expirauitq;: non deniq; similitudinem illius, neq; aliud: sed ipsum uerissimum, idem in quantitate, in substantia, in identitate: ex anima & carne cōstitutum, unitum uerbo, humanisq; membris compositum, atq; perfectum: sub diuersis quidem opertum speciebus, sed nullum ex illis patiens diuinitatis, seu humanitatis detrimētum: neq; diuisum ex multarum numero hostiarum, aut in maiori maius, siue in minori minus: sed unum idemq; in singulis locis & hostijs, non prorsus angelico ministerio, sed diuina consecratum uirtute. Expergiscere nunc anima mea, expergiscimini & uos amatores ueri & incōcussi boni: atq; tota cordis intentione considerate, quā dulciter, quā humiliter, quantoq; dilectionis affectu dominus Iesus adhuc passibilis impassibiliter seipsum tribuit in sacramentum, & efficitur cibus hominum dominus ac conditor angelorum. Cōpletur planē nunc, quod ore prophetico fuerat prænunciatū: Panem cæli dedit eis: panem angelorū manducauit homo. Singuli discumbentium eua dem accipiunt corporis cibum, idemque sanguinis poculum: & (quod mirabile est) suo non se denegat proditori: quem sciebat iam aduersum se leuasse calcaneum, suiq; domini perditionem querere. Vno Petrus & Iudas cœlesti pascuntur alimento: aliter tamen: nam ad meritum & profectum Petrus: proditor uerò manducat ad ruinam atq; interitum. Pro sumentium dispositione cibus hic dispares etiam operatur effectus. Quem enim reperit mundum & iustum, amplius mundat atq; sanctificat: quem autem sordescens inuenit & immundum, deteriore facit: quoniam sancta & immaculata iniquitatibus pollutus præsumpsit sumere sacramenta. Suis nanq; demeritis, nō Dei uoluntate malus malē sumens efficitur peior: in remedium quippe humanæ infirmitatis, fidei meritum, solatium amātium, & caritatis augmentū hoc suum uerbi clemētia instituit sacramentū. Noli tu ergo ludam imitari, noli dominū tuum, atq; te ipsum uenūdare in peccatū: noli ita de Dei bonitate præsumere: ut de te præsumendo cadas, atq; intereas. Quod ordinatū est sanctē, sanctificatus accipe, ut sanctificeris adhuc. Nunq; qualis sis, obliuiscaris: ne tuę infirmitatis immemor elata cordis ceruice diuina suscipias. Optimū etenim susceptionis remediū mētis humilitatē fore

non dubites. Eo nanque ad eucharistiam percipiendam eris dignior, quo corde humilior, mente mundior, dilectione feruentior, uirtutibus sollicitior, & uita inuentus fueris sanctior. Habes itaque mensam spiritualem appositam, caelestibus refertam dapibus: habes uicium saginatum, immolatum, occisum, assatum: habes sacerdotem magnum, lineis uestitum ministrantem tibi: habes sodales tuos terrae principes, pingua manducantes: ades (inquam) nuptiali conuiuio solenniter celebrato. Caue ne epulantibus ceteris, atque bibentibus ipse fame tabescas: & de tam honorabili consortio discedas cum rubore ieiunus. Noli stare eminus, tanquam alienus a sorte sanctorum. Recole Prophetam dixisse: Accedite ad eum, & illuminamini, & facies uestrae non confundentur. *Ierumq;* Gustate (inquit) & uidete, quoniam suavis est dominus. Prophetis ergo exhortationibus accensus, ac discumbentium animatus exemplis, accede & tu seruii deposito metu: ut inebrieris ab ubertate caritatis Dei, & torrente uoluptatis uerbi pascaris. Prius tamen quam te coetui misceas recumbentium, in secretum cubiculum tui cordis ingredi: ibiq; cum ingenti gemitu & compunctione, effuso (si uales) lacrymarum imbri ora genitorem tuum caelestem: ut suo te gratificet filio, illumq; tibi praestet placatum, teq; minime patiat a tam sanctissimo repelli conuiuio, & repudiari uelut indignus. Hoc autem quum deuote perfereris, & cor tuum ex concepta fiducia roborari cognoueris: tunc exauditas tuas orationes intellige, atque a domino te inuitari non dubites. Quamobrem uiduitatis ueste reiecta, & nuptiali induta ad uerbi reuerenter prouolue uestigia: illa lacrymis ablue, & deuotionis unguento undique linire ne cesses. Demissis igitur in terram luminibus caritatis, ac humilitatis prorumpens in uocem dicit: O domine Iesu, uerbum patris, lumen indeficiens, sol iustitiae, occasum nesciens, salus mundi, angelorum conditor, supernorum spirituum laetitia sempiterna, bonum summum, omnium bonorum origo & finis, plenitudo gloriae, gratiarum largitor optime, animarum sanctorum corona, peregrinantium focia, robur debiliu, uirtus iustorum, errantium reuocator, peruenientium dux, certissimum auxiliator, amanti amor, & totius consolationis cellarium indeficiens. Ecce tantillus seruus tuus coram te corde prostratus clamat ad te totis desideriorum suorum praecordijs, in spiritu humilitatis, & in animo contrito. Ego, o domine, ego sum prodigus ille, qui caeleste patrimonium, omnemq; substantiam carnaliter uiuendo dissipauit: atq; consumpsit, propter quod filius uocari dignus non sum. Ego (inquam) ouis sum perdita, quae per uitiorum deuia diu erras luporum dentibus laniata permaneo. Tu igitur piissime pater suscipe uenientem, poenitenti occurre: atq; esurientis saginati uiculi alimoniam praebe. Tu pastor bone inuentae recognosce ouem, & ne iterum errare incipiat, in humeris ad ouile reporta. Respice in me, o domine, & miserere mei, & ne auertas faciem tuam a puero tuo: quoniam tribulor, uelociter exaudi me: te sustinui tota die: te praecipue diligo, te cupio, te totis uisceribus sumere concupisco. Oro te domine, ne derelinquas me, neq; despicias me Deus salutaris meus. Sine te quidem nec latari, neque esse, aut uiuere uolo. Redde mihi te, tuo me pascere corpore, sanguine inebria tuo: tui me amore transfige. Eia nunc descende domine mi in hortum tuum, & ancillae tuae desideriorum collige fructus. Nempe omnia poma noua & uetera seruaui tibi dilecte mi. Cur sic diligentem te crucias? cur tanta illum dilatione affligis? an ignoras domine moram omnem amanti nimium esse diuturnam? Quamobrem rumpe moras, accelera, propera, festina ingredi ad seruum tuum. Praestolatur te in se cupiens se transformare in te. Quare ergo dissimulas clamantis ad te uota perficere? Fortè ne tecum tacite loqueris, dicens: Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Vtiq; domine uerum dicis: si hoc inquis. Canis sum: canem me esse profiteor. Nonne autem, o amor mi, o desideriorum meorum praesidium singulare, atq; spei meae pacatissima quies catellae edunt micas, quae cadunt de mensa dominorum suorum? Canem me dixisti, & sum domine: ut canem (oro) habeto me. Da igitur huic miculam, quae in hoc tuo, o domine, ministratur conuiuio: ne ultra me fame patiaris affligi. Dic autem mihi precor te, o meridiana lux tenebrarum carens caligine, quae uniuersa tuo illustras splendore, responde (inquam) interrogati te, sine indignatione tamen. Nolo enim ut elationi ascribas, quod tecum audeam loqui, sed dilectioni. Scis enim quia amor ratione caret, reuerentiam nescit, personam non accipit, tempus non sustinet, neq; modum seruat. Nonne illa uox tua est, quae ait: Venite ad me omnes

*Psal. 33
Ibid.*

Matth. 15

A omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam uos. Si tua est, imò quia tua est: cur uociferationibus desideriorum laborantem: atq; dilationis nimietate oneratum in cetero te non reficis? Quare potius dolorem addis dolori, & onus oneri? Num tu ille es, qui clamabas in templo: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flumina de uentre eius fluent aqua uiuae? Vtrumq; dixisti domine: ego itaq; utroq; indigeo. Ne igitur domine uerbis tuis dissimilis uidearis in opere, ne exhortationibus tuis contrarius deprehendaris, refice me, pascere me de te: tuo me cruore inebria: nolo ut de caelo manna descendere facias, & illo me pascas, sicut patres in deserto annis plurimis enutristi, sed carne tua, quam de mea suscepisti. Neque peto, ut aqua sapientiae me potes: aut spiritualem illam mihi praebes aquam, quam Samaritanæ mulieri pollicitus es, dicens: Qui biberit ex hac, quam dabo ei, aqua fiet in eo fons aquae salientis in uitam aeternam. Hanc in praesenti postpono, atq; recuso, calicem exposco, quem in mensa positum conspicio tuo sanguine fecundatum. De ipso prophetico ore dixisti: Calix meus inebrians q; praeclarus est. Hunc postulo: hunc habere desidero. Illu utiq; ideo replesti, ut (iuxta Prophetæ sententiam) in te credentes, tecumq; manducantes sanguinem uiae biberent meracissimum. Non igitur poscenti negare debes, quem, ut tribueres, propterea consecrasti. His itaq; huiusmodi amoris colloctionibus dominum continere se non posse, quin uotis annuat postulantis, nemo dubitet: potissime quum ipse in amantium corde formet sapientiae uerba: nec non & supplicandi praestet affectum. In tali ergo amoris uicissitudine: in tam suauissimo & spirituali preludio caritatis serena facie & aspectu placidissimo se uertit dominus completurus uota loquentis ad se, ac iacentis post se, & uestigia amplectentis, deosculantisq;: Cuius ista meditantis non ebulliat cor: uiscera moueatur: inflametur corporis organum: & totius animae non reuiuiscat uirtus: quum coram se uerbum altare uideat sui corporis in manibus tenentem mysteria: Caritatis summæ, profundæ humilitatis, & uirtutis ineffabilis est hoc grade spectaculum. In communicatione caritatis, humilitatis in cõdescensione, in ministerio autem uirtutem intellige. Nempe in caritate unitas, in humilitate paritas: & in collatione potestas. Oro autem te, quisquis es: cui talia, tantaq; a uerbo in spiritu comunicantur amoris solatia: ut prius q; progrediaris meditatio tota animi intentione cõsideres, quis est, qui assistit, quidue tibi daturus sit. Nonne ipse est celorum, syderum, angelorum, hominum, uniuersorumq; conditor? Nonne ipse est Deus, dominus & redemptor tuus, amor tuus, delectatio tua, suauitas tua, beatitudo tua, sapientia tua, iucunditas tua, robur tuum, & omne desiderium animae tuae, quæ tam ardentem quesisti, tam dulciter aduocasti, tamq; blandè allocutus fuisti? En adest, en tibi praesto est. Vocasti illum, nec uenire renuit: rogasti, & exaudiuit te, tibi ad uotum paruit: tuisq; postulationibus satisfecit. Nunc ergo fruire illo: ipso delectare, tuosq; in eo fige obtutus: ipsius effigiem, elegantiam, reuerentiam, deitatem contemplare: quatenus indicibili quodam caritatis affectu flagres intus, lingua taceas, corde inibiles, amore liqueas: post sponsi caelestis contemplatam speciem ad id, quod tenet manu, tuam dirige considerationem. Maximum nanq; & inscrutabile sacramentum est opertum fide, diuinitate praeditum, uerboq; contentum. Ut autem intelligas, quid sit, recole in ipsius institutione, quid dixerit: Ipse te doceat de se, ipse se reuelet per se. Ut scias, quid de eo credere debeas, interroga illum, & respondebit tibi. Non enim te contemnet humiliter flagitantem. Dic, o domine mi Deus, dic (quæso) quid est, quod gestas manu: loquere domine, quoniam audit seruus tuus. Enarra (obsecro) mihi, quid tribuere uis. Est ne sub specie panis, quæ cerno, quicquã ueneratione dignum: an forte praeter ipsa accidentia, quæ conspicio, aliquid continet? Totus foris maneo, & intus quid quaeram? Ad hæc dñs: Hoc quod uelatum accidentibus manu teneo, diuinum mysterium est: & ut paucis te erudiam, corpus meum est. Ipsum uerissime suscepi de te, gero pro te, & fideliter trado tibi. Quod dico, crede, & nullatenus dubites. Surge igitur, comede, cum meis discipulis epulare, sume me, ut suscipiaris a me. Non ego mutabor in te: sed tu mutaberis in me: non tamen in substantia, sed per gratiam in dilectionem meam: quoniam qui in ueritate adheret mihi, unus efficitur spiritus. Dilata fide cor tuum, metis perorna thalamum, ut recipias in te, q; fecit te. Spiritualiter nunc madauca me, quoniam sacramentaliter non licet semper. Erudieris experientia, quantum internae dulcedinis, quamq; conferat gratiam hæc mea in spiritu facta communio. Sæper quidem plurimumq; prodesse dignoscitur, quia in fidei simplicitate, in humilitate cordis, in deuotionis

psal. 80

deuotionis seruire celebratur. Nam sacramentalis susceptio sine spirituali aut obesse, aut prodesse parum censenda est: utraq; uerò simul facta actualem in presentia gratiam, & in futuro locupletem tribuit beatitudinis gloriam. Aperi igitur os tuum, & ego implebo illud. Hac exultationis & lætitiæ audita uoce protinus Deum tuum in spiritu & ueritate adora. Tunc uenerabiliter in spiritu suscipe sacramentum, & in cordis tui secreto dominum Iesum recondere deuote: atque illum in te presentialiter adesse non dubites. Et quas uales, gratias age, laudes persolue, ac modulationis carmina (si illa agere consueuisti) iucunda mente pertracta. Spiritualemente refectionem hanc comitantur semper amoris cantica, & sanctæ deuotionis delectabilis gustus: quo qui caret, temerario labore desudat. Deuota quippe fides absq; mercedis fructu esse non potest. Deuotæ fidei huius deuotionis seruire accrescit. Ista uerbis tantum explicari nequeunt: at in doctrina spiritus quicumq; eruditi sunt, minimè quæ proferuntur, ignorant. Quam in corporis spirituali sumptione tenuisti regulam, deuotionis (scilicet) fidei & caritatis: hanc in sanguinis sacramento custodi. Eadem enim mysteria pari sunt frequentanda deuotionis officio.

De inscrutabili & ueneranda Dei dilectione. Cap. V.

Elebrato nunc mysteriorum celestium spirituali edulio ad ea, quæ mediator noster tam in discipulorum suorum admonitionem, quam pro uniuersorum salute exercuit, sermo percurrat. Illorum siquidem cupiebat profectum, eorumque uerebatur casum, tanquam nutrix peruigil, atque anxia mater super unice dilecti salute sollicita. Nec immerito. Precellit nanque omnem maternum ac filialem affectum uerbi Dei immensa caritas: neque humano ualeat explicari eloquio, quo circa unumquemque moueatur amore. Iustus iniustosq; æqua diligit lance caritatis, quamuis inæqualia illis conferat dilectionis encarnia. Diuina etenim natura nulla personarum utitur discretionem, neque à nobili discernit ignobilem, ut iusti animam: ita & animam condidit peccatoris. Idem naturalis ingenij acumen, eandem intelligentiæ dignitatem prerogauit utrisq; cunctos quoq; homines sua insigniuit imagine. Quamobrè rectissime definiendum est, omnes à Deo pariter diligi, & neminem ab eodè odio haberi. Caritate quippe sua, quæ immensa est, quæ ineffabilis, quæ incõprehensibilis, quæ æquissima, quæ diuina est: pari motu & æquali singulos diligit actu immensè, ineffabiliter, incõprehensibiliterq; & hoc quidè quo ad se, & in se: quo aut ad singulorū effectū & dilectionis fructū, distat plurimū. Digniorè nempe suæ caritatis effectū exhibet in nomine iusto, q̄ in peccatore, & propter hoc dicitur: Iacob dilexi: Esau odio habui. Quis uerò asserere audeat Deum odisse quæquam: cum scriptū sit: Nihil odisti eorū, quæ fecisti. Vtrunq; tamè iuxta humani captū intellectus uerū est. Nihil odisse Deū, certissimum est: sed & Iacob illum dilexisse, & Esau odisse contrariū non est. Consueuerunt quippe homines erga alios timorè cõcipere & amorè, dolorem & spem. Sunt hæc inuicem passionem, quibus carere nemo potest. Ex ipsis (ut plurimū) odia beneuolentiæ, beneficiæ, dilectio, cõgratulatio, & his similia oriuntur. Qualis intus animæ uiget affectus, tale fors producit opus. Vix possunt, qui homines sunt: nisi quos oderūt, benefacere: aut his male, quos diligunt. Qualis arbor, talia germina. Ex qualitate operū singulorū noscuntur affectiones. Absit autè, ut in Deo horū reperiatur quicquā, aut in eo ulla sit affectionum, seu cogitationū diuersitas. Immutabilis enim cum sit, mutabiliter disponit omnia. Caritas quum sit gratuita, dona dispari gradu sine acceptione diuidit personarum. Iustus quum sit, delinquentium peccata absq; odij motu damnat, & corrigit. Apud ipsum, & in ipso nulla est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Nam quemadmodum uoluntariè genuit nos uerbo ueritatis suæ, ita nostri uult esse arbitrij generationis huius posse dignitatem amittere: quatenus inexcusabilis sit quisque, quum peccat: peccator uerò quum uoluntariè damnabiliterq; delinquit, sanctæ generationis huius nobilitate priuatur. A Deo enim ex hoc alienus efficitur. Qui autem sine Deo est, omnino inter mortuos deputandus est. Præfata autem generationi gratis suam diuina bonitas auget gratiam: qua qui bene utuntur, potioribus donis efficiuntur digni. Quibusdā itaq; Deus ex cõgruo, non ex condigno præstatiōrā superetogat gratiarum munera, per quæ ipsorum grauiora & meritoria magis, quam prius fuerūt opera. Hæc gratiam gratū facientem appellauerim, sine qua nullus gratuitè diligit Deum, nullus sanctorum est dignus confortio

A fortio & hæreditate celesti. Quotquot ipsa gratificante gratia uidemus participes illos à Deo diligi, astruere non dubitamus: quos uerò ipsa carere agnoscimus, eosdem odio haberi humano loquendi usu dicere non trepidamus. Dum re uera odium non sit hoc: sed effectus similis odientium, memorata generationis actus, qua nos Deus uerbo suæ ueritatis genuit, est ipsa diuina caritas, qua æternaliter dilexit & elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Ipsius autem generationis effectus est: quum nos per regenerationis undam gratificat: ut simus initium aliquod creaturæ eius. Quod totum diuina fit uoluntate, non ex debito nostro, aut uoto, sicut Apostolus ait: Non est uolentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Nam si nō uoluntariè, sed ex præcedente causa genuisset nos Deus, non iam diuina posset dici generatio hæc, sed humana: sicq; gratia nō esset gratia. Gratia igitur diuinæ ascribamus, quod uoluntariè uerbo ueritatis suæ nos genuit. Nisi uoluisset, nec in carne, neq; in spiritu uiueremus. Vita igitur spiritus, quæ diuina cõfert generatio, fundamentum est: supra quod gratiarum reliqui gradus construuntur, & crescunt. Præcedit nanq; in omnibus gratia diuina, ut gratificentur Deo: deinde opus fit laudabile: post quod subsequitur meritum. Opus igitur laudabile auget meritū, per gratiam uerò perficitur opus, & accrescit gratia. Gratia itaq; finis est gratiæ: opus autè medium utriusq; est. Ex hoc luculenter apparet, quod ex operis negligentia gratiæ fit diminutio, sicut ex sollicitudine aggregatio. Quoniam uerò ex diuinæ miserationis æternò fonte semper præstò est gratia: atq; in singulis superfluit iuste, irreprehensibiliterq; gratia deserente peccator quisq; relinquit sibi, & fit alienus à Deo. Nemo etenim à Deo deseritur, nisi ipse se deserat. Tūc quisq; se deserit, quū illū à quo factus est, & per quē uiuere poterat, peccado derelinquit. Suo hoc Propheta sanctus roborat testimonio, dicens: Prius q̄ humiliarer, ego deliqui. Quāuis quod dictū est multarū pbari posset autoritatibus scripturarū, exemplisq; innumeris: unico tamè proditoris Iudæ eliciatur exēplo: qui iugiter à Christo admonitus uitam deserens sua se sponte duplici morte peremit. Quo autè id factum sit ordine, ex his, quæ sequuntur diligenter aduerte. Nēpe discubente domino Christo cū apostolis cæteris & Iuda, postquā omnium lauit pedes, & sui corporis ac sanguinis tribuit sacramenta, cum dixisset: Ecce manus me tradētis mecum est in mensa: amodo dico uobis prius q̄ fiat: ut cū factū fuerit, credatis quia ego sum: repēte turbatus est. Quæ turbationis causa esse potuit, ut ille turbaret, de quo Apostolus ait: Ipse est pax nostra, qui seclit utraq; unū: ut ipse qui in se dissidētēs & turbatos recõciliat, turbari uideatur? & tamē prout scriptū est, turbatus est. Tanquā uerus homo dñs Iesus profusus turbatus est: sed nō sicut ceteri, qui animi cõmotione turbantur, suæq; turbationis nesciūt habere metas. Nō sic (inquā) turbatur in carne uerbū, & in assumpto homine Dei sapiētia potestate, nō necessitate, aut infirmitate turbatur. Cū uult, quādo uult, de quo uult, turbat sapientia: sine passione tamē, sine impetu, & absq; redargutiōe aliqua. Neq; minus in eo laudabilis est ipsa turbatio, q̄ animi illius plena tranquillitas. Turbatio quidè omnis ex ratiōe, ex causa, ex modo, ex tempore discernēda est. Nō ideo reprehensibiliter potuit turbari sapientia, quæ fecit omnia in pōdere, numero & mēsurā: ne tamē tu de illius turbatiōe turberis, aut turbatiōis eius causam, ut magis mireris illū turbatū, q̄ quietū. Nō utiq; propter se turbabat caritas: nō de sui dolebat iniuria, ut turbaret ueritas: sed alterius perditio eius turbationis erat efficiēs causa. Nouerat furē in ouile suū esse ingressū: & unā de collegio suo ouem (prædestinatā tamē ad interitū sempiternū) rapuisse, ut maceraret & perderet. Iam em̄ diabolus in cor Iudæ introierat, suaseratq; ut illū traderet. Quem? Discipulus magistrum, seruus dominū, perditionis filius regē celestis curiæ. Suaserat proditiōnē diabolus, cui Iudas consenserat, nō ex suasiōe sola: sed mediante cõsensu Iudæ diabolus possidebat cor. Nil omnino nocuisset suasio, nisi consensus affuisset. Potest quidem suadere mala, potest suggerere delectabilia, & suggerendo potest componere falsā uoluntatem: autem nunquā potest euertere, mētisq; domicilium absq; ipsius deliberatione nō ualet irumpere. Quoniam uerò proditoris animum inuaserat: omnemq; statum pristinæ gratiæ euerterat, meritò turbabat dominus: suæq; signa mœstitiæ portendebat in facie: nec quod turbaretur latere uoluit, quia perditū salutē ardētissimè cupiebat. Quamobrè tanquā uerus pastor ouē perditā recuperare satagens, tacitè illam admonere curauit: si quomodo rediret ad se: reatum suum agnosceret: agnoscēdo staret: stendo q; ueniā salubriter impetraret.

Rom. 9

psal. 118

psal. 2

ioan. 13

ibid.

impetraret. Propterea quod cōceperat proditor, quod maligno corde gestabat, sibi tantum significauit nullum specialiter nominādo. Ideo postquā turbatus est: ut ex qua causa turbaretur, innotesceret, delinquenti ait: Amen dico uobis, quia unus ex uobis, qui manducat mecum, tradet me. Poterat hoc Iudæ ad emendationē sufficere: poterat uerbi præsentiam in Christo intelligere: dum cordis sui consilia deprehensa aspiceret: poterat bonitatis illius compungi dulcedine, quū se coram discipulis agnosceret occultari. Insigne namq; præcipuæ bonitatis argumentū est, insidias pati, & silentio tegere persequentem, calumniatoremq; amando corrigere. Hoc tamen quum audissent cæteri, quamuis innocentes se scirent, quamuis talia nunquam cogitasse minimè ambigerent, contristari & ipsi ualde cœperunt. Ex ueritatis sermonibus auditis ipsismet potius suspecti fiebant, quam de propria conscientia securi. Nouerant uerbo patere omnia, & nil eidem esse absconditum. Viuis quippe est Dei sermo: & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus: compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum: ita ut nulla creatura sit ei inuisibilis: sed omnia nuda & aperta. Vt igitur certi de proditore fierent, & quis tanti sceleris autor futurus esset, magistri audirent ex ore primo quæsiuere inter se: deinde dominum sigillatim interrogauere, dicentes: Nunquid ego sum domine? Puidi etenim effecti de se quomodo credimus eorū quæ post magistri uerba repētē rediisse ad se: propriam interrogasse conscientiam, cordisq; latebras maxima cum diligētia perlustrasse, si fortè latere deprehenderēt in se, quod ex uerbi ore didicerant. Humilis etenim innocentia semper formidolosa, semper sibi suspecta est. Facile quod sibi obijcitur malum, in se latere, seu habere se putat. Quamobrem nō se excusat, non defendit se: neq; ex alijs quæ egit operibus pietatis, innoxiam se ostētare præsumit. Omne simplicitatis ac munditiæ suæ iudicium illi cōmittit introrsus, in quo error nullus, nullaq; placet criminis excusatio. Nō autem sic peccator tumidus perpetrati sceleris non ignarus. Qua enim ualet simulationis arte, quibusue potest sermonibus excusationis, suæ tegit sordes cōscientiæ: ne foris appareat, qualis lateat intus. Delicti sui deformitatem erubescēs, sub sanctitatis tegumēto iniquitatem propriam occultare conatur. Talem se nequissimus proditor esse ex uerbis indicauit. Iam conceperat dolū, & pepererat iniquitatem, iam pecunia corruptus uniuersitatis dominum in manus spoponderat tradere peccatorū: & tamē ne agnosceretur, ne suo aduersus se uideretur testificari silentio, temerario ausu interrogauit & ipse magistrum, & ait: Nūquid ego sum Rabbi? Interrogatio hæc hypocrisis plena est & malignitate: nō ut ex ore ueritatis ueritatem audiret sciscitatus est proditor, homicida, latro, fraudulentus & cupidus: sed ne cæteris interrogantibus, si taceret, ipse crederetur reus. Repercussus tamē est à lumine ueritatis, & à uerbo sapientiæ fortis nemine intelligente ipse in corde, atq; in cōscientiæ penetrabilibus audiuit. Tu dicis: Hoc solus Iudas audiendo cognouit, nec tamē compunctus est. Cæteri qui astabant uerborum sonum audiuerunt, sensum autem minimè. Ipse tantum pro quo dicebatur, conscientia aduersum se testimonium perhibente intellexit, & in malo proposito perdurauit. Addidit uerò dominus aliquid apertius: unde scelestus conuertere retur. Ait namq;: Et quidem filius hominis uadit, sicut definitum est de illo: Vñ autē homini illi, per quem tradetur, bonum erat ei, si natus nō fuisset homo ille. O saxeum Iudæ cor: o proditoris mens adamantina, silice, & ferro impenetrabilior: quæ mollire nequieuerunt sermones sapientiæ, æternum uæh, & maledictionis irreuocabilis sententia. Proinde bonum erat (uti uerbi testantur eloquia) si natus non fuisset. Minori profusus: imò nullæ culpæ teneretur obnoxius, si nō fuisset natus. Poterat planè, si mētis suæ existeret cōpos, quod scriptum est, uoce flebili dicere: Quare non in uulua mortuus sum? Egressus ex utero non statim perij: Cur exceptus genibus? cur lactatus uberibus, ne tale facinus perpetrarem? Sed auertit homicida hic & omnium sceleratissimus faciem suam: ne cælum, cælorumq; uideret dominū. Tremēdam quoq; noluit diuinæ iustitiæ prospicere animaduersionem. Vocationis suæ, qua in duodenario discipulorū numero accepit sortem: recordatus non est: non gratiæ curationis: non prædicationis officij, non dignitatis apostolatus: per quam iudiciarij honorē culminis, si in ea quā inchoauerat, purè, simpliciter, & absq; terrenæ cupiditatis macula perseverasset electionis gratia, erat adepturus. Omnia simul amisit, quum cæcatus cupiditate dominū tradidit. Stare utiq; diu non ualuit,

A ualuit, quoniam recto corde dominū Iesum secutus non est. Nam de illo sic legitur: Fur erat, & oculos habens: ea quæ mittebantur, portabat. Nequaquā tam facile corruisset, si aliquando supra petram Christū interioris domus fundamēta iecisset: quod dum nō fecit: posuit in lubrico pedē, & non habens cui inniteretur: à ueritatis tramite, & à uia uitæ reflexit animæ gressus. Hinc est, quod sapientiā Dei inuisibili & intelligibili uerbo momentem intus, forisq; per assumptum hominem clamantem, detegentem, corripientem, cōinantem ad emendationē percipere recusauit. Gratia quippe ipsius præuentus multipliciter: quoniam obedire neglexit: meritò derelictus est, suæq; amisit gloriæ principatum. Proinde bonum illi erat, si natus nō fuisset. Si natus enim non esset, cōtra proprium & uniuersorum dominū nequaquam calcaneum leuasset: neq; gehennæ filius fieret. Nō autem bono conditori, sed desertori boni ruina talis ascribenda est. Bene etenim à summo bono conditus, misericorditerq; præuentus specialiter in discipulorum ipsius collegium assumptus est. Verū ille donorū omnium, quæ gratis acceperat, ingratus existēs suauelargitoris sui iugum, quod ferre debuerat, damnabili cōtradictione reiecit: atq; ut peccans supra modum peccator fieret, antiqui hostis se tyrannidi subiugauit: factus est duplicis reus criminis, dum dominum legitimū deseruit, & aduersarij illius sporte turpi se mancipauit obsequio. Mira res. Aderat lupo in consortio ouium ignotus & rabidus. Inflammatus quidem à tenebrarum principe tanquam illius mancipium præstolabatur: quemadmodū pastorem magnum raperet, & occideret: quatenus oues disperderet congregatas. Compleissetq; ocuis malè dominantis imperium, nisi diuinæ sapientiæ miseratio illum misericorditer tenuisset: necdum suæ pietatis auertat oculos à patricida nefando. Expectabat patienter, si fortè resipisceret proditor, & perficiendæ nequitiae cōsilium uariaret. Interim uerò dum præstolaretur ad poenitentiam Iudas, dubijq; tenerentur cæteri: quisnam grande malum hoc facturus esset? Simō Petrus alijs feruentior, & in proditoris inquisitione sollicitior innuit discipulo illi, quæ diligebat Iesus, qui tunc in sinu recumbebat illius, ut interrogaret dominum, quis eum fuerat proditorus. Prudenter quippe arbitratus est hoc dilecto sciscitanti discipulo celari nō posse, quemadmodū gestum est. Suadente igitur Petro recubuit iterum, & supra pectus domini dilectus discipulus se denuò reclinauit, & tacite quidem domine, inquit, quis est? Non dubitauit hic suam repellere interrogationem. Fidum illum magistri sui caritas fecerat, & gustata in magistro suauitas se reclinandi sollicitū. Recubuit planè supra pectus: in quo corporaliter habitat diuinitatis plenitudo. O dilecte apostole, o secretorū uerbi cognitor, quanta nunc potiris gloria: quātis delicijs spiritualibus frueris? quid ignorare debes? quid tibi negari potest? dum in sacratissimo recumbis pectore, dum pascaris cum spōso, dum cū eodem cubas in meridiē: iam (ut credo) ascēdisti ad cor altū: iam sapientiæ arcana cōtemplando rimaris, curris per angelos, discurras per archāgelos: cæteraq; cælestiū spiritūū legiones cōsiderationis penna percurrendo rimaris. Nullā opinor te habere requiē: donec ad serenissimum uerbi attingas thronū. Mira & quadā ineffabili iucunditatis ebrietate detētus spiritu ad eos, qui foris sunt, & tuū præstolantur audire responsum, redire nō uales. Tibi nunc pandūtur sapientiæ indicibiles, diuiniq; thesauri: tibi referātur reuelationum sacramysteria, diuinitatis altitudo, æterna uerbi generatio, & cælestis gloriæ triumphale regnum. Nec mirum. In ipso quidē, super quæ delectabiliter inniteris, sunt thesauri omnes sapientiæ & scientiæ Dei absconditi. Bibe igitur, o carissime Dei, & epulare in domino: discite in uerbo, quæ nobis postea ualeas propalare: celsitudinem Christi attento cōtemplare animo: quatenus te reuelante, te scribente, te docente tollantur schismata, & hereticorū falsa dogmata destruantur. Fluente euangeliū de ipso sacro dominici pectoris fonte, in quo ab exteriorū fragore semotū delectabiliter repausare te cerno, haurire ne cesses: ut omnis ecclesia altifona prædicationis tuæ uoce te de uerbo sublimia proferēte ualeat erudiri. Tene quod habes, o Ioannes, tene: nec inde (nisi sapientiæ lumine fueris irradiatus) exire uelis. Vtinā mihi quoq; omnium minimo tuis daretur in spiritu frui delicijs: utinā uel guttā unam aquæ sapientiæ, qua tu potaris abunde, prælibare mererer: atq; de his, quæ in tuo supersunt cōuiuio, saturarer micis. Preciosiora utiq; mihi fierēt super aurū & lapidē preciosum, ac dulciora super mel & fauē. Quoniā uerò rati nō sum, ut in ipsa uerbi mēsa spirituali tecū recubere ualeam: efferre tamē nō desinas fragmentorū reliquias.

quæ tibi superabundant, ne pereant. Paruuli multi sunt, qui panem petunt, atque per reuelationem quæcunq; audisti, seu cordis oculis conspexisti, scire cupiunt abs te. Vnum in fine suadeo tibi, ut discretionis metas non præterire formides. Vide (inquam) ne quæ te præstolatur, turba tædio fatigata, aut coinquinata liuore pro mora tua de te murmurare incipiat. Tunc igitur parumper contemplationis gaudia interpone, & discumbentium fratrum caue, dum tibi soli uacas, animos inquietes. Nunquid postulationis Petri oblitus es? En detegente magistro, suspensus nimium per te proditoris personam scire concupiscit, paratum intuetur dominum prodere, quod nosse desiderat: dummodo tuis audire paratus. Silent discumbentes: nemo ultra progreditur, nil loquitur dominus, nihil interrogant discipuli: donec redeas ad te, audiasq; tuæ interrogationis responsum. Tibi soli principaliter huius rei notitia referenda seruetur. Rumpe moras, ut fraternæ ualeas satisfacere caritati. Hæc dum fermocinatione dulci dilecti discipuli pulsasset animum: illico à contemplationis expergefactus somno prosiliuit, & tanquam sponsa de sponsi procedens thalamo placido uultu, humiliq; aspectu ad os Christi aurem reclinauit, audiuitq; dicentem sibi: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et quum intinxisset panem, dedit Iudæ Simoni Scariothi. Acceperat nefandissimus hic obsequium à domino in pedum ablutione: acceperat de ipsius manibus corporis & sanguinis sacrosancta mysteria: ab eodem etiam monita perceperat saluberrima: in quibus illius lapidea mens malitiæ oblecta rubigine, quæ compunctione emolliri debuerat, uel ad momentum permota nō est. Quamobrem æquissimo sapientiæ Dei iudicio hic debuit intinctam panis buccellam suam cauterizatam præfigurantem conscientiam comedere solus: qui aliorum minimè contentus consortio in saluatoris necem pertinaciter uigilauit. Proinde igitur de eodem ore prophetico dicitur: Dilexit maledictionem, & ueniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo: meritoq; illi accidit, quod à memorato Propheta scribitur: Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quā fecit. Quam enim domino suo parauit necis foueam, in eadem deterius ipse corruit miserabiliter. Nā mors domini temporalis & in carne fuit: illius autem in anima, æternaliterq; propter quod eius se uendicauit dominio, cuius delinquendo satisfecit imperio: & quoniam spiritaliter in sacramento neglexit suscipere dominum in perceptione buccellæ: Satan in suæ mentis admisit domicilium: unde scriptum est: Et post buccellam tunc introiuit in illum Satanas, nō ut in hospitio seruus, sed ut fieret in perpetuum dominus. Hucusq; manu domini, ne præceps rueret, sustentatus est Iudas: hucusq; monitus est, ne periret. Non enim lætatur dominus in perditione uiuorum: nec uult peccatoris mortem: sed ut magis conuertatur, & uiuat. Hinc est, quod delinquentium peccata dissimulat: hinc est, quod temporaliter punit, ne in perpetuum damnet. Quantum in ipso est, omnes saluare desiderat. Si qui pereunt, propria pereunt uoluntate. Repudiāt quidē gratiam, & exhortantis, exorantisq; suasionem intelligere negligunt. Obturant cordis aurem, ne audiant legem: ideo eorum oratio & uita Deo efficitur execrabilis. Suæ autem pro merito iniquitatis cordis malè concepta desideria implere sinuntur, quod futuræ damnationis notissimum præfagium est. Quid uerò timenti Deum formidolosius esse debet, quam consummandæ nequitia accipere facultatem, atq; in perpetrādis criminibus nulla aduersitate fatigari: hoc proditoris domini testimonio roboratur. Quū enim dolose cogitasset magistrū prodere, ab eodem obtenta licentia ad propriæ mortis triumphū audire promeruit. Quod facis, fac citius: quod pertractas mēte, opere perfice: nullo detineberis impedimēto: nemine tibi cōtradicēte uoti tui cōpos existes. Venūdedisti misericordiā, & carebis uenia: accipies pecuniā, & amittes uitā: quod facis, fac citius. Hoc autē nemo sciuit discumbentiū, ad quid dixerit ei. Quidā enim putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus: Eme ea quæ opus nobis sunt ad diem festū: aut egenis aliquid daret. Innocētes apostoli quū essent & sancti, nil mali de proditore cogitare sunt ausi. Quod nefas à se alienū nō ignorabant: hoc cōdiscipulo ascribere uerebant. Humilis nanq; difficulter proximorū corda scrutatur, & cōscientiæ iudicium refugit alienæ, quū propriā iudicare uix arbitretur posse sufficere. Suo etenim sentiēs se grauari pōdere quomodo iudicio fatigabitur alienorū: Res perdifficilis, dubia, & periculis plena est occultorū rimarū causas, & cordiū scrutari secreta. Proinde humilis proprio priuatus iudicio omnino uite refugit

Ioan. 13

Psal. 108

Psal. 7

Ioan. 13

Sap. 1

Ezech. 18

Ioan. 13

A. refugit esse iudex alienæ. Nouit dixisse dominū: Nemo hominū scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est. Quicquid ignorat de se, quicquid latet in altero: diuino totū cōmittit examini, cui patēt omnia uisibilia inuisibiliaq;. Ex hoc quidē celesti irradiat lumine, & quo amplius per humilitatē tenebrescit: eo p̄spicius intuet. In lumine quippe Dei uide lumē. Nō errore fallit, neq; falsa opinione seducit. Splēdore cōscientiæ perfusus totus à diuinæ claritatis nequaquā reuerberat aspectu. Hæc est sanctorū pars, & certa in spiritu ambulatiū spes. Impij uerō & scelesti à tali sunt semoti cōuiuio. Hinc est, q̄ perditionis filius sanctorū assuetus collegio, postq; tenebrarū in se admisit angelū: postq; delictorū est inuolutus caligine: æterni solis lumē sustinere nō ualēs, mox ut sibi derelictus est: de cōuiuio exiliēs qd nequiter agere statuerat, implere curauit. Propterea quū accepisset buccellam, exiuit cōtinuō. Exiuit planē uim claritatis inimicæ non patiens. Obtebrata nanq; illius conscientia, atq; proprii sceleris gnara quomodo sapientiæ examen & puritatem innocentie posset intueri? Quemadmodum enim sanis oculis amabilis: ita ægris semper lux odiosa est. Ideo semper latibula peccator quæritat, & abdita sua obrusus mentis cæcitate meditatur. An nō parentes primi inobedientiæ transgressione culpabiles: iamq; confusionis propriæ damnatione mulctati sibi de ficuum folijs fecere perizomata, atq; lignorū condensa paradisi à facie Dei ad auram post meridiē ambulantis fugere curauerunt. Vocē nāq; Dei & diuinitatis illius nullo modo potuerūt sustinere præsentiam. Detegebat enim conscientia sceleris turpitudinem, quā sautiata nuper satagebat occultare natura. Quamobrē foliorum sibi tunicam texuerūt: ne appareret nuditas, & excusationis uerba protulerunt, ne agnosceretur iniquitas. O quanto consultius egissent, si prostrati solo suas ore proprio accusassent culpas, dixissentq;: Peccauimus, iniuste egimus, iniquitatem fecimus domine in omnem iustitiam tuam: ecce polluimus animas nostras, innocentiam amisimus, obediētiæ legem transgressi sumus: ignosce domine, & pater p̄ssime miserere. Si autem tu miserationū, o æterne fons misericordiarum Deus, miserorumq; miserator obseruaueris iniquitatem quis sustinebit? ad quem cōfugiemus? quem implorabimus? in quem spei nostræ ancoram iactare poterimus. Expulsi quidem de hoc uoluptatis loco, & in fructuoso seculi pelago cōstituti quo duce, quæue præuia luce ad te pacatissimum trāquillitatis & securitatis portum attingere ualebimus? Insurgent prorsus in nos piratæ crudeles, atq; tartaræ legiones tuum pusillum deuastabunt gregem. Fiet domine maxima periclitantibus nobis in uniuersitate creaturarum, quas in tui nominis laudem condidisti, deordinatio. Porrò quod de nobis in æterno sapientiæ tuæ cōsilio statueras facere, oportebit impleri per te. Ne igitur dehonestetur maiestas, ne carnis mortalitate induatur diuinitas, ne se impiorū exponat opprobrijs, flagellis, cōtumelijs, sputis, subijciatur & morti: pietatis sinum aperi, atq; uulneratos corde, ac mœrore cōfectos suscipere fouereq; ne dedigneris domine. Prærogata nobis uenia fiet posteritati nostræ incentiuum maximū caritatis, atq; futuræ felicitatis incontaminanda spes. Nequaquā repulsi ab innocentia nitore cecidissent, si humiliter, si deuotē, si perseueranter indulgentiā flagitassent. Non enim diuina se ualet bonitas continere: quin puro corde, & lacrymabili mente poscentibus ignoscat. Illis solis gratiæ stillicidia denegat, qui diffidentia pleni ad misericordiæ fluentia attingere posse desperant. De talium numero Iudas extitit domini sui & propriæ animæ homicida nefandus. Cōtempnit ad saluatorem, de quo thesauri indefectibiles exuberāt gratiarum, accedere pœnitendo, suiq; reatus ruborem nō patiens crudeli se necē peremit. Seris nanq; ferreis interioris domus obstruxit ianuas, uectibusque firmauit: quatenus ad salutem eius cunctorum salus aditum non haberet. Maluit miser in opacis animæ suæ penetralibus latebras fouere, quam ad dominum Iesum humili confessione procedere. Deniq; sicut supernæ gratiæ expertem se fecerat: ita ab apostolorum Christi sancto se collegio segregauit. Exijt solus foras accusatus, deprehensus, condemnatus, praua mentis suæ desideria peracturus. Erat autem tunc nox. Tenebrarum quidem filio erat nox: cæteris autem meridiana lux. Occubuerat illi iustitiæ sol, & fulgentissima claritas sapientiæ. Nō se absentauit Christus: neq; sacrilego suam denegauit præsentiam. Omnibus præsto est, ut communicet se: proditor tamen ipse secessit. Oculos quidem apertos tenere potuit: sed uerbi lucem intueri non meruit.

Laur. Iustin.

O 2 De

De magnitudine mediatoris Christi ad passionis supplicium perferendum. Cap. VI.

1. Tim. 2.

Mediator dei & hominū homo Christus Iesus passionis suae uolens perficere sacramentum, propter quod in mundum uenerat, quum expleto ultimae coenae suae conuiuio mellissimum cōsummasset de caritate sermonem, surrexit cū undecim, ut in campum pugnaturus intraret. Iam enim duodecimus: Iudas (uidelicet) Scarioth secesserat: iam ad sacerdotum principes abierat: quatinus petita ab ipsis militum cohorte acceptaq; pecunia rediret: & nefandissimum proditoris perficeret scelus. Egressus itaq; est de coenaculo, in quo tam eximia celebrat mysteria, & tam sublimia documenta praeberat. Abijt utiq; trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit ipse & discipuli eius: non autem illuc, ut se occultaret, accessit: sed ut se inueniendi occasionem tribueret proditori. Sciebat autem Iudas, qui tradebat eum, locum, quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iam incipiunt mysteria: nunc lamentabile passionis initiatur certamen. Abijt enim dominus Iesus. Quo? Vtiq; trans torrentem Cedron. Nempe torrens iste, per quem transit mediator: mortalitatis designat fluxum, in quem primus homo delinquendo ceciderat. Non enim de uoluptatis diuinæ abundantia profluxit hic torrens: sed de calliditate serpentis, atq; consentientis hominis uoluntate. Mortis quidem sententiam, quam idem deliquendo perceperat, in omnem generis sui posteritatem induxit. Quamobrem adeo inoleuit decedēdi necessitas, ut nemo sit, qui eandem fugere ualeat. Hoc Propheta insinuare uoluit dicens. Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? Hanc quippe nulla necessitate compulsus: nulliusq; uoluntate coactus noster subiit mediator. Non enim ipse, ut ceteri, quibus indicta est moriendi necessitas, corporis resolutionem pertulit. Quando uoluit occisus est: quo passionis genere illi placuit, cruciatus est. Totū in illo egit caritas & uoluntas. Voluntarie se patri dum obtulit: resurrectionis stolam gloriose promeruit. Et quoniam de mortalitatis ac passionis torrente in uia bibit: nec non redēptionis ardore succensus per Cedron transiit torrentem. Nouerat quid ibi passurus erat: nouerat propriam uirtutem, nouerat retributionis suae mercedem. Prorsus amoris desiderio fatigatus quod mente conceperat, perficere conabatur. Tota siquidē animi intentione dirigebatur ad crucē, quāquā caro uiriliter repugnaret. Qualis conflictus? qualis pugna? quale spectaculū? Impellebat spiritus, paternus, aduocabat honor, suadebat ratio, restauratio que cogebat humana. Reclamabat utiq; natura ipsa passibilis poenarū immanitate perterrita: nolebatq; dominantis animae imperio famulari. In horū uerō medio constitutus tāquam strenuus ac insuperabilis miles carnis non ferens blanditias spiritus iussa implere curauit. Triū igitur discipulorū numero sociatus relictis ceteris perrexit ad montem. Ipsi adhuc praesentibus tāquā uerus homo contristari coepit, & moestus esse. Quid est hoc domine? Contristaris ne? & uere paueris? Nunquid cōtristatur, per quem contristati recreantur? Nunquid cōtristatur gaudiū? pauet fortitudo? timet uirtus? gloria tādium patitur? beatitudo denigratur? confunditur maiestas? claritas obscuratur? infirmatur sanitas? & latitudo coarctatur? Armatorū neminem uideo: nullū cum gladijs & fustibus uenientē cerno, & times domine? Christianae militiq; dux esse cognosceris. Certantibus aduersus aereas potestates praes, & paueris? Dominus exercituū diceris & es: gladium non pacē in terrā uenisti mittere, & praeliari formidas? Si bellatorum princeps trepidat, si certamē, ille qui praesidet, inire ueretur, quid ceteri agent milites & pugnatuorū turba seruatorū? Vellē utiq; domine pauoris huius scire causam. Vellē tādij tui nosse mysteriū. Non em̄ militibus tuis uirtute inferiorē te iudico. Illos quidē agnosco uicisse regna: imperia curuasse, tolerasse supplicia, extinxisse ignē: feras domasse, & mortē ipsam nullatenus formidasse. O inauditū à seculis prodigiū: o gloriosum religionis Christianae trophaeū oblatas diuitias spernere, honores fugere, uoluptatesq; calcare, appetere carceres, prouocare tortores, & illatis cōuictijs suauiter gaudere. Audiuius, nouimus, cōfitemur. Abs te domine Iesu per fideles tuos haec uniuersa sunt facta: nō in illos te robustiores dicimus: diuinā attamē in sanctis tuis cōmendamus gratiā: in te autē humanā praedicamus naturā. In martyribus miraculū: in te uerō fuisse dicimus documētū. In illis donū: in te autē miserationis sacramentū attollimus. Exiit plane caelestis uirtus supra naturae limites fidei confessores: in illisq; benedictio diuina refulsit. Ipse autē mediator relictus

libi

A sibi pauerē uoluit & tædere. Agnosce igitur, o homo, Saluatoris tui dignationē. Se curuauit ad te, ut te eleuaret ad se: humiliauit se propter te, ut te exaltaret in se: depressit se, ut in perpetuū beatificaret te. Caue tamē, ne ingratus de munere scādalizetis pro infirmitate. Apostolū audi: Quod infirmū est Dei, fortius est hominibus. Quū esset impassibilis Deus: homo factus infirmatus est propter te, pauerē habuit propter te. Horrēda mortis tēdū pertulit propter te. Potius miserationem mirare, q̄ poenā: magis caritatē, q̄ formidīnē lauda. Non eris ingratus, si beneuolentiā redēptoris agnosces. Moestitiā itaq; illius cōfiterē, pauerē dilige, tādū uenerare. De tuo hoc habuit, non de suo. Pro peccato tuo doluit, fleuit, quod non commisit: exhorruit, quod non fecit. Non em̄ fecit mortem, nec morientium perditiōne lætatur. Ex his moeroris eius intellige causam, & gratias age, te agnosce in illo, pro illo lacrymare, qui doluit propter te. Doluit (inquā) & supra modum doluit: adeo ut morti fieret proximus. Sic em̄ ait: Tristis est anima mea usq; ad mortē. Nemo doloris eius sufficienter immensitatē exprimit: moerore tamē suo, quid in nostro agere debeamus, indicauit. Discat ergo de exēplo remediū, qui in afflictionibus proprijs cupit habere praesidium, nō de terra, neq; ab hominibus: sed a Deo opportunū quaesitit auxiliū. Ad orationis quidē suffragiū, ad quietis portū, ad implorationis adminiculū festināter accessit: nō autē labore uictus, aut prostratus tædio, seu doloris nimietate superatus: quippe qui poterat, si uellet, euadere: sed dulci cōpassione cōmotus orādī ambitū adinuenit. Suo nos uoluit erudire exēplo, ut in arduis, in periculis, in omniq; inopinato euentu ad orationis refugiū fugiamus. Quid ages tu, o elate, qui proprio arbitrio duceris, tuōq; inniteris sensu. Validioribus ne, q̄ Christus, succinctus es armis? Nunquid tu Christo fortior, aut saluatore cōstantior? Ille in agone cōstitutus ad orationis solatiū reclinauit, tu absq; imploratiōis medicamine tribulationū uulnera perferre praesumis? Ille nisi oratione prauiā pugnae noluit habere cōgressum: tu quāuis immundorū spirituum bella sustineas: quanquā indefinenter in uitiorū foueā corruas: tanquā securus de palma nullius flagitabis opem? Hinc delictorū tuorū, & deuitatiōis causa, hinc tam frequēter prosterneris, spoliaris, uulneraris, occideris. Absq; diuino adiutorio in tribulatione quis stetit? quis sine illo in spiritali bello preualuit? quis inimicis terga nō uertit? quis in huius uitae solitudine nō errauit? Prophetā in tribulatione positū, quid fecerit, audi: Ad dominū (inquit) quū tribularer, clamaui, & exaudiuit me. Et iterū: Tribulationē & dolorē inueni, & nomē domini inuocaui: o domine libera animā meā misericors dominus & iustus. In certamine uerō cōstitutum attende deprecantē. Deus (inquit) in adiutoriuū meū intende: domine ad adiuuandū me festina: confundantur & reuereantur, qui querūt animam meam, ut auferāt eam. Moesē cōtra Amalech pugnantem memento orasse: Iosue aduersum Gabaa, Gedeon aduersum Moab, Iephte contra Amon, Samson in ruīnam Philistiim. Samuelem quid memorem, David, Ezechiam, Heliam, Heliseum, Daniele, Ezechielem, Hieremiā, ceterosq; uates, & iustos omnes Dei milites semper in bello aduersus uisibiles & inuisibiles hostes indefinenter orasse? Discite igitur & tu in omni negotio, in tentationibus, in pressuris, in necessitatibus, in dubijs, in omniq; euentu, omni tempore, & ubiq; orare. Equidem perire non poteris, si in his, quae dicta sunt, iugiter oraueris. Mediatoris exemplo, quē ante cordis oculos praesentē habes, qualiter orare, quidue in oratione tua petere debeas, diligenter aduerte. Maximum quippe in uerbis & in modo tibi praebet orandi documētum, quum aduersi quid pateris. Ab hac caue summopere, ne discrepes, orationis formula: si a uirtutis tramite deuiare non uis. Auulsus namq; a discipulis, quantum iactus est lapidis, positus genibus procidit in faciem suam super terram, & deprecabatur, ut si possit fieri, transiret ab eo hora, dicens: Pater mi omnia tibi possibilis sunt: transfer a me calicem hunc: ueruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Secessit prius ab aspectibus hominum, nō propter suffragium mentis, sed propter exemplum tui: ut tu, quum orare uis, elongeris ab omnibus: quatenus facilius intrare ualeas in cubiculum cordis tui: ibiq; rogare patrem tuū. Deinde genua posuit, in faciem suam procidit: sicq; quod uolebat, exposuit. Ex his collige orandi modum, & Dei praesentiā meditare. Re etenim uera, quum oras, assistis Deo, & cum omnipotēte loqueris: si tamē non inaniter oras. Quis non pauerat assistentiā maiestatis? quis diuinam non uereatur praesentiam? quis domini sui non timeat displicere cōspectui? Quamobrem quū oras,

Laur. Iustini.

O 3 quum

1. Cor. 1

Math. 26

Psal. 119

Psal. 114

Psal. 37

Luc. 2

quum preces fundis, altissimo diligentissime intende: quis, cui, nec alterum diuidas ab altero. Hæc duo simul iuncta humilitatem docent, congregant mentem, phantasmata propulsant, orationem ornant, flectunt Deum, compungunt animum, & exaudibilem efficiunt deprecâtem. Nō erit difficile tibi etiā prostratus solo lingere terrā, si Dei tuique, quum oraueris, notitiā habebis. Non autem aliunde arbitror cordis in oratione euenire duritiā, mentisque effusionem, quā ab ignorantia horum. Si consideras, quantam mortalibus in sublimi fastigio positus reuerentiā exhibes, asseuerabis uerum esse, quod fateor. Disuesce (inquam) magis hominibus deferre, quā Deo. Vtrisque debitum honorem impede. Deum utique honora propter se: hominibus uerò te subiice propter Deum, iuxta singulorum dignitates & merita. Hoc apostolica cōmendat autoritas. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ propter Deū, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquā ab eo missis ad uindictā malefactorū: laudē uerò honorū. Omnes honorate, fraternitatē diligite, Deū timete, regē honorificate, serui subditi estote in omni timore dominis, nō tantum bonis & modestis, sed etiā dyscolis. Deo itaque patriæ uenerationē exolue: hominibus uerò famulatus obsequiū. Toto corde in sensu animæ tecū habitādo cum humilitate mētis maxima, corporisque prostratione (si uales) Deo in oratione te subiice. Quod si nō potes corpore, mēte minimē id agere desinas. Scrutator etenim renū & cogitationū est Deus. Hūc assistēdi Deo in oratiōe modū te tuus mediator edocuit, ipsum obserua, ipsum imitari ne differas. Modū igitur didicisti: disce nūc magisterio eius, illiusque exēplo, quid postules. Patri nāque in faciē suam prostratus sic ait: Trāser a me calicē hūc.

LUC. 22 Assumpti quidē hominis uerba sunt hæc: nō tamē eius, qui ratione pollet, præest intelligentiæ dominatu, atque discernit, ut angeli, sed qui corpus uegetat, regit sensus, carnē fouet, & tanquā suā naturaliter nutrit ac diligit. Habet quippe homo, quanquā rationale sit animal, aliquid cōmune cum animantibus cæteris, & aliquid cōmune cū angelis. In ea si quidē parte, qua uigebat sensibus, eratque passibilis, omnino pati refugiēs aiebat: Trāser a me calicē hūc. Volebat (si fieri posset) acerrimas, quæ illi imminēbāt, euadere passioēs. Suadēte utique ratione illas prorsus nouerat esse tolerādas: propterea antequā pateretur, acriter angebat. Sēfualitati autē renitēs ratio cōstanter, intrepideque subinferebat, dicēs: Veruntamē nō sicut ego uolo, sed sicut tu. O quæ mirandū certamē, o quāta pugna in mediatore Christo, carnē aspicere, repugnare spiritui, & spiritū carnī: tanquā si quispiā decubaret infirmus, cui pro restaurāda ualeitudine poculū amarissimū porrigeret a medico: duplici hīc desiderio traheret, euitādē (uidelicet) potionis, & cōsequēdā sanitatis. Suggesteretur ratio amaritudinis haustū, quē omnino sensualitas obhorretet. Porro quādiu in hoc perduraret agone, anhelo cruciaret affectu. Illa uerò superior fieret pars, cui cōsensu uoluntatis insisteret. Eundē in mediatore nostro fuisse cōflictum ambigat nemo. Bino nāque impellebatur cruciatu, eo uehementius, quo acerbior spiritus animæ materia portendebat: utrobique impulsus nimius, & importabilis causa. Passionis etenim pœna ex sui magnitudine intolerabilis uidebatur, sed & amoris uehementia, atque satisfaciendi ardor ad subeundum crucis patibulum supra modū urgebat. Saluberrimū igitur & amborum cōmune medicamentum idem mediator inuenit. Nolens siquidem se nec ad dexteram, neque ad sinistram inflectere, paternæ se realiter subdidit uoluntati, dicens: Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. Tali prolatione uerborum, talique mentis assensu renitentis carnis spiritus palmam obtinuit. Huius itaque pugne celebrato triumpho ab oratione surgens ad discipulos, quos orandi causa reliquerat, rediit: illosque dormientes inuenit: dixit autē Petro: Simon dormis? O sapientiæ uerba, o moderata locutio caritatis. Ex obliquo, prudentissimeque discipulorum obiecit negligentis, & potissime illius strauit pertinaciā, qui quāuis succensus zelo: tamen cæteris fuerat audacior, atque de se fidetior. Quid ait: Simon, dormisne? unde tātus sopor, & tam profunda mentis hebetudo: nūquid obliuioni mandasti, quæ tecum discumbens pollicebaris, dicens: Tecum paratus sum & in carcerem, & in mortem ire? Armatos milites necdū uidisti irruere super te. nullus te impulit, nemo tibi molestus est, & tamen dormis. Et si non pro te, saltem expergiscere propter me: quem paulò ante conspexisti pauentem atque dicentem: Tristis est anima mea usque ad mortem. Quāuis enim amor excusserit timorem ex te: ipsa tamen imminens, & moestitia præsens compassi onem tibi immittere deberet de me: cur igitur dormis? Ad cæ-

Marc. 14

Math. 26

tos

A ros uerò conuersus dominus, inquit: Sic & uos grauati, ac mœrere depressi non potuistis una hora uigilare mecū? Quomodo carceres, uincula, opprobria, flagella sustinere-tis & mortem: si hora una tantum nō potuistis uigilare mecū? In minimis & leuissimis agnoscite, quid in maximis & grauissimis de uobis existimare debeatis. Vigilate igitur, & orate, ne intretis in tentationem, ne seducamini, ne intretis denuò in tentationem: uigilate, & orate. Ordo pulcherrimus ad euitandas tentationes. His paucis sapientiā Dei omnem spiritualis certaminis insinuauit peritiā. Porro uniuersa quæ mentem inquietant & prouocant, aut ex nobis pullulant, aut inferuntur nobis. Quæ ex nobis pullulant, concupiscentiæ sunt: quæ uerò ab aduersario suggeruntur, uel ab hominibus fiunt, tentationes sunt. Aduersus ergo concupiscentias ne seducant, ne alliciant, ne sensum euertant, uigilare oportet: uerum contra nequam spiritus, & proximorum nequitiam orationum armis muniri: quāquam iuxta domini sententiā etiā solerter aduersus diaboli astutiās uigilare debeamus. Illud (inquit) scitote, quoniā si sciret paterfamilias, qua hora fur ueniret, uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Quamobrē tam cōtra concupiscentiarū impulsus, quæ immisiones diaboli, hominumque fallacias erga cordis custodiā uigilare nos congruat. Quicquid aduersi foris pulset, seu obstrepet intus, obesse nil potest: dummodo diuinus timor, non dormitans intentio, proficiendi studium, innocentie gustus, puritatis ac munditiæ zelus, atque internæ pacis affectio cordis possideant penetrabilia. Re nanque uera nemo læditur, nisi a seipso. Quisque igitur eo fit robustior, quo erga se uigilantior: atque tanto in periculis & tentationibus securior, quanto in oratione sollicitior reperitur. Ista duo, interioris (uidelicet) hominis uigilantia, orationisque frequentia optimē conueniunt, & sibi uicissim salubriter famulantur: aded ut non sine dispendio ualeant ab alterutra separari. Cordis quippe munditiā, quæ ex cogitationum nutritur custodia, ignitam rationem germinat: ipsa uerò oratio in sui custodia prudentiorem exhibet mentem. Hæc si quando oratione neglecta cœperit a sui custodia dormire, repente cupiditatibus frenata laxantur, & immūdis cogitationibus aditus reseratur. Tunc in ipsius mentis habitaculo tumultuosa uitiorum contentio oritur, concupiscentiæ carnis ebulliunt, spiritus prudentia deperit, atque nō mediocriter tepere inchoat incendium caritatis. Nam etsi spiritus tunc propter innatos habitus promptus est: caro tamen ipsa infirma sentitur: quoniam uigorem animi præcipiente negligentia, quæ ex carnis pruriginē causatur, omnem mentis familiam deordinat, atque subuertit. Difficillimē prorsus, & nimio cum labore concepta desideria spiritus perficiuntur opere carne (uidelicet) importunē spiritum debellante. Non igitur ab re discipulis dormitantibus, & amantibus dominus quum dixisset: Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem, intulit. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Nouerat magnum afferre spiritui detrimentum ad uirtutum profectum ipsam carnis infirmitatem, quæ eo minus desipit & læscit, quo uigilando & orando mentis puritas custoditur. Hoc exhortatione & exemplo ipse mediator erudiens post prolata sententiā iterum ad orationis rediit locū. Docuit sapienter nos, ut quoties pressuras patimur, quoties tentationū agitamur procellis, ad pacatissimum orationis accurramus portum. Nil sic impugnant nos reprimat, sicut precum instantia, & humilis coram Deo assistentia. Accessit itaque denuò ad orationem dominus se in faciē suam prostrauit: repetitaque oratione patri inquit: Pater mi (si uis) transeat a me calix iste: ueruntamen fiat uoluntas tua. Aduerte diligenter, quoniam eadem poscens quæ prius: in patris tamē uniuersa reliquit arbitrio. Id ipsum age tu, qui altissimum deprecaris. Antè prouida examinatione considera quid postules: pete quoque humiliter: postremò cuncta dispositioni diuine committe. Quantūcunque honesta, quantumcunque utilia & spiritualia poscas: nūquam tamen in tuarum sine petitionum addere prætermittas, fiat uoluntas tua. Ambiguū etenim quū sit, quid nobis præstātius sit: ad sapientiā Dei semper ad eundē est thronū. Ibi offerēda sunt uota, petitiones exponēda: detegenda necessitas: totusque cōditori nostro cōmittendus est orationis effectus, quemadmodum eadem sapientiā in sua oratione nos docuit. Qua perfecta rursus ad discipulos rediens eosdem dormientes inuenit. Erant etenim eorum oculi grauati, & ignorabant quid responderent ei. Illos (ut prius) redarguere noluit tanquā ad suscipiendam correptionem inhabiles. Silentio suo maximam ad subiectorum regimē eruditionem dedit.

Math. 24

Math. 26

Indicauit quippe ex se, ut eo tanto tempore delinquentes arguantur, atque uitiorum macula increpationibus detergatur, quo is, cui dicitur, corrigibilis est, alioquin uulnus superadditur uulneri, & passioni passio cumulat: fitque frequenter, ut grauior sit recidua correptionis, quam damnū perpetrati criminis. Nō autem iudicium effugiet: qui etiam delinquenti deteriorationis tetendit decipulam: ambo tamen ferientur, ambo iusto plectentur supplicio: qui (uidelicet) deliquit, & qui inconsultē fratri scādalum suscitauit. Quamobrem magna est adhibenda in correptione prudentia. Cōsideranda est peccati qualitas, peccantis conditio, intentionis peruersitas, correptionis tempus, & uerborum mēsurā. Horum quoque deficiente, redargutio ipsa uix absque delicto committitur. Itaque ut fraterna dilectio incontaminata seruetur, memoratam correptionis regulam: qui proximum arguit, custodire non negligat: atque qui peccat, emendantis uerba humiliter suscipere non recuset. Hoc etenim modo caritatis perficitur lex, quæ nulli (præter debitū) onerosa est. Nouit silere quū expedit, scit etiā fari quū opportunitas exigit. Vtrunque ipse legislator prudentissimē egit. Ab oratione siquidē surgēs, primō dormientes discipulos increpās, **Math. 26** ait sic: Non potuistis una hora uigilare mecum? Secundō rediens, eosdemque reperiens dormientes omnino conticuit. Vides quā maturē se habuit: primō admonitionis eloquia protulit: secundo dormientibus nil dixit, quin potius ad orationem denuō regressus est. Orante autē illo prolixius angelus domini de cælo apparuit: atque pauentem officiosissimē confortauit. Confortauit (inquam) ut ab inchoato redemptionis nobilissimo nō desisteret opere: quoadque cōsumaret illud: nulla tamen impellente mediatoris debilitate spiritus, confortās angelus astitit: quippe qui quum alacri animo ac uoluntariē illum pateretur agonem. Erudiebatur equidem in ipso plebs futura fidelium: quatenus angelica exhortationē cognita ardentius & ipsi orationi incumberent. Commēdatur ex hoc orationis actus, cui tam familiariter interfunt angeli. Nam angelos frequenter assistere orantibus, atque eorum preces offerre Deo dubitet nemo. De Tobia namque legitur angelum dixisse: Quū orabas tu & nurus tua, ego orationes perferebam coram Deo. Sed **Tob. 12** & de Cornelio dicitur: Orationes tuæ, & elemosynæ tuæ ascenderunt in memoriā coram Deo, utique per angelos. Optimē comitantur orantes angeli: quoniam orationis instantia, quæ purē exhibetur altissimo, sicut angelorum est opus: ita angelicum deprecantis efficit animum. Vnde sancti angeli non immeritō exultant, atque famulantur orantibus: quum rationales spiritus corruptibili natura uestitos aspiciunt supra cælorum altitudinem ascendere in spiritu: illosque tametsi non ita perfectē in terris agere, quod ipsi absque defectu ullo, aut temporis interuallo in cælo perficiunt. Meritum itaque orantis animi, atque afflicti suo uoluit dominus insinuare exemplo, quum illum orantem & pauentem angelum confortasse legatur. Nec mirum est angelos mœstorum & Deum exorantium interesse cœtibus, cum de domino angelorum Propheta dicat: Iuxta est dominus **Psal. 33** ijs, qui tribulato sunt corde. Et alibi de uiro iusto: Clamauit (inquit) ad me, & ego exaudiam eum: cum ipso sum in tribulatione, eripiā eum, & glorificabo eum. Propē igitur est dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate, quemadmodū illos hortari dignatus **Psal. 90** est, dicens: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Hinc unitati orantium & gementiū, quæ hoc loco exprimitur, plena spei atque lætitiæ materia causatur: quādo huiusmodi autoritatibus roborati angelicos spiritus, & ipsum dominū angelorū sibi adesse non dubitent. Verūm si iustis mœstitia faucijs & interpellantibus Deum superiorum ciuium societas pro solatio datur: cur non magis Dei & hominum mediatori Christo? Attamen non eadem causa fuit in illo, quæ in cæteris esse probatur. Certum nihilominus est illi angelum apparuisse oranti. Tanto siquidem premebatur tædij ac pauoris impulsu, ut in agonia fieret: dumque prolixius perseueraret in prece, factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terrā. Accedite nunc huc in spiritu omnes uos, qui pietatis uiscera gestatis, & qui de domino sentitis in bonitate, atque in simplicitate cordis quaritis illū. Accedite (inquam) & quale uobis coram positum sit compassio- nis incentiū, attentissimē cōsiderate. Redemptorem uestrum, regemque cælorū, orantem, pauentem, agonizantem, sanguine sudantem mentis oculo contemplamini: nō tamen sine profluuiō lacrymarum. Quomodo (oro) lacrymas cōtinere ualebitis aspicientes piissimī domini guttas sanguinis decurrentis in terrā? Cernite diligēter dominū le-

A sum totius suauitatis fontem pallentem facie, genibus flexum, tremētē corpore, corde uerō mœtore trāsfixum: uultu rubicatum sudore sanguineo, & iuxta angelum eundem adhortantem. Compatimini, gemite, flete, ululate. Quāta lateat in corde tristitia, ex uultus madefactiōe cognoscite, quā intolerabilis futura sit passio, ex sudoris qualitate colligite. Porro si ex sola passionis consideratione illius penē deficit uita: quid in ipso crucis aget supplicio? Si in certaminis sui initio tantum præualuit mœror, alapa, conuicia, flagella, acetum, fel, arundo, sputa, clauī, lancea, quantum actura sint, qui potest, excogitet. Plorate itaque, & mente propius accedendo mœrenti cōformamini, atque iuxta cordis uestri prudentiam consolatoria uerba proferte. Maximum quippe eloquia pia, & lacrymosa compassio afflicto solatium præstant. Quamobrem exhortationē meam suscipite, meosque sermones negligere nolite. Quid in eis lateat, exercitatio deuotionis aperiet. Perseuerate igitur in lacrymis, & in pietatis prece persistite, quoadusque mediator orationis finem imponat. Tunc quæ secutura sint, diligenti considerationē pensabit.

B *Quid agere, & qualiter Christi miles in spirituali se debeat habere certamine.* Cap. VII.

Trenuissimis interdum accidere bellatoribus solet, ut ante terminum pugnae, seu in ipso calore certaminis pro armorum ineptia, uel pro uiribus utcunque sumendis quantulumcunque secedant de stadio: quatenus ex corporis restauratione patumper suscepta robustius in acie perseuerent. Illis minimē prorsus ignauitæ ascribendum est, quum magis pro amore uictoriæ, quam ob pugnae metum id agere consueuerint. Nempe in cunctis prudentiæ uirtus cōmendabilis est, quū ad optatū, quod tenditur, dirigit finē. Quod in agone uisibili euenire descripsimus: hoc in spirituali atque inuisibili contingere dubiū non est. Imbecillis quidē & exigua est hominis fortitudo, ut in certaminis stadio absque defectiōe ualeat perdurare. Proinde quādoque secedendū est, & reparandę uires, ne laxato animi uigore inimicus preualeat odiosus. Quod autē declinandū est: Vtique in secretiora loca, ubi fragor nullus audiatur armorū, nullusque hostium timeatur incurfus. Cordis igitur secreta petēda sunt, in quibus obstructis sensuum ianuis: perlustratis dūtaxat prius spiritualibus latibulis, atque phantasmatibus cunctis inde fugatis animus se in quiete cōponat. Tunc quippe magna pace potitus se statuat ante se: & tanquā in tribunali residens operū suorū familiā iudicet, agnoscat cogitata, desideria penset, collapsa erigat, scissa refarciar, delicta defleat, prudenti que examinatione agenda disponat. Ab huiusmodi nō se exercitatione subducatur: donec omnibus introrsus ritē ordinatis lætificantē in se aduenisse sentiat Paracliti gratiā. Hanc, quū uenerit, suscipiat reuerēter, pertractet humiliter, custodiat diligēter, atque suauiter amplectatur. Nil etenim pugnaturis sic expedit, sicut gratiæ huius læta societas. Hęc namque caritas accēdit flammā, humilitatis adhibet cautelam, pugnae ministrat uires, lumen largitur prudentiæ, inimicorū propulsat pauorē, expeditū efficit animū, spemque uictoriæ adducit permaximā. Nemo absque hac securus pergit ad prælium: nullusque sine cōmitante gratia cogitat de triumpho. Porro quicumque uadēs ad pugna saluari caruerit gratia, in primo aduersariorum congressu prosternitur, seu cōcitur ad fugam. Quæ ratione (oro) triumphali honore censendus est dignus, qui inermis & imparatus accēdit ad bellum, hostium potissimū considerata qualitate atque seuitia. Arma equidem hæc spiritualia sunt: quemadmodum inimici & prælium. De his Apostolū audi: Arma militiæ nostræ nō carnalia, sed spiritualia potentia a Deo ad destructionemmunitionum ad euacuandam omnē altitudinem extollētem se aduersus scientiā Dei. Vnde alio in loco ait: Induite uos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quia nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus principes & potestates: aduersus mundi rectores tenebrarū harū: cōtra spiritualia nequitia in cælestibus. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate: indui lorica iustitiæ, & calceati pedes in preparatione Euangeliū pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladiū spiritus, quod est uerbū Dei: per omnē orationē & obsecrationē orātes omni tempore in spiritu, & in ipso uigilantes in omni instantia & obsecratione. Nusquā igitur apertius istiusmodi cōponunt arma, certamen ordinat, donatur & gratia, quam in orationis quiete, & deuotionis affectu. Quantum in ipsa proficere possis, te etiā docuit Christus, suoque Dei sapientia te instruxit exemplo. In oratione

2. Cor. 10

Eph. 6

oratione quidem sua angelum consolatorem habuit: & inhabitantam gratiam patenter ostendit. Ex animi magnanimitate, ex reiectione pauoris, ex se persequentium obuiatione, atque quærentiū quod dicitur, facile comprobatur. Vt autem ex operibus fidem uerbis accommodes (obsecro) quid idem post orationem egerit, solerter attende. Quum surrexisset (inquit Euangelista) ab oratione, uenissetque ad discipulos, & reperisset dormientes, ait illis: Dormite iam, & requiescite: sufficit, ecce uenit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorū: surgite, eamus: ecce appropinquat qui me tradet, & prope est. Videte quam robustus, quam alacer, & intrepidus ab oratione surrexit: Non enim inimicorum suorum declinauit præsentia, quinimo se capere uolentibus occurrit: atque ultrò se illis cognoscibilem fecit. Vt igitur erudiaris in spiritu, & opere perficias, quod discis: intellige quantū oratio conferat, quæ pauentem & agonizantem recipiens dominum illum exhortantem reddiderit atque intrepidum, unde aiebat: Surgite, eamus: ecce appropinquat qui me tradet. Neminē tamē moueat, quod præmittitur dominū dixisse discipulis: dormite iam & requiescite. Latet in his paucis profunda mysteria ueneratione atque inquisitione dignissima. Non em̄ incōsultē tam seriatim sibi inuicē cōtraria uerba cōtexit. An nō opposita sunt, dormite & surgite: requiescite & eamus? Facillimē in ipsis offenderet animus, & deuiaret a uerō, si diuinæ sapiētia nō essent eloquia. Quoniam uerò illius huiusmodi sententia est, nō improbanda, sed potius differēda est. Quales esse debeāt uerbi Dei prædicatores: aut qui se tentationibus & seculi persecutionibus obijciūt, uel regimini animarū incūbunt, his uerbis indicauit. Difficile quippe est quietis tranquillitate deserere, proximorū lucris insistere, tentamēta pati, crucemque imitatio Christū quotidie baiulare. Hęc utique sanctorū sunt opera & exercitia perfectorū. In talibus nemo nisi uocatus se ingerat: nullus nisi impellente necessitate, uel obedientia urgente se occupet. Priusquā huiusmodi studijs se miles Christi tradat, uacet deuotioni, orationi intendat, quietem diligit, deuitet tumultus, & interiori exercitationi mētis suæ componat habitum. Suas quoque assuescat calcare passiones: sua uitia refecare, antiquatas cōsuetudines reformare, cōprimere uentrem, linguā circuncidere, domare carnem, mores corrigere, & quicquid deforme est, sub disciplinæ uigore compescere: quatenus ex se discat, quid de alijs debeat agere: quid uere sentire, atque ceterorū passiones impassibiliter coercere. Ridiculū equidē de se intuentibus facit, qui uoluntariē delinquēdo aliorum conatur errata corrigere, ignoransque se qualis sit, de proximorū occultis uult proferre sententiam. Fit ex hoc sapissimē, ut in foueam cadens iacentes erigat, & damnādo alios ipse damnabilior existat. Velitque cæcus & tumidus ducatum præbere cernentibus: propterea dum multis prodelle desiderat, se non mediocriter offendit. Nobile igitur ad euitandum hoc doctrix sapientia documētum instituit, quando discipulis prius dormite & requiescite, quam surgite, & eamus, inquit. Suos breui sermone fideles admonuit, ut prius propria, que aliorū debeant emendare delicta, atque antē in quietis se agnoscere ocio, quam ad exteriorū tumultus foras exire. Facile etenim quisque quod acquisiuit, amittit: si nō uocatus se inconsultē exponit. Diuturna quies lacte deuotionis enutriet, quos adultos & fortes probatio tentationis examinet. Nullus itaque inaniter dominū in passionibus imitari præsumat, nisi impellente spiritu aut uocatus quiescat, crescat, agnoscat, diligit, ne cadat. Audiāt tumentes & inexperti sponsam quieti deditā, & dilectam se humiliter excusantem. Non enim audebat sequi uocantem: quoniam de se minimē confidebat. Quamobrem pulsanti sponso, atque dicenti: Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore: & cincini mei guttis notium, respōdit: Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illā? Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos? Verū nō minus quā se excusauit dilecto placuit, quā si imprudenter repētē erupisset. Discāt ergo singuli præsentibus sponsæ sermonibus: discāt omnes sponsi admonitionibus, quando surgere, qualiterque eundē debeant imitari. Sensum hunc apertissimē Vates egregius exposuit, dicens: Vanū est uobis ante lucē surgere, surgite postquā sederitis, qui maducatis panē doloris. Ordinatissimē igitur & magno cum moderamine nobis in discipulos locuta est sapiētia, inquit: Dormite iam, & requiescite. Sufficit. Ecce uenit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorū. Surgite, eamus. Ecce appropinquat qui me tradet: & prope est. Ipso adhuc loquēte uerba hęc: ecce

Math. 26

Ibid.

Cant. 5

Psal. 126

Iudas

A Iudas unus de duodecim plurimis uallatus militum turmis superuenit, ut illum apprehenderet. Immemor namque beneficiorum, beneuolentiæ ingratus, ignarus sceleris, insensibilis de se, de supplicijs infidelis, inhumanus in magistrum, impius erga se, auarus de pecunia tam horrendum proditoris non erubuit committere facinus. Dederat quippe persequentoribus signum, dicens: Quęcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite eum. Quid peruersius, quid scelestius agi potuit, quam autorem pacis sub pacis osculo uenundare? Inimicus pacis pacem simulando tradebat. Accessit utique ad Iesum, & salutatione dolosa, inquit: Aue Rabbi. Ad quem cōuersus dominus, ait: Amice ad quid uenisti? O magistri miranda humilitas, o discipuli inaudita crudelitas. Non enim reatus discipuli latebat magistrum: & tamen illum se ignorare ostendebat, dicens: Ad quid uenisti? Proditoris facinus blanda alloquutione tegebat, nolens illius mortem: sed ut magis conuerteretur ad uitam. De salute uerò propria ille desperans propius accedendo uitæ autorem ad mortem osculatus est. Cuius nō horrescant nunc uiscera in tam obdurata mente discipuli? Dic, o uniuersis crudelior, quid iniuriæ, quid damni, quæ uenimicitiarum præcesserit causa, ut tantum facinus perpetrare? Magistrumne tuum in scelere aliquo deprehendisti? an fortē tibi quicquam defuit, ut egestate compulsus maiestatis dominum precio uenundares? Dic (oro) dic quæ tanti causa delicti. Cur taces? quare concidit uultus tuus? quare uel post perpetratam culpam reatum non confiteris tuum? cur præsentē adhuc domino nō flagitas ueniam, qui pro peccatoribus redimendis factus est homo? Ad indulgentiam suscipiet te: si tamen humili confessione fatearis delictum. Vt autem uideo nimio suffusus rubore nil loqueris: cupiditatis laqueo iam necatus in baratrum desperationis immergeris. Te iam extinctum mediator intelligens proditoris tuæ detexit facinus. Iuda (inquit) osculo filium hominis tradis. Hac uoce percussus proditor, parumper secessit: quatenus armatis militibus circumuentionis locum daret. Horum uerò nihil ueritus dominus, tanquā bellator robustissimus, & Christianæ militiæ insuperabilis dux ipse, qui eum detinere cupiebant, procedens obuiam, dixit: Quem quæritis? O regis nostri magnanimitas strenua, assistit, loquitur, interrogat, dicens: Quem quæritis? Illi uerò: Iesum Nazarenum. Quibus dominus: Ego sum. Non fugit, non latitat, non se excusat, non se defendit: sed inquit: Ego sum. Quæ est ista confessio? quæ tam compendiosa responsio? Quid est dicere, ego sum? Dixisset saltem: Ego sum quem quæritis: ego sum quem tenere desideratis: uel (quod his excellentius est) ego sum Deus: ego sum qui creauit cælum, formaui terrā, plasmaui hominē, atque uniuersa gubernabo. Magnum hoc esset uerissimū, honorabileque. Expressius tamen, profundius, ac uenerabilius explicauit suæ celsitudinē maiestatis, suæque diuinitatis potentiam simplicitet inquit: Ego sum. Quæ namque sunt in eo quod mutabilia sunt, in eo quod a seipsis nō sunt, in eo quod finita sunt, eorū nullum dicere potest, ego sum. Quomodo dicent, ego sum, quā ab alio pendeant, & terminatam qualitatem, uirtutem, gratiam, & circumscriptionem habeant esse? Quicquid ab aliquo est, a semetipso non est: quod autem a semetipso nō est, sed alieno (ut sit) auxilio indiget: nequid ueraciter dicere, ego sum. Ille itaque solus est, qui sempiternū habet esse, immutabile atque beatum. Qui a nullo est, nullius indiget, nusquam deest, qui sine contradictione potens est: sine errore sapiens: sine passionis motu iustus: sine personarum acceptione beneuolus: sine infirmitate patiens: sine æquiparatione summus: sine defectu bonus: sine sui derogatione misericors. Qui in eo quod essentialiter est, a nullo est: sed omnibus quæ sunt, præstat ut sint. Quæ namque sunt bona, ipsius bonitatis facta sunt, quæ habent uirtutem, ab ipso gratis acceperunt: & quęcunque sunt, utique ab illo facta sunt, qui ait: Ego sum. Ipse dominus Iesus, Verbum patris, Deus & homo, hominū mediator, & uniuersorū cōditor. Vt ergo dixit eis, Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in facies suas. Fulgorem siquidem æternæ ueritatis sustinere non ualentes, ab ipsius lumine percussi, & diuinæ uocis tonitruo territi, retrorsum ceciderunt: Tunc quippe si uoluisset, occultare se poterat. Poterat etiam uerbo suo omnes perimere: sicut unico sermone prostrauerat: uerum qui serui susceperat formam, & nō uenerat occidere, sed saluare: noluit potestate pugnare, sed humilitate uincere, atque fortitudinis tolerantia superare. Quamobrem diuinitatis prostratos potentia permisit surgere: ut libera, si uellent credere, eorum esset confessio, quibus denuo ait: Quem quæritis? At ipsi Iesum

Math. 26

Luc. 22

Ioh. 18

Iesum

Iesum Nazarenum. Perditi homines prostrationis suæ uiso miraculo prorsus credere; confiteri, atq; adorare debuerant: sed mansuetissimi pastoris uocem: quoniam de ipsius ouibus nō erant, nequaquā audierūt. Rapaces erāt lupi, & immaculati agni sanguinem sitiebant. Sitiebant (inquam) & tamen nisi permitti bibere non ualebant. Expectabant ab eo licentiam, ut raperent, crucifigerent, occiderent, biberent. Hæc omnia quoniā patiens uenerat, audierunt. Dixi uobis, quia ego sum: si ergo me quæritis, sinite hos abire. Attende diligenter quā præcipuum erga discipulos demonstrauit affectum. Semetipsum obtulit: illos autem illæfos abire concessit. Nouerat quippe ad tolerandas persecutiones eosdem adhuc minus esse idoneos. Distulit ad tempus quo ad usq; habiles fierent: quem admodum nutrix circa infantis curā materno uigilans affectu, donec educatus ualidior fiat: tunc & ipsa quem prius fouebat gremio, exercet laboribus: & ad mundi perferenda mala non parcat. Nec tamen minus diligit, quum fatigat, neq; minus amplectitur dulciter, quum eum abesse permittit. Bona nutrix sapientia, quæ quos elegit in filios, miro ac mellifluo circumfouet amore: quandiu crescant, atq; ad maturiorem spiritus pertingant ætatem. Singulorum uirtutes disponit, & ordinat: eorumq; neminem supra uires tentari patitur: ne cadentes ab illa efficiantur extranei: ceteros autem tanquam alienos à se malignos sinit cōsummare conceptus, sicut eos quibus dixit: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Hoc nanq; dicto cohors, tribunus militum, atq; ludæorum ministri, qui propterea uenerant, comprehenderunt eum: illo quippe comprehenso dixerunt, qui aderant: Domine si percutimus gladio? Carnales erant discipuli, & gentium sequentes mores, persecutores suos perimere cupiebant: obliuioni tradiderant, quod dixit mediator: Si percussit te quispiam in maxillam: præbe ei & alteram. Et illud: Diligite inimicos uestros, benefacite ijs qui oderunt uos: & orate pro persequentibus uos. Proinde eorum unus, qui cum Iesu erant, habens gladium, eduxit eum, & percussit pontificis seruum, atq; amputauit auriculam eius dexterā. Voluntate ferebatur, non ratione: carne, nō spiritu arbitrillu uolenter de eorum eripere manibus. Nempe discipulū qui hoc præsumpserrat, pius magister prudenti admonitione repressit: Mitte (inquit) gladium tuum in uaginam: nolo ut me eruas: nolo ut pro me decertes: nolo ut te pereunte me liberet. Ignoras quod qui gladio feriunt, gladio peribunt: non utiq; materiali, sed spirituali, atq; diuino. Habet equidem Deus gladium, quo tempore congruo feriat delinquentes. Apostolum audi: *uiuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus: compagum quoq; & medullarū, & discretor cogitationum.* De hoc ipso gladio ait Propheta: *Et percuet terrā uirga oris sui, & gladio labiorum suorum interficiet impium.* Plurimos planè quotidie cernimus percipientes gladio iudicis aut inimicorum nō perire mucrone: neminem uerò ferientem gladio, diuinam asseueramus posse ultionem euadere: tamen si impresentiarum perspicuum minime uideatur. Quis etenim credat aliquod impune prætere delictum? Quod autē differtur, non negligitur: sed proprium reseruatur in tempus. Nempe quod præsens non erudit aduersitas temporalis, futura illis, seu perpetua irrogatur uindicta pro suorū cuiuslibet qualitate facinorum, diuinæ æquitatis sententia prærogatur. Æqua siquidem lance etiā munitissima pensat Deus humana delicta. Veridica igitur esse probatur definitio sapientia, quæ uniuersos gladio ferientes, gladio percutiendos esse denunciat. Hæc noluit latere discipulum, ut quam districta sit animaduersio diuina cognoscens, manū à feriendo compesceret. Immoderatum itaq; discipuli zelum, ex eo quod sequitur, dulci admonitione coercuit. Calicem (inquit) quem dedit mihi pater, nō uis ut bibam illum? Huius calicis excellentiam expressit Propheta, quū diceret: *Calix meus inebriās, o quam præclarus est.* Inebriat prorsus cōtemplantis animū dominicæ passionis calix: & mentis rapit affectū, eumq; iucundo amore perfundens tanquam ebrium facit. Quomodo nō inebriet meditantem: quum amor ipse inebriauerit patientem? Amore quippe ebrius mediator suam coram omnibus exhibuit nuditatē. Alter equidem Noe præfiguratus in spiritu ecclesiæ plantauit uineam, quæ extendit terminos suos à mari usq; ad mare: & usque ad flumen propagines illius. Huius uitæ ebrietatis dulcedine oblecta maiestatis gloria humanitatis uerenda nudauit. Caritatis eius percussus iaculo serui forma suscepta in crucis patibulo non erubuit mori. Istius calicis necdum Petrus expertus dulcedinem, salutem

A tem diffundendam in gentes serui percussione cohibere curauit. Merito eruditus à domino audire promeruit. Calicem quem dedit mihi pater, non uis ut bibam illum: Desine ultra indignari, & pone gladium in locum suum, permittite ut perficiant quod coeperunt. Ad hoc descendit ad uos, propterea illis licentiam dedi, profecto absq; uoluntate mea nil peragunt. Quiesce igitur tacens. Nempe si ego qui patior, contradicere renouo, cur non magis tu? An putas quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Poterat (inquam) quoniā ad ipsius uorum omnia famulantur agmina angelorum, sicut scriptum est. Millium millia assistebant ei, & decies centena millia ministrabant illi. Angelorum siquidem noluit liberari suffragio, quum propria posset uirtute saluari. Quod ergo tanquam infirmus homo teneri se uoluit, non fuit amissio potestatis, sed humilitatis ostensio, causa pietatis, uirtutis forma, & indicium caritatis. Patienter itaq; se comprehendi sustinuit, & suis detentoribus humanitatis beneficium non negauit. Quam enim Petrus abscederat auriculā, tangendo salutauit, ut disceres ipsum esse per spiritum, qui cordis referabat auditum, quem sacerdotum impietas infidelitatis gladio amputare cupiebat. Ipsi plane erāt, qui ut credentium obstruerent aures aduersus Christi ecclesiam, persecutionis inferebant procellam. Prohibebant utiq; ne audirent dicentē. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Et iterū: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ uitæ. Eorum nequitiam longe ante Iacob patriarcha prænotens ait. Simeon & Leui fratres uasa iniquitatis bellantia, in consilium eorum non ueniat anima mea, & in cœtu illorum nō sit gloria mea, quia in furore suo occiderunt uirum, & in uoluntate sua suffoderunt murum. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Eadem apertius ipse patriarcharum & prophetarū dominus manifestauit ad eos, qui uenerant ad se principes sacerdotum & magistratus populi inquiring. Tanquam ad latronem existis cum gladijs & fustibus comprehendere me, quotidie apud uos sedebam docens in templo, & noti me tenuistis, sed hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum. Iuste satis redarguendi fuerant sacerdotes, qui gloriæ dominum, angelorum, uniuersorumq; tanquam latronem capere præsumpsert. Debuerant sane, quem nouerant in plebe tanta fecisse miracula, atq; solo tactu coram se fuisse auriculam, maxima cum ueneratione excolere. Debuerāt (inquam) sacerdotum dignitatem, magistratus honorem, generis excellentiam, facinoris magnitudinem, solennitatis diem, legisq; prohibitionem attendere, sed heu cum armatis licitoribus se turpiter sociarunt. Venerat nanq; eorum hora, tenebrarumq; potestas, in qua illis in uitæ autorem concessum est crudeliter desauire. Callide igitur fraudis commentor agebat, ut (si fieri potuisset) Christi corpus extingueret. Caput etenim ipsum tenēs in manibus astantia quoq; illius membra cōprehendere satagebat. Humano nanq; discipuli timore prostrati se tenere uolentium de manibus exierunt. Cito (iuxta prophetæ uocem) fecerunt, obliuisci sunt Deum, qui saluauit eos, fecitq; in populo ante eos mirabilia, cæcos illuminando, sanando paralyticos, leprosos mundando, atq; uarijs ægrimonijs laborantes propria uirtute curando. Omnes igitur terga uertentes pariter fugerunt, impletūq; est quod propheticō ore prædicatur. Noti mei recesserunt à me, obliuioni datus sum tāquam mortuus à corde. Nam & qui iuxta me erant, de longe steterunt. Fugit Petrus ceteris præoptior: fugit Ioānes qui in cœna supra pectus Iesu recumbere meruit. Sic enim habes. Adulescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum, at ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Interim uerò & tu o fidelis anima parumper ab hoc crudeli secede spectaculo, non pusillanimitate repulsus, aut passionis timore perterritus, sed deuotione inflammatus, ac compassione transfixus. Secede (inquam) & gradu cōcito, scissis uestibus, sparso crine, cinere capiti superiecto, & ab oculis ubertim lacrymis defluentibus, atq; ad gloriosissimam uirginem domini matrē accede, quæ suspensio animo nimiumq; moerenti auide præstolatur, si forte aliquo referente audire ualeat, quid unico dilecto acciderit filio. Ad ipsam quum adieris, demisso ad terram uultu, uoce pauida, & corde mœstissima sautio prouoluere pedibus, sanctæ atque cum ingenti singultu dicito illi. Heu heu domina angelorum, regina cæli, mundi interuentrix, refugium peccatorum, naufragantium portus, salus iustorum, porta paradisi,

mater Dei, templum paracleti, letitia supernorum, sapientia sedes, receptaculum gratiarum, uirtutum magistra, humilitatis speculum, uirginitatis decor, pudicitiae titulus, honestatis laus, innocentiae candor, patientiae exemplar, sanctimoniae splendor, perfectionis summa, & aeterni patris filia praedilecta. Heu (inquam) cur natus sum? Cur relictus sum uidere crudelissimum horrendumque delictum? Exanimis prorsus effectus sum ex eo, quod proprio nuper aspexi intuitu. Vidi quippe magna & a seculis inaudita, quae maximam pijs auribus ualeant inferre dolori, & ne moestis te ultra sermonibus protraham, reliqui dominum meum unigenitum tuum in manibus peccatorum. Astantibus itaque mulieribus sanctis, & quae de ore tuo promuntur humiliter audire satagentibus. lugubri genitrici ordinatissime & prudenter uniuersa quae circa mediatorum in coenaculo, in oratione, in prodicione, atque in discipulorum fuga contigerant, dicito, quae quum lacrymando narraueris, blandis quibus uales eloquijs dominam solare moerentem, si forte pijs sermonibus tuis uehementissimum eius possis mulcere dolori. Tandiu igitur in hoc perseuera pietatis officio, quam diu fletibus finem imponat, teque remittat ad filium, quatenus ea, quae super ipsum fecitura sunt, postea te referente cognoscat. His etenim sic gestis meditando reme ad dominum iniquorum uinculis iam constrictum, atque curiose in mentis reponere secreto omnia quae in eo gerentur, quatenus beatae matri eadem seriatim edicere possis.

De commendabili uirtute sanctorum, praconijsque uirtutis. Cap. VIII.

Abent sanctorum mentes hoc proprium, ut iugiter compungantur in fletibus, quum inimicorum suorum damna persenserint. Caritatis siquidem telum transixi quemadmodum mala irrogare nesciunt, ita nequeunt (ut plurimum cogitare) omnes in Christo diligunt, cunctis prodesse cupiunt, cuique nocere fortiter perhorrescunt. Fit igitur, ut eorum disciplina uirtutum Deo hominibusque exhibeatur amabilis. Semper utique uirtutem disponente Deo laudem promeruisse cognoscitur. Quum enim altissimo placeat, hominibus displicere non potest. Nam etsi foras interdum iniquorum sermonibus improbetur, cogitationibus tamen semper intus attolitur. Innata minime ualeat ratio derogare uirtuti. Naturali etenim decorata instinctu tantum bene condita afficitur illi. Quod autem malus quisque uirtuti contrarius extat, ex corrupta naturae radice confurgit. Virtutis equidem decor proprium arbitratur esse pudorem. Nam ex mali aequiparatione, boni sublimitas commendatur. Ne igitur degeneret & indignus quisque malus appareat, uirtuti derogare non cessat. Eo autem fit quisque deterior, quo importunius uirtutem publice impugnare praesumit. Hinc iudaeorum & potissimum sacerdotum, pontificum, pharisaeorumque incomparabilis agnoscitur esse malignitas, qui uirtutum dominum regemque gloriae tam infatigabili dolositate opprimere studuerunt. Ad diuinitatis illius nequaquam deduxit notitiam conuersationis eius irreprehensibile speculum, non mellis flui oris documenta suauia, non miraculorum ueneranda prodigia, non humilitas summa, imperturbabilis mansuetudo, sapientia praenoscentis, elegantissima forma, aspectus reuerendus, liberalis benignitas, atque ipsius iniusta detentio, nullatenus eorum poterat corda placari inueterato illis dominante liuore. Hinc est, quod cum armatis illum appetere non erubuerunt, sicut ore prophetico dicitur. Circūdedērunt me uiculi multi, tauri pingues obsederunt me. Obsederunt utique, ut circūuenirent, raperent, ligarent, ducerent. Quorū Ad Annam pontificem. Nepe innocentissimus dominus, tantum homicida crudelis sine honore, sine pietate, & absque pudore ductus, Annam pontifici sistitur iudicandus. Ut enim omnem fidelibus suis praeberet patientiae formam, iniqui iudicis uniuersorum iudex non renuit stare conspectui. Disce qui iudicaris, humilitatis normam, uirtutis documentum, sapientiae regulam, & aequitatis non declinare sententiam. Non potestate fultus, non circūuentione securus, non amicitiarum dulcedine fretus, sed sola ueritate ante iudicem armatus accedit, stare ueritatem, ueritati innitere, ut ueritatis ualeas esse discipulus. Equidem quum assisteret iudici, non argumenta composuit, non aspera dixit, non protulit blanda, ut iudicantis flecteret animum, sed quod prudentiae, quod magnanimitatis, quod uirtutis, quod gloriae. De discipulis & de doctrina illius sciscitanti, sic ait. Ego palam locutus sum mundo, ego semper in synagoga & templo docui, quo omnes iudaei conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Palam quippe dominus mundo loquebatur, quia ueritatem omnibus fatebatur. Non enim amat laubula ueritas, non diuersorum delectat, non angulos quaerit, appetit autem publi-

A publicum, cupit coram omnibus praedicari. In illa siquidem non est fraus, non duplicitas, non simulata locutio, neque caligo tenebrarum, quin potius lux, claritas, gaudium, tranquillitas, & abundantia pacis. Quomodo obscuritate fallaciae inuolui potest, quam diuinus in illa splendor inhabitet? Porro turpitudine uitiorum & obscenitas criminum sola ueritate detegitur. Apostoli sententiam audi. Omne (inquit) quod arguitur, manifestatur a lumine. Serenitate siquidem illius, mentis opaca clarescunt, fraudisque uenena noscuntur. Haec omnes imitantur & diligunt, qui sunt ex parte illius. Proinde dominus Iesus iustitiae sol, & ueritatis candor mundo palam loquebatur, ut ueritatis specimen notificaret omnibus, & concupiscibilis esset, nemini occultaret. Claritatis suae radios emisit in publicum, ut ambulantes in spiritu iter uitae ostenderet. Vniuersis gratissime illam exposuit, & in occulto locutus est nihil. Quantum ad illum attinuit, omnes splendore suo uocauit ad se, priuata siquidem non quaerens gloriam, nihilque dignum redargutione pronuncians, ut loqueretur, silentij secreta non petijt. Hinc errorum magistri, & fallarum haeresum fautores facile deprehendunt, ne ueritatis agnoscantur in lumine, renuunt apparere in publico; prius de seipsum, quam de alijs turpiter erubescunt. Nemine contra illos testimonium perhibente ipsi se accusant, & damnant. Sibimet namque rationabiliter displicentes turpitudinem propriam collocant in secreto. Saluatoris ueram in se protestantur esse sententiam dicentis. Qui male agit, odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius, quoniam mala sunt. Sic & Adam praeruaricationis deprehensus in scelere fouit latebras, quatenus quod ei apparebat deforme, Deo similiter tegetetur, minime tamen occultare se potuit aspectibus ueritatis. Dum enim erubescerem se uocauit ad se, dira illum increpatione corripuit. Corripuit plane, & omnes quotidie corripit delinquentes. Lux etenim atque illa increpatione ueritatis esse cognoscitur, quum delictum displicet, & iniquitas redarguitur in cuiusque corde peccantis. In mente siquidem iustificati hominis tantum in propria sede subsistens toties repulsa colaphizatur, & caeditur, quoties diuinam legem idem homo uoluntate transgreditur. Vides ne quam saepe moraliter colaphizetur ueritas, quae peccatoris animo, quod rectum est, suggerit? Hoc frequenter in spiritu patitur, quamuis semel tantum figurate sustinuerit corporaliter. Dum enim astaret pontifici, unus ministrorum ei dedit alapam, dicens. Sic respondes pontifici? Cui dominus inquit, Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo, si autem bene, cur me caedis? Nusquam legitur ipsum calumniam inferenti publice restitisse, nisi hoc solum in loco, ut scias illius figuratam esse reprehensionis uocem, quae in delinquentis conscientia clamat. Non uult enim peccatoris mortem, sed magis ut conuertatur, & uiuat. Quoniam uero uult ut uiuat, uociferatur in corde, ne moriatur Deo. Multum quippe proficit uox haec in corde peccantis, quamuis minime semper. Nam impius quum in profundum uenerit malorum, contemnit. Potuit uox ista reuiuificare quadriduanum mortuum & foetentem, potest quotidie morientem erigere, atque resuscitare ad ueniam. Huius equidem fremitu uocis effraenos & mortuos ad uitae semitas conuerti frequenter aspicimus. De hac namque uoce ore prophetico dicitur. Ecce dabit uoci suae uocem uirtutis, date gloriam Deo Israel. De nullius igitur salute, quamuis grauiter sit delinquens, diffidendum est usque ad uitae terminum, istiusmodi uocis considerata uirtute, quae in humili redargutione dantis alapam designatur. Audisti percussiois mysterium, considera nunc exemplum. Est plane in illo unde multum proficias. De sermonibus quidem sapientia eruditus, pro contumeliae uero irrogatione ad tolerantiam informaris. Maximum prorsus sapientiae documentum in ipsius responsione colligitur. Docet mandata uitae in aperto coram multitudine praedicari, instruit redarguere publice coram omnibus delinquentem, quod & Apostolus inquit. Admonet uniuersos salutis iter cum uocis & operis auctoritate ostendere. Docet ex his sobrietatem et sapientiam, ex tolerantia autem iniuriae iustitiam & uirtutem, quatenus discas nulli malum pro malo reddere, aut maledictum pro maledicto, non indignari contra inimicum, non murmuris uocem emittere, sed pacem cordis, silentium uocis, dilectionis affectum erga proximum irrefragabiliter custodire. Suo uniuersos mediator instruxit exemplo. Cunctis se fecerat debitorem, qui pro omnium salute carnis naturam acceperat. Quamobrem quia sapientiae proferebat eloquia, & ueritatis notificabat lumem, loquebatur palam, & in occulto nihil. Quoniam uero

in uirtutis ostensione singulorum profectum quærebat, alapam uoluntarie suscipere non expauit, non illam renuit neq; declinavit, quum potuisset, sed sponte se ferenti genas exposuit, sicut longe ante Propheta de illo uaticinatus erat, dicens. Dabit percussio tibi se maxillam, saturabitur opprobrijs. Neminem tamen moueat, quod idem mediator percussio maxillam non præbuerit alteram, quum aliàs dixerit. Qui te percussit in maxillam unam, præbe ei & alteram. Nempe si personam illius attendamus & factum, nihil inuicem in negotio hoc reperiemus aduersum. Aliam utiq; si uoluisset, porrigere poterat, sed maluit respondendo insinuare mysterium, quàm faciem exhibendo demonstrare uirtutem. Vtrunq; tamen sufficientissime egit, nunc quidem mysteriū sapientiæ, postea autem patientiæ documentum. An non offerre potuit genas, qui totum corpus exposuit? Audi quid per Prophetam dicit. Corpus (inquit) meum dedi percussio tibus, & genas meas uellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus in me. Prorsus hæc, quæ pertulit, maiora sunt. Sed quemadmodum illa oportuit ipsum dicere, ita & ista pati nō omittit. Decebat equidem Dei filium, ut quo cæteris clarius præminebat hominibus, eo profundiora uerba illius essent & facta. Omnia quippe quæ in ipsius agone scribuntur, sunt plena mysterijs atq; grauida sacramentis. Astabat pontifici, calumniabatur, cædebatur, mysteria loquebatur, nec agnoscebatur. Implebatur utiq; in illis, quod de illis Propheta prædixerat. Auditum (inquit) audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non uidebitis. In crassatum est enim cor populi huius, & auribus grauerunt, & oculos suos clauerunt, ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Hæc de pontificibus & populo Iudæorum esse prænunciata dubitet nemo. In profundo namq; iniquitatum positi ad altitudinem diuinitatis Christi nec aspicere ualebant, nec ascendere. Sapientiæ audiebant eloquia, & minime intelligebant, quoniam corde & auribus grauari nō credebant, quoniam uerò non credebant, tanquam insanabiles Dei filium illudendo feriebant. Dum igitur mediator hæc coram pontifice pateretur, aderat præ foribus palatii Petrus cupiens introire, si potuisset. Quod ideo nō perficiebat, quoniam ostiariæ ignotuserat, propterea alieno indigebat auxilio. Vbi enim familiaritas nulla est, intercessio domesticorum necessaria est. Hinc peccatoris colligitur status. A collegio namq; sanctorum segregatus, & à gratia conditoris alienus nunquam sine interuentione ecclesiæ domum Dei intrare permittitur. Est autem uniuersalis iustorum congregatio interuentrix indefessa, quæ assiduè exorationibus peccatores ingredi facit, die noctuq; dño assistens singulis pijs, & orationum instantia pro omnium delinquentium interpellat salute, atq; à fide extraneos conuocat ad gremium, nec non & in facinoribus sepultos suarum ad uitam resuscitat contemplatione lacrymarum, fitq; ipsius prece, ut qui ignorabant Deum gratificati diuina agnitione exultent. Et qui propria grauari conscientia paternum non audebant intueri uultum, pacis suscipiantur ad osculum, non tamē quotquot admittuntur ad gratiam & introducuntur ad Christum, perseverant in bono. Quot (oro) quotidie cernimus irritam facientes, quam perceperunt, fidem ambitione cæcotos, seu timore subuersos retrogredi ac deteriores fieri. Priorum figuram tenuit Absalon, qui post perpetratum fratricidium restitutus ad gratiā dominandi inflatus desiderio se contra patrem erexit, quatenus de regio illum reijceret solio, atq; mucrone suo nequiter iugularet, minime uerò diuino operante iudicio remansit impunis. Alieno siquidem occubuit iaculo, qui proprio genitori necem inferre curabat. Eorum autē, qui timore prostrati ueritatem negant, Petrus gessit imaginem. Meruit profecto coapostoli eius Ioannis interueniente suffragio in pontificis introire palatium. Verum ille mortis pusillanimitate deiectus diu in eodem perseverare non ualuit. Nō enim humiliter, neq; cōstanter (ut debuit) ingressus est, & fortasse ideo corruit, quoniam non ut pugnaret, sed ut finem uideret, accessit. De propria namq; infirmitate paulo ante eruditus ubi tantus persecutionis feruebat impulsus, se minime ingerere debuit. Iam enim sopore grauatus ne quiuerat uigilare, iamq; mortis timore concussus relicto magistro arripuerat fugā. Nemo igitur de se præsumat, quisq; proprias metiatur uires, potiusq; eligat infirmus humiliter cedere, quàm elatus & inermis ad certamen intrare. Vix absq; casu & ignominia euadit, qui temerario ausu bellare contēdit, facileq; evertitur domus, quæ supra sit

igno.

A ignorantiam esse fundata dignoscitur, uentorum equidem impulsu fragoribus, atq; tentationum agitata procellis diu stare non potest. Humilitas in cunctis Deo grata cognoscitur. Erigitur si cadit, protegatur quum tenatur, triumphat quū pugnat. Sine ipsa nemo uincit, nullusq; in bono perdurat. Hanc si examinatus tenuisset Petrus, dñm utiq; non negasset. Post casum didicit, quod ante debuerat, suo propterea cæteros instruxit exemplo. Dñm quippe ignarus sui, passione timidus, & frigidus caritate solo corpore sequebatur. Si enim dilectione feruisset, ad ignem minime accessisset. Exteriorē utiq; quærebat, qui amoris calore tepebat. De illo namq; sic legitur. Accenso autem igne in medio atrio sedebat cum ministris in medio eorum, ut uideret finē. Deteriorauerat uerementissime Petrus, & ab apostolatus plurimū degenerauerat dignitate. Porro Dei filij usus fuerat contubernio, atq; sapientiæ audierat uerba, & nūc (proh dolor) sceleratorum hominū residebat in medio, et illorū potissimū, qui dñm ipsius tenuerāt, ligauerant, atq; percusserant. Tales equidē obscœna semper & impudica consueuerūt proferre eloquia. Vnde tanta ô Petre mutatio, tāq; tibi repentina deiectione contigit? Paulo ante cum senatoribus cæli terræq; principibus, presente uerbo habitare solebas, & nunc cū uilissimis resides & indignis. Tuas prius diuinis eloquijs accommodabas aures, impræsentiarum autem nugis, obrectationibus, blasphemijs. Feruere etiam cōsueueras dilectionis incendio, & modo remissus & gelidus foueris, ut inuidus. Obsecro te, ut ad tui considerationem redeas diligenter, & ubi, cum quibus, & qualiter sic maneat, perpendere uelis. Nonne tu ipse es, qui transfigurati dñi aspexisti gloriam, paternamq; uocē de sublimi cælorum throno audire meruisti? Nunquid non es ille, qui cælesti splendore irradiatus in corde fiducialiter aisti, tu es Christus filius Dei uiui? An non tibi Apostolici culminis dignitas est collata? & ligandi atq; soluendi pontificium suscepisti? Tua adeo in terris autoritas creuit, ut quodcumq; ligaueris super terram, ligatū sit & in cælis, similiter & quod solueris, sit solutum. Cur non aduertis ista? quare pastoralis tantū derogas cathedræ, atq; regale sacerdotium inhonoras? Certe et si nō propter te, saltem propter illum qui elegit te, teq; prætulit uniuersis, nequaquam sic agere debuisti. Oro ut prudenter attendas, quoniam in te omnis elucet ecclesiæ pulchritudo, cunctaq; pōntificalis potestas. Surge ergo ocyus, & de medio istorum te segrega. Quæ enim cōuentio lucis ad tenebras? quæ participatio filij lucis cum filijs tenebrarum? aut quæ pars fideli cum infidelibus? Nempe uereor, ne quid tibi accidat mali. Nemo bonus secure cum malis habitat. Corruptunt utiq; bonos mores colloquia mala. Crede mihi, quoniam minime eorum cum quibus es, deuitare poteris laqueos, si non secesseris cito, & ab hoc te subdlexeris letali consortio. Nunquid ignoras diabolus caput esse malignantium, atq; semper in eorum residere collegio? Age igitur quæ tibi suadeo, nec cōsiderare uelis loquentis uilitatem, sed quid quæ ue intentione loquatur. Magistri tui memor esto uerborum, ne quod tibi futurum esse prædixit, eueniat, seroq; uelis sano parere consilio. Ut autē te meritati non ascribas quod assero, superponam digitum ori meo, & tui exitū corde patido præstolabor. Hæc quum Apostolo retulisset, mecumq; Saluatoris uerba tacitus cogitarem, ecce ancilla ostiaria ausu nimium temerario ac sermone procaci circumstātib. ministris sic Petro exorsa est. Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? Ad hæc expauit cor Petri, palluit facies, & corpus illius penè exanime effectū est, secū mirabiliter rixabatur ignorans quid diceret, quid ue responderet. Hinc conscientia propria, magistri amor, atq; cognitio ueritatis, inde uerò humanus timor, astantium atrocitas, atq; mortis periculum imminens maximum in Apostoli mente agebat conflictum. Scimus equidem ueritatis agnitæ & dilecti magistri dulcis affectus illi ingerebant audaciam, ut uoce publica confiteretur Christum. Sciebat namq; ipsum dño dixisse. Tu es Christus filius Dei uiui. Meminerat etiam quanta aduersum proditorem (quem tamen nesciuerat) fuerat indignatione commotus. Sed & promissiones, quas dño fecerat, illū minime negaturum, suadebant eidem ut potius mortem carnis eligeret, q̄ animæ uitā negaret. Econtrario sensualitas reclantabat. Ut quid sponte morti subeundum est, quū differri ualeat? Est ne quod tibi indicitur irremissibile malum? Ages utiq; post perperatam culpam, pœnitentiā salutarem. Benignus est & misericors dñs, atq; super hominum malitia ualde præstabilis. Facile merebitur ueniam, quod nōn malignitate aut

Laur. Iustini.

P 3 infi-

infidelitate, sed sola tormentorū pusillanimitate cōmittitur. Licet deneges uoce, corde B
 confitere, & insons efficiaris. Nihil ad Deū de ijs quæ foris sunt, pertinet, qui cordis in-
 Hier. 11. 17 spector est dicente sacro eloquio. Ego sum, qui probo renes & corda. Confidenter igit
 & lingua tantum te illum nescire dicitis prius, quæ in te manus iniiciant, & trahant ad iu-
 dicem. Voles forsitan (quæuis incassum) tunc dicere, quod nunc absq; supplicio in tua
 est positum uoluntate. Quid (inquam) agis: cur contraria multipliciter meditaris: Rū-
 pe moras, propere loquere, ne suspectus habearis in crimine. Qualis conflictus: qualis
 concertatio: Aderant angeli, aderant & dæmones. Dæmones quidē parati ut raperēt,
 angeli uerō ut coronarent. Incredibili prorsus agone fluctuabat mēs Petri, nolebat ne-
 gare Christum, nec propositū ualebat ferre supplicium. Quoniā uerō nec latere poterat,
 neq; silere licebat, horum alterum oportebat ipsum eligere. Tandem mendaciū aduer-
 sus ueritatem, & iniquitas contra bonitatem in bellatoris mēte præualuit. Nam sensua-
 litas rationi, & caro spiritui dominata est, propterea eum negauit coram omnibus, di-
 Ioan. 18 cens. Mulier, non sum. Quo dicto exiit foras ante atrium, & subito cantauit gallus. En F
 mulier quæ male suadendo Adam de paradiso expulit, Apostolorum principē tentan-
 do, de atrio eiecit. Sexus hic muliebris semper suspectus est, illo frequentissime abuti
 diabolus. Quantos robustissimos telis fœmineis prostrauit uiros: Quot ab initio secu-
 li damnauit fraudibus mulierum: Non armatos aduocauit milites, ut debellaret Apo-
 stolum. Vnius mulierculæ lingua Christianæ militiæ deiecit ducem. Quid de membris
 inferioribus sperare poterat Belial, quando ecclesiæ principē sic leuiter superauit: Su-
 perauit (inquam) quum illi negationis uulnus infixit. Habuit enim contra se galli can-
 tum, & suæ conscientiæ testimonium. Proinde confusus & Apostolatus ueste nudatus
 exiuit de stadio suæ non ualens mentis ferre pudorem. Exeunte autem illo de ianua, uidi
 eum ancilla alia, & ijs qui ibi aderant, inquit. Et hic erat cum Iesu Nazareno. O insa-
 riabilis diaboli liuor, ô uirus semper dispersens, nonne ad perditionem sufficit prima
 negatio: An ignoras quia unico peccati consensu tuæ quicq; subiicitur potestati: Satis
 tibi sit, quod Deum negauit semel. Noli eum tentare amplius, ne duobus criminib. ob- G
 noxius fiat. Parce imbecillitati, parce timori (si tamen potes) scio autem quod minime
 uales. Implacabilis es, & ab omni humanitate extraneus. Malitia tua sicut mortis te fe-
 cit autorem, ita & animarum deceptorem cōtinuum. Laxa igitur fræna cupiditati tuæ,
 quantum potes, contra sanctæ religionis bacchare pontificem. Bis terq; illum ad negā-
 dum impelle. Procul dubio uidebis ad confusionem tui, quoniam in quo abūdabit de-
 lictum, superabundabit & gratia. In hac itaq; exprobratione, dum talia dicērentur, ite-
 rum cum iuramento negauit Petrus, quia non nouisset hominem, addidit negationi
 etiam iuramentum, ut peccans supra modū fieret peccator. Interuallo uerō factō qua-
 si horæ unius unus astantium ait. Nonne ego te uidi in horto cum illo: Hoc audiēs Pe-
 trus, seq; deprehensum agnoscens, expauit supra modum. Vnde mortis timore suffu-
 sus anathematizare cœpit, atq; iurare, quia nescio hominem quem dicis. Et continuo
 cantauit gallus. Ecce deprædator cruentissime diabole, inuasisti, rapuisti, occidisti. La-
 tare pessime, quoniam de Christi collegio duas ouiculas fraudulenter abstulisti. Te-
 cum quidem proditoris filius erit, minime autem Petrus. Crede mihi, quoniam nō lō- H
 ge abest pastor, qui quærat perditam, quam nouit esse suam. Rapiet utiq; ipsam de ma-
 nu tua, & ad suum perducet ouile, ad suiq; maiorem gloriam, iterum atq; iterum supra
 uniuersum illum constituet gregē. Sciet ex proprijs alienis passionibus compati. Vni-
 co pietatis intuitu innocentissimus dominus illius uincula prauitatis tuæq; potestatis
 resoluat catenas. Tenere nequaquam ualebis, quem ille relaxari uoluerit. Profecto nō
 latuit dominum, quando illum se Petrus cognoscere denegauit, unde mox, ut cantauit
 gallus, illum intueri dedignatus non est. Non autem ex galli cantu discipulum cecidisse
 se cognouit. In conuiuio nanq; positus hoc futurum esse prædixit. Quamobrem respi-
 cere distulit, donec quod prænuclauerat impleretur, quatenus discipulus ex minimis
 disceret maiora credere. Ad dominicū igitur aspectum totus in lacrymas Petrus reso-
 lutus est, recordatus est uerbi quod dixerat, quia illum ter fuerat negaturus. Respexit
 Luc. 22 (inquam) dominus Petrum, non corporis, sed pietatis intuitu. Eodem quippe modo
 respexit Petrum, quo respexit humilitatem ancillæ suæ, sed non pari effectu. Illo liqui-
 dem

A dem intuitu proposuit discipulo, qualis factus fuerat, quid dixerat, quantumq; negādo
 deliquerat. Huiusmodi uisione mente consternatus Apostolus foras egrediens fleuit
 amare. Maximum quippe sub hac trina Petri negatione latet diuinæ miserationis atq;
 infirmitatis humanæ mysteriū, quod minime prætereūdum esse decerno. Interim itaq;
 orationi instandum est, ut ille qui reuelat mysteria, occulte etiam præstet intelligentiā
 ueritatis. Habet equidem scientiæ clauem, & cui uult, ut aperiat, tribuit. Quos enim sa-
 pientiæ illustrauerit lumine, secretorum suorum facit esse docibiles. Proinde nemo si-
 bi arroget, quod intelligit. Rationali quidem menti loquitur uerbum, & quantā uult,
 illi scientiam insinuat ueritatis.

De triplici spiritali animarum medicamento. Cap. IX.

B Egotantes corpore maxima recuperandæ sanitatis sustentantur fiducia,
 quum uarijs languoribus fatigatos restitutos fuisse audiunt ad salutem.
 Idem quippe non diffidunt obtinere, quod cæteri, potissimum quum ua-
 letudinis spes ad restaurandam sospitatem optimum agnoscat esse re-
 me dium. Hoc quotidie in corporibus fieri, hoc & in animabus hominū
 agi minime dubitamus. Quot etenim nobis diebus singulis in ecclesia sanctorum reci-
 tantur exempla, atq; peccatorum conuersiones præcipuæ, tot ad incolumitatem ani-
 marum reformandam spiritalia propinantur antidota. Sancta quippe mater ecclesia
 tanquam fidelissima nutrix consolationis lac infirmantibus filijs ministrare non desi-
 nit. Habet nanq; spiritalia ubera uino fragrantia, ac redolentia unguenta optima, ex
 quibus internos animæ nutrit sensus. Nullum (quantum in se est) fame, siti, lassitudine,
 aut languore aliquo patitur deperire. Triplici equidem ad fouendos debiles, consolā-
 dum miseros, languoresq; curandos remedio utitur. Sunt etenim sacra scripturarū elo-
 quia maxima mœstis solatia, atq; ad mitigandos peregrinationis huius labores præsi-
 dium singulare, dicente Apostolo. Quæcunq; scripta sunt, ad nostram doctrinam scri-
 Rom. 14 pra sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. In illis nā-
 que Dei nobis loquitur uerbum, & occulta sapientiæ suæ mysteria pandit, necnō & fu-
 turæ felicitatis stillat dulcedinem. Iustitiæ cibo pascit famelicos, aqua salutaris sapien-
 tiæ quiescentes inebriat, suauitate interna alit operantes, suoq; irradiante splendore ro-
 borat certantes. Quanta uerō hæc honorifica genitrix præbeat beneficia sanitarum,
 per ecclesiastica sacramenta cōgruo modo suscepta nec rationalis animus capere, neq;
 mortaliū lingua ualet exprimere. Nemo plane tam infirmus, tamq; letali morbo per-
 cussus est, qui pœnitentiæ sumpto remedio illico non curetur. De Eucharistiæ uerō
 Ioan. 6 quid dicant mysterio, quum de eodē dominus inquit. Caro mea uere est cibus, & fan-
 guis meus uere est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, ha-
 bet uitam æternam, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Si quis languore uolu-
 ptuosæ concupiscentiæ infirmatur, casto connubio copuletur, & statim euigilabit ad
 uitam. Hæc nempe ad omnem se coaptant animæ agrimoniam. Concupisibili mede-
 tur connubium, irascibili pœnitentia, rationali uerō Eucharistiæ perceptio. Est & ter-
 tium spirituale remedium debilitati humanæ ualde proficuum, sanctorum (uidelicet)
 D gesta. Hæc quotidie ad exhortationem fidelium in ecclesia recitantur. Quis enim de-
 speret de uenia, quum perleuitorem Saulum audit olim fuisse mutatum in Paulū? Di-
 uina siquidem manu tactus repente in uirum mutatus est alterū. Sedebat præterea (si-
 cut legitur) Publicanus in Teloneo turpis lucri causa, sicq; currēs pergebat ad inferos, Luc. 5
 sed cælesti benedictione afflatus Verbi uocē audiuit dicentē sibi. Sequere me. Mox au-
 tem superno circūfusus lumine Saluatoris inharendo uestigijs peregrinatiois illius fa-
 ctus est indiuiduus comes, & annūciator præcipuus. Petrus etiā passionis tēpore cū mi-
 nistris pontificiū dū sederet ad prunas, diuina permissione tētatus à fœmina, quod Chri-
 stū nō agnosceret, iurare non timuit, & tñ post paululum aspectu illius quē negauerat,
 compunctus nimium egressus foras fleuit amare, deinde à domino audire promeruit.
 Simon diligis me plus his: Pasce oues meas. Factumq; est, ut confessione trina trinum
 negationis aboleret delictū. Porro, quod Petro cōtigit, frequēter in ecclesia dominus
 operatur. Quamulti sunt in ecclesiæ gremio constituti, qui & salutaris lauacri & gra-
 tificatiōis gratiæ sortiti sunt munus, & tamē sub specie uirtutis atq; sanctitatis delusi ima-
 gine

gine in seculi huius atrium intrant, in quo maligni spiritus principantur, & dñm illudunt B
 Iesum: Ingridiuntur (inquam) non ut negent Christum, sed ut hæreant Christo, & fra-
 ternæ dilectionis fructum accumulēt. Inermes utiq; accedunt ad pugnam sola præsum-
 ptionis lorica uestiti, quam obrem pedetentim defluentes exiguum illud quod habere
 uidebantur, amittunt propositum caritatis, unde miseri nuptiali ueste nudati torpore fri-
 gescunt, & ad uoluptatis ignem properare coguntur. In mundi etenim medio semper
 uoluptatis ac cupiditatis accensus est ignis. Hoc expressit Ioannes Apostolus, dicens,
 I. Ioan. 2 Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & su-
 perbia uitæ, quæ non est ex patre, sed ex mundo est. Videte quam perniciose in atrio
 hoc concupiscentiarum uigeat flamma: Huic die noctuq; circūstant peccatores tanquam
 Satanæ ministri, ut quoquomodo torporis ex se excutiant ignauiam, & carnis ualeant
 perficere opera. Tales audi, quid in libro Sapientiæ dicant apud se non recte cogitantes.
 Exiguum & cum tædio est tempus uitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis,
 & non est qui agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post hoc cri-
 mus, tanquam si non fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffun-
 detur, tanquam mollis aer, & transibit uita nostra tanquam uestigium nubis, & sicut nebula dis-
 soluetur, & nomen nostrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriã habe-
 bit operum nostrorum. Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura tã
 quã in iuuentute celeriter. Vino precioso & unguentis nos impleamus, & non præter-
 eat nos flos tēporis. Coronemus nos rosis, anteq; marcescãt. Vbiq; relinquamus signa
 lætitiæ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors nostra. Profecto quisquis Dei legē
 transgreditur, istiusmodi se immiscet. Compellitur enim seculi lenocinijs superatus, seu
 diaboli temptationibus prostratus diuinam, quam prius confessus fuerat, negare uerita-
 tem. Quis (oro) innocentia candore uestitus delictorum puluere non fœdatur, si nō in
 disciplinatorum deuitet consortia? Facile etiam amoris extinguitur flamma infidelita-
 tis exposita uento. Sed (heu) peccator à Dei timore alienus, suãq; infidelitatis ignarus
 hæc cogitare negligit, unde post casum perpetratumq; flagitium reatus sui deformita-
 tem agnoscere cogitur. Introducitur quidem per mulierem in mundi huius atrium, ad-
 ducitur ad ignem per teporē & uoluptatem, seducitur uerò per eandē ostiariam fœmi-
 nam, quæ prius illum introire suasit. Quenam est mulier hæc tam potens, tam domesti-
 ca, tam fallax, quæ uirum de apostolatus culmine deicere ualeat? Vtiq; carnis natura
 est. Ordinatione etenim diuina in suã creationis exordio ancillæ ministerium sortita
 est, sed peccati consuetudine inolente uiri sibi usurpauit imperium, adeo ut reperiatur
 difficile qui carnē spiritui prout debet, subigere ualeat. Hæc sub suggestionib. suis uiri-
 lem eneruat animū, & à ueritatis tramite deuiare facit, atq; agnitã fidem fœdis operib.
 negare compellit. Toties quippe anima Christum negat, quoties carnis substernitur
 uoluptati. Ista profecto apostatantis à Christo est prima negatio, aduersus uerò hæc na-
 turalis & innata ratio clamat, atq; uociferationib. suis tanquam gallicantus conscientia re-
 plens domū delinquenti dissuadet separari à Christo. Rationalis autē mens huiusmodi
 cōpuncta clamorib. de diaboli atrio, ac seruitute peccati exire conatur. Erubescit equi-
 dem plurimū, quod se ancillæ suæ prostituit. Verū illi talia cogitãti, ac pœnitentiæ initia H
 aggredi cupienti in ipso emendationis uitæ primordio ueluti in atrij limine alia occur-
 rit ancilla, pusillanimitas (scilicet) & patiendi formido, quæ importunitate sua & cogi-
 tationib. crebris se egrediēti opponit. Laboriosum quippe pœnitentiæ iter, arduūq; car-
 nis ac spiritus asserit esse certamē, atq; omnino quoad uiuū irrefragabiliter custodiendū.
 Desine, inquit, desine agere, quod cœpisti, ut quid casso te labore attenuas? Mollis
 & delicatus es, uigilijs & corporis macerationib. dissuetus. Non poteris contra uarios
 demonū præualere insultus, neq; carnis concupiscentias edomare. Deterior fies recidi-
 uando secūdo, q̄ in ipso pugnae cōgressu secedendo humiliter, minusq; uerecundū erit
 nō inchoasse, q̄ iam cœptū intercideret opus. Ne uelis igitur opprobriū effici hominū
 uias tuas reiterando tã sæpe. Misericors dñs & miserator est, facile tibi in ultimis consti-
 tuto ignoscet, & gratanter te suscipiet reuertentē. Nunquid Chananeam post se repu-
 lit clamitantē? An forte peccatrici mulieris cōtēpsit lacrymas? Abiecit ne prodigum
 filium, qui patrimonium omne luxuriose consumpserat? Propter te tuiq; similes hæc
 exempla

A exempla sunt posita, ut in exitus hora ad Deum minime negligas conuerti. Tūc resipi-
 sces à malo, tūc scelerū tuorū pœnitebit te. Nunquid diuinę miserationis claudis ostiū?
 Talibus suasionibus blandis mens seducta collabitur, atq; effecta deterior cū iuramen-
 to Christum se non agnoscere confitetur. O peccantiū conditio miserabilis, o tentatio
 num horrendum genus sub spe indulgentiæ facinora grauiora cōmittere. Porro ista de-
 sperationis est species, inchoata quidem, nondum autem perfecta, sed perficiēda. Pau-
 latim quidem crescit, & ad maturam iniquitatis transit ætatē, dum rubore deiecto, sumi
 præq; peccadi audacia procaciter publiceq; delinquit. Nullius admonitionem recipit,
 neminem ueretur, omnesq; abhorret sibi dissimiles. Impletur utiq; in illo quod dicitur:
 Impius quum in profundum malorum uenerit, cōtemnit. Nec immerito. Spretis quip-
 pe cunctis exhortationibus cum anathematizatione, detestatione, atq; petiurio se ne-
 scire Christum, ac æternam Dei clementiam operibus protestatur. Hæc negatio tertia
 desperati & in omni iniquitate consummati uiri, de quo Propheta inquit: Dixit iniu-
 stus, ut delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius, quoniã dolose egit,
 ut inueniatur iniquitas eius ad odium. Desperans enim de salute propria demergit se
 sponte in sceleribus uniuersis. Diligenter tamen cōsidera quod perditus hic peccator
 nequaquam repente, sed per incrementa malitiæ & à iustitiæ descēsu hucusq; deuenit.
 Prius quippe Christum simpliciter negat, dicens. Mulier non sum: Deinde ex priore
 delicto effectus debilior cum iuramento ueritatem se nescire fatetur. Postremo tanquam
 sine resurrectionis spe mortuus sub anathematizatione Dei filium spernit, & abiicit.
 De similibus ait Propheta: Væh qui trahitis iniquitatem in funiculis uanitatis, & quasi
 uinculum plaustrī peccatum. Huiusmodi tamen quum ab hominib. incorrigibiles sint,
 damnandi profecto non sunt, neq; de eis desperandum, nisi imitatione sola. Quod enim
 apud homines impossibile esse uidetur, apud Deum impossibile non est. Nam qui de
 lapidibus filios quotidie suscitauit Abrahæ, ille nimirum de sceleratissimis, & uniuersis
 flagitijs deditis, in sortem efficit transire sanctorum. Hos (ut plurimum) terrore iudicij
 & respectu miserationis conuertit ad gratiam. Quis (oro) mentis consideratione iudi-
 cem intuetur iratum, & non contremiscit, & deficit? Quis diuinam animaduersionē at-
 tendens uoluntarie delinquit ulterius? Hoc expressit Vates eximius, dicens: Tu terri-
 bilis es, & quis resistet tibi? de cælo auditum fecisti iudicium, terra tremuit, & quieuit.
 Quieuit (inquam) quum peccare ex proposito desit. Salubris ergo huiusmodi iudicij
 comminatio est, sed nō minus proficiuus pius patris aspectus. Illa cum tremore cogno-
 scitur, iste uerò cum suauitate suscipitur. Cuius non emolliat mentis hebetudinē, &
 compungat in lacrymas diuinæ miserationis assidua meditatio? Montes (prout Citha-
 rœda sanctus canit) sicut cera fluxerūt à facie domini, à facie domini omnis terra. Equi-
 dem quum humano lux diuina illabatur corde, & aspectus gratiæ cælestis agnoscitur,
 absq; cunctatione liquefit cor, exhilaratur animus, mēs adorat, & intellectus prius elati-
 tione tumidus omni cum festinatione procliuus solo humiliatur. De hoc amabili cari-
 tatis intuitu inquit Propheta, Aspexit, & dissoluit gentes, & contriti sunt, montes secu-
 li, incuruati sunt colles mundi ab itineribus æternitatis eius. Vtrunq; in Petri conuer-
 sione signatur. In galli cantu iudicis terror, in aspectu Christi gratiæ cælestis infusio. Præ-
 cedit iudicij pavor, subsequitur autem beneuolentia caritatis. Ambo tamen immutāt
 propositum, adducunt fletum, dilectionem ingerunt, amoris enutriunt flammã, & con-
 uertūt ad Christum. Tua hæc sunt dona o domine Iesu, quæ fidelibus & electis tuis da-
 re consuesti. Permittis interdum, ut aspectibus hominum radicitus euellantur, & tanquam
 infructuosæ arbores ignibus debeant deputari æternis. Hoc dicunt, qui secundum fa-
 ciem iudicare nouerunt, tu autem o meridiana lux & secretorum cognitor longe aliter
 existimas. Distant quippe multum nimis ab humanis iudicia tua. Quos enim præde-
 stinasti ad uitam, & in tuorum sorte connumerat electorum, ad tempus tantum errare
 concedis. Nunquam pietatis tuæ oculos ab eorum amoues uis, tametsi ignorent i-
 psi. Probat autem hoc illorum exitus. Quamuis enim premantur iugo captiuitatis,
 aut per semitas deuiant delictorum, congruo nihilominus tempore ineffabili, alta, &
 repentina mutatione illos trahis ad te. Non enim uis ut quos tuo mundasti, sanctifi-
 casti, & gratificasti sanguine, pereant in æternum. Illi autem solum gehennæ sunt filij,
 qui

qui tibi non placuerunt in te. Hinc est quod Iudas proditor irremissibiliter corruit, & Petrus ecclesiae pastor pro negationis crimine largiter fleuit.

Vnde nocendi inscrutabilis malorum animositas originem trahat.

Cap. X.

Onsueuerunt, qui accensi sunt nocendi animo, infatigabiliter cogitare, quibus modis inextinguibilem erga odiosos sibi suam ualeant perficere uoluntatem. Nocent magis magisque nocere desiderant. Illius gehennae, quae inextinguibilis est, se filios esse insinuant, operaque patris eorum faciunt, qui interminabiliter cruciantur in illa. De talium numero pontifices, sacer-

tes, pharisaei, & omne Iudaeorum concilium fuisse fatendum est. Neque enim tam pertinaci animo insequi potuissent mediatorem Christum, qui utique propter miraculorum uirtutem, mirabilem sapientiam, & praecipuam sanctitatem laus erat Israel, & Hebraeorum plebis regale ornamentum, utpote de eorum stirpe progenitus, atque ipsorum patribus ante multa annorum curricula repromissus, nisi gehennae eiusdem extitissent facibus inflammati. Illos promouebat diabolus tanquam sua membra, ipsi autem eius nefarias sugge-

Ioan. 8

stiones quasi obediens filij implere curabant. Hoc illis dixerat dominus. Vos (inquit) ex patre diabolo estis, & opera illius perficere uultis. Hinc est quod Annas pontifex post alapam a pontificis ministro domino Iesu traditam, post trinam Petri negationem ipsum dominum eadem nocte misit ligatum ad Caypham pontificem, ubi scribae, & pharisaei, & omnes seniores, atque uniuersi Iudaeorum conuenerant pontifices. Ibi etenim coram summo pontifice constituti falsum querebant testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent. Falsidicorum utique quaeritabant suffragium, ut ad mortem damnarent uitam, ne uiuerent in aeternum. Vicissim contendebant, ut candorem aeternae lucis suis obnubilarent tenebris. Fiebat autem ut quo sollicitius inuestigarerent ista, eo in depressioribus ipsi tenebris remanerent perseverante in suo splendore incommutabili ueritate. Illos

Psal. 63

Propheta descripsit, dicens. Scrutati sunt iniquitates, defecerunt scrutantes scrutiny. Volebant inermi manu durissimum confringere silicem. Sed quid? Praeualuerunt ne?

Minime. Manus contriuerunt suas, callosque defatigati labore facere potuerunt nihil. Varias nocendi artes & maligna consilia inuenire conati sunt, ut perderent sapientiam, & tamen in propria insipientia perstiterunt. Nempe quum plurimas finxissent oppositiones ueritati aeternae, & superuacuae defudassent, testes duos repererunt, qui dicerent, nos audiimus eum dicentem. Ego soluam templum hoc manu factum, & post triduum aliud non manufactum reaedificabo. Poterant hi testes esse ueridici, si prout dominus dixerat, retulissent, sed consueuit semper iniquitas superaddere ueritati, ut puritatem mendaciae conno commaculent. Sic enim inquit. Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Quod uoce protulit, potentiae suae uerbo perfecit. Post suae etenim passionis triduum quum in tumultu corpus, quod erat animae tabernaculum & diuinitatis templum, iaceret exanime, illud omni deposita passibilitatis molestia resuscitauit ad uitam. Fecit quod se facturum esse promiserat, ut ueritatis ostenderetur assertor, & futurae resurrectionis atque structurae caelestis impuitibile poneret fundamentum, quatenus omnis superaedificata habitatio cresceret in templum hoc sanctum in domino. His testibus auditis pontifex iniquitatis dolo plenus de iudiciario surrexit solio nolens falsiloquorum obiectiones, neque Christi discutere innocentiam. Maximam profecto mediatori afferebant laudem prolata aduersus eum & non probata testimonia. Nequaquam ut iudex astabat tunc Cayphas, sed ut calumniator & hostis, quamobrem ueritatem, quam minime diligebat, non scrutabatur, sed meditata calumniam, qua refertus erat, insidiabatur quasi leo in spelunca sua, & sicut catulus leonis habitans in abditis. Obseruabat callide, si forte ex ore mediatoris aliquem in compositum & reprehensibilem prolatum sermonem agnosceret, propterea cernens, quod nil falsis obiectionibus respondisset, tentauit, si quomodo ipsum concitaret ad loquendum. In tacentis quippe lingua nihil reperitur indignum. Ait igitur. Non respondes quicquam ad ea, quae tibi obijciuntur ab his? O subdola & uenenta antiqui serpentis astutia, o malignitatis eloquium tumens, o pontificis summi inueterata canities. Gradu sicut praeminens caeteris, ita & peruersitate praecellis. Cur tentando ad loquendum prouocas sapientiam? Cur accusationibus falsis quaeris ut satisfaciat ueritas? Nouit deprauatum cor tuum, omnes calumniatores domini esse menti-

H

tos.

Aros. An forte, sciscitaris responsum, ut ipsius agnita sanctitate innocentem absoluas. Nepe os tuum abundauit malitia, & lingua tua concitauit dolos, sedensque aduersus fratrem tuum locutus es, & aduersus filium matris tuae posuisti scandalum. Veniet, ueniet tempus (crede mihi) in quo deprehendaris in crimine, & malitia tua proferatur ad publicum, atque toti mundo efficiatur nota. Nunc tua solum te accusat conscientia, nunc coram paucis, qui tecum in uno conueniunt nocendi consensu, exponis illam, ut inde consequaris laudem, tuamque dolositatis effectum, alias autem aliter fiet. Stabis proculdubio ante tribunal eius, qui astat tibi, & quem moliris occidere. Iudicabit ipse te non sicut tu, sed iusto teo iudicio contendet, statuet te contra faciem tuam, & te iudicabit per te, non alterius indigebit testimonio, prout agis nunc tu, te faciet esse testem, teque iudicem tui, ostendet prius te tibi, tuamque de te auditurus est abs te sententiam contra te, neque aliter iudicabit de te, quam tu. Non autem errare ualebis. ducet te sapientia eius per cordis tui latebras, & multa quae ignoranter commisitisti, deteget delicta. Iuxta te erit aequitas, & quid uirtus, quid ue-

Buitium mereatur, insinuabit. Tunc clamabis aduersum te nemine contradicente. Proferes tu ipse in te sententiam de te, quam ille quem nunc contemptibilem, afflictum, moerentem, tacentemque uides, coram angelis & caelorum approbabit militia. Impresensiarum quae uis possit, nihil tamen falsis oppositionibus responderi uoluit, ut omne secuturis fidelibus daret de se humilitatis exemplum. Incorrigibiles namque agnoscens illos neque excusationis, neque admonitionis sermonem exprimere uoluit. Verba sancta in spinis seminare, & eloquia sapientiae supra aridam terram, & petram durissimam iactare passus non est. Sed quid egit? Orabat utique patrem corde intentissimo propheticum illud dicens, Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Sibi (inquam) & non domino mentita est, qui nouit latebras mentium penetrare, atque delinquentium damnare facinora. Orante autem illo non pro ipsis, sed pro se suoque mystico corpore quasi meditata corum fraude frustrati, uniuersi qui astabant, illumque manibus uinctum retinebant tanquam canes famelici, & rapaces lupi impetum unanimiter fecerunt in eum, certatim illi iniuriam irrogantes. Hi ueluti ignobiles palam domino insultabant, non tamen sine consensu & uoluntate pontificum. Humano liquidem sacerdotes cohibebantur pudore, dominum publice laniare, tametsi intus aestuarent nocendi desiderio. Hinc odij impellebat ardor, inde repellebat sacerdotum dignitas ab mediatoris aggressu. Tandem dominante furore ultra se minime continere ualentes caeteris foras eiectis plus quam dici possit, in illum furere coeperunt. Vnde eorum quidam

Psal. 26

Mat. 26

expuerunt in ipsum, alij uelabant faciem eius & oculos colaphis eum cadentes, nonnulli palmas in genas eius dederunt, dicentes. Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Fuere quippe ex ipsis, qui calcibus dominum pessundantes, scapulas, os & omne corpus liuoribus compleuerunt. Inter ipsos ille beator, illeque praestantior credebatur, qui in contumelijs irrogandis, infligendisque uerberibus crudelior extitisset. Flete nunc oculi mei, & flumina emittite lacrymarum in hoc tam crudeli horrendoque spectaculo. Non parcat pupilla per diem & noctem lacrymarum imbres erumpere, nec hoc intermittite opus, quandiu hac luce fruimini. Maxima prorsus & inaudita coram uobis plorandi est oblata materia, si tamen quae geruntur, peruisi consideratione aspiciatis. Verum cordis omnem aduocate intentionem, ut una uobiscum concorditer lugeat. Per uos indicabit illa quid sentiet, discutiet illa singula, penetrabitque profanae plebis secreta mentium, & animorum occultas aperiet cogitationes. Hinc uertim defluent aquae, decurrentesque in terram pauimenti duritiam emollient. Hinc tam salubri consilio date manus, praebete auditum, quatenus opere perficiatis, quae dico. Poteritis ne continere uos quum regem gloriae, uitae autorem, dominum maiestatis, atque hominum redemptorem uideritis conspui, facie uelari, colaphis caedi a gehennae filiis, a peccatoribus alapas uerberari, ab elatis irrideri, iniuriari ab immundis, atque a corde pollutis multipliciter blasphemari. Haec omnia agebant ipsi uiri utique sine misericordia, absque ratione, sine Deo. Nequaquam reueriti sunt diuinitatem Verbi habitantis in homine, aut conditoris omnipotentiam latentis in carne. Se quippe exhibebat tanquam uas perditum, propterea uituperationem audiuit multorum commorantium in circuitu. Occultabat se quod erat, ut quod non debebat, durius pateretur. Hominiibus tacendo ignotus erat.

Deo

Deo autem in gemitu cordis, aiebat. Propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam, extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filius matris meae. **Psal. 68** & zelus domus tuae comedit me, & opprobria exprobrantiū tibi ceciderunt super me. Silebat labijs, & in medio sceleratorum stabat humilis angelorum & hominum dominus. Quis considerando non defleat, & flendo non gaudeat, quum intuetur mēte in humanitate sapientiam in medio assistere ludæorum, & uultu demisso impiorum audire contumelias, præterea uultum, quem desiderat angeli prospicere, foetidissima suscipere sputa, & acerrimas alapas. Nullus plane in ueritate sufficit explicare, quanta qualitate flagella, opprobria, & illusiones a nefandissimis pertulerit sacerdotibus. Plus quam triennio sitierant, quod tunc illis permittebatur implere, quamobrem eos noua irrisio nū genera contra dominum meditados esse indubiū est. Grauius namq; se offensos arbitrabantur ab illo. Eorundem quippe uox illa est, quæ in sapientia uolumine continet.

Sap. 2 Circūueniamus (inquiunt) iustum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinae nostrae. Promittit se scientiam Dei habere, & filium dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum, grauis est nobis etiam ad uidentum, quonia dissimilis est alijs uita illius. Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, & abstinet se a uis nostris tanquam ab immunditijs, & profert nouissima iustorum, & gloriatur patre se habere Deū. Videamus ergo si sermones illius ueri sunt, & tētemus quæ futura sunt illi, & sciemus quæ erunt nouissima illius. Si enim est uerus filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus, contrariorum. Contumelias et tormento interrogemus illum, ut sciamus reuerentiam illius, & probemus patientiam eius, morte turpissima condēmus eum. Hinc clamoribus, inde conuicijs subsannabant illi. Nunc calcibus, nunc manu, nunc uirga, nunc impulsionibus uenerandum dilaniabant mediatoris corpus. Maiora profus & grauiora sunt, quæ a sceleratis pontificibus ac pharisæis perpeffus est, quæ cogitari ualeant, tamen inaudita quædam meditentur & aspera. Hæcine aiebat ille, qui populis in opprobrium nostrum prædicabat, dicens: Super cathedram Moysis sedent scribæ & pharisæi, omnia quaecunq; dixerint uobis, seruate, & facite, secundum uerò opera eorum nolite facere. Alligant onera grauias & importabilia, & ponunt in humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Nobis uerò sic. Vah uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui clauditis regnum caelorum ante homines. Vos enim non intratis, nec intrates introire permittitis. Vah uobis scribæ & pharisæi hypocritæ qui decimatis mētā, & anetum, & cimum, & reliquitis quæ grauiora sunt legis, iudicij, misericordiam, & fidē. Vah uobis pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparet hominibus speciosa, intus uerò sunt plena ossibus mortuorum & omni spurcicia, sic & uos quidē a foris apparetis hominibus iusti, intus autē pleni estis hypocrisi & omni iniquitate. Quotiescunq; talia repetebat, furore bacchantes ingeminabant flagella, reiterabantq; conuicia, & uelut amētes in illū rabido ore ac armata manu sauebant, at ubi clamoribus & uerberibus fossi illum seminē reddiderunt, maximo cū dedecore expulerunt a se, atq; ministrorum pro foribus expectantiū tradiderunt in manibus, ut illum compedibus astrictum arcta recluderent custodia usq; mane. O bonitas summa, o pietas immensa, o melliflua amor quo doloris iaculo te contēplantiū corda trāsfīgis. Discessit itaq; ab eorū conspectu uniuersitatis dñs & beatorum laus, tanq; emptitius seruus nil dicens, nullaq; lamentationis uocē emittens, & pessimorum famulorum datur in manibus. Hi dominorum suorum sectantes uestigia ueluti ludibrium quoddam ante se defiliū posuerunt, & easdem quas a sacerdotibus uiderant, seu audierant, uel ex se cogitare potuerant, contumelias perficere studuerunt. Demum & ipsi magis labore & somno attriti, quam caritate cumpuncti illum ultra iniurijs appetere desiere, quanquam ille ad perferenda grauiora paratissimus esset. Secundum igitur imperium principum sacerdotum in loco indecentissimo dominum posuerunt, ubi foetores purgamentorum, uermium multitudo, & tenebrosus carcer, atq; quædam mortis erat imago. Tunc manibus post tergum ligatis regem gloriae in compedibus reliquerunt. Implerum autem tūc est quod prophético ore dominus dixerat. Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebrosis, & in umbra mortis. Sed & figurata ueritas sine sortita est, quæ in sancto puero Ioseph

Psal. 87

pluri-

A plurimis præcedentibus annorum curriculis facta fuerat: de quo sic legitur: Misit ante eos uirum, in seruum uenundatus est Ioseph, posuerunt in compedibus pedes eius: seruum pertransiit animam eius, donec ueniret uerbum eius. Nunc igitur, o anima mea, si qua pietatis in te remansit scintilla: carceris claustra irrumpe: seris prius ac uerbis confactis uiriliter, & cordis cum anxietate, atq; lacrymasu irriguo fonte coram calorū domino, & uniuersitatis unico rectore prouoluere pronus in terrā, pedis deosculare plantas, astringe, amplectere, compedes madefacito lacrymis, solue manus ligatas a tergo, uincula dirumpe, præcide funes: & quanta uales uirtute in pristinam libertatem restitue redemptorem. Illi compatere intimo caritatis affectu, & fesso corpori, ac uerberibus attrito adhære post scapulas, flebilisq; uoce, atq; eidem suadere moerenti corde conare, ut dignetur reclinare se super te: & si nolit propter se, agat tamē hoc propter te. Illi itaq; humili allocutione dicit: O domine, domine, gaudiū paradisi, corona sanctorū, salus mundi, occasus inferni, uita iustorum, naufragatium refugium, solamen moerentiū, spes mea, dolor meus, & Deus cordis mei: quomodo sic aspicio te fatigatū corpore, membris debilitatum, tumescentem facie, sputis illitum, & omni humano destitutū auxilio. Nempe tu es, qui cum patre in sublimibus sedibus aulae caelestis triūphas, & resides. Tu (inquā) es, qui uniuersam sanctorum ecclesiam, atq; omnem angelorum militiam in laudem & gloriam essentia diuinæ disponis, & ordinas. Corde etiam credo, labijsq; cōfiteor, quod tu es, qui habes immortalitatem, & lucem habitas inaccessibilem: atq; in patris gremio beata identitate, æquali gloria, sempiterna generatione feliciter requiescis. De qua utiq; generatione ineffabili tibi per egregium Psaltem loquitur pater sic: Tecum principium in die uirtutis tuae, in splendore sanctorū ex utero ante Luciferum genui te. Tātus igitur & talis quum sis domine: cur in hoc uilissimo stabulo conquiescis: quare te in ergastulis mancipatum cerno: ut quid in loco horroris & calamitatis summae te turpiter abiectum esse conspicio? Abiecerunt utiq; Hebræorum sacerdotes te pontificem gloriosum, & inuictissimum regem, quasi non esses unctus oleo, & tanquam diuinum nihil esset in te.

C Obliti sunt quantas uirtutes & miraculorum prodigia in medio eorum operatus sis. Te deriserunt, percusserunt, conspuerunt, uulnerauerunt. Verumetiam, ut occidereris, te præsidii tradere cōsiliauerunt, quod his omnibus grauius est. Quis autē mihi det, ut moriar pro te dulcissime domine? Quod si non merui hoc, concede saltem, ut quocunq; terris, sociem te, tuorumq; tormentorum ac ignominiarum efficiar cōsors. Hæc cum eo loquere lacrymis suauiter defluentibus: ita ut earū inundatione tua pariter, & ipsius aspergantur uestigia. Eris utiq; sic affecta suauitate, dolore, & fletibus plena adhærebis Christo: & caritate liquefacta tota transformaberis in delictum. Efficiaris insuper sicut humilis in oculis tuis, ita amabilis uerbo: & in conspectu omnium supernorum ciuium admirabilis, dicentq; de te: Quæ est ista, quæ sic deuotē ac largitē plorat in carcere, affluit delicijs, & amore ardentissimo super suum est innixa dilectum? Tu autem corde iucundo, irradiata splendore, caritate transfixa, & eleuata spiritu propheticum illud cantabis: Et nox illuminatio mea in delicijs meis. Nec immeritō. Nam nox illa tibi sicut dies illu-

Gen. 37

Psal. 109

Psal. 138

D minabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius.

De prerogatiua, & effectibus caritatis, atq; malignitatis. Cap. XI.

Abet hoc proprium, quicunque diuina est caritate succensus, ut assidue & corde peruisi medietur, qualiter in spiritualibus studijs proficere ualeat, caritate dilatari, & ad perfectionis culmen attingere. Dei namq; amor igni merito comparandus est. Quo enim crebrius agitur, uehementius inardescit. Nunquā ex natura sui (dummodo materia non deficiat) ardere desistit. Sic ipsa caritas, quæ gratis hominibus irrogatur a Deo, siue exerceatur aduersis, siue spiritualibus ditetur donis, suo semper uiget impulsu. Nunc intus promouetur desiderijs: nunc foris beneficijs dilatatur. Satagit absq; intermissione, & sine mentis hebetudine omnipotenti Deo placere, quem diligit: & cui se amoris uoto constrinxit. Flagrat, & sursum tendit, uitiorū cōsumit rubiginē, depurat cor, excoquit passiones, seculi expellit amorem, caelestium arcana penetrat, futurorum bonorū degustat pascua, sacramēta pandit diuina, lucet ad gaudium, splendore uirtutū dirigit ad exemplū, amicitia Dei parit, placat omnipotentē, aduocat angelos, sanctos imitatur, & hominū sibi beneuolentiā uēdit.

Laur. Iustin.

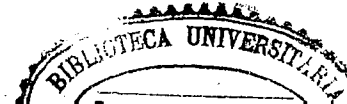
Q cat.

cat. Hac etenim quemadmodum ad omnia bona perutilis est: ita & malignitas, atque peccati deliberata uoluntas ad uniuersa flagitia procliuus esse cognoscitur. Caritas per gratiam spiritus fidelibus prerogatur, dicente Apostolo: Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Malignitatem uero apostata spiritus suggerit, docet, commouet, & inflammat. Nam propterea tanquam malignitatis incensor ab Apostolo nominatur malignus. Scribo (inquit) uobis adolecentes, quoniam uicistis malignum. Caritas in exercitatione uirtutis nunquam satis dicit: sed neque mala uoluntas in uitiorum perpetracione. Dei quidem imaginem caritas: diaboli autem consummata malignitas. Electorum est pedissequa caritas, & reproborum dominatrix malignitas. Vtraque tamen ex operibus comprobatur. Corporalium specierum quaedam ex uisu, quaedam ex auditu, odoratu, & gustu, nonnulla comprehenduntur ex tactu. Caritas autem & malignitas nunc ex uerbis, interdum ex operibus. Semper uero & absque ambiguitate ulla ex cogitationibus discernuntur. Vbi cogitationum inest certa scientia: ibi etiam malignitatis ac caritatis adest cognitio. Huiusmodi scientia ceteris praestantior esse probatur. Beatus plane, qui cogitationum suarum notitia imbutus est. Qui talis est, malignitatis contemptor, & amator efficitur caritatis. Ab hac profus Iudeorum pontifices se fatebantur esse alienos, qui obstinatissimo animo insequerentur dominum. Totam siquidem noctem penes ducentes infomnem nullam domino requiem tradiderunt. Sed nunquid hoc peruersae eorum uoluntati suffecit? Minime. Nam sic euangelicus textus eloquitur, ut factus est dies, plebis seniores, sacerdotumque conuenerunt principes: quatenus inuito consilio morti traderent redemptorem. **Dan. 13** Ecce simile Susannae sanctae memorabile exemplum. Conuenerunt olim presbyteri duo iniquitate pleni: dierumque malorum inueterati, ut aduersus mulierem innocentem, quae eorum desiderijs malignis noluit praebere consensum, falsum proferrerent testimonium. Verum iudicante Deo eandem, quam proximam suam parare moliti sunt, pertulere necem. Ita & hi, ut innoxium cruorem effunderent unanimes conuenerunt: quatenus communi prius decernerent consilio, qua fraude, quo modo, quae uero mediatorem Christum facerent causa perire. Hoc nefandum eorum consilium per Prophetam ipse expressit, dicens: **E**t qui custodiebant animam meam, consilium fecerunt in unum, dicentes: Deus dereliquit eum: persequimini, & comprehendite eum: quia non est, qui eripiat. Celebrato ergo sacerdotum pharisaeorumque consilio ministros direxerunt, qui illum ducerent ad se. Interim autem tu, o fidelis anima, locus ad beatam uirginem perge: illique cum gemitibus & lacrymis refer uniuersa, quae per totam noctem dominus pertulit, & potissimum qualiter de custodia efficiendus sit: quatenus ad interrogata respondeat, praesidium tradendus. Quis ualeat enarrare, quanto sit intemerata mater dolore compressa, dum talia audiuit? Quotiesque syncopizauerit nimio moerore absorpta? Deficere quippe poterat praeter dolore, nisi filium uidentem eam uiuificasset amor. Senebat tunc (quamuis non ad plenum) Simeonis uaticinium. Iam enim usque ad ipsius animam unigeniti pertransierat gladius, atque in carne premortua solus unicus uigebat affectus. Propterea resumptis uiribus, ac foemineo deposito metu ad locum, ubi dominus tenebatur, concito perrexit gradu. Caue autem ne sola patiaris incedere. Nequaquam mulierem decet inter populorum commisceri turbas. Secedet igitur honestissima & pudica mater, & cum ceteris mulieribus sanctis, iuxta fores pontificis expectauit, donec filius deducetur ad iudicem. Tu uero summi sacerdotis aulam ingressus illum reperies dominum sciscitantem. **Matth. 26** Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus filius Dei benedicti. Didicerat pontifex ex operibus Christi, didicerat ex uerbis eius ipsum Dei filium esse. Verum nimia malignitate detentus credere non ualebat. In unum consistere nequeunt malignitas & sapientia: sicut nec tenebrae & lux. Sic enim scriptum est: in maleuolam animam non introibit sapientia: nec habitabit in corpore subdito peccatis. **Sap. 1** Ad hoc usque peruenerat miser, ut in spiritum sanctum blasphemando peccaret. Quod utique peccati genus nec in seculo hoc remittitur, neque in futuro. Obstruxerat etenim cordis sui sanuam malitiae seris, ne ad illud sapientiae lumen gratia praeeunte intraret. Hoc tamen **Luc. 22** ipse indicauit sapientia, dicens: Si uobis dixerero, quia Dei filius sum, non creditis mihi: si autem & interrogauero, non respondebitis, neque dimittetis. Optime qui corda hominum nouerat, Iudeorum implacabilem malitiam, atque incredulitatem aperuit. Eos namque fecellit diabolus, quemadmodum & protoparentes. Illos quippe dum boni & mali scientiam

A tiam repromisit: paradisi regionem, atque innocentiae stolam amittere fecit. Isti autem hereditatem Dei, & legalia sacrificia sibi maligno suadente uendicare uolentes sacerdotalem, ac regiam dignitatem, atque caelestem patriam perdiderunt. Illis tamen suae iudicialis potestatis gloriam occultare noluit, quamuis sciret esse incredulos. Occasione igitur eorum erudiens nos, inquit: Veruntamen dico uobis: amodo uidebitis filium hominis sedentem a dextris uirtutis Dei, & uenientem in nubibus caeli. Venit namque dominus in aduentu primo: quum inter homines uisibilis homo apparuit in humilitate: propterea iudicium eius sublatum est. Veniet autem in secundo in eadem hominis forma, sed in uirtute, sicut Propheta ait: Vox domini in uirtute, uox domini in magnificentia, & constituet dominus cedros Libani: superbos (uidelicet) & scelestos: comminetque usque ad fundamentum: ita ut eorum non uideantur uestigia. Veniet (inquam) cum angelis & archangelis, cum potestatibus & uirtutibus, & cum omni caelorum militia: sedebitque super solium excelsum & eleuatum: adeo ut ab uniuersis ualeat intueri: iudicabit plane orbem terrae in aequitate, & populos in ueritate sua. Appendet singulorum merita singulis propria reddens. Veniet (inquam) iudicaturus, qui uenit iudicandus. In nubibus caeli ueniet, cum sanctis scilicet omnibus: sicut ipse ait: Sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. De quo etiam aduentu per Prophetam dicitur: Ecce apparebit dominus super nubem candidam, & cum eo sanctorum milia. Tunc quanta peccatorum confusio sit, animaduertendum nunc est: quum ad iudicantis imperium conscientiarum aperientur libri: fientque nota omnibus delicta singulorum. De hoc aperitissime in Apocalypsi sic legitur: **Apoc. 20** Et uidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum: a cuius conspectu fugit & caelum: & non est inuentus locus ab eis: & uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni. Et libri aperti sunt: & iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris secundum opera ipsorum. Non erit itaque tunc latendi locus, poenitentiae tempus, modus excusationis, merendi facultas, precium uel redimendi. Cum causa propria quisque procedet, sicut Apostolus docet: **2. Cor. 5** Omnes (inquit) stabimus ante tribunal Christi, & tunc recipiet unusquisque propria, quae gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quid gentiles? quid Christiani nomine? quid Iudaei sacerdotum pontifices & pharisaei, qui ipsum dominum agnoscentes per legem praedicantem, & miracula facientem uidentes crudeliter peremerunt? Grauius profus praeter ceteros punientur. Exquiretur ab eis omnis sanguis iustus, qui a sanguine Abel, usque ad Zachariae sanguinem super terram effusus est. Insuper & mediatoris Christi, cuius maiestatem tractantes indignissime in homine pertinaciter effuderunt. Obmutescunt equidem retinentes memoriter, quod audierunt nunc. Stabunt coram iudice Christo corpore foetentes, squalidi, deformes, infirmi, uerecundi, confusi, cruciatibus pleni, mente autem in moerore faucibus, angustiati timore, desperati de uenia, liuore tabescentes, sensus ac damni poena attriti, tremendam nimium iudicis sententiam expectantes, qua dicit: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Qualis haec erit mutatio? quam inaequalis eorum sors futuri ad praesens? In futuro conuenient, resurgent, iudicabuntur, & damnabuntur: impraesentiarum uero nil de futuro meditantibus sedent in consilio, inflati superbia, accensi nocendi desiderio, & paratissimi occidere Dei immaculatum agnum. Unde idem per Prophetam inquit: Tentauerunt me, subsannauerunt me subsannatione, frenduerunt super me dentibus suis. Quid frenduerint, quid ue acclamauerint, audi: Blasphemauit (inquiunt) quid ad hoc desideramus testimonium? Ipsi enim audiuimus de ore eius, quid uobis uideretur? Istaque dicentes pariter surrexerunt illi blasphemans insultantes, caedentes eum flagellis, alapis percutientes, deturpantes sputis, ac toto corpore crudeliter dilaniantes. Demum in consilio omnibus proclamantibus ipsum reum mortis esse, mandauit pontifex astantibus ministris, ut uinctum illum deducerent ad Pilatum. Hoc audito illos praue nit, & gradu celeri ad sanctissimam genitricem accede, quae moerore uehementissimo urebatur. Illique cum lacrymis dicit, quod morti a pontificibus danatus sit, atque ob hoc praesidi praesentandus. Ad hanc uocem expauit cor uirginis, uiscera tremuerunt, aufugit sensus, caligauit uisus, obmutuit loquela, & omne corpusculi defecit robur. Accessit tamen praeforibus pontificis circumstantium sulca praesidio. Eminus autem introspectiens intendebat anxie, non sine pauore, si quem diligebat, cernere posset. O amor, o timor cordis Mariae. Filium quippe flagrantissimo **Laur. Iustin.** **Q 2** amore

amore intueri satagebat, illiusque cruciatus aspicere perhorrebat. Hinc timor, inde amor matris prae cordia laniabat. O quomodo uersa est cithara in luctum, & dulcedo cordis uirginei in absinthium. Nequaquam tunc Noemi (uidelicet) pulchra uocari poterat, sed mara, hoc est amara, quoniam eam amaritudine repleuerat dominus, atque afflixerat omnipotens. Erecta quidem stabat tremulis genibus, uoce rauca, lacrymis defluentibus, ut procul aspiceret uenientem. Et ecce tumultuantibus turbis ducebatur rex gloriae, uinctis a tergo manibus: multorum uallatus multitudine armorum. Tunc beata uirgo foemineo pudore seposito, urgente dolore ante omnes accessit, ut praetereuntem uideret filium, filiusque matrem agnoscere posset. Proh dolor oculos attollente Maria, dominum Iesum uidit oculis liuidum, crine dissolutum, dilaniatum barba, scissis uestibus, facie tumentem, sordidatum sputis, ac debilitate maceratum. Vidit & filius genitricem moeroris gladio transfixam, ubertim lacrymantem, seque intuentem brachijs sustentari fidelium. In ipso quippe primo eorum aspectu incredibili se percussere dolore. Vix mater filium ex liuoris deformitate agnoscebat. Verum quanto illum diligentius attendebat, tanto cruciabat uehementius: uocem tamen emittere non ualebat. Absorbuerat enim cor illius tristitia nimietas, uocisque organum, & linguae detinebat officium, ne quid loqueretur ad filium. Eo autem angebatur acrius, intusque uociferabatur, quo foris loqui minus poterat. Attamen filius non minus de materno, quam de proprio urgebatur dolore. Nouerat genitricis afflictionem, nouerat innocentiam. Proinde sicut de moestitia, ita de matris sanctitate fatigabatur, quae pro tali poena dignum nil egerat. Nempe ambo in passionis se exercebant palaestra: ambo aduersum se decertabant: utrumque mutuae afflictionis gladius penetrabat. Gemebat filius, quod mater in tam horrendo praesens esset spectaculo: de ludibrio uero unici sui sancta genitrix inconsolabiliter lamentabatur. Ad cor uirginis loquebatur uerbum, dicens: Ut quid uenisti columba mea, formosa mea, immaculata mea, mater mea? Dolor tuus meum auget, cruciatus tuus transfigit me. Recede (obsecro) hinc mater mea, reuertere in domum tuam. Fas quippe non est, ut uirginalis pudor homicidarum admisceatur coetibus, & ut aures tuae angelicis assuetae colloquijs turbarum furentium clamoribus pateant. Si abieris, utriusque dolorem temperabis, amborumque tristitiam lenies. Ad hoc ego humanae suscepi carnem, ut patiar, & ut pro antiquis criminibus satisfaciam. Ad te non pertinet hominum reparatio. Nam quemadmodum nullum commissum delictum, ita nulla delictorum tibi poena debetur. Innocentia tua delinquentium supplicium non meretur: sed triumphantium meritum. Ad propria igitur remeae, & in quietis portu te colloca. Habebis Magdalena consortium: habebis & dilecti discipuli solatium. Dum enim ego delibor, & ad passionem pergo, uocabis orationi, assuetae contemplationi incumbes, caelestiumque potita dulcedine leuabis te super te. Inde capies quaecumque refrigerium: ex his saginata interiorum tuorum a passione mea cogitatum auertes. Cui mater: Cur ista faris fili mi, magister & domine? Cur ancillae tuae talia suades? Scis, o amor mi, dolor mi, & Deus cordis mei, quoniam praesente te omnia mihi licent. Adeo quippe moeror tuus absorbit cor meum: tantumque in praecordijs praeualuit tristitia, ut praeter te nil ultra cogitare queam. Nusquam accedere possum, nulliusque concupisco leuamen. In te collocaui cor meum, nam in corde tuo constitui mansionem: quoniam uita mea tota pendet ex te. Porro si tu nouem mensium spacio in utero meo tanquam sponsus in thalamo quieuisisti, cur non mihi hoc triduo in te liceat pausare? Sic sic consolabor, sic mearum utrumque solatium captabo poenarum (si tamen patiente te aliquam ualeam consolationem admittere.) Absconde igitur me in abscondito faciei tuae a conturbatione hominum, protegeque me in tabernaculo cordis tui a contradictione linguarum (si tibi placet) ut lateam. Si enim hoc egeris, o salus mea, turris fortitudinis meae, refugium meum, meorumque lumen oculorum: te flagellato flagellabor, te irriso irridebor, tecumque contumelias, opprobria, colaphos, sputa, fel, acetum, crucem, & ipsam percipiam mortem. Hoc autem mihi uideretur consultius (saluo tamen semper sapientiae tuae honore, tuoque sacrosanctae ordinationis tuae arcano consilio) ut supplicium hoc permittas me subire pro te. Gratissimum quidem erit mihi uniuersas perferre molestias: dummodo tu liber euadas. Absentia namque mea parum oberit mundo: tua uero dispendium ingeret supra modum. Iam dispersum cernis gregem tuum te pastore percusso: iam ovis una maciata est. Quid de ca-

teris futurum sit, tua iudicet sapientia. Nempe si in ipsius tuae passionis initio tantum praeualuit lupus, tantum tuae ecclesiae offuit: quid ager in te pendente, te moriente, te quiescente, te descendente? Quamobrem (obsecro) parce tibi met, & si non propter te, saltem propter nos, quos desolatos relinquis & moestos. Regredientur utique ad unitatis gremium, quotquot dispersi sunt, si te suum conspexerint ducem. Huiusmodi in spiritu matre sermocinante cum uerbo tanquam mundantis aquae lacrymarum riuuli defluebant: adeo ut astantium animos genitricis luctus moestitate perfunderet. Flebant ergo, qui aderant intelligentes ex lacrymis Mariae dolorem esse uehementissimum. Flebat mater filium, flebant astantes genitricem: sicque caelum ipsum clamoribus insonabat. Haec dum agerentur, impellentibus ministris mediatorem progredi coegerunt. Unde Maria filij destituta aspectu plus, quam dici ualeat, tristitia premebatur. In praesidis igitur domino ingresso praetorium ipsi non introire pontifices, ut non contaminarentur: sed manducarent pascha. Contaminationem praetorii metuere uidebantur pontifices, & contaminationem effusionis sanguinis innocentis non pauebant. Attendere nolabant, quod non nisi ex consensu mentis coinquinatur actus. Legem secundum literae corticem sciebant: sed legis sensum penitus ignorabant. Contaminari timebant coram hominibus, qui teste conscientia apud Deum iam contaminatos se nouerant. Nunquid contaminati sunt illi, qui iubente Mose eos, qui uitulo immolauerant aureo, peremerunt? Audierunt namque, hodie consecratis manus uestras domino. Est ne contaminatus Finees, qui gladio suo trucidauit scortantes? De illo Propheeta inquit: Stetit Finees, placuit, & cessauit quassatio, & reputatum est ei ad iustitiam a generatione in generationem usque in sempiternum. Nequaquam igitur contaminati essent, si in praetorium introissent: insuper & dominum occidissent: si duntaxat quod opponebant illi, uerum fuisset, sed sub hypocrisis se sacerdotes tegebant. Caeterizatam habebant conscientiam, & cognosci metuebant. Noluerunt in praetorium ingredi, ut possent comedere pascha, & interficere desiderabant, qui sacramentaliter latebat in pascha, umbram ueritate deserta tenere curabant: sicque in suis euauere cogitationibus neutrum possidentes. Ipsos arguit Propheeta, dicens: Vani filij hominum, mendaces filij hominum in stateris, ut decipiant ipsi de uanitate in idipsum. Verum siquidem manducassent pascha, si in Christum dei filium credidissent. Hos sefellit diabolus sicut proditorem Iudam, deceptionis laqueos istis tendens subter legis folia occultauit. Iudae retiaculum sub argenteis palliauit, illos de regno & sacerdotali deiecit infula: hunc autem de duodenario apostolatus apice. Cupiditate namque corruptus hic sanguinem iustum tradere non extimuit. Nondum miser audierat, qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Mox etenim ut pecuniam acquisiuit: se derisum agnoscens, laqueo se suspendit. Sic enim legitur: Tunc uidet Iudas, quod damnatus esset, poenitentia ductus projectis in templum argenteis, abiens laqueo se suspendit. Compleuit utique, quod de illo fuerat uaticinatum. Constitue (inquit Psalmodographus) super eum peccatorem, & diabolus stet a dextris eius. Quum iudicatur, exeat condemnatus, & episcopatum eius accipiat alter. Dilexit quippe maledictionem, & ueniet ei: noluit benedictionem, & elongabitur ab eo. Verum eadem, qua usus est arte diabolus ad subuersionem Iudae, quotidie ad perditionem utitur animarum. Imprudentibus namque homicidij, adulterij, odij, rapinae, & his similia suadet crimina: horum culpam dicit esse nullam, uel leuem, aut remissibilem. Talibus suggestionibus allicit concupiscentiam, & hortatur ad experientiam: semel posteaque poenitentiam spondet. At ubi delictum consummatum est, blanditur, ut iterum atque iterum perpetretur. Quod si gratiam agnouerit mentem praenire peccantis, ac displicere uiderit, quod ante placuerat: tunc fraude mutata delinquentis animum igneis impetit conscientiae iaculis, ut illum in desperationis trahat foueam. Aequissimum dicit Deum iudicem esse, & minutissima quaeque peccata damnantem: quem paulo ante misericordem fore laudarat. Grauiusculam ostendit culpam, quam prius fatebatur exiguam, atque sufficere ad perditionis interitum, quod semel commissum est, asseuerare conatur. Hinc iratum Deum, iudicem implacabilem, & irreuerabilem esse affirmat gratiam: inde difficultatem poenitentiae, importunitatem habitae concupiscentiae, atque diuturnitatem ostendit uitae. Fit autem per sepe, ut peccator huiusmodi tentationum bella non sustinet, aut corporalis interitus libimet uolentiam inferat:

inferat, aut in flagitiorum omnium se præcipitet uoluptatem: tanto minus ueniam efficiatur idoneus, quanto ardentius se subegerit culpæ. Maximum præterea de uenditionis Christi precio moralitatis nobis sacramentum innuitur: de quo dicitur, quod consilio inuito emerunt figuli agrum in sepulturam peregrinorum. Qui sunt peregrini hi, pro quorum sepultura precio sanguinis figuli emitur ager? Peregrinos illos utiq; dixerim, qui huius uitæ renuunt blandimenta: qui in hoc mundo amando nihil possident: qui totis uiribus carnis illecebras fugiunt: qui carnem subigunt spiritui: qui corporis resolutionem pro Christi amore perferre non metuunt: qui flagrantissimo amore ad futuram ætatorum hæreditatem currunt: qui patris summi speciem anhelato spiritu concupiscunt, sequens beatorum spirituum æqualitatem esse percepturos minimè diffidunt. Hi nempe peregrini uerè dicendi sunt, qui sicut uoce, ita corde confitentur, & dicunt: Non habemus hic ciuitatem manentem: sed futuram inquirimus, cuius artifex Deus est. Peregrinantes corpore & spiritu quid afferat, quid uel gemendo insinuet, attende. Heu mihi (inquit) quia incolatus meus prolongatus est: habitauimus cum habitantibus Cedar, multum incolata fuit anima mea. Proinde alio in loco orans ait: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Horum uerò peregrinorum spiritalis sepultura pax est, & mentis tranquillitas, quæ in fidei unitate, in fraternitatis amore, in uitiorum triumpho, in possessione uirtutum, in deuotionis exercitatione, in cælestium contemplatione percipitur. De qua (uidelicet) pace Apostolus inquit: Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras. Magna siquidem tranquillitatis pace potitur anima, quæ per fidei unitatem, & caritatis incendium Christo copulata est, atq; sic conuersatur in terra: ut quantum in ipsa est, fraternitatis in nullo minuat dilectionem. Qui talis est, frequenter se ab hominum occultat tumultibus: sequens in cordis sui secreto tanquam in sepulcro collocat: quatenus liberius eidem per contemplationis studiū Deo uacare liceat. De hoc sepulcro legitur sic: Ingrederis in abundantia sepulcrum, sicut inferitur aceruus tritici in tempore suo. Merito autem in agro figuli constitutum esse perhibetur: quoniam in humano celatum est corpore. An hoc exprimere curauit Apostolus. Habemus thesaurum istum absconditum in uasis fictilibus: Erat utiq; tunc in agro figuli peregrinorum materiale sepulcrum. Est uerò nunc in cordibus iustorum Deum cõtemplantium, proximumq; diligentium requies pacatissima: in qua à curarum uoraginibus secedentes sponsi fruuntur præsentia. Cauent autem, qui dona huiusmodi perceperunt, sibi arrogare, quod habent. Agnoscant gratiam, ne desint in culpam. Meminerint iugiter, quoniam precio sanguinis Christi peregrinorum sepultura empta est. Ut autem non ignorent sanguinis huius imprectabile precium: Apostolus audiant dicentem: Non enim corruptilibus auro, uel argento redempti estis de uana uestra conuersatione paternæ uestræ traditionis: sed precio sanguinis quasi agni incontaminati & immaculati Christi. Paulus quoque inquit: Empti enim estis precio magno, glorificate, & portate Deum in corpore uestro. Quisq; igitur seruatorum Christi in hoc spiritali agro proprium sibi studeat uendicare sepulcrum. Habeat in se, ubi interdum requiescat, atque deperditas intus reparet, quas horis singulis amisit, uires. Plurimum nanque naturalis decoris, & gratuita caritatis amittitur terrenarum sollicitudinibus curarum, quæ non nisi ex reformatione diuinæ imaginis in speculo restaurantur conscientia.

Heb. 13
Psal. 119
Psal. 141
Philip. 4
2. Cor. 4
1. Pet. 1
1. Cor. 6

Qualiter qui præsumunt alijs, se in humilitate custodire, atq; iudicare debeant. Cap. XII.

Pastores animarum, populorumq; principes, quemadmodum cæteris dignitate præminent, ita Deo obligatiore sunt. Quamobrem qui præsumunt alijs, minime cathedram attendant, sed onus. Nam absq; ponderis examinatione (si solus consideretur honor) facile dum sibi ab omnibus deferri conspiciat, mens extollitur. Ne igitur intumescat, qui præsidet, iudicem qui supra eum est, diligenter agnoscat. Ipse etenim summus quum sit in examine iudicij sui, personas non accipit, dignitatibus non desert, profapias non discernit, humanas opiniones non sequitur, sed rectissima equitatis celsura causas singulorum attendit & merita. Equidè coram ueri tribunali iudicij non accedunt qui excusent: non comitant qui eripiant, neq; assistunt qui redimant. Nudus quisq; & omni hominum suffragio destitutus astitit Christo operum suorum recepturus uices. Proinde

A de qui præsumunt, non inflentur, satagant sollicitè sui ministerij implere officij: studeant sicut aetolluntur dignitate, ita se humilitate deicere, ne humana laude contenti cælestè negligant principatū. Nequaquam in futuro sortiuntur electorū gloriā, qui in sublimi positi humiliari dedignantur. Est namq; humilitas iter regij, patens uia angelorū munita præsidio: per quam semper descendendo ascenditur, humilitatis præceptore dicente: Qui se humiliat, exaltabitur. Nam quemadmodum descendendi ad inferos elatio: ita inuicem ascendendi ad cælos, atq; ad perfectionis triumphū humilitas est, quæ potissimè in sui agnitione consistit. Cognoscant igitur se, qui alijs imperant, sequens in humilitate custodiant, ne elati corruant. Singulorum causas subditorū exquirant ut proprias, ut non peruerso euertatur sensu. Decet quippe iudices semper maturè incedere, & queq; diligentissimè inuestigare: ne aut absoluant noxiū, aut innocentè damnent. O quanta inique, o quanta ignoranter iudicia fiunt! Vtrumq; malū est. Quis inique agit, quod iuste debet, reus est mortis: qui uerò ignoranter, maxima redargutione est dignus. De prioribus dicitur: Iudiciū durissimū fiet ijs, qui præsumunt. Ignorantibus autem Propheta inquit: Interroga patrem tuū, & annuntiabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi: Non erubescant interrogare, quæ nesciunt, sed iudicare, quod ignorant. Munera non accipiant, que iudiciū consueuerunt corrumpere animos. Temporalem non trepident amittere gloriā pro amore iustitiæ: quā ut oculi pupillā diligere tenentur sacro dicente eloquio: Diligite iustitiā, qui iudicatis terrā. Sciāt postremo se coram uniuersali iudice nedū de proprijs, uerum etiā de alienis criminibus reddituros esse rationem. Non enim poterit euitare iudicium, qui iusti innocentiam iudicando custodire neglexerit. Hoc si cõsiderare uellent, qui honoris cathedrā appetunt, profectò ambire desisterent. Gratis minimè se exponerent periculis, remq; uilissimā, & breui tempore duraturā tanti non emerent. Quid (oro) uilius populari aura? Quid uerò preciosius cælorū regno, & rationali spiritu? Vtrumq; autē imprudenter cõmutat & perdit, qui immoderato affectu fauores querit humanos. Tales enim erant, de quibus Apostolus ait: Dilexerunt magis gloriā hominū, q̄ gloriā Dei. Talis erat Pilatus ipse, qui humani imperij timore turbatus ueritatem ipsam in mortē tradere non expauit. Nouerat Christi innocentiam, nouerat accusantium calumniam: & tamen carnaliter territus mentis suæ iudiciū flexit. Obiectiones namq; pontificum ludæorum scire uoluit, Christi sermones audiuit. Verum eorundem cõminationibus prostratus, iniquā sententiam dedit, prout sequentia manifestant. Foras itaq; de prætorio egrediente Pilato, occurrerunt pontifices, illiq; dixerunt: Inuenimus hunc subuertentem gentem nostrā, & prohibentem tributa dari Cæsari, & dicentem se Christū regem esse. Tria opposuerunt domino, sicut malitiosè, ita ab omni ueritate aliena. Non uenit in carne uerbum, ut a ueritate uia subuerteret homines: sed ut subuersos reuocaret ad uitam: quod præuidens Propheta in spiritu exultans ait: Deo nostro sit iucunda decoraq; laudatio. Edificas Hierusalem dominus, dispersiones Israelis congregabit. Apostolus etiā in euangelio hoc idē apertius indicauit. Nam quum Caiphas dixisset: Expedi ut unus homo moriatur pro populo, ne tota gens pereat, intulit. Hoc autem à semetipso non dixit: sed quum esset pontifex anni illius, prophetauit, quia Iesus moriturus erat pro gente: & non tantū pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, cõgregaret in unum. Quos enim diabolus ab unitate segregauerat, dominus ad sui corporis retulit unitatem: & quos subuerterat ille, Christus ad Dei agnitionē reuocando conuertit: sicut idem per Prophetā se facturū ait: Visitabo oues meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersæ fuerāt in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & cõgregabo eas de terris, & inducā eas in terrā suam, & pascā eas in montibus Israel, in ruinis, & in cunctis sedibus terræ: in pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earū. Quod autē dominus prohiberit censum dari Cæsari, falsissimū est: unde mēta est ludæorum iniquitas sibi aduersus ueritatē testificatiū inique. Quum enim interrogasset Petrū, quid tibi uideatur? reges terræ à quibus accipiunt tributum, uel censum, à filijs suis, an ab alienis: illeq; dixisset, ab alienis: respondit dominus: Ergo liberi sunt filij. Ut autē non scandalizemus eos: uade ad mare, & mitte hamū, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & apertō ore eius inuenies stateram: illum sumens da eis pro me & te. Alio etiam tempore quum illum tentarent Pharisei, si liceret censum dari Cæsari, an non, audierunt. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Minime igitur prohibuisset quasi illicitū, quod per se & Petrum

Sap. 6
Dent. 32
Sap. 1
1. Cor. 13
Psal. 146
Math. 17
Math. 23

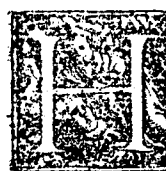
exolui mandauit, atq; ab alijs definiuit esse soluendum. Quis autem dicere audeat tributa regia, ac uectigalia ciuilia fore prohibita? Non sunt illa deneganda tributa, quæ ad potestatem onera ferenda honeste, & nõ tyrannice ordinata sunt. Quæ si deessent, prorsus dignitates redigerentur ad nihilum potestatis non existentibus. Vbi iustitia: ubi ordo: ubi regimẽ: ubi legum decreta: ubi obedientia subiectorum? Nempe uniuersa præ confusione deficerent. Ad coercendos ergo malos, timoremq; incutiendum indisciplinatis dispositæ sunt leges, prælati, principes, atq; iudices ordinati. Audi quid Paulus dicat: *Rom. 13* Omnis (inquit) anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem: bonum fac, & habebis laudem ex illa. Non sine causa gladium portat. Dei minister est. Vindex in iram ei, qui malum agit: unde sic cõclusit: Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum tributum, cui uectigal uectigal, cui timorem timorẽ, cui honorem honorem. Videtne quàm prudenter in eandem conueniant sententiam discipulus & magister? Exorbitabãt utiq; à uero pontifices intentione nocendi opponentes mendacia ueritati: nedum in soluendo tributo: uerumetiam in regia dignitate à domino publice prædicata. Non enim se in corde extulit mediator, neq; inanibus uerbis hominẽ captauit fauores, docebat humilitatem, seculi pompã operibus ac sermone insinuabat populis esse fugiendã. Quõ enim semel uellent turbã illum cõstituere regem, aufugit & latuit. In cunctis igitur claret cõspicue sacerdotes contra dominũ esse mentitos: illos tamen quõ audisset Pilatus, in prætorium ingressus ipsum sciscitatus est, dicens: Tu es rex iudeorum? Ne amitteret Pilatus, aut alteri cõmune fieret, quod solus habere uolebat, mediatorem nostrum, an rex esset, percunctatus est. Carnalis quõ esset, non nisi carnaliter sapiebat. Non autem sicut temporalis, ita cælestis est dignitas. Nempe terrena potestas quõ prærogatur uni, detrahitur alteri: cælorum uerò regna, & iustorum potestas regia donatur innumeris. Quisq; illorum per se sufficit sibi. Quod habet, hoc possidet. Non angelorũ, non hominum, nõ subiectorũ eger suffragio. Deo ratum indigẽt uniuersi. Dat singulis gloriæ bona, ut mutuo gaudeant bono. Bonum suum in seipsis habet, quõ Deum habent, quo nihil melius, nihil dulcius, nihil salubrius possidetur. Alio se minimẽ diuertũt, intendẽtes in eum, quẽ amplectuntur in se, & uident supra se. Tenent quippe amoris brachijs in affectu intimæ caritatis. Vident autẽ intelligẽtiã oculo illum supra se, & supra omnem rationalem atq; corpoream creaturã. Huiusmodi dignitas regia, quã in resurrectione uniuersali prædestinati percepturi sunt, omnes reges, omnes principes angelorũ facit esse cõsortes. Hac etenim à temporalibus potestatibus aliena sunt, quoniã ignorãt Deũ, fraternũ nesciunt bonũ, & cõmunitatis negligũt iura, atq; uirtutis sita cõtemnunt. Hoc quemadmodũ experientia, sic Pilatus edocuit. Quõ em̄ audisset, an à seipso diceret, si rex esset Christus, om̄i repente cordis grauitate reiecta prorupit in uocẽ, & ait: Nũquid ego iudeus sum? Gens tua, & pontifices tui tradiderũt te mihi. Quid fecisti? In sapientia quippe suam paucis indicauit uerbis. Non propter astantium notam, neq; ob præfectoriã dignitatem animi sui immoderatum compescuit motum. Decet prorsus iudicem omni postposita cordis feritate audire diligenter, & ad interrogata respondere. Nunquid enim iustitiæ singulis reddet debitum, si mentis suæ ignorauerit habere dominium? Spirituales nanq; animi passiones sunt, quæ iudicium euertunt sensum, abolent leges, statuta confundunt, degenerant naturam, mores deordinant, ingenij acumen obnubilant, & iustitiæ pacta non seruant. Debet prius dominari sibi, qui causæ constituendus est iudex alienæ. Ridiculum est aspiceret foris in cathedra residẽtem, & intus in passionum scõtoribus sepultum. Virtus nẽpe animi iudicarijs sedibus præferenda est honore, desiderio, æstimatione q;. Virtutes etenim diuitiæ imprædabiles sunt, omni inquirendæ tempore, ubiq; extollendæ, colendæ q;. Quò pergit cultor, possessorq; uirtutis, odoris miri ex se spargit fragrantia. Inter barbaros, apud exteras nationes securus est. In tuto quippe thesaurũ recõdidit suũ, aliena nõ eget custodia. Nam suis ipsius uirtutis amator custos est. Quãdiu uult, diues est, & inuincibilis perseuerat. Solus esse nõ ualet, qui in uirtutum magisterio animũ collocauit. Principatũ nanq; sui tenens coram Deo regali dignitate præfulget. Abdicat a se uisibilem

A uisibilem concupiscentias, atq; incentiua libidinum, ut spiritus naturalem sui uendicet libertatem. Hinc claret perspicue, quòd lasciuia deditus, ac uitiorum seruus nunquam præerit utiliter. Præcellere poterit cæteros potentia, diuitijs, obsequentium numerositate, delicijs, & fastu. Suberit tamen in ea parte, qua imperialis dignitas decoratur. Abutetur utiq; honoris cathedra, quæ solis sapientibus debetur. Sapientibus (inquam) illa sapientia, quæ de sursum est, quæ est pudica, humilis, consentiẽs, beneuola, ima despicieus, futura prospectans, donans æterna. Hæc habet regnum, & reges facit non autò fulgentes, aut gemmatos, sed ornatos uirtutibus, & caritate coruscos. Ne autem huius almæ sapientiæ regnũ carnaliter cogites, qualiter cætera consueti regna cogitare, quid eadem Pilato dixerit, audi. Regnum meum nõ est de hoc mundo. Regnat quidẽ Dei sapientia in hoc mundo: sed regnũ nõ habet de hoc mundo. Non est locus, in quo non regnet sapientia. Attingit à fine usq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Nempe ubi ordo est, ibi imperat sapientia, quæ orbem uniuersum in æquitate gubernat. Vbi agnitio ueritatis est, ibi sapientia illustrando regnat. Si superiora cælorum aspicias, si cælestium corpora attendas, ibi præidentem ordinantemq; intelliges sapientiã. Audi quid uoce sapientis dicat: Quando preparabat cælos aderam: quando certa lege & gyro ualabat abyssos: quãdo æthera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, cum eo eram cuncta componens. Si terrena cõsideres imperia, ibi reginam hanc dominari agnosces. Sic illam loquentem habes. Gyrum cæli circuiui sola, in fluctibus maris ambulauit, in omni gente primatũ tenui, superborũ & sublimiũ colla propria uirtute calcaui. Si ad uniuersitatem creaturarũ mentis aperias oculos, ibi lege ineffabili regentẽ sapientiã proclamabis. Omnia (inquit Propheta) subiecisti sub pedibus eius: oues & boues uniuersas: insuper & pecora cãpi: uolucres cæli, & pisces maris, qui perambulãt semitas maris. Insensibilia igitur, uegetabilia, irrationabilia sapientiæ ordine custodiuntur, reguntur, renouantur, & sunt: unde ait Propheta: Omnia fecisti in sapientiã domine. Homines etiã mali, & ipsi dæmones (quãuis inuiti, & nesciẽtes) imperio subiacet sapientiæ: nec ualẽt etiã minima sine permissione cõplere. Possunt om̄es mali perficere malũ, quia permittuntur posse: nõ tamẽ ad libitũ, sed quod uult ipsa sapientiã. Ore prophetico illius sententiã audi: Extra me (inquit) nõ est Deus formãs lucẽ, & creans tenebras: faciẽs pacẽ, & creãs malũ. In hoc igitur mũdo tanquã paterfamilias in propria æde præsidet sapientia, quæ nihil in se inordinatũ permittit: tametsi extra se talis nõ appareat ordo. Attingit quẽ dicuntur fides: perspicuũ ista in ipsius lumine sapientiæ. Intus capiuntur, quoniã spiritualia sunt. Proinde ipsa sapientiã ad spiritualem intelligentiã impellens animũ, nolensq; ut qualia tẽporalia sunt, ipsius arbitraremur regnũ, addidit. Si ex hoc mũdo esset regnũ meũ: ministri mei decertarẽt, ut nõ traderer iudeis. Decertarẽt utiq; ministri: sancti (uidelicet) angeli, qui uigilanter insistũt: quatenus in omnibus imperiũ perficiãt sapientiã. Expeditissimus planẽ horũ est famulatus, atq; dominatrice dignissimus sapientiã. Quis ministrorũ taliũ dignitates, ministratũmq; officia humana poterit enarrare faciãdia? Fulget in terris ex parte: in cælo uerò perspicue ipsorũ generositas, collata potestas, atq; cõternæ Deo sapientiæ regij culmen honoris, & generationis sacrosanctũ mysteriũ: quãuis illius in cælo & in terra sit dilatata potestas: miro tamẽ æquitatis ordine gloriosissimũ supercælestis Hierusalem disponit regnũ: ita ut indecorũ nihil, nihilq; in ipso eadẽ statuente appareat imperfectũ. Sic nanq; cõæquat ima summis, & cælestia humanis, atq; spiritualibus spiritualia, ut in conspectu æterni opificis regimen ipsius ineffabilem unitatis & caritatis reddãt cõcentum. Non fastidiunt, neq; erubescũt illa beatorũ spirituum agmina, qui perpetua felicitate fruuntur: peregrinantibus, ac in domibus luteis habitantibus ministrare: quatenus ei placeant, cui se efficiunt sacrificium laudis. Non discernũt quid agant, sed propter quẽ: quontam humanis minimẽ cõsquinantur contagijs. Ducuntur affectu, quum foras ad ministeriũ exeunt: & tamẽ nõ discedũt longẽ à contemplatione eius, qui est. Præsident utiq; in suæ diuinitatis solio, superiora ac inferiora regit, cõtemplaturq; ab ijs, qui in spiritu sine carne sunt: & qui tales sunt, ut illo sint digni. Remotis nãq; & propinquis legẽ tribuit aliter atq; aliter: quõ tamen ipse omnibus præsens sit. Ab illo remotos dixerim, qui peccatorũ foeditate maculatos naturalẽ suum amifere decorem: propinquos uerò, qui gratiã seruauerunt exhibitam. Angelorũ siquidẽ legiones sibi amoris uinculo inberic

res in ministerium dirigit: per quos remotos quotidie aduocat ad se, & propinquos custodit in se. Solliciti sunt hi pro singulorum salute & regimine uniuersi, dicente Apostolo: **Heb. 1** Omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Quidam etenim eorum, qui mittuntur, ad humanam sunt deputati custodiam: quidam uero ut futura prænunciant, dilucidant mysteria fidei, atque celestium arcana insinuant. Sunt ex ipsis, qui faciendorum miraculorum potestate accepta caritate sedula Dei notificarunt uirtutem. Alij autem nimia pietate succensi, affectu pio, atque reuerentis zelo aereos coercent spiritus, ne sauiant ad uota, & euertant ad culpam, quos miseratio superna conuertit ad gratiam. Nonnulli eorum sunt, qui ciuitatum, prouinciarum, regnorumque præsunt regimini, & imperantium personis inuigilant: quatenus ipsorum eruditionibus non nisi, quæ agenda sunt, faciant. Vniuersi sanè hi angelorum ordines prius quam ad ministeria perficienda exeant, instruuntur de omnibus, sicut in uitæ continetur libro: nec in minimo prætergrediuntur magisterium sapientiæ. Præsides namque ipsa omni cælesti curiæ, neque quisquam eorum, qui in illa sunt, aliud nouit, uel habet, quam quod ab eadem didicit, aut accepit. In excelso siquidem residens throno, atque ineffabili claritate coruscans angelorum hominumque stipata militia maxima cum tranquillitate singulis impertitur, quod expedit. Communi uoluntate omnes obediunt imperanti, atque in tam innumerabili coronatorum exercitu non clamoris, non contradictionis, non turbationis perstrepat motus: sed pax, ordo, caritas, concordia, & æterna diuinæ laudationis inest iubilatio. Huiusmodi triumphalem gloriam regni Propheta contemplatus aiebat: Regnum tuum regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generatione. Quicumque etenim istius beatitudinis fragrantissimam gustauere dulcedinem: alijs etiam pro caritatis officio intimare festinant. Quamobrem ipsi angeli, & qui in eadem sunt sancti sedulitate quam maxima, quanta sint regni illius magnalia, peregrinantibus insinuant: sicut prophético dicitur ore: Notam faciunt filijs hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui. Solus igitur Christus, Dei uirtus, & Dei sapientia, qui in cælo & in terra imperij sui dilatat habenas, immortalis est rex. Sic de illo legitur: Et habebat scriptum in uestimento & in femore eius: rex regum, & dominus dominantium. Hunc exercitus angelorum uirtute potentes, natura immortales, beatificati per gratiam, benedicunt & laudant perficientes uerbum illius in audiendo uocem sermonum eius. Huic uniuersi mortales famulantur, indicantque sapientiæ ipsius non prætergrediuntur legem. Cæteræ etiam creaturæ, quæ in exordio mundi fuere conditæ, impositas exequuntur leges, dicente Propheta: Statuit ea in æternum, & in seculum seculi: præceptum posuit, & non præteribit. Noluit autem rex ipse Christus cum cæteris terræ regibus quicquam habere commune. Venit itaque in carne humilis, pauper in rebus, in uestitu contemptibilis, in comitatu solus, austerus in corporis delicijs, & superbiorum aspectibus despicibilis atque abiectus. Intus uero in spiritu qualis erat, noscebatur. Non poterat esse paruus, cui ministrabant angeli, famulabantur archangeli, & quem omnis cælorum militia uenerabatur laudibus. Apparuit (inquam) in mundo, non ut ostenderet quis esset, sed ut ignotam seculo ueritatis scientiam prædicaret. Sic enim ait: Ego ad hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Latebat quippe ueritatis lumen in religionis cultu, in morum disciplina, & in cognitione finis. Rara prorsus erat in mundo unius uerique Dei fides. Vsurpauerat etenim diabolus sibi diuinitatis honorem, & in mentibus mortalium sparserat errores multiplices. Iacebat ratio, quæ naturaliter principatur in homine: Nesciebatur uirtus, & ingenita morum honestas a suo nimium deuiauerat fundamento: ex hoc potissimum, quoniam futurorum malorum, bonorumque non expectabatur merces. Hinc non ualebat mundus, nisi ad ea quæ sensibus utuntur, diffundere sui cordis affectum: propterea nec in religione deuotus, neque in uirtutum augmento poterat esse sollicitus. Tandiu ergo elanguit, tandiu errauerunt seculi incolæ supernæ ciuitatis habitaculum non inuenientes, quandiu in humanitate Dei apparuit sapientia, quæ uerbis suis inuisibilis unicus & æternus Dei notitiam præbuit. Moribus instituit formam, propalatum esse cælorum uiam indicauit, atque ueritatis ignotæ scientiam cordibus infudit credentium, quam illi percipiunt soli, qui ex ueritate sunt. Illos tantummodo ex ueritate nuncupauerunt,

Arim, qui ad æternam prædestinati sunt uitam. Istis plane suo tempore efficitur nota cæteris remanentibus foris. Alieni quippe a ueritate non nisi ad tempus claritatem ipsius intueri merentur. Horum Pilatus præfigurauit imaginem, qui quum percunctatus fuisset, quid esset ueritas, illico exijt uim claritatis eius ferre non ualens. Veritatis quippe factus est testis, quum nullam mortis causam se inuenisse perhiberet in Christo. Obhorrebat falsitatis fieri testis, qui multa fuerat cum ipsa ueritate loquutus. Participauit utique de lumine ueritatis, quamuis non ad uitam, donec presentem habuit ueritatem. Sicut quum quis pertractando aromata odorem de uestimentis effundit & manibus, ita & infidelis hic atque indignus. Studuit nanque ueritatem commendare non pertinens ad illam, & quem traxerat, odorem foras exhibuit: sed quoniam eandem imaginem habebat in se, usque ad penetralia ludæorum nequiuit immittere. Vnde obstinatissimo animo, & cordis sensibus obduratis contra ueritatem suasionem pestifera clamauerunt. Commouit populum incipiens a Galilæa usque huc. Hoc itaque audiente præside ad Herodem direxit dominum, non tantum ut incõsulte iudicaret alienum, uerum etiam ut iudicium declinaret iniustum.

De quadruplici specie non rectè militantium Christo. Cap. XIII.

Mmano quid incomprehensibilis corde? Quemadmodum latebris fouetur innumeris, ita & latitudinem infinitam inhabitat. Quum uero a seipso ad plenum inuestigari nequeat, quomodo ab extraneis cognoscetur? Solus illud qui condidit, nouit: atque quale sit perfectam habet scientiam: quoniam ingrediendi & egrediendi in eo obtinet potestatem. Ex sui igitur profunditate non in sede propria, sed ex effectibus patet. Quis (oro) attingere ualet, quo affectu, quibusue cogitationibus moueatur? Quantos quotidie intuemur fucata arte cordis sui palliare secreta? Latent sanè ad tempus, sed non semper dicente domino: Nihil occultum, quod non reueletur: neque absconditum, quod non sciatur. Multi quippe sunt, qui sanctitatem obhorrentes, illius tantam gerunt imaginem. Talium plurimos in sinu suo fouet ecclesia, tanquam cum tritico comburenda zizania. Vitæ uias, atque uirtutum arripiunt semitas: in conspectu quoque se intuentium maturitatem prætendunt honestatis, quamuis intus alio nitantur incedere. Hi namque (ut plurimum) honoris cathedrâ, populorumque fauores, seu temporalis lucri mercedem quarunt. Mali nempe quum sint, sicut duplici incedunt corde, ita & in ueritatis itinere claudicant. Laboris quippe suum inaniter exponentes ipsius fructum spargunt ad auras, nihil de suis operibus portant, unde in futurum ualeant gaudere: hypocritarum pleni atque hypocritarum sectantes uestigia æternam gloriam pro temporali laude commutant. Sunt & alij, qui Dei sapientiam simpliciter atque remisso corde perquirunt. Vno tantum claudicantes incedunt pede: sed non sicut sanctus Iacob, cuius post colluctationem angelicam femoris emarcuit neruus. Talium pes, animæ (uidelicet) affectus, remissus & tardus est: quoniam intelligentiæ non sustentatur adminiculo. Cõsueuerunt persæpe aut negligenter uiuere, aut minime perseuerare, qui in Dei itinere solo metis mouentur impulsu. Nam quemadmodum nutrimentum ignis oleum & ligna sunt: ita amoris augmentum clara est cognitio ueritatis. Impellitur affectus ueritate, quæ cognitiuæ uirtutis inhabitat sedem. Huiusmodi de quibus dicitur, quum ex natura, seu ex negligentiâ laceant, tanquam debiles & claudi ad Deum tardè perueniunt. Prioribus hi minus odibiles sunt, faciliusque merentur ueniam, quamuis summum bonum ea, qua deberent, animi sedulitate non quarant. Reperiuntur & tertij, qui Deum ignito, sapido, sed elato corde requirunt: Mentem coaprant sapientiæ, & ueritatis lumine repleti concupiscunt. Desudant, laborant, & uacant: atque in prospecta eminens ueritate exultant. Se namque spiritualibus ditari arbitrantur, si quam uident, tenuerint sapientiam. Hi quoniam absque humilitate scire concupiscunt, falsa sui opinione euariescunt. Viriditatem quidem seruant in arbore, sed deterentem uermem in radice non sentiunt. Vermis hic tumor est mentis, per quem effectus interior deuoratur fructus. Exultant quippe in scientiæ lumine, atque arcana mysteria, quorum perceptio non sunt digni, imprudenter ac curiosè scrutantur. Quum autem nequeunt inuenire quod optant, in superbiam moti turbatione deficiunt. Sunt etiam effœminati nonnulli cor puerile gerentes, qui Christi amabili conuersatione audita, repente mouentur in lacrymas, amore ardent, atque ad uidendum illum se totam mentis

mentis intentione, ac cordis meditatione disponunt. Istis equidem permittente Deo datur consequi, quod anhelant. In meditatione etenim sua illis cognoscibilis efficitur sapientia iuxta eorum captum, gratiaque mensuram. Assumuntur utique de seculo, a peccatoribus segregantur, spiritualis dulcedinis gustatores fiunt, atque futuræ felicitatis stillicidia quædam merentur percipere. In his dilatantur, & gaudent, & tanquam ipsam præsentem in carne sapientiam habeant, meditando exultant. Ex consuetudine namque quotidiana, qui tales sunt, spirituale donum sine sui cognitione fastidiunt. Gratiam enim Dei irreuerenti animo pertractantes supra id quod sunt, paulatim eleuantur incaute. Se utique non ex se, sed ex acceptis muneribus æstimant. Hinc absque humilitate percunctari fatigunt diuinæ sapientiæ occulta mysteria non attendentes scriptum esse: Non plus sapere, quam oportet, sed sapere ad sobrietatem: sitque illis prudenti consilio sapientiæ omnia in æquitatis consilio disponentis, quod legitur: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam petunt, nec accipiunt: pulsant, nec eis aperitur: clamant, nec illis respondetur ad uota: quoniam sicut debent non querunt, neque postulant. Hi absque soliditate fundamenti spirituale ædificium attollentes diu perseverare nequeunt. Repercussi namque à gratia uelut indigni non considerantes reatum suum illud exigere, paulatim intermittunt spiritualia studia, atque contemptui habere inchoant, quæ prius dulciter amauerant. In peius igitur quotidie effluentes simplicirati Christo deuote famulantium in sui operimentum pudoris detrahere non uerentur: quod nil aliud est, quam Christum candida ueste illulum remittere ad Pilatū. Tadem bonorum obhorrentes consortia ad seculi redeunt uomitum: & inimicitiam reiicientes, quam cum diabolo & mundo pro Christi amore contraxerant, efficiuntur amici. Tales cæteris sceleratioribus difficile corriguntur, dicente Apostolo: Impossibile est enim eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cælestis, & participes sunt facti spiritus sancti (Gustauerunt nihilominus bonum Dei uerbum, uirtutesque seculi uenturi, & prolapsi sunt) rursus renouari ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei, & ostentui habentes. Audisti spiritualis illusionis mysterium, quæ per homines malos, & à sancto proposito decedentes quotidie patitur sapientiæ. Attendite nunc documentum ipsius, quod in se per Herodis irrisionem exhibuit tibi: quæ enodate superius gerit imaginem. Vtrunque etenim in operibus colligitur Christi exemplum (ut delictet) morum, & spirituale mysterium. In altero introducendi erudiuntur, in altero uero illuminantur perfecti: singulis tamen ad disciplinam prodest uirtutum. Quis (oro) non excitetur ad pietatem, atque accendatur ad uirtutem, quum regem gloriæ uinctis à tergo manibus iniquo Herodi cogitauerit esse oblatum: Hunc quippe quum uidisset Herodes, gauisus est ualde, signum aliquod fieri ab eo desiderans. Fama siquidem propalante de ipso audierat multa. Verum quod infidelis rex curiosè quærebat, obtinere non meruit. Ostentationis quidem fuisset indicium uiro improbo spirituales apponere eas, atque diuinitatis magnalia absque alicuius insinuare profectu. Ne igitur mediator margaritas proferret ante porcos, sub silentio sapientiam, & sine exhibitione miraculi potestatem conseruit maiestatis. Quamobrem scelestissimus rex indignatione commotus cum exercitu suo illudens dominum eundem cum accusatoribus remisit ad præsidem. Qua de re ablata inimicitiarum controuersia amici inuicem facti sunt. Ecce pax nostra, quæ fecit utraque unum. Copulauit quidem parietes sibi contrarios, & in unum regem & præsidem redegit amicitiarum cõtubernium. Reddidit illis pro malo bonum, ut caritatis perficeret legem, possetque propheticum illud dicere: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Suscepto itaque denuo redemptore in prætorium præses pontificibus ait: Obtulistis mihi hominem hunc, quem coram uobis interrogas nullam mortis in eo reperio causam: sicut nec ipse Herodes, qui illum illatum remisit ad nos. Proh dolor alienigenarum principes innocentia Christi defensores erant: & Hebræi ipsi, de quorum patribus secundum carnem fuerat natus, & ad quos uenerat redimendos, morti illum tradere satagebant. Sed quemadmodum regina austri, quæ de ultimis terræ finibus Salomonis uenit audire sapientiam: atque Niniuitarum populus, qui in lonæ prædicatione poenitentiam egit, in iudicio surgentes condemnabunt Hebræorum gentem: ita Herodes atque Pilatus. Nullam hi mortis causam se in Christo inuenisse dixerunt. Isti autem mortis reum illum esse clamauerunt. Deberant planè confundi, gentis suæ uirum tantis

Rom. 12

Prou. 25

Hebr. 6

Psal. 7

A tantis signis & uirtutibus approbatum à Deo tam importunè persequi, cui nil redargutione dignum opponere ualebant. Agnoscebatur quidem ab alijs, ipsi uerò minime uidebant se, eorum oculos obtenebrante malitia. Propterea nec coram alijs erubescerant, neque in se. Vnde Pilato iterum in multis illum accusare cœperunt. Noua semper inania meditabatur & falsa. Æterni solis lucem opacam exhibere studebat, quanquam & ipse in oculis peccatorum fulgere recusaret. Ideoque accusatus tacebat, & nihil pro sue defensione innocentia loquebatur. Contra humanam consuetudinem saluator agebat. Quis accusatus iniuste puritatem suam ueritatis clypeo non defendit? Quis intortas calumniarum sagittas in suos aduersarios non retorquet? Quis sanctorum ad profectum cæterorum famam suam neglexisse cognoscitur? Nihil tam simile ueritas egit: quippe quum nosset diuinitatem suam toti mundo suo tempore esse propalandam. Longè autem commendabilior uideatur quum silet, quam si uera loquens aduersarios cõfuteret. Ipsius tamen silentij causam præses admirans, ait: Nunquid non audis, quanta aduersum te dicunt testimonia? Domino autem nil omnino dicente præses uehementissimè mirabatur. In tribunali uerò illo sedente, atque stupente uxor eius nuncium delegauit, qui diceret: Nihil tibi, & iusto illi. Multa enim passa sum hodie per uisum propter eum. Maxima prorsus diaboli arte actum est, ut Pilati uxor tam constanter, ne passio ultra progredereur, instaret. Iam enim diabolus expauescere cœperat, ne esset ipse, per quem futura esset salus Iudeorum & gentium. Ex his namque quæ complura iam uiderat, futura arbitratur, quæ nondum prænunciata acciderant. Nam præteritorum exhibitio uenturorum est certitudo. Trepidabat profectio hic pestifer antiquum amittere ius, quod sibi in homine nequiter usurparat. Nouerat uaticinatum fuisse de Christo: Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non est adiutor. Iterumque iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Nec ab re metuebat Satanus. Supra humanam consuetudinem atque uirtutem, patientiam, mansuetudinem, humilitatemque Christi esse cernebat. Proinde ut illius posset impedire agonem, ad consueta cucurrit muliebria arma, cum quibus plurimos olim strenuissimos debellauerat duces. Adam quippe de paradisi amoenitate defecit: Loth in filiarum compulsi stuprum: Samson in manu Philistinum dedit: Dauid in adulterij atque homicidij crimen induxit: Salomonem etiam sapientia perditam alienigenarum deos turificare coegit: apostolorum nouissimè principem in magistri negatione prostravit, hominum quoque redemptio Pilati mediante uxore, ne fieret, laborauit. Consultius tamen propositi sui poterat obtinere effectum, si quos inflammauerat, sacerdotum animos euerit: sed (sicut legitur) non est scientia, non sapientia, non est consilium contra dominum. Quod enim bonum per mortem Christi Deus perficere statuit, noluit ut diabolica impediretur astutia. Præualuit itaque sacerdotum dolus, & succensa uis odij, cui resistere nequiuit præsidis infirma uoluntas. Volens etenim occasione homicidæ uiri, seculi saluatorem de eorum eripere manibus Hebræorum senioribus inquit: Est quippe consuetudo uobis, ut unum ex uinctis dimittam uobis in pascha, uultis ergo dimittam uobis regem Iudeorum? Veritatè Pilatus loquebatur sapienter indoctus, uerum nescienter dicebat Christum dominum regem appellans. Rex utique erat Christus, in cuius persona Propheta ait: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius. Non ut dominaretur iniuste, sed ut æquitatis censura iudicaret ecclesiam, regiam dignitatem accepit. Hoc Psaltes egregius in spiritu longè antè prænoscentis orabat sic: Deus iudicium tuum regi da, & iustitiam tuam filio regis: iudicare populum tuum in iustitia, & pauperes tuos in iudicio. Irreprehensibiliter quidem dominus Iesus regni sui disponit leges, gradus distinguit, erogat dona, discernit merita, & singulorum iudicat acta. Rex tantum super Israel lætitiæ oleo fuerat unctus: sicut idem testatus est, dicens: Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: Nondum enim uisibiliter regni sceptrum extenderat super gentes. Hoc autem quando impletum esse cognoscitur: utique post resurrectionem cum legatis suis per uniuersum orbem directis regni sui gloriam gentibus reuelauit. Tunc ueraciter impletum est, quod pater ad filium per Prophetam inquit: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. In spiritu autem præuidens Propheta memoratus, quod dominaturus esset à mari usque ad terminos orbis terrarum, cæteros reges more prophético al-

Matth. 27

Psal. 71

Pro. 22

Ioan. 18

Psal. 2

Psal. 71

Matth. 15

Psal. 2

Psal. 2 loquutus est, dicēs: Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: apprehendite disciplinam, ne quando irascatur dominus. Veritatem itaq; fatebatur p̄ses Iudæorum regem Christum esse denuncians. Ignorabat tamen quantus & qualis rex esset. Si enim sciuisset, profectō adorasset illum, atq; de manibus infidelium liberasset. Utinam Prophetam legisset dicentem de ipso: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperiū super humerū eius, & uocabitur admirabilis Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum magnū nō fuit, si Pilatus alienigena à testamento Dei extraneus Christū immortalē regem esse nesciebat, quū Hebræorum p̄tiffices, quibus in diuinis eloquijs de ipso fuerat uaticinatum, se eundē ignorare fatebantur. Potuerūt planē illū membris infantilibus panniculis inuolutum, in p̄sep̄io recubantem Herodī nunciare, scriptū esse dicentes: Ex te enim exiet dux, qui regat populū meum Israel. Et nūc iam adultū, miracula facientē, uirtutum magna exhibentē, dāmonibus imperātem, regnū Dei p̄dicātem negare nō formidant. Prætulērūt quippe illi latronem, dicētes: Tolle hunc, quē Iudæorū asseris regem, & iuxta cōsuetudinem dimitte nobis Barabbā, qui latro fuerat: atq; propter seditionem & homicidiū quod fecerat, detinebatur in carcere. Totum quod fidei, quod cōmodi, quod uirtutis, quod honoris illis fuerat, tacuerūt: & quod perditionis, fraudis, & dedecoris, clamauerūt. Magnā, p̄sus Iudæis uertebat ad gloriā de sacerdotali, ac regia stirpe ducē habere, qui in cęlo & in terra monarchiā teneret imperij: sed eorū exigentibus culpis quicquid esse poterat ad honorem Christum morti tradendo sibi ad ignominiam uendicauerunt. Nonne opprobrium est Hebræis negasse Deum, quem mundus totus colit, cōfiteretur, & laudat: Nonne ad eorū confusionē publicē in ecclesijs illos dixisse legitur: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam? Quem isti perdere insistebāt, gentilis p̄ses absolute conabatur. Hinc est, quod sermone iterato inquit: Quid igitur regi faciam Iudæorum? Volebat quidē nō ui, sed importunis suasionibus, atq; honesta ratione, adamantina eorū corda ad pietatis erga Christū emollire cōsensum. Secum nanq; tacitus cogitabat. Obstinatissimos istos sine ratione, sine humanitate, & absq; ullo caritatis affectu esse cōspicio. Porrō si innocentem hunc uirum, qui Hebræus est, ex eorū patrū stirpe progenitus, illis ex lege promissus, à quo innumera beneficia recepere, tanta animi malignitate calumniantur, quid in me gentilem & aduenam agerent, si reprehensibile quippiam reperirent? Agam quod uolent iustitiæ censura postposita. Nemo erit qui reatum meum diiudicet, uniuersorum hunc approbante clamore: prius tamen corripiam Christum, si fortē illius flagellatione commoti, eundem uiuum abire permittant.

De multisarijs amicitiarum causis. Cap. XIII.

Amicitiarum multæ sunt causæ. Quidā mēsa sodales sunt. Talis plurimi gula dediti, atq; uētris sui serui, nō amicos, sed uitiorū ac hominū se faciūt seruos. Nunquā hominū se famulari subderēt, nisi serui fierēt uitiorū. Adulationi huiusmodi & iocis intendere cōsuerunt, ubi ciborū stipēdia uendicēt. Præponūt hęc uoluptatibus cæteris. Comedamus (inquiunt) & bibamus, cras enim moriemur. Verū istis quid uilius, quorū deus uenter est, & gloria in cōfusione ipsorū, qui tantū terrena sapiūt: lumentorū siquidē sectātes morē solo carnis ducūtur affectu. Fitq; ut immoderate uiuētes epularū ardore rationis suffocēt bonū, atq; ab ingēnita nimitū dignitate degenerent. Taceo quāta hinc facinora germinēt libidinū, detractionū, iocorūq;. Sed dit (inquit diuinus sermo) populus manducare & bibere, & surrexerūt ludere. Est nanq; gula fomes pessimus, à quo morbi innumerales effluunt animarū: Horū talium perniciofa est amicitia, & penitus euitanda, cui coherent infamia, lasciuia, & diuinitatis offensa. Est & aliud amicorū genus, quos locorū inhabitatio foederat. Huiusmodi ciuitatum, mœniorumq; eorundē prædia possidentes ex uicinitate quadam amicitiarū iura custodiunt. Duntaxat singuli proprijs cōtenti aliorū substantiam ambire desistāt. Nempe ubi alienarū inest cupiditas rerū, uera amicitiarū abest caritas. Tales imprecādo arguit Propheta, dicens: Vēh qui coniungitis domū domo, & agrum agro copulatis usq; ad terminos loci. Sunt etiā qui in administratione reipublicæ, in potestatibus iudicialijs parsortiuntur officiū. Hi collegæ nomē habētes tūc perfecta fruuntur amicitia, quū in collatione seruitiæ, atq; distributione iustitiæ personas nō accipiūt, priuata nō querūt cōmoda, humanos

A humanos fauores nō appetunt, alter alterū rationibus supplantare nequaquā conatur, sed una omnium est cōmunis intētio pro honore diuinitatis nemini habēti denegare iustitiam. Reperiuntur quoq; peregrinationis comites, qui amicitiarū cōtubernio perfruuntur. Istorum tunc itineris leuigatur labor, tunc societas delectabilis atq; iucūda perseuerat in finē, quū moribus nō discrepat, neq; in uoluntate dissentit. Nempe ubi idem uelle, idēq; deest nolle, ibi amicitiarū firmitas esse nō ualet. Nō per corpus, neq; ex cohabitatione mutua, sed ex animorū cōglutinatione cōmendabilis amicitia iura seruatur. Hinc clarē colligitur, q̄ inter scelestos & iniustos nequaquā perfecta amicitia reperitur. Non em̄ habēt simul uitia unitatē, prorsus maiori ex parte intra se diuisa noscuntur, dum graue bellū cōtra suum cōmouent possessorem. Hoc Propheta sua autoritate cōfirmat: Nō est (inquit) pax impio. Ex hoc euidentissima ratione colligitur, quod si quod in uita hac perfecta unitatis inuenitur uinculum, atq; mutua pacis bonum, penes illos esse cognoscitur, qui Christi dilectione iunguntur. Pax multa (inquit Propheta) diligētibus legem tuam, & non est illis scandalum. Multa (ait) non perfecta. Perfecta (ut arbitror) in hoc seculo esse non potest pacis amicitia, quando ij, apud quos inueniri non debet, perfectē pacifici non sunt. Qui enim in seipso dissidet, cum cæteris quando concors erit? Talis nempe est uita hæc (si tamen uita dicenda est) ut perfecta nemo proximum diligat caritate, quæ amicitiarum est finis. Caritatem autem dixerim esse perfectam, quum prorsus habet nil proprium: quum in eo quod diligit, Dei gloriā querit, suiq; conditoris concupiscit honorem: quū profectū dilecti se totum accommodat, ita ut in nullo presentium, aut futurorum mercede cordis trahatur affectu. Hanc solummodo perfectionis regulam in domino Iesu definitio stabiliter extitisse. In cæteris uerō sanctis ad tempus reperiri potuit. Inconicussē autem, & sine reflectione inueniri non ualuit. Quandiū uiuimus pro quotidianis excessibus satisfacere cupimus, ut ad æternam patriam expeditius introducendū curramus. Hinc est, quod nemo quamuis sanctus & iustus à mercedis concupiscentia ualet se liberare, quæ ex uirtutum exercitatione, atque proximorum administratione donatur. Solus itaque Dei & hominum mediator, sicut ab omni labe peccati probatur immunis, ita perfectæ amicitia, ac inuiolabilis caritatis iura seruauit. Amore siquidem dilexit gratuito, quos proprio cruore redemit. Quæ enim in carne gessit passibili, nihil illi ad satisfactionis profuit meritum, nihil ad beatitudinis cumulum militauit. Non enim habuit quod deleret, neque supra id quod erat ascendere potuit. Illius igitur nostra sunt merita, illiusque profectus nostri est causa. In illo planē perfectæ dilectionis fulget sublimitas, quæ amantium cordis penetralia replet. Est nanque dilectio uitæ lignum spirituale, quod in electorum mentibus diuinitus plantatur. Ipsius quippe radix est caritas: uirtutes uerō cæteræ spirituales rami esse noscuntur. Vbi enim est caritas, ibi & bonorum operum foecunditas. In illa tanquam in radice uirtutes uniuersæ insertæ sunt. Viuunt prorsus quandiū in dilectionis radice subsistunt. Succide radicem, & repente rami, fructus, exiccantur & folia. Tolle de corde hominis iustificati caritatem, & infructuosæ cæteræ efficiuntur uirtutes. Quid prodest castitas? quid ieiunium? quid sine caritate patientia? Si linguis hominum (ait Apostolus) loquar, & angelorū: caritatem autē nō habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalū tinniens: si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: si tradidero corpus meum, ita ut ardeam: si fidem habuero, ita ut montes transferam: absq; caritate nihil mihi prodest. Gratificat utique uirtutes omnes caritas, easq; facit fructificare uehementer. Sine foecunditate uirtutum esse nō ualet. Audi quid de electis in Canticorum legitur canticis: Omnes (inquit) gemellis foetibus, & sterilis non est inter eos. Ex uirtutum abundantia tanquam ex foecunditate fructuum caritatem agnosce, ita in alijs quemadmodum & in te. Nolo ut ex amœnitate florum, aut foliorum uiriditate, seu ex numerositate immaturorum fructuum, sed ex maturitate & perfectione eorum excellentiam caritatis intelligas. Multas quotidie uidemus arbores in ueris tempore redolere, nitescere, & mira pulcritudine decerari, quæ paulatim decidentibus floribus uernantem amittunt speciem. Quantas præterea aspiciamus folijs tantum esse referas, quæ aurium mulcent auditum, palatum uerō minimē pascunt: Sunt quoq; nonnullæ, quæ in æstate maximam afferunt fructuum abundantiam: uerū superueniente autumno decimam ex omnibus uix n-

trium partem. Qui legit, intelligat, quoniam figurata sunt uerba. Perseuerantia igitur est, quæ fructus malos secernit à bonis. Multi gaudenter, foecundè, & delectabiliter inchoant: paucissimi autè in eo quod coeperunt, persistunt. Multi (ait ueritas) sunt uocati, pauci uerò electi: sed soli qui usq; ad finem perseuerant, salui fiunt. Signanter autè de domino Iesu dicitur: Quum dilexisset suos, qui erant in mundo, in fine dilexit eos. Excellentiorum quippe erga homines in fine uitæ suæ dilectionem exhibuit, quam in primordio egerit, ut in eorum cordibus arctius infixæ remaneret. Quod enim ex corporali actione deerat, ex immensitate in fine suo suppleuit operis. Talia nempe gessit, ut mortaliū omnium sibi ualeret uendicare affectū. Ut igitur, o homo, scias, quanti te estimauerit Christus, ut compassione patiaris cum illo, utq; amoris ipsius uices rependere possis, hortor, atq; commoneo: quatenus in spiritu in prætorium Pilati introeas, diligentissimeq; cōsideres, quid tuus propter te in eo sustineat Deus. Lacrymas habeto paratas, cordis gemitum tene, ut quum lamentationes, carmen, & uah in libro uitæ reppereris scriptas, non solum te, uerum etiam qui te audierint, prouoces ad lamentum. Nullus (ut arbitror) à se te continere se debet, quum Dei filium, ut ibi durissime flagellatur, in prætorium mente conspexerit introduci. Nunc itaq; horrendum coram te positum attende spectaculū. Accedunt ministri crudelitatis ad dominum, quatenus detractis uestibus illum nudum exhibeant. Porro tanquam agnus coram tondente se non aperuit os, conuicia patienter audit, tranquillo animo se expoliari permittit. Tanta siquidem mansuetudinis est usus modestia, ut fortè de astatibus quosdam incitaret ad lacrymas. Cuius (oro) tam ferreum pectus tanti non emolliret duritiā benignitas redemptoris? Ligatur, cæditur, totoq; flagris corpore dissipatur. Nunc scapulas, nunc uentrem, nunc brachia, nunc crura cingunt. Vulnere uulneribus, plagas plagis recentibus addunt. Hinc liuor tumens, inde sanguis erumpens. Variatum cute decoriata reddit corpus: adeo ut membrorum compages uisibiles fierent. Prophetæ uaticinium tunc completum fuit, dicentis: Vidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum uirorum, uirum dolorum, & scientem infirmitatem: reputauimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipsi autem reuera liuore sanati sumus. Nam propter iniquitates nostras uulneratus est, & attritus propter scelera nostra. Uulneribus tandem circumquaq; in carne diffusis, uinculisq; solutis proprias cōpellitur resumere uestes. Secessit igitur solus, & doloris nimietate debilitatus sine alicuius adminiculo induit se. Hoc unico exemplo potentum, superbiorumq; superfluos damnat famulatus. Non habuit maiestatis dominus adiutorem, saltem uel minimum, qui in tanta necessitatis uehementia suffragij manum apponeret. Congregata itaque ad illum uniuersa cohorte chlamyde coccinea induunt, coronam spineam plectentes capiti eius imponunt, atque arundineum sceptrum in manibus tenere compellunt. Hic parumper, o anima mea, considerationis tuæ gressus fige, & redemptoris tui intolerabilem dolorem attende, modum cogita, ludibrium meditare, atque tormenti huius immanitatem ex te ipsa metire. Te in persona statue domini, taliaq; arbitrare esse passuram: capitis delicati sensibilitatem considera, spinarum punctiones cerebrum perforantes mirare: sicq; sanguinem decurrentem lacrymarum inundatione absterge. Debit planè mori tanto dolore transfixus, se tamen reseruauit ad uitam, ut his etiam grauiora perferret. Tanquam gigas fortissimus imperterritus stetit, & coronationis poenam immutata mente sustinuit: nullo frangebatur tormentorum impulsu, sciens locupletem sanguinis sui esse mercedem. Illum quippe constanter ueluti spiritualia spargebat semina fertilem animarum messem postmodum percepturus. Repleuerat enim sputo faciem, atque deformem, in quem angeli perspicere desiderant, reddiderat uultum. Factus fuerat tanquam uas perditum, & sicut homo mortuus à corde audiens uituperationem multorum commorantium in circuitu. Eorum siquidem nonnulli irridentes illum genua flectentes dicebant: Auerex Iudæorum. Quidam uerò arundinem accipientes in manibus uenerandum eius caput credentes irrisorie aiebant: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? O inaudita à seculis crudelitas, o horrendum spectaculum, regem aspicere gloriæ, cui calorum famulantur obsequia, tantis lacessi iniurijs, opprobrijs grauari, atque incomparabilibus dilaniari poenis. Mirabantur planè cali, mirabantur angeli, omniumque cele-

stium spirituum legiones uidentes uerbum, per quod facta sunt omnia, contemni à perfidis: sapientiam hominum sordidissima super se sputa suscipere: undiq; Dei filium attritum, despectum, agitatam, illusum. Sume igitur nunc & tu, o anima mea, lametum grande: plange dolores domini tui, depone nuptialem uestem, ornamenta regalia tibi concessa: induere cilicio, asperge caput tuum cinere, faciem immuta: atq; cordis tui gemitu illius leni mœrorem, totam te illi conforma, & si non uales corpore, saltem hoc age mente. Qualis antè sponsus fuerit tuus, utique præ filijs hominum speciosus recole. Elegantiā eius, aspectum decorum, suauem facundiam, incessum maturum, benignitatem, mansuetudinem, humilitatem, serenitatem uultus, pristinamq; pulcritudinem meditare: quem quum mente tenueris, delectabiliter aspexeris, atque dulcissime fueris amplexata, ut cognoscas qualia, quantaque tulerit propter te, tuæ uerte considerationis oculum ad illum, qui astat tibi coccinea amictus chlamyde, coronatus spinis, sputis illitus, cruore sordidatus, cordis dolore transfixus, corporalibus poenis incomparabiliter cruciatus, plagis plenus, circumdatus uulneribus, liuoribus tumidus, sanie deturpatus, illusus ab hominibus, à gentibus flagellatus, à discipulo uenditus, ab apostolis derelictus, persecutus à pontificibus, subannatus à turbis, accusatus iniuste, à rege expulsus, & omni humano auxilio destitutus. Clama in fortitudine, & quasi tuba exalta uocem tuā: non oris, sed cordis, illiq; dicit: Es ne tu domine ille, qui paulò antè per ciuitates & castella Iudæorum discurrebas benefaciendo, languores curando, & oppressos à diabolo liberando? Loquere mihi, o domine, ut audiat seruus tuus, & enarra, si fortè tu idem ipse es, qui glorificatus in monte diuinitatis tuæ potentiam discipulis ostendisti. Si tu es de quo loquor, quomodo immutatus es? quomodo pristinum amisisti decorem? Regia dignitas, honorabilis aspectus, fulgentissimus faciei splendor, uestimentorū candor, cur sic repente pertransiit? Delectabar utique prius in te nihil deforme reperiens: nunc (proh dolor) te intueor nouissimum uirorum, uirum dolorum, sine specie, sine decore, absque gloria, sine honore, & absque ulla corporis sanitate. Obtexit cruor defluens imaginem uultus, sputa humanam deturpauere formam: sicq; factus es opprobrium hominum, & tuorum gaudium inimicorum. Planè domine in hoc tuo aspectu dolore deficerem propter te, & omnino desperarem de me, si non diuini consilij altitudinem te duce attingerem, si nō cordis tui penetralia lustrarem. In ipsis fateor, quia sustentor, pro ipsis refrigeror, ipsis condelector, atque exulto. Totum quod in te uideo, à Deo factum esse non ambigo. Si neque folium arboris absque nutu patris decidit, uenient ne super te tanta sine illius uoluntate flagella? Si sine causa nihil super terram fit, inconsulte fiet passio tua? Prophetæ ad patrem uox illa est, quæ ait: Tu uerò despectisti, & distulisti Christum tuum, auertisti testamentum serui tui, prophanasti in terra sanctuarium eius: minorasti dies temporis eius, perfudisti eum confusione. Cur hoc in te actum est domine? Nempe (ut arbitror) ut sanares languores meos, & uinum ac oleum infunderes uulneribus meis, ut satisfaceres pro me, ut errantem ouem reduceres ad patrem, ut me reuocares ad te, ut te mihi amabilem redderes propter me, ut supernæ ciuitatis destructæ ruinas reparares, ut celestium ciuium redintegrares numerum. Hæc in arcano æterni patris pectore ad te facta sunt uerba, quum de calorum sedibus in hoc ærumnosum exilium descendisti. Perfecta quidem sunt in te, quæ de excelso gloriæ throno dicta sunt tibi: non tamen sine te. Te namq; suadente, te uolente, te consentiente totum, quod patris uoluntatem tuam, Deus meus uoluit. Voluisti prorsus domine: quemadmodum Propheta alius testatur de te: Oblatus est (inquit) quia ipse uoluit. Et unde uoluisti? aut cur uoluisti, o dulcedo æterna, amor caste, & unice mediator? Tui utique genitoris te impellente gloria, mea te trahente infinita miseria, diuina te arctante iustitia, & superna atque ineffabili in te habitante gratia. His funibus ad columnam ligaris, caritatis circumamictus purpura gaudenter ludibria sustines, pietatis cōpassione succensus iucundissime spineam coronam gestas in capite, rectitudinis animatus zelo arundineo baculo prudentissime, quanta sint delicta mea, metiris. Ut me robores, læto animo debilitaris in carne, uenustas me tuo cruore, tuo liuore perornas, tuoq; amore inebrias, ardes intus dilectione, nimioq; amore succenderis. Mœstitiam meam tua propulsa car-

tas, dolor quoque meus, quum in corde tuo alto attollis me, diu mecum perseuerare non ualet. Conuertis domine planctum meum in gaudium mihi, amaritudinem in dulcedinem, in lucem tenebras, metum in securitatem, desperationem in spem, teporemque in flagrantissimam caritatem immutas. Hæc planè non est hominum, sed mutatio dexterae excelsi. Hanc nemò nisi dilectus percipit, nisi possessus tenet, nisi exercitatus degustat. Amantium deliciae sunt, & sponsæ munera preciosa. Canticum nouum est, & suauissimum amoris carmen. Hoc modulatione dulci, libertate præcipua, feruida caritate promit, quisquis uerbi uulnus dulcissimum suscepit in pectore: at uerò qui illo adhuc dignus non est, lamentationes sumat in corde, atque dolenti domino compatiatur ex corde. Nullus profectò amoris carmen ueraciter tenet, qui in lamentationis libro non fuerit eruditus. Incipientium hoc, illud autem donum esse noscitur perfectorum. Primi de exemplo, ultimi de arcano Dei pascuntur consilio. Vterque suo tempore proprium spirituale recipiunt alimentum. Verum ab hoc spirituali conuiuio nunquid proficientes excluduntur uiri? Profsus minimè. Habent planè & ipsi, unde spiritualiter nutriantur. Imbuuntur isti mysterijs, saginantur sacramentis. Quanta in hoc memorato saluatoris ludibrio mysteria lateant, diligenter aduerte: quatenus spirituales proficientium delicias non ignores. Vestitur quippe purpura, arundinem gestat in dextera, coronatur spinis, sputis deturpatur, genu flexionibus irridetur, & ut prophetizet à persecutoribus prouocatur. Equidem his paucis omne ludificationis, per quod ab hominibus malis Dei contemnitur sapientia, uoluit exprimere genus. Sacerdotalem in ueste purpurea, quæ pontificibus & regibus congruit, insinuat dignitatem. In ea toties illuditur Christus, qui secundum ordinem Melchisedech uerus est pontifex: quoties qui præsumunt in ecclesia, honores ab hominibus quarunt, preciosarum uestium apparatu nitent, dominatum sibi in clero uendicant, & transitorijs prosperitatibus delectantur.

Math. 11 Nempe teste domino, qui mollibus induuntur, in domibus regum sunt. Vbi (oro) mutato habitu illusus est Christus? Nonne in domo Herodis regis, & Pilati præsidis? lam attende palatia præfulum. Ponunt signa, sua signa sericis apparatus ornantur, preciosis uestimentis induuntur, famulorum uallantur multitudine, adulatoribus replentur, & quod sine mœrore dici non potest, domus quæ egenorum esse receptacula debent, imperatorum palatia iudicantur. Taceo de cibis, poculis, electuarijs saporibus, uasis argenteis & deauratis, iocis, confabulationibus, oblectationibus, & alijs quam plurimis talibus, quæ in secularium principum ædibus frequentantur. In locis ubi huiusmodi fiunt, habitationem non inuenit sapientia, neque qui illam agnoscat, reperitur. Propterea quasi ignota & aliena irridetur, & subsannatur. In plateis itaque præfulum malè uiuentium, & in ecclesia temporalia lucra quærentium, ac superbæ fastu tumensium mistice Christus in purpura illuditur: sed à diuitibus diademate spineo coronatur. Sunt etenim diuitiæ spinæ acutissimæ, quæ rationale caput hominis pungunt, & perforant: indeque sanguinem ebullire faciunt copiosè. Incredibiliter diuitiarum amor, & terrenarum immoderata cogitatio facultatum mentem spargunt, dissipant unitatem, pacis bonum perdunt, & amatores suos innumerabilibus delictis immergunt. Iuxta criminum quantitatem spiritualiter sanguis emanat. In sanguine quippe peccatum exprimitur, dicente Propheta: Libera me de sanguinibus Deus. Possidendæ igitur sunt diuitiæ ordinato cum affectu. In ipsis nequaquam finis constituendus est. Erogandæ sunt, ut multiplicentur, atque proficiant in futurum, quemadmodum Apostolus exhortans, dicit: Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facillè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Contemptus ergo operum futura non caret mercede, & præsentis commodo. Mentis etenim extollentiam deiicit, & dominandi extinguit affectum. Cohærent frequenter simul bonorum temporalium affluentia, & principandi amor. Hoc indicauit mediator, qui illud uoluit sicut in corona spinea, ita & in arundineo sceptro. Meritò terrena dignitas arundini comparatur, quæ exterius uiret: & tamen infructuosa, intusque inanis est, & uacua. Quis in aspectu primo potentum seculi non appeteret fastum? Quicquid in ipso est, aride-

A re, atque uirescere creditur. Accede autem propius, diligenter considera, quantis intus agiterur curis, quale etiam foris proferat germen, utique inutile, & citò periturum. Ex præteritorum scientia præsentia iudicabis. Vidi (inquit Propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani: transiui, non erat: quæsiui, & non est inuentus locus eius. Infœcundi prorsus sunt, qui dominantur, & uacui tanquam arundines: infœcundi alijs, sibiipsis autem uacui. O quantum in ipsis, & per ipsos æternà illuditur sapientia, quæ ex sui munditia, & naturali excellentia attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Illam profectò irrident, quum illius honorem sibi arrogant, & uolunt tyrannicè præesse hominibus. Ut dominaretur terræ animantibus, non hominibus, institutus est homo. Sic habes dictum hominibus: Dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Solus enim Deus rex est potens, & dominus dominantium, qui habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Nunc itaque reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram, nolite extollere in altum cornu uestrum, neque loqui aduersus Deum iniquitatem. Quoties ex potestate uestra insolecitis, atque delinquitis, uestro arundineo baculo Christi caput percutitis. Mementote (obsecro) quid futuri estis, seruite domino in timore, apprehendite disciplinam, ne iniustitiam amantes pereatis iustè. Quod habetis, humiliter recognoscite ab ea, quæ ait: Per me reges regnant. Ipsum uos admonentem audite. Intelligite (inquit) reges, discite iudices finium terræ, præbere aures uos, qui continetis multitudines, & placetis uobis in turbis nationum, quoniam data est à domino potestas uobis, & uirtus ab altissimo qui interrogabit opera uestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam quum essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis, neque custodistis legem iustitiæ, neque secundum uoluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit uobis: quoniam iudicium durissimum in ijs, qui præsumunt, fiet. Pro eruditione igitur uestri in illusionem sui arundinem tenere in dextera uoluit: sed pro doctorum ecclesiasticorum carnali confutanda intelligentia in faciem conspui dedignatus non est. Spiritualiter quippe conspuitur Christus, quando carnaliter intellecta diuina in ecclesijs prædicantur eloquia. Nempe sapientiæ cælestis pulcritudinem fœdant, qui uerbum Dei annunciâtes carnaliter uiuunt. Præconem ueritatis audi: Castigo (inquit) corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè cum alijs prædicauero ipse reprobus efficiar. Nouerat uitam laudabilem plurimùm prædicationi conferre: ne igitur contemneretur sapientia uerbi, ne Christi facies sputis illusionum spiritualiter turparet, tanta se Paulus cæde mactabat. Cauebat ne mundi huius sapientiã loqueret, ne doctrina discreparet à moribus, fieretque ludibrium auditoribus Christus, qui loquebatur in Paulo, dicente ipso: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Timeant itaque uerbi Dei tractatores in uitæ suæ deordinatione illudere Christo. Studeat suum uirtutibus decorare sermonem: atque diuino in morum probitate autoritatè præstare eloquio. Quæ qualis periculi res est Dei uerbum malè uiuendo proferre: & sanæ Christi doctrinæ nequiter uiuendo contradicere. Vtrumque damnabile, utrumque odiosum est Christo. Porro sapientia mores detestatur malè uiuentium, eorum potissimum, qui cauterizatam habentes conscientiam sub uerborum sonora altitudine, aut sub sanctitatis uelamine derogant ueritati. Hi totum ecclesiæ corpus commaculant, atque corrumpunt. Per blandos sermones & fucata uerba imprudentium corda subuertunt. Ostentant quippe ex uerbis, ex simulatis actibus se honorare Christum, quum re uera illi turpiter illudant. Horum gessit imaginem sacerdotum irrisio, quando genua ponentes dicebant: Aue rex iudeorum. Ore suo benedicebant: sed corde suo maledicebant. De talibus per Prophetam dominus conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, quasi gens, quæ fecerit iustitiam & iudicium. Hypocristi quum sint pleni, quandiu peccandi captauerunt facultatem, sanctitatem simulant. Quum opportunitas illis aderit, præ cæteris Christum spiritualibus illusionibus derident. Horum sicut & aliorum propera erit perditio. Sua quippe damnatione, suisque illusionibus fideles erudient, ne uertent: sed potius conuertent ad Christum. Pro eisdem patrem deprecans ait: Non erubescant in me, qui expectant te domine uirtutum, non confundantur super me, qui quæsiuit te Deus Israel. Hæc sunt spiritualia monita tua domine Iesu, quibus in mysterio cor-

poræ illusionis tuæ proficiētes erudis uiros, & per ipsos ecclesiam: quatenus uirtutum perfectione imbuti uah perpetuæ mortis euitent. Tu nempe solus es, qui lamentationis promoues gemitum, & carmen amoris immittis: atq; interminati supplicij lacrymosum uah euadere doces.

Qualiter concitati animi furor ualeat demulceri. Cap. XV.

Nillum ad excitati animi placandam iram ualidius arbitror fore medicamentum: nil ad euigilandam compassionem & iniuriam patientis sic congruit, quemadmodum miserorum miserias antepone illis. Facile innatam & naturalem compassionem trahit ad se calamitas pauperum, & tribulati cordis deprimens mœror. Hac rex & Propheta David usus est arte.

Cum enim post adulterium & homicidium prolem ex delicto genitam dominus uellet perimere, ille tandiu in cilicio stans: atq; orando lacrymas fundēs de cordis sui exhibuit gemitum, quādiu uixit infantulus. Quo defuncto abiiciens humiliationis habitum cōpescuit fletum. Fleuit etiam Anna Samuelis mater coram domino exercitiū humiliter in sylo ab æmula irrogata conuicia. Quamobrem sterilitate depulsa Deo gratissimam meruit suscipere prolem. Sic & ipse mediator Christus, ut diuinam aduersus humanum genus concitatum pro criminibus posset mulcere iustitiam: cicatrices uulnerum sibi referuauit in corpore: quatenus haberet semper, quod pro reconciliāda hominū specie irato ostenderet patri. Hoc idem egit Pilatus in ludæorum turba furenti. Flagellatum etenim dominum, coronam gestantem spineam, atque purpureum uestimentum populo exposuit, dicens: Ecce homo. O grande mysterium, o diuinæ miserationis ineffabile signum uidete Dei filium, angelorum gaudium, & cælestis Hierusalem inextinguibile lumen, solem (scilicet) iustitiæ totum cruentatum & squalidum coram uniuersa astare Hebræorum plebe. Quis contemptibilis, quis unquam reum quempiam crudelius tractari conspexit? Debuerant planē saxea emolliri corda, omnemq; indignationem euomere ad aspectum talis ludibrii. Tunc Prophetæ uaticinium nouerant esse completum, quod in persona domini prænucciauerat sic. Ego autem sum uermis & non homo: opprobrium hominum & abiectio plebis. Mediatoris itaque calamitatem præses populo insinuauit, inquiens: Ecce homo. Illi quispe tribuit, quod nulli miserrimo denegatur. Quod quisque naturaliter habet, commemorauit in Christo. Ecce (inquit) quem persequimini, quem occidere nitimini, flagellatus, coronatus, consputus, illusus, contemptibilis adest. Obiiciens nanq; illis uisibilem formā despiciabilem, plurimumq; deformem nihil de diuinitatis excellentia, nil de innocentia uitæ, nilq; de collatis uirtutibus recolens, ait: Ecce homo. Verum profectò dixit, quod homo erat Christus: reticuit autem, quod Deus erat. Erat utiq; uerbum apud Deum Deus, per quod facta sunt omnia, & sine quo nihil. Erat splendor gloriæ, & figura substantiæ patris, portabatq; omnia uerbo uirtutis suæ. Nam idem uerbum quamuis caro uellet fieri, & cum hominibus habitare, manebat tamen cum Deo Deus indiuiduus in essentia, consors in diuinitate, in potestate æqualis, & sine initio coæternus. Quod homo erat, dignationis non diminutionis causa fuit. Verum diuinæ lucis radijs obcæcati ludæi, atq; tanti sacramenti altitudinem penetrare non ualentes, mox ut dominum prospexerunt, uasania cōmoti solita clamare, dicentes: Crucifige, crucifige eum. O insensati & infideles diaboli ministri, mortis filij, & gehennæ flammis æternaliter deputandi: quæ est uox hæc, quam profertis? quid est quod a præside perfici postulatis? Occidere ne uultis, per quem seculo uita donatur? perimere ipsam concupiscitis uitam? ut quid miseri sic clamatis? cur irruitis in hominem tanquam in parietem inclinatum, & in maceriem depulsam? Nam (ut cerno) opere complere nitimini, quod per uirum sapientem aistis: Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium, & non memoretur nomē eius amplius: casto tamē labore defudatis. Nihil proficiet malitia uestra, præualebit quidē, sed ad tempus tantum. Impossibile erit illum detineri apud uos. Nunquid cum dormierit, nō adiciet, ut resurgat? an fortē in ira uestra continebit misericordias suas, aut obliuiscetur misereri, & præsentiam suam abscidet a generatione & generatione? Fixum est Dei consilium, & mutari non potest. Sicut locutus est per os sanctorū, qui a seculo sunt prophetarum eius, sic fiet. Quod tradēdus, quod flagellandus, quod crucifigēdus, q̄ perimēdus sit Christus,

A Christus, uaticinatum est: qui uerò prænucciauerunt ista futura, prædixerunt etiam eundem resurrecturum, ascensurum, iudicaturum, & in perpetuum regnaturum. Supplicia insuper quæ pro hoc immani passuri estis scelere ad eruditionē fidelium, retexere curauerunt. Nam egregius Psalter homo secundum cor Dei de progenie uestra, regnansq; super uos quid dixerit, audite: Obscurentur oculi eorum, ne uideant, & dorsum eorum semper incurua: fiat habitatio eorum deserta, & non sit, qui inhabitet in ea: appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam: deleantur de libro uiuentium, & cum iustis non scribantur: quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem uulnerum eius addiderunt. Quid etiam dominus per prophetarum extimium, qui de seruitutis domo uos eduxit, promulgauerit, auscultate. Congregabo (inquit) super eos mala, & sagittas meas complebo in eis: consummentur fame, & deuorabunt eos aues morfu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eis cum furore trahentium super terram atq; serpentium: foris uastabit eos gladius & intus pauor, iuuenem simul ac uirginem lactentem cum homine sene. Expauit ne cor uestrum super comminationibus istis: Verum nullum (ut arbitror) sanum ualeatis capere consilium indignatione nimia & malignitate succensi: saltem uel hominem gentilem attēdite, quid uobis furentibus dicat, quidue de Christi innocentia sentiat: accipite eum uos (inquit) ego non inuenio in eo causam. Causam nullam iudex in illo se inuenire dicit, ut ipsum crucifigere debeat. Quippe qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Malebat potius suæ in aliquo derogare potestati, quàm uiro sancto necem irrogare iniustam: propterea aiebat: Accipite eum uos, & crucifigite. Cui respondere pontifices: Nos habemus legem, & secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Ad uos nunc, o legis periti, meus sermo dirigitur. Legem habere uos dicitis, quæ Christū damnat, quoniam Dei filium se facit: legem utinam haberetis, nō in membranis, sed in cordibus scriptam: legem tenetis lucri causa & honoris appetitu, sub prætextu scientiæ legis primos in cœnis desideratis accubitus, & salutationes in foro, atque ab hominibus uocari Rabbi. Legis periti uocari; non autem esse, concupiscitis. Nunc uerò præuaricatores legis attendite legem, & utrum lex Christum damnet, qui se Dei filium asserit animaduertite. Nonne in lege uox patris illa, quæ ait: Ipse inuocabit me, pater meus es tu, & susceptor salutis meæ, & ego primogenitum ponam illum excelsum præ regibus terræ: An non uox illa filij est: dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Quid euidentius, quid perspicacius dici potuit? Attrita ne est frons uestra? Insurrexerunt (inquit de uobis filius) in me testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Aliud tamen de lege uestra prolatum audite testimonium contra uos. Hic est (ait Propheta) Deus noster, & non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hoc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Nempe facta est uobis lex in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Aduersum uos, non contra Christum clamat lex, dicens: Allenati sunt peccatores a uulua, errauerunt ab utero, loquuti sunt falsa, delictum oris eorum sermonem labiorum ipsorum ut comprehendantur in superbia sua, & de execratione & mendacio annunciabuntur in consummatione in ira consummationis, & non erunt. Lex quippe sancta mendacio uestro fauere nescit. Illud insequitur, illud ueritati perhibens testimonium suis conuincit eloquijs. Salutare tuum expectabo domine, inquit grandæuus ille & sanctus Iacob. Moyses quoque ait: Prophetam suscitabit dominus Deus uobis de fratribus uestris, tanquam me ipsum audietis. Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. In Psalmo: Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Deficiet potius dies, quàm in Christi laude prolata in lege testimonia contra uos. Non ualet lex quasi blasphemum Dei filium damnare, quæ semper approbat ueritatem. Quomodo damnabit eum, cuius præsentiam tam ardentem poscebat, inquiens, osculetur me osculo oris sui? Illius igitur diuinitatem annunciat lex, illum in carne futurū fatetur, illū cum uenit, ueneratur, & colit. At scelesti sacerdotes Hebræorum illū secundū legē morti esse obnoxiiū Pilato suadere conātur. Verum ille legis ignarus dñm quis esset sciscitari uoluit. Expauerat quippe supra modū cor eius, cū audisset: secundum legē debet mori: quia filiū Dei se fecit: quāobrē in prætorii ingressus dixit: Vnde

Vnde es tu? cui quum nullum dominus daret responsum, ait: Mihi non loqueris? O superba locutio quid te iactas? quid de te sentis, ut Verbo Dei audeas dicere, mihi non loqueris? Oblitus ne es te arundinem esse sterilem, uacuum, & a uento inanis gloriæ agitatam? Cur te extollis? Nunquid ab eo talia didicisti? Debueras planè ex uerbis, ex gestis, ex ipsius mansuetudine humilitatem discere: atq; de ore tuo sale conditum proferre sermonem. Attamen si quid ulcerosum in te est, si quid in corde tuo præsumptuosum latet & foetidum dicito. Quandiu cælestis adest medicus, donec præsens est sapientia, maculas detege proprias, quatenus salutarem saluatoris medicinam accipias. Porro curari poteris, dummodo consilium non contemnas, & sapientiæ uerba prolata non negligas. Aperi citò os tuum, & quod in mente uersatur, profer. En expectat dominus, ut te aperiente, te agnoscente, te confitente, remedium tibi sapientiæ tribuat. Inde præses sequutus adiunxit: Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Tumebat profectò terra, eleuabatur, grandiaq; paritura uidebatur. Tandem aperuit se, emisit uentum, mendacium protulit, & de se ueritatem sapientibus ridiculum fecit. Quis de se supra se præsumentem non irrideat? Dominus autem, qui peccatores saluos facere uenerat, cor illius sanare curauit, minimè illum passus est in superbia tumore deficere: propterea inquit: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi datum tibi esset desuper. Maximum dominus sermonibus suis humilitatis & sapientiæ præstitit documentum. Repressit responsione prudenti præsidis ignorantiam. Nemo nisi dispensante Deo potestatem fortitur in terris. Non tamen omnes laudabiliter diuina dispensatione utuntur. Præsumunt quidam, & profunt alijs, & magnum de potestate accepta animarum reportant lucrum. Tales duplicibus uestiuntur, dum proprijs subiectorumq; profectibus gaudent. Nonnulli uerò sunt, qui cum sui dispèdio alios ad regendum deputati sunt, dominari huiusmodi appetunt, præesse delectantur, nilq; de regimine suo, nisi ut reuerentur, eliciunt: futurum iudicium spernentes incumbunt præsentibus, semperq; (si liceat) illis uiuere libet. Sine timore Dei sunt hi, superno abutuntur munere, permittenteq; opifice summo alienam excolunt terram, & inde iustitiæ fructum percipiunt nullum. Satius istis fuisset sub aliorum ducatu Christo militasse, quam cum damno proprio infirmis præesse. Non tamè ex hoc arguenda, sed potius Dei est sapientia ueneranda, qui irreprehensibiliter ordinatissimo suo iudicio uniuersa disponit. Præsidet quippe in se, & mirabili lance æquitatis in se cuncta componens ad sui facit gloriam triumphare. Hanc siquidem diuini consilij altitudinem nemo attingit, nisi gratis assumptus. Profectò in ipsa iudiciorum Dei luce inaccessiblei omnis rationalis spiritus caligat scientia. Se retinet sibi in se tanquam nullius indigens. Ex hoc potissimum cunctis se inuentibus seipsum mirabilem exhibet, profundum se contemplantibus imponit silentium, accendit ad amorè, in luce solidat, & beatificat in se, in uniuersi utiq; regimine suauissimum sapientiæ facit cõcentum, iucundissimū quidè regnãtibus cum illo: sed desideratissimum suspirãtibus ad ipsum. Primi in mensa nuptiali recumbunt alimentorū cælestium ubertate referta, nec mirū. Transiēs enim mediator, atq; præcinctus illis ministrat, noua apponit animæ alimenta, delectabilia immittit gaudia: ita ut saginati atq; refecti nil extra id, quo fruuntur, concupiscere queant. Secundi autem micis pascuntur recumbentium: non tamen ad uotum, neq; ad satietatem, sed pro libito dominãtis, atq; gubernantis altissimi. Ipse nulli detrahit quod meretur: nulli denegat quod eidem congruere nouit. Humiliat, & exultat: mortificat, & uiuificat: in potestate attollit, & deprimit: cuncta hæc in sapientiæ suæ arte componens. Verissimam igitur sententiam Pilato protulit Mediator, dicens: Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datum esset desuper. Ex qua responsione erudiuit præsidem, quãuis non ad plenum. Exinde opportunitatem quærebat dimittere illū, meditabatur utilia, honesta cupiebat, sed nō ea uirtute, qua debuit. O quanti quotidie iudicis huius imitantur inconstãtiam: ò quot ab eo quod disponunt sanctè agere, se subuerti permittunt. Proinde maxima in uirtutibus, ac spiritualibus desiderijs cautela nobis est adhibenda. Infatigabiliter Deo seruientibus diabolus aduersatur, & omne laudabile uirtutis propositum conatur euertere. Nulla hora, nul loq; momento ab illius fraudibus oportet nos esse securos. Quod non ualet per se, per mēbra sua operari nō desinit. Per sacerdotū igitur pontifices Hebræorū, quos possidebat

bat ut proprios, acutissima blasphemiar, ac maledictionis iacula dirigebat in Christum: & ut mortis ipsius mali uoti sui fieret compos, per eosdem timoris sagittas in Pilatum intorsit: quatenus & ipse perterritus perficeret quod uolebat, quamobrem clamauere, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis qui se regem facit, contradicit Cæsari. Nouerant nefarij Romanorum regem nolle, ut quis absq; sui, senatusq; consulti autoritate, regis sibi nomen imponeret. Cum igitur Christus Romanorū non sibi fauorem ascuerit, ut fieret rex occasione hac tam Christo, quam præsidis accusationi calumniam inferebant. Tali siquidè adminiculo non indignuit mediator, ut rex uerus agnosceretur esse: quippe quum de illo sic scriptum: Deus autem rex noster ante secula operatus est salutem in medio terræ. Apostolus etiam de ipso sic ait: Regi seculorum immortalis, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum. Regni uerò sui in uniuersali iudicio excellentiam demonstrabit. In obsequium quidem suum angelos, archangelos, & omnem cælorum adducet militiam: quando (uidelicet) sedebit in sede maiestatis sue, iudicabitq; cunctum hominum genus, atq; singulis reddet secundum opera eorum. De huiusmodi triumphali regno nil præsidis pontifices loquebantur, sed de temporali regia dignitate, cuius Pilatum nouerant esse ministrum. Propterea meditatam obiectio nem Pilatus expauens pro tribunali sedens, morti adiudicauit morte indignum. Multifarie quippe attentauerat Christum de eorum manibus liberare. Quod quum perciperet se casso desudare labore, ipsorum obstinatissimæ paruut uoluntati. Pueriliter denique agens coram populo aqua accepta, lauit manus suas, dicens: Innocens ego sum a sanguine hominis istius. Lauit manus suas, tanquã si per ablutiones corporis sordes tergerentur animarum. Fefellit autem illum stulta opinio. Non est corporalium macularum punitor Deus, sed spiritualium: neque de exteriori, sed de interiori statu hominum iudicat. Lauamini (inquit per Prophetam) mundi estote, auferte malum cogitationum ueststrarum ab oculis meis. Quiescite agere peruersè, discite benefacere, quarite iudiciam, animæ pulcritudinem, mentis mundiciam, atq; synceritatem uitæ ab unoquoq; nostrum exigit. Nec discutit, utrum quis non lotis manducet manibus, aut immundis incedat pedibus, seu maculosis, scissisq; uestimentis gradiatur. Ego sum (inquit ipse) qui scrutor renes & corda, & do unicuiq; secundum opera sua. Nihil horum sciens Pilatus, Iudæorum sequebatur ritus, qui diuinæ legis ignorantes sensum, literæ cultum perficere conabantur. Non autem corporalis actus per se obesse, aut prodesse multum potest sine uoluntatis, ac rationis consensu. Quod malè consummatur per corpus, si ex uoluntatis deliberatione prodierit, dupliciter punietur: ubi uerò absque corporis ministerio, peccatum agitur in corde, simplici cordis compunctione mundatur, dicente Propheta: Quæ dicitis in cordibus uesttris, & in cubilibus uestris compungimini. Dupliciter igitur deliquit præses, & neutrum satisfaciendo deterlit. Pro humano timore contra mentem egit, & iniustissime damnauit innoxium. Proprium alijs imposuit facinus, atq; sine compunctionis gemitu, sola manuum ablutione se Deo satisfacere credidit. Verum disticiam sicut cæteri euadere non meruit ultionem. Quoniam uerò minus malitiosè deliquit, remissius cum illo, quam cum Iudæis, iudiciū actum est, sicut domini uoce eidem dicitur: Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Iudæorum nanq; populus, & potissimum Phariseorum, ac turba pontificum supra modum grauiter deliquerunt. Sciebant quo animo, quæue nocendi intentione agerent contra dominū. Nouerant meditates fraudes, & argumenta fallaciæ. Nequaquã se ipsos apud se excusare ualebant, aduersus eos conscientia ipsorum testimonium perhibente, ac etiam cogitationibus cordium se inuicem accusantibus. Attamen non sunt ueriti impudentissime uociferari, dicentes: Sanguis eius super nos, & super liberos nostros. Quod petierunt, dupliciter consequuti sunt. Nam temporalem æternamq; sententiam pro innoxij cruoris effusione perceperunt. Non autem diuina funditus eos consumpsit iustitia, sed super terram profugos fecit: sicut ore prophetico dicitur: Peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Ob promissiones igitur patribus factas inter gentes habitare sinuntur, quod Propheeta ascribens Christo in persona eorum sic ait: Spiritus oris nostri Christus dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In umbra tua uiuemus in gentibus.

Ad eruditionem quoque fidelium ipsorum reliquiae remanserunt, quemadmodum Psaltes
 psal. 58 precipuus ex Saluatoris uoce inquit: Deus ostēdit super inimicos meos, ne occidas eos:
 ne quando obliuiscantur populi mei, disperge illos in uirtute tua, & depone eos prote-
 ctor meus domine. Cur autē hoc illis acciderit, intulit. Delictum oris eorum, sermones
 labiorum ipsorum comprehendatur in superbia sua. Nempe quod uaticinatum fuit, sine
 iudice aliquo nostris claret temporibus. Quae (oro) gens est, quae ad habitandum non ha-
 beat regionem? Quis uero populus cunctis terrarum nationibus sic odiosus agnoscitur,
 quemadmodum Hebraeorum? Illis namque regnum, ciuitates, & caeremoniae sacrae ablatae
 sunt. Hoc in spiritu prauidens Propheta deplorat, dicens: Factus est dominus quasi ini-
 micus, praecipitauit Israel, praecipitauit omnia moenia eius: dissipauit quasi hortum ten-
 torium suum: demolitus est tabernaculum suum: obliuioni tradidit dominus in Sion fe-
 stiuitatem & sabbatum, & in opprobrium, & in indignationem furoris sui regem & sa-
 cerdotem. Repulit dominus altare suum, maledixit sanctificationi suae. Vnde istis ac-
 ciderint haec, praesens eorum sermo denunciat: Sanguis eius (inquiunt) super nos, & super
 Math. 27 liberos nostros. Illis ista clamantibus Iesum flagellis cęsum tradidit praeses uoluntati eo-
 rum, ut crucifigeretur.

Qualiter post uictoriam exultare soleant bellatores.

Cap. XVI.

VI inuisibili conflictu dimicant, si contigerit eos cum robustissimis bella-
 toribus post fatigationem nimiam, post hinc inde directos ictus obtine-
 re triumphum gaudent quidem: sed labore attriti sui nequeunt cordis insi-
 nuare laetitiam, quoad usque aliquantisper recreati consumptas reparent ui-
 res. Tunc exultant, tunc adeptae uictoriae student patefacere gaudium. Nil
 etenim rebellionis sentientes in se, nulloque illis renitente se totaliter in aspectus astan-
 tium transferunt. Illis quid gaudij habeant in se ipsis, quid triumphi perceperint, refera-
 re conantur. Hoc idem sceleratissimos egisse arbitror Hebraeorum pontifices, in necis
 Christi prolatione sententiae. Exultauere utique in semet: quemadmodum uictores capta
 exultant praeda. Verum fessi corpore, quod gestabant intus, foris manifestare non pote-
 rant. Laborauerant quidem mente falsa meditando, & componendo inania. Corpore au-
 tem non desudauerat minus uociferationibus, ratiocinationibus, exhortationibus, nu-
 gis, hinc inde discurrendo, nunc suadendo praesidi, nunc Herodi dominum accusando,
 nunc turbam pro Barabba instigando. Sicque noctem totam penes ducentes insomnem,
 diemque clamoribus consumendo quid iniquitatis, quidue pro redemptoris morte senti-
 rent laetitiae, notificare non ualebant. Illo autem pendente in ligno: tum ex potita quiete,
 tum ex auiditate nocendi insultauere uehementius. Promulgata igitur mediatoris sen-
 tentia suscipientes, ut perderent, chlamyde abiecta purpurea proprijs uestibus induerunt.
 Nempe seipsum in eorum manus tradebat dominus cruciandum. Corpus quidem expo-
 nebat flagellis: affectu autem totus ferebatur in Deum, semetipsum patri exhibebat ho-
 stiam uiuentem, sanctam, atque rationabilem. Magnipendebat prorsus pro honore diui-
 nitatis tanta sustinere, ac talia impenso sibi amori uices rependere cupiens, tametsi quae
 patiebatur parua essent comparatione donorum. Porro ut Dei & hominum fieret mediator,
 electorum caput, ecclesiae sponsus, mortuorum primogenitus, princeps pacis, pater futuri se-
 culi, rex regum, dominantium dominus, hominum redemptor, reparator angelorum, atque
 Deus & homo: unus Christus, acceperat gratis. Pro huiusmodi & alijs incomprehen-
 sibilibus charismatibus, quae idem assumptus perceperat homo, nunquam arbitrabatur se
 Deo satisfacere posse, quemadmodum nec ualebat ad humanam naturam tantum con-
 sideratione habita. Nam secundum naturam diuinam, quae in ipso erat, uerbum nil gratis
 habet. Naturaliter est quod est: atque in diuinitate, potestate, aeternitate, maiestate aequa-
 lis est patri: utpote naturae unius, eiusdemque substantiae. Dona igitur quae in Christo fuisse
 praedicantur, ad humanam solum ipsius spectant naturam, quae ex mera gratia in prede-
 stinatione sortita est. Quamobrem semper se Deo subijcient infatigabiliter, aequaliterque
 Deo gratias agens in cunctis ipsius se subdidit uoluntati, adeo ut uelle eius merito dice-
 retur esse diuinum: propter quod ei pater testimonium perhibens de caelo clamauit, di-
 ces: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Nec ab re sibi pa-
 ter in illo complacuit, qui nunquam illius imperium praetermisit: nunquam ab eius laude
 cessauit,

A cessauit, nunquam ipsius gloriam (etiam usque ad carnis interitum) querere desijt. Erat
 profecto in hoc passionis suae agone ultra omnium mortalium uires afflictus, in corpo-
 re (uidelicet) & anima. In corpore quippe supra modum cruciatibus premebatur, in ani-
 ma uero doloris atque compassionis transfigebatur iaculo: tametsi deificata in uerbo diui-
 nis absque interuallo inhaereret amplexibus. Quanquam totus deificatus esset homo Chri-
 stus Iesus per assumens uerbum, erat nihilominus passibilis nondum glorificatus, sed glorifi-
 candus. Distulit autem glorificare, quae assumpserat totum, ut posset pati, sciret copati: hor-
 tareturque patientes. Sacramentum hoc inestimabile est, nec potest capi: ut idem homo sit bea-
 tus & miser. In cruce padeat, & triumphet in caelo, Deum fruitione felici uideat, spura, illu-
 sionesque sustineat. A domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Verum pre-
 termissa impraesentiarum gloria Christi ipsius ignominiam attentissime meditemur. Se
 offert nobis, se nostris inserit cordibus, quatenus mediatoris passionibus comunican-
 tes: in illius quoque resurrectionis triumpho exultantes gaudeamus. Educitur igitur de
 B praetorio, ut crucifigatur. Crux parata super illius imponitur humeros, ut per ciuitatis
 medium, & per plateas Hierusalem usque ad supplicij baiulet locum. Tunc tumultus in
 tota ferme ciuitate factus est maximus, pro foribus palatii aderat innumerabilium con-
 cursus populorum, quoniam (ut moris est) omnes ad hoc confluxerant spectaculum.
 Susurrantibus itaque sparsim inuicem turbis, ecce Dei filius egreditur de ianua cruce
 super proprios ferens humeros. Incedebat demisso uultu, incessu humili, totus fatigatus
 & anxius: quippe qui tota nocte fuerat flagellatus, colaphizatus, consputus, illusus, at-
 que oppressus. Defecerat prorsus in illo naturalis uirtus: propterea cruciabatur immen-
 se. Tunc quidem pressus pondere impellebatur ad patibulum, quando post fatigatio-
 nes nimias pauare debuerat. Compellebantur illius aures uociferationibus & susurris
 blasphemiarum, contumeliarumque uocibus, atque plangentium mulierum gemitibus in-
 enarrabilibus. Quis non euilasset ex corde super angelorum regem & dominum lento
 gradu, tremulis genibus, oculis liuentibus, crine sparso, facie cruentata, scillis uestibus,
 C spinis capite coronato crucem propriam baiulantem? Plane maxima haec mutatio erat
 dexterae excelsi. Porro per quam urbis ianuam paulo ante a sella insidens populorum
 uallatus agminibus palmarum, oliuarumque ramos in manibus gestantium, atque claman-
 tium: Osanna benedictus qui uenit in nomine domini rex Israel: perrexit ad templum
 per eandem hodie blasphemantibus turbis, tam ignominiose reiectus ad crucis suppli-
 cium trahebatur. Si attendas his interpositis diebus, quid egerit dominus: nihil redargu-
 tione dignum inuenies. Attamen quemadmodum communis die illo uox populi erat:
 Osanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini: ita hodie in plebe omnium
 sententia fuit: Tolle, tolle, crucifige eum. Quid egit hic? quid interuenit? quid accidit no-
 ui, ut uox sanctitatis & laudis in uoce liuoris & blasphemiae sic repente murata sit? Haec
 profecto est populi huius antiquata malitia. Moysi quoties restitit? quoties illum prouo-
 cauit ad mortem? Non illos Aegyptiacae seruitutis ereptio, non diuinam legis exhibitio,
 non sacrarum sanctionum institutio: non demum usque ad sui deletionem de libro uitae
 D perfecta dilectio ad beneuolentiae eius firmitatem adduxit, quin potius murmuratio-
 nibus, calumnijs, obiectionibus, atque lapidibus uitam illius de terra auferre conati sunt.
 De Samuele quid dicam, qui Propheta Dei fidelis est agnitus? Hic iudex quum esset in
 populo, ab eis turpiter eiectus est. Quid plura? Quem enim Prophetarum non sunt per-
 sequuti eorum patres? Occideruntque eos, qui illis pronuntiabant de aduentu Christi.
 Acceperunt insuper legem in dispositione angelorum, illam uero minime custodierunt.
 Ad suam nunc damnationis cumulum, ut sanguis iustorum omnium, qui effusus est, ad-
 uersum eos ultionem clamat: in ipsum prophetarum dominum detestabilius desauerunt.
 Nam ad maiorem illius ignominiam quam ad patibulum deferrent illum, duos latrones cum
 eo direxerunt: ut cum eodem pariter crucifigeretur populis suadere conantes: ut sicut in poe-
 na pares, ita & in crimine essent aequales. Euauerunt tamen miseri in cogitationibus suis.
 Erexerunt quippe iudicij tribunal, & ueniae ianuam peccatoribus patefactam, atque ex
 regni collatione Christi largifluam notificauerunt caritatem. Consuetam etenim opera sa-
 pientiae suae referauit omnipotens, quum de malitia sapientiam, de nocendi proposito
 benefaciendi affluentiam, de malo bonum, de peccatorum tenebris miserationis fecit
 Laur. Iustin. S splende-

Splendescere lucem, atq; de ipsa crucis angaria spirituale contulit sacramentum. Nam de
 ciuitatis porta propter crucis importabile onus egredi domino non ualente Simonem **B**
 angariantes illam portare fecerunt. Non eorum pietate, sed dispensatione diuina hoc e-
 uenisse cognoscitur. Nempe Simon iste obedientium personam mystice præfiguratur,
 qui in ecclesia ad hæreditatem cæli properare uidentur, non uoluntariè, sed coactè cru-
 cem pœnitentiæ baiulantes. Quot enim in sinu suo temporibus nostris sancta mater fo-
 uet ecclesia, qui habitum religionis assumunt, Dei madata specietenus seruant, carnem
 suam ieiunijs ac uigilijs macerant, sed mentem ab omni spirituali disciplina uacua ge-
 runt. Tales ne oculis displiceant hominum, uel ut fauores captent humanos, uirtutibus
 ornatos apparere nituntur, atq; sanctorum acta se imitari ostentant, quum re uera tan-
 quam infœcundæ arbores solam sanctimoniam imaginem teneant. Hos Simon iste ex-
 pressit, qui crucem quidem portauit post dominum: sed cum illo mori nõ meruit. Quo-
 modo mori spiritualiter dicendi sunt, quum professionem sanctitatis cõfiteantur exte-
 rius, & à uirtutis habitu alienentur interius? Ut uiuant seculo, cum Christo interire re-
 fugiunt. Quandiu probandæ uirtutis imminet locus, pœnitentiæ crucem tolerat: op-
 portunitate uerò cogente, tum pro humano timore, atq; pudore, tum pro suimet amore
 reijciunt, quod uirtutis, quod sanctitatis, quod religionis sectari uidebatur. Nã qui simula-
 to graditur corde, permittente Deo diu latere nõ ualet. Vix itaq; qui huc Simonem imita-
 tes mente duplici uitæ incedunt semitas. Porro quicumq; pro fauorabili aura absq; rectitu-
 dinis zelo corpus macerant dupla confusione plectuntur. Præsens etenim uitæ mini-
 mè fruente illecebris ad perpetuam calamitatem infatigabili uelocitate decurrunt. Hi
 Babylonis sunt filij. Gaudent quippe, quum temporalibus affluunt, ut hic floreant, cu-
 piunt, quid post sequatur, ignorant. Ut uerò Hierusalem ciues pœnitentiæ lamenta ex
 corde suscipiunt, pro dilectione de proximorū gemunt incommodis: atq; per deuotio-
 nis excessum supra se frequenter assurgunt. Christo commoriuntur quotidie: & si non
 corpore, saltem affectu. Sic tales deuotioni uacant, ut uirtutum nequaquã studia præter-
 mittant. Sic proximorū curæ inferuiunt, ut se omnino non negligant. Talium nonnullis **G**
 interdum consuevit accidere, quatenus ex prælibata spirituali dulcedine immoderato
 seruire ducantur: in quo diu dum perseverare nequeunt, propositum coguntur relaxa-
 te conceptum. Nam eorum studium quauis laudabile, quamuis congruo inhæreat fini:
 quoniam prudentia caret, diuinæ tamen sapientiæ non placet obtutibus. Bonum siquid-
 em exercentes non bene mulierum nomen merito sortiuntur. Illis optimè mediatoris
 sermo plangentibus super se mulieribus prolarus figuraliter coaptatur. Filia (inquit)
 Hierusalem nolite flere super me, sed super uos ipsas flete. His etenim paucis eruditur
 quisq; deuotus imprudens: ut deuotione interdum seposita se reuocet in se, se plangat,
 suaq; minus composita desideria agnoscere studeat. Periculosa prorsus res est neglecta
 spiritualium passionum scientia se attollere supra se. Hoc etenim quauis mens cum de-
 uotione pascitur, nõ agnoscat: scire tamè cõpellitur, dum relinquitur sibi, dumq; uarijs
 tentationibus agitur, cogiturq; iuxta mediatoris sententiam in perturbationum con-
 stituta procellis tanquam uirtutis ignara, & sola lactis assueta dulcedine repetere intra **H**
 se, quod præfatis dicitur mulieribus: Montes cadite super nos, & colles operite nos.
 Mortem quippe carnis non amoris desiderio, sed tentationis fastidio clamat, ut ueniat,
 seq; operiat. Hinc solerter intuentum est, quam ruinæ sit proximus, quisquis sine præ-
 paratione uirtutis, atq; cautela prudentiæ irruentem super se præsumit tentationis susti-
 nere impulsus. Maximum tamen atq; spirituale deuotionem mentis ad tentationum
 tolerantiam dicimus esse præsidium, quæ animum ad uirtutis habitum, ad contemptum
 seculi, ad perferenda aduersa, ad sui odium habilitat, atq; disponit. Quamobrem uirtu-
 tis studio mentis est copulanda deuotio, quatenus coalescant pariter, & reciproca dile-
 ctione proficiant. Nam si in mente erudita atque deuota, quæ ligno uiridi comparatur,
 tanta tentationum insurgit tempestas, ut penè in desperationis baratrum obruatur, quid
 in arido fiet: quisquis mentis est compos, discernat & iudicet. Hæc quæ in corde sibi fa-
 mulantium quotidie loquitur sapientia, uocis oraculo ad turbas super se plangentium
 protulit. Illas super se tanquã super miserum flere prohibuit. Non enim dominus plan-
 gendus erat, ut ceteri: cum spõte ad crucis patibulum properaret: ceteri uerò tanquã miseri
 peccatis

A peccatis obnoxij flagellati inuite, atq; à sanctorum cœtibus peregrini omnino plangen-
 di sunt, potissime tamen Hebræorum populus, qui à Romanorum principibus excidio,
 famisq; inedia fuerat deuastandus. Illis merito pronunciã ait: Ecce dies uenient, in qui-
 bus dicent: beata steriles, quæ non genuerunt, & ubera quæ non lactauerunt. Nam si in
 uiridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? Se quippe in quo nil erat purgandum, pro-
 pter diuinitatem inhabitantis uerbi lignum esse dixit uiride, peccatores uerò aridum.
 Nempe si in illo, in quo nulla erat iniquitatis macula, tot exuberabant flagella, quid in
 hominibus reliquis, qui ligna sunt arida, futurum sit, clarè colligitur. Hoc autoritate sua
 per spiritum edoctus Apostolus roborat, dicens: Tempus est, ut iudicium incipiat à do-
 mo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Euangelio? Et si
 iustus uix saluabitur, impius & peccator ubi apparebunt? Prolata igitur ad flentes mu-
 lieres sententia ad Caluarie locum, ubi crucifigendus erat, perrexit. Erat autem Calua-
 rie mons, ubi homicidæ atque damnatij perimebantur. Quò quum Satana uenissent
B ministri, exonerato Simone crucem in montis uertice deposuerunt. Domino itaq; ap-
 propriantes detractis uestibus nudauerunt eum. Porro repente de cicatricibus recentibus
 cruor emanauit abundè. Inhæserat quippe corpori cruentato inconsutilis tunica,
 quæ sanguine hausto siccata erat: quamobrem pellem totam detrahere compulsæ est.
 Quoniam uerò in expoliatione hac quid doloris, quid impietatis, quid uirtutis accide-
 rit, nullius quamuis eruditi sufficit enarrare facundia. Taceat lingua, cõquiescat manus,
 & calamus iaceat, quatenus meditantis cor lacrymis defluentibus degustare sufficiat.
 Redemptore ergo denudato illum supinum super crucis stipitem posuerunt. Ecce I-
 saac noster uetus repromissionis filius, in quo uniuersæ gentium sunt benedicendæ fa-
 milia, quomodo patri obtemperando humiliter se super struem componit lignorum,
 seq; in holocaustum præbens perferendum substernit ad mortem. Non auditur clamor,
 nõ cõtradictionis uox, neq; excusationis indicium: sed iuxta Prophetæ uaticiniũ: Sicut
 ouis ad occisionem ducitur, & tanquam agnus coram tondente se, os suum non aperies
 obmutescit. Illo igitur super crucis extenso patibulo ueluti intrepidus propugnator, ut
C uoluntarium esse eius sacrificium manifestaret, dextrum crucifixoribus exhibuit bra-
 chium: quod illi sine cunctatione apprehendentes toto conamine dilaniata potius, quàm
 perforata manu clauo presserunt in ligno. Vidisses illico (quod dictu audituq; horredum
 est) affatim profluere sanguinè, corpus totum rigescere, faciem plus solito pallescere, ue-
 nas brachiorumq; arterias præ doloris magnitudine coarctari. Nequaquã uerò ab hoc
 diro longè incluta domini mater spectaculo aberat, quæ ultra quàm credi potest, ange-
 batur pro filio. Audiebat populorū perstreptentium sonitũ, & cõfusas militũ crucifigen-
 tium uoces. Audiebat malleorū clauos infigentium ictus, totiesq; in corde suscipiebat
 doloris iacula, quoties super clauos resonabãt percutientium uerbera. Penetrabant etiã
 illius aures sparsim per Caluarie deuexa uociferationes, gemitus, lacrymaq; plangentium
 turbarum. Hæc quippe intempera uirgo pro filio anxia, pro cõtempto uerbo transfixa,
 mœrens pro populo, suppressa uoce lacrymis ubertim decurrentibus ingeminabat, di-
 cens: Heu me fili mi Iesu, Iesu fili mi, quis mihi det, ut moriar pro te fili mi Iesu, Iesu fili mi:
D lumen oculorū meorū, & baculus infelicitatis meæ: ut quid superstes remaneo post te?
 cur mortua nõ sum antequã aspicerem te unicũ meum tam crudeli examine finiri? Qua-
 re armatorū militum nõ irrumpo acies, uenioq; ad te, ut passionis tuæ cruciatũ impediã?
 Quod si nequeo, cur me nõ suppono pro te, uel unã tecũ cruce suspendor? Nẽpe ad car-
 nificum prouoluerer pedes, & lacrymis, precibus, ac clamoribus cordis eorū duritiã
 emollirem. Hęc secũ dum Maria piissima loqueretur, cœptũ crudelitatis opus perficere
 satagentes ui maxima manũ alteram fixerunt in ligno. Demum conglobati pariter funes
 ligantes in pedibus manuum dilatata foramina, atq; iam cõtractas brachiorū iuncturis
 extensis pedum plantas crucis cõfixere patibulo. Tunc iuxta uatis oraculũ uniuersa san-
 ctissimi corporis ossa numerabilia facta sunt. Tunc tanquã textentium pannus, redempto-
 ris caro in ligno distenta est. Et ueluti brutorū pellis Christi membra sunt clauis in cruce
 firmata. Stabat ipse pœnarum ac tormentorum immensitate grauatus, luminaribus in
 cælum erectis, atq; corpore perforatus plangentium ac exultantium audiens uoces, spi-
 ritu uehementissime urebatur. Compatiebatur quidem gemitibus flentium, & pro per-
 euntium
 Laur. Iustin. S 2

euntium exultationibus lacrymabatur. Gaudebāt planē miseri eo, de quo inconsolabiliter dolere debuerant. Ducebantur ipsi pro temporali nece auctoris ad interitum sempiternum: sed illorum cordibus infidelitatis uelamine superposito, quō tendebant, penitus ignorabant. Confixo itaq; mundi auctore in stipite aliquantisper milites quiesuerunt: quatenus resumptis uiribus crucis uexillum erigerent, & mediator Christus uniuerso populo uisibilis appareret.

Quare sanctæ crucis uexillum manifestatum sit mundo. Cap. XVII.

Bellatorum duces quoties cū aduersarijs suis uolunt habere cōgressum, prius quā cōtra hostes acies suas emittāt, signa propria erigunt: quatenus agnoscant, qui de illorum sunt parte, quo in omni contrario euentu fugere debent. Proinde quippe hoc agunt, ne pugnatorum deuiet turba, atq; sine ducatu principis per abrupta discurrant. Sunt nanq; signa ipsa quędam clamoris exhortatio, fatigationis remedium, ac tuitionis refugium optimum: quod in pugna uisibili exercituum duces faciunt. Hoc ipsum in spiritali, atq; conflictu inuisibili hominum mediator Christus agere dignatus est. Mortalitatē quippe nostrę naturam assumens in mundi campum cum diabolo pugnaturus intrauit. Quamobrē imminente hora, qua cum Tartareis legionibus dimicari statuerat, pro roborandis cōmilitonum suorum animis signū suum erigere uoluit. Vexillū etenim hoc nedum in ipsius hora certaminis uoluit esse cōspicuum: uerū toto pręsentis uitę decursu, quatenus quandiu perseuerat pugna, uictorię quoq; illius appareant signa. Signū utiq; mediatoris triumphale sanctę crucis dixerim esse trophæum: in qua idem mundi conditor pendere dignatus est. Illam cruore sanctificauit suo, atq; aeris potestatis terribilem, honorabilem angelis, hominibusq; eam fecit esse amabilē. Nempe a die, qua uniuersorum dominus pepēdit in illa, tantus diabolo & complicibus eius pro hoc signo terror inhæsit, ut ipsius nequeant sustinere aspectum. Virtutem quidem crucis spiritaliter sentientes, ad solam illius occultantur imaginē. Semper quod pertulerunt opprobrium, atq; quod impręsentiarū dispendiū patiūtur, prę oculis seruāt. Antiqui dominatūs, quę in hominibus possidebāt, toties deflent damna, quoties uictorię Christi intuetur hoc signū. Meritō igitur signi illius nō ualent ferre potētiam, in quo debellati atq; debilitati fuisse noscūtur. Verum quemadmodū miseri demones de crucis Christi gemunt uirtute, ita sancti exultant angeli. Gaudent prorsus regis sui triumpho, atq; perditū hominis reparatione latantur. Honorant semper signum, in quo eorum auctor occubuit. In homine adorāt uerbum, sacramentum in signo, atq; in imagine ueritatem. Virtutem equidem latentem agnoscūt, profluentem gratiam, & occulta mysteria. Hinc eorū causa lętitię ueneratio diuinitatis, reuerentię respectus, atq; delatio oritur famulatus. Semper alacres, semper in honoris exhibitione sunt proni. Quōd si cruci sanctę tātum honoris deferūt ij, quibus ad glorię nil profuit augmentū, quid acturi sunt, qui eius saluati sunt meritis? Ad hominū tantum salutē crucis spectat profectus. Nequaquā pro dæmonibus, qui ob eorū obstinatissimā uoluntatē restaurādi nō sunt: neq; pro angelis, qui ab ipso pœnę suę creationis exordio cōfirmati fuere, glorię Christi uexillū erectū est. Pro solis itaq; mortalibus, qui in carne militāt, huiusmodi eleuatū est signū. Habēt quō fugiāt, unde sperent, ubi requiescāt. Est quippe tanquā turris Dauid ædificata cum propugnaculis, ex qua mille pendēt clypei, omnis armatura fortiū. Eleuata est super uerticē mōtium, manetq; secunda tēpestate, turbine, & a pluuia. Nullus hostiū propter sagittarū coruscationes ex ea micātes illi approximare ualet. Angelorū siquidē est uallata custodia: est etiā ex sublimitate tutissima, ex pfunditate inaccessibilis, ex lōgitudine stabilis, & ex dilatatiōe capacissima, ex sublimitate sua cęli cacumē attingit, & usq; empyreū protēdit ad cælū. Penetrat quoq; ex pfunditate terrę abdita, descēditq; ad inferos deorsum. Omnē pręterea perferre facit tribulationē ex sui lōganimitate. De latitudine illius quid dicā, quū omniū electorū sit capax? Capabilitatis eius arca illa, quę iubēte domino diluuij tēpore a iusto Noe fabricata fuisse legitur, figurā gessit. Huius crucis excellentiā cupiens Apostolus, ut discipuli cōuersi agnoscerēt, orabat dicēs: Flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ut det uobis uirtutē corroborari per spiritū in interiorē hominē, habitare Christū per fidem in cordibus uestris: ut possitis cōprehēdere cū omnibus sanctis quę sit latitudo, lōgitudo, sublimitas,

Gen. 6

Eph. 3

A sublimitas, & profundū. Scire etiā supereminētē scientiā caritatis Christi. Altissimum igitur est crucis mysteriū, tutissimumq; refugiū, profundū & latum: ad quod qui in spiritali stadio dimicāt, confugere debent. Pro ipsis pręcipuē erectū est, & in ipso est, unde plurimū sperent. Quomodo nō sperent, quū in ipso nostra spes pendeat? Porro in ceteris bellorū uexillis pro discretione, agnitioneq; quādā depingūtur imagines. In hoc autem dominus Iesus imago patris confixus est. Se exponere uoluit, ut esset nedū in Iudæa notus, uerum etiā in gentibus, dicente Propheta: Leuabit dominus signū in nationibus procul. Notissimū hoc effectū est signū, ita ut ad illud gentiū cōfugerit populus, & in illo suę constituerit spem uictorię: atq; magna mentis sub illo potiat pace: unde in persona illius in Canticis sponsa inquit: Sub umbra illius quem desideraueram sedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Pro his itaque omnibus suos exhortans filios ad pugnam, ad spem, ad agnitionem, ad pacem, ubiq; per uniuersum terrarum orbem sancta mater canit Ecclesia: Vexilla regis prodeunt, fulget crucis mysterium, quo carne carnis conditor suspensus est patibulo. Tunc uerē æterni regis uexillum erectum est, quum procurantibus Hebręorū pontificibus in crucis stipite confixus est Christus, atq; in monte Caluarie eleuatus. Tunc ad pugnam animata sunt fidelium corda, tunc ad debellandas contrarias potestates, atq; ipsum capessendum cælum succensę sunt credentium mentes. Quis (oro) pugnare refugiat? quis pati recuset? quis turbetur aduersis, quum interiori oculo angelorum regem, & hominum in crucis agnouerit pendere supplicio? Proponamus ergo nunc nobis ipsi rei gestę modum, ordinemq;: quatenus recensito immensę caritatis sacramento nobis efficiatur nouum, ac per hoc excitati ad deuotionem, ad compassionem permoti, ad imitationem igniti inueniamur & liberi. Meditemur (inquam) quo ingenio, qua uirtute & arte, non sine intolerabili pendentis pœnæ stipitem leuauerunt. Erat quippe mediator confixus in ligno omni carens doloris temperamento. In se nanq; premebatur angustia, in corpore cruciabatur uulneribus, & foris conuiciabatur opprobrijs. Hinc inde sanctissimum mouebat caput prę spinarum punctiōibus debilitatum. Vbi illud firmaret, minime reperiēbat. Nunc in sinistram latus, nunc se uertebat in dexteram, requiem quęrens, nec inueniens. Quū cruci adhærebatur, spinę infigebantur arctius, quum illud erigebatur sursum, diu perseuerare nō poterat. Satis autē fuisset, si huiusmodi tantū capitis cruciatus supplicio extitisset: sed huic nō minus aspera iungebantur. Triū solūmodo suspēsus tenebatur uirtute clauorū. Nā corpori omni ex parte attrito crux ipsa statera facta est. Porro quādo pro subleuādo corporis afflictī dolore clauatis innitebatur pedibus, afficiebat incredibiliter: si uerō in brachiorū uigore pro mitigādīs cruciatibus pedū suspendebatur, manū supra modū dilatabantur fixurę, addebaturq; uulnera uulneribus, & rediuiua fessis membris supplicia inferebantur: sicq; incomprehensibili modo inde patiebatur uehementius, unde dolori occurrere cupiebat. Nouerat solus ipse, quę, quantauē sustineret tormenta. Venerat in maris latitudinem, adeo ut penē illum tempestas demergeret. Tanquā petra durissima in undarū positus medio pro cellis tribulationum tumentibus impellebatur, nec tamen frangebatur: ab inhabitante profectō roborabatur uerbo. Illa siquidē immania perferre supplicia humanę minimē uirtutis erat. Propheticum illud poterat ex suo ore proferre: quoniam (ut arbitror) in ipsius fuerat persona prędictum: Dolores inferi circumdederunt me, preoccupauerunt me laquei mortis. Et alibi: Circumdederūt me dolores mortis, pericula inferni inuenerunt me: tribulationem & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui. Inuocauit planē dominū, & exaudiuit eum. Inuocauit (inquam) nō pro se, sed pro membris suis, pro crucifixoribus suis, quos prędestinauerat ad uitam, & quos in se nouerat credituros, & impetrare promeruit. Pro ipsis utiq; patrem deprecatus est, inquiens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Quid est quod audio? quid est quod loqueris, o domine? Te isti filij Belial turpissima damnarūt mortē, te in medio duorum latronum suspenderunt quasi eorum principem: & ais patri: Ignosce illis: Eis ne oblitus irrogatę iniurię: an dolor tuus transijt? Nunquid de eo quod nequiter egerunt compuncti sunt, ut eorum debeāt ignosci delicta? Planē ueniam meretur, qui de peccato dolet, desinitq; peccare. At uerō neutrum eorum in istis cōspicio. Si dolerent, utiq; emitterēt gemitus, lacrymas funderent, moerentes abirent, & ultra adijcere trepidarent. Hęc nanq;

Laur. Iustin.

S 3

uerę

Esa. 11

Cant. 2

Psal. 117

Psal. 114

Luc. 23

ueræ compunctionis notissima sunt indicia. An non attendis, quod in delictis suis per-
tinacissimi sunt, & contra te linguas suas acuunt sicut serpentes, uenenumque aspidum est
sub labijs eorum: Desine (oro te domine) orare pro impijs: quin potius quoniã tempus
uiscitationis suæ minimè agnouerunt: effunde super eos iram tuam, & furor iræ tuæ com-
prehendat eos: fiatque habitatio eorū deserta, & non sit qui habitet in ea. Diu domine mi-
sericordiæ tuæ sinu fouisti illos, & semper deteriorati sunt. Ne igitur iustitia pereat, ne
impunè pertranscant, ne deteriora in te agant contra se, leua manus tuas in superbiam
eorum: disperse illos in uirtute tua, & depone eos protector mi domine. Nunquid mi-
tius, quàm Dathan & Abiron, quos uiuos in abyssi baratrum demeristi, isti peccauerunt
illi aduersus Prophetam tuum suas erexerunt ceruices: isti contra te Deum suum & do-
minum. Impone, o iudex æquissime, iniquitatibus eorū finem. Agnoscant meritò in sup-
plicijs te, quem in miraculis contempserunt. Erunt quidem in monumentū posteris, si in
reatibus finierint suis. Scis, o Sapientia, quæ nō falleris, esse cōsultius putridū abscondere
membrum, quàm reseruare intactū, ut sana cōmaculet. Nolo ut occasione uindictæ ex-
termines eos, sed potius ut iustitiæ zelo, quatenus ceteri timeant insurgere cōtra te. As-
sistentibus ergo angelis manda, ut illis reddāt duplicia pro uniuersis sceleribus eorum,
& repente fiet. Tunc tua quæ te genuit mater seminecem deponet de cruce: tuique habe-
bit curam, donec sanitati restitutus denuò prædicationi incumbas. Alienigenis te mani-
festabis & gentibus. Nam ij ad quos colligendos es missus, se fecere indignos. Magnifi-
caberis in populis nationū, ad te gentes omnes confugient, perficieturque quod prophe-
tico aisti sermone: Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. Ec-
ce gentes, quas nesciebas, uocabis: & gentes, quæ te non cognouerunt, ad te current
propter dominum Deum tuum, & sanctum Israel, quia glorificauit te. Ad hæc dominus:
Desine talia fari, non enim sapias, quæ Dei sunt, sed quæ hominum: neque tibi pater meus
reuelauit hæc, sed caro. Dissuades mihi, ut non pro meis crucifixoribus orem, sed ut eos
in suis iniquitatibus perdam. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, & non magis ut
conuertatur, & uiuat: Quamobrem pro eis deprecor, ut conuertantur, & uiuant. Indig-
næ sunt orationes eorum propter scelera ipsorum. Delinquunt grauiter, & ignorant
quid faciunt. Nempe quando precibus interuenientibus meis agnoscent me, tunc suum
lugebunt reatum, & quod nunc inscienter peragunt, in se salubriter puniēt. Totum quod
in ipsis futurū est, deficeret bonum, si in proprijs (ut digni sunt) nunc morerentur pecca-
tis. An ignoras quod nō propter iustos, sed propter peccatores iustificandos in hoc secu-
lum ueni: Iustificabuntur plane in sanguine, quæ crudeliter fundunt. Vis ut fontes per-
dam: Quis (oro) uestrum saluabitur: poteris ne tu euadere, si perierint peccatores: Pro-
phetam audi: Non est qui faciat bonū, non est usque ad unum: omnes declinauerunt, simul
inutiles facti sunt. Saluari ne uis: Deprecare mecum, ut saluentur ij, quos sicut te ipsum di-
ligere debes. Potius ut uiuant, quàm ut pereāt, concupisce. Laudabilior apparebo eorum
propter poenitentiam dissimulando delicta, quàm puniendo. Nunquid oblitus es me dixisse
uobis: Diligite inimicos uestros, benefacite ijs, qui oderunt uos, orate pro persecutibus
& calumniantibus uos: Non uis ut perficiam opere, quod sermone protuli: Orauit Mo-
ses pro populo præuaricante: orauit Dauid pro inimicis: deprecati sunt Prophetæ ceteri
pro delinquentibus, & ego super illos irasceam: Parabolæ zizaniorum recordare, & lon-
ganimitatis ac patientiæ reperies documentum. Orabo igitur nunc semper pro pecca-
toribus, preces fundam, nedum in cruce, uerumetiam in celo. Plus eorū animas, quàm cor-
poris mei magnipēdo salutem. Nam etsi cruciatus, quæ patior, mihi grauissimus est, eo-
rum tamē acerbior mihi esset perditio. Solum ne pereāt, hæc perfero. Diluet errata eorū
cruor meus, ipsa quæ nunc agunt in me, non tamen crucifigentium omnium, sed prædesti-
natorum ad uitam. In ipsis quos cernis quosdam diligo: pro illis rogo, non pro ceteris.
Mihi noti sunt, pro quibus dico: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Satis mi-
hi (fateor) fecisti domine. Tanquam insipiens locutus sum. Fefellit me tui inconsiderata
compassio. Sperabam persuasionibus meis ex ijs, quæ pateris, te eripere poenis. Age igitur,
o mi amantissime domine quod coepisti. Iugiter pro peccatoribus deprecare, quo-
rum maximus ego sum. Delicta quippe iuuentutis meæ, & ignorantias meas tuis abolē
orationibus: attamen oro, ut etiam quotidiana non negligas. Quoties delinquo, igno-
ra

Aro quid facio. Profectò si scirem te, corrigerem me, custodiremque: quoniam uerò semo-
tus à tua cognitione sum, ita pronus ad culpam inuenior, ad compunctionem tardus,
remissus ad gratiam. Quamobrem supplico, ut tua mihi ignoscat pietas, tua pro me ue-
niam precetur oratio. Hæc autem dum demisso ad terram uultu attento meditarer cor-
de, & loquerer coram domino, contigit ut præsidis ministri qui aderant, super medi-
atoris nostri caput ponerent causam scriptam, quam idem præses dictauerat. Titulus
nanque erat talis: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc quippe titulum sancto afflante
spiritu scripsit Pilatus, in se continentem multa. Ipsum proprio appellat nomine Salua-
torem uocans. Sic enim ab angelo dictum est Ioseph: Et uocabis nomen eius Iesum: ip-
se saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Verè populum suum saluum fecit
pro ipso moriendo: ad distinctionem uerò præcedentium, qui hoc sortiti fuerant nomē,
addidit Nazarenum. Ipse utique Nazarenus est: quia floridus, semper uirens, semper fru-
ctificans, nunquam marcescens. In aspectu quidem est placidus, in odore suauissimus, in
amœnitate decorus. Ipsius nempe de se uox illa in Canticis canticorum: Ego flos cam-
pi, & lilium conuallium. Non autem de terra hac, quæ calcatur pedibus, procreatus, sed
de intemeratæ uirginis utero genitus. De illa (uidelicet) terra, de qua Propheta gratula-
bundus cecinit, dicens: Etenim dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fru-
ctum suum. Et de qua uates alius inquit: Et fructus terræ sublimis. Sublimis, inquam,
nam excelsior est cunctis, & sublimior uniuersis: dominatur enim à mari usque ad mare, &
à flumine usque ad terminos orbis terrarum: ideo regem ipsum appellat. Rex quippe po-
tens est, atque inuictus. Quos enim cōdidit uirtute, sapiētia suæ magisterio regit. Nullum
post se successorē expauescit. In sublimibus cælorum sedibus, ubi ipse uiget regnum,
multa potitur pace. Habet planè cælestem Hierusalem, quæ uiuis quotidie ædificatur la-
pidibus, ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Nam illuc ascenderunt tribus tri-
bus domini ad testimoniū spiritualis Israel ad cōfitendum nomini domini. Super Israel
quippe, & super populū regnat Iudæorum: nō autem Iudæorū secundū carnem, sed se-
cundum spiritū. Nā carnis circumcisio, & corporalium sola depositio sordidū nil prodest,
ut in domini Iesu admittatur regnū. Porro qui in manifesto Iudæus est, minimè ad illum
pertinet: sed qui in spiritu Iudæus est, & confitetur quoniã dominus Iesus ipse est Deus.
Confessio uerò hæc non labiorum est tantum, sed cordis. Corde enim creditur ad iusti-
tiam: ore autem confessio fit ad salutem. Proinde Christus nō Iudæorum tantum est rex,
uerumetiam gentium: earum (uidelicet) qui in spiritu, & in fidei confessione ambulant.
Nulla igitur distinctio est Iudæi & Græci, aut cuiusuis nationis. Nam idem dominus o-
mnium diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis quicumque inuocat illum, saluus erit:
si tamen illum inuocauerit in ueritate. Quotquot autem inuocant illū in ueritate, in syn-
ceritate fidei, in cordis innocentia, in sanctimoniam uitæ, in caritate non ficta, in fraterni-
tatis amore, ad ipsius spectant regnum. Hi nempe Israelitæ sunt, & spiritualis populus Iu-
dæorum, in quibus Iesus Nazarenus regnat. Regnum ergo hoc spiritus sanctus in titulo,
quæ Pilatus super crucē figi mandauit, uoluit designare. Ipsum autem multi legerunt Iu-
dæorum: quoniã prope ciuitatē erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Legebant utique, sed nō
intelligebant, quia nō credebant. Habebant enim infidelitatis uelamen super cor positū:
propterea eorum caligabant oculi, ne diuinitatis Christi splendorem agnoscerent. Quo-
niam uerò secundum literæ corticem legendo intelligebant, pontifices præsidii dicebant:
Noli scribere rex Iudæorū: sed quia ipse dixit: rex sum Iudæorū. Impudētes pōtiffices sub
uerborū phalera scelus suū tegere conabatur. Nusquam Christū dixisse legimus se Iudæo-
rum regē esse, nisi Pilato. Rex quippe erat spirituali unctioe perfusus, & tamē ut formā
humilitatis preberet fidelibus, regiā quoad uixit occultare uoluit dignitatē. Idipsum He-
bræorū pōtiffices agere conabatur se ab opprobrio læsæ maiestatis redimere satagentes.
Proinde aiebant præsidii: Noli scribere rex Iudæorū: sed quia dixit rex sum Iudæorū. Ille au-
tem de ipsorū uesana importunitate fatigatus respōdit: Quod scripsi, scripsi. Noluī quā
uis sero derogare ueritati: sed neque diuinæ ualuit cōtradidere uoluntati. Dictate etenim
spiritu sancto titulū scripserat, quæ prius mutare nequibat. Qui fecit Iudæorū principē
prophetare, coegerat scribere præsidē gentilē. Nil sancto spiritui difficile est. Æquæ per
malos, sicut per bonos, quādo uult, ueritatē atque futura prænūciat. Cur per rationalē ho-

Num. 22

minem ueritatem promere nō ualebat, quādo per irrationale & subiugale animal Prophetę ueritatem corripere potuit. Repercussi igitur, & sua malignitate frustrati pontifices ad conuiciorum opera pristina rediere. Ergo itaq; uberiorem caritatis flammā dilectoribus Christi exhibebat mysterium passionis ipsius, quo frequentius atq; uehementius illum contumelijs lacelebāt. Excolebāt quidē æterna permittente sapientia humanitatis terrā iniquitatis suæ uomere, ac uenenatæ linguæ sarculo, ut centuplicatū redderet sanctę ecclesię fructum. Virtutes etiam mediatoris Christi, quæ in occulto diuinitatis gazophylacio latitabant, hac occasione produxerūt ad publicum. Verūm & fragrantissimus æternæ ac indefectibilis caritatis odor, qui in cellario cordis illius repositus erat, circumquaq; per orbis latitudinem emanare fecerunt. Nihil ergo spiritus Iesu eorum quæ aduersus se in se acta sunt, sine spirituali fructu dereliquit. Quod egerunt pontifices ministriq; ipsorum: quod scripsit Pilatus, quod perfecere milites, qui crucifixerunt illum sacramentis est grauidum. Diuiserunt utiq; uestimenta Christi, & sortiti sunt tunicam inconsutilem: sicq; miserunt sortem, ut quis quid tolleret. O Dei sapientia quā occulte, quā profundē operaris in omnibus, ignota alijs quæcunq; agis, tibi notissima sunt: placido tamen illapsu instruis, quē uis. Prædixisti quæ eras factura, ut reserares mysteria dignis te. Quem enim erudis, intus in secreto cordis thalamo doces nemine id sciente, nisi is qui tua melliflua percipit uerba. Ex fragrantia quippe suauissimorum eloquiorum tuorum, ex candore spiritualis lucis, ex sui spiritus exultatione tuam honorabilem intelligit præsentiam, te non uidendo uidet, absq; uocis prolatione te audit, amplectitur te in te se sentiens in te, te diligit in se, requiescit in te, non discedit à se, ne elongetur à te: per se attingit ad te, & tamen sine te nunquam ueniret ad te. Id caritate mediante fieri confiteor, si tamen ipsa medium dici debeat. Medium est non locare, sed spirituale, sed gratuitum, sed diuinum. Interueniente igitur caritate reuelas mysteria. Hinc rectissime colligitur, quod sicut instruendo, latificando, dirigendo, eleuando ades iustis, ita à peccatorum & infidelium cordibus abes. Tui enim capaces non sunt, quemadmodum lucis luminaria clausa. Fuga ergo, o meridiana lux, & æterna sapientia mentis meæ tenebras luce tua superna, impuri habitaculi mei absterge sordes, cordis aperi aures: quatenus adsit magistra ueritatis & amoris fons, audiam quid in mysterio, uestimenta tua à crucifixoribus inter eos diuisa significant: quid ipsa inconsutilis tunica de super contexta per totum denotet. Non arbitror id ab re factum, sed neque prænunciatum. Tu enim per os sancti David pueri tui dixisti: Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Aliquid nempe & magnum aliquid sub figuræ tegmine latere non dubito: quod à te, o alma sapientia, scire concupisco. Ista dum tacitus perorassem: serenissima (ut semper est) uultu ad me eadem conuersa sapientia inquit: Quod ad me tam ardenti percunctaris desiderio, sacramentum est: quod compendioso tibi enodabo sermone. Minimè tibi debet esse molestum, si in tanto constituta supplicio tecum paucis loquar. Est enim taciturnitas mœroris pedissequa. Equidem fateor, quoniā dolor uehemens in tua nunc ad me interrogatione proposita cor meum absorbuir, dum nō præsentia, sed futura mētis cōsideratione prospecto. Quid ad me in ultimo cōstituta de uestimentis attinet? Cur de ijs, quæ corrupenda sunt, de mundo transiens dolere debeam? Et nihilominus rationabilē mœroris mei causam esse, quū locuta fuero, recognosces. Dolebis quoq; mecum, si qua in te amoris mei scintilla remansit. Ne uerò diutius protraham scito crucifixo meos, hoc in loco pastores, animarumq; rectores, ac ecclesię significare ministros sua non mea quærentes. Diuisa autem uestimenta temporalium bona in pauperum alimonijs deputata. Ipsam uerò inconsutilem tunicā fidelium unitatem. Quod isti nunc agunt, in ecclesia mea futurum nō dubites. Talium plenus est mundus, qui ideo cathedras quærunt, & pastorales infulas cōcupiscunt, ut lucra terrena sectentur, & habeant unde suas expleant uoluptates, suorumq; marsupia repleant. Solūm præsentia diligunt ambitione circūuenti, seu cupiditate cæcati pecunias cumulant, ut ad altiora tendere ualeant. Isti thesauros meos, quos in cruce confixus acquisiui, membris meis pauperibus erogandos consumunt & deuorant. Tanquam patrimonio proprio meis abutuntur diuitijs. Sicq; impudenter ac securè uiuunt, ac si ignorem talia, nullamq; de ijs reddituri sint rationem. Horum maior pars est, qui inter se uestimenta mea

Psal. 21

A mea diuidentes uoluptati & carnis curæ inferuiunt. Fuere etiam nonnulli, qui naturali pollentes ingenio, & liberali imbuti disciplina fidelium plebem post se trahere curauerunt. Sectas istiusmodi initiare ac schismata facere minimè ueriti sunt. Sortem mittunt, ut quis quid tollat, dum opinionum suarum fautores multiplicare conantur. Iudicia hominum sibi uendicant, nomen præcipuum in ecclesia habere moluntur, atq; sub sanctitatis & ueritatis uelamine catholicam unitatem tantum penes se esse persuadere cōtendunt. Porro catholica ueritatis unitas inconsutilis est tunica, & cōtexta per totum: quæ quoniam corpori meo adhæsit, scindi non ualet. Diuiserunt se ab unitate hæretici, non ipsi unitatem diuiserunt. Nonne in suis euauerunt cogitationibus? Et retrorsum alienati sunt, quotquot schismata composuerunt? Vbi Arrius, Sabellius, Fotinus, cæteriq; horumq; similes? Singuli tunicam hanc habere uoluerunt: super quam etiam miserunt fortes. Scindi illa nō potui. In iniquitatibus suis pereuntibus schismaticis in propria eadem integritate permansit. Durauit quidem usq; ad diem hanc integerrima unitatis tunica, perseverabitq; per eum. In carne & per carnem meam, cui famulando in hæsit, hoc sortita, ut prorsus dilaniari nequeat. Ventiletur, deprædetur, fortiat. In suo ipsa robore custoditur, tenet pulcritudinem, & fortitudinem seruat. In persecutionibus eius agnosce fortitudinem: in donis uerò illius pulcritudinem uenerare. Nōne speciosa & pulcra, dum per totum contexta est? Corpus totum attende ecclesię, ipsius spiritualia dona considera, & omnino uestis uarietate delectaberis. Illius speciosam uarietatem exprimere curauit Propheta, quando ait: Astitit regina à dextris tuis in uestitu deaurato circumdata uarietate. Qualis hæc sit uarietas uis nosse? Apostolum audi: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem spiritum: alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in eodem spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Tot in illa uarietates sunt, quot spiritualia eidē collata sunt dona. Ex his catholice fidei decoratur unitas, atque latens in ea potest sciri ueritas. Ista si mentis intelligentia pertractaueris, quid in uestium mearum diuisione, quidue in tunicæ sortitione sacramenti lateat, recognosces.

Psal. 44
1. Cor. 12

Quare homo naturaliter curiositati inferuiat.

Cap. XVIII.

Voties in foro, uel plateis nugatoria fiunt spectacula, numerosa populorum turba illuc confluere consueuit. Semper noua & inuisa humana mens quærunt. A natura hoc illi insitum est. Abutitur tamen naturæ bono sectando similia. Factus est homo, ut celestia consequatur, inuisibilia concupiscat, & maiora se quærat. Impellitur igitur à natura, ut summū uidere appetat bonum. Inferiora ideo tanta cum auiditate perlustrat, ut si quod in illis summi boni uestigium est, percunctando reperiat. Illud itaq; puerilibus promissionibus peccator, & cæcatis animæ luminarijs molere cōpellitur: sicut figuratiter de Sāone legitur: Terræ marisq; perambulat spacia, & nihil in quo curiositatis suę gressus figat, comperit. Iacet tanquā paralyticus in grabato membrorū spiritualium debilitate fatigatus. Huc illucq; iactatur quærēs requiem, nec inueniens. Et tādū in hoc perseverat ludibrio, quādū carnis à spiritus uita deficiat. Maxima igitur Hebræorū turba istiusmodi curiositatis agitata impulsu foras de ciuitate exierat: quatenus uniuersitatis dominū in cruce pendere atq; expirare cōspiceret. Insuetum ac singulare arbitrabantur hoc esse spectaculum: propterea illi cernere cupiebant. Verè tamen spectaculum angelis & hominibus erat mirandum. Simile huic nunquam fuerat uisum. Nunquid à seculis auditum est, ut Deus homo factus crucifigeretur, illud retur, pateretur, moreretur? Nempe hoc magnum pietatis sacramentum est, quod manifestum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Hoc nil profundius, nilq; mirabilius. Se spectaculum fecerat Deus, ut nouitate quadam insolita dispersos per abrupta uitiorum ad se traheret populos. Ipsum mediatorem audi: Quum exaltatus (inquit) fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Traxit plane, quia trahere potuit. Efficacissimum erat spectaculum hoc ad se ad alliciendos mortales omnes considerare uolentes. Sufficientiam plenissimam habebat in se, quamuis efficaciam non nisi in prædestinatis ostenderet. Inuitabat tamen uniuersos: ideo publicè celebratum est extra ciuitatem

Iud. 16

1. Tim. 3

10. Cor. 12

uitatem supra montis uerticem, & in crucis patibulo. Hodie etiam in ecclesie medio patet, annunciatum liberè, fideliter confitetur. Nam si alicubi latet, ihs qui pereunt, occultatur. Si quosdam minimè trahit, non ex uirtutis defectibilitate, aut attractionis oritur indigentia, sed ex indignitate humanæ malitiæ renitentis, quæ à summo bono rationabilem diuertit affectum. Se iustitiæ sol exponit, se offert, se communicat intueri uolentibus. Vnde quum quis illum nequaquam agnoscit, peruersitati ignorantis deputandum est. Occulto autem quum hoc fiat iudicio, iniustum esse non potest. Cur in propria quisque reprobis nequitia deseratur: potius uenerandum est, quàm discutiendum. In ruina nam ipse dominus Iesus pendens in ligno positus est, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicatur. Quemadmodum prophetatum, ita & impletum est, in ruinam positus est infidelium, & in resurrectionem credentium. Quomodo uero in signum cui contradicatur, constitutus sit, attende. Stabat in patibulo fixus tanquam intellectuale spectaculum agnoscere cupientibus. Stabat (inquam) quasi signum ad sagittam, ut contradictionis & irrisionis uerba susciperet. Quales quisque astantium sagittas emisit, ex consequentibus considera. Aderat populus multus finem expectans. Ex ipsis quidam irrisionis intorquebant iacula, dicentes: Alios saluos fecit, seipsum saluum faciat, si hic est Christus Dei electus. Huiusmodi erant maledicentium turbarum sagittæ. Militum uero, custodientiumque: Si tu es rex Iudæorum, saluum te fac. Prætereuntes & ipsi blasphemiam dirigebant spicula, aientes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas: si filius Dei es, descende nunc de cruce. Similiter & sacerdotum pontifices cæteris sceleriores illusionis iacula emittentes ad alterutrum cum scribis & senioribus dicebant: Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere: si rex Israel est, descendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si uult: dixit enim, filius Dei sum. O uenenata antiqui serpentis fraus, o meditata leonis rugientis rabies, quanta calliditate, quantæ peruersitatis arte inuictissimum Christianæ religionis ducem conabatur euertere. Ordinarat quippe aduersum illum acies, in omnibus ipse certabat, si quo modo concupitæ ualeret fieri compos uictoriæ. Primò turbas, deinde milites, post excitat prætereuntes: postremò pontifices, & seniores uexat. Omnes certatim paratas in pharetra sagittas in signum contradictionis intorquent, paulatimque pugna exaggerant impetum. Porro si singulorum discutiantur uerba, semper in malignitate agnoscentur proficere. Horum dolositatem propheta expressit domino inquiring: Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Pugna uidisti ordinem, attende nunc fraudem. Duo in singulis recognosce: irrisionem (uidelicet) & persuasionem. Per irrisionis uilipendium ipse malorum omnium commentor diabolus pendentis mediatoris subruere animum, atque in desperationis & impatientiæ foueam præcipitare nitentur. Quis (oro) tam crebro, tam iniuriolè, nec non & à tot æmulis lacessitus, immobilis permaneret? Sibi inuicem succedentes sine interuallo, & absque pietate opprobriorum, ac illusionum adeò crebrescebant ictus, ut fessio & afflicto nulla requies præberetur. Importunitate quadam conuictorum bellatoris fortitudinem debilitate studebant. Præualuerunt ne? An fortè mouere potuerunt, seu mollificare durissimam petram? Prorsus minimè, quin potius suis seipso transfixere sagittis, atque proprio se iugulaere mucrone: quemadmodum uoce prophetica dicitur: Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arcus eorum confringatur. Istorum hostium machinationes gloriosissimus noster superauit dux. Fortitudinis scutum sagittarum opposuit ictibus, & irrisionum uerbis, atque contumeliarum irritationibus. Insanos illos esse cernebat, nec non ab immundo uexatos spiritu. Incorrigibiles etenim quum essent, tunc superuacue admonitionis eloquia audissent. Tales potius silentio, quàm sapientia cõpescuntur. Noli (inquit Sapiens) fatuo respondere, ne fortè cõtrouersijs allidat te. Illusionum audisti bellum pariter & triumphum, persuasionum nunc uenena auscultra. Plurimi nempe eorum qui aderant, diabolo instigante uerbis domino suadere conabantur, ut de cruce descenderet. Hoc turba, milites, prætereuntes dixerunt pontifices: quatenus ex suadentium multitudinem procliuor fieret ad descensum. Callideque satis se credituros simulabant, ut tanquam saluator uerus creditorum salutem non negligeret. Iam pauere diabolus cõperat: iam ipsum Christum esse credere: iam adeptum impudenter in hominibus dominum

animum amittere trepidabat. Hinc ut descenderet, hortabatur. Verum hæc capitis & membrorum malitiam sapienter agnouit, confuditque. Non autem ab re legimus, quod sapientia uincit malitiam. Attingit enim à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Non armis, non argumentis, non redargutionibus, sed inimicum patientia superabit. Obmutuit ad contumelias, & non aperuit os suum, quauis factus esset tanquam uas perditum, quauis audiret uituperationem multorum commorantium in circuitu. Ad suasiones uero non præbuit aures, fraudes eorum intelligens. Patienter sustinens perseverauit in cruce, donec spiritum exhalaret: non quia non posset, sed ut seipsum resuscitaret: ideo de patibulo descendere recusauit. Potestatem quippe habebat ponendi animam suam, & iterum sumendi eam: eadem facilitate poterat de ligno descendere, qua uoluit in manibus inimicorum se dare. Dubium prorsus fieret, utrum pro utilitate petentium, seu ad confusionem descenderet irridendum, si postulantium uotis annueret. Quonia uero filiorum hominum corda nouit, quod præstâtius erat, elegit. Solidum ergo patientiæ exemplum fidelibus non descendendo reliquit, & insultantium uelania repressit: atque antiqui hostis insidias redegit in nihilum. In cunctis autem se diabolus superari erubescens unam, quæ in iniquitatis suæ pharetra remanserat, sagittam extorquere non desijt: si fortè qui in maximis fortiter dimicarat, improuidè uinceretur in minimo. Quamobrè latronem, qui à sinistro mediatoris pendebat latere inflamauit uehementer: adeò ut & ipse blasphemiam proferret obloquia. Vnde idem aiebat: Si tu es Christus, saluum fac te ipsum & nos. Malus erat, & bene loqui non poterat. Iam illum diabolus absorbuerat, & in corpus suum traheretur. Ideo nisi quod ille uolebat, agere non poterat. Figuram gerebat, nec non de eorum erat numero, qui ad sinistra iudicis ponendi in die iudicij audituri sunt: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Inter mortuos cõputatus erat: propterea uitam quam habebat iuxta se, minimè cognoscebat, quin potius deridebat, blasphemabat, expellebat. Hoc quum audisset qui pendebat à dextris, sustinere non potuit. Iustus quidem erat, & iustitiam diligebat. Proinde irrogatas innocenti & iusto calumnias cõpit arguere, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione positus es. Sine timore (inquit) Dei es, mortui uicinus, & in mortis sententia constitutus. Cur ergo sic loqueris? quare tam procaciter blasphemiam faris eloquia? Impie agis, inconsulte uerba pronuncias, subduceris, à maligno spiritu agitaris. Discute (oro) sermones tuos, ipsius & nostri causam examina, & perspicue intelliges, quoniam nos quidem iuste patimur, nam factis digna recepimus. Multa commisimus enormia, & plurima scelera perpetravimus, pro quibus congruè præsens supplicium sustinemus. Hic autem quem contumelijs præsumis appetere, nihil maligessit. Sanctus est, innocens, impollutus, sine peccato, absque crimine, & damnatus iniuste. Vita illius immaculata est, sermones ueri, & sapientia pleni, cor humile & feruidum caritate. Amator est pauperum, merentium consolator, uia errantium, periclitantium salus, lux mundi, peccatorum uenia, magister optimus, doctor præcipuus, singularis animarum medicus, tutissimus naufragantium portus, strenuus pugnantium dux, & uerè peregrinantium comes indiuiduus. Neminem spernit, nullum abijcit, nulli unquam nocuit, neque alicui onerosus fuit. Clemens est, in doloribus patiens, in contumelijs imperturbabilis. Non est plane inuentus similis illi in uniuersa terra, qui incomprehensibiliter conseruaret legem excelsi. In nostra quippe natura abiectus & contemptibilis apparet, sed in sua sublimis & gloriosus est. Habet utique regnum, regia insignitus est potestate, & angelorum semper uallatus est militia. His itaque dictis, conuersus ad dominum ait: Domine memento mei, quum ueneris in regnum tuum. Maxima sancti latronis huius fides est, & nimium commendabilis. Nullum de eo audierat prædicantem, nullum excusantem, neminemque illum agnouerat laudantem. Non regales uiderat insulas, non uestium apparatus, non ministrorum famulatus, non diuitias, non honores, non palatia, non miracula, non æternæ uitæ ab ipso didicerat uerba proferri: quinimo populum, milites, pontifices, senioresque Hebræorum contra illum cernebat insurgere. Nam transeuntibus opprobrium fuerat factus. Videbant enim illum, & mouebant capita, dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in triduo reedificas illud. Verè propheticum poterat proferre sermonem: Factus sum in derisum omni populo canticum ætate die. Latro autem iste (quod magis est mirandum) eundem dominum in patibulo tam ignomi-

ignominiosè positum, mortiq; intuebatur propinquum: & tamè post hanc uitam ipsum certissimè nouerat regnaturum, proinde constanter aiebat: Domine memento mei, dum ueneris in regnum tuum. Nò humana eius sunt uerba: neq; scientia mortalium acquisita, sed fidelissima, uera, profunda, cœlestia, diuinaq;. Illa didicerat reuelate patre, ministrante uerbo, & certificante spiritu. Electorum beatus iste portendebat imaginem, & unus eorum erat, quibus dicitur à Christo: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Quoniam uerò erat prædestinatus ad uitam, meritò uitæ uerba ex ore uitæ audire promeruit, dicentis: Hodie mecū eris in paradiso. O felix latro, quantum tua confessio ualuit, quantum Deo fides tua extitit grata. Sine ferro, sine cruciatibus, & absq; labore pœnitentiæ populorum arripuisti regna ad undecimam horam in uinea uocatus es, & mercedem prior accepisti, præcessisti nò meritis, sed beatitudinis fruitione antiquos patres, discipulos (uidelicet) & apostolos. In te miserationis suæ affluentiam saluator exhibuit. Exemplo tui desperatorum eruditur uita, delinquentium roboratur animus, erigitur spes, exhilaratur affectus, & antiquatæ consuetudini malæ renouatio suadet. Profectus quippe tuus aliorum militauit salutem. Utinam mihi daretur tua, ô latro, sectari uestigia. O si mediatoris promererer audire uocem dicentis: Hodie mecum eris in paradiso: dies profectò latitiæ, dies exultationis, dies (inquam) tripudij & gratiarum actionis mihi esset. Nempe totus festiuus, totus hilaris in domini mei gaudium introirem. Quod si non hodie, saltem in die exitus mei de corpore, saltem uel post annorum curricula in paradysum Dei ingredi dignus efficiar. Fortunatus autem hic peccator, qui sua confessione iustificatus cœlum acquisiuit: & sanctorum cœtibus nò tactis purgatorij flammis associatus est: satis illi uidebatur facinoribus acclamantibus, si de eo in cœlorum regno tantum memoria haberetur. Ultra meritum, præter spem, & supra uotum consecutus est. Iuxta fontem quippe æternæ uitæ pendens, residensq; prope fluenta plenissima gratiam simul accepit & gloriam. Præuentus namq; est in benedictionibus dulcedinis: ideo suscepit coronam de lapide precioso. Latus quidem ob promissionem factus est, sed propter munus latior. Vnde uerò hæc? aut à quor? Prorsus gratis à domino: nam in cruce tanquã rex in solio, stabat dominus Iesus: singulis ea, quæ habebat, singula diuidens. Furentibus quippe turbis, & aduersus se uociferantibus eorū tribuit ueniam ignorantiæ, quãdo patrē deprecatus est, dicens: Pater ignosce illis, quia nesciūt quid faciūt. Pōtificibus, senioribus, atq; se crucifigētib; corpus Iuū tradidit perhibente Propheta in persona illius: Corpus meū dedi percutiētibus, & genas meas uellentibus, faciē meā nō auerti ab increpātibus & cōspuentibus in me. Militibus se custodientibus propria uestimenta reliquit, sicut per Prop̄etā ait: Diuiserunt sibi uestimenta mea. Latroni in dextera pendenti paradisi gloriā donauit, inquiens: Amen dico tibi, hodie mecū eris in paradiso. Matri uerò quid? Præsens erat, & iuxta crucē erat cum multis mulieribus sanctis. Poterat & ipsa, nisi dolore nimio absorpta teneretur, munitis aliquod expectare à filio. Aderat enim ibi prope filium. Nusquam cogitationis suæ intētionem diuertere ualebat. Tota erat cum filio, & tota rapiebatur in filium, in corpore filius: in mente uerò erat genitrix crucifixa. Oculos lacrymis suffusos erigebat ad filium: illosq; illico demittebat. Non enim ualebant materna uiscera horrendum nati intueri supplicium. Quo se illius figebat obtutus, mœstus retundebatur animus uisionis horrore. In capite coronam spineam, in facie sputa, gelatum sanguinem, & speciem deformatam, in manibus ac pedibus clauos infixos, uulnera dilatata, defluentem cruorem, rigidosq; neruos. In toto demum corpore liuores, tunctiones, excoiationes, tumoresq; cernebat. Vndiq; uehementissimi doloris aspiciebat insignia, & tamen iuxta crucem stabat. Tenebatur funiculo triplici, doloris (uidelicet) admirationis, & amoris. Dolore quidem, quia præsentis passionis gladius ipsius transfixerat animā. Veruntamen in corde transuerberata gladio & mēte crucifixa, quò se diuertere ualebat? Admiratione autem, cum quis pendeat, tacita cogitabat. Illum uerum Deum esse sciebat in sui natura impassibilem, immortalem, inuisibilem, atq; beatum. Quoties igitur conferebat in corde suo, & eundem passibilem, & impassibilem: mortalem, & immortalem: uisibilem, & inuisibilem: & miserrimum intelligebat, atq; beatum: ultra quàm credi possit, admiratione suspensa tenebatur. Quomodo admiratione non raperetur extra se, & redderetur immobilis,

Math. 25

Luc. 23

Math. 20

Luc. 23

Esa. 50

Psal. 21

Ioan. 19

bills,

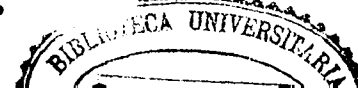
A bills, cum teste sacro eloquio scrutator maiestatis absorbetur à lumine gloriæ? & quis unquam congruentius, purius, familiariusq;, quàm beata uirgo in diuinæ contemplationis agnitione admissus est? Nam etsi sexaginta sint reginæ, & octoginta concubine atq; adolescentularum non sit numerus, una tamen erat columba spoli speciosa, suavis, dilecta atq; amabilis. Amore uerò, quia unicus ei erat filius cunctis formosior, sanctior uniuersis, decoratus moribus, uirtutibus plenus, ac gratiarum locupletatione conspicuus. Materno siquidem amoris uinculo secum conglutinata tenebatur. Præualuerat tamen dolor, & mentis ipsius ita secreta compleuerat, ut in comparatione illius uix admirationis & amoris reperiret locus. Nec immerito. Fecerant enim admiratio & amor, riuulos duos, qui indefinenter in doloris alueum profluebant, propter quod rapidissimum in corde uirginis ex huiusmodi alluione congregant torrentem. Quamobrè in persona ipsius in Threnis legitur. O uos omnes, qui transitis per uiam, attendite, & uidete si est dolor similis sicut dolor meus. Iuxta admirationis & amoris mensuram doloris inerat magnitudo. Offensam quippe Dei in pendens ætimabat iniuria, & pro cruciatu filij acriter affligebatur in filio. O quantus hinc indeq; conflictus exercebatur in uirgine! Tanquam in spiritali constituta erat stadio, & indomitarū atre-tata moribus bestiarum. Porro ueluti inundans fluuius, ita doloris in ipsius erat corde rugitus. Præterita quoq;, præsentia, ac futura prospectans quasi clavis tribus ferreis iacebat spiritaliter in nati cruce confixa. Sic igitur oppressa uulneribus filij uulnera suis uulneribus aggregabat. Hanc uerò cum uidisset dominus dolore nimio fatigatam, uidissetq; discipulum, quem diligebat, uirginem consolantem, misericordia motus non minus illorum, quàm propria condoluit pœna, unde ad eos conuersus dixit matri suæ. Mulier ecce filius tuus. Seq; alloquētem ut audiuit mœstissima mater, reuiuiscere cœpit, & deperditas parumper resumpsit uires. Mœrentem quippe eius animum unicus leniuit eloquium uerum ut mediator conticuit, tanquam prudentissima secum singula discutere inuicauit uerba, necnon & uerborum sententias. Cur mulier inquit, & non potius mater? Mater utiq; illi sum, tamen si meritis & conditione indigna. Natura & sexus mulierem me fecerunt, gratia uerò & prolis conceptio matrem. Ut sim mulier, sicut cæteræ gratis accepi, ut autem sim mater, ex speciali amoris priuilegio consecuta sum. Mater illi sum, mulier mihi. Mulier (inquit) ecce filius tuus. Quid est, quod loquit? Unicus mihi est, uniceq; dilectus, post ipsum nullum habui, sed neq; cum illo alium habere uolo. Plane si de se ait, si seipsum insinuare uoluit, dicere debuerat, ecce me filium tuum, ecce quem genuisti, uel cur ostenderet præsentem, quem uideo, quem audio, quem cognosco, si autem de alio aliquo inquit, de quo dicat, certam me reddat, ne dilaniata & uariata in multis ab eo diuellat. Sermonis huiuscemodi causas scire concupisco. Nempe fortuitu aut imprudenter locutus non est. Est enim sapiētia Dei patris, cui omnia nuda & aperta sunt. Sed neq; cor meum reprehendit me, ut illum aduersum me in aliquo concitauerim, unde non matrem sed mulierem uocare debuerit. Hęc secum uirgo. Ad filium autem in spiritu ait. O fili cordis mei singularis amor & doloris ac secretorum conscie meorum loquere ad eam, quæ te genuit, & ambiguitatis altercationē ediffere, cur mulierem me potius, quàm matrem uocaueris, aut quem loco tui mihi ostēdas filium, uel forte tribuere uelis mihi miserrimæ, referare digneris. Filius es mihi, & ego tibi sum mater. Si ego genitrix nomen hoc dulcissimum mihi, & mœroris mei mitigatiuum, quare conticui? Verum si tu mihi filius, cur alterum mihi demonstrasti? Quomodo alium q; te, seu loco tui mihi censebo in filium, cum tui neq; in cœlo neq; in terra similis sit? Nam quamuis te in stipite pendentem, uulneratum, & seminecem uideam, quanquam hinc post paululum nouerim te transiturum ad patrem, nullum tamen uolo præter te. Tu mihi omnibus carior, tu mihi amabilior uniuersis. Te uolo sic liuidum, sic cruentatum, sic transfixum, te mihi filium esse ore profiteor, & corde concupisco. Ista Maria tacite proferente præ doloris uehementia ac profluuio lacrymarum ultra non ualente procedere filere compulsa est. Corde & affectu pietatis tota liquefacta remansit, atque filium ex nimietate mœroris intueri non poterat. Cui filius. Vt quid tanto dolore consumeris? Quare cogitationes uariæ conturbant cor tuum? Fateor quia cruciatus tuus gladius acutissimus mihi est. Pone igitur finem lacrymis, impetum afflictionis cohi-

Thren. 1

Ioan. 19

Laur. Iustin.

T be,

be, atq; pro ijs, quæ locutus sum, non amarescat cor tuum. Vocavi te mulierem non matrem, ut magnanimitatis fidelibus meis exempla præberem. Nam naturalis dilectio tametsi reprehensibilis non sit, est tamen sensualitati propinqua. Te amplius diligo, quia sancta, quia pudica, quia humillima, quia caritate succensa es, quam quia mater, & de te secundum carnem procreatus sum. Non enim oblitus sum te genitricem meam esse, me fuisse educatum à te, tuisq; obsequijs ad adultam peruenisse ætatem. Nō erubescō te uocitare matrem, talem te feci, tantis te ornavi gratiarum monilibus, ut merito prodirem ex te, teq; omnes generationes faterentur esse beatam. Noluī autem uocare te matrem, ne prolis dulcedine, quæ sub hoc latet uocabulo, tua transfigerentur præcordia. Facile (ut nosti) filiorum blanditijs uiscera materna complentur. In matrem te habere uolo, te ut genitricem uenerari. Viderer legem soluere, quam mandauī, si te appellare matrem, aut honorare cōtemnerem. Discipulum uerò, quem diligo præ cæteris, tibi commendo in filium, ut quemadmodum comes, ita & integerrimæ uirginitatis tuæ sit custos. Obtemperabit tibi ut filius, & tu de illo sicut de me qualicūq; fructus solatio. Dormiuit cum patribus suis Ioseph sponsus tuus nutritius mihi. Ascendam & ego ad patrem hostibus triumphatis. Quamobrem discipulus amborum in te supplebit uices. Præclarum etiam scito in hac commēdatione discipuli latere mysterium. Ipse nanq; typum gerit ecclesiæ, quæ est immaculata & uirgo. Hanc in persona discipuli tibi relinquo. Tu illam tanquam me dilige, exhortationibus roborata, confirma consilijs, exemplis erudi. Possit equidem in hoc seculi naufragoso discrimine absq; gubernatore perire. Multæ aduersus illam procellosæ tempestates, persecutiones acerrimæ, hæreses diuersæ concitandæ sunt. In fide adhuc debilis est minus fundata uirtutibus, & infueta pugnæ facillime succumbet, aut hostibus terga uertet, si duce priuatam se senserit. Ex meo ignominioso ac repentino exitu scio, quod turbanda est. Tuis informationibus erigetur, tua protectione solidabitur, atq; ex præsentia tua deperditas, si quæ fuerint, recuperabit uires. Volo igitur, ut illam de cætero in filiū habeas, illam tuis orationibus protegas, atq; uirtutibus auctam ad me perducas. Eidem quoq; mandabo, ut te tanquam matrem ueneretur, te diligat, ad te confugiat, te inter Deum & se mediaticè faciat. Te aduocabit in periculis, in dubijs consulat, in necessitatibus implorabit. Non minus de te quam de me captabit fiduciam. Faciam prorsus, ut omnes concurrant ad te, eritq; nomen tuum honorabile in omni generatione & progenie. Nemo in tui inuocatione spernetur, nullusq; deuotus tibi à me efficietur alienus. Indissolubili caritatis foedere te illi & ipsam copulabo tibi. Hæc matri ad discipulum uerò inquit. Ecce mater tua, illi famulare, illam honora, post me secundus habere. Quicquid exhibebis illi siue obsequij, siue reuerentiæ, seu iniuriæ ascribam mihi. In præsentī afflictione eius esto illi consolator dulcis, indiuiduus socius, & obediens filius. Non hinc discedat sine te, ubi cūq; esse uoluerit, ipsius adhære uestigijs. His dictis inualescentibus passionis angustijs, atq; exitus imminente hora, conticuit. Ex illa ergo hora & deinceps iuxta domini præceptum accepit eam discipulus in suam.

Qualiter naturalem pauorem mortis superauerunt sancti. Cap. XIX.

Nemo sane intelligentium ignorat carnis & spiritus separationem esse terribilem, & potissime cum uiolenter ac præter naturæ ordinem euenire contigerit. Illam plane natura obhorret ueluti sui ipsius cōsumptionem, propterea declinat pericula, dolores fugit, atq; expauescit omne, quo mediante decidit. Hinc infirmitates, cruciatus, & senium, quæ propinquæ mortis notissima indicia sunt, pati formidat. Quantum ualet, ab his se redimit, & medetur ipsis. Remedia uniuersa pœnis corporis resolutionem oppositis sedula inquisitione rimatur. Hinc uirtutis herbarum curiosa percontatio, hinc medendi peritia sumptuè principium. Omnes naturali impulsu quemadmodum diuturna felicitate uiuere appetunt, ita tormenta refugiunt, pericula trepidant, atq; tota, qua ualent, industria animæ exitum differre conantur. Hoc autoritate sua Apostolus roborans inquit. Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed magis eam fouet, & nutrit. Verum cum plurimos sanctorum legamus ultro se exposuisse cruciatibus, mortemq; minime declinasse, cum possent, hos nequaquam dixerim pœnarum seu exitij caruisse metu, sed illum tunc

Ephes. 5

Atunc uitæ desiderio superasse. Habebant plane in seipsis pariter pauorem mortis, & immortalitatis affectum. Præcedebat tñ amor odiū, & perpetuæ uitæ gustus (gratia operante) separationis homini uincebat metum. Supra naturam diuinitus donum hoc illis erat prerogatum. Plane nihil humanæ naturæ ascribendum est, cum potestate absoluta Deus operatur in homine. Ipse nanq; est, de quo egregius Psaltes cecinit dicēs. Omnia quæcūq; uoluit dñs, fecit in mari & in omnibus abyssis. Veneranda est igitur in homine omnipotentis gratia, cū præter id, quod naturaliter est agit quis, sed & quilibet supportandus, quando naturæ impulsu agitur, & regitur. Non sunt ob hoc redarguendi neq; damnandi, qui nimijs grauati passionibus signo aut clamoribus calamitatum suarum uehementiam notificant. Tales proculdubio exhortandi, alendi, & fouendi sunt; nē desperatione deficiant, & utriusq; uitæ stipendia amittant. Quis domino Iesu perfectior? quis illo in tolerandis cruciatibus robustior? in illata morte quis eo constantior, & tamen Euangelio testante didicimus, quod in ultimo cōstitutus cum immanissimis doloribus premeretur, uoce tonāti clamauit. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Porro si in tormētis positus fortissimus sic uociferatus est gigas, quid ager infirmus homunculus? Si turris inuictissima tempestatis impulsu pene mota est, & tremuit, quid arundo tenuis & delicata? Non tamen arbitrandum est ex debilitate animi, seu carentiā patientiæ mediatorem nostrum talem clamoris emisisse rugitum. Se uerum esse hominem, se carnem gestare passibilem, se mortem pauere insinuare curauit. Quanta pro hominibus pateretur, sub eadem uociferatione contexit. Ex passionis ergo immensitate, amoris magnitudinem declarauit. Nisi tenerrime ardentemq; diligeret, doloris nimietatem tolerare non posset. Vincebat plane in illo, atq; supereminebat mortis supplicium amoris magnitudo. Proinde ex consideratione mœroris ac pœnæ caritatis illius affectus notus efficitur. Quantum doluerit, quantumq; crucis patibulum perferēdo laborauerit, quis sufficienter intelligit? quæ facundia enarrabit? Omnem humani ingenij excedit altitudinem doloris & amoris ipsius altitudo. In illo complebatur, quod in Threnis ore prophetico dicitur. Foris interficit gladius, & domi mors similis est. In corpore quidem passionis sæuiebat gladius, & in mentis habitaculo mœroris torrens maxime inundabat. Nulla profecto corporis pars seu sensuum siue membrorum à cruciatu erat illæsa. Insonabant utiq; in eius auribus uerba blasphemæ, diuini contemptus sermones, iridentium, plangentium, uociferantium, maledicentiumq; tumultus. Oculis intuebatur cum illusione capita agitantes, atq; dicentes. Vah qui destruis templum Dei. Matrem cernebat mœrore sauiam, & uberrime lacrymantem amicorum & affinium sustentari manibus, foueri blanditijs, exhortationibus consolari. Fœtore autem cadauerum occisorum & sanguinis putrescentis eius complebatur olfactus. Myrrhati quoq; uini potus mellifluum illius os amarescere fecerat. Postremo in stipite positus in fixos clauos gestabat in manibus. A planta igitur pedis usq; ad uerticē capitis nil à tormentis remanserat liberum. Erat factus spectaculum Iudæis & Græcis, Latinis & Barbaris, iustis & peccatoribus, diligentibus & odientibus. Merito dicere poterat, quod ait Propheta. Ego sum uermis, & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis. Omnes uidentes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & mouerunt caput: Sperauit (inquiunt) in domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam uult eum. Sanè supra naturam erat, ut homo in tantis corporeis doloribus cōstitutus uiueret, loqueretur, uociferaretur, & non mœreretur. Viuificabat prorsus seipsum, ut ad tam diuersa perferenda supplicia habilis fieret. Absq; diuina dispensatione agi non potuit, ut mortalis caro in passionis uegetaretur igne, & in tribulationum non absorberetur pelago. Mirabilis quippe in eo uita corporis, sed longe erat mirabilior animæ tolerantia. Tota enim passionis uis omnis corporis cruciatus in animæ uirtute pendeat. Quicquid caro patitur, anima mediante eademq; sentiente patitur. Tolle à corpore animam, & ad quæq; tormenta insensibile redditur. Incide ipsum, adure, percute, dilania, & dolet nihil, neq; proclamat. Vnde hoc nisi quia abest illa, quæ prius uegetabat, dolebat, regebat, atq; intelligebat. Ex animæ igitur dispositione cruciatus carnis nedum sentitur, uerum etiam leuigatur, siue grauatur. Porro dum introrsus mens gaudet, utiq; in exterioribus flagellis exultat, si uerò tristatur, oneratur in minimis. Ibant Apostoli gaudentes Laur. Iustif. T 2 à con-

Psal. 134

Thren. 1

Matt. 27

Psal. 21

A à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Lætificati enim paraclito frangi exterioribus non ualebant. Ipsi plane erant, qui deletabantur pœnis, & idem ipsi, qui grauati mœstitia, uigilare minime potuerant. Non tamen uno eodemque temporis momento talis eorum mentibus diuersitas inerat, sed aliter atque aliter iuxta qualitatem ac dispositionem animæ se habebant. Non autem sic in mediatore nostro Christo. Vno siquidem tempore & Dei fruebatur uisione, & intolerabili passione gemebat. Altissimo uerò diuinitatis consilio actum est, dum pendens clamaret. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? ut tota diuinæ fruitionis gloria in eo militaret ad pœnam. Nam quemadmodum omnes cognitione antecessit, ita etiam & mœrore. Apposita est illi scientia, appositus est dolor. Secundum bonitatis, sapientiæ, caritatis, maiestatisque Dei notitiam doloris cremabatur incendio. Affligebatur itaque pro offensa Dei, pro abiectioe sui, non propter se, pro contemptu gratiæ, pro futura sui corporis mystici persecutione, & pro plebis Hebræorum reprobatione. Afficiebatur in singulis, afficiebatur pro omnibus. Hoc uoluit Propheta sentire, dum diceret. Omnes nos quasi oues errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit, & dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. Modo igitur quodam indiscibili in omnibus electis suis omnia perferebat pœnarum genera. Persequebatur in Apóstolis, lapidabatur in Stephano, affabatur in Laurentio, sicque in singulis singula martyrum ceterorumque iustorum sustinebat tormenta. Nemo igitur prædestinatus ad uitam sicut à sanguinis Christi precio expers est, ita nec ab ipsius mœrore alienus. Omnes in sanguinis sui lauacro à contagionis culpa mundauit, uniuersorum errata reformans in se, exhibuit sanctitate conspicuos, uirtutibus ornatos, & gratia coruscos. Corpore siquidem & mente crucifixus pro omnibus dicere compulsus est. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Minime tamen arbitrandum est ipsum à Deo totaliter fuisse derelictum, quem in unitate sumpserat personali, sed in puris naturalibus sensibilem partem dereliquit. Fluente etenim æternæ uoluptatis continuit, ne impetu, quo solebant, emanarent in Christum. Quamobrem toto super se humanæ infirmitatis incumbente onere, atque diuinæ æquitatis in se suscipiente flagello ad patrem uocis suæ dirigendo clamorem inquit. Deus deus meus ut quid dereliquisti me? Clamauit, & exauditus est. Præsto miseratio superna illi affuit, quæ ab instanti conceptionis eius ipsum inhabitando possederat. Nequaquam ei defuit, quod cuilibet per Prophetam promittitur iusto. Inuoca (inquit) me in die tribulationis eruum te, & honorificabis me. Non tamen ab imminente tribulatione sic erutus est mediator, ut ab illo auferretur pœna, sed refulgente in anima sole, qui prius erat in nubilo, rediuiua luce sua humanitatis reparauit uires, ne passionis nimietate deficeret. Emergente uerò anima, quæ decurrentibus tribulationum fluctibus in profundi limo immerserat, nec pusillanimitatis formidine, nec pauore mortis territa est, quin potius examinata atque referta flagrantissimo amoris incendio passionis agonem, quem penè superauerat tolerando, repetere cepit. Magnanimitatem siquidem, quam gerebat introrsus, foris ad suorum exercitacionem fidelium cedere uoluit. Quamobrem ut, quæ deerant consummanda, perficerentur, sicut in sacro continentur eloquio, ait. Sitio. Edificabat plane sapientia domum Ecclesiæ ad habitandum, quemadmodum in sapientiæ uolumine conscribitur, quæ potissime sacrarum autoritate scripturarum solidatur. Præuidens enim spiritus sanctus imbecillitatem humanam in credendo, ut ipsam in fide erigeret quicquid de Christo, super quem fidei fundatur autoritas, futurum erat, longe ante prophetarum prædixit oraculo, quatenus iam completa crederentur, quæ sanctorum uoce prius quam fierent, futura esse prænunciata sunt. Sitebat itaque mediator passionem suam perficere prophetarum ore prædictam, ut inde sequeretur, quod in uerbo certissime præuidebat. Ardebat profecto desiderio, ut diuinus repararetur honor, qui primo cadente homine deperierat. Sibi namque illum diabolus uendicabat in homine, & quantum ualebat, aduersum Deum cordis erigebat ceruicem. Retinebat adhuc, quod male superbiendo conceperat dicens. Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, & ero similis altissimo. Ut ergo non uiolenter sed rationabiliter profuga de sede non sua deiceretur angelus, & uerus Deus rectissime colendus crederetur, agnosceretur, diligeretur, ueneretur.

A neraretur, uenit in carne Christus pro ueritate in corpore moriturus, prædicando siquidem ueritatem, quæ Deus est, diabolicos detegendo errores, uiciorum sordes, hominum cæcitatem, tyrannicam patefaciendo seruitutem, mortalium exhortabatur genus ad ueræ fidei agnitionem uenire. Hæc quippe dum diceret, ab infidelibus occisus est Christus. Meruit optatum prædicatio eius effectum, quæ solum diuinum quæritabat honorem. Iecit quidem uerborum, uirtutum, sacramentorum, & sanguinis spiritualia semina, cupiensque fructum colligere, quem præsciebat esse futurum, aiebat. Sitio. Præterea quemadmodum aquarum fontes desiderat ceruus, ita ipse mediator cælestis Hierusalem restaurationem anhelabat. Affectabat equidem ut numero, ut felicitate, ut unitate compleretur, quatenus reuelata Dei gloria laus, honor Deo persolueretur, & gloria quæ affatim non nisi ex perfecta eius cognitione perficitur, cuius exolutionis debitum, laudisque holocaustum non illi, cui redditur, sed ipsius, qui laudat, efficitur beneficium. Gratulatur Deus in se, de se. Honoratur autem uocibus laudantium ipso per Prophetam dicente. Sacrificium laudis honorificabit me. Nequaquam tamen sic, ut tacentibus qui laudant, eius deficiat laus, decreseat gloria, diminuatur lætitia. In nullo itaque diuinæ derogatur laudi, cum desint, qui laudent, sed laudatores deficiunt ipsi, quibus diuinæ laudatio proficit ad salutem, ad meritum, ad gaudium, ad felicitatem. Ut ergo existerent, qui omnipotentis Dei laude beatifierent, ad quam proculdubio ex passionis Christi precio, ex documento sapientiæ, atque ex fide merito peruenitur, ait sitio. Sitebat plane angelorum redintegracionem, sitebat etiam corporis ac membrorum unitatem, quorum caput erat ipse, omnes ad se trahere, sibique copulare peroptabat, insinuare cupiens illis, qualia quantaque pro ipsis supplicia pateretur, quatenus grati pro beneficio, animati pro munere de tam immenso caritatis obsequio rependeret gratiam. Proinde sicut pendens extensis brachijs, apertis manibus, perfossis pedibus, inclinato capite uniuersos inuitabat dicens, sitio. Quod enim mulieri uni Samaritæ dixerat, da mihi bibere, hoc in cruce nunc fixus omnibus ait, sitio. Vos (inquit) uolo, uos cupio, uos corpori meo unire, uos mihi associare, sitio. Hanc uocem in spiritu Propheta audisse testificatus est, inquit. Precium meum cogitauerunt repellere, cucurri in siti. Curramus igitur & nos fratres, curramus singuli, curramus omnes, & sitiienti Christo in potum illi præbeamus nos ipsos. Sicit nos propter nos, inebriare nos uult. Omnem abigamus moram, torporem, dubietatemque, ne tardi inueniamur ad sitientem currere fontem. Vtrunque in Christo est, utrunque Christus est. Fontem habet uitæ, de quo illi per Prophetam dicitur. Apud te est fons uitæ, sed etiam est fons uitæ. Porro si non esset fons uitæ in templo minime clamasset, si quis sitit, ueniat & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uitæ. Fons uitæ erat, & tamen sitebat. Aquam promittebat, & bibere cupiebat. Sitebat nos, & dare se nobis desiderabat. Sicit (inquam) nos, in suum nos uult mysticum transire corpus. Sitis hæc de ardore dilectionis, de amoris fonte, de latitudine nascitur caritatis. Nempe in cruce stat positus, propinquus est morti, & amoris uehementissimi igne exæstuans, atque refrigerari gliscens clamat, sitio. Propinquamus ergo ei, non sicut Iudæi acetum felle mixtum, sed nos, quoniam sitit nos. Tales tamen simus, ut non nauseat super nos, atque de ore euomat suo. Simus mundi à sordibus, à cupiditatibus alieni, & à delicti desiderio extranei, ut hauriat, bibatque nos. Aquam præterea sapientiæ & puritatis ei offeramus, undam profluentem utique de torrente diuinæ caritatis absque luto mundanæ cupiditatis. Talem potum diligit Christus, talem aquam sitit sapientia. Aqua munda, anima fidelis & sancta est baptismi depurata lauacro in uerbo, aquarum uerò collectio populorum est aggregatio sacro testamento eloquio. Aquæ multæ populi multi sunt. Pro salute populorum, ut per crucis patibulum eos traheret ad se, mori desiderans aiebat. Sitio. Nempe animarum succensus zelo diuinam ad pietatem uolens iustitiam flectere erecta ad cælum mente, corpore uero nudato, uulnerato, clauato, patri clamabat, sitio: hæc pro electorum salute patior, ista pro tuo honore sustineo. Ignosce igitur illis, placabile te illis exhibe, pro quibus tantis me exposui cruciatibus. Verum si hæc, quæ tolero, pauca uidentur, adde flagellum flagello, appone uulnera uulneribus, lacera, ure, confige, percutite, occide. Vni-

uersa hæc & maiora toto desiderio sitio, non poterit onerosum esse, nec conquerar de eo, quod sitio. O ardor caritatis, o amor præceps, feruide, insuperabilis, & perseverans, quem multæ aquæ tribulationum extinguere nequiverunt, quo affectu, quo ueritru in auribus domini Sabaoth insonuisti: Nempe replesti cælum, commouisti terram, conturbasti abyssum. Hæc uocem audiuit ecclesia, & lætata est, atq; exhilarata spe. Non pauet sententiam perpetuæ damnationis, quam in mediatoris sui temporali morte fatetur abolitam. In cruce percipit, unde habeat propitiationem, in hoc uerbo sitio, unde uendicet eruditionem. Eruditur plane spirituali doctrina sapientiæ, & paucis immensa comprehendit mysteria. Tãquam amica in uerbi admittitur thalamo. Lætatur quia diligitur, prouehitur, confirmatur. Porro inde perficitur sapientia, unde scandalizatur adultera, quia ista carnem in litera, ecclesia autem sensum spiritus intelligit latetem in litera. Hoc mystice uesania declarat populi Hebræorum, qui omnia secundum carnem sapiebant in Christo. Clamauerat quippe Hely Hely, & dixerunt Heliam uocat iste. Nunc (inquit) sitio, & illi non caritatis sed iniquitatis porrigunt poculum. Nam spongiam aceto hyso & felle plenam arundini circumposuerunt, ut inde potarent morientem. Scripturæ sacræ cõplebant eloquia, & fidei nostræ instituebant mysteria. Per fecerunt opere, quod longe ante fuerat uaticinatum. Sic enim in persona Christi propheta prædixerat. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Crudelitatem quippe Iudæorum perfidorum expressit, sed neq; conticuit malitiã peccatorum. Quotquot sunt dediti uoluptatibus, quotquot superbiam spiritu inflati sunt, quotquot liuoris, odij, aut nocendi ueneno referti sunt, in arundine & spongia fel domino porrigunt sitiendi. De huiusmodi ait propheta. Fel draconum uinum eorũ & uenenum aspidum insanabile. Quemadmodum Iudæorum, ita & istorum potum obhorret sapientia. Non enim placent Deo peccatorum sacrificia. Illa respuit, illa paruipendit, & damnat. Sitim quam de nobis habere se asserit, non auferunt cogitationes malæ, neq; desideria terrena, sed cælestia, sed spiritualia, sed ignita, quæ de sanctificato prodeunt corde. Aberant hæc à Iudæis qui nocendi Christo animolitate ardebant. Intus etenim malitia pleni sicuti peccatores ceteri spirituale aceti & fellis poculum domino tradiderunt. Fortis autem hoc egerunt, quod nulli alij actum esse compertum est. A seculo non est auditum, ut homini sitiendi, lasso, uulnerato, ac morienti pro sitis refrigeratiõe acetum hyso & felle daretur mixtum. Excedit totius humanitatis limites ista crudelitas. Ingrati, scelesti, sine pietate, absq; misericordia, quod brutis impeditur, sitiendi Dei filio denegarunt. Vrebantur omnia interiora eius, & præ siccitate exaruerant iuxta propheticum illud. Aruit tãquam testa uirtus mea, & lingua mea adhæsit faucibus meis. Et tamen clamanti, sitio, gutta aquæ crudeliter denegatur. Debuerant plane, si qua in illis pietatis esset scintilla, ad clamorem commoueri dicentis. Deus deus meus, ut quid dereliquisti me? Debuerant etiam eorum molliri corda, cum dixit, sitio, & ad fatietatem aquæ potum tribuere, sed eorum impietas pietatis aperuit fontem, atq; prophetarum prænunciatam indicauit ueritatem. Nam cum mediator accepisset acetum, inquit, Consummatum est. Multa hoc unico sermone conclusit. Sacramentum quippe humanæ redemptionis Iudæorum scelus, & quicquid prophetarum ore de illo fuerat uaticinatum, his paucis insinuauit consummatum esse atq; perfectum.

Quid in contemplantis animo meditatio passionis Christi efficiat. Cap. XX.

Nihil eorum, quæ in sacro continentur eloquio, sic humanum ualet excitare affectum, mentem erigere, temperare laborem, peregrinationis tædiũ auferre, & æternæ felicitatis spem immittere, quemadmodum redemptio- nis humanæ sacrosanctum mysterium. In illo equidem diuinæ miserationis reueratur abyssus, cælorum aperitur ianua, caritatis latitudo ostendit, & quantus sit homo, apertissime manifestatur. Vile esse non potest, quod filij Dei sanguine cõparatur. Habet in illo homo unde gaudeat, habet unde tristetur. Tristari profecto debet, cum se passionis Christi intelligit reum. Nequaquam mediator Christus passionis aut mortis crucis subiisset iniuriam, si non peccator homo in Dei incurrisset offensam. Decretum quippe Dei paruipendendo deliquit, & terrena pariter ac cælestia deordinauit. Quam enim sapientia Dei in uniuerso intulerat pacem, homo inobe-

dien-

A diendo confudit. Venit igitur mediator in carne peregrinaturus in seculo, ut restauraret collapsa, illuminaret opaca, reuocaret deuia, & redimeret perditã. Quem centesimam, descendit ut quæreret, atq; in illa, quam amiserat, reponeret pacem. Hæc potissima incarnati uerbi exinanitionis exitit causa. Opus hoc perficiendum suscepit, dum carnem induit, dum uirginalis thalami secreta compleuit. Hinc contemptibilis ortus, præsepis reclinatio, stabuli diuersorium, Ægypti fuga, parentum subiectio, ieiunij prolixitas, tentationum perpessio, peregrinationis decursus, sedula prædicatio, donatio sanitarum, miraculorum ostensio, prodigionis contemptus, irrisionum tolerantia, crucis ignominia, & mortis acerbitas in eo habere principium. Ista sine humanitatis Christi fieri nequiere labore. Proinde talium rememoratio, quoniam propter nos perpetrata sunt, compassionis ac tristitiæ nos debent mucrone transfigere. Pro tuis itaq; facinoribus o homo tristare in Christo, atq; de ipsius tibi collatis beneficijs lætare in illo. Te agnosce in illo, tua in eius afflictionibus metire delicta, debita tua in Christi lege membranis. Vulneratus est propter delicta nostra, attritus est propter scelera nostra. Ipsi attritio, liuor, passio, atq; interitus nostræ sunt calamitatis indices, & adeptæ pacis spirituales testes. Poterat plane homo, quandiu in mundo conuersatus est Christus, de pacis bono, quam idem perficere uenerat, dubitare, at ubi in patibulo effusus est cruor, de ipsa certificatus est pace. Hanc itaq; non in membranis, non in lapide, neq; in ligno, sed sanguine proprio in sua carne conscripsit. Librum hunc, ut ab uniuersis legatur, publice exposuit. Non autem sermone composito, uel humanæ sapientiæ exaratus est uerbis, sed hominum interueniente malitia digito Dei scriptus. Nempe sauentibus gentilibus atq; Iudæis depictus est foris: uirtute autem & sapientia Christi formatus est intus. Habet foris simplex & indoctus quid legat, habet spiritualis & perfectus quid intus intelligat. Innumera prorsus sub hoc carnis uelamine latent sacramenta, quæ à spiritualibus spiritualiter dijudicanda sunt. Legit simplex, & lætificatur, atq; compungitur, exercitatus uerò intelligens irradiatur, atq; accenditur. Quisnam nisi sapientia doctrix poterat paucis tam multa colligere? Abbreuiatam equidem legem, legalia sacramenta, caritatis compendium, perfectionis cellitudinem, uirtutum normam, & totum humanæ redemptionis modum ordinẽq; in hoc corporis sui conclusit uolumine. Quamobrem cum scribere compleisset, nilq; superesset scribendum, inquit. Consummatum est. Nihil plane particulariter perhibuit consummatum, sed absolute consummatum est ait, ut altissima & immensa sub hac prolotione intelligas esse completa. Dedit utiq; formulam, & patefecit ianuam, per quam ingredientiæ uitæ pascua uberrima reperirent. Noluist explicare ut quæreret, noluit tibi plenius referre, ut sapientiæ fluentia sitires. Nouerat profecto quod illa sapiunt dulcius, carius amplectuntur, & tenacius possidentur, quæ proprio, quam quæ alieno, sunt acquisita labore. Occasione siquidem inquisitionis, dilectionis uoluit promittere fontem. Quo (uidelicet) comperto de ingrato quisq; fieret gratus, de alieno propinquus, & de peregrino sanctorum conciuis. Hoc agnouerat Paulus, quando conuersis aiebat discipulis. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei. Abolitam omnem sciebat controuersiam, & Dei cum hominibus perpetuam in cruce per Christum pacem esse firmatam. Propterea dicebat. Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; unum, & medium parietem maceris soluens inimicitias in carne sua, legem mandatorũ decretis euacuans, ut duos condat in semetipso, in unum hominem nouum faciens pacem, ut reconciliet ambos in uno corpore Deo, per crucem interficiens inimicitias in semetipso. Porro quod Apostolus palam per dominum Iesum completum esse commemorat, hoc idem dominus sub compendio expressit, in quiens. Consummatum est. Confixus ergo in stipite Christus tanquã propitiator optimus in nubibus eleuatus est, quemadmodum Noe sancto repromiserat, dicẽs. Arcum meum ponam in nubibus, & erit signum fœderis inter me & inter terram. Cumq; obduzero nubibus cælum, apparebit arcus meus in nubibus, & uidebo illum & recordabor fœderis sempiterni, quod pactum est inter Deum, & inter omnem animam uiuentem in ueritate, prædicatione, passione, & morte sua sanctis patribus testamenti ueteris in figu-

ris & anigmatibus uarijs fuerant præmonstrata, atq; à sanctis uaticinata prophetis, B ait. Consummatum est. Quo dicto ad patrem preces supplicationesq; cum clamore ualido & lacrymis offerens, inquit. In manus tuas domine commendo spiritum meum. Opus quod dedisti mihi consummaui, perfeciq; omnia, quæ ad honorem tuum seu ad humanam reconciliationem spectant. Non autem ut mortem uerear, aut tartareas pauca legiones, siue desidam de te, sed ut uerum me fatear hominem, & rationalem habere animam, atq; inferiorem te esse in assumpta assueverem natura. In manus tuas commendo spiritum meum. Præterea ne in hac ultima hora constituti, quos mihi dedisti, formident se desereri, audiant clamantem me, & se agnoscant in me, atq; orationem istam me fuisse pro se sane intelligendo non dubitent, dico. In manus tuas commendo spiritum meum. Spiritum utiq; meum in manus tuas commendo, non tantum quem gero ut homo, sed quem ut mediator & redemptor acquisiui mihi. Meum plane dixerim spiritum, membra mea, ecclesiam meam, sponsam meam, quam patiendo pro illa meam facio. Hanc spiritum meum nuncupo, quia B adhærendo mihi unus spiritus sit & corpus unum. Nam si quis meretrici adhærendo unum efficitur corpus, quantomagis adhærendo mediatori Christo: Hoc testatur Apostolus dicens. Qui adhæret Deo, unus spiritus est. Huiusmodi sententiam non à se ipso locutus est Paulus, sed reuelante patre, docente spiritu, & in illo loquente Christo. In illo habitabat Christus, & ipse in Christo. Perpetuo sibi inuicem erant caritatis uinculo copulati, non tribulatione, non persecutione, non fame, non nuditate, non mortis articulo separandi. Hinc roboratus spiritu fiducialiter aiebat. Certus sum, quia neq; mors, neque uita, neq; instantia, neq; præsentia, neq; futura, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura aliqua poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Sciebat quantum diligebatur à Christo, & quanti Ecclesiæ corpus æstimabatur ab ipso. Ipsum meminerat dixisse. In manus tuas commendo spiritum meum. Se electosq; omnes sub hac uoce expressos certissime intelligebat. Patris quippe affectum, pastoris uocem, & sponsi speciale connubium in hac commendatione cognouit. Cognouit plane, quoniam hac de causa pronunciatum extiterat. Rete- xuit denuo, quod in conuiuio dixerat. Pater non rogo, ut tollas de mundo, sed ut serues eos à malo. Mei nanq; sunt, tibi illos commendo, atque custodiendos relin- 1041.17 quo, propterea dico. In manus tuas commendo spiritum meum, & inclinato capite tradidit spiritum. Quantum uoluit uixit, quando uoluit tradidit spiritum. Non enim coacte, sed sponte, & nemine cogente expirauit. Potestatem habuit ponendi animam suam, & iterum sumendi eam. Sacramentum tamen maximum nobis commendatur in eo, quod dicitur, inclinato capite tradidit spiritum. Potestatem moriendi se habere indicauit, & humanæ redemptionis effectum posteris insinuauit. Rom. 15 Non autem ab re scripta sunt. Nempe quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. Scripta sunt, ut in facto mysterium, & in litera eliciamus spiritum. Vtrunq; uerum est, inclinauit caput, & spiritum reddidit. Reconciliauit nos patri, & pro nostris reatibus in cruce moriens satisfecit. Caput nanq; Christi Deus, quem admodum caput hominis Christus, dicente Apostolo. Caput mulieris uir, caput uiri Christus, caput Christi Deus. Caput hoc dum passionum ludibria & mortis supplicia pro hominibus pertulit mediator, liquefecit ad misericordiam, flexit ad gratiam, & inclinauit ad indulgentiam. Quo peracto integerrimum electorum numerum & humanitatis suæ in manus patris tradidit spiritum. Tunc uelum templi scissum est à summo usq; deorsum, terra mota est, petra scissæ sunt, & monumenta aperta, atque multa sanctorum corpora, qui dormierant, surrexerunt, & post resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Vnde (oro) tanta cæli, terræ, creaturarumq; repentina commotio, nisi quod his nutibus conditorem suum occupasse fatebantur? Pari modo sicut in uita, ita & in morte famulabantur eidem. Nempe cælum, quod domino moriente suum lumen obtexit, in ipsius ortu emisso angelorum inenarrabili exercitu, qui coram uagiente infante celestium suauissimam harmoniam promerent cantionum, solito effectum est clarius. Tellus quoq; quæ decedente ipsius factore cõtremuit, eo nascēte ac prædicāte de suis ultimis finib. rationale germē suum

A suum adduxit ad Christum. Hinc Propheta gratulabundus cecinit dicens. Latentur cæli, & exultet terra à facie domini, quia uenit, quoniam uenit iudicare terram. Vtrouique claruerunt domini Iesu Deitatis insignia in cælo, in terra, & in ijs, qui aderant; quæ uniuersa lugubrem saluatoris necem conqueri uidebantur. Nam Centurionis, & eorum, qui ad spectaculum istud accesserant, plurimum compuncta sunt corda. Intuentes nanque quæ fiebant signa, percutientes pectora sua reuertebantur. Nequaquam arbitrabantur humanum aut solitum esse, ut quis moriens clamet, & ad libitum proprium tradat spiritum, ut obscuretur sol, tenebræ fiant per uniuersam terram, petra scindantur, aperiantur tumuli, & resoluta in puluere dormientium corpora resurgant. Non immerito igitur mirabantur, atq; ex corporeis signis ædificabantur ad fidem. Verum quemadmodum illi, ita & nos compungamur, miremur, credamus. Compungamur (inquam) quia pro nobis innocens dominus crucifixus est. Miremur autem quod suæ caritatis arcanum conuicia, sputa, alapas, flagella, opprobriaq; B perferendo nobis notificare dignatus est. Credamus uerò tam per ea prodigia, quæ in morte eius sunt uisibiliter facta, quàm per ea quæ post ipsius obitum spiritualiter sunt secuta miracula. Carnalia carnalibus & spiritualibus inseruiant spiritualia. Illis figuræ ostenduntur, nobis uerò sacramentorum ueritas reuelatur. Prius quod animale, deinde quod spirituale est, subsecutum est. Sane uelum templi materialis, in quo uaria hostiarum celebrabantur sacrificia, exhalante Christo per medium est scissum. Nobis sacri eloquij arcana panduntur. Est quidem scriptura diuina templum spirituale nobilissimum, toto orbe celeberrimum, quod sanctorum gestis, probatissimorum uirorum sententijs, atq; prophetarum oraculis tanquam de uiuis lapidibus constructum est. Sed sub literæ uelo ac figurarum cortice tectum. Nam sicut legitur, tenebrosa aqua in nubibus aeris (uidelicet) obscura scientia sermonibus prophetarum, adeo ut reperiretur rarus, qui ad ipsorum indaginem, & spirituales latentem attingeret sensum. At ubi dominus prædicauit, occubuit, surrexit, sacramenta cælestia ex ipsis reuelante desuper sapientia coruscare cœperunt. Amota siquidem litera, quæ occidit, tanquam scisso ac dirupto uelo, quod prius in latibulo erat, manifestum est. Deniq; habes in Euangelio, quod resuscitato domino discipulis suis sensum aperuit, ut scripturas intelligerent sacras. Hinc est quod uir ille Æthiops, quum prophetam legeret nec intelligeret, tam perspicue Philippo Euangelizante de diuinitate & ueritate Christi illuminatus est. Vnde (oro) tantus explanationum scripturarum profluuius totam per uniuersum orbem illustrauit ecclesiam? Ex munere profecto septiformis gratiæ prouenit, quemadmodum ipse prædixerat mediator. Paraclitus (inquit) spiritus sanctus, quæ mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia, quæ cunq; dixero uobis. Donum hoc nominatissimum ille Propheta poscebat dicens. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Mystera profunda & multa nimis odorabatur in lege latentia, quæ caligantibus naturalis intelligentiæ oculis per se minime intueri ualebat. Quamobrem sapientiæ & intellectus flagitabat lumen, quo mediante uoti sui compos existeret. Gratias igitur agamus totis præcordiorum desiderijs munificentissimo Dei filio, qui de sublimibus polorum sedibus spiritum suum in fidelium mentes immittere dignatus est, per quem nedum semoto ignorantia literæ uelo sacrosancta, quæ tegebantur in lege diuina, mysteria referare uoluit, uerum etiã gentilium corda fidei iugo lenificando prostrauit. Nemo equidem poterat lapideas ad credulitatem formare mentes, nisi optimus & uiuificans sapientiæ spiritus, ideo uoce præcursoris dicitur Iudæis. Nec dicatis, patrem habemus Abraham, potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Optima similitudine gentes ab Israëlítico populo alienas uocauit lapides, quoniam saxea, fictiliaq; adorando simulacra illis efficiebantur similes, sacro per Prophetam testante eloquio. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & oēs qui cōfidūt in eis. Istiusmodi petra Christi in adfectu cruore in eius morte sunt scissæ, quatenus prædicantiū uocibus aditū referātes, & ipsæ redēptionis beneficio participes fierēt. Quod præuidēs Propheta esse futurū inq̄. Annūciauerūt cæli iustitiā eius, & uiderūt oēs populi gloriā eius. Dum enim infidelitatis duritiā prædicantib. Apostolis dederē credēdo adoptiōis gratiā, & cælestē Abraham promissam hereditatē percipere meruerunt;

ruerunt. Adhæserunt per dilectionem Christo, & uiui effecti sunt lapides, per quos caelestis Hierusalem moenia construuntur. Tanti siquidem erat meriti dominici corporis effusus cruor, ut uirtute sua ualeret scripturarum explanare sacramenta, infidelium populorum conuertere animos, & ipsas peccantium mentes delictorum mole sepultas ad emendatiorem uitam ueluti de sepulchri prodire gremio. Hoc impleri quotidie cernimus ab eo, qui uocat ea, quæ non sunt, tanquæ ea quæ sunt. Iacere quantos cõspicimus in criminũ facieb. sine laudis uoce, sine sensu caritatis, & absq; boni operis motu. Hos profecto arbitramur mortuos, & à Christi mystico corpore censemus extraneos. De talium salute desperare poteramus, nisi assidua diuinæ miserationis erudiremur experientia. Quæ quos uult resuscitat ad gratiã, reformat ad uirtutem, atq; habilitat ad coronã. Nẽpe quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, hos suo tempore uocat, atq; iustificat, & adducit in lucem populorum, quatenus per eosdẽ fiat salus usq; ad extremũ terræ, nec non honorificetur ille, qui ipsos de iniquitatum tumulto abstrahere dignatus est. Multos in se tales sancta mater tenet ac fouet ecclesia, quorũ testimonio, morib. & disciplina plurimi mutantur in melius, & ipsa in capite suo Christo decoratur, & floret. Decoratur plane religio Christiana ex fidei suæ confessione. Floret autem ex quotidiana iustificationum aggregatione. Vtrunq; euidentissime asseruit Propheta, cum diceret.

Psal. 116 Confessio & pulcritudo in conspectu eius, sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius. Omnis quippe ætas, uterq; sexus, & qualibet hominum cõditio, credentiũ (uidelicet) & creditorum in agnitione incarnati uerbi crucifixi & mortui nõ medio criter proficit ad salutem, quæ potissimum in catholice fidei confessione subsistit. Hoc mystice figurabatur in Centurione & cæteris, qui solícite dominici corporis custodiebant reliquias. Ipsi equidem pari uoce, & consona ueritatis attestacione, dicebant. Vere filius Dei erat iste. Hac confessione quid uerius, quid utilius ad meritum, & ad profectum sublimius? Pendebat corpus exanime, turbabatur cælũ, tremebat tellus, saxa motuebantur, tumuli patebant, & credentium audiebatur confessio, uere filius Dei est iste. Plangebant homines, pectoraq; percutiebant sua. Sed angelorum cœtus hac confitentium ac tristantium exercitatione mirifice lætabantur. Nam si unius peccatoris cõuersione in cælis gaudent, quantomagis ex multorum? Stant plane sancti angeli, & singulorum gesta considerant, exhortantur, exercēt, exigunt, attollunt, & indefesse Dei castra custodiunt. Ascensus descensusq; frequentat uices. Semper læti, semper solíciti discunt. Nunc opera, nunc lacrymas, nunc Deo pietatis offerunt uota. Deferunt autẽ de altari Dei, humanitate (uidelicet) Christi caritatis ignem, & fidei deuotionẽ, de sanctorum societate spem augent, de triumphis martyrum fortitudinem, de apertione ianuarũ caelestis regni seculi contemptum, de præsentia Dei reuerentiã, & de immensitate felicitatis æternæ uirtutis desiderium. Quo magis huiusmodi ministerijs occupatur, eo amplius exultant, & robustiores fiunt. Nesciunt quippe proficiẽtibus inuidere, nec quicquam detrahare meriti, quin potius augmentant, erudiunt, & promouent. Zelant uniuersorum salutem, & omnipotentis gloriã summopere querunt. Amici sunt sapiẽtiæ, & uicini uerbo, sed à miseria alieni atq; semoti. Quum in seculo hoc suum perficiunt ministerium, nulla polluantur labe, nullo labore fatigantur. Circumscribuntur loco, & Deo præsentibus sunt. Ministrant hominib. & conditori suo, ignitæ laudis indeficienter sacrificia offerunt, nec pro iniuncto officio desunt à laude, neq; pro gloria immortalis regis in ministerio tabescunt. Exprimuntur plane sanctorum angelorum spiritualis præsentia in eo quod dicitur, quod dño pendente noti eius & mulieres, quæ à Galilea eum secutæ fuerant, ministrantes stabant à longe. Vtrunq; scriptura exposuit, rem (scilicet) gestam, & mysterium, mysterium in angelis, & rem gestã in mulieribus ac notis. Quis ignoret sanctos angelos in omni uita eius Christo dño ministrasse, & tamen in passionis ignominia eidem minime communicasse? Hoc per Prophetam dominus indicauit dicens: Elongasti à me amicũ & proximum, & notos meos à miseria. Erant tamen noti & mulieres ibi, stabantq; à longe, nec cruci propter carnificum furorẽ appropriare ualebant, mente uerò & affectu iungebant Christo. Iã per cicatricũ rimas in cordis ingressa fuerat penetralia, ibiq; cum inhabitante uerbo pariter cohabitabat, sed per amplius afflicta mater & immaculata uirgo. Ipsa prorsus filij communicans passionibus in spiritu

A ritu abesse non poterat. Cum spiritu unici sui abierat in spiritu, & cum corpore pendente pendebat.

Vnde excusationis peccati morbus originem sumpserit. Cap. XXI.

Q uoties elatus quis alicui immani delicto (teste conscientia) se sentit obnoxium, reatus sui latebras fouet, quandiu quod egit, ignorari cognouerit, at ubi se deprehensum uiderit, ubi palam esse didicerit, quod nequiter perpetravit, tunc excusationis se regit uelamine, aut materiam amouere conatur, unde ipsum deliquisse noscatur. Nempe excusatio delicti priorum parentum antiquatum est malum. Ab institutione quidem ipsorum sumptur originem, atq; uniuersam terrarum impleuit latitudinem. Lethali hoc morbo Hebræorum referti erant pontifices. Porro ut dominus Iesus crucis supplicio damnaretur, multo magis malitiæ suæ adinuenerunt excusationes. Perpetrato autem huiusmodi scelere, ne tanquam rei publice damnarentur, ad alia non minus pestifera se uerterunt iniquitatis figmenta. Rogauerunt etenim Pilatum, ut tam mediatoris, quam latronum cum illo pendentium frangerentur crura, ne die sabbati eorum in cruce corpora remanerent. Cõfundebantur plane in seipsis, & redargutionem publicam uerebantur. Quamobrem ut de patibulis deponerentur corpora, sub legalis obseruantia zelo postulauere instanter. Mali utiq; poscebant bonum, legisq; custodiam præuicarios ipsi querere simulabant. Minime tamen ualebant recto corde legis decreta seruare, qui latorem legis occidere curauerunt. Indignum nihilominus uidebatur, ut in solennitate præcipua inhumata corpora remaneret. nam magnus erat dies ille sabbati. Vere magnus & singularis erat dies, in quo hominum redemptor requieuit in tumulto. Sane requietiois huius mysterium uenerandum diuina prenunciare eloquia. Perfectis quippe cælis, elemētis, animantibus, & uniuersis, quæ sunt, ipsoq; plasmato homine sic legitur. Compleuit Deus die septimo opus suum, quod fecerat, requieuit die septimo ab uniuerso opere, quod patrarat. Nempe si hoc de diuina dicitur maiestate, ab operibus suis quando requieuit, cū de patre unigenitus dicat, usq; modo pater meus operatur, & ego operor? Operatur Deus semper in singulis, operatur in omnibus, etiam quum per spiritualem seu corporalem naturam aliquid agit. Propterea diuinus sermo longe antẽ cõscriptus Christi futuram præfigurabat requiem, in qua idem mediator quum Deus esset & homo unus Emanuel, secundum humanitatis formam, & corporis susceptam substantiam, illud triduo ab omni redẽptionis opere, quod patrarat, in tumulto requieuit. Merito ad declarandam huiusmodi requietiois dignitatẽ, quæ cæteras propter uerbi personam antecedeat, dictum est. Erat magnus dies ille sabbati. Magnus (inquam) quia mysterijs magnis præditus, & multiplicibus grauidus sacramentis. Humanitatis siquidem Christi ueram requiem spiritualem à uitis sabbatissimum corpus Christi mysticum & sanctorum cum Deo regnantium æternam requiem præmonstrabat. De quib. omnibus sigillatim differere, quum onerosum sit, ad eum, de quo tractare inchoauimus, domini ueniamus agonem. Obnta itaq; à præside licẽtia pontifices ad Caluarie locum milites direxerunt. Ad Iesum igitur quum uenissent, illumq; iam mortuum conspexissent, ipsius minime crura fregērunt, uerum altantium unus uibrata læcea latus eius aperuit, & cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Grande prorsus inauditumq; prodigium, ut de exanimato corpore sanguis exiret & aqua. Veruntũ maximũ in re hac gesta nobis uoluit Dei sapiẽtia commendare sacramẽtum, sui (uidelicet) & ecclesie unitatẽ. Huius enim spiritualis copulæ figura præcessit, quando de latere Adæ dormientis una ex costis ipsius subtracta narratur, atq; de eadem Eua cunctorum parens formata est, quæ typum gerebat ecclesie. Significabat tunc spiritus sanctus uerum & spiritualem Adam esse futurum, qui paracliti uirtute plasmatus dum dormiret in cruce, de ipsius latere profluentibus aqua & sanguine speciosa sponsa sine ruga & macula formaretur ecclesia. Hæc quippe sunt sacramenta ecclesiastica, per quæ totum corpus ecclesie abluatur, atq; sanctificatur. In lauacro utiq; aquæ regenerationis, quod Christi morte sacra- tur, ab originali contagione mundatur. In redemptoris uerò sanguine nedum ab omni culpa purgatur, uerum etiam regni caelestis illi aperitur introitus. Ambo hæc in unũ effectum conueniunt, nec unum sine altero ualet ad salutem prodesse. Non enim absq; baptis-

baptismi sacramento & peccatorum remissione potest quis futurae beatitudinis hereditatem percipere. Hoc ubique in orbe terrarum sancta mater confitetur ecclesia, hoc multiplicibus scripturarum diuinarum testimonijs roboratur. Insuper & qui uidit de Christo aquam emanare & sanguinem, testimonium perhibuit, & uerum est testimonium eius. Nempe iste est Ioannes Apostolus & Euangelista, qui praecipuo amore dilectus est a domino. Horum quae memorata sunt, fidelissimus extitit praedicator, & scriptor. Profecto haec facta sunt, ut scriptura impleretur, quae ait. Os non comminuetis ex eo.

Ioan. 19 A domino quippe Mosis fuerat imperatum, ne in sacrificij phase in celebratione immolati agni ullum comminueretur os. In domino autem Iesu innocentissimo agno figurae ueritas est completa. Nequaquam crura illius sunt fracta, quemadmodum duorum nequam cum eo pendentium, sed tantum illius latus apertum, quatenus alia scriptura perficeretur, quae dicit. Videbunt, in quem transfixerunt. Porro uulnerum cicatrices in suo uoluit dominus corpore retinere, ut sicut electis incentiuum dilectionis, ita & reprobis irrefragabile fieret testimonium damnationis. Ista omnia consummata in Christo

Ioan. 19 longe ante prophetarum oraculis promulgata fuere, quatenus catholica fides tam pro se, quam aduersus haereticorum muniretur errores. Quum igitur esset sero, completis in passione & morte Christi mysterijs uir quidam bonus & iustus nomine Ioseph audacter introiit ad praesidem, & expetijt obnixae, ut tolleretur de cruce corpus. Audacem illum atque intrepidum magistri fecerat amor, & debitae humanitatis officium. Minime expauit pharisaeorum atque pontificum rabiem, non praesidis crudelitatem est ueritus, neque humile splendidi dominici corporis opus erubuit. Propterea ne sacratissimum magistri corpus indigne tractaretur ab inuidis, illud sibi donari poposcit, sperans locupletem meritorum cumulum se in sublimibus caelorum mansionibus posse mereri. Vnde a Centurione cognito, quod expirasset corpus Iesu, donauit memorato Ioseph. Quale munus hoc, & quam praecipuum? Vtiq; super aurum & super omnem lapidem preciosum electum. Thesauri uniuersi & cuncta seculi huius substantia in comparatione ipsius arena uilissima aestimanda sunt. Gaude igitur o Ioseph, & tanto laetare munere. Magni pendere illud, & quasi oculi pupillam custodi. Caue ne illud a te longe patiaris abesse. Eito ubi illud, siue in domo, seu in tumulo. Line oculos tuos sanguine illius, suoque liuore tuis medere uulneribus. Nulla esse ualet aegritudo tam ualida, nullus moeror, nullaque ratio, quae non huiusmodi medicamento curetur. Est quippe in eo redemptionis cruor, & purgationis lauacrum mistum. Hoc forte Propheta concupierat, quando dicebat.

Psal. 50 Asperges me hyssopo, & mundabor, lauabis me, & super niuem dealbabor. De luctu gaudium, de cicatricibus salutem, & de morte, aeternae uitae dulcedinem praegustabis.

Psal. 133 Propheticum illud agnosces in te, & nox sicut dies illuminabitur, sicut tenebrae eius, ita & lumen eius. Mors etenim Christi, quae Iudaeis nox facta est, tibi computetur in diem. De illorum culpa ueniam, de ignorantia sapientiam, & de crudelitate fontem adeptus es pietatis. Si non ipsi defuissent in Christum, munus hoc preciosissimum non haberes. Occasione illorum effectus es locuples. Discede itaque a conspectu praesidis, ne diabolica suggestionem sententiam mutet, & reuocet quod donauit. Recede inquam, accelera, curre uelociter, ne thesaurum tuum quis diripere ualeat. Perge, & quibus sacratissimum inuoluatur corpus, lintheamina eme. Iam factum est serum, iam sol prope rat ad occasum, mora ergo omnis tollenda est, ne impij accedant pontifices, ipsumque deponant, ac ignoto recondant loco, tam ut ipsorum ignominiam tegant, quam ut domini resurrectionem impediunt. Tali Ioseph exhortatione commonitus laetus munere, pro obsequio alacer, anxius de magistro a praesidis secessit aspectu, atque ocyus mercatus est sindonem, quatenus illa corpus saluatoris inuolueret. Secum etiam accito Nicodemus myrrhae & aloes quandam pariter detulere misturam. Tu uero o anima mea in spiritu festina te iungere illis, ut sis tertius comes, quatenus sponso tuo hoc ultimam ualeas humanitatis impertire obsequium. Vide tamen, ne tu uacua eas. Secum (ut cernis) Ioseph sindonem defert, in qua ut sacrata Christi caro uoluatur. Nicodemus autem, ut uigetur corpus, optimum myrrhae thymiana confecit. Tu uero si sapiens fueris, ex oculorum fontibus imbres lacrymarum educes, atque ex ipsis ad lauandum corpus (prout moris est) plenum uasculum comportabis. Hac aqua manuum, pedum, ac lateris uulnera

Ara tui ablues redemptoris: nec non & reliquum corpus cruentatum, liuidum, dirisque sulcatum uerberibus. Omnem hunc nihilominus congregabis liquorem: ne guttam quidem minimam perire permittas. Ex ipso igitur saluificum tibi conficies balneum ad tuorum detergenda uulnera delictorum, & ad uitiorum abolenda contagia. Secure itaque perge cum istis. Domini quippe reperies genitricem, & sanctos caeteros patibulo circumstantes. Nihil proprus tum pro immanitate sceleris, tum pro plebis ignorantia moerore fatigantur. Pauent insuper ne sacrum deponatur corpus, atque ab impijs carnificibus occultetur. His dictis unguenta pariter ac linthea deferentes, hi ambulant pietatis mysterium perfecturi. Stabant ergo iuxta crucem beata uirgo, dilectus discipulus, mulieresque caeterae pauidae atque tremientes, crudelissimum aperti lateris praec oculis spectaculum contuentes: de quo adhuc sanguis & aqua minime stillare desierat. Dum igitur Ioseph moti Caluariae propinquasset, in primo intuitu sanctarum foeminarum timoris iaculo transfixa sunt corda. Consueuerunt etenim amantes & metuentes etiam in minimis esse suspecti. Vicissim colloquebantur,

Btimidas mutuo cogitationes detegebant: ingeminabant uisum, atque ab intimo cordis ad caelos usque mittentes, alta trahebant suspiria, diuinum inde praesidium flagitantes. Tandiu uero in hoc mentis permansere conflictu, quoad propius accedentes, qui essent, agnoscerent. Tunc illis cognitum respirare coeperunt: metuque depulso ingenti perfusa sunt gaudio: si tamen in tantis constituta pressuris uel modicam consolationis particulam admittere ualuerunt. Resumptis itaque uiribus dilectus discipulus & iustificata peccatrix uenientibus obuiam processere. Cognito autem, quod ad deponendum corpus de praesidis licentia uenerant, genitrici sanctae hoc nunciare curarunt. Hoc audito intemerata mater mente lugubri, uoceque mitissima inquit: Surgite filij, accingimini uiribus, uestra brachia roborate, atque uni cui mei exequias prius, quam aliqua persecutionis procella irrupat, implere satagite. Tunc uniuersi, qui aderant, corpus deponentes de ligno supra lapidem prope iacentem collocarunt. Seriatim in modum coronae tam mares, quam foeminae composuerunt se. Stabat moerore incomparabili fauciata in parte dextera beata uirgo, & lateris uulnus contemplabatur attentum: iuxta quam dilectus residebat apostolus blandis eam satagens mulcere sermonibus.

CPedis plantas tenebat Magdalena, illosque rigabat lacrymis, crine tergebat, & osculabatur labijs. Secum tacita suspirans, gemens, & lugens reuoluebat quanta ab eodem domino olim in amplexibus pedum perceperat beneficia. Propterea nec satiabatur amplexibus, neque se temperare ualebat a luctu. Nemo ibi erat, qui non fleret uehementer, atque ad caelos singultus emitteret. Resonabat locus ille clamoribus, aspergebatur lacrymis, ac gemitibus complebatur. Cuius ferreum pectus, uel lapideum cor non emollirent ad fletum plangentium uoces, & potissimum intemeratae uirginis uerecundus aspectus, cuius pallebat praedolore facies ueneranda. Rigabat plane genas illius decurrens aqua, dum nunc uultum, nunc latus, nunc dilaniatum unigeniti sui aspiceret corpus. Ingredebatur per manuum pedumque foramina: egrediebatur ad singula corporis membra, & ubique moeroris inueniebat pascua. Erigebat quandoque ad caelum lumina nimia admiratione comprehensa: interdum etiam prorumperebat in gemitus doloris non ualens impetum sustinere. Uniuersorum afflictio Mariae cruciatus augebat. Volebat illam consolari, nec ualebat. Praeualuerat quippe in praecordijs illius unigeniti passio, atque animae uirtutem penitus absorbuerat. Clarissimum passionis Christi speculum: effectum erat cor uirginis, nec non & perfecta mortis imago. In illo agnoscebantur sputa, conuicia, uerba, & redemptoris uulnera. Conuersum erat gaudium in luctum, atque in moestitiam laetitia salutaris. Iam iuxta Simeonis uaticinium passionis gladius ipsius pertransierat animam. Iamque cum extincto filij corpore spiritualiter expirauerat. Supererant tamen lacrymae ac moeror: quatenus mortua uiueret, & uiuendo moreretur. Talis erat tunc Mariae sanctae status: talis passionis illius conflictus. Sicut caeteros precelebatur gratia, sanctitate, & merito: ita dolore, cruciatu, & poena. Omnes itaque in communi lacerati corporis dilaniabat aspectus. Perdurassent profecto in huiusmodi compassiois negotio, nullamque oculis flentibus, aut fatigatis corporibus dedissent requiem: nisi illos noctis prohibuisset crepusculum, & futuri diei celebranda solennitas. Quobrem sibi met imperantibus reuerendum magnopere domini Iesu accipientes corpus, illudque in lintheaminibus & aromatibus condientes in monumento nouo, quod in petra sanctus exciderat Ioseph, deuotissime sepelierunt. Beatus plane

præ uniuersis mortalibus iste uenerabilis Ioseph. Meruit quippe dominicū corpus habere pro munere: meruit illud de cruce deponere: meruit in sindone, quā fuerat mercatus, inuoluere: atq; in tumulo, quē pro se exciderat, sepellire. Meritō tanquā cordis sui singularem thesaurū in proprio Christi corpus tumulo collocauit: uerūm nō in qualicūq; illud monumēto cōposuit: sed in eo, quod in petra exciderat, ut uerum se Christi fateretur esse discipulū: & ut quāti foret, quod habebat, ostēderet: ingens saxum ad ostium monumenti aduoluit. Quis in his paucis explicet uerbis, quanta inuoluta sint sacramenta: & quā multa, in quibus spiritalis homo dijudicans omnia nutritur, & crescit: spiritalia lateant nutrimenta. Nutritur quidem sapientia, sed dilectione crescit. Felicem dixerim, cui id spiritaliter contingit, quod iusto Ioseph corporaliter cōtigisse cognoscitur. Esto igitur talis, ut dominum Iesum merearis accipere. Iustificatus (inquam) per fidem etiam cogitatione & actione iustus esto, atq; uirtutibus locuples, ut dignē Dei regnum ualeas expectare. Accede præterea cum fiducia ad thronum diuinæ maiestatis, & uniuersorum regem pete humiliter: quatenus suum tibi dignetur retribuere filium. Hunc tu dum post multos labores, post uaria tentationum certamina, post plurima opera pietatis, post lacrymabilis orationis instantiam fueris affecutus, ueluti pupillam oculi custodi, recōde corde, & charitatis brachijs amplexare. Eme utiq; tuis prius uoluptatibus abdicatis mundissimam sindonem, ut in ea tuum inuoluas dominū. Habeto conscientiam tuam ab omni peccati uoluntarij labe deterfam. Est enim purgata conscientia quædam sindon dealbata, in qua dominus Iesus gratanter inhabitat. Huic diuersarū adhibe odoramenta uirtutū: quatenus, si nō uerum, saltem mysticū Christi corpus inungas, ut cum Apostolo dicere ualeas: Christi bonus odor sumus in omni loco. His uerō diligēter perfectis in petra meditando, orandoq; nouum facito monumentū, in quo tuum possis recondere redemptorem. In humanitatis operibus Christi contemplare diuinitatem, atq; in suscepti hominis infirmitate confitere domini maiestatem: sicq; soliditatem petræ uiriliter penetrabis. In huiusmodi spiritalibus exercitijs effectus assiduus, quietis & pacis tibi tumulum fabricabis. In quo fide simplici, & ignita tecum cooperante caritate sponsum Christum inseparabiliter collocabis. Requiescet ille familiariter in te, si ab humanis fueris segregatus aspectibus, & tu ingredieris in ipsius abundantia sepulcrum, nec erit, qui te exterreat. Delectaberis multitudine pacis, corpusq; tuum dominico corpori sociabis, & oblitus omnū quæ foris sunt, in hoc spiritali tumulo feliciter requiesces. Verūm ne quicquam propter obstrepentes exteriores tumultus patiaris incommodi, magnum saxum ad tui aduolue ostium monumenti. Diligentem ac perseverantem adijce menti tuæ custodiam: quatenus tum contra antiqui hostis insidias: tum aduersus uoluptuosæ carnis illecebras, quæ nunc ex fomite, nunc generantur ex sensibus, tuum securus ualeas possidere thesaurum. Interim uerō dum resurrectionis adueniet hora, compunctionis atq; deuotionis aromata para: ac in pilo pectoris tunde, ut inde unguentum facias optimum: quo idem dominus plurimum delectatur. Est quidem unguentum hoc pietatis lenire ualens infirmantium mentes. De ipso etenim Timotheo Apostolus ait: Exerce te ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est: pietas uerō ad multa, promissionem habens eius uitæ, quæ nunc est, & futuræ.

1. Tim. 4

Qualiter homo delinquendo liberi arbitrij amisit dignitatem.

Cap. XXII.

Gen. 1

Niuerſa quæ ad ſui gloriam Deus creauit in ſeculo: conditoris contenta legibus ultra nil appetunt. Suis namq; firmata limitibus ſupra ſe in magnis, aut mirabilibus minimè ambulare contendunt. Inſinuant quippe omnia à ſummo bono bona eſſe creata: ſicut ſacer proloquitur ſermo: Vidit (inquit) Deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona. Ea uerò ſola, quæ cætera in natura & donis præcellit creatura: ab hoc uniuersitatis ordine deuiavit. Dum enim dignitatis ſuæ principatum contempſit, naturæ ſuæ ornamenta amiſit. Factus equidem eſt in contradictionem ſibi met, quum obedientiæ ſtatuta neglexit. Longè nimium abiit à ſe, quum à patre recessit. Se etiam cui noluit, ſubdidit: quādo cui debuit ſe ſubmittere paruipendit. Hinc libertatis priuatus arbitrio, quo non uult, ducitur, trahitur, cathenatur. Hinc ſapientiæ & ſcientiæ cæcatus lumine denſiſſimas ſpiritalis noctis tenebras patitur, & ignorat. O quā ſæpe ponendo lucem tenebras, & tenebras lucem dicit malum bonum, & bonum malum.

A malum. Nempe tādū tali errore illuditur, quādū gratificātis gratiæ irradiatus splendore ſe ubi ſit, agnoſcat, & doleat. Vtrūq; in hominis reformatione neceſſariū eſſe affirmo. Porrò nec ſine cognitione dolor, neq; abſq; dolore ualet perfectā eſſe cognitio. Poterit ne nō dolere, cui amiſſi in eſt ſciētia boni: qui oneroſi exactoris iugo nō ignorat ſe premi: qui diaboli aſtutias & tētamēta eius aduerſum ſe nouerit eſſe innumera: qui in mortali corpore cōſtitutus intelligit ſe peregrinari à domino: qui proprię infirmitatis certamina, ac pereuntis ſeculi indeficiēter diſcrimina patitur: Horū omniū notitiā præſtat cæleſtis gratiæ lumē, & diuinæ ſapiētiæ iucunda ſerenitas: quibus quicūq; caruerit, errare atq; cadere cōpellitur uel inuitus. Quo namq; quiſq; plenus eſt ſpiritu, eodē impulſu frequentius agitatur. Poſſidet planē Dei ſpiritus bonus & rectus quædā priuata opera, effectusq; uirtutū: ſicut nequā ſpiritus ſuas. De utriuſq; ſpiritus operibus inquit Apoſtolus. De operibus quippe carnis, quæ nequam ſpiritu inſtigāte peragūtur, ait: Maniſteſta ſunt opera carnis, quę ſunt, fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū ſeruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comēſſationes, & his ſimilia. De ſpiritus ſancti operibus quid dicat, attende. Fructus autem ſpiritus ſunt caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, manſuetudo, fides, modeſtia, cōtinentia, & caſtitas. Proinde quem admodum ex fructibus arbor: ita ex operibus, quo ſpiritu quiſq; ſit plenus, agnoſcitur. Ad quod probandū hinc inde innumera patent exempla. Nempe ſancti patres, eccleſiæ doctores, & Chriſti diſcipuli, qui ſpiritu ſancto erant pleni: Deo extitiſſe noſcūtur amabiles, patientia præditi, conſpicui ſanctitate, dilectione feruidi, ſapientia ornati, locupletati uirtutibus, compaſſione accenſi, ſeculi cōtemptores, atq; indefeſſi bonorū omnium ſectatores. Cuncta hæc laudabilia ideo poſſidebant: quia Dei ſpiritu ducebantur. Ecōtrariō pōtiffices Hebræorū contemptores Dei, amatores ſui, ſuperbia inflati, cupiditate anxij, uoluptatibus dediti, nocendiq; auiditate intenti, maligno exagitati ſpiritu iniquitatis ſuæ artem aduerſus mediatorē Chriſtū perficere conabantur. Diaboli ſiquidem membra effecti in autorem omnium deſeruire queſtū maximum æſtimabant. Illum proſecto nedum uiuum, uerum etiam deſunctum perſequi ſtuduerunt. Occiderunt quippe corpus, & ipſius opiniōnis memoriā de cordibus hominū eradicare moliti ſunt. Quamobrem altera die, quæ eſt poſt paraſceuen, ipſi homicidæ, atq; diuini nominis inimici ad Pilatū acceſſere, dicentes: Domine recordati ſumus, q̄ ſeduc̄tor ille dixit adhuc uiuens: Poſt tres dies reſurgam. O dementati principes, ō uenenatū os, & lingua uaniloqua. Seductorem ne eſſe dicitis Dei filiū, qui ſalutem maximā operatus eſt in mediō terræ: Seductorem aſſeritis illum, qui humanū genus antiqui hoſtis fraude deceptū ſapienter erudiuit: ſouit miſericorditer, fideliter pauit, & potentiffimè liberauit. Delicta illius, opera mala, eiusq; ſeditiones proferte in mediū, ut & nos credētes in ipſum agnoſcamus, ne ſeducamur. An fortē illum arbitramini ſectatorē, quia leproſos mundauit, illuminauit cecos, fugauit dæmones, & exanimata corpora reuocauit ad uitam: Nemo ſanē ueſtrū (dicente illo) quis ex uobis arguet me de peccato: quicquā criminis illi obijcere ualuit.

Gal. 5

Matth. 27

Ioan. 8

Pſal. 129

D Inueteratus iſte liuor eſt latens malitia, loquacitas ſubdola, & uelata hypocriſis. Seductorem nuncupatis eum, ne uos præſidem ſeducere uideamini. Nempe ſeduc̄tores uos eſtis, qui Dei ſapientiā obnubilare, atq; mediatoris gratiā exterminare nitimini. Ipſe ipſe eſt, de quo Pſaltes canit egregius: Apud dominū (inquit) miſericordia eſt, & copioſa apud eum redemptio. Quarum alteram apud ſe ſolam ſtare non patiens uniuerſum tunc illam effudit in orbem, quum bonitatis ſuæ aperiens uiſcera ex alto oriens in tenebris ſedentes, & mortis umbra miſericorditer uiſitare dignatus eſt. Alteram uerò idem prærogauit hominibus: quando pro nobis factus maledictum de maledicto legis, atq; dira exactoris tyrannide redemit nos. Non igitur ſeduc̄tor, ſed munificentiffimus redemptor, atque inſuperabilis propugnator exiſtit. Propterea ſicut mortuus eſt propter delicta noſtra, ut redemptor fieret uerus: ita reſurget propter iuſtificationem noſtram, ut glorioſus triumphator appareat. Illum morientem uidiſtis, eundem etiam præſtolamini reſurgentem. Reſurget planē (prout prædixit) poſt tres dies: non à uobis, ſed à ſuis diſcipulis uidendus, palpandus, agnoſcendus. Vobis autem uiuens in ſe: uiuificans ſuos mortuus erit tanquam ſol cæcis non lucens oculis. Sui utique diuinitatis ſplendorem

Laur. Iuſtin.

V 2 ueſtris

uestris occultabit obtutibus: quoadiu corda uestra infidelitatis uelamine deprimentur. **B** Quod quum fuerit ablatum, agnoscetis apertissime, quonia ipse est, qui est. Interim uero praesidi, quod dicere inchoastis, explete: quatenus dominice resurrectionis testes adhibere ualeatis: qui testificantes aduersus uos suo nos erudiant testimonio. Intulerunt itaq; iube ergo custodiri sepulcrum usq; in diem tertium: ne forte ueniat discipuli eius, & furatur eum, dicantq; plebi: quia surrexit a mortuis, fiatq; nouissimus error peior priore. Prudenter quidem, si id declaranda ueritatis occasione dixissent. Illis quippe tanquam in populo primis, & supra quorum fidem caeterorum erat superaedificanda confessio: congruebat experimeto certo nosse dominice resurrectionis seriem: ne per errorum abrupta futuri praecipitarentur fideles. Locuti sunt recta non recte sapientiae tenebrati splendore. Quod enim ex caritate debuerant, liuore protulerunt. Illos namq; irrogata contra dominum conuicia arguebant. Nam manifesta inimicitiarum indicia etiam synceram in aspicientium oculis commaculant caritatem. Quis istos paulo ante persecutores acerimos nunc arbitraretur amicos? Inimici erant eo crudeliores, quo magis sub pietatis uelamine suam conabantur palliare malitiam. Poscebant, ne a discipulis raperetur corpus, & falso ipsum resurrexisse dicerent, ut sepulcrum officiosissime custodiretur. Custodes tamen ipsos pecunia corrumpere praesumebant. Illos (inquam) praeses fastidio plenus in ueritate aspera affatus est, dicens: Iniuste quidem aduersus illum irritastis me, atq; clamoribus uestris in necem auctoris fecistis irrumperere. Cur cor meum moerore respersum contra eum concitare nitimini? Satisne uobis illum peremisse uidetur, nisi ut etiam extinctum obseruem? Quare scelus scelere augere in me uultis? Utinam uestris minimis uociferationibus paruisset: meq; impollutum ab huius sancti nece seruasset. Nunquam dolendis delicta, atq; delictis delicta adijcia. Nolo in tumulto defunctum obseruare receditum. Vos ipsi habetis custodiam: ite, militibusq; adhibitis sepulcrum custodite, ut scitis. Illi autem ab aspectu praesidis cum gaudio discessere, atq; ad sepulcrum properantes signato lapide, ibiq; relicto custodibus abierunt. O sacerdotes impudici, & stolidi quid egistis? quid contra redemptorem seculi cogitastis? Laborastis frustra. Facere ne poteritis, ut qui dormit, non adijciat, ut resurgat: Resurget plane de sepulcri gremio gigas fortissimus: sicut praedixit, atq; de ipso a sanctis uaticinatum est patribus. Eadem prorsus facilitate, qua defunctos resuscitauit caeteros, excitabit seipsum. In carne manet uerbum, & in humanitate diuinitas, cui subest omnia posse, quum uult. Qui potuit de incorrupto uirginalis uteri procedere thalamo: ualebit equidem de clausi antri exire sepulcro. Non praeualebit aduersus sapientiam nequitia uestra, neq; de industria adhibita custodia. Cedent contra naturam saxa domino resurgenti. Conticescent nimio terrore prostrati custodes: terrae fundamenta quatentur, elementaq; omnia proprio famulabuntur auctori. Signate igitur miseri lapidem, serisq; firmissimis sepulcri ostia obstruite: quatenus diligentia uestra clamet aduersum uos. Adhibete uiros, qui totam peruigilem ducant noctem, ut ipsi testes resurrectionis dominice ueridici fiant. Plane illis referentibus, quae audierint, quae & uiderint, uestra prorsus erit confusa uesania. Utinam uel tunc credatis, & furor conuiescat uester, atq; persequendi rabies percussa conticeat. Veniam utiq; merebimini & laudem, si ex corde credetis: pro confessione quidem ueniam, & pro generis dignitate laudem: utrunq; autem ex fide humili, ex deuotionis innocentia, & ex Christi gratia donabitur. Porro istiusmodi persuasiones dum increduli audiunt, & obstinatissimo animo in sua perseverant perfidia: inuictissimus Christianae militiae propugnator relicto corpore exanimato, in tumulto multorum uallatus agminibus angelorum, ad tartaream descendit inferi mansionem: quatenus uniuersos patres in illa regione umbrae mortis positos de ergastulo tyrannicae seruitutis eriperet. Non autem pro adiutorio quasi apostaticos expauesceret spiritus: sed pro gloria humanitatis assumptae angelicas uoluit secum descendere potestates. Vbiq; prorsus, siue quum faceret in praesepio, siue quum fugeret in Aegyptum, supernorum ciuium coetus comitabantur eundem. Nepe ab illo nullo discessere momento, quin ipsius intenderent ministerio. Quod si coersuis suis ministrat mortalibus, quanto magis Deo suo uniuersorum & domino? Magni quidem aestimabant, si quando humanitati illius quicquam impendissent obsequium. Quamobrem tum pro summi regis honore, tum pro gaudio captiuorum exultanter cum Christo perrexerunt ad inferos. Horum siquidem gloria

Math. 27

Ibid.

C

H

A sum aduertum: mox ut saniores tartareae regionis agnouerunt in spiritu: eorum regi cursu rapidissimo nunciare curarunt. Hac quippe relatione expauit cor principis, ne forte iste esset, de quo Citharoceda sanctus uaticinatus erat, dicens: Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem. Et iterum: Liberabit pauperem a potente, & pauperem, cui non erat adiutor: parcat pauperi & inopi, & animas pauperum saluas faciet. Fit itaque repente clamor in loco, omnesq; indicibilis moeror inuadit. Conueniunt singuli ad auxilium propria intermitentes officia. Se quisq; immanissimi regis repraesentat aspectui, se cuncti in omnibus offerunt parituri. Inito igitur consilio clauduntur ostia, seris ualidissimis obstruuntur, ferreis uectibus firmantur: deinde disponuntur, qui repugnet, qui custodiant, ordinantur, & eliguntur, qui pulsantibus uerba respondeant. Astat in iniquitatis solio Lucifer innumerabilium demonum societate uallatus, qui omnes non ense, non clypeo, non uisibili armorum genere muniti ad resistendum Christo in uno prauitatis assensu uenerat glomerati. Non enim angelis uirisq; probatis sponte, sed subijciuntur inuiti: quippe quum & ipsi Deo coacte famulentur. Renituntur diuinae, quantum praeualent, maiestati uoluntate, non opere. Coguntur (uelint, nolint) caelesti subesse imperio: contra quod, si possent, cupiunt accipere potestatem. Sauirent utiq; crudelitate nimia in autorem omnium, ac uniuersi machinam redigerent in fauillam. Hinc eorum poena grauis efficitur: hinc ipsorum moeror intolerabilis esse cognoscitur, dum quod nolunt, sustinent: & quod uellent, pessime agere nequeunt. In hoc itaq; quod nunc celebratur certamine spirituali, ne subijciantur angelis, ne ad redimendas captiuorum animas saluator introeat, ne amittant repente, quod pacifice tanto tempore possidere, totis uiribus elaborant. Stant singuli in excubijs suis, & si quem fragorem aduentantium audiant angelorum, uigilanter obstruat. Ex his uero quae in poenarum patres sancti agnoscebant fieri locis, mediatorem Christum praesentem esse minime dubitabant. Nouerant enim praenunciante Ioanne ipsum in carne uenisse, praedicasse poenitentiam, regnum promississe, passionis ac mortis suae commemorasse supplicia, atq; triumphalis resurrectionis promulgasse insignia. Quamobrem ardore eum nimio cernere cupiebant, quem liberatorem suum fore sancto spiritu reuelante cognouerant. Qualis ibi tumultus? qualis moeror? qualia uota iustorum? Etenim quidam illorum clamabant corde: Veni ad liberandum nos domine Deus uirtutum, & ostende faciem tuam, & salui erimus. Alij uero: Domine praestolamur aduentum tuum, ut cito uenias, & dissoluas iugum captiuitatis nostrae. Nonnulli autem: Illuminare nos, qui in tenebris & in umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Huiusmodi uociferationibus spiritualibus beati illi ad eorum ereptionem dominum aduocabant. Econtrario nequam spiritus uirtute, qua poterant, ne saluator intraret, reniti moliebantur. Propterea nunc se inuicem hortabantur: nunc super captiuos fremebant in spiritu: supra quos etiam pugnae transacto articulo, supplicia duplicare sperabant. Liuore quippe incredibili urebantur intuentes eos solito latiores, utpote ab ipsorum tyrannide liberandos. Cuncta haec sine strepitu in spiritu agebantur. Nullus ibi sonorus clamor, nulla corporalis actio, nil uisibile humanis obtutibus mouebatur. Dum igitur in eadem regione magnum silentium tenerent omnia, & tenebrarum princeps cum suis intentissime expectaret: ecce praeforibus innumerabilis angelorum aduenit exercitus in diuinitatis solio Christi anima triumphaliter residente: de quorum profecto glorioso consortio angelus prosiliens Gabriel coruscus lumine, uirtute conspicuus, caritate feruidus, atq; auctoritate terribilis, tanuis appropians ait: Attollite portas principes uestras, & eleuamini portae aeternales, & introibit rex gloriae. Decebat plane, ut qui uirgini Verbum nunciauerat incarnandum: eundem quoq; patribus liberandis insinuaret adesse. Debit prorsus Christi uictoriae, qui Dei fortitudo interpretatur, angelis superbicibus intimare, ut dies diei eructaret uerbum: & ob hoc nox nocti ipsius uerbi indicaret praesentiam. Audita hac Gabrielis uoce, qui aderant, moestitia ac pauore nimio tremuerunt. Nullus tamen fugere, nullusq; (nisi cui indictum fuerat) respondere praesumpsit. Tunc ille iam pene prostratus audaciam fingens, inquit: Quis est iste rex gloriae? Locus iste luctus & tormetorum, incendij & moeroris, tenebrarum & mortis est, hic requies nulla, nullusq; ordo, sed sempiternus horror inhabitat: proinde non laeti, neque beati ad nos consueuerunt ingredi: nouum utiq; sonat in auribus meis. Inaudita res est, ut quisquam rex gloriae, ad tantam

Psal. 71
Ibid.

Psal. 79

Luc. 1

Psal. 23

Ibid.

Quum enim Gazam Philistinorum urbem fuisset ingressus, atque ab inimicis, ut capere-
 tur, maxima cum industria custodiretur, intempesta surgens noctis silentio fugam arri-
 puit, ablatas ciuitatis ferreas ianuas super montis uerticem asportauit, ac de obseruan-
 tium se manibus illatus euasit. Qui legit, intelligat: quia uerbum mysticum est. Sub figu-
 rarum profectio uelamine Hebraeorum populo narrabantur futura: quatenus ex ipsis
 edificaretur ecclesia, roboraretur fides, & nutantium corda ad ueri Dei manuducerentur
 notitiam. Addita sunt figuris Prophetarum oracula, ut quasi rota uideatur in medio
 rotæ, cuncta hæc sancto disponente spiritu, qui diuidit singulis charismata, prout uult.
 Nam quum in donis sit multiplex: unus tamen est in substantia, simplex in natura, in gra-
 tia locuplex, atque in machina artifex uniuersa. Nempe omnium est artifex omnem ha-
 bens scientiam, omnem habens uirtutem, prospiciens omnia. Ipse prophetarum ora com-
 pleuit, ut certa ueritatis scientia tanquam præterita futura prædiceret. Non enim (teste A-
 postolo) uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati lo-
 cuti sunt sancti Dei homines, quibus non sine grandi conscientia contradicitur detri-
 mento, quum re uera non illorum, sed ipsius qui per eos loquebatur, omnis sit iniecta ca-
 lumnia. Oportet igitur cum humilitate maxima eorum sermonibus synceræ credulitatis
 adhibere reuerentiam, potissimum quum agnoscamus impletum, quod implendum esse uati-
 cinati sunt. Sunt etenim eloquia tanquam lucernæ in caliginoso seculi loco ardentes atque lu-
 centes, donec uerus Lucifer, qui nescit occasum, in cordibus oriatur fidelium. Tunc ipsius
 sapientia splendor sibi ipsi sufficit ad illuminandum de se, quanquam & ipsa in oraculis ful-
 geat prophetarum. De fonte quidem sapientia idem spiritus haurit, quicquid per suos lo-
 quitur uates, sicut eiusdem sapientia eruditione instruimur dicentis de spiritu: Non enim
 loquetur (inquit) a semetipso, sed quæcumque audiet, loquetur: & quæ uentura sunt, an-
 nunciabit uobis. Annunciat utique ueritatis spiritus, quæ uentura sunt: dum introrsus men-
 tes sanctorum replens reuelando futura manifestat. Annunciat & ipsi per spiritum, quæ
 uentura prænoscent, quando quæ corde percipiunt, uerbis aut scriptis insinuare non
 desinunt. Hoc modo eorum oracula peruenerunt ad nos: quæ nedum præteritam, ue-
 rumetiam præsentem confirmant catholicam ueritatem. In ipsis de domino Iesu quæ fa-
 cta sunt, futura leguntur. Prædixerunt Prophetæ, quod de uirgine nasci, quod pro homi-
 nibus pati, flagellari, conspui, crucifigi, morique debuerat. Nequaquam etiam texere silentio,
 qualiter ueraciter resurrexerunt, atque cum ingenti gloria ad caelos fuerat ascensus. De
 his in persona eius Citharæda sanctus sic loquitur: Tenuisti manum dexteram meam:
 & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Et alibi: Ego dormiui, &
 soporatus sum, & resurrexi: quia dominus suscepit me. Tanto siquidem Prophetæ me-
 moratus ueritatis lumine radiabat, ut futura quasi præterita nunciaret. Nec tantum hic
 solus, sed quotquot eodem spiritu imbuti sunt, fecere similiter: sicut apostoli Petri uoce
 dicitur. Nam a Samuele (inquit) & deinceps qui locuti sunt, annūciauere dies istos. Ad-
 uentum (uidelicet) Christi, natiuitatem, prædicationem, passionem, resurrectionem, a-
 scensionem, & per emissionem spiritus gentium uocationem. Præcones suos præmisit ante
 se Deus, prophetas (scilicet) sanctos, qui promulgarent futura. Voluit quoque testes habe-
 re idoneos, quorum uiuæ uocis oraculo corpus muniretur ecclesie, quæ uno uiuificator
 spiritu, unaque fidei confessione saluatur. Non enim alium spiritum, neque fidem aliam ha-
 buere patres, qui Christi præcesserunt aduentum, quam qui eundem secuti sunt. Non multi,
 sed unus est spiritus, per quem datur sermo sapientia atque scientia, fides, discretio spirituum,
 gratia sanctorum, genera linguarum, & sermonum interpretatio. Neque plures fides, sed (si-
 cut ait Apostolus) unus Deus, una fides, unum baptisma. Vnde alio in loco de fide pa-
 trum dum loqueretur, expressius differens, ait: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut
 scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum: & nos credimus, propter quod & loqui-
 mur, scientes quoniam qui suscitauit Iesum, & nos cum Iesu suscitabit, & constituet nos uo-
 bis cum. Nam tempora uariata sunt, non fides. Illi uenturum, & nos uenisse credimus. Illi capitum
 resurrectionem prædicebant: nos illam confitemur factam, & membrorum prædicamus esse futu-
 ram. Nam una eademque est capitum & membrorum resurrectio, quauis non uno temporis celebretur
 momento. Quid de hoc Apostolus loquatur, aduerte: Qui cor resuscitauit (inquit) & co-
 sedere nos fecit in caelestibus in Christo. Adhuc quum ista diceret, mortalis erat, adhuc in
 terra

A terra inter homines uersabatur: & tamen se resuscitatum in Christo, sed sedere in caelesti-
 bus fatebatur: non utique corporaliter: sed per mysterium unitatis capitum & corporis, quod
 est ecclesia fidelium in Christo recte credentium. & qualis igitur est autoritas uaticinan-
 tium resurrexerunt Christum, & resurrexerunt prædicantium. Nam Christum resurrexerunt
 Dauid longè antè prænunciatus, ait: Prouidebam Deum in conspectu meo semper: *Psal. 135*
 quoniam à dextris est mihi, ne commouear: propter quod dilatatum est cor meum, & exul-
 tauit lingua mea: in super & caro mea requiescet in spe: quoniam non derelinques animam
 meam in inferno: nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Propheta ergo quum esset,
 & sciret, quia iureiurando iurasset illi Deus de fructu lumbi eius sedere super sedem eius,
 prouidens locutus est de resurrectione Christi: quia neque derelictus est in inferno, neque
 caro eius uidit corruptionem. Audiuius ueridicum Vatem: audiamus & fidelem testem
 Christi resurrectionem prædicantem. Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormien-
 tium: quoniam sicut per hominem mors: ita & per hominem resurrectio mortuorum: &
 sicut in Adam omnes moriuntur: ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Prophetarum
 etenim, euangeliorum, sanctorumque patrum uolumina plena sunt autoritatibus, quæ Chri-
 sti resurrectionem pronunciant esse completam. Nos itaque habentes tantam autoritatem,
 deponentes omnem infidelitatis caliginem curramus simpliciter ad dominum Iesum, qui
 semper uiuit, & est in dextera Dei ad interpellandum pro nobis. Ipse planè sicut mor-
 tuus est propter delicta nostra: ita & resurrexit propter iustificationes nostras. Resurre-
 xit (inquam) non angelico fultus præsidio, nec humano confortatus auxilio: sed uirtute
 propria, & diuina uerbi præditus potestate. Corpus quod inclusum iacebat in tumulo,
 resumpsit: non in substantia aut forma, sed in sola natura mutatum. Nempe quum prius
 mortale esset atque passibile, impassibile ac immortale est factum, decore, fortitudine, &
 uirtute indutum. Nequaquam de reserato exiuit sepulcro: sed clauso, signato, custodi-
 busque munito. Quemadmodum nec demones, sic neque custodes tumuli egredienti illi re-
 sistere ualuerunt. Excitauit templum post triduum, atque reformauit in melius, quod Iuda-
 ca impietate fuerat resolutum. Excitauit (inquam) quia tanquam uerus dormierat homo.
 Quoniam igitur uerus est Deus & homo: ideo in manu potenti & brachio extenso expo-
 liauit infernum, secum asportando omnem ueteranorum patrum numerositatem in sinu Abrahe
 quiescentium: non autem uniuersos inferi habitatores abstulit: sed prædestinatos tantum, ad
 quos ipsius redemptio pertinebat: de quibus Prophetæ uoce illi dicitur: Tu autem in san-
 guine testamenti adduxisti uinctos, qui erant in lacu sine aqua. Uinctos igitur, non dam-
 natos eduxit: sicut Prophetæ uoce alibi idem testatur, dicens: Ero mors tua, o mors: &
 morsus tuus inferne. Dum in temporalem æternam mortis mutauit sententiam, mortem mo-
 rando occidit: uerum infernum momordit, dum de tenebrarum locis solos liberauit electos.
 Verum autem in glorificatis corporibus, aut in extremo iudicio glorificandis resurrexerint,
 ambiguum est. Hoc tamè quod sermone didicimus euangelico, fatendum est quod (uideli-
 cet) multorum corpora sanctorum qui dormierant, resurrexerunt cum illo, & introierunt in san-
 ctam ciuitatem. Non igitur omnium sanctorum corpora: sed multorum surrexisse leguntur, illo-
 rum præcipue, quorum testimonio Christi fuerat resurrectio comprobanda. Isti uerè surrexe-
 runt cum Christo, utranque carnis sumpsere naturam, quæ iam diu in puluere redacta, iamque à
 uermibus fuerat corrosa. Duplicibus namque uestiti sunt tanquam sanctorum cociues angelo-
 rum, & domestici Dei, atque consortes Christi. Neque enim fas erat, ut in capite solo resurrectio-
 nis fulgeret gratia. Debit planè in quibusdam (et si non in omnibus) apparere membris, qua-
 tenus ceteris præstolantibus firma fieret resurrectionis spes, & incuncta expectatio futu-
 ræ beatitudinis: nec non & indubia similitudo humanitatis Christi: de qua Apostolus ait:
 Donec oecurramus omnes in unitate fidei, & agnitionis filij Dei in uirum perfectum, in me-
 sura ætatis plenitudinis Christi. Hæc namque est electorum merces, ut Dei filio efficiatur con-
 formes: & sic caelestis Adæ in se portet imaginem: quemadmodum portauere terreni, atque ita
 agnoscant resurrectionis Christi esse socij, sicut passionis fuerunt. Hoc Apostolus Petrus
 prospectans inquit: Communicantes Christi passionibus gaudeate, ut in die resurrectionis eius
 exultantes gaudeatis. Neque enim esse potest, ut qui Christi adhæserint corpori, & per
 fidei dilectionem eius fuerint membra effecti non simul cum eo gloriose resurgant, di-
 cente Apostolo, quod supra memorauimus: Christus resurrexit à mortuis primitiæ dor-
 mientium

mentium: quoniam sicut per hominem mors, ita per hominem resurrectio mortuorum. Vnusquisque igitur in suo ordine, primitiæ Christus: deinde qui sunt Christi, qui in aduentu eius crediderunt: deinde finis, quem tradiderunt regnum Deo & patri, quem euacauerunt omnem principatum, & potestatem, & uirtutem: nouissime autem inimica destruetur mors. Destruetur, inquam, quando absorpta fuerit mors in uictoria, quando læti cantabimus: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Interim uero donec fiat de firmamento uox, canit tuba, & angelorum ministerio uniuersalis fiat resurrectio mortuorum: teneamus pollicitationem spiritus, & firmissime credamus Christi & sanctorum quorundam resurrectionem iam factam, atque omnium futuram: propter quod non deficiamus in tribulationibus & tentationibus per Christum, scientes quoniam labor noster non est inanis in domino. Quomodo inanis esse ualet, quæ tam gloriosum remunerationis affert fructum? Taceo de anima, quæ Dei in se gestans imaginem deificatur tota, quem Dei unita uerbo dilectione, cognitione, & comprehensione replebitur. In ipsa autem quam expectamus, corporum resurrectione totam fatemur carnis naturam in melius esse reformadam. Nam quemadmodum quum

1. Cor. 15 concipitur homo, seminatur corpus in corruptione, ita resurget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, resurget in gloria: seminatur in infirmitate, resurget in uirtute: seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Totum autem hoc, quod decoris, quod agilitatis, quod impassibilitatis, quod spiritualitatis carnis nature donabit, a capite Christo defluet gloriose. In ipso quippe singula corporis glorificabuntur membra in caritate compacta, & conuiuificata. Ipse uero est, qui per spiritum suum corpus uegetat, quod est ecclesia predestinatorum, quam sanguine suo mundauit & lauacro, ut line ruga & macula carissimam illam sibi exhiberet in sponsam. Necdum tamen quid sit, & quid futura sit, in hac claruit parte. Sub mortalitatis, ac passibilitatis uelamine tegitur omnis pulcritudo eius dicente Propheta: Omnis gloria eius filiarum regis ab intus in fimbrijs aureis circumdata uarietatibus. Et bene uarietate: quia etsi retributionis denarius unus sit: differt tamen in gloria: Nam alia est solis claritas, alia lunæ, alia stellarum: attamen etiam stella differt a stella in claritate. Ibi namque copiosior erit claritatis redundantia, ubi caritatis ardentior fuerat affectus, & amoris riuulus purior. Aderunt præterea ornamenta quedam perlucida non omnibus communia: sed quibusdam particulariter elargita, ad decorum (uidelicet) possidentium & aspicientium gaudium. Sine liuoris deformitate quisque lætabitur, dum habebit in proximo, quod deerit in se. Nemo satis explicat uerbis, quanta exuberent electis bona in illa regione uiuorum, & quam multa glorificationis sint reseruata commercia. Ista in mentis excessu Propheta effectus considerans, ait: Quam magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te: perfecisti autem eis, qui sperant in te. Abscondisti utique hic, sed alibi perfecisti. Nam imbecillitas acies humana, quandiu carnis passibilis tegumento induitur, plenam corporis glorificationem intueri: eo amplius, quo deformius sordibus peccatorum inuoluitur. Beati tamen mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Est enim cordis munditia habitus quidam animæ sapientiæ contubernio depuratus: per quem spiritualia atque diuina delectabiliter contemplantur: quo quicumque caret, phantasmatum importunitate turbatur. Qui ueram possidet cordis munditiam, proximus est Deo, Dei in se honorat imaginem, & sempiternum in se uerbum sensibilibus ueneratur. Illi profecto se sapientia iucunde communicat, suamque præsentiam familiarissime manifestat. Hinc pie credendum est dominum Iesum beatæ genitrici apparuisse præ cæteris, eidemque immortalitatis suæ stolam officiosissime demonstrasse. Ipsa planè erat mater pulchræ dilectionis, timoris, magnitudinis, & sanctæ spei: cæteris purior, sanctior uniuersis, in humilitate præcipua, in caritate feruida, honestate pudica, foecunda uirginitate, sanctimoniam redolens, innocetia coruscans, suspensa contemplatione, moribus ornata, sermone facunda, sapientia pollens, & omnium spiritualium donorum prærogatiua præcellens. Ex his Deo erat carissima, honorabilis angelis, hominibus amabilis, ipsisque aereis potestatibus ualde terribilis. Hæc post unigeniti dormitionem solitaria degens, Deo uacans, & secum habitans attentissima meditabatur cogitatione, quantas Dei sapientia contumelias, & ut acerrimos in suo agone persensisset dolores. Ista tacite reuoluens secum irrigabatur lacrymis, suspirijs replebatur, nec non & amoris facibus cremabatur. Nunc sputa, nunc alapas, nunc con-

uicia

A uicia patiebatur in filio. Per ciuitatis plateas mente intuebatur baiulantem crucem, nudum in populo astantem, crucis in stipite extensum, clauis confixum, subleuatum patibulo, aceto & felle potatum, & ad extremum pallestem, exclamantem, expirantemque aspiciebat. Denuo funeris exequias celebrabat, laceratum corpus fletibus abluibat, atque sepulturae traditum cum filio claudebatur in tumulo. Cum corpore nati in spiritu proprium conglutinabat corpus, in anima cum spiritu descendebat ad inferos: & tamē corpore & spiritu in his se exercens, inhiante resuscitatum filium uidere cupiebat, minime ipsum die tertia resurrecturum ambigebat. Tacite igitur corde loquebatur, dicens: Est ne hora nunc, ut deuictio tenebrarum principe, omnique mortalitate consumpta reuiuiscat filius meus? Putasne uidebo illum, quem diligit anima mea, & in quo desideriorum meorum thesauri sunt? Nunquid ad me ueniet unigenitus meus, quem mente quero, corde aspicio, amore teneo, dilectione amplector? Veniat, ueniat dilectus meus in thalamum ancillæ suæ: ostendat mihi faciem suam, sonetque uox eius in auribus meis: quatenus illum oculis intuear, pertractem manibus, humilitate deosculer, & refloreat in ipso anima mea: quæ iam triduo cum illo iacuit in sepulcro. Hæc dum reuolueret animo immaculata mater: ecce coram se astantem agnouit filium claritate nimia radiantem: quem mox ut uidit, humi prostrata uenerabiliter adorauit, uestigia tenuit, & pedum cicatrices ubertim lacrymis irrorauit. Non autem, ut iustificata peccatrix, repulsam patiens audiuit: Noli me tangere: nondum enim ascendi ad patrem meum: sed neque ut incredulus discipulus aduocata est, ut in clauorum loca digitos poneret, quatenus dubietatis illius uulnera sanarentur, quin potius audire promeruit: Surge amica mea, formosa mea, & ueni columba mea in foraminibus petre, in cæuerna maceræ. Insonuit dulciter clamor cordis tui in auribus meis: nepe uox tua suauis est, & facies decora. Dum igitur blandis amoris colloquijs filius cor uirginis penetraret, & mater suauiter unigeniti amplexaretur plantas, ultra quam dici possit, dulcedine conplebatur. Liquefiebat prorsus cor illius, & ueluti flagrantissimus liquor e pedum uulneribus emanabat. Tota transformabatur in ipsum dilectione perfusa. Ingeminabat planè oscula, uestigia pertractabat, lacrymisque liniendo tergebat. Ardebat desiderio, saturabatur sine fastidio, & iucundabatur sine interuallo. Veraciter tunc propheticum illud dicere poterat: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. At ubi sanctissima diutius sic comorata est, postquam manibus filij erecta surrexit, plenissime ab eodem de sacramentis fidei, de resurrectionis gloria, de futuro ecclesie statu, de finali iudicio, de electorum felicitate, atque de omni Christianæ professionis regula erudita est. Merito fuerat imbuenda, ut eius uita uniuersis fidelibus fieret disciplina. Imminente itaque hora, qua se manifestaret hominibus, uirgini uale dicens, ab eius oculis mox latus euauit. Tanta ex tunc nectaris affluentia, ac amoris magnitudine exuberauit cor uirginis, ut nequeat sermonibus explicari. Insuetum prorsus erga filium concepit affectum, quo tenebatur fortiter, dulciter cremabatur, & inseparabiliter iungebatur. Quauis enim uehementissime prius dilexisset Christum, toties tamen mæroris transfigebatur gladio, quoties passionis illius memoria tangebatur. Non autem minus ex miseratione diuina, quam ex dilectione unigeniti doloris de futuro crucis supplicio conceperat habitum: quatenus eo mediante crucifigeretur mente, assuesceret passionibus, exerceretur in pœnis, ditaretur meritis, & conformaretur Christo. Cunctum igitur afflictionis ipsius habitum prospectæ resurrectionis aboleuit gloria. Læta namque effecta de filio, atque certificata a filio de cetero dolere non potuit. De immortalitate quippe illius, de accepta diuinitatis potentia, nec non de triumphali eius honore secunda quomodo affici mæroribus ualebat? Hoc tantum singulariter gerebat in corde, hoc sapientissime animo reuoluebat, ut filio inseparabiliter uniretur. Tali interdum succensa desiderio, o quoties efficiebatur impatiens, o quoties lacrymæ erumpebant, audiebantur suspiria, & desideriorum uoces in caelo resonabant: Iesu mellifluum nomen iugiter geminabat in corde, & ex ore promebat. Huiusmodi amoris præludijs aduocabat eum, sibi que illum uisibilem faciebat. Talibus eundi ac redeundi alternationibus tandiu Dei mediator & hominum matris affectum exercuit, quandiu degit in carne passibili. Illis quippe solummodo inseparabilem maiestatis suæ præsentiam exhibet, qui deuicta omnis corruptionis molestia perpetuas cælestis patriæ sortiti sunt mansiones.

Quod

Quod uehementia amoris comprehensus animus quiescere nequeat.

Cap. XXIIII.

Vicunq; amoris magnitudine, seu desideriorum preoccupati sunt astute: te-
ste experientia, diu quieti esse non possunt. Nunc uotorum impulsu, nunc
inquisitionis fatigatione feruntur. Istoru omnis intentio est, ut ad id ualeant
peruenire, quod cupiunt, quo quu attingerint, nec sic quiescunt. Nepe si quod
concupiscitur temporale est, quu habetur, fastidiu generat: quonia id eo mo-
do, quo desideratur, minime possidetur. Si uero spirituale fuerit, magis magisque quu te-
netur, ut augeatur, exquiritur: sin autem queritur, ut teneatur. Hanc utiq; sententia mulie-
res sanctae, quae sepulto domino ad monumentu uenisse leguntur, suo uera esse fatentur
exemplo. Haec namq; magistri sui flagrantis desiderio, quem ignorabant uiuum, sedulo
requirebant defunctum. Porro quousq; humanitatis obsequium ambulanti, loquenti,
manducanti impendere ualuerunt, cum ipso per ciuitates & castella pergentes infatiga-
biliter perfererent. At ubi ab earum est sublatus aspectibus, officiosissime ministraue-
re defuncto. Amoris etenim tanta impellebantur uehementia, ut uallatum custodibus
exanime corpus quaerent in spelunca: quatenus quem diligebant, inuenirent, ungerent,
ac tenerent. Proinde quandiu illis licuit operari, aromata parauere, percurrente uero se-
cundum legem sabbato siluerunt. Mox autem ut requietionis praeterit dies, ualde mane
in ipso diei crepusculo sumptis secum aromatibus gradu concito, corde ignito, simplici
animo, atq; desiderio ministrandi ad locum, ubi illum reconditum nouerant ardentissi-
me perreperunt. Mutuo quippe colloquebantur, dicentes: Quis reuoluet nobis lapidem
ab ostio monumenti? O praecipuus amor, o inconsulta dilectio. In sepulcro nouerant po-
situm saxum grande ante speluncam aditum, uiderant & signatum: & tamen absq; impos-
sibilitatis suae consideratione impellente desiderio, quem diligebant, ungere satagebant.
Aspicientes igitur reuolutum uiderunt lapidem, & angelum super eum sedentem. Iam
enim terramotus factus fuerat, iamq; de tumulo surrexerat Mediator. Descenderat au-
tem angelus, ut reuoluto saxo mulieribus innotesceret de monumento exisse, quem un-
gere cupiebant. In primo itaq; intuitu, earum percussa est acies. Nequaquam humanus
oculus sine reuerberatione angelicam ualet aspicere claritatem. Concussus autem repen-
te animus uisione illius paulatim roboratur spe: caritate exhilaratur, atq; repletur gau-
dio tanquam ex sui agnitione custodis, consortis regni, & coparticipis praemij. Non ta-
men spiritualem eius substantiam notum facit hominibus, sed ut capabilior fiat, corpus
sibi format aereum. Spiritualem quippe corporalis non capit substantia: sed sensibilem
per sensus discernit naturam. Magna ex hoc & commendabilis erga homines benignitas
agnoscitur angelorum: dum pro ministerio suo ex pleno imbecilles non dedignantur ui-
deri atq; ignobiles. Hinc est, quod Abraham & Lot ingredienti in hospitia appolita uisi
sunt comedisse cibaria. De Iacob quoq; legitur, quod luctatus tota nocte cum angelo fue-
rit, nec ab eodem potuerit superari. Verumetiam Tobiae Raphael angelus comes fuit:
neq; ab illo (nisi perfecto peregrinationis ministerio) segregatus est. Plurimis quidem
scripturarum in locis similia legimus facta per angelos, quae pro salute hominum bene-
uola, & propemodum infirma eorum indicant esse ministeria, quum longe dignitate &
gloria ab humana distent natura. Minus siquidem terrent, & citius erigunt, dum se illis
insinuant similes, quorum se profectibus manifestant. Hoc in diuinis uoluminibus mul-
tos nouimus egisse angelos, hoc qui mulieribus dominicam resurrectionem uenerant
nunciare. Nam duo ex his humana specie consternatis foeminis apparentes in albis, ut
non metuerent, hortati sunt. Quid (inquiunt) quaeritis? quid laboratis aromata deferen-
do? uiuentem ne cum mortuis quaeritis? Quauis enim pium, quamuis officiosum sit ue-
strae humanitatis obsequium: superuacuum tamen est, quum illud uiuenti quasi mortuo
impendere nitimini. Paulu ante hoc optime poteratis, quum adhuc exanimis iaceret in
tumulo, quum adhuc mortuus esset cum mortuis. Nunc autem surrexit, & non est hic.
Porro cum defunctis uiuit, cum patribus iucundatur, & cum angelis diem festum agit,
atq; instar caprae, aut hinnuli ceruoru pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclin-
etur umbrae. Securam igitur estote, humanu timorem abijcite, illiq; congaudete: quoniam
deposito mortalitatis indumento tanquam triumphator strenuissimus surrexit. Propius
accedite, locumq; ubi positus fuerat, uidete: ut certissime agnoscatis, quia non est hic. Ite
ergo,

Marc. 16

A ergo, & quae uidistis & audistis, discipulis nunciate, scientes quia uos praecedet in Gali-
laeam. Ista quum mulieres ex ore angelico didicissent, certicate pro oraculo, fideles ef-
fectae de experientia gradu concito & alacri mente eadem, prout illis fuerat imperatu,
Apostolis intimare curarunt. Quibus ueluti in fide debilibus, & diuinis mysterijs mi-
nus imbutis, atq; nondum uirtute Paracliti ex alto roboratis, tanquam deliramenta ea-
rum uerba sunt uisa. Accensi tamen ex ipsis duo curiositatis desiderio ad monumentum
ocys cucurrerunt, atq; non comperto corpore sudarium cum lintheaminibus aspexerunt,
sicq; relictis ibidem mulieribus ad propria redire. Maximum plane in rebus gestis spi-
rituale nobis innuitur documentum. Agnoscimus per haec meritum fidei, perseveran-
tia bonum, intentionis rectae emolumentum, & sedulae inquisitionis sublime fastigiu.
Consideremus singula. Venerunt ad monumentum Apostoli sine aromatibus, & absq;
ulla affectione impendendae humanitatis, sermonum mulierum increduli, fide resurre-
ctionis uacui, ac sola curiositate permoti. Tales quum ad tumulum accessissent, & ne-
quaquam ibidem perseuerassent, nec angelos neq; ipsum dominum angelorum uide-
re meruerunt. Sensibilia tantum & corporalia aspexerunt oculis, ac manibus cotrecta
uerunt, & ultra nil amplius. Perreperant sanctae tres foeminae cum aromatibus & ungue-
tis pia ardentiq; deuotione succensae, non ut resuscitatum agnoscerent, sed ut ungerent
defunctum. Minime tamen ei pro quo ierant, ministerium perfererunt, attamen non si-
ne remuneratione discesserunt. Angelos quippe uidere, resurrectionemq; iam factam
non tunc inspicere, sed audire ualuerunt. Tandem illis remeantibus denuo dominico
dignae sunt factae aspectu. Illa igitur prior quae diligendo ardentius, perseuerauit diu-
tius. Sic enim habes: Abierunt iterum discipuli ad semetipsos. Maria autem stabat ad mo-
numentum foris plorans. Eximia prorsus & admiratione digna huius mulieris perseue-
rantia. Venerat ad sepulchrum Petrus, qui transfigurati Christi aspexerat gloriam, sic-
cis pedibus perambulauerat maria, innumeras sanitates ab ipso donatas nouerat, sacra-
menta diuina perceperat, uniuersorum regem coram se flexis genibus miratus fuerat,
C & tamen ibi diu perdurare nequiuit. Nec solus Petrus, uerumetiam discipulus ille, quae
praeteris diligebat Iesus, qui supra sacratissimum pectus ipsius in coena recumbens
arcana diuinitatis eius suauissime degustare promeruit, cui genitrix uirgo uirgini com-
mendata est. Vtrosq; foemina haec uenerabilis, longanimitatis uirtute superauit. Nam
quaesiuit, fleuit, sustinuit, inuenit, quo autem ordine, diligenter aduerte. Stabat (inquit
Euangelista) Maria ad monumentum foris plorans. Sibi ipsi nempe indixerat nusquam
diuertere, donec quae diligebat, ubi positus fuerat, reperiret. Propterea stabat forti ani-
mo, spe uiua, dilectione uulnerata, moerore ebria, intentione inflexibili foris plorans:
Nullam de magistri absentia consolationem recipere ualebat. Proinde discedentibus
alijs stabat ipsa foris plorans, non considerabat quod mulier erat, quod sola remanserat,
quod nihil uidebat. Votis ferebatur, palcebatur lacrymis, replebatur gemitibus, care-
bat metu, audacem illam amor & praceptoris concupita praesentia suimet fecerat con-
temptricem. Lacrymas quippe fundebat largiter pro moeroris solatio, pro abundantia
dilectionis, & pro inquisitionis desiderio. Prorsus urebatur, consumebatur, uulneraba-
tur, cruciabatur. Locum quidem ubi quiesceret non habens in se, circumquaq; si for-
te quem quaerebat uidere posset, sapissime perlustrabat. Amore uero impatiens ut in-
trospiceret, monumentum pluries repetiuit. Tandem duos sedentes angelos uidit, ubi
domini positum fuerat corpus, ad quorum intuitum minime ut prius uerita est. Eorum
utiq; uisionibus assueta quandam cum illis familiaritatem contraxerat caritatis. Illi et-
enim apparuerant ante, dum mente praeforibus speluncae cum caeteris foeminis coster-
nata maneret. Nequaquam itaq; ipsorum uisione se temperauit a fletu, quoniam non an-
gelos, sed dominum angelorum uidere cupiebat. Quis (oro) angelorum duorum isto-
rum letitiam explicet pro peccatis sancta effusione lacrymarum? Agnoscebant qualis
fuerat, quam deformis mente, quam impudica corpore, quam male famae, quam plena
daemonibus. Super conuersione illius sicut super caeteris peccatoribus poenitentiam
agentibus prius exultauerant, per amplius autem nunc. Nam in habitu, in forma, in mo-
ribus, in conuersatione, in affectu, in cogitatione effectus erat dissimilis. Talis profecto
erat & taliter immutata, ut ipsa merito angelis uideretur. Laetabatur illi, laetabatur &
Laur. iustif. X ipse

Ioan. 20

ipſe qui fecit eam. Quamobrem ſic mœrore confectam, ſicq; ſletib; irrigatam eandẽ nõ
 eſt paſſus ſtare diutius. Porro ipſe eius præoccupauerat cor, debilitauerat uires, ſen-
 ſumq; mutauerat, ideo ex ſui præſentia illã debuit reuocare. Reuocauit plane, & illã fe-
 cit dignam ſe, paulatim tamen, quatenus eam ſuccederet amplius, prouocaret uehemẽ
 tius, atq; caritatis ſaculo ualidius penetraret. Id enim poſſidetur fortius, guſtat dulcius,
 carius amplectitur, ac prudentius cuſtoditur, quod ardentiffime concupitum, ſolenter
 quaſitũ, atq; laborioſe repertum eſt. Hinc eſt quod delectabili quadã amoris peritia di-
 lectionis magiſter præmiſit angelos, ut ſuo illã inſtigarent eloquio, ſuaq; requiſitione
 ſuccenderent, nuncios uerò ſuos repente ſecutus eſt. Adhuc enim Maria cum angelis
 loquebatur dicens: Tulerunt dominum meum, & nescio ubi poſuerunt eum. Et ecce ſu-
 peruenit, qui ſublatus credebatur, ſeq; poſt tergum ſlentis exhibuit. Gradũ quippe pa-
 rumper ſiſtens quid ageret, quid ue diceret, diligentiffime obſeruabat, non tamen ſine
 iucunditate iuxta id quod in lege nouimus ſcriptum: Gaudium etenim dñi eſt fortitu-
 do ueſtra. Ingeñi plane lætitia, ad mediatoris præſentiã qui ſedebãt, angeli perfuli ſunt,
 moxq; cõpreſſa uoce, uultu alacri, atq; cũ exuberãti delectatiõẽ huiusmodi amoris cer-
 tamẽ, & talis cõmerciũ ſpiritualis præſtolabant finẽ. Tacentibus itaq; angelis, & Maria
 ſlente, ac curioſe ſe iterũ atq; iterum inclinante ſi quo modo quẽ quaerebat, uideret in
 tumulto, idẽ qui querebatur in hortulani apparens effigie ſubmiſſa uoce blandoq; elo-
 quio affatus eſt dicens: Mulier quid ploras? quem quaeris? Quid inquis õ dñe? quid in-
 terrogas? ignoras cur hæc ploret mulier? aut quid quaerat? an forte quum ſcias omnia,
 hoc ſolũ ignoras? Equidem õ alma Dei ſapiẽtia, õ uerbum per quod facta ſunt omnia,
 ſcio per Apoſtolum tuum ſcriptum eſſe de te: Viuus eſt Dei ſermo & efficax, & pene-
 trabilior omni gladio ancipiti pertingens uſq; ad diuiſionẽ animæ ac ſpiritus, cõpagũ
 quoq; ac medullarum, & diſcretor cogitationũ & intentionũ, ita ut nulla creatura ei ſit
 inuiſibilis. Omnia nanq; nuda & aperta ſunt oculis eius. Nempe ſi cuncta nuda & aper-
 ta ſunt tibi, lacrymarum iſtius non ignoras intentionẽ & cauſam? Non expedit, ut tibi
 pandat, cur ploret quid ue quaerat, ex quo cordis illius tibi penetralia patent. Dic õ do-
 mine Ieſu, dic õ ſuauiſ amor ſuper omnia diligende tuæ interrogationis cauſam. Ne oc-
 cultes (oro) ſeruo tuo, quod ancillæ tuæ celatum eſſe uoluisti. Latere quippe illi uolui-
 ſti in uerbis, latere in effigie, latere in gloria. Aperi igitur mihi tuorũ minimo dilectiõis
 tuæ magiſterium, aperi (inquam) arcanos ſapientiæ tuæ theſauros, quatenus eruditus
 abs te tam eloquio meo, q̃ exemplo illius uniuersos trahas ad te. Porro quantũ ſapio,
 quantum capio, illam per te docuiſti & nos. Nos quidem, ut amoris præludia diſcere-
 mus in illa, utq; ſpiritualem tuam in nobis obſeruaremus præſentiam, & ut æquanimi-
 ter tuam ſuſtineremus abſentiam, atq; infructuoſam agnoſceremus non eſſe perſeuerã-
 tem in quiſitionis induſtriam. Illam uerò ut ex crebra ipſius percunſtatione facta de te
 tuus ſemper in corde illius reuiuifceret amor, atq; ſolidius te poſſe reperire conſideret,
 quæ toties ex repetita interrogatione nominare audiret. Non ergo ab re aut ſine my-
 ſterio eſſe arbitrari debuerat, cur quid ploraret, requireretur tam ſedulo. Plane etſi non
 ad plenum, tamen aliquantiſper ex his cautior effecta fuiſſe cognoſcitur. Quum enim
 audiſſet, mulier quid ploras? quem quaeris? nequaquam ad interrogata reſpondit. Nõ
 autem ait, quemadmodum angelis dixerat. Tulerunt dominum meum, uel tulerunt ma-
 giſtrum meum, ſed ſimpliciter inquit. Si tu ſuſtulisti eum, dicito mihi, ubi poſuiſti eum?
 & ego illum tollam. Quem illum dicis õ Maria? quempiã ne ille nominauerat tibi, aut
 tu illi, ut dicere deberes, ſi tu ſuſtulisti eum, dicito mihi: Nullius ſignanter facta eſt men-
 tio, & tamen dicis eum. Vtiq; pro huiusmodi reſponſione, & redargutione faterer te di-
 gnam, niſi amoris regula te excuſabilem redderet, quæ ignorare neminẽ credit, quod
 ipſa ardentiffime diligit. Quod enim dulciter uerſatur in corde, frequenter delectabiliter
 terq; profertur ex ore. Hinc in reſponſione excuſat te amor, ſed de neglecto conuincit
 te opere. Locuta es nanq; impellente amore, te docente, te poſſidente. Ad tecum uerò
 loquentem nec corpore necq; facie conuerſa es. Nam etſi in te præualuerit amor, & mẽ-
 tis ac corporis præoccupauerit ſenſus, prorsus colloquenti tibi te reclinare debueras.
 Crede mihi ſi ſcires, quis eſt, qui poſt tergum aſtans ſermocinatur tecum, ſi agnoſceres,
 quis dicit. Mulier quid ploras? utiq; ante illũ proſtrata iaceres. Ipſe eſt cui ſeruulanti an-
 geli,

A geli, celorum quem collaudant ciues, & omnis pariter creatura miratur. Ipſe (inquam)
 eſt, quem quaeris, quẽ diligis, & pro quo plorare te aſſeris. Surge igitur, rũpe moras, re-
 ſpice, agnoſce, quia ipſe eſt. En ipſe ſtat poſt parietẽ te reſpiciẽs per feneltras, & proſpi-
 ciens per cancellos. En loquit tibi, ut intelligas illũ, & ſe tibi præ cæteris manifeſta. Su-
 ſcipe munus, intuere præceptorẽ, agnoſce ſponſum, ne ſis ingrata, & tanq; adultera in-
 erudita permaneas. Dolebis quidẽ incõſolabiliter, ſi à te receſſerit ſic ignotus. Quaerens
 poſtea (& utinã nõ incallum) per plateas & uicos, quẽ diligit anima tua, ſi forte illũ ua-
 leas reperire. Donec dies eſt, & anteq; iuſtitiaẽ ſol tibi occaſum faciat, reſpice, & domi-
 num Ieſum tecum ſermocinãtem adora. Hæc dum audiſſet ſancta, ſecumq; reuolueret,
 ipſe dñs, qui actus cogitationesq; eius ſub ſilentio conſiderabat, & gaudio, ueluti de ca-
 ritatis pharetra, ignitam amoris ſagittam emittens ait: Maria (nõ enim diu paſſus eſt di-
 lectam diſcipulam tanto doloris & amoris cruciari incẽdio.) Vnico quippe uerbo, dũ
 in eius inſonuit auribus, unica, dilectæ inflammauit cor proprio illam uocando nomi-
B ne. Plane quo impetu ferueſcebat intus, eo impulſu foris affatus eſt amor. Mira res, dũ
 medetur amor lacrymantem mulierem, uulnerat, dum linit, exurit, dum cõſolatur, cru-
 ciat, dum aduocat, allicit, dũ erigit, proſternit. Quis ſapiens, & intelliget hæc? Nõ quid
 ageret, cur fleret, aut quomodo reſpondiſſet, ſermone ſuo intexuit mediator, uerbũ ab
 breuiatum locutus eſt, dilectione ſuccenſum, dulcedine ſapidum, uirtute potens, caſti-
 monia nitidum, & ſanctitate coruſcum. Nam etſi non capiant omnes locutionis huius
 peritiam, & prolati uim uerbi, horum tamen, cui loquebatur, ignara non fuit. Mox et-
 enim ut ſe nominari audiuit, expalluit facie, contremuit corpore, mente cõcaluit, exul-
 tauit gaudio, & præ amoris nimietate repleta eſt iubilo. Quamobrem ad ſe uocantẽ cõ-
 uerſa in uocem prorupit, & ait. Rabboni. Nẽpe paucis locuta eſt. Nam uehemẽs amor
 intercidit ſermonem, præpedit linguam, cor occupat, nescit iudicium, mẽſura caret, fer-
 tur uotis, alternat cogitatus, & pauciſſimis comprehendit multa. Hæc iuſtificata mu-
 lier, & amoris diſcipula ſuo expreſſit exẽplo. Sermone breui dulcia, ignita, ſancta, lau-
C dabilia protulit plurima, quæ ſicut dicta, ita affectu ſunt & corde rimanda. Nam huma-
 na facundia amantiſ affectus, cordis impetum, clamores deſideriorum, amoris artem,
 amplexus caſtos, atq; diligentiuẽ ſe mutuo deſiderabilia non ualet explicare colloquia.
 Proinde non hominiſ quaerenda ſunt medio. Eſt nanq; ſapientia, quæ rationalem eru-
 dit mẽntem, reuelat myſteria, & intus ſpiritualia cantica format. Vniuerſa hæc mulier
 ſancta didicerat, dum ad præceptoris pedes ſuauiſſime reſideret, nunc autem præ ebrie-
 tate ſpiritus horum oblita humilitatis mẽſuram, quoniam ſeruare non potuit, tanquã
 indigna repellit promeruit. Porro dũ Saluatoris uellet tenere ueſtigia, audiuit, noli m-
 tangere. Quod ne indignationis cauſa arbitraretur dictum, ſubintulit, nondum enim
 aſcendi ad patrem meum. Carnis quidem glorificationem acceperat, mortalitatem om-
 nem ſuperauerat, & ad patrem, à quo nunq; diſceſſerat, aſcenderat, ſed nõ in Marię cor-
 de. Adhuc illum minime reſurrexiſſe credebatur, necdum diuinitatem eius intelligebatur,
 atq; unum eundemq; eſſe cum patre non agnoſcebat. Non enim uerbum in humanita-
 te attendebatur, ſed tãtum corpus uiſibile, naturãq; palpabilem amplecti cupiebat, ideo
D audiuit. Nondum aſcendi ad patrem meum. Me ſolum uirginis filium fateris de me, nõ
 quæ Dei, ſed quæ hominiſ ſunt, ſapis, propterea nolo me tangas, quia in te non aſcen-
 di ad patrem meum. Quod autem à te uolo, auſculta, atq; perficere ſatage, quæ manda-
 uero tibi. Vade, & dic fratribus meis: Aſcendo ad patrem meum et patrem ueſtrũ, Deũ
 meum & Deum ueſtrum. Apoſtoloſ fratres ſuos eſſe commemorat, non uteri, ſed ad-
 optionis, non carniſ ſed ſpiritus. Aſcenſum nanq; hunc reſurrectionis gloriam, & im-
 mortalitatis uitam nuncupat, quæ mutabilitati momentaneæ & corruptioni ſubiecta
 non ſunt. Qui enim ueræ reſurrectionis factus eſt particeps ſtabiliter tenens, quod ha-
 bet, nec ſeneſcit corpore, nec mente uariatur, neq; à diuinæ contemplationis fruitione
 diuellitur. Adhæret ei qui ſemper idem habet eſſe, & incomprehenſibiliter eſt, qui eſt,
 atq; cum illo efficitur unum, non futuris aut præteritis paſcitur, quum præſentem poſſi-
 deat omnia complectentem. Nam illum uidiſſe uniuerſa didiciſſe eſt. Tanti igitur alti-
 tudinẽ ſacramenti notificauit dicẽs: Aſcẽdo ad patrẽ meũ & patrẽ ueſtrũ, Deũ meum &
 Deũ ueſtrũ. Se his paucis Deũ quũ dixiſſet & hominẽ, repẽte diſparuit. Tũc Maria pro
 Laur. iuſtiſt. X 2 pere

Matt. 28 pere surgens gradu concito peruenit ad comites. Pergentibus itaq; mulieribus simul apparuit dñs, easq; dulci allocutione salutans inquit. Auete. Quæ agnoscetes dñm esse, pedes illius tenentes adorauerunt. Earum plane piæ deuotioni cõgaudens se tãgi, seq; pedes osculari permisit. Debuerant prorsus post labores diutinæ expectationis, quem quæsierant, uidere atq; amplecti. Pro huiusmodi itaq; familiaritate lætare, mediatorem audire dicentem: Nunciate fratribus meis, ut in Galilæam eant, ibi uidebunt me. **ibid.** Alacri ergo animo iussa cõplentes, quæ uiderat, quæq; audierant, discipulis narrauerunt fide liter. Nam quemadmodũ testes, ita dominicæ resurrectionis sunt factæ præcones.

Quam benignus & misericors Deus appareat delinquentibus. Cap. XXV.

E Visquis dominicæ miserationis ineffabiles uoluerit inuestigare diuitias omnino in ipsa inquisitione succumbet. Quis (oro) uerbis explicet, uel cogitatione attingat, quanta quotidie ingratis & peccatoribus Deus beneficia conferat: Eisdem quippe creaturæ omnes pro illius famulantur imperio. Non considerat quales sint, sed ut grati fiant, & mutentur in melius, sua **F** illis dona communicat. Illos blanditijs allicit, muneribus ornat, premit flagellis, terret minis, exhortationibus uocat, reuocat indulgentia, caritate trahit, quoniam non uult peccatoris mortẽ, sed magis ut conuertatur & uiuat. Nempe immanis non est, ut in momentum perditione lætetur, quin potius ut saluentur per pœnitentiã, hominũ peccata diuiniat. Impune tamen contemptores suos transire non patitur, quo enim latius misericordiam prærogat, eo districtius delinquentibus infert irã. Hoc Apostolus insinuans **Rom. 2** inquit: An diuicias bonitatis & patientiæ Dei contēnis? Secundũ aut̃ duritiã tuã, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Longanimis est quippe & patiens miserationis tempore, sed iudicij iustus & rectus. Quamdiu uitę indulget spacium, facile miseretur, quam autem iudicat, nemini parcit. Nulli plane in hac peregrinatione, quamuis scelesto & infideli suam funditus misericordiã denegat, neq; mercedem condignam tribuit delictorum. Iustis autẽ (teste Apostolo) omnia **Rom. 8** cooperantur in bonum, siue tentationes, seu infirmitates, aut persecutiones sint. Quoties enim pressuris flagellantur uarijs, inde uberrimã cœlitus adipiscunt propitiatiõis gratiam. Hinc de iustificatis dño aiebat Propheta: Deus tu propitius fuisti eis, ulciscēs oēs adinuationes eorum. Quomodo illis non propitietur Deus, cum quibus comitat? In tribulatione utiq; comitatur iustos, ut illos impresentiarum eripiat, & glorificet in futuro. Comitatur (inquam) ipsos in negocijs, ne delinquant, in periculis ne cadant, in prosperitatibus ne se extollant, in laboribus ne deficiant, in dubijs ne errent, & in huius uitę itineribus ne æternæ uitæ consolationem amittant. Hoc sanctorum autoritatib. scripturarum, hoc sanctorum patrum comprobatur exemplo. Direxit in astitibus suis longæuum Noe, quem solum super terram coram se reperit iustum. Fuit cum Abrahã patriarcha, illumq; a Pharaonis & Abimelech protexit insidijs. Innocentẽ Ioseph ab adulteræ custodiuit amplexu, atq; Aegypto prætulit uniuersæ. In nube & igne per desertum ambulauit cum Mose, ac in ducatu populi optime roborauit. Citharœdam quoq; puerum, ne in superbi regis incideret manus, deseruit nõquam. Antiquorum patrum gesta cur referam, quum in fine seculorum nedum spirituales, uerum etiam corporales suis **H** discipulis præsentia exhibuerit: Illis profecto tanq; carissimis uisibiliter corporalis apparuit, atq; omnem præcipuæ caritatis præstitit humanitatem. Nemo ad plenum ualet experire delectabilem filij Dei conuersationem, quoad uixit in carne. Nullus ipsius erga fideles sollicitudinem, familiaremq; dilectionem notificare sufficit. Tanquam unus illorum erat cum ipsis, imò eorum minimus quippe qui non ministrari uenerat, sed ministrare. Sic afficiebatur singulis, quemadmodum mater quædam unicũ amat alumnũ. Hunc certe præcipuum caritatis affectum post resurrectionẽ suam abundantius solito insinuare curauit. In ipso siquidem resurrectionis & ascensionis interuallo ita dulciter communicauit suis, ut caritatis sagitta, quod uulneratus esset, omnino celare non posset. Nam primo resurrectionis die discurrebat huc illuc, nunc ignotus, nunc cognitus. Quandoq; prohibebat se tangere cupientem, quandoq; se exponebat, suosq; hortabatur, ut tangerent, quod non nisi ex quadam redundantia superferuidæ caritatis prouenisse dignoscit. Nempe apparuit Magdalene foris ad monumentũ fletũ, apparuit eidẽ **denuo,**

A denuo, ac mulieribus cæteris à tumultu reuertentibus, apparuit singulariter Petro, uisus est & a discipulis in Emaum pergentibus. Equidem hi duo quum graderentur simul, & de omnibus quæ acciderant, adinuicem loquerentur, nescientibus illis dominum Christũ comitem habuerunt. Minime prorsus abesse patitur ab eorum qui de se loquuntur, confortio. Hoc ecclesiæ suæ pollicitus est dicens: Vbi fuerint duo uel tres cõgregati in nomine meo, in medio eorum sum. Quod enim sponderat, implere studuit, sic tamẽ ut non agnosceretur. Solus post illorum terga incedens tanquam peregrinus credebatur esse uiator. Pedetentim quippe eorum sequebatur uestigia, audiebat eloquia, obseruabat corda, & his omnibus delectabatur non modice. Aberat, & præsens erat, uidebat nec agnoscebatur. Nam illorum tenebantur oculi ne quis esset, intelligerẽt. Differebat se manifestare illis, ut eosdem de scripturis instrueret, loquendo accenderet, & pro hospitalitatis bono largiter remuneraret. Non autem ab re, orationum uota, amantiũ desideria, atq; deprecantium postulationes interdum se audire dissimulat, se ad tẽpus subducit, ut opportune redeat, se non intelligere ostẽdit, ut amplius illuminet, & ardẽtius inflamment. Experimento proprio, quod dictum est, duo ij didicere discipuli. Porro dũ de mulierum uerbis, de uisionibus angelorũ, & de ijs quæ circa ipsum euenerat, sermocinarẽtur mutuo, cominus appropians ait: Qui sunt ij sermones quos cõfertis adinuicẽ ambulantes, & estis tristes? Vniuersa utiq; quæ contulerant, intellexerat Mediator, & tñ, ueluti si ignoraret, interrogat, quatenus euangelizandi illis occasionem præbeat, & ipse postmodum congrue eis scripturarũ sacramenta aperiat. Illum igitur mox, ut aspexere retrorsum, fraterni profectus æmulatione succensi respondere dicentes: Tu nõ es solus peregrinus es in Hierusalẽ, & non cognouisti quę gesta sunt in illa? Solus ipse peregrinus erat, qui concupiscentiam nullam, nilq; in se cõinquinatum habebat. Solus sine colluione seminis ex traduce Adam susceperat carnem, quoniam uerò non erat incola mundi, tanq; peregrinus apparuit, atq; adeptæ resurrectionis gloriam, quæ de mũdo cõmune nil possidet, paucis indicauit, quanq; & in eorum mentibus, cum quibus **C** diebatur, loquendo peregrinus existeret. Talis plane in eorum oculis uidebatur foris, qualis credebatur intus. Interroganti ergo dño Iesũ, quanam facta fuissent, simpliciter annunciant Iesum ueritatem incommutabilem de uerbo instruunt ueritatis, & uitæ fontis doctrinæ aquam propinare conantur, nõ autem egerunt, quemadmodum multi qui se Christi profitentur esse discipulos. Intendunt nanq; confabulationib. detractiõibus, & iocis, atq; omne penẽ tẽpus aecomodatũ illis ad profectũ animæ, ad uirtutũ studia, ad utilitatẽ proximorũ, & ad uacandũ sibi, cõsumunt, & lacerant. Fitq; eorũ ignauia, ut inde miserabiliores fiant, unde spiritualiter locupletari debuerat. Nepe tanq; agricultores in campo dñico constituti sumus, quatenus opportunis temporib. fructũ reddamus iustitiæ, alioquin ueluti infœcundæ arbores excidemur, & in ignem mittemur æternũ. Nemo se excuset, quoniam ab huiusmodi exactiõne nullus liber existet. Cunctis bene operadĩ incumbit necessitas. Quisq; de percepto tẽporis talẽto rationem exoluet. Ista si interdũ, qui nugis uacant, curiositati inserviunt, ociosa sectantur, & terrenis inuigilant lucris, reuoluerent secum, non minus cordi, q; ori suo prudentem adhiberent custodiã. **D** Vtrunq; ad seruandam innocentiam & uitæ sanctimoniam necessarium est. Quid prodest, si omni diligentia serues cor tuum, sciens quoniã ab ipso mors & uita procedunt, & linguæ ostium absq; ullo tẽperantiæ obstaculo uiatoribus patere permittas? Vel quæ utilitas est, si loquacitatem corrigas, si silentij cẽsuram uiriliter teneas, & obscœnis cor tuum sinas cogitationibus foedari? Rectissime igitur definiẽdum est, quod nec cordis munditia sine taciturnitate possidetur. Nempe ille quod debet, prudẽter loquitur, qui mentis exercitationem habens sub diuini timoris ferula animi sui fluctuationẽ restringit. Qui talis est, non sibi parcens parcit, & dum sibi ipsi uidetur durus, ueniam meretur & gratiam. Imitatur qui huiusmodi est, horum de quibus loquimur, conuersationẽ laudabilem. Reuoluebant animo, quæ de domino Iesũ audierant, & uiderant, atq; de omnibus secum tacite conferebant. Hinc est quod ex cordis abundantia sapientiæ eructabant uerba, & perambulando de ijs quæ acciderant, mutuo sermocinabantur. Quamobrem ad illorum nostramq; eruditionem idem dominus affatus est dicens: O stulti & tardi corde ad credendũ, in omnibus quæ locuti sunt propheta: incredulitatis quippe **ibid.**

eorum duritiam carpit: non ut confundat, sed ut emendet: atq; ad illa quæ dicturus erat, B
 attentiores fierent. Vigilantior etenim quisq; ad percipiendum admonitionis uerbū
 fit: quum corripitur, quam si blanditijs mulceatur. Sic ergo profecutus adiecit. Nonne
 hęc oportuit Christum pati: & ita intrare in gloriam suam? Nō autem ista domini uer-
 ba ita accipienda sunt, ut ipse necessitate compulsus acquirendæ gloriæ pati uoluerit.
 Ex congruo: non ex debito, aut necessitate passus est Christus. Opportunū fuit, ut pate-
 retur propter nos: non autē sibi. Nobis passus est qui æternæ morti obnoxij tenebamur.
 Quāuis aliter salutare nos posset: uoluit tamen per crucis patibulū reconciliari nos deo
 quatinus ex medicinæ difficultate pondus ægritudinis nosceretur: atq; grati efficere-
 mur de munere, quod tanti redemptoris gratia cōdonasset. Donauit plane redemptis
 gratiam, largitus est & gloriam. Gratiam inquam, ut agnosceremus sapientiam, intelli-
 geremus culpam, diligeremus iustitiam, timeremus gehennam, quæreremus uitā. Glo-
 riam uerō, ut corporis eius essemus membra, & regni ipsius cohæredes. Iure equidem
 hæreditario cælorum ipse possidet gloriam, quia filius dei, & filius hominis est: ideo di-
 scipulis specialiter dixit gloriam suam, ne per passionis supplicium sibi, quod non ha-
 buerat prius, traditum crederetur. Dominus quippe uirtutum (Propheta testante) ipse
 est rex gloriæ. Acquisiuit igitur nobis regnum: atq; quod proprium erat, fecit commu-
 ne. Accendimur tamen per passionum tolerantiam alienam nobis gloriā uendicare,
 quando hęc, quæ a prophetis fuerant uaticinata supplicia: Christum pati oportuit: &
 sic intrare in gloriam suam. Hoc commeantibus discipulis dominus insinuare curauit:
 quando incipiens a Mose & prophetis in omnibus, quæ de illo erant, interpretabatur
 scripturis. O quale scientiæ lumen, & quantum gaudium recepere discipuli, quando le-
 gislatorē legis testimoniā differētē audire meruerunt: O beati apostoli, quibus cælo-
 rū fabricator & dominus, non per uisiones, neq; per somnia, aut ænigmata, sed affatus
 est uiuæ uocis oraculo. Quomodo non beati, cum quibus Verbum, quod erat in prin-
 cipio deus, per quod omnia uisibilia & inuisibilia facta sunt, ambulauit: Exultent cum
 ceteris, & mirentur, sperentq; in domino, dū Verbum illud quod angelos in cælis illuminat:
 audiunt etiam in terris homines docuisse scientiā, atq; sacramentorū legis reuerasse my-
 steria. Præcipuū hoc diuinæ miserationis fuit indicium, ut unigenitus Dei filius immor-
 talis per resurrectionē iā factus tam familiariter cū hominibus loqueretur. Mirantur
 prorsus qui de deo in bonitate sentiunt: atq; de ipsa admiratione iucundantur deuotio-
 ne, sapientia illuminantur, & dilectione feruescunt: quū huiusmodi humanitatis legū
 uel audiunt peracta a domino fuisse officia. Verū si talia absentes gustant, cogitet qui
 potest, quanta debuerunt sentire præsentēs. Arbitror uix illos se continere potuisse,
 quin in loquentis amplexus ruerent. Insueta tunc cordis percepere gaudia quando a-
 more dulci æterni patris secū loquebatur Verbum. De ipsius quippe ore quidam spiri-
 tualis intelligentiæ radij emicabant: atq; nonnulli cælestis nectaris riuuli profluebant,
 per quos eorum animi ineffabiliter iucundabantur. Nūc caritatis admirationisq; oculo
 se intuebantur mutuo, nunc suspensa mente intendebant in eum, tã propter ipsum
 qui loquebatur, quàm propter illa quæ proferebat eloquia. Diuinū aliquid in domino
 sentiebant lesu: tamen eorū tenerentur oculi, ne agnoscerent illū. Gustabat utiq; mel-
 lissimum saporē sapientiæ, atq; eorū corda diuini amoris cremabantur incendio. Gradie-
 bantur pariter, & nihil pro labore fatigabantur itineris. Temperabat enim pōdus uitæ,
 quod iuxta se habebant pabulū uitæ. Tamdiu igitur in hoc amoris perseuerauerunt so-
 latio, quādiu appropinquauerunt castello, quo ibant. Illuc uerō quū peruenissent, do-
 minus se finxit longius ire. Nihil ad fraudē, nihil ad simulationem Veritas egit: sed pro
 significatione mysterij. Hoc profecto discipulis ostendit opere, quod Magdalena ex-
 presserat Verbo. Mulieri nāq; quæ solū corpus quærebat exanime: de resurrectione
 incredulæ inquit: Noli me tangere. Istis autē quia a fide erant alieni, nec cognoscebant
 quē præsentem habebant, tãquam in eorū cordibus peregrinū insinuauit se uelle lon-
 gius ire. Significauit præterea se refectione minime indigere corporea, quoniam calca-
 ta morte iā effectus fuerat immortalis. Ex ostentatione igitur corporali spiritualem illis
 indicauit scientiā, quatinus supra passibilem humanitatis naturā illum prouectum iam
 crederent: ipsi uerō cælestium sacramentorum adhuc ignari peregrinū hominē dei
 filium

Ibid.

Psal. 23

Luc. 24

Ibid.

Luc. 24

Matt. 28

A filium autumantes, illum coegerunt introire, dicentes: Mane nobiscum: quoniam adue-
 sperascit, & inclinata est dies. Hospitalitatis illi curam impendere satagebant, a quo sa-
 lutis propriæ didicerant monita. Ingrati ne fierent, pro spiritualibus corporalia, & pro
 cælestibus pietatis affectu temporalia alimenta apponere cupiebant. Internis liquidē
 dapibus saginati, & caritatis ardore flagrantēs, fraternæ dilectionis officia pro suo mo-
 dulo perficere conabantur, sperabant nihilominus ab ipso dño, altiora audire, atq; cha-
 rissimata in conuiuio percipere meliora, ea propter auidi eloquiorum Dei effectū, ut se-
 cum ingrederetur, coegerunt eum. Satisfecit ergo illis, et instruxit nos, illi uerō exēplo
 suo nobis innuunt, quo affectu, qua pietate, qua ue oportunitate nostro peregrinos
 debeamus aduocare hospitio. Non enim obhorrendi neq; contēnendi sunt pauperes;
 quāuis sordescant uestib. anhelitu fœteant, uideantur ignobiles, iaceāt infirmi, & ulce-
 ribus contabescant. In ipsis considerandus est Christus, suscipiendus, atq; pascendus. Se
 in illis in iudicio fatebitur esse receptum, dum dicit: Esurui, & dedistis mihi manduca-
 re, sitiui, & dedistis bibere, hospes fui, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infir-
 mus, & in carcere, & uisitastis me. Nemo ergo in paupere despiciat Christū: inopi nul-
 lus pietatis uiscera circa egenos claudat, quū sciat se dare Deo, quod tribuit. Quisq; de
 māmōna iniquitatis sibi amicos faciat, & per manum pauperū uaticum suum præmit-
 tat celo. Recōdat nunc in sinu egenorū, quod redditurus est Christus. Meminerit quos
 dā propter impensum humanitatis officium sanctos angelos angelorūq; dñm susce-
 pisse hospitio. Consideret quid fraterna caritas in præsentī, quid ualeat in futuro. Exer-
 ce te ad pietatem (inquit Apostolus) quæ promissionem habet eius uitæ quæ nunc est,
 pariter & futuræ. Hoc dñs uoluit cōmendare, quum ad discipulos illum cogētes humi-
 liter introiuit. Ingressus est (inquā) non ut cibum caperet, quo nō indigebat, sed ut affe-
 ctum suum erga suscipientes pauperes præmonstraret. Se quippe diligentes gratanter
 uisitat, de se loquentibus, atq; recipientibus se cognoscibilem exhibet. Quamobrē dum
 discumberet cum Apostolis præfatis, panem benediceret, frangeret, illisq; porrigeret,
 eorū aperti sunt oculi, & quæ paulo antē peregrinū hominē esse credebant: Christū re-
 gem fore minime dubitauerunt. In panis fractione potius, q̄ in prædicatione agnosce-
 re meruerunt, quatenus sicut egeni miseri sunt, ita misericordiā reperirent. Tunc in eis
 sententiā mediatoris completa est, quæ ait: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiā
 consequentur. Quanto igitur in uisione illa discipuli perfusi sint gaudio, ne mo cōpre-
 hendit. Illum autem (ut arbitrō) dum tenere, atq; osculari satagerent, ab eorum oculis
 repente euauit. De qua re admiratione percussū aliquantulum siluerunt. Prostrauerat
 quippe illos gaudium cum stupore conceptum. Tandem pristino uigore resumpto de-
 ijs quæ sibi acciderant, conferebant, dicentes: Nonne cor nostrum ardens erat, dum lo-
 queretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Rememorabant qualis esset eius effigies,
 qualis habitus, q̄ dulcia eloquia, sicq; uicissim sancto se instigabant amore, uerū cordis
 sui non ferentes ardorem suo conuiuio relicto hora eadem uenerunt Hierusalē. Tan-
 to nāq; caritatis accensi sunt desiderio, ut ecurrisse potius, q̄ measse censendum sit.
 Trahebantur etenim uoto & gaudio. Gaudio (inquā) pro dominica uisione, uoto autē
 pro præceptoris resurrectione nūcianda. Ingressi itaq; in cœnaculum discipulorū mul-
 titudinem repperunt, qui mutuo colloquebantur dicentes, quia surrexit dñs uere, &
 apparuit Simoni. Erat ibidem stupentium atq; lætantium tumultus nō modicus. Cōse-
 rebant pariter sub uerborum susurrio propter metum iudeorum. Tunc hi impetrato si-
 lentio, quæ sibi contigerant, narrare cœperunt, astruētes quomodo in panis ipsūm fra-
 ctione cognouerant. Fit denuō omnibus exultationis plausus, lætitiæ uox, & indicibi-
 le gaudium. Singulorum mentes nouo uidendi Christum debriantur amore, tenere il-
 lum, illi loqui, dilectumq; amplecti iam animo ardebant. Aderat tunc pudicissima dñi
 mater, quæ grauitate plena, uoce tacita, mente suspensa discipulorum considerabat elo-
 quium, corporum actus, uultus alacritatem, & puritatem animorum. Iucundabatur de
 unici sui resurrectione iam certa, gaudebat plurimum læta simplicitate fidelium, præ-
 stolabatur tamen secum cōferens, quid super his diuina bonitas agere decreuisset.
 Erat profecto cōfidens in domino, quod suum pusillum gregem
 influentis fidei salo diu saluator agitari non sineret.

Luc. 24

Matt. 25

Matt. 9

Luc. 24

Ibid.

X 4

Qualiter pro conseruanda subditorum pace, se habere debeant, qui praesunt.

Cap. XXVI.

Vniuersorum congregationes familiasque regentium hoc inesse debet peccatoribus, ut ita se uniformiter comunient singulis, quatenus uni, alteri inuidere non liceat. Sic infirmos fouere studeant, ut non negligant fortes, sicque ministrent ualidis, quatenus salutis monita & exhortationis uerba opportuno tempore afflictis & imbecillioribus propinare non desinant.

Curam gerant omnium, habeant & singulorum. In praecordiis suis cunctos caritatis uinculis ligatos teneant, ita ut apud illos nec acceptio sit personarum, neque particularis affectio, quae conuiuentium animos turbare ualeat, seu obtutus offendere, alioquin liuoris ac murmurij materiam germinabunt, fientque in subditorum laqueum, qui disponente Deo ad adiutoriū constituti sunt. Audiant qui inconsulte regunt, quid de ipsis diuinus sermo contineat. Iudicium (inquit) durissimum fiet in ijs qui praesunt. Verum quemadmodum negligentibus & uitiose degentibus praelatio efficitur occasio ruinae, ita sollicitis, & prudentibus, atque se in humilitate seruantibus sit causa coronae. Nempe ad utilitatem, & decorem, unitatemque custodiendam in ecclesia constituti sunt gradus. Non ex dignitatibus aut gradibus discernuntur merita, sed exercetur dona, nec ille apud Deum censendus est uilior, qui infimum locum tenet, sed qui uirtutibus inferior est. Nemo igitur secundum faciem iudicet, neque ex donis apparentibus gratiam metiatur. Non enim dona gratiam, sed gratia commendat dona. Nihil apud Deum interest, utrum quis praesit, an obtēperet. Qui obediētię iugo colla subiecit, non reijciat illud, sed humiliter quasi Deo & non hominibus famulet, qui uerō praesidet, non intumescat, sed ueraciter se agnoscat, atque subiectos diligat tanquam fratres & coaeuales in Christo, eorum studeat militare profectibus. non sibi placeat, pacem habeat in se, pacemque in suo grege custodiat, quatenus unanimes sint, & non sit in eis schisma, aut aemulatiōis materia. Non praeferat potentiorē infirmiori, nec ignobili nobilem, nisi rationabili necessitate cogente. Imitetur mediatorē Christū, qui propter carnis profapiā neminē praetulit, neque ob nataliū contēptibilitatē ullum repudiāuit. Pacificauit uniuersos credentes in se, ut essent solliciti seruare unitatē spiritus in uinculo pacis. Pacē eis dedit, pacēque abiens reliquit, pacē in opere, pacem exhibuit in sermone, absque pacis bono suos stare passus non est. Hoc ante passionē, hoc etiā post resurrectionis triumphū euidentissime comprobatur. Nempe ante passionis agnitionem discipulis in conuiuio loquens dixit: Pacem relinquo uobis, pacem meā do uobis, post uerō resurrectionē discipulis omnibus congregatis apparens inquit: Pax uobis. Apparuerat primo ad monumentū Magdalenaē ploranti, post paululum mulieribus a sepulcro redeuntibus, a quibus se teneri, suosque pedes osculari permisit, deinde Petro, nouissime discipulis duobus in Emaum pergentibus. Poterāt ceteri audiētes ista utcumque spiritualis aemulationis agitari impulsu, cur specialiter istis, & non sibi, nam homines erant, nondū de caelestibus eruditi, neque prouecti uirtutibus, nec paracrito stabiliti. Propterea ne tollendae pacis diabolus materiam inueniret, quemadmodum prioribus, ita discipulis reliquis uoluit apparere. Quamobrem quum esset serum die illo, quo resurrexit, foresque essent clausae, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudaeorum, in medio eorum stetit ipse dominus Iesus & ait: Pax uobis. Non enim accessisse, sed stetit se perhibetur, quatenus repentinum inopinatumque ipsius fuisse agnoscamus aduentū. Quoniam uerō spirituale resumpserat corpus, eadem potestate qua properauit de tumulto, ad Apostolos ingressus est in coenaculum. Non ostium clausum, non firmati parietes illi obsistere ualuerunt. Turbatos eorum cernens animos solatiū uerbum eis praebuit dicens: Pax uobis. Non utique pacem quae de mundo est, tribuit illis, sed de caelo, quae datur hominibus bonae uoluntatis. Pax haec bonum est optimum, electionis pignus, testimonium sanctificationis, cordis speculum, spiritualis thesaurus, diuinae filiationis praesagium, innocētię custos, deliciosus comes, contemplationis ianua, uitae uia, perfectionis origo, directio praesentis peregrinationis, & futurae felicitatis imago non ficta. Hanc ad tempus ex tam insolito mirandoque prodigio amiserunt discipuli. Non enim fide neque ratione ualebāt capere, quomodo corpus, quod paulo ante fuerat sepulcrum, obstructis foribus introire potuisset. Turbata igitur introrsus pace, non ipsum dominum, sed uisum se arbitrabantur aspiciere. Quid (oro) egissent hi, si annunciantem

A nemine se illis dominus ostendisset. Per angelos mulieribus referentibus, resuscitatum audierant, per ueridicos testes, qui cum illo se locutos fatebantur, credere ualebant, & tamen non ueritatem, sed phantasma se intueri suspicabantur. Verū ob hoc non est commotus dominus, sed tanquam uerus animarum medicus eorum uulnera duplici remedio sanare curauit. Occultas namque ipsorum cogitationes detexit ut Deus, & palpandum se illis ueluti homo perfectus exhibuit dicens: Quid turbati estis, & cogitationes ascendunt in corda uestra? Videte manus meas & pedes quia ego ipse sum, palpate et uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Sicque ostēdit illis manus & latus. Magna profecto fuit nostri mediatoris dignatio, & certissima factae resurrectionis reuelatio. Ad amputandum quippe de discipulorum cordibus dubietatis morbum se uideri atque palpari dedignatus non est. Non decorem uultus, non claritatē corporis, non carnis impassibilitatem, sed manuum cicatrices, & lateris fixuram tangendam exposuit. Nec ab re. Per discipulos quippe nos, illos autem erudiuit per se. Nobis igitur non est fas aliter sentire de Christo, quam illi qui uiderunt oculis, & digitis tractauerunt. Eorum dubietas credulitatis nostrae magistra effecta est. Ut ergo dominicae resurrectionis idonei fierent testes, non solum uerbis didicere, uerum etiam manibus Christū perscrutati sunt in Christo. Hoc discipulus quem diligebat Iesus, in sua ceterorumque persona insinuās ait. Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod uidimus, quod oculis nostris perspeximus, & manus nostrae contrectauerunt de uerbo uitae. Eandem itaque carnē illud esse corpus, quod expirauerat in cruce, ex cicatricibus cognouerunt. Quamuis enim spirituale esset, quāuis gloriosum, erat tamen uisibile, eratque palpabile. Nam glorificati corporis natura haec est, ut possit comedere, possit tangi, ualeatque uideri, quando, a quibus, & in quali uoluerit effigie, non autem laedi, non mori, nec obstaculis impediri, neque terrarum spatij retardari. Voluntatis utique animae praesidentis in se in omnibus famulatur imperio. Nihil contrarium spiritui, nil legi Dei gestat aduersum. In uno siquidem spirituali copulati conuiuio diuinis ambo laudibus intendunt, & perpetua felicitate fruuntur. Hoc more prophético Citharœda sanctus de se indicauit, dicens: Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Perfecit cor exultat & caro, quum transito hoc mortalitatis statu corpore resuscitantur electi, atque in illo caelorum conuiuio cum Abraham, Isaac, & Iacob recumbentes hominis Christi ministerio delectantur. Isto nihil melius in praesenti degustatur exilio, nam omnem exuperat sensum, ideo Apostolus inquit: Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae preparauit Deus diligētibus se. A splendore igitur tantī luminis, & a superueniente gloria resurrectionis reuerberati Apostolorum oculi ipsius domini praesentiam perseueranter sustinere nequibāt. Gaudebant quidem praesentia, sed de uera resurrectione dubitabant. Quamobrem illis adhuc non credentibus, sed praegaudio mirantibus, aliud exhibuit suae resurrectionis iudicium inquit: Habetis hic aliquid, quod manducetur: Quumque obtulissent ei partem piscis assi & fauum mellis, comedit coram eis. O pietatis uiscera, o mira descensio. Qui nullo indigebat cibo, manducare uoluit, factus est cum infirmis infirmus ut sanaret infirmos. Infirmabatur in membris ecclesia, & ne desperaret de uita, uitae autor pro ipsa infirmus apparuit, ueruntamen quod infirmū erat eius, fortius est hominibus, ideo mystice partem piscis assi & fauum mellis appositum manducauit, ut intelligas in parte piscis assi non totum Christum, sed humanitatem solam in passionis igne fuisse assatam, & in fauo mellis eadem resuscitatam pro hominum salute esse donatam. Nam quemadmodum mortuus est propter delicta nostra, ita resurrexit propter iustificationem nostrā. Comedit ergo non pro se sed pro nobis, quibus conuiuij sui reliquias praerogauit. Haec etenim aspernandae non sunt, sed summa cordis auuiditate percipiendae. Habent quippe saporem suauissimū & uitalem effectum. Reliquiae istae de passione & resurrectione Christi cogitationes sunt intimae, per quas exercitata mens hominis, & in sapientia docta & in caritate fit feruida. Harū excellentiā reliquiarū Propheta contemplatus aiebat. Quoniam (inquit) cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiae cogitationū diem festum agent tibi. Quis mihi det mensuram istius conuiuij participem fieri? Da mihi domine, da mihi o bone Iesu de micarum reliquijs, quae cadunt de mensa tua, ne inedia deficiam. Fame periclitator, debilitate consumo, & reliquijs saturari concupisco, nec est, qui porrigat, meaque succur-

fuccurrat inopiæ. Aperi ò pie saluator manum tuam omnibus affluentē bonis, & astanti catello uel unam abundantia tuæ tribue miculam, ne quem plasmasti, pereat corā te cernentibus oculis tuis. Scio enim æterna sapientia, quia non mortem desideras peccatorum, neq̄ lætaris perditione morientium, nequaq̄ igitur patiaris ò amator hominū hanc creaturam tuam torqueri fame, uitamq̄ finire. Tua uox illa est, & prorsus tua, quæ ait: Si dimisero eos ieiunos, deficient in uia, quidam enim de longe uenerunt. Ieiunus sum de longinquis partibus, & de regione umbrę mortis ego uenio ad te, ut eibum de manibus tuis accipiam, non tamen qualemcunq̄, sed reliquiarum. Vis enim, & sic mādasti, ut colligantur, ne pereant. De ipsis quippe mei similes indigni præuaricatores & in grati sufficienter poterunt sustentari. Filij quidem lautiora dabis fercula, mihi autē reliquias, eloquiorum (uidelicet) tuorum intelligentiā, quæ super mel ori meo sapunt. Scripturarum enim intellectum per ipsas uoluisti significari reliquias. Præstitisti namq̄ apostolis tuis sapientiæ & intellectus spiritum, quatenus per te illuminati de te errantibus in tenebris scientię lumen ostenderent. Hoc minime ualuisse, nisi tuo afflato essent spiritu. Quamobrem quum reliquiarum essent saginati alimento, insufflasti in eos dicens: Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tale munus talēq̄ gratiā debuit ecclesia tua accipere abs te dñe sponso suo, ne per ignorantia deuiaret à uero, & per impotentia iaceret in imo. Erat illi clavis scientię necessaria, ut per ipsam ualeret hereticorū cōfutare errores, discernere uitia, agnoscere mysteria, imbuere populos, cōponere leges, prædicare regnū, seruare iura, & spiritualia carismata custodire. Non aut minus potestatis indigebat clauē, quatenus per ipsam ligandi atq̄ soluendi animas autoritatē acciperet. Esset proculdubio in plebibus contemptibilis sine hac, & à seculi potestatibus opprimeretur, atq̄ ad gubernandam numerositatem fidelium, animasq̄ saluandas parū inueniretur idonea. Ornauit igitur illam Christus uarietate donorum, & clauium autoritate, ut sit conuersatione sancta, decora uirtutibus, moribus præclara, sublimis meritis, miraculis potēs, cælesti infusione sapiens, unitate locuples, gratia insuperabilis, & in conspectu spirituum supernorum uenerabilis. Permisit tamen illam ex propria incuria & uoluptate uisibiliū se plurimum dehonoriari, atq̄ regia dignitate priuari, non autem absq̄ irreprehensibili æquitatis iudicio id illi contigisse credendum est. Quæ enim sponsi sui contēpserit imperium, suæq̄ pulchritudinis effecta est negligens, merito debuit & ipsa contemni, quatenus ex proprio saltem erudita pudore relapsere, atq̄ ad pristinum decorem uiriliter erecta ualeat remeare. Prius quàm humiliarer (ait Propheta in eius persona) ego deliqui, propterea eloquium tuum custodiui. Non autem ad id quod fuerat congruentius, resurgere potest, quàm ex suorum cognitione facinorum, atq̄ de perditarum amore uirtutum. Humilitate sola quisq̄ ad honoris uerē culmen ascendit. Nam fortitudine corpora, sanctitate uerò mortalium corda sternuntur. Eapropter sancta mater ecclesia, quicquid amisit in membris, requirat in capite, ut fiat corpus unum perfectum in membris, ornatum in donis, atq̄ in antiqua gloria reparatū. Meminerit quod accepit, quatenus ex præteritorum noticia queat metiri presentia. Resuscitatum sciēs caput resuscitandum non dubitet corpus. Quamuis enim perenni gloria redimitum sit caput, non tamen adhuc laborans & gemens suum obhorret corpus. Illud tanq̄ proprium solet & nutrit, ab illo se diu absentare nō patitur, quoniam iuxta illud & in illo est. Discedit ab eo ut redeat, reuertitur ut discedat. Hoc quotidie in spiritu, hoc post resurrectionem suam ad tumulum, in uia, in domo perfecisse cognouimus. In cœnaculo quoq̄ positus postquam se palpari permisit, postquam manducauit, & insufflando spiritum sanctum apostolis tribuit, ante illorum oculos repente disparuit. Dispensante autem illo tūc defuit Thomas cæteris uerò eidē condiscipulis referentib. quod resuscitatū uiderat dñm, credere renuit dicens: Nisi tetigero digito loca clauorū, & mittam manum meam in latus eius, non credā. Hoc plane nō temeritate cōmotus, neq̄ obstinatione detētus, sed pietate impulsus, & agnoscendæ ueritatis desiderio protulit inflammatus. Equidē pro uniuersali salute fidelium Dei sapientia electum discipulum in dubietatis scopulū impingere uoluit. Dum enim dubitando palpauit, & palpando credidit, de electorum cordibus omnem infidelitatis caliginem confitendo deterisit. Complacuit autem dño non

A non repente, sed post mysticū dierum numerum titubantem reuocare discipulū. Nam octauo superueniente die ianuis clausis, repetita salutatio apparuit. Occultorū igitur præsciis relictis cæteris ad illum, quem errasse nouerat, ueneratq̄ saluandū, propriū dixerit sermonē inquiens: Infer digitum tuum, & uide manus meas, & mitte in latus meū manus tuas, ne sis incredulus, sed fidelis. Nō enim quasi non posset sua sanare uulnera, retinuit mediator clauorū fixuras in manibus. Porro qui ualuit reuiuificare mortuos, atq̄ de tumulo excitare seipsum, poterat etiam suas cōsolidare cicatrices, quatenus earum nullum appareret uestigium, maximum tamen suæ caritatis in ipsis præbuit documentū. Suæ namq̄ passionis uulnera in corpore ideo custodiuit illæsa, ut haberet quod exhiberet patri, & ostenderet nobis. Patri quippe, ut illum reconciliaret offensum, nobis uerò, ut in torpore iacentes mentes sursum erigeret. Opportune tñ satis Apostolo dubio, qui typum gerebat ecclesiæ, manus ostendit & latus, quatenus in altero creationis, in altero autē beneficium redemptionis obijceret. Ipsius namq̄ manib. cōditi sumus dicente Propheta: Manus tuæ dñe fecerunt me, & plasmauerunt me. Verū & de spsius latere aquam nouimus profluxisse & sanguinem, in quibus omnis redemptionis nostræ origo subsistit. Optime ergo ad se nos eleuare desiderans tacite redemptionis nostræ patefecit indicia, per quæ sufficienter proueheremur ad uitam. Quonā modo congruentius instruimur ad salutem, q̄ conditionis nostræ meditando initia, autorē, & causam? Fecit quippe nos ex limo terræ, ut momentis singulis pro humilitate adipiscenda carnis consideremus naturam, pro sapientia agnoscamus autorem, ac pro morum disciplina intelligamus & causam. Nulla autem ratione redemptionis nostræ mediatori melius rependimus uices, q̄ si illum toto corde totisq̄ uisceribus diligamus. Amoris quippe debita amore soluuntur. Tanti ipsa est caritas, ut non nisi sola recompensetur caritate. Horum itaq̄ sacramentorum altitudinem Thomas, qui merito interpretat̄ abyssus, percepit in Christo. Dum enim digito manuq̄ perscrutatus est Christū, exclamauit, & dixit. Dñs meus & deus meus. Veritatem carnis & gloriā deitatis uno cognouit ex tactu. Supra illum prorsus fuit, quod sensit in Christo. Hinc est, quod admirationis & confessionis prorumpens in uocem inquit. Dñs meus & Deus meus. Longe plus inuenit in dño, q̄ quærebat. Cupiebat hominem solum tangere, & in homine agnouit Deum. Verbi quippe maiestatem, & æternæ candorem sapientiæ sustinere non ualens, grande ex ore suo emisit tonitru cordis indicem & gustatæ ueritatis testem. Contemplatus quidem magna, locutus est pauca, & tamen in his paucis totum perspicue complexus est Christum. Catholicæ fidei sublimiter fundamenta cōposuit, supra quæ omnis ecclesiæ structura perficitur. Laudis etenim uniuersa confessio meritū ex mediatoris Christi persona sortit̄, ut (uidelicet) in carne uerbū, in humanitate sapientiā, & in homine ueritatis credatur Deum esse maiestatis. Hæc est fides, quæ gratificat alienos, impios iustificat, dicit pios, confirmat iustos, sanctosq̄ lætificat. Totū quod hominis erat, intelligendo confessus est Thomas, quum diceret, dñs meus, & Deus meus. Hac de causa ab ipso saluatore laudari promeruit. Quia uidisti me (inquit) Thoma, credidisti. Quænam uerò est Apostoli laus, qui credidit, quoniam uidit? nunquid ex uisu tatum fidei adeptus est meritum? Si solum quod uidit credidit, quomodo commendari debuit, quum Apostolus dicat, fides est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparētium? Non igitur ex uisu, sed ex inuisibiliū fide coronam sibi fidei uēdicauit. Vidit utiq̄ hominem, & credidit Deum, carnis palpauit naturam, & Dei confessus est sapientiā. Nequaquam corporis, sed fidei oculo diuinitatis cernitur altitudo. Sed neq̄ circūscribitur loco, quæ omnibus est in locis. Thomæ igitur fides, quæ ex uisu atq̄ glorificati corporis tactu roborata fuisse cognoscitur, Deo extitit grata, uerum longe illa eidem censenda est gratior, quæ nullo adiuuatur carnali intuitu. Sententiæ huic testimonium mediator perhibet dicens: Beati qui non uiderunt, & crediderunt. Huiusmodi fides ex auditu concipitur, nutritur ex gustu, sed ex aperta uisione perficitur. Perficitur (inquam) nō ut sit, sed ut consummata in uisionem transeat. Nam quemadmodū intellectus est merces fidei, illiq̄ tanquam spiritualis pedissequa succedit in uia, ita & in patria fides deficit, & remanet uisio, quæ perpetua fruitione solidatur. Quandiu ergo peregrinamur à dño, fide uiuimus, iustificamur ex fide, per fidē ambulamus, in fidē saluamur sine fide, damnā

damnamur. Teneamus itaque fidem, in illa crescimus ascendendo à uisibilibus ad inuisibilia, à temporalibus ad aeterna, donec reuelata facie Dei gloriam contemplantes à claritate fidei in agnitionis transformemur claritatem. Nullum corporalium sensum queritemus in credendo suffragium memores eloquiorum Christi dicentis: Beati qui non uiderunt, & crediderunt.

Ioh. 20

Quam excellenter se intus exercent, qui diuini amoris succensus est flamma. Cap. XXVII.

Qui diuini amoris ardet incendio, in bonis actibus semper occupare se cupit. Nunc interius, nunc exercetur exterius. Ocium obhorret summo opere, ueluti caritatis inimicum. Proficiendi namque desiderio succensus quo magis proficit, eo amplius deo appropriare conatur. Verecundatur iacere in imis, delectari exterioribus, attolli dignitatibus, & prosperitatibus demulceri. Capiti Christo tanquam membrum nobile conformari peroptat, quamobrem ex industria se deicit, ut humilitatem sectetur. Se exercet in arduis, ut uirtutes acquirat, se affligit in poenis, ut animal indomesticum domet, se abscondit ab hominibus, ut ad inuisibilem contemplationem se eleuet. Deo ut amabilis fiat, non diebus, non noctibus à benefaciendo torpescit. Intus quantum ualet, desiderijs inflammatur, cogitatione roborat sancta, amore pascit, meditatione pinguescit, atque Deo plenus iugiter intra se diuinis laudibus occupatur. Efficit utique templum sanctum, dicatum Deo, ornatum moribus, pace refertum, intelligentiae lumen coruscum, decorum gratia, puritate nitidum, atque omni ueneratione dignissimum. Vacat Deo, quum habitat secum, custoditur à Christo, dum foras egreditur, non autem ut placeat sibi, aut quærat sua postponit se, sed ut eius cui se donauit, perficiat uoluntatem. Siue mente excedat Deo, siue sobrius sit hominibus, semper Christi caritate compellitur. Tenet in penetralibus Christum, & ab ipso dirigitur, ut in illo permaneat. Quoties elongatur à Christo, non nisi ipsum querit in se. Querit, inquit, sedulo, petit humiliter, & perseveranter pulsatur. Pauet prorsus, ne ignorantiae inuolutus caligine diuinæ uoluntatis efficiatur indocilis, atque foras expulsus patrimonio consumpto porcorum siliquas manducare cogatur. Nunquam securus, nunquam quietus existit, quoad usque redeat in idipsum. Solus ipse nouit, quid habuerit, quid amiserit, quid quærat. Nam internarum deliciarum inexpertus quantis mens iusti affluat bonis, ignorat. Propterea nec pro se, neque de alio, sicut expedit, dolere potest. Insensibilis quippe effectus sola quæ foris sunt, appetit, in solis exterioribus occupatur, nihil quod non gustauerit, ipse approbat, sensibus regitur, sensibusque nutritur, totum se tribuit, totum se diffundit in eo, quod agit. Quid sit ipse, quid uerteretur in se, nescit. Alienorum factus est seruus, qui noluit esse suus. Hinc laboribus, hinc tentionibus uarijs fatigatur. Thesaurizat, & ignorat cui congreget, quoniam bonum non bene agere consueuit. Minime autem desperet, qui huiusmodi est, perseveret in bono, ut per bonum discat benefacere. Non enim in bono occupatos derelinquit Deus, illos ex insperato & in nesciente caligine uisitare consueuit. Maximè super hoc in Apostolis piscatoribus post resurrectionem elicitur documentum. Quum enim perrexissent piscatum, & per totam noctem nihil prendissent, eorum laboribus compatiens mediator ante illos apparuit in littore, atque ut iterum rete iacerent, mandauit dicens. Mittite in dexteram nauis rete, & inuenietis. Nempe illos tota nocte desudare permisit, & capere nihil, quatenus in doctrina spiritus, per corporale opus eos imbueret. Docuit itaque, quid de sese credere, quid de seipso intelligere, & qualiter in operibus laudabilibus se habere deberent. Nequaquam sine grandi sacramento actum est, ut post resurrectionem laborantibus in mari discipulis & nihil capientibus, ipse saluator appareret in littore. Hereditatem profecto in corruptibilem, & incontaminatam, ac conseruatam in caelis per littus maris, in quo stetit, indicauit. Carnis glorificationem & perpetuam uitam soliditatem, quam acceperat, significauit ex loco. Nescit mutari ab eo, quod est, neque quod habet, ualet amittere, quicumque futuræ beatitudinis, factus est particeps. Segregatur à turbinibus seculi, & sempiterna pace latur. Quæ quoniam non nisi post uitæ terminum possidet, ideo Christus in littore stetit. Stetit (inquam) solus ceteris in fluctibus desudantibus, ut ex hoc agnosceremus illum solū habuisse immortalitatem, & lucem habitasse inaccessibilem. Quis est in carne degens, qui non tentationibus agitetur, atteratur infirmitatibus, & doloribus, fatigetur, pressuris repleta, fraudibus, periculis, & uarijs poenarum generibus exaggerata præsens hæc uitæ esse

Ioh. 21

compro-

A comprobatur. In ipsa superbia inflat, cupiditates accendunt, prosperitates ad lasciuiam prouocant: alienus succensus inuidiæ liuore perurit, deuastat ira, odia conturbat, libido dominatur, blanditur gula, tristitia consumit, prosternit ocium, detractiones necat, dissoluuntur ioca, gloria inanis attollit, popularis fauor decipit, inopinati casus feriunt, & ad extremum mors furibunda intercipit. In hoc procelloso mari, o quam sæpe flante secundo uento repente tempestates insurgunt, aperiuntur abyssi, nauarumque periclitantur in undis, & qui in portus tranquillitatem arbitrabantur intrare, beluis marinis traduntur in esum. Non est in hoc pelago magno & spaciofo, in quo sunt reptilia, & animalia pusilla, atque ingentia sine numero, nauigatio tuta. In ipso per mysterium tota nocte apostoli laborauerunt, & nihil prenderunt. Nempe uacui remeassent ad propria, nisi à uerbo admoniti iterum retia laxassent. Venit uerbum, apparuit in littore mediator, & ut in nauis dexteram mitterent retia, imperauit. Disce tu, qui laboras in nocte, qui sine Christo laxas rete, qui absque sapientia sermonibus tuis homines conaris instruere, tuoque consortio aggregare, quoniam nihil proficis. Absque diuino iussu mortalium non emolliuntur corda audientium, aures non referantur, nec uita reformatur. Imperium uerbi prius ausculta in te: intende prosperè, procede ut capias: noli presumere prædicare, nisi mittaris, alioquin eris tanquam ærumentum sonans, aut cymbalum tinniens. Quid propheta sanctus de se dicat, intellige: Misit (inquit) dominus manum suam, & tetigit os meum, & dixit mihi: Ecce dedi uerba mea in ore tuo: ecce constitui te hodie super gentes & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & ædifices, & plantes. Aduerte diligenter, quoniam absque sapientiæ dono Vates tantus prædicationis officium sumere non audebat, quauis in gentibus se prophetam datum audiret. Nam præmiserat: a a domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Humilitate namque præditus, & arcano lumine præuetus metuebat ambulare in magnis atque mirabilibus super se. Ob hoc potius eligebat in silentio uacare sibi, quam sine fructu utilitatibus incumbere proximorum. Pro huiusmodi equidem humilitate diuinitus erudiri promeruit, ut animarum minister esset idoneus. Duplici itaque exemplo instruemur: Prophetæ (uidelicet) qui prædicare renuit, nisi introrsus esset imbutus: & apostolorum, qui absque domini mandato in mare figuratim retia mittentes nihil prenderunt. Nam rete illud uerbi Dei prædicationem præsignabat. Sola sapientia est, quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit, quæ uentis & mari imperat, & obediunt ei: quæ etiam prædicationis reti pisces rationales maris per apostolorum ministeria ad littus trahit. Nempe dominus ipse dat uerbum euangelizantibus uirtute multa, ut illorum institutionibus milia hominum ad littus triumphantis congregentur ecclesie. Figuram audi, ut in figura intelligas ueritatem. Audita (sicut euangelij textus loquitur) apostoli præceptoris uoce miserunt rete, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piscium. Quatum uerbum uerbi ualeat: quantumque prædicatorum obedientia sit efficax, in piscium horum captura probatur. Vnico uerbi sermone apostolorum completur retia: quæ nullum ante potuerat includere piscem. Sacramentum hoc magnum est, in exordio nascentis ecclesie referatum. Quomodo absque sacramento esse censetur, quod tanto ordine recitatur: Scribitur numerus piscium, retis integritas, & nomina piscatorum: cuncta hæc aliquid inuunt. Pisces isti electorum in Christo credentium congregatio est. Porro electi omnes spirituales sunt pisces, qui in huius seculi natant fluctibus, & subiecti sunt Christo: de quibus ore prophetico dicit: Volucres caeli, & pisces maris, qui perambulatur semitas maris. Ipsi in aquis uiuunt, & per eius discurrunt semitas, tribulationibus affliguntur: nec deficiunt, quoniam per tolerantiam perseverant: moriuntur autem in his aquis, fortitudine carentes de flagello diuinæ correctionis murmurant: aut sine percussione uerbere temporalium felicitate tumescunt. De talibus Psaltes inquit egregius: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia: operati sunt iniquitate & impietate sua: perdisit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. Huiusmodi quadiu florent, donec prosperitatibus eleuantur, patientes esse uidentur, & non sunt: Deo contententur, quum benefecerit illis, & gratias agunt, quum prosperis successibus pollent: mox uero quum diuinam super se sentiunt ultionem: in blasphemiae laudis uerba commutat, obliuiscuntur gratiarum, quas Deo exhibebant, atque Deum non propter Deum, sed propter se dilexisse operibus protestant. Hi nimirum quauis in carne degant: in anima tamen mortui esse noscuntur: sicut de peccatrice uidua dicit: Vidua in de-

Hier. 1

Ioh. 21

Psal. 92

1. Tim. 5

Laur. Iustin.

Y licijs

licijū uiuēs mortua est. Prefocati quidē in aquis tribulationū à Christo efficiuntur extranei: nō autē sic patieris, nō sic qui in electorū cōputati sunt sorte: flagellātur, & tolerāt, uirga equitatis plectūtur, & laudes exoluunt, se deliquisse fatētur: reatus sui pōdus penfant, & humiliter ferūt: nequaquā dubitāt se in filiorū numero cōputandos, quū temporali-
Heb. 12 ter opprimūtur: apostolicā admonitionē memoriter tenēt, quę ait: Omnis disciplina in presenti nō uidetur esse gaudiū, sed mōeroris: postea uerō exercitatus per eam pacatissimū fructū reddet iustitię. Et iterū: Quis filius, quē nō corrigeat pater? Quod si sine disciplina estis, iam nō estis filij, sed adulteri. Istiusmodi spiritualibus piscibus, qui uita spiritus in Christo uisū tribulationibus nō periclitabātur, aiebat Apostolus: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cū Christo in Deo. Hi apostolicis retibus capiuntur, ut trahātur ad littus, & offerātur Christo. Capiuntur quidē, nō ut in seruitutē redigātur: sed ut in libertatē transeant filiorū, & matrē agnoscat Hierusalē, quę sursum est, & est libera cum filijs suis. Meritō ergo numerus pisciū, qui capti sunt: centū quinquaginta tres esse perhibētur: quoniā omnes predestinati ad regnū: per septiformis spiritus gratiā roborati: decalogi mādata seruātes in cōfessione deificę trinitatis uitę suę diem claudunt extremū. Tales Dei uerbi reti inuoluuntur. Audiunt enim uerbū per prædicatorū ministerium, & illud corde retinēt, atq; centuplum in patientia uirtutū germinat fructum. O quam bonum uerbi Dei rete saluificū & indissolubile, non mortalis artificis manu contextum: sed sancti spiritus sapientia connexum atq; compositum. Nequaquam ualet humana peritiā, & hominum indocta scientia facundię suę retibus peccātiū animas ad prudentiam ueri reformare, reuocare ad Christum, erigere in celestia. Non potest cecus cæco luminis ostendere iubar: neq; per iustitię semitas rectum præbere ducatum. Hoc diuinę uirtutis & paracliti proprium est opus: qui tangēdo mentem sapientiam docet: intellectus infundit lumen: reuelat consilia, fortitudinē tribuit, imbuit scientia, pietatem inserit, atq; filialem domini immittit timorē. Huiusmodi uirtutibus sanctorū patrum per spiritum sanctū cōtexta sunt retia, per quę capiuntur, quotquot ad æternā predestinati sunt uitam. Hi nequaquā almi spiritus scindūt retia: quoniam in unitate fidei perseuerāt, unitatem diligūt, unitatem tota industria custodire cōtendunt: nō faciunt schismata, cōtentiones fugiunt, & discordiarū bella perhorrescūt. Dociles quippe quū sint, mites, misericordes, pacifici, corde mūdi, iustitiam sitientes, & in tribulatione patientes: sancti spiritus magisterio interius diriguntur. Nō à seipsis, sed gratia Dei fatentur esse, quod sunt: ideo tāquā ueri humiles corde, & pauperes spiritu celesti protegunē auxilio. Requiescit namq; Deus super humilē & quietū, sermonesq; suos custodientē. Cōsueuit præterea nō omnibus, sed apostolicis tantum uiris eloquiorū suorū ad capiendas animas retia præbere. Quanquā etenim innumeri reperiātur, qui polluta mente, & iactantię causa uerbum Dei pronunciet populis: incassum tamē laborare noscuntur: quoniam nō per spiritum, sed de suo corde loquūtur. Solū igitur per diuinā gratiā ad prædicationis electi officii doctrinā celestis fluentia audiētib; porrigūt, atq; mūdane cupiditatis sitim exhauriūt. Animarū lucris incumbūt: Christū simpliciter annunciant: spiritualis uitę itinera manifestant, & cuiq; propria rudimenta propinant. Prædicatorem eximium audi: Non enim
1. Cor. 2 (inquit) loquimur in doctis humanę sapientię uerbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia cōparantes. Istiusmodi tradita sunt diuina eloquia, ut quemadmodum in opere: ita & in sermone potētes sint. Esto & tu talis, ut meritō tibi uerbi Dei dispensatio cōferatur. Petrum imitare apostolum, cui præcipue dominus in hac piscatione mādaui: quatenus referta piscibus retia ad littus traheret. Nudus quippe quū in nauicula esset, suscepta tunica, per medios fluctus perrexit ad Christum. Apostoli igitur eruditus exemplo: quisquis ad Christū per prædicationis rete alios trahere concupiscis: ita in nauis, per leuera in ecclesia, & catholicę fidei confessionē tene, ne in errorum pelago demergaris. Agnosce quoq; te esse nudum, infirmitatem propriam confitere, & mētis oculo cæcitatem tuam intuere. Porro nuditatē tuam fateberis, si diligenter discuties, qualem te Deus in natura cōdiderit: quantaq; gratuita tibi erogauerit dona. In Adam te cōsidera, qui suā erubescēdo nuditatē, & latebras fouit, atq; sicut sibi perizomata fecit: caue tamē ne tu, ut ille ab aspectu domini fugias: quin potius cognito quod in littore maneat Christus: nō arefcentiū foliorū, sed perpetuę caritatis succinge te tunica, & nuditatē propriā operire

Arire studeto. Est namq; caritas indumentum nuptiale, quod multitudinem diluit peccatorum. Hoc quicumq; uestiti sunt, beati dicuntur: quoniā ipsorum remissę sunt iniquitates, & cetera facinora. Tali tunica præcinctus dum fueris, amore ignito in tribulationū undas ingredi nō expauescas, ut ad præceptorē tuum stantem in littore ualeas properare. Nequaquā patieris naufragium caritatis pallio coopertus, quū scriptū sit: Aquę multę nō potuerūt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Vtiq; lætus effectus, ac dilectionis tunica circūdatus per maris medium tanquā per siccū securus incedes: uidebisq; per spiritū (ut olim Hebræi corporaliter) spiritualem Pharaonē, ipsiusq; exercitū ueluti plumbū demersum in aquis uehementibus. Tunc tu tam pro cōsecuto triumpho, quam etiā pro mediatoris præsentia delectabili carminis sancti ad angelorū, beatorumq; cœtum intentionē dirigēs huiusmodi laudis prorumpēs in uocem: Cantemus dominō: gloriosē enim honorificatus est: equum & ascensorem deiecit in mare. Si ista fideliter gesseris: si amoris cantica in cordis tui thalamo iugiter prompseris: si spōsi celestis uestigia in hoc mystico tenueris littore: proculdubio uerbi Dei mysteriū proximis impertieris utiliter. Ministrabitur quippe tibi in fide uirtus, in uirtute sciētia, in sciētia abstinentia, in abstinentia patientia, in patientia pietas, in pietate amor fraternitatis, in amore fraternitatis caritas. Ista si affuerint tecū, nō uacuum, nec sine fructu cōstituent te in domini lesu agnitione. Recipies quādiu peregrinaberis in corpore: in hoc solido littore uerę sapiētię, & in cōtemplatione perpetuę felicitatis, diuinitatis perspiciuā scientiā, humanitatis Christi notitiā: nec nō fraternę æmulationis spei immarcessibilem coronā. Hęc in leuamen tuę peregrinationis, fatigationumq; tuarū auxilium tanquā primitias possidebis: dum uerō ad supernorū patriā, quō tendis, perueneris, æternā atq; ineffabilē horū cōsequeris mercedem. Istā profectō, de qua loquimur, electorū gloriā apostolis in littore cōstitutis dominus lesus figuraliter præmōstrauit. Sic enim legitur: Viderūt quū descendissent ad litus prunas positas, & piscē superpositū, & panē, ut in ardentibus prunis diuinitatis notitiā: in pisce superposito mediatoris intelligentiā: & in pane apposito electorū unitatem expressam fuisse cognoscas. Talis est cibus, taleq; conuiuū, quod amicis suis Dei sapientia præparauit in littore. Huiusmodi in cælorū regno sunt discubentiū fercula. Dei utiq; uisione fruuntur: in qua totius beatitudinis summa cōplectitur. Nempe uidere Deum in se, atq; uniuersa in illo, nō per ænigmata, neq; ratiocinādo: sed in sapientię splendore, in ueritatis radio, in lumine glorię: nemo cōstitutus in corpore mortali ualet mente percipere, atq; explicare sermone. Porro hęc uisio, & uisionis admiratio uita æterna est, de qua uiuunt, qui beate uiuunt: per quā omni corporis & animę corruptione deposita deificatur in patria. Reformati nō in naturę substantia, sed ex supereminētī, quā prius nō habuerant, gloria: dignitatē sortiuntur angelicā. Efficiuntur equales illis, nō propter institutionem: sed ex merito, id uerbo in suo corpore operāte. Quamobrem tanquā grati de munere, nobilitati in corpore, de plenitudine saginati: suspēsi, p. mysterio in mediatoris specie irreuerberatos tenent obtutus. Nō em̄ ualent nō delectari illo, quē æqualem sibi suā per omnia prælatum cōspiciunt, cuius (uidelicet) uirtute sunt cōditi, gubernati sapiētiā, sanguine redempti, meritis sublimati. Obseruāt utiq; illum iucundissima amoris sagacitate: quantus in gloria, qualis in decore, q̄ honorabilis sit in regia dignitate. Rapiuntur in ipsum ardētissimo dilectionis impulsu, & quadā intimę caritatis ebrietate liquecūt. Se in illo diligunt, & ipsum incōparabiliter plus q̄ se. Reciproca namq; caritate connexi amoris facibus pariter accenduntur. Prouehuntur illi ad summa, dum ipse inclinatur ad ima. Inclinatur, inquam, sed non à naturali & diuina dignitate degenerat. Quum se comunicat, permanet in eo, quod est, quoniam in natura uerbi semper est, quod est: nullam admittit uicissitudinem, nullamq; glorię diminutionem. Proinde in hilaritate tribuit, & abundē celestia largitur, libentius uerō se. Se dando confert omnia: quoniam in ipso omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter. Meritō itaq; ad patrē dum loqueretur, ait: Hęc est uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti lesum Christum. Hęc plenitudinē cōtemplationis discubentibus discipulis promisit in littore: ideoq; de illis scriptū est, q̄ nemo discumbentiū audebat eum interrogare, tu quis es: sciētes quia dominus est: quod euidentius in cœnaculo recubens aperuit, dicens: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecū: ut uideant claritatem meā, quā dedisti mihi.

Qualiter mediante fide per uisibile mediatoris Christi naturā homo ad inuisibilia sit prouectus. Cap. XXVIII. E

Sempiternum Dei uerbum, dum in plenitudine temporis humanę mortalitatis naturam suscepisset: atq; in illa peregrinaturū se mundo exhibuisset: omnē aduentus sui intentionem ad hoc direxit, ut humanam speciem, quę per culpam ab ingenitę dignitatis arce ceciderat, ad pristinā restauraret glorię celsitudinem: quod congruē agi nequaquā poterat, nisi homo spreto cōmutabili bono incommutabile totis uiribus quaritaret. Hoc autē facere quomodo ualeret nocens & uisibilem amore detentus, qui amissa liberi arbitrii potestate se in seruitutē redegerat uiriorum: Aliena profectō fuerat erigendus manu, qui propria uoluntate deliquerat: nec alterius quā eius, a quo plasmatus, cuiusq; transgressus fuerat legē. Missa igitur de sublimibus cęlorū sedibus sapientia Dei in corpus uisibile mirabili magisterio languores curauit humanos. Ministruit quippe inuisibilem fidem per assumptā uisibilem substantiam mundo: quatenus a uisibilibus per uisibile ad inuisibilia inuisibiliter promoueret. Hinc est, qđ adhuc quū esset passibilis, in elementis & creaturis plurimis, atq; in corporibus hominū miracula exercuit sine numero, ut eruditi in fide, & purgati per fidē de uisibilibus ad inuisibilia raperemur. Deniq; post ipsius etiā celebratā resurrectionē testibus præordinatis in multis argumētis apparuit: quatenus eorū adminiculo futurā in ipso, ac per ipsum crederent uitā, atq; posteris prædicarent. Sunt etenim Christi miracula diuinitatis illius & immortalis uitę cōspicua testimonia, quę rationalē mentē de fidei ueritate sufficientissimē instruūt. Eadē nanq; Propheta cōtemplatus aiebat: Testimonia tua credibilia facta sunt nimis. Prorsus nimis: quoniā admirationis suę splendore in diuinitatis cognitione per fidei exercitationē attollūt: unde & idē alio inquit in loco: Mirabilia testimonia tua: ideo scrutata est ea anima mea. Per miraculorū itaq; uisionē dirigēte fide simplicium atq; incredulorū corda diuinitatis scientiā utcunq; percipiūt. Hinc est, qđ Paulus ait: Signa data sunt infidelibus, nō fidelibus. Meritō igitur discipulos adhuc rudes, & in fide dubios post multa corā ipsis patrata miracula, atq; resurrectionis exhibita argumenta dominū Iesum increpasse cognoscimus. Apparens siquidem illis super mōtis Oliueti uerticem (sicut legimus) exprobrauit incredulitatem illorū & duritiā cordis: quia Ihs, qui uiderāt eum surrexisse a mortuis, nō crediderant. Minimē quippe arguisset eos, si tantis cōspectis prodigijs rationabiliter dubitare debuissent. Nō enim mediatorem surrexisse, uel in minimo fluctuare licebat, quibus tangendo, edendo, uidēdo, loquendo se insinuauerat uiuere. Increpauit itaq; illos tanquā uituperatione dignissimos, & uirtutibus remunerandā asseruit eorū fidem, qui nil uidendo in ipsum fuerāt credituri, sic inquit: Signa eos, qui crediderint, hæc sequent: in nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent, & si mortiferū quid biberint, nō eis nocebit: super ægros manus imponent, & bene habebūt. Quę fidei gloriosa insignia, præclaręq; uirtutes: quoniā nō ab uniuersis credentibus fiunt: spiritualiter potius qđ corporaliter intelligēda sunt. Nepe in saluatoris nomine credentes dæmonia eiiciūt, quū persuasionibus sacris audientium corda cōpungūt, atq; ad resistendū diabolo uiriliter uerbo exhortationis accendūt. Linguis loquunt nouis, dum ipsi introrsus illuminati sapientię dono, aut sacramentorū cęlestium arcana patefaciūt: aut diuina carmina publicē, seu priuatē suauis cordis modulatione decantāt. Serpentes tūc tollūt, quādo per orationis instantiā antiqui serpētis coercēt sœuitiā, ne decipiāt simplices, uel quū eosdem pñs redargutionibus ad rectoris uitę itinera errantes reuocāt. Nō eis nocet, si quid mortiferū biberint: dum uirtutē fidei roborati, atq; caritatis flamma succensū calcāt oblectamenta carnalia, atq; malignorū spirituum obscœnis letalibusq; suggestionibus cor suum custodiendo repugnant. Super ægros etiam manus imponendo sospitatem inducunt, quū uirtutū exemplo, & bonorum operum sœcūditate delinquentiū animos ad emendationem inflectūt: atq; in uitiorum squalore iacentes caritatis manu erigūt, & post Christū currere hortant. Ista quippe sunt credentiū spiritualia stipendia. Hęc (inquā) sunt catholice religionis ornamenta sublimia, quę pro speciali munere prius qđ cęlos peteret Christus, suę reliquit ecclesię. Voluit nanq; charismatū spiritualium coronas pollicendo exponere: quatenus in uirtutum stadio pugnaturos ad cęlestia arctius animaret. Talibus igitur donorū gemmis quāuis in mēbris suis decoratā esse agnoscamus ecclesiam: per amplius tamen sponsonis gratiā eos,

A eos, quibus loquebatur, percepisse minimē dubitamus. Quū enim honorabilia essent Christi corporis mēbra: præstātoribus meritō debuere locupletari muneribus. Illis planē datus est sermo sapientię, & sermo scientię linguarum genera, gratia curationum, & legis prophetarumq; interpretatio. Autoritatē quoq; cōsecuti sunt calcādi omnem uirtutem inimici: ipsumq; de hominū animabus corporibusq; fugandi. Sic em habes: Ecce dedi uobis potestātē calcandi serpentes, & scorpiones, atq; omnē uirtutem inimici. Hęc tam pro defensione catholice ueritatis, qđ pro conuersione gentilis populi sortiti sunt. Porro ipsis quęcunq; promiserat ascensurus, per spiritū sanctum regnando impleuit. O præceptoris sollicitudo mirifica: incredulos discipulos arguit: & tamē credituris spiritua lia pollicetur charismata. Vtrunq; in sui hora ascensus exhibuit & ascendit. Illos siquidē exhortando benedicens, & ad æthera scandēs a terra eleuatus est. Ex huius igitur insueti ascensus intuitū astātium discipulorum admiratione transfixa sunt corda: adeo ut submet obliti, quid dicerēt, ignorarent. Erat utiq; prodigium hoc ueneratione dignissimū: ab ipso usq; tunc mundi exordio minimē fuerat auditum, ut mortalium quispiam absq; uehiculo, & sine adiutorio cęlorum corporaliter secreta penetrasset. Præcesserat Enoch solus tantum in illa generatione iustus repertus: qui angelorū fretus adminiculo de hoc seculō in deliciarum translatus extiterat locum. Heliam quoq; in curru igneo ab aspectibus hominū legimus fuisse sublatum: sed & Abacuch prophetam nouimus in momento de Iudæa in Babylonem esse deductū. Horum neminem per seipsum, sed per angelorum ministerium id egisse cognouimus. Solus mediator noster ex uirtute uerbi alieno non indigens suffragio in beatorū mansiones gloriosus intrauit. Hoc longē antē Citharædus sanctus cōtemplans aiebat: Exaltare domine in uirtute tua, cātabimus & psallemus uirtutes tuas. In uirtute igitur propria cernētibus apostolis, alijsq; qđ plurimis ferebatur in cælū: patēter quidē, & pedetētim: ita ut intuētibus nulla inesset de ascēsu eius ambiguitas: sursum autē progrediēte illo facta est in cælo lætitia singularis. Cōuenit simul ueniens angelorū exercitus: ut ascendēti dño pariter obuiarēt. Ecce (inquāt) uenit ad cęplum sanctū suū dominator dñs: en gloriosissimus fidelīū propugnator prostratis aduersarijs redit ad propria. Ipse utiq; gloriosę humanitatis amictus pallio, atq; captiuorū ingētī multitudine circūseptus laureatus incedit. Occurramus obuiā cōditori nostro, nullus tardet, nulliq; liceat remanere: omnes unanimiter, quantū ualēt, laudis exoluāt debitū, singuli lætētur in dño, quoniā perditorū ipse restaurabit ruinas sociorū, atq; antiquę ciuitatis nostrę moenia reedificabit eximic. Rūpamus igitur moras: ecce iam a terra eleuatus, iam penē ab intuentiū oculis sublatus est. Tūc ingēs oritur cū exultatiōe susurriūt: fitq; apparatus citharædorū cęlestiū citharizantiū in citharis suis. Adest Michael legio nū angelicarū princeps gloriosissimus, singulorū distinguens ordines: miraq; alacritate diuidēs uniuersos: præcedūt inferiores, subsequūtur cæteri iuxta naturę prærogatiuā, ac meritorū dignitates. Quale spectaculū, qđ læta cōgregatio, quātus exercitus, quę laudū carmina occurrentiū resonāt angelorū? Ista profectō nō capit sensus, intelligētia nō attingit, usus nescit, ignorat seculū, ætheraq; mirātur. Quid multis immorer? Descendētib; obuiāt ascendētes, & indissolubili colligātur cōpagine unitatis. Iam em perlucidā se opposuerat nubes, quę ab aspectibus admirantiū ac lætantium discipulorū subtraxerat Christū. Efficitur cor unum, eadē uolūtas, par cōsensus, mutua exhortatio, æqualis operatio laudis hominū angelorūq;. Singuli absq; uocis strepitu certatim singula promunt laudationis præconia: ex alterutris aspectibus, de cōcupito cōsortio, pro ineffabili gloria cæli ciues terręq; lætāt. Vtroq; copulabat parietes preciosus lapis angularis & summus. Ipse uerō hinc inde uallatus psallentiū uocibus beatorū maximo cum honore ferebatur in cælum. A dextris planē ipsius angelorum cunei, & a sinistris patriarcharum, ceterorumq; sanctorum instituti sunt chori, ut uicissim se inflammarent ad laudem. Tam innumerabilem fretus agminibus angelorū ueluti rex potentissimus mediator Christus pergebat ad patrem. Psallebant angeli nimia cum exultatione dicētes: Psallite Deo nostro, psallite: quibus respondebant iusti. Psallite regi nostro, psallite. Iterumq; angeli repetita laude nempe aiunt: Rex omnis terrę Deus. Et iusti. Quoniā ita est, psallite sapienter. Tunc modulatis uocibus complentes æthera pariter decantabant. Regnabit Deus super gentes: Deus sedet super sedem sanctam suam. Sicq; in hunc modum ascendit Laur. Iustin.

Luc. 10

Gen. 1

Psal. 46

dit ipse Deus in iubilo, & dominus in uoce tubæ: prout de illo sanctus propheta uerba uerba tes. Ingressi sunt denique in cælum psallentibus choris, cunctisque plaudentibus mirabiliter. David ipse cum cantoribus Hierusalem citharam percutiebat: alij atque alij organa, tympana, & milia huiusmodi suavissime perstrepebant: omnium affectus & actus diuinis laudibus intendebat. Porro tota ciuitas illa festiua erat, hilaris, redolens, decora, delictis referta, occupata in laudibus, erecta in Deum, magnificata honoribus, sanctificata meritis, prerogatiuis ornata, dilatata bonis, stabilita per secula, pace secura, necessitatibus aliena, Deo carissima, & sempiterno uerbo castissime copulata. Per plateas quippe illius, per mansiones, & uicos ab uniuersis cantabatur alleluia. Erat præterea in illius medio mira magnitudinis, atque incomparabilis pulcritudinis thronus innumerabilium stellarum splendore coruscus: nec non & angelorum milium claritate stipatus. Hunc diuinis aspectus, & regia dignitas, atque indicibilis gloria perornabat. Illic, ut ipsum tangeret, nemo appropiare audebat: uenerabantur tamen omnes illius artificis sapientiam, cælestem uirtutem, effluentem gratiam, æternamque decorem. Equidem in principio & ante secula hic eleuatus est thronus, ut in ipso dominus Iesus solus honorabiliter resideret: quemadmodum & factum est. Nam laudantibus Deum cunctis, pariterque psallentibus, ac uniuersis cernentibus in eodem gloriosissime collocatus est. Tunc milia milium ministrantium, & decies centena milia assistentium angelorum uocem dedere, dicentes: Benedictio, & claritas, & sapientia, & gratiarum actio, honor, & uirtus, & fortitudo Deo nostro in secula seculorum, amen. Verum & ipse sanctorum cœtus dulcisonis iubilationum clamoribus inquit: Dignus es domine accipere uirtutem, & diuinitatem, & sapientiam, & gloriam, & honorem, & benedictionem: quoniam occisus es, & redemisti nos in sanguine tuo: fecistique nos reges & sacerdotes, & tecum regnabimus in æternum. Hęc & his similia persequentes nimia cum ueneratione cadebant in facies suas, & ante thronum agni suas submittentem coronas immensas illi gratiarum exhibebant actiones. Se quidem ab admiratione & laude continere non poterant. Emanabant enim de ipsius mediatoris serena facie riuuli nonnulli bonitatis & clementiæ profluentes de uitæ fonte sanctæ ciuitatis, quorum qui aderant, inebriati dulcedine pia caritate languebant: sed & ipsa sapientia in Christo corporaliter habitans, de thesauris diuinitatis suæ spirituales quosdam luminis emittebat exterius radios, quibus contemplantes illustrati, intelligentiæ splendore fulgebant. Trahebantur suauiter à Christo, ipsumque aspicientes uberrime delectabantur ipso. Nil plane in illis uacabat à laude: quoniam totum quod uidebatur ibi, agnoscebatur laudabile. Ingressiebantur utique & egrediebantur, & uirentia amoris & laudis pasua degustabant. Arcana mysteriorum affluenter patefaciebat uerbum, per quæ rediuis contemplationum gaudijs reficiebantur uniuersi. Nec fastidium satietas, neque poenam desiderium inferebat. Operabatur in illis ipsius uerbi potentia, quatenus ineffabilium bonorum capaces existerent. Se diffundebat in illos, reficiebat eos non relinquens se: ordinabat singulos in gradibus suis, omnesque secundum merita disponebat. Non de minoritate inuidia, nec de maioriata generabatur elatio. Omnium omnia communia erant, quoniam Deus erat in omnibus omnia. In hoc itaque mediatoris conuiuio nuptiali exultationis & confessionis iucundissimus percipiebatur gustus, atque laudantium, ac Deum benedictum melliflua carmina personabant. Cælestibus autem canticis incumbentibus supernæ patriæ habitatoribus, diem festumque ducentibus adhuc turba discipulorum residebat in monte, erectisque in cælum luminaribus mentem delectabiliter pascebatur. Tunc iuxta illos in albis uestibus duo uiri astiterunt, dicentes: Viri Galilæi quid admiramini aspicientes in cælum? hic Iesus qui assumptus est à uobis in cælum, sic ueniet, quemadmodum uideristis eum euntem in cælum. O mediatoris præcipua dignatio, o caritatis uiscera prædicanda. In tanto siquidem honoris culmine sublimatus nunquid oblitus est stupentium filiorum? Nec pro gaudij magnitudine, neque pro locorum distantia fouere desijt, quos superstites in mundo reliquerat. Ita plane in cælis lætatur cum angelis, ut in terris non fastidiat cohabitare in hominibus (nā delicias suas cum filiis hominum esse fatetur.) Pro amoris igitur uehementia non dedignatur summus ad ima descendere, ut infimos eleuet ad summa. Nisi prius descendat ipse, nunquam erigimur. Eius inclinatio nostra prouectio est. Quamobrem ipsius documento discamus humilitatem, cōtempnum seculi teneamus: caueamus delectari

Apoc. 7

Act. 1

A delectari in infimis & caducis, ut expeditius cælestia capiamus: utraq; nequeunt possideri. Nam (teste Apostolo) quicumque uoluerit esse amicus seculi huius, inimicus Dei constituetur. Moriamur ergo seculo, ut uiuamus Christo. Ille uiuere censendus est Christo, qui custodit legem, aduersatur diabolo, & mundum calcat, contemnit uisibilia, odit se, diligit uniuersos, atque mentis affectu bona inuisibilia concupiscit. Qui talis est, corporaliter moriendo mutatur in melius. Ponet (iuxta Prophetæ sententiam) radices deorsum, & faciet fructum sursum. Erit honorabilis angelis, amabilis Christo, lumen seculo, uilis sibi, & carissimus Deo. Seipsum namque desipientes attollit omnipotens: diligentes se diligit: ipse soluit (dicente Propheta) compeditos, illuminat cæcos, erigit elisos, & dirigit iustos: præcipua tamē dilectione aduenam & peregrinum ipse custodit: illum (uidelicet) qui ueridica oris cordisque definitione cum Psalmographo ait: Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Proinde à temporalium curis, & ab amore uisibilium alienus effectus in diuina lege meditatur assidue. Cōtemplationi uacat dulciter & quieti, fugit hominum consortia, sectatur sapientiam, uirtutes possidere appetit, uigilat prudenter super se, atque in sui latitudine cordis delectabiliter occupatus prostratus coram domino in spiritu iugiter propheticum depromit, dicens: Cantabiles mihi factę sunt iustificationes tuę in loco peregrinationis meę. Quotidianis siquidem & spiritualibus in delicijs enutritus per incrementa laudabilium actionum ad maturam pertingit ætatem. Solido perfectorum utitur cibo tamquam amicus Christi, & angelicarum uirtutum feruentissimus imitator. Sæpe impellente caritate in sponsi ingreditur interiora cubiculi, & æterni sponsi castis potitur amplexibus. Reformatur in spiritu, & in seipso iucundissime requiescit. In eadem autem spiritali reformatione irradiatur cognitione, cælestium exhilaratur dulcedine, foecundatur charismatibus, interna pace pinguescit, & dilectione flagrantissima uulnerat. Sic uiuit Christo, uiuificatusque in ipso, inquit: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrū. Nam mortem carnis animæ lucrū putat, dum relicto huius seculi ærumnoso exilio in cælestis aulae patriam lætus possessurus ingreditur: quo Christus pro nobis introiuit, factus pontifex in æternum, sedensque ad dexteram Dei in excelsis interpellat pro nobis, nosque dulciter inuitat ad se. Pro nobis (inquam) in cælorum palatium mediator uenit Christus paterno obijciendo conspectui carnis nostræ naturā cicatricum splendoribus coruscantem. Nos autem inuitat ad se, ut suauis caritatis suę iugo reficiat nos adhuc peregrinantes à se: ideo grandi uoce clamat: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos: tolliteque iugum meum super uos. Hortatur præterea nos, ut semotis terrenarum rerum curis per cōtemplationis ocium in ipso delectabiliter quietescamus. Ipsius quippe illa uox est, quæ ait: Surge amica mea, speciosa mea, & ueni columba mea in foraminibus petre, in cauerna maceræ: ostēde mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis, & facies tua decora. Excitat etiā nos ascendere ad perfectionis fastigiū, inquit: Estote perfecti, sicut & pater uester cælestis perfectus est: quatenus cōsummato per uirtutum exercitia uitæ huius termino, in regione uiuorum nos ducat ad patrem, uiuificet & coronet. Clamat itaque de cælo, & in precordiorum nostrorum auribus intonat uehementer. Excitat prorsus surditatem nostram, interiorē reparat usum, & gressuum nostrorum semitas dirigit in uiam pacis. Se statuit ante nos, ut in ipso agnoscamus nos, & per illum accedamus ad ipsum: ne nos sine illo perire contingat. Non enim talis est, ut morientium perditione lætetur. Vita quippe est, sine qua uirga carnis mors est, quæ ducit ad interitum sempiternum. Quamobrem, o milites Christi, o amatores ueri & inconculsi boni, o uos qui suauis iugum domini, & ipsius onus leue baulare decreuistis, audite intelligentes, & sapientiæ uerba cordis aure percipite. Discite (oro) ubi sit sapientia, ubi sit prudentia, ubi sit uirtus, ubi sit lumen oculorum & pax. Non enim in hoc seculo, in quo peregrinamini reperitur, neque in terra sauius uiuentium, in sublimibus cælorum mansionibus habitat: solis uerò mundis corde de cælo reuelat se, paruulis atque humilibus, de quibus dicebat: Sinite paruulos uenire ad me, talium est enim regnum cælorum. Abscondit autem se à mentibus sublimium, & superbiorum nescientium se. Propterea, inquam, humiliamini, mundi estote, auferte malum cogitationum à cordibus uestris, ut sanctificati digna efficiamini uasa à superueniente sapientia. Obseruat diligenter super quem requiescat, quem instruat & accendat. Secum thesauros

Ier. 4

Iob. 18

Psal. 145

Psal. 38

Psal. 118

Phil. 2

Math. 11

Cant. 1

Math. 5

Math. 19

Esa. 1

desert caelestes, & coronas triumphales rosarū albescentiū immarcescibiliumq; ut ipsas suis amatoribus largiatur. Quum igitur sit affabilis, decora, mitis, casta, beneuola, sancta, omniumq; uirtutum candore uestita, sibi similes suos appetit dilectores. Indignum profectō est, ut tam præcelsa & nobilis peccatoribus se cōmunicet & indignis. Ornate itaq; uos moribus, mundate à sordibus, cōcupiscentiis carnis renunciate. Virtutes possidere nitimini, caelestia diligite præmia, si habiles uultis fieri contubernio sapientiæ. Est nanq; diuina hæc sponsa speciosior sole, & super omnem pulcritudinem stellarū, auro fulgentior, preciosior gemmis, balsamo suauior, nectare dulcior, pudicior castitate, niue candidior, sanctior cunctis, elegantior uniuersis, firmamento sublimior, abyssō profundior, mari latior, & orbe capacior. Nempe in caelo & in terra summum obtinet principatū. In terra etenim habitabili leges condit, disponit regna, regit populos, scrutatur corda, custodit iustos, punit delinquentes, exhibet iudicia, elementis imperat, arcet spiritus, deprimat elatos, curuat imperia. In sublimibus uerō cælorum sedibus angelicis spiritibus præsidet. Nam Seraphim succendit caritate, Cherubim ueritatis illuminat sciētia, thronos in iudiciorum suorum contemplatione attollit: dominationibus, ut exeuntium ministeria disponant, indicit: principatus ad uniuersi regimen, regnorumq; gubernationē præfert, pro coercionem immūdorū spirituum, ne ad uota noceāt, instituit potestates, uirtutes in faciendis miraculis sublimat, & roborat, mysterijs caelestibus archangelos imbuit, & ad humana explendū ministeria angelos sapientes facit. Sunt enim omnes administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis. Hæc utiq; sapientia quā incōparabiliter uirtutibus uniuersos transcendat & gloria: hominibus tamē familiaris existit, atq; cum illis spirituali cōnubio copulat, unde ait: Delectabar per singulos dies ludens coram eo omni tempore, ludens in orbe terrarum, & deliciae meae esse cum filijs hominū. Ipsam igitur omnes pariter diligamus, ueneremur obsequijs, sequamur uotis, muneribus honoremus, efferamus laudibus, canticis spiritualibus mulceamus, placemus precibus, flectamus suspirijs, oratione uincamus, aduocemus clamoribus, desiderijs capiamus, atq; in penatibus cordis caritatis brachijs luauiter amplectemur. In ea semper requiescat mens, amor ferueat, subsistat uirtus, intentio dirigatur, cogitatio maneat, perseueret & uita: quatenus per ipsam ueniamus ad illam, iungamur illi, illaq; beatē fruamur, quæ diuino honore coruscans, atq; immortalitatis candore refulgens in patris folio, æquali potestate, pari gloria, & inconfusa maiestate uiuit & regnat in secula seculorum, Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI IN OPUSCULUM DE INTERIORI CONFLICTU,

PROLOGVS.

Militiam uitam esse hominis super terrā, tam ex quotidiano experimento, quam ex sanctarum scripturarum edocemur eloquijs. Quis (oro) naturalis ingenij compos hoc non didicit ex se in se: si tamen interdum consueuit postpositis cæteris redire ad se? In corde prorsus sentiuntur spiritualium fragores bellorum: quoniam intus thesaurus concupitus possidetur, dicente Apostolo: Thesaurum istum absconditum habemus in uasis fictilibus. Hinc spes illum diripiendi hostibus nostris oboritur: hinc etiam indefessa & peruigil à nobis est adhibenda custodia, ne expoliamur illo. Grauis quippe, semperq; lugenda ipsius amissio esse cognoscitur, quæ solum ex ipsius ignorantia prouenire censenda est. Nam tanti quodlibet æstimatur, quanti esse sentitur. Proinde insipientibus & peccatoribus uicina perditio est. Beatus planè quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum in spirituali stadio præliari. Abs te domine fortitudo, prudentia, & intellectus percipitur, quæ optimè in quotidiano certamine cōgruunt. Nemo nisi imbutus à te, tuæq; gratiæ irradiatus splendore, nec perseuerare in stadio, neq; uictoriae ualet obtinere triumphū. Tibi itaq; inhæreat, te assiduis orationibus pulset, teq; possideat in se quisquis brauij huius cupit reportare coronam. Te comitante, te pugnante, te protegente

Ategente uictor existet. Nempe per se nullus idoneus est, uel repugnare in minimis. Ab hac definitionis sententia nemo dissentit, qui nouit istius militiæ qualitatem & causam. Horum igitur ne ignari simus, agnoscendum est cum quibus hostibus nos dimicare oporteat, quibus armis muniri debeamus, & quæ merces sit promissa uictoribus. Singula prout diuina donabit sapientia proprijs differenda sunt locis.

DE MAGNANIMITATE VIRILIVM PUGNATORVM, & qualitate inimicorum, quibus humanum debellatur genus. Cap. I.

Virilium animorum, atq; Christo in spiritu militantium propriū hoc esse cognoscitur, ut magis belli, q̄ tranquillitatis tēpus, & potius exerceri laboribus, q̄ ignauia cōtabescere concupiscant. Nouerunt liquidē ocio mediāte robur plurimū deperire uirtutū, augeri uerō certamine. Verecundū etiā arbitrantur certaminis incūbente articulo secedere, bellantiumq; declinare tumultum; atq; pugnantibus alijs ipsos pusillanimitate succumbere. Quamobrem magnanimitate accincti & armis, in inimicorū primas irumpunt acies, ac dimicandi sibi ipsis necessitatē imponūt: gloriosius esse autumantes mori, q̄ fugere. Huiusmodi autē quāuis frequēter uincāt, quādoq; tamen superātur: quoniam feruore solo ferūtur, nō discretionē: optimū quū sit utroq; certare. Quod autē in corporali certamine, hoc & in spirituali sæpissimè euenire cōtingit. Quāobrem ad eruditionem pugnantium, de interiori cōfliktu exhibēdus est sermō: quatenus ex scientiæ adminiculo, etiā pugnandi feruor accrescat, & eo quisq; fiat de corona auidior, quō in dimicandi regulis extiterit ipse prouectior. Duas itaq; à quibus omne humanū genus in huius uitæ cāpo militās impugnatur, inimicorū dixerim species, uisibiliū, s. & inuisibiliū. Ex ipso nōnulli sunt milites, qui uirili luctātes animo, de cōfliktu gloriosè triumphāt. Sunt & innumeri, qui uincunt, & hostiū efficiuntur præda, seruiq; emptitij. Nemo tamē est, qui certaminis necessitatē, siue eorū qui uidentur, siue eorū qui nō uidentur, effugere possit. Nēpe illorū q̄ uideri ualēt hostiū, duo sunt genera, alterū iuxta nos, alterū sicut nos: ambo importuna, ambo ad superandū difficillima: primū est uisibilis hic mūdus, secundū quilibet proximus incōpositus, & in cōuersatione indisciplinatus. Mūdus quippe ista diuersimodē, milleq; modis nos infestare nō desinit, nequā quū sit, & in maligno cōstitutus, nec inimicis, neq; amicis suis pacē præstare potest. Nā sceditate abundat, atq; iniquitate. Peccato quid turpius? aut quid iniquitate deformius? Porro insignis Dei imago ex delicto sceditatur, naturalemq; suā dignitatē amittit, degenerat à suo principio, & cōsumptioni sit proxima. Quādiu sine peccati cōtagione perstitit homo, amicus Dei, angelorū cōfors, & cælestis patriæ ciuis fuit: at ubi delinquendo infatuatus est, de paradiso eiectus, mūdi istius colonus effectus est. In ipso uepres reperit & spinas, iniquitates, & mēdacia; perituria & odia, rapinas & furta, fraudes & circūuentiones, fornicationes & ebrietates; inuidias & rixas, & horū milia aduersus rebellē hominē, & in homine germinauere peccata. Ex his quid amisit, quid inuenit, rationabiliter uoluit deplorare. Nā & plorationis locus, & lacrymarū uallis nūcupatur hic mūdus: ut in illo degētes nullū uerū norint inueniri posse solatiū. Instabilis est, & per momēta decurrēs, calibus plenus, periculis septus, turbinationibus agitat, fluctuationibus anxius, cladibus refertus, dissectionibus inquetus, mutationibus deditus, Deo cōtrarius, cælo dissimilis, uirtutibus oppositus, sanctitati inimicus, & pijs mētibus onerosus. Illas quantū ualet, premit: tribulationibus insequitur, aduersitatibus atterit, nunc diripiendo propria, nunc cōcupita negādo. Verūm si probatos nequit malis suis superare uiros, blanditijs & sponsonibus deceptorijs eosdem deprauare cōtendit: ubiq; parat laqueos, in omnibus decipulas tendit pedibus innocentū, nunquā impugnantis iustos materia caret, loāne dicente: Omne quod in mūdo est, aut cōcupiscentia carnis, aut cōcupiscentia oculorū, aut superbia est uitæ. Nempe per ea quæ carnalem trahunt concupiscentiā, uoluptuosos: per ea autem quæ oculorū concupiscentiā, cupidos: sed per illa quæ ad uitæ demulcent superbiā, elatos sibi sternit & tumidos. Quid de illius carnali cōcupiscentia Sapiēs sub typo impudicæ senserit mulieris attēde. De fenestra (inquit) domus mee p̄ cæcellos p̄spexi, & uideo paruulos, & cōsidero uecordē iuuenē, q̄ trāsit p̄ plateas iuxta angulū. Et ecce mulier occurrit illi ornatu meretricio ad capiēdas animas

garrula, & uaga, quietis impatiens: nō ualens in domo cōsistere pēdibus suis, apprehen-
 lumq; iuuenem deosculatur, & procaci uultu blanditur, dicēs: Egressa sum in occursum
 tuum hodie, desiderans te uidere, & reperi. Intextui funibus lectulū meum, strauitapeti-
 bus pictis ex Ægypto, aspersi cubile meum myrrha & aloē, & cinamomo: ueni inebrie-
 mur uberibus, & fruamur cōcupitis amplexibus, donec illucescat dies. Audiuimus dete-
 gentem mundi perniciosas uoluptates, audiamus & admonentem: quatenus noscamus
 quid agere debeamus. Sententiā quippe definiēs suā, inquit: Nunc ergo fili mi audi me,
 & attēde uerba oris mei, nec abstrahat in uis illius mēs tua, neq; decipiaris semitis eius:
 multos em̄ uulneratos decipit, & fortissimi quiq; interfecti sunt ab ea. Quid uerō de secu-
 li diuitibus apostolus iacobus dicat, intelligamus, ne seducamur. Agite nunc (inquit) di-
 uites, plorate, ululate in miseris uestris, quæ adueniēt uobis. Diuitiæ uestre putrefactæ
 sunt, uestimēta uestra à tineis sunt comesta. Aurū & argentiū uestrū æruginauit, & erugo
 eorū in testimoniū uobis erit, & māducabit carnes uestras sicut ignis. Thezaurizatis uo-
 bis iram in nouissimis diebus. Quid autē de uitæ superbiā sectātibus Propheta cōmemo-
 ret, cordis aure percipiamus, ne inflemur. Vidi (inquit) impiū superexaltatū, & eleuatū,
 sicut cedros Libani: transiui, & ecce nō erat: quæsiui, & nō est inuentus locus eius. Meri-
 to nō erat, nec inuentus est locus elati & impij: quoniā in lubrico labentis seculi pedem
 suum stabilire cupiebat. Quærebat possidere fugientē, & inhære cadenti: sicq; cum eo-
 dem miserabiliter corruit. Talis utiq; amatorum mundi debuit esse finis, siue illorum qui
 carnis sectatur illecebras, siue illorū qui à cōcupiscentia oculorum se irretiri permittunt,
 seu qui nesciētes se, cōtendunt ambulare in magnis & mirabilibus supra se. Abutuntur
 uniuersi hi donis Dei, & creature inseruiūt potius, quā creatori: atq; incōmutabili spre-
 to bono, cōmutabili se subternūt. Quis (oro) morte eosdem nō iudicet dignos, qui tam
 immoderato præsentis seculi ebriātur amore, ut tēporale præponāt æterno, & cōditore
 neglecto, in creaturis felicitatis suæ cōstituant finē: Non em̄ rerum spes, seculiq; ornatū
 artifex summus produxit in esse, ut rationalis creatura in ipsis delectationis suæ motū fi-
 geret: sed ut erudita in spiritu, qui fecit illas ueneraret & coleret, disceretq; ex uisibilibus
 inuisibilia degustare: hoc Apostolus insinuare uoluit, quādo ait, Inuisibilia Dei à creatu-
 ra mūdi, per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius uirtus, atq;
 diuinitas. Tanquā purū speculū creaturarū decor offertur homini, quatenus ex earū no-
 titia discat se, seq; quū agnouerit, cōtempletur suauiter qui fecit se. Optimus hic ordo a-
 scendētis est, ut ex rebus uisibilibus in se, & à se trāseat supra se. Triplex funiculus iste dif-
 ficilē rūpitur euentu aliquo, si tamē in ueritatis possideat lumine. Nullus uerō ad diuinita-
 tis ualet peruenire sciētiā, nisi sciat prius se. Sed neq; quis cēsendus est posse uti creaturis
 cōmendabiliter, si nō agnoscat se. Tua ergo, o homo, cōsideratio se extēdat ad ea, quæ fa-
 cta sunt, siue quæ fulgēt in celo. s. sol & luna, & stellarū numerositas, siue quæ per aera uo-
 litat, aut in aquis mouētur & uiuunt, uel super terrā reptāt, seu germinātur ex ea, aut in ea
 subsistūt. Et in his omnibus materiā, species, pulcritudinē, uirtutē contēplare & causam:
 quatenus patrociniū reperias, atq; magisteriū reuertēdi ad te. Nō ut maneat in te, sed ut
 metiaris te, & in speculo cōditoris intelligas te, & eum qui fecit te. Porro quū hec diligē-
 ter perfeceris, recognosces te uniuersis quæ patēt oculis, ceterisq; sensibus præstantiorē,
 ac om̄ibus esse prælatū. Tibi prorsus famulātur ista, nedū ad necessitatis usum, uirtutisq;
 profectū, uerū etiā ad perpetuæ felicitatis introitū. Clamāt singula, clamāt omnia, ut cur
 facta sint mētis oculo percipere uelis. Nepe nō ppter angelos facta sunt, quibus ad cō-
 summationem beatitudinis, laudisq; iucunditatē Dei sufficit uisio: in qua perfectē natu-
 ram, creaturarumq; proprietates, seipsos, & qui cōdidit uniuersa cognoscunt. Reuelata
 em̄ facie Dei gloriā cōtemplantes à claritate in claritatē transeūt, & delectabilis admira-
 tionis pascua inueniūt. Hinc est qd sensibiliū nō indigēt adminiculo, quo mediāte ascen-
 dāt supra se: nil ignorāt, dum scientē omnia sciūt, eorū uidelicet, quæ sciēda sunt. Nō em̄
 ineffabiles, & infinitos sapiētia, ac sciētia Dei thesauros hauriūt ad plenū, sed iuxta be-
 neplacitū illius, qui fecit om̄ia in pōdere, numero, & mēsurā. Ipse sibi ipsi tantū cognitus
 est, quū uidet se per se in se: neq; propter se, ipsa dixerim cōdita esse, quæ facta sunt, & carnis
 sensib. subiacēt. Quomodo ppter se arbitrādū est illas esse creatas, quū nō habeāt unde
 delectabiliter gaudeāt in se, aut Deo, qd fecit illas: Nā delectatiōis lētitia ex objecti causa

A tur notitia. Tantum res quæq; diligitur, quanti æstimatur esse: quamuis gemmæ, siue au-
 rum magnipendatur ab ijs, qui nouerunt illas: paruipenduntur tamen ab ijs, qui nullam
 de eisdem habuerūt scientiam. Talibus uerō si subingeras quāti sit aurum, repētē carum
 tenebitur quod habebat uile: hoc unde nisi ex intellectus iudicio? Tolle ab homine in-
 tellectū, & nulla erit rerū discretio, nullusq; amor. Hinc delinquētū redarguitur uecor-
 dia, qui nesciētes Deū, nec ea quæ illis prōdesse poterāt, brutorū more tēpus om̄e in car-
 nis uoluptate cōsumunt. De ipsorū uanitate meritō dicitur per Prophetā: Homo quū in
 honore esset, nō intellexit: cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Pa-
 tet igitur, qd ex sola definitione rationis animæ mouet affectus, qui tunc cōmendatione
 efficit dignus, quū innititur ueritati, & tāti quodlibet iudicat, quāti est. Hac discretiōis
 itaq; libra, quū (excepta natura angelica, atq; humana) uniuersæ careāt creature, definiē-
 dum est illas minimē propter seipsas esse cōditas: illas ergo pro gloria sua, & pro hominū
 mulifaria utilitate omnipotēs fecit. Vegetat nanc; humana caro, dum uescēdis utitur
 ad sobrietatē, dum spirādo uiuit, dum sustētatur solo, dum indumētis tegitur, & dum in-
 numerabilibus eius calamitatibus subuenit. Spiritus autē sensibus mediātibus multipli-
 ces capit illecebras: oculis nanc; aspiciēdo distinctas elementorū materias, uariasq; illo-
 rum miratur species. De his quæ terra gignit, quot ualeat oblectamēta capere, nemo suf-
 ficat enarrare. In uirgultis frondosis, in pomiferis arboribus, in pratis ridētibus, in nascē-
 tibus aristis, in florū amœnitate, in rosīs, in lilijis adinuenit unde gaudere ualeat. Quæq;
 species iuxta genus suum pro innatō decore lætitiæ materiā subministrat: hoc in uolucri-
 bus, hoc in animalibus, hoc in reptilibus, hoc in piscibus inuenitur: si tamē dignetur ho-
 mo considerare quod uidet. Quemadmodū igitur uisu, ita ex auditu, olfactu, gustu, & tā-
 ctu reperit unde delectatione pascatur. Per amplius autē in id quod habet in se, propter
 quod delectat & pascitur, sine quo prorsus insipidus faceret & marcidus: ex ipso quidē
 trahit delectationē ex sensibus, principatur ceteris, atq; dignitate præcellit. In hominis
 em̄ creatione sic legitur: Faciamus (inquit Deus) hominē ad imaginē & similitudinē
 nostrā, & præsit piscibus maris, & uolatilibus celi, & bestiis uniuersæ terræ, omniq; reptili,
 quod mouet in terra. Vides ne qd rationabiliter ex speciebus uisibiliū ad sui homo pro-
 uehatur notitiā, dum per se agnoscit illa, & delectatur in illis: eadēq; cognoscēdo, se cum
 exultatione uidet in se, & diligit se? Diligit (inquā) nō se propter se, sed eum qui fecit se.
 Cur nō se diligit propter Deū, qui se nouit creatū à Deo, & per se in creaturarū speculo
 illum intelligit admirabilem atq; amabilem? Rediēs quippe animus humanus ad se, seq;
 tam ab exteriorū tumultibus segregās, qd à sordibus delictorū mundas, per ea quæ facta
 sunt, Dei magnificentia cōtemplari conatur: ad quā nō nisi præueniente gratia, & cordis
 munditia pertingere ualet. Nā quo cōtemplantis cor efficitur mundius, eo ad capessen-
 dum cælestia magis habile inuenitur, dicēte domino: Beati mundo corde, quoniam ipsi
 Deum uidebūt. Obtutibus nanc; intelligentiæ celi, terræ, mariumq; iuxta uirtutē suam
 sibi statuens machinā, quā in memorię cellario uidendo reposuit: nunc artificis potesta-
 tem, nunc disponētis peritiā, nunc prærogatā beneuolentiam meditādo miratur. Por-
 rō si superiorū corporum magnitudinē, decoremq; desiderat, si inferiorū numerositatē,
 si diuersitatem specierum, si ex qua materia, quā uirtute, quomodo uniuersa sint condi-
 ta Deum patrem per uerbum suum id egisse fateatur. Nullius ut tāta faceret indignū suf-
 fragio, nullaq; informi seu formata materia: quippe quū om̄ia subsit illi posse, dum uult.
 Hoc Propheta notificauit, inquiens: Omnia quæcūq; uoluit dominus fecit in celo & in
 terra, in mari, & in omnibus abyssis. Quamobrē quādo illa quæ facta sunt in esse produ-
 cere uoluit: dixit, & facta sunt: mandauit, & creata sunt. Dixit, inquā, per quem: utiq; per
 Verbū suum, quod sibi simile sine initio genuit; cōsubstāiale, & cogernū: quod est ipsa
 increata sapiētia, quæ sic ait: Ego ex ore altissimi prodiui, primogenita ante om̄ē crea-
 turā: ego quādo celos præparabat ad eam cum eo cūcta cōponēs. Ab ipsa prorsus omnis
 ordo uniuersi emanare dinoscitur: præceptū illi imposuit, quod nō præteriuir: legēq; suc-
 cessionis indixit, quā à cōstitutione irrefragabiliter custodiuit. Contraria em̄ quū multa
 sint in naturis rerum, nullā in seipsis confusionem admittunt, id Dei disponente sapientia.
 Nā quāuis in altissimis habitet, & in paterno recubat pectore, præside tamē in magi-
 sterio suo, in regimine uniuersi, atq; in arte sua, singula quāquā praua, quāuis de ordinata
 apparent;

appareant, irreprehensibiliter gubernat & dirigit. Ab illis quædam casu transire censentur, qui iudiciorum Dei arcana non penetrant, & luteas inhabitant domos: qui autem ad libertatem ueram filiorum attingere meruerunt, sapientia Dei altitudinem sine fatigatione collaudant. Amoto etenim carnis & figurarum uelamine, illum sicut est, uidentur magnificari. Detergunt uero mentis aciem, qui peregrinantur adhuc, & ad quod currunt: & si non intelligendo, saltem amando perueniunt. Illuc namque ingreditur amor, quo minime intellectus appropriat: hoc operante caritate, quæ per spiritum sanctum, qui datus est nobis, in cordibus est diffusa fidelium. Quandiu igitur idem spiritus considerationis nostræ actum in creaturarum speculatione attollit, se perspicue manifestat in illis, quendam utique tunc bonitatis suæ in mentibus nostris infundit saporem melle ac nectare dulciorem: per quem omnia animæ interiora iubilatione complentur, dum in rebus singulis stillicidia gratiæ illius inesse perpendimus. Nam quemadmodum beatæ trinitatis quælibet creatura opus esse, ita quoque ipsius imaginem impressam gestare cognoscitur: quantam etsi percipiamus intellectu, delectabiliter tamen degustamus affectu: utrumque autem diuinæ dignationis est munus, quæ se nobis in speculo creaturarum cognoscibilem exhibet. Per notitiam igitur horum quæ condidit, nos deducit ad nos: quatenus per eadem erudiat nos, nosque delectabiliter erigat super nos. Beatum plane dixerim illum, qui in hac lacrymarum ualle tales in corde suo disposuit ascensiones, ut infundente benedictionem legislatore (prout possibilitas humana admittit) Deum in se mereatur agnoscere. Nempe ubi huiusmodi ascensionis ordinatissimus abest modus, tumor & superbia uiget: ubi uero adest elatio, ibi proculdubio ignorantia dominatur: quæcumque uero ista possiderit, a quo sit, quid sit, quid diligere, quid uita debeat, reddit ignarum. Talis quippe quum mentis sit ratione priuatus, & sola quæ foris sunt, uideat: in carnis concupiscentia, aut concupiscentia oculorum, seu uitæ superbia, quorum hic mundus est plenus, frequenter ilabitur. Nam quemadmodum mundus iste habentibus sapientiam spiritualis profectus materiam subministrat: ita non habentibus, ruinæ occasionem præbet. In seculi igitur perseueret stadio, totiusque uniuersæ assidue consideret speciem: quisquis diuinæ sapientiæ irradiatus est gratia, de uisibilibus ascendat ad inuisibilia, & per ea facta sunt omnium conditorem agnoscere studeat, illumque diligere, ac diligendo laudare: quatenus consolatione repletus & gaudio totis medullis cordis propheticum illud ualeat decantare, dicendo: Delectasti me domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. At uero qui horum inexpertus est, atque mentis obtuso lumine solum quæ in mundo sunt corporeis nouit sensibus, ne seculi uoluatur in undis, & concupiscentiarum uoraginibus demergatur, ad soliditatem littoris, portusque tranquillitatem ocyus peragrarè conetur. Ibi componat mentem, affectus reformet, cohibeat cogitatus: nec inde facile exeat antequam uirilem animi uigorem induerit, atque futurorum bonorum resectus dulcedine, temporalis discat repudiare illecebras. Taliter namque introrsus roboratus in Christo sine labore inimicum fugiens mundum, alacri animo propinquabit ad palmam. Maxima etenim uictoriæ portio est uoluptuosi seculi fugiendo declinare materias.

Quod discretionis donum præcipuum sit, atque onerosa iustis detestabilis uita malorum. Cap. II.

Nter præcipua conditoris dona illius erogata militibus discretionis gratia esse, asseuerare non dubito. Facile namque a uirtutis tramite deuiat, qui censura prudentiæ nescit providere quod agat. Hoc in terrenis negocijs, hoc in spirituali conuersatione euenire cognoscitur. Ea propter quamuis omnibus, potissime tamen Christo militantibus prudentiæ competit libra. Semper enim in campo dimicant, nunc aduersus uisibiles, nunc contra inuisibiles inimicos. Omnis quippe eorum uita sacro testante eloquio militia est, quo se ueterint, impelluntur ut cadant: quod & faciunt nisi iuuentur a domino, habent penes se uisibilem hunc mundum laqueis plenum, atque blanditijs, habent & proximos, cum quibus degunt. Non mediocri deest pugna pie uiuentibus, quum ab inuidis tentantur atque peruersis: ipsorum namque operibus malis, uenenato ore, ac exemplis pessimis, simpliciter gradietibus euetionis occasionem tribuunt. O quam damnabilis est uita malorum, quanta in scripturis sacris nouimus iustos a malis sustinuisse certamina? Abel a fratre occisus est, Noe a filio Cham illulum legimus: Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moyses, Samuel, Dauid, prophetae

A tæque ceteri quis enumeret, quæ multa pertulerint aduersa ab iniquis hominibus? De beato Loth Apostolus inquit: lustum Loth a nefandissimis eripuit: aspectu enim & auditu iustus erat, habitans inter eos, qui de die in diem animam iusti iniquis operibus cruciabant. Mediatoris uita quam importune attrita sit malis ludæorum operibus, euangeliorum uolumina clamant. Semper bonorum conuersatio malorum persecutiones perculit. Trituratur terra, & uomere scinditur, ut germinet: uniuersæ putantur arbores, ut fecunditate sua alimoniam hominibus subministrant, in uite utiles purgantur racemi, ut uberiores fructum exhibeant. Sic aduersarijs ueritatis iusti opprimuntur & tacent. temporalium damna patiuntur, & diligunt: calumniantur, & obsequia impendunt: beneficiis odientibus, pro persecutoribus orant, se corporis Christi membra esse fatentur, confortesque sanctorum, qui mala perferendo coronam gloriæ perceperunt. Non enim hostibus suis irrogando mala, sed æquanimitè patièdo aduersa, de huius seculi stadio triumphaliter discessere. Prophetam quid de se dicat, attende: Si reddidi retribuētibus mihi mala, de-
B cidam merito ab inimicis meis inanis: persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra uitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Glorietur munda conscientia se, nec malum reddidisse pro malo, neque maledictum pro maledicto: quod est propriè iustorum ac perfectorum opus. Impiorum uero est retribuere malum pro malo: interdum malum pro bono: sicut de ludæis per Prophetam dominus ait: Retribuebāt mihi mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Huiusmodi autem persecutiones apertæ, operaque nefanda, quanquam longe sint a congregationibus iustorum, minime tamen in ipsis scandala desunt, quæ dicente domino, sunt necessaria ut ueniāt: quatenus uirtus exerceatur habita, aut nondum inchoata initium sumat. Non enim illa quæ inter iustos scandala consueuerunt accidere, ex peruersa dixerim uoluntate contingere, sed potius ex suggestionè diabolica, ac fragilitate humana, naturarumque diuersitate, atque simplicitate conuiuentium. Occasione talium oritur persæpe sollicitior cura caritatis, suimet scientia clarior, & conuersandi cautela prudentior. Quamuis enim menses pia de malo proficere norit, est tamen scandali uitandum offendiculum, ne de bono ueniat malum, præcipue dum ueritas dicat: Vali autem homini illi, per quem scandalum uenit. Maximam uero illum arbitror scandalorum præcidisse materiam, qui in collegijs, & cum hominibus degens linguam suam compescere potuit. Est namque magnum malum lingua loquax, plena mortifero ueneno. In ipsa benedicimus Deum, & homines maledicimus, qui ad illius imaginem sunt. Ab ea utique detractione, susurrations, blasphemie, stultiloquia, mendacia, adulationes, falsiloquia, contentiones, & ut complectar breuiter, delictorum innumerabilia genera causantur. Proximorum autem murmura omnino sunt a Christi militibus declinanda, quæ tanquam acuta sagittæ audientium animas penetrare noscuntur. Aduersus detractores dominus per Prophetam profert sententiam, dicens: Detrahentem secretum proximo suo, hunc persequer. Huius mali pondus Sapiens considerans, inquit: Custodite uos a murmuratione, quæ nihil prodest, & a detractione percite lingue, quoniam niam sermo obscurus in uacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam. Nempe qui detrahit, suam & audientis lædit conscientiam, atque cui detrahit, percutit famam. O quam multa scandala, & quam perniciofa detractioni assuetus concitat bella: rixas utique mouet, parit odia, pacem dissipat, dirimit unitatem, caritatem extinguit, se suumque interimit fratrem. Pestis hæc a seruis Christi omnino esse debet aliena: si habes (inquit mediator) aliquid aduersus fratrem tuum, uade, corripe inter te & ipsum solum. Non ait, detrahe, lacera, confunde, sed corripe. Non ut pro suscepta iniuria uindiceris, sed ut tuum lucrifacias fratrem. Hanc caritatis regulam multi seruorum Christi se ignorare fatentur, dum detractioni proximorum relaxant fræna eo periculosius, quod sub zeli specie id a ctitate uidentur. Necessè prorsus est, ut tales delinquant frequenter. Nemo sine sui detrimento postponens propria delicta, iudicat, seu detegit aliena. Obseruet tempus, modum adhibeat, mentem purget, emendet uitam, detestetur uita, proximos diligat quisquis dominum imitari se dicit, qui publicè in turbis Scribarum & Phariseorum detegebat facinora. Nullus ueram alieni cordis ualè proferre sententiam: qui enim peccatorem se humiliter recognoscit, non facile detractioni uacabit: potius sua, quam aliena accusabit delicta: metuat peccatum superaddere peccato, & in audientium cordibus rancoris commoue-

re certamen. Ingerit namq; audientis cordi laborē lucrandi, qui per corporis aures uerbi detractōnis immittit. A detractōne & contentione liber existat, qui in se & in animo proximi pacem custodire desiderat. Contingit iugiter, ut pro ueritate inquirenda ratiocinentur homines, sed paulatim incalescente ingenio introeat tumor, & contentiones accrescant. Difficile qui humilitate caret, contentiones euitat, quæ iurgia seminant, audientiumq; conturbant animos. Fuge (inquit Apostolus Timotheo) contentiones. Ad nihilum enim ualent, nisi ad subuersionem audientium. Subuertunt quidem, dum plerunq; à ueritate faciunt dissentire. Ex ipsis namq; hæreses & opiones exortæ sunt falsæ, cordis hoc suadente tumore. Qui uerus est Christi discipulus tanquã humilitati oppositas disceptationes effugiet: non garrulis cõtendet uerbis, non clamabit, nõ pertinaciter contradicet, magis alieno, quam suo iudicio credit: circuncidet os suum, ne cuiquã cadendi offendiculum ponat: non solùm impudica & detractoria, uerum etiã & inanes fabulas, scurrilia & ociosa obhorrebit eloquia, tacebit usq; ad tempus, & tantum quod edificare ualeat auditoribus propinabit. Nouit amator sapientiæ quãtum incompositus sermo dissoluat mētem, cõpunctionem dissipet, sensum euertat, mentē fœdet, fiduciam propeliat, & Deum offendat. Ista egregius Psaltes intelligens orabat, dicēs: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labijs meis, suam cæterorumq; concupiscens pacem, quando sermonem proferre deberet, humiliter scire postulabat. Timebat prorsus ne linguæ suæ occasione alijs delinquendi fomitem ministraret. Consueuerunt quippe sancti de proximorū salute esse solliciti. Hinc multa quamuis eis liceat, quia non edificat, agere desinunt: domini sententiã retinent in corde dicentis: Luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrū qui in cælis est. O quanti pereunt aliorum exempla sectantes. Nocet plurimum conuersatio incomposita deducta in publicum. Quisq; sibi licere putat quod uidet in altero: & tamen si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt. Nempe quemadmodū bonorum multis proficua, sic & perniciofa cognoscitur esse uita malorū. Duplici pœna multabitur, qui exemplo suo proximos prouocat ad peccādum. Sicut enim bonos mores corumpunt colloquia mala: ita humiliter conuersantium corda deprauant exempla nõ bona. Quamobrē toleret utrunq; Christi miles cauere studeat. Verbis namq; noxijs & inutilibus nunquam accommodet aures, laudabilius autem semper. Magis consideret quid audiat, quam à quo: nam proficua & domini eloquia (etiam si à malis proferantur) audiēda sunt, atq; opere perficienda: perniciofa uerò & impudica (quãuis bonus loquatur) uirili repudiētur animo. Tunc quippe bonus nõ est, quū mala pronūciat malè. Qui enim malo libenter auditū præstat, efficitur malus: & qui imitatur delinquētem, diuino iudicio se reum facit. Iniquorum ergo consortia sunt uitanda. Quid sapiēs loquatur, aduerte: Fili mi si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, si dixerint, ueni nobiscum, insidiemur sanguini, abscondamus tendicula cõtra insontē frustra, omnē preciosam substantiã reperiemus, implebimus domus nostras spolijs: fili ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorū: pedes enim eorum ad malum currunt. Non euadet peccatū, qui socius esse uoluerit peccatorum. Quum ergo nemo à peccato immunis sit, omnesq; frequēter delinquāt sermone & opere, salubre cõsiliū est, ut quisquis militās Deo, interdum cõuersationem hominū secedendo deuiter. Obhorret quidem humana natura, nec uiuendi necessitas patit, ut quis semper solitarius sit. Est em̄ homo sociale animal, & similibus sibi sociari desiderat. Temperāter itaq; huiusmodi est cohibēdus affectus. Cordi, ori, & sensibus imponēda est lex: præsideatq; in uno quoq; prudētia, quæ mentē Deo, & carnē subijciat ratiōi: propulset à domo mētis cogitatus noxios mox ut apparuerint, Prophetā meminēre dicentē: In matutino interficiebã omēs peccatores terrę, ut disperderem de ciuitate dñi omes operātes iniquitatē: proximorū sibi illatas iniurias æquanimiter toleret, malorū exempla sequi formidet: prolata uerò inutiliter uerba audiēdo nõ audiat: linguæ suæ moderamina ponat, corde discutiat quod prolaturus est ore: curiositati autē sensuum statuatur regulã: (Nam ab adolescētia homines semper proni ad malum sunt) nūc hominū, nūc seculi lenocinia quærūt, & graue domināti ratione excitāt bellū, cõfœderātur eisdem, & mētis arcē simul deprædari conātur. Nequaquã itaq; nisi meditate fuga, & uirtute prudentiæ superare ualebimus uisibiles, de quibus loquimur, hostes.

De duplici oculo homini prerogato, nec non carnis ac spiritus diro certamine. Cap. III.

In principio quando primus plasmatus est homo, duplicem percipit oculum: unum carnis, quo uisibilia cerneret: & alterum rationis, quo spiritua-
lia agnosceret atq; diuina: unum ut exerceretur in imis: alterum quo delectaretur in summis. Per illum carnis, ut uisibiles posset hostes aspicere: aspiciendo cognoscere: cognoscendo uitare: per illum autem rationis, ut spirituales nequitias spiritualiter decertantes superare ualeret. Præuidens namque Deus hominis casum antequam fieret, contra uisibiles & inuisibiles hostes armis congruentibus roborauit. Illum quippe in huius uitæ campo militaturum instituit, atq; lege proposita sicut uincenti gloriam, ita uicto utriusque hominis interitum repromisit: sed heu in primò pugnæ congressu homo seductus pestifera suggestione occubuit. In sui igitur pœnam peccati mūdum istum, quem tanquam conditoris acceperat speculum, sibi sensit aduersum. Factaq; est humana species sibi ipsi contraria, quoniam auctori omnium noluit esse subiecta. Hinc quoq; ex carnis propagine cõcupiscentiarum germen excreuit: atq; carnis & spiritus bellum sumpsit initium. Laboriosa prorsus, & ad superandū difficilis est carnis illecebra, quæ die noctuq; spiritui infesta sentit: foris habet cui adhæreat, & cõtra quē sæuiat intus, propagatur in carne, coalescit in tempore, enutritur in uitijs, neglecta roboratur, & quū dominatur, interimit: nunquã rationis legibus cedit, nunquã superata quiescit, semper floret, semper uiget, semper sua importunitate decertat, serpit cõtinuò ut cancer: sæuit ut ignis: rugit ut leo: tumet ut coluber: insidiatur ut latro: cœno uolatur ut aper: sat nunquam dicit ut infernus: cõmaculat naturã, & inflammat totum corpus natiuitatis inflammata à gehenna, libidinum pruritus excitat, concupiscentias mouet, fugat pudicitia, castitatem impugnat, derogat honestati, laudat adulterium, stupra suadet, parat incestus, atq; immaculatū thorum uiolare conatur, cõfœderatur uentri, uacat iocis, lautiora ferula cõcupiscit, amat crapulam, saturataq; esuriem patitur: honoribus attollitur, seducitur laudibus, lacessitur iniurijs, mundum diligit, seculi oblectamenta sectatur, societates quærit, læta cupit, & aduersa naturaliter perhorrescit, effrenis semper & incomposita est: de qua criminum milia ebullire noscuntur. Quid de eadem Apostolus scribit, intellige: Manifesta (inquit) sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, adulterium, immunditia, impudicitia, auaritia: quæ est idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & his similia. Vides ne quàm insuperabilis hostis sit carnis illecebra? Latitat in carne, accendit carnem, & carnis ministerio utitur: nunc introrsus debellat mentem noxiarum cogitationū immittens iacula: nunc importunis moribus corporis medullas libidinis mouet incendio: nunc sensibus abutitur obscœna ac delectabilia quæritando. Sæuissimus planè tyrannus est caro, & concupiscentiarū munitus exercitus: Quis (oro) est, qui dominationis illius à se reiecerit iugum? Quis tam sobriè, tamq; pudicè uixit, ut in eo crudelis hæc nõ haberet imperium? Quis carnē suam adeò ieiunijs attriuit & fame, ut ipsius carnis illecebrã possideret emortuam? Nemo sanctior Paulo: & tamē de ea conqueritur, dicens: Non em̄ quod bonū uolo, hoc ago: sed quod odi, hoc operor: nam uelle mihi adiacet, perficere autem bonū nõ inuenio: uideo aliam legem in membris meis repugnātem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati: quæ est in mēbris meis. Captiuus planè ducebatur, dum nõ uoluntariè, sed cõactè legi seruebat peccati. In eo adhuc carnis cõcupiscentiæ uigebāt, sed à mentis repercussæ lege minimè dominari ualebāt. Quamobrē fiducialiter aiebat: Si enim quod nolo, illud facio, nõ ego illud operor, sed quod inhabitat in me peccatū: mēte em̄ legi Dei cõsentio, & carne legi peccati. Si conflictū hunc patiebatur in se Apostolus, qui usq; ad tertium cælum raptus, arcana, quæ homini loqui minimè licebat, fuerat contemplatus. Quid nos miseri de nobis existimare debemus, quos ira superat, liuor occidit, inflat superbia, captiuat ambitio, inflammat libido, uincit gula, cupiditas exæcat, & principadi desideria premūt? Si certabat electionis uas, carnē suam disterisimodè affligēs, ne spiritui noceret, quid nos acturi sumus? qualiter in stadio aduersus carnis cõcupiscentias dimicauerit, audi: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Nouerat beatus Apostolus carnis insolentiam, & quam importunè contra spiritum

tum rebellis existat. Ne igitur indignū in debitumq; sibi uēdicaret imperium, castigatio-
ne prudēti, seruituti illam subdere satagebat. Quid (oro) indignius, q̄ ut sine ratione ca-
ro rationali spiritui dominetur? Aut quid magis incōgruum, q̄ ut ille cui principādi da-
tus est honor, inglorius maneat, & ancilla petulanti elatione imperandī ministerium su-
mat? Detestanda prorsus & pernicioſa est talis abusio. Non enim natura hoc docet, neq;
sic instituit Deus, qui omnia in sapientia cōdidit, fecit ipse ut caro spiritui, & spiritus ob-
temperaret sibi. Verū de ordinatio, quam in hominibus intuemur: ut spiritus carni in-
hærens carnaliter uiuat, non de conditoris, sed de peccati lege manauit. In originali si-
quidem delicto concepti homines, de peccati semine traducem ducunt, fiuntq; prius
damnati, quam nati. Accepta namq; anima carnis contagione dum infunditur corpori
rea efficitur & infirma. Rea quippe ob priorum parentum culpam: infirma uerò ex cor-
poris indiuidua copula. Hinc planè hominis cōcupiscentia habet originē, quæ in carne
originaliter, sed in anima, quæ uitij & uirtutis susceptibilis est, tanquā in subiecto, forma-
liter manet. Porro ex huiusmodi cōnexionē carnis, anima esse agnoscitur infirma ad re-
sistendum motibus: fœda dum maculam trahit ex pruriginē carnis, & semper ad delin-
quendū prona. Doleat igitur quisq; pro se, gemat pro cæteris, cum legi peccati uelit no-
lit se nouerit esse substratum. Hoc Apostolus considerans flebili uociferatione inquit:
Rom. 7 Infelix homo, q̄s me liberabit de corpore mor is huius? Libertatē spiritus anhelabat na-
turalē, quā nō ad uotū, neq; in presentī peregrinatione, sed in futuro per mediatorē Chri-
stū, habiturū se credens mox intulit: Gratia Dei per Iesum Christū dominū nostrū. Quā-
obrem in spiritu propter resurrectionis spem exultās alibi ait: Quū autē hoc mortale in-
1. Cor. 15 duerit immortalitē, tunc fiet sermo qui scriptus est: Absorpta est mors in uictoria. Tūc
planè quicunq; uictoriæ istius, beatę uidelicet resurrectionis, participes erūt, delectabi-
liter dicēt: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Patet omnino conspi-
cūe, q̄ in resurrectione iustorū, quū tradiderit dñs Iesus regnū Deo & patri ueram ani-
mæ & corporis consequentur electi pacem. Nō erit cōcupiscentia cōmixtionis ibi: quia
Matth. 22 homines angelis similes nō nubent, neq; nubentur. Non erit fomes peccati, qui cupiditatis
ignē foueat in carne: Non animæ infirmitas suscepta ex carne, neq; deordinata uo-
luntas corrupta per animā, sed perfecta libertas, libera sanitas, sanata uoluntas, uolunta-
ria seruitus, & iucunda laudatio. Interim autē donec hoc fiet, & quandiu in hoc passibili
corpore militamus, ad refecandū carnis concupiscentias adhibēda est cura peruigil, ne
fortē si neglectæ permanerint aduersus spiritū supra modū desæuere cogantur. Semper
rediuua parant certamina, nisi mox ut surgere cœperint, disciplinæ fuerint uigore con-
sumptæ. Corruptæ carnis hoc semper est proprium, ut concupiscentiarum indelinenter
prurimum emittat, per quē laboriosus animæ excitetur conflictus: diuinæ sententiæ istud
nouimus esse supplicium, uti sacra testātur eloquia: sic enim primo homini delinquenti est
dictum: Terra germinabit tibi spinas, & tribulos. Nō solum de hac elementalī terra, ue-
Gen. 3 rumetiam de humano corpore perhibetur, cui post peccatū dicitur: Terra es, & in terrā
Ibid. ibis. Hæc profectō terra quantūcunq; uirtutibus excolatur, quantūcunq; animi censura
purgetur, in ea quod euellit, exoritur. Hinc in sudore uultus utriusq; panis homo ue-
Psal. 82 scitur alimento Dum enim noluit custodire, quod gratis acceperat, cum laboris difficul-
tate inuenire cogitur, unde pascatur. Hoc quippe (ait Propheta) labor est ante me, do-
nec intrem in sanctuariū Dei. Labor nempe talis uel maximus est, & intolerabilis mul-
tis. Potius uolunt sub temporalium curarum desudare fasce, & exteriorum incumbere
negocijs, quam abdicatis cogitationibus noxijs cordis sui exercere custodiam. Sicut la-
bore, ita huiusmodi munditiæ, ac puritatis mercede se priuant. Præcipuum quidem &
Deo acceptabile opus est cordis, uatare munditiæ, omnesq; in ipsarum primordio rese-
Psal. 116 care illecebras. Beatus (iuxta Prophetę sententiam) qui tenebit impollutum mentis ha-
bitaculū, & allidet paruulos suos ad petram. Ad hoc autē quis reperitur idoneus? Quis
spirituali euaginato gladio suimet impugnator & defensor existit? Quis uoluntarium
contra se bellum indicit? Hoc profectō magnarum est mentium, quæ pro adipiscendis
uirtutibus ultrò se exponunt periculis, atq; uirili animo ingenitas, adultasq; uoluptates
diuinæ legi subigere moliantur. Non enim blanditijs, sed uirtutibus carnis lenocinia su-
perantur. Nempe si immoderatus foueatur, rebellis efficitur. Facilius autem si labori-
bus

A bus frangatur, spiritui famulatur. Est tamen rationabili castigatione domanda: ut hostia
uiua, sancta, Deo inueniatur accepta. Neq; nobis, ut illam perimamus, sed ut mūdemus
indicitur, mundetur a uitijs, uirtutibus calcetur, retrahatur a noxijs: & ne post concupi-
scentias eat, salubriter refrenetur. Illam quotquot Christi sunt facti discipuli, cum concu-
piscentijs crucifixere & uitijs. Amor itaq; est amore uincendus, pro mensura caritatis car-
nis concipitur odium: ubi abest caritas, ibi carnis dominatur pernicioſa libido, iacet spi-
ritus, uirtus abijcitur, & uitia regnant. Duplici ergo se cingat affectu, qui concupiscenti-
arum carnalium cupit reportare triumphū. Flagret utiq; amore uirtutis, & corde cari-
tatis pingueſcat dulcedine: uirtus etenim, quū uis sit animæ bene dispositæ, quæ ad a-
gēdum honesta, & Deo grata aggreditur ardua: & æquanimitè aduersa patitur: omni-
no ad suppressendas concupiscentias esse necessaria comprobatur. Nequaquam medio-
cris dicenda est uirtus, quando spirituales hos hostes in carnē concretos, adultos ex fo-
mite: atq; cōsuetudine roboratos, debellare sufficiat. Proficientium quippe est istiusmo-
B di peritia certaminis, qui in spiritualis uitæ attriti negocijs, de inimicorum spolijs locu-
pletantur assidue. Porro dum perseuerando proficiunt intimæ caritatis habitu efficiuntur
digni, quę perfectorum nuptialis est uestis. Hæc quidem quum perfectè absorberit
mentem, carnalium uoluptatum fastidium parit. Nam quemadmodum solis præsentē
splendore opacæ noctis propulsantur tenebræ, ita coruscante anima caritatis incendio,
omnis ab ea caligo uoluptatis abigitur.

De excellentia diuinæ bonitatis, quæ uerbo reuelantē cognoscitur.

Cap. IIIII.

Diuinæ bonitati hoc proprium singulariter inesse cognoscitur, ut solitaria o-
mnino esse nō ualeat. Quod habet absq; remunerationis intuitu præstat a-
būdē: semper desiderio flagrat, ut se dignos inueniat, caret liuore, & parilita-
tatem nō metuit: ideo sua sine disceptationē largitur. Tantū tribuit, quantū
unumquenq; suorum capabilē pensauerit esse donorū: minoribus quidem
minora, & excellentioribus potiora ministrat. Sic tamē cuncta prudētissimo cōsilio re-
C git, ut nihil in ea uacuum, nihil in ijs quæ agit cōsumum appareat. Porro utrunq; capit mēs
caelestis sapiētiae erudita magisterio. Nempe siue ascēdit in cælum, siue descendit in ima,
diuinæ bonitatis uestigia querit: ingreditur & egreditur, & uberrima amoris reperit pa-
scua: nō quæ temporū uolubilitati subiaceant, sed quæ æternitatis uiriditate pingueſcāt.
Horū suauitatis dulcedinē nequaquā carnalis ualet attingere homo. Supereminet quic-
quid uidet oculus, & auditus percipit, & humanum agnoscit cor: diuina tātum istud re-
uelatione penetratur. Quis (oro) sine infusione superna generationis uerbi indaginē pe-
netrare sufficiat? Quis secretorū Dei arcana, quæ æternaliter in uerbo subsistunt, nisi eo-
dem referatē edicere potest? Quicquid de ipsis locuti sunt homines, quicquid angeli sa-
piūt, illo manifestatē sentiūt. In eo namq; quū essentialiter sint thesauri omnes sapiētiae &
sciētiae Dei, diuinitatis suæ magnalia insinuat, quibus uult: habet em̄ sacramentorū cele-
stium clauē: unde illi docere hominē scientiā, cōcessum est. Est quoq; candor æternæ lu-
cis, & præclarissimū speculum sine macula, in quod qui aspicere effecti sunt digni omnium
D quæ sunt merētur obtinere notitiā: nam quæcunq; facta uel futura sunt, in ipso uita sunt.
Ipsū igitur uidisse, uniuersa didicisse est. Illius nempe uisio creaturarū omnium præbet
scientiā. Parum est quod dico, matutina ista lux est, tribuit matutinā, & meridianā tribuit
lucē: utrunq; in uerbo, utruq; uerbū est. Cū em̄ principales rerū formas, quę in diuina in-
telligētia cōtinentur, in electorū uirationali exhibet, illos matutino splendore irradiat:
quū uerò eisdem essentiali & faciali uisione sua nobilitat, meridiaua claritate illuminat.
Hæc lucē in Canticorū canticis spōsa aspicere cōcupiscens aiebat: Indica mihi quē dili-
git anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Vtranq; porro uerbi lucē ad tertium cę-
lum Apostolus raptus fuerat cōtemplatus. Vnde cōuersis discipulis scribēs inquit: Mul-
tifariē olim loquēs patribus in prophetis: nouissimē locutus est nobis in filio: qui quum
sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ, sedet in
dextera maiestatis eius in caelestibus. Est igitur figura substantiæ eius, & portat omnia uerbo
uirtutis suæ: ita nempe est paternæ gloriæ splendor, & imago substantiæ illius, ut nulla om-
nino sit inter patē & filium nisi personalis discretio. Tanta siquidem est amborū parilitas,
in identitate gloriæ, n̄ sublimitate maiestatis, in conformitate diuinitatis, in potesta-

Laur. Iustin.

Z 3 tis

tis celsitudine: ut qui uidet filiū, uideat & patrem, quemadmodū ex ore filij nostrus esse
 prolatum. Gignendo quippe dedit ei pater, ut illi sit coaeternus, cōsubstantialis, atq; cō-
 similis. Bonitatis suae in ipsum refudit plenitudinē, ei totum cōmunicando quod est. Nā
 sicut est splendor diuinā maiestatis, ita (sicut legitur) imago est bonitatis illius: ipsius er-
 go uisionis clara contemplatio aeternae felicitatis est consummatio, & perpetuae pacis
 tranquilla possessio: quae nō in passibili corpore militatibus ad fruitionē datur, sed super
 sideras māiones cum angelis triumphatibus. Illis tanquā spiritualibus, & puro intuitu
 spiritualia ac diuina contemplari ualentibus, uerbi in quo paternae bonitatis plenitudo
 subsistit, patet matutina atq; meridiana lux. Peregrinantibus uerō, quibus carnalis uisio-
 nis adhuc suffragium cōgruit, uespertina praeogatur lux, quae in creaturarū cognitione
 praestatur. Est etenim mūdus speculum, & quoddā spirituale uestigiū, per quod & si ipsa
 bonitas in originali suo fonte percipit: bonitatis tamen suauissima stillicidia degustant.
 Vniuersa quippe quae sunt, bonitatē sui protestantur autoris. Bonus bona cōdidit omnia
 suae magisterio bonitatis. Qualia eadē possidebat in se propriae potestatis arbitrio pro-
 duxit in esse, singulis singula dona cōmunicans. Sic namq; post uniuersi cōstitutionem sa-
 cra fatentur eloquia. Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant ualde bona. Vnde autē tāta
 deordinatio in ijs ualde bonis rebus sit, quae a summo bono sunt facta: nō nisi a uolunta-
 te mala dixerim provenire, quā nō fecit Deus: hāc nō a Deo, sed a maligno traxit origi-
 nem. Hic angelus profugus dum in ueritate stare noluit, dum cōditorem suum supra se
 humiliter agnoscere renuit, mali cōmentor fuit. Quādo autē in id, quod creatus est, ste-
 tit, nec malum perpetravit, nec sciuit. At ubi auersus est ab illo qui bonus est, & ipsum fe-
 cerat bonum: effectus est malus, mendacij pater, malorumq; incentor. Nequaquam nisi
 deserto bono malus esse ualebat. Malus igitur effectus mala multa reperit, quae donec
 malus erit, euitare nō poterit. O quam beatus futurus erat, si in naturali sua dignitate per-
 stitisset: cōditus namq; fuerat preclarus forma, plenus scientia, & cunctis angelis honore
 praelatus. Sic em̄ ad illū dominus per Prophetā dicit: Tu signaculū similitudinis plenus
 sapiētia, perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti: omnis lapis preciosus operimen-
 tum tuum, aurū quoq; decoris tui, & foramina tua in die qua cōditus es praeparata sunt:
 tu Cherub extentus & protegēs, & posui te in mōte sancto Dei in medio lapidū ignito-
 rum: ambulasti perfectus in uis tuis a die cōditionis tuae, donec inuenta est iniquitas in
 te: quoniā uerō suū a quo tāta perceperat, neglexit autorē iniquitatis suae mercedē pro-
 meruit. De naturae siquidē cecidit puritate, de luce in tenebras, de scientia in ignorantia,
 de innocētia in culpā, de felicitate in poenā: liberi quoq; arbitrij facultatem amisit, unde
 ad pristinū beatitudinis statum reparari nō potest: secum etiā tot traxit ad inferos, quot
 angelos in iniquitatis consensu habuit socios: Sedem suam ad aquilonem ponere, super
 astra celi, & nubiu altitudinē uolare cupiens: atq; similis esse altissimo, miserabiliter cum
 fautoribus suis aeternis in tartarū est mancipatus supplicijs. Ex hoc in Deum odij ardo-
 re succensus tota uirtute se cōtra hominem armauit, qui diuinam in se gerbat imaginē.
 Doluit planē, ut illuc ille ascenderet, unde ipse superbiendo descenderat. Vtraq; igitur
 liuoris peste repletus, scientiae atq; diuinitatis altitudinem homini malē suadendo pro-
 misit. Factus itaq; homo est malus, dum uoluntate mala malo consensit in malū. Nempe
 qui paradisi fuerat ciuis, effectus est mūdi: perpeffus est ærumnas in seculo, de terra spi-
 nas & tribulos, cōcupiscentias in carne, & multiplices defectiones in spiritu. Quis suffi-
 cienter explicet utriusq; hominis calamitates innumeras? Quis animi & sensus illius e-
 dicet miseras? Horum omnium mala uoluntas est causa. Hāc planē naturam corripit,
 aboleuit legem, deiecit angelum, prostrauit hominem, caelum orbauit, cōfudit uniuersum,
 irritauit altissimū, & cōpleuit abyssum. Hāc prorsus lites excitat, parit odia, rapinas
 facit, homicidia perpetrat, intorquet blasphemias, supplantat innocentē, opprimit pau-
 perem, extollit diuitem, eleuat superbū, cōtemnit humilem, cōturbat quod pacis, quod
 iusticie, quod unitatis, quod uirtutis, quod sanctitatis: ubi dominatur illa, abest caritas, e-
 longatur sapientia, ignota permanet ueritas: ibi cōsilia mala, infatuatum cor, cogitatio-
 nes nefariae, immoderati affectus, terrenorū amor, principandi libido, mentis confusio,
 carentia luminis, nescientia fraternae dilectionis, odium sui, & implacabile bellum: nam
 quemadmodum protestantibus angelis pacatissima pax bonae uoluntatis praerogatur
 hominib.

A hominibus: ita malae uoluntates perturbationis infelicitas. Secum desident mali, cupidi
 tatum certamina patiuntur, uictorum tentamenta sustinent, atq; immūdorū spirituum
 spirituales nequeunt euitare insultus. Factae quippe sunt iudicāte Deo inter angelicam
 quae cecidit, humanamq; naturam, inimicitiae irremissibiles, quae ex malae uoluntatis se-
 minario prodire noscuntur. Sic enim deceptorio angelo Deum dixisse cognoscimus: Po-
 nam (inquit) inimicitias inter te, & semen illius. Illa conteret caput tuum, tu insidiaberis
 calcaneo illius. Huius igitur draconis quisquis cupit conterere caput, reiecto prauē uo-
 luntatis indumento, efficiatur bonus: bonum diligat, sectetur bonitatem, cordis custo-
 diat innocentiam: quatenus maligni fraude calcata propheticum illud praesuauitatis a-
 bundantia ualeat decantare: Quam bonus Israel Deus ihs, qui recto sunt corde?

De impiorum miseria, & multiformis demonum infestationibus. Cap. V.

B Vnemadmodum unaquaeque res ex solis calore uitam trahit, ac lumen percipit,
 adeo ut absq; illo, nec foecunditatē habere ualeat, nec decorē: ita & spiritualis
 natura rationis effecta particeps, nec uitā spiritus, neq; foecunditatē possidere
 potest, uel speciem, nisi diuina mediāte bonitate. Est quippe ipsa bonitas im-
 mortalis summa, suiq; per omnia cōmunicatiua, perfectē simpliciterq; qua q; caret, mor-
 tuus cēsendus est, inutilis, atq; deformis. Nullū uitalē habet motū, sensumq; perpetua-
 tis nullū. Iacet in se confusus, ignarus, ac mortis fluctuationibus obuolutus sterilis est, &
 siccitate cōbustus: quoniā celestis roris stillicidia minime suscipere meretur in se. Totus
 deformis, totus maculosus, & teter opacae noctis, & inextinguibilis gehennae habitator
 est factus. Hoc nequā homines, hoc maligni spiritus suo testantur exēplo. Ipsi etenim aet-
 ne mortis sunt filij, & ad interitū praedestinati. Nepe auersi a luce sapiētiae, & a dulcedine
 diuinā bonitatis alienati retrorsum impoenitēs effecti sunt, obdurati in insipientia, in
 malo obstinati, excecati a uero, deordinati in bono, in uirtute infirmati, & a Dei cōtem-
 platione exclusi, impia eorum uoluntate, atq; peruersa impellente inuidia ad hominum
 damnationē toto conamine uacant. Hinc Dei permittēte iustitia furore bacchantur, frau-
 des parāt, tentationū sagittas indeficienter intorquet: si quo modo inermes uiros trāsfi-
 gere queāt. Nemo planē eorū insidias euitaret, nisi bonitatis ac ueritatis cypelo munire-
 tur. Protegitur igitur quisq; iustus iuxta Prophetā sententiā ueritatis scuto: ut a timore
 nocturno nō paueat, nec a sagitta tangatur, quae uolat in die. Aut inuoluatur a negotio
 perambulante in tenebris: uel subuertatur ab incurso & dæmonio meridiano: ueritatis
 suffragio nō humanae temeritati talis ascribēda uictoria. Imbecillis per se cognoscit ho-
 mo, ut tam procacis aduersarij ualeat superare insultus. Mortalis tunicae, & putrescentis
 carnis quū sit cōfusione uestitus, quomodo incorporeum spiritū debellare praesumeret?
 Nullo prorsus ipse diabolus molis corporeae grauat onere, nullis parietū carcerū ue
 praepeditur obstaculis: nulla ad tentandū fatigatiōe lassatur, sed semper paratus, semper
 accēsus, semperq; nocēdi auuiditate procliuus est. Calliditate ad deceptionē hominū utit
 nimia, & fucata arte decertat. Multifarijs illusionū generibus, diuersisq; tentationū phā-
 tasmatibus per momenta singula, Deo permittēte, mētis impellit domū, rationisq; ostia
 intrare conat, ut arbitrij libertate in seruitutē redigat: nūc terroribus pulsatur, nūc uerbosis
 clamoribus minatur supplicia, hoc ut perficiat ualidius, formas hominū, reptiliū, iumen-
 torūq; uarias fingit: in quorū primo aspectu humana infirmitas plurimū deterretur, sed
 crucis signaculo Christi inuocato nomine liberat. Nepe quēadmodū fluit cera a facie i-
 gnis, sic dæmonū argumēta pereūt ab inuocatiōe nominis Iesu & mediatoris nostri. Ob-
 scena praeterea illius cōtra Deū in humano corde plata eloquia, & cōtra sanctos, sacra-
 mētaq; celestia q; enodare ualeat. Maledictiōis & blasphemiae uerbis simpliciū ac sup-
 bientiū flagellat mētēs, si quomodo eosdē in desperatiōis praecipiter baratrū: uerū huius-
 modi cōtēptu, atq; animi magnanimitate superat. Blādis interdū suasiōibus, pmissioni-
 bus multis, dolosis rationib. ac simulato sermōe iustorū animas ad cōfēsum nitit inclina-
 re delicti. Nūc misericordē Deū, nūc piū patrē, nūc placabilē asseuerat iudicē. Cōsueuit
 frequēter uenenatus hic coluber se in lucis trāsfigurare angelū: quādoq; per uisibile spe-
 ciē, aliquādo p uisibile suggestionē. Nouimus scripturarū eruditiōe innumerabile popu-
 lorū multitudinē diabolo diuinū exhibuisse cultū in cēremonijs, in sacrificijs, in obsecra-
 tionibus.

tionibus, atque illi in oraculis accommodasse fidem, mentienti se Deum. Plurimos insuper ab ipso mundi exordio usque nunc scimus ab arce iustitiae, quam tenebant cecidisse, preciosum ignorantes separare a uili. O quam iugiter etiam iustorum proficientiumque seducit mentes, uicia sub uirtutum tegendo uelamine. Magnus coram domino, atque perfectus censendus est ille, qui casum huiusmodi interdum non patitur, qui ut Paulus diaboli astutias non ignorat, qui introrsus uerbi Dei tanta familiaritate potitur, ut uirtutum censuram, uel in minimis non relinquat: semperque euaginatam discretione sic tenet mucronem, ut nascetia in corde absque pietate uicia refecet. Felicem plane dixerim, quicumque iustitiae zelum sine indignatione & crudelitate exercet: proximo compassione absque priuato amore exhibet, abstinentiae sobrietatem absque inanis gloriae macula custodit, quietique sanctae sine errore uacat. In his quae spiritualia uidentur & bona consuevit tortuosus latitare serpens: atque tetationum tedere laqueos, quos nullus ad plenum sufficit euitare. Amicos etiam suos Dei sapientia eorum occasione in humilitate nutrit: quatenus discat quid ex se, quidue ex diuino munere ualeat. Nam qui in minimis infirmus & infidelis existit, in magnis & spiritualibus per se quomodo stabit? Oculos igitur cordis quemadmodum elatio claudit, ita humilitas referat. Rex superborum diabolus: sed humilius inhabitator est Christus. Nemo autem antiqui hostis fallacias (nisi prauium humilitate) in sapientiae cognoscit lumine. Ipsa splendore suo fugat tenebras, tetationes detegit, humanae menti abdita patitur, sibi ipsi hominem cognoscibilem reddit, atque structoriam mali angeli lucem manifestando reprehendit. Dei itaque sapientiam possideat Christum, in humilitatis thalamo quisquis diaboli fraudes superare desiderat, lumen cordis indeficiente foueat, ut penetret abdita, futura prospectet, & simulata cognoscat. Multifarie malignus spiritus, milleque modis certat, ut uincat. Se sicut Deum in lucis transfiguratur angelum, se interdum totis conatibus opponit certantibus contra se, dedecus proprium arbitrans ab hominibus superari, nonnunquam etiam fugam simulat, & tanquam superatum secessisse uidetur, quod pugnandi genus paucissimis notum est. Heu quoties miles Christi belli tempore uictus uiriliter, inimicos insequitur, uicia refecat, prauidet laqueos, atque uirtutum reportat trophaea. Fit per uictoria letus, efficit de pace securus, deponit arma, rigorem temperat, & a sui languet custodia: Deo autem permittente saepe contingit, ut repetere irruentes super se sentiat hostes, illisque succubat: quoniam non sicut decuit suum honorificauit auctorem, seu de se presumendo refriguit. Quis (oro) ingratus fuit, & spiritualibus est locupletatus diuitijs? Quis, inquam, pro sibi irrogatis muneribus intumuit & stetit? Comitans ut plurimum superbia & casus. Deiecisti (inquit Prohera ad dominum) eos dum alleuarent: hoc utique didicerat ex se, quemadmodum alio testatur in loco, dicens: Priusquam humiliarer, ego deliqui. Quoniam uero ante ruinam exaltat cor, quicumque stare concupiscit, efficiat humilis, uigilet in se, & timoris sancti maceria sepiat se, super sui custodia oculos apertos habeat, ut certantem diabolum aduersum se in lumine fidei cernere queat. Prorsus contra leonis huius saeuitiam maxima est adhibenda prudentia. Pugnatur quantum potest per se, pugnat per creaturam illecebras. Princeps quippe mundi quum sit, heu quot, quos pro se non ualuit, per mundi seduxit blanditias: promittit felicitatem diuturnam, diuitias multas, longeuum tempus, carnis uoluptates, deliciarum affluentiam, honorum culmen, prolis fecunditatem, possessionum fertilitatem, uitae praesentis gloriam, & exitus securum finem. Nempe huiusmodi sponsonibus carnalium mulcet animos, atque cupiditatis uinculo post se captiuos trahit. Virtutum autem uiros aliter atque aliter impugnat, nunc malorum animos commouet, nunc etiam honorum mentes sub boni zelo, irritatur contra illos: fitque diuina disponente clementia, plerumque iste sic confusus conflictus, ut neque qui impugnatur, neque qui infestus est, ministerium iniquitatis agnoscat. Prosteruntur in hoc certamine multi, inimici fallacias nescientes. Nam uisibilis quis, inuisibilis sub uisibilium specie agnoscit laqueos? Hoc ex sancti spiritus possidetur dono, qui spirituales facit uiros, ut iudicent omnia interiora, uidelicet & exteriora, & ipsi a nemine iudicentur. Quicumque tales sunt (quamquam non semper) astutias diaboli non ignorant. Proinde in nullo illi cedere satagunt, siue dum per uisibiles species, seu dum per carnis inuisibiles pugnat illecebras. Merito hi uictatores eximij in perfectorum censendi sunt numero, atque sanctorum ascribendi cathalogo, qui calcantes uisibilia, & a proximis illatas iniurias superantes, contra ipsum omnium diabolum incentorem malorum, atque corporis uoluptates spiritualibus muniti armis uiriliter praeliatur. Nullo prorsus temporis momento uacant a studio pugnandi, sicut nunquam hostes suos dormire

Psal. 72

Psal. 118

A perferunt: illuc certandi intentionem dirigunt, unde inimicorum acies agnoscunt irruere: in mentis sublimitate consistunt, uentura prospectant, ex praeteritis metiuntur praesentia: sicque fit, ut ex usu prudentiam, ex certamine uirtutem, ex successu prospero spem, atque ex tentationum multiplicitate spirituales fortiantur triumphum. Beati plane quos sic tu erudieris domine, ac de multiformi conflictu docueris eos: quatenus in tuo lumine cognoscant uirtutum profectum, uictorum dominatum, tentationumque uictoriam percipisse abs te: ex quibus suauis quadam cordis modulatione humilitatis carmen ualeant decantare, dicentes: Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad praedium, & digitos meos ad bellum. Psal. 117

De spiritualium armorum generibus in interiori conflictu necessarijs, et commendatione prudentiae. Cap. VI.

B N superiori tractatu tenuis ingenij nostri eousque laborauit intentio: ut de bellantium nos hostium diuersitates agnoscantur & fraudes. Casso siquidem labore defudat, quisquis certaminis introiens campum, ignorat cum quibus debeat habere conflictum. Verum ad uictoriae profectum sicut utile est scire quis certet, ita necessarium censetur armorum non ignorare praesidia. Horum quippe duo sunt genera: quaedam uidelicet defensiuam, & quaedam offensiuam. Vnum quo Christi praelator sui utitur ad munimen: alterum quod tenet inimicus, ut feriat. Altero nanque aduersariorum effugit ictus: per alterum uero eosdem uulnerando insequitur: primum quidem interiorem defendit hominem ne casus cadat, secundum autem spirituales reprimit hostes, ne appropient saeuendo: horum profectio singula speciali sunt declaranda sermone, ut eorum decore inspecto, quicumque Christi sunt militiae dediti, terrenis facultatibus abdicatis, se ad eadem possidenda excitent. Nemo etenim absque armorum protectione bellatorum cuneos tutus ingreditur. Nemo inermis perseuerat in stadio. Christiana igitur militiae se munit armis quisquis de aduersarijs cupit reportare triumphum. In huius itaque peregrinationis campo pugnandis prudentiae uirtus praeter ceteris necessaria esse probatur. Reliquae namque interioris hominis statu ex parte defendunt: ista autem totum corpus munit & ornat. Est quippe prudentiae uirtus lorica quaedam spiritualis & ferrea, quae rationali mentem undique complectendo circumdat: adeo ut nullis eam inimicorum ictibus patere permittat. Antea enim & retro, a dextris, & a sinistris extendens se: in omni aduersariorum insultu rationali spiritum facit esse uictorem: futura namque prospectas maturiore animae reddit incessum. Quauis etenim mens celestium amore flammescat: quauis ad brauium superne uocationis ascendere uelit, quauis perfectiois apicem conetur attingere: operandi tamen modum imponit prudentia, & proficiendi legem indicit. Quis (oro) proprio non circumuenit uoto? quis uirtutis non allicitur pulchritudine? quis gustato deuotionis poculo non magis magisque inardescit cupiens dissolui, & esse cum Christo? Verum omni spiritui docet prudentia non credere: anteriora prauidet, ut perseuerantia triumphum obtineat. Nouit innumeros ex immoderato praecipitatos impulsu. Quomodo uirtutum arcem antequam aedificare presumat iuxta magisterium sapientiae sedet, proprias mentis uires, operis difficultatem considerat, diuturnitatem finis attendit, tentationum certamina futura meditatur, ne forte & inopinatis tribulationum euentibus inchoatum cogatur intermittere opus. Nautarum quoque more priusquam tempestates insurgant ad prudentiae se transferunt portum, donec pacato aequore tranquillitate potiantur optata. Ascendit profectio mens prouida sui cacumen ingenij, perlustrat eminens, ac diligenti indagatione reuoluit secum, utrum uirtuti parentur insidiae, lateat in cogitatione dolus, intentionis simplex sit oculus, atque longanimitatis in ea sit robur. Haec quisquis considerare neglexerit, obuiantibus sibi aduersarijs se opponit inermis, discet proculdubio hic talis post casum, quam incognito egerit, dum noluit nouissima prouidere. Nempe uniuersorum artifex Deus in humano corpore instituit luminaria, quae naturali suo officio membris ceteris praemonstrarunt uiam, gressus dirigerent, & pericula prauiderent. Quis enumeret quanto careant solatio, quantum subiaceant calamitatibus, qui corporali priuati sunt lumine? Disce igitur tu, o rationalis homo, ad Dei imaginem conditus, quantum aestimare debeas discretionis tibi iudicium praerogatum. Caue diligenter, ne illud tibi euerat inimicus, ne superbiae perniciose fumus, seu illecebrosae carnis uoluptas, aut delictorum opaca nox auferat, quod tibi donauit omnipotens. Intuere igitur nunc quod supra te praesidet bonum, nunc quod agendum est contra te, nunc quod ueritatur in te. In his prorsus

prorsus omnis discretionis censura consistit. Non ergo dormitet oculus, ne forte ex incuria pes animæ in lubrico positus totum spirituale prosternat corpus. Facile enim adest casus, ubi prudentiæ deest consilium. Ex præteritis planè prudens futura metitur. Neque enim sapiens arbitrandus est, qui aut sine discretionem futura disponit, uel absque discussione obliuioni præterita tradit: utrumque congruit sapienti, ex magisterio experientiæ sic cautus, atque ex cautela efficitur prudens. Erat beata uirgo de omnibus quæ audiebat, seu uidebat in Christo conferens in corde suo. Nil prudentissimæ matri de prophetarum oraculis, aut iustorum eloquijs, quæ pertinebant ad dominum, præteribat indiscussum. Ad perfectionem itaque prudentiæ spectat transacta minimè obliuisci, sedulaque cogitatione recolere impensa à Deo beneficia, tentationes præteritas, superata discrimina, & multimodos casus delinquentium. Nempe ingratus quisque diu stare non ualens relinquitur sibi: ut sciat post ruinam conditorem cognoscere proprium. Discat igitur miles Christi in belli spiritualis acie constitutus Deo gratias agere: quatenus contra aduersarios uirtutem, in agendis prudentiâ, & de cælestibus donis semper potiora mereatur accipere. Discat etiâ ex iustorum præuaricatione prudentiâ. Plurimum etenim confert ad euitanda propria, aliorum errata cognoscere. Porro spiritualis qui iudicat omnia, peccatum foueas intuetur & gemit, agnoscit eorum culpam, & in humilitate se deijcit, compatitur alienis, & de sua infirmitate fit pauidus. Gradus quippe in corde suo disponens ex aliorum occasione in sui regimine efficitur prudens, Deo humilis, & in custodia diuinæ legis filiali impellente timore deuotus. Acceditur huiusmodi bonorum exercitijs ad profectum, secumque habitans laudabiliter cuncta componit, futura præuidet, ut declinet mala, præteritaque recogitat, ut in suo certamine prudentior fiat. Nouit equidem dæmonum fraudes, & quæ pertinet animositate consueuerint circumuenire improuidos. Hinc se ad perferendum prospera & aduersa præmunet, quæ nunc à dextris, nunc à sinistris insidiatur, ut feriatur. O quâto quotidie intuemur felicibus successibus eleuatos, repetere ad ima descendere? Bladiunt quidem prospera insipientium animos: qui solum uisibilia possidere peroptant, & sui amore succenduntur. Mentiuntur fucata arte posse præstare quod nequeunt, temporis diuturnitatem, diuitiarum opulentiam, præeminentiam dignitatum, uoluptatum saturitatem, gaudium mentis, beatitudinis artham, & fruitionem quandam desideriorum suis dilectoribus pollicentur. Talibus spõsionibus filios hominum trahunt captiuos post se, tanquam irrationabilia animalia, in aurato suo poculo eosdem inebriantes heu quæ crudeliter necant. Hoc prorsus minimè ualeret, nisi quos perimunt prius à sui cognitione diuellerent. Nunquam sponte homo seculi uanitati se subderet, si in ueritatis lumine mentis oculos apertos teneret. Principalis igitur iactura discedentium à Christo, & mundi huius sectarum uoluptates hæc est, naturalis rationis censuram amittere, & falsum pro uero illusoria delectatione percipere. In hoc profundo dum inciderint, carnis concupiscentiam, oculorum appetibilia, uitæque superbiam, quibus mundus est plenus, non fatigantur inquirere: sicut permittente Deo incorrigibiles, ignoti sibi, salutis propriæ inimici, ueritatis aduersarii, uirtutum detractores, infideles apostatae, mædaci testes, dæmonum imitatores, uitiorum mundi ciues, à sanctorum collegio alieni: atque flagitiorum omnium uoluntarii sectatores. Temporalium siquidem prosperitate elati, nec Deum timent, neque sancta caelorum agmina uenerantur. Quam igitur in labore hominum non sint, nec cum hominibus flagellentur: ideo tenet eos superbia, operti que sunt iniquitate & impietate sua: quoniam uero quasi ex adipè prosperitatis humanæ iniquitates eorum prodeunt, transeunt in affectum cordis, meditatesque nequitiam impudenter in excelsis loquuntur. Istiusmodi planè sunt germina felicitatis pereuntis exilij, talia imprudentium esse noscuntur opera, qui ebriati sensibilibus uoluptate, cælestium gaudiorum dedignantur amare pmissa. Spiritualem uero prosperitatem bona (quæ bona utique dixerim) quoniam ad profectum boni ab eo quod summè bonus est, prærogata credunt: humanum affectum alluciant, sensus paruulorum sapido suo illapsu ab uberibus lutose carnis euellunt, excellentiæ diuinæ bonitatis lumen infundunt, & conuiuantium in caelorum regno reliquias degustare concedunt. Prudentibus quippe & corde humilibus sapiunt: Internos namque earum animarum sensus nutriunt ad amorem, roborant ad uirtutes, componunt ad mores, mentes eleuant, depurant affectus, Deo ac hominibus amabiles reddunt, frequenter declinant in humilium thalamos, suamque in illis collocant mansionem. Gratis etenim cum à Deo donentur, grato suscipiendæ sunt corde. Non sunt condignæ passionibus huius temporis, ad

A ad guttam minimam diuinæ dulcedinis, quæ præstatur amantibus. Quamobrem quicumque illa effectus est dignus seductorijs spiritibus interdicitur aditum, ne umbram sub ueritatis tegumento recipiat. Ipse planè Satan in lucis se transfiguratur angelum: si quo modo uacantibus Deo, deuotionis auferat fructum. Duplici namque laqueo illos irretire conatur. In sanctitatis quidem imagine, tumorem superbiæ, & adulteræ consolationis miscet cœnum: tanquam pro singulari uita præcipuum, & commendatione dignissimum ostendit incautum. Cæteros moribus, deuotione, & merito præcellere dicit, quatenus honoris cathedram, seu pastoralis insulae primatum, uel saltem summum gradum appetat in cælestis regni discubitu. Hoc draconis antiqui seminarium est: hæc, inquam, sunt immisiones factæ per angelum malum: illum uidelicet, qui procaciter contra suum conditorem erectus aiebat: Supra astra cæli exaltabo solium meum, in monte testamenti, in lateribus aquilonis, & ero similis altissimo. Nam quemadmodum humilitatem Deus, ita elationem diabolus subministrat. Beatus humilis, quoniam si disponente Deo ceciderit ex qualicumque mentis inflatione non collidetur: quia dominus illi supponet manum, ne funditus pereat. Superbis enim resistit, & humilibus dat discretionis gratiam, ut sciatur sobriè, & cum prudentia spiritualium gaudiorum tractare affluentiam. Cum prudentia quidem, ne elationis aura illa illecti, in magnis aut mirabilibus supra se diligant ambulare. Sobriè uero, ne diuinæ consolationis resecti pabulo, propriam cogantur diabolica fraude decepti præterire mensuram. Temperanter etenim spiritualis est sumenda dulcedo, ne ex immoderato gustu fastidium generet. Hoc sapiens insinuans inquit: Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne cogaris euomere. Non igitur ad satietatem spiritualis est sectanda deuotio, ne ex familiaritate nimia contemptum, aut ex assiduitate imprudenti tædium generet. Quis sapiens intelliget hæc, domini mandata custodiens: utrarumque deceptionum effugiet laqueos præeunte prudentia. Nam & per humilitatem cordis, superbiam, & per discretionis libram, tepiditatis spiritus collidet decipulam. Latus planè dextrum muniet in prosperis, ne bono utens malè, efficiatur malus. Muniet & sinistrum, ne fatigatus aduersis, contra salutem propriam repugnare uideatur. Optimum namque salutis præsidium, sunt diuinitus irrogata flagella: quemadmodum apostolico ore dominus testatur, dicens: Ego quos amo, arguo: Purgantur electorum palmitum infœcundi rami, ut uberem agricolæ procreent fructum. Nam qui inculti remanent prorsus suo exciduntur tempore, & in ignem mittuntur. Maximè itaque miserationis diuinæ munus, ac præcipuum humanæ spei solatium est, temporaliter cum Dei filijs aduersitatibus exerceri: quatenus discat qui patitur compati patientibus, non insolescere successibus secundis, labentis seculi non inhærere delicijs, peregrinationem non amare propriam: & se supra cæteros non inflare. Difficile dilectionis lege contentus est, qui alios prosperitate præcellit. Consueuit autem qui tribulationibus fatigatur sectari humilitatem, priuatam non appetere gloriam, potentium deuitate consortia, salutis monita libenter audire, sanis consilijs acquiescere, & diuinam legem operibus custodire. Bonum (inquit Propheta) quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Improbis igitur celsendus est ille, qui eruditus uerbere impatienter tolerat. Vide fili (ait scriptura sacra) ne fatigeris, neque contradictionis prorumpas in uerbum, quum flagellaris à domino. Quis enim filius, quem non corrigat pater: forti equidem animo illata sunt toleranda conuicia, sed hilariter paterna sunt sustinenda flagella. Verum patientis infirmitas prudentiæ semper est munientia suffragio. Rationi quamplurimum cedit humana debilitas, erigitur beneficijs, mercede solidatur. Debita itaque delictorum, bonorum omissio, gratiarum numerositas, factorum exempla, & promissæ felicitatis sedulo ruminanda sunt præmia. Istiusmodi etenim cogitationibus humana mens in pœnis fit hilaris, & in omni probata uirtute sublimis. In arce quidem prudentiæ constituta futura prospiciens, & præterita secum pertractans, quemadmodum prosperitatibus eleuari non ualet, ita ab irruentibus nequit aduersitatibus superari. Regio namque decorata fulgore in se humilis, terribilis hostibus, in electorum oculis honorabilis, atque diuino conspectui ex uarietate prudentiæ amabilis extat.

Pro. 25

Heb. 12

Psal. 118

Heb. 12

Eudim

Qualiter per corporales sensus, rationalis spiritus proficiat, atq; de ipsius spiritus nobilitate præcipua.

Cap. VII.

Icut uniuersa animata corpora, quæ uegetantur in terra hominis corpus dignitate præcellit & forma, ita inter eiusdem corporis mēbra naturalī nobilitate supereminet caput: sensuū nanq; pulcritudine decorat, per quos corpus omne nutritur & regit. Sine oculorū adminiculo, quā multa patiūtur incommoda: Illo quicumq; caruerit, plurimū deficit cognitione eorum quæ in cælo fulgent, uolitant per aera, in aquis natant, mouētur in terra, leu gignuntur ex ea. Nam corporea hæc per oculorum cernuntur intuitum: per aspectum uero eorum decor agnoscitur. Quod enim de oculorū officio dicitur, hoc idem de aurium, narium, ac oris ministerio patet. Sūt nanq; hi sensus quidam spirituales pædagogi rationis: per eosdem quippe rationalis spiritus optimè prouehitur, nedū ad naturalium scientiā, uerum etiam ad diuinitatis præclaram notitiā, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius uirtus & diuinitas. Conspiciuntur itaq; & percipiuntur per sensus corporeos quæ facta sunt, & habent corpus, sed intelliguntur per mentem & rationem. Subministrant enim sensus carnis interiori homini intelligēdi materiam. Ipse uero sensuum corporalium perficit dignitatem, Vicissim sibi inuicem famulantur, neq; absq; partium detrimento, ualet ab alterutris separari. Sacramentū hoc magnum est, & cōsideratione dignissimū, ut superior natura ab inferiori iuuetur, quemadmodū à superiore inferior. Est planè corporalis natura longè inferior spirituali, & actu, & dignitate, & sine. Valet sine corporali spiritualis natura subsistere: absq; spirituali uero corporalis minimè. Tolle à corpore animam, & quid erit corpus? Vtiq; cadauer foetidissimum, corrupta materia, uas horrendum, & instrumentum inutile. Cesset uirtus, & ministerium proprium rationalis spiritus in humano corpore constituti, & uidebis huminem deformem, creaturam iumentis insipientibus similem, brutisq; animantibus æqualia opera facientem. Nempe omnis hominis pulcritudo, cuncta elegantia humanæ speciei, nō ex corporali, sed ex spirituali eius natura prouenit. Quod enim datū est in prima ipsius institutione, ut uidelicet præesset piscibus maris, uolatilibus cæli, & bestijs terræ propter rationalem illi prærogatum est spiritū: huius prælationis gradum ideo amisit, quia legem conditoris præuarcādo deliquit. Retinuit quidem in se naturæ nobilitatem, in discretionis iudicio, in amoris priuilegio, in utriusq; merito, in immortalitatis dono. Perdidit autem auctoritatem imperandi, præsidendi decorem, libertatem operandi, Deumq; interpellandi fiduciam. Profecto nisi cōferat gratia, reparet uirtus, & uitæ sanctitas mereatur, nunquā recuperare ualebit. Peccante itaq; homine, nec peccatū, nec peccati pœnam euadere potest: sicq; auxilio indiget alieno, ut in id quod fuerat, reuertatur: reuertitur autem si per uiam alterā in eam unde cecidit, redire uoluerit regionem. Humiliet ergo se, & legem Dei obediendo custodiāt, ut efficiatur amicus Dei, angelorum consors, dominus mundi, possessor sui. Nunquā in inferioribus principatū acquireret, nisi superiori suo fuerit uoluntate subiectus. Nempe meriti sublimitate priuatur, quisquis Deo extiterit necessitate impellente submissus. Redde, ô homo rationalis superiori tuo, quod ab inferiore tuo requiris. Sicut inferiorē, ita superiorē te habere cognosce. Inferior tuus utiq; sub te, & iuxta te est. Sub te quippe est, quicquid fulget sub cælo, siue aurum, siue argentū, siue preciosi lapides: quicquid in aquis natat, quicquid de terra gignitur pulcrū uisu, gustui dulce, odoratu suauē, & tactui blandum ac molle. Iuxta uero te, teq; inferior est, corruptibile corpus, infirma caro, sensualitas tua sine ratione, & absq; discretionis iudicio: cui præes ac principaris, tanq; caput in corpore, & ueluti superior inferiori. Superior autem tuus supra te est, sed non longè à te: quanquam immortalitatem habeat, & lucem inaccessibilem habitet: tecum tamen si assensum præbueris habitare concupiscit. Noli igitur illum spernere, noli abijcere, nec uelis illi cordis tui ianuam pulsanti repudiū libellum dare, quod nō ad eius, sed ad tui interitum fieret: illum agnosce, illum uenerare, illiq; obtemperare stude. Per ipsum quippe illi famulando antiquam recipies dignitatem. Quicquid enim honoris, quicquid solatiij te delinquente deperijt, præstantius per ipsum in melius reformabitur. Nec mireris in hoc. Apud ipsum nanq; & in ipso sunt sapientiæ thesauri, atq; scientiæ diuinitæ impræ-

Col. 2

dabiles,

A dables, deliciae spirituales, honores regij, potestas æterna, incorruptibile regnum, gaudia perpetua, opulentissima refectio, exuberans pax, florida & nūquam deficientes ætas, societas sanctorum, angelorum confortia, præclarissimæ mansiones, iucunditas sine fine, puritas sine labe, æternitas sine terminatione, beatitudo uera, cognitio certa, cōprehensio immediata, laus sonora, perfecta iubilatio, cōmune præmium, bonū summum, omniumq; desiderabilium conuiuium defæcatum. Hæc uniuersa, & his multa præstantiora, suis dilectorib. impertitur. Illum itaq; ama, illiusq; te spōte tribue famulatui, ne cogaris inuitus. Nam uelint nolint oēs ipsius obsequuntur imperio. Gratāter tñ accipiet, gratiamq; rependet, si hoc sponte perfeceris. Dabit enim tibi sua, & libētius se. Te nāq; exigit à te, ut se donet tibi habitetq; in te, non propter se, sed propter te, cui hoc proficit ad solatium prouenit ad meritum, suffragatur ad præmium, comunicatur ad gaudiū. Quomodo (oro) non gaudebis, quum illum qui fecit te, agnoueris requieuisse in te? se reclinasse in te, ut te eleuet ad se? & hoc unde? quibus meritis? quo interpellante? quo teste? quo modo? quo fine? cuncta hæc amantibus suauiter sapiunt: quoniā in ipsis sunt amoris præludia, & diuinæ caritatis sacrosancta commercia. Abiecto igitur onere prægrauantis cupiditatis proprijs accede pedibus. Accede (inquam) & superiorem tuū agnosce, sicut inferiorem agnouisti, quatenus ita ille præsit tibi in te, quemadmodū tu inferiori tuo præesse desideras. Suscipe superiorem tuum, ut inferior tuus suscipiat te. Nūquam inferiori dominaberis, nisi tibi superior dominetur. Tantum tu illi, quantum iste tibi. Optimus ad regie potestatis ascensus est, ut qui seruitutis obsequium ab inferiori cupit, id ipse superiori suo exoluat, præcipue quū hoc exposcat dignitas, ratio suadeat, cogat seruitus, clamēt beneficia, necessitasq; compellat. Ista profecto nulli nisi Deo cōueniunt. Nemo te ô homo nisi Deus superior est. Te præcellit dignitate, gratis te fecit, à seruitute redemit, beneficijs ditauit, & uolūtate uiuificat. Nō dedigneris tanto, talisq; subesse, non spernas illum, quia non spreuit te, sed misericorditer descendit ad te. Excelsus dñs, omnipotens dñs qui in altis habitat, humilia respicit in cælo & in terra. Respexit planè in cælo sancta illa angelorum agmina, qui superbienti Luciferi minime consentientes in humilitatis uirtute firmiter perstiterunt. Respexit quoq; in terra, qñ uerbū suum de regalibus sedibus mittens, naturam nostræ mortalitatis ut assumeret uoluit, quatenus seminecem, uulneratum & nudum sanando redimeret, se tunc cognoscibilem fecit homini, quum factus est homo. Qñ uero factus est homo, factus est frater, magister, sponsus, mediator, redemptor, & caput. Caput igitur tuum ô rationalis homo agnosce, ut corpus tuum agnoscat suum. Hoc quomodo fiat Apostolū audi. Caput (inquit) mulieris uir, caput uiri Christus, caput uero Christi Deus. Nempe mulier hæc sensualitas tua, quæ rationis regimine indiget, quoniam non ualet per se. Huius tu constitutus es caput, ut per te instruat, per te ducatur, per te cohibeatur ab ijs, quæ non licent sibi, & dñi lege prohibentur. Hæc habet appetitus suos quæ diuinæ uoluntati aduersant. Hos comprimere debes, & propter hoc principatum super illam adeptus es, tanq; in corpore caput, alioquin abuteris dono tuo, tuq; dignitate priuaris. Ascende igitur super tribunal tuum rationale, & inordinatis carnis desiderijs impone legem, quam te iubente, te custodiēte præterire non audeant. Hanc utiq; si errare non uis, discite à superiori tuo & à capite tuo, ut mulier audire dignetur abs te. Christum Dei uirtutem & Dei sapientiam in mente tua habeto, & in te ipse tanq; in propria sede resideat. Nam teste eloquio diuino anima iusti sedes est sapiētiae. Tibi ipse dñetur, te doceat, tecum loquat, caputq; tuum ueluti spiritualis galea salutis ab inimicorum protegat iaculis. Hac quippe galea si fueris decenter ornatus corporis animæq; tuos custodies sensus, nō poterit mors habere ingressum, ubi uita suum collocauerit domicilium, ubi præsidet sapiētia, ubi rationalis spiritus à uerbo instruitur hostium spiritualium non præualent insidiæ. Interiores nanq; sensus dirigit, & exteriores à tentatione custodit. Aurium etenim sepit auditum, ne per illum detractionis uirus obscœnorumq; uerborum introeat læguor, & mētis cōmaculet puritatem. Oculorum quoq; reprimit curiositatē, ne uisibilia inspecto decore concupiscentiarum carnalium sagittis cor penetrēt. Odoratus etiam lenocinia cohibet, quatenus uirili censura seruata ad exteriora blandimenta nō defluat. Gustum demum componit, & linguam, ne sub temperantiæ legib. constitutæ discretiōis metas ir-

Laur. iustit.

Aa rumpe-

Psal. 137

1. Cor. 11

Sap. 7

rumpere possint. O quæ diligenda galea huius fida protectio, quæ dum in mentis sublimitate seruat, utriusque hominis tentamenta dissoluit. Interiorem siquidem pacem amabili spiritus suavitate custodit, atque inoffenso gressu se diligenter tollit in altum. Veritatis etenim lumine irradiata mens nec inutiliter profluit, neque in elata cogitatione tumescit, plus sapere quam oporteat nolens & in corde humilis, & opitulante gratia fit sanctitate sublimis. Ibi plane sine strepitu eruditur a uerbo, atque incerta & occulta diuine sapientie eloquia spirituali percipit auditu, caelestium cationum modulatione lætatur, ac diuinae laudis aspersa dulcedine futurae felicitatis odore pinguescit. Caritatis namque referta amoenitate post concupiti sponsi currit odor, tenet quem diligit, currit ut capiat, amplectitur ne fugiat: ut placeat laudat, atque ne deficiat in idipsum semper exorat. O quanti gemitus, o quam crebra suspiria promittit: Amoris enim concremata incendio, & deuotionis nequitate saginata medullatum laudis exoluit incensum: sicut Deo acceptum, sic sibi ualde saluificum. Hinc repletur os laude, cor eleuatur in iubilo, dilatare uotis animus, & mens æternæ lucis candore uestitur. Efficitur utique læta pro munere, uirtutibus foecundatur, rapitur in caelestibus, sponsique castis amplexibus demulcetur. Hæc sunt o domine Iesu mentium te diligentium interna solatia, hæc (inquam) sunt te possidentium beata studia, per quæ te dirigente teque seruante, & in spirituali certamine uincunt, & ad culmen affectionis ascendunt. Te quippe in illis præsidente ut dominus ab immundis spiritibus eorum interiora pariter & exteriora defendis. Tuo namque ueluti spirituali galea muniti præsidio, nec tentationibus sensuum cedunt, neque carnis uoluptatibus acquiescunt.

Quod detrimenta plurima ex ignorantia causantur, & de concupiscentiæ luctu, quæ per fidem superatur. Cap. VIII.

A Nimarum quisquis salubriter uult mederi languoribus, morbi naturam cognoscat & causam, hæc si quis scire neglexerit a groto non sospitatem, sed uitæ finem inducit. O nescientiæ quanta sunt mala, sub ipsa iacet ratio, discretio periclitatur, fluctuat mens, fugatur humilitas, uirtus deperit, fugat pax, ordo confunditur, disperditur gratia, & desideria sancta concepta frigescent. Studete igitur o Christi milites scire quid expedit, propriæ infirmitatis agnoscite causas, quatenus inimicorum uestrorum ualeatis præcauere insultus. Vbi dñatur ignorantia ignauia præualet, ubi dormitat custos, ibi aduersarij utique irrumpere solent. Quamobrem singulos Apostolus de his admonere nos uolens inquit: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Improbum plane ualdeque uerecundum est aduersarijs irruentibus dormire. Quonia uero quæ diu sumus in corpore, militamus in acie, euigilemus animo, ut in spirituali prælio uiriliter perduremus, sedula intentione quæramus spiritualis belli causas, hostiumque nostrorum insidias. Hæc ex quo domine Iesu militare curauim, mecum conferendo agnoscere studui, quamquam in me præualente secordia eadem mihi me debellare potuerim, quoties turbatus est a furore oculus meus, quoties cor meum dereliquit me, toties ab ijs turpiter superatus inuenior. Heu persæpe agnosco quid debeam, sed effoeminatus animus, ac detestanda consuetudine deprauatus, sibi ipsi subesse compellitur. Video utique legem aliam in membris meis repugnantem legi mentis meæ, captiuumque me ducentem in lege peccati, quæ est in membris nostris. Hanc spiritualium passionum dixerim causam, hanc cunctis uitijis fomitem ministrare asseuerare non ambigo. Hinc spiritualis pugna sumit originem, hinc triumphandi contra nos inimicorum nostrorum roboratur audacia. Tolle concupiscentiam ab homine, & omnia pacata reperies. Unde lites, unde contentiones, rapinae & æmulationes, & talium millia nonne ex concupiscentijs que militant in nobis? Custoditur lex, pax seruat, nutritur concordia, sufficiunt propria, nequaquam aliena diripiuntur, subest caro, ratio dñatur, diliguntur celestia, & fraternus amor augetur, si concupiscentiæ defuerit languor. Ipso autem uigente ac præualente deordinantur omnia, siue corporalia siue spiritualia sint. Quamobrem omnis disciplina Christianæ professionis non in miraculis faciendis, non in futura prædicendo, non in eloquio composito, scripturarumque explanatione, sed in refecandis concupiscentijs comendatur. Quantum Christum quis diligat in hoc spirituali certamine recognoscet. Reperiunt quæ plurimi qui sua tribuunt indigentibus corpus abstinentia macerant, peregrinant pro domino, laboribus se exponunt atque periculis, & tamen proprias concupiscentias relinquunt

A Inquunt indomitas: nihil laboriosum arbitrantur esse: quod sua uoluntate perficiant. Qui uult post me uenire (inquit dominus) abneget semetipsum; & tollat crucem suam & sequatur me. Nempe nil aliud est abnegare seipsum & crucem tollere, quam carnalibus desiderijs que aduersus animam militant reluctari. In nobis igitur & omnino contra nos pugnare nos docet, si caelorum æterna cupimus habere promissa. Non alienus querendus est qui ferriatur: non bellandi extrinsecus est querenda materia. Intra nos armatus est hostis, ad renitendum utique semper accensus. Si coronam cupis reportare uictoriae certam, spiritualiter certa. Adest in te qui uideat, iudicet & coronet. Nempe quemadmodum spirituales hostes sunt cum quibus conligimus: ita spiritualia arma. Apostolum audi loquentem: Arma (inquit) militiae nostrae non sunt carnalia, sed spiritualia & potentia a deo: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes et potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in caelestibus. Hinc est quod tam pauci reperiuntur, qui in huiusmodi ualeant perdurare certamine. Re namque uera arduum est, ut quis cum inuisibili hoste inuisibiliter uelit habere congressum. Quis quod non uidet amat: quis oculis clausis pergit ad pugnam: & tamen sine uisibili lumine reluctari oportet. Habere autem te decet lumen ut uideas: absque lumine omnino superaberis. Lumen quippe hoc cordis non corporis, mentium non oculorum est. In hoc lumine spirituales inimicos conspicias: spiritualemente uicente coronam percipis. Deus est spiritus: ideoque in spiritu decertandum est, ut placeat ei qui uidet in spiritu: hoc ut comprobet uerum esse quod dicitur, quid Propheta dicat attende: Spiritus ante faciem nostram Christus dominus. Non est hora neque temporis momentum, quo te non cernat deus tuus. Caue ne segniter dimices, ne coram tanto iudice astantibus ministris angelis succumbas, & triumphum amittas palmam. Nam sicut gloriosa uictoria, ita ignominiae plenum est esse deuictum. Duplici quippe poena mulcatur, qui ex ignauia hostibus cedit: damni etenim detrimentum patitur, & sensus dolore transigitur. Quomodo non doleat qui daemone captiuus effectus elongatur a Christo, & ab unitate separatur ecclesiae? Tanquam inutile membrum perciditur, & iustorum omnium caret suffragio. O quam lugenda iactura est nesciri a domino & contubernio priuari sanctorum. Estote (eia) nunc bellatores Christi fortes in prælio: & nolum cum antiquo serpente, uerumetiam contra concupiscentias uestras uiriliter decertate. Sumite armaturam dei, lorica uidelicet prudentiae, salutis galeam, & scutum fidei: quatenus aduersariorum ignita ualeatis extinguere tela: hoc tenete scutum: hoc inimicis semper opponite. Nusquam amoueat, nusquam a latere uestro discedat, fide stete, fide certate. Est plane scutum fidei impenetrabile, aureum, & nunquam deficiens. Nempe si absque fide uiuistis, mortui estis. Si sine fide certatis ilico uicti estis. Est enim fides donum dei caelitus Christi militibus prerogatum ad diripiendum caelorum regna, debellandumque aereas potestates. Sic apostolus Petrus fideles exhortans inquit. Sobrii estote & uigilate: quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem deuoret: cui resistite fortes in fide. Maxima fidei defensio, quæ contra daemone fremitus protegit bellatores, & a uisibilibus ad inuisibilia rapit. Nempe nil diabolica figmenta sic reprimit, euadit pericula, tentationes superat, tolerat aduersa, spernere facit seculum, dissoluit lites, dona debita, proximum facit deo: sicut fides quæ per dilectionem operatur. Non illa quæ credit deum, uel credit deo, sed quæ credit in deum. Prima quidem & secunda daemone est & malorum: tertia uero iustorum obtemperantium Christo. Ista (inquam) patiens est, ubique secunda, semper gaudens, erecta in deum, & uniuersa creata transcendens. Concupiscentia namque uisibilibus pascitur. Fides autem inuisibilibus & futuris, ima despicit, & eleuatur in summa. Magnanimitate sua nec mortem metuit, nec cruciatibus cedit: quin potius naturam uincit, uisibilia calcit, presentemque uitam exilium arbitratur. O fides catholicae religionis ornamentum, diuinae legis custodia, sacramentorum clauis, uirtutum genitrix, perpetuae felicitatis ianua: amica angelorum, mundi interuentrix, laudabiliumque operum merces, quam gloriosa dicta sunt de te, & quam præclara sunt tuae dignitatis præconia. Tibi dei & hominum mediator, uerbum utique sempiternum, & patri coæterna sapientia perhibuit testimonium. Te patriarcharum & prophetarum oracula multipliciter prædicant: super te sanctorum scripturarum eloquia sublimiter operante paraclito fundata subsistunt. De sacrosancto diuini consilij arcano progredies in electorum

illaberis corda, ut de sacramentorum caelestium ueritate illos introrsus erudias. Nemo B quippe (nisi prauia luce tua) intelligere ualet diuinæ maiestatis celsitudinem, bonitatem & gloriam. Nullus (inquam) abs te resurrectionem futuram, uirtutum caelestium gradus, eorumque ministeria, dona spiritus, & scripturarum uirtutem percipere potest. Quid uero de caelestibus loquar, quum nemo sine te de se ualeat habere notitiam? Gerit quisque in se rationalem quandam, spiritualemque substantiam, cuius dignitatē nequaquam intelligit, nisi per te: hanc qui nouit diligit. Qui uero nouit prius credidit, prorsus nunquam sciret si non crederet, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Quapropter quicumque abs te sunt, non intelligentes se, diligunt uanitates & insanias falsas seculi huius, per quas uenundati sub peccato, pergunt ad interitum sempiternum. Tuo siquidem privati splendore, per effusas uitiorum tenebras circumducti cupiditatum irretiuntur laqueis. Minime profecto caperentur, nisi se prius alienarent a te. Quapropter amatores Dei, quotiescunque diabolica contra se iacula intorta prospiciunt, scutum tuum uiriliter opposcentes, perseverant illæsi. Si quando lutosæ carnis illecebra F mentem eorum impulerit: si temporalium inferiorum honorum appetitio fragilitatem humanæ cupiditatis illexerit: si corporalium sensuum petulantiam uisibilem rerum attraxerit species, ilico clypeo tuo protecti uictores existunt. Ingeris enim illis æternorum notitiam, per quam suauiter recreati concupiscentiarum letalium uenena reijciunt. So la quippe scientia tua futurorum certitudinem præbet. Diceris namque & es sperandarum substantia rerum, argumentumque non apparentium. Per te igitur fidelis quisque efficitur uictor: quoniam sine delectatione & cognitione caelestium, nequaquam uerus temporalium contemptus acquiritur.

Esa. 6

Heb. 11

Quales esse debeant, qui in spirituali pugnantur sunt stadio, & de liberi nobilitate arbitrij. Cap. IX.

Inuisibili conflictu, sicut usus docet nullus qui aut cōfectus senio, uel ætate puerulus, seu ægrotus corpore, siue inermis pugnaturus progreditur. Tales prorsus obhorret certandi peritia. Nempe si eorum quibus nil deest, quod ad militarem pertineat artem pereunt multi: quid de ijs, quibus multa superaddita adsunt incommoda arbitrandum sit, iudicet sapiens. Porro inuisibilis certaminis uisibile bellum gerit imaginem. Et eadem in isto que in illo competunt necessaria esse censentur, eo perfectius quo in spiritualibus iactura est grauior, pœna prolixior, uerecundia manifestior, morsque immanior. Quid (oro) temporalium damna (etiam si omnium mundalium amissio fieret) æternis diuitijs comparantur? Quid momentaneæ pœnæ inferni supplicij coæquatur? Quid æstimandum est erubescere in conspectu hominum, æquiparatione pudoris, quem in conuentu omnium hominum, angelorumque perpeffuri sunt reprobi? Postremo interitui corporis quis animæ mortem non dicet esse dissimilem? His igitur diligenter attentis, cuncti mortales euigilent: taliaque ad sui defensionem habere conentur, qualia in spirituali bello opportuna esse decernunt: uniuersos quippe in hac mortali carne degentes, luctandi impellit necessitas. Nullus excluditur, nullus ab ista liber efficitur. Seruus & liber, diues & pauper, nobilis & ignobilis, doctus & indoctus, senex & iuuenis, masculus & foemina, fidelis & infidelis in suæ uitæ primordijs lacessitur ad pugandum: inimicitarum namque secum fomenta deportans, hostes suos aduersus se promouet ad certandum. Horum plane sæuitiam formidandam nullus euaderet, nisi gratia caelestis protegeret bellaturos. Agit itaque erga unumquemque diuinæ bonitatis ueneranda dignatio, ut & aduersarios compescat ne noceant, & facinoribus omnibus infra discretionis ætatem commissis indulgeat. Hoc quippe exigit censura iustitiæ, ut cui merendi deest copia sensus, in futuro iudicio desit & pœna. Ex libero hominis arbitrio, præmij seu damnationis pendet causa. Qualis fuerit singulorum uoluntas, talia prærogantur stipendia meritorum. Verum illa tantum dicenda est libera, quæ rationis sociatur examini. Est inquam uoluntas tunc libera, quum sponte conditoris subijcitur legi, quum malitiæ seu doli ueneno priuatur, quum uitiorum nexibus absoluta per amoris studium tendit in Deum. Ceterum quum discretionis caret iudicio, quum peccatis tenetur obnoxia, quum uoluptatibus dedita carnis sectatur illecebras: sicut nec sana, ita nec esse censenda est libera. Adultis

- A Adultis ergo qui liberi arbitrij frui ualent dignitate, quemadmodum certaminis labor indicitur: sic triumphus debetur & gloria. Quamobrem quisquis rationis est compos uoluntati suæ imponat legem, ne per cupiditates seculi labentis effrenata discurrat. Affectus inquam animæ tanquam spirituales pedes dirigat in uiam pacis, & in amorem uirtutum, ut non aduersariorum suorum irretiatur laqueis, & duplici morte deperat. Habet enim anima pedes suos, quibus persequi, atque spirituales potest aduersarios declinare. Affectibus quippe anima mouetur non locis. Hostes proculdubio tunc suos insequitur, quum pijs affectibus depurata, atque composito immisiones malas reluctando disperdit. Eisdem uero tunc declinare decernitur, quum delictorum materias fugiendo contemnit. Sunt igitur spirituales si pedes deuotionis ac lacrymarum lauacro detergendi, ne polluti amoris cœno fœdati celestis sponsi displiceant oculis. Sūt etiam calciamentorum honestate tegendi, ut in certaminis expeditione sint proni. Nemo plane gratanter nudis plantis pergit ad stadium. Quamobrem quisquis absque fastidio pugnare uoluerit, duplici desiderio tanquam duobus calciamentis se muniat: quatenus ueprum aculeos, lapillorum punctiones queat inoffensis pedibus peragere. In sinistro uero uitiorum semper anhelet fugam. In dextro autem cupiat indeficienter uirtutum sectari gesta. Huiusmodi calciamentorum ornamento sponsam decoratam fuisse cognoscimus, quando sponsi uoce ei in Cantico dicitur canticorum. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis. Ornant quippe & muniunt. In altero quippe dilecti alliciunt oculos. In altero uero à bestiarum moribus, & tentationum liberant offendiculis. Nemo diabolo insidiant calcaneo caput conterit, qui istis caruerit. Studeat itaque à corde suo uitiorum refecare illecebras, qui pugnat ut uincat: peccatorum obhorreat causas qui diuinis cupit placere obtutibus. Fœdat prorsus & cupiditatum compede astrictum tenet animæ pedem uitiorum blanda uoluptas. De hac quicumque fugerit gloriosissime triumphabit: innumeros hæc temeritate armatos debellando prostrauit. Terga uero uertentibus uix tenuiter manus iniecit.
- C Fugite (inquit dominus) de medio Babylonis. Nouimus iustum Loth non nisi fuga mediante de Sodomorum fuisse erutum incendio. Libidinis fuga, castitatis amore perficitur: humilitatis gressibus superbiæ laquei declinantur. Iracundiæ fremitus mansuetudinis moderamine coercetur. Gulæ utique inordinata uoracitas sobrietatis delectatione compescitur. Inuidiæ letalem morbum, sine caritate quis superat? Ambitus cupiditatis, & temporalium sitis, caelestium prælibatione sedatur. Verum & futuræ retributionis certa fiducia ignauia torporem expellit. Vitiorum igitur fuga uirtutum amore perficitur. Ambo cohærent, nec ab alterutris separari queunt. Nam nec uitium sine uirtutis desiderio superari, nec uirtus absque uitiorum contemptu ualet adipisci. Hæc desideria duo sunt animæ pedes, quibus omnes utuntur, qui in stadio spiritualis certaminis currunt, ut incorruptibilem coronam accipiant. His currebat Apostolus non quasi in incertum, sed corpus proprium uirtutum studijs edomabat, ut abdicatis uitijs spiritui subderetur. Nempe ad perfectionis fastigium, quod triumphus est pugnae, uirtutum desiderio impellente pertingitur. Isto nihil utilius bellaturis, in ipso prærogatur gratia, spiritualis latet dulcedo, dimicandi subsistit peritia: per ipsum quoque additur robor, aduersariorum debilitantur uires, uirtus augetur, spe erigitur animus, patentque caelestia. Nemo uirtutis ualet referare præconia, atque meritorum ipsius propalare commercia. Semper uirtutis concupiscentia grata est Deo, angelis amabilis, iustis proficua. Ista præcedente ac concomitante sancti naturam uicerunt, superauerunt demones, debellauerunt mundum, subegerunt seipsos, carnis lenocinia contempserunt, diripuerunt cælum, coronasque perpetuas possederunt, imitatores facti sunt Dei: nam dominus uirtutum ipse est rex gloriæ. Quid referam amplius? uirtutis desiderium præcellit miraculorum operationem, prophetiæ donum, linguarum genera, interpretationem sermonum, sanitatum gratiam, naturalium scientiam, & cognitionem caelestium: multi talibus ornati perierunt: uirtutibus autem nemo. Semper uirtutum desiderio munitus incedat, qui ui cælorum conatur diripere regnum. Non lassescet, non deficiet, non dormitabit uirtutis amator. Currunt in spirituali hoc stadio multi, sed solus hic perfectionis accipit brauium. O quam beatos dixerim amantium pedes, qui per uirtutum

Cant. 7

Hier. 51

itineria feliciter gradientes cælestis patriæ delicijs perfruuntur, has post agonis spiritalis consummatum opus percipiunt dapes. Non enim eorum est labor inanis in domino. Si igitur ô Christi milites intimæ caritatis concupiscitis pace potiri: si supernæ uocationis gloriam festinatis arripere: si imprædabilibus thesauris ditari concupiscitis: si immundorum laqueos uos euitare delectat, spirituales animæ uestræ pedes ab omni immoderato affectu excutite, interioris desidiæ uincula soluite, & seruilis onera timoris abijcite: quatenus superatis hostibus, gradu concito ad alta tendentes, amoris hymnum domino cantare possitis: hoc quippe Propheta futurum in se sperabat quum diceret: Deus dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos quasi ceruorum, & super excelsa mea deducet me uictor in Psalmis canentem. Ceruorum itaque & uos pedes habete, si uictoriæ carmen in excelsis caritatis monte cordis cum iubilo decantare nitemini.

Psal. 30

De diuersis speciebus orationis sanctæ in duplici statu: quietis uidelicet, & pugne. Cap. X.

Dicturus de cætero de ijs quæ ad offendendum instituta sunt armis: de sagittis spiritualibus præsens sermo percurreret. Hoc quippe genus in diuinis uoluminibus iugiter nominatur: nec ab re. Eminus namq; ferit, acute transfigit, celeriterq; emittitur: hostem debellantem propius non sinit ac cedere: equum & ascensorem frequenter unico prosternit ictu. Extremum quis non pauet arcum? Sagittariorum quis non declinet exercitum? Spiritualis hic arcus sanctæ orationis est opus. Sagittæ autem contra aduersarios hoc loco directæ ignita sunt orationis desideria, & importuna supplicationum uota, quæ à Christi militibus in cælum corde tacito destinantur. Nempe orationis uirtus, qua mentis intentio ad Deum dirigitur, quamuis unum nomen sortiatur, diuersis tamen effectibus exercetur. Alia namq; quiescentium, atq; alia oratio noscitur esse pugnantium. Quiescentium autem quis status enumeret, intelliget studia, uota capiet, ascensus intuebitur, & meritum gratiam metietur: Solus ista nouit qui rimatur corda, pensat desideria, ac uniuersa prospectat. Diuersimode tamen singuli uacant Deo: prout sancti spiritus magisterio ducuntur, & suauis conditori suo orationis sacrificium exhibent. Eorum etenim quidam prosternati suorum recordatione facinorum ueniam postulantes, compunctionis gemitus & lacrymarum fundunt riuulos: quatenus diuinæ iustitiæ seueritatem flectant, et prope fiant qui exigentibus culpis longe esse uidebantur. Nonnulli uerò secum tacite pertractantes quanta perceperint dona, siue ex creaturarum obsequio, siue ex ministerio angelorum, Deo gratias agere non desistunt. Sunt etiam plurimi qui restaurationis humanæ mysterium meditando, cernentes internos sensus spirituali delectatione reficiunt: dum ima summis & summa imis caritatis uinculo copulata cognoscunt. Reperiuntur quoq; ex ipsis qui hominum confortia fugientes, cordis sui secreta custodiunt, diuinam in se uenerantur potentiam, adorant maiestatem & colunt gloriam. Propterea efficiuntur corde læti, amore feruidi, ac delectatione iucundi: propheticum illud deprehendunt in se quod de se idem pronunciauerat uates. Prouidebam (inquit) dominum in conspectu meo semper: quoniam à dextris est mihi ne commouear, propter hoc latatum est cor meum & exultauit lingua mea: insuper & caro mea quiescet in spe. Vacant pleriq; Deo per orationis studium, cælestium eloquiorum sacramenta scrutantes: Percipiunt ijs scientiæ lumen, & scripturarum sanctarum notitiam perspicacem: intellectu namq; uisibilia supergredientes gratiæ præeunte splendore in lumine fidei perspicunt lumen. Inueniuntur quoq; aliquot in terra, quâuis in numero pauci, qui corde diuini amoris sagitta transfixi suauiter, concremantur delectabiliter, iugiter supra se feruntur in Deum, laudis obsequium frequenter exoluunt domino iubilatione permixtum. Cantant & gemunt, clamant & laudant, quiescendo tacent, & uociferando discurrunt: tenent & querunt, atq; amoris brachijs sponsum amplexando liquefcunt. Istiusmodi autem: quoniam hoc non licet habere semper, impellente caritate propheticum illud dicentes ingeminant. Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum: quando ueniam & apparebo ante faciem Dei: Præcellunt nouissimi in gratia, & dignitate priores: quanquã & interdum permittente Deo primi nouissimi fiant. Quâobrem nemo sibi arroget quod accepit. Hunc omnipotens cõpunctione humiliat, & illi caritatis exaltat remigio. Nunc plan-

Psal. 15

Psal. 41

plan-

A planctum pœnitentiũ conuertit in gaudiũ, nunc laudantiũ uota ariditate dissoluit. Sed aduentus atq; discessus in quiescentiũ mentibus alternat uices: quatenus nullus erga proximos pro perceptis muneribus insolescere audeat. Qui stat igitur ne cadat, uideat, atq; in humilitate iacentiũ admonitione firmet. Nouit dñs omnium finem: frequenter cecidit qui stare uidebatur. Et qui quadriduanus foetebat in uitijs, ilico resuscitatus à dño euigilauit ad uitam. Opus itaq; suum perficiant quiescentes, neminẽ iudicent, se nulli præferant, ut dilectam Deo orationis suæ exhibeant seruitutem. Gaudeant se à cõturbationibus demonum, & à fragoribus spiritualium bellorum esse remotos. De ipsis arbitror Propheetam cecinisse qui ait. Abscondes eos in abscondito faciei tuæ à cõturbatione hominũ: proteges eos in tabernaculo tuo à contradictionibus linguarum. Hinc eorum orationis puritas, uitæ innocentia, contẽplatio læta, deuotionis opulentia causatur. Non autẽ sic qui in tentationum agone cõtendunt. Istorum oratio à quiescentium est longe contemplatione dissimilis. Est namq; quiescentiũ oratio humilis, cõpunctione lachrymosa, gratiarum actione referta, exultatione iucunda, Dei cognitione corusca, amoris flamma succensa, & in diuinis laudibus delectabiliter occupata. Pugnantium uerò, qm̃ ijs uacare nõ congruit quæ ad pacẽ sunt, importuna esse cognoscitur, gemitibus plena, desiderijs ignita, postulationibus crebra, ornata fide & superbiæ tumore uacua. Nequaquã se ualet extollere qui alieno se nouit indigere suffragio. Immundorũ quippe spirituũ importunitatẽ sentiens preces ingeminat, propriam necessitatẽ detegit, imminens periculum narrat, quatenus cælestẽ placet iudicẽ, & celerẽ de persecutoribus ultionẽ exposcat. Tot namq; sagittis inimicos ferit, quot desideriorũ preces repræsentat altissimo. Læua etenim fidei scutum ad defensionẽ sui erectũ tenet, & dextera ignita contra hostes iacula intorquet. Ad momentũ uix intermittit pugnam, ne uel cedat hostibus, aut orationis præsidium intermittat. Nil profecto sic terret Leuiathan, sicut orationis crebra instantia, atq; deprecantiũ deuota suspiria. Aequè orationis quemadmodũ gehennæ cremat incedio, fugit ab orationis facie, atq; liquefcit, sciens corã illo non posse subsistere. Dei quippe in illo præsentiam uidens pugnantem ilico terga conuertit. Non enim abest dñs ab oratione bellantium, eorum laboribus compatiens atq; periculis. Sic enim per prophetam pollicitus est dicẽs: In uoca me in die tribulationis, eruam te: & honorificabis me. In mentis igitur arce constitutus clamat ille qui patitur, ut ab aduersariorũ incursionibus liberatus adiutori suo honoris & laudis exhibeat debitum. O mira conditoris nostri caritatis effusio, qui nec in tribulatione deserit, neq; supplicantium uota cum indignatione repellit. Nunc uulneratis occurrit ut foueat, nunc sagittas præbet ut feriat. In pugnae liquidem interdum periculo prægrauati ad orationis negligimus properare suffragium: efficeremurq; tunc inimicorum præda, nisi ducis nostri præuenti munere & uiribus firmaremur in prælio, & ad orandum informaremur in mente. Ipse namq; opportune militibus suis & uirtutem standi tribuit ne deficiant, & orandi affectum ingerit ne succumbant. Vtrumq; scripturarum testimonio comprobatur. Propheta quippe sanctus David casus sui periculum & diuinæ miserationis commendare uolens auxilium inquit: Impulsus euersus sum ut caderem & dominus suscepit me. De orationis uerò affectu Apostolus ait. Spiritus postulat pro sanctis. Nescimus autem quid oremus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Nemo igitur de uictoria diffidat quum Dei secum manum habeat præstantem, & eius spiritum pro se præsidium flagitantem. Se erigenti quisque tantum manum præbeat, & orandi desiderium non amittat. Assuescat ad refugium, implorationis accurrere, quoties inimicorum suorum insultus patitur. Eminet super se & de sublimitate cælorum orationis arcu ignitas contra hostes sagittas intorqueat. Diuinum bellatorem sic facientem attende. Olim in prælio stabat populus Hebræorum Amalech debellaturus: Moses uerò solus orabat in monte: orante namque illo Dei populus præualebat: preces autem intermittente propheta, superabantur Hebræi. Clamabat uotis ad Deum, & in terra certantium roborabatur uirtus. Erant profecto orationes Mosi, tanquam sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs. Suis orationibus aduersarios sternebat, auxiliabatur suis, honorificabat Deum, excelsisq; præconijs orationis merita commendabat. Vatis huius testimonio, discite qui pugnas implorare altissimum: discite non armis uisibili-

Psal. 30

Psal. 8

Psal. 117

Rom. 8

blibus sed oratione certare. Inuisibiles namque inuisibiliter superantur. Falleris omnino si corporis fortitudine, si uirtute propria, aut dimicandi arbitraris te posse triumphare peritia: diuino uincis fretus auxilio, animi uirtute, & ex orationis instantia inimicos insequeris. Prophetam confitentem ausculta: Non enim (inquit) in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me, sed dextera tua & brachium tuum, & illuminatio uultus tui utique saluabit me ab inimicis meis. Ecce Dei potentiam, prerogaram gratiam, & infusum affectum ad orationem suauiter impellentem. Ita itaque in tui cognitione qui certas ne de te confitendo diffidas, prudentiae lorica, & salutis galea, atque fidei protectus clypeo aduersariorum fallacias & eorum perniciose tentamenta deuota. Orationis uero arcu desideriorum intorque sagittas. Tibi prorsus appropriare non poterunt: quoniam testimonium propheta perhibente, desiderium pauperum exaudiuit dominus, & preparationem cordis eorum audiuit auris tua domine. Qui enim orandi praebet affectum, nequaquam orationis meritum pugnaeque triumphum negat.

Quod utile sit diaboli non ignorare astutias, & de praeconijs longanimitatis Christo militantibus opportunae. Cap. XI:

N spirituali certamine, diaboli non ignorare astutias plurimum proficit ad salutem. Caeco namque in stadio desudanti nulla adipiscendae coronae ingeritur spes, si cum uidente pugnare contingat. Opportune quippe bellatoribus donatur a Christo, ut interiori mentis intuitu spirituales ad capiendum animas percipiant laqueos. Si enim ihs qui uident, euadendi magnus labor incumbit, lumine quicumque carebit, quomodo insidias detegerit intortos declinabit ictus: agnoscat quem feriat. Petat igitur qui pugnat ut uideat, cor secum habeat, ne antiqui hostis circumueniatur anfractibus: iuxta domini sententiam per prophetam dicentis: Populus meus seductus est non habens cor: abiit colonus in terram alienam. Grande prorsus periculum est, non habere cor. Sine corde adolescentior filius, qui peregre proficiscens consumpto patrimonio siliquis porcorum in ediam suam saturare desiderabat, fuisse cognoscitur. Patris quippe gratiam, stolae primae indumentum, in manibus anulum, & uiruli saginati minime degustasset edulium, nisi ad cor rediens cordis sui dominium possedisset. Nempe ubi non est cor, deest consilium, non reperitur prudentia, intellectus hebetatur, iacet affectus, fortitudo succumbit, & longanimitatis tolerantia deficit. Est namque longanimitas amica uirtutum, gratiae aduocatrix, religiositatis domicilium, fidei speculum, testimonium sanctitatis, ornamentum catholicae ueritatis, Dei imitatrix, interemptrix uitiorum, tentationum medicamentum, persecutrix demonum, & spiritualis lancea inimicorum arma transfigens. Haec Christi militibus necessaria esse probatur. Tolle longanimitatem bellatori, & ilico timore comprehensus, terga aduersarijs dabit. Si hac operari quisque caruerit intermisso opere repete deficiet. Sanctorum longanimitatem aduerte tu qui pusillanimitate purgaris: Eorum in tribulatione constantiam, si diligenter attendas efficiaris patiens, & in diuinae gratiae expectatione robustus. Ipsos imitare quos diligis, ut ad illorum gloriam pertingere queas, uirtute praemia felicitatis eorum consequeris fastigium. Tibi labore poenitentiae, in uigiliarum pernoctationibus, in maceratione carnis, in contemptu seculi, in orationis assiduitate, in pudicitiae sanctimonia, in laborum perseverantia longanimitatis exempla proponunt. Sepe namque inuisibilium sustentati uiriliter temporalium perferebant incommoda. Nouerant esse Deum in promissione ueracem, & se sustentibus amplissima dona praestare. Mentis quoque oculos in aeternitatis contemplatione leuantes breue prorsus aestimabant omne quod transit. Nemo igitur a quo animo praesentis uitae tolerabit aduersa, nisi fidei magisterio futura prospiciat. Aratro terram scindit agricola, congregata spargit iam semina, messium fertilitatem fideli expectatione peroptans longanimitate sit patiens, ad anteriora se extendendo, efficitur in labore prouidus, in promissione Dei stat mente securus. Austri regina Hebraeorum condemnabit generationem: quoniam a finibus terrae longanimitate promota Salomonis regis sapientiam concupiuit audire. Seculi huius incolae terrenarum rerum lucra sectantes marinis se exponunt fluctibus, alienas perlustrant urbes, Barbarorum inhabitant oras, montium cacumina transeunt, uastarum solitudinum ardores ferunt, latronum se exponunt periculis, ferarum

- A** rarum antra perquirunt, insomnes deducunt noctes, ciborum parcitate tabescunt. frigore & nuditate penes pereunt, hominum efficiuntur uoluntate captiui, mortis atrocitatem non metuunt, quatenus assequi ualeant quod spei longanimitate desiderant. Haec sunt testimonia, quae in extremo iudicio aduersus Christi milites conclamabunt: istorum plane inconstantiam arguent, accusabunt teporem, eorum deminabunt uitam, pro paruis magna, pro spiritualibus corporalia, pro aeternis temporalia commutantium. Flebilis res est, & cum cordis moerore dicenda, intueri Dei filios ad celorum regna uocatos, gratiam paruipendere, promissa negligere, & Dei gloriam non amare. Hinc adeo refriguit caritas, & religionis elanguit uirtus, ut uix ex famulantibus Christo unus reperiat ex mille, qui uoluptatibus abdicatis, carnem spiritui, & mentem uelit subigere Deo. O quam multi in ipso diuinae seruitutis initio suauis iugum resciunt caritatis, irritam facientes caelestem fidem, & professionis sanctae scita spernentes. Tales ueluti canes ad proprium uomitum redeunt, & tanquam immundi sues in luti uolubro denuo reuoluti, caelestium se priuant delectatione bonorum. Manum siquidem ponentes ad aratrum, seque retrovertentes, iuxta domini sententiam, regno Dei efficiuntur inepti. Melius profecto fuerat illis ueritatis non agnouisse uiam, quam post agnitam abire retrorsum. Sunt quoque innumeri, qui propositum religionis arripiunt, mundum deserunt, obedientiae colla subiungunt, deuotionibus uacant, in dei itinere laudabili exercitatione percurrunt, perseverant in eo quod coeperunt ad tempus, quandiu interiori suauitate pascuntur, irruente autem tentationis articulo, quoniam nec de caelo iustitiae sol radios suos mittit in terram, neque eorum cor consuetum deuotionis germen effundit, ad spiritualia studia, & ad suimet consequendum uictoriam remissiores fiunt: Relaxant oris sui custodiam, morum deserunt grauitatem, mentem incultam perniciose ociositate relinquunt, uirtutum habitus, & perfectionis culmen obtinere se posse diffidunt: Sat esse arbitrantur, si perseuerent in claustris, si delicta priora non repetant, si aliena non rapiant, si in aperto opere mortaliter non delinquant. Quamobrem orationem negligunt, abhorrent pugnam, fugiunt sanctitatem. Interdum si prioribus deteriores sunt. De talibus dominus in Apocalypsi loquitur dicens, utinam esses calidus aut frigidus, sed quia neque es calidus, neque frigidus, incipiam te euomere ex ore meo. Huiusmodi tanquam si qui reuertuntur ad seculum longanimitatis sustentiam perdidit. Nempe ignauiam torpore compressi, & caritate frigidi, & in spirituali praelio sunt infirmi. Nullo aduersarijs uirtutis repugnant zelo, quoniam nec gehennae metum, neque aeternae uitae degustant praemium, sola ducuntur consuetudine, & plerumque necessitate, atque sui rubore compulsi, tam illa quae ad diuinum cultum pertinent, quam ea quae utilitatibus inferuiunt proximorum remisso peragunt corde. Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent: Forte timore compuncti, uel promoti dilectione ab insensibilitatis statu resipiscerent, fierentque in Dei seruitio promptiores. Detestandum prorsus est hoc hominum genus, qui sanctitatis praeferebant imaginem, nec Deo militant, nec mundi blandimenta perquirunt, spiritualis pugnae ingressi sunt stadium: Christianae militiae gestant insignia, corpore currunt cum caeteris, cum re uera strenuis bellatoribus sint longe dissimiles, securitate torpescunt: suique custodiam deserunt, arbitrantur pacem ubi non est pax. At uero qui hominis uitam militiam in terra cognoscunt esse, qui diaboli astutias non ignorant, qui domesticum animal subigere nituntur rationi, qui adultas concupiscentias deprimere satagunt, nunquam deponunt arma: nunquam contra daemonum tormenta dormitant: Omni quippe tempore sedula mente uigilant, ne repentino incursum inimicorum diripiantur in praedam: Longanimitatis uibrantem semper habent lanceam, ne sub discretionis uelamine rigoris assumpti censura deficiat. Nepe haec dolosa tentatio seducit multos, euertit incautos, debilitat uires, uirtutes supplantat, aufert gratiam, extinguit ignem, obnubilat uisum, claudit caelum. Hanc praeter caeteris suspectam habeat quisquis Deo placere concupiscit, mentis propositum illaenum teneat, pugnandi affectum uigilem seruet, nec carnis suasionibus cedat, rationis iudicium diligenter examinet, conscientiaeque speculum purgatum custodiat. Haec utique diabolica machinamenta destruunt, fallacias detegunt, & Christi militem uictorem faciunt. Horum autem inexpertus atque indoctus crebro prosternitur, & ante pugnae terminum uulneratus abscedit. Sibi namque compatiens carnis suggestionibus credit, mortem diligens elon-

elongatur à uita, admittens tenebras à luce deseritur, pacem contemnens fragores ten-
 tationum patitur, orationis tranquillitatem fugiens penè in agilibus naufragatur se-
 culi deuotionis carens suffragio corporis debilitate tabescit, sensuum deductus ille-
 cebris extra se uagatur ut profugus, spiritus oblectamenta non habens uentris secta-
 tur ingluuiem, futurae uitae non gustans gaudia praesentibus. uoluptatibus frui desiderat.
 Corporis resolutionem semper metuit, qm̄ ad incorruptionis dulcedinem meditando
 nunq̄ assurgit. Istiusmodi nanq̄ itinera sunt discedentiũ à Christo, deserentiũ uirtutes,
 nescientium se, dubitantium in fide, & corde deuiantium, & retrorsum abeuntium. Opti-
 mum est igitur o commilitones Christi longanimitate stabilire cor, & ad tolerandũ ad-
 uersa se uiriliter praeparare, perseverare in acie, & hostium saeuitiam non timere. Ferrũ,
 ignem, carceres, mortemq̄ pro Christo gratanter excipite: Spe sursum animos erigite,
 & quanta uincensibus sint in caelo bona promissa sedulo cogitate. Conseruos uestros
 iam regnantes aspiciate, & angelorum dñm pro uobis interpellare minime dubitate. Ec-
 ce attrita est uia, debilitatus est fomes, ligatus est coluber: exactoris iugum cõputruit,
 templi uelum patet, poenitentia peccata donantur, agni caro comeditur, redẽptionis
 precium ministratur, praerogatur gratia, spiritus exuberant dona, discurrunt angeli, uo-
 ta offerunt, reportant merita, referatum est caelum, uictoriarũ coronã parata sunt. Cla-
 mat in caelo sapientia, in terra, & in praecordijs hominum dicẽs. Usquequo paruuli dil-
 gitis infantia: & stulti quae sibi sunt noxia cupiunt: & imprudentes odibunt sapientia:
 Conuertimini ad correptionẽ meã: En proferã uobis spiritum meum, & ostendã uerba
 mea. Monentis itaq̄ uocem nolite negligere, nec praecceptoris iugũ reijcere: fortes esto-
 te in bello, in tribulatione patientes, & in aduentus dñi expectatione lõganimes: quo-
 niam ueniens ueniet & non tardabit. Egregium psaltem ad longanimitatis tolerãtiam
 Christi tyronem exhortantẽ attẽdite. Expecta inquit dñm, uiriliter age, confortẽ cor-
 tuum, & sustine dñm. Vox hæc in mente maneat, uersetur in ore: ut lõganimitatis hasta
 transfixis aduersarijs pro adepta uictoria letitię carnẽ æterno regi suauiter decãtetis.

Pro. 1

Psal. 26

*Quantum animi fortitudo, & prudentie lumen spirituali expedit bellatori, ad supplantandum
 Leonis ac Draconis diaboli saeuitiam. Cap. XII.*

Lorum qui in corporali stadio dimicant quidam fortitudine, quidã uerò in-
 genij calliditate hostes sibi subigere moliuntur. Aliqui nanq̄ facilius fortitu-
 dine: alij uerò facilius arte sternuntur. Nempe cui ambo hæc suppetunt exi-
 gente necessitate nunc uno, nunc utitur altero. Plurimum in bellãdi peritia
 deficit quicunq̄ tm̄ altero se semper exercet. Eandem itaq̄ regulã fore arbitror oppor-
 tunam in spirituali certamine, quã in corporali superius memoratur. Ut habeat fortitu-
 dinem opus est, qui de inimicis triumphare desiderat, habeat & calliditatẽ ingenij. Dif-
 ficile uictoriam consequitur si caruerit altero. Nempe aduersarij cum quib. conflictus
 initur utroq̄ pollent. De fortitudine quidem illorum in beati Iob uolumine sic scriptũ
 est. Non est potestas super terram quã comparetur ei, qui factus est ut nullum timeret,
 omne sublime uidet, ipse est rex super omnes filios superbiã. De calliditate aut in libro
 Genesios habes sic: Erat serpens callidior cunctis animantibus. quẽ erãt in terra. Propter
 fortitudinẽ uocatur leo, sicut apostoli Petri uoce dicitur. Aduersarius uester diabolus
 tanq̄ leo, &c. Propter calliditatem uerò draco denominatur, dicente propheta. Draco
 iste quem formasti ad illudendum ei. & Apostolus. Timeo autẽ ne sicut serpens Euã se-
 duxit astutia sua, ita & sensus uestri corrumpanẽ, & excidant à simplicitate, quã est in
 Christo Iesu. Vides ne quantum uirtus sit necessaria: quantumq̄ prudentia? Nempe si
 uirtute sola certare uolueris sine prudẽtia uersutus hostis calliditate deijciẽt te, si uerò
 calliditate tm̄ leonis rabies superabit te. Vtrunq̄ habeto. Esto fortis cõtra leonis huius
 saeuitiam. Esto prudens aduersus dolositatem serpentis. Fortitudinẽ ipsius quis nõ me-
 tuat, quando rugitu suo & cauda tertiam partem stellarum (sicut in Apocalypsi legi-
 tur) traxit in terram? Calliditatem autem quis non expauescat, qui protoparentes de
 uoluptatis loco in peregrinationis huius depulit regionem? Nemo ergo praesumat
 de se, aut per se illum posse prosternere. In eo confidat, illiusq̄ flagitet auxilium leo-
 nis, qui de tribu Iuda secundum carnem exortus uicit in morte, & resurgendo trium-
 phauit. Serpentis quoque illius utatur prudentia, qui serpentem antiquum crucis su-
 spendit

Iob. 41

Gen. 3

1. Pet. 1

Psal. 103

2. Cor. 11

Apoc. 13

A spedit in ligno. Ipse ipse prorsus est qui gratiam fortitudinis, & sagacitatem prudentiaẽ
 praestat. Vtrunq̄ praecipuus uates intimaui, de fortitudine inquit: Dñs fortitudo ple-
 bis suae & protector saluationis Christi sui est. De prudẽtia & sciẽtia ait: Qui docet ho-
 minem scientia, alio quodã loco utrunq̄ cecinit sentẽtia unica. Dñs inquit illuminatio
 mea & salus mea, quẽ timebor. Apostolus etiã hæc eadẽ testificatus est dicens Christũ
 Dei uirtutẽ & dei sapientia. Igitur contra dei uirtutẽ quis sustinebit: uel aduersus dei sa-
 pientia cuius malignantis poterit insidia praualere? Inhaereat itaq̄ dño Iesu: fidei bra-
 chijs ipsum astrictũ teneat, qui de hostib. suis uult reportare coronã: Infirmis nostris
 semper propitiã, nostros sanat languores, in nostris certaminib. nobiscũ est, ut suc-
 cumbentib. nobis praebat opẽ, atq̄ pugnantib. uincendi praesidia subministret. horũ
 expertus propheta aiebat: Dñs mecum est tanq̄ bellator fortis: Nec diffidas de eo quã
 dicitur, cum corporalẽ deum minime praesentia uideas. Adest ipse dñs nobiscũ potẽtia
 liter spũaliterq̄, quẽadmodum ipse in euangelio ait: Ecce ego uobiscũ sum omnib. die-
 bus usq̄ ad consummationẽ seculi. Nẽpe secundum carnẽ ambulas si dei tui corporalẽ
 uis habere praesentia: Infideliũ prorsus & terrena sapientia est ista cogitatio. Memento
 qm̄ deus spũs est & eos qui illum uident atq̄ adorant, in spiritu & ueritate ipsum uide-
 re atq̄ adorare oporteat. Quãobrem spũalia ab eo spiritualiter suffragia quere: atq̄ illũ
 intus tecum loquentẽ teq̄ docentẽ intelligere stude. Loquitur equidẽ ad cor hominis
 dum erudit illum, & reuelat se. Non super montis uerticẽ, non in tẽplo: non in aperto
 cãpo, stellis, caeloq̄ patente se manifestat deus: sed intus ronale cognitionis ueritate il-
 luminãs: atq̄ concupiscibile amoris delectatione succendens. Ista dum percipis in te,
 locum tuum uide ne deferas, sed solerti diligentia, ac humillima familiaritate ad cor tuũ
 conuersus audi quid tunc in te loquatur dñs. Facile uocem illius intelliges, nõ in spũ,
 nec in cõmotione, neq̄ in igne, sed in sibilo aurã tenuis: in aspiratione, uidelicet inter-
 na: exultatione humili, & uoluntatis suae apprehẽsione. Hoc modo multisq̄ alijs olim
 deus loquebatur patrib. & prophetis nouissimisq̄ dieb. istis quibusdã etiã fidelib. lo-
 quitur gratis. Cãterũ cũ multis incerta, pluribusq̄ ignota sit huiuscemodi locutio, aliã
 praestitit planiorẽ, in qua erudit doctum & simplicẽ, peccatorẽ & iustũ, fidelẽ & infide-
 lẽ, infirmum & fortem: hæc pãdagogus tuus sit: hæc spũale speculũ, hæc potissime ad-
 uersus aereas potestates gladius tuus ex omni parte acutus. Hunc prorsus habeto gla-
 dium in spũali tuo certamine. Nunq̄ à latere tuo, nunq̄ à tuis amoueat manib. Gla-
 dius iste diuina eloquia sunt, quib. aduersarij nostri concitant in fugã, & usq̄ ad internẽ
 cionem sternuntur. Per ipsa nobis loquitur deus, & nos de omni catholica imbuẽt uerĩ-
 tate. Nullum prorsus dubietatis argumentũ est, quod non sacre scripturẽ autoritate sol-
 uat. Nulla fraudis diabolicã decipula est: nullus tentationis insultus, qui nõ diuini elo-
 quij medicatione uincat, dicente propheta: Super inimicos meos prudentẽ me fecisti
 mandato tuo quia in æternum mihi est. Si qñ blandiatur caro, si arrident prospera, si læ-
 uis mundus, si concitent bella, si insurgãt aduersa, si maledicãt homines, si tẽporalia de-
 sint, si elementa turbentur, si pestis immineat, si infirmetur corpus, si mortis atrocitas
 intenteat, praesto sunt in uoluminib. sanctis apta remedia, quib. imminentes soluant lan-
 guores animarũ. Verbi quippe sunt uerba nos erudiẽtis de ijs quã ad salutẽ, seu institu-
 tionẽ, siue ad fidẽ, seu ad diuinã pertinent cognitionẽ, imperitorum & simpliciu cordã
 per eadẽ spũali lacte, & delectatione plana nutrit historia, per quã efficiuntur fortes
 in praelio, & ad perferendos huius peregrinationis labores alacres, adeo ut inimicis spi-
 ritualib. obuiare non trepident. Gladio accincti & ense sanctorũ exẽplis roborãtur &
 dictis, solo nanq̄ literã contenti suffragio argumenta subtiliora ultra nil quærunt. Idẽ
 nanq̄ profectus ad salutem excipitur, quemadmodũ ense, itã hostẽ iugulasse palea. Ve-
 rũ hoc est in sacra pagina ualde mirabile ac omni ueneratione dignissimũ, ut in una eã-
 demq̄ narrationis serie doctus acutus ingenio pariter pascatur & simplex. Simplex
 quidem literam, doctus uerò spũalẽ sensum perscrutatur in litera. Illectus quippe sa-
 cramentorum dulcedine, & allegoriarum locutione perpulchra profundos non desi-
 nit effodere fontes. Sibi nanq̄ & posteris sapientiaẽ fluentia exhaurit quatenus car-
 nalis illecebrã sitim extinguere possit. Cãterum spũali etiam se mucrone praecin-
 git, quo irruente tentationis articulo aduersarijs uirili ratione repugnare sufficiat. Nõ
 enim

Psal. 27

Psal. 93

Psal. 26

Hier. 20

Matt. 28

Psal. 118

enim humana ratio per se uersutias ualet superare diaboli. Quamobrē diuina præcipue **B** honoranda clementia nobis scripturarum sanctarum præbuit rudimenta, ut ueritatē si dei suo declararet eloquio, in quo cælestis esset qua nutrimur autoritas, & uirtutū omnium quam sequamur perfecta moralitas. Nō igitur alienorum Christi discipuli magisterio indigent, ut discant morum disciplinā, cum totius mortalitatis habeāt præceptorem, qui illam uerbo docuit & exemplo. Hanc quicumq; scire uoluerit euangeliorū apices legat, intelligetq; per Christum quod naturam transcendat hominum, philosophorumq; scientiā. Fecit plane quod docuit, docuitq; quod proficeret, quod saperet, quod erudiret, quod eleuando accēderet. Decuit prorsus sempiternū uerbū talē ecclesiæ suæ prærogare doctrinā, per quā humana mēs, quæ per originale delictū deformata ab ingenitæ dignitatis arce ceciderat, alliceret exēplis, erigeret per fidē, reformaret in moribus, & diuinæ cognitiōis sapiētia cōpleret. Quadrifario utiq; hoc sensu catholica sunt referta uolumina, adeo ut in eis nil desit, quod ad sanctitatē, seu uirtutē, seu sciētiæ pertineat ueritatē. Dei nāq; uerba penetrāt profunda, rimant̄ abdita, futura prospectāt, præterita narrāt, pādunt mysteria, certifiāt de promissis, contēplantur diuina, disponūt humana, dānant uitia, declarāt dubia, & hominum ad Deum reuocant corda. Tanti sunt, qm̄ sancto promulgata sunt spiritu de thesauri ipsius sapientiæ, eadē referente quæ ait: **Ioan. 17** Nō enim loquet̄ a semetipso sed quæ audiet loquet̄, & quæ uētura sunt annūciabit uobis, de meo (ait) accipiet, & annūciabit uobis. Audiēdus est igit̄ fideliter sapientiæ sermo, qui per spiritū suū loquit̄ siue gesta, siue mysteria, siue moralia, siue diuina, unicuiq; iuxta sui captū ingenij tribuēs intelligētiæ pabulū, ad internos nutriendū sensus pro discretione boni & mali, atq; ad imbuendū in spirituali certamine in se credētes. Nēpe te stante propheta declaratio sermonū illius illuminat, & intellectū dat paruulis. Idē etiā **Psal. 118** de se dicit: Bñdictus dñs Deus meus qui docet manus meas ad præliū, & digitos meos ad bellū. Quiescentes igitur replet sapientiā & intellectu, cōsilio & sciētia, pietate & timore: Certantes uerō fortitudine roborat, & erudit magisterio dimicādi, illis præbēs ad ultionē inimicorū, gladiū spiritus quod est uerbū Dei. Teneat qui contēplationi uacat **G** in corde suo diuinorū eloquiorū doctrinā, quatenus in ipsa tanq; in speculo præclarissimo se aspicere introrsus ualeat, cognoscere mysteria, atq; meditādo degustare diuina, luce nāq; illius præuia minime errare poterit. Verū qui in spirituali cōsiliū laborat, ad sui munimē hostiūq; perniciē, sermonis Dei præcingat se gladio, illūq; euaginatū gerat, ut præ manib. paratū habeat quo aduersarios irruētes feriat. Hoc plane usi sunt cuncti Christianæ militiæ strenui bellatores, præcipue tñ dux noster dñs Iesus prout euāgeliorū sacra narrat historia. Quū em̄ post baptisma deserti secreta petisset, atq; post quadragenariū ieiunij dierū expletū numerū elurisset, tentante illū diabolo ut de lapidib. panes faceret, rñdit. Nō in solo pane uiuit hō, sed de omni uerbo quod procedit ex ore Dei. Denuo dicēte diabolo mitte te deorsum, rñdit. Scriptū est non tentabis dñm Deū tuum. Postremo eodē diabolo ostendente atq; pollicente uniuersam mūdi gloriam, si procidens adoraret illū, ilico ait. Vade Satana: Scriptū est enim dñm Deū tuū adorabis & illi soli seruiēs. Vides nē quib. præceptor & dux tuus in certamine suo usus sit armis? Valebat potestate, poteratq; illum rationib. cōfutare: Nō arcu & sagitta, nō iaculo uel **H** hasta, sed hoc spirituali maluit ipsum gladio iugulare. Quāobrem & tu, qui certas in stadio, regis tui fretus exēplo, hoc sanctarū scripturarum utere gladio. Non abs te componas quod obijcias inimicis, de fontib. saluatoris indeficiēter scientiā hauri, memoriæq; reconde, qua aduersariorum queas retundere peruicaciam. Prophetā in hoc imitare, et rñdebo (inquit) exprobrantib. mihi uerbum, quia speraui in sermonibus tuis. Timent prorsus neq; spiritus spiritualia tela, contra quæ nōrunt se præualere non posse. Proderunt utiq; tibi diuina eloquia in mente seruata, & persequentur aereas potestates, proximorum utilitati inseruient, & cordium secreta perlustrando mundabunt. Est nāq; **Heb. 4** Dei sermo (dicente Apostolo) uiuus & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ & spiritus, compagumq; & medullarū, & discretor cogitationum & intentionum cordis. Tali igitur gladio uerbi Dei semper munitus incede, si perfectionis triumphum in præsentis uitæ stadio adipisci, atq; consummato uitæ terminō immortalitatis gloriam in futuro obtinere desideras.

A Quam probatum directorem habere studeant, qui peregrinationis huius gradiuntur iter, si uolunt feliciter peruenire quō tendunt. Cap. XIII.

Vemadmodum ad perficiendū itineris sui cursum uiatoribus cōfert, si prouidum directorem habeant: ita & desudantium in militaribus negocijs ad consequendam uictoriæ palmam animum roborat, si experto in prælio subduce decertēt. Primus quā sæpe errandi laborem euitat. Secundus autem plerunq; corporalis exitus euadit pericula: horum uerō carentia errorem pariter inducit & mortem. Hæc quippe quū uera sint, studeant mortales rationis dignitate capaces, tam peregrinationis suæ directorem, quā etiam certaminis sui ducem habere probatum. Nemo prorsus ab hac necessitate secernitur. Vniuersi quandiu sumus in corpore perēgrinamur a domino: per fidē ambulantes, non per speciem. Si per fidem **Heb. 11** ergo in lubrico, quia fides argumentum est nō apparentum. Si autem in lubrico, ergo in ignorantia tenebris, in laqueis peccatorum, in mortis umbra, in seculi naufragio, in incredulitatis scopulis, & in inuio præsentis exiliij. Ecce pericula, ecce cur probatissimo **B** direttore indigemus. Prophetam super hoc audiamus quid sentiat: Omnes nos (inquit) **Esa. 53** sicut oues errauimus, unusquisq; declinauit in uiam suam. hoc Psaltes egregius in seipso agnoscens ait domino: Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum. Nempe si uates hic tantus utique secundum cor Dei diuinitus assumptus ad regnum se uelut ouem errasse fatetur, quid nos peccatores imbecilles & cæci de nobis æstimare debemus? Clamemus ex corde singuli: clamemus & omnes cum Propheta memorato, dicentes: Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum domine. Si errauerūt omnes, si uniuersi **Psal. 118** peccauere, quis reuocabit nos in uiam rectam, ut eamus ad habitationem ciuitatis nostræ Hierusalem, quæ sursum est? Porro in hac uasta solitudine pertranseunt feræ sylvarum, & catuli leonum rugientes, ut rapiant & quærant a Deo escam sibi: has quomodo uiatores effugient, gradients in opaco noctis silentio, per huius peregrinationis deuia, & ruinosa itinera? Vtiq; propter noctis tenebras, luce: propter uerō incerta uiarum itinera **C** peritissimo indigent direttore. Vtrunq; autem spiritualiter intelligendum est. Corporaliter enim quomodo accipiendæ sunt tenebræ, quæ ex quotidiano solis uisibilis ortu surgantur atq; deficiunt? Aut quomodo localiter erramus, dum uiuimus, quū restante domino: Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos, atq; homines singuli proprias **Matth. 8** habeant ciuitates & domos ad cohabitandum pariter? Sunt particularia, sunt etiam hospitalia cōmunia, in quæ noctis tempore conuenientes homines sopori ac quieti se tradūt. Quāobrem, quoniam ex rediuiua uisibilis solis lucē noctium tenebræ propulsantur, & mortales singuli certas mansiones possidere nōsuntur, quod superius dictum est, nō corporaliter, sed spiritualiter debet intelligi. Sunt equidem spirituales tenebræ feræ inuisibiles, & intellectuales errores, quibus plenus est mūdus. Ista tantum illi euadent, qui æternę lucis illustrantur splendore: atq; in ueritatis & pacis itinere deducūtur. Hoc **Luc. 1** Propheta longæuus & sanctus poposcit, dicēs: Illuminare his qui in tenebris & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Porro utrunq; Christus est, quem **D** quisquis in ueritate possidet, nec ambulare in tenebris, neq; in erroris deuiatione periclitari potest. Est quippe lux quæ minimē istis corporalibus uidetur oculis, quoniam spiritualis & diuina est. Est etiā uia, quæ nec ipsa carnis pedibus ualet calcari, quū sit tota spiritualis: quæ admodū ipse ait de se: Ego sum uia, ueritas & uita. Et ne quisquā uiam ipsam **Ioan. 14** secundum sensum carnis acciperet, intulit: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Lucem igitur spirituales intelligamus esse dominum Christum, quæ suo meridiano splendore supernam illam patriam, omnesq; illius habitatores, angelicos uidelicet spiritus, & beatorum animas irradiat, lætificat, & accendit. Nō solum autem illos, qui in æternitates perpetuas transiere, uerum etiam omnem hominem uenientem in hunc mūdum: non autem **Ioan. 1** mūdum ipsum, sed homines tantum illuminat, qui luminis illius perceptibiles sunt, quoniam intellectualis est. De hac quippe luce Propheta loquens, inquit: Populus gentium qui habitabat in tenebris uidit lucem magnā: Sedentes in regione umbrę mortis lux orta est eis. Non autem oritur in se, sed cum cordibus manifestatur fidelium oriri dicitur, dicente Propheta: Lux orta est iusto, rectis corde lætitia. Quum enim illa occasum in se **Psal. 96** nesciat, quomodo oriri potest? Candor enim est lucis æternæ, & speculum sine macula: **Laur. Iustin.** **Bb** splendorq;

splendorque diuinæ maiestatis, in se neque oritur, neque occidit, sed in nobis. Nobis quidem
 occasum facit, quum uoluntariè delinquentes peccatorum inuoluimur tenebris: & ex
 lucis filiis noctis & tenebrarum efficiamur serui. Hunc sensum Apostolus iustificatis pec-
 catoribus aperuit dicens: Non enim estis filij noctis & tenebrarum, sed filij Dei: ut inuol-
 uat uos dies domini. Oritur autem quando gratiæ ipsius infuso nobis lumine: nota no-
 bis in ueritate fiunt spiritalia atque diuina. De hoc etiam Paulus inquit: Qui autem dixit
 de tenebris lucem splendescere, illuxit in cordibus uestris ad illuminationem fidei. Lux
 igitur hæc nullam cum tenebris societatem habet, illamque tenebræ comprehendere ne-
 queunt. Fugat prorsus ipsas, arguit & dissoluit: ipsi namque opposita sunt. Non enim pos-
 sumus lucis huius esse participes, & opera diligere tenebrarum, sicut neque duobus serui-
 re dominis. Si enim tenebrarum uolumus gesta sectari, proculdubio tanquam oues er-
 ramus per uia sine luce, absque duce, & sine pastore. Verum si obhorremus tenebras, &
 bestiarum spiritalium per eandem discurrētium pauemus incursum: utique præeunte ipsa
 diuina luce, animæ pedes dirigemus in uiam pacis. Nequaquam sine hac luce in semitis
 iustitiæ, & in uiam ueritatis, quæ ducit ad uitam, introire ualemus. Hanc profectio uiam
 Propheta peragrare desiderans, orabat inquit: Deduc me domine in uia tua, & ingre-
 diar in ueritate tua, lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. Hæc namque uia ab omni pol-
 lutione est munda, ab omni offendiculo libera. Est namque ab innumerabilium angelorum
 custodia præsidio, obsequio famulata, uenerata affectu, & laudibus decentissime orna-
 ta. Ascendunt utique per illam & descendunt nimia cum exultatione lætantes. Nullus pla-
 ne per eam immundus ingrediens diu perseverare ualet. Sui namque rutilatione splendo-
 ris obtutus illorum reuerberas, ueluti irrationabilia iumenta, & indigna à se reijcit atque
 expellit. Quamobrem quicumque illam parambulare decreuerit, sordida deponat indu-
 menta, ueterem uidelicet hominem, & mundis pedibus semitas eius gratanter incedat:
 Delectabitur prorsus in decore illius, & fragrantissimo odore respersus, atque interius iu-
 cundatus, solito promptior effectus, cum Propheta canet & dicet: Viam mandatorum
 tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Innumeris quippe uia hæc est decorata uer-
 nantibus atque coruscantibus uirtutum gemmis, nec non uarijs strata est redolentibus
 mandatorum floribus: adeo ut qui per illam graditur, errorem pati nequeat, nec foeto-
 rem. Præceptorum namque Dei obedientia introrsus reffectus quadam spiritus suauita-
 te nutritur, spõsæ illud memorabile dicens: Trahe me post te, in odorè curremus unguen-
 torum, id est, præceptorum tuorum. Caterum de uirtute etiam transiens in uirtutem tan-
 quam de claritate prouectus in claritatè spiritali domini meretur ditari præsentia. Ca-
 ueat prouidus omnino uiator, ne in dexteram partem declinet uel læuam: sed præuia sem-
 per luce à uirtutum disciplina, & mandatorum integritate non deuiet. Ista planè sunt spiri-
 tualis uitæ præclara itinera cælitus uiatoribus demonstrata quatenus quæ pergant suffi-
 cienter edocti falsitatis minimè labantur in tenebras. Nemo igitur mercedem poterit ob-
 tinere uictoriæ, qui per uirtutum callem ambulare neglexerit. Est planè uirtus peregrina-
 tionis magisterium, qua peruenitur ad præmium. Cupis consequi præmium: uirtutis
 studia relinquere noli. Proponitur tibi merces, proponitur & uirtutis labor. Absque uirtu-
 tis annixu superuacue curris ad præmium. Virtutis tuæ præmium in hoc tuæ peregrina-
 tionis itinere Christus est. Quemadmodum ipse tibi factus est uia uirtutum documenta
 præbendo: ita factus est terminus, ad quem debeas accedere diligendo. Viam ergo noli
 deserere, donec attingas quod pergis. Præceptorem tuum audi: Qui sequitur me, non am-
 bulat in tenebris: sed habebit lumen uitæ. Superius audisti quid sit lux, quid uia sit uita.
 Disce igitur humilitatem, quam Christus uerbo docuit & exemplo: disce obedientiam,
 quam patri suo exhibuit & matri: disce caritatem, quam animam suam pro te ponendo
 seruauit: uirtutesque ceteras ut uita lumen in te ualeat possidere: Christum sequere, Christum
 imitare, ut ad ipsum peruenias. Nempe si peruenies, ipsum consequeris in præmiu: intra
 tamen lætus de mercede effectus, securè cum Apostolo dices: Mihi uiuere Christus est,
 & mori lucrum. Diem festum ages tu & omnis familia tua: quoniã ingrediente luce fu-
 gata sunt tenebræ, introeunte gaudio carnalis consumptus est moeror, infundente se ca-
 ritate omnis seruilis abscissus est metus. Tenebis illum brachijs amoris astrictu, & dices:
 Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum
 genitricis

A genitricis meæ. De cætero si in ueritate hoc fuerit, lux spiritalis semper fulgebit in ha-
 bitaculo mentis tuæ, caritatis oleo nutrita, Dei tui iugiter exultabis in laudem, profecti-
 bus prioribus oblitus semper ad altiora conscendens. Corporis resolutionem reputa-
 bis ad uitam, atque intimæ caritatis flammâ succensus cælestis sponsi semper præsentiam
 concupisces. Hæc utique spiritalis est merces, quæ certantibus uiatoribus prærogatur.
 Hoc est solatium spirituale, quod post uirtutum palmam in huius prærogationis leua-
 men exhibetur, Christum uidelicet in præcordijs possidere lætanter, Christi que castis am-
 plexibus refoueri. Qualis uerò consummato istius uitæ agone uictoribus in futuro pa-
 rata sit merces, sequens sermo percurrat.

Quata dux noster dominus Iesus sit usus peritia, ut uniuersum sibi per milites suos subigeret orbem. Cap. XIII.

B Vi præsumunt populis, & regni solium tenent, quoties pro adipiscendis provin-
 cijs, seu pro recuperandis urbibus iam amissis, bella commouere disponunt, præ-
 cones constituerunt circumquaque dirigere: stipendia largi tribuere, & ampliora
 dona promittere: quatenus militum ad se trahant cateruas, ut congregato exerci-
 tu meditata ualeant inire certamina. Sicque dominum nouimus egisse Christum, quum ad redi-
 mendum captiuum hominem contra aereas potestates mundi huius campum pugnaturus in-
 traui. Se quippe ad concitandum bellum uenisse indicauit, dicens: Nolite putare quod pa-
 cem uenerim mittere in terram, sed gladium. Veni enim separare hominem aduersus patrem,
 & filium aduersus matrem, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius.
 Propterea ad roborandum militum animos, ut in prælio fortes, & in subdendis hostibus es-
 sent fideles, missa prius per totum orbem apostolica legatione pugnaturis plurima eroga-
 uit, auri argenti que talenta, ac plura multo spopondit, duntaxat in agone sibi proposito uiri-
 liter decertaret. Neminem repellit, neminem quamuis debilem, uel pauperem, claudum uel cæ-
 cum respuit pugnare uolentem. Singulis iuxta eorum qualitates & uirtutes præbet stipen-
 dia, officia impartitur, ac dona promittit. Nullius personam discernit, nullius dignitatem
 præponit: sed tantum pensat merita, uota remunerat, & mentis probitatem attollit. De-
 niique unicuique iniungit gradus, negociaque disponit: quatenus scire quisque ualeat quid acce-
 pit, quid uia agere debeat, non ignoret. Nouit equidem probatissimus nostræ militiæ ca-
 pi ductor, quod nihil sic nocet exercitui præstanti, illumque conuertit in fugam, sicut deor-
 dinatum aciei habere congressum. Nam quemadmodum ordinem dimicandi, ut pluri-
 mum uictoria sequitur, ita confusionem parit inordinata progressio. Ducis nostri in di-
 sponendo exercitum uis audire peritiam: Apostolum referentem ausculta: Qui descendit
 (inquit) ipse est, & qui ascendit super omnes caelos, ut impleret omnia. Et ipse dedit
 quosdam quidem apostolos: quosdam autem prophetas: alios uero euangelistas: alios autem
 pastores & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationem
 corporis Christi, donec occurramus omnes in unitate fidei, & agnitionis filij Dei: in uirtu
 perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Non ab re igitur dominus dicitur exerci-
 tum, quum tam ordinatissima sapientiæ lege, & angelorum ministeria in caelo, & officia ho-
 minum dispenset in terra, ut nihil in ipsius exercitu confusum appareat. Verum si quid in
 illo indecorum, seu incompositum est, non ex imperatoris imperitia, sed ex inobedientium
 progreditur uitio. Qui enim creaturarum uniuersitati legem indixit, potuit & homini absque
 alicuius redargutione defectibus. Sed ex preuaricatione hominis naturalis ordinis pul-
 critudo deperijt: ut exigente iustitia rebellionem sentiret in imis, qui Dei sui noluit ob-
 temperare mandatis. Disponit igitur spirituale certamen exercitui electorum, illique propria
 singulis spiritalia officia diuidit: ita ut nemo sit, qui non aliquo modo sublimetur. sicut offi-
 cia peculiaria communicat: sic etiam specialia dona concedit, tanquam catholicæ religio-
 nis præclara stipendia, quatenus eorum suffragio prouecti consummata uictoriæ queant
 celebrare triumphum. Porro ad utilitatem spiritalium gratiarum stipendia donat, ut pugnantium
 quisque habeat unde principem seculi debellare sufficiat. Hæc qualia sint Apostolus mani-
 festas inquit: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundum eundem
 spiritum: alij fides in eodem spiritu: alij gratia sanctorum in uno spiritu: alij operatio uirtutum:
 alij prophetia: alij discretio spirituum: alij genera linguarum: alij interpretatio sermonum. Hæc
 omnia operat unus atque idem spiritus singulis militum diuidens prout uult. Diuidit planè sin-
 gulis ut dimicent, uincant, coronentur, & regnent. Qualiter proprio munere sanctorum quilibet

ordo pugnaverit mētis cōsiderationē noscamus. Nēpe apostolorū chorus ex infuso sibi sapiētiae & sciētiae dono, mundū uniuersum sanitatū gratia cooperāte, iugo Christi subigere potuerūt. Loquebātur magnalia Dei gustu sapiētiae ebrīati. Scripturarū sacramēta referabāt scientiae clauē, quibus nemo mortalium resistere ualebat, reuelata ueritate illis testimoniū perhibēte, & sequētibz signis. Quod em̄ uoce ueridica prēdicabāt, miraculorū autoritate roborabant. Hinc factū est, ut in omnē terrā exiret sonus eorū, & in fines orbis terrae uerba eorū. Cōstituti igif sunt principes super omnē terrā, quoniā cunctarū gentiū natiōes ad Christi obedientiā perducere meruerūt. Quid uerō de martyribz loquar? Nōne per fidei donū, qđ specialiter perceperūt, uicerūt regna? adepti sunt re-promissioēs, an nō obturauerūt ora leonū? extinxerūt impetū ignis? fugauerūt aciē gladij? fortes facti sunt in bello, castraq; uerterūt exterorū? quomodo tantā stragē inimicorū egerūt? nū corporis fortitudine id potuerūt? minimē. Fide certauerunt, fideq; uicerūt. Nā ludibria & uerbera experti sunt, in super uincula & carceres, lapidati sunt, seci sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt. Ipsa prorsus corporis morte interuēiente aduersarios superātes, ad fidem, quā confitebātur, innumeros perduxere. Extiterunt praeterea alij propugnatores eximij ad defensionē Christianae religionis diuinitus ordinati, sancti uidelicet doctores & uenerabiles patres, qui operatione uirtutū, & generibus linguarū, atq; interpretatione sermonū sublimiter decorati, haereticorū erroribus ecclesiam mundauerūt. li planē prēfatis charismatibus insigniti librorū multa uolumina cōplentes, callem ueritatis, morū probitatē, & uiam uitae hominibus insinuare studuerunt. In ecclesiae quippe firmamēto ueluti luminaria caelestia uerbū uitae in se cōtinentia, fulgētes exemplo & doctrina sua, maximā populorū multitudinē à uarijs erroribus liberantes, unitati aggregauerūt fidelīū. Postremō robustissimus anachoritarū missus est numerus, qui seculi blādimēta calcātes, eremi deserta penetrarūt. Discretionis nanq; spirituū armati dono, & singularē pugnā cum principibus tenebrarū habere curauerūt. Superabāt in super animi passiōes, carnis edomabāt illecebras, spirituales fraudes detegebāt: nō propriā, sed aeterni regis gloriā quaritātes. Incumbētes quippe orationi, uigilijs insistētes, precibus ac gemibus celū pulsantes, se pro muro fidelibus opponēbāt, arcebātq; aereas potestates, ne tērationibus suis humanū euerterēt sensum, macularēt & perderent. Rex itaq; noster Christus prēnominatorū militū cōgregato exercitu, aduersus principes & potestates mūdi, cōtra rectores tenebrarū harū acies suas dirigēs, ligauit illos, & omniū munitiōnū, quas possidebāt, diuisit spolia, abstulit regnū, cepit ciuitates, turresq; subuertit, & uinctos quos tenebāt, restituit libertati, atq; ignē copiosissimū circumquaq; disseminās, terrena succēdit habitacula. Factus est igif principatus sup humerū eius, & uocat Deus fortis princeps pacis, & pater futuri seculi. Coepit autē regnare super duo regna, uidelicet super mōtes Israhelitarū, & super colles peregrinantiū, quos acquisiuit dextera eius. Meritoq; nō solū uocatus est Deus fortis & potēs, dñs potens in prēlio, uerū etiam dñs uirtutū & rex gloriā. Illi nanq; omnis uictoriae ascribit laus, quoniā ipse prior pugnauit, & uicit pro omnibus, atq; in omnibus ipse certabat. Quomodo nō certabat in omnibus sine quo poterāt nihil? Audi strenuū militē cōfidentē: Nō possumus (inquit) cogitare aliquid ex nobis, sed sufficiētia nostra à Deo est. Alibi quoq; de se ait: Scio esurire, scio abūdare, & penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat. Cōfortat utiq; uerbo, confortat exēplo, cōfortat donis, caelestibus etiā cōfortat promissis. Prorsus deficerēt in prēlio, si nō exhortarenē uerbis, prouocarenē exēplis, roborarētur donis, nutrirēturq; promissis. Nouit ipse dux militū imbecillitatē, laboremq; certaminis, propterea eos sustētat donis, & pascit promissis. Hinc dilectione feruidi, deuotione saginati, beatitudinisq; expectatione exhilarati, ferrū nō timēt, castra nō metuūt, praesentia damna nō sentiūt, aeternorū premiorū delectatione succēsi. Eorū siquidē suauitate gustata, affectus incalescit, eleuat mens, spiritus exultat in Deo salutari suo. Cupit sanē q; percipit illud apprehēdere quod uidet, illic interesse quo trahit, id semper habere quo gaudet. Oculo nanq; fidei cōtemplat ex parte, & in enigmate regis Christi potentia, regni magnificentiā, regnantū gloriā, ciuitatis illius opulentia, festiua iactitia, cōmunem gratia, iucunditatēq; perpetua. Verum em̄ mutatus in alterū propter supereminētē maiestatis Dei agnitā claritatē, in totā cōm exultationis prorūpens, ait: Quam dilecta tabernacula tua dñe uirtutū: cōcupiscit

1. Cor. 13
Phil. 4

Psal. 83

&

A & deficit anima mea in atria domini. Cōcupiscit, in quā, ibi esse, ubi angelorū & archangelorum gaudent chori: ubi uirtutū & potestātū exultant spiritus: ubi principatus & dominationes diuināe intendūt uisioni: ubi thronorū Cherubim ac Seraphim sancta agmina Deo omnipotēti suauissimū laudis exoluunt sacrificiū: ubi gloriosorū militū animae angelicis admixtae spiritibus pari uoto, consona modulatione caelestia promunt cantica ante thronū Dei, & ante sedē agni, gratias semper agētes ei, qui illos in admirabile lumē claritatis suę introire cōcessit: delectabiliter quantum ualent, laudāt, & laudādi inardescūt desiderio. Deficit proculdubio à seipso quisquis per cōtemplationem cōtibus admittit beatorū, & admirās ait: Quādo ueniam ego, & apparebo ante faciē Dei? Magno prorsus affectus desiderio clamāt omnia interiora, quādo ueniam? Nō potest nō cōcupiscere, cū agnoscit quod summū, quod beatū est. Gemit se esse ubi est, & amādo deficit se nō esse ubi adesse suspirat. Cupit dissolui, & esse cū Christo: eo ardētius, quo clarius, eo fortius, quo sepius: eo dulcius, quo purius. Sic nanq; affectus amoris ubertim lacrymas fundit: effundit cor, infundens se in eum quē diligit, & uidere cōcupiscit. Quātus tunc ibi sit gemitus, qđ alta suspiria, quale incendiū, quot caritatis ingeminatae sonent uoces: nemo nouit, nisi qui accipit, nemo accipit, nisi qui uiriliter pugnat, humiliter orat, & infatigabiliter perseverat. Hic solus (quamuis innumeri currant) accipit brauium in caelo uictoribus repromissum. Gratanter quidem se laboribus subijcit tam pro acquirendis uirtutibus, qđ pro proximorum necessitatibus, quū perpetuam praestoletur pacatissimā habiturum se esse quietē: dicēte Propheta: Si abstuleris de medio tui catenā, & desieris loqui quod nō prodest: quū effuderis esurienti animā tuam, & animā afflictā repleueris, tunc oriētur in tenebris lux tua: & tenebrę tuę erunt sicut meridies: & requiem tibi dabit dominus Deus tuus semper, & implebit splendoribus animam tuam, & ossa tua liberabit. Hanc requiem se habiturum psaltes Dauid confidebat, dicens: In pace in idipsum dormiam & requiescam. Compunctionis mōrorem uoluntariē suscipit domini sui postmodum intraturus in gaudiū. Temporalibus bonis sua spontē renunciat, hereditario iure possessurus ueri honoris culmen, impradabilesq; diuitias perhibente Propheta: Quum dederit (inquit) dilectis suis somnum, ecce haereditas domini. Corruptibilis corporis se exiit indumento immortalitatis stolam percepturus in caelo: mundū totum uolenti animo dereliquit: caelestium mansionū futurus ciuis & incola: nullus profectō explicet uerbis, quanta sit in celis electis reposita merces. Quod oculus (inquit Apostolus) nō uidit, nec auris audiuit, ne in cor hominis ascendit, quę pręparauit Deus diligētibus se, & certantibus pro se. Pręparauit utiq; regale cōuiuuium, & epulas sempiternas, nō ad corporū refectionē, sed animarū. Nulla em̄ necessitate electorū tunc fatigabūtur corpora, impassibilitatis dote, claritatis fulgore, agilitatis munere, & spiritualis naturae uirtute decenter ornata. Mutabitur prorsus ipsa hominis natura in alterā: eadem tamen remanente quod est. Seminatur (ait Apostolus) in corruptione, resurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, resurget in gloria. Seminatur in infirmitate, resurget in uirtute. Seminatur corpus animale, resurget corpus spirituale. Ecce altera, ecce ipsa, per substantiā ipsa: altera uerō per gloriā. Idem erit corpus post resurrectionē, eadem mēbra, ipsa caro, carnisq; substantia, dicente Iob: Scio quōd redemptor meus uiuit, & in nouissimo die de terra surrecturus sum, & in carne mea uidebo Deum saluatorem meum, quem uisurus sum ego ipse, & non alius, & oculi mei conspecturi sunt. Nōsse uis ipsius corporis gloriā: Fulgebūt iusti (inquit diuinus sermo) sicut sol, & tanquā scintilla in arundineto discurrēt: atq; in perpetuū uiuent in caelis angelis coaerati. Nunquid habet hoc humanū corpus à natura? Prorsus minimē, sed principaliter ex affluētia capitis, deinde ex redundātia animae corpori cōmunicans, quod honoris, quod gloriā, quod plenitudinis, quod felicitatis ex diuina uisione percipit. Ipsa nanq; est, quae sempiterno Dei uerbo copulata iucundissimis amoris nutritur delicijs, introducitur in admirabile, ineffabileq; diuini luminis arcanū, in quo de patris aeternitate, de uerbi generatione, de spiritus processione, & amboſū osculo eruditur, & efficitur ex fruitionē beata, ex cognitione sapiens, & ex caritate ignita & amans. Hinc transcendit supra se, omnemq; humanum limitem supergrediens, in solo conditoris amore quiescit, amat dulciter, ardentēq; quod intuendo cōtemplatur: quod uidet, laudat: quod laudat, tenet: quod tenet, amplectitur: quod amplectitur, in eo deficit:

Psal. 59

Psal. 4

Psal. 126

1. Cor. 2

1. Cor. 15

Iob. 19

Sap. 3

Laur. Iustin.

Bb 3 atq;

atq; deficiento liquefcit. In illo quippe nunc admirando ascendit, nunc laudādo exultat. amoris fertur desiderijs, sapientiae splendore fit lumen, Dei adhaesione fit laudans, uerbi comprehensione fit sponsa. Ingreditur & egreditur, & semper fecundiora caritatis inuenit pascua. Experimento scit quam magna multitudo diuinae dulcedinis sit, quam Christus dominus exhibet electis atq; dilectis suis. Aspicit etiā quam magna est domus Dei. Ingēs locus possessionis eius, luminosus, & uniuersis delectationibus repletus: de uisione pacificatur: de communicatione ditescit: de societate letatur: secura gaudet, assumpta miratur: astricta ebriat: deificata laudat: quod olim credidit, uidet: quod superauit, tenet: quod concupiuit, amplectitur: cucurrit, & comprehendit: pugnavit, & uicit: pulsauit, & ingressa est: non egredietur amplius ad labores, nuptiali digna facta conuiuio: non exhibebit ultra pugnam gloriae diademate coronata: de caetero non fatigabitur in uia angelorum sanctorum aggregata confortio. Haec est merces quaerentium dominum, quaerentium faciem Dei iacob. Haec, inquā, est triumphalis uictoriae corona perpetua, quaerantibus promittitur, sed perseverantibus praerogatur. Pro hac, o bellatores Christi pugnite strenue, ut ipsam percipere ualeatis. Currite donec perueniatis: currite, inquā, uergente sole ad occasum, ne praecurati tenebris inuoluamini, propositam uobis mercedem intuemini procul: quatenus in concupiscentia illius flagret cor, & totus uirilis coalescat uigor. Talis est & tanti, ut merito pro amore eius, homo relinquat omnem mundi substantiam, deserat patrem & matrem, ac cunctam carnis progeniem: renunciet uniuersis uoluptatibus, & fugitiuis illecebris. Exponat se laboribus, & iugo Christi se sponte subiiciat. Ipse est qui oneratos reficit, peregrinantibus comes est, auxiliatur pugnantibus, clamantes audit, exaudit deprecantes, afflictis compatitur, compeditos soluit, reuocat errantes, quiescentes pascit, fouet infantes, amantes diligit, coronat uincentes. Iesus Christus dominus noster, qui uiuit & regnat cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

BEATI LAURENTII IUSTINIANI

OPVS DE COMPVNCTIONE ET COMPLANCTV

Christiane perfectionis inchoatur.

Vis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut moerore congruo militantis ecclesiae damna deplorare sufficiam. Adest prorsus maxima & manifesta causa moeroris: quum mentis consideratur intuitu, quid olim fuerit, quid uere nunc est. Filiorum est aucta numero, & depauperata uirtute. Extendit palmites suos a mari usq; ad mare, & a flumine usq; ad terminos orbis terrarum suas dilatauit propagines, & a proprio naturali decore est plurimum deformata. Lugeant igitur una mecum cuncti, qui diuini honoris zelum habent: sumantq; lamentum, & dicant: Quomodo denigratum est aurum? immutatus est color optimus: dispersi sunt lapides sanctuarij in medio omnium platearum: Quae enim affluebat delicijs, diuitijs abundabat: efferebatur honoribus: fulgebatur uirtutibus, sanctitate pollebat, uigebatur intus, foris radiabat, donis spiritualibus cumulata erat: miraculis coruscabat, sapientia supereminebat: eloquia differabat mystica: linguis gentium loquebatur: discernerebat spiritus: caelestia penetrabat, degensq; in terris super caelorum conuersabatur alta: nunc iacet in imis: languet in membris: in sceleribus uolutatur. Erat profecto talis, ut ueneretur ab angelis, coleretur a sanctis, diligeretur a Christo. Quomodo non diligeretur, quum esset unica, tota formosa, sine macula, auro uestita, ac margaritis ornata: Illius pulcritudine Dei filius affectus de regalibus sedibus descendens in hoc exilium uenit, ut sibi illam copularet in sponsam. Copulauit, inquā, & facti sunt duo in carne una sacramento ineffabili & diuino. Hinc effecta sublimior meritis, nobilitate excelsior, claritate locupletior tanquam sponsa letabatur in capite: & ueluti honorificata mater decorabatur in membris. Gemit autem & ipsa, quod fuerat, quando adolescentiae ipsius tempus recolit, quantum delicata in gultu, & quam cara in delicijs habebatur. Erat prorsus tunc ignita plurimum, letabunda, & gaudens, utpote de sponsi cellario nuper egressa. Secum namq; detulerat multa ornamenta, & applica

Ara illi promiserat sponsus: quatenus nec egere posset, nec despici, nec inuidorum pauperet insultus. Prestitit utiq; illi spiritum adoptionis: tribuit clauas regni: uoluit ut in membris suis perfecta fieret, seruilis timore deposito. Quamobrem sollicita erat seruire unitatem spiritus in uinculo pacis: ita ut nullum in membris suis schisma esset: quemadmodum legitur: Erat illis cor unum, & anima una. Ex hac unitate caritatis inuicem se diligebant, se fouebant, exhortationibus accendebant: tanquam in uno compacti corpore, & spiritu uiuificati. Primitias quippe spiritus habuere tunc, & recentē sacri cruoris effusione resperli spiritualiter, sacramentaliterq; Christum manducare quaerebant. Frangebant enim circa domos panes, & sanguinem uuae bibebant meracissimum. Quo inebriati poculo in populis clamitabant, linguis loquentes uarijs: ita ut ab infidelibus multo ebrj putarentur. Erant quidem ebrj, sed amore, sed spiritu, sed seruire: propterea effundentes, quod infuderat spiritus, hominum multa milia sancto calefacientes igne unitati matris & fidei aggregauere sanctorum. Coepit tunc fructum Christo exhibere spiritualis gratiae, quam acceperat, & congregata disperdere, ac dispersa congregare. Congregare (inquā) studuit Dei filios, qui dispersi fuerant, preualente sermonis Dei fame, & antiqui serpentis perfidia: illosq; spirituali cibo, & fidei alimento nutrire, quoad usq; coalescerent, fierentq; robusti ad perferenda seculi aduersa, quae mundus ipse parabat irrogare fidelibus. Metuebat quippe suauis iugo colla substernere, quae ueluti indomitum animal per abrupta dimiserat uitiorum. Quamobrem sicut sauiens lupus se armabat ad extinguendam nouam fidelium militiam: ita & haec beata mater congregatos a Christo curauit per orbem disperdere uniuersum. Destinauit illos utiq; sine sacculo, sine pera, & absq; calciamentis: solum Christianae militiae armis protectos. Erat profecto speculum mirabile inermes & belligeros uiros intueri fide & eloquijs sacris, atq; morum grauitate potentiam sauiens seculi sternere, calcare eius gloriam, contemnere seipsum, & autoritate maxima Christum constantissime praedicare. Mirabantur proculdubio sanctorum angelorum agmina, eorum magnanimitatem, copiosam gratiam, mutationemq; dexterarum excelsiuasa uidelicet prius contemptibilia, factam in honorem & gloriam, & imbuta esse repente omni sapientia & doctrina. Factum est abs te domine hoc, qui uocas ea, quae non sunt: tanquam ea quae sunt, ut non gloriatur omnis caro in se, sed in te, qui praestas affluenter quibus uis. Letabatur, inquā, caelestis curia, etiam mater ecclesia: quum prolem nouam sibi quotidie aspiceret aggregari non sine sudore & filiorum corporali interitu. Debuerat plane tristari: quum quos genuerat Christo, cerneret uelut oues laniari, persequi, & occidi. Dolebat prorsus, quia materna gerebat uiscera: consolabatur autem de resurrectione ipsorum effecta secura. Nouerat rudem terram sine labore scindi non posse, ut fructum germineret: nouerat absq; agone duro caeleste brauium acquiri non ualere, praec oculis sponsi sui habens passionem. Nolebat ergo, ut uulnerato capite membra illaesa persisterent. Quamobrem quos dilexerat, apostolicos approbatosq; uiros hortabatur, ut persisterent in bello, opus perficerent, perseverarent in cruciatibus, praedicarent Christum: & quos poterant, reuocarent ad se, quatenus & ipsa illos suos exhiberet sponso. Factumq; est adiuuante domino, **D**operante gratia, suadente matre, ut mundus ab idolorum seruitute redemptus crederet, confitereturq; Christi deitatem perpetuam. Veruntamen non sine magna sanguinis effusione hoc actum est. Fide namq; certantes athletae sancti corpora exponebant, testificabanturq; per tormenta, quod uoce nunciabant. Fiebat autem permittente Deo maxima fidelium strages, effundebaturq; sanguis innoxius, qui clamabat, ut olim Abel persecutorum indulgentia. Preualuit ergo oratio sanctorum. Nam unde irasci pro morte iustorum debuit Deus: se flexit ad ueniam peccatorum interpellantibus precibus. O mirabile diuinae dignationis opus: qui peccatorum non desiderat interitum: sed potius ut conuertantur, corrigantur, & uiuant. Sequiebat mundus, nomenq; sanctum, adoptionis filios, germen iustum, sanctificata uasa subuertere cupiebat. Hinc minas, hinc blanditias, hinc inferebat tormenta: ut quos a fide uno non poterat auertere argumento, ageret alio. Quid agis, o munde: quid baccharis in perditione sanctorum? Conaris frustra, & iniqua perficis. Prius quam sauias, eorum discute merita, agnosce uitam, suasiones audi, causasq; discerne. Nihil quaerunt abs te, de tuis nil uolunt: te cupiunt, te quaerunt, te de interitu sempiterno eripere moluntur: ignorantiae compatiuntur tuae: tuis laboribus consulunt: salutis

iter tibi referare cōtendunt: ubi sis, quā pergis, quō accedere debeas, insinuare uolunt, te diligunt plus q̄ se, dum se exponūt pro te. Quātum uis crucies, quātum uis spernas, quātum uis oderis: nō discedent a te, nisi audiantur & uiuas. Respice igitur, cohibe furorē, manum retrahē, compesce linguam, uirum aduocatum, & sta in te, ut audias loquētes tibi. Nunquā amicos habuisti tales fideles & rectos. Ceteri tua quāsierunt a te: isti autē te. Crede mihi, quoniam post eorum cades, post duritiā tuam redibis ad te, sano cōsilio accōmodabis aurem, fiesq̄ de infideli fidelis: ac luēs postea quā agis: patieris tu quōq̄ similia eo animo, quō isti, quoniam eodem spiritu imbueris. Tunc lugebis noxias tuas, & de sacro sanguine condigna persolues. Sicq̄ factū est. Nam patientibus orantibusq̄ sanctis repente uox in Rama, audita est, ploratus uidelicet p̄destinatorū, & fidelium ululatus, qui fidei irradiati splendore errore agnito proprio conuersi sunt: nuntiantes quod damnauerant prius. Hac de causa diaboli exarsit inuidia, doluit se cōtemni, & Christum coli. Amisissis igitur uasis iniquitatis, quibus Christianos infēquebatur, ad callidiora se argumenta conuertit. Varijs totum penē mundum maculauit erroribus. Quamobrem ecclesia mater pro filiorum salute sollicita, t̄mens nimium ne simplicium & neophytorum macularētur corda, relinquerētq̄ arreptum salutis propositum, ad eorum robur patrum probatissimorum copiosum direxit numerum: qui latratu suo tanquā rationales canes, ferales arcerent lupos a grege ouium dominicarum: illasq̄ quasi matres fouerēt, horrentur atq̄ nutrent. Matres utiq̄ erant consolationis propinantes lac r̄js, quos Christo genuerant & in Christo. Neq̄ enim nutrix aliqua tam sedulo curam gerit infantis, quā memorati exhibuere patres. Peruigiles erant super eorum salute, quemadmodum Apostolus inquit: Obedite pastoribus uestris: ipsi enim peruigilant tanquam rationem reddaturi pro animabus uestris. Nunc lactis, nunc cibi solidi, prout eorum profectibus congruebat, animarum alimoniam tribuebant. Nunc instigabant ad praeliū, nunc certaminibus locū dare docebāt. Præmonebant de periculis, illis futura p̄dicebant: quandoq̄ lata, aliquando eisdem tristitia p̄dicabāt. Verē in omnibus ueluti martyres se habebāt, nihil proprium querentes, sed subiectorū commoda. Hinc nouerant gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, id ipsum quemadmodū corporū matres sentientes. Eorum unū audi, quid dicat: Quis infirmatur (inquit) & ego nō infirmor? Quis scādalizat, & ego nō uror? Operabatur utiq̄ hoc in illis caritas, quā nō querit, quā sua sunt, sed cōpatitur corde, docet ex corde, laborat ex corde. Quamobrē tam exuberās & spiritalis per illorū studia exortus est fructus. Nō enim infructuosum esse ualet, quod sancta Dei caritas operatur. Accendebatur utiq̄ plebs fidelium eorum orationibus & uerbis ad fugam uitiorum, ad contemptum seculi, ad uirtutum studia, ad tolerantiam passionum, ad tentationum certamē, ad dilectionem proximi, ad cognitionem sui, & ad capessendam felicitatem ciuium superiorum. Eorum utiq̄ nonnulli reperti sunt, qui tanto proficiēdi utebantur zelo: ut cōmunem cōuersationem socialemq̄ uitam deserentes solitariē degerent: quidam ut indefessē pugnarent cum aereis potestatibus: quidā ut omni se terreno priuarent solatio: aliquanti ut seruato animi uigore secum facilius habitarent: nonnulli ut carnis abdicatis illecebris illā spiritui subigerent: alij uerō diuino amore flagrantes, ut contemplationi cælestium cōmodius die noctuq̄ uacarent. His atq̄ alijs de causis habitabiles facti sunt eremi, mōtiumq̄ deserta famulantium Christo repleta sunt: quemadmodum egregius uaticinauerat Psalter. Pinguescent (ait) speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. Erant planē tunc felicia tempora, quamuis tentationibus uarijs agitata: in quibus feruebat caritas seruorū Christi cōplens p̄cordia. Inerat ardor martyrij, & zelus fidei: uigebat fraterna æmulatio, & proficiēdi amore cōtemnebatur mundus amore cælestium, fulgebat uirtutum perfectio, & bonorum omnium spiritalium exuberabat cumulus. Ab hac plenitudine gratiarū emanauere collegia cōnobarum, quorum patres digni memoria, ut multis prodesse possent, studia particularia deserentes cōmunem actitauerunt uitam. Sufficiebant prorsus sibiipsis: sed ut plurimorum inferuirent utilitatibus, regulariter uiuere studuerūt, scientes proculdubio hanc uitam debilibus ac robustis proficiētibus ac perfectis esse cōmunem. Zelātes igitur honorē Dei proximorumq̄ salutem repleuerūt orbem totum trahētes ad sui imitationē aspicientiū animos, & audientium corda. Quis (oro) nō mutaretur in melius uidens diuersæ ætatis uiros

A uiros: alienarum nationum, naturarum cōtrariarum simul uiuere: eundem cibum sumere: eodem animo, eademq̄ conuersari sub regula. Prorsus humana studia ista transcendunt: diuino totum agebatur munere: qui iuxta Prophetæ uocem habitare facit unanimes in domo. Minime id perficere potuissent, nisi uno directi fuissent spiritu: uno ligati caritatis funiculo: in uno mystici corporis fœdere copulati, atq̄ simul in uno capite sanctificati. Erat in illis ipse Christus caput ecclesiæ, qui nobiliora & ignobiliora membra in suo pacificat corpore: ita ut non sit in ipsis schisma, sed concordia delectabilis, dulcis amor, sollicitudo continua: communicatio sine murmure: dona sine disceptatione, & unitas absq̄ discretionē. Nempe nec maiori inuidet minor: neq̄ maior minorem cōtemnit: uicissim sibi famulantur: & quod unus patitur, cuncti pati arbitrantur. Fouent utiq̄ robusta debilia, & contemptibilia abundantiori honori habentur. Hoc nisi fieret, esset discordia, nec simul perseverare ualerent. Hinc uerē colligitur, quod pacis infestator, & qui inter fratres iurgia seminat, non est in corpore: quoniam nō diligit unitatem, quæ corporis huius compago est. Segregatus autem a corpore, non de eodem spiritu uiuit: nec meritorum ipsius efficitur particeps. Detrimēta hæc metuens quisq̄ fidelis, & sapientiæ capax sic conuersari conatur, ut non scandalizet uel unum pusillum membrum credens in Christo. Sic sui adhibet cordis custodiam, oriq̄ imponit legem, ut non excidat a caritate Dei, & ab unitate ecclesiæ, quod est corpus Christi: quin potius sanctorum præcedentium, quātum illi fas est, uestigia imitari studet: qui tanquā præstantiora membra donis fulgebāt: eminebant uirtutibus, & infimos quosq̄ caritatis fouebant affectu. Taliter nanq̄ cōuersantes honorabilem coram principibus & potestatibus seculi in turbis, & populis reddebant ecclesiā: adeo ut illam magno uenerarentur affectu: illius censuræ se spontē subigerent: illam donis ac muneribus copiosis efferrent, priuilegia ei dantes, protegentes ipsis libertatem, & omnia quæ ad augmētum religionis, ad fidei defensionem, ad bonum pacis prodesse poterant præstantes. Erat utiq̄ tunc florida, decora in membris, in charismatibus copiosa, deaurato tegmento induta, quod mira uarietas uirtutum uenustabat. Emittebat prorsus quandam boni odoris redolentiam de uestimentis, quæ uniuersos replebat suauitate mirifica. Erat Christi bonus odor in omni loco ad Dei gloriam. Sua fragrantia in solitudinibus, in mōtibus, in speluncis, in cauernis terræ, in ciuitatibus, in castris, in ecclesijs, in domibus perspicuē sentiebatur. In testimoniū sanctitatis ipsius, puritatis internæ, immaculati thori, contemplationis mundæ, orationis ignita, uigiliarum assiduarū, lacrymarum humilium, & uirtutū cæterarum uelut nemus erat fertile: omnium aromaturū copiosum, in quod iugiter sponsus descēdebat, ut uideret poma cōuallium: etsi mala punica floruisent. Illud equidē perlustrās, illiusq̄ pulcritudinis captus amore in ipsius aiebat laude: Hortus conclusus soror mea sponsa: hortus conclusus, fons signatus, emissiones tuæ paradus malorū puniceorum cum pomorum fructibus: nardus cum croco, fistula, & cinamomum cum uniuersis lignis Libani: fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano. Delectabatur planē sponsus Christus fœcunditate uirtutum, iustorum illorū singulorum singula considerās gesta. Obseruabat conscientiarum munditiā, orantium frequentiam, lugentium compunctiones, præsentium humilitatem, sollicitudinem pastorum, subditorum obedientiam, conuiuentium pacem, pugnantium cōstantiam, amantium suspiria, proficientium sudores, laudes perfectorum, peregrinantium affectus, & præcipuē erga se, mentium caritatem. Istiusmodi spiritalibus allectus studijs penes illos cōmorabatur inseparabiliter delicias suas arbitrans esse cum filijs hominum. Hinc eorum profectibus animatus aperiebat manum suam, implēs eorum animas benedictione, prærogabat affluentissimē talenta gratiarum: utpote multiplicanda in centuplum. Nam sicut auarus est piger, ita feruentibus cognoscitur esse munificus: præbet libentius, quā retineat: quæritq̄ cui ad lucrum tribuere possit. Illos igitur, de quibus loquimur, quorum præsentia ætas nostra digna non est, aspiciens rectos corde, humiles spiritu, in augmento promptos, amplissimē ditabat muneribus spiritalibus, qui eadem disseminantes caritatis incendio a fundamētis orbem cōmouerunt uniuersum: beatius fore existimātes dare, quā accipere. Factūq̄ est in diuino opere calefcētibus illis, ut in breui erigeret tabernaculū fœderis diuinæ miserationis iudicium. Intenta quippe erat offerentiū multitudo, ut perficeretur opus

opus inchoatū. Offerebant enim aurum, argētum, æs, ferrū, lapides onychinos, coecum bis tinctum, purpurā, byssum, caprarū pilos, cedrina ligna, cupressina, abiegna, & huiusmodi huic operi necessaria, singuli iuxta propriā facultatē. Nec quisquā prohibebatur offerentium. Erat utiq; tunc lætitiā maxima in cælis, in cōuentū omnium angelorū, mutuoq; dicebāt: Ecce tabernaculū Dei cum hominibus: & habitabit cū eis: & ipsi populus eius erūt: & ipse cum eis erit eorū Deus. Exultabāt prorsus supra modum illa beatorum spirituum agmina in huius spiritualis structuræ fabrica. Viderāt per multa annorum curricula cultum uerum, honoremq; diuinum obliuioni traditū: illumq; dæmonijs ac simulacris manufactis, argenteis, lapideis, deauratis ab hominibus exhiberi: qui Deū summa cum ueneratione debuerāt honorare, diligere, colere, & laudare. Viderāt præterea drachmā deperisse decimā: nuperq; repertā in sterquilinio delictorū, & in cœno mūdane cupiditatis. Quāobrem cōgratulabātur mediatori Dei & hominū Christo, qui illā quætere ac reperire dignatus fuerat. Gaudebāt & restauratione futura ipsorū per illos, quos iustificari quotidie cernebant. Depōnebant utiq; controuersiam omnē aduersus hominem de zelo susceptam. Nō enim poterant illam contemnere speciem, quā assumpserat uerbum sempiternū, ut redimeret, ut pacificaret, glorificaretq;: redimeret per sanguinis sui effusionem: pacificaret Deo per sui corporis immolationem decreti chirographum cruci affigendo: glorificaret autem secum corpus suum mysticū prouehendo in cælestes mansiones illi ante mundi cōstitutionem paratas. Neq; ualebant nō diligere ciues suos, æterniq; regni secum coheredes. Erat tunc iucundum ualde in spiritu intueri: quibus intelligentiæ lumen datū erat agnoscere: Deū habitare cum hominibus: angelos cōgaudere hominibus: hominesq; amotis inimicitiarū obstaculis Deū diligere: p̄ ipsius honore, uoluntariē, lætāterq; se morti exponere: simul cum angelis religionis & laudis debitum soluere: fraternā salutem, ut propriam, cōcupiscere. Factū profectō erat cælum nouum, & terra noua, cælestia cantica ex tūc resonare cœperūt. Adorabatur omnipotēs pater in spiritu, quærebat in spiritu, amplectebatur spiritu: & in his talibus lætabatur, iuxta Propheticum illud: Gaudium etenim domini est fortitudo uestra. Non autē gaudebat propter nos, quasi efficientes gaudium illud: sed utiq; de se non recenter, tāquam si noui aliquid accidisset: sed quod æternaliter prius quā essemus, de nobis in se præuiderat, atq; esse uoluerat. Nisi uoluisset, nō fuisset hoc. Omnia quæcunq; uoluit ipse, fecit. Ipso igitur iubente melliflui facti fuerant cæli. Rorauerunt enim desuper, & nubes pluerāt iustum, apertaq; terra germinauerat saluatorem: quem pater ob nimiam caritatem, qua humanū dilexerat genus, miserat in similitudine carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatū in carne sua, cum quo prorsus ipse: qui miserat, pater uenit, ut secū gratā apud illos, qui diligebant Christum, eiusq; custodiebant mandata: faceret mansionē, prout idem prædixerat mediator. Missus præterea fuerat à patre in nomine filij, spiritus sanctus amor & osculū: quatenus credentium sancto igne mentes accenderet, erudiretq; de omnibus, quæ ad salutē congruebāt eorum: ac postularet pro eisdem gemitibus inenarrabilibus. Neq; em̄ paraclitus hic spiritus uacuus uenit. Donauit namq; ipōsæ ecclesiæ, suisq; diuisit in filijs sapientiæ donū: ut quod de cælestibus credebant, affectu sapido degustarent, atq; in illius concupiscentiam perurgeret. Dedit intellectu, ut arcana scripturarum agnoscerent sacramenta: & per patientiam & consolationem earū spem haberent obtinendi, quod nouerāt. Cōsiliij præstitit munus, ut agnito bono & malo, meliori & optimo saniorē partem eligerent, & ad perfectionis culmen ascenderēt, quod in cōsiliorum impletione cōsistit. Prærogauit fortitudinis donum, cuius adminiculo ualerēt illatas iniurias, irrogata flagella, potentū blāditiā, & seculi promissa oblectamēta respuere. Scientiē eos insigniuit charismate, ut luce ipsius præuia exteriorū negocia prudenti circūspiciōne ministrare sufficerēt: ne sibi uel proximis minimū scandali offendiculum antepo-nerent. Pietate eorū impleuit uiscera, ut se diligerent mutuo, ministrarēt sibi inuicē: atq; pro dilectionis custodia alter alterius onera portarent. Tribuit timoris filialis donū: quo mediante legem Dei seruarent, seq; agnoscerent, quid essent, nō se extollerēt, ne superbientiū & delinquentiū supplicia paterentur. Inhabitat & ipse almus spiritus corpus ecclesiæ, & lingula fouet mēbra. Sanat si quod est sauciū: flectit quod est rigidū: fouet quod est frigidum, & regit quod est deuium. Cadenti supponit manum: moestum lætificat, iustum

Astum docet, & pascit famelicum. Prorsus deficeret ecclesiæ corpus in tribulationibus, in prosperitatibus declinaret, faceret in arduis, & in carnis uoluptate deflueret: nisi interuentu & auxilio sancti spiritus uniretur capiti, & ipsius suauitate aspergeretur intus: & in huius peregrinationis anfractibus comitatu dirigeretur illius. Huiusmodi spiritualibus monilibus in exordio despōsationis suę peramplius decorata sancta mater ecclesia, atq; diuinæ consolationis oleo fota lætabatur in profectibus filiorum: eosdem semper reuocās ad altiora conscendere, nolebat esse ingrata. Sciebat enim quid acceperat, quid fuerat, quid esset. Creuit itaq; in numerositate sobolis, in gratiarum augmento, in donorum multiplicatione, in lumine ueritatis, in perfectione uirtutum: quādiu hortantem, exorantemq; matrem filij audire uoluerunt. Extitit enim semper supra modum de ipsorum salute sollicita: quatenus illos offerret Deo, atq; inferret cælestibus. Erat utiq;, quum obediretur à filijs: mater pulcræ dilectionis atq; timoris: eratq; pulcra ut luna: electa ut sol: terribilis ut castrorum acies ordinata. Tanquam terebinthus extēderat ramos suos, sub quorum umbra ab æstu diei, à turbine, & à pluuia protegeret, quos genuerat. Laborauit quādiu potuit, in gremio suo nutriuit quos ualuit: quamuis id quotidie agere nō desistat, eo instantius, quo à pristino feruore plures, & ferē innumeros declinasse persentit. A multis quidem annorum curriculis citra pedetentim cœpit rigor uirtutum, ac perfectionis norma languere, dietimq; fugere: unde non potest non gemere conditoris sui offensam: damna propria, atq; filiorum interitū. Quæ enim uestiebatur coccino coccōq; bis tincto: nunc lugubrem uestem assumpsit, comutauitq; in multis membrorum suorum iuxta cōminationē Prophetæ: pro suauī odore fœtor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium: & pro fascia pectorali cilicium. Hinc se à fletu & lamentis minimē continere ualet. Orat assidue, si quo modo ad præteritum in præsentī se possit reformare decorem, quanquam in sua penē supplicatione deficiat, impossibile arbitrās se posse esse, quod fuerat. Nec ab re agnoscens Propheticum illud in se esse completum: Omnes declinauerunt, simul inuitiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Declinauerunt prorsus omnes ecclesiæ status, qui spiritualia sunt mystici corporis Christi membra: ex quibus nonnulli alienati sunt ab utero matris suæ, & loquuntur falsa: aliqui uerō abierunt retrorsum carnis desideria sectantes, amantes seipsos, temporalia lucra quærentes, honorum cupidi, scelesti, adulteri, & miseri. Ista namq; uigent, nedum in inferioribus, uerum etiā in mediocribus, & sublimioribus membris, adeo ut confusa uideātur uniuersa: ut à planta pedis usq; ad uerticem capitis in hoc corpore spiritualis non appareat sanitas. Attende (oro) diligenter in turbis populorum, & in secularibus plebibus: quā rari in eis sint, qui diuina mādata custodiant, ecclesię sanctiones seruent: contenti sint proprijs, aliena non rapiant. Vndiq; adulteria perpetrantur, fiunt stupra, sacrilegia, homicidia, rapinæ, furta, deceptiones, & horum similia. Quid de his memorē: quū diuini nominis reuerentia sic omnino neglecta esse uideatur, ut sanctus existimetur: qui Deum, sanctos, cælestemq; nō blasphemat curiam. Superabundāt prorsus in ore hominum mendacia, periuria, iuramenta, detractiones, uaniloquia, impudicæq; uerba, quæ incompositæ mentis indicia notissima sunt. Nequaquam tam incontinenter mortales uiuerent, effrānateq; loquerētur, si in Deum crederent, eum timerent, ipsiusq; iudiciū formidarent. Protestantur ex ijs operibus, quæ aduersus Dei præcepta peperant, mēbra esse putrida, & à Christi corpore omnino aliena. Gemit mater ecclesia perditionem istorum, & ueluti proprios deplorat filios. Meminit se illos per regenerationis lauacrum genuisse: meminit eorum promissionum, per quas se diabolo, seculi pompis, & flagitijs omnibus renunciuros sponponderunt. Casum igitur illorū tanquā uera genitrix deslet: atq; illorum resurrectionem sperat consequi se posse per lacrymas. O quantus quotidie lacrymarū imber effunditur coram domino! O quā frequentem precum instantiam in aula cælesti per sanctorum ministeria angelorum immaculata hæc uirgo dirigit ad Christum pro spirituali peccatorum interitu: clamat in cordium cubiculis: uociferatur in angulis, publicè in ecclesijs materialibus deprecatur, ut diuina misericordia cæcos illuminet, errantes reuocet, & in delictorum cœno obrutos ac sepultos resuscitet ad uitam: erigat per gratiam, & unitatis adducat ad gremium. Quanto interno exultet gaudio, quum uiuos recipit, quos defunctos lugebat, explicari uix potest. Nempe si de peccatorum

peccatorum conuersione poenitentia agentium maxima laetitia in caelo exoritur: quantum exhilarari debuit ipsa, quae genuit: Secundum multitudinem doloris, quem de ipsorum perditione concepit in corde: ita consolationes in eorundem uiuificatione letificare consueuerunt animam eius. Non tamen aequè omnibus contristatur: sed iuxta singularum qualitates & gradus. Plus, inquam, dolet in casu bonorum, quam malorum: atque in preuaricatione nobilium, quam ignobilium. Non ut illa secundum carnem iudicet, neque ut apud eam aliqua sit personarum acceptio, quum uniuersos gignat in spiritu per fidem & sanctificationis aquam. Non enim aliud baptisma in potente operatur & nobili, quam in infimo & ignobili: uerum nec alia unius, quam alterius fides esse cognoscitur: sed una omnium est, & in effectu equalis. Hoc testatur Apostolus, dicens: Unus Deus, una fides, unum baptisma. Unus Deus pater omnium, & in omnibus, & super omnes, qui est benedictus in secula. Dolet igitur magis (ut dictum est) de preuaricatione iustorum, quam malorum: ac de ruina potentium, quam ignobilium: quoniam maiorem in membris inferioribus iacturam patitur. Debilitatur supra modum pusilli in fide, quum qui in ecclesia secundum utrumque statum aliquid esse uidebantur, redire ad uomitum cernunt, atque malum pertinaciter consummare. Consueuerunt tales, qui reciduum patiuntur, nequius uiuere quam caeteri, qui nunquam agnouerunt ueritatem, dicente domino: Quum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca iniqua quarens requiem: & non inueniens, dicit: Reuertar in domum meam, unde exiui. Et quum uenerit, inuenit scopis mundatam & ornata: & tunc uadit & assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi: & sunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Nocet autem sublimiores seculi amplius, quum mali sint, & in malitia perseuerent. Quamobrem tam propter membrorum incommoda, quam propter pereuntium potentium damna sancta mater gemit ecclesia: & potissimum temporibus his, in quibus abundante malitia aucta sunt potentium scelera. Apud illos utique auaritia aetius uiget, superbia regnat, libido dominatur, gula appetitus superat, inflammat inuidia, ira praecipitat, & inanis gloriae fastus attollit. Quis non metas suae facultatis inanis gloriae fastu seductus excedit? Quis in magnis non ambulat, & in mirabilibus supra se? Dignantur superbi apparere, quod sunt: ideo uolunt existimari ab hominibus supra id, quod sunt. Quanta ex his exuberant flagitia, quantumque Deo displiceat: si scirent, qui peragunt, utique si non amore, saltem timore resipiscerent. Quoniam uero in seculo potentes & diuites nolunt intelligere, ut bene agant: ideo permittente Deo ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Vidi (inquit Propheta) impium eleuatum & exaltatum sicut cedros Libani: & ecce transiui, & non erat: quesiui, & non est inuentus locus eius. Hoc quum uerum sit, quum proprijs quotidie intueantur oculis: quum Deus in auribus secularium per sanctorum admonitiones intonet, mirum uidetur, cur non ad se redeant, & celerem utriusque hominis expauescant interiorum. Mortuos se esse fatentur, & foetere in monumento, ut olim corporaliter quadriduanus Lazarus. Sed utinam sicut ille, ita & isti. Ille profecto non per se, sed fororum lacrymis, & fide resurgere potuit: isti uero nec matris lacrymis, neque gemitibus iustorum. Proinde detestabilior istorum, quam Lazari mors esse censetur. Est itaque moeror ecclesiae uehemens, quum tantum innumerabilium filiorum spirituales deploret interitum, & uix reperiantur, qui condolent, & manum apponere possint. Nempe si caecus caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadunt. Mortuus etiam mortuos sepelire ualet: non autem erigere & suscitare. Hinc est, quod tam pauci reuiuiscunt. Sunt autem plebium rectores innumeri, quibus ouium dominicarum particularis iniuncta est cura: qui taliter conuersantur, ut nequaquam eorum uerbis, quamuis bonis, fides ualeat adhiberi. Verbis quippe uilibus laudabilis uita auctoritatem praestat. Sed (proh dolor) nec aedificationis eloquia profert moderni temporis clerus. In ipso enim clero paucissimi reperiuntur, qui honeste uiuant: rariores autem qui pabulum salutis gregibus ualeant praebere fidelium. Nempe sacerdotum clericorumque maxima pars dedita iacet uoluptatibus: & bestiarum more quasi degentium parum ab illa secularium illorum conuersatio distat. Incedunt quotidie per plateas, hinc inde discurrunt, theatris & spectaculis interfunt: choreis demissa omni grauitate se miscet: pudorem reijciunt: turpiloquijs uacant & nugis: habitu pompatico uestiuntur: criminibus crispantibus comam contra Apostolicum praecipitum, & sanctiones patrum nutriunt. Qua fronte

(oro)

A (oro) redarguere tales possunt delicta populorum: Quomodo errantem ad semitas iustitiae reuocare sufficiunt? Negligentes salutem propriam qualiter super aliorum salute uigilabunt? Alteri uix bonus esse ualet, qui sibi nequam est. Corrigit sua, qui proximo cupit errata corrigere. Isti autem, de quibus loquimur, parum de se, minusque curant de caeteris. Tanquam a caritate extranei uineam domini Sabaoth relinquunt incultam: in qua surgunt uepres, spinae oriuntur, & semen uerbi suffocatur, & infocundam reddunt. Huius profecto uinae Propheta damna deplorans inquit domino: Uineam de Aegypto transtulisti: eiecisti gentes, & plantasti eam. Ut quid destruxisti maceriam eius, & uindemiant eam omnes, qui praetergrediuntur uiam? Exterminauit eam aper de sylua, & singularis ferus depastus est eam. Verum uniuersa incommoda haec a cultoribus exiguntur illius: quamuis ipsi palmites a toto minime excusabiles sint. Tradentur namque eterno cremandi incendio inutiles & infructuosi: eorum uero cultores maiora luent supplicia: quoniam domini uinae neglexerunt honorem in uinea. His uehementer dominus comminatur, quum in euangelio parabolam patrisfamilias, qui uineam plantauit, disseruit, dicens: Malos male perdet, & uineam suam dabit agricolis, qui fructum reddat temporibus suis. Audiunt ista sacerdotes, legunt eadem publice in ecclesijs: nonnulli populo pronunciant: & tamen inemendabiles permanent. Lapideum gerunt cor: obturatas habent aures: sine intellectu sunt, syllabarum tantum proferentes sonum ab omni spirituali deficiunt gustu. Utinam sibi ipsi mali essent, & alijs conarentur prodesse: ut si non illorum uita imitabilis foret: essent tamen facienda, quae dicerent. Utroque profus carent, nec uitam, neque scientiam habentes. Sunt omnes ignari & insciji, exceptis paucissimis: & quod deterius est, addiscere non dignantur. Omne tempus doctrinae deditum se arbitrantur amittere carnis uoluptatibus intenti: potius eligunt uagari quotidie & cofabulari, quam sacramentorum scripturarum se lectioni dare: obliuioni tradentes, quod dicitur: Interroga sacerdotes de lege. Et illud Propheticum: Labia enim sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum est. Ipsi nec interrogare uolunt, neque interrogari possunt, quoniam idiotae sunt. Ad aurentem fontem quis pergeret, ut aquam hauriret? Sic tales aridi non solum malum doctrinae imbrem populis propinant sitientibus: uerum etiam mala consilia praestant, quibus plebeculae moriuntur. Unde superstitiones uigent: mandata contemnuntur, peccata fiunt, nisi ex incuria sacerdotum, qui ne temporale amittant lucrum, permittunt subditis agere, quod uolunt, & contradictionis seu correctionis non audent sermonem loqui? Tanquam canes muti sunt, non ualentes latrare, & ueluti mercenarij inutiles uidentes lupum uenientem, domini gregem deferentes fugiunt. Quantum in ipsis est, lupus oues rapit, dispergit, lacerat, & occidit. Sanguis autem earum de istorum manibus exigetur, domino per Prophetam perhibente, qui ait: Si dicente me ad impium morte morieris, & non annunciaueris ei, neque locutus fueris, ut auertatur a uia sua impia, & uiuat: ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Haec prauidere ac praecauere nolunt, quum possent. Non uacant subiectorum profectibus, sed proprijs commodis. Ouium tondet uellera, quum ualent, & de ipsis non curant ouibus: quoniam ad eos non pertinent. Sacramenta, quae gratis & uolenti animo ministrare debent, non sine spe aut precio tribuunt: & quod grauius est, interdum neque sine pactione. Vex talibus, qui Giezi imitantes, & Simonem rem sanctam uili uendunt precio. Propterea istis, nisi poenitendo resipiscant, erit perditio. Quod enim ad animarum institutum est lucrum, ad temporalem intorquent questum: nescientes quod nil maius acquiri ualet, quam animarum insudare profectibus, qui sacramentis medianbus fiunt. Agunt huiusmodi mali sacerdotes talia, & tanquam purgamentum seculi habentur exigentibus hoc clericorum demeritis. Qui enim uenerarentur ut patres, & ueluti optimi Dei ministri diligerentur, si iuxta gradus sui uiuerent sanctitatem: despiciuntur, & inde deterius cadunt, quoniam se emendare dissimulant, & tanquam indomita animalia absque regimine uiuunt. Agunt quod uolunt, nulla eos praetatorum cohibente censura. Dum igitur praetati negligunt, lasciuit clerus, & uoluptatibus deditus (permittente Deo) nullam superiori suo reuerentiam exhibet. Quis hic non doleat? Quis praetatorum non plangat ruinam? Facti plane sunt in derisum omni populo, canticum tota die, instituti sunt in acie exercitus domini ad caeterorum confirmationem & robur: & ipsi sunt

Laur. Iustin.

Cc primi

Primi, qui fugiunt. In eminētiore quoque resident gradu ecclesie: quatenus in ipsis uniuersum si lumen aspiciant. At uerò unde lux oriri debuerat, densissimæ insurgunt tenebræ. Debet profus omnis illorum uita omnium magisterium esse fidelium, atque sanctitatis speculū. Qualis autem uniuersuiusque sit, patet: quamuis nulli specialiter derogetur, ut nullius uita signanter ducatur in publicum: quemadmodum diuinus nos admonet sermo, dicēs: Principem populi tui ne maledicas. A fructibus eorum (ait dominus) cognoscetis eos. Vnaquæque arbor ex fructuum qualitate discernitur. Non potest, qui præest, latere, quum palam agnoscat. Hac potissimum de causa circumspectio prudenti eorum componendū sunt mores, ut nil in eis reprehensibile uideatur. Debent utique honestate fulgere, pietate ornari, humilitate clarere, & caritate flammescere. Absque caritatis incendio quomodo ouium sibi commissarum diligentem poterunt habere custodiā? Nam pastor bonus animam suam dat pro ouibus suis. Hoc profus interest inter pastorem uerum, & pastorem fictum: quod uerus pastor ouium curam gerēs, utilitatibus earum inseruit: ab eis non nisi urgente necessitate elongatur: orat incessanter, & si opportunitas expectat, corpus exponit proprium pro gregis salute: fictus autem, quæ sua sunt querens, quid ad oues pertineat, fugiendo non curat. Hinc dolendū est, atque detestandum, quod nostris inoleuit temporibus. Nam pontifices & populorum prælati, si quando exigentibus culpis plebium pestilentiam dominus immiserit, sunt primi, qui secedunt de loco, & in redeundo ultimi. Hac consuetudo est ne pastorū bonorum: Sapit ne aliquid caritatis? Profus nihil. Nunquid amicus censendus est uerus, qui quum opem potest impedere, fugit? Diuina ultione percutitur populus: & qui Deum precibus reconciliari debuerāt, terga uertunt: Deustratur plebs, & calamitatibus plena depascitur: & eius directores atque pastores fugiunt: Nefas hoc est & grande peccatum. Egredere ne forte sic Dauid propheta, quum cladem Deus misisset in populū? Nonne orabat dicēs: Ego sum, qui peccaui ego, inique egi. Isti qui oues sunt, quid fecerūt? Vertatur (obsecro) manus tua contra me, & contra domum patris mei. Nonne sacrificijs & lacrymis altissimi placauit iracundiam? Dominus quoque Iesus quum a turbis Iudeorum & militibus teneri debuit, fugit ne? An non magis inquit: Si ergo me queritis, sinite hos abire. Maiorē utique de suis, quam de se curā exhibuit. Discant igitur pastores & prælati, quum irascitur erga populū Deus, non se absentare a plebe: non morientium deserere turbam: quin potius prosternant se coram Deo, & gemitibus & lacrymis diuinam placent uindictam: necessitatibus etiā subueniant morientium, nec animas suas preciosiores, quam se faciant. Animaduertāt si dux exercitus fugerit, quid acturi sint hostes: uel quanta cæde interficiendæ sint oues, si neglectis illis nihil curauerit pastor. Meminerint (oro) qualem per Prophetam dominus pastoribus inuentionem faciat, dicens: Nonne greges pascuntur a pastoribus? Vos autē lac comedebatis, & lanis operiebamini: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: quod fractū, non alligastis: & quod perierat, non quaesistis: sed cum austeritate imperabatis eis & cum potentia: & dispersæ sunt oues meæ, eo quod non esset pastor: & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarū, & dispersæ sunt. Propterea pastores audite uerbum domini: Viuo ego (dicit dominus Deus) pro eo quod facti sunt greges mei in rapinā, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri: eo quod non quaesierunt pastores gregem meum: sed pascebant seipsos, & greges meos non pascebāt. Propterea ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra non pascat gregem meum: nec pascant amplius pastores semetipsos. Redeant itaque ad cor pastores, nouerint se pro ouibus reddituros rationē: taliterque se habeant, ut diuinum ualeant euitare iudicium. Dilectionis si quid habent erga Christum, in subditis exhibeant, dum illum audiunt Petro dicentem: Si diligis me, pasce oues meas. Meas, inquit, quas condidi, quas proprio cruore redemi, quas tibi pascedas reliqui. Veri igitur pastoris dignitatem amittit, qui earum curam uilipendit, qui earum necessitatibus non ministrat. Præfecit namque dominus pastores in plebibus, ut subditorum animabus ac corporibus ministrarent: non autem ut dominarentur. Formam ueri pastoris uis nosse? Non uenit (inquit) filius hominis ministrari, sed ministrare, & animam suam redemptionem dare pro multis. Attende, qui præes, humilitatē Christi, iudicem imitare tuum, quum esset magister & dominus, rexque omnipotens: nunquid potestate propria uti uoluit?

A luit: Nunquid dominari uoluit, & subiectos quosque opprimeret? Absit. Nunc fratres, nunc filios uocauit, ut disceres tu mensuram tuam non excedere, non insolescere, non inflari. Nempe si in ueritate præsidet, quanto maior eris, humiliabis te amplius. Nam reges gentium dominantur earum, inquit ueritas: & qui potestatem habent super eos, benefici uocantur: uos autem non sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor: & qui præcessor est, sicut ministrator. Hæc temporibus nostris in codicibus leguntur: rari autem, qui opere perficiant. Nec mirum. Non enim in ouile intrant per ianuam, sed aliunde tanquam fures. Quomodo aliunde? Ianua humilis est, ostium Christus est. Non ingrediuntur per Christum, neque uocantur a Christo. Vocatus est a Christo ille, cui dictum est: Sequere me. Hic secutus est Christum, quoniam uocatus est a Christo: qui autem non sequuntur Christum, quomodo uocantur a Christo? Non uocantur, sed permittuntur. Quoniam uerò non uocantur a Christo: ideo tam anxie prælationes querunt, dignitates ambiunt, offerunt munera, adherent potentibus, & quod nequeunt uirtute consequi, precio exquirunt & prece. Indecorum arbitrantur sectari humilitatem Christi, qui (ut ait Apostolus) non sibi uendicauit honorem, ut pontifex fieret, sed qui uocauit eum, dicens: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Nolunt uocari a Deo, sed ab hominibus, & utinam uocarentur. Infulas appetunt, uocari domini congaudent, & quod diuinum est, o quam sæpe arrogant sibi? Qualem (oro) potest fructum producere corrupta radix? Mens cupida honoris auiditate dominandi accensa, nec Dei gloriam, neque proximorum ualet utilitatibus insistere. Humana & diuina gloria simul stare nequeunt. Quamobrem propriam negligat, qui illam conditoris concupiscit. Humilitate honoratur. Deus, fide colitur, deuotione amplectitur. Errat profus, & Deo displicet, qui se extollit. Quomodo autem censendus est humilis, qui cathedram honoris querit, qui primatum diligit: qui alijs præesse ambit? Fugiendi utique honores sunt in hoc seculo: quoniam periculis pleni, & sollicitudinibus referti. Fugit dominus, quum illum regem uellent Iudæi constituere: fugerunt sancti, quum regiminis præminentia offerebatur illis. Nouerunt esse scriptum: Iudicium durissimum fiet in his, qui præsumunt. Honoris culmen appetendū est: sed in futura uita, ubi nec adulantium blandientur linguæ, neque elationis ullus erit fomes. Hic autem ambo uigent, ambo dominantur: adeo ut ab istis præsentium nemo ualeat liberari. In præsentem igitur seculo honorabilis prælatio est esse humilem: propriam agnoscere uilitatem: latere hominibus, ut a Deo mundior uideatur. Altus profectio est humilis, & qui se ueraciter humiliat, exaltabitur. Exaltatur humilis coram Deo: exaltatur & in mentibus rationabilium uirorum. Securæ sunt huius diuitiæ, sublimes honores, merita multa, incontaminata gloria, & lætitia cordialis. Hæc illi unde? Ex nitore conscientiæ, ex testimonio sanctitatis, ex doctrina spiritus. Spiritualis enim spiritualiter iudicat omnia: animalis autem homo sicut non percipit ea, quæ Dei sunt: sic neque quæ spiritus. Hinc est, quod quæ carnis sunt, sapiunt, præesse concupiscunt, & pereunt: quoniam carnis sensu ducuntur. Complacent sibi ipsis, in inferiores quosque despiciunt, ui opprimunt, eis dominantur, & egenorum dedignantur subuenire inopiæ. Verbis apostoli non attendunt, dicentis: **D** Induite uos sicut electi Dei uiscera misericordiæ, benignitate, humilitate, modestia, & patientia: supportantes inuicem, & donantes uobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam, sicut & dominus donauit uobis. Patres pauperum esse recusant: quoniam indigentium substantiam attribuunt sibi. O quanta abusio est Christi ditari diuitijs, & Christo uelle nil tradere. Nonne thesauri Christi sunt facultates ecclesie? Unde temporalia ecclesie sunt prærogata stipendia? Nonne propter Christum? nonne ut Christi pauperibus erogentur? Noli igitur tu, qui præsidet, retinere quod alienum est, ne furti reprehendaris in causa. Noli, inquam, inutiliter & prodigè dispensare, quod tibi Christi caritas concessit ad tempus. Paris namque periculi est facultates recondere & erogare prodigè. Clamabit contra te pauperum nuditas, fames, sitis, calamitatesque ceteræ, quibus congruè poteras opem dare. Scitote debitorem omnium facultatum esse, quæ honesto uictui tuo supersunt. Quod enim recondis in sacculo, rubigo consumet in testimonium contra te. Nolite (ait Veritas) thesaurizare uobis thesauros in terra: ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: sed thesaurizzate uobis thesauros in caelo: ubi neque erugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur. Absurdum maxime est

ecclesiarum praelatos erga inopes tenaces esse: quum apostolico subblimati sint gradu. **B**
1. Tim. 6 Nempe si diuinitus seculi Paulus Timotheo scribens, precipit illos facile tribuere, com-
 municare, thesaurizareque fundamentum bonum, ut uitam æternam apprehendant: quã-
 to magis apostolicis uiris, qui amore cælestis patriæ terrenarum omnium rerum debent
 habere contemptum? Cæterum si proximorum salute animam suam dare tenentur: cur
LUC. 11 non magis temporalem substantiam, quæ ad illorum nõ pertinet matrimonium? Date
 elemosynã (inquit diuinus sermo) & ecce omnia munda sunt uobis. Quomodo (oro) sub-
 ditis, prout debet, potuerunt suadere, ut pauperibus impertiatur alimoniam, si ipsi immi-
 sericordes extiterint? Quemadmodum dominus Iesus cœpit facere & docere, ita & p̄ti-
 fices ac prelati. Argue, ait Apostolus, obsecra, increpa in omni paciẽtia & doctrina. Nũ-
 quam ualebunt, qui præsident, subditos hortari ad humilitatem, si fuerint elati, nec ad pa-
 tientiam, uel māluetudinem, si iracundię reperti sint serui: neque ad proximi dilectionem,
 si inhumani erunt. Virtutibus uniuersis expedit, ut sint decorati, qui præsunt: quatenus
1. Tim. 3 sine obiectione eos liceat corrigere delinquentes. Oportet (inquit doctor egregius) e-
 piscopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem,
 doctorem. Angelicam potius quam humanam debent habere conuersationem populo-
 rum pastores: alioquin infranabunt os suum, ne audeat loqui. Non quod sibi libeat, sed
 quod ædificet, illis quærere congruit. Sint prorsus corde humiles, in habitu uiles, in mo-
 ribus cõpositi, in sermonibus rari, corpore pudici, in cibis sobrii, orationibus intenti, ui-
 gilijs dediti, & grauitate sancta decorati. Hæc si adsint, optimè præsidebunt, duplici-
 que sublimabuntur honore. Erunt lucernæ in domo domini accensæ: quorum splendore, qui
 intus sunt, illuminabuntur. Erunt quoque sal terre, quorum sapido gustu, ac eloquijs mel-
 lificis plebs cõdiatur uniuersa: alioquin non sine sui discrimine in cathedra residebunt.
 Præstantius illis fuisset gradum infimum tenuisse, quam præsidere indignè. Non omni-
 bus datum est præesse utiliter. Quamobrem sollicitus unusquisque sit de se, & quæ ad gra-
 dus sui perfectionem competunt, explere studeat. Qui præpositus est, prælationis suæ
ROM. 12 solerter ministerium agat, dicente Apostolo: Qui præest, in solitudine. Qui autem sub-
 ditus est, obedientiæ seruitutem strenuè persoluat, obediatque ex corde, non considerando
 cui obtemperat, sed propter quem: uidelicet propter eum, qui factus est obediens usque
 ad mortem crucis. Qui uerò religiosę uitæ institutionem sumere elegit: sanctitatis regu-
 lam perficere conetur. Istis prorsus tanquam magis à seculi curis liberis, atque ab exteriorum
 fragoribus segregatis perfectior competit conuersatio. Nempe excusabiles sunt ex
 parte, qui præsumunt populis, & in mudi implicantur negocijs, si à perfectionis tramite de-
 flectunt aliquando operis gressus: & interdum cadunt locutione immoderata, uel in tor-
 poris ignauia, seu in quouis ueniali delicto: quoniam uicinas habent penes se peccato-
 rum materias, quibus mundus est plenus. Facile merentur ueniam, operante in illis carita-
 te, quæ multitudinem operit peccatorum. At uerò qui spreto temporalium delectatio-
 nibus sponte Dei seruitio se manciparunt, atque religionis habitum suscipientes in monaste-
 rijs regularibus, siue in collegijs Deo dicatis Christo famulari cœperunt: maximus incu-
 bit pudor, si segniter uiuant. Ligatis pedibus uolenti currere, nec ualenti facile ignoscitur: **H**
 nõ autem sic expedito & libero. Hortatus est dominus homines ad mundi contemptum,
 ut absque impedimento ad perfectionis possent culmen ascendere. Sed (heu) quam rarus in
 presenti generatione reperitur, qui cupiat esse perfectus. Sequuntur (ut plurimum) qui nunc
 Christo militat, uoluntates proprias, præter cõmunem ac regularem institutionem perfice-
 re uolunt nil amplius, & utinam hanc hilari animo adimplerent. Quæ à sanctis dicta uel
 gesta sunt, impossibilia arbitrantur, perficere non curant, se emendare dissimulant, con-
 suetudine ducuntur, linguam minimè cohibent, continere uentrem expauescunt, quan-
 do uolunt, socialiter conuersantur: omne eis licere purant, quod ipsis libet, uix compun-
 guntur: ab oratione ueluti à flagello fugiunt. Huiusmodi spiritus nescientes doctrinam
 religionis ac sanctitatis quandam gerunt imaginem: perfectionem protendunt habitum
 se aspicientibus seculi renunciationem prædicant: & mente õ quam saepe tragantur ex-
 terius. Multiplicatus est talium numerus, sed non est magnificata lætitia: imò in luctum
 conuersum est gaudium. Quomodo temporibus istis religiones declinauerunt, quæ per
 transancta florebant curricula, optimè sentiri potest. Nec mirum de his, qui palam uota
 præuarican-

A præuaricantur, nec erubescunt: quum etiam apud eos, in quibus spiritualis uitæ discipli-
 na uigere creditur, elanguerit deuotio, feruor tepuerit, uirtusque defecerit: paucissimi re-
 peruntur, qui uelint habitare secum. Onus illis uidetur importabile sensibus corporis
 legem indicere, atque eorum curiositatem cohibere. Nam quemadmodum foris sunt lu-
 brici: ita mente sunt uacui. Erogantes quippe spirituale patrimonium, porcorum cu-
 piunt siliquis satiari. Refectionem deserentes internam, foris periclitantur fame. Hos per
 Prophetam arguit dominus, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autem eorum
 longè est à me. Intra nos est regnum Dei, intra nos habitare uult Deus. Ea propter segte-
 gauit nos à turbis, ut intendere possimus ei, qui intendit nobis. Nostra non uult Deus;
 sed nos. Qualiter autem, audis: Fili (inquit) præbe mihi cor tuum. Cor postulat nostrum;
 ut illud possideat, illique spiritualiter loquatur. Loquitur enim pacem in plebem suam, &
 in eos qui conuertuntur ad cor. Vidésne, quam grande malum sit, & quanta iactura cor
 suum uagari permittere extra se? Vbi non est cor, neque loquitur uerbum, nec habitat sa-
B pientia. Vbi deest sapientia, quid boni esse potest? & quid mali deficere? Hinc tentatio-
 nes pulsant, impudicæ cogitationes confundunt: inutiles & sine intellectu dissipant pa-
 cem, spargunt dulcedinem, caritatem frigefaciunt, eneruant constantiam, lumen obtre-
 nebrant, odia nutriunt, animamque debilitant. Ambulantium itaque in spiritu hæc po-
 tissima regula est, secum infatigabiliter habitare: internos componere motus: cogita-
 tiones ordinare: intentiones dirigere, atque depurare affectus. Quicumque his uacat, pu-
 gnat contra se. Nemo igitur potest esse perfectus, nisi caritatis zelo succensus seipsum
 superare didicerit. Nullus absque sui odio perfecte ualet triumphare de se. Nemo autem
 laudabiliter potest odisse se, si non puro corde dilexerit Christum. Is autem, in quo Chri-
 sti feruet dilectio: hilaris est ad proximorum obsequia, in oratione deuotus, in aduersis for-
 tis, in prosperis humilis, & in omni uirtute succensus. Nunc mundat se, nunc ascendit su-
 pra se, nunc fraterno amore ductus prudenter egreditur extra se. Siue mente excedimus
 Deo (inquit Paulus) siue sobrii sumus nobis, caritas Christi urget nos. Vidésne perspi-
C cue uolentium in spiritu militare Christo, quam necessarium sit interna exercitatio, &
 mentis indefessa custodia: quæ proculdubio carnis abdicatis illecebris possidentur: Por-
 rò uniuersa patrum instituta, & omnes Christianæ professionis cæremonia ad compo-
 sitionem interioris hominis esse ordinata noscuntur. His autem quicumque tantum in-
 hæserit, spreto interiori exercitio, ligna, scœnum, stipulam superædificat, quæ repente ab
 igne tribulationis consumuntur. Nam quemadmodum sine caritate hominum & ange-
 lorum loqui linguis, habere fidem, scire omnem scientiam, totam erogare substantiam,
 nihil prodest: ita absque spirituali intelligentia & interiori gustu exteriores cæremonias
 exercendo, ad perfectionis non ascenditur culmen. Nequaquam illa damnabilia sunt,
 sed in spiritu exequenda. Non enim debent omitti, neque decet illis finaliter inhærere,
 sed pro instrumento uti, donec homo interior coalescat, & roboretur: sciatque ascensiones
 facere in se, & habitare in Christo. Tunc sine lege quæ legis sunt, facit: & sibi ipsi per in-
 habitantem gratiam sufficit ad profectum. Qui talis est, semper habet unde crescat, gra-
D datimque ascendens sine tædio certat, sine repulsa ingreditur, & absque reflectione progre-
 ditur. Talibus profectio studijs olim ecclesia gloriabatur in patribus, & cæremonijs Deum
 honorabat in sacris: nunc autem specietenus fulget exterius, & corticem perfectionis
 ostendit. Si quid habet boni, quamuis parum comparatione præcedentium temporum
 introrsus latet. Nam (testante Propheta) omnis gloria filia regis ab intus in fimbrijs au-
 reis. Iustus in fimbrijs aureis gloriam suam habere perhibetur ecclesia propter eos, qui
 temporalis gloria nitorem spernentes in suæ puritate conscientie, atque in interiori men-
 tis arcano sua opera recondentes diuinam gloriam ambiunt, & folius conditoris oculis
 placere concupiscunt. Hi autem intus desiderijs ignescunt sanctis, sursum feruntur in
 cælestia uehiculo caritatis: & suauitate quadam spiritali delectabiliter in Christo requi-
 escunt. Istorum studia coram Deo fulgent: tametsi ab hominibus nesciantur. Sunt pro-
 fus pauci numero, qui interiori exercitio mentis uacent: quoniam carnis operibus, atque
 curiositati sensuum oppositum est. Arcta quippe est uia spiritus, quæ ducit ad perfectio-
 nem, & possidere facit Christum: uerum illa, quæ carnis uoluptatibus indulget, lata est,
 & innumeri per eam gradiuntur. Maxima exuberat in his multitudo eorum (scilicet)
 Laur. Iustin. **Cc 3** quæ

qui renunciaſſe ſeculo, & Chriſto ſeruire uidentur. Tales nanq; in ſe fouet eccleſia, ſuiſq; ſpiritalibus nutrit alimentis. Illos non reſicit, quamuis tepidos: ſed ueluti infirmos mulcet. Præſtolaturq; ſi fortè reuiuſcant, & ſibi diſpliceant. Admonita ſiquidem à ſponſo Chriſto frumentum & zizaniã pariter ſuſtinet uſq; ad tempus meſſis. Tunc combuſtis igne zizanijs triticum purum in cælorum horreis congregabit. Nunc autem ſinit utraque crefcere: ne triticum cum zizania eradicetur. Nunc, inquam, gemit præſentis temporis teporem & ſuorum petulantiam membrorum. Quæ enim conſueuit innumeras Deo offerre animas: in quibus iucundiſſimè declinabat Chriſtus, impræſentiarum difficile inuenit, quas offerat. Poterat nempe quadam agitari diſſidentia, niſi præmonita antè fuiſſet à Chriſto. Abundauit iniquitas, inquit, refrigeſcet caritas multorum. Refriguit utique, & penè extincta eſt. Nam declinauerunt omnes, ſimulq; inutilis facti ſunt. Quamobrem ualde pertimeſcendum eſt, ne ſecuri ad radicem adpoſita paterfamilias infructuoſas arbores ſuccidi iubeat, atque comburi. Quoniam uerò non eſt uoluntatis Dei mors impij, ſed magis ut conuertatur & uiuat: quotidianis nos aduerſitatibus pulſat: affligit languoribus: tentationibus concutit: cladibus premit: bellorumq; crebris inſultibus ſtimulat: unumquenq; hortatur, ut redeat: ut non imminenti uoluatur exitio. Clamat præcipuè ad ſeruos ſuos, eccleſiaq; miniſtros: à quibus non mediocriter per Prophetam offenſum ſe eſſe conqueritur. Si inimicus (inquit) meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem utiq;: & ſi is qui oderat me, ſuper me mala loquutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo. Tu uerò homo unanimis, dux meus, & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum cõſenſu. Iterumq; ad unitatem eorum ait: Homo pacis meæ in quo ſperaui, qui edebat panes meos, ampliauit aduerſum me ſupplantationem. Ampliauerunt planè ſupplantationem ignari donorum, atque beneficiorum ingrati. Ipli proſus debuerant zelare honorem Chriſti, populorumq; ſalutem, quibus traditæ ſunt cælorum clauës, & reſerata myſteria, atque præcipuè caritatis prærogata ſunt ſigna. At uerò ubi abundauit gratia, ſuperabundauit delictum. Nam quo eſt gratia cumulatio & ſtatus ſublimer, eo caſus eſt grauior & dånabilius culpa. Quæ uerò eſt excellentior dignitas, quàm diuino mancipatum eſſe obſequio, & ſacramentorum Chriſti eſſe miniſtrum: Iſtis ob uocationis priuilegium, quæ ſecularibus leuia ſunt, grauiffima deputantur. Duplici iudicio quando publicè delinquunt, efficiuntur rei: & de proprio ſcelere, & de malo proximorum exemplo. Nam qui mundi interceſſores exiſtunt, quomodo caritatis officium complebunt, ſi conſcientia ſordida, & deprecatio fuerit remiſſa: Pudeat igitur nos ſola corporis oſtentione militare Chriſto, pudeat negligenter uiuere, nullam exhibiti amoris rependere uicem. Tales ſumus, quales exiſtimamur: noſtraq; profeſſio exigat, non aliud habitus, & aliud conuerſatio prædicet: diuinis intus placeamus obtutibus, & foris hominibus propter Deũ. Emendemus in melius, quæ negligenter, ſeu ignoranter peccauiſſimus, quatenus pro reformatione noſtra exultent angeli: & ſancta mater, quæ torpore noſtro doluit, lætetur eccleſia. Supponamus manus ruituræ domui, ne cum illa pariter obruamur. Cordis noſtri habitaculum componamus, & procedamus obuiam ſaluatori noſtro. Ad ſpiritalia ſtudia mentem cum humilitate uiriliter coaptemus, ut non ſuperuacue Chriſtianitatis ſuſcepiffiſſe conuincamur inſignia. Id autem quomodo perfici debeat, nedum nobis, uerum etiam ſingulis Deo placere cupientibus ſequentia reſerabunt.

Qualiter anima reformetur, & ad perfectionis ſaſtigium prouehatur.

Quoniam anima rationali in ijs, quæ in hoc mûdo ſunt cõdita, nihil eſt excellentius ea potiſſimum, quæ abdicatione ueteris hominis errore in nouitate uitæ cõuerſatur: Deo eſſe cenſendum eſt gratum animarum ſpiritalibus uacare profeſſibus. Singulare proſus hoc eſt munus, paucisq; conſeſſum. In ſecularibus negocijs, in mundi agilibus, in exteriorum curis ſufficiunt multi: quoniã in iſtis facile humana mens delectabiliter occupatur, ſiue cupiditatis impulſu, ſeu lege neceſſitatis, uel fortè inanis glorię appetitu. Ardentius quippe quiſq; humano fauore allicitur, quum id quod laudabiliter agit, operatur paſſim, quàm quũ peragit in occulto. Rarus profeſſio reperitur, qui ſolo teſtimonio contentus ſit diuino. Hoc probatiſſimorum uirorum eſt proprium, qui in lumine ueritatis introſus gradientes Deo

A. Deo tantum placere concupiſcunt. Talis Apoſtolus erat, cuius iam conuerſatio in cæleſtibus habebatur, ideo dicebat: Mihi pro minimo eſt, ut à uobis iudicer, ſeu ab humano die: ſed neq; meipſum iudico. Et alibi: Gloria (inquit) noſtra hæc eſt teſtimonium cõſcientiæ noſtrę. Hoc idem perficiunt, qui caritate Dei & proximi dilectione ſua uerter accenſi, omne quod faciunt, conditoris obtutibus reſerant. Nam uerus amator illud ſemper conatur perficere, propter quod ualeat placere dilecto. Tanto nanq; magis quilibet diligere delectatur: quanto ardentius diligit, & eo amplius, quo diligitur, diligit. Habet enim uiciffitudines amor, & abſq; communicatione eſſe non ualeat: quatenus amore reciproco nutriatur. Agnoſcat igitur quiſq; à Deo ſe diligere, ut puro eum poſſit amare affectu. Agnoſcat, inquam, amoris illius meſuram, qualitatem, finem, & cauſam: quatenus ipſum affectuoſiſſimè debere diligere non ignoret. Quis diuini amoris ſufficit explicare meſuram? Dilectionis eius quis poteſt edicere qualitatem? Quid autem fine amoris Dei ualeat eſſe ſublimer? Nihil præterea cogitatur dulcius amoris Chriſti cauſa.

B. Sine modo humanũ genus diligit, & abſq; meſura: ſua (uidelicet) caritate, quæ æterna eſt & immenſa. De hac ait Apoſtolus: ut poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimeritas, & profundũ: icire etiam ſuper eminentem ſcientiam caritatis Chriſti. Qualitatem caritatis illius uis noſſe? Vtiq; pura eſt, ſimplex & gratuita. Non præuenerunt merita, nõ interpellauerunt preces, ut diligeret nos. Non ex operibus (inquit Apoſtolus) iuſtitia, quæ fecimus nos: ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. De caritatis fine quid dicam, quum ipſe unigenitus Chriſtus ſicut principium, ita & finis ſit, ipſo perhibente, qui ait: Ego ſum alpha & ω, principium & finis. Et Paulus: Finis legis, inquit, Chriſtus eſt ad iuſtitiam omni credenti. Quo fine dilexerit, apoſtolum ioannem audi: Quum dilexiſſet ſuos, qui erant in mûdo, in finem dilexit eos, tradens ſemetipſum hoſtiam patri in crucis ara pro expiatione peccatorum. Cur autem nos diligere uoluerit, inquit Apoſtolus: Mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Alibi quoq; euidentior cauſam amoris eius indicat dicens: Qui tradidit ſemetipſum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & faceret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum. Et hæc in præſenti. In futuro autem quid per ipſius dilectionem conſequemur, Petrus apoſtolus aperit, dicẽs: Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundũ magnã miſericordiam ſuã regenerauit nos in ſpem uiuã per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis in hæreditatẽ incorruptibilem, & incõtaminatã, & immarceſſibilem, conſeruatã in cælis, in uobis qui in uirtute Dei cuſtodimini per fidẽ, in ſalutẽ paratã reuelari in tẽpore nouiſſimo. Vides q; profunda ſint caritatis Dei myſteria erga homines? Trãſcẽdũ intelligentiã, ſupergrediũ dignitatẽ humanã. Nempe talis eſt amor Chriſti, ut ſi mente tractetur, retineat corde, & intentione ſedula reuoluatur, affectũ accẽdat, cõponat mẽtem, reformet uitam, roboret deſideria, uirtutes augeat, & ad reddendum amoris uices prouocet meditantẽ. Reddas, inquã, nõ ex pari, ſed iuxta poſſe. Ex pari enim quis amoris Chriſti ſatisfacere ualeat, tam ratione affectus, quàm ratione actus? Vtrumq; potius (ut ſic dicã) diuinũ, quàm humanũ eſt. Diuinũ tamen illum eſſe dixerim & humanũ: diuinũ, inquam, propter inhabitans & dirigens uerbũ: humanũ autẽ propter hominis ſuſceptionem. Nullus igitur hominũ, ſed neq; angelorũ Deum diligere uel operari pro Deo poteſt, quãtũ ipſe Dei & hominum mediator homo Chriſtus Ieſus dilexit & fecit. Debemus tamẽ Deũ diligere ex toto corde, totisq; uiribus, quãtũ noſtra admittit poſſibilitas: & in illis occupari, quæ ei nouimus fore gratiſſima. Porrò quũ multa ſint opera laudabilia, quibus delectatur Deus: præcipuè tamen ijs, quæ honorem ſuum & lucra concernunt animarũ. Ambo hæc pariter currunt, nec in uita hac ualẽt ab inuicem ſegregari. Honorare quippe Deũ cõgruẽtius nõ potes, q; in hominis anima, quæ diuinã in ſe geſtat imaginẽ. Illi nãq; nec addere, nec detrãhere ſufficis. Reliquit in hoc ſeculo ſimilitudinẽ ſui (uidelicet) hominẽ, de quo dicitur: Faciamus hominẽ ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtram: quatenus omne quod illi honoris impendere uolumus, in eius exhibeamus imagine. Nõ autem ſic intelligendũ eſt, ut honorem patriæ, qui ſoli Deo debetur, etiam hominibus impẽdamus, quod eſt nefas peſſimũ: ſed ut dilectionem & honorem, quẽ Deo ſoluere cupimus, in Dei imagine demõſtrems erigendo illam quãtum poſſumus, de lacu miſeriæ & de luto fecis: tanquã ſi

quis paterfamiliās peregrē proficiscens unicum sibi superstitem relinqueret domi, man-
daretq; cunctis omne humanitatis illi prabendū esse obsequium. Sic dōmīnus noster
proximos praecepit diligere sicut se. Dilectionemq; suam & proximi unum esse asseruit,
dicens: Primum mandatum & maximum in lege est: Diliges dominum Deum tuum ex
toto corde tuo. Secundum autem simile huic: diliges proximum tuum sicut teipsum. Di-
lectio itaq; Dei & proximi, quemadmodum unum mādatum: ita & honoris Dei zelus,
& salutis animarum desiderium unum sunt de caritatis Dei radice proueniens. Quod e-
nim in lucro peragis animarum, si puro operaris corde, ad Dei honorem perficis, qui in
sua agnoscitur atq; honoratur imagine. Ceterum si Deum honorare conaris, non aliter
melius, quam in hominis salute poteris actitare. Attende, oro, quid in aduentu suo fece-
rit mediator: & nihil in eo reperies, nisi paterni honoris, & salutis animarum zelum. Am-
bo haec infatigabiliter concupiuit. Ego (inquit ipse) non quero gloriam meam: sed eius
qui misit me. Alibi quoque ait: Ego honorifico patrem meum, & uos inhonorastis me.
Ignitum autem animarum suum zelum centum ouium, & unius perditae atq; repertae pa-
rabola manifestat. Quantam erga humani generis salutem curam adhibuerit, insinua-
uit, quum hominis descendens ab Hierusalem in Hierico reseruit misterium. Paucis
nanque ineffabilem sui cordis expressit ad homines caritatem: quam quisquis sufficien-
ter percunctari uoluerit, abundantius in factis, quam in eloquijs recognoscat. Cur icu-
nauerit, orauerit tam sedulo, lacrymatus sit frequenter, naturae perpeffus sit necessitates,
frigoris, lassitudinis, caloris, nuditatis, laboris, fatigationis, doloris, tedium, pauoris, & ta-
lia huiusmodi peccati poenae sine delictio: si quis inuestigare uoluerit, prorsus propter
hominum exemplum profectumq; reperiet. Nam & ipsius praedicationis discursus, pec-
cantium compassio, mortuorum resuscitatio, languentium donata incolumitas, cetero-
rumq; perpetratio miraculorum, uincula, uerbera, conuicia, alapa, sputa, flagella, ace-
ti fellisq; potatio, crucifixio, & mors nil aliud dicant. Venit tanquam fortissimus gigas
ad perferenda humani generis debita in carne sua, prout Propheta testatur, dicens: Vul-
neratus est propter delicta nostra: attritus est propter scelera nostra. Et per eundem Pro-
phetam inquit: Propter scelus populi mei percussit eum. Venit, inquam, ueluti uerissi-
mus pastor ad reuocandas errantes oves, easq; pascendas, sicut per Prophetam alium
ait: Ego requiram oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus dispersae fa-
rant: & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, in pascuis uberrimis pa-
scam eas, & in montibus excelis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis ui-
rentibus, & in pascuis pinguibus pascuntur super montes Israel. Congruentius quippe
assumptionis suae nequitiam gratitudinis soluere debitum, ac honoris ipsius reformare
dispendia, quam per reparationem speciei humanae, qua mediante maxima pars eius
deperierat gloriae, non substantialis, sed communicabilis atque ostentae. In ipso & per i-
psam hominem nedum redintegratum, atq; quod defecerat perfectum est, uerumetiam
superadditum, operante hoc mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu: & in
membra mystici corporis sui optime perficiente. Nempe quicquid operabatur Aposto-
lus, Christus operabatur in illo: quicquid loquebatur, loquebatur ipse in Paulo: quem-
admodum idem fatetur, inquit: An experimentum eius queritis, qui in me loquitur Chri-
stus? Sic etiam uniuersi sancti Dei spiritum ferendi, donorumq; suae fecunditatis. Erant in cor-
pore membra uniuersa eodem spiritu, quo corpus, capitis sui zelantes gloriam, & mem-
brorum singulorum spirituales profectus. Hinc membrorum uirtutibus locupletati in cor-
pore gloria & honore sublimati sunt. Connexere sibi non ut parentes primi foliorum
perizonata, sed immortalitatis tunicam sole septemplex refulgentem, de necessita-
tibus uicq; pauperum, de compassionibus afflictorum, de tacentium erectione, de uictio-
nis certamine, de peccatorum conversione, de fidentibus proficientium, atq; de impen-
sibilibus beneficijs profectibusq; iustorum. Talibus proculdubio studijs spiritualis edificatio
tueris, cuius cacumen celorum alta penetrat & transcendit. De uicis, inquam, constituit
lapidibus, in qua coedificantur, quotquot sanctorum suffragijs laudabiliter in hoc seculo
conuersantur. Excelsior etiam domini Sabaoth uinea spiritualis, & electi palmites in-
feruntur in illa: quatenus maturos ex se botros procreent, de quibus exprimat uinum,
caritatis incendio cor hominis lustrare sufficiens. Optimum itaque & acceptabile
Deo

A Deo opus est pro honore ipsius utilitatibus animarum insistere, illarumq; cōtinuum fru-
ctum spirituales acquirere, nō sibi, sed domino. Qui enim quicquā sibi uendicat, quod
debetur Christo, fur & latro est: eo damnabilior, quo Deo cariora praedatur. Honorem
suum nulli unquam tribuere uoluit, dicēs: Honorem meum alteri nō dabo. Quāobrem
in eo quod agimus, humilitatis seruanda est censura. Altum nil sapimus, nihilq; ascriba-
mus nobis, quod gratia cooperante perficimus. Amittimus prorsus laboris meritū, quo-
ties inflamur, & alienam diripimus gloriam. Debet nancq; qui gloriatur, in domino glo-
riari, ut probetur, ditetur, coronetur, probetur esse fidelis, ditetur uirtutibus, coroneur
gratia. Sibi nempe coronā fabricat preciosorum lapidum uarietate decoratam, qui pro-
ximorum desudat profectibus, & Deo medullatū exhibet caritatis obsequiū. Si tamē hu-
militer & recto cōsummauerit corde. Nō em minus odibilis est elata, quam obliqua in-
rentio. Vtruncq; ad ueritatis regulam cōponendum est, quatenus qui prodest alteri, con-
ditoris munus agnoscat, & fratris utilitate cōgaudeat. In altero quidem humilitatē: in al-
tero uerō diuinam in se custodiat caritatem, quae proximū sicut se diligere mādat homi-
ni. Rectus hic amoris est ordo, ut nō plus q̄ se, nec quantum se, sed sicut se, quisq; diligit,
fratrem: eadem (uidelicet) caritate, eadem intentione, eodemq; fine. Hinc uerissima diffi-
nitione colligit, ut qui odit se, sicut licet, proximū diligere nesciat. Vis audire, quis odit
se? Propheta inquit: Qui diligit iniquitatē, odit animā suam. Nempe animā suam, se q̄ o-
disse conuincitur: qui quāuis foueat carnē, & ab omni se corporis aduersitate custodiat,
quod iniquū est, amare cognoscit. Quomodo autē alterū laudabiliter diligit, qui igno-
rat se? Discat igitur Christianus prius diligere se, ut proximū irreprehensibiliter ualeat di-
ligere sicut se. Nā superuacue laborauit in altero, qui suimet curā negligit. Se uerō quisq;
tunc diligit, quū Deū ex toto corde, & ex omni diligit mēte: & propter ipsum cūcta que
diligit. Debet igitur se diligere propter Deū, qui rectē se diligit. Legitimē caritatis regu-
la, & sanę doctrinę magisteriū ab uno quoq; incipiat, qui diligeret proximū proficue in-
struere cōcupiscit. Est enim uita laudabilis, & mens cōposita quidā praeceptor dignissi-
mus, qui siue taceat, siue loquat, semper utiliter monet. Vidēne, qualis esse debeat, qui
proximorū cōmodis inseruit? Parū proficit sibi: quāq; alteri intendat, qui erga se minus
solicitus est. O q̄ multos in gremio suo nutrit ecclesia, qui adeo alijs uacāt, ut de se uix cu-
rent. Cordium aliorū latebras quærūt, cogitationū affectionumq; percunctantur causas:
tentationibus proximorū remedia praebere conantur, & ad se raro, aut nunquā sicut de-
cet, redeunt. Talium non redarguimus studia, si recta fiant intentione. Bona faciunt, sed
utinam bene: zelum Dei habent, sed nō secundū scientiam. Quare nō secundū scientiā?
Nisi quia non secundū legē, neq; secundū Deum. Non intelligūt dominū dicentē: Quid
prodest homini, si uniuersum mundū lucretur: animae uerō suae detrimentū patiat? Quo-
modo detrimentū non patitur, qui se neglecto immoderatus iusto aliorū curam gerit?
Nullus plus de alijs, q̄ de se debet esse sollicitus. Pro se singuli rationem reddent. Omnes
(inquit Apostolus) stabimus ante tribunal Christi: & unusquisq; rationem reddet co-
rum, quae gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Componenda est igitur causa pro-
pria: deinde si potest fieri, etiā aliena. Placet tantū diuino cōspectui offerētis munus, quā-
tum ille, qui offert. Nempe si offeras Deo omnes seculi diuitias, omneq; genus humanū
cōuertas ad fidē, & tu ipse illi displiceas, nihil obtulisti: si autē praeter te nō habeas, quod
offeras, plurimū obtulisti. Quid (oro) obtulit mulier illa sancta, quae duo ara minuta in
gazophylaciū posuit? Cur a domino plus ceteris cōmendatur? Non utiq; propter num-
mum, sed ob praecipuum deuotionis affectū. Attendebāt, qui tunc aderant, offerentium
munera: dominus autē singulorū uota: ideo illius, quae amplius sanctitate pollebat, prelatū
est donū. Nō enim in nitore sacrificiorū delectatur Deus: neq; per adipis uel incensi
odorama placatur: sed per orationis instantiam, cordis munditiam, caritatis fragran-
tiam, & sanctitatis uitam. Non in sacrificijs (ait dominus ad Israel per Prophetā) arguam
te: neq; si esuriero, dicam tibi: meus est enim orbis terrae. Quo autem sacrificio honorari
uelit, intulit dicens: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua: inuoca-
me in die tribulationis, eruā te, & honorificabis me. Alio etiā in loco diuinus sermo eui-
denter exprimit Deum magis uitam hominis approbare, quam munus. Respexit inquit
Deus ad Abel & munera eius: ad Caym autē & munera eius nō respexit. Esto igitur talis,
ut

ut tua non repudietur oblatio. Esto, inquam, mundus & sanctus: sicut oculus tuus simplex, ut offerentis & oblatis libamen suscipiat Deus. Noli de uulioribus rebus hostias offerre, sicut Caym, qui reprobatus fuit. Imitare Abel in sacrificio, ut illum imiteris in gratia. Est quippe sacrificium iuge & medullatum, quo delectatur Deus: animarum (uidelicet) lucrum. Hoc si obtuleris rationabiliter, plurimam gratiam consequeris & gloriam. A te ipso (sicut dictum est) inchoa: ex te experire, quid in alijs debeas: excole propriam uineam: infructuosos præcide palmites: fecundos inferre, ut tanquam bonus agricola patrifamiliâs expectatum reddas fructum. Te si spiritualiter excolueris, alios etiam iuuare ualebis. Nempe singulare conditoris est munus posse offerre Christo, quod diabolus abstulit, peccatum interemit & mors. Gratia indiget plurima, caritate seruida, & sapientia non modica, qui proximorum animas per spiritualem profectum ad uitam resuscitare conatur. Absq; enim gratiæ adminiculo quis presumere audeat posse facere quicquid: dicere domino, sine me nihil potestis facere: Nā quāuis homo à se de se aliquid boni ualeat, nil omnino ualeat in altero: quoniam libero quisq; utens arbitrio suæ potestatis est a se sensum suadenti præbere. An nō uerba possumus ueluti semina iactare: annunciare futuram felicitatē, & æterna supplicia? Minimè tamē corda cōpungere, animū flectere interiorum: auditum aperire, affectū promouere, & gratiam infundere. Hæc solius Dei sunt per cōsensum audiētis & recipiētis. Quæadmodū imber de cælo cadēs terrā inebriat, & eam germinare facit: ac dare semē serēti, & panē ad māducandū: sic & gratia cælestis cū in humanū labit cor, rigat illud deuotionis dulcedine, madefacit cōpunctionis rore, & per sancta desideria uirtutū atq; honorū operū fecunditatē pducit ad publicū: quatenus intuētes agnoscat nō ex infructuosa arbore, sed de latēte diuinę benedictionis radice uniuersa laudabilia gesta prodire. Prorsus humanus inutilis est arboris truncus, si nō in trunsecus Dei gratia operet. Nemo ergo arroget sibi, quū sermōes ipsius audiūtur & germinant: sed cōditoris sui ascribat gratiæ: quoniam (testāte Apostolo) neq; q; plātat, neq; q; rigat est aliquid: sed q; incrementū dat Deus. Dei em̄ cooperatores esse possumus, & ministri gratiæ illius: autores autē minimè. Nos instruit per se, quādo proximis bona suademus, & per nos illos: sic quod tam in agēte, q̄ in percipiēte ipse operat, ut nullus nisi in dño gloriēt: q; singulis (prout uult) spiritalia dona partit. Quū ergo nō sit uolētis, neq; currētis, sed miserētis Dei bene agere, postulet ab ipso: quisquis proximorū saluti cupit curā impēdere: gratiā huiusmodi, ne inaniter elaboret. Quūq; illā pcepisse cognouerit, Dei uerbū disseminet in audientiū corde, nō pro priuata gloria, neq; p tēporali cōmoditate, sed pro honore dñi proximorūq; profectu: ut ex caritatis fecunditate cōsciētiz propriæ horrea impleat: & impredeabilibus locupletet diuitijs. Verū cui talis deest caritatis affectus, se custodiat, ne à cæli uolucris, seu à terrę animātibus diripiatur, quod seminat: & ipse sine fructu persistat. Duplices hos caritatis affectus arbitror dominū insinuare uoluisse, quū binos ad prædicandū Dei regnū discipulos delegauit. Innotuit equidē neminē debere præsumere erudire alios, qui affectu non fuerit caritatis impulsus. Nemo ad opus hoc se debet ingerere: nullus quanquam instructus audeat sua sponte cæteris præsidere. Prius quisq; mitti atq; compelli se sentiat, quā accedat. Quomodo prædicabūt (inquit Apostolus) nisi mittantur? Mittuntur autē, qui accenduntur, & imbuunt, ut pergāt. Missi prophetæ, missi etiā apostoli fuere à spiritu ad lucrandū animas. Audi qualiter antequā mitterēt, iussi sunt in ciuitate sedere, & orare, donec induerēt uirtutē ex alto. Sedētibus itaq; illis ac orātibus repentino sonitu factō, descendit super eos corporali specie spiritus sanctus, adeoq; cōpleuit illorū corda caritatis igne, ut ardoris eius uim sustinere nō ualēt, prodeūtes ad publicū maxima cum autoritate cōfluentibus ad se prædicarēt Iesum. Illos prorsus paraclētus cōpulit prædicare, quos caritate gemina decorare dignatus est. Hac quicunq; caruerit, parum alijs: sibi uerò nihil proderit. Absq; igne quis ignē accendat: & sine caritate quis caritatis officiū cōsummabit? Ardeat dilectionis flamma semper in te: quatenus calore tuo proximorū excutiat tepor, imò accrescat amoris incendium: quo præteritarū negligentiarū rubigo deleatur. Poteris planē inflāmare cæteros, si fueris tu caritatis incendio cōcrematus. At tu si frigeas, si torpore iaceas, nullamq; honoris diuini, & fraternæ amulationis sentias famē, quid proferes? quid proficies? Erunt utiq; audientiū corda lapidea & impenetrabilia, quæadmodū tuū. Eris, inquā, tanq; aramentum

A mentum sonās, & cymbalum tinnies. Habeto itaq; geminā caritatem: Dei (uidelicet) & proximi, ut eodem, quo tu, repleantur spiritu, qui erudiuntur abs te. Habeto etiā prudentiam: non carnis, quæ mors est, sed spiritus, quæ est uita & pax. Quid (oro) prodest repetē congregare diuitias, repenteq; dispergere illas? Multas spirituales imprudentia dissipauit opes: plurimi impertitam sibi gratiam defectu amiserunt prudentiæ. Nempe in reparatione nuper conuersi magis est adhibenda solertia, quoniam uirtute & experientia caret, tanquam ab uberibus abstractus matris. Inualidus quum sit ad solidum capiendū cibum, molli ac delicato alendus est cibo. Omnibus à peccato ad Deū redeūtibz tria generaliter congruere dixerim: ut (uidelicet) agnoscat Deū, agnoscant se, præsentisq; uitæ peregrinationē. Funiculus hic triplex quouis tentationum & tribulationū euentu difficile rumpitur. Nempe ubi diuina abest cognitio, seculi inest delectatio: carnis uiget concupiscentia: dominatur ignorantia, seruitusq; peccati. Quomodo non regnet delictum, quum libertatis desit spiritus? Vbi enim spiritus domini, ibi libertas, ibi cordis lætitia, ibi lumen mētis, gratiarum actio, desideria sancta, depuratus affectus, & æternorum amor. Præualent profectō tenebræ, ubi Dei cognitio non est. Deus (inquit Apostolus) lux est, & in eo tenebræ non sunt ullæ. Deficiente lumine longè est Deus: absente Deo abest uita, abest gratia, abest pax, abest omne bonum. Sicq; peccatum deserit nequit, neque exerceri uirtus, per quam collata custoditur gratia. Quamobrem tu, qui cupis sub fasce delictorum sepultas animas erigere, erectasq; seruare: illas ad Dei cōuerte notitiam. Insinuare stude eisdem quā bonus sit Deus, quā dulcis, quā misericors, & præstabilis super malitia hominum. Modicū laborabis, si diuinæ consolationis, uel parua stilla cili degustabunt. Nempe anima, quæ sapit Deum, & caritatis illius flammulā in corde percepit, sponte, impellente nemine, trahente patre, consentiente ratione currit ad ipsum. Ipsum diligit, & uniuersa illius mandata custodit. Præcipua difficultas bene operandi in diuinæ cognitionis deficiētia est. Hic labor (inquit Propheta) est ante me, donec intrem in sanctuarium Dei, & intelligam. Nō ualeat omnino præsentia cōtemnere, & inuisibilia amare, cui necdum datū est per fidem nosse Deum. Per fidem dixerim, nō per apertā cognitionē. Quādiu in hoc mortali corpore sumus, ambulamus per fidē, uidemusq; Deū per speculū in ænigmatē. Huiusmodi enim uisionis contemplatio quāuis amantibus & perfectis exigua esse uideatur: quoniam concupiscunt speciem: est tamen incipientibus magna, atq; prorsus necessaria. Per ipsam quippe renouatur de die in diem, & tanquā parū aduitus ablaçtatur à consolationibus mundi. Nutritur enim manna abscondito suauis & mellifluo, & de animalis rationalis efficitur. Insuetis delectationibus pastus quā dulcis & rectus sit dominus, experimento discit. Hinc luctus seculi conuertitur in gaudium, & interioris hominis domus: quæ negotiationis, uoluptatis, & dissensionis esse cōsueuerat, fit orationis templum, & spiritus sancti habitaculū. Eo nanq; spiritalis superabundat lætitia: quo agnitæ ueritatis lumē accrescit, & fidei clarescit notitia. Ipsa enim præeūte propriæ cognitionis pædagogus existit: & ingerit siue de naturali ingenuitate, seu de innata infirmitate scientiam: per quam augetur & dolor non confundens, sed corrigens: nō deiciens, sed attollens. Eleuat planē sui scientia in lumine Dei percepta ad implorationem suffragij, ad emendationem uitæ, ad timorem casus, ad cōuersationem laudabilem. Quæ uerò per immisionem agitur satanæ, deprimit, confundit, debilitat: & sapissime desperatione interimit. Optimū est igitur in Dei lumine uidere lumen, ne obtutus naturalis caliget, & à recto itinere reflectat animū. Reflectitur, inquā, quū in delictis perseuerat, & in secularibus cōcupiscentijs uolutat, quū carnis uoluptati habenas laxat, & præfens exilium tanquā propriam diligit patriam. Perniciosus profectō talis est amor, dum temporalis uita diligitur uelut perpetua. Præuaret tunc aduersarius, dominatur uitium, subuertitur intellectus, & pene omnis sancta deprauatur intentio. O quā detestandum est, & ab humano sensu alienū fluctibus superædificare uelle labentibus, & per momenta singula inherere cadentibus. Quis in secularibus negocijs nisi infatuatus & stolidus hoc agere niteretur? Quis talia nō argueret perpetrantē? Nouit persæpe qui rationis est capax, damnare in altero, quod abhorret à uero, & incōsultè perficit. Nouit, inquā, quisq; interdū prudentius aliena iudicare, q̄ sua. Nemo laudaret inutiliter pecunias dispergentem: sed neq; ultrò properantem ad interitū: & tamen penē omnes hoc faciunt, & nemo miratur,

miratur, nec reperitur qui cohibeat huiusmodi, siue redarguat. In hac uita quid precio-
 sus tempore? Nihil æquè tam nostrum, tamque proficuum ad promerendum caelestia,
 quàm tempus. Misericorditer nobis indultum est, quatenus per commendabilia opera
 ipso mediante uitam mereamur æternam. Hoc optimè nouerunt, quicumq; illud amise-
 runt. Videmus nihilominus apud uniuersos nil tempore tractari peius. Magni aestimant
 homines, quãdo infructuosè illud ualent amittere. Hinc est, quòd uacant iocis, nugis, &
 negocijs inuilibus. Utinã saperent præterita, præsentia intelligerent, ac nouissima pro-
 uiderent. Veniet, ueniet necessitatis hora, quando misericordix claudetur fons, & ope-
 rãdi deerit facultas. Veniet utiq; propere, nec tardabit. Tunc prorsus oculos aperiet poe-
 na, quos nunc claudit culpa. Tunc quanti sit presens tempus, noscetur, non ad meritum,
 sed ad supplicium. Complebitur quod de ipsis contemptoribus loquitur sapientia: Vo-
 caui (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis o-
 mne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: tunc inuocabunt me, & non
 exaudiam: mane consurgent, & nõ inuentient me, eo quòd exosam habuerint disciplinã,
 & timorẽ domini non susceperint: nec acquieuerint cõsilio meo. Meritò tunc sine exau-
 ditione inuocabunt, quum nunc exorantem audire negligant. Negligunt, inquam, quia
 agnoscere dissimulant, ubi sunt. Nempe si peregrinationem suam, & humanę deceritum
 naturę mentis consideratione aspicerent, omnino resipiscerent. Impellit proculdubio
 mortalitatis lex ad contemptum seculi, & æternitatis amorem per defectuonis decretũ.
 Vicissim sibi humane succedunt generationes, & more aquę defluentis ad æternitatem
 pergunt. Hinc Sapiens aiebat: Quid est quod factum est? Vniq; id quod fuit. Et quid est
 quod fuit id quod futurum est. Generatio uenit, & generatio præterit: terra autem in æ-
 ternum stat. Ipsa igitur, quę in æternum stat terra mansionis nostrę facienda sunt funda-
 menta. Hanc præelegit Propheta, hanc possidere sperabat, quũ diceret: Credo uidere
 bona domini in terra uiuentium. Et alibi: Portio (inquit) mea sit in terra uiuentium. Ut
 illius terrę habitatores simus, cõdidit nos Deus. In hac autem uisibili peregrinamur, la-
 boramus, patimur, in bonis operibus defudamus, quatenus ad illam perungere ualea-
 mus. Per multas tribulationes (inquit Apostolus) oportet nos introire in regnum Dei,
 quòd est inuentum terra, & regnabit cum Christo perpetua ciuitas: cuius participatio
 eius in idipsum. Hanc querere, quorquor ab initio fuerit ineffabilis & æter-
 na gaudia odorantes fidei ministerio. Quamobrem illius fœderate illectu mundi oblecta-
 menta, ut stercorea arborum sunt, desideranter cupientes felicitatis ipsius fore participes.
 Gustando mouerunt, quid quererent: & querendo amabantur eius celestione flagrabat:
 unde eorũ unus eisdem munito amore affectus dicebat: Simus amara uia ad Deum fon-
 tem uitę: quando uentum, & apparebo ante faciem Dei. Verum si interrogaretur, quid
 ibi esset percepturus, alio inquit in loco: Replebitur in bonis domus uestra, tantum est
 templum uestrum, uocabile in requirite. Qualis autem ista sit fontem reperio bonorum do-
 mus illius, ad inuentionem ab ubertate domus uestrę, & torrente uisitationis uestrę potabis
 eos: quomiam apud te est fons uitę, & in lumine tuo uidebitur iumen. Ex concupiscen-
 tia torrentis uoluptatis domus illius, & ubertate inuentionis perpetuę, quę in illa est, ad
 fontem uitę. Propheta peruenire uidebat, sciens se debere tantum in ebrietate gustus illius,
 qui est uita æterna, & omnium desiderabilissimã perfectiã uitę. Illa procius in seculo lu-
 mino promittitur, & in regione minorum, in terra uiuentium, in domo Dei, in ciuitate
 sancta spirituali Hierusalem, a qua peregrinamur, quam diu in huius presentis exilij uici-
 mus loco. Agnoscamus igitur nos peregrinos esse in hoc mundo, & ambulemus peregrini
 nationis nostrę taliter custosa perficere: quatenus in illius ciuitatis portas feliciter intra-
 re ualeamus. Non discedat a cordibus nostris huius uentantis mysterium, ut nihil libeat
 nobis, quòd in presentem uideamus delectabile pulchrum, sanum, uicium, neq; immanis nostri
 reuoluerit prole. Cuius uentantis eum, qui spiritum Dei plenius gemebunda uoce dicebat:
 Fleuisti, quia incolatus meus prolongatus est: habitami cum habitantibus Cedar, modũ
 incolatus fuit anima mea. De facili nãq; ad æternę panis gaudia corda leuare poterimus:
 si huius uite intellexerimus nos peregrinos esse & aduenas. Hoc hortabatur Apostolus
 inquit: Obsecro nos carissimi tanquam aduenas & peregrinos abstinere nos a carnalibus
 desiderijs, quę militiam aduersus animam: quę utiq; naturaliter tendit ad summum
 ad

Pro. 1
Ezek. 1
Psal. 6
Psal. 14
AZ. 14
Psal. 4
Psal. 64
Psal. 35
Psal. 107
2. Pet. 2

E

F

G

H

A ad quę possidenda condita est. Videsne quã opportuna sit saluandis præsentibus
 & subditis: secularibus & religiosis: incipientibus atq; perfectis præsentis peregrina-
 tionis ista cognitio, quę minime haberi potest sine Dei & sui cognitione: In hac quip-
 pe trifaria cognitione omnis perfectionis fundamenta subsistunt: supra quę non uni-
 formiter ab uniuersis superædificandum est. Aliter namq; qui secularibus negocijs de-
 ditus, atq; aliter qui sub disciplina consiliorum coelestium se Deo dicauit, habere se de-
 bet. Singuli singula statui proprio cõgruentia studeant adimplere. Nã quod uni com-
 petit: plerunq; alteri oppositum reperitur. Quamobrem qui rei familiaris curę & ex-
 teriorum administrationi intendit: quoniam nequaquam consiliorum ualet perfectio-
 nem sectari: quia diuisus est: præceptorum Dei conetur legem perficere: sine qua ad sa-
 lutem non potest attingere, dicente domino postulanti: Si uis ad uitam ingredi serua
 mandata. Nam absq; obedientia hac, uana est hominis spes, & fiducia temeraria. Pro-
 fus impossibile adulto est sine obedientia præceptorum peruenire ad regnum. Magis
 B (sicut legitur) placet obedientia, quàm uictimæ. Nempe per hanc probati sunt in uolu-
 ptatis paradiso parentes primi: quam quoniam minime seruauerunt, de regione illa in
 hoc ærumnosum exilium fuere depulsi. Legem quoq; naturę habuerunt: qui decalogi
 præcesserunt legem. Legem habuit Hebræorum populus: sub lege etiam cõstituti sunt,
 qui in plenitudine gratiæ reperiuntur. Vnde quemadmodum nulla generatio extitit
 sine lege, ita saluari nequit absq; legis obedientia. Ab hac nulla conditio, nullus se-
 xus, nulla secernitur ætas. Vniuersale est hoc decretum, cui saluandi omnes obtempere
 coguntur. Diuinę igitur legi quisq; se sponte subiiciat: ecclesię statuta custodiat: ne
 inordinate degens ordine exigente iustitię deputetur cruciandus: ubi nullus ordo, sed
 sempiternus horror inhabitat. Lex quidem sancta & mandatum sanctum, & bonũ est,
 per quod reconciliatur homo Deo: reformat seipsum, & rationabiliter uiuit: supplicium
 deuitat, acquirit meritum, habilitatur ad gratiam, custoditur à culpa, & perfectioni fit
 proximus. Porro quando quis clarius agnoscit Deum: tanto sollicitius legem perficit: ut
 C magis ei placeat, quem agnoscit & diligit. Vbi enim cognitio Dei est: ibi caritas, & ubi
 caritas, ibi legis custodia. Hęc ab inuicem separari nequeunt. Præceptorem fidelium au-
 di: Si quis diligit me: sermonem meum seruabit. Docet experientia neminem illi posse
 obtemperare, quẽ odit: sed neq; illũ diligere, quem ignorat. Da igitur agnoscentẽ: & in-
 uenies illum amantem, atq; uoluntarie famulantem. Non enim dissimulabit: neq; præ-
 ptori contradicet suo: qui fidei illuminatus splendore Deũ ueraciter diligit. Stabit utiq;
 super sui custodia, nec imperãtis prætergredietur legem; & ne proprię infirmitatis limi-
 tes transeat. Nempe fraternę caritatis, sanctęq; humilitatis æmulator est: cuius exal-
 tatum non est cor: neq; elati sunt oculi, qui non ambulat in magnis: neq; in mirabilibus
 super se. Amabilis quippe hominibus, & Deo carissimus est, qui proprijs cõtentus alie-
 na non ambit: nemini nocet: nulli detrahit: proximũ suum scandalizare seu supplantare
 deuitat. Conuersantibus nãq; in seculo peruigil adhibenda est cura: status proprii ne
 mensurã excedat: quoniam ex hoc casus innumerati fiunt. Nõ enim absq; timore mētis
 D agitur, quod conditione non congruit facientis. Quomodo censendus est humilis, qui
 præ ceteris honorari satagit: qui sapiens in audientiũ auribus uult uideri? qui cultu or-
 natus incedit pompaticę: qui præfert diuitem: & pauperis personam despicit: qui sim-
 plicem deridet, & humilium ac mansuetorum conuersationem obhorret? Hęc & his
 similia sicut sine elatione fieri nequeunt: ita nec absq; scandalo proximorum. Qui scan-
 dalizauerit (inquit dominus) unũ de pusillis istis, qui in me credũt, expedit ei, ut suspen-
 datur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundũ maris. Formidanda est ista
 sententia: infirmioribus (uidelicet) uerbo uel facto ponere offendiculũ cadendi. Quod
 toties agitur, quoties impropertis, fraudibus, uerbis mendacibus, detractionibus, im-
 pudicis actibus atq; operibus malis uacatur. Ex huiusmodi gestis (ut plurimum) pro-
 ximi scandalizantur: si displicent: aut ad faciendum talia prouocantur, si placent. Vtro-
 que autem modo uerũ operanti: quoniam per ipsum scandalum uenit. Minime tamen
 qui imitatur, effugiet iudicium. Nam quę seminauerit homo: hæc & metet. Duplicia
 uerò metet, qui occasionem alijs præbuerit delinquendi. Hinc seculariũ quã periculo-
 sa sit uita, percipitur, quorum conuersatio socialis est cum peccatoribus: cupidis, elatis,
 Laur. iustin.
 Dd incompo-

Matth. 19.
1. Reg. 15.
10. 14.
Mar. 9.

incompositis, & moribus effrenatis. Vndiq; illis offeruntur scandala, & scelerum mate-
 ria, quæ uix à spiritualibus & perfectis declinari ualent. O quam sepius cadunt ut de-
 biles & cæci: o quam frequenter ab extraneis peccata discunt, quæ ignorabant. Mali-
 tiosi efficiuntur, impudici, & discoli suauitate ac familiaritate delinquentium. Vicissim
 sibi parant laqueos, & mutua exhortatione loquuntur. Venite fruamur bonis: quæ
 sunt, & utamur creatura: tanquã in iuuetute celeriter. Coronemus nos rosas ante, quam
 marcescant, nullũ pratũ sit, quod non pertransit luxuria nostra, ubiq; relinquamus signa
 lætitiæ: quoniam hæc est pars & fors nostra. Istiusmodi uelut mortui iuxta domini sen-
 tentiã sepeliunt mortuos, & in perversitatis tandiu subruunt tumulo: donec quadragesimũ
 foeteant: quorum resurrectio profus desperanda est, nisi ipse mediator grandi uoce
 per se illos euigilare præcipiat. In hoc etenim profundum malorum ideo dilabuntur:
 quoniam de se nullam habuere notitiam. Poterant quidem in ipso iniquæ conuersatio-
 nis exordio faciliter relipiscere: si se quãti essent, uoluissent agnoscere: & quã facile hu-
 mana fragilitas ex fomite originalis delicti seu ex inolita atq; adulta peccandi cõsuetu-
 dine gratiã atq; naturalem animæ dignitatẽ amittat. Hęc per se in seipsis potius, quã in
 libris lymphidius didicissent. Seipos aut quoniam intelligere neglexerunt: propterea
 miserabiliter perierunt. Verum quamuis talium salus non sit nisi à domino: funditus ta-
 men desperanda non est. Pro eisdẽ orationibus & lachrymis eousq; insistendũ est, atq;
 diuina misericordia imploranda: quousq; qui fuerãt mortui, audiant interius præcepto-
 ris uocem, & reuiuiscant, & ad se redeuntes propria errata deplorent: confiteantur delicta,
 eademq; largis elemosynis redimant. Nullum profus tam graue delictũ est, quod
 non elemosynis & oratione purgetur. Nam (sacro testante eloquio) sicut aqua ignem:
 ita elemosina extinguit peccatum. Fructuosa factis ad promerendam gratiam stipen-
 dia pro Christo pauperibus erogata fore noscuntur. Ipsa suppleat defectus largien-
 tium, & alitissimum interpellant. Absconde (ait diuinus sermo) elemosynam in sinu
 pauperis: & ipsa orabit pro te. Quo mediante Cornelius gentilis mediatoris gratiam
 adeptus est: aut elemosynis & orationibus. Sic enim habes. Orationes tuæ & elemo-
 syne tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu domini. Beati plane misericordes:
 quoniam misericordiã consequuntur. Consequuntur inquit in futuro centuplũ: quod hic
 simplum tribuunt. Cognoscens quippe dominus mortalium imbecillitatẽ ad bene ope-
 randum præstitit temporales facultates: quatinus per erogationẽ earũ haberent, unde
 possent sibi celestẽ gloriã uedicare. Da igitur o homo pauperibus, & si non totũ quod
 habes: tamẽ qd potes. Noli petenti auertere manũ, ne à te se auertat dominus. Noli de-
 spicere proximi necessitatẽ, ut & tu non despectus iudicaris à Christo. Audiuimus nãq;
 es: Quod uni ex minimis meis fecistis: mihi fecistis. Nũquid in iudicio dicit: Venite be-
 nedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi, quia
 ieiunastis, quia uigilastis, quia orastis, plorastis, &c. Nonne magis quoniam esuriui, & de-
 distis mihi manducare: situi & dedistis mihi habere, & hospes eram & collegistis me
 nudus & cooperuistis me in firmis & in carcere, & uisitastis me? Nihil aliud qui con-
 uersus in seculo, exigit à te Deus, quã ut mandata illius custodias: proximum tuum
 diligas, & pauperibus alimoniam præbeas. Eroga igitur inopiam patientibus, quod ti-
 bi præstitum est: ut in caelo recondas thesauros imprudabiles. Peregrinationis uic me-
 memento, & parare diuitias tuas, quo possis paruum securus es. Præsto ueniet hora,
 in qua & tu egebis. Nam dicit ille, qui Lazaro noluit dare micã panis, petiit in tomentis
 guttam aquæ: nec accepit. Victui igitur tuo morumq; quod congruenter superest,
 da egentibus, & ipsis in futuro gaudebis. Diuinitus seculi huius (inquit Apostolus Ti-
 motheo) præcipe non sublimè sapere, neq; sperare in incerto diuinarum sed in Deo ui-
 uo, qui præstat omnia nobis abunde ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operi-
 bus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonorum in fu-
 turum, ut apprehendant uitam æternã. Audiant hæc diuites, quibus temporalium ho-
 norum concessus est usus, qualiter quomẽ sine facultates debeant possidere. Nepe
 quod impertinatur egentibus, ipsorum erit in seculo uenturo: quod autem retinebunt
 in seculo, erit exuraneorum. Relinquent (inquit Propheta) alienis diuitias suas & se-
 pulchra eorum domus illorum in æternum. Relinquent alienis, quod thesaurizant, &
 ignorant

1p. 2
 1p. 3
 1p. 29
 1p. 10
 1p. 5
 1p. 25
 1p. 6
 1p. 48

B
 F
 G
 H

A ignorant cui. O quanto consultius thesaurizarent sibi ipsis, ut uitam ualenter conse-
 qui æternam. Mercari possunt pro paruis magna: pro terrenis celestia, & pro tempo-
 ralibus sempiterna. Hanc profecto negociationem exercent: qui exilij sui & labentis
 uitæ agnoscunt statum. Hi proculdubio percipientes se diu non posse tenere: quod ha-
 bent: in tuto substantiam suam recondunt loco, eo abundantius: quo uerius peregrina-
 tionis istius calamitatẽs sentiunt. Optime sibi inserviunt & cognitio peregrinationis
 præsentis uitæ, & larga ad pauperes elemosynarũ erogatio. Nihil aliud est facultates
 proprias tribuere egentibus, quã cumulare in caelo, quod hic possidetur in terra. Bea-
 tus plane, qui miseretur & commodat, disponet sermones suos in iudicio: quia in æter-
 num non comouebitur, si in ipsis usq; ad finẽ pijs operibus perdurabit. Ista igitur sunt
 instituta diuina, in quibus Christiana mens se studeat occupare, quatinus iuxta statum
 suum possit ad perfectionem ascendere. Nequaquam illi deerit centesimus fructus, si
 in eo, quo positus est, legitime certauerit. Nam æquissimus arbiter, qui singulorum
 pensat merita, pro diuersitate uocationum minime uirtuti præiudicat. Non enim ex
 uocatione, sed ex uirtutum operatione quisque sanctificatur. Nam coram Deo una est
 iustitiæ libra, quamuis uaria sint statuum exercitia in ecclesia: per quæ fideles animæ
 quotidie reformantur & crescunt. Maneat itaq; quilibet in sui status uocatione, nec
 consideret, quid in altero seu quid agatur per alterum. Recipiet unusquisque (ait Apo-
 stolus) mercedem secundum suum laborem: seculo (uidelicet) deditus, & diuino serui-
 uitio totaliter mancipatus. Porro qui corpore tenetur in mundo, & exteriorum est
 negocijs intentus, conetur (quemadmodum prædictum est) mandata diuina perficere,
 proximum diligere, & peregrinationem suam agnoscere. Qui uerò mundo renun-
 cians Christi militiã se fecit ascribi: indefinenter elaboret, & discat nunc præesse, nunc
 coesse, nũcq; subesse pro actionũ & temporũ qualitate. Talibus etenim ascendẽdi atq;
 descendendi studijs poterit, & ipse ad propriæ uocationis perfectionẽ attingere: si tamẽ
 in eisdem perseverare potuerit. Disce ergo tu, qui conditoris amore illectus inuisibilia
 bona apprehendere, & ad perfectionem ascendere satagis, id quomodo, quo ordine
 debeas. Parum utiq; laborabis, si horum ignarus non fueris, qualiter præesse, coesse, &
 subesse debeas. Diligenter aduerte, quoniam in his omnis professionis tuæ consistit re-
 gula, & perfectionis magisterium. Nunquam coesse atq; præesse ualebis: ut congruit,
 si subesse neglexeris. Ab hoc primo pertingitur ad ultimum. Hoc scriptura, hoc ratio,
 hoc humana te docet experientia. Quum excelsam domum ædificare disponis, nũquid
 à culmine sumis initium? Nonne potius à fundamento? Iacis primo fundamentum:
 deinde superædificas, & opus perficis. Nunc serua ordinem in tua spirituali fabrica, ne
 flantibus auris cõtrarijs, aut inundante flumine euertatur & corruat. Stabit profus im-
 mobilis: si in humili subiectionis fuerit soliditate locata. Esto igitur humilis: esto subie-
 ctus, & in ædificatione tua optime prosperabis. Humilitas quippe hæc in actu sit pari-
 ter & affectu, quatinus Deo placeas, & proximis luceas. Nam exteriora homines, in-
 teriora uerò intuetur Deus. Habeto itaque humilitatem cordis: sicut docuit Christus.
 D Noli te extollere de donis spiritualibus, quibus forte proximos tuos carere noscis. No-
 li te de naturalibus dotibus inflare, ne amittas quod accepisti, & uelut insipientes proprio
 mucrone te perimas. Præstitit tibi diuina bonitas gratis dona naturæ: ut illis utaris pro
 instrumento uirtutum, & augmento meritorum. Caue autem ne elatione tuã auferan-
 tur à te talenta gratiæ, & in egestate deficias. Sic enim definiuit dominus: Omni habenti
 ti humilitatem dabitur, & abundabit: ei aut qui non habet, etiam quod uidetur habere,
 auferetur ab eo. Destabilis est Deo hæc pestis superbiæ, quæ in momẽto priuat homi-
 nem diuitijs prærogatis. Nulli unquam pepercit superbienti siue in caelo siue in terra.
 Quod Propheta considerans dominum deprecatur dicens: Non ueniat mihi (inquit)
 pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi profus ceciderunt, qui operan-
 tur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Quamobrem diligenter recogitet
 peccator homo: si angelis superbientibus non pepercit Deus: sed rudẽtibus inferni de-
 tractos in tartarũ tradidit in iudicium cruciandos referuari: quid perpeffurus est ipse, si
 aduersus conditorem cordis sui ceruicem leuauerit? Humilitatem itaq; sectetur mentis
 Dei sui munera pertractet humiliter, ut præstantiora percipiat, & abundet. Exterio-
 rem

1p. 111
 1p. 3

nihilominus humilitatē portendat in actu, quatinus in omnibus placere possit in domo. Sit habitu uilis: modestus in uerbo, circumspectus in moribus, in illiatis contumelijs patiens, mitis in gestis, in conuersatione benignus, & in actuum suorum honestate conspicuus. Talis esse debet humilitatis disciplina intrinsecus atq; extrinsecus in his, qui militant Christo, quae eo amplius subiectū se exhibet possidentē, quo fuerit perfectius custodira. Quodā caritatis uinculo pariter astringuntur, ita ut ab alterutris nequeant superari. Humilitas enim sicut subiectionē parit, sic subiectio humilitatē. Liberratē omnino fugit humilitas, & subiectionem fugit elatio. Importabile onus est obediētia superbiēti, & humili uoluntas propria. Ille igitur ueraciter subesse nouit q̄ omnium se agnoscit minimū, omnibus pro Christo obtemperare conatur. Subiecti (inquit Apostolus) estote omni humanae creature propter Deū: nedū bonis & modestis, sed etiam discipulis, haec est enim gratia in Christo Iesu. Stat subiectus humilis, notus sibi, iudicatus a se, prostratus omnibus, deuotus Deo, beneuolus fratribus, nō cōtradicit, nō marmurat, non irascitur, non reddit pro malo malū, neq; maledictum pro maledictō, ac uisatus tacet, iniurijs lacessitus orat, tentationibus probatus sustinet, laboribus grauatus ministeria perficit. Est autem sublimis & humilis, condemnatus & iustus, uilis & carus, odiosus & dilectus, exagitatus & tranquillus, cæcus & uidens, ignotus & cognitus, ubique bonus, ubique subiectus. Discit procul dubio ex cognitione sui obtemperare alijs, & humiliare se. Nam humilitas est in lumine ueritatis infuso suimet certa cognitio. Ex quotidiana experientia efficitur humilior, subiectioni promptior, & in disponendis proprijs aliorumq; negocijs prudentior. Est namque prudentiae uirtus, quae amatorem sui optime coesse facit. Tolle prudentiam, & uidebis Christo famulantem, nunc prospentibus eleuari, nunc plus debito tribulationibus deijci, nunc feruore immoderato currere, nunc ignauia tabescere. Et quoniam prudentiae ignorat custodire regulam, gratiam amittit multam, & proximis fit onerosus. Ad seruandam igitur unitatem charitatis, nil sic congruit, quemadmodum prudentia, quae instruit opportune loco, tempore, & negocijs deferre maioribus, non se praeferre aequalibus, atque minores compassionis & fortitudinis supportare uirtute. Proficientium atq; pugnantium hoc semper est propriū inter blanda & aspera, inter laeta & tristia, inter fluctuationem animiq; tumorem, inter tentationes & gratiae uisitantes uigilare animo, & cogitatus suos paruulos allidere ad petram spiritualem. Stant accincti gladijs super femur suum propter timores nocturnos, & tanquam ad bella doctissimi libijs non parcut, ut disperdant de domo ciuitate omnes operantes iniquitatem. In hoc siquidem laudabili consilio eo seruentis perseverant, quo specialius discretionis spirituum donum perceperint, sine quo in studio uirtutum nemo ualet esse perfectus. Nullus ergo sibi arroget, quando sic se exercendo triumphat. Munus est Dei ad capessendum sanctitatis brauium fidelibus accommodatum. Nō enim opus tale nouit agere humana prudentia, quae sapit non quae Dei, sed quae hominis sunt. Praestat autem discretionis hoc lumen ipsa in corde humili inhabitans sapientia, & reddit illud cautum, prouidum, sollicitum, ignitum, & sapiens, ut non insolescat, deficiat, cadat & pereat. Praecipue tamen de futuris erudit, & lapidum infundit gustū, quatinus currat sic, ut comprehendat, in quo comprehensum est. Hinc omne tempus illi concessum disponit ad lucrum sciens completa sua peregrinatione minime ad promerendum subsistere tempus. Beatus planē, cui per irradiationem aeternae sapientiae prerogatiū est in sensu cordis se in hoc seculo peregrinum esse. Nā quemadmodum innumeri sunt, qui in bonis languescunt, & carnis desideria perficiunt, ita & nemo eorum, qui in ueritate se in corpore peregrinari agnouerint, quamdiu in hac ueritate perstiterit mente, a gratia decidere ualebit. Nutritur ignis stipula, oleo, & lignis, & aeternorum amore huius peregrinationis gustus. Quisquis hunc possidet, imis & exterioribus uitiose delectari non potest. Affectus enim animus suauiter felicitate futurorum bonorum, quam utcumq; exhaurit, inherere dedignatur labentibus atq; caducis. Quamobrem prudentiae semper utens gubernaculo diaboli laqueos, seculi oblectamenta, honores fugiuos, carnis illecebras, & quicquid detinere, seu itineris sui ualeat impedire propositū, resecat, declinat, & superat. Hinc coesse cum proximis studet, de uita iudicia temeraria, altercationes & rixas amouet, atq; saluo interioris uirtutis habitu

A bitu omnem singularitatē fugit exterius, per quam fraterna sapissime dirimitur concordia, & amittitur dilectionis praecipuū bonū. Assuescit praeterea coesse & habitare secū, ut mentis queat soliditatē adipisci, quae est omnium uirtutum adminiculum singulare. Immoderata quippe gaudia & humanū atq; seruilem pellit timorē. Inanis spei leuitatē & doloris longe a se aculeū reijcit, quatenus interna possit pace potiri. Quantū ualet, mentis perornat domū, cogitationū familiā regit, motus cordis dirigit, corrigitq; quicquid est altū, quicquid deordinatum, atq; deforme. Custodes insuper peruigiles cōstituit sensibus suis propter latruncolorum inopinatos insultus. Mentis libertatē per spiritū conatur acquirere, quae proximū facit deo, expeditum in praelio, in negocijs prudentē, alacrem in uia, & in quotidiana oratione deuotū, tanquam ratiocinator cupidus assidue diiudicat seipsum, & in discretionis statera opera pensat propria. Nunc cōpunctionis gemitu, nunc caritatis incendio cōsumit imperfectionis rubiginē, quae ex infirmitate carnis accrescit in mente. Lumine insuper prudentiae latebras in se detegit uitiorū, inimicorum

B insidias dissipat, & ueluti propugnator egregius usq; ad interitionem malignos insequitur. Exhibet quidem spiritui corporis habitaculum sanctificatū, & castum, & spiritum deo purgatū & mundum. Nempe donec hucusq; perueniat: labores plurimos, & tribulationes sentit non modicas. Non enim sublimia donantur gratis, aut uili emuntur pretio. Secundum multitudinē dolorum meorum in corde meo consolationes tuae laetificauerunt animā meā, inquit praclarus Psalter. Per multas igitur tribulationes oportet nos in regnum perfectionis intrare. Habet prorsus spirituale regnū ipsa perfectio hominis uirtutum diuitijs refertū, gratiarum monilibus decoratū, caritate praefulgida renitens, atq; donorū numerositate insigne. In hoc uiget pax, erudit ueritas, uiuificat caritas, regnat amor, habitat sponsus, assistunt angeli, celebrantur nuptiae, abundant deliciae, laudes resonant, mulcent carmina, gaudet spes, exultat humilitas, oratio nutrit, regit prudentia, fortitudo dominatur, propulsatur timor, & gaudiū in spiritu sancto percipitur. In hoc nullus immundus ingreditur, nullus uitiosus appropiat eidem, sed uirtutis amator, suimet impugnator, imitator Christi & huius uite peregrinus in spiritu. Arduū prorsus est perfectionis propositū, difficilis ascensus, & beata comprehensio. Currunt multae, sed apprehendunt pauci. Hi autem ante quam perueniant, quō tendunt, desudant in uirtutum certamine, & omnes animi passiones ac sensualitatis motus sub rationis redigunt seruitutē, ut nihil in eis indomitum, atq; indisciplinatū remaneat, quod foedet mentem, conscientiam turbet, auferat fiduciam, affectum deuiet, & diuidat unitatē, quae imperfectionis sunt signa, & consummandae caritatis impedimenta. Sic itaq; o perfectio- nis amator exerce te, ut his des libellum repudiij, sic utriusq; hominis actus compone, ut nil ascensum tuum impediatur. Nihil in te sit, quod displiceat sponso. Praecipue tamen cordis habeto munditiam, quae ex iugi dei uisione ac familiari eius tibi allocutione proueniat. Haec namq; uiro inesse debent perfecto, qui in spiritu iudicij & spiritu ardoris opera sua disponit. Disponit inquam non ex naturali intelligentiae acumine, sed ex assidua mentis eleuatione in deum, atq; contemplationis acquisito habitu, per quem sapientiae percipit donum, & ignitum caritatis affectum. Efficitur qui talis est, alter quam fuerat, diuino id operante contubernio. O quam saepe tanquam de cellario preciosorum aromatum sponsi accensus, & doctus ab oratione egreditur? Fulget tunc mens sapientiae splendore, & cor caritatis incendio concrematur. Vtrunq; enim diuina agitur cognitio ne. Hoc suo Moses testatur exemplo, cuius facies ex consortio sermonis dei a deo facta est splendida, ut minime in illum Hebraeorum populus ualeret aspicere, nisi superpositum ei fuisset uelamen. Porro si (iuxta Apostoli sententiam) qui adhæret deo, unus spiritus cum eo est, quod perhibetur, absurdum non est. Accedite (inquit Propheta) ad deum, & illuminamini sapientia, ut possitis in ueritatis iudicio disponere aequitatē. Munus quippe hoc quoniam agnoscebat esse praecipuum, dominum ut illud consequeretur, deprecabatur dicens: De uultu tuo iudicium meum prodeat. Nouerat illum errare uix posse, cuius mens ex diuino erudita colloquio aut eligeret in se, seu proferret per se sententiam. Nam inconsulta deliberatio atq; elata praesumptio plurimos prosternit in foueam. Quapropter maturae mentis semper incedit gressu, qui secum habitans frequenter sponsi positur praesentia. Nec mirum. Dei namq; maiestas quamuis ex digna-

Psal. 93.
Act. 142. Cor. 6
Psal. 33

Psal. 16

tione sit famularis amantibus, est tamen ex diuinitatis celsitudine cum ueneratione cog-
lenda. Verus etenim amator quanto magis Deo appropriat, efficitur corde humilior,
mente purior, affectu ardentior, & in uirtutum exercitatione perfectior. Est prorsus
hæc perfectionis regula, caritatis norma, & diuinæ cognitionis disciplina. Efficitur
ex his diuinæ consortes naturæ, angelorumq; (iuxta uitæ huius qualitatem) imitatores.
Huiusmodi sunt profectus perfectorum, tales sunt ascensionis spirituales gradus, per
quos quotidie & infatigabiliter ascendunt, quibus post luctam uirtutum adeptumq;
uirtutum triumphum Dei certa in spiritu est prærogata notitia, uerbi connubium,
osculum pacis, contubernium sanctorum, & angelicæ puritatis studium ignitum. Hæc
utique lapsi hominis reparatio atq; reformatio est, ad quam non nisi præeunte peregrina-
tionis huius sumet & Dei cognitione pertingitur. laciatur igitur fundamentum hoc
interni atq; arcani luminis uiuū & uerū, quisquis nuptialem thalamū & spirituale Dei
templū ædificare concupiscit. Imploret nihilominus cœleste suffragiū, sine quo omnis
humanus labor inanis existit: dicente: Propheta Nisi dominus ædificauerit domum, in
vanum laborauerunt, qui ædificant eam. Facile autem ad spirituale peragendum opus
præceps perfectionis meretur gratiam, qui exercitationi mentis & delectationi uir-
tutum sedulam adhibuerit precum instantiam. Ipso nihilominus opitu' ante, qui pen-
sar uota, coronat merita, confert gratiam, & largitur gloriam Iesu Christo mediatore
nostro, qui est Deus benedictus in secula.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI VE- NETIARVM PROTOPATRIARCHÆ IN DOMINI AC sanctorum solemnitatibus sermones.

In festo natiuitatis domini.

Naquitq; res (quemadmodū usus docet, & ratio) potius ex affirmationis
consuetudine, quam ex sui natura cognoscitur. Imbecille quippe ad mira
Dei capellenda opera humanū esse uidemus ingeniū, propterea sapiētiz
adminiculo indiget ad intelligēda cœlestia atq; diuina, quanquam & ipsa
temporalia q̄ uident ab ipsa sint condita, dicēte Propheta domino: Omnia
in sapientia fecisti. Cōdita q̄ uidentur ad eruditionē rationalis creaturæ q̄ peregrinatur
in terra, cuiq; affectū excitandū ad dilectionē summi opificis, q̄ spiritualia atq; corpora-
lia cōdidit uniuersa. Earū aut multa incognita remanserūt ex intimitate intelligētiæ hu-
manæ, nōnulla ex sola assiduitate uiluerūt. Nonne nature opera penes homines uisisse
cœcimus? Quis rediuita terræ nascētia, & q̄ ad mortaliū deputata sunt uicū, specialia
domini munera esse fatetur? Quis solis lucem, cœlorū motū, stellarū decorē, elemento-
rū uirtutē, animatorū inanimatorūq; diuinitas species, ministeria diuersa, proprietatesq;
earū largitati conditoris ascribit? Hoc certe si fieret, Deo ineffabiles gratiæ redderēt.
Cæterū deficientib; in homine diuinis laudibus, & gratiarū minime exoluentē debito
deest quoq; gratitudo in illo, tamēti cognitio suppetat, efficiturq; homo tantorū crimi-
num reus, quantorū beneficiorū conuincit esse ingratus. litud plecto si mentis cōside-
ratione mortales aspicerent, relipserēt utiq; & redirēt ad se, atq; in cūctis (iuxta possi-
bilitatis suæ uirtutē) laudare fatagerēt. Verū magnū nō est, si homo nesciat cætera, quā
semetipsū ignoret. Nepe si naturæ suæ dignitatē intelligeret, plaris se æstimaret, q̄ facit.
Nō se deq̄ceret in imis, non se in exteriorib; tam effrenate diffunderet, nec se uirtuorū ser-
uum faceret, neq; petulantis ancillæ se subiugaret imperio. Suā igit quonā nō ualet per
se in se nobilitatē agnoscere, illā utrumq; ex beneficiorū numerositate percipiat. Ex pat-
te tamē eidem cognoscibilis fiet, quamuis in eius plurimū cōsideratione defudet. Solut
ipsam ad plenū nouit, q̄ condidit. Porro nisi excellētiore, quam q̄ apparet extrinsecus
existeret homo, cæteris nequaquā illū Deus prætulisset animantibus. Inuisibili etenim
specie quanquā speciosus & elegantis sit formæ, infirmus tamen est passionib; agitur,
astrictus necessitatibus famis, sitis, lassitudinis, caloris, frigoris, & huiusmodi, atq; reso-
lutioni inuitabiliter obligatus, & morti. Habet aut spirituale naturā in se, quæ ex sua
dignitate cūctis præcæmet creaturis, quæ humanis inferunt sensibus. Per hanc quippe
uigetatur caro, corpus regitur, uisibilia disponuntur, arceant uita, mores cōponuntur,
iudicantur

A djudicantur omnia: amatur omnipotens, atq; cognoscitur. Hæc nanq; quāuis naturalī
excessa sit dignitate, & dona plurima perceperit à domino, minus tamē prudens ex se fa-
cta acceptā conditoris legē præuaricando contempsit. Hinc delinquēdo grauiter inimi-
citas aduersus propriū conditorē inuenit, paradisi amœnitatē perdidit, creaturarū obe-
dientiā amisit, & in utriusq; naturæ mortē incurrit. Cæterū quoniā in se diuinā gerit ima-
ginē, à deo diligitur, honorat ab angelis, & immortalitatis dote coruscat. Tanti quippe
est, ut ne periret in æternū, uerbum factū est caro. Descēdit enim Deus per assumptā hu-
manitatē in mundū factus homo, errantē per inuiam seculi solitudinem quæsiuit homi-
nem, quæsitū reperit, repertumq; reconciliauit patri exoluens macerē originalis delicti
in carne sua, per crucis patibulū faciens, ut qui longe fuerat, prope existeret, interpellan-
te pro illo eiusdē mediatoris Christi Iesu effuso cruore. O dei mira dignatio, o inestimā-
bilis dilectio pietatis. Qui offensus fuerat reconciliationis ipse intercessorē destinauit,
quod illi debebatur, exoluit, & quæ pro peccatis placari oportuit, prior peccatores inui-
tauit & ueniā. Inuitauit inquā antē affectu quā uoce, & prius miseratione quā carne
Vnde (oro) carnē suscipere uoluit, atq; hominibus apparere uisibilis: Nonne impellen-
te caritate, miseratione trahēte? Propheta longeuū & sanctum audi dicentē: Per uiscera
misericordiæ dei nostri, in quibus uisitauit nos oriēs ex alto. Uisitauit inquā nos tanquā
ægrotos medicus donans remedia nostris opportuna languoribus, unde Propheta in-
quit: Benedic anima mea domino, qui sanat oēs infirmitates tuas. Tanquā præclara ue-
nit ueritas, ut ignoratiē nostrę depellat tenebras, iustitiæq; aspiciere ualeamus lucē, ideo
hoc in spiritu Propheta supra memoratus præuidēs ait: Illuminare ijs, qui in tenebris &
umbra mortis sedēt ad dirigēdos pedes nostros in uia pacis. Tanquā liberator apparuit
ad eruendos nos de tyrānico iugo diabolicæ potestatis, propterea aiebat: Venite ad me
oēs, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā uos, tollite iugū meū super uos, & inue-
nietis requiē animabus uestris. Iugū enim meū suauē est, & onus meum leue. Hinc Pro-
pheta domino dicit: Iugū exactoris & onus humeri eius superasti sicut in die Madiā. Vi-
sitauit deniq; nos tanquā pater, ut nos reuocet ad se, tribuatq; quod cōsumpsimus, & in
suā nos hereditatē instituat. Quamobrē quum nos in discipulis orare doceret, ait: Dicitē.
Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomē tuū, adueniat regnū tuum. Et aposto-
lus Petrus inq;: Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundū magnā
misericordiā suam regenerauit nos in spem uiuā per resurrectionē Iesu Christi ex mor-
tuis, in hereditatē incorruptibilē, & incontaminatā, & immarcessibilem, conseruatā in
cœlis. His igitur multis alijsq; de causis uisitare nos uoluit. Ut igitur tam singularis uisi-
tationis beneficio nō conuincamur esse ingrati, accedamus nunc in spiritu humiliter, si
diuinæ miserationis uiscera agnoscere cupimus, uidebimusq; qualiter in humanitatem
nostram dei filius de regalibus sedibus ueniens, in uilissimo diuersorio hodierna die na-
tus est. In alto siquidē, in gremio (uidelicet) paterno sine initio & ante secula genitus ma-
nifestatur angelis, glorificatisq; hominibus supra alta cœlorum, quibus datur in lumine
gloriæ contemplari sacrosanctę generationis illius ineffabile æternumq; mysteriū: nō-
bis uerò adhuc laborantibus & in passibili corpore peregrinantibus ab illa supercœle-
lesti Hierusalem, in quā est angelorū frequentia & deum collaudantiū exercitus innum-
merabilis, puer hodie natus est, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerū
eius, uocaturq; admirabilis, deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Verum ut e-
tiam cognosceretur à nobis, ex alto ortus est, & manifestatus nobis, non utiq; in appa-
ratu regio, non in sericis indumentis, non obsequentium multitudine uallatus, neq; in im-
perialibus ædibus uel deauratis cubiculis, sed sub tugurio in præsepio reclinatus. Nisi
doceret fides prænunciassetq; propheta, & testificarent angeli, quis crederet uāgien-
tem infantem uilibus panniculis inuolutum, iumentisq; irrationabilibus societatum, &
super foenum iacentem deum esse? Bos (inquit Propheta) cognouit possessorem suum,
& asinus præsepē domini sui, populus autem meus non cognouit me. Ad pastores au-
tem in ipsius natiuitatis hora ait angelus: Euangelizo uobis gaudium magnum, quia
natus est uobis hodie Christus dominus in ciuitate David, & hoc uobis signum, inue-
nietis infantem pannis inuolutum positum in præsepio. Et ne dubium unius angeli
uideretur esse præsagium, facta est cum ipso multitudo militiæ cœlestis deum laudan-

tum atq; dicentiu: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominib. bonę voluntatis. His testimonijs adhibet catholica fides assensum, quonia uera sunt. Nam ista ideò predi-
 cta fuerunt, quia futura erant, propterea predicata, quia cõpleta. Quamobrẽ ò dilectissi-
 mi ad eam cū fiducia, nō ad thronū glorię, sed ad diuersorium humanitatis eius, ut in-
 ueniamus gratiam in tempore opportuno. Ibi nāq; agnoscemus exinanitam maiestatem
 uerbum abbreviatū, solē carnis nube obtectū, & sapientiā amoris nimietate infatuatā.
 Sanē quonia nō cognouit mundus per sapientiā Deū, placuit illi per infirmitatē huma-
 nitatis & stultitiā prædicationis crucis Christi saluos facere credentes, ut nō in seipsa ca-
 ro gloriatur, sed in Deo, qui omnia operatur in omnibus. Exultemus ergo, & iucunde-
 mur in domino in noua regis nostri natiuitate, quonia (sicut propheta canit) hodie no-
 tum fecit dominus salutare suū, & ante cõspectū gentiū reuelauit iustitiā suā. Latemur
 inquā & cordis suauis iubilatione modulemur, quia illuxit nobis dies redemptionis no-
 strę, reparationis antiquę, felicitatis æternę. Apparuit lapis ille angularis, preciosus,
 sumus, excisus de mōte sine manibus, natus de uirgine absq; corruptione, qui duos è di-
 uerso uenientes parietes copulauit in se. Apparente aut̃ illo, patefacti sunt cœli, ablata
 est inimicitiarū cõtrouersia, stillauerūt montes dulcedinē, & colles fluxerūt lac & mel.
 De fonte uitę suauissimę emanauerunt aquę, quę imbre suo largifluo omnē terrę ra-
 tionalis superficiem madefecerunt, illāq; germinare fecerūt iustitię germē delectabile
 domino, atq; suauitatis odorē producere in generatione & generatione. Hodie (quem
 admodum egregius Psalter inquit) quonia misericordia & ueritas obuiauērūt sibi, iusti-
 tia & pax in Christo osculatę sunt, ideò ueritas de terra orta est, & iustitia de cœlo pro-
 spiciēs Dei & hominū mediatorē mūdi huius prouexit in lucem. Nulla igitur deinceps
 relinquitur nobis causa mœstitię, nullusq; diffidentię locus, dū Dei nostri reuocamur
 ad pacem, ad æqualitatē reducimur angelorū, & in restauratione mœniū supernę Hie-
 rusalē tanquā uiui lapides computamur, id mediatoris nostri humanitate agente. Lon-
 ge quippe excellentius reformamur in illū, quā cõditi fueramus ab illo. In ipso ergo
 quonia spes, salus, & uita est nostra, diligamus eū puro corde, atq; p posse illius uestigia
 imitemur. Nobis factus est uia & in ipsa uestigia imitanda reliquit. Prorsus errat in uia,
 qui uestigia impressa non sequitur. Perseueremus in uia alacri animo, uestigia sequa-
 mur ostēsa quatenus præeunte ueritate perueniamus ad uitā. Vię huius uis nosse uesti-
 gia: Attende dominum Iesum infantem in foetenti stabulo decubantem, & intelliges il-
 lum seculi contemptum, paupertatem uoluntariā, carnis macerationē, cõstantiā patien-
 di, humilitatis formam, obedientię regulā, disciplinā charitatis, & uirtutū omniū per-
 fectionē tibi præfigurasse in se. Quū aut̃ uitę illius incrementa prospexeris, sublimiora
 semper in eo reperies documenta uirtutum. Sic Euangelista insinuans ait: Iesus autem
 proficiebat ætate, & sapientiā, & gratiā apud Deū & homines. Proficiebat quidē, nō ut
 gratiā & sapientiā indies augetur in illo, quippe quū ab instanti cõceptionis plenissi-
 me sapientiā & gratiā cõpleretur, imò esset ipsa sapientiā, dicēte sacro eloquio: Fons sa-
 piētię uerbū Dei in excelsis. Gratiāq; omnibus largiretur, sicut legitur: Lex per Mosē
 data est, gratiā & ueritas per Iesum Christū facta est. Proficiebat tamen nobis perfectio
 ra notificanda opera gratiarum meritorūq;. Perfice itaque ò homo actione sedula
 quod in se tibi agēdum esse instituit. Te ueluti magister perfectionis erudit in se. Alium
 ne quæras illo prouectiorem. Mosi præcipue propter te dictum esse memento: Omnia
 facito secundū exēplar, quod tibi ostendi in monte. Mōs iste sublimis & solidus, coagu-
 latus & pinguis, in quo beneplacitum est Deo habitare, Christus est. In eo namq; omni-
 s plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, tametsi eundem in angusto diuersorio tan-
 quam infirmum & puerum iacere cognoscas, propter te factus est homo, ante te ut fiat
 in te, qui fecit te. Propter te factus est humilis, ante te factus est uia. Efficiatur ipse in te
 pax, iustitia, amor, & sapientiā. Nō enim secundum carnem, sed in spiritu illū cõcipe in
 te, ut parturias ex te. Fide illū concipe, timore concipe, deuotione nutri. A timore tyo
 inquit Propheta concepimus & peperimus spiritū salutis. Esto deuotus ad Deum, fide-
 lis ad proximum, timore circumspectus in te, & concepisti Christum, nō in utero, sed in
 corde. Tunc iubilatione profusus dices: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo
 meo. Natiuitati aut̃ illius humilitatis diuersorium spiritualiter para tue uilitatis sceno re-
 pletum:

Psal. 96

Psal. 84

Luc. 2

Ecl. 1

Isa. 26

Ecl. 24

A pletum, in quo diuersarum uirtutum & spiritualium meditationum contexe præsepe,
 ubi requiescat Christus. Delectatur namq; plurimū cõmorari in cordibus meditantū
 assidue ea, quę ad deuotionem euigilant. Sic enim inquit: Ego sapientiā habito in cõsi-
 lio, & eruditus intersum cogitationibus. Taliter quippe menti tuę compositę iugiter
 in te dominum Iesum senties natum. Illū tunc adora, illi famulare, panniculis inuolue
 & fascia, interdum etiā, si tibi amoris præstatur fiducia, illum amplectere, & caritatis bra-
 chijs astrictū tene. Huiusmodi spiritualibus exercitijs & occupationibus pijs assiduus
 esto. Maximis namq; exuberabis delicijs, si deuotioni reuerentiā, & humilitatē adhi-
 bueris pietati. Hęc ut assequaris efficacius, humilis ancillę implora suffragium, exem-
 plum discere, actus discute, animum contemplare. Est aut̃ Maria ad opitulandū paratissi-
 ma, affectu pia, & humili deuotione præ cæteris decorata, utpote quę genuit mente &
 corpore Christum, & quę ex conuersatione illius perseueranti, de omnibus quę ad in-
 terioris hominis compositionem morumq; pertinent grauitatem, informari promeruit
 B Ad præsepe igitur perge, ubi matrē cum filio, & filiū genetricis ubera sugentē inuenies.
 Vtrūq; postulabis, Mariā uoce, infantē affectu. Te nāq; ore tacentē, uociferantem eor-
 de puerulus exaudiet Iesus. Nam etsi in mēbris infantilibus ipsum iacere cernas: homi-
 num tamē scrutatur corda, uota intelligit, desideria perficit idem Deus & homo Dei &
 hominū mediator Iesus Christus dominus noster, q cū patre & spiritu sancto uiuit, & c,

In festo sancti Stephani protomartyris.

N huius uitę stadio certantibus ad consequendam uictoriā suffragari
 cognoscitur, si illis præsidij locus ad declinandos aduersarios præparetur,
 in belligerandi labore præstetur auxilium, uirtutis præbeat exemplum, &
 post consummatum agonem paratū præmium præmonstretur. Nempe ubi
 deest confugium, auxiliū denegatur, omittitur uirtus, & certaminis corona
 nō cernitur, adest timor triūphi diffidentia, animi pusillanimitas, casus frequēs, resistendi
 ignauia, cor frigidū, & tremulę uocis loquela. Vniuersa hæc Christianę militię insupe-
 rabilis dux atq; legifer noster Christus dominus in suo spirituali certamine militib. præ-
 parauit suis, quos ad debellandas aereas potestates per omnē terrarū direxit orbē. Peri-
 tiam nouerat dimicandi, hostiū importunitatē, crudelē pugnā, & bellatorū segnitē. Scie-
 bat procul dubio neminē eorū, quos destinabat ad præliū, per se aduersum inimicorū
 insultus posse subsistere, si non diuino munitur præsidio. Quo (oro) diuerterent, siue
 ad latebras fouendū, seu ad resumendas uires, si refugij carerent loco? Quis in arte belli
 reperit tā strenuus, ut altero horū, quę dicta sunt, interdū nō indigeat? Abscondit se do-
 minus Iesus a pharisæorū insultibus, & egressus de templo secessit. Aliquādo etiā supra
 mōtis cacumē impulsus per mediū persecutorū trāsiliens ibat. Quod frequenter uerò ad
 orationis secesserit portū, euāgeliorū textus proloquitur, præcipue tamē passionis tem-
 pore, antequā discipulo proditori armatisq; militib. pcederet obuiā. Ista aut̃ nō propter
 infirmitatē propriā, sed ppter exēplū nostręq; imbecillitatis suffragiū illū egisse certissi-
 mū est. Deus quum esset, quādo uoluit, quantū disposuit, qualiter præordinauit, passus
 est. Nō est sapiētia, nō est consiliū, nō est fortitudo cõtra dominū. Quamobrẽ sicut spō-
 te pati uenit, ita mensuratē hominū cõtumelias pertulit. Hinc omnis eius actio uitę hu-
 manę disciplina fore probatur. Pugnauit prius, ut suis militibus præliandi præberet exē-
 plum, præpararet præsidū, conferret auxiliū, prerogaret & præmium. Hęc omnia erga
 protomartyrem Stephanum nouimus esse completa. Illi namq; dominus nō terrenum
 locauit præsidium sed cœleste. Nouimus, quā frequenter munitissima fugientium de-
 bello sint inuasa ab hostibus ignibusq; cremata terrena præsidia. Quod uerò dominus
 Iesus fidelibus pugnatoribus statuit, inexpugnabile est, atq; inimicis prorsus inaccessi-
 bile. In montibus excelsis supra siderū mansiones stabilitum est. Prophetam audi, quid
 de illo sentiat: Altissimum posuisti (inquit) refugium tuum. In hoc planē quondam
 commotum est prælium, quoniam quidam incolarum illius aduersus regem suum insur-
 gentes arcē sibi diripere moliti sunt. Quare cõtra rebelles exercitib. missis eosdē abyssi
 si dominus demersit in stagnū. huius belli apostolus Petrus causam insinuās & fidē ait:
 Si enim Deus angelus peccatib. nō pepercit, sed rudentib. inferni detractos in barathrum
 tradidit in iudicium cruciandos referuari. Ex illo tempore, illo celebrato triumpho
 Laur. Iustin.
 pacatissimum

Pro. 21

Psal. 96

2. Petr. 2

pacatissimum effectum est praesidium illud, adeo ut nulla aduersa potestates propius
 accedere audeat. Quotquot ingrediuntur in illud, quiete potiuntur quam maxima, bonis
 exuberant spiritualibus, sempiternisq; delicijs. Fiunt ibi excubijs indeficientes, non expu-
 gnantiu aut defendentiu, sed laudantiu Deuq; magnificentiu. Sic enim legit: Super mu-
 ros tuos Hierusalē constitui custodes, qui non tacebunt laudare nomē domini. O quam
 praclaru illud esse cognoscitur, amoenū, & placidū. In illo regnat sapientia, uiget boni-
 tas, fulget ueritas, patet Dei maiestas, gaudent angeli, latantur archangeli, omnisq; bea-
 torum spirituum iubilat coetus. Vniuersi, qui in eo sunt, diuinā uacant laudationi. Nul-
 la est ibi moestitia, nullus pavor, turbatio nulla: sed beata requies, felicitas summa, per-
 petua salus, dulcis concordia, animorum unitas, conscientiarum pax, refectio indefi-
 ciens, fruitio sempiterna, iucunda claritas, festiua iubilatio, uisio manifesta, Dei con-
 templatō, Christi amabilis praesentia, sanctorum contubernium, dies sine occasu, agni
 nuptia, cantica laudum, uoces gratiarum, nec non & omne quod placet, quod sapit,
 quod satiat. Quicquid in eo est, diuinum est, aeternum, immutabile, iucundum & sanctū.
 Nulla profecto lingua exprimere, intellectus nullus apprehendere ualet praesidij hu-
 ius soliditatem, securitatē, decorem, opulentiam, claritatem, pacem, gaudia, modulatio-
 nes, unitatem, synceritatem, latitudinemq;. Hoc tantum electis patet, qui propter iusti-
 tiam persecutiones perferunt, nedū corporales, uerum etiā spirituales, dicente domino:
 Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum.
 Hinc est, quod ad roborandos posterorū militū suorum animos in praelio, & perper-
 sione malorum mediator noster strenuissimo bellatori suo beato Stephano in agone pas-
 sionis posito istius praesidij patefecit introitum. Nam dum saxorum crepitantium ictib.
 feriretur, attollens oculos caelos corā se apertos intuens inquit: Ecce ego uideo caelos
 apertos, & Iesum stantem a dextris Dei. O mira conditoris nostri dignatio, o profusa re-
 gis Christi largitio. Militi suo laboranti in stadio non exhibuit temporales opes, terre-
 naq; praesidia, sed caelum, & hoc utiq; apertum, quatinus plenā posset de ingressu illius
 percipere fiduciam, de uisione gaudium, concupiscentiam de plenitudine, & de adiuto-
 rio constantiam. Non iacentem, non sedentem uidit dominum, sed stantem, paratū (ui-
 delicet) ad sibi impendendū suffragium. Hinc martyrī sancti solidata mens, nec pertur-
 bata in se, neque aduersus persecutores est uindictae zelo permota, quin potius super-
 no irradiata splendore, spirituali praecincta gladio, & uirtutum armis circumquaq; pro-
 tecta, etiam percutientium rabiem orando, & immundorum spirituum æquanimitè
 perferendo tormenta, superauit insultus. Tota quidē caelesti consolatione iā plena mā-
 dum uniuersum desiderio transcēdebat. Latabatur quippe protomartyr egregius pro-
 pulsari ē seculo, & in patentis caeli introducendus palatium uilissimae carnis gratanter
 tentorium deserebat immortalitatis stolam adepturus in breui. Hominiū quoq; uolenti
 animo consortio carere cupiebat, ut sanctorum angelorum inferretur coetibus, lapi-
 dantiū se æqua mente uesania ignoscebat, sciens pro certo quod nescirent quid face-
 rent. Iam enim experiebatur interius, quam magna multitudo sit diuinā dulcedinis,
 quam pro ueritate certantibus nouerat esse paratam. Gustabat inquam, quam suavis sit
 dominus, quem uidebat, agnoscebat, diligebat, exorabat. Supra modum complebatur
 gaudio in eius uisione praecleara, adeo ut iniuriarū nullo dolore moueretur. O ueneranda
 tollerantia martyrī, quae in Dei contēplatione sic fixa permanit, ut penitus lacessi non
 posset. Orabat dominū, delitescentiū compatiēbatur ignorantie, obliuiscēbatur sui cae-
 lestiū illectus dulcedine. Talis prorsus esse debuit miles, qui infideliū primas irrumpe-
 ret acies, ut nec trepidaret in fide, nec Christum praedicaret segniter, neq; mortis senten-
 tiam formidaret. Magnanimitatis igitur quum esset uirtute praeditus, dulcis sui est imita-
 tus uestigia, atq; certandi regulam secuturis militibus praemonstrauit. Factus est poste-
 ris exemplum patientiae, fidei magister, uitae annunciator, martyrum primus, hortator
 praecipuus, Christianaeq; professionis insuperabilis defensor. Priuilegia nāq; huiusmo-
 di non ex se, sed ex diuino promeruit munere. Nempe prius quā alienus esset a fide, Dei
 praeventus gratia lumen ueritatis & sancti spiritus sortitus est dona. Quamobrem tanta
 cum autoritate in concilio constitutus incredulorum sacerdotum redarguebat duri-
 tiam, legis testimonia proferebat, promulgabat Dei gratiā, constabatur & Christum.
 Intuebantur

A Intuebantur quippe (sicut scriptum est) omnes, qui in concilio erant, uultum eius tan-
 quam uultum angeli stantes inter eos. Angeli merito speciem portendebat in facie, qui
 illorum puritatē gestabat in corde. Spiritu sancto utiq; repletus est: in uirū mutatus fue-
 rat alterum. Concutiebatur quidem nec murmurij in eo uox audiebatur: impellebatur
 nec mouebatur: conterebar nec frangebatur: eueriebatur nec effundebatur. Vince-
 bat enim patiēdo, arguebat diligēdo, confutabat erudiēdo. Eius itaq; sanctitatem
 gratiaq; splendorem legis emulatores nequaquam perferre ualentes dirae mortis illum
 examinare supplicio. Veruntamen diuino ille opitulatus auxilio eo maiora prome-
 ruit, quo ab inuidis pro Christo tormenta asperiora sustinuit. In sublime quippe caeli
 profectus praesidij, sociatus ab angelis, proprioq; laureatus sanguine cum Christo glo-
 riose triumphat. Non sunt procul dubio condignae quas pertulit passiones ad caelestem
 eidem gloriā prerogatum. Quamobrem o Christi milites huius propugnatoris fortis-
 simi prouocati exēplo uiriliter pro domino etiā nos pugnare non pigeat. Indicta nobis
 est pugnandi necessitas. Nā et si uisibiles persecutores desint: inuisibiles tamen lōgē non
 sunt. Habemus corporis proprii uoluptates: habemus uicia cōcreta in anima: habemus
 oblectamēta seculi: habemus aereas potestates, q̄ nunquā infestare nos desinūt. Non est
 (inquit Apostolus) nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinē, sed aduersus princi-
 patus & potestates, aduersus rectores tenebrarū harū, contra spiritualia nequitiae in cae-
 lestibus. Eiusmodi sunt aduersarij nostri implacabiles, cōtra quos spiritualia sunt arma
 sumenda. Corde certandum est, cordeq; uincendū. Ut uerō animosiores simus in bello:
 spirituale nobis propositum attēdamus praesidium: flagitemus auxiliū, imitemur exem-
 plum, quo mediante cōsequamur & praemium. Omnia haec nobis a Christo, imō omnia
 nobis Christus est. In ipso pacē habemus, uirtutis reperimus exemplū, gratia auxiliū, &
 gloria triumphū. In pace (ait Propheta) in idipsum dormiam, & requiescam. Idē quoq;
 Auxiliū meū a domino, qui fecit caelū & terrā. Apostolū autem exhortantem audia-
 mus. Imitatores (inquit) Dei estote, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit
 nos: q̄ tradidit semetipsum pro nobis oblationē, & hostiā Deo in odorē suauitatis. Qua-
 le uerō Propheta memoratus suum praemium esse futurum censuerit, alio inquit in lo-
 co. Tu autem domine susceptor meus es: gloria mea, & exaltans caput meū. His igitur
 alijsq; multis scripturarū eruditi testimonijs aspiciamus in autorē fidei, & cōsumatorē
 Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē cōfusione cōtēpta. Curramusq; ad pro-
 positum nobis certamē scientes: quoniam alibi est municipiū nostrū, hereditas nostra, &
 quod bene uiuendo speramus. Magnanimitate etiam accēdamur protomartyris glo-
 riosi, qui pro Christo usq; ad mortem pugnauit, & sanguinem. Quem enim olim pluri-
 mum concupiuit, nūc uidet, quod sperauit, iam tenet. Ipsi nāq; est coniunctus in caelo,
 quem in terra positus toto mentis dilexit affectu Iesum Christum dominum nostrum,
 qui cum patre & spiritu sancto uiuit, &c.

In solemnitate sancti Ioannis euangeliste.

D Ingula, quae a Deo sunt condita, quanto magis naturalem & proprium ser-
 uant decorem: tanto amplius commendatione digna censentur. Non
 enim ualent proficere in melius, quam in eo, quod a peritissimo uniuersa-
 li sunt instituta artifice. Vidit (inquit scriptura sancta) Deus cuncta, quae
 fecerat, & erant ualde bona. Si quid autem incompositum seu deforme con-
 spicitur, nequaquam ex naturae uel conditoris prouenit defectu: sed ex originali primo
 parentum effluxit delicto. Ut autem de ceteris taceam, quales ante peccatū, qua-
 lesite post humani generis propagationes extiterint, sacra testantur eloquia. In sua
 namque creationis exordio paradisi ipse Adam delicijs fruebatur. Agnoscebat siqui-
 dem Deum: naturalium scientiam praeclearā habebat: corpus spiritui subditum, & crea-
 turas inferiores obtemperantes sibi possidebat, deputatusq; colonus fuerat paradisi. do-
 nec cōpleto diuinā ordinationis decursu sine carnis resolutione in caelestibus mansio-
 nibus cū angelis regnaturus assumeretur. Verū quū idē in honore positus sicut debuit,
 non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, similisq; illis secundū carnis natu-
 rā factus est. Necessitates corporis patitur ut illi, naturę consumptionē ut illi, uitę termi-
 nū ut illi. Hoc sentiebat Sapiēs quādo dicebat: Vnus est interitus hominis & iumentorū,
 & aqua

& aqua utriusque conditio. Sicut moritur homo: ita & illi moriuntur, similiter & spirant omnia: nec habet homo fumento amplius. Proh dolor unico peccati consensu immensas animae ac corporis spirituales amisit diuitias, sibique cum dolore uendicat, quod gratis & sine labore perceperat. Innocentiae quippe candorem, immortalitatis stolam, carnis incorruptibilitatem, animae puritatem, contemplationis dulcedinem, spiritus libertatem, regnum caelorum, angelorum contubernium, amicitiam dei perdidit, ad quam (quanquam ex parte) maxima cum fatigatione assurgit: quemadmodum ex inflicta sententia illi est dictum a domino: Terra (inquit) germinabit tibi spinas & tribulos: in sudore uultus tui uesceris pane tuo. Nempe in sudore uultus consolationis ac uirtutis uescimur pane, terra cordis & corporis uitiorum spinas atque concupiscentiarum tribulos germinante. Nunquam ab hoc spirituali cessandum est opere: nunquam a tentationum reluctatione quiescendum. Torporis quidem tempore uitiorum seminantur sentes, & ex exercitationis intermissione coalescunt: secum autem inspirationis praefocant germen, quoties mens noxio sopore deprimitur. Merito igitur ab angelis honorandus est ille, qui diuinae caritatis flamma succensus infatigabiliter innatas concupiscentias, & adulta uitia uigore mediante uirtutum ex se eradicare conatur, atque terram sui utriusque hominis ad pristinum originalis puritatis reformare decorum. Huiusmodi plurimum amatur a Christo, qui innocentiae auctor, & puritatis semper amator extitit. Sinite (inquit ipse) paruulos uenire ad me, talium est regnum dei. Reddit enim omni caelesti curiae odorem mirificum innocentiae baptismalis puritas: sed per amplius spiritualis exercitatiois acquisita sudore. Haec namque commendatur in terris, cumulat meritis, donis ornatur, effertur praeconijs, coronatur in caelis. Vniuersa haec in apostolo Ioanne completa comprobantur. Ad apostolatus siquidem assumptus est apicem, praeceteris fuit dilectus a Christo, dei genitricem suscepit in matrem: euangelij fluentia percepit in uerbo, atque corporis resolutionem sine dolore sustinuit. Puritatem quippe puerilis aetatis usque ad senium custodiuit illaenam, innocentiamque nitorem seruauit in mente. Virgo utique electus a Christo, uirgo permansit in aeuum. Carnis nequaquam cedens blanditijs uoluptates eius tenebat edomitas: sensuum lenocinia sub disciplina censurae spiritualis cohibens sicut mentem deo: ita spiritui subdebat & carnem. Nouerat insolentiam sensualitatis: quantum uirtuti resistere assueta sit: quantum uer conditoris sui legi dedignetur esse subiecta. Hinc diuinae caritatis armatus zelo illam atterebat ieiunijs: uigiliarum attenuabat laboribus: ne contra dominum lasciuiret. Quis (oro) neglexit poenitentiae subire dolores, & continenter uixit: Quis sensibus suis curiositatis frena laxauit: & mentis adeptus est puritatem? Vtrumque ad corporis animaeque seruandam puritatem necessarium esse cognoscitur: ut (uidelicet) carnis petulantia, poenitentiae maceratione, & lubricitate sensuum temperatae constantiae uirtute dometur. Altero horum quicumque caruerit, munditiae candorem gustare non poterit. O beata munditia: quae suum efficit possessorem beatum. Quomodo non beatus est ille, qui deum uideret? Beati (inquit Saluator) mundo corde: quoniam ipsi deum uidebunt. Vident nunc perfidem cordis illustrato intuitu: uidebunt quandoque per speciem: diuina illis se manifestante essentia. Tenent per fidem ueritatis pollicitationem: deficiet autem fides reuelata ueritate. Interim autem donec ambulamus per fidem: ueram in fide radicati aeternorum spem habeamus: mentis mundemus habitaculum, in quo commorari delectatur sapientia. Nulla terrenarum rerum cupiditas: nulla ibi uoluptatum carnalium reperiatur illecebra, quae aduentantis sapientiae perturbet aspectum. Candor quem sit lucis aeternae, & diuinae maiestatis splendor, atque imago bonitatis illius, obhorret delictorum sordes, ac uitiorum detestatur tenebras. Amabilis illi semper est innocens, & odiosus immundus. Hinc est: quod amissa innocentia protoparentum, eorum nequaquam uoluit sustinere poenitentiam. Displacuit prorsus: quod ipse non fecerat: foedatamque in illis suam agnouit imaginem. Ipsorum utinam nos erudiamur exemplo, qui pari sententia exilij huius flagellamur aeternis. Pristinam innocentiae decorem puritatisque indumentum nobis baptismatis unda exhibuit, atque dei in nos reformauit imaginem. Ceterum lege inolente peccati carnisque praualente tyrannide sicut aetate proficimus, sic in peccati foetore polluimur, efficiimurque deformes & squallidi: non aquis iterum mundandi: sed flammis. Beati plane, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Longe autem beator ille, cui non imputauit dominus pec-

aus peccatum, nec est in spiritu eius dolus. Talis sic mundatus & candidus uerbi latatur contubernio caelestia meditatur: in sublime attollitur futura praenoscens: quis (oro) sanctus ascendit Ioanne altius, qui carnis ac mentis integritate fulgebat? Hic geminae puritatis suffragio fultus tanquam spiritualis aquila spiritualiter figurata uniuersa transcendens usque ad aeternum uerbi folium pertingens inquit: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est, in ipso uita erat. Ad indaginem tam sublimis tamque profundae ueritatis nunquam attigisset, nisi tractus fuisset a uerbo, didicissetque ab eodem incerta & occulta sapientiae diuinitatis ipsius. Didicit inquam non solum, quae sempiternaliter sunt, & humanis sensibus inuestigabilia: uerum etiam multa, quae futura sunt: id reuelante uerbo, quod uas suum agnoscens mundauerat, illustraueratque. Isto quippe apostolo prophetarum nemo de statu militantis ecclesiae, de persecutione ipsius, de nouissimis temporibus, & de futura felicitate sanctorum lucidius uaticinatus est.

B Non ab re (sicut idem commemorat) a Christo plus caeteris amabatur, quum praeceteris coapostolis uirginalis puritatis priuilegio polleret. Imitabatur plane adhuc in mortali corpore positus angelicam dignitatem, humanam transcendebat conuersationem, mortaliumque consuetudinem. Non patitur communis usus, ut carnis integritatem in aetate adulta quis incontaminatam custodiat. Omnes penes perurgentibus uoluptatum incentiuis tentationibus cedunt: dumque a carnis infestationibus liberari se putant, petulantis ancillae emptitij efficiuntur serui. Detestanda prorsus est ista libertas, quae seruum efficit uoluptatis. Illa sola uera est censenda libertas, quae pro amore Christi uirtutibus facit esse subiectos. Nempe ubi libido dominatur commendabilis nequit esse libertas, ubi superbia caeteraque uitia principatum tenent: abest proculdubio gratia, abest Christus & uirtus. Simul lux & tenebrae, uirtus & uitiu, peccatum & gratia: malitia & libertas commorari non ualent. In libertatem (inquit Apostolus) uocati estis, uidete tamen, ne libertatem detis in occasionem peccati. Nouerat libertatem spiritus perseverare non posse quando delictum uoluntarie perpetratur, dicente domino: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Si autem seruus, ergo non suus, sed eius, cuius est seruus. Ducitur enim quo non uult seruitutis alligatus loris. Nam quantumlibet reluctetur ratio: quantumcumque proclamet conscientia, nil proficit, quoniam non nisi a libero ualet quis ab huiusmodi seruitutis uinculo liberari. Hinc dominus Iesus Iudaeis, qui in se crediderant, aiebat, Si filius liberabit uos: uere liberi eritis. Ille plane solus inter mortuos erat liber: qui nullum qualiscumque peccati contagium habuit, quin potius lauacro suo electorum omnium contagia diluit: sicut Ioannes testatur inquit: Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Liberi igitur liberatoris quae rat gratiam, uirtutesque sectetur: quicumque tyrannicae seruitutis iugum a se rejicere concupiscit, peccatum abhorreat, carnis detestetur illecebras, quae puritati sanctae iniuriam nocentur. Erit profecto gloriosus in caelo, & stola induetur candida, qui proprii corporis integritate seruata, inordinatos exterioris hominis sui rescuerit motus. Illos namque comitabitur, de quibus in Apocalypsi sic legitur: Nemo poterat dicere canticum illud: nisi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti sunt de terra. Nam (reuelante angelo) sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, uirgines enim sunt, & sequuntur agnum, quo cumque ierit. Magnam utique priuilegium est dulcis modulationis carmen promere: atque quo cumque ierit, imitari Christum, quod non nisi mente & corpore uirginibus praerogatur. Rara uirtus haec est carnis superare naturam, atque libidinum incendia cohibere. Hinc uirginum triumphus eorum supergreditur merita, qui nolentes uas suum in sanctificatione & honore seruare, membra propria consenserunt seruire iniquitati ad iniquitatem, atque templum sancti spiritus repleuerunt immunditia ac foetore luxuriae. Huiusmodi namque quamuis uirtutibus caeteris insignes sint: sequi tamen nequeunt Christum uirginem uirginis filium. Beatus plane hic sanctus, qui nulla illecebrosa carnis est pollutione foedatus. De nuptijs quippe uocatus a domino maluit spiritui militare, quam carni. Conuenienter igitur & ipse in nuptias caelestis regis assumptus, atque immortalitatis candore uestitus immaculorum uirginum decantabit hymnum, eo excellentius atque felicius: quo illis sublimius integerrime puritatis adeptus est palmam. Nam quamuis alia sit in resurrectione mortuorum claritas solis, alia lunae, alia uero stellarum: differt tamen stella

à stella in claritate. Erit planè apostolus iste tanquã sidus præfulgidũ in futuro cœlorum B regno, nedũ ex merito acquisitæ uirginitatis, uerum etiã ex remuneratione infusæ scien-
 tiæ, quam non ex industria, sed per diuinam sortitus est gratiam. Hanc quippe tum pro
 honore dei, tum pro animarum salute cõmunicans præcipuam apud dominũ consecu-
 tus est gloriam, quemadmodum de doctoribus ore Prophetico dicitur: Qui docti fue-
 rint, fulgebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stel-
 læ in perpetuas æternitates. Quantos hic eruditione sua euangelica atq; apostolica con-
 futauit errores, qui in exordio nascentis pullulauere ecclesiæ? Quantos imbuuit fide, at-
 que ab anfractibus uitiorũ reuocauit ad Christum? Omnes penè Asiæ fundauit eccle-
 sias, imò uniuersum eloquijs suis catholicis irradiauit mundum. In omnem terram so-
 nus prædicationis eius exiuit, & in fines orbis terræ scripturarũ illius tuba concrepuit.
 Merito in stadio militat̃is ecclesię sicut ardens emicuit facula diuini ignis accensa splen-
 dore, non utiq; sub modio, sed super eminens constituta candelabrum. Luxit etenim in
 se uirgineo decoratus candore, luxit proximo sapientiæ ac scientiæ ditatus eloquio. F
 xit & Christo martyrij examinatus incendio. Illi nanq; testimonium, quoad uixit, exhi-
 buit. Innatas siquidem iste euangelista præcipuus corporis uoluptates ueluti robustissi-
 mus propugnator uirginitatis superauit amore, illata uerò passionis supplicia zelo ma-
 gnanimitatis euicit. Verum de aliorum cordibus adulta uitiorũ desideria salutis exhor-
 tatione doctrinæ medendo fugauit. Factus est (secum dei cooperante uirtute) uirgo,
 martyr, & doctor. Sicq; decertando, patiendo, atq; docendo ad maximum sanctitatis
 prouectus est culmen. Tandem maturo confectus iam senio in defossa humo se collo-
 cans quemadmodũ à carnis corruptione extraneus, ita à mortis dolore liberrimus fe-
 lici dormitione migravit ad Christum. Triplici itaq; aureola decenter ornatus omni
 cœlesti curiæ insignis apparuit. Nam laborum suorum mercede percepta ineffabilis iu-
 cunditatis fruitione potitur, hoc illi præstante domino nostro Iesu Christo, qui uiuit
 & regnat in secula, Amen.

In festo sanctorum Innocentium.

AEquè in spiritualibus, quemadmodum in corporalibus nouimus euenire
 negocijs, ut nemo ad perfectionis ualeat fastigiũ scandere, nisi mediante
 progressu. Materialia uidemus ædificia construi nõ repente, sed paulatim
 & per incrementa. Pueri quoq; ab eruditoribus suis literis imbuuntur, &
 ex quotidiana assiduitate studendi efficiuntur docti. Quisq; iuxta ingenij
 proprii perspicuitatẽ aut sedulitatẽ operandi proficit in eo, quod cœpit. Humanæ ne-
 quaquam infirmitati congruit, ut immediatẽ operetur. Hoc tamen diuinæ cõpetit maie-
 stati, cui uniuersa famulantur ad uotũ. Ipse nanq; omnia, quæcunq; uoluit, fecit in cœlo
 & in terra. Legimus enim in creatione uniuersi sic scriptum: Dixit deus, fiat lux, & facta
 est lux, item fiat firmamentũ in medio aquarũ, & diuidat aquas ab aquis, & factũ est ita.
 Et sic de cæteris, quæ enarrare longum est. Cæterum quũ illi omnia suppetat posse, quũ
 uult. Rarissime tamen in spirituali disciplina & perfectione uirtutum quempiã consum-
 matum effecit sine diuturna laboriosaq; exercitatione. Hoc norunt, qui Christo in spiri-
 tu militant. Quàm arcta & difficilis, quantis tentationibus & sudoribus, calibus & peri-
 culis plena sit uia, quæ ad perfectionem dirigit, nullus recognoscit, nisi expertus. Hinc
 tam pauci perseverant in stadio, pauciores pertingunt ad palmã. Cunctis placet merces
 uirtutis, sed non æquẽ certaminis labor. Vtrunq; proponitur, rosa & spina, uirtus & pu-
 gna, perseverantia operis & premiũ laboris. Fallitur prorsus, qui alterum uult separare
 ab altero. Seruiuit olim patriarcha Iacob annis septem, ut speciosę Rachelis concupitis
 potiretur amplexibus, nolens tamen & inscius Lyam pro Rachele suscepit, audiuitq;.
 Non est in loco nostro cõsuetudinis, ut minores tradamus ad nuptias, imple hebdoma-
 dam dierum huius copulæ, & hanc quoq; dabo tibi pro opere, quo seruiturus es mihi
 septem annis alijs. Qui legit, intelligat, quoniam mysticũ eloquium est. In campũ qui-
 cunq; ad pugnandum ingreditur, arma teneat, timorem mortis amoueat, certaminis ho-
 ram alacriter expectet, propositamq; concupiscat mercedem, si coronam anhelat re-
 portare uictorię. Non coronabit (inquit Paulus) nisi qui legitime certauerit. Pudeat ser-
 uos dei secularium animositatis infatigabilium, mentis sollicitudinum, laborum penè
 into-

A intolerabilium, famis discursus, uigiliarum, inquietudinumq;. Conuincunt profecto te-
 pore eorum, qui Christo domino militare uidentur. Consurgent in iudicio cum ge-
 neratione hac nostra, & condemnabunt eam, quemadmodũ Austri regina progeniem
 Hebræorum. Condemnabunt inquam, non ut in finali examine iudiciaria potestate
 præditi illos iudicent, sed utriusq; propalata sedulitate actionum amatorũ seculi pro-
 fessorum Christi sollicitudo præcedet, istorumq; torporem insinuabit redargutione fo-
 re dignissimũ, quum re uera oppositum esse deberet. Nonne innata clamat ratio, & u-
 sus docet, ut tanto sollicitius res unaquæq; quæratur, quanto plurius esse deprehendi-
 tur. Aurum uidemus præponi argento, argentũ plumbo, plumbum luto, gemmasq;
 marmoreis saxis. Et hæc unde: nisi quia plurius æstimantur? Cur autem in spiritualibus &
 præstantioribus eadem fieri non uidemus? Quare cœlum plus quàm terra non diligi-
 tur? Deus magis quàm creatura nõ amatur? Inuisibilia & æterna amplius quàm uisibilia
 & temporalia? Sic cæci effecti sunt homines, sic sensum euerterunt proprium, ut sine di-
 B scretionis iudicio præponant magnis parua, spiritualibus carnalia, atq; caduca cœle-
 stibus. Quodq; deterius est, uolunt absq; exercitationis promptitudine æternam obti-
 nere mercedem. Talis quidem abusio mundi seductoribus facile indulgetur, quando
 qui diuino se cultui manciparunt, hanc segniter quærant. Volunt quippe sine alicuius
 rei inopia esse pauperes, sine tribulatione patientes, obedientes sine proprii arbitrii ab-
 negatione, gratia locupletes sine ulla suimet uolentiã, humiles sine opprobrijs. Virtutesq;
 cæteras habere peroptant, ita tamen ut salua corporis sospitate & mentis iucundi-
 tate nihil molestiæ perferant. Huiusmodi pondus infirmitatis propriæ suorumq; igno-
 rant sarcinam delictorũ. Nesciunt inquam, quàm magna sit multitudo æternæ dulcedi-
 nis, quam certantibus pro se, seq; diligentibus, præparauit omnipotens. O si amoris u-
 rerentur incendio, qui Christo deseruiunt: õ si uirtutum mente perciperent suauitatem,
 indicerent utiq; sibiipsis, atq; ex magnanimitatis libertate se erigerent cõtra se. Nequit
 uerus amor ociosus esse, neq; cor nobile iacere in imis, uel dormire desidia. Desiderio
 C fertur, proficiendiq; uotis trahitur. Se nil arbitratur agere, quamuis magna perficiat,
 semper est rigidus contra se, se dericit, se insequitur, seq; contemnendo custodit. O com-
 mendabile uirtutis desiderium, õ beata caritatis flamma quàm ualide operaris, quàm
 uelociter curris, quàm sæpe intus uociferando pertingis, quò cupis, nunquam tibi satis
 est, nunquam etiam inquietè quiescis. Norunt ista, qui possident te, & possidentur à te.
 Nam teneris & tenes, saturitatem infers & famem, amorem & doloris causas, quietem
 & bellum cõmoues. Nemo sufficienter uim tuam explicat, experientia sola mysterio-
 rum tuorũ notitiam præstat. Nam absq; gustu scientia foris relinquitur, extra te nequa-
 quam tuam excellentiam ualet attingere. Excelsior es cœlo, abyssõ profundior, mari la-
 tior, temporumq; diuturnitate longior, præ magnitudine sanctitatis tuæ paucissimis
 cõmunicaris. Illis tantum (ut arbitror) qui se exponunt periculis, subiiciunt laboribus,
 & cõstantissime in spirituali perseverant prælio. Illis inquam te familiarẽ facis, qui mun-
 di sunt corde, mente humiles, intentione recti, cogitatione assidui, interioremq; sectan-
 tur pacem, atq; animi sanctimoniã. Cæterum his studijs diuina gratia limitata non est.
 Quibus enim largiflua manu sua cõmunicare atq; amplissima uult tribuere dona, re-
 pente & sine progressu id perficit. Vocauit de rubo Mosem, & suorum decretorũ con-
 scium, Pharaonis deum, & populi sui ducem fecit. Dauid custodem ouium, prophetã,
 & Hebræorum regem institui mandauit. Piscatorem Petrum apostolum, & ecclesiæ pa-
 storem fieri uoluit. De Saulo persecutore, quum illi placuit, in Paulum prædicatorem mu-
 tauit eximium. Verum de ijs quid memorem, qui in adulta ætate iam positi dei gratiam
 meruere, quũ & imbellis infantia hanc largo imbri perceperit? Quantos (quemadmo-
 dum sacra præsentis diei narrat historia) ab impijsimo rege occisos nouimus fuisse in-
 fantes? A matrum quidem diuulsi uberibus persecutorum gladijs transfiguntur. O mi-
 randum diuinæ miserationis indicium ac pietate plenissimũ. Fugientes mulieres late-
 brasq; petentes cruenta licitoris manus insequitur, atq; puerorum uagientium uiscera
 fundit. Plorat mater, atq; uteri sui prolem amplectitur crine fuso, eiulatuq; maximo ue-
 niam precatur, nullatenusq; consequitur. Recusat prorsus mater doloris nimietate ple-
 na carnifici filium tradere, quem sinus reciperet Abraæ. Erat mors hæc crudelis & pia,
 Laur. Iustin. Ee 2 pœna

poenalis & sancta, quæ sine consensu uoluntatis natura renitente donabat cœlum. **O** Dei nostri stupenda dignatio, quæ nolentes plorantesq; transmittit ad requiem. Sine pugna consensu hi coronantur infantes. Non interrogati occiduntur, innocentes iugulantur: auferuntur à seculo, & consecrantur Christo. Nec corde credebant ad iustitiam, neque ore confitebantur ad salutem, & tamen martyrii adepti sunt palmam. Ignorabant equidem Dei legem, cœleste regnum, quid perferebāt, & pro quo patiebantur, & nihilominus poena illa eisdem computabatur ad gloriam. Vnde hoc: & cur hoc? Nunquid ulla præcesserunt merita? Nunquid uel matrum supplicantium interpellare suffragia, ut talem infantes hi assequerentur gratiam? Prorsus minime. Commendare uoluit dominus in his pueris misericordiam suam. Gratis (ut sic dicam) perceperunt prauum felicitatis aeternæ. Alij laborant toto uitæ suæ tempore, alij usque ad sanguinem certant, nonnulli tentationibus, uigilijs, ieiunijs, pernoctationibusq; crebris seipsos affligunt, sicq; alij, atque alij sic desudant, & patiuntur, ut regni cœlestis mereantur esse participes. Isti autem non ita. Breuissima propter Christum persecutione **F** ingruente iugulati pariter & coronati sunt. Absque ulla perpeffione malorum, quorum mundus est plenus, à matrum uberibus in aeternitates transiere perpetuas. Beata planè paruulorum horum conceptionis hora, qui pro Christi occasione sine uoluntatis consensu pati ualuerunt. Longe his maiori mercede sunt digni, qui carnis resolutione minime interueniente illata fortiter pertulere supplicia. Multos namque nouimus examinatos extitisse in poenis, nec tamen morte consumptos. Hi uoluntate, etsi non actu, dicendi sunt martyres, quorū animas quamuis persecutoris non abstulerit gladius, palmam tamen non amisere martyrii. Est & tertium martyrii genus, quod actu & uoluntate perficitur. De hoc namque dicitur: Maiorem caritatem nemo habet, ut animam suā ponat quis pro amicis suis. Nempe mortis necessitudo amoris probat incendium. Con- **10. 15** tingit persapè, ut laborare, pati & pro Christo desideremus occumbere. Cæterum mor- **Luc. 23** tis interueniente articulo timoris gladio percussi resilire compellimur. Tecum (inquit Petrus ad Iesum) paratus sum & in carcerem & in mortem ire, & tamē ancillæ unius in- **G** terrogatione perterritus, quod illum agnosceret, cum anathematizatione negauit. Discipuli præterea, qui prius mori, quam dominū eundem relinquere sponderunt, quū iniquorum uidissent cum teneri manibus fugerunt uniuersi. Spiritus igitur quoniam promptus est & caro infirma, idè tam frequenter prætermittimus opere perficere, quod desideranter gestamus in corde. Erudimur ex hoc, nequid in consilio agamus, uel- **17. 75** musq; proprias metiri uires antequam Deo promittamus quicquam. Tolerabilius quidem est à uirtute sine spōsione deficere, quam post promissionem à uirtutis deliberatio- **H** ne languescere. Vouete (inquit Propheta) & reddite domino. Laudabile procul dubio est, & mercede dignissimum desiderare pati ac mori pro Christo, dummodo mature & in sensu cordis concipiantur uota. Illi absq; redargutione congruit appetere ardua, qui nil negligit sibi possibile. Cæterum qui spernit implere parua, magna & difficilia quo- **H** modo consummabit? Facile est illi martyrii concupiscere certamē, qui propriam igno- rans infirmitatē, minime pugnare inchoauit adhuc. At quicumq; suimet sunt conscij, tra- **H** pidant ambulare etiam corde in magnis ac mirabilibus super se. Verum quum impelli diuino se sentiunt spiritu ardua queq; arripere humiliter confidenterq; imperanti ac tra- **H** henti obtemperant, ne uocanti Deo conuincantur fore rebelles. Non tamen omni cre- dunt spiritui scientes, quoniam & ipse Satanaz transfiguratur se in angelum lucis, quate- nus minus cautos supplantet & perimat. In omnibus igitur cum humilitate est adhiben- da prudentia, siue in affectu, seu in opere, ne forte deficientibus uiribus compellamur inceptum præcidere opus. Hinc gloriosissimorum martyrum magnanimitatis est esse **H** renda humilitas, qui sicut pia, ita aggressi sunt fortia, illo nihilominus eos inuitante ad prælium, qui in eorum mentibus gloriæ reuelabat triumphum. Propterea nec minis neque tormentis de uictoria certificati ualebant cedere. Pugnauere prorsus uimiliter, & immortalitatis felicem adepti sunt palmam. Merito igitur cæterorum martyrum præ- **H** cellunt gloriam, siue eorum qui actu & non uoluntate, seu illorum qui non actu, sed sola pro Christo uoluntate certarunt. Stant illi (quemadmodum scriptum est) sub **Apo. 3** throno Dei, & clamant dicentes: Vsq; quo Deus sanctus & iustus uindictas san- guinem

A guinem nostrum, qui effusus est super terram? Isti autem ante thronum positi proci- dunt mittentes coronas suas ante sedem Dei, & agni. Illi inquam singuli singulas reci- piunt stolas diuino habito responso, ut modicum sustineant tempus, isti uero duplicia de manu domini percipiunt, utpote actu & uoluntate uictores. Verum quum eorum dispar sit in gradibus gloria, una tamen omnium est beata uisio, iucunda dilectio, & æ- terna comprehensio. Vna est domus, & mansiones multæ. Quamobrem ô carissimi de excellentioribus obtinere quæramus. Si temporalis ornata & speciosa nos delectat do- mus, quanto magis spiritualis mansio, decora, & cœlestis nostrum sibi debet uendicare affectum? Non minus in spiritualibus quam in corporalibus reperiamur cupidi, potissi- me quum istæ momentaneæ & tēporales sint, illæ uerò æternæ. Libentiusq; illæ quam istæ præstentur nobis à domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto ui- uit & regnat in secula seculorum, amen.

In solennitate circuncisionis domini.

B Edicinæ arte imbuti quoties ad languores curandos uacant, obseruant tempora infirmitatumq; causas, quatenus opportune congrua ualeant ægrotantibus præstare remedia. Maxima recuperandæ salutis est por- tio, si modus in medendo custodiatur & tempus. Vbi enim discretionis deficit libra, concupitæ sospitatis desinit esse effectus. Hoc in corporibus, hoc & in curandis animabus euenire conspiciamus, quod in spiritualibus à Deo collatis remedijs perspicue claret. Equidem ex originali culpa humano generi nouimus infir- mitates inflictas esse innumeras. Verum (ut præteream cæteras) hæc: quæ in conceptio- ne contrahitur, quantum obsit, quantumue secum ferat exitium, sancta mater noscitur ecclesia nisi ista sola sanet, casto erga reliquas labore sudamus. Ab ipso quippe sui exor- dio diuina clementia eandem abolere curauit, quatenus spiritualibus alijs posset me- deri languoribus. Quid (oro) prodest uniuersa uitare facinora, si originale tantum in nobis perseueret delictum? istud si amoueatur à nobis, cæterorum facile consequemur **C** ueniam. Ex magisterio sapientiæ hoc absque ullo errore cognoscimus. Ipsa namque quæ mortalium genus fecit esse sanabile à mundi constitutione, quando humana cœpit propagari species, usque ad suimet in carne manifestatam præsentiam uaria aduersus hanc pestem, quæ ipsa exhibuit, mandauit custodiri remedia. Tanquam enim peritissimus doctor alia ante legem, alia sub lege, aliaq; sub gratia pro istius medica- mento sacramenta instituit. Dedit quidem sacrificia, dedit circuncisionem, atque ba- ptismatis contulit lauacrum. Seruauit prorsus in singulis modum & tempus. Cæterum quoniam sine fide impossibile est placere Deo, necesse fuit, ut fides semper operaretur **C** in omnibus. Vbi enim deest fides, uirtus deficit sacramenti, subtrahitur donum, perdu- rat culpa. Quantumcunq; offeras, quamuis custodias legem, quanquam lauacri saluta- ris unda te diluit, si absq; fide id facis, peragis nihil. Nequaquam uisibilem tantum actu sed inuisibilem fidei à te dominus præcipue munus exposcit. Vtrumq; tamen tibi iubet, ut agas, uisibile (uidelicet) opus in testimonium fidei, & deuotionis inuisibilis cordis in- **D** robur perpetuæ caritatis. Nam si ad signum corporale solum attendas, sacrificium & munus Cain Deo obtulit, quemadmodum & Abel. Verum quoniam ad mentis recti- tudinem & fidei sinceritatem intuetur omnipotens, respexit (sicut legitur) ad Abel & **Gen. 4** munera eius, ad Cain autem & ad eius munera minime. Quamobrem recte colligitur, quod quicquid ad detergendum originalis culpæ contagium siue in sacrificijs, siue per circuncisionem, seu per baptismum mandatum est, totum ob fidei proficeret meritum: interueniente nihilominus obedientia, quæ uniuersis supereminet holocaustis. Hinc mediatoris nostri non fides, sed obtemperans commendatur humilitas. Quum igitur comprehensor & beatus esset, nullaq; originalis peccati foedaretur macula, uoluit tamen pro se & in se omnia, quæ pro eodem delicto præcepit Deus fieri, habere reme- dia. Par quippe turturum aut duos pullos columbarū pro se sacerdotibus uoluit exhibe- ri, ac si ut cæteri reus existeret. Voluit etiā in Iordanis baptizari a Iuero per manus Ioan- nis, ut baptizandi se omnibus formā præberet, quā utiq; ad delendū originale delictū instituere disponebat, ita ut nemo nisi baptizatus in regni cœlorum aditum introire ua- **Laur. Iustit.** **Ee 3** leret.

Gen. 17 leret. De circumcisione autem sacramento quid dicat. In tenerrima quidem ætate idem qui circumcisionis mandatū dederat, circumcidi dedignatus nō est. Non enim illā cōmīnatoriā formidabat sententiam, qua dicitur: Omnis anima, cuius præputij caro circumcisa non fuerit, exterminabitur de populo suo. Cæterū neq̄ illa, quanquā uerus esset homo circumcisione indiguit. Voluit tamē circumcidi, ut ueteris legis sacramenta patribus tradita insinuaret fuisse sancta, & irrefragabiliter obseruāda. Obstruxit namq̄ detractoribus os loquendi aduersus Deū iniquitatem, quū legislatorē uerbo & opere aspicerēt legis mandata compleisse. Quid (oro) dixissent hi, si legis diuinitus prærogata Christū deprehenderent contemptorem? Iustē quidem illum tanquam diuini mandati præuaricatorem persequi uiderentur. Verū quum circumcidi se passus est, calumniandi ludæis confudit audaciam, & diabolo, ne incarnationis mysterium agnosceret, uelamen imposuit. Quum enim ut cæteros circumcisionis sciret dominū paruisse præcepto, uideretq̄ illum eiulatum emittere, sanguinem fundere, doloremq̄ pati, purum eundē esse hominem arbitratus est. Nam si illum cognouisset dominum gloriæ, nunquam crucifixisset. Vicit sapientia, diaboli malitiam, conuicitq̄ hæreticorum cōmenta, qui asseuerare non ueriti fuerunt Christum non uerum corpus de Maria uirgine sumpsisse, sed phantasticum, & corporeis tamen oculis uisibile. Nullus sane dubitare audeat corpus illud non fuisse uerissimum, quod potuit gestari brachijs, atrectari manibus, circumcidi lapideo gladio, lac sugere, cibum sumere, fatigationem sentire, plorare, incedere, dormire, famē & frigus pati, nudari, flagellari, conspui, alapis cædi, uelari oculis, in stipite figi, acetopotari, & spiritum exhalare. Verum quippe hominem induit uerbum Dei de massa Adæ absq̄ peccato passibilem, uisibilem, palpabilem, mortalemq̄. Alioquin quomodo mediator dici posset aut redemptor, si carnem minime habuisset mortalem? Debit planē per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad dominū, & repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse & tentatus potens est & eis, qui tentati sunt, auxiliari. Vnde alio in loco Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris per omnia tēratum pro similitudine absq̄ peccato. Nemo igitur scandalizetur in eo, quod Deus manens in homine hominum communicauerit passionibus, magis autem miretur, diligat, gratias agat, & imitetur. Miretur inquam sacramentum, diligat Deum, agat grates pro beneficio, imitetur exemplum. Dum circumciditur enim, tibi o homo commendauit mysterium, affectum exhibuit, præstitit donum, mandatū iudicauit. Voluit sanē (& sic deuit) ut ille circumcideretur in carne, quatinus tu circumcideris in spiritu. Circumcidi mini uiri Iuda (inquit Propheta) præputia cordis uestri, & non carnis. Nam secundum carnem tantū neq̄ circumcisio aliquid ualet neq̄ præputium, sed obseruantia mandatorum Dei, secundum spiritum uerō plurimum. Nempe in spiritu carnis ac cordis, si uis, potes amputare præputiū, non aliud autem, quod tibi natura concessit, sed carnis cordisq̄ concupiscentiam, quæ præputij figuratur sub nomine, quæ domino imperante in spiritu omnino esse circumcidendā cognoscitur. Si ergo oculos tuos auertis, ne uideant uanitates, ne mulieris aspiciant pulchritudinem in peccati laqueum, neq̄ concupiscibilia quæq̄ intueantur, oculos circumcidisti tuos. Si autem obturas aures, ne audiāt obtrectatores, obicenaq̄ carmina, si à nitore & odoramentis uoluptuosus odoratum amoues, si à potatione superflua, & à lautiorib ferulis, atq̄ ab omni abundantia ciborum cohibes appetitum, si ab uniuersis muneribus, cōtrectionibus impudicis, & percussionibus, & tactibus noxijs manus excutias, proculdubio in his omnibus aures, nares, os, & manus carnis spiritualiter circumcidisti. At uerō si in te didicisti non plus sapere, quam oporteat sapere, si elationis tumorem propulcasti, si malarū suggestionum furria non audisti, si præsentis uitæ lenocinia spreuisti, si magniloquia, ituliloquia, & blasphema spiritualia uerba non protulisti, si uisibilia & corporalia plus debito non amasti, utiq̄ cordis tui circumcidisti præputium, sic tamen, ut nō ob aliud quam propter Christi dilectionem id te intelligas agere. Nam si causa fauoris humani, aut temporalis commodi, uel huiusmodi simile perfeceris talia, incircuncisus computaberis eo detestabilius, quo magis actus sanctos non sanctē tractare presumpsisti. Verum quum uniuersa hæc pura ac sincera consummaueris actione tantum ut soli Christo placere te libeat

A beat, perfectam necdū circumcisiōne percepisse te credas. Illam non in præsentī, sed in futuro assequeris, quando mortale hoc absorbebitur à gloria, & corruptio in incorruptionem mutabitur, ita ut sit deus omnia in omnibus. Hæc est prorsus uera atq̄ futura circumcisio, cuius hæc, quam siue in carne spiritualiter, seu in spiritu spiritualiter habere contendimus, gerit imaginem. Hinc est, quod octauo die, per quem resurrectio figuratur, celebrari mandatur, ut scias te non in corpore, sed debere circumcidi in corde, atque perfectam carnis ac spiritus libertatem non in uia, sed te adepturum esse in patria. Tunc fiet plenē, quod scriptum est: Absorpta est mors in uictoria. Et hoc non ex nobis, sed per Iesum Christum. Ipse nanque est primogenitus mortuorum, per quem omnes resurgemus ad uitam. Audi Apostolum dicentem: Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur. Vidēsne, quam congruē fieri cultello petrino & octauo die circumcisio præcipiebatur, quatenus resurrectionem consummatam sperares per Christum Iesum? Quamobrem ut sacramenta hæc in pueri nostri Iesu circumcisiōne prænunciata fuisse intelligas, in ipso circumcisiōnis articulo uocatum est nomen eius Iesus. Nequaquam nomen hoc accepit à matre, uel ab alio quoquam mortalium, sed ab angelo prius, quam conciperetur in utero. Non enim ab re Iesus appellatus est. Iesus idem est, quod saluator. Quis enim saluum fecit populum à peccatis eorum, nisi redemptor noster dominus (scilicet) Iesus? Ipse nanque ut saluaret per suum sanguinem populum, quemadmodum extra portam passus est, ita & in diuersorio non sine sanguinis effusione circumcisus. Illuc igitur accede in spiritu, & ex cordis intimo compatere patienti, ploranti, renitenti, atq̄ gementi. Vide, ne gutta quidem sanguinis eius uel minima decidat in terram. Totum collige, totum serua, & tanquam depositū singulare custodi. Infanti quoque cruentato atque tenello, quod uales, obsequium pietatis impende. Tibi nanq̄ condignam retributionis prærogabit mercedem, in præsentī quidem deuotionis & gratiæ, in futuro autem uisionis & gloriæ. Nempe si cui ministrabis intelliges, exultabis quippe in spiritu, & delectabitur in crassitudine anima tua, ingeminabisq̄ in amplexibus piæ deuotionis mellissimum nomen Iesu. Senties indubitanter amcenitatem quandam spiritualem & sapidam non solum in corde, uerumetiam in ore, quoties nomen hoc sanctum à te fuerit cum deuotione prolatum. Habet enim uirtutem sibi adhibitam, quæ affectum lætificat, mentem pascit, nutrit deuotionem, disponit ad pietatem animum inuocantis illud. Quamobrem si tentaris à diabolo, si ab omnibus hominibus opprimeris, si conficeris ægitudine, si doloribus fatigaris, si supra uires blasphemiæ seu desperationis agitaris spiritu, si concuteris formidine, si dubietate pulsaris, Iesu nomen edicito, & repente lumen consequeris & gratiam. In arduis, in periculis, in terroribus, in domo, in uia, in solitudine, in fluctibus ubicunque extiteris, saluatoris profer nomen. Neq̄ enim aliud nomen datum est hominibus sub cælo, in quo oporteat saluos fieri credentes. Illud autem pronuncia non ex ore tantum, sed etiam ex corde adhibitis deuotione, fide, & pietate. Nam si literarum tantummodo promas syllabas huius diuini nominis, nihil proficies. Cæterum si dixeris dominus Iesus in ore tuo, & in corde tuo confitearis illum uerum esse deum uerumq̄ hominem in unitate personæ, suauitatis eius fragrantiam senties, & pro hac confessione saluus eris. Nam (Apostolo testificante) corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Cordis igitur tui prius domino Iesu affectum præbe, ut recte eidem labiorum tuorum confessionem exhibeas. Illum saluatorem tuum, redemptorem tuum, deum & dominum tuum, interpellatorem & fratrem tuum, amicum & sponsum tuum esse cognosce, uenerare, & lauda. Eius nomen tuo non recedat ex ore, ex corde dilectio, ex memoria passio, ex mente præsentia, ex cogitatione dignatio, atque ex intentione uisitatio. Sic nanque introrsus dispositus circumcisus eris per petram, & Israelitico populo sociatus. Videbis utique nunc deum dilectione operante per fidem, donec consummato huius peregrinationis cursu illum per speciem contemplari sufficias. Tunc quippe circumcisiōne uera spiritualiter completa non solum huius nominis Iesu gustabis dulcorem, sed & ipsius domini Iesu reuelata maiestate uidebis decorem, qui cum

patre & spiritu sancto uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

In Epiphania domini.

Inter præcipua opera, quæ in temporis uolubilitate diuina maiestas con-
dere dignata est, uerbi incarnatio summum fortitur locum. In ipso si-
quidem mysterio angelicis spiritibus mirando magnaia dei continen-
tur innumera ueneratione dignissima. Nempe si dei patris omnipotentia
consideretur, ibi profecto elucet, ubi inuincibilis est uictus, inclinatus
est summus, atque placatus omnipotens, si autem sapientiæ diuinæ in-
uestigentur arcana, ubi (oro) perspicatius, quam in illo, in quo sunt omnes thesauri
sapientiæ & scientiæ dei absconditi, contemplantur? Cæterum si æternæ bonitatis
communicatio & spiritualis dulcedinis abyssus exquiratur, ubi (quæso) abundantius
degustatur, quam in hoc sacrosancto diuinæ humanæque naturæ connubio, in quo
paulominus ab angelis minoratum est uerbum, & supra uniuersam angelicam digni-
tatem, atque supra omne quod nominatur, non solum in hoc seculo, uerumetiam in
futuro exaltatus est homo? Idem nanque est, qui eleuatus est, & ipse qui minoratur,
deus (uidelicet) & homo in unitate personæ, unus Emmanuel, unus dei & hominis
filius, unusque dei & hominum mediator amabilis atque colendus, in quo uerissime
omnis plenitudo diuinitatis corporaliter habitat, & omnis gratiæ plenitudo subsistit
propter excellentiam singularis personæ, unionis, & capitis. Equidem uniuersalis est
illi à deo prærogata potestas in cælo & in terra, ita ut omne illi genu flectatur cœle-
stium, terrestrium, & inferorum, omnisque confiteatur lingua, quoniam ipse dei fi-
lius est, & hoc per singularitatem personæ, quæ in ipso est. Percepit insuper propter
uerbi unionem omnem scientiæ plenitudinem supra omnem principatum, uirtutem,
dominationem, & cherubim, ita ut in uerbo sibi unito nihil, quod sciat deus, ignoret
habituali intelligentia, actuali autem præterita ac futura tanquam præsentia contem-
pletur. De plenitudine autem gratiæ capitis quid dicam, quum uniuersa perceperit,
sapientiæ (uidelicet) & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ pietatis ac timo-
ris sancti charismata? Ipse quippe est, qui in ecclesiæ mystico corpore ueluti uerum at-
que spirituale caput præsidens quibusdam membris dedit, ut essent apostoli, quibus-
dam & euangelistæ, alios uerò doctores fecit, aliosque pastores, & hoc donec sancto-
rum numerus & ministerij ecclesiæ consummetur opus, ut his perfectis occurramus il-
li in unitatem fidei & agnitionis illius, in uirum perfectum, in mensuram ætatis pleni-
tudinis ipsius, fiatque capitis & corporis copula perfecta, consummata unio, & gloria
sempiterna, comprehendat etiam corpus totum in membris singulis, capitis sui gra-
tiam & diuinitatem, quemadmodum comprehensum est, & in uerbi sacratissimo tha-
lamo collocatum. Interim autem donec perficiatur, quod ex parte geritur, & agno-
scitur per speculum in ænigmate, per itinera fidei sub spei pollicitationibus, & cum ca-
ritatis incendio in hac peregrinatione gradiendum est, atque mentis intuitu capitis no-
stri Christi delectabilis facies requirenda, orientalium regum laudabilem sollicitudi-
nem imitantes. Isti nanque (sicut sacra euangelij narrat historia) de remotis terræ re-
gionibus inflammati desiderio fulgentissima illos præeunte stella uenerunt ad Chri-
stum. Scripturarum arioli Balach oraculo eruditi (non tamen sine gratiæ splendore)
ignotum regem de Israelitica stirpe progenitum quærere studuerunt. Sic nanque pro-
nunciauerat ille, & celebri diuulgabatur memoria, quod oriretur stella ex Iacob, & sur-
geret homo de Israel, qui dominaretur gentium. Intraorsus quippe afflati diuinitus gen-
tilis regis crudelitatem nequaquam ueriti natiuitatis Christi palam agnita confessi sunt
sacramenta. O beata magorum horum fides & commendabilis percunctatio sapien-
tium ore prophetico prædicata, quæ Christum meruit uidere infantem. In psalmis nan-
que sic legitur: Reges Tarlis & insulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona
adducent, & adorabunt eum. Reliquerunt etenim reges hi propria, & ad exterorum
transiere nationes, ut quem ex reuelatione & signo didicerant nasciturum, corporali
presentiâ etiam aspicerent natum. Nullum sanè uiderant ab eo miraculum fieri, nullum
illos exhortantem audierant, & tamen ex ducatu stellæ maxima cum itineris fatiga-
tione

Num. 24

Psal. 71

Atlone Christum regem natum uidere atque adorare cupiebant. Ingerebat prorsus no-
ui sideris claritas spirituale in eorum cordibus lumen, cuius illecti dulcedine atque do-
cti gratia trahebantur ad Christum. Verum diuina actum est dispensatione, quatenus re-
giæ ciuitati appropinquantibus illis stellæ uisæ præsentia ab eorum dilaberetur obtuti-
bus. Prophetarum uerò ex hoc innotescens Iudæorum principibus magi imbui
uocibus præcurrente sidere ad stabulum, in quo iacebat dominus, adiere. Prostrati igitur
solo humillime deum adorauere in homine, sapientiam in carne, atque in imbecillita-
te infantis dominum maiestatis. Suam demum credulitatem muneribus protestantur;
Reginamque obtulerunt aurum, thus deo, mortali autem myrrham. Vnde (quæso) tan-
ta fides? unde tam clara diuinitatis beatis istis effulsit cognitio? Minime ibidem regius
apparatus, non ornatus thorus, non deaurata palatia, non famulantium turba, sed pue-
rulus uagiens, panniculis inuolutus, fœnum aridum, arctum præsepe, fœtens stabu-
lum, & iumenta irrationabilia astantia conspexere. Porro intus operabatur gratia, lo-
quebatur uerbum, se manifestabat diuinitas, propterea cognouerunt, prociderunt, ado-
rauerunt, & ab angelo in somnis admoniti per uiam aliam ad propria redierunt. Cla-
mat prorsus contra nos istorum fides gentilium. Absentem quæsierunt, & nos præsen-
tem contemnimus. Hominem regnaturum super Israel agnoscere atque adorare uolue-
runt, nos autem præidentem in cælo & in terra, nec aspicere, neque illi famulari digna-
mur. Respiciite o mortales, redite o præuaricatores ad cor, currite affectu non corpore,
uotis non pedibus, ut regem uestrum in præsepio inueniatis Christum. Mysticas uerò
munerum species deferre uobiscum, quatenus eidem spiritualia stipendia impendatis.
Non terreno eget auro, qui thesauros condidit uniuersos, uestris nequaquam cupit lo-
cupletari diuitis, qui uoluntariam paupertatem elegit, & docuit. Thus denique uestrum
minime concupiscit uel myrrham, cuius orbis est terræ & plenitudo illius. Cæterum qua
ratione odoramentis, quæ producuntur ex humo, indigere credatur, quum de ipsius
spiritualibus indumentis (Propheta perhibente) myrrha, & gutta, & casia largissime
profluant? In eius siquidem suauitatis odore filia regum adolescentuleque currentes ni-
mio sunt caritatis incendio concremata. Spirituale utique obsequium atque spiritualia di-
ligit munera, quemadmodum uos etiam spiritualiter trahit ad se. Trahit inquam intus
per gratiam quæ immutat, per lucem quæ informat, per manifestationem quæ tangen-
do latificat. Nempe ubi deest gratia, iacet homo obuolutus in fœtore facinorum, ubi
autem non irradiat sapientia tenebrarum spiritualium caligo dominatur, uerum ubi non
erudit fides, mens oppressa tabescit. Est namque gratia gratum faciens quædam maturi-
na stella præfulgida, quæ electum quencumque præcedens corde ducit ad Christum. Absque
hac procul dubio humanus prostituit animus, & sui nunquam iure est compos, nun-
quam amator sapientiæ neque fidelis in domino. Per hanc uerò rationalis mens efficitur
sapiens de cœlestibus eruditur, & fide imbuitur, quæ ad Christum in ueritate pergenti-
bus prorsus necessaria fore noscuntur. Quamobrè quisquis ad diuinam desideras per-
uenire notitiam, deprecare deum, ab illoque assiduis postulationibus flagitare ne desi-
nas, quatenus interioris tui cordis obtuitu spirituale gratiæ suæ conferat lucem, quæ
te in huius peregrinationis anfractibus per opaca uitiorum ac infidelitatis deuia mini-
me aberrare permittat, quin potius ipsius præeunte splendore te regat per inuia, in du-
bjs doceat, custodiat in aduersis, teque tam diu comitetur in spiritu, quam diu pertin-
gas ad Christum, atque possidearis ab ipso. Tunc de illius spirituali uisione lætus esse-
ctus iugi mentis modulatione immortalis regi spiritualia uota persolues. Exhibebis
quippe in eius laude ignitum aureæ rutilantis caritatis affectum, quem concupisti spon-
si tui amabilis formabit præsentia. Hoc planè preciosum est aurum, ignitum, atque
probatum, quo locupletatus, qui possidet, gratissimum mediatori suo munus expo-
nit. Nempe quicquid sine caritate obtuleris, nec acceptabile deo, neque tibi poterit esse
proficuum. Habeto igitur caritatem, quæ uirtutes cæteras sua dignitate præcellit. Hæc
tuum inflammet affectum, informet mentem, uitam componat, atque erudiat ad
orandum. Est namque oratio thus ualde proficuum, si tamen amoris sancti fuerit
inflammatum incendio. De imo quippe descendens ac suauiter redolens ante thro-
num dei in cœlorum regnum conscendit. Huiusmodi thuris ut ad deum ascensus fie-
ret,

Psal. 44

Psal. 44

101,

ret, Propheta nominatissimus dominum flagitabat dicens: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Cæterum quemadmodum thus, quamuis in se sit optimum atq; præcipuū, nullam ex se refundit odoris fragrantiam, nisi iniiciatur igni, ita nec orationis incensum deo acceptabiliter præsentatur, si non caritatis extiterit flamma consumptum. Iacet prorsus oratio, & in sui torpore dormitat, nisi dilectionis desiderio subleuetur. Vtrunq; etenim opportune conueniunt. Nam & ad orandum docet caritas, & in ipsa oratione caritas flamma nutritur. Sit ergo orantis animus propriæ firmitatis cognitione repletus, atq; ad edomandas carnis concupiscentias solerter intentus, quatenus humillimum dominum auri, thuris, & myrrhæ spirituali oblatione lætificet. Nempe rubigine caritatis consumptum est aurum, & orationis foetet incensum, ubi carnalis dominatur affectus. Ne igitur tepescat caritas, ne orationis repellatur intentio, corporis omnino sunt refecandæ illecebræ, atq; myrrhæ amaritudine condendæ. Diuina nanque fiet uisione dignissimus, quisquis in hac extiterit triplici exercitatione perfectus. Ex quotidiana denique inspiratione admonitus per mentis eleuationem assiduam & singularem deuotionis affectum cœlestis patriæ cœtibus contemplando iugiter inferetur. In hac profecto Hierusalem, quæ ædificatur ut ciuitas, conuersabitur desiderio, donec deposito mortalitatis indumento inseparabiliter æterni sponsi Christi castis fruatur amplexibus. Sic nanque per aliam uiam ad suam redibit mansionem, in qua una cum sanctis omnibus felicitate gaudebit, id perficiente domino nostro Iesu Christo ecclesiæ sponso, qui uiuit & regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti deus, &c.

In conuersione sancti Pauli apostoli.

Singulare diuinæ miserationis opus ante mentis nostræ oculos sancta hodie exhibuit mater ecclesia, per quod maximum spei præsidium attulit, dum iustificationem persecutoris impij nobis uoluit recitari. Vniuersos peccatorum multorum nouit fascibus esse oneratos, per quos in desperationis merguntur facile profundo. Hinc exemplo unius innumeros erigere curauit ad spem, quatenus animi fluctuationem & metum fiduciæ firmaret anchora, atq; labentem & languidum sua exhortatione reuocaret ad Christum. Nempe in ipso spei nostræ omnis est locanda intentio, omniumq; meritorum illi est arroganda uictoria. Ex ipso prorsus nedum pendet, quod fumus, uerumetiam quod laudabiliter perficere ualemus. Non quod sufficientes simus (inquit Apostolus) cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est. Porro si nostra sufficientia ex deo est, & non ex nobis de nobis omnino diffidere debemus, confidere autē in deo, qui singulis singula impertitur dona uirtutum. Nemo gratiarum illius expers est. Ad lucrum exerceamus spirituale, quod gratis à deo accepimus, ut potiora semper percipere mereamur. Superuacue magna quis petit, qui parua neglexerit operari. Iuxta sibi iniunctam gratiam quisque se studeat exercere, & desperationis medebitur morbo. Conditoris sui largifluam frequenter manum meditetur, & uix poterit diffidentia tabescere tædio. Horum quæ percepisti à Christo o homo, assidue memorare, & inde fiduciæ sanctæ cōcipies robur. Qui fecit te sine te, nunquam te damnabit ex se. Creauit quidem te per se, ut te reuocaret ad se. Noli ergo te auertere ab eo, noli dorsum factori tuo conuerrere, ne iuste iudicatus intereas. Esto de gratia gratus, ut non ex te damneris ingratus. Vide ne mitissimo domino ultionis debitæ aduersum te proferas gladiū. Non enim suo, sed te tuo percutiet ense. Tua te corā illo accusabunt opera, tua te conscientia iudicabit. Non alterius sed tuimet contra te æquus arbiter testimoniū quæret. Aduersarius conscientia tua tuus est constitutus à domino, ut clamet aduersus te, arguat te, & te quoties delicta perpetrare conaris, ab interitu eripiat sempiterno. Esto igitur cōsentiens aduersario tuo, dum es in uia, ne forte tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandū. Aduersatur tibi cōscientia tua ad bonum, zelat profectum tuum, ne in malo deficias. Beata prorsus anima, quæ aduersarij huius redargutiones non patitur, quæ persuasionibus eius assensum præbet.

Talis erat Paulus, quando dicebat: Nihil mihi conscius sum. Verū nunquid hoc dicere potuit semper? Minime. Postquā uerò iustificatus fuit, postquā aduersario cōsensit suo, hæc retulit. Secū dei cooperante gratia in uirū mutatus extiterat alterū, non quidem secundum

A cundum naturam, sed secundum conuersationē & sensum. Idem perseverauit in essentia, nequaquā autem idem in uita. Fuerat aliquando sæuissimus persecutor, Christianæ religionis impugnator, & sanctorū fidelium rabidus oppressor. Nō enim poterat mellifluum Christi audire nomen, professorumq; suorū sustinere præsentiam. Hinc tanquā lupus rapax acceptis à sacerdotū principibus & Iudæorum magistratibus epistolis in Damascum ad synagogas pergebat intrepidus, quatinus uinctos in Hierusalem perduceret, quotquot huius nominis fore nosceret insignitos. Quis (oro) innocentium non formidaret istius persecutoris animositatem? Quis furenti, liganti, trahenti, percutienti non expauesceret obuiare Paulo? Proh dolor adhuc aspersum sanguinē protomartyris Stephani gestabat in uestibus, adhuc sanctum lambebat cruorem, & tamen sitiebat adhuc. Tenuerat lapidantiū indumenta, saxa porreixerat, omniumq; manibus lapidauerat, & nihilominus sceleribus istis grauiora addere peccata durabat. Talia illo agere molienti ingenti luce perfusus affuit dominus Iesus, uocēq; tonanti affatus est dicens: Quid agis o Paule? Cur niteris sanctis necem inferre? Ut quid diuinū nomen conaris extinguere? desine (oro) desine perpetrare talia. Sufficiat tibi, quod hæctenus pertinaciter peregristi. Lapidem durissimū nuda manu frangere cōtendis. Me utinam audisses dicentē: Qui ceciderit super hunc lapidē, confringetur, cōminuet autem, super quem ipse ceciderit. Me nosse studeo, doctrinæ meæ ueritatē, autoritatem miraculorū, uitæ innocentiam, atq; gratiæ plenitudinē, quatinus me diligas, & in me credas, uel forte siquid in me redargutione cognoueris dignū, tuam excuset sæuitiam. Porro inconsulte agis, & ignoranter insequeris me. Legis (oro) reuolue uolumina, prophetarū scrutare oracula. Patriarcharum rememorare promissa, & sub literę uelamine me latentē inuenies. Exultauit Abraham, ut uideret diem meum, uidit, & gauisus est. Prophetę omnes de aduentu meo uaticinati sunt, quorū dicta retexere uniuersa nimis prolixum est. Per legem quoq; intelliges meam promulgatā fuisse præsentiam. Ne (quæso) uelis maxime tu, qui ex sanctificatione procreatus es genere, negligere gratiam, quam patres tui tanto cupiere cum gaudio.

C lamabat quidam eorū, domine mitte quem missurus es, alter uerò, utinā cælos dirumperes, atq; descenderes. Vnde & desiderio fatigatus aiebat: Manda remāda, expecta re-expecta, modicū ibi, modicum ibi. Alius autē: Ostende (inquit) nobis domine misericordiam tuā, & salutare tuum da nobis. Nempe quem illi prænunciantes futurū aspicere cupiebant, tu uerò præsentē cur denegas aduenisse? Veni (inquam) iuxta pollicitationē exhibitam patribus, ut soluam iugum captiuitatis uestre, & congregem oues, quæ perierunt domus Israel, inter quas annumeratum te esse cognosce. Patris igitur beneuolentiam percipe, pastoris uocem ausculta, uocanti te auditum præbe, te iustificare uolenti assensum tribue. Eris utiq; omni redargutione dignissimus, æternisq; cremandus incendijs, si gratiam hanc spreueris, si non resipueris à uesania persecutionis, quam perficere niteris. Hæc ut audiuit Paulus, prostratus solo expauit, contremuitq; & quis sibi loqueretur, secum tacitē conferebat. Locutus est deus (aiebat sibi ipsi) facie ad faciem Moli, & ueluti amicus amico, locutus est Abrahæ, Isaac, & Iacob, locutus est Samueli, multisq; patribus. Nunquid & nunc loquitur mihi? Magna prorsus est eius uocis autoritas, præclarus splendor, uirtusq; perualida, quæ sic prostrauit, deiecit, & lumine priuauit me. Cæterum scio, quoniam nequaquam insequor deum, quin potius dei zelo accensus Nazareos persequor: qui contra dei legem & patrum fidem nouam conantur sectam inferere mentibus hominum, atque diuina abolere decreta. Hos tanquam temerarios horūque conuenticula dissipare contendo, gratum arbitrans ob hoc deo exhibere obsequium. Verum quia dei iudicia incomprehensibilia sunt, & plerunque quod humanis oculis rectum esse censetur, obliquum est, sciscitabor loquentem ad me, quis sit. Nempe si iudificatio ista erit, opus peragam cœptum, ut honoris dei & paternarum traditionum uerus æmulator existam, si uerò reuelatio cœlestis hæc fuerit diuino acquiescam consilio. Supra modum excederet limites, si sub pietatis imagine deo repugnare satagerem. Equidem nouit dominus, quoniam propter eum arma suscepi, illi potius cupiens placere quàm mihi. Hinc fiducialiter interrogabo, atque agnitæ ueritati inseparabiliter adhærebo. Non minis cedam neque blanditijs, quin opus dei perficiam. Pristino igitur resumpto uigore inquit: Quis

Matth. 21

Ioan. 8

Esai. 28

Psal. 84

2. Cor. 3

Matth. 5

1. Cor. 4

es domine? Vocem tuā audio, cōminationis ac exhortationis eloquia tua percipio, te autem necdum agnosco. Quamobrē deprecor te domine, ut mihi, quis sis, digneris edicere. Cui dominus clara uoce ait: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Prorsus durum est tibi contra stimulum calcitrare. Et Paulus: Domine quid me uis facere? Introrsus nanq; est diuino eruditus eloquio, quis esset, quē persequi auderet: propterea ultra repugnare non ualuit. Expertus est in se, quā itidem dei uerbum sit potens. Non per milites, non armis, non uerberibus strauit hunc incredulorū ducem, quatinus sciret, quōd dei sermo est uiuus, & efficax, & penetrabilior omnī gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus: Nempe si totus insurrexisset mundus, Pauli minime ualisset animositatē flectere, euertere sensum, intelligentiamq; conuincere. uerum ut cor illius tetigit uerbum, emolliuit mentem eius, sedauit furorem, placauit crudelitatem, mutauit propositū, naturam reformauit, docuit rationem, lumine circumuenit, atq; sapientiæ totum nectare saginauit. Nam recuperato, quem amiserat, uisu baptisimiq; sanctificatus lauacro Christum, quem persecutus fuerat, publicē prædicauit. In Synagogas etenim Iudeorū ingressus legis testimonijs & autoritatibus scripturarū uniuersos confutabat affirmans, quoniam hic, qui uenit in carne, prædicauit pœnitentiā, promisit regnum, in cruce pependit, à mortuis resurrexit, ac ad cælos ascendit, est Christus in lege prophetatus. Nemo autem poterat resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur in Paulo. Repleuerat enim illum Christus sapientiā, intellectu, consilio, fortitudine, scientiā, pietate, sanctoq; timore, adeo ut cuncti, qui eum audiebāt stuperent, & mirarentur pro tam repentina conuersione. Viderant eundem paulò antè quasi rapacem lupum manē prædam capientem: nunc uerò ueluti ad uesperum escas diuidentē. Erat nempe grande miraculum hoc, ut blasphemus & persecutor effectus esset eximius prædicator. Cuius nanq; opus est tale, nisi mutatio dexteræ excelsi? Nullus sane mortalium mutandi liberū arbitrium sibi ualet uendicare potentiā, nisi tu deus, in cuius ditione uniuersa sunt posita, nec est qui tuæ queat resistere uoluntati. Tu enim ô domine Iesu, qui uerbo tuo sempiterno cuncta prænoscis quæ futura sunt, prius quā fiant, propugnatorē hunc Paulum delegisti in laudem gloriæ nominis tui, ut portet nomen tuum cor à regibus & principibus & gentibus, & filijs Israel. Vas tibi electionis fecisti, quatinus per illum notificares diuinitatis tuæ maiestatem seculo ignorantī & futuris generationibus. Notus in Iudæa tantum esse uidebaris, & in Israel magnū nomen tuum palam profitebatur. Ut igitur etiam gentibus, quæ infidelitatis uinculis tenebantur attrictæ, atq; per superstitionē idololatriæ à dæmonibus ludificabantur, tuam reuelares gloriā, ueluti de pharetra daretur, & de ignorantia depressa caligine hunc eduxisti in lucē earum: quatinus ipso mediante salus fieret æterna de Iudæa finibus usq; ad extremū terrę. Non plebem tuam, utiq; tuam, & non dilectā per ipsius prædicationis altisonā tubam tuam uocari sanxisti. Hinc est quōd tam infatigabiliter terrarū spacia, maris latitudinē, montium solitudinē, urbium, prouinciarumq; peragrabat itinera. Te nanq; impellent, e, te dirigente, te in illo loquente ministerij sui cursum implere curabat. Conuertisti plane ô domine Iesu planctum ecclesiæ tuæ in gaudium, quando hunc ab infidelitatis errore reuocasti ad fidem, atq; de Saulo Paulū fecisti. Lugebat quotidie eius interitū, per se ferebat laboriose immanitatis illius sauitiam, compatiebatur paruulis suis, quos ipsa tibi genuerat, dum latibula peterent, speluncas petrarumq; cauernas ob ebullientem persecutionē metu inhabitarent martyrij. In cunctis patiebatur utpote uera mater, quæ illos genuerat, nutrieratq; Genuerat (inquam) non ex uoluptate carnis, neq; ex uoluntate uiri, seu corruptibili semine, sed ex fecunditate spiritus, quem perceperat abs te. Sponso suo castissimo & immaculato. At uerò quū placuit tibi mœrori eius lachrymā q; finem imponere, atq; prodigum filium infanientē ad sinum reducere illius, te illi insinuasti per lucem dans uocē deluper tonantem & dicentē: Saule Saule quid me persequeris? Mirum plane loquendi genus hoc extitit. Persequebatur Paulus tuos, non te: quid autem me persequeris astitit: Noueras intentionem Pauli qui professores tuos neci tradere desudabat. Tui nanq; minime habebat notitiā, & tamen tu de te non de tuis conqueri uideris. Sacramentum maximū his paucis insinuare uoluisti. Est enim ecclesia tua, quæ per unitatem fidelium congregatur, corpus tuum mysticū, & sponsa carissima, quam ut pudicissimo tibi copu-

lares

A lares amore, temetipsum tradidisti in mortē: illam (uidelicet) mundans lauacro aquæ in uerbo tuo patri coæterno, per quod facta sunt omnia, propter quod sunt duo in carne una, & in spiritu uno. Quamobrē tui corporis membra amicos (scilicet) tuos & seruos, te ipsum nuncupari dignatus es. Quicquid enim illis siue boni siue mali impenditur, tibi irrogatum esse fateris. Nimis utiq; honorati sunt amici tui deus, quos deos ac tuos filios constituisti, dicente Propheta: Ego dixi, dii estis, & filij excelsi omnes. Huius charitatis zelo permotus sanctis tuis ne Paulus noceret ad libitum, eundem percussisti, atq; sanasti. Talem profecto illum fecisti, ut bonitatis tuæ speculum omnibusq; ad delictorum suorum ueniam promerendū incentiuum existeret salutare. Hoc ipse testatus est dicēs: Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiā suam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in uitam æternā. Nullus igitur quamuis innumeris sit reus, criminibus, de tua miseratione desperet. Omnium quippe misereris domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti. Dissimulas peccata hominum, ut pœnitentiā agant, & resipiscant ab operibus suis malis. Persecutoris huius & conuersi pœnitentis animetur exemplo, quem de mortis eruisti faucibus, tuæq; incolumem donasti ecclesiæ egregiū doctorem, ac totū mundo prædicatorem celeberrimū illum instituēs. Tibi nanq; domine Iesu, q̄ hoc & pro uniuersis miserationibus tuis mortalibus prærogatis ineffabilis ac sempiternus honor debetur & gloria, qui uiuis & regnas cum patre, &c.

In festo purificationis beate Mariæ uirginis.

Q uemadmodum solis claritas incōparabiliter distat à tenebris, ita & à peccatoribus mens pia iustorū. Semper ad malum procliuī sunt mali, propriæ uoluntatis appetitu ducuntur, & tanquam iumenta indomita per uitiorū præcipitia colliduntur. Maiorum sanctionibus derogant, uirtutū paruipendunt semitas, & conditoris lege contempta, diuino imperio se renuūt esse subiectos. Et grande malum hoc unde? Utiq; ex tumore animi, ex ignorātia sui, ex ueri nescientia, atq; ex futurorum insensibilitate honorū. O si animaduertent quā properē sempiternus illis superueniet interitus, profecto resipiscerent, moribusq; mutatis conuerterentur ad Christum. Sed nolunt (heu miseri) intelligere, ut bene agant, quoniam sibiipsis uolunt omne posse licere, quod libet. Non autem sic iustorum ac deum metuencium animus. Propriam nanq; elationem euacuare, motusq; suos inordinatos sub rationis redigere conantur imperium, se erigunt contra se, quatenus sibiipsis subiiciāt semetipsos, deum puro uenerantur affectu, sanctorū angelorū honorant agmina, sanctos cum Christo regnantes iugiter interpellant, proximos suos diligunt, uirtutes sectantur, spernunt mundum, uitia obhorrent, & mandata uitæ sedula cordis intentione custodiunt, necnō decreta ecclesiæ ac patrum statuta humili obseruatione perficiūt. Mediatoris siquidem eruditi exemplo ad perfectiora semper affectu feruntur & actu. Nam idem legislator minime constitutus sub lege legalia propter nos in se uoluit præcepta seruare. Completo quippe quadragenario post sui ortus dierum numero (sicut sacra præsentis solennitatis narrat historia) ad templum maternis uoluit manibus deportari, auiculis redimi, & grandæui Simeonis brachijs sustentari. Hoc ipse, hoc eius mater immaculata uirgo perfecit. Venit & illa ad templum, ut purificationis mysteria celebraret. Nequaquam in hac parte tenebatur sub lege, quippe quæ non ex uirili semine, sed de spiritu sancto conceperat prolem. Sic nanq; præceptum fuerat in lege: Si mulier suscepto semine conceperit filium, quadraginta diebus immunda erit. Nequaquam semen suscepit uirgo, sed spiritu fecunda conceperat redemptorem, ideo purificari non eguit, quæ purificantem hominum sordes genuit. Ut autem deum ueneraretur in lege, formamq; humilitatis ex hoc præberet per legem, legem uoluit purificationis implere. Venit igitur ad templum, & secum, quem genuit, gestauit infantem. Ibi planē prophetarum est edocta oralis, ac de futura nati passione præmonita, necnon sanctorum testimonijs in fide ueritate roborata. Quod enim ex scripturarum autoritate, seu ex reuelatione didicerat, & memoriter retinebat, senis admonitione percepit, quatenus de mysterio fieret certa, de unici filij sui manifestatione iucunda, atq; de gentium uocatione deuota. Conferente au-

Laur. Iustin.

Ff tem

tem secū Maria de omnibus, quæ legendo, audiēdo, uidendo cognouerat ō quantū cre
 scibat in fide, augebatur meritis, sapientia illustrabatur, magis magisq; caritatis crema
 mabatur incendio. Ex rediūna siquidem sacramentorū cœlestium reſeratione promotā
 complebatur lætitia, spiritu fœcundabatur, admirabatur nimīū, dirigebatur in Deum,
 & humilis custodiebatur in se. Tales prorsus diuinæ gratiæ sunt profectus, ut de imis e
 leuent ad summa, & de claritate in claritatem transforment. Beata planè mens uirginis,
 quæ per inhabitantem spiritum ac magisterium uerbi dei semper in omnibus parebat
 imperio. Non sensu proprio, nō suo ducebatur arbitrio, sed quod intus sapientia innue
 bat ad fidem, foris hoc corporis ministerio peragebat. Decebat utiq; diuinam sapien
 tiam, quæ sibi ad habitandum domum ædificabat ecclesiæ, ut de legis custodia, de puri
 ficatione mentis, de humilitatis norma & de spiritali oblatione Marię sanctissimę me
 dio uteretur. Erat profecto ipsa talis & tanta, ut illi minime reperiretur similis. Erat (in
 quam) corpore uirgo, carne incorrupta, prole fœcunda, uirtute perfecta, moribus com
 posita, sanctitate redimita, honestate conspicua, mente pura, corde ignita, animo su
 spensa, gratia plena, sapientia perfusa, Deo coniuncta, uerbo propinqua, mysterijs diui
 nis imbuta, angelorum consortio custodita, & à spiritu sancto absq; temporis interual
 lo possessa. Sibi nanq; ipsam in sponsam delegerat sapientia, in matrem, in suam inter
 uentricem mundus, angeli in dominam, & æternus pater in filiam. O honor fœminæ, ō
 excellentia Mariæ, cuius meritorum celsitudine & gratiarum opulencia stupet cœlum,
 natura miratur, & sancta beatorum spirituum uenerantur agmina. Non enim capit po
 lus, non concludit orbis, neq; attingit creatura, quod Maria suscepit mente, concepit in
 corpore, gestauit in utero, nutriuit lacte, portauit brachijs, fouis in gremio, & est am
 plexata in carne. Super angelorum archangelorumq; transcendit gratiam, quod de Ma
 riæ carne uerbum factum est caro, quod integritate custodita uirgo generat, fœcundat
 spiritus, deum parit fœmina, quod sit mater & filia, ancilla & domina, supra legem &
 sub lege. Nempe supra legem illam fecerat gratia, sed sub lege humilitas. Virile minime
 in se susceperat semen, & tamē ueluti immunda legi uoluit esse subiecta. Hinc est, quod
 ascendit in Hierusalem, introiuit in templum, portauit filium, & iuxta domini præce
 ptum redemit infantem. Quem? quare? pro quo? Infantem (inquit) illum de quo Pro
 pheta ait: Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium super humerum
 eius, & uocabitur admirabilis, Deus fortis, princeps pacis, pater futuri seculi. Illum (ui
 delicet) qui de paterno sinu egrediens sine cōmissione uirili & absq; ulla cōtagione de
 liciti se mortalitatis nostræ natura induit, ut (scilicet) à dæmonum seruitute, & lege pec
 cati, atq; damnatione perpetua humanum redimeret genus, quatenus de peccato dam
 naret peccatum in carne sua, fieretq; omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æter
 næ, & legi daret testimoniū, quod esset sancta, concessa diuinitus, & spiritaliter intelli
 genda, dum per signum uisibile gratiam inuisibilem prærogabat, offerentium id fide o
 perante. Obtulerunt nanq; (euangelio testante) pro eo parentes eius par turturum aut
 duos pullos columbarum. Non aurum, non gemmas obtulerunt pro rege cœlorum,
 sed animalia munda, uiua, atq; uolantia, ut mysterium hoc intelligerent esse, qui lege
 rent. In turture quippe sanctæ ecclesiæ per amoris sacrosanctum connubium Christo
 copulata castitatem intellige, in columbæ uerò speciē uniratē caritatis credentium,
 quibus est cor unum, & anima una, præfiguratam agnosce. Quæ (uidelicet) per exhor
 tationem mutuā sacramentorumq; collationē quotidie sponso suo spiritalis prolis fœ
 cunditatem parere non desistit. Hanc oblationē mysticā sub ecclesiæ typo beata Maria
 pro suo Deo obtulit unigenito. Ipsam tu ō fidelis anima imitare. Vt enim spiritaliter
 purificeris, & à delictorū ualeas emundari contagijs, in templum cordis tui ingredi.
 Ibi omnis cogitationis noxię atq; inordinate affectionis sedato tumultu Deo per ora
 tionis studium ac contemplationis ocium uacare contende. Castis illi inhære amplexi
 bus, deuotionis gemitus emitte, amoris prome carmina, & ignitæ laudis sacrificiū exol
 ue. Eris tunc proculdubio pudicissima turtur cœlesti copulata sponso, eo speciosior o
 culisq; illius gratior, quo purius frequentiusq; memoratis amoris præludijs inhærebis.
 Tui etenim caritate uulneratus inquit: Vox turturis, quæ diuinum utiq; mulcet audi
 tum, suauemq; omni electorum multitudini iucundæ laudis exhibet concentum, in ter
 rano

Arā nostra audita est. Verū si huiusmodi uocem minime proferre didicisti, si contem
 plationis delectabilem gustum necdum mente percepisti, saltem uel columbarum cu
 stodi unitatem, puritatem cordis, atq; laudabilium operum perseuerantiam. Eris procul
 dubio columba speciosa, si fraternam seruaueris caritatem, nulli malum pro malo, uel
 maledictum reddendo pro maledicto, sed benedicendo maledicentibus, orando pro
 persequentibus, atq; odientibus benefaciendo. Hoc quippe modo in petra foramina
 nibus nidificando frequentes dabis gemitus, etsi non amoris ac deuotionis, certē com
 passionis & pietatis ex corde patiēdo delinquentibus & afflictis. Hi sunt columbarū
 pulli gemini compassionis (uidelicet) & actionis, quos fidelis quisquis deo acceptabi
 liter offerre debet, quatenus à delictorum sordibus purificatus ac redemptus deuotæ
 seruitutis oblationem ualeat præstare gratissimam. Signanter tamen par turturum aut
 duos columbarum pullos parentes domini obtulisse pro illo diuinus sermo proloqui
 tur, ut rectē intelligas & contemplationis & actionis domino placere cōmercia. Singu
 li etsi nequeunt omnia simul, singula offerant, meminerintq; Mariæ Marthæq; sororum
 dominum Iesum opera cōmendasse. Affectum in cunctis, quæ agimus, Deus potius at
 tendit, quā opus. Quamobrem siue per contemplationis studium mente excedimus
 Deo, atq; uacamus, seu per uirtutum incremēta & cōmendabilium negotiorum opera
 proximis nostris sobrii esse satagimus, id taliter perficiamus: ut tantum Christi caritas
 urgeat nos. Hæc planè est spiritalis purificationis accepta oblatio, quæ non in manu
 facta, sed in cordis persoluitur templo id quod dominus Christus gratanter ingreditur.
 Istud seruorū Dei in se quisq; ædificet, emundatum maculis præparet Christo, atq; asso
 ciatus Simeoni puerili Iesu præstoleatur aduentum. Veniet nanq; si dispositam reperiet
 mentem (quemadmodum uaticinatum est) ad templum sanctum suum dominator do
 minus, non in potestate maiestatis, sed panniculis inuolutus, maternis deportatus in
 brachijs. Aduentante autem Maria cum filio obuiam eisdem occurrat in spiritu, atq; mi
 nisterium piæ deuotionis exhibeat. Prouectę ætatis senem & prophetissam Annam pu
 dicitia ac sanctitate decoratam de infante Iesu multa narrantes cordis aure percipiat,
 diiudicet singula, & sedula cogitatione uniuersa perlustret. De figuris ueritatem eliciat,
 & de uisibilibus ad inuisibilia contemplando transcendat. Suscipiat demum sincero pu
 ritatis affectu in spirituales cordis sui ulnas uagientem infantem, & dicat: Suscepi Deus
 misericordiam tuam in medio templi tui, propterea secundum nomen tuum, ita & laus
 tua in præcordijs meis, & usq; ad fines terræ. In his igitur amoris præludijs fidei irradia
 tus splendore, caritatisq; suauitate refertus, necnon mentis iubilatione debriatus agni
 to diligentissime, quem tenet in brachijs, probati senis canticum assumat inquiring:
 Nunc post desideriorum meorum fatiscentē ardorem dimittis ō domine seruum tuum
 agnoscentem, confitentem, diligentem, amplectentem in pace, quia uiderunt oculi mei
 salutare tuum, illud (uidelicet) quod grandæuus patriarcha Iacob aspiceret concupiscēs
 aiebat: Salutare tuum expectabo domine. Illud inquam, quod Psaltes egregius feruen
 tissimo amore poscebat dicens: Ostende nobis domine misericordiam tuam, & saluta
 re tuum da nobis. Planè uiderunt oculi mei luminis tui illustrati munere salutare tuum,
 quod parasti ante faciem omnium populorum, lumen ad reuelationem gentium, earū
 (scilicet) de quibus nominatissimus Propheta inquit: Gentium populus, qui habitabat
 in tenebris, uidit lucem magnam. Sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis,
 non qualiscunq; sed iustitiæ & ueritatis, quæ unigenito tuo ō alme pater plurimum me
 tuendæ apparente in carne credentibus emicuit uniuersis, quatenus infidelitatis errore
 fugato ad agnitionem deitatis tuæ & catholicæ unitatis uenirent ad sinum. Abs te pro
 fecto factum est hoc domine, qui facis de tenebris lucem splendere, & uocas ea, quæ
 non sunt tanquam ea quæ sunt. Tu nanq; gentium numerositatem per filium tuum con
 uertis ad gratiam, eundemq; manifestas ad gloriam plebis tuæ Israel, illius quippe, quæ
 non ex carnis & sanguinis propagatione, sed ex sanctificatione spiritus, & gratia ado
 ptionis atq; sacramentorū regeneratione tuę maiestatis acquisisti in laudem. Illi etenim
 ō misericordiarum pater & Deus totius consolationis ad maximam peruenit gloriam,
 ut per eam uerbum tuum caro sit factum, atq; per sanguinis asperisionem lauacro aquæ
 eodem mundata in uerbo sine macula & ruga affecta sit sponsa, tibiq; angelicis aggre
 gata

gata uirtutibus, & sempiterno tuo copulata uerbo laudis sacrificium exhibere non cesset, qui cum unico filio tuo & spiritu sancto uiuis, &c.

In solemnitate sancti Matthiae Apostoli.

Quemadmodum solis radios in sereno meridie rutilantis quicumque intueri uoluerit, retrusus a lumine potius caecatur, quam uideat, ita & qui diuinorum iudiciorum conatus fuerit indagare secreta, ad eorum nunquam ualet peruenire indagare. Caligat prorsus humanae acies intelligentiae degentis in carne, quoties ineffabili diuini splendoris claritate attollitur, atque arcanas iudiciorum Dei rationes comprehendere molitur, quum omnino inuestigabilia sint, dicente Apostolo:

ROM. 11 O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Venerandum utique est, quod nequit attingi, atque cum honore colendum. Congruum procul dubio est, & aeternae Dei sapientiae dignissimum, ut agat quaedam, quae sint ignota mortalibus, & angelicis etiam sint miranda spiritibus. In hoc quippe rationalis natura maiestatem diuinam intelligentias sapientia sua praecellere uersas compellitur confiteri, quonia inaccessibilem lucem ipsius nemo nisi admissus, ualeret attingere. Hoc in excessu mentis raptus Sapiens contemplatus est dicens: Omnis sapientia a domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante aeuum. Arenam maris, & pluuiae guttas, & dies seculi quis dinumerauit? Altitudinem caeli, latitudinem terrae, & profundum abyssi quis mensus est? Sapientiam Dei praecedentem omnia quis inuestigabit? Unus est altissimus creator omnium, omnipotens rex, potens, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominans Deus. Ipse creauit illas spiritu sancto, & uidit, & dinumerauit, & mensus est, & effudit illam super omnia opera eius. Secundum datum suum praebet illam diligentibus se, nempe sapientiae celsitudinem sempiternam, naturalisque intelligentiae imbecillitatem. Rationalis spiritus ac praerogatum sapientiae donum luculentissime his paucis innotuit. Discat igitur rationale animal constitutum in carne pro intellectus sui non inflari acumine, quum ex diuino sortitus sit munere, quod recte intelligit. Discat sibi minime arrogare, quod alienum est, agnoscat donum conditoris, ne percussus a lumine ignorantiae tenebris inuoluatur. Nam quemadmodum humilibus sapientiae tribuitur gratia, ita negatur elatis. Esto ergo humilis o homo in oculis tuis, noli plus sapere, quam oporteat, neque uelis secretorum iudiciorum Dei rimari causas, ut non intelligendo intelligas, & desipiendo, quod iustum est, sapias. Hic namque in scientia diuinitatis rectissimus noscitur esse profectus, ut quanto magis intelligis, minus te scire cognoscas, quum incomparabiliter excedat, quod scire non ualeas, id quod tibi innotescit esse sciendum. Quis (oro) percipere sufficit, quantus & qualis sit Deus, quum sit ineffabiliter bonus, incomprehensibiliter sapiens, insuperabiliter potens? Ipse solus seipsum perfecte intelligit per se sine errore & absque initio. Nemo (inquit Veritas) filium nouit nisi pater, & neque patrem quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Reuelat plane filius patris gloriam, diuinitatem, maiestatemque, non quid est, sed sicuti est, & quod est, dicente Ioanne: Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus, scimus quoniam quum apparuerit, similes ei erimus, quia uidebimus eum sicuti est (uidelicet) reuelata facie & cognitione beata. Interim autem donec diuina nobis se reuelet essentia, non per speculum, neque in aenigmate, sed facie ad faciem flagrantibus desiderio uidendi speciem humiliter ambulemus per fidem, & non in magnis aut mirabilibus super nos, ne forte ueluti indignissimi repellamur. Veneremur in nobis opera dei, quae nequaquam percipiuntur a nobis. Iuste factum esse arbitremur a domino, quod intelligere nequimus, scriptumque nouerimus: Omnia in sapientia (id est in uerbo) fecisti. Si in uerbo & per uerbum facta sunt omnia, quis dubitet uniuersa rationabiliter & absque personarum acceptione hominum etiam electionem esse perfectam? Elegit (inquit Apostolus) nos in ipso (uidelicet in uerbo) ante mundi constitutionem. Elegit inquam non ex operibus iustitiae, quae nondum feceramus, neque ex ratione humana, quae nihil scit, aut ualet cogitare ex se, sed in uerbo suo, in sapientia sua, in seipso. Et hoc non in temporis uolubilitate, quando factus est homo, sed ante mundi constitutionem, quando non erat homo, quatenus quicumque gloriari uoluerint, non in seipsis, sed in domino gloriantur. Haec prorsus uera est gloria, si gloriemur in domi-

Ano, non in nobis. In nobis uel de nobis in quo gloriabimur, quum nec benefacere, neque bene cogitare, ualeamus a nobis? Libenter (inquit Apostolus) gloriabor in infirmitatibus meis. In infirmitatibus suis gloriabatur in se, ut de collatis donis seu acquisitis uirtutibus gloriaretur in domino. Nouerat quid ex se, quid uel praerogatum illi fuisset a domino. Dicebat se in infirmitatibus gloriari, non quod gloriam commendabilem de infirmitate adipisci posse se crederet, sed ut infirmitatis comparatione manifestaret, quantum in se dei illucesceret gratia. In hoc potissimum dei gratia commendatur in homine, quoniam absque ullis praecedentibus meritis conceditur gratis. Caterum si bonis praecedentibus operibus datur superuacue gratia nuncupatur. Gratia ideo dicitur, quia tribuitur gratis. Quid (oro) meruerat Iacob Esau natu potior, ut electionis gratia germanum praecelleret suum? Ille dilectus, ille autem est a deo contemptus. Tale etenim oraculum mater ipsorum audiuit, dum abortiuos inter se certantes sensisset in utero. Maior (inquit) seruiet minori. Hinc successu prospero adeptus est primogenita, & paternam fratri praeripuit benedictionem. Verum & per Prophetam dominus contestatur: Iacob dilexi: Esau odio habui. Nequaquam calumnianda, sed est haec domini ueneranda sententia. Nihil prorsus Deus abstulit Esau, quum illi suam praestare noluit gratiam. Misereatur cuius uult, & quem uult, illi gratiam non communicando indurat. Tanquam uerus figulus de humani generis massa aliud uas in honorem, aliud in contumeliam facit, & tamen nemo est, qui de illo iuste conqueri ualeat, dum aequa iustitiae lance iudicia sua uniuersa disponat. Hoc praclarissimus Psalter contemplan- do aiebat: Principium uerborum tuorum ueritas, in aeternum omnia iudicia iustitiae tuae. Nempe dum unum praeponebat Deus alteri, nemini derogat, & aequissime agit sua in se, id ordinante sapientia hominibus quidem ignota, Deo autem ipsi sine ambiguitate notissima. Elegit David adhuc puerulum ad regni solium ceteris neglectis fratribus dicens Samueli: Inueni hominem secundum cor meum. Adolescens erat, & nil praecipuum pro domino eousque perfecerat, & tamen secundum cor Dei esse memoratur. Futurorum dominus praescius, qualis futurus erat, praedicabat, praedicando eligebat, eligendo autem arcana eius iudicia palam exhibebat. Proposimus electionem Matthiae, eam proferamus in medium. Electi ab apostolis sunt Barsabas, qui cognominabatur iustus, & Matthias, ut eorum alter subrogaretur pro Iuda, qui dominum Iesum prodendo uendiderat, atque suspendens se, crepuerat medius. Diuinum autem implorantes suffragium orauerunt dicentes: Tu domine, qui corda omnium nosti, ostende: quem elegeris ex his duobus unum accipere locum ministerij & apostolatus, de quo praeruaricatus est Iudas, ut abiret in locum suum. Datis autem sortibus cecidit fors super Matthiam, & connumeratus est cum undecim apostolis. Ordinatissimus fuit iste electionis ordo. Iuxta faciem iudicantes apostoli fecernunt iustum Barsabam & Matthiam. Iustus merito fuerat eligendus, & Matthias, qui donatus domino interpretatur, ut ad apostolatus unum illorum assumeretur apicem. Iudicanti igitur secundum cor proposuerunt electionem, quatenus ille, qui amborum nouerat corda, quem elegisset, ostenderet. Elegerat profecto Matthiam ad hunc gradum dignitatis ante, quam darentur sortes, & prius quam fieret mundus. Declarauit autem uisibilis fors Dei electionem inuisibilem. Non enim aeternum ualet peruertere iudicium, quin fiat quod futurum esse delegerit. Quis non praetulisset ex his iustum cognomento & uita? Et tamen aliter iudicauit omnipotens, cuius iudicia longe ab humanis dissimilia sunt. Sicut exaltantur caeli a terra, ita exaltatae sunt uiae meae a uis uestris, & cogitationes meae a cogitationibus uestris, ait dominus per Prophetam. Non enim elegit Deus Barsabam, sed Matthiam, atque in apostolatus ordine fecit duodecimum, prius praedestinatione, deinde sorte. Quem elegit praedestinatio, perfecit fors. Nemo tamen hoc apostolorum exemplo ad Dei uoluntatem cognoscendam in dubijs utatur sortibus. Christianis omnino exhibitae sunt, tametsi in ueteri permissae fuerint lege, & sub gratia ab apostolis usae. Solerter igitur animaduertendum est, quoniam eo tantum tempore sortes exercuerunt apostoli, quo aberat corporaliter dominus, & spiritus sanctus nedum fidelium corda imbre suo repleuerat. Illis adhuc minus perfectis & uoluntate Dei non certificatis sortium concessus est usus: at uero ueniente spiritu & electorum corda donis sapientiae intellectus, consilij, & scientiae

tia replente interduntur sortes, & orationis interpellatio cōmendatur. Quicquid o- **B**
 rantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Hinc est, quod unanimiter ecclesia
 orare consuevit, quoties à domino aliquid postulandum esse decernit, neq; melius
 quam precibus mediantibus Dei uoluntas deprehenditur, si tamen effundantur fide-
 ter, sincere, humiliter, perseveranterq;. Ceterum nihil huius gloriosi apostoli datas
 sortes electioni præiudicare dixerim, quando apostolos orationem præmissile diuina
 testantur oracula. Ille nanque in hac electione commendauit inquiluionem fortium,
 qui exorantium annuit uotis. Neq; enim minus Petro & apostolis cæteris Matthias
 adeptus est gratiæ, quamuis in uocationis ordine extiterit ultimus. Eandem plenitudi-
 nem spiritus eademq; munera spiritualia percepit, quæ reliqui. Illum superueniens pa-
 raclitus charitate compleuit, deditq; ut omnium linguarum generibus loqueretur, mi-
 racula faceret, conuerteret nationes, prædicaret Christum, ac martyrii consequeretur
 triumphum. Deniq; cum cæteris coapostolis super thronos duodecim tribus Israel iu-
 dicantibus sedebit. Nam quemadmodum una omnium ipsorum est apostolatus gra- **R**
 tia, ita singulorum eorum erit prærogata iudicandi potestas. O quam fœcunda est er-
 ga milites suos æterni regis nostri laudanda dignatio Præstat utiq; pro paruis maxi-
 ma, & pro temporali incommodo gaudia sempiterna. Centuplicatam reddit terrenam
 substantiam egentibus pro suo amore dispersam. Reformatum in melius supra modum
 humanum restituet corpus, quod pro uirtutis fuerit zelo consumptum. Saluatorem ex-
 pectamus dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis no-
 stræ configuratum corpori claritatis suæ. De rationalis autem spiritus retributione quid
 memorem, dum & ipse reluctando uitijs, atq; appetendo cœlestia, & corpori immor-
Esai. 35 talitatis consuat tunicam, & sibi ipsi preciosorum lapidum fabricet coronam? Lætitia
 sempiterna (inquit sermo diuinus) erit super capita eorum, gaudium & exultationem
 obtinebunt. Exultabunt planè sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, quoniam
 eis pro suorū retributione bonorum inerit beata uisio, iucunda dilectio, æterna com-
 prehensio, secunda fruitio, uera libertas, grata societas, imperturbabilis pax, cœlestis a- **G**
 mœnitas, angelica dignitas, plenum gaudium, resurrectio perfecta, indefessaq; lauda-
 tio. Hæc est stellarum duodecim corona præfulgida, quam in regno Christi cæteris e-
 lectis Matthias consequetur apostolus, eo splendidiorem, quo uberiorem manipu-
Psal. 44 lum sortitus est gratiæ. Vniuersi orbis prælatus est populis, hoc Propheta perhibente
 qui ait: Constitues eos principes super omnem terram. Primatum quippe adeptus est
 gentium, quia prius sibi met didicit principari. Sic nanq; ad ueri honoris conscenditur
 cathedram, ut ante quis sibi, deinde dominetur & cæteris. Nunquam alijs bene præerit,
 qui sibi ipsi extiterit nequam. Extolluntur apostolorum merita, non quia sanctis præfe-
 runtur omnibus dignitatis gratia, sed quoniã animarum zelo, honoris Dei, cōtempus
 seculi, cæterarumq; uirtutum præcunctis sublimius inarsere, utpote propinquiores uer-
 bo, & spiritualibus donis locupletiores. Nam quod alijs est impertitū ex parte, hoc istis
 torum est præstitum abunde. Maxima proinde fidelibus ad eorum interpellandum sus- **H**
 fragium fiducia prærogatur, quum mediatori hominum specialissimo sint caritatis co-
Ioan. 15 pulati contubernio. Iam non dicam uos seruos (ait illis) sed amicos meos utiq; carissi-
 mos, quia omnia quæcunq; audiui à patre meo, nota feci uobis. Nempe si ut amici im-
 plorabunt, exaudientur. Tuum igitur ô Matthia apostole te exorantibus præbe subsi-
 dium. Accede pro nobis intercessor ad Christum, quatenus qui te in mystico die, in ho-
 ra te computauit duodena, nos per te ducat ad se Iesus Christus dominus noster, qui bea-
 te uiuit & regnat in se per infinita secula seculorum. Amen.

In annunciatione beate Mariæ uirginis.

Voties intemeratæ uirginis Mariæ prærogatiuam sanctitatis facundia hu-
 mana conatur edicere, quoniam longe ab illius existit meritis, necesse est, ut
 succumbat. Melius quippe silentio quam locutione differitur, quum omnis
 laus eadem inferior sit. Quis (oro) huius uirginis gratiam sufficit enarrare?
 Ab ipsa nanq; sui conceptione in benedictionibus est præuenta dulcedinis, atq; à dam-
 nationis aliena chirographo prius est sanctificata, quam nata. In ipso enim utero ma-
 terno iam posita super illam gratia sanctificationis effulsit, utpote ei quæ electa erat,
 ut pa-

A ut pareret Deum. Nouerat opus suum ille, qui fecerat & quale futurum erat, certissime
 agnoscebat. Hinc est, quod uirginem ipsam tam largo imbri spiritus irrorauit. Erat
 planè sicut à carnis colluione immunis, ita & ab omni peccati labe extranea. Degebat
 quidem in carne, conuersabatur supra carnem, carnisq; molestias nesciebat. Talis pro-
 fecto erat, ut nulli usui seruaretur, nisi diuino. Quamobrem quum temporis plenitudo
 uenisset, in quo uniuersorum conditor humanum genus redimere statuerat, hæc præ-
 cæteris reperiens sanctiorem sibi præcipuam delegit in sponsam, ipsam mente, ipsamq;
 corpore custodiuit intactam, ut esset, de qua uerbum fieret caro, ac mulieris pudor per
 eam deleretur & culpa. Ad hanc utique uirginem in ciuitatem Nazareth à Deo missus
 est Gabriel, quatenus incarnationis uerbi eidem tempus nunciaret & modum. Ad uir-
 ginem quippe missus est angelus, quoniam angelis semper est cognata uirginitas. Illos
 puritate imitatur & merito. Iplis per uirtutis studium conformari nititur, ut ean dem,
 quantum possibilitas humana admittit, sibi in uia adipiscatur puritatis innocentiam, **Math. 22**
B quam cum angelis habituram Christus illi repromisit in patria dicens: In futuro regno
 homines non nubent, neq; nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Interim tamè est beata
 uirginitas, quæ uenturi seculi & æternæ felicitatis primitias prælibat, mortalis naturæ
 transcendens limites, & summorum spirituū uestigia sequens, est planè grata Deo, uicinaq;
 angelis. Merito igitur angelus ad uirginem mittitur, ut nouam gratiam noui partus noua sa-
 lutatione differeret. Visitationis enim aderat tēpus, in quo liberaretur reus, sapiētia cor-
 porare, deleretur culpa, atq; cœlestis Hierusalē reedificarentur mœnia. Quamobrē le-
 tus paranymphus effectus pro officio: exhilaratus p gratia, pro obsequio expeditus, in-
 solito fulgore uestitus in humana effigie descendit ad uirginem. Didicit sanè ex præfagio,
 quanta qualisq; erat, ad quā dirigebat salutandā. Aue (inquit) gratia plena, dominus tecū. **Luc. 1**
 Tecum in mente, tecū in uentre, tecū in thalamo, tecū in præsidio. Cæterum hoc non ha-
 bet abs te, sed ab illo, qui fecit te, ut nasceretur ex te, pascere à te, permaneret in te, atq;
 gratia sua fœcundaret te. Repleuit enim te, ut fieret in te, possesq; ueraciter dicere, quod
C longe antè Sapientis ore uaticinatum fuerat de te. Et qui creauit me, requieuit in taber- **Ecc. 24**
 naculo meo. Magna profecto Mariæ gratia exuberans, atq; completa, quæ cœlis dedit
 gloriam, terrisq; genuit Deum, gaudium præstitit angelis, seculoq; pacem refudit. Fide
 docuit gentes, uitijs finem imposuit, humanæ uitæ instituit ordinem, atq; spiritualem
 edidit moribus disciplinam. Quomodo non est Maria iuxta Gabrielis oraculum plena
 gratia, quæ effecta est mater Dei, paradisi scala, cœli ianua, interuentrix mundi, damo-
 num fuga, peccatorū spes, naufragantiū, portus, maris stella, cōfugiū piclitantū, solamē
 laborantiū, fluctuantū robur, Dei & hominū uerissima mediatrix? Ipsius gratiæ plenū
 tudinē cœlestis nūcius p̄sensit, cognouit, manifestauit, et dixit: Aue gratia plena. Saluat
 illā tāq; sibi dominā, honoreq; dignissimā, ac à Deo singulariter electā, atq; dilectā. Nec
 aliunde quam à saluatione debuit inchoari, quando per hanc nouæ saluationis gratiā
 saluatoris mūdi prænunciabatur aduentus. Ad huius igitur angelicæ saluationis uo- **Luc. 1**
 cē expauit cor uirginis, & in seipsa turbata est, non ex aspectu angelico, quasi insolito,
D quippe quū iugiter uisitabatur ab illis, sed ob excellētiam diuini præfagij, quod propria
 merita præcellere uidebatur. Consueuit namq; humilitas sicut semper stare sub se, ita
 difficile fidem accommodare ijs, quæ supra eam esse censentur. Huius igitur prærogati-
 ua uirtutis specialiter decorata Maria ut se tam officiosissime saluari, se plenā gratia dē-
 ci, se præcunctis mulieribus ex domini præfatiā sublimari audiuit, tacita secū exagitata
 cogitare cœpit, qualis esset ista saluatio. Reuoluebat uirgo animo singula nunciij cœ-
 lestis uerba, sequē metiebatur in se, paruitatem suam, Dei altitudinem, profusam
 illius bonitatem, matura consideratione pensabat, nihilq; tanti oraculi dignum si-
 bi inesse cernebat unde magno cogitationum astu intus urebatur. Hoc autem Deo
 reuelante ut agnouit Gabriel, humillimo eam demulcens affatu inquit: Ne timeas
 Maria de ijs, quæ à me dicta sunt tibi. Præcipua quidem sunt, & humanæ conditionis
 transcendūt metas. Verū quoniam domino disponente hæc dixit, uide ne pauēat cor
 tuum. Inuenisti gratiā apud Deum, nō qualem curq; sed à seculis inauditam, cūctis mi- **Luc. 1**
 randam, efferendam supra modum, quæ hominem & angelorum præcedit gratiā. Ec-
 ce concipies in utero, & paries filium, uocabisq; nomen eius Iesum. Vide unde tibi
 f f 4 tanta

tanta proueniat gratia, ut prolem concipias, quæ salutem afferat, præstet ueniam, lucē
 infundat, remedia conferat, uitam donet, & cœlorum patefaciat uiam. Erit namq; quē
 paries, magnus, & filius altissimi uocabitur. Erit planē magnus meritis, magnus pote-
 state, dignitate præcellus, incōparabilis sapiētia, sanctitate conspicuus, decorus forma,
 honore dignissimus, & omnium charismatum largitate perfusus, ita ut filius uocetur altissi-
 mi. Istud enim nouū nomen recentemq; dignitatem nequaquā fortietur ex patre, quū
 sit illi filius coæternus, Deus de Deo, imago substantiæ, gloriæ splendor, uerbumq; in-
 commutabiliter manens in patre, sed eidem tribuetur ex gratia per humanitatis natu-
 ram, quā assumet ex te. O præclara sanctissimæ mulieris huius constantia, ô fides incon-
 cussa super humilitatis petram fundata. Plenam oraculo angelico Maria præbuit fidem
 sciens omnia Deum posse, quum uult. Prius quantulumcunq; fuerat turbata atq; perter-
 rita impellente ac discernente humilitate metuens ambulare in magnis aut mirabilibus
 super se, nunc autem ex uerbis nunciij specialius erudita, nec non caritatis concremata
 dulci incendio pro communi omnium utilitate requisitum dicens: Quomodo fiet istud,
 ut concipiam in utero, & filium pariam, quoniam uirum nunquam agnoscere me dupli-
 ci ex uoto constrinxi? Nouerat sanē irrefragabile mentis suæ propositum, nouerat ne-
 minem Dei bonitatem deserere benefacere simpliciter cupientem, nouerat ista nun-
 ciantem nullo modo posse mentiri. Prolatam ergo sententiam, & animi sui proposi-
 tum sibi opposita sciens non dubietatis causa modum miraculumq; tanti prælagij audi-
 re desiderans inquit: Quomodo fiet istud, quoniam uirum non cognosco? Eius namq; per-
 cunctationis occasione Christianæ religioni quam maximam fidei autoritatē contulit
 Sciscitata est modum, qualiter uirginitatis mentis & corporis custodito signaculo, id
 quod assererat, fieret, quatenus ex narratione angelica plebs futura fidelium erudita
 de mysterio omnipotentiam sui conditoris agnosceret, disceretq; in quem crederet, cu-
 ius uerbi testimonij roboraretur adminiculo. Nempe in hoc sacrosancto incarnationis filij
 Dei sacramento interuenit totius trinitatis summa dignatio, patris uidelicet mittentis
 autoritas, sancti spiritus ueneranda operatio, & ab ipso uerbo humane nature susce-
 ptio. Interfuit etiā cœlestis nunciij uera assertio, & uirginalis pudicitie illibata cognitio.
 Quis certior esse ualuit de se, quàm ipsa, quæ mysterium spiritus experiebatur in se? Sen-
 tiebat gratiam, & incarnati uerbi agnoscebat præsentiam. Quamobrem irreprehensibi-
 lis est testificatio uirginis, prærogatiua sanctitatis ornata, & gratiæ plenitudine fœcum
 data, cuius asseuerationis oraculo non minus quàm angelico est adhibenda credulitas.
 Merito igitur tanquam prudentissima debuit uelle certificari de singulis, ut quod sibi
 specialiter inferebatur ab angelo ad fidei profectum, omnibus postmodum fieret no-
 tum. Hinc factum est, ut referente illa, quomodo fiet istud, quoniam uirum non cogno-
 sco? Illico audiuit: Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
 Non enim ô Maria de uirili semine concipies, quemadmodum consueuerunt ceteræ,
 sed de spiritu sancto, tuo duntaxat interueniente cōsensu. Superueniet planē paraclitus
 in te suo placidissimo illapsu, nō corporeis capabilis sensibus, sed sicut pluuia in uellus,
 & sicut stillicidia stillantia super terram. Veniet inquam idē, & obumbrabit tibi, senties
 gratiam, nec amittes pudicitiam, suscipies filiū, qui non uiolabit signaculū, requiescetq;
 in utero tuo tanquam sponsus in thalamo suo. Eris quippe mater & uirgo, immaculata
 & nupta, impolluta & prægnans, quoniam quod nascetur ex te sanctum, uocabitur fi-
 lius Dei, non per adoptionis gratiam, sed per naturam. Illum Dei filium esse uerissime
 confitebitur fides testificata à lege & prophetis, quam ideo reuelauit pater, ut uenisse
 credatur præfens, sicut uaticinatum fuerat esse uenturum. Nihilq; noui astruat fides, quū
 eundem credit in temporis plenitudine apparuisse, qui in lege prisca extitit promulga-
 tus. Nam unus Deus, unus Dei & hominum mediator, qui in ueteri testamēto promif-
 sus patribus in nouo insinuabitur omnibus, & uocabitur filius Dei. Ceterum ad erudi-
 tionem fidei tuæ futurorumq; credentium, quod è uicino contigit, conceptus senioris
 sterilisq; tibi pado mysteriū, quatenus nihil fore esse impossibile cognoscas. Talia ut spi-
 ritualiter affatus est Gabriel, Mariæ præstolabatur assensum. Tunc ad Deum totum est
 conuersum cor uirginis, noua irradiatum luce, insolito caritatis desiderio liquefactum
 atq; repletum sincero piz deuotionis affectu. Solo igitur mente ac corpore prostrata
 humillimē

A humillime inquit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. O abbrevia-
 ta uerba de cellario uirginis sub cōpendio eruclata, quàm profunda sunt, quàm sancta,
 quàm dulcia, quàm ite diligentissime meditanda. His paucis perfectionem notificauit.
 Non est in sermonum superfluitate diffusa, neq; in gratiarum multiplicitate elata. Scie-
 bat sub disciplinæ censura labia esse frænanda, nouerat quoq; sanctæ humilitatis uberē
 esse mercedē, utriq; propterea optime custodiuit. In paucis namq; multa, & in magnis
 expressit humillima dicens: Ecce ancilla domini. Isto unico responsu compleuit cœlū
 gaudio, angelis omnibus exultationem præbuit, captiuo seculo spem dedit, dæmones
 uniuersos exterruit, astantem lætū fecit nunciū, ac detentis in inferno patribus liber-
 tatis gratiam repromisit. Affectu quippe auido, extensis in cœlum manibus, propatulo
 cordis auditu huiuscemodi præstolabantur responsum. Erat nempe illis præ libertatis
 amore diuturna nimis expectatio, pauidaq; obseruatio, ne ob humilitatis uirtutem
 reniteretur uirgo, consensumq; negaret. Verum ut datum à Maria percepere respon-
 sum, omnes pariter prorumpentes in laudes domino decantauere dicentes: Benedi-
 ctus dominus Deus Israel, quia uisitauit, & fecit redemptionem plebis suæ. Respon-
 dit itaque Maria, quod obtemperanti congruebat humiliter. Neque enim propter hu-
 militatis affectum obedientiam, nec ut obediret alacriter, humilitatis decuit præteri-
 re censuram. Vtriusque igitur uirtutis constituta in medio demisso inquit eloquio: Ec-
 ce ancilla domini diuino paratissima famulari imperio. Non renuit gratiam, non con-
 tradicit oraculo, non ultra exigit informari de modo. Ecce se offert, se subijcit, se pro-
 sternit altissimo, non filiam, non sponsam, non facturam, sed domini se fatetur ancil-
 lam. Quamobrem ut ad sui gloriam suæq; dignationis mysterium ad libitum corpuscu-
 li huius uti ualeat instrumento: inquit, Fiat mihi secundum uerbum tuum (uidelicet)
 prælatum ad te. Fiat inquit mihi, ut concipiam sine semine, pariam sine dolore, perma-
 neamq; uirgo absque pudore, secundum uerbum illud, per quod pater cœlum crea-
 uit & terram, dixitq; ut fieret lux, & facta est, secundum uerbum illud dico, quod in
 principio apud Deum erat Deus, per quod facta sunt omnia, & sine ipso nihil. Tantum
 siquidem altissimo uirginis huius consensus placuit, ut mediante ipsius prolatione uer-
 borum repente sancti spiritus percurrente uirtute uerbum fieret caro, & uirgo Dei
 existeret genitrix, ut (uidelicet) immensus caperetur, impassibilis pateretur, & in-
 circumscriptus teneretur. Tunc planē completa sunt præambula figurarum, documen-
 ta scripturarum, atque desideria prophetarum. Tunc sine manibus de monte excisus
 est lapis, qui totius orbis superficiem occupauit. Tunc perfecit Deus, ut mulier circum-
 daret uirum, quod se facturū longe antè per prophetam promiserat. Tunc Aaron uir-
 ga floruit, & flos de radice eius ascendit, super quem requieuit spiritus sapiētiae, & intel-
 lectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis atq; timoris domini.
 Nempe tunc rorauerunt cœli desuper, & nubes pluerunt iustum, apertaq; est terra, ut
 germinaret saluatorem, quem prænunciauerunt propheta, prædixerat angelus: Maria
 crediderat. Descendit inquam uerbum de paterna sede diuinitatis suæ (nūquam tamen
 recedens) in uterum uirginis, hominibus ut appareret uisibilis, & spem daret laboran-
 tibus, peccantibus indulgentiā, diligentibus pacem, atq; expectantibus mercedē, quem-
 admodū propheta longè ante poscebat dicens: Da domine mercedem sustinetibus te, ut
 propheta tui fideles inueniantur. Tunc deniq; magnū diuinæ pietatis consummatū est
 sacramentum, quod postea manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, appa-
 ruit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in glo-
 ria, ubi cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In passione domini.

A uide hęc omnes gentes, auribus percipite uniuersi, qui habitatis orbem,
 quicq; terrigenę filij hominum, simul in unum conueniant diues & pauper
 iustus atq; peccator, quoniā miserationes Dei loquetur os meū, quatinus
 benedicere ualeat omnis caro nomē sanctū eius in seculū & in seculū secu-
 li. Accedite inquam nō corpore, sed spiritu, expediti tā ab oneribus delictorum,
 q̄ ab exteriorū fragoribus, ut patulo cordis auditu redēptionis humane intelligere possi-
 tis modū & causā. Ad uniuersorū q̄ppe pfectum huiusmodi est pferenda materia, q̄ con-
 punctionem

punctionem exaggeret, excitet in fletum, immittat lumē, in gratiarū promoueat actio-
 nes, conferat gratiā, & ignem diuinæ caritatis uehementer accēdat. Huiusmodi o homo
 spirituales pfectus excipies, si humili meditatione frequēter reuoluas animo captiuita-
 tis tuę erumnas, tibiq; impensa per crucis patibulū beneficia redēptoris. Nōne quoties
 in amaritudine animæ tuę cogitabis, qualē te tuus cōdidit creator, qualemūte te tuorū
 fecerit culpa parentū, cū Propheta clamabis & dices: Misericordiæ domini quia nō su-
 mus consumpti, quia non defecerunt nobis miserationes eius. Merito misericordiæ di-
 uinæ ascribendum est, quod post Adæ præuarcationem nequaquā natura est consum-
 pta humana, quippe quę in cœlo & in terra dispositionē diuinam deordinādo deliquit.
 Se enim sponte sub mystici Pharaonis ad conficiēdū lateres paleasq; colligendū expo-
 suit dominatu, Dei in se dehonestando imaginē, se mūdi huius ciuē fecit, seq; uilissimo
 terrenarū actionum cōmercio tradidit, ac si ultra nil quēreret. Hinc molente cupiditate
 adeo spirituales inualuerunt tenebræ, ut sola uisibilia hominis affectū allicerent. Proh-
 dolor quanta deformitas, ut rationalis spiritus spreto conditoris imperio neglectisq; F
 cœlestis patriæ defæcatis conuiujs, brutorum more fœtidissimæ carnis se subderet uo-
 lup tati. Tali prorsus debuit pœna mulctari, contempto genitore ac originalis dignita-
 tis hæreditate consumpta, qui futurus erat angelorum ciuis, cœlorum incola, & ineffa-
 bilis felicitatis possessor perpetuus. Compatiebatur tamen Dei clementia homini se
 ignoranti miserissimo, suamq; dolebat in illo deperire imaginem. Quamobrem suaden-
 te pietate, humana se offerente miseria, sanctorumq; interpellantibus angelorum agmi-
 nibus misit Deus uerbum suum, ut sanaret homines, & eriperet eos de interitionibus il-
 lorū. Descēdit itaq; ab Hierusalem in Hierico Samarita piissimus, expoliato & uulnera-
 to homini opportuna remedia præbuit, atq; proprio iumento imposito seminecem ec-
 clesiæ perduxit in stabulum. O mediatoris nostri ueneranda dignatio, o pietatis uiscē-
 ra conditoris, nec cōturbatus iniuria, nec labore deuictus, neq; ulcerosi horrore deten-
 tus, quin potius caritatis transfixus telo languentis uoluit communicare doloribus,
 utq; ardentius eundem alliceret ad amorem, ab illo pro quo patiebatur, passus est hor-
 rendam ludibria. Clamant igitur sputa, clauī, lancea, irrisiones, & uerbera, ut ipse toto
 corde totisq; uisceribus diligatur, qui pro dilectione tanta ac talia perferre dignatus est.
 A suo quippe discipulo argenteis triginta uenundatus est, a turbis uallatus, atq; sacer-
 dorum principi presentatus ut reus. Non fugit, non latuit, neq; secessit, sed tanquam bel-
 lator fortissimus ultrō persecutoribus obuiam procedens ait: Quem quæritis? Noue-
 rat planē, quem quærent, uoluit tamen eorum audire sermonem, quatenus cognita
 diuinitate eius ex seipsis promouerentur ad fidem, miraculoq; erudirentur. Cæterum
 peruersa mens in sui obduratione persistens nec ratione mollescit, neq; flectitur ad pie-
 ratem uisione prodigij, sed quadam obstinatione damnabili renititur ueritati, more a-
 spidis surdæ obdurantis aures suas, ne incantantium audiat uoces. Veluti probatissi-
 mus medicus dominus Iesus phreneticantium infirmorum uesaniā perferebat, propter
 ea sacerdos accusatus, irrisus, alapaq; percussus æquanimiter pertulit. Non enim iu-
 dicare, sed pro peccatoribus & a peccatoribus uenerat iudicari, atq; delinquentes po-
 tius mansuetudine quā superare iustitia. Sic namq; decebat, ut qui de cœlorum thro-
 no pro omnī salute descenderat, fieret uirtutum uniuersarum magister, nō tam uerbo
 erudiendo quā opere, quatenus omnib. eum imitantibus illiq; obtēperantibus esset
 disciplinæ forma, & causa salutis æternæ. Hoc Apostolus considerās inquit: Non enim
 habemus pontificē, qui non possit cōpati infirmitatib. nostris tentatum per omnia pro
 similitudine absq; peccato. In eo namq; quod tentatus est, ualet laborantes a tentatio-
 ne eripere. Tentatus est inquam, nequaquam autem tentationibus cedendo, seu assen-
 sum præbendo deliquit quin potius superando triumphauit. Nempe in deserto positus
 a diabolo multipliciter lacessitus permansit inuictus. Impiorum quoq; datus in manib.
 præsidij oblati quāta perpeffus sit, quis enumeret? Flagris quippe est cæsus, uocifera-
 tionib. exprobratus, coronatus spinis, purpura indutus, sceptro arundineo illusus, spre-
 tus a rege, remissus ad iudicem, nec non uti homicida adiudicatus est morti. Illi profe-
 cto, qui uiuorum & mortuorum constitutus est iudex, ille inquam, qui paulominus mi-
 noratus ab angelis quā esset Dei filius, seruilis naturæ forma se induere dedignatus nō
 est. Ipsa

A est. Ipsa namq; mediāte caritatis suæ patefecit affectum. Est prorsus humanitas illa liber-
 patens, in quo uniuersi rationis compotes percipere ualent, quāto nos Deus cōplectatur
 amore. Sola interueniente dilectione æterni patris unigenitus ludibrio se passionis
 exposuit. Nā nemine cogente se patri exhibuit hostiā, se ut olim Isaac sacrificiū fecit, ille
 ligna cōscissa gerēdo, iste crucis baiulādo suppliciū. O amoris uehementia, o inextingui-
 bile caritatis incendiū: quantū in Christo præualuit, quantaute pro hominis redēptione
 sustinuit? Contēplare (oro) mentis oculo fabricatorē polorum, angelorum dominum,
 uniuersiq; rectorem per ciuitatis medium paschalis solēnitatis tempore, quo omnis cō-
 currebat prouincia, usq; ad montem Caluariæ crucem proprijs humeris deportantem.
 Ibi nudatur uestibus, solo supinus extenditur, cōfigitur stipiti, eleuatur in aera, ut uniuersus
 uisibilis appareat populo. Ad hoc spectaculum singulare pauet cœlum, mirantur an-
 geli, cōtremiscit tellus, obscurat sol, natura cōpatitur, infernus gemit, captiui expectāt,
 lacrymantur iusti, Mariæq; animā doloris pertransiuit gladius. Erumpant igitur oculi
 nostri lacrymarū fontem, mœrore sautientur corda, ex intimo pectore alta trahantur
 suspiria, nemo a gemitibus nullusq; a fletu se contineat. Ab humanitate prorsus alienū
 est sine dolore & planctu humanitatis fontem considerare pendentem. Pependit utiq;
 in ligno, ut præuarcationis uetiti culpam aboleret, damnationisq; auferret chirogra-
 phum, quod Adam gustando descripserat. Eius itaq; pœna omnī salutis extitit causa,
 dū ab iniustis iniuste innocens percepit indigna. O q̄ indignū fuit, ut illudere Deus,
 maiestas conspueretur, ligaretur uenia, iudicaretur creator, denudaretur gloria, in cruce
 poneretur dominus, cum sceleratis deputaretur mediator, felle potare sapiētia, uita
 moreretur? Hæc cuncta Christo pendente cōpleta sunt. Tale quippe exhibite indulgē-
 tiæ dedit iudiciū, per quod peccator speraret misericordiam, fidelis gratiā, sanctus glo-
 riā. Proflua caritate nos diligēs tribuit magna, atq; ampliora spondit. Se nāq; crucifi-
 gentibus remisit culpā, eorumq; orādo excusauit ignorantia. Stabat enim in cruce, cor-
 de uoceq; clamabat ad patrē, Ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Nesciebant planē
 C Nam si cognouissent dominum gloriæ nunquā crucifixissent. Voluit tamen Deus late-
 re in carne, atq; hominibus esse ignotus, ut pateretur, colaphizaretur, damnaretur, occi-
 deretur. Quid igitur o homo retribuēs Deo pro omnibus, quæ pro te excepit in homi-
 ne? Quid rependes pendenti? Quid respondebis iudicanti? Interrogabunt te uincula,
 sputa, uerbera, conuicia, decoloratus sol, terræ motus, petre scissæ, Aperta monumenta
 insensibilitatem tuam arguent, passionis insignia producta in publicum uoces suas da-
 bunt aduersum te, diuinæ miserationis testimonium perhibentes. Ipse quoq; latro, qui
 pēdebat ad dexteram doloribus plenus, morti proximus, pro sceleribus damnatus tuæ
 infidelitatis duritiam arguet. Quamuis enim uti malefactorem Christū confixū aspice-
 ret, quamuis ludæorū illum blasphemantium contumelias audiret, capitaq; mouentū
 irrisiones intelligeret, orauit tamē deuotus in fide dicens: Domine memento mei, dum
 ueneris in regnum tuum. O fidelis confessio, o deuota supplicatio, inter latrones crucifi-
 xum interpellat, opprobrium hominum & plebis abiectiōnem factū regem uocat. Mo-
 drienti ait: Memento mei, dum ueneris in regnum tuum. Dicere ausus non est: Da mihi
 regnum, fac me participem tuæ esse gloriæ, sed tantū memēto mei. Indignum esse arbi-
 trabatur, ut homo peccator, corde pollutus, alieni raptor in regnum introiret æternum
 ubi Christum reuelante gratia triumphaliter regnare cognouit. Prædonis huius sancti
 o catholicæ ueritatis professor imitare exemplum antē quā uenias ad iudiciū. Corde
 pēdenti domino assiste humiliter, fideliter pete, illūq; deuote alloquere, & dic: Memen-
 to mei, non tantum ut ueniā in regnū tuum, uerum etiā ut doloribus cōpatiar tuis, tuęq;
 cōmunicē passioni. Incongruū est nempe, ut te patiente, te languente, te moriēte ego a
 cruciatib. illa sus efficiar, potissime quū tui sim causa mœroris. Ego enim sum, qui deli-
 qui, ego qui meis exigentib. culpis uindictā merui, iustitiam Dei irritaui. Conturbauī
 namq; cœlum, angelos despexi, præuarcatus sum legem, diabolu letificauī, offendi san-
 ctos, promissa uilipendi, Deoq; semper aduersus fui. Tu horum nil egisti, quū sis agnus
 innocēs, sanctus Dei, a facinorib. immunis, patri obtēperans, hominūq; singularis ama-
 tor. Tēdet prorsus me uite meę, terret me conscientia, trepidare me cogunt perpetra-
 ta delicta, dum te regē gloriæ, decorem regni, unigēitū Dei, angelorū gaudiū in cruce
 Laur. iustit.

penè expirare conspicio, aspernari à perfidis audio, mea perferre supplicia cognosco. **E**
 O me felicem, si pro te mihi daretur interim domine mi Iesu. Flendo & mœrens olim
 2. Reg. 18. ibat David dicens: Quis mihi det, ut moriar pro te fili mi Absalon? Absalon fili mi: Et
 ego ubertim coram te plorans & gemens aio: Quis mihi det, ut moriar pro te domine mi
 Iesu? Iesu domine mi: lumen oculorum meorum, & baculus infirmitatis meae? Planè mihi
 tolerabilior esset mors, quam te intueri coronatum spinis, facie consputum, rubricatum
 sanguine, oculis liuidum, tabe confectum, manibus ac pedibus perforatum, deputatum
 cum sceleratis, letoque propinquum. Nempe angelicus in te ille decor deperijt, regius
 aspectus emarcuit, diuina autoritas recessisse uidetur. Vt sol olim facies tua resplenduit,
 & nunc in te o domine species nulla apparet. In monte post deuictum triumphatumque
 diabolū tibi ministrauerunt angeli, & modo tibi obscœna ab infidis intorquentur con-
 uicia. Scio, & certissime scio, quoniā super te & propter te cœlorum regē natum nume-
 rosus exercitus cœlestis militiae officiosissime decātauit dicēs: Gloria in altissimis Deo,
 & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Vnde nunc opprobria exprobrantium tibi
 audio, & blasphemantium te in auribus meis personant maledicta: Nonne tu es, qui in
 folio diuinę præsidis maiestatis, uniuersique machinā perpetua ratione gubernas, atque in
 ter angelorum hymnidicos choros ueneraris ut Deus? Tuque idem es, qui factus es no-
 uissimus uirorum, uirque dolorū pro sceleribus populi tui attritus uehementissime. Por-
 ro cōtra te uidetur turbari cœlum, denigrari sol, tellus moueri, prouocari homines, dæ-
 monia insultare, quodque his maius est, genitorem tuū omnipotentem dominū crucia-
 tus negligere tuos, dum te clamantem percipio, Deus meus, Deus meus ut quid dereli-
 quisti me? Sic percussus es, oneratus doloribus, contumelijs lacessitus, ac in miseriarum
 uoraginibus demersus, ac si non esses inunctus lætitiæ oleo, nec à cōtagione delictorū
 alienus, neque unigenitus Dei filius. Nempe omnipotentis manus tetigit te, illiusque sagit-
 tæ transfixerunt te, & indignatio ipsius ebibit spiritum tuū. Ceterum & hoc est admira-
 tione dignissimū. Clamauit enim olim propheta lacus constitutus in medio, & à leonū
 liberatus est moribus, orauerunt tres pueri in fornacis ignem coniecti, & in nullo eos
 læsit incendium, ingemuit Susanna presbyterorum testimonio condemnata, & sancto
 adolescente pro se decertante corā omni plebe pudicitiaē cādore enituit. His ne proba-
 ris inferior, qui te relictum esse fateris? Sanctis omnibus in tribulationibus constitutis
 cœleste minime præsidium defuit, tibi autē in huius passionis articulo ereptionis suffra-
 gium denegatur? Inundauerunt planè tribulationum aquæ usque ad animam tuā, rauca
 factæ sunt fauces tuæ præ siccitate & lassitudine, & propterea dixisti, Sitio. Nunquid si-
 tit fatietas? Sitit ne, qui sitientiū ardoribus refrigeriū præstat? An uitę fons sitire ualet?
 Potest inquam, quoniā uult. Sitit utique pereuntū salutem, animarū diuinū sitit honorē,
 inebriatus amaritudine adhuc duriora sustinere desiderat, in spiritu sitit caritatisflā ma-
 succensus, sitit etiā ut uerus homo, passibilis, mortalisque. Quod sitit, de tuo est, quod sa-
 turat sitientes, de suo. Agnosce tuū, uenerare suum, & lauda gratias agēs. Quod tuū est,
 in illo dignationis & potestatis est, quod uerò suum est, maiestatis & gratiæ. Dignatio-
 nis dixerim esse, quod natura tua se induerit, inter homines conuersatus sit, carnisque ne-
 cessitates sponte pertulerit, ac passionis ludibria uoluntarie subire dignatus sit. Volun-
 tatiē prorsus non coactē, quemadmodū idem ait: Potestatem habeo ponendi animam
 meam, & iterum sumendī eam. De hoc & Propheta: Oblatus est (inquit) quia ipse uo-
 luit. Et Petrus: Quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non cōminaba-
 tur. Tradebat autē se, iudicanti se iniuste. Tradebat (inquit) se, ut illius passionem agno-
 sceres fuisse spontaneam. Porro si inuita, non sic Deo grata, tibi que non extitisset profi-
 cua. Verū ut eius muneris intelligas esse, quod patitur, se quærentibus exposuit, se per-
 cutientibus maxillam præbuit, unde idem per Prophetam dicit: Faciem meā non auer-
 ti ab increpantibus & conspuentibus in me. Hac dignatione quid dulcius? quid subli-
 mius? quid uere esse ualet amabilius? Deficit planè sensus, succumbit ratio, mens stupet,
 iucalescit affectus, quum exinanitam cogitat maiestatem Dei, & filium cruci esse consi-
 xum. Transcendunt ista humana merita, hominum dignitatem, atque intelligentiā ange-
 lorum. Hinc est quod pereuntibus infidelibus uerbum crucis stultitia est, dum uolunta-
 rie patitur, sed ijs qui salui fiunt, gaudium, honor, gratia, & uita perpetua est, quoniā
 diuinæ

A diuinæ miserationis donum, dilectionis pignus, iustitiæ debitum, culparum indulgen-
 tiam, sanctificationis sacramentum, redemptionis precium, caritatis incendiū, cœlorū
 regnum, sacrosanctum connubiū, & locupletē sapientiæ thesaurū in ea pura mentis cō-
 sideratione latere percipiunt. Quamobrem ardentissima cōfessione inquirunt: Nos autē
 gloriari oportet in cruce domini nostri Iesu Christi, per quē nobis animarū indulta est
 salus, resurrectio futura promissa, & uita prærogatur æterna. Merito in illo gloriandum
 est, qui in ultima uita suæ hora pro hominū redemptione cōstitutus in ligno cōsumma-
 tis legalibus sacramentis, prophetarūque oraculis cum lacrymis & clamore ualido patri
 spiritū reddidit. Abijt quidē ad patrē corpus resumpturus post triduū, ut spōsæ suæ feli-
 ces mansiones pararet in cœlo. Ascendit in quā subactis hostibus tanquā robustissimus
 triumphator ad patrem, à quo & nunquā descēdedo discesserat. Venerat enim ut pote-
 states debellaret aereas, & eorum diriperet prædam, spolia diuideret, captiuorumque ani-
 mas imperiali dominatione reuocaret ad superiores. Hæc planè fuit passionis tuæ causa
 domine Iesu, ut Dei filios errantes sicut oues, reduceres ad te unicum pastorem uerum.
B Pro ipsis namque obijciendo humanam formam, quam gestabas, ab ipsis sæuiente diabo-
 lo es suspensus in cruce, in qua exposito redemptionis precio, ac deletō dānationis chi-
 rographo in seruitutem illos tibi uendicasti perpetuā. Decebat prorsus, quatenus tu in
 hominibus dominatū solus acciperes, qui illos gratuita feceras caritate, manibus pla-
 smaueras, proprioque cruore redemeras. Hinc o formator & reformator noster immen-
 sas tibi debemus semper exoluere grates, infatigabiliter famulari, exhibere reueren-
 tiam, tuum zelare honorem, concupiscere gloriam, laudes reddere, prædicare magna-
 lia, beneficia meditari, in spiritu astare frequenter, teque tota mente, totisque uiribus, ac fra-
 grantissimo amore diligere, qui pius es pater, Dei & hominum mediator, æternitatis
 ostensor, immortalitatis uitæ largitor, fidelium custos, prædestinatarum ouium repara-
 tor, restaurator cœlorum, mortuorum primogenitus, ecclesiæ sponsus, lux mundi, secu-
 li iudex, uia tuta, præclara ueritas, sapientia diuina, incommutabile uerbum, splendor
C inaccessibilis, bonitatis Dei imago, unigenitus patris, coæternus genitori, cū quo unā
 cum sancto spiritu regnas in æternum. Amen.

In resurrectione domini.

Mrbium prouinciarumque consueuerunt populi, quoties quicquam singularis
 gaudij mundanæque prosperitatis principibus suis emerferit causa copiosa læ-
 titiæ portendere signa quatenus ex corde siue ex sola tantum exteriori osten-
 tatione eisdem congratulari noscantur. Nam caritas uera atque sincera affe-
 ctio hoc semper habet proprium, ut ex animo studeat gaudere cum gaudentibus, & fle-
 re cum flentibus. Id planè ubi ueraciter inest, agit indubie, ubi autem abest, hoc idem fre-
 quenter arte componitur. Hinc est, quod presens seculū iniquitate superabundans utrū
 fideliter diligit, sapissime ignoratur. O qui iugiter fingit, & sanctę caritatis tegmēto se ue-
 stit. Quū reuera priuata affectione ducatur, uideamus quātoties inter cognatos, affines,
 & notos ista uigere, adeo ut uix reperiatur, qui proprio amore careat, noritque lætari ex
D caritate cū lætis, atque plorare cum flentibus. Hæc præcipua fraternæ dilectionis regula
 penes sacrosanctam matrē uiget ecclesiā. Habet namque perfectionē suā in membris sin-
 gulis iuxta donorū qualitates diffusam, & est ipsa immaculata atque perfecta, quoniā ui-
 ro suo Christo per spirituale connubium copulata effecta est nupta, mater, & uirgo. Vir-
 go quidem propter excellentem sanctitatis suæ munditiam, mater autē ob spirituale fo-
 cunditatē prolis, nupta uerò ex singulari uinculo caritatis. Didicit planè in membris &
 capiti cōformari suo, ita ut in ea sit cor unū, anima una, eadē uolūtas, dona cōmunia, &
 inuicē sentiendi æqualis intentio. Facta est omnia omnibus, ut unico suo unice dilecto
 lucrificeret uniuersos, & esset corpus mysticum perfectū in membris, ac capiti suo co-
 pulatum atque connexū. Hinc est, quod omnino hoc sentit in se quod in Christo Iesu ipsius
 sponso cœlesti. Illique prout humana admittit fragilitas, in membris peregrinantibus per
 omnia se coaptare conatur. Hoc agit in spiritu, hoc euidentibus indicijs perficit foris.
 Quamobrem in eadē mos inoleuit, ut secundum temporum statuta, in quibus eundem
 mediatorem Christū per naturā humanitatis assumptā mirabilia egisse cognoscit, eadē
 in cœremonijs atque in diuinis officijs rememorare nō desinat, quatenus debilia mēbra
 Laur. Iustin. Gg medianibus

mediantibus exterioribus signis ad sui reuocet cognitionem auctoris. Istiusmodi pia deuotionis studio cum nascente puero efficitur puer, infantem in cunabilis adorat cum magis, & mysticas munerū ei offert species. Illum cum genitrice comitatur ad templū, uolucris mundis redimit, & cū Simeone sene sanctissimo in ulnas spirituales suscipiēs uagientē exultat & laudat, atq; modulationis delectabile carmen decantans ait: Nunc dimittis seruum tuum domine secundū uerbum tuū in pace. Quid multa? In cūctis proceptorum recordatione donorum ad exhortationem fideiū & proficientium, robur, perfectōrūq; lætitiā sponso suo nititur non esse dissimilis. Nempe ad præsens sermo denūciat, hodierna declarat solennitas. In ipsa siquidem obortum humano generi nouum est gaudium. Eapropter concinunt lætantes chori, organa concrepant, ministri altaris uestiuntur albis, in filijs toto orbe terrarū diffusa sancta mater exultat ecclesia, & per uniuersas plateas & uicos ab omnibus alleuia cantatur. Nullus nisi infidelis & mortuus ab huiusmodi alacri solennitate secernitur. Gaudent singuli, cuncti uticissimq; lætatur & dicūt: Hæc dies, quā fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. Hęc utiq; est dies præclara & celebris, excelsior cūctis, sanctior uniuersis, in qua mundi conditor ab inferis resurgens in corpore uictor gloriosissimus remeauit ad superos. Hodie inquā mortis deletum est antiquū chirographū, & originalis delicti culpa laxata. Nempe quod seminatur in carne, resurgit in spiritu, & humanæ naturæ ignobilitas mutatur in gloriā, in uirtutem transit infirmitas, & pro corruptione incorruptionis excellentia prærogatur. Quid ergo o homo retribuēs domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Te Deus tuus reuocauit ad pacem, te duxit ad patrem, te prouexit ad gloriā, te decore induit, teq; immortalitatis dote uestiuit. Corpus quippe tuum renouauit in spiritu, ut spiritum tuum reformaret in se. Angelorum gloria te hodie fecit esse consortem, & cœlestis patriæ tibi tradidit principatum, pristinae te restituit libertati, & dignitatem originalis conditionis commutauit in melius. Quid inquā retribuēs domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? Mentis tuæ excelsa conscende, & cūctis, quæ inferius sunt, oblitis, diuinis intende laudibus. Est enim sacrificium iuge, in quo plurimum delectatur omnipotens, & feruitutis debitæ honorem admittit. Sic namq; per Prophetam inquit: Sacrificium laudis horrificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. De quo (oro) quia iam æternæ felicitatis adepti sunt gloriā, delectantur amplius, quā in diuinæ maiestatis laudatione iucunda? Beati (inquit Propheta) qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te. Illis ergo in hac præcipua resurrectionis solennitate studia tua spiritualia coæquare contende, quatenus ita eorum gaudijs cōmunicare ualeas, quemadmodum beneficijs participare cœpisti. Exultatione igitur exhilaratus & iubilo curre, discurre, & omnibus redemptionis beneficia confitere. Festino insuper gradu mentis non corporis susceptis tecum aromatibus preciosis dominicum uisere cura sepulchrum. Ibi lachrymas deuotionis effunde, nec usquam diuertas, donec resuscitati domini uestigia teneas, contrectes manu, ac lentas osculis clauorum gloriosa foramina. Illum audi loquentem, agnosce uiuentē, dilige diligentem. Dies iste tibi solennis existat, in qua habita dominum tuum pertractandi licentia fide locupleteris & gratia. In hoc spirituali amoris præludio humiliter perseuera, quā diu euanescat à te, ut in Emaum duobus peregrinantibus discipulis tertius efficiatur comes. Dilecti autē tui inebriatus præsentia, tumultum relinque uacū, & absentem sponsum sedula animi meditatione perquire. Age itaq; in spiritu, ut post ambulantium discipulorum terga submisisse incedas, dilectumq; tuum illis iam associatum aspicias, sermocinantium uerba auscultes, & Dei sapientiam sub peregrini effigie scripturas differentem intelligas. Tunc sicut & discipulorum tuum amoris face cor ardeat, & eloquiorū ignitorum illius sagittæ te feriāt. Porro si fueris eruditus in spiritu ex repentina inuouatione mentis, ex caritatis incendio, ex suauitate sermonis, atq; ex intelligentia scripturarum sponsum tuum agnoscas esse, qui loquitur. Illum autem etsi necdum tanquam dominum, tamen uelut peregrinum in cordis tui hospitium compelle, ut intret, & cum exultatione speciali liquefcente præ dulcedine anima humilitatis illi mensulam para. Non enim mercede interiori priuaberis, si illum cum dilectione suscipies, iuxta ipsius pollicitationem dicentis: Quicumque recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet, & quicumq;

A cumque recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Discumbentibus quippe cunctis in illo præcipue considerationis obtutus fige, mores eius obserua, eloquia meditare, & prius quā panem apponas, tecum conter, & dic: Est ne iste spōsus meus, & Deus meus? Numquid in habitu peregrinantis, ne agnoscat, apparuit? Cæterum si peregrinus est & aduena, unde illi tam præclara sapientia? Quomodo in illo tanta reuoluit sanctitatis fragrantia? Cur illo mediāte tam uehemens mihi prærogata est amoris flāma? Reuixit planē spiritus meus, & omnia interiora mea ad sermocinationē ipsius completa sunt iubilo. Præter humanam consuetudinem hoc in me actum esse fateor. Quantos quotidie peregrinos intueor, quod homines mira prudentia, atque incomparabili eloquentia præditos audio, & tamen neminē unquam talia proferentem comperi, nunquam huiusmodi exultationem corde percepi. Hęc prius mutatio est dextræ excelsi. Equidem scio, quod soli Deo mortalium corda famulantur. Cæteris residenti-bus foris sibimet ipse ingrediendi egrediēdiq; retinet potestātē. Spirat ubi uult, & quibus placet, nec est, qui sua ualeat reuerti maiestati. Sentiri quippe potest, eius uerō spiritualis præsentia minime intueri. Quamobrem mirū non est, si canales nostros nunc tegit oculos, nec agnosci queat, si dominus est, quā id etiam frequēter spiritualibus agat. Nempe uox illius dilecti mei uox est, aspectus autem hominis peregrini atq; ignoti. In tali uerō ambiguitate constrictus scio, quid faciam, ut mihi cognoscibilis fiat. Consueuit namq; in refectione prius quā cibum capiat, apposita benedicere, panē frangere, ac simul discumbētibus impertiri. Panem igitur humanitatis causa afferam, & qualiter se habebit, solerter obseruabo. Hoc mihi nouissimum præsentia illius indicium erit. Alatum itaq; panem suscipiens mediator manibus benedicendo fregit, apposuit, atque apertis discumbentium oculis lætus euanuit. Hęc tecum iucundo animo meditando reuolue, te præsentem in spiritu exhibe, agnoscentem, loquentem, contrectantem, gaudentem, mirantemq;. Verum ut omnis hæc dies tibi festiua pertranseat, & (iuxta Prophetam) uespere, mane, & meridie contemplando sponsi tui suauis præsentia potiaris quemadmodū mane sepulchrū, ita meridie sole iam ad occasum uergēte relinque mensam, & gradu concito cum socijs regredieris Hierusalē. Perges autem ad domū, ubi Maria cum cæteris residet, quatenus agnoscant & ipsi te referante, quod uideris. Tunc noctis incumbente crepusculo lætātib; uniuersis in medio cœnaculi toribus clausis dum minimum contemplare astantē. Dubietatis omnino caliginem abige, ut resurrectione celebrata ualeas gaudere, atq; cum ipso domino delectabiliter fari, palpāre manus, uidere faciem, cicatrices tangere, pacē suscipere, & cum eo omnibus interioribus tuis iubilantibus in spiritu epulari. In his exuberantem consequeris deuotionis dulcedinē: si corde mundus, & spirituali fueris resurrectione renatus. Prima namq; resurrectio est peccatorum euasisse tenebras, atque futurorum bonorum desiderio inflāmarī, dicēte Apostolo: Si cōsurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt, quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt, sapite, non quæ super terram. Verus ergo dominicæ resurrectionis est cultor, qui per uirtutis studium, & pñ amoris incēdium mediatori Christo inhærare concupiscit. Huiusmodi mystico Christi coniunctus in corpore iam resurrexisset spiritualiter, iamq; cum illo ad cœlos ascendisse cognoscitur, sicut Paulus insinuās inquit: Qui resuscitauit, & confidere nos fecit in cœlestibus cum Christo. Quamobrem o fideles, qui de domino in bonitate sentitis, atq; gratiæ illius participes fieri meruistis, toto deuotionis affectu reuertimini ad uos, ut congruo ordine exultetis in domino. Canite tuba in Sion, uocate cœtum, congregate populum, ordinate senes, uberaq; sugentes. Egrediatur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo, quatenus omnes uoce consona & pari modulatione oris & cordis carmen iucunditatis & lætitiæ præcinnatis dicentes: Hęc est dies, quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. Exultemus inquā, quia resurrexit ipse, lætemur autem, quoniam resurgemus & nos. Nempe gigas ille fortissimus uigilans de sepulchro ablatis Gazæ ciuitatis Philistinorum ianuis medię noctis silentio futuræ resurrectionis ascendit in montem. Mortis quidem calcauit imperium, & inferorum claustra propria uirtute momordit, propter quod læta hodie ubiq; mater promit ecclesia: Vbi est mors uictoria tua? Vbi est mors stimulus tuus? Capitis etenim decore uestita quam resurrectionis gloriā accepit in paucis, hanc in

Exch. 37 extremo tempore nequaquam dubitat se habituram esse in omnibus, quemadmodum ore prophetico dominus pollicitus est dicens: Ecce ego aperiam tumulos uestros, & educam uos de sepulchris uestris populus meus, & inducam uos in terram Israel, & scietis, quia ego dominus quum aperuero sepulchra uestra, & eduxero uos de tumulis uestris populus meus, & dederō spiritū meum in uobis, & uiuetis, & requiescere uos faciā super humum uestrā, & scietis, quia ego dominus locutus sum, & feci. Spe igitur futuræ resurrectionis exhilarati carissimi ad propositum nobis ad incorruptionis brauium percurramus, aspicientes fidei oculo in autorem & consummatorem Iesum, qui in diebus carnis suæ certamine pro nobis inito mortem suscepit & uitam. Semel quippe ad euacuanda multorum delicta pro peccatoribus moriens atq; resurgens a mortuis ultra nō moritur. Proinde uiuorū testis, & primogenitus mortuorū, atq; regum terræ princeps effectus, prædestinatis omnibus resurrectionis gratiā donauit & gloriam. Igitur (iuxta **Psall. 94** Prophetæ exhortationē) exultemus in domino, iubilemus Deo saluari nostro, præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei, qui est sponsus ecclesie, & rex benedictus in secula seculorum. Amen.

In solemnitate sancti Georgij martyris.

Quotiescunq; ad agenda ardua quæq; inducimur, opitulamur optime ad id perficiendum, si ratione instrui mur, uel prouocamur exemplo, seu condigna mercede allicimur. Nempe mercenarius mercede, exemplo rudis, sapiens uerò ad aggredienda difficilia ratione compellitur. Vocem mercenarij Prophetam exprimentē audi: Inclinaui (inquit) cor meum ad faciendas iustificationes tuas in æternum propter retributionem. Exemplo discipulos suos adhuc rudes magistrum excitantē uis nosse: Dominū Iesum obserua dicentē: Si ego laui uestros pedes dominus & magister, ita & uos debetis alter alterius lauare pedes, exemplum enim dedi uobis, ut quemadmodū ego feci, ita & uos faciatis. De ratione autē quid dicā, quū propterea homo rationale animal dicitur, quoniā ratione dirigit, ratione flectit, ratione cōuincitur? Porro si homo rationi nō acquiescit, aut ea nō utitur, rationalis improprie nuncupatur. **Psal. 43** Hoc Propheta insinuans ait: Homo quū in honore esset, non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. lumētis idē assimilatur homo, quia appetitu solo trahitur sensuum, rationis in se iudicio dormitante, per quod appetitus sensualis debuerat regi. Subuertitur quippe ex hoc autoris imperium, qui rationem sensualitati præesse instituit. Rectum namq; condidit hominem, quamuis ipse in multis se irratio nabiliter immiscuerit. Fecit enim Deus illū sic in naturalibus bene cōpositū, quatenus ad obtemperandum creatori suo naturali etiā traheretur impulsu. Casum præuidēs eius uoluit exurgendi præstare remedium, atq; obediendi dare suffragium. Porro sola obedientia est, quæ iacentē erigit, custodit iustum, dirigit innocentem. Vnde (oro) casus in homine: Nonne ex trāsgressione præcepti? Comedit uetitum, quod, ne manducaret, acceperat in mandatum, & factus est reus, amisit innocentiam, perdiditq; iustitiā. Non igitur nisi obedientia mediante fuerat erigendus. Hinc est, quod mediator noster sicut nouus homo in mundo apparuit, ita noua præcepta induxit hominibus, quæ quamuis ardua, rationalia tamen esse probantur. Arduum quippe est crucem quotidie tollere, & post dominum ambulare. Arduum est odisse patrem & matrem, fratres & sorores, propinquos & filios, adhuc etiam & animā suā. Difficilia profecto sunt ista, & humanum uiuendi transcendent usum. Hoc antiqua nescierunt tempora, quoniam naturæ supergre diuntur ordinem. Gratia conueniunt statui, in quo manifestantur diuina, promittuntur cœlestia, atq; præcella exhibentur. Latorē attende gratia, & consiliorū præceptorē, quid dixerit, quid uē in se ipse perfecit, diligenter obserua. Illum uis nosse? Ioannem eidem testimonium in euangelio perhibentem audi: Lex (inquit) per Mo sen data est, gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Hic est qui in spiritu ueniens spiritualia mandata instituit, docuitq; ut renūciaremus omnibus, si eius cuperemus esse discipuli, uerum ut quod instruebat uerbo, etiā indicaret exemplo, quicquid docuit ipse perfecit, atq; ratione firmavit. Egīt prudēter, uti diuinā decebat sapientiā, quæ in carne idē uenerat, ut ne pararetur hominem, & reformaret per gratiam, quod per culpam erat amissum. Nouerat opus suum ipse, quod fecerat, quā pronū esset ad lapsum, quā cæcū ad lumen, quā

A quā tardum ad rationem, quā uē reniteretur ad bonum. Hinc illum mercede allexit, prouocauit exemplo, atq; erudiuit sapienter, ut præceptoris minime negligeret obtemperare mandatis. Erudiuit in quā per fidem, per passionis tolerantiam prouocauit, atq; hominis concupiscentiam ex cœlestium promissione illexit. Cunctorū autē Deum esse fides docet. Nisi fides infaueret, hoc ratio denegaret humana. Propterea peritorum fuere quā plurimi, qui asseuerare sunt ausi mundum æternum esse, atq; ex nihilo non posse fieri aliquid, quod commentum sancta ab initio anathematizauit ecclesia. Fateatur utiq; uerum esse, quod legitur: In principio fecit Deus cœlum & terrā. Et illud, quod per Euangelistam dicitur: In principio erat uerbum, & uerbū erat apud Deum, & Deus, erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est nihil. Nihil exclusit dicens, omnia per ipsum facta sunt, præter id, per quod facta sunt. Cœlum, solem, lunā, stellas, angelos, aerem, & quicquid spirat per eum, aquas, & omne, quod natat in illis, terram, & uniuersa quæ producuntur ex ea, uegetant, uiuunt, & mouentur in ea, in ipsum etiam hominem, de cuius creatione mentio specialis habetur, ne inaniter eleuetur supra id, quod est, uelutq; plus sapere, quā oportet. Sic enim habet: Formauit igitur Deus hominem de limo terræ, & spirauit in illum spiraculū uitæ, & factus est homo in animam uiuentem. Narrat diuinus sermo Deum formasse hominem de limo terræ, ne alium corporis sui quā Deum ueneretur autorem, disceretq; quid esset, ne de se superbiēdo præsumeret, qui se de limo uilissimo sciret esse plasmatum. Ipse quoq; qui corpus condidit, animā inspirauit, quæ (uidelicet) ipsum uiuificaret corpus, rationeq; polleret, per quam opificem agnosceret suum, diligeret, coleret, laudaretq;. Clamat igitur innata hominis ratio, ut illum ex toto corde & ex tota anima diligeret, eidemq; totis uiribus famuletur, a quo gratis non solum est conditus, uerum etiam reformatus, atq; redemptus. Factus quidem est per gratiā, reformatus per aquā, redemptus autē per sanguinē. Hic est (inquit Ioānes) qui uenit per aquā & sanguinē Iesus Christus, nō in aqua tātum, sed in aqua & sanguine. Dedit enim homini, ut esset & hoc sine præcedentibus meritis. At quoniā quod perceperat homo, delinquendo amisit, nō (uidelicet) esse naturæ, seu gratia, illū reformauit per aquā baptismi seu spiritus sancti, de qua legitur: Dabo uobis (ait dominus) aquā mundā, & mūdabimini ab omnibus inquinamentis uestris. Atq; redemit per sui effusionem cruoris, dū penderet in ligno, quatenus certissime sciret illius spōte se debere mācipari obsequio, a quo percepit, nedū ut esset, qui non erat, uerum etiā ut resciceretur, & qui perierat, redimeretur. Errauit (inquit **Psal. 118** Propheta) sicut ouis, quæ perijt, quæ re seruum tuum. Quæsiuit errantem ad auram post meridiem, & in medio luporum reperit, repertūq; lauacro regenerauit aquæ, & sanguine consecrauit. Hic est funiculus triplex connexus a Christo, qui ingratitude sola dirumpitur. Isto rationales homines trahit ad se. Quum exaltatus fuero (inquit) a terra, omnia traham ad meipsum. Et per Prophetam: In funiculo Adam, in uinculis caritatis attraxi te miserans tui. Recogita igitur o homo, quis te fecit, refecit, perfecit, & affluentissime sapientiam, exemplū adinuenies atq; mercedem. Sapientiam utiq; mysterio, **D** exemplum in ligno, mercedem autem in cœlo. Hinc ad obedientiam arduorum alacer, ad tolerantiam aduersariorum fortis, nec minus ad contemptum uisibilium eris accensus. Hæc mentis intuitu sancti aspexere martyres, propterea spreuerunt seculum, passiones calcarunt, & imitati sunt Christum, qui usq; ad mortem crucis pro nobis obtemperauit patri. Ex illis Georgius propugnator eximius extitit unus. Terrenæ namq; abrenunciauit militiæ, ut Christi miles efficeretur egregius, facultates quas habebat dispersit pauperibus, ut diuitias perennes possideret in cœlo, suam quoq; animam odidit in mundo, ut in uitam illam custodiret æternam. Repererat preciosam margaritam latitantem in agro, per quod distractis omnibus mercatus est eam, dominum dixisse aut dierat, nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Prætulit discipulatum Christi opibus, honoribus, uoluptatibus, corpori, & temporalī uitæ, idē intrepidus, armatus, & nudus secutus est Christum. Non carceres, gladios, fustes, uincula, aculeos, tortores, ignem, tyrannos expauit, nec mortem. Nudus nudum Christum attendebat in stipite, illius accendebatur exemplo, eiusq; passionis doloribus angebatur. O beata mens martyris, quæ nec tribulatione, nec angustia, nec plagis, **Laur. Iustin.** **Gg 3 nec**

nec laboribus, nec presentibus, neque futuris à Christo ualuit separari. Viuebat in carne, **Gal. 2** & corde cum Christo iam pendeat in cruce, ideoque dicebat: Christo cruci confixus sum, uiuo ego, iam non ego, uiuit autem in me Christus. Longè excellentius Martyr sic mortuus uiuebat in Christo, quàm si feliciter florens alienus esset à Christo. Est planè quedam beata mors, & quedam uita miserissima, nedum in futuro, uerum etiã in presenti seculo nequã. De futuro namque sic habes: Preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. Et alibi **Ioan. 11 5** **Psal. 33** Mors peccatorum pessima. Pessima propterea peccatorum mors dicitur, quia cruciatibus uiuit, nutritur flammis, desperationis mucrone transfigitur, mortisque acerbitate non moritur. Sanctorum autem ob hoc preciosam esse mortem noscitur, quia miseris finem exponit exilij, perpetuam felicitati præstat aditum, immortalitatis tribuit stolam, coæquat angelis, & electos quosque coniungit Christo. Impresentiarum nempe detestanda spiritualis quedam mors est, quæ eo minus in corpore probatur perniciosior esse, quo prosperis magis successibus pollet, abundat delictis, facinoribusque replet. Iacet prorsus tunc anima delictis oppressa, & defuncta in sepulchro malæ consuetudinis cæcata tenebris, conscientia onere **Iob. 1** grauata, foetens in uoluptatibus carnis, sicut de talibus ore prophetico dicitur: Cōputrunt iumenta in stercore suo. Putrescentes illos appellat non mortuos, ut post mortem eosdem etiam putruisse denunciaret. Mortis huius horridæ figuram Lazari quatruiduani foetentis in tumulo denunciabat conditio, quæ à sanctis ideo tororibus plangebatur, quia spirituali carebat uita. Spiritualis namque & uita uera Christus est, quæ qui possidet mundo mortuus esse censetur, & uiuus Deo. Hos Apostolus fidelibus discipulis perhibuit dicens: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. **Col. 3** Verum ne istam secundum carnem, uel semper eosdem appellasse mortuos arbitraretur quis adiecit: Scimus quod quum Christus apparuerit uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. Vides quam locuples talis sit mors, quæ uitam cum Christo præstat æternam. Sic planè mortuus erat beatus Georgius uiuens in Christo. Mortuus quippe erat uitis, mortuus erat seculo, mortuus erat & sibi. Nisi taliter fuisset mortuus, minime Christo uiuere potuisset. An non mortuus erat seculo, qui oblatas dignitates **Gal. 5** & gaudia pro amore Christi & spe æternæ mercedis repudiavit ut stercore? Nonne uitis erat defunctus, qui laboribus, abstinentia, paupertate, uirtutibusque cæteris corpus quotidiana maceratione domabat? De talibus Pauli uoce dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitis & concupiscentiis. Quomodo uerò sibi ipsi uixisse sanctus iste dicendus est, qui uerbum Dei circumquaque disseminans Christo gloriam audientium auribus insonabat? Quos ualebat auferre diabolo, lucrabatur Christo. Magnanimitate namque præcinctus, & caritatis dono suffultus coram regibus & terræ principibus Christum libera confitebatur uoce. Hinc factum est, ut carceri manciparetur, uirgis & scorpionibus caderetur, lampadarum uestitionibus cremaretur, lanaretur, torqueretur, perimeretur. In his quoniam uiuebat in Christo, se exhibebat ut mortuum. Nulla planè in illo quarimoniam resonabat uox. Nullus repugnandi motus, nulla intolerantia seu murmurij eidem inerat cogitatio, sed lætus corde, intentione immobilis, deuotus animo, mentemque tranquillus laudabat Deum, carnificibus cōpatebatur, se odiētes diligebat. Erat prorsus hoc grāde prodigiū intueri hominem hilari uultu, religiosi sermonibus intrepido corde gaudere supplicij, & morti se sponte subijcere. Cuius hæc immanis o Deus esse fatenda sunt opera, nisi tua, qui facis mirabilia magna solus? Qui enim cœlum pugillo contines, & terram metiri palmo sancti tui Georgij possidens animam ueluti insensibilem illum faciebas in pœnis. Exhibuerat seipsum tibi hostiam uiuentem, sanctam, atque uirtutes redolentem. Istius sacrificium innocentis Abel oblationibus (ut arbitror) prætulisti, quoniam de suis ille, iste autem holocaustum suum exoluit ex se, quanquã & ille seipsum innocenter uiuendo donauerit tibi. Ambo tamen iusti, ambo tibi gratissimi. Ille fratris liuore, iste autem pro tui nominis gloriosa confessione occubuit. Ille decimas & munera tibi fideliter offerebat, iste uerò totum, quod possidebat, distribuens, egenos & uiduas diuitiarum suarum fecit esse heredes. Veneratione prorsus dignus est, qui ut expeditius ambularet post dominum, terrenarum facultatum reiectis oneribus ad martyrij uiriliter certamen aggressus est. Nouerat duobus dominis seruire non posse. Illum præposuit, illique famulari elegit, cuius iugum

A suauè est, onusque leuissimum. Domino namque, cui obtemperari decuit, amoris quem in tolerantia passionis exhibuit, rependere curauit uices. Tanquam bellator præcipuus arbitratus est fore incongruum, ut patiente rege atque pro animarum occubente salute ipse segneter uiueret, & sine certaminis exercitatione deficeret. Frequenter animo illud euangelicum reuoluebat: Maiorē caritatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quāobrem dilectionem quā habebat ad dominum, factis maluit ostendere, quam uerbis. Redemptorem utique suum non ingratus de munere est imitatus in morte, de quo ait **Propheta: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente uoce obmutuit non aperiens os suum. Obmutuit planè iste, & os suum nisi orando aperuit, quatenus hostia Deo patri acceptabilis fieret. Nec illi in longanimitate patientia inueniretur dissimilis, qui in crucis perpessione supplicij, eloquium nullum contradictionis emisit. Hinc gestum est, ut domini sui sicut socius extitit pœnæ, ita particeps illius efficeretur gloriæ, qui in cœlesti regno cum patre, & spiritu sancto triumphat in secula. Amen.**

In festo sancti Marci euangelistæ.

B **E**ragrantibus nobis in huius uitæ ærumnoso itinere eo maior accrescit fiducia pertingendi ad patriam, quo solidioris autoritatis catholicam unitam agnoscimus esse ecclesiam. Vbi enim uitæ dubietas est, procul dubio ibi est & gradiendi tarditas. Verum aliqualem ambiguitatem in orthodoxa fide inesse dubitet nemo, hanc qui fundauit non super arenam, neque super arenam locauit terram, sed super durissimam petram (uidelicet) super se, de quo ait Paulus: **Pe-** **1. Cor. 10** tra autem erat Christus. Nedum stabiliiuit illam in se, uerum etiã scripturarum testimonijs, oraculis prophetarum, apostolorum prædicationibus, portentis miraculorum, martyrum innumerabilium sanguine, atque iustorum omnium assertionem muniiuit. Tali eam instituit robore, ut nullus diffideret id cōfiteri, quod ipsa. Summæ etenim dementiæ est aut prophetarum uocibus, aut apostolorum testimonio repugnare. Repugnare dixerim, etsi non uocibus, tamē uita. Sunt planè, qui fatentur se nosse Deum, factis autem negant. Huiusmodi quauis uera proferant, mendaces tamē sunt, non ueritati, sed sibi. Veritas enim nullius testimonio indiget, habet testimonium in se, cui neque malus neque iniustus ualet obijcere quicquã. Dat uoces suas in cordibus omnium ratione utentium, conuincit illos, & legibus suis (uelint nolint) facit esse subiectos. Ipsi namque ueritati peruersi homines non ratione, sed sola uoluntate resistunt. Est enim humana ratio arbiter quidam æquissimus eruditus per legem ueritatis, quæ lumine suo neminem facit exortem, sed lucet super bonos & malos, & se infundit super iustos, atque iniustos. Hæc uniuersos complectitur, seruos & liberos, Scythas & barbaros, mares & foeminas iudæos & Græcos, fideles atque gentiles. Lege quippe sua ueritas non solū, qui sub lege sunt, sed etiã qui sine lege esse creduntur, absque errore diiudicat. Illos sibi ipsis insinuat, atque conscientia propriæ facit esse notissimos. Clamat pro ueritate cōscientia ipsius irradiata splendore in cordibus mortalium, atque iuxta qualitates operum gloriam pollicetur, liue minatur ipsa supplicium. De hoc Apostolus inquit: Quum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis non sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium, in die quum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum. Vnde (oro) qui sine lege sunt, sibi ipsi sunt lex. Vtque per rationem conscientia ipsorum iudicante, quæ in arcano à ueritatis eruditur lege. Nam conscientiam aliud nil esse arbitror, quam rationis iudicium in ueritatis lumine pro palatum atque discussum. Hinc rectè colligitur, quod qui conscientia bonæ carent usu, & conditoris abutuntur munere naturali, introrsus quidem ueritatem percipiunt, nolunt tamen intelligere, ut bene agant, eorum (scilicet) malitia seu uoluptuosa carnis illecebra subuertente arbitrium. Hinc peccati serui & liberi efficiuntur iustitiæ, taliaque perperant, de quibus merito post erubescant. Beatus planè, cuius naturalis ratio uehiculo ducitur ueritatis, eiusque pulchritudine semper allicitur. Porro non extinguetur in nocte tentationis lucerna illius, neque in huius peregrinationis tabescet itinere. Talis profecto fuit gloriosus euangelista Marcus, cuius mira sanctitatis præconia, & diræ agonis felicem exitum ubique hodie extollit ecclesia. Iste namque de tenebris ueritatis

uocatus ad lucē. Eiusdē ueritatis testis est factus & præco. Nemo sanè sufficiēter edicit, E
 quanta per hunc erudimenta uirtutū, fidei sacramenta, dona gratiæ, futuræ uitę indicia,
 stupenda saluatoris gesta, ueritatis testimonia sancta perceperit ecclesia. Ille etenim est,
 Apoc. 14 quē Ioannes mysterialiter præuidens ait: Vidi alterū angelum uolantē per mediū cœli,
 habentē euangeliū æternū, ut euangelizaret illud sedentibus super terrā. Angelus idē
 nuncupatur, quia degens in carne angelicā ducebat uitam. Quāuis enim cum homini-
 bus conuersaretur, humana pertractaret negocia, & corporalis uitę sustentaretur alimo-
 Phil. 3 nia, mente tamen & desiderio iugiter ferebatur in cœlū, ita ut cū Apostolo diceret: Con-
 uersatio nostra in cœlis est. Nam quod sperabat implendū, contemplando atq; diligen-
 do gustabat, ex parte tamen. Nam quamdiu sumus in corpore peregrinamur a domino
 per fidem ambulantes nō per specię. Volasse autē perhibetur, ut undiq; illum euangeliū
 sanctū annunciaſſe ostenderet. Nempe in omnē terrā sonus eius euangelij cōcrepuit, et
 in fines orbis terrę uerba prædicationis ipsius manifestata noscuntur. Magnus uolatus
 iste est, qui per climata mundi alas suas extendit. Habet alas quatuor hic angelus noster F
 euāgelista Marcus, & facies totidē quemadmodū per Prophetā sub animalū quatuor
 Ezech. 1 figura dicit: Similitudo quatuor animalū quatuor facies, & quatuor pennæ unī, similitu-
 do autē uultus eorū facies hominis, & facies leonīs a dextris ipsorū quatuor, facies autē
 bouis a sinistris ipsorū quatuor, & facies aquilæ desuper ipsorū quatuor, & facies eorū
 & pennæ eorū extentæ desuper. Mira prophetę huius uisio in euāgelistis perfecte com-
 pleta. Singulis namq; euāgelistarū quatuor facies inesse declarat, siue propter eorundē
 cōformitatē in narratione gestorū saluatoris, quoniā quod unus affatus est, differuerūt
 & cæteri, siue propter spiritualē intelligentiā facierum atq; pennarū, quæ in unoquoq;
 eorū perspicue claret. Per humanā quippe faciem susceptionē disciplinæ, quæ moribus
 ac uirtutibus decorat, per leonīs uerò effigiē rugitū prædicationis, quæ doctrina euan-
 gelica mediante perficit, per bouis autē uultū tolerantia pœnę, quę in carnis maceratio-
 ne percipit, atq; per aquilæ similitudinē contemplationē præcipuā, quæ per mentis ele-
 uationē exhibet, agnosce. Sancto namq; huic sicut & cæteris euāgelistis prærogata est G
 spiritualis disciplina uirtutū, credita sunt diuinorū eloquiorū præcella rudimenta: dona
 tum est crucē quotidie baiulare post dominū, necnon secretorū cælestiū ueneranda my-
 steria cōtemplando rimari. Hinc notitia ueritatis, caritatis ardore, reuelationis aspiratio-
 ne, operationis perfectione decenter ornatus humana trāscendebat, & tanquā quibus-
 dam spiritualibus pennis ferebat in cœlū. Absens ab angelorū consortio erat corpore,
 sed spiritu præsens. Quotidianis laboribus exercitatus ueluti sidus splendidissimū reful-
 gebat. Dilectus planē Deo & hominibus erat, cuius memoria in benedictione est. Simi-
 lem illum fecit in gloria sanctorū, magnificauit eum in conspectu gentium, ducemq; sui
 instituit populū. Nempe eundem meritis & dignitate dominus ostendit illustrē. Duplici
 sanctus iste insignitus est stola. Habet in ecclesiæ tabernaculo locum non infimum, apo-
 stolatusq; cathedra cum patribus sublimatur in terra, atq; in cœlorum regno angelorū
 contubernio sociatur. Vbiq; est potens, ubiq; est magnus. Potens in miraculis, magnus H
 in donis, potens uirtute, magnus honore. An non potens est, qui tanta quotidie benefi-
 cia poscentibus præbet? Inuocat illum oppressus, & leuamen sentit, eius implorat auxi-
 lium infirmus, & sospitatem recipit, in mari, in solitudine, in periculis inter latronum a-
 cies exoratur, & iuxta fideliter poscentium suffragatur uota. Offert enim Deo oratio-
 nes ad se clamantium atq; gementium, ut beneficia conferat. Intercedit & obtinet, com-
 patitur & sua interpellatione defendit. Suo nunquam frustratur uoto, quoniam arden-
 ter, quoniam recte, quoniam precatur humiliter. Felices dixerim, qui tanto propitiantur
 patrono, taliq; gubernatore reguntur. In sancto hoc quemadmodum & in cæteris
 commendat Deus gratiam suam. Per illum enim exhibet beneuolentiam, gratificat mu-
 nera, preces suscipit, largitur ueniam, manum porrigit, delinquentes sustinet, tribuit
 uitam. Nemo sanè est, quamuis sanctus, quamuis sit iustus, qui sanctorum non indi-
 geat patrocínio. Per se quis est, qui sufficiat sibi? Quis est, qui non frequenter ruat?
 Erret sæpe? Orandi interdum fiduciam non amittat? Quid sibi expediat, non igno-
 ret, auxiliouē non opus habeat alieno? Istitis spiritualibus de causis atque alijs quā-
 plurimis suffragia sunt quærenda sanctorum. Nonne temeritati ascribendum est, ut in-
 ter

A ter medias inimicorum acies inermis solus & tutus incedas? Sanguini tuo tui insidiantur
 hostes, thesaurum quem geris, diripere moliantur, & sine sanctorū uis progredi co-
 mitatu? Certè si robustus esses & prouidus, minimè hoc audire debueras, quanto mi-
 nus quum infirmus sis, ignores astutias satanæ, & tuæ peregrinationis itinera nescias?
 Sano igitur consilio utere, & salutis monita diligenter attende. Seruos Christi, & al-
 tissimi amicos, potissime autem eos, qui præsentis auxiliij euasere naufragia, & æternæ
 patriæ applicuerunt ad portum, tuos intercessores habere studeto. Ipsi adminiculo suo
 te protegant, ne extollaris in prosperis, neq; frangaris aduersis, ne securitate torpeseas,
 nec desperatione intereas. Poteris innumera corporis & animæ euitare dispendia, si
 sanctorum fueris deuotione affectus. Poterunt equidem, quum resolutio aderit tua,
 patrocinari uehementer. Tunc ut nosti omni humano destitutus auxilio Deo permit-
 tente aduersus dæmonum insultus, qui illo tempore acrius sæuire consueuerunt, tibi
 orationum suarum interuentu opitulari ualebunt. Beatorum igitur interim amicitia
 B fruere, qui imperturbabili caritate Deo coniuncti sunt. Illos uotis aduoca, deuotioni-
 bus uenerare, præconijs effer, precibus pulsa, flecte lachrymis, conuince gemitibus, ut
 itineris tui sint focij, teq; ambulantem, quiescentem, errantem, delinquentem, labo-
 rantem, non deserant morientem. Marcum uerò euāgelistam inter cæteros præcipue
 habeto deuotum. Magni namq; meriti, maximæq; est autoritatis, utpote insignis do-
 ctor, præcellus euāgelista, sanctissimus uir, gloriosusq; martyr. Tibi suis poterit auxi-
 liari orationibus, te scripturis instruere, exhortationibus inflammare, atq; clamoribus
 euigilare ad uitam. Non enim ab re inter sancta animalia, quæ spiritu fuere pronuncia-
 ta prophetico, euāgelista iste Leonis gerit imaginem. Quamuis enim siue quoniam
 a Ioannis prædicatione euangelij sui exordium sumpserit, siue quia cæteris clarius ipse
 dominicæ resurrectionis mysteria reserauit, Leo figuratiter nuncupetur. Merito tamen
 ob rugitum uocis suæ, qua docet pœnitentiam agere, deserere uitia, repugnare diabo-
 lo, futurum deuitare iudicium, atq; æternæ gloriæ desiderare triumphum, speciem de-
 C signatur habere Leonis, cui propter animositatis audaciam, & roboris uirtutem ac uo-
 ciferationis impetum inter quadrupedia tribuitur principatus. Confidens igitur istius
 sancti implora suffragium aduersus aereas, quæ te infestare non desinunt, potestates.
 Nam cōminationibus ac beati Marci orationibus propulsare tranquillitate poteris o-
 prata. Tunc ore cordeq; diuinam laudabilis clementiā, quæ euāgelico mediante præ-
 sidio fugauit tenebras, confudit hostes, sedauit tentationes, atq; in omni contrario e-
 uentu humiles ad se confugientes consueuit eripere. O Dei nostri colenda benignitas,
 quæ peregrinationis nostræ fautores & socios nedum beata angelorum agmina, ue-
 rumetiam sanctos in æthera dirigit triumphantes. Hinc spirituales Deo promendat
 sunt laudes, gratiarum actiones soluendæ, ac iugiter sanctorum ueneranda memoria,
 quoniam supernorū ciuium interueniente ministerio mentis excutitur torpor, dubie-
 tatis scinditur uelum, cœlorumq; patefiunt arcana, quatenus peragrantibus nobis cur-
 sum præsentis exilij uia efficiatur planior, tolerabilior pœna, amabilior gratia, & ani-
 D mus in omni calamitate hilarior, mediatoris nostri nihilominus operante atq; cooperante
 te clementia, quæ laboranti sponsæ suæ ecclesiæ præstat gratiam, polliceturq; gloriam,
 in qua cum sanctis omnibus colligatur magnifice æterni genitoris sui laudans bonitatē
 uiuentis in secula. Amen.

In festo sanctorum apostolorum Philippi et Iacobi.

Impensi beneficij hæc cōmunis est ratio, ut nunquam condigna debeat pri-
 uari mercede. Aequa ministerium & merces sunt semper lance pensandæ.
 Nempe si mercenariū requisieris, illi iniunxeris opus, & post cōsummatū la-
 borē debitū, eidem stipendiū negare uolueris, diuina te increpabit lex, inna-
 ta arguet ratio, propriaq; conscientia aduersum te acclamabit uehementer. Non allega-
 bis (inquit Dei sermo) os boui trituranti, dignus est operarius mercede sua. Discis pro-
 cul dubio ex ijs, quæ extra uel circa te fiunt, quid de Deo præsumere, quid ue debeas ab
 illo percipere. Habet agrū, habet uineā, quā tibi tradidit excolendā. Ager iste spiritualis
 ecclesia sancta est. Agri huius fertilitatē grandæuus patriarcha Isaac & sanctus caligans
 corpore, mente uerò longe prospiciens cōtemplando dicebat: Ecce odor filij mei sicut
 odor

I. Cor. 9

Gen. 27

odor agri, cui benedixit Deus. In ipso ô quanti redolent uirtutū flores, quā multa fecunda arbores, & quot insertae sunt uineae. Porro in hoc agro caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, molestia, continentia, Castitas, sobrietas, fortitudo, humilitas, obedientia, iustitia, puritas, rectitudo, temperantia, spes, seculiq; contemptus inestimabilis fragrant odore, adeo ut in eruditis mentibus eum colentium concupiscentias excitet sempiternas. Sunt iusti quicq; & sancti patres diuersi (scilicet) generis spiritualia arbuta in illo erecta ad sidera semper uirentia, folijs diuinorum eloquiorū amœna, pietatis & misericordiae operibus fecunda, quae nequaquam inutiliter terrā occupant, sed iustitiae producunt ex se fructū, alia trigelimum, alia sexagesimum, alia uerò centesimum. In Christo quoq; innumere plantatae sunt uineae singulae (uidelicet) fidelium animae, quae ratione unitatis nunc uinea, nunc particularitatis consideratione uineae nuncupantur. Vtrunq; in Canticis exprimitur canticorū: Descendi (inquit sponsus) in hortum meum, ut uiderem poma conuallium, ut inspicerem si floruisset uinea, & germinassent mala punica. Alio quoq; in loco idem ait: Ficus protulit grossos suos, uineae florentes dederunt odorem suum. Merito electorū animae uineae uocantur, dum Christo cohaerentes uberes proferunt botros. Christi uniuersae sunt animae. Illi quippe electorum tantum insertae sunt animae, reproborum uerò alienae, quamuis propriae. An non omnes animae ipsius sunt, quas creauit, & corporibus infudit, quū uoluit? Per Prophetam quid ipse loquatur, attende: Omnes (inquit) animae meae sunt, ut anima patris, ita anima filij mea est, & tamen anima quae peccauerit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. Ac si aperte diceret: Propriam animam singulis tradidi excolendam. Quae enim fructū exhibuerit permanebit in me, infecunda uerò & inutilis tollitur, eijcietur foras, & in ignem mittetur, quoniam meam neglexit uineam, quā illi praestiti ad operandū. Ex operibus igitur suis suā ualet quisq; metiri mercedem. Aequus arbiter dominus Christus est, & debitā operarijs singulis remunerationem impendit. Bonis quidem cœlorum gaudia, sceleratis uerò gehennae supplicia. Neq; enim bonis semitas iustitiae deserentibus, & in malo decedentibus ante acta bona opera prodesse, quemadmodū conuersis peccatoribus & perseverantibus in bono praeterita delicta obesse non poterunt. Sic dominus per Prophetā pronuncians ait: Si conuersus iustus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculū corā eo, in peccato suo morietur, & non erunt in memoria iustitiae eius, quas fecerit. Sed etsi peccator conuersus fuerit à uia sua mala, feceritq; iudicium & iustitiam, uita uiuet, & non morietur. Iniquitatum quippe illius, quas operatus est, non recordabor. Hac prophetica sententia admonentur uniuersi, ut timeant, & stabiliter in bono perduret, qui bonus est, qui uerò malus, resipiscat à malo, & quod bonum est, faciat. Qualē enim unumquemq; uitae reperiet terminus, talem iustitiae statera pensabit. Quamobrem indesinenter uigilandum est, ne imparatos nos interitus repentinus excipiat, ne ex desidia torpentes paterfamilias in uinea sua inueniat. Horrendum sanè est incidere in manus Dei uiuentis, atq; fructum negligere spiritualium uinearum, quas dextera altissimi plantauit in agro ecclesiae, sanguinis sui emit precio, angelorumq; sepiuic custodia, propter ferarum siluestriū atroces insultus. Tanto siquidem cum studio illas munit, protegit etiam excoli debere imperat, ut non sine mercede deficiant, qui in istiusmodi instituti sunt agro. Omnes profecto ad hoc opus perficiendum inuitat, quosdam tamen ut solum propriam, quosdam uerò ut non neglectis proprijs etiam exerceant alienas. Vnicuiq; agricolae uinearum dominus secundum suum laborem remunerationis impertietur praemium, dummodo labori operis caritatis coaquet affectū. Est namq; caritas retributionis modus, cū quo laborantiū mesurantur sudores. Non enim aequaliter, sed iuxta caritatis gradus felicitatis aeternae praerogatur denarius. Hinc est, qd in terra uiuentiū omnipotentis patris est domus, nō una, sed mansiones multae esse perhibent, quatenus ex mansionū diuersitate electorū gloria dispar fore cognoscat. Optime autē & absq; errore aliquo singulorū scit Deus merita, & quid quantumue quisq; percipere debeat, pensat. Caeterū quemadmodū malis supplicia citra condignū, ita & bonis ultra congruū largitur & premia. Ardētius tamē coronat, qd dānet. Sicut per Prophetā dicit, quantum distat ortus ab occidēte, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Quō miserē pater filiorū, miserus est dñs timentū se, quoniam

A quoniam ipse cognouit figmentū nostrū. Opportune plurimū uolens Vates memoratus diuine miserationis cōmendare affectū, patris ad filios miserationē expressit, quum nemo ignoret erga filios patrē sauire non posse. Verū si contra filios parentes odiose irasci nequeunt, ualebit Deus, qui uerus & naturalis est pater. Per Prophetā quid idem loquatur, aduerte: Nūquid (ait) potest mater obliuisci infantis uteri sui? Tamē & si illa obliuiscit, ego tui nō obliuiscar. Qua ratione eorū obliuiscetur, quos uoluntarie genuit uerbo ueritatis suae, condidit gratis, passione redemit. Nempe nequaquam obliuiscitur, etiam quū irasci uidetur. Sic namq; legitur: Quū iratus fueris, misericordiae recordaberis. Nam quae ira ab insipientibus nuncupat, in Deo misericordia esse cognoscitur. Flagella quippe quae irrogantur peccatoribus, quamuis de indignationis fonte emanare credant, prodeunt tamen de radice caritatis. Ego (inquit dominus) quos amo arguo, & castigo. Hoc uerbere se emendatū fuisse Prophetā cōmemorans ait: Castigans castigauit me dominus, & mortī nō tradidit me. Quāobrē siue dominus nos feriat, siue muneribus mulceat, ad emendatiorē uitam semper nos prouocat, ut non quod puniat, sed potius in nobis reperiat quod coronet. Coronat inquam gratissimē uniuersos. Iuuent se, sanctis uerò suis duplicia praestat. Attende (oro) quid tibi hodie proponit ecclesia. Sanctorū utiq; apostolorum Philippi & Iacobi merita cōmendat & gloriā. Horum apostolorum praecellata sunt merita, quibus per spiritum datus est sermo sapientiae atq; scientiae, genera linguarum, sermonumq; interpretationes, & dona caetera, quae ad conuersionem infidelium necessaria esse probantur. Erant planē tanquā luminaria magna perlucida uerbu uita in se continentia, ac in opaco seculi huius loco radiantia. Non enim uisibile corporeis oculis exhibebant lumen, sed mentibus rationabilibus fidei & sapientiae agnitionē praebant, neq; in persuasibilibus humanae sapientiae uerbis, sed in doctrina spiritus ipsorum erat praedicatio. Annunciabant dominū Iesum illiusq; aduentus causam eius miraculis confirmando eloquia. Faciebant procul dubio gaudium magnum omnibus audientibus inferendo eorū auribus mellifluum nomē Iesu, ipsiusq; erga homines dilectionem praecipuam. Conuersatione sancta & religiosi moribus ad uirtutum studia credentium edificabant animas. Erat namq; admiratione ac imitatione dignissimū aspicere uiros sapientia decoratos, sanctitate sublimes, faciendorū miraculorum uirtute insignitos, amicos Dei, Christi discipulos, caelestis regni praecones, angelorum conciuēs, sordescere uestibus, temporalī indigere substantia, esurire, sitire, penurias pati, uolenti animo perferre contumelias, sponte pro honore Dei & animarū salute uerbera, plagas, carceres, uincula, exilia, aculeos, ferrum, ignes, gladios, uaria tormentorum genera, ipsiusq; dirae mortis subire supplicium. Quippe quum possent unico consensu sublimari honoribus, diuitijs ditari, temporalī pace potiri, abundare delicijs, & in hoc seculo (iuxta humanae uitae consuetudinem) florere feliciter. Delegerunt tamen ob amorem Christi ac testimonium fidei temporaliter pati, ut futurae gloriae mererentur esse participes. Nouerant praenominati apostoli duobus dominis seruire non posse, neq; licere utriusq; seculi uoluptatibus frui. Propterea sedula intentione orationi uacabant, emittebant suspiria, lacrymas ubertim fundebant, ieiunijs atterebant corpora, domabant carnem uigilijs, super nuda cubabant humo, aestu diei urebantur, & noctis afficiebantur gelu, peragrabant per solitudines, penetrabant nemora, per prouincias ambulabant & urbes, marinis se committebant fluctibus, per fluminum uada transibant, latronum piratarūque se periculis exponebant, quatenus calcatis mundi illecebris placerent Deo, caeloq; labores praemitterent suos. De gemitibus insuper egenorum, de pauperum inedia, de compassionibus oppressorum, de lacrymis uiduarum, de conuersione peccantium, de confessione iustorum, atque de animarum salute in ciuitate domini uirtutum superna (uidelicet) Hierusalem spirituales sibi diuitias aggregabant, quas non consumit arugo, nec demolitur tineae, neque fures fodiunt uel furantur. Hinc istorum apostolorum quanta sint merita, luculenter apparet. Nam ipsorum die martyrij iura silent, quiescunt iudices, fora clauduntur, artificia cessant, aperiuntur templa, ecclesiae laudibus resonant, concurrunt populi, uigiliae celebrantur, omnesq; sanctorum triumphis congratulari uidentur. Veridica in eis Vatis probatur esse sententia, quae domino decantans ait: Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus

patus eorum. Nimis planè, quoniam non minus in cœlo, quàm in terra laudum effe-
runtur præconjs. O si posses mentis attollere oculos ad ea, quæ sancti percepturi sunt
à domino, mirareris utiq; quomodo quum sit homo putredo & uermis, ad tam subli-
me gloriæ ualeat euolare fastigiū. Nempe corporis natura non patitur, ut eleuata in cœ-
lum, atq; choris sociata angelicis uiuat in æternum. Hic esurire, sitire, fatigari, cibum su-
mere, somnum capere, lassescere, infirmari, moriq; compellitur. Horum autem nulla ibi
prægrauatur molestia. Delicijs animæ nutritur corpus, Christi iucundissima uisione læ-
tatur, fraterna societate congaudet, atq; sensuum amœnitatem resectum nihil est, quod ul-
tra iam timeat. Absterget quippe Deus (quemadmodū legitur in Apocalypsi) omnem
lachrymam ab oculis sanctorū, & mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; do-
lor erit ultra, quæ prima abierūt, & dixit, qui sedebat in throno, ecce noua facio omnia.
Noua dominus omnia non ab re se post resurrectionem pollicetur esse facturum. Nam
immortalitatis, agilitatis, spiritualitatis, & claritatis dotibus humanum uestietur cor-
pus, & septemplex sole splendidius erit, anima uerò ad æqualitatem transibit ange-
lorum, eadem Dei beatifica uisione fruetur, qua ipsi pari generationis æternæ uerbi Dei
cognitione gaudebit, atq; de ipso diuinæ bonitatis fonte hauriet suauitatis dulcedinē,
delectabilisq; amoris abundantiam, sicut & illi. Inebriabuntur planè sancti ab ubertate
domus Dei, & de torrente uoluptatis illius potabunt, atq; in eius lumine inaccessibile
& ineffabile uidebunt lumē. Erit eisdem perenne gaudium: læta comprehensio, facialis
uisio, secunda tranquillitas, libera possessio, atq; imperturbabile bonum carens malo, læ-
bem nesciens, timorem non sentiens, sed intima caritatis exultatione fecundum. Non
uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ in illo futuro cœlorum
regno præparauit Deus diligentibus se. Ex parte tamen illa in carne dum uiuerent, per-
ceperunt apostoli, Christo illis reuelante per spiritum. Quamobrē eorum speciositate il-
lecti atq; succensi ultrò se martyrio tradiderunt. Desiderabant utiq; flagrantissime exire
de compedibus cœnosæ carnis, & transire ad Christum, unde uterq; eorum singuli cor-
dis uociferatione propheticū illud decantabat dicens: Educ ô domine de custodia ani-
mam meam ad confitendum nomini tuo, me expectant iusti, donec retribuas mihi tu,
qui es Deus benedictus in secula. Amen.

In festo ascensionis domini.

Aelitus prophetae sancti afflatus in spiritu quemadmodū percipere merue-
runt, ita redemptoris nostri mysteria, quæ ad humanitatē attinent pro fide-
lium eruditione, sub compendio insinuare curarunt. Non enim humano
studio, sed à Deo didicere per spiritū, neq; pro se tantum, sed ut posteris ge-
nerationibus fidei notitia, atq; exhibitæ caritatis præclara pateret cog-
nitio. An non ædificatur plurimū fides, quū ea, quæ facta cōspicimus, prænunciata longe
antè fuisse cognoscimus? Hinc futura prius monstrata sunt, ut suo tempore cōpleta cre-
dantur. Da (inquit unus prophetarū) mercedē sustinentibus te, ut prophetae tui fideles
inueniantur. Nempe nulla est alia expectantiū merces, quàm ut quod præstolantur, ex-
cipiant. Prædicabant uates dominū Christum in carne uenturū, & de spirituali seruitute
erepturū esse populū Israel. Ob hoc plebiū accendebantur corda illum uidere, & bene-
ficioꝝ eius participes fieri. Quis non merito inardesceret agnoscere Deū uerum & ho-
minem conceptū sine semine, natum de uirgine, adoratū à gentibus, præsentatū in tem-
plo, baptizatū in fluuio, faciendorum miraculorū potestate præditum, uerbu uita, præ-
dicantē turbis, à discipulo traditū, illusum, coronatum spinis, confixum ligno, felle pota-
tum, mortuū, resuscitatum post triduū, cœlosq; ascendisse post modicū: Huic planè tan-
quam humani generis redemptori omniū prophetarum uoces testimoniū perhibēt. In
hunc omniū patriarcharum figuræ concordant utpote promissum cœlitus, & in tempo-
ris dispositione ostensum. Quid prophetae de ipso Christo uaticinati sint (oro) diligen-
ter attēde, ne de accepto pignore in fide dubius uel inueniaris ingratus. Conceptū quip-
pe uirginis & ipsius partū eorum unum differentē audi: Ecce (inquit) uirgo cōcipiet, &
pariet filiū, & uocabitur nomen eius Emmanuel. Gentiu ergo seruitutē Christo fidelem
agnosce prænūciatā in psalmo: Reges Tharsis (ait Psalter præcipuus) & insula munera
offerent, reges Arabū & Saba dona adducent, & adorabunt eum oēs reges, oēs gentes
seruiant

Aseruiant ei. Cœlestis patris testimoniū super ipsum baptizatū si scire concupiscis, obser-
ua Prophetā dicentem: Vox domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus su-
per aquas multas, uox domini in uirtute, uox domini in magnificentia. De prædicatione
& miraculorū exhibitione audi, quid idem per Prophetā dicat: Spiritus (inquit) domini
super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos,
remissionē prædicare captiuis, cæcis dare uisum, dimittere contractos, prædicare annū
acceptū domino, & diē retributionis. Quod à discipulo sit traditus, ipse in psalmo dicit:
Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, ampliāuit aduersum me sup-
plantationē. De illusione enim sic legit: Illusio factus sum populo huic, canticū tota diē.
Quod spinis esset coronandus, per Prophetā idē inquit: Spinis peccatorū suorū circun-
dederunt me populus hic. De crucifixione eius Propheta inquit: Vinxistis me, nō sicut
patrē liberaui, qui uos de terra Ægypti, clamantes ante tribunal iudicis humiliastis me
suspensum in ligno, tradidistis me. Quod felle potatus sit, ait Psalmographus: Et dederūt
in escam meā fel, & in siti mea potauerūt me aceto. De morte ipsius in libro sapientiæ ha-
betur: Dixerunt impij, mittamus lignū in panem eius, & eradamus eum de terra uiuen-
tiū, & nomen eius nō memoretur amplius. Quod resuscitatus sit, inquit Dauid: Nō de-
relinques animā meam in inferno, nec dabis sanctū tuum uidere corruptionē. Ipse autē
in psalmo dicit: Ego dormiui, & soporatus sum, & resurrexi, quia dominus suscepit me.
Ascensionē quoq; ipsius Propheta memoratus apertissime pronunciauit inquit: A-
scendit Deus in iubilatione, & dominus in uoce tubæ. Signanter tamen illū ascendisse
perhibuit, ne sublatū ut Enoch, uel curru igneo ut Heliam raptū fuisse putares. Ascēdit
planè nō angelico fultus præsidio, sed potestate propria, quemadmodū ore prophetico
dicitur: Exaltare domine in uirtute tua, cantabimus, & psallemus uirtutes tuas. Ascēdit
inquā hodie nonnullis ex beatis spiritibus mirantibus atq; dicentibus: Quis est iste, qui
uenit de Edom tinctus uestib. de Bosra, formosus in stola, gradiens in multitudine uirtu-
tis suæ? Mirabantur non modicū, quoniam modo humana natura delicto priorū paren-
tum deprauata, uulnerata, ac de cœlorū exulans regione illuc tanto cū honore conscen-
deret. Neminē mortaliū eousq; ascendisse pexspexerāt, tamen præcessissent multi, quo-
rum uitā gratissimā Deo extitisse cognosceret. Verū ut dominū intellexerūt esse Iesum,
festiua cū exultatione eidē obuiā processere dicentes: Benedictus, qui uenit in nomine
domini. Nemo autē dubitet supernorū ciuium uniuersa agmina angelorū (uidelicet) ar-
changelorū, uirtutum, principatū, potestatū, dominationum, thronorū, cherubim, &
seraphim domino occurrere, illumq; ineffabilibus spiritualiū canticorum extulisse lau-
dibus, atq; usq; ad diuinitatis sacrosanctū comitata esse solium. Hanc profecto mediao-
ris nostri sublimē gloriā propheta cōtemplatus aiebat: In excelsis throno uidi sedere ui-
rum, quē adorabat multitudo angelorū psallentium in unum. Ecce cuius imperij nomē
est in æternum. Psallebant utiq; pariter, & cœlestē aulam dulcisona modulatione reple-
bant, eorū tamen singuli uota propria & præconia specialia depromebant. Nouū planè
illic exortum est gaudiū insueta celebrata solennitas, pax reformata antiqua, regiū para-
tum cōuiuuiū, munera prærogata amplissima, atq; iubilatione q̄ maxima hominū & an-
gelorū ore cōpleta. Erat omnium una laudandi uoluntas, cōcors caritatis affectus, eadē
contemplationis uisio, simul fruitio maiestatis, atq; interminabilis causa lætitiæ. Verum
quoddā hominibus spirituale tripudiū infundebatur amoris, dum supra cunctā cœli mi-
litiā propriā in Christo naturā intuebantur euectam. Hinc Christum amplius degusta-
bant in Christo, atq; præcipuo eidem dilectionis uinculo inhærebant. Ingrediebantur
quippe nunc ad cōtemplandas inenarrabilis uerbi delicias, eius diuinā generationem,
& patris & filij sacratissimū osculum. Nunc super eminentē plenitudinē gratiarū ipsius
percipiebant in anima, uerbi unionē, capitis excellentiā, prærogatiuā singulis personæ,
præcellam sibi traditam potestatē, amoris uehementiam, parilitatis scientiam, gloriam
deitatis, & dona quædam præcipua, quæ obtutus nequit humanus attingere. Egredie-
bantur autem interdum, & delectabiliter intuebantur humanitatis illius elegantiam,
præclaram formam, radiantem faciem, imperiale decus, & honorabilem statum. Sicq;
amoris, admirationis & gaudij melliflua in eo inueniebant pasqua. O quanta illic singu-
lis lætitiā inerat, quàm læti ducebantur chori, quantus exultationis personabat concertus.

tus, qualisue harmoniæ cœlestis illabebatur gustus. Ipsorum namque uociferatio laudis erat sicut citharæodorū citharizantium in citharis suis. Vniuersorum etenim præcipuū opus existerat Deum honorifice magnificare & colere, benedicere & laudare, illi quoque medullitus ac sincero uenerationis affectu ignitas gratiarum exhibere actiones, copiosius tamen mediatori ipsi, pro quo hæc celebritas tam solenniter agebatur. Nam quem admodum ceteros dignitate excedebat & gratia, ita eius speciale sacrificium plus reliquis in conspectu redolebat altissimi. Omnem quippe locū replebat fragrantia, singulosque suauitate reficiebat & contemplationis iubilo. Dies ille factus est præclarior ceteris, sanctior uniuersis, sine occasu, sine mœrore, & absque uicissitudine. Facundia profecto explicare non suppetit, humanus non attingit sensus, non capit oculus, neque ingenium penetrat, huius diei quanta sint gaudia. Coniuncta sunt ima summis, & humana sunt copulata cœlestibus. Factus est unus hominum & angelorum paries in Christo Iesu angulari lapide precioso atque perfecto. Nempe in hoc die tota ciuitas cœlestis Hierusalem rosas coronata est, resperfa odoribus, floribus redimita, ornata monilibus, decorata gemmis, auro depicta, & circumquaque septa cantoribus, adeo ut per omnes uicos, & plateas, atque super ipsius muros dulcisonæ laudantium perstreperent uoces. Tantus siquidem exultationis in eadem effundebatur sonus, ut etiam discipulorum Christi corda compleret. Quamobrem pro tam insolito prodigio & insueto iubilationis gaudio admirantes stupebant, ita ut mutuo sibi loqui non possent. Præpedierat quippe linguæ officium, delectationis internæ nimietas, & mista cum admiratione lætitia. Porro in persona istorum Citharæda egregius decantando dicebat: Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria domini, cor meum & caro mea exultauerunt in deum uiuum. Merito propter utriusque hominis glorificatam in Christo naturam cor & caro exultasse perhibentur. Ut igitur omnia in omnibus fieret Christus, tota hominis deificata est species, atque super omnem principatum & potestatem feliciter sublimata. Istiusmodi autem diuini operis irradiata splendore sancta hodierna solennitate undique mater canit ecclesia: Omnes (inquit) gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Vniuersos in hac domini ascensione iubilationis inuitat ad plausum, quatenus illi gratulentur, & se agnoscant in ipso, atque quod ille, festinent ascendere. Ipsi sane congratulandum est, qui in huius peregrinationis campum pugnaturus adueniens post mortalis corporis necessitates perlatas, post usquequaque uerbi Dei diffusum semen, post ignominiosæ passionis perpeffum agonem, post tenebrarum principis triumphum exhibitum, postque gloriosissimæ resurrectionis consummata mysteria, uisibilibus oculis in cœli palatium perenniter regnaturus intrauit. Quantum autem rationalis spiritus percipiat gaudiū, quum suæ considerationis in Christo figit obtutus, nemo sufficienter explicat uerbis. Se quippe uidit in illo, naturam suam excellentius, quam in prima conditione fuerat condita, reformatam agnoscit in melius, dona cum mulata, additam gratiam, & supererogatam sibi cum exultatione fatetur gloriam. Hinc gaudet in spiritu, corde tripudiat, caritate flammescit, exoluit grates, occupatur in laudibus, depuratur mente, meditatione pinguescit, illucque festinat ascendere, quod sponsum suum ascendisse non dubitat. Ascendit inquam in huiusmodi castissimi amoris præludio, ubi Christus est in dextera Dei sedens, non corpore, non uehiculo, non humano suffragio, sed spiritu, sed cogitatione, sed desiderio, sed intentione, sed corde. Per se namque concupiscentia impellente, ferente uoto, sponsoque trahente rapitur super se. Raptur quidem interdum ex supereffluente gratia, ex seruore spiritus, ex suauitate amoris, ex abundantia luminis. Ascendit autem frequenter uirtute corroboratus & gratia per spirituales internosque gradus, ut eius quem diligit, ualeat delectari præsentia. Istiusmodi studia spiritualia Propheta considerans atque commendans aiebat domino: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensionem dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Videte, quam rationabiliter in corde per dispositos uirtutum gradus ad Dei ualeat uisionem ascendere. Verumne pro ignorantia te, quod non ascendas, excuses, præceptorem cœlestem in montis uertice cum discipulis relidentem perfectionisque monita proferentem, audi quam diserte quosdam spirituales instituerit

A tuerit gradus. Aperiens quippe os suum inquit: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram, beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, beati qui esuriunt, & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur, beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Ascensionibus istis eousque peruenit, ut diceret, beati mundo corde, quoniam ipsi deum uidebunt. Propheta quoque ait: Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disponit in ualle lachrymarum. Nempe ab illo uidebitur Deus deorum in Sion. Optime Propheta & dominus prophetarum quoniam uno loquebantur spiritu, in eadem cōueniunt sententia. Quamobrem si recto cupis ad cœlum scandere ordine, humilitatis iace fundamentum, quatenus à domini timore initians terram uiuentium hæreditario iure per mansuetudinem & pietatis affectum ualeas possidere. Disce etiam præsentis exilij deplorare ærumnas, atque diaboliæ fraudis agnoscere laqueos, ut lumine in te præeunte scientiæ assuescas esurire & sitire iustitiam. Hoc dum tu diligenter perfeceris, diuino fretus consilio non solum aduersa perferes fortiter, uerumetiam misericordiæ uiscera indues, per quæ gaudere cum gaudentibus, atque ueraciter poteris flere cum flentibus. In his exercitatus, intellectus percipies donum, per quod internos omnes animi tui compones motus, & arbitrium tuum subiicies rationi, fiesque pacificus, & patris tui cœlestis depuratam, quemadmodum eam sortitus es, habebis imaginem. Tunc planè sapientiæ diuinæ tibi suauissimus exhibebitur gustus, tunc sacramentorum cœlestium arcana pandentur, atque immortalis sponsi spirituali potieris præsentia, quæ purgato cordis prospicitur intuitu. Beati procul dubio mundo corde, qui per spirituales ascensus prouecti super sidera immaculati agni spiritualiter interfunt nuptijs, & inamabili ipsius delectantur aspectu. Istiusmodi o quantis exuberant delicijs, qualibusue fruuntur gaudijs? Expertum audi: Prouidebam (inquit) dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear, & propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Et hoc illi unde? quo studio? qua intentione? In matutino (inquit) interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Cordis insinuauit se uacasse munditiæ, dum in exordio perniciosæ uel noxiæ cogitationis se reluctatum esse declarat. Hinc planè beatus erat, quoniam sui cordis tenebat custodiã, & paruulos suos allidebat ad petram, non sinens interioris hominis obtenebrare obtutum. Hinc etiam ad supernam patriam se ascensurum esse sperabat. Quamobrem alio in loco quasi requisitus, quis ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius, sententiam protulit dicens: Innocens manibus & mundo corde. Istius igitur Prophetæ eruditus oraculo, atque prouocatus exemplo peruigilem cordi tuo adhibeto custodiam, ne curis seculi, ebrietate grauetur & crapula, ne inordinato ille deprauetur affectu, ne maligni seducatur fraude, ne uitiorum labe foedetur, neque carnis subuertatur illecebris. Cœlestem quippe quo hodie Christus ascendit, corde conscendes in arcem, si mundum ab ijs, quæ dicta sunt, mentis tuæ seruabis intuitum, mediatoris nostri nihilominus suffragante clementia, qui humanitatem nostram importauit sideribus, eandemque beatæ trinitatis collocauit in solio, in qua uiuit & regnat gloriosus in secula seculorum. Amen.

In solennitate Pentecostes.

Naturalis lucis quicumque uoluerit considerare profectum, ab ipso sui ortus primordio usque ad meridiem tam in lucis candore, quam etiam in seruore caloris eandem semper augmētari cognoscer. Eo namque efficacius uim uirtutis suæ infundit inferius, quo in sphaera sua proiecerit altius. Optime æternæ lucis hoc gerit imaginem, atque per ipsius uisibilem speciem de inuisibilis diuinitatis operatione nos docet. Sunt quippe creaturarum species humani quidam pædagogus ingenij, & conditoris earum speculum singulare. Hoc Apostolus expressit dicens: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque uirtus eius & diuinitas. Vehiculo igitur hoc utatur præclaro, quisquis cupit ad summi Dei peruenire notitiã. Se per ea, quæ uidentur, erudiat,

Laur. Iustin.

Hh 2 donec

donec coalescat, & ad spiritualement capessendum cibum effectus idoneus per se supra se ascendere norit. Nempe quemadmodum primus debilius ac neophytorum, ita secundus perfectorum est consuetus ascensus. Spirituales enim quum iudicetur a nemine, spiritualiter diiudicat omnia, animalis uero, quae Dei sunt nequaquam percipiens, sensibilibus suffragio interdum ad summa prouehitur. Amoris remigio spiritualis quisque in aeternorum contemplatione erigitur, diuinæ cognitionis luce uestitur, ueritatis splendore allicitur, ac desideriorum caelestium delectabili suauitate pinguescit. Hæc autem non ad libitum, sed ad uotum disponentis, trahentis, ac miserantis Dei perficiuntur in illo. Neque uniformiter operatur in singulis, sed per uicissitudines & diuersimode suis agit in membris per uerbum suum coæternum sibi iuxta eorum gradus, congruitates, & merita. Quæ igitur memorata sunt, perfectorum spiritualis est cibus, eorum (uidelicet) qui pro consuetudine ad discretionem boni & mali interiores exercitatos habent sensus. Incipientes uero & necdum introrsus adulti spiritualis lactis sunt dulcedine nutriendi, atque uisibilem & sensibilem exercitatione manuducendi. Rei huius uis nosse mysterium? Restaurationis humanæ magisterium contemplare. Misit Deus uerbum suum in mundum, quatenus per uisibilem, quam assumpserat, naturam homines tanquam paruulos de conditoris sui notitia rudes, ignaros sui, tentationum inexpertos erigeret, atque firmaret. Hoc primum amabilem humanitatis suæ illis exhibuit conuersationem, spiritualis disciplinæ instituit formam, diuinorum eloquiorum præstitit pabula, ac miraculorum eisdem ostentatione illexit. Cæterum ut ipsos ad altiora proueheret, & de carnalibus spirituales, atque de inuitantibus perfectos faceret, discipulis in uniuersorum persona dicebat: Expedi uobis, ut ego uadam, quatenus me deinceps non carnaliter, sed spiritualiter diligatis, si enim non abiero, paraclitus non ueniet ad uos, si autem abiero, uisibilem amouendo formam mittam eum ad uos, ut ipsius eruditione promoti ad ueritatis perspicuam scientiam, necnon perfectæ caritatis experientiam pertingatis. Nempe quod inchoaui ego, ipse perficiet, atque præstantioribus donis, quam hæcenus percepistis, idem uos dignos efficiet. Verum ut agnoscas hunc iustitiæ solem abundantius bonitatis suæ radios effudisse in hominibus ascendens ueluti in meridie resedit in caelo, quam quum conuersaretur in terra, quod apostolis sponderat ore, compleuit effectu. Illis namque paraclitum mittendo, ut dixerat, potiora quam prius spiritualium donorum charissimata prærogauit. Hæc est solennitatis hodiernæ præcipua causa, hæc inquam est, unde tanta consolatoris præsentia sancta per orbem terrarum exultat ecclesia. In apostolis tanquam mater & in filiis dilectionis sacrum hoc munus se admisisse congaudet, atque præterita quasi præsentia commemorans aduentus almi spiritus modum insinuans ait: Dum complerentur dies pentecostes, essentque omnes discipuli pariter in eodem loco, factus est repente de caelo sonus tanquam aduenientis spiritus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes, apparueruntque dispersitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum. Diligenter uniuersa obserua. Nihil a mysterio uacat. Descendit spiritus super unanimes sedentes atque orantes. Venit inquam sonus sicut ignis, & tanquam linguæ. Diligit hic spiritus unitatem, amat pacem, diligit etiam concordiam. Hunc si suscipere cupis, noli dissidere cum fratribus, noli diuisus esse in te. Concordet in te uoluntas & ratio, caro & spiritus, & quicquid postulaueris, impetrabis dicente domino: Si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Dirime a te lites, contentiones, detractationes, rixas, animositates, inuidias, odia, & his similia, in quibus amor fraternus offenditur & deperit. Nempe conglutinat spiritus iste hærentia membra, & mysticum Christi efficit corpus. Quæ uero sibi dissentiant, spernit & deserit. Ut igitur huius corporis efficiaris membrum honorabile, & almus hic spiritus uiuificet te, custodi unitatem, & apud te quietus sede, præstolare eius aduentum corde peruigili, ut te ad se suscipiendum paratum inueniat, turbas fuge & publicum, conuersationem declina, dum uales, tumultuosaque secularium rerum & temporalium facultatum deuita negocia, quatenus amabiliter paraclitus ueniat, & requiescat in te. Super quem (inquit per Prophetam dominus) requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum? Esto humilis coram Deo & proximo, esto quietus in te, secretum dilige, solitudinem quare mœroris amicam, & placito suo illapsu sanctus spiritus descendens ad te, te ele-

A te eleuabit ad se, atque dignanter habitabit in te. Prophetiam super hoc attende sententiam: Sedebit (inquit) solitarius, & tacebit, quia se eleuabit supra se. Et hoc unde nisi per orationis exercitium? Optime sibi conueniunt quieta remotio, & orationis instantia. Nam sicut publicum corporalis actio, ita solitudinis secretum exigit contemplatio. Quum contra aduersarios pugnaret Moses, ascendit in montem, quum diuino fruebatur eloquio, montis residebat in uertice, nec caelestium sacramentorum rudimenta percepit, nisi post solitudinis ingressum. Disce igitur solus orare, disce ostio clauso cubiculi patrem deprecari caelestem, quatenus ad te paraclitum dirigat, non ut discedat, sed ut tecum in æternum permaneat. Apostolorum te prouocent gesta, illis prærogata te ad hoc accendant charissimata. Eis namque cohabitantibus in unum, residentibus, atque orantibus aduenientis spiritus factus est sonus, non ut terreret, sed ut insinuaret mystice, quod in omnem terram audiendus est sonus prædicationis eorum, & in fines orbis terræ oris ipsorum uerba fuerant diffundenda. Ignis etiam exhibuit speciem, & linguæ figuram detulit, quatenus cordibus igneis ignea promerent eloquia, omniumque linguarum generibus loquerentur. Nonne diuini amoris flammam gerebant in corde, quando isto calore succensi a pontificibus iudeorum grauissime caeli gaudentes ibant a conspectu concilii, quonia pro nomine Iesu digni fuerant contumelias pati? An non uniuersarum gentium etiam diserte sermonibus loquebantur? Sic etenim de illis scriptum legitur: Stupebant omnes, & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt, & habitant Mesopotamiam, iudeam, & Cappadociam, Pontum & Asiam, Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum & partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, iudei quoque & Proseliti, Cretes & Arabes? Audiuimus eos loquentes nostris linguis magnalia Dei. Non enim humanæ hoc industriæ esse poterat, ut uiri Galilæi idiomatis hebraici tantum gnari sine temporis interuallo, & absque doctore aliquo cunctarum nationum loquerentur eloquijs. Illius procul dubio magisterij erat, de quo in sapientiæ uolumine continetur: Spiritus (inquit) domini repleuit orbem terrarum, & hoc quod continet omnia, scientiam habet uocis. Ex repentino igitur profectu apostolorum huius spiritus diuinitatis uirtutem intellige. Non enim per interualla erudit, quum sit Deus, & uniuersa possit, quæ uult. Quamobrem cor hominis illum tetigisse docuisse est. Nepe dum dona sua infundit, dum humanæ menti illabitur, mutat in uirum alterum, & Deo reddit amabilem. Carnalem siquidem depellit metum, & filialem immittit timorem, crudelitatem amouet, & pietatis erga proximos inducit affectum, præbet in administratione temporalium & naturalium cognitione scientiam, eminus propulsata quæ præcipitat imperitia, facit aduersa cuncta & ardua tolerare uiriliter, ita ut nec ipsam, qui illos sunt pleni, contremiscant mortem, discretionem iudicij, & sana in dubijs ac repentinis eventibus consilia tribuit. Porro intelligentiam præstat, ut profunda scripturarum sacramenta, spirituales insultus demonum, & interni animæ motus claro cernantur intuitu. Attollit demum animam ad diuina contemplananda atque caelestia, & grato illapsu sapidum spiritualis deuotionis sibi obtemperantibus largitur affectum. Certè quicquid uirtutis, quicquid gratiæ, quicquid scientiæ, siqua prudentia, si quod ualeamus bonum, ipso paraclito donante, ipso auxiliante perficimus. Fugat namque tenebras, frangit odia, lites dirimit, componit mores, disponit negocia, cogitationes regit, purgat affectus, futura prædicat, discernit præsentia, agnoscit utilia, donat errata, reuocat ad gratiam, perducit ad gloriam. Per illum insuper (Paulo attestante) datur sermo sapientiæ, sermo scientiæ, fides, genera linguarum, interpretatio sermonum, & gratia sanitarum: hæc omnia sine personarum acceptione singulis diuidit, prout uult. O quam uenerandus quamque colendus est artifex iste omnem habens uirtutem, uniuersorum scientiam, & cuncta prospiciens. Intuere caelos, si scire desideras huius opificis dignitatem, operandi potentiam, diuinitatis gloriam, atque gubernandi prudentiam. Ipse namque caelos ornauit sideribus, decorauit luminibus, uirtutibus stabiliiuit, dicente Prophetam: Verbo domini caeli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum. De ecclesiæ autem firmamento quid memorare, quum idem spiritus stellarum rutilantium illud speciositate repleuit? Quot iustos & sanctos habuit, tot stellis emicuit. Sic enim legitur: Stellæ dederunt lumem in custodijs suis, uocatae sunt, & dixerunt: Adsumus. Et luxerunt cum iucunditate ei, qui fecit illas. Attende in hoc sacramento Abel innocentiam, puritatem Enoch, Noe iustitiam, fidem Abrahæ, simplicitatem Isaac, longanimitatem Iacob, Ioseph pudicitiam, mansuetudinem Moysi, Laur. Iustin.

Samuelis sanctitatem, humilitatem David, Heliae auctoritatem, Elisei zelum, prophetarum ceterorum uirtutes, apostolorum caritatem, patientiam martyrum, doctorum sapientiam, presulum sollicitudinem, anachoritarum austeritatem, continentiam confessorum, uirginum munditiam, constantiam continentium, atque iustorum omnium laudabilem uitam. Hi uniuersi spiritualia sidera praefulgida operatione almi huius spiritus protestantur. Ceterum quauis hoc pateat semper, per amplius tamen in exordio nascentis claret ecclesiae, in quo gratia profusior, stellarum numerus copiosior, manifestior splendor, & gloria agnoscitur eminentior. Nequaquam tantum proficere ualisset, nisi sancti spiritus auctoritate id fieret. Est enim spiritus intelligentiae sanctus, unicus, multiplex, subtilis, modestus, amabilis, disertus, incoitus, quinquatus, certus, suauis, amans bonum, qui nullum uetat benefacere, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens uirtutem, & uniuersa discernens. Merito igitur illi subest omnia posse, quum uult. Operatur in singulis, operatur in omnibus, ita ut non sit qui se abscondat a calore eius. In animabus se iustis infundit per generationes & generationes, & eas Deo reddit amabiles. Nempe nullus a Deo ualet esse alienus, quem iste repleuerit, nullus amicus, quem deseruerit ipse. Vasa propria agnoscit, & illa inhabitando nobilitat. Neminem prorsus, nisi se contemnentem relinquit, nullusque (quantum in se est) gratiae suae cupit se esse exortem. O quantos in delictorum uolutabro prostratos quotidie erigit, & quam multos auersos a Deo filios facit! Ipse profecto iustificat impios, defunctos suscitatur, reducit erroneos, caecos illuminat, pascit famelicos, sanat aegrotos, accendit remissos, duos emollit, erudit inscios, damnat ingratos. Optime humanum, quem inhabitat, ad orandum informat affectum, Apostolo perhibente, qui ait: Quid oremus nescimus, sed spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Verum quoniam quid nobis expediat, ignoramus, implorandum est paracliti huius suffragium, atque ex omnibus medullis cordis dirigenda est ad illum interioris hominis cuncta intentio, quatenus uoce patris & affectu humiliter clamet, & dicat: Veni sancte spiritus, & emitte coelitus lucis tuae radium. Veni pater pauperum, ueni dator munerum, ueni lumen cordium. Tu namque es in labore requies, in aestu temperies, in fletu solatiu. Quamobrem o lux beatissima reple cordis intima tuorum fidelium. Illabere igitur ad mentes te suppliciter flagitantium, ne in praesentis seculi salo naufragium patiantur, & diripiantur in praedam exactorum crudelium. Descende utique, & tuum utriusque hominis posside templum. Nam teste Paulo, corpora nostra templum tuum sunt. Sed & caritas Dei, quae tu es, per te in cordibus diffunditur nostris. Te quippe habemus per te, qui uoluntarie descendis ad nos, ut nos maneamus in te, diligamusque te, ac castissimis tuis fruamur amplexibus. Ceterum quod poscimus, ut ad tui gloriam impetremus, fac nos o amator hominum esse sollicitos, seruare ueritatem spiritus in uinculo pacis, quemadmodum discipulos egisse cognouimus, qui dum essent pariter in eodem loco, sederent unanimes, & orarent, ut tuo efficerentur digni consortio, hodie per uisibilem formam meruerunt percipere te. Praestolamur igitur & nos, atque ardentissimo desiderio ac prece pura tuam amabilem imploramus clementiam, ut uenias ad nos, & dissoluas iugum captiuitatis nostrae, desque nobis uirtutis meritum, salutis exitum, necnon perenne praemium in regno caelorum, ubi cum patre & unico filio eius triumphaliter dominaris in secula seculorum. Amen.

In natiuitate sancti Ioannis Baptista.

LUC. 1 **Q**uemadmodum ambulantes in tenebris & opaca noctis caligine lux materialis necessaria esse cognoscitur, ita & in hac peregrinantibus uita, quae merito tenebrae nuncupatur (dicente Propheta, illuminare ihs, qui in tenebris & umbra mortis sedent) omnino est spiritualis habenda. Discurrenscum namque in ipsa latrones inuisi & saui, qui retiacula tendunt pedibus innocentum, ut illos in interitum rapiant sempiternum. Sunt & discrimina innumera animarum, quae nisi spiritualis luminis cernantur intuitu, in foueam immanium obruunt delictorum. Tentationibus quoque est plena, sacro testante eloquio: Tentatio est uita hominis super terram. Tentatio uita hominis esse perhibetur, ut scias in ea nihil mundum, nihil tutum, nihilque conspicuum, quae rascque ex hoc lucis adminiculum, quo mediante ualeas securius incedere, euitare pericula, superare latrones, & felicitatis possidere decorem. Est enim lux uera, quae radios suos mittit in orbem, ut omnem hominem proprio illustraret splendore. Lucet quidem ex se uniuersos illumi-

A illuminare sufficiens, quanquam innumeri sunt, qui lucis ipsius splendore se priuent. Obunditur plane in aspectu illius delinquentium acies, & tenebrescit a lumine, quonia non sicut debuerunt, eandem glorificauerunt in se. Verum nequis ob nimium lucis huius fulgorem excusationis propriae de contemptu eius latebras quaereret, binas spirituales eadem lux lucernas ardens instituit, quae ambulantiu pedibus uitae huius iter perlucidum exhiberent. Prophetam igitur audi, quid de earum altera fateatur: Lucerna (inquit) pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Ardens enim lucerna uerbum Dei est, praecleara, atque conspicua, tanquam ab aeternae ueritatis irradiata splendore. Hac tibi praestitit Deus, ut illius tibi praeeunte lumine intellectuualium bestiarum declinares insultus. Diuinorum igitur eloquiorum utere speculo. In ipso enim aduersariorum tuorum deprehendes uestigia. Documentis plena sunt, quonia uerba sunt uerbi, atque aeternae stulticia sapientiae, quae aentia corda ualent humectare mortalium ad proferendum Deo delectabile iustitiae germen, misericordiae oleum, caritatisque suauissimum botrum. Quomodo amoris sancti face non accendent cor tuum, intelligentiamque praestabunt, quum ignis esse noscantur & lumen? Numquid alio igne ardebant discipuli, cum quibus ipso die resurrectionis suae gradiebatur dominus, sensumque panderet scripturarum? Nonne inquit, ardens erat cor nostrum, quum loqueretur nobis in uia, & aperiret scripturas? Huius ignis sentiebat incendium Propheta, quum diceret: Ignitum eloquium tuum uehementer, & seruus tuus dilexit illud. Dilexit plane, quum in ipsius lumine, aeternum aspexit lumen, per quod inflammatum cor gerens carnis concupiscentias, oculorumque, ac uitae potuit oblectamenta continere. Dum enim futura bona nunciat, quae non uidit oculus, nec auris audiuit, neque in cor hominum superborum atque tumens ascendere ualent, amoris nimietate penetrant cor, & pro aeternorum concupiscentia suadent calcare praesentia. Vides, quae opportune Dei sapientia hac lucernam accenderit, ut euerfa interiori domo dragmam perditam reperiret? Fugauit quippe de rationalis mentis habitaculo spirituales tenebras, ut homo incarnationis suae perciperet sacramenta, fidei rudimenta cognosceret, & promissionum caelestium contemplanda plustrat et arcana. Caritatis insuper igne ingessit, quatenus sancto affectus ipsius arderet incendio, omniumque terrenae delectationis consumeret se, ac inferioribus spretis rediuiuo amore iugiter ad superiora conscenderet. O aeternae sapientiae ueneranda dignatio, quae lucernae huius mediam te mysterio spiritualem restaurauit domum, ignorantiae deterfit caliginem, iacentem excitauit affectum, uirtutum itinera patefecit, deformatam reformauit imaginem, rebellemque hominem reuocauit ad gratiam. Istius ergo lucernae agnosce dona, beneficia uenerare, contemplare lumen, sacramenta perquire, imitare documenta, promissa dilige, atque mandata custodi. Tuo non discedat ab ore, neque elongetur a corde. Ipsa cogitatus instruet tuos, intentionem diriget, amorem accendet, componet sensus, moribus instituet formam, pedibus dabit lumen, negocijs imponet modum, salutis aperiet aditum, & caelorum te perducet ad regnum. Illam tanquam oculi pupillam conserva, in illa meditando assiduus esto. Tibi illam dedit Deus in sociam peregrinationis tuae, tibi eam praestitit in augmentum uirtutis, tibi ipsam ad eruditionem & robur spei exhibuit, dicente Apostolo: Quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum, spem habeamus. Illam inquam tibi contulit, ut te de exilio ad patriam, & de morte excitaret ad uitam. Tibi igitur non sibi sacri eloquii lucernam contulit. Hac quidem tibi, sibi autem exhibuit alteram. Lucernam etenim sibi parauit non ad lucem neque ad solatiu, sed testimonium, suique aduentus praesagium, atque diuinitatis indicium. Parauit (inquit pater per Prophetam) lucernam Christo meo. Lucernae huius uis habere notitiam? Dominum Christum de Ioanne Baptista, cuius hodie natalitius solenniter celebratur dies, reserantem obserua. Ille ait: Erat lucerna ardens & lucens. Et euangelista Ioannes inquit de eodem: Hic uenit in testimonium ut testimonium perhiberet de lumine (uidelicet) Christo. Lucerna Ioannes esse dicitur ob suam praecipuam humilitatem suique contemptum. Quum enim tantae esset uirtutis, ut a populis Christus crederetur, confessus est Christum, & se minime negauit, quae esset. Qui post me (inquit) uenit, ante me factus est, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamenti. Alibi etiam: Qui habet sponsam sponsum est, amicus autem sponsi foris stat, & gaudio gaudet propter uocem sponsi. Noluit plane Ioannes se extollere supra se, ne ueritati aduersaretur, & a gratia conditoris excideret. Verum quoniam in humilitatis se sol-

dicare firmavit, dona cumuliora promeruit. Nam quemadmodum Deus superbis resistit, ita gratia sua praestat humilibus. Humilis erat Ioanes & caritatis igne succensus. Quoniam modo tepere poterat, quum illum gratum faceret gratia, eleuaret humilitas. Sanctitas commendaret, praedicaret uita, & deuotionis excitaret affectio. Ipsum in benedictionibus dulcedinis praeuenerat Deus, quum adhuc in materno teneretur corpusculo. Nam antequam fuit sanctificatus quam natus, priusquam praenunciatus quam genitus. Hinc est, quod diuinae gratiae perfusus splendore ad redemptoris nostri latentem praesentiam matris suae exultauit in utero, magno tripudiu gaudio, & quod nondum ualebat uoce, exultatione perfecit. Graue prorsus hoc extitit diuinae miserationis indicium, ut infans uentris contractus ergastulo suo agnosceret dominum, tenellis letaretur in membris, solique uideret in nubilo. Tunc plane ad aeternae lucis aspectum lucerna haec diuinae caritatis percepit incendium, tunc ueri luminis est irradiata fulgore, atque gratiae liquore completa. Quam obrem de ipsis plenitudine mater eius accipiens spiritum fecundata prophetico incarnationis uerbi sacramentum in utero Mariae consummatum agnouit, exclamauit, & dixit: Et unde hoc mihi, ut mater domini mei ueniat ad me? Vera fuit ista confessio, humilitate nitens, deuotioneque grauida. Non enim inquit, unde hoc mihi, ut ueniat dominus meus ad me? sed signanter, ut ueniat mater domini mei ad me. Non enim ad Helisabeth Christum, sed Maria in Montana eandem uisitatura perrexit. Venerat autem ad Ioannem Christum in matre, ut praeco iudicem, paranymphus spolum, seruus dominum, miles regem, & Baptista suum intelligeret redemptorem. Propterea eruditus in spiritu illum ostendit digito, baptizauit in alueo, praedicauit populo, & per mortis supplicium confessus est modo. O praecursoris humilitas, o rationalis lucernae inextinguibilis flamma. Non enim humanis est extincta feruoribus, neque temporalibus cruciatibus tepescit, quin potius eo uehementius ardebat interius, quo exteriori amplius agitabatur impulsu. Ardebat sane sibi Christo autem lucere curabat. Hinc est, quod circumstantibus turbis quum Iordanis staret ad ripam, illum digito praemonstrauit dicens: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. In carcere etiam constitutus duos ex discipulis suis mittens requisit, an ipse esset, qui erat uenturus, an alium expectaret: Non quia illum ignoraret, hoc sciscitatus est, sed quemadmodum mundo, ita & iis qui in inferni claustris uincti habebantur, eius descensum nunciare satagebat. Vtrobique diuinitatis ipsius gloriam notificare cupiens praecursoris sui ministerium implere uolebat, ut luceret Christo, plebemque ei pararet perfectam.

Matth. 3 Eapropter clamabat: Poenitentiam agite, appropinquabit enim uobis regnum caelorum. Verum existimante populo, & cogitantibus omnibus de Ioane, ne forte ipse esset

ibid. Christus, respondit: Ego quidem aqua baptizo uos, ueniet autem fortior me post me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calceamentorum. Ipse baptizabit uos in spiritu sancto & igni, cuius uentilabrum in manu eius, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Videte ne, quanta ueritatis luce perfusus erat: Detegebat quidem praesentiam, & futura de Christo praenunciabat praecordia quatenus perficeret, quod propheticum oraculo dominus de eodem declarauerat dicens: Ecce ego mitto angelum meum, qui praeparabit uiam ante faciem tuam. Lucebat igitur lucerna haec, & tanquam sidus clarissimum propinquum soli testimonium perhibebat. Lucebat inquam, adeo ut fieret humilitatis speculum, magisterium pudicitiae, uirginitatis decus, sapientiae lumen, aeternae uitae nuncius, innocetiae forma, norma uirtutum, disciplinae doctor, praeco ueritatis, continentiae exemplar, paupertatis specimen, contemptor mundi, perfectionis ostensor, caritatis liber, uita uia, martyrum decus, patientiae fastigium, & poenitentiae propagator. Haec plane quemadmodum suauis uoce, ita exhibuit opere. Sub annis quippe imbecillis etatis ad deserti secreta Deo militaturus intrauit, ibique hirsutis camelorum pilis indutus, locustarum ac mellis syluestris usus est cibo, atque aquae contentus haustu super nudam decubabat humo. Ioanne quis sanctior? Illius uita quae austerior? Matris fuerat sanctificatus in utero, & ab initio natiuitatis suae custoditus a domino, & tamen eremi habitator effectus multimoda corpus suum atterebat inedia. Omnibus etenim uirtutibus quum esset insignis, talem a Christo promeruit laudem, inter natos (inquit) mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista. Merito nemo in natis mulierum illo dicitur maior, qui fuit mente & corpore uirgo, passione martyr, doctor praedicatione, ex reuelatione

A uates, conuersatione sanctus, atque imitatione angelus. Nepe ex diuino est conceptus oraculo, de parentibus infecundis, longaeuis, & iustis, atque ab eodem, quo Christus praenunciatus est, angelo. Humanam prorsus dignitatem transcendere uidetur merita, dum commendatur a Christo, spiritu sancto replet in utero. In ueteri praefiguratus est lege. Lucerna factus est iudicis, seculi interuictor, prophetarum finis, uox uerbi, & totius medius trinitatis. Iustus itaque spiritualis lucernae flammigerum imitare splendorem, qui te aeterni uerbi producit ad lucem. Esto corde humilis, fraterna dilectione succensus, laudabilique conuersatione decorus. Conditoris tui gratiam, tuamque infirmitatis agnosce miseriam. Te ultimum in sensu cordis fatere uirorum, quatenus infimo discumbens in loco nuptiali merearis sublimari conuiuio. Ortus tui interdum meditare exordia, uitae decursum, pondera delictorum, atque resolutionis corporis futuram necessitatem. Disces proculdubio ex his non inflari, non magna appetere, neque inaniter ambulare in mirabilibus super te. Eris humilis, diuinoque frueris consortio, quoniam mentem humilem omnipotens dignanter inhabitat. Te quoque inflammabit de se, sui te amore replebit, te iugiter eleuabit ad se, suam tibi amabilem exhibebit praesentiam, te reficiet laetitia in luminis sui glorioso aspectu, te pro suo beneplacito iubilatione reficiet. In eorum profecto computaberis numero, de quibus Propheta gratulabundus aiebat: Beatus populus, qui scit iubilationem, domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exaltabuntur. Tunc diuina in te operante uirtute lucerna efficiaris ardens & lucens. In eius quippe iustitia humilitatem, in nominis ipsius exultatione feruorem, atque in serena uultus eius contemplatione percipies lumen, illud (uidelicet) quod de uitae fonte procedit, qui apud patrem cum spiritu sancto inebriat triumphantes, & regnat in secula. Amen.

In solemnitate sanctorum apostolorum Petri & Pauli.

Quamuis in uniuersi constitutione diuinae caritatis profusio clareat, quippe quum perlucidis repleuerit corporibus caelum, aerem uolucris, pisces mare, terramque quadrupedibus, reptantibus, serpentibus, arboribus pomiferis, diuersis uirgultis, ac uernantibus & redolentibus floribus, praecipue tamen in iustificatione hominum caelestis operationis supereminetia patet, eorum (uidelicet) qui uel generis carent nobilitate, uel delictorum sunt sarcina praegravati. Nulla in his acceptio cernitur personarum, nulla operum laudabilium fecunditas, per quam ad miserendum diuina se uoluerit inclinare maiestas. Virtutum nostrarum minime Deus indigere cognoscitur, quum dominus uirtutum sit & rex gloriae. Non nobilitatem quaerit profana, non seculi fastus, non naturalis acumen ingenii, non eloquentiae ornatum, neque aurum, argentum, ac gemmarum locupletem substantiam, quoniam ipsius est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo, unde Psalmographus canens inquit: Conserua me domine, quoniam speraui in te, dixi domino Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges. Quam obrem quum nullius suffragio egeat, dum quempiam iustificat, hoc ipsum gratis facere censendus est. Verum quia nonnunquam quod Dei est, humana sibi praesumit arrogare temeritas, in iustificatione mortalium (ut plurimum) ignobiles peccatores eligere Dei bonitas uidetur, & pauperes. Hinc est, quod ad nuptiale conuiuium caeci, debiles, claudi, eliguntur & inopes, quodque his maius est, etiam introire coguntur. In hac Apostolus concurrens sententiam Corinthiis scribens aiebat: Videte uocationem uestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quae stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes & infirma & ea, quae non sunt, ut ea quae sunt, destrueret, ut non gloriaretur omnis caro in conspectu eius, sed qui gloriatur, in domino gloriatur. Hac potissimum de causa non sapientes, nobiles, neque sanctitate praeditos Dei sapientia ad sternendum sub iugo fidei seculum omne uoluit habere discipulos, ne religionis gratia humanae potius quam diuinae ascriberetur uirtuti, contemptique haberetur reuelatae fidei praeclearissimum munus. Dum enim ad praedicationem euangelij peccatores uocantur & rudes, caelestis in illis commendatur gratia, fidei celsitudo, euangelij ueritas, diuinaque uirtutis autoritas. Illeque merito honoratur, qui per instrumenta tam uilia praecelsam ecclesiae suae potuit construere domum. Hoc Propheta contemplatus in spiritu dicebat: Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, ut destruas inimicum & ultorem.

Optime laudem suam perfecit Deus, ut diabolus debellaret & seculum, quando simplices & peruersos erudiuit in spiritu, atque præcipuos regni cœlestis uoluit esse præcones. Quis Petrus quisue extiterit Paulus, quorum celebris hodie memoria colitur (oro) diligenter aduerte. Nonne piscationis arte Petrus humanæ uitæ alimoniam quærabat? Pauper erat, non splendore nobilitatis insignis, non scripturarum gnarus neque ingenij acumine pollens, & tamen sancti spiritus dono præuentus legem docuit, prædicauit euangelium, miraculis fulsit, atque sacerdotalis dignitatis tenuit arcem. De Pauli uero conditione quid memorem? Crudelis quidem fuit persecutor ecclesiæ, Christianorum oppressor & hostis. Hic talis uocatus à domino doctor factus est gentium, necnon apostolatus promeruit gradum. Tantoque per ipsum amplius glorificatus est Christus, quanto magis immanium delictorum fuisse agnoscitur reus. Quamobrem fidenter loquebatur: Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum, sed ideò misericordiam consecutus sum, ut in me primum ostenderet Christus Iesus omnem patientiam suam ad in-
1. Tim. 1 formationem eorum, qui credituri sunt illi in uitam æternam. Sicque in Dei laudibus prorumpens inquit: Regi autem seculorum, immortalì, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorum, Amen. Ambo igitur gratis iustificati à domino, ambo dum apostolatus adepti sunt apicem, Dei gratiam in se exhibuere laudabilem. De imis siquidem ad summa prouecti gloriosi fidelium omnium effecti sunt principes. De
ibid. ipsis quippe Psaltes nominatissimus longe antè uaticinatus fuerat dicens: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram. Merito oraculo diuino uocati sunt principes, qui Christianam plebem aduersus potestates aereas pro honore conditoris cœlorumque regno certare docuerunt. Ut autem eorum magisterio & tu erudiaris ad prælium, sacra ipsorum monita diligenter obserua: Sobrius (inquit Petrus) estote & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem ei, quæ in mundo est uestre fraternitati fieri. Alter uero inquit: Fratres confortamini in domino & in potentia uirtutis eius, induite uos armatura Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitie in cœlestibus. Stare igitur succincti lumbos uestros in ueritate, & induti lorica iustitiæ, & calciati pedes in præparatione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Vides quam prudenter & compendiose spiritalia indixere cerramina. Cæterum quemadmodum alios exhortati sunt ad bellum, ita & ipsi usque ad carnem & sanguinem dimicauere uiriliter. Carnem quippe suam atterere ieiunijs, uigilijs domare, fatigare laboribus, attenuare inedia, atque cum concupiscentijs & uitijs crucifigere studuerunt. Hinc est, quod ipse Paulus de se refert inquit: In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à ludæis quinquies quædragenas una minus accepi, ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundo maris fui, in labore & ærumna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. Sanguinem autem in agone martyrij pro ueritate fuderunt, ideoque testes ueritatis effecti sunt. Testes autem illos dixerim fuisse ueraces, quoniam de Christo, quæ restituti sunt uerbo, hæc uisione, reuelatione, percepserunt & sensu. Sensu testimonium audi, quod fuit ab initio, quod audiuius, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, & uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Nam & Paulus de domino inquit: Nouissime omnium tanquam abortiuo uisus est & mihi. Testimonium reuelationis uis nosset
1. Ioan. 1 Notum uobis facio (inquit Paulus) euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non est secundum hominem. Non enim accepi illud ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Petro autem ait dominus: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cœlis. De Christi diuinitate & scientia fidei per
Matth. 16 uisionem

uisionem eruditus est Petrus, quando in monte transfigurati domini gloriam uidit, patrisque uocem allatam à magnifica gloria in nube audiuit dicentem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Paulus uero de se ait: Scio hominem huiusmodi raptum in paradysum, & audisse arcana, quæ non licet homini loqui: propterea confidenter dicebat: Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu. Suo igitur testimonio catholice ueritatis fundamenta iecerunt, super quæ omnis spiritalis structura crescit in templum sanctum in domino, unde legitur: Iam non estis hospites & aduene, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei superædificati supra fundamentum apostolorum & prophetarum. Felices hos nuncupauerim, qui mœnia cœlestis patriæ fundauerunt confessione, fabricauerunt moribus, sanguine dedicauerunt. Merito ob sanctitatis priuilegium de ipsis dictum est: Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucentia ante te dominum, & habent potestatem claudere cœlum nubibus, & aperire portas eius, quia linguæ eorum clauæ cœli factæ sunt. Oliuæ esse perhibentur, candelabra lucentia ante dominum, & cœli clauæ. Aduerte singula, & diuinæ excellentiæ gratiæ recognosces in illis. Oliuæ sunt naturales, non in oleastris contra naturam insertæ, utique amœnæ, uerentes, uberes & fecundæ. Amœnitatem foliorum in uerbis & scripturis eorum attende, uiriditatem in desiderijs cœlestibus, quibus flagrabant, excipe, ubertatem in deuotionis pinguedine, qua intus nutriebantur, intellige, fecunditatem autem in ludæorum ac gentium conuersione mirare. Quis (oro) in epistolarum elegantia istis fuit amœnior? quis in concupiscentia æternorum uirilior? quis uberior in contemplatione cœlestium, quisue fecundior in aggregatione fidelium? Nempe totam ecclesiæ terram suis irrigauerunt doctrinis, decorauerunt exemplis, ampliauerunt miraculis, & uirtutibus perfecerunt. Hinc candelabra merito nominantur aurea, ductilia, atque ornata. Sapiencia quippe tanquam auro fulgentissimo rutilabatur, unde Paulus: Sapienciam (inquit) loquimur inter perfectos, sapienciam uero non huius seculi, neque principum, quæ destruantur, sed loquimur Dei sapienciam in mysterio, quæ est abscondita, quam prædestinauit Deus in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. Propter sapienciam quoque eis infusam cœlitus dicebat dominus: Vos estis sal terræ, uos estis lux mundi. Sale namque doctrinæ & sapienciæ luce infidelitatis tenebras fugauerunt, & sapidum spiritalis deuotionis exhibuerunt hominum gustum. Non tamen illos percepisse donum arbitrandum est frustra. Dei namque non proprio spiritu ducebantur. Diuinæ enim uoluntati obtemperabant in omnibus, se despiciebant, se uiriliter sic abnegabant in se, ut eorum singuli dicerent: Vivo ego, iam non ego, uiuit autem in me Christus. Beatus plane, cui sanctæ obedientiæ tantus inest amor, ut propriam uoluntatem in omnibus suspectam habeat, omnique humanæ creaturæ propter Deum subiectus sit. Subesse gaudet, præesse refugit, alieno potius quam suo cedit iudicio, illiusque conamine toto uestigia imitatur, qui patri suo pro nobis usque ad crucis supplicium est effectus obediens. Tales erant, de quibus loquimur, sancti, propterea septiformis gratiæ affluenter in se susceperant largitatem, utpote templa Dei mundissima, cunctaque uirtutum perfectione decenter ornata. Verum quoniam ab eo, qui est, dona spiritalia libi prærogata sciebant, ideò illi subiiciebantur humiliter, obtemperabant fideliter, atque perseueranter inhærebant agnoscentes ipsum esse datorem munerum, susceptorem delinquentium, necnon & naufragantium refugium. Cœlo insuper ueritatis accensi ac diuina autoritate suffulti linguis suis & orationum interuentionibus, quum immineret necessitas, clamauerunt ad dominum, & exauditi sunt. Quamobrem multos sancte religioni aduersantes in carnis dederunt interitum, quosdam pro eruditione credentium, aliquos ut eorum spiritus fieret saluus, nonnullos autem ne à fide debiliu auerteret corda, abirentque retrorsum. Merito igitur clauium cœlestis regni potestate præditi ligandi animas atque soluendi potestatis fungebantur ipsius à quo tanta perceperant tantum gloriam quæridentes. Eia nunc sancta mater ecclesia exultationis & gaudij, iubilationis & laudis conuentum age, quæ tatorum principum protectione muniri, & doctorum talium institutione erudiri, tanquam duorum radiantium luminum meruisti coruscari splendore. Non enim ultra ab hostium incursionibus parere, nec hæreticorum fallacijs cedere, neque per uitiorum tenebras ualebis errare. Horum
itaque

Matth. 3

2. Cor. 12

Rom. 8

Eph. 2

Apoc. 11

1. Cor. 2

Matth. 5

Gal. 2

itaque patrum imitare uirtutes, acquiesce consilijs, sententijs crede, tene sanctitatem, suffragia posce, atque protectionibus gaude. Sic singula inter se exercent membra, ut quemadmodum hi, ita & ipsa oliuæ sint uberes, amœnæ, atque fecundæ, quatenus propheti- cum illud ualeant decantare dicentes: Ego autem sicut oliua fructifera in domo Dei speraui in misericordia Dei in æternum, & in seculum seculi. Sint candelabra ualde lucentia nedum intus per caritatis incendium sapientiæque nitore, uerum etiam foris pro ædificatione conuiuentium atque uidentium. Clauis quoque sint cœli, quatenus orationum interpellatione assidua possint defunctis uitam, nutantibus robur, lætitiâ moestis, necnon languentibus animæ præstare salutem, æterni sponsi tui benigno super hoc interueniente præsidio uiuentis in secula seculorum. Amen.

In festo sanctæ Mariæ Magdalenes.

Diuinae miserationis quicumque uoluerit inuestigare diuitias solis claritatem agris oculis intueri conatur. Prorsus incomprehensibiles sunt, & humano intellectu inscrutabiles. Percipiuntur tamen ex parte tanquam solares radij in montium cacuminibus & locis eminentioribus apparentes. Has quippe quum considerare uolumus, non in seipsis sed in sanctis & iustificatis peccatori-

bus agnoscamus. Quauis enim iuxta prophetæ sententiâ miserationes eius super omnia opera illius diffusæ sint, perâplius tamē in sanctis & amicis Dei, in quibus locupletioribus donis miserationis diuina effulsit. Cæteros namque sicut sanctitate præcellunt, ita & gratia, quæ misericordie conditoris prælagium est. Maximam ex his in partem in Christi corpore & in congregatione nouimus esse fidelium. Verum & in omnibus unum præcipuum miserationis exemplum in hodierna celebritate sacrosancta mater nobis anteponebat ecclesia, peccatrix (uidelicet) mulieris & sanctæ. Hæc namque quum esset mente cæca, a dæmonibus possessa, onerata sceleribus, famosa peccatrix, cœlesti irradiata splendore, ad discumbentem dominum misericordie fontem iustificanda cucurrit. Cucurrit inquã, quoniã trahebatur interiorius. Ipse profecto illam trahebat in corde, quæ per Prophetam loquitur dicens: In caritate perpetua dilexi te, & attraxi te miserans tui. Quomodo nisi traheretur, accedere ualuisset, quæ tot funibus erat constricta, quot delictis obnoxia? Sunt enim peccata spiritualia uincula, quibus tenetur anima, ne libertate propria potiatur. An non his uinculis quadriuanus foetens in tumultu legitur fuisse constrictus? Ligatum quoque atque gratia diuina solutum se fatetur Propheta extitisse, quum dixit: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Non igitur humanum est opus peccatorum uincula soluere, sed diuinum: quanquam & homo homines soluat, ipso domino imperante atque potestatem tradente. Imperauit namque discipulis, ut soluerent resuscitatum & inuitis circumligatum. Verum & Petro atque successoribus Petri ait: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Soluunt igitur & ligant homines cõpedes delictorum, illorum uidelicet, quos soluit prius dominus, & gratia diuina præuenit. Superuacue prorsus peccatori manus imponitur, si non fuerit munere diuino solutus. Nempe ubi deest compunctio, cordis contritio, peccati odium, ibi nihil operatur ligandi atque soluendi auctoritas. Hinc est, quod impœnitenti & adhuc peccare uolenti non est tribuenda absolutio, alioquin qui talē conatur absoluere, seipsum propria auctoritate transfigit, ac per hoc absque profectu alterius sibi ipsi plurimum nocet. Quis ergo ecclesiæ minister attendat, ut cooperatore gratiæ esse uelit, non tributor. Illis tantum imponat manum, ut soluat a uinculis, quibus ueræ contritionis prerogatum est munus. Quem enim Deus soluit interiorius, humane suscipiat, post confessionem exhibitam manum imponat, uino & oleo uulnera tergat, quatenus utriusque iudicis benedictione percepta ad propria peccator redeat suscitatus & liber. Talis prorsus in peccatorum solutione seruandus est ordo, ut non ligandi atque soluendi collata potestas sacerdotibus uertatur ad poenã. Quemadmodum igitur solius est Dei laxare facinora, ita est etiam solutum attrahere. Verbi huius uis nosse mysterium? Veritatis magistrum loquentem ausculta: Nemo (inquit) uenit ad me, nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Hoc quid clarius? quid uel manifestius? Illud uero pater trahit ad filium, cui unigeniti sui diuinitatem insinuat, atque sapientiæ & bonitatis suæ reuelat fontem. Nonne hoc Maria uidere promeruit? nonne pater illam traxit ad filium? Traxit inquã pater, illa autem ubi ipsum cum peccatoribus, agnouit discubere, accessit ad filium. Sic retro

retro secus pedes domini Iesu, quos (uidelicet) ubertim rigauit lacrymis, crine deterisit. Sicque patienter sustinuit, donec suorum perciperet ueniam delictorum. Maxima profecto fuit huius mulieris fides, uehemens amor, uera compunctio, humilitas sancta, manifesta cognitio, perseverantia constans, obedientia uelox, magna gratia, & interna attractio. Nepe ut agnouit dominum, proprium scelus obhorruit, ad peccatorum liberatorem accessit, conuiuantes non erubuit, non iussa intrauit, lacrymas fudit, pedes terisit. Quamobrem ueniam, quam postulauit, iustificata suscepit. Accessit namque ad medicum ægra, & recessit sana, ingressa est conuiuij domum innumerabilibus delictis obnoxia, & regressa est libera, introiuit impudicitie foetore infamis, & exiuit caritatis priuilegio commendata, abiit demum compunctiois mœrore transfixa, redijt autem pro remissione percepta exultationis securitate perfusa. Erat quippe ipsa, sed altera, per essentiam ipsa, & per gratiam altera. In melius illam reformauit gratia, quam natura condiderat, per naturam in peccato concepta & consuetudine mala fuerat infecta famosa peccatrix, per gratiam uero aboleuit utrumque. O bona gratia, o mutatio dextræ excelsi, qui saluum fecit Paulum, & de persecutore doctorem & publicanum apostolum. Ille impudicam exhibuit castam, alienam discipulam, publice delinquentem in conuiuio lacrymantem, & in uolutabro carnis olim foetentem caritatis suauitate fragrantem. Cuius hæc sunt opera nisi bonitatis tuæ o domine Iesu, qui miserationis oculo, quemcumque respexeris, absoluis a crimine, reconcilias patri, donas ecclesiæ, repleas gratia, reddis sibi, renouas sanctitatem? Nunquam emendatus peccator ualeret conuerti ad te, nisi manu tua erigeretur, aut tuo erudiretur flagello, seu tuo tangeretur amore, uel tuo te uideret in lumine. Vniuersa hæc abs te Maria didicit, & probauit in se. Hinc est, quod post spirituale suam resurrectionem tam inseparabiliter inhaesit tibi, tuaque est persecuta uestigia. Præsentiam namque tuam capta dulcedine, tui uulnerata amore, eloquiorumque tuorum auditione accensa a te diutius se absentare non poterat. O quoties quum sederet penes te, & sermones tuos suspensa mente perciperet, propheticum illud ingeminando canebat: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Iterumque, Ignitum eloquium tuum uehementer, & seruus tuus dilexit illud. O quam frequenter uerbi tui inebriata dulcedine a corporalibus sensibus aliena se deserens habitabat in te, tibi que suauimodulatione piæ deuotionis amoris carmina depromebat dicens: Defecit cor meum & caro mea Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum. Ista namque & huiusmodi plurima præludia caritatis, quæ nemo intelligit, nisi expertus, nullus experitur, nisi amoris castissimi sit sagitta transfixus. Hæc sancta dum diceret, fundebat lacrymas, emittebat gemitus, desiderijs cremabatur, rapiebatur supra se, & in Christi pectore quiescebat. Ibi spiritualem sibi construxerat mansionem, in qua tumultus hominum declinans, & exteriorum fugiens actiones iugiter residebat. Ibidem quippe illam fuisse tunc arbitror, quum interpellanti forori, & de ipsius ocio conquerenti dominus inquit: Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Ex illo tempore omni cordis intentione studuit habitare secum, locumque in se domino præparare, quatenus sicut ipsa in illo, ita ille in ipsa requiei thalamum reperire ualeret. Qui enim cum filijs hominum suas dicit esse delicias, interioris hominis hospitium quarit fide compositum, puritate nitidum, diuinae caritatis cæterarumque uirtutum uarietate decoratum. Nempe tale quum uidet, diligit, illuc sepe ingreditur, in eo mysteria loquitur, sedem suam collocat, & sancte dilectionis portendit insignia. Beata planè iusti anima, quæ sedes effecta est sapientiæ, quæ ait ex corde, qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, atque pro amoris uicissitudine illud, quod in Cantorum cantico legitur, ueraciter inquit: Ego dilecto meo & ad me conuersio eius. Talis profecto erat Mariæ olim impudicæ anima, quæ toto corde, tota intentione, omni uirtute post perceptam suorum remissionem facinoram se conuertit ad Christum ignita id in se operante caritate. Quamuis enim lacrymis domini rigauerit pedes, crine terferit, frequenter osculata fuerit, minime tamē pro his promeruit indulgentiam, sed pro dilectione tantum, dicente de illa domino: Remittuntur ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Hanc igitur de qua loquimur mulierem cuius etiam hodie natalitia memorantur, tota debemus deuotione suscipere, quæ nobis facta est occasio spei, conuersionis speculum, magisterium poenitentiae, deuotionis exhortatrix, & caritatis forma. In-

Laur. Iustin.

li uenit

uenit peccator in illa quod agat, iustus uero quo gaudeat. Quamobrem **o** peccator qui emendationis uitae uiam conaris arripere, imitare Mariam, ne differas de die in diem conuerti ad Christum, quin potius quum intus uocaris a domino, eum admonentem audias: Lauamini, mundi estote, auferte malum cogitationum uestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruerse, discite benefacere, subuenite pupillo, defendite uiduam, & uenite & arguite me, quoniam si fuerint peccata uestra sicut coccinum, quasi lana alba erunt, & si fuerint rubra tanquam uermiculus, uelut nix dealbabitur, si uolueritis & audieritis me, bona terrae comedetis. Gradu concito perge ad Christum, mente tamen, non corpore, neque pedibus sed affectibus. In ecclesiam ingredi, ubi Christus discumbit, pro te tuumque praestolatur aduentum, atque in spiritu humilitatis & in animo contrito te pedibus prouolue domini Iesu, illos laua lacrymis, capillis exerge, osculis leni, manibus contrecta, confitere scelera, deterge uulnera, reatum accusa, sponde conuersionem, pete ueniam, ut plenam consequaris indulgentiam. Cuncta haec fideliter facito, corde simplici, mente deuota, fletibus oculis, & perseveranti animo. Nempe si his assiduus fueris, si Mariae ueris exemplo, & si non equalem gratiam, tamen consequeris ut illa. Pro mittentem audi: Si impius (inquit dominus per Prophetam) egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, & custodierit uniuersa praeccepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet & non morietur. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est non recordabor, in iustitia sua quam operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meae est mors impij (ait dominus) & non magis ut conuertatur a uis suis prauis & uiuat? Exhortantis igitur acquiesce consilio, ne te iudicantis sententia feriat. Dissimulat namque hominum peccata, ut conuertantur & uiuant. Non conuersos autem ex dilatione durius premit. Te ergo ad emendationem prouocet expectantis longanimitas, te trahat ad Christum ipsius ostensa bonitas, te peccatricis cita conuersio, fletus exuberans, impensa deuotio compungat ad luctum, erudiat ad lamentum, repleat gaudio, inflammet affectum, atque perducatur in iubilum. Prius tamen te purget dolor, mundet confessio, emendet gratia quatenus te sapientia diuina possideat. Equidem secundum multitudinem dolorum tuorum in corde tuo illius consolationes letificabunt te, teque sibi familiariter exhibebunt. Miraberis tunc prorsus quid fueris, quid acceperis, quid eris. Nimirum igitur exhilaratus interior, & intima caritate perfusus magnificabit anima tua dominum, & exultabit spiritus tuus in Deo salutari tuo, qui est gloriosus rex, amator hominum, poenitentiumque susceptor Deus benedictus in secula. Amen.

in festo sancti Iacobi Apostoli.

Acro nos erudiente eloquio nouimus contigisse persaepe probatissimos uiros, sanctitate conspicuos in ignorantiae errorem esse prolapsos, ex quo nunquam magis criminibus se fecere obnoxios. Hoc non ad eorum damnationem, sed ad humilitatis profectum, posterorumque eruditionem accidisse profiteor. Illorum namque repentina resurrectio prelatam sententiam auctoritate prestat. Cecidit Moses infidelitatis uelo detentus ad petram Oreb, qui correptus a domino delicti sui promeruit ueniam. Duplicis concupiscentiae iaculo percussus est nominatissimus propheta Dauid, sed diuino per prophetam edoctus oraculo proprii sceleris factus est conscius. Quamobrem emissis concupiscentiae gemitibus, humilitate prostratus gratiam, quam peccando amiserat, adinuenit. De apostolo uero Petro quid referam, qui magistrum suum se scire negauit? Intuitu autem Christi reuocatus ad se obhorruit, facinus amare fleuit, atque dominum deprecatus ex corde indulgentiam, quam poscebat, obtinuit. Longe tales peccando profecerunt in melius, quam fuerint ante delictum. Nouit dominus opus suum, quod condidit. Nouit inquam, quam prona ab adolescentia sit hominis natura ad malum, quam ad elationem procliuam, & quam lubricam ad capeffendam uoluptatem ex sensibus. Hinc est, quod amicis suis, ut humilitatis materiam subministraret, permittit aduersa contingere, & interdum in grauium incidere foueam delictorum. Agit cum illis ut pater, dispensat ut sapiens, corripit ut iudex, emendat ut dominus, erigit ut misericors. Nemo igitur quum flagellatur exagitee ira, se desperet quum cadit, de se praesumat dum stare uidetur. Nulla prorsus habilior decipula inuenitur ad casum, quam elationis cogitatio, quam aliquando quod non habet, se habere praesumit, aut proprijs se meritis arbitratur habere, quod habet, uel alios despicit, qui uidentur

Adentur non habere, quod ipsa. Hi uenantiu spirituales sunt laquei, & uerbum Deo odibile in cordibus superborum. Huiusmodi namque laqueos euadunt humilium mentes Deum timetium, proximos non iridentium, amantiu puritatem, formidantium ruinam, sectantium pacem, atque ad perfectionem anhelantium. Haec iuxta Prophetam sententiam est generatio quaerentium dominum, quaerentium faciem Dei Iacob. De talium numero post sui admirationem erroris apostolum nouimus extitisse Iacobum, cuius hodie festiuitas celebratur. Memoratus siquidem apostolus quauis sanctus, quanquam Christi discipulus, per inordinationem in petendo deliquit. Istum plane dominus redarguendo conpescuit, nosque ipsius occasione commouit. Huius enim apostoli communis est error. Quis (oro) tanta sanctitate, tantaque consideratione est praeditus, ut frequenter in postulatione inconsulta non prouat? Quis igitur propria affectione seductus malum non arbitretur bonum, & bonum malum? Hinc iustorum in petitionibus nascitur error, hinc supplicationum instantia persaepe reijcitur. Orantium quippe iudicium quonia boni ac mali nescientia uiget, quoties fallit? Petitis (inquit apostolus Iacobus) **B** & non accipitis, eo quod male petatis. Nemo credat Dominum utilium postulationum denegare consensum. Petite (inquit ipse) & accipietis, quaerite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. Ipse est exhortator & redditor. Inuitat ad precem, & petitionem se exhibiturum spondet. Veritas est, & nescit fallere: bonitas est, & quod proficuum est, negare non potest, propterea quum petimus, & non accipimus, noster esse censendus est error. Petimus inquam, quod nocet, quod nondum licet, quod non decet, quod minime expedire cognoscitur. Ista postulantium seductiones uidentur esse communes, quemadmodum scripturarum auctoritatibus comprobatur. Non Iacobus, de quo nunc loquimur, & germanus illius Zebedei filij, amboque apostoli interpellate pro eis matre postulauere, ut alter ad sinistram, alter uero eorum collocaretur ad dexteram? Non enim memoria commendauerat dominum dixisse: Quum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, iudicaturus seculum, oues quidem ponet ad dexteram, haedos autem ad sinistram, & is qui ad sinistram sunt, dicet: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quonia uero quod illis perniciosum erat, flagitabant, audire a domino, nescitis quid petatis, neque exaudiri meruerunt. Illos nempe exaudisset iratus, si quod petierant, tradidisset. Negat igitur misericorditer electis suis, quod se postulanti nocere cognoscit. Non audire praeterea dissimulat postulantem, quum immature quod concupiscit, exposcit. Erat namque Helyas (sicut legimus) uir bonus & sanctus, atque tunc prophetarum eximius. Iezabelis autem hic non ferens iniurias ab aspectibus hominum persecutiones atrocitate perterritus se repente subduxit, subter unam sedit iuniperum, dominum petiuit, ut moreretur, & ait: Sufficit mihi domine, tolle animam meam, neque enim melior sum, quam patres mei. Non tamen exauditus est, quamuis iustus & magnus, quonia quod futurum erat, affectus tedio, rogabat ut fieret. Distulit quidem, sed non euasit mortem. Quis est homo, qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam suam ab inferis? Longe excellentius pro Dei gloria suaeque profectu gratiae sublatus est de seculo, & in deliciarum paradiso locatus, quam uti poposcerat, quiescit in domino. Sua tunc ille querebat non domini, & ut euaderet mortem, mortis cupiebat subire sententiam. **M**iora de ipso quam uellet dominus disponere cogitans, eidem omnino negauit, quod minime licebat adhuc. Non igitur ad postulantis libitum, sed id ad dominantis imperium fiet in fine. Qui enim in pondere, mensura, & numero uniuersa disponit, sicut utilia praestat, ita perniciofa non tribuit. Hinc est, quod quemadmodum prophetam, quae necdum licebant, repulit exorantem, sic apostolorum principem, quod non decebat, exaudire noluit flagitantem. Dum enim in montis cacumine esset cum domino, transformatusque gloriam conspexisset spirituali inebriatus dulcedine inquit: Domine bonum est nos hic esse, si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Helyae unum. Incongrua fuit prorsus ista petitio. Quomodo dicens fuerat, ut mediator noster, qui redemptionis nostrae opus completurus aduenerat, qui euangelizaturus regnum, sanitates daturus, moriturus pro populo, resurrecturus post triduum, atque relictis ceteris ad uotum Petri collis resideret in uertice? Dominicae namque claritatis iucunditate illectus apostolus delicias suas arbitratur esse magistri. Socialis immemor boni, uniuersorumque salutis caritatis mutuae transgressus est limites. Grande etenim malum priuatus in Petro operabatur affectus. Nondum autem paracliti uirtute indutus ex alto, nec gratiam nouerat, neque

sciebat, quod diceret. Sua igitur petitione frustratus cum domino descendit ad Ima. De Paulo autem quid referam, qui quod petijt obtinere non ualuit? Vas quippe electionis erat, usq; ad tertium cœlū raptus arcana Dei, quæ homini loqui nō licet, audierat, quod prædicabat euangelium, Christo reuelante didicerat, & tamen reuelationum magnitudine, ne supra se eleuaretur inaniter, carnis propriæ colaphizabatur aculeis. Istos autē dū pateretur inuite, ut ab his liberaretur, ter deprecatus est dominum. Suum igitur non auditus ad uotum, quoniā eidē sic expedire sciebat, Iesum sibi dicentem audiuit: Sufficit tibi Paule gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur. Disce qui oras, non indignari contra dominū, si non exaudiris, dū postulas. Apostolorū utiq; & prophetarū erudiris exemplo, qui quamuis amici Dei, quanquā essent sanctitate conspicui: tamē quod incōsulte petebant, accipere nequierunt. Orationū ergo tuam formet necessitas, humilitas dicit, & spiritus flagitet. Triplex funiculus iste difficile rumpitur. Nempe humilitatē inducit necessitas, humilitas uerō spiritū parit. Super quem requiescet (inquit dominus) spiritus meus nisi super humilē, & pauperulū, & timentē sermones meos? Delictorū necessitas publicanum direxit ad templum, qui humilitate repletus ad cœlum oculos leuare uolebat, sed suadente spiritu pectus suum percutiebat dicens: Deus propitius esto mihi peccatori. Tuam igitur & tu paupertatem attende, scelerum qualitatem, eorumq; numerositatem inspice, omissionis pœnam examina, quatenus consequendæ indulgentiæ necessitate compulsus dominum depreceris humiliter. Illi namq; humiliū ac mansuetorum semper complacuisse probatur oratio. Humilis sis corde, & a tua nunquam mente recedat. Nam etsi temporalibus locupletatus sis bonis, si naturalū excellētia polles, si spiritualiū gratiarū multiplicitate exuberēs, noli altum sapere, neq; alienis te eleuare diuitijs. Iugiter attende quid fueris, ne ignorantie tui seducaris errore. Superborum te casus terreat, atque humilium te decor alliciat. Sublimis est Deus, & humilia respicit, alta autem à longe cognoscit. Respexit enim humilitatem ancillæ suæ, ut illam fœcundaret gratia, cumlaret meritis, gloria sublimaret, disceretq; humana temeritas, quantum Deo grata sit sancta humilitas. Cæterū quamuis ubiq; sit humilitatis censura seruanda, amplissime tamen quum nostras Deo preces effundimus. Quis tremendam diuinæ maiestatis non ueneratur præsentiam, quam angelorum agmina uenerantur & colunt? Quis delictorum fasce depressus iudicantis faciem intueri non pauet? Publicani humilitas orationi tuæ magisterium præstet. Esto corde humilis, & caritate sublimis. Pharisei uitato tumorem, ne pari sententia damneris ut ille. Non honoris cathedram, neque terrenum cupias à domino obtinere primatum, ne tanquam indigna repudiata uilescas. Primum (inquit ueritas) quærite regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uobis. Non auro, non gemmis, non decoratis palatijs, non agrorum fertilitate, sed humilitate cœlorū poscendum est regnū. Alibi sic te dominus erudit, ut diceres: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum. Non enim regnum Dei (ait Apostolus) est esca & potus, sed iustitia & pax. Vis regnum obtinere cœlorum? Habe pacem, sectare iustitiam, sciens quoniam (dicente Propheta) in memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Malus namq; auditus est, quem non metuit iustus, quod iniquis in fine diciturus est Christus: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Regnum igitur cœlorum non primatum regni postula, quemadmodum iste concupiuit apostolus. Ab humilitate prorsus alienum est cæteros uelle honore præcellere. Quum inuitatus fueris ad nuptias, in nouissimo recumbe loco, ait sapientia patris. Omnium & tute minimū arbitrare, quatenus ab elatione oratio tua sit libera, & conscientia tua à suimet sit æstimatione secura. Tunc inuocabis dominū, & exaudiet te, clamabis, & dicet adsum. Inuocabis inquam, necessitate cogente, & humilitate suadente, & sic exaudieris. Clamabis autem spiritu interpellate pro te, & dominus aderit. Parum utiq; in tua postulatione proficies, si interuenientem pro te in te non senseris spiritū, qui pro sanctis intus intercedere consuevit. Quid oremus (inquit Paulus) nescimus, spiritus autē postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Vides quoniā spiritus sancti adiutorio indiges, ut postules, quod non noceat, sed quod deceat, quodq; expediat, ipse nāq; spiritus orantibus nobis nostros erudit cogitatus, informat actus, inflammat affectus, ut non nisi quod liceat, postule-

mus. Hanc deprecandi regulam post susceptionem spiritus apostolus didicit Iacobus. Hinc est, quod illius assiduitate caritatis incendio flagrans contempsit seculum, primum spreuit, tormenta calcauit, bibit calicem, mortem subiit, peruenit ad gloriam, ipso auxiliante, cui illæsam apostolus fidem seruauit, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat. &c.

In solennitate beati Laurentij martyris.

Lurimum quidem animi magnanimitate erigimur, ac spei uirtute solidamur, quoties sanctorum martyrum celebramus insignia. Quid enim aliud solēnia martyrum, quam exhortationes martyriorum sunt? Illos nouimus homines fuisse, ut nos, de eadem massa conditos, pari conditione formatos, conceptos, & genitos. Naturam non alteram carnis habuere, quam nos. Senserunt utiq; carnis aculeos, innatas concupiscentias, corruptibilitatem corporis, diaboli tentamenta, oblectamenta seculi, inordinatos motus, impudiciæ ardorem, & huiusmodi milia, quæ de fomitis pullulatione proueniunt. Vnde autem illis tam gloriosa uictoria, magnanimitas tanta, atq; inexpugnabile robur? Non utique dixerim aliunde, quam ex illuminatione fidei, ac ueritatis agnitæ scientia certa. Fidei siquidem irradiatione edocti uicerunt seculum, spreuerunt regna, tormenta calcarunt, supera uerunt hostes, non exhorruerunt carceres, non ignem, non gladium, non pœnam, nō mortem. Poterant in fidei lumine futuris metiri præsentia, atq; in æternorum concupiscentia flagrare uehementer. Quis rationis compos non commutaret lutum pro auro, pro gemmis petras, pro ornatis ædibus tentoria uilia? Quis inquam, ut immortale acquireret regnum, momentaneam potestatem non fugeret? Quis ut spirituales delicias possideret, uoluptuosas carnis non obhorreret illecebras? Deum planè quisquis agnosceret, amor illius uniuersa postponeret, paruipederet uisibilia, laudabiliterq; odiret se. Quemadmodum ex ignorantia summi boni terrena delectant: ita ex cognitione uilescunt. Da agnoscentem Deum, & inuenies diligentem. Agnoscentem dico non ex confessione labiorum, neq; ex persuasionem uerborum, sed per illustrationem gratiæ, ex attractione superna, fide intus operante formata. Hæc namq; est, quæ naturalis intelligentiæ tergit caliginem, fugat tenebras, dubietatem tollit, mētem purgat, depurat sensum, pandit cœlū, reseat inuisibilia, futura demonstrat, lites dirimit, ordinat cogitatus, erigit animum, inflammat affectum. Est inquam immortalitatis præcursor, beatæ uitæ præco, inextinguibile lumen, indeficiens gaudiū, fluctuantium fundamentū stabile, peregrinatum auriga, Dei nunciū, & beatæ trinitatis ostensor. Non enim corporis ualetudine, non nobilitate profapiæ, non diuitiarū opulentia, non calliditate ingenij, aut quauis affluentia naturalis doni prærogatur, sed gratis diuinitus, quia gratia uocatur. Habetur autē ad id capessendū mēs, quæ ne delinquat, est cauta, ad proximos est beneuola, in ipso necessitatibus pia, diuino cultui dedita, timori ipsius submissa, & spei cōceptu sollicita. Non in fortitudine equi (inquit Propheta) uoluntatem habebit, neq; in tibijs uiri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timentes eū, & in eis, qui sperant super misericordia eius. Hanc prorsus formatę fidei claritatem sancti habuere martyres per quam (ut ait Apostolus) lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt, circuiuerunt in melotis, & in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, errantes utiq; in solitudine, & in montibus, & in speluncis, & in cauernis terrę. Fide namque certauerunt, fide uicerunt. Certauerunt utiq; scientes, cui crederēt, quid sperarent, quid acquirerent. Efficiebantur pro diuinitatis notitia in dilectione fortes, pro spei certitudine alacres, pro mercedis magnitudine in labore constātes. Nunquam præsentis uitæ lætitiā tanta magnitudine calcaissent, nisi alteram beatiorē esse certissima definitione sentirent. Futurorū etenim amore succensi, præsentium facile contēpsere blanditias, atq; atrocium tormentorum iucūdo animo pertulere sæuitiā, dulcedine immortalitatis debriati. Nempe supra naturā operabantur in corpore super cœlestiū mansionū felicitate illecti. Passionis quippe amor resolutionis desiderium naturæ transcendit limites. Neq; usus docet, nec hortatur ratio, ut pro spe promissionum inuisibilium uelis desinere esse quod es. Nemo uoluntarie relinquit, quod possidet, nisi pollicitatione firmissima teneat longe in melius se esse cōmutaturum, quod deserit. Hinc sanctorum martyrum probatur

Laur. Iustin.

li 3

fides.

fides, magnanimitas cōmendat, ac uirtus accrescit. Poterāt unico uerbo illatas pœnas euadere, præcellis dignitatibus attolli, carnalibus frui delicijs, & diuitijs abundare terrenis. Vniuersa tamē hæc, ut lucrifacerēt Christū, fierentq; perpetua, quā nouerāt, felicitate participes, arbitrabantur ut stercora. Præclara igitur nimiumq; credibilia facta sunt testimonia martyrū, qui catholicā fidē prædicauerūt, uerbis approbauerūt, uirtutibus sanguine subscripserunt, cōfirmauerūt morte. Magnus prorsus horū testiū effectus est numerus, & propugnatorū fidelīū gloriosus exercitus. In ipso siquidem honorabilē primatū obtinet leuita Laurētius, cuius hodie meritō solēnia colimus. Hic incōparabilis extitit sãctitate, amator Dei, imitator Christi, sãctorū uestigia sequēs, pater pauperū, egenorū defensor, seruorū Christi seruus, & honorū omniū sãctorū præcipuus. Ætate nãq; quū esset iunior, sensus tamen canos gerebat in corde. Non enim carnis secutus est perulantia, non terrenarū facultatū opulentia, nō sacerdotalis honoris gradū, quin potius corpus ieiunijs atterebat, uigilijs edomabat, laboribus affligebat, nullā indulgens sibi requiē sumebat, sed tanquā athleta fortissimus in pœnitentiæ quotidianæ se stadio exercebat, quatenus gloriosum posset triumphum obtinere martyrii. Cupiebat sane Deo reddere quod acceperat, seq; uiuentē, sanctā, placentemq; hostiā offerre altissimo. Huiusmodi namq; desiderio affectus quū Romanę sedis ad suppliciū traheretur antistes, grãdi post tergū proficiscētis uociferatione clamabat. Quo progredieris sine filio pater? quo sacerdos sancte sine diacono properas? quid in me displicuit paternitati tuæ? nunquid degenerē me probasti? Experire certe, utrū idoneū ministrū elegeris, cui cōmisiisti dominici sanguinis dispensationē. Cui cōsummātorum consortiū sacramentorū credidisti, huius sanguinis cōfortiū negas? Nēpe sanctus hic perspicuo cœlestis patrię irradiabat splendore, dum impellente nemine, nulloq; interrogatē, seipsum carnificibus spōte pãdebat. Fidelis quippe inuētus in modico, præstãtiora à domino accipere cupiebat. Preciosam in agro domini repererat margaritā, quā ut sibi uendicaret in propriā distractis omnibus emere satagebat. Hinc est, q; ecclesię thesauros, quos erogãdos pauperibus acceperat, disperdit abunde, quatenus expeditius proficisceretur ad pugnā, eiusq; iustitia maneret in seculū seculi. Nouerat edoctus in fide, q; quicquid donatur pro domino, per egenorū manus deferri in cœlū. Sciebat in quā dixisse Apostolū: Qui parce seminat, parce & metet, & q; seminat in benedictionibus, de benedictionibus, & metet. Optimus q; terre cultor fuit illā honorū operū seminibus replēs, atq; cōcupiscentiarū purgans aculeis, ut cētuplicatū in æterna patria reciperet fructū. Qui enim hic laborare neglexerit, nec spiritualibus in præsentī, neq; perpetuis in futuro poterit locupletari diuitijs. Nã etsi nō sint cōdignę passiones huius tēporis ad futurā gloriā, q; reuelabitur in nobis, à nobis tamē forti animo tolerandę sunt. Indignū nãq; est, ut gratis merces sempiterna donec. Si enim quā momentaneū est, periculis emitur, ac laboriosa sollicitudine possidet, q; caret fine, & humanū supereminet sensū, atq; beatū est, torpentibus tribuetur? Pudeat prorsus Christianū crucifixo domino militantē absq; sudore certaminis triumphū reportare pugnatū. Duce suum aspiciat, eius cicatrices tangat, utriusq; hominis dolores agnoscat, passionis intelligat causam, quatenus euigilet ad gratiam, animetur ad bellum, roboretur in pœna, eleuetur à carne, conuersetur in spiritu, sequatur exercitum, perueniat ad coronam. Leuitæ quoq; Laurentij imitetur exemplū, qui pro sui cōditoris amore probatus fuit in uita, uisitatus à gratia, exanimatus in pœna, Militis huius quis sufficit enarrare præconia? Caritatis eius quis ualet explicare feruorem? Iam enim manens in carne, carnis nil sapiebat in mēte. Totus ferebatur desiderio ad ea, quæ uidebat in fide, cōtēplabatur animo, dilectione gustabat, spe tenebat, amplectebat amore. Hic tãto cū studio martyrū circūibat cryptas, sãctorū lauabat pedes, cæcorū aperiebat oculos, lucrabatur animas Christo, atq; flagrabat ardore martyrii. Sicq; desiderij sui compos effectus est, à militibus tentus, carceri mancipatus, distentus aculeo, fustibus cæsus, laniatus uerberibus, affatus incendio. O martyris constantia omni honore colenda, quæ tanto uigore emicuit, tantaq; uirtute profecit, ut immanissimis nequaquam supplicijs cederet, nec atrocibus flecteretur pœnis. O beata mens sancti, quæ se odiendo dilexit, se perimī permittēdo saluauit. Odiuit animam suam, quatenus in uitam illam custodiret æternā. Trahebatur prorsus fide, impellebatur caritate, propterea ignem igne, & amorem sui conditoris superabat

Arabat amore. Flammis quippe iniectus feruentissimo flagrabat affectu. Vehementius namq; longeq; suauius caritatis quàm materialis ignis urebatur incendio. Habet enim calorem suum diuinus amor, qui nulla ualet aquarum inundatione extinguī, quemadmodum in Canticorum legitur canticum: Fortis est (inquit) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atq; flammarū, aquæ multæ non poterunt extinguere caritatem, neq; flumina obruent illam. Hic planē ignis almus est, quem Christus misit in terram cupiens uehementer accendi, qui super discipulorum illapsus est corda, mundumq; totum suo calore compleuit. Huiusmodi Laurentius accensus est martyr, cuius nimio ardore calefcens exterioris ignis non lædebatur incendio. Sic enim in craticula positum ipsum dixisse cognouimus: Disce miser, quia carbones tui mihi refrigeriū præstant. Tantis siquidem ueræ dilectionis ferebatur uotis, tamq; ignito patiendī pro Christo desiderio angebatur, ut pro illatis supplicijs refrigerium percepisse se diceret. O præceps amor, o caritatis uehementia, quam nostra ignorat ætas, penetralia nostra non sentiunt. Ille à cordibus nostris alienus est syncerus affectus, uiget in nobis o quoties cupiditatis flamma, æstus libidinis, & furoris incendium, quibus igniculus nostræ caritatis excutitur. Volumus planē exuberare diuitijs, carnis abundare delicijs, atq; passionum nostrarum motibus assentire. Non sic nos docuit Christus, suo nequaquam sic erudiuit exemplo. Beatos dicit pauperes spiritu, pacificos, nec minus corde, quàm corpore mundos. Cupiditatis itaq; flammam miles Christi quisque fidelis eleemosynarum largitione compescat, sensualitatis petulantiam carnis maceratione castiget, censura uerò uirtutum incompositos animi restringat impulsus. Insigne quippe martyrii genus est uitiorum cohibere motus, atq; cupiditatum reseccare pruritus. Beatus (inquit Propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Stet igitur in sua custodia mens, omne quod aduersatur Deo, ex se eradicare cōnetur. Poterit namq; facile corporis superare supplicia, si suimet uendicauerit dominatū. Nam quemadmodum mentis, quàm corporis laboriosior est pugna, ita gloriosior apud Deum censeatur esse uictoria. Vtroq; autem modo certando immortalitatis coronam Laurentius adeptus est martyr. Ipsius igitur sicut concupiscimus gloriam, triumphum colimus, miramur constantiam, sic imitemur & uitam, quam etsi non ualemus ad plenum, nec passione possumus, sequamur tamen uotis. Nobis pius aderit dominus, qui uires pensat, atq; remunerat desideria Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

In assumptione beatæ Mariæ uirginis.

In hoc labenti discriminosoq; peregrinantes seculo ecclesia sancta materno semper nos fouet affectu, quippe quæ sponso suo immortalī per regenerationis nos genuit lauacrum, & acceptabilem fecit populum bonorū operum sãctorū. Nouit planē ipsa, quid fuerit, & ex sui experientia membrorum debiliū infirmitatē agnoscit. Extitit aliquando illa longe à Deo, à gratia aliena, exclusa à regno, atq; à sãctorū angelorum segregata cōfortio, sed abluta est, sanctificata est, ac per pacis fœdus sponso copulata cœlesti. Quãobrem nō ignara sui, nec ingrata Deo, neq; perceptę miserationis oblita, quantū ualet, artis laborat ingenio, ut delinquentiū corda resipiscāt, corrigantur metu, uel dilectione trahantur, seu æterni præmij magnitudine excitentur. Hinc est, quod resolutionis corporis, uisionis dæmonij, futuri iudicij, inferni cruciatus, gehennæ inextinguibilis, desperationis ueniæ, perpetuæq; mortis terrorē ingerit delinquentibus. Non quidem ut confundat, quos diligit, sed ut emendet moribus, exhibeat sanctitati, restituat gratiæ, conuersos reddat, atq; ad sensum reuocet spiritus, ac deuotionis gustum, qui solo carnis ducuntur affectu. Verū quoniā nequaquā hæc semper, neq; omnibus uniformiter profunt, diebus singulis rememorare nō desinit, quanta humanū genus omnipotens pater diligat caritate, qualiter ue ob nimium sui amorem unigenitum suum in similitudinem carnis peccati misit in mundum, quatenus de peccato damnaret peccatū, & per crucis patibulum amicos faceret, quos in obedientia originalis culpæ constituerat inimicos. Etenim quū hoc supra naturæ meritum ultra opinionem humanam, angelicisq; spiritibus mirandum esse cognoscat, propterea tamen frequenter proponit ecclesijs, populis recitat, & audientium au-

ribus infundit, quatenus eorū corda sancti amoris urantur incendio. Quē (oro) dilectio
 ne nō accendat mediatoris exhibita caritas, & assumptæ humanitatis profusa benigni-
 tas, atq; perpeffe passiōis incōparabilis cruciatus? O sincere amor, o affectus spōtaneæ,
 o amabilis dilectio redemptoris. Hæc planē spiritualia salutis sunt semina, quæ in agro
 humanæ terræ sparsisti inculco, ut tibi & laborantibus pro te iustitiæ fructificet germen.
 Hæc in quā sunt accensæ faces ignis Sion, cuius caminus est in Hierusalem, quem in me-
 moratā misisti terrā, ut fortiter arderet. Hoc igne interiora nostra cōple, ut os repleatur
 laude, canterq; tota die magnitudinē tuam, & gloriam tuam. Cor autē iubilatione perfu-
 sum amatoriam uota admirationis & exultationis sine intermissione depromat, isto utiq;
 calore sancto ure renes nostros, carnisq; incendium, quatenus tibi cœlesti placeamus
 sponso, teq; diligamus, sicut nos amare iussisti. Sanctos quoq; tuos, & eorum contuber-
 nium, necnon illorum age, ut concupiscamus & gloriā, quemadmodum & sponsa tua,
 mater (uidelicet) nostra nos quotidianis exhortationibus animatur. Ipsa nempe est, quæ
 nos in te tenerrime diligens rediuiuā spiritualium gaudiorū materiam subministrat. Iu-
 giter sanctorū nobis proponens solennia, quatenus eorū uita excitati & meritis eosdē
 nō pigeat imitari, quos colimus. Inter præcipua igitur festa, quæ sancta ueneratur eccle-
 sia, hodierna noscitur esse celebritas, in qua gloriosa Dei genitrix carnis relicto tētorio
 ad sidereum cœli prouecta est palatium. Maximā prorsus ingerit de hac solennitate læ-
 titiam, dum illa, quæ nobis edidit saluatorem, tantam salutis consecuta est gratiam.
 Quāuis enim iucundissimis quotidie delitijs spiritualiter pasceretur, tametsi donis cœ-
 lestibus incōparabiliter ditaretur, his supereminet, quod accepit, quippe quæ ambula-
 bat per fidem, meruit speciē, & quæ in passibili corpore peregrinabatur in terris, hodie
 cum ingenti gaudio triumphauit in cœlis. Porrò quod concupierat uidit, quod quæsi-
 rat tenuit. Vidit inquā non per speculum in ænigmate, neq; mortali carne uelatum, sed
 facie ad faciem immortalitatis candore uestitū. Tenuit autē cordis brachijs, & pij amo-
 ris amplexibus, quæ quæsierat mente naturali impellente affectu, habita conuersatione
 excitante, ac spiritu interius dirigente. Nam nullus (ut arbitror) ardorē uirginis sufficit
 explicare, quanto desideriorū cremabatur incendio, quàm crebris suspirijs angebatur,
 quàm ue suauissimis cogitationibus exercebatur. Detinebatur tantū in seculo corpore,
 affectu autē & mente cōmorabatur in cœlo. Ibi erat uotis, ubi unicum suum filium esse
 nouerat, ubi fruitio eius habetur in idipsum, ubi beatorū spirituum frequentia in laudē
 conditoris intendit. Nec ab re. Censendum est iugiter nedum angelica, uerum etiam filij
 uirginem fretam esse uisione, atq; exultasse colloquio, tanquam sanctitate præcipua in-
 gnitā, diuināq; caritate succensam, ac continua supra se mentis contemplatione prou-
 ectam. Illi etenim cœlestis uisio debebatur, cui incōparabilis gratiæ inerat plenitudo, ple-
 na deuotio, ardor continuus, ac puritatis delectabile bonum. Quamobrē resolutionis
 carnis imminente articulo, sicut ab omni mentis & corporis corruptione extitit libera,
 ita & à mortis dolore aliena. Nequaquam habuit, quod metueret. Non adfuit qui se illi
 opponeret inimicus, nullusq; terreni amoris impulsus, qui uirginis egredientē animam
 retardaret. Quomodo formidare poterat, quæ genuit Deum, pacem præstitit mundo, H
 & gaudium immensum intulit cœlo? Totus quippe (ut creditur) festiuus angelorum, ar-
 changelorum, cæterarumq; uirtutum Deo famulantium eidem occurrit exercitus. Ibi pla-
 nē, ubi uirgineum corpus exanime iacens dormitionem acceperat, suauis cōcentus, iu-
 cunda laus, harmonia cœlestis, exhortatio mutua, cōgratulatio hilaris, obsequia sancta,
 insuetæ atq; honorabiles celebrabant exequiæ, ad quas minimē duodenus apostolorū
 defuit chorus, patriarcharum cœtus, numerus prophetarum, & cum cantoribus Hieru-
 salem egregius Psalter, qui uniuersi modulatione quàm maxima, ac exultatione iucun-
 da citharas percutientes puritati uirginæ dulcisona carmina proferebant. Aderat præ-
 cipue Gabriel cœlestis paranympus fulgens & lætus, qui Marię desideratissime inten-
 debat honori. Totus quidem ignitus & feruidus, supra modum exultans & plaudens,
 undiq; discurrens uniuersos hortabatur ad uirginis festum, ut occurrerent ei, suscipe-
 rent, uenerarentur & colerent. Nouerat in illa candorem uirgineum, priuilegium san-
 ctitatis, gratiæ plenitudinem, & fecunditatem prolis. Sui in ipsa pudicitia ueneraba-
 tur thalamum conditoris, suumq; in ea laudabat dominum. Vniuersi deniq; filio dese-
 rentes

Arentes matrem, qua poterant, uirtute colebant. Supernorū igitur hæc uirgo ciuium ual-
 lata præsidio cœlestis patriæ læta domum ingreditur. Eadem quippe sic feliciter ascen-
 dente assistentium angelorum factus est sermo admirantium, atq; dicentium: Quanam
 est ista, quæ candidatorū agminum fulta comitatu ascendit ad nos, quasi aurora conur-
 gens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Nulla præter
 eam, quæ humani generis protulit redemptorē, de qua uerbum caro factum est, tali ho-
 nore noscitur digna. Illi prorsus, quæ uentris sui foetum mortalium Deo reconciliauit
 speciem, & antiquæ ciuitatis Hierusalē collapsa restaurauit mœnia, numerumq; redin-
 tegrauit nostrū, singularis illa debetur sedes, quæ maximē gloriæ irradiata fulgore om-
 nem angelicam supereminet dignitatem. Hanc tanquā uirgulam fumi ex aromatibus
 myrrhæ, & thuris, & uniuersi pulueris pigmentarij ascendentem, delicijsq; spiritualibus
 affluentē honoremus pro posse, illiq; procedamus obuiam, ac gratiarum actionis debi-
 tum persoluamus affectum. Genitricem mox ut filius ascendentem uidit, eam officio-
Blissime salutans inquit: Veni de Libano mater mea, columba mea, immaculata mea, for-
 mosa mea, suauis & decora tanquā Hierusalem. Coronaberis de capite Aman de uer-
 tice Senir & Hermon, quoniam olim uulnerasti cor meum soror mea, & sponsa in uno
 oculorum tuorum, & in crine colli tui. Veni inquam, & paratum tibi ab origine mundi
 percipe thronum. Me quidem suscepisti in te, me concepisti, & genuisti de te, tuo me la-
 cte nutristi, mihi piæ deuotionis affectu humanitatis obsequia præbuiti, tuæq; mentis
 templum impolluto decore seruasti. Quare & tu ingredi nunc in unici tui gaudium,
 agnosce quem peperisti filium, contemplare diuinitatis meæ gloriā, sublimitatis ex-
 cellentiam, & humanitatis, quam abs te habui ineffabilem gratiam. Thronum paratum
 conscende, coronam gemmis ornatam suscipe, stolaq; immortalitatis te indue, ut meri-
 to sublimeris in me, quæ me præcipuo dilexisti caritatis affectu. Equidem uolo ubi ego,
 ibi & tu, eademq; fruaris gloria, quanquam aliter. Satis uota tua distuli, satis te à regno
 meo abesse permisi. Nō ut te negligerē, neq; ut desideria tua contemnerē, sed ut cumu-
Clarem merita, affectum ascenderem, posterisq; in te exemplum patientiæ demonstra-
 rem. Nunc autem certaminis tui feliciter consummato agone, ideò humanitatis uolui
 ut redderes debitum, quatenus uenires ad me, amabiliq; genitoris mei te exhiberē præ-
 sentiæ. Ipse enim pater amat te, te singulari caritate cōplectitur, æterniq; imperij sui po-
 tentiam tibi reuelata uisione insinuare dignatur. Et uirgo: Vnde hæc (inquit) mihi, ut
 Deus & dominus meus tanto cum honore ueniat ad me? Quid meruit? quid egi? Quo
 interueniente, quo interpellante factum est hoc? Fœminei sexus supereminet dignita-
 tem, humanæq; naturæ transcendit metas. Nunquid Abraam patre nostro, cæterisq; pa-
 tribus maior sum, quum illorū nemo in transitu suo talia noscitur percepisse obsequia?
 Sufficiebant prorsus humilitati meæ abs te olim impensa beneficia. Sufficiebant saltem
 nunc angelorum solatia, ut ipsi me assumerent, tuoq; offerrent conspectui. Ut quid ad
 ancillam dominus, & ad creaturam creator accedere dignatus est? Nam etsi tibi ex me
 carnis substantiam ministravi, quamuis humanitati tuæ famulata sim, alimoniamq; cor-
Dporalis uictum præbuerim, tuæq; iuxta paruitatis meæ uirtutem in cunctis obtempera-
 uerim maiestati: te tamen Deum meum, plasmatorum meum, redemptorem meum, re-
 gem meum, & dominum meum, quanquam semper, nunc uerò ardentius, humiliorq; con-
 fiteor, ueneror, atq; adoro. Feci olim, quod debui, & ultra meritum recepi. Certē si om-
 nes artus mei uerterentur in linguas, si creaturarum uniuersitas, ipsaq; angelorum agmi-
 na exhibitæ in me caritatis pro me gratiarum actionis uota persolvere conarentur, de-
 bito minus agerent, quoniam, quòd in utero meo sis conceptus, à me alitus, creditus mi-
 hi, mecum conuersatus, obedientiæq; meæ subiectus, omnem humanum ac angelicum
 supergreditur sensum. Cæterū ad culmen perfectæ dilectionis, gloriæq; triumphū, nunc
 quoq; in præclaras mansiones cœli tanto cū honore me prouehis. Quid igitur retribuā
 domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Consuetæ utiq; humilitatis abs te erudita elo-
 quia sumā. Non reclamabo, nō renitar, sed reuerendo quodam mentis assensu uolunta-
 ti tuæ annuens, eademq; quando te genui, protuli uerba, nunc repeto dicens: Ecce ancil-
 la domini, fiat mihi secundum uerbum tuum. Factum interim erat silentium magnū in
 cœlo, dum filius ad matrem, & mater loqueretur ad filium. Vniuersorum intendebant
 aures,

aures, singulorumque admiratione suspensa habebatur intentio scire cupientium, quales spiri-
 rituales amborum essent sermones, quid de cetero ageretur de filio. Non enim huiusmo-
 di locutio per corporis organum seu linguae officium, sed per spiritum in spiritu spirituali-
 ter proferebatur. Vix sancta Dei genitrix uerba finierat, & ecce honorabiliter, & cum
 exultatione cunctorum exaltata est super choros angelorum in caelestia regna. Supra om-
 nem inquam principatum, & potestatem & uirtutem eleuata est uirgo, tantoque dignitate ca-
 teris est effecta excellentior, quanto propinquior erat uerbo. Tunc una omnium in caelo
 uox est facta laetantium atque dicentium: Benedictio, claritas, sapientia, & gratiarum actio, ho-
 nor, uirtus, & fortitudo Deo nostro sedenti super thronum & agno, qui genitrici suae in-
 comparabilis pulchritudinis cathedram prerogauit. Porro pro honore sanctissime uir-
 ginis tota ciuitas illa repletur gaudio, dies letitiae agitur, nullusque a uirginis laude repertus
 extraneus. O qualis admirationis iubilus, quantus amoris clamor, quam ignitus ue-
 nerationis affectus compleuerat uniuersos per plateas & uicos Hierusalem. Mariae praed-
 icabantur praecordia, innotescebat gratia, patebat gloria, ac nomen personabat. Nemo
 inuidebat illi, quonia ab eius beneficijs nullus reperiebatur immunis. Fructus quippe
 uentris Mariae ciuitatem illam fundauerat sanctitate, exultatione, & iubilo, adeo ut sicut
 laetantium omnium ipsa habitatio fieret. Merito quicquid honoris, quicquid felicitatis
 habebatur in singulis, totum exuberabat in uirgine. Hauriebat enim de fonte uitae uer-
 bique cellario, in quod introducebatur ut sponsa, nonnulla contemplationis solatia, quae
 angelos cunctos latebant & sanctos. Hinc sanctorum admiratio de Maria. Hinc angelo-
 rum congratulationis affectus effundebatur ad uirginem, sicque eadem quemadmodum in
 omnibus, ita laetabatur in singulis domini inenarrabili iubilatione collaudas. Nos itaque
 in hac lachrymarum exulantes ualle pia cum deuotione clamemus ad uirginem. Ipsam in e-
 ius celeberrima solennitate prosequamur uotis, sociemus in canticis, laudibus effera-
 mus, quatenus agnoscat mater filios, libera captiuos, delicijs caelestibus impinguata fa-
 melicos. Conuertat misericordes obtutus suos ad miseros, deprecetur ueniam, & offen-
 si filij iustitiam fleat ad gratiam, donet filius matre pro nobis interpellante iustitiam, spei
 praestet fiduciam, spontaneae seruitutis amorem conferat, & pium praeroget syncerae ca-
 ritatis affectum, quo dirigente & deducente pertingamus ad ipsum, qui hodie genitri-
 cem suam immortalitatis stola, & diuinitatis sublimauit honore. Hoc facile obtinere ua-
 lebimus, si interuenientibus eius meritis illius sectati fuerimus puritatem mentis, & cor-
 poris pudicitiam, sanctimoniam uitae, & fraternitatis amorem. Ista sunt, quae placent
 Deo, reformant mores, homines immutant, eleuant de imis, & collocant in excelsis, u-
 bi uirgo uirginum laetatur cum filio, gloriatur in filio, & pro uniuersa ecclesia filium
 deprecatur Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto uiuit
 & regnat in secula. Amen.

In solennitate sancti Bartholomaei Apostoli.

Peregrinantibus nobis, & ad culmen perfectionis anhelare debentibus
 summo opere uigilandum est, quatenus spiritualibus reiectis oneribus festi-
 no gradu ad destinatum nobis propositum pertingamus. Facile quidem
 corpore succumbit & mente, qui grauatus sarcinulis petere alta conatur.
 Sunt etenim onera quaedam ambulanti in spiritu ualde contraria, quae
 omnino abiicienda sunt, atque uitanda. Magistrum ueritatis audiamus dicentem: Si uis
 perfectus esse, uade & uende omnia, quae habes, & da pauperibus, & ueni sequere me,
 & habebis thesaurum in caelo. Quo autem modo, quouere affectu eundem nos imitari de-
 ceat, inquit alibi: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam,
 & sequatur me. Equidem his paucis ascendendi ordinem, omnemque perfectionis in-
 stituit regulam, adeo ut aliunde nil inuestigare expediat. Haec sola militantibus Chri-
 sto Deo appropinquare uolentibus insideat menti, informet affectum, componat actus,
 & profectum sapientiae intelliget instruente. Habet quippe penes se perfectionis peri-
 tiam, quam optime nouit in uerbo, & consummauit exemplo. Vtrunque sincero congruit
 eruditori, ut sanam (uidelicet) doctrinam auditoribus proferat, atque proficiat opere quod
 uerbo reuelante didicerit. Ad hoc autem quis idoneus? Quis tanta praeclarus sanctitate, ut
 nihil agere praetermittat horum, quae agenda esse cognouit? Multi profus multa facienda
 sciunt,

Asciunt, pauci quae nouerunt, consummare conantur. Nullus autem cuncta bona, quae recte
 intelligit, ualet implere. Omnes (inquit Propheta) declinauerunt, simul inuiles facti
 sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Ceterum ut uniuersos sub uno agno-
 scas, praedcatorem audi eximium, qui alijs uerbum admonitionis pronuncians, ne effi-
 ceretur reprobus, corpus suum castigabat, & in seruitutem spiritus redigebat, quid de
 seipso dicat: Nam uelle (inquit) adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non
 enim quod uolo, bonum hoc facio, sed quod nolo, malum hoc ago: condelector enim le-
 gi Dei, secundum interiorem hominem, uideo autem aliam legem in membris meis repugnantem
 legi mentis meae, & captiuantem me mihi lege peccati, quae est in membris meis. Quamobrem
 hanc suae infirmitatis impotentiam ingemiscens ait: Infelix homo quis me liberabit de cor-
 pore mortis huius? Nemo igitur tam eruditus agnoscitur, tamque perfectus, ut opere ua-
 leat exercere, quod didicit intus. Hanc solus inter homines prerogatiua meruit media-
 tor Dei & hominum homo Christus Iesus, qui quamuis carnem sumpserit de Adam, non ta-
 men traducem habuit de Adama. Iste de spiritu sancto absque uirili conceptus semine nec in car-
 ne habuit, quod rebellaret spiritui, neque quicquam in spiritu, quod resisteret Deo. Totus
 fuit sanctus, totus mundus, ac mundans immundos. Omnium perfectam possedit scien-
 tiam, nilque quod Deo placeret esse faciendum, agere desijt. Porro magister summus fuit
 & doctor, qui quaecumque audiuit a patre, nota fidelibus fecit, ipsiusque uoluntati semper in-
 omnibus obediuit. Solus itaque magister tenet arcem, qui omnem perfectionis discipli-
 nam uerbo insinuat & actu, unde & discipulis ne falsum seu imperfectum docendi no-
 men appetere, inquit: Nolite uocari Rabbi, unus est enim magister uester Christus.
 Unus quippe, quia unice plenam instruendi sufficientiam adeptus est. Propterea eo-
 dem baptizato prius quam praedicationis initiaret officium, caelis apertis, descendenteque
 spiritu uox desuper patris intonuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi be-
 ne complacui, ipsum audite. Illum igitur audiamus & nos, qui peregrinantes in corpo-
 re etiam a domino peregrinamur in spiritu, quatenus opere peragentes quod docet, abij-
 ciamus onera deprimentia & labores noxios, pertingamusque ad patriam nostram coele-
 stem Hierusalem, ubi noster uerus est pater, lata possessio, laetitia sempiterna, summa tran-
 quillitas, grata societas, beata fruitio, & ineffabile bonum. Illuc plane nemo temporalium
 depressus amore ualet ascendere. Proinde dominus, quem ascendisset docturus in mon-
 te, uelletque caelestis disciplinae instruere normam, non aliunde quam a contemptu terre-
 norum exorsus est dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum
 Bona quippe paupertas est, quae diuitijs replet, libertatem praestat, imitatur Christum, pe-
 regrinantes comitatur, perfectionis referat iter, atque caelorum regna meretur. Nullus si-
 ne paupertate spiritus perfectionis brauium possidebit. Hanc si obtinere desideras, uen-
 de quae habes, egentibus tribue, ut Christum absque retardatione sequaris. Grauem pro-
 fus a te reijcies fascem, si temporalium administratione carebis. Verum si hoc minime
 potes, earum affectione te priua, ut expeditus mente gustum paupertatis spiritus asse-
 quaris & gratiam. Ceterum si perfectionis nequis inchoare primordia, cursum illius
 quomodo consummare ualebis? Si quod a te alienum est, non uales abijcere, teipsum
 qualiter abnegabis? A te diuitiae & quibuscumque temporaliter uteris, aliena noscuntur.
 Disce igitur parua deserere, ut etiam ualeas magna. Expeditius tuis renuncias, quam
 tibi: utrunque si cupis esse perfectus, tibi mandatur a domino. Relinque propria, ut abne-
 ges te, & suaue temetipsum Christo exhibeas sacrificium. Maius domino non poteris
 offerre libamen, quam si teipsum sincero corde obtuleris. Tribue igitur Christo, quod
 percepisti ab illo, imo longe praestantiora ab eo accepisti, quam exigantur a te. Nempe
 qui tibi ipsi creando te praestitit te, etiam pro te moriendo largitus est se. Apосто-
 lum ista recolentem audi: Apparuit (inquit) gratia saluatoris nostri Dei omnibus homi-
 nibus erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & secularia desideria sobrie & pie uiua-
 mus in hoc seculo expectantes beatam spem, & aduentum gloriae magni Dei, & salua-
 toris nostri Iesu Christi, qui tradidit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni
 iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.
 Repende igitur uices ei, qui dedit se, ut te reuocaret ad se, qui fecerat te. Verum si nun-
 quam seipsum tradidisset pro te, nunquid non illi debes teipsum, qui condidit te?

Tuum nil præstas, quum donas te. Reddis namq; depositum suum domino, quod tibi prærogauit ad tempus. Da gratis atq; uolenti animo, quod (uelis nolis) dabis in posterum. Nunc quidem pro dato mercedem accipies, in futuro autem reprobatione perperam. Porro cõmutabis in melius, quod tribues sponte, indeq; uitam consequeris æternam. Felicius quoq; te ipsum abnegando possidebis in Christo, quam si te tibi custodire uolueris. Cæterum quomodo te conseruare sufficies, qui sensu cares, uirtute deficiis, & a te boni quippiam cogitare non uales? Tempora discute præterita, & qua sanctitate quæue puritate mentis & corporis te tuo redemptori seruasti, metire prudenter. Nempe eo magis degenerasti à patre superno, te elongasti à patria, te hostibus subdidisti, quo sollicitius tui iuris esse uoluisti. Memento (quælo) adolescentis filij, qui petito patrimonio se absentauit à patre, ut libertate propria frueretur, quid acciderit ei. Nonne hereditate consumpta atq; inopiam passus porcorum siliquis se saturare quærebat? Ad se igitur reuersus humiliter desijt esse, quod fuerat, se abnegauit prudenter, genitorisq; se

LUC. 15 substrauit imperio dicens: Peccauit in cœlum & coram te, non sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Vidēsne quantum libertas, quantum ei obfuit possidere seipsum? Nempe quum abnegare se cœpit, stolam primam, in manibus anulum, calciamenta in pedibus, & saginatum in conuiuio uitulum habere promeruit, sicq; ad se reuersus factus est proprius, qui eousq; longe progrediens extiterat alienus. Quamobrem adolescentuli huius eruditus exemplo assuesce redire ad te, atq; habitare tecum. In te spiritalis est lucta, in te certamen geritur, in te sentitur & gratia. Nunquam abnegare perfecte te poteris, nisi tecum delectabiliter habitare didiceris. Tuas quomodo concupiscentias abnegare ualebis, si nescieris, uel tecum cõmorari neglexeris? Verum si horum neutrum perficere quibus, qua (oro) uirtute tolles crucem tuam, ut sequaris & Christum? Gradus quosdam spirituales tibi construxit sapientia, quatenus per eosdem ad perfectionis cõscenderes arcem. Ascensionis huius initium est, ut relinquant tua, quo quietius habites tecum. Tecum autem habitare uoluit, quatenus in te spiritaliter discas abnegare teipsum. Hoc nempe si peregeris diligenter, interioris pacis atque uirtutis illectus dulcedine magni æstimabis crucem tollere, & ire post Christum. Hæ sunt ascensiones in corde spiritualium hominum in hac lachrymarum ualle peregrinantium positæ, quæ perducentes de uirtute in uirtutem perfectum efficiunt ascendentem, ac dei uisione dignissimum. Per istos gradus apostoli apostoliciq; peragrarunt uiri, qui cõmunes hominum semitas deferentes, uia regia imitati sunt dominum. Horum unus beatus extitit Bartholomæus. Porro quum temporalium diuitijs, corporis uoluptatibus, dignitatis celsitudine posset affluere, contempsit omnia, ut uerus Christi efficeretur discipulus. Cælestes quippe terrenis & caducis æterna præposuit. Sic enim expeditus in seculo facultatibusq; nudatus præceptoris sui famulando imperijs utroq; homine secutus est illum. Tanta siquidem dilectionis eidem inhæsit constantia, ut nullo persecutionis emergente articulo se ab illo segregare ualeret. Hinc à Christo commendatus audiuit: Vos estis (inquit) qui permanistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono uobis, sicut disposuit pater meus regnum, ut edatis & bibatis in regno meo, & sedetis super thronos iudicantes duodecim tribus Israel. O fidelis saluatoris promissio, o remuneratio locuples conditoris. Reliquit apostolus iste, quod possidere non poterat, & cœlorum consecutus est regnum, honoris primatum in seculo habere neglexit, & iudiciariam in seculi fine sortitus est sedem. Tantam deniq; æterni regis sortitus est gratiam, ut in sui solennitate martyrij omnis fidelium cõuentus exultet in domino. Hodie namq; in uniuersa ecclesia iura silent, lites quiescunt, artifices uacant, panduntur templa, concurrunt populi, chori concinunt, pauperum turbæ latantur, nulli seruili operi intendere licet, quatenus omnibus liceat gloriosum sancti huius celebrare triumphum. Nunquã tantum illi præstare potuisset hic mundus, quantum eidem moriendo pro fide largitus est Deus. Hoc in spiritu Propheta prænoscentis iucunda modulatione affatus est dicens:

Psal. 138 Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum. Nimis prorsus iste honoratus est sanctus, qui de innumerabili hominum multitudine electus à domino apostolatus adeptus est gloriam, factusq; est lux mundi, sal terræ, ecclesiæ fundamentum, iudex seculi, ueritatis præco, discipulus Christi, & ad se confugientium interuentor

A uentor optimus. Ubicunq; inuocetur, exorantē audit, uotis annuit, præbet suffragium, impetrat ueniam, sanitates donat, & beneficia confert, ipso nimirum præstante talia, qui in suo honoratur apostolo. Non enim in apostolo auxilium imploramus apostoli, tanquam sit ipse, qui tribuat. Omne datum optimū (inquit Iacobus) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum. A Deo utiq; cõsequimur, quicquid utile & sanctum est, atq; salutis nostræ proficuum, pro nobis tamen interpellantibus sanctis. Intercessores nostri sunt ueluti amici Dei coniuncti uerbo, à peccatis liberi, & glorificati cum Christo. Facilius pro nobis ualent impetrare, quam nos qui coinquinati sumus in luto, erramus in exilio, periclitamur in scelere, iugiterq; decidimus à salutis itinere. Quamobrem omnino sanctorum patrocinijs indigemus, eorum præcipue quos elegit Christus, cõmendat gratia, suscepit & gloria. Ad te igitur o Bartholomæe apostole confugium facientes tuam precamur sanctitatem, ut uota nostra admittas, impetres ueniam, ut ualeamus adipisci indulgentiam. Nempe imbecilles sumus, & ad id promerendum minus idonei. Pauet conscientia, spes fluctuat nostra suorum conscia delictorum. Cæterum caligat internus obrutus, nec in lumen maiestatis audet aspiceret. Quem enim agnoscit contempsisse patrem, formidat iudicem. Eapropter o sanctissime fraternitatis amore permotus, diuini honoris zelo succensus, pro nobis precator accede. Accede inquam antequam misericordiae sol occidat super nos, & inuoluamur in tenebris, deficiatq; salutare prælidium sedentibus in regione umbræ mortis. Nempe exitus nostri præoccupante nos termino quis aderit? quis nos reuocabit ad sensum? excitabit ad compunctionem? & sicut decet, reformabit ad gratiam, quum penè in horæ illius articulo languente corpore iaceat mens, periclitetur spes, & omnino torpeat affectus? Consueuerunt etiam tunc tartaræ potestates insistere persuasionibus, fraudes componere, terrores immittere, cõmouere certamina, quatenus egredientes de campo ualeant secum rapere, mactare, & occidere. Horum igitur ut superare possimus insultus, atq; resolutionis corporis anticipare terminum, tu o apostole Bartholomæe pro nobis gratiam imprecare, ut mutemur in melius, quæ ignorantibus deliquimus, atq; mellifluam nostri redemptoris agnoscamus largitatem, quæ nos trahat ad se, suscipiat, & accendat, quatenus sincero corde famulemur ei, qui nos cõdidit propter se, dignosq; nos faciat tuis interuenientibus precibus uiuere sibi, & occumbere pro se, qui propter nos mori dignatus est Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

In natiuitate gloriosissimæ uirginis Mariæ.

P eriti consueuerunt artifices post diuturnam artis suæ exercitationem, præcipue ac singulare aliquod fabrefacere opus ad perpetuam magisterij sui memoriam, quatenus quod non ualeat lingua, inspecti operis elegantia manifestet. Indirecte quidem etiam scelesti homines immortales fieri concupiscunt. Hinc est, quod posteritatem sobolis habere uolunt, ampla ædificia construunt, ponunt signa sua signa, ut in generationibus sibi succedentibus, eorum (si fieri possit) memoria celebris habeatur. Decipiuntur prorsus hi, quoniam super labentem aquam ædificare conantur. Audiant, id qualiter perficiatur, Prophetam dicentem: In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Iustitiã igitur pro diuinitatis amore sectetur, qui in cœlorum regno cupit esse perpetuus. Nam quemadmodum cadenti quisquis inhæserit, ut corruat, necesse est, ita qui adhæret ei, qui semper idem est, quasi diuinus factus caritatis uinculo, ac perseverantiæ longanimitate deperire non ualet. Quomodo deficere dicendus est, qui cum Deo unus factus est spiritus? Hac quippe perfectæ stabilitatis copula sublimatus nequaquam per carnis resolutionem deficit, sed longe mutatur in melius. Verum tunc soliditate uera potitur, tunc metu reciduiandi efficitur liber, quum reuelata facie Dei gloriam contemplatur, quum angelorum cœtibus infertur, quum in ciuitatis sanctæ Hierusalem tanquam uiuus lapis collocatur structura. Nullo enim queunt euentu perceptæ beatitudinis sublimitatem amittere, qui diuinæ uisionis fruitione pascuntur. Hoc namq; iusti peregrinantes in corpore Deum in lumine fidei cognoscunt. Renuunt prorsus thesaurizare sibi super terram pereuntes facultates, uel suam posteris cõmendare memoriã. Se in humilitate deijciunt, & tamen caritatis efferuntur affectu, dumq; cõtemnunt nominari in seculo, indubitanter conscribuntur in cœlo. Alienam sibi

gloriam procaciter uendicare expauescunt, propterea quum humanæ eisdē laudes offeruntur, contremiscunt corde, auribusque audire repudiant. Non priuatum, sed conditoris honorem appetunt, scriptū esse scientes: Qui gloriatur, in domino gloriatur. Solus nempe est laudabilis, gloriosus, & superexaltatus in secula, qui habet immortalitē, & lucē habitat inaccessibilem, unde & Apostolus inquit: Regi seculorum immortalī & inuisibili soli Deo honor & gloria. Inaniter itaque laborat, qui laudem captat humanam, quoniam de alieno nō de suo laudari concupiscit. Quid enim habes (ait Paulus) quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Superuacue siquidem, damnabiliterque te extollis, quum temporalibus, siue naturalibus, seu spiritualibus gloriaris bonis. Agnosce in cunctis, quæ tibi alijs præminere uidetur, uniuersorum conditoris gratiam, eique da gloriam, quatenus potiora merearis accipere. Omni quippe ueneratione solus est dignus, cuius maiestatis celsitudinem uniuersi species protestatur. Cœli (inquit Propheta) enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiant firmamentum. Alibi quoque idem dicit: Domini est terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo. Singula igitur eorum, quæ facta sunt, omnipotenti Deo naturaliter laudis præconia exhibent, eoque perfectius ac per amplius, quo præstantiora atque cumulatio gratiarum munera perceperunt. Hinc beatę uirginis, cuius natalitius dies hodie in uniuersa Christi celebratur ecclesia, excellentia fulget, hinc laudis ipsius holocaustum cōmendatur. Sanctificationis quidē priuilegio, uirtutum meritis, uirginitatis honore, prolis fecunditate, humilitatis decore, atque donorum plenitudine mortales supereminet uniuersos. Omnium quippe referta cumulo gratiarum cunctis in se Deū fecit esse laudabilem. Quis Deū non honoret in uirgine, qui uirginē Dei uoluit fieri genitricē, reparatricē seculi, lucē mundi, speculum sanctitatis, fidei magisterium, peregrinationis solatium, immaculatū templū, & fœderis arca diuinis manibus fabricata? An nō Maria testamenti arca uerissima, quæ auro uestita mundissimo, uirtutum gemmis ornata, ac imputribilibus lignis spiritualiter facta, testamenti tabulas, frondentē uirgā, & suauissimū in se manna cōtinuit? Hæc omnia in Christo, imò hæc omnia Christus, qui uirginalis pudicitie habitauit in utero. Ipse nempe uerus Deus fuit & homo, ueramque carnē traxit ex uirgine. Hoc namque suauissimū est manna de cœlo missum ad spiritualē refectiōem, uitamque iustorum. Nullam utique in se corruptionē admittit, nullum de se spiritualiter manducantibus fastidium parit, quin potius præstat uitā, uires præbet, infundit gaudiū, & de imis constituit in excelsis. Qui manducat (inquit) meam carnē, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo. Vidēsne, quantum proficiat, qui Christi carnē spiritualiter sumit? Quid excellentius quam manere in Christo, & Christum habere in se manentē? Accede igitur, manduca sacramenta cœlestia, mentis pertracta affectu, ut latente illius merearis saginari dulcedine. Proficies parū, si id carnaliter quæras. Spiritus (inquit Dominus) est qui uiuificat: caro autē non prodest quicquā. Prorsus quicquā non prodest caro Christi carnaliter nō spiritualiter manducata. Spiritus ante faciē nostrā Christus dominus se spiritualiter sumendum exhibuit. Hoc utique manna, quod in utero Mariæ repositū, tibi que expositū, atque appositū est, frequenter utere ad salutē. Vteri huius uenerare pudicitiam, & arcæ huius mysticę gratiam cōtemplare, quæ tale excepit munus, talemque genuit prolem, quæ te corporis sui manna reficeret, inebriaret cruore, passione redimeret, morte saluaret. Decebat prorsus, ut immaculata esset mēte, & corpore sancta, plena gratia, meritis locuples, uirtutum uniuersarū uarietate decorata, quæ de cœlo suscepit uerbum fide, concepit filium, conuersatione illustrauit mundum, manna pauit turbam fidelium, obumbrante spiritu circūdedit uirum, ex se nobis protulit hominem Deum cum honore uirginitatis, cum integritate carnis, & fecunditate prolis. Nempe quem Maria genuit, Deus uerus & homo erat, patri æqualis secundum diuinitatem, conceptus de matre secundum humanitatem, carnem ueram de eadem suscipiens, rationalemque animā habens ut homo, factus nobis à Deo, sapientia & iustitia, sanctificatio & redemptio. In illo siquidem secundum interiorem hominē tanquam in duabus tabulis spiritualibus omnis legis perfectio, omniumque charismatum plenitudo consistit. In intellectu namque omnis ueritatis scientiam, in affectu autem plenitudinem bonitatis Dei digito signatā conspicies. Porro in affectus animæ Christi latitudine, ueluti in prima tabula triplicem affectionem reperies

A peries scriptam, amoris, uidelicet, dilectionis, & caritatis. Per amorem quippe naturaliter seipsum, per dilectionem autem proximum diligebat, unde dilectio quali duo ligas, sed per caritatē Deo insolubiliter inhærebat. Nam caritas cara unitas, siue carum Deo faciens dicitur. Iste utique affectiones trifarie tam ex uerbis, quam ex ipsius mediatoris optimè comprobantur operibus. In intellectus uero eius cādenti planicie tanquam in secunda tabula sancti spiritus dona septem inuenies, de quibus Propheta loquitur dicens: Egre dietur uirga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris domini. Vides septenarium numerum septiformis gratiæ sancti spiritus in Christo per Prophetam fuisse expressum, ut non dubites tabulas illas lapideas, in quibus decalogi præcepta Dei digito exarata erant, mediatoris nostri rationalem præfigurasse animam, quem utique mediatorē sanctissima Maria nouem mensibus in utero gestauit. Repletus est igitur idem spiritu timoris non seruilis nec mercenarij, sed filialis, ut patris alacriter in omnibus pareret imperio. Pietatis ut descendenti ab Hierusalem in Hierico homini expoliato, uulnerato, semiuuocque relicto compatiens languoribus mederetur. Scientiæ ut peregrinationis huius ærumnas agnoscens mystice super Hierusalem flens homini insinuaret esse plangendum: Fortitudinis, ut calumnias, flagella, sibi que illata fortiter perferendo conuicia fideles suos ad tribulationum tolerantiam erudiret: Consilij, ut ecclesia sancta optimis institutionibus imbuta, saluberrimis eius consilijs cōmodaret assensum: Intellectus, ut diuinorum eloquiorum referatis per illum mysterijs fidei iugo humana corda sternerentur: Sapientiæ, ut qui à domino se peregrinari norunt, internam consolationem non in ijs, que super terram, sed que sursum sunt, sapido caritatis quærent gustu. Iste namque ueræ sunt tabulæ, quas in arca no corpusculi sui Maria suscipiens tibi suo tempore produxit ad publicum, quatenus disceres in illis, quæ sit uoluntas Dei beneplacens, atque perfecta, affectuque te impellente consummares eam. In ipsis igitur lege assidue, ac iugiter meditare, ut mentis tue reuolutus spiritu nouum induas hominem, qui secundum Christum formatus est. Tunc spirituali perfusus lumine ablato à te seruili timore uirgam uirtutis Christi, que uirginali Mariæ requieuit in utero, sufficienter intelligas, scies profecto quod uerbum, quod erat in principio apud Deum, per quod facta sunt omnia, & in quo uniuersa, quæ facta sunt, in thalamo uteri Mariæ de carne uirginis factum est caro. Exinaniuit quidem seipsum serui formam suscipiens, non tamen amittens diuinitatis gloriam, potestatem maiestatis, æqualitatem patris, uerbi æternitatem, candorem sapientiæ, atque splendorem inaccessibilis lucis. Nam potestas illius æterna est, quæ non auferetur, & regnum quod non corrumpetur. Præfiguratę uirgæ huius excellentiā audi Propheta suo uaticinio cōmendantem: Sedes tua Deus in seculum seculi uirga directionis uirga regni tui. Hæc utique uirga mediante fecit nominatissimus Propheta signa & prodigia in Aegypto coram Pharaone, & seruis illius uniuersis. Hęc mare diuisit rubrum, ita ut per illud Israel filij sicco transirent uestigio. Hæc non sola, sed cum manna & duabus testamenti tabulis operante spiritu sancto ad posterorum memoriam, atque profectum Mariæ gestatur in ventre. Disce igitur, qui de Christo in bonitate sentire desideras, Deum ipsum & hominem cōfiteri necnon naturas tres, corporalem (uidelicet) spiritualem, atque diuinam, in unam mediatoris Dei & hominum sine confusione earum conuenire personam. Hinc itaque Mariæ prærogatiue celeberrima prædicatur, quæ non hominem tantum, sed Deum nobis & hominem generauit, quamobrem rectissime Dei genitricis nuncupatur. O beata inter fœminas, cuius gratia hominum ac angelorum transcendit naturam, propterea angelicus nuncius de cœlo missus ad uirginem tam officiosissime eam salutauit dicens: Ave sanctissima Maria, gratia plena, dominus tecum. Gabrielis ergo nos eruditi oraculo, quanta qualis ue sit, quæ hodie nata est, salubriter agnoscamus. Nempe in eius ortu latati sunt cœli, decantauerunt angeli laudes Deo, promulgata est pax, humanæ speciei coepit aboleri opprobrium, atque fugatis tenebris, quæ totum occupauerant orbem, radios suos rutilans aurora perfudit. Solis quippe iustitiæ utcumque irradiata fulgore placidum in se aspicientibus præbebat affectum. Quæ enim sanctificata in utero, ac ab omni culpæ originalis fuerat liberata contagio, gratiæ plenitudinem, quam mente

perceperat, protendebat exterius. Illam profecto adhuc in matris utero decubantem adamauit uerbum, sibiq; in genitricem elegit utpote superabundanti iam benedictione praeuentam, iamq; sancti spiritus magisterio deputatam. Ipsam idem spiritus custodiuit a carnis colluione immunem, a libidinis delectatione expertem, a seculi amore alienam, atq; ab uniuersorum criminum contagione immaculatam. Tota pulchra, absq; delicto, sine mentis & corporis deformitate, Deo & hominibus amabilis habebatur. Sanctitatis etenim perlucidum erat speculum, pudicitiae ornamentum, uirginitatis gloria, humilitatis forma, honestatis riuulus, exemplar continentiae, sapientiae thronus, magistra uirtutum, decus hominum, laetitia angelorum, mundi interuentrix, & aeterni patris filia praedilecta. Nullus plane mortaliu, quamuis donorum caelestium numerositate sit praeditus, huic ualet uirgini coaequari. Patriarcharum utiq; prophetarum, apostolorum, martyrum, omniumq; sanctorum merita Maria beata transcendit. Hanc uniuersa supernorum ciuium multitudo ueneratur, colit, & laudat. Quamobrem tota per orbem terraru diffusa sancta mater exulet ecclesia, quae huius uirginis est hodie illustrata natali. Nemo a laude illius secernitur, nullus ab istius diei festiua iubilatione excluditur. Alternatim itaq; psallant chori, uirginum turba laetetur, plebs fidelium gaudio repleatur in domino, diuinae in ecclesijs resonent laudes, solennis caeremoniarum exhibeatur cultus, & ubiq; Mariae uirginis praeconia praedicentur. Nos igitur ad honorem huius uirginis praecinamus in confessione, deoq; nostro psallamus in cithara. Ipsum ueneremur in matre, & matrem honoremus in filio, utrisq; uota nostra fideliter exoluamus, quatenus filium genitrice interpellante pro nobis uincamus mundum, diabolium superemus, tentationibus renitamus, consequamur gratiam, adipiscamur coronam, atq; in regnum introeamus aeternu. Vniuersa autem haec ut facilius mereamur, tu o beata dei genitrix, uirgo foecunda, caeli porta, delinquentiu spes pro nobis interuenire digneris. Non te repellat, qui nasci uoluit ex te, honorauit te, requieuit in te, teq; collocauit apud se, qui fecit te Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

In festo exaltationis sanctae Crucis.

Ro. 7

Primorum praeuocationem parentum (sacro referante eloquio) eodem cum uniuersa posteritate in huius uastitatem exilij relegatos esse cognouimus. Inde autem exteriori homini corporis languores innumeri, labores continui, necessitates quamplurimae, & carnis inuitabilis resolutio subsecuta sunt. Interiori uero operandi infirmitas, de qua Apostolus: *Video inquit aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuantem me in lege peccati, quae est in membris meis. Item ueri ignorantia & falsi, boni & mali. Concupiscentia ex carnis ac sensuum lenocinio generata, atq; nutrita, necnon & malitia, quae instigante maligno & arbitrio consentiente perficitur. Sicq; factus est homo suis exigentibus demeritis huius mundi incola, profugus, & uagus super terram, contrarius sibiipso, & auersus a Deo. Ipsius profecto est lugenda calamitas, eo amplius quod se ignorat esse plangendu. Fecit de exilio patriam, naturaliq; amissa dignitate temporale quaesuit momentanea & non suam. Semper proficeret in deterius, atq; redigeretur in nihilum, nisi diuino sustentaretur auxilio. Noluit enim Dei miseratio, quatenus id exultitiae rigore congrueret, ut humana species funditus deleretur, abolereturq; sui conditoris imago, qua in sua fuerat insignita origine. Haec potissima incarnationis uerbi causa fuit, quatenus per assumptum hominem documenta saluberrima tribueret Deus, quibus peccator homo amissa recuperaret dona, deformatam reformaret imaginem, & caelestem a qua longauerat multu, remearet ad patriam. Hinc eloquia sunt ab ipso mediatore praerogata diuina, ut rationalis mens in omni ueritatis ac uirtutis instrueretur scientia. Sacramenta sunt etiam instituta caelestia, ut ex praelibatione spiritualis dulcedinis interioris hominis sanaretur infirmitas, restauraretur uirtus, & concreta malignitas tanquam cera liqueceret. Voluit praeterea ignominiosae passionis subire patibulum, ut illecebrosa affectione deterfa, concupiscibilis uis in redemptoris sui transiret affectum. Allicitur quippe humanum cor, & caritatis succenditur flamma, quoties cogitatione peruigili agonis huius modum meditatur & causam. Quamobrem ut tanti beneficii memoriale in cordibus iugiter resideret fidelium, mater ecclesia exaltationis sanctae crucis an-*

num

Anum diem celebrari instituit. Hanc siquidem summa cum ueneratione adorat & colit, in qua abolitum est originalis culpae chirographum, atq; mutatum decretum damnationis aeternae. Sapienti etenim saluator noster usus consilio, per lignum crucis uetiti ligni delicta donauit. Agnosce igitur o homo amissam, per lignum scientiae gratiam, & duplicis mortis exceptam sententiam, quatenus gratias pro accepta uenia Christo exhibeas, qui reatus tui debitum crucis exoluit in ligno. Disce inquam crucis sanctae uirtutem, in qua restorationis humanae sunt consummata mysteria. Pependit uita, & mors fuisse occisa cognoscitur. O bona crux, quae decorum de membris domini suscepisti, quas tibi laudes, qualiterue tua digne ualeam manifestare praeconia? Per te namq; nobis apertum est caelum, antiquae legis sunt reserata sacramenta, protoparentum est ablatum opprobrium, diuinae caritatis praerogatum indicium, donatae pacis signum ostensum, atq; amoris Christi testimonium declaratum. Mediatoris equidem in te operante uirtute fugantur per te daemones, liberantur aegroti, mortui reuocantur ad uitam, fides augetur, pusillanimitas propulsatur, roboratur uirtus, spesq; utcunq; collapsa erigitur. Tu enim Christianae religionis decus, tu ornamentum sanctitatis, tu militum Christi incentiuum quammaximum, & munimen inexpugnabile. Tu ducis nostri uexillum gloriosissimum, triumphum signum, immundorum spirituum terror, clauis inferorum, bellantium fiducia, certaminis stadium, uictoriae testis, thesaurus amabilis, lignum uitae, in medio paradisi plantatum, amoenum, immarcescibile, saluificum, atque foecundum. Ascendam (inquit sponsa de te) in palmam, apprehendam fructus eius. Nempe sub umbra tua ab aestu diei protegimur tempestate, turbine, & a pluuia. Ex quo humani generis redemptor extensis manibus ac pedibus in te affixus est, potatus aceto & felle, illusus, blasphematus, uulneratusq; lancea. Es honorata ab angelis, a sanctis adorata, a regibus & seculi principibus, & ambulans in spiritu uenerata, praedicata a doctoribus, magnificata in populis, in ecclesijs & plateis exhibita, & monstrata. Fuiisti deniq; a prophetis praenunciata figuris & aenigmatibus, in lege ueteri praesignata, sublimata a Christo, ab apostolis testificata, a pontificibus exaltata, & ab omni plebe fidelium officiosissime glorificata. Qui te agnoscunt, te colunt, ad te suspirant, per te praesumunt, in te iucundantur, de te mirantur, tibiq; honoris exoluunt latrariam. Aspiciunt in te mentis oculo, qui pro se pependit in te, suoq; te cruore rigauit. Radios namque amoris, caritatisq; sagittas emittis de te, quae amantium corda transfigunt. Es quippe plena dulcedine, luce perfusa, dilectione redundans, imitationis exemplar, patientiae speculum, referta mysterijs, & sacramentis grauida. Altitudine siquidem tua mediatoris Christi locupletata meritis transcendens caelos, profunditate autem, qua captiuos patres de locis poenalibus eruisti, abyssos penetras, tua uero longanimitate, qua delinquentium peccata toleras, mundum circuis uniuersum. De latitudine autem tua quid memorem? In sinu enim tuae latissimae caritatis iustorum foues animas, & ab exitio liberans damnationis aeternae. Per te namq; & in te spiritualis noster Noe mystice humanum genus de aquarum diluuii inundatione saluauit. Tua quoq; percussione de durissima petra lateris Christi largissimae regenerationis emanauerunt aquae, quae concupiscentiae originalis ardorem temperant. Tua demum immersione amarissimae lymphae tribulationum praesentis exilij dulcorantur adeo, ut in amore earum perfectorum inardescat affectus. In te tanquam in iudiciario throno uiuorum ac mortuorum iudex salutis, atque interitus sententiam dedit, documentaq; maxima nostrae redemptionis exhibuit. Nempe pro crucifixioribus suis exorauit patrem, dilecto discipulo matrem uirginem commendauit, latroni credenti & confitenti largitus est regnum. In necessitatibus diuinum nos docuit implorare auxilium. Salutis nostrae sitim indicauit, ueteris testamenti promissa, humanae redemptionis mysteria consummauit, atque genitoris sui proprium spiritum in manibus commendauit. Quamplurima sunt & alia uirtutum tuarum excelsa praeconia, quae tenuis ingenioli mei sensus non potest attingere. Imitatores namque tui, & contemplationi caelestium utcunq; uacantes, quoniam frequenter in thesaurorum sapientiae & caritatis Christi ingrediuntur arcanum, sciunt te. Tuae etenim ueritatis claritate irradiati, tuoq; spiritualis gustus debriati nececare, ignominiam tuam suam ipsorum gloriam esse fatentur. Ex his unum audiamus, quid dicat: *Abstine*

Laur. Iustin.

Kk 3 (inquit)

(inquit) mihi gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. O fidelis seruus & opprobriorum Christi uerus amator, cui uiuere Christus erat, & mori lucrum, qui Christum crucifixum gentibus predicabat, quam sublimiter crucis mysteria agnoscebat in Christo? Hinc discipulos suos cupiebat comprehendere cum omnibus sanctis, quae esset crucis huius latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum, necnon & supereminens scientia caritatis Christi, quatenus horum agnitione Christo conformarentur crucifixo. Nouerat equidem Apostolus uerum esse dilectionem, meritisque locuples crucis mysterium. Ipsum quippe dominum dixisse nouerat: Quum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Trahitur profecto suauiter, efficaciterque meditantis animus, quoties suspensa cogitatione domini Iesu crucifixi passionem considerat, pendentis (uidelicet) affectum, intentionem patientis, passionis modum, acerbiterque supplicij, personamque mediatoris. Cuius (oro) tam ferreum pectus, quod redemptoris effusus cruor, lachrymarum irriguus fons, exprobrantium approbria astantium Iudaeorum, indicibilis cruciatus patibuli, ualidissimus clamor uulnerati & confixi, exanimati corporis rigor, incomparabilis dolor aspicientis uirginis unigenitum suspensum in ligno, non emolliant ad compassionem, prouocent ad lamentum, inducant ad planctum, ad deuotionem excitent, & caritate succendant. Sunt prorsus haec omnia amoris faculae, & preciosissimae gemmae in spiritu militantium Christo. Horum quicumque inexpertus est, caecus quum sit, & corde hebetatus, eadem uilipendit, & dedignatur mentem in talibus occupare. Nec ab re. Nam animalis homo non percipit ea, quae Dei sunt. Huiusmodi (heu) quantum plangendi sunt. Solum quae carnis sunt, sapiunt, Dei magnalia non intelligunt, soli aeterni illustrati splendore non uident, uocati non audiunt, excitati non euigilant, & affectuosissime dilecti non diligunt. At uero qui sunt Christi, omnia arbitrantur ut stercora, ut ipsum lucrifaciant, carnemque suam cum uitij & concupiscentijs crucifigunt, seculi illecebris consolari renuunt, quatenus Christi passionibus ualeant communicare facilius. Haec sapit crux sancta, dum non ad ligni attendunt materiam, sed ad spiritualem sensum, ad arcana mysteria, ad fructum uitae, ad redemptoris excellentiam, ad exuberantem gratiam, futuramque gloriam. Quotidiano siquidem filiorum nutriuntur alimento, & saginati uituli in cruce assati proficiunt in affectum. Fit autem nonnunquam, ut in eorum meditatione sancti ignis adeo inardescat flamma, quatenus euecti supra se, reuelata facie gloriam Dei speculentur, de claritate transformantur in claritatem, hoc domini spiritu cooperante in eis. Talibus illud congruit Apostolicum: Etsi nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Sibi de ligno crucis contexerunt scalam, per quam ordinate ascendentes spirituali in Christo iucunditate fruuntur. Non enim repente conscendunt, sed pedetentim humiliterque introrsus illos dirigente spiritu domini Iesu. Humana siquidem hoc non agitur uoluntate, sed diuino munere, per quod singulis impertuntur singula. Precibus igitur insistendum est, & Dei suffragium flagitandum, quatenus quotidie nobis semper potiora donentur. Contingit enim persaepe, ut quod nequeunt merita, desideriorum interpellationes largiantur. Delectatur quippe dominus orationibus supplicantium, ut eorum uotis annuat, si tamen corde simplici fundantur, humiliterque mente ac deuotione fideli. Nempe si tria haec conueniant in orante, de omni re, quacumque petierit secundum Deum, fiet illi a patre luminum, eiusque filio domino nostro Iesu Christo, qui uiuit & regnat, &c.

In festo sancti Matthaei apostoli & Euangelistae.

Iudiciorum diuinorum atque uocationis iustorum quisquis uoluerit inuestigare diuitias, eo magis deficiet, quo sibi profecisse uidebitur. Caligat prorsus omne naturale ingenium, & inquirendo succumbit nimietate repperitum splendoris. Quis iudiciorum altitudinem ualet attingere, quum angelicis spiritibus inaccessibleis sit? Quis diuinam miserationis sufficit profunda nudare, atque electionis sanctorum inuestigare causas? Clamat horum inscius Apostolus & admiratione repletus: O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Quis enim cognouit sensum dñi? quis consiliarius eius fuit? aut si quis prior dedit illi, & non retribuetur ei? Nempe cui uoluerit

Ro. 11

A uoluerit, miseretur, & quem uult, indurat, ita tamen ut nullius personam accipiat. Nam etiam quae eligit ac praenit in benedictionibus dulcedinis, id non ex operibus agat iustitiae, neque ex praecedentibus meritis, sed nimirum ex sola gratia atque beneplacito suo, quod quos praedestinavit uocat, & iustificat ut glorificet. Quos autem non uocando indurat, sine indignatione, & absque ulla perficit iniustitia. Numquid iniquitas est apud Deum? aut secundum hominem operatur? Tu autem (inquit diuinus sermo) Deus noster suauis & uerus es, patiens & in misericordia dispoens omnia, etenim si peccauerimus, tui sumus scientes magnitudinem tuam, & si non peccauerimus, scimus, quoniam apud te sumus computati. Recto igitur in scrutabili atque ineffabili iudicio disponit Deus regimem uniuersi, atque in spiritualibus & corporalibus creaturis irreprehensibiliter operatur. Tanquam opifex optimus uasa sua quaedam in honorem, quaedam uero facit in contumeliam sempiternam. Horum siquidem uelle rationes perquirere, prius temerarium est, quam ueneranda potius, quam percunctanda sint. Est ne arbitradum quae prius summorum spirituum naturali acumine ad indaginem aeternae sapientiae posse pertingere? **B** gere, atque oculo suo intueri inaccessible lumen ipsius, quod in se possidendo inhabitat? Quod si non illi, quomodo id actitare ualebit homo puluis & cinis, qui domum habitat luteam, & terrenum habet fundamentum? Ecce ego (inquit) sum Deus, qui non immutor, ego occidam, & uiuere faciam, percutiam, & ego sanabo. Occidit quippe, & misericorditer percutit. Quotquot sanat a culpis, & uiuere facit ad gratiam uita spiritus. An occisus & uiuificatus est Paulus, percussus atque sanatus? Nunquid ad uitam Matthaeus non est erectus apostolus, atque sanatus a crimine? Nam quemadmodum persequendi crudelitas est extincta in Paulo, ita auaritia cupiditas occisa in Matthaeo deperit. O felix haec mutatio dexterae excelsi, quae de publicano apostolum, & de persecutore doctorum eximium fecit. Quis non miretur, exulter, & laudet? Haec plane praecelsa diuinam miserationis sunt opera haec praecelsa sunt aeternae bonitatis testimonia, quibus nos ad poenitentiam inuitat, indulgentiam suadet, immittit spem, & dilectionem ostendit. Nulla prorsus in istis laudabilia nouimus fuisse acta, ut talem sortirentur electionis gratiam. Erat namque Matthaeus, cuius hodie celebritas solenniter colitur, publicanus & turpis lucri publice negotijs intentus, alienus a fide, & a sanctorum segregatus consortio, temporalia querens, paruipendensque coelestia. Hic utique talis gratis uocatus a Christo audiuit: Sequere me. Signa non uiderat, salutis non intellexerat monita, nec familiaris Christo extiterat, & tamen ad unam uocantis uocem corde compunctus, mente mutatus, irradiatus fide, atque caritatis transfixus iaculo, repente relictis pecunijs, familia, possessionibus, ac seipso praceptoris obediuit imperio. Propterea illius fuit mutatio, atque laude dignissima praetermissa rei familiaris cura, abdicatis Thelonei ministracionibus, se inuitanti dexteram dedit. Agnouit equidem in spiritu, quid egerat, quis uocaret, quantum illi promitterentur in caelis. Minime habita deserere ualuisse, & si horum caruisset notitia. Gratus igitur effectus pro munere redemptorem suo laetus excepit hospitio. Beata plane domus, quam Dei sapientia uisere dignatur, felix inquam anima, ad quam descendit uerbum, ut illam reficiat. Utinam in cordis mei habitaculum domino meo introire compleat. **D** ceat. O si merear uidere illum, loquentem audire, suscipere admonentem, exhortantem intelligere, & diligere me diligentem. Scio equidem, si ad seruum suum declinare dignabitur, quod habitationis meae eliminabit sordes, fugabit hostes, tenebras illuminabit, sedabit rixas, tentationes dissipabit, atque concupiscentiarum imbre suo mitigabit ardorem. Fiet domus confusionis, orationis domus, templum oblationis, locus pacis, thalamus sponsi, & altare laudis. Propelletur dolor, pacabitur conscientia, exultabit spiritus, seruescet affectus, interiora iubilabunt, omniaque ossa mea clamabunt, & dicent: Domine quis similis tui? Quando sic adipe & pinguedine replebitur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum? quando, inquam, pro praesentia regis mei, Dei mei, & redemptoris mei reiecto uiduitatis indumento nuptiali induar ueste, atque mutato corde lapideo in carneum carabo laetitiae canticum, carmen Deo meo, qui se inclinabit ad me, ut me erigat ad se, ostendat se mihi, accendat ad se? Erit profecto dies ille singularis, celeberrimus, sanctus, iucundus, nunquam a memoria abolendus, nullis pro aduersitatibus obliuioni tradendus. Veni igitur ad me domine, insinua te mihi, sonet uox tua in auribus meis, nam uox tua dulcis est, & facies tua decora, adeo ut ipsam angeli prospicere concupiscant, adimple pra-

Deut. 32

cordia mea læticia cum uultu tuo, præbe gratiæ tuæ riuū superius & inferius, quatenus solenne tibi, corporiq; tuo spiritali ualeam præparare conuiuium. Id nãq; ad tui gloriã tuorumq; profectum uilitas mea conatur perficere. Superuacue tamen nititur, nisi subministraueris materiam, præbueris gratiam, deterferis caliginem, donauerisq; constantiam. Quum igitur omnis sapientia abs te sit domine, atq; postulanda à te, mitte illam (obsecro) de sede magnitudinis tuæ, ut mecū sit, & mecum laboret. Ipsa etenim quibus libenter uesceris, & quæ tuo mystico corpori competunt, apponendas delicias largietur. Cæterum (ut arbitror) tu de nobis in nobis, corpus uerò tuum eloquiorum tuorum dulcedine saginatur. Verumq; (ni fallor) te dixisse profiteor de corpore quidẽ tuo diabolo tibi suadente, ut de lapidibus panes faceres. Aisti: Non in solo pane uiuit homo, sed de omni uerbo, qd̄ procedit ex ore Dei. De te autẽ inquis: Deliciæ meæ sunt esse cum filijs hominum, nõ cum qualibuscunq; sed potissime cum pauperibus, mitibus, lugentibus, esurientibus, ac sitientibus iustitiam, misericordibus, pacificis, mundis corde, & pro iustitia persecutiones patientibus. Hi nãq; præcepta tua opere perficientes iusti dicuntur, & sunt, propterea tua illos mansione nobilitas, dicẽte scriptura, Anima iusti sedes est sapientiæ, tuo alis cibo, lacte nutris, eloquio roboras, ac communicatione fecundas. Hinc seipso exhibent tibi humiles, alacres, immaculatos, ignitos, sapientes, & castos. Talibus profecto delectaris uirtutibus, huiusmodi studijs, spiritali tuũ operatur conuiuium, ibi recumbis, ubi apponuntur ista, non ut nostro indigeas alimento, sed ut de nostra exercitatione læteris. Lætaris planẽ, sed in te de te, dicente Propheta: Gaudium enim domini est fortitudo uestra. Attamen ut uerum fatear, tuãq; confirmẽ sententiam, etiam in proximis pascaris, & quicquid illis recte impenditur, tibi collatum esse non dubito. Quamobrem si quid humanitatis, siquid molestiæ irrogatur sanctis, inferatur tibi domino meo, quemadmodũ tuo probari potest eloquio. Tibi itaq; sicut meipsum tanquam spiritali exhibeo conuiuũ, & utinam in sinceritate cordis, & in conscientia nitore, in amore uirtutis, in flamma caritatis, in holocausto laudis, in mentis puritate, in delectatione sapientiæ: ita corpori tuo mystico propter te diuini sermonis mensulã paro, hoc te excitante, te instruente, & ministrante per te. Nosti õ æterna sapientia imperitiam meã, paupertatem multam, uirtutem modicam, & profundam miseriam, neq; eadem abscondisti à me, quatenus munus agnoscam tuum, & gloriari discam solum in te. Maxime utiq; esset dementiæ in tam præclara mei sciẽtia mihi arrogare, qd̄ tuũ est. Scis domine in te coram te loquens, quia non mentior, quanquam forte ex ijs, qui iudicant secundum faciem, quidam sentiant aliter. Mea tantum interest obtemperare, tua autem palam ueritatem facere, propter quod quamdiu in hoc corporis habitaculo conuersatus fuero, operã dabo uiuere tibi, & perseverare in te, tuisq; ministrare propter te, prout ipse mandaueris. Confido equidem, quoniam abscondes me in abscondito faciei tuæ à cõturbatione hominũ, proteges me in tabernaculo tuo à cõt contradictione linguarũ, respõ debisq; exprobrantibus mihi uerbum illud, quod in Matthæi conuiuio Pharisæis murmurantibus, cur cum publicanis & peccatoribus manducares, dixisti: Euntes discite quid est, misericordiam uolo & non sacrificium, non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Non enim dedignari debent isti, quemadmodũ Pharisæi, si pro peccatoribus homo factus peccatorum minimo supra ipsius meritum gratiæ quantulumcunque conferre digneris. Tibi utique detrahunt quicunque donis tuis minime derogare uerentur. Tu namque es, qui mutorum aperis ora, & linguas infantium disertas facis. Tu, inquam, si per subiugale animal Propheta uesaniã corripuisti, mirum non est, etsi per rationalem creaturam, quamuis uilissimam non obhorres fari. Est tamen antiquatum malũ liuõris morbus, quod etiã apud iustos uigere utcunq; consueuit. Aequanimiter autem tolerandum est, intuendumq; in te, atq; conscientia testimonio gaudendum. Veruntamen tuo sanctorumq; tuorum, qui piẽ uiuentes in te persecutiones pertulerunt, exemplo utendum est, necnon & apostoli huius gloriosissimi, qui quanquam obloquentium audisset eloquia in corporali refectioe, quam fecit, minime tamen ab humanitatis resiliuit proposito, sed ardentius spiritali fidelibus tuis conuiuium præparauit. Nonne quoties in ecclesijs euangelium recitatur, quod scripsit, toties corpori tuo salutarem alimoniam subministrat? Pascit equidem animas esurientium te, atque pinguescit

A pinguescit in fide, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, sollicitudinem, fatigationem, passionem, mortem, resurrectionem, ascensionemq; earum insinuat auribus. Magnum prorsus ac solenne hoc dicendum est esse conuiuium, quod in toto orbe terrarum noscitur esse diffusum. Rediuuius semper nobilitatur alimentis, quoniam nunquam Dei uerbum inueteratur, corrumpitur nunquam, quin potius erogatum multiplicatur, prædicatum crescit, gustatum nutrit, accendit meditatum, agnitum cõcupiscitur, expositum, integrum, & intelligentiæ faucibus mansum, permanet incorruptũ. Nec im merito. Quomodo corrumpi potest, quod æternum est? Quomodo simplicissimum diuidi, obtenebrari lumen, immensum minui, spirituale concludi, bonitas turbari, infatuari sapientia, & uita labefactari ualet? Nam quamuis literarum sonitus transeat, quamuis uox syllabarum prætereat, quanquam illud proferentes deficiant, integrum tamen incorruptũq; perseverat in se uita spiritus uiuificans, ad quem transit, & in quo mansione facit, minime nihilominus deserens prædicantem, nisi ipse derelinquat illud. Hinc est, quod diffunditur per generationes & generationes, & in nullo detrimentum patiens sempiternum manet. Trãsfert se, & perlustrãs omnia, nullãq; uicissitudinẽ admittens in se semper est, quod est. Hoc nimirum prophetarum & apostolorum autoritatibus comprobatur: Omnis caro (inquit Propheta) scẽnũ, & omnis gloria eius tanquã flos scẽni, flos transit, & decor eius deperit, uerbum autẽ domini manet in æternum. Et Propheta aliàs ait: In æternum domine uerbum tuũ permanet in cœlo, in generatione & generationẽ ueritas tua. Paulus uerò dicit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagumq; & medullarum, & discretor cogitationum, & intẽtionum cordis. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Vidẽsne, quam excellens, quamue spiritaliũ deliciarum uberrimũ apostolus Matthæus corpori Christi conuiuium prærogauerit? Præcellit quippe ex sui dignitate honoris seculi terrenas facultates, carnales illecebras, temporalia gaudia, uisibilia cuncta, atq; uniuersa, quæ humanis sensib. esse subiecta noscuntur. Meritò igit̄ illũ sacrosancta colit ecclesia, cæremonijsq; effert, interpellat precibus, celebritate commendat, atq; præclara martyrii eius ueneratur insignia, per quem talia tantaq; diuinorum eloquiorum percipere rudimenta promeruit. Nequaquam erga ipsum deesse debet reuerentiæ cultus, qui & seipsum exhibuit Deo, & sermonis sacri pro communi omnium profectu studuit esse minister. Ad rependendum itaq; sancto huic debitum gratiarũ actionis obsequium festiua hodie exultatione lætemur in terris, illũ humiliter uotis prosequamur & precibus, quem de carnis erutum ergastulo angelorum cœtibus nouimus esse permittũ. Ipsius prorsus est autor præmiũ, qui eius extitit causa martyrii Iesus Christus dominus noster, qui cum patre, &c.

In solennitate sancti Michaelis archangeli.

Diuina sapientia quando in mudi exordio hominẽ condidit, duplices uoluit ut haberet oculos, carnis (uidelicet) & mentis: per carnales quidem, ut aspiceret mundũ & creaturarũ species, quẽ in ipso sunt: per spirituales uerò, ut agnosceret se, & per se in Dei contẽplatione eleuaretur supra se. Vtroq; etenim modo magnã de cõditore suo poterat captare notitiã. Nẽpe p̄ creaturarũ decorẽ in cognitionem ualebat uenire factoris ipsum contuendo per speculũ. De hoc suo nos Propheta erudit exẽplo, quum inquit: Delectasti me domine in factura tua, & in operib. manuarũ exercebor. Nõ ait, delectauit me domine factura tua, sed tu in illa delectasti, q̄ talẽ ipsam fecisti, ut decore suo te mihi insinuares in illa, & delectarer in te. Non mediocrẽ menti benẽ cõpositã delectationẽ cõfert huius uniuersi p̄spectio, q̄ppe quũ uestigiorũ æterni opificis plenũ sit, sitq; exẽplar q̄ optimũ trinitatis deificæ. Viluit tamẽ ex assiduitate uisionis apud homines, qui & ipsi caligauerũ introrsus in eis delictorũ præualentibus tenebris. Abutuntur utiq; eo cõuertentes ad usum uoluptatis, quod illis prærogatũ est ad suffragiũ cognitionis. Fit autẽ permittente Deo, suisq; demeritis exigẽtibus, ut magna ex parte mētis careant lumine, amittantq; sui ac Dei cognitionem, qui ex dono sibi præstito per mundum renuunt intelligere Deum. Nempe quicq; dum extolluntur infatuantur, & dicentes se sapientes esse efficiuntur insipidi, mente profugi, animo infrenati, & à se alieni. In honore siquidem constituti, & non intelligentes cõparantur iumentis insipientibus.

*Esai. 40
Psa. 118*

Heb. 4

Psal. 91

insipientibus, & illis efficiuntur similes. Tam diu autem errant per tenebras, & casto labore defudant, quam diu gratis nouo fidei irradiatur splendore. Tunc reuelante fide inuentur perspicue, quod prius per naturale ingenium palpando didicerant. Est namque fides sola, quae de inuisibilibus & coelestibus scientiam praestat. Neque diuinam essentiam, nec felicitatem perpetuam, neque naturam sciremus angelicam, nisi fides imbuerit. Ut autem de reliquis taceam, quae humiliter credenda sunt, beatos esse spiritus quis naturalis perciperet intellectus, si non suaderet fides? Est autem spiritualis angelorum natura in caelo, quae in ipso mundi exordio ab autore omnium condita est, non beata, sed beatificanda, intellectualis semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, immortalitatem suscipiens, secundum gratiam, non secundum naturam, in qua (uidelicet) est essentiae subtilitas, intelligentiae peripicacitas, liberi arbitrii facultas, atque discretio personalis. Habet propterea in operando uirtuositatem, officiositatem in ministrando, & post electionem siue in bono siue in malo immutabilem firmitatem. Ad quod enim se uertit, inflexibilis est. Hanc Deus condidit mirabiliter, & iuxta incommutabilis sapientiae suae legem distinxit per ordines, & singulis ministeria propria, actusque diuisit & nomina. Non enim ut singulim agnoscantur, specialia sunt sortiti uocabula, quippe quum seipsos alijs uicissim insinuent, sed hoc utique propter nos, qui ob intelligentiae imbecilitatem per sensus erudimur & nomina. Nempe angelorum nouem sunt ordines, & haec uocabula singulorum (uidelicet) seraphim, cherubim, & throni. Dominationes, principatus, & potestates: Virtutes, archangeli, & angeli. In primis namque deus amat ut caritas, in secundis noscit ut ueritas, in tertijs sedet ut aequitas, in dominationibus dominatur ut maiestas, in sequentibus regit ut princeps, in potestatibus tuetur ut salus, in uirtutibus operatur ut uirtus, in archangelis reuelat ut lux, & in angelis mittit ut spirans. Ex his autem Deo quidam eorum assistunt, & diuinam contemplationi inhærendo nullatenus pro explendis ministerijs egrediuntur foras. Quidam uero ad diuina peragenda mysteria exeunt, ita tamen, ut nequaquam uisione priuentur, quoniam et si isdem beati spiritus circumscribantur loco, ipse Deus, qui illorum beatitudo est, circumscriptus non est. Vbique etenim quum praesens sit, & ubique totus, ibi se offert, ubi rationalis spiritus illum uidere dignus efficitur. Nam & latroni secum pendenti inquit: Hodie mecum eris in paradiso. Impleuit autem, quod spondit, quia diuinitatis suae essentiam ei fecit esse uisibilem. Nempe quod in latrone egit, hoc in ministrantibus angelis perficit. Nihil enim in ipsis est, quod illos a fruitione ualeat retardare diuina. Nec minus esse Deo censendi sunt grati, quum exeunt, quam quum assistunt, quoniam utroque modo conditoris sui caritate replentur. Miro itaque ordine ministeriorum suorum dispensant negotia, diuini honoris & humanae salutis zelo succensi. Hoc quoque uniuersum tanta moderatione disponunt, ut nihil inconsultum, nihilque inordinatum in ipso pertranseat. Vnde (oro) haec elementorum tanta concordia? Vnde corporibus coelestibus indicta lex tanto magisterio perseverat? Nonne ex ministerio angelorum? Ministrantium utique ordinibus iniunctum est particulare hoc regimen uniuersum, ad quod perficiendum nec tabescunt tædio, nec labore succumbunt, neque seducuntur errore. In lumine quippe sapientiae, & per superiorum reuelationem eisdem cognoscibilia sunt cuncta, quae faciunt. Nunquam humano regimini tam sapienter intenderent, si non erudirentur a uerbo, quippe quum hominum cogitationes omnino ignorent. Solus illas nouit, cui omnia nudantur, & patent. Hoc Apostolus insinuans inquit: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animae & spiritus, cum compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, ita ut nulla creatura inuisibilis sit ei. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Hoc quum ita sit, potest angelicam erudire naturam de ijs, quae ad regimen pertinent uniuersi, cuius maxima portio homo est. Hinc est quod innumera mala cohibentur, ne fiant, demonum malitia cohercet, ne ad libitum noceat, bonorum uita custoditur, ne deficiat, bella, seditiones, clades, & huiusmodi milia diriguntur, ne species humana deperat, id per angelorum ministeria Dei operante providentia, quae quandoque per se, interdum per suos exercet ministros. Quis explicare sufficit, quantum reuerentiae, honoris, seruitutis, dilectionis, laudis gratiarumque actionis Deo nostro debeamus obsequium, qui ceteris omissis beneficijs, angelicam

angelicam nobis custodiam praerogauit. Vtique humana deperiret uita, uirtus deficeret, iaceret animus, repellere oratio, si non angelico esset sulca suffragio. Veneremur igitur sed in domino ciues nostros, fidelissimosque adiutores, & militiae nostrae propugnatores egregios. Cooperatores eorum sumus pro nobis, ne superuacue in nobis laborasse uideantur. Gaudium etenim illorum est fortitudo nostra. Gaudent plane, quando post lapsus poenitentiam agimus, dicente domino: Gaudium est angelis Dei super uno peccatore, poenitentiam agente. Per amplius uero si stamus, & imperitam nobis gratiam custodimus, atque salubria eorum monita seruamus. Nempe nos instruunt in dubijs, protegent in periculis, sustentant in aduersis, in prosperis humiliant, orationes perferunt, reportant gratiam, cumulant merita, & erga nos infatigabiliter ministeria sua exercent. Illos itaque amemus ut nos, pro posse imitemur, & ueneremur ex corde. Ceterum quamuis omnes caeli milites maximo cum honore debeamus excolere, praecipue tamen gloriosissimum Michaelem coelestis exercitus primatem & ducem. Veneremur in illo sublimem gratiam, praerogatiuam singularem, praestitum ministerium, insuperabilem uirtutem, conditoris beneuolentiam, ipsiusque bellatoris constantiam, in eo tamen qui ipsum fecit & nos. Multe siquidem auctoritatis coram Deo inter beatos spiritus esse cognoscit. Nouimus enim in exordio supernae ciuitatis sanctae Hierusalē praesidium ibi extitisse non minimū. Temerario quidem ausu contra dominum Lucifer in corde suo se erigens diuinitatis honorem, principatumque domini concupiuit suimet immoderato amore deceptus. Sibi enim pro muneribus conditoris inconsulte complacuit. Nam ceteros spiritus in naturae puritate, intelligentiae perspicacitate, & speciei praecebat forma. De ipso enim sic ore prophetico dicitur: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti omnis lapis preciosus operimentum tuum, tu Cherub extentus & protegēs, & posui te in monte sancto Dei, in medio lapidum ignitorum, ambulasti perfectus in uis tuis a die conditionis tuae: donec inuenta est iniquitas in te. Pulchritudinis igitur suae consideratione illectus, atque caecatus priuatum dilexit bonum, propriamque excellentiam sine meritis ambiuit ex se, quam fuerat habiturus a domino. Vniuersorum autem angelorum primatum sibi uendicare desiderans maximam in caelis diuisionem effecit. Ex hoc pugnae causa, ruina illius, & demonum exortus est lapsus, dum suasionem pestifera spiritibus cunctis cupiditatis suae referauit arcanum. Intellectualis quidem fuit ista locutio, uoluntarius uero consensus. Quamobrem quotquot incommutabili deserto bono sponte commutabili inhaeserunt, e caeli sunt regione depulsi. Tunc plane in caelo exortum est praesidium, tunc coelestes spiritus non clypeo, hasta, uel ense, sed uoluntate tantum certauere uicissim. Sanè in huiusmodi spirituali conflictu ceteris spiritibus sanctis praelatus est Michael, quemadmodum Lucifer malis. Sacro igitur referente eloquio factum est praesidium tunc magnum in caelo, Michael & angeli eius praesidiabant cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & non preualuerunt, neque inuentus est locus eorum amplius in caelo. Sibi ipsis quippe derelicti, qui Lucifero adherendo deliquerant, quomodo diuinam ualerent reniti potestati, quae magnifice cooperabatur in bonis? Tunc a luce diuise sunt tenebrae, atque a peccatoribus sancti, tunc Lucifer effectus est coluber, & maximam stellarum partem cauda sua secum detraxit ad inferos, unde illi per increpationem obicitur a propheta: Quomodo (inquit) de caelo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris? Corruisti in terram, qui uulnerabas gentes, qui dicebas in corde tuo: In caelum ascendam, super astra caeli exaltabo solum meum, sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, & similis ero altissimo: tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & quasi cadaver putridum, polutus & obuolutus cum ijs, qui interfecti sunt gladio, & descenderunt ad fundamenta lacus. Ceciderunt utique apostatici spiritus (Michael in eis praualente atque uincente) de stabili bono ad fluxibilitatem, de luce ad tenebras, de scientia in ignorantiam, de innocentia in culpam, & de naturae puritate, atque liberi arbitrii facultate in supplicium sempiternum, quemadmodum de ipsis per Iudam dicitur. Angelos uero, qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni Dei in uinculis aeternis sub caligine referuauit. Sic profus sic debere mulctari, qui uniuersorum conditore neglecto elato animo alienum sibi conati sunt usurpare imperium. Ceterum quo suo se humillime factori sternentes contra nequam spiritus repugnare

Luc. 19

Ezech. 28

Luc. 23

Apoc. 12

Hebr. 4

Esa. 14

uere

uere uiriliter, non immerito confirmandi maximoque fuerant honore donandi. Ex libertate igitur arbitrii, qua Deo subsistere delegerunt, in gratia & gloria repente confirmati sunt bono, Dei beata fruitione percepta. Hinc sanctorum angelorum sublimata sunt merita, hinc precipue gloriosissimi Michaelis principatus est auctus, & per uniuersum orbem illius nomen effectum est celebre, adeo ut supra omnes beatos spiritus singulari ac intima a fidelibus ueneratione colatur. Non autem ab re illum sacro sancta mater honorat ecclesia, quae sui specialem & proprium nouit esse custodem, intercessorem assiduam, curiae coelestis principem, atque animarum electorum sedulum susceptorem. Quamobrem agnoscat singuli, agnoscat omnes protectorem suum, illum laudibus efferat, frequentent precibus, uotis amplectentur, deuotione inclinent, & per emendationem uitae latificet. Non enim poterit orantes despiciere, repellere confidentes, declinare amantes, quippe quem defendat humiles, pudicos diligit, dirigat innocentes, custodiat uitam, regat in uia, perducatur ad patriam, ubi sponsum regnat ecclesiae Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In solennitate beatissimi Hieronymi doctoris & confessoris.

Quemadmodum reges gentium, quum habitationis suae construere uolunt palatia, locato prius fundamento columnas erigere consueuerunt marmoreas, super quas caetera structura firmetur: ita & mediator noster egisse cognoscitur. Aedificauit namque sibi domum pulcherrimam ad habitandum, non utique de sceleratis ac quadratis lapidibus, sed de uiuis & fulgentibus, preciosis margaritis, quas nec rubigo sceleraret, nec uetustas consumeret, neque uentorum impulsus infringeret. Talem prorsus decuit aeternam sapientiam sibi fabricare mansionem, quae quotidiana non indigeret reparatione. Tale inquam habitaculum Dei filius habere debuit, cuius latitudo replet mundum, humanum eius species affectum alliceret, innumerabilem illius capabilitas contineret plebem. Hoc quis non contemplanando miretur & gaudeat? Quis in eo mansiunculam non concupiscat habere, in quo iuge celebratur conuiuium medullatorum pinguium, atque uindemiae defecatae. In ipso namque saginatus uitulus, occisus & assus apponitur discumbentibus, uinum quoque meracissimum, quo astantiu latificantur corda, ibidem abundare cognoscitur. Non desunt ibi tympanum & lyra, psalterium & cithara, quorum modulatione sonora conuiuantiu mentes suauiter delectatione pascuntur. Has profecto delicias nullus percipit, nisi sit mundus, nemo intelligit, nisi purgatus. Spirituales quippe quae sint, spirituali oculo atque spirituali sumenda sunt gustu. Beati mundo corde, quoniam domum hanc ingredi, ipsiusque pulchritudinem aspicere meruerunt. Hanc a longe Propheta prospectans aiebat dominos: *Domine dilexi decorem domus tuae, & locum habitationis gloriae tuae.* Munda igitur cor tuum, absterge delictorum sordes, ueste induere nuptiali, ut ingressus in eam pacis suscipiaris ad osculum, admittaris a sponso, & cum conuiuantiis pariter conuiueris. Scito tamen praenoscens, quod quisque pollutus spiritu, peccandi uoluntate deformis, indumento nudatus, seu ueste conscissus a dominico segregatur conuiuio. Nam etsi corpore cum caeteris intrasse uideatur, spiritu tamen ac mente secernitur. Mortificati quippe membri gerit imaginem, quod sine uita heret in corpore, & nullo corporis spirituali uegetatur alimeto. Habitaculi huius, de quo loquimur, uis nosse mysterium? Vidi (inquit Ioannes) ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de caelo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Deinde: Et audiui uocem de caelo dicentem: ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit in eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum Deus. Uniuersamque in Christo multitudo congregata fidelium nunc domus, nunc ciuitas, nunc templum, nunc ecclesia, nunc corpus, nunc Dei tabernaculum nuncupatur. Iuxta significationis exigentiam nominis sortitur uocabulum, quum eadem res in ueritatis sacramento subsistat. Istius spiritualis aedificij fundamentum Christus est, dicente Apostolo: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos superaedificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Illud quippe gemmis preciosissimis decorauit, prout regiae competit dignitati. Columnas insuper eius (sicut in Canticis legitur canticorum) fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum, media illud propter Hierusalem filias, caritate constrauit. Quamobrem quisquis diuinorum eloquiorum uult

A uult habere notitiam, harum columnarum inherat firmitati. Nam eloquia domini casta argenteum igne examinatum. Si autem coelestis contemplationis desideras uacare dulcedini, turbarum conuersationem euita, quietis reclina in thalamum, sapientiae splendore nitentem. Thesaurus quippe desiderabilis (sicut refert sapiens) requiescit in ore sapientis. Verum si perfectiora conaris apprehendere, apostolorum, Martyrumque sectare uestigia, mundi gloriam tuis substerne pedibus, corpus proprium pro honore Dei uniuersis expone periculis, atque quadam animi magnanimitate te eleues super te, quatenus uirtutibus omnibus decenter ornatus, coram uniuersorum rege purpuratus appareas. Demum si nil horum actitare praesumis, duplicis caritatis planum iter incede, ut inoffenso pede cum filiabus Hierusalem in regno coelestis aulam intro eas. Videtne quam decenter tabernaculum suum sapientia Dei construxit in terris? Singulis iuxta impensi muneris qualitatem propria & specialis prerogata est mansio, ut illud ingredi atque superaedificare desiderent. Alios namque (Paulo attestante) fecit apostolos, alios euangelistas, alios pastores, atque doctores ad consumptionem (uidelicet) sanctorum, & in opus ministerij tabernaculi sui, quod ipse composuit. In hoc itaque tabernaculo spirituali gloriosus Hieronymus summum sortitus est locum. Merito quippe illum colit ecclesia, qui eam scientiae munimine custodiuit, protexit, & docuit. Erat profecto columna argentea, erecta, fulgens, & solida. Tanquam columna super bases aureas fundata mens illius erigebatur in caelum, caeli alta penetrabat, ut lumen ueritatis intueretur in lumine. Nunquam tamen imbre potuisset ex se proferre doctrinam nisi in coelestibus. & ipse fuisset imbutus. Fons namque sapientiae uerbum Dei in excelsis est, & ingressus illius mandata aeterna ad illum diligendo propinquans sapientiae fluentia percipit. Nam secundum datum & beneplacitum ipsius praebet illam Deus diligentibus se. Non enim talis est illa, de qua loquimur sapientia, ut humano ualeat uendicari ingenio. Impetratur precibus, cordis puritate suscipitur, humilitate custoditur. Nempe in maleuola animam non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Tumor euacuet, criminum faeces abluat, gemitibus dominum deprecetur, qui diuinae sapientiae cupit ueritatem agnoscere. Quantis (oro) hic sanctus exhortationibus, quantis profluuijs lacrymarum, quantis uigiliarum laboribus, quantae ueritatis uirtute mentis suae mundabat hospitium, ut dignus sapientiae contubernio haberetur? Nepe illam concupiuit, quaesuit, inuenit, & tenuit, atque castissimis illius est potitus amplexibus: unde tanquam amicissimo sibi incerta & occulta eloquiorum sanctorum mysteria reseruit innumera. Factus plane erat ex assidua meditatione scripturarum templum Dei, sapientiae sedes, paracliti minister, uas mundum, aeterni luminis ostensor, scientiae magisterium, atque angelorum imitator. Corpore namque tenebatur in terris, re autem uera mente conuersabatur in caelis. Scalam namque sibi construxerat spirituali, cuius cacumem tangebatur caelos, per quam ascensus frequentabat & descensus. Ascendebatur utique contemplanando coelestia, ac meditando diuina. Descendebatur autem, quum exigente causa sibi indulgeret & proximo. Talibus quippe studijs, affuetus singulari inter homines emicuit sanctitate ueluti lampas accensa, atque perlucida omnem domum illustrauit ecclesiae. Vbique bonitatis illius radiante splendore nominatissimus habebatur.

D Quis in ecclesiae gremio Hieronymi non est eruditus scientia? Quis uitae illius non est aedificatus exemplo? Quis non est ipsius implorationibus roboratus? Effectus est communis pater, lux mundi, annunciator regni, seculi interuentor, speculum sanctitatis, uirtutum forma, & fidelium robustissimus propugnator. Nempe sine sanguinis effusione gloriosum martyrii triumphum obtinuit. Quod enim carnificis mucrone non pertulit, hoc in seipso castitatis amore compleuit. O quoties ego (inquit) in eremo constitutus, & in illa uasta solitudine, quae horridum monachis praestat habitaculum, Romanis me putabam interesse delicijs. Sedebam solus, qui amaritudine plenus eram. Horrebant sacco membra, deformis & squalida cutis situm Aethiopicam carnis obduxerat. Quotidie lacrymae, quotidie gemitus, etsi quando repugnantem me somnus imminens oppressisset, nudae humo uix ossa haerentia collidebant. Ille igitur ego, qui ob gehennam metum tali me carcere damnaueram, scorpionum tantum socius & ferarum, choris intereram puellarum. Videtne quanta animi soliditate uiriliter pugnauerit contra se? Sibi minime pepercit, ut parceret. Dum enim contra se factus est crudelis & rigidus, suimet effectus est triumphator egregius. Hoc etenim est singulare trophaeum carnis spiritui, spiritumque subigere

674
 cōditori nūquā Deo q̄s poterit esse subiectus, q̄ mēti suę imperare nequiverit. Hinc est, **B**
 q̄ amator Dei debet prius amator esse uirtutis. Dei nāq̄ dilectio in uirtutis stadio cōpro-
 batur. Tolle à corde uirtutē, & caritatis edificium collabet. Caritas (inquit Apostolus) pa-
 tiēs est, benigna est, nō agit perperā, nō est ambitiosa, nō inflatur, non cogitat malū, nō
 gaudet sup̄ iniquitatē, cōgaudet ueritati, omnia potest, omnia sperat, omnia credit, om-
 nia sustinet. Caritas nūquam excidit. Æmulemur itaq̄ dilectissimi caritatē, quā iste, de
 quo loquimur, emulatus est sanctus. Per ipsā quippe fuit mūdo sublimior, diabolo pru-
 detior, leipso robustior, morteq̄ fortior. Hac præcipue decoratus tentationib. nō cessit,
 nō est lacessitus iniurijs, nō emulationibus fractus, nō carnis prostratus illecebris, nō in-
 fatuatus honoribus, non elatus laudibus, neque laboribus fatigatus, sed permansit cor-
 de mundus, humilitate excelsus, puritate conspicuus, castitate insignis, fortitudine in-
 superabilis, autoritate erectus, mente deuotus, omniumq̄ uirtutum candore uestitus.
 Totus planē uitæ illius decursus Christianæ religionis est speculum. Iugum etenim do-
 mini ab ipsa ineunte ætate portauit, literarum sanctarum sectatus est studia, ita ut scien-
 tia incomparabilis haberetur, aridum mundum calcavit cum flore, domum, patriam, pa-
 rentes relinquēs, Roma egressus eremi deserta penetrauit. Nemo illo in diuinorum elo-
 quiorum explanatione utilior, nullus contra corpus proprium ipso austerior. Quis in
 corrigendis sceleribus fuit eo audacior? ignorabat prorsus homines mulcere blandi-
 tijs, nesciebat uitia palliare silentio, nimio diuini amoris zelo succensus. Erat profecto
 sicut malorū, ita & sui acerrimus insectator. Nam & minima delicta adeo lacrymis rigē-
 do tergebat, ut si quis non agnosceret illum, peccatorum maximum Hieronymum esse
 fateretur. Denique omne uiuendi tempus indultum sic fideliter consummauit, quasi es-
 set quotidie moriturus. Pugnauit quippe fortiter, uixit temperanter, conuersatus est iu-
 ste, & prudentissimē perdurauit. Bonum religionis sanctæ certamen certauit, cursum
 peregrinationis suæ laudabiliter uiuendo consummauit, fidem rectam domino Chri-
 sto perseuerando seruauit, sicq̄ in senectute bona, plenus dierum, meritis locuples, ce-
 leberrimus sanctitate obdormiuit in domino, appositus ad patres suos, associatus an-
 gelis, coronatus à Christo ecclesiæ sponso, qui est Deus super omnia benedictus in se-
 cula seculorum. Amen.

In festo sancti Lucæ Euangelistæ.

Varias, quibus mortalium corda possidentur, affectiones esse eorum, qui re-
 ctē sapiūt, dubitat nemo. Sūt nāq̄ uoluptuosæ, naturales, atq̄ spirituales. Vo-
 luptuosæ quippe affectiones magna ex parte generantur, atq̄ nutriuntur ex sen-
 sibus, naturales in homine pariter originem ducunt, ac inseparabiliter perse-
 uerant: spirituales uerò gratis donantur à Christo. Nec est, qui earū quicquā uirtute pro-
 pria sibi uēdicare sufficiat. Crescūt quidē ac minuūtur iuxta possidentium sollicitudinē, si-
 ue torporem gratiæ Dei libero cooperante arbitrio. Nullus ad perfectionē uirtutū repē-
 te cōscendit. Quamuis sine pœnitentia sint dona & uocatio: minime tamen absq̄ liberi
 consensu arbitrij & exercitatione sedula spiritualē quis sortitur affectū. Multis q̄ppe ra-
 ptu quouis prærogat, & trāsit. Hoc q̄ sæpe ex percipiētis contingit ignauia, dum cœle-
 ste paruipēdit munus, & uili æstimat, qd̄ preciosum esse cognoscit. Merito aut̄ cōmen-
 dandus est ille, q̄ spiritualis affectionis beato calori ardētī, materiā subministrat. Ignem
 (inquit dominus) ueni mittere in terrā, & qd̄ uolo, nisi ut ardeat? Caritas etenim ignē
 cordibus hominū terrena sapientiū saluator ingessit, quatenus eius purificati incendio
 discerent amare cœlestia. Ignē percussit igne, & carnem conuertit in spiritum, si tamē
 humana fatuitas nō resistit. Valet enim sicut assensum præbere, ita gratiæ repugnare di-
 uinæ. Magna profecto liberi arbitrij uirtus est, quæ salutis seu propriæ damnationis effi-
 citur causa, unde reprobationem ex se meretur & laudem. Da igitur operā tu, qui gratiæ
 cœlestis effectus es particeps, ne tepescat spiritus, obtenebrescat lumē, excutiatur flam-
 ma, mens deuiet, reflectatur intentio, intermittatur opus, domitet custodia, mutet̄ affe-
 ctio, diminuatur gratia, & proficiendū laxetur propositū. In his si incautus fueris, facile
 resilies, & decides, spiritūq̄ mutātū in carnem possidebis, prout quibusdā Apostolus
 admonēdo dicebat: Videte, ne quū spiritu cœperitis, carne cōsummimini. Tunc quidē
 spiritus transfertur in carnē, quādo spiritualis affectio, q̄ animæ gratia mediāte largitur,
 quæ uē-

A quæ uē spiritualib. studijs nutriri debuerat, deficiēdo captat̄ ex sensibus. Dulcis prorsus
 est carnis illecebra, & naturæ copulata solatio. Sēper spiritui inimicatur, donec & ipsa
 spiritus suauitate pascatur. Tunc spiritualis effecta pari modulatione iucundū Deo per-
 soluit obsequiū. Hoc in se Propheta persentens inquit: Cor meū & caro mea exultaue-
 runt in Deū uiuū. Perfectorū hic cibus est solidus, eorū (uidelicet) qui diuini amoris fa-
 me succensi ex uisibilib. nouerunt inuisibilia degustare. At uerò qui adhuc infirmus est,
 deuotionis tātum fouēdus est lacte. Cæterū qui sua se prædomināte ignauia, proprio
 seducente tumore spiritualis affectionis ab arce ceciderit in regionē longinquā abiēs,
 patrimonio distracto carnis petulantia porcorū more sectatur. Istiusmodi congruit, qd̄
 ore Prophetico dicitur: Homo quū in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumentis
 insipientib. & similis factus est illis. Se nāq̄ in honore positū nō intellexisse cōuincitur,
 qui suauis domini interiore iugo reiecto tāquā canis ad uomitum seculi uoluptates, qui
 bus renūciauerat, denuo nō feretur appetere. Exigua talium salutis est spes, qui resiliunt
 ab eo, quod laudabiliter inchoauere, pposito. Fiunt enim horū posteriora (domino per-
 hibente) peiora prioribus. Nā præstantius illis fuerat uia domini non agnouisse, q̄ post
 agnitā abire retrorsum. Veruntamē de ipsorū nequaquā resurrectione funditus despe-
 radum est, quamuis difficillimē corrigantur. Quis (oro) desperet de uenia, quando qua-
 triduanus mortuus est reuocatus ad uitā? Misericors & miserator dominus late pietatis
 sinu suscipit pœnitentes. Quamquā innumerabiliū quis præpeditus sit onere delictorū,
 si ex cordis cōpunctione clamauerit, admittetur ad gratiā. Quoties (inquit per Prophe-
 tam dominus) ingemuerit peccator, iniquitatū ipsius minime recordabor. O amplectē-
 da, omniq̄ ueneratione caritatis Dei nostri colenda diffusio, quæ tā facile ex corde con-
 tritis præbet indulgentiā, pollicetur gratiā, propriamq̄ obliuioni mandat iniuriam. Ve-
 rus quippe ipse est pater, qui pœnitētibus filijs sic propere relaxat facinora. Ratum es-
 se fatetur, quod prophetico affatus est ore: Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, &
 non magis ut conuertatur, & uiuat? Quomodo interitū ualet concupiscere peccatorū,
 qui pro peccatorib. dignatus est pati? Auerli igitur à domino, & à spirituali collapsi dul-
 cedine, ad dominū conuerti non differant minime gratiā diffidentes posse recuperare
 priorē. Ad hanc utiq̄ non repente, sed præuia mentis exercitatione ac uirtutis propo-
 sito per incrementa proficiunt. Non enim adipiscitur gratis, quod ex animi torpore depe-
 rijt. Iuxta igitur prophetæ oraculum euellant, destruunt, dissipētq̄ uitiorum innata ger-
 mina, necnon sensuum immoderatā lasciuia, quatenus gratiæ interueniente suffragio
 pomariū ualeāt inserere atq̄ plantare uirtutū. Prius tamē mentis est edificanda maceria
 pro syluestriū coercionem ferarum, quæ per opacas noctis tenebras proprijs desertis lu-
 stris, discurrere consueuerunt. Sui igitur met nemo custodiā negligat, quoniā sponsi, ad
 quē declinat, est hortus, atq̄ cœlorū ibi est regnū. Dicit huius uis nō esse sententiā? Hor-
 tus (inquit sponsus in Canticorū canticis) cōclusus soror mea sponsa: hortus conclusus,
 fons signatus, emissiones tuę paradus malorū punicorū cum pomorū fructibus. Spon-
 sam uerò eadē repetētē rem attēde: Veniat (ait) dilectus meus in hortū suū, & comedat
 fructū pomorū suorū. Alibi quoq̄ inquit: Omnia poma noua & uetera seruauit tibi dile-
 ctē mi. Cordis igitur nostri habitaculū sponsi hortus esse perhibetur, qui custodiendus
 atq̄ solerti excolendus est cura. Naturaliter quidem fecundus est, & ad sponsum susci-
 piendum idoneus, si tamen neglectus non maneat. Tanquam ab opifice summo condi-
 tus bene semper naturaliter tendit ad bonum, quanquam ab adolescentia hominis ad
 malū pronus appareat. Cæterum hoc nō ex natura, sed ex colluione originalis cogno-
 scitur emanare peccati. Naturalis liquidē affectus capax est gratiæ, uirtutis amator, cari-
 tatis receptaculū, cellariū deuotionis, hortus spōsi, paracliti minister, atq̄ consolationū
 cœlestium degustator. Spirituali etenim quamdiu prudenter exercetur industria, effici-
 citur purior, dilectione ardentior, sublimior uotis, Deo propinquior, intentione perfe-
 ctior, caritate profusior, gratia plenior, atq̄ securitate alacrior. At uerò si ex incuria ua-
 getur exterius, si uoluptuosæ ac lutosæ carnis connubio fœdetur, mox sensuum lenoci-
 nio fretus concupiscentiarum repletur uepribus, mundi ciuis & seculi amator efficitur,
 quærit carnē, præsentibus delectatur, honores ambit, facultates cupit, sectatur uitia, uir-
 tutes obhorret, cœlestia negligit, suimet insidiator existit, ignorat Deum, odit se, pu-
 dicitiam

dicitiā damnat, atq; malorū omnium ex uoto proprio reus esse cōuincitur. **H**ic igitur naturalis affectus inter uoluptuosum ac spirituale medium sortitus est locū, quatenus ingeniti arbitrii libertate potitus, mortis ac uitæ haberet imperiū. Hinc est, quod quisq; sibi ipsi efficitur iudex & testis cogitationibus sibi inuicem accusantibus, atq; in die domini defendentibus. Summo opere igitur uigilandum est, ut rationis cooperante suffragio naturalis affectus semper erigat in Deum, deuotionisq; nutriatur dulcedine, nequādo effectus insipidus ueluti effrænum animal uoluptati carnis intentus, profugus uagetur in terra. Quamobrem orationis, necnon & sanctarum scripturarum alendus est pabulo, quo eruditus in spiritu quid agere, quid uita uita debeat, nō ignoret, unde in Cant. corū canticis sponsus sponsam alloquitur dicens: Si ignoras te o pulcherrima mulierū, egredere, & abi post uestigia gregum, & pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pastorū. Pastorum etenim tabernacula, prophetarum, apostolorumq; ac euangelistarū uolumina sunt, in quibus alimenta uirentia, atq; uberrima animarū pascua cōtinentur. Horum unum sanctum Lucam nouimus esse pastorem. Hic quippe fraternæ dilectionis emulatore permotus, medicus quū esset quā optimus, spiritualia nobis prærogauit antidota, per quæ affectionum humanarū mederetur languoribus. Merito iste uenerandus est sanctus, qui salutis monita, atq; cœlestis uitæ pabula ministrare non desijt. Porro triplici affectioni nostræ trifariā nobis medicinā exhibuit. Quis uoluptati deditus, atq; corporalium sensuum superatus illecebra non ualeat resipiscere, quū euangelistā hunc qualiter ad iudicium uenturus sit Christus narrantem audierit: Hortatur utiq; ad pœnitentiā delinquentes, quoties futura supplicia atq; iudiciū denunciat esse propinquum. Nam tū more tantum uoluptuosa coeretur affectio. Disce igitur, quicumq; carnalē sectaris affectum, inuitabilem mortis esse sententiam, incertā horam, euetum dubium, seueritatē iudicis, perennitatē sententiæ, horrendū chaos, tartarei carceres, edacitatē inextinguibilis flammæ, pauendū aspectū dæmonū, atq; inconsolabilia inferni fore tormenta. Ista nempe si cogitabis assidue, immoderatū uoluptatis noxiæ temperabis ardorem, uoluptuosumq; in naturalem cōmutabis affectum. Tunc etenim rationalis effectus euangelistæ nostri Lucæ eruditus eloquio, uirtutū semitas gradieris intrepidus. Ipse namq; contemptum suadet seculi, necnon præsentis illecebras docet esse calcandas. In aduersis præterea constantiā, humilitatē in prosperis, spiritus paupertatē, sitim iustitiæ, mansuetudinē cordis, morum probitatem, atq; uirtutum disciplinam in omnib. hortatur esse seruandā. Non ab re igitur per Prophetam plenū oculis animal esse describitur, quando quidē præuidenda futura, reminiscenda præterita, atq; prudentiæ intuitu disponenda docuit esse præsentia. In his uirtutis magisteriū ac ædificium moralitatis erigitur. Efficitur animus seipso sublimior, mundo locupletior, diabolo fortior, amator sapientiæ, Christi discipulus, angelicarumq; uirtutum fidelis amicus. Meretur siquidem, gratiæ diuinæ comitante suffragio gustum suauem obtinere cœlestium, atq; spiritualē mentis affectum induere. In uirū quippe transit perfectum, & in mensurā ætatis plenitudinis Christi, dum eiusdem mediatoris uitæ incrementa considerat. Reperit namq; in illa miræ suauitatis fragrantiam, exuberantemq; fecunditatem spiritus, quæ in contemplantis animo concupiscentias parturit æternas. Est enim ager plenus, uernans, & floridus, omniumq; uirtutum nitore perfusus, qui internos nutrit sensus dilectione, cognitione, & gaudio, aded ut in illo mentis exercitatione perambulās, nec labore deficere, neq; ualeat tentationū ni mietate succūbere. Hūc quippe benedixit Deus benedictione maxima, atq; imbre cœlesti desuper infuso madefecit uberrimē, ita ut ab æstu securus sit, necnon à turbine, & à pluuiā. Talis nobis debetur terra fecunda, amœna, & pinguis, quæ esuriem nostrā suā posset fertilitate auferre, fœtoremq; nostrum suauitatis propriæ odore repellere. Huiusmodi donū euangelicū nobis Lucas exhibuit, quod noscitur esse medicina languentibus, debilibus robur, periclitantibus salus, peregrinantibus solatiū, mentiu cibus, sine macula speculū, sine deformitate pulchritudo, gaudiū sine mœrore, & absq; defectibilitate, beatitudo perpetua. Horū etenim bonorū minister fuit nō autor. Non enim à seipso, sed spiritus loquebat in illo, de quo propheta uisionem animalū atq; rotarū, quæ pari lignificanti sensu, insinuās inquit: Quū ambularent animalia, ambulabāt pariter rotæ iuxta illa, & quū eleuaret animalia de terra, eleuabantur simul & rotæ, quicūq; ibat spiritus, illuc

A illuc eunte spiritu & rotæ pariter eleuabantur, sequentes eū, cum euntibus ibant, & cum stantibus stabāt, & cum eleuatis à terra pariter eleuabantur, quia spiritus uitæ erat in rotis. Hinc gloriosissimi Lucæ ceterorumq; euangelistarū autoritas præclara ostenditur, quæ quæcūq; de domino cōpilauere Iesu, spiritu sancto reuelate, fecerūt. Nā quamuis multi (prout idē sanctus in exordio sui narrat euāgelij) conati sint ordinare gesta dictaq; mediatoris nostri, ipse tamē præelectus à spiritu, tertiu in animaliu numero sortitus est locum, uidelicet uituli, quoniā sacerdotij legalis dignitatē asseruit esse abolitā, nouo apparēte sacerdote Christo Iesu, de quo Propheta ait: Tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedech, priscasq; oblationes in spirituales esse mutatas. Ipsum itaq; imitādo colamus, cuius laus est euāgelij per omnes ecclesias. Illius scripta debito eū honore legamus, quæ spiritus sanctus nobis præstitit doctorē eximium. Id autē studeamus ac titare, eo feruentius, quo de domini Iesu moribus, doctrina, gloria, necnō & de nascētis ecclesiæ uniformiter cōtinetur exordio. Nouerat quippe spiritū in eo reuelate mysteria nihil ad eruditionē fidei ac disciplinā morū cōgruere melius, q̄ de ijs, q̄ caritatē nutriūt, insinuant gratiā, cōponunt uitā, fidē adaugēt, Dei dilectionē cōmendant, in præsentī pariter & in futuro pficiūt inferre colloquiū. Sanctū igit hūc uotis efferamus & laudibus, quæ orbis totus hodie uenerat & colit. Tribulationib. quidē multis exercitatus, nō fractus cursum suæ prædicationis expleuit. Diebus nāq; plenus & meritis in Bithynia felici sine dormiuit in domino. In eius autē cōsummatione laudabili exultantibus angelis, apostolorū ac sanctorū martyru admittus est choris, quoniā pari carnis mortificatione pro gloria domini martyrij adeptus est palmā, ipso nihilominus dimicāte cū illo, q̄ eidē perseuerantiæ gratiā & ineffabilis iucūditatis coronā prærogauit æternā, Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In festiuitate sanctorum apostolorum Simonis & Iudæ.

C Vplicem nouimus legem institutā esse mortalibus, timoris (uidelicet) & amoris. Illā quippe timoris seruus, illā uerò amoris exhibuit dominus. Quæ enim seruili coerebat metu, in clangore tubarum, fragore tonitruorū, & fumigatione montis est data, quæ autem ex dilectione operatur, in spiritu sancto, in multiplicitate donorū, & reuelatione cœlestiu fuisse prærogata cognoscitur. Clamat in lege timoris dominus per Prophetā: Videte, uidete, q̄ ego sim solus, & nō est alius præter me. Ego occidā, & uiuere faciā, percutiā & ego sanabo, & non est, qui de manu mea possit eruere. Erudit in lege gratiæ unigenitus Dei patris, ut quū oramus, dicamus: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificet nomē tuū. Præcepit Hebræorum populo Deus, ut ad montē, in quo ipse cum Mose loquebatur, nemo accederet ne moreretur. Inuitat in euāgelio Christus, & dicit: Siquis sitit, ueniat ad me, & bibat, & fluxina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. In lege literæ mandat per Mosē dominus dicēs: Maledictus homo, qui non permāserit in lege uoluminis huius. In euāgelio ait Veritas: Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiā. Cōputruit planē iugū a facie olei, abolita est legis duritia præ dulcedine caritatis indulta. Hinc Petrus Israelitis, & ad huc iudaizare uolentibus inquit: Quid intentatis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod nec patres nostri, neq; nos portare ualuimus? Sed per gratiā domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Hinc etiam ueritas ingentem sarcinam intuens, hominum ceruicibus esse impositam materno permota affectu aiebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos, tollite iugū meū super uos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde & inuenietis requiem animabus uestris. Quæ (oro) genitrix uteri sui filijs laborantibus tam blandē loqui posset, ut illos reuocaret ad se, & ab oneribus liberaret, sicut æterni patris sapientiā? Ipsa utiq; mater est nostra honorificata & sancta, quæ uerbo suo nos genuit, in utero aluit, produxit ad lucem, fouet gremio, & nutrit spirituali pabulo. Ipsa (inquā) eadem est, quæ sicut olim, ita nunc filios suos hortatur redire ad se. Quid enim olim? Nunc (inquit) filij audite me, beati qui custodiunt uias meas, beatus qui audit me, qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino. In præsentiarū autē, Venite (ait) ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiā uos. Vtraq; sapientiæ uox est inuitantis & admonentis. Quisq; igitur pro se stu-

deat obtemperare exhortanti, ne audiat subfannantem. Illius quippe sententia est, qua **Prouer. 1** dicitur: Vocauit, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit, qui aspiceret. Ego quoque in interitu uestro ridebo, quum uenerit super uos repentina calamitas. Talis merito contemp-
toribus sapientiae debetur poena. Qui neglexerunt gratiam, abiecerunt matrem, disper-
serunt dona, & paruipenderunt coelestia. Nempe noluerunt intelligere, ut bene agerent. Noluerunt (inquam) intelligere terminum ad quem, statum a quo, causam propter quam
eos ad se gloriosissima mater inuitat. Precamur autem nos te o inclyta mater pulchrae
dilectionis, magnitudinis, & sanctae spei, ut nobis te audire uolentibus, tuisque manda-
tis obedire cupientibus latius planiusque tuorum referes uim uerborum, quoniam paruuli
sumus, & lactis cibo indigemus. Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intelle-
ctum dat paruulis. Paucis enim multa concludis, & suauissima quadam sub breui polli-
citatione metiris. Quantum enim ingenioli mei tenuitas capit, uenienti ad te promittis
satietaem refectiois, tollenti iugum tuum leuitatem oneris, discentique inuentionem
quietis. O domine domine, quis te promissore fidelior? tuouit iugo quid suauius? nec non
tua requie quid felicius? Allicis quidem paterno affectu nos, ut ueniamus ad te. Non enim
gradimur ad te motu corporis, aut loci circumscriptione, sed mente, sed affectu, sed inten-
tione, sed uotis. Quamquam maiestatis tuae praesentia totus ubique sis, nulloque concludaris
in loco: elatis tamen semotus humilibusque propinquus es. Iuxta est dominus (inquit
Propheta) isus, qui tribulato sunt corde. Alibi quoque idem ait: Excelsus dominus & hu-
milia respicit, & alta a longe cognoscit. Humilia te o homo? Propinquus efficeris. Su-
perbis: Discedis supra modum. Accedis igitur humiliando te, superbiendo elongas. Esto
humilis, & accede securus ad eum, qui in euangelio clamat: Discite a me, quia mitis sum
& humilis corde. Intrepidus factus uilis in oculis tuis perge ad Christum. Te agnoscer,
te suscipiet, ad te declinabit, in tui cordis thalamo dulciter requiescet. Super quem (in-
quit per Prophetam) requiescet spiritus meus, nisi super humilem, & quietem, & tre-
mentem sermones meos? Senties prorsus in te exinanitam maiestatem propter te, si cor-
de extiteris humilis, quietus moribus, affectu pauidus, si non erexeris ceruicem, si non
ambulabis in magnis, ac mirabilibus super te. Te inquam docet natura, impellit gratia,
conuincunt munera, allicit beneuolentia, hortatur exempla, ut humiliatus in te accedas
ad eum, qui quum sit sublimis Deus in se, homo factus est humilis propter te. Propter
te, non propter se factus est quod tu, ut te cognoscas in illo, nec metuas seruiliter illum,
qui humanam assumpsit naturam, tuam gessit imaginem, tuis communicauit infirmita-
tibus, tuos sanauit languores, & tuis reatibus satisfecit. Vocibus suis clamant uniuersa
haec beneficia, & innumerabilia alia his praestantiora, ut alacri animo, ignito affectu, me-
te simplici, deuotione fidei, cordisque cum iubilatione sonora ad dominum Iesum adea-
mus, qui nos inuitat properare ad se. Non utique nostro indiget obsequio, ut tam dulciter
nos hortetur. Nostris condolet passionibus, nostrisque laboribus suffragium impenden-
do dignatur occurrere. Vult enim ut reiectis oneribus grauibus, quibus indeficienter
atterimur, ipsius suaue iugum nostris ceruicibus imponamus. Caeterum haec mira res
est, & contemplatione dignissima. Iugum quippe dicit suaue esse & onus leue. Contra
ria sibi ista uidentur, possetque in his dubitare humanum ingenium, nisi haec assereret
Dei sapientia, secundum carnem sapientibus opposita, sed secundum spiritum manife-
stissima censentur. Iugum etenim Christi non corporale est, neque materia ulla confectum,
sed spirituale diuinitus praerogatum. Hinc nec premit corpus, nec fatigationem praebet. Iu-
gum namque hoc caritas est, & amor uirtutibus exhibitus. Nemo asseuerare praesumit
graue esse amoris onus, quippe quum in omnibus laboribus temporalibus necessarius iu-
dicetur. Tolle laboranti amorem mercedis, peregrinanti affectum repatriandi, seu curiosi-
tatem noua ceruendi, pugnandi amorem uincendi, & horum neminem perseverare conspi-
cies. Nempe sua trahit unum quaeque uoluptas. Verum si tantum potest temporalium immoderata ac caeca affectio, ut corporales spiritualesque fatigationes sentire uix sinat, quantum
ualebit erga Deum concepta dilectio, quae incomparabiliter momentaneam excedit
dilectionem? Da amantem, & intelliget, quae dicuntur. Vnde (oro) martyrum constan-
tia, confessorum exercitata uirtus, uirginum praecleara pudicitia, apostolorum insuperabi-
lis magnanimitas, sanctorumque omnium commendabilis uita? Vtique non aliunde, quam
operante

A operante atque cooperante caritate, de qua in Canticorum canticis legitur: Fortis est ut mors dilectio, dura ut infernus aemulatio. Hanc aquae multae extinguere, & flumina ob-
ruere nequiuerunt. Haec tormenta aequanimiter tolerat, tentationes uincit, labores non
metuit, contemnit praesentia, futura prospectat, corporis uitam non diligit, carnis re-
solutionem non refugit, quoniam coelestium bonorum secunda promissione laetatur.
Maximum prorsus caritatis est donum, per quod utriusque uitae intratur in requiem. Iuxta
caritatis gradum pacis ac fruitionis requies praerogatur. Vbi deest caritas, abest
pax mentis, & spes certa remunerationis aeternae. Est quidem mentis tranquillitas sua-
ue quoddam iucundumque bonum, per quod conscientia impolluta seruetur, propulsa-
tur mœror, abiicitur diffidentia, erigitur in contemplatione animus, suimet possessor
efficitur, propinquus fit Deo, laetus in se, amabilis proximo, atque praecipue dilectus
a Christo. O beata requies, o cordis delicata tranquillitas, quam nescit mundus, carnis
non experitur prudentia, & penitus peccator ignorat quam suauis es, & quam glorio-
sa dicta sunt de te. Cordi meo precor illabere, quoniam tui amator sum, tuumque contu-
bernum habere concupisco. Utinam qui per te aequo moderamine uniuersa disponit,
tribuat te mihi. Scio equidem illius dignatione mediante & gratia te consequi me posse,
non aliter. Ipse namque ait: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, &
ego reficiam uos, tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum & hu-
milis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hanc saluberrimam sapientiae ex-
hortationem gloriosissimi apostoli Simon & Iudas, quorum dies natalitius hodie in
ecclesia festiue celebratur, mente & corpore audire meruerunt. Seculi quippe blandi-
tias, carnis lenocinia, terrenas facultates quomodo spernere potuissent, nisi corde &
corpore accessissent ad Christum? Nunquam labores peregrinationis, iudicum minas,
tormenta carnificum, martyrii superassent agonem, si non caritatis iugo interioris ho-
minis colla strauissent. Defecissent absque dubio in itineris medio, & ingruentibus contra
se persecutionum turbibus naufragium pertulissent, nisi tranquillitas animi flante ca-
ritatis uento ingressi fuissent in portum. Verum qui illos per se uocauit ad se, fecit di-
gnos se, praestititque eisdem tolerantiae uirtutem, animi magnanimitatem, lumen fidei, ca-
ritatis gustum, & perseverantiae bonum, per quae sanctimoniae praerogatiuam, integri-
tatem uitae, conuersationis specimen, principatus honorem, atque triumphum percepe-
re martyrii. Minimè autem ad tale per se ualet humana infirmitas conscendere gloriae fa-
stidium, nisi prouehatur a Christo. Potest quum uirtute animi nititur contra se, secum ni-
hilominus cooperante gratia, quantumcunque sibi perfectionis meritum uendicare.
Nequaquam tamen faciendorum uirtutum miraculorum, prophetiae donum, aeterno-
rum suauem ebrietatem, & praecellsum sanctitatis gradum. Haec quibus uult sine perso-
narum acceptione largitur omnipotens. Per Prophetam apostolos audi confitentes:
Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris, elegit nobis hereditatem suam
speciem Iacob, quem dilexit. Duplicia igitur non pro peccatis suis, sed per mediatoris
gratiam percipere meruerunt, principatus (uidelicet) & martyrii. Vtrunque praecipuum
conditoris est munus, & insigne erga se diuinae caritatis testimonium. Quamobrem
omni ambiguitate propulsa, intimo dilectionis ac deuotionis affectu hos, quos colimus,
honoremus apostolus. Ipsos nobis Christus tanquam duo perlucida luminaria ex-
posuit pro suffragio, exemplo, & gaudio. Suis quippe orationibus suffragantur nobis,
ne exilij huius periclitemur in uia. Exemplis nos prouocant, ut uirtutis ac ueritatis per-
semitas gradiamur, laborem suum inlinuantes nobis inanem non fuisse in domino. Hinc
replemur exultatione & gaudio, interiori considerantes obtuitu, ad quantum humani-
tas nostra sublimata in sanctis ascendat aeternae retributionis culmen. Concipimus ex
his operandi constantiam, spei robur, amoris igniculum, futuraeque beatitudinis deside-
rium, cupientes corpore dissolui, & esse cum Christo, laetari cum angelis, congaudere
sanctis, eorumque iucundissimo aggregari consortio. Hoc autem quoniam ad uota ob-
tinere non possumus, sanctorum apostolorum horum patrocinia imploremus. E-
runt plane illis interpellantibus exaudibiles preces nostrae, si non diffisi fuerimus, si du-
plici ad orandum non incesserimus corde. Repellunt enim dubietas & simulatio sup-
plicantium petitiones, nec usque ad praecellae maiestatis Dei sinunt praesentiam pro-

perare, quoniam languent in se, & spiritualium carent alarum remigio. Discat igitur fideliter credere, discat ambulare simpliciter, qui intercessione sanctorum concupiscit gratiam obtinere & gloriam, non utique momentaneam, sed æternam, quam grauissime præbet diligentibus se Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In solemnitate omnium sanctorum.

Inter oblectamenta præcipua, quæ a Deo sunt prærogata hominibus, socialis est conuersatio. Per hanc plurimum leuaminis percipitur, dum mutua caritatis onera portantur. Afflicto etenim quid confert amplius, quam æstus cordis sui innotescere proximo? Hinc sana cõsilia, hortamenta salubria, dulcia colloquia, sancta monita, & iucunda confabulatio. Optimũ planè dixerim esse præsidium ad tolerandos huius peregrinationis labores, & perferenda seculi mala socialiter degere. Tolle conuersationẽ fraternam, & periculis uitam hominis intelliges esse fertam. Væh soli (inquit scriptura) quoniam si ceciderit, nõ habet subleuantem. Nempe ubi unitas fraternitatis, ubi caritas socialis, ibi dominus. Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum, dicit Veritas. Nonne super congregatos discipulos descendit spiritus? An non in cœnaculo ipso resurrectionis die fidelibus aduocatis apparuit Christus? Diligit unitatem, nec à fraternitatis elongari potest collegio, quippe quum sit bonitas, & bonitatis suæ munera cõmunicare desideret. Quamobrem corpus uoluit habere mysticum, ut membris suis spiritualia impertiret dona. Munificus quum sit, spiritualia stipendia proprijs cupit erogare militibus eo abundantius, quo illos paratiores reperit. Aggregatam igitur illum in cœlo & in terra nouimus habere militiam, quarum alteram concupiscere, alteram uerò tenere debemus. Porro ad concupitam nunquam attingemus, si quam habemus, custodire negligimus. Nam quem admodum gradientes per uias rectas peruenimus, quò tendimus: ita peregrinantium unitatem seruantes, regnantium felicitatem consequimur. Vtrunq; nos docet celebritas hodierna, quam colimus. Hæc namq; pro ueneratione sanctorũ turbis Christi templa compleuit, eosq; ad exoluendum cæremoniarum cultum fecit unanimes. Debit planè fidelium plebs sincero deuotionis affectu sanctorum omnium celebrare triumphos, debuit etiam congaudere regnantibus. Quis (oro) enumerare sufficit, quanta professoribus Christi per sanctos omnes sint collata suffragia? Documentis namq; suis & eruditionibus sacris ignorantia nostræ depellunt tenebras, diabolica figmenta detegunt, nosq; erudiunt Deum colere, amare Christum, honorare angelos, dona diuina agnoscere, detestari uitia, uirtutes imitari, cordis nostri latebras quærere, errata corrigere, atque concessa seruare. Conuersatione uerò sua laudabili nobis suadent mundũ spernere, contemnere diuitias, carnis petulantiam declinare, ieiunijs macerare corpus, frequentare uigilias, orationi incumbere, fraternitatem diligere, miserorum calamitatibus compati, subuenire oppressis, mœstos consolari, docere incios, errantes reuocare, cibare famelicos, uestire nudos, uisitare ægrotos, & cætera pietatis opera consummare, quæ iudicandis omnibus propositurus est dominus. De orationũ autem sanctorum adminiculis quid referam? Ipsi prorsus sine intermissione interpellant pro nobis, utpote astantes corã domino, & agnoscentes longe clarius, quam nos discrimina præsentis peregrinationis, diaboli fraudes, quotidianos labores, in quibus premimur & inuiti. Experimento proprio nostra didicerunt incõmoda, ex quo singularẽ erga nos gerunt compassionis affectum. Quomodo non compatiantur nobis tenerrime, quum induerint perfectæ caritatis uiscera, Dei ac proximi dilectione flammescant, uideantq; nunc nos fluctuare in dubijs, in tentationibus agitari, nunc casibus deijci, inflari prosperis, & seculi blanditijs irretiri? Mentẽ utiq; haberent ferream, si nõ pietate flecterentur, & diuinam propter nos misericordiam exorarent. Deprecantur planè pro nobis deum, quemadmodum in Apocalypsi legitur: Et quum aperuisset librum, quatuor animalia & seniores ceciderunt coram agno, habentes singuli citharas & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum. Alio quoq; in loco sic habes: Et uenit angelus uidelicet Christus, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium de manu angelico-

Ecl. 4

Math. 18

Apoc. 5

Apoc. 8

Ali coram Deo. Magni consilij angelus uocatus est Christus, per quem esse delata referuntur sanctorum orationes, quoniã (sicut per Paulum dicitur) per ipsum accessum habemus ad Deum. Et alibi: Per ipsum offerimus semper hostiã laudis Deo. Ipso igitur mediante, ipso gratificante, & offerente corporis sui suauis orationum incensum, placatam erga nos diuinam reddit iustitiam. Nec mirum, si interpellent pro nobis sancti, sanctorumq; orationes Christus Deo patri exhibeat, quũ ipse etiam pro nobis interuenire dignetur. Sic enim per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Aduocatus est apud patrem pro nobis mediator noster exhibendo eidem, quam pro nostræ propitiationis instrumento humanitatem induit, cicatricum uulneribus decoratam atq; fulgentem. Hinc est, quòd omnipotens misericordiarum pater, & totius consolationis Deus est factus, unigenito suo illum reconciliante, atq; exorante pro nobis. Quamobrem maxima ex his nobis est prærogata fiducia, quum iudicem nostrum intercessorem nostrum esse sciamus, agnoscamusq; sanctos omnes pro nobis infatigabiliter exorare. Ciues igitur nostros, fratres, & coadiutores ueneremur, & solennem cæremoniarum impendamus honorem. Nostræ sollicitudini congaudent, nostrisq; deuotionibus delectantur utiq; propter nos, quibus proficit ad meritum, quum honorantur in terris. Singuli namq; singulas iam suscipere stolas iuxta mensuram donationis Christi, & caritatis eorum. Has prorsus sibi contexuere, dum uiuerent, de gemitibus pauperum, suffragijs orphanorum, profluuijs lachrymarum, orationum instantijs, pernoctationibus uigiliarum, ieiuniorum attritionibus, cæterarumq; uirtutum spiritualibus ac corporalibus studijs. Quamuis enim ex præuenientis gratiæ munere sint prædestinati atq; glorificati: non tamen absq; eorũ exercitatione peruigili ad sanctitatis apicem peruenerunt. Non esurient (inquit discipulus dilectus à Christo de glorificatis sanctis) neq; sitient amplius, neq; cadet super illos sol, neq; ullus æstus, ut subintelligas, quemadmodũ esurierunt, sitierunt, & reliqua, quæ enumerare longum est, sustinuerunt incommoda. De ipsis etiam per eundem dicitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis sanctorum, & iam non erit amplius neq; luctus, neq; clamor, neq; ullus dolor, quæ prima abierunt. Qualis eorum, dum peregrinarentur in corpore, extiterit cõuersatio, Apostolus exhortando manifestat dicens: Exhibeamus nos (inquit) sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in sciẽtia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate nõ ficta, uerbo ueritatis, in uirtute Dei per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, quasi morientes & ecce uiuimus, ut castigati & non mortificati, quasi tristes, semper autem gaudentes, tanquã nihil habentes & omnia possidentes. Huiusmodi uirtutum gemmis fabrefacta est corona sanctorum. Talibus prorsus exhortationibus ipsorum est stola cõtexta, atq; meritorum uarietate depicta. Iuste namq; (si fas est dicere) contemnentibus mundũ largitur cœlũ, uoluntarie se crucifigentibus angelorũ gloria prærogat. Totũ quod possidẽt, dantibus eis ad fruitionẽ perennis gloriæ tribuatur, qui omnia possidet. Iniustus enim nõ est ille, cui militauerunt sancti, ut laborũ suorum debeant priuari mercede. Certauerunt eorũ quidam pro ueritate usq; ad sanguinẽ, corpora exposuerunt flagellis, perpeffi sunt uerbera, uincula, & carceres, insuper lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occasione gladij mortui uerbo Dei testimoniũ perhibentes, nonnulli exhibuerunt se hostiam uiuentem, sanctam, rationabilẽ, acceptabilemq; ut facilius triumpharẽt pro adoptione uirtutũ. Sicq; singuli ipsorũ ut Deo placerent, fierentq; futuræ uitæ participes, iuxta sui gradus congruentiã, spiritualia omnipotenti domino munera obtulerunt. Horum quoniã oblatio immolata cõplacuit, immortalitatis coronã feliciter perceperunt. Quã tamen si acquisserint decertando: gratis tamẽ ipsam accepisse fatentur. Hoc Propheta de se cõmemoras inquit: Benedic anima mea dño, qui redimit de interitu uitã tuã, qui coronat te in misericordia & miserationibus. Hoc idẽ Ioannes expressius indicauit, quando sanctos ante thronum Dei, & agni coronas submittentem retulit. Illorum igitur nemo sibi sed gratiã Dei ascribit, quod habet, cuius dono taliter uiuere potuit, ut præmiũ cõsequeretur æternum. Quando (oro) tantum promereri poterat humana fragilitas, ut ad æqualitatem pertin-

Eph. 3

Heb. 13

1. Ioan. 2

Apoc. 7

Apoc. 21

2. Cor. 6

Psal. 102

pertingeret angelorū, essetq; ciuitatis sanctę Hierusalem, cuius Deus est artifex, perpetuus habitator? Vnde (obsecro) prouenit homini, qui iudicari debuit, ut angelorū futurus sit iudex? An nescitis (ait Apostolus) quoniā angelos iudicabimus? Iudicabunt plane sancti angelos, de quibus per Iudam apostolum dicitur: Angelos uerō, qui non serua uerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domiciliū, in iudicium magni Dei in uinculis æterni sub caligine seruaui. Iudicabunt inquam etiam homines sicut ore Prophetico dicitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in gutture eorū, & gladij ancipites in manibus eorum, ad faciendam uindictam in narrationibus, increpationes in populis, ut faciant in eis iudicium conscriptū. Et dominus, In regeneratione inquit: quum sederit filius hominis in sede maiestatis suę, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Hinc est, quod sub altare Dei tanta cum autoritate clamare dicuntur: Usquequo Deus sanctus & iustus non iudicas, & uindicas sanguinē nostrum, qui effusus est in terra? Clamat prorsus aduersus præscitos ad interitū sempiternū, ut fiat iudiciū, quatenus de gloria manifestetur, ipsiq; secundum Prophetę pollicitationem ualeant uestiri duplicibus. Quamuis enim singuli stolas albas perceperint, responsumq; diuinum audierint, ut sustineant tempus adhuc modicum, donec confratrum suorum numerus compleatur: desideranter tamen corporum suorum gloriam concupiscunt, quatenus totus glorificetur homo, sitq; ecclesia sancta, quam Christus sibi elegit in sponfam coram sponso suo sine ruga & macula. Ut igitur singuli transeant in uirum perfectum, & mensuram ætatis plenitudinis Christi, atque omnia sit in omnibus Deus, tanto cum ardore futuram carnis suę resurrectionem exposcunt. Hanc utique interioris & exterioris hominis consummatam gloriam sanctis suis dominus repromittit inquit: Comedatis uetustissima ueterum, & nouis superuenientibus uetera abijciētis. Dominum itaque in sanctis eius laudemus, quibus tam præcipua munera prærogauit. Propter ipsum quoque ueneremur & sanctos, quibus traditum est triumphale regnum, iudiciaria sedes, angelorum consortium, corporum immortalitas, beata uisio, Christi conformitas, stellarum claritas, secunda mansio, grata societas, iucunda fruitio, & diuini luminis sempiterna comprehensio. Quomodo nō ueneremur illos, quos tanto Christus sublimauit honore? Illos planē uenerantur angeli, quanto magis & nos? Vide (inquit angelus se adorare uolenti) ne feceris, conseruus tuus sum & fratrum tuorū, qui seruant uerba libri huius, legem (uidelicet) Dei sub caritatis compendio & sacramentis figurarum breuiatā. Nos itaq; iuxta modulum paruitatis nostrę honore congruo sanctorum omnium solennia celebremus, ut qui ob temporis præsentis angustiam, eorumq; numerositatē singulis non ualemus specialem cultum impendere, saltem uniuersis perfoluere studeamus eo alacrius, quod ipsorum multitudo nos prouocat. Magnifice prorsus exultationis nobis materia ministratur, quē re diuina sanctorum gloria celebranda proponitur. Illisq; nitimur sociari in terris, quibus æternarū sedium in cœlis collata est sublimitas. Hęc lætitię nostrę sit causa, ut possimus sincero deuotionis affectu congaudere regnantibus, illucq; quo gaudent, peruenire feliciter. Nos igitur carissimi illos imitari non pigeat triumphos, quos celebrare delectat. Tunc etenim ueraciter sanctos colimus, quum eorum uitam conuersando imitamur. Imitemur inquam uiuendo quos colimus, quatenus præstante mediatore nostro ad ipsorum perenne gaudium pertingere mereamur, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat, &c.

In festo sancti Martini episcopi.

Agna pietatis nobiscum dispensatione agitur, quoties sanctorum patrum solennia celebranda occurrunt. Excitant utiq; torporem nostrum, si dem ædificant, uirtutū trophæa erigunt, & ad adipiscendā cœlestis patrię gloriā notitiam tradunt. Facile quippe a ueritatis reflectitur calle, qui sine ducatus adminiculo peregrinationis huius audet peragrarare itinera. Verū si in seculi agilibus pedagogus exquiratur, ut de ignotis erudiat, quāto magis in spiritualibus studijs eadē est adhibenda solertia, ne a benefaciendī cōtingat deuiare propositos. Eo igitur diligētius opportuna in præceptis custodiendis diuina sunt quærenda suffragia, quo in his explendis duriora ac periculosa tentationū insurgunt certamina, atq;

grauior

A grauior in eorum præuacatione iactura sentitur. Non enim o homo terrenam, quum delinquis amittis substantiam, non caducos honores, non felicitatē labentem, neq; huiusmodi simile, sed Deum, sed gratiā, sed pacem, sed uitam. Ista dum perdis, efficeris miser, plenus inopia, peccatorum compedis uinculis, priuaris lumine, spiritualibus expoliaris donis, & a sanctorum excluderis contubernio. Hęc autem quoniā spiritualia sunt, minime ab insipientibus præcauentur, fitq; ut glorientur, quū malefecerint, & in rebus exultent pessimis, plangendi rideant, gaudeant dolendi, atq; eleuentur in temporali felicitate, damnandi. Vtinam huiusmodi quales sunt saperent, quā despicienda sit secularis prosperitas, intelligerent, atq; nouissima reprobatorum supplicia prouiderent. Reatus utiq; corrigerent suos, repentinum super se iudicium formidarent, imparatum euitarent exitum, ut æternę calamitatis euaderent damnum. Quis (quæso) sapiens intelliget hęc, & domini mandata non sponte custodiet? Custodiet planē sapientię admonitione permotus, quæ suis cōtemporibus inquit: Vocauit & reuocatis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, despexitis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoq; in interitu uestro ridebo & subsannabo, quum uobis quod timebatis euenisset, quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quum uenerit super uos tribulatio & angustia, tunc inuocabunt, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me. In custodiendis autē illis de uirtute transibit in uirtutem, atq; spiritualium delectationum retributione multa ditescet. Sublato namq; gehennę metu, alacri corde legis decreta seruabit, sanctorum gesta sectabitur, uitę præsentis calcabit illecebras, ut futuris ualeat participare delicijs. Nemo enim sine æternorum gustu, terrenarum uoluptatū potest esse contemptor, neq; patrū ualet quis imitari uestigia, qui superni eorū ignarus est præmij. Hinc nobis proponuntur colendæ ipsorū annuę celebritates. Hinc laudabilia illorū acta in ecclesijs recitantur palam, quatenus nos imitari nō pigeat, quos tam solenniter honorare delectat. Exemplo quippe suo per huius exilij caliginosum nos dirigunt iter. Tuo facile o homo poteris errare iudicio, cōcupiscentijs tuis laxare habenas, atq; fluctuantis seculi perire naufragio, si non te sanctorū erudissent eloquia, informasset uita, tueretur oratio, & merita prouocassent. Age igitur gratias Deo, qui sanctorū tibi præstitit lumen, cōmendauit gratiā, manifestauit & gloriā. Mirare in illis splendorē scientiæ, conuersationis excellentiā, miraculorū insignia, dona spiritus, contemptū seculi, animarum zelum, uirtutū profectus, caritatis incendij, & resolutionis corporis desiderij sanctum. Isti planē sunt preciosorū lapidum ordines nouē prophetico sermone descripti, quibus profectiois corona cōponitur. Hac honorabiliter sanctus Martinus insignitus est pontifex. Perfectionē quippe illius sufficēter quis ualet edicere? Quis sanctitatis eius referare præconia? In ipso ætatis suę primordio cōtempor factus est mūdi, egenorū pater, amator pauperū, religionis cultor, professor Christi, pietatis magister, fidei præco, humilitatis discipulus, ac perfectionis ostensor, unde & angelis Christi meruit cōmendatione laudari. Nempe per operum honorū quotidie incrementa proficiens, corā Deo & hominibus factus est magnus. Nonne ille esse censendus est magnus, qui terrenis omnibus uoluptatibus spretis, carnisq; calcatis illecebris, mente ac desiderio conuersatur in cœlo? Magnus erat Martinus animo, etsi exiguus corpore, qui cœlestium amore succensus iugi cogitatione ferebatur in Deum. De eo namq; sic legitur: Oculis ac manibus in cœlum semper intentus, inuictū ab oratione spiritū non relaxabat. O beati uiri mens, quę toto Christū diligebat affectu, quæ nec pastorali cura detenta, nec negociorum secularium administratione distracta, neq; uitę præsentis necessitatibus occupata, a Dei poterat amore diuelli. Intendebat semper in illum, cui se deuouerat, quem in præceptorem sibi delegerat, protectorem, & sponsum. Omnes cordis sui æstus, tentamenta uniuersa, & cuncta illi emergentiã aperiebat discrimina, non ab hominibus, sed a Deo opportunum flagitando suffragium. Hinc nec a diabolo superatus, nec labore laxatus, neq; tribulationibus fractus resiguit spiritu, uel animum a proficiendī intentione reflexit. Insinuabat manibus, oculis aspiciebat in cœlum, ubi cordis sui repositum sciebat esse thesaurum. Est enim Christus dominus humilium thesaurus, pauperumq; diuitiã, quās non rapit fur, rubigo non consumit, nec tinea demolitur. Thesaurum hunc agnouit Martinus latere in agro, propterea distra-

ctopa

Matth. XI

1. Tim. 6

Phil. 4

no patrimonio, erogatisq; facultatibus emit illū, quatenus ipso mediante locuples fieret in aeternū. Thesaurum hunc si & tu reperire desideras, humilitatis mercare agrū, ibiq; eundē defossum inuenies. Esto humilis corde, in moribus mitis, suauissimus in uerbis, subditus uniuersis, & thesauri huius reptione gaudebis. Magistrum audi: Discite (inquit) a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Opportune in istius possessione thesauri promisit requiem, quam terreni minime præstare queunt. Non enim requiem, sed perturbationem temporales thesauri tribuunt, incero-rem animi, indeficientem sollicitudinem, sitim inextinguibilem, præsentis uitæ amorem, uoluptatumq; libidinem. Qui uolunt (ait Apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationē & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nocua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Quantam uerò possideant pacem, quæ in suis penetrabilibus amplectuntur Christum, humana non ualet propalare facundia, unde Paulus de eadem inquit: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras in Christo Iesu domino nostro. Experimento autem certo discimus, quod quisquis gratia diuina præuentus Christum simpliciter interiori suo admittit hospitio, ambire terrena desinit, erogat propria, possessa largitur. Insuper exuberantium pascitur dulcedine spiritualium uoluptatū. Et hoc uide: Vtiq; ex acquisitione thesauri, ex ad-
Apta requie, ex ueritatis agnitione, ex nuptiali arra, ex promissione cœlestium, quam habet in corde, qui possidet Christum. Hanc proculdubio hic uir beatus custodiebat in mente, propterea corporis non formidabat mortem, quia tenebat uitam, temporalium egestatem non timebat, quum diuitias secum haberet perpetuas. Nempe inopia abundabat, in persecutione gaudebat, se deiciebat in prosperis, se confortabat in arduis, seq; in honoribus deprimebat. Non enim in pontificali gloriatus est infula, neq; de perceptis elatus est donis. Idem perseuerauit in gestis, in uilitatis habitu, in sui contemptu, in compunctione cordis, in assiduitate orationis, quod fuerat, quin potius quum in oculis omnium honorabilis esset, ipse sibi met habebatur uilis. Hæc prorsus hæc uera humilitatis est regula, quæ nunquam fallit. Quo enim amplius humilitatis professor ascendit, G eo magis ipse descendit, & quanto magis diuino appropinquat lumini, tanto perspicacius gratiam præstitam & infirmitatem agnoscit propriam, percepta dona, & occulta facinora. Occulta dixerim alijs, ipsi uerò notissima. Ex infuso quippe ac inhabitante lumine interioris domus suæ perscrutatur latebras, motus inordinatos obseruat, latentia titia detegit, cogitatus pensat inuites, & quicquid aduersatur uirtuti, per uigili consideratione deprehendit. Super his propriæ cognitionis fundamenta locat, indeq; humilitatis structuram ædificat, quam humani fauores, dæmonum impulsus, tribulationum inundantes procellæ euertere nequeunt, quoniam in imo sunt posita. Siue enim laudibus attollatur humilis, siue pressuris exerceatur, seu spiritualibus charismatibus uisitetur, semper se in humilitate custodit. Expertus nouit, quanta bona, quot gaudia, quales profectus humilitas conferat, propterea pulchritudinis ac amoris illius illectus dulcedine, ab eius se non ualet absentare præsentia. Beatus planè quem regina uirtutum humilitas sancta inhabitat. Ipsum efficit amicum Christi, propinquum cœlo, altissimi filium. Quamobrem in suis tentationibus adiuuatur, in actionibus eruditur, exauditur in precibus. Clamauit Martinus ad dominum, & de imminentibus sibi est erutus exitijs. Zelo Dei accinctus succidit lucos, euerit templa, dæmonum fregit simulacra, eorumq; cultores stare fecit immobiles. Orando autem restituit debilibus gressum, incolumitatem ægrotis, & defunctis redonauit uitam. O beatum pontificem uirtutibus insignem, meritis locupletem, rebus pauperē, in miraculis gloriosum, quem colit mundus, uenerantur angeli, cœlum possidet, honorat ecclesia. Ipse autem sacerdotum extitit gemma, ueritatis defensor, propugnator fidelium, pontifex uerus, iustitiæ tenax, speculum humilitatis, pietatis exemplar, religionis cultor, contemptor seculi, amator cœli, imitator Christi, orationis forma, decus continentiae, sanctorum collega, & martyrum consors, cuius animam etsi gladius persecutoris non abstulit: palmam tamen martyrii non amisit. Quomodo martyrii gloriam ipsum non habere censendum est, qui flagrans amore martyrii pro fidei testificatione catholicae terrenorum principum nec expauit potentiam, neq; hæreticorum sæuitiæ cessit, quin constanter ueritatis propalaret regulam,

A regulam, eorumq; confutaret errores. Magnum prorsus est hoc martyrii genus ultrò se pro Christi honore dare periculis, quum secedendi etiam sanctis a domino facultas tribuatur. Contempsit sanctus hic fugam, malens gloriose occumbere, quam ex passionis metu humaniter occultari. Toties igitur martyrii promeruit palmam, quoties se inimici fidei disputando opposuit. Perditioni namq; illorum compatiens, pietatis telo transfusus, unitatis eos conabatur reuocare ad gremiū. Erat planè & hoc singulare martyriū, ut cum infirmantibus in fide, pariter infirmaretur, & cū se scandalizantibus ipse quoq; compassionis uteretur affectu. Audi sine ferro martyre ex sola caritate morientē: Quotidie (inquit Paulus) morior propter gloriam uestram fratres, quæ est in Christo. Alibi etiā aiebat: Cupio impendi & superimpendi pro salute uestra. Merito itaq; sancto huic martyrii non est deneganda corona, qui ecclesiarū curā gerens, ac proximorū salutē zelans nec mori timuit, nec uiuere recusauit. Vnde in resolutionis corporis articulo constitutus flentibus cunctis, qui aderant, ac dicentibus, cur nos pater deseris? aut cui nos desolatos relinquis? ait: Domine si adhuc populo tuo sum necessarius, nō recuso pro eis subire laborem, fiat uoluntas tua. O pontificis sancti diligens cura, o propugnatoris eximij insuperabilis uirtus nec labore uicti, nec morte uincendi. Gloriā quippe propriam tam pro honore Dei, quam pro populi salute postposuit. Aequè moriēdo persecutoris in se accepisset gladium, quemadmodū pro caritate præsentis uitæ minime refugit subire incōmoda. Huiusmodi dilectionis affectum nostra (heu) omnino ignorat ætas. Laudabilia sanctorum acta non in uiuis, sed in mortuis tantum codicibus agnoscuntur. Reliquerunt uenerandi patres uirtutum suarum exempla, pastoralis officij tradiderunt formam, sed uix reperitur, qui eam dignetur aspicere. Quærunten penè omnes quæ sua sunt, prouentibus insistant temporalium, delectantur honoribus, delicijs affluunt, & tanquā si futura uita non esset, amore uisibilibus hærent. Nulla eis inest cura, quis in uico iaceat, quis fame pereat, quis scandalizetur, quis ecclesiæ statuta cōtemnat, quis aliena rapiat, quis dupliciter moriatur, ac si pontificali ministerio nullū onus, nullumq; innecteretur periculum, sic segniter, sic pompaticè conuersantur. Grandis prorsus, nec sine moestitia ad loquendum se offert materia, quæ sub silentio prætermittenda est, ne detractio potius, quam assertio ueritatis pagina præsens uideatur incumbere. Verum talis est uita pastorum, ut per se populis ipsa sit nota, atq; despecta. Hoc autem omnino non fieret, si antiquorum patrum imitarentur exempla. Nequaquam frustra hi ad sanctitatis pro-
Buecti sunt culmen, neq; sine causa illorum conuersationem colit ecclesia, quippe quum in omnibus se exhibuerint tanquam Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute Dei, per arma iustitiæ a dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatē, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, sicut ignoti & cogniti, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egen-
Ctes multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Ista namq; sunt, in quibus ministrorum Christi elegantia comprobatur. Hæc sunt spirituales margaritæ pontificum, quibus hic sanctus emicuit. Reuolue omnem uitæ illius decursum, & uix ei reperies similem. Cæterum quantæ humilitatis, quantæq; perfectionis extiterit, in exitus ipsius hora percipitur, in qua non in ornato cubili, nec in molli stratu, sed in cilicio decubuit & cinere. Nam & diabolo sibi apparenti respondit: Quid hic agis cruenta bestia? Nihil in me omnino funestum inuenies. O uirum ineffabilem, nec antiqui serpentis aspectu territum, neque conscientiae punctione transfixum. Non enim accusatorem timuit, nec iudicis faciem intueri refugit, quin potius totus ignitus & feruidus erectis ad cœlum luminibus sibi astantibus atque poscentibus, ut corpusculum lateris mutatione releuarent, sinite inquit, sinite me fratres cœlum potius respicere quam terram, ut suo iam itinere iturus ad dominum spiritus dirigatur. Iam enim de æterna retributione securus, diuina iam claritate perfusus cœlestia contemplando, ingenti cum gaudio de ergastulo carnis exire cupiebat. In tali igitur delectabili corporis agone constitutus, tandem solutus a corpore beatum deo reddidit spiritum. In ipsius autem felici transitu apostolorum cecinit numerus, patriarcharum & prophetarum læ-

1. Cor. 15

2. Cor. 12

tatus est cuneus, martyrum sanctorumque cunctorum gaudis est coetus, angelorum exultauit chorus, omniumque uirtutum celestium psallentium eidem obuiauit exercitus. Suam dominus saluator sententiam perfecit in illo. Eo namque gloriosius cum beatorum iubilatione ingressus est in caelum, quo humiliter per sanctae conuersationis studiū emicuit mundo. Praeclara nempe ipsius apud altissimum merita crebra, quae per illum sunt, proclamant miracula. Vitae itaque ipsius insignia, humilitatem (uidelicet) praecipuam caritatem ignitam, seculi contemptum, indeficientem orationem, lachrymarum riuulos, pietatis uiscera, rectitudinis animositatem, rerum penuriam, dilectionem proximis, ceterasque uirtutes infatigabiliter pro posse se citemur. Interuenient proculdubio orantibus nobis coram Deo ipsius grata suffragia, quae nos efficient in bello fortes, assiduos in prece, pudicos corpore, mente humiles, mundos corde, sanctitate conspicuos, Dei caritate accensos, conciuēs sanctorum, & domesticos Iesu Christi domini nostri, qui immortalis est rex, angelorum gaudium, lux mundi, ecclesiae sponsus, patris unigenitus, cum quo perenniter uiuit & regnat in secula seculorum. Amen.

In festo sancti Andreae Apostoli.

Miserationis diuinae nemo est, qui ualeat indagare profundum, quantum caritate uelit Deus omnes homines saluos fieri, & ad suae ueritatis peruenire notitiam. Hinc est, quod multimode eos inuitat uenire ad se, non quod illorum obsequio egeat, sed ut boni summi, quod ipse est, faciat esse participes. Inuitat inquam uniuersos, etsi non uniformiter, alium quidem sic, & alium sic. Rari autem sunt, qui illius uoces audire dignentur. Clamat ad omnes innata ratio, quae conditoris intellectualis uox est, ut illum ex toto corde omnique uirtute diligant, ipsiusque famulentur imperio, a quo creati sunt. Toties autem quisque reatui inobedientiae obnoxius esse conuincitur, quoties uel ad bonum suadet ratio, quod non perficitur, uel de perpetrato scelere conscientia urget. Haec uocationes uniuersales sunt, ita ut non sit qui a clamoribus earum alienus inueniatur. Sunt & uocationes aliae, quae inuitant, ut pulsanti aperiatur domino. Vocatus est Saulus tonanti uoce de caelo, qui & claritate circumfusis corporis lumen amisit. Eruditus igitur de uerbere, & ab oraculo admonitus inquit: Domine quid me uis facere? Quanti quotidie flagellis & tribulationibus attriti uocanti introrsus obaudiunt, & rectioris uitae mores arripiunt? Vocatus fuit ille atque compulsus, qui prius, quam praecceptoris assentiret imperio, sepelendi patrem poposcit inducias. De caecis & claudis quid referam, qui in nuptiale coacti sunt intrare conuiuium? Horum sane magnus est numerus, quoniam (testante Apostolo) ignobilis, & contemptibilia, & ea, quae non sunt, elegit Deus, ut confundat fortia, ne quis gloriatur nisi in domino. Sunt etiam multi, ad quorum cor loquitur uerbum, eosque nunc exhortando, nunc suadendo, nunc alliciendo sponte ad se suscipiendum inuitat. Fuere autem nonnulli, quibus tam per oraculum uocis, quam per aspirationis mysterium locutus est dominus. Ex his nouimus apostolorum fuisse quamplurimos, qui ad unius praecceptoris uocem imitati sunt illum. Hoc quemadmodum uocationis genus est nobile: ita & obedientiae commendabilis uirtus. Hanc obedientiae formam sanctus, quem hodie colimus hodie, commendauit Andreas. Vocatus quippe a Christo ad unius iussionis eloquium naue relicta & retibus secutus est dominum. O magna sancti uiri fides, o obedientia omni ueneratione colenda. Necdum miracula uiderat, scripturarum minime intellectum acceperat, & tamen promptus & alacer totum quod habuit, dereliquit. Dereliquit utique deordinatam familiam, facultates proprias, nauem & retia, quatenus in auditu auris uocanti annueret. Omnes abstulit moras, excusationem nullam adhibuit, nec pro piscationis se labore subtraxit, quin potius oblitus infirmitatis propriae, difficultatis obedientiae, asperitatis poenitentiae, praesentis uitae illecebrae uocantis se humiliter substrauit imperio. Conuincit plane sancti huius promptitudo ac uoluntarius famulatus torporem nostrum: surditatem nostram excitat, imprudentemque nostram confundit prudentiam. De alto uocat nos dominus, promissionibus celestibus inuitat ad se, aditum regni aeterni aperuit, proficiendi uitam strauit, uirtutum semitas patefecit, bene uiuendi formam indicauit, parauit nuptias, in quibus saginatum uitulum ac mercissimum discumbentibus apponit uinum, & (heu) introire negligimus, pro impossibilitate

A bilitate excusationes facimus in peccatis, dilationes petimus, occasiones quaerimus, quibus catherizata conscientia conquiescat. Magna haec fraus daemonum est, & perniciosa deceptio, quae ideo agitur, ut incautos ad interitum rapiat sempiternum. Nonne improbanda est ista dementia, qualiter uelis homo securus habitare sub tecto, cuius aedificij structura te adnoscente teque aspiciente, uelis nolis, quotidie labitur? Attende (quae so) incolatus tui conditionem, carnis praecipue corruptionem, defectibilitatem corporis, decursum temporis, breuissima horarum spacia sibi uicissim sine intermissione succedentia, incertum finem, inuitabilem mortis necessitatem. Et haec uecordiam condemnabunt tuam, temerariam securitatem accusabunt, dum differs conuerti ad dominum, qui te uocat ad se. Certè exhortationis illius nequaquam deberes uerba negligere, si prosperitatibus floreres ad libitum. Securus a mortis esses periculo, & post indultum tempus promereris & gloriam. Sed contra. Quum tribulationibus incessabiliter attentaris, animae & corporis subiaceas periculis, difficile erigaris a gratia, difficiliusque pertinigas ad gloriam, cur non resipiscis? quare non te corrigis, & saluberrimis sapientiae multifarie te inuitantis non acquiescis consilijs? Vnde (oro) quum contradicis quis sis, quid uel iuste ex hac tua reluctatiōe expectes? Conditori sane repugnans tuo, qui te fecit ex nihilo, sua te insigniuit imagine, multiplicib. te ditauit donis, creberrime ab irruentibus te protegit periculis, & his longe praestantiora tibi promittit, dummodo suasionibus eius sanctis annuere uelis. Qua fronte, quo animo id agas, obserua. Obtemperat illi caelum, angeli famulantur, elementa obediunt, & uniuersa quae sunt, uiuunt, & sentiunt, sibi ab illo instituta mandata custodiunt, & tu solus o homo uermis & puluis, ac abominanda putredo iugo ipsius spernis colla subijcere? Nonne te natura conuincit, concludit ratio, exempla promouent, ut ei obedias, qui sine te plasmare dignus est te? Redite igitur o prauaricatores ad cor, mentis dispersiones coadunate in unum, quatenus quid haecenus fuisitis, intelligere ualeatis. Considerate facinora uestra, quanta omiseritis bona, neglectam gratiam, caecam fiduciam, elatam contradictionem, perditos dies, acquisita supplicia, uilipensaque praemia. Aduocastis utique aduersum uos caelum & terram, sanctos & angelos, abyssos & daemones. Fecissentque satis legi iustitiae, nisi Dei bonitas obstitisset. Iam uos oppressisset interitus, infernus obsorbisset, ignis & sulphuris excerpisset chaos, si non pro uobis pia mediatoris nostri supplicasset humanitas. Ipse plane est, qui non uult peccatoris mortem, sed ut magis conuertatur & uiuat. Hinc est, quod assumpsit carnem, sustinuit dura, indigna pertulit, ac mori uoluit. Vestram itaque emolliat duritiam, erectamque cordis flectat ceruicem exhibita caritas redemptoris, impenosa beneficia, suspensa uindicta, expectata conuersio, & praerogata indulgentia, ne (quod absit) apostolica uos Deus sententia feriat, quae erga unumquemque contemptorem est expressa, quum dicitur: Existimas o homo, qui facis ea, quae non licent, quia tu effugies iudicium Dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiae longanimitatem contempnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam & impoenitens cor thesaurizas tibi iram in die ire, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius, is quidem qui secundum patientiam operis gloriam & honorem, & incorruptionem quaerentibus uitam aeternam, is autem qui sunt ex contentione, & non acquiescunt ueritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio, tribulatio & angustia in omnem animam hominis operantis malum. Excipiet utique reuertentes, poenitentibus occurrere, dari primam stolam, in manibus anulum, calciamenta mandabit in pedibus, atque solenne supernis ciuib. celebrabit conuiuium, qui de conuersione peccantium consueuere laetari. Quamobrem moras omnes abijcite, malarum consuetudinum rumpite uincula, ut expeditis gressibus pergatis ad dominum. Andreae apostoli, cuius natalitia colitis, sectamini uestigia, qui uocantis se gratiam absque ulla cunctatione percepit. Non autem illi consensit ad tempus, sed in ea semper perseverando profecit. Super petram conuersationis suae structuram composuit, Christoque sic adhesit ex corde, ut euentu aliquo penitus moueri non posset. Nec ab re Bloquens namque sapientiae erudiebatur assidue, ex miraculis quotidianis augebatur in fide, pro disciplina uirtutum in praecceptoris amore crescebat. Hinc factum est altissimum cum eo cooperante uirtute, ut nec pontificum ludaeorum terreretur minis, neque pro

illatis flagellis à nominis Christi prædicatione cessaret. O beata mens sancti, quam pater & filij inhabitabat diuinitas, tæcundabat gratia, erigebat fides, sapientia imbuebat & cœlestium contemplationum impinguabat infusio. Nemo sufficienter potissimum post immisionem paracliti, eius spirituales ualet exarare profectum. In uerbi quippe prædicatione adeo fuit intentus, ut de eo totam prouinciam repletet Achaia. Nam amoris illius nimietate illectus, penitus silere non poterat. Est enim inquieta res amor, non contenta limitibus, singularitatem non patiens, nunquam dormitans, semper operans, euidētissimis per se manifestata indicijs, quæ nescit modum personarum, qualitates non iudicat, temporum statuta non seruat. Nutritur quidem per se in se, ex seque diffunditur, & in ipsa sui diffusionē multiplicatur. Semper mouetur, donec sedem reperiat propriam, hanc quum inuenit, tunc potentior efficitur in opere, in gustu delectabilior, promptior in beneficijs, in conuersatione frequentior. Vilescunt ei omnia, quæ uotis non concordant suis, ac de amoris fonte non exeunt. Non timet hostes, labores refugit, ferrum, ignem, carceres, opprobria, famem, sitim, tormenta, horrenda supplicia, ipsamque mortem non metuit, quemadmodum in Canticis legitur canticorum: Fortis est (inquit) ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio, lampades eius lampades ignis atque flammarum, aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Cæteris prætermisiss in beato Andrea hanc ueridicam comperimus esse sententiam. Facibus namque caritatis succensus, nunquid sacrilegi iudicis minas expauit? An forte crucis recusauit subire supplicium? Prorsus minime. Magnanimitatem huius robustissimi ducis, imperterritam mentem, passionis desiderium, spiritualeque lumen ipsius ex sermonibus eius attende. Quum enim duceretur, ut crucis imponeretur patibulo, eandem à longe prospiciens exclamauit dicens: O bona crux diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata, securus & gaudens uenio ad te, ita ut tu exultans suscipias me discipulum eius, qui pependit in te. Salue o bona crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex eius membris tanquam margaritis ornata, accipe me ab hominibus, & redde me magistro meo, ut per te me recipiat, qui per te me redemit. O præcella caritas, uirtutum radix, nutritrix gratiæ, sanctitatis magistra, religionis speculum, statera meritorum, nuptiale indumentum, filio- rum hæreditas, cæli clauis, animæ pabulum, dulcedo mentis, fortitudo certantium, corona gloriæ, uitæ lumen, sociâ ueritatis, consors sanctorum, angelorum gaudium, legis compendium, paradisi que deliciarum. Tu decus regium, præceptorum plenitudo, prophetarum finis, fuga uitiorum, dæmonum terror, cœleste donum, omniumque delectabilium delectabile summum. Nempe sine te humana deficit uirtus, naturale hebetatur ingenium, animæ pes claudicat, fides deperit, præsumit inaniter spes, & fraternæ dilectionis unitas dissipatur. Te interpellante, te adiuuante, te custodiēte, te promouente efficitur homo in tentatione securus, humilis in prosperis, robustus in aduersis, in arduis magnanimus, ac insuperabilis in tormentis. Nonne hoc in Andrea patet apostolo? Lætus nanque & glorianter ibat ad crucem. Ad illam ascendit intrepidus, de qua tanquam de spirituali cathedra prædicabat populo, illosque rogabat, suum hinc uellent impedire martyrium. Iam enim spreto seculo proximus erat cœlo, & æternæ uitæ degustabat delicias: iamque diuinæ sapientiæ lucem mentis contemplabatur obtutu, propterea præsentis exilij recusabat remeare ad tenebras, corporis que fatigati perferre incommoda, cupiens dissolui & esse cum Christo. O felix anima, quam Dei compleuerat caritas, irradiauerat fides, immortalitatisque erigebat fiducia, pende- bat in cruce, & inimicos suos uincebat. Patiebatur, & in illatis pœnis gloriabatur, moriebatur, & intus à domino coronabatur. Planè Apostolicum illud in corde dulci modulatione ingeminabat dicens: Bonum certamen certauit, cursum consummaui, fidem seruaui. Certauit, inquam, & durum passionis agonem uiriliter pertulit, carnalesque uoluptates subegit spiritui, & spiritum Deo, ita ut diceret: Vivo ego iam non ego, uiuit autem in me Christus. Hinc seruando fidem, uitæ suæ cursum feliciter consummauit non in molli stratu, neque in corporis delicijs, sed coram maxima populorum numero- sitate constitutus in stipite. Generosus discipulus cœlestem est imitatus magistrum, patrem ignominiosæ crucis ut ille pertulit pœnam, & tanquam athleta fortissimus in certa-

A certaminis occubuit stadio. Quemadmodum annunciator, ita factus est possessor Christi, seculi iudex, fundamentum ecclesiæ, æternitatis ostensor. Longe excellentius docuit exēplo, quam uerbo, qualis esse debeat Christianus, quam uera sit catholica fides, quam ue præcella fidelium merces. Hunc igitur propugnatores egregium efferamus laudibus, attollamus, operibusque sequamur. Non nos pigeat pati, neque pro domino per- timestamus mori, quoniam quod in præsentis est momentaneum, & leue tribulationis nostræ, ut in sublime pondus gloriæ operetur æternæ. Mentis nostræ oculum fidei admi- niculo eleuemus ad sidera, contemplemurque supernæ ciuitatis illius sanctæ Hierusalem, in quam apostolus Andreas triumphaliter introiuit, quanta sint gaudia, qualis in ea an- gelorum frequentia, quæ societas sanctorum, & quam delectabilis eius sit claritas. Nempe ibi erudit sapientia, regnat caritas, ueritas fulget, uiget æternitas, & immortalitas pro- rogatur. Ibi sine mœstitia, absque interuallo, & sine fine festiua solennitas celebratur. Vna hominum angelorumque est exultatio, fructio eadem, iucunda societas, perfecta liber- tas, indissolubilis caritas, imperturbabilis pax, serenitas sine nube, puritas sine labe, diu- turnitas sine corruptione, uita sine defectio. O Dei ciuitas quam gloriosa dicta sunt de te: o regnum pacatissimum, id quod ingreditur nullus qui doleat, nemo qui noceat, nullus qui pereat. Omnes in eo securi sunt, cuncti læti, atque beati. Vniuersorum ora re- pleta sunt laude, corda iubilo, intelligentia uisione, & delectatione uoluntas. Beati (iu- xta prophetæ uocem) qui habitant in illo, quoniam in secula seculorum laudabunt Deum, & dominum nostrum Iesum Christum, cui est honor & gloria, laus & potestas, uirtus & imperium nunc & semper, & in æternum. Amen.

In festo sancti Thomæ apostoli.

Ratio suadet, testantur exempla, & regiminis exigat ordo, ut nonnunquam alius erudiat pro altero, & nocens pro innocente damnetur. Hoc nequaquam agitur, ut depereat iustitiæ lex, & personarum exhibeatur acceptio, quin potius ut perficiatur utrunque. Patitur ægrotus, antidoti asperita- tem perferre non ualet, consulētis medici reuult obtemperare manda- tis, paucissimis inclinatur, & ex his quædam negat, quibusdam assensum præbet. Nunquid huiusmodi desperandus est? Nunquid delerendus? An forte illi ministrantium sunt detrahenda obsequia? Hoc si fiat, periclitatur caritas, occumbit languidus, scan- dalizantur qui hoc sciunt, & fratris anima in desperationis impellitur foueam. Com- mutatur aurum pro luto, quadrati lapides pluris æstimantur, quam gemmæ. Verum si pro una tantum anima totum, quod est in mundo, appendas, aurum, argentum, metal- lacque cætera, sardium, topacium, carbunculum, smaragdum, & margaritas omnes, præ- dia, possessiones, palatia, supellectilem, urbes, & castra, ipsumque mundum, nihil in eius comparatione dedisti. Prorsus corporalia & sensibilia uniuersa transcendit. Quod di- citur, si ex te nequis attingere, disce ab eo, qui creauit cœlum, terram, maria & cuncta, quæ in eis sunt, qui noscitur singula, quæti sint, quoniam singulis impertitus est, quicquid habent decoris, quicquid uirtutis, quicquid æstimationis & precij. Fecit omnia per se in pondere, numero, & mensura, & sine ipso factum est nihil. Iste docebit, quanti sit ani- ma hominis, rationalis uidelicet spiritus. Illum ipse magnipendit, qui opus suum agno- scit. Pro eruditione eius uniuersi fecit hanc machinam, ipsiusque eam subiecit imperio, si- cut per Prophetam dicitur: Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas ma- ris. Subiecit inquam, non ut inhæreat illi, fructuque captaret ex illa, sed ut eruditus per illam ascenderet ad notitiam eius, qui fecit omnia, illum diligeret, illi inhæreret, il- liusque quandoque uisione beata frueretur. Hoc parentes nostri considerare nolentes, infe- riori bono inhære cupierunt, summo neglecto. Porro degenerarunt nimium ab ea, in qua sunt nobilitate creati. Appetentes enim quod eis minime licebat, non solum non consecuti sunt, quod quærebant, uerum etiam magna ex parte, quod perceperant, ami- serunt, atque adeptione pollicitationis boni incōmutabilis sunt omnino priuati. In illius interminatæ sententiæ dilapsi sunt pœnam, qua eis à domino dictum est: Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem scientiæ boni & mali uide, ne comedas. In quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. Comederunt, & duplici sunt morte dānati. Nemo

sanè sufficit præuaricationis huius detrimenta narrare. Vniuersa quæ eorum posteritas incommoda patitur, ab ipsius emanauere radice. Obtemperasset mundus homini, & caro spiritui, si spiritus ipse suo obedisset auctori. Cæterum quoniam idem inobediendo deliquit, confudit omnia, & genitoris æterni iram incurrit. Qui extiterat prope, factus est longe, ita ut diceret: Erraui sicut ouis, quæ periit, quære seruum tuum. Merito postulat, ut quæratur, qui errando perierat. Quis autem illum quæreret, cum Propheta dicat, omnes sicut oues errauimus, unusquisque declinauit in uiam suam: Neminem excludit, nullum excipit, omnes errasse dicit atque periisse. Ille plane errantes, cuius erant, quæsiuit oues, ille inquam, qui centum possidens dimissis nonagintanouem in montibus excel- sis, ubi uberrima & amœna sunt pascua, descendit, ut errantem quæreret, inueniret perditam, suisque illam humeris reportaret ad propria. Quæsiuit eam sedulo tanquam bonus pastor, reperit illam quoniam mediator, suis uero humeris reportauit, quia redemptor. Ipso autem remeante cum oue, conuocatis amicis, & uicinis, spiritibus (uidelicet) beatissimis inquit: Congratulamini mihi, quia ouem, quam perdideram, inueni. Nempe hic uerus est pastor, qui errantem quærendo reperit ouem, ne moribus pateret luporum siluestriumque ferarum. Ipsius pastoris uocem audi dicentem de se: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Singula (quæso) diligenter obserua, quatenus à mercenario pastorem uerum agnoscere queas. Ego (inquit pastor) cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Audite hæc o pastores, auribus percipite o uos, qui animarum præestis regimini, quid pastor bonus loquatur, quid dicat ille, cuius uicem geritis. In terra pastoralis officij formam præbet, quam sequamini, exemplum ostendit, quod imitari debeat. Dixit enim: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & agnoscunt me meæ, & animam meam pono pro ouibus meis. Forma igitur pastoris ueri est, ut cognoscat oues, & cognoscatur ab ouibus, exemplum uero est, ut quoties opportunum fuerit, animam suam exponat pro ouibus. Vnusquisque eorum, qui pastoralis oneris curam agit, intelligat, quod pastor bonus singulas nominatimque debet oues agnoscere, non ut tondeat sicut mercenarius: sed ut pascat eas sacris monitis atque eruditionibus scripturarum. Sciat, quantum singulae proficiant, quantumque deficient. Sicque eorum salutem inuigilet, ut omnino se pro illis exponat opportune seruatis loco & tempore. Non aliunde exemplum capiet, quam ab ipso pastore domino Iesu, qui perditas quæsiuit & reperit oues, suoque a seruitute peccati illas cruore redemit, unde Petrus apostolus hoc retexens inquit: Non enim corruptilibus auro uel argento redempti estis de uana ueltra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi immaculati & incontaminati agni Iesu Christi. Tali nos uoluit redimere precio, per quod diffusum nobis suæ caritatis insinuaret affectum, illumque toto diligere mus corde, cui nos toti multipliciter obligamur. Nulla igitur ad cognoscendum deum præstantior forma percipitur, nullum ad animarum regimen, uirtutum disciplinam, scientiam sui, caritatis profectum, morumque probitatem efficacius inuenitur exemplum, quam id quod nobis dominus prærogauit Iesus. Quis unquam sic regiminis propalauit artem? quis ut ille pastoralis curæ formam exhibuit? Noscit omnes, noscit & singulos tanquam pastor bonus oues proprias. Quantum in ipso est, cunctos uult saluos fieri, uniuersis sanitaris uult præbere remedia. Attende (oro) sacramenta, & quæ ad salutem pertinent animarum. Vllane distinctione fecit honorum à malis? An unius fides melior est quam alterius? Prorsus minime. Vnus deus (ait Apostolus) una fides, unum baptisma, unum omnibus datur baptisma, eadem fides cunctis credenda exponitur. Cur non proficiant uniformiter omnes ex nobis contingit, qui uocantis admonitionem exaudire contemnunt. Recitatur euangelium in ecclesia, mandata dei publice promulgantur, sacramenta conferuntur gratis poscentibus. Clamat dominus, si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Generales exhortationes hæ sunt, & communia dona redemptoris nostri exposita uolentibus. Nuptias fecit, uniuersale conuiuium in ecclesia instituit, omnes inuitat, ut ingrediantur, discumbant, & comedant. Nunquid patrifamilias imputandum est, quod se excusauerunt multi? Commune beneficium prima inuitatio fuit, speciale autem ipsa introeundi compulsiuo. Inuitat quidem præcitos, sed prædestinatos uocando compellit.

A pellit. Quos prædestinauit, illos & uocauit, quos autem uocauit, illos & iustificauit, quos uero iustificauit, illos & magnificauit. Omnes isti sunt oues, omnes uocem pastoris audiunt, ipseque cognoscit singulas, & pro eisdem animam ponit. De his curam gerit, ne pereant in eternum, tamen earum multas ad tempus errare permittat. Errant utique, & alienorum sequuntur uocem, sed non semper. Suo tempore resipiscunt, & ueri pastoris uocem audiunt, atque ad nuptias compelluntur intrare. Compelluntur inquam, & uoluntarie intrant. Trahit enim sua unquamque uoluptas. Nepe attractio hæc spiritualis impulsio est, attamen uoluptate se mouente, uoluntas efficitur. Hoc insinuare uoluit dominus dicens: Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Veritas namque agnita intellectu trahit, inspecta pulchritudo boni delectabilis trahit affectum. Quem (oro) non trahat uerbum, patris incarnata sapientia, Dei que providentia, quæ orbem terræ & filios hominum iudicat in æquitate, & regit in iudicio ac iustitia? Cæterum si creaturatum species, bonum commutabile, inferiorum delectatio concupiscentiam allicit, & trahit post se, quid (quæso) agat creatoris degustata pulchritudo, summum & incommutabile bonum, atque celestium contemplata dulcedo? Audi prophetam utrumque perhibentem: Defecit (inquit) in salutare tuum anima mea, & in uerbum tuum supersperaui. Euidentiùs efficaciusque apostolus Petrus, quando transfiguratum ante se uidit dominum, expertus est hoc. Ex agnitione typice & claritatis specie, quam uidit in Christo, effectus præ dulcedine ebrius ait: Domine bonum est nos hic esse, si uis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Heliae unum. Sane nullo impellente, nemine sibi suadente attractus est. Audi uimus profecta gloria sine ulla uocis exhortatione, qualiter Petrum ad se traxerat dominus. Audiamus nunc, quomodo per humanam uocem, suique corporis exhibitionem ad sui agnitionem reuocauerit Thomam, cuius solennis celebritas hodie colitur ab ecclesia, quatenus inueniret errantem, ac erudiret & nos. Errant in ipso resurrectionis die apostoli simul, deerat coapostolus Thomas. Illis clausis ianuis apparuit dominus, & sui corporis cicatricibus ostensis, eosdem de sua resurrectione commonuit. Hoc Thomæ referentibus cæteris ipse, nisi clauorum loca & lateris apertionem tangeret, se minime crediturum asseruit. Octo post hæc dierum euoluto spatio, omnibus simul residentibus se Christus indicauit, & omissis reliquis uocauit Thomam, & dixit: Infer digitum tuum huc, & agnosce loca clauorum, & mitte manum tuam in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Obtemperauit ille, exclamauit, & dixit: Dominus meus, & Deus meus. O pastoris ueneranda solertia, o mediatoris nostri sollicitudo non pigra? Thomam uocauerat semel bisque prius uocatione communi, deinde specialiter ad apostolatus culmen, & tamen se auertit, pastorisque sui oblitus uocem per infidelitatis latitudinem iam errare cepit. Agnouit hoc pastor, quæsiuit errantem, reperit, & ad unitatis reduxit gremium. Agnouit pastor ouem suam, & ut agnosceretur ab illa, inquit: Infer digitum tuum huc, agnosce pastorem, agnosce dominum, agnosce redemptorem. Non illi exhibuit faciem, non uoluit cognosci per uocem, sed cicatrices ostendit uulnere, per quas suæ redemptionis emisit precium. Ex obliquo illo intulit: Ecce foramina clauorum, ecce indicia passionis, quam pro te sustinui. Ex hoc recole, quid pro te dedi, qualiter pro te animam meam posui. Accessi, ut hoc tibi insinuem, teque reuocem ad me, ne pro infidelitate male pereas sine me. Quamobrem aspice, contracta, immitte manum, infer digitum, certum te redde, quatenus meis assertionibus credens fidelis efficiaris, & non in dubietate persistas. Recole me dixisse: Qui non credit, iam iudicatus est. Nolo ut pereas, nolo ut a sinistris constituaris cum hædis. De ouibus meis es, te agnosco prædestinatum in me ante mundi constitutionem, propterea uocaui te olim. Nunc accessi, ut iustificatus ex fide tempore congruo glorificari merearis. O sincere amor, o magistri sapientia, quæ in apostolo isto pastoralis officij instituit formam, atque per illius infidelitatem innumeros erudit ad fidem. Vtrumque sufficientissime nouerat, & magisterium fidei & prelationis ministerium. Infirmis per se indicauit dominus, qualiter foueri debeant, qualiterque errantes queri, reperiri, atque baiulari oporteat. Hoc ad pastoris regimen, hoc ad magistri spectat ingenium. Maximo artis suæ studio Dei permisit sapientia, ut hic electus apostolus dubius erraret in fide. Non tamen minus ad aliorum quam ad ipsius fuit profectum. Nouerat enim dominus quam difficile homo absque cuiuspiam testimonio credulitatem suam adhibeat ad ea,

quæ ad finem pertinent. Nouerat inquam, futurę resurrectionis quanta sit altitudo, quę omnium humanarum rationum transcendit limites. Hanc per argumenta quã plurima approbare curauit. Videri namque uoluit, cum suis discipulis manducare & loqui atq; ab eisdem palpari & tangi, quemadmodum sacra euangeliorum narrãt uolumina, quorum testimonio sancta ecclesia innititur. Minime namq; dubitare fas est, quod tantorum testium assertionibus confirmatur, eorum uidelicet, qui audierunt, uiderunt, comederunt, & tetigerunt resuscitatum atq; uiuentem. In his præcipue credulitatem roborat fidelium Thomæ inquisitio: Ipse enim ob communem profectũ non acquieuit argumentis exhibitis, quibus rationabiliter crediderunt cæteri, sed perscrutari uoluit manu & digito lateris ac manuum fixuras, quatenus nulla omnino remaneret ambiguitas, quin ipse esset, qui in ligno pendendo expirauerat. Tetigit quidem & exclamauit, dominus meus & Deus meus. Exclamauit utique, ut cunctis notificaret se, quod quæsierat, repperisse. Ipsum uerum hominem ac uerum Deum esse confessus est. Hominem tetigit, & credidit Deum. Cæterum propter unitatem personæ, quæ in Christo est, utrũq; & tetigisse & credidisse fatendum est. O mira nostri auctoris dispensatio ac diligẽda benignitas, quæ euidentissimis testimonijs per unius incredulitatem uniuersam uoluit erudire ecclesiam. Hinc Thomæ non est redarguenda dubietas, quæ illum inquisitorem fidei nostræ fecit esse sollicitũ. Per ipsum quippe consummata resurrectionis & ueræ diuinitatis in Christo certã sumus affectu notitiã. Quemadmodũ illi, ita eius scrutiniũ pfecit & nobis, quibus non licet tangere, sed solum credere, unde post fidei suæ confessionem audiuit apostolus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nõ uiderunt, & crediderunt. Illi simpliciter dictum est, quia uidisti me, credidisti, nobis autem beati qui non uiderunt, & crediderunt. Sanè commendabilius est ex sola cordis credulitate confiteri Christum, quã aurium, oculorum, seu tactus adminiculo fidem habere. Vtrumq; tamen munus est Dei infiniti meriti, opusq; omnipotenti patri gratissimum, sicut idẽ dominus Iesus inquit: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit. Hæc planè est fides, quæ iustificat impios, extraneos reddit gratos, atq; beatos facit, sine qua nec placere Deo, nec in spiritu uiuere, neq; pertingere quis ualet ad uitam. Inter mortuos, qui ista caret, cõputatur, & tanquã putridũ a Christi corpore præcisus est membrũ. Nam quemadmodum qui in Christo credit, etiam si mortuus fuerit, uiuet: ita & qui uiuit nec credit, omnino est mortuus, quoniã non pertinet ad eũ, qui uiuificat mortuos, & uitã in se credentib; præstat aternã. Magna prorsus est uirtus fidei, & merces illius multa nimis. Unde (quæso) sũt miracula, orationes exaudiũt, insensibilia & irrationabilia obtẽperãt, temporalia despiciũtur, diligũt aterna, atterũt ieiunijs & uigilijs corpora, martyria perferunt, calcatur mũdus, diabolus superatur, odiũq; animæ habet propriæ: Nõ aliunde q̃ ex uirtute fidei, qua in Christum creditur. Merces autem ipsius, quam in præsentia consequuntur fideles, ueritatis notitiã atq; intellectus est lumen, dicente propheta: Nisi credideritis, non intelligetis, in futuro uerò Deus. Nam fidei succedit uisio, illa (uidelicet) de qua Ioannes ait: Dilectissimi, filij Dei sumus, & nõdũ apparuit, quid erimus, scimus quoniam, quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Duplicem hanc apostolus Thomas huius fidei est adeptus mercedem. Dum enim in Christo perscrutatus est Christum, ad celebratã resurrectionis, & ad uerbi peruenit intelligentiam, unde ait: Dominus meus, & Deus meus. Tantum quippe in illo fides ista conualuit, ut post consummatum cursum apostolicæ prædicationis, post innumerabilium conuersionem populorum ad triumphalem palmam perueniret martyrij, quo mediante immortalitatis stolum, perpetuæ uitæ gloriam, angelicam dignitatem, & beatæ trinitatis reuelatam uidere promeruit maiestatem. Hæc est fidei perfecta merces, brauium perseverantium in Christo, corona uictoriæ, resurrectio futura, uita aterna, consummata felicitas, hæreditas promissa, imperturbabilis pax, perpetuum regnũ, & nuptiæ agni immaculati Iesu Christi domini nostri ecclesiæ sponsi, & summi patris unigeniti uiuẽtis in secula seculorum. Amen.

In solen-

In solennitate S. Hugonis episcopi Lincolnienfis.

- A** Anctorum confessorum Christi enarrare præconia, fratres dilectissimi, honorificũ est, eorũ præcipue, qui pontificali fuerunt infula sublimati. Hi namq; magnanimitatis dum uiuerent uirtute præditi, sanctitate decorati, fraternaq; dilectionis zelo succensi, in cœlis nunc ineffabili gloria perfruuntur. Decet prorsus ut cæteris honore emineant, qui sanctitatis merito mortalibus nature limites transierunt. Excelsa, quã isti adepti sunt perfectionis est uia, suiq; met gloriosus uoluntarius probatur esse contẽptus. Hæc nemo apprehendit, qui temporalium rerum neglexerit esse contẽptor. Quis (oro) terrenarũ facultatũ oneratus sarcina ualet expeditis gressibus ad alta conscendere? Videte (inquit Veritas) ne corda uestra grauentur in crapula & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat perfectionis magister quantũ immoderata temporalium cura mentis sensum atterat, laudabiles dissipet cogitatus, intentionem rectam diuertat, & omnem interioris hominis importunitate sua debilitet statum. Nouerat, inquam, neminem Deo posse adherere perfectẽ, qui periturarum diuitiarum amator extiterit. Excelsus quippe dominus & in altis habitans ab ijs, qui liberati sunt traditi, potest apprehendi. Hinc est, quod ab eodem Mosi rubo appropinquantis dicitur: Solue calceamenta de pedibus tuis, locus enim, in quo stas, terra sancta est. Planè religionis habitacula & sanctæ conuersationis loca, quæ a seculi contemptoribus incoluntur, terra sancta esse perhibetur, quoniam in ea, die noctuq; diuinis insistitur laudibus, puritatis custoditur candor, & quantum fas est, cœlestis uitæ præferuntur insignia: Fitq; auxiliãte Deo, ac decertantibus qui in illa morantur, ut quædam angelicæ formæ imago eluceat, ita ut propheticum illi merito coaptetur eloquium: Quam gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei? Sicut lætantium omnium habitatio est in te. Nonne recto lætantur ordine, quibus donatum est domino famulari, terrena despiciere, obhorere uitia, delicta plangere, calcare mundum, & per amoris incendium ac sanctæ contemplationis ocium fieri proximos cœlo, & angelicis nõnunquã misceri spiritibus? Hæc sanè sunt seruorum Christi spiritualia studia, hæc abrenunciãtiũ seculo pia solatia, qui eo lætiores fiunt, quo relictis temporalibus curis, spretoq; pereuntis uitæ gaudio suimet delectabilius uigilantiusq; cupiunt esse contemptores. Et hoc nõ ab re esse censuerim. Habet quippe corruptibilis caro concupiscentiæ suæ aculeos, habet mortalitatis ineuilabilem legem, quæ legi Dei renuit esse subiecta. Quamobrem tam importune aduersatur spiritui, bellumq; illi quotidianum indicit, ne uirtutis propositum teneat, ne poenitentia lamenta suscipiat, ne compunctionis lacrymas fundat, quibus rediuiua quadam resurrectione reformetur in melius, atq; ingenitæ dignitatis sibi præripiat principatum, quem ipse spiritus minime ualet apprehendere, nisi cœlestis dulcedinis imbre perfusus, renitentis carnis retundat insultus, actus regat, stimulosq; compescat, & magnanimitate animi, caduca spernendo cœlestia diligit. Cæterum magnanimum illum esse denuncio, qui renũciat seculo, carnis lenocinia calcit, perfectionis arcem conscendere nititur, atq; pro sui conditoris amore crucem suam infatigabiliter baiulare nõ cessat. An nõ magnanimus ille dicendus est, qui solo corpore conuersatur in terris, & contra aereas potestates certamen nequaquam ueretur assumere? Stat magnanimus, impetritus corde, desiderio accensus, lætus animo, fide fundatus, spei consolatione repletus, uirtutumq; protectione munitus, ut ignea inimicorum tela excipiat, immoderatos corporis sui reprimat motus, uarios rerum euentus superet, seipsumq; sibi ipsi subijciat, quatenus obtutibus possit placere diuinis, iudicisq; mereatur gratiam cuncta cernentis. Hinc sanctitatis aggreditur uias, perfectionis peragrat semitas, renouat spiritũ, atq; caritatis uinculis alligatus, Deum toto corde totisq; uisceribus intra suæ mentis secretum conatur amplecti. Quamobrem beatum illum iuxta prophete oraculum esse cẽsuerim, quem dominus misericorditer seculi elegit ex tenebris, & assumpsit in filium, quoniam in suis atrijs ipsum habitare faciet, replebitq; bonis suis sempiternis, atq; felicitate perpetua efficiet dignum, quum (uidelicet) peregrinationis huius compleuerit cursum, ac momentaneę uitæ consummauerit terminum. Interim uerò quoniã hominis uita militicia est super terram, ut uarijs tentationibus agitetur, necessarium est. Quis (quæso) Dei filio sanctior? Quis a delictorum contagionibus illo immunior? Quis uirtutibus locupletior?

locupletior: atque meritorum omnium sanctitate sublimior. Et tamen impiorum hominum est passus insidias, eorum pertulit uerba, daemonumque tormenta sustinuit, unde **Heb. 4** Apostolus inquit: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, per omnia tentatus, pro similitudine absque peccato. Proinde in eo, qui tentatus est, ualet eos qui tentantur, a tentatione eripere, restituere libertati, atque gratiae condonare. Nemo igitur quem tentat, desperet, & a propriae salutis languescat fiducia. Tentatus nullus obhorreat, quoniam ex tentatione perficitur uirtus, augetur merces, probatur anima, ac crescit scientia, magnanimitas exercetur, homo interior roboratur, purgatur uita, & merita cumulantur. Ista Iacobus apostolus considerans inquit: Beatus uir, qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitae, quam repromisit Deus diligentibus se. **Rom. 5** Tribulationum & tentationum utilitatem Paulus quoque pronuncians ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero spem, spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Gradibus ergo suis quemadmodum consummatur uirtus, ita cooperante Deo quisque efficitur sanctus, atque perfectus. Hoc sacrarum pronuntiant eloquia scripturarum, hoc sanctorum praecedentium commendat & uita. Quod ut clarius elucescat, sanctissimi Hugonis episcopi Lincolnienensis, cuius hodie solennia celebrantur, percurrente calamo uitam proferamus in medium. Hic etenim quum adhuc esset puerulus, senile cor gerens, post regularem canonicorum institutionem, in qua strenue conuersatus est, ut amplius placeret altissimo, sanctae religionis Carthusiensis iugo, ardentissimo pro fide studio colla substrauit. Contempsit quidem seculum, reliquit praedia, opes erogauit egenis, omnemque mundi gloriam commendabili magnanimitatis uirtute calcauit. Praeterea corpus suum ieiuniorum, uigiliarum, & exterioris operis exercitatione castigans, ipsum prorsus spiritui seruire coegit. Apostolica siquidem admonitione edoctus, semetipsum hostiam uiuam, sanctam, Deo placentem exhibuit. Nouerat plane uberem poenitentiae esse mercedem, delectabilem uirtutis fructum, & puritatis donum esse conspicuum. Quamobrem fidei constantia fultus, ac Dei sapientia repletus tanquam negociator eximius lutum commutauit in aurum, spreuitque praesentia futurorum illectus amore. Hinc ad debellandas corporis passiones ad perferenda pro Christo conuicia, ad libidinis extinguenda incendia se, contra se, uiriliter armauit ad pugnam. Quod utique dimicandi genus illorum est proprium, qui indomitas carnis uoluptates pro diuinitatis amore sub censura uirtutum conantur restringere, de quibus per Paulum dicitur: Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum uitijs & concupiscentijs. Illorum inquam est proprium proficiendi desiderio omnem cordis sui intentionem, ut a supernae uocationis brauium perfectionisque attingant fastigium, in anteriora protendere. Huiusmodi synaeræ caritatis poculo sanctus noster debriatus, atque spiritualis deuotionis alimonia quotidiana depastus, de uirtute in uirtutem semper proficiendo scandeat gloriosis intus uictoriarum laureatus triumphis. Quoniam (quæso) modo in spiritualis certaminis campo aduersus immundorum spirituum numerosum exercitum, contra innatas adultasque corporis passiones decertare suffecisset, si non caelesti extitisset fultus praesidio, Hac castissimi amoris repletus incendio: Minime etenim per se in hoc agone ualet mortalitas infirmitas, quoniam aduersarijs suis impar est uiribus. Quamobrem Dei pia clementia militibus suis quemadmodum praestat pugnandi ausum, ita tribuit uincendi praesidium. Agnoscat igitur homo in tali conflictu propriae infirmitatis inertiam, inaequalem cum inimicis uirtutem, minusque probatam experientiam. Attollat quoque considerationis suae oculos ad Deum, a quo uincendi sortitur auxiliu, totisque medullis cordis, quoties uictor existit, propheticum illud decantando pronunciet dicens: Non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Iterumque: Impulsus euersus sum, ut caderem, & dominus suscepit me, fortitudo mea & laus mea dominus, & factus est mihi in salutem. Haec sane uere humilitatis est recta confessio, haec inquam est pugnantium atque uincantium commendanda cognitio, ut quisque sicut bene operandi a Deo accepit gratiam, ita in singulis actibus suis eidem studeat exhibere gloriam. Hanc profecto diuinae laudationis regulam sanctus didicit Hugo. Nunquam enim sic proficere ualisset in gratia, nisi sedula mentis exercitatione humilitatis creuisset in forma. Nam (sacro testante eloquio)

A eloquio) sicut Deus superbis resistit, ita consuevit humilibus prestare gratiam. Ex profectu ergo gratiae humilitatis uirtus, atque ex quotidianis casibus elationis agnoscitur esse mensura, quod Saulis regis ac sancti huius certo probatur exemplo, qui ambo humiles, amboque Deo placentes ad regimen sunt populorum euecti, uerum non eodem progressu, neque pari uterque sunt sine directi. Oblitus quippe propriae uilitatis ac pristinae humilitatis rex eleuatus in consilio, contempto aeterni regis imperio, se inaniter erigens supra se factus est ex dono deterior, qui debuit esse humilior, non autem sic se Hugo pater noster exhibuit. Eruditus namque in regulari conuersatione omnium perfectione uirtutum effectus est in episcopali dignitate deuotior, habitus uilitate despectior, erga sui custodiam uigilantior, atque pro salute proximorum seruentior. Subditorum quippe crimina plangebat ut propria, eorum de ecclesia patrimonio subleuabat inopiam, afflictis compatiebatur ex corde, debiles hortabatur ut pater, sicque singulis sibi commissis misericordiae impendebat auxilium, ut illud beati Iob ueraciter dici possit: Benedictio perituri super me ueniebat, & cor uiduae consolatus sum. oculus fui caeco, & pes claudus, pater eram pauperum, & moerentium consolator, flebam quondam super eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi. Ex his & huiusmodi fraternae dilectionis studijs fulgentem meritorum caelestium sibi coronam contexit, per quam nedum Deo gratus est factus, uerumetiam in ecclesiae domo tanquam maturina stella sanctitatis priuilegio supra multos enituit. Eius siquidem uita uirtutum odore respersa, immensis miraculis claruit, atque honorum operum opinione refulsit. Vbique gloriosum nomen resonabat Hugonis, undique bonitatis illius clarebant insignia. Ipsum reges uenerabantur ut patrem, clerus ei obtemperabat ut pastori praecipuo, agris sanitatis remedia praestabat ut medicus: sicque factus erat omnia omnibus, quatenus omnes Christo lucrari ualeret. Verum quoniam Deum puro ex corde dilexit, similem illum fecit in gloria sanctorum, magnificauit eum in timore inimicorum, & in uerbis suis monstra placauit, glorificauit eum in conspectu regum & principum, & ostendit illi gloriam suam. In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit ex omni carne. Audiuit quoque uocem ipsius cum deprecatur eum, & induxit illum in nubem, & dedit illi cor ad praeccepta, & legem uitae & disciplinae, ut doceret populum suum mandata ipsius, errantesque reuocaret ad uiam salutis, religionis, & pacis, ut nouam creatori suo progeniem acquireret, per quam laus diuina accresceret, uirtutum norma luceret, plebs Christiana proficeret, atque futurae uitae appareret imago. Propter haec non delebitur memoria eius de ecclesia Christi, & nomen ipsius requiretur a generatione in generationem. Ista profecto o domine Iesu est prima stella, quam in hac peregrinatione sanctis tuis tribuis famulantibus tibi in ueritate, & propter te usque ad mortem se humiliando certantibus honorabiles illos reddis, & sapientia repleas, facisque coruscare miraculis, ut gratia, quam perceperunt abs te, nota fiat omnipopulo tuo, glorificentque te habitantem in illis, atque eos imitentur in bonum, quatenus donorum ipsorum mereantur esse participes. Es namque pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui adoptionis filios bonitatis tuae foues in gremio, singulis gratiarum tuarum impertiens munera, prout necessarium cuique esse decernis. Non enim uniformiter illos trahis ad te, neque omnibus omnia praebes, sed pro libito uoluntatis tuae dona largiris, qui lege sapientiae tuae cuncta facis in pondere, numero, & mensura. Hanc quippe gratiarum tuarum distributionem Apostolus tuus denunciat dicens: Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt, idem uero Deus, qui operatur omnia in omnibus. Nam unicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij uero sermo scientiae secundum eundem spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Ex huiusmodi siquidem uarietate ecclesiae sponsae tuae uestis deaurata conficitur, quae a dextris tuis astare perhibetur, & coram te ipso suo rege & domino meritorum diuersitate decorata defulget. Latae quippe in singulis, quos sanctificationis generat lauacro, nec ex unius abundantia in alterius diminutionem stringitur, quoniam in omnibus omnia possidet tanquam bona mater, & unica sponsa fecunda

cunda & uirgo. Nō autē sibi, sed tibi acquirat filios, neq; in se, sed castissimo caritatis affectu gloriatur in te. Proinde gaudet in omnibus, atq; iucundat in singulis, laboratq; ut crescant in uiros perfectos, & in mensuram ætatis plenitudinis tuæ, perueniantq; ad te, qui super sydereas mansiones cū patre & sancto spiritu regnare cognosceris. Tunc tua illis propalante se gloria erit lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, fulgebuntq; tanquam sol in meridie illuminati abs te, qui uera es lux, quæ omnem illuminat hominem accedentem ad te, & credentem in te, tibiq; adherentem. Tunc inquam uniuersi, qui tecum erunt, duplicibus uestientur, ut Deus, ut sis Deus omnia in omnibus, ut ipsi tecum sint unum, sicut tu es unus cum patre tuo Deus. **Ioan. 17** Hoc planè quum adhuc in carne esses passibilis, patri locutus es dicens: Volo, ut sicut ego & tu unum sumus, ita & illi unum sint mecū, tu in me, & ego in illis, ut simus cōsummati in unum, qui es beatitudo uera atq; perfecta regnantium in te, qui es Deus benedictus in secula seculorum, Amen.

In dominica de Ramis palmarum.

Matth. 21 Vemadmodum hodierna die sacri euangelij patefecit historia, Hebræorum populus domino Iesu descendenti de monte Oliueti, ut ingrederetur Hierusalem, cū ramis oliuarū spatuliscq; palmarū occurrit obuiam clamans, & dicens: Osanna filio Dauid, benedictus q̄ uenit in nomine domine, osanna in excelsis. Hoc sanè nō fortuitu, neq; humana est actū industria. Nusquam in scripturis diuinis tale quid simile legit, per qd̄ erudirētur hi. Inusitatū prorsus hoc erat, ut reges huiusmodi sublimarentur honoribus, talibusq; susciperentur præconijs. Propterea (sicut iā dictū est) non casu id gestū est, sancto præmonēte spiritu, qui ubi uult spirat, & quib. uult, reuelat mysteria. Porro nouo regi nouæ uenerationis debebantur obsequia, quatenus qui excelebat cæteros dignitate, ab uniuersis etiā discerneret specialis reuerētiæ forma. Nō enim rex gloriæ, & dominus uirtutū tēporalibus, ut ceteri, debuit ditari muneribus, quum imperio liberrimo uniuersa possideat, dicēte Propheta: Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarū, & uniuersi qui habitant in eo. Sed neq; simpliciter ab hominibus honorari, quoniā illi omnes angeli, omnis cœlestis exercitus famulabatur militia. Illi igit talis debebatur honor, qui cōgrueret Deo, taliaq; spiritualia obsequia, q̄ regia ipsius merito cōformes fierēt dignitati, quoniā Deus et rex Christus dominus est. Est q̄ pe Deus uerus de Deo patre genitus cōsubstantialis, coeternus illi, quemadmodū idē pater p̄ Prophetā testat̄ dicens: Tecū principiū in die uirtutis tuæ in splendorib. sanctorū, **Psal. 109** ex utero ante luciferū genui te. Quā utiq; generationē diuinam alius propheta intuens **Esai. 53** & annuncians ait: Generationē eius quis enarrabit? Est etiā Christus dominus spiritualis & uerus rex, unctus nō uisibiliter, neq; materiali oleo, sed spiritu sancto, quemadmodum de eo per Prophetā dicitur: Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatem, propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ cōsortib. tuis. Vtrumq; etenim propalante paracleti memorati intellexerūt homines. Deū nāq; uenerabatur in homine, quando tota mentis intētionē clamabāt, Benedictus qui uenit in nomine domini, osanna in excelsis. **Matth. 21** **Mar. 11** Regem uerò eundē esse fatebantur, quū præmittebāt osanna filio Dauid. Marcus autē hoc apertius eos dixisse declarās inq̄: Osanna benedictus q̄ uenit in nomine domini, benedictū qd̄ uenit regnū patris nostri Dauid, osanna in excelsis. Sane rex est Christus, non utiq; militari stipatus honore, nō indutus purpura, neq; aureo diademate coronatus, sed ineffabili decoratus gloria, & angelorū innumerabilium comitatus exercitu, qui omnibus illius obtemperant iussis. Hoc suæ ministratiōnis officium celebrato aduersus diabolum triumpho, ostenderunt in monte, sicut de eo legitur: Tunc recessit diabolus ab eo, & angeli accesserunt, & ministrabant ei, unde proximus passioni Petro ait: An putas, quia non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Se quoque idem dominus regem esse Pilato confessus est **Matth. 4** **Matth. 26** dicens: Rex sum ego. Verū ne illū talem regē arbitraretur, quales mortales reges sunt, q̄ in præsentī seculo ad tempus imperāt, inquit: Regnū meum non est de hoc mūdo, si autē ex hoc mundo esset regnū meum, ministri mei utiq; decertarent, ut nō traderer iudæis, nunc autē regnum meum non est hinc. Non ait regnū meum non est in hoc mundo, sed signanter dixit de hoc mundo, id est qualia sunt regna istius mundi, quæ uicissitudine **Matth. 27**

A sua, perturbationibus, & anxietatibus plena sunt. De ipsius uerò regni qualitate Propheta ait: Potestas eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnū illius, quod nō corrumpetur. Regnat tamen etiā in hoc mundo, dum regit, quos condidit, sibiq; subiectos suum deducit ad regnum, ac reges facit, quemadmodum per Ioannē in Apocalypsi dicitur: Et fecit nos reges, & sacerdotes, & regnabimus in æternum. Venit igitur rex noster **Apoc. 1** humilis sub carnis fragilitate obiectus in hunc mundi campū cū diabolo pugnaturus, ut illi diriperet dominatum, quē in hominibus eo permittente tyrānica temeritate tenebat, noluit autē illum per diuinitatis imperium, sed per æquitates superare censurā. Hinc se ab illo passus est persequi, tentari, flagellari, crucifigi, occidiq;. Quamobrē iustitiæ exigēte decreto dū iustū peremit iniustē, iniusti principatus, quem sibi in hominib. usurparat, amisit imperium. Hoc igitur aduersus aereas potestates celebrato triūpho regis nostri spiritualis uictoriæ sunt propalata insignia, præconesq; directi per orbē, q̄ eadē uniuersis notificarēt populis, quatenus suū spirituale agnoscerēt regē, illiq; fidelis confessionis tributa præstarent. Totū hoc mysticē significatū hodie fuisse cognoscimus, quoniā futura erat ecclesia cōgreganda de gentibus, quæ uestimenta sua spiritualia regis nostri Christi fuerat prostratura uestigijs, atq; oliuarum frondibus sanctæ deuotionis ubertate fœcundis trophei ipsius celebratura mysteriū. Hoc inquā quod ab ecclesia mysticē agitur, debet ab unoquoq; fidelīū spiritualiter exhiberi, si tamen non aliter uiuere uolunt, quā eo modo, quo Christianæ religionis testatur professio. Nostra igitur ō fratres uestimenta deuote sternamus in uia, si gratum cupimus Christo laudis offerre obsequiū. Verū quoniā omnes duplicibus uestiuntur, non indumentū simplex, sed uestimēta Christi sunt subiiciēda uestigijs. Est quippe corporis, & est animæ indumentū, quo fidelis quisq; Deo militans, se debet exuere. Est namq; terrena substantia corporis uestimētu, ex qua pascitur, nutritur, & regitur. Hoc planè liberali affectu exhibendū est pedibus Christi, uidelicet pauperibus, qui in Christi corpore, quod est ecclesia, contēptibilia membra esse noscūtur. Hoc autē qualiter spiritualiter suscipiat dominus, & q̄ ueraciter se percepisse fateat, qd̄ pro eius amore erogatur egentibus, in iudicio diciturus est iustis: Venite benedicti patris mei, percipite regnū, qd̄ uobis paratū est ab origine mūdi. **Matth. 25** Esuriui & sitiui, & dedistis mihi māducare et bibere, hospes erā, & collegistis me, nudus & cooperuistis me, infirmus & in carcere, & uisitastis me. Nā qd̄ unī ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Vidēsne q̄ ardentē dominus tuū abs te cupiat recipere indumentū, non qd̄ suos ne queat aliūde nutrire egentes, sed ut inueniat in te, unde tibi bona sua ualeat præstare cœlestia? Propter te nāq; requirit à te, qd̄ præstitit tibi, quatenus per ea possit tibi quādoq; etiā tribuere se. Da ergo tua, ut illū qui te fecit, merearis accipere. Te autē nequaquam uolo, ut lateat, q̄ non omnis ab omnib. est erogāda substantia. Debet nāq; qui matrimonio deditus est, de proprijs facultatibus educare liberos, sustentare familiā, mundiq; exercere negocia, ac ex opibus sibi concessis iuxta possibilitatē cōmunicare egentibus. Meminerint tamen huiusmodi dixisse Apostolū: Hoc autē dico fratres, tempus breue est, reliquū est, ut qui habēt uxores, tanquā non habentes sint, & qui flent, tanquā non flentes, & qui gaudēt, tanquā non gaudentes, & qui emūt, tanquā non possidēt, & q̄ utūtur hoc mūdo, tanquā nō utantur. Præterit enim figura huius mūdi, uolo autē uos sine sollicitudine esse. Ista profecto est apostolica disciplina, quā in seculo uiuētibus tradidit. Per ipsam quippe illis minime prohibet tēporaliū facultatū proprietatem, sed immoderatus coercetur affectus, quatenus sic terrena bona possideant, ut tēporalib. semp̄ æterna præponāt. At uerò quicūq; renunciantes seculo sanctæ religionis ac paupertatis uolūtariæ se uoto strinxerunt, nihil omnino proprium possidere ualent in terra, quippe quum illis cœlestis hæreditas spondeatur. In horū siquidē persona Propheta cōgratulās ait: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatē meam **Psal. 15** mihi. Non enim amittitur, quod ob amorē relinquitur conditoris ipso promittente, qui ait: Omnis q̄ relinquerit patrē aut matrē, filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Disce itaq; ō religiose, nihil proprium habere in seculo, ut cœlestem hæreditatē consequi merearis in celo. Disce inquā nedū temporaliū facultatum reijcere sarcinam, uerum etiā à te illarum abdicatione affectū, ne irrita censeatur esse professio tua, ut iudaico animo iterū repetere uidearis **Matth. 19**

Laur. Iustin.

Nn Ægyptum.

Egyptum. Sat tibi sit monasterij communis substantia, de qua unicusq; necessaria ministrantur abunde. Ditiior prorsus eris, si cōtempseris omnia, q̄ si pecuniarū & gēmarum milia possidebis. Memento (quæso ô monache) qua sententia multati fuerint Ananias, & uxor eius Saphira, qui agri uenditi sibi uoluerunt retinere particulā. Sic Anania locutus est Petrus: Cur tentauit Satanas cor tuū mentiri te spiritui sancto, & fraudare de precio agri? Nonne manēs tibi manebat, & uenūdatus in tua erat potestate? Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, sed Deo. Parua cōcupierūt hi, & grauem in se mortis perceperunt sententiā, ut scias, quoniā nō pecuniarū numerositas, sed immoderatus affectus in ijs, q̄ apostolicę perfectionis regulā p̄fitentur, damnat à Christo. Præbe igitur totū, q̄ te ipsum dare uoluisti. Ut implearis cœlestibus, temporalitū in te affectū euacua. Porro ridiculū est specietenus & in ecclesię facie renūciasse terrenis, & cuiuscunq; substantiæ inherere solatijs. Nunquā cōsolationem quis poterit (ut decet) sentire diuinam, dum quātulæcunq; rei fuerit inordinato amore detentus. Minime prorsus religioso congruit quicquā dicere suum, ubi omnia omnibus cēsentur esse cōmunia. Nōne in exordio nascētis ecclesię legitur uniuersa ijs, quib. cor unū erat, & anima una, fuisse communia? Huius itaq; fraternę unitatis regularis obseruātia gerit imaginē, q̄ diuitē nō discernit à paupere, ac generosum non præponit ignobili, sed singulis necessaria impertiri iubet, ne liuoris quicquā in Deo famulātibus, seu contradictionis germen insurgat. Rerum quippe usum tribuit, sed priuatū damnat affectū. Quamobrem præuaricatores professionis, q̄ habēt propria, uel alienāt cōmunia, seu absq; superioris licentia mutuo tribuunt cōcessa, tā dure arguit, tā districtē corripit, atq; ab unitatis gremio excommunicando abscindit. Magna liquidem peritūta utitur, dum putridū abscindit membrū, ne exemplo suo corrumpanatur & cætera. Quem quoq; morbidā ab ouili reijcit, ne totius cōgregationis cōmaculet gregē. Pertimesce igitur, quisquis per excōmunicationis censuram ab ecclesię unitate alienus efficeris, ne in eadem sententia corporis & animæ patiaris interitū. Paue sœuientiū bestiarum incursum, q̄ foris errātes diripere consueuerunt. Scito te toties esse alienum à Christo, quoties per religionis tuę statuta excōmunicaris à præfule. Noli (quæso) pro paruīs magna, atq; pro terrenis commutare cœlestia. Noli, inquam, pro peritura substantia participatione carere fidelitū. Omniū bonorum, quę in ecclesia fiunt, communicatione te priuas, si excōmunicatus in cordis obduratione persistas. Nam quemadmodū abscissum membrū nullo modo uegetatur in corpore: ita inhærens uiuificans spiritus nutrire non desinit. Hoc Propheta inlinuans inquit: Particeps ego sum omniū timentium te, & custodientiū mandata tua. Redi igitur ô excōmunicate ad gremiū, propriū fatere delictū, expone propria, ostende cōmunia, libros, pecuniā, & omne quod habes in cella abijce, & ante pedes te statua præsentis, humiliq; prostratus ueniā pete, & impositū pœnitentię onus amplectere. Elige potius in cōuentu fratrū, q̄ angelorū ruborē accipere. Quid tibi proderit, si tuū uolueris celare delictum, cū in iudicio palā futurū sit omnibus? Dic tu iniquitates tuas prius, q̄ conuincaris in crimine. Age sponte, qđ quādoq; patieris inuitus. Prophetico admonitus oraculo cōfessionis medelā assume, detrimentū ut nō patiaris æternū. Dixi (inquit ille) confitebor aduersum me iniustitiā meā domino, & tu remisisti impietate peccati mei. Nunquā nisi cōfessione mediante remissionē percipies peccatorū. Si deliquisti, cōfiteri, quoniā exinde ueniā consequeris & gratiam. Solue uincula colli tui ô monache, fasciculos reijce deprimentes, proprietatem prohibitam tibi habere noli, omnibusq; (quemadmodū promissisti) ex corde renuncia, ut Christi seruus fidelis existas. Hoc sane si recte perficies uestem unā ante tui uestigia proijcies redēptoris. Cæterum si carnem tuam pœnitentię flagello maclabis humiliter, strauisti & alteram. Admonentē apostolum audi: Obsecro (inquit) uos fratres per misericordiā Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentē, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium uestrum. Obsecrat corpus exhiberi in laboribus, in ieiunijs, in uigilijs, in fame & siti, in frigore & nuditate, ut esse ualeat hostia uiua, sancta, Deo placens, atq; perfecta. Nouerat excellentissimus doctor, quā petulantē aduersus spiritum lasciuat corpus, quantumcūq; uirtutis renitatur bono, si absq; pœnitentię eruditione permaneat, propterea hortatur, ut sub temperantię coarctatur iugo, ipsiusq; immoderata refrēnetur uoluptas, ne sibi met ruina efficiatur & anima.

Hoc

A Hoc proculdubio pœnitentię magisterium conditori nostro gratissimum est, adeo ut ab illo suę prædicationis exordium sumpserit dicens: Pœnitentiā agite, appropinquauit in uos regnū cœlorū. Hoc inquā pœnitentię exercitium commune est omnib. sanctis, qui oculis diuinę maiestatis dum placere desiderant, carnē suam, quā naturaliter diligunt, præter necessitatem ultimam fouere refugiunt. Per Hebræorum igitur turbam, de qua euāgelicus hodie sermo proloquitur, significatū hoc fuisse cognoscimus. Vestimenta illi lana linoq; contexta deponūt, sancti aut omnē terrenarū rerū proprietatē affectūq; reijciunt corpora sua in redemptoris redigentes obsequiū. Illi inquā oliuarū ramos frondesq; palmarū gestabāt in manibus, hi aut deuotionis uirentē gustum tenentes, in corde pro quotidianis triumphis in gratiarū semper actione cōsistūt. Hinc sanctę spei caritatisq; refecti dulcedine iucundū in spiritu carmen pię modulationis exoluūt. Huiusmodi iubilationis canticō repleti Propheta cupiebat, quum diceret: Repleatur os meum laude, ut cantē gloriam tuā tota die magnitudinem tuā. Quicūq; carmen istud didicerunt promere, quantū intimæ caritatis abundēt delicijs optime sciunt. Quamobrem non semel tantum bis uel ter, sed die integro id frequenter desiderant. Non enim ualet inferre fastidium, quod amore cōplet uiscera, replet cor lumine, deuotione inebriat mentē, spiritū exultare cōpellit, ipsamq; uenire dilectā in castos sponsi trahit amplexus. Tunc planē nihil uacat à gaudio, nil pauidum sponsæ miscetur affectui. Omnis interioris domus lætatur familia, atq; cuncta q̄ agitur sapit actio, cordis affatim redundāte dulcedine. Talia interpellante oratione Propheta fuerat expertus, qui ait: Cor meū & caro mea exultauerunt in Deum uiuū. Porro tunc in Deū uiuum cor & caro rectissime exultare perhibētur, quū infuso desuper diuinę cognitionis splendore amore cor tangitur, sponsiq; præsentia adesse sentitur. Ex qua etiam exterior homo participans spiritui famulatur: diuina perficit iussa, atq; misericordię operibus gratāter instruit. De ijs qui ad memoratā internæ dulcedinis attigerunt perfectionem, inquit Propheta: Domine in lumine uultus tui ambulabūt, & in nomine tuo exultabūt tota die, & in iustitia tua exaltabunt, quoniā gloria uirtutis eorū tu es. Disce igitur quisquis es, q̄ cōcupiscis huiusmodi amoris experiri præludia, temporalia cuncta affectu deserere, & corporis uoluptatib. repugnare. Disce inquam iugiter redire ad te, & mentis exercitatione insistere, per quam formata oratio deuotionis subministrat gustum, atq; contēplationi aditum pandit. Ista profecto tunc irreprehensibiliter (ut arbitror) complere ualebis, quū post uitiorum duracerramina, post immundorū spirituū importunos insultus pro adeptis uirtutib. atq; sapientię infuso splendore gratias redemptori tuo exhibere studebis, qui cum patre & spiritu sancto uiuit & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

Sermo exhortatorius ad conuersionem & ad emollienda obdurata corda.

Donuertimini ad me, inquit propheta, imò dominus per prophetā, in toto corde uestro, in ieiunio, & fletu, & plāctu scindite corda uestra, & nō uestimenta uestra. Auersis itaq; & peccatorib. loquit, ijs uidelicet, qui spreto conditoris sui imperio, neglectisq; diuinę legis institutis ambulant post desideria cordis sui, & nolūt se cōuertere, ut salui fiāt. Illos admonet ante q̄ feriat, illos reuocat ad sensū intelligētis, ne cōtemptores iuste dānet. Nō est talis, ut lateat in perditione morientū, neq; uult peccatoris mortē, sed potius ut conuertatur & uiuat. Diligit facturā suā opus manū suarum, amatq; imaginem suā non sculptā in marmore, ne c in parietibus pictā, sed quā impressit in anima, sicut ipse ait: Faciamus hominē ad imaginem & similitudinem nostram. Hanc in perdita oue centesima relictis nonaginta nouē in montibus requisit. Hanc & in dragma decima abscofa dilexit, propter quā reperit dam lucernam accēdit, euerrit domū, omniaq; cōmouit. Sollicitudine omnem exhibuit, ut quod amiserat, inueniret. Nouerat ipse, qui fecerat, quanti esset, quod perierat. Proinde nō est passus, ut sub aggere terrenarū uoluptatū lateret, delitescēdoq; periret homo, quē sua similitudine decorauerat, atq; ad suā condiderat gloriam, quatenus illum agnosceret, agnoscendo diligeret, & diligendo ad ipsum quandoq; ueniret futurus de sui uisione beatus. Nam per illum statuerat ut angelorum, qui contra Deū superbiendo ceciderant, redintegraretur numerus, ac superne Hierusalē collapse restaurarent ruina, quem admodū Propheta dominū deprecatus est dicens: Benigne fac domine in bona uolun-

Laur. iustin,

Nn 2 tate

tate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem. Egit aut hoc nõ necessitate compulsus, quin aliter q̄ per hominẽ id posset perficere, cū omnipotẽs sit, illiq̄ suppetat omnia posset, dū uult, sicut Psalmus ait: Omnia quęcūq̄ uoluit dominus, fecit in cœlo & in terra, in mari & in omnib. abyssis. Absurdū profecto est credere Deũ speciei indiguisse humanę ut angelorũ reformaret ordines, q̄ antequã ipsam plasmarer, uniuersa creauit ex nihilo, atq̄ ad sui ministeriũ numerositatẽ cõdidit angelorũ, sicut per Paulũ dicit, Nonne omnes (inquit) administratorij spiritus sunt in ministeriũ missi propter eos, qui hæreditatẽ capiũt salutis: Hoc igitur nõ defectu egit potestatis, sed ex mera sua ipsius liberrima caritate, q̄ de largifluo æternæ bonitatis fonte absq̄ suæ gloriæ detrimẽto sua suis non desijt dona concedere. Verũ quum homo idẽ in paradiso uoluptatis locatus fuisset, seductoriq̄ angelo præbuisset assensum, in huius peregrinationis exulauit loco, ubi in latrones incidit, qui exuentes eũ immortalitatis tunica ac maxima ex parte naturalib. & gratuitis donis, plagis multis impositis illũ seminecẽ reliquerũt. Hũc illac præteriens uidit quidã sacerdos, qui legis typũ tenet, atq̄ nullo medicamento eidẽ adhibito pertransijt, quoniã (Apostolo teste) nihil ad perfectũ adduxit lex. Si enim data esset lex, q̄ iustificare posset, iam gratia nõ esset gratia. Potuit enim lex agrũ agnoscere, inter leprã & leprã discernere, illi cõpati, eum uerò minime sanare. Hęc in porticu Salomonis figurata est, q̄ languẽtes in se tenere poterat, nequaquam uerò curare. Eundẽ quoq̄ agrũ uidit leuita quidem illac transitum faciens, qui prophetarum in se figurabat autoritatem, & nullo impenso curationis auxilio præterijt. Potuerunt namq̄ prophetæ iustorũ merita peccatorumq̄ denunciare supplicia, sed ueniã nullo modo delinquentibus dare, quoniã & ipsi peccatores erant, & Dei misericordia sicut cæteri indigebant. Vnum eorũ confitentem audi: Omnes sicut oues errauimus, unusquisq̄ declinauit in uiam suã. Alius uerò ait: Dominus de cœlo prospexit super filios hominum, ut uideat, si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq̄ ad unum. Postremo Samaritanus pijsimimus, qui & ipse ab Hierusalem descenderat in Hierico, mox ut languidũ istũ intuitus est, super eius misericordia compassione permotus, appropinquãs ligauit uulnera illius infuso desuper compunctionis uino, atq̄ misericordiæ oleo, suoq̄ illũ imponens iumento, ecclesiæ duxit ad stabulum mandans rectoribus ecclesiarum, quatenus diligentẽ erga eum curam adhiberent, donec conualesceret, spõdensq̄ se illis redditurum, quicquid pro eius supererogauerint ualitudine. Qui legit intelligat, quoniã hęc parabola restorationis ac redemptionis humanæ modum declarat & ordinem. Descendit Dei filius per carnis susceptionem in hoc exumnosum exilium factus hominum custos atq̄ redemptor. Agnouit iacentis utriusq̄ hominis calamitatem, fouit sacramentorum remedijs ulcera ipsius, portauit super se in cruce pendens omnium iniquitates, sicut per Prophetã dicitur: Verẽ lãguores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit. Nos reputauimus eum quasi leprosum & percussum à Deo & humiliatum: ipse aut uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrę super eũ, & liuore eius sanati sumus. Solus igitur Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus humani generis ualuit mederi languoribus, qui peccatũ nullũ fecit, neq̄ in ore ipsius inuentus est dolus. Quamobrem quia solus inter mortuos ab omni culpa extitit liber, rationabiliter potuit infirmi uulnera curare, ipsumq̄ pristinæ restituere libertati, quemadmodũ in euangelio ipse ait: Si filius liberabit uos, uerẽ liberi eritis. Nã & per pphetã inquit: Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. Per Esaiã quoq̄ causam aduentus sui ad nos, & effectũ denũcians ait: Spiritus domini super me, eo quod unxit me dominus, ad annũciandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, ut prædicarem annum placabilem domino, & diem ultionis Deo nostro, ut consolarer omnes lugentes, & ponerem consolationem lugentibus Sion, & darem eius coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mororis. Vidẽne õ homo, quid à Deo per mediatorem tuum perceperis? Agnosce quãso quantũ ipse custos te dilexerit & redemptor, qui tanti te æstimauit, ut pro tuorum medela facinorũ sanguine suo antidotũ faceret, quo tuis uulneribus appposito sanareris. Hoc autem egit, quando pro te mori dignatus est effuso in redemptione prauaricationũ tuarum

Arum proprio cruore, per quam nedum redimeret, uerum etiã potaret te, suoq̄ inebriaret amore, quo hauisto lætificatus clamares & diceres: Calix tuus inebriãs quã præclarus est domine. Quid igitur retribues domino pro omnibus, quæ tribuit tibi? Quid inquam proprio rependes auctori, qui te quæsiuit, inuenit, atq̄ à dæmonum moribus te in humeris suis baiulãs redimẽdo saluauit? Poterisne continere te, ut nõ eius admonitionib. obtemperes, qui te tam sedulo hortatur, ut redeas, & cõuertaris ad ipsum? Noli (obsecro) ad uocem ipsius obsurdescere, quemadmodũ populus Hebręorũ per annos quadraginta fecit in eremo, propter quod offensus dominus omnẽ generationẽ illam peremit in deserto, prohibuitq̄ (exceptis duobus) ne quisquã eorum, qui obdurauerunt corda sua, in repromissionis ingrederetur terram, patribus eorũ longẽ antẽ promissam. Prius uerò quã illos percuteret, signa ingentia propter ipsos in Ægypto exhibuit, mare rubrum ante eos diuidendo siccauit, insequentes omnes pariter suffocauit in aquis. Manna de cœlo præbuit, de quo eos annis quadraginta cibauit, quatenus ex perceptis beneficijs uisisq̄ miraculis erudirentur ad fidem, diuinis in præceptis implendis promptiores, atq̄ ad tolerantiam aduersorum existerent fortiores. Nam Dei clementia consueuit (ut plurimum) antẽ electos suos beneficijs ad se trahere, quã terroribus, quoniã potius amari desiderat, quã timeri. At uerò post collata munera, post reiteratas exhortationes si obtemperare neglexerit homo, illum terroribus pulsatur, flagellis percutit, uarijsq̄ calamitatibus premit, demumq̄ obtenebratum atq̄ obstinatum damnatur, quemadmodum Pharaoni & exercitui eius euenisse cognoscimus. Quamobrem õ prauaricatores redite ad cor, ut possitis audire sonitum pulsantis sapientiæ, & ad uos introire cupientis. Reuertimini õ contemptores ad correptionem, uos, inquam, qui à Deo auersi estis, & obduratum habetis cor atq̄ impœnitens. Exorantis & exhortantis ipsius sapientiæ uerba mentis aure percipite, monitisq̄ eius saluberrimis assensum præbete, quæ ait: Nunc ergo filij audite me, beati qui custodiunt uias meas, audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abiicere eam. Beatus uir, qui audit me, qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei, qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem à domino. Quanta dilectione uos inuitet ad ueniã, intelligite, quã uisus spiritualibus donis uos locupletare desideret, considerate. Emolliat (quæso) lapideum cor uestrum illius amoris flamma, beneuolentia reuocet, pulchritudo alliciat, promissa erigant, & erogata accendant. Erumpant, absq̄ dilatione oculi uestri lacrymarum flumina, ingeminentur suspiria, uestriq̄ gemitus compunctionis indices cœlum compleant. Omnis etiã à uobis propulsetur durtia, & pernicioza desperatio repellatur, quæ misericordiæ fontem euacuat, paradisi ianuas claudit, diuinę pietatis exiccat uiscera, indulgentiæ obturat semitas, spei fiduciam adimit, atque bonorum omnium plenitudinẽ perdit. Parabolæ patrisfamilias memẽtote, qui contemptus ab ijs, quos ad suã inuitauerat cœnam, seruo suo mandauit dicens, Exi citò in plateas & uicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, cæcos & claudos compelle intrare, ut impleatur domus mea. Ni inuitarum postremo uos inuitet pœnitentia, informet humilitas, confirmet & gratia.

D Porro apud Deum nulla est irremissibilis culpa, quum ex cordis synceritate humiliter postuletur ueniã. Quid (oro) in peccatrice iustificata fuit, nisi lacrymarum effusio, animiq̄ compunctio? Fleuit post negationem Petrus, & pristinæ restitutus est gratiæ. Compleuit dominus in his duobus, quod prophético prædixerat ore: Quotiescūq̄ ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatum suarũ. Quid delinquenti hac promissione dulcius? Quid desperato, & uniuersorum flagitiorum pleno amabilius? Quid ue ad emendationis bonum dici potuit efficacius? Gemat peccator ex corde, pœniteat ex corde, deprecetur ex corde, & exaudietur. Nulla ueniæ interueniet mora, ubi compuncta est conscientia, quoniã Dei misericordia est paratior ad ignoscendum, quã ad puniendũ, dicente Psalmographo, Quoniã ira in indignatione eius, & uita in uoluntate eius. Nũquid uoluntatis meæ est mors impij (ait dominus) & nõ magis ut conuertatur & uiuat? Benignus planẽ est & præstabilis super malitia uestra, duntaxat nõ sit uoluntaria neq̄ ex studio perpetrata. Huiusmodi nullo modo meretur indulgentiã, quoniã quãdiu uiget in animo, diuinę aduersari bonitati. Ceterũ si illius pœniteat hominẽ, parcit Deus, si uerò perseueret in ea, punit tanto grauius, quanto magis patienter tolerat. Nam graui

tatē supplicij lōganimitatis expectatione cōpensat. Quamobrē ō tu, q̄ haecenus in tuis
 Rom. 2 extitisti sceleribus obstinatus, ne differas conuerti ad dominū, a quo auersus es. An diui-
 tias longanimitatis & bonitatis eius contemnis? Hoc si agis, secundū duritiā tuā & cor
 impoenitens, thesaurizas tibi irā in die irā, & reuelationis iusti iudicij Dei. Thesaurizas
 2. Petr. tu tibi irā, quā despicias diuitias bonitatis Dei, q̄ ad pœnitentiā te inuitat, quam mini-
 me ualebis effugere, si neglexeris pœnitere. Nam si iuxta apostoli Petri sententiā Deus
 angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit
 in iudiciū cruciandos reseruari, tibi ne parcat uermiculo & in proximo morituror. Quæ
 est (oro) dementia tua, ut indignationem Dei non uerearis incurrere, gehennæ metum
 non habeas, mortē secundā nō expauescas, teterrimūq; inferni carcerē sempiternaliter
 inhabitare non trepides? ubi uermis eorum, qui aderunt, nō morietur, neq; eorum extin-
 guetur ignis, sed stridor erit dentiū, horrida dæmonum uisio, palpabiles tenebræ, foetor
 sulphuris, irreuocabilisq; sententia. Experire (quæso) utrum materialis huius flāmæ uel
 ad momentū possis sustinere incendiū, si mutilationē membrorū, si carceris squalorē, F
 si cætera quæ damnatūijs irrogantur, supplicia. Ista dū certo experimento cognoueris
 esse intolerabilia, dira, atq; humanæ naturæ inimica, resipisce, plora, de tuis emenda te
 criminibus, & fructuosam age pœnitentiā, ut nō te inuoluāt peccatorū tenebræ, repen-
 tinus nō te inuadat interitus, neq; iudex omnium oris sui uirga percutiat. Tunc clamabis,
 & non exaudieris, inuocabis, & nō erit qui te liberet. Tibi clausum erit cœlum, a te suf-
 fragia fient aliena sanctorum, super te minime lucebit misericordiæ sol, neq; pietatis lu-
 cerna illuminabit te, quoniā dū poteras, repulisti eam, teq; gratia ipsius exhibuisti indi-
 gnū. Aequalē cū uirginib. fatuis excipies sententiā, q̄ nuptiarum obseratis ianuis sancto
 caritatis oleo neglecto, nemineq; pro eis interpellate, ante fores positæ ingeminantes di-
 cent, Domine domine aperi nobis. Hæc aut uniuersa deuitabis incōmoda, si sponsi uo-
 cē dicētis audieris: Vigilare itaq; quia nescitis diē neq; horā. Quamobrem redire ad te
 Math. 25 suadeo tibi, qui haecenus cor impoenitens habuisti, & uigila (quæso) a grauissimo som-
 no præteritorū facinorū. Excute omnē a te torporē, ac manu quadā sanctæ spei despera-
 tionis uincula solue, ut facilius possis uolare ad Christū, q̄ extēsis in cruce brachijs ad te
 Math. 24 amplexandū, aperto latere ad te suscipiēdū, inclinatoq; capite ad te deosculandū tuū ni-
 mio cum amore præstolatur aduentum. Accede igitur ad eū in spiritu humilitatis, & in
 Luc. 15 animo contrito ad ipsius te uolue uestigia, eius pedes lacrymis laua, exerge capillis, ac
 deuotionis unguento liniens dic: Pater peccaui in cœlum & coram te: iam non sum di-
 gnus uocari filius tuus, fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Inde autem nullate-
 nus recedas, donec placatum senties patrem, recipiasq; stollam primam, in manibus
 anulum, calceamenta in pedibus, atque saginati uituli pascaris edulio. Tunc confusio-
 nis & mœoris lugubri indumento deposito, nuptiali uerō ueste ornatus exultationis
 Psal. 93 & confessionis carmen decantabis & dices: Nisi quia dominus adiuuit me, paulo mi-
 nus habitasset in inferno anima mea. De cætero autem effectus iustior charismata
 Psal. 72 meliora percipies, per quæ ex quotidianis eruditus profectib. senties quā bonus sit
 Israel Deus ijs, qui recto sunt corde, qui est Deus benedictus in secula seculorū. Amen. H

DIVI LAURENTII IUSTI

NIANI DE CHRISTI CORPORE

Sermo deuotissimus.

Manus affectus, quamuis in singulis naturaliter uisgeat, est tamen semper
 ne tepescat, seu deficiat funditus, beneficijs nutriendus. Nā quemadmodū
 materialis ignis incēdiū pedetentim, nisi unde nutriri ualeat frequenter su-
 peradiiciatur, minuitur, ita & mutuus mortalium amor, si non crebris bene-
 uolentiæ exerceatur officijs. Sarmētis & oleo accensa perseuerat flāmā,
 & dilectionis affectus humanitatis obsequio eoque dulcius se diligentes congluti-
 nat, quo crebrius præstantiora uicissim fuerint prærogata seruitia. Hinc redempto-
 ris domini nostri Iesu caritatis patet sublimitas. Nam ex impensis beneficijs, quotidia-
 nisq; muneribus ignitæ dilectionis ipsius agnoscitur uehementia. Dignare igitur ō
 homo redire ad te, tacitaq; consideratione perscrutari, quanta tibi Deus tuus conditor
 & redem-

A & redemptor prærogauerit dona, quatenus ex ipsis intelligas quo te amore diligit, quō-
 ue te pietatis amplexetur affectu. Hoc ex numero, hoc luculenter ex beneficiorum qua-
 litate percipies. Nempe si autoris tui dona dinumerare uolueris, arenam maris, guttas
 pluiarum, & multitudinem reperies superare stellarum. Si autem qualitatem attēdas,
 tuam omnino conditionem, tuāq; transcendunt merita. Quippe quum uniuersa ex lar-
 giflua opificis summi bonitate proueniant. In huius itaq; tuæ meditationis fronte te sta-
 tue ante te, ut corporis tui originem, ac animæ rationalis sublimitatem agnoscas. Quis
 (oro) te condidit? quis antequam fieres, te produxit ad lucem? Nunquid humano fuis-
 ti procreatus arbitrio? tuorumq; parentum conceptus atq; formatus ingenio? Erras pro-
 fus, & a ueritatis limitibus nimium deuias, si taliter opinaris. Qui enim nequiuertit se, te
 quomodo facere potuerunt? Qui enim uerbo suo sempiterno condidit omnia, illos pa-
 riter fecit & te. Prophetam confitentem audi: Manus tuæ, inquit, domine fecerunt me, et
 Iob. 10 plasmauerunt me. Fecerunt utiq; prius de limo, deinde plasmauerunt in utero, quatenus
 B notificarent uniuersorum deum esse autorem. Vtrunq; diuina testantur eloquia. De in-
 stitutione namq; primi hominis sic legitur: Formauit igitur dominus deus hominem de
 Gen. 2 limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum uitæ, & factus est homo in animā ui-
 uentē. In persona uerō cunctorum quid beatus Iob loquatur obserua: Memento quæ-
 Iob. 10 so, quod sicut lutum feceris me, & in puluerem deduces me. Nōne sicut lac multisti me,
 & sicut caseum me coagulasti? Pelle & carnib. uestisti me, ossibus & neruis compegisti
 me. Ipsum quoq; dominum per Prophetam eadem perhibentem attende: Priusq; te for-
 marē, inquit, in utero, noui te. Signanter ait te formarē in utero, ne aliū q; ipsum tui cor-
 Hier. 1 poris crederes esse factorē. Te igitur deus de humano ac uilissimo semine matris tuæ for-
 mauit in utero, corporis organum distinxit per partes, diuisit artus, sensus disposuit, sin-
 gulisq; propria indixit ministeria, ut non esset schisma inter eos, sed compago indissolu-
 bilis, amoris uinculū, unitatis exēplum, dilectionis forma, decus sapiētie, & corporis ec-
 C clesiæ similitudo uel optima. In ipso aut corruptibilis corporis uasculo, per quod pluri-
 ma uales elicere rudimēta uirtutū, rationalē infudit spiritū, qui nō solū corporis uegeta-
 ret organū, uerum etiā conditorem propriū intelligeret, atq; diligeret. In ipso dei fulget
 sapientia, quoniam illius præclaram gerit imaginē, quam in creationis suæ sumpsit ini-
 Gen. 1 tio. Quum enim totius trinitatis cōsilio plasmari debuisset homo, dictum est: Faciamus
 hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Non de corpore ipsius ex limo cōposito di-
 citur, sed de intellectuali spiritu, qui immortalis effectus est, spiritualis naturæ insignis,
 beatitudinis capax, æternitatis amator, corpora omnia, siue terrena, seu cælestia ingeni-
 ta dignitate transcendens. In hac parte idem homo cæteris est prælatus animantib. quæ
 superficiem habitant terræ, uel in aquis & aere sentiendo uiuūt. Hoc diuinus perhibet
 sermo, qui homini formato inquit: Crescite, & multiplicamini, & replete terrā, & subij-
 Iob. 10 cite eam, & dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuersis animantib. quæ
 mouentur super terram. Hinc insolentia damnatur mortalium, qui in hominibus cōtrā
 conditoris legem, & iura naturæ uolunt sibi uendicare primatum, quum animantib. so-
 D lum irrationabilibus prærogatiua dominandi eisdem concedatur ex munere. Ceterum
 quia necesse est, ut etiā in hominib. sint, qui præsent, et alijs imperent, ne fiat cōfusio, quæ
 ex inordinatione causatur: Sic præesse debent, quibus regiminis onus iniungit, quate-
 nus humilitatis & humanitatis minime prætergrediantur limites, sed mortales delictorū
 fasce obrutos, passionib. deditos se esse agnoscant, illisq; similes, quib. prælati sunt & si
 nō officio, seu ministerio, certe tamen natura & conditionis ordine. Non enim aliā cal-
 cant terrā, alium spirant aerē, altera solis perfrunt luce, alium tūc deū isti habent, q̄ illi
 qui gradu inferiores sunt. Persæpe aut contingit, ut coram deo meritis præcellāt, & præ-
 stantiorib. donis spiritualibus fulgeant, qui famulantur, q̄ qui imperare uidentur. Non
 personarum acceptor est deus, nec cuiuspiam cōsiderat dignitatem, carnis profapiam,
 & honoris præsentiam, sed uirtutes, sed desideria, sed cordis simplicitatem, sed inno-
 centiam uitæ. Quamobrem nullus se extollat de munere, nemo ex prælatione intume-
 scat. Studeat uerō quisquis primatus recte cupit honorem, absq; honoris concupiscen-
 tia alijs sublimior esse uirtutibus, & cæteris sanctitate præcellere. Huiusmodi principā-
 di ardor gratissimus est Deo, nec tamen hominibus onerosus, qm̄ qui sic præeminet, se

cunctorum arbitratur esse minorem, seque ex humilitate interius deijcit, & si non semper exteriorius. Nouit quidem periculum praesidendi, eloquio dicente diuino: ludicium durissimum fiet in ijs, qui praesunt. Nouit, inquam, infirmitatem propriam, humanam conditionem, elationis iacturam, humilitatis gratiam, ipsiusque fastigium. Sciens igitur quoniam ante ruinam exaltatur cor, & abominabilis est deo omnis mente sublimis, magnopere honoris refugit cathedram, alijs imperare formidat: seque, ut honorabiliter eleuetur, humiliat, concupiscitque ex corde abiectus esse coram domino, & in oculis hominum, magisque ex elatione damnatus in fascibus dignitatum, habitare in tabernaculis peccatorum. Verum istiusmodi, etsi ex imposito pastoralis curae regimine, contingat non habere in terra, praesidentem sibi uniuersis nihilominus dominantem deum fideliter ueneratur in caelo, intelligens proculdubio, nedum quod habet, uerum etiam ab illo percepisse quod est. Honora itaque o homo conditoris tui, quam in te gestas, imaginem, spirituale ipsius excoletum, quatenus in te suam depuratam similitudinem diligat, reformatam agnoscat imaginem, atque una cum patre suam delectabiliter apud te instituat mansionem. Ad hoc quippe fecit te, teque ideo dominus deus tuus praestitit tibi, non ut tuus, neque alterius, sed ut esses suus, te cumque inseparabiliter habitaret. Sane sibi de te retinuit principatum, ut semper eum, a quo factus es, decenter honorares: illum timeres, qui supra te est, ipsumque toto corde diligeres, a quo non solum creationis excellentiam, sed & uniuersi famulatum suscepisti. Corporum nempe caelestium, solis uidelicet, lunae, stellarumque tibi splendorem exhibuit, tribuit ministerium, obsequium praestitit, & eorum tibi delectabilem fati praerogauit aspectum, quatenus tot amoris facibus tuum accenderet cor, quo radiantium siderum decore tuum oblectaret obtutum, terrae fecunditatem, pomorum species, amoenitates nemorum, herbarum uirtutes, uernantium rosarum fragrantem suauitatem & florum, concentus auicularum harmonicis, diuersa quadrupedum genera, proprietates eorum. Et quicquid natarum in flumine, uiuit in aquis, mouetur in gurgite, seu aequoris profunda perlustrat, instituit, ut tibi in alimentum essent corporis, tuae fierent peregrinationis adminiculum, solatium uitae, impensa caritatis exemplum, tuimet documentum, honoris tui indicium, atque omnium conditoris speculum ualde perlucidum. Bona igitur naturae, creaturarum munere, & uniuersi ordinem beneficium tuum esse cognosce. Illo utere ad salutem, ad profectum exerce, contemplantur pro gaudio. Te usus doceat, suadeat ratio, uisibilia, & inferiora sui famulatus tibi testentur finem, quatenus in illis dona tui plasmatoris intelligas, ipsumque intentione assidua laudare non desinas. Dedit itaque inferiora, dedit & superiora, corporalia & spiritualia, ut ministrarent tibi. Sic enim de spiritualibus, id est angelicis spiritibus propheta loquitur, dicens: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem, facit (inquit) spiritualement naturam angelos suos, uidelicet nuncios, & ministros in praedestinatorum obsequium. De hoc & Apostolus ait: Nonne omnes administratorum spiritus sunt in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis? Nequaquam autem propter se diriguntur, quoniam eorum nequeunt augeri merita, neque minui, sed ob salutem illorum, qui per gratiam regni caelestis haeredes sunt facti, & perpetuae felicitatis percipiunt donum. Istitis specialiter angelorum impenduntur ministeria, ne Satanae seducti astutia, siue carnis illecti blanditijs aberrent, & a ueritatis semita gressus reflectant mentis. Hinc est quod eos in huius peregrinationis naufragio, ne periclitentur, protegent, praebent consilia salubria, deprecantium orationes perferunt, coram deo offerunt uota, supplicationes impetrant, reportant gratiam, torporem excitant, de ignotis erudiunt, instruunt ad certamen, spirituales arcem nequitias, excitant ad uitam, atque inefficientem imbecillitati humanae custodiam exhibent. Cuncta ergo quae creata sunt, siue caelestia, siue terrena homini ad profectum sunt praestita, ipsiusque esse censentur. Unde Apostolus hoc denunciando ait: Omnia uestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue praesentia, siue futura. Omnia uestra sunt, uos autem Christi. Perpendis ne, quam honorabiliter sublimatus sit homo, cui uniuersa sunt tradita: Caelum, tellus, maria, flumina, elementa, & omne quod graditur super terram, ex illa gignitur, aut spirat in lymphis, uel uiuit in caelis, ut sunt angeli, archangeli, uirtutes, principatus, & potestates. Uniuersa haec hominum salutem, & praecipue praedestinatorum inseruiunt, tamen si spirituale ex his ignorent elicere commodum. Nam quem adm-

A admodum sol, quum radios suos diffundens per orbem non minus lucem mortalibus subministrat, dum ab illius splendore se sponte subducunt, quam quum ipsa delectabiliter perfruuntur, ita nec creaturarum numerositas a proprio deficit ministerio, quando rectus earum negligitur usus, sicut quum ad gloriam dirigitur conditoris. Nempe quaecumque facta sunt, impositum sibi exercent ministerium ea, qua sibi ab autore inditum est, lege: qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit misericordiae suae imbrem super iustos atque iniustos. Nemini subtrahunt iniunctum pietatis officium, nullumque discernunt peccatorem nec sanctum, sed omnibus uniformiter prodesse uelle noscuntur, quamuis electis tantum proficiant in caritatis augmentum. Reprobis uero ad ingratitude eorum iudicium, eorumque iustae damnationis testimonium. Quam obrem sicut legitur, pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Pugnabit (inquam) ministerij sui obijciendo dona, eorumque abusus impropere delicta. Tantorum igitur criminum illos reos esse conuincet, quantum beneficiorum eosdem insinuabit extitisse ingratos. Caeterum si creaturis male utendo damnabiliter delinquant, quid (quae) arbitrandum est, quando proprium repellunt autorem? Praemeditetur itaque peccator & malus, quid in iudicio suo sit responsurus factori, qui tam praecellens, tamque innumera illi creaturarum praerogauit obsequia. Habebit aduersum se creaturarum spirituales uoces, habebit angelorum archangelorumque ministeria. Illum accusabunt daemones, arguent scelera, damnabit conscientia, Christi que iudicabit humanitas. Ipsa est quae irreprehensibilis aequitatis lance quemadmodum ad aeternae patriae mansiones prouehet iustos, sic ad interitum sempiternum demerget iniustos, qui illius neglexerunt gratiam, contempserunt membra, beneficia conculcarunt. Quamquam enim ex creaturis homo immensa caritatis ac beneuolentiae perceperit dona, per amplius tamen ab ipso mediatore dei & hominum Christo humanitate mediante suscepta. Porro quum deus esset Verbum apud patrem, sine initio genitum, coaeternumque gignenti, propter homines factus est homo, utique uisibilis, passibilis, mortalisque. Non amittens quod erat, factus est quod non erat, ut quod perierat, inueniret, sanaret seminecem, illuminaret caecum, discordemque conditoris sui reuocaret ad pacem. Quam obrem in eius ortu infantilibus membris, quum uilibus adhuc inuolutus esset in pannis, exultantes angeli decantauerunt, dicentes: Gloria in altissimis deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis. In signum ergo foederis sempiterni humanam, quae inobediendo deliquerat, in unitate personae absque peccato assumpsit naturam, per quam uniuersae mortalitatis aboleret culpam, esset concaptiuus, fieret & redemptor. Redemit plane nos de seruitute diaboli, non corruptibilibus auro uel argento, sed precioso suo sanguine, quae abunde pro peccatis nostris effudit in ligno. Sic quippe dilexit nos, ut tanti nos emeret, atque de alienis amicos, & de auersis faceret filios, suoque corpore pasceret, ac proprio cruore potaret. Quod autem suscepit propter nos, in peregrinationis solatium, in dilectionis signum, in mysterium credulitatis, in testimonium miserationis, in pignus foederis, in fraternitatis uinculum, & in precium nostrae redemptionis exhibuit. Se namque uisibilem, se in altaris mensa manducabilem fecit. O preciosum conuiuium, o sacrosanctum mysterium omni admiratione dignissimum, in quo uerus deus & homo continetur Christus, manducatur, & bibitur. Manducatur (inquam) nec laceratur, bibitur, & minime mutatur, sed ipse perseuerat, ut est. Nullum diuinitatis, seu humanitatis suae patitur detrimentum, quum dentibus premitur, attrahatur manibus, loco circumscribitur mortali copulatur corpori, diuersisque in ecclesiis consecratur. Est enim idem in numero, ipse in gloria, non mutatus in essentia, non minoratus in forma, non multiplicatus in specie, neque passibilitati, dum percipitur, est subiectus in carne. Totum quod in eo est, diuinum est, quoniam creata cuncta transcendit. Illud corporis non capit sensus, ratio non concludit humana, neque mortalium penetrat intellectus. Operatur in eo Verbum, non per angelorum, sed per mysterium sacerdotum, mediante fide, ecclesiae seruata forma, in panis uinique substantia, cum sacramentalium prolatione uerborum. Frequatur autem in ecclesia, ut iustis gratiam, peccantibus ueniam, debilibus robur, laetitiam moestis, diligentibus exultationem, nutantibus spem, credentibus pacem, uictoriam certantibus, captiuis libertatem, atque defunctis conferat requiem. In ipso autem thesauri reperiuntur plurimi, munera

copiosa, spirituales deliciae, mirabilia maxima, sacra mysteria, Dei hominisque persona. Non aliud accipit malus, quam bonus: nec iniustus, quam iustus, sed aliter sumit. Neque enim spiritualiter, sed tantum sacramentaliter malus. Bonus autem utroque modo percipit Christum. Tantae siquidem dignitatis, tantaeque excellentiae esse probatur, ut in eo ipsa etiam angelica natura miretur, ueneretur sub accidentibus Christum, diuinam in sacramento maiestatem colat. Gaudeatque uehementer esse cum hominibus deum. Ecce, inquit inter se, tabernaculum dei cum hominibus, & habitauit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse cum eis erit eorum deus. Est plane nobiscum deus, remotus tamen per speciem, propinquus uero per fidem, & praesens per sacramentorum sui corporis et sanguinis ueritatem. Remotum in eo per speciem dixerim deum, quoniam aliud uides, aliud autem in ipso est. Vides accidentia sine subiecto, quum ibi sit ueraciter Christus dei & hominis filius. Quod uero per fidem propinquus sit, audi habitare, inquit Apostolus, Christum per fidem in cordibus nostris. Alibi quoque: Non enim est Deus longe ab unoquoque nostrum. In ipso sumus, uiuimus, & mouemur. Quid uero praesentius esse potest eo qui ait: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi eius praesentiam uis in hoc sacramento cognoscere? Accipite, inquit, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Ne igitur errares in fide, & a ueritatis semita deuians male de Christo in hoc sacramento sentires, se dedit in cibum, quum adhuc esset passibilis, quum uideretur, quum tangeretur, quum agnosceretur, quum praesens loqueretur. Non aliud quam corpus meum, inquit, uobis trado, non in aliam mutatum speciem, neque immortale, aut impassibile effectum, sed de substantia uestra assumptum, quod post paululum impiorum tradetur manibus ad ligandum, flagellandum, conspuendum, crucifigendum, occidendumque. Hoc utique corpus in hoc sacramento percipimus. Caeterum ad roborandum credulitatem fidelium nullum praeter se huius institutorum uoluit fieri sacramenti. Non prophetam, non patriarcham, non iustum, non angelorum quempiam, siue de inferioribus siue de medijs, siue de superioribus. Ipse plane illud instituit, qui semetipsum tradidit, cuius eloquia uerissima sunt, cuius sapientia falli nullatenus potest, cuius uerba sententia mutari nequit, ipso perhibente, qui ait: Caelum & terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt. Quo nam modo esse ualet, ut falsum loquatur ueritas, derideat sapientia, immutetur deus, qui per Prophetam ait, Ego sum deus, qui non immutor. Hoc est corpus meum inquit deus sapientia & ueritas. Nulla igitur humanis mentibus inesse debet infidelitatis ambiguitas, quando deus solus istud perficit mysterium. Nempe qui uerbo suo potuit uniuersa creare ex nihilo, ualet corpus suum absque sui detrimento praebere in cibum, quatenus in ipso maiestatis suae insinuaret potentiam, dilectionis affluentiam, sapientiae suae thesauros, misericordiae uiscera, delectabilemque humanitatis suae praesentiam. Tale profecto munus decebat, ut tribueretur ecclesiae, quae summae innititur ueritati, ardenter diligit, sperat promissa, inuisibilibus pascitur, futura credit, quarit caelestia, atque sempiterno dei uerbo fidei ascensum praebet, quemadmodum de ea per Prophetam dominus inquit: Populus, quem non cognoui, seruiuit mihi. In auditu auris obediuit mihi. In solo quippe auditu auris uerbo obedit sancta ecclesia de gentibus congregata, quum hoc sacramentum simpliciter credit. Non enim ex uisu, gustu, odoratu, uel tactu percipitur fides, sed ex auditu tantum. Auditus autem per uerbum Christi perhibentis: Hoc est corpus meum. Habet itaque in sacramento hoc fides fundamentum stabile, auctoritatem diuinam, uirtutem uerbi, oracula prophetarum, figurarumque legales, in quibus credulitatis suae spiritualem superaedificat domum. Quam obrem nequaquam ambigere fas est, ubi tantorum testium commendatur assertio. Caeterum si in ore duorum uel trium testium mortalium, qui ualent ficta, aut falsa proferre, stat omne uerbum, iuxta diuinam legis eloquia, quanto magis in asseueratione caelestium testium, qui nequaquam mentiri possunt? Tres sunt (inquit Ioannes) qui testimonium dant in caelo, pater, uerbum, & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Tota siquidem beata trinitas, quum institutioni sacramenti huius testimonium perhibeat, ipse pariter sacrificij ueritatem commendat. Memorare, quaeso, quid in euangelio sancto pater de caelo clamet, quid uerba apostolis dicat de filio suo, domino uidelicet Iesu. Hic est, inquit, filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. His paucis uerba sacramen-

A cramento uenerando, uerum etiam Christi operibus, cunctisque sermonibus ipsius omnipotens pater testimonium praebuit. Verbi autem testimonium est, quando illud passioni proximus instituit, quando accepit panem in manibus, fregit, & ait: Accipite, & manducate, hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Quando etiam per benedictionem sanctificato uino, quod in calicem fuderat, ait: Hic est sanguis meus noui & aeterni testamenti, qui pro uobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Spiritus uero sancti uis nosse testimonium? Ex uaticinijs quippe prophetarum, & priscae legis figuris id sufficienter inuenies. Verum si in exordio nascentis ecclesiae obserues qualiter post spiritus sancti aduentum sacramentum hoc frequentari coepit, proculdubio ipsius paracliti illud testimonium fuisse percipies. Sic enim habes: Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panes sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis collaudantes deum. Experientia igitur deuotionis sanctae, & exultatione spiritus, quae in sacramenti huius perceptione gustatur, notissimum **B** almi spiritus noscitur esse testimonium. Porro dum Eucharistiam accipis, accidentia uides, panis ac uini saporem sentis. Unde, oro, si panis & uini substantia est, & non corpus Christi, ex hac cibi modicitate & potus tanta in anima & corpore prouenit fortitudo, interioris hominis inuolutio, caritatis diuinam feruor, spiritualis suauitatis iucunda liberatio, intimae pacis affluentia, aeternorum amor, desiderium proficiendi, uirtutum concupiscentia, & gratiarum actionis ignita exhibitio? Ex huius sumptione deuota cessant odia, contentiones sopiuntur, dirimuntur lites, uitia displicent, diligitur pudicitia, terrena uilescunt: efficiturque homo alius, non per naturam, sed per gratiam, mutatusque totus in melius. Conpescit linguam, amat silentium, orationi uacat, fraternitatis custodit unitatem, cordis seclatur munditiam, & quicquid deo placere cognoscit. Istiusmodi spirituales profectus, non aliunde proueniunt, quam ex sancti spiritus bonitate, Christi que amabilis praesentia, qui in sui corporis sacramento tam mirifice operatur, non tamen uniformiter, sed iuxta dispositionem uniuscuiusque sumentis, ipsiusque miserentis Christi. Et hic dixerim iustis & sanctis, qui a mortali contagione immunes sunt. Nam immundi ac scelesti, quoniam a Deo alieni existunt, horum nil sentiunt, quin potius ex communiione sancta deteriores fiunt, quod Apostolus considerans singulos quosque fideles ad congrue sumendum horrat, inquit: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Iudicium sibi non domino manducat iniquus & malus, dum ex incuria, seu mentis caecitate a caeteris cibis non discernit corpus Christi, dum praesentem domini maiestatem in sacramento hoc minime ueneratur, dum incredulus, & pollutus praesumat contingere sancta atque immaculata mysteria. Iudaeus imitatur huiusmodi, qui percepta panis intincti buccella sceleratior factus a conspectu ueri luminis se absentando fugit ad tenebras, quatenus conceptum perageret facinus. Hinc est quod sumentes indigne praeter caeteris delicta grauiora committunt, & pertinaciores in malo, atque ad emendationem uitae tardiores sunt. Quomodo modo in sceleribus non excellunt alios, dum regem gloriae, atque uniuersorum conditorum contemunt, & irreuerenter tractant? Nepe qui tales sunt, si sacramenta caelestia, Christi corpus uerum, eiusque sanguinem esse non dubitant, qua temeritate, qua uerba impudentia, tremendam in se nequaquam uerentur percipere maiestatem? Scelus hoc graue est, & nefas pessimum. At si increduli sunt, deumque in sacramento negant esse praesentem, quem in caeremonijs colere uidentur, uerbis fatentur, circumstantibusque adorandum exhibent, utique diabolo peiores censendi sunt, & supra modum peccant, dum diuinitatis honorem, modicitati panis, & uini, quantum ex ipsis est, populis impedere faciunt. Prophani quippe sunt, & membra diaboli, qui ob altissimi contemptum idololatrie ritum instituit, per quod totum penes humanum genus a ueri Dei cultura subduxit. Propterea horum (nisi resipuerint) erit damnatio, & in inextinguibili gehennae mittentur incendium. Porro tales obduratum habentes cor, obtusumque mentis auditum, quamuis admoniti, quamquam comminatione perterriti, seu etiam utcumque deuotione gustata prouocati, difficile corriguntur. De ipsis potissimum qui diuinam sortiti gratiam tepescerunt, & insensibiliter sacrosancta tractant mysteria infideliterque. Apostolum arbitror dixisse, quando ait: Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum caeleste

& participes facti sunt spiritus sancti, gustauerunt nihilominus uerbum dei bonum, uirtutesque seculi futuri, & prolapsi sunt, renouari rursus ad poenitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsis filium dei, & ostentui habentes. Attamen neque huiusmodi funditus desperandi sunt, quoniam diuinæ bonitatis ac misericordiæ thesauri immensi sunt, incomprehensibilisque iudicia. Vocatus est Saulus saeuissimus persecutor, & factus est Paulus eximius gentium prædicator. Publicanus Leui alieni raptor electus à domino euangelicæ dignitatis atque apostolatus adeptus est gradum. Mulier quoque immunda & famosa peccatrix suorum scelerum maculas detergendo carissima discipula effecta est Christi. Quamobrem nemo de misericordia dei desperet, neque pro uenia consequenda diffidat. Cæterum nullus de se præsumere audeat: nec de omnipotentis dei bonitate delitescendo confidat. Vtrunque malum est, deoque odibile: deserta uidelicet humilitate confidere, atque neglecta iustitia uelle in sui conditoris miseratione respirare. Regium autem iter est, quo ad æternæ felicitatis conscenditur gaudium cum spei fiducia diuinis semper obtemperare mandatis. Nam spes (prout à senioribus definitum est) certa expectatio est futuræ beatitudinis ex dei gratia, propriisque proueniens meritis. Spera (inquit Propheta) in domino, & fac bonitatem. Iterumque: Sacrificate sacrificium iustitiæ, & sperate in domino. Superuacue igitur in Deo sperare conuincitur, qui sine operum bonorum exercitatione diuina se credit posse fruitione lætari. Ista duo, bene scilicet agere, & sperare, quauis omnibus, præcipue tamen sacerdotibus congruunt, qui sacris altaribus iugiter assistentes, sacrificium uituli saginati altissimo immolant medullatum. Infidelitatis præterea à se excutiant albuginem, carnalisque concupiscentiæ detergant maculam, ne gratissimum munus Deo offerentes ipsi displiceant. Conscissis uestibus, & aspersis sanguine, quæ in combustione erunt, uenerandis altaribus appropiare formident, ne ultionem domini promerentes, escam uitæ manducant ad mortem. Impunis etenim esse non poterit, qui quis mysteria diuina polluta mente tractauerit. Sacro namque, sicut nouimus, referente eloquio dira animaduersione percussus est Oza, qui temerario ausu inclinatae fœderis arcæ manum præsumpsit extēdere. Porro si à domino imperatum est Mose, ut bestia, quæ montem tangeret, obrueretur lapidibus, diuinum ualebit euitare iudicium, quicumque bestialiter degens ad spiritualem Dei montem minime formidabit accedere. Est plane Christus mons excelsus & uerus, coagulatus & pinguis, in quo Deo optimo inhabitare complacuit. Cui milia milium angelorum astare, & decies centena milia ministrare perhibentur. Est etiam altare, super quod sacrosanctum Christi corpus mystice immolatur, mons spiritualis, sublimis, atque præcipuus, in quo patriarchæ Abrahamæ filium suum offerri iubetur. Quanta autem circa eundem, maxime tempore quo sacrificium memoratum conspectui præsentatur altissimi, sit angelorum archangelorumque frequentia, mortalium nemo ualet edicere. Lætantur quidem tunc plurimum, si sumentis ac ministrantis mentem agnouerint non hæsitantem in fide, neque conscientiæ onere prægrauatam, sed eleuatam in excelsis, humilem in se, ab euagationibus alienam, caritate feruidam, deuotione refertam, exorantem pro populo, Deum laudantem, iubilantem in spiritu, & suauitate quadam pietatis amoris super suum innixam dilectum. Congratulantur, inquam, sponsæ sponsum thalamum introgressæ, foris absque inuidencia ulla persistunt, & domini sui præstantur discessum. Venerantur sacrum illud spirituale connubium, dignationemque mirantur sponsum, & pro collata sponsæ exultant gratia, quoniam eidem perfectæ dilectionis uinculis colligati illius proprias arbitrantur fore delicias. Nullum equidem liuorem in se ualent admittere, quantumcumque delectabiliter se hominibus communicet Christus, quippe quum nihil detrimenti de percepta iam gloria patiatur, sed absque intermissione beatifica uisione fruuntur. Cæterum quemadmodum gaudio replentur & pace pro deuota celebratione iustorum, illosque ut suos conciuēs diligunt: ita proculdubio contra eos indignantur, qui sine sui probatione cum ariditate cordis, & mentis dubietate domini Dei sui audent sacramenta contingere. Equidem à talium se auertunt consortio, ipsorumque orationes despiciunt, utpote Deo odibiles, ac sibi metipsis contrarias. Stupent tamen, & diuinam super eos glorificant patientiam, protelatamque iustæ animaduersionis sententiam. Nec ab re. Si quis enim dicente Apostolo templum Dei uiolauerit, illum destruet Deus. Quid de his arbitrandum est, qui sceleribus onerati absque ulla deuotionis

A uotionis ueneratione ad dei & domini sui mensam spiritualem audet accedere, corpus ipsius sumere, pollutis interioris hominis manibus, atque animo infructu & irreuerentiis mysteria sacrosancta tractare: Redeant huiusmodi præuaricatores ad se, & cum maxima cordis humilitate se defleant. Sic plorent errata præterita, ut de cætero lugenda non agant. Carnis & spiritus sui renes iuxta domini sanctionem continentia cingulo complectantur, desiderijs cælestibus, ac pio deuotionis affectu animæ suæ pedes, ut calceati sint, muniant, dominicam passionem, quæ in sacramento hoc mystice celebratur, memoriter teneant, laudabilis compunctionis emittant gemitus, atque ad boni operis perseverantem exhibitionem, perfectionemque uirtutum ignito amore se parat. Sic quippe azimos panes cum lactucis agrestibus manducantes, atque calceamenta in pedibus, baculosque habentes in manibus, antiquum paschæ olim mandatū in lege solenniter celebrant. Sic, inquam, expurgato omnis malitiæ fermento ueteri cum profectu suo, & angelorum beneuolentia agnum sine macula anniculum comedent. Sane ex iniuncta percipient gratia, quam bonus Israel deus sit ihs, qui recto sunt corde, quaque suauis & mitis, multaque misericordiæ omnibus se in ueritate poscentibus. Tunc eorum luctus conuertetur in gaudium, in meridiem nox, atque in dulcedinem sanctam ariditas cordis, adeo ut festiua exultatione referti diuinis intendant laudibus, & sua ardentissimo amore deo uota persoluant. Efficiuntur isti nonnunquam qui erant nouissimi, primi. Quoniam quemadmodum in ipsis delictorum abundauit malitia, ita superabundat gratia. Hæc plane sunt miserationis tuæ laudabilia opera domine Iesu, qui neminem, quamuis letalibus criminibus obnoxium perire desideras. Hinc tua mediante gratia, nedum defunctos simpliciter, uerum etiam quatruidanos in delictorum tumultu iacentes, atque foetentes ad spiritualement uitam reuocas, tuaque illos participatione sacra efficis dignos. Te namque illis in animarum & corporum refectione pio amore comunicas. Quid autem melius te dare potuisti, qui summum es bonum, quo nil præstantius, nihil probatur esse perfectius. Es quippe sempiternum Verbum, in quo uiuunt omnia, per quod elementa cuncta subsistunt, dei unigenitus, patris sapientia, splendor gloriæ, & inuisibilis imago bonitatis ipsius, fons uitæ, creaturarum principium, angelorum conditor, hominum plasmator, atque redemptor. Tua etenim prouidentia gubernatur, quæ in cælo, & quæ in terra sunt, quoniam abs te artifice peritissimo sunt facta, non tamen de materia aliqua informi, seu formata, sed per te in sinu patris felicissime quiescentem. Quiescentem, inquam, non post laborem ad captandam requiem, neque ab uniuersi regimine cessantem, sed in ipso genitore tuo, quemadmodum ille in te, essentialiter permanentem. Vnum siquidem cum illo es, unus deus, una substantia, una diuinitas, maiestas una, in personis diuisa, sed in potestate, æternitate, bonitate, sanctitate, identitate æqualis. Aequalis te patri & spiritui sancto dixerim, beatam consubstantialem et indiuiduam trinitatem, quia nec pater, aut paraclitus maior te, neque pater uel tu spiritu sancto dignior, nec paraclitus genitore seu genito noscitur esse posterior. A patre sine initio secundum diuinam naturam es genitus, dicente Euangelista: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud deum, & deus erat Verbum: Hoc erat in principio apud deum. Et pater per Prophetam: Eruclauit, inquit, cor meum Verbum bonum, dico, &c. De matre autem secundum humanitatis susceptam formam in temporis plenitudine homo perfectus es natus. In ea quippe natura, qua æqualis es patri, inuisibilis, impassibilis, & immortalis agnosceris, nullius egens, nullum pateris detrimentum, quoniam tuæ cuncta obtemperant uoluntati. Præcellis uniuersis, concludis omnia, abdita penetras, remota prospicis, profunda rimaris, attingis à fine usque ad finem, fortiter & suauiter uniuersa disponis. Cæterum secundum naturam assumptæ mortalitatis esuristi, sitisti, doluisti, fleuisti, tentationes, contumelias, flagella, sputa, alapas, mortemque perpeffus es. Illud quippe corpus, quod recubuit in presepio, Mariæ requieuit in gremio, uerissime in hoc tuo sacramento percipimus. In propria quidem natura, sed sub alia specie, non autem absque maximo sapientiæ tuæ mysterio. Quis hominum non expauesceret humanam carnem, eiusque cruorem manducare & bibere: & potissimum dei, & domini sui innocentis et sancti: Huiusmodi escam mortalium perhorrescit natura. Dedit igitur ipse dominus carnem suam, & sanguinem sub eisdem speciebus, quas humanus appetit gustus. Atque conficiuntur ex multis, quatenus non so-

lum sacramentum, sed & res sacramenti ibidem figurata noscatur, quæ est corpus Christi mysticum ex fidelium numerositate compactum. Ibi namque est sacramentum tantum, species uidelicet uisibiles, atque palpabiles. Est & res tantum, corpus scilicet mysticum, quod est prædestinatorum ecclesia, quæ ad corpus Christi pertinet. Verum sacramentum, & rem sacramenti dixerim esse uerum corpus Christi natum ex uirgine, quod sumimus ad salutem, si tamen pertinemus ad illud, sumusque membra ipsius sensificata, & uegetata à spiritu eius. Opportune igitur satis sub panis & uini specie accipimus sacramentum hoc, & rem ipsam, id est, corpus Christi, ut merita aggregentur fidei, quæ argumentum est non apparentium. Videt qui sumit aliquid, & aliud credit, quo nil excellentius, nihil esse potest maius. Intuetur, inquam, uisibiles species panis & uini, & sub ipsis inuisibilem credit deum, quod corpus suum nedum in solatium, & præsidium peregrinationis nostræ exhibuit, uerumetiam in cibum, præcium præmiumque. Cibum utique in sacramento, præcium in cruce, & in cælo præcium. O ineffabilis dignatio conditoris. O stupor indicibilis caritatis. Quis non contremiscat? quis non cum exultatione miretur sub accideñtibus modici panis & uini fideles deum & hominem manducare & sumere? Sane nunquam ausus fuisset homo talia petere, sed neque cogitare, quoniam hoc misericordie opus omnem mortalium supereminet dignitatem. Equidem donum istud Propheta longe ante considerans modo consueto cum admiratione dicebat: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Misericors utique dominus in se, & nostri miserator, corporis sui sacramentaliter escam præbens suorum quæ præcesserant, mirabilium specialem nobis uoluit exhibere memoriam. Nonne mirabile caritatis indicium extitit, quod Israeliticus populus ex Aegyptiaca seruitute exiturus per esum agni, percutientis angeli euaderet cladem? Quod in deserto idem populus constitutus per annos quadraginta quotidiano manæ pabulo nutrireretur? Quod Mosis uirga percussa bis petra largiflua adeo emanarent aquæ, ut sitientis populi ardorem extingueret? Quod Propheta subcineritium comedens panem in fortitudine cibi illius dierum quadraginta perageret iter? Miranda profus hominibus, quæ deus nationi exhibuit Hebræorum, munera extiterunt, ut per ipsa agnosceretur, coleretur, diligeretur: & tamē umbræ fuerunt, quas miramur. Per amplius igitur ueritatem miremur, cuius illæ umbræ fuerunt, quatenus credamus, ueneremur, & laudemus. Apostolum de his differenter audiamus: Nolo (inquit) uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes baptizati sunt in nube & mari: & omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Bibeant autem de spiritali consequente eos petra. Petra autem erat Christus. Eandem autem, manducauerunt escam, & potum biberunt noui & ueteris testamenti patres, quantum in umbra ueteres, & sub gratia fideles. In ueritate plane umbra erat, quod egressurus de Aegypto populus Hebræorum à domino per Moysen in mandatis accepit, ut familiaris singulæ sumerent agnum anniculum sine macula, illumque assarent, atque de eius sanguine utrumque domorum suarum linirent postem, ne percutiente angelo primogenita Aegyptiorum cum eisdem pariter interirent. Umbra uero huius uis agnoscere ueritatem? Agnus iste anniculus absque ulla contagione delicti Christus est dominus, Dei & hominum mediator, cui Ioannes testimoniū perhibuit dicens: Ecce agnus dei: ecce qui tollit peccata mundi. Hic acerrimo passionis igne in crucis stipite assatus fuit. Hunc per uigilantem meditationem, ac dilectionem piā habeto in corde. Hunc imitare in opere, quatenus utriusque hominis spirituales postes eius sint liniti cruore. Ipsum autem cum festinatione manducas, si caritatis adustus incendio eundem spiritali atque sacramentali comestione percipis. Neque tibi percussor angelus nocere ualebit, si agni istius fueris saginatus edulio. Protegent te sancta mysteria, & inter medios seculi fluctus ante mystici Pharaonis faciem, gradieris illæsus. Illum itaque in intellectu pelago suffocatum aspicias constitutus in littore. Tunc lætitiæ initiato carmine magna cordis cum exultatione clamabis: Cantemus domino, gloriose enim honorificatus est, equum & aliosse proiecit in mare. Porro si iustificatus in spiritu cordis tui assidue tenueris solitudinem, non corruptibile manna, sed incorruptum domini corpus suauiter habebis in escam. Est autem caro Christi suauissimum manna de cælo hominibus prærogatum ad uitam, in quo omne delecta-

A delectamentum, omnisque saporis satietas continetur. Hoc cibo sanctificato, hoc cælesti utere pane, ne peregrinationis huius lassescas in uia, neque spiritualis mortis succumbas articulo. Pollicitationis domini memento dicentis: Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. Hunc igitur utroque modo manduca, hunc assidua supplicatione, ut tibi cælestis tribuat pater, exposce dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Signanter dictum est hodie, quatenus scias te quotidiano illius indigere suffragio. Non enim sufficit, ut illum semel accipias. Nam quemadmodum quotidie in altari pro delictis tuis mystice immolatur, quotidieque delinquis, ita & tu, & si non sacramentaliter, tamen & spiritualiter quotidie manducare non dubites, duntaxat peccandi in te minime dominetur affectus. Nempe si ipsum simpliciter credis, si absque mortali peccato uiuis, illumque super omnia diligis, spiritualiter comedis, membrum effectus es mystici corporis ipsius, & in corpore copularis in capite, quandiu perseueras in corpore. Verum si te diuidis, si unitatem membrorum contemnis, amittis gloriam capitis, & cum præcisus à corpore, ac membris mortuis cõputaris, quoniam non uiuis in corpore de spiritu capitis. Tunc quidem etiam manducando non manducas, & similis illis efficeris, qui comedentes tantum corporaliter manna, gustus ipsius repleti fastidio, contra dominum murmurauere dicentes: Quis dabit nobis ad uescendum carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Aegypto gratis. In mentem nobis ueniunt cucumeres & pepones, porri & cæpe, & allia. Anima nostra arida est. Nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi manna. Te proculdubio cælesti dono facis indignum, & salubris sacramenti huius priuas effectum, si corde insipido hoc cælicum manna manducas. Sic igitur uiue, quatenus sano cordis palato hoc tibi sapiat, & quotidiana eius refectio pinguescas. Cæterum ut manna in deserto patribus præstitum corporis Christi scias gessisse figuram: Prophetam audi dicentem, Et pluit illis manna ad manducandum, panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo. Nusquam Hebræorum populū legimus angelorum manducasse panem, sed tantum coturnices, & manna. Verum neque angeli manna illius uescerantur cibo, quippe quum pro refectioe datum fuerit corporum, quibus illi carent. Sed Christus dominus angelorum dictus est panis, non quod illum sacramentaliter, sed spiritualiter comedunt. Sane quum humanitatis ipsius excellentiam, gratiarum affluentiam, gloriæ sublimitatem, unionem personalem, potestatem traditam, & capitis prærogatiuam contemplando mirantur, & diligendo fruuntur, eundem spiritualiter edunt. At uero homo, qui per fidem ambulat, toties angelorum manducat panem, quoties corporis & sanguinis Christi percipit sacramenta. Nam quauis non eodem modo, quo illi, eundem tamen manducat cibum. Vntis enim deus, unius dei & hominum mediator homo Christus Iesus. Illis quidem reuelata facie se præbet, hominibus autem per fidem. Veruntamen quemadmodum de ipsa humanitate Christi excellentius lætant angeli, quam homines fideles & iusti, ita familiaris Christiana plebs dei utitur cõtubernio, atque præstantiori uescitur alimento, quam populus Hebræorum. Hebræis tanquam carnalibus & sine spiritali gustu datum est manna, quod quantum è cælo plueret, corrumpebatur tamen, si in alterum seruaretur die, fidelibus autem incorruptibilis agnus, & immaculata caro. Illis esca, per quam sustentarentur corpora, istis panis uis, nedum ad roborandum corporale ualitudinem, uerumetiam ad multimodum animarum profectum. Illis concessa est umbra, istis ueritas. Illis alimentum de cælo, istis cælorum fabricator, & rector. Illis sapida atque uisibilis esca, istis inuisibilis & dulcis deus. Illis solū figura, quæ de ueritate instrueret, istis ueritas ipsa sub accideñtib. recta, quæ ad ipsam reuelatam prouehat ueritatem. Illi per umbram erudiebantur, ut intelligerent quod percipiunt hi, isti autem in sacramento tenent ueritatem, quatenus se exercendo fideliter tandem eadem sicut angelis aperta uisione fruuntur. Vides neque sapientissima dignatione iuxta singulorum qualitates & status, angelis, hominibusque se cõmunicet Christus? Vno cibo uescuntur oēs, quæ quæ aliter, atque aliter. Audisti, inquam, uerum esse, quod ait Apost. quoniam patres oēs non ui, ac ueteris testamenti sub nube fuerunt, eundemque spiritualem cibum manducauerunt. Audi nunc quoque qualiter eundem spiritualem biberunt potum, quatenus luculenter intelligas ex mysterio corporis & sanguinis sui dominum suorum, quæ olim fecit sub lege,

memoriam egisse mirabilem, ut dies diei eructaret uerbum, & ex sacramentis gratia littera sacramenta detegeret. Erat populus Iudæorum in eremo fatigatus ex itinere, & sitis ariditate lassatus, adeo ut ipse, eorumque iumenta deficeret. Aduersus Moysen, & Aaron propter hoc tumultuosum exortum est murmur, quorum clamorem Propheta non ferens, prostratus coram domino ipsum deprecatus est, ut periclitati populo, ac murmuranti tribueret aquam. Tunc imperante domino, Propheta percussit bis silicem, & repetite largiflua emanauerunt aqua, ita ut ex ipsis cunctus populus biberet, & iumenta. Hoc umbra fuit, & praesagium futurorum, quae in mediatore nostro consummata sunt, atque perfecta. Quo uero modo aduerte. Venit Verbum in carne, factus homo predicauit euangelium, caecis reddidit uisum, surdis auditum, gressum debilibus, multisque languentibus sanitatem donauit, Iudæorum reprehendit scelera, legis doctorum, & maxime sacerdotum dolosa argumenta confudit. Illius autem increpationes perditum homines sustinere nolentes, neci tradiderunt uitae auctorem, suspendentes in ligno. Verum quum adhuc exanimis penderet in cruce cuiusdam militis lancea percussus in latere, sanguis exiuit, & aqua. Aqua uidelicet in lauacrum originalis culpae: & sanguis in precium redemptionis humanae. Hic plane, quem sacramentaliter sumis, noui & aeterni testamenti est sanguis, quem pro te redemptor tuus effudit abunde. Ut igitur uerum esse credas, quod dicitur. Sacramentum institutor obserua quid dixerit: Accepto namque calice & benedictio ait: Hic est enim sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Nonne conspicis eundem esse cruorem, quem tradit in potum, & asseuerat pro remissione delictorum multorum esse fundendum? O caritatis uehementia, o inaudita dignatio, o impreciable precium. Dederat corpus suum in cibum, dare etiam uoluit sanguinem suum in potum, simul & precium. Considera quae so diligenter o homo, quanti te deus tuus aestimauerit, qua nuncque dilexerit. Nepe tu contra decretum deliqueris conditoris, perieras uelut ouis ignorans quod pro tuis fueras damnandus sceleribus, atque aeternis incendijs cruciandus. Tuus itaque redemptor & dominus medullari caritate permotus, ne tu perires in fine, dato pro te precio, quam tu debueras mortis excepit sententiam, & quod non rapuit, exoluit in ligno. Quid ergo exhibebis domino? quid rependes altissimo? Equidem non minus pro sanguinis poculo, quam pro redemptionis debes precio. Vtrumque tamen praecellens est munus dei, caritatis indicium, tuaque salutis antidotum. Semel pro te datum est precium, sed poculum quotidie consecratur, tibique apponitur, ut bibas. Bibas, inquam, ut inebriaris, non uino, in quo est luxuria, sed amore, sed exultatione, sed iubilo. Inebriat profecto calix iste sanguinis domini, & ex toto corde diligentem alienat a se, & copulat Christo, quem sumit. Ipsum dominum audi per Prophetam dicentem: Et calix meus inebrians, quam praeclarus est? Secundum namque sapientiam, secundum uirtutum, moribus redimitum, & sanctitate conspicuum reddit cum dilectione bibentem. Quamobrem in Canticorum canticis ad saluberrimam eius sumptionem sponsus fideles suos inuitas, ait: Comedite amici, & bibite, & inebriamini carissimi. Amici illi nuncupantur, qui diuini timoris lege constituti, conditoris sui conantur obtemperare mandatis. Aliena non ambiunt, sobrie utuntur cocelsis, miserentur cum hilaritate, atque caelestibus terrena postponunt. Carissimi uero sunt discipuli, qui spreto seculo, calcatis carnis illecebris, toto mentis annixu perfectionis itinera gradientes, caelestis sponsi castis fruuntur amplexibus. Hi internis delicijs abundantius locupletati quam primi, caritatis dulcedine frequentissime debriantur, dum sacramentali copula sponso sunt iuncti. O quam beata ab amantibus hora illa censetur, in qua personaliter sponsus Christus cordis ingreditur thalamum. Nam etsi non manifeste, descendit tamen, & sine ambiguitate sentitur, eo efficacius ac dulcius, quo ardentius diligitur, magisque cum deuotione percipitur. An non horam illam dixerim esse beatam, in qua diuina maiestas inclinatur ad hominem, se illi comunicat, ipsum pascit & potat, non alio cibo, quam corporis sui, neque potu alio, quam proprii sacri cruoris? Hoc longe ante Prophetam conspiciens cum admiratione aiebat: Constituit eum super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum, & hircum cum medulla tritici, & sanguinem uuae biberet meracissimum. At uero numerositatem maximam Christianae plebis, & potissimum sacerdotum, diuinis sacramentis abusorum esse praenoscens, eius praerogationem subintulit dicens: Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit: Incrassatus, impinguatus, dilatatus dereliquit deum factorem suum,

A suum, & recessit a deo salutari suo. Dereliquit utique non diligens, ac dei mandata contemns. Recessit autem negligens deuotionis affectum, & sacramentaliter tantum sacrosancta mysteria sumens. Et hoc unde? Quoniam incrassatus est stipendijs temporalibus, impinguatus delicijs, honoribus dilatatus. Huiusmodi sunt qui sacerdotij gradum quaerunt, non ut in spiritu ministrent domino, sed ut hic acquirant cathedras in ecclesijs, infulas in clero, de praebendis redditus uberes, & primatus in populis. Ista dum fortiuntur, quoniam quae sua sunt quaerunt, non quae Iesu Christi, ideo quemadmodum dictum est, incrassantur, impinguntur, dilatantur. Repletur marsupia, cellaria, horrea, pecunijs, frumento, uino, & oleo de patrimonio non suo, sed Christi, eiusque membra debilia sicut ructuare fame, atque periclitari inedia. Sane absque sui essent periculo, si quod uictui eorum honesto & parco superest, prout debent, communicarent egenis. Non enim possessores, sed ecclesiasticarum facultatum dispensatores sunt. Apostolum audi: Sic nos, inquit, existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores ministeriorum dei. Hic iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. Dispensatores proculdubio sunt praelati, plebium praepositi, sacerdotes, & omnes quotquot clericalem sibi delegerunt statum. uniuersi hi prius in se studeant ministri esse idonei, quatenus ministeriorum dei dispensatores reperiantur esse fideles. Qualis autem minister Christi existere debeat, Paulus denunciando ait: Exhibeamus nosmetipsos, sicut dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute dei, per arma iustitiae a dextris & a sinistris, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & ueraces, sicut qui ignoti & cogniti. Quasi morientes & ecce uiuimus, ut castigati & non mortificati, quasi tristes semper autem gaudentes, sicut egentes, multos autem locupletantes, tanquam nihil habentes & omnia possidentes. Haec plane sub compendio probabiliu ministeriorum Christi est regula, ut orationi uacent, diuinis die noctuque intersint laudibus, aduersa mundi aequanimiter perferant, domini uoluntatem infatigabiliter compleant, eius concupiscant praesentiam, honoremque ipsius in cunctis quae agunt, intendant, atque sic uiuant, ut quantum in ipsis est, irreprehensibiles sint. Sic utique sic mysteriorum dei, sacramentorum uidelicet caelestium sacri eloquij, & thesaurorum pauperum, quos illis Christus acquisiuit in cruce, dispensatores erunt fideles. Illis profecto fidelis dispensationis incubit necessitas, quam paterfamilias, qui singulis talenta impertitus est propria, lucrum de talento requiret, & ab unoquoque minutissimam exiget rationem. Hac de causa graue ministris ecclesiae est appositum onus, grauiissimaque desidiolis & malis praeparata supplicia, humilibus uero & sanctis incomprehensibilia praemia. Nam quanto uniuscuiusque maior est status, tanto perniciosior est ruina, eorum maxime, qui sacrosancta corporis & sanguinis Christi turpiter mysteria tractant. Quobis re apostolica omnes exhortatione admoniti introrsus redeant, se statuam ante se, ac diligentissime probent, mentis detergant, si quas inuenerint, maculas: deplorent facinora, quatenus sacramentalis panis sumptione sint digni. Meminerint se grandem praesentis exilij esse peragratos uiam, in qua ne deficiant, reuerenter subcineritium accipiant panem, quem angelus domini mysterialiter ad caput Prophetae fugientis apposuit. An non subcineritium panis est Christus, qui quum in forma dei esset, semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo? Deformatem & squallorem panis istius subcineritij Prophetam retexentem ausculta: Ascendet, inquit, sicut uirgultum coram eo, & sicut radix de terra sitienti, & non est species ei, neque decor, & uidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum uirorum, uirum dolorum, scientem infirmitatem, & quasi absconditus uultus eius, unde nec reputauimus eum. Quanta autem fortitudinis sit, quam uere proficiuus sit, subintulit dicens: Ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra, disciplina pacis nostrae super eum, & liuore ipsius sanati sumus. Panis igitur huius noli despicibilitatem spernere, neque refectionem obhorrere. Illum in mentis faucibus meditando reuolue, & intelligentiae dentibus mande. Nam spirituale tibi praebit robur, per quod usque ad montem dei Ore gradieris alacriter. Nunquam cibum istum fastidies, si illum purgato corde percipies. Mentis itaque receptaculum ab omni cogitatione & affectione noxia munda,

atq; cum humili deuotione domini sacramēta manduca. Tunc ex spiritali ualetudine, ex diuina dulcedine, ex cognitione tui, ex feruore spiritus, ex interiori cantico, atq; delirio resumendi profectum eius elicies. Nequaquam ualet esse inutilis, quum illum tibi praestiterit deus. Praebuit namq; se, ut te eleuaret ad se, te nutrirer de se. Nec aliunde cordis tui famem, aestuantemq; caritatis ardorem refrigerare quæres, q̄ ex ipso qui uerus est agnus, immaculata uictima, manna incorruptibile, meracissimum poculum, panisq; angelorum & dominus. Exhibuit, inquam, se, ut tuæ sit peregrinationis comes, ignorantia tuæ lux, infirmitatis tuæ remedium: Tecum habitet, de te lætetur, suis tecum delicijs perfruatur, quemadmodum in sapientia uolumine testatur dicens: Et delicia mea esse cum filijs hominum. Nō quidem, inquit, ut suas à filijs hominū captet delicias, sed ut cū filijs hominum cōmunicet proprias. Nequaq; imprudenter arbitrandū est, q̄ deus ullā ab angelis seu hominib; lætitiæ percipiat causam, quū eosdē spiritalib; et æternis faciat exuberare delicijs. Ipse etenim sibi ipsi gaudiū est, beatitudo perennis, sempiternę essentialisq; delicia. Verū ob præcipuū quem ad homines gerit, dilectionis affectū illis impertiendo proprias eorū suas asseuerat esse delicias. Nonne merito suas apud homines esse dicit delicias, propter quorū salutē de regalib; sedibus paternæ gloriæ ueniens, eorū naturā in unitate personæ sibi copulare dignatus est: Talem profecto caritatis exhibitionē, huiusmodiq; exinanitionē maiestatis ignorauit seculum, generationes præterite nescierunt, stupet cælum, ipsa natura miratur, uenerantur angeli, honorant sancti, iusti adorant, dæmones contremiscunt, quoniam totum quod in ea est, sanctum est, inscrutabile, atq; diuinum. Nunquid diuinum nō est quod Verbum caro factum, quod fieret, per quod facta sunt omnia, habitaretq; in nobis, qui ex primorum parentum præuarcatione filij eramus gehennæ: Quod enim deus factus sit homo, & sapiētia humanata, sacramentum est magnum. Hoc in ipso mundi exordio uaticinatum est dicente Adā de muliere, quam ex costa illius dormientis formauerat deus. Hoc nunc, inquit, os ex ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhæbit uxori, & erunt duo in carne una. Reliquit homo Christus Iesus patrem, quando Verbum carnem assumpsit ex uirgine, exinaniuitq; maiestatis formam mortali natura suscepta. Reliquit matrem, uidelicet synagogam, de cuius patribus secundum humanitatem natus est, & adhæsit uxori, ecclesiæ scilicet, de gentib; congregatæ, quam sibi annulo fidei desponsatam coniunxit in sponsam. De hoc spiritali connubio Apostolus loquens ait: Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiā, qui tradidit semetipsum pro ea mundans lauacro aquæ in uerbo, ut exhiberet sibi sponsam ecclesiam non habentem maculam, neq; rugam, aut aliquid huiusmodi. Huic castissimę sponsæ nedū in uirginali adhæsit utero, ut essent duo in carne una, uerumetiam in corporis & sanguinis sui sacramento, quatenus sint duo in uno spiritu: si tamē spiritaliter manducet, qm̄ qui adhæret deo, unus spiritus fit cum eo. Eia igitur nunc lætare mater ecclesia, & cū uniuersis filijs tuis exultationis & gaudij conuentū age, qm̄ meruisti fieri mater & filia, nupta & uirgo, foecunda & casta, ita ut qui fecit te, nasceret ex te, & habitaret in te, adeo ut cum omnium admiratione ueraciter dices: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Meruisti, inquam, dei & dñi, præceptoris & sponsi, fratris & redēptoris tui saginari carnibus, & sanguine debriari cum sobrietate spiritus, & amoris temperantia. Quamobrē de te Psaltes eximius sponso Christo cecinit dicens: Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ, filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. In circuitu plane mensæ altaris filij tui, quos per uerbū ueritatis genuisti deo, sacratissimi corporis dñi pascuntur edulio tam pie, tam deuote, ut in uoce psalmi, in exultatione mentis, in fidelitatis confessione, epulantium festiuus in aula cælesti concrepet sonus. Singulare prorsus dilectionis accepisti pignus in huiusmodi participatione mysterij, certamq; de spōso tuo præsentiam, cui optime tui amoris æstus aperire, uota perfoluere, fundere orationes, gratias agere, decantare hymnos, ingeminare preces, exhibere laudes, atque suauissima uales piæ deuotionis depromere carmina. Equidem ex quo tanto adhæsit sponso, corpusq; tuum corpori eius associatum est, effecta es speciosa & suauis in delicijs, decora & ornata in uestibus, uenusta & grata in moribus, ignita & sancta in desiderijs, prudens & sensificata in cogitationibus, foecunda & locuples in filijs, sic dilecta,

A lecta, ut Dei filius affectus de te Canticum illud clamet, & dicat: Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: uulnerasti cor meum soror mea sponsa, uulnerasti cor meum in uno oculorū tuorum, & in uno crine colli. Quam pulchræ sunt māmæ tuę soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera tua uino, & odor uestimentorū tuorū super omnia aromata. Fauus distillans labia tua spōsa, mel & lac sub lingua tua, & odor uestimentorum tuorū sicut odor thuris. Hortus conclusus soror mea spōsa, hortus cōclusus, fons signatus. Emissiones tuę paradus malorum puniceorū cū pomorū fructibus. Hinc merito exultationis tuæ exurgit causa, q̄ tam elegātis, tāq; potentis, & immortalis regis amore facta sis digna, plurimis te idē cōmēdauit præconijs, immēlis ornauit monilibus, cruoreq; suo interiores tuas rubicundas effecit genas. Quamobrē & tu reciproco amore illius transfixa medullitus, toto corde, tota mente, totisq; uiribus ipsum dilige, uenerare, & lauda. Illi omni tēpore incolatus tui famulare fideliter, atq; in cūctis q̄ agis placere cōcupisce. Nullus te debilitet labor, nulla te frangat aduersitas, tētatō nulla supplantet, ut ab illius te subducas imperio. Verū quoniā in medio tui habitare desiderat, spiritali eidem cōstrue tēplū, nō de sectis marmoribus, nec quadratis lapidibus, neq; de parietib; pictis, sed de uiuis & fulgentibus gēmis, aureisq; laminis, quas rubigo non tāgat; nec denigret puluis, sed caritatis purget ignis, morum disciplina detergat, & uirtutū decoret uarietas. Te ipsam deniq; exhibe pudicam & castā, in tribulationibus probatam, stabilem in fide, eruditā in scientia, in lōganimitate constantē, diligentem bonū, pacē sestantem, custodiētē unitatem, cōpatientē ex corde, ambulāntē in spiritu, spernentē seculū, cælesti anhelantē, filiosq; tuos in uniuersa morū probitate regentē. Nempe quātū spōsum tuū diligas, eruditio insinuat filiorum. Illorū profectū diligētissime exquiret a te. Tibi nāq; illos idē cōmēdauit, tibi tā præcipua prærogauit dona, quatenus eosdē in religione instrueres, excitares ad bonū, erigeres ad cælestia, atq; exerceres in prælio, ne tāquā ignari & inexperti periclitētur in delicijs, in honoribus insolescant, deficiāt in uia, tabescāt fame, & per incuriam pereant. Esto igitur in mēbris tuis sic in caritate cōpacta, ut capitis nō amittas decorē, atq; non expolieris de munerib; iā perceptis. Sanctifica quoq; te ipsam, & à sordib; delictorum emūda, ne (qđ absit) illi, cui placuisti, displiceas sponso. Zelo quippe tui captus est, & abs te se absentare nō patitur. Hinc se nascendo fecit socium, tuæ peregrinationis uoluit habere consortiū, atq; præsentis exilij innumeras pariter perferre ærumnas, quatenus ex se tui disceret misereri. Hoc cōspicue Apostolus denunciāns ait: Non enim habemus pontificem, qui non possit cōpati infirmitatib; nostris per omnia tētatū p̄ similitudine absq; peccato. Nā ex ijs, q̄ passus est, obediētia didicit, ut fieret omnib; obtemperantib; sibi causa salutis æternæ. Mira diuinæ sapiētia dispensatio, mira q; prudētia, ut illius tentationes à tētatōne te liberēt, eius te sanet infirmitas, ipsius obediētia te obtemperantē faciat, te uiuificet mors, te spiritalē eius efficiat caro. Quid igitur retribuēs domino pro omnibus q̄ retribuit tibi? Vtiq; nil habēs ex te, ut beneficiorum illius debita recōpensare sufficiās. Verum siquid unde exoluere beneficia ualeas, habere te sentis, ab ipso prorsus recognosce, à quo sunt, quæcunq; sunt sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; proficua, quemadmodum Apostolus Iacobus perhibet, dicens: Omne datū optimū, & omne donū perfectū defursum est descendēs à patre luminū. Hoc crede, hoc feraciter cōfiteri, quatenus credulitas hæc ad iustitiā, & ista confessio tibi sit ad salutē. Cæterū quamuis facere, aut cogitare nihil possis à te, tacebis neq; dormitabis præ tædio: seu deprimeris ignauia: Surge, confurge filia Sion, euigila, & expergiscere filia Hierusalem, excute iugum de collo tuo, solue fasciculos deprimentēs, & puluerem pedum tuorum absterge. Non quiescat pupilla oculi tui amoris & compunctionis erumpere lacrymas per diem & noctem. Non taceāt labia tua Dei tui mirabilia prædicare, laudare magnalia, & sapientiæ ipsius ueneranda enarrare præconia. Diuine, quantum uales, intende laudationi. Ipsa est, unde pro tuis potes delicijs satisfacere, pro perceptis muneribus euadere liber, placare iudicē, placere dilecto, imitari angelos, sanctis coæquare, conuersari in cælestibus, euitare laqueos, hostes superare, acquirere gratiam, introire in gloriam, Dei in te ornare imaginem, illumq; in se honorare magnifice. Hoc unico præ cæteris omnipotens delectat obsequijs, sicut per Prophetā ipse testat; Sacrificiū (inquit) laudis honorificabit me, nō utiq; labiorum, sed cordis: Parū proficis,

Esa. 29 si uoce non corde Deū laudare conaris. Illos imitaris, de quibus per Prophetā conqueritur, dicens: Populus hic labijs me honorat: cor autē eorū lōge est à me. Perfectæ laudis regulam si scire desideras, audi Citharœdā uatem ex se te laudare dicentē, Lauda anima mea dominū, laudabo dominū in uita mea, psallā Deo meo quandiu fuero. Modis omnibus & cuncta, qua ualet, uirtute Deū se uelle laudare fatetur, corde uidelicet, uoce, & moribus. Nouerat quippe uitā sine uocali benedictione & exultatione cordis, & sonorā uerborū laudationē absq; mētis eleuatione, & cōuersatione p̄bata atq; interioris sacrificiū laudis sine operib; sanctis, & oratione expressa minime placere altissimo. Hæc tria sibi cohærent tāquam funiculus indissolubilis. Hæc (inquam) ministris ecclesiæ omnino conueniūt, qui sacris altaribus assistentes, iuge Deo laudis impendunt obsequium. Sane nullo alio sacrificio honorificentius laudatur Deus, quā per altaris immaculatam hostiam, quam præcipue ob diuinæ laudis exhibitionem cōplendam, ecclesiæ suæ Christus offerendam instituit. Ipsius namq; passionis, & humanæ redēptionis in ea mystice celebrantur mysteria, hoc ipsum domino propalante qui ait: Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriā facietis. Memoria etenim in oblatione hac agitur illius, quam in sua passione Dei filius excellentissimæ nobis caritatis notam fecit. Qua nulla maior, nulla utilior, nulla amabilior, nullaq; oculis diuinæ maiestatis est gratior, dum honorē Deo, angelis contubernium, exulibus cœlum, religioni cultum, iustitiæ debitum, normam sanctitati, obedientiam legi, gentibus fidem, lætitiā mundo, credētibus gaudiū, unitatem populis, sacramentis legalibus finem, initium gratiæ, uirtuti robur, hominib; pacē, lucē mentibus, spem laborantibus, peregrinantibus uia, & peruenientibus tribuit speciem. Nempe dolores mediatoris nostri, irrogata conuicia, excepta flagella, aceti & fellis pocula, clauorū & lanceæ uulnera ex rediuiua sacrificij huius celebratione memrantur. Offeritur æterno patri nati assumpta humanitas, quatenus agnoscat ipse, quē genuit, quemq; pro hominum salute misit in terras, ut interuentione ipsius delinquentib; ueniam, lapsis manum, & iustificatis præroget uitam. Clamat idem redemptor ad patrē, corporis sui cicatrices ostendens, quatenus ab æternis supplicijs sua homines interpellatione custodiat. Aduocatū (inquit Ioannes apostolus) habemus apud patrē Iesum Christum iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autē tantū, sed etiā pro totius mundi. Vides perspicue nullū acceptabilius Deo posse offerri sacrificiū ad exoluendū laudes, siue ad exhibendū gratias, seu ad impetrādū indulgentiā, uel ad gloriam promerendum, quā corporis & sanguinis Christi sacrosanctum mysteriū. In cuius oblationis hora, quantum fas est credere, aperiuntur cœli, mirantur angeli, sancti laudant, exultant iusti, captiui uisitantur, compediti soluuntur, infernus luget, sanctaq; in spiritu mater beata lætatur ecclesia. Quamobrem recte colligitur, quanta cum ueneratione ibi debeat astare sacerdos, cui cōsecrandi hostias, offerendum incensum, atq; intercedendi pro populo est impensa autoritas. Mediationis igitur gerit officiū, propterea delinquentium omnium debet esse precator. Hinc expedit, ut diuinę sit laudis amator, religiosus in se, humilis corde, & erga proximorum errata cōpassione cōpunctus, quatenus non minus pro se, q̄ pro ceteris omnipotenti Deo rectę placationis ualeat immolare mysteria. Hanc sacerdotū regulā Apostolus insinuans, ait: Omnis nāq; pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur pro ijs, quæ sunt ad Deū, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit ijs, qui ignorāt, & errant, quoniā & ipse est circumdatus infirmitate, & propterea debet quemadmodū pro populo, ita etiā pro semetipso offerre pro peccatis. Magna prorsus & admiranda sacerdotum est dignitas. Maxima illis est collata potestas. Sua namq; prolatione eloquiorum cœlestium, & ad eorum penē libitū corpus Christi de panis transubstantiatur materia, descendit de cœlo in carne Verbum, & altaris uerissimē reperitur in mensa. Hoc illis prærogatur ex gratia, qđ nusquā datū est angelis. Assistunt Deo, illū cōtrectant manibus; tribuunt populis, in seq; suscipiunt. Verū angelorū siue astantiū seu ministrantiū, quo niā uice funguntur, potius angelicā, q̄ humanā debent conuersationē habere. Hinc ab esu agni excludebātur in lege incircuncisi, alienigenæ, atq; immūdi. Nec ab re hoc iubebant à domino, nequaquā enim cōgruit, ut qs sordescens, indumētis, lepra perfusus, mutilatus membris, seu amēs effectus regio debeat ministrare cōuiuio. Caterum si mortalis

piam

A ptam honoris dignitate sublimatus famulantium sibi, infirmorū, & pauperum obhorret obsequia, quod (quæso) regnū omnium spiritualiter acturus est rex? Obseruat equidem uniuscuiusq; sibi ministrantis uitam, mentem discutit, intentionem pensat, diiudicat affectus, deuotionem uidet, rimatur cogitatus, atq; iuxta interioris hominis dispositionem exhibitæ ministratiōnis gratificat munus. Hoc dixerim, non ut ex ministri meritis huius sacramenti beneficia pendeant, quippe quum in mysterio isto Dominus Iesus ipse sit sacerdos & hostia. Nā quemadmodū ipse est, qui per ministros ecclesię baptisimi tribuit sacramentū, sicut Ioanni dictū de illo est: Super quem uideris spiritū descendē atq; manentē, ipse est qui baptizat, ita & per eosdē ministros ipse est, qui corporis & sanguinis sui cōficit sacramenta. Plurimū tamen in oblatione altaris cōferre sacerdotis sancti suffragia asseuerare non ambigo, tamen eius dignitati detrahere, siue addere nequeat quicquam. Accedat igitur sacerdos ad altaris tribunal ut Christus, assistat ut angelus, ministret ut sanctus, populorum offerat uota ut pontifex, interpellat pro pace ut mediator, pro se autem exoret ut homo. Eximia sunt hæc, & admiratione dignissima, quæ solum hominibus congruunt ambulanti in spiritu, sanctificatis corde, & prælectis à domino. Quamobrē nemo bresbyterij sibi honorē uēdicet, tātiq; sacramenti se propria uoluntate ministrum exhibeat. Christi Iesu humilitatem in hac parte sectetur. Non enim semetipsum clarificauit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum in alio loco dicit: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Verum si Christus dominus quum esset sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, atq; cœlis excelsior factus, minime pōtificem semetipsum instituit, quid nocētes, infirmi, & inscī agere in hac causa debeant, prudens quisque consideret. Hinc quorundam clericorum temeritas confutatur, qui nullo suadente, nemineq; imperante sacerdotij gradum assumunt. Altitudinē ministri huius utinam saperent, & intelligerent, forsitan ad illud etiam uocati atque impulsī se acclamarent indignos, non minus Dei, quā conscientia propria iudicium formidantes. At uerō quoniā cæci sunt, tanti officij onus discutere nesciunt. Nonne qui suimet cognitione carent, arbitrandi sunt cæci, tanquā ij, qui carnis hebetato intuitu propinqua nō cernūt? Quid autem unicuiq; se ipso propinquius? Habet profecto quilibet multa in se, cōtra quæ propria uociferat cōscientia, q̄ uerus est testis & iudex. Nēpe ubi conscientia damnat, ratio iudicat, accusat uita, humilitas debet adesse censura. Refugit uerō præesse humilitas, atq; sacerdotali officium subire formidans, se statuit ante se, & quis, cui, qualiterue ministrare debeat, pensat. Talia considerando compungitur, & gradu huiusmodi se indignissimum arbitratur. Propterea nemo nisi ex superioris obedientia, seu ex Dei sibi notissima uoluntate compulsus, ordinationi præbere ualet assensum: ista utiq; præsumptuosi, utpote infirmitatis propria ignari, atq; diuino cultui ex deuotione minus idonei non cogitant. Immoderato affectu gradum hunc sacerdotij concupiscunt. Illū per seipso, interdū fucata arte procurāt per alios non interpellente pietate, quæ humilitati coniuncta est, sed elatione, seu cupiditate trahente. Hoc si contingat assequi non posse, quod quærunt, indignantur, dolent, inuident, detrahuntq;. Non autē palam prorumpunt in uoces, ne superbix uitio ab auditoribus rei iudicetur huiusmodi, magis humanas facies, q̄ Dei iustitiā perhorrescunt. Debuerant equidē iudicis cuncta cernentis formidare præsentiam, qui hominum corda scrutatur, & tenes, atq; obliquam mentium suarum compescere uoluntatem, potiusq; diuino, quā proprio subesse examini, quippe quum æquissima caritatis lance singulorum gradus, officiaq; disponit. Debuerant (inquam) priuatas affectiones habere suspectas, quæ animarum frequenter noscuntur aduersari salutem, dum sub sanctitatis imagine, quæ sua sunt, quærunt. Hinc humiles corde, & Deum timentes, quorū mentes diuinæ sapientiæ sunt irradiatæ splendore, quoties repudiantur in talibus, lætantur introrsus, maximum humiliationem sui arbitantes quæstum, quoniam alios magis uirtutibus, q̄ dignitate præcellere gaudent. Hi quauis ambiciosi inferiores sint gradu, nequaquā tamen meritis. Et si uideantur cōtempribiles esse exterijs, plurimū tamen corā Deo sublimantur interius. Iuxta id qđ legitur, quia omnis qui se humiliat, exaltabitur. Humiliēt igit se sacri altaris ministri, & ad ecclesiasticos tanquā Aaron uocētur gradus. Non præesse, sed subesse desiderēt, atq; sanctitatem non

Hebr. 5

Psal. 109

1. Ioan. 2

Luc. 24

se non

te non honore ceteros præire desudent. Meminerint se æterni regis uocatos esse ad nuptias, proinde superioris discubitus in se appetitum supprimant, nouissimūq; cum patietia locum teneant, quatenus cum honore superius ascendere queant, scientes quod non qui ab hominibus honorabilior habetur, ille est sanctior, sed qui est corde humilior, feruentior spiritu, ac uirtutibus locupletior. Mihi (inquit Apostolus) pro minimo est ut a uobis iudicer, aut ab humano die, sed neque me ipsum iudico, qui aut iudicat me, dominus est. O mens sancta sapientia referta, & humilitate decorata, quæ humanam uilipendens laudem, diuino se despicendo subdebat examini. Nil fauorabilem loquentium populorum æstimabat gloriam, nolens super defluentē aquā cœlestis ædificij fundamenta locare. Nouerat nullius pro altero ante Deum sufficere testimonium, ideoq; aiebat:

1. Cor. 4 Omnes ante tribunal Christi stabimus, & sic unusquisq; pro se in die iudicij rationem reddet. Beata planē, plurimūq; beata humilitas, quæ damnatiōis minime ueretur sententiā: in suis nāq; negocijs proprio se priuat iudicio humilis. Causas suas cōmittit alteri, & nō quotlibet, sed qd cōmendatur ab alio, implere conat. Tunc securus incedit, atq; futuro intrepidus astabat iudicio. Nempe uilis est sibi, & magni æstimat a domino. Temporale obhorret culmē, & sortitur æternum. Israeli est prælatus Saul, nō quia statura inuentus est proceræ, sed quoniā repertus est humilis. Quum esses (inquit ad eum Propheeta) paruulus in oculis uis, nōne caput in tribubus Israel factus es, unxitq; te dominus in regem super Israel? Excelsus quū sit dominus, humilia respicit, ut exaltet, & spiritualibus fœcundet donis. Respexit utiq; humilitatem ancillæ suæ, propter qd omnes generationes illā prædicauere beatā. Quamobrē se ceteri uos o milites Christi, & præcipue cœlestium sacramentorū ministri humilitatē, resecuratq; in uobis per uos omnis ascendendi ambitio. Vestro intendite ministerio cū pietate deuotionis, & humilitate cordis. Nullam prorsus maiorem ualeis acquirere dignitatem, quā corporis & sanguinis domini tractare sacramenta. Hoc uobis satis sit, etiam si honoris gradum, atque transeuntis gloriæ culmen appetitis, quod reliquis præminet dignitatibus. Peruigile tātum circa mysterium hoc studiū adhibete, atq; pro uiribus laborate, ut mysteriorū Dei idonei dispensatores sitis. Ex hoc utiq; duplici hōnore habebimini digni, præsentē uidelicet & futuro. Honorabunt uos populi, uestros obseruabunt mores, imitabuntur uitam, temporaliaq; stipendia erogabunt tanquam patribus suis, animarum rectoribus, intercessoribus mundi, & altissimi sacerdotibus. Venerabuntur (inquam) uos angeli ueluti Christi ministros, ecclesiarū duces, sanctorū cohæredes, cœlestisq; regni præcones. Hi sunt honores, qui sanctis sacerdotibus exhibentur, quorum hæreditas temporalis & æterna Christus est, dicente Propheeta: Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei tu es, qui restitues hæreditatem meam mihi. Recta igitur adeptio terrenæ dignitatis atq; perpetuæ est honoris fuga, contēptus temporalium, morū probitas, & æternorū amor. In his quantūcūq; profecerint sacerdotes, quamuis præcella polleant sanctitate, minime inlolescāt, quoniā presbyteri adhuc indigni sunt ministerio. Nā si ad hoc angelica inferiora sunt merita, quid æstimabuntur humana? Transcendit, quicquid est, quicquid uirtutis, quicquid sanctitatis non capit sensus, non scrutatur ratio, mens non attingit humana, quomodo Deus & homo Christus Iesus sub panis & uini speciebus sacerdotum atretetur manibus, & corporali haustu altaris percipiatur in mensa. Nec immerito. Est namque hoc diuinum opus notissimum futuræ felicitatis indicium, ac diuinæ miseratio nis prælagium certum omni ueneratione colendum. Aequè in altaris sede, quemadmodum in cœlo colitur Deus, quamuis aliter. Hinc altaris sacri quanta sit dignitas, optime comprobatur in quod præsentialiter descendit Deus, & in quo sacramenta cœlestia cōsecrentur. Illius quippe excellentiam olim patriarcha Iacob præuidit in spiritu. Quū enim Mesopotamiam pergeret, lapideq; capiti supposito obdormisset in uia, uidit in somnis erectam scalam tangentē cœlos, atq; angelos ascendentes per eam, ac descendētes, dominumq; scalæ superinnixum. Quamobrem expergefactus, & præ magnitudine sacramenti admiratione comprehensus ait: Verè dominus est in loco isto, & ego nesciebam. Pauensq;: Quam terribilis est (inquit) locus iste. Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli. Vidēsne quā longè antè sacri altaris patriarchæ huic sint reuelata mysteria? Equidem (ut iste ait) terribilis est altaris locus, in quo angelorum, archangelorumq;

Alorumq; milia domino descendente assistūt, quemadmodū mystice Propheeta declarat, dicens: Currus Dei decem milibus multiplex milia lætantiū, dominus in eis in syna sancto assistunt planē fruitione beata lætantes, & per scalam, quæ in Christi humanitate signatur, nunc in uerbi contemplatione ascendūt, nūc in ipsius assumpti hominis iucūda cōsideratione descendūt. Nullus uerò præter dominū, eidē scalæ innixus esse perhibet, quatenus intelligas mediatoris personā infelicissimo trinitatis folio triumphaliter residere. Quamuis enim secundū naturā assumptæ mortalitatis patri ipse sit minor, est tamē uerbum, quod caro factum est, æqualis gloriæ cū patre, eiusdē naturæ, pariq; potentiæ, ita ut nō sit posterior tempore, nec uirtute inferior, sed per omnia similis, sicut idem ait: Ego & pater unum sumus, & iterum: Qui uidet me, uidet & patrem. Meritō igitur in altaris sacri loco, quando diuina tractantur mysteria, dominus est, non figuraliter, sed uerè, essentialiterq;. Hinc loci huius euidentissimè percipitur, quanta sit dignitas, quantumue colendus, ubi domus est Dei, porta cœli, dominus uniuersorum, innumerabiliumq; angelorum honorabilis frequentia. Deliciarum spiritualium affluentiam loci istius Psaltes egregius contemplatus aiebat: Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Cor meum & caro mea, exultauerunt in Deum uiuū. Vnde exultauerat, inquit: Altaria tua domine uirtutū rex meus, & Deus meus. Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorū laudabūt te. Hinc etiā dominici altaris qualis debeat esse minister, claret perspicue. Nequaquā iuxta fragilitatis humanæ mensurā loco debet esse dissimilis. Sit itaq; pudicus corpore, omni tempore secundum Propheetæ admonitiōē uestimenta impoluta custodiens. Sit corde humilis, ut super eum tanquā in proprio habitaculo spiritus domini requiescat. Per uatē nāq; suū pollicetur: Super quē requiescet spiritus meus, nisi super humilē, & quietem, & tremētē sermones meos? Sit cōuersatione sanctus dicente domino: Sancti estote, quoniā ego sanctus sum. Sit tēporaliū cōtēptor facultatū, & a terrenorū sollicitudine liber, quatenus Deo ualeat uacare. Sit deuotione assiduus secū habitare desiderās. Tumultus hominum, & maximè sceleratorum euitet, ne eorum cōuersatione fœdata mens puritatis decorem amittat, & phantasmatum colluione depressa, solo corpore Deo assistendo ministret. Improbum etenim est, atq; indignum altaris ministrum ea uidelicet hora, qua sacramentorum cœlestium immolationi incumbit, passim per uitiorum, ac cogitationū inutilium uagari campos, qui tota animi intentione debuit in Deū esse suspensus. Spiritualis est ista iactura, per quā pietatis dissipatur sparsa iam semina, uirtutū arbuta siccantur, & sancti spiritus dona paulatim decrescunt. Sic enim legit: Spiritus sanctus disciplina effugiet fictū, & aufert se a cogitationibus, q̄ sunt sine intellectu. Totus igitur sacerdos, quū ministraturus est sancta, se reducat in se, omnēq; cordis hebetudinē, tumore animi, ac mētis fluctuationē deuotionis pro posse cēsura cōpescat, quatenus in spiritu Deo spiritualiter inhæredo deseruiat. At uerò hoc nūquā perficere poteris, nisi alluēscat ambulare in spiritu, passionū impulsus, ac exteriorum cohibere fragores. Talia profecto esse debent sacerdotū studia, ut ex eorum exercitatione eleuentur ab imis, cœlesti caritate flammescant, sapientiæ pinguescant gustu, scientiæ magisterio polleant, atq; interioris unitatis iura custodiant. Hæc quamuis sint ardua, ministrantibus tamen Christo omnino conueniūt, illis propterea iuxta patrū decreta inhiēt aduersus hostes uisibiles arma arripere, secularibus se implicare negocijs, lucrisq; insudare terrenis, ut liberius diuinarum eis liceat studijs inrēdere scripturarū, uacareq; per contēplationis ocium, & uidere q̄ suauis sit dominus, nec nō per spiritualem disciplinā cunctam interioris suæ domus familiā in obsequiū reformare uirtutum. Hinc domino iubente mandatur in lege, quatenus sacerdotibus tēpliq; ministris, quorum Deus est portio, decimæ frugū, ac cæterarum rerum, quæ ad usus hominum sunt, tribuantur, atq; primitiæ, ut a tēporaliū curis absoluti sacri altaris, seu uerbi Dei, uel animarū regiminis fructuosius ministerio occupent. Si nos (inquit Apostolus) uobis spiritualia seminauimus, non magnum est, si nos carnalia uestra metamus. Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari seruiunt, cum altari participantur? Ita & dominus ordinauit ijs, qui euangeliū nunciant, de euangelio uiuere. Hac lege solutio indicitur decimarū, q̄ nullo modo prætermittenda est. Nā damnabiliter delinquūt, quicūq; illas soluere cōtemnunt,

temnunt, quoniam nō solū de iure positiuo, uerū etiā de iure diuino mādanf. Quamobrem in solutione hac nō ministri, sed instituentis est attendenda autoritas, qui simpliciter huiusmodi legem indixit. Laeto itaq; animo erogāda sunt facultates egētibus, ecclesiarūq; ministris: Non enim disperditur quicquid pro Christo tribuitur, sed reconditur, ut centuplicetur in cœlo. Diuitibus huius seculi inquit Apostolus: Præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundē ad fruendum, bene agere, diuites fieri in operib. bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant ueram uitam. Dum igitur sacerdotibus, ac Deo famulantibus corporalis alimonie necessaria impenduntur, summopere utriusq; hominis & ipsi deuitent ocium, ne terrenarum omnium, quas percipiunt, facultatum debitores fiant. Perniciosa quippe res est tabescere ignauia Deo dicitos, atq; piorum substantiam uel congregare cupide, seu inuuliter dissipare. Nam corporalia alimenta etiam ad suum manducat iudicium, quisquis in bonis actibus se occupare recusat. Vt ergo ministri altaris conscientia libera, atq; sincero corde assistant altissimo, ardenti desiderio in spiritualibus die noctuq; insudent profectibus, orationi uacent, delectentur in Domino, Deo libentius famulentur, quam seculo, spiritui potius intendant, quam carni, quatenus officij sui, ac ecclesiastici gradus sortientes effectum sacri altaris participatione sint digni. Dominici quoq; corporis & sanguinis sacrosancta mysteria maxima cum ueneratione frequentent, non ex consuetudine, sed suauitatis illius illecti dulcedine. In his conueniant gradus & uita, gustus & questus, pietas & scientia, fides & caritas. Ista si adsint, diligentur a Deo, sublimabuntur a Christo, protegentur ab angelis, uenerabuntur a populis, uisitantur in spiritu, ditabuntur donis, cōplectentur a gratia, beatorū sociabuntur agminib. interdūq; in cœlestib. rapiuntur. His & huiusmodi amoris foti præludijs, præsentis seculi uada pertrāsibūt, terāq; promissionis introibūt, in qua iā non absconditū manna, nō sacramentalis agnus, neq; sub accide tib. percipitur uelata maiestas, sed amoto uelamine, cessantib. figuris, subtractoq; speculo facie Deus uidebitur ad faciē, qd̄ est summū bonū, beata fruitio, uita æterna, glorie triumphus, palma uictoriae, ueris repromissa fidelib. per Iesum Christū dominū nostrū, qui cum patre, & spiritu sancto immortalis est Deus in secula seculorum. Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI PROTOPATRIARCHAE

Veneti, in Librum de Vita solitaria,

PROLOGVS.

Quemadmodum nullus a natiuitate cæcus, quamuis naturalis ingenij acumine polleat, non nisi opinatiue ualeat de coloribus iudicare, ita neq; de spiritualibus potest ad plenum sensum proferre, quisquis eorum extiterit inexpertus. Nam & si aliorum assertionibus eruditus pronunciet ueritatem, erit tamen qui loquitur, tanquā grammentum sonans, aut cymbalum tinnies. Hinc opportune satis quorundam impudentium est arguenda loquacitas, qui absq; experimento interioris dulcedinis præsumunt solitarie degentium lacerare uitam, arbitrares eos penitus esse inutiles, quoniam foris minime uagantur, neq; se curis tēporaliū impleant ut cæteri. Quibus hos dixerim similes, nisi cæcis, qui lumine privati, importunis sermonibus conantur uidentium acta damnare, atq; recte gradientum subfannare itinera: O si interioris hominis sui haberent notitiam, scirent utiq; solitariae uitæ excellentiā, quanta eius sint lucra, quāmue in se sit decora, secunda & gaudens. Verum cum ignorent se, mirū non est, si etiam remotę cōuersationis nequeant indagare mysteria. Hac de causa illam despiciunt, sequi negligunt, atq; obrectationibus laniare non uerentur. Hoc quoq; agunt, quoniam ad ipsius assequendam perfectionem non se uident idoneos, tamen illam sanctorum autoritatibus & uita norint esse probatam. Tantum quod illis libet laudant, quodq; intentioni eorum congruit, præconijs cōmendare non cessant. Status uniuersos præter proprium detestantur, ac si illorum tantum esset Deus, & nō etiam aliorum. Non enim statuum aut personarum acceptor est Deus: sed omnes qui simplici corde

Ati corde legis mandata custodiūt accepti sunt illi. Meminerint huiusmodi detractores, domini tunicam fuisse inconsutilem, atq; desuper contextam per totū. Meminerint, inquam, omnem gloriam filiae regis ecclesiae esse ab intus in fimbrijs aureis, circumamictā uarietatibus. Est etiam spiritus multiplex propter diuersitatem statuum conditionumq; mortalium. Proinde dominus, qui electorum suorum nouit naturas & mores, uarios distinxit in ecclesia gradus, quatenus quod cuiq; proprium est, tribueret singulis, faceretq; corpus suū, quamuis discretū in statibus, in uniformitate tamē intentionis caritate cōpartum. Desinant itaq; qui solitariae uitæ derogant unitatem scindere, & auratam uestem uarietate decoratam lacerare ecclesiae. Omnes Christo regi seculorum immortalī, & inuisibili famulantes uenerentur & colant, Deum in sanctis suis laudent, qui conuersantes cum hominibus protegit ne eadant, certantes adiuuat, ne succumbant, atq; remotę degentes uisitat, ne tepescant. Hos per amplius quā cæteros, spiritualibus consolationibus uisitari credendum est, utpote qui pro diuinitatis amore contēpserunt humanas.

B Non igitur paruipendendi sunt, quos Deus ab hominibus segregatos interno nutriti pabulo. Verum quamuis uideantur ignoti, & per exteriorē exercitationem corpori ecclesiae minus proficui: illi tamen multifarie profunt. Ipsum quippe continuis orationibus uegerant, a tentationibus defendunt, pro delinquentibus deprecantur, suisq; exemplis temporalia docent esse spernenda. Eadem autem contemnunt, conuersationes fugiunt, atq; remote uiuunt, non ducti ignauia seu inedia compulsi: sed conditoris sui illecti desiderio. Vnde in eorum persona propheta ait: Elongauī fugiens, & mansi in solitudine. Expectaui eum, qui saluū me fecit a pusillanimitate spiritus & tempestate. Est itaq; eorum fuga commendabilis dum declinant noxia, pericula præuident, delictorum uitant causas, æterna desiderant, Deoq; inseparabiliter adherere concupiscunt. Hinc solitudinis secreta perlustrant, ut Deo uacantes, ab humanis cōturbationibus diuina sint protectione securi. Quemadmodum de ipsis psaltes domino cecinit dicens: Abscondes eos in abscondito faciei tuæ, a turbatione hominum, proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. Quoties per mentis eleuationem contemplationi intendūt cœlestium, ab hominum conturbatione teguntur. Cæterum cum per sui custodiam munditiæ cordis & puritati conscientiae inuigilant, a linguarū fiunt contradictione securi. Duplici ex hoc testimonio solidantur, spiritus uidelicet & conscientiae. Ipse namq; spiritus (dicente Apostolo) testimonium reddit spiritui nostro, quod filij Dei sumus. At uerō beatus ille, ueridica uoce inquit: Gloria nostra hæc est testimonium conscientie nostrae. Secure igitur, & cum exultatione spiritus in solitudine perseverandum est. Nō per timescendæ sunt oblocutiones malorum, neq; demonum formidandi insultus. Quoniam de corporali remotione ad requiem, & de spirituali quiete, consummato huius peregrinationis cursu transitur ad patriā, si tamen utraq; usq; ad finem laudabili exercitatione teneatur. Quamobrem, ut hoc solitudinis professores facilius assequantur, pro eorum eruditione, exhortatione, & gaudio, opitulante domino, de uita solitaria præsens componendum est opus. Verum cum ad id perficiendum imperitia mea omnino non superat, flexis cordis poplitibus, humiliter sapientiam exposco diuinam, quatenus ad sui gloriam, seruorumq; suorum profectum, uilitati meæ lumen dignetur infundere, quo mediante non ueritatis semitas deseram, neq; quod ipsa donauerit, delitescendo reticeam. Aperi igitur o sempiternum uerbum sapientiae tuæ diuinum fontem, infunde (quæso) in cor minimi serui tui intelligentiæ spiritualem gratiam, ut solitariae conuersationis ualeat referare mysteria, atq; donorum ipsius propalare arcana. Erit equidem cum istud per me ritē perfeceris, quemadmodum in eadem tibi famulantibus stabilimentum maximum, ita largifluæ bonitatis tuę perpetua laus & gloria.

Pp Quod ex

QVOD EX DVLCEDINE IN

TERIORIS QUIETIS, ET DESIDERIO DIVINAE

contemplationis, solitaria appetenda

fit uita. Cap. I.

Psal. 54

LAMAT propheta in Psalmis, contemplationis desiderio succensus, & ait: Quis dabit mihi pennas sicut colubæ, & uolabo & requiescam? Amantis & quiete sitientis eius sunt uerba. Minime quidem propter quod quietem quæreret, ubi uel quiete cuperet expressit, & tamē affectu anxio amoris prorupit in uerba. Nempe si ob auri, argenti, gemmarū, prædiorū seu temporalium facultatū, uel prætereuntium uoluptatū

cupiditatem hoc diceret, id facile exprimere ualisset, quoniam res sunt, quæ humanis propinqua, ac notæ sunt sensibus: sed ardoris quietis suæ non detegens causam, præcellum & maximū indicauit esse, quod pio gerebat in pectore. Beata quippe huius mens gatis, quæ temporale nil ambiens, consequi optabat, quod merito diligeret, uideret sine fastidio, atq; in pace interiori omni semoto timore possideret. Nouerat in exterioribus bonis pacem non esse, sed perturbationes noxias, innumeras curas, desiderium insatiabile, sollicitudines anxias, ac dolorem non modicum. Hinc bonum agnoscens præcipuum obtinere posse interius, quod omni caret malo, & bonis exuberat uniuersis, anhe-lo ad id consequendum desiderio trahebatur. Hoc autem esse quid dixerim? Illud proculdubio quo nihil habetur melius, iucundius amatur, delectabilius tenetur, securius possidetur, amplectitur dulcius, fruiturq; felicius. Non est de terra neq; de cælo, sed his omnibus dignitate præminet. Nam cuncta, quæ in eis creata sunt transeunt. Quædam ut

Mar. 13

non amplius sint: nonnulla uerò, ut mutantur in melius. Cælum (inquit dominus) & terra transibunt, ignis utiq; incendio concremanda. Mutabuntur tamen, quemadmodum per Ioannē dicitur: Fiet cælum nouum & terra noua, propterea, quoniam uniuersa, quæ sub sole sunt transeunt, propheta memoratus flagrantissimo desiderio anhela-bat istis potiora percipere, q̄ nec transire cogere-tur, neq; reformare-tur in melius. Nam quod transit, infirmum est, quod uerò reformatur, imperfectum. Est autem aliquid maximum atque præcipuum, quod horum nil patitur, nec deterioratur transeundo, neque proficiendo reformatur. Quid de hoc tam præcelso propheta expresserit audi. Deo

Psal. 101

namq; ait: Opera manuum tuarum sunt cæli, ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut uestimentū ueterascent, & uelut amictum mutabis eos & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Vtiq; idem ipse est, quia nō mutatur, neq; de trimentum ullum patiens uariatur. Sicut per Iacobum dicitur: Apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio. Et hoc unde? Quoniam bonum incommutabile est, bonum sempiternū, bonum summū, bonū à quo omnia bona, & sine quo nihil est bonum. Boni huius cognitio concupiscentiā excitat, concupiscentia delectationem, delectatio satietatem, satietas fruitionem, fruitio pacem. Pacem inquam, non qualē dat

Phil. 4

mundus, sed illam, de qua Apostolus ait: Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda uestra, & intelligētias uestras. Quomodo aut pax ista omnē superemineat

1. Cor. 2

sensum, idem alio inquit loco: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. Verum ut hoc ostenderet perceptibile esse, intulit: Deus nobis reuelauit per spiritum suum. Equidem in præsentiarū reuelauit per fidē donec manifestet speciem. Tunc non erit reuelatio, sed uisio, sed fruitio, sed reformatio. Nunc uerò hæc ipsa reuelatio ex parte fit, quoniā per fidē ambulamus, per fidem instruimur, per fidē cognoscimus. Et hoc quādiu? Donec peregrinamur à domino, & mortali hoc sumus in corpore. Hinc est q̄ laboramus quæredō, in credendo proficimus, quotidie perspiciamus cognoscimus, magis magisq; ardēter diligimus, ut pertingamus ad id quod tendimus, & cōprehēdamus in quo cōprehensi sumus. Hæc laboris uicissitudinē, quā in proficiēdo patimur, propheta insinuare uoluit dicens: Hoc labor est ante me donec intrem in sanctuariū Dei, & intelligam, nō per speculū aut in ænigmate,

Psal. 82

sed facie ad faciem. De qua intelligentia Ioannes Apostolus ait: Carissimi nūc filij Dei sumus,

1. Ioan. 3

A sumus, & nondum apparuit quid erimus: Scimus quoniā cū apparuerit filius, similes ei erimus, qm̄ uidebimus eū sicuti est. Interim ergo dū in carne uiuūt interiori exercitationi, & cōtēplationi cœlestiū intēdēdū est, quatenus perspiciamus in agnitione summæ ueritatis, semper proficiat ratio, & in diuinæ bonitatis delectatione affectio. Hæc planē duæ sunt pēnæ spirituales deargētatae colubæ, cuius posteriora dorsū eius in pallore auri terminari describūt. His pēnis spiritualis uolatus agit, quod puenit ad requiē & ad Dei delectabilem gustū, ipsiusq; sitit præsentia. Quemadmodū ppheta de se testat dicēs: Sitiuit anima mea ad Deū fontē uiuū, quādo ueniā, & apparebo ante faciem Dei? Sitis hæc uolatus est, nō localis, nō sonorus, neq; uisibilis, sed interior, & spiritualis, refertusq; dulcedine, p̄ quē quotidie renouat anima, & de claritate trāsit in claritatē, nō à se ipsa, sed tanquā à domini spiritu erudita atq; directa. De huiusmodi uolatu audi quid animalibus uolantibus per mediū cœlū scriptura sacra testet. Nō habebāt (inquit) requiē die ac nocte, sed clamabāt. Sāctus, Sāctus, Sāctus dñs Deus exercitū. Talis pfectio Dei est gustus, talis est cognitio cœlestiū, ut eo efficacius interiores uirtutes moueat, quod elucescit clarior, dulciusq; sentitur. Mentē quippe efficit in inquisitione sollicitā, sitibundā in gustu, in amore feruidā, & in cōtēplatione erectā. Querit nāq; ut inueniat, cōcupiscit ut teneat, diligit ut crescat, eleuatur ut quiescat hucusq; dū peruenit, delectatione nimia circūfusa clamat & dicit: Hæc requies mea in seculū seculi, hic habitabo, qm̄ elegi eā: Boni nāq; quo fruitur, affecta dulcedine, illud nunquā amittere, nunquā minorari desiderat. Verū ne quis propria sui æstimatione fallatur, nouerit, ista ueræ cōtēplationis, atq; diuini gustus, qui in sinu quietis interioris sentitur, absq; ambiguitate signa existere, providentiā uidelicet habere in moribus, menti uigilē adhibere custodiā, coadunare cogitationes, intentionē recto sine dirigere, studia spiritualia sectari, Dei præsentia spiritualiter cōcupiscere, ipsum humili corde diligere, illius sup̄ omnia cōtubernio latari, in cœlestibus inardescere, atq; amabiliter interna pace potiri. Qui talis est, à Dei regno alienus non est. Quinimo illud secū habet iuxta domini sententiā dicitis: Regnum Dei intra uos est. Huiusmodi caueat ne inflet, ne tepescat, ne quē iudicet, ne cuiquā calūniā inferat, ut non amittat donū præcipuū qd̄ accepit: facile etenim spirituale iacturā patit, q̄ sui neglecta custodia, alienę uitæ curiosus inquisitor existit, qui per exteriora diffundit, atq; immoderata negocijs tēporalibus occupatur. Sūt igitur spiritualia exercitia, sedula cordis intentione coalenda, ne fauoribus auræ extinguantur impulsu. Sunt etiā corporis sensus salubriter coercendi, quatenus pes mentis eorum occasione terrena minime ualeat colluione scedari, nec non & immoderato carnis amore animi eneruari constantia. Quamobrem solitudo ab his, qui cōtēplationi uacare desiderāt, maximo est amplectenda cū studio, atq; indefessa stabilitate seruanda. Quoniam tranquillitatis est portus à seculi fragoribus alienus, delictorum fuga, gratiarum nutritrix, cœli ianua, orationis locus, cōpunctionis mater, discretionis cathedra, meditationis incentiuum, & contemplationis sanctæ auxiliū singulare. De hac itaq; quoniā uberrima fandi se offert materia, de eadem inchoata narrationis sermo percurrat.

D

Quid sit solitudo localis, & quā proficua, quā uoluntaria esse contingat. Cap. II.

Sacris uoluminibus eruditi duplicem solitudinem esse cognoscimus, Localem uidelicet, atq; spiritualem. Est nāq; localis solitudo remotiois locus, ab hominum conuersione penitus alienus. Huiusmodi quamuis corporalibus delectationibus careat, seculi ignoret blanditias, carnem fouere non ualeat: habet tamen unde releuetur spiritus, cumulentur lucra, & mens in sui reformatione proficiat, dummodo uoluntaria sit, diligatur ex corde, & ueritatis agnitione seruetur. Cæterum si desint ista, carcer est horridus, ignauitæ uolutabrum, noxiarum cogitationum sentina, impatientiæ domus, ferarum spiritualium habitaculum, & præsentis uitæ dissipatrix permaxima. Stat qui localis incola est solitudinis, & ipsius delectabili caret gustu, inclusus corpore, sed mente uagus, profugus super terram, extraneus, sibi uiuus & mortuus. Mortuus esse censetur mundo, & uiuūt illi. Illum quippe concupiscit, de ipso cogitat, ipsumq; inhiantē sectatur affectu. Amatores eius beatificat, tanquam fructes naturæ bonis, & creaturarum concessis muneribus, atque iuxta domini sententiā:

Laur. Iustin.

Pp 2 In

In uultus sui sudore panis uescantur alimento. Nunquid solitariorum tantum est Deus inquirunt? Nonne & secularium? plane & secularium. Quippe quum misericordiae uacare possint operibus, cibare famelicos, potare sitientes, uestire nudos, ministrare aegrotis, aduenas suscipere hospitio, sepelire defunctos, ac in compedibus constitutis exhortationis præbere solatium: Iacentes quoque in peccatis admonitionis uerbo erigere, consolari mœstos, inscios docere, consulere dubijs, ceterisque insistere actibus, in quibus fraternæ dilectionis exhibentur officia. De istis in extremo examine interrogatio fiet. Quid nos iudicâti domino responsuri sumus, qui nulli horum intendimus? In solitudine ueluti animalia indomita uiuimus, corporalium sensuum penè caremus usu, humanam conuersationem fugimus, caritatisque oblitii, nobis ipsis singulariter uacamus. Ut quid datus est uisus, auditus, loquela, olfactus & tactus, si eorum negligimus usum? Equidem in solitudinis hoc loco deest humana societas, confabulatio mutua, ac fraterna exhortatio. Solitudinem nostram sacra uidentur damnare eloquia, quæ dicunt: Vah soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantem. Ediuerso conuersationem & cohabitationem plurimum commendant, dum aiunt: Frater, qui adiuuatur à fratre, tanquam ciuitas munita est. Istiusmodi alijsque innumeris cogitationibus fluctuantes, animo impatientes fiunt, dormitant præ tædio, & spirituales solitudinis suæ amittunt fructum. Crucem quidem baiulant, nec moriuntur. In regis paratissimo discumbunt conuiuio, & fame tabescunt: quoniã minime experiuntur quantæ sint solitudinis spirituales deliciae. Porro si æqua lance quantum inter urbium ac solitudinis habitationem distet, appenderet, non talia corde uersarent. Vbi (oro) componuntur fraudes, iurgia fiunt, iustitia deprauatur, pietas perit, adulteria perpetrantur, opprimitur innocens, supplantatur sanctus, peccator laudatur, dominatur ambitio, inanis pollet gloria, uniuersaque regnât delicta: nonne in ciuitatibus, in quibus unusquisque cæteris appetit esse potentior, facultatibus locupletior, opinione uulgi famosior, & æstimari prudentior? Hinc lites, hinc detractiones, hinc pompæ uigent, quoniam uix reperitur, qui non præesse desideret. His omnino caret solitudinis locus, quia sanctitate affluit, & cœlestibus exuberat donis. Equidem nil aliud dixerim monasteria in solitudinis remotione Deo dicata, quam castra Dei, & refugia munitissima, ab incurribus intellectualium bestiarum ualde secura. Ad ista ut plurimum, adulti confugiunt, qui seculi oblectamenta despiciunt, carnis obhorrent lenocinia, facultatibus renunciant temporalibus, cœlestium amore flagrant. Superna siquidem gratia præuenti, atque diuino irradiati splendore turbarum declinant strepitus, delictorumque materias, & solitudinis secessus quærunt, quatenus margaritam preciosam, cœlestemque ualeant aptius custodire thesaurum. In ea quippe, si laudabiliter conuersantur, semper potiora percipiunt, ac Deo per amoris uinculum propinquo res fiunt: se namque abunde communicat degentibus in solitudine, quemadmodum multis patet exemplis. Vbi (quæso) propheta ille, qui erat mitissimus omnium hominum, qui tunc morabatur in terra, diuinam allocutionem primum audire promeruit? Nunquid in Ægypto, aut in regalibus ædibus? Minime: Sed prorsus in eremo, quo hominum deerat accessus. Sic enim legitur: Quum autem Moyse minasset gregem ad interiora deserti: uideretque quod arderet rubus, nec combureretur, admirans ait: Vadam & uidebo uisionem hanc magnam, quomodo rubus ardeat, & non comburatur. Quum autem pergeret illuc, se dominum ex nomine proprio uocantem audiuit. Quumque respondisset adsum, intulit: Solue calceamenta de pedibus tuis, locus in quo stas, terra sancta est. Merito propheta à domino mysticè mandatur, ut pedum calceamenta deponat, tacite innuens, ut quicumque solitudinis locum habitare desiderat, immoderato temporalium rerum se priuet affectu, quatenus mortuorum operibus nequaquam terram polluat sanctam. Quæ est enim participatio lucis ad tenebras? sanctitatis ad immunditiam? Sanctus quoque solitudinis locus esse perhibetur, in quo propheta oraculum cœleste ad se factum excepit principatum populi, faciendorum signorum uirtutem, præcepta legalia, cæremoniarum scientiam, decreta iudiciorum, futurorum notitiam, familiaritatem Dei, atque beatificæ uisionis promeruit donum. An non est sanctum, quum in eo figuraliter oues nonagintanouem fuisse dimissæ legatur, donec quæ perierat, inueniretur à domino? nonne recte sanctus asseritur, in quo Hebræorum populus per annos quadraginta typicè cœlesti est alimento nutritus?

tritus? Sic enim habes, panem cœli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, ciuitaria misit eis in abundantia. Quod enim populus ille non habuit in Ægypto, est consecutus in eremo. Qui autem legit intelligat. De Helia uero propheta quid memorè? Angelico namque ministerio bis panis buccellam accepit, atque in solitudine positus, corui unius est sustentatus obsequio. Verum quum uehiculo igneo esset transferendus è seculo, non in urbi bus, sed cum discipulo pergebat in eremo. Disce igitur qui solitudinem habitas, quanta in eadem exuberent beneficia. Disce etiã quæ facile ex eremo transitur ad cœlum. Prorsus impossibile est quæpiam posse perire, qui eo quo debet modo solitudinis habitator existat. Recole præterea quanta de Ioane deserti incola sint dicta præconia, quæ sub annis teneræ ætatis se ab hominum subduxit aspectibus, ne uel saltim leui delictorum macularetur contagio. In eremo idem constitutus revelationes percepit innumeras, uerbi Dei populis ad se uenientibus semina sparsit, Christum agnouit in spiritu, monstrauit digito, atque Iordanis baptizauit in unda. Nullus profecto quemadmodum iste eremi amator fuit. Quauis enim impellente spiritu, & gratia comitante hoc ageret: sanctorum tamen multorum & prophetarum, quæ præcesserant, fuerat eruditus exemplo. De quibus Apostolus inquit: Circuierunt in montibus, & in pellibus caprinis, egentes, angustiiati, afflictii, quibus dignus non erat mundus. In solitudinibus errantes, & in montibus, & in speluncis, & in cavernis terræ. Talibus institutionibus sacris imbuta ecclesia anachoritarum multitudinem direxit ad eremum. Completum quidem est, quod propheta Iôge antè prophetauerat dicens: Pinguescent speciosa deserti, & exultatione colles accingentur. In ipsis memoratis patribus quam locuples extiterit gratia, spiritus multiplex, fecundæ uirtutes, præclara scientia, uita probata, celebris eorum fama pronunciat. Lucebant in solitudinis firmamento tanquam cœspicua luminaria, adeo ut opacam laudabilium operum suorum splendore seculi huius irradiarent noctem. Verum quoniã ingenioli mei supereminet uires, cuncta posse perstringere, quæ sacris in uoluminibus sanctorumque gestis, de hac dilecta solitudine esse exarata noscuntur, quanta per ipsam euentur mala, quantæ uel immensa proueniant commoda, iuxta sibi indultam gratiam, tenuis sensus noster elucidet stylus. Erit proculdubio hoc, nedum illam tenentibus perseverantiæ causa, uerum etiam adhuc in mundo degentibus, ad ipsam capessendam exhortatio pia. Quoniam boni notitia, uehementer concupiscentiæ uirtutem accendit.

Quod solerter à corde temeraria sunt refecanda iudicia. Cap. iii.

Alitona diuinæ sapientiæ tuba Apostolus Paulus exhortatur dicens: Nolite fratres mei ante tempus iudicare, quoad usque ueniat dominus, qui & ille luminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & laus erit unicuique à Deo. Hoc propterea sanctus iste aiebat, quoniam nouerat quæ facile de factis alienis consueuerint iudicia fieri. Nouerat, inquam, Deo esse odiosum, mentium proximorum uelle secreta rimari. Cæterum qui ad plenum ignorat se, atque sui interioris latebras penetrare non ualet, quomodo poterit detegere occulta aliorum? Imprudentiæ ac temeritatis signum notissimum est, quempiam uelle æstimare se scire, quod inuestigare non licet. Quamobrem audite omnes, qui iudicia temeraria agere consueistis, eterni iudicis præconem, qualiter uos admonendo coerceat, quæ uel sententiæ audaciam repercutiat uestram, & ad sobriam humilitatem, sanamque consilia reuocet. Quis (inquit) hominum scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in illo est? Quis (quæso) non erret in iudicando occulta proximorum, quum frequentissime fallatur quisque in proprijs? Quorundam hominum peccata (ait Apostolus) sunt præcedentia ad iudicium, quorumdam uero subsequuntur. Porro illa delicta præcedere dicuntur iudicium, & absque ambiguitate iudicari possunt, quæ manifesta sunt. Verbi gratia. Si uideris ebriosum, fornicarium detrahentem, & liuore blasphemantem, aliena rapientem, opprimentem innoxios, ipsaque similia facientem, quæ omnino damnabilia sunt, & recta nequeunt intentione agi, horum iudicium nequaquam temerarium est, quoniã talia per se nota sunt iudicata ex se, atque damnata per legem. Huiusmodi facinora præcedunt iudicium, eademque damnare reprehensibile non est. At uero ubi opus ambiguum est, & quo fiat animo, ignoratur, definitum iudicium euitandum est, ne efficiatur homo temerariæ sententiæ reus, dum quod rectum

Laur. Iustin.

Pp 3 est,

Esa. 5 est, arbitratur esse obloquium. Tales propheta arguens ait: Vah qui dicunt malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Deo itaque cordium sunt reseruanda iudicia, qui solus scrutatur omnia, occulta penetrat, alijque ignota cognoscit. Nihil enim oculis maiestatis ipsius ualet esse inuisibile, quemadmodum de eo **Heb. 4** stulus inquit: Viuus enim est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animae, ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia enim nuda & aperta sunt ante oculos eius. Dei igitur gloriam deprederi uidetur, quicumque humanarum mentium assuescit arcana perquirere. Ipsi soli hominum cogitationes sicut notae sunt, ita iudicandae ab illo. Quemadmodum legitur: In cogitationibus impij erit interrogatio: sermonum autem illius auditio ad Deum ueniet, & ad correctionem iniquitatis illius, quoniam auris zelus audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur. Idcirco a cordibus famulantium Christo proximorum sunt rescandanda iudicia, quae commaculant puritatem animae, interioresque perturbant oculos, qui ideo custodiendus est mundus, ut sincero intuitu queat contemplari caelestia. O quam difficile ascendit supra se, quisquis operibus temerarie iudicando grauatur alienis. Caeterum & spiritaliter iudicare se nescit, qui mentium curiose percunctatur arcana. Suimet opinione inflatus, extraneorum damnat errata, qui humilitatis censura debuit propria. Sane peritimescit humilis perscrutari mentium proximorum ignota consilia, sibi ipsi utiliter uacans. Stat infatigabili cura super sui custodiam, ut motus mentis insurgentes agnoscat, omnemque interioris suae domus componit familiam. Semetipsum etiam laudabiliter damnando, diiudicat, quatenus tremendum aeterni Dei ualeat non formidare iudicium. Apostolica siquidem edoctus sententia, seipsum ne iuste iudicetur, examinat, euaginatamque tenet spiritalis censurae gladium, ut aestimationis propriae cogitatus interficiat noxios, atque humiliando se oculorum insolentiam premit. Hinc est quod sibi intendens, caeterorum minime perquirat errata: negligitque dum plangit propria, aliena iudicare delicta. Beatus plane humilis, qui omnium arbitratur se esse minimum, seque cunctorum uoce ueridica uilissimum esse fatetur. Iacet in imo, & per gratiam eleuatur in summis, atque semetipsum uilipendendo despiciens, Deo & hominibus efficitur carus. Inflari quippe nescit, obhorret detrabere, fratresque suos iudicare formidat. Caeterum ut memoratos effugiat laqueos, & caritatis mutuae irreprehensibiliter iura custodiat, solitudinem diligens secedit sponte, incedit soliuagus, hominumque consortia fugit. Nouit enim nauim, quae absque interuallo fluctibus marinis exponitur, crebrisque procellosi aequoris agitur turbinibus, detrimentum suimet perferre notissimum. Huiusmodi itaque instructus exemplo, tutissimum solitudinis frequenter petit portum, quatenus more peritissimi nautae, si quod in exteriori opere detrimentum pertulit, se intus humiliter componendo resarciat. Est plane solitudo pacatissimus timentium Deum portus, qui opportunè a perturbationum fragoribus, contentiosisque disceptationibus, quae ex proximorum conuersatione emergunt, ad se confugientem eripit, & reddit hominem sibi, ac libertati donat ingenitae, ut ualeat, prout expedit Deum quaerere, passionibus repugnare, spirituales debellare nequitas, atque futurae felicitatis corde degustare primitias. O amabilis solitudo ab amatoribus Christi, sectatoribusque uirtutum ardenter concupita, quae sita sedulo, dulciter amplexata. Eo efficacius, quo lucidius thesauros agnouere tuos, atque sapido cordis palato perceperunt, quam suauis est dominus, & quam magna sit multitudo dulcedinis illius, quam abscondit seruiliter timentibus se, perficit autem eis, qui sincero caritatis affectu sperant in se. **Os. 2** Quis (quae so a te) nouit arcana caelorum? Quis adeptus est prudentiam spiritus? Hac sane te praeparante, te suscipiente, sempiternum uerbum reuelare dignatur. Quemadmodum per prophetam testatur dicens: Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius. Ducitur equidem uerbi sponsa exclusis temporalium curis, tentationum importunitatibus, atque molestis uitiorum in solitudinem spiritalē, ut audiat sponsum sibi nunc reuelantem mysteria, nunc amatoria loquentem, nunc futura praedicentem, nunc referantem superna. Ex hac igitur allocutione uerbi, sapientiaeque eruditione praecleara, efficitur anima in agendis prouida, fortis in certamine, in aduersis secura, certificata in dubijs, in spiritalibus

A libus lata, atque interiori pace referta. Ob hos itaque spirituales adipiscendos profectus, qui ex singulari dignatione praerogati sunt sponsae Christi, quibusque militibus congruit interdum e certaminis secedere campo, & solitudinis captare suffragia, quatenus ex rediuiua reformatione mentis, robustiores effecti, contemnunt seculum, uitia reprimant, temeraria deuinent iudicia, compescant linguam, iurgia fugiant, ac detractionum uenena perhorrescant, quae potissimum ex iudicandi occasione proueniunt.

Quod prudenter proficientes debent uitare contraria, & potissimum linguae intemperantiam cohibere. Cap. IIII.

I Ex mandat prudentiae, ut quisque rationis compos iuxta sibi indultam gratiam, adeptamque uirtutem, proficiendi debeat a se mouere contraria, ne ex incuria, ascendendi contemptu, pullulantibus in se uitijs, cogatur non sine detrimento descendere, atque peccatorum effici seruus, qui potuit fieri iustitiae liber. Christi autem dilectoribus ad perfectionis alta tendentibus, plurimum linguae ministerium cognoscitur aduersari: quae (ut Iacobus apostolus ait) **Luc. 3** ignis est, uniuersitas iniquitatis, quae maculat rotum operum nostrorum spirituale corpus, & inflamat rotam natiuitatis nostrae, inflamata & ipsa a gehenna. Nam quemadmodum si censura uirtutum cohibeatur, est membrum ualde perutile: ita si eidem intemperantiae fraena laxentur, inquietum est malum, mortifero plena ueneno. Ex ipsa in ecclesiis diuinae persoluuntur laudes, letantes concinunt chori, gratiarum exhibentur actiones. Sacra eloquia populorum inferuntur auribus. Benedictiones fiunt, & alia quam maxima proueniunt bona, quae Deum timentibus, silentiumque custodientibus minime latent: at si ex incuria neglecta permaneat, horis singulis delictorum exaggerat fascem. Frequenter enim prorumpit in uerba blasphemiae, maledictionis, contradictionis, impugnationis ueritatis agnitae, defensionisque culparum, quae legis diuinae attestatione damnantur. O quot nugae, quot ociosa uerba & scurrilia profert. Ista & si non perimunt animam, tamen infirmam reddunt, mentem dissipant, puritatem foedant, phantasmata pariunt, & Deo loquaces homines debitores efficiunt: dicente domino, De omni uerbo ocioso quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Verum si de ociosis sermonibus, qui necessitate, & pia utilitate carent, in extremo examine interrogatio fiet, quid de blasphemijs, detractionibus, mendaciisque futurum sit, prudens quisque consideret. Sane ubi ociosa & iocosa abundant eloquia, frequentissime audiuntur quoque mendacia. Quam uero a professoribus ueritatis aliena debent esse mendacia, perspicue claret. In eorum namque sermonibus debet esse simplicitas copulata prudentiae, ut non aliud lateat in corde, quam sonat in ore: debet etiam inesse ueritas sapientiae sale condita, quatenus nedum pro ueritatis assertionem edificare, uerum etiam ualeant ex sapientiae rudimento instruere. Neutrum horum mendaces diligunt. Refugiunt quippe uenire ad lucem, ne redarguti a lumine, deprehendantur in scelere. Latebras quaerunt, imitantes illum, qui fuit mendacij primus inuentor. Is quoniam in ueritate non stetit, in eo minime ueritas est. Prophetarum comminationem audiant mendaces, dicentis deo: Perdes (inquit) omnes, qui loquuntur mendacium. Nec ab re. Quantum enim in ipsis est, immortalem, & aeternam ueritatem (quae deus est) destruere moliantur. **Psal. 5** Hoc uero dum agunt, illam in nullo laedunt, illi nequaquam detrimentum inferunt, sed perimunt se, quemadmodum in sapientiae uolumine continetur. Sic enim habes: Os autem quod mentitur, occidit animam. Resipiscant igitur ab hac nefaria consuetudine, desinant loqui falsa, desuescant hominibus suadere mendacia, ut ueritatis ac gratiae praesidio sulti, recidant etiam uerba inutilia atque iocosa. Coharent sibi uitia, & uicissim copulata sibi famulantur in malum, adeo ut absque altero unum esse non possit. Porro quicumque ab ociosis sermonibus minime linguam compescit, sapissime turpiloquia, mendacia, blasphemias, ac detractoria fatur. Qui autem detractor existit, mendax, periurus, ac stultiloquus est. In una siquidem malignitatis catena, coeorderata sunt uitia in animarum ruinam, ab immundis spiritibus fabricata, atque contexta. Ista multitudinem magnam illaqueat, ut secum ad interitum rapiant sempiternum. Linguae autem occasiones, quae detractioni est praena, quoties quotidie dolositatis suae seruos faciunt esse emptitios. **Grade, pfecto**

malum est proximorum oblocutio, perniciosum atque commune, adeo ut illorum, qui socialiter utuntur, uix reperiat qui liber existat. Nam facilius quisque aliorum potius quam propria damnat errata, sibique mitius indulget quam ceteris. Aliena prorsus a caritate detractio est. Qui proximum sicut seipsum diligit detrahare nescit, neque detractoribus libenter praestat auditum. Custodite uos (clamat sapientia) a murmuratione, quae nihil prodest, & a detractioe parcite linguae, quoniam sermo obscurus in uacuum non ibit. Impium procul dubio est, oblocutionibus intendere, & rabido ore absentium lacerare uitam. Mandat dominus ut qui delinquit seorsum corripiatur, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum solum. Nisi quam autem praecipit ut detrahatur eidem: quoniam detractio spirituale homicidium est. Quod enim in corpore materialis agit gladius, hoc in anima detrahentium perficit lingua. O quam frequenter in cordibus murmuria audientium proximorum, quae optime uigebat in Christo extincta est fama? Equidem triplici scelere detractor efficitur reus. Absentis quippe famam interimit, audientisque, ac propriam occidit animam. Hinc dominus aspera inuentione detractores se insecutum fuisse commemorans ait: Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer. Circumcidenda igitur sunt labia, atque eloquia murmurij, ne contra detractores diuinam exaggerent ultionem. Con-
 sueuit sane hoc uitium etiam uigere in bonis, atque sub zeli specie iugiter captiuare impro-
 uidos. Innumeri sunt, qui potius in alijs, quam in se zelare diuinum honorem uidentur. Zelum Dei habent huiusmodi, sed non secundum scientiam. Rectus autem & commendabilis zeli iste est ordo, ut quisque prius se, deinde corripiat ceteros. Verum qui summet iudex est uerus, nequaquam erit sollicitus aliorum iudicando damnare delicta. Quamobrem o detractor, qui fratris tui obloquendo scelera detegis, ad te nunc meus est sermo. Quis te (quae) uitae iudicem constituit alienae? Quis te fratrum tuorum accusatorem fecit? Quid tua interest proximorum propalare facinora? Verum si delinquat frater, nunquid te offendit in aliquo? Nunquid honori derogat tuo? Quale (oro) ius habes in proximum, ut tuis uelis illum arguere uocibus, atque obtreccationibus lacerare? Desine utique detrahare proximo, superiorem enim habet, qui illius uniuersa, siue bona seu mala discernit. Suo quippe domino cum bene agit, stat, cum uero delinquit, non tibi, sed suo domino cadit. Tu igitur quis es, qui tam improbe, tam manifeste, tam procaciter seruo detrahis alieno? Noli (quae) fratris tui reprehensibilia acta detegere, sed potius edicito tua. Redi ad te, & discute te, iudica te, in statera humilitatis appende. Et cum te multis agnosces obnoxium, hoc tunc age in proximo, quod cupis ut fiat in te. Aduerte diligenter, cui delinquentium errata manifestes. Hoc autem tu dum agis, loquelae tuae modum impone, ueritatem perhibe, mentis motu restringe, passionibus animi legem indic, ne uitium sub uirtutis te premat imagine. Fal-
 leris omnino, & a semita caritatis elongaris, si te ad obloquendum iam suscepta propellit iniuria, si trahit liuor, si te temeritas suadet iudicandi. Consultius tamen facies si linguae lora instituas, si sermonibus prudentiam addas, & cum Propheta dominum de-
 preceris & dicas: Pone domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiae labijs meis, ut non declinem cor meum in uerba malitiae. Optime prophetica erudiris sen-
 tententia, custodiam adhibere loquelae, ut non prorumpas in eo quod minime fari licet. Disce igitur praemeditari, quomodo loqui debeas. Disce, inquam, eloquia tua cum discretionis lance pensare, potissime dum de absentibus proximis sermo occurrit in medium, ne te locutum esse poeniteat. Esto (iuxta Apostoli Iacobi memora-
 bile dictum) uelox ad audiendum, quae aedificent te. Tardus autem ad loquendum quod non expediat. Et ad detrahendum tardior aliorum fama. Virtutes proximorum omni cum alacritate propalare non cesses: uitia uero non nisi necessitate impel-
 lente, aut suadente utilitate. Alioquin eris fraternae disruptor caritatis, atque detractio-
 nis reus. Beatus plane qui proximum non offendit uerbo, nec facile opprobrium accipit aduersus fratres suos. Qui loquitur ueritatem in corde suo, & de bono cordis thesauro semper profert bona. Ille (ut Propheta testatur) habitabit in tabernaculo tuo, & requiescet in monte sancto tuo o domine. Alio quoque in loco Propheta memo-

A memoratus ait: Quis est homo, qui uult uitam, diligit dies uidere bonos? Prohibe lin-
 guam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Maximum itaque salutis indicium est, cum censura discretionis sermones proferre, esseque in loquela rarum & ueracem. Plurima etenim euadit scelera, qui aequo moderamine loquendi ministerium peragit. Nam quemadmodum praecisa radice arboris moles ruit, fructus & ornamenta decidunt foliorum: ita si compescatur lingua, uniuersa, quae ab ipsa proueniunt mala conquiescunt. Foedat quippe uerbosi mentem garrula lingua, tepescit ignem, lachrymarum exiccat fontem, pacis dissoluit foedera, compositas cogitationes turbat, fraternitatem dirimit, fingit mala, mentitur iugiter, assidue detrahit, adulationi intendit, occupatur in nugis, amittit tempus, lites concitat, disseminat odia, contentiones parit, extinguit compunctionem, dominique timorem euacuat. Verum nulla effraeno ad loquendum sunt potiora remedia, quam remotae solitudinis sectari quietem, amare silentium, hominum & praecipue loquacium declinare consortia, delectari in domino, assidueque illius spirituali allocutione gaudere, necnon supra suimet uigilare custodiam. Difficile etenim per locutionis immoderantiam a diuina excidit gratia, quicumque in cognitione propria humiliter conquiescit.

De plasmatione humani corporis, & qua de causa rationali spiritui aduersum sit. Cap. V.

I uniuersi constitutione, humanum corpus a deo plasmatum esse, atque rationalem spiritum in eodem legimus fuisse infusum, ut illud animaret, regeret atque nutrirer. Nihil enim per se ualebat sibi, sed prorsus erat inutile. Ceterum quamuis fuisset formatum ex limo defectibile atque mortale: opus tamen erat mirabile, & per mediatoris gratiam suo tempore diuino honori donandum, atque in dignitatem angelicam reformandum. Equidem superiori tamdiu famulatum est, quamdiu idem obtemperauit altissimo. At uero ex quo peccati consensum prauaricatio diuinae legis inualuit, corporis tota est deordinata compago, factaque est nedum sibi ipsi grauis, uerumetiam rationali spiritui aduersa, adeo ut caro pugnet contra spiritum, & spiritus aduersus carnem, absque pacis ulla concordia. Nam caro suo naturali impulsu infatigabiliter trahit ad ima, comoda temporalia quarit, corporalibus uoluptatibus delectatur, uisibilibusque inharedo fouetur: spiritus uero eiusua ingenita dignitate perfruitur, corporis sibi uendicat dominatum, semper appetit scire, praesse desiderat, proficit spiritualium cognitione uel gustu, immortalitatem diligit, caelestis gloriae culmen sitit, & deo ut coniunctus sit, semper exquirat. Caro igitur & spiritus dum singuli concupiscunt propria, inimicantur inuicem. Verum haec meritorum lugenda res est, paucisque conspicua, uixque inuenitur, qui uelit aduere, cur facilius spiritus carni, quam caro spiritui obtemperet. Debit prorsus spiritus qui dei in se gestat imaginem, & ad corporis institutus est regimen, dedignari operibus se substernere carnis, quum famulatu perpetuo eandem acceperit ancillam. Debit, inquam, solerter custodire suae praelationis imperium, quatenus conditoris lege seruata, & indulta gratia, eousque reformaretur in melius, quo beatae uisionis fieret dignus. Sed (proh dolor) in honore positus, quoniam non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Factus est in traductionem inimicorum suorum, datusque in praedam spiritualium bestiarum. Nempe tanquam subiugale animal captiuus effectus per abrupta uitiorum huc illucque deducitur. Carnis curam heu, quam sedulo ministrat officio, quam diligenter perficit, quantoque peragit compassionis affectu, illam fouet, & nutrit delicijs, quantum ualet preciosis exornat uestibus, sublimat honoribus, diuitijs terrenis locupletem facit. Omnis eius intentio, cunctaque cogitatio in carnis uoluptate uersatur. Equidem obliuiscitur qualis sit, quid agat, cui deseruiat, quid amiserit, quid inuenerit, extra se insensibiliter totus effusus, quo tendat ignorat. Captiuitatem namque propriam nescit, arumnas suas non sentit, internam paupertatem minime uidet, carnis obuolutus in coeno, quodque his deterius est, se admonentem spernit, corripientem fugit, exhortantem despicit, seque reuocantem ad se audire dissimulat. Hinc iocundus uacat, intendit fabulis, uoluptatibus operam praebet, obscenis delectatur actibus, gaudet dum malum perpetrat, & in rebus exultat pessimis. Non reproborum terretur supplicijs,

cijs, neq; premijs afficitur beatorum. Futura siquidem negligit gaudia, presentium in-
 spicientiu illectus amore, corruptibilis ac foetida carnis calice debriatus, naturam spiri-
 tus turpiter peruertit in carnem. Huiusmodi prorsus debuit poena mulctari, qui incommu-
 tabili spreto bono degeneris materiae effectus est seruus, atq; adulterae blanditijs assen-
 sum tribuens, coeleste nequaquam ueritus est repudiare sponsum. O preuaricator aeterni co-
 silij. O diuinam irrisor sapientiae redi ad cor tuum, reuertere ad iudicium. O, inquam, rationalis
 spiritus, qui aeterni regis nobilem in te geris imaginem, respice aliquantulum, euigila a le-
 tali, quo deprimeris somno, auditum sanis para monitis, ne obstinatione detentus, per-
 eas in aeternum. Quamdiu dormis? Vsq; quo piger & ingratus dormitabis? Surge (ad te
 clamat Apostolus) qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Ut quid
 a tua ingenita nobilitate degeneras? Cur te inferiori prostituis foedissimo uidelicet ca-
 daueri immunditia pleno, cocepto in sceleribus, scatenti foetoribus, uermiumq; escam su-
 turo post modicum? Tibi datum est principandi imperium, regimen mundi, intelligendi
 fastigium, perpetuitatisq; decor. Tu carni praesidere debes, non illa tibi, ex te honorem
 illa consequitur. Immortalitatem resurrectionis non ex se, sed habebit illa per te. Tu ca-
 put illius, sicut Christus est tuum. Tu spiritualis naturae insignitus es dote, illa corpus est
 fragile, onerosum, atq; mortale. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, ut illis te ster-
 nas, qui angelorum consortia, & beatae uitae possessurus es gaudia? Non te (quaso) allie-
 ciat carnis illecebra. Non te luxuriae foetor illaqueet. Non te uentris uoluptas absor-
 beat, neq; terrenarum rerum te decor emolliat. Coeli pulchritudinem inspicere, siderum
 contemplare splendorem, Solis ac Lunae famulatum aduerte. Omnibus quae sub caelo
 sunt te praetulit Deus. Te quidem fecit per se, se insinuauit per te, propter te descendit
 ad te, atq; per se te eleuauit ad se. Tui itaq; redemptoris gratiam, tui redemptionis pre-
 cium, & salutis donum iugiter meditare. Ista te erudient de te, te reformabunt in te. Ti-
 bi interna allocutio notificent, quid quaerere, quid sperare, quid ex corde debeas di-
 ligere. Nemo de te melius instruet te, quam ille qui gratis sine te fecit te. Nouit optime
 ipse facturam suam. Meminit, inquam, quanti emerit, ut illam a diabolica seruitute erue-
 ret, ac libertate donaret. Ex conditore quidem tuo intellige qualis es. Ex precio au-
 tem praerogato pro te redemptoris tui agnosce munus, tuarq; praeruaricationis pondus.
 Te quaesuit solcite, qui errabas sicut perdita ouis. Te redemit non corruptibili auri
 uel argenti precio, sed suo precioso cruore. Te mundauit baptismatis lauacro in uer-
 bo suo sempiterno, ut te sibi exhiberet in sponsam absq; ulla ruga aut macula. Te sibi
 desponsauit in fide, quemadmodum ore prophetico pollicitus fuerat dicens: Et spon-
 sabo te mihi in sempiternum. Et sponsabo te mihi in iudicio & iustitia, & in misericor-
 dia, & miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide, & scies quia ego dominus. Te de-
 mum sibi amoris uinculo copulauit, sicut per Prophetam commemorans ait: In funi-
 culis Adam, & in uinculis caritatis attraxi te, miserans tui. Diligentem igitur te dilige,
 uocanti responde, aperiq; pulsanti. Caue summopere, ne legitimum despicias spon-
 sum, & te exponas adultero, illiq; efficiaris similis. An ignoras, quod quemadmodum
 qui adheret Deo unus spiritus fit cum eo, ita & qui meretrici adhererit, unum cum ipsa
 corpus efficitur? Quamobrem da honorem Deo, reddeq; te illi qui tibi praestitit te, ut
 non reperiaris ingrata, & cum extraneis adultereris, pariterq; damneris cum illis. Adul-
 terabis profecto si te prostitueris carni, permiserisq; tibi ancillam dominari. Caeterum
 ut non declines cor tuum in uerba malitiae ad excusandas excusationes in peccatis, sor-
 didoq; infatuatus amore, dicas te odisse non posse carnem, quam dominus fecit, ut te-
 cum sit, uiuat simul ac pariter conuersetur, tuo dirigatur consilio, tuisq; diletur meri-
 tis, atque esse impium eidem naturalia denegare solatia. Apostolum attende sic dicen-
 tem: Obsecro uos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuen-
 tem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium uestrum. Te quam prudenter in-
 struxerit oro diligenter obserua. Illius monita nullatenus negligere debes, quoniam te
 docent, qualiter tuum tibi ualeas hostem subigere, gloriosumq; de illo reportare trium-
 phum. Carnem igitur tuam per ieiunij, ac uigiliarum macerationem, uiuam offer hostiam,
 ut spiritui repugnare non possit. Erit autem tunc sancta, quum pudicitiae candore fulge-
 bit. Verum ex moru probitate composita, absq; dubio, Deo efficitur placens. Sic uero
 pruden-

A prudenter haec uniuersa perficias, ut rationabile tuum coram domino sacrificium semper ap-
 pareat. Hoc equidem tunc laudabiliter consummare ualebis, quum ab hominum tumultibus
 fueris segregatus, cum spreto seculi luxu, certam quae ad uitam ducit peregeris uiam, ac di-
 scipline uirtutum sensibus tuis indixeris legem. Maximam etenim de obtinenda uictoria con-
 sequeris fiduciam, si sponte renunciaueris mundo, remotioris conuersationis loca dele-
 geris, tibiq; tecum habitare libuerit.

Quod dominus Iesus exhortationis uerbo, atq; remunerationis promisso praesens seculum do-
 cuit esse spernendum. Cap. VI.

Ciens dominus Iesus uisibilem hunc mundum in maligno positum, innumera-
 bilibus laqueis uitiorum refertum, & laudabiliter Deo uolentibus uiuere esse con-
 trarium, ad ipsius contemptum fideles suos sicut exemplo, ita exhortatus est du-
 plicis remunerationis promisso. Illud contempsit, atq; contemptibilem esse in-
 dicauit. Nullam praesens eius dignatus est habere substantiam, non agros, non uineas,
 non oliueta, non praedia, non possessiones, non aurum, non gemmas, neq; ad commoran-
 dum habitacula, adeo ut diceret: Vulpes foueas habent, & uolucres caeli nidus, filius au-
 tem hominis non habet, ubi reclinet caput suum. Tanquam peregrinus in eo uixit & ac-
 cola, paruissimo tantum usus est cibo, uiliq; coopertus pallio, nec non exanimis factus
 alieno extitit humatus in tumulo. Nullus illo pauperior, nullusq; illo ditior, paupertate
 audisti, illius quoq; diuitias audi: Domini est terra & plenitudo eius (inquit Prophe-
 ta) orbis terrarum & uniuersi, qui habitant in eo. Quum igitur possideret omnia, essetq;
 uniuersorum dominus: noluit tamen per regiam dignitatem uel honoris cathedram, in-
 sinuare quis esset, quatenus imitatoribus suis, humilitatis seculiq; contemptus praebe-
 ret exemplum, & nullus ambire praesumeret, quod ipse despexerat habere. Se regem in-
 stituere cupientibus declinauit a turbis, perrexitq; suis crucifixoribus obuiam. Negle-
 xit igitur cum mundo contrahere foedus, laetiferas illius contempsit blanditias, atq; nefar-
 rias ipsius fraudes sic praedicando detexit, ut capitale contra se excitaret odium. Merito
 Christum mundus amare non poterat, dum malis eius operibus uerbo testimonium ex-
 hiberet & facto, atq; ex eodem secerneret uiros, per quos uniuersarum in nationibus
 gentium uerbi Dei diffunderetur semen, & sanctae ecclesiae quotidie area repletur,
 horreaq; caelorum. Unde Apostolis ipse dominus aiebat: Non uos me elegistis, sed ego
 uos elegi de mundo, ut eatis, & fructum multum afferatis, & fructus uester maneat. Ca-
 eterum ut spiritualis haec messis uberius fieret, & auditorum uigor accresceret, locuple-
 tem contempti huius asseruit esse mercedem dicens: Omnis qui reliquerit patrem
 aut matrem, aut fratres aut sorores, aut filios, aut propinquos, aut agros propter no-
 men meum, centuplum accipiet, & uitam aeternam possidebit. Duplicem spontere-
 nunciantibus seculo insinuauit dominus esse mercedem, in praesenti centuplum, & ui-
 tam aeternam in futuro. Cuius in tali promissione non euigilet animus, ac natura-
 lis non accendatur affectus? Currite huc omnes qui terrenas dignitates concupiscitis,
 quicq; diuturnam uultis uitam, & diligitis dies uidere bonos. Currite, inquam, & uos
 qui temporalibus rerum facultatibus ditari desideratis, & aeternae sapientiae pollicita-
 tiones maximas cordis aure percipite, mente retinete, atque tota animi intentione di-
 ligite, humilitatem sectamini, labentis temporis felicitatem spernite. Vendite quae tem-
 poraliter possidetis, & pauperibus erogate, quatenus uobis thesauros congregetis
 in caelo, ubi rubigo non consumit, nec demolitur tinea, neque fures effodiunt uel fu-
 rantur. Insuper habeatis uitam aeternam. Sponte relinquite, quod in morte deseritis in-
 uite. De necessitate uirtutem elicite, & de uoluntatis libertate mercedem. Nolite (ut
 i. Ioan. 2)
 xtra Ioannis Apostoli salubrem admonitionem) mundum diligere, neq; ea quae in mun-
 do sunt, quoniam omne quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut est
 concupiscentia oculorum, aut est superbia uitae, quae non sunt ex patre. In eo in-
 domitae ferae tartareae legionis pertranseunt, catulq; leonum rugientes discurrunt, ut
 rapiant, & quaerant escam sibi. Insidiantur plane animabus innocentium, & dece-
 ptionis multifariae laqueos parant, nunc suasionibus blandis, nunc falsis promissioni-
 bus, nunc terroribus uanis, ut imprudentium deludant mentes, gressusq; supplantent, &
 eorum disperdant gratiam, atq; perpetuae addicant neci. In ipso itaq; uisibilis mundi stadio
 uisibiliter

uisibiliter piratae discurrunt per aequora. Latrones uisatoribus bona diripiunt. Irrumpunt habitacula fures, potentes opprimunt uel inopes. Supplantant dolosi simplices, inuidi bonos aemulatione lacessunt. In eo nihil rectum, nihil est sanctum, in quo perit iustitia, negatur ueritas, pax confunditur, soluitur lex, societas dirimitur, praecipitat furor, inimicitiae uigent, nutriuntur odia, iurgia fiunt, saeuit crudelitas, impudicitia regnat, committuntur adulteria, supra miscentur, dominatur ambitio, superbia extollit, crimina euertunt. Inopinati casus premunt, infirmitas atterit, fames cruciat, coarctet frigus, frangit egestas, dolores dilaniant, carnisque uitam mors furibunda praecidit. Totus siquidem quum sit turbibus plenus, ille uere censendus est felix, qui Dei gratia praeventus aridum mundum spernit cum flore. Illius obhorret amicitias, atque remotae solitudinis monasteria sancta inhabitat. Porro huiusmodi sic segregatus a populis, bellorum fragores non sentiet, malorum non patietur insidias, non seculi atteretur angustiis, non extolletur in prosperis, non deprimetur aduersis. Nullis mundi euertere illecebris, nullis honoribus inflatus succedet: sed dilectae solitudinis parietibus septus, securus stabit, diuinas laetus exoluet laudes, pacificus sedebit in cella, atque per contemplationem erectus, sponsi admittetur in thalamum, eritque tanquam mundo mortuus, & uiuus Deo, quemadmodum quibusdam conuersis fidelibus Apostolus ait: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo. Sane illi spiritualiter iudicandi sunt mortui, qui mundi delectationibus, uoluptatibus carnis, ac uisibilibus cunctis renunciantes ex corde, & remotiori solitudine soli Deo uiuere decreuerunt. Horum etenim uita quamuis a mundi dilectionibus infructuosa esse censeatur, & mortua utpote in seculi agibilibus minus intenta, est tamen perutilis atque fecunda. Latet quidem in terrae uisceribus arboris radix, corporeisque oculis quando uidetur, apparet contemptibilis atque deformis: & tamen ex eadem prodit ligni duritia, asperitas corticis, foliorum amoenitas, redolentia florum, fructuumque dulcedo. Quamdiu haec uiget, arbor germinando fructificat. Ipsa autem arescente radice, omnis arboris pulchritudo marcescit, lignumque infecundum efficitur, flammaram incendio concremandum. Quicquid autem radicem diximus inuisibiliter operari in arbore, aequae anachoritarum, deoque militantium agere in Ecclesia arbitrandum est uitam. Monasteriorum quippe secessus petunt, in cellularum speluncis latitant, & seculo uidentur ignoti. Alieni que cum sint ab occupationibus mundi, & ab illius delectationibus sequestrati, delinquentium tamen peccata orando sustentant. Nam die noctuque diuino assistunt conspectui, compassionis emittunt gemitus, lachrymas deuotionis effundunt, fraternae caritatis offerunt uota, quatenus placabilem erga proximorum errata iudicis seueritatem reddant. Fit autem orantibus illis in peccatis aequanimior Deus, ad praestandum indulgentiam pronior, gratior ad susceptionem poenitentium, ad erogandum dona hilarior, atque ad gloriam condonandam latior. Sunt igitur intercessores mundi, seculi lumen, uirtutum exemplar, speculum sanctitatis, religionis norma, fidei disciplina, angelorum socii, amici sponsi, altissimi filii. Si tamen concordent professio & uita, conuersationis sinceritas, seculique contemptus. Eia nunc o milites & imitatores Christi, & christianae ueritatis ostensores praecleari, qui per temporalium abrenunciationem, & remotiorem uitam famulari domino decreuistis, perceptam coelestis gratiae prerogatiuam agnoscite, munusque uobis impensum (quaeeso) diligentissime custodite, intus seruate quod foris exhibetis. Ex corde relinquitte, quaecumque despexistis in opere, ne deaurata sitis monumenta, parietes dealbati, atque hypocritarum imaginem teneatis. In eo quod laudabiliter inchoastis, perseuerate uiriliter, quoniam minime labor uester esse poterit inanis domino. Reperistis preciosissimam margaritam in solitudinis agro reconditam, atque humilitatis abiectioe sepultam. Laeto igitur animo, flagrantissimoque amore uendite quae possidetis, omnem carnis a uobis abdicat illecebram, ut thesaurorum illius ualeatis esse participes. Laborabitis procul dubio quousque eius speciem interiorum obtutu cernere, atque suauitatis ipsius dulcedinem gustu sapido percipere efficiamini digni. Tunc uero coelestibus locupletati diuitiis, ac spiritualibus delectationibus pasti, iucundissima uobis de caetero remotio solitaria fiet. Nam quemadmodum ipsius comoratio se inhabitantes a plurimis redimit malis, ita custodita prudenter internis

facit exuberare delicijs.

Quod

Quod corporales sensus habere debent edomitos, qui quietem eiusque spirituales cupiunt gustare dulcedinem. Cap. VII.

Volens dominus Deus Hebraeorum populum in hereditatis introducere locum, terram uidelicet promissionis lacte & melle manantem, mandauit ut prius regionis illius debellarent gentes, sibi que subicerent, quatenus urbes eorum, & caetera iure hereditario pacifice possiderent. Illorum etenim admonitione nos docuit, qui solitariae conuersationis loca (terram utique lacte & melle manantem) incolere elegimus, ut sciremus neminem in solitudinis ariditate pacifice posse quiescere, eiusque suauitatem gustare, si non ante per uirtutum censuram didicerit sibi carnalium sensuum subiugare petulantiam. Isti spirituales terram, quae nobis diuina pollicitatione debetur, occupant, nec sinunt illam fructum germinare iustitiae. Diripiunt namque saepissime gratiarum semina immissa per angelos, ne fructificent laudabiliu operu germen delectabile domino, omnibusque coelestis curiae beatorum agminibus. Euertunt quidem mentis sensum collusionibus suis, & ueluti profugam in hac regione umbrae mortis, atque captiuam ducunt, sicque insensibile & alienam efficiunt, ut nequaquam saluberrimis monitis intendere queant. Quis (quaeeso) referare sufficiat ad perfectionis fastigium attingere cupientibus, & spirituali in stadio spiritualiter certantibus, quanta impedimenta, quotue tentationes horis singulis corporalibus excitentur ex sensibus? Fenestrae quippe animarum sunt, per quas saepissime ex incuria, animique torpore letale uirus infunditur. Nonne quoties obrectantibus damnabiliterque loquentibus, ac suggerentibus impudica & noxia aures accommodamus, toties in cordis penetralia dira mortis foetor ingreditur? Caeterum si fabulis scurrilibus, iocosisque uacatur eloquijs, patuloque auditu uerba suscipiuntur in animam. Nunquid non uarijs cor phantasmatis occupatur, & tanquam diuersis commotum flatibus, huc illucque impellitur, atque passionum inuoluitur uoraginibus? De oculorum autem quid memorem sensu? An non decora mulieres, ornatae ut similitudo templi, auri, argenti, gemmarumque aspectus, excelsa praedia, depicti parietes, uestes purpureae, nitentia sarta, preciosa monilia, pomiferaque arbores concupiscentiam excitant oculorum? Vidit (inquit sermo diuinus) mulier lignum, quod esset pulchrum uisu, & gustu delectabile, & comedit, deditque uiro suo, atque amborum aperti sunt oculi in culpa, qui innocentiae candore clausi tenebantur. Equidem si non aspexisset Eua, minime concupiuisset. Verum quonia impudice & incaute uidit, concupiuit, comedit, & corruit. Non igitur intueri licet quod nequaquam licet concupisci. Vidit quoque Propheta, homo secundum cor Dei mulierem deambulans in solario, atque immodico de illo exardescens amore, uoluptatis passione prostratus, homicidium pariter & adulterium perpetrare non timuit. O quantis concupiscentiarum sagittis, ex inordinato oculorum aspectu, imprudentis transfigitur cor? Transmittunt utique effrenati intuitus ad animam corporearum formas rerum, atque concupiscibilium qualitatem imagines, suaque importunitate internam diuidunt unitatem, sanctos dissipant cogitatus, animi rigorem debilitant, tepesciunt caritatem, compunctionem minuunt, deuotionem foedant, pacis tranquillitatem turbant, & terreni pulueris insufflatione rationalem caligant obtutum. Porro ubi incontinentes & effrenati sunt oculi, cogitationum inordinatio adest, phantasmatum numerositas, polluta oratio, dormitans intentio, proficiendi defectus, concupiscentiae amor, mentis euagatio, indisciplina morum, leuitatis abundantia, quae est notissimum incontinentiae signum. Libidinis quippe spurcitas beatus Iob metuens, quae ex incontinenti proueniunt aspectu, sibi pudicitiae indixerat legem, unde & aiebat: Peperigi foedus cum oculis meis, ut non cogitarem de uirgine. Nouerat uir sanctus callidi hostis insidias, quam frequenter per exteriorum speciem consuevit mentis foedare puritatem, intemperantiam membrum adducere, atque castimoniam uiolare decorem. Hinc aduersarijs obstruxit aditum, & concupiscentijs frenum imposuit, quatenus cor non deflueret turpiter in eo, de quo absque iactura cogitare uix posset. Vates quoque sanctissimus oculorum lubricitatem periculosam nimium esse intelligens, obnixae dominum deprecatus est dicens: Auerte oculos meos, ne uideant uanitatem, in uia tua uiuifica me. Humana uix ualet explicare facundia, quantam interiori homini corporalis uisus iacturam inferat. Quod enim se diffundit latius, pluraque in se ac diuersa percipit, eo magis nocet, si absque horra-

Laur. Iustin.

Quod tionis

tionis censura permaneat. Nam quantumcunque uideat noua, decora aspiciat, intueatur multa, minime se refranando quiescit. Non fatiatur (inquit sapiens) oculus uisu, nec auris impletur auditu. Ceteri autem sensus quemadmodum facilius fatiantur, quam hi, quos memorauimus, ita & minus perniciosi sunt. Quamobrem uisui audituique soletior est adhibenda custodia, ne pereffluant, & spirituales hebetent sensus. Hinc optime ad eorum edomandam lasciuiam, remota congruit solitudo, quæ noxijs carnalium sensuum caret fomentis. Nequaquam pecuniarum affluentia, neque pompaticus uestimentorum apparatus, uel concupiscibiles corporeis oculis reperiuntur species, quæ intentis ualeant damnabiliter affectu allucere. Verum nec scurrilitas nouitatum emergentium, non obrectantiu uerba, neque impudici inutilisque sermonis prolatio in aurium concrepat sensu. Desunt etiam ceterorum sensuum uoluptuosæ materiæ. Non enim in solitudinibus inueniuntur diuersorum odoramentorum lenocinia, quæ excitant prurium libidinis, non lautiora sunt fercula, non saporum uarietas, quibus uentris sectari potest ingluuia, atque reprehensibilis intemperies gustus, neque proprii seu alieni corporis immoderatus tactus. Quum potius diuinæ presentia assuetus spiritualiter animus, nihil priuate perpetrare sinat, quod non etiam in publico liceat. Circumscribitur ergo in cella oculus, & crebro in terrâ defigitur, quatenus originem & finem suum rationalis homo ex ipsa consideret. Avertitur denique ab omni strepitu sonoro auditus, ut in desideriorum suorum clamoribus mens ipsa attentius à domino ualeat audiri. Ceterum in quietis eadem constituta silentio, potest delectabiliter audire, quid illi loquatur sapientia, quoniam frequentissime loquitur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, præsertim tamen in eos, quibus ob dulcedinem diuini gustus conuertuntur ad cor. Non enim in tumultibus hominum se communicare conuenit, sed his qui remoti sunt, sicut sacrarum erudimur testimonijs scripturarum, Erant quippe (prout legimus) apostoli, ceterique discipuli post domini ascensum in cœnaculi secreto inclusi, sedentes pariter, assidueque orantes, super quos spiritus sanctus largo gratiarum imbri in linguarum, ac ignis splendore descendit. Hoc namque paraclitum propterea egisse legimus & cognoscimus, ut disceremus quantum eidem fraternitatis unitas, silentij bonum, solitudinis locus, atque orationis instantia placeat. In huiusmodi spiritualibus studijs occupatis maiestatis suæ exhibuit presentiam, sicque cœlestis regni, ac diuinorum eloquiorum fecit esse ministros. Vniuersos siquidem horum erudiuit exemplo, quatenus nemo procedere auderet ad publicum, atque docendi explere officium, nisi post exercitationem quietis, orationisque cessum. De hac proficiendi regula, prophetico in psalmis admonemur oraculo: Vanum, inquit, est uobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Eandem in seipso Saluator manifestauit. Ad lordanis quidem fluentia perrexit, baptizatus ex aqua ascendit, atque deserti vastitatem cum diabolo pugnaturus intrauit, demum celebrata uictoria, prædicationis sumpsit exordium dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit in uos regnum cœlorum. Sana proculdubio & salubris est ista admonitio, ut prius quam alios quicquam prædicator erudiat, discat ex se quid ceteris debeat. Nec minus exemplo, quam uerbo doceat. Contemptibilis prorsus agnoscitur esse doctrina, quæ minime laudabilis uita decorat. Ante cœpit dominus leuis facere, postmodum uero docere. Compungatur igitur, & à propria temeritate delinquit, quisquis ante quietis portum nauigare, atque sine remigio uirtutum prædicationis uela ostentare uoluerit. Equidem superbiæ detentus uento, ignominia collidetur in scopulos: eritque inanis gloriæ speculum, qui seipsum erudiendo humiliter potuerat esse uirtutum. Optima plane humilis uiri est humilitatis doctrina, quæ siue loquendo instruat, seu commendabiliter tacendo quiescat, semper noscitur esse proficua. De thesauro namque suo bonorum operum, quæ gessit rudimenta pronuncians, auditorum animos conuertit ad gratiam. Concordat quippe eius uita cum uoce, efficaciterque benedictio diuina sentitur in opere. Non enim sub modio, sed super candelabrum constitutus ecclesiæ, uniuersis lucet, qui in Dei domo sunt positi. Cunctis etenim cum honorabilis sit, soli sibi ipse uilescit. Nunc igitur tacendo quieti intendens, orando iudicem interpellat pro populo. Nunc exhortationis eloquia proferens, errantia corda conuertit ad dominum. Fitque ut, siue per orationis ocium mente excedit Deo, seu sobrie loquitur hominibus, Christi semper caritate pinguescat.

Quare

A Quare dominus Iesus in ecclesia, presidentium ac prædicatorum gradus, atque cœnobarum instituit loca. Cap. VIII.

Ostendit dominus noster Iesus Christus triumphato mundi huius principum, cœlum gloriosus ascendit, ecclesiam suam mira uirtutum omnium uarietate decorauit: illamque spiritualibus charismatibus, ac peruisi angelorum munuit custodia, adeo ut immundis spiritibus sit ualde terribilis. Nec ab re ipsa sic uoluit undique esse protecta. Nouerat enim præstrato duce, quantum pericula exercitui imminerent uniuerso. Nouerat, inquam, quod post suum abscissum, quæ maximas persecutiones à mundi principibus, atque à potestatibus tenebrarum fuerat ipsa passura. Contra quæ humana minime potuisset præualere infirmitas, nisi diuino misericorditer fulcita fuisset auxilio. Quis (oro) tam naturali ingenio, animi uirtute, aut prærogatiua sanctitatis est præditus, ut non absque ambiguitate succumberet, si cum antiquo aduersario, sine spirituali suffragio eidem permetteretur habere congressum? De illo namque ad beatum Iob à domino dicitur sic: Non est potestas super terram quæ comparetur ei, qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime uidet. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Ut igitur aduersus illum inuicta perseveraret ecclesia, præclaros in eâ constituit duces, qui bellatorum animos, non minus erudirent ad pugnam, quam animarent ad prælium. Hos etenim tanquam robustissimos uiros in ipso certaminis posuit fronte, quatenus aduersus inimicos pugnarent uiriliter, exemplo suo excitarent ad bellum, suamque protegerent uirtute pusillos. Præsidia quoque erexit innumera, ad quæ formidolosi accederent, & ab incurribus intellectualium bestiarum protecti quiescerent. Ad ipsa etiam uoluit, ut lassum interdum secederent bellatores, uiresque resumerent, sicque robustius de cætero dimicarent. Minime tamen ab his laborantes & oneratos exclusit, quatenus relictis fascibus terrenarum actionum, sub iugo ipsius interiorum requiem possiderent. Sciens itaque dominus, qui uniuersorum salutem concupiscit ut pater, arduum esse crucem tollere, & ipsum in agone passionis imitari, atque per mortem corporis, martyrii subire supplicium, leuiorem certandi instituit modum, quatenus qui mori metueret, saltem semotus à populis uitijs & tentationibus, nequaquam resistere recusaret. Hac de causa anachoritarum indixit uitam, & cœnobarum loca fundauit, ut qui pro Christo formidaret occumbere, aduersus innatas & adultas carnis & animæ passionem, assuesceret dimicare. O Dei nostri pia dignatio: O capitis nostri sollicitudo non pigra, hortatur dimicantes in prælio manifesto, eisque patiendi robur præstat, ut uincant. Certantes instruit in occulto, ut dæmonum fraudes agnoscant, atque de ipsis fortiter reluctando triumphent. Martyribus quippe futuræ remunerationis insinuat gloriam, seque gloriose reuelat in illa. Quod quidem clare patet in Stephano, qui cum ludæorum obrueretur lapidibus, in cœlum respexit & ait: Ecce uideo cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Cœnobarum autem seipsum manifestat in spiritu, deuotione nutrit, ne lassati præterdicio, in monasterij campo succumbant. Sane quod docuit, pertulit, & quod suauiter ipse perfecit. Mortem enim, quam pro ueritatis defensione docuit non esse timendam, uiriliter pro redemptione nostra ipse sustinuit. Obseruantia quoque claustralis regulam, quam sanctorum suauiter mentibus optime operibus ipse compleuit. Utrobique per uirtutum semitas milites præcessit suos, quatenus absque redargutione ueraciter diceret: Qui mihi ministrat me sequatur. Sciendum tamen est, quæ illum debemus sequi, nec minus usquequo, quam uerè mercedem sit donaturus sequentibus. Quis (oro) sponte gradendo sequitur, si ignoret quæ? Ceterum quis sine ambiguitate sequitur, si nesciat quod? Vniuersi autem mercedis remuneratione trahuntur. Magistrum igitur audi sub compendio te erudientem de singulis, ut opere ipsum imiteris ardentius. Qui uult (inquit) uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. De mercede autem sequentium se ad patrem sic ait: Pater quos dedisti mihi uolo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, & uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me. Docet te sapientia his pauca per tui abnegationem crucem tollere, ut scias, quæ perseverando sequi, ut non te lateat quod. Orando patrem pro te, ut eius claritatem uidere desideres, quæ futuræ felicitatis est merces. Quemadmodum alibi dixit: Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Nemo ab hac imitatione

Laur. Iustin.

Qq 2 tione

tione secernitur, siue eorum qui usque ad sanguinis effusionem pugnant, seu illorum qui contra uitia in solitudinis agone decertant. Equidem uniuersis ministrantibus una sequendi ac certandi indicta est lex, inæquali tamen exercitatione uirtutum. Disce igitur qui solitarie degis, qualis corporalis, qualisue spiritalis tua solitudo esse conueniat, ut scias qualiter pugnare te congruat. Nam horum ignorãtia frequentissime impellit ad casum. Disce, inquam, quid agere, quidue magis assidue debeas cogitare. Vtroque modo utraq; solitudo perficitur. Circumscribe corpus ut iugiter commoretur in cella: nunquam uerò permittite nisi necessitate cogente, ut uagetur è claustro. Porro si solitariam uitam ducere decreuisti, tecum solus habitare studeto. Alioquin mentiris, hominibus te esse ostendens, quod prorsus non es. Scito autem quòd cæteris Deo famulantibus conuersatio humana, quæ tibi magna ex parte subtrahitur, late concedit, duntaxat pudica sit, discreta & utilis. Pudica, inquam, ne carnali uel saltem sensuali affectione deseruiat. Discreta autem, ut modum adhibeat, obseruet mores, ac redimat tempus. Utilis uerò non ociosis sermonibus uacet, non intendat iocis, non dissoluat mentem, non tractet noxia, neque proximorum perturbet pacem. Hæc profecto si assint, tibi etiam permittetur ad tempus temperantius tamen, quàm reliquis, quorum status fraternæ conuersationi non discrepat. Igitur prudenter aduerte, ne crebro ad publicum exeas, ut nequaquam dispergas in patulo, quod in solitudinis adunasti secreto. Facile namque amittes, quicquid gratiarum cum hominibus degens propalabis incaute. Grandis quamobrem sensibus tuis est adhibenda custodia, ne amabilem solitudinis tuæ diripiant fructum. Quoties itaq; curiositate sua mentem tuam nituntur euertere, non prorsus coercendi sunt, sed spiritaliter exercendi. Porro si te concupiscentia impulerit oculorum, cælum aspice, lunæ stellarumq; radiantem lucem attende, creaturarum species contemplant, quatenus de corporalibus ad spiritalia, atque de uisibilibus ad inuisibilia subleueris. Est namq; uniuersi decor, conditoris speculum ualde præclarum, in quo opificis summi declaratur maiestas, quemadmodum Pauli uoce sic dicitur: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta cõspiciuntur. Sempiterna quòq; eius uirtus atque diuinitas. Si aures cupiunt impleri auditu, diuinis eloquijs auditum para, atq; rationabilium, seu irrationabilium creaturarum Deum more suo laudantium, pijs modulationes ausculta. Te quippe ad considerationem cœlestium cantionum excitare ualebunt. Si odoribus refocillari desideras, redolentia prata ingredi, ut uernantium florum fragrantia sentias. Ibi plane quadam corporali spiritaliq; suauitate illuctus, ad eum (qui in canticis Canticorum de se ait: Ego flos campi & lilium conuallium) clamabis & dices: Trahe me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum. Si saporum dulcedinem appetit os tuum, regis tui poculum meditare, cum in exitus sui hora, Sitio clamauit in cruce. Nempe concupiscentiam tuam sitis eius extinguet: fietq; sermonis istius consideratione maxima tibi deuotionis occasio, dum uehementiam ipsius caritatis, ex corporali siti annotabis expressam. Sitebat quidem in carne, sed non minus salutem tuam anhelabat in corde, quam unico sermone tibi insinuare curauit. Si silentij tædio affectus linguæ fræna laxare concupiscis, dominum tuum consona uoce laudare studeto, apostolicæ admonitionis memor dicentis: In hymnis & canticis spiritalibus cantantes, & psallentes domino Deo uestro. Tecum autem in hoc delectabili carmine amoris, uniuersa quæ facta sunt, excitabis, & dices: Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelsis. Laudate eum omnes angeli eius, & reliqua quæ in eodem psalmo plenius continentur. Postremo si te tactus mulcet illecebra, ut aliquid inordinate contingas, uirtutis quodam conceptu usgore, plaudendo cantabis: Omnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in uoce exultationis. Sic planè ex animali rationalis effectus, concupiscentiæ nox, quæ creatur ex sensibus, sicut dies illuminabitur, & sicut tenebræ eius, ita & lumen eius erit. Huiusmodi autem spiritalia solitudinis tuæ solatia, quæ captabis ex sensibus, non semper tamen, ne forte propterea, orationis studium, & exercitia cætera quæ, opportunius fieri in cella conueniunt, postponere assuescas. Illo tantum tempore delectationi uacabis præfata, cum impingente sensualitate, seu discretionem suadente, siue trahente spiritu, qui interdum ex corporalibus spiritalia elicit, arbitraberis esse præstantius. Cæteris autem

A autem horis, nunc lectioni, nunc orationi intendes, excepto duntaxat tempore, in quo operi manuum te statueris occupandum. Hæc autem prudentissima discretionem perficies, ut non dæmonum decipiaris astutijs, qui sub uirtutis uelamine temptationum decipulas parant. In cunctis igitur discretionis stateram te habere oportet, ne (quod absit) ruinam patiens, nec penes te subleuantem reperiens, in desperationis corruas foream, siue neglecta quiete, inchoatam solitudinis uitam subsannare cogare. Quamobrem, ut non hæc patiaris incommoda, horis singulis propria impertienda sunt opera: ita ut orando, legendo, atque operando, omne tempus indultum expendas. Exterio-rem quippe actionem ab his, qui in solitudine degunt, nullo modo prætermittendam fore decerno.

Quòd uniuersis Deo militantibus & præcipue solitarie uiuentibus, discretionis sit tenenda censura. Cap. IX.

B Niuersis regi inuictissimo militantibus, atque ad Deum pergere cupientibus, & potissimum solitariam uitam ducentibus, peruigil est adhibenda custodia, ne in præsentis uitæ inuio eos errare contingat. Facile namque à ueritatis tramite deuiat, quicumque in negocijs suis absque præuio discretionis graditur lumine. (Nec ab re). Desert enim quisque secum casus materias, in ignorantia uoluitur tenebris, atque tenebrarum principis tentamenta assidue patit, fraudesq; innumeras. Has proculdubio humanæ discretionis sollicitudo detegit, si tamen supernæ gratiæ fuerit irradiata splendore. Ea propter qui remote uiuunt interueniente deprecatione, hanc à domino obtinere conentur, quatenus aduersus potestates aereas, & infirmitatem propriam uiriliter luctentur. Illis quemadmodum apertior ac periculosior excitatur pugna: ita prudentior dimicandi est indicta necessitas. Patent quippe spiritalium incuribus bestiarum multifariè, renitentem sentiunt carnem, nec habent ad uota cum quibus temptationum suarum patefaciant æstus, de incertis conferrant, erudiantur de ignotis, suisq; casibus qui dexteram porrigant. Hinc militibus cæteris robustiores eos esse oportet, ad bellandum animosiores, feruentiores in prece, humiliores in se, in agendis circumspectiores, atque ad opera laudabilia promptiores. Nunquam illis sectandum est ocium, nusquam de prælio secedendum. Est planè solitatio ocium animæ mors, perpetuus inimicus, indiuiduus comes, spiritalium gratiarum depredator, caritatis extinctor, deuotionis prædo, orationis obstaculum, noxiarum cogitationum incentor, nutrimentum libidinis, uoluptatis genitor, solitudinis insidator pariter & amator: amat cum solitarijs habitare, illisq; insidiatur, ut spirituales eorum possit præripere fructus, quatenus ipsos pusillanimitate prosternat, tristitiæ funibus liget, atque in desperationis baratrum mergat. Sta ò solitarie perseuerans in cella, contra acidiæ spiritum arma spiritalia arripe, scutum uidelicet fidei, orationis spicula, galeam spei, lorica longanimitatis, prudentiæ gladio, ac manuum exercitatione, hostem tuum hunc pessimum iugulare studeto. Poteris undiq; sic munitus in prælio illius debilitare uires, propulsare ad tempus, nequaquam autem de ipso totaliter triumphare. In cunctis operibus tuis se associare conatur, tibi inimicatur acerrimè, si quo modo ab incepto te retardet itinere, solitudinemq; tuam exhibeat onerosam. tunc maxima ex parte tui uictor effectus, ab assuetis te pedetètim retrahet studijs, suggestiones uoluptuosas immitter, secularium delectationum memoriam auget, mundi oblectamenta concupiscibilia fore ostendet, obscœnis phantasmatis mentem polluet, sicq; confusum & mœstum derelicta quiete, te suum faciet esse captiuum. Tamdiu igitur (nisi te à uitijs emendaue- ris, atq; ab inchoato torpore resipueris) deludet te, donec pristinum reuertaris ad uomitum, & tanquam sus immunda uolutabri demergaris in luto. Melius tibi planè tunc fieret emittere spiritum, quàm à ueritatis retrocedere uia, sectari uitia, & carnis letalem desiderare prurium. Longe quippe præstantius est mundi subiacere ærumnis, persecutiones pati, corporalibus languoribus flagellari, affligi inedia, cruciatibusq; torqueri, quàm amissa gratia florere in seculo, abundare diuitijs, attolli honoribus, diutinaq; prosperitate latari. Quid (quæso) prodest cum corporali sospitate plurima annorum curricula feliciter uiuere, quando extincta uita spiritus lex contemnitur autoris?

Quid, inquam, deterius, quidue potest esse deformius, quam neglecta uirtute tradere se uitijs, coelum paruipendere, non uenerari angelos, inhonorare sanctos, diligere seculum, iniquorum consortia quærere, honores ambire, gulę immoderantiam sequi, irridere iustos, opprimere innocentes, diuortiaq; habere sanctorum? Nonne hæc aliq; maiora damna ille censendus est pati, qui proprijs demeritis exigentibus, solitariae tranquillitatis, ac pacatissimo cœnobiorum portu relicto, fluctuantis ac procellosi maris se exponit ad undas, efficiturq; colonus mundi, qui ante exiit erat conciuis sanctorum, atq; domesticus Dei? Qui huiusmodi est, de propria salute desperans omnium flagitiorum se fontem facit. De ipsis prophetam arbitror dixisse in psalmo: Conuertentur ad uesperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitates. An non ad uesperam se conuere congrue memorantur, qui deserta luce ueritatis, soleq; iustitię, delictorum sectantur tenebras, & qui locis filij prius nuncupabant, nunc noctis esse dicantur? Ad uesperam se conuertit Adam, quando contra præceptum conditoris uetitum comedendo deliquit. Proinde dominum inter paradisi ligna latitantem, non mane neque meridie, sed post meridiem sacra eloquia illum reperisse testatur. Optimè in eo ueridicam mediatoris nostri agnoscitur esse sententiam qua dicit: Qui male agit odit lucem, & non uenit ad lucem, ut non arguantur opera eius. Sic & isti dum male agunt, oderunt lucem, noluntq; uenire ad lucem, ne redarguti à lumine, manifestentur eorum opera mala. Refugiunt si necdum agnosci ab alijs, uerumetiam propriam erubescunt conscientiam, quoties superno illustrantur splendore. Propterea non ualentes perseuerare in luce, densissimas se conuertunt ad tenebras, famemq; patiuntur ut canes, & circumeunt ciuitates, ut uel saltem de porcorum siliquis suam possint auferre inediam. Hęc famē filius tamdiu passus est prodigus, quamdiu est elongatus à patre, ac ubi ad se rediens remeauit ad patrem, & saginati uitulij promeruit escam, nullius uoluptatis sensit esuriē. Vides ne quam perniciosum sit relinquere patrem, Christi q; hæreditatē impudicè distrahere, ocioq; tabescere? Hinc sane circuitio curiosa non minus mentis quam corporis, fames ualida, egestas celestis alimonie, societasq; porcorum euenire contingit. Ista profecto in spiritu patitur, qui cunque se retrorsum conuertens, à Christi seruorum societate, suaq; discedit uocatione. Illi autem hoc ideo accidere arbitror, quoniam intumuit corde, Deiq; amissio timore sectatus est ocium. Hęc proculdubio sunt, quę Deo famulantibus, & præcipue in solitudinis loco degentibus, opportunam spiritualis ruinę materiam subministrant. De superbia namque sic legimus: Ante ruinam exaltatur cor. Nam quemadmodum dona custodiens humilitas, perseuerantię tribuit robur: ita elatio disperdens gratiam, impellit ad casum. Quis (oro) humilitate despecta se extulit, & in delictorum faciem non corruit? Quis inquam de perceptis muneribus elatus, diu perseuerare ualuit? nemini prorsus superbienti iustitia diuina pepercit. Per Prophetam namque homini extollenti se ait: Superbia cordis tui extulit te habitantem in scissuris petrae, exaltantem solium tuum, qui dicis in corde tuo: Quis detrahet me in terram? Si exaltatus fueris ut Aquila, & si inter sydera posueris nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. Nunquid aliud quam superbię tumor extitit causa ruinę illius, qui in corde suo præsumendo dicebat: Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, super astra coeli exaltabo solium meum, & ero similis altissimo? Porro si iuxta apostoli Petri sententiam angelis peccantibus Deus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, quanto minus luteas inhabitantibus domos, qui terrenum habent fundamentum, & à delictorum tineas consumuntur si superbierint, non ignoscet? Noli itaq; altū sapere, tu q; ab exteriorū es sequestratus fragorib. & sedes in cella, sed humiliter time. Tibi è uicino imminet elatio, ut labiorū tuorū praripiat fructus suadens tibi, quatenus te arbitreris aliquid esse, cū nihil sis. Cæterū si sapiens fueris, humilis eris in oculis tuis, & te omnium creaturarū in ueritatis speculo intelliges esse minimū. Sensum quippe hunc cordis assequeris facillime, si cogitabis assidue quid fuisti, quid acceperis, quid ex te, quidue sis effectus per gratiā. Nunquā igitur considerationis oculus à tui cognitione caliget, ne forte offendas ad superbię lapidem pedem tuum. Nunquā acidia te opprimat

A te opprimat languor, ut non ocio tabescas atq; deficias. Semper qui quā exerce laudabile, ne te diabolus uacantem inueniat, operi manuū temperanter intēde. Erit profecto ex hoc tibi solitudo tolerabilis, dūtaxat illud cum discretiōe perficias. Humana etenim mentis imbecillis est acies corruptibilis corporis grauata sarcinula, ut spiritualibus infatigabiliter studijs non ualeat occupari. Quamobrem corporali est interdum exercitio iubleuanda, ne supra uirtutem exercitata succumbat. Sanctorum quippe patrum hac in re erudimur exemplo, ipsi utiq; quamuis à uitijs purgati, quanquam die, noctuq; in orationibus essent assidui, horis tamen certis quippiam operis exterioris adimplebant, non lucri causa permoti, sed ut huiusmodi occasione exercitij, mentis deuitarent fastidium, laudabiliter indultum transigerent tempus, atq; infirmitati carnis discretissime indulgerent. Nam quemadmodum ex operis uicissitudine fragilitatis humanę teneritudo erigitur, ita proculdubio & unius tantum assiduitate torpescit. Nunc igitur memorati patres contemplationis penna eleuabantur in cælum: nunc corporali actione tanquam cæteri descendebant ad ima. At uerò in imis positi, nequaquam desiderio sublimia deserebant, neq; in sublimibus euecti, humilitatis habitu despiciebant humana. In summis nāq; illos orationis prouehabat pietas: in imis autem operis custodiebat humilitas. Utrobicq; maximo utebantur prudentię moderamine, ita ut alieni minime fierent à se, cum corporaliter aliquid agerent extra se. Ex rediuiua utiq; exercitatione, eorum spiritus renouabatur interior, augmētabatur caritas, ueritas perficiebatur, & cōtemplationis amor mentē uehementius perurgebat. In nullo internę pacis dispēdium sustinebant, quoniā seruore spiritus in ijs quę agebant, atq; illuminatę discretionis mouebantur impulsu, hic illorum profectus augebatur & gratia, adeo ut adhuc uiuētes in corpore, animo conuersarentur in cælis. Quamobrem sicut magnū angelis de sua exercitatione præstitere solatium, sic & præclarum posteris perfectioris uitę reliquerūt exemplum, in montibus, in cœnobijs, in solitudinibus, in speluncis, ac in cauernis commorantes petrarum angelicam potius, quam humanam ducebant uitam. Ieiunijs quidem macerabant carnem, uigilijs sapissime pernoctabant, orationib. uocabant instanter, lectio ni intendebant scripturarū sanctarum, in diuinis laudibus erant assidui, operiq; manuū statuto tempore desudabant. Talis profecto eorum conuersatio fuit, ut sit mundi speculum, perfectionis forma, norma uirtutum, religionis decus, & remotioris conuersationis rudimentum ualde proficuum. Sic nāq; sancte, sic omne uitę suę tempus prudentissime dedicauerunt domino, ac si essent horis singulis morituri.

Quanti æstimandum sit presentis uitę tempus indultum.

Cap. X.

Naqueq; res, eo magis diligenda est, quo plurius esse cognoscit, præstat quippe æstimationem rei ipsius agnita uirtus, quę tunc apparet amabilis cum prima innitit ueritati, & quæstu suo possessores suos locupletes esse facit in cælo. Hinc indulti temporis preciositas commendatur. Quanti autem sit, quis corde percipere, quis uē humana ualeat referare facundia? Illud nouerūt optime, qui eo carent. Omnem siquidem mundi substantiam, honores prælationum, seculi pompam, corporis uoluptates, & quicquid sub cælo creatum est delectabile atq; iucundum, pro unius horę spacio, si possent uoluntarie commutarent. In ipso siquidem temporis decursu breuissimo, iustitiam placarent diuinam, lætificarent angelos, horrendam damnationis æternę euitarent sententiam, proculq; dubio adipiscerentur regna cælorum. Hi sunt quibus misericordia iam fecit occasum, qui irreuocabiliter in lacum miseriarum descenderunt, ubi nullus est ordo, sed horror sempiternus inhabitat. Istis plane deest tempus ad merendum, ita ut nec per seipsos sibi, neque ab alijs ullum refrigerationis possint captare suffragium. Et merito illis nullus locus uenię datur ad præsens, quippe, qui oblatam dum adhuc uiuerent, percipere noluerunt. Neglexerunt sibi prærogatam gratiam, nec ut bene agerent intelligere uoluerunt, neq; ultimi temporis necessitatē præuidere curarunt. Se quippe dederunt uoluptatibus carnis, curam in desiderijs, cōcupieruntq; presentis uitę perniciose solatia, ac si nunquā essent morituri. Illis contigit quod per beatum Iob dicitur: Tenēt tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi, dum in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Hoc autem unde illis acciderit, intulit dicens: Qui dixerunt deo, discede à nobis, scientiā uiarum tuarū nolumus.

Quid est omnipotens ut seruiamus ei? & quid nobis prodest, si orauerimus illi? Verum tamen quia non sunt in manu eorum bona sua, consilium eorum longe sit à me. O quam fecerunt commutationē, ut uidelicet exultarent in exiguo tēpore, & æterno cruciarentur supplicio. Quis illorum ualet considerare iacturam? Duplicia etenim receperunt de manu domini pro uniuersis iniquitatibus suis. Damni pœna torquentur, & sensus. Amiserunt namq; deum, cæli delicias, angelorū consortium, merita electorum, agni nuptias, beatam resurrectionē, immortalitatis stolam, & beatam uitam. In his potissimum damni consistit pœna. Illis autem addita est societas dæmonum, horridus ipsorū aspectus, ardor inextinguibilis ignis, stridor dentium, palpabiles tenebræ, interiores lacrymæ, impropiorum uociferatio, intolerabilis sitis, sulphureus foetor, consciētīę uermis, carcer abyssi, euadendi desperatio, & interminabilis diuinæ uisionis carentia, quæ dolores supereminet uniuersos. Ista autem si saperent & intelligerent, quib. adhuc bene operandi prorogatum est tempus, impena gratia, et dilata sententia. Equidem si nouissima sua præuiderent, non sic inaniter uiuerent, uoluptati se darent, prostituerent uitis, indulgerent corpori, diabolo obtemperarent, facultates quærent, mundiq; pereuntem concupiscerent gloriam. Verum quoniam futura non præcauent mala, & præsentibus inheerent bonis, cum eisdem simul prætereunt, pariterq; deficiunt. Sic filij hominū facti stulti, iudicantes non recte, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, malumq; dicentes bonum, & bonum malum. Sic, inquam, consilium negligunt sapientiæ, ueritatis subuertunt itinera, sanctorū monita paruipendunt, abijciunt gratiam, uirtutes detestantur: uocantur, & obedire contemnunt, trahuntur, & ascensum præbere dissimulant. Heu quæ mortaliū est ista plangenda conditio, detestanda cæcitas, infelicitas fugienda? Abutuntur utiq; peruersi homines naturalibus bonis, gratuita dona dispergunt, & ueniæ tempus ociose conuersando consumunt. O si agnoscerent quanti æstimandū sit, quod sine consideratione amittūt. Cæterū quid preciosius tēpore? Quid, quæso, illo fructuosius? Quid carius? Quid excellentius? Quid uē amabilius? Sed, prohi dolor, pene ab omnibus nihil habetur uilius, nil tractatur inutilius, nihil indignius possidetur: nullū temporis momentū præterit, in quo merita non ualeāt cumulari æterna. Cætera quæ habemus in mundo à nobis aliena sunt, tempus autem proprie nostrū est, si tamen illo utimur ad salutē. Illud siquidem diuina nobis clementia contulit ad plangendum errata, ad pœnitentiā faciendam, ad promerendam indulgentiam, ad uirtutes acquirendas, ad multiplicanda merita, ad uendicandam gratiam, ad inferni supplicia euadēda, & ad æternā gloriam consequendā. At uerò quam rari sint, qui ueraciter agnoscant ista, atq; labentis tēporis breuitatem fructuosa semper exercitatione dispenent. Labitur, inquam, & momentanea adeo defectione discurrit, ut nunquam in eo præsens inuenias. Præteritum autē reperies & futurum. Quoniam tamen modo præsens nuncupandum est tempus, cum id quod præsens esse uidetur, tam repentina uolubilitate dilabatur, ut illud uel ad ictū oculi retinere non ualeas: Tibi igitur quoad usq; mortali hoc peregrinare in corpore destruit præteritum & futurum, teq; ducit ad præsens. Nam nihil aliud est tempus, quam mensura motus cælorum. Quamobrem nec in cælo, neq; in profundo abyssi, quo post mortē tenditur, quemadmodum nullus finitus, nullusq; mensuratus est motus: ita nullum est tempus, totum quod ibi est, siue in cælo, ubi cum Christo dei uisione fruuntur beati, siue in inferno, ubi cum apostaticis spiritibus cruciatur reprobi, æternum est sine aliquo fine claudendum. Sic namq; ab angelo in Apo. Ioanni dictum est: Et iurauit per uiuentē in secula seculorum, quia non erit amplius tempus. Hic ergo ubi est hyems et æstas, dies & nox, prolixus solis decursus & breuis, tempus esse definiendum est, præteritum uidelicet & futurum. Si tamen proprie esse dici ualet, quod aut futurum est, aut transeundo nusquam est. Mira plane res est hæc, & prudenti cōsideratione dignissima, quo ordine uitæ nostræ præterit tempus. Quod enim futurum est, nondum est: quod uerò præteritum est, nusquam est. Quod autem præsens esse creditur, sic infatigabili labitur motu, ut in eo momentū aliqd nequeat esse præsens. Vitę igitur huius decursum ppheta contēplatus aiebat: Veruntū in imagine pertrāsit homo, sed & frustra cōturbat. Prorsus superuacue conturbatur homo in aduersis, atq; lætatur in prosperis, dum quoad uiuit in imagine pertransit. In imagine, inquam, quoniam quicquid in hoc mundo est, siue boni, siue mali, ima-

Apo. 10

Psal. 36

Alii imago est futurorum. Sed & merito uiuens homo transire dicitur, quia nulla penitus temporis soliditate firmatur. Hoc Apostolus Iacobus asseuerans ait: Quæ est uita uestra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps exterminabitur. De eadem beatus Iob inquit: Homo natus de muliere breui uiuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit uelut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Utinam ista intelligere uellent præsentis uitæ amatores, qui nunc ditari facultatibus, nunc eleuari honoribus, nunc humanis fauoribus longe lateq; commendari desiderant. Ut enim celebri memoria habeantur digni, in urbibus, in castris, in ædibus, in parietibus ponunt signa sua, & minime aduertunt miseri, quod post paululum à cōspectu mortalium tanquam puluis, quem proiecit uentus à facie terræ, eorum memoria deleretur & fama. Quamobrem nemo rectius gloria dignus efficitur, nullusq; magis diuturnam sui memoriam relinquit posteris, quam qui pro amore diuinitatis bonis uitę huius renunciat uniuersis, atq; ex delectatione uirtutum cupit esse inglorius. De huiusmodi **B** per prophetam sic dicitur: Beatus uir, qui timet dominum in mandatis eius uolet nimis: Potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. & paulo post inquit: In memoria æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit. Merito in æterna memoria iustus perhibetur futurus, quia memoriam suam renuit in terra nominari, quæ transit cum habitatoribus suis, qui uicissim succedunt sibi, dum in ea diu stare non ualeant. Ab auditu uerò malo non timebit. quo ad interitum præscitis dicitur: Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Nullatenus timebit iustus, quoniam audiuit dominum sibi loquentem in se, illiq; obtemperauit ex corde. Audiuit, inquam, clamantem & dicentem: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Hac introrsus audita uoce reiecit sarcinam deprimētem temporalium rerum, & laboriosa negocia fugitiui seculi, subegitq; mentis suæ ceruicem iugo Christi, ut ab illo disceret humilitatem, animæq; suę requiem reperiret. Hæc est plane iusti imitantis Christum regula consummatæ iustitiæ, ac perfectionis brauium, per quod nomen ipsius in cælo, in libro uidelicet uitę, describitur, nullo euentu, neq; aliqua omnino temporis diuturnitate abolendum. Non autem à se, nee proprijs hoc adeptus est meritis, sed diuina benedictione præuentus, priusquam deferreretur à seculo, illud reliquit ex animo, quatenus promissæ quietis, demumq; æternę felicitatis fieret particeps. Nouerat utraq; mundi scilicet oblectamēta, & spiritus gaudia simul stare non posse, propterea omne quod in mundo est, sponte contempsit, ut Christo ueraciter adhærere ualere & dicere: Mihi adhærere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam. Hoc quamuis uniuersū Deo legitime famulātes proferre queāt, præcipue tamen in solitudinis remota habitatione degentibus congruit. Hi etenim nequaquam curis temporalium uacant, non hominum miscentur tumultibus, non sensuū curiositati inserviunt, sed expediti, sed liberi, alacres, atq; deuoti, mente pariter & corpore diuino mancipantur obsequio: si tamen id sunt, quod eorum professio sancta demonstrat. Huiusmodi temporis preciositatem agnoscentes, nunc mente tantum, nunc mente simul occupantur & corpore. Nullum temporis spacium (quamuis breuissimum) inutiliter transire patiuntur, scientes de illo coram uniuersorum iudice districtam rationē esse reddendam. Tali siquidem sollicitudine, tanquam spiritali quodam stimulo agitati, laudabili semper quadam exercitatione proficiunt, & in uirum crescunt perfectū, atq; in mēsuram spiritualem ætatis plenitudinis Christi, ita ut omnia omnibus fieri possint, ac Christo domino lucrifacere uniuersos.

Quod uirtutibus & sapientia rationalis spiritus se exercendo crescit, & ad perfectionem attingit. Cap. XI.

Manum corpus per uaria mēbra cōpactum atq; distinctū, quæadmodum si alimentis proprijs nutriat donec ad maturā pertingat ætatē, uegetatur & crescit: Aequè & rationalis noster homo interior, quamuis enim ex cōsuetudine mala, atq; inolita uoluptate diuersis ciborū generib. caro pascatur, exiguo tamen alitur cibo, si eius solum quis naturali uelit satisfacere necessitati. Nam sicut legimus

legimus uita hominis est panis & aqua. Quod ad utrumque pertinet. His sane duobus alimentis materialibus penè exterioris hominis natura uegetatur. Quis patie non uescitur, & aqua non utitur elemento? Hæc diuitibus & pauperibus, infirmis & ualidis, nobilibus ac ignobilibus congruunt, quamuis super adijciat alia diuersis ex causis. Cæterum quemadmodum corporis alimonia potissimum, sicut dictum est, est panis & aqua: ita spiritualis animæ cibus uirtus & sapientia esse probatur. Est quippe uirtus (propheta perhibente) panis solidus, confirmans cor hominis, & ad bene uiuendum omnia interiora membra corroborans. Hunc panem mystice comedit propheta, & aquam bibit, propter quod adeo effectus est ualidus, ut in fortitudine cibi ac potus istius, quadraginta diebus, totidemque noctibus ambularet, donèc pertingeret ad montem dei Oreb. Disce igitur tu, qui ad spiritualem montem perfectionis conaris ascendere, quibus debeas uti alimentis, quatenus quadraginta dierum peragere ualeas iter. Nunquam euangelicæ perfectionis rudimenta & decalogi mandata perficies, si non sapientiæ aqua, & uirtutis fueris panis saginatus. Virtus etenim est bona qualitas mentis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quam solus Deus in homine operatur. Ex hoc percipe quantum debeas sine uirtute præsumere, atque in spirituali perseuerare certamine. Panem hunc habere desidera, illumque in tuis orationibus sicut docuit dominus exposce, dicens: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hodie, inquam, ut scias ad uitam animæ panem omnino necessarium esse uirtutis. Verum etiam quoniam indiges sapientia, ipsam simul postulare memento. Est autem potus saluberrimus sapientiæ aqua, quæ assu carnalis concupiscentiæ & sitim temporalium uoluptatum refrigerat & extinguit. His duobus alimentis iustum quemque spiritualiter legimus à Deo esse refectionem. Sic namque scriptum est: Cibauit eum pane uitæ & intellectus, & aqua sapientiæ salutaris potauit illum. Sapidus nimirum uirtutis est panis, qui immortalitatis uitam, & intellectum tribuit bene uiuendi. Cæterum delectabilis aquæ sapientiæ gustus fore cognoscitur, quoniam omnia animæ interiora dulcorantur, reficiunturque. Istis duobus spiritualibus alimoniis spiritus rationalis uegetatur & crescit, non mole corporea, neque quantitatis extensione, sed perfectione uirtutum, ueritatis scientia, ardore fidei, sapientiæ infusione, acumine intelligentiæ, & caritatis augmento. De huiusmodi incremento interiori audi quid de se dicat Apostolus: Cum essem, inquit, paruulus, loquebar ut paruulus. Cum autem factus sum uir, euacuauit, quæ erant paruuli. Proinde alio loco discipulos ad se imitandum exhortans clamabat: Os nostrum patet ad uos o Corinthij, cor nostrum dilatatum est, dilatamini & uos. Magna siquidem hoc modo efficitur anima, & parua, crescit quotidie atque decrescit, iuxta ipsius sollicitudinem ac torporem. Sane cum circa salutem propriam uigilat, cum in uitiorum extirpatione laborat, cum tentationibus demonum pulsata renititur, cum hominum iniurijs lacessita humiliter tolerat, cum obhorret perpetrare, quod diuina lege prohibetur: uirtutis ita dilatata suffragio crescit, & ad maturam pertingit ætatem non temporis nec corporis, sed caritatis & meriti. At uerò dum ignauia depressa tabescit, dum cordis munditiam negligit, dum uoluptatibus carnis assensum præbet, dum aduersis agitata succumbit, profectio decrescit, decoremque amittit proprium, & nimium contemptibilis efficitur obtutibus sponsi. Quamobrem intentione debet euigilare perfedula, uniuersa fugere, quæ suo obstant profectui, ne ætate prouecta, sit exigua meritis, ac minus actione perfecta. Vehementissima quippe animaduersione & asperrima inuentione fit digna, quando post religionis susceptum onus, post monasticæ conuersationis exercitium, post captum ocium solitariæ quietis & pacis reperitur paruula, & adhuc lactis poculo nutrienda, utpote ad solidum percipiendum cibum minus disposita: Apostolo uerò teste: Omnis qui lactis est particeps, ex pers est sermonis iustitiæ. Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Nepe qui lactis indiget alimento delicatus est, & ad spirituale lucrum, ac uirtutis studium minus idoneus. Huiusmodi ad perferendum aduersa est debilis, ad aggrediendum ardua corde pusillus, in exercitatione remissus, mente uagus, & perfectionis desiderio priuatus. Comoda propria, neglectis aliorum, querit: tætarum formidat, renuit pati, seipsum immoderate diligit, & salua consolatione propria deo se realiter obtemperare permittit. Proinde quoniam debilis & delicatus existit, ne

A ne succumbat in prælio, ne labore attritus deficiat, ne bene uiuendi propositum deserat, opportune nunc diuini, nunc est humani lactis dulcedine coalendus. Non sic autem qui solido uirtutis pane uescuntur, horum de quibus locuti sumus supergrediuntur mensuram, tanquam iam spirituales effecti, currunt alacri animo ad brauium supernæ uocationis, ut comprehendant in quo comprehensi sunt à Christo Iesu domino nostro. Spiritualibus namque locupletati diuitijs, uirtutumque margaritis ornati, ad omne opus laudabile parati noscuntur, propterea si docent, id secundum rationem fidei agunt. Si tribuunt, in simplicitate. Si præsumunt, in sollicitudine. Si miserentur, in hilaritate. Si diligunt, sine simulatione. Si corrigunt cum humilitate. Si proximis humilibus inseruiunt, cum pietate. Si superioribus famulantur, cum magnanimitate. Nulli prorsus malum pro malo reddunt, neque maledictum pro maledicto: sed e contrario benedicunt maledicentibus se, odientes se diligunt, pro persecutoribus orant, gaudent cum gaudentibus, & cum flentibus plorant, hoc ipsum scientes ex corde, quoniam non alta sapiunt, sed conantur consentire humilibus, ut ipsi se in humilitate custodiant. Sepiunt quoque à detractionibus impudicisque sermonibus auditum: Oculos auertunt à concupiscentibus mundi, à leuocinantium odoribus claudunt olfactum: Temperantiæ frenum ori imponunt, atque ab omni uoluptuoso amplexu continent tactum: Virtutum siquidem delectatione saginati semper ad altiora conscendunt, fiuntque sublimiores cælo, atque proprijs hostibus fortiores. Non parcunt sibi ipsis, nullam corpori tribuunt quietem, ut uirtutum mereantur ad uolare fastigium. Hac quippe de causa secularium hominum consortia fugiunt, urbium moenia deserunt, solitudinis secessum petunt, & cœnobarum se collegijs sociant. In ipsis itaque in spirituali stadio certant, corpus subigere spiritui, uoluntatem proximo, intentionem uirtuti, & mentem deo, quatenus spiritualis solitudinis queant potiri dulcedine. Tanta sedulitate ideo pugnant, quoniam perspicue sciunt, neminem nisi post uirtutum assecutam coronam, spiritualis solitudinis posse fruitione lætari. Non enim quod spirituale est prius deinde quod carnale est datur. Neque ante certamen corona, sed post consummationem pugnae, uictoriæ prærogatur triumphus. Seruiuit Iacob annis septem, ut concupitis Rachelis pulcherrimæ potiretur amplexibus, & tamē Lyæ est inscius cœnubio copulatus. Qui legit intelligat, quoniam præclarum mysterium est & contemplatione dignissimum. Nemo igitur contubernio sapientiæ efficitur dignus, si non in uirtutum antea fuerit exercitatione probatus. Hinc cœnobarum est institutio commendanda, eorum præcipue, quæ in solitudinibus sita, à populorum sunt segregata tumultibus, quoniam congruam Christi militibus pugnandi exhibent facultatem, & ad uacandum deo cellulæ quietem tribuunt. Nam solitaria habitatio singulariter quietentiam consequendæ uirtutis prorsus caret suffragio. Quoniammodo habitorem suum hominem ualet uirtutis efficere, cum opportuno deficiat exercendæ uirtutis ministerio? Non enim ex desiderio tantum uirtutis perfectio consummatur, quin potius ad ipsius consummationem expedit, ut simul conueniant dispositio præparans, habitus informans, operatio præbens, & meritum coronans. Hinc recte colligitur, neminem ad perfectionem posse uenire uirtutum, cui deest gratia disponens, habitus acquisitus informans, operatio laudabilis probans, & gratificatio caritatis merita nostra coronans. Superuacue igitur laborat quicumque sine præueniente, & cooperante gratia, atque actuali operatione, ex acquisitis informata habitibus, uirtutum se arbitratur posse obtinere candorem. Valet itaque remota anachoritarum habitatio uirum custodire uirtutum, minime autem facere. Gymnasium autem spirituale uirtutum cœnobarum est, & famulantium Christo congregata societas. Quoniam ibi uirtutum omnium materia superest, quæ magna ex parte anachoritis deficit. Quamobrem patres sanctissimi qui præcesserunt, extiteruntque generosissimi eremi cultores, prudētissima definitione sanxerunt, quatenus nullus omnino ab hominum conuersatione sequestratus singulariter degeret, nisi prius laudabiliter foret in monastica conuersatione probatus. Nouerant ipsi memoria digni perpetuam celule comorationem esse onerosam, atque tætarum creberrimis agitata, quibus inexpertissime corruunt. Vah, inquit scriptura, uah soli, quoniam si ceciderit non habet subleuantem: Proprio siquidem ductus arbitrio, ipse sibi met lex est. Potest extra cellam uagari cum uult, quiescere & māducare ad libitum, dum quod libet illi licere se putat. Quis, oro, casus illius tempo-

temporis amissionem, hebetudinem mentis, pollutionem cordis, actionis inconstantiam
 ualet exprimere: si probata discretionis gubernaculo caret? Nam quemadmodum qui-
 eum absque gubernatore prouido, & a pluri procellosi æquoris præsumit nauigare pro-
 fundum, facile præfocatur in undis: ita qui sine consilio directoris experti, & ante uirtu-
 tum adeptam experientiam, solus audeat solitudinis habitare secreta. Prorsus paucorum
 est, qui humano destituti solatio, quoad uixerint laudabiliter queant in cella persistere.
 Illorum tantum esse hoc arbitror, qui paraclitum possident, atque uirtute prudentiæ, ac na-
 turali pollent ingenio, qui ut ait Apostolus, non ignorant astutias Satanæ, sciuntque esu-
 rere, abundare, & penuriam utriusque hominis pati. Verum cui deest consolatio diuina,
 quæ in oratione humilibus datur, nec discernendi, neque tolerandi possibilitas adest, cor-
 poralis solitudinis frequenter erumpit carcerem, miscetur cum hominibus sponte, & tem-
 poralium se occupatione diffundit. Huiusmodi nondum spiritualis solitudinis gustauit
 delicias, neque soliditate aliqua didicit habitare secum, uere quiescentium tantummodo
 statum proficetur, gestat habitum, protendit imaginem, & inutiliter occupat locum. Con-
 sultius satiusque egisset, si remissioris uitæ statuta delegisset, dominique sententiæ meminisset
 dicentis: Bonum est tibi cum uno oculo in uitam intrare, quam duos oculos habentem
 mitti in gehennam ignis. Nemo igitur temerario ausu, qui mente sit timidus, affectio-
 ne frigidus, tardus ingenio, dulcedine orationis priuatus, uirtutibus inops, diabolicarum
 tentationum ignarus, suimet nescius & amator, sanctæ quietis statum præsumat assume-
 re, ne in sui perniciem audiat dicentem: Amice quomodo huc intraisti non habens uestem
 nuptialem, & ligatis pedibus, ac manibus luctuosi seculi exteriores cogatur exire ad te-
 nebras. Proinde quisquis in dei seruitio positus, diuinæ sapientiæ & puræ contem-
 plationis excessam turrim construere concupiscit, adhibito seniorum consilio, secum recogit-
 tet tacitus, an sumptus opportunos ad perficiendum habet, neposito localis solitudinis
 fundamento, si spirituales perficere nequeat, immundorum spirituum illusiones audiat
 dicentium: En homo iste imprudens & tepidus, cepit ædificare, non potest consumma-
 re. Longe itaque laudabilius est, fratrum auxilio sustentari, & in cœnobio perseveranter
 obedientie perferre martyrium, quam in solitudinis loco singulariter ac remisse uiuere:
 non enim de status qualitate, sed de perfectione uitæ, cuius apud dominum interrogatio fiet.

Quare iusti tentari permittuntur, & quomodo contra uitia singula pugnant.

Cap. XII.

Acraæ legis ius imperat, ut quisque operum suorum excipiat merita. Verum
 cum iuxta Apostoli Iacobi sententiam, delinquamus omnes quotidie, con-
 gruam omnino est, ut quilibet secundum suorum facinororum qualitates, pro-
 prio satisfaciatur conditori. Hac quippe de causa diuina misericorditer per-
 mittente iustitia renunciantes seculo, quamquam filij altissimi sint effecti per
 gratiam, uarijs tamen tentationum generibus agitantur. Interdum etiam diuersis languo-
 ribus cruciantur, quatenus huiusmodi flagellis eruditi, agnoscant quid fuerint, purgent
 quod delinquendo egerunt, mereanturque per uirtutum studia redire ad gratiam, a qua
 per culpam inobediendo exciderant. Tergunt quippe luxuriæ maculas, pro pudicitia
 certando uirtute. Superbiæ tumorem se assidue humiliando euacuant. Intemperantiæ
 gula uincunt, corpus attenuando ieiunijs. Aestus auaritiæ uoluntaria paupertate extin-
 guunt. Torporis insultus sollicita exercitatione repellunt. Fraternalis prosperitatis liuorem
 sedulo superant caritatis obsequio. Contrarijs denique contraria curant, & uitia uirtutum
 operatione supplantant. Iste plane spiritualis est gladius, quem ad dirimendam perni-
 ciosam societatem & pacem, dominus Iesus in terram se misisse perhibuit. Concitauit
 utique implacabile bellum carnis & spiritus, ut ex illo interior homo eruditus in prælio,
 delictorum ueniam, conditoris gratiam, profectusque uirtutum consequatur, & palmam.
 O quam commendabilis, quamque beata est ista discordia, quæ uirilem militem ditat me-
 ritis, ad pacem reuocat, reconciliat deo, reddit gratiæ, restituit sanctitati. laceret prorsus
 animus & diuturnæ quietis torperet ignauia, si non tentationibus pulsatus, uitiorumque
 permotus aculeis excitaretur ad prælium. Fit namque pugnando robustior, uiciniore deo,
 ueritatis ostensor, interuentore mundi, uirtutis præco, diabolicarum fraudum cognitor,
 ciuilem cæli, & perpetuus angelorum socius. Maximum est igitur o homo tuæ salutis in-
 dictum, si inimicorum insultus pateris, uitiorum sentis aculeos, & non consentiendo, car-
 nis

A nis te pulsas illecebra. Porro si aduersum te mundus sæuiat, latret inuidus, diabolus ru-
 giat, obloquatur malus, insidiasque tendat elatus, esto confidens, quoniam per sanctorum
 graderis semitas. Cæterum si infirmetur caro, corpus ulceribus compleatur, caput do-
 leat, hebetet uisus, obturetur auditus, impediatur gressus, membraque singula contrahan-
 tur, nihilominus lætare & laudare, quoniam emendaris ut filius, flagellaris ut electus, ad
 uirtutum disciplinam induceris ut dilectus. Non enim odij sed prælagium dilectionis est
 ista correctio. Præceptorem tuum audi dicentem: Ego quos amo arguo. Audi gentium
 prædicatorem de huiusmodi correctione quid sentiat: In disciplina igitur perseverate,
 tanquam filijs uobis se offert Deus. Quis enim filius quem non corrigit pater? Quod si
 extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis.
 Omnis autem disciplina in præsentem quidem uidetur esse non gaudij, sed mœroris. Po-
 stea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vides ne quam
 præclarum sit diuinæ caritatis signum, quam uerè uberrimum dominicæ disciplinæ meri-
 tum? Videtur utique imperitis & peccatoribus non esse gaudij, sed mœroris dum actua-
 liter sustinetur, renitente sensualitate, quæ delectationibus præsentibus frui desiderat.
 At uerò pacatissimum iustis & innocentibus exercitatis per eam fructum reddit iusti-
 tiæ, sentiente hoc rationali spiritu, atque consentiente. Nonne pacatissimus iustitiæ dicen-
 dus est fructus, qui omnium exuberat perfectione uirtutum? Est autem iustitia com-
 munis uirtus, cæterarum ex se perferens plenitudinem, complectensque omnia opera
 laudabilia simul. Nemo igitur recte censendus est iustus, qui diuinæ legis mandata
 uel minima, seu seniorum decreta contemnit. Cæterum si quis eleuatur corde, si men-
 te polluitur, si absque causa suo irascitur fratri, si illius inuidet bono, si aliena concupi-
 scit, siue plus debito diligit propria, si crapula & ebrietate grauatur, si impatienti ani-
 mo patris disciplinam, uel illatam contumeliam portat, si uerborum assuetus est, si de-
 tractioni intendit, si qualiacumque mendacia profert, si in aduersis fortitudinem, in pro-
 speris temperantiam, atque in agendis negligit habere prudentiam, iustus profecto esse
 non potest. Reddit utique iustus cuique quod suum est proprium, deo uidelicet obedi-
 entiam & pietatem, sibi ipsi innocentiam, & poenitentiam, proximo autem compassionem
 liberalitatem & pacem. Disciplinam igitur patris ueri, ad quem clamamus quotidie, Pa-
 ter noster qui es in cælis, nemo despiciat, neque per intolerantiam corde fatigetur, cum ab
 eo corripitur, quatenus exercitatus per illam atque gratificatus in illa, merita omnium ua-
 leat obtinere uirtutum. Nullus ut arbitror nisi dum sit attritus flagellis, fructum consum-
 mare potest germinatæ iustitiæ, uirtutumque præcellam conscendere arcem. Iustus, inquit
 Propheta, dominus, & iustitiam dilexit, & quietem uidit uultus eius. Iustus ergo si esse de-
 sideras, mundi oblectamenta contemne, carnis concupiscentiam fuge, uitiorum obhor-
 re contagia, sensuum cohibe petulantiam, malorum deuita consortia, totaque intentione
 inquire pacem & persequere eam. Quoniam oculi domini dicente Propheta sunt super
 iustos, ut illos custodiat, & aures eius ad preces eorum, ut ipsos ad se clamantes de om-
 ni tribulatione eripiat. Nusquam autem conuenientius, quæ memorata sunt ualebis per-
 ficere, quam in remotis cœnobijs sanctorum deo dicatis. Nepe si in his laudabiliter fue-
 ris conuersatus, quemadmodum multimodam experientiam tentationum, ita singula-
 rium percipies rudimenta uirtutum. Vbi quæso melius quam ibi misericordiae opera, &
 mutuae caritatis poteris complere officium uisitando ægrotos, docendo inscios, & reli-
 qua quæ ad utriusque hominis beneficium spectant peragendo? Ibi sane in gerendis alio-
 rum oneribus, perferendis infirmitatibus, communicandis laboribus, ac tribulationibus,
 sustinendis, optime patientiæ perficitur uirtus. De obedientia uerò quid memorer? cum
 sine illa in cœnobio nil agere liceat? Ipsa namque uigilijs mensuram imponit, tempus indi-
 cit cellæ, operi manuum iniungit ministerium, ori silentium imperat, diuinas inuitat ad
 laudes, orationi horas debitas ordinat, totumque sic prudenter religioni concordat, ut hu-
 manæ salutis nihil congruentius, nihilque securius cœnobarum institutionibus conue-
 nire noscatur. Quoties namque supra uires tentationibus impugnaris, quoties immo-
 derato mœrore deprimeris, fraterno uales uti suffragio, quo mediante erigeris ad gra-
 tiam, exhortaris ad pugnam, solidarum in spe, ac spirituali consolatione replearis. Cæte-
 rum ex quotidianis calibus, atque ex consideratione eorum, quos laudabilis uita decorat,
 Laur. Iustin.

teipsum in humilitate custodis. Habes in eo fratres pariter conuiventes, cum quib. one
ra tua impertiri uales, dum expedit. Habes & cellam, in qua optime tibi uacare potes, &
deo. De illo autem ultra quid dicam? quid in ipsius laude amplius referam? Est namq; spiri
tualis turris David angelorum multorum uallata praesidio, atq; munitissimis aedificata
propugnaculis, de qua mille, sicut legitur, pendent clypei, omnis armatura fortium ad
captiuandum uitia, ad debellandum aereas potestates, ad subiiciendum corpus spiritui,
atq; ad delectabiliter mentem deo copulandam. Est praeterea mons praecelsus, foecun
dus, coagulatus & pinguis, in quo deo iugiter habitare complacet. In ipso mystice duas
Moyse spirituales recepit testamēti tabulas, in quibus quicquid ad cultum dei, siue ad
fraternae dilectionis profectum congruit sufficientissime continetur. In eo quippe sup
petit, unde spirituale se robur exercent, unde uē quiescētis mēs semper ad altiora se pro
uehat. Porro in altero perficitur uirtus, in altera uerò sapientia fulget.

Quid sit spiritualis solitudo, & deinceps de ea narratio exhibetur.

Haec autem duo, uirtus uidelicet, & sapientia spirituales efficiunt solitudi
nem, quae in lumine sapientiae, mentis est tranquilla possessio, propter hanc
utiq; consequendam corporalis est instituta solitudo, atq; coenobia remo
ta constructa. Quid, oro, prodesse credimus corporalem tenere solitudinē,
si in turbatū tumultibus, in agilibus seculi, in obscenisq; cogitationib.
mens uersetur humana? Non minus cordis, quam corporis coercēdi sunt gressus, ne ter
reni pulueris contagione foedentur. Hinc prudentissime, cellulae est ordinata remotio,
quatenus in illa uitiorum declinetur materia, quae foris exuberat. Sēsuum uitetur illece
bra, cordis seruetur munditia, qua mediāte deus uidetur in spiritu. Nempe in ea assidue
habitare, qui diligit, si ceciderit, confidat: quoniam nō collidetur, dominus enim illi mi
sericordiae supponet manum, ne coneratur & pereat. Nemo ad plenum narrare sufficit
cellae praeconia, quanta ueniunt bona, quantaq; per illam amoueantur incommoda. Est
namq; cella sponsi reclinatorium, uirtutum custos, tranquillitatis portus, additamētum
pacis, medela uitiorum, contemplationis locus, tabernaculum foederis, nuptialis thala
mus, hortus irriguus, paradus deliciarum, caeli ianua, schola scientiae, consciētia cath
dra, magistra silētij, & spiritualis scala, usq; ad polorū alta pertingens. In ea si quis absq;
torpore persistit, fugit lites, nescit odia, detractioni nō uacat, temeraria iudicia minime
facit, obhorret ocium, nec ueretur mortem. Eia nunc Christi milites, qui uosmet deo uo
uistis, & pro amore caelestium eremi uastam solitudinē atq; deserti antra incolitis, ut soli
tariae uitae perfectionem apprehendere ualeatis. Cellulae habitationem diligite, illā te
nete, illam amplectimini, de ea nisi urgente necessitate rationabili, seu corporis impel
lente infirmitate, uel fraterna suadente caritate exire nolite. In ea sint uestrae spirituales
deliciae, atq; interna solatia. Ad ipsam si contingat uos egredi, reuertimini quam totius,
ne detrimentum aliquod patiamini moram protelando ad publicum. Reuertimini, in
quam, post iniunctum completumq; exterioris operis ministerium, siue captatam suble
uationem fragilitatis humanae. Equidem si ex labore corpus attenuatum, si mens ex im
portunis fuerit tentationibus fatigata, tribulationibusq; depressa, proculdubio cōgruē
tem in cellulae secreto reperietis pacem. Verum post adeptam requiem, post interioris
solitudinis gustatam dulcedinem, demumq; refecti ex lectionis orationisq; delectabili
ocio, eritis prudentiores, quam prius in opere, fortiores in praelio, in diuinis laudibus at
dentiores, necnon in arrepto sanctae religionis proposito, promptiores. Ipsa dextera ac
laeva pugnare uos instruet, uosq; reuocabit ad uos, & in uobis, ut per uos scire noscatis,
quae sit uoluntas dei beneplacens atq; perfecta. Experimini igitur & gustate, quam bo
num, quam uē iocundum sit, nedum sicut Propheta commemorat, ex rationabili prudē
ti honestaq; conuersatione proximorum fratres habitare in unum, uerum etiam in cellu
lae remotione quieta per cordis uigilem custodiam habitare hominem secum. Optime
utrunq; ad perfectionis ascensum militare cognoscitur, duntaxat modus debitus, ordo
seruetur & tempus. Nempe ex conuersatione mutua perficitur uirtus: sapien
tiae autem additamentum ex interiori inhabita
tione sentitur.

Quod

Quod triplicem deus condiderit spiritum, & de singulorum proprietatibus. Cap. XIII.

Diuino nos erudiente eloquio, triplicē nouimus deū spiritū condidisse: ange
lorū uidelicet, iumentorū & hominum, singulū singula propria possidentem
dona. Angelorū siquidē spiritus est substantiae spiritualis, ex natura mutabilis,
sed contemplatione immutabilis factus, animo impassibilis, mente rationa
lis, felicitate securus, futuri iudicij praescius, mittendus corpora aerea sumit, in caelestib.
comoratur, dei uisione sine intermissione fruitur. In ea substantiali beatificatione nō am
plius crescens, iussus quoq; mundū regit, caelos mouet, elementa concutit, nequā spiritus
arceat, populos tuetur & regna, facit miracula, futura praenunciat, humanaq; specie mul
timoda actione custodit. Haec quippe dum agit, nō labore fatigatur, nō indignatione im
pellitur, nō tædio lassatur, quin ministeriū suū perficiat. Quā siue contemplationi insi
stat, siue circumquaq; discurrendo ministret, reuelata semper sui conditoris uisione laeta
tur. Iumentorum autem spiritus ad hoc tm̄ creatus est, ut subiectū sibi corpus uiuificet &
B regat. Nullum omnino praeter id quod habet, sperat bonū, nullūq; formidat malū, simul
cū corpore moriens atq; deficiens. Hominū uerò spūs factus est ut corpus uiuificet, re
gat & uegetet. Ex natura utiq; immortalis est, rationalis, passibilis, atq; mutabilis. Ex gra
tia & exercitatione proficit, & quotidie in cognitione crescit. Nō beatus factus, sed bea
tificandus per gratiā, & liberū arbitrium. Cruciandus autē per peccati cōsummationem
atq; consensum. Resumpturus corpus sibi deputatū, ac cum Christo uicturus aeternali
ter, aut ad gloriā, aut ad supplicium, iuxta operum suorū merita atq; demerita. Porro qua
uis ceteras creaturas, praeter q̄ angelicā, quae illū naturali excellentia antecedit, idē hu
manus spūs dignitate emineat: ualet tm̄ licet nō substantialiter, effectiue quandoq; profi
cere atq; deficere. Sane quū in medio constitutus sit, angelis uidelicet naturali nobilitate
inferior, iumentisq; superior, ex affectionū, & operū qualitate se mutans, seipso qnq;
(ut sic dicā) praestantior efficitur atq; deterior. Quoties sincera ratioe mouetur in expe
ditione uirtutū, supra se contēplatione attollit, caelestia appetit, & deo praemoris im
C mēlitate uniri cōcupiscit, ipsumq; spirituali iubilatione laudat, uenerat & colit, procul
dubio angelis coaequatur ex parte. Ceterū quum immoderato affectu carni inheret, uo
luptuosa quaerit, uisibilibus tm̄ trahitur, sectatur uitia, & sensu suo solo regit, utiq; delite
scendo descendit, & brutis animalib. efficitur similis. Quēadmodum ore prophético il
li per increpationem sic dicitur: Homo quū in honore esset non intellexit, cōparatus est
iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Merito irrationabilibus est aequiparan
dus iumentis, qn̄ se negligens carni prostituit, & uoluptuosa rerum trāseuntū oblecta
menta desiderat, atq; quod debet deo, impudēter tribuit alienis, suāq; quam intus gerit,
male uiuendo deformat imaginē. Profecto diuinis tūc placet obtutib. quū legis decre
ta custodit, seruatq; in corde munditiā, sanctimoniā in morib. in corpore pudicitia, in in
tentione rectitudinē, pietatem in cultu, in affectu caritatē, atq; in cogitationib. studet ha
bere prudentiam. In his quodocunq; uoluntarie deuiat, alieni efficitur iuris, qm̄ ab eo,
propter quod conditus est, declinat bono. Factus quippe est, ut rectus esset, innocenter
D uiueret, sociale custodiret unitatem, dñm diligeret, ipsum ardēter quaereret, illius qua
doq; fieret fruitione beatus. Quaereret, inquā, non in manufacto templo, sicut Hebraei,
neq; in excelsio mōte, ut Samaritae, neq; in loco aliquo, tanq; circūscriptus esset, sed quē
admodū scriptum est: In simplicitate cordis quaerite illū. Diligeret autē ex toto corde, in
intellectu uidelicet sine errore, ex tota animā in uolūtate sine contradicōe, ex tota mē
te in memoria absq; obliuione. Frueret uerò resolutus huius mortalitatis uinculo reue
lata ipsius gloria, quam non uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit,
quae uniuersorū bonorum cōtinet affluentia. Haec est utiq; uita illa beata & aeterna, quae
predestinatis, uocatis, iustificatis tribuit, & glorificatis. In hac igitur peregrinatione non
alibi q̄ in secreto cordis cubiculo a fidelib. quaerendus est deus, sicut nec alibi adorandus.
Ibi quiescere diligit: in illud ipsum reclinare delectat. In euangelio idē sic perhibet di
cens: Si quis diligit me sermonē meum seruabit, & pater meus diliget eū, & ad eū uenit
mus, & mātionē apud eum faciemus. Cernis ne quid ualeat erga dñm exhibita caritas?
Quantūq; proficiat sermonū illius custodiam? Mereat id obtinere, quo nil melius esse po
test, nihil gustatur dulcius, nihilq; carius possidetur. Excedit incomparabiliter uniuersa
Laur. Iustin. Rr 2 mun

mundi oblectamēta, preciosas margaritas, probatum aurū, & quicquid in celo fulget, uel sapit in terra. Esto igitur talis, ut ad te descendat pater, in teq; mansionē facere dignetur sapientia. Sit cordis tui habitaculū mundū, ornatū, dilatatum, & clausum. Mundū, in quā, sit à fordibus polluti amoris, ornatum uirtutū floribus, caritate dilatatū, prudentiq; clausum custodia. Vicissim sibi ista cōueniūt, & humanū cor ad susceptionē dei in se efficiunt dignum. Quā autē ratione hoc dictum sit, quo ue ordine fiat, diligenter obserua. Est nanq; cordis munditia spiritualis cōscientiā nitor latificans possidentē se, reddēsq; interiorem domum securam atq; pacatā. Huiusmodi munditiā decorē Propheta agnoscens, ut illam consequeretur, dominum deprecatus est dicens: Cor mundum crea in me deus. Nouerat imaginem dei in homine sine hac clarere non posse. Nouerat profus imbre munditiā non corporis, sed cordis, non uestimentorum, sed conscientiā esse mercedem, ita ut absq; ullo obstaculo ascendere possit in montē domini, atq; sine repulsione stare in loco sancto eius. Propterea in ipsius cōtemplatione suauiter admirās, eiusq; donum concupiscens dicebat: Cor mundum crea in me deus. Illud plane mundum cor dicitur, quod caret malitia, superbia euacuatum est, delectatur de deo, puro illum contēplatur intuitu. Nihilq; admittit in se, quod lædat caritatem, cōscientiam foedet, à uero de uiet, obtutum mentis obnubilet, turbet pacē, dissipet unitatē, & internam commaculet puritatem. O beata cordis munditia, quæ animæ oculos spirituali replet lumine, & cognitione cælestiū. Quid de hoc in laudib. spōsi spōsa dicat in Canticis audi: Oculi, inquit, eius sicut columbæ, super riuulos aquarū, quæ lacte sunt lotæ, & residēt iuxta fluēta plenissima, uidelicet scripturarū. In quibus duplex oculis binis notitia percipiūt, dei scilicet & sui. Nā est cognitio dei, deuota anima uerbi spōsa effecta, se uirtutib. ornat interior, morib. uerō ex propria cognitione se cōponit exterius, ut illi placeat, quem per mundi tiā cernit in spiritu. Quanto enim præclarior sponi sui agnoscit elegantia, quæ filios hominū præcellit uniuersos, ipsiusq; miratur cellitudinem, quæ angelorum omniū superexcellit dignitatem: tanto magis illi se conformare desiderat, agitq; iuxta suam possibilitatem, ut in ea nihil deforme appareat, quod dilecti sui offendat aspectū. Hinc uarijs uirtutibus quasi diuersis uernantibus ac redolentib. floribus, undiq; cordis sui aspergit cubile, quatenus ad secum morandum, concupitum sponi affectū alliciat. Gratis quippe ipse sponsus hospitium cordis ingreditur, dum illud persenserit uirtutum adorib. redimitum atq; ornatum. Veni igitur o dñe Iesu pastor bone. Veni, inquam, o angelorū gaudium, beatorum lumen, periclitantium salus, peregrinantium uia, diligentium amor, & dulcedo quiescentium, & reclina in habitaculum serui tui humiliter inuocātis te. Iam domine apud illum aduersascit dies, & ad occasum sol uergit. Iam domus ipsius ruinam minatur præ uetustate præteritæ conuersationis atq; sordescit. Sordescit utiq; ex intemperantia amoris, ex foetore facinorum, ex adhæsiōne luti, ex deordinatione mentis, ac etiam ex originalis colluuiōne peccati. Sentiat quæso domine suauissimā unguentorum tuorum fragrantiam, quæ uniuersorum aromatum odorem uincit, adeo ut ubicunq; se sparserint in anima, concupiscencias excitent sempiternas. Horum delectatione sponsa affecta, atq; in se percipere concupiscens, sponso aiebat in Canticis: Trahe me post te, in odorem curremus unguentorum tuorum: trahe quoq; me o dulcissime, & amantissime domine, & si non ad te, ut uidere ualeam gloriam tuam & magnitudinem tuam, quam exhibes triumphantibus atq; regnantibus: saltem trahe me post te, ut tua imitando uestigia, non reflectam gressus meos à semitis tuis, & ab itineribus sanctorum tuorum, qui tibi deo suo placuisse probantur. Tunc quidem si te mihi communicando traxeris me post te, mundatus corde, ornatus uirtutibus, caritatisq; dilatatus affectu, curram in odorem, nedum unguentorum tuorum, uerum etiam mādatorum tuorum, quemadmodum Propheta se cucurrisse commemorat dicens: Viam mādatorum tuorum cucurri, quum dilatasti cor meum. Porro si dignatione tua fuero dilatatus, corde curram non segniter, neq; claudicando, sed uelociter, recte, ardentem, perseveratēq; caritatis aureo stimulo perurgēte. Caritas nanq; est sola, quæ tepesfactum, gelatumq; accendit cor, attollit, atque dilatat. Accēdit dilectione, attollit in cælestibus, & desiderijs dilatando amplificat. Quid, oro, ualet ardentius inflammare quā caritas, de qua dicit, lampades eius lampades ignis atq; flammarum? Quid attollere potest sublimius, quā deus

A deus ipse sit caritas? Quid ue dilatare perfectius, quum desiderijs cor replendo dilater? Sunt quippe desideria sancta scintillæ ignitæ de caritatis erumpentes incendio. Ea proculdubio si quis fuerit uehementer accensus, præ amoris nimietate & desideriorū æstibus uritur, & solidatus mente tribulationum dilatatur impulsu, ita ut penitus cadere nequeat. Audi uirum flamma diuinæ caritatis accēsum. Iacebat in craticula, ignitis carbonibus suppositis cremabatur, & sic ardebat interius, ut intrepidus diceret: Disce miser quod carbonēs isti refrigerium mihi præstant. Astende & alium meritis nō inferiorem hoc tribulationibus affectum nec commotum. Vsq; in hanc horam inquit, esurimus, & sitimus, & nudī sumus, & colaphis cædimur, & stabiles sumus. Maledicimur & benedicimur, persecutionem patimur & sustinemus, blasphemamur & obsecramus, tanquam purgamenta huius mundi sumus, omnium peripsema usq; adhuc. Idem autē alibi: Quis nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an nuditas, an fames, an periculum, an gladius? O præcella caritas, quā dulciter accendis, quā sapienter attollis, q̄ uehementer dilatas? Attingis à fine usq; ad finem fortiter, & disponis omnia suauiter. Nempe à summo cælo egressio tua, & occurfus tuus, usq; ad summū illius, propterea non est qui se abscondat à calore tuo. Descendis misericorditer, & gloriose ascendis, uirtutū cælestium candore uestita. Hinc de te, ut arbitror, legimus scriptū: Assit regina à dextris tuis in uestitu deaurato, circūdata uarietate. Proinde filia regis æterni in honore tuo delectabiliter intendentes, tuoq; decore affectæ, te ambiunt, te concupiscunt, te uenerantur, te laudant, te indefinenter quærunt, tibi inhærere, tuisq; castissimis desiderant frui amplexibus. Agnoscentes, quanquā ex parte, quantæ in te sint spirituales deliciae, delectationes immensæ, iucunda gaudia, refectiones mentis, amoris carmina, modulata cantica, allocutiones internæ, iubilationum uota, cælestesq; diuitiæ. In te est quod placet, quod sapit, quod mulcet, quod nutrit, quod beat. Omnis profecto simul pulchritudo, omnisq; gloria tua intus est. Quāobrem quotquot tuo irradiati sunt lumine, te in te, te quærunt in se, & per se requiescunt in te, tanto dulcius, quanto secretius. Non enim amas publicum, neq; apprehenderis palam, sed in cubili cordis per speculum. Ideoq; quicunq; te cupiunt agnoscere, te tenere, tuoq; potiri solatio, in suo interiori thalamo optime te reperire ualebunt.

Quod solerti custodia sub humilitatis censura spiritualia dona debent seruari, ne ab immundis diripiantur inimicis. Cap. XIII.

Nemo intelligentium recte, ambigit ibi maius imminere periculum latrocinij, ubi manifestior cognoscitur esse thesaurus. Excitant nanq; naturaliter prædonum concupiscenciam propalata diuitiæ, eo uehementius quo præstantiores sunt. Verum quid clarius, aut pluris æstimandum est, quā gratia diuina, donaq; spiritualia, quæ sunt mediantibus uirtutū acquisita sudoribus? Ista quippe ut rapiantur, indeficienter nobis potestates insidiantur aereæ. Ipse enim tanq; implacabiles latrunculi peregrinationis nostræ obsident iter, quo properamus ad patriam. Quāobrem maxima peruigilq; nobis est adhibenda custodia, ne bona nobis præstita, seu acquisita furent, nosq; macēt & perdāt. Hinc intra arcanū pectoris nostri collata recondenda sunt munera, atq; sub humilitatis protectione tegēda, quæ cæterarū uirtutum est mater & custos. Super quē, inquit dñs per Prophetam, requiescit spūs meus, nisi super humilē, & quietū, & tremētē sermones meos? Requiescit profector amabiliter in humilitatis thalamo humilis dñs, qui humilia respicit, sicut propheta meminuit, in cælo & in terra. Hæc humilitatis uirtutē quēadmodū exhibuit in se, ita fideles suos eam sectari docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Si uis perspicue scire quod dictū est, attēde humilitatis discipulā, quæ uniuersos tam ex gratiæ plenitudine, q̄ ex donorum magnitudine ac numerositate præcellit mortales, ex humilitatis adeptione quid consecuta sit. Postq; angelo nunciante, uerbum carnē assumpsit ex illa ut Emanuel fieret, postq; officiosissime salutauit Elisabeth, conditoris sui prorūpens in laudes inquit: Magnificat anima mea dominum: Et exultauit spiritus meus in deo salutari meo, quia respexit humilitatē ancillæ suæ, ecce enim ex hoc beatā me dicent oēs generationes. Non aut respexit uirginitatē, nō innocentia, nō uirtutes cæteras, sed humilitatē tm̄, ut manifestaret quantū prægemineret reliquis, quātū ue deo placere humilitas.

Tūc quidē est, ut si oēs facultates tuas erogaueris, si corpus tradideris flāmis, si peregrinādo totū iustraueris orbē, si infirmis ministraueris, & uestieris nudos, si pro defensione eatholicæ ueritatis usq; ad sanguinis effusionē certaueris, postremò si totā legem cōpleueris, & in hac sola offenderis, factus es omnīū criminū reus. Nā sicut absq; caritate, ita sine humilitate nemo saluus efficit. Cæterū iuxta humilitatis mēsurā prærogat dñs suis dilectorib. dona, suāq; ostētat præsentiam. Vbi enim reclinare disponit, obseruat prius utrū sit pñs humilitas, quā cum uiderit atq; cognouerit, hilariter uisitat, suāq; lætā facit præsentia. Illā protegit, illā regit, & tanq; familiarissime se cōmunicat illi. Protegit, inq; ne tentationib. à diabolo fatigata deficiat, uel à proximo contumelijs lacessita maledictū pro maledicto respōdeat, aut flagellis ab ipso erudita, in murmurationis uerba prorūpat. Regit aut, ut non ignoratiæ tenebris inuoluta cadat, seu fraudib. seducta deuiet, uel seculi blāditijs irretita inhercat. Quantū uerò se illi benignū exhibeat, quā ue ipsam indulgēter diligit, soli humiles nouerūt, qui sapiētię cōtubernio effecti sunt digni. Esto igitur mitis in moribus: esto in cogitationib. humilis, ut non inflatus cadas, sicut ille qui ausus est dicere: Sedebo in monte testamēti, in laterib. aquilonis, super astra cæli exaltabo solū meū, & ero similis altissimo. Eris plane tunc humilis, si ori tuo custodiā, & cordi adhibueris prudentiā. Est aut lingua membrū paruū, & magna exaltat, de se pompatice loquit, nunc inania, nūc scurrilia profert & falsa. Illā optime cōpescit humilitas, quæ silentium diligit, fugit mēdacia, oēm q; obhorret tumorē, atq; solo cōtenta testimonio, cælestis gratiæ respuit propalare secreta. Se etenim prudēter examinat, cordis occulta rimat, discernit singula, uniuersa dijudicat, eoq; libip̄ efficit uilior, quo infirmitatis propriæ cogitando fit clarior. Hinc loquacitati tēperantiæ loris legē indicit, ne ipsius occasione mens effluat, dissipent cogitatus, turbetur pax, & interioris domus pacata familia. lasciuire cogat, quæ moderatē prudētia humilitatis iura custodit. Sic igit anima erudita in spū, sicq; assueta habitare secū spiritualis solitudinis pfectū sentit. Propterea secretū diligit, querit latebras, mētis tribunal iugiter ascendit, indeq; repellit noxia, allidit importuna, secat utilia. Hoc aut sine motu corporis, & absq; labiorum perficit uoce. Eius spirituale studium solus ille cognoscit, qui renes scrutatur & corda. Quamobrem ex humilitatis habitu, & adepta puritate, ex decore conscientiæ, atq; ex cordis radiante munditia, deo efficitur grata, amabilis uirtutibus cælestibus, & sempiterno dei uerbo sponsa carissima, ita ut præ dulcedine amoris illius in eius laudē prorūpat dicens: Quam pulchra sunt māmæ tuæ soror mea sponsa, pulchriora sunt ubera tua nino, & odor uestimētōrū tuorū super omnia aromata. Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus cōclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradīsus malorum punicorum, cum pomorū fructibus. Merito hortus conclusus, atq; signatus fons anima esse perhibetur, quæ cubiculi sui spiritualis secreta perlustrans mundat sordes, reatus plangit, collapsa erigit, regit affectus, insurgentes aduersus rationē cōponit motus, immundos arcet spiritus, suosq; adeo prudenter internos custodit sensus, ut eorū nulli liceat ambulare post carnem. Nonne conclusus hortus & signatus quisq; fons dicitur, in quem descendit uerbū, & tanq; in sede propria residet sapiētia, ipsum de omnib. imbuēs, quæ ad religiōis cultū, ad fraternę dilectionis officiū, ad uirtutū decus, ad morū pbitatē, & ad spūalis regiminis attinet profectū. Sobrietatē quippe, sicut legitur, docet, & sapiētiā & iustitiā, & uirtutem, quibus utilius nihil est in uita hominibus. Docet, inquam, non per opus sensibile, neq; p sonorā, & trāseuntem uocem, sed aspirādo agendorū scientiā, infundendo ueritatis lumen in cordib. se possidentū, per q; latificati atq; roborati ualeant cōsummāre, quod salubriter norint esse faciendū. Claret itaq; perspicue, illum rectissime horto cōcluso atq; signato fonti assimilari, quē humilitas custodit ne cadat, atq; ne delinquēdo erret, sapiētia inhabitādo erudit. Equidē in ipso spūali horto, desideriorū redolent flores, & uirtutum plātaria, sanctarū cogitationū fructificant germina, in quibus optime delectat sapiētia, quæ admodū ipsa perhibente cognoscimus. Ego, inquit, habito consilio, & eruditis intersum cogitationibus. De ipso quoq; fonte nō aperto, sed signato, dulcissima diuinorū eloquiorū erumpunt aquæ, more exuberantis fluminis, quæ audientium mentib. inferunt saturitatem & gaudiam. Vnde per Prophetā de huiusmodi dicitur: Fluminis impetus latificat ciuitatē dei. At uerò ne quisquā temere sibi arrogate præsumeret, quod gratis accepit domi-

A domino, idem uates admonendo mox intulit: Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Non enim abs te habes o homo, ut possis cogitare sancta, seu proferre utilia. Ipsa profectò quæ per gratiam tecum est sapientia, te ad humilitatem monet interius, tuosq; format cogitatus, ne inflatus elatione prouas in delectationē cōsensumq; peccati. Te præterea instruit, ut loquaris quod rectum est, & audientes ædifices. Vtrumq; apostoli testimonio comprobatur: Non quòd idonei simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Alio in loco de se inquit: An experimentum quæritis eius, qui in me loquitur Christus: Caue ergo prudenter, ne conditoris tui donis abutaris, tibiq; arroges, quod diuinum est, tecum sit humilitas, quæ se ignorat extollere, ut cordis tui custodiat aditum, quatenus inanis gloriæ formica non intret, quæ bonis uniuersis insidiari consueuit. Adsit etiam sapientia, quæ suo præeunte splendore te educat, conducat, atq; perducatur. Educat quidem de tenebris uitiorum: conducat autem per semitas iustitiæ. Et perducatur ad portum tranquillitatis, unitatis & pacis. In quem prospere ingressus confitearis nomini domini unā cū cæteris iustis atq; perfectis. Porro ad hūc gradum minime peruenire ualebis, si non tecum affuerit humilitas, & comeauerit sapiētia simul. Hæ ambo optime concordant, & adeò in una foederantur compagine, ut alteram nequeas segregare ab altera. Nam si humilitatem absq; sapientia habere uolueris, facile in desperationis præcipitium rues. Cæterum si sine humilitate sapiētiā te posse tenere credideris, prorsus desipies, & euectus in altum ignoratię, reliqueris in tenebris. Te itaque de te imbuat humilitas. De Deo autem illuminet sapiētia, quatenus per humilitatem reuocaris ad te, atque de te per sapiētiā eleueris in Deum. Te erigit ista, ne coinquineris in seculo. Illa uerò infirmitatem tuam manifestando aperiet, ne præsumas. Super soliditatem igitur humilitatis spiritualem domum sapiētia in te ædificare nō desinat, in qua nuptialem ualeat construere thalamū. In ipsa siquidem humilitate omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctū in domino. Cohæret quippe cum ipso summo angulari lapide Christo Iesu domino nostro, qui humilitatis & sapiētiæ præceptor est optimus. Vtrūq; ab illo didicimus, quoniā utrūq; est ipse. Est enim sicut ait Apostolus, Dei uirtus & Dei sapiētia, per humilitatis uirtutē te eleuat de imis, & per sapiētiæ gustū collocat in excelsis. Noueris tamen q nō absq; labore maximo, tentationūq; certamine, diuina nihilominus cooperante gratia, uirtus possidetur humilitatis. Sapiētiæ uerò gustus precū interpellatione donatur. Sacra (quæ dictum est) testantur eloquia: Cōtēdite, inq; incarnata ueritas intrare per angustā portā. Arcta enī est humilitatis uia, quæ ducit ad uitā, & pauci ingrediuntur per eā. De sapiētia aut Iacobus Apostolus ait: Si quis aut uestrum indiget sapiētia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluēter, & non impropere, & dabitur ei. Quamobrē si uiriliter certare uolueris, cōsequi poteris humilitatem, si uerò orare iugiter, sapiētiā. Optime igitur ad impetrandū quod poscitur, cordis suffragatur humilitas. Nam humilium & mansuetorū orationem Deo semper placuisse probatur. Tanto itaq; ad consequendam sapiētiā tua efficacior erit oratio, quanto in oculis domini inuentus fueris corde humilior.

De duplici modo orandi, & quibus singularis specialiter cōgruat. Cap. XV.

Nihil his, qui corporalem seu spiritualement solitudinem assequi conantur, sic expedire cognoscitur, quemadmodum orationis actus, non qualiscunq; sed eius quæ mente perficitur. Nam illa, quæ ex sola uocis prolacione agitur, communis cum sit, & ab omnib. exercenda, illis præcipue cōgruit, quæ exteriorib. implicant negocijs, & cū hominib. cōuersant, quorū mens horis pene singulis per diuersa distrahitur. Quæ aut in spiritu cōsummat, illorū tantum est, qui socialem fugientes uitā, ambulare uolunt in spiritu, & mūdū cor Christo domino exhibere conantur. Isti etenim uigilanter corporalē solitudinem quærunt, qua mediante liberius ac mundius orationi queant insistere. Hoc autem non ex se peragunt, sed exemplo pariter, ac mediatoris nostri erudiuntur oraculo. O quoties ille miseris populis relictisq; discipulis, ut oraret solus, subiit in montem: O quam frequenter, sicut legitur, ipsum in orationibus Dei pernoctasse cognoscimus. Hoc tamen egit, non ut captaret suffragium, quo puriores ad patre preces funderet, sed ut orandi præberet exemplum, orationis institueret formam, solitudinem cōmmandaret, faceretq; quod ipse docuerat. Dixerat namq; Tu autem cū oraueris

Math. 6 oraueris intra cubiculum tuū, & clauso ostio ora patrem tuum, & pater tuus, qui uidet B in abscondito reddet tibi. Sanè omnem spiritalis orationis regulam hoc mystico insinuauit eloquio. Non enim materialis domus tantum, sed cū orare desideras, cordis tui debes introire cubiculum, atq; cogitationibus tuis portas obstruere, ne eis liceat uagari exterius, ac mentem ab orationis intentione diffuere. Ibi namq; solus in secreto sic positus patrem tuum orabis in spiritu. Spiritus quidem quum sit Deus, illū in spiritu & ueritate adorare oportet. Tales profecto adoratores querit, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus. Taliumq; uota libenter exaudit, se illis offert, se eis amabiliter manifestat in spiritu, eosq; cognitionis suæ luce irradiat, exultatione replet, accendit desiderijs, ac deuotionis nutrit dulcedine. Interdum etiam ne torpore depressi iaceant, uel dubietate confusi resiliant, orantium infirmitatem adiuuat. Nā quem **Rom. 8** admodum Apostolus ait, quid oremus, sicut oportet, nescimus. Proinde ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Magna prorsus impetrandi tunc est habenda fiducia, cum idem spiritus, qui postulat pro sanctis, pro nobis etiam in spiritu orare dignatur. Disce hunc orandi modum, qui ex spiritus sancti inhabitatione perficitur. Disce ubi ueræ orationis sit locus, quid petere, qualiterue debeas postulare. Ista si scire neglexeris, nunquam orabis in spiritu, neq; ad amabile cōtuberniū peruenies sapientiæ. Tūc quippe oras in spiritu, cum repulsis phantasmatis, inutilibus cogitationibus, mentē puram offers Deo, ita ut absq; repercussione conscientia, precum tuarum exhibeas sacrificium. Tunc, inquam, oras in spiritu, cum desideriorum cœlestium calore cor estuās, diuinis totum occupatur in laudibus, gratiarumq; actionum uota persoluit, propter qđ interdū iubilo ineffabili cōpletur & gaudio. Huiusmodi sanè orandi modus perfectorū est, qui sanctificati per gratiam, atq; per caritatis habitum reformati in spiritu, terrena omnia, nunc orando, nunc meditando transcendunt. Desideriorum siquidem subleuati remigio, sapientiæ intima delectatione pascuntur. Ipsa sola est, quæ orationis magisteriū docet, orandi multiplicat uota, diuinitatis tribuit gustū, suauitate affectum inebriat, futuræq; felicitatis pandit arcanum. Ipsa, inquam, est quæ inuitat cor hominis, sensum deprauiatum illuminat, prostratam erigit spem, omnemq; interioris domus habitatoiem reformat in Deum. Porro infinitus est sapientiæ thesaurus, mellifluus haustus, amplexus iocundissimus, fructus dulcis, delectabilis amicitia, hæreditas perpetua, sanctum connubium, immaculatus thorus, quo qui bene usi sunt, participes facti sunt gloriæ Dei. Se namq; tribuit quærentibus se non fictæ, sed diligentibus caste humiliter ardentemq; ostendit, & tanquam honorificata mater se illis beneuolam facit. Non autem amat fontem, non cupidum, non ebriosum, non inuidū, non iracundum, non impudicū, non elatum, non corde duplicem, neque inania cogitantem. Sic namq; de illa scriptum **Sap. 1** est: Spiritus sapientiæ disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Gratissime uerò mansionem suam collocat apud pauperem spiritu, moribus mitem, propria aliorumq; lugentem facinora, esurientem ac sitientem iustitiam, misericordē in proximos, corde mundum, atque mente pacificum. Nec immerito. Nam in ea nihil est coinquatum, nihil sordidum uel curuum, siue deforme, quin potius est spectosior sole, & super omnem stellarū dispositionem, luci q; comparata inuenitur prior. Illi sanè non succedit nox, neque eam occupat caligo obnubilans, quoniam candor est lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Imago, inquam, non expressa alicubi, nec formata ex aliquo, sed per aspirationem generata, cœterna & per omnia similis ei, qui genuit illam sine temporis initio, sine sui detrimento, & absque cuiusquam suffragio. Quemadmodum ipsa de se inquit: Dominus possedit me in initio uiarum suarum, antequam quicquā faceret à principio. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequā terra fieret, necdū erant abyssi, & ego iam cōcepta erā. Caterum & per ipsam omnia facta sunt, siue quæ super cœlos sunt, ut angeli, archangeli, throni, dominationes ceteriq; beatorum spirituum ordines, agmina q; iustorum, seu quæ in cœlo fulgent sicut Sol, Luna, ac radiantes stellæ, siue quæ uigetantur in elementis & uiuunt, uniuersa per illam condita sunt. Sicut eadem ait: Quando preparabat cœlos aderam, cum eo eram cuncta componens. Quod autem ipsa **Prouer. 8** **Psal. 103** de se, hoc Propheta testatur dicens: Quam magnificata sunt opera tua domine, omnia in

A in sapientia fecisti, uidelicet in uerbo tuo sempiterno, quod genuisti ante secula ex te, per te, in te, prout in psalmis legitur dixisse patrem: Eruclauit cor meum uerbum bonū, **Psal. 44** uerbum utique non compositum ex literis, uel syllabis, uel uoce prolarum, sed semper manens, cum illo cuncta disponens, nulliusq; egens, quoniam unum cum patre est dicente ipso: Ego & pater unum sumus. Tanta siquidem gignentis, & geniti est similitudo, tantaq; parilitas, ut certissime qui uidet filium, uideat & patrem, quia unius est natura cū illo, unius substantiæ, uniusq; potestatis, unius maiestatis indiuiduæ, & inconfusæ. Veruntamen alia est persona patris, atq; alia filij, quamuis par gloria, una eademq; sit amborum confitenda diuinitas. Pater autem Deus, sed non de Deo, quia à nullo est. Filius uerò Deus, de patre Deo, non tamen minor, neq; inferior, sed cœternus, & consubstantialis ei, qui illum genuit. De quo Apostolus ait: Qui cum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis in excelsis. Propter humanitatis namque assumptam naturam, filium ad patris dexteram sedere perhibuit, non propter naturam uerbi, quoniam Deus spiritus est, incorporeus simplicissimusq;. Nam unus est Deus, unus idemq; Dei & hominum mediator, homo Christus Iesus. In eo siquidem natura qua homo est corporeus, uisibilis palpabilisq; esse cognoscitur. Sed in ea qua Deus est æternus, incorporeus, immensus, atque inuisibilis fatendus est, carnalibus uidelicet oculis, qui de solis ualent iudicare corporeis sensibus sibi notis. Rationali igitur ac intellectuali spiritui intelligibilis atque captabilis est. Quoniam uerbum est Dei uirtus & Dei sapientia. Quemadmodum per quendam sapientem dicitur: Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis, & ingressus illius mandata æterna. Unus est altissimus creator omnium omnipotens, rex potēs, & metuendus nimis, sedens super thronū illius, dominans Deus. Ipse creauit illā spiritu sancto, & uidit & dinumerauit, & mensus est, & effudit eā super omnia opera sua. Secundum datum suum præbet eam diligentibus se. Non inquit secundum merita præbet eam, sed secundum datum suum, id est, secundum beneplacitum uoluntatis suæ, quatenus non ex operibus tuis, sed præcipue ex dantis misericordia illam consequi te posse confidas. Alioquin gratia non esset gratia, si ex operibus præberetur. Gratia autem propterea dicitur, quia gratis datur, & secundum beneplacitum largientis. Quamobrem ut datum illius gratiam esse cognoscas, sic ait Apostolus Iacobus: Si quis indiget sapientia postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Hanc igitur ut accipere mereamur postulemus in fide. Postulemus, inquam, ut non solum per fidem in nobis habitare dignetur, uerum etiam donum, & inextinguibile lumen ipsius, quo mediante ad ipsam pertingere ualeamus. Non enim ad illius cognitionem uenimus, nisi ipsa se nobis insinuante ac dirigente nos. Insinuat namque se nobis, non per speciem aliquam, neque per formam corporalem, sed cordibus nostris infundit quoddam ineffabile lumen, spiritualem q; dulcedinem, & suauitatem internam, cuius gustu lætificatur percipientis mens, & amore illius uehementer accenditur, adeo ut cuncta, quæ illi prius placebant, displicere incipiant, uilescant omnia, quæ ante cara uidebantur. Nec ab re talis efficitur. Facultates quippe temporales ac preciosi lapides in æstimatione illius nihil sunt. Omne quoque aurum in comparatione ipsius arena est exigua, & tanquam lutum arbitrabitur argentum in conspectu illius. Soli preciositatem eius nouerunt, qui illa facti sunt digni. Hinc uniuersa contemnunt cuncta, quæ in hoc mundo possident sponte derelinquunt, abnegant se, ut contubernio ipsius mereantur esse participes. Tanti namq; est, & tam decora specie, ut agnita despici nequeat, quin potius gustantis, & uidentis in se rapit affectum. Nonne amore regiæ dignitatis ipsius is captus fuerat qui dicebat, Super salutem & speciem dilexi sapientiam, & proposui pro luce habere illam, quoniam inextinguibile est lumen illius? Hanc utique amaui, & exquisiui à iuuentute mea, & quæsiui eam sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius, quoniam doctrinæ est disciplinæ Dei, & electrix est operum illius. Si diuitiæ appetuntur in uita, quid sapientia locupletius, quæ omnia operatur? Si autem sensus optatur, quis horum quæ sunt, magis quam illa est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habent uirtutes, & si altitudinem scientiæ quis desiderat, sapientiam habet, quæ scit præterita, &

nem Dei gratiam, lumen præclarum, quod omnem abigit ignorantiae caliginem, quæ facta
luti inimicatur animarum. Ipsi igitur sapientiae implora suffragium, donumque illius sedula
oratione deposce, dominus quippe solus est, qui præbet sapientiam infunditque humi-
libus discretionis scientiam. Quamobrem accede frequenter ad eum, ipsiusque ineffabili-
1 Sap. 9 lem clemenciam ex totis precordijs exora & dic: Deus patrum nostrorum, & domine to-
tius consolationis & gratiae, qui sempiterno uerbo tuo perfecisti uniuersa, & sapientia
tua ad imaginem tuam creasti hominem, illumque constituisti, ut dominaretur creaturae tuae,
quæ à te facta est, quæso da mihi sedium tuarum assistentem sapientiam, ut ipsa mediante dispo-
nam uitam meam, cunctaque interiora mea secundum te, & in directione cordis iudicium fa-
ciam & iustitiam. Obsecro mi domine, mitte illam de sede magnitudinis tuae, ut me in ad-
uersis protegat, regat in deuijs, erudiat in dubijs, atque in prosperis ne extollar, custodiat.
Adde nihilominus huic postulationi tuae, obseruationem mentis, & discussionem perui-
gilem, quatenus assuescas agnoscere prudenter, quaecumque uersantur in te. Si enim absque
examine, cogitationibus tuis accommodabis assensum, proculdubio delinques assidue, &
& ad discretionis donum nunquam attinges. Nequaquam immediate charismata spiritua-
lia largiri consuevit omnipotens, sed ut plurimum ex precum importunitate, exercitatio-
ne laudabili, atque concepto amore uirtutum. Optime tamen opitulatur ad consequendum
discretionis lumen interdum collationem habere cum patribus, atque maiorum subesse iu-
dicio: eorum uidelicet, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem
boni & mali. Non enim omnes ætate longæui, aut confecti abstinentia, ad præbendum
consilium idonei sunt. Senectus autem uenerabilis non diuturna, neque annorum numero
computata, cani quippe sunt sensus hominis, & ætas senectutis uita immaculata. Illorum
igitur adhære consilijs, eorumque imitare prudentiam, qui propria edocti experientia, se-
cum cooperante gratia, iudicare ualent quæ sit uoluntas Dei, demonumque fallacia. Beatus
profecto qui per infusum lumen adeptam humilitatem, iniunctamque gratiam diaboli mini-
me ignorat astutias. Beatior autem ille, cui ex contubernio sapientiae, ex familiaritate Dei
prærogatum est internas reuelationes atque spirituales infusiones agnoscere. Has quis-
quis nescit, o quam saepe sanctorum angelorum monita spernit, ac utilibus exhortatio-
nibus resistit incaute? Ipsi etenim angeli spiritus ex indicto sibi ministerio introrsus no-
bis loquuntur salubria, & de occultis erudiunt, prout expedire cognoscunt. Excitant quoque
nos, ut oremus iugiter, Deo assistamus in spiritu, atque alacriter psallamus, & dicunt: Psal-
lite Deo nostro, psallite regi nostro, psallite sapienter. Verum cum uiderint nos nu-
gis, iocis, delectationibus uacare, & fabulis, pulsantes clamant ad cor, conscientiamque re-
darguunt, ut resipiscamus, quatenus ad emendationem uitam nos reuocent. At uero si nos
torpentes aspexerint, agnouerintque diabolicis immisionibus præbere consensum, in facti-
noribus turpiter delectari, mente defluere, rixari corde, concupiscere temporalia, atque
alienari à Christo, terribiliter intonant, & resolutionis corporis, extremi iudicij, inferni
supplicia, ac æternæ calamitatis inferunt cruciatus. Cæterum si nos persenserint seruientes
spiritu, domino seruientes, in tribulatione patientes, fratrum necessitatibus comunican-
tes, ex corde gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, supra modum lætantur, do-
minumque laudant. Tunc uota nostra altissimo offerunt, orationes perferunt, ascendunt
& descendunt, hortantur & docent, erigunt & protegunt, præcedunt & custodiunt, reue-
lant & admonent nos caritate feruida, æmulatione sancta, intentione pia, exercitatio-
ne indefessa, dilectione iucunda, atque communicatione sincera. Uniuersa hæc agunt in
spiritu disponente patre, uerbo insinuante, dirigente paraclito, trahente pietate, gratiaque
cogente. Quis sapiens mente conspiciet hæc, & intelliget misericordias domini? Maxi-
mum profecto diuinæ miserationis indicium est, quod cælorum ad nos destinauerit dominus
1 Heb. 1 ciues, qui nos in huius uitæ naufragio periclitari non sinant. Omnes, ut ait Apostolus
ministratores spiritus sunt in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt sa-
lutis. Quamobrem opportunum satis & congruum esse arbitror, ut sancta illorum angelorum
agmina ueneremur ex corde, obseruemusque illos, quando suum circa nos exhibent mi-
nisterium, quatenus operum eorum non simus ignari & ingrati. Gaudeant & ipsi mini-
me erga nos in uacuum laborasse, seu cucurrisse. Noli igitur o homo tale conditoris tui
negligere munus, noli, inquam, custodis tui angeli beneuolentiam spernere, paruipen-
dere

A dere ministerium, suffragium abijcere, & ignorare consilium. Sta super custodiam tuam.
Et dum oras, legis, sedes, ambulas, loqueris, uel aliud agis, attende diligenter quaecumque
uersantur in te. Tibi assistunt angeli, à dextris boni, à sinistris mali. Eorum singuli, ut te ra-
pian ad se, illisque consentias. Boni namque semper suadent bona, ad orandum prouocant,
excitant ad compunctionem & fletum, Dei scientiam ingerunt, timorem filiale docent
pacificant mentem, cogitationes ordinant, spei infundunt dulcedinem, occulta pandunt,
custodiunt unitatem, legis instruunt seruire mandata, obtemperare Deo, subesse maio-
ribus, pacem diligere, humilitatem sectari, & cuncta odisse, quæ norunt repugnare uirtuti.
Mali autem ad hoc uigilant, ut confundant rationem, tepefaciant affectum, foedent men-
tem, eneruent propositum, intentionem polluant, dissipent cogitationes, seu cogitatus,
deuotionem auferant, bonas impediunt actiones, confusionem faciant, impellant ad ca-
sum, & pertrahant per elationis tumorem ad interitum sempiternum. Proinde in omnibus
B norum consortia, noli altum sapere, sed humiliter time. Est quippe humilitas discretio-
nis magistra, quæ te de uniuersis erudire ualebit, quæ uersabuntur in te, atque ad secretum
uerbi introducere cubiculum, in quo dignante ipso sapientiae eius poteris arcana perci-
pere, sanctique amoris experiri præludia.

Quod spiritualis gustus sapientiae, omnem præcellit delectationem, quæ ex crea-
turis percipitur. Cap. XVII.

Vemadmodum Solis claritas Lunæ syderumque præcellit lucem, ita sapien-
tiæ suauissimus sapor, omnem quæ ex creaturis sentitur supereminet cor-
poralem, seu spiritualement dulcedinem. Illa etenim, quæ per creaturas percipi-
tur, quamuis humanum affectum mulceat, cordisque palatum delectet, nequit
tamen plenam satietatem afferre. Vicissitudine quippe sua amantis inque-
tat animum, qui naturaliter eo quod diligit, frui sempiternaliter concupiscit. Merito igitur
C præbere non ualet. Nam humanus affectus naturaliter potiora se appetit, cupitque semper
ad altiora eousque conscendere, quousque pertingat ad id, quo nihil est melius. Quis quæ-
so mortaliu eorum uidelicet qui diuino carent gustu, temporalia ambire desinit, atque cupi-
ditatibus suis terminum posuit? Alius quidem sicut uidemus terrenis facultatibus, ut lo-
cupletetur desudat: alius labentibus dignitatibus attolli querit: alius uero uolupta-
tibus carnis saturari desiderat. Sunt etiam innumeri qui scire uolunt, omneque indultum
tempus in arcana elementa huius mundi, siue præteritorum patrum decreta, uel naturalium
inquisitionem expendunt. Horum autem nemo ad satietatem apprehendit, quod querit, neque
ualet peruenire, quod tendit. Nam si quis omnium mundanarum literarum scientiam habue-
rit, si quis uniuersas seculi affectus fuerit uoluptates, adhuc in animi sui egestate labo-
rat. Quonia illo unico & summo caret bono, in quo cunctarum delectationum suauitas,
omnisque scientiae exuberat plenitudo. Possunt utique creaturae quandam temporalem, ac
momentaneam amatoribus suis delectationem conferre, satiare autem affectum minime:
D non enim ualet uasculum haurientibus se alium quam eum continet, præbere liquorem.
Omnis autem creatura sit siue terrena siue celestis, in eo quod creatura est, sibi ipsi omni-
no non sufficit. Verum si non sibi, cæteris qua ratione sufficiet? Propria liquidem egestate
quæque impulsæ, semper in motu est, semper apprehendere nititur, quod concupiscit, quate-
nus à concupiscentiae suæ motu conquiescat. Nam sicut oculus non satiatur uisu, nec au-
ris impletur auditu: ita neque humanum cor cognitionis ac dilectionis affectu. Querit an-
xie, ut reperiat in quo delectabiliter requiescat. Cæterum si cogitando mare perlustrat &
aridam, cælum rimetur & astra, celestiumque spirituum uniuersam contempletur militiam,
nec sic inueniet, quo rite fruatur, qualemcumque in horum consideratione, quamuis non
plenam admittit dulcedinem. Tantum quippe iocundatur in istis, quantum eidem ueritatis in-
terlucet serenitas, quonia iuxta cognitionis mensuram spirituale præstatur & gaudium.
Non enim ualet quis, quicquam diligere, nisi id quod diligendum esse censuerit. Trahit pro-
sus humanus affectus ex ueritatis agnitione, eo feruentius, quo intuetur clarius. Hæc
est inquit dominus uita æterna, ut cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. 1 Ioan. 17
Non autem hæc est uita æterna ut diligant te, sed ut cognoscant te. Nouerat dilectionem ue-

ram sine conspicua cognitione esse non posse. Hinc est quod ipse prius uenit in carne, miracula edidit, & diuinitatis opera premonstrauit insignia: deinde paraclatum misit, quatenus ascendendi ad dilectionem iure seruato, ante erudiretur ad fidem, demum intelligendo qui deberet merito diligere, amoris ureretur incendio. Iuste itaque peccatorum damnatur affectio, dum negligunt prius rationabiliter considerare quid diligant. Sensibus corporis credunt, carnis uoluptates sectantur, quoniam discretionis recto carent examine. Cumque solo uisibilem ducuntur affectu, omnia sibi arbitrantur posse licere, quae libet. Huiusmodi omnino falluntur, & propriae affectionis satietate priuantur, molientes ex arente fonte aquae salutaris haurire liquorem. Redeant igitur tales ad se, desinat beatitudinem quaerere ubi non est, agnoscantque nullam creaturam sibi ipsi ex se posse sufficere. Quaeque autem non per se, sed gratia sui conditoris secundum propriam naturam fit locuples. Non ergo riuulorum dulcedinem quaerat, qui satiari desiderat, sed fontis illius uidelicet de quo propheta canit in psalmis: Quoniam apud te inquit domino, est fons uitae, & in lumine tuo uidebimus lumen. Si potum uitae & spiritualis suauitatis delectabilem gustum cupis haurire ex fonte, praecedat te lumen, tecum sit sapientia, sciens pro certo quod non nisi praeeunte lumine pertingere ualebis ad fontem. Comitantur simul lumen & fons, sicut legitur: Fons sapientiae uerbum dei in excelsis. Fontem quippe illud esse dixerim, qui iustitiam sitiētibus, & felicitatem ac perpetuam satietate praebet. Quae utique propheta percepturum se commemorat dicens: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Dei igitur uisio, caelestis gloria, uerbum patris, reuelata maiestas, ueritas absque uelamine conspecta, fons est uitae, & torrens uoluptatis aeternae. De ipso indeficientes & limpidissima sapientiae emanat aquae, quae uniuersum irrigant paradysum, non illum de quo per inobedientiam expulsus Adam, sed ipsum in quo triumphaliter post resurrectionem ingressus est Christus, ubi angelorum archangelorumque concinunt chori, ubi uirtutes, dominationes, potestates regnant, & Cherubim: ubi thronis & potestatibus associati sunt Seraphim: ubi patriarcharum et prophetarum aggregatus est numerus: ubi Apostolorum, Martyrum, & Confessorum gaudet exercitus: ubi pariter omnium electorum animae iocundissima dei uisione laetantur. Ibi plane cuncti, qui afflunt, affluentissime de eodem fonte potati inebriantur ab ubertate delectationis illius, & quadam uoluptatis inundatione pinguescunt, adeo ut praenimitate exultationis & gaudij sine ulla intermissione conditoris sui intendat laudibus, caritate flammescant, admiratione suspirent, iubilatione tripudiant, & consona illum cordis modulatione glorificent. Non capit sensus, oculus non uidet, auditus non percipit, neque uiatoris attingit animus quanta sit eorum beatitudo, bonum ineffabile, sempiterna fruitio, dilatata possessio, pacata requies, exuberans gaudium, interna refectio, spiritualis dulcedo, amorisque uehementia. Equidem in illa regione diei non succedit nox securitatem non perturbat metus, neque felicitatem commaculat luctus. Diem quippe illum illuminat iustitiae sol, qui nescit occasum: securitatem autem eius dei uisio collata confirmat. Fruitio uero ipsius regnantium felicitatem facit esse perpetuam. O quam gloriosa dicta sunt de te regio sancta: Sicut laetantium omnium habitatio est in te. Ad te sane suspirat cor meum. In te requiescit spes mea: te ambit affectus meus. Quoniam in te deus meus, amor meus, satietas mea, hereditas mea, laetitia mea, premium meum, redemptor meus, dux meus, lux mea, pax mea, propitiatio mea, dominus & saluator meus. Qui profecto es indeficiens lumen, sempiternum uerbum, sapientia patris, angelorum decus, praclarissimum speculum, imago dei, inuisibilis animarum sponsus, lucerna inextinguibilis, hominum mediator, atque aeternae uitae almificus fons, de cuius meatu purissimo irriguum superius, atque irriguum emanat inferius. Superius quidem ut satietatem & uitam, unitatem & requiem, lumen & pacem, immortalitatem & premium, incorruptionem & gloriam, necnon perpetuitatem in caelo triumphantibus afferat & coronam. Inferius uero ut tribuat certantibus robur, oneratis auxilium, leuamen mortis, peregrinantibus spem, praesidium lapsis, consolationem paruulis, humilibus gratiam, fluctuantibus fidem, naufragantibus salutem, mercedem sustinentibus, euangelizantibus uerbum, uirtutem ministrantibus, cohabitantibus concordiam, obedientibus gaudium, erudientibus scientiam, atque aeternorum contemplationi uacantibus gustum, luxta singulorum capacitatem

A capacitatem illabitur de superioribus in corda credentium, & se manifestat in lumine, non utique naturali, sed spirituali atque infuso. Quosdam autem ex sui benignitate replet sapientia, non nullos scientia, aliquos fide, quosdam spiritu discretionem perornat. Quis (quae so) tentationes uarias, & seductoris spiritus possit euitare fallacias, nisi discernendi gratiam perciperet de super? Verum quis mortalium praesentis exilij aerunas, uel carnis a se possit abdicare illecebras, si non formata fides futurae uitae insinuet arcana? Caeterum dono deficientes scientiae, nonne superuacue tradita diuina fuisse uiderentur eloquia? Postremo si aliena ab hominibus fieret sapientia, quoniam modo contemplando raperemur in caelum, & in spiritu promissae felicitatis primitias sentiremus? Equidem de ipso, de quo mystice loquimur fonte, ad instar illius, qui in paradiso deliciarum est positus, spiritualia quatuor, quae memorata sunt, emanant flumina, quae uniuersam interioris hominis perlustrant terram, eamque desideriorum caelestium floribus, uirtutum germine, ac bonorum operum fructibus, faciunt esse fecundam. Nequaquam tamen uberem humana mortalitas ualeret iustitiae afferre messem, si non uerbi Dei stillicidijs impinguaretur interius. Nam quemadmodum nix descendens de caelo terram inebriat ac germinare eam facit, datque semen serenti, & panem ad manducandum tribuit, ita & uerbum, quod ex ore patris omnipotentis egreditur, cum se mortalium infundit cordibus, ad illum qui eum genuit, non reuertitur uacuum, sed in se suspiciente fructificat affatim. In incipientibus quidem triticum, sexagesimum in proficientibus, at uero centesimum in perfectis exhibet fructum. In primis, namque uernantem & redolentem producit florem, immaturum fructum gignit in medijs, uerum in ultimis & uisu pulchrum, & gustu suauissimum reddit, atque uberrimum. Deuotionis quippe sanctae super illos imbrem infundit, ac sapientiae suae luce clarificat, ut nec ignorantiae uoluantur in tenebris, neque spiritualis siccitatis ariditate tabescant. Huiusmodi sane sunt opera tua domine Iesu sapientiae clarissimum, ac inextinguibile lumen, atque diuinae dulcedinis uiuus ac indefectibilis fons. Tua namque praesentia delectabili & sancta, fugas tenebras, nocentem repellis, aereas potestates coercendo confundis, dulcescit cor, deuotionis fluit aqua, animus caritate liquefit, exultat spiritus, inardescit affectus, amor eleuat, iubilat mens, resonant laudes, uota reddunt, omnisque spiritualis animae uigor laetatur in te. Laetatur inquam, reperisse quem diligit, & in se sponsum suscepisse, quem colit. O quantus amor, quam ignota desideria, qualis locutio, quam pudicus exhibetur amplexus, cum descendit spiritus, obumbrat paracletus, altissimus illuminat, adest uerbum, sapientia loquitur, & complectitur caritas. Tunc quippe templum Dei efficitur anima, sapientiae sedes, pudicitiae habitaculum, arca foederis, tabernaculum sanctitatis, sponsi thalamus, spirituale caelum, benedictionis ager, mysteriorum domus, sponsa carissima, amoenus ortus, nuptiarum locus, atque multis uirtutibus constitutus paradysus. In quem uidelicet descendit dominus angelorum, & rex gloriae, non ut ambularet ad auram post meridiem, quaerensque praeruaricatores latitantes inter condensa lignorum nuditatem propriae erubescerent, sed copulet sibi charissimam sponfam, amore languentem, desideriorum floribus fultam, atque malorum punitorum uirtutibus stipatam, praestolantem dilectum suum, atque elegantissimi sponsi obseruantem aduentum. Conscientiae siquidem puritate resurgens, pudicitiae candore uestita, ac bonarum actionum margaritis ornata nequaquam iudicis formidat aspectum, sed concupiti sponsi desiderata anhelat intueri faciem, quam contemplari aestuant angelorum ipsa beata agmina. Castissimo uero illius contubernio fungens, quid ab eo percipiat, quid in corde sentiat, quam uehementer inardescat, quomodo ingeminet amoris carmina, amatoriamque prorumpat in uerba, sola quae experiri nouit. Sentiri quidem possunt, proferri autem minime, quoniam spiritualia arcana atque diuina sunt, quae non licet loqui, ne sponso displiceat, qui zelotypus est, cordisque diligit inhabitare secretum.

Quare Dei dona non sint propalanda, & quae sint exercitia mentis, in quibus se occupant qui spiritualement possident solitudinem. Cap. XVIII.

Xperientia insinuante hoc nouimus, quod singula quauis sint magna quantumque preciosa, formosa & sancta, immoderatus tamen debito prolata uilescunt. Hinc spiritualia sunt silentio dona tegenda, ne uispendantur ab ijs, qui solum quae carnis sunt, sapiunt. Sunt praeterea alij occultanda de causis, ne uidelicet inimicis nostris nota fiant, illaque nobis conentur diripere. Neue insolescat animus, seque gloriando inaniter bonum quod intus percepit, amittat. Iacturam quippe hanc non patitur humilis, neque is quem simpliciter secum habitare delectat. Quoniam congregatas secum spirituales

Esa. 46 les portat diuitias, atque in latissimo cordis secreto impre-dabilis perseverat. Propheta admonitionem perficit dicētis: Præuaticatores redite ad cor. Pastoris etiā uocē, in-trosus qui ait, Illius præsentiam ueneratur in spiritu, eiusq; exhortationis iussa nō negligit. Propterea cunctā mētis suæ familiam in obsequium redigit Christi, nullā foris sine cau-sa uagari permittit, nullāq; ocio uacare interius. Maxima proculdubio pace pōitur, dū cogitatus suos prudenter ordinat, repellit noxia, compescit lubrica, obhorret indigna, admittit gratiam, suspirat ad regnum, renouatur frequentissime iuxta apostoli doctrinā spiritu mentis suæ, nouum induit hominē, qui secundum Christū formatus est, cupit to-tis uiribus cordis tenere munditiā, liberumq; à temporalium curis fatagit possidere af-fectum. O quoties cælum pulsat gemitibus, lacrymas amoris fundit, desiderat corporis resolutionem, concupiscit beatā requiē, angelorū postulat associari agminibus, cæle-stisq; patriæ gloriam cōtemplando miratur dicēs: Quam dilecta tabernacula tua domi-ne uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Iterumq; Domine dilexi decorē domus tuæ, & locū possessionis gloriæ tuæ. Sane in his spiritualibus studijs delectabiliter occupatus, o quam sæpe rapit supra se, quāta mētis iubilatione lætatur. Bea-tis interdum spiritibus copulatur, regis gloriā, regni magnificentiā, cōiuiatiū lætitiā, affluentia deliciarū, ciuitatis meditatatur decorē illius supernæ Hierusalem, quæ plena est laude, coruscat lumine, magnitudine dilatata, & undiq; exultatione profusa, quēadmo-dū de ipsa sic legitur: Portæ Hierusalē ex saphyro, & smagradio ædificabūtur, omnis cir-cuitus muri eius ex lapide mūdo, & cādido. Oēs plateæ eius sternentur auro, & per ui-cos eius Alleluia canrabitur. Hoc idē psaltes egregius contēplatus aiebat domino: Bea-ti qui habitant in domo tua domine, in secula seculorū laudabūt te. In huius igitur ciui-tatis gloria, dū trahitur amantis affectus, ineffabili illustratur lumine, clarificatur fide, io-cundatur in spe, caritate flammescit, semperq; ibi cupit assistere, ubi nouit absq; con-turbatione aliqua sempiternaliter debere in domino lætari. Ibi tūc cogitatione tenetur, amore pascitur, desiderijs astat, debriatur dulcedine, deuotione liquescit, superabun-dat gaudio, & incredibili quadā frauitate perfruitur, lacrymas interdū sine strepitu sun-dit, sine uoce gemit, currit sine motu, & absq; carnis ulla colluuiōe scedatur. In huiusmo-di sanctæ caritatis præludio, omnium quæ foris sunt, obliuiscitur, nullā existimat corporis necessitatē, nō sentit tentationū molestias, nec ullā appetit delectationē seculi, neq; ali-quos patitur inimicorū insultus: sed maxima pacis tranquillitate, ac animi iubilatiōe re-pletus, flagrantissimo amore, quantum possibilitas admittit humana, semper in eo con-cupiscit perseverare quod est. Equidē præ dilectionis uehemētia unionisq; solatio, om-nis mora illi uidetur breuissima, delectatio exigua, affectio parua, gustus modicus, re-mora inhæsiō, uotis (o quam ignitis) fertur in deū, quibus uē facibus incenditur carita-tis: Tacet lingua, conuiescit auditus, cæteri q; sensus sopiuntur, dū amoris hæc festiua solennitas rationaliter celebratur in cælo. Verū dū post gustatā suauitatē, affectus relin-quitur sibi, cogiturq; redire ad sensus, quantus lacrymarū profluat imber, quā crebra erumpant suspiria, quāq; exuberans dolor animū cōplectatur, amātis minime humanū eloquiū ualet exprimere. Nā iuxta mensurā præceptæ delectationis gestatur & moeror neq; aliunde ullā cōsolationē admittit, nisi quod sperat iterū in illud redire, quod fuit. Hac de causa solite secessus querit & angulos, hominū cōsortia fugit, ut totus ad se re-dire ualeat, secūq; tacita cogitatiōe reuoluere, quā magna sit multitudo spiritualis dul-cedinis, quā ipsi dominus reuelare atq; cōmunicare dignatus est, quāta illius dignatio, quā uē prerogatiua extiterit singularis, quæ hāc in se ipse percepit. In meditatione autē hac, amoris exardescit ignis, gratiarū resonant actiones, deuotionis ardor accrescit, hu-militate interiora cōplentur, atq; propheticū illud pia modulatione cantatur: Quid em̄ mihi est in cælo, & à te quid uolui super terrā Defecit caro mea & cor meum deus cor-dis mei, & pars mea deus in æternū. Beati plane, quemadmodū in psalmis pronūciat ua-tes, quorū remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. Non tamen minus ani-ma quam dominus Iesus ex dilectione præcipua sibi elegit, & assumpsit in spōsam. Cullibet nāq; iusto per cōpunctionē cordis abolētur delicta, atq; per caritatis donū multitu-do operitur facinorū, utrunq; uerò supergressa est sponsa: lauit lectū suū per noctes sin-gulas, lacrymisq; rigauit mentis suæ stratum, propter ea à peccatorū sordibus facta est munda,

A munda & super niuis candorē dealbata est, adeo ut ex hoc aspectibus sponsi effecta sit grata, nedū ex candore mūditiæ, uerū etiā ex flagrantissime caritatis incēdio, per quod scelerū scoria uniuersa deposita, aurū facta est mundū, ignitū, probatū atq; perfectū. Ca-ritatis siquidē erga sponsum telo transfixa amoris suauissimū uulnus gestat in corde fre-quenter clamās & dicēs: Vulnerata caritate ego sum: urget me caritas de caritate. loqui, cogitare atq; clamare. Nemo facile illius animæ quæ sortita est gratiam, ut sponsa cælea-tur & sit, ualet amoris uehemētiā exprimere, puritatē retexere, ac perfectionē sequi. Stu-det quippe grauitatē custodire in moribus, innocentia seruare in corde, fraternitatis te-nere unitatē, cōpassionē exhibere afflictis, loquacitatē taciturnitate cōpescere, edacita-tē sobrietate restringere, elationē humilitate superare, se odientes diligere, inimicis be-nefacere, pro persecutorib. exorare, nullo inuidiæ morderi aculeo, nocere nemini, nulli detrahare: sed uniuersos tanquā se dulci cōplecti dilectionis affectu. Quāuis enim mul-ti seruorū Christi spirituales diuitias congregent: ista tamē supergredit uniuersos, ita ut

B ei merito illud Cantici congruat canticorū, quod sponsi uoce dicitur: Saxaginta sunt re-ginæ, & octoginta cōcubinæ, & adolescentularū nō est numerus. Vna est colūba mea, perfecta mea, una uidelicet, quia unice diligens, uniceq; dilecta, sic ut ueraciter dicat: E-go dilecto meo, & ad me cōuersio eius. Reciproco quidē, sed nō pari amore dilectū dili-git. Nullus quāuis ardēter, quāuis fortiter, dulciterq; Christū diligit, quantū ab ipso dili-gitur amare ualet. Ultra humanū affectū fideles suos diligit dominus, & præter usitatū diligendi modū. Quis unquā (quæso) tantū amicos suos dilexit, ut pro illis se tormentis exponeret, perferret contumelias, traderetur leto: Cæterū tamen pro amicis quis aude at mori, pro inimicis tamen nullus. Commendat in hoc caritatē suam Christus in nobis, quia cū inimici essemus, recōciliauit nos deo per sanguinē suū, quē pro redemptiōe nō-stra abunde fudit in ligno. Istud dum secū tacite sponsa considerat imitatur, exultat & laudat, atq; rediuiua amoris flamma succenditur, magis magisq; amare desiderat, ac spō-fo suo quantum ualet conformari peroptat. Hinc delectatio oritur patiendī, ardor fla-grat martyrij, mortisq; concupiscentia uiget. Hinc quoq; ex dilectione pœna, necnō ex amandi delectatione concipitur dolor, dum caritatis actus est uotis inferior, & amantis affectus seipso est minor. Huiusmodi sunt solitariorum spirituales delicia, eorum uideli-cet, qui non solum localiter, uerum etiam spiritualiter solitarij sunt. Qui exercitatione mentis absq; interuallo, & sine ulla fatigatione intendunt. Hi tam pro amore conditio-ris, quā pro dilectione uirtutis, omnem solitudinem in sui interioris hominis cōpo-sitione disponunt, ne scilicet eorum tepescat spiritus, ne à ueritatis limite deuiant, ne in-spirationi diuinæ negligant præbere consensum, ne in proximorū dilectione offendat, ne conscientia onerata peccatis spiritui commoueat bellum, ne uel in minimis sponsi a-mabilem caritatem offendat. Sane in istis atq; huiuscemodi studijs spiritualibus solitu-do cōmendatur interior, qui custodia fideliter auget meritum, uirtutes parit, nutrit gra-tiam, componit mentē, regit sensus, negocia ordinat, intentionem dirigit, fouet affectū, cumulat dona, coæquat angelis, copulat Christo. O solitudo deo dicata, quā amabilis es, & quā ardenti desiderio concupita ab his, qui nouerunt te, teq; illis delectabilē red-diderunt. Tu nanq; humilitatis es speculum, tu diuini amoris custos, tu propriæ cogita-tionis magistra, tu scientiæ schola, testis cōscientiæ, futuræ foelicitatis imago, accusatrix scelerum, uitiorum detectrix, ueritatis amatrix, innocentia decus, secretorum cælestia cognitrix, cōtemplationis præuentrix, origo compunctionis, cæli scala, latitudo maxi-ma, orationis portus, tranquillitatis habitaculum, passionum spiritualium intereprix, peruigil mentis custodia, nō dormitans affectio, prudentiæ comes, discretionis o-culus, latens profectus, dulcedo cordis, spei fons, sponsi cælestis receptaculum, Dei & ho-minum mediatrix. O quā præcelsa sunt præconia tua, solitudo sancta, tutæ diuitiæ, lau-dabilis actio, successus lætus, secura possessio, conuiuium iuge, ac delicata cibaria. Fre-quentissime sapientiæ illustraris radijs, gaudio perfunderis, eleuaris in cælum, & pace repleris. Sinum quippe tuum dilatas, & iocūdissime suscipis humiles, mente pacificos, orationi instantes, deuotionis auidos, atq; gusto sapido diuina gustantes. Suscipe, quæ-so, etiam me errantem ouem ecclesiæ filium, adolescentem prodigum post dissipatum patrimonium, post conuersionem scdam, post egestatem nimiam reuertentem ad te.

Ne me patiaris uagari foras, ociosis inutiliter cogitationibus occupari, defluere per uitorum deuia, coinquinari in uanis, atque affectu immoderato uisibilibus inhaerere. Noli obsecro, despicere clamorem meum, foeditatem meam horrere, contemnere nuditatem, uilitatemque abijcere. Noli, inquam, hilarem faciem tuam auertere a me, tanquam ab indigno & alieno, neque subtrahas te, mihi, quoniam semper amator tui fui, te concupiui, te quaesiuui, te tenui, teque quantum licuit complexus sum delectabiliter ardentemque. Nam & si te minime custodiui ut debuui, nequaquam tamen debes repellere redeuntem ad te, proprium agnoscentem errorem, atque se emendare uolentem. Aperi igitur mihi o alicuius mea decora tanquam Hierusalem, suauis in delicijs, plena uenustate & gratia, sanctitate & pace, splendore & gaudio, iucunditate & iubilo, securitate & spe, dilectione & meritis. En sto ad ostium tuum, pulso quotidie gemens & lachrymans, ut aperiatur mihi. Ingrediarque ad te, tuis castissimis ut fruam amplexibus. Equidem scio quod extra te perstreperunt bella, tempestates insurgunt, insidiantur latrones, saeuit draco, catuli leonum rugientes discurrent, ut rapiant, & quarant escam sibi, fiunt rixae, pariuntur discordiae, seminantur odia, & uniuersa perpetrantur facinora. In te autem est pax multa, delectabilis mansio, praeclearaque uirtus. De te psalter arbitror dixisse in psalmis: Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meae. Non proponebam ante oculos meos rem iniustam, facientes preuaricationes odi. Non adhaesit mihi cor prauum, declinantem a me malignum non cognoscebam. In matutino interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. Maximis his paucis te commendauit preconijis, atque per id quod intus agebat, opera tua Deo diligentibus indicauit, ut illos erudiret habitare in se, pugnare contra uitia, mentisque rescicare superflua, quatenus ex hoc agnoscerent fructum tuum, thesauros tuos, & spiritualia bona, quibus affluenter exuberat. Tu uero illos proueheres de tenebris ad lucem non corporalem, sed spiritualement, atque diuinam, quae illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Illuminat plane lux ipsa quantum in se est omnes, quanquam tenebrae eam non comprehendant, quoniam ab illa auertunt se, sicque in propria caecitate perdurant. Caeterum quotquot eam recipiunt, lucis uidelicet ipsius gratia participantes, filij Dei efficiuntur & lux. Non autem in se, sed in domino. Quemadmodum Apostolus quibusdam fidelibus, & sanctis ait: Fuiistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambulate. Quamobrem, o Fratres dilectissimi, ambulemus & nos in luce hac, ut nos tenebrae minime comprehendant. Ambulemus, inquam, sicut propheta commemorat, in innocentia cordis nostri, discutiamus mentium nostrarum motus, cogitationes quales sint intelligamus, animarum nostrarum perlustremus latebras, ne ignorantiae propriae caligo inuoluat nos. Inuoluit utique suimet ignorantia pedes ambulare cupientium, nec illos sinit accedere ad lucem, ne forte redarguti a lumine resipiscant, & fiant lux. At uero frustra iacitur rete huiusmodi, ante oculos pennatorum, eorum scilicet, qui supra suam uigilant custodiam, ne interior ipsorum oculus dormitet, ne uere in imis mens faceat, quae ex ingenita dignitate semper appetit summa. Hi etenim spiritualiter in semet ipsis aedificant solitudinem, ut quietius residentes uerius ualeant iudicare se, atque ex se facilius ascendere supra se, cunctaque despicere, quae defluere uiderint sub se. Tali siquidem exercitatione prouecti, quamuis eorum exterior homo naturae passibilitate corruptatur, & necessitatibus atteratur: interior tamen renouatur de die in diem ob profectum uirtutum, orationem assiduam, mentis munditiam, spiritualement gustatam dulcedinem futurarumque gloriam, quam promissit certantibus pro se, & quiescentibus in se, atque in sapientiae lumine contemplantibus se, sponsus amabilis, sempiternum uerbum, mediator uerus Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancto Deus regnat in secula seculorum,

Amen.

D. Lau

A D LAURENTII IUSTINIANI IN O

pusculum de contemptu mundi, per capita x x i. diuisum

PROLOGVS.

ACRIS literis eruditi, propter Adae lapsum humanum genus de paradiso uoluptatis, in huius mundi exilium, didicimus fuisse depulsum, in quo exterior homo esurit, & sitit, est uisus, cōstringitur gelu, laborib. fatigatur, debilitate lassatur, infirmitatib. multifarijs dissipat, antiquitate senescit, demumque mortis superueniente articulo in originis suae lutu cōuertitur. Interior uero nunc inani erigit spe, nunc seruilis deicit metu, inordinato interdum exhilarat gaudio, nimio quadoque more rore deprimat, ad horam aequa discretionis laeae agenda dñudicat, & post paululum delissimis ignorantiae inuoluitur tenebris. Fitque ut nunquam sit stabilis, neque in eodem uirtutis permaneat statu. Ex huiusmodi siquidem uicissitudine, quibus sane intelligentiae datus est sensus, optime agnoscut sui exilij damna, suaeque peregrinationis aeternas, adeo ut propheticum illud iugiter flecto decantet: Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Quis, oro, non deploret ex corde, se effectum esse ciuem mundi, iumentorum consortem, atque custodem, cum meminerit hominem ad hoc fuisse creatum, ut fieret angelorum collega, & incola caeli? O quam gemenda est ista mutatio, meritoque plangenda, quae diuina exigente iustitia super Adae filios euenisse cognoscitur. Aequissime prorsus pro omnibus sceleribus suis de manu domini recipere duplicia, utpote quae spreto incommutabili bono, adhaesere mutabili, quod innata ratio, impensa beneficia, promulgata lex fieri omnino obstitit. Hoc autem praeter ceteris delictum est grauius, quod cum ita peccauerint, tantisque miseriarum sint attriti generibus, minime reatum suum uelint agnoscere, atque ad pacem pristinae redire non curent, quum offensus ipse sit paratus ignoscere, ac reconciliationis nuncios delegare non cesset. Quid prophetae, quid apostoli, quid sanctae ecclesiae doctores, ac praedicatores sunt, nisi pacis nuntij, praecones Christi, & summi regis legati in orbem uniuersum missi, ad emolliendum corda populorum, quatenus Aegypti regione relicta, ad supernam Hierusalem lacte, ac melle manantem assentiatur perperare promissam? Vnum eorum audi quid dicat: Pro Christi, inquit, legatione fungimur tanquam Deo exhortate per nos. Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Alibi quoque: Quid est Paulus, quid est Apollo? Ministri Dei per quos credidistis. Omnia igitur prophetarum oracula, omnia euangeliorum, & epistolarum scripta, omnia doctorum uoluntate, atque praedicatorum uerba, hortamenta sunt Dei inuitatis ad pacem, uitiorum fugam, mundi contemptum. Maxima profecto, ac ueneranda est omnipotentis Dei ista dignatio, ut qui praueuerint a peccatoribus, precibus debuerit, ipse praueuiat, dona tribuat, legatos dirigat, per quos poenitentibus ueniam, gratiam confitentibus, humilibus pacem, pulsantibus aditum, atque de peregrinatione redeuntibus, polliceat & gloriam. Et hoc unde? nisi quia benignus, & misericors est, atque praestabilis super malitiam hominum, eorum praesertim, qui proprium agnoscentes reatum, fideliter cōuertuntur ad cor, dolent & gemunt, atque ab operibus malis retrahunt pedem suum, ut in semitis iustitiae de caetero gradientur, & efficiantur prope, qui fuerant longe. Caeterum quid remotius esse censendum est, quam sui carere notitia, atque distractis naturalibus, ac grauitis donis, gratiae egestate tabescere, huc illucque per abrupta uitiorum, pro carnis saturanda libidine uagari inaniter, more adolescentis filij, qui peregre proficiscens, dissipato patrimonio, ob perficiendam impudicitiae uoluptatem, porcorum siliquis uentrem implere querebat? Optime quidem, quod in hoc prodigo actum est filio, peccatoribus, singulis conuenire uidetur. Talium totus repletus est mundus, qui deserto genitore caelesti, atque consumptis spiritualibus donis, conuertuntur ad uesperam praesentis exilij, famemque carnalium uoluptatum patiuntur ut canes, nec tamen saturari merent. De eadem uero nequaquam redimuntur inedia, nisi mundi istius abdicatis illecebris, ac spreto peccatorum consortio, compuncti, atque mutati in melius, ad patrem cum humilitate remeare festinent. Tunc iustificationis gratiam, ornamentum fidei, diuinorum eloquiorum intellectum & gustum, atque immaculati agni sacrosancta mysteria in caritate percipiunt, eo abundatius, quo ardentius conuertuntur ad Christum, coaptant ad bonum, euangelicae praedicationis currunt ad brauium. Ingens prorsus ab angelis in caelo fit pro illorum conuersione laetitia, congratulantibus. Christo, qui

isto, qui perditā ouē ecclesiæ reportauit ad stabulū. Pro horū quoq; emendatione, atq; pfectu, eruditissimi desudauerē patres, necnon innumera librorū uolumina conscripserūt, in quib. uiuendi regulā, uirtutū formā, doctrinā fidei, perfectionis disciplinā, atq; de exilio redeundi ad patriā, modū, ordinēq; posteris generationib. prudentissime tradiderunt. Istorū siquidē sanctorū patrū prouocatus exēplo, & humanæ cæcitatē cōpassione, ita diu, ac frequēter impulsus, quamuis seruorū Christi sim minimus, exiguus meritis, imperitus sermone, atq; sciētia, & tum pro honore Dei, tū pro cōmuni utilitate fidelīū, opusculū de cōtēptu mūdi exarare proposui. Quamobrē naturalis ingenij, ac humanæ scientiæ primum reiecta fiducia, paruitatis meæ oculos suscipit. attollo ad dominū, a quo laboris mei suffragiū prouenire cōfido. Quoniā uerbū sempiternū est patris, & in defectibilis sapientiæ fons, qui clauē habet scientiæ, reuelat mysteria, facundiam tribuit atq; spiritualis intelligentiæ lumen præstat humilibus.

QUANTVM RATIONIS IUDICIUM, CAETERA NATVRÆ DONA PRÆCELLAT. Cap. I.

Quimus inter præclara ornamenta naturalia, q̄ diuina bonitas mortalib. præstare dignata est, rationis iudiciū, ac discernēdi acūmē arcē tenere. Est quippe donū quo ceteris utimur ad salutē, uirtutū pfectū, delectationē uitæ, gloriā cōditoris, cumulū meritorū, decorē naturæ, fraternę caritatis unitatem, & ad omne q̄d est utile, q̄d delectabile, q̄d honestū. Tolle ab homine rationē, & erit tanq; nauis in medio equoris, absq; gubernaculo, ac direttore. Flantibus etenim nauis impulsā, nūc impetit scopulos, nunc illidit undis, nunc iactat in littore, sui semp patiēs detrimentū, quoadusq; omni ipsius dissoluta cōpage, efficiat inutilis, amittatq; ppriā formā, trāsfrētandi usum, utilitatēq; cōmercij. Verū ad hoc demū redigitur ut tota dissipata, atq; destructa, uel putrescat in littore, uel cōburendi tradat incēdio. Vniuersa hæc mala (si diligēter perspexeris) reperies in homine, q̄ rationis abutit dono, tātoq; deterius, quāto deordinatio agnoscit maior, iactura grauior, atq; detestabilior finis. Nauis finis est, ut expleto suo ministerio dissoluat; hominū uerō sine ratione degeneratū, est interitus sempiternus. Non tñ talis est iporū naturalis finis, neq; originaliter instituta cōditio. Ad hoc quippe plasmatus est homo, ut proprium cognoscat autorē, agnoscendo diligit, atq; diligendo sic uiuat, ut quādoq; illo fruatur, ipsiusq; ineffabili fructione beatus existat. Cæterū quā ad ipsum cognoscendū ex se nequaquā idoneus sit, quippe cum Deus sit spiritus, substantia inuisibilis, inaccessible lumen, appositū est scientiæ speculū, quatenus ex assidua meditatione eius ad eū, qui fecit illū, ratiocinando trāscendat, agnoscat & diligit. Hac, inquā, de causa, specialiter homini discretionis prerogatus est usus, ut tam ex creaturarum consideratione, q̄ ex intelligentia scripturarū, ad uniuersiconditoris attingat notitiā, & quantū ea q̄ facta sunt, dignitate præcellat, minime ignoret. Vides ne q̄ præcella sit rationalis intelligentiæ uirtus, pficiuus usus, delectabilis fructus, finisq; præclarus? Equidē, ppter rationē homo æquat angelis, illisq; bene uiuendo efficiat similis, tametsi ipsius excellētia necdū in hac parte respēdeat. Corruptibilis quippe natura rationalis spūs, pōdere grauatus, nequit ad libitū se ad cœlestia cōtēplāda erigere. Sic enim legit: Corpus q̄d corrūpit, aggrauat animā, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitāt. Nihil simile patit angelus. Cū enim spiritualis naturæ sit, ab omni est labe corruptionis extraneus, præcipuo intelligēdi ornatus acumine, necnō effectus ex Dei uisione beatus. Porro nil naturalis excellētis amittit ex tēpore, nō fatigat ex usu, a Dei uisione nō præpeditur ex loco, neq; per elationis uitiū intumescit ex meritis, sed ex quotidiano intelligēdi usu semper pficit, illiq; spiritualiū accrescit scientia, per quā rediuiua in Deum semper cognitione lætat. At uerō rationalis spiritus mortalis corporis opprimitur sarcina, originalis culpæ colluione infirmatur, ac uisibilium oblectatione retrahitur, propter q̄ secundum naturę suæ institutionē, nequit eleuari in Deū. Hinc laborat inquisitione ueritatis, & in cœlestiū cōtēplatione caligat. Verū & si de Dei notitia apprehēderit q̄ppriā, repercussus a sensibus, siue ppriæ infirmitatis detētus obstaculo, cōpellit remeare ad se, & calamitatis suę deplorare erūnas, ac dicere: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Nullam prorsus in hoc lacrymabili exilio maiorem

Sap. 9

Rom. 7

A maiorem percipit lætitiā, quā ab his necessitatibus, quib. in utroq; homine grauat. inuite se quādoq; erudiendum esse non dubitat. Hanc siquidem spem, tam ex pollicitatione domini, q̄ ex sacrarū scripturarū sibi uendicat dictis. Sic nāq; apostolus ait: Vanitati creatura subiecta est nō uolēs, sed propter eū q̄ subiecit eā in spe, quia ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis, in libertatē gloriæ filiorū Dei. Vanitati creatura rationalis (uidelicet spiritus) non uolens subiecta esse perhibet, qm̄ naturali suo impulsu in Deum tendens, dedignatur uoluntari in imis, foetētis corporis curam gerere, irrationabiliūq; iumentorū opera sectari. Ista autē incōmoda æquanimiter tolerat, propter eū qui illā subiecit in spe, ne diuinæ legi, & ordinatissimæ dispositioni cōditoris, contrariādo damnet. Qui idē illā iuste uanitati subiecit, qm̄ impositæ obedientiæ in primis parentib. noluit esse subiecta, spe tñ sola erigitur, dum firmissime credit, q̄ cōsummato huius uitæ spacio, ipsa creatura uanitati tunc subiecta non uolens, per mediatorem Dei, & hominū liberabitur ab ipsa seruitute corruptionis, & prouehetur in libertatē glorię filiorum Dei, scilicet angelorum, qui glorificatæ libertatis felicitate fruuntur. Hanc libertatem angelorū, saluator in euangelio pollicitus est dicens: In regno cœlorū non nubent, neq; nubentur, sed erunt similes angelis Dei. Hanc ex parte adepti sunt sancti, qui trisphato mundi huius principe in æternitates mansionū cœlestium transiere. Receperunt singuli stolas primas, post resurrectionem duplicibus uestiendi. Fide igitur rationalis spiritus imbutus, ac spei subleuatus remigio per amoris uinculum copulatur Deo, non tamen sic, ut non moueatur de cætero. Ascendit namq; ad Deum quoties aperto cœlo, uocem intellectualem de firmamento sibi audit loquentē, seu quā de cœlorum secreto, stillicidia diuinæ dulcedinis super eum cadunt, faciuntq; amoris, iubilationis, & gaudij, ex illo erumpere germen. Tunc uerō cōpellitur descendere, quā clauditur cœlū, nubes prohibentur pluuere desuper, rosq; siccatur, qui terram madefacere consueat. Nempe quemadmodū ascendēdo lætat, ita descendendo laborat, atq; in sudore uultus sui spirituali uestitur pane, qm̄ rationis gressibus incedit super aridā, qui prius affectionis ueliculo amabiliter ferebatur in cœlum. Pergit gemens & rugiens, ut quarat a Deo escā sibi, reuoluens animo quantis solitus erat spiritualib. exuberare delicijs. Redditus ergo sibi, ne spirituali fornicatione prostituatur, sciētia & potissimū diuinorum eloquiorū cōgigit quaritare suffragiū. Est quippe scriptura sacra, optimū præsidij, ad exercendū, erudiendū, erigēdūq; in Deū humanum spiritū, qui utiq; prout memoratum est, mole carnis deprimis, cōpelliturq; iacere in imis. Quis (oro) tantæ scientiæ, tātāq; cōtēplationis fultus est munere, ut post delectabilē cōsiderationem naturalīū siue spiritualīū, nō descendat inferius? Naturę siquidem opera, & diuinarū scripturarū sacramenta, quādū in meditando intelligentia fulgent, sapiunt, & rationis suauissimo nectare palatū mulcēt. At uerō dum nube teguntur, nec adest sapientia, quæ arcana reseat, & occulta manifestat, fatigatur inquirentis animus, lassatur præ tædio, huc illucq; diffunditur, & more languentium tēporalis delectationis umbracula perit. Qui nisi diuini timoris cobibeatur loris, facile in immane præcipitium proruit delictorum. Ex hoc infirmitatis suæ fit conscius, & quantū ex se erudiatur de se, sanctarū tñ agnoscit egere adminiculo scripturarū, quatenus per ipsas, & in ipsis discat quid sit sibi in hac peregrinatione proficiuū, atq; meditando intellectus acūmē exercent, qui naturaliter semper sciendi curiositate allicitur.

Rom. 4

Matth. 22

Quod a fidelibus debet agnosci, quid utilius debeat sciri. Cap. II.

Quoniam ex gratuito cōditoris munere, naturaliter insitū est homini scire, congruū profecto est, ut fidelis quisq; uelit nedū scire, uerū etiam prudenter agnoscere, qd utilius debeat sciri. Nā & seculi negociatores semp inuigilant qualiter cōmercija sua utilius agant. Nempe scire optimū dixerim, dummodo non quod curiositatem pascat, sed sciatur, quod ordinet uitam, componat animum, cōscientiam ædificet, proximoq; proficiat. O quā multi fuerunt, & sunt, qui aut turpis lucri causa, uel curiositatis morbo, seu timore superbiæ scire uoluerunt, suamq; posteris studuerūt commendare sciētiam. Horū pfecto labor, & si alijs prodesse ualuit, autorib. tamē minime. Perceperunt huiusmodi temporalem mercedē, & prorsus nil ultra, dum fauores hominū delectabiliter quæsiere, ostenderunt se esse scientes, & apostolum non intellexerunt dicentem: Scientia inflat, caritas uerō edificat. Inflat

i. Cor. 8

Inflat per se scientia sine caritatis adminiculo. Caritas ædificat propriam, & aliorum con-
 scientiam. Quamobrè primū a doctoribus, & eruditis, scientiæ eliciendus est fructus, dein
 de cum benevolentia cōmunicandus est cæteris. Quid enim prodest homini (inquit dñs
 Math. 16 Iesus) si mundū uniuersum lucretur, animæ uerò suæ detrimentū patiatur? Sanè detrimē-
 tum patitur, quicumq; alijs delicioſa parat fercula, & ipse tabescit inedia: debet ergo qui
 docet, ex abundantia propria impertiri audientibus, solerterq; inspicere, ut quod eroga-
 tur, magis prodesse ualeat, q̄ obesse. Nam si cæcus cæco ducatum præstet, nonne ambo
 in foueam cadunt? Cæcus aut̄ ille censendus est, qui ex imprudētia, seu elatione, amisso,
 aut neglecto æternæ sapientiæ splendore, per abrupta deuiat uitiorū, iustitiæ deserit se-
 mitas, suimet caret cognitione, atq; uerbis suis nescit legem indicere. Nā qui sibi nequā
 est, cui bonus esse poterit? Nemo igitur nisi in lumine supernæ ueritatis scire ualet quid
 ipse agere, quid uē alios debeat docere. Possunt multi multa scire. Aliqui de gubernatio-
 ne reipublicæ, dispositione regnorum, & ordinatione familiæ. Quidam de motu celo-
 rum, stellarum cursu, elementorum qualitate, uirtute herbarum, naturis animalium, pro-
 prietateq; rerum. Nonnulli de elemētis mundi, loquendi regulis, diuisionibus numero-
 rum, dimensionib; celorum, musucarum cātilenarū rationibus. Alij de statutis ciuilibus,
 ac decretorum definitionibus. Quidā de differentijs uirtutū, distinctionib; angelorū, atq;
 1. Cor. 13 coelestium secretis plurima didicerunt, & indicauerunt cæteris. Verum hæc quid, quæso
 scientib; profunt, si absq; caritate permaneant? Si linguis hominū loquar, & angelorum
 (ait Apostolus) caritatē aut̄ nō habuero, factus sum uelut æs sonās, aut cimbālū tinniēs.
 Et si habuero omnē scientiā, & nouerim mysteria omnia, nihil mihi prodest. Noli itaq;
 o homo simpliciter laborare ut scias, sed illa præsertim, q̄ te caritate repleant, & in carita-
 te custodiant, atq; ad summę & æternæ ueritatis notitiā prouehant. Imprudentiæ arguē-
 dus est ille, qui quū ualeat ex opere suo lucrari multa, laborat incassum. Nā & qui domū
 ædificare desiderat, obseruat prius, quo in loco fundamenta iaciat, ut secutura structu-
 ra flatibus uel undis impulsā, perseveret illæsa. Alioquin labefactata facillime corruet.
 Cæterum si huiusmodi peritia utitur, quicumq; ædem materialem cōstruit, hæc qui spiri-
 tualem ædificat negligere debet: Prorsus minime. Nā homini ad hoc rationalis accōmo-
 datus est sensus, ut spretis inutilib; salubria, uilibusq; contēptis, semper præstantiora eli-
 gendo discernat. Istud equidē solitū, imperturbabile, perpetuū, iucundūq; fundamentū
 scientiæ dixerim, quatenus quisq; id sciendum eligat, quod non tentationib; cedat, non
 fortuitis casibus concussū cadat, non per momenta transeundo deficiat, neq; imprudē-
 ter aggressum pœnitentis dolorē immittat. Quod enim inconsulte agitur, ut plurimū
 mœrorē ingerit, prospero caret successu, & cōtrario sine cōcluditur. Quamobrè beatus
 qui sano cūcta facit cōsilio, qui nec obliqua affectione trahitur, neq; corrupta intētionē
 seducitur, qui non q̄d libet, sed quod sibi licere nouit, opere perficit. Hoc aut̄, ut arbitror
 nemo implere ualet sufficiēter, qui tā scientiæ, q̄ cōsciētiæ caret dono. Verū si duo hæc
 in uno cōsentiāt rationis iudicio, in omni negotio suo, Deo placebūt, qm̄ scientiæ, ac cō-
 sciētiæ est ipse largitor. Vtræq; uno ex fōte emanāt, dūmodo in sua naturali puritate sub-
 sistant. Vicissim sibi famulāt scientia & cōscientia, & in uno caritatis cōnexæ sunt uin-
 culo, adeo ut sine alterutrius dispendio ab inuicē separari nequeant. Conscientiam opti-
 me erudit scientia, quā ne præcipitet, & à ueritatis tramite deuiet, cōscientia dirigit. Por-
 ro ubi absq; conscientia adest scientia, fiunt fraudes, obscœna meditantur, superbia præ-
 sidet, dominatur cupiditas, ueritas agnita impugnat, subuertuntur iudicia, dolose leges
 interpretantur, fucata abundāt eloquia, & grauissima multifarie facinora perpetrantur.
 At uerò ubi sola est conscientia, frequentissime error præcipitat, tentationes præualēt,
 seducit caro, immittunt phantasmata, cōfundit dubietas, & in angelum se iugiter lucis
 transfiguratur, ut euertat sensum, & simplicitatis in uadat semitas. Vtrumq; quemadmo-
 dum innumeris claret exemplis, ita sanctarum scripturarum testimonijs comproba-
 tur. Quis (oro) scientia ac conscientia ornatus, damnabiliter cecidit? Quisue seductus
 gratiam Dei amisit? Equidē hincinde uallatus, peregrinationis huius uia pergit intrepī-
 dus, hostiū spiritualiū castra securus ingreditur, multosq; uiriliter sternit quisquis scien-
 tiæ, ac cōsciētiæ accinctus est armis. Arma (inquit Apostolus) militiæ nostrę non sunt
 carnalia, sed spiritualia, & potentia Deo, ad destructionemmunitionū euacuantes per
 conscientia

Math. 16

Math. 15

1. Cor. 13

2. Cor. 10

A conscientia rectitudinem, omnem altitudinem, extollentem se aduersus caritatem Dei
 & redientes per scientia lumen omnem intellectum in obsequium Christi. Nullus er-
 go Christianæ religionis campum pugnaturus introeat, qui horum caret munimine.
 Aduersus spirituum immūdorū sauitiam, & contra impiorū hominum fraudes, quō-
 nam modo præualere poterit, qui scientiæ priuatus est lumine? Verum ad debellan-
 dum concupiscentias carnis, ad reluctandum uitijs, seculiq; blanditijs, euaginatū sem-
 per conscientia tenendus est gladius. Non qualiscunq; conscientia, sed eius quæ recti-
 tudinis, ac caritatis est illustrata fulgore. Hęc quippe sola est, quæ à Deo meretur laudē.
 Cæterū ne quis ignorantia seducatur errore, suæ tantum cōscientiæ iudicio credens, de
 conscientia uarietate, in medium proferendus est sermo.

De diuersitate conscientiarum, earumq; proprietatibus. Cap. III.

B D æternā uitam pertingere cupientibus utilissimū esse satis arbitror con-
 scientiarū diuersitates agnoscere, quoniam nō omnis conscientia comē-
 dabilis est. Est perturbata. Est erronea. Est obliqua. Est damnabilis, & est
 recta conscientia. Perturbatam illam esse dixerim cōscientiā, quæ tentatio-
 num est agitata procellis, & phantasmatum illiditur undis. Semper enim
 fluctuat, semper est dubia. Nunc meditata approbat, nunc laudata condemnat. Huius-
 modi nulla introrsus pace potitur, nulla stabilitatis uirtute solidatur, dum cui debeat in-
 hære fundamento, penitus ignorat. Erronea aut̄ illa dicenda est conscientia, q̄ discre-
 tionis non habet regimen, nulloq; prudentiæ pollet cōsilio. O quoties supra uires nitit,
 atq; perfectionis semitas ingredi conatur, sed propriæ infirmitatis repercussa mucrone
 mœrorē repletur, efficitur anxia, de salute dubia, in omnibusq; suspecta, adeo ut etiam
 sibi ipsi sit grauis. Quamobrem desperationis propinquat ad foueam, diffidit de uenia
 incurrit in lapsus, tabescit desidia, atq; inchoata uirtutū opera impfecta relinquit. Con-
 scientia uerò obliqua illa esse censenda est, quæ spiritualibus passionib; seducitur, sibiq;
 facit licere, quod libet. Hęc namq; sub zeli specie detractioni uacat, absentū dilacerat
 famam, presentes absq; ulla compassione redarguit, & si percutere liceret, minime perti-
 mesceret. Sub discretionis quoq; uelamine iocis uacat, & inania sine cohibitione p̄fere
 eloquia. Sensualitati parcat, rationiq; blanditur, ut illam subijciat sibi, & faciat secum in-
 uno conuenire cōsensu. Proinde ut fictā reperiat pacē, ac discretionis repercutiat stimu-
 los, quærit angulos, sibi met rationes fingit, atq; intus reclamante gratia, ut bene agat in-
 telligere negligit. Difficillime ista corrigitur, quoniā ut plurimū ueritatem agnoscendo
 delinquit. De damabili uerò conscientia, quid memorem, quū propria ipsa sit reproba-
 ta iudicio? Noscit delictum, se peccare fatetur, & tamen uitiorum serua effecta emptitia
 in omnem desperationis se præcipitat foueā. Nullius ad sui perditionē suffragio indiget
 dū rotis uirib; carnis desideria conatur perficere. Nullo mortis terretur metu, futurū nō
 pertimescit iudiciū, atq; inferni supplicia nō ueref. Presentia appetit, præsentia diligit,
 hisq; tanquā famelica, & incomposita repleti concupiscit immemor, & incredula futu-
 rorum. Hęc profecto nisi speciali coelestis gratiæ præueniatur munere, usq; ad finem in-
 corrigibilis perseverat. O quantū à recta conscientia est ista dissimilis, quoniā ad malū
 ista, illa uerò ad bonū semper agnoscitur esse procliuā. Nam recta perhibetur esse con-
 scientia, quando irradiata diuino splendore sincero rationis examine facienda, ac non
 facienda discernens semper potiora sectatur. Dei siquidem timore, ac internæ pacis
 tranquillitate inffulta, regia graditur uia, spiritusq; libertate dirigitur, adeo ut nec pro-
 priæ confidentiæ tumore dilatata præcipitetur, nec pusillanimitatis stimulis coarctata
 delitescendo succubat. Nulla igitur recta conscientia censenda est, quā non informat
 charitas, nō cōfirmat gratia, nō dirigit sapiētia. Porro bona cōsciētia saluat hominē, spi-
 rituale ingerit gaudiū, spei dulcedinē roborat, serenitatē mētis facit, aspirationis super-
 nę assensum præbet, obtēperat Deo, fraternā unitatē custodit, obhorret uitia, fugit scele-
 ra, bonū diligit, studet proficere, præmiāq; coelestia cōcupiscit ardēter. Est quippe gra-
 tuitum donū, electionis præfagiū, testimoniū diuinæ miserationis, atq; istius peregrina-
 tionis iustis singulare solatiū. Sine pœnitentia accipitur, & absque ullis præcedentibus
 meritis condonatur. Hanc qui habet teneat, diligenter custodiat, quoniam ipsa est que
 gratiam exhibet animam Deo, ornat hominem, serenat mentem, & spiritualem reformat

mat

mat imaginem. Eo namque quisque fit locupletior meritis, deuotioni aptior, propinquior contemplationi, quo est conscientia mundior, uirtutibusque ornatio. Tolle hanc ab homine, & inutilis ad merendum efficitur sibi ipsi inimicus, a Deo auersus, affectione pollutus, cogitatione dissipatus, dissolutus in opere, in sermone incompositus, a sanctorum congregatione alienus, uirtute priuatus, dubietate plenus, fluctuationibus anxius, obtenebratus corde, circumplexus mortalia, caritate tepidus, ac spiritualis dulcedinis quia expers insipidus. Iuxta additamentum gratiae, sanctitatisque profectum, conscientiae candor elucet, distinguitur gradibus, & ex mentis perfectione clarescit. Exculta quidem per disciplinam uirtutum, & infuse gratiae irradiata splendore, internae aspirationis fit docilis, receptaculum efficit uerbi, domicilium spiritus sancti, nuptialis thalamus, domus conuiuii, deliciarum locus, atque thesaurorum caelestium depositarium impredeabile. Ipsum custodit humilitas, illustrat sapientia, decorat pudicitia, componit prudentia, complectitur caritas, atque filialis timoris obfirmatum uectibus, sacrosancta inhabitat trinitas. Nepe ubi bona est conscientia, adest paracletus, spirituales allocutiones frequenter fiunt, consolatio diuina sentitur, exhortationesque percipiuntur angelicae. Verum quoniam ineffabilia sunt dona ipsius, immensaque diuitiae, ac laus omnis inferior sermoni imponendus est finis, ne ex laudatis imperitia, illius derogetur praecognitionis. Dabitur quoque ex silentio nobis differendi facultas, quo nam modo ad uerae scientiae queat peruenire notitiam.

De multiplicitate scientiarum, & praecipua commendatione diuinorum eloquiorum. Cap. IIII.

Quemadmodum non omnis apud Deum commendabilis est conscientia, sed tantum illa, quae per gratiam erudita, eligenda eligit, & spernenda contemnit, ita & de scientia absque ulla ambiguitate definiendum est: sunt enim quaedam, quae & si quicquam contineant boni, & ad aliquid laudabile ordinari ualeant, minime tamen a prudentibus sunt sectanda. Multiplices nouimus esse facultates, in quibus humanus exercetur intellectus, elaboratque per uigili studio, ut ad scientiae perfectionem ascendat, quae sub uniuersali nomine multa concludit. Quauis etenim unum sit scientiae generale uocabulum, omnes nihilominus complectitur facultates, uerbi gratia. Est scientia humanarum rerum. Est scientia naturalium. Est scientia liberalium. Est scientia legalium. Est scientia moralium. Est & spiritualium atque diuinorum scientia. Harum siquidem singulae innumeratas in se conclusiones continent, quae omnino sciendae sunt ab his, qui in ipsis proficere concupiscunt. Verum sacra pagina tanquam caelitus per spiritum sanctum inspirata, uniuersarum scientiarum, in se uberissime complectitur ueritatem, atque de Deo, & de his quae ad salutem necessaria sunt, notitiam praebet. Caetera autem, quanquam curiositati humanae delectabiliores esse uidentur, quia (sicut scriptum est) Aquae furtiuae dulciores sunt, quamuis falerato sermone orationes appareant, a fidelibus tamen a Deo in spiritu militare uolunt, atque ad agnitionem diuinae ueritatis peruenire contendunt, postponendae sunt, ne lutum auro, & fauo mellis commisceatur absinthium. Quae conuentio est lucis ad tenebras, uel quae aequiparatio humanae ad aeternam sapientiam: Sapit namque ista, mysteria loquitur, docet de caelestibus, imbuunt de fide, eleuat de imis, collocat in excelsis. Aliae auribus pruritu faciunt, inflant supra modum, se ostentant inaniter, simplicitati sanctae plurimum aduersantur, sensumque euertunt a fide, ne cohaereat Christo, & per contemptum mundi salui fiant credentes. Ad euitandos igitur huius inductae humanae sapientiae laqueos, prophetarum oraculis, apostolorum scripturis, atque eruditionibus sanctorum, ab uniuersis ratione utentibus, sincera est impedita credulitas, monita, instituta seruanda, atque saluberrima sunt sectanda consilia, quoniam non illi loquebantur ex se, sed ille loquebatur in ipsis, qui omnium est artifex, omnem habet uirtutem, omnem nouit scientiam, nec non diuinitatis suae luce uniuersa prospectat. Apostolum confortem audi: An experimentum, inquit, quaeritis eius, qui in me loquitur Christus

2. Cor. 13 Porro si Christus loquebatur in Paulo, caeterisque sanctis illis tanquam Christo adhibenda est fides, qui uerbum est sempiternum, patris sapientia, praecleara & infallibilis ueritas. O quanta est diuinarum scripturarum autoritas, quantaque sub literarum uelamine oblecta manet ueritas. Tota sancta, tota sacramentis grauida, tota decorata sententijs. Nihil in ea sordidum, nil obliquum, nil uacuum, nilque reperitur ueneratione indignum. Fulget in se, intelligentibus, sapit, facit credentes, amantes nutrit, dirigit peregrinantes, nescientes docet,

Ates docet, laetificatque sperantes. Nam quaecumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Quoties itaque sacras literas legimus, quoties tractantes audimus, Deum intelligamus loquentem nobis, dummodo non aliter quam continet ueritas, loquantur. Nam qui inepta proferunt, & quod a sanctorum autoritatibus dissentit, prorsus audiendi non sunt, quoniam ex se fantur, & mendacium dicunt, quia omnis homo mendax. Propterea quicumque non ex proprio sensu loquuntur, uerba sua concordant autoritatibus scripturarum, in quibus catholice fidei fundamenta sancta, incorrupta & incontaminata subsistunt. Domini igitur praecceptum est, ut saluandus quisque testimonijs se subiiciat scripturarum, credatque indubitanter uerum esse, quod in eis asseritur, quamuis arduum, quamuis difficile sit, illique ratio humana nulla consentiat. Nam iustitiae rectus ordo exposcit, ut quemadmodum ex scientiae concupiscentia Deo primus homo displicuit, ita ex nescientia fidei eidem homines placere conentur. Voluit quippe ille scire quod crederet, nosque credere debemus quod etiam ratio humana non penetrat, quoniam ut apostolus ait: Fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. Non igitur intelligamus, ut credamus, sed credamus primum, ut postea quae credimus, intelligere mereamur. Non enim fides intellectus, sed intellectus est merces fidei. Credidi (inquit propheta) propter quod locutus sum. Crede igitur & tu, ut intelligendo loquaris. Quomodo autem ualebis sincera mente de pro me, quod uerum esse diffidis? Corde namque sicut creditur ad iustitiam, ita ore confessio fit ad salutem. Tuum est credere, quod in sacris continetur eloquijs, Dei autem intellectum praestare. Crede autem si te humiliaueris. Nam quemadmodum sine fide de Deo nequit haberi uera notitia, ita absque humilitate formata non potest obtineri credulitas. Ambo conueniunt, nec ab inuicem elongari ualent, quatenus inde resurrectionis spiritualis medicina proueniat, unde de preuaricationis accidit casus. Ex diuinis ergo scripturis, eo uberius disponente domino, ueritatis erumpunt stillicidia, quo credendo percipiuntur humiliter. Humilitate inuestiganda sunt, & pronuntianda humiliter, quoniam elatum fugiunt, & ab eo qui se procaciter iactat, elongare noscuntur. Nam sicut Deus superbis se occultando resistit, ita humilibus dat intelligentiae gratiam. Quod propheta indicauit dicens: Declaratio sermonum tuorum illuminauit, & intellectum dat paruulis. Nam quantum ex se illuminat quantum lumine est sicut dicitur: Magna datum lucerna est & lex lux, sed sui intellectum praestat humilibus. Agnoscant igitur homines sacram paginam, nequaquam humani opus esse ingenij, prophetas quicumque ex se potuisse praedicere, sed hoc sui speciale munus esse auctoris, prout per Petrum sic dicitur: Non enim uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirati loquuti sunt sancti homines Dei. Discant quoque qui in ea eruditi sunt, non inflari, non se praeferre nescientibus, non abuti concessis, neque sibi arrogare, quod a domino percepere, a quo omnis est sapientia, & cum quo fuit semper, & est ante aeuum. Prodest utique scientia, si humilitatis, si fidei, si caritatis, si prudentiae sale condiant, alioquin insulsa erit, nec ad aliud ualebit, nisi ut mittat foras, & ab hominibus conculetur. Non enim obesse ualet ex se, quod a Deo ad bene uiuendi instructionem, recte discernendi, salubriterque loquendi, est praerogatum mortalibus. E

D quidem omnia munda mundis, immundis autem & peccatoribus, qui maculant munda, nihil est mundum. Quamobrem munda te homo ab infidelitatis caligine, a fumo superbiae, & a delictorum sordibus, quatenus in lumine diuinorum eloquiorum, ueluti in praeclearo speculo erudiaris, non solum de naturalibus uel humanis, aut diuinis, uerum etiam mundum agnoscere, seculi illecebras spernere, temporales dignitates, diuitiasque calcare, carnis oblectamenta fugere, expansos in hac peregrinatione prauidere laqueos, praesentis uitae pericula deuitare, scire ubi sis, quid possis, & horis singulis deficiendo quo tendis. Hec profectio non est ignoranda scientia, quam diuina probat autoritas, sanctorum commendant eloquia, mater immaculata sectatur ecclesia, experientia laudat, fides confortetur, amplectitur caritas, spiritus protestatur, approbat ratio, gustus concupiscit, propalat sapientia, euangelia clamant, & seruorum Christi circumquaque profusa collegia imitantur. Hanc proculdubio discere ualet eruditus & indoctus, seruus & liber, diues & pauper, masculus & foemina, debilis & fortis, ingeniosus & hebes, ignobilis sicut & nobilis. In propatulo est proposita uniuersis, neglecta a multis, a peccatoribus despecta, irrita a potentibus, sed uenerata a iustis, a fidelibus agnita, & in corde humilium, Deumque timentium,

Laur. Iustin. T. tanquam

Heb. 11

Psal. 115

Rom. 10

Iac. 4

Psal. 118

2. Petr. 1

tanquam coelestis thesaurus collocata. Quamuis autem haec ex seipsa maximis uirtutum sit et decorata monilibus, atque probatissimorum uirorum sublimata praerogatis, nunquam tamen ipsius occultanda sunt praemia, nunquam eius reticendae sunt laudes, quatenus illius excellentia, ac utilitate inspecta, ad mundi contemptum animus fidelium accendatur, in quo perfectionis regula, & consiliorum Christi disciplina consistit.

Quanta sit Christianae perfectionis, & consiliorum euangelicorum auctoritas. Cap. V.

Noniam multifaria sunt itinera mortalium in hac uita de gentium, atque scientiarum documenta innumera, illa praestantiora arbitrandae sunt, quae uberiorem non temporalium facultatum, sed coelestium meritorum secum afferunt fructum, eoque ardentius sectanda, quo maioris sanitatis, sublimiorisque excellentiae earum est author. Hinc Christianae perfectionis, & consiliorum euangelicorum elucescit auctoritas, quae imitatores suos aeternorum bonorum locupletes facit, & ab ipso conditore omnium, domino Iesu sumpsit exordium, qui uerus est Deus, Dei filius, de Deo genitus, sine initio co-substantialis, & coaeternus ei, qui genuit: ante seculum uerbum sempiternum manens, factus in fine seculorum homo perfectus, hominum mediator, atque redemptor, quatenus humanum genus, diabolica fraude deceptum, reuocaret ad gratiam, a culpa redimeret, erudiret in fide, necnon sapientiae supernae illustraret splendore, sicut

1. Cor. 1 Apostolus ait: In ipso uos estis in Christo Iesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, & iustitia, sanctificatio, & redemptio. Nouus igitur apparens in assumpta humanitate praceptor, nouae religionis rudimenta instituit, ac nouae uitae mandata proposuit, ut abolitis consuetudinibus antiquis, expoliatoque uetere homine, cum actibus suis, noua fierent omnia, & in nouitate uitae incedere inchoarent mortales, qui eousque solo carnis, ac naturalis rationis ducebantur impulsu. Equidem quod consuluit sapientia, suauis uerbum, atque consummauit in opere idem Dei, & hominum mediator, carnalis sensus, rationalis intelligentiae, naturalis ordinis, socialisque uitae supergreditur limites. De contemptu mundi ingressit scientiam, exemplum praebuit, formam dedit, atque praemiorum illius sublimitatem indicauit dicens: Vos qui secuti estis me in regeneratione, quum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem aut matrem, fratres aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam aeternam possidebit. Maxima prorsus, & mortalitatem nostram excedentia pollicetur, quoniam nouerat arduum esse perfectionis ascensum, naturae uincula soluere, consuetudinem uitae mutare, quotidie crucem tollere, in hoc mundo nihil possidere, quod sensualitatem mulceat fugere, nullam terrenam dignitatem appetere, desineretque homo per nouae conuersationis studium esse, quod fuerat, ut inciperet esse, quod non erat. Porro ista, quae praecesserant, nesciuerunt etates. Cupiebant procreare liberos, possidere praedia, abundare diuitijs, praeminere honoribus, posteros in prolis successione relinquere, necnon pro suorum mercede laborum tantum terrena sperare. Carnales erant homines tunc, & carnaliter, quae sub figurarum uelamine dicebantur, percipiebant. Non autem sic professores Christi ambulantes in spiritu. Sensum spiritualem latentem in litera, siue contentum in lege, seu prophetarum promulgatum oraculis, uel in euangelio repromissum a domino, spiritualiter intelligunt, spiritualiter implent. Nec ab re. Nam in eorum cordibus paraclatum possident, qui per timoris donum instruit eos diuina mandata perficere, per pietatis, diligere proximum, illiusque indigentiae subuenire, per scientiae, sacras literas absque errore intelligere, per fortitudinis, quaeque aduersa aequanimiter tolerare, per consilij, discernere dubia, alijque rectitudinis callem salubriter indicare, per intellectus, spiritualia iudicare, & motus animi euidenter inspicere, & per sapientiae, caritate flammescere, atque coelestia delectabiliter gustare, prorsus languida, & impotens ad sectandum consilia Christi species iaceret humana, si non huius spiritus roboraretur uirtute, charismatibusque fecundaretur. Verum suffragata ab ipso, & erudita per ipsum, aggreditur ardua, praesumit magna, credit promissa, concupiscit aeterna. Hinc est quod tam copiosissimus fidelium numerus utriusque sexus, cuiuscumque conditionis, qualiscumque aetatis, contempto mundo, spretisque carnalibus uoluptatibus, Christianae fidei, ac euangelicae perfectioni colla substrauit, quemadmodum in exordio nascentis ecclesiae claret. Sic enim legitur: Multitudinis credentium

erat

A erat cor unum, & anima una. Nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Hoc autem nequaquam attentare ausi sunt, nisi post sancti spiritus emissionem, quem dominus Iesus missurum pollicitus fuerat, antequam caelos peteret. At uero succrescente spiritus feruore, auctoque credentium populo extiterunt innumeri, qui his minime contenti, altiore perfectionis gradum apprehendere gestiuerunt. Quamobrem respuentes omnia, honores, uoluptates, praedia, conuersationemque sociale, uitam suam duxerunt in montibus, in speluncis, & in solitudinibus uastis, quatenus commodius illis soli Deo uacare liceret. Nonnulli uero humano timore deposito, neglectis iussionibus principum, se pro defensione catholicae fidei, ad perferendum rerum damna, exiliorum incommoda, squalores carcerum, eculeorum tormenta, carbonum incendia, adustiones lampadum, lapidum ictus, flagrorum uerbera, ludibria populorum, membrorum mutilationes, & abscissionem capitis magnanimiter tradiderunt. Praecessit in super maxima multitudo credentium, qui construentes coenobia, ordinantesque collegia, semoti a turbarum fragoribus simul uiuere delegerunt. Horum sicut unum erat cor, ita intentio una, habitus similis, communis uictus, eademque professio. Qui diuinis die noctisque occupabantur in laudibus, sacris lectionibus uacabant, orationibus instabant, mutisque exhortationibus se ad uirtutum profectum accendebant. Hi omnes sanctarum scripturarum imbuti scientia, fidei gratia perfusi, caritatis debriati dulcedine, necnon & promissionum Christi allekti magnitudine, facti sunt contemptores mundi, testes fidei, praecones immortalitatis, atque pro praemiorum adeptione coelestium insuperabiles bellatores.

Quod in presenti non desunt, qui sanctorum praecedentium uirtutes imitentur. Cap. VI.

Magnarum uirtutum ecclesiam in praeteritis generationibus habuisse uiros, qui seculum non esse diligendum operibus & uerbis contestati sunt, multipliciter eloquia diuina proclamant. Caeterum in praesentiarum eorum imitatores non desunt, quamquam pauciores sunt numero, & in donis spiritualibus pauperiores, qui ut illi solitariam ducunt uitam, coenobiorum custodiunt regulas, martyrijque spiritualis fatigantur agone. Nam & si personalis minime persecutor appareat, non tamen deficiunt a diabolo, hominibus, nec a sensualitate illata molestiae. Ab his nemo iustus liber existit, adeo ut uerum esse probetur (quod ait apostolus) Omnes qui pie uiuere uolunt in Christo Iesu, persecutiones patiuntur. Equidem tentationibus uarijs insequitur diabolus sanctos, ut eos auertat a Christo, & ad facinoris consensum trahat. Porro ab hominibus inferuntur rerum damna, homicidia, detractiones atque conuicia. Cupiditatibus, ac uoluptatibus blanditur caro, ut seculi sectentur illecebras, quod est durum persecutionis genus. Omnibus quippe his pro amore diuinitatis repugnare uiriliter, martyrij perducit ad palmam. Mentium namque inspector Deus, non solum laborum operis, uerum etiam affectum uoluntatis in retributione compensat. In membris igitur suis spiritualibus, semper triumphat ecclesia, & ad perfectionis nititur aduolare fastigium. Habet enim secum inhabitantem sponsum, per quem uegetetur ut crescat. Sane mysticum Christi corpus, quod est ecclesia electorum, a spiritu ipsius uiuificatur, & copulatur ipsi Christo per fidem, non qualemcumque, sed quam per dilectionem operatur, tanquam uiua & uegetata a spiritu illius, ex cuius fide uiuit. Quoniam uero modo uegetetur apostolum audi: Habitare Christum inquit, per fidem in cordibus uestris. Quamdiu ergo fidem rectam quis seruat, in corde illius habitat Christus, manet gratia, uita uegetatur, uiuificatur spiritus, & est membrum corporis ecclesiae, quam sic dilexit Christus, ut traderet semetipsum pro ea, mundans prius illam lauacro aquae in uerbo, quatenus mundata ab omni forde originalis delicti, sibi exhiberet in sponsam, non habentem maculam neque rugam. Habet etiam inhabitantem paraclatum, quemadmodum Paulus ait: Caritas Dei diffusa est in cordibus uestris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipse profecto spiritus, corpus ecclesiae inhabitando uiuificat, uirtutum profectibus reformat, & aucta quotidie numerosa credentium solum, mysticis renouat incrementis. Interna siquidem aspiratione, catholicae unitatis trahit ad gremium, & copulatur Christo, quotquot coelesti sunt benedictione participes, quae comes est gratiae, uirtutum socia, index praedestinationis, aeternaeque felicitatis praeparatrix fidelis. Trahit, inquam, non uolenti impulsu, sed metu, sed dilectione, sed praemio. Nonne quoties transactarum mens ducitur in consideratione culpae, meminitque quam innumera, quam enormia aduersus Deum errata perfecit, toties timoris transfigitur gloria. Laur. Iustin.

Ti 2 dio, con-

dio, conscientia trepidat, spes fluctuat, omniaque interiora merore complentur: Secum enim pertractat inevitabilem mortis sententiam, pauendam exitus horam, formidabilem aspectum irati iudicis, demonum tetras species, inferni barathrum patens, inextinguibilem ignem, immortalem uermem, foetorem intolerabilem, interminabileque supplicium caritatis uisionis diuinae. Ex huiusmodi meditatione conturbatur, compungitur, conteritur, uociferatur & dicit: Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me: Miserere mei domine quonia in firmus sum, sana me domine quonia conturbata sunt ossa mea: Et anima mea turbata est ualde, & tu domine usquequod: Convertere domine & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam: Quonia non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? In mortis igitur ac gehennae diu cogitationibus fatigata, absque ulla retardatione, disponit mutare uitam, mores reformare, opera exteriora corrigere, a mendacijs, detractationibus, eloquijsque scurrilibus linguam compescere, sensus corporeos temperantiae freno cohibere, ab inanibus uoluptuosisque cogitationibus cor restringere, animae affectum ordinare, atque interioris hominis uersos moderari excessus. Haec nonne admiranda operatio est sancti spiritus, atque laudabilis mutatio dexterae excelsi, quae uertit impios ut non sint, suscitaturque de puluere humilitatis egenos, & de delictorum stercore eleuat pauperes, ut post emendationis, conuersionis perseverantem famulatum cum principibus in nuptiali conuiuio desideant, & teneant stabilitate perpetua solum caelestis gloriae beatorum spirituum agminibus sociati: Beata plane mutatio haec almae spiritus, quae de attritis contritos, de peccatoribus iustos, de alienis filios, & de lugentibus per disciplinam timoris laetos facit. In persona talium inquit Propheta: A timore tuo domine concepimus, & peperimus spiritum salutis. Per quem utique tanta dilectionis perfunduntur dulcedine, ut a Dei nequeant laude cessare. Nam ex huiusmodi mutatione, iustificati hominis efficitur animus iucundus, exultans spiritus, mens deuota, affectio sancta, recta intentio, cogitatio pia, ignitum cor, pudica caro, castificatus sensus, prolataque eloquia prudentiae sale condita. Et qui prius timoris funibus trahebatur astrictus, nunc caritatis uinculis feliciter ligatus tenetur. Experitur talis, quae peccatrici animae, & conuersae ueraciter se facturum per prophetam, dominus pollicitus fuerat dicens: In funiculis Adam, in uinculis caritatis attraxi te miserens tui. Hoc olim in muliere peccatrice, de qua septem demonia eiecta fuisse euangelicae ueritatis sermo proloquitur, impletum fuisse cognoscimus. Id ipsum etiam quotidie Christum agere minime dubitamus. Multos (o quam frequenter) intuemur ante conuersionis gratiam uoluptuosi amoris pollutione foedatos, sola quae mundi sunt quærere, terrena appetere, honores ambire, lucris temporalibus insudare, lautioribus sepe interesse conuiujs, obscenis actibus operam dare, aeterna bona negligere, & tantum amare praesentia. Post conuersionem sincerae caritatis flamma succensos, renunciare seculo, transitoria cuncta despicere, humilitatem sectari, sibi pro illatis contumelijs laetari, erogatis omnibus paupertatem diligere, sobrie uiuere, corporis alimentam quotidie mendicare, castimoniam animae & carnis, tota intentione seruare, affectum suum ad futura gaudia transferre, atque mundo crucifixos in Christo perfecte laetari. Qui munus tale per operationem sancti spiritus, perceperunt a Christo ab inde citra, reiecta seruilis metus sarcina, ac letalium criminum fasce deposito, ex sola caritate obtemperant, amore currunt, dilectione trahuntur, & quod illis ad perferendum intolerabile uidebatur, leue efficitur, & corde dulcescit. Quoties recogitant quid delinquendo fuerint, quid amiserint, quid per gratiam ceperint, quid sint, plorant praegaudio, delectabiliter gemunt, gratias agunt, uota fundunt, & laudis iucundum sacrificium exoluunt dicentes: Quid retribuam domino pro omnibus quae retribuit mihi? Nempe hi mortui erant, & reuixerunt, perierant, & reperiunt. Pro quorum resurrectione beata laetatur mater ecclesia, laetantur & angeli congratulantes Christo, qui errantem ouem reduxit ad gregem, & prodigum filium porcorum siliquis indigentem suscepit ad gratiam, stola induit, decorauit anulo, atque saginati uisuli refecit conuiuio.

A *Quid humanis affectus ad operandum plurimum excitetur spe praemij.* Cap. VII.

Vmanus quamuis affectus, metu, seu dilectione (prout supra notatum est) trahatur, per amplius tamen (ut arbitror) ad peragendum opus mercedis remuneratione accenditur, adeo ut nemo reperiatur (quantum sanctus & rectus) qui ea carere uelit. Vocas mercenarium, illi praemium polliceris, opusque iniungis, quod ut perficiat, nunc gelu constringitur, nunc caloris nimietate uritur, nunc labore lassatur, atque tamdiu incubit operi, donec ad finem illud deducat. Postponit cuncta, deserit propria, exponit se sciens nisi consummato exercitio, praemissam nullomodo obtinere posse mercedem. Hoc in mercenario claret, quod ad operandum mercede sola conducitur. De seruo autem tuo quem per uniam comparasti, siue de filio quem genuisti, quid dicam? Nunquam ipsi absque mercedis affectione laborat: prorsus minime. Inuigis emptio tuo quaecumque opus, nihil ei promittis, non pecuniam, non uestem, non cibaria, non requiem, neque aliud huiusmodi, illi tamen minaris uerba, si laboret segniter, si ante perfectionem, opus interciderit audeat. Desudat ille, quantum uellet agit, inchoatum nullatenus uult relinquere opus, non ut non amittat praemium, sed ut euadat flagellum. Similiter ut filius tuus, dum iussionem tuam audit moras rumpit, ut uoluntatem tuam peragat, mandatum perficit, & prompto animo libenter obedit, quamuis uniuersam quam possides substantiam suam futuram esse non ambigat. Pluris aestimat genitoris beneuolentiam, quam facultates ipsas, dilectionemque patris maximam laudis sui arbitratur esse mercedem. Serui igitur retributio, est remissio supplicij. Remuneratio uero filij, paternae caritatis custodia dulcedo. Clarius igitur quam meridiana lux patet, quod singuli, siue serui, seu mercenarii, siue sunt filij sustentantur retributione mercedis. Haec si abstuleris omnia confusa erunt. Non erit qui agriculturam exerceat, quonia qui arat, in spe arat colligendi fructus. Non erit qui transfretetur maria, nec qui ad pugnam pergat, nec qui negocietur, nec qui sui uel aliorum eruditioni uacet, neque qui reipublicae iudicia tractet. Vniuersi isti ducuntur affectione mercedis, non tamen uniformiter, sed iuxta quem finem se intentio operantis extendit. Hinc est quod non eandem neque aequalem mercedem, qui laborant accipiunt, quonia non eundem in opere suo constituunt finem. Qualis intentionis est finis, tale proculdubio stipendium retributionis erit. Pro temporali temporalis, pro spirituali spiritualis, & pro caelesti, retributio caelestis impeditur. Videat quamobrem quisque diligenter operando, quid quærat, quid amet, quid expectet a domino, ne in cordis intentione delusus istius uitae quid ambiat, ut non in fatuarum uirginum numero computetur, qui sine caritatis oleo, & absque mentis rectitudine decedentes, dum diuinam misericordiam implorarent, ex obliquo dominum audiuerunt dicentem: Amen dico uobis nescio uos. Illi quippe Deus ignorat quem reprobat. Reprobat autem omnes qui intentione peruersa, seu affectione corrupta, quicquam temporale, plusquam ipsum diligunt, atque in laboris sui praemium habere desiderant. Fertur igitur quilibet uotis, trahiturque delectatione mercedis. Nam quemadmodum sine spe praemij iacet & tabescit animus, ita expectatione retributionis erigitur, & ad opus perficiendum accenditur. Prophetam audi dicentem: Inclinaui cor ad faciendas iustificationes tuas in aeternum, propter retributionem. Mercedis ergo consideratio, ne dum laboris onus temperat, uerumetiam praebet uim corpori, atque spiritui tolerantiam loganimitatis. Hinc est quod dominus infirmitatis humanae conscius, quem dixisset Abraham: Egredere de domo tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & ueni in terram, quam monstrauero tibi. Ne ob asperitatem nouitatemque praecipiti, haesitans ad obtinendum praetergeret, ilico intulit: Faciamque te in gentem magnam, & benedicam tibi. Benedicam benedictis tibi, maledicam maledictis tibi, atque in te benedicent omnes cognationes terrae. Quo audito egressus est, eoque ad obediendum effectus est propior, quo de praemissione diuina factus est ex remuneratione securior. Moysen quoque quem Hebraeorum populum ab Aegyptiaca decreuisset seruitute redimere, affatus est dicens: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiam eorum, qui praesunt operibus, & scies dolorem eius descendit, ut liberem eum de manibus Aegyptiorum. Et educam de terra illa, in terram bonam & spaciosam, quae fluit lacte & melle. Hic scripturarum oraculis eruditi, ad seculi animamur contemptum. Improperium nobis est, si non pari affectu, eademque cordis hilaritate, illa perficimus, quae ipsi, quum proculdubio etiam arctiora agere debeamus. Ipse quippe audierunt angelos, nos Dei filium praecceptorem habemus. Ipsi terrena, nos

bis promittuntur caelestia. Nobis, inquam, sempiternum uerbum de regalibus caelorum sedibus ueniens, mandauit dicens: Vendite quae possidetis, & date eleemosynam & habebitis thesaurum in caelo, sacculos non ueterascentes. Iterumque: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quae habes, & da pauperibus, & ueni sequere me, & habebis thesaurum in caelo. Illum sequi, eidemque in omnibus famulari debemus, etiam absque ulla spe premij, quoniam ipsius factura sumus regenerati per gratiam in ipso, atque ad uitam praedestinati aeternam. Hoc apostolus Petrus insinuans ait: Benedictus Deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum magnam suam misericordiam regenerauit nos in spem uiuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conseruatam in caelis. Attende, quae so, qua ratione, quo pacto, quouere debito, Deo obtinere cogaris. Fecit te quem non esses, sua te decorauit imagine, regenerauit te per baptismatis lauacrum, & sancti spiritus sanctificationem, ut reformaret in sui similitudinem per peccatum deformatam, tibique tribueret hereditatem, quam nequiter uiuendo amiseras. Ceterum ut te sua largitate accenderet, tibi praestitit se, factus est naturae tuae cōsors, comes peregrinationis, tribulationum particeps, intercessor criminum, animae cibis, praecipuus mediator, robustissimus adiutor, praceptor eximius, amator castissimus, atque liberalissimus redemptor. Non enim pro te dedit aurum, non gemas, non praedia, non mundum neque caelum, sed proprium cruorem, in crucis moriendo patibulo. Sua quoque bona post huius peregrinationis terminum, se tibi donaturum spondit non caduca, non terrena, non transitoria, sed diuina, sed caelestia, sed aeterna. Magnam igitur arbitrari noli quam omnia sponte deseris, & te ipsius manciparis obsequio. Nihil tuum tribuis, nihil proprium derelinquis. Totum quod possides, siue in pecunijs, siue in preciosis margaritis, seu in domibus, aut alia quauis facultate, illius sunt, qui ea condidit. Nam domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum & uniuersi qui habitant in eo. Ergo de alieno est, quod tuum esse arbitraris. Deposita reddis, exoluis debitum, restituis donum, quum etiam nihil tibi reseruando uniuersa pro Christo disperdis. De tuo autem quid dicam, quum tu minime sis tuus? Quomodo tu tuus dicendus es, quum tu non feceris te, neque ad staturam tuam adiacere ualeas quicquam, neque uitae tuae uel horae unius spacium augere? Tu tibi nec formam corporis dedisti, nec rationalem tuam animam infudisti, neque uitae terminum statuisti. Hoc si potuisses, esses proculdubio forma elegantior, genere nobilior, sublimior dignitate, sospitate hilarior, corpore fortior, uita prolixior, prudentior consilio, perspicacior intellectu, uirtutibus uberior, incomparabilior scientia, loquela facundior, praeclearior sanctitate, excellentior meritis, naturalibus & spiritualibus bonis, quam sis longe ornatior. Horum nihil addere uoluisti, quoniam tu nequaquam tuus auctor existis. Ille profecto sine te fecit te, qui solo iussu, siue terrena, siue caelestia formauit omnia, singulis propriam tribuens speciem, donaque distincta. Cuncta ergo quae habes, & id quod naturaliter es, sicut munus ita tui opus est conditoris. Quamobrem si sponte tribuis omnia, si exponis te, non solum simpli famulatu, uerum etiam laboribus, carceribus, tentationibus, necessitatibus, exilio, cruciatibus, & morti pro Christo, ad haec omnia obligaris ex debito, agisque quod merito facturus es, dicente domino: Quum omnia feceritis, dicite serui inuiles sumus, quod facere debuimus fecimus. Nihil exemit qui dixit omnia. Hoc ait Dei filius, hoc ipsa loquitur ueritas. Nec aliter esse potest, quam quod eadem sua asseueratione confirmat. Quum igitur uitae praesentis incommoda, carnis molestias, tentationum flagella, persecutionum importuna odia, ac irrogata conuicia perferre, nec non opibus, mudoque sicut supra disertum est, abrenunciare pro Christo tenearis ex debito: prouida nunc consideratione aduerte, qua ratione opera tua grata sint Deo, quouere iustitiae merito praemia a Christo tibi promissa pueniant.

De proprietate & dignitate liberi arbitrij. Cap. VIII.

Quod nostrorum merita ex gratia Dei, liberoque nostro arbitrio procreari, sanctorum patrum probat autoritas. Liberum autem arbitrium esse dixerim facultatem rationis & uoluntatis, qua eligitur bonum gratia existente, hoc autem tantum nostrum proprium esse noscimus, cetera autem siue naturalia siue gratuita, Dei sunt munera nobis collata, tam pro salutis adminiculo, quam pro Dei circa nos dilectione propalanda. Praestitit quippe dominus liberam boni uel mali eligendi facultatem, qua median- te, mercedem iustus, improbus autem merito condignum habeat de mali perpetracione supplicium.

Aplacium. Nemo igitur quum malus est, esse potest excusabilis. Se male eligendo fecit malum, luci tenebras & bono praeferebat malum. Tantae siquidem efficaciae liberum arbitrium esse discernitur, ut meritorum, ac demeritorum sit statera aequissima, in qua singulorum opera, ab omnipotente & iusto iudice pensantur, redditurque unicuique quod iustitiae censura iudicat. Noli itaque homo quum delinquis, bonitatem damnare diuinam, quod suam tibi minime praerogauit gratiam, quod ad peccatum impulerit, & bene agendi tibi negauerit potestatem. Inique cogitas, dum talia meditaris. Numquid scelerum auctor est Deus? An forte peccatorum fauet uoluntatibus malis? Nonne potius illas insequitur, iudicat, punit & damnat? Vult (quantum in ipso est) omnes saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire: quatenus in omnibus reperiat quod coronet. Plane nihil eorum quae fecit odit, quoniam quicquid condidit siue in caelo, siue in terra, seu in mari bonum est. Vidit Deus (inquit scriptura) cuncta quae fecerat, & erant ualde bona. Non poterat bonitas mihi bona facere. Quod uero inter bona quae facta sunt, uidemus malum, non utique illud bonus fecit sed malus. Nam quemadmodum a bono bona, ita e contrario a malo proueniunt mala. Vis scire quis bonus, quis uero sit malus? De his sapientiam Dei te erudiet audis: Nemo (inquit) bonus est nisi Deus. Mali autem inventor diabolus est, propter quod effectus est malus, inventorque malorum, adeo ut ab ipso lucifero, mali corruptela prodierit. Mali quippe uenenum in angelos fudit, sibi que consentientes apostatas fecit & malos, ac per hoc omne emanauit malum, etiam in hominibus malis, quae eis per liberum arbitrium consentiunt. Vis nosse quantum ab eodem lucifero effluxerint mala? In caelis etenim per ipsum, angelorum ruina, in paradiso primorum parentum delictum, & in mundo per complices eius uniuersa perpetrata sunt mala. Ipse autem unde malus? forte quia factus est malus? Minime. A bono conditore sicut cetera factus est bonus. Verum a seipso factus est malus. Quo uero modo sapientiam attende dicentem: Ille homicida erat a principio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Quum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, & pater eius. Homicida erat a principio, ante uidelicet quam homo fieret, quando tertia parte stellarum suggestionem suam traxit de caelo. Quum uero in ueritate non stetit, ideo ueritas in eo non est. Hinc est quod quum homini suadendo ueritatem, mendacium loquutus, ex proprijs locutus est, quia mendax est pater eius. Ex quo igitur in ueritate non stetit factus est malus. Nam a seipso sine bonitate quis esse potest bonus? Aut absque ueritate quis ualeat esse uerax? Nam quemadmodum ex auersione a bonitate quisque efficitur malus, ex ueritate fit mendax, ex sapientiae amens: ita ex conuersione, atque participatione ueritatis efficitur uerax, ex bonitatis bonus, ex sapientiae sapiens, ex iustitiae iustus. Sicque de alijs, quae commendatione sunt digna, per quibus gratiam mereat, & premium. Omnia autem ista Deus, nedum ipse bonus est, sed ipsa bonitas, iustitia, ueritas, sapientia, & incomparabiliter melius, ac excellentius quam dici, uel cogitari possit, non accidentaliter, sed substantialiter, sed naturaliter, sed effectiue. Propterea sicut diabolus a Deo discedens factus est malus, mendax, tenebrosus, & iniustus, sic & homo: quum enim amplius elongatur a Deo, eo efficitur peior, & gehenna dignior. Elongatur, inquit, non coacte, sed sponte. Quod autem non sponte, quum intus reclamet conscientia, condemnet ratio, dissuadeat custos, retrahat gratia? Ceterum quum libero potest arbitrio peccato consentiens, rescindit conscientiam, rationem subuertit, spernit angelum, reijcit gratiam. Iusto itaque Dei iudicio agit, ut perpetrato scelere, quod prius liber extiterat, efficiatur seruus. Cuius? Qui facit, inquit dominus, peccatum seruus est peccati. Ante peccatum liber erat, post peccatum uero seruus. Mala seruitus quae libertatem subuertit arbitrij, priuat meritis, naturalia dona uulnerat, intellectu obnubilat cognitione ueri, affectum tepescit in operatione boni, gratis spoliat, animam maculat, amaricat conscientiam, insensibilem reddit, fomitem excitat, ad peccatum trahit, ad poenam obligat, a gloria retardat, Dei amicitiam tollit, & gehennae filios facit. Mala, inquit, haec seruitus, quae concupiscentiam accedit, captiuat mentem, aufert gratiam, pimit uitam. Hinc est quod bonum, quod auditus precipit, homo suadet, scriptura commendat, iubet Deus, discernit ratio, nequaquam uoluntas assensit, quam amissa arbitrij libertate, facta est serua, tot uinculis ligata, quae peccatorum funibus tenet astricta, iacet uelut mortua, torporis spiritualis quadam depre- signa uia, a qua nisi Dei opere uirtute liberari non ualeat. Nec ab re. Quae enim sponte cecidit, ex proprio arbitrio non potest exurgere. Imploranda tunc est diuina clementia, precibus flagitanda, flectenda lachrymis, placanda gemitibus precibusque operibus aduocanda. Merito homini detestabilis seruitus mulctatur peccator, quae conditoris sui spreuit gratiam, dilexit culpam, perstitit in ho-

sti, precepta transgressus est, uilipendit consilia, irritauit Deum, angelos inhonorauit, despexit factos confundit quicquid religionis est, quicquid honestatis, quicquid decoris, quicquid uirtutis, dum pulsanti ad cordis ostium aperire noluit, seque uocante sapientiam audire neglexit. Poterat equidem uocatus respondere, annuere & obtemperare, fieretque iustus, magis magisque iustificatus. Iustus dum consentit gratia, iustificatus autem magis ex aggregatione uirtutum, ex cumulo meritorum, quae ex liberi arbitrii assensu creantur, dei nihilominus cooperante uirtute, quae liberi arbitrii adiuuando perficit. Ex liberi itaque arbitrii electione peruersa, quemadmodum homo delinquit, ita ex electione laudabili efficitur iustus, & ad promerendum idoneus. Nam secundum arbitrii electionem gratificatur opus. Unde in euangelio ueritatis inquit: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit, si autem nequam, totum corpus tuum tenebrosus erit. Vide ergo ne lumen, quod in te est, tenebrae sint. O quam salubre consilium hoc, per sapientiam hominibus prerogatum. Vide (ait) ne lumen naturale discernendi, uel lumen gratificationis gratiae tibi impensum, per liberi arbitrii consensum, tenebrae sint, quoniam omne corpus operum tuorum tenebrosus erit. At uero si rectum & nullam habuerit partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te. Illuminabit, inquam, propter aeternum lumen diuinae uisionis, quae tibi debetur in praemium. His paucis uales percipere, unde uirtus generetur merendi. Non utique quia ieiunasti, fleuisti, uigilasti, laborasti, peregrinatus es, neque quia uestisti nudum, paupersium famelicum, uisitasti compeditum, ministrasti aegrotis, suscepisti hospitem, sepelisti mortuum, sed quoniam suadente gratia, liberoque tuo arbitrio consentiente, ista ex corde complesti. Ex corde, inquam, quia uoluntarie, libere, simpliciter egisti, ut soli deo placeres, ut obtemperares illi, ut meritum consequeris, non temporale, sed aeternum, sed ineffabile, sed immensum, quod tibi dei ueneranda maiestas polliceri dignata est.

De excellentia gratiae gratum facientis. Cap. IX.

Emo mortalium credat aliunde humana opera Deo esse accepta, quam per ipsius gratiam, ac liberi arbitrii consensum. Non tamen qualemcumque gratiam, sed per eam quae iustificat impium, illumque facit gratum deo. Hanc profecto dixerim, principaliter esse deo efficiente, per quam pro sua laudabili bonitate, influere non cessat creaturae rationali uitam spirituales, ut bene sit illi in esse gratia, quam penitus habere non potest sine ipso deo largiente. Porro gratia ista in scripturis sacris, nunc donum diuinum, sine quo nullus potest mereri, nec in bono proficere, neque ad gloriam peruenire, nunc caritas nuncupatur, quam Apostolus definiens ait: Finis autem precepti caritas, de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. De hac alio in loco inquit: Caritas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datur, inquam non pro merito, non ab hominibus, neque pro suscipiendis arbitrio, sed per spiritum sanctum, quibus uult, in quibus, & quando, uult spirat. Quoniam nullus gloriatur, nemo presumendo dicat, se hanc ex propriis operibus, percepisse, quam (attestante Paulo) sine poenitentia sunt dona, & uocatio. Quare sine poenitentia: quia nullus ex suis illam assequitur meritis. Valet proculdubio quis uocatus a deo, gratiam gratificantem mereri ex congruo. Ex condigno autem nunquam. Cur uero non ex condigno: quoniam bonum quod ex gratia prerogatur, summum est, inenarrabile, sempiternum, atque immensum, pro quo uidelicet adipiscendo, si dederit homo uniuersam mundi substantiam, si immanissimis corpus suum tradiderit cruciatibus, & exposuerit flammis, si spiritu se afflixerit ieiunijs, uigilijs, laboribus, frigore, aestu, fame, siti, inopia, & nuditate, penes nihil agit, quam quicquid facit, & omne quod patitur, momentaneum est, leue, breuissimumque in recompensatione retributionis aeternae, quemadmodum apostolus ait: Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Ceterum omne quod perficit laudabile, omne quod perfert durum, si quid aggreditur arduum, si quid ueritatis, si quid laboris, si quid deuotionis, si quid pietatis exercet, totum tenetur ex debito. Hoc tibi homo suadet ratio, hoc ipsa natura fatetur, si uelis aduertere a quo, qualis, & propter quid conditus sis. Nepe qui te creauit dominus est, non unius ciuitatis, non unius provinciae, nec unius tantum regionis, sed totius orbis, maris, & fluctuum, quadrupedum, uolucrum, serpentum, hominum, angelorum, archangelorum, ceterorumque spirituum beatorum. Dominus quippe uniuersorum est. Fecit autem te secundum rationalem animam, ad imaginem & similitudinem suam, ut esses ratione sapiens, uita innocens, dominio potens, ut uidelicet praesesses piscibus maris, uolatilibus caeli, & animantibus uni-

bus uniuersae terrae. Subesses uero sibi scilicet Deo, & tanquam caetera quae plasmauerat eidem praebes famulatum eo fidelius, eo ardentius, eoque sollicitius, quo amplius, quam creaturae reliquae accepisti. Nam innata naturae lex clamat, ut cui plus donatum est, abundantius exigatur ab illo. Tantum etenim ex iustitiae regulis quis debet quantum percepit: totum igitur quod habet homo, & id quod est, quoniam accepit gratis, totum debet. Haec sane ratio potissima est, ut ex condigno nemo mereri sufficiat, ne dum uitam aeternam, uerum nec temporalem, quam cum alijs a domino sortitus est donis. At uero si de ijs quae quisque in semetipso consecutus est, nequaquam satisfacere ualet, nec pro eisdem mereri quicquam ex condigno, quid asseuerandum est de beneficijs, quae ab uniuersitate creaturarum quotidie accipit, quo ab eis famulatur illis iubente domino, nutritur ex eis, per ea eruditur, ex earumque consideratione de Deo cognitione imbuitur, sicut scriptum est: A magnitudine speciei creaturarum, facile earum creatio agnoscitur. De spiritualibus uero quid memorare, quae pro sui numerositate, dignitate, continuitate humano intellectui omnino incomprehensibilia sunt? Pro ipsis nequit satisfacere mortalium infirmitas, quamuis ad id perficiendum, utroque homine sine intermissione laboraret. Ceterum si pro caeteris, quae praenotata sunt ad rependum gratias esset idoneus, minime tamen de sacrosanctae redemptionis beneficio specialiter sibi impetro. Ad eius indaginem non solum hominum, sed & angelorum obstupescit obtutus, atque tacendo exultat affectus. Tante siquidem sublimitatis, tantaque est gratia diuina perfusum, ut ipsius manifesta cognitio uitam conferre noscat aeternam, dicente domino: Haec est uita aeterna, ut cognoscant te solum Deum & quem misisti Iesum Christum. Luce itaque clarius patet neminem ex condigno uitam posse mereri perpetuam. Illam tamen merei ex congruo mediantibus operibus, quae ex obedientiae merito consummantur. Id autem quod fiat, diligenter aduerte. Duplex quippe bonum Deus praeparauit hominibus, unum uidelicet temporale, alterum aeternum. Praestitit primum. Secundum promisit. Quamobrem duplex praecipitum primum homo habuit, unum naturae ad custodiendum bonum datum, alterum disciplinae ad promerendum bonum promissum. Quod quidem bonum melius non poterat mereri, quam per puram obedientiam, quae tunc mera est quando praecipitum ex se obligat, & non ex alia causa. Hoc autem praecipitum dicitur disciplinae, quia per ipsum discitur quanta sit obedientiae uirtus. Lex ergo obedientiae, quae a Deo in paradiso primis est iniuncta parentibus, & quae per Moysen iubente Deo est instituta Hebraeis, & quae per Christum est prerogata fidelibus, facta est merendi seu demerendi occasio, obedientiae disciplina, liberi arbitrii doctrix, index cogitationum, amoris testis, desideriorum cordis propalatrix, & custodita perennis uitae brauium. Haec, inquam, lex, tametsi per diuersitatem temporum nomina uaria sortiatur, unum tamen habet effectum, idemque merendi institutum, excepto quod legem naturae, atque decalogi in hoc praecellit lex gratiae, quae obseruatores suum transmittit ad caelos. Caeterae autem minime quoniam iusti qui in ipsis militauerunt Deo praestolabantur Christum in carne uenturum, qui futurus erat primogenitus mortuorum, ecclesiae caput, Dei & hominum mediator, redemptorque, ante quem nemo dignus fuit transferri caelo, utpote absque participatione effusionis sanguinis ipsius redemptoris, ad id consequendum nequaquam idoneus. At ubi idem uerus Deus & homo apparuit, euangelizauit, occubuit, resurrexit, ascendit, cum illo quamplurimi ascenderunt, quemadmodum scriptum est: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem. Post cuius admirabilem, & gloriosum ingressum, cunctis fidelibus legem Dei perficientibus caelorum referatus est aditus. Non tamen sine disciplina obedientiae quis illuc intromittitur, quam ipse Christus quam esset Dei filius ex his quae passus est didicit, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae. Hanc siquidem obedientiam experimento operis didicit, hanc consummatus in cruce compleuit. Propter quod (ut ait Apostolus) Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genua flectat, caelestium, terrestrium, & infernorum, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Proinde quisque christianus discat a Christo iussa diuina perficere, & sancto sibi tradito obedire mandato. Discat, inquam, quantum Deo obedientia placeat, quantae sit excellentiae, quantae uirtutis, quantae gratiae, quanti meriti, quam locuples, quam honesta, quam congrua, quam proficua, quam uel saluandis hominibus necessaria. Haec instituit Deus, scriptura commendat, promulgauit Christus, perfecit opere, commendauit exemplo. Non aliunde spiritualia charismata conferunt, uirtutes erascunt,

scunt, dona cumulantur, perficitur lex, gratificatur anima, unitas custoditur, patefiunt mysteria, natura reformatur, augetur gratia, promittitur gloria, quam ex obedientiae merito, per quam innocentiā custodiuit Abel, ab hominibus transfertur Enoch, à diluuiō est seruatus Noe, constitutus pater multarū gentiū Abraā, ditatus Iacob, Ioseph Aegypto praelatus, electus dux populi dei Moyses, Dauid unctus in regē, eruditi prophetae, clarificatus Christus, honorati apostoli, Martyres coronati, uniuersiq; glorificati fideles, eo excellentius, quo perfectius ipsam peragunt. Hæc potissimū in adultis salutis est causa, comes gratiæ, mater & filia. Hæc ambo pariter currunt, sibi inuicē famulant, uicissim sua dona comunicant, & tanq; riuuli limpidissimi ad irrigandū foecūdandūq; animæ spirituale pomarium, de latissimo diuinæ caritatis emanant fonte. Dei sapientiā hoc attestātem aduerte: Nemo inquit, uenit ad me (Ecce obedientia) nisi pater qui misit me, traxerit eum: Ecce gratia. Verum ille per obedientiam uenit, quem gratia dei præuenit, sicut propheta de se cōmemorans ait: Misericordia eius præueniet me. Præuenit utiq; & liberum arbitrium ad obtemperandum trahit, non inuite, sed sponte, quia liberum est. Quo modo autem trahit pater, & sponte trahit? Nempe insinuando dilectionem filij, qua se pro hominibus morti dedit, propalando per fidem diuinitatem illius, in qua æqualis & coæternus est sibi. Innotescendoq; sublimitatem præmij, quod idem filius repromisit famulantibus sibi. Ista dum mens percipit, dum spe se obtinere confidit, alacri affectu non solum seruare præcepta, uerum etiam contempto seculo consiliorum perfectionē conatur apprehendere. Ecce libera uoluntas. Ecce uoluntaria seruitus. Ecce uiolentus cursus. Ecce gratuita attractio, per quam à patre ad filium trahitur anima. Ad patrem uerò tunc trahit filius, quum obtemperantibus sibi spiritualia dona, dignitates præcellas, & præmia spondet æterna. Filiū promittentē audi & trahentē: Vos qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Et omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, fratres, aut sorores, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit.

Quod dominus imitatoribus suis ea promittit, quæ naturaliter appetuntur. Cap. X.

luinam prorsus decebat, quæ à patre descendens, ideo in unitate personæ, naturam uniuersæ mortalitatis assumpsit, ut hominū genus, quod per transgressionem præcepti à dei gratia, & ab ingenita dignitate ceciderat, obediendo resurgeret, & ad gratiā proprii conditoris ascenderet, quatenus in sui institutione mādati magna promitteret, & talia, quæ obtemperare sibi cupientibus naturaliter appetibilia foret. Quæ enim magna & præcipua sunt, humanā ad se alliciunt concupiscentiā. Et quæ concupiscentia, naturalē post se uiolenter trahunt affectū. His duobus specialibus ostendis, sibi promissis, quisq; accedit ad currendū, quæ uidelicet illi eximia pollicent, & quæ naturaliter intuentis affectū mulceat. Nā quæ parua sunt, & uilia, parū mouent, quoniā naturali instinctu quilibet concupiscit magna, utpote à deo cōditus magnus. Audi quā magnus: Ego dixi dii estis, & iij excelsi omnes. Dñs etiā quū discipulos, & per ipsos fideles uniuersos erudiret ad orandū (inquit) Vos autē quū orabitis dicite: Pater noster qui es in cælis. Quæ oratio fiducialiter pronūciatur ab omnibus credētibus, adeo ut nullus uereatur patrē uocare deū. Cæterū quid maius, quidūc excellētius, prærogari hominib. potuit, quā ut fierent dii, atq; excelsi filij? Nō tamē naturaliter, sed participatione. Equidē in eo q; participamus per gratiā, quod ipse deus habet per naturā, merito nūcupamur dii. Verū quū dei perficimus uoluntatē, quū diuinā in nobis per uirtutū studia custodimus imaginē, rectissime filij excelsi sumus. Propter hæc utiq; spirituale generationē, qua omnipotēs pater uoluntarie genuit nos uerbo ueritatis suæ, ut simus initiū aliqd' creaturæ ipsius, magni, pculdubio sumus, ad alta tēdimus, supernaq; desiderātes cælestis generationis dignitatē seruamus, dedignamurq; remunerari paruis, sentiētes nos naturali impulsu ad excelsa proficere. Quāobrem quum quosdam aspiciamus huius seculi uilia ac terrena appetere, anxie querere, hisq; infatigabiliter laborando ditari concupiscere. In huiusmodi per peccatum natura corrupta est, & ab originali sublimitate delinquendo degenerant. Et effecti sunt homines, sectando uita, qui per uirtutum incrementa, erant futuri dii. Quosdam apostolus intelligens degene-

gens degenerasse, specialiter redarguens ait: Quū sit in inter uos zelus, & cōtētio, nōne homines estis, & secundū hominē ambulatis? Homines etiā phibent. qui temporalium lucris insistent, qui uoluptati ac carnis impudiciæ detestabiliter se spōte pstituerunt, qui delictorū onerib. prægrauati se nequeunt sursum erigere, neq; diuina, put expedit, penetrare mysteria. De talib. alio in loco idē Apostolus inquit: Animalis homo non percipit ea quæ sunt spūs Dei, qm stultitia est illi, at uerò spiritualis omnia diudicat. Cæterū quem admodū detestabile est ambulare secundū carnē: ita econtra excellentissimū est secundū spūm cōuersari. Nā degere secundū carnē, mors est: secundū spūm uerò, lætitia, pax & uita perennis. Ex amborū quippe effectib. quisq; semetipsum metiri ualet, utrū in carne, an in spiritu militet. Quos apostolus euidentissime cōmemorans ait: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immūditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, ueneficia, inimicitia, cōtentiones, æmulationes, irā, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia, qm qui talia agūt, regnum Dei nō cōsequuntur. Fructus autē spūs est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus huiusmodi non est lex. Ex his luculenter apparet, quantum intersit, inter esse homines, & esse deos, atq; filios excelsi. Secundū carnē conuersant homines, carnisq; perficiunt uoluptates. Diū autē incendunt secundū spūm, ppter ea carnē suā crucifigunt cū uitijs & concupiscentijs. Homines terreni patris gerunt imaginē: dii uerò cœlestis. Homines tm uisibilia querunt, tēporalia ambiunt, uoluptuosa concupiscunt. Excelsi autē filij ad sublimia mente conscēdunt, spiritualib. delectant, cœlestia desiderant, ac per hoc tanto maiores sunt, quanto ardentius ista corde pertractant, & affectu sitiunt. Veniens igi in carne Dei sapiētia, & uidens in hominib. Dei deformatā esse imaginē, ut illā reformaret, atq; ex hominib. faceret deos, tribuit salutis præcepta, ac perfectionis præcella consilia, per quæ proficientes qui crederent de uirtute, irent in uirtutē, atq; ex animalib. spirituales efficerent, & sancti. Quos ut ad obtemperandū uehementius accenderet, ea illis spopōdit in præmiū, q; eos naturaliter sciebat appetere. Naturali (quæso) quis nō concupiscit instinctu honoris culmen, diuitiarum affluentia & diuturnitatē uitæ (si tm mente sit integer, rationis cōpos, & ætate adultus) Quāq; concupiscentiæ fomes uigere etiā noscatur in pueris, qui aurū argento præferunt, & preciosis uiliis indumēta poltponūt. Iste proculdubio cōmunis est læguor, uelle ascendere, ac facultatibus locupletari terrenis. Si ruricolarum, si ciuiū, si militum, si regum affectum perscrutari uolueris, semper iniquitum reperies, curis anxium, cogitationib. perturbatū, dū dilatare cupiunt terminos suos, aggregare pecunias, dominari infimis, præire æqualibus, equari maioribus. Quoniā uerò cupiditatis ardēt incēdio, eo magis tēporales diuitias sitiunt, quo ignorantēs præstātiores & ueras istis ditantur amplius. Nā cupido nō minus deest qd habet, q; qd non habet. Cæterum si hac terrenarum cupiditate carere uideantur egeni, inest tamen eis fomes, qui quādiu nō excitatur materijs, extinctus esse putatur: atsi quātulumcunq; plus solito tēporalis illis augeatur substantia, repente euigilat, & tanquā coluber tortuosus erecta ceruice in cordis penetrantibus huc illucq; distendit. Contingere quoq; cōsueuit quā plurimum, ut qui prius gradu inferiores erant, atq; rerū abundantia parciores, si præferantur ceteris, & prosperitate polleant, ceteris proteruiosiores fiant, necnō in cumulandis diuitijs promptiores. Istos hydropisi morbo laborantibus similes dixerim, qui quanto magis sitim patiēdo bibere differunt, tanto amplius repertis lymphis bibūt, eoq; auidius sitiunt, quo licentius bibunt. Porro si fluminis impetum ne naturali meatu defluat, cohibere uolueris, hoc ualebis ad tempus, demum autem uniuersis euersis obstaculis, necesse est, ut consuetum peragat cursum, ac maris quietē sinu. Maxima prorsus naturæ uis est, quæ nunquam pacē tribuit, nisi propriū, & sibi institutū attingat finem. Quāobrē (ut prætermittā cetera) nunquam ambitioso, quemadmodum nec cupido, poterit cupiditatis deesse anxietas. Qui & si cunctis dominetur populis, atq; uniuersas mundi possideat gazas, nec sic ambire desinet, quoniam naturaliter his maiora concupiscit. Verū de diuturnitatis uitæ appetitu quid referam? De hoc apostolus inquit: Nemo unquā carnē suā odio habuit, sed magis eam fouet & nutrit, utiq; ut diutius uiuat. Hoc nedū hominib. uerum etiam naturaliter agnoscimus inesse pecoribus. Uniuersa quippe animantia uitā propriā solerter custodiunt.

custodiunt, & ne fame deficiant, seu uolentia cuiusquā intereant, nunc reluctando, nunc fugiendo, nunc latebras petēdo sollicita sunt. Nullū est animal, quod esse propriū negligat, siue paruū, siue sit magnū. Nec mirū, quū & ipsa natura sedulo uegetabilia quæque ne frigoris nimietate arefiant, terræ fouet in gremio. Quamobrem si arbuta, pisces, uolucres, reptilia, quadrupedia, quæ rationem nō habent, & quantę dignitatis sit esse, penitus ignorant: uiuere tamen naturaliter desiderant: uilipendet ne homo, qui ista præcellit tam intellectus acumine, q̄ nobilitate naturę. Cæterū quanquā extiterint multi, qui desperationis furore p̄moti se suspēderint laqueis, præcipitio dederint, p̄focauerint aq̄, ferro iugulauerint, ac diuersorū suppliciorū occiderint uolētia, minime arbitrandū est huiusmodi odisse uitā. Nō enim se peremerūt quia obhorreret uitā, sed quia inuite patiebant pœnas. Detestandū p̄fecto est tale hominū genus, sine fide, sine Dei scientia, absq̄ pietate, absq̄ misericordia, & ab omni uirtute fortitudinis alienū. De qb. dicit: Vē his q̄ perdidērūt sustinētia. Putarūt se à diabolo illusi, tēporalē ex repētino interitu effugere cruciatū, & incurrerunt æternum. Nō autē sanctis martyrib. sic contigit, tameti occubuerint sponte, ardentissimæ liquidē caritatis telo salubriter uulnerati, præsentis seculi abdicatis illecebris, nec non corporalibus passionib. strenue superatis, alacri animo ad futuram uitā se transferre studuerunt, præstantiores honores, atq̄ preciosiores æstimates diuitias, impropriū Christi mundi istius quibuscunq̄ thesauris. Aspiciēbant quippe interiori oculo in authorem fidei & consummatorē Iesum, qui spreto præsentis uitæ gaudio, sustinuit crucem confusione contempta. Intuebantur namq̄ in remunerationē cœlestem, quam renunciantibus seculo idem dominus polliceri dignatus est.

Qualis esse debet, qui consiliorum Christi cupit esse sectator. Cap. XI.

Luc. 9. Consiliorū Christi ista lex est, ut quisquis ea implere uoluerit, omnino studeat abnegare qd̄ est. Sic ipsum dominum dixisse in euāgelio legitur: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur me. Desinat huiusmodi per obediētia censurā desiderare præesse, & humilis Christi imitatione cōtētus, pro adipiscēdis bonis cœlestib. eligat in hoc mundo esse inglorius. Hanc humilitatis regulā quemadmodū docuit uerbis, ita insinuat exemplis ipse, qui ait: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Propterea uolentibus eū super se ludæis instituere regē, se occultauit à turbis, cunctis præbens singulare humilitatis exemplum, quatenus nemo in hoc seculo cuperet esse sublimis. Ceterum redarguens pharisæorum superbiam, qui in cœnis primos accubitus tenere cupiebant, uerios ad sectandā humilitatem erudiuit dicens: Quum inuitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco, ne forte honoratior te sit inuitatus ab illo, & tūc ueniēs is, qui te, & illum uocauit, dicat tibi, da huic locum, & tunc incipias cū rubore nouissimum locum tenere. Sed quum inuitatus fueris, uade & recumbe in nouissimo loco, ut quum uenerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discubentibus: Quia omnis qui se exaltat humiliabit, & qui se humiliat exaltabit.

Psal. 130. Hac disciplina lōgē ante propheta imbutus cōfidenter aiebat: Dñe nō est exaltatū cor meum, neq̄ elati sunt oculi mei, neq̄ ambulauī in magnis, neq̄ in mirabilib. super me. O præclara humilitas, quæ professorē suū excelsum facit, eoq̄ amplius illū exaltat in spiritu, quo magis se contemnendo humiliat. Si tamen non fictē, sed corde sit humilis. Sunt nempe quamplurimi, qui extrinsecus tantum signa humilitatis protendunt in demissione uocis, accusatione sui, uilitate habitus, ac restrictione sensuum, quorū interiora plena sunt dolo, cogitatio ficta, polluta affectio, atq̄ obliqua intētio. Tales fauores hominū querūt, sanctitatis opinionē appetunt, honoris dignitatē, prout illis licere uidēt, concupiscunt. Horū fucata nequitiam ignorat ars Christi, qui cordis humilitatem insinuat esse sectandam, omnēq̄ fugiendā hypocritism, quæ cœlesti ostensorē suum mercede defraudat. Quid, quæso, prodest pximorū uoce laudari, & corā Deo foetere luxuria: Flore re ad tēpus, & reprobari in seculū? Mihi p̄ minimo est (inqt humilis Paulus) ut à uobis iudicer aut ab humano die, sed neq̄ me ipsū iudico, qui aut iudicat me, dñs est. Porro sicut Deo abominabile est omne cor arrogās, ita humiliū eum corda delectant, uota suscipit, deprecationē exaudit, uias p̄teggit, spiritualiq̄ ne superent, defendit in p̄lio. **Sup. Es. 66** quæ requiescet spiritus meus (ait dñs per p̄phetā) nisi super humiliē & quietū ac tremētē sermones

A sermones meos: Hoc psaltes considerans, atq̄ in humilitatis sinu collocasse se gaudens dicit: Custodiēs paruulos dominus, humiliatus sum & liberauit me. Esto ergo humilis, non minus in oculis tuis, quam in oculis hominum, quoniam in faciem homines, deus autem intuetur cor. Proinde altiora te nunquam quæseris, meminerisq̄ sedulo qualis sis, ut non tua te perdat opinio, fallat uē sciētia, faciatq̄ te præcipitari superbia. Si te prudenter inspexeris, discussieris, agnoueris, nunquam te insipienter eleuādo superbies, gloriam terrenam non cupies, temporalem dignitatem nequaquam desiderabis, sciēs in sacro scriptum esse eloquio: Durissimum iudicium fiet ijs, qui præsumunt. Nōne temeritatis notissimum est signum, te momētaneum ambire honorem, atq̄ uelle gratis multorum baiulare onera, quum nequeas propria? Sat tibi uideatur de te rationem reddere, & noli te periculis ingerere, præsidendi seductus affectu. Ignoras ne quanti sit ponderis, humilitatis uirtute contempta, nomen suum iactanter attollere, famam sibi uēdicare in terra, & uelle ab hominibus uocari Rabbi? quū dominus dicat: Nolite uocari Rabbi. **Nun** **quid non percipis quā difficile sit, ut in honoris culmine possideatur humilitas? Hoc attendens dominus, discipulis inuicem contendentibus quis eorum esset futurus maior, ait: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici uocantur. Vos autem non sic, sed qui maior est in uobis fiat sicut minor, & qui præceptor est, sicut ministrator. Hinc etiam à cordibus fidelium studens præsentia cohibere impetum humiles commendauit dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Pauperes spiritu nuncupantur humiles, deum timentes, non habentes inflantē spiritum (quanquam & rerum temporalium pauperes censendi sunt esse beati.) Vnde beati: quoniam ipsis promittitur regnum cælorum. Fruitur nihilominus in præsentiarum ea felicitate, quam mundi amatores apprehendere nequeunt, dum omnem cogitatum necessitatum corporalium iactant in eo, qui illos nutrire dignatur, iuxta Petri admonitionem dicentis: Omnem sollicitudinem proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de uobis. Habent enim incorruptibiles opes, thesaurum indeficientem, quē non consumit rubigo, tinea non demolitur, fures non effodiunt, nec furantur. Eo namq̄ ditiores sunt, quo in deum confidentiores, qui prouisor est optimus, locupletissimus bonus, ac in promissione uerissimus. Sic pollicet: Nolite solliciti esse quid manducetis, neq̄ corpori uestro quid induamini. Scit pater uester cælestis, quoniam his omnibus indigetis. Primum quærite regnum dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adiiciētur uobis. Vides quā diues sit uoluntaria paupertas, quā secunda, quā libera? Non timet latrones, famis inopiam non ueretur, frigus non metuit, protectoris sui promissione munita. Vbi cunq̄ sit, proprias secum defert diuitias, plena horrea, opportunos nummos, ac utensilia necessaria. Si perambulet prouincias, ciuitates perlustret, ingrediatur castra, perquirat prædia, alimentorum prouisores inuenit. Non uidi, inquit propheta, iustum derelictum, nec semen eius quærens panem, id est, pane deficiēs. Si uolatilibus cæli alimonia copiam præstat deus, negabit ne sperantibus in se? Prorsus minime. Tentat tamen non nunquam illos, non ut deserat, sed ut fidem probet, spem augeat, & spiritus libertatē auget, quæ ex imminentis necessitatis prouisione causatur. Nam quemadmodum ex adhibito remedio ægroti, medici peritia agnoscitur, ita interdum ex occurrēte inopia, miserentis dei prouidentia sentitur. Salubris profecto est ista penuria quæ longanimitatē adijcit, caritatis dei lumen infundit, corpus attenuando reficit, & iusti animam mundocelliosam facit. Felix, inquam, inopia, quæ interiores uires roborat, seculi contemptum parit, facultates cælestes tribuit, expeditum uiatorem facit, suumq̄ possessorem humilitatis uirtute redimitum ostendit. Cohærent simul uoluntaria paupertas, & cordis humilitas, & optime sibi famulantur. Paupertatis siquidem camino iustus examinatus atque probatus efficitur præclarior scientia, à uitijs mundior, deo propinquior, sanctitate ornator, & corde humilior. Nam sicut paupertas humilitatem, ita e contrario diuitiarū affluentia tumorem gignit. Hoc considerans Apostolus Timotheo scribens, inquit: Diuitibus huius seculi præcipe, non sublime sapere, neq̄ sperare in incerto diuitiarum, sed in deo uiuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruēdum, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant uitam æternam. Bona igitur egestas, non rerū, sed spiritus, uo-**

quid erimus. Scimus quoniam quae apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Hoc plane est omne bonum, quod se ostensurum Moyse Deus pollicitus fuerat in-
 Exod. 33 quiens: Ostendā tibi omne bonum. Haec est, inquam, uita aeterna, quae seculo renunciātibz mediator Dei, & hominū homo Christus Iesus promittit dicēs: Omnis, qui reliquerit patrem, aut matrem, uxorem, aut filios, fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplū accipiet, & uitā aeternā possidebit. Porro uita haec caret fine, doloris est nescia, mutabilitatis ignara, a quacūq; necessitate, seu infirmitate aliena, quoniam omne quod in illa est, totū lucet, totū placet, totū sapit, totū reficit. Ceterū qui ea facti sunt digni, quicquid habent sine perturbatione possident, absq; diminutione cōmunicant, sine inflatione tenent, & absq; ullo fastidio in precordijs suis reuoluendo custodiunt. Cōtemplando esuriunt, esuriendo manducāt, manducando reficiunt, refecti eructant, nō ex intemperantia corporis, neq; ex repletionis fastidio, sed affluentia gaudij, ex nimietate dulcedinis, supereminetia caritatis, ex redundantia perceptae suauitatis, sicut propheta cōmemorans ait: Memoriam abundantiae suauitatis tuae eructabūt. Quid autē? Gratiarū utiq; actio-
 Psal. 144 nes, cantica laudis, amoris carmina, iubilationis uota, praecōnia maiestatis. Nepe ineffabilis claritatis Dei manifesta cognitio replet scientia, cōfert gaudiū, satietatē praestat, donat pacē; exultationē parit, tribuit uitam. Hec est (inquit ad patrē sapientia) uita aeterna, ut cognoscant te solū Deum, & quē misisti Iesum Christū. Huius almā cognitionis desiderio flagras sponsa in Canticis canticorū ait: Indica mihi quem diligit anima mea, ubi
 Cant. 1 pascas, ubi cubes in meridie. Porro inter lilia pascitur, sicut dicit sponsa: Dilectus meus mihi & ego illi, qui pascitur inter lilia, sed in meridie cubat. Quae (oro) ista sunt lilia inter
 Cant. 2 quae pascitur sponsus? aut quae merides in qua cubare perhibetur? Accubitus iste ut arbitror, sinus est patris, generatio uerbi, aequalitas gignentis & geniti, potestatis amborū
 Ioan. 14 identitas. Filiū confitentē audi: Philippe qui uidet me, uidet & patrē meum. Nō credis quia ego in patre, & pater in me est? Accubitus iste sponsi pacatissimus est, & nulli ad plenum notus. In hoc sacrosancto accubitu nulla est transmutatio, nulla uicissitudinis
 1. Tim. 6 obumbratio, quoniam Deus lux est, & tenebrae in eo nō sunt ullae. Vnde & per Paulū dicitur: Solus potens, rex regū, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatē, & lucem habitat inaccessibilē. Propter inaccessibilem ergo lucem accubitus hic in quo cum patre & in patre filius requiescit, merides nuncupatur. Ad hunc quantulumcūq; appropiari potest, minimē tamen ingredi. Appropiantibus autem illi, multa collata sunt
 Ioan. 17 gaudia, atq; perspicua de Deo prerogatur notitia, quemadmodū ipse filius inquit: Pater quos dedisti mihi, uolo ut ubi ego sum, & illi sint mecum, ut uideant claritatē meam, quā dedisti mihi, quia dilexisti me ante mundi cōstitutionē. His paucis ubi in meridie cubet filius indicauit nobis. Nunc uerō qualia ipsa sint pascua, in quibus inter lilia idem Dei filius, & sanctarū animarū sponsus pascit, prout poterit, explicabit sermo pauperculus.

Qualis sint spiritualia pascua, in quibus sponsus inter lilia pasci perhibetur. Cap. XIII.

Lecturi de pascuis, in quibus sponsus inter lilia pascitur, ad intelligendū ea, carnalis, ac literalis prorsus abigendus est sensus, quoniam (ut ait apostolus:) Animalis homo nō percipit ea, quae sunt spūs Dei. Absurdū quippe & improbū est, credere dñm Iesum Dei filiū in pascuis habitare uirentibus, in quibus irrationabiliū iumentorū greges pascuntur, atq; inter lilia pasci, quae ad tēpus florent, & ad tēpus marcescunt, ut esse desinant. Non enim in manufactis habitat Deus, neq; in excelsis montibus, nec in amoenis pratis, sed in caelis, non tamen circumscriptum loco, sed manifestatus in loco, sicut propheta inquit de electis: Videbunt regem in decore suo. Caelum itaq; Deus sibi delegit in sedem, sicut legitur: Caelum mihi sedes est, in quo angelici spiritus circumscribuntur, nisi in ministeriū dirigantur. Nam ipsi angeli administrato-
 Heb. 1 rij spiritus sunt in ministeriū missi propter eos, qui haereditatē capiunt salutis. Sic autem mittuntur, ut minimē a Dei uisione deficiant. Praesentem enim ubiq; habent illum, qui nusquam deest, & se quibus uult, ubi, quando, & qualiter uult, reuelata insinuat maiestatem. Hoc si non fieret, quandoq; beati essent angeli, aliquando non, quod utiq; confiteri nefarium est, & a catholica ueritate damnatū. Siue igitur angeli assistant Deo, siue ministrant hominibus, nunquā a Dei clara uisione diuelluntur, quoniam ei qui semper ubiq; est, amoris uinculis indissolubiler uniti noscuntur. In caelo sicut sunt conditi, ita in eodem

Adem sunt aeternaliter cōfirmati, ut effecti sui cōditoris uisione beati, illū amabiliter laudēt sine fine dicētes: Sāctus, Sāctus, Sanctus dñs Deus exercitū. Verū qm̄ ex eorū numerositate, maxima multitudo superbiēdo collapsa est, de humana restauranda est specie. Illuc ergo hominū tot ascēfuri sunt numero, quot cōfirmati remāserunt angeli, quatenus quemadmodū pares numero, & aequales in gloria, ita cōsona modulatione alternatim diuinā non desinant sempiternaliter laudare essentiā. Hos etenim parietes duos lapis ille angularis, excisus de monte sine manibus, de quo scriptū est: Ecce ego ponam in Sion lapidem summū angularē, electū, preciosum, copulauit, pacē faciens per suum sanguinē ihs, qui lōge, & per se restaurās eos qui prope, ut fiat paries unus inexpugnabilis, cōgregatio una, ciuitas una, de uiuis & electis lapidibus ordinata, atq; cōstructa, de qua uates cecinit dicens: Hierusalem quae aedificatur ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum. Et iustus illuminatus ait: Hierusalem ciuitas Dei confitere Deo in bonis tuis, & benedic Deum seculorum, ut reaedificet in te tabernaculum suū, & reuocet ad te
 B omnes captiuos, & gaudeas in omnia secula seculorū. Luce splendida fulgebis, & omnes fines terrae adorabunt te. Nationes ex longinquo uenient ad te, & munera deferentes adorabunt dominum in te. Porta Hierusalem ex saphiro & smaragdo aedificabuntur, ex lapide precioso omnis circuitus muri eius: ex lapide candido, & mundo omnes plateae eius sternerentur, & per uicos eius alleluia cantabitur. In hac ciuitate tam praecleara, tam magna, o quanta sunt pascua amœna, uirentia, uberrima, redolentia, atq; iucundata. In ea quocūq; te uertas, aspicias dealbatas oues, cadentia lilia, atq; pascentia. Equidem in singulis angelorum ordinibus (si diligenter attendes) propria reperies pascua: Tot igitur sunt pascua, quod angelorum ordines. Ut autē uerius fatear tot sunt, quot angelorum spiritus animaq; sanctorum: totidemq; pascentia lilia, qm̄ quod in commune ad fruēdum datum est omnibus, proprium singulorum est gaudium, & quod quisq; singulariter percipit, uniuersale esse cognoscitur bonum. Non enim aliquid potest ibi esse priuatum, quod nō fiat cōmune ubi tanta est unitas, sincera dilectio, perfecta pax, inuidētia nulla, eadem refectio, idem lumen, beatitudo ipsa. Nam unus est uitae fons indeficiens, de quo potantur singuli: una est praeclearissima lux, quae omnem regionē illā suo splendore irradiat: unus idemq; cibus suauissimus, q̄ electos reficit uniuersos. Nō de alio alius bibit fonte, nec de alia luce illustratur alter, neq; de esca alia quis alitur, sed sicut in uno omnia, & omnes per unum, ita ab uno omnia & in omnibus unū. Nō plures uerbi, sed unum est uerbū in principio apud Deū, Deus sine initio & fine, & tñ ipse initium est finis, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Unus quoq; Dei & hominum mediator homo Christus Iesus, qui pascit & pascitur, potat & sitit: Pascit quidē diuinitate, quoniam sapientia sua cunctos replet Dei cognitione. Nam candor est lucis eter-
 na, & speculū sine macula, splendor diuinā maiestatis, & imago bonitatis illius. Pascitur autem, in quantum homo assumptus, dum ex uerbi unione cognitionis luce perfunditur, comprehendens habituali comprehensione, quod actualiter cognoscit Deus; per quā utiq; cōprehensionē beatus efficitur, percipiens omniū quae facta sunt, siue futura sunt, perfectā scientiam adeo ut omnia nuda & aperta sint ei. Sitire etiā dicitur, qm̄ immenso caritatis incendio, qua praeceteris repletus est, uehementissimē honorē patris, diuinā laudē, hominumq; salutē cōcupiscit. Hanc sitim in cruce positus ostendit, qm̄ inquit, Sitio: Ostendit & in caelo dū pro nobis patrem interpellare non cessat, propter quā rectissime aduocatus nuncupatur. Aduocatū (ait Ioānes apostolus) habemus apud patrē Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio p peccatis nostris. Non p nostris autē tantū, sed etiā pro totius mūdi. Potat uerō, quia fons est & uerbum est, sicut legitur: Fōs sapientiae uerbū dei in excelsis, ex cuius affluentissima irrigatione caelestia pascua germinant, & delectabilem pascentib. in illis praebēt dulcedinē. De hoc ipso fonte figuraliter scriptum est: Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis ad irrigandum paradysum. Perfecto in omnibus & omnia Christus. Ipse etenim uoluptatis est fluuius, uitae fons, salutis poculum, sitiens caritate, sitientesq; inebrians. Ipse, inquam, sempiternū est uerbū, increata ueritas, patris sapientia, stella matutina, iustitiae sol, meridiana lux. Ipse deniq; angelorum est pabulum, grādium cibus, flos campi, liliū conuallium pascent inter lilia, & liliorum pascua, atq; ouium pastor. O quam innumera, quam foecunda hic pastorum
 Laur. Iustin. Vu 3 summus

summus pastor possidet pascua: Habet quippe in montibus pascua ceteris cunctis uberiora, in quibus cum angelis & electis pascitur. Habet & in solitudinibus, in ciuitatibus, & in toto orbe terrarum, liliorum ac ouium uberrima pascua, aquis irrigua, foecunda arboribus floribus amœna, folijsque uirentia. In ipsa descendit quandoque ut pascatur in lilijis, & lilia colligat, aliquando ut uideat si florēt uineæ, si fructus flores parturiunt, nonnunquam ut introducat oues, easque ab æstu & bestiarum incurribus protegat, accubare faciat, atque spiritali reficiat alimonia, quemadmodum per prophetam ait: Ego uisitato oues meas, & liberabo eas de cunctis locis, in quibus dispersæ fuerant in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & introducam in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis & in cunctis sedibus terræ. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua eorum. Ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguius pascentur super montes Israel. Vides quam præcipua sint montium pascua, illorum uidelicet de quibus dicitur: Et cantabunt montes & colles laudem. In ipsis angelorum, archangelorum uirtutum, potestatum, principatum, dominationum, thronorum, cherubim, seraphimque beata agmina pascuntur, & omnipotenti Deo iucundissimas exoluunt laudes, patriarcharum, prophetarum, apostolorum, martyrum, doctorum, confessorum, uirginum, omniumque sanctorum sociata choris: hæc proculdubio cæteris uberiora sunt securiora magisque læta, quoniam & si sponsus reliqua interdum uisitat, ab his nunquam subtrahit præsentiam, qui pascuntur in illis, quin potius se præbet beneuolum, illos pascit, atque inter eos tanquam inter lilia ipse potatur & pascitur. Tam foecunda tamque præclara sunt ista montium pascua, ut pascentium in inferioribus ouium, earum quædam non nunquam ad superiora conscendant, quatenus epulis lautioribus saginentur. Tamdiu autem hanc uicissitudinem ascendendi, ac descendendi agunt, donec consummato uitæ huius termino, purgatisque delictorum fordibus, pascuorum celestium digni efficiantur habitatione perpetua, in quibus beatitudo perfecta percipitur, & uitæ pabulum æternaliter ministratur (sicut dominus ait) Ego agnosco oues meas, & uitam æternam do eis. Verum quoniam peregrinantibus ouibus ad libitum ad superiora non licet ascendere (ne fame deficiant) pascua etiam in inferioribus ordinauit, ut habeant & ipsæ unde nutriantur, lassitudinem subleuent, ac caloris sancti uigorē acquirant. Angelicis itaque spiritibus, & in æternam requiem iam assumptis hominibus, quemadmodum perpetuæ felicitatis suauissimum pabulum tribuit, ita & istis, qui in hac uita sunt positi, ad reficiendum eorum animas, spiritalia pascua præbet, non tantum tantæ delectabilia, quæ illa quæ in montibus sunt constituta, quoniam (dicente Apostolo) Quædiu in hoc passibili sumus corpore, peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Ambulantibus ergo nobis per fidem figuris pascimur, promissionibus sustentamur, & scripturarum erudimur eloquijs. Bona pascua sunt prophetarum oracula, euangeliorum uolumina, apostolorum dicta, & sanctorum patrum scripta doctissima. Sane in earum meditationibus rationalis reficitur spiritus, Dei & sui cognitione imbuuntur, apprehendunt mysteria, repletur lumine, atque deuotionis internæ inebriantur dulcedine. Tali experimento propheta edoctus ait: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Non solum spiritus erudit scientia, uerum etiam amoris incalescit incendio. Sic enim aiebant, quibus (loquente domino) Hæc scripturarum apertus est sensus: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, quum loquerentur in uia, & aperiret nobis scripturas? Nec mirum si diuinorum eloquiorum referata sacramenta, quæ sub uelamine literæ teguntur, illuminando accedunt, & reficiendo dulcescunt, quum ab ipso æternæ sapientiæ erumpant fonte, in quo uniuersæ suauitatis atque intelligentiæ origo subsistit. De hoc quippe sic scriptum est: Omnis sapientia à domino Deo est, & cum illo fuit semper, & est ante æuam. Porro si sanctarum scripturarum arcana obseruabis humiliter, non humana eloquia, sed uerba Verbi esse persenties. Apostolus suo hoc testimonio probans, ait: An experimentum queritis eius, qui in me loquitur Christus? Si igitur in Paulo, si in Petro, ceterisque sacre legis doctoribus loquitur Christus, te eorum dicta legentem, teque audientem erudit Christus, qui Verbum est, & patris sapientia. Te autem illo docente poteris ne esse insipidus, poteris esse ignarus, seu ab amoris Dei calore alienus? Apostolus Petrus eloquiorum Christi alimonia assuetus inquit: Domine ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes. Quid mirum si uerba uitæ æternæ Christum habere confessus est, quum uita ipsa esset æterna, uelata in carne, sed credentibus, ac diligentibus manifesta in spiritu.

Vnum

A Vnum eorum qui uidit & testimonium perhibuit audiamus quod dicat: Quod fuit ab initio (inquit) quod audiui, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. Et uita manifestata est, & uidimus, & testamur, & annunciamus uitam æternam, quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quamobrem siue cum per se hominibus uerbum loquebatur in carne, seu quum per ministerium carnalis lingue, aut per syllabarum formas in codicibus exaratas hominibus loquitur, ipsum audiendum est uerbum, & ab eo montata sunt percipienda salutis. Ac per hoc si quis ueritatis interlucet sensus, si qua spiritalis suauitas gustatur in corde, si quid diuini amoris sentit in pectore eiusdem munus est uerbi, atque inuisibilis opus sapientiæ, quæ rationali animam, ueluti ouem propriam introducit ad pascua, quæ ipsamet plantat, rigat, foecundat & uegetat. Non enim ualet humana facultas, quæ in superficie literæ placet, quoniam ornatum foliorum est toto contexta, internam audientibus præstare dulcedinem, neque sacramentorum celestium præbere notitiam, que tactu suo hominis uitam immutat. Cæterum si quid ueri in eadem seculari scientia lucet, in ipsis tunc æterna sapientia fatur, quæ quum uult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Nemo igitur sanctarum scripturarum tribuit pascua, rationales introducit oues, & pascit, nisi ille qui de se ait: Ego sum ostium ouium. Per me si quis introierit saluabitur, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet.

Quantum æternæ sapientiæ gustus, & Dei cognitio operetur in anima. Cap. XIII.

I Antequam siquidem efficacis suauissimus æternæ sapientiæ gustus, & uerbi Dei reuelata cognitio esse decernitur, ut si quis absque deceptioe in se illam percepit, ulterius mundo uiuere, eiusque blanditias esurire & sitire non ualeat. Hoc suo apostolus probat exemplo dicens: Quum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini. Nam quemadmodum oriente sole noctis caligo depellitur, ita se in humani cordis penetralibus diuina luce fundente præteritorum uitiorum fugantur tenebræ, & naturalis puritatis dies serena refulget. Ex huiusmodi gratiæ nouo splendore reformatur mens hominis, & uirum mutatur in alterum. Displicet ei quod ante placuerat, omnia mundi oblectamenta uilescunt, prædialia, possessiones, diuitias, honoresque maxima arbitrat incõmoda. Carnis insuper curam uoluptuosa cibaria, fordescens impudicitia uoluptates, ornatus uestium preciosarum, conuiuiorum, conuiuantiumque lasciuia, choreas & obscœna histrionum ioca, & si quid est aliud, quod ad istius seculi pertinet illecebras, alacri animo contemnit ut stercora, quoniam infiniti ponderis absconditum lætat reperisse thesaurum. Quid (oro) preciosius Christo, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei noscuntur esse absconditi? Porro si illi æquiparaueris argentum, si aurum, si gemmas, si mundum, si ea quæ in mundo sunt, si cœlum, siue ea quæ super cœlos sunt, prius omnia nihil æstimabis in cõparatione ipsius. In eo quippe inuenies opes immensas, quæ nunquam deficiunt præcellas dignitates, quæ inflare non sinunt, delectationes spirituales, quæ fastidire nequeunt, uitæ diuturnitatē, senectutis, ac corruptionis ignarā, sonora carmina celestium gaudiorum, splendidissima conuiuia ciuium supernorum, preciosaque monilia internarum gratiarum. Omnium profecto desiderabilium frueris abundantia, si ipsum in cordis tui hospitio habebis absconditum. Reficiet namque te dulcedine, replebit sapientia, irradiabit splendore, exuret caritate, deuotione cibabit, lætificabit spe, fide imbuet, ditabit uirtutibus, humilitate attollet, tibi que adeo se familiarē exhibebit, ut uix te permittat separari a se: tecum illum senties gradientem, tecum stantem, te alloquentem, te custodientem, te erudientem, te dirigentem, teque dilectione castissima complectentem. Equidem experimento cognosces uerum esse quod ait: Et deliciæ meæ esse cum filiis hominum. In tali utique sancti amoris præludio iocundatus, exultans & laudans, tui oblitus & omnium, quæ foris sunt, raptim festinus & feruidus in dilectum transiens, corde uociferaberis & dices: Fulcite me floribus stipate me malis, quia amore langueo. Et illud memorabile psalmographi: Defecit caro mea & cor meum Deus cordis mei & pars mea dominus in æternum. Alia atque alia in geminabis amoris eloquia, plena gaudio, desiderio ignita, ac spiritus suauitate referta, quæ nemo fari præsumeret, nisi informaretur interius per inhabitantem spiritum domini Iesu, de quo Apostolus inquit: Quid enim oremus, nescimus. Spiritus autem postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Quoniam (quæso) modo auderet uermiculus

Vu 4 lus

lus homo diuinæ maiestati, quæ uniuersa angelorū archangelorumq; militia uenerat & colit, tā simpliciter tamq; familiariter inharere, si nō alliceretur, traheret, introduceret. Nā animæ quæ sibi delegit in sponsam, cunctis tremēdā omnipotentia suā occultat, ad hoc tm̄, ut ipsa accedat securius, familiarius alloquatur, amplectat dulcius, amabiliusq; fruatur. Perfecti quidē amoris gradus nescit modū, mensurā ignorat, reuerētia caret, sui obliuiscitur, ad hoc solū est intēsus, ut eius quē diligit, fruatur præsentia. Ad huius amoris uehemētiā minime dubitandū est peruenisse animā illā, quæ re, nō nomine tm̄ spōsa dicitur, ob specialē puritatis suæ candorē, sanctitatis specimē, sollicitudinē actionū, gratiarum abundantia, successumq; uirtutū, de qua scriptū est: Multæ filia cōgregauerūt diuitias, tu supergressa es uniuersas. Nec ab re. Spōsi etenim assueta præsentia nouis quotidianis muneribus animat ad cursum, crebris sapiētiæ uisitata splendoribus euigilatur ad præmiū, utpote in pascuis amoris Christi introducta uirētib. Nō aut aliunde, quā per Christū ad Christum ingreditur, in quo reperit satietatē spiritus, caritatis latitudinē, ingrediēdi & egrediēdi propalatū aditum, nō quidē alienū ab ipso, sed in ipso. Nā quod ab ipso alienum est mors est, quod uerō in ipso uita & salus. In illo igitur ingressus & egressus ad ipsum. Sanē ex ijs quæ memorata sunt, erudiuit nos sponsa: qualiter per ipsum ingrediatur ad ipsum, qualitate amoris, deuotionis, & laudis, inueniat pascua. Nunc eadē nos doceat, quō per ipsum egrediatur ad ipsum, & in ipso permaneat. Fas nequaquā est credere, ut quæ tam præcipua dilectiōe fouetur à Christo, minime etiā in amoris exercitio proficere debeat, quū rationabiliter plus illa, quā cæteri, quoniā est in caritate prouectior, ac uerbo propinquior. Cæterum & hoc indubitanter asseuerandū est, quæ uaria iuxta introeuntium in se dispositionē contineat pascua, alia foecundiora alijs. Nā sicut in domo patris mansiōes multæ sunt, æque de pascuis spiritualibus, quæ in ipso sunt ambigendum nō est. Alio quippe pastu nutriendi sunt nouiter introducti, alio tentationibus probati, atq; alio in amore perfecti. Nā quemadmodū cibus est grandis, ita & paruulorum lac. Audi dicentē: Sinite, inquit, paruulos uenire ad me, talium est enim regnū cælorum. Quoties igitur sponsa (de cuius amoris perfectione nunc agitur) est introducta in pascua ob contubernium spōsi quē unice diligit, maximo caritatis exultat tripudio, spiritualibusq; introrsus iocundatur delicijs. In his aut dum debriata letatur repēte elabatur, & quæ cordis dulciter amplectebatur in thalamo se occultando efficitur lōge, nō prorsus, ut deserat, sed ut ex carentia dilecti probata ardētior fiat. Ex hac quippe subtractione, quæ agit sponsus profluuiū subsequitur lacrymarū, discessus à sponsa causa perquiritur, & uicissitudinis huius damna animo uersat. In huiusmodi meditatione amoris ignis accenditur, inseparabilisq; dilecti præsentia uotis omnibus concupitur. Quæ quū in hac peregrinatione obtineri non possit, quoniā triumphantibus prærogatur in præmiū, totis medullis cordis sponsa orādo ingeminās ait: Sitiuit anima mea ad Deū fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem dei. Tunc eidem sic affectæ præsentis uitæ incolatus onerosus existit, cupitq; dissolui, ut incipiat esse cum Christo. Talium nanq; desideriorum eleuata remigio angelicis associatur choris, ciuitatisq; supernæ Hierusalem quanta sint gaudia, quā læta societas, iugis solennitas, perfecta libertas, beata fruitio, atq; sponsi imperturbabilis unitas contemplando rimatur. Equidē ista dū cogitat fit hilarior solito, amore profusior, cælo sublimior, uicinior deo, spōsiq; dilectione feruentior, quoniam præclariori diuinitatis illius est irradiata notitia. Vnde apostolicum illud fidenter ualet edicere: Et si nouimus Christum secundum carnem, sed iam non nouimus. Istiusmodi profecto sunt pascua sponsæ, per Christum egrediētis ad Christum. Istiusmodi, inquam, sunt sacri connubij ueneranda cōmercia, quæ qualia sint, quā casta, quā iocunda, quā uirtute præcella & sancta nemo scit, nisi quem experientia magistrum fecit. Sponsæ quippe sunt pascua, & perfectiorū cibus, qui pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali. Ad ista nemo accedit, nullusq; nisi per uirtutum incrementa ingreditur. Quamobrem Christi uestigia quisquis proficiēs imitetur in Christo, quoniam ipsius ista sunt pascua, quæ sicut uirtutum resperfa sunt floribus, ita tentationum repleta sunt spinis. Has si proficiens de corde sui secreto eradica-re non desierit, deliciarum paradīsus, ortusq; efficietur conclusus, ad sponsi susceptionem conuenienter idoneus.

Qualis esse debeat bonus animarum pastor. Cap. XV.

A

Oni pastoris hoc semper est propriū, ut sibi creditas oues pingua introducat ad pascua, easq; solerti cura ab incurribus syluestriū custodiat bestiarū. Verum & si contingat quampiam illarum relicto grege per nemorū deuia singulariter incedere, ipsam arcere, ut societur cæteris, ne forte luporū sequētium dentibus, uel latronū manus incurrat. Hæc proculdubio memoratā solitudinē erga rationales oues uerus exhibet pastor, ille utiq; q ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ. Nec immerito circa ouiu suarum salutē inuigilat, quippe quū pro ipsis de cœlis ad terram descenderit, atq; in crucis patibulo non recusauerit mori, quemadmodū ipse ait: Ego sum pastor bonus, & animā meā pono pro ouibus meis. Maxima prorsus pastoris huius est gratia, & non sicut cæterorū. Quis (oro) est qui nolit de ouiu suarum fructibus sustentari, atq; honoris priuari ab eisde quaritare mercedē? De hoc Apostolus ait: Quis plantat uineā, & fructum eius nō edit? Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? De honore autem priuato inquit: Quæ est gloria mea, nōne uos ante dominum? Hæc uerō quamuis (si recta agantur intentione) reprehensibilia minime sint, pastor noster non quarit ab ouibus: non enim cupit habere aliena, quum affluentissime erogat sua. Honorem quoq; non priuatū, sed patris ab ouibus exigit, & hoc ad earum profectū. Nullis quippe eget Deus. Proinde non facultatum munera, nō sacrificiorum ceremonias, non honoris temporalis seruitutem, neq; terrenū aliquid à mortalibus propter seipsum optare cognoscitur, quemadmodū per Prophetam testatur dicens: Si esuriero non dicam tibi: meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Vide autem quid sequatur, & quid propter te, ô homo Deus requirat à te. Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua. Laudis non bestiarum sacrificiū approbat, & orationis implorationem humilem libenter exaudit. Optima prorsus sub pastoris huius protectione sentitur securitas, cui nemo tribuere quicquam ualet nō suum, nullus inimicorum appropriare audet, nequicquam de ipsius eripere manu. Habet nāq; munitissima castra pascuis uberrimis plena, angelorum multitudine circumseptā, in quibus segregatas à seculi rumoribus recondit oues, quas omnes ipse cognoscit ex nomine. Nempe hæc castra de uiuis & electis lapidibus sunt constructa, tentationibus & profuris, ac prijs operibus expolitīs. Huiusmodi spiritualia castra, non alia esse censuerim, q̄ congregationes sanctas conuentusq; fidelium, Deum timentiu, in quibus uiget religionis obseruantia, mandatorum Dei custodia, animorum unitas, probitas morū, atq; euāgelicorum consiliorum laudanda perfectio. Ista sunt ouiu Christi receptacula tuta, ista inquam, sunt electorum præsidia, ad quæ delectabiliter declinat omnipotens, sicut ipse ait: Vbi fuerint congregati duo uel tres in nomine meo, in medio eorum ego sum. Ad consolationē quippe ouium, earumq; protectionē in medio se stare perhibuit. Quomodo aut illas protegat, audi Apostolū dicentē: Fidelis, inquit, est Deus, qui nō patiet uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentū, ut possitis sustinere. Sequiat leo, insidietur serpens, aduersarius circūeat, tamē superuacue laborabit. Nam & si totus insurgat mundus, persecutiones excitet, minetur mortem, ouibus Christi nocere nil poterit, illis utiq; quorum nomina in libro uitæ sunt scripta, de quibus inquit Apostolus: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est qui condēnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis ergo nos separabit à caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Certus sum enim, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundum, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro. Cernis ne quanta gratia, quāraq; uirtus, collata sit ouibus sub famulatu Christi degētibus? Nō aut ex eis, sed immobilitas hæc illis ex pastoris caritate prouenit, q̄ eas redimit ne pereāt, tūc ne cadāt, cōsolatq; ne delitescēdo in uia deficiāt. Cōsolationū siquidē spiritualiu refectione pascūt, atq; præpositorū exhortationibus erudiuntur quomodo orare, legē meditari, operari debeant, donec conualescant, & ad maturam spiritus pertingant ætatem. Congruentissime enim in conuersationis

conuersationis suæ primordio, molli nutriendæ sunt cibo & humanitatis Christi meditationibus sacris, quæ Neophitorum est lac, gustu quidem delectabile, & suauissimum haustu. Istiusmodi consolationibus prudentissime refouentur, ne eis contemptus seculi difficilis & poenitentiae solitudo ad peragrandum intolerabilis uideatur, atque pusillanimes effectæ rursus ad mundi laboriosa commercia redire cogantur. Quoniam absque interna consolatione, penè impossibile est militiæ Christi perseuerare in stadio. Hæc proculdubio post uocationem è seculo pastoris nostri prima & specialis est gratia, ut famulantibus sibi uerè de se fiduciam præbeat, ut gustando uideant quam suauis sit dominus, quamue magna sit multitudo dulcedinis eius, quam abscondit seruiliter timentibus, perficit uerò eis, qui sperant in eo. Talibus profecto, qui nutriuntur pabulis, ad aduersa toleranda robusti fiunt, alacres ad bonum, fraternitatis amatores, deuotionis audidi, in oratione assidui, contemptores mundi, atque inuisibilibus dilectores. Sunt plane, quemadmodum de illis Propheta loquitur, Tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Et folium eius non defluet, & omnia quæcunq; faciet, prosperabuntur. Verum quoniã imbre cœlesti iugiter ab ardore uoluptatũ uitæ præsentis exiccati non possunt, sentire quidẽ ualent carnis incendia, nec non pro mundi istius tentari illecebris, minime uerò superari, quia inhabitantis & cooperantis in se gratiæ suffragio muniuntur. Horũ in se formã Psaltes expressit dicẽs, Impulsus euerfus sum ut caderem, & dominus suscepit me. Fortitudo mea & laus meã dominus, & factus est mihi in salutem. Hinc facile cõsiderari potest, quam formidandus, quamq; perditionis procliuus sit secularium status, eorum præsertim, qui peregrinationis suæ ignari, prætereuntis uitæ oblectamenta sectantes, peccati mortalis sunt funibus alligati. Quorum uidelicet opera quantumlibet iusta & pia esse uideantur, nihil tamen eis ad æternæ uitæ proficiunt meritũ. Porrò si ad angelicã uitam monasticę conuersationis uocati, tam acerrime à carnis petulantia, mundi fallacia, atq; ab humani generis aduersario infestantur, ut uix eorum laqueos euadere queant, quid de his qui se cõsuluctuosa negocia tractant, se immoderate diligunt, hostiumq; suorũ prorsus ignorant astutias, arbitrandum sit, sapiens quisq; diiudicet. Caterum si sub direttore probato pergentes ad pugnam armorumq; munitione protecti frequētissime prosternuntur, interdum etiam iugulati intereunt quoniam modo inermes & imperiti certaminis, ducisq; carentes præsidio inimicorum iacula deuitabunt. Nemo igitur se decipiat, nullusq; inanis spei seducatur fallacia, putans in seculo facile se posse saluari. Contendite, inquit, in carnata ueritas, intrare per angustã portã, qm̄ arcta est uia, q̄ ducit ad uitã, & pauci sunt qui intrãt per eã. Spaciõsa autẽ est uia, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui ingrediuntur per eam. Nõ ait, intrate per angustã portã, ne planus iudicaretur esse ingressus, sed signãter inquit: Cõtendite, ut sanæ mentis quisq; cõsideret admodum laboriosum esse aditũ, per quem ad uitã accessus habetur. Hac seductoria cogitatione õ quàm innumeri quoti die decipiuntur, differentes de die in diem cõuertit ad dominũ, arbitantes ad libitũ poenitentiaẽ posse captare remedia. Qua de causa indulta tẽpora ad emẽdationem prorogãt, pulsantq; ad cordis ostium domino aperire dissimulant. Hos etenim ut plurimũ repentinus inuadit interitus. In mortis siquidem deprehensi articulo, atq; languoris nimietate afflictis, penè nihil aliud quàm de se cogitare sufficiunt, reuoluentes animo sedulo quibus remedijs suis ualeant mederi doloribus, protelare exitum, recuperare uires, atq; optatã restitui sanitati. Fit autẽ persæpe, ut circa talia occupati interitus salutis ppriæ minime recordentur, & absq; ulla ueræ cõpunctionis dispositione deficiant. Nam equissime percutitur hac animaduersione peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei. Ad correctionem igitur delinquentium unicuiq; dominus horã mortis uoluit esse ignotã, quatenus impudentię securitate relecta, quisq; se bene uiuendo cõponat, ne imparatus & nudus ante uniuersalem iudicem præsentari cogatur. Quid, queso, magis pauidum est, atq; cauendum, quàm de huius seculi ærumnoso exilio, relicto carnis ergastulo extrè coactus, nec non de cunctis perpetratis scelerib; singillatim rationem exolvere? Quid, inquã, mudi amatoribus estimandum est fore acerbius, quàm in momento temporis deserere facultates, corpus, familiam, affines & liberos? Vniuersa hæc & quicquid possidetur in seculo morte interueniente surripitur.

Quod

A

Quod ignorantia future uitæ apud mortales uiget, sicut explicari non potest, ita nec reticere debet. Cap. XVI.

Vanta apud mortales de ijs, quæ ad futuram pertinent uitam, quæ uidelicet nescienda non sunt, ignorantia uigeat, nullum ualet indagare ingenium, nullaq; quantumcunq; prudentis, sufficienter referare facundia. Sed nunquid silendum est? prorsus minime. Fandum utiq; est, et si non ut materiam decet, tamẽ prout potest humani ingenij indocta rusticitas, quæ dum humiliter, ac recta cordis intentione nititur explicare, quod sentit, nequaquam laborum suorum congrua remuneratione carebit. Nã si quis sitiẽti aquæ frigidæ præbuerit potũ, iuxta dñi pollicitationem, mercedem non perdet, amittet ne qui sapientiæ salutaris aquã proximo suo minime ministrare neglexerit? Quicunq; igitur gradienti cæco amouerit offendiculum, ne ruat in foueam, tanquam fraterne caritatis æmulator uita uiuet, nec penitus morietur. Nam quẽadmodum plurius est anima quam corpus, ita quod pro animarũ salute impeditur apud altissimũ, maioris est meriti. Quãobrem nemo gratis prætermittat impertiri proximis, quod ipse cognoscit eisdem fore proficuũ. Nõne ab omni lege caritatis alienus existit, qui quẽpiam perire intelligens exhortatiõis uerbo, quũ ualeat, ab interitu illũ nequaquam reuocare studuerit? Per Prophetam audi quid dominus dicat: Si dicente me ad impium, morte morieris non annunciaueris ei neq; loquutus fueris, ut à uia sua impia auertat & uiuat, ipse impius, in iniquitate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requirã. Porro si in præteritas generationes iustus quisq; muto ore transire potuit impune, nõ loquendo populis salutis monita, utiq; non modo. Nam adeo in præsentiarum futuræ uitæ succreuit ignorantia, ut in cordibus mortalium, fere parietis more densescat. Quis oro est qui præuidere dignetur quæ seu bona, siue futura sint mala? Omnes pene præsentibus intenti sunt bonis, uoluntq; temporali ditari substantia, honoribus sublimari, exuberare delicijs, ac carnis uoluptatibus debriari, questum maximum arbitantes transitoria posse felicitate florere. Vniuersi hi, cæci sunt, meritoq; plangendi, eo amplius, quo magis momentanea seculi prosperitas eisdem succedit ad uota. Vnde istos lugendos dixerim, sanctus Iob indicat dicens: Quare impij uiuunt, sublimati sunt, confortatiq; diuitijs? Semẽ eorum permanet coram eis, propinquorum turba & nepotum in conspectu eorum, domus eorum secure sunt & pacata, & non est uirga dei super illos. Tenent tympanum & citharam, & gaudent à sonitu organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Latant huiusmodi quum male agunt, & exultant in rebus pessimis, prorsus ignorantes quo male uiuendo tendunt. Vtinã, iuxta propheticã deplorationem, saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent. Prouiderent, inquam, nouissima, quæ peccatoribus sunt reseruata supplicia. Ipsa plane sunt quæ timeri debent, solertiq; cura caueri. Si enim tam solícite corporalis fugiẽtis mors, ut nemo mori uelit, quantum fugi debet æterna? Caterũ si momentanea rationabiliter sunt euitanda tormẽta, quæ finem habent, quo animo omni fine carẽtia? Ista proculdubio futurorum gerunt imaginem, non æqualitatẽ, quũ finiti ad infinitũ nulla sit cõparatio. Ex istis erudimur de illis. Propterea quisq; sapiens, quũ quouis siue corporali, seu spiritali dolore torquetur, cõsiderationem suã minime tardet erigere ad illos cruciatus, qui in alia uita damnatis pro sceleribus inferuntur. Quos quum intolerabiles esse persenserit, relipiscat ab iniquitatibus, ac sibimet transactarum culparũ ultionem instituat, sicq; facinora præterita diluat, ut de cætero ultra non peccet. Alioquin derisor non poenitens esse censetur. Assuescant itaq; seculi amatores, eo diligentius futura prospicere, quo ardentius præsentia quærunt: meminerintq; utriusq; uitæ gaudijs neminem frui posse. Hoc sanctorum, hoc, inquam, incarnatæ sapientiæ probat auctoritas. Ait namq; Vah uobis diuites, qui consolationem habetis in hoc seculo, quia in futuro plorabitis & flebitis. Econtrario: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Iacobus quoq; Apostolus inquit: Agite nũc diuites, plorate ululantes in miserijs uestris, quæ adhæserunt uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum uestrum æruginauit, & ærugo eorum in testimonium uobis erit, & manducabit carnes uestras sicut ignis. Thesaurizastis uobis iram in nouissimis diebus, epulati estis super terram, & in luxurijs enutristis corda uestra. Audite ergo nunc audientes, & cordis aures percipite, qui consolari temporaliter concupiscitis, quid per ora sanctorum, spiritus

almus

almus de uobis pronunciet. Conuertimini queso ad correctionem, antequam ueniat super uos repentinus interitus, & in abyssi baratrum demergamini. Vbi proculdubio nulla a cruciatibus datur requies, sed dolor sentitur intolerabilis, ignis urit inextinguibilis, uermis conscientiae uiget immortalis, foetor sulphuris affligit importabilis, interiores absque consolatione ulla sunt lachrymae, horridus aspectus daemonum, impropiorum ipsorum clamor insonat uehementissimus, teterrimus est carcer, indissolubilia uincula, sitis exaestuans, dentium stridor, timor supplicij, iudicij tremor, peccatorum inordinatus pudor, hebetudo animi, ignorantia profunda, ponderositas corporis, membrorum lassitudo, mortis concupiscentia sine morte, inuidiae tabes, discerpens ira, odiorum ardens facula, omnis spei perpetua extinctio. Et quod his omnibus peius est diuinae uisionis aeterna carentia. Huiusmodi supplicia longeque maiora, ad reprobos ultionem, in locis poenalis auerni instituit deus. Quae sunt iugiter meditanda, sedulaque intentione fugienda. Neque fas est ambigere de his, quae sacrarum literarum multipliciter patet autoritas. De quibus singillatim differere ociosum est, quum eadem esse sancta indubitanter fateatur ecclesia, domini Iesu testimonijs erudita. Qui de ipsis futuroque uniuersali iudicio, luce clarior loquens ait: Quum uenerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab haedis. Et statuet oves quidem a dextris, haedos autem a sinistris. Tunc dicet rex Iesus, qui a dextris erunt: Venite benedicti patris mei, percipite regnum uobis paratum a constitutione mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi manducare. Sitiui, & dedistis mihi bibere, hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me, infirmus, & uisitastis me, in carcere, & uenistis ad me. Dicet & Iesus qui a sinistris erunt: Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi bibere, hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me, infirmus, & in carcere, & non uisitastis me. Et ibunt hi in supplicium aeternum. Iusti autem in uitam aeternam. Sane nil apertius, nil uerius dici potuit. Resecuit lites, infidelitatem abstulit, palam praenunciauit quod facturum se nouerat. Unde dicebat: Amen dico uobis non praeteribit generatio haec, donec haec omnia fiant. Caelum & terra transibunt, uerba autem mea non praeteribunt, quin uidelicet compleantur. Huius quoque diei iudicij acerbitatem ueritatemque propheta in spiritu considerans inquit: iuxta est dies domini, iuxta, & uelox nimis. Vox diei domini amara, turbabitur ibi fortis. Dies illa dies irae, dies tribulationis & angustiae, dies calamitatis & miseriae, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulae & turbidinis, dies tubae & clangoris, in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia consummationem cum festinatione ipse faciet cunctis habitantibus terram. De ipso iudicij die propheta alius ait: Dominus manifeste ueniet, deus noster, & non silebit. Ignis ante ipsum exarscet, & in circuitu eius tempestas ualida. Aduocauit caelos, uidelicet angelos desursum, & terram, id est, sanctos discernere populum suum. Nullus ergo dubitet, quemadmodum apostolus inquit, omnes nos exhiberi oportere ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum. Quamobrem reuoluat peccator quilibet interdum intra se, quid in illo est acturus iudicio, quantumque erit pavor, quum desuper aderit iratus iudex, subtus inferni patens Chaos, coram positi testes angeli, daemonia accusantia, manifesta scelera in libris conscientiarum compendiosissime scripta, elementaque turbata. Nam sicut latere nemini erit possibile: ita damnandis apparere intolerabile. Equidem tunc euacuabuntur principatus seculi, potestates principum, dignitates regiae, pontificales insulae, opinioniones hominum, fauores populorum, & omne quod altum atque decorum est, quoniam de solis operibus singulorum disceptatio fiet, quemadmodum in Apocalypsi per Ioannem dicitur: Et uidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est uita. Et iudicati sunt mortui ex his, quae scripta erant in libris, secundum opera ipsorum. Quid ergo in illo tremendo examine acturi sunt reges, duces, potentes, & nobiles, qui uolenter oppresserunt subiectos, & pauperes, sibi omne licere uoluerunt quod libuit? Tot quippe aduersus eos insurgent testes, quot perpetraverunt scelera, quotque damnauerunt ac spoliauerunt iniuste. Quid, inquam, responsuri sunt diuites, qui erga egenorum inopia

pieta.

A pietatis uiscera claudentes, nihil ad se pertinere, putant quis egeat pane, quis potandus, quis induendus, quis hospicio recipiendus, quis uisitandus, quis uel sepeliendus sit: Nullius necessitatem sentiunt, nullique compati nouerunt, dummodo ipsi delictis affluant, abundant diuitijs, preciosisque indumentis ornentur. Huiusmodi cum diuite, qui induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide, pari sunt plectendi sententia. Caeterum de his quid memorare, qui carnis uoluptatibus dediti omnem impudicitiam, immunditiam, ebrietatemque sectantes, uentrem sibi constituerunt deum, obscenaque corporis oblectamenta felicitatem perpetuam: Nunquid & hi diuinam effugient uindictam? Recepturi profecto sunt duplicia de manu domini, animae uidelicet & corporis damnationem aeternam. Nedu autem ipsi de quibus specialis facta est mentio, uerumetiam uniuersi, qui dei neglexere praecpta, & ambulare studuerunt post desideria cordis sui in concupiscentijs interminabili cremabuntur incendio. Tunc nullum intercessorem habituri sunt, nulloque precio redimendi. Quid igitur illis agendum est, quibus adhuc poenitentiae tempus praerogatum est, atque ueniae locus indultus? Redeant utique ad se, reatus suos agnoscant, propria deplorent facinora, diuinam humillime implorent clementiam, sanctorumque suffragia, atque seculo sponte renuncient, quatenus futurorum bonorum pollicitatione accensi perseverantes in stadio, quae malis parata sunt, ualeant euitare tormenta. Verum qui matrimonio copulati, seu carnis, uel spiritus infirmitate depressi, nequeunt cuncta despiciere, apostolicam doctrinam, quae in seculo degentibus exhibita est, obseruare conentur. Sic namque legitur: Hoc autem dico fratres, tempus breue est. Reliquum est ut qui uxores habent, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes: & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, quoniam mundi huius figura singulis horarum momentis praeterire non cessat.

Quod ualde mirandum sit, cur credentes alteram esse uitam, conuersationem suam

non mutant.

Cap. XVII

C Irari prorsus non desino quoniam modo fiat, ut non apud quos per fidem constat alteram esse uitam, in qua iustis ineffabilia gaudia, & peccatoribus intolerabilia irrogantur supplicia, non compungantur iugiter, conseruationemque suam laudabiliter ducant, non qualem commendat mundus, sed quam approbat deus, praesertim quum decurrere tempore absque intervallo quotidie agnoscant se appropinquare leto, atque astare iudicio, qui falli non potest, quum sapientia sit, nec terreri, quum sit omnipotens, nec subuerti muneribus, quum sit ditissimus, nec flecti blanditijs, quum aequissimus sit, neque illi quicquam occultari, quum omnia nuda & manifesta sint ei, qui nullius personam accipit, nullumque delictum impunitum relinquit, sed cuncta hominum errata districta examinatione diiudicat, singulis merita condignam retribuens. Porro cui sic concessum est uiuere, ut nulli sceleri reperiatur obnoxius, minime tanti iudicis debet formidare aspectum, qui solummodo de ordinata & legibus suis uersa puniendo insequitur. At uero quis est adeo suimet ignarus, qui tantam sibi innocentiam in hac uita arrogare praesumat, in qua sicut Ioannes ait: Si dixerimus quia peccatum non habemus nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Quid de hoc propheta sentiat, quid uel protulerit, audiamus: Dominus, inquit, de caelo prospexit super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens deum. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Quum omnes declinauerunt se asserat, exclusit neminem quamuis sanctum, quaque multipliciter donis spiritualibus decoratum. Nam sicut scriptura commemorat, omnes peccauerunt & egent gratia dei. Si gratia Dei indigent, egeni & peccatores sunt. Meminerimus, quam se uere dominus in Apocalypsi, de propria se extollentem iustitia redarguendo feriat: Dicit (inquit) diues sum & locupletatus, & nullius egeo, & nescis quia tu miser es, & miserabilis, & pauper, & caecus & nudus. Quisque igitur quamdiu in hoc exilio est mortalitatis carne uestitus se peccatorem agnoscat, delicta sua confiteatur, deploret & corrigat. Non se regendo excuset, non se iustificet, neque sibi de propria applaudat iustitia, sed fidei oculo futurum prospectet iudicium & dicat: Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. Sic humiliter deum deprecetur fidelis, ut non iudicetur damnandus. Nam infidelis iam iudicatus est. Quo-

Laur. Iustin.

Xx modo

modo autem iudicatus: Vtiq; quia non credit in nomine unigeniti filij dei, quem pater æternus, uiuorum ac mortuorum instituit iudicem. Ex se ergo iudicatus non iudicatur denuo. Huiusmodi à fide catholica alienus futurum negat iudicium, dei iustitiã destruit, quæ unicuique reddit iuxta opera sua. Quamobrem iste tanquam semel iudicatus ut præsentis quantum ualet oblectamenta sectatur, & effreno animo terrena concupiscit, uelletq; nunquam de hac uita migrare, utpote alteram fore non credens. O quam multos titulo Christianitatis, tantum nomine, insignitos in suo gremio tenet ecclesia, qui apud se uniuersale iudicium, futuram corporum resurrectionem, inferni poenas, & paradisi gaudia fabulas arbitrantur. Nam & si uoce uel cæremonijs exterioribus contententur se deo credere, factis tamen & cogitationibus negant. Tales proculdubio nefarii, infideles & desperati sunt, ac deum esse non credunt. In quorum persona Propheta ait: Dixit insipiens in corde suo non est deus. Optime insipiens appellandus est ille, qui non esse deum, neque alterã uitam asseuerare præsumit. Dicendo uerò sic, negare audeat quod gentiles confitentur. Quæ (oro) natio est tam aliena à cultu religionis, tamq; carnis uoluptatibus dedita, quæ non credat deum esse, futuramq; uitam? Omnes communiter sectę concupiscentias suas arbitrantur alibi abundantius se perfecturas quàm hic, ubi desideria sua minime implere posse se uident, quanquam & quæ in futuro fallaciter habituros se fingant, non eadem, neque uniformia fore censeantur. Aliqui lactis & mellis flumina, atque obscœnis impudicitia actibus operam duros se sperant. Quidam in cælum ascensuros se putant, ibique choreas ducere, consummare connubia, & cætera agere, quæ pertinent ad carnis illecebras. Illa quippe autumant sibi parata in cælo, quæ incontinenter amant in seculo, nolentes corporis uoluptates amittere, sed augere per amplius. Fuere uerò nonnulli, memoratis omnibus prudentiores, qui crediderunt post corporis resolutionem in cælis se adepturos perpetuas mansiones, ibiq; cõtemplationi uacare debere, quanquam quid sit cõtemplatio uera penitus ignorarent. Hi tamen quoniam ratione corporis resurrectione minime ceperunt, illam negare auli sunt. Sane nimis esset difficile singularum sectarum, seu hæresum opiniones enarrare, in quibus alij sic, & alij sic, crediderunt futurum. Sed illi cæteris insipientiores ac uilliores sunt, qui aliam esse negant uitam, quàm istam, pecoribus, iumentis, hominibus pariterq; communem. Supra modum degenerant ab eo, quod conditi sunt, & se irrationabilibus animalibus æquales faciunt, sicut per Prophetam dicitur: Homo quum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Quo modo autem non efficiuntur iumentis similes, quum nisi uisibilia cogitare nesciant, & tanquam syluestres feræ tatum quæ carnis sunt sapiant, quoniam quod in homine præcellit coæquant corpori, quod per resolutionem suam in eandem de qua plasmatum est, materiam redit. Nonne mortalium cadauera terræ cõdita post paululum putida futura in terræ materiam rediguntur? Excipiunt namq; condignam præuaricationis suæ mercedem. Nam post perpetratum inobedientia scelus homo primus audiuit: Terra es & in terram ibis. Sane qui animæ immortalitatem, atq; aliam uitam ista præstantiorem impudenti temeritate non esse concertant, nefarii, atq; blasphemii sunt, inhonorantes dei sapientiam, ipsiusq; iustitiã, dum uniuersa confundenda contendunt, negantq; retributionem bonorum & malorum, quæ in præsentis seculo nullo modo perficitur, quoniam alibi complenda seruat. Saeva prorsus ac detestanda est horum opinio, qui animæ & corporis finem uno eodemq; momento temporis fieri arbitrantur, quemadmodum per sapientem, non definiendo, sed ratiocinando dicitur: Unus interitus est hominis & iumentorum, & æqua utriusq; conditio. Sicut moritur homo, ita & illa moriuntur. Similiter spirant omnia, & nihil habet homo iumentis amplius. Cuncta subiacent uanitati, & omnia pergunt ad unum locum. De terra facta sunt, & in terram pariter reuertuntur. Quis scit, si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, & si spiritus iumentorum descendat deorsum? Quod si esset, proculdubio destrueretur quicquid religionis est, quod fides, quod pietatis, quod uirtutis, quod gratia. Dei præterea euacuaretur consilium, hominum salus, statera æquitatis, & omne quod ad uitã sempiternã pertinere dinoscitur. Porro fatuitatem suam à ueritate fidei alieni, in tormentis positi consitebuntur, quò sola uexatio dabit intellectum. In quorum persona in sapientia uoluntate continetur sic:

Tunc

A Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitane ratione insperata salutis dicentes intra se poenitentia agentes, & præ angustia spūs gementes. Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinē improperij. Nos insensati uitã illorū æstimabamus infania, & finē illorū sine honore. Et ecce quò ergo cõputati sunt inter filios dei, & inter sanctos. fors illorū est? Errauimus itaq; à uia ueritatis & iustitiæ lumen nõ luxit nobis, & sol intelligentiæ nõ est ortus nobis. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarū iactantia quid cõtulit nobis? Transierunt omnia illa tanquã umbra, & tanquã nuncijs præcurrēs, & tanquã nauis, quæ pertrāsīt fluctuantē aquã, cuius quū præterierit nõ est uestigiū inuenire, neq; semitã carinæ illius in fluctibus. Sic & nos nati deliuimus esse, & uirtutis quidē signū nullū ualuimus ostendere. In malignitate aut nostra cõsumpti sumus. Talia dixerunt in inferno ij qui peccauerunt, quoniam spes impij tanquã lanugo est, quæ à uento tollitur, & tanquã spuma gracilis, quæ à procella dispergitur, & tanquã fumus, qui à uento diffusus est, & tanquã memoria hospitis unius diei prætereuntis. Sera profecto poenitudine errorē suū agnosceret, cūctisq; palã facient, quando cū ijs qui à sinistris erūt, irreuocabiliter sententiã damnationis exceperint. Cæterū mirū nõ est si qui fidei priuati sunt lumine per uitiorū abrupta uagatur, & pereunt, quū quotidiano exēplo discamus innumeros esse, qui ueritati catholice fidei assentiunt, & naturali pollent prudentia, ueluti infructuosas arbores occupare terrã, atq; ad bene agendū omnino esse ineptos, quẽadmodū de ipsis Propheta ait: Sapientes sunt, ut faciant mala, bene aut facere nescierunt. Aduersus huiusmodi, eloquia sacra & innata clamaratio, obtestas ut superiori suo obrẽperare debeant, sicut obedientiã sibi exhiberi ab inferioribus uolūt. Nonne beneficia sibi à deo impensa ad perficiendū diuinã legẽ eos impellunt, ne transgressores illius dāentur ingrati? De obedientia uerò creaturarū quid memorẽ, quæ ab earū cõstitutione in nullo à cõditoris sui imperio deuiare noscuntur? Sic de illis Propheta inquit: Statuit ea in æternū & in seculū seculi, præceptum posuit, et nõ præteribit. Quãobrem pudeat homines nõ esse quod deberent, ac repugnare altissimo, quū ad bene uiuendū illos diuina inuitet eloquia, naturalis ratio, collata munera, uniuersum si ordo custoditus ab æuo, hora mortis imminētis ignota, peccatorib. promulgata supplicia, atque cælestis patriæ iustis ineffabilia bona promissa. Ista proculdubio deberent emollire corda adamantina, lapideaq; & ad morū probitatē inflectere, si tamen rationis quantulacūq; eis inesset scintilla. Adeo quippe palã effecta sunt, ut nedū sapientibus & peritis, ueruetiã simplicibus, & ignaris captabilia sint, dūmodo obstinato animo, ut bene agant, intelligere nolint. Tunc omnis persuasio cassa, omnisq; ratio arbitrat indigna, quoniam in homine cõpletū est, quod per quẽdã dicitur: Impius quū in profundū malorū uenerit, contēnit. Sane ubi cõtẽptus est gratia, & ubi agitata impugnatur ueritas (quoniam omnis labor superuacuuus est) sapientiã nõ sunt seminada eloquia, iuxta admonitionē domini dicitis: Nolite sanctū dare canibus, neq; proiectatis margaritas ante porcos, ne forte conuersi elidant uos. Proinde illis tatummodo sunt propalada mysteria, qui sapientię, cõsilijs humiliter acquiescere uolūt, propriãq; salutē amare noscunt. In eis, inquã benedictio cælestis effulget, qui nesciūt resistere gratiæ, corde nõ audēt intumescere, dedignantq; præsentia plus amare q̃ deum, sed mites sunt, & sacris eruditionibus simplici corde cõsentiūt. Tales nimirū tẽporalia possidētes, sic se in illis exhibēt tanquã nõ possidēt, sicq; hoc mūdo utunt tanquã nõ utant, quoniam peregrinos in hoc seculo se esse cognoscūt. Prudenti quidē cõsideratiõe iugiter meditant, quò sine retardatiõe aliqua uisibilia cūcta pertranseant, quæ quū stare uident, labunt, sibiq; cohærētes collidūt & percidūt. Sed quæ (oro) est ista demētia, ut quis absq; ullo metu luteã uelit inhabitare domū, cuius fundamētū nutet, sint debilitati parietes, putrescat culmē, lapides quotidie singillatim euulli decidāt, & pene horis singulis totius ædificij structura ruina minari cernat? Quis uirū huiusmodi intuebit, & nõ acclamabit eū esse delirū? Sed pro dolor innumeri sunt, qui corporalis mortis periculū dānāt & fugiūt. Spūali uerò & æterno sine pauore se ingerūt. Quid, quæso, præsentis uitæ incolatus est, nisi spūalis quædã domus, in qua ad cõmoradū delegati sumus à dño? An nõ quotidie & absq; interuallo domus ista cõsumit, ueterascit, casuiq; propinquat? Tot, ut dicã, subtrahunt lapides, quot prætereunt.

Laur. Iustin.

Xx 2 dies.

dies. Transimus ab infantia ad adoleſcētiā, ab adoleſcētia ad iuuentutē, à iuuentute ad uirilitatē, à uirilitate ad ſeniū, à ſenio ad ætatem decrepitā, & tñ eouſq; attingunt rariſſimi. Verū q; ſic efficiunt lōgeui, quot calamitatibus obuoluātur, quot atterant lāguoribus, nemo ſufficienter edicit. Horū pfecto uita ſibiſplis oneroſiſſima eſt, qm̄ caligat uisus, eorū obturat̄ auditus, olfactus amittit̄, guſtus ſathicit, palpitat tactus, foetet anhelitus curuant̄ genua, grefſuūq; itinera baculo ſuſtētant̄, ſiuntq; nōnunquā eorū p̄pinquis & notis intolerabiles ad uidendū. Singuli ærumnoſæ uitæ ipſorū cōpatiunt̄, & carnis ſine dei offenſa precantur interitū, nō odij, ſed cōpaſſionis permoti affectu, credentes eorū miſerijs mortē finē eſſe daturā. Et tñ cōtingit multis, ut de tēporali ad ſuppliciiū trāſeant ſempiternū. Memoratū ſpectaculū corā ſeculi amatoribus poſitū, & heu uitæ corporalis diuturnitatē totis uifceribus cōcupiſcūt. O cæca mortaliū cupido uiuendi. O inueterata inſenſibilitas mentis, quō duceris, quō traheris? Aduerte, quæſo, quid uelis, quid uel deliteſcēdo exoptes. Deſideras quippe nō mori, quod nūquā obtinere ualebis. Quis eſt (inquit Propheta) q; uiuet & nō uidebit mortē? Annorū quoq; cū corpis ſoſpitate multa cupis implere curricula, & minime recolis uerbū Prophetae dicentis: Annū noſtri ſicut aranea meditabunt̄, dies annorū noſtrorū in iſplis ſeptuaginta annis. Si aut̄ in potentibus octuaginta anni, amplius eorū labor & dolor, quoniā ſuperuenit māſuetudo & corripemur. Experiētia aliorū te doceat neminē hic diu poſſe ſubſiſtere. Nā uelit nolit quiſq; ex hac uita migrare compellitur. Noli itaq; amare quod tranſit, ſed neq; moliaris rei illi inhærere, quæ labitur. Noli, inquā, cōcupiſcere inaniter, quod nulli unquā conceſſum eſt. Non enim in præſenti ſeculo, ſed in cælo uitæ prærogat̄ æternitas. Quamob rē ſollicitus eſto, nō ut in hac peregrinatione diutiſſime uiuas, ſed ut mundi iſtius queas cum ſalute animæ appoſita tibi deuitare pericula.

Pſal. 88
Pſal. 89

Quod ſolerter ſtudeant mortales diaboli uitare laqueos, quorum hic mundus eſt plenus. Cap. XVIII.

Peregrinationis huius itinera gradientes magnopere ſtudeant uenatorū ſpiritualiū, quibus hic mūdus eſt plenus, declinare tendicula, quæ nemo niſi qui illa cognoscit, euadere poteſt. Verū ad hoc quis idoneus? Quis, inquā, eſt q; dæmonū nō ignoret fallacias? Vbiq; ad capiēdas animas retiacula tēdūt. In diuitijs, & paupertate. In ſublimitate honoris, & in mundi cōtēptu. In uoluptatibus carnis, & aſteritate pœnitentiæ. In crapula, & ſobrietate. In rerū affluentia, & paritate uictus. In loquacitate & ſilentio. In nitore, & ſordibus. In lætitia & ſletu. In adminiſtratione tēporaliū & remotione quieta. In libertate & ſubiectione. In labore & ocio. In occulto & publico. In ſolitudinibus & ciuitate. In debilitate, & corporis ſoſpitate. In uigilijs & torpore. In gloria & ignobilitate. In infamia & fauoribus hominum. Et ut paucis uniuerſa cōprehēdā, nullus eſt locus, nulla actio, nullaq; perſona, quæ ab ipſorū deceptionibus libera exiſtat, quoniā nequeūt excludi parietibus, nec placari precibus, neq; terroribus coerceri. Quāob rē oculate & maxima cū maturitate incedēdū eſt, atq; ab omnibus cū Dei timore uiuēdū, & potiſſimū ab his, q; ob uinculū cōnubij, ſeu curā inuitabili rei familiaris colligati ſunt ſeculo, quoniā ad caſum p̄cliuiores ac propinquioreſ eſſe noſcunt̄. Equidē ubi bellatorū grauior incūbit inſultus, ſollicitior ad pugnandū debet adhiberi cuſtodia. Cæterū quū æquoris intumeſcūt undæ, & oborta tēpeſtas acrius ſolito deſæuire cōſpicit̄, prudētius nauigādū eſt, atq; portus quaritanda trāquillitas, ne incautū bellatorē interitus, & torpētē nauā marini fluctus inuoluāt. Hinc plane animaduertēdū eſt, q; in ſolitudinibus, & in cœnobijs à fragoribus mūdi ſemotis propior eſt hominū ſalus, cōuerſatio tutior, minora pericula, rarioreſ caſus, & ab eorū celerior reſurrectio, q; in ſeculo, ubi incētiua exurit flāma libidinis, auaritiæ cupido dominaſt, & ſupbia ſaſtus attollit. Quid em̄ eſt mūdus iſte, niſi quidā ſpūalis uenationis locus, in quo totēdunt̄ laquei, quot immittunt̄ tētationes, ſeu ad delinquēdū hominibus emergūt cauſæ? Singula tētatio, ſingulus eſt laqueus. Porro uenatores infeſti ſunt aereæ poteſtates, contra quas oēs qui ſaluari deſiderāt, oportet habere cōſlictū. Apoſtolū audi: Nō eſt nobis colluctatio aduerſus carnē & ſanguinē, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mūdi rectores tenebrarū harū, cōtra ſpūalia nequitie in cœleſtibus. Pugnāt hi hoſtes omni calliditate aduerſus nos, ut noſtrū diripiāt ſpūalē theſaurū, quē ipſi homicidæ opti-

1ph. 6

Atime ſciūt latere in nobis. Moliunt̄ etiā noſtrū impedire iter, ne ſcādamus ad cælum, un̄ ipſi turpiter depulſi ſunt. Ob illorū ergo importunitatē nobis certādi eſt indiſta neceſſitas, ut uiriliter dimicemus, hortamur ad bellū, certatiū nobis pponunt̄ exēpla, uictorū merces offerēt, præliādīq; tribuit̄ gratia. Aduerſariorū ſiquidē pauēda immanitas, ac laqueorū numeroſa pericula dimicare nos cogūt. Chriſtus nos inuitat ad bellū, q; pacem auferre uenit. & gladiū ad præliādū miſit in terrā. In eccleſia quotidie martyrum ſanctorūq; recitant̄ agones, quatenus ipſorū animati exēplis ſcutū arripiamus fidei, gladiū ſumamus ſpūs, & ſpei galea, ac patiētiae lorica præcti nullatenus hoſtibus terga uertamus, quin potius uiriliter reluſtemur, eosq; orationū iaculis inſequamur intrepide, q; aduſq; propulſati diſpereāt, & pacatū ſentiamus noſtræ mētis habitaculū, atq; ad ſuſceptionē eterni regis decēter ornatū. Ipſo quippe deſcendente ad nos duplici mercede ditamur. Quarū alterā guſtamus in re, alterā uerò delectabiliter tenemus in ſpe. Sane ſpei præciū ſolus ille nouit qui accipit, q; locuples ſit, quāue iucūdū. Rē aut̄ ipſam quiſquis in mentis penetralibus humili deuotione deguſtat, recōdit, ne nota hoſtibus fiat, & ob id grauioreſ patiat̄ inſidias. Res nāq; iſta ſpūalis eſt gratia & ſyncerus pietatis affectus, q; gratuita dignatione à dño prærogat̄ certatibus, ut robuſtiores, prudētioresq; ſiāt in prælio. Sine qua gratia proculdubio, quicūq; bellare præſumit, ſuccūbit & deficit. In huius igiū mundi ſtadio cōſtituti uenatorum laqueos, præcioſum theſaurū noſtrū, & qua uia pergere debeamus ad patriā, intelligere ſtudeamus, quoniā horū ignoratiā prorſus ruinae noſtræ occasio eſt. Porro ſciētia iſta cōis eſt omnibus, quē admodum & iactura. Nulli licet talium carere notitia, quoniā nemo eſt qui à tētationibus liber exiſtat. Nā uniuerſis uenatorum parati ſunt laquei, nō uniformiter, ſed iuxta ſingulorum qualitātē & ſtaturū. Aduerſarij etenim noſtri aſſueti in prælio ſpūales ſpūalibus, & carnales carnalibus oppugnant inſidijs. Nullum eximunt, nemini parcent, nulliusq; pertimeſcūt uirtutem. Verum ſi minime ueriti ſunt ipſum mundi ſaluatorem appetere in quo nihil ſuum eſſe ſciebant, cuiuſquā ne ſanctitatem formidare ualebunt? Tantæ ſiquidē uerſutiæ ſunt, itaq; perſpicacitate naturalis pollēt ingenij, ut cunctorū mortaliū facillime ſenſum euerterent, ſi nō repercuſſi diuina labefactarent̄ uirtute. Eos quippe ne ad libitū noceāt, pro uidentia ſuperna reſellit: ſicut Apoſtolo perhibētē didicimus. Fidelis (inquit) eſt deus, qui nō patiet̄ uos tētari ſupra id quod poteſtis, ſed faciet cū tētatione prouētū, ut poſſitis ſuſtinere. Hinc eſt q; ſequitiā illorū ſentimus, bacchātē furorē nouimus, tētationumq; perambulamus laqueos, & tamē cœleſtinos protegēte gratia minime ſuperamur: qm̄ ſic iuſte diſpoſuit deus, ut nō niſi cōſentiētibus nobis, laqueos pedib. noſtris injicere queāt. Nā ſpūales pedes noſtri anime affectus ſunt. Hos cōpedib. ſuis irretire cōtēdūt. Quāob rē rerū uifibiliū amorē affectibus noſtris conant̄ innectere, quatenus abdicato à nobis noſtro affectu nullū gratū receptaculū habitandi in nobis deus noſter inueniat, qui per dilectionē & fidē in cordibus hominū cōmorari dignat̄. Stupēdū prorſus in nobis geritur quoddā ſpūale certamē, ſedula cōſideratione digniſſimū. In hoc quippe mundo, tanq; agunt. Neſciētes, ō quātas inſidias patimur, quot de ſupernis ſedibus nobis ſuffragia dirigunt̄. Suffragat̄ deus ut ſaluet, diabolus inſidiat̄ ut perdat. Cōcertāt ambo, nō inuicē, ſed in nobis, uolētes reportare uictoriā. Quāuis deus omnipotēs ſit, nullusq; ipſius poſſit reſiſtere uoluntati, nō tamē uoluntate, ſed æquitate nobiſcū certat, nō ut quicquā cōſequatur de noſtro, ſed ut nos reuocet ad ſe propter nos, noſq; ab interitu eripiat ſempiterno. Certat, inquā, quum ad oſtium cordis pulſat ut ingrediatur, ſpiritualiterq; manducemus cum illo, & ipe nobiſcū. Hinc eſt quod inuiſibilia bona promittit, interna gaudia præſtat, ut nos alliciendo trahat ad ſe, in ſe collocet, & nos de ſe beatos ſemper efficiat. Hac de cauſa mandatum dilectionis inſtituit nobis dicens: Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, ex toto anima tua, ex tota mente tua, & ex omnibus uiribus tuis. Hoc unico præcepto, noſter optime ordinatur affectus, coerceturq; ne perfluat, decipiatur, capiat̄, ac delictorum compedibus alligetur. Nouerat dei ſapientia, quā dulcis ſit carnis illecebra, quantum uē humana affectio uifibiliū amoris ſit pro-na, in quibus innumerabiles occultati ſunt laquei, propterea dilectionem perſuaſit, ac diligendi legem dedit, quatenus luſtuolum amorem diuino amore compelſceret, &

1. Cor. 10

Deut. 6

per internum gustum ab exteriorum delectatione affectum hominis ablaetaret, faceretque ex uisibilibus ad inuisibilia, atque ex temporalibus ad aeterna diligenda transire. Ex aduerso diabolus fraudulenter suadet carnis nos debere oblectamenta sectari, amare diuitias, culmen honoris appetere, caeteraque quaerere, quae ad perfectionem temporalis felicitatis pertinere noscuntur, non ob aliud prorsus, quam ut euertat incautos, ac uisibilem uoluptati seruiant, inuisibilem amore neglecto. Quamobrem o homo diligenter discute cui obtemperare uelis, uide sapienter cui ex his duobus salubriter tuum praestes affectum. Ambo illum exigunt a te. Ambo ipsum possidere desiderant. Thesaurus tuus spiritualis est amor tuus. Quicquid amaueris, uiolenter te trahit post se, nec te sinit separari a se dicente domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Caeterum quia duobus dominis seruire non uales, prudenter, quae so, obserua cui, sicut dixi, merito famuleris. Ut igitur agnoscas quid eligas, diuinam eruditionem attende. Fur (inquit incarnata ueritas) non uenit nisi ut fureretur maet & perdat. Ego autem ueni ut uitam habeant & abundantius habeant. Diabolus fur nuncupatus est, qui dei honorem in homine auferre presumpsit. Furis itaque huius consilium abijce, illiusque agnosce fallacias. Venit ad te ut tuum fureretur thesaurum, sibi que te consentientem maet & perdat. Mundi quoque blandimenta contemne, quonia deceptio illius refertus est laqueis, quos optime superabis, si pro Christi amore ipsum amare desieris. Hoc apostolica te docet autoritas: Nolite (inquit) diligere mundum, neque ea quae in mundo sunt, quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorum, aut superbia uitae, quae non est ex patre, sed ex mundo, & mundus transit, & concupiscentia eius. Ecce uenatorum spiritualium quot sunt laquei ad capturam animarum per uniuersum orbem diffusi. Hos tantummodo euadunt qui mundum ipsum dedignantur amare, illum secedendo spernunt, eiusque concupiscentijs abdicatis deo in spiritu militare proponunt. Nam caeteri serui emptitij sunt, & curam seculi compedibus irretiti, eo arctius, quo immoderatus transitoria diligunt, eo que miserabilius, quo minus propriam captiuitatem agnoscunt.

Quod nullus illo miserabilior est, qui quum sit seruus, liberum se esse arbitratur. Cap. XIX.

Quomodo nullus aegrotus eo incurabilior est, quam qui sanus esse se putat, ita & captiuo nemo miserabilior est illo, qui arbitratur esse se liberum. Nullum iste redemptorem quaerit, redemptionis precium habere non curat, atque captiuitatis suae damna non plangit, ducitur, caeditur, trahit, & insensibilis perseverat. Quae (oro) est ista captiuitas, quae inuisibiliter, ac insensibiliter ita tenet oppressum, ut onus suum non sentiat, neque damnum proprium agnoscat ipse qui patitur, impulsusque accedat post dominum, & sua sponte abire se credat? Sane propriae cupiditatis peccator quisque est seruus, aqua tenetur pressus, & perquam iuste damnat. O quam mala, quam perniciosa, quam ue fortis cupiditatis est seruitus? Trahit sua unumquodque uoluptas. Quamobrem tot funibus ligatur peccator, tot uinculis detentus trahitur, quot seculi desiderijs colligatus tenetur, eo que grauiori seruitute atteritur, quo ampliori felicitate attollitur. Quum locupletatur diuitijs, possessionibus ampliatur, cupiditatis est seruus, dum uoluptati carnis operam tribuit, pudicitiae libertatem amittit. Si honoribus sublimatur, intumescit interius, diaboli captiuus efficitur, quonia sicut scriptura sacra testatur: Ipse est rex super omnes filios superbiae. Ab huiusmodi spiritualibus funibus quicumque astrictus est, non nisi gratia cooperante liberatur. Tandem illusum ducitur, ac trahitur, quadiu hoc mortali tegitur indumento. Sed quo ducitur? uel a quo trahitur? Ducitur plane per te nebras uitiorum, per illecebras delictorum, per oblectamenta seculi. Nimirum cupiditate trahente, impellente uoluptate, elatione dominante. Caeterum quadiu memorata seruitutis ignorat tyrannidem, laetatur quum malefecerit, & exultat in rebus pessimis, praesse gaudet, quotidianisque successibus mundi magis, magisque florere desiderat, nec aduertit miserissimus ibi maiorem imminere ruinam ubi gradus est altior, & tanto multipliciora, atque indissolubilia fore uincula, quanto detestabiliora in homine contigerit esse facinora. Tales (quanquam raro) difficile corriguntur, corriguntur tamen nonnunquam, quonia deo uersa possibilia sunt, quae quos uult de genebris uocat ad lucem, & ex inimicis & extraneis amicos facit & filios. Correctio quippe ista malorum que conuersio agitur operante gratia, & ut

ut plurimum interueniente flagello. Bona gratia quam ad iustificationem impiorum largitur, Deus, absque illis condignis meritis, sine qua nullus infertur caelo, & sanctorum consortio, efficitur dignus. Verum diuini flagelli quis ualet enarrare praecordia, ipsiusque referere profectus? Munus est Dei, filiorum praecipuum signum, lumen mentis, peccatorum uenia, emendator scelerum, origo uirtutum, concupiscentiarum interemptor, salus animarum, nutrimentum spei, robur fidei, caritatis augmentum, praecursor ueritatis, additamentum sapientiae, & passionum carnalium antidotum singulare. Isto deficiente multiplicantur delicta, mentis densatur caecitas, mundi inardescit cupiditas, & superbiae accrescit tinea. Nam quemadmodum continuus successus temporalis indicium damnationis est, ita flagelli eruditio, cum patientia, indubium praedestinationis agnoscitur esse praesagium. Propterea Apostolus ait: Fili mi noli negligere disciplinam domini, neque fatigeris, quum ab eo argueris: Quae enim diligit dominus, castigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate, tanquam filijs uobis offert se Deus. Quis enim filius quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & non filij estis. Omnis autem disciplina in presenti quidem uidetur non esse gaudij, sed moeroris, postea fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae. Vides ne apostolico testimonio, quam proficuum sit diuinum in se perferre flagellum? Verum quam perniciosum sit sine aliqua eruditione in hoc seculo feliciter uiuere, propheta indicauit dicens: In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur, ideo tenuit eos superbia, operati sunt iniquitate & impietate sua. Prodiit quasi ex adipi iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Hanc prophetica sententia seculi amatores nunc audiant, qui prosperitatem appetunt momentaneam, nullum flagellum uolunt perpeti, nullisque tribulationibus erudiri. Quin potius sibi uolunt ad uota uniuersa succedere, efferi honoribus, facultatibus ditari, filiorum dilatari propagine, esse incolu mes corpore, abundare delicijs, uoluptatibus incrassari, sicque florere, ac si nunquam essent morituri. Audiant, inquam, & corde euigilent, formidentque nullam aliam, praeterquam temporalem felicitatem quam habent, esse remunerationem percepturos a domino, atque audire. Fili recepisti bona in uita. Nam sicut semel tantum pro peccatis irrogatur correctio, ita pro uirtutibus praestatur donorum retributio. Quamobrem redeant ad se qui prosperitatibus pollent, discantque quam perniciosus sit suus status, quam breuis laetitia, quam inanis iactantia, quam propinqua mors, & quantis sua uita circumspecta sit laqueis, quam saui aduersarij, quantum ad seducendum callidi, quamque cupidi ad praedandum. Nam omni aueritate latentem (non quidem nostrum, sed ad custodiendum accommodatum nobis) moliant auferre thesaurum. Iste thesaurus non est auri, non argenti, neque gemmarum, sed spiritualis, inuisibilis humanis obtutibus, immensaque ualoris. De illo quippe ait Apostolus: Thesaurum istum habemus absconditum in uasis uiculis. Verus plane, & supra modum preciosus thesaurus est rationalis spiritus, in lutea carne inclusus, qui nobilem Dei sui in se ostendit imaginem, praecipue si non sit letalis peccati colluione pollutus. Tanti siquidem est, ut filij Dei redemptus sit sanguine, quemadmodum per Petrum dicitur: Scientes, inquit, quod non corruptibilibus auro & argento redempti estis, de uana conuersatione paterna traditionis, sed precioso sanguine quasi agni incontaminati & immaculati Christi Iesu. Tunc illius dignitas agnoscitur, tunc quanti sit recte iudicatur, quum ab originalis delicti abstergitur macula, quum ingenta libertate potitur, quum gratia sanctificationis impletur, quum donis spiritualibus fecundatur, cum reiectis mundi oneribus per contemplationem in caelestia rapitur, & quum per amoris incendium angelicis spiritibus sociatur. Nam quamdiu in hoc arumoso exilio temporalium curis agitatur, donec amore uisibilem captiuus tenetur, quousque delictorum coeno foedatur, atque mortalitatis istius uinculis alligatur, illius praecleara sublimitas ignoratur. Hinc est quod amatores mundi isto uilipenso atque neglecto, thesauros sibi cumulant temporales, amplificant praedia, rura emunt, augmentant redditus, replent horrea, & promptuarum suarum exuberare laetantur. O quam frequenter pro aggregandis his omnibus spoliant pauperes, rapinas exercent, iniusta lucra sectantur, amittunt propria, ut aliena lucrentur. Grauis prorsus est ista iactura terrenam tantum de laboribus suis reportare mercedem, ac pro adipiscendis aeternis supplicijs conscientiae euacuare marsupium. Taliu negotiorum

torum (heu) quantus est numerus, quanta cupiditas, quanta sollicitudo. Si diligenter quaesieris ubique eos abundare reperies, adeo ut aestimetur insanus, qui huiusmodi contempserit exercere commercia. Hinc est, quod seculo renunciare uolentibus tot obijcitur obstacula, persecutiones fiunt, tendunt insidiae, inferuntur minae, lacrymae funduntur, multiplicantur preces, promissa exhibentur, uenenatae ingeruntur blanditiae, dolosa adinueniunt rationes, nedum ab amicis uerumetiam a parentibus. atque propinquis, ut evertant animos eorum, obnubilent mentes, intentiones mutent, faciantque illos in interitum precipitare perpetuum. Si uero praeualent, exultant tanquam uictores capta praeda, & uelut ferae pessimae in innocentium sanguine. Lugenda profecto atque perniciofa nimium est ista uictoria. Nunquid Christianae fidei uult ista professio? Nunquid dominus Christus sic docuit? Nonne inquit? Qui non odit patrem, aut matrem, fratres aut sorores, propinquos & filios, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Praetulit spiritum carni, coelum mundo, parentibus Deum, quod est optimum pietatis genus. An non quisque magis obtemperare debet Deo quam propinquis? Equidem quum non uocat nos Deus parentibus famulandum est, illisque uitae sunt impendenda suffragia, necnon honoris reuerentia exhibenda. Sic namque dominus ipse mandauit in lege: Honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longaeuus super terram, quam dominus Deus tuus daturus est tibi. Caeterum uocante nos Deo, gratia nobis se infundente superna, etiam inuitis parentibus, confugiamus ad Christum, qui uerus est parens. Quamobrem, o quisquis es, qui diuini luminis illustraris splendore, sentisque ad contemptum mundi prouehi a domino, noli praestitum tibi speruere donum, noli obsurdescere aperire pulsanti. Surge ocyus, & te uolenti erigere, manum porrige. Non te lacrymantium parentum detineat amor, non dulcedo affinium, non amicorum supplicatio, non temporalium perniciofa cupido, neque seductoria mundi uoluptas. Aduerte, quae so, si mundum diligis, si in illo conuersaris, in quanto discrimine uuas. Quocumque te uertes, concupiscentiae ignem accensum inuenies, quem si copulari permiseris tuo, uret te, & in fauillam rediget. Fuge igitur sicut tibi suadet gratia ad montana cum Loth, & saluaberis. Fuge, inquam, ad perfectionis celsitudinem, quae te docet renuacare seculo & omnibus pompis eius, prout in baptismatis tui professione spopondisti. Sane quum ad illud accessisti, ut Christianae militiae sociareris collegio, ac nouae gratiae stipendia sumeres, datis fidei uisoribus, diabolo, mundo, & pompis eius te abrenunciare confessus es. Vide ergo ne promissum tuum irritum facias, neque fidei tuae uota dirumpas. Habebis profecto accusatores praeruaricationis tuae, habebis ueridicos testes testificantes aduersum te, habebis iudicem, qui nullius personam accipit in suae executione sententiae, nulliusque ueretur potentiam. Proinde esto consentiens aduersario tuo, dum in huius peregrinationis es uia, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus, de quorum manibus nunquam liberaberis, nisi solueris usque ad quadrantem minimum. Aduersarius tuus promissio tua est. Quandiu spopondisti exoluis, nullam tibi molestiam irrogat, nullam querimoniam agit contra te. Ex praeruaricatione tua tibi efficitur aduersarius. Noli praeruaricari promissum, & amicus erit, testificabitur pro te, teque uictorem ducet ad brauium. Redde igitur quod sponte promissisti. Nemo te inuitum duxit ad baptismum, nullus te compulit uouere, nemo te coegit accedere, neque blanditijs inuitauit, libera est ecclesia, patet omnibus intrare uolentibus. Nullum abijcit, nemini contradicit, sed uniuersos, tanquam pia mater, de natorum propagatione sollicita admittit confugientes ad se. Accessisti, libellum repudij recitatum coram te audisti. Requisitus an crederes, an diabolo, mundo & pompis illius renunciare uelles, uoce clara multis praesentibus consensisti, teque promittendo debitorem constituisti. Causa tua, uox tua, confessio tua agunt contra te, & te reum ostendent, & te acclamabunt mendacem, si obseruare neglexeris, quod te facturum esse dixisti: lex utique quae tibi obijcitur, communis est omnibus, qui Christianae fidei assequuti sunt gratiam. Aliter neminem admitteret sancta religio, nisi palam confiteretur, quod tu ipse fecisti. Sano itaque consilio utere, cuncta despicere, uniuersa quae possides, pauperibus tribue, quatenus expeditis gressibus ad illum ualeas properare qui ait: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris: iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.

A leue. Requiem procul dubio reperies opulentam, si iugum illius suauis super te sponte susceperis. Non te premet, quoniam leue est, & portantem se portat. Fietque quotidie tibi ex usu delectabile, suauis ex gustu, atque ex Christi imitatione iucundius, propterea accelera, propera, festina, & uelociter curre ad Christum, qui sibi famulantibus praemia pollicetur aeterna. Te quidem de caelo descendens sicut ouem errantem quaesiuit in terra. Te extensis brachijs, aperto latere, capiteque demisso praestolatur in cruce. Iam debita tua soluit, iam te patri reconciliauit, ac bonitatis suae tibi patefecit arcana. Te quoque gratanter ad suum conuiuium nuptiale inuitat, in sua te cupit aggregare familia, ut illi iugiter assistas in spiritu, laudes exhibeas, tua offeras uota, preces effundas, ipsiusque die ac nocte delectabili fruaris praesentia. Porro si illi mundo corde uacare studueris, si eum tota mente dilexeris, spiritualibus te locupletabit diuitijs, sublimabit honoribus, uirtutibus fecundabit, necnon incerta & occulta sapientiae suae tibi reuelare dignabitur, laetaberis quippe in illo, & ipsi complacebit habitare in te. Tunc absque errore, agnosces noxias esse mundi delicias, fugitios honores, extensos in mundi prosperitatibus laqueos, mortemque uicinam. Agnosces, inquam, gratiam redemptoris tui, munus praerogatum, inuisibilia bona promissa, atque pro his laetus effectus cantabis, & dices: Benedic anima mea dominum, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, qui redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus, qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur ut aquilae iuuentus tua. Huiusmodi sacri amoris spiritualisque deuotionis studijs eruditus, sine moerore peregrinationis tuae iter incedes. Sciens autem hic te ciuitatem non habere manentem, futuram quae in caelis est, tota intentione requires.

Qualiter conuersationem suam ordinat, qui in hoc seculo peregrinum se esse cognoscit. Cap. XX.

C Visquis sapit, quod a uere fidelibus opportune sciendum est, minime ambigit se in huius uitae peregrinari exilio, in quo ex quotidiana experientia innumeris se conspiciat subiacere periculis. Hinc est quod seculum hoc amare non potest, tanquam horis singulis emigraturus ex ipso. Viatoris quippe more se praeparans sarcinulas suas colligit, laetans cum prophetis per singulas noctes lectum suum, & stratum suum lacrymis humiliter rigans. Porro super sui custodiam uigilat, conuersationem suam prouida discussione gubernat, de ordinata ordinat, deiecta erigit, agenda disponit, sicque prudenter uiuit, ac si de proximo moriturus existeret. Beatus qui sic uitam suam ducit innoxie, ut aeterni iudicis minime pertimescat aspectum. Beatus, inquam, qui peregrinationem suam sincera mente deplorat, & per amoris incendium iugiter deuotione suspirat ad patriam, cum Propheta gembundo corde, decantans: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem Dei. Huiusmodi omnia seculi oblectamenta contemnit, alta despicit, pertimescit prospera, terrenamque substantiam in praesentiarum possidere refugit, nolens transeuntium rerum curis, praeter necessitatem oneratus incedere. Quamobrem lacessitus iniurijs patienter tolerat, irrisus iniuste interitus gaudet, spoliatus exterius aeterna prospectat, quemadmodum de quibusdam Apostolus ait: Rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes uos habere meliorem & manentem substantiam. Nam fidei perspicuo irradiatus lumine, ciuitatis supernae cuius Deus est artifex, cupit esse colonus. Propterea per spiritualis libertatem generosus effectus, uniuersa quae sub caelo sunt, arbitratur ut sterco, quatenus caelestium bonorum ipsius, fieri mereatur participatione beatus. Nempe ciuitatis illius excellentiam, angelorum frequentiam, ciuium gloriam, deliciarum opulentiam, mansionum magnitudinem, atque desiderabilium omnium exuberantiam admirans inardescit, concupiscit, gemit, & ait: Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Rursusque defluentibus lacrymis & corde liquecente, o quam gloriosa (inquit) dicta sunt de te ciuitas Dei, sicut letantium omnium habitatio est in te. Equidem exilij istius mora confectus eo impatientius uiuit, quo patriae caelestis gaudia clarius intuetur, atque in eam certius post corporis resolutionem ingredi praestolatur. Fit interdum spei in illo succrescente fiducia onerosum omne

omne quod humanis sensibus famulatur, dum quantum distet inter exilium & patriam, E
 coelum & terram, uitam & mortem, moerorem & gaudium, ueritatem & umbram, aeternitatem & tempus, corruptionem & incorruptionem, felicitatem & miseriam, perturbationem & pacem, lucem & tenebras, fide propalante cognoscit. Proinde igniti desiderij anxietate permotus, propheticum illud ingemiscens dicit: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, habitauit cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea. Merito prolongationem incolatus seculi istius ingemiscit quicūq; ciuitatis supernae claritate inspecta exilij huius spirituales tenebras contuetur. Huiusmodi tenebras mundi nuncupauerim amatores, de quibus dicitur: Et uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt. Non erat Christus dominus lux, quae ad hoc descendisset e caelo, ut mundum sensibilem, & corporeum illuminaret, qui per tanta annorum curricula a sole uisibili perceperat lumen, sed spiritualis lux diuinum in se habens fulgorem, quae rationalem hominis spiritum de inuisibilibus erudire. Hac profecto lucem mentes peccatorum infidelitatis tenebris obuolutae minime tunc comprehendere ualuerunt, quemadmodum nec modo, sicut per Paulum dicitur in quibus (inquit) Deus huius seculi, uidelicet diabolus excacauit mentes infidelium, ut non fulgeat eis lumen euangelij, & salui fiant. Nonne rectissime amatores seculi tenebrae uocantur, qui Dei cognitione carentes delectationem carnalem, quae letale uirus est animae, praepouunt spirituali, illamque auidius amplectuntur? An non densissimae tenebrae sunt quando toto affectu huic uitae inhærere satagunt, atque in ipsa, tanquam in patria florere desiderant? Quae tum ex uicissitudine temporum, tum ex successione generationum sine interuallo uergit ad occasum, more peregrinantium, qui perambulantes ciuitates & castra, nequaquam in eis nisi necessitatis causa residentes naturali impulsu feruntur ad patriam? Nam uelint nolint homines, quamdiu in corpore sunt, per hanc uitam uiuendo pertranseunt. Nec segnius incedit iacens eo qui currit. Omnes incessibus paribus gradiuntur ad mortem, quanquam non eadem hora pertingant. Plerumque tamē fit, ut qui futuri arbitrabantur nouissimi sint primi, & primi nouissimi. Nam quemadmodum uniuscuiusque uitae incertus est finis, ita properandi ad finem manifestus est cursus, qui nullo euentu nulliusque uoluntate ualet retineri quin defluat, & nihilominus filij hominum adeo effecti sunt faui, ut negligant sibi itineris sui praeparare uiaticum, illaque praemittere ante se, quae eis peregrinatione completa proficiant. Non enim quae ad uitae huius usum concessa sunt ad futuram prodesse noscuntur. Porro, uiaticum, quod peregrinantibus nobis optime congruit, est cordis munditia, conscientiae nitor, deuotionis feruor, compunctionis gemitus, poenitentiae labor, uitae sanctitas, uirtutum merita, interpellationes sanctorum, eleemosynarumque largitio pro Christo iustis exhibita, dicente domino: Facite uobis amicos de mammona iniquitatis, ut quum defeceritis, recipiant uos in aeterna tabernacula. Tale uiaticum renunciantes seculo sibi praeparare studuerunt, propterea festinatione tam alacri supernae Hierusalem pertingunt ad patriam. Habentes quippe uictum, & uestitum, hisque contenti ultra nil quaerunt. Sciunt non decere Christianum in huius peregrinationis uia, sibi thesaurizare diuitias, H
 cuius caelestis patriae a domino spondetur haereditas. Nolite (inquit dominus) thesaurizare thesauros in terra, ubi erugo & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt, & furantur. Vbi autem thesaurizandum sit, mox intulit: Thesaurizate autem uobis thesauros in caelo, ubi nec erugo nec tinea demolitur, neque fures effodiunt nec furantur. Sibi itaque, non posteris in caelo thesaurizare desudant: longe etenim quam seculi amatores prudentiori utuntur consilio. Secum proprios perferunt sudores, diuitiasque praemittunt suas, nolentes in sua necessitate positi alienum praestolari suffragium. Caeterum proprijs thesaurizare liberis, atque nepotibus, nequaquam reprehensibile esse censuerim, dummodo thesaurizantem immoderatus cumulandi non impellat affectus: sicque thesaurizet, ut absque delicto id faciat, quod est rarissimum, atque difficile. Nam si delinquendo
 Math. 16 acquirit, insipienter agit. Quid prodest (ait ueritas) homini si mundum uniuersum lucratur, animae uero suae detrimentum patiat? Noli igitur o secularibus curis dedite, te ipsum perdere, neque animae tuae detrimentum facere, ob tuorum amorem filiorum. Quis (quae lo) obluere diuitiae a parentibus delegatae? Te aliorum experimentum doceat, te defunctorum

A
 storum parentum haeredum ingratitude erudiat, te abstetium damna prudentem faciat. Non te (oro) seducat natorum affectio, ut te neglecto, ad thesaurizandum illis omne uitae tuae studium impendas. Verum si te illis thesaurizare delectat, tibi quoque cum illis thesaurizare non pigeat. De his quae acquiris, egenis tribue, eroga infirmis, pupillis, & uideis, ut depositum tuum in caelo accumules, prophetae exhortationem imitare dicentis: Frange esurienti panem tuum, & egenos uagosque induc in domum tuam. Quum uideris nudum operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & anteibit faciem tuam iustitia tua. Praecedat ergo te iustitia tua, & antecedat te misericordiae opera, quatenus te decedente, te patiente, te postulante assint. Recole diuitis egestatem, qui gutta aquae flagitando non meruit, quoniam esurienti Lazaro panis micam praebere contempsit. O quanta dementia est futurae uitae congruentes sibi non aggregare diuitias, magisque liberos proprios amare, quam se? Quid (oro) profuit defunctis temporalium facultates, affiniuntque successus, gehennae incendio cruciatis? Quid, inquam solatij conferunt perlati labores pro adipiscendis dignitatibus, ac magnificanda progenie? Sic namque uani mortales effecti sunt, ut plures aestiment temporalem memoriam, quam aeternam. Hinc est quod alta construunt palatia, signa sua parietibus imprimunt, nomenque suum in rumoribus popularibus latantur esse diffusum. Nec aduertunt miseri in hoc arumnoso exilio nullius famam esse posse perpetuam, quoniam cum decedentibus ipsa pertransit. Quamobrem o prauaricatores redite ad cor, reuertimini ad iudicium, o mundi istius habitatores & ciues, atque desideriorum uestrorum parumper cohibete ardorem. Prudenti (quae)so) examinatione intelligite errorem uestrum, & mundi quem diligitis illecebrosam fallaciam. Rationales propterea conditi estis, ut uerum a falso, & bonum discernatis a malo. Vah (inquit propheta) qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras. Nonne malum bonum & bonum malum esse asseritis, quoties sapientiae salubri neglecto consilio, atque spiritualibus spretis consolationibus, quae Deum timentibus tribuuntur, impiorum hominum uoluptuosa itinera sectari nitimini? Nempe tunc tenebras lucem, & lucem ponitis tenebras, quum momentaneam felicitatem sempiternis praefertis delicijs. Nunquid terrena prosperitas, quum tenetur, non fugit: nonne labitur dum stare uidetur? Speciosa quippe tanquam impudicissima meretrix apparet in facie, & intus tota est deformis, & squalida. Est namque in promissionibus fallax, & in fallendo ueridica. Insipientium animos blandiendo uulnerat, arripit & spoliat, ut amplectatur uocat & despicit. Sibi inhæreres attollit ad horam, honorabiles reddit, & post paululum a se abiciens esse facit inglorios. Vidi (inquit propheta) impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiui & ecce non erat, quae suae & non est inuentus locus eius. Et hoc unde? Vtique quoniam in lubrico posuit pedem suum, atque peregrinationis suae tenebras arbitratus est lucem. Eoque turpius ad ima dilapsus est, quod immoderatus ad seculi alta conscendit. Vbi (quae)so) sunt potentium minae, imperiales insulae, scepra regalia, & tyrannorum gloria? Quod, inquam, Croesi diuinitiae, magnificentiae Assueri, celeberrima Salomonis fama, ac Romanae urbis undique profusum imperium? Profecto ueluti somnium surgentium sublimitatis illorum imago ad nihilum redacta est. Stetisset plane si in solio permanentis ciuitatis collocata fuisset. Verum quoniam creuit in tempore, ad tempus enituit, atque cum tempore transeundo defecit. Defecit prorsus, ac si nunquam fuisset, nullam posteris benedictionem relinquens, nisi tenuissimam in membranarum memoriam. Non autem resurrectura de caetero, quoniam omnis mundi istius species ignis est concremanda incendio, quemadmodum in sui constitutione aquarum fuit deterfa diluuium. Quamobrem quisque fidelis, qui in sanctificationis suae lauacro Christo militare spondit, tanquam peregrinus & aduena a carnalibus desiderijs, quae aduersus animam certant, se potenter abstineat, perituri seculi oblectamenta despiciat, & transeuntia calcando uniuersa pertranseat, quatenus ad aeterna praemia feliciter proficiendo perueniat, nihil proprium cupiat possidere in mundo, quem experientia teste innumeris calamitatibus nouit esse refertum.

Peregre proficiscentibus tanto gradiendi labor efficitur minor, quanto uia qua pergitur, extiterit planior. Hoc unico materiali exemplo peregrinantiū hominū infatuata redarguit cæcitas, q̄ laboriosa uitæ presentis itinera, dū cōsiderare dissimulat, p̄ ipsam incessanter peragrare desudat. Re quippe uera talis est hæc uita, ut intolerabilis debeat esse prudētibus, nam insipientib. sicut nulla inest discernēdi ratio, ita neq̄ dolendi. Vndiq̄ concupiscentiarū spinis obsita, deceptionū anfractib. dubia, latronib. spiritalibus plena, bellorum tumultuosa fragoribus, atq̄ inimicorū circūsepta fallacijs, adeo ut iustus innocētia, & humilis corde suam difficillime ualeat seruare mundiciam. Nonne (sicut uates cōmemorat) obseruat peccator iustū, & quærit mortificare eū, pedibusq̄ ipsius laqueos tendit, ut recta illius subuertat itinera, uel de substantia eius quicquā decipiēdo furetur? Semper enim sceleratis & infidelibus importabilis fuit uita sanctorū. Hinc est quod aduersus eos conūrationes faciunt, rixas cōmouent, & maledicta dissemināt, calumniantur ipsorum operibus bonis, famam denigrare nituntur, detrahunt, dilaniāt, derogant, & contra illos etiam falsa componunt. Quis, queso, innocens inter malos uiuere tutus potest, q̄n Abel germani sui interemptus est gladio, grādæuus Noe à filio delusus est, Esau iacob est zelatus ad mortem, à fratibus est uenundatus Ioseph, & à iudæorum pontificibus crucifixus est Christus? Nam quotidie frater fratrem, amicus amicum, callida æmulatione læcessit. Sicq̄ mortalium inoleuit nequitia, necnon terrena possidēdi excreuit cupido, ut naturæ lex, affinitatis naturale uinculum, amicitiarum iura, decreta sanctorum, atq̄ fraternæ caritatis mandata, à Christo tradita abolita esse uideantur. Ubique lites, ubiq̄ iurgia, in plateis, in foro, in domibus contentiones, obloquutiones, æmulationes sunt. Perijt in conuersatione simplicitas, in societate caritas, in actione iustitia, in loquutione ueritas, & in proximorum necessitate pietas, quemadmodum Propheta uaticinatus est dicens: Non est misericordia, non est ueritas, non est scientia Dei in terra. Asperxi illam, & ecce uacua erat, & cœlos, & non erat lux in eis. Vidī montes & ecce mouebantur, & omnes colles conturbati sunt: intuitus sum & ecce non erat iustus, & omne uolabile cœli recessit. Plangenda prorsus est huiusmodi bonitatis carentia, atq̄ præceptorum Dei neglecta custodia, quæ ex uoluntatum deordinatione prouenit. Hinc est quod latrocinia fiunt, perpetrantur homicidia, falsa proferuntur testimonia, uiolenter opprimuntur innoxij, consummatur adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, ueneficia, & huiusmodi. Adeoq̄ sunt uniuersa confusa, ut mundi finis imminere credatur: nūndiq̄ bella sonant, populi inter se dimicant, gens contra gentem, regnum aduersus regnū, ciuitas contra ciuitatem, domus aduersus domum, & proximus cōtra proximum diuisionis occasiones quærit. Cæterū quoniā temporib. nostris forte plus quàm in præteritis generationibus abundauit iniquitas, multorumq̄ refriguit caritas, propterea supra modū defæuiūt clades, frequentant pestilentia, populorū paulatim decrescit numerositas, urbes habitatoribus destituuntur, antiqua dilabuntur moenia, rura inculta pertrāsunt, atq̄ hominum habitacula inueterata deficiunt. Humanæ præterea uitæ abbreviatus est cursus, ualeudo defecit, deperditæ sunt uires, & multimodæ ægritudines mortalium atterunt speciem. Porro quotidie per Dei ministros futura prædicuntur mala, diuina flagella crebescunt, mundi incolæ uarijs tribulationibus percutiuntur, & prohdolor nulla in hominibus agnoscitur correctio, nulla transactarum culparum cōpunctio, nullumq̄ ad placandum Dei ferientis iustitiā captatur remedium. Quin potius peccatum peccato, scelus scelere, & iniquitate augetur iniquitas. Iam æternæ ultionis in cœlo rutilat gladius, iamq̄ securis ad radicem arboris est posita, ut illā succidat infructuosam effectam, ramos & folia in fasciculos ad comburendum ministri colligunt, quoniā inuulster terrā occupat, fructum opportunū domino suo reddere nolēs, & tamē ista adhuc dissimulat uidere peccator, adhuc carnalium mentes uoluptates mortiferas ambire nō cessant. Quid (oro) huiusmodi agerent, si (uti olim consueuerat) mūdī arrideret prosperitas, uitæ longæuitas, incolumitas corporis, populorum pax, rerūq̄ affluentia ad uota suppeterent? Verum quū tribulationum aquis totus mundus exuberet, quum uitiorum usu sorde putrescat, quum labente tempore ad sui cōsumptionem sine mora percurrat, nequeatq̄

A nequeatq̄ ab hominibus teneri dum uolunt, tanta nihilominus in quorundam cordib. mortalium uoluptatis uiget fames, tantaq̄ fruitionis seculi exardescit libido, ut naturalis discretionis statera seposita, nec Dei iudiciū, nec hominum faces, neq̄ futura sibi minata expauescāt in cōmoda. Equidē respiscere deberēt, si uiuēdi legē, uitæ conditionē, temporis fluxū, euentus rerum, delectationis inopiā, deformitatē scelerū, affectus laetitudinē, uirtutis mercedem, affluentia gratiæ, naturæ bonū, peregrinationis statum, uirg terminū, æternitatisq̄ uellent considerare profundū. Euocant uniuersa hæc rationalem animā ad cognitionē ueri, boniq̄ concupiscentiā, atq̄ ex animali eam intellectuāle efficiūt. Quamobrē inexcusabilis est quisquis seculum immoderate diligit, negligit se, futura non præuidet, necessaria sibi in uita futura non aggregat, ac gaudia cœlestia obtinere non cupit. His de causis discretionis prærogatum est lumen, experientia accomodatū est sensus, necnon donum impertitū est gratiæ. Noli igitur o homo, prudentia parui pendere munus, atq̄ cœlestis gratiæ erudimenta despicerē. Noli, inquam, ta-

B lentum ad lucrum spirituale impensum in terrenis occultare negocijs, quatenus ex hoc nō à Deo, sed à creaturis solatiū tuæ peregrinationis excipias. Te solus ille delectet in se, q̄ fecit te. Tuæ sit ipse delicia, cōsolatio tua, thesaurus tuus, possessio tua, gaudiū tuū, lumē tuū, sapientia tua, finisq̄ tuus, in quo etiā peregrinando quiescas. Ipse nēpe solus est, qui desideriorum tuorum ualet refrigerare æstus, laudabilia uota perficere, gressus tuos in semitis iustitiæ dirigere, animi motus componere, uitam utriusq̄ hominis custodire, præbere in certamine uires, conferre gratiam, largiri gloriam, tribuere pacem. Ne uelis (obsecro) à mundo ista expeterē, nec labentem tenere, neq̄ fugientem sequi. A Deo in te quære quod diligas, quod teneas, quo fruaris, non per campos liquidos maris, non per prata uirentia, non in auro, non in gemmis, non in fabrefactis ædificijs, non ab hominibus, non ab angelis, neq̄ ab alia quauis creatura. In te est regnum Dei, in te est sapientia sedes, sponsi reclinatorium, spiritus sancti templum. Tu nāq̄ es orbe uniuerso latior, mari profundior, cœlo excelsior, pulchrior sideribus, præciosior auro, sole splendidior, suauior balsamo, niueq̄ candidior, si tamen sis caritate feruidus, humilitate ornatus, meditatione deuotus, fide plenus, cogitatione rectus, desiderijs inflammatū, corde mundus, intentione simplex, actione sollicitus, & morum probitate præclarus. Ista te faciunt dilectum Deo, colendum angelis, imitandum hominibus, dæmonibusq̄ tremendum. Quid igitur tibi cum carne & sanguine, qui diuinam in te gestas imaginē? Quid, inquam, tibi cum mundo & uitijs, qui ad hoc conditus esse probaris, ut cœlum conscendas, atq̄ cum angelicis spiritib. beata Dei uisione fruaris? Sanè prælatus es omnibus, si Deo ueraciter didiceris esse subiectus. Tuam quippe excellētiam propheta admiratus est, dicens: Quid (inquit Deo) est homo q̄ memor es eius, aut filius hominis, quia uisitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eū, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oves & boues uniuersas, insuper, & pecora campi, uolucres cœli, & pisces maris, qui per ambulant semitas maris. Dedignare ergo creaturis inordinato subesse affectu, quum naturalis tibi à Deo collata dignitas, te ceteris omnibus fecerit esse prælatum. Quamobrē mundum despice, terrena cuncta disperge pauperibus, ut temporali depauperatū substantia, libera conscientia imitare ualeas Christum: qui (sicut Apostolus ait) quū esset diues, effectus est pauper, ut illius inopia nos diuites esse possemus. Da (q̄so) Christo, quod etiam retinendo, diu possidere non uales. Verum quū tua uniuersa distraxeris, minime arbitraris te magna fecisse. Deposuisti quidem onus grauissimum, reddidisti debitum, euasisti peccata multa, maxima pericula, importabilem laborem, tentationes uarias, atq̄ innumeros diaboli laqueos, quoniam omnia hæc cum temporalibus ac terrenis facultatibus probantur esse connexa. Vide autem renunciando seculo ne sis ingratus, insolescas in te, tabescas ignauia, & amore tepescas. Nam quum Deo obtuleris tua, te quoq̄ gratanter impende. Nimirum parum præstitisti cuncta erogando, si neglexeris tribuere te. Te quippe non tua à te exigit Deus: nam ideo admittit tua, ut facilius postea recipiat te. Tuis non indiget, ut illa poscat à te. Nam si ea ipsi non dederis, nūquid sua esse desierunt? Si esuriēro (inquit per prophetam) non dicā tibi, meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Cæterum te cū tuis, & tua propter te requirit à te. Fili (ait)

Laur. Iustini. Y y præbe

Psal. 8

2. Cor. 8

Psal. 19

Prouer. 23

Psal. 117 praebe mihi non aurum tuum, nō praeda tua, non possessiones, sed cor tuū. Abijce itaq; E
tēporalia tua, & seculo sponte domino tibi suadente renuncia, quatenus expeditus &
alacer exoneratus, & gaudēs propheticū illud psallēdo decātes: Paratū cor meū Deus,
paratum cor meū, cantabo & psallam in gloria mea. Exurge gloria mea, exurge psalte-
rium & cithara, exurgā diluculo. Verū ut huius operis finē faciā, nullū isto praestātus in
hac peregrinatione poteris habere consiliū, q̄ temporaliū facultatū proprietatē respue-
re, illecebrarū carnaliū a te abdicare affectū, atq; diuinā uoluntati te in omnib. sincero
corde exhibere paratū. Ex hoc triplici spiritali bono sufficientiam, pacem consequer-
is & lumen, quo mediante absq; exteriorum inedia, interna pace potitus, exiliū istius
perambulabis tenebras, perueniesq; ad illum, qui sicut scriptum est, cādor est lucis ater-
nae, & speculum sine macula, splendor diuinā maiestatis, & imago bonitatis illius, uide-
licet Iesus Christus dominus noster, cui cum patre & spiritu sancto est sempiternus ho-
nor & gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIAE

NI, IN DE SPIRITVALI INTERITV ANIMAE
Libellum.

PROOEMIUM.

Vm iuxta humanā usum prudentiē detestabile plurimum sit neglectis
margaritis & gemmis lapidum quae sternuntur in uia curā gerere, lon-
ge reprehensibilis esse arbitror, contempta uita animae, in sola corpo-
ris incolumitate laborare. Verū ad tātā insipientiā hodiernis tēporib.
deuoluti sunt homines, ut omne intelligētiē suae studiū & uniuersum il-
lis indultū tēpus ad promerendū dilectorū suorū ueniā, in gubernatio-
ne, & aggregatione terrenarū facultatū, atq; in corporis uoluptatibus, & protelatione
uitae ipsius instituisse uideant, & (prohdolor) circa suarū salutē animarū, adeptionēq;
aeternae uitae penē nil cogitant. Sic degunt tanquā immortales essent in hoc mūdo, nec
aduertunt miserū uitae suae terminū prorsus esse incertum. O ceca mortaliū, & infatuata
prudētia, cur casto labore desudas? Cur non prospicis quid pateris, quid amittis, a quo
falleris, quō duceris? Redi quāso ad cor tuū: respice paululum a uis tuis: sanoq; dum ti-
bi datur consiliū utere, ac prudenti examinatione discute, utrum in ueritatis luce ambu-
les, an in lubrico cordis tui posueris pedem. Recogita, inquam, si ab ipso mundi primor-
dio, prout appetis cuiquam prerogatum sit semper uiuere. Obserua & hoc, quantū uide-
licet singuli, concessum sit uiuere. Quomodo, qua conditione, quo fine. Multipliciter
de his experientia tua te sufficienter erudiet, ita ut nullo praēptore indigeas praeser-
tim, si mortuorum perlustres tumulos, in ipsisq;, quid taceat diligenter inspicias: qui in
eis sunt, fuere quod tu. Tu quoq; post modicū, quod illi es futurus indubie. Ignoras ne
quia mors nemini parcat, neminem ueretur, nullū excipit cuiuscunq; conditionis sit, sed
uniuersos sinu suo complectitur? Siue mas, siue foemina, siue nobilis, seu ignobilis, siue
diues, siue sit pauper? Quis est (inquit propheta) qui uiuet, non uidebit mortem, eruet
animam suam de manu inferi? Illam si pertulit, quamuis sponte, qui uictor est mortis,
euadere nō poterit, qui obnoxius est morti. Si immortalis carnis uitā, morte finiuit, illā
ualebunt superare mortales? Ut quid ergo superuacue retinere niteris, qd̄ singulis mo-
mentis ad resolutionem uergit? Quantumcunq; accuratē epuleris, quanquam ab omni
corporali necessitate te protegas, tamen cunctis naturalibus affluas bonis, uitae tuae ter-
minum a Deo institutum praeterire nequibis. Quamobrem noli magnipendere, ut mor-
tale hoc diu uiuat corpus. Neq; fatigeris nimium, quatenus corruptibile hoc aculeos
corruptionis non perferat. Circa salutem animae tuae, quae naturali dignitate immortalis
est, uigila. Illius spiritalē uitam negligere noli. Quoniam sicut si eam contempe-
ris, morte morietur: ita & si erga ipsius profectum sedulum adhibueris famulatum, du-
pliciter uiuit. Viuit etenim quamdiu cōtra uitia, & peccata luctatur, atq; per dilectio-
nis affectum inhæret Deo, qui uera est uita. Moritur autem quoties se ab eodem auer-
tendo

Atendo per consensum uoluntatis, praeuia dilectione delinquit. Quamobrem spiritalē
animae tuae uitam, quousq; peregrinaris in mundo o homo, custodire non desinas, ut ad
aeternam perseuerando quādoq; pertingas. Nam quemadmodū spiritali uita median-
te, perpetuā anima transit ad uitā: sic spiritali perdurāte in morte sempiterna morte af-
ficitur illa. Haec igitur animae mors, q̄ a multis negligitur, a multisq; non creditur, ualde
peritescēda est, atq; a mortalib. quibus corporalis mortis est indicta necessitas, modis
omnib. est euitāda. Quod ut facilius perficere queant, ad ipsorum profectum, de eadem
memorata iam sapius specialis tractatus dictandus est, quatenus in illo tanquam in spe-
culo legentium se unusquisq; conspiciat. Clamet itaque ad uitam antequam finiat ui-
tam, quisquis mortuum se esse cognouerit, ut per gratiam resuscitatus uiuat in uita. Ca-
terum qui se uiuere sentit in Christo, nequaquam uitae semitas deserat, ne forte errando
in uia, iustissimae praecipite in mortē. Cum igitur operis huius materiam ex me sufficiā
ter, ut decet, explicare non ualeam, ueritatis tuae o bone Iesu qui es uia, ueritas & uita,
paruitati meae lumen infunde, quatenus nec per errorem sermonis, neque per delicti cō-
sensum mortis istius uoluar in tenebris. Mei uerō laboris merces, tua sit gloria qui singu-
lorum merita pensas & uota.

QVOD VNIVERSIS REBVS, QVAE IN MVNDO SVNT
praefenda sit anima, quae peccando moritur spiritaliter & sepa-
ratur a Christo. Liber I.

ATURALIS ingenij hoc censura exigit, ut tanto unaquaeq; res pluris
aestimetur, ac diligentius custodiatur, quanto magis est proficua, illiusq; a-
missio maiorē possidētī iacturā facit. Plurima in hoc mundo, ut cerni-
mus, ab hominib. possidētur, aurū uidelicet, argentū, gēmae, possessio-
nes, domus, supellectilia, serui, ancillae, & huiusmodi multa. Verū nihil
horū tantū appreciandū est, quantū rationalis anima, quae uniuersa seculi
li istius creata dignitate praecellit. Porro si disperdatur aurum, si a latronibus diripiatur
recuperari potest, quemadmodū cuiuscunq; conditionis tēporales facultates. At uerō ani-
ma si semel amittatur, & aduersum se sententiā damnationis excipiat, ulterius recuperari
non ualet, nec prece, nec precio, neq; alicuius suffragio, etiā si omnis electorū pro ea in-
terpellaret societas. Quid autem de animaduersione aeternae damnationis memorēs cū-
neq; ab ipsa spiritali seruitute peccati se p se liberare sufficiat? Non enim ualet seruus
proprijs uiribus seipsum, seu alios liberare captiuos: sic nec quis de immundo cōceptus
semine mundare immundos. Verum si quisquam delictorum uinculis cōpeditus absol-
uitur, non hoc suis ascribat uirtutibus, sed bonitati illius qui ait: Si filius liberabit uos, ue-
re liberi eritis. Non autē a captiuo captiuus, sed seruus liberabitur a libero. Sicut Aposto-
lus inquit: Itaq; fratres nō sumus ancillae filij, sed liberae. Qua libertate Christus nos libe-
rauit. Caterum ut scias neminem nisi Dei filium Deum, & dominum nostrum ab hu-
iusmodi captiuitate liberum esse, prophetam audi: Omnes sicut oves errauimus, unus-
quisq; declinauit in uia suam. Et psaltes ait: Dominus prospexit super filios hominum,
ut uideat si est intelligens, aut requirens Deum: Omnes declinauerunt simul inutiles fa-
cti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Quoniam igitur uniuersi tan-
quam oves perditae errauerunt, & effecti sunt inutiles, in obligationes declinauere pec-
cati. Ideo uenit ad captiuos liber euangelizare pacem, sanitatem donare, & pristina re-
stituere libertatem, quemadmodum longe antē propheticō ore uaticinatum est. Sic e-
nim legitur: Spiritus domini super me, propter quod unxit me, euangelizare pauperi-
bus misit me, sanare cōtritos corde, praedicare captiuis remissionē & caecis uisum, dimic-
tere contractos in remissionem, praedicare annum domini acceptū, & diem retributio-
nis. Descendit itaq; Dei filius homo factus ad homines, qui diabolicā tyrannidis uincu-
lis captiui tenebantur: illosq; dominationis suae potestate liberauit. Non solum autē ca-
ptiuos liberauit, uerū etiam mortuos misericorditer suscitauit. Non, in quā, illos mor-
tuos, qui exanimēs iacent in tumultis suo tempore cum corporibus suscitandi: sed & in-
psos qui adhuc in carne uiuentes in spiritu sunt defuncti. Illos uerō in spiritu dixerim
Laur. Iustin. Yy 2 mortuos,

mortuos, qui ob peccati consensum peccandiq; propositū præceptorum Dei itinera de
 relinquunt. Ipsa, inquā, mors est animæ, q̄ delinquentem a Dei caritate & sanctorum cō
 sortio efficit alienum, de qua apostolus ait: Vidua in delicijs uiuens mortua est. Verum
 quamuis corporalis mors sit ex parte plangenda: spiritualis tamen per amplius, quoniā
 perniciosior est, & sic mortuum sibi ipsi reddit ignotū, ut cum omnes carnis suæ exple
 uerit uoluptates, tunc arbitretur se uiuere, eo iocundius eoq; felicius, quo in uitiorum
 uolubro iacuerit magis obrutus atq; sepultus. Mirandum prorsus est hoc cum cōpas
 sione spectaculum. Intueri scilicet uirum iocis deditū, uacantē fabulis, pro adipiscendis
 terrenis diuitijs insudantem, non timentem Deum, nescientē se ultro tendere ad interi
 tum sempiternū. Pessima profecto est mors ista meritoq; lugenda, quæ euertit naturę or
 dinem, bonū aufert gratiæ, reddit hominē inimicum Deo, a seipso alienat peccantem, si
 biq; ipsi contrarium facit, tollit merita, ab unitate diuidit, claudit cœlum, seueritatem al
 tissimi irritat, repellit angelos, lætificat dæmones, & temporalem mortem, nisi interue
 niat pœnitentia, efficit perpetuam. Huiusmodi quicumq; incurrerit mortem, non nisi ex
 gratuita Dei miseratione, & interpellatione resurgit ad uitā. Quemadmodū præfigurāt
 illi tres mortui a domino suscitati, de quibus euangelica narrat historia: lacebat quippe
 puella quædam in domo exanimis, tibicinum & turbarum tumultuantium numero
 sitate stipata: cuius pater accessit ad Christum, suppliciter flagitans, ut domum suam di
 gnaretur ingredi: abiit ille & expulsis incredulis, extinctam tetigit manu, erexit, atq; ui
 tæ pristinæ restitutā obtulit genitori. Ibat præterea aliquando idem dominus in Naim
 ciuitatem, & ecce defunctus efferebatur unicus filius uiduæ matris, cuius exequias co
 mitabantur multi, plangentis igitur matris, & cæterorum compassione permotus man
 dauit deponi feretrum & iacenti ait: Adolescens tibi dico surge: qui mox ad uocem im
 perantis, coram omnibus resedit: sicq; genitrici suæ mœrenti uiuus est redditus. Foete
 bat deniq; in monumento Lazarus quadridianus iam mortuus, ad quem resuscitandū
 pergens Saluator astantib; populis clara uoce protulit dicēs: Lazare ueni foras, statimq;
 pdiit uiuus, qui fuerat mortuus, ligatis manibus & pedib; institis. Iussit autē discipulis, ut
 illum soluerent, & abire sinerent. Sicq; factū est. Humilis igit ac fidelis postulatio patris
 defunctæ filiæ uitā promeruit. Eia contemplatione lacrymarū uiduæ matris elatus ado
 lescens eidem uiuus est traditus. Ob amorem fidemq; sororū lugentium, ipse dominus
 quadridianum foetidum abstraxit e tumulo, quatenus indicaret uniuersis quantum a
 pud dominum supplicantis oratio prosit. Patet itaq; quod unusquisq; ualet sponte mo
 ri, minime uerò sua uolūtate resurgere. Quonāmodo per se potest resurgere, qui uitalis
 gratiæ uegetatione caret, & interiorū sensuū laudabili priuatus est usu? Adeo ut merito
 illi coapte, qd simulacris gentiū p̄ prophetā dicif: Os habent & non loquent: Oculos
 habent & nō uidebunt: Aures habent, & nō audiēt: Nares habent, & nō odorabūt: Manus
 habent, & non palpabunt: Pedes habent, & non ambulabunt, non clamabunt in guttu
 re suo. Solius ergo diuinæ uirtutis est opus, animam letali peccato detentam reuocare
 ad uitam. Hoc uerò cum perficitur, gaudent angeli, atq; archangeli, omnisq; beatorum
 spirituum letatur societas, dicente domino: Gaudium est in cœlis coram angelis Dei su
 per uno peccatore pœnitentiā agēte, magis, quā supra nonagintanouem iustis, qui
 non indigent pœnitentiā. Lætatur, inquā, etiam mater ecclesia, nō tamen ea perfectio
 ne, eoq; contubernio caritatis, quo illi. Quoniam ambulans per fidem, & in corruptibi
 libus adhuc corporibus degens longe meritis & dilectione inæqualis est illis, qui sin
 gillatim iustificatorum sciunt nomina, quod omnino ignorat ecclesia. Hinc est qd p̄ om
 nium salute sollicita pro uniuersis fundit ad dominū preces, excipiendo neminē, nullūq;
 damnando. Nam sagenæ cōparatur, quæ bonorum & malorum in se continens multitu
 dinē, omnes ducit ad littus, quatenus boni in eo secernātur a malis. Hoc ipsa nequaquā
 ualet, quamdiu in mare præsentis seculi fluctibus agitatur. Veniet tēpus cum & ipsa ap
 plicabit ad littus, expleto uidelicet huius peregrinationis cursu, tūc mittentur angeli, &
 reprobos separabunt de medio iustorum, illosq; mittent in caminum ignis ardentis, ibi
 erit fletus & stridor dentium. Humili igitur freta prudentia absque personarū acceptio
 ne cunctos amplissimo caritatis sinu suscipit confluentes ad se, in quibus recte fidei sit
 uocalis confessio. Nam de cordis credulitate quæ iustificat hominem, nihil discernere
 re audet

A re audet relinquens huiusmodi examen ei, cui soli secreta cordium sunt nota. Hinc quo
 rundam præsumptuosorum est redarguēda temeritas, qui nedum proximorum operā
 discutunt, uerumetiam alieni cordis se faciunt iudices. Volunt quippe iudicare quales
 sint hominum cogitationes, quibus ducantur affectionibus, qua intentione operentur,
 quouē spiritu moueantur, quod omnino non licet. Cum nemo scire ualeat quid agatur
 in homine, nisi spiritus hominis qui in illo est, quanquam persæpe contingat, q̄ sibi ipsi
 ignotus sit. Diuinam in se tales reflectunt autoritatē, q̄ interiorū sola est capax, dū intē
 tionū, cogitationūq; abdita penetrare posse se putant. De his legitur sic: Ambulabunt
 in tenebris sicut in meridie. Porro quemadmodum in meridie, ita illi in tenebris ambu
 lare dicendi sunt, qui mentium proximorum profunda consilia curiosa inuestigatione
 perlustrant. Et ex hoc iudicia temeraria contingentes, in nocte ignorantia ambulantes,
 meridiem se aspexisse exultant. Tales apostolus redarguēs ait: Nolite ante tempus
 iudicare, quoad usq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & ma
 nifestabit consilia cordium. Præcauenda prorsus sunt a fidelibus ista iudicia, q̄ absq; pec
 cato fieri nequeunt, cū ex quadā cordis, ut plurimū, temeritate proueniant. Ipsi soli cor
 diam sunt humiliter referuanda iudicia, qui in æquitate iudicaturus est orbē. Luceq; sua
 singulorum hominū latebras intuetur, & sapientia sua uniuersa discernit, adeo ut quic
 quam ei latere non possit, dicente apostolo: Viuus est Dei sermo & efficax, & penetra
 bilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ, ac spiritus, cōpagūq;
 & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionū cordis. Ita ut nulla creatura in
 uisibilis sit ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Quamobrē sicut nemo iudi
 candus, ita nemo est ab homine damnandus, quantumcunq; scelestus & malus, quam
 diu in hac peregrinatione subsistit. Quoniā Dei iudicia, quæ erga hominum salutē exer
 centur, incomprehensibilia sunt, adeo, ut nullus sit, qui in eorū consideratione nō clau
 dicet. Nam euenire sæpe cognoscimus, ut qui heri nequam fuit, hodie efficiatur bonus.
 Et qui gehennæ filius existimabatur, in filiorum Dei sit numero computatus. Ad refe
 canda itaq; temeraria iudicia, zizaniorum nobis dominus in euāgelio parabolā posuit,
 in qua illos cōpescuit, qui ante tempus messem illā euellere cupiebant, dicēs: Sinite u
 traq; crescere, ne forte eradicare uolentes zizaniam, pariter cum illis eradicetis & triticū.
 Sic plane in iudicandis proximorū meritis frequentissime cōtingit, ut damnetur iustus,
 accusetur innocens, & electus a Deo reprobis existimetur. Quid (quæso) ante con
 uersionem Paulus fuit? Nōne lupus rapax, persecutor sæuus, importunus insidiator,
 rabidusq; occisor? De illo quippe sic legitur: Saulus adhuc spirans minarum & cædis in
 discipulos domini, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas in Dama
 scū ad synagogas, ut si quos inuenisset huius uigē uiros ac mulieres, uinctos pduceret in
 Hierusalē. At uerò ut prostratus est solo, corporis cæcitate percussus, uocatusq; de cœ
 lo: Saule Saule quid me persequeris? agniculo factus mansuetior ait: Domine quid me
 uis facere? Quis illum gratia Dei arbitratus non fuisset indignum, cum uidisset eun
 dem discurrere, Christianos rapere, ligare, trahere, uerberare, occidere? Nihilominus
 uas electionis erat præcipuum, ad prædicandum nomen domini coram regibus, & gen
 tibus, & filijs Israel. Maximum in Paulo nobis iudicandi neminem præbetur exemplū,
 qui tanta celeritate, tantaq; cum gratiarum abundantia in uirum mutatus est alterum, fa
 ctusq; est præclarum lumen mundi, gentium doctor egregius, apostolorū collega præ
 cipuus, ac ecclesiarum sollicitus gubernator. Erat priuquā uocaretur Matthæus publi
 canus, lucris deditus immoderatis, telonio publice inserviens, sola quæ mundi sunt, que
 rens, & a sanctorum contubernio segregatus. Hunc uidit dominus, uocauit ad se, in ei
 us domo discubuit, traxit e seculo, & euangelistam fecit. De iustificata peccatrice quid
 in memorem, quæ inspirata diuinitus, in meliusq; mutata facinora sua deplorando cor
 rexerit? Nam accessit ad Christum cum multis in conuiuio residentem, secus pedes ipsius
 sedit, quos lauit lacrymis, crine deterlit, osculara est labijs, liniuit unguento, nec inde
 discessit, donec commendata ipsius fide deuora, audire promeruit, fides tua te saluam fe
 cit, uade in pace. Nullus igitur desperet de se, neq; diffidat de altero, ueniam apud domi
 num posse reperire, & gratiam. Cum agnoscit de Saulo Paulum, de publicano aposto
 lum, & de famosa peccatrice Dei sapientiam discipulam sibi effecisse carissimā. Omnes
 Laur. ustin. Yy 3 hi ui

hi uiuentes in corpore, mortui in anima erant, & tamen per gratiam resuscitati sunt longe excellentius, quam prius. Vis nosse in carne adhuc degentem, in spiritu mortuum suscitatum ad uitam? Parabolam adolescentis recole, qui consumpto cum meretricibus patrimonio, famis tabe confectus, poenitendo ad patrem rediens humanissime exceptus est, prima stola indutus, ornatus anulo, atque uituli saginati est cibus edulio, propter quod inuidus frater maior indignatus, atque correptus a patre audiuit: Gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus fuerat, & reuixit, perierat & inuentus est. O quantum est haec gratia commendanda quae de attrito contritum, de impio iustum, & de noxio innocentem facit. Equidem huius gratiae occasione offendunt multi & pereunt, trahunturque ad interitum sempiternum, dum illam putant ad uota sibi posse praestari. Attendunt quam bonus sit Deus, quam misericors, quamue praestabilis super malitia hominum, atque ex quotidianis conuersionibus peccatorum. Ipsum erga poenitentes intelligunt esse placabilem, praesertim cum per prophetam pollicitus sit, dicens: Quotiescumque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Iterumque, Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quae operatus est, & custodierit omnia praeccepta mea, & fecerit iudicium, & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor. In iustitia sua, quam operatus est, uiuet. Nunquid uoluntatis meae est mors impij dicit dominus Deus? Et non ut conuertat a uis suis & uiuat: His atque huiusmodi scripturarum testimonijs per quae ineffabilis Dei misericordia commendatur: nec non ex repentina mutatione delinquentium plurimum sibi ipsis de diuina pietate applaudunt. Et quod in alijs actum fuisse conspiciunt, in se quoque ad libitum futurum esse non dubitant. Hinc est quod tardat conuerti ad dominum, & tanquam de cunctis facinoribus indulgentiam adepturi in fine uitae, omni se prostituunt uoluptati. Fit uero, perquam saepe ex diuino iudicio, ut inopinatis intereant casibus, & uenia careant, qui gratiam sibi neglexerunt oblatam. Quamobrem sicut non est de misericordia Dei desperandum, ita nec de gratia praesumendum. Quisque propheticus sit eruditus oraculo, quo ait: Quaerite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, pro seipso sollicitus sit, & dum habet congruum poenitendi tempus, non differat de die in diem conuerti ad dominum: sed incerta mortis hora suspectus uitam suam emendet, reatus plangat, imploret gratiam, postuletque indulgentiam: scriptumque esse meminerit de uirginibus fatuis, quae ante ianuam nuptiarum clausam uocem ingeminantes dicebant: Domine domine aperi nobis, audisse: Amen dico uobis nescio uos. Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam. Quoniam uero ab humanis longe distant diuina iudicia, & nemo scit utrum odio, an amore sit dignus, quilibet bonis intentus operibus, cordis humilitatem custodiat, & de propria minime praesumat iustitia, ne forte, si iustus est, praesumendo efficiatur iniustus, atque ex elationis culpa praerogata amittat gratiam. Studeat praeterea iudicare neminem, ne ex hoc grauius ipse iudicetur, dicente domino: Nolite iudicare, ut non iudicemini, nolite condemnare, ut non condemnemini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Quin potius si quempiam uiderit ueritatis luce priuatum per anfractus uitiorum deuiando effluere, ac damnabilia perpetrare dilecta, eidem compatiatur ex corde, manum si uellet porrigat, exhortationis exhibeat uerba, atque pro illo Dei clementiam interpellare non desinat. Si forte compunctus, alienoque adiutus suffragio euigilet, & uiuus reperiatur in corpore, quod paulo ante ob peccata sua tanquam membrum putridum fuerat a sanctorum congregatione praecisus, & in anima mortuus. Extraneus prorsus a Dei caritate, quae proximum, ut seipsum mandat diligere, ille dicendus est, quae proximum agnoscit in sceleribus suis iacere exanimem, nec non nisi reliquerit incendijs esse deputandum perpetuis, & nullo compassionis stimulo permouetur. Membra quippe sumus corporis Christi caritate colligata, atque nutrita, propter quod oportet gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Nam si in corpore nostro mortali uno patiente membro compatiuntur & caetera, uno languentem ministrant reliqua, quanto magis in ecclesiae corpore debemus inuicem communiare dona, onera portare, necessitatibus subuenire, atque congaudere in prosperis: Porro in unoquoque nostrum dominus formam fraternae dilectionis instituit, quatenus ipsa natura nos doceat hoc nos debere agere in proximo, quod eadem in nobis perficit, atque tanquam nosmetipsos scire diligere. Naturae itaque iura uiolat, diuinam legis mandata transgreditur,

A transgreditur, humanitatis dirumpit foedera quisquis proximo detrahit, laborantem non adiuuat, cadentem non condoleat, errantemque orando seu obsecrando, siue increpando ad rectitudinis uiam reuocare contempserit. Nam Dei dilectionem hinc se denegare demonstrat, qui proximorum paruipendit salutem, atque in ecclesiae corpore inutile membrum se esse fatetur, si super mortuam fratris animam nullo moeroris agitur impulsu. Ceterum ille omnino beatus est, qui ex intimis medullis cordis compatiendo cadentibus omni qua ualet, instantia eosdem conatur erigere. Nam si apud dominum digna nequaquam mercede carebit, quicumque sitienti proximo aquae frigidae tribuerit potum, quid accepturus sit, qui defunctae animae, ac sub delictorum mole sepultae, spiritualis uitae gratiam a domino obtinere meruerit, sapiens quisque diiudicet. Maxima profecto uirtus est, iuge sacrificium, acceptabile opus, suauissimum holocaustum in conspectu altissimi mirifice redolens, intentione recta, corde humili, & absque sui detrimento, spiritualibus proximorum utilitatibus inseruire. In hoc uera erga dominum probatur esse dilectio dicente domino ad Petrum: Si diligis me, pasce oves meas. Hinc est quod sancti tam infatigabiliter, tamque fideliter animarum incubuere profectibus magnam arbitantes quaestum posse reddere emendatos Christo, quos bonorum omnium aduersarius fraudulenter abstulerat. Id uero, ut abundantius perficere possent ieiunijs, ac uigilijs sese attriuerunt. Cum lachrymis & gemitibus in orationibus pernoctauere frequenter. Innumerabilia penes librorum uolumina condiderunt, peragrarunt prouincias, maria transierunt, urbes proprias reliquerunt, facultates, propinquos & notos. Ipsum quippe dominum lessum imitati sunt, qui ut humani generis aboleret contagia in crucis ara confixus, proprii corporis effuso cruore, semetipsum Deo patri holocaustum fecit. Tanti siquidem fuit meriti huius sacratissimi sanguinis sancta libatio, ut placaret dominum, animaduersionis aeternae mutaret sententiam, originalis culpa relaxaret debita, dispersos Dei filios reuocaret ad pacem, aeternitatis aditum deuicta morte referret, atque poenitentes uerae immortalitatis reportaret in gremium. Nec mirum, si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis uitulae aspersus, sicut apostolus ait: Inquinatos sanctificat ad emendationem carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum, Deo emundabit conscientiam uestram ab operibus mortuis ad seruiendum Deo uenturi. Hoc unico sacrificio fideles redemptionis percipiunt meritum, adoptionis consequuntur gratiam, & filiorum Dei annumerantur in sorte. Quotquot modi istius sunt effecti participes, alieni a Deo esse non possunt. Nam & si ab ouili Christi segregentur ad tempus, quanquam diabolicae tyrannidis seruili iugo premantur, quamuis uenudati sub peccato se aeternae mortis reddant obnoxios, minime tamen peribunt in fine, quoniam oues sunt illius sanguine redemptae, qui ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meae. Et animam meam pono pro ouibus meis, & uitam aeternam do eis. De ipsis ouibus inquit Apostolus: Nouit dominus, qui sunt eius. Alioquin in loco dicit: Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat. Quis est, qui condemnat? Iesus Christus qui mortuus est: imò qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis? Quis ergo nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fame, an nuditas, an periculum, an gladius? Certus sum enim quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu domino nostro. Vides quantam efficaciam habeat in praedestinaris ouibus mors Christi, quantumque operetur? Cernis, inquam hoc sacrificium sanguinis quantum apud Deum in caelis ualeat, & quam melius loquatur, quam sanguis Abel. Ille siquidem de fraticida condignam expetebat ultionem: iste pro suis crucifixoribus indulgentiam postulabat dicens: Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Ille reatum unius impunitum esse uolebat. Iste uniuersorum errata diluebat, quemadmodum de eo sic legitur: Gratia uobis & pax a Deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum, & princeps regum terrae. Qui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Ille, inquam, in delictis mortuum destinari uolebat ad interitum aeternorum: iste mortuos resuscitare uolebat, restituere Deo, & coaptare ad gloriam. Nullum sacrificium isto magis poterat esse proficuum, per quod agnus occisus ueraciter immolatur & uiuit. Occisus quippe

pe est corpore. Immolatus pro saluandis & uiuit in uerbo, ad interpellandū pro nobis. **E**
 Nam per Ioannem dicitur: Si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Iesum
 Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Huius profecto uenerandi
 sacrificij immolati agni figura praecessit in lege, quādo in exitu Israel de Aegypto a deo
 per Moysen iussum est, ut per familias singulas agnus anniculus interimeretur, assaret
 igni, atq; ab omnibus profecturis cum capite & intestinis manderetur. De cuius uideli-
 cet sanguine Hebraeorū postes ungerentur, ne transeunte angelo, qui Aegyptiorū pri-
 mogenita percussurus erat, de habitatoribus domorum in quibus esset occisus agnus,
 quenquā deuastare praesumeret. Quis sit iste agnus qui occisus mādatur & uiuit, pro-
 pheta insinuans ait: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & quasi agnus coram tonden-
 te se sic nō aperuit os suum. Ipse quoq; de seipso per prophetam alium dicit: Et ego tan-
 quā agnus, qui portatur ad uictimam, ductus sum & non cognoui consilia eorum dicen-
 tium: Venite mittamus lignum in panē eius, & eradamus eum de terra uiuentiū. De hoc
 eodem agno Ioannes Baptista inquit: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vi-
 dit coram se ambulanti dominū Iesum: omniumq; ipsum in spiritu agnouisse redē-
 ptorem, & ait: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sanē agnus iste innocens,
 & immaculatus, qui nullum habet peccatum, tollit peccata mundi, & spirituales uitam
 dat mortuis, quoniam solus inter mortuos ab omni cōtagione delicti extitit liber, adeo
 ut morti addictos, & in lacum miseriarum demersos, gratiā reuocaret ad uitam. Quem
 admodum propheta testatus est dicens: Tu autem in sanguine testamenti eduxisti uin-
 ctos de lacu, in quo non erat aqua. In uirtute igitur sanguinis Christi innocentissimi &
 ueri agni, ab Aegyptiaca dæmonum seruitute liberati sunt mortui. Et de claustris infe-
 rorum, qui illum praecesserunt educti sunt iusti, quatenus saluator & redemptor noster
 defunctorum resurrectio merito diceretur & uita. Illorum uidelicet, qui non aeternali-
 ter, sed spiritualiter detenti in corpore mortui sunt. Nam his qui sine uenia decesserunt,
 omnis prorsus resurgendi ad uitam ablata est spes. Resurgent quidem non ad uitā, sed
 ad supplicium. Omnes, inquit apostolus, resurgemus, sed non omnes immutabimur. So-
 li resuscitati immutabuntur, qui priusquā peregrinationis huius cursum perficerent, per
 gratiam & poenitentiam resurrexerunt ad uitam, & adhæserunt corpori Christi per cari-
 tatis uinculum, quo singula compacta & connexa sunt mēbra. Ceteri uerò minime im-
 mutabuntur: sed tantum cum corporibus suis resurgent gehennæ incendio concremā-
 di. De quibus dominus ait: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et
 angelis eius. Merito maledicti uocantur, qui benedictione carent caelesti, diuino suffra-
 gio, omniq; correctionis fiducia, utpote qui intelligere noluerunt, ut bene agerent, neq;
 iuxta eruditionem propheticam uoluerunt prauidere futura. Carnalium liquidem uoluptatum
 debriati dulcedine, tam effrenate uisibilia dilexerunt, ut summum & inconta-
 minabile bonum spernerent, uocantis abigerent gratiam, seq; admonentium rudimen-
 ta despicerent. Quamobrem aeternis iustissime hi sunt cruciatibus deterendi, qui aeterni
 Dei noluerunt obtemperare mandatis. Immortalem ipsius imaginem turpissime forda-
 uerunt, atq; pro unius momenti saturanda ingluuie, epulas contempserunt celestes. Taliū
 Esau gerebat similitudinem, qui modicę lenticule desiderio flagrans, primogeniturę si-
 bi debite nō expauit uendare thesaurū. Vnde a fratre quoq; illius benedictione pre-
 cepta, indulgentiam postea, quā cum lacrymis expetit, obtinere non ualuit. Absq; ul-
 la igitur spe uenię & interminabili mulctandi sunt poena, atq; immortalis patris equissi-
 me sunt benedictione priuandi, qui delinquendi auiditate semper accensi, pro caducis,
 ac uilissimis bonis prēmia eterna repudiant. O peccantium intemperata uoluptas: O
 mortalium cęca cupido, cur tam perniciose seducere, quare sic uitiorum iugo deprime-
 ris? Redi, quęso ad rationis tuę iudicium, reuere ad correctionem cordis, & diligen-
 ter obserua a quo falleris, quā duceris, quō tendis, quid uere agere niteris. Conaris utiq; ra-
 pidissimo cursu defluentem coercere aquam, marisq; seculi istius tumētem sedare pro-
 cellam, dum labentis temporis motum concupiscis, ut non pretereat, atq; corruptibilis
 carnis uoluptuosa uis fruitione letari. Transit hic mundus & concupiscentia eius, & il-
 lum contendis tenere, ne transeat. Quot preteritę generationes agere uoluerunt, quod
 tu, & minime ualuerunt: Quin potius cum defluente pariter & ipse collapsus sunt. Hęc
 lex

A lex indicta est temporis, ut cuncta post se temporalia rapiat, nihilq; firmum sub sole sub-
 sistat. Sapientem audi, quid dicat: Quid est quod fuit? ipsum quod futurū est. Quid est,
 quod factū est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole nouum. Nec ualet quisquā di-
 cere. Ecce hoc recens est. Omnia temporalia transeunt: cuncta sub sole creata deficiunt;
 uniuersa quę in terra mouentur, uiuendo senescunt. Dum igitur temporalia uis seu tem-
 pus ipsum in terris cohibere ne transeat, nequaquam percipis, quia cum habentibus tu
 quoq; pertransis. Nōne aduertis, quōd tamdiu in hoc deludas conflictu, ac tua eousq;
 cogitatione deluderis, donec corporalis resolutionis interueniente hora excipiaris de
 medio captiuus & nudus? Sanē tunc stare potuisses, tunc sine mutabilitate, quandoq;
 gaudere, si mentis tuę obtutu temporalia cuncta transeundo, aeternitatem Dei conspi-
 cere uoluisses, & in effabilibus bonis supernę Hierusalē electis omnibus post istius pe-
 regrinationis cursum feliciter donandis, oblectatum esset cor tuum, atq; pro eisdem ad
 piscendis uniuersum laboris tui studiū expendere delegisses. Illa profecto a suis dilecto-
 ribus facilius obtinentur, quā quę fugitiui seculi uoluptas amplectitur carius, & dul-
 cius tenentur, ac felicius possidentur. Quamobrem o homo si te delectat absq; ulla ui-
 cissitudine subsistere, & sine aliquo interueniēte mœrore iocundari, dilige quod sempi-
 ternū est, quod beatū, quod immutabile, quod non uariatur casibus, quod non subiacet
 mutabilitati, nec pendet ex aliquo, nec aliquo indiget. Sed ex se aeternum habet esse in
 seipso, gaudens de se, semper est quod est. Non capiens motū, constituens tempus, crea-
 turis uniuersis tribuens esse, immutabiliter mutans omnia, ubiq; praesens, cuncta cōple-
 ctens, dijudicans singula, perlustrans abdita, obliqua dirigens, puniens peruersa, colla-
 psa erigens, remunerans merita, & gaudia superna cōmunicans. Sine cuius lumine ue-
 rum nemo uidet lumen. Sine cuius protectione nullus stare potest. Sine cuius uirtute
 nemo spiritibus immundis resistere sufficit. Sine cuius suffragio extensos in hoc mun-
 do laqueos nullus potest euadere. Sine cuius gratia nemini tribuitur laudabiliter uiue-
 re. Sine cuius uisione, nullus ualet beatus esse. Illi si concupiscis aeternaliter uiuere, cari-
 tatis uinculis inhærere studeas. Alioquin si te elongaueris ab ipso, quod accepisti, amitte-
 tes bonum & peribis. Sicut propheta de eo loquitur, dicens: Domine qui elongant se a
 te peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Quoniam perdantur, & ad con-
 sumptionem ueniant. Idem alio inquit in loco: Ad nihilum deuenient, tanquam aqua
 decurrēs. Porrò qui se elongant a Deo, qui summum & uerum, ac sempiternum est bo-
 num delinquant, & peccando in nihilum tendunt. Nempe quemadmodum peccatum
 nihil est: ita qui uoluntarie peccat, uergit ad nihilum, & perseverando efficitur nihil, nō
 substantialiter, sed effectiue. Claret proculdubio quōd unaquaq; res tanto diutius per-
 durat in eo quod est, quanto solidius est fundamentum, cui inhæret, illiq; efficacius con-
 formatur. Quamobrem sicut qui adhæret deo, unus spiritus fit cum eo, & qui copula-
 tur uxori, caro una dicitur, ita & qui innititur nihilo, efficitur nihil. Quo nihil est infeli-
 cius, nihil abiecius, nihil turpius. Vide quā lugenda, quā uere perniciosā est peccan-
 tium conditio, qui unde stare, ac seculi uoluptatibus frui conantur. Inde miserabilis
 corruunt, ut non sint, sicut propheta commemorat dicens: Non sic impij non sic, sed
 tanquam puluis quem projicit uentus a facie terræ. Iustus ē contrario, quoniam contem-
 ptis mundi huius fugitiuis, ac deceptoris bonis figitur in eo, qui est & semper perseue-
 rat in bono. Nec deficere ualet dicente domino per prophetam: Qui confidunt in do-
 mino sicut mons Sion, non commouebitur in aeternum qui habitat in Hierusalem.
 Quodammodo potest deficere, seu commoueri, qui spiritualis suę domus in excello
 monte, & in petra durissima fundamenta locauit: Non in monte materiali, siue uisibili,
 sed in spirituali & aeterno, de quo per prophetam dicitur: Et erit in nouissimis diebus
 mons domini preparatus in uertice montium, & fluent ad eum omnes colles. De eo-
 dem quoq; in psalmis sic legitur: Mons Dei mons pinguis, mons coagulatus, mons pin-
 guis. Ut quid iuspicamini montes coagulatos. Mons in quo beneplacitum est Deo ha-
 bitare, in eo etenim dominus habitabit in finē. Sane mons iste ceteris est celsior, pascuis
 pinguior, delectabilior amœnitate, atq; ubertate fecundior, quoniā in illo uniuersorū
 dominus inhabitare dignatur. Hinc est quōd, sicut propheta commemorat, montes reli-
 qui omnes, uidelicet angeli, & glorificati sancti, qui ob eorum sublimem gloriam mon-
 tes me-

tes merito nuncupantur, in eius circuitu sunt, non ut illum protegant, cum per se mun-
tiffimus sit, sed ut ex eo percipiant unde nutriantur, & uiuant. Nam quicquid habet qui
cunq; beati sunt, & de quo latantur, de monte isto suauiter carpunt, ac de illo amabili-
ter ad satietatem sumentes aeternaliter uiuunt. Verum rationabiliter in circuitu huius i-
deò montes caeteri stare perhibentur, quia tanquã paruuli matrum ubera sugentes con-
templationis diuinæ lacte pascunt, à qua sicut diuelli nolunt, ita nequeunt. Securi quip-
pe de gloria qua fruuntur, atq; per amoris indissolubile uinculũ illi colligati, qui immor-
talitatem habet, & uicissitudinem nullam, semper in eo feliciter perseverant quod sunt.
Hanc profecto beatorum perpetuã gloriã, scelerati homines & uitij dediti in lumine fi-
dei mentis oculo percipere nequeunt mortua opera sectantes, & uoluptatibus se pro-
fituentes, damnationis aeternæ ac mortis effecti filij, qui uitæ esse debuerant. Nam po-
testatem dedit filios dei fieri his, qui in eo uoluerint credere. Dedit, inquã, ipsa uita uni-
genitus scilicet aeterni patris, quantũ in illo est, potestatem omnibus posse per adoptio-
nis gratiam filios esse dei. Sed innumeri extiterũt, & sunt, qui istius peritissimi animarũ
medici neglexere consilium post concupiscentias suas potius eligẽtes incedere, quã
earum represso ardore, diuinis obtẽperare mandatis. O quã inconsulte, heu quã per-
niciose, & præter omnem naturalis iustitiæ legem, rationalis creatura se subtrahit ab eo
qui illam condidit. Cum aliarũ erudita exemplo deberet nedum sicut caetera, uerum e-
tiam præ uniuersis proprio famulari opifici. Vt pote quæ plus omnib. quæ sub celo sunt
fortita est gratiam. Sed pro dolor, quæ amplius subesse debuerat, atq; sollicitius impe-
rantis iussa perficere, facta est peruicacior, ad eò ut nec deũ suum timeat, neq; gehẽnæ in-
cendium formidare uideatur aeternũ. Nempe si deũ metueret, illiusq; beata uisione pri-
uari expauesceret, nequaquã tam impudice peccare præsumeret. Nam ubi adest timor
dei, abest proculdubio delinquendi uoluntas, legis præuaricatio, dominandi ambitio,
præsidendi amor, odium proximorum, terrenarũ facultatũ immoderata cupido, & quic-
quid diuinæ aduersum est uoluntati. Porro quemadmodũ ex cordis tumore suiq; fidu-
cia, inopinati eueniunt casus, scelerum nutrimenta accrescunt, ac desperationis prepara-
tur fouea: ita ex timore filiali & sancto uirtutũ merita coalescunt, uitiorum rubigo con-
sumitur, atq; propriæ salutis maxima concipitur spes, dicẽte propheta: A timore tuo do-
mine cõcepimus, & peperimus spiritum salutis. Quamobrẽ rectissime censendũ est, ne
minem posse spiritualiter mori, in quo diuini timoris inest flamma, quæ pedetentim i-
gnorantiæ detergit caliginem, peccatorũ uincula soluit, seruilis metus excutit iugum, et
ad castissimi susceptionem amoris mentem ordinat: ipso deniq; ingrediẽte ad cor fuga-
tur metus, dubietatis nox opaca clarescit, exultat spiritus, inardescit affectus, emigilat a-
nimus, omnis hebetatæ mentis pristinus uigor reuertitur, & efficit spirituali resurrectio-
ne uita, quæ prius ex sui torporis ignauiã absq; ulla spe sepulta iacebat & mortua. Quò
inquã, illa non fuit mortua, quæ extrinsecus quidem seculi latrabatur in prosperis, car-
nis se uoluptatibus immergebat: intrinsecus uerò sui ignara & caeca, sine aliquo uirtutis
gustu insensibiliter effluebat: Sanè in illa complebatur, quod de sceleratis propheta lo-
quitur dicens: Latantur cũ malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Fœtẽt huiusmo-
di more quadriduani Lazari in monumẽto sepulti, & multorum cõpediti sunt nexibus
delictorum, à quibus nisi iubente domino & apostolica interueniente autoritate ne-
quaquã ualent absolui. Illi nanq; ligandi, ac soluendi animas, atq; regni caelorum referan-
di aditum est collata potestas: dicente domino Petro & successoribus suis: Tibi dabo
clauas regni caelorum: et quodcũq; ligaueris super terrã, erit ligatũ & in caelis: & quod-
cũq; solueris super terrã, erit solutum & in caelis: Vices enim suas animarũ pastoribus
dominus cõmisit in terris, ne ecclesia clauium destituta potentia, ad poenitentibus salu-
tis impendẽda suffragia esset inualida. Absoluit quippe ecclesia, sed iussu domini, quos
de spiritali morte ad uitam ipse resuscitat. Nam superuacue laborat, dum erigere, ac li-
berare conatur, quẽ per gratiam dominus nõ uocat, cõpungit & sulcat. Hac de causa
nullus ministrorum ipsius absoluerè audiat quempiã, quem in peccatorum sordibus ad
huc iacere delectat, quoniam non solũ ligatum nõ soluit, sed forte absolutus ipse se uin-
dit. Nec in merito absq; enim cõgruenti scientia imprudẽter abutitur potestate cõces-
sa. Pariter itaq; in sacerdote scientia & potestas opportunè cõueniunt, ad eò ut minime
sine ani-

A sine animarũ magno dispendio unã nequeas separare ab altero. Quid (quæso) in absolu-
tione poenitentium absq; potestate soluendi perficere potest scientia? Valet utiq; dete-
gere scelera, præbere cõsilia, de lege instruere, insinuare quanta poenitentibus præmia,
quantũue impoententib. in futuro sint referuata supplicia. Sua exhortatione ad cõpun-
ctionẽ animare, nequaquã uerò cõpeditũ absoluerè. Rursus si adsit potestas, ignoret etiã
sacerdos discernere inter leprã & leprã, nesciat qualitates criminũ, quantũq; Deo displi-
ceant sine pfectu poenitentis proprio seipsum mucrone interimat. Quamobrẽ sacerdos
q; prius studeat scire q; posse. Qm̄ in illo potestatiẽ præcedere debet scientia. Nõne ec-
clesiæ quoddã est dedecus insciũ uidere præbyterũ, cui utiq; cõgruit erudire populũ, &
ad se cõfluentibus monita propinare salutis? Nã ppter ea in capite turbarũ præsidet, ad
hoc cathedralis dignitatis adeptus est culmẽ, ut uerbũ Dei pronũciat plebib. errantibus
sciẽtiẽ pferat lumẽ, atq; de omnib. quæ ad catholicã pertinet ueritatẽ, rationẽ cõpetentẽ
se interrogantibus respõdere sufficiat. Ad subditos de prælati per Moysen dicit: Inter-
roga patrẽ tuũ, & tibi annuntiabit, maiores tuos, & dicẽt tibi. Et Malachias inqt: Labia
em̄ sacerdotis custodient scientiã, & legẽ requirent de ore eius, quia angelus dñi exerci-
tuũ est. Hinc quantũ in sacerdotib. ignorantia detestanda, quãq; perniciofa sit corpori
ecclesiæ facile colligif. Caeterũ si iuxta dñi sententiã, cæcus cæco ducatur præbeat, nõne
ambo in foueã cadunt? Cæcus nedũ ille iudicandus est, uerũ etiã elatus, & tumidus, qui
curis animarũ antẽ se ingerit, q; sciat ea quæ ad illarum regimen minime ignorari expe-
diunt. Sanè utrũq; seu eorũ alterum sufficit sacerdotẽ in interitum obruere sempiternũ,
quemadmodũ sacra testantur eloquia. De ignorantia quippe per prophetã sic dicitur:
Quia tu scientiã repulisti, repellã te, ne sacerdotio fungaris mihi. Et alius inquit: Sacer-
dotes eius contempserunt legẽ meam, & polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctũ & pro-
phanum non habuerunt distantiã, & inter pollutũ & mundũ non intellexerũt, propter
ea interierũt. Quantũ uerò superbus quisq; sit odibilis Deo, ipse per Prophetã insinuat
dicens: Eo q; eleuatũ est cor tuum quasi cor Dei, idcirco ego adducã super te alienos ro-
bustissimos gentiũ, & nudabunt gladios suos super pulchritudinẽ sapientiæ tuę, & pol-
luent decorẽ tuum. Eleuatũ est cor tuũ in decore tuo, perdidisti sapientiã tuam in deco-
re tuo. In terrã proieci te, nihil factus es, & non eris in perpetuũ. Verũ cum ab uniuersis
mentis sit detestanda elatio, præcipue tamẽ à sacerdotibus, quibus mysteria sunt col-
lata diuina, angelorũ consortium, animarũ regimen, & totius orbis principatus: Dicen-
te Propheta: Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem
terram. Ipsi nanq; propter scientiẽ eruditionem dicuntur sal terrę. Ipsi ob sanctitatẽ uite
luminaria mundi, proinde qlibet sacerdos ne ad iudiciũ pergat cordis tumore deposito
non dedignetur discere, quod ad sufficientiam ignorare se uidet. Humilis prius non e-
rubescat esse discipulus, ut postmodũ idoneus ualeat esse magister. Nulli profecto uere
cundum est discere, præsertim cui animarũ exhibendũ est regimen, dum conscientiẽ sug-
proximorũq; innititur euitare periculum, quod ex ignorantia euidentissime provenire
decernitur. Tanquã probatus miles armis opportunis ante se muniat, quã campũ pu-
gnaturus introeat. Clericorũ quippe arma ad debellandum uitia, atq; aereas potestates
diuina est lex. His cõtra diaboli tentamenta, & fraudes dñs lesus usus est armis. Prophe-
ta quoq; de se cõmemorans inquit: Super inimicos meos prudentẽ me fecisti mandato
tuo, quia in aeternũ mihi est. De istis ait Apostolus: Arma militiẽ nostrẽ nõ sunt carnalia,
sed spiritalia. Cur aut spiritalia? quia non est nobis colluctatio aduersus carnẽ & san-
guinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum ha-
rum, contra spiritalia nequitia in caelestibus. Ad oppugnandum igitur propria subdi-
torumq; uitia minister ecclesiæ in diuinis semper meditet eloquijs. Illi quippe parũ pro-
dest apostolica esse tantum autoritate suffultũ, si sacrarum scripturarũ prælidia desint.
Cum ambo in sacerdote simul esse conueniant. Hinc est q; dñs post resurrectionẽ suã di-
scipulis in unũ cõgregatis aperuit sensum, ut scripturas intelligerẽt, & ligandi, ac soluendi
potestatiẽ indullit dicẽs: Accipite spiritũ sanctũ, quorũ remisistis peccata remittuntur
eis, & quorũ retinueritis retenta sunt. Scientiẽ igit intellectũ illis pariter & potestatiẽ im-
pendit quatenus nõ ad perniciẽ se eleuãdo de potestate intumescerẽt, sed scirẽt quibus,
quãtũue ad soluendũ animas manus deberẽt imponere. Ex manu ergo impositione sol-
uendi

Deut. 32

Ose. 4
Ezech. 22

Ezech. 28

Psal. 44

Psal. 118
2. Cor. 12

Ioh. 20

uendi ac ligandi exercetur autoritas, atque ex scientiæ intelligentiâ inter leprâ & leprâ discernendi habetur facultas. Hæc pauca sub compendio propterea exarata sunt, ut non ignoret qualis esse debeat minister ecclesiæ, qui regimini animarum incumbit officio. Ipseque admonitus sit, quanta ei in ligando soluendoque congruat uti prudentia. Quoniâ per sepe contingit, tum ex defectu scientiæ, tum ex potestatis carentiâ, ut ligatum soluere, & solutum ligare, uiuificare mortuum, & non uiuentem mortificare conetur. Huiusmodi per Prophetam dominus redarguens inquit: Mortificabāt animas, quæ non moriebant, & uiuificabant animas, quæ moriebantur. Sibi ipsi mentitur eorum ignorantia, non domino, qui nequaquam iniustitiæ fauet, sed potius illam puniendo insequitur. Soleter igitur sacramentorum celestium dispensator inuigilet, ut illum tantummodo soluat, quem introrsus per cōpunctionem, siue cōpunctionis indicium uiuificatum à deo esse deprehenderit. Qui solus potestatem habet uitæ & mortis sicut scriptum est: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Veruntamen quotquot in spiritu ipse uiuificat ad resurrectionis indicium, ad obsequium humilitatis, ad exemplum fidelium, ac perceptæ miserationis testimonium, ac pro satisfactionis debito imperat, ut se sacerdotibus exhibeant, atque per sacramentum penitentiae denuo studeant reconciliari altissimo. Quamobrem sicut ad confirmationem clauum apostolis mandauit soluere Lazarum: ita leproso mundato præcepit se debere sacerdoti offerre, nec non statutum ex lege munus exoluere. Quamuis igitur peccati lepram mundet in homine, illumque per internam gratiam excitet de morte ad uitam, nihilominus ad necessitatem salutis, uult ut confessionis integræ interueniat sacramentum, quod quisquis ex contemptu iuxta sanctorum patrum statuta impedire præsumperit, saluus omnino esse non ualeat. Nullus itaque de sola gratiæ infusione confidat, nemoque tantum in cordis sui contritione inhæreat. Quinimo post perceptam remissionem culparum ecclesiæ accedat ad iudicem, illique cum contritione, pudore, humilitate, ac fletu, omnium delictorum suorum turpitudinem pandat, nullo penitus ex uoluntate omisso. Quod si intentione recta perficiet, procul dubio ex emergente cordis latitia, quæ ex superuenienti dono prouenit, se esse resuscitatum ad uitam sentiet, qui paulo ante in mœroris fouea extiterat facinorum nimietate obrutus. Cuius ista sunt opera, & à quo hæc repentina mutatio, nisi tua & à te domine Iesu unico dei patris filio? Tu enim amator es hominum conditor & redemptor, qui neminem uis perire, sed omnes ad ueritatis agnitionem, & gratiæ perceptionem pertingere cupis. Charitatem quippe radiis gratiæ tuæ ob hoc quotidie oriri facis super bonos & malos, nec non stillicidia celestis benedictionis pluis super iustos & iniustos, tametsi ipsorum multi indignos se faciunt, potius florere malentes in hoc seculo, & impudice uiuere, quam tibi deo suo inhærere, tuisque saluberrimis monitis obtemperare, ut salui fiant. Negligunt prorsus o pessime pastor, animarumque nostrarum præcipuum medicamentum & medicæ, cōsiderare mirabilia opera tua ueneranda & sancta, quæ pro restauratione humani generis, compassionis ac dilectionis zelo accensus, perficere dignatus es. Equidem humanis condolens miseris, lugendis calamitatibus, & infructuosis laboribus, in quibus ad colligendum paleas lateresque conficiendum ab exactoribus spiritualis Pharaonis mortales durissime in regionibus Aegyptiacis premebantur. Errantes hinc inde per uitiorum uia tanquam oues, rationales quidem secundum naturam, sed irrationabiliter degentes, non habentes pastorem neque præceptorem, nec ducem, qui eos reuocaret ad ueritatis delectabile lumen, dirigeret in uiam salutis æternæ, à laboribus ærumnosis subleuaret exilij, eriperetque à diaboli seruitute tyrannica, dira quippe & amara ualde, de sublimibus caelorum sedibus, in thalamum uirginalis uteri, uirtutum floribus, ac gratiarum odoribus redimitum, illapsu placidissimo descendisti. Quatenus acquisitionis populum tuis patrocinijs indigentem scientiæ tuæ irradiare splendore, facibus caritatis accenderes, in iustitiæ deduceres semitas, & ueram reuocares ad pacem, quam ex protoparentum transgressione amiserat, illumque misericorditer in hereditatem restitueres sempiternam. **O** mira caritatis tuæ dignatio, o ineffabilibus præconijs efferenda clementia. Tu enim qui sicut per quendam sapientem dicitur, caelorum contines thronum, abyssos intueris, terram palmo metiris, non horruisti sacratæ pudicitiae breuissimum introire ergastulum, perfectus homo factus non ex corruptibili semine, neque ex uoluntate carnis, neque

ex uoluntate

A ex uoluntate uiri, sed per spiritum sanctum patri, & tibi coæternum conditus, atque plasmatus, in quo uidelicet materno corpore nouem mensium spacium perstitisti, donec compleretur egressionis tuæ præordinatum tempus. Quo decurso, non in regali palatio, non in sericis indumentis, non in deauratis parietibus, neque fultus numerositate clientum, sed uirginæ sedulitatis contentus obsequio, reclinari uoluisti intra angusta diuersorij, supra foenum præsepj, ut rationabilium fieres pabulum iumentorum in medio animalium tibi omnipotenti Deo suo pro modulo famulantium, præcinentibus nihilominus hymnidicis angelorum choris altisona & melliflua celestis Hierusalem cantica, coram te superno rege immortalis & inuictissimi, atque mirantibus supra modum te uerbum sempiternum, incommutabile, immensum, & incomprehensibile caro factum, ut habitares in nobis nostrarumque fieres particeps miseriarum, quatenus disceres experientia reserante obedientiam, ac nostris abundantius compatereris calamitatibus, possetque Apostolus tuus fidelibus dicere: Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum per omnia pro similitudine absque peccato. Vere tentatus per omnia o domine Iesu, in fame & siti, in peregrinatione & exilio, in paupertate & egestate, in calumnijs & opprobrijs, in persecutionibus & pressuris, in irrisionibus & flagellis, in contumelijs & plagis, in prodicione & uanundatione, in potatione aceti & fellis, in perforatione clauorum & lanceæ, nec non in acerrima passione crucis, & mortis uitæ tuæ corporalis consummasti agonem. Mortem quippe dignatus es subire indebitam, ut omnes Adæ filios à debito æternæ mortis erueres. O necessarius nostri redemptoris occubitus, per cuius meritum uniuersus electorum numerus, de faucibus horrendi interitus sempiternam reparatur ad uitam. Sanè sacramentum pietatis & diuinæ miserationis munus impensum, in resuscitato mulieris Sunamitidis filio nobis Helisæus propheta indicauit: is etenim cum memoratæ mulieris ingressus fuisset domum, puerumque in lecto iacentem perspexisset extinctum, clauso super se & adolescente defuncto ostio, orauit ad dominum. Et ascendit & incubuit super puerum, posuitque os suum super os eius, & oculos suos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incuruauit se super eum, & calefacta est caro pueri, & rursus ille deambulauit semel, huc atque illuc, & ascendit, incubuitque iterum super eum, & oscitauit puer septies, aperuit oculos, atque reuixit. Puer hic mortuus humanum significat genus, quod tunc mortis in se excepit sententiam, quum contra conditoris imperium protoparentes istius uetitum comedere præsumperunt, immemores diuini sermonis dicentis: De omni ligno quod est in paradiso edite, de ligno autem scientiæ boni & mali, uidete ne comedatis: in quacunque enim die comedetis, morte moriemini. Huius præuicationis inflatum uulnus ad uniuersos posteros transmiserunt. Cæterum ad suscitandum illos propheta magnus descendit in orbem. Ille utique de quo per Moysen dicitur: Prophetam suscitabit Deus de fratribus uestris similem mei. Et erit quicumque non audierit Prophetam illum, exterminabitur de populo suo. Ille super pueri tunc exanime corpus incubuit, ponens os suum super os eius, oculos suos super illius oculos, & manus suas super manus eius, quum naturam nostræ mortalitatis assumpsit, nostri per omnia (excepto peccato) effectus simillimus. At uerò tunc extincti pueri, tantummodo calefacta est caro, minimè autem resuscitata. Quoniam etsi incarnato Dei uerbo, nec dum spiritualis resurrectionis humana natura receperat donum, in assumente tamen uerbo hominem maximam exceperat dignitatem, ab ipso etiam angelicis spiritibus omnino mirandam. Mirandam, inquam, cum Deum hominem factum, & hominem in unione personali, ad sacrosanctum Trinitatis solium uerissime prospicerent esse prouectum. Verum post salutarè prædicationem penitentiae, uirtutum, suppliciorum, meritorumque exhibitam populis post innumerabilium miraculorum perpetrationem, in fluctibus, in solitudine, in ciuitatibus, in iumentis, & in hominibus, post celestium sacramentorum institutionem reserationemque, incubuit iterum cum in crucis patibulo extensus, atque confixus sponte perpeffus est mortem. Equidem tunc qui mortuus fuerat, aperuit oculos, oscitauit septies, atque reuixit. Oculos utique aperuit, cum introrsus fidei refusus agnouit, quod magnus est dominus, & magna uirtus eius, & scientiæ eius non est numerus. Agnouit quam magna sit multitudo dilectionis Dei, quam abscondit seruiliter timentibus, & patefecit sperantibus in se, ac se

Laur. iustin.

Zz

sincera

sincera affectione querentibus. Oscitat autem septies, quum diuinis iugiter occupatus **E**
 in laudibus propheticum illud ualeat depromere dicens: Septies in die laudem dixi tibi,
 super iudicia iustitiæ tuæ. Oscitat, inquam, septies, cū per sancti spiritus septiformē gra-
 tiam repletur, timore dei, ad perficiendum præcepta caelestia: pietate, ad perferendū per
 compassionem proximorum onera: scientia, ad sobrie utendum, prudenterq; tractan-
 dum terrena negocia: fortitudine, ad æquanimiter tolerandum aduersa & prospera. Cō-
 silio, ad eligendum potiora & perfectiora sectandum. Intellectu, ad perscrutandum di-
 uinorum eloquiorum arcana mysteria. Sapientia, ad degustandum cordis palato dulce
 dinem sui cōditoris, qua inebriabuntur quotquot ad æternam uitam prædestinati sunt.
 Reuixisse uerò tunc recte dicendus est, cum ab alto inuisibili specie descendens para-
 cletus credentium corda ueritate ac dilectione compleuit. Nonne reuixerunt spirituali-
 ter illi qui dei & proximi tanta dulcedine feruebant, ut tormenta appetere, principū
 iussa despicerent, atque per orbem uniuersum saluatoris mellissimum nomen salutisq;
 monita constantissime prædicarent, quemadmodum propheticō ore dicitur: In omnē **F**
 terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Magnum autem myste-
 rium & perfectæ resurrectionis notissimum indicium est, quod non semel tantū, nec
 bis, sed signanter septies oscitasse perhibetur. Toties oscitasse dicitur, quoties delin-
 quendo interijt. Nempe cunctis patet ueritatem intelligentibus septem esse letalia cri-
 mina, quæ quisquis sponte perpetrauerit, procul dubio spirituali uita priuabitur, & gra-
 tia. Horum tanquam originale principium primatum tenet superbia, quæ est peruersæ
 uelutitudinis appetitus, & dominandi immoderata ambitio. Ex qua germinantur inobe-
 dientia, discordia, hypocrisis, animi pertinacia, inepta lætitia, nouitarum præsumptio,
 peccatorum defensio, simulata confessio, & consuetudo peccandi. Hæc profecto sicut
 de sublimitate caelorum deiecit Luciferum, & de paradiso deliciarum expulit Adam: ita
 quemlibet elatum à diuino conspectu efficit alienum, dicente beata uirgine: Fecit po-
 tentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Decipula enim diaboli ad
 capiendum animas, illasq; perdendum est terrenarum facultatum inordinata cupido, **G**
 quæ seruitus idolorum nuncupatur, dum fiducia & dilectio, quæ erga deum adhibenda
 est, in pecunijs cōstituitur. De huiusmodi inquit Apostolus: Qui uolūt diuites fieri, in-
 cidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, & nocua;
 quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Verum quid detestabilius, quàm
 ut caelestibus spretis diuitijs, thesaurizent sibi mortales in hoc mundo facultates, quas
 ærugo consumit, demolitur tinea, fures effodiunt & furantur. Nemo facile proferte ua-
 let quot fraudes, mendacia, uolentia, homicidia, oppressiones, periuria, impietates &
 scelera ex hac peste proueniant. In speluncis & nemoribus sicarius latitat, ut uictorem
 expoliet. Transfretat nauta maria, prouincias peragrat negociator, se exponit periculis
 bellator, sui dominium alienat mercenarius, diebus ac noctibus desudant artifices, ut
 temporales sibi ualeant aggregare opes, nec aduertunt miseri hunc laborem esse cassum,
 & afflictionem pessimam uelle ultra congruentem necessitatem cumulare pecunias he-
 redibus suis, qui ut plurimum illis eo deterius abutuntur, quo ampliores sunt. Est quo- **H**
 que enorme delictum & æternæ mortis filia uentris ingluuius, quæ ex immoderata
 gulæ appetitu prouenit. Nō aliunde humani generis primi peccauere parentes, de qui-
 bus sic legitur: Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum, & ad uescendum suauē,
 & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit, deditq; ui-
 ro suo, qui comedit, & aperti sunt oculi eorum amborum. Cumq; cognouissent se nu-
 dos esse, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ex gulæ etiam intemperan-
 tia, primogenita sua uendidit Esau, & incestus crimen consummavit Loth. Per hanc
 quippe natura corrumpitur, libidinis nutriuntur incendia, subuertitur ratio, scelera pan-
 duntur, homicidia fiunt, proferuntur stultiloquia, detractiones, & uerba scurrilia, he-
 betatur mens, maturitas relaxatur, comellationes frequentantur & ebrietates, lætitia
 inepta dissoluit, immunditia polluit, mors oritur culpæ, atq; resolutionis, corporis me-
 moria tollitur. Porro ex uoraci edacitate gulæ naturæ sinibus non contenta emergit pe-
 stilentia, luxuria quæ ex immundis desiderijs ueniens est lubrica carnis, & mentis pro-
 stitutio. Hæc cum sit mors animæ multifarie perficitur, uidelicet per fornicationem,
 per

A per adulterium, per stuprum, per incestus, ac per horrendam contra naturam pollutio-
 nem. Equidem uitium hoc adeo est detestabile, ut nedum illud perpetrare, uerum etiam
 de ipso particulariter loqui uerecundum sit, atq; deforme. Quis non erubescat propa-
 lare obscenas contrectationes, colloquia impudicissima, meretricia oscula, mollis
 scelera, infatiabilem uoluptatem, commixtiones brutorum, & cætera delicta luxuriæ,
 per quæ polluitur tellus, elementa contremiscunt, denigrantur sidera, coelum clamori-
 bus repletur, & in ipsa humana specie subuertitur quicquid decoris est, quicquid hone-
 statis, quicquid rationis, quicquid meriti, quicquid religiōis inseruit gratia, acquisiuitq;
 uirtus. Sanè ab hac matre pessima nefariæ oriuntur filia, scilicet, cæcitas mentis, inconli-
 deratio mortis & extremi iudicij, desideriorū, ac cogitationū inconstantia, inordinatus
 amor sui, præcipitatio operis, odium Dei, affectus præsentis seculi, necnon desperatio
 futuræ uitæ. Hæc diluuium intulit mundo, & sulphureo Sodomam & Gomorram con-
 cremauit incendio. O quanti post laudabilem cōuersionem, frequentes orationes, ar-
Bcta ieiunia, diutissimam eremi habitationem, cibi potusq; parcitatem, seducti spiritu
 fornicationis, deserta ac coenobia relinquentes, atq; reiecto sanctæ religionis habitu,
 laxantes fræna intemperantiæ gulæ obscenis & impudicis luxuriæ actibus se immer-
 gentes, duplici interitu perierunt! Istam igitur animæ mortem illi rationabiliter euade-
 re poterunt, qui ipsius occasiones fugiunt, principijs tentationis resistunt, carnis desi-
 deria frangunt, corporis obhorrent ocium, corporis resolutionem recogitant, & præ-
 cipue cordis humilitatem possidere conantur. Quoniam quemadmodum Deus su-
 perbis resistit, ita gratiam suam præstat humilibus. De inuidiæ autem liuore quid me-
 morem, cum ex natura sui odium sit felicitatis alienæ? Ab ipso quippe tenebrarum prin-
 cipe sumpsit initium, sacro dicente eloquio: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem ter-
 rarum. Ipsum sequuntur, qui sunt ex parte illius. Nullum profecto uitium fraternæ ita **Sap. 3**
 se opponit dilectioni, quemadmodum istud. detractioni semper uacat, bonis alienis
 derogat, cordium occulta diiudicat, dicit (ô quàm sæpe) bonum malum & lucem tene-
Cbras: torquetur de profectibus laudabiliter conuersantium, ac de eorum aduersitate læ-
 tatur. Iste languor tenebrosus impulit Cayn, ut fratricidium perpetraret, Iacob filios, ut
 uæundarent Ioseph, Saulis animum, ut persequeretur Dauid, atq; Iudæorum perfidi-
 am, ut interimerent Christum. Sicut luculentissime in sapientiæ uolumine contine-
 tur. Caritatis deniq; fontem exhaurit, se possidentem torquet grauiter, necnon & odi-
 bilem reddit altissimo. Hoc etiam dixerim de præcipitante furore, qui est motus ani-
 mi concitatus ad pœnam, atq; ulciscendi libido. Cur non displiceat Deo iræ turbulen-
 ta commotio, cum ab eadem nascantur odia, rixæ, contumeliæ, clamores, blasphemias,
 indignationes, conuicia? Nam pacem dirimit, unitatis bono aduersatur, mentis ocu-
 lum obnubilat, à cordis hospitis paraclæti fugat, perceptæ deuotionis dulcedinem
 spargit, atq; sui iuris hominem, esse facit alieni. Equidem ignis est urens, qui repentino
 suo impulsu erectam supra se subruit mentem, multosq; sanctitate, ac opinione præ-
 claros reddit inglorios. Postremo de acidia, quæ est diffidentia de proprijs uiribus cum
Dauxilio Dei implendi ardua, minimè reticendum est: locum enim specialem inter ui-
 tia capitalia sortitur. Et ab ipsa tanquam à genitrice pessima procedunt, malitia, id est
 uoluntas machinandi malum alicui, desperatio priorum meritorum, ac caelestium
 diffidentia præmiorum, pusillanimitas quoq; ex interioris infirmitatis consideratione
 orta. Rancor qui aduersus proximos inueteratum est odium. Torpor animi cōtra præ-
 cepta, necnon mentis euagatio circa illicita. Fortes ipsa acidia deprimit uiros, & spiri-
 tuali assuetos in bello frequentissime ex cordis ignauia facit dormire præ tædio. Ab
 hac quisquis fuerit corde possessus, iudicium diuinum non metuit, legis mandata ne-
 gligit, suamq; salutem contemnere hinc uidetur. Illi non placet legere, non libet psalle-
 re, orationi uacare, celebrare ieiunia, nocturnisq; fastidit interesse uigilijs. Amittit quic-
 quid deuotionis est, quicquid spiritualis lætitiæ, quicquid futuræ felicitatis poterat in
 mente dulcescere. Et ueluti defunctus quodam insensibilitatis aggere agnoscitur, esse
 sepultus. Quoniam modo non iste censendus est mortuus, qui caret spe ueniæ, spirita-
 lis uitæ deficit motu, omniq; interioris exercitationis priuatus est sensu? Istæ profecto
 septem sunt ianua, per quas mors intrat & dormientem, atq; ingrati interimit ani-

mam. Dormientem illam dixerim, quæ absq̄ ulla sui custodia huc illucq̄ uagatur, sui nescia, ignara periculorum, quibus mundus est plenus. Impauida gehennæ, inexperta certaminis sine Dei timore, sine pudore, sine spe, sine misericordia, & absq̄ alicuius laudabilis conuersationis intentione probata. Cæterum si cœlestis sibi impensæ gratiæ naturalium gratuitorumq̄ donorum minimè esset ingrata, aduersum illam nunquam capitalia uitia, ac tenebrarum principes dominatu præuulerent tam diro. Nam quemadmodum ex consensu interioris hominis animam ingrediendo necant, ita ex ipsius uoluntatis reluctatione aufugiunt. In hominis igitur uoluntate, mors & uita sunt posita, adeò ut ex arbitrio proprio quisque absq̄ ambiguitate aliqua uiuere dicatur, uel mori. Moritur quidem si diabolicis suggestionibus, seu concupiscentijs carnalibus assensum præbet. Viuit autem si diuini timoris præcinctus gladio, Dei secum nihilominus cooperante uirtute, spirituales in se aduersarios insurgentes debellando interimit.

Psal. 118 Prophetæ eruditus exemplo, qui ait: In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate Dei omnes operantes iniquitatem. In matutino inquit, uidelicet in primo internarum suggestionum congressu, ac corporalium uoluptatum impulsu de cordis mei thalamo, quod domini ciuitas esse perhibetur, cunctorum uitiorum propellebam insultus. Hæc sanè spiritualis est pugna. Hæc, inquam, est uiolentia salutaris, quam sibi ipsi iustus quisq̄ indicit, ut animam suam in pace possideat, uirtutum margaritis fulgeat, perfectionis alta conscendat, atq̄ post consummatos pro Christo labores, beatorum spirituum cœtibus inseratur. De hac quippe Saluator ait: A diebus Ioannis regnorum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Rapiunt prorsus dum mente uigilant, corde pugnant, carnem macerant, crebris pernoctationibus orationi insistent, pietatis operibus uacant, conscientiam mundant, cœlum gemitibus pulsant, perhorrescunt uitia, seculi oblectamenta fugiunt, & Dei mandata sedula animi intentione perficiunt. Isti pro iustitia certando usque ad mortem superbiam humilitate, auaritiam paupertate, castitate luxuriam, proximi dilectione inuidiam, sobrietate gulam, iram mansuetudine, acidia tabem delectabili conditoris sui amore supplantant.

Ecce militum Christi præclara uictoria: ecce gloriosum certamen diripientium regna cœlorum, necnon spiritualis resurrectionis testimonium uerum: quam profecto quisquis consequitur post compunctionis gemitum, post effusionem lachrymarum, post integerrimæ confessionis uitale antidotum, postq̄ conceptam delictorum suorum remissionis fiduciam, diuinam exultando prorumpit in laudem, Davidicum illud decantans, & dicens: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Ad se quoq̄ conuersus, seq̄ humiliter adhortans inquit: Convertere anima mea in requiem tuam, quia dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapsu. Placebo domino in regione uiuorum. Maximis siquidem gaudiorum delicijs fruitur, concepta quoq̄ spei pace exultando potitur, quoniam de perceptis muneribus ingratus non est. Non sibi ipsi ascribit uictoriam, neq̄ de propria uirtute intumescit, dominici memor sermonis qui ait: Sine me nihil potestis facere. Nouit certissime, quòd quamdiu in facinoribus degens iacuit mortuus, nihil ualuit operari ad meritum. Eo etenim modo peccatoris anima ad æternæ uitæ meritum languet in opere, quo exanime corpus in actione agnoscitur esse inutile. Valet profecto opus bonum exercere peccator, nequaquam uerò ex eo proficere, quoniam sine gratiæ humore subleuit. Nam quemadmodum ex arboris corrupta radice, nil ad humanæ uitæ nutrimentum germinatur, ita ex anima capitalium criminum deprauata ueneno asseuerare non ambigo. Radix quippe spiritualis, ex cuius humilitate anima Christiana coalescit, & uiuit, caritas est. Quamdiu in anima ista perseverat, illius opera ullo modo infructuosa esse non possunt. Quod suo Apostolus commendat eloquio: Scimus inquit, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ijs qui secundum propositum uocati sunt sancti. Hæc autem radix caritatis, si exigentibus culpis hominis exiccata fuerit, penitus arbor efficitur infructuosa & mortua, atque æternis iustissimè concremanda incendijs, tametsi intuentibus uerborum folijs amœna, aliquibusue operibus bonis appareat esse fecunda. Huic sententiæ opitulatur, quod per Apostolum Paulum de ipsa dicitur caritate: Si linguis, inquit, hominibus

Aminum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, caritatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Ex sola itaq̄ caritate singulorum merita causantur, suffragantur tamen, sed non ad æternæ uitæ meritum, cætera bona opera sine caritate, & non bene consummata. Valent enim ad mitigandum pœnam, quæ iuste & ommissione, & præcepti transgressionem debetur, si non fierent, præstant temporalia bona, honores uidelicet, diuitias, incolumitatem corporis, longeuitatem uitæ, terrenam felicitatem, propagationem filiorum, successusq̄ prosperos. Occupant hominem, nec permittunt operantem ad deteriora labi, Assuefaciunt ad bene operandum, delectant mentem, restringunt fomitem, arcent peccati fluxum, atq̄ ad susceptionem gratiæ gratum facientis habilitant cor. Exigua uerò uniuersa sunt hæc, in comparatione retributionis æternæ. Quia eo dulcius quisq̄, ac abundantius perfruetur, quo caritatis affectu extiterit ardentior, atq̄ simplicior. Hinc quam lugenda sit anima caritatis uita priuata claret conspicue, quæ nedum cœlestium bonorum aliena, uerumetiam gehennalium suppliciorum efficitur digna, manet in corpore mortua uiuificans illud, sed coram deo simulacris uilissimis comparatur, habet intelligendi naturale acumen, quo temporalia & humana prudenter tractat negocia, & tamen dei & sui caret cognitione, quæ prorsus saluti esse necessaria comprobantur: audit persæpe internam aspirationem clamoremq̄ murmurantis conscientia, minime uerò perficit opere diuini admonitionem oraculi. Nullum præterea pro adipiscendis inuisibilibus bonis spei sentit odorem, nullocq̄ futurorum malorum pauore concutitur. In administratione autem, seu præsentia sacramentorum cœlestium, atq̄ in assistentia orationis, adeò manet insipida, ut foetenti cadaueri pene sit facta simillima. Eoq̄ deterior, quòd gustando non gustat, & tremendæ maiestatis astans conspectui, sicut à deuotione, ita est aliena à metu: nam torporis, atq̄ infidelitatis tenebris obuoluta, Christi diuinitatem & fidem sola oris confessione fatetur. In ea uidetur esse completum, quòd dominus de Hebræorum populo per Prophetam uaticinatus est dicens: Excaeca cor populi huius, ut uidentes non uideant, & audientes non audiant, ne forte cœuertantur, & sanè eos. Quamobrè spiritualibus studijs prorsus effecta inutilis ueluti à corde mortua, foras se tora præcipitat, & quicquid habet discretionis, quicquid gustus, quicquid uirtutis, in exteriorum fruitione constituit. Iam quippe agnoscens se mortuam, terrenis actionibus se obruit, gratiæ lucem & æterni solis non ferens splendorem. Propria demum conscientia condemnata iudicio, ueniam à Deo se posse obtinere diffidit. Quid agis o anima insensata & mortua. Mortua, inquam, Deo, sed uiuens seculo. Insensata uirtutibus, & uitijs dedita. Quid (quæso) cogitas? quò duceris? quò traberis? ut quid adhuc spes superest salutis, de propria salute desperas? An ignoras quamdiu corporaliter uiuis, & si omnium criminum te feceris reum, resurgendi tamen in spiritu, tibi à Deo est indicta fiducia? Nunquam serò ad dominum reuertitur, de peccatis pœnitens gemens & plorans. Semper redeuntibus indulgentiæ aditus patet latissimus. Ad hoc ut delinquentium erigeret animos per Prophetam inquit dominus: Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Projicite à uobis omnes præuaticationes uestras, in quibus præuicati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Et quare moriemini domus Israel? quia nolo mortem morientis, dicit dominus deus. Reuertimini & uenite. Alio quoq̄ in loco exhortans ait: Quoties peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. O diuinæ miserationis ineffabiles diuitiæ. O erga morientium animas incomprehensibilis affectus. Non præfixit compunctionis tempus, non indixit mensuram, neq̄ consequendæ gratiæ terminauit locum, sed simpliciter dixit: Quotiescunq̄ ingemuerit peccator, inlinuans nullum ab eadem miserendi finem esse impositum. Noli ergo ex diffidentia tua immensæ misericordiæ dei abbreviare manum, quæ tibi ad indulgendum, quam tu ad poscendum ueniam paratior inuenitur. Nunquid Dauid, Petro, peccati,

carici, & pendentem cum Christo latroni fuit negata indulgentia: Post perpetratum ho-
 micidium peccauit inquit Propheta, & ilico audiuit: dimissum est tibi peccatum tuum.
 Negauit Apostolus peierando, & anathematizando, quod non nouisset Christum, & mox
 ab illo misericorditer intuitus, & corde cōpunctus, egressus foras fleuit amarē. Facino-
 rum suorum turpitudinem agnoscens impudica mulier irrupit, conuiuio recubentis
 saluatoris pedes tenuit, ubertim rigauit lachrymis, extersit crine, perunxit unguento, &
 audire promeruit: Fides tua te saluam fecit, uade in pace. Pendens in cruce latro & mo-
 riens ad dominum conuersus clamauit, dicens: Domine memento mei dum ueneris in
 regnum tuum. Is uix dum uerba finierat quando sibi loquentem audiuit: Amen dico ti-
 bi, hodie mecum eris in paradiso. Solum ut sui reminisceret postulabat dominum, qui ea-
 dem die aeternae felicitatis adeptus est regnum. Pro te tibiq; similibus ista sunt scripta, ut
 erudiaris exemplis, discasq; pusillanimitatis coercere metum, ac desperationis a te abdi-
 care uenenum, quo Cayn aeterna morte damnatus est, & de apostolatus apice deiectus
 Iudas duplici se peremit interitu. Quantos audiuius & quotidie uidemus desperatorum
 more degentes resuscitari ad uitam, deserere uitia, detestari crimina, mutare conuersa-
 tionem, poenitentiam agere, renunciare seculo, religionis se uoto constringere, in fame
 & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & ærumnis, se sponte atterere, atq; dignos poe-
 nitentiae fructus, pro suis Deo exhibere sceleribus: Fit pro eisdem cōuersis angelis Dei
 gaudium magnum in caelis, qui de ipsorum propinqua perditione utcunq; gemebant,
 non dolendo, sed compatiendo, sed intercedendo, sed eorum emendationem anhelan-
 do. Concupiscunt plane compatiendo, & orant indeficienter pro animabus delinquen-
 tium, ut conuertantur a uis suis, & saluae fiant. Verum quid de ipsis angelicis spiritibus
 memorem? Cum de ipso domino angelorum & rege sit scriptum: Si quis peccauerit ad-
 uocatum habemus apud patrem iustum. Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris,
 Non pro nostris tantum, sed pro totius mundi. O immensa Dei bonitas, & ab uniuersis
 praedicanda redemptoris nostri benignitas. Parum illi uisum est pro salute hominum
 carnem sumere, peregrinari in seculo, uarijs tormentorum generibus cruciari, cruorem
 fundere, atq; electorum omnium debitum moriendo exoluere. Superaddidit etiam, ut
 sedens in diuinitatis throno, eleuatus super omnem principatum, & potestatem, & su-
 per omne quod nominatur non solum in hoc seculo, sed in futuro, ab hymnicis ange-
 lorum choris gloriosissime magnificatus nequaquam obliuiscatur nostri, nostras non
 perhorrescat miseras, enormia nostra non damnet facinora, quin potius misereatur no-
 stri, patrem deprecetur pro nobis. Illi exceptas pro nobis obijciat cicatrices, flagella &
 conuicia, quatenus ex hoc iratum reddat ad indulgendū flexibilem illum, qui per Pro-
 phetam inquit: Nolo mortem peccatoris, sed magis ut conuertatur & uiuat. Maximum
 prorsus & uenerandum est hoc caeleste spectaculum, pro quo mirantur angeli, omnis
 beatorum spirituum laetatur cōuentus, stupet caelum, exultat terra, uniuersorumq; con-
 gratulatur turba iustorum, cum futurum iudicem suum sciunt esse intercessorē, patrem,
 fratrem, amicum & sponsum. Ad illum igitur peccantibus nobis confugiamus, ipsiusq;
 flagitemus auxilium. Sinum quippe suum expansum tenet, extensa brachia, apertum la-
 tus, referat caelum ad suscipiendū nos. Redeamus, quæso, post uoluptuosam uitam,
 post profectionem longinquam, post distractum patrimonium, post afflictionem ine-
 ditae ad patrem misericordiarum, patrem utiq; nostrum paratum habentem anulum fi-
 dei, internae puritatis stolam primam, calciamenta Euangelicae praedicationis in affe-
 ctibus animae, & ad celebrandum pro reditu nostro solenne conuiuium saginatum uitu-
 lum repositum custodientem. Tunc reuertentibus nobis inuidentibus dictu-
 rus est, epulari, & gaudere oportet: quia hi mortui erant, &
 reuixerunt, perierant, & repe-
 ti sunt.

LIBER

De spiritali animae resurrectione, quae per mediatorem Dei & ho-

minum Christum Iesum fit, gratia ipsius multipliciter operante.

Vt usq; de spiritali interitu animae, quamuis incultus sermo percur-
 rit, nunc autem fauente Deo qualiter in uno quoq; iustificato spirita-
 lis resurrectio fiat, differendum est latius, quatenus opera Dei magni-
 fica, quae in uiuificandis animabus aguntur, propalata legentibus, spē
 ueniam delinquentibus subministrēt. Neq; fas est quempiam de diuina
 bonitate diffidere, cupientē maxime uias suas prauas corrigere, quū
 testate Dei filio mediatore nostro, nō p iustis, sed pro peccatorib; de caelis ad terras di-
 gnatus sit ipse descendere. Magni prorsus solatiū, magnumq; cōsequendae salutis incita-
 mentū est, uerbum Dei in unitate personae naturā assumpsisse humanā, & ea pro homi-
 nibus gessisse, quae dictante paraclito sacra euangeliorū patefacit historia. Huius equi-
 dem incarnationis mysterium insinuat quam mirificum, quamq; uenerandum sit opus
 spiritalis resurrectionis, qd non nisi per eundē dominū Dei & hominū mediatorē per-
 ficitur, ipso perhibente, qui ait: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Exigebat quippe ra-
 tio, ac diuinā cōgruebat sapiētiae, ut p ipsū humanū restauraretur genus, per quē cōditū
 fuisse sacra testatur eloquia. Sic enim Deo patri inquit Propheta: Omnia in sapiētia feci
 sti. Ioānes quoq; Euāgelista ait: Omnia per ipsum (uidelicet uerbū) facta sunt, & sine i-
 pso factū est nihil. Nempe si omnia per uerbū facta sunt, etiā homo per ipsum factus est,
 atq; reformatus. Factus quidem est ab illo sicut legitur: Formauit igitur Deus hominem
 de limo terrae, & inspirauit in illum spiraculū uitae, & factus est homo in animā uiuentē.
 Reformatus uerō per gratiam, ipsius suorumq; sacramentorum uirtutem post praue-
 ricationem decreti, & auersionem a Deo, per quam in anima subsecuta est mors, quae
 profecto illam priuat, non suo esse, quum immortalis sit, sed gratia, sed uirtute, sed ui-
 ta spiritali uidelicet, & aeterna. Non ab re igitur dixerim hanc spiritalē resurre-
 ctionem, quae ex iustificatione agitur impiorum esse uenerandam, quoniam in cunctis
 operibus uniuersi summum tenet fastigium. Nam de uniuersi creatione habes: In prin-
 cipio creauit Deus caelum & terram, & dixit Deus, fiat lux, & facta est lux, & caetera
 quae in proprio fonte ordinatissime elucescunt. Obtemperauit itaq; caelum imperan-
 ti lucem suam diffundendo inferius. Obtemperauit mare pisces, uolatiliaq; producen-
 do ex aquis: iubente Deo germinauit terra herbam uirentem, & afferentem germen
 iuxta genus suum, protulitq; quadrupedia atq; reptilia. Nihil ergo in his quae condita
 sunt, repertum est quod creatoris sui reniteretur uoluntati, dicente Propheta: Ipse di-
 xit & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea in aeternum & in seculum secu-
 li, praecipuum posuit & non praeteribit. Non autem sic in iustificatione malorum, ob li-
 beri arbitrii eisdem potestatem indultam, per quam ipse homo Deo posse repugnare
 cognoscitur. Quoties (inquit ipse dominus ad Hierusalem) uolui congregare filios
 tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluitis: In libro quoq;
 parabolarum sui contemptoribus sapientia loquitur dicens: Vocauit & renuistis, ex-
 tendi manum meam, & non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, &
 increpationes neglexistis. Ego quoq; in interitu uestro super ridebo, quum quod time-
 batis aduenerit, quum irruerit super uos repentina calamitas, & interitus uelut tempe-
 stas ingruerit. Verum quamuis ad insinuandum hominem Deo posse resistere multis
 diuinorum eloquiorum ualeat autoritatibus comprobari, id tamen unusquisq; suffi-
 cienter experitur in se. Quis (oro) tanta sanctitate est praeditus, ut sapissime aspirationi
 nō renitat internae, aut torpore uictus, aut propria affectione seductus. O quantis cla-
 moribus introrsus, quantisue exhortationibus sacris excitatur peccator, antequam de
 morte, seu somno delictorum euigilet? Sed & uigil effectus o quot blanditijs, quot
 rationibus, quot promissionibus, quot exemplis, quot pulsatur terroribus, ac flagel-
 lis, priusquam peccandi uoluntatem abijciat, & sincero animo, atq; deliberatione cō-
 stanti, totus diuino mancipetur obsequio. Nec immerito, tot quippe funibus tenetur a-
 strictus, quot sceleribus praegratur: tantisq; spiritalibus compeditus est uinculis,
 Zz 4 quantis

quantis caducis rebus immoderato inhæret affectu. Captiuatur itaq; consuetudine delinquendi: retrahitur à sensualitate, quæ poenitentia: iugo colla subijcere recusat: repellitur suasionibus dæmonum, uisibilibus detinetur amore: amicorum & affinium disuadetur blanditijs. Ex his ergo recte colligitur, excellentiorē atq; incomparabiliter mirabiliorem esse animarum resurrectionem, quàm corporum. Et (si fas est dicere) longe amplius pro salute hominum, quàm in cæterarum rerum procreatione, atq; regimine diuinam laborasse potentiam. In creatione etenim rerum, dixit, & facta sunt, mandauit & creata sunt. Quod uerò pro hominibus laborauerit Deus, ipsum per prophetam audi: Laboraui, inquit, sustinens. Hoc si ad naturam diuinam referas, absurdum est credere Deum quodammodo laborasse, cui per quendam sapientem dicitur: Tu autem dominator uirtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos: subest enim tibi cum uolueris posse. Psaltes quoq; ait: Omnia quæcunq; uoluit dominus fecit in coelo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Si uerò ad humanam reflectas naturam, quæ unita uerbo in Christo una persona est, & laborasse & sustinuisse cognoscitur. Laborasse uis audire? Ibat, inquit euangelista Ioannes, in ciuitatem Samariae quæ dicitur Sichar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob, Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic super fontem: quæ uerò, aut quanta pertulerit quis uerbis explicet? Illata opprobria, crebra conuicia, illusiones multifariae, durissima uerba, excepta corona spinea, dilaniatum corpus, clauis perfossi pedes, confixæ manus in stipite, fellis potus, lancea apertum latus, & crucis erectum uexillum, qualia à peccatoribus, & pro peccatoribus rex noster sustinuerit, notificant. Ex difficultate igitur actionis, iustificationis altitudo pensanda est: ex difficultate igitur actionis gratia: dono caritatis uehementia metienda. Verum quoniam uehementissima, & inscrutabilis est Dei clementia, caritas qua Deus homines diligit, & per quam resurrectio perficitur animarum, est ab his, qui ea effecti sunt digni beneficijs cæteris præferenda. Nam quemadmodum exanimato cadaueri nil prodest ornatus uestium, diuitiarum affluentia & numerositas filiorum: ita neq; in peccatis defunctæ animæ ualent naturales uirtutes, acquisita scientia, seu aliquid eiusmodi. Quamobrem spiritualis resurrectio tanquam salutis omnimodo necessaria est à cunctis fidelibus appetenda, orationibus imploranda, sanctorum ac iustorum intercessionibus postulanda, ieiunijs, elemosynis, ac pijs operibus infatigabiliter quærenda: quæ tamen à Deo gratis datur, dicente Iacobo: Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum. Sed non uniformiter impertitur. Nam in spiritu per gratiam, quidam suscitantur timore, aliqui flagellis, quidam luce, nonnulli diuini gustus debriati dulcedine. Qualiter autem singula operentur in sanctorum testimonijs scripturarum breuiter perstringamus. Nemo recte intelligentium ambigat penè innumeros resuscitados fuisse, atq; quotidie ex metu mortis, seu ex timore gehennalium tormentorum, siue futuri iudicij suscitati ad uitam. Nam si temporalis supplicij metus immutat hominem, & conuertit ad dominum, sicut Ninuitarum probatur exemplo, quid ager æterni? Quis est qui uibrante licetore gladium, seu paratis uarijs generibus cruciatum ad se dilaniandum, ad se totus non redeat, & ut euadere possit, ueniam non imploret? Quis, inquam, est, qui deficientibus corporis uiribus, mortisq; appropinquante hora, non pertimescat, & toto corde, ut ab inferni poenis eripiatur, dominum non precetur? Maxima prorsus timoris est uis, præsertim damnationis perpetuæ, quando uidelicet permittente Deo humanum apprehendit affectum. Omnem siquidem interioris domus evertit pacem, præsentis seculi delectationem fugat, uoluptuosæ carnis coarctet stimulos, momentaneæ felicitatis blandimenta temperat, temporalemq; dolorem ad sustinendum facit esse leuissimum, dummodo ex tolerantia ipsius præcauere possit æternum. Hoc de se propheta indicauit dicens: Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat, ut requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum. Tantæ etenim formidinis est damnatorum cruciatus, ut illum nullatenus intelligentia naturalis aspicere queat, horret mens, turbatur sensus, uiscera quatuntur, quoties obijcitur animo. Quoniam supra naturam, præter usum, contra uotum,

A uotum, uoluntatiq; totum oppositum est, quod in inferno est, non potest suadere ratio, neq; experientia mali, ut tormenta ipsa æquanimitè perferantur. Hinc blasphemia aduersus dominum, murmurium, iustitia: odium, de beatorum felicitate liuor, mortis concupiscentia, furoris impetus, omnisq; consolationis, ac pacis carentia, damnatorum animabus inesse noscuntur. Ista dum quisque prudens secum tacitus cogitat, suspirat, gemit, pertimescit, ne committatur eisdem. Quod ut non fiat, ab illicitis se abstinet, potius tamen timore quàm amore. Verum quanquam ad bene uiuendum trahatur seruiliter, & si non peccati, gehennæ tamen seruus & mortis efficitur filius, atque à cælesti regno prorsus alienus, dicente domino: Seruus non manet in domo in æternum. Quamdiu igitur quis metu temporalis supplicij, seu æterni seruiliter uiuit, à filiorum Dei segregatus est sorte. At si abiecto timore pro sui conditoris amore, siue pro adipiscendis cælestibus bonis id faciat, quod prius egerat pro euitatione poenarum, operante, & cooperante caritate, æterni patris efficitur filius, supernisq; sedibus dignus. Huiusmodi mutationem dextera agit excelsi, quoties per formidinis incussionem gehennalium flammaram aliquem de attrito contritum, de seruo filium, de extraneo amicum facit, et de subiectione peccati misericorditer, ad spiritus uult prohere libertatem. Nam eousque ipsum metus concutit, quo usque proprium agnoscat scelus, errata deploret, præteritas iniquitates horreat, & interioris hospitij maculas tergat, semper amouendo à corde, atque opere declinando, quicquid diuinæ legi nouit esse contrarium. Porro ut in hoc bene uiuendi studio perseveret, meditatur iugiter corporis resolutionem, egressum animæ, tribunal iudicis, supplicia inferni, uermem scilicet conscientia:, palpabiles tenebras, stridorem dentium, ultricem flammam, horridos aspectus dæmonum, perpetuum carcerem, & sulphuris inuitabilem fœtorem. Meditatur, inquam, uniuersalis iudicij calamitatem, maximam conflagrationem mundi, elementorum collisionem, aduentum iudicis, passionis suæ insignia, accusationes dæmonum, testificationes angelorum, conscientiarum propalationem, atque dominum Iesum aduersus peccatores sententiam promulgantem, & dicentem: **C** Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Beatus plane cui prærogatum est in sensu cordis ista interdum cogitare, quia à regno Dei longe non est. Nam quamuis terreatur, quanquam ex formidine ipsius interiora collidantur, tandem in bonis operibus perseverando reperturus est pacem: quoniam quemadmodum oriente sole noctis abiguntur tenebræ, ita post purgationem mœroris superueniente caritate omnis seruilis eliminatur timor, & cordis humani uniuersa interiora clarescunt, exultatq; animus dum sperat per infusam gratiam posse euadere quod urit in flammis, quod horret in tenebris, & quod inferni intolerabiliter sentitur in uinculis, Deum ex hoc amabiliter laudat, & illi iuxta possibilitatem suam gratias exhibere non cessat. Tantoq; spirituali lætatur tripudio, quanto prius timoris, ac mœroris transfixus fuerat gladio. Experitur in se, quod de se propheta meminit dicens: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Talis profecto eorum est finis, quos miseratio diuina per correptionem metus de profunda delictorum caligine, ad agnitionis suæ lucem atq; de mortis faucibus spirituales reducit ad uitam. Illos ad horam percutit, ut saluet in seculum, & impræsentiarum reformet in melius. Hanc uicissitudinem caritatis, quam dominus in saluandis agit electis, Anna Samuelis mater expressit, dicens: Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit, suscitans de puluere egenum & de stercore eleuat pauperem, ut sedeat cū principibus, & solum gloria: teneat. Huiusmodi timoris eruditione correcti, o quam salubria concipiunt desideria, consilia prouida, sanctos cogitatus, affectus pios, uota castissima. Ex quibus pariunt laudabilia opera uirtutum, germina morum, fragrantissimos flores, & spiritus uberes fructus, de quibus apostolus inquit: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, mansuetudo, fides, spes, modestia, continentia, castitas. Vides quam fecundus sit huius sancti timoris domini conceptus, quamq; fructuosus exitus, per quem anima placens efficitur Deo, commendabilis proximo, utilis sibi? In sui quippe exordio doloribus est admixtus, subnixus seruitute perturbatis cogitationibus plenus, intentione obliquus, ac terræ proximus. At uerò infundente

infundente se gratia paulatim liquefcit, tanquam cera à facie ignis, & reddit hominem sibi, qui paulo ante iuris extiterat alieni. Quamobrem sanis admonitionibus assensum præbens erigitur ad uitam, qui perniciosi exactoris iugo grauissimo premebatur, atq; prima resurrectionis ornatus stola, & sanctorum desideriorum fortitudine roboratus, per mandatorum Dei itinera gratanter incedit. Huius beatæ resurrectionis donum se propheta percepisse commemorans ait: Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum. Nempe ut ex timore restringitur cor, & in semetipso torpore frige-
Psal. 118 scit, æque ex caritatis pinguedine dilatatur & uritur, propter quod habilis efficitur ad currendum. Currit plane eo uelocius, quo ardentius diligit, incedit simplicius, celestiaq; perspicacius intuetur. Qui experimento ista cognoscit, quod habet teneat, percepta custodiat, anteriora prospiciat, & bene operando semper ad æterna festinet, ut perfectæ caritatis attingat ad brauium. Quæ caritas eorum, qui timoris urgentur stimulis, & resurgunt in spiritu, rectus est finis. Quoniam in ipsa caritate, ac per ipsam omnium mandatorum perfectio continetur atq; perficitur. Quemadmodum plaltes
Psal. 118 ait: Omnis consummationis uidi finem latum mandatum tuum nimis. Merito mandatum caritatis latum nimis esse perhibetur, quia cætera præcepta complectitur, amicos & inimicos diligit, propinquos, & extraneis beneficia impendit, ardua aggreditur, aduersa æquamiter tolerat, seculi oblectamenta prudenti reluctatione contemnit. De
1. Cor. 13 hac latitudine caritatis inquit apostolus: Caritas patiens est, benigna est: Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit, quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: Caritas nunquam exci-
Psal. 111 dit. Beatus igitur sicut propheta cecinit, qui timet dominum, in mandatis eius uolet nimis: potens in terra erit semen eius, generatio rectorum benedicetur: gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Verum non minus illum beatum dixerim, qui à domino corripitur. Quoniam si patienter pertulerit, resurgere atq; in filiorum Dei numero computari & ipse merebitur. Quis enim filius
1. Heb. 12 (inquit apostolus) quem non corrigit pater? Corripit planè, sed cum misericordia, & mensura. Cum misericordia, inquam, quoniam quos in filios recipit, illos per flagella ab eorum reatibus emendat, ut pater. Cum mensura uerò ne supra uirtutem grauati deficient, uel contra sui conditoris iustitiam per intolerantiam murmurent. propter hæc discipulos suos, apostolus hortatus est dicens: Fidelis autem Deus, qui non patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Hinc satis recte colligitur quis filius, quisue adulter sit. Filius namq; flagellis atteritur creberrimis, in tribulationibus uarijs eruditur, ut ad se redeat, à prauitatibus suis resipiscat, & delictorum obliqua itinera derelinquat, quæ deducunt ad interitum sempiternum. Adulter autem qui ab æternorum bonorum hereditate repellendus est, aut à flagelli disciplina immunis existit, aut si percutitur per correctionem uitam à proprijs facinoribus minime emendat. Vtrumque claret san-
Luc. 19 ctarum testimonijs scripturarum. Fleuit dominus Iesus (sicut euangeliorum narrat historia) super Hierusalem, quæ florebat delicijs, diuitijs, & pace, & ait, Si cognouisses & tu, utiq; fleuisses, & quidem in hac die, quæ ad pacem tibi. nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Lætabatur Hierusalem, & lætatur quisque peccator, cum illi ad uota prospera cuncta succedunt, ac temporali pace potitur. Atque ut bene agat intelligere omnino dissimulat, quoniam ignorat, seu animaduertere negligit, quæ calamitates in futuro illi infligendæ sint seculo: quas profecto si sciret fleret, uias suas corrigeret, ne cum pereuntibus pariter & ipse periret. Verum cum solum presentia appetit, contemnitq; considerare quanta qualiæue supplicia delinquentibus referentur in posterum mundanæ felicitatis debriatus dulcedine, se sperans diu in eo posse perseverare, quod est ueluti sine consilio, & absq; prudentia, flagitijs indefinenter studet aggregare peccata. De huiusmodi inquit propheta: In labore hominum non sunt, & cum impijs non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, operi sunt iniquitate, & impietate sua. Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum, transierunt in affectum cordis. Quid (quæso) de diuite in inferni baratro demerso dicitur: Nisi quia affluebat temporalibus

Abat temporalibus bonis, induebatur purpura & bysso, & quotidie epulabatur splendide, & mendici Lazari misereri noluit: Nonne Salomon rex Israel, qui omni uoluptati se dedit, nihilq; carnalis illecebræ sibi ipsi negauit, ex abundantia terrenæ felicitatis corde subuersus, atq; alienigenarum mulierum uoluptuoso amore illectus, cultu relicto diuino, dijs gentium sacrificia nefanda exoluit? Nihil sane infelicius felicitate peccantium, quibus tãquam desperatis egrotis, quanquam contrarium & morbo incongruum, nil negatur quod libeat. Cæterum & nullum tam euidentis perpetuæ damnationis indicium est, quàm continuis transitoria prosperitatis pollere successibus, per quos homo in hac miseriarum ualle finem suum instituit, nolens ueluti peregrinus, & aduena, sed in hoc mundo cupiens cõuersari ut ciuis. Hinc laboriosis seculi istius negocijs, lenocinijs corporis, edacitatibus uentris, obscenis impudicijs, fallacibus honoribus, puerilibus iocis, cæterisq; operibus carnis ardentem tendens, angelorum consortio, spiritualibus donis, ac naturali excellentia se facit indignum, dicente propheta: Homo cum in
Psal. 49 honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. An non iumentis ratione carentibus esse censendus est similis quisquis in commutabili spreto bono incontinenter degens commutabile querit, atque proprio conditore neglecto, creaturis inordinato conglutinatur affectu? Huiusmodi quoniam concupiscentiarum fere innumerabilium itretiti sunt funibus, difficilius conuertuntur ad dominũ, quàm ij qui diris flagellati uerberibus nullum sceleribus suis finem imponunt. Vtrorumque tamen (nisi resipuerint) propera noscitur esse perditio. Nam quemadmodum quicunq; prosperitatibus abundant, & uarijs charismatibus decorantur scientes, q; ex perceptione munerum debitorum etiam accrescit cumulus, lagitori suo infatigabiliter obtemperare coguntur: ita ex temporalis perpeffione flagelli, ut æternum ualeat euitare supplicium, quisque ad coercenda delicta præterita debet esse sollicitus. Porro presentium calamitatum afflictio futurarum gerit imaginem, quæ tanto formidolosius, tantoq; prudentius præcauendæ sunt, quanto acerbiores, diuturniores atque
C intolerabiliores existunt. Hæ etenim quanquam ex originalis pœna peccati cæterorumq; purgatione delictorum iustissime sunt inflictæ mortalibus, sua tamen experientia erudiunt obhorre perpetua. Nemo igitur in impatientiam proruat, dum patitur, neq; fatigetur, cum à Deo corripitur, quoniam punitur citra condignum, tamen incommoda multa sustineat. Aequa discretionis lance, & instatera iustitiæ appendat, hinc ærumnas, quas perfert, inde delicta quæ fecit, & luce clarius agnoscat misericordiam in se affluentissime superare iudicium. Poterit proflus ex hoc commoueri ad tolerantiam mali, atq; ad meritum discet extorquere uirtutis, quod ad supplicium sceleris sibi intelliget esse inflictũ. Maxima planè diuinæ pietatis miseratio est, dũ quoquo modo à Deo fidelis quisque percutitur: si iustus est, iustificatur adhuc: si peccatorum fœdatur sordibus, tribulationis conflatur in igne, quatenus animæ resoluta rubigine celestis regis, conspectibus purgatus appareat. Soli ergo illi merito plangendi sunt tanquam mortui, qui nec terrentur minis, neque uerberibus emendantur, de quibus per prophetam dicit dominus: Percussi eos, & non doluerunt, attriui illos, nec compuncti sunt. Nam
Psal. 34 quos presentia flagella non corrigunt, ultrix flamma æterni comburet incēdũ. O quantos quotidie ultio diuina flagellatos & impœnitentes damnat. O quot ex disciplina patris rebelliores & deteriores fiunt, dum quod illis datur ad conversionis adiutorium, sibi per intolerantiam letale conuertunt in poculum? De talibus per prophetam dicitur: Vab ijs qui perdiderunt sustentiam. Plane illi sustentiam perdidit se dicendi sunt, qui nulla fortitudinis uirtute suffulti, flagellantur, & murmurant, quibusue manet æternum incendium, quia iniuste iustissimum Dei iudicium minime calumniari uerentur, ignorantes quicunq; per temporalem correptionem non emendantur, duplicibus uestientur pœna uidelicet transitoria, & æterna. Sic namque propheta perhibet dicens: Duplici conuisione contere eos domine Deus noster. Verum quid miserabilis, quàm in presentiarum æternæ damnationis inchoare supplicia, & beatæ uitæ nullam expectare mercedem? Hinc aperte colligitur quantum patientiæ uirtus profit, per quam animæ fidelium custodiuntur, ne aduersus suũ murmurant conditorem. Congruè itaq; (iuxta domini sententiam) iustus quisq; in patientia animam suam

suam possidet, quoniam sui iuris est, quamdiu patiens est, qui profecto ab arce mentis, cū per intolerantiā corrumpitur, iuris efficitur alieni, domino attestante, qui ait: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Qui autē alterius est seruus, suus prorsus esse non potest. At uerò quicumq; suus nō est, non seipsum possidet, sed possidet, trahitur, captiuatur, uandatur, occiditur. Quamobrem quicumq; animā suam possidere desiderat, patientiē uirtutem inconcussam teneat, & contra Deū omnem murmurū commotionē à cordē suo diuellat. Non quid patitur, sed à quo & propter quid patitur diligenter examinet. Nullus profecto percutitur, nisi uolente Deo, seu permittente: nempe si uoluntarie puniatur, purgat, sanat, uiuificat: uerum si permissiue, hoc agit iuste, quamuis occulte. Quis (quæso) diuina audeat damnare iudicia, quæ tametsi perscrutari non liceat, uenerari tamen debent, quoniam æquissima sunt, dicente propheta: Iudicia domini uera iustificata in semetipsa. Iustificantur quidē in semetipsis, quanquā nos minime ipsorum profunditatē penetrare sufficimus. Vis nosse qd si permittente Deo flagellaris, id Deus tuis exigentibus culpis iudicio iusto irreprehensibiliter facit? Propheta audit: Omnia, inquit, quæcunq; fecisti nobis, in uero iudicio fecisti, quia peccauimus tibi, & mandatis tuis nō obediuimus. Nunquid redarguendus est iudex, qui latronum & homicidarū punit scelera? Nonne magis foret increpandus, si impunita desereret? Laudamus ciuiles leges, decreta imperialia & humana iudicia, quæ condignam malefactoribus retributionem iubent impendi, & iustitiæ Dei detrahimus, iudiciaq; damnamus, si nos delinquentes insequitur, si nostris non parcit flagitijs. Quodq; deterius est, persæpe qd in altero æquissimi esse fatemur, per impatientiam reprehendimus, si perficiatur in nobis. Sic fatui sunt filij hominum iudicantes non recte, dicentes malum bonū, & bonum malū, ponentesq; tenebras lucē, & lucem tenebras, dum nō quod iustum est, sed quod illis placet commendant, quod displicet damnant. Non autem ita agunt, qui recti sunt corde, & in quibus Dei sapientia habitat: detestantur quidem scelera, & quicquid diuinæ aduersatur iustitiæ cum non minus prospiciant in se quā in alijs, imō frequenter per amplius in se. Iustus (inquit scriptura) in principio accusator est sui. Verum quantum iustitia hæc Deo placeat, quantumq; iustificet confitentem, propheta de se testatus est dicens: Dixi confitebor aduersum me in iustitiam meā domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sane qui in spiritu humilitatis se peccatorem cognoscit, non se fallit, nō se occultat, non se excusat, non se iustificat, sed proprium confitetur delictum, cordis sui latebras ipse perscrutatur in se, & palam per confessionem facit, quod deforme uidet intus, & diuinæ legi agnoscit esse contrarium quatenus suorum ualeat percipere indulgentiam criminū, quæ iustificatis magis, magisq; iustificandis debetur humilibus. Porro huiusmodi, quoniā suæ infirmitatis est conscius aduersus Deum, cum percutitur, minime se turbare audet, iustitiæ conuictus iudicio, qua gratis effectus est iustus. Cæterum nec dum iustificatus quisq; peccator facile per impatientiam proruit, & iustæ iudicantis Dei sententiæ derogat, si pro sceleribus flagellatur, proclamans se iniuste damnari. Cæcitatem quippe iniustitiæ suæ, eo maiorem esse manifestat, quo uerberibus se minus fatetur dignum. Equidē si flagellati cuiuspiam iusta censenda esset querimonia, illius tantum foret arbitranda, qui nullum prorsus commisit delictum. At uerò quis tam temerarius, & tam cæcus est, ut audeat dicere, nullum se habere peccatum? Hoc qui asseuerare præsumit, Ioannem apostolum audiat dicentem: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Propheta quoq; inquit: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Porro si absq; contagione delicti, cursum huius peregrinationis complere possemus, superuacue docuisset dominus nos orare, & dicere: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Deniq; quis Dauid propheta sanctior? aut beato Iob mundior? Nā propheta ait: Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuā, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meā, amplius uero Iob inquit: quid faciam tibi o custos hominum? quare me posuisti contrarium tibi, & factus sum mihi met ipsi grauis? cur nō tollis peccatum meū, & quare non aufers iniquitatem

A iniquitatem meam? Paulus quoq; dicit: Christus uenit in hunc mūdum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Vera igitur est illa sententia, quæ ait: Omnes quidem peccauerunt, & egent gratia Dei. Si peccauerunt omnes, nullus euadere potest iustitiam Dei peccata punientis. Insuper itaque agit quisquis de diuina percussione turbatur. Nec ualet esse iustus, qui iustitiæ aduersatur. Præterea merendi non solum facultatem amittit, uerum etiam grauior illi præsens efficitur pœna, & æternum (nisi resipuerit) minime poterit deuitare incendium. Nullus proinde flagellis eruditus cordis sui calcaneum contra Deum eleuare præsumat, sed magis humiliter toleret, & gratias agat, gaudeatq; se in filiorum numero computari, qui frequentissimis tribulationibus fatigantur. Flagellantur, inquam, filij iustificati quandoq; ut adeptas uirtutes exercent, quæ pugnandi desuetudine decrescere consueuerunt, interdum ut ex uerberibus promptiores fiant, torporemq; abijciant, qui in prosperitatis nutriuntur abundantia. Corripuntur insuper, sed non in furore, ut de commissis sceleribus satisfaciant patientes, utq; illis delinquendi tollatur occasio. Verum qui necdum per gratiā iustificati sunt, ideò uarijs tribulationibus feriuntur, quatenus ad se redeant, proprias culpas agnoscant, defleant & relinquunt. O quantos nouimus abundasse diuitijs, & earum occasione in maximum mentis decidisse tumorem, ac horrenda perpetrasse flagitia, qui domino disponente pauperes effecti, facti sunt humiles: O quot reprehensibiliter, & damnabiliter, sine pudore degentes, post perpeffionem disciplinæ, sanctæ conuersationis facti sunt speculum? Incedebat Saulus tanquam leo rugiens, spirans minarum & cædis in discipulos Christi, ut si quos Christianæ religionis reperisset uiros ac mulieres ipsos perduceret in Hierusalem. Iste dum animo nocendi pergeret circumfusus lumine, terræ prostratus, cæcitate percussus, atque correctus inquit: Domine quid me uis facere? Vides quantum illi profuerunt uerba? meruit gratiam, recepit lumen, repletus est sapientia, factus est prædicator, qui paulo antè extiterat persecutor. Consuetudo sapientissime ad conuersionem, resurrectionemq; animarum ars Dei est flagellis multifarijs delinquentes percutere, rationabilis quidem, minime uerò necessaria. Quis enim est qui diuinæ ualeat resistere potestati? Nihil ex necessitate operatur Deus, cui subest omnia posse cum uult. In sapientia sapienter uniuersa disponit: nam si folium arboris absque Dei nutu non cadit, fiet ne conuersio hominum, præsertim cum ipsa gratuita sit, & ab ineffabili uenerandaq; illius prædestinatione proueniat? Quos enim prædestinauit, hos & uocauit, & quos uocauit, illos & iustificauit: si prædestinauit, hoc non egit in tempore, sed ante mundi constitutionem, neque ex operibus, sed per merā suam misericordiam, quemadmodū apostolus, Nō ex operibus (inquit) iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit. Prædestinauit, inquam, sine ullo medio, nō autē sic iustificauit, siue uiuificauit. Multifarie autē quamuis id agere cōsueuerit Deus qualiter animā mortuā per flagella iustificet, uiuificetq; exigente materia succinctus sermo percurrat. Quē enim diligit Deus corripit, flagellat autē omnē filiū quē recipit, nunc in terrenis facultatibus, quandoq; in carorū extinctione, in corporum uerò infirmitate sapientissime. O quam salubre animæ medicamentū est inopia tēporalium rerū cū patientia? Quis explicare sufficit, quāta ex diuitiarū abundantia perpetrentur flagitia? Qui uolunt (inquit apostolus) diuites fieri, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli, & in desideria carnis, quæ demergunt animā in interitum sempiternū. Si diuitiarū cupido in tentationes, & diaboli impellit laqueos, quid facient habitare? Ipsas ut plurimū si expendunt, comitantur apparatus uoluptuosus cōuiuiorum, histriionū ioculatorūq; cōcursus, impudicitia, ornatus superfluus indumentorū, fastus inanis gloriæ, mentis elatio, & alia multa quib; carent, qui ad sufficientiā tantū diuitias possident. Verū si tenaciter cumulent, secū habent diffidentiam diuinæ prouidentia, insatiabilem aggregandi cupiditatem, timorem anxium depauperandi, necessariorū ad uictū parsimoniam, impietatem erga inopes, rapinas, fraudesq; amorem seculi, resolutionis corporis odium, in hac uita perseuerantem cordis affectū, dicente domino: Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuū. Porro cupidus, seruus efficitur diuitiarū, idolorum cultor, contemptor sui, atq; futuræ beatitudinis prorsus ignarus: hanc si agnosceret utiq; contemperaret, sibiq; in illa per eleemosynarum erogationem thesaurizaret thesaurum, quem nec demolitur tinea, nec rubigo consumit,

consumit, neque fures effodiunt uel praedantur. Vanalis quippe est illa beatitudo celestis, & tanti ualet, quantum quis potest expendere. Hanc per egenorum susceptionem sibi uel dicauit Abraham, Iob per miserorum compassionem, Tobias per defunctorum exequias, Zachaeus per distributionem dimidij bonorum suorū: uidua duobus minutis, alij uero pro calice aquae frigidae, & euangelici uiri omnia tribuendo. Sicque (ut dictum est) tanti ualet quantum quisque cum sinceritate mentis pro amore diuinitatis impertitur pauperibus. Sane his omnibus beatiores estimandi sunt pauperes spiritu, qui cum nihil habeant, possident uniuersa. Nam a sollicitudinibus effecti liberi, alacri animo, ac fide non ficta expeditis gressibus ad perfectionis nituntur euolare fastigium, quo mediante sublimiorem ceteris in illa coelesti patria gloriae adipiscantur gradum. Nempe si humilitas copulata sit commendabilis est ista cupido coelestium, impraedabiliumque diuitiarum, quas non humanae negotiationis sollicitudo anxia, sed uirtutum sibi acquirit studiosa perfectio, quae omnem terrenarum facultatum damnat affectum, ueluti sibi reprehensibiliter aduersantem. His proculdubio caducis diuitijs facile inclinatur humana cupiditas, tanquam quotidiana uictui omnino necessarijs. Ceterum dum diuini timoris careat freno, cum maximo animae dispendio, ac Dei offensa illis abundare concupiscit homo, cum quibus post paululum in immane praecipitium labitur, uel inuitus. Hac quippe de causa totis uiribus laudandus est Deus, atque de salute propria concipienda est spes, cum ab amatoribus mundi temporales auferuntur diuitiae: quoniam onus tunc permaximum & delictorum perurgens abijcitur materia, efficiturque homo haeres Dei & cohaeres Christi, dummodo diuina uoluntati se sponte subijciat. Fit autem superna opitulante clementia, interuenienteque uoluntatis consensu, ut regum carētia, quae prius credebatur esse onerosa, fiat laeta, atque iocunda, dum ad ea pensanda coelestia erigitur mens, laetentque gratulatur reperisse thesaurum. Veridica in hac mutatione apostoli probatur esse sententia, de qua dicitur: Quod omnis disciplina in presenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem exercitatis per eam patetissimum fructum reddit iustitiae. Hoc sane in amissione temporalium rerum, hoc iugiter experitur in subtractione carorum, quod non sine ueneranda Dei prouidentia geritur, & potissime in his, qui saluandi sunt, atque de spirituali interitu ad uitam animae reparandi. Nam quemadmodum qui compediti sunt, ut quod illis libuerit, gradiendi habeant facultatem necesse est, quatenus a uinculis absoluantur: ita & ab immoderato sunt retrahendi affectu quicumque ad dominum rectis gressibus appropinquare peroptant. Quis nesciat amorem parentum, & potissime filiorum maximum impedimentum esse Deo seruire cupientibus? O quam innumeros natorum affectus in profundum demersit abyssi & Exitere penes supra numerum arenae maris. Videmusque quotidie plurimos ad eum amentes, & carnali inebriatos amore, ut deliberato animi consensu, potius damnari eligant, quam filios suos post se in egestate relinquere. Huiusmodi scelesti homines aequè perniciose liberos suos diligunt sicut & se: qui enim sibi nequam est, cui bonus esse poterit? Sibijpsi illi nequam esse censentur, qui Dei gratia, & regno caelorum sponte se priuant. Non autem ualet se ipsum diligere, qui Deo seu propriae salutis preponit quicumque. Nam clamat lex, eloquia sacra imperant, creaturae uniuersae testantur, & innata hominis ratio suadet, Deum super omnia esse diligendum. Verum ne ob amorem cuiuscumque rei negligendum est animae bonum? prorsus minime. Quid (inquit dominus) prodest homini si uniuersum mundum lucret, animam uero suam detrimentum patiat? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Nihil rationabilis anima preciosius, nihilque possidendum est carius, quae Dei est ornata imagine, Christi redempta sanguine, atque sanctorum angelorum felicitate ditanda. Hanc quisquis semel amiserit ulterius recuperare non ualet, etiam ex ipsa omnium intercessione sanctorum. Quamobrem imprudentissimi omnino censendi sunt, qui plus formidant corporalem natorum penuriam, quam aeternam suae animae cruciatum. O si sapere possent, quam intolerabilis, quam uehemens sit, utique resipisceret, & affectionis suae intentionem reformaret oblit quam. Relinquant (proh dolor) his diuitias suas, qui uix ab inferis illos gutta aquae ad superos reuocarent. Haec clarent ex suffragijs, quae pro defunctis fiunt. Verum iusto id agitur Dei iudicio, ut ille obliuioni tradatur a propinquis & liberis, qui ob eorum inordinatum amorem non erubuit perpetrare flagitia, exercere rapinas, fraudes facere, expoliare egenos, illicita tractare commercia, miseris inopum pietatis uiscera claudere, atque

A atque per fas & nefas aggregare pecunias. Merito igitur post mortem in angustijs constitutus, ille ab hominum memoria tollitur, qui Deum male uiuendo contempsit, plus carnem amauit, quam spiritum, atque munerum largitore neglecto, munus ipsum toto corde dilexit. Donum quippe Dei est propagatio prolis, filiorum incolumitas, prosperitas amicorum, necnon carnis praecleara progenies. Insipienter prorsus agit quisquis carorum affectum praefert Deo, qui gratis eos tribuit, ualetque nullo sibi resistente illos ab hac luce surripere. Ceterum claret perspicue quod maximum recte uiuendi infert impedimentum propinquorum carnalis affectio, quam ipse Dei & hominum mediator modificare uoluit dicens: Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Sane huiusmodi affectionis antidotum saluberrimum corporalis mors esse probat, quae inordinate amantem temporaliter punit. Voluptuosi amoris dissoluit foedera, atque carnis amoto uelamine, rationalē spiritum Dei uisione efficit dignum. Quamobrem nullus aduersus Dei sapientiam quoties per carnis resolutionem carorum suorū priuatur praesentia, murmurare praesumat, neque quod ignorat arguere audeat, quin potius acceptum pignorum amicorumque depositum humiliter reddat, discatque cordis sui affectum colligere, & illum tota animi intentione diligere, quod mori non potest cum ipse sit uita. Ridiculum profecto est, ut quis rem qualem cunctis uotis omnibus amplectendo retinere conetur, quam per momenta singula amittere ualet. Nempe diligendi sunt propinqui, & liberi tanquam res aliena, non propria. Ne forte si repetant, mens abundantiori absorbeat mœstitia, per quam Deo possit displicere qui petijt. Memnerit quisque orbatus liberis, ac terrena nudatus substantia, sancti illius, qui audita direptione omnium facultatum suarum, atque decem filiorum extinctione cognita, tonso capite, conscissa ueste, mente immobili, & cordis seruata innocentia, in terram corruit dicens: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Porro huius constantissimi uiri uerba haec absque reprehensione ulla proferre queunt, qui in omni cuiuscumque tribulationis euentu cuncta diuina nouerunt uenerari iudicia, & suorū conscijs delictorum minus quam quod merent, se pro sceleribus suis uerberatos esse fatentur, atque sub paterna correptione humiliores facti, ex his quae tolerant, agnoscunt quam fallax sit mundus, quam uana spes hominum, quam multiplices improuisi casus, quam breuis temporalis consolatio, & quam perniciofa, nisi prudētissime regatur, sit praesens prosperitas. Vides ne quam fructuosa sit tribulationum uexatio, quae aequo animo aduersa patientibus tam praeclearum tribuit intellectum, suimetque contemptum? Hinc est quod excitati per eam non solum damna rerum interitumque affinium magnanimitate sustinent: uerum etiam proprii corporis cruciatum alacri animo perferre noscunt. Tolerabilior quippe est terrenarum amissio facultatum morte liberorum: at uero propriae carnis cruciatus praecellit utrumque. Pelle pro pelle, & omnia quae possidet (sicut scriptum est) dabit homo pro anima sua, id est pro corpore suo. Quid (quæso) proiunt homini opes congregatae, multiplicataeque progenies, si doloribus afflicti his frui nequeant? De nullo ualet exteriori bono quod possidet, solatium capere qui poenalter uiuit. Nam qui sibijpsi onerosus sit, cui potest esse benignus? Ceterum cuius uita laboriosa est, de quo rum poterit felicitate gaudere? Recuperari possunt diuitiae perditae, obliuioni traditur subtractio propinquorum, nunquam uero actualis languor corpus attenuans. Ceterorum facile obliuiscitur praeterquam sui quisquis infirmitate depressus iacet. Optimum medicamentum ad saluandum animas aegritudo corporis esse comprobatur. Nepe innumera aufert incitamenta peccandi, delinquenti suimet cognitionem praebet, errantem mentem ad sensum reuocat, cor prius insensibile deuotum facit, dum Deum iugiter interpellare compellit. Maxima denique salus aegritudo est corporis, quae compungit animum, superbiendi tollit affectum, impudicitiae extinguit ardorem, cupiditatis sitim temperat, appetitum edacitatis frenat, litium contradictiones amouet, liuoris consumit rubiginem, atque seculi istius interdicit amorem. Nullum isto acceptabilius est sacrificium, si tamen patiendi desiderio concremetur. Facile largitur omnia, qui seipsum offerre non renuit. Discite igitur qui infirmari in corpore, in doloribus gratias agere, quatenus uirtus animae perficiatur, accrescat salutis spes, augeantur merita, & spiritualis gratia in te locupletior fiat. Discite, inquam, quantum Deo culpa displiceat, quantumque noceat delinquenti. Ex his etiam quae pateris, erudiri poteris de futuris, quae nullo fine clauduntur. Noli (quæso)

abijcere disciplinam domini, neque fatigeris cum ab eo corripieris. Si ferrum es, infirmitatis coniectus in ignem, uitiorum amittes scoriā: si argentum es, uarijs doloribus examinatus splendidior fies: si uero aurum, post purgationem uirtutum decoraberis gemmis. Ne contristeris, cum multifario languore torqueris, sed potius gaude sciens neminem aduultum, absque tribulationum incommodis ad perfectionis alta posse conscendere. Intuere Christum in cruce pendentem, irrisum, blasphematum, felle poratum, ut in passionis ipsius consideratione tuum ualeas linire dolorem. Tecum similiter martyrum tormenta reuolue, equuleos, uerbera, ignē, ungulas, carceres, exilia, quatenus in comparatione eorum parua agnoscas esse quae pateris. Demum si potes diuina flagella humiliter sustinentibus promissam in caelo contemplare mercedem, quam nec oculus uidit, nec auris audiuit, quae nec in cor hominis ascendit. Quamobrem si a carnificibus dilanietur corpus, attrahatur uerberibus, ardentibus facibus comburatur, conspergatur ulceribus, exaretur, excorietur, suspēdatur, trāsfigat, perimaturque, nec sic huiusmodi cruciatus condigni erunt ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Ceterum si ob nimietatem infirmitatis praedoloribus contrahantur nerui, debilitentur gressus, uisus hebetetur, obturetur auditus, omneque corpus a planta pedis usque ad uerticem capitis repleatur uulneribus, uermesque scateant, cum etiam languoribus fatigetur, tolerabilia sunt, propter supereminentem felicitatem, quae iustis in futura resurrectione promittitur. Quonia perennis est gloria, & momentaneus dolor. De quo uidelicet dolore momentaneo apostolus inquit: Quod enim momentaneum est, & leue tribulationis nostrae in sublime pondus gloriae operatur in nobis conemplantibus nobis, quae non uidentur, non quae uidentur. Quonia quae uidentur, temporalia sunt. Quae uero non uidentur, aeterna. Latemur igitur quoties per amissionem transeuntium & periturarum rerum, seu per defectionem carorum, siue per temporales languores, manus domini erudit nos: scientes quod non odij, uel destitutionis, sed praecipuae dilectionis indicium est. Praesertim cum post correptionem uitae sequitur immutatio. Ego (ait dominus per prophetam) occidam & uiuere faciam, percutiam & ego sanabo. Pius namque pater de emendatione nostri, sollicitus, nunc peccandi occasiones amouet, nunc per flagellorum irrogationem facinora perpetrata detergit, quatenus expeditius regni illius mereamur esse consortes. Agit quippe per tribulationes, quod sponte agere deberet quisque fidelis. O quam acceptabilis, quantumque cum ueneratione excipienda est ista correptio, quae humiliter exhibet amicum Deo, & gratia mediante restituit animae uitam, quam letalis abstulerat culpa. At uero cum proficue sint infirmitates & damna, ac ex eorum effectibus reddant tolerantem sibi ipsi emendatum, atque compunctum, atque per easdem diuina clementia gratia sua & spirituali uita quotidie efficiat dignos, non tamen isto semper remedio ad bene uiuendum suorum trahit animas electorum. Nam quemadmodum multis terrenis curis, ac carnis uoluptatibus intendentes per internam uocationem mediante flagello de mortis faucibus dominus reducit ad uitam: ita quam plurimos, qui cor non habent elatum, ueritatis suae splendore irradians ex gehennae filijs regni sui gratia cooperante facit esse haeredes. Bona plane domini disciplina est, quae delinquentium emendat errata, sed melior est diuina lex gratificantis gratiae comitata calore, quae pristinae ignorantiae de notitia Dei repellit caliginem. Illa cum dolore, haec cum admiratione gaudio copulata percipitur. Vtraque tamen donum est Dei, sed istud diuinae lucis praestantius. Quonia efficacius impellit ad Deum, rationabilius allicit, nutrit amplius, & dulcius meditando reuoluitur. Lumen hoc sibi a domino tribui propheta posebat, quum diceret: Intellectum da mihi & uiuam. Illud se accepisse apostolus fatebatur inquit: Quum autem placuit ei qui me segregauit ex utero matris, & uocauit per gratiam suam, ut reuelaret in me filium suum, continuo non acquieui carni & sanguini. Equidem cuiuscumque illud excipientis eocelerior est conuersio, quo gratiae huius lumen est clarius, ac delectabile, sicut legitur est lumen oculis, & rationali spiritui fulgentissimae ueritatis agnitio. Est quippe istius ueritatis uespertina, est matutina, & est meridiana lux, quam ipsa sapientia Dei patris, quae candor est lucis aeternae, speculum sine macula, & splendor diuinae maiestatis, praedestinatorum, & iustificandorum infundit mentibus, quatenus perspecta ipsa ueritate euigilent, ac resurgant. Haec enim spiritualis lux non uniformiter mentes illustrat, tametsi ab unico aeternae claritatis fonte emanare noscatur. Quidam namque quamuis pauci sint in luce conuersionis

A conuersionis exordio meridiana, plerique matutinae, nulli uero uespertinae lucis irradiantur splendore, per quem lucis efficiuntur filij, & in domino lux, atque delictorum opacas perhorrescunt tenebras, ipso eos praecedente, ac comitate iustitiae sole, qui claritatis suae praesentia omnem spiritualis noctis fugat nebulam. Porro illam uespertinam lucem esse nuncupauerim, quae mundanae fallaciae, & temporalis illecebrae cognitionem tribuit atque contemptum. Hac proculdubio omnes priuati sunt, qui ecclesiastice secularis dignitatis honores ambiunt. Et quotquot in explendis uoluptatibus carnis, siue in aggregandis diuitijs inardescunt caeci sunt isti, & in tenebris ambulant, ac ueluti irrationabilia iumenta malum cupiditatum cathenis, atque inueteratae consuetudinis funibus irretiti trahuntur. Talium adeo multiplicatus est numerus, ut paucissimi in comparatione eorum reperiantur, qui spirituali libertate ducantur. Pertracta (quaeso) tecum o homo, & diligenter mortalium intuere studia, & uerum esse intelliges quod dicitur: Difficillime diebus nostris inuenies, quem non delectent humani fauores, & alijs imperandi potestas. Omnes penes praesesse cupiunt, propter quod humanis potius quam diuinis formidant displicere conspectibus. Querunt homines placere hominibus, non considerantes apostolum dicentem: Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Et prophetam quoque qui ait: Dominus dissipauit ossa eorum, qui hominibus placet. Ille profecto seruus hominum comprobatur, qui fauores hominum concupiscit, & ab ore illorum testimonium quaerit. Huiusmodi domus impulsam facile collabitur, quoniam caret fundamento petrae, quae edificandorum aedificiorum spiritualium stabilimentum est optimum. De quo apostolus ait: Ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coaedificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto. Et dominus per prophetam: Ecce ego ponam in Sion lapidem angularem summum, electum, preciosum, propterea apostolus Petrus fideles hortatur dicens: Vos tanquam lapides uiui superaedificamini domos spirituales. Sanè qui super hanc aedificant petram, quae Christus est, impulsi tentationum turbinibus, persecutionum inundationibus agitati, prorsus eueri non possunt. Ab hominibus quoque nolunt habere mercedem, quae temporalis est, inanis, Deo odibilis, & perniciosa. Quam qui desiderant mente arbitrandi sunt caeci, dum ad horam exultantes in lumine inextinguibilem lampadarum uerae lucis despiciunt radios. More quippe uirginum fatuarum in laudibus hominum, quas amauere consili, sine oleo obuiam procedere sposo, atque nuptialis conuiuij domum pulsare, ut sibi aperiatur minime erubescunt. Maxima profecto demerita argumentum est in transitorijs quempiam honoribus delectari, & credere frui posse caelestibus. Nam momentaneus honor & laus mortalium, superbiorum est merces, gloria uero sempiterna humilium. Non enim praesesse, sed subesse humiles concupiscunt. Humiles autem illos appellauerim, qui sibi ipsis uilescunt se ceteris inferiores arbitantes, honorem primatus uoluntarie fugiunt. Quomodo aliena onera praesidendo desiderabunt ferre, qui supra modum proprijs grauati, gemunt? Aspernantur equidem ueri humiles omne quod est altum, quod honorabile, quod decorum, quod laudis, quod excellentiae, quod transitoriae opinionis est, ualeatque humanum mulcere affectum, quonia diuinis se intelligunt semper astare obtutibus, quibus etiam antequam stant nota sunt omnia. Merito proinde illis debentur aeterna, qui temporalia calcant, eliguntque in hac peregrinatione magis esse abiecti & inopes, quam habitare in tabernaculis peccatorum, ac eorum dignitatum sublimari fastigijs, necnon terrenis pariter locupletari diuitijs. Despiciunt quidem prudenter ad tempus ea, quae cum tempore transeunt, ut gloriam, illasque obtinere queant diuitias, de quibus in psalmis legitur: Gloria & diuitiae in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi. Haec profecto, quemadmodum mentis oculo per fidei cernunt, ita corde concupiscunt, ac uotis omnibus possidere contendunt. Nam superuacua ista spiritualia & aeterna appetent, nisi uisibilia & peritura despicerent. Bonum lucrum, & beata est ista commutatio, recondere in sinu pauperum terrenas opes, ipsasque postmodum centuplicatas, & in gazophylacio reperire caelesti, ubi minime rubigo consumit, latrones non rapiunt, neque illas possidentem ullus amittendi conturbat merus. O felix paupertas, uoluntarie pro diuinitatis amore suscepta, quam locuples, quam lata,

quàm iucunda es, quamq̄ secunda, latronibus occurris intrepida, egestatem non metuis, B
humilitati sponte obsequeris, cum illa ad æternam pariter graderis uitam. Vnum est am-
borum præmium, una societas, unus dominus, una professio, unaq̄ perfectio. Qui uos
abinuicem conantur diuidere, uestras ignorant uirtutes, atq̄ dulcedinem uestram ne-
quaquam experti sunt. De uno siquidem fonte liquor uester spiritualis erūpit, & ad
eundem diuertit finem, dicente domino: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est
regnum cœlorum. Porro pauperes spiritu humiles, non inflatos, ac timentes Deum,
nominat qui terrenarum facultatum nil ambiunt. Merito humili regnum debetur cœ-
lorum, quoniam toti mundo renunciat, omnesq̄ carnis suæ à se abdicat uoluptates,
nec non sub rationis imperiū redigit quicquid diuinæ legi aduersatur. Ille proculdu-
bio cœlesti fultus præsidio, à tenebris migravit ad lucem, atque de mortis faucibus per-
gratiam, de morte transiit ad uitam. Agnouit quippe uespertino introrsus illumi-
natus splendore mundi prosperitatem esse fallacem, temporales facultates caducas,
momentaneos honores laqueis refertos, atq̄ carnales uoluptates supra modum esse
letiferas. Quamobrem ipsas ex corde despexit tanquam Deo contrarias, ac salutem
humanæ pernoxias: despexit, inquam, eo liberalius, quo clarius intellexit inuisibilia
bona Deum diligentibus in cœlo esse parata. Bona profecto lux est, quæ de peccati
morte resuscitat animam, & seculo cunctisq̄ pompis illius renunciare compellit. Me-
lior tamen illa censenda est, q̄ radio suo nedū ignorantia propulsat tenebras, uerū etiā
penetralibus cordis caritatis ignem accendit. Vespertina etenim lux exteriorum præ-
bet scientiā, contēptumq̄. Matutina uerò collatorum beneficiorū intellectu præstat, &
gustum. Nam propterea matutina nuncupatur, quoniam præcedet meridianam, quæ in
Dei cognitione substitit. Quemadmodum enim lux uisibilis de solis claritate generata
eundem solem proximum esse denunciat in ipso diei primordio: ita & beneficiorum
Dei propalata scientia, ad manifestam diuinæ bonitatis prouehit notitiam. Sic quidem
connexæ sunt pariter, ut quæquam diuersa uocabula sortiantur, una tamen atq̄ eadem
sit lux. Quis (quæso) corporalium seu spiritualium author est munerum, nisi is, de quo
Iac. 1
Iacob. ait: Omne datum optimum, & omne donū perfectū desursū est descendens a pa-
tre luminum, apud quem non est transmutatio, nec uicissitudinis obumbratio? Quid
enim habes (inquit Apostolus) qd̄ non accepisti? proinde quicquid habes non est tuū,
sed accepisti. A quo autē audi, Gratia Dei (inquit idē Apostolus) sum id quod sum. Gra-
tia igitur lucens est radius, à throno Dei procedens, illuminans cor, & diuinæ uolunta-
tis pandens arcana. Deus uerò ipse est Sol, non temporaliter factus, non uisibiliter lu-
cens, neq̄ materiali localiq̄ cursu peragens diem, sed æternus, per quē facta sunt om-
nia, inuisibili luce corporalia & spiritualia, terrena atq̄ cœlestia, uniuersa perlustrans,
immutabili prouidentia sua mutabilia cuncta disponens. Idem planè gratuita sua boni-
tate matutinam lucem in quorundam iustificandorum cordibus oriri facit, quatenus
ex cognitione munerum intelligant quanta à Deo caritate diligantur. Singularis pro-
fectio est ista uocatio, quæ in beneficiorum cœlestium agitur speculo, per quam rationa-
lis spiritus à suo torpore surgere, ac Deum suum toto affectu diligere cogitur, tot faci-
bus spiritualibus irradiatur accensis, tot amoris casti stimulis agitur, quot sunt dona
quæ à domino sibi noscit esse impensa. Magna prorsus insinuata huius ueritatis est uis,
& præpotens istius lucis est uirtus, quæ repentino suo splendore mentis dissoluit torpo-
rem, interiores propulsat tenebras, gratiam simul confert & uitam. Quocumq̄ conside-
rationis suæ diuertit aciem, quisquis illa effectus est dignus, reperit quo nutriatur, & à
quo trahatur erectus. Nutriunt equidem meditantis exhibita à Deo beneficia, eo sua-
uius, eoq̄ dulcius, quo frequentius animo reuoluuntur, & in memoriæ armario re-
conduntur. Manu quoque quadam spirituali iacentem erigunt, & gratitudinis funi-
culis ad Deum trahunt, à quo eadem percepisse cognoscunt. Nequaquam (ut arbi-
tror) in peccati morte diu iacere ualet exanimis, cuiusque ex infuso lumine dona-
tum est beneficiorum numerositatem tractare secum & corde gustare. Vocibus namq̄
suis introrsus clamant, ut homo ipsum Deum à quo diligitur, toto corde totisq̄ uiribus
diligat, illiq̄ omni qua potest intentione, obediatur, ex cuius imperio ei uniuersa famu-
lantur.

A
lantur. Famulantur, inquam, hominibus non minus cœlestia quam terrena. Nemo sane
fidelium dubitet angelos hominibus ministrare, dicente Apostolo: Omnes administra-
torij spiritus sunt, & in ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.
Et dominus in Euangelio, Videte (inquit) ne contemnatis unum de pusillis istis. Dico
enim uobis quod angeli eorum in cœlis uident semper faciem patris eorum qui in cœlis
est. Vident quippe ita faciem patris, ut ab hominis minime retardentur obsequio, atq̄
sic in eodem ministerio occupentur, quatenus à diuinis nequaquam ualeant remoueri
plexibus. Horum altero deficiente, aut ad plenum nondum beati essent, aut myste-
rium suum, prout congruit, consummare non possent. Vtrunq̄ uero falsum esse diuino
eloquiorum potest autoritate probari. In uisione itaq̄ patris felicitate fruuntur bea-
ta, & in caritate constituti perfecta nil prætermittunt, quod saluti hominum sciunt esse
proficuum. Beata gens (inquit Propheta) cuius dominus Deus eorum, & ego beatum
populum illum esse nuncupauero, quem dominus per angelorum ministerium in hære-
ditatem est prouecturus æternam. Maximam profecto reuerentiam nostris debemus
exhibere custodibus, qui tam sedula nobis caritate ministrant, continuè fouent præsi-
dijs, spiritualibus exhortationibus excitant, suis orationibus protegunt, suoq̄ ministe-
rio dæmones arcent, ne ad libitum noceant. Quis (quæso) nisi angelico fultus esset auxi-
lio, tam immanissimorum hostium ualere superare rabiem, effugere laqueos, tentatio-
nes uincere, fraudesq̄ detegere? Custodia siquidem sua uias nostras sapiunt, ne in lapi-
dem offensionis & petram scandali spiritualem animæ impingamus pedem. Quemad-
modum de quolibet iusto Propheta testatur dicens: Quoniam angelis suis mandauit
de te, ut custodiant te in omnibus uis tuis, in manibus portabunt te, ne forte offendas
ad lapidem pedem tuum. Quum igitur ad profectum nostrum beatorum spirituum nu-
merosos exercitus militare noscamus, mirum non est si etiam terrena nobis inseruiunt.
Quod utiq̄ non ex humano merito, sed de exuberantissimo diuinæ largitatis fonte e-
manat, quæ sic illa instituit, ut hominibus debeant esse subiecta, dicente Propheta: O-
mnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uo-
lucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Quid igitur o homo retri-
bues domino pro omnibus, quæ retribuit tibi? In ministerium tuum deputauit ange-
los, archangelos, uirtutes, principatus, & potestates. In solatium tuum fecit corpora cæ-
lestia, solem uidelicet, lunam, & stellas. In obsequium & uictum tuum concessit tibi pi-
sces maris, terræ quadrupedia, aeris uolucres, & quicquid humus germinat, seu de arbo-
ribus procreatur. Sic enim legitur: Omnes pisces maris manus uestræ traditi sunt, & om-
ne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum, quasi olera uirentia tradidi uobis omnia.
Iterumq̄: Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem semen super terram, & uniuersa
ligna, quæ habent in semetipsis sementem generis sui, ut sint uobis in escam. Cernis
quanta in creaturis elucet beneficia conditoris, quæ te non minus exemplo suo, quam
obsequio prouehunt ad Dei notitiam, in qua animæ uita subsistit, gratia in præsentī, &
gloria in futuro. Hæc plane agit matutina lux, quoties de superna cœlorum sede huma-
nis iustificandis pectoribus proprios infundit radios. Cæterum si tantum ualet matuti-
na, quid operabitur ipsa meridiana? Quis (quæso) potest sustinere calorem eius? Quis
illius sufficit intueri splendorem? In ipsa calor immensus est, & inaccessibile lumen.
Accendit profecto, & lucet, hic sub nube, & in cœlo reuelata maiestate. Quare hic sub
nube nisi ob mentis imbecillitatem? Infirma quippe quum sit, & inualida diuinum ne-
quit, sicuti est, contemplari splendorem. Quod in Apostolo Petro notissimum appa-
ret, qui in monte constitutus, nequaquam ualuit transfigurati domini perferre fulgo-
rem. Nam ad ipsius aspectum (quemadmodum legitur) mente pariter, & corpore con-
sternatus in terram cecidit. Verum quando ad hanc lucem agnoscendam erit idoneus
utiq̄ quum deuicta omni corruptione, omniq̄ delictorum labe deterfa, in immortalitatis
gremio, diuina illi manifestante se gloria, secunda requiescer, sicut Ioannes perhibet
dicens: Carissimi Dei filij sumus. & nondum apparuit quid erimus, scimus quod quum
apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Ut igitur hæc meridia-
na lux conspicua, & captabilis esset hominibus, quæ angelicis spiritibus, & animabus glo-
rificat

rificatis reuelata est, se sub assumptæ carnis nubecula texit, & se hominibus insinuauit, non omnibus, sed multis, quibusdam minus, quibusdam uero amplius, fide id operante, & gratia. Nam absq; fide & gratia, nullus lucis ipsius perceptibilis est. Fide quippe deterguntur corda, ut deum uidere mereantur, sicut per Petrum dicitur: Fide purificas corda eorum. At uerò tantum quisq; ex fide deformi credit, quantum in ipso cooperatur gratia. Quamobrem nemo quum per fidem agnoscit deum, sibi credulitatis arrogat donum, neq; gloriatur in se, sed in domino, à quo gratiam consequutus est, ut credat, & credendo uideat, atq; uidendo uiuat in spiritu, non sibi, sed ei ex cuius fide uiuit. Nam iustus ex fide uiuit. Porro iustus quisq; propterea uiuit, quoniam credit, credit autē, quia uidet. Reciprocè famulantur sibi ista, nec abinuicem separari ualent. Nam fides lux est spiritualis, quæ inter deum & rationalem spiritum posita ipsum deum manifestat, nō tamen reuelata maiestate, qui uidelicet in hac peregrinatione nequaquā nisi fide median te cerni potest. Hanc tamen fidem formatam de qua loquimur, nullus assequitur, nisi per gratiam, quoniam supra humanum ingenium est, & de inuisibilibus, sicut ait Apostolus, ipsam esse sperandarum substantiam rerum, & argumentum non apparentum. Sane illam Deus tribuit quibus misereri uult, quoniam testante Paulo: Non est uolentis, neq; currentis, sed miserentis Dei, ut quis credat, & uiuat. Quamobrem fidei recta regula, quæ ad bene uiuendum humanum format affectum ex Deo est, qui illam donat ingratis, ut faciat gratos, & agnoscant eum, à quo sunt. Sine isto lumine quis (quæso) gratificari ualeat in lumine, quum scriptum sit, & in lumine tuo uidebimus lumen. Videbimus equidem ipsum lumen sicuti est, quanquam etiam impræsentiarum ex parte uideamus obiectum, quemadmodum Apostolus inquit: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc ex parte cognosco, tunc autem cognoscam sicut & cognitus sum. Hoc uerò quod ex parte cognoscimus, quamuis in fide sit lux, tamen meridiana est nobis futura, angelis præsens: quoniam ex quo confirmati fuere ipsius lucis reuelata præsentia sunt effecti beati, nec per tempora aut per agnitionis incrementa ad ipsam prouecti sunt, quemadmodum electorum societates, sed in prima sui deliberatione arbitrij gratiæ Dei in illis irradiante candore. In fide igitur se nobis lux ipsa manifestat, non repente, nec tota, sed per profectus, iuxta credentium perfectionem fidei, & caritatis affectum. Porro crescente fide, & incalescente eorum de diuini amoris igne clarificatur uisus, & meridiana luci mens propinqua efficitur, eo amplius, quo purius credit, & ardentius diligit. De huiusmodi uisionis progressu Apostolus de se atq; perfectis uiris loquitur dicens: Nos autem reuelata facie gloriam Dei speculantes transformamur à claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu. O quam iucunda est ista uocatio, quæ per meridianam agitur lucem, cæteris nanq; tanto est efficacior, quanto est dignior. Per hanc uocatus est Moyses, quando pascens gregem ad interiora deserti, in flamma rubi dominum se uocantem, ut ad Pharaonem pergeret, audire promeruit. Hac eadem luce dum properaret Damascum, ut Christo credentes, uinctos Hierusalem duceret circumfusus atq; uocatus est Saulus. Quales uero ambo fuerint, quanta uē in eis operata sit lux, eloquia sacra testantur. De alijs autem Apostolis, qui ab ipsa meridianam sunt luce uocati tametsi in carne uelata, quid memorem? Tanta siquidem sunt cognitionis perfusi gratia, ut lux mundi ab ipsa æterna luce sint dicti. Ut igitur sub compendio istius uocationis, seu spiritualis resurrectionis enarrem gratiā, quotquot de excellentia capitis & corporis mystici, de sacramento unionis dei, & hominis Iesu Christi dñi nostri illuminati sunt, à luce meridiana sub nube uelata uocati sunt. Cæterū si qui in speculo diuinæ essentia (sicut uiatoribus datur contēplari) illuminari meruerint, ij nimirū simpliciter, & immediate ab ipsa luce meridiana sunt repleti, reformati, resuscitatiq;. Post hanc gratiæ perceptionē nō licet resuscitato de cætero carnaliter uiuere, iuxta eloquium dñi dicentis: Non uidebit me homo, & uiuet. Quoniam (quæso) modo ualeat mūdo, carnis illecebris, uel uiuere sibi, qui in præcordijs suis sempiternū uerbū excepit, quatenus apud illū perpetuā faciat mansionē. In ipsa siquidē spirituali cohabitatione cor ueritatis agnitiōe ita refundit, ut de fallacijs seculi, de lenocinijs uiliorum, de tentationibus spirituum immundorum, de naturalibus & gratuitis donis, atq;

A atq; de uniuersis, quæ ad salutem animæ, & bene uiuendi propositum spectant, erudiantur abunde, faciatq; quod nescitur à multis, illi esse notissimum. Quamobrem huiusmodi potens est opere & sermone instruere cæteros, utpote diuina luce illum comitante, atque regente. Vnde propheticum illud depromere ualeat & dicere: Lucerna pedibus meis uerbum tuum, & lumen semitis meis. Illustratus quippe scientia dei, in offenso graditur pede, currensq; uiam mandatorum & cōsiliorum Christi, proficit quotidie de uirtute in uirtutem, tanquam à domini spiritu informatus, atq; deductus. De isto illiq; similibus Psalmographus admirans, inquit: Domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iustitia tua exultabunt, nec immerito. Nam deformem quandam gerit imaginem mens meridiana lucis huius assueta fulgoribus, propter quod ipsis etiam angelicis spiritibus ualde agnoscitur esse mirabilis. Vnde de ipsa uicissim aiunt: Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata. Surgenti quippe auroræ comparatur, propter uespertinam lucem, quæ exteriorum omnium talem præbet notitiam, ut ab eorum minime ualeat subuerti blanditijs. Pulchra uerò ut sol à Deo esse perhibetur, quoniam matutina lucis perfusa radijs, beneficiorum Dei exultat in lumine. Ob perspicuam autem ueritatis scientiam, atq; ex concepta familiaritate uerbi Dei in intimis penetralibus habitantis congruentissime electa ut sol dicitur. At uerò propter meritum cumulum, perfectionemq; uirtutum terribilis ut castrorum acies, esse denunciatur. Cernis ne per lucem quanta qualia uē Deus operetur in homine, per quam illum de morte peccati resuscitat ad uitam, donans ei claram interiorum & exteriorum, corporalium & spiritualium, cælestium ac diuinorum sacramentorum intelligentiam. Verum per hanc lucem, & ad memoratam mysteriorum spiritualium notitiam, non omnes uocat, quos primæ resurrectionis uult esse participes, sed illos tantum, quos ante mundi constitutionem per se prædestinauit in se, ut conformes sint imagini filij sui, quicandor est lucis æternæ, & ipsi sint lux. Igitur quemadmodum superius dictum est, quosdam metu, nonnullos flagello, plerosq; etiam interna luce, aliquos uerò spirituali consolatione inuitatos, & gratiæ suæ facit esse confortes. Nam unus quum sit spiritus Deus, o quam multipliciter operatur in anima: Nempe quum timorem incutit siue flagellat, irascibilem ipsius animæ sanat uim, cæterum quando ueritatis suæ lucem infundit, fugat tenebras, & rationalem instruit, si uero delectationem & spiritualem dulcedinem præbet, concupiscibilem ad se trahit uirtutem, & hanc diuersimode, uidelicet aliquando per sensum, quandoq; per uirtutem, interdum per cælestium præmiorum sapidum gustum, prout idem spiritus unicuiq; cognouerit expedire. Congruè igitur factis anima per sensuum delectationem ad dominum trahitur, & conuertitur de malo ad bonum. Nec mirum est, quod quamuis rationis sit capax, & ratione dirigatur, mouetur tamen ad creatoris sui dilectionem per carnales corporis sensus: nam prius quod animale, deinde quod spirituale factum est. Eruditur (quemadmodum nouimus) anima per sensus de naturalibus, & de spiritualibus etiam plura percipit per eosdem. Nonne (dicente Apostolo) inuisibilia Dei à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus, atque diuinitas. Cæterum si tantum præualet mors, ut per sensus ingrediatur ad animam, dicente Propheta: Mors intras per fenestras nostras. Nonne multo magis per ipsas introibit uita, quum potentior sit uita quam mors. Uisus quippe modus est, ut animalis homo qui nequit percipere ea quæ Dei sunt, eleuetur, & moueatur per delectabilia sensibus. Hinc est quod docente spiritu sancto, in ecclesia Dei instituta sunt organa, hymnorum & Psalmorum cantica, sacerdotalia indumenta, ornamenta altarium, uasa aurea & argentea, ac cæremoniæ multifarius cultus, quatenus per hæc catholica commenderetur fides, magnifica diuina laus appareat, atq; carnalium & infirmorum mentes euigilent, & ex uisibilibus discant inuisibilia capere. Equidem sensibilia omnia, aut speculum sunt, aut instrumentum, quo mediante animalis homo utens bono naturalis ingenij proficit, erescensq; in uirum perfectum rationalis efficitur. Porro quemadmodum abutentes intellectus dono, sensibilia ista ad carnis lenocinia flectunt, ita & bene utentes ad Dei delectationem impellunt, sicut Propheta de se testatur dicens: Delectasti me domine,

Psal. 118

Psal. 89

Cant. 6

Rom. 1

Hier. 9

Pfal. 91 in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Nam & ob hoc sunt condita, ut in illis, & per ea nos delectet ipse, qui fecit illa, alioquin mortis, & peccatorum nobis materiam exposuisset deus, non magisterium æternorum. Cuncta enim quæ facta sunt, bene, à bono, & ad bonum sunt creata: tamen si malus utatur male, quod non instituenti, sed oblique utenti ascribendum est. Nam ipsa mens hominis prius per inordinatū affectum efficitur mala, & postea per uerse utitur bonis concessis. Non est malum aurum, & tamen avarus quisque uel prodigus bono isto abutitur. Vnus plus debito diligendo, alter uero inutiliter dispergendo. Hæc non ex malo auri, sed eueniunt ex male disponente aurum. Omnis creatura, quæ pulchrescit uisui, mulcet auditum, olfactui redolet, sapit gustui, tactuique mollescit, siue in cælo fulgeat, seu natet in undis, aut moueatur in aere, uel sit in terra, bona in se est, & ualde bona, sacro hoc attestante eloquio: **Gen. 1** cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Bona igitur quum sint pro sui conditoris gloria, & ad profectum animæ rationalis sunt facta, quatenus per corporalia ad spiritualia assurgat, & quæ iacet in imis, uisibilibus adminiculo progrediatur ad summa, atque ex animali spiritualis fiat. Rectus iste ascendendi modus est uidelicet, à corporalibus ad spiritualia, & à spiritualibus ad cælestia. Nunquam (ut arbitror) ad usum, perfectionemque poterit quis euolare uirtutum, qui exteriora temperanter tractare neglexerit, prudenter agnoscere, deumque ex ipsis laudare frequenter. Gradus isti sunt, quos Propheta commemorat dicens: **Pfal. 83** Beatus cuius est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit in ualle lacrymarum, in loco quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, sicut de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Signanter inquit: Beatus cuius est auxilium abs te, ut nullus sibi arroget, sed auxilio Dei, qui benedictionem tribuit. Quoties ascendit, corde meditando transcendit de uirtute in uirtutem, deumque laudando in mentis excessu contemplari meretur. Quis (quæso) famem patiens & per accurata cibaria transiens manducare non appetat? Porro sensus corporei uisibilibus, & sensibilibus insaturabilem patiuntur famem. Sacro hæc pronunciante eloquio: **Ecl. 1** Non satiatur (inquit) oculus uisus, nec auris impletur auditu. Quamobrem quod oculus uidens pulchra non concupiscat, auris uoluptuosa audiat, & non lenocinetur, gustus suauia mandat, & temperantiæ metas non transeat, manus pertractet mollia, nec caro feruescat, diuini muneris est officium non humani. Præsertim post Adæ lapsum, per quem fomes peccati semper uiget, indeficienter pullulat, & infatigabiliter concupiscit, quemadmodum Apostolus de se ait: **Rom. 7** Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Unde tali onere grauatum se sentiens ingemiscendo clamat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia (inquit) Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Non usus, non ratio, non uirtus, non scientia ad plenum superare potest hanc peccati legem, quæ est in membris & sensibus humani corporis in originali delicti colluione concepti. Hoc solum ualet gratia in præsentem ex parte, sed ex toto in futuro, quando complebitur quod dictum est: **1. Ioan. 3** Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod quum apparuerit similes ei erimus, quoniam **Rom. 8** uidebimus eum sicuti est. Apostolus quoque dicit: Omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc, & non solum ipsa, sed & nos primitias spiritus habentes intra nos gemimus ad optionem filiorum, redemptionem corporis nostri. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem filiorum Dei. Interim uero quandiu peregrinantes à domino per fidem ambulamus, & caro ipsa repugnat aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, uirtutum exercitatio ad debellandum opera carnis, & ad coercendum uoluptates sensuum necessaria est. Hoc proculdubio uirtutum usu quicumque caret, seruus efficitur peccati, reus transgressionis diuinæ legis, iumentis similis, alienus à Dei regno, & gehennæ filius. O bona uirtus, quæ caloribus regno uim facit, illudque sibi dimicando acquirit. Ubique & in omnibus uirtus commendabilis est, & sine qua commendabile nihil. Nempe si corpus ieiunij domes, si tota nocte peruigiles, si agrotis ministerium pietatis impendas, si cunctas facultates tuas tribuas egenis & orphanis, si peregrinando super terram incedas uagus & profugus, si remetipsum sponte subijcias, si ores assidue, si frequenter gemas, si lacrymas in-

A desinenter fundas, uel aliud quippiam sine uirtute agas, nihil ad meritum beatæ uitæ facis. Non autem illam uirtutem de qua loquimur, nuncupauerim, quæ in multitudine artium, uel in robore consistit corporis, sed in qualitate mentis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur, quam solus Deus operatur in homine. Nam tanto uirtus locupletior est, tantoque delectatione fecundior, quanto in homine profusior est gratia. Porro riuus gratiæ cælestis uirtus est, quoniam in uirtutum exercitatione ipsa cognoscitur. Cui prærogatur gratia, recte uiuendi tribuitur uirtus, quæ in mentis cathedra residens sine laudabili exteriora uniuersa disponit. Hoc ualet homo ex se, sed adiutus à domino, qui sapientiam præstat & gratiam. Dominus ipse est, qui præbet sapientiam & scientiam, per quas ordinatur operantis animus, ne prætergrediatur discretionis limites, & reperiat esse uitium, quod sæpissime ab imprudentibus uirtus esse censetur. Idem, inquam, dominus etiam infundit gratiam, qua mediante homo perficiat, quod ratio iudicat esse faciendum. Altero horum deficiente desinit uirtus. Quoniam modo quisquam uir poterit esse uirtutum imitator, si ex carentia sapientiæ ignoret quid secundum Deum agendum sit, seu ex gratiæ priuatione, si consummare nequeat, quod perficiendum esse commendabiliter ipse discernerit? Nam probata uirtus potiora semper eligit, & bonum discernit à malo. Nihil in illa obliquum est, nil confusum, nihilque damnabile, sed iter medium tenens secunda graditur, cælesti luminis illustrata splendore, iucunde quoque dirigitur in Deum, illi tribuens debitum honorem, & gloriam, à quo non ignorat percipisse quod habet gaudij, quod scientiæ, quod delectationis, quod meriti. Equidem eo abundantius uirtus delicijs spiritualibus affluit, atque præmijs fecundatur æternis, quo ardentius per caritatis flammam, ac intentionis rectitudinem, frequentius innititur super dilectum. Nam & anima uirtutum gemmis decorata ad dominum conuersa, illud Canticorum canticum iugiter concinit dicens: **Cant. 7** Omnia poma noua & uetera seruaui tibi dilecte mi. Poma quidem uetera habitus, noua uero actus dicit esse uirtutum. In his duobus quasi in duplici ligno contexitur scala uirtutum, per quam ad perfectionem conscenditur. Hæc proculdubio per illam scalam, quam in somnis cõtemplatus est sanctus Iacob, figurata fuit, in qua uidelicet ascendentes & descendentes angelos, ipsumque angelorum dominum scali uidit esse innixum. Porro in uirtutum scala spirituali non semper ascendunt uiri sancti, sed neque descendunt, sed alternatis uicibus nunc ascendunt, nunc uero descendunt, quatenus ex descensione illis se extollendi de ascensu auferatur materia, nec non per ascensum amplius proficiendi eorum incalescat affectus. De ascensu igitur promptiores, & ex descensu humiliores fiunt. Quis (quæso) est inter mortales tam alacer, tamque in uirtutum exercitatione perfectus, ut interdum non interpescat, frequenter interiorem non remittat rigorem, iugiter ex diuina dispensatione non relinquatur sibi ipsi, ignoretque nonnunquam quæ sit uoluntas Dei, beneplacens, atque perfecta? His præcipue modis descensus spiritualis agitur, per quem ad tempus uirtutum impeditur profectus, tamen si probatis hominibus eadem impedimenta ascendendi causam ut plurimum subministrant, quoniam (Apostolo teste) omnia **Rom. 9** cooperantur in bonum ijs, qui secundum propositum uocati sunt sancti, ut sciamus non semper perfectos uiros debere uocari sanctos secundum actum, sed secundum propositum, quamdiu in caritatis perseverant radice, quæ hominem efficit sanctum. Caritas ergo quæ cæterarum uirtutum est mater, unumquemque sanctum facit, eoque sanctior quo feruentior ipsum exhibet in actione uirtutum. Nam regnum Dei non est in miraculorum perpetracione, non in prænunciatione futurorum, neque in sublimitate sermonis, sed in uirtute, quemadmodum fatetur Apostolus: Nonne ex documento ueritatis incarnatæ nouimus multos in iudicio reprobandos esse dicturos: Domine nonne **Math. 7** in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo multa signa fecimus? Quisquis itaque cum Christo regnum uult obtinere cælorum, ex laudabilibus actibus habitus studeat habere uirtutum, quæ diuinam in nobis indicant gratiam, nostramque ad Deum caritatem commendant, uestem sibi contexat deauratam, quatenus in discubitu nuptiali ornatu fulgeat regio, sicut illa de qua figuraliter psaltes inquit: **Pfal. 44** Astitit regina à dextris tuis, in uestitu deaurato, circumdata uarietate. Merito illa anima in cælo uarietate uestita esse perhibetur, quæ quoad uixit in carne cum utriusque hominis laboribus,

laboribus, ac sudoribus, per pietatis opera sobrie, temperanter, iusteq; uiuendo, multiplicium uirtutum sibi composuit indumentum, non ut gloriam captaret humanam, sed ut aeterni regis grata esset aspectibus. Talibus profecto ornamentis caelestis sponsi affectus allicitur, qui non in sericis cooperimentis, non in deauratis uestibus, non in gemis, uel preciosis monilibus delectatur, quibus mortales reges, mundi principes, atq; amatores seculi decorantur, sed in puritate animae, in cordis humilitate, in sinceritate fidei, in nitore conscientiae, in spei longanimitate, in rectitudine mentis, in promptitudine obedientiae, in seruore caritatis, in magnanimitate tolerantiae aduersorum, in despectu mundi, in contemptu sui, in proximi dilectione non ficta, in assiduitate orationis, in deuotionis desiderio, in miserorum compassione, in unitate spiritus, & indissolubili uinculo pacis. Nempe in harum uirtutum exercitatione quicumq; sollicitior est, in regno caelorum erit locupletior meritis, spiritualibus indumentis ornatiore, & caelesti sponso acceptior. Qui nullius personam accipit, carnis profapiam non attollit, terrenam dignitatem non praefert, sed sanctitatem uitae, morum probitatem, perfectioneq; uirtutum. Quos enim in uirtutum studio perfectiores esse dominus intuetur, spiritualis dulcedinis, & caelestium praemiorum abundantiori laetificat gustu. Illis nedum in futuro bona ineffabilia pollicetur, uerumetiam in praesenti interna dona largitur. Quis ualet explicare sermone quam dulcia, quam magna, quam iucunda, quam ue delectabilia sint iustorum secreta, mentis conuiuia, potissimum eorum, qui pro adeptione uirtutis animas suas obtulerunt Christo, & se exposuerunt tentationibus, laboribus, periculis, passionibus, & morti: Vos estis (inquit dominus talibus) qui permanistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono uobis sicut disposuit pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedeat super sedes iudicantes duodecim filios Israel. Sane aequitatis censura hoc exigit, ut qui totum deo tribuit, deum totum habeat. Hinc est quod sancti martyres, qui se realiter diuino mancipauerunt seruitio, spirituali debriati dulcedine, tanta ualuerunt perferre supplicia, futurorum siquidem bonorum primitias praelibantes. O quae toto animo uniuersorum percurrerent genera tormentorum, perlustrabat solitudines, & horrida nemorum antra, solis syluestribus feris habitabilia, ibiq; degentes, ieiunijs, orationibus, uigilijs, alijsq; cruciatibus carnem redigebant in seruitutem spiritus. Verum quae pro confessione catholicae ueritatis certaminis hora incumberet, nulla eius poena uidebatur gratis pra amoris magnitudine, & consideratione caelestium, tradebant carnificibus corporis membra, & mente copulabantur deo, impredeabilem intus possidebant thesaurum, Christum dominum reconditum habebant in pectore, propter quod insensibiles esse conspiciebantur exterius. Quisq; prudens ex se metiatur quanta fuerit martyrum, confessorum, caeterorumq; sanctorum uirtus, quantaq; sit strenue militantium Christo laetitia, qui pro solo diuinis amore calcant uisibilia, uoluptuosa respuunt, blanda contemunt, seq; crucifigentes seculi huius uniuersa despiciunt. Ista nunquam ualuerunt perficere, nisi in ipsis consolatio diuina infusa praecelleret poenam, & inuisibilem gustus dulcedinem sensibilibus superaret. Quis, quae so, praesentem contemneret uitam, si non alteram beatorem esse certissima definitione sentiret: Hinc ex sanctorum & Christo famulantium testimonio fides Christiana probatur esse uerissima, qui pro amore futurae uitae, uniuersa quae in mundo concupiscibilia sunt paruipendenda arbitrati sunt ut stercore. Sane uita ipsa quanti aestimanda sit Apostolus insinuans inquit: Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Iterumq; Quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus diligentibus se. Haec quippe, quae in uita futura reseruata sunt praedestinatibus ad gloriam, oes claro fidei cernunt intuitu, ut quotquot seculo & cunctis pompis eius sponte renunciant, & tanquam incolae & peregrini in ista conuersantur uita, minime profus tam arduum uirtutum arripere propositum, si non ueritatis perspicua irradiarentur luce, & internae dulcedinis amabili refectione pinguescerent. De qua Propheta inquit in Psalmo: Quam magna multitudo dulcedinis tuae domine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti eis qui sperant in te. Abscondisti, ait, timentibus te seruiliter, & perfecisti eis, qui ex praegustata delectatione sperant in te. Merito eadem dulcedo spiritualis tribuitur his, qui sperant, quoniam sicut ex spe gustus, ita ex gustu spei perficitur certitudo. Nemo igitur

A tur diffidens ualet gustare & uidere quam suauis est dominus. Atq; nullus sine praebitione diuinae bonitatis laudabiliter sperare potest caelestia gaudia, quae repromisit deus diligentibus se. Absq; uero exercitatione uirtutum ad utranq; nemo pertingit. Post uirtutum itaq; palmam, post tentationum ac uitiorum consummatum agonem uerae spei suauitas infunditur, nec non aeternae beatitudinis mysteria arcana panduntur, quae pro sua immensitate contemplantis absorbent affectum, illumq; replent gaudio, exultatione & iubilo. Porro nil sic delectabiliter humanam afficit mentem. Nihil eam sic a curis & laboribus huius exilij subleuat, quemadmodum futurae felicitatis in sensu cordis sperare mercedem. Nam etsi dilatio moerorem, spes tamen laetitiam diligentibus praestat, hominemq; in caelestia frequenter attollit, eo altius, quo magis sperat, plus diligit, perspicacius contemplatur. Quibus datum est nosse mysteria regni caelorum, o quantis amoris utuntur facibus, splendoribus replentur spiritualibus, caritatis alligantur uinculis, & desideriorum efficacia dilatantur. Nullus (ut reor) nouit, quid sit gaudium in spiritu sancto, qui futurorum praemiorum necdum expertus est gustum. Caetera spiritualia bona quamuis amabilia sint, quanquam cordis delectent affectum, ipsumq; totum exhibeant sibi, minus tamen laetificant, & reformant. Nam communicata bonitas tanto uehementius accendit, quanto purius a suo fonte percipitur, eoq; lumen clarius lucescit, quo abundantius sine medio ab ipso aeterni solis splendore coruscat. Hinc est quod, qui dei uisione iam facti sunt digni, consummata felicitate fruuntur, quoniam sicut immediate ab ipso aeternae uoluptatis fonte hauriunt potum, ita in lumine diuino inspicunt lumen, hoc attestante qui ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuae, & torrente uoluptatis tuae potabis eos, quoniam apud te est fons uitae, & in lumine tuo uidebimus lumen. Quanto igitur quisq; huic fonti uitae sit propior, tanto in praesenti uita sapientiae luce efficitur clarior, dei & proximi dilectione feruentior, in expediendis negocijs promptior, atq; in exercendis spiritualibus studijs fortior. Et profecto iste est (sicut propheta commemorat) tanquam lignum, quod plantatum est fecus de cursu aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, & folium eius non defluet, & omnia quaecumq; faciet, prosperabuntur. Suo (inquit) tempore fructum dabit, inchoatum uidelicet in praesenti, sed in futuro perfectum. In futuro quippe cum completo praedestinatorum numero uniuersalis facta fuerit resurrectio, postquam electi omnes in aeternitates perpetuas inferentur, tunc nihil erit in homine, quod diuinis non occupetur in laudibus, quoniam ipse deus erit omnia in omnibus: rationi utiq; plenitudo lucis, uoluntati multitudo pacis, & memoriae fructio deificae maiestatis. Interim uero dum peregrinatur in luce ambulat, & in eadem proficit, dum ratio scripturarum sanctarum nutritur in pascuis. Sunt enim diuina eloquia spiritualia pascua, in quibus humanus intellectus assuetus naturalium, ac diuinarum rerum saginatur scientia, & per quotidianos successus crescit in uirum perfectum, sensum literae commutans in spiritum, per quem cum iudicetur a nemine, ipse tamen spiritualis iam factus iudicat omnia. Hoc agens non solum ipse per ueritatis notitiam sapiens, uerumetiam naturalis affectio per cognitionis redundantiam efficitur laeta potissimum quando in eisdem scripturarum pascuis comperit quam magnus sit dominus, & laudabilis nimis: & quanta, qualia ue sint in caelis reposita praemia his, qui ex toto corde, totoq; affectu diligunt. Non potest non diligere illum, qui potestate sua ineffabili omnia creauit, non ex materia aliqua, neq; per alicuius ministerium, sed ex nihilo per uerbum suum, quod non transit sonando, sed manet in seculum seculi. De quo scilicet uerbo per Ioannem dicitur: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, hoc erat in principio apud deum, omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Merito per illud uerbum facta sunt quaecumque sunt, in quo erant priusquam fierent, sicut idem Euangelista commemorat: Quod factum est, inquit, in ipso, uita erat. Erant in illo & tamen per illud facta sunt. Erant in arce dei, & in materia & forma quae sunt, per uerbum facta sunt. Deo igitur qui fecit omnia nihil est nouum, nihil ignotum, nihilq; difficile, quippe cum sola uoluntate uniuersa operetur. Omnia, inquit propheta, quaecumq; uoluit dominus fecit in caelo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Paulus uero cuncta illi esse notissima asserit dicens: Unum est dei uerbum & efficax, & penetrabilius omni gladio incipiti pertingens usque

ad diuisionem animæ, ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionū cordis, & nulla creatura inuisibilis est ei, omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. Cæterū quod nihil illi sit nouū propheta declarat quando ait: Qui fecit, quæ futura sunt, & alibi dicitur: Qui fecit omnia simul. Ista multaq; alia dum mens in seratiocinando de deo cogitat, ipsum summum quoddam intelligit esse bonum, æternum, ineffabile, incomprehensibile, immensum, communicabile, delectabile, perfectumq;, quod laudare, amplecti, frui, & cognoscere uita æterna est. Quemadmodum ipse se perhibet dicens: Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum deum, & quem misisti Iesum Christum. O quanto caritatis igne etiam in hac peregrinatione meditantis affectus accenditur, cum sapientiæ luce irradiatus mentis oculus uidet illum, in quem inuentus angeli facie reuelata magis magisq; prospicere concupiscunt. Quanta, inquam repletur dulcedine anima, dum illum complectitur amoris brachijs, in quo sunt omnia desiderabilia, delectabilia, amabilia, dulcia, atq; suauia. Inardescit profecto, & caritatis quodam uehiculo fertur in cælestia. Ibiq; angelorum, archangelorum, patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, omniumq; sanctarum animarum & spirituum beatorum miratur gloriam, cupit consortium, felicitatem ueneratur, ac implorat suffragium. Sane in hoc cōtemplationis ocio iucundatur lumine, repletur caritate, attollitur desiderio, iubilatione pinguescit: quoniam totum quod uidet, quod sentit, quod possidet, dulcissimū, concupiscibile, atq; iucundum est. Nam tanta spiritali locupletatur gratia, ut tunc solo corpore in terris, mente uero ac desiderijs commoretur in cælis: uelutq;, si fas sit ei, semper in eo esse quod est, quod dum nō ualet redditur sibi ut agnoscat se, amplius operetur, conuersetur prudentius, ardentius diligat. Hinc est etiam quod humiliter petit, ut accipiat, quærīt sedule, ut inueniat, pulsāt importune, ut sibi aperiatur denuo, & intret in gaudium domini sui, ubi se fuisse cōmemorās, reuoluit animo quā magna sit domus dei, & ingens sit locus possessionis eius, non habēs consumptionē, magnus & immensus, quantaq; illorum ciuiū sit cōcordia, pax, lætitia, unitas, beatitudo perennis. Hoc siquidem modo quod memoriæ recondidit, tanquā mundum animal ruminando degustat, nō tamen eo modo, eaq; delectatione qua prius. Reliquijs perceptorum alimentorū spiritaliū pascitur, & quibusdam stillicidijs sapientiæ potatur, experiturq; uerum esse quod per prophetā dicitur: Quoniā cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquæ cogitationis diem festū agent tibi. Porro in huiusmodi spiritalibus studijs, tanto quisq; incūbit frequentius, quanto feruentius diligit, gustat suauius, apertius intuetur, sanctius uiuit, familiaris trahitur, secretius introducit, castius amplexatur. Nunquā, teste experientia, cælestes epulæ fastidium ingerunt, quin potius affectum prouocant, & ad rediuiam refectionē sui hominis interiora accendunt. Quā obrem quicunq; deuotione salutarī nutritur, semper famē edēdo patitur, semperq; uberiora desiderans inquit: Satiabor cum apparuerit gloria tua. Ex suo igitur desiderio pascitur, suis uotis trahitur, interna delectatione tenetur, ne pereffluat, & uoluptuosis seculi cibarijs saturari desudet. Bonus plane deuotiōis est gustus, per quem homo elōgatur a seculo, ablaetatur a uanis, resurgit in spiritu, renouatur in mente, roborat in uia, animatur ad inuisibilia, allicitur ad cælestia. Ex hoc discit quid credere debeat, quid quærere, quid sperare, quid diligere. Nam deuotio proprius est amantium cibus, donum humilium, mansuetorum merces, ros cælicus, absconditum manna, inuisus thesaurus, refectio salutaris, iucundissimum bonum, spirituale commercium, ac futuræ beatitudinis precursor egregius. Hanc qui tenet teneat, diligentissimeq; custodiat, ne ex suimet incuria, uel malignorū spirituū fraude amittat. Illi quippe supra modū insidiantur aereæ potestates, agnoscetes minime posse perire, qui illam humili exercitatione seruarit. Nam per ipsam filialis timor cōcipit, & coalescit, a Deo, uel hominibus flagella irrogata strenue perferuntur, custoditur puritas, ueritas intelligitur, dei caritas gustatur, sapientiæ lumē percipitur, dulcedoq; cælestis in suo fonte potatur. Hoc nihilominus perficiente, ac ministrante domino nostro Iesu Christo, qui redemptor est noster, ecclesiæ spōsus, electorum caput, certantium robur, corona uincientium, perseverantium gloria, cui cū patre, & spiritu sancto est honor, & gloria, laus, & imperium, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

A DIVI PATRIARCHAE LAURENTII

IUSTINIANI IN LIBRVM DE INSTITV-

tione & regimine prelatorum, Prologus.

Um innumera mortales quicq; a suo conditore percipiant dona, dignū profecto est, ut singuli gratiarum referant actiones, & ad illius qui gratis contulit gloriam, eadem munera accepta ministrent. Horum uerò altero deficiente, tam uitio ingratiitudinis efficiuntur rei, quā etiam æterno supplicio digni. Hac igitur consideratione præmoniti studeāt singuli semper deo gratias agere iuxta præstitorum sibi mensuram beneficiorum, ut esse non deprehendāt ingrati. Nullus prorsus excipitur, nemo ab hæc debiti exhibitione agnoscitur alienus. Quis, oro, ualet ueraciter dicere se nihil accepisse a domino, unde nec debere illi gratias referre se credat? Cæcus quippe est & de collaris sibi merito priuandus muneribus, qui hoc ullo pacto uel etiam cogitare præsumpsit. Nam ex quo quisq; habet esse, uiuere, & intelligere, per quod cæterorum capax efficitur beneficiorum, huius uel saltem debitor est muneris. Qui enim non est, nō uiuit, neq; discernit, deo non ualet gratias agere, quoniam unde id possit, nequaquam accepit. Nemo itaq; est, qui non debeat iugiter creatori suo exoluere gratias, siue iustus, siue peccator, seu fidelis, siue omnino sit alienus a fide, si tamē rationis est compos. Nam quisquis ex ætatis, aut naturæ defectu nequit cogitare quæ ipse accepit, minime obligatur altissimo reddere grates. Pro talibus utiq; supplet ecclesia, cum tam frequenter in diuinis officijs, in celebratione missarum, in ecclesiasticis ceremonijs ingeminat deo gratias. Hoc (quæso) breui sermone quid profertur dulcius, quid auditur suauius, quid cogitatur utilius, quid ue rectius in omni actione persoluitur? Signum quippe subiectiōis est, cognitiōis indicium, uerbum dilectionis, solutionis obsequiū, & sacrificium deuotionis internæ. Equidem his omnibus caret bonis quicunq; dedignatur, aut negligit factori suo gratias exhibere ex corde. Ex corde, inquam, quoniam uocis prolatio absq; intentione cordis superuacua seu inutilis fore cognoscitur. Hoc ore prophetico dominus insinuās ait: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me. Hoc idē phariseus, de quo in Euangelio legitur, testatur: Qui ore exoluebat gratias, & tumescebat intus dicens: Gratias tibi ago domine, quia non sum sicut cæteri homines auari, raptores, adulteri, aut sicut publicanus hic. Ieiuno bis in sabbato, decimas de omnium quæ possideo. Corde itaq; humili & uoce deo exhibendæ sunt gratiæ pro perceptis ab illo muneribus, eademq; ad illius ministranda sunt gloriam. Sane qui aliud quā gloriā & honorem dei de suo quærīt opere, mercenarius est. Qui uerò gloriā propriā & uulgarem famā, fur & latro existit. Quamobrem nostri conditoris exercenda sunt dona, atq; ipsius propterea propalanda sunt munera, ut ille solus honorificetur qui contulit, quemadmodū ipse perhibet inquiens: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra, & glorificent patrem uestrum, qui in cælis est. Erubescat ergo humana superbia, quæ in hoc seculo famam concupiscit & gloriā, nec nō de collatis sibi beneficijs humanos caprat fauores. Confundantur, inquam, uniuersi, qui animi leuitate commoti, seu transitoria laudis delectatione cæcati, ponunt signa sua, nomenq; suum undiq; disseminare peroprant, aliqui corporis robore mediante, quidam ex lepore eloquentiæ, alij ex diuitiarum aggregatione, nonnulli ex ambitione atq; actur imperandi, sicq; alij quidem sic, alij uero sic. Hos autem omnes propheta increpās ait: Dominus dissipabit ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam dominus spreuit eos. Merito confusi sunt, & deus spreuit eos, quia gloriā quæ soli deo debetur, sibi arrogantes, de se mundo idola fabricare conantur, sacri eloquij immemores, ubi dicitur: Confundant omnes qui adorant seulptilia, & qui gloriantur in simulacris suis. Quod quidem hominibus detestabile esse debet, supra modum uerò est odibile altissimo deo. Non enim congruit seruo se suo præsumere domino cœquare, neq; honorem appetere, quem dominus naturaliter habet. Agnoscat ergo se seruum seruus, natum sub peccato uanundatum, atq; a domi-

no suo redemptum, ut non se extollat supra se, & superbiendo cadat. Suo contentus sit, gradu, suamq; humiliter seruitute utatur, quatenus efficiatur liber. Nam qui uere seruus est Christi, prorsus est liber, filius, & dominus. Liber, inquam, a peccato, quo perpetrato illius quisq; sit seruus, dicente magistro ueritatis: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Filius autem dei, per adoptionis gratiam, dominus uero uictorū, & sui. O bona seruitus, quæ obtemperantem humiliter Christo liberum facit, regni cohæredem, & principem, eo sublimiorem, quo humilius abiectiusq; famulatur, atq; eo gloriosorem, quo ardentius uoluntarie se hominibus ostendit inglorium, ut non sibi uendicet quod omnino suum esse non potest. Porro huiusmodi gloriam cōtemnendo gloriosus efficitur, seq; sponte deprimendo securus exaltatur. Non enim mentiri ualet dei sapiētia, quæ ait: Qui se humiliat exaltabitur, humiliat, inquit, hic, in hoc uidelicet ærūno exilio, in hac peregrinatione, ubi caro aduersus spiritum concupiscit, ubi aereq; potestates thesaurum iustorum deprædari moluntur, ubi aduatores carnalium demulcent aures, & in errore mittunt, ubi reges gentium & populorum principes dominantur & pereunt, ubi alternis uicibus prospera sibi ac aduersa succedunt, ubi abūdant superbia, cupiditas atq; uoluptas, ubi pax nulla firma, securitas nulla, sed perturbationes, anxietates, rixæ, contentiones, fallaciæ exercentur, & prælia. Exaltabitur proculdubio in futuro, cum tradiderit filius regnum deo & patri. Tunc quippe sine animæ periculo, sine offendiculo proximi, sine uirtutum detrimento, & absq; ullo prorsus inimicorum obstaculo exaltabitur, qui se sponte & propter deum humiliter subdiderunt, atq; consideratione non ficta sibi metipsis uiluerunt. In præsentiarum igitur intendat uniuersusq; humilitatem cordis acquirere, quæ in uilitatis propriæ cognitione subsistit. Studeat, inquam, in omnibus gratias agere, gloriam maiestatis illius concupiscere, ipsumq; in uerbis, in moribus, in conuersatione & cunctis operibus suis exhibere laudabilem. Plane nullum hoc sacrificium manus, nullaq; oblatio est ista acceptior. Per hanc utiq; sancti homines spiritualibus charismatibus decorati, deo placere studuerunt, ipsius gloriam, & honorem nominis eius mercedem propriam arbitantes. Quamobrem prædicationibus, exhortationibus, scripturarum explanatiōibus, pastoralisq; curæ quotidianis ministerijs incumbētes ipsum laudabant in se in hymnis, in canticis spiritualibus, animasq; Christo lucrifacere satagētes, lapidibus electis & uiuis dei ecclesiam ædificabāt. Omnis illorum actio, totaq; cordis intentio omnipotentis dei gloriam, atq; proximorum utilitatem mirifice personabat. Quisquis itaq; recte uiuit in fide catholica, nedum debet deo de muneribus iam acceptis gratias agere, sed & oportet illum erga proximum, quod accepit fideliter ministrare. Vnde & iustissimum esse arbitror ad sanctorum hominum imitanda uestigia, me de curæ pastoralis officio aliquid scribere, quàm uidelicet sublime sit, quàm utile, quàm periculosum, qualis esse debeat qui præsidet, qualiter se exercere, quæ ue intentione opus sibi creditum ministrare. Scio equidem me prolaturum multa, quæ testimoniū perhibebunt aduersum me, cum negligam opere plurima, quæ doceo adimplere. Sed forte dignabitur dei clementia etiam me emendare per me, dum ex aliorum eruditione reddere curabo ad me, me agnoscere, me redarguere, meq; corrigere. Ceterum cum hoc minime ualeam ex me ipso, diuinam humiliter sapientiam implorabo, quatenus ipsa, quæ misericorditer mundo subuenire dignata est perditio, uilitati quoq; meæ gratiam suam impertiri dignetur. Ad te ergo o in altissimis habitans in paterno gremio residens æterna sapientia confugio corde humili, affectu pio, oratione deuota, tuum semper in inchoando opere flagitando suffragium. Intelligis utiq; profunditatem ignorantia meæ, sermonis imperitiā, uirtutum carentiam, bene agendi inertiam, morumq; meorum deformitatem maximam, quæ uniuersa ad huiusmodi peragendum opus, efficiunt me indignum. Veruntamen tu o meridiana lux, quæ tuo angelicam humanamq; naturā splendore latificas, instruis & informas, emitte de sede maiestatis tuæ lucem, & ueritatem tuam, ut illuminet tenebras meas, tribuatq; paruitati meæ castorum eloquiorum tuorum intelligentiam, quatenus ualeam referare, qualem esse oporteat, qui pastoralis officij gradum, ouiumq; tuarum ministerium exercere desiderat. Tibi enim o alma mater hoc debetur magisterium, quæ pro libito tuo aperis ora mutorum, & linguas infantium, disertis facis. Nam cum tibi subsit omnia posse quæ uis, poteris etiam per uilitatem

tem meam glorificare te, & propalare nonnullos ad eruditionem imperitorum. Hoc autem non ideo dixerim, ut quos elegeris imbuendos, illos instruere nequeas per te ipsam, quasi ministerio indigeas alieno, cum pateant tibi omnia, tuoq; uniuersa famulentur imperio. Ipsi quippe beatorum spiritus erudiuntur abs te, & de tuis hauriunt thesauris, quoties ad instructionem nostri per te diriguntur ad nos. Verum etiam quicumq; aliquid recte sapiunt, te docente sapiunt. Reflecte, quæso, igitur pietatis tuæ oculos in me, & stillicidia gratiæ tuæ irora in arentem animam meam ancillam tuam, ut renoueat in te, & proferat ex te germen sanctum uerbi tui ad gloriam tuā, ecclesiæq; tuæ profectum. Non enim poterit non prodesse, quod tu dari iusseris per me instrumentum, utique contemptibile atq; uilissimū. Da itaq; mihi, oro, sensum uerum, cor doctile, mētem piā, humilem sapientiam, sermonemq; rectum & bene sonantem, ut te erudiente, te promouente, te accendente, te cooperante, uniuersi qui in ouili tuo congregati sunt tibi, tam pastores, quàm rationales greges, audiendo intelligant, intelligēdo diligāt, mōnitaq; tua diligendo perficiant, ad laudem, & gloriam semper tuam, qui pro eisdem ouibus tuis, temetipsum obtulisti sacrificium salutare, in odorem suauitatis deo patri, qui regnat in secula.

Quod principandi ambitio in celo sumpsit exordium.

Cap. I.

Uniuersorum institutione conditoris, cum singula quorūcūq; animarum genera sibi similia appetant, ac cum eisdem pariter uiuere pacēq; seruare uideantur, mirum profecto est, unde tanta inter ipsum hominum genus sit discordia, tamq; multæ lites, atq; dissidia. Nā in ipso sui exordio genuit amulatio, seminata sunt iurgia, & bella commota. Adeo autē in hominibus pedetentim creuerunt odia hominum, ut difficile inueniri ualeat, ubi uera sit pax. Intuemur quippe quotidie regnum insurgere contra regnum, ciuitatem aduersus ciuitatem, familiam contra familiam, filium aduersus patrem, fratrem cōtra fratrem, & amicum aduersus proximum suum. Et hoc unde, nisi ex ambitione (ut plurimum dixerim) principandi? Nempe si diligenter inspicias, raro inuenies qui subesse desideret, præesse autem innumeros. Sane præsidendi hæc pestis in celo sumpsit originem. Ab illo utiq; de quo per prophetam dicitur: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabor. Solum meum, sededo in monte testamenti, in lateribus aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Agnouit namq; potestatem dei esse maximam, illam superbiendo concupiuit, & concupiscendo cecidit. Sic plane, sic debuit e cælorum sublimitate dei, qui ad æqualitatem altissimi uoluit eæquari. Quæ, oro, hac superbia potuit esse maior, quæ perniciosior, quæ impudentior, quæ postremo damnabilior? De testabilis prorsus fuit ista præsumptio, quando creatura uirtute propria suo attentauit assimilari autori. Non inquit da mihi domine, ut quemadmodum cæteris spiritibus prætulisti me pulchritudine, cognitione, ordine & dignitate, ita quoq; præsum uniuersis. Ex hoc quippe apparebit gratia tua profusior, & gloria maior. Sed quid ait: Ascendam super altitudinem nubium, & ero similis altissimo. Ego ego ipse potestate mea, & uoluntate mea ascendam, ego ambitione mea similis ero altissimo. Nō deferam factori meo, non expectabo promotorem mei, non inuocabo deū meum, a quo habeo, & sum quod sum, sed egomet sublimabo solum meum, ostendam potentiam meam, insinuaboq; excellentiam meam, ne imperfectus uidear, & auxilio indigens alieno. Concepit iniquitatem, principatum ambiuit, cæterorumq; requisit uisum, ut detestanda suæ impietatis fortiretur effectum. Quid agis o scelestissime, quid niteris, quid præsumis? Ignoras ne, quia non est potestas, non est sapientia, non est consilium contra dominum? Memēto miser quid acceperis, & a quo, propter quid. Nempe gratis tibi collatum est, ut sis forma speciosior, natura generosior, donis locupletior, cunctisq; spiritibus dignitate sublimior, quemadmodum propheta de te perhibens ait: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore, in delicijs paradisi dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius, thopatus, & iaspis, chrysolitus, onyx & berillus, saphirus, carbunculus & smaragdus. Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die qua conditus es, preparata sunt. Tu cherub extentus, & protegens, posui te in mōte sancto dei. In medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in uijs tuis a die conditionis tuæ, donec in-

uenta est iniquitas in te. Quod autem habes non utiq; a teipso, sed a deo patre per uerbu suum spiritu sancto cooperante & faciente te, & uniuersa quae sunt, sicut scriptum est: In principio fecit deus caelum & terram & reliqua, prout ibi ordinatissime continet. Fecit namq; te sine te, non ut permaneres in te, neq; ut te erigeres inaniter supra te, sed ut ipse te traheret ad se, collocaret in se, repletet & beatificaret de se, non propter te, sed propter se, quonia misericordia, bonitas & caritas est. Tu uero ingratissime horu immemor praesumpisti eleuare cor tuum, & molitus est depradari gloria omnipotentis & aeterni dei, quod minime licebat tibi. Merito igitur corruisti, atq; animaduersionem diuinae ultionis accepisti, sicut dominus per prophetam testatur dicens: Ego eieci te de monte sancto dei, & perdidisti te o Cherub protegēs de medio lapidum ignitorum, & eleuatum est cor tuu in corde tuo, perdidisti sapientiam tua in decore tuo. In terra proieci te, ante faciem regu dedi te, ut cernerent te. In multitudine iniquitatu tuarum polluisti sanctificationem tuam. Producam ego ignem de medio tui, qui comedat te, & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium uidentiu te. Verum utina tu, sicut inexpiabilis auctor fuisti sceleris, ita & solus rueres. Sed pro dolor, te superbiēte, te suadente, te cadente, numerositate caelestium spirituum quam maximam traxisti post te, filiosq; gehennae illos fecisti, quemadmodu & te. Deformasti utiq; caelum syderibus, uastasti muros ciuitatis sanctae Hierusalē, ipsam ruinis labefactasti, cu caeleste patriam habitatoribus minorasti. Factus igitur es ex hoc horribilis qui eras pulcherrimus, tenebrosus qui eras in lumine, tortuosus qui eras rectus, infirmus qui eras ualidus, seditiosus qui eras pacificus, blasphemus qui eras simplex, miserrimus qui eras gaudens, aeternaliter cruciandus qui futurus eras beatus. Ad hoc quippe te superbię pertraxit reatus, ut fieres auersus a deo, alienus ab angelorum consortio, contemptor gratiae, dissipator donorum, pater mendacii, insidiator iustorum, criminu incentor, corruptor animaru, iniquoru caput, seductor innocetium, origo peccati, peccatorum primus, inimicus poenitentiae, pereuntium cruciator, desperationis pelagus, cofusionis princeps, tentator fideliu, implacabile malu, uirus mortiferu, mortis filius, Christianoru aduersarius, & primorum parentu ad delinquendu impulsor. Liuis siquidē face succensus ipsoru protoplastoru felici innocetiae statui inuidēs, ambitiois uenena in eos callidissime profudisti. Porro eodē iaculo, eadēq; praesumptionis cogitatione, qua tu teipsum, illos quoq; perimere studuisti: na quu mulieri dixisses, cur praecipit uobis deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi, illaq; respōdisset, de fructu lignoru quae sunt in paradiso, uescimur, de fructu uero ligni quod est in paradiso medio, praecipit nobis deus ne comederemus, ne forte moriamur, ilico fraudulēter ait: Nequaquam morte moriemini. Scit enim deus quod in quocunq; die ex eo comederitis, aperientur oculi uestri, & eritis sicut dii, sciētes bonu & malu. Tu profane & mendax dixisti in corde tuo: Ero similis altissimo: illis uero suggestisti, eritis sicut dii, sciētes bonum & malu. Hac plane falsa persuasione, hac cupiditate illecti, atq; serpētis deceptionibus irretiti, neglecto dei praeepto qui ne comederent imperarat, eonsensu pariter interierunt & gustu. Nempe ante ruina istoru exaltatum est cor, proprięq; mortalitatis immemores, sibi contra dominum diuinitatis uoluerunt uendicare honorem. Factum est autem iudicante deo, ut quemadmodum diuinis legibus & continentiae mada to obtemperare noluerūt, sibi ipsis se repererūt auersos. Quamobrem subsecuta est transgressionis culpa, nuditatis erubescencia, laborandi necessitas, spinarum & tribulorum germina, indicibilium deliciarū amissio, inhabitatio praesentis exilij, corporalis fames, membrorum debilitatio, frigoris & caloris afflictua successio, mentis hebetudo, ueritatis ignorantia, discernendi tarditas, tepiditas diligendi, internae dulcedinis carentia, diuinae contemplationis obnubilatio, creaturarum inobedientia, languores innumeru, postremoq; mortis ineuitabile uulnus. Sic profecto, sic mulctari debuit humana praesumptio, quae boni & mali tanquam deus ambiuit scientiam, singularisq; praeminentiae fastigium concupiuit. Effecti sunt itaq; diuinae iustitiae speculum, ac posteris non superbiendi magisterium singulare, dum inaniter alta petendo, se cum dedecore inueniunt in imis. Nemo igitur primatum cupiat, nullusq; alijs praeesse desideret. Ceteris quippe negotijs magis periculosum est regimen animarum, atq; ad illud, prout oportet, ministrandum difficillime quisq; reperitur idoneus. Verum si quis pro seipso rationem reddere

A reddere nequaquam sufficit, quanto minus pro se sibiq; commissis: Omnes (inquit apostolus) stabimus ante tribunal Christi reddituri proculdubio rationem de collatis muneribus, omissis bonis, perpetratis criminibus, & de ministerio credito. Ceterum ad hoc quis sufficiens est, quis securus, q; a redargutione reperitur immunis: Iudiciu durissimum (inquit sapiens) fiet ijs, qui praesunt. Nempe si hoc homines considerarent, minime ambirent praeesse, neq; ecclesiasticae dignitatis cathedram tanto cum studio quarerent. Temporibus uero istis eorum uidetur esse infatuata cupiditas, dum assiduis precibus, corporalibus laboribus, pecuniarum precio, adulatione uerborum, simulationibus uanis, mercenariorum commercio, amicitijs fictis, & quod horrendum est dicere, etiam cum corporis periculo, & interitu animae honoris primatum adipisci desudant. Huiusmodi propria affectione seducti, ignorantes propria uulnera, dicunt se uelle aliqua curare: in interiori quidem cordis cubiculo aegroti iacent, & curare quaerunt extraneos. Medere, quaso, qui talis es ulcera tua, exerge cordis tui scaturientem saniem, tu mescens cogitationem, & foetens coram Deo desiderium principandi, ut tu sanatus ualeas languentibus, teste experientia, spiritualement praebere medicinam. Alioquin dictum contra te esse censetur, quod scriptum est: Medice cura teipsum. Quamobrem noli altum sapere, sed depone aestimationem tui, & ne audeas praesumere te alijs sufficienter posse praesidendo mandare. Equidem clamat aduersum te ignorantia tua, dum hoc arbitraris de te, quod nequaquam licet tibi. Non licet, inquam, tibi concupiscere praeposituram, non congruit restante magistro de caelis, desiderare cathedras in synagoga, salutationes in foro, primos accubitus in conuiujs, praelationes in ecclesia, & uocari ab hominibus rabbi. Sunt namq; haec quaedam fomenta superbiae, & imprudentes facillime ad casum quaedam impellentia. Nunquid praceptor noster appetere talia docuit? Nonne humilitatem potius uerbo insinuauit & opere? Discite (inquit) a me, quia mitis sum & humilis corde. Tantae siquidem humilitatis ipse fuit, ut quamuis splendor esset paterna gloriae, & figura substantiae ipsius, omniaq; portaret uerbo uirtutis suae, semetipsum tamen exinaniuit, formam serui accipiens, & in similitudinem hominum factus, propter homines hominibus subesse non reuuit, quemadmodum euangelista perhibet dicens: Descendit cum illis Maria uidelicet & Ioseph Nazareth, & erat subditus illis. Merito igitur non principandi, sed obediendi, seq; humiliandi, dedit in conuersatione sua homini normam, imitandiq; uestigium. Suasit quoq; in doctrina sua non primum appetere locum, sed ultimum tenere, dicens: Cum inuitatus fueris ad nuptias recumbe in nouissimo loco, ut dicat tibi qui te inuitauit: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Conclisit autem sic: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur. Quamobrem his eruditionibus informati pugnam debemus uiriliter assumere contra nos, maximamq; cogitationibus nostris adhibere custodiam, ne nos inaniter trahant supra nos. Quoties enim immissiones praesidendi nobis fiunt per angelos malos, uel tuasiones fiunt per homines bonos, aut ex concupiscentia carnis, & uitae huius immoderata affectio: ne, cogitationes in nobis formantur, ad propriae recurramus infirmitatis examen, ad pauendumq; extremae animaduersionis iudiciu, & omnino desiderium fugabitur dominandi. In illo quippe die nequaquam erit securior, qui fuerit potentior, siue maior erit, qui fuerit honoratior, quin potius qui extiterit corde humilior, rebus sponte pauperior, conuersatione sanctior, & hominibus contemptibilior ille profus erit in conuentu iustoru sublimior, iudicati domino propinquior, gloriae caelestis cadore splendidior, atq; diuinae fruitionis contēplatione beatior. In hac quippe peregrinatione uia tutissima per quam ad patriam supernam pergitur, est humilitas, cognitio sui, atq; contemptus. Per hanc quicunq; incedit, occasiones peccandi, atq; diaboli effugit laqueos, qui ab aduersario ex imperandi ambitione parantur. Nempe qui in uno est positus loco, quauis impellatur, tamen in lubrico pedem ponens labatur, funditus perire non ualet, dicente propheta: Humilis cum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam: at uero qui in altum conscendit, etiam nullo impingente, si lapsus fuerit, conterretur. Pacatissimus ergo atq; securus est humilitatis locus, quoniam habitatorem suum a casu protegit, disponit ad gratiam, & quanquam in praesidētia sublimitate constitutum

cum prorsus periclitari non sinit. Quamobrem quicumque humilitatis celsitudinē adipisci desiderat, praelationis fugiat cathedrā, & ambitionem imperandi corde perhorrescat, praelatorumque conuersationem pro posse, nō condemnando declinet, quatenus in iudicio humilis dñi securus appareat. Latissimo quippe sinu caritatis imitatore[m] suscipit suum, honoris infulas aspernantem. Porro humilitatis magister & forma, dominus uidelicet Iesus sciens humanam infirmitatem ignorantiae caligine obuolutam, semper alta cupere, & potius praesse, quam subesse ambire, seruis suis ac fidelibus uniuersis indicauit, q̄ periculosum sit, principum regimē, quamq̄ praelatorum onus graue. Nam irruentibus turbis, & ut ipsum sibi in regem praeficerent, ad se uenientibus desistendo fugit, seq̄ ab eorum aspectibus occultauit, non quidem ut honoris propter se magistratum formidaret, sed ut in illo discerent ceteri quanta sit in praelatione anxietas, quam laboriosum pondus, quantumue periculum manifestum. Quanta quidem sit in regimine animarum anxietas, quis, oro, enarrare sufficiat, cum ad bene regendum oporteat illum qui praesidet, uniuscuiusque scire mores, affectiones & uitā, quib. tentationibus exagitur, quibusque passionibus superetur, quatenus ualeat nedum congruentem languētibus spiritalem praebere medicinā, uerumetiam infirmatium afflictionibus cōpati. Debet quidem praelatus gaudere cum gaudentibus, & id ipsum sentiendo flere cum flentibus, atq̄ peruigilem de sibi commissis adhibere custodiam. Sanē supra modum laboriosum est praelationis pondus, atq̄ intolerabile, nisi desuper cōstantiae & cōpassionis proximorum infundatur gratia, atq̄ zelo salutis animarū praesidentis accendatur affectus. Equidem hoc posse perficere nō est uolentis, neq̄ currentis, sed tantum miserentis Dei. Ipse quippe est, qui animas fidelium replet compassione, fortitudine, compunctione, cognitione, dilectione, & pace. Nam absq̄ his donis nequaquam (ut decet) peragi ualet ministerium pastorale. Quisquis itaq̄ curam proximorum gerens his caret, intelligat, quāso, in quam magno uersetur periculo. Nempe si errantem perspexerit ouē, nec illi compassus fuerit, si de damno ipsius compunctus nō orauerit pro ea, si dilectionem erga illam exhortādo, admonēdo, suadēdo, increpando, obsecrando, nequaquam ostenderit, rationem proculdubio de ipsa redditurus est domino. Tales utiq̄ pastores ipse dominus per prophetā arguēs, inquit, Pastores audite uerbum domini: Vtuo ego, dicit dominus Deus. Quia pro eo q̄ facti sunt greges mei in rapinā, & oues meae in deuorationem omnium bestiarū agri, eo q̄ non esset pastor. Neq̄ enim requisierūt pastores gregē meū, sed pascebant pastores semetipsos, & greges meos non pascebant, ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, ut ultra nō pascant gregem meum, & liberabo gregem meum de manu eorū. Ex huiusmodi increpationibus colligitur, quanti periculi sit regimen animarum, pro quo pastor subiectionum salutem negligens, tāta inuectione corripitur, tātaq̄ cum redargutione damnatur. Neo ab re: nam quicumque sibi met suadens insufficientiā propriam de se praesumendo metiri negligit, & alieni pfectus mercede priuatur, & proprio mucrone ipse se perimit. Nam unde ex ouium sibi commissarum debuit exercitatione dirari, inde ex torporis, atq̄ praesumptionis culpa ad magnam spiritus transit inopiam. Rem quippe bonam huiusmodi ministrando non bene, omni se facit confusione dignissimum.

Quod quicumque ad regimen uocatur animarum, prius rectae intentionis in se fundamentum instituat, quo mediante spiritualis edificij in Deum structura proficiat. Cap. II.

Vemadmodū peregrinantibus, si contingat per syluestria incedere loca, in quib. uel indomitae latitēt ferae, seu latrunculi uiatores depradari cupientes obsideant, maxima, ut securi cōceptum iter peragere possint, adhibenda est prudentia: ita & q̄ ad regimen uocant animarū, summa cū diligētia obseruare debēt, a quo uocēt, quōue ad illud moueant affectu, qm̄ ministeriū difficillimum accepturi sunt, ad qd̄ utiq̄ non elate p̄ adipiscenda gloria, nō latēter pro adimplendis uoluptatibus, non cupide pro aggregatione diuitiarum accedendum est, sed humiliter, sed pauide, sed deuote. Prius quippe humilis considerationis, atq̄ intentionis rectae sunt iacienda fundamenta, quatenus praesidentis animus in exequendo ac perficiendo ministerio sibi credito, sic liber, sitq̄ sollicitus. Fundamentū nāq̄ huius spiritualis

A tualis operis, considerationem humilem, atq̄ intentionem non obliquam esse dixerim, quae profectō nedum in hoc praclaro negotio, uerumetiam in ceteris actionibus nostris, in quibus siue priuatum, seu commune subsistit bonum, debent formam adhibere uirtutis. Nemini quippe illorum qui Deo in spiritu placere peroptant, hanc licet ignorare regulam, ut non superuacue laborasse deprehendantur, cum coram tribunali aequissimi iudicis domini Iesu altare contigerit, more utiq̄ illarum fatuarum uirginum, quae ornatis accensisq̄ lampadibus, obuiam uenienti sponso absq̄ oleo ire praesumpserunt. Porro si testante ipso caelesti sponso oculus noster simplex fuerit, totum corpus nostrum lucidum erit, si uerō nequam, totum corpus necesse est ut tenebrosum fiat, consideret quisquis ad officium curae pastoralis uocatur, quam uigilanter, quamq̄ prudenter oculos intellectuales apertos tenere debeat, ut uidelicet ad tam periculosum negotium in ipsius exordio non seducatur affectione blanda, uel praesidendi obliqua intentione fallatur, totumq̄ corpus ministerij huius efficiatur opacū, odibile, & reprobandum. **B** Saluberrimū itaq̄ consilium hoc est, ut summo cū studio omne praelationis desiderium resecat a quocūq̄ Deo placere cupiēti, siue doctus, siue bonus, siue sit prudens, cū non liceat alicui hominibus imperare. Non enim natura, sed infirmitas & superbia fecit hominē hominibus dominari. Nam quale imperiū, qualēue dominiū Deus dederit homini, diuinū super hoc oraculū audi: Dominamini (inquit Deus primis parentibus nostris) piscibus maris, uolatilibus caeli, & bestiis terrae. Nusquam quippe reperies, q̄ Deus mandauerit, ut hominibus dominaretur homines. Verū ut homo homines regeret, hoc in diuinis frequentissime claret eloquijs. Aduerte (quāso) quid sacra ueteris testamēti narret historia: Erat Moyses in deserto pascens oues letro cognati sui sacerdotis Madian. Vidit autem quod arderet rubus, nec combureretur, & ait: Vadam & uidebo uisionem hanc magnam, quomodo ardeat rubus, & non comburatur. Cumq̄ appropinquasset rubo, se uocantem de rubo audiuit dominum atq̄ dicentem: Vidi afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eorū audiui, propter duriā eorū qui praesunt operibus: & scies **C** dolorem eius descendi, ut liberarem eum de manibus Aegyptiorum. Sed ueni mittam te ad Pharaonem, ut educas populum meum filios Israel de Aegypto. Cernisne, quod nō ad dominandū populo, sed ad ducatum regiminis missus est Moyses? Nec mirū: regere quippe caritatis est opus, dominari uerō superbiae. De ipso quoq̄ domino nostro Iesu Christo, qui princeps uerus erat & rex per prophetam inquit Deus: Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam eris minima in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meū Israel. Porro unus solus est dominus, qui per prophetam clamat dicens: Ego dominus, & non est alter, formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum. Ego dominus faciens haec omnia. De ipso etiam per quendam sapientem dicitur: Tu autem dominator domine, cum tranquillitate disponis nos. Tibi namq̄ subest omnia posse cum uis, ceteri autem qui praesunt, eius ministri sunt. Quamobrem qui non ministrare, sed dominari uolunt in clero, non proprie domini, sed raptores & tyranni sunt, dum non subditorum, sed propria quaerunt commoda, diuitiarum uidelicet, uoluptatis, honoris & famae. Sanē tales abominatur dominus tanquam raptores honoris sui, a proximi dilectione alienos, imitatores diaboli & gratiae contemptores. Unde nec ipsos sibi altare permittit elatione inflatos, quemadmodum per beatam uirginem dicitur: Fecit (inquit) potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Ab hac siquidem ambitione dominandi, quum inter apostolos contentio facta esset, quis eorum uideretur maior, compescuit eos dominus dicens: Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent inter eos, benefici uocantur. Vos autem nō sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior, & qui praecessor est, sit sicut minister. Humilis quippe dominus humilitatem subiectionis docuit, atq̄ imperadi affectū prorsus detestatus est. Erudiuit utiq̄ apostolos, & in ipsis uniuersam ecclesiā suam, fideles scilicet omnes, ut non desiderent honoris primatū, neq̄ regiminis cathedram quaerant, sed potius subesse cupiant, & propriae uacare salutis. Ceterum si ad aliquid regiminis ministerium illos promoueri contingat, hoc nullatenus ex eorum uoluntate, seu industria fiat sed tantum disponente Deo, & praesidentis autoritate ad hoc se sponte inclinante, quemadmodū in Actibus patet apostolorū de septē diaconibus, quos elegerūt credentes, con-

tes cōfirmaueruntq; apostoli, ut ministrarēt mensis, sic nihilominus spū sancto ordinan-
 te atq; uolēte. Siquidē in ueteri testamēto, quū pōtificialē uellet Deus instituire dignita-
 tē, ceterorūq; ministrorū suorū distinguere gradus, ait ad Moſen: Applica Aarō quoq;
 fratrem tuum ad te cū filijs suis de medio filiorū Israel, ut sacerdotio fungat̄ mihi, faciesq;
 uestē sanctā fratri tuo in gloriā & decorē. Verū quū idem Aaron cōpletō ministerio sui
 sacerdotij iubēte Deo pergeret ad patres suos, dñm sibi loquētē audiuit Moſes, atq; di-
 centē: Tolle Aaron & filiū eius, & duces eos in montē Hor, quūq; nudaueris patre ue-
 ste sua, indues ea Heleazarum filiū eius, & Aaron colliget & moriet̄ ibi. Sic Finees, sic
 Samuel, sic patres ceteri, q; Deo placuerūt, nō ex ambitione, sed ex uocatione diuina, ad
 ecclesiasticas dignitates, & ad animarū assumpti sunt regimē, prout apostolis dñs dicit:
 Ego elegi uos de mundo, & posui uos, ut eat̄s & fructum afferatis, & fructus uester ma-
 neat. Hinc est q; tantā animarū messem ad areā congregauerūt ecclesiae, tantūq; populū
 adduxerūt ad fidē. Nō aut̄ ipsi per seipſos talia agere ualuerūt, sed ille operabat̄ in illis,
 & loquebat̄ per ipsos, q; ait: Sine me nihil potestis facere. Erāt prorsus ipsi instrumentū,
 p̄ qd̄ perficiebat opus suū Dei sapiētia, ad gloriā quippe suā & p̄fectū illorū, p̄ quos qui
 credebāt erudiebātur, exhortabātur, dirigebātur. Nouit planē dñs quos praeſtinauerit
 ad opus praecipuū, & laboriosum praelationis ministeriū assumendū. Quamobrē nul-
 lus percipere sibi praesumat honorē hunc, neq; precibus, adulatione, uel precio guber-
 nādē plebis onus querat assumere. Solicite custodiat quisq; cor suū ab omni tumore su-
 perbiae atq; praesidēdi amore, sibi met̄ ipsiq; cū silētio uacet. Taliter uerō uitā, moresq; cō-
 ponat suos, ut in ipſo habitare dignē Deus, atq; per illū tanq; p̄ instrumentū idoneū, suā
 perficere gloriā, quoties, qualiter, & qñ illi libuerit. Infructuose quippe ministeriū hoc,
 nō uocāte Deo exercere conat̄ quisquis in ecclesia praesidere uideat, atq; honorē Dei ar-
 bitrio suo celare se putat. Quonā, quāso, modo Deū honorare ualet, q; ex obliquo, & ne-
 quaq; se Deo uocante, rationabilib. ouibus praesesse desiderat. Ipsum dominum audi di-
 centē: Qui nō intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde, hic fur est & latro.
 Quare fur & latro dicitur? Profecto quia non per ianuā, sed per maceriam ad oues festi-
 nat accedere. Quis uerō intrat per ianuam? Utiq; qui intrat per Christum, uocatus à
 Christo. Quamobrem quicumq; uocatur à Christo, & per Christum ad oues ingredi-
 tur, ipsum oues audiunt, ipsiq; bene uiuendo obtemperant. Nec immeritō. Nam in il-
 lo pastorem uerum inhabitantem sentiunt, atq; eundem in ministerio praedestinato &
 uocato audiunt loquentem, docentem, hortantem, allicientem, complectentem. Ne-
 mo igitur aliunde praesumat fructificare in ecclesia immarcessibilem iustitiae fructū, ani-
 marumq; profectum, quā ingrediendo in ouile per ianuam, quemadmodum ipse do-
 minus qui ianuā est, testatur dicēs: Ego sum ostiū per me si quis introierit, saluabitur, in-
 gredietur & egredietur, & pascua inueniet. Ingredietur utiq; ut accipiat interiorū scie-
 tiam, spiritualium sacramentorum gustum, sui cognitionem, caritatis donum, proxi-
 morum compassionem, & ad tolerantiam aduersorum, constantiam. Totus uerō cha-
 rismatibus munitus, & confortatus in domino, egredietur foras, missus à Deo ad curā &
 regimen animarum. Cernisne q; nullus arbitrio suo administrationi tāti regiminis se de-
 bet exponere, nisi prius sit ipse uocatus à domino? dicente Apostolo: Nec quisquam su-
 mat sibi honorem, utiq; pontificalem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. Non aut̄
 mirū est, si Aaron, quāuis iustus & sanctus, nō praesumpsit sibi uēdicare summū gra-
 duū sacerdotij, quū de ipſo unigenito Dei filio sic legitur: Sic nec Christus semetipsum clarifi-
 cavit, ut pontifex fieret, sed qui locutus est ad eum, filius meus es tu, ego hodie genui
 te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es sacerdos in aeternum secundum ordi-
 nem Melchisedech. O quantā redargutionis, quantorūue suppliciorum esse censen-
 di sunt rei, qui nullo eos quarente, nemineq; uocante, primatum pontificalis officij am-
 biunt, & praesulatus honores adipisci peroptant, nequaquam attendentes, q; supra mo-
 dum ab itinere uerae humilitatis deuiant, & ab exemplo per summum pontificem
 dominum Iesum exhibitō uniuersis exorbitant. Qui quum uerus sacerdos & constitu-
 tus à Deo honorabilis esset pontifex, transeuntis dignitatis praesminentiam, atq; tem-
 poralis cathedrae honorē respuēs, tāq; singularis reuerēdissimus praesul, crucis tribunal
 semetipſū immolaturus ascendit. Indicauit profecto ipse dñs, quale sit pōtificis ministe-
 rium,

Arium, qua intentione, quoue affectu illud suscipere debeant qui uocant̄. Oportet siqui-
 dem illum qui animarū praesidendo uult curam gerere, utiq; intrare per ianuā ministran-
 do, laborando, orādo, & si necessitas coegerit, etiā moriendo animā suam dare pro ouib-
 us, quemadmodū bonus Iesus dominus & magister docuit & perfecit. Docuit, in quā,
 dicens: Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. Perfecit uero, sicut ipse ait: Fi-
 lius hominis nō uenit ministrari, sed ministrare, & animā suam dare redēptionē pro mul-
 tis. Et Petrus inquit: Christus passus est pro nobis, uobis relinquēs exemplum, ut sequa-
 mini uestigia eius, qui peccatū nō fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. Paulus quoq;
 dicit: Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam qui tradidit semeti-
 ipsum pro ea, mundās lauacro aquae in uerbo. Tale itaq; debet esse pastoris animarū mi-
 nisteriū, talis intentio, talisq; affectus, ut sine intermissione, absq; fastidio, imo alacri ani-
 mo, & si non actualiter semper habitualiter tamen se pro salute subditorum exponat, &
 tanquam Deo redditurus rationem, per uigilē supra dominicū gregem adhibeat custo-
 diam, ipsiusq; procuret profectum iugiter uersando in corde, quē fructū ualeat de suo
 corā Deo ministerio reportare. Quamobrē pro suę conuersationis forma teneat sancto-
 rum laudabilem uitā, eorū potissime, qui regendarū animarum sortiti sunt curam. Porro
 in ipsiſ consideret zelī rectitudinem in ministrādo unicuiq; iustitiam, magnanimitatis
 constantiam in perferēdo labores pastoralis officij, exhortationis assiduitatem in reue-
 lando pusillanimes, autoritatis fiduciam in corripiendo delinquentes, liberalitatē tem-
 poralium in tribuendo egentibus, & ardorem caritatis in animarum salutem concupi-
 scendo. Vnum ex ipsiſ audi dicentem: Instantia mea quotidiana sollicitudo omniū eccle-
 siarū. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror? Idēq;
 Quotidie (inquit) morior propter gloriam uestram fratres, quae est in Christo Iesu. Tan-
 tam siquidē huiusmodi sancti uiri sitim salutis pertulerunt animarū, ut proprii corporis
 contemptis commodis, usq; ad exaltationem spiritus in ministerio sibi credito deserui-
 rent. Hinc quippe factum est, ut Dei proximi dilectione succensī, Deum in suo glorifi-
 carent corpore, suarū mundum replerēt odore uirtutum, innumerabilium credentium
 populorum sanctam foecundarent ecclesiam, atq; sibi ipsiſ indicibilem in caelis acquire-
 rent gloriam. Non enim sempiterna ualet carere mercede, quod pro amore Christi uti-
 litati impenditur proximorum.

*Quod sicut ex ministerio humani corporis rationalis spiritus agnoscitur uirtus: ita in eccle-
 sia corpore sancti spiritus claret praesentia. Cap. III.*

Mani corporis quicumq; prudēter uoluerit cōsiderare ministeriū, maximum
 spūalis eruditionis poterit reperire arcanū, quo mediāte fraternę caritatis di-
 scet seruare unitatē. Nā & si in creaturis uisibilibus, quāuis in uoluminib. sacris
 plurima de proximi dilectione sint documenta sublimia, perāplius tñ hoc in
 humano claret corpulculo. Mēbra siquidē quā in eo sint multa, uariūq; inter se sortiant̄
 effectū, atq; formae inaequalitas in ipſo agnoscat̄ esse maxima, quadā tñ dispositione mi-
 rabili, omnia unū unitatis & pacis deducūt ad finē. Sunt planē in ipsiſ humani corporis
 mēbris quēdā, q̄ ignobilia & cōtēptibilia esse uidēt, quēdā aut̄ mediocris aestimationis,
 nōnulla uero nobiliora praeceteris. Nūquid pes, q; despiciabilior reliquis esse apparet,
 q; adheret terrae, & sine reuclatione aliqua uersat̄ in luto, totiusq; corporis pōdus susti-
 net, ab alijs despiciat̄ seu cōtēptui habet̄? Similiter & manus quāuis nō p̄mineat in cor-
 pore, t̄et̄ in cūctis penē ministerijs corpori necessarijs occupet̄, nū a ceteris minus di-
 ligit̄ mēbris? Profsus minime. Quin potius teste apostolo, q̄ uidēt̄ esse corporis mēbra
 ignobilia & cōtēptibilia, his abūdantiorē honorē circūdamus. Nā q̄ honesta sunt,
 nullius egent. Quamobrē oculus, qui alijs mēbris uidetur praeclearior esse atq; superior,
 uigilat & pericula prauidet, ut in offendiculū aliquod non impingat pes, ut non se fau-
 ciet, totumq; pauimēto prosternatur corpus. Stat quoq; auris in sublimi, & diligentissi-
 me obseruat, si forte quid audiat, qd̄ ceteris mēbris possit esse obnoxīū. Nullū p̄fecto
 membrū ab hac intentione reperit̄ alienum. Pes quippe ceterorū mēbrorū abiq; recla-
 matione ulla incōmoda ferēs, ambulādī peragit ministeriū. Manus aut̄ p̄ reliquorū bo-
 no intēdit operi. Oculus uisui, & auris auditui. Omnia siquidē unanimiter mutuoq; con-
 sensu, naturali cōfōderata sunt uinculo caritatis. Se quidē in ijs, q̄ aduersari uidēt̄ illis
 pariter

pariter tuentur, se diligunt, sibi uicissim deseruiunt. Singula quoque uniuersorum bonum cupiunt, malum uero declinant, necnon de communi comodo tanquam de proprio collatan- tur. Non enim labore attrita, non infirmitate lassata, neque cōfecta senio, mutuae affectionis intermittunt opus. Siue igitur unum gaudeat membrum, congaudere noscuntur & cetera, siue aliquod horum patiatur, cōpatiuntur & singula. Connectunt utique se, fouent se inuicem, & super omnia unitatis separationem nimium perhorrescunt. Quamobrem si accidat, ut naturaliter, uel ex casu fortuito ipsorum unum infirmetur, repente uideas ad se & reliqua, & ut sic dicam, illud inter ea cēsetur fore beatius quo mediante remedium adhibeatur aegroto. In illis nullum inuenitur, quod recuset laborem, quod reuocat se exponere, quod patienti membro negligat famulari. Cuique etsi desit possibilitas, inest nihilominus uoluntas promptissima ministrandi. Magnum profecto est mysterium, & dignissimum ueneratione spectaculum, intueri uidelicet in hoc terreno figmento tot membra in officijs diuersa, dissimillima in forma, atque omnino a ratione aliena, tam sedulo, tamque sibi inuicem ministrare, tantaque se diligere caritate. Verum hoc quare? Vel hoc uideri? Nunc quid propter seipsa, aut a seipsis perficiunt istud? Prorsus minime. Est plane spiritus inuisibilis & rationalis, qui humanum uiuificat corpus, & illi tanquam dominus praesidet, cuius utique imperio uniuersa corporis membra famulantur, ac cunctum ministerij sui peragunt cursum, quo proculdubio absente omnia iacent, atque ad opus aliquod insensibilia inualidaque redduntur, utpote directore ac ductore carentia. Experire, quae corpus iacet exanime, quamuis oculi, manus, ceteraque corporis membra sint integra, & absque ulla laesione, utrum ualeat audire, uidere, gustare, ambulare, atque palpare. Nam etsi uocifereris tota die, si uellices, totumque dilanies corpus, non erit qui sentiat & obtemperet tibi. Est quippe corpus idem eademque membra, quae prius sentiebant, mouebantur, operabantur, famulabantur. Vnde uero haec tam repentina mutatio? Profecto ex rationalis absentia spiritus, qui corpus ipsum uiuificabat, informabat, mouebat, regebat, instruebat: quique manus operi, oculos coaptabat uisui, auresque auditui, & olfactui nares, atque pedibus uirtutem praebat ambulandi. Per seipsos utique hi sensus inutiles sunt, & possunt nihil. In instrumenta quippe sunt rationali accommodata spiritui, quibus mediantibus ualeat agenda perficere, mutua proximorum praestare obsequia, corpori impendere necessaria, mundique istius, prout expedit, pertractare negocia. Per ipsos, inquam, sensus spiritualē internumque explicat mentis conceptum, uirtutum auget meritum, diuinorumque eloquiorum pandit arcana. Sane quicquid commendationis, quicquid boni, si quid uirtutis, si quid meriti spiritus rationalis agit in hoc, & per hoc luteum atque humanum corpus, aequae spiritus sanctus Christi cōplet in corpore. In ipso siquidem corpore Christi quod est ecclesia, praestit ipse spiritus sanctus, singulaque regit membra, atque opportuna diuidit ministeria, non postulantiu uotis, aut arbitrio praesumētiū, sed ex sua largiflua placidaque benignitate, ne quis de se inaniter gloriatur, & supra se elatus quod accepit, amittat, ac tanquam membrum putridum & corruptibile in sui perniciem praecidatur a corpore. Quamobrem qui cunctaque munus quodlibet spirituale meretur administrare, ab eodem proculdubio spiritu illud se recepisse cognoscat, ad gloriam utique Dei, & aedificationem ecclesiae Christi, atque ad meritum suscipientisque profectum. Apostolum Paulum hoc attestantem audi: Vnicuique datur, inquit, manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij autem scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operaturus atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Porro ubi conspicias huiusmodi esse charismata, spiritum sanctum illic praesentem esse nequaquam dubites, membraque spiritualia uiuificare, custodire atque dirigere. Econtrario quoque ubi idem spiritus deest, non potest esse uera sapientia, scientia infusa, formata fides, conuersatio sancta, uitiorumque carentia. Nam ex ipsius absentia supra modum carnis exuberant opera, quae Apostolo perhibente sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, emulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, inuidia, homicidia ebrietates, comestiones, & his similia. Ut igitur plenam horum quae dicuntur, ualeas habere notitiam, eundem Apostolum fructus, operationesque spiritus differētem agnosce:

Fructus

A Fructus, inquit, spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia & castitas. Sanē quemadmodum ex fructibus arbor, ita ex his quae dicta sunt, indubitater intelligitur praesentia spiritus, & sicut absque anima non uegetatur aut mouetur corpus, corporisque membra inutilia sunt, aequae sine spiritus sancti praesentia nullus mortalium in ecclesiae corpore ualeat spirituali uita subsistere, nec gratia uegetari, neque ad meritum aeternae remunerationis proficere, tametsi exteriores quosdam actus uideatur exercere uirtutum. Quamobrem quisque fidelium ex hoc optima eruditionis ad acquirendam humilitatem ualeat percipere formam, ut si quid uidelicet boni peragit, non sibi arroget, sed inhabitanti spiritui, quo promouente atque dirigente, deo gratum perficitur opus. Non igitur simpliciter spiritualia dona, sed ipsum sanctum spiritum largitorē atque custodem donorum debemus tota animi intentione concupiscere, & ad cordis nostri penetralia oratio iugiter aduocare quatenus illuminati ab ipso, & eruditique ipsius opera illius absque ullo errore possimus agnoscere. Aliter quidem in ecclesia, & in unaquaque fidelium praesidet congregatione, atque aliter membra singula regit & protegit. Equidem in ecclesia praestit ut rex potēs uirtute, charismatibus, locuples, ubique praesens, diuinitate omnia uegetas, cuncta plustras, uniuersa complectēs, singula diiudicas, ita ut illum nihil lateat, illi nihil resistat, quippe quem sit omnium artifex, omnem habeat scientiam, omnem uirtutem, atque prospiciat uniuersa. Praesidet, inquam, ut eruditissimus paterfamilias, membrisque singulis impertit dona, ministeria diuidit, gradusque distinguit, quemadmodum Apostolus prohibet dicēs: Quosdam quidem in ecclesia posuit deus, primum apostolos, secundum prophetas, tertio doctores, deinde uirtutes, deinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationesque sermonum. Sanē membra singula fouet, in tentationibus roborat, declarat in dubijs, humiliat in prosperis, protegit in aduersis, nullumque despicit clamantem ad se, ac confidentem de se. Verum ne schisma fiat in corpore, quosdam ex membris instituit pastores atque rectores ad componendum credentium mores, & dirigendum eorum gressus in disciplina uirtutum, ac semitis madorum coelestium: nonnullos uero inferioribus coaptat ministerijs, ut uidelicet assistant laborantibus, egentibus alimonias parēt, infirmis deseruiant, maioribus obtēperent, ambulent in simplicitate, corpusque proprium exponant laboribus, usque ad mortem pro uirtute certando. Porro tam ex istis qui regunt, quam ex istis qui reguntur, unum efficit corpus Christi, sicut Apostolus ait: Vos autem estis corpus Christi & membra de membro, in quo fulget gloria dei, uiget fraterna caritas, singulorum membrorum clarent dona, uirtutum perficiuntur merita, atque coelestis patriae elucet imago. Vicissim itaque qui praesunt, & qui obsequendo ministrant, in uno dilectionis uinculo & unitate spiritus sibi coherent, & inuicem coadiutores sunt a deo, ut nequeant ab alterutris separari, nec ualeant qui praesunt sine inferioribus, nec inferiores absque rectoribus iniunctum laudabiliter complere officium, quippe quum sint membra in corpore, sint etiam caput & corpus. Membra quidem sunt fideles omnes, tam qui regunt, quam qui reguntur, corporis Christi, quod est ecclesia, cui ipse dominus Iesus Christus praestit, tanquam uerum & lumina caput. Ratione uero ministerij, qui regiminis sortiti sunt curam, caput, & qui subiectionis adepti sunt meritum congrue mysticum uocandi sunt corpus, cui uidelicet praesidet in spiritu dominus, quamuis exterius praesideat homo. Ceterum quemadmodum in humano corpore ceteris caput supereminet membris, & sensuum fulget dignitate, eorum uidelicet quorum ministerio totum corpus ornat, custoditur & regitur: ita in corpore Christi mystico, & in qualibet congregatione fidelium qui praesidet, praestit cunctis ornatiores esse debet moribus, uirtutibusque locupletior, ideo ut quantum caput differt a membris, tantum praelatus debet subditos in perfectione praecellere. Vnde oportet, ut non insolescat de collatis sibi gratiis, non extollatur aduersus inferiores, non dirimat unitatem dominici gregis, sed potius illam exhortationibus nutriat, prudentiaque conseruet. Equidem propter seruandam unitatem praesidentium ministerium in ecclesia necessarium esse cognoscitur, tanquam caput in corpore, sine quo prorsus congregatio quaeque confunditur, diuiditur & deperit. Nempe ubi deest qui regat, uniuersa confusa sunt, deest reuerentia mutua, procul est pax, legis negligit custodia, postponitur ordo uiuendi, morum disciplina deseritur, abicitur norma uirtutum propria dominatur uoluntas, atque proprio unusquisque ducitur sensu, quo nihil est detestabilius in conuersatione religiosa, nihil ad copaginē caritatis custodiendam danosius dirigitur.

Laur. Iustin.

CC

mendamque

mendamq̄ reperitur habilius. Et hoc quare? Profecto quia tota natura languet humana, **E** nulla in illa est sanitas, nullūq̄ in homine bonū, & nullus bonus. Dñs (inquit Propheta) de cœlo prospexit super filios hominū, ut uideat si est intelligēs aut requirēs Deū. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonū, non est usq̄ ad unū. Verum quoniā omnes infirmi sunt, & passionibus pleni, q̄d per se nequeunt, expedit ut sub alieno dirigatur ducatu. Nam sicut ægrotus corpore, si proprio relinquatur arbitrio, semper salutem contraria appetit, & ipse lux mortis est causa, æque de spiritali censendum est languido. Cæterum ut hoc clarius elucescat parūper, quæso, cōsidera, quātis ipsa natura humana, atq̄ eius interior homo sit attritus infirmitatibus, spūalibusq̄ passionibus involutus. Nūc quidē inaniter gaudet, nūc doloribus fatigatur, interdū casibus tristatur aduersis, futurorumq̄ periculorū timore cōcutitur, quādoq̄ tabescit ignauia, ac graui liuore deprimitur, nōnunquā uana hilarescit spe, atq̄ his, de quibus ex corde flere debuerat, omni postposita grauitate lætatur. Hunc (prohdolor) o quā frequēter accēdit ira, superbīa inflat, detorquet ambitio, ignorātia precipitat, tenet cōfusio, cupiditas trahit, necat uoluptas, æmulatio dehonestat, desperatio deprimat, frangit metus, supplātat tentatio, & decipit inimicus. Totus quippe languet, incessanter delinquēdo cadit, iugiter sibi leralia concupiscit, sēpissime sub omni spe fallitur, frequentissime per inconstantiā a bono opere iam inchoato reflectitur. Sanē tanq̄ nauis in pelagi medio constituta, uanis perniciosissq̄ cogitationibus huc illucq̄ impellitur, nūc attollitur prosperis, nūc uerō aduersis deijcitur, nōnunq̄ etiam carens omni gubernaculo rationis, per delectationem atq̄ peccati consensum lugendæ mortis naufragiū patitur. Huiusmodi & mille uarijs infirmitatibus laborantem peritissimo medico, atq̄ experto quis dubitet spiritali indigere ductore, quatenus ad pacem portūq̄ supernæ ciuitatis Hierusalē queat peruenire incolumis? Hac prorsus de causa quādiu mortali hoc peregrinamur in corpore, habemus opus ductore peruigili, cuius sano cōsilio, cuiusue circumspecta prudētia, aduersariorū spūaliū agnoscamus insidias, emergētia euadamus picula, casus uitemus noxios, carnis fugiamus uitia, adhortemurq̄ quotidie ad studia, actusq̄ uirtutū. **G** Quis, oro, absq̄ direttore uiarū discrimina in expertus ualet peragere securus? Quis, inquā, sine præceptore disciplinā spūalis militiæ addiscere potest? Errat proculdubio, atq̄ de se præsumit inaniter, quicūq̄ proprio neglecto prælato arbitrio, iudicioq̄ suo uult cūcta pagere. Quāobrē nullū regnum, nulla ciuitas, nullus exercitus, nulla cōgregatio, nullaq̄ familia, sine rectore esse debet, quo uidelicet mediāte corrigant delinquētes, instruuntur indocti, euigilent desidēs, pusillanimes foueātur, dirigantur simplices, humiles cōplectantur, reprimantur superbiētes, atq̄ de uirtute in uirtutē proficientes exerceantur. Hoc quidem experientia docet, hoc sanctarum eruditio insinuat scripturarū. Certe quū dñs de Ægyptiaca seruitute Israeliticū populū liberare decreuisset, Moysen illi præfecit in ducem, ut ipsius prouida gubernatione usq̄ ad terram eum repromissionis adduceret. Poterat planē absq̄ angelico ministerio uel humano, pollicitationē patribus factā per semetipsum perficere, quemadmodū cœlesti plebem suam ualuit alimento nutrire. **H** Poterat, inquam, etiam ipso legislatore defuncto Iosue non uocato hæreditatem tribubus distribuere uniuersis. Voluit tñ homines hominibus esse prælatos, tanquam in corpore caput, ut non fieret schisma in membris, sed ut ille glorificaretur in corpore, qui spiritaliter caput regit & membra. Porro si diligenter aduertas, post exitum de Ægypto, nunquam defuit qui populum Dei gubernaret. Fuerunt quippe in populo iudices, extiterunt principes tribuum familiarumq̄, quorū ducatu prudentissimo plebs ipsa dirigebatur ad bella, consumptionēq̄ inimicorum & prædam. Et hoc quidem quantum attinebat ad temporalium regimen. Cæterum pro illorum salute animarū ex eodē populo sacerdotes ordinauit atq̄ pontifices, qui in cæremonijs, in sacrificijs, & in legalibus institutis exhortarentur ad cultum Dei, illiusq̄ timorem, ac cunctorum obseruantia præceptorum, quatenus ex ijs operibus sanctis diuinam promererentur gratiā, diuurnā uitam, de hostibus uictoriā, frugū terræ abundantia, multiplicationē sobolis, pacē per circuitū, & requiem sempiternam. Verum de illo antiquo Hebræorū populo ultra quid memorē? Nōne & ipse dominus Iesus humilitatis speculū atq̄ magister in ecclesia sua ad pascēdum, dirigendūq̄ rationales oues apostolum Petrum, ac cōdiscipulos cæteros pontificali

A fiscali decorauit officio: Ipsos siquidē tanq̄ duces militiæ instituit Christianæ, ut adhortationibus suis, omnes in certamine perdurantes, ad æternitatis proueheret brauiū. Ipsi deniq̄ apostoli spiritus sancti magisterio cōfirmari, urbibus episcopos, atq̄ dominicarum ouium instituere præpositos, quatenus illas ab incurribus intellectualium protegerent bestiarum, instruerentq̄ easdem seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, quam profecto unitatem, quicūq̄ dirimere præsumit, duplici sciat se morte plectendum.

Quantam erga ecclesiam suam dominus Iesus sollicitudinem gerat, quantaq̄ pro illius sit operatus salute. Cap. III.

P Rudētis patrisfamilias hoc semper est propriū, uniuscuiusq̄ sibi subditi curā gerere, singulorūq̄ necessitatibus prouidere, nullū spernere, nulli cōmoda opportuna subtrahere, quin potius omnes corporali pabulo alere, uniuersos salutarī doctrina imbuerē, cūctosq̄ iuxta singulorum necessitatē ac qualitatē, ut filios caritatis brachijs astrictos tenere. Porro in nullo ea quæ dicuntur, sic elucent, **B** quemadmodū in ipso capite uero patrisfamilias domino nostro Iesu Christo. Ipse plane in domo sua, sancta uidelicet ecclesia, tanq̄ pater omnem sollicitudinē habet, uniuersos nutrit alimēto corporis sui, sapiētiaq̄ suæ aqua potare dignat. Vocat quidē illos ad se, ut suarū ipse deliciarū faciat esse participes. Transite (inquit per Sapientē) ad me omnes qui cōcupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini. Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & fauū. Qui me edūt, adhuc esuriēt, & q̄ bibūt me, adhuc sitient. Equidē in euāgelio ipsemet hoc euidentius insinuans ait: Misereor super turbam, quia ecce iam triduo sustinent me, & si dimiserō eos ieiunos, deficient in uia. In templo quoq̄ semel existēs, ad plebem clamabat dicēs: Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Plane si totius uitæ illius decursum consideres, potissime ex quo inchoauit se manifestare ad populū, eundem reperies ueluti peritissimum medicum, patrēq̄ pijsimū proximorū calamitatibus opem nunq̄ impertire desuuisse. Quot (oro) cæcis uisum reddidit, surdis reserauit auditū, claudis ambulādī tribuit facultatē: Quot item languentes sanauit, paralyticos curauit, mundauit leproso, a demonibus obsessos liberauit, erexit curuos, mortuosq̄ suscitauit. Nullum quippe in miseria positum contempsit, neminē ad se fugientem repulit, nullius postulationem humilē seu lachrymas sine effectu esse permisit. Nam Chananeam post se fideliter uociferantē exaudiuit, lacrymas uiduæ nequaquā spreuit, atq̄ Lazari sororibus lacrymantibus pariter & ipse lacrymatu est, pro ciuitatis quoq̄ euerfione fleuit, uidensq̄ illius ad conuersionē inflexibilitatē ingemiscens ait: Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodū gallina cōgregat pullos suos sub alas, & noluitis? Sane per ciuitates, uicos & castella uerbū Dei seminādo infatigabiliter ambulauit, ut disperfas q̄ perierāt domus Israel colligeret oues, & in pascua uirētia duceret, fidei luce pfunderet, spei caritatisq̄ dulcedine refoueret. Verū ut omnes ad se alliceret, & sua dilectione attraheret, filiosq̄ Dei quicūquaq̄ erāt diffusi, colligeret, & gloriæ suæ faceret esse cōsortes, dignatus est a discipulo uēdi, iniquorū manibus tradi, colaphis uerberari, deturpari sputis, a militibus illudi, durissime flagellari, coronari spinis, iniuste damnari, affigi in cruce, aceto & felle potari, deputari cū sceleratis, morte turpissima occidi, atq̄ læcea crudeliter uulnerari. Ista, pfecto præclarissima sunt testimonia immensæ caritatis dñi Iesu, quæ uniuerso notissima facta sunt orbi, & pro generis humani redēptione cōpleta, quæadmodū omnium prophetarū lōge antē fuerant pronūciata oraculis. Hæc quippe quāto uehemētius ad cōpunctionē deuotionēq̄ iustorū emolliunt corda, tāto amplius aduersus ingratiudinē obduratāq̄ iniquorū malitiā, ad Deū iustitiam uociferari non cessant. Quis, oro, impune tam maxima necnō ineffabilia sui cōditoris ualet gratis præstita cōtemnere dona? Veniet proculdubio, ueniet tēpus, qñ ipsa Dei sapiētia iudicij soliū eriget, & sceleratis, atq̄ ingratis hominibus prærogata beneficia, & sui cōtemptum irridendo obijciet dicens hoc, q̄d in illius persona scriptū est: Vocauit & renuistis, extendi manum meā, & non fuit qui aspiceret. **Proueb. 1** Despexistis omnē consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoq̄ in interitu uestro ridebo, & subsannabo, quum uobis q̄d timebatis, aduenerit, quū irruerit super uos repentina calamitas, & interitus quasi tēpesta ingruerit, qñ uenerit super uos tribulatio & angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane confurgent, & nō

inueniēt me, eo q̄ exofam habuerint disciplinā, & timorē domini nō susceperint, nec ac-
 quieuerint cōsilio meo, & detraxerint uniuersā correctioni meæ. Quamobrē redeat u-
 nusquisq; preuaricator ad cor, recogitet annos suos in amaritudine animę suę, corrigat
 uias suas prauas, emendet iuxta pphetæ consiliū in melius, q̄ uoluntarie seu ignoranter
 deliquit, lacrymis tergat, gemitibus diluat, atq; humili confessione quotidiana conetur
 abolere facinora. Discat, inquam, die ac nocte in lege domini meditari, reuoluat fre-
 quenter animo sui opera redemptoris, illiq; sedulum deuotæ seruitutis impendat famu-
 latum, & spiritualis laudis atq; gratiarum actionis persoluat debitū, exhibeat sacrificiū,
 offerat holocaustum. Studeat demū omni sua industria mētē purgare, & habitare secū,
 quatenus ipsi diuina cooperante clementia nedū generalia beneficia, & q̄ cunctis fide-
 libus notissima propalata sunt munera agnoscere ualeat, uerumetiā specialia & occul-
 ta, q̄ ipse dñs Iesus paterfamilias operat in corde, mereat experiri mysteria, necnō amo-
 ris gustare præludia. In his proculdubio eruditur anima, q̄ hucusq; uehitur ab eodē Deo
 filio, intelligere, q̄ magnus sit dñs, qualiter colendus sit Deus, quam fortiter omnipotēs
 diligendus sit pater, quam dulciter cœlestis amplectendus sit sponsus, quam suauiter in
 cordib. humiliū sanctus requiescat spiritus, quam ineffabile sit in patre uerbū, quam ar-
 cana sit in iudicijs sapientia, quam ue sit beata in semetipsa, laudanda atq; glorificanda tri-
 nitas. Nēpe ista docere, interius hominis affectū accēdere, diuinæ bonitatis officium est,
 non operis humani. Nā teste Apосто. neq; qui plantat est aliquid, neq; qui rigat, sed qui
 incrementū dat Deus est. Ipse solus est qui possidet corda, mutat, replet, & satiat. Possi-
 det, inquam, ut Deus, sicut propheta clamat dicens: Defecit caro mea & cor meū, Deus
 cordis mei & pars mea Deus in æternum. Mutat autē de peccatorib. iustos, & de inimicis
 amicos faciens. Replet luce, caritate, exultatione & iubilo. Satiat uerō seipsum manife-
 stans per fidē, & promittens speciem, in qua uidelicet specie erit homini plena atq; per-
 fecta satietas, sicut propheta ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuę, & torrente uo-
 luptatis tuę potabis eos. Cæterū ad regendum ecclesiam suā, & ad decorē sapientię suę,
 necnon ad suorum profectū fidelium, singulis corporis sui membris diuersa imperitur
 ministeria, secundū beneplacitū uoluntatis suę in laudē & gloriā gratiæ suę, quemad-
 modū Paulus inquit: Vnicuiq; nostrum data est gratia secundū mensuram donationis
 Christi propter quod dicit: Ascendēs in altū captiuā duxit captiuitatē, dedit dona ho-
 minibus. Dedit quidē quosdā apostolos, quosdā autē prophetas, alios uerō euāgelistas,
 alios autē pastores & doctores in cōsummationē sanctorū, in opus ministerij, & in ædi-
 ficationē corporis Christi. Et hoc quādiū: Vtiq; donec occurramus omnes in unitatem
 fidei & agnitionis filij Dei, in uirū perfectū in mensurā ætatis plenitudinis Christi. Dñs
 itaq; Iesu opus est propriū introrsus regere, gradus atq; officia diuidere, hominum uerō
 impensum ministeriū fideliter exercere, potissimē quib. datū est præesse ouibus eius. Ma-
 ximū quippe diuinæ dignationis est munus pastorali officio, ac dominici gregis regimi-
 ni deputari. Porrō dominari in populis, ciuitates possidere & castra, aurū, argentū & gē-
 mas acquirere, domos, prædia habere & nemora, filios pcreare & filias, ancillas guber-
 nare & seruos, dona sunt Dei, quæ proculdubio uniuersa præcellit cura ac regimen ani-
 marū. Temporalia quidem bona sunt illa, defluentis aquæ more labentia, bonis malisq;
 cōmunia, istud uerō spirituale est donum supraq; modū proficuum, si tamē, prout decet
 humiliter pertractetur. Quid utiq; in hoc mundo carius Deus possidere uidetur, quam
 hominū animas? Non enim Deus pater unigenitū suū misit in mundū, ut principatum
 secularē acciperet, non ut imperij monarchiam teneret, nō ut nomen suum celebrare fa-
 ceret, nec ut populorum haberet fauorem, neq; ut quicq; terrenū sibi uendicaret, sed ut
 genus perditum recuperaret humanū, & animas hominū originalis delicti letali collu-
 uione scedatas, atq; diabolica fraude deceptas instrueret uerbo, informaret exēplo, mū-
 daret lauacro, & cruore saluaret. Omnē etenim sollicitudinē suā, omnē laborem, cun-
 ctūq; studium suū, quādiū ipse Dei & hominū mediator eū hominib. conuersatus est, p
 salute exhibuit animarū. Hoc utiq; lucrū suum, hoc gaudiū suū esse testatus est. Propter
 hoc oues non agnitanouem reliquit in deserto, ut unam solā errantē inueniret & perdi-
 tā, qua profecto reperta conuocatis amicis & uicinis, uniuersis uidelicet spiritibus ange-
 licis, illosq; ad læticiam secū inuitans ait: Cōgratulamini mihi, quia inueni ouem meam,
 quam

1. Cor. 3

Psal. 72

Psal. 35

Eph. 4

Luc. 15

quam perdidderam. Hæc quippe ouē, uniuersā scilicet ecclesiā, quia simul quum adscēdit
 ad patrē secū ferre nō ualuit, eadē pastorib. spiritualib. traditā recōmisit, quatenus ipsius
 curā haberēt, recepturi absq; ambiguitate ulla ab ipso domino locupletē in cœlo remun-
 nationē, si diligēter erga illā suū perfecerint ministerium, si uerō perniciose ac se gni-
 ter, supplicia sempiterna. Iustissime quidem quicq; pro proximi sui salute sedulo ex ca-
 ritate occupatur obsequio, mercedem in futuro percipiet copiosam, quoniam diuine le-
 gis præcepta seruauit, & Christo domino ministrare curauit. Nam quicquid proximo
 impenditur, hoc ipsi domino Iesu sine dubio præstatur, eodē perhibente qui ait: Quod
 uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Quamobrem si quis esurientē pauerit, sitienti
 potum dederit, uestierit nudum, egenos & uagos humanitatis causa introduxerit in do-
 mum suam, ægotantem uisitauerit, in carceribus constitutos aluerit, & defunctorum
 corpora tradiderit sepulturæ, quæ omnia exhibentur corporibus morituris, si talis, in-
 quam, domino famulari dicitur, & in cœlesti patria scēnore perpetuæ immortalitatis di-
 tatur, quantā qualemq; felicitatis gloriā in regeneratione promissam adepturus sit, qui
 doctrinæ pabulo & sanctarum eruditione scripturarum famelicam cibauerit animam,
 fluctuantem sano consilio roborauerit, errantem ad ueritatis uiam reuocauerit, consola-
 tus fuerit moestam, tētationibus ac calamitatibus oppressam subleuauerit, in desperatio-
 nis profundo iacētē erexerit, delictorum mole obrutā ac mortuā ad uitam lacrymarū
 orationumq; suffragio suscitauerit, cogitare quis potest? Tantorum siquidē meritorum
 huiusmodi efficietur particeps, quantarum laudabilium actionum ipse extiterit causa.
 Hinc animaduertendum est, quātā sublimitatis, quantūq; ad cœlestē promerendū bea-
 titudinem habile sit pastorale officium, tametsi multi periclitēt in illo, qd utiq; nō dispēsa-
 tori aut officio imputandū est, sed illo male utenti. Nā quemadmodū, si medicus saluber-
 rimā ægroto cōferat medicinā, & ille medici neglecto cōsilio, atq; nullo medicinæ susce-
 ptæ cōgruēte ordine seruato à uita deficiat, nō medico, sed languido obijcienda est cul-
 pa, ita nō Deo disponētī, ac tribuētī regimē animarū, sed prælato abutētī omniū crimi-
 nū inde sequentiū est inferēda calūnia. Vinū quippe bibere nō est malū, illud uerō intē-
 peratē sumere usq; ad ebrietatē hoc perniciosissimū est. Possidere quoq; diuitias, quæ
 p possidētū egenorumq; necessitatib. à Deo impertitæ sunt, minime peccatū est. Verū
 si inueneris diuitē pecunias sibi præstitas histrionib. erogantem, in superfluitate uestime-
 torū, in ciborū lauta epulatione, in uoluptatib. carnis, in numerositate seruorū, in canta-
 torum cātaticūq; modulationib. illas prodige dispergentē, audebis ne dicere Deū ma-
 le egisse, qm huiusmodi uiro terrenas impertitus est facultates? Bonæ sunt diuitiæ ad sus-
 fragium diuitū peccatorūq; redemptionem misericorditer prærogatæ, quibus qui ma-
 le utitur, bonum nō bene tractās efficit malus, delictorūq; multorū obnoxius. Sic quip-
 pe cura animarū bona est in se, ab ipso summo instituta & præordinata bono, ad lauda-
 utiq; suā, ad mutuā exercendā dilectionē, ad profectū uirtutū, ad meritorū additamen-
 tum, ad decorem fidei, ad perfectionē corporis sui, & ad singulorum mēbrorū unitatē
 seruādā, quā pfecto curā quicunq; put decet, administrare neglexerit malus est, & pe-
 ne innumerabiliū criminum esse cēsendus est reus, qm preciosum dñi thesaurum nedū
 multiplicare despexit, uerumetiā illum disperdit, atq; furibus, homicidis, & ipsius dñi
 inimicis, quātum in ipso fuit, diripiendum exposuit. Accepit, inquā, uineā, ut uepres ex
 eadē euelleret, infructuosas arbores eradicaret, illā coleret. sepibus propter spiritualiū
 incurfus ferarum circundaret, in illa plantaret uineas, fructuosas insereret arbores, & se-
 men uerbi Dei spargeret, ut pduceret spirituale germē delectabile dño, sed prohdolor
 ex ipsius incuria delictorū sentes profert, inculta manens, & latronibus diripientibus
 patet. Vnde de ipsa merito dñs per prophetam dicit: Expectaui ut faceret uuas, fecit au-
 tem labruscas. An non malus & nequā, qui pastorale officium indignus præsumpsit ac-
 cipere, illudq; negligenter exercuit, non Dei gloriā, nec animarum profectum, neq; uel
 saltem propriam salutem quærens, sed tm priuata cōmoda, & de prælatione honorem
 temporalem? Debuerat profecto formidolosam illam cōminationē aduersus pastores
 animarū prolatam corde retinere, quā dicitur: Væh pastoribus Israel, qui pascunt semet
 ipsos, lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod cassum erat occidebatis, gregem
 autem meum non pascebatis. Quod infirmū fuit non consolidastis, & quod ægotū nō
 Laur. Iustin. CC 3 sanastis,

Math. 25

Esa. 5

Ezech. 34

Ezech. 34

sanastis, qd fractu fuit nō alligastis, & qd perierat nō quaesistis, sed cum austeritate impetabatis eis, & cū potētia. Et dispersae sunt oves meae, eo q nō esset pastor, & factae sunt in deuorationē omnīū bestiarū agri, & dispersae sunt. Errauerūt greges mei in cūctis mōtib, & super omnē faciē terrae dispersi sunt, & nō erat q requireret. Propterea pastores audite uerbum dñi: Ecce ego ipse (ait dñs super pastores) requirā gregē meū, ne pascāt amplius pastores semetipsos. Et liberabo gregem meū de ore eorū, & nō erit eis ulira in escam, nihil itaq; periculosius, q̄ regiminis animarum onus suscipere, & terrena lucra ex eodem solūmodo quaeritare. Perdit qui talis est animā suā, & suorum (quantū in eo est) animas subiectorum, negligentia utiq; sua, exēploq; suo, ac abusione temporalium. Plane oportebit illū supra gregem sibi cōmissum solicite excubare, & non minus salutē eorum quorū exercet curā, quā propriā anhelare. Nam nihil aliud est pastorale officī, quā pro ouib. sibi cōmissis animā ponere. Debuerat, inq; sanctitatis & laudabilis cōturbationis exemplū ostendere, quatenus qd non ualebat uerbo, instrueret facto, humilitatem, patientiā, caritatem, proximi dilectionē, seculi contemptū, despectum sui, castitatem, uirtutes, quib. fides Christiana decoratur in terris. De temporalium uerō administratione quid memorē? Nam ouīū Christi pastores terrenarum utiq; sunt dispensatores facultatū, quas uīuī tribuunt cum pietate, defuncti autē reliquerunt pauperibus erogandas, ut exinde aliquod suffragiū cōsequi possent. Clamāt igitur pauperes aduersus dispensatores malos, ostenduntq; domino nuditatē suam, alimentorum inopiā, frigoris afflictionē, calamitates plurimas, & in excelso in auribus diuinā iustitiā quin ascendāt illorum uoces nemo dubitet. Vociferantur pariter & defuncti, sitibunde expectantes orationum refrigeria egenorum, quibus impertiendae sunt elemosynae, quae profecto quū minime sentiant, querelantur coram Deo ad exterminīū ecclesiasticas dispergentium facultates. Hinc summopere animaduertendum est, quā sit odibile Deo, fraternitatis dilectioni contrarium, necnon p̄sulibus perniciosum temporales redditus habere opulentos, & ipsos clausis uisceribus pietatis tenaciter possidere, qui sibi de redemptione captiuorum, de pupillarum sustentatione, de miseris inopum, & infirmorū necessitatibus potuissent coronam gloriae, ac perpetuē immortalitatis intexere. Taceo de illis, qui bona pauperum in pompis superfluis, in uanitatibus seculi, in phaleris equorū in ualis argenteis & deauratis, in uestibus preciosis, in conuiujs opulentis, & his similibus, quae moderate tamen congruunt regibus ac principibus secularibus. De istis profecto grandis & ad loquendū profusus occurrit sermo. Sub silentio autem praeterire ista nunc uolo, ne quis arbitretur me potius detractioni, quā uitiorū detestationi uel legē tū audientiumq; profectibus insistere, quanquā ista talia sint, q̄ ipsamet nemine aduersum se testimonium perhibente in condēnationis contra se uoces erumpant. Quoquo autē modo sit uerum est, quod dicit Apostolus: Omnes, inquit, stabimus ante tribunal Christi, & unusquisq; recipiet prout gessit in corpore, siue bonum, siue malum.

De duplici iudicio generali uidelicet, & particulari. Cap. V.

Dvplex esse futurū iudiciū generale uidelicet, & particulare nullus eorū qui catholice uiuit & recte credit, ambigit. Quod autē generale sit futurū iudicium, noui ac ueteris testamenti plurima oracula consicunt. Dauid quippe ait: Iudicabit dominus orbem terrae in aequitate, & populos in ueritate sua. Esaias (dominus inquit) ueniet ad iudiciū cum senatoribus populi sui. Daniel quoq; dicit: Multi qui dormiunt in puluere terrae euigilabunt, alij in uitā aeternam, alij in opprobrium, ut uideant semper. Ipse uerō dñs Iesus iudex & testis, de quo iudicio nullus apertius locutus est, ait: Quum uenerit filius hominis in sede maiestatis suae, & omnes angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos abinuicē, sicut pastor segregat oves ab hōdis. Et statuet quidem oves a dextris, hōdos autē a sinistris, & dicet rex ihs qui a dextris erūt: Venite benedicti patris mei possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, & caetera. Concludensq; ait: Et ibunt iij in supplicium aeternum, iusti autem in uitam aeternā. Paulus similiter Timotheo scribens dicit: Testificor corā Deo & Christo Iesu, qui iudicaturus est uiuos & mortuos per aduentū ipsius & regnum eius. Sūt & alia penē innumera testimonia, quae de hoc futuro loquuntur iu-

Psal. 95

Esa. 3

Daniel. 12

Matth. 25

1. Thm. 4

Atur iudicio, de quo profecto dubitare nequaquam fas est, imō qui illud non crederet, saluus esse non posset. Unus quippe est ex articulis fidei saluti prorsus necessarius. Sic em̄ uniuersa in toto orbe terrarū cantat ecclesia: Ascendit ad caelos, sedet ad dexterā Dei patris omnipotentis, inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos. Quod igit̄ hoc iudiciū futurū sit, certissimū est, qñ uerō, omnino ignorat. Sic em̄ ait dñs: De die autē illo nemo scit, neq; angeli, sed pater solus. Iterūq;: Sicut erat (inquit) in diebus Noe ante diluuiū comedentes, & bibentes, & nuptijs uacantes usq; ad eū diē, quo intrauit Noe in arcā, & nō cognouerūt, donec uenit diluuiū & tulit oēs, ita erit & aduentus filij hominis. Apostolus etiam: Dies, inquit, domini quemadmodū fur in nocte ueniet. Voluit autem hunc hominibus esse ignotū, ut ad uigilandū singulas cautas faceret generationes. Fiet igitur hoc uniuersale iudiciū antequam praetereat generatio haec, dño testimoniū perhibente, qui ait: Non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant. Quod ut efficacius confirmaret, intulit: Caelum & terra transibunt, uerba autē mea non praeteribunt. Particulare autē iudicium quotidie agitur. Nam quamprimū quis de corpore egreditur, fit de illo iudiciū, & condignā operum suorū recipit mercedem, sicut in Apocalypsi dñs per Ioannē inquit: Ego sum scrutans renes & corda, & dabo unicuiq; uelstrū secundū opera uestra. Et hoc de ijs, qui credūt. Qui enim infideles sunt, minimē iudicantur, quemadmodū dominus noster Iesus Christus ait: Qui non credit, inquit, iam iudicatus est, quia non credit in nō mine unigeniti filij Dei. Quū igitur sine fide impossibile sit placere Deo, claret proculdubio, quōd infidelīū opera, grata Deo esse non possunt, sed sunt per semetipsa damnata, quamobrem nō indigēt discussione, sed supplicio. Illorum itaq; in hoc particulari iudicio iudicanda sunt acta, qui legem habuerunt, & perstiterunt in fide. Audi Apostolū testificantē hoc: Quicumq; enim sine lege peccauerūt ait, sine lege peribunt: & quicumq; in lege peccauerūt, per legē iudicabuntur. Iudicandus itaq; est unusquisq; nō ex alieno testimonio, sed ex conscientiae propriae, & inuitabili uerissimoq; operū suorū testimonio. Tanta siquidē cuiq; est innata naturalis aequitas, ut ipse sibi ipsi uerus sit iudex & testis. Nam etli in hoc corruptibili corpusculo quamdiu uiuīt, in multis esse uideatur aliena, nō tamen penitus est extincta, praepeditur utiq; ex immoderata affectione, regiturq; ex emergentibus delictorū tenebris eo amplius, quo grauiora sunt, & legi Dei magis contraria. Ab hoc quippe priuato & particulari iudicio, nemo excludit̄, siue infidelis, siue fidelis sit. Infidelis namq; sine suorū operū discussione damnat̄, naturę legis aequitate conuictus: fidelis uerō opera producantur ad mediū, & scriptae legis testimonio, aut approbantur secundū Deum facta, aut reprobantur. De hoc utiq; iudicio discretionis inquit Propheta: Iudica me Deus & discerne causam meā de gēte nō sancta. Hoc quippe iudiciū futurū est tēporis, nō praesentis, quando uidelicet quisq; cōsummato huius peregrinationis decursu, condigna operū suorū assecutus est praemia. Tūc sanē iustis aggregata in caelo merita tribuentur, peccatoribus autē perfecta iustitię lance supplicia exhibebuntur aeterna. In hac autē peregrinatione nō sic. Nam frequentissime iustis uiris, & diuinę legis praecepta seruantibus, se continentibus a uoluptatibus carnis & uentris, a rapinis, lucris prohibitis, & diuitiarum cupiditatibus, nulli reddentibus malū pro malo, neq; maledictū pro maledicto, seq; ab omni mendacio, linguaq; detractionib. cohibentibus, elemosynam facientibus, orationiq; uacantibus, permittente Deo aduersa eueniunt multa, infirmitates uarię, damna creberrima, adeo ut ipsorum iustitię obliuioni tradita esse uideantur. Econtrario, o quot sunt scelesti & nequissimi homines, elati corde, moribus incompressi, auari, raptores, pauperum oppressores, absq; compassione, sine misericordia, susurrones, mendaces, maledici, uaniloqui, impudici, incontinentes, gula dediti, Deo odibiles, mandatis diuinis non obtemperantes, neq; ecclesiae sacerdotibus obedientes, quibus penē ad uota prospera cuncta succedunt, ac si eorum uita altissimo semper esset accepta. Sanē quum bona bonis, & mala debeantur malis, omnis uidetur periclitari iustitia, quando mala bonis, & bona a Deo irrogantur malis, & hoc apud illos qui secundum carnem sapiunt, & humana aestimatione Dei iudicia metiuntur, opinantes bonum diuinę eruditionis flagellum malum, & malum terrenae felicitatis esse bonum. At uerō quibus inest mens sana, qui claritate fidei, illuminatos habent oculos, mundoq; cordis intuitu futura, & aeterna prospectant, aliter arbitran-

Mar. 13
Matth. 24

1. Thes. 5

Matth. 24
Ibid.

Apo. 2
Hier. 17

Psal. 24

cur. Nempe huiusmodi quum intuentur peccatores florere honoribus, facultatibus abundare, & temporalibus bonis pacifice frui, nequaquam Dei reprehendunt sapientiā, neque felici eorum invident prosperitati, quin potius contemnunt, atque despiciunt illa tanquam exigua bona transitoria, periculosa, atque uilissima, quæ profecto ut plurimum iniquis, quibus in regione uiuorū nulla est portio, pro suorum tribuuntur mercede meritorum, quemadmodum beatus Iob testatur dicens: Quare ergo impij uiuunt? sublimati sunt, confortatiq; diuitijs: Semen eorū permanet corā eis, propinquorū turba & nepotū in conspectu eorū. Domus illorum securæ sunt, & pacatæ, & non est uirga Dei super illos. Teneant tympanum & citharā, & gaudent ad sonum organi, ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt, qui dixerunt Deo, recede a nobis, semitā uiarum tuarum nolumus, quis est omnipotēs, ut seruiamus ei, & quid prodest nobis si orauerimus eum? Cæterū sicut iusti ad contemptum erudiuntur seculi considerata prosperitate malorum, ita ad tolerantiam accenduntur tribulationū, quoties intuentur iustos diuersis aduersitatibus uapulare, memoriter in corde retinētes, quod legitur: Aurū probat fornax, homines autē receptibiles examinatio tribulationis. De quo etiam Sapiēs ait: Fili mi noli negligere disciplinā domini, neque fatigeris quū ab eo argueris. Quē enim diligit dominus castigat, flagellat autē omnē filium quē recipit. Saluberrima igitur est iustorū disciplina, per quā sua purgant facinora, exercentur ad uirtutes, a carnalibus uoluptatibus ablaçantur, proteguntur a casibus, & a tentationibus liberantur, discuntq; Deum diligere, calcare terrena, promissa sperare, & amare cœlestia, eo ardentius, quo uehementius flagellantur, quoniā impijs temporalia, Deū uerò timentibus bona pro suis laboribus præstantur aeterna, quod utiq; luce clarius in Euangelio de parabola diuitis epulonis & ulcerosi patet egei: Fili (inquit Abrahā ad locupletē) recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala. Hic autē hic consolā, tu uerò cruciaris. O utinā terrenarū rerū amatores, atque illecebrarū sectatores carnaliū per fidē & ueritatē saperēt quā perniciosa sit præsentis uitæ prosperitas, ac in lumine sapientiæ intelligerēt quā reuerenter humiliterq; suscipienda sit disciplina eruditionis paternæ, nec nō quam diuersa bonis & malis sint in futuro seculo meritorū stipendia reseruata præuiderent. O, inquam, utinam perciperēt ignorantia suæ errorē, temporalem utiq; successum tanquam bonum cui inhærendum sit, nequaquam appeterent, neque correptionē tribulationis, quamuis asperā suscipere formidarent, reminiscentes potissime Apostolici sermonis dicentis: In disciplina (inquit) perseuerate, tanquam filijs offert se Deus. Quis enim filius quē nō corripit pater? si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo non estis filij, sed adulteri. Omnis quidem disciplina in præsentia nō uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea autem fructū pacatissimū exercitatis per eam reddet iustitiæ. Porro ea quæ dicta sunt, si sano cordis palato gustarentur, profecto nec extollerentur in prosperis, neque deficerent in aduersis, sed regio quodam graderentur itinere, futuroq; seiplos iudicio præpararent, atque more prudentium uirginum accensis lampadibus suis uenienti sponso obuiā pergerent. Beatus seruus (inquit dñs Iesus) quē quū uenerit dñs eius inuenerit uigilantē. Et ego beatū similiter illum nuncupauerim seruum, qui nedum de propria, uerum etiā de proximorū suorum salute est sollicitus. Illum dico, quē constituit dominus super familiā suam, quasi pastorē super gregem suam, & toto posse sibi commissorum spiritualibus ineumbit profectibus, quatenus absq; terrore ruboreq; iudicis ualeat astare conspectui. Nam cuiuscunq; pastori de ouibus sibi creditis interrogatio fiet, si uidelicet illas corripuit, si instituit, si direxit. Corripere quippe debet pastor subditos suos, quoties delinquant, nō tamen pariformiter, sed iuxta mensurā delicti, secundum qualitatem personarū, seruato nihilominus modo & tēpore, interdum cum mansuetudine, quandoq; cū autoritate. Hanc utiq; correptionis uicissitudinē Paulus Timotheo scribens insinuat, dicens: Argue, obsecra, increpa cum omni patientia & doctrina. Tit o autē inquit, Loquere, exhortare, & argue cū omni imperio. Equidē in istis duobus discipulis rectores docet animarū, quanta cum discretionē redargutionū oporteat uerba proferre, quam profecto qui seruare negligunt, unde medelam uulneribus apponere debent, inde frequentissime animabus letale uulnus infligunt. Debet igitur pastor spiritualis sic prudenter corripere, ita gregem dominicum sapienter instruere disciplinā regularis conuersationis, legalis obseruantia, grauitatis

Atatis morum, uitæq; laudabilis ne ullum quidem ex ignorantia aberrare contingat. Omne postremo illius studium sit oues rationales dirigere, ut domino seruiant in synceritate mentis, in cordis humilitate, in caritate non ficta, in cōscientiæ puritate, in amore uirtutum, in aduersorum tolerantia, & in irreflexibili perseverantia boni. Horum pastoribus congruit omnino habere notitiam, ut ex se erudiant subditos, illorumq; sine relaxatione quærāt profectus, quatenus absq; querela summo pastori assistant intrepidi. Admoneat igitur pastor, terreat, mulceat, feriat, instruat, cōsulat, diligatq; domini gregem, ut sufficientem cōmuni iudici de sua uillicatione persoluat rationem. Nam quantum in ipso est, si operari non desinat & monere, coram uniuersali domino liber erit a crimine, totumq; iudicij pondus transmittet ad oues, quemadmodum ad personam boni pastoris dominus per prophetā loquitur, dicens: Si nunciante te ad impium, ut a uis suis conuerratur, & non fuerit conuersus a uia sua, ipse in iniquitate sua morietur, tu uerò animam tuam liberaisti. Vah autē pastori, qui ouium Christi curam abiecerit, ipsaq; exigua ignauia sua periclitari permiserit. Morientes morientur oues, illasq; dominus de manu peccatoris requiret. Sic enim legitur: Speculatorē (inquit dominus per prophetam ad pastores) dedi te domui Israel. Si me dicente ad impiū, impie morte morieris, & non fueris locutus, ut se custodiat impius a uia sua, ipse impius in impietate sua morietur, sanguinem autem eius de manu tua requiram. Iustus dominus utrunq; damnat, pastoris uidelicet taciturnitatē, & ouium negligentiam. Nam pastorem circa regimen animarū tepescentem & mutum, iustitiæ gladio ferit, sanguinemq; pereuntium de manu eius requirit, & nihilominus ipsas oues (etiam eorū tacente pastore) minimē ab interitu liberat. Dupliciter quidem cōtritione atteritur pastor, duplicisq; iudicij efficitur reus, sui uidelicet, & ouium perditione, præsertim earū, quæ ex ipsius cōuincuntur perisse incuria. At uerò quælibet ouis propriū porrabit iudiciū, cū intelligere nō uult, ut bene agat. Habet quippe quælibet ouis intus se exhortantē ad bonum, tametsi qui pastoris gerit uices sileat, & nullam erga salutem ouium sollicitudinē præstet. Est utiq; unus uerus & summus pastor, qui nunquā dormitat, nunquā ab ouium fatigatur custodia, quē se daturum per prophetā longe ante dominus pollicitus est, dicens: Et suscitabo super oues pastorē unū, qui pascet eas, seruum meū Dauid. Ipse pascet eas, & ipse erit eis in pastorē. Ego autem dominus ero eis in Deū, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Ego dñs locutus sum. Pastor iste de quo loquitur sermo diuinus, non est ille Dauid, qui ad tempus ut homo regnauit super Israel, functusq; officio suo requieuit in pace, sed dominus noster Iesus Christus. Ipse est spiritalis Dauid, pastor uerus, immortalis princeps, rex gentium, uniuersorumq; dominus, qui manu forti pugnauit contra diabolū, & qui tyrannicam potestatem exercebat in mundo, illū eiecit de solio, uulnerauit acriter, eius abstulit arma, spolia diuisit, & cathenis uinctum tetrīs inferni carceribus mancipauit. Per prophetam quoq; idem loquitur sic: Ego pascam oues meas, & accubare eas faciam. Quod perierat requiram, quod abiectum est reducam, quod contractum fuerit alligabo, quod infirmum erit consolidabo, quod pingue & forte custodiam, & pascam illas in iudicio. De semetipso in euangelio idem sic ait: Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animā meam pono pro ouibus meis, & uitam aeternā do eis. Nullus a pastoris huius secluditur cura, quoniā unumquemq; paterna dilectione requirit. Ipsum in Apocalypsi audi dicentē: Ego sto ad ostiū scilicet cordis, & pulso. Si quis aperuerit mihi, coenabo cum illo, & ille mecum. Hanc profecto internā pastoris uocem, hanc spiritualement admonitionē qui spernit moritur, qui uerò audit uiuit, pascitur, & protegitur ab æstu, turbine, & a pluuia. Quamobrem in ouium arbitrio politum est aperire, & non aperire, pastorē imitari uel eum contemnere, proficere in spiritu aut deficere, adeo ut quælibet inexcusabilis sit ouis, etiam illa quæ non habet præceptorem exterius, qui eam dirigat, corrigat, & doceat. Maxima ex hoc (quod dictū est) colligitur summi cura pastoris, necnon contemnentium ouium graue periculum, quæ cordis obturantes aures exhorrantem in spiritu præceptorem audire dissimulat. Quid, oro, responsuræ sunt domino, uel quam de contemptu gratiæ quæ offertur illis, excusationem habebunt? Nempe erudite sunt per legem, tam quæ de cœlo data est, quam per innatam cōmunem omnibus. Deputatæ sunt sub cura pastorum, introrsus per aspirationem, & foris per euangelium.

Matth. 11 gelium. Illas ad se uocat sapientia, & dicit: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite a me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauis est & onus meum leue. Quid domino nostro benignius? quid ista sua exhortatioe utilius? Promittit quidem pro laboribus temporalium negotiorum se daturum requiem, & pro oneribus carnalium uoluptatum animabus sibi famulantibus spirituales exhibiturum refectioem, dummodo tollant super se suauis iugum obedientiae ipsius, discantque ab illo in moribus esse mites, & corde humiles. Ista plane salutis, pacis, & uitae monita quicunque a se repellit, certissimum est quod aeterno appropinquat interitui. Propterea audiant uniuersi, respiciant singuli a facinoribus perpetratis, renunciant quoque a ceruicibus suis importabile exactoris iugum, latissimoque corde piissimi pastoris uestigia imitentur, ipsius suauissimum accipiant iugum, & leuissimum onus portent, neque quamdiu uixerint ab illius inhesionem deficiant, quatenus exilij huius quotidiano certamine ualeant etiam ipsi cum sanctis angelis & electis iustis in caelesti patria, & loco pascuae uoluptatis aeternae felicissima fruitione laetari, quemadmodum ouibus suis polliceri dignatus est, dicens: Ego liberabo oues meas de cunctis locis, in quibus dispersae fuerant, & educam eas de populis, & inducam eas in terram suam, & pascam eas in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terrae. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excel-sis erunt pascua earum. Ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguibus pascuntur in sempiternum.

Ezech. 34

De affluentissima atque Christi bonitate excellentissima. Cap. VI.

Diuinae bonitatis clementiam, affluentissimamque redemptoris nostri largitatem nemo est qui enarrare sufficiat, etiam si hominum & angelorum loquatur linguis. Omnem quippe humanum supereminet sensum, omne iustorum transcendit meritum, omnemque angelicam praecellit uirtutem. Nam uniuersa quae facta sunt, siue uisibilia, seu inuisibilia esse habent ab illa, terminantur in se, atque praedeterminatam mensuram possident. At uero ista de qua loquimur, profusa Dei & redemptoris nostri bonitas, se in cunctas latissime transfundit generationum generationes, semper nihilominus in semetipsa absque sui in aliquo diminutione integerrima, atque beatissima perseverans. Quamuis enim lucidissimos suae claritatis in cordibus filiorum hominum emittat radios, quamquam iucundissimos dulcedinis suae riuulos in praedestinos ad uitam indeficienter distillare non cesset: communicatione tamen nullatenus decrescit, non fatigatur actu, neque sibi famulantium, seque laudantium numerositate efficitur gloriolior. Equidem seipsa per seipsam & in seipsa disponit singula, nullius indigens suffragio, nulliusue consilio. Nam etsi pro explendis aeterni consilij legibus quosdam dignetur habere ministros, nequaquam tamen cogente id agit necessitate, sed propria semetipsum gratuita inclinante clementia ad laudem utique & honorem nominis sui, & ad profectum tam illorum, quibus ministerium impertitur, quam etiam eorum quibus ministratur. Quamobrem siue beatissima agmina spirituum beatorum, qui ad protectionem, instructionem, exhortationem, gubernationemque eorum sunt missi, qui aeternae hereditatis adepturi sunt gloriam, seu rationabilium ouium Christi pastores atque rectores, quibus totius ecclesiae distributum est regimen, omnes ordinati sunt in ministerio ab ipsa, per quam caelestia ac terrena, corporalia & spiritualia, temporalia sempiternaque facta sunt, & sine qua prorsus nihil. Nullus igitur insolescat, nemo proprijs arroget meritis, suaeque ascribat uirtuti, quum ad hoc Dei perficiendum assumitur opus, sed diuinam bonitatem, sui que gratiam in se recognoscat auctoris, & dicat: Gratia Dei sum id quod sum. **1. Cor. 15** Et uere: Nam omne datum optimum, & omne donum perfectum defersum est, descendens a patre luminum. Proinde qui pastoralis officij sortitus est regimen, non infletur honoribus, nec de se praesumat, quoniam uidet se ceteris esse praesulatum, quin potius humilior fiat, mentemque suam ad percipiendum opportuna ministerij sibi crediti dona toto disponat conamine. Quid, oro, prodest cathedram honoris accipere, & nullum ex illa meritum, sed solum sibi metipsum iudicium uedicare? Quid, inquam, in hora exitus proderit aspectibus mortalium fuisse honorabilem, si Deo fuerit odibilis? In hac quippe peregrinatione non seductorios honores, neque fallaces debent sibi fideles thesaurizare diuitias,

1. Cor. 15**Luc. 1**

A diuitias, sed tantum uirtutes, quibus praemia retribuuntur aeterna. Hic igitur laudabiliter insistendum est actioni, hic ut placetur Deus, totis elaborandum est uiribus, hic nempe ut cuique augeatur gratia, multiplicentur dona, accrescant merita, orandum est iugiter, interpellandum gemitibus, pietatis actibus obrinendum. Quapropter qui fidelium populorum praesunt regimini, non pro accepto gloriantur beneficio, sed ex eo quaerant fructum non temporalem, & perfunctorium, sed uerum, sed iucundum, sed impraedabilem, sed aeternum. Omni insuper qua ualent industria, a se abdicent, quae sibi aduersantur, alium uidelicet sapere, aestimationem sui, proximi contemptum, mentis hebetudinem, delectationem praesentis uitae, metum mortis, immoderatamque terrenarum rerum curam. Ista profecto sunt, quae praesidentium in captiuitatem redigunt mentem, nec patiuntur, ut decet, credito illos intendere ministerio. Verum ut de his quae dicta sunt, praetermittam cetera, quid (oro) est indecentius praelato, quidque perniciosius, quam ex inordinato affectu, spiritualibus postpositis studijs, & neglecta animarum cura, temporalibus uacare lucris, & terrena tantummodo negocia corde uersare? Videte (inquit dominus) ne grauentur corda uestra crapula, & ebrietate, & curis huius seculi. Nouerat ipse saluator, quanta cordibus hominum inordinata temporalium sollicitudo inferat, detrimenta, quae profecto esse debent munda, ut Deum uideant, agnoscant se, seque possideant in se. Proinde fidelibus suis, ac seruis suis illum per arctam perfectionis uiam imitari cupientibus clamat: **Luc. 12** Vendite quae possidetis, & date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis. Hortatur quippe, ut uendant uiuersa quae habent, distribuunt egentibus, quicumque illud laeto animo, mundo corde, ac liberis mentis gressibus, sequi desiderant ad ardua uirtutum certamina, atque sublimia euangelice perfectionis consilia, quae procul dubio statui congruunt praelatorum. Ipsi plane tanquam ueri discipuli Christi, ueritatis praecones, apostolici uiri, mundi luminaria, contemptores seculi, debent in ecclesia sine redargutione conuersari, exemploque suo praebere formam caelestis conuersationis, spiritualis uitae normam, ac humanis moribus disciplinam, ita ut dominico gregi cui praesunt, fiant imitatione digni, quod quidem agere nequeunt, nisi se in altum mentis per abdicationem temporalium facultatum constituent, quatenus sicut dignitate, & loco praesident ceteris, ita mentis puritate, ac libertate spiritus sibi commissos praecellant uniuersos. Nempe indignum est, ut qui ad eruditionem correctionemque institutus est aliorum, habeat ipse reprehensibile aliquid, unde sit merito corripendus. Nam oportet (inquit Apostolus) **2. Tim. 3** episcopum irreprehensibilem esse. Quoniam, quae modo poterit, sibi creditos ad mundi adhortari contemptum, a lenocinijs abstrahere uitiorum, atque a cupiditate temporalium diuelle re facultatum, si ipse amator extiterit seculi, si uitijs deditus, terrenisque negocijs inuolutus? Sublimis profecto praelatorum est status, qui sibi congrue ministrantes a curis eximit exteriorum, & diuinam illos dedicat seruituti. Ceterum si indigne tractetur, nihil illo periculosius, nihilque deformius. Periculosa res est aliorum curam assumere, pro peccatoribus se fideiussorem constituere, & ministerium negligere, lucra animarum non quaerere, mercenarijs proprias uices committere, se absentare ab ouibus, nec curare quae erret, quae infirmetur, quae pereat, quae deuoretur a feris, quae uideat asportetur a furibus. Periculosa, inquam, res est, ut in praelationis culmine positus, qui totius sanctitatis debet refulgere decore, atque grauitatis morum insigne praeferre, ipse pereffluat in exterioribus, in aggregandis diuitijs inhiet, in colendis possessionibus, colligendisque frugibus intendat, & tanquam paterfamilias, cui incumbit regimen uxoris, liberorum, seruatorum, gregum ouium ac iumentorum, tota die huc illucque discurrat per plateas & nundinas, per agros & nemora. Decet prorsus eum qui regimini praest animarum, mundana negocia fugere, occupationes superfluas uitare, propria relinquere, sibi praestita pauperibus erogare, quatenus diruptis terrenarum actionum uinculis, ualeat ab exteriorum tumultibus subtractus redire ad se, dispersas cogitationes reuocare in unum, amissas reparare uires, flere delicta, omnia lugere, uitiorum diluere maculas, mundare conscientiam, mentis faciem ornare, cordis cubile caelestium desideriorum odore respergere, & sacris meditationibus caritatis ignem accendere, sicque gemitibus, suspirijs, ac uotis deprecari Deum, atque omnium agminum spirituum beatorum interpellare suffragia, ut suis orationibus sapientia repleatur ad sibi commissam dirigendum

gendum plebem, ad discernendum inter bonum & malum, uerum & falsum, ad fugien-
 dum laqueos tentationum, deceptionūq; fallacias, quæ præparantur ab ijs, qui per fas
 & nefas nituntur obtinere quæ uolunt, & ad resistendum diabolo, pompis seculi, &uo-
 luptatibus carnis & uentris. Nam si qui sibiipsis tantum uacant, cum difficultate emer-
 gentes euadunt casus, quid in uarijs innumerabilibusq; occupationibus illigati faciēt
 iudicet qui recte intelligit. His itaq; rationibus profus arbitror præsentibus alijs fore
 necessarium, se interdum ab exteriorum fragoribus elōgare, orationiq; deuote instare,
 quatenus liberi ipsi in se, libere utilitatibus inseruiant proximorū atq; de limpido
 & pacatissimo interioris hominis fonte, saluberrimā diuinorum eloquiorum ad se con-
 fluentibus aquam ualeant propinare, recte consulere, agendaq; iudicare prudenter. Nā
 quemadmodum quum turbatum est mare, procellis concitatum & uentis profundum
 illius, & quod in ipso mouet, humanus nequaquā ualet perlustrare aspectus: ita quoq;
 accidit menti mundialibus negocijs, curisq; exterioribus immoderatus debito inuolu-
 ta. Porro frequentissime agitur, impellitur, disperditur, anxiat, obtenebratur, capti
 uatur, perturbatur, sicut sanctissimæ mulieri hospitalitatis ministerium sedule perficien-
 ti, ac de sorore eius quæ minime illam adiuuabat, conquerēti, saluator notificauit dicēs:
10m. 10 Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porro unum est necessariū. Equidē
 in ipsis perturbationibus & sollicitudinibus, plusquam in rebus honestis ac pijs animæ
 densatur obtutus, & nō ualet, prout expedit, se homo agnoscere, motus internos discer-
 nere, cohibere passiones, ac errata corrigere, quæ omnia proculdubio ut fiunt præsen-
 tibus in promptu & actu, sunt necessaria. Ipsorū quippe officiū est, spiritualibus subdito-
 rum mederi infirmitatibus, atq; eorū uitā pro posse reformare in melius, quod nequa-
 quam mali agere sufficient, nisi id prius discant ex se. Sane quū Apostolus, qualis quan-
2. Tim. 3 tateq; perfectionis esse debet episcopus Timotheo scribens, inquit inter cætera: Domus
 suæ bene præpositū. Intulitq;: Qui autē domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesie Dei
 diligentia habebit? Quod utiq; nō minus spiritualiter, quam corporaliter intelligendū
 est. Nempe ad hoc spirituale regimen sicut decet exemplū, opus est diuinæ opitulatio-
 nis & specialis gratiæ habere præsidium, ocium etiā ab exterioribus ad tempus, in agēdis
 prudentiā, in uitādis periculis & excessibus præmeditationē, mentis tranquillitatē hu-
 militati innixam, & spiritualis profectus æstuantē affectum. Expedit, Inquā, in regimine
 constituto, ut uitā suam honeste & sine scandalo ducat, gregi sibi credito ecclesiastica fa-
 cramenta libenter ministret, pudicitia diligat, nulli pro posse noceat, proprijs cōtenuis
 nullius substantiā concupiscat, nemini malū pro malo reddat, debitū diuinæ laudis tam
 publice, quam priuate soluat, necessitatibus corporalibus cōtētus, nec uoluptuosa ne-
 que prohibita quærat, proximorū pacem nutriat, deo magis quam hominibus placere
 peroptet. Sufficiūt qppe ea quæ dicta sunt, diuina cooperāte misericordia ad salutē eo-
 rū, qui curæ pastoralis sunt dediti, si eadem opere peragant, nō tamen perfectos efficiūt.
 Perfectorum nāq; exercitia, illorū uidelicet, qui in prælatione sunt positi, & pastoralis of-
 ficio sine redargutione intēdūt, sublimia sunt, humanāq; transcendūt uirtutē. Huiusmo-
 di siquidē Apostolorū, sanctorūq; patrū uitā in omnibus imitantur. Contemnunt quip-
H pe omnia, & cuncta quæ habere possunt, impertiuntur egenis: corpus suū attenuant ie-
 iunijs multis, prolixis uigilijs, orationibus assiduis, creberrimis pernoctationibus, fame,
 siti, frigore, nuditate, laboribus, egestate: sibi cōmissis ouibus infatigabiliter uacant, &
 ut illis prodesse ualeant, seipsos postponunt: uerba uite colloquendo, exhortādo, prædi-
 cando, disseminare non cessant, ut animas Christo lucrifaciāt dño: eū autoritate & fidu-
 cia ueritatē annunciant, facies regū & huius seculi principū minime formidantes, pro-
 eadē etiā seipsos periculis exponentes, parati subire carceres, exiliū, tormenta, dāna, &
 mortē, quoniā illis uiuere Christus est, & mori lucrū. Maledicuntur & benedicūt, perse-
 cutionē patiuntur & obsecrant, opprobrijs, irisionibus, cōtumelijs laceantur & equa-
Math. 5 nimitur sustinent, memoriter Christi pollicitationē retinentes, quæ ait: Beati eritis quū
 maledixerint uobis homines, & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malū aduersum
 uos mentientes propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces uestra copiosa est
 in cælis. Sane tanquā strenuissimi æterni regis milites sibi cōplacent in necessitatibus,
 in tribulationibus, in seditionibus, in carceribus, in plagis pro nomine lesu, intus quoq;
 Dei

A Dei caritate flammescunt, & proximi compassione uruntur, adeo ut pro prauaricatione
 delinquentiū, pro egenorū afflictione, pro oppressione innocentium, & pro calamitatibus
 miserorū gemant, lugeant, crucienturq; eo acrius, quo amplius diligunt, agnoscunt ue-
 rius, ac frequentius audiunt. Se nancq; Christo cōformantes in proximo cū gaudentibus
 gaudent, flent cū flentibus, cū infirmantibus infirmantur, affligunt cum afflictis, & cū pe-
 riculantis pariter periclitari uident, quotidie uiuentes moriunt, & moriendo uiuunt,
 hoc cū illis Dei cooperante caritate, cuius inspirationibus afflatis, nunc per suauem contem-
 plationis ocium mente excedunt, & sensibiliū phantasmatis a memoria ipsa fugatis as-
 sistunt Deo, diuinas in se depromunt laudes, iucunda modulatione canētes: Quam dile-
Psal. 83 cta tabernacula tua dñe uirtutum, concupiscit, & deficit anima mea in atria dñi. Repe-
 tentesq; proclamāt: Quēadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarū, ita desiderat ani-
 ma mea ad te Deus. Sitiuit anima mea ad Deū fontē uiuū, qñ ueniam & apparebo ante
 faciem Dei: Nunc uero sponso castissimis pijs amoris inherētes amplexibus. toti delectatio-
 nis nimietate liquefcunt, singulis pene horis ipsius amabilem in spiritu uenerant præsen-
Psal. 41 tiam. Internum autē infusa repente gratia noui luminis irradiant splendore. Nonnuncq;
 etiam humili exultatione lætantur. Fitq; ut alternatis ascendendi in Deū, & descenden-
 di ad utilitatē proximorum uicibus nec tepescant in opere, neq; a mentis exercitatione
 deficient, sed ascendendo transformentur de claritate in claritatē, ac de desiderio in de-
 sideriū, descendendo autē proficiant de uirtute in uirtutē tanq; a dñi spiritu in utroq; edo-
 cti, directi & pasti. Hoc uerō agit non ex arbitrio suo, sed illo moderante atq; disponen-
 te, qui docet hominē scientiā, dirigit in ueritate sua, seq; diligētes delicijs pascit superca-
 lestibus, donans singulis prout uult, cui nequaquā fas est dicere, quare fecisti sic? Omnia
 nāq; quæ facit, in sapientia & æquitate ordinata sunt, ideoq; laudanda summaq; cum ue-
 neratione colenda sunt, quin potius ille in eis, qui per uerbū suum sibi cōæternum cōdi-
 dit uniuersa, qui nunc attollit, nunc humiliat, nunc exercet ambulantes in spiritu, ut cre-
 scant in uirū perfectum, ualeantq; instruere cæteros, & ueluti luminaria in firmamento
 ecclesie apparere lucētia, quēadmodū lōge ante per Prophetā uaticinatum est sic: Qui
 autē docti fuerint, inquit, fulgebūt quasi splendor firmamenti, & qui ad iustitiam erudiunt
 multos, tanquam stellæ in perpetuas æternitates. *Dan. 12*

De spiritualibus luminariis, quibus illustratur & decoratur ecclesia. Cap. VII.

*Q*uoties quis in tenebris ambulatibus uult præbere solatium, uiarum insinua-
 re discrimina, accensa luminaria in sublime statuit, eademq; exponit in publi-
 cum, quatenus inoffenso pede ualeant peragere, quō tendunt. Hoc per se-
 metipsam in humanitate assumpta, hoc per Apostolos, doctores, & prædica-
 tores suos, cōæterna Deo patri perfecit sapientia, atq; quotidie id agit in spiritu. De cor-
 porali quidē illius præsentia per Prophetā dicitur sic: Populus qui erat in tenebris, uidit
 lucē magnā, sedentibus in regione umbræ mortis lux orta est eis. De spirituali autē quidē
 Erat, inquit Euangelista, lux uera, quæ illuminat oēm hominē uenientē in hūc mundū. *Ioan. 1*
 Quotquot enim illuminati sunt, & agnitionē percipiunt ueritatis, ab ipso ueritatis lami-
Ephes. 5 ne illustrant, sicut quibusdā cōuersis Paulus ait: Fuiſtis aliquā tenebræ, nūc autē lux in do-
Math. 5 mino, ut filij lucis ambulate. Ad suos etiā discipulos ipsa ueritas & sapientia inquit: Vos
 estis lux mundi. Utiq; illustrati ab eadē per spiritū sanctū, atq; in excelsis ecclesie gradu
 cōstituti, tanq; spiritualia sidera in firmamento micantia ad illuminandū eos, qui in igno-
 rantia tenebris ambulant, quemadmodum de seipso Apostolus dicit: Mihi, inquit, om-
Ephes. 3 nium sanctorū minimo data est gratia hæc, in gentibus euangelizare inuestigabiles diui-
 tias Christi & illuminare oēs, quæ sit dispensatio sacramēti absconditi a seculis in Deo,
 qui omnia creauit, ut indicat principibus & potestatibus in cælestibus per ecclesiam mul-
 tiformi sapientia dei secundū præfinitionē seculorū, quā fecit in Christo Iesu dño nostro.
 Alio quoq; in loco fidelibus ait: In medio nationis prauæ & peruersæ inter quos lucetis
 tanq; luminaria in firmamento, uerbū uitæ continentes. Hæc quippe luminaria spiritua-
 lia, sanctos uidelicet Apostolos, doctores, & pastores ecclesie ipse dñs Iesus Dei uirtus
 & Dei sapientia nō in imo neq; sub modio, sed posuit super candelabrū, ut luceat omnibus
 qui in domo sunt, nō minus doctrina q; uita. Decet profecto doctores & dominici gre-
 gis pastores stare in alto, & doctrinā ueritatis præbere cūctis audire cupientibus. & hoc tā

Esa. 40 mente quam corpore. De talibus per Prophetam audi quid dicat: **A**scende, inquit, super montem excelsum tu qui euangelizas Sion, clama in fortitudine qui annuncias Hierusalem. Dominus quoque ipse cum plurimas ad se uideret confluere turbas, ascendit in montem, ibique **Matt. 5** sedens docebat eos dicens: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Hoc quippe suo exemplo insinuauit expresse pastores constitutos esse debere in sublimi uirtutum, atque plebem sibi creditam de his quae ad illius salutem pertinent, diligenter instruere. Porro altero horum deficiente, ad explendum, sicut decet, pastorale ministerium, minus reperiunt idonei. Nam ubi deest doctrina, hortamenta ut plurimum desunt caelestia, consilia sana, & diuina rura monita scripturarum. Caeterum cui praesto est scientia plurima, & sacrae legis intelligentia perspicua, desitque illi bonitatis opinio, uirtutum experientia, Dei ac proximi flagrantia, parum sibi & caeteris proficit. Si linguis hominum, inquit Apostolus, loquar & angelorum, caritatem autem non habuero, factus sum uelut aes sonans aut cymbalum tinniens. Et si habuero prophetiam, & nouerim omnia mysteria, & omnem scientiam, caritatem autem non habeam, nihil sum. **1. Cor. 13** Quantam uero auctoritatem praestet doctrinae uita laudabilis & experientia diuturna uirtutum, insinuat mundi conuersio, & numerositas aggregata fidelium. Non enim per eloquentiam profunditatemque humanae scientiae, sed per uirtutum exempla, contemptum uidelicet terrenorum, uoluntariam paupertatem, parcitatem uictus, uestium nuditatem, tolerantiam tormentorum, & pro salute animarum, laborum perpeffionem assiduam. Apostoli domini successoresque illorum fundauere ecclesiam. Sane fragrantissimum odorem sanctitatis ipsorum lignis sequentibus, diuina nihilominus cooperante clementia orbis uniuersus Christianae religionis iugo colla subegit. Parum profecto profuisset uerborum falerata facundia, nisi in praedicatoribus. Christi concurrisset & uita. Non autem minus aedificat honorum operum exempla, quam uerba. Caeterum ubi conueniunt sanctitas uitae & ueritatis praedicationis, ibi multiplex animarum exuberat fructus. Quam obrem quicumque utiliter gregi dominico praesse desiderat, prius conuersionem suam uirtutibus ornatam habere studeat, sicutque uerbum Dei cum omni fiducia loquatur ad plebem. Prius, inquam, conuersionem habeat sanctam, quae illi ad salutem necessaria esse cognoscitur, postea uero eloquia diuina pronunciet. Nam sine praedicatione possunt saluari qui praesunt, absque uita uero laudabili minime, quamquam etiam approbata conuersatio, & irreprehensibilis uita praedicationis efficacissima esse censenda est. Sermo siquidem sapientiae & scientiae, quo ad populum fit exhortatio, donum est spiritus sancti, ornamentum praelationis, munusque specialiter impensum, tam ad profectum accipientium, quam etiam audientium, quo profecto quicumque caret, sic tamem laudabiliter uiuere conetur, ut ipsius conuersatio cum ceteris sit incitamentum bene uiuendi, praclarumque uirtutis exemplum, quatenus testentur opera, quod non ualet lingua, quamuis praesulis lingua a colloquijs diuinis nullatenus tacere debet, quominus ueritatem ad se confluentibus. annunciet uniuersis, & si non publice, saltem priuate. Ab hac utique priuata praedicationis forma, ac uerbi Dei pronuntiatione, de qua in consequentibus dicebatur, praesul nullus excipitur. Quisquis igitur regimini praesidet animarum, & catholica est imbutus scientia, curet summopere, ne talentum ad lucrum sibi praestitum in terra recodat. Caveat, inquit, ne taceat, ne uel silentio tegat, quod ad proferendum in publicum praerogatum est illi. Sibi quippe per prophetam dictum esse non dubitet: Clama, ne cesses, quasi tuba exalta uocem tuam, & annunciamus **Esa. 58** **H**cia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Clamare utique non desinat ad plebem, atque admonere ipsam, ut agnoscat conditorum suum, de perceptis donis gratias agat, delicta commissa desinat, & lugenda non faciat, et hoc quidem non in persuasibilibus humanae sapientiae uerbis, sed in doctrina spiritus, ut Christo lucrifaciat animas, quas proprio ipse cruore redemit. Sunt namque multi uerbum Dei adulterantes, qui non, sicut decet, corde humili, intentione recta, desiderio salutis animarum, studioque insinuandae ueritatis sermocinantur ad populum, sed ut quanta sciant notificent audientibus. Hi profecto superbia inflati spiritu, dum fauores transitorios quaerunt, laudes hominum concupiscunt, sapientesque uocari gloriantur, tanto magis coram Deo efficiuntur in gloria, quanto amplius humanis commendationibus delectantur. Odibilis plane Deo res est ex sermonibus, sacris uulgaris famam appetere, Christoque neglecto quaequam in affectibus mortalium se uelle imprimere. Talis utique spiritualis adulter est, sui conditoris raptor gloriae, & animae suae crudelissimus interemptor. Porro ab his qui erudunt populos, praedicandus est Christus, atque mentibus fidelium insinuada sunt, annuncianturque uniuersis quanta pro humani generis redemptione ueneranda

A perpeffus sit Dei & hominum mediator, paupertatem uidelicet in ortu suo, fugam illius in Aegyptum, tentationes in eremo, fatigationes in praedicatione, uigilias in pernoctando, uenditionem a discipulo, irrisiones, alapas, spura, flagella, conuicia, falsa testimonia, spinam coronam: acetum & fellis potationem, uulnera clauorum & lanceae, sacratissimaque crucis mortem turpissimam, quatenus ex horum consideratione agnoscat, quantum Deo peccata displiceant, quae tantis fuerunt expiationibus purganda, & compuncti ad emendationem uitae redeant, intelligantque quod sint ab ipso domino ardentissima affectione dilecti, qui ab aeterna damnatione illos sua morte redemit, & facibus amoris accensi diligentem toto corde se diligant. Nihil profecto in praedicationibus debet agi frequentius, quam opus redemptionis humanae memoriae commendare fidelium. Isto equidem nihil meditantem & amanti sapit dulcius, nil poenitentem ad lamenta & lacrymas trahit efficacius, nilque ad aequanimiter huius mundi aduersa tolerandum accendit fortius. Est quippe spiritualis cibus & supercelestis manna, quod cuiusque statui, & cuiusque congruit personae. Hoc sane alimento **B** Paulus Apostolus refectus aiebat: Non enim arbitratus sum me scire aliud inter uos quam lesum, & hunc crucifixum. Idemque: Cruci, inquit, Christi confixus sum, uiuo autem ego, sed non ego, uiuit autem in me Christus. Hinc est quod in epistolis suis & in praedicationibus tam creberrime ingeminat nomen domini Iesu, commemorans ipsius passionem, mortem, resurrectionem & gloriam. Porro in exhortationibus suis insonabat auribus cordibusque audientium inferre nitentibus magnam sacramentum pietatis Christi, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedictum est gentibus. creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. Sane quod pronuntiabat, non ad sui iactantiam, sed pro Dei gloria & audientium proferebat utilitate. Non de fabulis poetarum, neque de philosophorum codicibus, sed de praclarissimo prophetarum hauriebat fonte. Hoc idem Apostolus egit Petrus, hoc copostoli eius caeteri, atque uniuersi doctores ecclesiae, qui spiritu Dei afflati uerbum salutis fecerunt ad populos. Tanquam spirituales & ueri paranymphi non semetipsos commendabant, ut ipsi diligenter, & post se traherent oues, sed dominum praedicebant Iesum, qui **C** legitimus est sponsus, solusque pra omnibus diligendus ueluti pastor bonus, qui animam suam posuit pro ouibus suis, & pro grege suo mori dignatus est. Haec profecto intentio praedicatorum & uniuersorum quibus animarum legata est cura, debet inesse cordibus. ut honorem Dei quaerant, debitum suum soluant, profectumque spiritalem ex ministerio suo altissimo offerant. Quod quidem ut efficacius peragant, non ex proprio sensu, ut haeretici, nec curiose tanquam elati, neque temporali commodo sicut mercenarii, sed sanctarum suffultam auctoritatibus scripturarum humiliter, plane, efficaciter, & recte sanam proferant doctrinam, quae utique ualeat promouere auditorum mentes ad amorem Dei, praebere intelligentiam sacramentorum Christi, informare uitam ad imitationem sanctorum, aperire sensum ad indaginem disciplinae spiritualis, erudireque fidem ad cognoscendam ueritatem eorum, quae in futuro expectanda sunt seculo. In his tota lex pendet & Prophetiae, omnisque ecclesiastica doctrina subsistit. Si diuinorum quidem euangeliorum uolumina, si sacrorum canonum instituta, si orthodoxorum patrum reuoluantur scripta, nihil aliud docent, nunc quippe palam, nunc **D** uero in mysterio. Palam namque propter simplices, in mysterio autem propter eruditos, cuius tamen iuxta captum suum, insinuantes ueritatem, ut nullus excusabilis esse possit apud Deum, qui uult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire. Studeant igitur rectores ecclesiarum Christi in praedicationibus suis annunciare Christum, detestari uitia, commendare uirtutes, malignorum spirituum detegere fraudes, & praesentis peregrinationis doceant euitare discrimina, & hoc agant non in sublimitate sermonis, neque in ostensione uerborum, sed in doctrina spiritus, & in sinceritate cordis trahente caritate, introrsus sancti spiritus cooperante uirtute, sine qua profus omnis facundia omnisque scientia infructuosa esse cognoscitur: ea uero disponente & regente auditores docibiles fiunt, & ipsorum ad suscipiendum uerbum emolliuntur corda, praeparantur ad bene uiuendum, compunguntur ad lacrymas suorum recordatione delictorum, spreteque carnis lenocinijs accenduntur ad amorem uirtutum, ad contemptum seculi, ad perferendum aduersa, ad aggrediendum ardua, ad sperandum caelestia. Praedicatorum autem lingua ipso paracleto assistente, efficitur erudita in sapientia ad loquendum uerbum Dei, sine fictione & fastu, cum omni modestia & grauitate, sicut decet sanctos, abdicando utique a

se omne uaniloquiū & scurrilitatē, quæ colloquijs diuinis profus misceri non debent. **E** Quæ, oro, conuētio est lucis ad tenebras, ueritatis ad leuitatē, compunctionis ad risum, Christi ad Belial: Sane reprehensibile ualde est in ecclesijs Christi & in sanctorū locis, in quib. post sudores secularium negociorū, post occupatiōes rei familiaris, post diuersarum perturbatiōes actionum, post multifariam dissipatiōem mentis, post tumultuosam fluctuationem inutilium cogitationum, postq; illecebras corporaliū uoluptatū cōfluit multitudo fidelium ad percipiendū ecclesiastica sacramenta, & audiendum salutis monita, tanq; ad refectiōem spiritualē, & ad portum pacatissimū, atq; ad scholas disciplinæ caelestis, ut ibi recitent fabulæ poetarū, gesta gentilium ac uaniloquia, quib. median tibus astantes prouocētur ad plausum, necnō dissoluant in risum. Hoc & Apostolus **Ti** motheo scribēs, arguit dicēs: Solicite cura teipsum probabilē exhibere Deo, operariū inconfusibilem, recte tractatē uerbum ueritatis. Profana autē & inaniloquia deuota. Multum enim proficiunt ad impietatē, & sermo eorum ut cācer serpit. Vbiq; igitur & potissime in locis Deo dicatis tractanda sunt sancta, ac salutariū utilia, & quæ tā audiē. **F** tes, q; loquentes ædificent ad bene uiuendū, quod utiq; figuraliter dominus Mosi mandauit, inquit: Solue calceamenta de pedibus tuis, terra in qua stas, sancta est. Insinuās proculdubio qd nihil terrenum, nihil mortuū, nihilq; quod ad tēporale pertineat cōmodum, seu ad mētis promoueat leuitatem in templo Dei loquendum sit, præsertim à prædicatorib. quorum labia esse debent mūda & sanctificata, uerba uerò matura, circumspecta, atq; ignita, quatenus (quantū in ipsis est) ualeant auditorū corda diuini amoris igne succendere, ac ueluti cum quadā spiritali sagitta acuta salubriter penetrare. Nā, perhibente Apostolo, uiuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingēs usq; ad diuisionē animæ ac spūs, cōpagū quoq; ac medullarū, & discretor cogitationū & intentionū cordis. Sūt præterea (sicut propheta cōmemorat) eloquia Dei ignita uehemēter, ideoq; ex caritate prolata ignoratiæ fugant tenebras, & dilectiōis immittunt flāmam. Hoc discipuli duo in die resurrectionis dñi ambulātes, secūq; dño Iesu loquente testati sunt, quādo repleti gaudio dicebāt: Nōne cor nostrū ardens erat in nobis, cum loquerēt nobis, & aperiret scripturas? Hoc in actibus legit Apostolorum, quādo prædicāte Petro, quinq; millia hominū Christo dño crediderūt. A prælatis igitur et prædicatorib. de regno Dei, & diuinarū eruditionib. scripturarum, prædicandū est fidelibus populis, ut discant quid credere, quid agere, quo ūe tendere debeant, ne in huius uitæ itinere lassati deficiāt, & errent per deuiā uitiorum, incidātq; manus hostiles, & aereas potestates, quæ furantur, mactant & perdūt. Curēt itaq; pastores dominicarum ouium supra gregem sibi creditum uigilare, atq; loquendo in publicum, si inest eis euangelizandi gratia, plebem illis commissam admonere non cessent. Verum quoniam non omnibus tale prerogatum est donum, saltem private ad se accedentes informēt, prout cuiq; ad salutem propriam expedire cognouerint.

Quod more medicorum qui presunt, studeant in priuatis locutionibus congruam animarum medicinam audientium præbere languoribus. Cap. VIII.

Medicinæ artis periti hoc habent propriū, ut nō omnib. æqualiter, sed singulis diuersa, prout expedire perspexerint, impertiant medicamenta languoribus. Nūc quippe ferro, nunc cauterijs, sæpe uerò uarijs utuntur unguentis. Interdū ægrotantes ciborum attenuant parcitate, nonnunq; aut exquilita alimentorum qualitate sustentant. Naturam utiq; singulorū attendunt & uitam, & iuxta uniuscuiusq; necessitatem remedia tribuunt, quæ ad consequendam sanitatem iudicauerint esse opportuna, non uoluntati propriæ, sed infirmantium restorationibus consulentes. Ceterum si tanta pro redintegrandâ corporū mortaliū sospitate medicis inest solertia, quāta in sanandis passionib. animarum uigere debeat cura præfulibus? Qui legit intelligat. Quo enim præstantior est anima corpore, natura, diuturnitate, officio & morib. eo sollicitior in reparatione ipsius est adhibenda prudentia. Non plane pro sanandis corporibus, sed pro saluandis animab. Deus factus est homo, & inter homines conuersatus est; hominis passiones sine peccato suscepit, atq; hominum languores uoluntarie ipse portauit. Hinc legitur quod homo quū ab Hierusalem descēdisset in Hiericho, & in spirituales incidisset latrones, qui eum spoliatum, uulneratū, semiuiuūq; reliquerunt, iaceret in uia, Samaritanus

A Samaritanus quidam proprio eundem hominē iumento impositum portauit ad stabulum, uino oleoq; appositis, atq; prerogatis stabulario duobus denarijs ægroti curā huic mandauit. Nempe hoc dñs Iesus de se uerbo pariter insinuauit & factō. Quanta siquidem rectorib. animarum pro salute ipsarū debeat inesse uigilantia, suo quod dictū est, demonstrauit exēplo. Dedit namq; formam, legem statuit, spiritualibusq; pastorib. quibus animarum iniunctum est regimen, indixit necessitatē, ut ipsi faciant, quod dominū suū egisse cognoscunt. Quamobrem tanq; spūalis medicus debet esse prælatus, & ihs qui ad se conueniunt, sacris eruditionib. opportuna præbere remedia. Maximo itaq; discretionis moderamine consideret mores, status, & singulorum qualitates, quatenus cuiq; ualeat loqui, q; expedit. Porro si huiusmodi discretionis caruerit libra, subiectorū augebit potius q; minuēt passiōes, fietq; iustissime ut unde ex suo ministerio debuit à Deo expectare mercedē, inde alicuius casus reus efficiat & debitor, qm̄ emissa imprudēter uerbi sagitta, uulnus uulneri, & languorē addidit ipse languori. Quare ne insipientiū succubat iudicio, nec plus iusto silentiū teneat, neq; ut garrulus, laxato lingue moderamine, grauitati, ac prælacioni loquat indigna. Igitur tanq; speculū uirtutis, uerusq; sapiētiae discipulus, ac disciplinæ caelestis ostensor, iuxta sancti Prophetæ postulationē, ponat custodiā ori suo, & ostiū circūstatiē labijs suis, quatenus illud aperiat proferēdo qd decet, claudat uerō cōpescendo per discretionis celsurā, ne loquat, q; uel audientū maculet mētē, uel absentū lædat famā. Facile nāq; in his labijs, quisquis sermonib. suis negligit imponere frenā. Proruit nāq; huiusmodi oī q; frequēter in uerbis scurrilib. in turpiloquijs, in mēdacijs, in susurratiōib. in detractiōib. quæ obloquentiū dehonestāt famā, & corā Deo faciūt eos esse culpabiles, dicente sapiēte: In cogitationib. em̄ impij erit interrogatio, sermonū autē illius auditio ad Deū ueniet, qm̄ auris zeli audit omnia, & tumultus murmuratiōis nō abscondet. Vnde idem infert exhortādo: Custodite igitur uos aī a murmuratiōe, quæ nihil prodest, & a detractiōe parcite lingue, qm̄ sermo obscurus in uacuū nō ibit, os uerò, qd mentis, occidit animā. Cæterum quū lingua prudēter exercitata, sit decor animæ, cōscientiæ speculum, index cogitationū, caritatis uinculum, nutrimentum pacis, honor hominis, honestatis exemplar, morum decus, reconciliatrix hominum, amica sapiētiae, spiritalis uitæ magistra, fraternæ dilectionis custodia, nulli onerosa, omnibus semper amabilis, uniuersisq; proficua, ipsam qui animarum præest regimini singulis debet gubernare momentis, quatenus nihil loquatur indisciplinatū, nihil reprehensibile, nihilq; quod sit perfectioni aduersum, sed totum ueritati innixum, consonum rationi, Christianæ religioni conforme, atq; prudenti examinatione discussum. In communi siquidē locutione studeat detestari uicia, & commendare uirtutes. Superbis quippe insinuet, quātum odibilis sit Deo elatio, hominibusq; contraria. Hæc profecto à suo conditore fecit apostatate luciferum, ipsiq; cōsentientes de caelestibus sedib. præparatis eiecit, inuoluit tenebris, gehēnalibusq; retrusit in flāmis. Sic enim legitur: Angelos, qui non seruauerūt suum principatū, sed dereliquerunt suū domiciliū, in iudiciū magni Dei uinculis æternis sub caligine reseruauit. Verū si superbiētib. angelis nequaq; pepercit Deus, sed à facie gloriæ suæ æternaliter repulit, tolerabit ne hominē contra proprium se extollētē opificē? Quæ, oro, inest homini causa eleuare inaniter se supra se, & præter oēm iustitiæ regulam diuinū sibi uelle usurpare honorē, cum idem dominus per prophetā clamet & dicat: Honorem meum nemini dabo: Sūma hæc demētia est uolūtas reproba, sui ignorantia, intolerabile uitium, uirus pestiferū, ruina patēs, repulsiō gratiæ, animæ interitus, omniumq; origo malorū. Nihil plane sic dirimit pacem, fraternum turbat amorē, introductit lites, cōmouet bella, suscitāt odia, quæ admodū altū sapere, quod proculdubio necesse est, ut abdicet à se quisquis desiderat placere Deo, letificare angelos, sanctos imitari, spiritualib. locupletari donis, ornari uirtutib. superare tētationes, acquirere gratiam, in uia Dei proficere, mādata seruare, perseuerare in sanctitatis pposito, & immortalitatis gloriā perenniter possidere. Nō licet profus Christiano, siue pro naturalib. dotibus, seu pro successibus tēporaliū, uel pro spiritualib. charismatib. se extollere, qm̄ uniuersa hæc dñi Dei nostri sunt dona, quæ pfecto ideo gratis dant, ut percipiētē illaq; tractatē humiliter largitori suo efficiant gratū, atq; ad promerēdum potiora magis magisque dispositum. Nam sicut testāte Iacobo apostolo Deus superbis resistit, ita absq; ulla ant-

biguitate humilibus dat gratiam. Hinc exhortandi sunt elati ad deponendum cordis tu
morem & sui aestimationem, sectandumq; uestigia humilitatis, quam humillimus salua
tor noster docuit dicens: Discite a me, quia mitis sum & humilis corde. Quā etiam pro
prio commendauit exemplo, quemadmodum Apostolus de illo inquit: Hoc enim sen
tite in uobis, quod & in Christo Iesu, qui quum in forma Dei esset, non rapinā arbitratus
est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, in similitu
dine hominum factus, & habitu inuētus ut homo. Humiliauit semetipsum usq; ad mor
tem, mortem autem crucis, propter quod utiq; Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē,
quod est super omne nomen. Quamobrē pudeat seruum superbire, seq; insipienter ex
tollere supra se, quando uniuersorum regem & dominū exinaniuit, uideat usq; ad susce
ptionem seruilis formæ, ut doceret seruū humilitatem, quā ex debito seruilis cōditio ser
uare teneretur. Nam idē seruus excepta naturali & perpetua seruitute, pro qua utiq; mul
tipliciter suo famulari obligatus est dño, etiā uenūdatus est sub peccato, factusq; est ser
uus peccati & corruptiōis, a qua uidelicet nisi per gratiā sui redēptoris minime se ualet
seruitute redimere. Nimiū itaq; a propria cognitione, et a laudabili uirtutū studio com
muniq; deuiat lege naturæ, quicūq; superbię inflatus spiritu renuit humilitate se Deo, i
psiusq; præcepta seruare, cui pfecto cūcta q̄ facta sunt, siue supercelestes spiritus, thro
ni. f. & dominatiōes, principatus, potestates, atq; uirtutes, seu cælestia corpora sol, luna,
& stellæ, siue quæ uegetant in terra, aut gradiunt super terrā, uel mouent in aquis, obrē
perant, quibus omnib. perhibente propheta præceptū posuit, & nō prateribunt. Hinc
hominū contumacia, hinc merito inobediētū redarguitur superbiæ uitium, dum crea
turis cæteris proprio autori famulātib. ipsi se extollentes eidem negligunt esse subiecti.
Igitur elatis bonus animarum pastor superbiæ detestē uitium, humilitatisq; quantū ua
let, attollat præconia, quatenus respicētes a malo efficiantur humiles, & Deo homini
busq; dilecti. Cupidis uerō & auaritiæ face succensis quantum saluti fidelium cumulan
di amor aggregādīq; diuitias sit cōtrarius, enarrare nō cesset. Est quippe auaritiæ æstus
commune malum, sitis inextinguibilis, infidelitatis filia, mater impietatis, idolorum ser
uitus, radix criminum, & desiderium inquietū, per quod exercentur rapinę, fraudes ex
cogitantur, committuntur furta, sceleraq; complentur innumera. E contrario diuitiarū
contemptus perfectionis est uia, scēli scala, receptaculum pacis, Christi imitatio, spes fu
turæ felicitatis, spirituale gaudium, thesaurus inuisus, imprædabilis gēma, preciosa mar
garita. Incedit utiq; paupertatis amator inter latrones securus, per deserta latus, intra ur
bes & castra intrepidus, non aggregat nummos, nō emīt oliueta uel uineas, domos nō
ædificat, torcularia non parat, neq; horrea replet frumēto, sola domini Iesu pollicitatio
ne contentus, qui ait: Nolite ergo solliciti esse dicentes: Quid manducabimus, aut quid
bibemus, aut quo operiemur? Hæc omnia gentes quærunt. Scit enim pater uester quia
his omnib. indigetis. Quærite ergo primū regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia
adijcientur uobis. Pius dominus qui suorum dignatur curam habere seruorum, illorūq;
potissime, qui spretis facultatibus seculi in Deo tm̄ fiduciam habere noscuntur. Fidelis,
inquam, dominus tota animi intentione colendus, qui relinquētibus omnia, seq; sequē
tibus in regeneratione quum ipse iudicaturus uiuos & mortuos sederit in sede maiesta
tis suæ, sedes iudicantium populos, & centuplum pro terrenis facultatibus pauperibus
erogatis, atq; uitam repromittit æternam. Quamobrē idem exhortando, inquit: Nolite
timere pusillus grex, quoniam complacuit patri meo dare uobis regnum. Vendite quæ
possidetis, & date eleemosynam. Facite uobis sacculos, qui non ueterascunt, thesaurum
non deficientem in cælis, ubi tinea non corrumpit, & quo fures non appropiant & furā
tur. Nihil plane hac exhortatione melius, nihilq; utilius, q̄ dare uidelicet Deo gratis, q̄
ad usum & ad tempus præstitum est, & ex hoc præmia tam immensa, tamq; sublimia re
cipere in hoc seculo pariter & in futuro. Hoc nempe uere thesaurizare est, propriasq;
possidere diuitias, abscondere scilicet eleemosynam in sinu pauperis, terrenam substan
tiam erogare egentibus, frangere esurienti panem, peregrinos in hospitium ducere, ue
stire nudum, ac necessitatem patientibus facultates hilariter ministrare. Bona siquidem
negociatio hæc est, quæ misericordem in momēto diuitē facit, & in tuto collocat acqui
sita, atq; Deum in die necessitatis & mortis reddit homini placatū. Ista profecto intelli
gens

A gens iustus ille misericordiæ operibus semper intentus quū resolutioni corporis appro
pinquasset, filiū suum admonēdo dicebat: Ex substantia, inquit, tua fili fac eleemosynā,
& noli auertere faciem tuā ab ullo paupere. Ita enim fiet, ut nec a te auertatur facies do
mini. Quomodo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si
exiguuum tibi fuerit, etiam exiguum impertiri stude. Præmium namq; thesaurizas tibi
bonum in die necessitatis, quoniā eleemosyna ab omni peccato & a morte liberat, &
nō patietur animas ire in tenebras. Fiducia erit magna corā Deo eleemosyna omnibus
facientibus eam. Nihil plane sic uitā cōmendat diuitis, & illum exhibet earum Deo atq;
aptum facit regno cœlorum, quemadmodum sectari humilitatē, se cunctis præbere affa
bilem, pauperibus & afflictis opem sufficienter impendere, & pro his omnibus solam
a domino in futuro seculo expectare mercedē. Hoc Apostolus Timotheo scribens, in
quit: Diuitibus huius seculi præcipe non altum sapere, nec sperare in incerto diuitiarū,
sed in Deo uiuo, qui præstat nobis abundē, hæc omnia ad fruendum, bene agere, diuites
fieri in operibus bonis, facile tribuere, cōmunicare, thesaurizare sibi fundamentum bo
num in futurum, ut apprehendant uitam æternam. Hæc, & huiusmodi, qui supra gregē
domini institutus est, amatoribus, possessoribusq; diuitiarum intinere curet, ut semi
nando temporalia, spiritualia & æterna merant: carnis uerō uoluptatibus deditis, com
mendando pudicitiam, carnis uitium derestentur. Isto namq; quid turpius? Quid eo
uerecundius perpetratur? Latebras quippe semper quærīt impudicus, propriæ iudicio
redargutus conscientiæ. Clamat utiq; aduersus incontinentem conscientia, tanquam
contra transgressorem legis, contemptorem Dei, interemptorem sui, occisorem proxi
mi, naturę corruptorem, direptoremq; honoris alieni. Poterit ne esse impunus, qui tanto
rum reus est criminum, & sancti spiritus templum uiolare præsumit? Nescitis (inquit
Apostolus) quod corpora uestra templum sunt spiritus sancti? Si quis autem Dei tem
plum uolauerit, destruet illum Deus. Timeat itaq; huius seueritatem sententiæ carnalis
sectator illecebræ. Redeat ad se, & seipsum de ijs quæ turpiter gessit, puniat de præteri
to, atq; corrigat de futuro. Iudicet quippe se antequam iudicetur a domino, quoniā hor
rendum est incidere in manus Dei uiuentis. Ipse namq; propheta scelus hoc diluuij a
quas inundare fecit, per quam & in qua omne genus animæ uiuentis exceptis ijs, qui in
arca saluati sunt, interemisse cognoscitur. Ipse, inquam, huiusmodi delicto detentos So
domæ & Gomorræ, uicinorumq; urbium habitatores sulphureis flāmis inuoluit, nouas
quoq; quotidie uindictas immittit, & (prohdolor) nec sic transgressores se ad se emen
dantem conuertunt, sed potius infatuantur, occæcantur, indurantur & pereunt, sicut
propheta de talibus lamentabiliter ait: Computruerūt iumenta in stercore suo. Quod ni
hil aliud est dicere, quàm carnales homines iumentorū more degentes in luxuriæ sceto
re uitā finierūt. Quamobrem beatus homo, qui post carnis petulantiam nō abiit, & qui
sacrę uirginitatis hortum cōclusum, fontēq; signatū Christo domino inuolabiliter con
secrauit. Ipse proculdubio in nuptiali & æterno sponsi conuiuio latibundus & gau
dens, cantās & laudās, agnū sequit quocunq; ierit, una cum beata Maria uirgine uirgi
nis matre, reginaq; uirginum choris uirgineis sociata, sicut idem sponsus dominus Iesus
per discipulum uirginem perhibet dicens: Hi sunt, inquit, qui cum mulieribus non sunt
coinquinati: uirgines enim sunt & sequuntur agnum quocunq; ierit. Hi empti sunt ex
omnibus primitiæ Deo & agno, & in ore ipsorum non est inuentū mendacium: sine ma
cula enim sunt ante thronum Dei. Verum huius quoq; beatitudinis generationem ca
stam cum claritate futuram participem dubitet nemo, quæ uidelicet quia nesciuit tho
rum in delicto, habebit tamen & ipsa uberem continentię suæ mercedem, etsi non tam
locupletē quàm cādadarum uirginum exercitus gloriosus. Singulis quippe cōdigna
donabit gloria pro qualitate mentis, pro mensura uirtutis, pro labore certaminis, & p
ardore caritatis. Nā apud æquissimū iudicē nostrū nulla cognoscit esse personarū acce
ptio, sed operū singulorū retributio uera. Propterea summi regis ministri & animarū pa
stres cunctis ad se accedentibus in priuatis locutionibus salutis satagant rudimēta præ
bere, hortari uidelicet superbos ad humilitatem, honoris & præsentis cupidos ad cō
temptum seculi & æternorum concupiscentiā, avaros & diuitias aggregātes ad erogā
dū egenis, in cœlisq; thesaurizādū, carnis lenocinijs intētos ad castitatis pudicitiam se
ctandam

Tob. 4

1. Tim. 6

1. Cor. 6

Iob. 1

Apo. 19

Standam uentris & gulæ uoluptatib. deditos ad sobrietatis & temperantiæ bonum amplectendum. Prouocent insuper iracundos ad mansuetudinem, inuidos ad fraternam dilectionem, acidia tabe depressos ad magnanimitatem & spem, pusillanimes ad longanimitatem, discordes ad pacem, perturbatione agitados ad tranquillitatē, persecutionibus fatigatos ad tolerantiam, infirmitatibus debilitatos ad patientiam, crudeles ad misericordiam, dissidentes ad unitatē, dubitantes ad fidē, loquaces ad moderationem linguæ, mendaces ad proferendam ueritatē, timidos ad constantiam, præuaticatores ad obedientiam, uitiorum prauitate detentos ad emendationē uitæ, atq; laudabilium operum exercitatione probatos ad perseverantiam boni, quæ omnium est corona uirtutum. Cuius igitur impertiatur admonitionis sanctæ medicamentū salutare, ita ut quisq; gaudeat spiritualem de ipsorum conuersatione habere profectum. Curēt præterea sibi commissos ad compunctionem excitare & lacrymas, illisq; insinuando quā inuitabilis sit huius corporis resolutio, quā incerta sit eius hora, quā formidolosa, quā plena doloribus, anxietatib. circumdata, tentationib. periculisq; permixta, potissimum ihs, qui dū uiuerent & tēpus ad promerendū haberent, neglexerunt gratiam, seq; prostituerunt uoluptatib. carnis, repleuerunt prosperitatibus mundi, peccatis ac uitijs uoluntarie subegerunt, quibus profectio nisi per cōtritionem ueram, & gemitus caritatis ex corde pœnitentiæ egerint, sempiternus manet interitus, inextinguibilis gehennæ ignis, frigus intolerabile, stridor dentium, foetor immanissimus, immortalis uermis, horridus aspectus dæmonū, teterissimus inferni carcer, amissæq; gratiæ cruciatus immensus. Ceterū ne ob huiusmodi formidolosam cōmonitionem abundantiori absorbeantur tristitia, uel metu deprimantur, studeant ipsi qui præsumunt, oues suas interdū accendere ad futura bona, quæ in cœlis promissa sunt speranda, quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, neq; in cor hominis ascendit, quoniā pro sui immensitate, delectabilitate, iucunditate, suauitate, satietate & æternitate, ineffabilia, ac incōprehensibilia sunt, transcenduntq; omnem sensum carnis, omnem quoq; intellectum angelicum uel humanū, ad quorum utiq; inuestigandū arcana, sublimia enarrandum, atq; profundissima perferendum, facundia humana nō suppetit, scientia acquisita nō attingit, cunctorumq; mortalium ratio innata non ascendit. At uerò quū quod corruptibile, quod terrenū, qd tēporale, qd ex parte est, euacuabitur, succedetq; quod spirituale, qd cœleste, qd æternum, qd perfectū est, tunc omni prorsus mortalitate cōsumpta, omniq; ignorantia deterfa caligine, erit de Dei clara cognitione, beata fruitio, de angelicorum spirituum societate iucunda connexio, de sanctorum omnium contubernio exuberans gloriæ cōmunicatio, & de adepta perpetuæ immortalitatis corona, plenissima cum exultatione gratiarum actio, quæ uniuersa sicut nulla intermissione desciunt, ita nullo fine claudentur. Talibus igitur sermocinationibus, talisq; disciplina sapientia, debet qui præest animarū regimini hortari bonos, arcere malos, docere incios, mœstos solari, indisciplinatos corrigere, iacentes erigere, solidare nutantes, admonere uitiosos, paruulosq; dirigere, quatenus de singulorum profectibus, & ipse proficiat. Sic uerò officium erudiendi prudenter exerceat, ut etiam delinquentium infirmitatib. compatiat ex corde, atq; eorum necessitatibus ex caritate subueniat.

Quod exemplo eorum qui corporaliter infirmantur, debent spirituales pastores subditos delinquentes cum compassione corrigere. Cap. IX.

Is qui corpore infirmantur, nihil sic cōgruit, nihilq; sic animā eorū mulcet, quemadmodum si ipsorum uerbis adhibeat credulitas, illorumq; infirmitatib. intelligat sibi cōpassionē exhiberi ex corde. Nēpe si omnē circa ipsos solueris studueris dilectionis obsequiū, si uniuersa eisdē impēsius ministraueris necessaria, parū illis fecisti, si nō etiā querelis eorū lamentationibus, eorūq; doloribus, te erga illos cōpassione cognouerint esse affectū. Porro hoc illis placet, hoc eorū dulcorat mētē, delinit dolorem, fragilitatēq; sustērat. Equidē si incolumes existerēt, huiusmodi suffragiis nullatenus indigerent. Ceterum quia languoribus oppressi sunt, doloribus fatigati, atq; humanis consolationibus quæ sanis suppetunt, omnino priuati, ideo exhortationib. pijs cōsolandi sunt, blandis sermonib. alloquendi, dilectionis obsequiis subleuandi, atq; cū omni humanitate, mansuetudinē, ac cōpassione sustinēdi, tractandi. Hoc quippe ægrotantium in carne exemplo, hac corporalis exercitacionis forma,

A forma, proximis insinuata pro Christo, optime animarum pastores erudiuntur, ut cum omni humilitate & patientia, cum caritate & compassione curam exerceant sibi commissam, quatenus tentationibus exagitados, uel passionibus superatos, aut propriæ cōscientiæ stimulis condemnatos, seu delictorum suorum aggere obrutos, atq; desperatione sepultos ualeant uerbis cōsolatorijs erigere, exemplis solidare, saluberrimis consilijs instruere, spiritualiterq; sanare. Hanc utiq; regiminis formam pastoribus Apostolus notificans ait: Debemus autem nos firmiores, imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobismetipsis placere. Etenim Christus nō sibi placuit, sed (sicut scriptū est) impropria impropertatū tibi ceciderūt super me. Nēpe pastores ueri quū sibi commissos uiderint de linquere, & Dei præcepta contemnere, nequaquam dedignantur, non illos despiciunt, neq; a se repellūt, quin potius compatiuntur illorum casibus, orant pro eis iugiter, & coram Deo lacrymas fundunt. Imitantur quippe dominum Iesum, qui quum aspiceret ciuitatem Hierusalem affluentem delicijs, diuitijs opulentam, uniuersis facinoribus plenam, conspiraturam in ipsius mortem, & effectum habituram suæ peruersissime uoluntatis, atq; ex hoc desolationi proximam super illam fleuit & dixit: Si cognouisses & **B** *Luc. 19* tur: & quidem in hac die quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Fleuit quoq; Lazari mortem, qui peccantium spiritualem figurabat interitum, & lacrymatibus eius sororibus supra modū cōpassione permotus & ipse lacrymatus est. Alio in tempore cum maximam intueretur hominum numerositatē se sequentē & inedia fatigatā, tanquā pijsimus pastor, misereor (inquit) super turbā, quoniā ecce iam triduo sustinet me, nec habent qd māducent, & si dimisero eos ieiunos, deficient in uia. Quamobrem multiplicatis quinque panibus non minus spirituali, quàm corporali eisdē refecit alimonia. Nemo igitur dubitet, quin quacūq; ipse dominus Iesus Dei & hominū mediator gessit in carne, uel docuit uerbo, seu per apostolos & doctores sancto spiritu dictante mundo indicauit, ad informandam erudiendamq; ecclesiam suam scripta sint. Propterea pastores qui præsumunt dominico gregi, ipsum dominū imitantes, nō ut principes, neq; sicut domini, sed tanquā patres, & pastores ueri se habere debent, cōpatiēdo cadentibus, & infirmos æquanimiter supportando, considerantes utiq; infirmitatem propriam, quoniam & ipsi uicini sunt casui, & ad omne perpetrandum facinus proni. Sic & **C** *Gal. 6* Apostolus admonet dicens: Vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis. Considera te ipsum, ne & tu tenteris. Nēpe si ipse dominus cuius uniuersæ sunt oues, cōpatitur delinquentibus, & ad se per pœnitentiā redeuntib. nunquā misericordiae claudit uiscera, poterit ne substitutus & seruus cum austeritate, humanitate postposita, gregem sibi creditum disperdere, opprimere, dilaniare atq; necare? Talibus quippe cōminatur dominus per prophetam dicens: Nonne scient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, sicut escam panis? Reprehensibile prorsus est, ut sub pio patre & domino dominari debeant durus seruus, sceleribusq; repletus. Nō enim pariformiter pastores animarum, & reges gentium, ac seculares principes subditos gubernare oportet. Sane principibus cum terrore licet regere, ecclesiasticis uerò præsulib. cū **D** *Psal. 13* caritate & lenitate. Illis tanquā dominis, istis autem ut patribus. Illis cum seueritate punire, istis uerò cum moderatione & mentis compassione corrigere. Illis iugulare & perimere, istis autem omni crudelitate semota, delinquentes reuocare ad uitam, non ut liberius peccent, sed ut emendent, & uiuāt in spiritu, saluiq; fiāt. Regibus quippe atq; principibus corporum, urbiū ac populorum data est à Deo potestas, uiris uerò ecclesiasticis animarum iniuncta est cura. Circa igitur profectum animarum, reformationem morū, uitæq; emendationem eorū quibus spiritualiter præsumunt, pastores inuigilēt, nunc ministrando, nūc demulcendo sermonib. blādis, interdū ratione persuadendo, interdū autoritate mandando, aliquando puniendo, nonnunquā parcendo, ministerium suum perficiant, ita tamen ut non quod sibi placeat, sed quod commissis sibi sit utile, pro semper quarant fraternæ caritatis amore. Hoc profecto tunc Christi secum cooperante uirtute agere ualebunt, cum plebem fidelium in uisceribus suscipient caritatis, & unumquemq; complectendo compassionis brachijs tanquam fratrem & filium diligent, & ueluti coheredē, & cōparticipem futurū cœlestis regni fouere atq; adiuuare curabunt. Maxime uerò in hoc caritatis & compassionis affectu necesse est illis uti prudentia, ne facilitas ueniā

uentia subditis occasionē tribuat delinquendi. Nā quemadmodū peccanti cōpatiendū est, atq; humanæ fragilitati misericorditer ignoscendum, æquē sunt scelera puniendā, ac corrigēda errata. Alioquin sub uelamine pietatis, compassionisq; specie, periclitaretur iustitia, quæ uiriliter ab ijs qui præsumunt, exerceri debet ac diligi, sicut in libro legitur sapientie: Diligite (inquit) iustitiam, qui iudicatis terrā. Debent itaq; pastores animarū semper misericordiam seruare in corde, & iustitiam ministrare in opere, iuxta tamē qualitatem personarum, grauitatē criminis, intentionis peruersitatem, conditionē temporis, ac perseuerantiam mali. Sic itaq; se habere debet in cūctis, ut nec iustitia cōpassionē repellat, neq; cōpassio iustitię regulas prætermittat. Nā iustitia sine cōpassione crudelitas est, & compassio absq; iustitię rectitudine ignauia & pusillanimitas iudicāda. Ambæ quippe cohærent simul, ambæ in præsidēte sunt necessaria, adeo ut si altera ipsarū desit illi nequeat esse perfectus. Hāc utiq; sententiā suo dominus Iesus cōmendauit oraculo, quū de homine descendente ab Hierusalem in Hiericho, & à latronib. uulnerato loqueretur: Transiens (inquit) quidā Samaritanus misericordia motus alligauit uulnera eius uinum & oleum infundens, per uinum uidelicet iustitiam, & per oleū misericordiam & cōpassionem significans. Hanc regulam apostolū Paulū tenuisse legitur: Tradidit nāq; aliquando uirum, qui grauissimum perpetrauerat facinus in interitum carnis, ut iustitia suam sortiretur effectum, & tamen paulopost eidem compatiens ex multa tribulatione & cordis angustia cum lacrymis scribens hortatur illos, apud quos iste deliquerat, ut parcerent illi, iniuriamq; donarent, ne abundantiori tristitia absorberetur huiusmodi, & supra uirtutem fatigatus, illum in desperationis foueam diabolus præcipitaret. Eandē siquidem corrigendi formam imitentur prælati. Primo quippe moneāt, deinde terreāt, postremo uerò puniāt delinquentē, nisi fortē peccatū sit publicū, qd prorsus palām puniri oportet, dicente Apostolo: Peccatē corā omnib. argue, ut cæteri timorem habeant. Aut si delictum sit adeo graue & enorme, qd omnino correptione indigeat, nulla præuia admonitione facta. Quamobrē qui præest, maxima debet esse discretionē ornatus, taliter se in regimine habere, ut quando expedit, misericordiā faciat, & quoties uergens exigit causa, iustitiam exercent, ita duntaxat, ut misericordia semper emineat, & superexaltet iudiciū, præsertim propter id, quod scriptum est: Iudiciū sine misericordia est illi, qui non facit misericordiam. Sane utraq; uirtute dignū est, ut polleat pastor, quoniam utraq; à domino commendatur. Beati, inquit, misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur. Sed & beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, qm ipsi saturabuntur. Misericordibus namq; futura repromittitur gloria, quando in extremo iudicio ijs qui operibus misericordiæ intenderint, dicturus est: Venite benedicti patris mei, possidete regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi, quod utiq; regnum ex Dei misericordione donatur, qui opera nostra ex largiflua sua bonitate gratificat. Vnde hoc propheta prospiciens in spiritu exultans ait: Misericordias domini in æternum cantabo. Iustitiam uerò sitientibus & esurientibus, illam saturitatis in celo pollicetur mercedē, de qua proculdubio propheta sanctus loquitur dicens: Ego autem in iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum manifestabitur gloria tua. Merito igitur misericordes & iusti coelesti remuneratione ditantur, quoniam tanquam filij adoptionis & gratiæ, Deum, & dominum suum imitantur, qui prorsus misericors est, & miserator, & iustus, imò misericordia ipsa & iustitia, quemadmodum de ipso Deo & domino nostro Iesu Christo eloquia sacra testantur. De misericordia namq; sic legitur: Per uiscera misericordiæ Dei nostri, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. De iustitia uerò Apostolum audi: Ex ipso autem uos estis (inquit) in Christo Iesu, qui factus est sapientiā nobis à Deo, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Porro quod uerbum caro factum sit, quod idem Deus & homo natus de uirgine in præsepio reclinari uoluerit, q die octauo circumcidi, q maternis nutriri uberibus, foueri sinibus, amplexibus stringi, obtemperare mandatis, q peregrinari in Ægyptum, in Iordane baptizari, tentari in eremo, per omnes ciuitates Iudaorū euangelizare regnū Dei, cæcis uisum reddere, surdis auditum, tacentibus gressum, & mortuis uitā, totum hoc opus misericordiæ fuit. Cæterum quod ligari, flagellari, collaphizari, conspuī, crucifigi, & occidi dignatus sit, iustitiæ effectum esse dubitet nemo. Præcesserunt misericordiæ opera, deinde iustitiæ in illo subsequuta sunt, sicut lon-

ge ante

Age ante propheta uaticinatus est, dicens: Misericordia & ueritas præcedent faciem tuā. Idemq;: Misericordiam (inquit) & iudiciū cantabo tibi domine. Hoc ideo dictum est, ut scias ipsum libentius ignoscere, quā punire. Nam paratissimus semper est ad parcendum, ad ferendum uerò (si fas est dicere) tardus, & piger, & peccata dissimulans. Hinc est quod antequam iustitiæ suæ rigorem effundat, præmonet, & æquanimitè delinquentiū emendationem expectat. Hoc quippe in ueteri, hoc in nouo legitur testamēto, hoc in nobis quotidiano claret experimēto. Equidem priusquam diluuium inferret mundo, quanquam corrupta esset omnis terra coram Deo, & plena iniquitate, tamen scilicet scelera horrenda, quæ ab hominibus perpetrabantur, diuinā erga illos prouocarent iustitiā, adeo ut Deum poeniteret fecisse hominem, uoluit tamen uniuersos ante multorū annorum curricula ex arcæ fabricatione esse præmonitos, quatenus ex longanimitate hac à uis suis delinquentes cōuerterēt iniquis. Nempe quum Sodomorū & Gomorreorum scelera in auribus domini sabaoth clamarent, & de celo expeterent ultionem (erant utiq; aggrauata nimis) antequam ipsos peccatores nequissimos insolito inauditoq; damnaret supplicio: Abrahæ locutus dominus: Descendā (inquit) & uidebo utrum clamorem qui uenit ad me, opere cōpleuerint, an nō est ita, ut sciā. Quātorum oraculis prophetarū Hebraorū multoties præmonitus est populus, ut ab iniquitatibus resipisceret suis, priusquā sub potestate uenundaretur gentium, inimicorumq; suorū daretur in prædam: Arguebat quidē illos, eis minabatur ut pater, ipsosq; interdum corripiebat ut filios, ne postmodū impoenitentes deleret ut hostes, quoniā misericors & miserator est, longanimis & multum misericors. Ipsi itaq; miserationem Propheta insinuare uolens admirans ait: Non secūdem peccata nostra fecit dominus nobis, neq; secūdem iniquitates nostras retribuit nobis. Quoniā secundum altitudinē cœli à terra corroborauit misericordiam suam super timentes se. Quantum distat ortus ab occidente, lōge fecit à nobis iniquitates nostras. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est dominus timētibus se, quoniā ipse cognouit figmentū nostrū. Hinc etiā ipse Dei filius per carnis susceptionē præsentia suæ diuinitatis mundo ostendēs, tam pie ad Hierusalem inquit: Hierusalem salē Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina cōgregat pullos suos sub alis, & noluit: Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dicit insuper se stare ad ostiū, uide licet cordis humani, & pulsare per internas inspirationes, ut sibi per consensum aperiantur. Delicias quoq; suas fatetur esse cū filijs hominū, & in ipsis perambulare, atq; cū eis esse usq; ad consummationē seculi, utiq; ut illos hortet ad bonū, ut à tentationibus eruat ut erudiat in certamine, ut à calibus protegat, & ut saluet in fine. Maxima prorsus consequendæ ueniæ, atq; adipiscendæ gratiæ oboritur causa, quādo Dei maiestas, summaq; potestas, quā in cœlis cum tremore & admiratione adorāt angelorum archangelorūq; uirtutes, necnō innumerabilium sanctorum omnium uenerantur agmina gloriosa, in terris uerò creaturæ uniuersæ omnipotentissimo illius famulantur imperio, spontanea dignatione reuerendæ bonitatis suæ tā dulciter, tāq; familiariter se inclināt ad homines, nō ut olim in Sina mōte in igne, & sonitu tubæ, ac coruscationum terrore, sed ut pater, magister, & sponsus, in syncerissima caritate, plenus benedictione, & spiritualib. charismatib. refertus semetipsum cōmunicat diligentib. se, seq; ardentissima affectione poscētibus dona sua tribuit, facitq; illos dignos se. Obseruat quidem ipse accuratissime (ut arbitror) & singulorum corda fidelium discurrendo rimatur, & quotquot uiderit carnali uoluptate polluta, aut inordinato sui amore depressa, terrenarum cogitationū inuoluta caligine, odij uel liuoris ueneno respersa, in ea nequaquam reclinari dignatur. Verum si quæ perpexerit pudicitia esse nitore candidata, conscientia puritate ornata, diuersarumq; uirtutum florib. redimita, ac domini timoris seris obstructa, festine reclinat illuc, atq; perpetuam in illis (quantum in eo est) collocat mansionem. Sic uerò in ipsis amabiliter habitat, ut minime negligat quærere quos imparatos, & delictorum catenis astrictos præterisse uidebatur. Nam iterum atq; iterū cordis pulsare secreta nō cessat, si quomodo ei aperiantur. Pius quū sit, nolitq; mortem peccatoris, sed uitā, tanq; uerus pater & pastor rebelles flectere ad lamenta poenitentia, atq; in tenebris uitiorum delitescentes ueritatis suæ lumine irradiare non desinit. Operatur siquidem ista in spiritu, ut spiritus qui

cooperante, & sermone confirmante sequentibus signis. Vnde tum ex eruditionibus angelicis, tum ex oraculis prophetarum, tum etiam ex prædicatione, uita, & miraculis apostolorum, atque sanctorum, ueritas Christianæ religionis, & redemptio facta per Christum, adeo est effecta notissima, ut nequaquam testimonio aut probatione indigeat. Nam ecclesiam catholicam conspiciamus post persecutiones martyrum, post falsa hæreticorum dogmata, ita super firmissimam petram in pace esse fundatam, decoratam cæremoniis, sacramentis munitam, Deo famulantium agminibus insignitam, patrumque orthodoxorum eruditionibus & sententijs roboratam, ut fidei planum factum sit iter, ac bene uiuendi cunctis fidelibus libera sit tributa facultas. In singulis denique congregationibus, tanquam militum duces instituti sunt presules, quorum exhortationibus & doctrinis eorum corda animentur ad spiritualem pugnam, informenturque ad cultum ueri Dei, & legalium obseruantiam mandatorum, quibus meditantibus, cœlestis uitæ pertingant ad palmam. Instituti, inquam, sunt plebibus episcopi atque pastores, ueluti meditatores Dei & populi, quatenus pijs suis intercessionibus, orationumque suffragiis, diuinam iustitiam erga delinquentes faciant esse placabilem. Nam quoties populus spiritali seu corporali fatigatur in prælio, si quando diuina præcepta grauiter peccando transgreditur, quamdiu equissimam animaduersione percutitur, ad orationis debet prælatus aduolare præsidium, ibique corde cõpunctus, prostratus corpore, compassione plenus, ignitus caritate, lacrymisque suffusus, deprecari dominum, angelorum sanctorumque omnium interpellare subsidium, ut eorum supplicationibus Deo ualeat plebem sibi reconciliare commissam. Porro quum Moyses, qui prælatorum typum præfigurabat, iubente Deo debellare uellet Amalech, accepta Dei uirga in manibus ascendit super uerticem collis, ibique Iosue pugnante inferius, extensus ad cœlum manibus erectisque luminibus, sine intermissione preces fundebat pro populi salute ad dominum, nec prius ab oratione cessauit, quam perfectum de hostibus reportaret triumphum. Vnde ad futurorum eruditionem illi dominus tunc mandauit dicens: Scribe hoc ob monumentum in libro, & trade in auribus populi. Iosue quoque eiusdem Moyse successor, & ipsius populi dux, quum ciuitatem expugnaret Hay, uideretque quod a uiris habitatoribus urbis cæsus Israel terga uertisset, statim coram arca domini prostratus orauit, dicens: Heu domine Deus, quid uolusti traducere populum istum Iordanem fluuium, ut traderes in manus Amorreis, & perderes? Mi domine quid dicam, uidens Israel terga uertentem? Cui oranti inquit dominus: Surge. Cur iaces pronus in terra? Peccauit Israel, & prauaricatus est pactum meum. Surge, sanctifica populum. Quo sanctificato, progressus ad pugnam, illos Iosue hortabatur ad bellum. Verum neque iste, sicut nec Moyses, manum quam in sublime orandi causa porregerat, contraxit, donec urbis habitatores interficerentur uniuersi. Ceterum de Ezechia rege Iuda, quid memorare, quem Senacherib Assyriorum rex cum ingenti pugnatorum multitudine obsideret Hierusalem assumpto secum Esata propheta usque ad cœlum lacrymis orando uociferatus est. Ambobus itaque persistentibus in prece, misit dominus angelum suum, qui percussit omnem uirum robustum, & bellatorem & principem regis Assyriorum, reuersusque est cum ignominia in terram suam. Porro quicumque uniuersa, quæ in sacris reperiuntur uoluminibus, & ad rem hanc pertinent, indagare uoluerit, absque ambiguitate ulla cognoscat sanctos uiros in omni eorum pressura, in persecutionibus, in tentationibus, in periculis, in dubijs, in cunctis emergentibus aduersis, praua semper comitanteque oratione, diuinum flagitasse auxilium. Nec aliunde prorsus quam a Deo debet quis implorare suffragium, quippe quum creatura qualibet nequeat sibi ipsi prestare, quo indiget, quoniam infirma est, neque alicui quicquam tribuere quod suum est, quum nihil habeat quod non acceperit ab illo, qui est, & impendit omnibus, potestque omnia, atque uniuersa perlustrat, quamuis abdita & ignota sint angelis seu hominibus. Ipse profecto solus colendus est, ipsi supplicandum, ad ipsum confugiendum, & in ipso tota nostra collocanda fiducia, quoniam bonus, pius, misericors & compatiens est, atque paratissimus præbere homini quæ petit, quæ tamen sint bona, si congrua, si salutis sue necessaria. Vnde hortatur dicens: Petite & accipietis, querite & inuenietis, pulsate & aperiet uobis. Omnis qui petit (inquit) utique humiliter, fideliter, perseveranterque accipit, qui querit inuenit, & pulsanti aperietur. Quamobrem prælatus sit in oratione assiduus, & postulet pro se ipso a Deo, qui omnibus dat affluenter, & non improperat, sapientiam ad

Math. 7

Atiam ad gustandum cœlestia, ne mens illius delectationibus terrenis inhæreat. Flagitet intellectus lumen ad penetrandum sacramentorum arcana, immundorumque spirituum deceptiones fallaces euitandas, ne noxiarum opinionum labatur in uolucro. Consilij donum exquirat, ad apprehendendum, insinuandisque quid perniciosum, quidue proficuum sit, tam sibi quam cæteris ad se accedentibus, ne petra efficiatur scandali, & in illam impingant qui simpliciter gradiuntur. Fortitudinis constantiam postulet ad tolerandum persecutiones & bella, quæ a demonibus, pariter & hominibus inferuntur ijs, qui in Christo pie conuersari desiderant, ne pusillanimitate frangatur, & elisus succumbat. Scientiæ sensum sibi infundi deprecetur assidue ad prudenter tractandum sicut propria, ita & aliorum negocia, ne unde proficere ac prodesse debuit, inde damnetur. Pietatis affectum expostulet ad compatiendum, subueniendumque calamitatibus egenorum, & periclitantium presertim, ne pro ministerio fraternæ dilectionis sibi credito iudicium aduersum se ipse reportet. Timoris filialis gratiam in oratione desideret, ut non frangatur in aduersis, neque eleuetur in prosperis, sed humilitatis & rectitudinis constitutus in medio, transcendendo temporalia, semper futura & aeterna prospectet. Petat quoque pro cæteris eadem dona, pro illis presertim, pro quorum effectibus eidem iniuncta est cura. Oret (inquam) pro cõmuni eorum salute, ut uidelicet compuncti propria errata cognoscant, ut ignoscatur illis, ut gratiam consequantur, & conuertantur ad dominum, ut de tenebris eruantur, & transferantur ad lucem, ut de morte peccati resuscitati perseuerent in uita. Verum si fame, si gladijs, si peste prestantur, tunc sine intermissione incumbat precibus, seque pro populo opponat ferienti, si quo modo ualeat iudicis fauentis mitigare sententiam. Sic namque Moysen fecisse, sic egisse Aaron, sic Dauid sacra narrat historia. Quum enim esset ortum murmur in populo Hebræorum contra dominum, quasi dolentium pro labore itineris, iratusque dominus misisset ignem in eos, & deuorasset extrema castrorum, orauit Moyses dominum, & absorptus est ignis. Alio quoque in tempore quum idem populus propter eos qui perierant in seditione Choræ, Dathan, & Abiron murmurasset, uelletque Moysen & Aaron interficere, accensus & ignis domini, & deuastabat populum, quod cum cerneret Moyses, compassione commotus dixit fratri suo: Tolle thuribulum, & hausto igne de altari mitte incensum desuper, & perge cito ad populum, ut roges pro eo, iam enim egressa est ira a domino, & plaga defauit. Quod quum fecisset Aaron, & cucurrisset ad mediam multitudinem, quam iam uastabat incendium, obrulit & thimiama, & stans inter mortuos & uiuentes, pro populo deprecatus est, & plaga cessauit. Dominus præter ea quum peste maxima prosterneret populum Israel, Dauid in oratione positus ad dominum clamauit dicens: Ego (inquit) sum qui peccaui, ego inique egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. Vnde prophético admonitus oraculo edificauit ipse Dauid altare domino, & obrulit holocausta & pacifica, & repropitiatus est dominus terræ, & cohibita est plaga ab Israel. In his utique singulare ecclesiasticis personis præbatur exemplum, ut uidelicet quum aduersus plebem irascitur Deus, non fugiant, neque formident, sed de domini misericordiam concepta fiducia, orationis incenso, & compassionis thimiamate, superpositis carbombus caritatis, oblatisque super altare sanctæ ecclesiæ holocaustis, atque pacificis pro expiatione caesorum, atque delinquentium iuge sacrificium spiritualium odoramentorum altissimo offerant, reddantque ulciscentem se iudicem sua interuentione placatum. Ad hoc proculdubio præficiuntur plebibus, ob hoc pastorale illis ministerium traditur, ut ipsas uerbo erudiant, & bene uiuendi exemplis informent, ut pro illis orent assidue, offerantque pro earum sceleribus Deo grata libamina, quemadmodum Apostolus perhibet dicens, Omnis (inquit) pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis, qui condolere possit ijs qui ignorant & errant, quoniam & ipse circumdatus est infirmitate. Et ideo debet quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis. Discant ergo qui presunt, quotidie obsecrare pro populo, discant (inquam) dominici corporis sacrosancta mysteria iugiter immolare pro plebe. Nihil profecto hoc sacrificio acceptabilius Deo patri pro reconciliandis peccatoribus, nihil pro expiandis sceleribus, pro captiuis fidelibus redimendis utilius in ecclesia offerri potest, quippe quum sit memo-

Laur. Iustin.

EE 2 riale

riale efficacissimum illius excellentissimæ caritatis, quam ipse dominus Iesus Christus in ultima cœna paschæ celebraturus ostendit, quamq̄ in crucis patibulo moriendo notã fecit, & in ipso idē dominus quotidie mysticē immoletur, qua quidem immolatione à uitiorū purgamur squaloribus, mundamur ab infidelitatis tenebris, Deo recōciliamur per mortem filij eius, quam mysteria ipsa ueneranda testantur, gratificamur angelis per Christi contubernium, paschimur uerò Christi corpore, potamur ipsius sanguine quo redempti sumus, ditamur spiritualibus charismatibus, unimur Christo domino per amoris cōtubernium, incorporamur Christi corpore mystico, perficimurq̄ uirtutibus, ipso utiq̄ dirigente & cōmunicante quem sumimus. Iplis profecto pontificibus ac sacerdotibus licet nō tantū semel in anno, neq̄ per sortes, ut olim in ueteri testamento, sed diebus singulis introire sancta sanctorū, & tā pro seip̄s, q̄ pro populi recōciliatione offerre hostiam laudis diuinæ maiestatis obtutibus, in præsentiã utiq̄ sanctorū angelorū altitium & Deū pariter collaudantiū, atq̄ deprecantiū, quum ipsa immaculata peraguntur sacrificia, ut quod minus ministri ipsi sufficiunt per seip̄s, eorū intercessionibus obtinere mereantur. Nequaquã uerò dubitandū est, eosdem beatos spiritus consortes & cooperatores esse ministrorum ecclesiæ, tum sacramenta tractant cœlestia, si tamen fideliter, si humiliter, si deuotè, si pie ministrent. Maxima prorsus ac ueneranda sacerdotū atq̄ præsulum spiritualium cognoscitur esse autoritas, quibus datum est cœlum aperire & claudere, corpus Christi conficere, immaculata Deo offerre sacrificia, orationes pro peccatoribus fundere, ac inter Deum & homines mediare. Sublimis utiq̄ est hæc dignitas, miranda potestas, singulare officium, donum speciale, ministeriū utile, communeq̄ bonum iustis & sanctis, ac Deū timētibus, dominoq̄ intentione recta, necnō mūdo corde famulantibus. Cæterum quemadmodum omnia munda sunt mundis, & sancta profunt sanctis, ita è regione coinquanatis sceleribus, & elatis ad iudiciū ministrant sancta. Non enim ualent mūda mūdare immūdos, domino per prophetā perhibente qui ait: Quid est q̄ dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferēt à te iniquitates tuas? Et Apostolus: Qui enim māducat (inquit) & bibit indigne iudiciū sibi manducat & bibit. Hinc aperte colligitur, quòd non solum quid offeratur, sed qualis sit qui offerat intuetur omnipotēs, sicut eloquia sacra testantur, quibus dicit: Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Caym autē, & ad munera eius non respexit. Grata profecto sunt munera, orationes placabiles, accepteq̄ laudes, quas quotidie sancta mater Deo reddit ecclesia. Verum fiunt proculdubio gratiora, si ministrorū mens sit deuota, cor humile, affectus ignitus, sancta cogitatio, obsequium rationale, oculus interior rectus, custodia cordis non dormitans, loquela composita, & irreprehensibilis uita. Quamobrem qui præsumt plebibus, & qui in ecclesia curam gerunt animarum toto studio elaborent placere Deo, & sine querela cum hominibus conuersari, quatenus siue orationi intendant, siue obsecrationes pro populo fundāt ad cœlum, seu sacro altari afferant ministeria ueneranda, accepta ipsorum sint munera, postulationes placidæ, & efficaces preces, crescantq̄ eorum merita, nō minus de profectibus eorum, quam de suarum exercitatione uirtutum.

Quòd ad instar eorum qui tempore belli urbium excubias faciunt, superintendant præsules dominicis gregibus, & de se perfectionis lumen exhibeant. Cap. XI.

Xperientia teste didicimus, ut quādo ciuitas aliqua obsideā ab hostibus illicò turriū murorūq̄ deputatur custodes, qui alternatis uicibus die ac nocte excubias celebrēt, inimicorū insidias detegant, suaq̄ præuidētia aduersarios faciant semper esse suspectos. Horum siquidem assertionibus magna præstatur credulitas, atq̄ sub illorum non dormitanti prudentia omnis ciuium multitudo tranquillitatis bono animiq̄ pace potitur. Ad nutum profecto ipsorum innotescit aduenientium numerus, insultus inimicorum, terrentur incolæ, euigilantur desides, pusillanimes confortantur, militesq̄ excitantur ad pugnā. Nam etsi pauci tales sint numero, sunt tamen primi præsidio, adeo ut absq̄ eorum diligentia nullatenus ciuitas ab irruentibus hostibus possit esse secura. Est quippe hæc mystica ciuitas ecclesia sancta fidelium in Christi nomine congregata, de qua Ioan. in Apoc. sic ait: Vidi ciuitatē sanctā Hierusalē nouā descendētē de cœlo, à Deo paratā, sicut sponsam ornata uirgine

A tam uirgine suo. Hæc utiq̄ incessanter ab iniquis hominib. fatigatur, qui tanq̄ zizania cōmixta tritico cū iustis socialiter cōuersantur in ea. Hæc, inquam, ciuitas à malignis spiritibus implacabiliter debellat, dicēte Apostolo: Nō est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū hārū, cōtra spiritualia nequitia in cœlestibus. Ad huius itaq̄ urbis defensionē, custodiā & pacē instituti sunt præsules, quorum solertia, speculatione, caritate, atq̄ prudentia emergentia sedanda sunt scandala, ac pessimorum uirorum uitia corrigenda, dæmones uerò arcendi, propalandē eorum sunt fraudes, dolosa ac sub specie boni palliata consilia diffipanda, spiritualēsq̄ ipsorum prædicendi insultus. Quæ profecto eo certius & rectius faciunt, quo altius cæteros mētis eleuatione trāscendūt, clariūq̄ per contēplationis oclū intuentur cœlestia. Ipsos quippe decet alijs hominibus esse perfectiores, atq̄ per diuturnæ exercitationis studium calcare uitia carnis, à se abdicare uoluptates mundi, illecebras despiciere, uisibilia spernere, & ad inuisibilia toto mentis anhelare affectu, utpote qui debent iter uirtutum, uitæ ordinem, & ueritatis lumen ostendere. Nam si qui præcedere alios debent, ipsi errore falluntur, & à recto uirtutum calle, atq̄ spiritualis uitæ deuiant disciplina, quæ cæterorū erit conuersatio: Et si qui dati sunt, ut ueritatis lumen insinuent, ipsi sunt tenebræ, quis erit tenebras sequentium finis? Magna quippe prælatorum dignitas, sed maius est pondus. In alto gradu ante oculos hominum positi sunt, & portet quoq̄ ut in sublimi uirtutum culmine sint erecti coram oculis cuncta cernentis, alioquin non ad meritum, sed ad proprium præsumt iudiciū. Quid, oro, æstimanda est dignitas commendata exterius, si ob præsidium demerita à Deo sit reprobanda interius? Ascendat igitur sanctæ ciuitatis speculator interius, uisibilia, & temporalia calcando exterius, quatenus in excelso positus, & per se eruditus de se ualeat ijs qui in imo positi sunt, & terrenis inhiant lucris, atq̄ temporalibus implicantur negocijs, uiam uitæ ostendere, quam profecto inferius iacendo non potest. Quoniam (quæso) animo, qua fronte, qua autoritate audebit peccantium redarguere uitia uitiorum amator? aut de spiritualibus loqui cupiditatum carnalium ipse sectator? Quamobrem Episcopus & quisq̄ spiritualis pastor, cui dominico gregi incumbit semper intendere, in sublime perfectionis maneat, agat ipse quod doceat, & de se laudabiliter uiuēdo insinuet quod imitatione sit dignum, ut absq̄ ullo rubore cum hominibus conuersetur exterius, & corde mundo coram Deo astare possit interius. Vtrunq̄ enim fidelis pastor exercere debet in actū, suo tamen loco & tempore, ut semper in utroq̄ proficiat. Diuinæ siquidem contemplationi sibi interdum uacando inhæreat, & de æternæ bonitatis fonte tunc hauriat, quod postea exhortando effundat ad plebem. Porro si intus cor torpeat, si cœlestis dulcedinis gustu careat, si inutilibus cogitationibus distrahatur, si terrenarum rerum affectibus deprimatur, si tentationum turbinationibus tanquam paruulus quatiatur, utiq̄ quod docendo profert ex se, insulsum est, frigidum est, aridum, atq̄ ad promouendum audientiū mentes prorsus inualidum. Nam quemadmodum de uno eodēq̄ fonte non potest effluere dulcis amaraq̄ aqua: ita nec insipidū cor promere ualeat uerba flāmantia.

D Cæterū si fuerit post teporē sancti spiritus insperata uisitatio, caritate feruidū, humilitate piū, deuotione fœcūdum: tunc proculdubio ignitas eloquiorum cœlestium emittit faces, sacramentorum arcana referat, atq̄ ex accepta diuinæ benedictionis abundantia, spiritualia quædam de ipso odora menta prorumpunt. Tunc quippe paracletus operatur præter naturam supra uirtutem, repentino impulsu, inuisibilisq̄ motu, sicut saluator indicauit, dicens: Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, & nescis unde ueniat, aut quò uadat. Tunc utiq̄ mente orandum est, tunc consentiendum est aspiranti, promouenti, dirigenti, sicut scriptura sacra testata: Si spiritus, inquit, potestatem habens irruerit super te, ne dimittas locum tuum, sed illi consentias. Sic enim olim spiritus cordibus insiliens prophetarum faciebat choros ducere, deserta lustrare, futura prædicere. Sic idem spiritus quum arca Dei portaretur, in iubilo sancti regis David mentem complectens, fecit illum coram omni multitudine populi Israel nudatum uestibus pulsare organa, totisq̄ uiribus saltare ante ipsam fœderis arcam. Vnde redargutus ab uxore, quòd sic nudatus coram ancillis suis dehonestasset regiam dignitatem, eodem repletus spiritu cum autoritate respondit: *Viuit dominus, quia ludam ante dominū, qui ele-*

Hier. 11
1. Cor. 11

Gen. 4

Ioan. 3

Ecl. 10

Apoc. 21

2. Reg. 6

git me, ut essem dux super populum Israel. Ludam & uilior fiam plus quam factus sum, & ero humilis in oculis meis, & cum ancillis de quibus locuta es, gloriosior apparebo. Sic in exordio nascentis ecclesiae, quiescentibus apostolis pariter & orantibus, repente de caelo sonitu facto, descendit spiritus sanctus, repleuitque domum totam & corda astantium, adeo ut impetu suo exirent, & uerba uitae diuersarum nationum populis cum fiducia praedicarent. Nempe hic almus spiritus quum illabitur, infundit lumen, immutat corda, delet facinora, firmat dubios, erudit ignaros, eleuat de imis, & collocat in excelsis. Huic qui praesidet in ecclesia consentiat, illique in se receptaculum parat, uenientem suscipiat, introeuntem amplectetur, quoniam sine ipso potest nihil, & cum ipso omnia, & omni qua ualeat uigilantia, illius ad se obseruet aduentum. Nam quemadmodum pertransit negligentem & semetipsum deserentem, ita se desiderantem, se expectantem, se uocantem, sequitur custodientem uisitat, fouet, eleuat & informat. Uisitat (inquam) praesentia sua, qua nihil sentitur dulcius, suauiusque gustatur, propter quod roboratur animus ad quaecumque perferendum aduersa, sicut in sanctis apostolis & martyribus credimus esse completum, quos nec ignis, nec gladius, nec carcer a Christi ualuit dilectione diuellere. Vnde ipsorum unum audiamus: Quis (inquit) nos separabit a caritate Christi? Tribulatio: an angustia: an persecutio: an fames: an nuditas: an periculum: an gladius: sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, estimati sumus ut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura aliqua poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu domino nostro. Non enim tantam aliunde constantiam patiendi percipere ualuerunt, quam ab inhabitante in eorum cordibus spiritus sancti uirtute, prout Apostolus confitetur dicens: Quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero spem, spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Nempe hic spiritus, sicut quem sua uisitatione efficit dignum, roborat in aduersis: ita sua protectione fouet, ne extollatur in prosperis, ne uideat demergatur in uitis. Fouet, inquam, illum quibusdam spiritualibus alis, ne ab aestu uratur libidinis, uel ab impetu rapiatur furoris, seu ab aliquo letalis absorbeatur morbo peccati. Quis, oro, in hac inuolutus faece corruptibilis corporis, a laqueis spiritualium uenatorum potuisset euadere, si non ab hoc sancto spiritu esset eruditus & fortis, quum uidelicet quotidie humanam mentem, nunc mundi illecebra, nunc uentris ingluuies, nunc uitae huius immoderatus tentet affectus? Suum quippe pertimescens casum, propheta inimicorum horum constitutus in medio, se ab hoc spiritu protegi exposcebat dicens: Custodi (inquit) me domine, ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege me a facie eorum, qui me afflixerunt. Sane quem protegere & fouere dignatur, interdum etiam eleuat ad caelestia, ipsum utique replendo splendore, admiratione & iubilo. Quum enim spiritu operante ad Deum contemplandum admittitur, quibusdamque omnipotentiae, sapientiae, bonitatis, aeternitatis, maiestatis, & gloriae illius irradiatur splendoribus, non potest non mirari eo amplius, quo familiariter introducit in ipsum secretum latissimum, ac clarius illustratur de ipsis quae tantummodo singulariter dilectis caelestibus paduntur mysterijs, quamuis id tempus quotalibus fruitur delicijs comparatione cognitionis, delectationis, inhaesionis, & pacis, quibus in caelesti patria beati sunt sancti, prorsus modicum sit momentaneum, & in puncto pertransisse uideatur, tum propter hoc corruptibile corpus, quo, uelit nolit, grauat anima, & deprimitur supra modum, spiritualia & diuina cogitare desiderans, tum quia gustus ipse qui tunc sentitur in corde, adeo est delectabilis, atque laetificans, ut quanquam diuturnus sit tempore, praesua uitate dum subtrahitur, iudicatur esse breuissimus. Ceterum quantumcumque praetereundo tenuiter praelibetur, gustusque idem contemplantis affectum complectendo pertranseat, replet tamen mentem iubilo & ineffabili gaudio, quo uidelicet disponente contemplantem coram Deo astare facit in spiritu, & spiritualia promere cantica, amatoria carmina, exultationis uoces, gratiarum actiones, diuinas laudes, sponsaque praeconia cordis iubilatione cantare. In his itaque mens supra se eleuata, & plusquam dici possit illecta, in nuptialem caelestis sponsum introducit thalamum, ibique

qua lia

ibi que qualia quantauit ab ipso sponso percipiat, nouit ipsa quae experitur. Informatur utique tunc de quibusdam pro se in se, de nonnullis uero erudit pro alijs. Quaedam etenim comunicantur illi, caeteris minimè comunicanda, sicut Apostolus de se inquit audisse uerba quae non licebat homini loqui. Propheta quoque quum multa uaticinando dixisset, nonnulla in semetipso silentio tegens ait: Secretum meum mihi. Nequaquam prorsus dubitandum est plura occulta mysteria quaedamque secreta caelestia sanctis uiris propalari per spiritum, quae profecto illis manifestari non licet, quoniam uel ad instructionem solummodo ipsorum, uel in signum testimoniumque singularis ignis innotescunt dilectionis. Verum illa quae aedificare possunt audientes, seu Dei gloriam in hominibus accrescere, quamuis reuelentur introrsus sunt (ut arbitror) cum humilitate & deuotione dicenda, interueniente nihilominus rationali causa, seruatoque congruo modo & tempore, ne forte transfigurante se Satana in angelum lucis, inter triticum seminante zizania, susceptae gratiae fructus diripiatur ab homine. Ad huiusmodi igitur euitandum pericula, informatur mens praesidentis in contemplationis eleuatione suspensi de omnibus, quae ad ipsius spectant salutem, atque discernendorum spirituum ornatur gratia, spiritu sancto utique hoc agente, atque donante, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Alij quidem datur per spiritum sermo sapientiae, alij sermo scientiae, alij fides in eodem spiritu, alij discretio spirituum. Vnde & in alio loco inquit: Non enim spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum qui a Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis. Sane hoc speciali munere redimitum esse decet, qui pontificali sublimatus est cathedra, & curam habet animarum, ut siue quum per orationis otium mente excedit Deo, seu quum per iniunctum ministerium proximorum incumbit utilitatibus, sciat discernere inter lucem & lucem, inter lucem & tenebras, inter tenebras & tenebras. Caeterum ad hoc nullus reperitur idoneus, nisi quem spiritus ueritatis intus docuerit, & repleuerit sapientia, intellectu ac consilio, feceritque familiariter uerbo per casti amoris connubiū, per depurationem mentis, per orationis assiduitatem, per iuge deuotionis sacrificium, per cordis humilitatem, atque quotidianum laudabilium actionum ascensum. Quamobrem expedit illi qui pastorale gerit officium, Dei iugiter orando astare conspectui, & nunc pie interuenire pro populo, nunc humiliter supplicare pro se, & si detur interdum Deo adherere in spiritu, debet sua uota offerre, prout idem paracletus tangendo mentem imbuerit. Ipse profecto (Paulo attestante) est, qui postulat pro sanctis, facitque interpellare Deum gemitibus inenarrabilibus. Denique qui regimini populorum spiritualiter praesert, & horum quae dicta sunt caret experientia, in suis suorumque laboribus, dubietatibus, periculis, tentationibus, ac pressuris, ad quem confugiet, quem consulat, cuius se protectioni subiiciet, aut a quo ualebit habere auxilium? Nam (sacro proclamante eloquio) Deus noster refugium est & uirtus, adiutor in tribulationibus, quae inuenerunt nos nimis. Auxilium quoque nostrum a domino, qui fecit caelum & terram. Porro ista intelligens uir ille mitissimus, qui populi Hebraeorum effectus est spiritualis pastor & rector, orationis frequentissime studio astabat in monte, ibique insistendo precibus, & cum domino tanquam amicus cum amico, facie ad faciem loquens, sua uota promebat, atque pro plebe sibi commissa ueniam intentissime flagitando, humili postulatione impetrabat a Deo, quod populi flagitia denegabat. Equidem & id ipsum dominum sibi colloquentem audiebat, erudientem utique illum qualiter populum regeret, iudicium inter uirum & uirum faceret, sacrificia ordinaret, sacerdotibus, leuitis, caeterisque ministris deputandis officia diuideret, arcam foederis institueret, holocaustomatum uasa faceret mundari, uniuersaque perficeret, quae diuino cultui ipse dominus uolebat esse disposita. Factum quippe est, ut Dei ac populi fieret mediator, & decalogi legem digito Dei in tabulis lapideis exarata accipere mereret, secuturis pastoribus transmittens exemplum, ut assuescant & ipsi orationis cacumen ascendere, & in illo coram Deo astare, & pro populo diuinum suffragium impetrare, pro se quoque sanctarum postulare intelligentiam scripturarum, atque sapientiam ad erudiendum regendumque plebes sibi commissas. Quis enim ualet per se ipsum persolvere debitum pastoralis officij, nisi introrsus sit imbutus, in spiritu roboratus, atque directus? Porro quum negocium hoc humanam superemineat sufficientiam, ponant qui praesunt, omnem spem in domino, iactent suos cogitatus in illo, poscantque ab eo, quod sibi ad hoc utiliter peragendum necessarium esse cognoscunt. Hauriant libibundo corde de thesauris sapientiae, orationis instantia disciplinam morum, quam seruent, inebrienturque ab ubertate

EE 4 eius,

eius, & torrente uoluptatis illius, quatenus quadam spiritus sobrietate sic ebrj descendendo ad plana, ac proximis ministrando eructent uerbum bonū, uitā uerba, & documenta salutis. Erunt quippe tunc sic confortati in spiritu, cōstantes ad perferendū, nedū proprios, uerum etiam aliorum labores, & ad tolerandum quæuis aduersa, atq; resistendum diabolo & tentationibus eius. Fallitur profecto quisquis opus hoc periculosum & grande absq; deuotionis pabulo, & orationis præsidio (prout decet) cōsummare se posse putat. Lassatur prorsus in opere, & in uia deficit, si ab interna maneat refectione ieiunus. Quamobrem rectores animarum summi pastoris Christi uestigia imitentur. Interdum nanq; declinent tumultus hominū, fragoresq; exteriorum actionum, quæ proculdubio distrahunt animū, & rapiunt per diuersa. Redeant uerò ad se, & subeant orare in monte, post cuius utiq; orationis exercitiū denuo reuertātur ad opus, quatenus pro spiritali consolatione percepta in labore sint alacres, sint in administratione solliciti, & in omni sua exercitatione deuoti. Vicissim quippe sibi famulantur actio corporalis, & deuotio mentis, & pariter ab ecclesiasticis debent pastoribus exhiberi. Sanè in ueteri testamento legimus Iacob geminas germanas habuisse uxores, quarum altera uidelicet Lia deformis erat, & oculis lippa, sed fœcunda. Rachel uerò pulcherrima, sed sterilis, & tamē earum uir quamuis iuniorem diligeret arctius, utrarumq; nihilominus amplexibus utebatur. In nouo quoq; testamento sorores fuisse nouimus Mariam & Martham sanctitate plurimum cōmendatas, quarum utiq; altera fideliter actionis ministerio intendebat: Maria autem deuotionis ocio inhærebat, & tamen testante euangelio ambarum opus dominus Iesus uerbo cōmendauit & factū, ut uidelicet sciat ecclesia, nec interiorem exercitationem Mariæ sine Marthæ ministerio plenam, neq; Marthæ studium absq; spiritali Mariæ gustu esse posse perfectum. Non igitur sufficit prælato & curam animarum habenti, neglecto deuotionis affectu plebis ministerio sine intermissione insistere, quū & ipse debeat sabbatizare pro se, neq; expedit illi sic intendere sibi, ut proximorum utilitatibus postponat incumbere, quum pastorale officium sit animam suam pro proximi salute exponere. Dei itaq; & proximi qui spiritali præest regimini, opus est ut sit caritate succensus, nec non interiori ac exteriori exercitatione ornatus, quatenus cōtemplationis alis per amorem Dei eleuetur ad summa, atq; per dilectionem proximi compassionis motus, prudenter descendat ad ima: ita duntaxat ut in omnibus quæ laudabiliter agit, non proprium, sed diuinum quærat honorem.

Quod graue sit crimen aliena furari, quamq; detestabile honorem Dei & gloriam hominum sibi uelle præripere. Cap. XII.

Exod. 20

Non mediocre inter cætera cognoscitur esse delictum, quū quis res furtiue diripit alienas: nam lex diuina prorsus hoc prohibet dicens: Nō furtum facies. Leges quoq; municipales maxima cum austeritate hoc uerant, uariāq; transgressoribus infligunt supplicia. Mandat quippe unumquēq; de eo quod possidet esse debere contentū, atq; de proprio, non de alieno, se sustentare stipendio. De labore & in sudore uultus tui (inquit sermo diuinus) & non de alieno uesceris pane tuo. Nempe de ære aliorū, non de suo uitā suam alere desiderat, qui fraudulēter aliena furat, meritoq; duplici est cōtritione plectendus, dū diuinæ pariter & humanæ præuaricator est legis. Porro si imperiales humanæq; leges aliena minime deprædari prohiberēt, quāta homicidia, quotū in hoc seculo oppressiones quotidie fierēt? Quis posset in laboribus proprijs esse secutus? Quis sine animi perturbatione, mortisq; metu solitarius habitare ualeret? Nempe in ciuitatibus, in castris, in foro, in ruribus, in nemoribus tremenda imminerent pericula, undiq; discurrerent prædones, die noctūq; insidias pararent, ut in uaderent, diriperēt, percuterent, necarēt. Nā si legib. cōminantibus, præcipientibus, punientibus, ista scelesti quicq; perpetrare nō cessant, quid fieret, si absq; ulla impunitate homines arbitrantur sibi ista licere? Laudabili proinde a Deo, & ab hominibus æquitate sancitum est, ut nullus quoquo modo auferre aliena præsumat, quatenus facultates suas intrepide quisq; possideat. Laborare, serere, terræ fructus colligere, artificia usui humano necessaria exercere, negotiationes licite facere, ac etiam incumbente necessitate medicare, mandat leges atq; concedunt, ut retrahant homines a rapinis, & furtis. Nam quæ admodum grande malum est alienam substantiā rapere: ita laude dignissimū de labore proprio,

A proprio, iuxta cuiusq; conditionē, quotidianū uictum cum temperantia quærere. Labores (inquit Propheta) manuū tuarum quia māducabis, beatus es, & bene tibi erit. Cæterum sicut magna fruitur pace, qui suis sumptibus propriaq; industria uiuit, ita econtra diuersis anxietatibus cōmunibusq; terroribus perurgeat quicunq; nititur rebus sublati se damnabiliter sustentare. Habet profecto intus accusatorē & testē, qui nunq; dormitat, nunq; eum quiescere sinit. Nūc ruborē immittit, nūc metū, nūc laqueo, igne, ferro, nūc supplicijs illum terret æternis. Sicq; fit iusto iudicio Dei, ut nec quietus, nec ualeat in se esse securus. Nec ab re. Nam uirtutis fructus gaudiū, & uita, uitiorum autē confusio atq; interitus. Sed & modicum cum honestate acquisitū, multæ iusto diuitiæ sunt, opes uerò immensæ cōgregatæ cum fraude & furto, peccatori egestas & pœna. Modicū quidem est melius (inquit Propheta) iusto super diuitias peccatorum multas, utiq; cum iniquitate adeptas. Clamāt quippe eorū scelera ad Deum, uociferant uehementissime calamitates egenorū, quia raptoribus calumnias patiunt, & introeunt eorū uoces in aures domini Sabaoth, qui oppressorū semper est consolator atq; defensor, opprimentū uerò ac aliena diripientū insecutor & redditor. Insequitur enim illos conscientia stimulis, supplicij metu, tentationū aculeo, infirmitatisq; flagello, ut se agnoscant, cōpungant, eosq; cōuertat & puniat. Reddit autē, non cōuerfis, & in sua iniquitate perseuerantibus, interdū quidem temporalē confusionē, in fine uerò damnationē perpetuā. Cæterum si tantorum criminū effectus est obnoxius coram Deo, dupliciq; pœna mulcendus, qui terrenā proximi sui substantiā furtiue surripit, uel uiolenter extorquet, quanti sceleris arbitrandus est reus, qualitate animaduersione in hoc seculo pariter & in futuro æquissime feriendus, qui diuinum furari præsumit honorē, & quod solius est Dei sibi ipsi nequiter uendicare conatur? Sanè huiusmodi tenebrarum principem imitatur, qui testante Propheta in corde suo ausus est dicere: In cælum ascendam, super astra cœli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Imitatur, inquam, illum, qui dominum Iesum Dei filium dum tentare auderet, uniuersam mundi exhibuit gloriam, atq; ab eodem se adorari poposcit dicens: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Vnde ilico repercussus audiuit: Vade retro Satana, scriptum est, Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Illius quippe temeritatē repulit sanctarum autoritate scripturarū, & quæ adorare debeamus, cuius nostræ seruitutis obsequiū impendere, illum reprimendo nos docuit. Non igitur licet nobis in hac peregrinatione honorē appetere, non licet (inquā) gloriā temporalē ambire, quū scriptum sit: Regi autē seculorum immortalī, & inuisibili soli Deo, honor & gloria in secula seculorum, Amē. Nempe nescit Deum, & semetipsum prorsus ignorat, qui ante oculos hominū honorabilis apparere desiderat. Vtiq; si sciret Deum a quo omnia, per quæ omnia, & in quo omnia, qui uniuersa quæ sunt, fecit ex nihilo, cuius cuncta famulantur arbitrio, & quæ angelorum, archangelorūq; innumerabilis colit exercitus ipsi soli deferri cōcupisceret, ipsumq; corde uenerādo, & ore laudando timeret. Deniq; si semetipsum agnosceret, profecto se humiliando deprimeret, neq; præ sui cordis cōfusione oculos ad cælū leuare præsumeret, quemadmodū publicanus ille euāgelicus, qui reatus sui cōpunctione perterritus, pectus suam percutiendo dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori. Non enim potest non gemere, neq; honorem prætereuntem nō fugere, qui propriæ infirmitatis est conscius, propriæq; cōditionis est gnarus. Quomodo (quælo) ualet se continere a gemitu, qui mentis oculos in semetipsum reflectens uidet se densissimis ignorantia reuolutum in tenebris, diuersarum cupiditatū irretitum uinculis, noxiarum cogitationū agitatū procellis, uarijs tentationū perturbatum generibus, atq; innumerabiliū delictorum uinculis astrictum. Qua, inquā, ratione humanæ laudis gaudebit attolli fauoribus quisquis conditionis suæ initium cōsiderare studet & finem? Sanè homo in peccatis natus de uilissimo conceptus est semine, productusq; in lucem in huius peregrinationis calamitatibus plorando se inuertur astrictum. In ipso si quidem sui ortus primordio, sicut rationis, ita usu caret sensuumq; membrorum officio, adeo ut alieno in omnibus indigeat suffragio gubernari. Nullum profecto inter quadrupedia, atque reptilia ad se tuendum illo minus est ualidum, & ad se nutriendum minus est aptum, atque ad se mouendum minus est forte. Si esurit, si sitit, si dolet

doler, si patitur, si aliquo naturæ solatio eget uagiendo lacrymas fundit. Nā necessitatē suarū eiulatus, & fletus indices esse probantur, sicq; fit, ut pedetētim crescente eadē corporis magnitudine pariter augeat & pœna, multiplicētur ærūnæ, passiones crebescāt, ingementur mala, incōmoda grauiora emergant, donec suprema ueniat dies, in qua (uelit, nolit) debitum humanæ conditionis exoluat. In illa quippe die, quā uana omnis corporis pulcritudo, quamq; fallax sit seculi huius prosperitas, absq; rationis ambiguitate percipitur. Nā repente corporis totius elegantia, faciei decor, flos iuuentutis, incolumitatis bonum furripitur. Caligat quoq; uisus, auditus obturatur, odoratus deficit, amittitur gustus, languet tactus, membrorūq; cæterorū debilitat usus, atq; uno eodēq; momento uniuersa corporis species tanquam arbor pulcerrima fructus, florumq; amœnitate foecunda præciditur, & efficitur, quod paulo ante mouebatur, diligebatur, amplexabatur, cadauer foetidissimum, uisui horribile, exercitationi immobile, plenum squalore, pallore respersum, non reseruatiōi, sed etiam ab amicis & propinquis uoluntarie sepultura tradendum. Porro humani corporis conditionem, prosperitatem, & finem dominus insinuare uolens, inquit ad Prophetam, Clama, & dixit: Quid clamabo? Et dominus iterum: Omnis caro foenum, & omnis gloria eius tanquam flos foeni. Exiccatum est foenum, quia spiritus domini sufflauit in illud. Vere exiccatum est foenum, & uere foenū est populus. Nempe quemadmodū exiccato foeno marcescit ipsius foeni pulcritudo florumq; redolentia: ita deficiente humano corpore, mundana illi deficit gloria, uestimentorum cultus, gemmarum pompa, diuitiarum iactantia, generosa soboles, popularis fauor, dignitatum fastus, regni ambitio, imperandi autoritas, præsentium eminentia, atq; dominantium honor. Tunc quippe luce clarius patet, quam breue id fuit quod repente transiit, quam contemptibile quod in puncto aruit, quam detestabile quod mors abstulit, quam uel instabile quod uelut umbra aufugit. Tūc, in quā, carnaliū amatorib. uoluptatū, terrenarūq; cupidis facultatū, ac apparentiū honorum sectatoribus innata clamat ratio, ut quandiu uiuunt, & operari licet, sapiant seculi istius uitare fallacias, intelligant quoq; qualiter Deo seruiēdo spirituales ualeāt prælibare delicias, atq; in sensu cordis studeant, quæ præparata sunt impijs, æterna prouidere, & deuitare supplicia. Quam obrem beati proculdubio illi censendi sunt, in quorum cordibus splendor gratiæ celestis effulgens fugat tenebras, & lumen Dei suiq; cognitionem infundit. Ii proculdubio quandiu in hoc lumine, ueritatis aspiciunt lumen, nec uitæ huius irretiuntur blanditijs, neq; cuiuscunq; dignitatis subuertuntur illecebris. Hoc quippe lumine quamuis omnes in regimine constitutos, præsertim tamen ecclesiasticæ dignitatis uiros decet esse repletos. Non enim cathedra pastoralis officium est honoris, sed oneris, non securitatis, sed periculi, non quietis, sed laboris, non terreni cōmodi, sed spiritualis, non temporalis premiij, sed æterni. Propterea quod humanæ laudis, quod uulgaris opinionis, quod transitoria gloriæ, quod momentanea est consolationis ab ijs qui præsent, forti contēnendū est animo, atq; honoris Dei studio uiriliter insistēdum, priuato prorsus honore semoto. Nam fures & latrones ex ministerio sibi iniuncto gloriam propriam ex eodem uendicare conantur. Verum maxime infidelitatis indicium est in hoc ærumnosæ peregrinationis decursu de quotidianis laboribus, sprete Dei gloria, laudes expectare humanas, quum scriptum sit: Deus dissipabit omnia ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos, Nempe qui huiusmodi errore ducuntur, a fide alieni esse arbitrandi sunt, quemadmodum dominus Iesus Phariseis protestatus est: Quomodo (inquit) potestis uos credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ a solo Deo est, non queritis? Non enim simul conuenire potest, ut quis honorem Dei, & sui querat. Sibi hæc omnino aduersantur. Cæterum si totus honor Deo tribuitur, cuius profecto est, quæ, oro, portio de eodem debetur homini? Attamen si forte aliquid agat, quod sit laude dignum, id prorsus non est suum, neq; ualet ex se, sed ex singulari dono ipsius, qui dedit illi, ut possit. Ipsum donorum largitorem audiamus dicentem: Sicut palmas non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis, quia sine me nihil potestis facere. Paulum quoque apostolum eadem confidentem intelligamus: Non possumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemq;: Quid enim habes, quod non accepisti, & si accepisti,

A pisti, quid gloriaris, quasi non acceperis: Porro qui quod habet accepit, illi utiq; debet honorē exhibere & gloriam, a quo habet quod habet. Quamobrem non sine detrimento nostro, atq; diuini honoris præiudicio possumus quicq; tractare de nostro, quū nedum laudabilia opera, si qua nobis sunt, uerumetiam nos non simus nostri, sed illius a quo facti sumus, per quem sustentamur, in quo uiuimus, de cuius bonitatis plenitudine gratis percepimus gratiam, qua operante, & cooperante perficere ualuimus bonū, quod egimus, cuius etiam lauacro mundati, precioq; gratificati, atq; redempti, dicēte Apostolo: Empti estis precio magno, glorificate et portate Deum in cordibus uestris. Glorificate, ait, Deum, non uos. Quid uerò mirum si Deum glorificare debemus, non nos, quū ipse unigenitus Dei filius dominus noster Iesus Christus de seipso dicat: Ego nō quero gloriam meam, est qui querat & iudicet. Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quem uos dicitis, quia Deus uester est. Et idem: Pater (inquit) uenit hora, clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te. Clarifica me tu pater

B apud temetipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset apud te. Nusquam reperies dominum Iesum glorificasse seipsum, sed semper gloriam referre patri, quamuis patris honor & gloria sit etiam filij, qui est coæternus, consubstantialis, & coequalis ei, qui initialiter genuit illum. Pudeat itaq; hominem, qui est terra & cinis, putredo & uermis, se extollere, & in presenti seculo gloriam querere, quum ille qui Deus est, in diebus carnis suæ quandiu cum hominibus conuersatus est, omne humilitatis exemplum, uoluntariumq; honoris ac mundi contemptum in habitu, in sermone, in moribus, & in omni sua conuersatione exhibuit, ut suis daret formam uirtutis, discerentq; ab illo nō appetere honoris altitudinem, quæ elatos deiecit in profusum abyssi, sed humilitatis uiam, quæ utiq; in futuro humiles exaltat in cælis. Huius itaq; spiritualis disciplinæ eruditus magisterio domini præcursor quum tātā esset sanctitatis, ut Christus existimaretur a multis, interrogatusq; utrum esset Helias, an propheta, noluit affirmare quod illi erat honoris aut famæ, sed tantum: Ego, inquit, uox clamantis in deserto, parate uiam domini. Quid

C hæc responsione humiliter: & quid uerius? Testimonium uerò domino perhibens, omnemq; illi honorem reddere uolēs, ait: Qui post me uenturus est, ipse est qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, ut soluam eius corrigiam calceamenti. Qui habet sponfam sponsus est, amicus autem sponsi qui stat & audit eum, & gaudio gaudet propter uocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo uenit, super omnes est, & quod uidit & audiuit, hoc testatur, & testimonium eius nemo accipit. Vniuersa quippe hæc ad gloriam & laudem Christi, suæq; humilitatis custodiam protulit. Paulus quoq; Apostolus in cunctis suis prædicationibus & epistolis, Christi non propriam annunciabat gloriam. Vnde & dicebat: Non enim prædicamus nosmetipsos, sed dominū Iesum, nos autem seruos uestros propter ipsum. Hinc est quod tanta cum autoritate tanquā seruus legitimus, ac fidelis paranymphus coram regibus, principibus, & populis non expauescens uincula, carceres, uerbera, nomen domini prædicabat. Quamobrem non in honoribus, non in hominum laudibus, non in uirtute miraculorum, non in secretorū celestium reuelatione, neq; in spiritualium abundantia charismatum, sed in infirmitatibus suis gloriabatur, quemadmodū ipse testatur dicens: Si gloriari oportet, nō expedit quidem. Libenter tamē gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi, propter quod complaceo mihi in infirmitatibus meis, in contumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustijs pro Christo. Totus namq; inhærebat Christo, totamq; uitam suam Christo dedicauerat, propterea fiducialiter aiebat: Mihi uiuere Christus est, & mori lucrum. Quare absit mihi gloriari, nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Cæterum non solum Pauli, sed si omnium sanctorum gesta uel dicta percurras, neminem illorum inuenies priuatam quaesisse gloriam, aut popularia huius mundi præconia, sed tantum Dei honorem, illiusq; propagationem laudis & gloriæ, atq; spirituale salutem animarum. Huic tamen nequaquam aduersatur sententiæ, si quidam sanctorum uisi sunt propria zelasse famā. Id uerò minime propter se egerunt, sed prorsus pro gloria Christi, ut uidelicet in ipsis nō minuere gloria Dei, quæ aliquantulum minorari uideat in terris, quādo ijs qui ab hominibus lumen esse

esse creduntur, & per iustitiæ incedere semitas, ex operibus minus rectis, seu ex oborta infamiae macula ab illis, qui exteriora iudicant, tenebrae esse arbitrantur. Hinc est quod accuratissime sancti & amici Dei famam suam impollutam laudabiliter cōuersando cōstodire conantur, non (ut dictum est) pro seipsis, sed pro honore Dei, proximorumque salute. Qui utique aedificant in bono, & promouentur ad bonum, considerantes commendabilia acta eorum, atque diuinam laudant bonitatem, quae praestat homini unde ipsa laude tur. Nam et ueritas in Euangelio hoc insinuare uoluisse uidetur, quō dicit: Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, et glorificent patrem uestrū qui in caelis est. Petrus quoque inquit: Conuersationem uestram habentes bonā inter gentes, ut in eo quod detractant de uobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus, uos considerantes glorificent Deum & patrem in die uisitationis. Claret igitur perspicue, quod omnes qui ambulant in ueritate, & Deo in cordis simplicitate famulantur, non propriā ex ijs quae laudabiliter agunt, querunt gloriam, sed cōditoris sui, de cuius utique munere agnoscunt se irreprehensibiliter uiuere. Alioquin nec sancte neque laudabiliter uiuere dicendi sunt, imō potius inique & damnabiliter, si operis sui mercedē in ore instituunt laudantiū. Vnde Apostolus in se & de se detestans ait: Si adhuc hominibus placere, Christi seruus non essem. Falluntur prorsus qui aliter sentiunt, tribuuntque homini quod solius est Dei. Homo quippe boni instrumentū est operis, artifex autē solus est Deus. Loquebatur Apostolus Paulus sapientiā inter perfectos, sapientiā utique nō huius seculi, sed in mysterio absconditam, quam nemo principū huius mundi cognouit. Nunquid ipse Proximus minime. Nam instrumentum erat. Artifex uerō quis? Vera sempiternaque Dei sapientia dominus Iesus, sicut idem Apostolus fatetur: An experimentū, inquit, queritis eius, qui in me loquitur Christus. Locuti profecto sunt prophetae, locuti sunt Apostoli, sanctique doctores, operati etiam sunt sancti martyres & amici Dei mirabilia, & quae humanae uirtutis omnem transcendunt facultatē, sed in ipsis & per ipsos Christus, qui est Dei uirtus & Dei sapientia. Virtus, inquam, in operando, sapientia autē in loquendo, ut uide licet ipse sit omnia in omnibus tanquam caput in corpore, & uita in homine, quatenus qui gloriatur, in domino gloriatur. Quamobrem si qua laus, si qua uirtus, si qua ueritas, si qua bonae famae opinio reperitur in homine, totum ascribendum est praesentiae Christi, gratiae, uirtuti, bonitati & sapientiae eius, qui agit in homine, quicquid in ecclesia redolet sanctitatis odorem. Quod Paulus intelligens ait: Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco. Non autem pariformiter: nam alijs odor uitae ad uitam, alijs odor mortis ad mortem. Vita, inquam, ijs quae aedificantur, glorificant Deum, & salui fiunt. Mortis uerō ijs qui pereunt, qui scandalizantur, detrahunt, uirtutumque opera interpretant non recte, & unde debuerant reformari ad bonum, inde deteriores fiunt. Vide, quae so, odorem fragrantissimum factum utique iudaeis, alijs odorem uitae ad uitam, alijs odorem mortis ad mortem, dominum dico nostrum Iesum Christum. Miracula faciebat, loquebatur caelestia, & tamen alij dicebant quia bonus est, alij uerō non, sed seducit turbas. Nec mirum si hoc iudaeis contigit, qui carnales erant, & secundum carnem de Christo sapiebant, quando etiam discipulis id legitur accidisse. Quum enim ipse dominus corpus suum in cibum ad manducandum, & sanguinem suum in potum ad bibendum sub specie panis & uini se daturum polliceretur, multaque de ipso sacramento altaris loqueretur, quae spiritaliter intelligenda erant, nonnulli eorum qui audiebant, & secundum carnem sapientes non credebant, scandalizabantur, sicut scriptum est: Ex hoc (inquit Euangelista) multi discipulorum abierunt retro, & iam non cum illo ambulabant. Odor namque bonus istis non credentibus factus odor mortis ad mortem, credentibus autem hic odor fuit odor uitae ad uitam. Vnde discedentibus incredulis, quum ad duodecim dixisset dominus, an & ipsi uellent abire, refert hoc suauissimo odore uitae, ad uitam responderunt: Domine ad quem ibimus? Verba uitae aeternae habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. Nam quemadmodum de singularissimo odore, sacratissimoque refectiois alimento perierunt infideles, ita qui ueris promissionibus aeternae sapientiae cordis assensum fide praebuerunt, illius odore recreati, pio affectu, uitam in se percipere meruerunt aeternam. Verum quum nemo sit tam sanctae conuersationis, tamque irreprehensibilis uitae, ut non etiam de ipsius bonis operibus scandalum patiatur, superest ut quisque

A & potissimum praelati, quorum cōuersatio delata ad publicū tanquam lucerna super candela brū ecclesiae cōstituta, omnibus debet in exemplum lucere uirtutis, studeant omni qua ualeat industria, morū grauitate nitescere, quatenus pro bonis eorum actibus. Deus laudetur in illis, & dominicae oues quotidiana aedificentur, in meliusque proficiant, atque in ipsis ueluti in speculo agnoscant quid agere, quidue illas sperare oporteat.

Quod praeteritorum laudabilia gesta uirorum, plurimum proficere cupientes ad uirtutum prouocent.

studium.

Cap. XIII.

Quantum excitent ad uirtutum studia, uirtutum exempla eos qui Deo placere uolunt, atque uirtutibus ornari peroptant, quisque sapiens sufficienter intelligit erigitur namque humana fragilitas, & opportunē corroboratur in opere exemplis maiorum, atque quotidie animatur ad melius praeteritorum patrum rememoratione uirtutis. Hinc factum est diuinā dispensatione clementiae, atque humane excitatione prudentiae, ut tam solerter, tamque copiose probatissimorum tradita sint memoriae gesta uirorum, adeo ut in quolibet uirtutis genere laudabilia reperiatur exempla quam plurima, quibus ad eadem imitandum plurimum exhortentur, qui audiunt. Taceo interim de ijs qui extra ecclesiae gremium fuerunt, & de illis etiam qui unius summi & ueri Dei fide recta caruerunt, quorum eximiorum operum praeconia ab eruditissimis, famosisque uiris penē innumerabilia miro eloquentiae, & narrationis ordine exarata sunt per librorum uolumina. Quis (oro) potest calamo uel lingua exprimere fidei lumē, longanimitatē spei, ardorem caritatis, cordis innocentiam, iustitiae zelum, hospitalitatis studium, amorē fraternitatis, pudicitiae constantiam, tolerantiam laborum, animi mitatē, dilectionē inimicorum, patientiae robur, humilitatis exempla, loquendi autoritatē, integritatem morū, uitaeque perfectionem iustorum, qui Deo tota mentis intentione placere studuerunt? Discurre & perlege sacrarum paginas scripturarū, & intelliges exigua & indigna eorum laudibus esse quae dicuntur, & sanctis illorum operibus multum imparia. Sunt namque uenerandae imitandaque ipsorum uirtutes in literis annotatae, tanquam luminaria in opaca noctis caligine uia toribus exposita, qua sine offensione pergere, & ad quem suae peregrinationis finē intentionē suā sistere debeant. Quis uero per ignota itinera nocturno tempore, ferisque ad praedā capiendū discurrentibus, ualet absque luce, & comite perambulare securus? Quotquot enim nati sunt, aut quotidie nascuntur in hac regione mortalium, ingrediuntur ut aduenā prorsus ignari uiarū, & rationis inexpertes, quorum uidelicet initium uitae principium est peregrinationis & mortis. Nam tot passibus, quisque tendit ad mortē, quot diebus & horis uigetatur ad uitā, a qua profecto lege nullus cuiuscunque sit dignitatis, atque conditionis excipitur. Pariter omnes crescendo decrescunt, & cōmorantes in tenebris proficiendo deficiunt. Quid (quae so) est praesens haec uita, nisi tenebrarum locus & mortis? Sic namque scriptum legimus: Illuminare ijs qui in tenebris & umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Beatus hic senex gradæuus & sanctus his paucis multa completitur. Illuminari quippe fraternae perditionis compassione permotus postulat per caelestis aspirationis gratiam eos, qui in huius peregrinationis degunt tenebris, atque mortis spiritualis perambulant tenebras, ut praecua sapientiae luce, sublatoque obice originalis delicti in uiam pacis gressus dirigere queant. Prudentissime satis uitam istam non tenebrosam, sed (quod deterius est) tenebras appellauit. Non utique priuatione uisibilis lucis, sed intelligibilis ueritatis. Ex quotidiano quippe uisibilis solis ortu, & decursu ipsius ad occasum adeo illuminosa esse probatur, ut alio nequaquam indigeat lumine. Ceterum ex inordinatis hominum moribus prorsus conuincitur ueritatis luce carere. Da (obsecro) hominem non interno irradiatum ueritatis splendore, & perspicue intelliges ipsum esse ignorantiae summā densitate repletū. Videbis (inquam) illum gaudere, quum prospere eidem in delictorum perpetratoe succedit, quum proximū suum callida suggestione supplantat, quum abūdat diuitijs, attollitur honoribus, uoluptatibus fruitur, popularibusque fauoribus demulcetur. Maximū quippe hoc spiritualis est indicium caecitatis, quādo quis temporalibus prosperitatibus laetus, immemor efficitur futurorum. Discute singularum opera huius seculi oblectamenta sectantium, & proculdubio intelliges ipsos errare ut caecos, captiuos duci ut seruos, de propria perditione nil formidare ut fatuos, atque de futura uita nihil cogitare ut mortuos. At uerō si qui sint (quamuis pauci compa-

Laur. Iustin.

FF ratione

ratione ceterorū (qui per uiam rectā incedant, nemini nocere studeant, perhorrescant scelera, & quam ueritate aduersa perferant, mundi blandimenta despiciant, uisibilia cuncta contemnāt, ignitoq; cordis affectu prēmia æterna cōcupiscant. Non hoc utiq; ab ipsis quasi ex ipsis, sed ex infuso in ipsos agitur lumine, quo uidelicet disponente, dirigēte, & perficiente de tenebris transferunt ad lucē, luxq; sunt in domino, dicēte Apostolo: Ful-
 Eph. 5
 stis aliquando tenebræ, nunc aut lux in domino, ut filij lucis ambulate. Fructus autē lucis est in omni bonitate, & iusticia, & ueritate. Patet igitur quod quemadmodū uita præfens sine lumine solis uisibilis nox est: ita deficiente in cordibus hominū luce ueritatis, ipsa eorū uita illis tenebræ, & mortis umbra discenda est, in qua profecto quamdiu absq; hac luce sunt, tenebræ sunt, & tenebrarū filij, propterea nihil meritorij, nihil Deo possunt facere gratum. Quamobrē clementissima Dei maiestas, quæ ex sua insita bonitate neminem uult perire, quin potius cupit (quantū in ipsa est) omnes ad agnitionē, & lucem peruenire ueritatis, quamuis ab initio creaturæ rationalis ipsam spiritualem cōmunicauerat lucem, per amplius tamen in temporis plenitudine, dum mediū silentiū tene-
 rent omnia, & nox, id est obscura ignorantia diuinæ miserationis, atq; præclarissimæ ue-
 ritatis totū occuparet orbem, omnibusq; repletet iniquitatibus, ipsam lucem uerbū & sapientiā suam de regalibus sedibus, & throno gloriæ suæ misit in terras, ut sua uniuersas tenebras de cordibus electorū fugaret præsentia, non quidem manifestandā sicuti est ob nimij suæ diuinitatis fulgorē, suæq; incōprehensibilis eminentiā claritatis, sed hu-
 manitate obiectā atq; uelatam, ut magis à mortalibus capabilis fieret. Tanta siquidem ex ipso mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu lux miraculorum caelestium, disciplinæ uirtutū, spiritualis magisterij, grauitatis morū, doctrinæq; singularis emicuit,
 2. Cor. 3
 ut merito completū esse uideretur, quod longe ante ore prophetico fuerat dictū: Gen-
 tium populus qui habitabat in tenebris, uidit lucem magnā. Sedentibus in regione um-
 bræ mortis, lux orta est eis. Magna profecto lux ipsa incarnata sapientia dicta est, quæ diuinitatis suæ splendoribus opacam cognitionis Dei, legaliumq; iudiciorū repulit no-
 stem, quæ totum caligine sua tenebrosum fecerat orbem. Magna (inquā) ipsa lux, quæ
 profecto (quantū in ipsa est) illuminat omnē hominem ueniētē in hunc mundū. Nam
 Bar. 3
 quotquot lucē mundo dederunt, siue per doctrinæ rudimenta, seu per conuersationis
 sanctimoniam, aut ex miraculorū exhibitione, ab ipsa incōmutabili ueritate perceperunt
 lumen, & ad ipsius gloriā illuxerunt, sicut scriptū est: Stellæ (inquit Propheta) dederunt
 lumen in custodijs suis, & lætatae sunt, uocatae sunt, & dixerunt, adsumus, & luxerunt ei
 cum iucunditate qui fecit eas. Repleuit itaq; ipsa æterna sapientia ueritatis suæ splendo-
 ribus spirituale firmamentū ecclesiæ intellectualibus stellis, atq; rutilantibus, quatenus
 sanctitatis radios effundant de se in cordibus carnaliū delictorum tenebris inuolutis, &
 illis ueritatis uiam, ac iustitiæ semitas exemplis suis, salutaribusq; exhortationibus insi-
 nuent, quibus mediantibus ad uitam perueniant sempiternā, atq; ad lucem inaccessibi-
 lem ueritatis. Ordinatissima quippe hoc factū est lege caritatis, ut qui ipsam diuinā sa-
 pientiæ lucem, sicuti est, nec pro infirmitate carnis, neq; pro libito uoluntatis intueri ua-
 lent, saltem stellarum spiritualium luce comitante per obscuram noctem præsentis ui-
 tæ gradientes, & inimicorum inuisibilium insidias, & intellectualium latebras bestiarum
 euadere, atq; agnoscere queant, nec non in ipsis tanquam in clarissimis speculis pro-
 prias possint infirmitates inspicere, errata corrigere, bonaq; inchoata perficere. Nam
 quemadmodū ipsa ueritas & sapientia (sicut legitur de illa) candor est lucis æternæ, &
 speculum sine macula, splendor diuinæ bonitatis, & imago claritatis illius: ita sancti &
 amici Dei per uinculum amoris sincerissimæ caritatis, per ipsam & in ipsa effecti sunt
 lux, atq; eandem operibus imitando, speculū quoddā perfectionis eius apparent. Verū
 ex grauitate morū, eloquiorū sapientia, sensuq; puritate quidā gratiæ supercaelestis, ac
 infusi luminis, insitæq; bonitatis in eis splendor effulget, & quædā spiritualis imago futu-
 ræ uitæ, & felicitatis æternæ, quæ ex interioris hominis reformatione procedit, de qua ui-
 2. Cor. 3
 delictet spirituali reformatiōe lucis, & gratiæ inq; Apostolus: Nos aut reuelata facie glo-
 nam Dei speculantes trāsformamur de claritate in claritatē, tanq; à dñi spiritu. Optimè
 igit in morib. elucet sanctorū gratia, doctrina & diuinitas Christi Dei & dñi nostri, eo
 perspicacius, quod perfectius degunt. Ideoq; cōgrue satis in ipsis ueluti in nobilioribus
 membris

A membris mystici corporis domini, & lucidioribus stellis ecclesiæ debemus uitæ nostræ
 exemplū capere, utpote qui Deo famulatur interior, nobis uerò fulgēt exterior. Illorū
 siquidē uirtutes & opera ad utilitatē scripta sunt posteriorū, atq; rationabiliter memoriæ
 cōmendata, quatenus testimonio ipso Christianæ religionis clarescat ueritas, atq; eorū
 dē exemplo nutriat incipientiū teneritudo, & roboret soliditas perfectorū. Ex hoc itaq;
 factū est cunctis fidelibus singulare documētū, ut quisq; inueniat spirituale pabulū, quo
 regetur & crescat. Nēpe si quis uirtutū desiderio flagrans cupit esse pfectus, apostolorū
 apostolicorūq; uirorū gesta cōsideret, eorū fidei cōstatiā, cōreptū seculi, caritatis zelū,
 salutis animarū cōmēdabilē affectū, prædicationis autoritatē, orationis instantiā, amo-
 rēq; martyrij: & inde hauriet unde accendatur, atq; proficiat. Verū si quis corporis infir-
 mitate attritus, uel tentationū aut tribulationū doloribus fatigatus, nec impatientia fra-
 ctus, neq; animi pusillanimitate depressus est, & ex hoc magnum se corā Deo esse arbi-
 trat, perlegat tolerantia, & acerbissimas gloriosorum martyrum passiones, & omni-
 B no propriam deponet æstimationem, fietq; corde humilior, atq; ad æquamiter aduer-
 sa sustinendum magis magisq; constans. Deniq; si cui placet mentis puritate, integritate
 corporis, pudicitiaq; candore nitescere, cogitatione inspiciat sacrarum uirginum sus-
 cundos exercitus, ex ipsisq; maximam agnoscat extitisse numerositatem, quæ ignē, fer-
 rum, bestias, uincula, pertulerunt & carceres, ne uirginalem quam Christo domino con-
 fecrauerāt, amitterent puritatē. Harum siquidē mirabilibus exemplis, honorabilibusq;
 triumphis excitabitur uehementer ad amorem continentia, castimoniamq; pudorē. Po-
 stremo si quem delectat moribus laudabilibus esse ornatum, atq; uirtutum exercitatio
 insignem, sanctorum præsulum intueatur in speculo. In ipso plane agnoscat, quod de-
 be-
 at seruire Deo, qualiter cum hominibus cōuersari, qua mēsurā corpus atterere ieiunijs,
 macerare uigilijs, quibus sit studijs propriam componere uitam. Equidem in illis totū
 us elucet forma uirtutis, caritatis flamma, puritatis decor, humilitatis norma, despectus
 diuitiarum, paupertatis amor, spei gaudium, fidei lumen, & quædam præcipuæ sanctita-
 C tis imago. Nihil prorsus in eorum conuersatione reperies incōpositum, nihil reprehē-
 sibile, nihilq; inordinatum. Verba quippe ipsorum plena sunt sapientia, summeq; discre-
 tionis sale cōdita. Corporales quoq; eorum sensus prudentissima sanctæ grauitatis astri-
 cti tenebantur custodia, ne per illos ad animam spiritualis introire posset interitus. Lu-
 gebant insuper tanquam ueri pastores, sicut propria: ita populorum facinora. Exhorta-
 bantur pigros ad pugnā, & desidiosos ad uirtutum studia prouocabant. Colligebant ua-
 gos, nudos uestiebant, aiebant pauperes, & necessitatibus egenorū de ecclesiæ faculta-
 tibus ueluti Christi dispensatores strenuè fideliter ministrabāt. Sacris præterea instabāt
 lectiōibus, in orationibus crebro pernoctabant, & salutis animarum flagrantissime in-
 uentiebāt, studētes Christo reddere quod diabolus fraudulēter abstulerat. Porro hono-
 ris Dei supra modū erāt cupidī, diuinis in laudibus iugiter occupati, pastoralis curæ mi-
 nisterio intenti, suarūq; spiritualiū passionū accuratissimi medici. Quotidie ac cōtinue
 exercitabantur, & ex se erudiebantur, qualiter alios instruere oporteret. Nāq; qui præ-
 D sunt, singulare documentum regiminis est seipos diligenter agnoscere, cōtra se intro-
 fus uiriliter dimicare, motus animi inordinatos cōponere, & prius uelle facere, quam ali-
 os docere. Hoc profecto in illis erat præcipuū, de quibus loquimur p̄b̄ficibus sanctis,
 non minus uidelicet instruere uita quā uerbis, neq; seignius sibip̄s quā ceteris uir-
 tutum legē imponere. Alioquin quoniam modo Deo placere potuissent, si suimer curā
 neglecta, alijs iugū sanctæ cōuersationis conati fuissent inferre, quod ipsi prorsus portā
 re recusarent. Illorū quippe sanctitas, nō in opinione erat hominū, nec in sūcata persua-
 sione sermonū, neq; in simulata ostentatione operū, sed intus coram Deo subsistebat in
 perfectione uirtutū. Quamobrē tanquā uascula plena spiritualium gratiarū, fragrantis-
 simarūq; referta odore uirtutum, foris spatgebant quod cōmendationis, quod ædifi-
 cationis, quod reuerentiæ, quod sanctitatis, quod meriti. Vnde nihil in eis perspici po-
 terat fictum, nihil fraudulētum, nihil odibile, nihilq; redargutione dignum. In ipsorum
 itaq; clarissimo sanctimoniam ac perfectionis speculo præsentis tēporis deformitas elu-
 cescit. In hoc utiq; desituta prorsus cernitur esse tota uita sanctorum, & solummodo ope-
 ram illorum excellentia referuari in scriptis, quod (proh dolor) non est sine mœrore &
 Laur. Justin. FF 2 lacrymis

lachrymis cogitandum atq; dicendum. Quis (oro) fidele cor gerens ualet se continere à gemitu, quum intelligit inde erumpere impietatis tenebras, unde iustitiæ lumen fulgere debuerat, atq; illos per latitudinem secularium uoluptatum passim effluere, quos errantes oportuerat exemplo suo reuocare ad gratiam, suisq; admonitionibus erudire, ut per uiam incederent arctam, quæ ducit ad uitam. Quod utiq; malum longe ante futurum esse prospiciens Propheta deplorat dicens: Quomodo obscuratum est aurum, immutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum. Merito quidem non solum hic Propheta, qui in persona gemit ecclesiæ, uerum etiam fideles quicq; qui mystici corporis Christi sunt membra, trahere debent ex intimo corde alta suspiria, quando illos à quibus congruit exemplum bene uiuendi, nec non salutis percipere monita, intuentur per abrupta uitiorum palam uagari, & secularium principum ornamenta superflua absq; ullo honestatis rubore, seu conscientia se ceteri aculco. Plane ex hoc emergit grande detrimentum ecclesiæ Dei, digneq; lugendū. Efficuntur namq; contemptibiles, atq; inglorij, qui summa cum ueneratione debuerant à plebibus honorari tanquam discipuli Christi, duces populi, mundi intercessores, præcones ueritatis, pastores dominici gregis, & fidei catholicae testes. Hinc in cordibus aspicientium oritur contemptus clauium ecclesiæ, futuræ incredulitas uitæ, inobedientia ecclesiasticarum sanctionum, & sacrarum uilipensio scripturarum. Hinc pontificalis deridetur autoritas, capitis & membrorum scinditur unitas, populorumq; augetur scelera, dum arbitrantur sibi cuncta licere, quæ à superioribus suis spiritualibus agi cognoscunt, & super hæc omnia illorum uitam diffamare non desinunt. Itane (inquiunt mutuo) sunt isti nostrarum pastores & patres animarum, quorum institutionibus & exemplis nostram debeamus uitam corrigere, quorumq; actus imitari? Talis ne fuit doctrina Christi, cuius uicem hi gerunt in terris, talis uero sanctorum patrum conuersatio, quorum isti super cathedram sedent? Illi profecto eorum attestantibus operibus ad nostri eruditionem literis commendatis paupertatis amatores fuerunt: isti diuitiarum. Illi facultates suas impertiebantur egenis, orphanis & uiduis: isti adulatoribus, attinentibus, & famulis. Illi corpus suum attriuerunt ieiunijs, uigilijs, & laboribus: isti uero illud nutriunt somno, comestationibus, & quiete. Illi contemptores extiterunt honorum ac dignitatum: isti autem appetitores, seduloq; inquisitores. Illi humilitatem prætebantur in habitu, gestis, & moribus: at uero isti elationem in uestibus, comitatu, ostendunt & pompis. Illi sectabantur uestigia Christi: isti autem seculi. Illi caelestia bona desiderabant: isti uero toto (ut cernitur) corde inhærent uisibilibus, & terrenis. Nempe hæc & huiusmodi oblocutiones, detractiones, & confabulationes (& utinam mendaciter) quotidie audiuntur in plateis, ac populorum circulis, quæ prorsus in maximum redundant opprobrium clericalis honestatis, & singulare dedecus Christianæ religionis, nec non & flebile detrimentum animarum. Equidem quum hoc notissimum sit, quod prælati, & uiris ecclesiasticis prærogata sit à Deo potestas ligandi atq; soluendi, ministeriūq; populos instruendi & corrigendi, sacramenta sancta conficiendi ac ministrandi, liquet profecto quod illis subtracta reuerentia, & opinione bonitatis omne etiam eorum nihilipenditur curæ exercitium, quamuis non in qualitate, & uita ministrantis & offerentis, sed in uoluntate ac diuinitate domini nostri Iesu Christi sacramenta instituentis, & perficientis uniuersa ecclesiastica subsistat autoritas. Quamobrem solerter præfules animarumq; pastores studeant non minus pro alijs, quam pro seipsis pastorale officium Dei offensa & scandalo proximorum explere, seq; tanquam Christi exhibere ministros, quemadmodum Apostolus hortatur dicens: Adiuuantes hortamur, ne in uacuum gratiam Dei accipiatis. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nemini dantes ullam offensionem, ut non uituperetur ministeriū nostrum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in uigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suauitate, in spiritu sancto, in caritate non ficta, in uerbo ueritatis, in uirtute Dei. His paucis exposuit Apostolus qualis esse debeat minister Christi, & ministeriorum Dei dispensator fidelis. Ipse quoq; dominus Iesus prælatos, & eos qui regimini præfunt animarum instruens ad recte uiuendum, ait: Vos estis

Tren. 4.

2. Cor. 5

Math. 5

sal ter-

sal terræ, quod si sal euauerit, in quo salietur? Ad nihilum ualet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus. Iustissime quippe infatuatum sal, illi uidelicet per quos informandi & condiendi sunt ceteri, si incontinenter & contra legem Dei uiuentes euauerint, & à perfectione suæ uocationis & ordinis deuiauerint, prorsus ad nihilum ualent ultra, nisi ut per irreuerentiam & contemptum de subditorum efficiantur cordibus atq; per detractiones ab hominibus conculcentur. Ex qua profecto electione & conculatione parū Deo grati, & hominibus efficiuntur accepti. Superest igitur, ut quisquis pastoralis officij sortitus est dignitatem, præcipue pro honore Dei, cui debet sanctitatis et obedientia perpetuum exhibere famulatum: deinde ob decorem & sublimitatem regalis sacerdotij, cui competit sapientia & bonitatis habere amicum: præterea ob profectum ecclesiæ, & maxime eorum, quorum specialis eidem commissæ est cura: postremoq; propter salutem propriam, ad quam consequendam sicut habet gradum: ita oportet illum laudabili conuersatione fulgere, totis uiribus, summaq; cum uigilantia elaborare coram Deo mundare cor, & interioris hominis omnia reformare deformia, atq; in ecclesiæ facie illis honeste rebus utendo, quæ statui suo opportuna esse intellexerit, refecare superflua. Studeat præterea grauitatē custodire in agilibus, in uerbis, & moribus: ita ut in eo nihil adpareat inordinatum, aut puerile, sed prorsus quædam sit uirtutum imago sanctitatis, atq; maturitatis speculum, in quo uidelicet quicunq; aspexerit, agnoscat unde ædificetur ad bonum: ipseq; laudetur in illo, qui uniuersa quæ laude sunt digna, laudat. Ita tamen cuncta quæ memorata sunt, peragat, ut corde semper sit humilis, & qui expediens fuerit, ad subditorum profectum sit autoritate sublimis, quatenus dilectione ac ueneratione appareat dignus.

Quod ex collustatione carnis & spiritus uita hominis super terram cognoscitur esse milita. Cap. XIII.

Visquis recte intelligit, uerissima definitioe fatetur uerum esse, quod sacra testantur eloquia, militiam uidelicet esse uitam hominis super terram. Nam hoc uel quantum attinet ad disceptationes & iurgia, quæ quotidie inter se pro temporalibus rebus aut uarijs opinionibus gerunt homines, uel quantum spectat ad humanæ decursum uitæ, quæ continue labitur, & per singula horarum momenta nullo præpediente obstaculo more labentis aquæ suum decurrit ad finem, facillime probari ualet. Sed est contradictio alia, & quædam spiritualis pugna, quæ communis est omnibus, & à qua nullus est liber masculus uel foemina, peccator uel iustus. Hæc namq; quauis excitetur à carne, & uegetet per carnem, atq; agatur in carne, sentitur etiã in corde, & in corde cognoscit, maxime ab ijs qui conuertuntur ad cor, ut illud custodiât, mudet & colât. Tales quippe sententiã ipsam esse uerã asseuerant, edocti tã experientia quotidiana & in corpore proprio, q̄ etiã apostolica eruditioe, quæ ait: Spiritus concupiscit aduersus carnem, & caro aduersus spiritum, ut nō quæcunq; uultis illa faciat. Ista profecto licet uniuersalis sit lex, nō tñ pariformiter oēs tenet astrictos, sed diuersimode, secundū cuiusq; mensurã uirtutis & gratiæ. Sunt em̄ qui p̄stituunt se uoluptatibus carnis & uentris, & tãquã iumeta irrationabilia reiecto Christi iugo, postpositoq; Dei timore, carnis desideria perficiunt in concupiscentijs suis. Hi nimirū quãquã ad tēpus lætari uideantur, & corporaliter uiuere, coram tñ Deo & in spiritu mortui sunt, sicut Apostolus de uidua uoluptuosa testat̄ dicēs: Vidua (inquit) in delicijs uiuēs, mortua est. Tãquã enim membrū putridū, & à Christi corpore præcisum huiusmodi cēfendi sunt. Sunt & alij ab his dissimiles, q̄ carnis quidē concupiscētijs sentiunt: sed operibus minime cōsentiunt. Tales quippe certant, ne succumbant, & ueluti minus perfecti interdum superantur, quandoq; uero uincunt. Tãdiu aut̄ isti gratia Dei secum cooperante corpus ieiunijs, & uigilijs affligentes, in hoc spirituali stadio perseuerant, donec assuescant certamini, & spiritus præualeat operibus carnis, & uirtus uitio dominetur. Proficientes utiq; uocadi sunt isti, qui cū sudore luctantur, ne opera carnis peragant, ac ne actu perficiant, quod caro male sana & rationis ignara faciendum esse blanditur. Sunt uero aliqui, quamuis nō multi numero, comparatione ceterorum, in omni uirtute probati, atq; perfecti, qui pro consuetudine exercitatos habent corporis & animæ sensus. Hi quidem pugnam sentiunt, sed impugnatōri nequaquam etiam in paruis uoluntatis assensum præbent, tum quia & spi-

1. Tim. 6

Laur. Iustin.

FF 3 ritus

ritus sancti inhabitante gratia sunt edocti, tū quia caritatis sunt uehementissima flāma succensit: quæ profecto illos roborat in certamine, ad profectū uirtutis impellit, mentē trahit ad Christū, & meritorū coronat triumphis. Huiusmodi tamen si studeant carnē redigere sub potestatem spiritus, perfectam tamen de ipsa nequeunt reportare uictoriam quādiu in hoc corruptibili degunt corpore, quoniam eorū spiritus semper stimulis carnalibus perurgeretur. Vnde Apostolus de se loquens ait: Video aliā legē in mēbris meis resistētē legi mētis meæ, & captiuū ducentē me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Nam etsi spiritualis homo & sanctus mente & spiritu seruiat legi Dei, carne tamē cogit uelit nolit legi subesse peccati. Quod utiq; illi nō ad scribitur ad casum seu pœnā, sed potius ad meritū & coronā; atq; uirtutū custodiā, quæ præiata humilitate perficitur. Hinc est quod sancti utri in spiritu ambulātes, omniāq; sua interiora dijudicantes, in cōtinuo cōflictu sunt carnis & spiritus. Nā caro semper ad ima procliuis, & proprias anxia explere uoluptates, sola quæ carnis sunt, suggerit, concupiscit, & quærit. Spiritus uerò naturali suo instinctu cælestia & æterna appetens, Deoq; placere desiderans, carnales sub rationis imperio cohibet passiones, & tantum quæ sunt uirtutis, honestatis, & meriti absq; ulla tergiuersatione sectatur. Vnde & Apostolus dicebat: Qui aut sunt Christi, carnē suā crucifixerunt cum uitijs & concupiscētijs. Hæc plane milita, et spiritualis de qua loquitur, pugna, quæ in conspectu ueri et æterni iudicis cordis secreta cernentis geritur, filios Dei à tenebrarum filijs cognoscibiles facit. Nam qui tenebrarum sunt filij, carnis proculdubio opera perpetrant, quæ perhibente Apostolo sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixa, dissensiones, secta, inuidia, homicidia, comestiones, ebrietates, et his similia. Qui uerò Dei sunt filij, apprehendere satagunt fructus spiritus, qui sunt caritas, gaudiū, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinētia, castitas. Nempe Dei filij tanquam strenui bellatores quodam spirituali uigore præcincti, super mentis suæ uigilantes custodia, omnes animi sui inordinatos motus, singulasq; suggestiones immixtas in eorum corda per angelos malos, uniuersasq; illecebras carnales impellentes ad facinus, in ipsorum initio quum se mētis repræsentant in speculo, reprimendo compescunt, iuxta prophetæ admonitionem, quæ dicit: Beatus qui tenebit, et allidet paruulos suos ad petram. Idemq; mystice inquit: In matutino interficiēbam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem. In hoc quippe spirituali certamine tanto quisq; sollicitior, tātō robustior, tantoq; feruentior est, quanto Christi caritate ardentior, et in sui cognitione existit exercitior. Perfectorum siquidem est actualis ista congressio, quæ singulis fere momentis promouetur interius, potissime quum non desint tentationum causæ exterius. Hinc plane prælatorū status quā sublimis, quāteq; sit perfectionis agnoscitur. In medio nāq; fragorum est populi, in clamoribus litium secularium, in perturbationibus negotiorum temporalium. In quibus utiq; comitante Dei timore, erectaq; ad cælum mente, ac cordis apertis luminibus, et collocata in profundo humilitatis cogitatione, prudentissime semper incedendum est ad euitandum casus, atque criminum occasiones, quæ annexæ sunt illis, et precipitare consueuerunt incautos. Beata profus uera humilitas, quæ in sui fugiter cognitione uersatur. Hæc profecto si efferatur laudibus, si præstet honoribus, si dignitatibus sublimetur, nunquam à propriæ infirmitatis cōsideratione reflectitur. Hæc inquam, humilitas sancta est religionis stabilimentum, condimentum orationis, fomentum caritatis, salutis medium, compunctionis incentiuum, ornamentum prælationis, et totius forma uirtutis. Tolle ab eo qui præsidet, humilitatem, et domus illius fundamentum reperies in arena locatum, quod utiq; aquarum inundatione, aut uētorum insufflatione quassatur. Totam quippe ministerij sui intentionem in hominum opinione cōstituit, maximumq; se pati arbitratur detrimentum, si in aliquo (etiam iniuste) ipsius fama lædatur, nequaquam intelligēs quod parū prodest ab hominū ore laudari, et diuino damnari iudicio. Hinc est quod humilis prælatus, quāuis regiminis autoritatem exhibeat exterius: interius tamē ante se iniquitates suas et errata cōstituit, quatenus earum cōsideratione uiriliter repercutiat omne quod est altum, quod blandum, quod obliquū, quod carnale, quod foetidū. Nēpe in mentis suæ cathedra sedet ut iudex, et nūc cōsciētiæ propriæ

A propriæ testimonium quærit, nunc operum suorum imperfectiones diiudicat, interdū delictorum suorum arcana rimatur, nonnunquā uerò aduersum se sententiā proferendo se deprimat, ut uidelicet humilitatē teneat, quæ est interpellatrix gratiarū, uirtutū custos, & preciosissima corona pontificū, sine qua proculdubio nullus in dignitatis culmine positus ualet esse securus. Porro innitentem sibi sustentat, ne corruat, se quærentem consolatur ne deficiat, seq; amplectentem erudit, ne iudicando se præcipitet. Da, quæso præsulem corde humilem, ipsumq; inuenies constantem in opere, lætum in corde, in sermone eruditum, compositum in moribus, in se pacificum, iucundum in facie, in regimine prouidū, & in omni sua actione discretum. Redarguit quidem sine passione, delinquentes punit sine uindicta, & absq; ulla crudelitate terret elatos. In publico quoq; cōstitutus coram astantibus apparet ut dominus, sed ante Deum humilitate prostratus iacet ut seruus. Deniq; iniustis non flectitur precibus, nec illatis iniurijs frāgitur, neq; temporalium promissis mouetur, sed cuncta quæ agit, matura gubernatione disponit. Habet quippe paraclētū præsentē in se, dirigentem se, protegentē atq; docentem. Quamobrem ipsius sultus præsidio nullū ex eius ore profert mendacium, nullum contra consciētiæ rectitudinē facit iudiciū, nulliusq; potētis pertimescit aspectū. Sic nāq; egit Moses, qui (sicut legitur) erat mitissimus hominū, qui tūc morabatur in terra. Accepto siquidē Dei mandato intrepidus introiit ad Pharaonem regē Ægypti, & dixit illi: Usquequo non uis subijci mihi? Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi: sin aut resistis, & nō uis dimittere eum, ego inducam cras locustas in fines tuos, quæ operiet superficiem terræ, ut comedatur id quod residuū fuerit grandini. Sic Helias propheta, quum enim audisset regem Acab sibi impropertem & dicentē: Tu ne es Helias, qui cōturbas Israel: ilicō cū autoritate respondit: Ego non conturbo Israel, sed tu & domus patris tui, qui dereliquisti mandata domini, & secuti estis Baalim. Sic domini præcursor, quo nullus inter natos mulierum surrexit maior, Herodem arguebat inquit: Non licet tibi accipere uxorem fratris tui. Sic Stephanus in concilio seniorum positus confidenter aiebat: Dura ceruice, & incircuncisis cordibus, & auribus, uos semper resististis spiritui sancto, sicut patres uestri, & uos. Quæ prophetarum non sunt persecuti patres uestri? Et occiderūt eos, qui prænunciauerunt de aduentu iusti, cuius uos nunc proditores & homicidæ fuistis, qui accepistis legem in dispositione angelorum, & nō custodistis. Profecto hi omnes, quanquam essent corde humillim, & sanctitate præclari, opportunitatē tamen exigente, & sancto spiritu introrsus concitante superbiorum ac principum audaciam reprimebant, nullū ex hoc humilitatis suæ dispendiū patientes, quin potius ab illius cellitudine decidissent, si se offerente materia reiecto iustitiæ zelo, sub humilitatis uelamine ueritatem reticere uoluissent. Non igitur humilitas in aliquo læditur & potissime in pastoralis officij regimine constitutis, si seruat modo, loco, & tempore corripiendi, atq; imperandi exercentur autoritas. Alioquin quomodo poterit censura pontificalis ministerij laudabiliter exequi, si perpetrata facinora sub silentio impunita prætereant? Decet prorsus præsulem, ut sit in corrigendis uitijs pie seuiens, in fouendis uirtutibus auditorum animos demulcens, in tranquillitate seueritatis rigorem non deserens, atq; in humilitatis custodia regiminis autoritatem nō negligēs. Sane ista duo, humilitas uidelicet & autoritas in eo qui animarum est curæ deditus, uicissim sibi optime famulantur. Nam humilitas sine autoritate præsulem contemptibilem reddit: autoritas uerò absq; humilitate ipsum subditis efficit intolerabilem atq; crudelē. Verum si utraq; congruo exercentur tempore, præceptorem exhibent cōmēdabilem atq; gratissimum. Aduerte (quæso) mediatorem nostrū, qui nos singulariter humilitatem docuit dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, qualiter alternatim ista perfecit. Quum enim frequentissime scribarum, & pharisæorum pateretur insidias, ut illum caperent in sermone, illiq; conuiciarentur, & calumniarentur ipsius operibus sanctis, asserentes q; in Belzebub dæmoniorum principe dæmonia eijcerēt, nō est indignatus, neq; eos subsannando repulit, quin potius nunc ratione, nunc scripturarū autoritate, nunc fraudes eorū detegendo conuicit, & cum esset Deus uoluit tamen humiliter hominum maledicta perferre. Caterum quum uidisset oues & boues in templum fuisse allatas, qd minime licebat, factō præter consuetudinem de funiculis flagello, cum autoritate maxima oues eiecit, & boues,

& boues, cathedrasq; uendentium columbas euerit, ac numulariorum æs effudit, & ait: Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis. Tanta liquidem potestatis fuit ista correptio, ut nullus ex omni ipsa multitudine repugnare præsumeret. In miraculis igitur & prædicationibus auctoritatem ostēdebat ut Deus, sed in illatis sibi conuicijs, in flagellis, in persecutionibus, in sputis, in cruce exemplum perfectæ humilitatis cunctis fidelibus reliquit ut homo. Sūmum itaq; pastore ceteri imitētur pastores. Debiles quippe in opere, infirmos in fide, in tribulatione nutantes, delictorum mole depressos, atq; cōpunctos corde cum humilitate suscipiant, instruāt in spiritu lenitatis, & caritatis cōplectantur affectu. Clamat nempe ipse pastorum dominus cum mansuetudine exhortando: Venite (inquit) ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis; & ego reficiā uos. Paruulos quoq; ad se trahens, affatus est dicens: Sinite paruulos uenire ad me, talium enim est regnum cœlorū. Contradicentes uerò cū superbia, & simpliciū innocentia fraudulenter deprauare satagētes, cū auctoritate qui præsumunt increpēt atq; deterreāt. Nam idem dominus noster Iesus Christus mansuetus & pius scribarū & pharisæorum malignitatem, ac hypocrisim publice arguendo damnauit inquiens: Veh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui deuoratis domos uiduarum simulantes longas orationes, propter hoc maiorem accipietis damnationē. Iterumq;: Væh uobis scribæ & pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris apparent hominib; speciosa, intus uerò sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia: sic & uos foris quidem paretis hominibus iusti, intus autē pleni estis hypocrisi ac iniquitate. Ad populū, caute, inquit, uos a fermento pharisæorum, quod est hypocrisis. Exemplo igitur domini edocti pastores sub humilitatis specie timeāt silentiū tenere, maxime aduersus ueritatis impugnatores, & cōtra illos, qui fraudulēter incēdentes, sub imagine sanctitatis innocentium animas conantur euertere, quoniā grauissimū ex taciturnitate sua iudiciū reportabūt. Nam de manibus ipsorum sanguis pereuntium requireretur, & in numero ascriberentur mercenariorū, qui uidentes lupum uenientem fugiunt, dantes utiq; occasionē illi, quatenus ex ficta humilitate sua dominicas dissipet atq; disperdat oues. Sanè aduersus huiusmodi deceptores, ac ueritatis inimicos redargutionis est exercēda potestas, ut inuectione uerborū terri, uel etiā (si opus fuerit) flagellis edomiti resipiscāt, eorūq; emēdatione ceteri corrigātur. Porro apostolus Paulus cū Barieu magū ueritati, quā ipse prædicabat, pertinaciter repugnare cōspiceret, iustitiæ zelo accensus apostolicam auctoritatem exercuit dicens: O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli, & inimice omnis iustitiæ, cur non desinis subuertere uias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus nō uidentem solem usq; ad tempus. Cæterum si absq; ulla ipsi supplantatores, de quibus loquimur, reprehensione pertranseant, proculdubio deteriores efficiuntur, atq; ad quodq; facinus procliuiores, ita ut pedetentim incorrigibiliores fiant. Quamobrē solerti cura dū recēs est uulnus atq; sanabile, cōgruū medicamentū, & opportunū remediū præsul adhibere non cesset, & nunc leniter, nunc blande, nonnunquam humiliter, nunc rationaliter spiritualem egrotum erudiat: interdum etiam si expedire cognoscit, aspera comonitione concutiat, ut uel sic reiecto superbiæ ac malignitatis ueneno spiritali restituat sospitati. Argue, obsecra, increpa, opportune, importune, inquit Apostolus. Hinc clare colligitur, quod non uno, eodemq; medicamento animarum sunt medendi languores, sed iuxta singulorum qualitates sunt impertienda remedia. Neq; debet semper qui præsidet, humilitate, nec in omnibus uti auctoritate, sed alternatim, nunc unam, nunc exhibeat aliam, prout cuiq; expedire censuerit. Sane cum mitibus & simplicibus se pastor humiliter gerat, quamdiu in propria simplicitate perseuerant. At uerò si suadente diabolo, aut subuertente malitia ab innata bonitatis itinere declinare inchoauerint, tūc & ipse qui regit, disciplinæ rigorem assumat, & regiminis grauitate seruata, errantes ad cor suū reuocare studeat, ut intelligant unde exciderint: & cum auctoritate compe-scat, quos humilibus persuasionibus in mentis suæ sinceritate custodire non ualuit. Superborum uerò uulneribus (quoniam acriora sunt apponenda remedia) iustitiæ contra eos prælati se zelo præcingat, satagatq; illos minis, terroribus, atq; cōuicijs pprii reatus ad cōpunctionē inflectere, admonitionisq; uerba cum cordis benignitate suscipere. Deniq; si uiderit eos ex increpatione mollescere, seq; accusādo districta animaduersione ma-
 ctare,

ma-
 ctare, tunc humilitatis & caritatis promat eloquia, ne forte desperationis cadāt in laqueos, qui ab aduersarijs sub compunctionis ficto uelamine tenduntur incautis. Sciat itaq; qui in ecclesia præsidet, se (causa exigente) per auctoritatē attollere, sciat etiā se humiliter prudenter, ne & ipse circumueniatur a Satana, qui mille fallaciarum generibus militantibus Christo insidiari nō cessat. Beatus plane cui per sapientiæ spiritū datū est, illius non ignorare astutias. Hic profecto absq; ulla ambiguitate poterit propriæ, multorumq; esse causa salutis, secum in spiritu diuina cooperante clementia, quæ omnes uult saluos fieri, & singulis iuxta cuiusq; capacitatem bonitatem bonitatis suæ dona largitur. Hoc quippe discernendorum spirituum munus præcipuum a Deo ille qui Christi pastor est ouium, humiliter poscat, quatenus prius semetipsum regere, deinde proximorum sine errore ualeat tractare negocia.

Quod sicut cæci corpore propter occurrentia incommoda indigent ductore: ita & qui in regimine præsumunt opus habent sapientia. Cap. XV.

B Aximo utiq; huius peregrinationis, humanæq; conuersationis carere suffragio, necnon multiplicibus noscitur subiacere periculis, quisquis oculorum priuatus est lumine. Quis inopinatos enumeret casus, atq; quotidiana discrimina, quæ cæcis consueuerunt accidere? Hac quidē de causa quæ incedunt, nutant, palpant, impingūt, gement, nisi præsidio sustentent alieno. Nam singulare cæcis remediū est, fidelem habere ductorē, quo docēte, quo prænunciante, atq; dirigente, ex parte agnoscant præsentia, deuitent pericula, pergant læti, securiq; maneant. Sanè gaudent accepisse in altero, quo ipsi priuant, tametsi hoc sit modicū, atq; breuissimū. Hoc Tobia sancto attestante, qui angelo dixit: Quale gaudiū erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumē cæli non uideo? Cæterū si tanta illi quibus corporale denegatū est inspicere lumen, patiuntur incommoda: quanta sustineant, qui spūali carent luce, quis ualeat edicere? Sed si ductore indigēt, qui de seipsis tantummodo solliciti sunt, quanto magis qui ad animarū prælati sunt regimen? Istos profecto oportet habere ductorē, non uiarū sed morū, non corporum sed animarū. Istos, inquā, decet esse oculis plenos ante & retro, sicut sancta quatuor animalia per prophetā fuisse memorantur, quatenus suos suarumq; ouium spūales agnoscant gressus. Ad hoc quippe non suppetit naturale ingenium, nisi illustret interius luce sapientiæ, quasi quodā pedagogo & duce, & corroboret per spūm ad tam sublime ministeriū peragendū. Hoc nanq; Salomon (Deo inspirante) cognouit, qui cū effectus esset rex super Israel, humiliter dñm deprecatus est dicens: Et (nūc dñe Deus) tu regnare fecisti me seruū tuum pro patre meo Dauid: ego autē sum puer paruus, ignorans ingressum & exitū meum. Et seruus tuus in medio est populi, quē elegisti, populi infiniti, qui numerari & supputari nō potest præ multitudine. Dabis ergo seruo tuo cor docile, ut iudicare possim populum tuum, & discernere inter bonum & malum. Errat proculdubio quisquis per se hoc perficere posse præsumit. Humiliet itaq; se, qui talis est, & cognoscat seipsum a seipso nō sufficere pro seipso, & multominus pro multis, intelligatq; sapientiæ indigere suffragio: quam utiq; non ab hominibus neq; in scripturis, sed a Deo, quemadmodū (Apostolo Iacobo propalante) didicimus. Si quis indiget sapientiā (inquit) postulet a Deo, qui dat omnib; affluenter, & nō improperat, & dabit ei. Hac liquidē exhortatione admonitus quisquis ad regiminis est honorē assumptus, onereq; grauatus, corporis & cordis flexis genib; sese statuatur ante Deū, & humiliter prece deuorata supplicatiōe diuinā clementiā fideliter deposcat, dicens: Deus omni potēs pater dñi nostri Iesu Christi, & dñe misericordiæ, totius cōsolatiōis & spe: q fecisti omnia uerbo tuo tibi coæterno, & sapientiā tuā cōstituiti hominē, ut dñaret creaturę tuę, quę a te facta est, ut disponat orbē terrarū in æquitate & iustitia, & in directione cordis iudiciū iudicet, da mihi sedium tuarū afflicte sapientiā, & noli me reprobare a pueris tuis, atq; segregare a sanctis tuis, uerisq; rationalium ouium tuarum pastoribus, qui tibi in hoc opere placuerūt ante me. Tu enim scis (ô bonitas sempiterna, & ad te cōfugientium tutissimū refugium, & gaudiū singulare) quia homo infirmus & ignarus sum, atq; minor ad intellectū iudicij & legū. Tu uerò (domine) me elegisti in præulem & ducem populi tui, ut ipsum a te dirigam summum pastorem: & (quantum in me est) introducam paucis uirentibus ciuitatis tuę Hierusalem cœlestis, teq; laudet cum cœtibus spirituum
 tuum

rium beatorum in aeternum. Nunc autem (dominator domine) scio atque confiteor, quia facta est sapientia, quae nouit opera tua, & tunc affuit, cum orbem terrarum faceres, & sciebat quid placitum sit in oculis tuis, & quid directum in praecipis tuis. Mitte illam (quae clementissime domine) de caelis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuae, ut mecum sit, & mecum laboret, ut sciam quid acceptum sit coram te omni tempore. Scit namque illa omnia & intelligit, & deducet me in operibus meis sobrie, & custodiet me in sua potentia, acceptaque erunt opera mea, & ipsa mediante disponat populum tuum iuste, & dignus ero gratia tua, & consortio seruorum tuorum, qui in hoc ministerio tibi laudabiliter seruiunt. Haec & his similia non cum ornatu uerborum, neque humana hominum aestimatione & laude, sed solum ut placeat Deo, ut perficiat proximo, ut conscientiae satisfaciat debito, & ut conspectui diuino irreprehensibilis appareat, in oratione positus petat humiliter, deuote, atque fideliter. Nempe oratio humilis quodam spiritali alarum remigso erecta, sine ullo impedimento caelos penetrat. Deuota autem caritatis contubernio sociata summi aeterni regis laeta se praesentat obtutibus. Quae uero absque haesitatione in fide fundata est, nequaquam repellit potest, quin potius consequitur quod iuste poposcit, sicut ipsa sapientia polliceri dignata est, dicens: Amen amen dico uobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Postulet (inquam) orando, non semel tantum, uel bis, sed quotidie, sed frequenter, sed quoties fuerit opportunum. Nam quemadmodum oportet iugiter ut praesul iudicet: ita expedit, ut sapissime oret. Oret utique ne circumueniatur a proximo, ne seducatur a seipso, & ne subuertatur ab amore priuato. Hinc optime colligitur, quam sit necessarium praelato donum percipere sapientiae, ut spirituales hos euitet laqueos, quos nemo effugit, qui caret sapientia & rectitudine iudicandi. Nullus uero arbitretur hoc, quod dictum est, perfunctorium esse, uel leue, cum proprium sit eorum, qui in animarum sunt regimine constituti, in lumine sapientiae reddere cuique quod iustum est, dare uidelicet res, & innocentem absolueret sincero libramine aequitatis. Nam qui praesul, minime dubitet, quin qualis mensura iudicij subditorum gesta mensus fuerit, tali ab uniuersorum iudice Deo remittatur eidem. Hoc quoque naturae innata lex clamat, ut id quisque proximo suo impendat, quod sibi ab alio fieri concupiscit, caueatque alteri facere, quod nolle ipse ab alio sustinere. Ab hoc utique naturali, sanctoque iudicio nullus qui rationis sit compos, excipitur, siue fidelis, siue sit alienus a fide. Iudicabit (inquit propheta) orbem terrae in aequitate, & populos in ueritate sua, tam ealiter, & aliter. Nam qui sub lege sunt, & qui catholicam tenent fidem, per legem proculdubio iudicabuntur, nedum datam, uerum etiam per innatam. At uero infideles qui nullo mandato, nulloque legis ordine diriguntur, iudicabuntur quidem non per datam quam ignorant, sed per innatam naturae legem, quatenus nulli querelari liceat de iustissimo reuerendissimoque Dei iudicio, qui reddit unicuique (sacro testante eloquio) secundum opera sua. De hoc quippe duplici iudicio apostolus Paulus apertissime scribit, dicens: Quicumque enim sine lege (utique data) peccauerunt, sine lege peribunt. Et qui tunc in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quam enim gentes, quae legem (subaudi datam) non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt. Huiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptam in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium ac defendentium in die, quam iudicabit dominus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. Patet itaque, quod tam illi qui legem acceperunt datam, quam illi qui sine ipsa sunt, & sub lege degunt naturae, omnes per legem iudicabuntur a legislatore, qui legem gratiae dedit & naturae, ut omne os obstruatur ad excusandum excusationes in peccatis, fiatque omnis mundus subditus Deo, si tamen uelit conditoris sui obtemperare mandatis. Quam uero omnes errauerunt, & datam, seu innatam transgressi sunt legem, sicut propheta testatur dicens: Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum, ideo uniuersi indigent gratia saluatoris Iesu Christi, qua uide licet mediante in futuro ualeant saluari iudicio, quod nullus potest, nisi luce illustretur sapientiae. Haec (inquam) quam ex sua naturali bonitate se per generationes, & generationes diffundat in cordibus filiorum hominum, superest ut quisque pro seipso Dei gratiam, & aeternam lumen sapientiae implorare sollicitus sit, quibus praesentibus & comitantibus internas abijciat tenebras, quae ex propria nutrantur uoluntate & sensu. Quam obrem dominici

A dominici gregis pastores & qui praesunt populis, peruigilent, ne suo inuicentur sensu, propriaque non ducantur uoluntate, sed humiliter (sicut dictum est) flagitent, quatenus artifex omnium sapientia cordium eorum inhabitet penetralia, & ipsa in illis regat, & iudicet, tribuatque eidem intellectum, ne circumueniantur a proximo, quod praesulibus per sepe contingit, potissime istis, qui sincero gradiuntur mentis affectu. Porro qui simpliciter incedit, & nulli fraudem meditatur inferre, hic circumueniri potest, circumuenire autem minime. Nescit enim fingere, ignorat mentiri, non audet ueritatem tegere, neque fallitatem argumentis fallacibus defendere. Hinc est quod fugit lites, obhorret iurgia, trahi ad iudicium metuit, potiusque sibi inferri uim patitur, quam ipse cuique irrogare uindictam, dominici memor sermone, qui ait: Qui uult a te auferre tunicam, da ei & pallium: et qui te angariauerit mille passus, uade cum illo alia duo. Non autem sic cupidus, non sic fraudulentus ex corde duplex. Verbis siquidem fallacibus, fucatisque sermonibus cupidus, in negotio fratrem suum circumuenire conatur, immemor utique, quod est humanitatis, quod honestatis, quod naturae.

B quod legis, quod gratiae. Alienum quippe se esse a caritate uerbis pariter & operibus protestatur. Quomodo (quae) esse ualeat in caritate, qui se legi caritatis opponit, quae mandat, ut quisque proximum suum, sicut seipsum diligere debeat? Quomodo esse in caritate dicendus est, qui proximo suo satagit inferre malum, ipsiusque dolose auferre substantiam, quum lex caritatis praecipiat, ut qui uidet proximum suum indigentem, pietatis nequaquam uiscera claudat, sed illi de propria facultate subueniat? Cupidus uero nedum sua non tribuit, sed intonat surripere aliena, tanquam non sit Deus, qui quaerit & iudicet. Desiderat siquidem avarus de aere alieno, proximorumque sudoribus suum implere marsupium, & sitim propriae cupiditatis extinguere, ignorans ipse caecus & miser, quod cum aggregatione diuitiarum affectus etiam augeatur habendi. Non enim ex cumulatione pecuniarum, sed ex dispersione & erogatione auaritia sanatur egritudo. O quam detestabile malum Deo odibile, ac hominibus intolerabile terrenarum facultatum immoderata cupiditas. Spoliat quippe impotentem, egeno non miseretur, esurientem fame perire sinit, inopem & sine tecto errare patitur, non parcit uiduae, pupillo non subuenit, languido necessaria non ministrat, oppresso opem non impendit, compedito humanitatis beneficium non ostendit, & semimortuo non compatitur proximo. Quid plura? Supplantat simplicem, iustitiam deprauat, subuertit iudicium, iudicantisque animum circumuenire molitur. De uiro autem fraudulento quid memorem? Sermonibus namque illius non facile praesul credat, dum iudicat. Consuevit utique aures iudicantis blandis mulcere adulationis eloquijs, pietatis inserere uerba, compassionem ostentare in gestis, quum intus sit plenus nequitia, simulatione & dolo. Obseruat quasi leo in spelunca sua, si quomodo iudicem capiat in sermone, & si illum callida locutione decipere possit. Quaerit praesulis intellectum captiuare rationibus fictis, iniquitatis effectus ipse captiuus. Denique dum uult tenere, tenetur, & dum fraudem meditatur inferre, ipse decipitur ab eo utique, qui deceptionis suae calliditate priorum parentum nostrorum abstulit gloriam, illosque expoliavit candore innocentiae, puritatis bono, dominio creaturarum, habitatione paradisi, angelorum consortio, felicitate caelesti. Propter quod effecti sunt inimici Dei, sibisipsum contrarij, coloni mundi, agrorum cultores, super terram profugi, delictorum obnoxij, corporis serui, iumentorum similes, uelint nolintque mortales. Tales profecto fructus, talisque merces est subsecuta fraudis inuentoris ac seminantis ex fraude. Hoc siquidem letale uirus, ex quo humanum omne deordinatum est genus, antiquus coluber quotidie in cordibus iniquorum infundere non desinit, ut quod minime per se ualeat, hoc per membra sibi subiecta perficiat. Nam quemadmodum sancti & iusti membra sunt Christi: ita scelerati & infideles sunt instrumenta diaboli. Hinc prudenter admonetur pastores ecclesiae & in regimine constituti, ut fraudulentorum obseruent diligentissime uenenata colloquia, quae ut caecer serpunt, & ueritati semper obstant. Porro cum difficultate talibus credenda est ueritas, nisi sit in propatulo, & ipsa sibi ipsi conspicuum testimonium reddat. Tunc quippe non fraudulento ueritatem loquenti, sed ipsi ueritati credulitas adhibetur, cui tunc resistere, & quam uoluntarie oppugnare, nihil est aliud, quam contra spiritum ueritatis blasphemig uerba proferre, quod utique delictum ipsa in carne differente ueritate, nec in hoc seculo, neque remittitur in futuro. Quomobrem fraudulentus consideret & malignus, in quale peritum de-

Mar. 11

Psal. 95

Math. 16

Rom. 2

Psal. 13

Math. 12

dum descenderit criminū, & pertimescat, atq; ad se reuersus reatum suum cognoscat, su-
spiret, ploret, & ab errore suo resipiscat, anteq; illi misericordiae occidat sol. Nullū q; pe-
est tā graue peccatū, qd non humilitate, lacrymis, & uera cōpunctione tergatur, dicēte
domino per prophetam: Quotiescunq; peccator ingemuerit (utiq; ex corde) non recor-
dabor amplius iniquitatum suarū. Fleuit David peccatum homicidij & adulterij dicēs:
Peccaui domino: & mox audiuit: Ablatū est peccatum tuum à te. Plorauit Ezechias fle-
tu magno, quod perpetrauerat facinus, & meruit indulgentiam, insuper progatus est il-
li numerus dierū uitae eius, & de manu regis Assyriorum est mirabiliter liberatus. Beni-
gnus est enim spiritus ueritatis & sapientiae, qui poenitentibus libenter ignoscit, & ma-
liloquum sibiq; detrahentem eruit à perditione, si tamē cōpunctus animo cōuertat ma-
ledictionem in benedictionem, impugnationē in cōfessionē, in plāctum duritiā, elatio-
nem in humilitatem, malicq; propositū in adoptionē uirtutū. Recogitet ergo praesul ex
his quae dicta sunt, dum in tribunali residet iudicantis, quam peruigilē, quam ue pruden-
tē seipsum esse oporteat, ne à fraudulētis circūueniatur & corde duplicibus, q̄ ueritatē in
mēdaciū cōmutare moliant, & nō qd iustū est, sed prorsus qd uolunt psuadere iudicib.
uerborū importunitate conātur, qd minime licet fidelib. Deumq; timentibus. Ceterum
quamuis cūctis iudicibus ministrare iustitiā poscētibus incumbat necessitas, perāplius
tamen animarū dixerim imminere pastoribus. Iplis planē tanq; ceteris perfectionib. cō-
gruit per regiā iustitiā incedere uiam, nec à dextris, neq; à sinistris mentis gressus ex ea-
dem ullatenus declinare. Decet praeterea illos legalium institutionum scientia, & san-
ctorum patrū eruditionib. esse imbutos, atq; iuxta earum formā suas dictare sententias.
Absurdissimum siquidem esse uidetur, ut quis spreto totius aequitatis magisterio, uelit
ex arbitrio suo ac sensu proprio nouas condere leges, ritus peregrinos inducere, ac si an-
tiquorū patrū sit ipse magister, atq; illa corrigere, quae sancto dictante spū tanta cū ma-
turityte sunt scripta. Nam quaecunq; à prophetis, uel sanctis doctoribus, uiriscq; catho-
licis sunt in libris memorie cōmendata, utiq; ad cōmunem fidelium, minusq; peritorum
eruditionem sunt scripta: quatenus in dubijs habeāt quibus credant, in obscuris per
quos instruantur, in aduersis cui innitantur, & in cognitis per quae magis magisq; robo-
rentur. Maximum quippe robur mentis exhibetur praelato, cum id quod agit, aut pro-
fert sanctarum comprobatur autoritatibus scripturarum. Tunc quidem incedit secure,
operatur intrepide, loquitur confidenter. Non quærit augulos, excusationes non medi-
tatur, testimonio non indiget alieno, cōtentus proprio. Gloria nostra (inquit Aposto-
lus) testimonium est conscientiae nostrae. Hinc recte colligitur, optimum & laudabile ui-
tae esse indicium conscientiae quiesca possessio, quam si ab ecclesiastico pastore abstuleris,
nihil eius ministerio grauius, nil laboriosius, nilq; damnabilius reperitur. Nam si
quiescit urgetur, si comedit corroditur, si graditur cruciatur. Et hoc fit, si aliqua spes sa-
lutis in eo subsistit. Verum si gratiae priuatus est uita, horum nil patitur, quin potius si-
bi ipsi applaudit de Dei bonitate, plus iusto confidit praemia aeterna, si tamen ea esse cre-
dit, absq; ulla ambiguitate habiturum se sperat, quanquam non spes, sed magis ista sit di-
cenda praesumptio, quoniam à diffiniētib. spes dicitur esse certa expectatio futurae
felicitatis proueniens ex gratia Dei, & ex multitudinē meritorum, quae ex bonorum
operū aggregatione generatur. Gloria igitur iudicantis, & praesulis est cōscientiae puri-
tas, cordis mūditiā, rectitudo mētis, uitae innocentia, spes beatitudinis sempiternae, quae
proculdubio ex sapientiae cōtubernio, ueritatisq; agnitione inchoatur, nutriūtur & cre-
scunt. Quamobrē pastor animarū deuotione humili, uotis ignitis, & assiduis precib. do-
num sapientiae impleret ab ipsa Dei sapientia, atq; ad iudicium discernēdum intellectū
& prudentiam, ut non fallatur à fraudulētis ac duplicibus, & pro ueritate faueat fal-
sitati, quod prorsus absq; sui detrimento fieri nequit, tamen si uoluntarie nō ipse delinquat.
Debuerat quippe, quod non poterat proprio, alieno saltem inuestigare consilio, atq; in-
telligentiam postulare à domino, qui humilium seq; timentium supplicationes clemen-
ter exaudit. Curet praeterea qui praesul, conscientiam in conspectu Dei ab omni dolo & si-
mulatione habere purgatā, corpusq; à carnalis illecebrae colluuiōe detersum, ut diu-
nae sapientiae inseparabili dignus habeatur cōsortio, qm̄ sacro testante eloquio, In male-
uolam animam nō introibit sapiētia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Igitur
quum

Ezech. 18

2. Reg. 12

3. Cor. 1

Sap. 1

A quum ipsa sapientia candor sit lucis aeternae, & speculum sine macula, splendor diuinae
bonitatis, & imago maiestatis illius, sitq; speciosior sole, & super omnē stellarum deco-
rem, luciq; comparata inueniatur prior: sit etiam uapor uirtutis Dei, & emanatio quaedā
claritatis omnipotentis Dei sincera, nihilq; in eo coinquinatum, nihil inueniatur im-
mundum, sed totum lucidum quod non obumbratur, totum sanctū quod non deprava-
tur, totum purū quod non corrumpitur, totū compositū, quod non deordinatur, totūq;
laude ac ueneratione dignissimū quod nō minoratur, congruū est, ut qui in praecordiis
suis habitare illam desiderat, ac claritatis illius illustrari splendoribus, spiritaliq; ipsius
iucundissimo delectari contubernio, atq; castissimis eius frui amplexibus, studeat mun-
dare conscientiam ab omni faece peccati, nec non à mentis suae habitaculo per cēsura
uirtutum amouere quod carnale est, quod fictum, quod cupidum, quod indisciplinatū,
quod altum: sicq; ornatus & mundus oret iugiter, illam deprecetur ut ueniat, pro arden-
tissimoq; affectu eius concupiscat praesentiam, atq; intenta cogitatione ipsius obseruet
B aduentum, ne forte si uocata ueniat, & non reperiat uacantem, uigilantem, expectantē,
diligentem, indignata amplius non reuersura pertransseat. Deniq; si mox ut pulsauerit
illi aperiatur, hilariter ingreditur, confabulatur, deliciatur, cōglutinatur eo fortius, quo
ardentius excipitur, eo dulcius quo humiliter tenetur, eo iucundius quo familiariter am-
plexatur affectibus caritatis, desideriorum uotis, sanctisq; amoris praeludij. Exultet
itaq; in spiritu, laetetur in domino, gratias immensas agat omnipotenti Deo, qui tanto
dignus effectus est hospite, tali conuiuio, tamq; castissimo ac uenerando conubio. Po-
test quippe tunc merito cum uocis modulatione, atq; cordis iubilatione cantare & di-
cere: Ecce quam quaesui uideo, quam concupiui teneo, quam habere speraui astrin-
go, illiq; sum coniuncta spiritu, quam toto corde, tota mente, omniq; uirtute dilexi. Sa-
ne quisquis proficiendo hucusque peruenit, si in hoc ipsum frequenter redire studuerit,
poterit ipsa comitante, dirigente, possidente, protegente, & docente sapientia rectū ex
ore suo proferre iudicium, suimet nihilominus peruigili seruata de caetero custodia.

C

Quam callide diabolus persecutus fuerit Christum, & quotidie ipsius pastores impugnet
ecclesiae. Cap. XVI.

Antiqui hostis & generis humani aduersarij hoc habet longæua consuetu-
do pugnandi, ut caput potius quam membra, duces exercitus potius quam
militum turmas, & pastores libentius quam ouium greges oppugnare co-
netur. Intelligit namq; ipse homicida quod languente capite mēbra quoq;
caetera hebetentur, corpusq; languendo deficiat. Percipit idem tortuosus
coluber, quod bellatorum duce prostrato, mox uniuersa militum multitudo in fugam
uersa passim cesa dissipatur, atq; confunditur. Nouit, inquam, quod pastore percusso o-
uium armenta exterrita per deua quaeq; sparguntur. Caput ecclesiae honorabile quip-
pe & summum, duxq; Christianae militiae, atq; rationabilium ouium praclarissimus pa-
stor & pontifex, per cuius sapiētiā, dilectionem, & gratiam uniuersale corpus militan-
tis ecclesiae protegatur, gubernatur, & regitur, est dominus noster Iesus Christus, Deus
D uerus, Deiq; & hominum mediator. Hunc siquidē strenuissimū ducem praecceptoremq;
fidelium dum adhuc in carne esset passibili, & cū hominibus conuersaretur, quam forti-
ter, quam frequenter, quamq; hic seditiosus & mendax impugnauerit importune nunc
per seipsum, nunc per membra sibi subiecta sacrorū euangeliorū narrat historia. Nequa
quam ab ipsius infestatione quieuit, quoadusq; illū in crucis patibulo crudeliter igno-
minioseq; uitam (ipso tamen uolente) finire coegit. Cernebat utiq; fraudulentus aposta-
ta hunc incomparabilis esse potentiae in faciendis miraculis, irreprehensibilis conuersa-
tionis in moribus, admirabilis doctrinae in praedicationibus, & in omnibus operibus san-
ctitatis laudabilis, ita ut suarum fragrantissimo odore uirtutum post se innumerabilem
utriusq; sexus traheret multitudinē, singularē perfectionis insuetae instrueret uitā, no-
uamq; Deo fideliter famulaturam aggregaret familiā. Quamobrem expauescens ne i-
pse esset per quem (prophetarum praenunciantibus oraculis) saluandus erat Israel, natio-
nes gentium ad fidem ueri Dei ducenda euangeliū sanctū praedicandum, mundus à dia-
boli seruitute redimendus, expoliandus infernus, aperiendum caelum, ipsum omniū ele-
ctorum ante mundi constitutionem in illo praedestinatorum gloriosa resurrectione re-

Laur. Iustin.

GG

plendum,

plendum, tentauit illum, persecutus est, irrisit, flagellauit, crucifixit, occidit, quatenus ipso interempto, cuncta pariter aboleret bona, quæ per ipsum, & ex ipso fieri pertimescebat. Nam præciso capite, membra uniuersa prorsus inutilia & ablecta redduntur. Fecellit autem eum ipsius dolosa opinio, atq; ad nihilum redacta est illius meditata nequitia. Vnde enim per capitis extinctionem corpori etiã uoluit mortem infligere, inde per resurrectionem capitis membris & corpori maior est aucta uirtus, maius decus, amplior gloria, superabundantior gratia, diuturnior uita, & beatitudo largita perennis. Resurgente siquidem capite resurrexit corpus in spiritu, in fine etiam resurrexit in carne, ascensurum in cælum, & cum capite regnaturum in patria. Interim uerò corpore uiuente in spiritu, & spiritualiter adhærente capiti, corporaliter autem peregrinante à capite, & militante in seculo, sicut tunc non defuerunt, ita nunc minime defunt corpori (credentium uidelicet multitudini) quotidiana certamina. Quamobrè ad corroborandum spirituum animos bellatorum, & ad protegendum in ouili sanctæ ecclesiæ do: uincum gregem ouium rationabilium, inspirante ipso capite instituti sunt, super fidelium spiritualem exercitum præstantissimi duces, atq; celestis disciplinæ eruditissimi pastores, quorum utiq; solerti ducatu, prudentiq; magisterio aduersariorum reprimantur uires, repellantur audacia, fraudes detegantur, ac fidelium mentes eorum spirituali pabulo nutriantur & uiuant. Porro quam cõtina sit hæc pugna, quam fortis, quamq; periculosa, quis enarrare sufficiat? Sentiantur quidam aduersarij in corde, nequaquam uerò uidentur, quoniã inuisibiles, & spirituales sunt, dicente Apostolo: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum contra spiritualia nequitie in cœlestibus. In hac quippe spirituali certamine, & aduersus huiusmodi saeuissimos hostes non armis corporalibus, sed oratione, sed fide, sed uirtutibus dimicandum est, atq; cum sobrietate uigilandum, quemadmodum Petrus Apostolus hortatur dicens: Sobrii estote & uigilate, quia aduersarius uester diabolus tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Resistant itaq; rugientibus inimicis, qui Christianæ religionis insignia ferunt, uigilent (inquam) oues Christi, per amplius uerò duces atq; pastores, quoniã illis supra modum infestus est aduersarius. Totis siquidem uiribus maligni spiritus euertere moluntur animos eorum, qui in ecclesia præfunt regimini plebium, nunc palam, interdum uerò occulte, prout oportunitum illis esse censuerint. Exterius utiq; eisdem occasiones obijciunt delinquendi, honoris uidelicet, diuitiarum, deliciarum, cupiditatis & carnis. Interius autem omnium suggestiones multas uitiarum aliquando uoluptuosas, & patenter malas, ut plurimum uerò dolosas, & sub specie boni atq; colore uirtutum, eo fraudulentius, eoq; subtilius, quo magis illos agnouerit ambulare in spiritu, exercere uirtutes, delectari in bono, pluribusq; prodesse. Aduersus igitur huiusmodi tentationes mens præfulis sit semper erecta, parata utiq; ad resistendum, scuto protecta fidei, atq; spirituali præcincta mucrone uirtutum, quamuis callidus hostis contra propugnatores uiriles, ac eruditos ad prælium frequenter nolit habere congressum. Sit quoq; uigilans (seruata cordis sui indefessa custodia) ut scilicet non circumueniatur à Satana, neq; à semetipso fallatur. Sed ad hæc quis idoneus? Profecto qui sub spiritus sancti magisterio est constitutus. Idem namq; spiritus quem replet & possidet, docet uiriliter pugnare aduersum se, cordis perscrutari latebras, carnis concupiscentias agnoscere, internos inordinatosq; animi refecare motus, ut sicut spiritui caro, ita spiritus obtemperet Deo. Hic enim quamuis illustratur sapientia & intellectu, quanquam omnem erga se sibi possibilem adhibeat curam intelligendi quæ uersentur in se, quæ uero oriuntur ex se, minime tamen sufficit se ad plenum cognoscere, sedq; mundare. Quis autem natus in tenebris, & relegatus in carcerem potest de coloribus iudicare? Quis, inquam, de immundo conceptus semine, & effectus immundus ualet immunda mundare? Quum igitur ex fomite originalis peccati in unoquoq; homine concupiscentiarum spinæ & tribuli germinent uitiarum, necesse est, ut quisq; quamuis sanctus, tamen charismatibus spiritualibus decoratus, & potissimum ecclesiasticus præful, postulet introrsus lucem spiritualem ut uideat, salutariq; compunctionis humiliter flagitet aquam, ut quantulumcuq; etsi nō totus mundus fiat, in sui quoq; inquisitione nullatenus deficiat, neq; in cordis emundatione tepescat.

Quærat

A Quærat utiq; in luce ueritatis & sapientie diligentissime uulpeculas spirituales lateer ingredients ad cor, affectiones uidelicet blandas, carnales, atq; priuatas, quæ uirtutes etiam consueuerunt eneruare animos, illecebrosos exagitare motus, obnubilare intellectum, conscientiam scœdare, regiminis autoritatē deprimere, corrigendi audaciam tollere, famam præfidentium maculare, scœdalaq; multipliciter pullulare. Decet prorsus pastores ecclesiæ omnes syncera affectione diligere, atq; in hominibus eorum amare uirtutes, illosq; amplius, quos gratia cōmendat & uita. Nulla in ipsis sit personarum acceptio, nullaq; scœdi amoris colluuiō, egenū & locupletem, ignobilem æque & nobilem paterna caritate suscipiant. Meminerint admonitionis apostoli Iacobi dicentis: Fratres mei nolite in personarum acceptione fidem habere domini nostri Iesu Christi gloriae. Etenim si introierit in conuentum uestrum uir habens aureum anulum in ueste cœdida, introierit & pauper in fordido habitu, & intendatis in eum qui indutus est ueste præclara & dicatis, tu sede hic bene, pauperi autē dicatis, sta illic, aut sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud uosmetipsos, & iudices facti estis cogitationum iniquarum? Porro si legem perficitis regalem secundum scripturam, diliges proximum tuum sicut teipsum, bene facitis. Si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Recipiendi igitur sunt singuli hilariter, & dilectionis uinculis astringendi iuxta cuiusq; qualitatem pariter & necessitatē. Non præponendus est diues pauperi, quia locuples, sed quia magis infirmus, & forte minus patiens: ita tamen ut nulla fiat pauperi iniuria, nullumq; eidem inferatur scandalum, quoniam uel homini, qui scœdalizauerit unum de pusillis pauperibus in Christum credentibus. Aequaliter itaq; egeno & diuiti satisfaciatur præful, quia cōmunis est pater, neminemq; à se patiatur abire uacuum atq; merentem. Deniq; sermonē ueritatis caritate conditū gerat in ore: affectum uerò fraternū absq; ulla carnis infectione gestet in corde. Alienata prorsus ab illo omnis esse debet immoderata affectio, quæ facile à iustitiæ calle deuitare compellit. Mulcet quippe amantis animum, allicit, superatq; ita ut dilecto etiam, quod Deo minus est placitum, denegare non audeat. Sanè qui huiusmodi affectione seducit, legē sibi ipsi necessitatis indicit, inordinati amoris effectus prius ipse captiuus. Caret siquidem uero rationis iudicio, in eo amore suadente, atq; uincente. Ducitur sapissime, trahitur, catenatur, cœcaturq; conscientia intus accusante, atq; clamante, quoties plus iusto conuersatur cum eo quæ diligit, lætatur & dolet: si uerò quod non decet importune qui diligitur ipse rogauerit, consentiendo recusat, simul conscientia dissentiente & lingua. Onerosum profecto intus certamen patitur, ratione affectioneq; inter se acriter dimicante. Interdum uult & non uult, terminat & reuocat, placere appetit & displicere formidat, cadit pariter & resurgit. Nempe si rationi assensum præbet, affectionis stimulis intolerabiliter perurgitur. Si autem reiecta ratione affectio dominetur, futurum timet iudicium, gehennæq; æterna supplicia. O graue iugum intemperantiæ, immoderatiq; affectionis super filios Adam à die exitus è uentre matris eorum, usq; in diem introitus matris omnium, quam fortiter premit, quanto uero in interitum perditionis emergit? Non autem sic sapientiæ iugum. Illud quippe intemperantiæ ponderosum est, sed sapientiæ leue. Illud asperum, hoc suauē. Illud damnabile, hoc sanctum. Illud illecebrosum & scœtidum, hoc iucundum & redolens. Illud mœrorem præstat, hoc gaudium. Illud postremo interitum, hoc uerò uitam tribuit sempiternam. Et (prohdolor) abundantior est numerus eorum qui intemperantiæ, quam qui sapientiæ iugo mentis colla submittunt. Nec mirum, quum ipsa sapientia attestetur spaciosam esse uiam, quæ ducit ad perditionem, multosq; ambulare per eam, nec non arctam esse uiam, quæ ducit ad uitam, paucosq; intrare per eam. Teste quippe experientia facilius quisq; afficitur operibus carnis, quam spiritus, quoniam am obiecta sensibus carnis uisibilia & in propatulo sunt, quæ uerò spiritus esse noscuntur inuisibilia & spiritualia, quæ per purificantem fidem mente percipiuntur. Quamobrè pastores animarum tanquam cæteris perfectiores, sapientiæq; luce repleti, nedum impudici amoris opera, uerum etiam inordinatæ affectionis motus de cordis sui debent refecare habitaculo, ut impollutum sit & sanctum, dignumq; ad suscipiendum in se Dei uerbum, quoties in illud eidem reclinare libuerit. Sint quoq; ad laudabiliter perficiendum ministerium sibi iniunctum expediti & liberi, ut uidelicet cum autoritate ualeant

Laur. Iustin.

GG 2

iniusta

iniusta neganda negare, atq; honesta postulata concedere, omni prorsus priuato amore semoto. Indignum profecto esse arbitror, ut regimini, potissimum ecclesiastico deditus, cordis sui libertatem tribuat alienis, quum nullus pro se, sed per seipsum coram Deo sit rationem ipse de credito sibi praelationis officio redditurus. In negocijs quidem communibus & quotidianis naturali se regat prudentia, cunctaq; disponat prout secundum Deum, & rectum bonae & quietis iudicium terminauerat esse faciendum. In rebus uero dubijs, & materijs arduis consilio utatur alieno: ita tamen ut prius matura consideratio ne discutiat qualis sit ille, quem consulat. Non enim omnibus recte consulendi prerogatum est lumen. Sunt quippe multi, qui sibi ipsis tamen sufficiunt, & sunt qui sibi prodesse ualent & caeteris. Discernendum itaq; est, cuius sit haerendum consilio, cuius uero nullo modo parendum. Contemnenda siquidem sunt iniquorum hominum consilia, qui spreto mandatis caelestibus in foueam ingentium se praecipitant delictorum. Nam (perhibente domino) qui sibi nequam est, cui bonus esse poterit? Sed & malignus & sceleratus quomodo sana ualet alijs praebere, quum sibi ipsi recte non consulat? In maleuolam (inquit Sapiens) animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Liqueat profecto ex hoc, quod sicut malus & scelerate uiuens caret sapientia, similiter etiam priuatus est dono consilij: hoc eadem sapientia asserente, quae ait: Ego sapientia habito in consilio, & eruditus intersum cogitationibus. Quamobrem pastores ouium Christi neglecto adulantium consilio, qui tacita ueritate uotis postulantium se conformare nituntur, spretoq; dolosis, ac nequiter uiuentibus consulant timentes Deum, ad religiose degentes, scientes leges atq; decreta maiorum, quum mentis rectitudine, nec prece flectantur, nec precio, neq; proprio pertinaciter inhaerant sensui, sed sint dociles, & prolata ab alijs humiliter acquiescant ueritati, suasq; cum modestia, animi tranquillitate & honestate uerborum proponant sententias, abdicatis omnino a se concertationibus atq; clamoribus: quae procul dubio insipientium arma esse noscuntur. Porro in conferendis beneficijs, officijsq; impertiendis summopere uigilet, ne propria affectione fallatur. Discutiat semper cui regiminis exhibeat onus. Non potentis personam, non claram progeniem, non amicorum preces, non supplicantium adulationes attendat, sed literarum sufficientiam, honestatem uitae, bonorum testimonium, conscientiae rectitudinem, atq; morum probitatem. Ista profecto sunt, quae reddunt uirum ecclesiastica idoneum dignitate, non quidem ad plenum, sed quantum patitur humana fragilitas. Quis enim curae deditus pastoralis ualet sine redargutione satisfacere debito, quum nullus sit qui pro seipso in toto sufficiat, dicente Propheta: iustitiae nostrae tanquam pannus menstruatus. Grande prorsus onus, negocium multarum uigiliarum, pauendumq; ministerium est regimen animarum, & heu penè reperiuntur innumeri, qui se ad hoc arbitrantur idonei. Quae runt quippe illud o quot & quales opportune & importune, per propinquos, amicos, & notos, quod procul dubio nequaquam facerent, si quati est periculi, ueraciter intelligerent. Falluntur utiq; qui hoc concupiscunt, aut sui elata opinione, uel uana honoris ambitione, seu immoderata diuitiarum cupiditate. Reijciendi sunt tales, & tanquam indigni spernendi, quia caeci, fures, & praedones sunt. Caeci quidem, quoniam insufficientiam suam metiri nescientes id attentare praesumunt, quod sancti caelestibus charismatibus redimiti totis uiribus recusarunt. Fures uero dum honores de re ecclesiastica appetunt, quos dominus in euangelio prohibuit dicens: Nolite uocari ab hominibus rabbi. Non enim licet Christianum honorem desiderare, quum scriptum sit: Soli Deo honor & gloria. Quamobrè quicumq; honoribus ac dignitatibus sublimari concupiscit, quod tantummodo Deo congruit, spiritualis censendus est fur. Praedones autem illos dixerim, qui ecclesiarum bona, quae excepto honesto uictu & alijs ecclesiae seruentibus necessarijs, debentur egenis, cumulare, uel attinentibus impertiri non desinunt. Debent itaq; beneficia iuxta sanctorum patrum decreta conferri nolentibus, onusq; illorum & infirmitatem propriam humiliter agnoscentibus. Caeterum quoniam tepescente caritate fidelium, atq; ab antiqua perfectione gradu ecclesiastico supra modum deficiente: adeo ut paucissimus sit illorum numerus, qui promoueri non appetant, sollicitaq; id quarant, longe autem rariores qui de se factis promotionibus renitentur: expedit eis qui praesunt regimini, turis relaxare rigorem, illosq; qui etiam praesse desiderant, praeficere, quos intelligunt

Ecd. 14

Sap. 1

Proh. 8

Esa. 64.

Matth. 23

1. Tim. 1

A telligunt propriae animae non omnino postponere curam. Nam qui salutem negligit propriam, saluti aliorum quomodo poterit esse intentus? Iniquis igitur & incontinenter degentibus regiminis animarum nequaquam committendum est ministerium, quantumcunq; pro eisdem interuenerint preces, quemadmodum nec lupis gregum cura mandanda. Lupi quidem corpora animalium, iniqui autem depascunt animas exemplis malis, consilijs pessimis, nefandis operibus, atq; exhortationibus impudicis ad malum, quod utiq; horrendum est dicere, & horribilius perpetrare. Omnium quippe horum criminum praelatus est particeps, qui scienter propria ductus affectione promouet indignum. Non autem sic quando falsis attestacionibus fallitur, aut ostentacionibus seducitur fictis. Totum siquidem tunc onus portabunt testificator & fictus, ipseq; praesul (ut reor) immunitus erit a poena, si tamen pro informatione habenda, qua ualuit, usus est diligentia. Non enim omnibus debet omnia credere, quum mundi amatores Deum minime timentes, nec mentiri erubescant, nec simulare formident, nec blandiri desinant, neq; ut uota sua siue iusta, siue iniusta sint, queant perficere, peccare uerentur. Qui profecto quum pastorem non possint arte mutare uel prece, hanc nituntur superare muneribus, quae sacro testante eloquio, iudicum corda caecare consueuerunt. Aduersus itaq; huiusmodi machinamenta malorum constans & armatus sit praesul, ne ipse euertatur affectio, atq; cupiditate deuictus in eo consentiat, quod conscientia nequaquam sibi licere proclamaret. Nullam quippe excusationem in hoc prostratus poterit habere certamine, quum contra illum conscientia testimonium reddat, atq; cupiditas. Grande prorsus & pene inexpiabile est hoc facinus, quando uidelicet rationales Christi oues avarus pastor uanales facit, illasq; sub iniqui mercenarij tradit regimine, qui pro mamona iniquitatis mercede conuocit animas, quae nullo ualent comparari precio, nulloq; aestimari thesauro. Quae (oro) spes alicuius spiritualis potest haberi profectus, quato res tanti ualoris, quoniam nisi sacratissimo immaculati agni ualuit cruore redimi, pro uilissimo auri uel argenti exponitur numero? Quid inquam acturi, quidue domino Iesu summo pontifici, optimoq; pastori responsuri sunt ecclesiarum praesules, quando proprias in medio ouium dissipatarum ipse dominus quaesiturus est oues? Longe siquidem tunc erunt adultores loquentes falsa, atq; familiares, propinqui & noti inania pollicentes. Non utiq; astare tunc poterunt, qui armis protegant, qui testificatione defendant, qui attollant laudibus, qui gratiam quarant, & qui in tanta necessitatis hora subueniant. Nihil profecto proderunt opes acquisite, honores habitus, praeterita uoluptates, apparatus superflui, numerositas feruulorum, uulgaris rumor, clara progenies, decora familia, uestimentorum cultus, uasa argentea, & deaurata supellex. Solus quisq; praelatus egressus de corpore ante tribunal Christi procedet redditurus rationem, si ecclesiastica beneficia ministris idoneis contulit, si ad sacros ordines clericos iuxta sanctorum patrum decreta promouit, si curam animarum exhortando, arguendo, admonendo, corripiendo sollicitus fuit, si iustitiam sine personarum acceptione litem habentibus ministravit, si facultates ecclesiae pauperibus fideliter erogauit, si afflicto, oppressis, laborantibus, egrotis, captiuis, uiduis, orphanis, & peregrinis secundum possibilitatem suam opem dedit, si exemplum bene uiuendi de se praebuit, si continenter, si parce, si temperanter, si humiliter, si modeste uixit, si corporis infirmitates, diaboli tentamenta, a proximis persecutiones, detractiones, damna, & irrogata conuicia aequanimiter tolerauit. De singulis quibusq; operibus, de prolatis sermonibus, de cogitationibus uanis, obscenis, & pessimis, de obliquis intentionibus & nefarijs, de inordinatis, illecebrosis, uoluptuosisq; affectioibus eidem interrogatio fiet. Nihil prorsus totius uitae eius decursus transibit indiscussum, atq; inultum. In hoc itaq; tam tremendo examine nihil sic praesulem exhibebit securum, quemadmodum praecedentia merita uirtutum actibus comprobata.

Quod exemplo ducis exercitus uisibilis incumbit spiritualibus pastoribus, Dei populum spirituali gubernare
in praelio. Cap. XVII.

VSus quidem docet, ut quoties contingat duos simul dimicare exercitus, miles pro se sit quisque sollicitus, qualiter uidelicet illæsus hostes possit euadere, illos etiam inuadere, deprædari, atque subigere. Singuli propria tractant negocia, & pro sua laborant salute. At uero totius dux exercitus præter suam, gerit omnium curam. Prouidet namque quibus ipse exercitus alatur etibus, quibusue utatur equorum stramentis. Secum tacitus cogitat de uniuersorum indemnitate, quomodo scilicet ualeat aduersarios decipere, aduersus illos insidias ponere, dissimulare fugam, ac superare incautos. Cæteris quippe ludentibus, prudentibus, uagantibus, dormientibusque ipse clam inimicorum perlustrat castra, si forte eos improuisos reperiatur, inuadat, trucidet, & disperdat. Omnis profecto industria pro tuitione exercitus tam in instituendis excubijs, in mittendis exploratoribus, quam in mutandis custodijs ex ipsius animi sagacitate dependet. Ad illius quoque imperium mouentur castra, acies diriguntur, certamen geritur. Ipse nempe in hora conflictus hortatur trepidos, urget pigros, robustos accendit, retro gradientes impellit, deordinatos ordinat, & cum pugnantibus desiderio, & adhortationibus pariter & ipse concertat. Quod autem de uisibili est dictum exercitu, hoc de spirituali & inuisibili censendum esse non ambigo. Porro istum spiritualem exercitum congregationem dixerim omnium esse fidelium, qui in ecclesia tanquam in campo sub diuersis gradibus, distinctis uidelicet agminibus sunt ordinati ad bellum aduersus aereas potestates: quæ profecto mille modis, occultisque machinationibus, fraudibus innumerabilibus, & implacabili crudelitate die noctuque Dei castra oppugnare non desinunt. Ad quorum siquidem defensionem, instructionem, & regimen instituti sunt spirituales duces, animarum uidelicet pastores, atque rectores, quatenus ipsorum salubri prouisione, exercitatione laudabili, admonitione sancta, cælestique sapientia plebs tota credentium, quæ per se minus est ualida ad pugnandum animetur indeficienter, iugiter erudiatur, protegatur orationibus, atque ad certaminis perseverantiam confortetur. Istis proforsus incumbit cunctarum gubernatio ecclesiarum, omniumque tradita est cura fidelium: quibus quemadmodum ascribitur ad meritum uniuersorum corona uincientium, ita eregione pereuntium de ipsorum manibus requiritur sanguis: si tamen erga eorum salutem reperti fuerint desides, atque uite monita eisdem insinuare neglexerint. Propheta attestante qui ait: Si non annunciaueris impio iniquitatem suam, ipse in peccato suo morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Ex his igitur quæ dicta sunt claret perspicue, quanta sufficientia, quantaque in regimine animarum debeat esse sollicitudo pastorum. Expedit quidem illis, ut habeant cognitionem inimicorum, subditorum, & sui. Inimicorum quippe, ut sciant cum quibus eos certare oporteat, quum sint spiritus inuisibiles, intellectuales, callidissimi, assueti ad bellum, pleni omni iniquitate atque fallacia: qui profecto uincuntur, non corporis fortitudine, non humana prudentia, non uirtute armorum, non armatorum multitudine, non imperandi dominio, sed gratia Dei, orationis instantia, humilitate cordis, lacrymarum effusione, deuotione mentis, fidei constantia, pietate animi, & ignito caritatis affectu. Horum planè spiritualium hostium quicumque ignorat astutias, non ualet de ipsis reportare trophæum. Quis, oro, potest inimicum superare, quem non uidet, nescitque qua arte decertet? Ipsi quidem maligni spiritus non corporis aspiciuntur obtutu, sed mentis: impugnantque nos non uisibilibus armis, sed minis, sed importunitate, sed promissione, sed fraude. Ista quippe si ignorent qui præsumunt, quomodo subditos de ipsorum poterunt præmonere uersutis, atque tentationibus liberare? Tanquam speculatores sunt in alto constituti prælati, ut debeant uigilare, circumquaque prospicere, motus, deceptiones, insultusque aduersariorum cognoscere, illorumque arcere clamoribus, propulsare gemitibus, orationibus debellare, & subditis eorum machinationes in imo positas referare: quatenus & ipsi intellecta eorum fallacia, nunc fuga, nunc ualeant reluctatione eorundem infestationes euadere. Cæterum si ipsi qui cæteris lumen insinuare debuerant, mente sint cæci, nec uociferari sciant, irruent procul dubio hostes, & facient maximam animarum depopulationem ad speculatores utique spiritualem perniciem.

Quam

A Quamobrem expedit illis, ut super Dei plebem tota mentis intentione peruigilent, ne de ipsis dictum uideatur, quod dominus per Prophetam de speculatoribus conuenitur dicens: Speculatores populi mei omnes cæci, uniuersi canes muti non ualentes latrare, uidentes uana, & dormientes, & amantes somnia, & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam, omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisque ad auaritiam à summo usque ad nouissimum. Superintendant igitur tam aduersus malignorum spirituum insidias, ut ipsas dissipare, ac alijs detegere queant quam etiam ut proprias agnoscant oues: quatenus sciant cuique opportunum præbere consilium, congruum impertiri officium, necessariumque præstare solatium: quod quidem optime facere ualebunt, si spiritualis disciplina sint imbuti magisterio, sint quoque uiri uirtutum, nouerintque ex suarum examinatione cogitationum iudicare de alijs. Nam (testè Apostolo) spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse à nemine iudicatur. Iudicat profecto recte, si sancte uiuit, si ambulat in spiritu, si uirtutes tenet habitu, & exercet actu. Nam sine uirtutum experientia non ualet præsul æstimare uirtutes, neque in regimine esse perfectus. Est enim uirtus corona pontificum, lucerna pastorum, perfectionis speculum, magisterium religionis, terror dæmonum, interitus uitiorum, ornamentum hominis, pedisequa gratiæ, spiritualis thesaurus, & bonum animarum rectoribus per necessarium. Tolle hæc ab homine, & iumentis nequaquam erit dissimilis. Ducetur siquidem affectibus carnis, meritatione semota. Virtus quippe, quamuis commune sortiat uocabulum, tot nihilominus habet uocabula, quot sunt uirtutes. Ex quibus quædam infunduntur à Deo, & ad Deum dirigunt: quædam uero acquiruntur usu assiduo, & per exteriores discernuntur actus. Sed ut ueræ sint, Deoque acceptæ, ac meritoria proforsus uitæ beatæ, necessaria quidem est infusio gratiæ & caritatis, qui omnium est uita uirtutum. Alias non formata, sed informes esse probantur. Quæ itaque infunduntur theologica, quæ autem acquiruntur, cardinales nuncupantur. His nempe omnibus decet præsules, atque animarum patres esse ornatos, prout seriatim inferius elucebit. Oportet profecto, ut qui alios de his quæ ad fidem pertinent, instruere debent, sicut ecclesiastici sunt pastores, etiam sint ipsi in fide fundati. Alioquin omnis eorum doctrina, omnisque structura periclitabitur, & omnino corruet. Nam fides cæterarum uirtutum fundamentum est, super quod ecclesia fundatur catholica domino dicente ad Petrum, qui ipsum confessus fuerat esse Christum Dei filium: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Super confessionem fidei quotquot salui fiunt, prius ædificantur. Accipit autem quotidie ædificium hoc augmentum spirituale, supposito uidelicet ipso summo lapide angulari Christo Iesu, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum in domino. Fundamentum igitur salutis in Christianæ fidei confessione subsistit: cuius utique ostensores, prædicatores, & propugnatores esse debent, qui præsent. Ostensores (inquam) in contemptu mundi, in despectione honorum, in erogatione diuitiarum, in maceratione carnis, in disciplina uirtutum. Prædicatores autem ignaros erudiendo de ipsis, quæ oportet credere, & ad salutem sunt necessaria: terrendo etiam superbos, futurum illis insinuando iudicium, inextinguibilem flammam, uermem immortalem, interminabileque inferni supplicium. Propugnatores uero rationibus confutando, incredulos æquanimitate perferendo aduersa, atque spirituum immundorum uiriliter tentamenta uincendo. Vniuersa quippe hæc fides docet, quæ iuxta Apostoli sententiam est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentum. Sanè fides illum quem replet eleuat ab imis, ac uisibilibus, & collocat in excelsis, ubi sunt bona inuisibilia, ineffabilia, & sempiterna, quæ promittit Deus credentibus in se, atque renunciantibus uisibilibus, corruptibilibus, temporalibus, terrenisque. Quæ enim infundatur à Deo, & purificet corda credentium, dicente Apostolo Petro, fides purificans corda eorum, non potest non insinuare celestia. Porro quum fides manifestet gloriam Dei, quam ipse omnipotens, & misericors dominus præparauit fidelibus suis se diligētibus, conuincitur quisque rationis capax omnia caduca & momentanea contemnere debere bona, quæ profecto in cōparatione æternorum sunt tanquam lutum foetidissimum, abominabilisque materia. Est denique si des sydus præclarissimum in corpus electorum emissum de coelis ad insinuandam ueritatem, quæ nisi mediante ipsius luce attingi non ualet. Hinc est quod eos, quibus infunditur in ui-

GG 4 ros alteros

ros alteros mutare uidetur, tribuens illis in corde lætitiā, scientiā in mente, exultatiō-
nem in uoce, disciplinam in moribus, nouitatem in sensu, in creaturas quoq; potestātē,
atq; uirtutem, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Sancti per fidem uicerunt
regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, ex-
tinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, for-
tes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectio-
ne mortuos suos. Magna prorsus est fidei autoritas, quæ dæmonibus imperat, cœlum
aperit, placat Deum, angelos aduocat, inclinat sanctos, orationes exaudibiles facit, ac-
quirat gratiam, meretur gloriam. Ex his colligitur, quā multum pastoribus spirituallibus
sit necessaria fides, quos oportet pro salute animarum crebris cœlum pulsare gemitibus,
assiduū instare orationibus, se periculis exponere, pati pro iustitia minime formi-
dare, mortem si opus fuerit nullatenus recusare, hilariq; animo pro æternis bonis tem-
poralia commutare. Quamobrem qui animarum curam suscipiunt, debent totaliter se
Deo committere, omnemq; sollicitudinem in illo ponere, qui credentibus in se corpo-
ris necessaria ministrat, spiritualia dona communicat, æterna promittit, angelicq; eos
tuetur custodia, dicente de uero iusto Propheta: Quoniam angelis suis mandauit de te,
ut custodiant te in omnibus uis tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad la-
pidem pedem tuum. Debent insuper spei gaudio esse repleti, si tamen laudabiliū ope-
rum sint multiplicitate fecundi. Nam sicut ex scelerum perpetratiōe in desperationis
mœstitiam immergitur: ita ex uirtutum exercitatiōe in spei quicq; exultatiōe proue-
hitur. An non exultet in spiritu, cui accepto gratiæ pignore cœlestia repromissa sunt pre-
mia? Spes (inquit Apostolus) non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus
nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Datus est enim, ut fragilitatem huma-
nam suam roborat præsentia. Roboratur (inquam) ad perferendum omnia mundi hu-
ius aduersa, dum in lumine fidei agnoscit ipso reuelante spiritu passiones huius tempa-
ris non esse condignas ad futuram gloriam, quæ reuelabitur his, qui pro Christo contra
uitia uiriliter pugnant. Non enim ualet imbecillitas humanæ conditionis sine spe re-
muneratiōis aggredi ardua, seu aspera pati. Hinc est quod dominus noster Iesus Chri-
stus quum dixisset: Si quis uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem
suam, & sequatur me, ne fidelium mentes tollendæ crucis, seq; imitandi asperitate aut ta-
dio frangerentur, ilico post dies octo ductis secum super excelsis uerticem montis Pe-
tro, Iacobo & Ioanne, ante illos transfiguratus apparuit, factaq; est facies eius sicut sol
splendida, & uestimenta ipsius candida tanquam nix, ut suæ claritatis fulgore manife-
staret quanta in uenturo seculo se sequentium animarum & corporum futura esset glo-
ria, quæ profecto figuraliter in candore uestimentorum, & uultus irradiatione mon-
strata est. Bonus dominus, qui ex sua ineffabili clementia non aurum, non gemmas,
non prædia, neq; transituram gloriam istius periturae uitæ, sed semetipsum, quo pro-
culdubio nihil melius, nihil iucundius, nihilq; beatius est, imò sine quo nihil bonum,
iucundum, nihilq; potest esse beatum, sibi seruientibus promittere dignatus est: qua ui-
delicet promissione futura & æterna mens iusti spe erigitur, & exultatiōe repletur, &
gaudio eo amplius, quo dulcius deuotiōe nutritur, atq; interius spirituali uisitatiōe
ad contemplandum cœlestia familiarius eleuatur. Nam æternorum gustus supernæ
felicitatis spem parit & auget. Non enim amatoribus seculi, neq; delictorum oneri-
bus prægrauatis beatæ immortalitatis delectatiō prerogatur, sed humilibus, sed Deum
timentibus, sed carnis uoluptatibus reluctantibus, diuinacq; mandata tota animi in-
tentiōe perficientibus. Istis quippe tanquam carissimis filijs, ac fidelibus, seruis pro
suorum quadam remuneratiōe laborum communicantur interna gaudia promissio-
num cœlestium, propter quas pace, consolatione, reficiuntur & spe: quæ profecto spes
est (sicut à definiētib; scribitur) certa expectatiō futura felicitatis ex Dei gratia
& meritis proprijs. Quis, oro, absq; spirituali solatio uel spereritributiō-
nis præsumit perseveranter aduersum semetipsum atq; potestates aereas decertare? Nā
quemadmodum sine cibo corpus debilitate languescit: ita etiā absq; deuotiōis gustu
anima à perfectiōis exercitatiōe torpescit. Hinc est q; figuraliter populus Hebræorū
egressus de Ægypto, & ad terrā promissionis p̄ficiens cœlesti alimēto nutritur, nelaf
satus

A satus inedia, uel labore itineris ad Ægypti concupiscentias corpore, uel animo remea-
ret. Nouit siquidem pijsimus pater noster & dominus quā laboriose ad uirtutum al-
ta conscendimus, quāq; facillime ad uitiorum profunda defluimus. Propterea donis
suis frequenter nos uisitare dignatur, ut uel saltem experientia eruditi intelligamus etiā
in hac peregrinatione militantibus Christo spiritualia non deesse solatia, ac per hoc nō
desistamus in boni operis studio perdurare. Nempe conuincit ex hoc diuina bonitas se-
ctatores carnalium uoluptatum, qui spretis internis delectationibus sibi gratis oblati
exteriōes ad sui perniciem cum animi anxietate quærere non cessant. Possent utiq; iu-
cundius delectari in domino, quā in seculo, atq; abundantius spiritus, quā carnis, si
uellent frui delicijs, Nec mirum. In domino quippe sunt quæcunq; cor hominis delecta-
re sufficiunt. Nam delectationes (ait Propheta) in dextera tua usq; in finem. Non de-
lectatio una, sed delectationes in dextera (inquit) tua, ut intelligas omnes in illo esse de-
lectationes, quæ nedum ad tempus præsens, uerumetiam satient usq; in finem. Inchoan-
tur profecto hic & prælibantur ex parte: sed in æternitate perficiuntur, quando reuela-
ta facie ipse Deus uidebitur sicut est, quod unica sententia memoratus Propheta protu-
lit, dicēs: Delectare in domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Delectare igitur o ho-
mo, non in seculo, non in uanitatibus falsis, non in uoluptatibus lutosi corporis, sed in
domino, de ipso uidelicet meditando, ipsum laudando, ipsi gratias agendo, ipsiusq; mā-
data tota mentis intentione seruando, quamdiu in carne uiuis, quousque peregrinans
in corpore, & per fidem ambulas, uidesq; per speculum in enigmate. Delectare (inquā)
in dom. no, quia creator tuus est à quo plasmatus es, redemptor tuus per quem reforma-
tus es, spes tua quam concupiscas, gaudium tuum in quo exultes, corona tua de qua glo-
rieris, merces tua de qua diteris, finis tuus ad quem suspires, uita tua per quam uiuas, lux
tua per quam illumineris, uia tua per quam gradiaris, pax tua in qua requiescas, & sapiē-
tia tua à qua erudiaris. Planè si sic in præsentiarum delectaris in domino, ut præter il-
lum non sit quod desideres, dabit tibi, & ipse in quo delecteris in regeneratione futura,
in resurrectione mortuorum, in seculi renouatione, & in uiuorum regione petitiones
cordis tui. Nihil tunc tibi quod concupiscas, negabit, quando totaliter tibi tribuet se. Se-
quippe dando, seq; tibi sicuti est manifestando donabit prorsus tibi omnia, quia in ipso
sunt omnia. Quicquid desiderabis, quicquid postulabis, quicquid corde conceperis, &
in illo erit, ipsumq; habendo consequeris, & consequendo beatus eris. Verum ante-
quam ad hanc pertingas beatitudinem, quæ futura est, oportet ut irreflexibiliter curras
in spe comitante fide atq; ducente. Nisi ipsa tecum fuerit, teq; ad cœlestia quò properas
perduxerit, nunquam illuc attinges, sed ueluti cæcus & demens prorsus per densissimas
huius præsentis exilijs spirituales errabis tenebras, atq; in direptionem intellectualium
incides bestiarum, de quibus Propheta ait: Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa per
transibunt omnes bestiae syluæ, catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant escam
sibi. Caterum si ipsius fidei luce post has de quibus loquimur, tenebras illustreris in cor-
de, proculdubio fiet tibi, quod memoratus Propheta adiecit, dicēs: Ortus est sol, & con-
gregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Exhibit homo ad opus suum, & ad ope-
rationem suam usq; ad uesperam. Equidem à splendore huius cœlestis syderis uitiorum
fugantur tenebræ, & spirituales aduersarij latebras suas petunt, propter quod ille qui
paulo antè carebat lumine, & uinculis tentatoris tenebatur astrictus, ad opus Dei pera-
gendum efficitur uidens & liber: in qua profecto libertate quanto sollicitius operatur,
tanto amplius crescit in spe percipiendi præmia sempiterna, sibi famulantibus à Deo fi-
deliter repromissa. Ex huius itaq; promissionis ac spei gustu delectabiliter reficitur cari-
tatis affectu: quæ uidelicet caritas quamuis in hac peregrinatione sit fidei
cooperatrix & spei, cæteris tamen deficientibus duabus ipsa
sola tanquam maior & excellentior perseue-
rat in patria.

Quantum homo ceteras creaturas dignitate præcellat.

Cap. XVIII.

Gen. 1

Niuerſas creaturas uiſibiles hominem multiplici præcellere dignitate dubitet nemo. Cum enim Deus faceret omnia, ſolo ea creauit uerbo, ſicut ſcriptum eſt: In principio creauit Deus cœlum & terram, dixitque, fiat lux, & facta eſt lux, fiat quoque firmamentum in medio aquarum. Germinet terra herbam uiuentem, & facientem ſemē, & lignum pomiferum. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, ſintque in ſigna & tempora, & dies & annos, ut luceant in firmamento. Producant aquæ reptile animæ uiuentis, & uolatile ſuper terram ſub firmamento cœli. Producat terra animam uiuentem in genere ſuo, iumenta reptilia, & beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas. De homine autem quid? Faciamus (inquit) hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, & prælit piſcibus maris, & uolatilibus cœli, & beſtijs terræ omniſque reptili, quod mouetur in terra. Et creauit Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam. Ad imaginem & ſimilitudinem ſuam fecit illum. Et hoc ſecundum ſpiritum rationalem & interiorem hominem. De corporis autem creatione ſic legitur: Formauit igitur dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitæ, & factus eſt homo in animam uiuentem. Verum ut hominis prærogatiua ab homine noſceretur, cum dominus feciſſet Adā, uelletque ei dare adiutoriū, nec ſimile illi in uniuerſis quæ Deus fecerat, creaturis inueniretur, non de alia materia, ſed de ipſo formatum eſt. Immiſſo ſiquidem à domino ſopore in Adam, & eo dormiente ablata eſt una de coſtis eius, & ex eadem formata eſt mulier ſimilis decoris, paræ excellentiæ, æqualisque dignitatis. Sanè in ipſo creationis ſuæ exordio Chriſti & eccleſiæ initiata ſunt ſacramenta, per quæ quantum ceteras (ut dictum eſt) gratia, dignitate, & ſine transcendat, luculenter apparet. Cuncta enim quæ facta ſunt, quauis bona, & ualde bona ab ipſo ſummo bono creata ſint, nequaquam tamen ut agnoſcant quid, & à quo, atque ad quem facta ſunt, accipere meruerunt. Ut uerò de alijs taceam, uniuerſa quæ fulgent in cœlo, ſicut ſunt ſol, luna, ſtellæ & firmamentum, acceperunt utique ſplendorem, incorruptibilitatem, uirtutem, perpetuitatem, & nihilominus quamuis iſta ſint præcipua decora, atque ſublimia, minus tamen ſunt, quam ſi intelligerent quid, ad quem, & à quo facta ſunt. Porro non ualent gaudere de eo quod ſunt, quia nequeunt intelligere à quo, & ad quem facta ſunt. Facta namque ſunt non propter ſe, ut uidelicet delectentur in ſe de eo, quod ſunt, & à quo ſunt, ſed ad laudem conditoris ſui, & ut exercent, erudiant, lætificent, accendantque eos, qui ipſas intuentur, non corporali oculo, ſed intellectuali, quo utique etiam inuiſibilia agnoſcuntur, quemadmodum Apoſtolus teſtatur dicens: Inuiſibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur, ſempiterna quoque uirtus, atque diuinitas. Nempe ſi inuiſibilia & cœleſtia per uiſibilem & terrenarum intelligentiam cognoscuntur, multo magis ipſa percipiuntur uiſibilia. Facta igitur dicimus eſſe uiſibilia & ſenſibilia propter hominem, ad laudem tamen & gloriam illius, qui fecit hominem. Non propter hominem (inquam) tanquam finem, ſcilicet ut homo earum ſit finis, aut illis utatur pro fine, ſed ut hominem perducant ad finem, miniſtrēt homini, illūque exercent. Miniſtrēt quidem neceſſitati corporis, ſine quibus non poteſt in hac peregrinatione uiuere. Exercent uerò in intellectu pariter & affectu, quādiu per fidem ambulat ipſe homo, & uidet per ſpeculum. Equidem ad ſuſtentionem corporeæ infirmitatis, quæ oriuntur de terra, & procreantur de arboribus, uel uiuunt ſuper terram, ſeu uegetantur in aquis, à Deo ſunt præſtita, ſicut ſcriptum eſt: Omnes piſces maris (inquit dominus ad Noe) manui ueſtrę traditi ſunt, & omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in cibum: quaſi olera uiuentia tradidi uobis omnia, excepto quod carnem cum ſanguine non comedetis. Claret profecto euidentiffimè, quoniā corpore hominis deficiente mortali, deſinet pariter & uiſibilem creaturarum uſus, atque miniſterium. Quod utique fiet, quando corruptibile hoc corpus induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, cum mors abſorpta fuerit in uictoria, lætusque homo ipſe cantabit: Vbi eſt mors uictoria tua? ubi eſt ſtimulus tuus? Nempe cum utroque homine beatus effectus angelorum cœtibus admiscebitur, tunc quantum homo idem ſit dignitatis, quantum gratia, ſublimitate, & gloria ceteros præcellat uiſibiles creaturas, luculenter apparebit. Ad hanc quippe gloriam futuram, & in cœlis

Rom. 1

Gen. 9

A & in cœlis promiſſam non peruenitur, niſi per meritum redemptionis factæ per Chriſtum, cooperante uirtute caritatis, quæ uirtutes informat & dirigit uniuerſas. Vtrumque proſus eſt neceſſarium ad ſalutem, ut uidelicet quiſque ſaluandus redimatur gratificeturque. Redimitur ſiquidem per ſanguinem immaculati agni Chriſti Ieſu domini noſtri, à ſeruitute diaboli, qua peccatorum uinculis captiuus tenetur, ipſo domino dicente: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati, à qua proſus ſeruitute non ualet, niſi per eum, qui ſolus eſt liber, abſolui. Illum uidelicet qui per Prophetam ait: Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Liber quidem à delicto, liber à corruptione, liber à debito. Hic namque liber captiuos redemit à ſeruitute diaboli, peccati & mortis, & ſpiritali reſtituit libertati, facta tamen prius debiti, quo tenebant aſtricti, ſatisfactione condigna. Quæ utique quamuis in ſe efficaciffima & ſpontanea fuerit, ſuum tamen nequaquam niſi in ijs quos inſula gratos efficit caritas, ſortitur effectum. Sola igitur caritas eſt, quæ gratum reddit hominem Deo, de qua Apoſtolus dicit: Caritas Dei diſfuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Denique ad hanc acquirendam non ſuppetit naturale ingenium, non humana induſtria, neque acquiſita ſcientia. Poteſt homo ſe ad illam ſuſcipiendam diſponere, ualet pro eadem Deum iugiter orare, illam tamen minime potens eſt proprijs impetrare meritis: inſunditur, gratis datur, à Deo donatur, ideo gratia uocatur. Nempe non eſt uolentis, neque currentis, ſed miſerentis Dei illam tribuere. Inſundit namque eam Deus quibus uult, non per ſpeciem aliquam, quia non eſt corpus, nec per uocem, quia non eſt ſonus, ſed inuiſibiliter, ſpiritaliter, repente & uoluntarie. Hanc quippe non uidet oculus, auris non percipit, non odoratur olfactus, neque attingit manus. Guſtus ſolummodo eam ſentit, non palatum oris, ſed affectio cordis. Eſt profecto quidam ſpiritalis ſapor, & quedam dulcedo maxima, quæ omnes animæ uirtutes reficit, confortat & promouet. Inſunditur (inquam) placido motu, completque affectum recipientis delectatione, exultatione, & iubilo, adeo ut præ dulcedine illius ſatiatio ſit quicquid prius placebat in ſeculo, & de temporalibus proſperitatibus arridebit. Nec mirum, nam quemadmodum diuinæ bonitatis eſt gratuitum donum, ita diuini amoris mellifluum præſtat guſtum, quo nil experitur dulcius, nil amplexatur carius, nilque familiarius poſſidetur. Reciprocus plane eſt amor iſte, & præ cæteris amantem coniungit amato. Nam mutus creaturarum ad creaturas affectus copulat ſe pariter diligentes corpore, conuerſatione, moribus, & dilectione ſibi uiciffim exhibita. Caritas uerò conglutinat uoluntates, ſpiritus & affectus. Teſtimonium audi ſcripturarum: Deus (inquit Ioannes) caritas eſt, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. Non enim manet (inquit) cum Deo, quod agit creaturarum amor, ſed in Deo ſpiritaliter amabiliterque, atque efficit unum, ſicut dominus ad patrem ait: Tu in me & ego in illis, ut ſimus conſummati in unum. Hinc caritatis quanta ſit ſublimitas, quantaque efficaciam percipitur, cum Deum in homine, & hominem in Deo eſſe facit uinculo caſtiſſimi pijsque amoris. Parum dixi cum hominem in Deo manere caritate mediante perhibui, quoniam ipſum hominem etiam Deum facit, ſacro hoc aſſeuerate eloquio: **D** Ego (inquit propheta) dixi dii eſtis, & filij excelsi omnes. In quanto dignitatis prouehatur culmine, qui caritatis inſigniti ſunt munere, quis non miretur, quando dii & filij excelsi nominantur, non quidem eſſentialiter, quia unus tantum eſt Deus, ex quo omnia, ſed nuncupatiue & per participationem: Nuncupantur enim filij dicente domino, cum oratis dicite: Pater noſter qui eſt in cœlis. Participant autem diuinitate, & ſunt dii, quoniam (ſicut ait Apoſtolus) qui adhæret Deo, unus ſpiritus ſit. Unus quippe ſpiritus factus cum Deo, in quo habitat Deus, o quam excelsus & quam potens eſt? Apoſtolus audi: Omnia (inquit) poſſum in eo, qui me confortat. Valet profecto ille in quo eſt caritas, ſine qua non eſt Deus, ignem, ferrum, uincula, carceres, ſeras ſuperare, & mortem. Unde (quæſo) ſanctis martyribus tanta uirtus, tantaque conſtantia? Nunquid ex ſe? Proſus minime. Inhabitantem ſibi habebant Deum, profuſa erat in eorum præcordijs caritas, diuinoque erant amore ſuſcepti, propterea tam dira, tam diuturna, tamque intolerabilia humana fragilitati potuerunt perferre ſupplicia. Defeciſſent proculdubio in paſſionis agone, ſi abſque Dei amore certatiſſent, maxima ſiquidem eſt caritatis uis, quæ in martyribus dimicando naturam uincit. Fortis (inquit ſapiens) ut mors dilectio, dura ut infernus amulatio. Lam-

Ioan. 8
Pſal. 97

Rom. 5

1. Ioan. 4

Pſal. 91

Matth. 6
2. Cor. 6
Phil. 4Lam. 3
pades

pades eius lampades ignis, atq; flammarū. Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem, nec flumina obruent illam. Fortis quippe ut mors esse caritas dicitur, quia quem perfecte absorberit, facit uitā diligendo perpetuā corporalem mortem nullatenus formidare. Ignis atq; flamarū illius lampades fore perhibentur, esse quia ignitas, quibus infunditur, efficit mentes, in quo utiq; salutarī igne decoctæ, sonoræ fiunt, & solidæ, adeo ut nullius tribulationis impetu, nulliusue persequētis impulsione frangantur, ut si impingant homines hominem flamma caritatis adustum blasphemis, irrisionibus, persecutionibus, terroribus, minis, damnis, & morte illius mentis habitaculum super petram caritatis fundatum nequaquam euertere, neq; à Dei amore diuellere queant. Audi strenuissimum bellatorem uirgis cæsum, lapidibus percussum, naufragium passum, maris profundo immersum, attenuatum fame, frigore afflictum, nuditate dehonestatū, persecutionibus attritū, sed uehementissimo caritatis ardore accensum, quid dicat: Quis nos (inquit) separabit à caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum, quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; uirtutes, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; fortitudo, neq; profundū, neq; creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. O caritas sancta, quanta sunt præconia tua, quam præclara tua sunt testimonia, quanta laus, quanta gloria, quantæ diuitiæ, quanta dulcedo, quanta uirtus, quantaq; est potestas in te. Te quippe interpellante, te suadente, te impellente Deus pater filium suū unigenitum, coæternum, coæqualem, sibiq; consubstantialē misit in mundum, ut rationalem naturam, quæ inobediendo perierat, per assumptam mortalis carnis substantiā repararet, sicut scriptura sacra fatetur dicens: Propter nimiam caritatem suā, qua dilexit nos Deus, misit filium suū in similitudinem carnis peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne sua. Ipse quoq; dominus Iesus de te plenus, crucis non renuit subire patibulū, ut eos quos uinculis tuis in se retinebat astrictos, redimeret à seruitute peccati, suoq; sacratissimo cruore mundaret, Ioanne hoc perhibente, qui ait: Gratia uobis & pax à Deo patre, & à domino Iesu Christo, qui est testis fidelis, & primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ, qui dilexit nos, et lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Porro qui te habet in se, & quo animo aduersa patitur propter te, nihil asperum arbitratur confortatus à te, nihilq; amat extra te, sed omnes diligit in te, & per te proximum diligit sicut se, seq; amat in te. Te gerit in corde, te amplexatur in se, per te erigitur supra se, per te requiescit in te, se exercet propter te, foris occupatur per te, & intus reficitur à te. Te sincera affectione tenentem in se comitaris o beata caritas, tuas cum ipso existimās esse delicias, æque delectaris de illo, sicut ille de te, imò longè tu dulcius multoq; familiarius, quam ipse, quia tu profusius, tu iucundius, tu sanctius, tu fortius diligis. Nam amor tuus quo diligis, absq; ulla est macula, & nihil habet priuatū in se. Nunquam enim deseris quem diligis, nisi ipsi prior derelinquat te, quin potius te despicientem, teq; fugientem, o quam frequenter sermonibus pijs, blandisq; insequeris exhortationibus, ac promissionibus magnis conaris illum reuocare ad te, tanquā si illo egeres, possesq; eo mediante proficere? Hoc autem ex naturali tua agis clementia, qua omnes homines in latissimo gremio tuo collocare desideras, non quidē propter te, quæ uniuersis affluis bonis, sed propter illos quos trahere uis ad te, ut ipsos de te beatos facias in te. Tu enim (quantum in te est) cunctis benefacere, teq; communicare nō desinis, dummodo se non subtrahant à te, quæ consueuisti de inimicis amicos, de captiuis liberos, de seruis filios, de peccatoribus facere iustos. Nulla prorsus mortalium lingua tuas sufficit explicare laudes o sancta & diuina caritas, tu namq; es corona regni, tu gloria supernorum, tu mundi reconciliatrix, tu peccatorum uenia, tu uia uitæ, tu cœli ianua, tu nuptialis uestis, sine qua nemo thalamum cœlestem ingreditur. Tu merita exquiris, tu metiris opera, tu largiris præmia. Nempe quicumq; Deo placuerunt, quicumq; laudabiliter uixere sunt, te agente, teq; cooperante id ualuerunt. Et ut paucis de te multa complectar, tu in cœlo regnas, tu dominaris in terra, tu in electorum cordibus principatum tenes. Cum igitur uniuersis Deo famulari cupientibus prorsus necessaria ipsa caritas fore comprobetur, per amplius tamen ecclesiasticorum uirorum, quibus animarum iniuncta est cura, debet inesse præcordijs. Horum siquidem officium in Dei ac proximi dilectione præcipue

A cipue fundatum est. In ministerio nāq; proximi, caritas Dei ostēdit, atq; in eadē Dei caritate, proximi quanta sit dilectio exhibet. Vtraq; enim affectio, Dei uidelicet & proximi sibi coheret, & de uno eodēq; caritatis manat fonte, adeo ut nec Deus sine proximo, neq; proximus sine Deo recte diligi queat. Duo quippe præcepta sunt dilectio Dei & proximi, in quibus tota lex pendet, & prophetæ, & in ipsa duo pene unū sunt, dicente dño: Diliges dominū Deum tuū ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omni uirtute tua. Hoc (inquit) est primū & maximum mandatum. Secundum uerò huic simile est diliges proximū tuū sicut teipsum. Non est idē sed simile. Nō est idē in opere, sed simile: quia ambo de caritate, & in caritate. Caritas in corde, effectus uerò caritatis cōsistit in opere. Radix profecto est caritas, fructus autē radicis est opus bonum. Sane ubi uiget radix caritatis, fructus laudabiliū germinat actionum. Ceterū cū exercitiū spūaliū pastorum principaliter circa curam & salutem uersetur proximorum, expedit ut in eorum cordibus radix uiuat caritatis. Tolle de corde præsulis caritatē, & nihil reperies in illo corā Deo cōmendatione dignum. Quāuis sua erogat, quanquam uerbū Dei ubiq; disseminat, tametsi utilitatibus proximorū incumbat, nil prorsus illi proficit ad salutē: qm̄ solum Deus illud approbat opus, quod de radice intelligit assurgere caritatis. Apostolū audi: Si linguas (inquit) hominum loquar & angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum uelut æs sonans, aut cymbalum tinniens: & si habuero prophetiā, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnē fidem, ita ut montes transferam, caritatē autē non habē, nihil sum: & si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Potest utiq; qui sine caritate est alijs prodesse, sibi uerò minime ad meritum futuræ uitæ, in quam proculdubio quisquis caritatē non habet, introire non ualet. Quamobrē pastor ut sui mercedem non amittat laboris, Deū ex toto corde diligit, atq; pro ipsius amore ouibus sibi creditis sollicitē ministrare non desinat. Pascat illas uerbo, pascat exemplo, pascat terrena substantia. Sic dominus Iesus Petro mandauit dicens: Petre a-mas me? Pasce oues meas. Hoc profecto trina repetiuit interrogatione, ut ex trina confessione Petri, ter ab eodem factam aboleret negationis culpam. Voluit propterea ipse dominus & magister ex huiusmodi repetitione pastorem insinuare pastoribus, quatenus ouibus sub regimine suo constitutis deberent corporibus morituris alimoniam temporalem, animabus semper uicturis doctrinam spiritualem, atq; earum moribus exemplo suo bene uiuendi disciplinam præbere moralem. Porro qui talibus pabulis pascit gregem dominicū, bonus est pastor, & caritatis dono repletus. Huic nisi infunderetur desuper, nō posset ipse effundere. Nam ut effundatur, prorsus à Deo infunditur caritas, eoq; largius infunditur, quo effunditur liberalius. Si communicatur, augetur, & crescit: si uerò non erogatur, nequaquam multiplicatur, sed tepescit, & deficit. Erat tēpore Helisæi prophete mulier quædā uidua cū liberis suis debitis obligata, atq; à creditoribus supra modum oppressa. Hęc ad uirum Dei accessit, omnesq; animi sui eidem reserauit angustias. De mandato itaq; prophete sancti accepit à conuicinis mutuo uasa non modica, seq; cum filijs suis clausit domi. Habebat ipsa in uasculo parum infusi olei, illudq; quam primum effudit, multiplicare perspexit, atq; tādū effusum à muliere creuit in dolijs, quam diu uas in quo infunderetur, non defuit. Destitit effundere, & stetit oleum. Intelligant qui præsent in ecclesia, quid ista significant. Discant effundere proximis, quod acceperunt infusum. Non sint auari retentores, effundant omnibus, gratis tribuant quod ad effundendum gratis acceperunt. Non timeant amittere, quod ex caritate effundunt. Hoc tantum formident, reseruare uidelicet in se, quod effundere oportebat. Equidem hoc boni pastoris semper est proprium, indeficienter scilicet effundere, & hilariter communicare. Effundere utiq; doctrinam, effundere caritatem: communicare autem suadare seipsum, nihilq; reseruare sibi, quod effundere possit ad lucrum. Caritas quippe o-ciosa atq; priuata esse non ualet. Operatur indefinenter intus, & cœlestibus flagrat desiderijs, pijsq; mouetur affectibus. Foris uerò proximorū utilitatibus actionibusq; sanctis semper intendit. Siue mente excedimus Deo (inquit Apostolus) siue sobrijs simus uobis, caritas Christi urget nos. Urget plane caritas amoris sibi uinculis alligatum a-scendere & condescendere, acquirere & dispergere, gaudere & flere, abundare & po-nuriam

nuriā pati, superari & uincere, discurrere, & gescere, sicq̄ omnib. omnia facere, ut Chri-
sto domino lucrificat uniuersos. Hæc profecto est spiritalis meta, ad quā pastores ani-
marū, alacri animo, prudenti cōsilio, perseuerantiq̄ debent intentione festinare, ut per-
fectionis brauium apprehendere queant. Hi enim si mente sciant se transcendendo, ac-
tualiter ad Deum ascendere, atq̄ proximorū infirmitatibus ad tempus cōdescendere,
& cætera quæ memorata sunt uoluntarie, & in sensu cordis peragere semper, poterunt
(prout decet) ministerium pastorale perficere. Deniq̄ uniuersa quæ perstrinximus, sub
compendio docet caritas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Quæ qui-
dem Deo exhibetur, si ab eodem donatur. Si exerceatur crescit, si operatur meretur, si
uerò negligitur deficit. Nec ab re. Nam ipsa caritas ignis est, quem Dei & hominū me-
diator, misit in terram uolens ut arderet, nec consumeret. Ne igitur cœlestis iste ignis ex-
tinguatur, expedit ut diligentissime nutriatur, non quippe materialibus sarmentis, sed
spiritalibus uotis, sed deuotionibus quotidianis, sed internis uirtutibus, sed operibus
sanctis, quæ profecto uirtutes spiritalia sunt ornamenta pastorum.

Quod exterior ornatus non reddit hominem gratum Deo, sed interior, qui in uirtutum consumma-
tione subsistit. Cap. XIX.

Visquis nouit spiritaliter diiudicare omnia, absq̄ ambiguitate intelligit,
q̄ exteriora ornamenta nequaquā cōmendant nos Deo. Si enim commen-
darent qui alij essent gratiores, quā mulierculæ, quæ in gemmis, in tortis
crinibus, in preciosis indumentis, & in millib. huiusmodi tota se animi inten-
tione componunt: & utinā non ad sui multorumq̄ perniciem. Ista si Deo
placerent, Propheta eadem à filiabus Israel illis intendentibus dominum ablaturum nō
comminaretur, dicens: Auferet dominus in die illa ornamentum calciamentorum, &
torques, & monilia, & mitras, & discriminalia, & gemmas in fronte pendentes, & muta-
toria, & specula, & syndones, & theristra. Et erit pro suauis odore fœtor, & pro zona fu-
niculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. De ornatu ue-
rò regum, & principum seculi quid memorem? Hæc omnia ad fastum pro acquirenda
mundi gloria, & ad sectandam carnis petulantiam fiunt ab ijs, quibus sola quæ carnis
sunt sapiunt, qui nihil aut parum de futura uita, & supplicijs intelligunt sempiternis.
Cæterum qui fidei oculo uentura prospectant, cuncta exteriora ornamenta uariæ su-
pellectilis, uasorum aureorum, preciosarum uestium, gemmarum fulgētium, superfluo-
rum apparatusum, conuiuiorumq̄ frequentium contemunt, tanquam minus Deo gra-
ta, uirtutibusq̄ contraria. Nam quemadmodum qui fidei integra de operibus bonis
credunt retributionem à Deo esse faciendam, uoluptatibus, diuitijs, & honoribus spō-
te renunciant: ita e contrario qui post hanc uitam nullam ex actibus suis expectant mer-
cedem, temporalia oblectamenta carnis, & mentis sedula animi intentione consequi
concupiscunt. Nēpe isti uisibilia & præsentia quærunt, illi inuisibilia & futura. Isti mo-
mentanea & permixta læticia, illi autem sempiterna, ac perfectissima felicitate frui de-
siderant. Isti in tempore uolubilitatis, illi uerò in consummatione æternitatis exultare
uolunt. Isti mundi dilectoribus, illi autem soli Deo placere satagunt. Isti deniq̄ in ob-
scenitate uitorum, illi uerò delectantur in adeptione uirtutum: ipsas quoq̄ habere stu-
dent eo sollicitius, eoq̄ perfectius, quo clarius formatę fidei splendore irradiantur, san-
ctaq̄ spei iucundius replentur, atq̄ ardentius facibus diuinæ caritatis urūtur. Nam tres
memoratae uirtutes à Deo gratis infunduntur in hominem, ut per hominem diuino mi-
nere perficiantur & cætera. Perficiuntur (inquam) non in se, sed ut per earum actus
interiores habitus earundem perficiantur in homine, ipso utiq̄ homine adiuto diuini-
tus se disponente atq̄ agente. Dispositionem quidem ipsam in homine ad uirtutes per-
ficiendum necessariam esse non ambigo: quam utiq̄ dispositionem esse intelligo, cum
quis diligenti sollicitudine nititur declinare à malo. Hoc autem initium est iustificati ho-
minis cupientis uirtutum arcem ascendere, sine quo minime subsistit uirtus. Quamuis
enim ex communi gratia, & ex dono naturæ bene à Deo institutæ, ualeat homo decli-
nare à multiplici malo, & facere quædam bona moralia: meritorias tamen uirtutes,
atq̄ perfectas, sine Dei munere singulari, & absq̄ maximo labore, usq̄ certandi ad-
uersus semetipsum in semetipso non potest acquirere, Nempe in corde passionem ger-
minans

minant atq̄ fructificant, sicut ueritatis magister testatur dicens: De corde (inquit) ex-
eunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, bla-
sphemia. Porro expedit, ut in se his resistat germinantibus motibus, qui uirtutes adipi-
sci desiderat, alioquin nisi reprimentur, de festucis efficiuntur trabes. In sui namq̄ exor-
dio debiles sunt, in progressu fortes, sed in consummatione insuperabiles. Beatus quip-
pe (ait propheta) qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petram. Sanè qui mox ut pas-
siones uitorum in corde suo pullulare persenserit, contra easdem uiriliter pugnat, facil-
lime superat, superandoq̄ exercitior inuenitur. In exercitatione autem proficit, pro-
ficiendo uerò spiritalia ascensionum gradus disponit in corde suo: per quos utiq̄ ascē-
dit quotidie de uirtute in uirtutem, donec sentiat Deum deorum reclinantem, in se col-
loquentem, & coherentem secum, tanquam cum amico amicum, & cum sponsa pud-
icitia sponsum. Ad hanc profecto castissimi amoris uerbi, & animæ familiarem copu-
lam non nisi mediantibus peruenitur uirtutibus, uidelicet tam illis de quibus iam di-
ctum est, quā etiam illis quas propter sui præminentiam, atq̄ stabilitatem cardina-
les uocamus, quæ reddunt animam meritis sublimem, atq̄ ipsam efficiunt in se stabilē,
cæterisq̄ uirtutibus exornatam, quoniam ab illis tanquam à stipite uniuersę consurgūt.
Harum proculdubio uirtutum ornatus congruit pastoribus, qui in diuinis laudibus, &
in priuatis orationibus, necnō in sacris altaribus, dum sacrosanctam dominici corporis
oblationem offerunt, altissimo frequenter assistunt. Spiritualem siquidem harum uirtu-
tum ornatum in ueteri testamēto arbitror fuisse expressum, cum dominus sacerdotales
uestes, reliquosq̄ ornatus Aaron pontificis mandaret ut fierent, dicens: Rationale quoq̄
iudicijs facies opere polymito, quadrangulum erit, & duplex, mensuram palmi habebit,
tam in latitudine, quā in longitudine: ponesq̄ in eo quatuor ordines lapidum, inclu-
siq̄ erunt auro per ordines suos. Porro rationale hoc, quod tam prudenti artificio, mi-
roq̄ ornatu mandatur ut fiat, mentem significat cuiuscunq̄ pontificis, quæ quadrāgula
ta esse debet, & duplex. Quatuor scilicet cardinalibus uirtutibus, prudentia, temperan-
tia, fortitudine, & iustitia stabilita, non minusq̄ opere exercitata, quā uotis, quæ pro-
fecto in omni sua actione discretionis dent habere mensuram. Sit quoq̄ preciosorū la-
pidum, diuersarum scilicet uirtutum, desideriorū cœlestiū, utiliū cogitationū, ac intētio-
num laudabilium quadriformi distinctione decorata. Qui lapides ad sui perfectionē or-
natus, sint auro inclusi, id est, caritatis uirtute connexi atq̄ cōpositi. Talib. siquidē orna-
mentis fulgeant præfules in corde ante dominū, polleantq̄ uirtutibus, ut honorabile
appareant in ecclesia Christi ad gloriam utiq̄ Dei, proximi ædificationem, suiq̄ profe-
ctū pastoralis officij. Quod eo magis ipsis & dominico proderit gregi, quo amplius eo-
rum uita uirtutibus irradiata lucebit. Nō quærat exteriores ornatus uestium, equorum,
domorum, epularumq̄, quoniam nullo horum usus est dominus. Vilibus namq̄ uesti-
tus est indumentis, despecto infedit a fello, discipulos piscatores habuit, panē, pisces, &
fauum mellis manducasse legitur, domū nequaquam possedit propriam, quāuis ipse
terra esset, orbis terrarum, & uniuersi, qui habitant in eo. Nihil profus quæsiuit altū, ni-
hil delectabile, nil pulchrum, ut humano exterius placeret aspectui, quatenus imitatori-
bus suis suo insinuaret exemplo, temporalia ornamenta omnino esse contēnenda, illaq̄
solū appetenda, quæ animā reddunt interius diuinis obtutib. gratā. Deniq̄ Propheta re-
ferente didicimus, quod omnis gloria filia regis ab intus in simbrijs aureis circumdata
uarietate uirtutum. Intus quippe est mentis puritas, cordis innocentia, conscientia glō-
ria, claritas sapientia, pudicitia candor, statera iustitia, fidei lumen, futurorum bono-
rum spes, dulcedo caritatis, orationis gustus, contemplationis admiratio, amoris oscu-
lum, munditiæ decor, animi tranquillitas, tribulationum constantia, & temperantia re-
gimen. Hæc plane & his similia spiritalia sunt ornamenta, quæ cōmendant nos Deo.
Istiusmodi igitur ornamentis componant se præfules, cardinalibusq̄ præcipue ful-
geant uirtutibus, ut ualeant cui famulantur placere altissimo. Porro in eligendis utan-
tur prudentia, temperantia uerò in utendis, in tolerandis autem fortitudine, atq̄ in di-
stribuendis iustitia splendeant. Est quidem prudentia ecclesiasticis pastoribus profus
necessaria, non minus in proprijs, quā in subditorum negocijs. Nam prudentia bona-
rum rerum & malaram describitur esse utrarumq̄ scientia. Hæc quippe ex singulari Dei
Laur. Iustin. HH 2 dono

dono principaliter acquiritur, dicente scriptura: Dominus dat intelligentiam, atque prudentiam, per semetipsum illam non sufficit apprehendere homo. Valet quidem multa ex natura si scrutari ingenio, potest plura nefanda & Deo odibilia meditari, bona uero minime. Apostolum audi: Non possumus (inquit) cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. lactet se superbus quisque, & dicat: Sapiens sum, prudens sum, nullius ego doctrina. Valeo aliorum & mei cordis secreta rimari, agnosco fallacias hominum, demonum astutias non ignoro, naturas rerum & abdita caelorum penetrare possum. Neque si ista narrando uerum diceres, prudens esses. Sed decipit te aestimatio tua, opinio tua mendax est, si prudens fores, in ueritate te agnosceres, te humiliare, te nihil esse arbitraberis. Qui putat (ait Paulus) se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Intellige quia ille se seducit, qui putat se aliquid esse, cum sit nihil. Si nihil est, uideat si de nihilo gloriandum est. Vtique etiam de nihilo dixerim gloriandum esse, sed in domino, qui quoties uult de nihilo facit aliquid. Quamobrem ipsi soli gloria, qui de illo, qui se nihil esse arbitratur, facit aliquid. Nam qui aliquid esse se credit, seducitur a seipso, & nihil efficitur, quia elatus, quia caecus, quia sui ignarus est. Profecto si prudens esset, non longe discederet a se, non se elongaret a se, perquireret se in se, & ex se etiam remota metiretur a se. Quoniam uero caret prudentia, ignorat quoque se. Si se in se nescit, quomodo a se remota percipiet? Qui enim propinqua, & quae in seipso uersantur non uidet, a se distantia qualiter intuebitur? Discat igitur qui uirtutem uult possidere prudentiam, se ante Deum humiliare, nihilque se esse agnoscere, quatenus ex hac humili & uera confessione, non corporis, sed intellectus recipiat lumen. Prima siquidem prudentiae regula est propriae nihilitatis in sensu cordis, & ueritatis lumine clara confessio. Nam quem admodum Deus superbis resistit: ita humilibus dat gratiam. Dat quippe Deus humilibus gratiam discretionis, atque prudentiae, quae ceterarum uirtutum est auriga & nutrix. Sicut enim caecus de coloribus iudicare non potest, sic neque de uirtutibus ualet existimare imprudens. Nec mirum. Cum enim prudentia (sicut dictum est) sit bonarum malarumque rerum scientia, rationalem uim animae dirigit, ut discernat inter bonum & malum, inter bonum & melius, inter malum & peius. Quamobrem qui prudentiam non habet, neque discretionem habere ualet, quae uidelicet, cum spirituale sit lumen, ignorantiae errores pellit & tenebras. Secunda uero prudentiae regula est, iugiter habitare se cum. Qui enim recedit a se, prorsus ignorat quid agatur in se, quidue procedat ex se. Horum uero ignorantia est delictorum mater, nutrix uitiorum, uirtutum inimica, contemptrix gratiae, prudentiae aduersaria, omniumque penes malorum origo. Prudentiae itaque decoratus uirtute frequenter ad se rediens, & secum habitans, tanquam iudex amator iustitiae tribunal suae mentis ascendit, diligentique examinatione sui cordis cogitationes discutit, animae affectus, intentiones mentis, & cunctos internos animi sui pensat motus, ut intelligat utrum boni sint, an mali, & ad quam declinent partem, utrum ad dexteram an ad sinistram: sicque erudiente introrsus prudentia, superflua refecat, pellit noxia, obliqua dirigit, detegit fraudulenta, obscura discutit, & uoluptuosa persequitur. Ceterum expulsis hostibus de adepta uictoria, ac pace suscepta iucundus effectus & laetus refert Deo gratias, diuinas pro modulo suo promittit laudes, uiresque resumit animi eo fortius, quo uerius agnoscit periculum, uirtutem diligit, munus intelligit. In tali siquidem consistorio spiritualiter exercitatus quotidie fit in pugna sagacior, in examinatione prudentior, in regimine doctior, ita ut ex se alios instruere ualeat de qualitate uitiorum, de tentationum uarietate, de modo pugnandi, de certandi utilitate, de inimicorum insidijs, de armorum generibus, & de praecleara commendatione prudentiae, quae profecto nedum interiori statui hominis, uerum etiam exteriori consulit, eligendo utilia, honesta, & sancta: perniciofa uero atque impudica spernendo. Huius igitur laudabilis prudentiae quisquis persuasiones sequitur, a ueritatis tramite prorsus deuiare non potest, quoniam in ea nihil coinquatum est, nihil obliquum, nihilque deforme, sed omnia in ipsius luce clarescunt. Docet quippe de naturalibus, de humanis, de spiritualibus, & de diuinis, quoniam ueritati summam, aeternamque sapientiam coniuncta est, atque de ipsarum lumine percipit lumen. Beatus homo (inquit scriptura) qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, ut intelligas sub diuersis nominibus rem unam significari, quod expressus

Prover. 3

A sius propheta insinuans ait: Disce ubi sit sapientia, ubi sit prudentia, ubi sit lumen oculorum, & pax. Vbi sapientia ibi dixit esse prudentiam. quanquam interdum sapientia tantummodo pro gustu diuinarum: prudentia uero pro rerum humanarum sumatur intelligentia. Verum in quantum omnem salubrem cognitionem comprehendit prudentia, sapientia & prudentia unum sunt. Hanc utique (de qua loquimur) prudentiam qui praesunt, habere conentur: quatenus sciant quid sibiipsis, quidue alijs consulant. Sunt quippe qui sibiipsis tantum, & non alijs, & sunt qui alijs, & non sibiipsis profunt. Vtrunque autem ijs qui praesunt, & curam habent animarum, congruit. Pro salute namque proximorum propriam non debent negligere: sed neque sic suae intendere, ut proximis prodesse deficient. Sane hoc medium seruare docet prudentia, aliud insinuans tempus esse quietis & aliud laboris, aliud sibi & aliud uacandi proximo, aliud loquendi & aliud tacendi, aliud contemplationis dulcedini insistendi, & aliud de uirtutibus alios erudiendi. Horum siquidem omnium expedit praesulibus habere experientiam, pariter & scientiam, si prodesse cupiunt potius quam praesse. Prodesse namque magni est oneris opus, plurimae fatigationis, uigiliarum multarum, praecclare uirtutis, & meriti incomparabilis: praesse uero solum honoris est temporalis ministerium, ignauiae reprehensibilis, damnabilis oculi, carnalis illecebrae, inuitabilisque iudicij. O bona commendabilisque prudentia, quae semper suadet temperanter tenere medium, atque in medio deliciarum corporalium honorum, & terrenarum facultatum innocenter degere. Quis (oro) ualet sine eruditione prudentiae per temperantiam, inter uoluptates pudicitiam, inter superfluitates abstinentiam, atque inter honores cordis seruare munditiam? Fallitur prorsus quisquis prudentiam sine temperantia, & temperantiam absque prudentia exercere posse se credit, cum prudentia informet rationem, temperantia uero cohibeat uoluptatem. Quamobrem non est dicendus prudens, qui concupiscentiae appetitum refrenare non ualet, sed neque potest temperanter uiuere, qui lumine caret prudentiae. Mediante siquidem prudentia temperantiae uirtus perficitur, quemadmodum uirtutes ceterae. Amoue ab homine

C rationem, & erit brutis animalibus similis. Prophetam audi: Homo (inquit) cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ut igitur non sit iumentis similis post concupiscentias suas gradientibus, prudentiam habeat, & naturali ratione utatur ad bonum, atque per uirtutem temperantiae inordinatos carnis & spiritus restringat impetus. Nam temperantia a sapientibus dicitur esse rationis in libidinem, & alios non rectos animi impetus firma & moderata dominatio. Sane temperantia est, quae secum comitante prudentia uoluptuosos corporis refecat appetitus, neque illos permittit ad libitum principari. Stat temperantia semper mucrone erecto parata ad repugnandum carni & sanguini, atque pro castitate usque ad mortem certare non desinit. Carnis quippe incentiua corporis maceratione castigatur, ut illam subiiciat spiritui, spiritumque uirtuti. Triumphare profecto nititur de inimicis suis cum inimicis suis, quando ardorem libidinis per poenitentiae dolorem extinguit. Virilium prorsus est mentium aduersus corpus proprium decertare, cum scriptum sit: Nemo carnem suam odio habet, sed magis eam fouet & nutrit. Ceterum ut huiusmodi fomenta ac blandimenta quisque abiciat, expedit ut mentem ipsius spiritualis affectus, qui amore naturali sit uehementior, dulcior, atque utilior, introeat, dominetur, possideatque. Non enim potest quis superare seipsum, nisi a potentiori se, ipse iuuetur. Vincit quippe dilectio Christi seculum, uincit diabolus, uincit naturam. Fortis est (inquit sapiens) ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Probat hoc commendabilis uita pontificum, qui pro amore Christi contempserunt mundum, debellauerunt aduersarium, tolerauerunt supplicia, crucifixerunt carnem cum uitijs, mortemque spreuerunt. Nepe amator Dei, zelatorque uirtutum continuo inimicatur sibiipso, corpus atterit laboribus, ac ieiunijs, desiderijs carnalibus, reluctat, sensus coerces a lenocinijs uoluptatum, atque aduersus aereas infatigabiliter dimicat potestates. Vigilat quoque corde, ne seducatur a carne, quae semper est procliuia ad facinus germinatque concupiscentiarum spinas, & incontinentiae tribulos. Temperantiae denique uirtute totam uitam suam componit, nihil indisciplinatum, nihilque inordinatum in sermone, in habitu, in moribus derelinquens. Nam etiam coram Deo bona sibiipso sufficiat conscientia: uult tamen etiam alijs in sua conuersatione lucere. Tanquam lucerna super candelabrum

Car. 3

Psal. 48

Eph. 5

Cant. 8

labrum in ecclesia Dei se cognoscit expositū, ut se imitātibz uirtutis exhibeat lumen. **E** Quamobrem licet ualeat abundare delicijs, atq; saturitati uentris fræna laxare, propria tamen salutis memor, aliorumq; sollicitus necessitati potius quam uoluptati satisfacere intendit. Cauet enim uentrem diuersis ac deliciosis onerare cibarijs, sciens ipsa fomenta esse libidinis. Non quod sapiat gulæ, sed sumit quod naturæ sufficiat, idq; sic moderate & parce, ut minime cor obnubiletur ex cibo, caroq; non accendatur ex potu. Nouit quidem quod maxima ex immoderata stomachi repletionem emergant in commoda. Sanè ob ipsius occasionem hebetatur intellectus, dormitat ratio, mens dissoluitur, negligitur cordis custodia, noxiæ cogitationes ebulliunt, desideria uoluptuosa inficiunt, lasciuuit caro, abundat risus, contentiones fiunt & rixæ, scurrilia uerba proferuntur, & uana, detractoria, atq; elata. Tunc quippe nequaquam delectat legere, non orare, non meditari, non scribere, sed neq; placet quod sit commendationis, quod uirtutis, quod meriti. Efficitur profecto ex hoc homo contrarius sibi, inutilis proximo, legi inobediens, inimicus Dei, contemptor gratiæ, corruptor naturæ pudicitia hostis, pelagus uirtutum, reus mortis, æternoq; dignus supplicio. **R** Vniuersa quippe hæc mala præsul pudicitia ac temperantiæ amator euadet, si tamen non inflatur, neq; de se superbiendo præsumat. Humiliet se sponte, ne elatus cadat, & humilietur inuitus. Compatiatur cadentibus, iacentes erigat, corrigat delinquentes. Studeat summopere ne carnis innitatur prudentiæ, quæ mors est animæ, & diuinæ legi nequaquam ualet esse subiecta, neq; propria, quæ frequētissime fallit & fallitur. Illam uerò habere conetur, quam Deus per gratiam infundit homini, interueniente nihilominus supplicatione assidua, cordis munditia, humilitate nō ficta, & diuturna in uia Dei cōuersione laudabili. Porro si hanc prudentiam spūalis pastor habuerit comitē, erit etiam temperans, & corpori suo imperabit, mentēq; subijciet rationi, quæ uidelicet superiori illustrata splendore, de claritate quotidie trāsformat in claritatē, hoc ipsum Deo patri cōæterna agēte sapientia, quæ (sicut legitur) est speciosior sole, & super dispositionē stellarū, luciq; cōparata inuenitur prior. **G** Poterit quoq; ipsius fretus auxilio, per uirtutē fortitudinis cuncta aduersa sibi emergentia uiriliter tolerare.

Quantis ex comparatione uisibili qui præsidet, debeat esse sultus uirtutibus. Cap. XX.

Quemadmodum signum in sublime & ad publicum expositū, ne uentorū impulsu flatibus corruat, necesse est, ut funibus, aut clauis, uel uectibus firmetur: ita de unoquoq; homine in cathedra ecclesiasticæ dignitatis constituto hoc idem censendum esse non ambigo: idq; eo accuratius, quo signo insensibili preciosior est homo, casus maior, perniciosiorq; ruina. Nam si dericiatur, uel labatur signum, aliud absq; alicuius detrimento uel scandalo loco sui erigitur. Non autē sic de homine in regimine posito. Si enim huiusmodi suā trāscreditur p̄fessionē, aut delinquat publice, notoriū infert ecclesiæ scandalū, honorandæ derogat dignitati, cæterorū præsulū denigrat famā, adimit auctoritatem regimini, uilem reddit cathedrā sanctitatis, præbetq; exēplū delinquendi ijs, quibus formā uirtutis exhibere debuerat. **H** Non potest nō peccare grauiter, qui ad aliorū institutionē deditus palam offendit. Quamobrem ut uniuersa hæc altiq; plurima euitet mala, curet magnopere qui in ecclesia præsidet in sua se taliter conuersione gerere, tamq; se undiq; spiritualiter solidare, ut non à catholica aberraret fide, & à Christi auellatur caritate, & cadat, fiatq; opprobrium hominum, ac plebi sibi commissæ abiectio. Ad id uerò peragendum non materialia quærat instrumenta, neq; uincula ferrea, ut se constringat, sed spiritualia, de quibus dominus per prophetam peccatori iustificato loquens ait: In funiculis Adam, in uinculis caritatis attraxite, miserans tui. **Ose. 11** Compeditibus itaq; caritatis, funibusq; uirtutū se muniat qui prælidet, & profus cadere non ualebit. Videat, inquam, cellitudinem ecclesiastici regiminis, imminens periculum, patensq; præcipitium, in quo collapsi sunt multi, ut non sibi ipsi credat, neq; de se confidat. Timeat quia homo est, & ad casum pronus, atq; eorum qui se inaniter extollentes præuaricati sunt & perierunt, erudiatur exemplo. Consideret ubi figat pedem, intelligat quid agat, introrsus se roboret, ne tribulationis impulsus & euersus ruat. Roboret, dico, se uirtute fortitudinis, quæ (prout ab eruditissimis

Amis uiris diffinitur) est amor omnia tolerans, propter id quod amatur. Hæc profecto uirtutis pastoribus ecclesiæ perutilis est, his potissimum qui sanctorum uitam cupiunt imitari. Stant quippe in alto tanquam signum ad sagittam, & in medio fragorum huius seculi sunt positi ad cōmunem omnium utilitatē. Sunt etenim ueluti scopulus undarū circumquaq; impulsione collisus. Nam si quis æger est mente, si quis in dubijs fluctuat, si quis uiolenter opprimitur, si quis facultatibus spoliatur, accessum ad eum habere pro consilio atq; opportuno auxilio potest. Sane homicidæ, incendiarij, raptores, sicarij, pirata, proditores, uenefici, periuri, adulteri, uirginum stupratores, incestuosi, sacrilegi, filiorum oppressores, percussores parentum, uotorum transgressores, præuaricatores legum, atq; ecclesiasticarum contemptores sanctionum, spirituale ab eis quærunt præsidium, necnon ad illos tanquam ad portum tranquillitatis & pacis confugere satagunt. Non autem misero, non mœsto, non egeno, non orphano, non peregrino ueri pastoris clauditur ianua. Patet profus omnibus, diuitibus & pauperibus, nobilibus & ignobilibus, lætis & tristibus, eruditis ac rudibus, pariterq; ignotis & notis. **B** Cum infirmantibus mente infirmatur, cum afflictis affligitur, cum periclitantibus periclitatur, & cum mœrentibus simul ipse tristatur. De tentationibus autem dæmonum quid memorem? Illis namq; semper infesti sunt, nouasq; aduersus eos quotidie parant insidias. Nunc intrinsecus ipsis suggerunt blanda, nunc aspera. Conantur siquidem mentis eorum in administratione iustitiæ emollire rigorem. Hortantur enim ficte ad compatiendum delinquentibus, & iniusta poscentibus, ne proterui uideantur, immisericordes atq; inflexibiles. Talis quippe persuasio in causa publica, & peccato notorio fraudulenta, & pernicioiosa est, profusq; spernenda, quoniam tunc compassio caritatis in iudicāte latere debet in corde: zelus uerò rectitudinis ad aliorum correctionem est exercendus in opere. Cæterum si in huiusmodi tentatione aduersarius minime præualere se conspicit, ad alia se argumenta conuertit. Iustitiæ quidem uigorem in crudelitatem subruere nititur, quatenus omni humanitate semota ipsum tyrannica impietate percutiat. **C** O quantos in cathedra positos nequam spiritus per incontinentiam strauit, quos ab itinere æquitatis facere aberrare non ualuit, præsertim si uideat illos uacare ocio, intendere nugis, carnis suæ curam in desiderijs perficere, nihilq; illi subtrahere in comestationibus lautis, delicatis potibus, mollibusq; stramentis. Tunc quippe sic effœminatos cernens eisdem de uictoria securus effectus persuasionibus malis, suggestionibus blandis, obscenis cogitationibus, uoluptuosisq; delectationibus impugnare non cessat. Tanto autem facilius ipsos ad consensum sceleris, ac perpetrationem delicti trahit, quanto latius uoluptatibus dediti, atq; terrenis negocijs inuoluti sola, quæ carnis sunt, sapere gestiunt. Non enim ad libitum suum consentiendum est corpori, neq; ipsius satisfaciendum desiderijs, quin potius est ieiunijs castigandum, infranandum uigilijs, laboribus domandum, sobrietate regendum, spirituiq; subdendum, ne in uolutabrum luti, & profundum luxuriæ proprium dericiat assessorem. Viriliter igitur resistat præsul spirituum tentationibus malignorum, & sui domestici hostis blanditias perhorrescat, atque omni peritia **D** cor suum ipse custodiat. Fidei præterea scuto se protegat, caritatis lorica se induat, patientiæ ac longanimitatis se muniat galea, necnon spirituali mucrone aduersarios suos reperiendo deuincat. Minime profus, quamdiu in hac peregrinatione degitur, indulgendum est carni, neq; terrenis delectationibus insistendum, quia non dormitat aduersarius, sed insidiatur callide, & præsto est, ut feriat, mactet, & perdat. Quamobrem o pastores qui in delicijs corporalibus, quotidianis conuiujs, carnisq; uoluptatibus enutrimini, euigilate. Expergiscimini (inquam) uos, qui in ecclesia sublimati dignitatibus, elatione inflati, ambitiosi honoribus, fama cupidi præestis animarum regimini, & antiquum insidiantem uobis, & populo obseruate serpentem. Accingimini lumbos mentis uestræ fortitudine, & corde estote parati, ut resistatis diabolo & tentationibus eius. Abijcite (quæso) superflua omnia temporalium facultatum, ut expeditiores sitis ad bellandum. Intendite uobismetipsis & uniuerso gregi: in quo (ut ait Apostolus) spiritus sanctus posuit uos episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo: quatenus bonam de ministerio uobis credito possitis reddere rationem. Non enim est nunc tempus gaudiij sed mœroris, nec quietis sed exercita-

tionis, nec pacis sed pugnae. In hoc quippe exilio tanquam aduenae relegati estis, non ut exulteris in seculo, sed laboretis in uinea, & quotidiana uestra lugeatis delicta, atque caelestem suspiratis Hierusalem ciuitatem sanctam, matrem omnium electorum. Quamobrem quamdiu peregrinamini in corpore, si aliquod in uobis lumen est fidei, aut spei solatiū, uel caritatis scintilla, ad praemia debetis anhelare aeterna, & pro ærumnis, ac uitae huius calamitatibus non tristari, uniuersaque carnis oblectamenta tanquam pernicioſa, & saluti ueſtrę contraria forti animo despiciere. Non enim potestis frui bonis presentibus & futuris. Promisit namque dominus caelorum regnum non diuitibus, sed pauperibus, non dominantibus, sed mitibus, non uentris uoluptatibus deditis, sed iustitiam esurientibus ac sitientibus, non gaudentibus, sed lugentibus, non obscœnis cogitationibus inuolutis, sed corde mundis, non rixantibus & superbis, sed pacificis, non temporali felicitate florentibus, sed propter iustitiam, & domini nostri Iesu Christi dilectionem, persecutionem patientibus. Erratis profus, & a uia quę ducit ad uitam, supra modum elongati estis fugiti uos ambiendo honores, seculi pacem, opinionemque uulgarem. Non enim hæc statui ueſtro, neque Christianę competunt religioni, cuius professores esse debetis, ostensores atque factores. Quid dicent qui a uobis debent instrui, & per uos deduci ad Christum, si aliter quam quod clamant euangelia, uos agere perspexerint? Profecto aut sacra uera esse negabunt eloquia, aut conuersionem detestando ueſtram irridebunt uos, pro nihiloque habebunt. Vtrunque siquidem malum est, quoniam in altero est aspernatio fidei: in altero uero uilipensio praesidentis, pastoralisque dignitatis. Nempe horum uos rei estis malorum, & digno plectendi iudicio. Resipiscite igitur (oro) quicumque estis, ab his, quae uobis agere prohibita sunt. Sanctorum imitamini gesta, in quorum cathedris sedetis, suscepistis officium, nomenque tenetis. Fient alioquin hæc in testimonium pariterque iudicium uobis, qui prophanastis sancta, scandalizastis ecclesiam, conscientiam neglexistis, abiectistis sapientiam, animas interemistis, egenorum bona dilapidastis, foedastisque quod honoris, quod religionis, quod aedificationis, quod authoritatis, quod meriti, quod decoris. Quamobrem emandate (iuxta prophetica eruditionem) in melius quę ignoranter uel leuiter, seu dolose peccastis, ne subito praecipitati die mortis, queratis spacium poenitentiae, nec illud inuenire possitis. Sumite constanter cum humilitate cordis lamenta compunctionis & gratiae, uosque fortitudinis uirtute ad mundi huius perferendum aduersa uiriliter praeparate: quoniam conuersis ad Christum duriora consueuerunt ueritatis inimici excitare certamina, dolentes utique se amisisse, quod ante pacifice possidebant. Verum nihil horum uereamini habentes protectorem dominum Iesum, qui uos supra id quod potestis, nequaquam tentari patietur, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut sustinere possitis. Prospiciet quippe laborem ueſtrum, patientiam, longanimitatem, humilitatem, fiduciam, perseuerantiamque, & pro his omnibus coronabit uos, si tamen uirtuti fortitudinis etiam iustitiam associare curabitis: quae communis est uirtus, caeteras in sua exercitatione complectens. Nam a sapientibus dicitur esse habitus animi cum communi utilitate seruatus, unicuique suam tribuens dignitatem. Sane communem iustitia attendit utilitatem, redditque singulis quod eorum est proprium, superiori quidem obedientiam, pari autem aequitatem, inferiori uero disciplinam, omnibus autem ueritatem & fidem. Porro praeceteris eis qui praesunt, congruit amare iustitiam, quemadmodum in libro continetur sapientiae. Sic enim legitur: Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Nam praesul amator iustitiae obtemperat legi, Dei praeccepta custodit, proximum diligit, nemini nocet, cunctis prodesse querit, dirimit lites, fugit iurgia, tollit odia, afflictis compatitur, largitur propria, aliena non diripit, simpliciter graditur, pacem sectatur, loquitur ueritatem, hominis personam non accipit, rem alterius non concupiscit, Deum colit, honorat sanctos, ueneratur iustos, parentibus defert, uniuersisque humanitatis praestat obsequium. Nempe si iudicat, hoc agit in aequitate, si irascitur cum caritate, si punit cum pietate, si miseretur cum hilaritate, si tribuit cum simplicitate, si se corripit cum seueritate. Vbique & in omnibus diuinis obedit mandatis, Deum habens praec oculis tanquam inspectorem & iudicem. Quamobrem illi cordis deuotione frequenter intendit, illi iugiter in oratione assistit, ipsi sua exoluit uota, gratiarum exhibet actiones, piaque religioe famulatur. Nam etsi ex officio imperat

Sap. 1

aperat subditis, Deo tamen per humilitatem nititur semper esse subiectus. Ex seipso namque eruditur, quid altissimo debeat. Quam enim ab inferioribus exigit obedientiam, eandem creatori & domino suo ipse rependat, quanquam dispar sit causa, inuitabilis urgeat necessitas, incomparabilis autoritas, summaque id requirat potestas. Fit autem iusto interueniente iudicio, ut quemadmodum Dei praeccepta pastor adimplere negligit, ita & sua despiciantur a plebe. Reddat igitur qui praesidet, superiori suo obedientiae debitum: pari uero suo aequitatis censuram ostendat, adeo ut nolit ipsum honore praecellere, aestimatione praere, uincere cultu. Studeat tamen per humilitatem cordis, caritatis affectum, mentis deuotionem, animique constantiam, atque caeterarum exercitatione uirtutum fieri absque ullo tumore Deo propinquior, donis locupletior, meritisque sublimior. Equidem inter pares commendabilis est ista certatio, atque uirtutum aemulatio, ut alter altero cupiat esse perfectior, dummodo id prudenter, & absque ullo fraternae caritatis fiat offendiculo, neque affectu mercenario, aut priuatae gloriae cupiditate, sed solum pro honore Dei, a quo sumus quod sumus, atque pro proximi aedificatione, quia desiderare debemus esse quod sumus (si tamen aliquid sumus) non in nobis, sed in domino. His exceptis quae memoratae sunt causis, Dei uidelicet, caritatis & proximi, periculosa ualde est ascendendi proficiendique contentio, quoniam ut plurimum inanem gloriam aut leuitatem, siue hypocrisim sapit, quae procul omnino a cogitationibus praesulum esse debet, quos plus quam caeteros iustitiam in corde exercere oportet & opere. Maximo quidem discretionis moderamine congruit eis se habere in omnibus, in uerbo, in conuersione, in moribus, ut (quantum in ipsis est) nulli scandalum, neminique praebent occasionem delicti: Apostolum imitantes, qui ait: Placere per omnia omnibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non querens quod mihi est, sed quod multis, ut salui fiant. Pro communi igitur utilitate, & ad singulorum profectum tam aequalium, quam minorum se pastores animarum prudenter exerceant, temperanter uiuant, tolerent fortiter, iustitiamque regulam ita custodiant, quatenus per ipsos honoretur Deus, ad bonum excitentur proximi, ecclesia gaudeat, laetificentur angeli, uniuersisque sanctorum coetus exulet in domino. Caeterum ut haec ipsis mediante fiat, studeant in lumine prudentiae intelligere, quae sit uoluntas Dei beneplacens, atque perfecta: qualiter uel sibi commissos debeant regere, leges disponere, diuidere officia, dignitates impertiri, ordinare gradus, singulorum qualitates agnoscere, conuersari cum omnibus, prauidere pericula, tentationes discernere, uitare casus, corpus proprium gubernare, uirtutes acquirere, exercere dona, & carnem rationabiliter subiugare spiritui. Sciant quoque caelestis gratiae opitulante praesidio uitam suam modeste ducere, motus animi inordinatos cohibere, carnis impetus restringere, sensualitatis petulantiam domare, uisum ab aspectibus uoluptuosis auertere, ac obrectationibus auditum obstruere, a murmurationibus linguam compescere, tactum a lenocinijs impudicis refrenare, cum grauitate incedere, rationabiliter loqui, sobrie cibum sumere, circumspecte conuersari, omnes interioris exteriorisque hominis actus sub disciplina moderari uirtutum. Aduersa insuper omnia, damna uidelicet rerum, parentum exitia, discrimina propinquorum, opprobria, contumelias, irrisiones, uerbera, carceres, uincula, exilium, persecutiones, paupertatem, famem, sitim, nuditatem, languores, tentationes, pericula, casus, & mortem pro amore Dei, & creditarum sibi plebium utilitate strenue, fortisque animo (causa tamen urgente legitima) tolerare. Postremo in cunctis operibus suis iustitiam exercentes, ad brauium mercedis perpetuae ualebunt feliciter peruenire. Haec profecto est uirtus, quae ornat mentem, conformat Deo, & uirtutes gratificat uniuersas. Prudenter quidem discernere quae agenda sunt, corpus & facultates moderate disponere, aggredi uiriliter ardua parum prodest, nisi sine debito hominis intentio dirigatur. Quamobrem ille praesul merito dicendus est iustus, qui Deo cogitationum, actionumque suarum perpetuum exhibet famulatum, atque proximo suo in omnibus honestis ac prius necessitatibus eius sedulum praestat dilectionis obsequium: quatenus uniuersis studeat prodesse in consilijs, exhortationibus, admonitionibus, & exemplis, atque in cunctis operibus suis, sine crimine transire conatur. Nempe huiusmodi ad morem est fluminis de loco uoluptatis ad paradysum irrigandum effluentis, seque in partes quatuor diuidentis. Omnis quippe cordis illius intentio, totusque eius uitae decursus in uirtutibus

1. Cor. 13

8 **Sap.** 8 **libus** quatuor ordinatur, de quibus per Sapientem dicitur: Sobrietatem, & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutē: quibus nihil utilius est in uita hominibus. Beatus itaq; uir pastoralis fungens officio, quem tu domine in ueritatis tuæ lumine introrsus erudieris agnoscere quæ fallunt, uitare quæ alliciunt, tolerare quæ premunt, atq; de lege tua docueris eum, populum tuum in iudicio & iustitia gubernare. Ille profecto uita uiuet & non morietur: si tamen non insolescat, neq; propria æstimatione inflatur, sed humiliter ex beneficijs sibi collatis, sempiternaliter Deo se debitorem esse cognoscat.

Quod grande malum sit ingratitude, quæ maxime perfectionis retardat ascensum. Cap. XXI.

M Ingratitudinis uitium ascendendi ad sublimiora uirtutum impedimentū esse quam maximum dubitet nemo. Conspicimus quotidie multos honoribus decoratos huius occasione ad ima repente fuisse deiectos. Grande prorsus malum est ingratitude, quæ diuinæ bonitatis exiccat fontem, hominum beneuolentiam dirimit, spoliat donis, dignitate priuat, elationem parit, infert cæcitatē, amicos despicit, conturbat pacem, disseminat scandala, detractiones fouet, nutrit iurgia, odia auget, seq; possidentem coram Deo & hominibus facit inglorium. Nonne detestabile uirus ingratitude existit, quæ aduersus benefactorē suum cordis ceruicem erigit, perceptorū obliuiscitur munerum, atq; eorum quæ mereri poterat, reddit indignum? Quis (oro) cuiquam ingrato, beneficiaq; spernenti cupit aliquod humanitatis præbere obsequium? Nempe hoc ipsum usus docet, cōfirmat ratio, experientia manifestat, iura clamant, eloquia diuina testantur, natura insinuat, declarant bruta animalia, atq; singuli confitentur mortales. Confitentur, inquam, iustum beneficia denegare ingratis. Reprehendunt quoq; uniuersi ingritudinem erga seipsos exhibitā: propriam uerò quam ipsi contra Deum exercēt, minimè saltem intelligere curant. Magnipendunt quidem exigua, quæ sibi sunt illata ab alijs: maxima uerò & innumerabilia quæ quotidie irrogant, nullius æstimāt, ad hoc procul dubio impellente ingratitude, ignorantiaq; supina. Redi quamobrem ô homo ad te, & te erige contra te, quemadmodum aduersus proximum tuum. Recogita quæ præbes proximo, & quæ indelinenter tribuit tibi Deus. Discute, inquam, diligenter quæ agis contra dominum, & quæ fiunt tibi, & tunc cæcitatē tuam, cordisq; tui tortuositatē agnosces. Poteris quippe sic respicere ab insolentia tua, atq; in semitis iustitiæ tuæ dirigere gressus, ut sis rectus corde, & iudices iudicium in æquitate, tuam ingritudinem corrigas, necnon æqua iustitiæ lance causam Dei contra te, tuamq; aduersus proximum apprehendas. Noli (quæso) pluris arbitrari offensam proximi in te, quam tuam in Deum. Et si non uis illam fateri maiorem, confitere saltem esse æqualem, quatenus talis erga Deum esse ualeas, qualem erga te proximum tuum desideras, quum lōge meliorem, multoq; perfectiorem te oporteat esse in Deum, quam proximum in te: & hoc ratione conditionis, comparatione inæqualitatis, respectu debiti, intuitu muneris, causa numerositatis, atq; præminentia. Ex his considerationibus profecto illuminabuntur tenebræ tuæ, & agnosces quam obliquus, quam iniustus, quam ingratus, & quam cæcus sis erga creatorem tuum, redemptorem, gubernatorem, & dominum. Porrò si conditionem tuam & Dei attendas ô homo, intelliges quia tu uilis es, seruus peccati, uidelicet corruptionis & mortis. Ille autem magnus dominus & rex omnipotens metuendus nimis, de quo Apostolus ait: Rex regum & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Tu puluis & cinis, uermiculus plenus doloribus, foetoribus, infirmitatibus atque miserijs. Ille uerò creator uniuersi, gubernator, atque dispositor, sicut scriptum est: Tu domine fecisti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominus uniuersorum tu es. Alibiq;: Tu autem dominator uirtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentiā disponis nos. Subest enim tibi quum uolueris posse. Tu, inquam, debito indicibili obligatus, tum ex innumerabilium perpetratiōe delictorum, tum ex perceptorum dissipatiōe honorum. Ille uerò solus liber, quia à nullo habet quod est, quin potius quicumq; habet aliquid, siue in cælo sicut angeli & sancti, seu in terra ueluti iusti & in bonis moribus uitam ducentes, ab ipso habent, totum quod est commendationis, quod honoris, quod meriti. Sic enim legitur: Omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore. Dante te illis colligent, aperiente te manum omnia

A omnia implebuntur bonitate, auertente autem te faciem turbabuntur. Auferes spiritum eorum & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Tu ô homo si quid tribuis seruo tuo, amico, uel proximo, parum præbes, & de alieno, nō de tuo. Quid enim habes, quod non accepisti? Nempe nudus egressus de utero matris tuæ, sed haud dubiū quin nudus exhibis è seculo. Ille autē totū quod erogat, de proprio largitur, siue temporale, seu spirituale aut æternū sit. Domini namq; est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & uniuersi qui habitāt in eo. Sed & qui in cælis regnant, de ipsius hauriunt fonte uoluptatis, sicut scriptum est à Propheta: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Tu paucis obsequium humanitatis impendis, tuiq; similibus: ille uerò omnibus, bonis uide licet ac malis, iustis & peccatoribus, infidelibus atq; fidelibus. Sic enim habes: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno: Aperis manum tuam, & imple omne animal benedictione. Et ipse dominus inquit: Estote misericordes, sicut & pater uester misericors est, qui solem suum oriri facit semper bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Tu uilia & caduca præstas, ille excellentissima & sempiterna. Quid enim illo excellentius? Seipsum quippe tribuit tibi in cibum & potum, ut intelligas tibi non potuisse præbere quicquam melius, aut quicquam maius. Re uolue (quæso) animo, quid in hoc spiritualis ac celestis cibi & potus sacramento percipias. Non enim taurorum aut hircorum, ut olim Hebræorum populus manducas carnes. Non deniq; mamna de cælo missum patribus in deserto sumis, sed immaculatum agnum, innoxium, incorruptum, in crucis patibulo pro tua multorumq; salute oblatū. Accipis (inquam) ueram carnem, & Christi corpus uerum de spiritu sancto conceptū, ex Maria uirgine natū, pro te traditū, flagellatū, & mortuū: quod utiq; in cælo adorant angeli, archangeli, dominationes, principatus, atq; uirtutes, in terra uerò ueneratur fideles, reuerentur demones, conficiunt sacerdotes, corda lætificat, sanctificat animas, corpora castificat, purgat affectus, mentes replet, informat opera, conformat Deo. Hoc plane est sacramentum unitatis, uinculum pacis, confortium caritatis, expectationis sacrificiū deuotiōis oblatio, honoris delatio, exhibitio fidei, pabulum sanctitatis, atq; immolatio pietatis. Totum quod de illo dicitur, minus est eius laude: quoniam spirituale, super celeste, atq; diuinū est, & nihilominus prerogatum est tibi ô homo in cibum, in cōsortium, in præsidium, in remedium, in solatium, in gaudium, & post hanc peregrinationem promissum in præmium. Quid igitur retribuēs domino? quid (oro) tuo repēdes auctori pro his beneficijs, quæ sub compēdio memorata sunt? Metire illa quæ exhibes proximo ex his, quæ à tuo suscipis conditore, & certa definitione intelliges supra omnem æstimationem illa distare, qualitate, dilectione & numero. Valebis profecto ex hoc agnoscere erga proximum insolentiam tuam, aduersus uerò Deum ingritudinem tuam, ipsius autē circa te ineffabilem caritatem & gratiam. Quamobrem quisq; apud se recogitet, quid illi Deus contulit, ut ualeat etiam scire, quod eidem retribuatur, de quibus uue gratiarū de beat actiones exoluere. Nemini quippe licet quid illi Deus dederit, ignorare. Talis siquidem ignorantia, si uoluntaria fuerit & crassa, nullū excusat, nullumq; excipit, sed omnes quos possidet, iusta animaduersione complectitur secundū cuiusq; cōditionē, intelligentiā, donorūq; mensurā. Hinc præsulū pondus agnoscitur, hinc si in uitio ingritudinis fuerint deprehensi, claret quanta sint districtione mulctādi. Quemadmodū enim præ ceteris sunt honore, ministerio, ac potestate prelati: ita debito sunt maiori astricti. Grandis quippe honor eorū est, sicut Petrus Apostolus ait: Vos autē genus electū, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Maxima quoq; illis indulta potestas, quū regni cælōrū teneant clauēs, ligandi soluendiq; sint auctoritate præditi, atq; totius ecclesiæ spirituale possideant regimē. Quam uerò præcellsum eorū sit ministeriū, perspicue claret, quū nequaquam in terrenis negocijs, sed in ecclesiasticis & celestibus disciplinis, in diuinorum meditatione eloquiorum, in animarum gubernatione & cura, in sacramentorum administratione uersetur. Nempe totum hoc illis cedit ad meritum, si prudenter, si fideliter, si humiliter pertractare studuerint. Prudenter quidem, ut sciant discernere inter lepram & lepram, ut creditas agnoscant oues, ut solerter intelligant, qui in ordinibus & dignitatibus promoueri sint digni. Fideliter autem, ut non priuata

Psal. 35.

Psal. 144.

Luc. 6.

1. Tim. 6

Heb. 13.

Psal. 103

1. Pet. 2.

tam querant gloriam, temporalia lucra non appetant, contra equitatem & conscientie rectitudinē postulantibus minimē annuāt, atq; ab incepto uirtutis proposito se nullatenus flectant. Humiliter uerō, corde uidelicet, conuersatione, & uoce. Copiosum siquidē apud Deum est præsidentis meritū, quando in sublime dignitatis euectus, honoribusq; suffultus exterius humilitatem seruat in corde, & Dei beneficia, propriamq; infirmitatē in speculo ueritatis agnoscit. Porro ille corde censendus est humilis, qui uilitatis ac fragilitatis suæ conscius quicquid interius, atq; exterius laudabiliter agit, diuinæ totum arrogat bonitati, quæ cui uult bene operandi uirtutem impertiri dignatur. Hinc est quod quamuis in cœlestibus meditando iugiter conuersetur, quanquā illi secretorū mysteriorum arcana pandantur, licet fulgeat consilij dono, tamen ualeat cuncta emergentia sibi aduersa uiriliter tolerare, habeatq; diuinorum eloquiorū sufficientem scientiam, afflictis quoq; præbendo utriusq; substantiæ alimēta opportuna cōpatiatur ex animo, nec non ut filius timeat Deum, nescit tamen inflari: quoniā charissima talia ab illo se percipisse fatetur, de quo Propheta insinuans ait: Et repleuit eum dominus spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilij & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & repleuit eum spiritu timoris domini. Hoc quippe spiritalis luminis irradiatus splendore quāto præstantiora recipit dona, & quāto excellentiora peragit opera, tātō de se sentit abiectius, Deoq; se obligatiorem agnoscit, dum se uidet caritatis & impensī sibi muneris uices illi nullatenus posse rependere. Anxius siquidē reuoluit mente quid accepit, quid præstitit, & quid ualeat. Quocūq; se uertit, miratur, superatur, & gemit. Porro si beneficia sibi collata considerat, super arenam maris multiplicata fatetur. Miratur utiq; terram, pontum, æthera, uolatilia, quadrupedia, arbuſta & de humo germinantia, ipsos agrorum cultores, negociatores, sapientes, potentes & nobiles, peccatores, pœnitentes & iustos, solē, lunam & stellas, angelos, archangelos & sanctos in suum præordinatos esse obsequiū pro tempore, pro dispositione, pro qualitate, pro necessitate, pro forma, & si non actu, habitu tamē, ministerio, & sine. Sane in hac admiratione pro numerositate, pro ordine, pro intentione, pro merito à seipso superatur & gemit, minimē inueniens unde largitori suo satisfacere queat, potissimū oculo fidei prospiciens, qualis quantusq; sit ille, qui hæc uniuersa instituit. Omnis namq; cœlorum militia, uniuersaq; creatura, quæ sub cælo est, ipsius famulatur imperio: potestas quoq; eius potestas æterna, quæ non auferetur, & regnum, quod non corrumpetur. Nam dominatur à mari usq; ad mare, & à flumine usq; ad terminos orbis terrarū. Regnum uerō eius, regnum est omnium seculorū, & dominatio eius in omni generatione & generatione. Sapientia autē sua pro sui claritate & gloria perlustrat abdita, cordiumq; secreta rimatur, de qua uidelicet inquit Apostolus: Uirtus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingēs usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; & medullarū, & discretor cogitationum & intentionū cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius. Omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. De ipsius uerō profusa bonitate quæ replet cœlum, confirmat angelos, lætificat sanctos, coronat iustos, pœnitentibus parcit, delinquentes sustinet, & uocat errantes, o quam dulcia, quam uelut suauia meditando degustat. Toties siquidem in admirationem ducitur, quoties contemplatur patris patientiam, quæ per uerbum suum cuncta creauit ex nihilo, ipsiusq; uerbi sapientiam, quæ uniuersa gubernat & regit, atq; amborum dilectionē, quæ omnia uiuificando custodit. Verum in ipsa sua admiratione superatur, dum nō ualeat apprehendere quem uidet, nec tenere quem diligit, neq; possidere quo frui concupiscit, quoniam supereminet quicquid uideri potest, tenere, ac capi, quanquā uideatur fide, spe teneatur, possideatur caritate, non tamen ad uotū amantium, sed ad certantium & peregrinantium solatium, atq; profectum. Gemit autē interim donec perficiatur quod imperfectū est patienter humiliterq; præsertim suimet uilitate inspecta. Nequaquam enim ualeat non gemere, qui sui interioris hominis notitiam habet, quum totus langueat, totus foeteat, totus iaceat, nullaq; in illo sit sanitas, nulla uirtus, sufficientia nulla. Nam propter sui imbecillitatē oportet ut nutriatur consolationibus, sustentetur promissis, dirigatur luce, & per uigili prouidentia conseruetur. Alioquin in tentatione deficit, cadit in scelera, errat in fide, & in spiritu morit. Vbiq; & in omnibus diuino indiget præsidio, sapissime etiā humano cōsilio, quippe qui per se nequit

A quit suffragari sibi, dicente domino: Sine me nihil potestis facere. Beatus qui huiusmodi ueritatis illustratus est lumine. Non enim lōge est à salute. Initium namq; salutis agnitiono infirmitatis est propria. Nam quemadmodum qui corpore patitur, & ignorat quod detineatur languore, curari non ualet: ita & de animæ ægritudinibus sentiendum esse non ambigo. Quomodo (quæso) potest quis elationem mētis euellere, qui nescit se esse superbum? Cupiditatem quoq; terrenarum facultatum quis habilis est refecare ex animo, qui se arbitratur illicite concupiscere nihil? Gulæ etiam intemperantiam cohibere, quis sufficit, si ipsius uoluptati non intelligit se esse proclium? Carnis deniq; incontinentia domare quis præualet, si impudicitia stimulis an impungnetur ignorat? Nemo igitur uitij opportuna studet adhibere remedia, qui eorūdem morbo carere se putat. Hoc plane pharisæus ille insinuat, qui tumorem cordis sui non uidens, seq; præ cæteris iustum esse pronuncians, è templo condemnatus abscessit. At uerō Publicanus peccatorum suorum agnitione compunctus, sursumq; ad cœlum oculos leuare nō audens, ex humili iustificatus confessione, lætus remeauit ad propria. O delictorum ter beata confessio, quæ placat Deum, cœlum pandit, reconciliat impios, tergit scelera, conscientiam mundat, fugat uitia, tribuit ueniam, auget gratiam, spondet gloriam, quā dulcis, quā amabilis, quā fecunda est, si tamen sit humilis, siq; sit conscia criminis, non facta palam & uerbo tenus, sed in corde coram Deo, ubi tantum sunt iudex & reus. Quæ namq; solum sit uoce, seu ante sacerdotem, siue in publico parum prodesse arbitror, nisi de cordis consideratione & contritione procedat. Intus igitur fiat discussio cordis, in terrogatio cogitationis, intentionis uentilatio, accusatio sceleris, compunctionisq; satisfactio, sicut Propheta hortatur dicens: Quæ dicitis in cordibus uestris, & in cubilibus uestris compūgimini. Hæc quippe confessio nedum facinora graua à tribunali abscondit iudicis, uerum etiam leuia & minutissima, sine quibus uita hominis, quantumcūq; iusti & boni, esse non potest, sicut diuina testatur eloquia: Non est iustus qui non peccet. Et Ioannes si dixerimus (inquit) quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis nō est. Talis profecto confessio proprie præsulibus, animarūq; pastoribus congruit, tanquam cæteris perfectioribus, atq; in spiritus exercitatione doctioribus, qui letalibus prorsus debent carere delictis, & solum (citra tamen cōsensum) delectatione, cogitatione, uerbo, omissione delinquere. His nēpe de quibus loquimur, uenialia crimina apparere debent graua, tum propter cordis munditiā, quā totis uiribus illos seruare oportet, tum propter ignitum caritatis desiderium, quo accensi iugiter feruntur in Deum: per quod uidelicet amans Deo conglutinari desiderat, à quo prorsus (nisi interuenientibus delictis) separari non ualet, quemadmodū Propheta manifestat, dicens: Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deū. Hinc est q; qui ardentius diligunt, rariius peccant, cautiuis uiuūt, incedunt accuratius, uelocius surgunt, clarius agnoscūt, atq; crebrius corā Deo se humiliando accusant. Non enim possunt extollere se aduersus humilem & proclamantē conscientia, q; homines semper redarguit sanctos, q; sint de prærogatis sibi beneficijs ingrati, in uirtutibus quoq; acquirendis minus solliciti, actuali deuotioni non semper intenti, curæ corporis plus debito proni, ad lapsum procliu, proximum compassioni rigidi, & à uitiorū carnisq; concupiscentia frequenter illecti. Quāto enim magis proficiunt spiritali exercitatione, & appropinquāt Deo, eo amplius in conscientia speculo deformitatē suā agnoscūt, illisq; apparent nuda & apperta omnia, quæ uersantur in corde. Quāobrē prælati tanq; cæteris humiliores insistant puritati conscientia, cognitioniq; propria, quā profecto si diligenter inspexerint, etiā si mortuos sciant, nullatenus se eleuare ualebūt. Intelligant quid ex gratia, quidue habeāt à natura, & quid sit per culpā. Nēpe in his humilitatis subsistit fundamentū solidū, impollutum, Deoq; gratissimū: quo proculdubio si caruerint qui præsumunt, quāto maiora & sublimiora opera in oculis perfecerint hominū, tanto amplius in lubrico sunt, & corā diuina bonitate foetidi, quæ singulorū corda rimatur. Sint itaq; affectu mites, & corde humiles, ut nō de collatis sibi spūalibus donis intumescāt & pereāt, quātiscūq; uirtutibus polleāt, quātāue fulgeant sanctitate, etiā si propheticō sint præditi spū, miraculorūq; faciendorū insigniti munere, se omnino qui agunt uel proferunt bona, fateantur nō esse, sed ipsum in illis, qui uniuersa laudabilia operatur in omnibus, sine quo prorsus nemo aliquid cōmendatione

datione dignū valet cogitare uel facere. Nouerint quoq; eo meliora illos pmereri charismata, quo de se uiltiora penserint. Nā descēdēdo ascēdūt, seq; dānando iudicium diuinum euadunt, dicente Apostolo: Si nosmetipsos dñiudicemus, non utiq; iudicare mur. Beata & Deo grata humilitas sacerdotū atq; pontificum gemma, quæ in tuto loco merita sua incontaminata custodit, atq; solius Dei sulca testimonio perituras nescit appetere laudes. Nēpe cœlo uicina, mūdoq; sublimior, uolūtariē calcāt altū sapere, multū posse, carnaliter uiuere, ornatē loqui, exterius apparere, dignitate attollī, aliquidq; necessitate excepta in præsenti seculo possidere. Scit etenim cui famuletur, qd speret, quā pergat, quō tēdat, quē diligat, & sequat. Propterea perseuerat in laboribus læta, in tēta tionibus secura, pacifica in contumelijs, in dubijs fida, cirūnspecta in prosperis, in agendis prouida, atq; in aduersis intrepida. Luce quippe spiritali præuita graditur in hac peregrinatione semper anxia, Deum sitiens, lacrymas fundens, iugiter orans, se absq; intermissione condemnans, nulli nocens, proximoq; compatiens. Quamobrē non deest illi de cœlo suffragium, neq; ab homine auxilium, quoniam Deo & hominibus nititur esse subiecta. Obtemperat quidem (si ualet) omnibus, cunctos reueretur, diligit uniuersos, nescit fallere, contradicere timet, non audet detrahēre, nec præsūmit quicquam agere, quod possit alicui inficere mentē, propriā lædere conscientiam, fratribus inferre scandalum, diuinum maculare honorem. Deniq; hæc beata (de qua loquimur) & sancta humilitas exhibet præsulem possessorem sui acceptū Deo, hominibus carum, dignū cœlo, angelorum socium, præditum sanctitate, religionis speculum, receptaculū paraclēti, contemptorem mundi, diaboliq; uictorem. Nec ab re. Nam de omni sua spiritali exercitatione, labore, uel opere nullam temporalem gloriam, seu terrenum cōmodum, sed mercedem tantum sperat æternam.

Quod rationis & intellectus donum, uniuersa nature humana ornamenta præcellit. Cap. XXI.

Inter præcella nature ornamenta, quæ a Deo humano sunt collata generi ratio, & intellectus præcipuum sortitur locum. Quid (oro) prodest cuiuscūq; regis filio in ædibus imperialibus esse genitum, gemmis auroq; ornatum, atq; delicijs omnibus nutritum, & ratione carere? Da quempiam abundantia cunctarum affluere uoluptatum, sublimatum dignitate, honore & gloria locupletatum, possessionibus, margaritis, pecunijs, & familia, cui tamen desit discernendi iudicium, quid, inquam, ex uniuersis his consolationis excipiet? Nempe istiusmodi uitro locupletior, honorabilior, ac lætior est uir pauper & sapiēs. Nihil prorsus rectum, nil laudabile & merito dignū absq; rationis examine ualet homo peragere. Nam intellectus principatur in hominibus, & per eundem negocia cuncta disponuntur in terra. Equidem ipso dñiudicante, & æquitatis statera pensante imperialia edicta, municipalia iura, ciuitatum leges, atq; populorum instituta sunt regimina. Per illum quoq; armigerorum diriguntur castra, ordinantur acies, certamina fiunt, capiuntur urbes, obsidentur mœnia, superantur hostes, & in captiuitatem rediguntur inimici. Nautæ deniq; ex intellectus acumine, uehiculo carinarum, se undarum tumentū, procellarumq; sauentiū exponunt periculis, exterarū nationū perlustrāt prouincias, ignotas regiones quarūt, Barbarorū cōfinia petūt, multifarias negociationes exercēt, seq; de ciuitate in ciuitatem, & de loco quæstus causa ad remotissima transferunt loca. Postremo ex ipsius industria artifices, cæmentarij, fabricq; lignorum grandia cōstruūt palatia, ædes fabricant, mansiones diuidunt, metiunt spacia, cubicula collocant, magnaq; peritia uarias ædificant mansiones. Quid multis immorer? Omne quippe quod est in hoc mūdo cōpositū, usuiq; humano deditū, hominis adinuenit industria, intellectusq; perfecit astutia. Sibi præterea ratione mediante uendicare conat, qd in sua creatione delinquēdo amisit. Redigere nāq; uolucres cœli, pisces maris, ferasq; syluestres sub suū quotidie decertat imperiū, quæ quā omnino sunt rōnis expertes, partim arte, partim deceptione fallunt. Tanq; enim prioseps in hoc mūdo, nedū irrationabilū creaturis, uerū etiā in hominū nitit homo ppria calliditate uēdicare imperiū: & (prohdolor) aliorum seruus delinquēdo ipse efficit. Nēpe uniuersa q̄ in negociationibus, in artificijs, in certaminibus, in innumerabilū actiōnū generib; idē per corpus operatur exterius, prius illa præuidendo & disponēdo exercet in corde, q̄ profecto si bona sunt, laudabilēq; ordinatione munita, etiam antequam deducantur

A deducantur in actum remunerationis retributione sunt digna, si uero mala, asperrimo prorsus sunt plectenda supplicio. Nam arbiter Deus cogitationum & cordium iudex, intentionem hominis rimando dñiudicat. Non solum quid faciat, sed quid agere uelit, pensat. Quamobrē in cunctis operibus suis quicūq; animæ suæ salutem exoptat, intentionis suæ componat obtutum, & ad illum quem diuina lex mandat, dirigit finē, ut non casso labore desudet. Parum quippe prodest in alto dignitatum residere fastigio, populorum multitudinis præesse regimini, ardua tractare negocia, cum principibus & regibus familiariter conuersari, sanctitatis atq; scientiæ celebre nomen acquirere, & obliqua intentione hoc agere. Cæterum intellectus pollere acumine, ratione multa comprehendere, naturæ secreta mente lustrare, & ex his temporalem expectare mercedem, quid, oro, in angustia necessitatis extremæ ualet præstare solatiū? Nam etsi qui talibus insigniti sunt donis, transitoriaq; prosperitate letantur, hominum uentosa confabulatione laudentur, diuino tamen reprobantur iudicio, eo durius, quo facilius præ cæteris supplicioribus proprium quibant errorem agnoscere. Porro quemadmodū mitius puniendus est ille, qui parum aut nil uidens, se inimicorum tradit manibus, quā qui perspicue intuenso hoc agit: ita minori est deterrendus flagello, qui hebetem discretionis habens sensum, nō recta a semetipso intētionē decipitur, quā qui naturali ingenio, atq; acquisita clarens scientia, reiecto a se sapientiæ & prudentiæ iugo, æterneq; felicitatis retributione neglecta, præsentis uitæ momentanea oblectamenta sectatur, immemor siquidem suppliciorum, quæ piger seruus excepit, pari ut ille transgressione detentus præstitum talētum ingenij sibi prærogatum ad lucrum nequaquam occultare expauit. Nō enim rationalis ideò factus est homo, ut seculi huius fallaces diuitias, honores, uoluptates quærat, & gaudia, sed ut humiliter, temperanterq; uiuens, ac diuina pro posse mandata custodiens, sempiterna sanctis prædestinata præmia possideat. In regeneratione quippe futura iustorum, præsentis exiliū cursu laudabiliter consummato, decet hominē esse beatum: quando quidē nec caro spiritui, nec spirituales nequitia bonis, neq; mūdus ultra aduersabitur Deo. Quamobrē indubie decipiuntur, quicūq; ante præordinatū tēpus conantur transitoria, ac perpetua pariter felicitate lætari. O quātus horum est numerus, quantaq; multitudo. Porro in huiusmodi errore, facilius prudētes labūt quam simplices, quod utiq; præter naturā esse contingit. Nā ueritatis & rationis qui perspicacitatē habet intellectus, magis est capax, q̄ qui est rudis ingenij, & ad discernēdum tardus, & nihilominus ostense sibi expeditius isti, quā illi assentiunt ueritati. Quod profecto in his, qui diuino sunt mancipati obsequio, luculenter apparet. Hoc quippe Apostolus insinuās, inquit, conuersis ad Christū. Videte enim uocationē uestram fratres, quia non multi sapientes secundū carnē, nō multi potentes, nō multi nobiles: sed quæ stulti sunt mundi elegit Deus, ut cōfundat sapientes, & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia huius mundi elegit Deus & cōtemptibilia, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut nō gloriētur omnis caro in conspectu eius. Porro talis de qua loquimur repugnātia, ex elatione prorūpit humana. Dignā nāq; qui sibi ipsis uidēt sapientes, stulti iudicari pro Christo immemores prorsus apostolicæ admonitionis dicentis: Si quis in uobis uidetur esse sapiens, stultus efficiatur, ut sit sapiens. Et qui terrenarum facultatum locupletes sunt, erubescunt mendicare pro Christo, qui cum esset diues, egenus pro nobis factus est, ut illius ditaremur inopia. Et qui in seculo hoc honorabilis est, aspernatur opprobria, contumelias, & maledicta perferre pro Christo: qui cū malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, sed tradebat iudicanti se iniuste, æquanimiter irrisiones, flagella, sputa, & alapas sustinens. Hinc est quod pauci sunt cæterorum comparatione, qui uelint abnegare seipsos, cruces suas sponte tollere, & Christum dominum imitari in asperis. Penē omnes qui Christiani uocantur, catholice religionis uti gaudent priuilegio, minime uerò student instituta perficere. Sancto præterea gloriantur insigniri nomine, ipsius autem nominis effectum habere recusant. Frui deniq; anhelant temporali prosperitate, seq; decipientes arbitrantur consecuturos esse æternā (si tamen ipsos credere illam fore asseuerare sit licitum). Quoniam (quæso) modo aliam esse uitam credere quis potest, qui præsentem toto affectu diligit, aut præmia ualet in cœlo sperare promissa, qui uoluptatibus carnis inseruit, atq;

facultatibus nititur abundare terrenis? Nempe quisquis ueraciter bona credit esse inuisibilia, debet proculdubio fidei suae efficaciam ex contemptu ostentare praesentium, necnon si quis non fide sperat obtinere caelestia, oportet a se prorsus abdicare terrena quatenus professio suae credulitatis, speique sinceritas non in nomine, sed efficaciter insinuetur ex opere. Eia nunc anima mea sume lamentum, fluantque oculi tui fontem lacrymarum, nec cessent plorare per diem & noctem praesentem militantis ecclesiae statum. Haec quippe tempore pubertatis suae quando afflante spiritu, omnemque terrae superficiem uberrime irrigante suo caelesti copulata est sponso, tota erat speciosa, suavis nimis, & rutilans, induta utique regalibus uestimentis praenimia odorum aspersione fragrantibus, choris etiam comitata uirginibus gloriosorum martyrum uallata agminibus, anachoritarum assiduis protecta orationibus, uenerabilium praesulum fulta praesidijs, praedicatorum erudita doctrinis, uirtutibus associata caelestibus, atque fidelium populorum repleta cateruis. Erat, inquam, perfecta in fide, spe hilaris, caritate feruida, deuotione plena, orationi intenta, ieiunijs & uigilijs uacans, rebus pauper, & locupletata donis, contempta aspectibus hominum, sed obrutibus grata diuinis. In se quidem caelestis disciplinae rudimenta monstrabat, per suos autem circumquaque salutis aeternae, & incorruptibilis uitae diffundebat eloquia. Principum ac tyrannorum nequaquam formidabat imperium, Dei ac sponsi sui freta auxilio. In cunctis quae agebat, erat in sermone potens, & fortis in opere, adeo ut nulla corporis pro Christi amore expauesceret tolerare supplicia. Degebat quidem in carne, & conuersabatur in spiritu, corpore tenebatur in terris, sed sponso suo spiritu copulata & mente, cogitatione & affectu residebat in caelo. Nunc uero impraesentiarum conuersum est gaudium in luctum, ornatus in despectum, in deformitatem speciositas, in uoluptatem sobrietates, pudicitia in luxum, uirtutes in uitia, seculi contemptus in pompas, in diuitias paupertas, zelus honoris Dei in questum priuatae gloriae, gustusque aeternorum in amorem praesentis uitae. Facta quippe est tanquam grex sine pastore, & ueluti populorum numerositas absque direttore & duce: quanquam introrsus illi praesideat uerus pastor & dux, qui proculdubio nouit quot quot redemit, & praedordinauit ad uitam. Porro qui illam ex ministerio sibi credito regere & defendere debuerat, ipsam impugnant moribus indecentibus, prauisque scandalizant exemplis. Quamuis enim sint multi, qui pastoralis officij cathedram teneant, pauca tamen reperiuntur hoc tempore, qui ouium Christi sunt decet, curam adhibeant. Omnes penes quae sua sunt, quaerunt, non quae Iesu Christi. Non ut prosint, sed ut praesint. Promoueri non dico, expectant, sed quod deterius est prece, ac precio, o quanti quaerunt, sollicitant, atque mendicant? Huiusmodi non ut pastores intrant per ostium in ouile domini, sed tanquam mercenarii per maceriam perituri. Ingrediuntur utique, ut propria acquirant commoda. Vnde mirum non est, si neglecta ouium cura priuatis incumbunt affectibus. Ex his quippe sunt quidam, qui honores ambiunt, aliqui diuitias appetunt, nonnulli corporis inhiant uoluptatibus. Omnium profecto horum intentio tota obliqua est, tota damnabilis, Deoque supra modum agnoscitur esse aduersa. Quomodo namque absque sui praedudicio, atque diuina offensa ualet honores concupiscere homo putredo, & uermis quos Dei filius exemplo suo spernere insinuauit & uerbo? Non enim elationis, sed humilitatis magisterium se sequentibus debet praebere, qui praesidet. Ex contemptu siquidem mundi, & humilitatis forma Christi aedificatur ecclesia. Nam ideo creuit, suamque a mari usque ad mare dilatauit propagines, quia praepceptoris sui & sponsi est imitata uestigia, qui temporaliter calcauit gloriam, terrenasque diuitias. Hinc est quod apostoli, sanctique pontifices in ecclesiae firmamento, tanquam stellae rutilantes sunt, quia extiterunt corde humiles, uirtutibusque referti. Nequaquam ut in praesentiarum sibi aggregauere diuitias, sed potius ut illas caelo reconderent disperferunt, & tribuerunt egenis. Sciebant proculdubio illas esse non suas, sed ad erogandum praestitas. Nam pauperum, pupillorum, & uiduarum sunt ecclesiarum redditus, quos utique depraedant, qui eosdem in alios illicitos conuertunt usus. Dissuescant itaque spirituales pastores cumulare diuitias, seque uentris uoluptatibus dare, quod sibi superabundat egestatem patientibus imperriri non cessent. Subtrahant sibi superflua, ut necessaria ministrent egenis. Indignum quippe est, & ab omni humanitate alienum, ut praesules qui ministri sunt pauperum, illorum sibi usurpent facultates,

A cultates, ipsique mendici frigore, fame, & nuditate periclitentur, lautissimis isti quotidie perfruantur conuiujs, preciosissimisque uestibus induantur. Decet utique ipsos, qui regimini incumbunt animarum, plusquam ceteros parce uiuere, temperanter uti concessis, corpus proprium macerare ieiunijs, uigilijs attenuare, ac fatigare laboribus, ut in spiritus transeant libertatem, discantque ex ministerio sibi impenso non questum terrenae facultatis, aut inanis gloriae lenocinia quaerere, sed animarum lucrum, totius mundi thesauro concupiscibilis excellentiusque. Desiderent igitur, non ut amatores huius seculi uulgarem famam, temporales opes, oblectamentaque carnalia, sed tanquam spirituales uiri, & imitatores sanctorum, imperium Christi, contemptum sui, humilitatem cordis, atque impraedabiles uirtutum diuitias. Voluptatem autem maximam arbitrentur usque ad mortem certare pro iustitia, eripere animas de captiuitate diaboli, peccatores ad poenitentiam reuocare, egenos & oppressos de manu potentium liberare, reconciliare discordes, docere inscios, latificare mactos, exhortari certantes, pusillanimes fouere, adiuuare laborantes, atque ad brauium caelestis patriae currentes infatigabiliter animare. Et haec quo ad proximi dilectionem. Deum uero studeant ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente diligere, dominumque Iesum in praecordijs caritatis amplecti, de ipso iugiter cogitare, in rebus arduis, in negocijs ambiguis ad ipsum mente confugere, eius consilium poscere, patrociniumque flagitare, uniuersa praeter libitum emergentia propter ipsum aequanimiter tolerare, in ipso gaudere, cum ipso ratiocinari, ad ipsum omnem cordis sui intentionem dirigere, extra ipsum nil quaerere, nil concupiscere, sed solum in ipso iucunde & amabiliter delectari, propter ipsum iugum seruitutis regiminis onerosum ualde constanter perferre, nec propterea aurum, dignitates, mortaliu praeconia, sospitatem corporis, uitae longauitatem, carnisque illecebras ab eodem pro remuneratione expetere, quae cuncta seculi huius amatores ambiunt, sed tantum animarum anhelare profectum, honoris Dei additamentum, uirtutum augmentum, spiritualis gratiae incrementum, & gloriae Christi fieri instrumentum, ipso tamen infundente, & cooperante, atque consummata istius uitae peregrinatione aeternam cum Christo in caelis habere mercedem. Nepe alienum esse debet ab omni uero pastore mercenariorum sequi affectus, qui solum quae in terra sunt, sapiunt, optantque, & absque retributione faciunt nihil. Ex sincera siquidem caritate congruit ecclesiasticis rectoribus seruire, & praepceptoris sui dilectionem pro laboribus proprijs affectare, plurisque honorem Dei aestimare quam suum. Nam Deo potius quam sibi debent uiuere, & quemadmodum proprium, ita & subditorum spiritualem fructum appetere: quatenus in utroque perfecte legem caritatis adimpleant. Nullum quoque (sicut supra memorauimus) pro ministerio suo in hoc seculo expectent praemium, sed fidei oculis cum mentis deliberatione temporalia calcant, terrena despiciant, contemnant blanda, uisibilia transeant, aeterna prospiciant, & caelestia petant, intelligantque quod nequaquam Deus condiderit hominem, ut in creaturam dilectionem finem suum statueret, sed ut in earum ordinatissimo usu Deum agnosceret, agnoscendo diligeret, diligendo ad illum quandoque perueniret, qua peruenitione esset ipsius uisione atque fruitione beatus. Quamobrem uniuersi rationis compotes, & potissime pastores animarum, ita peregrinationis suae cursum, atque operum suorum intentionem dirigere studeant, ut ad huius fruitionis felicissimae brauium, de qua loquimur, pertingere queant, quoniam quicquid in hoc mundo censetur esse gloriosum, in illius comparatione abiectionissimum est, quicquid generosum contemptibile, quicquid decorum deforme, quicquid preciosum uilissimum, quicquid uoluptuosum detestabile, quicquid iucundum lacrymabile, quicquid pacificum fluctuosum, quicquid purum coinquatum, quicquid suauis foetidissimum, quicquid diuturnum breuissimum, quicquid stabile momentaneum, quicquid concupiscibile prorsus despiciendum. Plane nec explicare lingua, nec auditus percipere, neque intueri ualet oculus, quanta sit in ipsa fruitione lux, quantum bonum, quanta pax, quam magnam gaudium, qualis amoenitas, quae satietas, quantus iubilus, quam melliflua laudes, quanta uere gratiarum resonant actiones. Porro in illa nihil est turbidum, nihil formidolosum, nihilque contrarium, quoniam Deus cum hominibus, homines cum angelis, atque cum hominibus, homines indicibili copulati sunt caritatis affectu: ipso uidelicet in angelis atque hominibus praesidente Deo, qui est omnia in omnibus, a quo, per quem, & in quo

sunt, quod sunt, & percipiunt, quod degustant satietate perfecta, uisione beata, felicitate continua, refectione suauis, desiderio ignito, amore reciproco, admiratione maxima, osculo sancto, atque reformatione perenni. Toti quidem in totum, & singuli se diffundunt in singulos, quoniam ab uno, & de uno, necnon in uno effecti sunt unum. O cara beatorum unitas, grata societas, multiplicata fraternitas, communicata lætitia, indissolubile uinculum, & dilectionis amplexus, quam dulciter delectaris, quam fortiter inhæres, quam amabiliter iucundaris, non utique in te, sed in illo qui creauit te, & perduxit te ad se, ut te beatificaret in se, illumque agnosceres & laudares non per medium, nec per interuallum, neque ad tempus, sed ipsum in ipso facialiter, actualiter, sempiternaliter. Equidem ineffabilis illa uisio, uisionisque fructio tibi reuelata in cœlis, nec tibi uariatur uicissitudine, neque ipsam per speculum in ænigmate contemplaris, sed limpidissime sicuti est, quemadmodum Iohannes apostolus manifestat dicens: Carissimi, filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quod cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Ex hoc igitur nec de ipsius Dei uisione fastidis, nec de simul fruentionum societate inuidiæ face succenderis, neque fatigaris in laude, sed semper alacris, semper suspensa, semper in laudandi desiderio, perseveras. Amando quoque concupiscis, concupiscendo miraris, admirando inebriaris, ebria uero plus laudas in sensu, admiraris in iubilo, in idipsum requiescis in pace perpetua, segura, pacatissima, imperturbabilis. O triumphantium cum Christo ecclesia sanctorum sine ruga, & macula, quatas debes medullares actiones gratiarum, & Deo odora menta persoluere: qui te de hoc seculo nequam gratis eripiens, fecit te dignam, se ut illius gloriam reuelata contempleris facie, illum ex toto affectu diligas, ipsiusque diuinitatis maiestatem, quamdiu est laudando glorifices, honores, & colas, atque de eo æterna fructione læteris. Quamobrem in tanta felicitatis profusione locata (quæso) memor sis nostri, quia adhuc peregrinamur in uia incerti utrum peruenire mereamur ad patriam. Preces continuas porrige pro nobis ad eum, quem laudas, ut & nos tuo digni quandoque habeamur consortio, persoluamusque debitum sacrificium laudis, in conspectu summi & ueri Dei, qui eduxit de mortuis pastorem magnum, ouium in sanguine testamenti æterni Iesum Christum dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto uiuit, & regnat in secula seculorum, Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI

in librum de Obedientia.

PROLOGVS.

Quam mecum tacitus reuoluerem animo aliquid scribere, quo meditante gloria Dei, & animarum exuberaret profectus, in maximo me fateor contempnente conflictu diuersarum cogitationum inundatione collisum. Hinc etenim laus conditoris, fraternus amor, impensum spiritualis gratiæ talentum, & accommodati oculi exercitatio laudabilis suadebat ut scriberem. Inde uero repellebat profunda imperitia, ingenium hebes, occupationes assidue uirtutumque caritatis, fluctuabam, timebam, angebar, diuina tandem (ut arbitror) aspiratio roboratus, atque exhortationis apostolicę memor dicentis, Si quis indiget sapientia, postulet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & non impropere, & dabit ei, cunctam pusillanimitatem, & omnem de corde meo abegi metum: fiduciam autem concepi in redemptoris nostri profusa largitate, qua polliceri dignatus est dicens: Petite & accipietis, querite & inuentis, pulsate & aperietur uobis, mentisque ad illum erexi intuitum humiliter flagitans quatenus ipse, qui quotidie in precordiis fidelium ueritatis lumen splendescere facit, dignetur quoque ignorantiam meam suam candore sapientię propulsare tenebras, necnon ea recte sancti sufficientiam præbere, quæ tam legentibus quam audientibus prosint, sine tamen elatione absque simulatione, & sine errore: nam parum esset periculi cum sub detrimento alios instruere, & proprio quemplam se uelle mucrone perimere, hoc excepto, quod in altero anima, & in altero iugulatur corpus. Scio quidem, & optime scio, quælibet superuacue laborare, qui de suis uiribus presumendo relecto humilitatis gubernaculo

Anaculo disciplinæ spiritualis normam palam conatur ingerere. Non enim humanae facultatis, sed sancti spiritus hoc opus est proprium, qui quoties uult aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Ab ipso siquidem almi spiritus fonte sapientiæ & scientiæ emanant riuuli, quemadmodum Apostolus Paulus testatur inquit: Alij namque per spiritum datur sermo sapientiæ, alij uero scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Nequaquam igitur aliunde, quam ab ipso paraclito ueritatis lumine, lapidumque secretorum cœlestium gustum percipere se posse quis credat, quispe quum de eodem scriptum sit: Omnium est enim artifex omnem habens uirtutem, omnia prospiciens. Ipse namque claritatis suæ luce perfulgida prophetarum corda repleuit, fecitque ut futura prædicerent, mysteriorum arcana panderent, & æternæ beatitudinis gaudia reuelarent: ipse inquam apostolorum illapsus mentibus illuminauit scientia, corroborauit in fide, accendit caritate, cunctisque perfecit uirtutibus, ita ut ab eodem directi procedentes ad publicum sine timore annuntiarent Christum, diuini nominis prædicarent gloriam, sacrarum eloquiorum sacramenta detegerent, nascentis ecclesię fundamenta iacerent, atque nouę conuersationis rudimenta monstrarent, non minus uerbo, quam opere. Denique quotquot ab ipso mundi exordio aliquid commendatione dignum, siue de naturalibus, seu spiritualibus uel diuinis pronuntiarunt atque scripserunt, id eodem spiritu intus erudiente confortante & comitante agere ualuerunt. Ceterum quicumque absque illo hæc facere præsumpserunt, utique hæreses condiderunt, narrauerunt fabulas, & scandala seminarunt, nullam prorsus de suo labore reportantes mercedem, nec ab re. Voluerunt namque docere alios quod minimè didicere, ad hoc illos impellente elatione, non gratia, quæ profecto datur humilibus, non elatis, sicut scriptum est: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Hanc quippe gratiam intelligentiæ scripturarum idem spiritus sanctus præstat humilibus, qui quantacumque scientia polleant, nesciunt sibi arrogare quod sciunt, sed ab illo se percepisse fatentur, qui docet hominem scientiam, & in cordibus humilium mysteria. Loquitur, inquam, quia paratos eos ad audiendum intuetur omnium suimet estimatione semota. Stat utique cor humile in sui custodia, ut spiritum ad se uenientem intelligat, sibi in se loquentem agnoscat, propheta eruditus exemplo, qui ait: Audiam quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos & in eos qui conuertuntur ad cor. Vox enim eiusdem spiritus dulcis est, iucunda & uera, dubietatem fugans, amouens tenebras, altumque sapere omnino dispergens, exultationem paritens, fiducia tribuens, accendens ignem, lumen ostendens, & humilitate replens. Vocis ipsius auditor & eidem obtemperans, o quam secure incedit, quam frequenter admoneatur, quam iugiter consolatur, & quam saepe in se presentiam sui uenerat auctoris. Nemo nisi expertus nouit, quantæ istiusmodi sint deliciae, qualia hincinde proferantur eloquia, quam suauia ingeminant amatoria carmina, quam uic castissimi sentiatur amplexus. Non enim possunt non proferri utilia, & ueritati innixa, quando quidem idem paraclitus spiritus ductor est, doctor & dator. Ductor, inquam, ne a uirtutum semitis quem possidet deuiet: Doctor autem, ne a diuinorum eloquiorum sententijs discrepet: Dator uero, ne a contubernio sanctorum pro donorum inopia elatus ruat. Sua namque presentia mentem ornat uirtutibus, sapientiæ complet splendoribus, intellectum præbet scripturarum, consilij discretionem largitur, fortitudinis constantiam præstat, humanarum rerum scientiam facit, pietatis affectum tribuit, timoris domini perfundit reuerentiam, atque spiritualibus charismatibus roborat. Quamobrem hunc alium spiritum in suis studeat penetralibus custodire quisquis cupit laudabiliter uiuere, prudenter fari, intusque deuotione pinguescere. Veni igitur sancte spiritus, & in corde meo emitte cælitus lucis tuę radios. Veni, inquam, & da mihi (obsecro) uilissimo seruo tuo, ut te erudiente, teque dirigente ualeam obedientiæ sanctæ, & uoluntariæ subiectionis reuerare præconia. De hoc quippe (tametsi inexpertus, & rudis sum) tractare institui, ut cognoscant tui, qui pro te illius subegerunt humiliter se iugo, quam necessaria, quam utilis sit, quanta cum ipsa associata sint, dona quantaque sectatoribus eius promissa sint præmia. Erit siquidem (ut reor) horum notitia sub ipsa, & pro ipsa certantibus proficua ualde, quippe quum pugna sit grauis, aduersarii multi, diuturnus labor, & incerta uictoria. Nam certare in stadio, & spiritualis militiæ ignorare modum, tempus, & inimicorum fraudes, magni periculi res est. Ceterum ad hæc quis idoneus, nisi tu in secre-

to cordis ipsum docueris, uel repletum de te instruxeris: Tu namq; domine ad libitū tuū de impio iustum, & de ignaro repente & sine mora doctum facis. Abs te igitur expecta bo O sanctificator animarum, ut aperias mihi thesauros sapientiæ tuæ, & reuelas silenti te: quæ per me apprehendere nequaquam ualeo. Scio utiq; prophetam de se dixisse: Os meum aperui, & attraxi spiritum, quia mandata tua desiderabam. Aperiam quamobrem & ego os meum, tu uero clementer infunde spiritum, & mentem renoua benedictione caelesti, quatenus tibi sint grata, legentibus quoq; proficua, atq; inter homines honoris tui additamentum maximum.

QVAE SIT NATVRAE LEX, ET DE IPSIVS EF-
fectibus. Cap. I.

SACRO nos instruente eloquio triplicem legem cognoscimus à Deo praerogatam esse mortalibus: naturæ uidelicet, seruitutis, & gratiæ. Lex quidem naturæ à bono conditore homini bene plasmato innata est, qua mediante, & dirigente ad bene uiuendum ipsum institueret, & ad autorem suum intelligendum informaret, atq; ad proximum suum ut seipsum diligendum animaret. Hæc namq; lex naturæ nō in lapideis tabulis, non in exaratis membranis, neq; in depictis parietibus, sed in cordibus est scripta mortalium: eorum uidelicet, qui rationis capaces sunt. Hoc quippe propheta iustum utrum describens testatur: Os (inquit) iusti meditabitur sapientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Lex Dei eius in corde ipsius. Sanè ab huius legis obseruantia nullus excipitur siue Iudæus, siue gentilis, siue catholicus sit: nam omnes complectitur, omnibus loquitur, uniuersosq; diiudicat: ita ut nemo qui ipsam transgreditur, excusabilis sit apud Deum, qui nullius personam accipit, sed cunctorum cordiū secreta rimatur. Quo (quæso) modo ualeat se quis coram Deo excusare, aut uelamen ignorantiae prætere, cuius cogitationes introrsus pro illo, seu aduersus illum perhibent testimonium: dicente Apostolo: Quum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium illis reddente conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium in die, quum iudicabit Deus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christū. Porro huius legis admonitionē, coercionem, seu correctionem quisq; frequenter audit in corde, quamuis audire dissimulet more aspidis surdæ obturantis aures suas, ut non audiat uocem incantantis, & uenefici incantantis sapienter. Verum istū aspide deteriore dixerim, quia aspis quod agit & obturat auditum ex instinctu naturæ facit: iste uero sanctis persuasiōibus legis ex deliberatione peruersæ renititur uoluntatis. Aspis homini, sed homo aduersatur Deo, qui per hominem in homine loquitur homini. Aspis resistit, ut propriū tueatur corpus: homo autem repugnando suam iugulat animam. Aspis postremo sine prohibitione fugit: homo uero contra mandatum sui agit autoris. Merito igitur à seipso condemnandus est homo, quia sibi ipsi & Deo factus auersus noluit in cubili cordis sui intelligere, ut bene ageret. A seipso (inquam) condemnandus est, dum ingenitæ rationis conuictus testimonio reum coram Deo, necnon naturalis legis præuaricatorem se fuisse abnegare nō potest. Tanta siquidem huius legis est uirtus, tamq; ipsius præclara ueritatis assertio, ut nulla aduersus illam sufficiat excusatio, nullaq; latebra tergiversationis appareat. Cæterum etsi contradicit lingua, conscientia tamen aduersus transgressorem uociferatur, quod legis institutor offenditur, iustitia innata obliquatur, opus Dei à suo conditore subtrahitur, naturæ dona dissipantur, deordinaturq; quod est utile, quod rectum, quod honestum, quod sanctum. Rationabiliter itaq; delinquente homine turbatur mens, urget conscientia, amittitur spes: quia non ea qua debet, graditur uia, neq; ad illū ad quē plasmatus est, tendit finem. Nam ideo factus est homo, ut Deum agnosceret, cognoscendo diligeret, diligendo illi obtemperaret, & obtemperando quandoq; frueretur & beatus esset. Talis quoq; est conditus, ut si naturæ in se seruasset bonū, suiq; dona custodisset autoris, opitulante gratia per se dirigeretur ad Deum, fieretq; de Dei uisione perfectus in gloria. Verum dum illi subesse renuit, dumq; ipsius conditoris dona dispergit, amittit utiq; quod acceperat, & Dei inimicus efficitur, qui illi famulando potuerat esse carissimus,

Amus. Abdicat quidem à se (quantum ex se est) naturæ bonum, quanquam diuina bonitas ipsum ex toto nullatenus deserat. Ad illius cordis ianuam o quam frequenter pulsatur quam multiplicibus eundem allicit beneficijs, quam assiduis inquietat terroribus, quam asperis perturbat minis, quam uel dulcibus attrahere molitur eloquijs, sed eo durior consuevit sequi uindicta, quo benignior extitit expectantis & uocantis sapientiæ longanimitas. Hoc quippe ipsius sapientiæ uerba testantur, quæ contemptoribus sui loquens: Vocauit (inquit) & renuistis, extendi manum meam, & nō fuit qui aspiceret, despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo quum uobis quod timebatis euenerit. Quum irruerit repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit, quando uenerit super uos tribulatio et angustia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & timorem domini non susceperint, neq; acquieuerint consilio meo, & detraxerint uniuersæ correctioni meæ. Porro nemo ab huiusmodi uocatione se excusare sufficit, quum intus clamat, & ad cor emolliendū omnis illius dirigatur intentio. Cor quidem hominis Dei quærit sapientia, in quo amoris est sedes, illudq; poscit inquis: Fili præbe mihi cor tuum. Nouit profecto ipse qui contulit, quoniam ex ipso mors & uita procedunt: nam quoties malas & impudicas concipit cogitationes, toties mors de ipso progreditur, hoc ueritas suo perhibet testimonio: De corde (inquit) exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias. At uero si sancta & utilia meditatur, uitam proculdubio ex eodem emanare probatur. Nam & beata uirgo sedula cogitatione quæ audiebat uidebatq; de filio suo, conferebat in corde suo. Propheta quoq; clarissimus, ascensionem dicit uirum iustum disponere in corde suo in ualle lachrymarum, quatenus de uirtute proficiendo in uirtutem uidere mereatur Deum deorum in Sion. Quamobrem omni custodia seruandum est cor ab uniuersis illecebrosis, noxijs, & ociosis cogitationibus & affectionibus mundum, atq; sub naturalis legis disciplina cohibendum, quæ profecto lex duobus innititur mandatis: unū uidelicet prohibitionis, & alteri præceptionis. Prohibitionis, inquam, iuxta id quod scriptum est: Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris. Præceptionis uero, sicut dominus in euangelio innuit dicens: Quæcunq; uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis similiter. Hoc quippe naturalis ratio quam optime docet, ut ex nobis ipsis instruamur, quid erga Deum, quid erga proximum agere, aut quid, ne illi offensam præbeamus, uitare debeamus, si tamen eadem ratio, rationalisq; spiritus sit liber, & à peccati seruitute alienus. Non autem à qualicunq; delicto, sed solū à letali, per quod contra faciem delinquentis, uitæ clauditur ianua. Nam esse ab omni peccato immunem nulli datum est rationis usum habenti, sacro hoc perhibente eloquio: Quis (inquit) gloriabitur castum se habere cor, aut mundum esse à peccato: Esse uero à reatu mortalis culpæ alienum conceditur multis: illis uidelicet quos gratia iustificationis præuenit, comitatur, & compescit, ne post carnis ambulēt desideria, & ne ingenitæ rationis abijciant legem, stantq; tanquam equus & mulus, quibus non est intellectus. Qui enim tales sunt diuinam in se agnoscant gratiam, collatum munus exercent, potiora concupiscant, studeantq; nedum naturæ legem perficere, uerum etiam decalogi præcepta seruare, quatenus de bono transcendendo in melius præstantiora caritatis charismata percipere mereantur.

De prerogatiuis naturæ, quas per inobedientiam amisit homo, & de lege seruili. Cap. II.

IN prima siquidem humani generis institutione talis à Deo factus est homo, ut discretionis haberet iudicium, atque liberam eligendi quod uellet acciperet facultatē. Semen quippe uirtutis gerebat in corde, diuinæ prorsus miserationis indicium, necnon adipiscendæ gloriæ incertiū maximū. Inhærebat namq; illi naturæ bonū: ipsa scilicet lex, quæ assiduis & optimis illi suasiōibus ad sui amorē hortabatur autoris. Decebat proculdubio Dei sapientiā taliter suā insignire imaginē, donisq; eadē decorare gratuitis, ut naturali impulsu Deū quæreret, atq; iniuncta sibi madata seruaret. Nā quæadmodū cuncta quæ Deus fecerat ab initio erant nedū bona, sed & ualde bona: ita & homo. Hinc recte colligitur, q̄ in sui creatione compel-

compellebatur homo ad diligendum Deum, ipsum colendum, honorandumque tanquam bonum perfectum, summum, aeternum incommutabile, nec non & finem, ad quem naturaliter suspiraret, in quo requiesceret, quo frueretur, & de quo beatus esset. Hoc si negamus, deterioris conditionis imperfectiorisque naturae quam caetera quae ualde bona sunt condita, hominem extitisse fatemur: quod quidem apud personas graues ratione utentes, sapientia ac scientia praeditos asseuerare ridiculum est, potissime quum in diuinis uoluminibus legamus eundem piscibus maris, caeli uolatilibus, & bestiis terrae fuisse praelatum. Quod quidem propheta admirans ait: Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis quoniam uisitas eum? Minuisti eum paulo minus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora campi, uolucres caeli, & pisces maris qui perambulant semitas maris. Caeterum quum notissimo percipiamus experimento, ipsum hominem principandi caeteris animantibus collatum sibi amisisse honorem, non originalis gratiae, sed inobedientiae potius hoc intelligimus fuisse defectum, quippe qui male suadenti uxori maluit obtemperare quam Deo. Hinc est quod in humano corpore comota est pugna carnis contra spiritum, & spiritus aduersus carnem. Haec proculdubio ex causa poenaliter esurimus & sitimus, frigore atterimur, deprimimur somno, lassitudine fatigamur, uarijs, importunisque languoribus cruciamur, senio tabescimus, & postremo inuitabili necessitudine leti deficimus. In anima uero moerore afficimur, timore angimur, laetitia immoderata dissoluimur, desideriorum carnalium aestibus agitamus. Caligat praeterea intellectus, sensus hebetatur, affectus dormitat, interiorisque hominis rectitudo obliquatur. Sicque utriusque hominis excreuit infirmitas, ut propheticum illud in eo plenissime impletum esse agnoscat, quo dicitur: Omne caput languidum, & omne cor moerens a planta pedis usque ad uerticem non est in eo sanitas: uulnus, liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Vniuersa utique mala haec, conflictus uidelicet carnis & spiritus, naturae deordinatio, peccati fomes, creaturarum rebellio, intemperies temporum, elementorum immoderata turbatio, paucior mortis, malignorum spirituum insultus, tentationum iacula, corporis resolutio, atque omne quod terret, quod premit, quod urit, quod homini aduersatur, ex inobedientiae absque ambiguitate radice proueniunt. Sane nihil horum ante mandati transgressionem sentiebatur in terra, nihilque contradictionis uersabatur in homine, quinimo pacis dulcedo exuberabat in corde, lux diuina refulgebat in mente, pudicitiae bonum redolebat in carne, sensuum quoque ac membrorum unitas custodiebatur in corpore. Postquam uero conditoris sui primus homo contempsit imperium, amisit innocentiam, perdidit gratiam priuatus est pace, incidit in tenebras, carnis sensit aculeos, discordiam est perpessus in membris, atque propriae nuditatis rubore confusus, Dei uocem se uocantis ferre non ualuit. De loco igitur uoluptatis mox exclusus, atque pellicea destitutus tunica, in hoc erumnosum spinarum & tribulorum expulsus est seculum, in quo panem in uultus sui sudore sibi uel dicere compellitur, qui prius delicijs affluebat uberrimis, quodque deterius est, sic usus delinquendi ex ipsius primi parentis poena peccati effluxit ad posteros, ut ad libitum sibi arbitrentur licere quod uelint. Hinc mortalium malitia adeo in prima aetate excreuit in terra, ut praescelerum immanitate opus, Deus omne hominum genus (exceptis paucis) aquarum inundatione deleret, uerum nec sic resipuit homo, neque se a sui conditoris offensa reflexit: quin potius humana post diluuium multiplicata specie pariter est aucta iniquitas. Naturae siquidem lege neglecta nullo legis datae eruditus magisterio, nulloque ad bene uiuendum directus praeepto, praiceps ad malum ducebatur ut seruus, post concupiscentias suas trahebatur ut caecus, atque peccatorum suorum depressus ut uilissimum tractabatur mancipium. Tanta denique est ignorantiae sui tenebris obuolutus, ut etsi non oris, cordis tamen uoces ad caelum promeret inquires: Est qui obtemperet, dummodo sit qui tibeat. Ne igitur sub excusationis suae homo uelamine tegetetur, lex in tabulis lapideis exarata digito Dei exhibita est, quatenus in excusabilis apud Deum esset, si parumper penderet mandata seruare, conuincereturque nedum ex innata, uerum etiam ex data sibi lege praeepti, quae profecto lex, ut non caritatis, sed ostenderetur esse timoris in fulgure, clangore, & fumigante monte repleto terroribus Israelitico praerogata est populo, qui

A qui & genere, & ritu, & fide, & habitatione a caeteris segregatus erat gentibus. Sane lex ipsa quonia non in spiritu, sed in sola litera subsistebat, sui transgressore obedientiae innuabat fore obnoxium, minime tamen erigebat ad gratiam. Premebat quidem ex sui asperitate atque duritia cordis ceruicem, sed non adiuuabat. Terrena cupientibus, & carnem sapientibus temporalia promittebat, quemadmodum in Deuteronomio nouimus scriptum: Si custodieritis (inquit dominus) mandata, quae ego praecipio uobis, & feceritis ea, ut diligatis dominum Deum uestrum, & ambuletis in omnibus uis eius adhaerentes ei, disperdet dominus omnes gentes istas ante faciem uestram, & possidebitis eas, quae maiores & fortiores uobis sunt. Omnis locus quem calcauerit pes uester, uester erit a deserto & libano, & flumine magno Eufrate usque ad mare occidentale erunt termini uestri, nullusque stabit contra uos. Porro lex eadem scripta notificabat quid esset faciendum, tanquam spiritualis pedagogus, peragendi uero quae mandabat nequaquam uirtutem & gratiam ministrabat. Plena erat intus mysterijs, & grauida sacramentis literae obiectis uelamine, Nam uniuersa illa sacrificiorum animalium uolatiliumque praeepta, nec non oblationes turturum, columbarum, agnorum, ouium, uittulorum, olerum, herbarum, horumque similium spiritualiter intelligebantur, quanquam ab illis quibus data est, corporaliter sensibilibus fieri oporteret. Carnali siquidem populo, & carnaliter intelligenti carnalium caeremoniarum instituta sunt sacrificia, quatenus in ijs occupatus atque detentus ad idololatriam non efflueret scelus, propter quod frequentissime (sicut legitur) ira Dei illum est profusa in populum. Non enim sanguine irrationabilium iumentorum delectatur omnipotens, dicente propheta: Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? Complacet autem sibi de contritione gementium, de orantium deuotione, ac etiam oblatione laudantium. Sacrificium Deo (inquit propheta) spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet: idemque ait: Dirigatur domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Sacrificium laudis (ait per eundem prophetam ipse dominus) honorificabit me. Ista uero omnia unica complectens sententia inquit: Immola Deo sacrificium laudis, & redde altissimo uota tua: inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Patet quamobrem ex ijs quae dicta sunt, quicquid in lege seruilis ad ritum pertinet sacrificiorum corporalium, atque in caeremonijs uisibilibus praeeptum est populo illi, in figura, & ad eruditionem nostri, in quos (dicente Paulo) fines seculorum deuenerunt, sunt praestita, ut discamus ex corporalibus spiritualia, atque ex sensibilibus caelestia elicere. Non enim licet nobis, qui ueram fidem confitemur, sequi occidentem legis literam, quae (testante Apostolo) umbram habebat futurorum bonorum, ex quo spiritus ante faciem nostram factus est Christus dominus: qui uidelicet declarando ueritatem, quae latebat in litera, atque sacramenta adimplendo, quae in prophetarum oraculis ignota manebant, spiritualis intelligentiae ipsius fecit nos esse capaces. Plane hoc figuraliter ostensum est, quando in cruce mortuo domino uelum templi scissum est a summo usque deorsum. Quamobrem post eius resurrectionem insufflauit in discipulos, illisque dedit intellectum, ut scripturas intelligerent, atque palam omnibus praedicerent. Hinc est quod ipsa ueritate in carne apparente, moriente, resurgente omnis legalis obseruantiae caeremonialis ritus cessauit, quatenus perspicue cognoscamus, nos a iugo seruilis conditionis esse liberatos per ipsum mediatorem noui testamenti Iesum Christum, qui per spiritum sanctum obtulit semetipsum Deo immaculatum, & mundauit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad seruiendum in uitae nouitate Deo uiuenti, quod Paulus manifestat dicens: Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater. Gratias igitur agamus redemptori nostro, qui concupiscentias fecit iugum legis a facie olei, quod quidem minime portare ualuerunt, qui sacrificijs insistebant legalibus, & terrenis nutriebantur promissionibus. Agamus (inquam) ex omnibus medullis cordis debitas gratiarum actiones ei, qui uniuersa praeepta legis & prophetarum compendiosissime sub legem redegit caritatis & gratiae, quatenus tanto quisque fiat ad illam perficiendam aptior, quanto exiterit in Dei & proximi dilectione profusior.

De lege caritatis, quae tempore gratiae per dominum nostrum Iesum Christum est data fidelibus. Cap. III.

Patris familiaris hoc solet esse proprium, ut alia seruo; alia uero imperet filio. Seruo quidem dura imponit & aspera: filio autem suauia impertitur & blanda. Cum imperio dominatur seruo: sed filio cum caritate loquitur. Seruo denique pro mercede quotidiana necessaria corpori praebet stipendia: filio uero omnium bonorum suorum facit haereditem. Sane quicquid operis, quicquid laboris aut praemij uendicat seruus, totum a patre gratis filio praerogatur. Haec quae dicta sunt, agunt mortales mortalibus, atque carnales domini carnalibus seruis ac filiis, non autem sic dominus uniuersorum & pater, apud quem nulla est personarum acceptio, nulla generis uel dignitatis est prelatio conditio, sed in illo sunt omnes creati ab ipso, gubernati, atque directi: quos quidem uult (quantum in eo est) saluos fieri, & ad ueritatis agnitionem uenire. Hinc est, quod solem suum oriri facit super bonos & malos, & super iustos & iniustos pluere facit. Hinc etiam est, quod laborantibus in uinea singulis unum mercedis impertitus est premium. Neminem gratiae suae Deus exortem reddit, nullum spernit, nullumque reijcit credentem in se & accedentem ad se. Nam & si iuxta temporum qualitates hominibus diuersos sacrificiorum indixerit ritus, praeccepta ediderit uaria, leges uisus sit ordinare dissimiles: una tamen est instituentis intentio, ut saluentur omnes, & erudiantur singuli ad recte uiuendum, & suo famulandum auctori, interueniente & cooperante nihilominus fide, non qualicumque, sed quae iustificat impium, & per dilectionem operatur, sine qua (dicente Apostolo) impossibile est placere Deo. Porro pro adiutorio salutis mortalium diuina clementia in eorum cordibus ab ipso suae creationis initio legem naturae instituit fidei fundamento subnixam, quae accedere ad Deum uolentes, seque saluare cupientes compellit credere unum Deum esse, & quia inquirentibus se remunerator sit. Verum succedentibus sibi generationibus, hominumque supra modum uulnitate malitia pene apud omnes obliuioni prorsus est tradita, adeo ut oblitterata esse uideretur. Caterum ut suorum haberet notitiam delictorum, & peccans per mandatum iusto iudicio transgressionis suae debitas lueret poenas, per seruum seruilis data est lex, quae praeseruatorum multitudine mandatorum premebat, conuincebat, puniebat, nec iustificabat. Istius quoque legis onus grauissimum minime illi quibus praerogata fuit, ferre ualuerunt, quemadmodum apostolus Petrus quibusdam suadentibus conuersos ad Christi fidem circumcidi debere, & legem seruare Moysi, inquit: Quid ergo tentatis denuo imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus: sed per gratiam domini Iesu credimus saluari, quemadmodum & illi. Quauis enim multi sub ipsa lege positi grati fuerint Deo, & perpetuam regni caelorum expectarent gloriam: nequaquam tamen ex operibus legis id meruerunt, sed per fidem, Apostolo hoc contestante qui ait: Eius uero qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam secundum propositum gratiae Dei. Idem quoque in alio loco euidentius declarans ait: Iustitia autem Dei per fidem Iesu Christi in omnes, & super omnes qui credunt in eum. Ex his igitur patet manifeste, omne meritum, & omnem spem humani generis Deum in suo constituisse filio, ipsumque fecisse mediatorum, atque hominum redemptorem. Quamobrem in temporis plenitudine (Apostolo prohibente) Deus pater misit filium suum natum de muliere, & factum sub lege, ut per uictimam sui corporis, & legem caritatis, eos qui sub lege erant, redimeret, sibique in adoptionis filios aggregaret. Idem quoque unigenitus condolens infirmitati hominum, cernensque quod ex legibus naturae & literae salutem consequi minime ualebant aeternam, caritatis legem instituit, quae nedum gratiam conferret ad promerendum ueniam, uerumetiam a morte aeterna eriperet, atque se custodientem diuina fruitione faceret esse beatum. O lex sancta, & suauiter mandatum gratiae exuberatione refertum, per quod donantur debita, merita cumulantur, bene agendi subministrantur uires, uirtutes accrescunt, infernus obstruitur, & eorum regna panduntur. Praeceptum quippe hoc domini (quemadmodum propheta commemorat) lucidum est in se, mentis illuminans oculos, atque onus est non premens, sed roborans, non moestificans, sed laetum faciens, non fastidiens, sed inebrians, non mortificans, sed coronans. Hinc est quod huius mandati ac legis lator, institutor & auctor, dominus uidelicet noster Iesus Christus humanae salutis desiderio flagrans uociferando aiebat:

Aiebat: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis sub fasce legalium mandatorum, & ego reficiam uos: Tollite iugum meum caritatis super uos, & discite a me qua regula, quo ordine, qua mensura Deum & proximum diligere debeatis, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Nempe tam suauis est, ut se baiulantem non permittat sentire fatigationem: atque tam leue, ut de se oneratum portatio sustentet. Morte carnis quid acerbius? & tamen de ea legimus scriptum: Fortis est ut mors dilectio, dura ut infernus aemulatio. Perferre uincula, carceres, adustiones lampadarum, distensiones aculeorum, excoriationes corporum, incisiones membrorum, exilium, opprobria, contumelias quis non horrendo pertimescat? Et nihilominus (sacro perhibente eloquio) aquae multae non potuerunt extinguere caritatem, neque flumina obruerent illam, quonia lampades eius quae coruscant in cordibus, possidentium caritatem, sunt lampades inextinguibilis ignis sancti & aeterni, atque flamarum erumpentium de camino supernae ciuitatis Hierusalem. Audi harum lampadarum incendio concrematum. Quis (inquit) nos separabit a caritate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Et paucis interiectis intulit: Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu domino nostro. Hunc profecto caritatis ignem dominus noster Iesus Christus in suo secum duxit aduentu, quemadmodum ipse fateretur dicens: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nisi ut ardeat? Hoc quippe claruit quando congregatis in unum discipulis, & promissionem sibi factam praestolantibus, ueniente spiritu sancto, qui utique caritas, amor & ignis est, tanquam ignis in figura linguarum super eosdem apparuisse describitur. Nempe per ignem qui semper sursum tendit, ipsos in Dei dilectione, uehementer accendit: uerum per linguarum species eos repleuit sapientia & omnium sermone linguarum, quatenus proximi caritate inflammati, electorum animas per diuersarum nationum regiones usquequaque diffusas, ecclesiae reuocaret ad gremium. In his quippe duobus praecceptis, dilectionis uidelicet Dei & proximi, tota lex gratiae cognoscitur esse innixa. Resecauit siquidem ipse gratiae legislator numerositatem legalium mandatorum, & sub his paucis compendiose concludit. Dum enim aliquando interrogaret quid mandatum esset maius in lege, ipsum sic respondisse legimus: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, hoc est primum, & maximum mandatum: Secundum autem simile huic esse comprobauit dicens: Diliges proximum tuum sicut teipsum, & intulit: In his duobus mandatis tota lex pendet & prophetae. Tantae utique efficaciae, tantaeque uirtutis sunt ista duo caritatis praeccepta ab ipso domino Iesu commendata atque exhibita, ut absque illis nemo saluari, atque cum ipsis nullus ualeat omnino damnari. Quae uero opportunum sit, quam necessarium, quam ue utile Deum amare & proximum, clamat in tanta ratio, & lex ipsa naturae: adeo ut nec infidelis ab hoc alienus sit debito. Nempe si legem scriptam inspicias, id ipsum in ea intelliges esse praecceptum. Porro utraque lex ex dilectione perficitur: quae profecto in obedientiae uirtute fundatur. Caterum obedientiae uirtus, quae ad mandatorum legalium exercitationem extenditur, nequaquam sine dilectione complectitur: sed neque caritatis affectus absque gratiae infusione donatur. Quamobrem lex gratiae quae per Christum instituitur, uniuersa praeccepta complectitur: siue quae naturaliter insita sunt homini, seu quae per Moysen Hebraeorum data sunt populo. Nullus itaque ab obedientiae subiectione excipitur, qui bonorum particeps cupit esse caelestium, dicente domino: Si uis (inquit) ad uitam ingredi serua mandata. Insinuat quippe tacite hanc esse quae consummat legem, salutem praestat, & praemia largitur. Ipsa quoque obedientia hortatur omnes, ut obtemperent conditori suo, exorat singulos ad suscipiendum iugum suum, cunctisque suae liberalitatis expandit. Haec ab ipso creaturarum primordio sedem suam collocauit in caelo, suisque cultoribus, angelicis uidelicet spiritibus auxit gratiam, acquisiuit gloriam, contemptoribus uero suis perpetui incendij calamitatem, inflixit. In paradiso denique deliciarum minime defuit, amplissima prioribus parentibus dona promittens, si suis uellent adherere consilijs. At uero illi bene suadentis monita aspernantes, in hoc arumoso & mortali sunt depulsi exilio, a quo nequaquam nisi ea mediante sunt reuocati ad patriam. Nempe clauis haec habet caelorum, & sibi obsequentibus aperit ianuas: quatenus gau-

dijs suo tempore perfruantur eternis. Clamat (inquā) in ecclesia, & in latitudine platearum: clamat etiam in cordibus uniuersorum tanquam ad filios mater, ut ad illam confugiant, & illam agnoscant, illam diligant, eidemq; famulentur, quoniam magnus est fructus eius, si tamen eo modo quo fieri debet, exerceatur in opere.

Quare à Deo, & hominibus institutæ sunt leges. Cap. III.

In precedentibus quidē ut potuimus: imō ut ipse dominus qui se poscentibus, infundit sapientiā & paruulis tribuit intellectū dedit, de triplici lege, naturæ scilicet, literæ, & gratiæ, quas ab ipso mundi initio dñs humano indixit generi pauca perstrinximus, ut ostēderemus quanta ipse uniuersorū conditor suos diligeret caritate, qui nolens aliquē perire, congruū letali eiusq; morbo medicamentum apponere dignatus est. Homo si quidē ne de ligno scientiæ boni & mali gustare præsumeret, mandato accepto, obtēperare recusans inobediētiæ uitio factus est reus: sicq; merito est multatus à domino, ut de uoluptatis loco, & innocētiæ sede deiectus, in uultus sui sudore corporalis uictus alimoniā quæreret, carnis incētia sentiret, atq; duplicis mortis sententiā prorsus uitare nō posset. Supra modū igitur quū ex inobediētiæ crimine humana sit inordinata natura, propter ipsius transgressiones innumeras, data est lex, quatenus per contrarios limites legi obtēperando perueniret ad gratiā. Sane per obediētiā præceptorū recōciliat quisq; Deo, spūi famulatur caro, socialiter cohæret proximo, & uirtuti subiicitur animus. Tolle hāc de medio, & nulla erit erga Deū reuerētia, nullus religionis cultus, nulla inter homines pax, nulla securitas, nulla dilectio, nullus laborū fructus, nulla ciuū unitas, nullūq; morū decus: sed cōtinue uigebūt lites, iurgia pullulabūt plurima, oriēturq; cōtentiones, emulationes, detractiones, homicidia, adulteria, stupra, rapinæ, oppressiones, ueneficia, ceteraq; uitiorū pestes, q̄ Dei indignationē aduersus easdē perpetrantes acriter cōcitare noscūt. Porro propter has coercendas (exceptis legibus diuinitus hominibus prærogatis) tot legū uolumina, tot sanctiones imperiales, tot ecclesiasticarū canonū decreta, tot statuta municipalia, tot prouinciarū, castrorūq; ordinationes sunt cōditæ. Nullus locus, in quo habitēt ratione utentes, nullū collegiū, nulla familia caret lege, ob hoc præcipue ut inordinate uoluntatis cohibeat appetitus, & sub obediētiæ uirtute frenetur. Ad erudiendā quoq; hominū ignorantia, & in uis manuducendā iustitiæ, infusa est mortalibus paucissimis sapientia, q̄ desursum est ad condendū leges: qui uidelicet clarissimō fulgentes ingenio, quæ sit uoluntas Dei percipere ualuerunt. Nā quædā leges sanctæ & bonæ sunt, illæ utiq; quæ absq; ulla animi passione, & respectu priuati institutæ sunt cōmodi ab ijs, qui Deū & iustitiā habere præ oculis, nihil aliud q̄ honorē Dei, atq; unicuiq; qd suum est reddere quærentes, uolentes per easdē pacē præbere hominibus, q̄ inter homines eadem nutrire, sceleribusq; frenare imponere. Hinc præclare colligitur, qd legū institutores cuiuscūq; cōditionis extiterint, siue gentiles, siue catholici, inquantū ptulerūt recta & iusta, inspirationē diuinitus acceperūt. Nā ueritas à quocunq; propaletur, ueritas est. Non enim potest corrūpi, nō potest denigrari, neq; siue tractetur à bono, siue à malo detractē, ualeat uiolari. Semper autē fulget in se, semper in auditorū recte uiuētū clarescit cordibus, semperq; in sua sede beata coruscat. Radios q̄ppe emittit suos, & ad se suscipientē ingreditur, seq; contemnentem in proprijs tenebris perseverare permittit. Quamobrē uere colligitur, qd tandiū quisq; in uoragine mergitur uitiorum, atq; æternæ uitæ luce priuat, quamdiu ab ipsa ueritate se constituit alienū. Voces impiorū, & sero poenitentū audiamus: Errauimus à uia ueritatis, & iustitiæ lumē non luxit nobis, & sol intelligentiæ nō est ortus nobis. Lassati sumus in uia iniquitatis & perditionis, & ambulauimus per uias difficiles. Viā autē domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarū inconstantia quid cōtulit nobis? Transierunt omnia illa, q̄ uoluptuose gessimus tāq; umbra, & tanq; nuncijs præcurrēs, & tanq; nauis, quæ pransit fluctuātem aquam, cuius quum præterierit non est uestigiū inuenire, neq; semitā carinæ illius in fluctibus: Aut auis quæ transuolat in aere, & nullum inuenitur argumentū itineris, sed tantū sonitus alarum uerberans leuem uentū, & scindēs per uim itineris aerem: sic & nos nati cōtinuo deliuimus esse, & uirtutis signū nullū ualuimus ostendere: in malignitate autē nostra consumpti sumus. Veritatis igitur & iustitiæ desertio, ad quē perditionis finē adducat, ex his quæ dīcta sunt

cap. 5

Ata sunt in persona delinquentium manifestissime cōprobat. Cohærent quippe, & sibi inuicem famulantur iustitia & ueritas. Nullus namq; esse censendus est iustus, qui ueritatis se paruipēdit intueri in speculo. Sed neq; ueritatē agnoscere ille dicendus est, qui iustitiæ æquitatem in conscientia suæ non uidet arcano. Veritas quemadmodū fulget in corde: ita iustitia ipsa lucem manifestat in opere, præcedit illa, ista subsequitur, insinuat illa qd, qualiter uere fieri debeat: ista uerō ueritatis sanctæ erudita oraculo, nec ad dexterā, neq; ad læuam se flectens mandata sibi indicta adimplere conatur. Opus nāq; iustitiæ est obtēperare legibus, illis præcipue, quæ de thesauris prodeūt ueritatis, & ueritati subnixæ sunt. Nam quæ iniustitiā sapiunt, & æquitati aduersant, nō utiq; leges, sed oppressiones uocandæ sunt, quoniam nihil in se cōtinent ueritatis. Hinc est qd qui populis præ sunt, & suo statuta cōdunt arbitrio, domini & tyrāni nuncupantur. Hi nimirū extorquēt uiolēter egenorum & subditorū facultates, exaggerāt pedagogia, inuitataq; ac importabilia adinueniunt grauamina, ut ualeant aggregare nummos, bella gerere, dilatare dominium, inimicos & conuicinos subigere, ac propria (in sui tamen quādoq; perniciem) desideria maligna perficere. Talibus (si impune agere liceat) non est acquiescendum, dummodo ex transgressione periurium, seu quauis alia Dei non emergat offensa, quæ nullatenus ex aliquo corporali, uel temporali est perpetranda commodo. Diuino quippe quæ ab iniquis inique, & contra iustitiam fiunt, sunt relinquenda examini, in quo singulorum discutientur corda, detegentur consilia, & facinora punientur, dicente Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoad usq; ueniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc erit laus unicuiq; à Deo. Interim igitur æquanimitè potentium & malignorum oppressiones, damna & iniuriæ perferendæ sunt, quæ maximum ipsas humiliat patienter petientibus, & remunerationem æternam, quæ iustis promissa est expectantibus, offerunt fructum. Legibus deniq; diuinis atq; humanis est à Christi fidelibus obtemperandum diligenter, ut non quis inobediētiæ uitio condemnetur. Porro nouimus ipsum Deum & dominum nostrum Iesum Christum legis doctorem atq; latorem uoluisse pro se & Petro tributum soluere, quum prorsus ab eodem debito esset liber, ne exactoribus scandalum irrogaret, suo indicans exemplo, quantum sit obediētiæ humilitatis bonum commendabile, quod ob Dei & proximi dilectionem impenditur. Nam quisq; pluris æstimare debet proximi pacem, quàm temporale lucrum: nec non Dei uoluntatem propriæ præponere affectioni. Consentendum proinde est legi diuinæ tota animi intentione, obtemperandum est etiam humanæ, si tamē sancta, si pia, si est honestati subnixæ. Superioribus quoq; est præcipue famulandum alacriter, ac etiam uniuersis (si fieri cōgrue potest) quemadmodum apostolus Petrus hortatur dicens: Subiecti estote omni humanæ creaturæ, ppter Deū, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis, ad uindictam malefactorum, laudem uerō bonorum, hæc est gratia in Christo Iesu domino nostro. Magna proculdubio, & omni commendatione dignissima est legum custodia, atq; senioribus pro Deo exhibita obediētiæ reuerentia, ad quam profecto persoluendam plurimum optulatur beneficiorum Dei assidua meditatio.

1 Cor. 4

1 Petr. 2

Quod ex collatis beneficijs sibi à Deo, obligatur homo suo obtemperare auctori. Cap. V.

Lamat innata ratio, ut quisq; se illi sponte subiiciat, à quo habet ut sit. Humana siquidē natura quū à Deo sit condita, & per eundē actualiter in esse subsistat, ex necessario quodā iustitiæ & æquitatis debito, mādatis sui obligatur obedire auctori. Nā etsi innumera sunt homini prærogata beneficia, quib. ad famulandum Deo astringit: tamē ex hoc solo, qd ab illo habet esse usq; ad mortem eidem obtemperare tenetur. Hinc naturæ lex unumquēq; diuinorum præuaricatorem præceptorum conuincit in corde, hinc cogitationes accusantes sentit in conscientia secreto peccator, ita cōspicue & recte, ut nullo accusatore indigeat, quippe quum ipsum aduersum se sit testis, accusator, & reus. Hanc plane exactiōnem interni examinis, hanc conflictationem iustitiæ & ueritatis patitur & percipit iustus & nocēs: diues & pauper, prælatus & subditus, infirmus & sanus. Quamobrem sicut nemo est, qui se abscondere ualeat à calore eius: ita nullus inuenit, qui non debeat Deo esse subiectus. Hæc profecto est sanctæ obediētiæ radix immortalis: hoc (inquam) est religiosæ

Laur. Iustin.

KK 2

seruitutis

feruitutis delectabile germē, qđ quilibet eo cōplectitur carius, sollicitiusq; sectat, quo lucidius Deū agnoscit, atq; deuotius beneficia sibi ab ipso collata perpēdit. Eia nunc ex pergiscere o homo, amoue ignorantia uelamen a corde tuo, excute iugū delictorū tuorū deprimēs te, & reuolue animo quanto uales prudētius, quantoq; particularius, q̄ magna, q̄ præclara, q̄ proficua, quāmue innumera dona tibi tuus contulit dominus, tuusq; quotidie nō cessat exhibere saluator. Quāuis enim delinquas grauiter, quanq; in multis offendas frequēter, rametsi te uolūtariē ab illo auertas: nūquid suarū stillicidia gratiarū cohibet, ne pluant super te: nūquid solis, lunæ, stellarūq; splendorē abscondit, ut non super te luceāt, atq; radios diffundāt: Porrò terra germinat fructū suū, arbores diuersarū specierū poma producunt, uirgulta quæq; ad tuū fecunda sunt usum, & (phdolor) intelligere dissimulas, a quo ista percipias. Tibi cuncta famulant elemēta, nubes de cœlo imbrē opportunum spargunt, dies dici, & nox succedit nocti, ut tibi cūctisq; uisibilibus, præstent gaudium, tribuant alimentum, leuent fastidium, & præbeant exemplum, & sine sensu, & absq; gustu torpescis & iaces. Postremo illo ordinante, iubente, atq; dominante tibi seruiunt angeli, ministrant archangeli, uniuersaq; cœlorum obsequuntur uirtutes, tuam quærentes salutem, tuum cupientes profectum, tuam beatitudinem anhelantes, & neq; ex his te cōuertis ad illum, qui sua bonitate antequam esses se cōuertit ad te. Nempe quum non esses, nō erat qui resisteret, obaudiret, reueret, & tamen ipse sine te dignatus est facere te: te quoq; existente, prauaricāte, fugiente expectauit patienter, ut poenitentiam ageres, ut rectiores uitæ mores componeres, & ut a sceleribus tuis te uoluntarie cohiberes. Quid plura? O quā frequenter ad cordis pulsat ostium, ut ingrediatur ad te, tecum maneat, in te cōquiescat, suisq; te participem faciat esse delicijs. Insequitur quippe te, quasi tuo ipse dominus indigeat famulatu, & tāq; sine te nequeat esse beatus: quū reuera tu absq; ipso nō dico nō ualeas esse beatus, sed neq; esse qđ es. Nā totū qđ habes, ab illo habes, a quo est quicquid est: qui uidelicet uerbo suo sempiterno, sibiq; consubstantiali, ac coæterno fecit uniuersa quæ sunt, sine materia, sine motu, sine tempore, & absq; suffragio, sicut propheta commemorat dicēs: Quoniā ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Parū nāq; dixi te ab illo totum habere qđ habes, addo & hoc te ab ipso habere qđ es. Quod enim es fecit ille qui est. Cæterum qui fecit te sine te, quæret ne te propter se: prorsus minime dicente propheta: Deus meus es tu, quoniā honorū meorū non eges. Quærit itaq; te propter te sua illū promouente bonitate, q̄ quantū in ipsa est, uult omnes saluos facere, & ad sui agnitionem uenire: quatenus agnoscendo eum illi obtemperent, & obediendo remunerentur, & beati fiant, non de alio quā de seipso, qui est summum bonum, incommutabile, ineffabile & sempiternum. Redi igitur ad te, & totis uiribus, totaq; animi intentione famulare illi propter ipsum, quia bonus, quia misericors, quia pius & clemēs est, q̄ se tibi absq; ullo merito tuo præbet in patrē, in sociū, in cibū, in præmiū. In patrē, inquā, qm̄ te creādo, nō qualicūq; te insigniuit forma, sed ad suā fecit imaginē atq; similitudinē, ut ipsum diligeres ex toto corde, ex tota anima, ex omnibusq; uiribus tuis, atq; ab eodē expectares hæreditatē, quā promisit diligētib. se, quā nō uidit oculus, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Nihil enim terrenū, nihilq; carnale, pmittere uoluit, ut scires patrē te habere in cœlis, cui orādo fiducia liter dicis: Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomē tuū: q̄ utiq; filijs sibi obtēperātib. sempiternos suo dignos exhibet esse cōsortio. Quod quidē ut crederes purius, ardentiusq; diligeres, se tibi indissolubili caritate dedit in sociū: quū uidelicet tuā uerbum qđ erat a principio apud Deū, & per qđ facta sunt omnia q̄ in cœlis & q̄ in terris sunt, in unitate personæ assumpsit naturā, in qua utiq; nō est designatus esurire, sitire, fatigari, flagellari, colaphizari, irrideri, cōspui, facie uelari, spinis coronari, felle potari, crucifigi, & cruciatu immanissimo occidi. Non enim in sua in qua æqualis est patri, ea quæ dicta sunt, potuit pati natura, qm̄ impassibilis, inuisibilis, & immortalis est. Tuā ergo in illo agnosce naturā, tuāq; uenerare carnem, in qua factus est per te passibilis, uisibilis, & mortalis: nec non tuæ peregrinationis indiuiduus comes, sicut ipse ait: Ecce ego uobiscum sum omnib. dieb. usq; ad consummationē seculi. Hæc deniq; unionē diuinæ humanæq; naturæ inconfusam, inseparabilē, ac inuisibilē, q̄ est in Christo in unitate personæ, sacramentū quoq; spūalis copulæ Christi & ecclesiæ, diuinus sermo tibi referare uoluit, quādo de

A do de Adæ latere formata mulier ostensa est illi, quā utiq; quum uidisset, ait: Hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrē relinquet homo patrē & matrē, & adherēbit uxori, & erūt duo in carne una: qđ uidelicet Apostolus apertius declarās inquit: Sacramētū hoc magnū est, dico inter Christū & ecclesiam. Ipsam proculdubio carnē, quā Dei filius assumpsit de te, qm̄ uerbū caro factū est, & habitauit in nobis, eandē tibi præbet in cibū, quemadmodū ipse testatur dicēs: Caro mea uerē est cibus, & sanguis meus uerē est potus, qui māducat meā carnē, & bibit meū sanguinē, in me manet & ego in illo. O societas uera Christi & ecclesiæ, o indissolubile uinculū unitatis, capitis scilicet & membrorū, o eduliū singulare carnē utiq; comedere saluatoris, atq; per illam manere in ipso, & ipsum in se habere manentē. Huic cœlesti alimento saginato, taliq; sociato comite quis potest nocere? quis (inquā) uim inferre, quis fraudis uenena infundere, quis mutæ caritatis fœdera uiolare, quis pacis intimæ suauitatē tollere, aut reciproce dilectionis quis ualet ipso domino præsentē ac recumbentē intus soliditatē euertere, uel turbare? Tunc quippe angelorū spirituales celebrantur excubię, tūc fortis armatus aduersus aereas potestates, ne uolēter irrumpant, cordis custodit atriu, si tñ seipsum custodiat & nō insolescat de munere, nec torpescat ignauia, neq; ex spūali percepta dulcedine securitate præsumpta, ab interna exercitatione deficiat. Nā quēadmodū ut ardeat semp̄ opportunis fomētis nutriēdus est ignis: ita ut pseueret in corde deuotis orationib. uirtuosisq; operib. Christi excitādus est amor. Iugiter q̄ppe meditādū est, saluator noster quāta nos caritate dilexerit, qualia p nobis ptulerit, quōue nos dignatus sit redimere precio. Hoc nāq; cōuersis fidelib. apostolus Petrus insinuare uolēs dicebat: Sciētes q̄ nō corruptibili auro uel argēto redēpti estis de uana uestra cōuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi. & Paulus: Empti (inquit) estis precio magno gloriificate & portate Deū in corpore uestro. Sane ex difficultate curationis, languoris magnitudo percipit, atq; ex precij exhibitione spiritualis seruitutis quā sit graue onus agnoscit. Porrò ipse Dei & hominū mediator homo Christus Iesus nullū aliud pro electis suis uoluit exponere precij, quā gratis præbere se ipsum, ut aduerterent, quanta eos caritate diligeret. Antiquæ siquidem damnationis aboleuit chirographum decreti, qđ erat contrarium nobis, illudq; affixit cruci, reconciliādo nos Deo per sanguinē suū, nec non expoliāns (sicut Apostolus cōmemorat) principatus & potestates, traduxit cōfidenter palām triūphans illos in semetipso, fecitq; de captiuis libereros, de inimicis carissimos, atq; de alienis patris sui cœlestis adoptauit in filios. Totū namq; hoc sui meritum effecit cruoris, quem pro prædestinatis effudit in precium, quatenus eisdem se postmodū caritate gratuita exhiberet in præmiū. Non enim decebat, ut aliud quā seipsum p hominib. offerret in præmiū, quatenus Deus omnia esset in omnibus, & sine quo nullatenus ualebat esse beatus. Quid igit̄ retribuet homo redēptorū & domino suo pro omnibus, quæ retribuit ei? Calicem utiq; obedientiæ salutaris accipiat, cunctisq; mandatis ipsius parere conetur, nedum innumerabilium beneficiorum astrictus debito, uerumetsiam uniuersarum creaturarum eruditus exemplo.

D Quod omnia quæ a Deo facta sunt, etiam quæ eidem aduersari uidentur, ipsius subduntur imperio. Cap. VI.

Deus & dominus noster quemadmodū sempiterno uerbo suo cuncta creauit ex nihilo: ita potestate sua uniuersa proprio regit imperio, adeo ut nulla excipiantur q̄ nō illi famulent, ne ea quidē quæ maiestati eius aduersari noscunt. Sunt q̄ppe dæmones; q̄ in cœlo cōditi aduersus illū in ipso suo creationis exordio præsumperūt eleuare ceruicē. Audi prophetā quid de eorū principe, q̄ donis ac dignitate eminebat cæteris, senserit. Ascēdā (inquit lucifer) in cœlū, super astra cœli exaltabo soliu meū, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascēdā super altitudinem nubiu, similis ero altissimo. Cordis elationē percepisti, casum quoq; aduerte: Verū tamē ait, ad infernum detraheris in profundū lacus, qui te uiderint inclinabūt, teq; propiciet. Nunquid iste est, qui turbauit terrā, qui concussit regna, q̄ posuit orbē desertū, & urbes eius destruxit: Omnes reges gentium dormierūt in gloria, unusquisq; in domo sua, tu aut̄ proiectus de sepulcro tuo quasi stirps inutilis & sanie pollutus, & obuolutus cū ijs q̄ interfecti sunt gladio, & descēderunt usq; ad fundamenta lacus. Alium prætereā Laur. Iustin. KK 3 prophetam

prophetā quid de eodē per spiritum intellexerit ausculta: Tu signaculum (inquit) similitudinis, plenus sapiētia, perfectus decore, in delicijs paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimentū tuū. Tu cherub extētus & ptegens, posuit te in mōte sancto Dei, in medio lapidū ignitorū ambulasti, perfectus in uñs tuis à die cōditionis tuæ donec inuenta est iniquitas in te. Polluisti sanctificationē tuā, producā & ego ignem de medio tui q̄ comedet te, & dabo te in cinerē super terrā in cōspectu omnium uidentium te. Hūc plane te nebrarū principē quotquot superbiendo imitati sunt apostataz angeli effecti sunt, atq; æterni incēdij cruciatib. mācipatī: hi nāq; quāuis natura sint immortales, ingenio acutissimi, doctissimi experiētia, & uirtute potentes, inuiti nolētesq; obtēperāt dño, nec quicquā, nisi eo permittente aut iubēte, agere queūt. Quærebāt siquidē (prout euangelista testatur) dū à dño pellerent ab homine, introire porcos, quod minime (nisi prius ab eo dē potestate obtenta) cōplere potuerūt. Petijt deniq; Sathā (sacro referente eloquio) ut sanctissimū tentaret Iob, permissum est illi (eo intacto) omnē ipsius præripere facultatē. Quūq; in hac tētatione robustissimus athleta perseuerasset immobilis, poposcit denuo ut feriret in corpore, quē profecto à plāta pedis usq; ad capitis uerticē dirissima plaga percussit. Fefellit plane diabolū ipsius dolosa temeritas, dum enim patientissimū uirum in petendo curauit euertere, eundem iusto Dei iudicio gloriosissime coronauit. Hinc antiqui hostis impotentia patenter ostenditur, hinc etiam aperte colligitur, q̄ dum facinus aliquod mali cōtra dominū perpetrare uidentur, ipsius nolētes obsequuntur imperio, qui secreto suo cōsilio semper bonū de cōmissis excelsib. dignatur elicere. Hęc plane est diuinę bonitatis singularis regula: hæc, inquā, est iudiciorū Dei incōprehensibilis altitudo, atq; arcana sapientia, quæ ad bonū, malorum hominū, immundorūq; spiritū (ipsis ignorantibus) utitur instrumento. Quod quidē in Iuda, Iudæorū principibus, in regibus, ac tyrannis Christi ecclesiā persequentibus, innumerisq; alijs, quos enumerare longū est, manifestissime cōprobat. Quamobrē claret cōspicue, q̄ scelesti & peccatores non utiq; sponte, sed prorsus coacte diuino parēt imperio. Cæterum si peruersi & in reprobum traditi sensum proprio famulantur auctori, dum illius peragunt iudicia, elusq; iustitiā profitentur, quid de iustificatis hominibus, beatificatisq; spiritib. animaduerten dum sit, qui legit, intelligat. Vna quippe omnium de quib. loquimur, est intentio, uotū simile, æqualis cōsensus, domini uidelicet uniuersalis iussa cōplere, tametsi homines nūc infirmitate superati, nūc fragilitate deuicti, nunc ignorantia depressi, interdū etiam sub uirtutis imagine delusi, legis mandata præuaricando prætereant. Velle quidē illis adiacet, perficere aut, prout dignū est, nequaq; ualēt, captiuatē eos in necessitate peccadi lege peccati, qui est in membris eorū, quæ utiq; legi mentis & rationis indesinenter aduersari cognoscitur. Vnde merito nō illis, sed peccato inhabitanti in carne ipsorū huiusmodi ascribuntur trāsgressiones, quæ potius ex infirmitate, q̄ ex uoluntate patrantur. Laborandū itaq; ab omnib. est, totisq; conatib. insistēdū diuina seruare præcepta, si in uitā concupiscunt introire æternā. Cæterū qd̄ ex seipsis nequeūt aliarum creaturarū erudiat atq; accendantur exēplo. Quamobrē discite o homo ex ijs, quæ te inferiores sunt, tuo dño famulari. Pudeat te qui es Dei insignitus imagine & ratione decoratus, ab ijs quæ sensu carent & ignorāt dñm, superari. Suspice (quæso) cœlū, & intueri diligēter quāto ordine, quāta mēsurā, quātaue perseuerantia cœlestia corpora, & stellarum numerositas, quæ in cœli firmamēto sunt sitę, cursum peragāt suum. Legē quippe sibi semel impositā nec patuo quidē tēporis momēto prætereūt. Sol nāq; splendore suo decorat diē, fugat tenebras, corda lætificat, motuq; suo diuidit horas, sua uerō uirtute terra radices penetrat, easq; germinare facit, necnō uniuersa quæ in illa uegetant & uiuūt, Deo iubente fouet & nutrit. Luna quoq; noctis opacitatē clarescere facit, & peregrinantib. atq; nauigantibus luce sua solatium præstat non modicū. De syderum aut rutilantiū operatione quid memorem, quū & ipsa corporib. inferioribus multiplices diffundant effectus? Firmamētū uerō quis in hac mortali carne detentus harmoniacum ualet sustinere concentum? omni quippe inferiori mobilitate mobilis, cæterorū radiantū corporū decore præclarior, atq; cunctorū organorum modulatione suauis, ordinatissimo motu mandatū sibi traditū præterire non potest. Hyems deniq; & æstas, autumnus & uer, dies & nox, calor & frigus, inuitos ab auctore suo cōplent actus. Vniuersa quidē hæc, etsi naturalē usum interdum,

A dum, uel sibi indictā legem uariare uideantur, id nequaq; ex obedientię transgressione, sed ex diuina potius dispositione prouenire dignoscitur. Hinc est q̄ dimicāte aduersus Gabaonitas Iosue à domino obtinuit precibus, ut nequaquā ad occasum sol prius uergeret, quā de suis se hostibus uindicaret. Hoc nāq; posteris fuit memoriale maximū, quatenus discerent, quā exorabilis sit Deus, & iustorum preces omnipotēs quā clemēter admittat, sic enim legit: Stetit sol in medio cœli, & nō festinauit occubere spacio unius diei. Nō fuit ante nec postea tā lōga dies, obediēte domino uoci hominis & pugnante pro Israel. Deniq; quū excrecentib. supra modum in mundo scelerib. uellet dñs omne hominum genus aquarū inundatione perimere, præter naturā usum cœli catartas apertas fuisse perhibetur, quatum exuberante abundantia (exceptis ijs paucis, quos arcæ clausura protexit) omnis uiuens anima moriendo defecit. Sic Sodomitarū & Gommororum populi ad exercendū interitum ignis & sulphuris copiosa congeries è cœlo dilapsa, quæ omnes pariter una hora cōsumpsit. Hoc nimirū iubenti domino obtemperantibus creaturis gestum est, quæ ad corripiendū impiorum facinora ad nutū suo famulantur auctori, sicut scriptū est: Pugnauit pro eo orbis terrarum contra insensatos. Hinc plane inuitatē de cœlo tempestates, elementorum concussiones, fragores turbinū, procellarū sæuitia, maris tenebrosa commotio, euerisiones urbium, terre sterilitas, pestes hominum, iumentorumq; & horum similia absq; numero quæ nunc generaliter in quibusdam regionibus & locis, nōnunq; specialiter (teste experientia) peccatis exigentib. prouenire noscūt. Dignū profecto est, ut quos diuina beneficia gratis collata nō corrigūt, hos uarietates tēporū, clades diuersæ asperitates bellorū, calamitatū pressurę, atq; tribulationes multifarię ad sui puehāt cognitionē erroris. Discātq; à suis prauis uoluptatib. abstinere, necnō in afflictione positi Deū timere, quē in trāquillitate cōstituti nequaq; uoluerūt agnoscere. Idē nāq; est pater & dñs, quemadmodū perhibet dicens: Patrē nolite uocare uobis super terrā, unus est pater uester qui in cœlis est, alio uerō in loco: Vos uocatis me (inquit) magister & dñe, & bene dicitis: Sū etenim. Nepe quū p̄ præueniētē gratiā, internas cōsolatiōes, insolita tribuit dona, atq; p̄ creaturarū cōtinuū famularū humanū allicit mētē, id p̄culdubio agit ut pater. Cæterū quū terret minis, tētationib. flagellat, premit aduersitatibus, & tā è cœlo quā de terra inopinatis cōcutit signis, ista p̄fecto operat ut dñs. Vtrūq; uerō alternatim pficiēdo siue beneficijs mulceat, siue flagellis corripiat, semper diligit. Ipsum audi dicētē: Estote misericordes sicut & pater uester misericors est, qui solē suū oriri facit super bonos & malos, & pluit sup iustos & iniustos. Itēq;: Si uos quū sitis mali nostis bona dare filijs uestris, quanto magis pater uester cœlestis dabit sp̄m bonum petentib. ser̄ de correptione aut qd̄: Ego (inquit in Apoc.) quos amo arguo, & Paulus ait: Fili mi noli negligere disciplinā dñi, neq; fatigeris dū ab eo argueris. Quē em̄ diligit dñs, castigat, flagellat aut omnē filiū quē recipit, in disciplina aut perseuerate, tanq; filius offert se Deus, quis enim filius quem nō corripit pater? Quod si extra disciplinā estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri & nō filij estis. Quum itaq; corpora cœlestia & terrestria, animata atq; inanimata, peragunt insitum ac naturalem cursum suum, seu pro exequēda iustitia in puniendis corrigendisq; peccatoribus usitatum præferre uidentur effectum: proprio obediunt conditori, & tacite hominibus innuunt, quantum & ipsi domino suo debeant esse subiecti, qui uniuersis uisibilibus præeminent dignitate naturæ, multiplicitate donorum, atq; promissione cœlestiū.

Quod occulta & ueneranda sunt Dei iudicia. Cap. VII.

Superiori tractatu ut potuit sermo incultus, cōpēditose differuit, qualiter cęlestia ac terrestria corpora iussa diuina pficiāt. Nā etsi quātulūcūq; illi p̄cipiant esse cōtraria: iudiciorū tñ suorū uelint nolint pagunt æquitatē. Nihil in cœlo & in terra fieri sine causa nemo ambigat. Verū quū eorū q̄ sunt rōnes ab hominib. agnosci nequeāt, prorsus uenerādę sunt, qm̄ uerę, rectę, factę, atq; inscrutabiles ad plenū existūt. Cur floreat p̄sp̄itate peccator (errās ut ouis q̄ p̄ijt) ad tēpus cōuertēdus in finē: aut quare iustus tribulationib. atterat diuersis, & pusillanimis effectus iustitię semitas deserat, q̄s apprehēdere ualet? Quod unus nullo suo præcedēte merito iustificet, assumat è seculo, & diuino mācipet obsequio, & alter relinquat in tenebris delictorum uinculis irretitus, q̄s non mixetur: iudicio p̄fecto Dei sūt ista, & millia ijs similia p̄posita

humanis aspectibus, quæ miranda sunt potius quàm discutienda, quoniã in ijs caligat sensus, hebetat intellectus, ratio deficit, repercutit animus. Hoc Apostolus cõsiderans, ad Rom. 11 mirãdo prorupit & ait: O altitudo diuinitarũ sapientiæ & sciẽtiæ Dei quã incõprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Quis em̄ nouit sensum dñi? aut quis cõsiliarius eius fuit? aut quis dedit illi & retribuet ei? Propheta quoq; in hũc sensum deductus inquit: iudicia domini uera iustificata in semetipsa. Nõ dicit iustificata ab hominibus, nõ ab angelis, neq; ab archangelis, sed signãter ait in semetipsa, ut scias ipsa esse re- cta & itreprehensibilia, iustificata utiq; apud eũ qui in uerbo suo & sapiẽtia sibi cõter- na disponit cuncta priusquã fiant, nihil incognitũ, nihil indiscussum, nihilq; inordinatũ relinquẽs, sed omnia suo tẽpore præordinato perficiẽs in pondere, numero, & mensu- ra qualiter fieri debent: quanquã aliter arbitrentur qui carnales sunt, & carnaliter Dei opera metiuntur. Qui autẽ spirituales sunt, & spiritualiter dijudicant omnia, nequaquã de ijs quæ intelligunt, scandalizant, sed Deũ in omnibus laudant, uenerant & colunt: uniuersaq; iudicia ipsius esse uera pronuntiant. Propheta obserua cõfitemẽ: iustus (in- Psal. 118 quit) es domine, & rectũ iudiciũ tuũ. Iustus utiq; est, quũ unicuiq; reddit secundũ opera sua. Rectũ uerò iudiciũ suum esse perhibetur, quũ miseretur cui uoluerit, & quẽ uult in- durat, mortificat quoq; & uiuificat, deducit ad inferos & reducit, absq; ulla prorsus per- sonarũ acceptione. Hinc quippe à rectis corde peruersi, à Deũ timentibus Deũ cõtem- nentes, & ab impijs & iniquis iustificati discernunt & pñ. Nam isti humile cor habentes de Deo in bonitate sentiunt, & in cordis simplicitate quærunt illũ: illi autẽ tanquam elati & cæci iniustũ Deũ esse opinant, & nihil eum de rebus humanis curare fatentur. Huiusmodi dæmonibus ex parte assimulant, atq; ex parte brutis animalibus cõxquantur, dũ solũ uisibilia appetunt, & tantũ ea quæ carnis sunt, sapiũt. Horũ personã prophe- ta expressit, qui ait: Dixit inspiens in corde suo nõ est Deus. Cõsidera præterea quid sa- piens de talibus sentiat: Dixerũt (inquit) impij apud se non recte cogitantes. Exiguum & cũ tãdio est tẽpus uitæ nostræ, & nõ est refrigeriũ in fine hominis, & non est agnitus qui reuersus sit ab inferis: quia ex nihilo nati sumus, & post hæc erimus tanquã si nõ fue- rimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrũ, & spiritus diffundetur tanquã mollis aer, & transiet uita nostra tanquã uestigia nubis, & sicut nebula dissoluetur, quæ fugata est à radijs solis, & à calore illius aggrauata. Venite ergo fruamur bonis, & utamur creatu- ra tanquã in iuuentute celeriter. Coronemus nos rosis antequã marcescant, nullũ pratũ sit, quod non pertranseat luxuria nostra. Vbiq; relinquamus signa latitiæ, quoniã hæc pars nostra, & hæc est fors nostra. Ista utiq; seculi amatores, uoluptatumq; carnaliũ se- ctatores intra semetipsos imprudentissime pertractantes, ac definiẽtes demoliuntur (quantum in ipsis est) & dissipant, quod bonitatis est, quod sapientiæ, quod misericor- diæ, quod æquitatis, quod gratiæ. Malorũ quoq; condigna supplicia, & præmia negant promissa iustorum. Vtinam tales præterita saperent, & intelligerent præsentia, ac no- uissima prouiderent, profecto ab errore suo resipiscerent, & Deum in cunctis iudi- cijs & operibus suis laudarent, glorificarentq;. Qui facit (sicut scriptum est) magna in- scrutabilia, & absq; numero, eorum quædam ordinans & per seipsum dirigens, multa quoq; per spiritualem creaturam inuisibilem quidem nobis, sibi autem perfecte no- tissimam. Ipse nanq; ad sui gloriam angelicam condidit naturam, quam utique diuisit in ordines, distinxit in species, diuersificauit in donis, & in ministerijs deputauit, di- cente Apostolo: Nonne omnes administratorij spiritus sunt in ministerium missi, pro- pter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Verum ex eorum numerositate maxima quidam exeunt ut ministrent, cæteri uerò autoris sui gloriam contemplando assistunt, sicut propheta in spiritu se uidisse testatur dicens: Millia millium ministrabant ei, & de- cies centena millia assistebant ei. Sic tamen exeunt qui ministrant, ut nequaquam uel ad momentum Dei careant uisione beata. Et taliter qui assistunt conditoris sui diuina specie perfruuntur, ut arcana Dei consilia quæ illis reuelanda inferioribus demonstran- tur, minime ministrare desistant, quod sacrarum probatur autoritatibus scripturarum. Omnis siquidem illorũ beatorũ spirituum multitudo in nouem ordines distinguuntur, ex quibus superiores quatuor, dominationes uidelicet, throni, cherubim, ac Seraphim assistere, reliqui uerò ministrare perhibentur. Angeli nanq; hominum intendunt cu- stodia,

A stodia, eorumq; saluti, ipsos erudiendo, exhortando, protegen do, & deprecationes, ora- tiones, ac illorũ uota diuino cõspectui fideliter offerendo inuigilat. Archangelis autẽ cu- ra est hominibus reuelare mysteria, atq; cœlestia referare sacramenta, nõ singula, sed ex- cellentiora & sublimiora, quemadmodum in Michaele, & Gabriele patet archangelis. Nam quotiescunq; aliquid magnũ manifestatur faciendum, per unum archangelorum id agitur. Porro ad declarandã Dei gloriam, & promouendam hominũ fidem, spiritua- les sunt institutæ uirtutes: quæ creberrima (domino iubente) perficiũt miracula, ex qui- bus diuina pandatur autoritas. Sunt præterea angelicæ ordinatæ potestates, ut apostati- cos coerceant spiritus, illorũq; compescant uirtutẽ, ne fidelibus noceant, quantũ obesse desiderant. Principatuũ deniq; ad hoc intentus est ordo: ut uidelicet cæteris ministranti- bus spiritibus principentur, atq; eos de ijs quæ agenda sunt, doceant. Diuinẽ siquidem contemplationi inherentes, de fonte sapientiẽ uerbi hauriunt ipsius beneplacitũ uolun- tatis, quod sibi subiectis agminibus manifestet. Per hos igitur ministrantiũ angelorum B ordines, quos compendiose perstrinximus, Dei colendissima bonitas humani generis regimen, atq; salutem inuisibiliter operatur miro ordine, modo ineffabili, scientia certa, & incomprehensibili caritate. Mortaliũ quippe languet ingeniũ, & indisponendarum magnarũ rerum prudentia ambiguitate caligat, nisi sanctorũ angelorum atq; archange- lorum erudiatu oraculis. In mundi quoq; huius periclitantur anfractibus, necnon & di- uersarum tentationũ immundorũ spirituum superantur insidijs, si non per spirituales Dei nuncios roborent. Ipsorũ nanq; ministrantiũ agmina beatorũ sedulo officio, & dilectio- ne sincera assistũt nobis orãtib; inter sunt psallentibus de nostris gaudentes profectib;. Psal. 67 propheta hoc attestante qui ait: Præuenerunt principes cõiuncti psallentibus in medio iuuenularũ tympanistrariũ. Verum si quando operibus misericordiẽ & deuotionis stu- dio uacare nos uiderint, mira exultatione lætantur, easdem diuino presentantes conspe- ctui: quemadmodũ Thobie sancto ab angelo Raphaelẽ dictum fuisse legitur: Quando orabas (inquit) cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuũ, & Tob. 12 mortuos per diem abscondebas in domo tua, & nocte sepeliebas, ego obtuli orationẽ tuam domino. Cornelio quoq; in actibus apostolorũ perhibetur dictum fuisse ab ange- lo: Orationes tuæ & elemosynæ tuæ ascenderũt in memoriã in conspectu domini: Erat Ast. 10 enim uir timens Deũ cum omni domo sua, quamuis gentilis, faciens elemosynas mul- tas plebi, & deprecans Deum semper. Assidua siquidem uigilantia ipsi angelici spiritus comitãtur nos in periculis, in laboribus, in infirmitatibus, in negocijs, in itineribus: sem- per suadentes bona, exhortantes ad bonũ, detestantes malũ, protegentesq; à malo, si ta- men intenta cordis aure eorum sacra monita audire uelimus. Nunquã lassantur ab ope- re salutis nostrẽ, & à profectuũ nostrorum studio nunquã deficiunt, potissime si prospe- xerint nos Deum diligere, deuotioni insistere, sectari uirtutes, spiritualiter conuersari, mundũ spernere, æquanimiter aduersa tolerare, terrena calcare, & desiderare cœlestia. Tunc quippe laudant Deum, à quo bona ista proueniunt, & congratulantur nobis tan- quam futuris conciuibus suis, & regni perpetui cohæredibus, sperantes ministerij sui o- pus non esse inane in domino. Ad hoc enim sciunt se missos, ut dispersos congregent, & errantes per abrupta uitiorũ rationales oues ad uiam reuocent ueritatis. Obtemperant igitur fideliter ad sui autoris imperiũ, & quantum in ipsis est, uniuersos ad proprii co- gnitionem erroris, suisq; gratiam conditoris prouehere cõcupiscunt. Lauda itaq; anima mea dominũ, ipsum toto corde, omniq; mētis intentione dilige, illi ineffabiles gratiarũ actiones exolue: qui tam tibi immensa, tam innumera, tam singularia sine te beneficia prærogauit, tantorumq; tibi suffragia tribuit angelorum, quorum exemplo tuo discas familiari redẽptori, quorum uel auxilio ualeas præsentis exiliĩ euadere laqueos, aduer- sarios uincere, & salutis portum intrare. Agnosce (quæso) quid acceperis tu, quid do- nauerit ille, quantumq; tui spirituales tibi suffragentur custodes: quatenus iuxta paruita- tis tuæ uirtutẽ liberalitati illius rependas uices, uota exhibeas, & medullatum laudis sa- crificiũ gratãter impendas. Intuebit̄ proculdubio ille qui mortaliũ corda p̄spectat, desi- deriũ tuũ, affectũ piũ, bonũ uelle, & tuũ absq; illo nihil posse. Te p̄fecto si de collatis gratiũ uiderit esse munerib; tibi utiq; potiora largiet̄. Te (inq;) si suis agnouerit obedire mādatis, faciet ad altiora cõscendere: se nanq; insinuabit in te, & te sine te eleuabit ad se. Quod

Quod multipliciter humanus affectus ad obtemperandum allicitur. Cap. VIII.

Multifarie quidem ad obtemperandum legibus superiorum, præceptis accendi humanus consuevit affectus: nunc uidelicet minis, quãdoq; promissionibus, interdum donis, nonnunquã rationibus, exëplis quoq; frequenter. Cæterum ut proprio quisq; cõuincatur iudicio, & nullus transgressor ante Deũ excusabilis sit, idẽ dñs qui uult (quãtũ in eo est) oẽs homines saluos fieri, & ad supernæ felicitatis pertingere brauiũ, indeficienter prænominatis modis uniuersos ad sibi obediendũ quanquã nõ semper immediate per se, sed opportunis medijs, aduocare nõ cessat. Per pphetã minis terrẽdo quid dicat aduerte: Si dereliquerint (inquit) filij eius id est Christi, de quo tũc loquebat, legẽ meã, & in iudicijs meis nõ ambulauerint, si iustitias meas prophanauerint, & mã data mea nõ custodierint, uisitabo in uirga iniquitates eorũ, & in uerberib. peccata eorũ. Præcursor quoq; dñi saluatoris nostri clamat in euãgelio dicẽs: Ecce iam ad radicẽ arboris securis posita est. Omnis arbor quæ nõ facit fructũ bonũ, excidetur, & in ignem mittet. Promissionibus uerò ad sectandum uirtutes hortat quũ dicit: Beati pauperes spiritu, quoniã ipso est regnũ celorum: beati mites, quoniã ipsi hæreditate possidebunt terrã, & cetera. Petrus quoq; apostolus magnitudinẽ remunerationis exhibitã fidelibus insinuans ait: Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundũ magnã misericordiã suam regenerauit nos in spem uiuã per resurrectionẽ Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatẽ incorruptibilẽ, & incontaminatã & immarcessibilẽ conseruatã in cælis, in uobis qui in uirtute Dei custodimini per fidẽ, in salutẽ paratã in tẽpore nouissimo, in quo exultabitis. Et Paulus: Scimus (inquit) quod si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, & ædificatiõẽ habemus ex Deo, domũ non manufactã æternã in cælis. Idemq;: Quod oculus (ait) non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascẽdit, quæ præparauit Deus diligẽtib. se. Donis similiter allicit uniuersos: ita ut nõ sit siue fidelis, siue infidelis, qui se excusare sufficiat. Nam solẽ suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quis enim dinumerare ualet, quanta omnipotẽs Deus cuiq; gratis largit beneficia? Singulis temporũ atq; horarũ momentis quisq; diuinis utitur donis, nõ minus priuatis, quã cõmunibus, ex quibus profecto Deo obtemperare constringitur: quæ quoniã in propatulo sunt, & humano ingenio ad intelligendum facillima, singillatim referare prætereõ. Clamat insuper innata ratio & discretio naturalis, ut patri filius, seruus domino, creatura creatori, languens medico, & discipulus famuletur magistro. Deus quippe & dominus noster Iesus Christus ipse uerus est pater, qui nos genuit uerbo uirtutis suæ, ut simus initium aliquod creaturæ eius. Dominus etiam est summus, qui suo nos regit imperio, quod accepit à patre, sicut idẽ perhibet dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nostrũ quoq; eundẽ creatorem esse nos confiteri oportet, quoniã (testante Ioanne) omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil. Quod autẽ ipse mediator noster uerus sit medicus, prophetã audi quid dicat: Vere languores nostros ipse tulit, et infirmitates nostras ipse portauit, cuius liuore sanati sumus. Attẽde (quæso) mira huius medici opera, fecit lutum semel ex sputo, & cæco nato reddidit uisum, digitos in auriculam posuit & præstitit auditum, sanauit paralyticos, leprosos mundauit, iacentes erexit, mutis loquelam, & mortuis iussu suo largitus est uitã. Superfluũ postremo arbitror esse uerbis insinuare dominũ Iesum summũ & sapientissimũ esse magistrũ, quũ euangeliã sacra ipsius documentis sint plena, atq; quotidie in ecclesijs per orbẽ circũquaq; diffusis illius monita populis denunciant: quibus pro sui reuerentia obedientiæ assensum decet impendere, atq; nullatenus contradicere. Demũ de exemplis per quæ ad nostri obedientiã promouemur conditoris, quid memorẽ, quũ uidelicet tot sint exempla, quot creaturæ sunt factæ, non in singulis semel: sed multipliciter in singulari. Taceo de segetibus, de arboribus, de uolucris, de piscibus, de iumentis, de corporibus cælestibus, de angelis, archangelis, cæterisq; spiritũ beatorũ ordinibus: de quibus in superioribus capitulis disertũ est, quã sedulo, quã efficaciter persiciẽdo opus ministerij sibi crediti diuina impleat iussa, & exemplo suo ad sui homines famulatũ erudiãt saluatoris. Proferat itaq; nũc ad publicũ Dei & hominũ mediatoris exemplũ, qui sicut cæteras, ita obedientiæ uirtutẽ dicto pariter cõmẽdauit & factõ. In ipso siquidẽ tanquã præclarissimo speculo obe-

Alo obedientiæ fulget imago, uerãq; subiectionis forma conspicitur, adeo ut nusquam pro documento mentis sit acies diuertenda, quippe quum in illo uirtutis huius reperitur copiosa perfectio, eo affluentius, quo eius persona est dignior, uberior gratia, & meritorum numerositas locupletior. Tantus nempe ac talis est ille de quo loquimur, ut dignissime omnis ipsius prædicetur actio, & in eunctorum fidelium exponatur exemplũ, quũ idem sit Deus & homo in una persona. In ea profecto natura, qua Deus est consubstantialis, & coæternus est patri, genitus ante tẽpora, de Deo Deus, de lumine lumen, de omnipotente omnipotens, gignenti coequalis, sine initio, absque dissimilitudine, sine motu, cõtinens omnia, perlustrans singula, uniuersa complectens: per quẽ utiq; facta sunt, quæ sunt, siue in cælo siue in terra, & in quo uita sunt quæcũq; facta sunt, nõ materialiter, nec localiter, neq; tẽporaliter, sed essentialiter, sed incircũscripte. Nõ em̃ quæ facta sunt, de ipsius essentia creata sunt sed in ipso priusquã fierent per ipsum uita erant, hoc Euãgelista perhibet, qui ait: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factũ est nihil, quod factũ est in ipso uita erat. In ea itaq; natura qua Deus est, nullã obedientiã dedit formã, nullumq; subiectionis mundo reliquit exemplũ, quum sit cũ patre & spiritu sancto unus Deus, una substantia, una identitas, una potestas, unaq; maiestas, cui flectitur omne genu, omnis lingua cõfiteatur, & omnis creatura collaudat. Verũ in ea natura quã in unitate personæ uerbum assumpsit: quæ uidelicet natura erat uisibilis, palpabilis, passibilis, & mortalis, omnẽ obedientiæ perfectionẽ ostẽdit: ita ut uita eius sit exëplar imitabile, obedientiæ magisteriũ, norma uirtutũ, subiectionis regula, & obsequedi uia, per quã quicunq; gradit, periclitari nõ potest, sicut ipse ait: Qui sequit me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumẽ uitæ. Quis enim (oro) itã fideliter, itã perfecte, itãq; perseuerãter diuinæ uoluntatis iussa peregit, quẽadmodũ mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus, qui peccatũ nunquã fecit, & nulla penitus inobediẽtiæ transgressiõẽ deliquit? Quamobrẽ Iudeis fiducialiter aiebat: Quis ex uobis arguet me de peccato? Et patri: Ego (inquit) te clarificauit super terrã, opus cõsummaui, quod dedisti mihi ut faciã. Nepe sicut patris obedientiã, ita semper est zelatus honorẽ & gloriã, uerbo, prædicatione & opere. Porro quũ oues, boues, columbas uendentes, & nummularios stare in templo (quod minime licebat) aspiceret, flagello resticulis factõ maxima cum autoritate eiecit dicens: Aufer te ista hinc, & nolite facere domum patris mei domũ negociationis. Lazarum quoq; resuscitaturus fremens in semetipso præmissa oratione inquit: Pater gratias tibi ago, quoniã audisti me, ego autẽ scio quia semper me audis, sed propter populũ qui circũstat dixi ut credat quia tu me misisti. Ad Iudæos similiter loquẽs ait: Ego glorifico patrẽ meũ, & uos inhonorastis me. Sane si uniuersa euangeliõũ percurras uolumina, luce clarius intelliges filium Dei in ea forma qua minor est patre, gloriã zelasse paternam, illãq; patefecisse miraculis, locutionibus declarasse, atq; ipsius uoluntatẽ in cunctis suis actionibus perfecisse. Hinc est quod in Iordanis flumine à Ioanne Baptizato paterna uox testimonium illi perhibuit dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Hoc idẽ in colũbæ specie uisibilis spiritus sanctus insinuauit hominibus hunc esse innocentem: iustum & sanctum à prophetis prænuãtiã, qui humani generis aboleret facinora. Id profecto per eum nequaquã fieri potuisset, si uel minimum præuaricationis habuisset contagiũ. Quis enim ignorat, quod immundus quilibet nequit mundare immũdos: sed neq; seruus debito obnoxius ualet sibi similes reddere libertati. Venit igitur dominus Iesus testimoniũ habens à patre & spiritu sancto, à lege & prophetis, spũ, aqua, sanguine à labe peccati mundare immũdos, atq; à seruitute diaboli per crucis suæ mysteriũ in se liberare credẽtes: quatenus etiã obedientiæ ipsius interueniẽte merito, fieret omnium electorũ caput, & uniuersalis princeps, cui flecteret omne genu, quẽadmodũ Paulus testat dicẽs: Christus factus est p nobis obediẽs usq; ad mortẽ, mortẽ autẽ crucis, propter quod & Deus exaltauit illũ, & donauit illi nomen, quod est super omne nomã, ut in nomine Iesu omne genu flectat cælestiũ, terrestriũ & infernorum, & omnis lingua cõfiteat, quia dñs Iesus Christus in gloria est Dei patris. Dignũ pfecto fuit, ut sicut idẽ homo Christus Iesus in omnibus & præ omnibus obtẽperauit Deo: ita illi uniuersa famulenti illũ colãt, & laudẽt. Obediẽs itaq; fuit Deo, uoluit etiã ppter nos obtẽperare parẽtib. q̃s utiq; meritis, uirtute præcellebat et gratia. Sic g̃ppe legit: Descẽditq; cũ illis Nazareth

Nazareth, et erat subditus illis. Debitū quidē est obedire maiori: uirtus uerò est obsequi æquali, sed omni est cōmēdatione dignissimū, quū q̄s spōte inferiori se exhibet famulū. Nempe quamuis ratione generationis humanæ beata uirgo Maria homine assumpto esset superior, quia mater, supramodum nihilominus & incōparabiliter genitrice sua ille erat sublimior, quia Emanuel, quia mediator, quia redemptor: plenus utiq; sapientia, plenus gratia, plenus ueritate, plenus Deo: ita ut de plenitudine eius acciperent uniuersi, etiam ipsa quæ genuit. Quum igitur omnium charismatum spiritualiū adeo esset plenissimus, ut absq; ulla sui diminutione in cunctos ipse transfunderet gratiam, dignatione tamen quā maxima pro eruditione nostri uoluit obtemperare Mariæ. Didicit namque (sicut Apostolus cōmemorat) ex ijs quæ passus est, obedientiam: quatenus omnibus obtemperantibus sibi fieret causa salutis æternæ. Nemo quippe ambigat dominum Iesum quum adhuc in puerili esset ætate, obsequia præstitisse Mariæ, ipsiq; Ioseph rāquā uerum hominem promouentem matrem, & uirtutes exercentem, non sibi aggregādo meritum, sed nobis, quibus datus est, natus, atq; exhibitus. Auxit (inquam) merita in exercitatione uirtutum, non ut ex numerositate efficaciora fierent, sed ut ex difficultate atque diuersitate operum, amoris sui erga nos insinuaret uehementiam, nec non uirtutum omnium tribueret magisterium. Obediens itaq; fuit patri cælesti, obtemperauit parentibus, legis mandata compleuit: quatenus obediētiæ necessitatem, perfectionemq; commendaret & meritum, discerētq; uniuersi neminem adultum & discretionē utentē, absq; obediētiæ uirtute posse saluari: quæ profecto qualis esse debeat, sequentia declarabūt.

De duplici obediētia, necessitatis uidelicet & uoluntatis. Cap. IX.

Duplicem esse obediētiā, per quam quisq; saluandus regnum cælorū ingreditur, qui recte intelligit uerissime confitetur. Est namq; obediētia necessitatis, & est uoluntatis. Necessitatis quippe, ut sine ipsa nemo saluari ualeat. Uoluntatis uerò non sic. Potest utiq; homo ad salutem perungere sine obediētia, de qua loquimur, uoluntatis: uerum ad perficiendum eandem necessitatis obediētiā, ut meritum habeat apud Deum, expedit ut uoluntate libera peragatur. Nam si coactus quis aut metu compulsus obtemperet, caret profus cōmēdatione, atq; mercede. Seruus quippe est eiusmodi, & seruiliter famulatur, unde minime de suo opere meretur laudem. Dominum audi dicentem: Seruus (inquit) non manet in domo in æternum. Tolle à seruo minas, amoue flagellum, nullas aduersus eum proferas contumelias, & ilico uidebis ipsum insolescere, tabescere ocio, iniuriosa uerba promerere, præcipienti repugnare, bonumq; inchoatum omittere, tam diu operatur, quā diu sollicitudinū calcaribus perurgetur, nullo affectu trahitur, nullo beneuolentiæ amore cōstringitur, nulloq; caritatis uinculo alligatur: fugam meditatatur arripere à conspectu domini sui, subiectionis iugum à se conatur excutere, ut libertatē concupita potiatur, malumq; omne perpetrare desiderat, si ei liceat impune transire. Sanē uniuersa quæ de emptitio seruo cōmemorata sunt, illi inesse cōspicies, qui solum metu mortis, aut futuri terrore iudicij, seu horrore gehennalis incendij, aliquid boni operari uidetur. Vellet profecto (quantum in ipso est) ut non esset iudex, non lex, non pœna, non carcer, non mors. **H** Quamobrem absq; affectu operis solo malignitatis exagitatus affectu, destruit totum quod est religionis, quod honestatis, quod iustitiæ, quod sanctitatis, quod uirtutis, & quod deniq; meriti. Condemnatur utiq; à semetipso qui talis est, etiam nullo aduersus eum palām testimonio perhibente: tametsi actiones nonnullas exterius agat, quæ de genere bonorum esse censeantur. Potest quippe falli homo qui uidet secūdam faciem, nequaquam autem Deus qui corda perlustrat. **H** Viuus est enim Dei sermo (inquit Apostolus) & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animæ ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius: omnia autem sunt nuda & aperta oculis eius. Quamobrem ea quæ fiunt iuxta intentionem operantis, & ipsius uoluntatem metitur omnipotēs, æquus & uerus arbiter, redditq; singulis prout eorum interioris hominis siue ad bonum siue ad malū ordinatur affectus. Hinc est quod obediētia quæ dicitur necessitatis, si non perficiat uoluntate informata caritatē & gratia, Deo nullatenus placet. Habet quidem meritum, sed non apud Deum, habet (inquā) meritum,

A meritum, non cœleste, neq; remunerationis æternæ, sed transitorium & temporale, sicuti est propagatio sobolis, terrenarum multiplicatio facultatum, honoris fastus, præeminentia magistratus, corporalis incolumitas, popularis fauor, & successus diuturnus prosperitatis uisibilis & caducæ: interdum etiam gratiæ gratis datæ additamentum disponens homines ad percipiendum, ac promerendum gratiam gratum facientem. Hæc plane momentanea bona etsi hominibus carnaliter uiuentibus placeant, & cōcupiscibilia atq; magna esse uideantur: in comparationē tamen retributionis æternæ exigua sunt, uisissima, male utentibus perniciofa, & nullius æstimanda. Quonā (quæso) modo magnipendendum & amandū est ab homine id, quod est illo inferior conditione, dignitate, & sine: quod uidelicet amittit frequentissime, inuite relinquitur, ualetq; cremari igne, à latronibus depredari, corrūpi à tineā, atq; rubigine deuastari: Hoc uolens insinuare Saluator aiebat: Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi ærugo & tineā demolit, & ubi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem uobis thesauros in cælo, ubi nec

B ærugo neq; tineā demolitur, & ubi fures nō effodiunt, nec furant. Thesaurizat profecto sibi in terra uilem & momentaneū thesaurum qui obediētiæ spreto bono timore suppliciorū superatus, uel cōmodi tēporalis amore illectus perficit ea quæ prohibet Deus, sub fucata colore uirtutis sibi ipsi pueriliter blandiendo. Cōtingit enim persæpe, ut quis obliqua intentione deceptus bonū aliquod agat nō bene, propter quod fit ut unde se arbitretur placere Deo eidē magis ipse displiceat. Obtemperandū itaq; est Deo eiusq; parendum mandatis, illis utiq; quæ ad salutē sunt necessaria: nō segniter, nō coacte, nō seruiliter, nec mercenarie, sed corde recto, intentione nō ficta, animo uolenti, studio sedulo, alacri mēte, ignito affectu, cōstanti proposito, diuturno labore, opere indefesso, atq; sollicitudine peruigili. Quisquis igit hęc quæ memorata sunt, adimplere desiderat, nequaquā trāsgressoribus supplicia minata cōsideret, nō propriæ infirmitatis imbecillitatē perhorrescat, neq; præuaricantium grauissimos expauescat casus, ut nō pusillanimitate frangatur, quin potius malo eruditus alieno, se humiliter Deo prosternat, & fidei oculo

C ipsius bonitatē erga se exhibitā fidenter inspiciat, atq; iugiter reuoluat animo quāta naturalia, corporalia, spūaliaue dona perceperit supra meritū, præter uotū, & ultra condignū. A se quoq; recognoscat boni nil posse, ac rectū nil uelle. Quāobrē tota intentione, totoq; conamine confidat in dño, qui sicut posuit necessitatē in mandato, & laborem in præcepto: ita & ad exequēdū illud præbet auxiliū, uirtutē tribuit, præstat intellectu, seq; diligentibus promittit præmiū. Non em̄ ignorat uilitatē figmenti nostri, & cōcupiscētiā per peccatū & pro pœna peccati nobis inflictā: qua ad uisibiliū amorē etiā nolentes impellimur. Hac quippe de causa illa imperat, quib. obligamur ex debito, atq; prouocamur exēplo. Sane nō sunt impossibilia, sed neq; ualde graua, si in peragendis illis deliberata adhibeatur uoluntas. Cæterū si qui hominibus famulantur aut necessitatis astricti uinculo, aut exiguo obligati precio, tam aspera tamq; cōtinua perferunt onera, quanta (oro) sustinere debent aduersa pro Christo homines diuinis obsequendo mandatis: Inest utiq; cunctis qui Deo obedire satagūt, necessitas, quam profecto dulcorat caritas, **D** opitulatur gratia, & præcipientis leuificat autoritas. Ipsum dñm audi dicentem: Tollite (inquit) iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meū suauē est, & onus meū leuē. Mira res suauitate plenissima, & ueritate suffulta: iugum enim & onus præceptum uocat, quod quidē iugum dicit esse suauē, & onus leuē. Amoue dilectionē ab animo obediētis, & ilico sentiet mandatū esse iugum asperrimū, atq; onus grauissimū, & profus intolerabile. E regione propone legē amanti, & nullo presso onere, nulloq; tædio affectus obtēperabit alacriter. Premit itaq; obediētiæ iugū, & nullā redolet suauitatē, si absq; deuotionis baiuletur gustu: si uerò cum caritate portetur, se gerentē sustentat, fatigationē tollit, laboremq; in delectationē cōmutat. Hoc nimirum senserat qui dicebat: Cōputrescet iugum à facie olei. Quum enim caritas Dei quæ oleo comparatur, in cordibus diffunditur fidelium, quum dulcedo spūritualis replet mentem, tunc quicquid antē difficile & onerosum in mandatis uidebatur, iudicatur tolerabile, & nullius profus grauamenti, id agente caritate, quæ omnia sustinet. Hoc suo Iacob patriarcha exemplo indicauit, qui ut Rachelis concupito potiretur connubio, annis septem obediuit Laban. unde scri-

Gen. 29 ptum est: Seruivit iacob pro Rachele septem annis, & uidebantur illi pauci dies præ a-
moris magnitudine. Huiusmodi quippe uiri sancti exēplo inobedientia nostra cōtundi-
tur, & propriæ uoluntatis nostræ tenacitas cōdemnatur. Die noctuq; ille æstu urebatur
& gelu, fugiebatq; somnus ab oculis eius, ut mulierē corruptibilē & mortalē habere pos-
set in cōiugē: & prohdolor nos ut Dei fruamur amicitia, ut delectemur cōtubernio sa-
pientia, ut sanctorū angelorū digni efficiamur cōsortio, ut æternæ beatitudinis partici-
pes simus, atq; cūctorū cū Christo regnantū coheredes, tepore spūali quodāmodo dor-
mitates nec terremur minis, nec rationibus mouemur, nec beneficijs incalescimus, neq;
promissiōibus perurgemur. Pudeat nos ab huius seculi amatoribus superari, qui ut sua
uota perficiant, suisq; superioribus famulentur, exponunt læto animo corpus pericu-
lis, & animam proditiōni. Nempe consurgent tales nobiscum in iudicio, & merito con-
demnabunt nos, qui secundum faciem, & non in spiritu militamus. Deducent namq; ad
publicum, & obijcient nobis quos perpeffi sunt labores quotidianos, animi angustias,
inanem spem, & diuturna certamina. Quamobrem euigilemus corde, & mentis aciem
erigamus ad dominum Deum nostrum poscentes humiliter clemētiam eius: quatenus
solita miseratione transacta, dignetur nostra indulgere facinora, cōferre gratiam, domi-
nantem nobis propulsare inertiam, ut tanquā aquila mente & spiritu renouati exhibea-
mus illi de cætero uoluntariam seruiturē, atq; obedientiam uerā caritatis flāma succen-
sam, intentioni rectæ innixam, prudentiæ luce perfusam, constantiē uirtute decoratam,
necnon perseuerantiæ bono circunseptam. Equidem si talis fuerit, erit procul dubio ac-
ceptabile sacrificium, præcipuum munus, immaculata hostia, oblatio sancta, uictima sa-
lutaris, atq; thymiama fragrantissimū, dūmodo nō ignoret, cui obtēperare oporteat.

Quod unum sit principium, cui obedire oportet. Cap. X.

Uisquis rectē sapit, unum agnoscit esse principium, à quo & per quod fa-
cta sunt omnia, ipsum uero à nullo: ita tamen ipsum dixerim esse principū
ut sit sine initio, & talem esse finem, ut omnino sit sine fine. Principiū utiq;
à quo omnia: & finis in quo omnia. Ipsum audi dicentem: Ego sum alpha
& ω, principium & finis. Alibi quoq; idem: Ante me (inquit) non est forma
tus Deus, & post me nō erit, quoniam mihi curuabitur omne genu. Curuabitur quidem
quia ab ipso habet unde sit, unde rectē sapiat, & unde bene uelit. Sane sunt multæ & in-
numere creaturæ quæ ab ipso tantū sunt, nec tamen ualent rectē sapere, neq; bene uel-
le. Huiusmodi quod acceperunt pulchrum est, delectabile, utile, rectē uidelicet sapienti-
bus & bene uolentibus, quamuis nō sibi, & tamē modo suo factorē suū honorant, uene-
rant, colūt, laudantq; sicut scriptū est: Laudate dominū de terra dracones & oēs abyssi,
ignis, grando, nix, glacies, spūs procellarū quæ faciūt uerbū eius: mōtes & oēs colles, li-
gna fructifera & oēs cedri, bestia & uniuersa pecora, serpētes & uolucres pēnata. Pera-
gūt enim uniuersa hæc id propter quod creata sunt, & suo famulant̄ autori: nullam ue-
ro de obsequio suo cōsequētia mercedē, quia ratiōis & liberi arbitrij carēt dono, à qui-
bus omne demeritū procedit & meritū. Ista quippe principū à Deo habēt, ut sint, et finē
in se, quia deficientē corpore pariter desinūt esse quod sunt. Sola igit̄ rationalis creatura
quæ liberā habet uoluntatē, potestq; bonū aut malū discernēdo eligere, est cui ex æqui-
tate iustitiæ remuneratio debet & pœna. Quod ut cōgrue fiat, necesse est ut immortalis
sit, & finiri nō ualeat. Hæc quippe de qua sermo habet, quū spirituales naturaliter possi-
deat oculos, per quos uerū à falso, bonum à malo, perniciosum ab utili, atq; lucem queat
dijudicare à tenebris, debet prorsus agnoscere, cui illā obtēperare oporteat. Hoc nāq;
si ignorauerit, à quo (oro) suorū sperabit mercedem obtinere laborū: Teste aut̄ Apo-
stolo: Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & inquirentibus se remunerator
sit. Decet itaq; ratione utentem credēdo agnoscere Deum solum esse unum, cui cordis
et corporis debeat flectere genua, patriæ honorem impendere, orationis gemitus fun-
dere, desideriorum suorū uota pandere, deuotionis sacrificium exhibere, obedientiæ
seruitutem exoluere: et tã pro his quàm pro cæteris alijs bonis ab eo bene gestis, repro-
missam ab eodem in futuro seculo expectare mercedem. Decet (inquā) illum qui Deo
appropinquare, ipsiusq; mandatis obtemperare concupiscit, prius quidē credere ipsum
esse, per quē omnia, et nos cū illo, et in quo omnia, et nos in illo. Deinde agnoscere illū
non

Apo. 1. 22
Esā. 43

Psā. 148

Heb. 11

A non reuelata facie, sed per speculū utiq; creaturarum, & in ænigmate scripturarum sacra-
rum, in quibus præeunte & comitante fide magnā de Deo poterit habere notitiā. Nam
insinuante Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quæ facta sunt, intellecta
conspiciuntur sempiterna quoq; eius uirtus & sapientia. Verum sine fide prorsus uiden-
do non uidebit, & nequaquā intelligendo cognoscet, sicut de quibusdam dicit Apосто-
lus: Qui quū cognouissent Deum non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt,
sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratū est insipiens cor eorum. Dicentes
enim se sapientes stulti facti sunt. Nec mirum. Non credendo, sed ratiocinando & per-
Dei conati sunt agnoscere maiestatē & sapientiam, quæ non nisi credendo percipitur,
dicente propheta: Nisi credideritis, nō intelligetis. Nam fides (ut ait Paulus) est speran-
darum substantia rerum, argumentum nō apparentum: est etiam fydus clarissimum, &
matutina lux descendens à patre luminum, & se cordibus infundens mortalium, con-
spiciuam de spiritualibus & inuisibilibus præbens notitiā, perlustrans splendore suo
scripturarum mysteria, & cœlestium arcana sacramenta, tribuensq; de Deo intelligen-
tiā, non sicuti est, sed quia est. Nam quamdiu sumus in corpore (sicut memoratus ait
Apostolus) peregrinamur à domino, per fidem ambulantes, non per speciem. Quando
autem per speciem? Quando corruptibile hoc induerit incorruptionē, & mortale hoc
induerit immortalitatem, eritq; mors absorpta in uictoriam, atq; eidem insultando dice-
mus: Vbi est mors uictoria tua? ubi est mors stimulus tuus? Tunc etenim ablatum erit
speculum, tunc ænigmata erunt completa, tunc fides erit consummata per speciem, &
spes totaliter mutata in rem. Tunc (inquam) uerificabitur quod ait Ioannes Apostolus:
Carissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam
quum apparuerit similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicut est. Interim autem in
lumine ambulemus fidei, & in splendore uultus eius, ne infidelitatis & elationis uolua-
mur in tenebris, credamus simpliciter diuinis oraculis, & testimonijs ueritatis prænun-
ciatis per fidem, & in eadem luculentissime declaratis. In ipsis siquidem humiliter crea-
dendo confitebimur Deum esse, illiusq; omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, simpli-
citatē, æternitatē, iustitiāq; laudabimus, magnificabimus, atq; colimus. Nec aliunde
quàm ab ipso Deo id perficere nos posse arbitremur, qui per fidem hominum corda
purificat, ut agnoscant ipsum Deum & dominum nostrum Iesum Christum, quē Deus
pater ideo misit in mundum, ut humanum genus, quod per peccatum protoplastorum
neglectis cælestibus & inuisibilibus, prorsus terrenis & uisibilibus inhærebat, miracu-
la faciendo, prædicando diuina, futura prænunciando, suadendo utilia, operando san-
cta, aspera perferendo, & sustinendo indigna, ad agnitionem unius & ueri Dei informa-
ret per fidem, & in fide roboraret. Sic plane erudiendus, sic homo qui iacebat in tene-
bris, & erat morti obnoxius, per mediatorem Dei & hominum hominem Christum Ie-
sum fuerat erigendus, ut lumen uideret in lumine, & uitam possideret in uita. Vtrinq;
enim est dominus Iesus, & utrunq; ab ipso consequi posse speramus in ipso. Est quip-
pe lumen uerum natum de lumine, in quo uidemus lumen. Est etiam uita uitalis de uita
genitus, atq; in se credentibus tribuens uitam. Ipsum lumen audi de se dicentem: Ego
sum lux mundi, qui sequitur me non ambulat in tenebris, sed habebit lumen uitæ, &
Ioannes: Erat (inquit) lux uera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc
mundum. Paulus de hac ipsa luce scribēs ait: Qui quū sit splendor gloriæ & figura sub-
stantiæ eius, portansq; omnia uerbo uirtutis suæ. In sapientiæ quoq; uolumine sic legi-
tur: Candor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula, splendor diuinæ maiestatis,
& imago bonitatis illius. Nempe si candor lucis, si speculū sine macula, si splendor glo-
riæ, utiq; & lumen, non quidem materiale, non productum in tempore, non uariabile,
nec uicissitudinis susceptibile, sed simplicissimum de patre Deo æterniter generatū,
semper idem manens quod est, propter nos tamen carnis nube obrectum, ut à nobis ca-
prabile fieret, essemusq; lumen in ipso, sicut Apostolus quibusdam iustificatis testatur
dicens: Fuistis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino, ut filij lucis ambula-
te. Alio deniq; in loco exhortans ait: Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abij-
ciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sic ut in die honeste ambule-
mus. De lumine agnouimus lumen natum, in tenebris refulgens, & tenebras fugans, in
LL 2 quo

Rom. 1

ibid.

Esā. 6

Heb. 11

2. Cor. 5

1. Ioan. 3

Ioan. 8

Ioan. 1

Heb. 1

Sap. 7

Rō. 13

Ephē. 5

quo quisquis ueritatem intuetur uidet lumen. Audiamus similiter uitam de uita genitū B mortuos uiuificantē. Ego sum (inquit ipse) uita, ueritas, & uita, nemo uenit ad patrem nisi per me. Idēq; alibi ait: Ego sum resurrectio & uita, qui credit in me etiā si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. A quo autem habeat ut sit uita & tribuat uitam, obserua. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, ita dedit & filio uitam habere in semetipso, id est, genuit filiū uitam habentē in semetipso, sibi per omnia cōequalē, eiusdē naturæ, eiusdemq; substantiæ: ita ut sit unum cū patre, & qui uidet filiū uideat & patrem. Nam patris & filij una est diuinitas, una maiestas, una potestas, unaq; essentia, indiuisa, inconfusa, incōmutabilis. Cæterum quēadmodum pater genuit filium uitā habentem in semetipso, æque etiā uiuificantē mortuos. Ipsum filiū de se pronunciantem ueraciter audi: Sicut enim pater suscitāt mortuos & uiuificat: ita et filius quos uult uiuificat. Viuificat procul dubio gratiā infundendo, & iustificando per fidem, & in fide copulando sibi, unde Apostolus nōnullis gratificatis, & iustificatis, atq; copulatis aiebat: Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cū Christo in Deo, quū autem apparuerit Christus uita uestra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. Quam obrem nemo aliunde lumen diuinæ agnitionis, & uitam ueram quæ Deus est se percipere posse arbitretur, quā ab illo, de quo Ioannes apostolus ait: Quod factum est in ipso uita erat, & uita lux hominum, & lux in tenebris lucet. Ex hoc utiq; per fidem Christi gratificantem. Nam pater nō iudicat quenquam, sed omne iudiciū dedit filio, ut oēs qui honorificant patrem, honorificēt filium. Hoc autem est iudicium quod dedit pater filio, ut uidelicet oēs in eū credāt, & pari honore deferant filio sicut & patri, ex qua utiq; credulitate uitam consequantur æternam. Sic enim idē filius ait: Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum nō pereat, sed habeat uitam æternā. Eadem quippe credulitate, eadem reuerentia, eademq; obedientia debetur misso, quæ exhibetur mittenti, potissimum quum ipse qui misit pater super baptizato filio de cælo clamauerit, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complaceat, ipsum audite. Est igitur dominus noster Iesus Christus ab uniuersis omni cū honore colendus, quū ipse uerus sit Deus, cui pater & spiritus sanctus diuinitatis testimoniū reddiderunt, & quæ Deū esse proclamarunt angeli, prophetæ prænunderunt, prædicauerunt apostoli, testificati sunt martyres, atq; per orbē terrarū pariter omnis adorat, laudat, ac confitetur ecclesia. Quam utiq; idem suscepit in sponsam, mundauit lauacro, sanguine redemit, quemadmodum Apostolus perhibet dicens: Viri (inquit) diligite uxores uestras sicut Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illā sanctificaret: mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid eiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Huic tanquam caput præsidet corpori mystico. Hanc fouet & nutrit, uiuificat in spiritu, regit in fluctibus, in aduersis protegit, consulit in dubijs, locupletat meritis, uirtutibus replet, decorat charismatibus, & contra omnes aduersarios insuperabilem facit, quoniam super ipsum fundata consistit. Tanti siquidem roboris, tantæq; autoritatis esse dignoscitur, ut malignis spiritibus non succumbat, mundi non cedat principibus, quin potius eidem ipsi colla subiiciant, mandatis eius obsequantur, ministris deferant, & sacramentis eius indigeant, sine quibus saluari nullatenus ualent. Nam & ligare potest & soluere, cælum aperire & claudere, sicut Petro ueritas promisit dicens: Tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcūq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcūq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Nec immerito, quum ipse & illa unum effecti sint corpus & caro una sicut sacra pandunt eloquia. Quum enim de latere dormientis Adæ esset formata mulier, atq; eidem ut nomen imponeret delata, inquit: Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea, propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori, et erunt duo in carne una, quod Apostolus declarans ait: Sacramentum hoc magnum est, dico inter Christum et ecclesiam.

Quod

A Quod Deus sit spiritus, & patribus antiquis cognoscibilem per ministerium se exhibuerit angelorum. Cap. XI.

Deum spiritum esse & non corpus diuina docet scriptura, quæ ab ipso prolata fuisse noscitur. Veritas enim clamat in Euāgelio: Deus spiritus est, & qui adorant eum, in spiritu & ueritate adorare oportet. Quamuis enim in rubo loqueretur ad Moysen & in caligine, atq; in columna ignis per noctem, & in nube per diem populum præcederet Iudæorum: non tamen corporalis, aut materialis est ignis, neq; columna uel nubes, sed spiritus simplicissimus, & corporeis oculis inuisibilis: qui utiq; per angelum loquebatur in igne, plebemq; suā comitabatur in columna & nube. Talis quippe substantiæ est Deus, talisq; naturæ, ut nec uideri, nec audiri, neq; palpari carnalibus ualeat sensibus, sed spiritualibus q; optimè, & in spiritu. Verba mea (inquit propheta) auribus percipe domine, intellige clamorem meum, intende uoci orationis meæ rex meus & Deus meus. Idemq; Audiam (ait) quid loquatur in me dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam. De spiritali gustu & uisu memoratus propheta dicit: Gustate & uidete, quoniam suauis est dominus. In odorem unguentorum tuorum currimus, loquitur sponsa in canticis canticorum, quod ad odoratum pertinet. De tactu dicit Ioannes: Quod audiuius, quod uidimus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ. Nempe quotiescūq; locutus est per humanam uocem Deus, aut se insinuauit per figuras, hoc per ministerium egit angelorum, uel per oracula prophetarum, in quibus & per quos suam hominibus notificabat uoluntatem. Quamuis enim quibusdam sanctis uiris per se loqueretur in corde, propter infirmitatem tamen spiritus, & carnis corruptionem, quæ spiritali aduersatur locutioni, & ab intellectuali dissentit uisione, per uates suos, & ænigmata uniuersitati effatus est. Quamobrem ipsa diuina clementia humanæ compatiens infirmitati, illiusq; perditioni opportuno uolens occurrere remedio, uerbum suum quod erat in principio apud Deum, incarnari statuit, ut uerus Deus, & homo per assumptum corpus se manifestaret hominibus, atq; per sacri sanguinis sui effusionem de perditione æternæ damnationis qua tenebantur, resuscitaret ad uitam. Deciderat prorsus humana natura per primi hominis præuaricationem in maximam Dei & sui ignorantiam, & ea quæ carnis sunt, & eius percipiuntur ex sensibus, solummodo sapere uidebatur, nec non totam se in creaturarum profuderat uoluptatem. Proinde ne semper homo erraret ut cæcus, ne pernicio se se excusaret ut infirmus & inscius, & ne semper à Deo esset alienus & mortuus, quando temporis plenitudo aduenit (sicut Apostolus cōmemorat) misit Deus filium suum natum de muliere, & factum sub lege, ut errantem per abrupta uitiorum reuocaret in uiam, quæ de se ait: Ego sum uita, nemo uenit ad patrem, nisi per me. Ut etiam imbecillum, & ignorantem ueritatis irradiaret splendore, & ut in delictis mortuum resuscitaret ad uitam, non angelos, non prophetas, sed proprium destinauit filium, ut ipsum audiremus, ipsiq; obediremus in filio. Hoc Apostolus denunciauit dicens: Multifarie multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime diebus istis locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem uniuersorum, per quem fecit & secula. Tam quidem sublimis, & tantæ incomprehensibilis excellentiæ est diuina essentia, ut à nemine in hoc existente mortali corpore sicuti est, agnosci queat, quemadmodum Moysi faciem suam uidere cupienti, & sciscitanti dixit: Non uidebit me homo, & uiuet. & Ioannes, Deum (inquit) nemo uidit unquam, nisi is qui est in sinu patris, & ipse enarrabit nobis. Maxima ex ijs uerbis erga homines Dei caritas, maxima apud homines, & in hominibus domini nostri Iesu Christi intelligitur esse autoritas, quando illo loquente & conuersante cum hominibus Deum loqui, & conuersari minime dubitamus. Hoc longe ante propheta in spiritu præuidendo præcinuerat inquiens: Hic est Deus noster, & nō æstimabitur alius ad illum: hic adinuenit omnem uiam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, & cum hominibus conuersatus est. Prænunderatum istud ideo fuerat, quia Moysi extitit ante promissum. Quum enim ardentissime posceret, ut Deus illi ostenderet gloriam suam, respondit dominus: Non uidebis faciem meam: non enim uidebit me homo & uiuet. Ecce (inquit) locus est apud me, & stabis supra petram, quumq; transibit gloria mea, ponam te in foramine petre, & Laur. Iustin.

protegam te dextera mea donec transeam, tollamq; manum meam, & uidebis posterio-
ra mea, faciem autem meam uidere non poteris. Quoniam igitur reuelatam Dei gloria
intueri nequeunt mortales, unigenitum suum Deus pater misit in similitudinem carnis
peccati, ut de peccato damnaret peccatum in carne sua, & patrem homines ueneraren-
tur in filio, & filium in patre similiter colerent, nec minus filio, quam patri obedire debe-
rent. Verum quoniam indecens erat, ut uerbi humanitas per ipsius resurrectionem tota
liter glorificata, uisibilis & palpabilis commoraretur in seculo, ne ab illo arbitrentur
se homines esse derelictos, duplici eis se communicaturum presentia est pollicitus dicitur
ceteris: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Alioq;
in loco: Vbi (inquit) fuerint congregati duo uel tres in nomine meo, in medio eorum ego
sum. Hoc profecto absque ambiguitate agit in spiritu, hoc idem in suo mystico operatur cor-
pore, quemadmodum persequenti Saulo ait: Saule Saule quid me persequeris? Non enim
Paulus Christum persequeretur in carne, qui iam regnans in caelo praesidebat & in
terra, sed membra illius & corpus, quod est ecclesia, & nihilominus se persecutione sus-
stinere fatebatur, ob hoc quod caput & corpus, Christus & ecclesia unum sunt. Unde qui
negligit mandatis parere ecclesiae, Christo famulari recusat. Sic enim ipse ait: Qui uos au-
dit, me audit, & qui uos spernit me spernit, & qui me spernit, spernit eum qui me misit. Om-
ni profecto haec unio est commendatione dignissima, quae membra conglutinat corpori, cor-
pus capiti, caput Deo, id nimirum peragente mediatore Dei & hominum homine Chri-
sto Iesu, qui ait patri: Pater uolo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum, & uideant claritatem
quam dedisti mihi: tu pater in me & ego in illis, ut simus consummati in unum. Hoc quippe
unum non fit per corpus in corpore, sed per spiritum corpus uegetantem atque regen-
tem. Nam spiritus est, qui uiuificat membra in corpore, & corpus ornat in membris,
nec non membra exercet in corpore ad gloriam Dei, decorem corporis, utilitatemque
membrorum in se unitatem seruantium, donec totum corpus in membris colligatur ad
caput, atque in capite reformetur in Deum, sitque omnia in omnibus Deus. Interim autem
quamdiu peregrinatur corpus in hoc seculo, caput ipsum corpus fouet, nutrit & regit.
Fouet (inquam) deuotione, atque promissione. Nutrit sacramentorum alimento, & pa-
bulo scripturarum. Regit uero, se spiritualiter communicando corpori, ac ministeria uari-
a diuidendo in membris, sicut Apostolus scribens ait: Unicuique datur manifestatio spiritus
ad utilitatem: alij quidem per spiritum datur sermo scientiae secundum eundem spiritum,
alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij operatio uirtu-
tum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio ser-
monum. Nam ipsum caput sicut in corpore praesidet, ita singulis operatur in membris,
sine quo languent membra & inutilia fiunt, dicente illo: Sine me nihil potestis facere.
Hinc quanta sit unitas Christi & ecclesiae, capitis & membrorum euidenter exprimitur,
quum nullatenus sine Christo ecclesia, & absque capite membra subsistere ualeant,
sicut inquit Apostolus: Unum corpus multa habet membra, omnia autem corporis
membra quum sint multa unum corpus sunt, ita & Christus. Etenim in uno spiritu om-
nes nos in unum corpus baptizati sumus. Et paulo post, Vos (ait) estis corpus Chri-
sti, & membra de membro. Nemo itaque quantumcumque sit sanctus, plenus charismatibus,
& uirtutibus praeditus, ualet per se absque membrorum communicatione stare. Quamuis
enim membrum unum in naturalibus & gratuitis ac acquisitis donis sit praestantius al-
tero, nequaquam tamen debet insolescere, & quae sibi uidentur membra inferiora despi-
cere, quoniam plerumque ea quae humanis contemptibilia & uilia arbitrantur esse
aspectibus, Deo clariora & digniora existunt. Non enim gradus, sed merita, uirtutes pro-
ximum Deo faciunt. Quamobrem membrum quod est gratia locupletius, erga cetera
debet esse humilior, & ad ministrandum promptius. Communicatio quippe donorum,
et proximorum compassio conglutinant in corpore membra, capitiq; suo gratificant.
Hinc est quod dona uaria caput diuisit in membris, et spiritum unum infudit in corpo-
re, ut non sit schisma in membris, quin potius si patitur unum compatiantur et cetera, et
si gaudet unum congaudeant et reliqua, quod uerae unitatis et caritatis est signum notissimum.
Verum ut non confundantur inuicem membra, et dilanient corpus, quemadmodum caput
per spiritum dona diuisit in membra, aequae in corpore et in membris distinxit gradus, ut alij
praesint

Math. 28

Math. 18

Act. 9

Luc. 10

Ioan. 17

1. Cor. 12

Ioan. 15

1. Cor. 12

A praesint in regimine, alij laborent in praedicatione, alij ministrent egentibus, alij orationi
uacent, alij superioribus humiliter deseruiant, hoc apostolus insinuans ait: Unicuique nostrum
data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem A-
postolos, quosdam autem prophetas, alios uero euangelistas, alios autem pastores & do-
ctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij, in aedificationem corporis Chri-
sti, donec occurramus omnes in unitate fidei, & in agnitione filij Dei, in uirum perfectum,
in mensuram aetatis plenitudinis Christi. Quoad uelque igitur corpus hoc mysticum per-
ficiatur in omnibus membris suis, & occurrat capiti suo gloriosum, & immortalitatis sto-
la uestitum, expedit ut membra quaeque ministerium exerceant sibi traditum, simpliciter
& cum caritate in membris egentibus, & infirmantibus, agnoscatque se erga caput agere quod
in membris exoluerint, sicut idem perhibet dicens: Quod uni ex minimis meis fecistis, mi-
hi fecistis. Nequaquam enim acceperunt membra talenta gratiarum, nisi ad erogandum
tam pro sui quam pro proximorum utilitate, sicut patet in seruo nequam a Deo reprobato,
B qui sine lucro pecuniam sibi praestitam domino reportauit. Voluit namque dominus corpus suum
aegrotare in terra, ut uicissim sibi membra famulentur, & ipse reperiat, unde membra remun-
neret, quae illi fideliter seruerunt, atque iustissime puniat, quae id facere neglexerunt. Sunt
namque membra, quae indigent terrenae substantiae & corporalis praesidij, quaedam opus
habent eruditione, nonnulla consilio, & pene uniuersa institutione atque ducatu, propter
ea quae abundant diuitijs, impertiantur egentibus, quae conualescunt & robusta sunt, de-
seruiant languentibus, quae sacris imbuta sunt paginis, instruant nescientes, quae pollent
sapientiae & consilij dono, haesitantibus & pauidis consulant, quae uero in regimine
praesunt, subiectorum spiritualibus incrementis incumbant, subdita uero praelatorum
mandatis obtemperant. Sic quippe fiet, ut membra digniora, & quae praecellere alia ui-
dentur in corpore, munera sibi praerogata inferioribus participando, atque superioribus
inferiora humiliter inhaerendo efficiatur corpus totum in membris suis capiti gratum, atque
per obedientiae meritum Deo deuotum.

Math. 25

C

Quod necessarium sit in ecclesia esse qui praesint.

Cap. XII.

Vemadmodum bellatorum exercitus ad pugnam pergentium si experto ca-
reat duce, & ignoret cui obedire debeat, in derisum uertitur inimicorum: a-
que & castra fidelium membra uidelicet famulari Deo cupientium confunduntur
ad inuicem, si eis qui praesideat desit, & qui negocia opportuna praecipiat
in qualibet congregatione deficiat. Hinc est quod redemptor noster post resurrectionem suam,
gloriosamque ascensionem ad caelum principem in terra uicem suam gerentem uoluit
habere in ecclesia, cui ligandi & soluendi, ordinandi ac dispensandi plenissima inesset
potestas: quaeque omnes uenerarentur ut praesulem, ad quam uniuersi confluere ualere-
nt ut ad patrem, apud quem robur, firmamentum, & totius ecclesiae esset autoritas, nec non clauis
regni caelorum, contra quas inferi ianuam nullatenus praualerent. Huius siquidem apo-
stolicae sedis arcem, huiusque ecclesiae catholicae monarchiam apostolus Petrus primus
accepit, quando Dei filium esse dominum nostrum Iesum Christum confessus est dicens:
D Tu es Christus filius Dei uiui. Quamobrem ab eodem domino audire promeruit: Et ego
dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, & portae inte-
ri non praualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauis regni caelorum, & quodcumque liga-
ueris super terram, erit ligatum & in caelis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum
& in caelis. Hanc quoque potestatem sortiti sunt quotquot post illum electi canonice in
ipsa cathedra resederunt, qui respectu ceterorum summi sunt nuncupati pontifices. Istis
utique tanquam Christi uicarijs totius ecclesiae est attributa facultas, conferendi uidelicet
beneficia, peccata soluendi, praestandi gratias, ecclesiae spirituales thesauros diuidendi,
instituendi per ciuitates episcopos, & per prouincias metropolitas ordinandi, congregandi
concilia, decreta faciendi, infringendi, atque modificandi. Iplis profecto summis pontificibus
omnis est deferendus honor, singularis reuerentia, obedientia summa. Quicquid indixe-
rint peragendum, quicquid prohibuerint cauendum, pro lege suscipiendum est. Cete-
ri praesules certis deputati sunt praesesse in locis, istis uero uniuersalis ecclesiae incumbit
regimen. Magnus proculdubio honor est iste, praecelsa dignitas, autoritas ueneranda,
priuilegium praecipuum, unum tantum ex omni hominum numerositate praerogatum, sed onus
quam

Math. 16

quàm maximum, officium laboriosum, ministerium uigiliarum plenum, & sarcina pene intolerabilis, nec non cura ad quam (ut expedit) peragenda humana non suppetunt uires. In ipsis ergo & in cæteris ecclesiarum pastoribus, sicut gradus est sublimis & singularis potestas: ita morum grauitas, uirtutum integritas, sapientiarum & scientiarum claritas, atque totius sanctorum timonia debet inesse sinceritas. Ceterum si forte cuiquam eorum, qui in hac pastoralis resident cathedra, uitæ non suppetat sanctitas, minime tam est illis subtrahenda subiectio, quippe quam non personæ, sed dignitati sit principaliter deferendum. Christo siquidem in presidente, & presidente propter Christum omnino obtemperandum est, quia non à Petro petra, sed Petrus à petra sumpsit initium, cognomen, autoritatem, & gloriam. Ipse namque dominus Iesus per seipsum, ipse in pastoribus ouium suarum principatum gerens propterea nemo dedignetur subesse etiam homini malo, cui imperandi est prærogata potestas, quoniam (sicut Apostolus fateatur) omnis potestas à Deo est, & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Nam malus si bonum præcipiat, & quod rectum est ab inferioribus exigat, proculdubio eidem obedire oportet, dicente Petro apostolo: Serui subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro. Est hæc (inquam) gratia, ut non inspiciamus personam imperantis, sed in præcipiente dominium, cui famulari expedit, & à quo obedientiarum nostrarum debemus sperare mercedem. Nam si sola presidentis & præcipientis attendatur persona, necesse est ut obedientia claudicat, & præmium minuatur. Nempe si prælato bono & bonum mandati obediatur propter se tantum, habebit quidem obediens gratiam, sed non apud Deum, qui renum & cordium scrutator est optimus. Non enim approbat opus, quod obliqua intentione peragitur. Obliquum uero dixerim quicquid ob aliud principaliter quam propter Deum efficitur: uidelicet pro affectione personæ, pro amore temporalis quaestus, pro cupiditate humanae laudis, & pro timore inextinguibilis gehennæ. Verum si mali pastoris etiam bonum imperantis solummodo consideretur persona, interiora nequaquam deerunt iudicia aduersus pastorem, non reluctatio uoluntatis, neque rationis proclamatio: Nam nec innata ratio, neque natura patitur, ut quis scelesto se subijciat uiro, nisi coacte, seu à malo in malum. Quamobrem recte definiendum est, quod præcipua nostri cordis intentio propter Deum in prælatum bonum honesta mandantem statuenda est, si congrua à Deo de laboribus nostris cupimus reportare mercedem. Ceterum si non licet ei qui Deo placere desiderat, solam pastoris boni considerare personam, ipsiusque exequi uoluntatem, quanto minus mali? Deo itaque in homine & præcipiente per hominem semper cum reuerentia parandum est, siue bonus siue malus sit ille, qui loquitur. Nepe si secundum Deum & quod diuina lex fieri iubet loquitur ille qui præsidet, non est ipse qui loquitur, sed spiritus sanctus, qui ueritatem docet, & testimonium perhibet ueritati. Porro quemadmodum non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, æque nec loqui, nec facere. Dirigenda est igitur acies mentis primo in Deum, deinde in id quod præcipitur, postremo in eum qui iubet. Deus siquidem est ille in quem, à quo & in quo finem nostrarum debemus instituire actionum, si laudabiliter ac meritorie uiuere peroptamus. Super hoc fundamentum nostri operis est facienda structura, ut domino acceptabile fiat. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Ipsum diligamus, ipsum teneamus, in ipso collocemur & collocemus, propter ipsum operemur, sicut Paulus admonet dicens: Omnia quaecumque facitis in uerbo & opere, in nomine domini nostri Iesu Christi facite. Obedire itaque debemus domino nostro Iesu Christo, & hominibus propter illum, sed nullatenus contra illum. Contra illum profecto obtemperat, qui ea quæ mandatis ipsius aduersantur, obediendo complet. Non est huiusmodi obedientia commendanda, uerum neque audiendus est qui talia imperat. Deo potius quam hominibus obedire oportet. In re namque sancta, in re iusta & licita qui obedit, Deo & hominibus famulat. In opere uero nefario, in actu prohibito & iniquo quicumque obtemperat, hominibus deseruit, non Deo. Istiusmodi uiros Apostolus exprobrat dicens: Libenter (inquit) suffertis insipientes quum sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis uos in seruitute redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cædit. Talibus obsequendum minime est, quia non in illis loquitur sapientia & ueritas. Non enim sunt pastores,

A pastores, sed raptores, sed deceptores, sed peremptores. Sibi obediri uolunt, non Christo. Post se etiam conatur simplices trahere, & nouas condere leges, propriaque gloria in ore hominum quarere. Porro quemadmodum mala suadentibus. & quæ aduersus Dei legem & sacra dogmata sunt, non est præbendus auditus, neque adhibenda subiectio: ita e regione est profusus obediendum humiliter illis, quæ iubet dominus, & catholica commendat ecclesia, etiam si malus sit ille qui præcipit. Hoc saluator noster insinuat dicens: Super cathedram Moysis sederunt scribae & pharisæi, quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite. Non enim qui sermonem diuinum proferat, sed quid per ministrum uerbi proponatur caute obseruandum est. Nam ueritas à quo cunque promulgetur & suadeatur ueritas est. Non potest corrupti, non potest mutari, nec ullo modo ualeat in semetipsa uariari, sed manet inconcussa, præclara, & speciosa. Proinde est diligenda pure, suscipienda reuerenter, amplectenda dulciter, fortiter tenenda, efficaciterque opere adimplenda. Nulli tamē dubium est, quin ipsa ueritas placidius ingeritur, auditur attentius, & eidem obediunt libentius, si à uiro bono, quam si præcipiatur à malo. Etenim qui præsul malum loquentem aut imperantem audit, tacite apud seipsum ratiocinando dicit: Ut quid iste alium docet, & se ignorat? Extorquet ab alijs obedientiarum uirtutem, quam ipse sit uisiorum sectator. Imponit subditis onera grauiora & importabilia, & ipse more pharisæorum non uult illa digito suo mouere. Ex illis & huiusmodi cogitationibus obediētis animus præpeditur, ne sicut decet, obtemperet. Non autem sic, si imperat bonus. Allicitur namque obediens ad peragendum bonum, quod iubet prælatus bonus: tum amore uirtutis, tum etiam ex bonitate mandantis. Nam bonitas & uirtus naturaliter à malis diligitur impellente insito naturæ bono ad diligendum bonum, & contra malum reclamandum, quod utique naturæ bonum, ex sui bonitate, Deus qui fecit omnia ualde bona, seminauit in homine. Hoc quippe semen boni suffocari quidem potest sentibus delictorum, uel diaboli tentationibus. ualeat ne fructificet impediri, minime tamen diuelli atque extinguere. Præstitum est quidem in adiutorium hominis, & in testimonium aduersus hominem: ut uidelicet per ipsum trahatur ad bonum, & coerceatur à malo. Hæc est profecto gratia generi humano à Deo gratis data nullis præcedentibus meritis, cui quisque obedit ex corde, cooperante misericordia redemptoris nostri, Deo gratus efficitur. Porro huic gratiæ obedire cupientibus non est segniter dimicandum, habent enim spirituales hostes, & domesticum aduersarium insidiantem sibi. Habent (inquam) peccati fomitem, peccandi consuetudinem sibi continue resistentem, sed nequaquam expauescant, neque diffidant, diuina præcepta pro posse impleant, prælatorum suorum monita seruent, eorum præsertim qui uerbo docent & opere, & sub quorum ducatu illorum cura dirigitur. Iis namque puro affectu obsequendum est, quo cum uita laudabilis est, conuersatio imitanda, doctrina sancta, sollicitudo indefessa, fides recta, & zelus insidet animarum. Ad hoc apostolica exhortatio inuitat dicens: Obedite præpositis uestris, & subiecti estote illis, ipsi enim inuigilant, quasi rationem reddituri pro animabus uestris. Optimum sane consilium super aliorum humeros onera propria imponere, & alterum pro seipso apud Deum instituere debitorem. Omnes (ait Apostolus) stabimus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque quæ gessit in corpore, siue bonum siue malum. Ab hac prorsus discussione & huiusmodi districto examine uerus liberatur obediens, qui cuncta ad arbitrium peragit imperantis, suumque uelle ac nolle in manu sponte statuit præceptoris. Hoc autem quale sit bonum, quantum apud Deum sit meritum, ignorant qui secularibus sunt implicati negocijs, curæ rei familiaris uacant, quos in cumulandis conseruandisque terrenis facultatibus quotidie desudare oportet. Istitis proculdubio sufficit ad salutem prælati sui debitum obedientiarum honorem impendere, eorumque decreta seruare: & si quas necessitates perferunt, alacri animo ministrent. Nam dignum est, ut qui spiritualia tribuit, terrena recipiat. Sic & Apostolus ait: Si ministrauimus uobis spiritualia, non est magnum si carnalia uestra metamus. Et dominus: Dignus est (inquit) operarius mercede sua. In lege quoque scriptum est: Tribui autem Leui non dedit possessionem, sed sacrificia & uictimæ domini Dei Israel, ipsa est hæreditas eius. Alioquin in loco: Non alligabis os boui trituranti, quod Paulus exponens dicit: Numquid Deo gratia est de bubus, sed propter nos dictum est, ut qui annunciat euangelium, de euangelio uiuat. Qui enim animarum præsumunt regimini, illique sacramenta ministrant, nec non, & quæ uerbum Dei predicant, debent sustentari ab illis, pro quorum salute uigilant. Subditorum quippe abundantia

Rom. 13

1. Petr. 2

G

H

1. Cor. 3

1. Cor. 10

2. Cor. 11

Math. 23

Heb. 13

2. Cor. 3

1. Cor. 9

Math. 10

10. 13

1. Cor. 9

ibid.

abundantia decet, ut prepositorum impertiat inopia, quatenus sine tristitia ministerium suum exoluat. Exhibeant igitur qui alligati sunt seculo, spiritualibus patribus animarum suarum temporalium rerum stipendium, & tanquam ministris Christi, ipsius in terra uicem gerentibus, debitum prebeant obedientiae famulatum, non quidem ut hominibus, sed ut placeant Deo, quoniam testante propheta, Deus dissipat ossa eorum, qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus spreuit eos. Verum si quid minus correctum aut redargutione dignum in eis perspexerint, damnare uereantur, propter id quod scriptum est: Tu quis es qui iudicas seruum alienum? si stat suo domino stat, & si cadit suo domino cadit. Displiceat illis malum quod in pastore intuentur, si tamen manifestum malum est, nec excusari potest, ecclesiastice deferant dignitati. Eliciant ex spinis liliam, granum ex aristis, ex metallis ceteris aurum, atque ex humanis pastoris actibus delectabile Deo obedientiae germen. Disceant denique ab ipso non quod facit, sed in quibus eidem obedire oporteat.

Quomodo per arcam Noe ecclesiam figuratam fuisse cognoscitur. Cap. XIII.

Ara narrat historia, quod ab ipso mundi exordio quum coepissent homines multiplicari super terram, creuissetque eorum malitia coram domino nimis, adeo ut omnis caro corrumpere uiam suam, & esset tota humani cordis intentio prona ad malum omni tempore, atque Deum poeniteret hominem fecisse, uelletque aqua diluuij uniuersam perdere creaturam, ipsum Deum patriarchae Noe mandasse atque dixisse: Fac tibi arcam de lignis laeuigatis, in qua mansiunculas facies & tritega, bitumine liniens, ut excresecitibus undis omne semine animae uiuentis saluetur tecum in illa. Hoc ueritate & figuram fuisse dubitet nemo. Veritas quidem fuit opere completa sicut diuina fantur eloquia, sed post multorum annorum curricula reuelate spiritu sancto per os prophetae sanctissimi prolata. Figura quoque extitit militantis ecclesiae, quam spiritualis & praefiguratus Noe, dominus uidelicet noster Iesus Christus sanguinis sui effusione fundauit, congregauit, sanctificauit, atque redemit. Extra illam quisquis fuerit, delictorum suorum subruetur in undis. Refugium ipsa est locus, requietionis portus, salutis habitaculum, delinquentium receptaculum, uitae ianua, remissionis diuersorium, templum orationis, sacramentorum domus, poenitentiae spes, fidei norma, magistra ueritatis, Christi sponsa, renascentium mater, columna immobilis, hortus conclusus, deliciarum paradysus, nuptialis thalamus, columna dealbata, regina speciosa, immaculata uirgo, & aeterni patris praedilecta filia. In ipsa siquidem tanquam in arca spirituali instituta sunt intellectuales mansiones, diuisi sunt cohabitantium status, distincta officia, ministeria diuersa, professiones multifariae, dona uaria, gradusque inaequales ad unum tendentes & in unitate copoliti ac compacti, hoc utique caritatis obedientia faciente. Est namque (sicut de eadem legitur) regina astans a dextris sponsa in uestitu deaurato circumdata uarietate, quae profecto uarietas reddit illam decoram in se, Deo amabilem, spolio carissimam, admirabilem angelis, & spiritibus, nequam terribilem ueluti castrorum aciem ordinatam. Sunt quippe in illa qui conuersantur in seculo & militant Deo, qui diuino repleti timore innocenter cum hominibus degunt, Deo conscientiam offerunt mundam, temporalia bona quae possident, sine uoluntaria sui conditoris offensa ministrant, quemadmodum Apostolus quosdam seculi curis deditos hortatur dicens: Reliquum est, ut qui uxores habent tanquam non habentes sint, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent tanquam non gaudentes, & qui emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo tanquam non utantur. Horum profecto magna est numerositas discreta ab inuicem, sicut gratiarum diuersitate: ita & exercitatione uirtutum. Sunt etiam alij desiderio & uita praestantiores ipsis quos memorauimus qui abdicatis a se omnibus mundi illecebris non solum carnem suam cum uitijs & concupiscentijs crucifigere satagunt, uerum etiam uiriliter dimicant contra aereas potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in caelestibus. Omnes profecto uidelicet tam illi, qui secularibus negocijs implicantur, & cum mundi dilectoribus conuersantur, quam illi qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantiae altissimo famulantur, oportet super se uoluntariae obedientiae iugum accipere, si futurae beatitudinis cupiunt regnum intrare. Est quippe obedientia caelestis aule salutaria & patens ostium, per quod electus quisque ingreditur. Ceterum quum haec uirtus sit communis uniuersis praedestinatis ad uitam, habet tamen in se discreta, quibus per ipsam peruenitur ad requiem.

A qualem. Alia namque obedientiae lex indicitur ipsis, qui possident propria, & Deo placere conantur: atque alia proponit ipsis, qui uolunt esse perfecti. Vtrumque etenim saluator noster commendando indicauit. Nam quum quidam (sicut euangelica narrat historia) accessisset ad dominum eundem interrogasset dicens: Domine quid faciendo uitam aeternam possidebor: illico audire promeruit: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Haec omnia quum se iste a iuuentute seruasse perhibuisset, mox dominus intulit: Vnum (inquit) tibi deest si uis perfectus esse, uade & uende omnia quae habes, & da pauperibus, & ueni sequere me, & habebis thesaurum in caelo. Primis siquidem licet absque immoderato affectu possidere quae habent propria: secundis autem incumbit necessitas renunciandi proprijs facultatibus, & pro Christo abnegandi seipos. De illorum itaque differendum est statu, qui commorantes in seculo, ad propriae ducuntur arbitrium uoluntatis, nihil tamen a lege diuina prohibitum perpetrare satagentes. Tantum profecto est repleta ecclesia, qui cum reprobis admiscuntur tanquam cum zizania triticum. Nam simul ad ecclesiam pergunt, cohabitant simul, & pariter sacramenta percipiunt, quauis inaequali effectu & gustu. Hominibus quippe ignoti sunt, Deo autem manifesti. Nam ipse nouit qui sunt eius, & qui ad interitum semperiternum, qui uero ad uitam sint praedestinati perpetuam. Ante enim quam extrema ueniat iudicij dies, priusquam uniuersalis fiat resurrectio mortuorum, permixti sunt in ecclesia electi & reprobi, sicut in arca diluuij tempore animalia immunda & munda, & sicut lolium puro grano sociatum. Tunc namque quum dominus sedebit in throno maiestatis suae separabuntur ab inuicem: tunc qui ad dexteram & qui ad sinistram collocandi sint elucescet indubie. Interim autem unicuique debet inesse solertia peruigil taliter uiuendi, ut mereatur collocari ad dexteram. Quanquam enim hoc ex mera Dei proueniat gratia, dicente Paulus: Gratia Dei salui facti estis & non ex uobis. Necessesse tamen est, ut in adultis interueniant opera de radice caritatis prodeuntia, ut in opportuno tempore misericordiam capiamus. Hoc testatur dominus, qui iudicaturus uiuos & mortuos constitutus ad dexteram constitutus est: Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum a constitutione mundi: Esuriui & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus eram & operuistis me: infirmus & uisitastis me: in carcere eram & uenistis ad me. Hac de causa bonitas Dei nostri precepta dedit tam ueteri populo quam sub nouo testamento posito: & ut opere impleantur indixit, quatenus interpellante iustitia quae reddit pro actibus bonis mercedem, misericordiam nihilominus sociata quisque saluetur obediens. Mandatorum igitur obseruantia ad beatitudinem tendere desiderantibus est prorsus necessaria: eorum uidelicet quae in lege mandantur, & corroborantur sua autoritate a domino, atque illorum quae sancta in concilijs sanctorum patrum per pontifices summos ordinauit ecclesia. Non autem omnia, sed legalia quippe precepta illa dixerim esse seruanda, quae in duabus lapideis tabulis Dei digito scripta fuere, & moralia nuncupantur. Ex his namque tria ad cultum Dei, reliqua uero ad proximi dilectionem dirigunt homines. Porro ex prioribus mandatis monemur, Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente diligere, sanctificare sabbatum, atque Dei nomen in uanum nequaquam assumere. Ex sequentibus autem, uidelicet in ipsis quae ad proximi attinent dilectionem, compellimur honorare parentes, ut simus longanxi super terram: non occidere, non moechari, non furtum facere, non falsum proferre testimonium, non desiderare domum, neque concupiscere uxorem proximi nostri, non seruum, non ancillam, non bouem, non asinum, neque omnia quae illius sunt. Horum siquidem mandatorum quamuis obseruantia ad consequendam salutem sit opportuna: minime tamen eorum transgressio est semper perniciofa atque mortalis. Habent enim gradus suos habent limites quos praeterire non licet: habent etiam intelligentiam spirituales & ueram, per quam operarius quisque iudicatur & regitur. Hoc si non esset, nullus profecto fieret saluus. Quis (oro) ualet Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, sicut iubetur, diligere? Perficiet istud mandatum in patria, ubi mortale corpus hoc immortalitate, & corruptibile hoc induet incorruptionem, ubi anima Dei cognitione, dilectione, & fruitione beata, erit de Deo plena, in Deo consummata, & cum Deo indissolubiler copulata. Nunc autem cor phantasmatis agitatur, cogitationibus uanis, & interdum etiam perniciosis impellitur, laceratur, alligatur, seducitur, prosternitur. Anima uero scdat desiderijs noxijs, illecebrofis, terrenis atque superfluis. Mens quoque oblitis caelestibus, quae frequentissime inharet plus debito contra ueritatem

tra ueritum, & præter honestum temporalibus, curis, negocijs secularibus, & fugitiuis honoribus, quæ omnia mādati præuaricatores efficiūt, nedū seculares homines, uerū etiā spirituales uiri, quorū conuersatio debet esse in cælis, & eorum mens solū tractare celestia. Quādiu igitur lex peccati dominatur in homine, à peccatorū labe nullus ualet esse immunis, quāuis sanctus, quāuis iustus sit, atq; perfectus. Hoc propheta gemebundus expressit dicens: Nemo mundus à peccato, etiā infans, cuius uita unius diei est super terram. Alius uerò inquit: Omnes declinauerūt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonū, non est usq; ad unū. In diligendo itaq; Deum ex toto corde secundum formā mādati, in proferendo ipsius nomen minus reuerenter q̄ deceat, in sabbatū sanctificando sicut præcipitur, quis non inuenitur reus? Cæterū quemadmodū in ijs mandatis quæ ad pietatē & Dei pertinent cultum, omnes trāgressores sunt, æque & de illis quæ ad proximi ordinant dilectionē, absq; ambiguitate ab uniuersis fatendum est. Quis enim proximi suū eo modo, ea intentione, eoq; puritatis affectu quo iubetur diligere complectitur? Quis, queso, in hoc nō claudicat mādato immoderata uictus affectione seu intentione obliqua seductus, siue utilitate priuata attractus? Quis, inquā, erga proximi interdū ire nō agitur stimulus, uel facib. non mouetur inuidiæ, aut rancoris ueneno non t̄gitur? Magna prorsus res est & laude extollenda, quotidie cōuersari cū proximis, & iudicādi illos nequaq; in corde bella sentire, maxime quū scriptum sit: Proni sunt sensus hominis ad malum ab adolescentia sua. O quoties in hoc mandato delinquimus & ignoramus Delicta, inquit Propheta, quis intelligit? Et quia nemo ad plenū id ualet, ilicō adiecit: Ab occultis meis mūda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Cæca liquidē mens, & quæ propria infirmitate depressa calligat, nō potest cordis sui secreta rimari, neq; motus discernere, sed nec ipsos corrigere. More labentis aquæ, & tanq; foliū quod à uento rapitur, huc illucq; dirigitur, uult & non uult, nūc perspicaciter inuetur, nunc ignorantia inuoluitur tenebris, interdū sanctis ignescit desiderijs, & repente arctatur ignauia, aliquando patiens inuenitur, nedum ad rerum damna & conuicia, uerum etiā ad cōtumelias & uerba: post paululū uerò ita impatiēs efficitur, ut non solū aliorū moueatur uerbis, sed & solus sibi ipsi & aduersum se turbatus existat. Nōnunquā caritatis quadā flamma succensus, dulcis uinculo dilectionis cōplectitur uniuersos, breuis autem horæ postea transacto spacio neminem uidetur uelle agnoscere, sed neq; semetipsum amare. Sæpe roboratus interiori puro affectu diligit inimicos, & pro suis etiā persecutoribus, deprecatur: demū uerò redditus sibi ipsi scandalizatur pro minimis, etiā aduersus quos tenerrime diligebat. Crebris itaq; dæmonū impulsione agitatus, diuersisq; propriæ infirmitatis passionibus superatus, qui abdicatis à se mundi illecebris, spretaq; seculariū hominum cohabitatione mutua, Deo per internam quietem uacare nituntur, frequentissimi mandati huius præuaricatores existunt. Cæterum si Deo dicati, & cōtra semetipsos ac uitia dimicantes perfectionis arcē conantur ascendere, dilectionis proximi transgressores sunt: quid, oro, de ijs dicendum est, quorū cōuersatio cū seculi amatoribus, & in hoc seculo est: in quo utiq; uigēt adulteria, fornicationes, furta, fraudes, falsa testimonia, iræ, rixæ, æmulationes, homicidia, ueneficia, oppressiones, periuria, oblocutiones, detractiones, mēdacia, irrisiones, omnium peccatorū genera: In ipso liquidē abūdāt scelera, & quæ diuine inimica sunt legi. Frater supplantat fratrem, uir proximo suo insidiatur, & amicus in negocijs circumuenit amicum. Hæc scelera ideō perpetrantur, quia proximi dilectio quæ malū nō operatur, deficit, & amor Dei & hominum tepescit in corde. Da diligētem Deū, etsi non ex toto, ut præcipitur, corde, t̄n super omnia: da etiā fratrem suū mutua affectiōe amātē, & agnosces enormia, q̄ prolata sunt, in illo deesse peccata. Quāuis em̄ iustus quisq; in multis delinquat, & aliquā in Deū, aliquādo uerò peccet in proximi: nō tamen sic efficitur reus, ut totaliter amittat gratiā, perdat iustitiam, & ab ecclesiæ se dirimat unitate. Sunt nāq; qui ex infirmitate, & sunt qui ex ignorantia, & sunt qui ex deliberata malitia atq; peruersa uoluntate offendunt. Illi profecto soli inobediētia sunt plebendi supplicio, qui mandato Dei neglecto proprias perficiunt uoluntates, passionibus suis scienter assensum præbent, & desideria sua à lege prohibita diuinis iussionibus anteponūt. Tales quippe iusti esse non possunt, dum delectationibus seculi & carnis intēti desiderijs, plus sibi ipsi q̄ Deo placere conātur. Nō autē sic uir iustus Deū timens & innocenter

center uiuens. In omnibus utiq; studet obtemperare altissimo, & sedulam eidē subiectis ac reuerentiā exoluere famulatū. Nunc illum precibus & donis, nunc laudibus & gratiarū actione honorificat, frequēter eleemosynis & carnis maceratione, atq; pietatis operibus, insistendo illi sibi placibile reddit. Vbiq; & in cunctis negotijs se exhibet præsertim Deo, diuina sibi proponit præcepta, & qualiter Deū, qualiterue proximi sicut se diligere ualeat, sedulo meditatatur. Scit enim uniuersam legē atq; prophetas sub hæc Dei & proximi dilectione subsistere. Hinc est q̄ summopere cauet, ne aliqd proximo suo ponat offendiculum, obijciat scādaliū, aut delinquēdi occasionē tribuat: q̄ omnia latori legis caritatis plurimū aduersant, atq; saluti hominum noscuntur esse contraria. Verū si sepissime tanq; homo uenundatus sub peccato dilectionis præcepta trāsgredit, nō hoc uoluntate pagit peruersa, sed potius ignorantia, uel infirmitatis, seu malæ cōsuetudinis ductus impulsus: a quo utiq; superatus quædam multa uenialia quæ faciunt delicta uitare nō potest, ita bona plurima quæ esse facienda discernit, perficere nequit. Fit autē ex hoc ut iustus quisq; dum intelligit in mēbris suis esse legē, quæ repugnat legi mentis suæ & rationi, captiuatq; eum in lege peccati, quæ est in mēbris eius, sibi ipsi interdū efficiatur onerosus, ac gemebūdo corde apostolicum illud promat & dicat: Infelix homo quis me liberabit de corpore mortis huius? propter eum tamen qui illum nutrit in spē, etiā nolē uoluntate necessitate patitur delinquēdi, nō quia peccare eidem libeat, sed quoniam naturæ corruptæ stimulos nequaq; à se ualet abijcere. In hoc itaq; conflictu carnis & spiritus uirtutum & uitiorum, infirmitatis & gratiæ iustus uirtutibus dimicando plus iustificatur adhuc, atq; in obediētia uirtute quotidie crescens ad perfectionis celsitudinē perseuerando conscendit. Aggreditur namq; ardua, perfert aspera, oblitiscit præteritis se ad anteriora extendit, ut tam diuinæ legis, quàm ecclesiæ sanctæ mandata custodiat.

De duobus conuiuijs nuptialibus, in quæ non nisi per Christum fidelis omnis ingreditur. Cap. XIII.

Nuptialis conuiuij delicias gustare cupientibus, opus est, ut illis aperta sit ianua qua intratur. Nam aliunde quisquis ingreditur, fur & latro esse cognoscitur. Est quippe conuiuij æternæ refectio omnium deliciarum affluentissimum, qd paratū est ijs, qui in hac peregrinatione laudabiliter conuersantes in bonis operibus, & Deo gratis uitæ suæ terminū cōpleuerunt. In hoc (inquā) conuiuium nullus immundus, nullus ingreditur uitiorū forde pollutus. Nam sicut in illo omnia lucēt, omnia placēt, omnia cōditorē suum laudant, uenerantur, & colunt: ita uniuersi qui recipiunt in illud, oportet ut sint sancti, ab omni delictorū macula mūdi, quatenus cōformes efficiantur cōuiuantibus. ceteris, angelicis uidelicet spiritibus, qui nullo unq; se peccati cōtaminare contingit. Huius liquidē cōuiuij ianua Christus est, quemadmodū ipse perhibet dicens: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Est & alius cōuiuij locus, in quo exuberat delicta spūales multa, sed nō similes prioribus & æternis. Porro reficiunt istæ ad tempus cōuiuantium mentes, minime uerò ad satietatem. Satiabor (inquit propheta de æternis) quum apparuerit gloria tua. Idemq; ad Deum in spū loquēs ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente uoluptatis tuæ potabis eos, qm̄ apud te est fons uitæ. De temporalibus autē & spūalibus inquit Sapientia: Qui me edunt adhuc esurient, & qui bibunt adhuc sitient. Hinc est q̄ dicimus domino: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Nam & māna quamuis de celo daretur, singulis t̄n diebus opus erat ut colligeretur, quatenus tacite peregrinantibus in hoc seculo, tanquam in deserto ambulantes insinuaretur, ut sine intermissione cibum potūq; spirituales quærerent, nequaquā de prioribus ac sumpto contenti. Quamuis enim gustata deuotio & sapientiæ aqua potatā interiori nutriet hominē, & a carnalibus uoluptatibus alienū faciant, nō ualent t̄n ita sufficere iam præstare famelico, ut denuo non esurire ac sitire cogatur. Nec ab re. Nā quamdiu sumus in corpore peregrinamur à Deo, per fidem ambulantes, non per speciem. Quod enim in hoc præsentis apponitur conuiuium aut sub literæ uelamine, uel sub sacramentorū inuolucro, siue sub figurarū exhibetur mysterio. Quāobrem necesse est, ut id qd percipitur, meditandō & rōtinandō mandat, atq; gustu quodā delectabili gustatur, nō est ad libitum affluenter. Iustum quippe est, ut alta sit eorum qui in hoc eruminoso degunt exhibitio, atq; alta eorum qui eū Christo in cœlis regnant, spiritualis refectio. Illa namq; quæ conuiuantibus offertur in patria: quoniam in propatulo est & reuelata Dei uisione do-

natur, sumitur sine labore, nec non cum omni suauitatis delectatione gustatur. Hinc est quod fruētis desiderium satietate repletur, admiratione mens, & affectus iubilo. Propter quod sine cessatione Deū laudat, benedicit glorificatque. Tanta siquidem exuberant dulcedine, & tam ignito amore eleuatur in sui amorē conditoris, & spiritualiter requiescit in eo, ut nequeat explicari uerbis, & cogitatione comprehendī. Hoc (ut arbitror) Apostolus exprīmere uoluit, quando dixit: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quā pręparauit dominus diligētibus se. Non autem sic illa quę prębet ijs qui in hoc mundo uiatores sunt, quamuis spirituales sint, & sui conditoris pręcepta custodiant. Sapit quidem quū pręsto est, & quū subtrahitur affectuose quæritur. Si quid autem de ea gustatur, excitat potius desiderium quā quietet. Nam spiritualis dulcedo quę a deuotis mentibus prętereundo sentitur, concupiscitur quidem ut maneat, augeatur, perficiaturque, quoniam longe excellentiora, dulciora, ac pręstantiora esse noscuntur illa quę eos latent, quā ea quę patent: hoc utique reuelante fide, quę in cordibus electorū per dilectionē operat. Oportet igitur illos qui in carne mortali sunt & militant Deo, per fidem incedere, in fideque stare, si cupiunt pręlibare quales sint spirituales deliciae, quę in nuptiali conuiuio pręsentis exilij Deum diligētibus apponuntur. Nempe quemadmodum nemo ad perceptionem æternorum gaudiorum dapumque cęlestium nisi per Christum ingreditur: ita neque ad intelligendum atque gustandum sacramenta ecclesiastica, quę fidelium sunt latentes deliciae, & in ecclesię triclinio instituta ministrantur. Audi ipsum dominum utrumque dicentem: Ego (inquit) sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur. Ingredietur, & pascua inueniet. Ingredietur utique in ecclesiam per me credendo me esse Dei filium, patris uerbum sine initio genitū, per quod facta sunt omnia, & a quo iustificantur quotquot saluandi sunt uirtute sacramentorum, & fide, & in ipsis spiritualia inueniuntur pascua. Porro in ipsis sacramentis quemadmodum latent diuina opera: ita & delectationes immensę, pręcellsa dona, ueritates innumerę comunicantur pure credentibus, accedentibus non ficte, ardentem diligentibus, ac deuote sumētibus. Horum siquidem fructus, taliumque merces est, cōsummato pręsentis exilij agone exire de corpore, & supernorum ciuium interesse delicijs, atque diuinę contēplationis pascuis uirentibus saginari. Ad hęc uerō nullus ingrediendo admittitur, nisi qui prius in ecclesiam ingreditur, in Christum credat, sacramentisque cęlestibus sanctificetur, muniatur, perficiatur. Hęc enim est Christianę religionis regula, ut quisquis saluari desiderat, credat absque ambiguitate uera esse, quę per dominum nostrum Iesum Christum honorabilem, & summum cunctorum pontificum pontificem sunt instituta sacramēta, & per episcopos ac sacerdotes eius in ecclesia quotidie ministrantur: quę uidelicet sicut nequeunt a malis pollui, æque non ualent a bonis augeri: quoniam non in ministrantium meritis, sed in Christi instituentis uirtute subsistunt. Ipse est enim lapis uiuus, & petra angularis, supra quam spirituale ecclesię ædificium constructum est: in qua uidelicet ecclesia ostium, per quod ad æternam ingreditur uitam, est inuolabiliter collocatū. Ipse (inquā) dominus Iesus est, qui per lauacrum regenerationis saluandos purgat a crimine, reconciliat Deo, coęquat angelis, copulat ecclesię, transmittit ad regnū. Huic ueritati Ioannes Baptista testimonium perhibuit dicens: Qui misit me baptizare ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem & manentē ipse est qui baptizat, & ego uidi, & testimoniū perhibui quia hic est filius Dei. Quamuis enim minister uisibiliter infundat aquam, proferat uerba, & corpus abluat: ipse tamen dominus inuisibiliter originalis culpę aufert debitum, confert gratiam, nouaque instituit creaturam. Verbo siquidem suo, per quod facta sunt omnia, sanctificat aquam, & de elemento efficit sacramentum, per quod credentes & renati diuinę fiunt consortes naturę. Hoc quicumque caruerit, glorię Dei uidere non poterit: quemadmodum ipse insinuat dicens: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cęlorum. Quantaunque igitur quis morum polleat maturitate, aut operum bonorum numerositate clarescat, laborat utique superuacue, & nihil ei prodest ad uitam, si non sacrosancta baptismatis ablutione munde tur, si non mandatis obedit ecclesię, & si non corporis, & sanguinis Christi ueneranda mysteria sumit. Ipse namque ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis uitā in uobis. Adultis quippe hęc loquitur, & ratione utentibus, quibus

quibus ab ecclesia indicta est lex, ut uite percipiant pabulum, si gaudiorū cęlestium cupiunt esse participes. O mirabilis filij Dei dignatio, o nostri ineffabilis dilectio redemptoris, quā dulciter, quā fortiter, & quā sapienter hominī cōpassus es perditō. Ad abolendā utique originalis delicti maculā, ob quā æternę mortis idem homo factus est noxius, lauacrū sanctificationis sanxisti, ut omni ueteris hominis languore sanato, omnique corrupti fermenti cōtagione deterfa, fiat templum mundū, & gratissimum tuę receptaculū maiestatis. Verū ne peregrinationis huius attritus laboribus & ærumnis pręlassitudine in uia deficiat, sacratissimo corporis tui alimento satiaisti. Non enim o æterna sapientiā corruptibili manna, non taurorū aut uitulorum carnibus sicut eos qui sub lege erant, populum tuum nutrire uoluisti: sed de te agno innocentissimo animarū cibo, & æternę uitę spirituali edulio. Non (inquā) semel tantum o melliflua bonitas, sed quotidie te immolari, teque sumi cōplacuit tibi, quatenus sicut ex culpę debito, ac quotidianis facinoribus sine cessatione ad ima dilabatur: ita sacramento tuo refectus, tua roboretur uirtute, gratiaque tuę dulcedine recreatus corde & affectione eleuatur ad summā. Merito siquidem per te erigitur ad te, & de se trāsit in te, dū pura mēte, fide nō ficta, deuotione ignita, atque humili pietate in se suscipit te totū, Deum uerum, uitę uerbum, splendorem glorię, beatorum pręmium, angelorū dominū, candorem æternę lucis, & sine macula speculum sempiternum. Qua (oro) ratione non transformatur totus in te, quū te quem diligit, quem concupiscit, in se tenet, amplectitur, ueneratur, & laudat: Nō cęlum tunc cogitatione ascendit, non cęlestia meditatur, dum delectabili tui potitur pręsentia, tua allocutione liquefcit, tuo amore stringitur, tuo reficitur corpore, & tua caritate flāmescit. Tamdiu igitur o domine Iesu tibi delictū in hoc spirituali caritatis permit-tis exercere pręludio, quamdiu in hoc oneroso detinetur exilio, diuinitatis tuę eidem regis gloriām, & tuę potentiam tremendę maiestatis abscondis. Quomodo enim pręsumeret uermiculo uilior, te uniuersorū dominū cōtrectare manibus, pollutisque deosculari labijs, quando longæuus ille patriarcha sanctissimus Deum rogaturus aiebat: Loquar ad dominū meū, quū sim puluis & cinis? Dignatio quippe est ista quā maximā, ut cū Deo suo peccator homo tanquam cū amico cōfabuletur, illique cordis sui æstus pādat, & uota persoluat. Cōputruit plane iugū a facie olei, cōmutatus est seruilis timor in amoris canticum, & facti sunt propere qui aliquando fuerunt longē, in hoc spirituali, iucundissimo, & sacrosancto cōuiuio: quod quotidie in ecclesia a sacerdotibus ministratur. Ministratur (inquā) & diuinę offertur maiestati ob memoriā caritatis eximie, quā Dei filius pro salute hominū in crucis patibulo exhibere dignatus est. Nullus pfecto ualet humano explicare eloquio, quā locuples fructus, quātāue ex huius oblatione ac perceptione sacramenti spiritualia exuberent dona. Reconciliatur quippe peccator Deo, iustus autem iustificatur adhuc, lætificatur angeli, cumulantur merita, facinora remittuntur, augentur uirtutes, refecant uitia, diaboli machinamenta superant, sanantur ægri, eriguntur lapsi, debiles refocilantur, famelici saturantur, & defuncti fideles istius sacramēti liberantur effectu. Operatur quidem in membris corpori mystico cohærentibus, & in caritate connexis. Nam pręcisus, & ab hoc corpore alienis sacramentalis ipsa susceptio, ad damnationem potius quā ad salutem prouenire dignoscitur, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini. Quamobrem exhortando pręmonuit: Probet, inquit, se homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Probet utique se de proprijs reatibus compungendo, atque peccatorum pura se confessione mundando.

Quod efficax sit ad promerendum ueniam cordis contritio, orisque deuota confessio.

Cap. XV.

Auamini (inquit dñs per prophetā saluandis) mundi estote, auferte malū cogitationū uestrarū ab oculis meis. Non corporis ablutionē, sed cordis cōmendat pręcipitque munditiā. Aqua namque corporales abolet maculas: spirituales uerō delictorū cōfessio salutaris. Hoc propheta intelligēs dominū deprecabatur dicens: Asperges me hyssopo & mundabor: lauabis me & super nīuē dealabor. Nouerat quippe nō sui esse arbitrij rectā ac Deo placitam, de proprijs facinoribus cōpunctionem habere, neque innocentie mētis ad libitum obtinere candorem. Hoc speciale est munus, ad profectum & meritū pręrogatū electis. Nā

Laur. Iustin.

MM 2 clamor

clamor uocis, motus laborum, uerbalis confessio, tussio pectoris, corporis inclinatio, & plura huiusmodi sunt quae ualeat ex se coram Deo quisque peragere, minime tamen humilitatem cordis, pia compunctionis gemitum, & gratum facientis caritatis possidere suspirium. Hoc namque solius Dei est opus. Praeuenit enim gratia ipsius praedestinos ad uitam, conuertit auersos, ueritatisque infundit lumen habitantibus in regione umbrarum mortis. Hinc uera suimet cognitio, hinc peccandi displicentia, & peccati horror emergit. Nepe quos uocat & iustificat gratia, replet dolore, compunctione, & gemitu, facit quoque ubertim lacrymas fundere poenitentiae lamenta, proferre, sanctae puraeque confessionis adiuuamenta suscipere. Praeclarum si quidem caelestis gratiae indicium, atque iustificati hominis medicamentum quod maximum est delictorum humilis & deuota confessio, illa uidelicet quae pro offensi conditoris dilectione perficitur. Hoc ideo dixerim, quia non omnis est fructuosa confessio. Quae enim ex solo imminuentis mortis timore geritur, aut simulata intentione promittitur, inutilis esse probatur. Sit igitur uoluntaria, sit recta, sit humilis, sit integra, sit manifesta, sit lacrymosa. Talis profecto si fuerit, placat Deum, laetificat angelos, serenat conscientiam, criminum exoluit debitum, uenientiae spiritum nutrit, seruilis metus coercet stimulos, praestat gratiam, praebet auxiliium, immundorum spirituum propulsat fraudes, caelum reserat, reuelat mysteria, eleuat de terrenis, & praeuehit in excelsa. Nemo plane explicare sufficit uerbis, humilis ueracem confessionis quanta sint merita, quale gaudium, quantumque spiritualis sit in ea profectus. Dixi (inquit propheta) confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod non contritione, atque confessione tergatur. Negauit Petrus dominum, fleuit amare, & illico restitutus est gratiae. Facinora sua in cruce confessus est latro, & post paululum caelorum adeptus est regnum. Coram domino mulier peccatrix ingemuit, pro reatibus suis lacrymas fudit, pedes ipsius plorando lauit, crine deterisit, unguento perunxit, & mox audire promeruit: Mulier remittuntur tibi peccata tua. Magnum profecto est caritatis indicium, & praecipuum salutis humanae remedium, atque uenerandum humilis confessionis sacramentum, quod iubente domino in ecclesia noscitur institutum. In multis namque & multimode omnibus quotidie delinquentibus dignatus est idem dominus Iesus, tanquam peritissimus medicus, paterque piissimus, hoc singulare peccatorum uulnere exhibere antidotum: quatenus illo uterentur fideles, quoties diuinae legis iussa despiciendo praetererunt. Quauis enim sola ad reconciliandum animam Deo sufficiat cordis contritio, est tamen prorsus necessaria etiam oris confessio, quae suo tempore, modo congrua, & sacerdoti uero est peragenda. Cordis siquidem contritio semper est exercenda post lapsum, crebrisque associanda gemitibus, ac bonis operibus decoranda. Oris autem pia confessio est perficienda, sicut edocta per spiritum sanctum sancta mandata ecclesiae, quam proculdubio quanto quis exercuerit frequentius, tanto erit Deo propinquior, sui interioris hominis perscrutator clarior, ad uirtutum exercitia alacrior, ad resistendum peccato robustior, ad misericordiam promerendam aptior, atque ad percipiendum charismata meliora sine ambiguitate habiliior. Porro si amicus irrogans amico iniuriam sibi illam reconciliare festinat, retardabit ne homo culpam propriam accusando detegere, quam letaliter delinquit in Deum? Peccatorum namque assidua confessio caritatis est index, humilitatis germen, gratiae radius, electionis praesagium, conscientiae decus, compunctionis filia, spei mater, orationis praecursor, & resolutionis corporis expectator intrepidus. Nemo quippe ualeat sacramenti huius propalare praecordia, laudabiles enarrare effectus, & quantum homini conferat edicere gratiam. Purgat lordeas, relaxat facinora, infundit lumen, & efficit de inimico carissimum. Huius sacramenti minister est homo: sed indulgentiae largitor est Deus. Corporis auditum praebet sacerdos: dominus autem scrutator est mentium: iuxta doloris mensuram praestatur & donum. Illud plane soluit sacerdos, quem praueuenit gratia, confessio manifestat. Foetebat in monumento Lazarus quatuoriduanus, uocatus a domino surrexit, exiit foras, & ab apostolis solutus liber est abire permissus. His paucis uerbis erudimur, quid in hoc sacramento minister, quid confessio, quid in spiritu summus operetur sacerdos. Ipsi quippe domino Iesu in sacerdotis persona peccatorum sunt uulnera aperienda, & palam dicenda, non sub uelamine, neque sub ficta palliatione uerborum. Contritus namque uere quemadmodum ei displicent delicta quae fecit: ita cubore & mœrore accusator est sui, non alteri, sed sibi culpam obijcit. Ego (inquit) sum qui peccaui, ego Deum meum offendi, conscientiam propriam fordaui, contempsi legem,

A legem, gratiam repuli, uitijs & demonibus me subegi, libertatem amisi sponte, & neminem cogente deliqui. In his uerbis compunctus ex corde pectus suum tundit, fundit lacrymas, emittit suspiria, preces ingeminat, orat ex corde, aduocat sanctos, angelos interpellat, ac Deo cum gemitibus errata commissa confitetur. Tantis per uero prostratus in humili postulatione perseverat, donec erga se dominum sentit esse placatum. Nam diuina clementia nequaquam sinit poenitentem, & ueniam humiliter flagitantem uacuum ab oratione discedere, dicente propheta: Cor contritum & humiliatum Deus non despicias. Quod utique in publicano patet humiliato, qui quum praefuorum confusione delictorum in caelum non praesumeret intueri, pectus suum oculis in terram demissis percutiendo aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori: unde de templo iustificatus exire promeruit. Fit autem persepe redemptoris nostri se infundente atque cooperante misericordia, ut post lapsum uero poenitentiae augeatur gratia maior quam habuerat, addatur spes gloriae, atque praeclearior largiat ei de Deo bonitate cognitio, ita ut impleatur quod Apostolus ait: Vbi abundauit delictum superabundet & gratia. Hinc delinquentium corda corroborantur in fide, & acceduntur sui dilectione conditoris, qui cadentes erigit, soluit compeditos, poenitentes uisitat, indulget confidentibus, nec non ad se humiliter redeuntes ad gratiam minime suscipere dedignatur. Hoc ipse profecto testatur, qui pro exhortatione peccantium, seque lacrymabiliter accusantium, prodigi filij post consumptionem patrimonij ad patrem reuertentis, & patris genitoris eundem cum hilaritate recipientis, parabolam proponere dignatus est. Cuius (oro) peccatoris ferreum pectus ad compunctionem non emolliat narrationis istius eloquia sancta, in quibus affluentissime elucet, quantum apud Deum sit efficaciae sacrificium hominis culpam propriam agnoscens, facinora confitentis, & indulgentiam ex animo sincero a domino supplicantis. Intellegitur praeterea ex eadem parabola, quam facilis sit diuina benignitas ad ignoscendum, quam misericors ad compatiendum, & quam profusa ad tribuendum. Quotiescunque (inquit dominus per prophetam) peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Mira res, mirabilisque misericordia Dei & redemptoris nostri. Gemit peccator intra se, doletque perpetrasse delictum, & confestim placatur altissimus. Confitetur errorem suum, & ex hoc acquirit ueniam. Non praefigitur transgressoribus. certum tempus ad poenitendum, non aditus negatur ad postcendam indulgentiam, neque numerus statuitur petitionum ad remissionis gratiam promerendum. Quoties (ait) ingemuerit non recordabor. Si semel, si bis, si decies, si centies, si millies illum peccasse poenituerit, iniquitatum ipsius nequaquam memor ero. Hoc insinuare uoluit saluator noster, quum Petro interroganti si usque septies fratri aduersum se delinquenti indulgere deberet, respondit inquit: Non dico tibi usque septies, sed usque ad septuagies septies: tacite uidelicet significans, ut quoties ueniam petat, toties ignoscat. Quod autem Petro dominus indicauit esse faciendum, hoc ipsum agere erga misericordiam flagitantes dubitet nemo. Nam ipsius domini est uox illa exhortationis quae ait: Estote misericordes sicut & pater uester misericors est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quanta autem sit misericordia, quanta pietatis, quantaque circa delinquentes sit clementiae, quam lingua proferre, quis ualeat capere ualeat intellectus? Quam obrere inexcusabilis est apud Deum quisquis uoluntarie peccat, & in delinquendo perseverat potissime, quum Dei bonitas sit ad ignoscendum paratissima, & ad percipiendum remissionem criminum uia effecta sit lata. Sinu namque suum in persona domini ad suscipiendos omnes toto terrarum orbe diffusa sancta mater expandit ecclesia. In ipsa siquidem pro salute uniuersorum instituta sunt ab eodem domino sacramenta: quaedam utique necessaria, nonnulla uero ualde proficua. In eadem (inquam) ecclesia sancti spiritus charismata largiuntur, sapientiae uidelicet & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiae & pietatis, atque timoris domini. In ipsa praeterea spiritualia dona diuiduntur per spiritum, dicente Apostolo: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in uno spiritu, alij gratia sanctorum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij uero interpretatio sermonum. Verum in eadem etiam ministeria impertiuntur a domino in singulis prout expedire cognoscit. Ad ipsius utique ecclesiae regimen atque decorum quemadmodum Apostolus perhibet: Et ipse (inquit) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem euangelistas, alios uero prophetas, alios autem pastores & doctores ad consummationem

nem sanctorum, in opus ministerij, in ædificationē corporis Christi. Ipsa deniq; est hor-
 tus deliciarum conclusus, & cœlestium militum uallatus custodia, ad quē quotidie ipse
 dominus ingreditur, imò in quo continue cōmoratur ut sponsus, currēs atq; discurrēs,
 aspiciens per fenestras & prospiciens per cancellos, perlustrans corda, & singulorū co-
 gitationes discernens, uota pensans, & acta diiudicans. Elatos quoq; præteriens decli-
 nat ad humiles, mites promissionibus futuris sustentat, esurientes iustitiā laudabilium
 operum pabulo nutrit, lugentes errata propria spei dulcedine consolatur, mundis cor-
 de se communicando insinuat, pacificos tanquā filios caritate complectitur, patientes
 uerò persecutionem & perferentes aduersa cœlestiū gaudiorū expectatione cōfirmat.
 Est postremo ipsa ecclesia domus spiritualis, quam sibi ædificauit sapientia ad habitan-
 dum: in qua columnas erexit septem argenteas, uirtutes scilicet septē in sacro eloquio
 multipliciter commendatas, quæ nec ueterascunt tempore, nec debilitantur onere, neq;
 mouentur impulsu, quoniā in petræ soliditate locatæ sunt, sicut & domus ipsa, quemad-
 modum Petro dicitur: Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Hinc est q̄ flanti
 bus tentationum uentis, impellentibus tribulationum aquis, aduersarijsq; debellanti-
 bus, licet quantulumcunq; agitari uideantur, in firmitate tamen confessionis suæ lauda-
 baliter perseuerat. In hac utiq; domo nuptiale conuiuium quotidie præparatur, sagina-
 tus discumbentibus apponitur uitulus, & calix uino meracissimo plenus, organa insu-
 per, & diuinorum eloquiorū cantilenæ iugiter suauissima modulatione promunt, adeo
 ut de illa dictū esse uideatur, quod legitur: Super muros tuos Hierusalem cōstitui custo-
 des, qui die ac nocte non tacebunt laudare nomē domini. Quod quidē patet in noctur-
 nis uigiliarū celebrationibus, in priuatis deuotarum orationum uacationibus, in piarū
 imbribus, lacrymarū coram Deo humiliter fusis, in gemitibus, cœlestium desideriorum in-
 narrabilibus frequenter emissis, & in plurimis cœremoniarum ecclesiasticarum ritibus,
 in quib. sacrosancta Deum laudādo, colendo, & uenerādo penē sine intermissione oc-
 cupatur ecclesia. Edocta quidem à spū sancto, nūc diuino honori, nunc animarū uacat
 profectibus, rectis in cunctis incedens gressibus, utpote æternæ sapientiæ directā ma-
 gisterio, quæ illi potestatis, & scientiæ tradidit clauēs. Nam per potestātē cælum referat
 & claudit, seculi principib. resistit & fauet, ligat & soluit, ita ut ratum habeatur in cœlo
 quicquid in terra ipsa peregerit. Scientiæ quoq; tanto est irradiata splendore, ut ualeat
 leges cōdere, statuta firmare, ritus nouos instituire, & edicta sancta mādare. Quamob-
 rem tantæ est authoritatis apud Deū, tātiq; meriti, ut pari sit pœna plectēdus, qui eccle-
 siæ sicut qui Dei iussa uilispēdēdo transgreditur. Diuinis itaq; necnō ecclesiæ (quæ er-
 rare non potest) est obtemperandū præceptis, q̄ conferunt gratiā, dona cumulant, au-
 gent merita, & promittūt gloriā. Qui enim in mandatorū Dei obseruatione uiriliter
 obediendo certauerit, ad cōsiliorū perfectionē Deo aspirante p̄ficiendo conscendet.

Quod æque in spiritualibus exercitijs, sicut in corporalibus necessaria sit lux. Cap. XVI.

Ambulantib. in uia per opacas noctis tenebras prorsus necessaria est lux. Nā
 sine luce irradiante peragrarē prata floribus plena quid libet? Per semitas
 quoq; incedere rectas, & ignorare quā pergūt quid prodest? potissimū quū
 tenduntur insidiæ, & pericula incedentibus latent, quæ absq; luce proculdu-
 bto uitari nō ualent. Hoc in corporalib. itineribus, hoc etiā in spūalib. exercitijs patet.
 Nā spiritualis quis sine spūali lumine effugit laqueos? quis (inquā) aerearū potestātū in-
 sidias, & fallacias innumeras inimicorū inuisibiliū agnoscit ad plenū, nisi sapientiæ sit
 splendore perfusus? Non sufficit naturalis acumen ingenij, si non introrsus erudiat a
 uerbo. Nec immerito. Mole namq; corruptibilis prægrauatus corporis, ac infirmitatis
 ppriæ obuolutus caligine, nequit spūaliter spūalia iudicare. Nā (sicut scriptū est) Cor-
 pus q̄d corrūpit aggrauat animā, & deprimit sensum multa cogitantem. Hinc opus est
 ut superiori erigatur auxilio, manuducatur exēplo, & magisterio reformetur. Ista quū
 præsto sunt, etiā supra modum proficiendo laborat. O q̄ rari sunt, qui spirituales re &
 nomine censendi sint. Vocabulū hoc denūciatione sortiūtur multi: effectū uerò ipsius
 pauci. Spirituales uiros illos arbitror esse dicendos, qui carnales habentes edomitas uo-
 luprates carnem spiritui, mentē rationi, deuotioni affectum, intentionēq; animi æterne
 subseruiunt dominio sapientiæ. Hæc quippe est regula disciplinæ cœlestis, hæc, inquam
 est spirit-

A est spiritualis forma uirorum in carne, & supra naturā spiritualiter conuersantū, & quo-
 tidie proficientiū in idipsum. Ad hanc capeffendā necesse est, assiduis macerari uigilijs,
 creberrimis instare precibus, orationibus penē uacare cōtinuis, suiq; cordis infatigabi-
 li uigilare custodiē. Nullus ad hunc, de quo loquimur, perfectionis ascendit gradum re-
 pente, sed post sudores, post tentationes plurimas, post uaria hominū dæmonumq; cer-
 tamina, & post adeptas pro Christo uirtutū palmas. Nam etsi sint nōnulli, qui uisitante
 gratia interdū, & ad tempus in actibus aliquibus ad culmen perfectionis attingāt, in eo
 tamen minimē perseuerant: sibi nanq; ipsis redditi fluctuant, uagant, impellunt, cadūt.
 Sine radice q̄ppe uirtutū quū sint, & certandi experientia careāt, opus est ut ad ima de-
 scendant. Huiusmodi autē nequaq; diffidant, neq; desperent. Quoties enim relabunt, &
 cadunt uelociter surgant, desiderio proficiendi incalescāt, pugnandi animositate robo-
 rentur, orationi ardētius incūbant, cordisq; humilitatē summopere obtinere peroptēt.
 Fiet namq; diuina in illis cooperante clementia, ut ex usu proficiant, ex actu cognoscāt,
 ex uisitatione diligāt, atq; ex magnanimitate perueniāt, duce semper & comitatē sapien-
 tia, sine qua humana iacet uirtus, hebetat scientiā, deficitq; constantia. Ipsa utiq; est, quæ
 apparēs in carne exemplo suo, atq; eruditione uerissima perfectionis uia, & sanctæ reli-
 gionis semitas patefecit dicēs: Si uis perfectus esse, uade & uende omnia quæ habes, &
 da pauperibus, & sequere me. Alioq; in loco: Qui uult (inquit) uenire post me, abneget
 semetipsum, & tollat crucē suā, & sequat me. Cōsulentis quippe, nō præcipientis est ta-
 lis ista suasio. Hortat liquidē eos, qui suo cupiunt digni esse cōsortio, abnegare seipso,
 crucē suam tollere, ipsumq; pro posse uirtutibus imitari. Arduū profecto est, ut quis ue-
 lit abnegare quod est, cunctas à se abdicare corporis uoluptates, ppriā libertatē uende-
 re, & alieno se realiter subdere arbitrio. Nēpe discipulorū Christi est ista congressio, qui
 cœlesti bñdictione præuenti, & spūali luce perfusi, atq; dulcedine diuina repleti, pro sui
 conditoris amore carnē suam cū uitijs, & cōcupiscentijs crucifigere non uerent, animā
 suā periculis exponere non formidāt, & uoluntatis suæ motus sub obedientiæ disciplina
 cohibere cōtendunt. Horū propugnatorū magnus est numerus, tametli comparatione
 ceterorū sit ualde exiguus. Nec mirū. Humanas prorsus supergredit uires, & fragilis na-
 turæ nequaq; imbecillitas patit, ut morti sponte se quisquā subijciat. Mortē utiq; hanc
 nuncupauerim, quando homo adhuc in carne degēs se in spū arbitratur esse defunctū,
 suamq; odit animā, ut in æternā uitam illā ipse custodiat. Præclarū proculdubio est istud
 spectaculum, gratissimū Deo, beatissimis spiritibus omnino mirandū, atq; ab ijs qui ra-
 tionales sunt, extollendū laudibus, operibusq; se standū, si tamen inuitati sunt, si adiuti,
 si tracti. Ad nuptiale conuiuū (sicut legitur) inuitati sunt multi, sed quoniā tracti mini-
 mē extiterē, alius in uillam, alius uerò ad negociationē proficiscēs, se excusando æterno
 priuauere cōuiuio. Porrò parū est spūales inuitari ad nuptias, nisi quis adiuuet atq; tra-
 hatur. Adiuuat (inquā) quū gratis donatur uelle: trahitur autē, quando cooperatē gratia
 etiā tribuit posse perficere. Magistrū ueritatis audi dicentē: Nemo uenit ad me, nisi pa-
 ter qui misit me, traxerit eum. Trahit nanq; pater ad filiū conferendo gratiā, infundendo
 lumē, præbendo gustū, & manifestādo se. Ista quippe si desint, qui inuitati sunt remanēt
 foris, & excludunt a regno. Trahi profecto à patre nō est uolentis, neq; currentis, sed so-
 lius ipsius miserentis. Hoc propheta insinuare uolens, de patribus ueteris testamenti lo-
 quens ait: Nō enim in gladio suo possederūt terrā, & brachiū eorū non saluauit eos, sed
 dextera tua & brachiū tuum, & illuminatio uultus tui, quoniā complacuisti in eis. Inui-
 tatus itaq; quis ad nuptias gaudeat, consentiat, & oret, ut cū effectu trahat. Inuitatus (in-
 quā) à dño, ut omnib. quæ possidet renūciat, & ut abneget semetipsum, tollat crucē suā,
 & sequat Christū. Quanquā supra uires, supra naturā, & laboriosissimū esse uideat non
 cōtradicat uocāti, nec resistat gratiæ, neq; trahentē repellat, quin potius gratias agat, af-
 sensum tribuat, crucemq; baiulando cōtra se uiriliter dimicando decertet. Agat, inquā,
 gratias Deo, q̄a gratis uocat, nō utiq; ab hominibus, nō ab angelis, sed à Deo, nec qua-
 licunq; uocatione, sed sancta, spūali, sed cœlesti, de qua Apostolus ait: Qui uocauit nos
 in sortē sanctorū in lumine. Vocant plane multi ad fidē dicente dño, q̄ multi sunt uoca-
 ti. Illorū tamen sic uocatorū pauci sunt, qui huiusmodi de qua agit uocatione sint digni.
 Cōmunis est illa: ista uerò specialissima. Primis nanq; præcipit, ut seruent mandata si uo-
 lunt ad

Iunt ad uitam ingredi, secundis autē consultitur, ut uendant uniuersa quę habent, & pau-
peribus tribuant, si cupiūt esse perfecti. Primis licet uxorem habere, procreare liberos,
educare parentes, familiam regere, possessiones emere, construere prędia, negociatio-
nem exercere, & pecunias moderate aggregare. Secundis uerō uniuersis istis renūcia-
re per exhortationem indicitur, ut locupletem thesaurum sibi in cęlo acquirant. Primis
uita tantum æterna promittitur: secundis autem iudiciaria sedes, merces centuplicata,
& gaudia pollicent æterna, ipsa ueritate astruente quę ait: Amen dico uobis, quod uos
qui secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suę,
sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes filios Israel. & omnis qui reliquerit pa-
trem, aut matrem, aut uxorē, aut filios, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen
meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Maxima prorsus est ista pro-
missio: quę omnibus seculi supereminet dignitatibus, cunctas temporales præcellit fa-
cultates, atq; uniuersa uisibilia oblectamenta transcēdit. Aequissimum profecto fuit, ut
saluator noster Dei uirtus & sapientia nihil trāsitorium, nihilq; quod sit cōmune bonis
& malis professoribus sui pro eorum offerret remuneratione laborum, sed quod præ sui
magnitudine, delectabilitate, excellentia, & perpetuitate contemplantis & agnoscentis
affectum alliceret. Hoc in spiritu propheta degustando indicauit dicens: Quā magna
multitudo dulcedinis tuę, quam abscondisti timentibus te, perfecisti autē eis qui sperāt
in te. Idemq; expressius declarando ait: Inebriabuntur ab ubertate domus tuę, & torrē-
te uoluptatis tuę potabis eos: quoniā apud te est fons uitę, & in lumine tuo uidebimus
lumen. Hęc profecto sunt ō domine Iesu stipendia Christianę militię. hęc, inquā, sunt
donatiua, quę spondes tuis erogare militibus, qui spreto peregrinationis huius carnali
lenocinio, calcatis prosperitatibus seculi, abrenunciatisq; temporalibus diuitijs, tibi fa-
mulatu continuo ministrare non cessant. Non enim arbitrantur se amittere, quod egen-
tibus largiuntur, nec aliquo egere pertimescunt, quū gaudeant propter te penuriā pa-
ti. In te aspiciunt, in te delectantur, de te ditescunt, tuoq; eruditi exemplo minime uerē-
tur perferre necessitates, incōmoda, opprobria, damna, uincula, exilium & carceres. E-
ligunt quoq; affligi potius cum seruis tuis fame, siti, frigore, & nuditate, quā tēporalis se-
licitatis habere iucūditatē, atq; meliores diuitias existimātes omni thesauro terreno im-
properiū tuum. Hoc autē ō pie saluator nequaquā acitare præsumerēt, nisi introrsus uo-
carentur, & traherent à te: nam quos prædestinasti in te ante mundi constitutionē, utiq;
uocas suo tēpore, ut sint sancti, imitenturq; te, nō corporali gressu, sed mente, desiderio,
cōuersatione, & moribus. Ostendis nanq; te illis in lumine formata fidei, & quā dulcis,
quā suavis, quā uel multę misericordię sis diligentibus te, te quærētibus ac famulātib;
tibi dona tua cōmunicādo manifestas. Luce siquidē irradiati diuina atq; insueta delecta-
tione refectioni, te nihilominus illos alliciente, trahente, uinciente mutant in uiros alteros
& induunt nouum hominem, qui secundū te formatus est in iustitia & sanctitate uerita-
tis. Hinc est quod tuo flagrant amore, tibiq; tota intentione placere cupientes, uolun-
tate spōtanea sanctę religionis ac perpetuę seruitutis iugū tuū suauissimū assumunt, si-
biq; nullatenus parcētes ad tēpus, ut tuo sine fine iucundissimo & diuino fruantur aspe-
ctu. Hac deniq; de causa quotidianis conatibus aduersus proprias reluctant uolunta-
tes, crucē suā gratanter baiulant, & sequunt te præceptorē suū, pastorē, & ducē. Tu ue-
rō præsidium tutissimū efficeris illis, tu in illis perambulas, & in eorū præcordijs dele-
ctabiliter requiescis, quęadmodū Sapientis ore manifestasti dicēs: Et delicię meę esse
cum filijs hominū. Non enim hoc asseritur, ut homines aliquas tibi ō æterna sapiētia ua-
leant conferre deliciās, quippe quū tu omnium sis origo deliciarum, affluent tibi, & ef-
fluāt abs te, sed quoniā ex naturali tua bonitate delectaris tuas cum filijs hominū cō-
municare deliciās, tanquam mater quę unicū diligens filium, sibi complacet in filio dū
ei blanditur, ipsum fouet & nutrit, propriasq; filij arbitratur esse deliciās: sed longe dis-
similis est ab humana affectione tua dilectio. Humana nanq; affectio priuata semper
quærīt commoda, suas satagit perficere uoluptates, præsentia lucra sectatur, diffici-
le futura prospectat, sensibus ducitur carnis, sensibilibusq; amore pinguescit. Tua uerō
dilectio ō caritas sempiterna te possidentem ijs omnibus efficit celsiorē. Gratuito nan-
quē amore diligis, gratis gratum facis, temporalia oblectamenta calcanda esse osten-
dis, spi-

Matth. 19

Psal. 30

Psal. 35

Prou. 8

A dīs, spiritualia dona tu tribuis, ad cęlestia mētem erigis, atq; præmia inuisibilia superare
accēdis. Quāobrē qui te suscipere merētur in se, tuis saginātur uoluptatibus, teq; imita-
ri desiderant, se tibi in holocaustum offerunt, atq; propter te in obedientiæ agone luctā-
tur, uendunt sua, suos deserunt, seq; pro adipiscendo à spiritus libertate alieno subster-
nunt arbitrio.

Quanta perniciofa incommoda ex mala, & quā maxima spiritualia lucra ex bonā
proueniant uoluntate. Cap. XVII.

Nihil excellentius homini ratione utenti proprio est cōdonatum arbitrio, si tā-
men sit caritatis dono formatū. Nā cęlorū nosse cursus, stellarū uirtutes inda-
gare, omnium naturalium rerū quid prodest habere scientiā, si à caritatis munere
hominis uoluntatē cōtingat esse alienā? Præcepit quippe tūc per abrupta im-
pellitur uitiorū, sibi arbitratur omne licere quod libet, suas tanquā effrenū animal post
cōcupiscentias pergit, toto Dei timore semoto. Letatur quoq; in prosperis, supra modū
dehincitur in aduersis, exultat quū malefecerit, in suis facinoribus gloriatur, carnisq; desi-
deria implere peroprat. Perniciofa prorsus res est uoluntas, quę caret dilectione, & nul-
la uirtutis censura restringitur. Ab hac utiq; oriuntur homicidia, adulteria, fornicationes,
ebrietates, ueneficia, irā, rixā, inuidiā, fraudes, detractiones, cōtentiones, æmulationes,
dissensiones, & quicquid diuinę legi aduersatur. Hęc est quę è cęlo deiecit angelos, de
paradiso expulit protoparentes, deordinauit orbem, subruit urbes, regna euerit, cōcita-
uit bella, lites cūmouit, disseminauit scādala. Pro hac immissa sunt clades, fames conua-
luerūt, sterilitates fuerūt, in sole, luna & syderibus frequenter apparuerunt signa. Tolle
malā uoluntatē ab hominibus, & ubiq; abundabit pax, uigebit cōcordia, florebit religio,
profluet gratia, caritas imperabit. Nā quęadmodū omnium malorū seminariū est uolun-
tas mala: ita è regione bona cūctarū est origo uirtutum. Nō em̄ potest esse alienus à Deo
neq; à cęlorū regno extraneus cui inest bona uolūtas, quę hominē amicū reddit altissi-
mo, carū angelis, fratribusq; beneuolū. Hęc cumulat merita, acquirit gratiam, aduersa-
rios superat, fugat demones, tētationes uincit, tolerat dura, tēporalia spernit, sperat fu-
tura, cōcupiscit æterna. Hęc nāq; haberi nequit ad libitū, sed pro beneplacito largit au-
toris. Ego (inquit) ipse ad Mosem miserebor cui uoluerō, & clemens ero in quem mihi
placuerit. Paulus quoq; ait: Nō est uolentis neq; currentis, sed miserantis Dei. Nam cui
uult miseretur: & quē uult indurat. Dilexit (sicut scriptura commemorat) Deus Iacob,
Esau autē odio habuit. Indurauit etiā cor Pharaonis ne dimitteret populū, quāuis tanta
uidisset miracula atq; prodigia. Et ecōtrario mulieris meretricis ad suscipiendos explo-
ratores Hebræorum emolliuit animū. Tanquā uerus figulus & potens de eadē massa lu-
ti aliud uas in honorē, & aliud uas facit in contumeliā: ira ut nō sit qui possit resistere ei,
sed neq; respondere illi. Vocat enim quē uult, & flectit ad percipiendū gratiā, & quē nō
tangit relictus in propria, etsi inchoet bonū, minime perseuerat in illo. Singularissimū
itaq; diuinę clementiæ est beneficiū, quū liberi arbitrij facultas se inclināt ad bonum, &
uoluntariū suo cōditori exhibet famulatū: dumq; quis nequaquā cōmuni lege conten-
tus, arduū contēptus seculi propositū non formidat arripere, & obedientiæ crucē quo-
tidie tollere, atq; post dominum ambulare non renuit. Magnarū est prorsus mentiū ista
congressio: earū uidelicet, quas in benedictionis suę dominus præuenit dulcedine, cę-
lestiūq; præmiorū promissione sustentat. Nouit enim ipse opus, quod cōdidit, quā sit pe-
cliue ad noxia, quā ad casum facile, quā ad diligendū uisibilia pronū, quā ad pera-
gendū spūalia lucra infirmū, necnō ad propria perficienda desideria quā sit accensum.
Quāobrē ut tātis redēptor noster animarū remedia præberet lāguoribus, tātisq; obuia-
ret periculis peccatorū, dū cū hominibus cōuersaretur in mundo, contēnendarū faculta-
tū, fugę seculi, parentū ac propinquorū odij, atq; proprii abdicatiōis arbitrij cōsiliū de-
dit, intelligēs neminē duobus posse dominis obtemperare fideliter. Teste nāq; experi-
entia didicimus, quod seculariū assidua cōuersatio, & temporalium negociorum soli-
citudine anxia, necnō libertatis effrenatus usus occasionem maximā tribuit delinquen-
di, eoq; uehementius impellunt ad malum, quo ardentius diliguntur. Sunt enim terre-
na omnia minus caute eis utentibus spirituales laquei, & seductoria quadam oblecta-
menta fidelium, quę separant à Deo, & copulant mundo. Quāobrē magister ueritatis
perfectionis

Exo. 33

Rom. 9

Mal. 1

Exo. 14

perfectiōnis uolens insinuare itinera, atq; ad se possidendum locū demonstrare tutissimum, omnibus quæ habentur renunciandi consiliū suauis, necnon regularis obseruantia obedientiam in ecclesia circunquaq; indixit: quatenus seruorū suorum animos prouocaret ad præliū, atq; animaret ad præmium. Magna profecto fuit erga nos Dei nostri dignatio, omniq; ueneratione colenda huiusmodi institutio, ad peragendū perfectiōnis opus cælitus prærogata. Sciebat enim redemptor noster totius sanctitatis magister quanto cum labore uirtutū tendit ad arcem, qui seculariū actionum sollicitudine prægruatus iacet in imis. Nouerat (inquā) quantum afferat impedimentū temporalium facultatū immoderata retentio, propriæq; uoluntatis inordinatus affectus. Propterea uelut pia mater pro suorum anxia salute liberorū formam indicauit, uia strauit, atq; religionis sanctæ rudimenta exhibuit: quatenus diruptis peccatorum uinculis, reiectisq; terrenarū rerum curis, necnon abdicatis à se propriæ libertatis motibus, fideles quiq; introrsus excitati Deo militarent ardentius, pugnarent fortius, expeditius currerent, atq; ad concupitā palmam facilius peruenirent. **B** **E** & alijs (ut reor) ex causis in ecclesia sunt instituta monasteria, ac famulantiū Christo undiq; constructa cœnobia. Ipsa nempe sunt præsidia munitissima, sanctorum angelorū uallata custodijs, ignitarumq; orationum robora suffragijs. Nemo planè explicare sufficit, quanta simul cohabitantes in eis sanctitate præfulgeant, quanta mentis pace fruuntur, quanto cordis quotidie repleantur gaudio, quā secure uiuant, quā dulciter conuersentur, quā familiariter sibi mutuo deseruiant, quā opportunis se exhortentur temporibus, & quā efficaciter orationibus iuent. Nec mirum. Corpus quippe unū mysticum collegiū unumquodq; efficiunt, compactum ex membris, uiuificatū ex capite, sanctificatum per spiritū. Hinc est quod uno patiente membro compatiuntur & cætera: atq; uno lætante uniuersa cōgaudent. Cooperatur namq; in illis idem spiritus, qui illa conglutinat, eisdemq; spiritualia largitur charismata: ad utilitatē utiq; corporis & membrorum, quemadmodū apostolus denunciās **G** ait: **1. Cor. 12** Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alij quidē per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundū eundem spiritū, alteri fides in uno spiritu, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonū. Nunquā enim posset esse tanta spiritualis fecunditas in corpore, nunquā in membris tanta unitas caritatis, nisi gratia efflueret à capite, & per spiritū translunderet in mēbra. Hoc **H** propheta cōtemplatus ait: Ecce quā bonū, & quā iucundū habitare fratres in unū: Sicut unguentū in capite, quod descendit in barbā, barbā Aaron, quod descendit in orā uestimenti eius, sicut ros hermō, qui descendit in montē Sion. Merito rem bonā & iucundam asserit fratres habitare in unū, uolens cōmendare unitatē spiritus in uinculo pacis, per quam utiq; spiritualis unctio capitis descendit in barbā corporis congregati in spiritu, emanatq; usq; ad oram uestimenti, insinuans nullū membrū esse corporis uel minimum, aut extremū, quod huius sanctæ sit unctiōnis expers. Quod enim uni prærogatū est membro, cōmune sit cæteris, & quod deest uni, reperitur in altero. Diuersitate liquidem gratiarum quæ sunt diffusæ in membris, efficitur corpus perfectum, ornatum uirtutibus, compositum moribus, sanctitate præclarum, & disciplina uenustum. Cæterū hoc corpus mysticum congregatio uidelicet quæq; fidelium, eo in tentationibus, quæ diabolo suggerente aut fragilitate impellente illi proueniūt robustius pugnat, atq; gloriosius uincit, quo caritatis & unitatis uinculis arctius alligatur. Compago utiq; & unitas membrorum exhibet corpus potens: Deo amabile, & inuisibilibus aduersarijs terribile atq; insuperabile, si tamē nō sibi arroget quod habet, sed illi cuius dono est quod est. Nam quemadmodum confessio humilis, & propriæ infirmitatis uera cognitio Christi seruum in omni certamine fortem & securum facit: ita econtra elata iactantia, & suæ insufficientiæ relecta scientia reddit possessorem suū pronum ad malum, in prælio debilem, uirtutibus egenum, Deo, sibijsq; ualde contrarium. Hinc clare patet, quā securus sit status seruorum Christi in congregatione degentium, quibus unum est cor, anima una, & omnia sunt cōmunia, non minus corporalia quā spiritualia. Nā in illis si quis corporaliter egrotat, propriū habet ministrū, qui ei die noctuq; deseruit. Si quis alimento seu tegumēto indiget, habet qui illi necessaria tribuit. Si quis tentationibus uexatur, habet qui eidem orādo, atq; exhortando ex corde cōpatitur. Si quis fluctuat dubitatione ali-

A ne aliqua uel infidelitatis mucrone transfigitur, peritorū fratrum, & maxime seniorū probatissimorū rudimēta custodiat, & liber existet. Si quis ingenij caret acumine, & ignorat futura cogitando prospicere: reperiet profus in illis quem consulat. Si quis diuinorum eloquiorum sacramenta per se penetrare non ualet, à Deo prius sapientiam postulet, necnon prouectorum acquiescat sententijs, & sapiens fiet. Considerare quippe semper quisq; ualebit in altero, unde possit ipse perficere. Verum & propriæ infirmitatis diligēs perscrutator facile agnoscit bonum, quo edificetur in altero, atq; in se malum pro quo sibi ipse displiceat. Hoc utiq; non tam uitia quā uirtutes operantur in bonum spiritualibus uiris: simpliciter ambulantijs, pariter conuiuentibus, & sub obedientiæ disciplina Deo in cœnobijs famulantibus. Ipsa plane futuræ uitæ imaginem tenent, dum qui in illis cōmorantur socialiter uiuunt, uicissim sibi ministrant, priuata dona cōmuni utilitati exponunt, sub eodem habitant tecto, insimul altissimo persoluunt laudes, cū **B** hum una hora in unum congregati capiunt, exercitia cōmunia peragunt, & (quod cōmendabilius est) ad unius præceptoris imperiū suas abnegant uoluntates. Nam quæ ad modum Deus in hoc uniuerso, & in cælo distribuit gradus, ministeria diuidit, dona sua pro libito cuiq; impartit, & omnia operat in omnibus: ita qui præsidet in mōasterio suo modo, suoq; arbitrio cūcta disponit, nō tamē pariæ quietatis discretione ut Deus. Nam Deus in uerō iudicio, certa lege, mēsurā irreprehensibili, sincerissima dilectione, & immutabili uniuersa moderat sapientia. Homo autē quāuis sit sanctus, doctus & prudēs, quā sæpe in iudicādo fallitur: lege cōtemptra, quā frequenter propria uoluntate ducitur: inordinata affectione uictus interdum passione trahitur, atq; obliqua animi intentione deceptus mouet. Nec mirū: Quis enim (inquit propheta) similis erit Deo in filijs Dei? Aequari namq; Deo impossibile est nō, qui hominibus præsumt: illū tamē eos imitari oportet sectando iustitiā, misericordiam impartiendo, exercendo prudentiā, patientiam exhibendo, atq; caritatis uiscera erga pœnitentes insinuando, reuocādo errantes, inscios docendo, pusillanimes confortando, erigendo cadentes, inimicos amando, se **C** omnibus omnia faciendo, ut Christo domino lucrificiāt uniuersos. Quæ quidem ut assequi ualeant, præesse studeant cum humilitate, cum pietate conentur prodesse, necnō sibi creditū ministeriū cum omni cordis tranquillitate perficiant: Dei postremo & nō priuatam gloriā quærant, sibiq; non propter seipsos, sed propter eum cuius funguntur officio, à subditis obtemperari concupiscant.

Quantum eluceat Christiana religio in ijs, qui seculo renunciantes sub disciplina regularis obseruantia degunt. Cap. XVIII.

Inter cætera quæ gloriā Dei in terra prædicant, & catholicā fidem infidelibus hominibus cōmendabilem reddunt, est socialis uita fidelium, eorū præcipue, qui spreto perituri seculi luxu, abdicatisq; à se diuitiarū, honorū, & carnis illecebris in monasteriorū claustris uoluntariæ seruitutis se perpetuo dēdicarunt uoto. Quis (oro) diuinā bonitatem & sapientiam ineffabilem laudū non extollat præconijs, quum utriusq; sexus uiros pene innumerabiles intuetur iuuentutis flore decore, corporis sospitate potiri, terrenarū facultatum abundare affluentia, possidere agros, uineas, domos, seruos & ancillas, parentum, amicorum, affiniumq; generositate clarescere, sponte renunciare seculo, illius pompas spernere, propinquos omnes relinquere, atq; sub ignoti quodammodo uiri disciplina per obedientiæ exercitium Christo domino militare? Hoc quippe humanæ cōsuetudinis & cōmunis uitæ supergreditur limites. Non enim naturalis pignorū affectus patitur, ut cōtemnamus eos qui nos genere, & in hanc uisibilem mundi istius produxerūt lucem. Non, inquam, lex cordibus innata mortalium suadet, ut deserta urbe propria, uniuersis relictis consanguineis, cœuis adolescentulis, familiaribus & notis, peregrinari per alienas ædes remotas, peragrarē prouincias, ciuitates, & castra non uno duobus uel tribus annis, sed toto uitæ suæ decursu, atq; spontanea deliberatione pati famē, sitim, frigus, & nuditatem, corpus quoq; attenuare uigilijs, macerare ieiunijs, laboribus exponere, quotidiana alimentorū domare inedia, & quod ijs omnibus maius est, propriæ uoluntatis debellare affectus. Nam natura ipsa trahit, usus docet, impellit humana fragilitas, allicit socialis amor, mutua inclinant obsequia, dulcissimumq; domesticorum, & maxime propinquorum con-

tubernium cogit, ut quilibet rationis compos in illo, in quo natus est, habitet solo, suorum affinitum fruatur consortio, propriarum opum curam & delectationem capiat, nec non arbitrii sui se ceteris illecebras. Ceterum quum his contraria actitari conspiciamus, aut ex metu mortis, aut ex certa cognitione pretereuntis & fallacis seculi, siue ex bonorum id agitur spe ualidissima futurorum: quæ utiq; spem nemo nisi præuio fidei lumine gustare permittitur. Hæc namq; de qua loquimur fides nequaquam ex humano arbitrio, sed ex Dei miserentis, trahentis, custodientisq; munere possidetur. Donum quippe est diuinitus prærogatum, gratificans hominem Deo, de seruo liberum, de inimico amicum, & de gehennæ filio æternorum bonorum facit esse hæredem. Hanc deniq; commendauit Apostolus, quando antiquorum patrum mirabilia gesta narrauit dicens: Sancti per fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladii, fortes facti sunt in bello, castra ueterunt exterorum, acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Istius fidei gloriosissimi martyres irradiati splendore, flagrantissima caritate pro Christo perpessi sunt: ignem, carceres, uincula, flagella, tormenta, opprobria, exilia, damna, & mortem. Huius (inquam) fidei anachorita sancti claritate perfusi deserta repleuerunt, perlustrauerunt solitudines, construxerunt cœnobita, in quibus diuinis intenderent laudibus, crebris uacarent orationibus, operi manuum opportuno insisterent tempore, cœgregarentq; in unum Dei filios circunquaq; dispersos, atq; inuisibilium inimicorum latentes laqueos superarent. Intelligebant profecto ipsi diuinitus inspirati seculum hoc carnis concupiscentia, oculorum lenocinijs uoluptatum, & uitæ superbia esse refertum. Intuebantur quot die homines ire per abrupta uitiorum, Dei legem negligere, eius madata despiterent, presentium delectationum oblectamenta sectari, terrenis lucris, fugitiuis honoribus, impudicitijs perniciosiss, ac secularibus curis incumbere, quæ utiq; alienum a Deo, ignora bñpsi, & a uirtutibus auersum, sui efficiunt amatorē. Non enim in unum conueniunt, neq; simul stare ualent lux & tenebræ, uanitas & ueritas, uirtus & uitium, dilectio Dei & seculi, opera carnis & spiritus, temporalis uitæ gaudium & futura. Quamobrē ut debiti pietatis cultum exhiberent Deo, ut uitiorum passiones reprimerent, quæ de peccati fonte & carnis prurigne indesinenter ebulliunt, ut proprias compescerent uoluntates, à quibus pabulum sumit omnis origo delicti, talibus pro Christi amore se mancipare ergastulis. Hac intentione laudabili, hoc ritu uiuendi sancta illustratur ecclesia. Non enim desunt temporibus istis, in quibus abundare iniquitas, & multorum cernitur refrigerere caritas, qui sanctorum patrum (etsi non eodem seruore caritatis) uestigia imitantur. Sunt namq; (sicut patet conspiciue) diuersæ Christo domino famulantiū congregationes, quæ licet sint in habitibus distinctæ: uariæ in constitutionibus, & in ceremonijs discretæ, una tamen intentione glorificandi Deum, & proximum lucrificandi, unoq; sine caelestem patriam consequendi se exercendo desudant. In hac seruorum Christi numero sitate permaxima, quæ toto pene terrarum orbe usquequaq; diffunditur, o quot utriusq; sexus præcipua eminent sanctitate, quot singulari deuotione, & orationis assiduitate pinguescunt, quot uirtutum magnanimitate decorantur. Alij namq; humilitatis studio, aliqui patientiæ constantia, quidam mentis puritate, nonnulli zelo rectitudinis, aliqui Dei & proximi dilectione, plurimi uerò ceteros religiosæ conuersationis singularitate præcellunt. Omnes ij sine æmulatione fraterna, & absq; cordis elatione, secū dum mensuram fidei, & gratiæ eisdem collatæ certant placere Deo, quotidie proficere, & talentorum sibi præstitorum lucra cumulare. Ista dum cōmendabiliter agunt, aduersus se diabolum prouocant, qui successibus laudabilibus seruorum Christi uehementer affligitur. Hinc liuoris face accensus, noua insuetaq; diebus singulis excitat bella, tentationesq; diuersas immitit: ut illos per delectationem, consensumq; peccati cadere, uel saltem in proposito tepescere faciat, quod quidem in uia Dei est periculosissimum, atq; damnable, sicut angelica admonitione dicitur: Vtinam calidus, aut frigidus esses, sed quia nec calidus nec frigidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Ad hanc profecto spiritualem immundorum spirituum pugnam Apostolus exhortans ait: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus. Ab his quippe aduersarijs inuisibilibus nemo

A nemo liber existit, domino sic disponente, qui ut materiam præbeat promerēdi, ut proficiendi in uirtutibus, ansam offerat, et ut adipiscendi gratiam, occasionē tribuat in aduersis: seruos suos acriter nequam spiritus infestare permittit, non tamen ad inimicorum libitum, sed iuxta suorum uirtutem cuiusq; fidelium, dicente Paulo: Fidelis Deus qui nō patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet cum tentatione prouentū, ut possitis sustinere. Non autem est mirum, si ipsa aerea potestates milites Christi prosterne re ac debellare conantur, quum e regione ipsi eisdem die noctuq; conculcare non desinant. Quid enim aliud dixerim esse religiosorum monasteria, & Deo famulantium loca, quam stadia militaria, atq; spiritualia castra pugnantium? In illis namq; in corpore, per corpus, in spiritu bellum geritur. In ipsis (inquam) nō uisibilia, sed inuisibilia tela exercent. Arma (inquit Apostolus) nostra non sunt carnalia, sed spiritualia potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extolentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Nonne in eisdem frequentissime deuotionis lacryme, compunctionis gemitus, suspiria pietatis, compassionis & caritatis ad Deum incessanter effunduntur uota: quæ profecto contra hostes nostros spirituales ignita sunt iacula, per quæ eorum prosteruntur uirtus, debilitatur audacia, deteguntur fraudes, & tentamenta superantur. Sanè quod religionis, quod sanctitatis, quod unitatis, quod in eisdem agitur laudis, glorificat Deum, latificat angelos, prodest iustis, terret dæmones, patrociniatur seculo, & peccatores ad poenitentiam flecit. Et quidem rationabiliter. Nam cuncta quæ in ipsis geruntur, redolent sanctitatem, præsentia domini saluatoris id perficiente, qui ait: Vbi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum. Hinc est quod tanta aduersus malignos spiritus qui in monasterijs degunt, uirtute decertant, tot reportant triumphos, tantaq; laudabilium operum multiplicitate coruscant. Ibi paupertas uoluntaria primatum tenet, atq; perfectionis ecclesiæ quam in suo exordio actitabat, præbet imaginem, de qua legitur sic: Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebant omnia communia, possessiones & substantias uendebant, & ponebant precia ante pedes Apostolorum, & diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Hæc plane est uera paupertatis forma, imò imprædabilem thesaurorum locupletatio maxima, eorum uel delictet, qui renunciant seculo, sua erogant, ut Christo domino liberius famulentur. Dominum pollicentem audi: Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Quid (oro) locupletius, quam nihil habere, & omnia possidere: carere rebus superfluis, & uti necessarijs: proprium spernere patrimonium, & Christi esse hæredem? Monasteriorum quippe redditus thesauri sunt saluatoris, & eleemosynarum fidelium pia suffragia, qui deprædari nequeunt, neq; cōsumi rubigine, neq; tinea demoliiri. Ii profecto communes fiunt omnibus in cōmuni uiuentibus, & impertiuntur nō ad libitum, sed pro necessitatis competentia. Non secernitur persona diuitis, non potentis statui defertur, sed prout cuiq; expedit erogatur: quod est opus diuinum, commēdatio nutrimentum, quod quidem pro singulis quibusq; diuiditur membris sine disceptatione & zelo, prout natura ipsa congruere nouit. Hoc quippe, de quo tractatur, uoluntaria paupertatis genus reddit animum a curis secularibus liberum ad se cognoscendum, secumq; habitandum aptissimum, ad uacandum orationi paratum, in paritate latum, in cōmunicatione hilarem, in periculis securum, & in omni uirtutum exercitatione dispositum, eo amplius quod possessorem suum eximit de mundo, a tumultibus seculariū negociorum segregat, & sanctæ religionis reseruat in tumulto. Ibi enim illum requiescere facit ab estu carnalium desideriorum, & a tentationum eripit turbine, a uisibilium uoluptatum illecebris, a fragoribus seculi, a diaboli laqueis, & ab immanium delictorum multiplicibus casibus. Nemo proculdubio explicare ualet, quanto repleatur gaudio, quanta potiatur pace, quibus spiritualibus reficiatur delictijs, quantis sapissime internis recreetur consolationibus, & quot diuinis quotidie illustretur splendoribus, qui delibato animo, & caelesti inspiratione afflatus renunciat sponte seculo, secedit in claustrum, & militat Deo, nihil terrenum ambiens, nihil temporale possidens, nihilq; quod amorem

suum uendicare queat omnino referuans. Huiusmodi cooperante illi gratia carnem spiritui, mentem rationi, animum sapientiæ, & affectum subijcit Deo. Est quippe claustrum, hortus conclusus, paradus deliciarum, thalamus nuptialis, cubile immaculatū, uirtutum schola, tabernaculum fœderis, reclinatorium sponsi, bellatorum statio, sanctitatis domus, castitatis custos, pudicitæ firmamentum, religionis magisterium, & obedientiæ sanctæ speculum singulare.

Quod multi & uarij sint status, & opera famulantium
Christo. Cap. XLIX.

DEo placere cupientium quemadmodum diuersi sunt status: ita multifaria eorum sunt opera. Sunt enim qui conjugali uinculo copulati præcepta diuina custodiunt, sua quæ possident retinent, ex ijs partem pauperibus largiuntur, familiam suam in Dei timore erudiunt, diuinis alacriter intersunt officijs, uerbum Dei libenter audiunt, & quicquid altissimo gratum esse credunt, ex affectu cordis perficere moliuntur. Sunt & alij utriusque sexus copiosi numero, & sanctitate conspicui, qui uitam cœlibem ducentes, operibus misericordiæ ardentiter incumbunt. Isti profecto egenorum curam habentes, tam de proprijs, quam de aliorum facultatibus nudos uestiunt, esurientes pascunt, potum tribuunt sitientibus, ægrotis ministrant, carceribus detentos uisitant, defunctorum corpora sepeliunt, atque omne morituris corporibus humanitatis impertiuntur obsequium. Existunt quoque nonnulli qui æmulatione fraternæ salutis accensi solantur mœstos, erudiunt ignaros, nutantes roborant, reuocant errantes, consulunt dubijs, paruulos pabulo uerbi Dei alunt, desperatione depressos hortantur, & delictorum mole obrutos ad spem ueniæ pro posse trahunt. Reperiuntur præterea quamplurimi, qui exteriorum ministerio postposito, nunc in ecclesia diuinarum eloquia scripturarum audiendo, nunc ecclesiastica frequentando sacramenta, interdum domi secretæ sedendo orationi, meditationi, lectioni que sanctæ incumbentes, sibijpsis per ocium sanctum uacare student. Omnes isti quauis Deo agnoscantur esse gratissimi, si illa quæ faciunt, pura ac recta intentione operentur, consiliorum tamen gloriam minime assequuntur, dum suarum rerum propriæque uoluntatis adhuc possessionem retinent. Quamuis enim operibus sanctis insistant, quanquam præcepta diuina custodiant, à tramite nihilominus summæ perfectionis alienos se esse intelligunt. Clamat namque totius sanctitatis dominus & magister, & dicit: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Quamobrem cuidam **Math. 19** qui diuina se à iuuentute sua omnia dixerat implese mandata, ait: Vnum tibi deest, si uis perfectus esse, uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni & sequere me. Præcepta quippe seruare, cunctorum fidelium est, æternam uitam habere cupientium. Temporale uerò rerum dominium, & propriæ uoluntatis à se pro Christo abdica **Math. 19** re arbitrium prorsus est perfectorum: eorum uidelicet quibus dominus dicit: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione quum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim iudicantes duodecim tribus Israel. Ascensus hic difficilis est, labor multus, & sublime fastigium, sed merces maxima **H** & remuneratio sempiterna. Domini pollicitationem audi dicentis: Omnis qui reliquerit patrem uel matrem, uxorem aut filios, fratres & sorores, & agros propter nomē meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Vides quàm locupletati dīentur scœnore, qui uoluntariam deligentes paupertatem seculo renunciant, & obedientiæ crucem pro domino nequaquam baiulare formidant. Bonus dominus, pius pater, & præceptor summopere colendus, per se & in se contemptus seculi disciplinam exhibuit, commendabilis paupertatis normam præbuit, atque obedientiæ sanctæ exempla indicauit. Cæterum ne documenta huiusmodi infructuosa, & persuasio talis, ab ijs qui carnem sapiunt arbitraretur esse inutilis, sectatoribus suis ineffabilia bona sponndit. Hæc Apostolus insinuare curauit quum dixit: Quod oculus nō uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit quæ præparauit Deus diligentibus se. Ista quoque propheta in spiritu contēplatus aiebat domino: Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quā abscondisti timentibus te, alioque in loco dicit: Beatus quem elegisti & assumpsisti, in habitabit in tabernaculo tuo. Replebimur in bonis domus tuæ, sanctū est tēplū tuū, mirabile **in**

A in æquitate. Talia quippe sunt, tam præcella, tam iucunda, tamque concupiscibilia, ut mēs in eorum contemplatione deficiat, & tamen in ipsorum adeptione uehementer inardescat. Hinc ab eorum amatoribus omnis labor paruus, omne pondus leue, omnisque diurnitas esse censetur momētanea, iuxta exemplum Iacob, qui ut concupitæ Rachelis potiretur amplexibus, annis septem seruiuit Laban, quia (sacro referente eloquio) uidebantur illi dies pauci præ amoris magnitudine. Hinc tanta militantium Christo excreuit multitudo, hinc regularis obseruantia sumpsit exordium, atque cœnobarum tam multa aggregata sunt agmina, in quibus Christianæ perfectionis ueritas, consiliorum sublimitas, nil possidendi libertas, spontaneaque subiectionis refulget magnanimitas. Nam quemadmodum in præcedenti capitulo disertū est, quid aliud monasteria quam robustorum uirorum aduersus seipos dimicantium nuncupauerim castra? Ibi namque contra malignos spiritus implacabile geritur bellum, ibi uitiorum germinantium eradicantur sentes, ibi uirtutum omnium, & maxime obedientiæ sanctæ institutio patet. Non tamē **B** in cunctis reperitur monasterijs, sed solum in illis, in quibus sacra religionis perficiuntur uota. Sunt quippe multa cœnobia (& utinam non numerosior pars) quæ non sanctorū habitacula, sed latronum sunt dicenda spelunca, spectacula dæmonum, & officinæ uitiorum. Vbi enim quisque priuata quarit commoda, pecunias cumulare non desinit, nec curat utrum quis fratrum suorum patiatu famem, frigore crucietur, infirmitate langueat, dummodo ipse abundet superfluis. Ibi proculdubio religionis destructus est cultus, ubi, inquā, uiget impietas, & negligitur fraterna dilectio, ubi impellente cupiditate sūt sacramenta uænalia, rapinæ clam exercentur, disseminantur rixæ, iurgia frequentantur, concipiuntur æmulationes, detractiones, oblocutiones & mendacia proferuntur, ibi prorsus deest timor Dei, zelus animarum, caritatis bonum, proficiendi desiderium, contemptus sui, orationis gustus, religionis delectatio, dulcedo uirtutum, conscientie pax, æternorum spes, & futuri iudicij metus. Non enim simul conueniunt gehēnæ pauor & seculi uoluptas, certa præmiorum cælestium expectatio & uitiorum letalis illecebra, diuina legis operosa affectio & celebrata professionis spontanea præuaticatio, desiderium possidendi nil proprium & marsupium plenum habere nūmorum, præceptis profiteri se uelle obtemperare maiorum & indesinenter desideriorum suorum incubare libidini. Falluntur prorsus qui sine operibus de solo habitu & religionis sibi applaudunt nomine. Non enim de titulo professionis, nec de dignitatis fastigio, neque de sanctitatis imagine, sed de mandatorum obseruantia, de obedientia regulæ, de perfectione uirtutum, de cordis munditia, de actione laudabili, de ministerio pietatis, & de gratiarū Deo exhibita solutione ante tribunal æterni iudicij cuique religioso & ecclesiastico uiro interrogatio fiet. Aduersus inobedientes Christi ministros defunctorum elemosynæ, monasteriorum redditus, sanctorum patrum instituta, commendabilis secularium uita: ficta bonitatis ostensio, consummato huius peregrinationis termino uehemētissime acclamabunt. Non erit tunc fructuosa poenitentia, non compunctio salutaris, non locus ueniæ, non merendi tempus, sed discussionis, sed iustitiæ, sed iudicij, sed ultionis. Tunc **D** quippe aperientur singulorum libri, tunc conscientia erit testis & iudex, tunc religiosus inobediens, auarus & petulans sero intelliget quid omiserit, quid contēpserit, quid egerit, quid perdiderit. Torquebitur utique indicibili mœrore se prætermisisse benefacere, & opere neglexisse implere quod uouit, dicente propheta: Vouete & reddite domino Deo uestro, omnes qui in circuitu eius affertis munera. Conscientiæ quoque immortalis uretur uerme, quum reuoluet secum quàm impudenter conditorem suum, præcepta cælestia, oblatam gratiam, & admonitionem salubrem paruipēderit audire fraternā. Mœroris insuper toties confodietur gladio, quoties facinorum suorum meminerit, obsecnitatis atque uoluptatis carnis, edacitatis uentris, cupiditatis temporalium facultatū, cæterorumque uitiorum ob momētaneam delectationem uilissimum se fecerit seruum. Hinc supramodum cruciabitur animo se propter nefandissima carnis opera amisisse uisionem diuinam, contubernium angelorum, sanctorum cōsortium, ecclesiæ suffragia, meritorum iustorum participationem, naturæ dona, adiutorium gratiæ, & fructus dignos poenitentiae. Cæterum ad suæ damnationis cumulum uidebit iudicem cōtra se iratū, damnationes ad se rapiendum paratos, atque inferni gehennalis flammam ordinatā ad se æternaliter

naliter concremandum. Tunc plane confusus & miser percipiet damnū suū, unde præ
 confusione, præ desperatione & metu nequaquā oculos audebit leuare ad Deū, sciēs mi
 sericordiæ præterisse tēpus, quod ociose, uoluptuose, perniciosēq; uiuendo cōsumpsit.
 Ad uos igitur nunc ō ministri ecclesiæ, & claustrales uiri meus sermo dirigitur, qui solo
 habitu, soloq; nomine Christo dño militatis, qui facies uestras ostentatis hominibus, &
 terga uertitis omnium conditori, & uestro. Satis uobis uideat quod delicta uestra mor
 talibus lateant, non magnipendētes quod sunt Deo notissima, qui singulorū iudicabit
 errata, dicente Apostolo: Nolite ante tempus iudicare quoadusq; ueniat dñs, qui & illu
 minabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit uni
 cuiq; à Deo. De uobis dominus Iesus sententiā promebat, quum hypocritarum pharisæo
 rum increparet dicens: Vāh uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepul
 chris dealbatis, quæ foris apparent hominib. speciosa: intus uerò sunt plena ossib. mor
 tuorū, & omni spurcitia. Cultū quidem religionis in cæremonijs, per quas minus illumi
 nati irretiunt, exhibetis foris, cū intus uigeant desidē, emulationes, iurgia, elationes, &
 sectæ. Quæ (oro) uobis consolatio esse potest, testimoniū ab hominibus quærere, & ha
 bere, qui profecto iudicant secundū faciem, & quæ foris sunt, cum introrsus aliter con
 scientia clamet: Gloria nostra, ait Paulus, non est hominū, sed testimonium conscientia
 nostræ. Fatuæ uirgines quæ secum oleum minime detulerunt, nonne cum redargutiōe
 depulsæ sunt: Nihil illis conscientia testimoniū profuit alienæ, sua illis contra se uocife
 rante. Non alienū os, sed uestra Deo gratificent opera. Abijcite, quæso, tenebrarū ope
 ra quādiu dies est, deponite onus grauissimū proprietatis, spondestis paupertatē, e
 xoluite, sufficiat uobis habere ad necessitatē indumēta & uictus. Fiduciam uestrā erigi
 te in eo, qui pollicitus est dicēs: Nolite solliciti esse animæ uestre quid manducetis, neq;
 corpori uestro quid induamini. Scit enim pater uester cælestis, quia ihs omnibus indige
 tis. Primum igitur quærere regnum Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur uo
 bis. Nam quemadmodum est liberalis promissor: æque est fidelissimus redditor. Fiet iu
 xta ipsius sponsonem, si tamen uerbis illius adhibeatis fidē. Cælum, inquit, & terra trās
 ibunt, uerba autem mea non præteribunt, uidelicet ut non fiant. Considerate diligenter
 qualiter quod promissit perficere inchoauit. Monasteriorum prouentus sparsim per or
 bem fundatorum quid sunt nisi bona Christi seruis proprijs facultatibus renuncianti
 bus necessaria: illis propterea præparata, ut diuinis commodius ualeant uacare obse
 quijs, interesse laudibus, orationibus instare, curis secularibus omnino semotis: Abila
 ta est à uobis omnis proprietatis excusatio, quum sit uobis communis & fraternus ui
 ctus oblati. Gustate, obsecro, & uidete, quā sit bonum & iucundum fratres habitare
 in unum, esse unanimes, omniaq; omnibus esse cōmunia. Gustate, inquā, nedum quā
 sit bonum nihil possidere, uerum etiam quā sit delectabile continēter uiuere, seq; pro
 ut Deo uouistis, ab omni carnis pollutione mundare. Hæc quidem continentie lex quā
 uis cunctis sit indicta fidelibus, uobis tamen per amplius, quibus gradus est altior, sta
 tusq; perfectior. Carnem quippe à sordibus, contagionibus, & illecebris, mentem autē
 à noxijs, uoluptuosis, morosisq; cogitationibus, atq; affectionibus blādis, per uigili cur
 ra & incontaminata seruare debetis: quatenus corpore & corde castimoniam mundati,
 ac pudicitia ornatī, Deo altare intrepidī, Deūq; puro intuitu cernere ualeatis, ipso hoc
 asseuerante, qui ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, & in alio loco
 sermo diuinus ait: Mundamini qui fertis uasa domini. De obedientia uerò quid memo
 rem, supra quam uniuersa religionis est fundata perfectio? Hanc profecto contemni
 tis, huic libellum datis repudiij, ac si esset pernicioſa, & saluti uestre contraria. Ipsam es
 se incipientium institutionem: ipsam pro regula nouitjs asseritis esse tradēdam. Quod
 uobis libet, quod iudicio uestro discernitis, hoc uobis licere arbitramini. Lex uestra uo
 luntas est propria, non conscientia rigore formata, sed abusu malo, consuetudine per
 uersa, & utinam non etiam ignorantia crassa, de qua propheta dicit: Noluit intelligere,
 ut bene ageret. Quod quidem est nefas pessimum, insanabilis languor, abiectio gra
 tia, & perditionis æternæ indicium. Resipiscite ō præuaricatores, redite ad cor, reuertī
 mini ad correctionem, omnes uos qui abiecto obedientia sanctæ iugo propriae uolun
 tati frēna laxatis, nequaquam agnoscentes, quod in præcipitiū mortis properatis æter
 na.

Ana. Ut quid nitimini contra salutem uestram? Cur uobis ipsis facti estis persecutores &
 hostes? Tenetis gladium quo feriamini, uenenum sumitis per quod occumbatis. Nam
 uoluntas propria uirus letale est, gladius bis acutus, omnium malorum radix, nutriti
 tum facinoris mali, præuaricationis origo, superbæ nutritrix, diaboli instrumentum, ini
 mica uirtutum, subuersio cordis humani, dissipatrix gratiæ, & porta gehennæ. Hæc igitur
 quæ tantorum malorum est causa, atq; tam horrendus hostis, fugite quæso, odite, in
 sequimini, & necate, non materiali mucrone, nec corporali robore, sed spiritali certa
 mine, oratione assidua, desiderio ignito, humilitate cordis, & obedientia pura. Hæc quip
 pe obedientia uirtus de uirtijs uniuersis & uoluntate propria triumphare uos faciet, si il
 lam, prout uestre congruit uocationi, opere adimplere curabitis.

*Quod quemadmodum in humanis negocijs, ita et in uirtutibus dispositi sunt gradus, per
 quos ad earum perfectionem ascenditur. Cap. XX.*

B Vemadmodum in humanis negocijs, ut puta in ciuitatum regimine, in ad
 piscendis scientijs, in exercendis mechanicis artibus, in rebus militaribus,
 distincti sunt gradus, per quos ascendere oportet qui in illis proficere cu
 piunt: ita de uirtutibus idem censendum est. Habent namq; uirtutes initiū,
 habent progressum, habent & finem, sed tamen sine fine. Finem dixerim
 perfectionem earum, qui finis nunquam cessat ab actu proficiendi, ut perfectæ fiant, &
 in ipsa sua perfectione coalescant. Hoc insinuare uolens Apostolus ait: Fratres ego me
 non arbitror comprehendisse, unum autem quæ quidem retro sunt obliuiscēs, ad ea ue
 ro quæ sunt anteriora extendēs me ipsum, ad destinatum prosequor brauiū supernæ uo
 cationis Dei in Christo Iesu. Quicumq; ergo perfecti sumus in Christo Iesu, hoc sentiam
 mus. Vides ne Paulū plenū spiritu sancto, perfectione atq; uirtute se minime arbitrari
 esse perfectum? Quamobrem currebat, & se ad altiora extendebat, ac perfectiora exer
 cebat, quatenus comprehenderet in quo & ipse comprehēsus erat à Christo Iesu. Hæc
 quippe eruditione sacra admonemur, ut in adeptione & usu uirtutum nunq; quod actū
 est credamus esse satis. More defluētis aquæ ex infirmitate nostra semper ad ima dilabi
 mur, nisi sancti spiritus adiuti suffragio, facibusq; amoris illius accēsi, atq; studiosa exer
 citatione uirtutū trahamur ad summa. Hoc diuina eloquia, hoc innata ratio, hoc sancto
 rū exempla, hoc diuturna experientia docet. Nemo igitur præsumat in uirtute sua posse
 proficere, sed quisq; de Dei bonitate cōfidat, cuius auxilio imbecillitas humana ad uir
 tutum excelsa conscendit, dicente propheta: Beatus cuius est auxiliū abs te dñe: ascēso
 nes in corde suo disposuit in ualle lacrymarū, in loco quē posuit. Etenim benedictionē
 dabit legislator, ibūt de uirtute in uirtutē, uidebit Deus Deorū in Sion. Ex diuino itaq;
 prouenit munere (humano nihilominus cōcurrente arbitrio) quod homo corruptibili
 carnis indumēto uestitus se erigit aduersum, & uirtutū arcē apprehēdere nitit. Regnū
 cælorū, inquit dñs, uim patit, & uiolenti rapiunt illud. Et ego uirtutū perfectionem ex
 diuturno certamine & suimet abnegatiōe reor, cum difficultate tñ, adipisci posse, & ob
 edientes usq; ad mortē fideliter ad illam tandē gloriose pertingere. Non igitur segniter
 agendum est, neq; leuiter progrediendum est contra se, ut uirtus iam inchoata perficia
 tur. Intus est hostis, introrsus parantur insidiæ, ut evertantur sensus, seducat cor, langue
 scat uoluntas, tenebrescat mens, & pugnandi tepescat affectus. Quamobrē intus certā
 dum est, atq; super sua est uigilandum custodia, ne dormitet intētio, & ne interioris ho
 minis confundatur obtutus, nequeatq; intueri qua pergere, aut quo fine studium suæ
 debeat ordinare militia: quoniam in ihs omnium stabilitas est fundata uirtutum. Ve
 rum ut de cæteris taceam: quoniam, quæso, modo obedientia uirtus, de qua nunc tracta
 re suscepimus, poterit obtineri, si ipsius qualitas, initiū, profectus ignoret, & finis? Alia
 quippe (ut differat planius) incipientium, alia proficientium, atq; alia est perfectorū ob
 edientia, quancq; eadem esse noscat. Eadem utiq; est in re, in nomine, in intētionē, in fru
 ctu: sed alia est in deliberatione, in moribus, in soliditate, in affectu. De singulis ergo, q;
 uis incultus, quamuis ineruditus, quancq; inexpertus sermo percurrat: & utinā sicut affe
 ctus, & opus. Neophitorum & in uia spiritus inchoantium obedientia oportet ut sit sim
 plex, & absq; ulla mentis deliberatione. Hoc propterea dixerim, quia sub alieno inci
 piens est erudiendus magisterio. Nam quum existat cæcus, & prorsus inexpertus eorū
 Laur. Iustin. NN 3 quæ

quæ illi agere congruit: quomodo proprio debet committi arbitrio: Nam quemadmodum in itinere quis pergens ignoto, ne erret à recto calle eget ductore: ægroto ne diuturno languore fatigatus à uita deficiat, opus est medico: adolefcēti idiotæ, ne in sua per seueret ignorantia, accommodandus est pædagogus: ita & in uia Dei nouiter imbuendo, ne fallacijs Satanæ seducatur & pereat, spiritualis ei adhibendus est pater, qui discretione sit prouidus, experiētia probatus, ordinatus moribus, grauitate maturus, decoratus honestate, sanctarum scripturarum gnarus, austerus in se, proximo cōpatiēns, orationi assiduus, corde mitis, eloquio uerax, & in omni (si possibile est) spirituali disciplina prouectus. Hinc facile colligit, quàm periculosus, quāue præcipitio propinquus sit status eorum, qui sine duce, sine experientia, & absq; alterius cōsilio arduū solitariae professio nis solum proprio dirigente arbitrio aggrediunt iter. Sed de istis aliàs. Incipientes itaq; in suæ conuersionis exordio ab omnium pariter conuiuentium sunt segregandi cōsortio: eorum excepto, quos præceptoris discretio duxerit concedendos. Nam facillime labitur, & difficulter informatur adolescentis animus, qui huc illucq; discurrens diuersa cum fratribus profert eloquia, & uaria percipit documenta uirtutum: quippe quū multifarij sint humani cordis affectus, naturæ hominum difformes, disparesq; intentiones. Quamobrem ab uno tantum quilibet incipiens est erudiendus magistro: quem oportet illius qui instruendus est, habere notitiam pristinae conuersationis, corporalis ualitudinis, naturalis complexionis, & quotidiani exercitij. Ipsum præterea latere non debet, quales ipsius sint cogitationes, quibus tentationum stimulis agitur, quibus uè de uotionib. reficiatur. Et ita de uniuersis interioris & exterioris hominis actib. & gestis, sermonibus & affectibus illius imbutus existat, ac si essent propria. Horū etenim si spiritualis pater neglexerit habere notitiam, prorsus superuacue laborabit, & nūquam incipiens ad perfectionem sua manu ductione pertinet. Sunt quidem nouitij in uia Dei tanquam arbuscularum uirgæ tenerrimæ, quæ ad possidentis libitum huc illucq; absq; contradictione flectuntur: at uerò si induruerint, nequeunt ad se conantis emollire, uotum accedere. Franguntur ut plurimum potiusquam flectantur: si uoluerit eas quis uolenter ab innata rigiditate transferre. Quod enim prius uidebatur esse facillimum: artifice interueniente ignauia prorsus est effectum indomitum. Qui legit intelligat. Proinde magnum supra se pondus arbitror illos ferre, qui introducendorum nouitiorum suscipiunt regimen, si detenti pigritia, seu experientia minus imbuti, aut discretionis uirtute priuati eosdem neglexerint arguere, corrigere, erudire, exhortari, & nutrire. Vineæ quippe spiritualis domini sabaoth est inchoatium noua plantatio, quæ, ut fructum afferat, solerti est excolenda peritia. Nam si inculta remanserit, dilatat quidem palmites suos: sed nulla utiq; botrorum ubertate fecundos. Proinde omni sedulitate exercendi sunt in religione rudes, ne pereffluent, ne torpeant, ne obdurescant, ne suo innitant sen sui, proprioq; ducantur arbitrio: sed tanquā diuino oraculo suo in omnibus credant pædagogico, & ipsius in cunctis obtemperent uoluntati. Nolint discernere quare, sed quid præcipiat: illo neminem iudicent sanctiorē, prudentiorēq; ipsum pure diligant, ipsum uenerent: ipsi tota deuotione famulent. Aperiāt deniq; illi simpliciter ac sine excusatione oēs cogitationes suas, intentiones, desideria, delicta, & gesta. Ad eundem accurrant frequenter, ueluti ad nutricem infans, ut ab illo doctrinæ & consolationis suscipiant nutrimenta, atq; spirituali lacte pascantur. Ab eo erudiantur qualiter, quando, & ubi orare debeant, quid meditari, quid legere, quid operari. Similiter quātum dormire, quātūq; eos abstinere liceat. In eo omnino sit eorū uelle, & nolle, atq; uniuersa (si possibile est) ad imperium peragant præceptoris. Hæc profecto si fideliter adimplebunt, lætanter incedēt, secure quiescēt: diligentur à cūctis, protegentur ab angelis, & uisitantur à dño. Nihil illis apparebit asperū, nihil arduū, nihilq; impossibile. Sine oculis utiq; replebuntur lumine, sine discretioe ornati erūt sapiētia, sine uolūtate erūt refecti gratia, eo abundantiore quo liberius se subijciēt, necnō pro Christi amore ardētius abnegabūt se, nihil sibi penitus reseruantes. Hæc plane est paupertas spiritus, quæ diuītē in Christo facit. Hæc est seruitus uera, quæ mētis tribuit libertatē. Hæc est expoliatio ueteris hominis, quæ uestē confert nuptialē: qua quisquis meruerit esse indutus, celesti pculdubio dignus erit cōuiuiuo. Hæc (inquā) est uia regia, quæ ambulatē in se perducit ad requiē: in qua uidelicet

A uia nullæ (nisi propriae uoluntatis) latent insidiæ, & ad quam nullis immundorum spirituum patet accessus, quoniam multorum angelorū noscitur esse uallata præsidijs. Nam per ipsam peragranti, & currenti dicitur: Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis. In manib. portabunt te, ne forte offendas ad lapidē pedem tuum. Beatus profecto ille dicendus est, qui in suæ conuersionis exordio simplicis obedientie fundamenta locauit, qui spiritualis patris prudenti gubernatione dirigitur, qui nullum cōtradictionis uerbum promit ex ore, nullam reluctationis cogitationem gerit in corde, nullumq; simultatis aut tristitiæ signū ostendit in opere, qui ueridica potest assertione dicere, primū Deo, deinde suo præceptoris: Paratū cor meū Deus, paratū cor meū. Huic plane quotidianæ cumulant coronæ, nō florū redolentium & marcescentiū, neq; gēmarum coruscantiū atq; nitentium, sed meritorū spiritualiū, gaudiorumq; cælestium, non in hac peregrinatione percipiendorū, sed in superna beatorum patria, quo fures non appropiant, ut deprædentur. Ibi siquidem nunc ueluti in tutissimo receduntur loco, uictori de corporis carcere egredienti, postea præsentandi. Gaudeant igitur huiusmodi bellatores & exultent in domino, pugnent uiriliter, & in obedientie per seuerent agone, scientes pro certo q; eorum labor non est inanis in domino. Ceterū nequaq; contenti sint stare in eo quod sunt. Quamobrem ut suo placeant cōditori, ut sibi creditum cum lucro talentum exhibeant Christo, ut de statu incipientium ad proficientium ualeant pertingere gradum, se prorsus humiliando coram Deo, arbitrentur agere nihil, necnon pluris quàm ea, quæ faciunt, iudicent esse quæ restant.

Quod comparatione amatorum temporalium facultatum serui Dei redargutione sint digni. Cap. XXI.

T Errenarum facultatum cupidus & amator quāto abundantiores cumulauerit thesauros, eo magis in aggregando succenditur: & quemadmodum ambire non desinit, ita quoq; pecunias cumulare non cessat. Nā hydropico similis quo plus habet, eo amplius habere desiderat. Non percipit miser, quo graditur, ignorat animæ suæ languores, & intelligere dissimulat, qualis sibi postmodum constitutur finis. Utinā sacri admonitionē uellet audire eloquij dicentis: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt uiri diuitiarum in manibus suis. Utinā uel quotidianis erudiri dignaretur exēplis. Nā forsitan resipisceret. Verū tātis cupiditatū irretitus est laqueis, tantisq; temporalium actionū inuolutus est curis, ut nequeat sanū aliquod suscipere consiliū, nullumq; de alieno damno captare profectū. Regina austri (inquit dñs) surgit cum generatione ista, & cōdemnabit eam, quia à finibus terræ uenit audire sapientiam Salomonis: & ego dico q; seculares uiri solū transitoria bona sectantes, surgent in iudicio cū seruis Dei, ex sua cordis ambitione, redargutione illos esse dignos ostendēt, tanq; sollicitudine & affectione inferiores se. Nec immerito. Isti namq; sibi ipsi minime parentes, se exponunt periculis, se laboribus macerant, seq; (quod est formidolosius) gehennæ faciunt filios, ut humanis attollantur honoribus, cæteros præcellāt laudibus, momentaneis fruantur uoluptatibus, atq; terrenis ditescant opibus. Illi uerò celeste uocantur ad regnum, & pene adire recusant, pro acquirēdis uirtutibus exhortantur ad pugnam, & ut plurimū pati formidant, spiritualibus & corporalib. à domino sine interuallo reficiuntur alimentis, & nihilominus frequentissime interiori exterioriq; exercitatio ne languescunt. Hinc est q; tam pauci reperiuntur temporibus nostris, qui alacri animo & spontanea seruitute ualeāt, imo uelint subesse alijs, carnem uigilijs, ieiunijs, & fatigationibus affligere, se à fabulis, iocis, & infructuosis conuersationibus subducere, cor euanis & perniciosus cogitationibus, mentemq; à terrenis ac immoderatis creaturarum abdicare affectionibus, uacare orationi, lectioni insistere, cohibere linguam, & uirtutū studio se perseueranti intentione totaliter accommodare. Sunt quippe multi, qui in primordio renunciationis uitæ secularis arduum religionis propositum uolenti accensq; animo aggrediuntur, obedientiæ iugum humili corde suscipiunt, se despectui haberi, palam argui, increpationibus duris morderi, necnon uilioribus exercitijs occupari lætantur. Si nimirum quamdiu interni desiderij succenduntur igniculo, quouique deuotionis lacte nutriuntur, currunt uelociter, simpliciter obtemperant, & domino sedulo famulantur. At ubi huiusmodi spirituales uisitationes, illis dispensatione fue

rint sublata diuina, tentariq; coeperint ut probetur, nisi sibi ipsis uirili cōcertatione uim fecerint, repente tepescūt, inchoata opera laudabilia intermittūt, paulatimq; cōtēnunt, conceptū uirtutis rigorē exercere negligunt, corporali fatigationi indulgent, atq; mentis custodia incumbere minime curant. Velociori siquidem gressu q̄ ascenderant descendunt tales, & fiunt (si non diuina illis auxilium præstet clementia) eorum nouissima peiora prioribus: meliusq; illis fuerat (iuxta apostolicā sententiā) uia ueritatis non agnouisse, ac uirtutū arduū iter nō initiāsse, q̄ post agnitum & inchoatum retrorsum ire. De talibus quorum acta patientiæ radices nō habent, dominus testatur, quia ad tempus credunt, & in tēpore tētationis recedūt. Consultius profecto egissent mediocri deliberatione spiritualem arripuisse disciplinā, quā resilire à sancto proposito, qd̄ incipere præsumperunt. Nempe debuerant proprias prius metiri uires, mentis experiri constantiā, & certaminis peragendi diurnitatē, austeritatē, atq; perseverantiæ difficultatē agnoscere. Debuerant (inquam) etiam se exponere mortis periculo, plurisq; animam suam aestimare, quā corpus, ne susceptum sponte imperfectū omitterent Dei opus, memores Saluatoris nostri perhibētis: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro aptus est regno Dei. Sunt quoq; alij (prædictis tamen pauciores) qui sicut commendabiliter incipiunt: ita & perseveranter proficiunt. Nam obedientiæ uirtutem, quā desiderio toto amplexati sunt, inconcussa mentis soliditate custodiunt. Supra petrae utiq; firmitatem domus suę fundamenta locarunt. Hinc est q̄ flantibus tentationū uentis, irruētibus tribulationum aquis, perstreptibus seculi istius procellis perseverant immobiles. Probantur quidem sed minime superantur, flagellantur & non deficiunt, urunt nec scandalizantur, uitij impelluntur & uiriliter reluctantur. Intelligunt namq; suadēte experientia, & innata acclamante ratione, q̄ nequaq; ualet coronari miles, nisi legitime dimicauerit, atq; uirtus nequit perfici, si nō infirmitate exerceatur. Norunt profecto esse scriptum, Aurum probat fornax, uiros autē receptibiles examinatio tribulationis. Aliubi præterea legitur: In paucis uexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit illos dignos se. Tanquam aurum in fornace probauit eos, & quasi hoc locausta hostiæ accepit eos. Sanctorum & patrum præteritorum, ac diuinorū eloquiorum instruūtur oraculis: neminem uidelicet ad perfectionis fastigium absq; spiritualis defudatione conflicti uitiorumq; subacto exercitu posse conscendere, suorum Deo ad coronam hoc permittente seruatorū, qui ideo sinit ipsos uarijs uexari tribulationibus, nō ut de illorum delectetur pœnis, sed potius ut earum occasione de hostibus suis uictoriā obtinendo triumphent. Horum siquidem cōfliktu uitiorū, horumq; spiritualium inimicorū aculeis nequaq; uult pius dominus & magister incipientiū corda pulsari, ne tadio aut pusillanimitate prostrati, siue aduersariorum calliditate delusi, more uxoris Lothre retro aspicientes salis transformētur in statuā. Illos quippe insueto gaudio primū, & in experta spiritualis lactis nutrit dulcedine, quatenus gustato cœlestium deliciarū pabulo dediscant seculi istius nequā oblectamenta diligere, atq; alliciantur illa solūmodo toto mentis affectu quærere bona, quę cordis tangant penetralia, & eadem ueritatis perfundant luce, delectatione repleant, inferant satietatem, securitatē præbeant, tribuantq; salutē. Difficile siquidem relinquitur qd̄ in hoc mundo sensibilibiter ac delectabiliter possidetur, si non potiora illis q̄ ante habebantur, percipiuntur oblectamēta. Hac potissimū de causa spiritualibus incipientes, & in uia Dei nouitij reficiuntur cōiolationibus, & deuotionibus recreantur, nō tamen uniformiter, neq; ad recipientium libitum, sed prout bonitas diuina ipsis expedire cognoscit. Ablactantur autem tempore suo à cibo paruulorum, ut proficiant, & in uirum perfectū crescāt, quamuis ipsi reluctantur, sed in eisdē q̄ sentiunt, uelle remanere proclamant. Nec ab re id actitare arbitrandi sunt. Quis (oro) tranquillitati mentis, spirituali dulcedini, sponsi præsentia, cœlestium uisitationum gustui, atq; æternorum assuetus prælibationi præmiorum, non eadem cum mœrore, & nolens derelinquat: præsertim cum manifeste cognoscat, ipsum oportere crucem tollere, tribulationum calicem sumere, tentationes diuersas perferre, dura & aspera sustinere atque abnegare quod est, ut esse incipiat quod nec dum est. In hac deniq; probatione certaminis uitiorū, ac adeptione uirtutum transit seruus Christi strenuus, & in obedientiæ agone constitutus, de statu incipientium ad proficientium gradum, necnon

A necnon uiriliter dimicando de animali rationalis efficitur. Nā teste Apostolo, Prius qd̄ animale, deinde qd̄ spirituale & rationale est. Animalem ideo nuncupauerim incipientem obedientem, qm̄ absq; discretionis rationisq; iudicio alieno dirigitur arbitrio, alienoq; consilio utitur, præuētus utiq; à Deo gratis protectus gratia, præmunitus spiritualis patris orationibus, exhortationibus, eruditionibus, & exemplis. Quis si uel Dei permissione, uel ex industria, antequā rationis usum habeat, & pugnandi quantulumcūq; incipiat, assuescatq; internæ dulcedinis pati esuriem, facillime tepescit, ac pedetentim reflectitur ad cōmunem uiuendi habitū, id suadente diabolo, qui prosperis nostris semper inuidet successibus, & carnis cōcupiscente illecebra. Cæterum si comitante & Dei cooperante gratia præceptoris mandatis obtēperet, non multo interiecto tēpore proficientium poterit associari agminibus, qui prorsus carnem spiritui, mentem rationi, animum uirtuti indesinenter subigere moliantur. Hic est spiritualis conflictus, qui Christi militem efficit gloriosum, & in quo proculdubio abolentur facinora, purgantur uitia, **B** affectus probantur, clarescunt uirtutes, & merita cumulantur. Optimū etenim ad detegendū scelera medicamentū est, quū quis, ne peccato consentiat, pœnitentiæ laborem suscipit, & compunctionis emittit lacrymas, renuitq; de cætero perpetrare quod ipsum postea dolendo pœniteat. Luctatur quidem diuinæ obtemperare legi, ne iterū labatur in crimen, & sit cœlesti concomitante præsidio in eodem certamine, ut suorum liber ne dum efficiatur cōpedibus delictorū, uerumetiā purgetur à uitijis, quæ uoluptuose uiuēdo aduersus salutē propriam ipse contraxit. Huiusmodi nāq; purgatio, hæc pugna, q̄ de priorū delectatione gignitur uitiorū, quāuis laboriosa & periculis circumspecta atq; diuturna esse uideatur: maximū tñ (si æquanimitate toleretur) iustitiæ affert fructū, dum mēbra quæ consueuerant seruire iniquitati ad iniquitatē, exhibeantur seruire iustitiæ in sanctificationem. In hoc, inquam, memorato agone experitur proficientis affectus utrū pro seipso, aut pro priuato cōmodo uel amore suum diligit cōditorē. Porro subtractio temporalis utilitatis, siue gustata deuotionis insinuat homini, quo domino suo famuletur affectu. Sic enim Iob sanctus probatus est, dicente Sathan: Nonne uallasti domum eius, & omnem substantiā eius per circuitum? sed tange cūcta quæ possidet, & uidebis nisi in faciē benedixerit tibi. Sic Tobias piissimus cæcitate percussus, & postea sospitate, diuitijs, & generis posteritate ornatus. Sic etiā quotquot Deo placere meruerūt tentati sunt, de quibus longū est de singulis eorū perstringere. Probatū se fuisse Propheta manifestat dicens: Probasti cor meū, & uisitasti nocte, igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas. Tentatione itaq; quemadmodū proficientis declaratur affectus: ita & perficitur uirtus. Quamobrē inaniter profecisse in uirtute se arbitretur, qui tētationū experientia caret. Verum & uirtus sicut aduersitatibus lacessita roboratur: æque sine exercitatione languescit. Exercet utiq; uirtutē à Deo permissa aduersitas, quæ eandē tanto exhibet clariorē, quāto robustior in uitiorū reluctance cōsistit. Bona igitur & amplectenda tribulationis est pugna, quæ uirtutū coronam intexit, Paulo perhibente qui ait: Tribulatio patientiā operatur, patientia probationem, probatio uerò spem: spes autē nō **C** cōfundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctū, qui datus est nobis. Vidēs ne quot ex hac tribulationis radice uirtutum germinant fructus? Amara quidem in sui uitio esse censetur tribulationis experientia, sed locupletem in illa examinatis præstat mercedem, unde Apostolus: Omnis autē (inquit) disciplina in præsentibus quidem uidetur non esse gaudij, sed mœroris: postea uerò fructum pacatissimū exercitatis per eam reddit iustitiæ. Iustitiæ quippe fructus uirtutum sunt opera, quæ tribulatione ac uitiorum impugnatione mediante perficiuntur. Quæ uidelicet eo fructuosiora, & Deo magis redduntur grata, quo uirtutes perfectiores existunt. Equidem omnium uirtutum, quæ laboriose, & cum difficultate peraguntur, maxima radix est obedientia sancta, caritatis dono decorata. Quæ profecto caritas ut Deo hominem gratū faciat, gratificatumq; custodiat, eundem cōscientiæ stimulis incessanter impellit ad obseruantia diuinę legis mandatorūq; cœlestiū, ad debellandū uitia, ad resistendū diabolo & suggestionibus eius, ad uirtutū perfectionē cōsequendā, & prorsus ad uitandū uniuersa, quæ Deo intelligit esse odiosa, atq; opere complendum cuncta, quæ maiestati eius amabilia esse diiudicat. Hæc est spiritualis proficientium disciplina: hoc, inquam, est stadium

stadium intellectualis certaminis, eorum qui obedientiae accensi desiderio, atque caritatis iaculis uulnerati ad perfectionis brauium conuolare festinant.

Quanta bona caritatis uirtus operetur in homine. Cap. XXXII.

Col. 3

Aritas quippe quae apostolo perhibente perfectionis sit uinculum, proculdubio quos replet ad unitatem prouehit, nec esse ualet caritas, ubi uiget dissidium. Nam de discipulis caeterisque fidelibus, post aduentum sancti spiritus quos dominus perfuderat caritate quid dicit? Multitudinis autem credentium erat cor unum & anima una, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse ducebat, sed erant illis omnia communia. Caeterum antequam caritatis donum illis tribueretur, persaepe ab inuicem dissentiebant. Nam quadam uice (sicut legitur) quum duo ex eisdem postulassent, ut unus ad dexteram, alter uero in regno Christi ad sinistram collocaretur, & hoc ad caeterorum deuenisset notitiam, grauiter de duobus istud petentibus scandalizati sunt. Iterum facta est (sicut textus declarat euangelicus) inter ipsos apostolos contentio quis eorum esse maior uideretur, propter hoc magister optimus eis praecipua tradidit humilitatis formam dicens: Qui uoluerit inter uos esse maior, erit omnium seruus. Ex his claret manifeste, quantum ad unitatem caritas, & quantum caritatis priuatio ad diuisionem inflammet. Colligit quidem caritas, & sibi ipsi reddit mentem, ordinatque hominem ad illum propter quem creatus est finem, eo uerius, sublimius, atque perfectius, quo uehementius urit, replet abundantius, conglutinat efficacius. Verum priusquam ad ipsum perueniat finem, frequenter humanus languet affectus, intellectus obtunditur, obliquatur intentio, uirtus deficit, caligat ratio, sibi ipsi homo efficitur grauis. Quare ut quoties lucem, & incurrit tenebras, desiderat operari magna, & succumbit in minimis, aggreditur ardua, & post pusillum eadem imperfecta relinquit: in tentionibus fluctuat, formidat in dubiis, in aduersis cadit, gloria- tur in donis, eleuatur in prosperis, & ueluti harundo uento exposita huc illucque raptatur, requiem quaerens, & ipsam nusquam reperiens. Nec mirum. Caret enim perfectione sua, ad quam nisi pertingat, quietam nequaquam habere ualet, & ad quam dum peruenit, pacem possidet & satietatem, atque extra illam non est quod ultra concupiscat. Nempe perfectio haec, &

Apo. 1

Ioan. 1

Ioan. 8

Prouerb. 8

Psal. 41

finis iste, de quo loquimur: Deus est. Ipsum audi: Ego (inquit) sum Alpha & omega: principium & finis. Principium utique per quod, & finis in quo, & ad quem. Omnia (ait Ioannes Euangelista) per ipsum facta sunt. Per quod ipsum: prorsus per uerbum, quod erat in principio apud Deum. In principio namque erat Deus uerbum, & uerbum principium erat. Non in principio tantum erat, sed ipsum principium erat, per quod facta sunt quaecumque sunt, siue uisibilia, siue inuisibilia, seu caelestia, seu terrena. Quicquid igitur factum est, per uerbum principium factum est. Verbi testimonium de se perhibetis agnosce: Ego (inquit Iudaeis) principium qui & loquor uobis. Principium quippe sine initio est uerbum, per quod, sicut legitur, fecit Deus caelum & terram: non tamen eo uerbo usus est tanquam instrumento materiali, sine quo non posset formare Deus ea quae condidit, sed neque sicut qui coadiutoris indiget, sed per ipsum quod est uirtus eius, sapientia eius, imago eius, splendor gloriae eius, & figura substantiae eius, fecit Deus quae facta sunt. Quid de se per sapientem dicat aduerte: Dominus, ait, possedit me in initio uiarum suarum antequam quicquam faceret a principio: necdum erant abyssi & ego iam concepta eram, & post modicum: Quando praeparabat caelos aderam, quum certa lege uallabat abyssos, quum aethera firmabat sursum, & librabat fontes aquarum, quum circumdabat mari terminum suum, & legem ponebat aquis ne transirent fines suos, quum appendebat fundamenta terrae cum eo erant cuncta componens. Erat profecto cum patre coaeternus cum aeterno, cum genitore genitus, Deus uerus cum Deo uero, componens omnia, propter quod principium dicitur. Dicitur etiam finis, in quo sunt omnes thesauri sapientiae Dei absconditi, & in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, & in quo capiuntur omnia & sunt, tanquam in arte opificis perfectius, excellentiusque, quam in se ipsis. & ad quae redere, & suspirare debet quisquis rationis est capax, cupitque esse beatus. Non enim beatitudinem ipsam aliunde obtinere posse se credat, quam in eo, & ab eo, qui est fons sapientiae, uerbum utique Dei in excelsis. Fons, inquam, uitae, de cuius torrente uoluptatis inebriantur quotquot perpetuae felicitatis effecti sunt digni, nedum illi qui iam peruenerunt: uerum etiam & qui adhuc peregrinantur anhelante debent ad illum pertingere fontem, sicut propheta de se perhibet dicens: Quae admodum desiderat

Asiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uitae, quum ueniam & apparebo ante faciem Dei: Ipsum quippe totis uisceribus desiderare fontem, ad ipsum infatigabiliter cum exultatione mentis currere festinant, quum in hoc mortali degunt corpore, & per fidem ambulant, quatenus ex illius gustu carnalium uoluptatum in ipsis temperetur aestus. Praebet namque potestatem, se satietatem quandam ineffabilem, quae mundi huius illecebras sitire non sinit. Sic namque mulieri Samaritanae spopondit dicens: Qui biberit ex aqua quam ego dabo, non sitiet unquam, sed fiet in eo fons aquae salientis in uitam eternam. Da mihi (quaeso) o domine Iesu haurire, ac percipere aquam sapientiae salutaris de te uitae fonte, ut ultra seculi istius oblectamenta non sitiam. Comple mihi Saluator & Deus interiora mea saturitate tua, pace tua, ueritate tua, sapientia tua, bonitate tua, iucunditate tua, caritate tua, splendore tuo, ut te solum uidere, te tenere, teque amplecti cupiam: tibi placere, tibi famulari, tibi in omnibus obtemperare desiderem, non perfunctorie & segniter, non seruiliter & mercenarie, ac propter me, sed propter te ipsum, sicut illi qui facie ad faciem contemplantur te, & de te beati sunt: & quemadmodum qui peregrinantur abs te, & tamen in lumine fidei perfecte quaerunt te. Si nimirum non sensu carnis ducti, neque uitiorum impugnatione promoti tibi obtemperant, sed in humilitate cordis, in seruire spiritus, in desiderio animae, in orationibus crebris, in quotidianis ieiuniis, in laboribus plurimis, in corporis castitate, in puritate mentis, & in omnium strenua exercitatione uirtutum. Nempe huiusmodi tanquam perfecti uiri renouantur singulis pene horis spiritu mentis suae, & induunt nouum hominem secundum Deum formatum. Progrediuntur quoque de uirtute in uirtutem, transformanturque de claritate in claritatem, quatenus quantum possibile est, configurentur imagini increatae, ad cuius imaginem creatos se esse cognoscunt. Horum siquidem conuersatio, quanquam inter homines esse uideatur, affectu tamen & cogitatione frequentissime in caelis est. Nam etsi opportune tractent humana negocia, quauis corporis necessitatibus temperanter deseruiant, spiritu nihilominus diuinae contemunt se exhibere praesentiae, prophetam imitantes, qui dicit: Prouidebam dominum in conspectu meo semper, quum a dextris est mihi ne commouear. Student praeterea toto posse habitare secum, noxiarum inutiliumque cogitationum uitare tumultus, motus animi inordinatos componere, affectus mentis erigere, intentionem ad Deum dirigere, nihilque intra se indiscussum relinquere, intelligentes cuncta cordis sui penetralia diuinis patere obtutibus, quemadmodum Apostolus notificans ait: uiuus est Dei sermo & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, & non est ulla creatura inuisibilis in conspectu eius, omnia autem sunt nuda oculis eius. Virtutum denique habitus in proficientium concertationibus iam adeptos exercet actu. Minima etiam delicta arbitrantur maxima praeter amore & proficiendi desiderio. Hinc nullam sibi ipsis praestantes requiem, nullum pene temporis momentum inutiliter praetereuntes, nunc Deo, nunc proximo, nunc sibi uacare nituntur. Ubique grauitatem praetendunt in moribus, hilaritatem in facie, discretionem in factis, in sermonibus sapientiam, in sensibus disciplinam, ita ut redoleant sanctitate, sintque quoddam religionis speculum, in quo quisque simpliciter intuenso merito ualeat aedificari in bono, atque animari ad bonum. Ex affluentia postremo gratiarum eisdem collatarum, ex diuina allocutione, quam in oratione positi quotidie agunt, atque ex cordis munditia per quam laetificantur, & Deum laudant, se aspicientes replent gaudio, & ad se diligendum alliciunt. Nec sine causa. Quos enim Dei sapientia ueritatis suae splendore illustrat, quosue spiritus sanctus inhabitando consolatur, charismatibus ornat, fecundatque uirtutibus, non possunt non amari, uenerari, & colli, praesertim quum in humilitatis soliditate collocati nesciant inflari, nec sibi arrogare ualeant quippiam boni, quum uerissime intelligant non a se, sed Dei gratia esse quod sunt. Quamobrem se in cordis contritione derisunt, semper se accusant, se debitores Deo fatentur, tum pro quotidianis excessibus, tum etiam pro bonorum amissionibus, & pro acceptis corporalibus spiritualibusque muneribus. Hinc quoque pro rependenda uicissitudine caritatis a domino multipliciter sibi exhibitae, se occupant in bono, se accendunt in spiritu, sibi minime parcunt, ut conditoris sui obtemperent uoluntati, quam non in codicibus quaerunt, neque ab hominibus sciscitantur, sed per internam aspirationem, per familiaritatem uerbi, per

bi, per contuberniū sapientiæ, & per irradiationes cælestes, in lumine ueritatis, in conscientia puritate, & in purgati intellectus percipiunt speculo. Isti profecto, de quibus loquimur, spirituales & perfecti uiri, quemadmodū incipientes, & proficientes præcellunt in numerositate donorū, in gratia largiori, in prolixiori experientia, in sanctiori cōuersatione, & in perspicaciori cognitione: ita & in obedientiæ perfectione, quamuis in exteriori actione, non sicut primi uideantur esse subiecti. Non enim in motu corporis, nec in operū multitudi- ne, neq; in æstimatione humana, sed in seruire caritatis, in rectitudine intentionis, in discretionis mensura, & in obsequendi desiderio, uirtutis obedientiæ, ueluti & cæterarum perfectio commendatur. Hoc autem solerter considerandū est q̄ uiri sancti atq; perfecti non pariformiter, neq; in uno, eodēq; perfectionis gradu femper insistant. Interdum quippe Dei moderante sapientia in quosdam decidunt lapsus, & ab arce perfectionis dilabunt in transgressiones inchoantiū, quatenus propria infirmitatis eruditi experimēto, se sollicitius in humilitatis & obedientiæ celsura coerceant.

Quod operum Dei arcana mysteria minime sint curiose scrutanda. Cap. XXIII.

Perum omnipotentis & æterni Dei quisquis curiose indagari præsumperit causas, & arcana mysteria, tanquam temerarius retundetur, sacro attestante eloquio: Quod scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Nam humano sensui prorsus inscrutabilia sunt, hoc Salomone perhibente qui ait: Deus solus iustificat, & manet inuictus rex in æternum. Quis sufficiet enarrare opera eius? Quis enim inuestigabit magnalia illius? Quum igitur incomprehensibilia sint, pudeat uermiculum homunculū illa discutere, atq; perquirere quæ in uerbo Dei sibi coæterno, & in secretissimo sapientiæ eius latent consilio, & tantum ipsi sunt nota, & quibus idem reuelare uoluerit. Sufficiat homini credere ipsa esse iustissima, atq; omni cum ratione disposita, dicente Propheta: Omnia in sapientiā fecisti, tametsi eadē minime percipere queat. De cæteris uerò ut taceā operibus mirabilibus. Quis (oro) ualet rimādo intelligere, cur iustorum quidā ad tempus permittātur cadere, & in criminibus maximis ruina facere, quorū conuersatio apud Deū cōmendabilis, & corā hominibus irreprehensibilis censebatur: Erat profecto Moyses mitissimus omnium, qui tunc morabantur in terra, uniuerso populo Hebræorum prælatus, secretorū Dei cognitor, ita ut facie ad faciem cum domino loqueretur, legis diuinę lator, Dei & plebis Israelitię mediator, inter pphetas nominatissimus, & nihilominus hic tantus & talis cum germano suo sacerdote summo in infidelitatis proruit foueam, hoc diuino permittente suo secreto, ineffabilisq; iudicio, unde dominum aduersus se iratum audire meruerunt. Quoniam non credidistis mihi ut sanctificaretis me corā filijs Israel, non introducetis hos populos in terram, quā dabo eis. Erat quoq; Dauid omnium excellentissimus prophetarū, uir utiq; secundum cor Dei, de cuius semine per repromissionē ipsi factam nasciturus erat Christus. Hic ex Dei permissione iustissima, hominibusq; ignota, unius mulierculæ illectus cōcupiscentia adulterium & homicidiū nequaquam perpetrare formidauit. Quid multa? Negauit ter apostolorum princeps dominum suum unius ancillæ uoce perterritus, oblitus magnaliūq; ab illo conspexerat fieri, immemor etiam humanitatis sibi præ cæteris exhibitæ. Metu deniq; mortis reliqui prostrati apostoli magistrum in sauiſsimorum manibus deferentes inimicorum nemine persequente fugerunt. Horum siquidem, & illis similiū præuaricationes sunt profecto documenta fidelium, sunt etiam diuina potius ueneranda, q̄ per scrutanda iudicia. Eruditur tamen quilibet catholica insignitus religione de se minime debere præsumere, quamuis spiritualibus ornatus sit donis, uirtutibus clarescat, sciētia polleat, miraculisq; coruscet. Discat præterea nō altum sapere, sed timere, quum Deus (quemadmodum legitur) superbis resistat, & humilibus præstet gratiam. Nam si Lucifer in cælo factus, charismatibus maximis præditus, nulloq; suadente in elatione se eleuans, pariter cum omnibus qui ipsi adhæserunt, in malum è cælo expulsus in lacus profundissimum baratrum deiectus est: quid de homine uilissimo puluere, & putrescēte caduere post paululum in nihilum redigendo, si se erexerit supra se, uolueritq; sibi diuinam usurpare gloriam, se aliquid esse arbitrando, quum per se & ex se nihil existat, faciendū sit, iudicet qui ista legit, & audit. Quāobrē experientia alieni imbutus mali qui stat, aut stare se putat, ruinam pertimescat, & eo magis casum metuat, quo præ cæteris potiora se intel-

Proverb. 25
Eccles. 19

Psal. 103

Num. 12

Iacob. 4

A se intelligit percepisse charismata, quoniam qui ex eminentiori corruit gradu, uehementius alliditur, grauiusq; delinquit. Timeat postremo quisq; de se, ne ex repentino tentationis impulsu, seu ex diuturno spirituum immundorū insultu eneruetur mens à sui stabilitate propositi, & deseratur sibi: discatq; ex propria infirmitatis lapsu præuaricantibus cōpati, atq; de sublimi uirtutū fastigio diuina permissione ad ima fluentibus. Nihil enim sic à diuinorū operum, iudiciorū cælestium, fraternaq; transgressionis, curioso scrutinio superbum retrahit animū, quemadmodū debilitatis propria manifesta cōgnitio, quæ profecto nō sinit mentē extollere, neq; de alterius casu gaudere. Proinde suadente Apostolo qui stat, uideat ne cadat, cadenti compatiatur ex corde, pro illo orationē fundat, exhortatiōis manū ei (si ualer) porrigat, seq; stabiliētē in bono, ac custodientē à crimine laudet iugiter, & ipsi totis uiribus gratias agat, quoniam laudabiliter uiuere non est uolentis, neq; currentis, sed solius miserentis Dei, qui cui uult miseret, & quē uult indurat. Indurat quidē non impellendo ad facinus, sed gratiā cōtinendo, per quā perficit uirtus, & omne opus cōmendabile consumat. Itaq; sicut nō licet ei qui fratrem suū, aut probatum uirū cadere conspicit iudicare: æque nō decet delinquentē grauius, uel palā desperare, & à spe diuinæ miserationis se alienū facere. Nempe nihil hac desperationis confusione detestabilius, nihilq; ad promerendū ueniā perniciosius. Superbiæ nanq; filia est, diuinæ bonitatis inimica, indulgentiæ dissipatrix, cōpunctionis aduersaria, meritorū interemptrix, uirtutū nutritrix, spūalis profectus impedimentū, recōnciliationis obstaculū, & malorū multorum additamentū q̄ maximū. Incipientes quoq; interimit, uulnerat proficientes, & cōturbat perfectos. Aduersus igit hanc spūalem pestem se Christi muniāt milites, quoties ex improuiso aliquod enorme cōmittūt crimē, uel in tentationibus repente deficiunt, aut ab incepto seruire languescunt, seu forte ab assueto deuotionis gustu totaliter permittente Deo alieni fiunt. Tunc quippe fortitudine, & prudentia egent nō modica. Fortitudine, inquam, ne pusillanimitate frangantur, atq; ex hac profus desperatione superati, in uniuersorū scelerum se immanitatē præcipitent, & insanabiles fiant.

C Prudentia uerò quatenus propria fragilitatis non sint immemores: cuius uidelicet obliuio hominem ad quodcunq; facinus facit esse procliuum. Se deniq; tunc prudenti examinatione dijudicent, si aliquod occulte perpetrare delictum, si ex collatis sibi à Deo muneribus eorum intumuit cor, & in sui æstimatione complacuit, quod quidem peccatum spiritualis est causa ruina, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit) exaltatur cor. Et quemadmodū propheta de se narrans, ait: Priusquam humiliarer ego deliqui: propterea eloquiū tuum custodiui. Misericorditer enim dominus fideles suos erudiens, uarijs eos sinit tentationibus agitari, interdum etiam nonnullis criminibus irretiri, quatenus quā infirmi sint se agnoscant per culpam, necnon proprias uires metiantur in prælio, atq; experimēto edocti discant non inflari, sed semper Deum timere, ac de se abiecte humiliterq; sentire. Hæc nanq; cōgnitio humilis, diuino associata timori, amissam reparat gratiam, confitentem reconciliat Deo, ad indulgentiā erigit lapsum, spe roborat animum, pœnitenti cœlum aperit, certanti subministrat uires, intermissas germinare facit uirtutes, replet gaudio, caritatem accendit, ueniam tribuit, cōpunctionem parit, conscientia tranquillitatem ingerit, aggregat merita, atq; ad bene operandum se possidentem euigilando disponit. Confidat humilis, quoniam si permittente Deo ceciderit, non collidetur, quia dominus illi supponet manum suam, nec ipsum diu patietur iacere prostratum. Cæterum si à spiritibus fuerit uexatus immundis, nequaquam desperet de gratia, neq; de auxilio sibi affuturo diffidat, propheta perhibente, qui ait: Quoniam angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uijs tuis: in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem. Verum si ab usitato proficiendi calore tepere se senserit, inchoata uirtutis opera minimè peragere negligat, memor prophetica exhortationis dicentis: Expecta dominum, uiriliter age, confortetur cor tuum, & sustine dominum. Postremo si ab inimicis, & peruersis hominibus iniurias, contumelias patiat & damna, æquanimitate perferendo, præsidium opportunum præstolatur à domino, iuxta oraculum Psalmographi concinentis: Salus iustorum à domino, & protector eorum in tempore tribulationis: & adiuuabit eos dominus, & liberabit eos,

Ro. 11
1. Cor. 10

Proverb. 16
Psal. 118

Psal. 90

Psal. 26

Ibid.

bit eos, & eruet a peccatoribus, & saluabit eos, quia sperauerunt in eo. Quamobrem in omni uicissitudine diuinæ dispensationis, in omni repentino emergente casu, atq; in uniuersis, quomodo libet, irruentibus aduersitatibus, Christi seruus, & quisq; propriae salutis amator, ad dominum tota intentione confugiat, seq; accusando ut sibi auxiliū præbeat, ipsum humiliter deprecetur. Nam in afflictione politos Saluatoris nostri celeriter consuevit exaudire clementia. Ipsius quippe uox illa est per prophetam dicentis: Inuoca (inquit) me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Summe pere uero in obedientiæ agone constituti, & in tribulationis camino examinati caueant retrocedere, & inceptum exercitiū spirituale deferere, ne aereis potestatibus, ac intuentibus hominibus ridiculum fiant, cunctorumq; præteritorum laborum amittant fructum. Nautarum ipsi erudantur exemplo, qui spumantis æquoris flantiumq; uentorum impetum formidantes, nequaquam ab inchoato nauigationis itinere intentionis suæ reflectunt obtutum. Nam procellarum tempore irruente, imminetia student uitare pericula, classemq; a naufragio eripere, & seiplos a pelagi uoraginibus liberare. Nempe pacato mari, prosperis spirantibus uentis, deperditas resumunt uires, securi efficiuntur, & alacres gratiarum pro transacto discrimine Deo referunt actiones. Debilitatos deniq; reficiunt artus, exultationis & gaudij promunt uoces, atq; priorum incommodorum obliti terroribus optatum tranquillitatis portum captare festinant. Quod enim nauet corporaliter hoc Christi milites in agone probati spiritualiter acquirere conentur. Assuescant utiq; in aus abundare delicijs & penuriam pati: esurire & gustare quàm suauis est dominus, gaudere in domino, & tristari propter dominum, temperanter tamen omnia & cum sobrietate spiritus, ne prætergresso uirtutis medio imperfectionis labantur in uolucro, & inde descendere cogantur ad ima, unde ad summa aduolare debuerant. Beatus plane ille dicendus est uir, qui sapientiæ spiritu redimitus & gratia, sic quum probatur & examinatur tribulationis incendio, diuinæ conformis est uoluntati, quemadmodum quum interna consolatione perfunditur, & cui prospera, & aduersa pariformiter militant ad profectū: Hic profecto cū Apostolo Paulo fiducialiter in domino gloriari potest ac dicere: Quis me separabit a caritate Christi? Tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius? Certus sum enim quia neq; mors, neq; uita, neq; angeli neq; principatus, neq; potestates, neq; uirtutes, neq; inuitia, neq; futura, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū, neq; creatura alia poterit me separare a caritate Dei, que est in Christo Iesu domino nostro. Hæc est perfectionis meta, ad quam pertingere decertent qui famulantur altissimo, & obedientiæ brauium assequi concupiscunt, ut uide licet in omnibus diuinæ conformes sint uoluntati, atq; in nullo deliberatione spontanea ab ipsius dispensatione dissentiant, nihilq; ab eodem procedente uelint curiose ratione discutere, sed uniuersa tanquam æquissime gesta humili deuotione percipere: ita ut ueridica assertionem propheticum illud promere possint: Ut iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum.

Rom. 8

Psal. 72

Quibus indicijs Dei seruus merito commendetur.

Cap. XXXIII.

Uemadmodum in humanis negocijs ex exterioribus signis, ut plurimum sunt nota interiora quæ latent: sic in spiritualibus exercitijs euenire dubitet nemo, possunt quippe fieri multa simulata intentione, quæ aliud apparent extrinsecus, aliud uerò introrsus existunt, aliterq; ab humano, atq; a diuino aliter censentur esse facta iudicio. Veruntamē huiusmodi gesta, imò talium autores operum diu latere non ualent, dicente domino: Nihil opertum quod non reueletur, & occultum quod non sciatur. Ex hac utiq; præmissa admonitiōe erudit quisq; fidelis, pudice uiuere, simpliciter cōuersari, cordis simulationē fugere, & non minus Dei quàm hominū præsentia expauescere. Non enim potest uoluntarie delinquere, qui diuinā corā se meditatatur adesse maiestatem. Quis (oro) tam superbus, tantoq; insano captus esset amore, ut ante sibi assistentem iudicem ipsius præsumeret iussa contēnere? statuta uiolare? decreta negligere? Hinc humana quanta sit redargutione digna temeritas, patenter aduertitur. Vbiq; siquidem & absq; ulla dubietate præsens est dominus, singulorum acta intuetur, cordium secreta rimatur, cogitationum, affectionum & intentionum perstrat arcana, atq; uniuersa sine errore aliquo perspicacius, ac excellentius ipsi sunt nota quam

Luc. 12

quàm eis in quorū mēte uersantur, & nihilominus miseri mortales cupiditatis uoluptate illecti, infidelitatisq; caligine obuoluti, minimè formidant ipsius diuinitatē offendere, potentiā despiciere, indignationē incurrere, iustitiā prouocare, uilipendere legē, præuaricari mandata, sicq; impudenter delinquere, ac si abolita esset iustitia, deesset iudex, cunctaq; facinora remaneret inulta. Porro grauer peccant, & tamē lætantur quū male faciunt, & exultant in rebus pessimis. Cæci sunt, & ad interitum pergunt, & nihilominus arbitrant se ambulare in luce, & facillime peruenire ad uitam. Temporalibus uoluptatibus, & æternis sperant se frui posse delicijs, necnō quæadmodū in hoc seculo, ita post hanc peregrinationem credunt florere in cælo. Ista mortalium perniciofa opinio, illustratione plena, ignorantia caligine circumseptæ ô quot fallit, quot interimit, quot uerè æternum supplicium trahit: Spondet deniq; huiusmodi cogitatio falsa, ut uera diripiat, proponit carnalia, ut spiritualia auferat, corpori suadet illecebras, ut animæ surripiat gratiā. Hoc totum ex ueritatis ignorantia, ex defectu fidei, ex caritatis priuatione, ex carentia deuotionis, interdum ex suggestionem diaboli, atq; ex obedientiæ transgressione accidere perspicuum est. Da summæ ueritatis splendore illustratū, da formatæ fidei gratia purificatum, da perfectæ caritatis nuptiali indumento uestitum, da deuotionis sanctæ suauitate refertum, da discretionis spiritu dono redimitū, da postremo obtemperantē Deo, & cœlestia, atq; superiorū præcepta seruantem, & agnosces huiusmodi mundū spernere, carnis oblectamenta uitare, necnon obhorre quod tēporaliter arridet, quod est honoris, quod gaudij, quod uoluptatis, & quod seculi. Omnia quippe hæc paruipendit, & arbitrat ut stercora, ut lucrifaciat Christū, in quo cūctis his meliora abundantijs, delectabilius, fructuosiusq; se percepturū esse nō dubitat. Quamobrē seipsum humiliat, se compungit, se conterit, seq; tanquā seruum emptitiū facit, ne dum superioribus atq; æqualibus, uerumetiā ex corde obediendo minoribus, iuxta Apostoli exhortationē dicentis: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum. Hæc profecto est Christianæ disciplina militiæ: hoc (inquā) est ueræ dilectionis ad Christū notissimū signū: seculi uidelicet illecebras fugere, humilitatē non minus mente quàm habitu exteriori sectari, Deo atq; hominibus seruitute uoluntaria famulari, & hoc quidē non ad tempus, neq; in prosperitatibus tantū, sed in tentationibus, in aduersitatibus, in persecutionibus, in longanimitate usq; ad mortem. Talibus si quos perspexeris ornatos uirtutibus, atq; moribus spiritualibus decoratos, hos uenerare, cole & dilige, tanquam Dei seruos, imitatores Christi, spiritus sancti habitacula, uasa sanctificata, angelorum consortes, cæli ciues, paradisi incolas, cælestis præcones regni, intercessores seculi, mundi luminaria, micantes stellas, ueritatis ostensores, amatores sapientiæ, oppugnatores diaboli, uitiorum inimicos, zelatores uirtutū, contemptores sui, euangelici testes, salē terræ, necnon Dei & hominum mediatores optimos. Precibus quippe suis, lachrymis, gemitibus, ieiunijs, uigilijsq; die noctuq; pro Christiano interpellant populo, & diuinam placant iustitiā, que ob scelera maxima ac horrenda crimina: quæ uidelicet in cōtemptum Dei & perniciem animarū, tam palam, quàm occulte perpetrantur, quotidie ad iracundiā prouocat. Nequaquā enim humani generis iniquitates tam æquanimiter sustineret omnipotēs, si nō sanctorū intercessionibus flecterēt. Prætermitto quàm exodibilis, quantæq; sit efficacis mediatoris nostri actualis oratio, de qua sic testatur Ioānes Apostolus: Si quis (inquit) peccauerit, aduocatū habemus apud patrē Iesum Christū iustum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, nō pro nostris aut tantū, sed pro totius mundi. Taceo quantū sit utilis catholice plebi supplicatio indefinenter Deo oblata sanctorū, qui cōsummato felicitate huius uite cursu assistunt illi, ipsius actuali fruitione beati. Nō (prout fas est credere) sine intermissione iuge pro nobis domino orationū exhibent sacrificiū, quemadmodū in Apocalypsi Ioannes insinuat dicens: Et quū aperuisset librū, quatuor animalia & uiginti quatuor seniores ceciderunt corā agno, habentes singuli citharas & fialas aureas, plenas odoramentorū, quæ sunt orationes sanctorū. Quis (oro) explicet uerbis, quantū prosint ecclesie Dei preces iustorū, qui adhuc in hoc mortali degentes corpore, peregrinantur a domino: eorū potissimū qui renunciātes seculo, sui redemptoris se mancipauerint obsequio: Hi nimirū diuinis dum intersunt laudibus, in oratione frequentissimis perorationibus incumbentes, iustitiæ Dei rigore in dulcedinē pietatis immutant. Horum

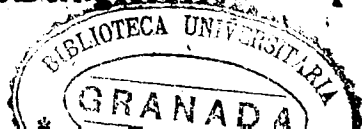
1. Petr. 2

2. Ioan. 1

Apoc. 5

Laur. Iustin.

OO 2 ne

ne (quæso) poterunt repellere suffragia, quorū conuersatio Deo acceptissima est & quorū
 obsecrationibus delectatur dominus: quibusue indissolubilibus caritatis uinculis con-
 nexus est Christus: prorsus minime. Nam quemadmodū ipsi accepti sunt Deo: ita eidē
 eorum sunt supplicationes gratæ, tanquā cohæredum Christi, spiritualiaq; ipsius my-
 stici corporis membra. Adhærentes siquidem illi per compaginē caritatis, & unum cū
 ipso effecti contemni nequeunt, neq; ab illius gratia propullari, tametsi mundus aliter
 arbitretur. Non enim quanti sint meriti, quantumq; apud Deū eorum approbata sit uita
 percipere ualet: quippe qui solū quæ carnis sunt sapiat, ignoretq; secundū spiritum iu-
 dicare. Nempe testante domino sicut non potest arbor bona fructus malos facere, neq;
 arbor mala fructus bonos facere: æque mundi amatores nō ualent spiritualia opera spi-
 ritualiter discutere atq; discernere. Hinc est q; eorū, de quibus loquimur, conuersationi
 detrahunt, uilipendunt personas, societates erubescunt, quietis ocium damnāt, fu-
 gamq; illorum ē seculo, ac renunciationē affinium & propinquorū derident, ipsos ar-
 guentes tanq; ignauos, inutiles, pusillanimes, & uiles, & quasi non præsumentes posse
 uictum sibi necessariū ex industria uendicare. Verū si recte saperent, atq; prudenter di-
 scuterēt, prorsus intelligerēt seruos Christi maxima appetere atq; difficiliora, q̄ ea quæ
 in seculo agere contempserūt, aggredi opera. Insuper eosdē nequaq; ex animi imbecil-
 litate, sed ex sola cordis magnanimitate domum, parentes, facultates, carnis illecebras,
 & omnia mundi oblectamenta relinquere. Ob hoc siquidem renūciant seculo & uolu-
 ptatibus eius, ut facilius expeditiusq; regnum consequantur æternū: qd utiq; perhiben-
 te dño, a diebus Ioannis baptistæ uim patitur, & uiolenti diripiunt illud. Abijciunt præ-
 terea cuncta terrena quæ possident, quatenus diabolo robustius cum quo dimicaturi
 sunt, resistere queant. Sciunt enim Apostolū dixisse: Non est nobis colluctatio aduer-
 sus carnem & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tenebra-
 rum harum, cōtra spiritualia nequitia in cœlestibus. Postremo à curis secularibus ideò
 se elongant, ut quietius, ac liberius uacare Deo, sibi ipsis uigilantius intendere, necnon
 carnis desideria ualeant cohibere: quæ profecto singulis pene horarum momentis in
 corde germinant, & spiritui aduersantur. Sic enim legitur: Spiritus repugnat aduersus
 carnem, & caro aduersus spiritum. Hæc autem inuicem aduersantur, ut non quæcunq;
 uultis, eadem faciatis. Tanquam igitur Christi ueri discipuli magistro cœlesti obtempe-
 rant, qui ait: Qui non renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse disci-
 pulus. Idemq; perhibet dicens: Qui uenit ad me, & non odit patrem suum & matrē, uxo-
 rem & filios, fratres & sorores, adhuc autē & animā suam, nō potest meus esse discipulus.
 Nam ipse dñs & magister qd uerbo docuit, perfecit & opere. Contēpsit etenim mūdū,
 & uniuersa quæ mundi sunt, quum sua essent, ualere illa pro libito sine delicto dispo-
 nere. Non est usus honore regio, quū uerus esset rex regū, & dominantium dominus: quin
 potius serui formam, habitū ministeriūq; suscepit, quemadmodū Apostolus narrās ait:
 Qui quum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed se-
 metipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudine hominum factus, & habi-
 tu inuentus ut homo, humiliauit semetipsum, factus est obediens usq; ad mortem, mor-
 tem autem crucis. Non utiq; domum propriam habere uoluit, nō agros, non possessio-
 nes, non ancillas, nō seruos, sed tanquam peregrinus in hoc seculo nasci elegit in stabu-
 lo, reclinari in præsepio, in Ægyptum fugere, esurire, sitire, fatigari, tentari, persequi, a
 discipulo uenundari, diuitissime uerberari, colaphis ignominiose cædi, coronari spinis,
 sputis deturpari, in stipite affigi, aceto potari, in cruce mori, & lancea uulnerari. Omnia
 mundi huius aduersa perferre dignatus est, & respuere prospera, quatenus exemplo
 suo erudiret homines, quid diligere, quidue spernere deberent. Deniq; ipsum admo-
 nentem quid dixerit audiamus: Beati (inquit) pauperes spiritu, quoniam ipsorum est
 regnum cœlorum: beati mites, beati qui esuriūt & sitiunt iustitiam: beati misericordes,
 beati mundo corde, beati pacifici, & beati qui persecutionem patiuntur propter iusti-
 tiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Non commendauit diuites, neq; ample-
 ctendas ait esse terrenas facultates, sed potius abijciendas, non appetendas dignita-
 tes, non gaudia uana quærenda, non corporis uoluptates sectandas, non ambiēdos do-
 minandi fastus, nō generis nobilitatē ppalandā, neq; tēporalē felicitatē docuit esse te-
 nendam.

A nendā. Uniuersa quæ mundi amatores possidere concupiscunt, uilipendenda esse mon-
 strauit, atq; illa quæ ipsi pati formidant, alacriter toleranda esse monstrauit. Errare siqui-
 dem nō ualuit quū sapientia sit, nec mentiri potest quū ueritas æterna sit: sed neq; fallere
 quū summa sit bonitas. Merito itaq; nō irridendi, sed prorsus uenerandi sunt serui illius,
 qui adhærentes ei, ipsiusq; imitantes uestigia, mundo renunciāt, & à se abdicant secula-
 ria negocia, atq; sub obedientiæ se iugo prosternūt, quatenus quæ ex propria radice uo-
 luntatis emergunt deuitent incōmoda, necnon qualis, quantumq; delectationis & pacis
 ex eadem obedientiæ uirtutis exuberet fructus, percipere queant.

Quod innumeri sunt, qui falsa delusi opinione delinquant. Cap. XXV.

Pater cætera à Deo collata munera hoc etiam bonū naturaliter est insitū
 homini, uniuersa uidelicet obhorrere pœnalia, utilia uerò semper deside-
 rare & laeta, potissimū si qualitatē earum gustu didicerit. Sunt tamen innu-
 meri qui naturalis rationis paruipendentes donū, ac pecudū more degen-
 tes sectant noxia, & à lege Dei prohibita quæ æterno sunt plectēda incen-
 dio, proficua uerò & sancta despiciunt, quæ pacē præstant & uitā. Hi carnis opera perfi-
 cientes in cōcupiscentiis suis, arbitantesq; iuxta prophetæ sententiā malū bonū, & bo-
 num malū, ac ponētes tenebras lucē, & lucē tenebras: ignorantie detēti caligine, pœni-
 tentie detestant bonū, & se perniciosorū criminū tradunt illecebris. Suadēt nāq; huius-
 modi sibi ipsi, etiā diabolica suggestione delusi, ut delinquāt liberius, mandati trāsgres-
 sionē grauenō esse peccatū: sed facile remissibile, atq; posse pro suo beneplacito quū uo-
 luerint, redire ad ueniā. Ignorāt prorsus q̄ tales sunt, quāti sit ponderis peccare in Deū,
 ipsiusq; præcepta negligere, quodue facinus operet in homine, necnō quanta exigente
 iustitia ex suo reatu delinquēs plectendus sit pœna. Utinā (inquit sanctus propheta de
 talibus) saperēt, & intelligerēt, ac nouissima prouiderent. Ex horū nescientia primus cir-
 cunūctus est homo, dū ex ligno uetito de quo ne comederet præceptū acceperat, gusta-
 re præsumpsit. Pluris quippe estimauit uxori displicere q̄ Deo, diuināq; bonitatē ad re-
 tus sui indulgentiā iudicauit facillime esse flectendā. Hoc ideo arbitratus est, q̄a nondū
 iustitiæ rigore expertus fuerat, nondū quantum omnipotēs Deus inobedientibus aduer-
 sare agnouerat, nullā adhuc reluctationē in carne, nullā ab ipsis creaturis cōtrarietatē
 persenserat, proinde in sui suæq; posteritatis exitiū factus est ad delinquendū procliuis,
 quid ex hoc secuturū esset ignorās. Consensit itaq; gustauit, & perijt. Pro hac siquidē di-
 uini præuaricatione præcepti penē deordinata sunt omnia. Hinc enim de optimo uolu-
 ptatis loco expulsus est homo, & ferarū effectus est socius, mūdī istius incolā, terræ pro-
 creantis spinas, & tribulos cultor, & duplicis mortis obnoxius. Hinc etiā heberata est
 memoria, affectus refriguit, caligauit ratio, multiplicatę sunt ærumnæ, infirmitates au-
 ctę, conualuerunt passionēs. Hinc deniq; spiritui reluctatur caro, ipsius crebrescunt sti-
 muli, cōcupiscentiæ pullulant, tentationes germinant, bella geruntur in corde, & sibi-
 pli supra modum homo factus est grauis. Hæc quoq; de causa diluuij inundauerunt a-
 quæ, ignis de cœlo descendit, pestilentia sunt immisæ innumeræ, plurimæ ciuitates e-
 uersæ, prouinciæ per orbem dilaniatę, populi circunquaq; dispersi, sanguis uelut torrēs
 effusus est. Et ultra quid memorē? Omnia profecto quæ diuinę legi aduersantur, ab hoc
 inobedientię fonte emanare noscuntur, quæ uidelicet Apostolus sub appellatione ope-
 rum carnis enumerans ait: Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, im-
 munditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æ-
 mulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectę, inuidiæ, homicidia, comestiones, ebrietates,
 & his similia. Non ualet explicare sermo, non humana proferre facundia, neq; intelle-
 ctus percipere, quanta mala ex primi hominis præuaricatione emerferint. Nempe quic-
 quid deformitatis, quicquid flagitij, mœroris, & incōmodi humanum patitur genus, ex
 inobedientiæ delicto prouenisse conspicuū est: pro quo utiq; corporis & anime uita in-
 telligitur esse priuatū. Sub hoc proculdubio damnationis uinculo uniuersi ex Adæ se-
 mine propagati cōcepti sunt, adeò ut prius efficiantur damnati quàm nati, quemadmo-
 dum in persona omniū de se propheta perhibet dicens: Ecce enim iniquitatibus conce-
 ptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Sanè sicut ab hac animæ fœditate nul-
 lus est liber, ita nemo tam sanctus, tam innocens, tamq; acceptissimus Deo, qui cor-

poris resolutionē evitare ualuerit, prout propheta euidentissime meminit dicens: **Quis** est homo qui uiuet, & non uidebit mortem? eruet animam de manu inferi? Necessitas hæc communis est, lex irrefragabilis, & æquissima complectens omnes, & neminem ab ipso mundi initio usq; ad finē excipiens. Ab istiusmodi tamen necessitatis imperio, & ab hac pœna peccati solus mediator Dei & hominū homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Quamuis enim ex Adæ secundum carnem procreatus sit semine, nequaquam tamen in iniquitate cōceptus, nec in peccato mater eius genuit ipsum. De spū quippe sancto interueniente fide, maternoq; obedientiæ sanctæ consensu in uirginali conceptus est utero, plenus gratia, plenus sanctitate, plenus sapientia, plenus diuinitate. Nam in ipso (sicut ait Apostolus) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporali ter. Non autē ad hanc plenitudinem per uirtutum exercitia, nec per incrementum corporis, neq; per interualla peruenit temporum, sed in uno eodemq; momento homo perfectus formatus est, à uerbo in unitate personali assumptus: ita ut Emmanuel ueraciter nuncuparetur, & esset æqualis utiq; patri secundū diuinitatē, licet secundū susceptā humanitatē omnino esset inferior. In ea siquidem forma qua minor est patre tanquā uerus homo, & ueram carnē habens, erat proculdubio passibilis atq; mortalis, nō impellente necessitate ut ceteri, sed spōte ac uoluntarie. Quod enim esuriuit, quod fleuit, quod doluit, quod tristitiā pertulit, hoc ex mera sui egit dignatione, ut quātū nos diligeret, quanti delicta nostra essent pōderis, qualis & quā magna nostra esset infirmitas ex remedij difficultate notificaret. Voluit nāq; (sicut Propheta commemorat) nostros ferre lāguores, & infirmitates nostras sine culpa portare, quatenus nos gratos suo faceret patri, nōs que sibi copularet in fratres, atq; suo qualiter nosmetipsos exhibeamus sacrificiū Deo, erudiret exemplo, quod minime posset, si pati ipse recusaret. Passus est igitur increpationes duras, cōtumeliosa uerba, flagella durissima, opprobria turpissima, curciatus asperimos, excogitata ludibria, insuper & ipsum ignominiosum crucis patibulum, quod solū sceleratis ac uilissimis hominibus debebatur. In his itaq; passionis agonibus constitutus non contradictionis eloquium protulit, non redargutionis uerbum, non impatientiæ aliquod ostēdit signum, sed quēadmodum Propheta insinuat, Sicut ovis ad occisionē ductus est, & quali agnus corā tondēte se obmutuit, & non aperuit os suū. Alio quoq; in loco idē propheta de ipso mediatore in propria eius persona, opprobria uoluntarie ab eodē percepta exprimere uolēs inquit: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus: faciē meā non auerti ab increpationibus & cōspuentionibus in me, & ideo non sum confusus. Alius deniq; propheta hoc insinuans ait: Et ego quasi agnus māsuetus, qui portat ad uictimā, & nō cognoui cōsilia eorū aduersum me dicentiū: Venite mittamus lignū in panē eius, & eradamus eū de terra uiuentiū. Porro quod ultrō se nemine impellēte obrulerit, sed solo salutis nostræ desiderio, & patris trahēte obedientia, qui illū miserat, ut mūdo ppalaret ueritatē, sicut ipse dicit: Ad hoc quidē natus sum, & ad hoc ueni in mūdū, ut testimoniū perhibeā ueritati. Idē de se declarās ait: Potestatē habeo ponēdi animā meā, & iterū sumēdi eā. Iterūq; Ego (inquit) sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ, & animā meā pono pro ouibus meis. Nepe quū passionis tēpore sacerdotū principes cū multitudine armatorū uenissent, ut illū caperent, interrogatiq; fuissent quē quærerent, & respōdissent Iesum Nazarenū, & ipse diceret, Ego sum, ceciderunt retrorsum in terram, uocis illius tomittuum nequaquā sustinere ualentes. Poterat tunc proculdubio (si uellet) abscedere, sed noluit, quia uenerat hora quam prædixerat, in qua gentibus traderetur ad illudendū, flagellandum, & crucifigēdū. Luce igitur clarius patet tam exemplo eius, sermonūq; ipsius testimonio, quā prophetarū oraculis, & assertionibus sanctorū, quod ipse redēptor noster nulla urgente necessitate semetipsum omnibus persecutionibus, contumelijs, & neci exposuit, sed ex sua pura dilectione, ut uidelicet nos reconciliaret Deo patri, ac pro nostris iniquitatibus satisfaceret, nos quoq; ad cælorum proueheret regnum, atq; nobis recte uiuendi modū præberet & formam. Tanta siquidem apud Deum illius assumpti hominis fuit autoritas, sicq; eiusdē summæ maiestati cōplacuit obedientia, tātiq; ipsius passio exitit meriti, ut humanū genus redderet iustificatū Deo, quod originale primi hominis delictū æternæ mortis fecerat esse obnoxiiū, dicēte Apostolo: Si enim in unius (inquit) delictō

Acto mors regnauit per unū multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in uitā, regnabunt per unum Iesum Christū. Igitur sicut per unius delictū in omnes homines in cōdemnationē: ita & per unius iustitiā in omnes homines in iustificationē uitæ. Sicut enim per inobediētiā unius hominis peccatores cōstituti sunt multi: ita & per unius obediētiā iusti cōstituuntur multi. Cōstat pculdubio, q; quemadmodū ex primi inobediētia, & trāsgressione parentis emanauit peccatū, & mors in mūdū: æque ex obediētia & sanctitate mediatoris Christi collata est gratia, iustitiā & uita, Quāobrē idē memoratus Apost. alio in loco dicit: Sicut per hominē mors, ita & per hominē resurrectio mortuorū: & sicut in Adā oēs moriūtur, ita & in Christo omnes uiuifi cantur. Hinc profecto colligit aperte, quāta humano generi prerogata sint beneficia p dñm & Saluatorē nostrū Iesum Christum, quē Deus pater misit in mūdū, ut eriperet nos de potestate tenebrarum, & transferret in regnū gloriæ claritatis suæ, seruata tamē prius æquitate iustitiæ, & preuaricationis Adæ debito satisfactō, qui æternæ mortis & apostatæ angeli cum omni sua posteritate perpetuum se fecerat seruum. In huius itaq; captiuitatis ærumnam tunc incidit, quū de ligno uetito contra sui mandatum conditoris gustare præsumpsit. A qua profecto seruitute per semetipsum nequaquā se ualebat eruere, quoniam arbitrij proprii merito se libertate priuarat. Quāobrem quum alieno indigeret auxilio, nec quispiā de illius inueniretur semine, qui ad pristinam ei donandā libertatem esset idoneus, quippe quum singuli damnationis huius uinculis essent astricti, tantisper ipsum humanum genus sub exactoris pessimi iugo iacere oportuit, donec Deus in carne appareret & homo, qui à peccati debito omnino esset immunis, possetq; delicta aliena soluere, & merita propria largiri. Dum igitur (sicut legitur) medium silentium tenerent omnia, & nox in suo cursū medium iter perageret, omnipotens Dei uerbum de regalibus sedibus ueniens, mortalitatis indumento obtectū, in huius uitæ ac peregrinationis campum cum antiquo serpente pugnaturū ingreditur. Hūc namq; hominem Christū quū ipse Leuiathan ceteris mortalibus sanctiorem esse conspiceret, illumq; perciperet carnem habere passibilem, tentationibus eum aggressus est plurimis, quatenus certo probaret indicio, utrū Dei an hominū existeret filius. Explorauit siquidem interrogationibus, scripturarum sanctarum persuasit autoritatibus, seculi quoq; illum allicere blanditijs uoluit, & nihilominus sapientiæ splendoribus re percussus, delusus, atq; superatus abscessit. Quid in multis immorer? Prædicationum deniq; regni cœlestis, miraculorum diuinorū, irreprehensibilis conuersationis, incomparabilisq; sanctimonix illius non ferens præconia, eundem tandē uociferantibus turbis tanq; reum mortis suspendit in ligno. Hinc factum est, ut exigente iustitiā ipse qui primum captiuum tenuerat hominem, hominis Dei efficitur ipse captiuus. Pro hac siquidem quam iniustissime idem Deus & homo euangelizando regnū cœlorū, sanādo lāguidos, ignaros erudiēdo, & patri suo æterno obtemperādo perpeffus est mortē, tale absq; ulla ambiguitate promeruit præmiū, quale priusquā pateretur minime possideret. Alioquin sine causa, aut absq; mercede aliqua gratis crucis suppliciū pertulisse uideretur. Non enim illum à diaboli seruitute per sanguinis effusionem, & meritū passionis erui decebat, qui ab ipsius erat omnino potestate liberrimus, sed neq; ab originalis culpæ, uel ceterorum delictorū fuerat uinculis absoluendus, quum ab omni reatus macula prorsus esset immunis, propter quod ab æternæ damnationis sententiā, quæ peccatoribus ex Adæ semine procreatis infligebatur, nequaquā illum eximere oportebat. De beatitudine uerò supernæ felicitatis quid memorē, qua à suæ conceptionis initio fruebatur in uerbis? Horum itaq; quæ perstrinximus, profecto idem de quo loquimur, Dei & hominum mediator nullius indigebat, quum omnium donorum & gratiarū locupletissimus esset. Voluit tamen ut ea quæ sibi ex æquitatis debebantur cēsura, suæ traderetur ecclesiæ, quam sibi fœdere & caritate perpetua associarat in sponsam, sicut Apostolus narrat, dicens, Viri (inquit) diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiā, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiā, nō habentē maculā, neq; rugam, aut aliqd eiusmodi, sed ut sit sancta atq; immaculata. Accepit itaq; ecclesiā sancta, q̄ est omnium fidelium & prædestinatorū cōgregatio, de manu spōsi, domini, & redemptoris sui orna

menta spiritalia, charismata preciosa, donaq; caelestia, pro signo exhibite pacis, pro in
 dicio tradite libertatis, pro testimonio syncerissimae caritatis, pro solatio arumnose pe
 regrinationis, & pro pignore future glorificationis. Ex his siquidem & eorum effecti
 bus in tentationibus roborata, in infirmitatibus adiuta, refrigerata in poenis, in persecu
 tionibus consolata, erudita in actionibus, consulta in dubijs, in prosperis custodita,
 atq; in omni negotio temporalis ac spiritali imbuta, sponso suo, mente & corpore, obe
 dientiae, deuotionis, & laudis uespertinum offerens sacrificium, deseruire non cessat.
 Quoties enim secum meditando pertractat quid fuerit, quid meruerit, quid uel percepe
 rit, repletur gaudio, amore succenditur, afficitur desiderijs, & in gratiarum actione pin
 guescit. Nititur deniq; pro posse tantae caritati, tantisq; multifarijs beneficijs uices repē
 dere. Caeterum quum, prout cupit & intelligit, perficere ad plenum nequaquam ualet,
 se in membris suis humiliat, se accusat, se damnat, se subiicit, ut uel saltem sic iustificata il
 li placeat, cui perpetuo famulatu se tota deuouit.

Quod merito commendatione sint digni, qui in obedientiae agone perseverant.

Cap. XXVI.

Quam Christianae perfectiois, atq; obedientiae sanctae propositum sit onerosum
 & arduum, merito illi colendi sunt, quod illud perseveranti mentis rigore tenere de
 certat. Quauis enim interdum ex animi fragilitate, seu cordis tepore labant,
 minime tamen arbitrandum est, eosdem congressus sui coronam amittere uoluntatis
 deliberatione in proprio robore persistente. Angelorum quippe conditio est, non posse pec
 care, quam apostatantiu spirituum confirmati post lapsum, a summi boni fruitione non ualent
 declinare obtutu: cuius uidelicet aperta contemplatio perfectae beatitudinis, & imper
 turbabilis securitatis est certa possessio. Hominum uero natura, quum sit corruptibilis
 carnis indumento uestita, originalisq; delicti colluuioue foedata, quamdiu peregrina
 tur a domino, semper est procliuus ad malum, in uirtutum censura instabilis, ad casum
 facilis, corporalibus spiritalibusq; infirmitatibus circumsepta, sibiq; ipsi effecta om
 nino contraria. Saepissime namq; concupiscit noxia, obhorret utilia, perniciose ample
 ctitur, labenti inharet, umbramq; insequitur, ueritate contempta. O mortalium lugenda
 conditio, quae quum sit exul a patria, exultat in uia, quum ignorantiae sit tenebris obse
 sa, se arbitratur ambulare in luce, quum delictorum sit funibus irretita, ac ignobili serui
 tute depressa, libertatis se putat bono potiri. Hinc profecto est, quod tam anxie desudat a
 bundare diuitijs, attolli honoribus, uulgari fama laudari, uoluptatibus frui, tanquam si
 altera praeter hanc, non esset uita, neq; facienda esset malorum & bonorum retributio digna.
 Hic profecto morbus, & huiusmodi inoleuit consuetudo delinquendi, ex caritatis forma
 tae fidei, & suimet inordinato amore, ex priuatione caritatis Dei, ex usu peruersae conuer
 sationis, ex perceptorum ignorantia beneficiorum, atq; ex insensibilitate humanae re
 demptionis per dominum Iesum Saluatorem nostrum exhibitae. Porro si fidei lumen,
 si contemptus sui, si caritatis donum, si sapientiae grauitas, si gratiarum notitia, & operum
 Christi gustus in cordibus uigeret mortalium, iugiterq; meditando eorundem uersare
 tur in mente, excitarent utiq; torpentium animos, elatos prosternerent, cohiberent cupi
 dos, uoluptuosos terrerent, & a peccandi uoluntate compellerent uniuersos. Semina quip
 pe aeternitatis sunt haec, uitae pabulum, animarum medela, caeleste manna, liber ueritatis, pa
 radisus deliciarum, in quem introducuntur qui spretis seculi pompis, & abdicatis a se
 carnis illecebris, per obedientiae uirtutem se Deo sacrificant, non semel tantum, sed quoties
 se offert materia, repugnat uoluptas, uoluntas impellit. Hoc namq; est quod Saluator no
 ster indicauit, dicens: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam quo
 tidie, & sequatur me. Magna profecto res est abnegare se, tollere quotidie obedientiae
 crucem, & sequi Christum. Excedit siquidem humanas uires, atq; paruitatis nostrae su
 pereminet facultatem. Quamobrem nemo istius pugnae ingrediatur stadium, nullusq;
 abnegationem propriam arripere praesumat arbitrii, nisi sit praeparatus a gratia, introrsus sit de
 uotione nutritus, sanctisq; afflatus desiderijs, & constantiae dono roboratus, ne forte ca
 ni ad uomitum redeunti efficiatur similis, quod quidem noscitur esse perniciosissimum dicente
 domino: Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno
 Dei. Quamobrem ad hoc non uocatus certamen propriae conscientiae infirmitatis, secedat humi
 lis, miretur, uenereturq; pugnantes aduersus semetipsos, tanquam contra capitales hostes,
 nullam

Luc. 9

Luc. 9

A nullam sibi prorsus impertientes requirunt, ut obedientiae perfectionem (quantum imbecillita
 ti posse datur humanae) assequi ualeant. Vocatus autem non repente assensum praebet, sed
 prius certificari de ipsa uocatione conetur, utrum a Deo sit infusa an aliunde immissa. Ipse
 namque Satanas frequenter se lucis transfiguratur in angelum, quatenus imprudentes & minus
 cautos sub uirtutum specie illudat atq; prosternat. Non enim omni spiritui est credendum,
 neque cuncta desideria quae bona in se esse censent, sunt opere perficienda. Probate (inquit
 Apostolus) spiritus si ex Deo sunt. Hanc quippe discernendorum spirituum regulam nequaquam
 contemnunt: qui ad mundi contemptum, & ad obedientiae gloriosum uocantur consili
 um. Verum neque ipsi eadem se habere confidunt. Rara utique uirtus est, & paucissimis
 collata, illis uidelicet, ut arbitror, qui sunt corde humiles, mente puri, atq; tentationibus
 uarijs diuinitate probati. Donum quidem Dei est, & a sancto prerogatum spiritu, non
 minus ad aliorum quam ad recipientium utilitatem: Apostolo hoc insinuante qui ait: Vni
 cuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae
B alij sermo scientiae secundum eundem spiritum, & post pauca. Alij discretio spirituum. In rebus
 igitur arduis, & praesertim in renunciatione seculi, & in arripienda institutione noua nul
 lus sibi in re propria credat: sed eorum acquiescat consilio, qui ex diuturna colluctatione ui
 tiorum, & adepti uirtutum corona (spiritus in se nihilominus operante sapientia) discre
 tione pollent, ac proximorum dilectione flammescunt, atq; religiosorum morum grauitate
 clarescunt. Porro qui tales sunt, errare uix possunt, quum uidelicet non nisi oratione
 prauiam, & considerata personarum qualitate, spiritusq; sancti directione sententiam suam
 proferant. Ipsi etenim tanquam ueri humiles, & sub paracliti disciplina eruditi, nolunt ex pro
 prio sensu loqui, sed quod diuinae iudicauerint esse placitum uoluntati: quam utique exclusam af
 fectione priuata, interuenientibus quoque ignitis precibus, intelligere ac perscrutari con
 nantur. Hoc quippe Propheta figuratim expressit, quum diceret: Et quum fieret uox de firmamento,
 animalia submittebant alas suas, ut uidelicet perspicacius, atq; quietius interne
 aspirationis effectum intelligere ualerent. Nam qui a semetipso loquitur, frequenter sententias
C proferendo praecipitat, sibiq; cohaerentes errare facit. Quamobrem oportet neophitum, & ad
 seculi contemptum uocatum seniorum se mancipare consilio, eorum scilicet, qui sint opere & eru
 ditione probati, quae nequaquam propriae religionis comoda seu augmentum, sed animarum lucra per
 quirant. Ipsi namque cuncta sui cordis arcana patefaciant ante deliberationem de se faciendam. I
 psis (inquit) referent corporis ualitudinem, mentis constantiam, desideriorum estus, propositi perse
 uerantiam, & uniuersa quae ad utriusque hominis attinent qualitate, quae profecto consultiore
 grauem, & idoneum minime latere conueniunt. Haec ideo dixerim, ut cum omni maturitate
 consultiatio fiat, quae ueluti spiritalis aedificij fundamentum solidissimum esse decernit. Nam sta
 tus & nouae institutionis inconsiderata mutatio commedabilem raro sortitur effectum, profe
 ctusq; singularis maxima in illo cum difficultate colligitur. Porro si in illa status mutatione
 quae accuratissima, & cum probatissimorum uirorum consilio atq; exhortatione peragitur, ten
 tationum impugnationes, & spirituum immundorum non desunt insultus, & pericula innume
 ra, ex ea quae praecipitanter ac incosulte perficitur, quid rationabiliter sequatur, prudens
D diiudicet lector. Non igitur uocatus per spiritum & internam gratiam ad seculi contemptum, mun
 dialiumque facultatum renunciationem opus hoc grande nequaquam praesumat arripere, ne re
 tro aspiciendo, ut olim insipiens mulier, salis uertat in statuam. Curet diligenter facinora com
 missa deslere, totisque uiribus desinat letalia perpetrare delicta, atq; diuinae legis, & man
 datorum ecclesiae sit obseruatione contentus, memineritq; pollicitationis domini dicentis: Si
 uis ad uitam ingredi, serua mandata. Et illud: Bonum est tibi debile uel claudum ad uitam in
 trare, quam duas manus uel duos pedes habentem mitti in ignem aeternum. Vocatus autem
 aspiratione caelesti, absque cunctatione renunciet uitijs, ac consuetudinibus malis. Perseue
 rante uero gratia, & incalescente desiderio, nec non ad cordis ostium pulsante domino (patrum
 spiritalium nihilominus interueniente consilio) sanctum diuini famulatus, & obedi
 entiae regularis aggrediatur propositum. Ea utique intentione, eoque decreto, ut in eodem usque
 ad uitae terminum perdurare contentat. Pueriles quidem deponat mores, animique lubricita
 tem a se abdicet, quatenus tentatus & spiritali exercitatus in bello, mediante perseueran
 tia, ualeat coronari. Est quippe perseuerantia triumphus pugnantium, laborantium merces,
 caritatis indicium, uirtutum palma, scala caelorum, paradisi porta, meta currentium, tribu
 lationum

1. Ioan. 4

1. Cor. 12

Ezech. 1

Matt. 19

Matt. 18

lationū finis, spiritualium interemptrix ferarū, inimicorū ruina, miserorum spes, miseria
 rū terminus, inītiū uitæ, religionis decus, Christianæ perfectionis testimoniū, & æternæ
 salutis imprædabile brauium. Huius siquidem uirtutis dono quisquis caruerit, gehēnæ
 filiū se esse insinuat, dū opus sanctū perficere negligit, & plus se q̄ Deum diligere notifi-
 cat. Nēpe super omnia diligendus est Deus, & incolumitati corporis, ac propinquorū
 amori, atq; uniuersis seculi istius illecebris præferendus. Nihil prorsus Christo dño famu-
 lanti difficile, nihil arduū, nihilq; æstimandū est asperū. Non ab eodem tentationes sunt
 formidandæ diaboli, non inopinati casus, non principum minæ, nō carnis incōmoda,
 nō languores corporis, non uictus aut indumentorū inopia, non postremo ipsa mors,
 quæ præsentis uitæ terminū ponit. Cuncta nāq; hæc menti bene cōpositæ, & militi spiri-
 tuali legitime certanti optima sunt instrumenta uirtutū: in quib. probatur caritas, animi
 declaratur constantia, sancta perficiuntur desideria, cumulantur merita, debita soluun-
 tur, & humani pectoris arcana panduntur. Nam qualis apud se seruus Christi maneat
 perseverantia manifestat. Perseuerantia (inquā) tribulationū, pressurarum, iniuriarum,
 infirmitatum, perpeffionisq; malorum. Quæ enim ex cordis ignauia, seu temporalium
 necessitatum seruatur metu, ab hominibus quidē qui exteriora iudicāt qualēcunq; sed
 à Deo nullā meretur laudem. Spontanea utiq; esse debet, fide irradiata, accincta fortitu-
 dine, cōfœderata caritate, spe roborata, & cœlestis gratiæ rore suffulta: quæ uidelicet nec
 pertimescat pati, nec aduersa refugiat, neq; præsentia bona immoderate diligat, sed in-
 teriori oculo inuisibilia solū, & æterna prospectet. Huiusmodi namq; exercitatione lau-
 dabili coalescit, & tribulationibus indefinenter erudita perficitur, quemadmodū ignis
 qui eo uehementius accenditur, quo apertius uentorum est expositus flatibus. Tali si-
 quidem perseverantis constantiæ affectu, taliq; ardore caritatis gloriosissimi martyres
 decorati fuisse noscuntur, qui attriti uerberibus, cōpedibus constricti, mācipati carceri-
 bus, flammis exusti, dilaniati equuleis, ferarum moribus traditi, diuersorūq; tormento-
 rum generibus cruciati, sanctæ propositum fidei minime reliquerunt. Pari quoq; ma-
 gnanimitate spūs, quamuis cōflictu dissimili, uenerandi patres, qui in cœnobijs dege-
 bant, certauere uiriliter. Hic quippe obedientiæ iugū humili corde suscipientes, illud
 nullis aduersitatibus fracti constantissime baiularunt. Intelligebant enim uirtuosum
 opus condigna prorsus carere mercede, quod nequaquam perseveranti fuerit studio
 consummatum.

Quod nullus (nisi ex ordinato progressu) ad perfectionem cuiuscunq; artis attingere ualet. Cap. XXVII.

Neminē ad cuiuscunq; perfectionem artis uel operis, nisi præuio ordinatoq;
 progressu posse peruenire, & humanus uiuēdi usus, & quotidianus naturæ
 decursus, atq; diuina pariter testatur eloquia. Quis (oro) in corporalib. o-
 peribus, ministerijsq; uisibilibus ad plenū arte sua eruditus efficitur, si nō
 diuturno exercitio in eadem occupatus, ac etiam prouectione alterius ma-
 gisterij fuerit ante præmonitus. Quis (inquā) nisi cū labore proximo, infatigabiliq; assi-
 duitate legendi, & iugiter meditando quæ legerit, necnō cū eiusdem facultatis professio-
 ribus conferendo, ad fastigium scientiæ, perfectionemq; philosophiæ ualet attingere?
 Equidē & tempore, & studio, & industria, & perseverantia mediātibus humanus acul-
 tur intellectus, & efficitur sapiens. Solus quippe Deus, cui subest omnia posse quū uult
 (de quo etiam Propheta ait: Omnia quæcunq; uoluit dominus fecit in cœlo & in terra
 in mari & in omnibus abyssis) absq; temporis interuallo studio uel industria, docet pro-
 sui beneplacito hominem scientiam, & eruditissimum facit. Hoc profecto quod dici-
 mus, in apostolis claret, qui quū essent naturali rudes ingenio, humana priuari faciēdia
 & acquisita ignari scientia, repente in illis spiritus sancti operante uirtute diuinarū scri-
 pturarum, linguarum omnium, cunctorumq; mysteriorum cœlestem plenissimam ha-
 buere notitiam. Hoc idem patet in prophetis, quibus ad libitum suum insiliens spiri-
 tus Dei, faciebat illos futura prædicere, & secreta reuelare magnalia domini. Quod
 2. Petr. 1. Apostolus Petrus euidenter perhibet dicens: Non enim humana uoluntate aliquan-
 do est allata prophetia, sed spiritu sancto inspirante locuti sunt sancti Dei homines. Et
 Sap. 9. Sapiens inquit: Sensus tuum o domine quis nouit: nisi tu dederis sapientiā, & miseris
 spiritū sanctū de altissimis: Diuinæ utiq; potētis nulla imponit lex, nullusq; operandi
 terminus.

Psal. 113

2. Petr. 1.

Sap. 9.

A terminus, quemadmodū in liber Hester legit: Domine domine rex omnipotēs in ditio
 ne tua cūcta sunt posita, & nō est qui tuæ possit resistere uoluntati. Tu fecisti cælū & ter-
 ram, & quicquid cæli ambitu continetur: dñs omnīū es, & nō est qui resistat maiestati
 tuæ. Nā qd supra memorauimus, iuxta cōmunem uiuēdi cursum acitari perhibemus,
 seruata semper gloria æternæ maiestatis, quæ per spiritū suū qñ uult, & quib. uult, absq;
 mora aliqua, sapientiæ scientiæ sermonem, linguarū genera, interpretationes sacrorū
 eloquiorum, discretionemq; spiritūū impertitur. Viros siquidē quos ad perfectionis fa-
 stigium, atq; singularem sanctitatis prærogatiuam eligere dignat, abundāter spūalibus
 replet donis, multiplici perfundit gratia, cœlesti decorat sapientiā, & laudabili cōuer-
 satione sanctificat. Cæteros uerō sibi famulantes permittit per incrementa proficere, &
 paulatim uirtutum actib. nō sine labore insigniri, iuxta illud: In sudore uultus tui uesce-
 ris pane tuo. Quam uero solerti studio & sollicitudine indefessa, ab ijs qui diuinę sunt
 dediti seruituti, & ardēter cupiunt ad uirtutū perfectionē scandere, necnon obedientię
 coronam adipisci, uiriliter propulsandum est ociū, mentis detergenda inertia, atq; abij-
 cienda pusillanimitas patiēdi, quatenus læto animo, & ignito corde, perseverantiq;
 constantia inchoatum Dei opus, ac certamen inuisibile assumptum gloriōse ualeant
 consummare. Porrō cogitationibus rectis humana est exhortanda fragilitas, & deuo-
 tis orationibus, operibus bonis, desiderijsq; cœlestibus assidue confouenda: ne uideli-
 cet tepescat in uia, ne deficiat in laboribus, ne in tentatione succumbat, ne carnis supe-
 retur illecebris, ne seculi huius uoluptatibus irretiat, ne fallacibus promissionibus e-
 uertatur, ne curis inutilibus implicetur, atq; præ omnibus ne in cœptū obsequium spiri-
 tualis militiæ deseratur infectū. Quid (oro) prodest uelociter cucurrisse in stadio, & sta-
 tutum metæ terminum ab inchoato itinere declinasse? Quid, inquam, utilitatis confert
 domus profunda iecisse fundamenta, murorū parietes erexisse, tecti culmina collocas-
 se, & ipsi operi non expleto finem imponere? lactantur in terræ glebas semina, germi-
 nant, florent, fructus edunt, sed usui nequaquam profunt humano, nisi ad cōpleram ge-
 neris sui maturitatē attingant. Reuolue, quæso, tecū, discute singula, & diligentissime
 perscrutare quæ uel naturaliter producuntur ex humo, aut uegetantur in aquis, seu per
 aera uolitant, & perspicue intelliges, uniuersa per quendam inlitū à suo conditore pro-
 gressum ad propriū decurrere finem. Nēpe uirtutum finis quibus homo in hac exercet
 peregrinatione, ut placeat Deo, & ad Dei reformetur imaginē, prorsus caret fine. Pro-
 pterea quamdiu idem homo mortalis naturæ est indumento uestitus, necesse illi est, ut
 uirtutum non deserat actus, ne qñ ipsos intermittendo, retro prospiciendo perefluat.
 Habent tamen uirtutes ipsæ gradus suos, per quos spirituales uiri earundē zelatores in-
 cessanter ascendunt, habent etiam incrementa propria, in quibus tanq; in speculo intue-
 ri ualent utrū proficiāt, anūe deficiant. Proficiunt aut eo uerius, eoq; perfectius, quo ar-
 dentius currunt, prudentius conuersantur, sollicitius uiuunt, intelligunt clarius, habitāt
 secū frequentius, Dei bonitatē degustant suauius, de seipsis quoq; sentiunt uilius, atq;
 in ijs, quæ memorata sunt, spiritualibus studijs perseverant efficacius. Quamobrem in
 huiusmodi agone, ac uirtutum usu (sicut dictum est) usq; ad mortem incumbēdum est,
 atq; in eodem magnanimiter persistendum, quoniam solum in illo perseverantibus ui-
 ctoriæ corona donatur, quemadmodum beatus Apostolus de se scribens testatur: Bo-
 num (inquit) certamen certauī, cursum consummaui, fidem seruaui, de reliquo repōita
 est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex. Pro adipiscendis igitur
 uirtutibus, & præcipue, de qua loquimur, obedientiæ uirtute certandum est, quæ
 profecto possessorem suum efficit gratum Deo, hominibus carum, animo lætum, re-
 gno cœlorum aptum, spirituali expeditum in pugna, & ab onere uoluntatis propriæ
 omnino liberum. Hęc nāq; uoluntas propria est, q̄ euertit rationis iudiciū, lites excitat,
 nutrit odia, pacē dirimit, naturæ uincula soluit, mutue dilectionis fœdera rumpit, con-
 temnit leges, mandata transgreditur, & dissipat pariter quod Dei, qd gratiæ, quod ho-
 neltatis, quod meriti, quod uirtutis. Propria siquidem uoluntate nil arbitrandū est esse
 deterius, nihilq; illa homini perniciosius. Ipsa namq; semper ad peragendum uetita pro-
 cliuis est, necnon indeficienter uirtutum germina parit, fouet, & perficit, nisi obe-
 dientiæ falce resecetur, & per uirtutū censuram à cordis habitaculo depellant. Quod
 quidem

Hest. 13

2. Tim. 4

quidem magnarum est mentium, earum uidelicet, quæ ex diuino munere, ex lumine infuso, ex dimicandi usu, ex puritatis affectu, & ex loganimitatis constantia internos exercitatos habet sensus ad discretionem boni & mali. Horum siquidem spiritualium studiorum carent experientia, quæ carnis sunt uoluptatibus dediti, curæ familiaris extendunt actionibus, reipublicæ uacant regimini, atque mundi istius cõpediti sunt nexibus. Illorum tantummodo exercitium est, ista spiritualia tractare cõmercia, qui pro sui amore conditoris, & pro perfectione cõpessenda uirtutum, mente renunciantes seculo, & ab eodem se etiam corpore elongantes, diuino mactantur obsequio. Vnde in taliu persona Propheta exclamat dicens: Elongauit fugiens, & mansi in solitudine, expectabam eum qui saluum me fecit à pessillanimitate spiritus & tempestate. Audiant itaque hæc pauperes spiritu, euangelij æmulatores, religionis professores, & contemptores sui, & latentur. Obedientiæ suauis iugum teneant, & amplectentur leuissimum Christi onus: solitudinis quoque asperitatem deuotionis degustatione lenificent. Assumptum denique pro domino rigorem seruent, & sanctorum præcedentium patrum imitentur uestigia. Exiguus erit eorum labor, breuis uia, conatus facilis, sed quies pacatissima, opulētus fructus, & copiosa merces. Intueantur (quæso) tales, de quorum statu tractatur, nauigantium diurnos nocturnosque sudores, tumētis æquoris procellosarumque tempestatu uoragines, discurrentium hincinde saeuissimorum piratarum discrimina, quæ singulis pene horarum momentis more suo uicinam mortem esse denunciant, & nihilominus spe futuri incertique lucri accensi, propositum nauigandi corde conceptu inchoare atque perficere minime uerentur. Hoc idem bellatores strenui pro acquirendis inimicorum spolijs, & pro obtinenda certaminis uictoria acritate noscuntur. Id ipsum etiam honoris temporalis, ac dignitatum ecclesiasticarum cupidum, ut uotorum suorum fortiantur effectum infatigabiliter agunt. Nam serui non erubescunt fieri hominum, ut hominibus dominantur, nec non se in uilibus & abiectis humiliant rebus, ut in conspectu hominum exaltentur, atque obedientes extrinsecus uidentur in opere, ut imperare cæteris ad tempus queant. Quod autem ipsi, de quibus locuti sumus, peragunt homines, hoc idem mercatores pro aggregandis diuitijs: hoc demum culuscunque generis cæmentarij pro addiscendis artibus exercere desudant. Sapissime uero euenire consuevit, ut indeliner laborant, & tamen operis sui fructum minime assequantur. In lubrico quidem prosperitatis transitorie mentis pedem figere molientes, semper anxij desideriorum suorum finem querunt, nec inueniunt. Umbram quoque positam coram se pro ueritate tenere se sperant, quæ profecto absque ulla cessatione dilabitur. Fit autem permittente Deo, ac suis id delictis exigentibus, ut sic uana affectione delusi, non nisi in eorum uitæ termino ultimo constituti, proprium fateantur errorem, quæ utique cognitio sicut impellente infirmitate anxia percipitur esse & trepida: ita etiam æternæ salutis est dubia. Non autem sic qui Christo domino famulantur. Nam etsi laborant quamdiu uiuunt, sciunt tamen non esse condignas huius temporis passiones ad futuram gloriam, quæ reuelanda est eis. Si carnis renunciant uoluptatibus, spiritualibus quotidie reficiuntur alimentis. Si propinquorum amicorumque delectabile contubernium spernunt, domini promissionibus consolantur dicentis: Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, uxorem uel filios, fratres & sorores propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Si demum proprias cum difficultate pro Christo abnegant uoluntates, interna proculdubio pace fruuntur, exuberante in eorum cordibus uirtutis dulcedine, quæ possessorem suum absque fructu esse non patitur. Suauissimus plane est obedientie sanctæ fructus, non marcescens per tempora, non deficiens ex usu, se diligentem non grauans ex actu, sed potius roborans in aduersis, confortans in arduis, in pœnis lætificans, & in tentationibus muniens. Nam & gustus eius ardorem extinguit libidinis, affectum comprimit humanæ laudis, tumorem elationis elidit, iræ inordinatos refrenat motus, auaritiæ desideria refecat, liuoris suppressit faces, & acidiæ letalem infirmitatem sanat. Nemo siquidem (quamuis uenusto sit disertus eloquio, quamquam scientia acquisita sit præditus, tametsi naturali clarescat ingenio) huius uirtutis obedientie ualet narrare præconia, utilitatisque illius sufficit propalare affluentiam, atque dulcedinis eius potest referre arcana. Est quippe mæna abscõditu, signatus sors, cõclususque hortus, in quo cæterę coalēscunt uirtutes, Dei gratia inuenitur, spiritualia dona cumulantur.

A cumulantur, bonorum operum augentur merita, præsentis uitæ ærumnis præsidia multa prærogantur, atque futuræ beatitudinis spes certa donatur.

Quod diuina beneficia humano nequeant explicari eloquio. Cap. XXVIII.

Diuinae bonitatis beneficia humano generi collata quisquis ad plenum pandere conatus fuerit, similis esse censendus est illi, qui latissima maris fluenta in uase minimo cõcludere moliretur. Vtrumque enim quamuis impossibile hominibus sit, facilius tamen (si dicere liceat) æquoris undæ cõcluderent in uasculo, quam innumerabilia Dei dona humano ualerent promulgari eloquio. Cæterum quamuis ex sui multitudine, magnitudine, & incomprehensibilitate ineffabilia sint: nequaquam tamen sunt aut tegenda silentio, seu præpropalandi impossibilitate spernenda. Confitenda quippe sunt ore, corde ueneranda, atque religione colenda, prout paruitati datur mortalium: qui etsi non sufficiunt explicare uerbo, pio tamen eadem, & dilatato cordis fateantur affectu. Ipsa siquidem æterni nostri conditoris summa clementia non quid ualeat homo, sed quid agere concupiscat, approbare cognoscitur. Non enim in actu tantummodo operis, uerumetiam in desiderio apud altissimum iustorum merita subsistunt uoluntatis. Prohibet namque imbecillitas corporis, & carnis corrupta substantia aggredi ardua, & peragere laboriosa negocia, tametsi spiritus prompto desiderio etiam difficillima attentare præsumat: quod & dominus Iesus testatus est dicens: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Quamobrem propter carnis infirmitatem cum discretionis moderamine perficienda exteriora sunt opera, ne læguescat corpus, ipsiusque consumpta uirtute imperfecta remaneat. At uero spiritus rationalis, qui nec senescit tempore, nec motu fatigatur, neque exercitatione corrumpitur, quemadmodum non debet in se torpere ocio, ita minime carere prudentia. Proinde semper incumbat studiose, aut utilia & honesta cogitare, aut spiritualia & cælestia concupiscere, siue quæ agenda uirtutum censura moderari. Nihil incompositum, inconsultum nihil, nihilque (si possibile est) intra se relinquat neglectum: ne uidelicet naturæ bonum contemnat, ne gratiam merendi amittat, ne ad proficiendum tempus indultum perdat, ne sibi met detrimentum inferat, cogaturque postmodum deplorare miseriam suam, & nuditatem erubescere propriam, quam sibi ipse ingessit. Quantum obrem infatigabiliter ad Deum semper, dum ab exterioribus uacat, est erigendus, & quæ Dei sunt ad meditandum est iugiter cõpellendus, quatenus ex sollicitudine ad cognitionem, ex cognitione ad amorem, ex amore ad gustum, ex gustu ad amplexum, ex amplexu transit ad fruitionis affectum, atque ex effectu quandoque perducatur ad actum. Si profecto spirituales sunt gradus, quos in hac lacrymarum ualle spiritualis homo in corde suo statuere debet, & per eosdem nunc ascendere, nuncque descendere, iuxta exigentiam temporis, causarum, dispositionisque. Nam nec ascendere pro libito semper, neque descendere licet. Nempe grade uis ille & sanctus patriarcha Iacob contempletus scalam in spiritu, cuius summitas cælos tangebatur, uidit angelos ascendentes & descendentes per illam. Ascendunt utique ipsi beati spiritus, quum Dei præclara uisione fruuntur. Descendunt uero, dum ea quæ nobis ad salutem sunt necessaria, & ad nostrum regimen proficua peragunt, dicente apostolo: Nonne omnes administratores spiritus sunt in ministerium missi, propter eos qui hereditatem caput salutis? Sic tamen ipsi angeli ministrando descendunt ad nos, ut nunquam à diuinæ maiestatis cõtemplatione discedant. Humanus autem spiritus quantumcunque agilitate ascendat, quatalibetque delectatione pascat, opus illi est ut descendat, corporis corruptibilitate grauatus, corporaliuque necessitatum nexibus præpeditus. Quod sapiens sua autoritate denuncians inquit: Corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimat terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. In hoc itaque agone inuisibili, homo quamdiu est constitutus in carne, & pegrinat à domino, illum luctari oportet, ut uidelicet ascendendi semper teneat affectum, quantumque id minime ualeat perficere actu, atque descendendo nusquam à uero deflectat iudicio, nunquam tepescat à bono, sed indeficiente diuinam concupiscat peragere uoluntatem. Ascendat utique ad Deum per orationis studium, nec non meditationis & deuotionis affectum: proximorum uero utilitati atque necessitati insistendo descendat, quamuis talis descensus (si per caritatem fiat) ascensus censendus est magnus. Hanc profecto ascendendi ac descendendi regulam Paulus de se insinuans ait: Siue mente excedimus Deo, siue sobrii simus uobis, caritas Christi urget nos. Porro impellente Christi dilectione ualet spiritus, spiritualisque homo (seruato uirtutis rigore, & obedientie

sanctæ proposito) ascendere infatigabiliter, atq; descendere. Vtrūq; enim mandat à dño. **E**
 Nam cuidā interroganti præceptorē nostrū dñm Iesum qd esset maius legis mādātū, re-
 spondit: Diliges dominū Deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omni
 mēte tua. Hoc est primū & maximū mandatū: secundū uerò est huic simile: Diliges pro-
 ximū tuū sicut teipsum. Et intulit dicēs: In his duob. mādatis tota lex pendet & prophe-
 tæ. Per dilectionē quippe Dei ascendit, & per proximi caritatem descendit. Horū liqui-
 dem præceptorū obediētia est ianua, per quā ingreditur: est etiam scala, per quā ascendit
 atq; descenditur. Porrò uerus obediens diuinę caritatis cupiēs adimplere præceptū, nō
 potest nō ascendere. Ascendit autē eo scelerius, eoq; altius, quo perspicacius credēdo in-
 telligit q̄ potens, q̄ sapiens, q̄ bonus, q̄ dulcis, quā misericors, quā gloriosus, quā li-
 beralis, & quā uerax in pmissionib. suis sit ille q̄ præcipit. Horū pfecto cognitio, ho-
 rumq; gustus ascensus est, uisio uero eius qui præcipit, uita æterna est. Hæc est (inquit fi-
 lius ad patrem) uita æterna, ut cognoscant te solum Deum, & quem misisti Iesum Chri-
 stum. Cognoscant (inquā) non per fidē, aut per speculū in ænigmate, sed facie ad faciem
 sicut est, quemadmodū Ioānes apostolus perhibet: Carissimi filij Dei sumus, & nondū
 apparuit quid erimus: scimus q̄ quum apparuerit similes ei erimus, quoniā uidebimus
 eum sicuti est. Hinc est diligēdi Deum finis, qui promittitur peregrinātib., obtempe-
 rantibus, & diligentibus. Peregrinātib. (inquā) in carne mortali per fidēq; ambulāti-
 bus, donec attingant ad speciē. Obtemperantib. autē diuinę legi, statutis ecclesię, & supe-
 riorum suorum mādatis. Laborantib. uerò in euellendo, dissipando, destruendo, & ex-
 tirpando de cordib. suis uitiorum germina, & delictorū spinas, atq; uirtutū fructuosa ar-
 busta inferendo ac plantando. Diligentibus quoq; Deum de corde puro, cōscientia bo-
 na, & fide non ficta. Quamobrem donec ad ipsum finē promissum perueniat, toto cor-
 de, omniq; diligentia incumbendū est, ut Dei caritas per gratiā inchoata, in nobis quo-
 tidie crescat, magis magisque augeatur. Auetur autē per sacrarū assiduū studiū scriptura-
 rū, p̄ humilis orationis instantiā, per frequentem innumerabilium beneficiorū Dei me-
 ditationē, per spirituale domini creatoris nostri in corde excogitaram præsentia, & per
 future glorię rememorationē, quæ electis omnib. p̄mittitur, atq; donat in cælis. Ex hu-
 iusmodi siquidē meditationib. ignis diuini amoris exardescit, & uehementer accendi-
 tur, ita ut potens sit cunctā mūdialis carnalisq; affectus detergere rubiginē, atq; diuinā
 in homine clarificare imaginē, quæ temporalium rerū inordinata dilectione fœdat. Cę-
 terū quum uiri sancti spiritualib. exercitijs intenti nequeāt pro libito se eleuare ad sum-
 ma, quippe cum ex carnis passibilitate, ex sensuū sensibilibumq; usu, ex immundorū im-
 pugnatione spirituū, necnon ex necessitate quotidiani uictus, etiā inuiti & renitentes,
 deprimantur ad ima, hoc Dei bonitate illis est præstitum, ut qd actualiter nō ualēt exer-
 cere in Deum, id propter eum sufficienter exhibere in proximo. Nā Deū diligere & pro-
 ximū idē præceptum est, par meritū, eadē affectio, æqualis finis, quāuis ad hoc peragen-
 dū diuersa sint opera. Inuisibilis em̄ cū sit Deus & spūs simplicissimus, inuisibiliter, spūs
 literq; ac in cordis simplicitate est diligēdus, querendus, contēplandus, amplectendus,
 atq; colendus. Proximus uerò quū sit forme uisibilis eiusdemq; speciei qua nos, puro ni-
 hilominus ut Deus diligendus est corde, atq; illi tantūmodo p̄pter Deū similiter famu-
 landū. Est utiq; pro illo orandū, illi cōpatiendū, & cū eodē in collatis sibi beneficijs gau-
 dendū, sicut monet Apost. dicens: Gaudere nos oportere cū gaudentibus, & flere cum
 flentibus, id ipsum inuicē sentientes. Est præterea exhortandus ad bonū, erudiendus de ijs
 quæ ignorat, in aduersis sedulo cōsolandus, consulendus in dubijs, de suis facinoribus
 corrigendus, necnō de futuris periculis amicabiliter præmonendus, tēpore tñ congruo
 & sermonib. opportunis, ut dilectionis fraternę mādātū perficiatur, per qd unicuiq; iu-
 betur proximū diligere sicut se. Quod uidelicet ut operib. cōprobetur, de terrenis facul-
 tatibus idē proximus est pascendus, potandus, uestiendus, hospitio recipiendus, infirmita-
 te, & carcerib. detentus uisitandus, atq; corporali morte cōstrictus sepulture tradendus.
 Hæc profecto tam spiritualia quā corporalia, q̄ superius sub cōpēdio memorata sunt
 misericordię opera uerus obediens obediētięq; amator, quāuis nō semp̄ actu, recte tñ
 intētionis habitu, ac pio caritatis affectu pro posse adimplere conatur. Porrò in ijs quæ
 Dei sunt, pro adipiscenda nutriendaq; deuotione latissimā sibi intelligit esse paratam
 uiam,

A uiam, pascua appolita uberrima, uaria delectabilium alimentorū condita fercula, cæle-
 stiū sacramentorū ueneranda ac propalanda mysteria, atq; supernæ Hierusalē Deo ob-
 tēperantib. repromissa ineffabilia gaudia. In istis namq; spiritualibus studijs iuxta possi-
 bilitatē suā, & quantū sibi licere cognoscit, iniūctæ obediētię & peracto fraternæ dile-
 ctiōis ministerio, & exuto ppriæ uolūtatis sordidissimo ac oneroso uestimēto, sūptisq;
 colūbæ dealbatę deargentatis pennis ingredit̄ post laborē in requiē, & locū tabernacū-
 li admirabilis usq; in montē Dei: in quo millia milliū ministrāt illi, atq; decies cētena ei-
 dē perhibēt assistere, laudātes, & benedicētes eū, q̄ in throno maiestatis suæ residēs glo-
 riosus, uniuersos sibi adherentes sua beatos facit præsentia, sapiētię ac ueritatis æternæ
 replet splendoribus, suāq; bonitatis & caritatis suauitate lætificat. In hoc siquidem mō-
 te coagulato & pingui, in quo est angelorū innumerabilis frequentia, atq; sanctarū ani-
 marum, & iustorum spirituū inexplicabilis candidatorum exercitus: in hac (inquam) su-
 perna patria ciuitatis nouæ Hierusalē plena gaudijs, & inextinguibili luce perfusa, se ui-
 dendū sicuti est manifestat Deus: quæ profecto manifestatio satietatem perfectam, & si-
 ne fastidio confert, quietem pacatissimam tribuit, iubilationem perpetuam ingerit, bea-
 titudinem æternam parit, & diuinæ laudis desideria rediuiua, ac iucūda immittit. Sane
 ciuitas illa (sicut scriptum est) non eget sole, neq; lunæ aut stellarum claritate, qua irra-
 dietur ut fulgeat, quoniam agnus ipse qui occisus est, suo illam splendore illuminat: nec
 immeritō. Candor namq; est lucis æternæ, speculum sine macula, iustitię sol, & splendor
 diuinæ maiestatis. O ciuitas sancta Hierusalem, quā gloriosa dicta sunt de te, quanta
 gaudia percipiuntur in te: Qui enim semel introducuntur in te, de te nunquam egressu-
 ri uident regem in decore suo, sine initio æternum, sine contradictione omnipotētem,
 filium illi consubstantialem, & per omnia in maiestate, in bonitate, in eternitate, in pote-
 state, in gloria similem, sine principio, sine tempore, sine detrimento, & sine fine genitū,
 atq; spiritū sanctū ab utroq; procedentē, & utrosq; cōplectentem, tanq; caritatis indisso-
 lubile uinculū, pacis suauissimū osculum, mutuiq; amoris amplexus beatissimus. Vidēt
 (inquam) trinitatem sanctissimam, patrē, uerbū, & spūs sanctū, Deum unum, in perso-
 nis diuisum, coæternum in substantia, in potentia æqualē, indiscretū in operatione, &
 in uolūtate cōcordem. Pro qua uidelicet uisione eorū ratio replet ueritatis lumine, eo-
 rū uolūtas flagrantissima exuberat caritate, eorūq; memoria actu unico illi inseparabili-
 ter inherēdo qui est, beata fruitione satiatur. Huic quoq; sacratissimæ trinitatis uisioni
 deificæ additur illis contemplatio alia cōsimilis Dei & hominis Iesu Christi domini no-
 stri humanæ speciei, quæ utiq; totā ciuitatē cælestis ipsius Hierusalē, cohabitantiumq;
 in eadem innumerabilem multitudinē lætificat, pascit & inebriat. De illius siquidē ple-
 nitudine gratiarū, de diuinitate ipsius æterno fonte torrēs profluit uoluptatis, quo inebriant
 omnes usq; ad satietatē exultatione quadā sobria sitis perpetuæ. Introducuntur
 quippe ad uerbi contemplationē per ipsum, in quo sunt omnes thesauri sapiētię & sciē-
 tię Dei, & in eodē admirabili cū exultatione intelligunt rerū causas, existentium propriē-
 tates, assistentium gloriam, officia ministrantiū, & q̄ uerius, quāq; perfectius uniuersa
 quę sunt in ipso uiuunt, quā in se. Se deniq; in illo aspiciūt, sicut & singula, & singu-
 la in illo mutuo diligunt se, dilectione sancta, cōmunicatione beata, indissolubili carita-
 te, pace perenni, non minus quā se, qm̄ omnia in omnibus est qui est, & in ipso omnes
 unum sunt. Egre diuntur quoq; ad contemplandam humanæ speciei ipsius mediatoris
 præclarissimam formam, supra cunctos hominum filios decorā, de qua profecto emanant
 clementiæ, bonitatis, dilectionis, grauitatis, uenerationis, & pacis indeficientes
 rituli: necnon quidam diuinatis ineffabiles radij, atq; in æterni luminis ueritates innu-
 merabiles, quibus omnibus reficiuntur uniuersorum affectus intuentium se, quem u-
 tiq; amoris igniti complectuntur desiderijs, efferunt laudibus, spirituali modulatione
 glorificant, & gratiarum exhibitione honorant, confitentes se ab ipso esse, quod sunt
 ipsius iustificati gratia, redempti sanguine, caritate saluati, atq; glorificati meritis, qui
 est ecclesię sponsus, fidelium caput, certantium robur, uix dux, uitæ ianua, legis lator,
 obediētię forma, obediētiū merces, perseuerantium corona, atq; regnantium præ-
 mium Iesus Christus dominus noster, qui cum patre & spiritu sancti uiuit in se, & domi-
 natur in secula seculorum, Amen.

DIVI LAURENTII IVSTINIANI

VENETIARVM PROTOPATRIARCHAE IN OPVSCV-
lum De humilitate, exordium.

Matt. 25

LAMAT in lege ueteri Deus per Mosem populo Hebreorū, & in euāgelio imperat Saluator noster dñs Iesus Christus, ut quisq; proximum suum diligere debeat, sicut se. Hoc siquidē p̄cepto admoniti, cūctis impellimur prodesse, omnibusq; ex corde benefacere, atq; eidē nō minus sp̄alia, q̄ corporalia imp̄dere cōmoda. De corporalib; q̄ppe obsequijs pximis nostris p̄stitis uel negatis in extremo iudicij magni die uniuersalis disceptatio fiet, dicente domino: Quū uenerit filius hominis in sede maiestatis suae, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedē maiestatis suae, & cōgregabuntur ante eū oēs gentes, & separabit eos abinuicē, sicut pastor segregat oues ab hōdis: & statuet quidē oues à dextris suis, hōdos autē à sinistris: & tunc dicet ihs, q̄ à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei, possidete paratū uobis regnum à cōstitutione mundi. Esuriui enim & dedistis mihi manducare: sitiui & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me: nudus & operuistis me: infirmus & uisitastis me: in carcere eram & uenistis ad me. Tunc dicet & ihs, qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignē æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Esuriui enim, & nō dedistis mihi manducare: sitiui, & nō dedistis mihi potum: hospes eram & non collegistis me: nudus erā, & nō cooperuistis me: infirmus & in carcere, & non uisitastis me. Et conclusit: Ibi hī in supplicium æternū, iusti autē in uitam æternam. Cæterum si tam accurate de operibus misericordiæ exhibitis corporib; morituris interrogatio fiet, quid de spiritualib; pro salute animarū immortalium cōmunicatis proximis seu neglectis agendū sit, à dño suo loco & tempore, qui legit, intelligat. His itaq; p̄missis instruitur quilibet rationis capax proximum suum diligere, illius necessitate pro posse curam impendere, facultates proprias cū eo impertiri, eundem exhortari, consolari, docere, corrigere, ipsiusq; salutem cum dilectione ac uigilanter, quātū accōmodatur auditus, insistere, quatenus fraternæ caritatis p̄ceptū perficere queat. Huiusmodi sacris institutionibus impulsus atq; cōpunctus, quemadmodū propria accusante cōscientia, & p̄ cōfussionis infirmitatis ac spiritualis paupertatis meae loqui pertimesco: ita tacere non ualeo. Terret nāq; me propheticū illud memoriale, quo peccatori à Deo silētiū indicitur, ne cōtra seipsum loquatur inquit: Peccatori autē dixit Deus: quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentū meū per os tuū? Ut uerò uerbū Dei confidenter pronunciet, idem propheta de se loquens & me & mei similes tacite hortatur dicens: Iustitiam tuā nō abscondi in corde meo, ueritatē tuam & salutare tuū dixi, nō abscondi misericordiam tuā & ueritatē tuā à concilio multo, quamobrē tu o domine ne lōge facias miserationes tuas à me. Hinc talium diuinorum eloquiorum imbutus oraculis, ac etiam propriae sufficientiæ onere depressus, inde uerò fraternæ salutis stimulis accensus, necnon pastoralis officij obstritus debito, cui dicitur: Clama ne cesses, quali tuba exalta uocem tuā, & annuncia populo meo scelera eorū, & domui Iacob peccata eorum: elegi confusus in Dei & saluatoris nostri ineffabili clementia pro cōmuni legentium & audientium utilitate potius imperitiam detegēdo meā calamo percurrente loqui, q̄ in silentio mecū habitādo tacere. Loquar itaq; nō minus mihi ipsi, q̄ ceteris. Scio enim & palām testificor me salubri indigere admonitione, atq; efficaci opus habere medicamine: eius (uidelicet) de qua fari institui, humilitatis uirtutis, quoniā superbiæ morbo laborare me fateor. Aperiam igitur os meum, ut illud impleat ipse, qui docet hominem scientiā, & p̄stat intellectum p̄scentibus se. Ipsum quippe uolo habere p̄ceptorem meū, sermonum meorum institutorem, correctorem ignorantiae meae, meaq; linguę disertorem, quatenus quecunq; in hoc opere ex illa processerint, sint prolata recte, sale condita, ueritati innixa, & uirtutū disciplina contexta. Sine ipsa qui alios conatur instruere, prorsus à semetipso decipitur, nec sibi nec alijs prodesse ualet, quum sapientia careat, quae de sursum est, & à solo Deo donatur, dicente apostolo Iacobo: Siquis indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus

Psal. 49

Esa. 58

Anibus affluenter, & non impropere, & dabit ei. Per quē itaq; loqui dignat ipsa Dei uirtus & sapientia, dñs (uidelicet) noster Iesus Christus, ille sagittas immittit ignitas cū car bonib; desolatorijs, mysteria quoq; pandit caelestia, per quę rationalis potentia summæ ueritatis irradiatur lumine, atq; sapientię pinguescit dulcedine. Nam eloquia illius (perhibente propheta) sunt eloquia casta, argentum igne examinatū, probatū terrae, purgatū septuplū. Propterea potens est, peccatorū cōsumere rubiginem, cordiū secreta rimari, immutare se in percipientium mentes, rectas bene uiuendi insinuare semitas, uitae inuam ostēdere, & futurę retributionis, quāta sint gaudia, lucidissime declarare. Nec im merito. Nā (teste apostolo) ipse Dei sermo uiuus & efficax est, penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens usq; ad diuisionem animae ac spūs, compagūq; & medullarū, & discretor cogitationū, & intentionū cordis, & nō est ulla creatura inuisibilis ei: omnia enim nuda & aperta sunt oculis eius. In sede namq; sua sacratissima immutabiliter requiescens in caelo angelorum choros, & spūs beatorū replet sapientiæ suae p̄clarissimis splendoribus, quibus lætitia inenarrabili, & admiratione profusi consona, atq; medullari iubilatione eundem, quātū illis datur posse, laudare & glorificare nō cessant: in terra uerò nunc per seipsum, interdū per angelos, ut plurimū tñ per homines hominib; loquens ingerit in eorum corda, quae sint diligēda, quae credenda, quae faciēda, quae uitanda. Paruulos siquidē spiritu, lactis nutrit dulcedine, adultos uerò pane cibatur uitae & intellectus, & sapientiæ aqua reficit, inebriatq;: perfectis autem diuina sacrarum scripturarum referat sacramenta, & se cognoscibilem reddit, non sicuti est, quod reseruat in patria, sed per fidem inuisibiliter, per intelligibiles ueritates: per quas utiq; Dei uenerantur p̄sentiam, complectuntur sapientiam, bonitatē laudant, & adorant maiestatem se pro posse per amoris incendiū transformantes in eum, qui est. In persona taliū Paulū apostolū arbitror dixisse: Nos autem reuelata facie gloriā Dei speculantes transformamur de claritate in claritatem, tanquam à domini spiritu (uidelicet) eruditi atq; dī recti. Hinc tanta cum fiducia idē Apostolus aiebat: An experimentū quæratis eius, qui in me loquitur Christus? Alio quoq; in loco: Sapientiā (inquit) loquimur inter perfectos, non sapientiā huius mundi, quae destruitur, sed sapientiā in mysterio absconditā, quam nemo principum huius seculi nouit. Nouerat proculdubio ipse, qui donum perceperat sapientiæ & intellectus, audieratq; in paradīsum raptus arcana uerba, quae non licebat homini loqui. Proferebat namq; quae propalari agnoscebat licere, quae uerò de bere occultari silentio intelligebat, tacite reuoluebat secum, & ueluti animal mundum in oratione positus suauiter ac intētissime ruminabat, unde & pascebatur, roborabatur, accendebatur, renouabatur, & transformabatur. Sic Paulus, sic apostolici uiri Paulo similes in omni sapientiā spirituali imbuti atq; perfecti. At uerò ego puer sensu ab his memoratis sanctis, scientia, moribus, & uirtutibus longe dissimilis caelestia & diuina relinquēs manifestare perfectis, paruulis, & infirmis de uirtute humilitatis non à meipso, sed fretus auxilio illius, qui ait: confiteor tibi pater domine caeli & terrae, quia abscondisti haec à sapiētibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, insinuare studebo. Quam obrem o domine Iesu humilitatis magister, & amator humiliū, exaudi me uilissimū & indignū seruum tuū, & da mihi sapientiæ & sciētiae lumen, quo mediante accrescat, nō in te qui semper idem es, qd es, sed in nobis laus tua, & gloria tua. Præbe mihi (quæso o creator omniū, meridiana lux, & electorū merces) eruditam linguā, sermonem uerum intentionem rectam, sensum humilem, & cor docile, quatenus te loquente per me, teq; per fidem & dilectionem habitāte in me de uirtute humilitatis, de qua tractaturus sum, instruar à te, atq; in tuae ueritatis splendore agnoscam me, deformitatem meā inspiciam, & intelligam gratiam tuā, necnon gradiar, quoad uixerō, per semitas iustitiæ tuae subiectus omnibus propter te, displicens mihi, & placens tibi, quærens utiq; non quæ mea sunt, sed quæ tua, & quæ prosint multis. Sic namq; mi domine, sic mecum operante bonitatis tuae clementia efficiar uas sanctificatum, instrumentum utile, & operarius non dormitās, apponens gregi tuo, quem proprio redemisti cruore, de thesauris sapientiæ tuae pascuam uitae, quae sumentibus se perpetuam tribuunt uitam.

Psal. 111

Heb. 4

1. Cor. 13

2. Cor. 13

1. Cor. 2

QVOD PERNICIOSVM ET DEO ODIBILE SIT SVPER-
bia vitium. Et qualiter, ac quibus gloriandū sit. Cap. I.

Esa. 14

Ezech. 28

Ioan. 10

2. Petr. 2

Quia multa sint vitiorū genera, quæ naturale humanæ speciei decorē obnubilant, præ omnibus superbiam languorē id actitare asseuerare nō ambigo. Initiū omnis peccati, inquit diuinus sermo, est superbia. Hæc est proculdubio, quæ aduersatur Deo, & hominē a suo facit apostatare auctore. Hæc autē ab angelis exordium habuit, ipsosque in cælo bene conditos possedit, erexit, & strauit. Nā illorū principis prophetica illa uox est: In cælū cōscendā, super astra cæli exaltabo solium meū, sedebo in monte testamētī in laterib. Aquilonis, ascendā super altitudinē nubium, similis ero altissimo. Huius quoque pestifero elationis ueneno nō solus ipse Lucifer infectus est, de quo alius Propheta ait: Tu signum similitudinis, plenus sapientia, perfectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in uis tuis a die cōditionis tuæ, donec inuenta est iniquitas in te, uerū etiā omnes spūs illi, qui nequissimo ac damnabili superbiam ipsius inherere cōsensui. Voluerūt enim sibīp̄s p̄ seipsos uēdicare principatum regni, atque beatitudinis obtinere fastigiū, ignorātes ut cæci, quia nemo nisi humilitate & subiectione præuia ad huiusmodi perpetuæ felicitatis potest triumphū ascendere. Ipse namque cuius sunt thesauri diuitiarū cælestiū, sapientiæ, bonitatis, satietatis, & gloriæ solus est scala, p̄ quā ad ipsum cælōrum scāditur regnū. Ipse ianua, p̄ quā ingreditur quisque præordinatus ad uitā, in sancta sanctorū ad uidendū Deū facie ad faciem, & ad cōtēplādā ipsius maiestatem, eternitatem, diuinitatē, in quo est omne bonū, cunctorūque desiderabilū summa fructio. Aliunde præterquā per Christū, qui ait: Ego sum ostiū ouium, p̄ me quis introierit, saluabit, ingredietur & egrediet, & pascua inueniet, quicumque intrare conatur, necesse est, ut cadat, sicut illi, de quibus apostolus Petrus perhibet dicens: Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos referuari. Porro isti nequam spiritus quamuis in cælo cōditi, naturali acuminē ornatī, gratiaque præuenti cordis erigentes ceruicē cōtra uniuersorū dominū ab arce cælestiū mansionū auulsi in incendiū sunt demersi æternum. Quid aduersus homines superbientes acturus sit Deus, elati dijudicent. Sacro utique attestāte eloquio semper Deus superbiorum contriuit iactantiā. In paradiso namque positus homo celsitudinē diuinitatis cōcupiuit: sciētiam boni et mali appetiit, quā obrē de loco uoluptatis expulsus innocentieque cādore nudatus, huius peregrinationis factus est incolā, ærūnis plenus, & gehennæ filius. Porro uiri superbi & nequā, qui, sicut sacra narrat historia, turrim ædificare moliti sunt, quæ cæli alta penetraret, confusione referti sunt, atque linguarū ita uarietate diuisi, ut nequaquam inuicē se intelligere possent. Dathan & Abyron, qui contra dñm ipsiusque prophetam murmurij ediderūt uoces, aperto terræ hiatus cum suis in infernū descendunt uiuentes. Prætermitto retexere tumorem cordis eorum, quos hac peste redarguit sermo diuinus fuisse pollutos, quantas de sua elatione luerint poenas. Horum casum Propheta considerans, dominum deprecabatur dicens: Non ueniat mihi pes superbiam, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare. His quippe præmissis solerter animaduertendum est, quanta apud Deum humilitatis uirtus commendatione sit digna, quæ superbiam uitio totaliter opposita esse cognoscitur. Proinde de ea loqui utilissimum est, ipsam præconijs ueris extollere honorificum, illiusque qualitatem, celsitudinem, ac decorem insinuare mortalibus est opus piissimum, & Deo acceptum: eiusdem uerò institutionem & perfectionem corde custodire, & moribus usitatum uiuendi supergreditur modū. Nā, experientia teste, pauci reperiuntur numero in comparatione ceterorū, qui saltem naturali exagitati impulsu præesse potius non ambiant, quam subesse, laudari magis appetant, quam despici, atque plus concupiscant ab hominibus boni existimari, quam mali. Hæc proculdubio sunt superbiam germina, hæc (inquam) elationis sunt filie, quæ nisi sedula coerceant disciplina uirtutū, ex quotidiano accrescunt usu, & ex filiabus spirituales efficiuntur matres, necnon ex tenerissimis arbutis arbores ingentes fiunt, ita ut uolucres cæli, aereque (uidelicet) potestates in eis nidificent, & proprios nutriat foetus.

Talis

A Talis siquidem est uitiorum natura, ut indeficienter augeantur, & in deterius uergant, si non in ortus sui principio refecentur: antequam radicem in humano corde defigant. Quam uerò difficile sit, & quam laboriosum: posteaquam adoleuerint, & in cōsuetudinem suos redegerint actus: eadē superare, & sub uirtutū censura cōpescere optime sciūt spirituales uiri, qui iudicant omnia, & in sui cordis custodia incessanter incūbunt. Hos utique Propheta laudās ait: Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos suos ad petrā. Quā ob rem aduersus superbiam uitium eos uiriliter dimicare oportet, qui humilitatis desiderant obtinere uirtutem. Intelligant namque, quantum elatio sit odibilis Deo, quam onerosa hominibus, quam se possidenti perniciofa, quantum uirtutibus aduersetur, quæ crebris subiacet casibus. quantum malorum in præsentī sit ipsa origo, & quantum post hanc uitā grauissimis æternisque sit plectenda supplicijs. Horū siquidem, quæ sub cōpendio perfrinximus, quisquis certā uoluerit habere notitiā: profus non poterit uenenum non obhorreere superbiam, quæ gratia Dei hominē reddit indignum: proprio ac naturali priuati arbitrio, euacuat meritis, subijcit seruituti, & gehennæ efficit filium. Probat hoc diuina autoritas, hoc sanctorum oracula prophetarum: seque supra se erigētium ruina notissima. Cui (oro) superbiēti aliquando pepercit Deus: quis cælestia præcepta contēnens, & in eadem pertinacia perseverans, ueniā promeruisse cognoscit? Nō elatis & de se præsumētib: sed delicta sua humiliter cōfitebitur, impertit Deus gratiā. Saulus quippe, qui quis ignorans Dei persequebat ecclesiā, & de se supra modum præsumebat, diuina prostratus uoce, nequaquam ante erectus est, quæ reatum suum humiliter confiteretur, & obedientiā sponderet dicens: Dñe quid me uis facere? Nam quæ admodum Deus superbis resistit: ita e contrario humilib: dare gratiā perhibetur. Non enim mirum est, si Deus superbis repugnat, cum per tumorem mentis sibīp̄s, quod Dei est proprium, uendicare conentur. Multa quidem beneficia, innumerabiliaque dona, tam corporalia, quam spiritualia diuinam bonitatem gratis hominibus contulisse perspiciuntur atque notissimum est. Nusquam uero in sacris legitur uoluminibus honorem suum dominum præstitisse mortalibus. Videte (inquit idem per Moysen) quod ego sum solus, & non est alius præter me: ego occidam & uiuere faciam: percutiam & ego sanabo, & non est qui de manu mea possit eruere. Per Prophetam quoque alium audi, quid dicat: Ego dñs (ait) & non est alter formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego dominus faciēs omnia hæc. Quis igitur proprium elati cordis sit uelle præesse: humanā ardentissime appetere gloriā: sibi quod aliorum est honoris, laudis, cōmendationis, & famæ arrogare, atque loquaci & mendaci interdum assertionē propalare, quæ sibi ad decus & laudē prouenire dijudicat: euidētissime patet omnia hæc uniuersali dño eiusque gloriæ esse cōtraria. Ipse namque solus est extollendus laudibus, ueneratione colendus, exorandus precibus: cotidianis uirtutum exercitijs placandus, amplectendus uotis, totisque animarū uiribus diligendus. Errat profecto, & ab humanitatis itinere supra modum deuiat, quicumque concupiscit aspectibus hominum honorabilis apparere, cum Apostolus dicat: Regi seculorū immortalī, & inuisibili soli Deo honor & gloria in secula seculorū. Suo quippe nō alieno debet quisque gloriari. Inanis est gloria, quæ de alieno ære, indumento, seu alio quouis munere ad tempus collato possidentem attollit. Nam quum uoluerit ille, qui dedit, ad libitum ualet auferre. Quamobrem proprio nō alieno dixi esse gloriandum, si tamen tale sit illud, ut merito quis debeat gloriari. Absit autem, ut de sceleribus uel de perpetratis criminibus commendari debeat homo, qui ratione dirigitur, sicut illi, quos Propheta redarguēs ait: Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Nō enim peccata honorabilē, sed profus delinquentem reddunt inglorium. Hæc plane est uera sententiā: quāuis alter Propheta sentire uideatur, quum dicat: Laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicitur. Vtrunque recte prolātū est: licet inter se dissidere appareant. Laudatur utique peccator, quum prosperatur in uia sua, quum floret ad tempus, quum honoribus, sublimatur, quum humanis effertur laudibus, quum locupletatur diuitijs, quum uoluptatibus carnis impinguatur, & transitorijs bonis replet. Laudatur, inquam, sed ab illis, qui solum ea, quæ carnis sunt, sapiunt, & qui inuisibilia esse nō credunt, atque alteram uitam esse negant: necnon & ab illis, qui futurorum æternorumque bonorum spe carent, tantummodo terrenis & inuisibilib: inherentes. Huiusmodi profecto nō possunt nō laudare, &

PP 4

dill

diligunt, quod quærunt, quod ambiunt, & quod finē suum esse constituunt. Horū quip-
pe laus quum nulli sit ueritati innixa, nulla ratione roborata, nulloq; sano directā iudi-
cō, tanquam pernicioſa, ueluti falſa, & licuti inanis & breuiſſima eſt omnino ſpernen-
da, atq; calcāda. Quid Propheta de peccatorum ſentiat gloria, audi: Vidi, inquit, impiū
Pſal. 36
ibid. superexaltatum, & eleuatum ſicut Cedros Libani: trāſiui, & ecce nō erat: quæſiui, & nō
eſt inuentus locus eius. Idemq; ait: Et adhuc puſillū & non erat peccator, quæres locum
eius, & nō inuenies. Pater igit̄ ex his, quod peccatorū laus uel gloria momētanea eſt, tē-
poralis, atq; delenda. Laudato aut̄ nullam cōfert gratiam, beneficium nullū. Pari em̄ tē-
pore laus laudatusq; deficiunt, dicēte Propheta: Perit̄ memoria eorum cum ſonitu. Im-
prudentiſſimum itaq; eſſe dixerim, de alieno quēpiam uelle gloriari. Intelligat, q̄ ſuum
eſt, & palam cognoſcet nulla dignum eſſe laude. Noſtrum nāq; eſt proprium poſſe pec-
care, de nobis præſumere, tēporalia & aliena concupiſcere, à Deo mentis obtutū auer-
tere, & in deſperatiōis baratrum noſmetipſos præcipitare. De quo aut̄ & in quo ſit glo-
riandum, Apoſtolus docet dicens: Qui gloriat̄ (inquit) in dño gloriē. Quare uerō in
2. Cor. 10 dño: Quoniā ab ipſo percipimus totū, quod dignū eſt gloria. Obſerua, quæſo, à quo ha-
beas, ut ſis, ut rōnalis ſis, ut ſis cæleſtis uocationis particeps, eccleſiæ mēbrum, ſacramē-
torum Dei capax, coheres Chriſti, & angelorū cōſors. Reuolue (inquā) quis innumera-
tibi cōtulerit bona naturæ, & gratiæ munera. Aduerte à quāta peregrinationis lauerū
ſis ſeruitute liberatus: quo redēptus precio, quo cæleſti quotidie alimēto nutritus, q̄ me-
raciſſimo uino potatus, quo cuſtode protectus, quo amore dilectus: quantis beneficijs
ſpiritualibus & tēporalibus aſtrictus, quātisq; ineffabilib. promiſſionib. & æternis gau-
dijs animatus, atq; allectus. Hæc ſi diligēter conſideraueris, cōpunctus præ admiratiōe
nec nō præ dulcedine debriatus cū Propheta clamabis: Quid retribuā dño pro omnib.
Pſal. 115 quæ retribuit mihi: Rurſumq; ingeminabis q̄ memoratus Propheta alio in Pſalmo de-
cantās ait: Non nobis dñe, non nobis, ſed nomini tuo da gloriā. Nepe his duobus breui-
bus uerſiculis ſuperborum atterit̄ frons, & alta ſapientiū ac de ſe præſumentū deprimi-
tur inſipientia: eorum (uidelicet) qui de alieno ſibi uendicāt gloriā, & conditoris ſui de-
G ipſius donis nō formidant uſurpare honorē. Tales ſi recte ſaperent, intelligerent utiq;
quod ſi quid poſſunt boni agere, ab illo habēt, qui dicit: Sine me nihil potestis facere. Si
ſciunt quicquam commendatione dignum, ab eo percipiunt, qui ait: Spiritus ſanctus,
quē mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia, quæ
cumq; dixerō uobis. Inſtruit paraclētus, & docet hominem ſcientiam, tribuit intellectū,
ſapientiam, atq; conſilium. Si uolunt, & deſiderant, quod Deo placeat, & non aliunde,
Id ſe habere arbitrentur, quā ab illo, qui iuſtificat impios, conuertit errantes, ſoluit cō-
peditos, cæcos illuminat, eliſos erigit, & reſuſcitāt mortuos. Ipſe perfectō dominus eſt
bonitatis ſons, & omnium largitor bonorum: qui nemini ex debito, ſed uniuersis præ-
ſtat gratis beneficia ſua, quemadmodum Apoſtolus Iacobus teſtatur inquit: Omne
Iacobi 1 datum optimū, & omne donum perfectū de ſurſum eſt deſcendens à patre luminū. Nā
cūſi noſtra laudabilia remunerat opera, hoc non agit ex debito, niſi in quantum ex mera
ipſe ſe debitorem uoluit facere liberalitate: quatenus aliquid eſſet in homine, unde à iu-
ſto iuſte remuneraretur Deo. Conſitentem audi Prophetam: Benedic anima mea domi-
num, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, qui ſanat omnes infirmitates tuas, qui
redimit de interitu uitam tuam, qui coronat te in miſericordia & miſerationibus. Coro-
nat utiq; te, non ex meritis, aut in operibus tuis, ſed in miſericordia & miſerationibus
ſuis, ut agnoſcas, non per tua merita tantum, ſed per ſuas miſerationes poſſe ſaluari. Hoc
Ta. 3 & Paulus ſuo affirmat teſtimonio dicens: Apparuit benignitas & humanitas ſaluatoris
noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiz, quæ fecimus nos: ſed ſecundum ſuam miſeri-
cordiam ſaluos nos fecit. Cæterum ſi in extremo iudicij magni Dei uidetur remunera-
re miſericordiæ opera in proximorum neceſſitatibus exhibita: ipſa quippe minime abſ-
que ipſius gratia, quæ gratum facit, & caritate efficit dignum, fieri poſſent. Ut autem
Rom. 5 ſcias, quæ dicuntur, ueritati eſſe innixa, Apoſtoli obſerua ſententiam: Caritas Dei di-
ſtributa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum: qui datus eſt nobis. Subintellige
itaque ipſam caritatem nobis eſſe inſuſam, non ex operibus, ſed per ſpiritum, ut gra-
Rom. 3 uia ſit gratia. Si enim ex operibus (ait Paulus) iuſtificauerit homo, ergo gratia iam non eſt
gratia.

A. gratia. Gratia ideo uocatur, quia gratis datur, ſi gratis datur, non ex merito recipientis,
ſed ex liberalitate tribuitur largientis. Vnica autoritate Apoſtolum confirmare ea, quæ
dicuntur, nec non inanis gloriæ damnare elationem diligenter aduerte. Quid enim ha-
bes (inquit) quod non accepisti? Et ſi accepisti, quid gloriaris, quaſi nō acceperis? Et alii
ibi: Non eſt (ait) uolentis neq; currentis, ſed miſerentis Dei, qui quum uult miſeretur, &
quem uult indurat. Et quemadmodum figulus pro libito aliud uas de eadem maſſa facit
in honorem, aliud in contumeliam. Quum igitur ab ipſo domino nedum habeamus q̄
accepimus, uerumetiam quod ſumus, illum debemus ex toto corde diligere, illi gratias
agere, ipſiusq; gratiam & miſericordiā conſiteri. Non aut̄ inflari ſicut Phariſæus, qui uo-
ce gratias referebat, & corde ſupra Publicanū ſe extollebat ante Deū, qui ſolus cordiū
ſecreta rimat̄. Quāobrem de tēplo non iuſtificatus, ſed potius reprobatus egreſſus eſt,
quia ſui munus nō cognouit authoris: ſe procaciter laudauit, atq; aduerſus proximum
ſuū ſe mēdaciter iactitauit. Multos iſte ſuo erudiuit exēplo. Docuit enim q̄ ſolenter de-
beamus ſuperbiā fugere: qua humilitate Deo gratias agere, qua intētiōe opera quæ in
ſe ſunt laudabilia, facere: nullūq; poſtremo (quāuis peccatorē) temerarie condemnare.
Inſinuauit (inquam) audientibus cæcitatē mentis propriæ, & magiſter effectus eſt ſa-
lutis alienæ. Quamobrem diſcamus ſinguli, diſcamus omnes uitium obhorrere ſuper-
biæ, & euitare altum ſapere, atq; toto conamine ſectari humilitatem, quæ omnium eſt
radix, ac magiſtra uirtutum.

Quod ſit ſuperbia fugienda, & ſectanda humilitas, quæ in ſui uera cognitione
fundata ſubſiſtit. Cap. 11:

N præcedenti capitulo, & in opusculi huius exordio (prout dñs donare di-
gnatus eſt) tractauimus: quantū ſuperbiæ uitium ſit graue, quantū Deo odi-
bile, q̄ pernicioſum exiſtat illud ſectantib. & q̄ ſolicite ſit cauendū. Ex qui-
bus profecto claret, quod iſtud elationis uitium quāto magis diuinæ aduer-
ſat̄ bonitati, & ſaluti hominum agnoſcit̄ eſſe contrarium, tanto eſt regiōe hu-
C militatis uirtus eſt gratiſſima Deo, nec non cælorum regno ſe poſſidentē efficit aptum,
omniumq; gratiarum ſuſceptibilem, & diſpensatorē idoneum. Hæc quippe humilitas
quā ſit uniuersarū radix, ac magiſtra uirtutum, à cunctis dñm metuentib. eſt amplecten-
da, ac pro totius laudabilis conuerſationis eſt fundamento locanda: non uerbotenus,
neq; ex ſimulatione extrinſeca, ſed intrinſecus in corde, ubi ſedes ipſius ſita eſt: radix uir-
get, magiſterium exercetur, & dirigunt̄ opera, ipſo iudicante, atq; conſpiciēte, qui ſeru-
tat̄ corda, & ſingulorum cogitationes, ac ſecreta rimatur, quē nō fallit opinio, non deci-
pit ſimulatione, elatio aut potestas non terret, neq; mutat auerſio. Nam per ſe ſibiſpſi ſuffi-
cit, ſibi placet, in ſe uidet omnia, per ſe diſponit uniuersa, & æquitatis lance cuncta diſ-
dicat: nullius eget ſuffragio, nullius indiget, nulliusq; cōmendatione clareſcit: de ſe bea-
tus eſt, in ſe plenus Deus, eſſentialiter bonus, ſapiens, potens, iuſtus, & miſericors. Non
patiens ex alterius malo detrimentum aliquod, neq; additamentum ex bono, ſed ſem-
per idem permanens, ſine motu mouens omnia, ſine defectu regens ſingula, & ſine la-
D bore ſuſtinens uniuersa, ſe quoq; communicans abſq; diminutione, ſe abſq; coercionē.
inclinans, ſine perturbatione iracēſ, & prorsus abſq; perſonarum acceptione dona ſua
impertiens: non quærit ab hominibus pecudum hoſtias, non auri, non argenti munera,
non incenſi & thymiamatis ſacrificia, non eſcarum corporalium abſtinentiam, non re-
rum tēporalium penuriā, non carnis macerationē, non uigiliarū longitudinem, non in-
dumentorū aſperitatē, non prolixitatē orationis, non poſtremo cōtemptū ſui, ſed ut hu-
militer & in ueritate cognoſcat ſe. Hæc quippe quæ ſuperius memorata ſunt, quamuis
laudabilia ſint, & quanquam de genere ſunt bonorū, per ſe tamen non ualent, per ſe nō
conferunt gratiam, & nequaquam per ſe ſufficiunt ad ſalutem. Habilitant quidē ad gra-
tiam ſuſcipiendā, præparant ad obtinendū ueniam, ualent ad mitigandam Dei iuſtitiam,
ſuffraganturq; ad promerendū miſericordiā. Hinc profecto non ſunt contemnenda,
nō prætermittenda, neq; ueluti inutilia uilipendenda. Valent, profunt, ſapiūt, delectāt,
ſi humilitatis condimento ſocientur. Nam quanta cumq; quis uideatur ſanctitate polle-
re, fulgere ſcientia, ornari moribus, cæteros humana æſtimatione præcellere, minime
illa debet omittere, ſed potius eadem conſtanti perſeuerantia exercere, niſi forte matu-
ro ſit

ro sit cōfectus senio, uel corporis lāguore detentus, seu nimia debilitate depressus. Tūc quidem a cū intermittenda sunt, & desiderio amplectēda, atq; ex parte pro posse scēda (seruata nihilominus discretionis regula, nec non humilitatis censura, quæ non præsūmit ambulare in magnis, neq; se ostentare inaniter in mirabilibus super se.) Humilitatis enim uirtus discretionis limites non egreditur, propriæ infirmitatis optimo eruditā magisterio. Nam humilitatis diffinitio est suimet hominis certa cognitio. Hæc profecto sui cognitio est fundamentum solidissimum & stabile, supra quod humilitatis structura locata est, augetur, atq; perficitur. Hæc (inquam) est ad salutem hominis prorsus necessaria, sine qua delictorum contritio esse non ualet, quæ est indulgentiæ mater, peccatorum consumptio, delinquentium spes, spiritualis resurrectionis ianua, medicina cęlestis, animarum lauacrum, desperationis interitus, desperatorum portus, uitę fons, Dei & hominum mediatrix. Nempe qui ignorat se, nescit compungi, se humiliare dedignatur: & quum sit delictorum ulceribus plenus, incolumem se esse arbitrat: medicū non quærit, sanitatis remedia spernit, caritatis monita non admittit, & tādū letali morbo deprimitur, quādiu in sui cęcitate perdurat. Auget sic perseverans peccatum peccato, & de tenebris transit ad tenebras. Obdurescit quotidie amplius, & lætatur, quum malefacit, atq; exultat in rebus pessimis. Deridet simplices, pusillos supplantat, innocētes persequitur, contemnit humiles, prouocat iustos, & se pro Christo subiicientes ipse condemnat. Bonum dicit esse malum, & malum bonū, tenebras lucem, & lucem tenebras esse fatetur. Sicq; fit, ut ipse sibi ipsi efficiatur inimicus, crudelis hostis, & insidiator continuus. Impossibile prorsus est fari, quanta ex sui ignorantia proueniant mala, quot inopinati emergant casus, quot tentationes insurgant, & quā grauiā perpetrentur facinora. Profecto qui ignorat se, ignorat Deum, & ab eodem ipse ignorabitur. Hoc in uirginibus fatuis patet, quæ cordium suorum ex sui ignorantia extinctis lampadibus pullantes diuinæ misericordiæ ac nuptialis conuiuij ianuam audire meruerunt: Amē (dico uobis) nescio uos. Mira res. Qui scit omnia, illos non cognoscere se perhibet, qui ignorat se. Cognoscit quidem eos in culpa, sed ignorat ad ueniam. Nam qualescunq; peccator latebras quærat, quantalibet spiritualia seu corporalia abdita opaca perlustrat, a diuino non ualet se occultare conspectu, dicente Propheta: Et dixi (inquit) forsītā tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in delicijs meis: quia tenebræ non obscurabuntur a te, & nox sicut dies illuminabitur: sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Latere post præcepti præuaricationem arbitratus est Adam, & tamen Deum ambulātem ad auram post meridiem audiuit dicentem: Adam ubi es? Latentem reperit, & interrogātem ubi esset, ipse intellexit. Non enim de loci tantum qualitate sciscitatus est dominus, sed nuditatis turpitudinem, & ignorantia suæ tenebras ex obliquo eidem delinquenti obiecit. Detentus uerò in culpa utinam uel tunc agnouisset se, utinam reatus sui transgressionem confessus esset humiliter: quoniam seipsum posteritatemq; suam liberasset ab exitio. Verum ad hoc illum sui prouexit ignorantia, ut culpæ suę occasionem impingeret domino, qui proprium simpliciter & absq; excusatione aliqua debuerat acculare delictum. Quamobrem discant, qui audiunt, & alieno erudiantur, non se, quū peccant, defendere: neq; tergiuersatione ulla facinus proprium leuigare, sed illud coram Deo ipsiusq; uicario palam cōfiteri, & sicut perpetratum est, pandere, nec nō sibi metipsis culpam inferre. Hæc profecto se agnoscētium in ueritate est disciplina optima, se uidelicet condemnare, se peccatores intelligere, se cæcos, se infirmos, seq; ad omne malum procliuos existerē absq; ulla dubitatione sentire. Hinc timent casum, præuaricationem metunt, exigua, quantum ualent, delicta deuitant, indisciplinatorū hominū consortia fugiūt, superbiorū colloquia obaudiūt, atq; amatorū seculi desideria uana esse nō dubitant: unde sic in cūctis se caute custodiunt, ac si essent quotidie morituri. Claret igit ex his q; operatoria, quāq; ad salutem sit necessaria cognitio sui, quæ præstat lumē ad cognoscēda huius peregrinationis pericula, & spirituales mundi istius laqueos calcandos, quos proculdubio percipere ac ignorare conuincitur, qui ignorat se. Quamobrem beatum esse dixerim, qui de se non qualēcunq; sed ueram cognitionem habere meruerit.

A Quod ex rationis recto usu ceteris homo emineat animantibus. Cap. III.
Recte intelligentibus conspicuum est, hominem propter rationis usum cetera præcellere animantia: quoniam per ipsam discernere ualet inter bonum & malum, inter maius bonum & minus bonū, inter maius & malū: quod minime possunt diiudicare, qui ratione carent. Hoc quippe donum ideo a Deo est insitum, & homini prærogatum: quatenus uero iudicio intelligat, quid sit honestū, quid illi sit utile, quid perniciosum: quid aduersum, quid uecessariū. Quæ quū agnouerit, studeat tūc, quod honestū, & quod est utile, diligere: odisse uero quod est perniciosum: quod aut aduersum est fugere, & quod necessariū sibi esse censuerit, tota intentione, totaq; animi uirtute perficere. Ista quicumq; scire aut operari neglexerit, nō rationalis, sed potius animalis nuncupandus est, dum præcipuum sui conditoris conculcat beneficium, naturæ donū dissipat, & cognoscendi delectationē amittit. Eiusdem maxima utilitate se priuat, atq; rationis dignitate omnino alienum se facit, dicente Propheta: Homo quum in honore esset, nō intellexit, cōparatus est insipientibus. & similis factus est illis. Iumentis merito cōparant insipientibus, qui uoluptate seducti spreto rōnis bono, sensibus deseruiunt carnis, uisibilib. inhærent, & terrenis tm̄ inhiant cōmodis: nequaq; cogitantes, quid pariat talis affectus, qd carnis lenocinia, quid uisibile amor operet in homine: qualem contēnant dñm, cui aduersario famulentur, & quo mucrone se feriāt. Hinc per abrupta uitiorū se sponte præcipitāt: hinc per delissimas ignorantia uagantur tenebras, & in sauisimorum hostiū incurrunt manus, qui eos deprædant, captiuos ducunt, uenales faciūt, uulnerāt, mactant & perdunt. Taliū (heu) quantus est numerus, qui se uidere arbitrant, & cęci sunt: putant quoq; se per rectas iustitię incedere semitas, & prorsus a ueritatis deuiant regula, sperātq; hic & in futuro delectabiliter uiuere seculo: minime memoriter retinentes dñm dixisse: Væh uobis qui, nunc consolationem habetis: quoniam plorabitis, & flebitis. Abrahā etiam (perhibēte domino) diuiti epuloni bysso & purpura dum uiueret uestito dixisse legitur: Recordare fili, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala, nunc autem ille lætatur, tu uerò cruciaris. Redēptor deniq; noster fideles accendere uolens ad contemptum humanæ prosperitatis, & æquanimiter aduersa perferendum in hoc seculo, inquit: Beati qui lugent, quoniam consolabuntur. Merito lugentes beati fore enunciantur, qui exiliij huius agnoscetes ærumnas, & infirmitatis propriæ conscij nequaquam ualent gaudere, intelligentes in quibus uersentur laqueis, quibus subiaceant periculis, quantis obligati sint debitis, & quā uarijs quotidie sint attriti laboribus. Hi profecto rationales esse censendi sunt, qui ambulant in luce, & in sui uera cognitione persistunt. Veram ideo appellauerim, quia se in splendore ueritatis intuendo cognoscunt. Nam non omnīs sui cognitio apud Deum meretur laudem: sed illa tantum, quæ cælitus per gratiam a Deo donatur, custodit legem, obtemperat domino, & humilitatem parit. Sunt namq; qui carnis se tantum agnoscunt intuitu, & in corporis sui complacent decore. Hi proculdubio quum humanis se exponunt aspectibus quantum ualent, preciosis se induunt uestibus, muliebri cultu se ornant, simbrijs utuntur æqualibus, nil uolunt in eis apparere deforme, nil sordidum, nilq; agunt uirile, sed puerorum more se palpant, inspiciunt, excolunt, magnificent, & quantum sibi ipsi placent, tantum ab hominibus intueri, honorari, ac laudari congaudent. Quemadmodum enim carnem sapiunt, carnis oblectamenta sequuntur, ita in his quæ foris sunt, se absq; rationis gubernatione fundentes fugitiuam tenere umbram, & flantem auram in sinu suo colligere moliuntur. Hos Propheta admonens ait: Vox dicentis clama, & dixi, quid clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœnum, & flos eius decidit: quia spiritus domini insufflauit in eo: uere fœnum est populus. Exiccatum est fœnum, & cecidit flos: uerbum autem domini stabit in æternum. Hac comparatione quid uerius, quid manifestius dici potuit? Floret utiq; in iuuentute caro, carnalesq; uiri in incolumitate, in agilitate, in choreis, iocis, & plausibus: in conuiujs, in cantilenis, in tympanis & organis, in uoluptatibus, in cōuersationibus, in latis & prosperis. Toto posse debriantur in illecebris corporalibus, & præsentibus gaudijs, quasi nunquam transitoris, sed permansuris ad uota. Non diebus, nō noctibus cessant indulgere lasciuia, quan-

tum eis licet, quantum ualent, quantumque illis offertur materia. Omne tempus quo in talibus ipsis uacare non datur, se arbitrantur amittere: sine intellectu, ac more irrationabilium iumentorum, & tanquam effrenata animalia, atque ueluti serui emptitij trahuntur, uanundantur, quotidieque moriuntur. Tandem uero illuduntur, & a seipsis aberrant, quoadiu sani sunt, temporalibus successibus pollent: si autem repentinus languor irreperit, si febrim calor, si capitis, stomachi, oculorum, dentium, ceterorumque membrorum acerimus superuenerit dolor: tunc prosternuntur lecto, emittuntur suspiria, audiuntur gemitus, funduntur lacrymae, aduocantur medici, quaeruntur remedia, ingeminantur clamores, pallet facies, uox rauca efficitur, debilitantur crura, iacent brachia, minuitur robur, & omnis ualeudo pristina, ac aetas florida in uno oculi ictu deperisse uidetur. Quicquid prius mulcebat auditum, delectabat olfactum, oculos alliciebat, & gustui saepebat, prorsus tunc in fastidio habetur. Ceterum si ad cor suum eos tunc redire conceditur, si supernae quantulumcunque gratiae irradiantur splendore, si naturalis discretionis utantur examine, clare & absque ulla ambiguitate percipiunt, quam contemptibilis sit gloria mundi, quam deceptoriae ipsius blanditiae, & quam illius existat mortiferae uoluptates. Agnoscunt (inquam) quam fragilis sit carnis pulchritudo, iuuentus fallax, inanis laetitia, sospitas breuis, fugitiua aetas, incerta uita, & ineuitabilis mors. Dat uexatio sola intellectum, prebet infirmitas sensum, oculos aperit illata aduersitas, quos obrectos ignorantiae caligine terrena prosperitas possidebat. Huiusmodi si contingat eos de infirmitate conualescere, diuina nihilominus suffragante clementia possunt ex animalibus rationales, & ex carnalibus spirituales fieri (uera interueniente poenitentia, & antiquis a se criminibus abdicatis.) Sunt quoque qui se naturali discretione cognoscunt, nec ultra progrediuntur. Discunt quippe ex usu rerum, ex humanorum agilitate negotiorum, atque ex quotidiana hominum conuersatione de se habere notitiam, secum ratiocinari, in sui cordis arcano tractanda discutere, discussa iterum atque iterum meditari, perscrutari contraria, perquirere utilia: sicque nunc aliena, nunc propria recogitare negocia. Meditantur quoniam modo suas debeant expendere facultates, proprium ualeant augere patrimonium, agrum agro copulare, fabricare domos, praedia emere, negotiationem exercere, necnon ceteros praecellere honore, uulgari fama, arte loquendi, disputandi uersutia, calliditate ingenij, humana prudentia. Ex his utique qui tales sunt, maiorem diutim assuescunt de seipsis percipere intelligentiam, & clariorem de naturali sui conditione, affectione, uoluntate merentur habere notitiam. Haec namque de qua loquimur, carnis ab Apostolo prudentia nuncupatur, & seculi istius sapientia: quae profecto inimica est Deo, spirituali uitae contraria, uerisque uirtutibus prorsus opposita: quoniam caret formata fide, falsa innititur spe, & ab illa, quae nunquam excidit, est a caritate aliena. Nam testante Apostolo **1. Cor. 13** caritas patiens est, benigna est, non aemulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quaerit quae sua sunt. Haec autem de qua loquimur, carnis prudentia impatiens est ad perferenda aduersa, prona ad irrogandum mala, & maledictum pro maledicto reddendum, aemulatione plena, iniquitate dolosa, elatione referta, cupida elationis, proprijs & priuatis commodis semper intenta. Haec (inquam) carnis prudentia tametsi exerceatur in corde, ratione dirigatur, & exteriora opera cum discretione perficere uideatur: solum tamen ea quae mundi sunt, sapit: praesentia diligit, carnem fouet, corporis sospitati inuigilat, cupiditati deseruit, inardescit uoluptate, gulae appetitum pro posse seclatur, fugit tristitia, laeta amplectitur, uaniloquijs, stultiloquijs, scurrilibusque insistit sermonibus, & (ut paucis multa comprehendam) exaltari inaniter, hominibus placere, temporalibus bonis abundare, carnalibus delectationibus repleri: quoadusque illi datur in hac peregrinatione degere, nititur: immemor quid in alia futurum sit uita, quam utrum esse credant, rationabiliter ambigendum est. Nequaquam enim arbitrarium est eos, qui huius carnis prudentiae sectatores existunt, posse tam effrenate uiuere, si altera iudicarent esse uitam, in qua iustis pro actionibus pijs merita, & peccatoribus pro perpetratis facinoribus condigna reddentur supplicia. Ceterum si futuram huiusmodi optantur fore uitam, ut licentius proprias peragant uoluptates, & carnis desideria delectabilius compleant: eorum quidam inani semetipsos deludunt spe, nonnulli uero crudeli se desperatione interimunt. Confidunt primi ad libitum posse poenitere, atque diuinam

A nam misericordiam quotiescunque uoluerint, promereri iuxta sollicitationem domini per Prophetam ex corde poenitentibus factam. Sic enim legitur: Quotiescunque peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Et illud: Nunquid uolueris me esse mors impij (dicit dominus) & non magis ut conuertatur a uis suis, & uiuat? Hac temeraria freti fiducia, & caeca seducti spe, indulgentiae laxant habenas uoluptatis, & omne (quantum illis fas est) suadent sibi licere quodlibet, non considerantes ignotum esse sibi mortis diem, & nullam de praesumpta se misericordia securitatem habere: necnon innumeros ob hanc optatam & minime obtentam spem absque poenitentia migrasse de corpore. Secundum uero timoris domini a se iugo reiecto, ac consequenda gratiae amissa fiducia, atque de propria omnino diffidentes salute in cunctorum se precipitant uoraginem uitiorum: irremissibilia sua arbitrantur fore delicta. Aduersus tales Apostolus scribens ait: An diuitias bonitatis, patientiae, & longanimitatis Dei contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit: secundum duritiam autem tuam & cor impoenitens thesaurizas tibi iram in die irae, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. In talium numero extitisse Chaym, qui fratrem suum interemit, cognouimus, qui dixit: Maior est iniquitas mea, quam ut misericordiam merear. Vniuersi quippe siue ij qui absque mandatorum Dei obseruatione sperant temerarie in extremo uitae suae termino indulgentiam consequi, seu illi qui omni carent spe ueniae, quanto cunque naturali ingenio polleant, qualicunque humanarum rerum prudentia clareant, quatalibet terrenae facultatis, uel dignitatis, ac popularis famae gloria floreat: iudicandi sunt prorsus ignorare se, & nullam de qua loquimur habere de se notitiam, quae profecto a Deo largitur gratis, & in speculo cernitur conscientiae, atque ab ijs qui gratis iustificati sunt, diligentissime custoditur.

De duplici oculo carnis & rationis, atque de luce, solis uidelicet & sapientiae.

Cap. IIII.

Duplicem oculum in sui creatioe hominem percepisse, carnis (uidelicet) & spiritus, id est, rationis: eorum qui sane intelligunt, dubitat nemo: hoc etiam attestante experientia, & manifesta huius ueritatis inspectione. Carnis namque oculum ideo accepit, ut corporales & sensibiles inspiceret creaturas: rationis uero, ut uideret se: uterque autem oculus necesse est, ut perfundatur luce, quatenus ualeat exercere se ad illum finem, ad quem institutus existit. Ceterum quoad modum rationis oculus carnis oculo noscitur esse praestantior: ita & lux, qua illustratur rationis intuitus, incomparabiliter & supra modum eminet super lucem, qua carnalis irradiatur aspectus. Lux siquidem, qua mediante corporales discernuntur species, & humanum delectant aspectum, a solis hauritur splendore: ueritates autem, quas spiritus rationalis intelligit, ab ipsius aeternae sapientiae & uerbi fonte emanant. Verum sicut solari deficiente luce, & ad occasum suum posita imminet noctis caligo, & tenebrescunt oculi, atque obiecta illis corpora quamuis in se sint pulchra, quantum sunt in se corusca, amoenae, & placidae: minime tamen eorum qualitates, eorumque uarietates percipiuntur & formae: aequae non se rationali creaturae communicante sapientia ipsa per abrupta uitiorum errat, ignorantiae inuoluitur tenebris, in discernendo claudicat, fallitur in iudicando, & in deliberando decipitur. Oculus carnis ut appositus sibi, qualia sint, uideat, necesse est ut sit sanus, careat albugine, puluere non foedetur, nec pariete, aut aliquo occupetur obice, sed expeditus, liber: & absque ulla macula pari modo ut rationis oculus ueritatis luce sit capax, a morbo letalis culpa debet esse immunis, a carnalis opere uoluptatis alienus, a terrenarum actionum turbinationibus sequestratus, & ab omni prorsus malignitatis cogitatione semotus. Solis quippe lux quam a ceteris corporis sensibus sit omnino extranea, oculis tamen carnalibus est capabilis, sapientiae uero lumen rationis oculo solum est perceptibile. Letificat plurimum aspectum corporeum solaris claritas, tanquam illi prorsus necessaria: quoniam illum naturali priuato usu, & innato hominem uidentem facit carere solatio: dicente Tobia caeco & sancto: Quale gaudium esse mihi potest, quam in tenebris sedere, & lumen caeli non uideam? Verum si a rationali oculo sapientia longe sit, infatuat utique homo, & a suo degenerat principio, atque a proprio aberrat fine. Aspiceret non ualeat oculus, nec etiam sibi praesentia discernere, si non aperiat, & consensus interueniat uoluntatis. Pari modo rationalis oculus spiritualis lucis nequaquam est capax, nisi per liberi consensum

sensum arbitrii se offerat, seque subiiciat. Stat sol uisibilis dum oritur, in propatulo, & lucē
 suam per orbem uniuersum diffundit, & in singulos (quantum in ipso est) suos immit-
 tit radios, completque omnes splendoribus, qui eosdem percipere uolunt. De ipsa autē
 inuisibili sapientia, quid Sapiens dicat, audiamus: Sapiētia (inquit) foris predicat, in pla-
 teis dat uocem suam, in capite turbarum clamitat, in foris portarum urbis dat uocē suā
 dicens: Usquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti, quæ sunt sibi noxia, cupiunt: Cō-
 uertimini ad correctionem meam. En proferam uobis spiritum meum, & ostēdam uer-
 ba mea: quia uocaui, & renuistis: extendi manum meam, & nō fuit qui aspiceret: despe-
 xistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu
 uestro ridebo, & subfannabo quum uobis, quod timebatis aduenerit, quum irruerit su-
 per uos repentina calamitas, & interitus quasi tempestas ingruerit: quando uenerit su-
 per uos tribulatio & angustia: tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent,
 & non inuenient me, eo quod exosam habuerint disciplinam, & detraxerint uniuersæ
 correctioni meæ. In eodem quoque uolumine ipsa sapientia omnes ad se audiendum &
 suscipiendum exhortationis eloquia melliflua alio in loco promens ait: Nunc ergo filij
 audite me: beati qui custodiunt uias meas: audite disciplinam & estote sapientes, & no-
 lite abiicere eam. Beatus uir qui audit me, & qui uigilat ad fores meas quotidie, & ob-
 seruat ad postes ostij mei: qui me inuenerit, inueniet uitam, & hauriet salutem a domi-
 no. Delectabilis est lux solis oculis carnis pro sui splendore atque decore: sed longe dele-
 ctabilior est ipsa sapientia, quæ candor describitur esse lucis æternæ, & speculū sine ma-
 cula: splendor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis illius. Hinc sole perhibetur esse spe-
 ciosior, & super omnem pulchritudinem stellarum, atque luci cōparata inuenitur prior.
 De se quoque ut uniuersos ad se diligendum alliciat, pronunciat dicens: Transite ad me
 omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini: spiritus enim meus
 super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum: memoria mea in generatione se-
 culorum. Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me adhuc sitient: qui audiunt me
 non confundentur, & qui operantur in me non peccabunt: qui elucidant me uitā æter-
 nam habebunt. In sole denique oculis carnalibus uisibili patent claritas, candor, & calor,
 & latent uirtutes quamplurimæ. In ipsa de qua loquimur, sapientia, sole utique inuisibili
 & æterno est spiritus intelligentiæ, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, disertus, mobi-
 lis, incoinquatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, qui nihil uerat benefacere, be-
 nignus, humanus, stabilis, securus: omnem habens uirtutem, omnia prospiciens, & qui
 capiat omnes spiritus intelligibiles. Maxima profecto sunt huius creati solis præconia,
 & effectus penè innumeri. Sapientie uerò increatæ effectus & laudes quis humana ua-
 let explicare facundia, uel mente percipere? Doctrina est enim (sicut legitur) disciplina
 Dei, & electrix operum illius. Si diuitiæ appetuntur in uita, quid sapientia locupletius,
 quæ omnia operatur? Si autem sensus operatur, quis horum quæ sunt, magis quam illa,
 est artifex? Si iustitiam quis diligit, labores huius magnas habet uirtutes. Sobrietatem
 enim & sapientiam docet, & iustitiam, & uirtutem: quibus nihil utilius est in uita homi-
 nibus. Et si multitudinem scientiæ desiderat quis, scit præterita, & de futuris æstimat, scit
 uersutias sermonum, & dissolutiones argumentorum, signa & monstra scit antequam
 fiant, & euentus temporum & seculorū. Vterque quippe oculus, carnis (uidelicet) & spi-
 ritus quamuis in se alter plurimum distet ab altero, conditi tamen sunt, ut sibi inuicē fa-
 mulentur, & Deum suo modo uterque glorificet. Nam sicut ipse Deus est principium per
 quod, ita & finis, ad quem facta sunt omnia. Quamobrem merito plectendus est æter-
 no supplicio, qui percepto abutitur beneficio, & inde suum offendit largitorem, unde
 ipsum humiliter laudare debuerat. Sane carnalis oculus ideo prærogatus homini, ut ra-
 tionali deseruiat, & eidem ad cognoscendum Deum, intelligendumque inuisibilia se in-
 strumentum exhibeat: hoc Paulo attestante, qui ait: Inuisibilia Dei a creatura mundi per
 ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque uirtus eius atque diuinitas.
 Quoties igitur homo reiecto rationis gubernaculo, & clauso spiritali obtutu reflectit-
 tur ad ea, quæ foris sunt per aspectū carnis, ut ex ipsis uoluptatis captet illecebras, & de-
 linquendi oblectamēta requirat, toties contra sui legem agit authoris. Non enim ut cō-
 cupiscant tantus fulgor, tātus odor, tātusque in creaturis est insitus decor, sed ut per ipsas
 cogno-

A cognoscatur, & laudeat ille, qui fecit eas. Nā latitudo firmamenti, rutilatio stellarū, solis
 claritas, lunæ splendor, elementorū species, uolatiliū genera, & in aere eorū discursus,
 necnō innumerabiles pisciū qualitates, quæ per fluminū & æquoris natant aquas, qua-
 drupedia, reptilia, & iumentorū tam uariæ formæ, quæ mouentur super terrā, fructifera
 pomorū arbores, quæ in tēporibus suis diuersos producunt fructus, suaves gustui, aspe-
 ctui delectabiles, pulcherrimos in se, & odore fragrantēs, herbarum uirētes plāte, florū
 redolentia prata, rosarum liliorūque candentia germina, uinearū fecundi palmites, aqua-
 rū fluentia, & fontiu scaturientes riuī, ex quibus terra irrigatur, ut madefacta fructificet,
 educatque singulorum generibus iumentorū, quæ mouentur, & uiuunt super eā, pabula
 & nutrimenta, quibusque eorum congrua, hominibus uerò cibaria illis ad usum præstita,
 quid aliud uniuersa, quæ memorata sunt, suo modo clamant, quam sui laudē condito-
 ris, qui eas propterea creauit, ut in illis cognoscibilis appareret rationali spiritui per mi-
 nisteriū carnalium oculorum, quorum aspectu manuducitur ratio, & eruditur ad intel-
 ligentiam diuinæ potentiæ, sapientiæ, bonitatisque tanquam in pulchro ac præclarissimo spe-
 culo, necnō in spiritali libro digito Dei conscripto. Insinuant namque se iuentibus, ha-
 buisse principium, non quidem a seipsis, sed ab illo qui est sine principio, imò omniū crea-
 turarum principium, origo, & causa, de quo legitur: In principio erat uerbum, & uerbum
 erat apud Deum, & Deus erat uerbum, hoc erat in principio apud Deum, omnia per ip-
 sum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Nam quicquid fulget in cælo, uiuit in ter-
 ra, mouetur in aquis, & habet esse in se, per uerbum Dei & Dei sapientiā facta sunt, quæ
 admodū ore prophetico dicitur: Quam magnificata sunt opera tuæ dñe, omnia in sa-
 pientia fecisti, impleta est terra possessione tua. Merito igitur uniuersa quæ sunt sui po-
 testatem, sapientiam, & bonitatem attestantur authoris, eiusque famulantur imperio, qui
 eadem fecit quando uoluit, & qualia sibi complacuit, non ociose, non inaniter, nec sine
 causa. Exercet namque intellectum per uisibiles creaturas, & de inuisibilibus instruit
 eum (mediante tamen fide) quæ est sperandarum substantia rerum, & argumentum
 non apparentum.

Quantis quibusque medijs Dei sapientia reuocet hominem ad seipsum, ut cogno-
 scat se. Cap. V.

Incentem quempiam infirmum uel debilem, & in terra prostratum, qui se
 nullatenus per seipsum possit erigere, si quis humanitatis causa supposita
 manu eleuare satageret, pietatis ac religiositatis pculdubio esset dignus
 præconio, tanquam uerus Dei cultor, & fraternæ salutis amator. Nihil enim
 tam piū tamque religiosum est, quam proximū suo pro Christo sicut seipsum diligere,
 illi in necessitatibus suis ministrare, solatiū mutæ conuersationis, cohabitatiōis & ex-
 hortationis eidem impedere, atque fratris incōmoda, infirmitates, dolores, & dāna uti pro-
 pria existimare. Hoc antiqua lex præcipit, hoc nouæ legis lator uerbo docuit, opereque
 perfecit. Ipse namque hominē seminecem (humanū uidelicet genus) a latronibus uulne-
 ratum, iacētē, & omni suffragio destitutum reperit, medelam uini & olei uulneribus
 eius exhibuit, super proprios humeros tulit, stabulario ut curam illius gereret, manda-
 uit, & si quid superogaret pro ægroti sospitate, eidem restituere spopōdit. Ipse (inquā)
 Dei & hominum mediator homo Christus Iesus dum in carne esset passibili, languido
 homini ministravit, corporis & sanguinis sui alimenta præbuit, dolores illius tulit, lan-
 guores portauit, pro eo lacrymas fudit, orauit frequenter, pernoctauit iugiter, quam se-
 pe ingemuit, debita soluit, & ne in perpetuū moreretur, ipse in crucis patibulo sponte
 occubuit. Hoc namque quamdiu est peregrinatus in mundo, præ pietatis & amoris ma-
 gnitudine, pro nomine egit in corpore, nunc uerò in spiritu quid pro eodem operetur,
 aduerte. Stat quidem (sicut ipse testatur) ad cordis ostium, frequentissime pulsat, ut illi
 aperiatur, suam cupiens exhibere notitiam. Veritatis quoque lucem nequaquam cessat insun-
 dere, nunc palam per creaturarum speculum, & oracula scripturarū, nunc in spiritu per
 ministerium angelorum, & fidei claritatē, quatenus ex his medijs ipsum reuocet ad sei-
 psum, assuescatque habitare secum, & cognoscere se, atque per se, & in se trahat ad se, & co-
 pulet sibi. Nouit enim ipsa artifex & doctrix sapientia, quot diuersarum tentationum
 foris perstreptent bella, quot intellectualium bestiarum rugientium, ac sauentium

discurrant agmina, quot concupiscentiarum carnis, & oculorum elationis in hac vasta desolata & sterili huius seculi solitudine ad decipiendas animas tensi sint laquei, nec nō quam cæcus, infirmus, & nudus idem homo sit, facilis ac pronus ad casum, atq; quā innumeri sine timore, sine prudentia, sine sui cognitione, & absq; humilitatis uirtute quotidie in immanium labantur foueam delictorum. Nouit (inquam) omnes hos aduersarios, quamuis sint acerrimi in dimicando, in tentando seduli, in alliciendo blandi, & in perimendo cōcordes, minime autem posse uim facere, delectationem inducere, & ad peccati consensum nolentem trahere. Valent utiq; à Deo permitti concupisibilia quæq; imaginationi offerre, & decoras species coram illo formare, quatenus per easdem concupiscentiam accendant, evertant rationem, & superent uoluntatem, in qua liberi collocata est sedes arbitrii, uirtutum ac uultiorum finis, uitæ & mortis ianua, promerendi ac demerendi lex, Deoq; placendi uel displicendi indicta facultas. Hinc patet perspicue, quod nemo mortaliter peccat inuitus, nullusq; nisi uolens inimicorum suorum spirituum seruus efficitur. Aequus enim arbiter Deus uiriliter certantibus proponit uictoriæ palmam, & pro suo amore aduersus obiectas uoluptates, & hostium insidias infatigabiliter dimicantibus promittit cælorum regnum, æternæq; felicitatis gloriam pollicetur, ut uoluntarium eidem exhibeant famulatum, è regione autem delidiosis, meticulosus, fornicarijs, seculi amatoribus, & uoluntarie delinquentibus stagnum ignis & sulphuris aduersarijs potestatis paratum se daturum comminatus est. Spondet profectio præmia maxima, ut ad opus bonū, & uirtutum studia suos euigilet: supplicia uerò sempiterna commemorat, quatenus peccatores & in se credentes à malo coerceat. Vult enim totius bonitatis dominus infirmum hominem mortalis corporis pondere grauatum, iacentemq; erigere, illuminare, allicere, terrere, ut redeat ad cor, inspicat se, atq; intelligat extra se nil esse tutum, nihilq; liberum, sed cuncta esse laqueis plena, sollicitudinibus referta, uallata tribulationibus, permitta scandalis, pacemq; eundem non nisi in se posse percipere. Nam quamdiu uagatur extra se, tentatur, turbatur, decipitur, impellitur, deprædatur, uulneratur. Cæterum quum ad se tranquilla mente reuertitur, agnoscat se esse infirmum, cæcum, egenum, & nudum more adolescentis filij petulantis & prodigi, qui consumpro patrimonio, & fame confectus in se reuersus proprium humiliter agnouit errorem. Nemo plane nisi quum ueraciter redit ad se, ualet sufficienter intelligere qualia sint quæ foris sunt, sed neq; se. Potest utiq; homo per sensus carnis sonoras percipere organorum uoces, formas rerum, odorum fragrantias, ciborum qualitates, corporumq; mollities, quod quidem cætera ualent animantia, nequaquam autem intelligere, neq; de eisdem recte iudicare, nisi per se in se. In se quippe uiget ratio, præliedet intellectus, pollet consilium. In se ipse homo ueritatis illustratur radijs, & sapientiæ contubernio dignus efficitur. In se paracleti eruditur magisterio, diuinorum eloquiorum sacramenta rimatur, & celestium gaudiorum arcana perlustrat. In se (inquam) & per se cognoscit se. Qua profectio cognitione nil melius, nil utilius, nil securius, nil excellentius, nihilq; in tui conditoris donis æstimandum est carius. Quid (oro) prodest scire cursus syderum, herbarum uires, uim uentorum, species iumentorum, naturæ secreta, & ignorare se? Horum quidem scientia inflat, sed suimet ædificat, primum se, deinde cæteros. Valet utiq; quæ inflat scientia alios instruere, & multa quæ ab indoctis ignorantur, reserare. Sed (perhibente magistro cælesti) quid prodest homini, si per elationem cordis uniuersum mundum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patitur? Non nobis præcipitur, ut propria salute neglecta, alios saluare docendo studeamus, sed proximum sicut nos iubemur diligere. Prius nos, deinde proximum amare debemus, pariter & instruere. Nam his qui alios erudunt, & se bene uiuendo non corrigunt, audi quid Propheta loquatur: Peccatori (inquit) dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu uerò odisti disciplinam, & protiecisti sermones meos retrorsum, exultasti inique quod ero tui similis, arguam te, & statuum contra faciem tuam. Non damnat diuinus sermo scientiam, sed scientem & docentem corripit, qui se contempto & inscio cæteros erudire præsumit. Laudabilis est scientia, & omnino necessaria ad seruandam iustitiam, ad componendum mores, ad erudiendos ignaros, ad corroborandum & dirigendum conscientiam, de Dei dono

A proueniens, Deum insinuans, rationem informans, illuminans intellectum, & de seipso se nescienti notitiam præbens. Cæterum quanto in seipsa commendabilior est scientia, & nescientibus utilior, tanto ea male utentibus, illamq; peruerse interpretantibus, & prauis moribus dehonestantibus, atque per eandem non recte agnoscentibus intelligitur esse perniciosior: quoniam ipsius testimonio conuincuntur, ipsiusq; iudicio rei efficiuntur. Iudeis sola scientia gloriantibus Apostolum Paulum audiamus, quid dicat: *Rom. 2* Si tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti uoluntatem eius, & probas utiliora, instructus per legem cōfidis teipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & ueritatis in lege. Qui ergo alium doces, teipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mœchandum, mœcharis. Qui abominaris idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per præuaricationem legis Deū inhonoras. Nomen enim Dei per uos blasphematur inter gentes: sicut scriptum est. **B** Discat itaque quisque scire, sed prius se, quamuis non ad plenum, ad necessitatem tamen. Necessitatis illam dixerim sui cognitionem esse, quæ cohibet à peccato, peccantem compungit, Dei timorem ingerit, peccati displicentiam parit, facit abominari uitia, & uniuersa pro posse fugere, quæ sunt in lege Dei prohibita. Hoc est donū Dei singulare, iustificans impium, gratum faciens Deo, formans conscientiam, de se homini notitiam tribuens, salutis immittens spem, & humilitatis uirtutem ædificans. Hæc utique de qua in medium ductus est sermo, sui cognitio necessitatis quamuis ex diuina proueniat gratia, nec ad libitum, neque haberi potest ad plenum. Nisi enim infundatur sapientiæ lumen, & cooperetur gratia, quis ualet cogitando cordis sui occulta rimari, quum Paulus dicat: Non possumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sufficientia nostra *2. Cor. 3* ex Deo est. Si enim ex Deo nequaquam pro libito habetur, uerum neq; ad plenum. Quis (oro) est tantæ subtilitatis, tantæq; exercitationis, ut absque interuallo, & sine ulla mentis euagatione in sui cordis ualeat uigilare custodia, intelligatq; cogitationum suarum **C** immisiones, qualitates & causas, ex quibus propriæ cognitionis perfectio tota subsistit? Solus quippe Deus cogitationum, intentionum, & affectionum humani cordis scrutator est uerus, indubius cognitor, & redditor iustus. Non enim pro arbitrio nostro aut æstimatione diiudicat nos, sed in æquitate occulta nostra ueritatis suæ producit ad lucem, nosq; nobis interdum insinuare dignatur. Quamobrem si qualemcunque de nobis cupimus habere notitiam, solerter studeamus redire ad nos, & habitare nobiscum, quatenus ualeamus agnoscere, quid ueretur in nobis, quales cogitationes, qualesq; nostræ sint affectiones, quibus pulsemur tentationibus, quibus passionibus perturbemur, quibusue inspirationibus promoueamur. Horum siquidem nisi irradiante rationem sapientia, ni cooperante gratia, nisi per spiritum prudentiæ dono infuso, nec non mens didicerit habitare secum, sufficienter non poterimus habere notitiam. Hæc quippe sunt, quibus humilitatis iacitur fundamentū, opus dirigitur, atq; Deo donare perficitur.

Quod exemplo negociatorum rerum temporalium, uirtutum ac humilitatis amatores in sui debent cordis exercitatione, cognitione atq; custodia semper insistere. Cap. VI.

Dudentium negociatorum temporalium rerum, hoc est proprium infatigabili cura secum in cordis secreto prius, quam ad exteriorem deueniant actum, sua tractare negocia. Impellente quidem cupiditate aggregandi diuitias sæpe cogitant, quanta qualiaue sint bona quæ possident, quomodo aut quibus argumentis ualeant, quæ habent uendere, emere quæ non habent, & semper lucri causa. Circa hoc multiplicant cogitationes, accenduntur desiderijs: partem noctis insomnem ducunt, in die huc illuc discurrunt, supputant tempora, mente peragrant prouincias, obulant periculis obiectis, atque sedula intentione inutilia secum gerunt certamina. Ordinant quæ agēda sunt, & quæ facta sunt, ut indelebiter recondant memoriæ, & reuisere ualeant, calamo scribunt. Nemo profus explicare sufficit eorum cogitatus, inordinatos affectus, anxietates plurimas, occupationesq; innumeras. Obliuiscuntur sui, & penè salutis propriæ efficiuntur immemores præ nimio amore terrenarum facultatum, quas uelint nolint relicturi sunt posteris. Istorum itaque diligentiam ac studium, etsi nequeunt superare, saltem imitari conentur nego-

ciatores commerciorum spiritualium, zelatoresque uirtutum, & potissimum humilitatis sanctae amatores, quibus inesse debet sollicitudo maxima inhabitare secum, & super cordis sui uigilare custodia, indeque depellere noxia & utilia custodire, refecare superflua & ingerere necessaria, terrena respuere & aduocare caelestia. In corde nanque cum saepe immisiones fiant per angelos malos, sicut de domini proditore legitur: cum diabolus misisset in cor, ut traderet eum Iudas Simonis Scariothis: ab ipso quoque cogitationum fallaciae plurimae, ut illud euertere ualeant. Nonnunquam etiam in lucis se transferunt angelos malum occultando sub specie boni, uiciaque sub uirtutum uelamine insinuando. Opus est ad discernendum talia gratia Dei, atque discretionem non modica. Nolite (inquit Apostolus) omni spiritui credere, sed probate spiritus, si a Deo sunt. Et Petrus: Nolite (ait) peregrinari in seruire spiritus, qui uobis ad tentationem fit. Quamobrem recte colligitur, quod ille qui facile credit, frequenter labitur, seducitur saepe, & caret prudentia: quae utique debet in cordis residere cathedra, & cordi adhibere custodem, qui neminem (si possibile est) absque consensu prudentiae introire patiat. Ceterum cum difficillimum sit cogitationum insultus a cordis ostio pro libito abigere, earumque importuna interdum non ferre certamina, opportunum est ualde, ut apud se quisque Deo placere cupiens inuigilet, & intelligere conetur ipsarum qualitates, originem, autoremque. Nam cogitationes aliquando initium habent a Deo, quandoque a diabolo, nonnunquam a nobis per corporalium sensuum instrumenta percepta, quae interdum bonae, & saepe sunt malae. A Deo siquidem nunc per seipsum, nunc per angelorum ministerium suggestiones fiunt optimae, & inspirationes sanctae promouentes ad bonum, rationi semper utilia, & proficua suadentes: atque rationem ipsam allicientes ad cognitionem boni, delectationem, atque consensum. His quippe dum ratio assensum uoluntarium praebet, exhibet mentem templum Dei: paraleti domum, & aeternae habitaculum sapientiae, quemadmodum per Sapientem ipsa testatur: Ego (inquit sapientia) habito in consilio: & eruditur inter sum cogitationibus. Si uero inlatuetur cor, & se deserens, uerbiisque relinquens magisterium, meditetur uana, perniciosa cogitet, secumque terrena & uoluptuosa pertractet, proculdubio amittit gratiam, repellit sapientiam, & contubernio paraleti se facit indignum. Sic enim legitur: Spiritus sanctus disciplinae effugit fictum, & aufert se a cogitationibus, quae sunt sine intellectu. Nec mirum. Quae enim (ut ait Apostolus) participatio iustitiae cum iniquitate? aut quae societas lucis ad tenebras? quae autem conventio Christi ad Belial? aut quae pars fidei cum infidei? quis autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei uiui, sicut dixit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus. Quamobrem omnis est adhibenda diligentia, quoties Dei sapientia lucis suae splendore, suaeque spirituali praesentia rationale cordis nostri replet, cogitationes format, & affectum inflammat: ut ipsa nobiscum habitet, nos possideat, nos instruat, nosque custodiat. Nisi enim ipsa prius deseratur a nobis, si non utilis aut fastidiosa habeat eius praesentia, seu intumescat cor, uel ad exteriora peressu at, minime ipsa recedit: quippe cum esse cum filiis hominum suas dicat esse delicias. Nam etsi interdum a corde ipsa prius se absentare uideatur, nequaquam tamen id agit, ut deserat. Probat quidem, eruditque illud: ut se agnoscat uerius, diligentiusque custodiat, necnon ut dona, quae ante se habere sentiebat, & amisit, eadem quaerat sollicitius, & cum inuenerit teneat fortius, diligit ardentius, ac suauius amplectetur. Siue ergo sapientia Dei dignetur per deuotionis gustum, ueritatis notitiam, atque spirituales allocutionem suam insinuare praesentiam, seu se subtrahendo ad horam dereliquisse uideatur, semper facit, ut proffit. Nunc enim ad compunctionem promouet, nunc prorumpere facit in lachrymas, interdum replet exultatione & gaudio, atque in gratiarum excitat actiones. Nonnunquam etiam insueto cor caelestium promissionum perfundit lumine, eleuatque ab imis, & collocat in excelsis. Aliquando uero in tanto iubilationis tripudio affectum rapit, ut se cor continere non ualeat, quin amatoria promat carmina, cantica eructet spiritualia, sponsi mellifluum ingeminet nomen, sponsum amplectatur in corde, necnon in his castissimi amoris praeludis, effulsis lachrymis, emissisque gemitibus laudis quoque prorumpat in uoces. Ineffabilia prorsus sunt & ueneratione dignissima ea, quae Dei sapientia humilium, & secum habitantium, seque custodien-

A studientium operatur in cordibus, non pro arbitrio uolentium, aut currentium, sed solius ipsius miserentis, quae quando uult, quomodo illi placet, & quibus ipsa dignatur eligere, se communicat, se tractabilem & gratam facit, nullum obseruans tempus, nullo circumscriptione modo, nullius coacta meritis, nullaque lege compulsa. Pro suo quippe beneplacito imperat ut Deus, terret ut dominus, docet ut magister, cohabitatur ut frater, nutrit ut mater, protegit ut custos, hortatur ut pater, blanditur ut amicus, amplexatur ut spiritus, illustrat ut ueritas, praenit ut bonitas, se manifestat ut lux, loquitur ut uerbum, dulcorat ut sapientia, salutemque praestat ut uita. Nemo (ut arbitror) nisi sit imbutus ab illa, illiusque spirituali sit alligatus conubio, horum quae dicta sunt, ualet mysteria arcana perstringere, uoces affectusque ipsius agnoscere, accessus & recessus eius causas rimari. Ad hoc intelligendum quanta opus sit gratia, quam necessaria sit prudentia, & quam opportunum sit non uagari extrinsecus, sed habitare secum, qui legit intelligat. Nam (perhibere Apostolo) animalis homo non percipit ea, quae Dei sunt, spiritualis tantum homo, qui diiudicat omnia, & ipse a nemine iudicatur, in quo habitat Christus, per spiritum scrutatur etiam profunda Dei: non utque discernere, nedum quae a Deo donata sunt ei, uerum etiam Satanam non ignorat astutias. Ipse namque tortuosus coluber nouas meditatur fraudes, insuetasque parat insidias, nunc fugam simulando, nunc mulcendo leniter, nunc uera dicendo: interdum quoque minas infert, atque tetras & horridas ingerit species, uerba interserendo blasphemiae. Sepissime etiam se in angelum transfiguratur lucis, malumque sub tegumento boni persuadens, ut neophitorum & pusillorum euertat animum. Deceptionis nonnunquam laqueos tendit, & tenebras (quantum illi fas est) cordi infundit, atque rationali oculo obicem conat immittere, ne a spiritualibus uiris ipsius detegantur argumenta, praestigiaque soluantur, sed (iuxta sapientis sententiam) frustra iacitur rete ante oculos penatorum, eorum (uide licet) qui habitantes secum supra sui cordis uigilant custodiam, pro posse negocia exteriora deuitant, proximorum conuersationem fugiunt, interiora diiudicant, spiritualia cogitant, & contemplantur caelestia. Horum profecto personas & studia Propheta significauit dicens: Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se supra se. Leuant utique de quibus loquimur, solitarij sedentes & tacentes se supra se non per elationem & mentis tumorem sicut ille, qui dixit in corde suo: Sedebam in monte testamenti in lateribus aquilonis, super astra caeli exaltabo solium meum, similis ero altissimo, sed per cordis munditiam, orationis frequentiam, meditationis studium, deuotionis gustum, atque desiderium aeternorum, eo sublimius, eoque securius, quo sedent quietius, orant ardentius, uisitantur crebrius, rapiuntur dulcius, seque agnoscendo custodiunt arctius. Talibus siquidem exercitijs occupati ut turris efficiuntur David, aedificata cum propugnaculis, ex quibus mille pendent clypei, omnis armatura fortium. Merito tanquam turris David perhibetur esse mens eorum, qui introrsus intra cordis secreta residentes, & se supra se frequenter erigentes, semperque uero se aspicientes, atque mundantes etiam ad sensum corporaliu ianuas spirituales excubias ponunt pro ipsius tuitione atque defensione, neminem aduersariorum introire patientes, qui ualeant eius puritatem corrumpere, obnubilare lumen, intentionem deuertere, deprauare sensum, & uoluptuosas perniciosasque suggestiones ingerere. Sepiunt siquidem aures suas, & firmissimis diuini timoris obstruunt seris, ne detractionum & obscenarum uoluptatum ac blasphemiarum horribilium, seculariumque fabularum per easdem audiant uerba, & commaculetur cordis eorum puritas, repleaturque phantasmatis impudicis & cogitationibus immundis. Oculis quoque apponunt custodiam, ne species intueantur, quae ad concupiscendum eas emolliant animum, pudicitiae uirtute decoratum. Memores quippe sunt dominici sermonis dicentis: Qui uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est in corde suo. Sunt enim aures, oculi, & sensus caeteri ianuae, per quas, nisi diligentissime obseruentur, ad animam spiritualis ingredi mors, quod pene innumerabilium exemplis qui diuina sunt transgressi praeccepta, necnon multarum probari potest autoritatibus scripturarum, quas breuitatis causa praetereo, cum etiam eruditus & intelligentibus uiris noscantur esse notissima. Has profecto ianuas, quicumque sub discretionis censura coeret, tentationes plurimas abigit, interioris hominis tenet munditiam, affectu sapissime eleuatur in Deum, delectabiliter uacat si-

bi, & cordis sui cogitatus conscientia contuetur in speculo. In corde namque bonae in eodem originem cogitationes habent, & malae. Porro quemadmodum bonus homo de thesauro suo profert bona & malus mala: aequae de cordis arcano censendum esse non ambigo. Cor quippe, in quo habitat Deus, sapientia reclinat, infusa est caritas, fides uiget, nutritur spes, caeteraque sunt radicatae uirtutes, cogitationes proculdubio ex se parit bonas, desideria ignita, consilia uera, affectus pios, gemitus humiles, atque deuotionis dulcia uota. Hoc Propheta praecipuus exprimere uoluit dicens: Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi, & reliquiae cogitationis diem festum agent tibi. Hoc idem indicauit sapiens, quando ait: Mens iusti tanquam iuge conuiuium, in quo (uidelicet) conuiuio diuinorum eloquiorum degustantur alimenta, instituta formantur moralia, sacramenta contemplantur mystica, uirtutum meditantur magisteria, redemptionis patefiunt mysteria, supernorum praelibantur gaudia, amoris promuntur cantica, pacis percipiuntur oscula, primitiae hauriuntur spiritus, idque interdum sentit ex Dei munere, quod carnalis auris non ualet percipere, aspiceret oculus, nec lingua diferta dari, neque humanum gustare palatum, quoniam spirituale est, praecellens, ineffabile, atque diuinum. In hoc (inquam) humilis mentis conuiuio quam saepe discumbere dignatur sapientia, non ut ipsa alimenta in eo apposita sumat, sed ut absque sui diminutione erogat, propria delictis plena, nectareque referta, quarum usu interni roborantur sensus, & ipsa mens renouatur de die in diem, crescit, & proficit in uirum perfectum, adeo ut eandem non sicut prius secundum carnem cognoscat sapientiam, sed uerbum in principio sine initio de patre genitum, ipsi consubstantiale, coaeternum, carne passibili indutum propter nos, quatenus suo nos mundaret lauacro, cruore redimeret, morte saluaret. Huiusmodi profecto sunt quotidiana perfectorum uirorum & humilium corde ferula, eorum (scilicet) qui ambulant in spiritu, qui spirituali uerbi Dei effecti sunt digni connubio, qui immemores eorum, quae retro sunt, se ad anteriora extendunt, & brauium prosequentes supernae uocationis ut apprehendant in quo & apprehensi sunt, fiantque adhaerentes ei unum in uno per unum. Impiorum autem & peccatorum conuiuia ab his sunt longe dissimilia. In eorum quippe mentibus obscenae uersantur imagines, uoluptuosa & carnalia pullulant desideria, temporalium rerum inordinatus uiget affectus, cogitationes male generant, blasphemiae, odia, & mulationes, ex quibus profecto fiunt homicidia, fornicationes, detractiones, rixae, contentiones, & his similia, quae in interitum praecipitant sempiternum. Vniuersa prorsus haec aliena sunt ab his, qui secum habitant, & cordis sui innocentiae ac puritati insistent. Vigilant enim, discutiunt, formidant, pugnant, abijciunt perniciosas, noxias, & inutiles cogitationes procul, cum oriuntur in corde, ne Dei templum maculent, & faciant ipsum esse pollutum Prophetam imitantes, qui mystice de se loquitur dicens: In matutino interficiebam omnes peccatores terrae, ut disperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitate. Sciunt namque eadem etiam ex parua morula allicere animam ad delectationem carnis, consensumque peccati, atque ex inde maxima cum difficultate posse diuelli, ut non prorumpat ad actum, ex quo animae mors ipsa subsequitur. Hunc delinquendi progressum Apostolus Iacob, indicauit inquit: Nemo enim cum tentat, dicat, quoniam a Deo tentatur. Deus enim intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Vnusquisque tentatur a concupiscentia sua abstractus & illectus. Deinde cum concupiscentia conceperit, parit peccatum, peccatum uero cum consummatum fuerit, generat mortem. Spirituales itaque, de quibus loquimur, uiri tanquam munditiae zelatores, amatores uirtutum, & strenuissimi bellatores obseruant suarum primordia cogitationum, ut intelligant earum qualitates & causas, quatenus totum peccati corpus in suo ortu tenerrimum spiritualis disciplinae mucrone transfodiant prius, quam adolescat, & ad maturam delinquendi prouehatur aetatem. Haec itaque est discernendarum cogitationum regula, haec (inquam) est ad se cognoscendum compendiosa formula, ut unusquisque ab exterioribus (quantum fas est) feriatu negotijs maneat apud se, & ueluti iudex in cathedra sedens, omni qua ualet, prudentia agnoscat re studeat, quales sint cordis sui cogitationes, quales suggestiones, qui insultus, & a quibus qualisue affectiones. Nam qui haec diiudicare ignorat, prorsus uera sui caret notitia

Psal. 75
Prouer. 15

Psal. 110

Iac. 1

A notitia, nec potest ad plenum ac sufficienter purgare se, euellere uitia, destruere aduersariorum machinamenta, consuetudines malas dissipare, & noxia a corde desideria disperdere, uirtutes uero edificare atque platur. Cum enim uirtutes & uitia simul nequeant stare, quemadmodum lux & tenebrae, amarum & dulce, sanitas & infirmitas, mors & uita, necesse est, ut quicumque cupit possidere uirtutes, prius uitia superet, & usum eorum a se repellat: quod (uidelicet) nequaquam fieri ualet, si ambarum desit experientia pariter & scientia. In incertum profecto currit, & aerem uerberat, qui desudat in adeptione uirtutum, & non assuescit habitare secum. Sicut enim omnis gloria filiae regis ab intus per Prophetam esse perhibetur, ita e contrario omnis deformitas, & confusio filiae Babylo nis ab intus fore dubitet nemo. Quid (oro) pulchrius, quid gloriosius iusti mente, in qua habitat Deus, abundat gratia, Dei elucet imago, & sancti spiritus suauiter degustantur fructus, quos Apostolus commemorans ait: Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. E regione quid foedius, quidue contemptibilis corde peccatoris, in quo utique mansionem facit diabolus, dominatur uitia, concupiscentiae germinant, impudica scaturiunt desideria, cogitationes peruersae exuberant, & opera nefaria peragi meditantur. Totum quod in eo est, obliquum est, terrenum, deordinatum, indecorum. Et si interdum conscientia motus, siue gratia praeventus redit ad se, & aliquid concipiat boni, cito euanescit, quoniam suffocatur a spinis, seu a caeli uolueribus deuoratur, siue supra petram arescit, quoniam radix caritatis in illo deest. Tanquam in fructuosa arbor floret, quidem extrinsecus temporalium rerum ornata floribus, aut uerborum folijs referta, intrinsecus autem coram Deo arefacta, & inutilis est praecidenda & flammis perpetuis concremanda. Ad hoc ideo uenit, quia neglexit considerare se, & compunctionis sarculo circa cor terram fodere, atque humilitatis pinguedinem in ipsius radice collocare. Haec utique humilitatis uirtus est, quae decorem praestat animae, fructum profert uitae, restituit hominem sibi, nec non ueram de se facit habere notitiam.

C Quod sicut solis splendor & calor, ita sui cognitio & humilitas uno sunt uinculo copulatae. Et qualia diuina, qualiaue humana sunt opera. Cap. VII.

Q uemadmodum solis splendor, & calor ipsius in unum ita copulati sunt, ut ab inuicem nequeant separari: aequae de sui cognitione & humilitatis uirtute identidem esse definitio, his exceptis, quod in uno corpore solari calor & splendor adeo innati sunt & coniuncti, ut unum sine altero esse ac operari non ualeant, quantum alius caloris, alius sit splendoris effectus. Simul sunt, uicissim conueniunt non diminutionem neque suscipientes incrementum, sed semper permanentes in uirtute, in operatione, in motu, in numero. Non separantur loco, non uariantur casibus, non deficiunt tempore, neque dissentiant actu, eundem peragunt cursum, pari perseverant conditione, unaque sibi a proprio conditore lege indicta contenti, sine reclamatione & absque dissidio opificis sui eo modo, quo possunt, potentiam laudant, sapientiam praedicant, insinuant bonitatem, maiestatem & gloriam. Nemo mirum. Nam alia diuina, alia humana sunt opera. Diuina quidem perfecta sunt, in se ipsis ualde bona, eisque bene utentibus proficua, concupiscentia, admiranda, diligenda, colenda tanquam factoris sui praeclearissimum speculum, forma pulcherrima, altisona uox, uestigium singulare, exemplar sapientiae, magisterium uerbi, atque praecipuae caritatis indicium. Humana uero opera quis enarrare sufficit, quam imperfecta sint, defectibus plena, casibus subiecta, mutabilitateque dedita. Vult homo aliquid, & repente non uult, opinatur in agendis quid sit melius, & ipsum mox deliberasse sic poenitet: mutat consilia, cogitatus suos pro dubietate uariat, agit interdum quod malum est, & optime fecisse se putat. Ignorantia siquidem plenus, corruptibili ac mortali carne grauatus, peccandi consuetudine astrictus, delictorum onere quotidie magis magisque depressus, diaboli tentationibus laceffitus, irretitus mundi, illecebris, stimulis conscientiae inquietatus, nec non ex originali culpa ad bene agendum omnino per se inualidus, quomodo potest laudabiliter operari? Immundus de immundo conceptus semine non ualet nisi infecta peragere: caecus de sibi appositis nequit recte iudicare, sed neque homo potest opera a se irreprehensibilia facere. Propheta secundum cor Dei sententiam audi: Dominus (inquit)

(inquit) prospexit super filios hominū, ut uideat si est intelligens aut requirens Deum, omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Nullum excipit, neminem excludit, & usq; ad unum omnes asserit declinasse à bono, & malum facere, hominum (uidelicet) filios. Hoc quippe dicens ab hac uniuersitate hominis exemit filium hominis, dominum nostrū Iesum Christum de sola matre secundū carnem, sine patre genitum, qui solus inter mortuos effectus liber dicere potuit:

Ioan. 14 Venit enim mundi huius princeps, & in me non habet quicq;. Ipse utiq; sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocēs, impollutus, segregatus à peccatoribus, & cælis excelsior, atq; mūdior factus, cæteri uerò coinquinati, trāsgressores, infirmi, & gemebundi, procreati ex illa propagine, de qua lacrymabiliter cātat David:

Psal. 50 Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Hinc origo peccati, peccandi necessitas, & bene agendi emanauit infirmitas, quæ ad malum etiam inuitos & nolentes trahit, facitq; laudabiliter gesta maculosa esse atq; immunda,

Psa. 64 quod unico Propheta sermone expressit, cum ait: Iustitiæ nostræ tanquam pānus menstruatæ. Hoc idem uerbis alijs dominus per Prophetam alterum testatus est dicens:

Psal. 74 Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Sane cum tempus iudicij erit, iustitias discutiet, & imperfectiones humanarum actionum æqua lance pensabit: reddetq; unicuiq; quod gesserit in corpore, siue bonum siue malum: nunc uerò, quia tempus est miserendi, dissimulat Deus peccata delinquentium, ut pœnitentiam agant, & conuertantur à uis suis prauis, faciantq; quod bonum est in oculis domini, & agnoscant infirmitatem propriam, ueniam semper humiliter flagitando, eo crebrius, eoq; instantius, quo clarius intelligunt uilitatem suam, & opera sua esse immunda, imperfecta, maculosa, & si amota pietate discutiantur, prorsus esse reprobanda. Et hoc rationabiliter, secum enim gestant ignem quo uruntur, gladium quo feriuntur, hostem à quo debellantur, uenenumq; quo aspersi perimuntur. Gementem Apostolū audi: Scio enim (inquit) quòd in me, hoc est in carne mea, non habitat bonum. Nam uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio. Non enim, quod uolo, bonum hoc facio, sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo illud facio non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem uolenti mihi facere bonum, qm̄ adiacet mihi. Condelector igitur legi Dei secundum interiorem hominem, uideo autem aliam legem in mēbris meis captiuum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et infert: Gratia Dei Per Iesum Christum dominum nostrum. Hæc utique erat apostoli Pauli sui causa mœroris, quia bonum, quod agere uolebat, minime perficere ualebat: atq; malum, quod omnino odio habebat, nullatenus euitare sufficiebat, ad hoc impellente originalis culpæ fomite & lege peccati, quam in membris suis uigere perhibebat. Ex istiusmodi lege peccati sibī ipsi aduersatur homo, inficiuntur opera, quæ per se sunt bona, spiritualia in eo geruntur certamina, hebetatur intellectus, affectus frigescit, languet uirtus, fides nutat, eijcitur animus, euigilant tentationes, & omne interioris hominis robur debilitatur, adeò ut à plāta pedis usq; ad uerticem capitis nulla in eo sit sanitas. Hoc Propheta considerans con-

Psal. 118 fitendo domino infirmitatem suam ipsum deprecabatur dicens: Humiliatus sum ut quequaue domine, uiuifica me secundum uerbum tuum. Alibi quoq; per quendam scriptum legitur: Humiliatio tua in medio tui. Non inquit humilitas tua, sed signanter humiliatio tua, quatenus scias inter humiliationem & humilitatem plurimum distare. Nempe humilis quisq; humiliatus est, nequaquam autem è diuerso quilibet humiliatus est humilis. Humiliatio namque ex diuina interdum agitur dispensatione per se aliquando uerò per alios: nonnunquam ex perpetrati pœna peccati, nunc proprii, quandoq; alieni. Non ualet humani (ut arbitror) acumen ingenij, neq; disertissimus orator lingua explicare ad plenum uel calamo, quot modis, siue quibus ex causis permittente Deo humana in genere humiliata sit species, & singuli particulariter quotidie humiliet. Quæuis aduersitas, quæcūq; infirmitas, quælibet tēratio, siue à diabolo, siue à carne, seu irroget ab homine, omnis labor, omnis dolor, omnis mœror, omnisq; illata persecutio humiliationis est causa. E multis exemplum unum producam in medium, ut uera nostra esse credatur assertio, quāquam ex propria quisq; possit erudiri experientia.

Aperientia. Paulum apostolum quanta pertulerit incōmoda, quibus humiliatus est, referentem audiamus: In laboribus (inquit) plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter: Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium pertuli pro Christi nomine: Nocte & die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & ærūna, in uigilijs multis, in fame & siti, in ieiunijs multis, in frigore & nuditate. De donis uerò spiritualibus, & Dei reuelationibus, in quibus cæteris præeminebat, obserua, quid dixerit: Ne magnitudo (ait) reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me colaphizet. Ceterum si, ne præ multitudinem gratiarum extolleretur Paulus, qui aiebat: Nihil mihi conscius sum, & gloria nostra testimonium est conscientiæ nostræ, & in quo habitabat spiritus sanctus, & charismata exuberabant spiritualia, & per quem Dei sapientia loquebatur, humiliationem sustinuit carnis, & tentationum certamina, quid de se cæteri arbitrari debeant, qui corpore corruptibili uestiti patiuntur (uelint nolint) in carne famem, sitim, frigus, calorem, lassitudines, ægritudines, & uexationes maximas ex quotidianis occupationibus, & naturæ necessitatibus, in mente uerò ignorantia, infirmitatis & concupiscentiæ aculeos perferunt: Qui legit, excogitet. Hæc siquidem innumeræ humiliationis materiæ, quæ partim ex primorum parentū pœna peccati, partim pro perpetratis sceleribus, seu uitandis, partim autem pro exercitatione uirtutum uel meritorum additamento nobis eueniunt: Deo optime dispensante, nostramq; salutē misericorditer procurante efficiuntur proculdubio nobis ualde proficua, si tamen æquanimiter & patienter eadem toleremus gratias agentes Deo & domino nostro Iesu Christo, qui medianibus his aduersis nos erudire ac humiliter dignatur. Hunc profectum spirituales in seipso persenserat David, quādo domino psallēdo dicebat: Bonum mihi, quia humiliasti me, ut discam iustificationes tuas. Vere ex huiusmodi humiliationibus mens iusti nedū discit quā bonus, quā pius, quā misericors, quā sapiens, & quā potens sit dominus, uerū etiam quantum ipse sit noxius, quā debilis, q̄ uilis, quā pauper, quā pronus atq; propinquus ad casum. Nempe ex ipsis congruentissime cognoscit Deum, & cognoscit se. Hanc spirituales disciplinam Apostolus didicerat, cū dicebat: Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Et in alio loco ait: Propter hoc complaceo mihi in necessitatibus meis, in plagis, in carceribus, in seditionibus pro Christo. Hæc profecto est perfectorum consummata uirtus, non solū aduersa multimode ac qualitercūq; emergentia patiēter ferre, sed etiam cum gaudio, & mentis exultatione, atq; gratiarum actione imperturbabiliter sustinere, quod robustissimum militem, uirumq; sanctissimum beatum (uidelicet) Iob egisse non ignoramus. Is quippe opulentissima à diabolo nudatus substantia, orbatus filijs, & à planta pedis usq; ad uerticem capitis ulcere percussus pessimo, scissa ueste, ac capite tonsus, pronus in terram corruēs dominum adorauit, & benedixit dicens: Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus & reuertar illuc: dominus dedit, dominus abstulit, sicut dño placuit, ita factum est: sit nomen domini benedictum. Et intulit sermo diuinus: In omnibus his nō peccauit Iob labijs suis, neq; stultū aliquid contra Deum locutus est. Saluberrima prorsus medicina diuinitus erogata ad animarum profectum est humiliatio memorata, ob quam licet peccatores & iniqui ex ignorantia atq; impatientia uitio deteriores fiant, perfecti tamen, & Deum diligentes, ac timentes diētim de uirtute ascendunt in uirtutem, meritorumq; suorum non mediocriter aggregant cumulum. Hoc apostolus Paulus suo perhibuit testimonio dicens: Omnis disciplina in presenti quidem non uidetur esse gaudij, sed mœroris, postea uerò exercitatis per eam paccatissimum reddet fructū iustitiæ. Minus autem perfectis, & mandata diuina seruantibus, nec non pro adipiscendis uirtutibus adhuc desudantibus, ipsa disciplinæ humiliatio est medicina quā optima, dum interioris hominis detegit uulnera, & ad suimet facit eundem deuenire notitiam, quæ sanitatis intelligitur esse origo, atq; ad humilitatem acquirendam medium singulare.

Quibus modis quisque ualeat ad perfectionis alta conscendere.

Cap. VIII.

Heste experientia didicimus nemine posse ad summa conscendere, nisi per media congrua. Hoc in humanis negotiis, hoc in philosophia studiis, hoc in uirtutum certamine, hoc etiam in spiritualis patet disciplina militia. Discurre singula, & uerum reperies esse, quod dico. Quis cuiuscumque operis artifex ualeat esse peritus sine quotidiana occupatione eiusdem? Quis, inquam, strenuus bellatorum dux, aut liberalium artium doctor, seu spiritualis disciplinae commendabilis magister efficitur absque labore, solitudine, ductore, atque prudentia? Haec quippe singulis, quae memorata sunt, recte conueniunt. Laboribus utique continuis exercetur, & solitudinis stimulis agitetur, praecceptoris imbuatur peritia, nec non prudentiae munere decorari studeat quisquis in omni cuiuslibet conditionis opere desideras esse perfectus. Da delicatum uirum, qui corpus nutriat, laborare perhorrescat, & pati formidet, & talem percipies sub pusillanimitatis iugo pressum semper persistere. Intuere quoque pigrum, & in Dei opere negligentem, & intelliges huiusmodi in suis actionibus deficere, atque uitam suam in temporali ac spirituali egestate finire iuxta Sapientis sententiam, quae ait: Per agrum pigri hominis transiui, & per uineam uiri stulti, & ecce totum repleuerant urticae, & operuerant superficiem eius spinae, & maceria lapidum destructa erat: quod cum uidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam. Quamobrem pigrum redarguendo intulit dicens: Usquequo piger dormies? usquequo de somno resurges? Parum (inquam) dormies, modicum dormitabis, paucillum manus conseres, ut quiescas, & ueniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi uir armatus. Considera denique praecceptoris rudimenta spernentem, & aduerter conspicue eum semper discedentem, nunquam autem ad culmen scientiae pertinentem. Postremo prudentiae luce priuatum ambulanti caeco equo sine loris, & carinae absque gubernaculo similem esse non dubites. Optima utique media sunt ea, quae diximus ad perfectionis fastigium dirigentia perseverantem in actu, si tamen ueluti fundamentum operis adsit uirtutis affectus. Sane exiguis labor intolerabilis est, solitudo marcescit, doctor despicitur, & infatuatur prudentia, si ab humano corde proficiendi amor absistat. Nam amantem ardentem nihil uidetur esse difficile. Fortis (inquit sapientia) est ut mors dilectio, dura ut infernus emulatio, lampades eius lampades ignis atque flammaram, aquae multae non potuerunt extinguere caritatem, neque flumina obruent illam. Hoc quippe in peregrinantibus, in nauigantibus aequora, in bella gerentibus, in mechanicis artificibus, in literas discuntibus, in negotiatoribus, in consultoribus legum, in professoribus iuris, in animarum rectoribus, in praelatis ecclesiarum, in famulantibus Christo, in spirituali agone certantibus inesse reperies. Est namque ignitus amor uis quaedam laboranti subministrans uires, ociari non sinens, neque permittens quiescere, aggrediens ardua, dura perferens, donec concupitae rei delectatione fruatur, quemadmodum contigisse patriarchae Iacob scriptura diuina commemorat. Hic etenim quamuis die noctuque aestu ureretur & frigore, somnusque ab oculis eius aufereretur, seruuit tamen annis septem, ut Rachelis connubio potiretur, illique praeter amoris magnitudine dies pauci esse uidebantur. Porro in omni opere, & in omni negotio tam spirituali quam humano principatum tenet amor, & perseverantiae impertitur constantiam ad perfectionis arcem pertingere sataganti. Diligat utique ardentem, nec sibi parcat, uirtutum & praecipue, de qua loquimur, humilitatis amator. Currat uelociter non gressu corporis, sed affectu mentis, atque ab expertis erudiri non erubescat: prudenti uniuersa, quae agit, moderatione compensans. Sciat quoque nullatenus perfectionis coronam posse mereri, nisi legitime ipse certauerit. Regnum caelorum, humilitatis (uidelicet) uirtus, a diebus Iohannis (inquit Dei & hominum mediator) uim patitur, & uolenti rapiunt illud, non desidio si, non pusillanimes, non suimet amatores, sed dimicantes intrepide, indefessi operantur, corde magnanimes, & contemptores sui eandem diligendo praeripiunt. Nec ab re humilitatis uirtutem caelorum regnum esse perstrinxit: tum quia ipsa est ianua, per quam ad caelorum introitur regnum, dicente domino, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum caelorum: tum quia humilium regnum perhibetur esse caelorum, quemadmodum ore ueritatis prolatum est iniquientis: Beati pauperes spiritu (id est humiles non habentes inflantem spiritum) quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Alorum non ait quoniam intrabunt in regnum caelorum, sed signanter dixit, quoniam ipsorum est regnum caelorum, ut scias quam grati sint humiles Deo, & quam facile haereditatem adipiscantur aeternam, ad quam prius quam migrent de corpore, ipsam possidere dicantur. Quamobrem & Saluator ait: Regnum caelorum intra uos est. In cordibus quippe humilium regnum caelorum esse narratur, quia sicut in caelo Deum non localiter neque circumscripse, sed essentialiter potentialiterque esse confitemur, sacro hoc per Prophetam pronunciantem eloquio ac dicente: Caelum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorum, ita & in cordibus humilium eundem esse non ambigimus. Sic enim polliceri dignatus est dicens: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humile, & quietum, ac tremem sermones meos: Cernis ne quae sublimis, quae praecelsa, quam commendabilis, & quae diligenda sit humilitatis uirtus, quae possessorum suum efficit templum Dei & sanctitatis habitaculum, in quo tanquam in loco sibi placito uniuersorum dominus delectabiliter requiescit, & ad quem iucunde se humiliando declinat. Sani cum unigenitus Dei patris filius, uerbum (uidelicet) quod erat in principio apud Deum, in beatissima diuinitatis suae sede cum patre & in patre requiesceret, uelletque a patre missus, & ab eo nunquam discedens in temporis plenitudine pro salute hominum naturam nostram mortalitatis assumere, non regiam stirpem, non mentem sanctificatam in utero, non integritatem carnis, non pudorem uirginem, sed praecipue uirtutem humilitatis adamauit in uirgine, quemadmodum ipsa Deo iam plena, uerbo foecunda, in spiritu exultans testata est dicens: Quia respexit humilitatem ancillae suae, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Erant tunc mulieres multae innuptae, decoratae moribus, praeclearae sanctitate, orationi assidue incumbentes, Deo placentes, die noctuque altissimo famulantes, sed humillima eligitur, in cuius utero per operationem spiritus sancti sacratissima diuinae humanaeque naturae sunt celebrata mysteria, prophetarum completa oracula, consummatae figurae, & euacuata aenigmata. Porro dum esset rex (sicut legitur) in accubitu suo, paternae (uidelicet) gloriae gremio, nardus semper uiuens, semper florens, candore rutilans suauissimum sanctae humilitatis emisit odorem, & ad se attraxit principem maiestatis regiae, atque sacerdotalis dignitatis diademate insignitum, ut non ad tempus, sed perpetuam secum faceret mansionem. O mira dignatio conditoris, qui cum esset omnipotens, summe bonus, plenus sapientia, beatus de se in se, matrem tamen elegit humilem, quatenus in illa omnes iustrueret, quantum illi esset accepta humilitas. Matrem tantum unam uoluit habere, de qua carnem sumeret, & in qua tanquam uerus homo humiliter decubaret: multas cupit habere in spiritu, quae illum in se commorandum humilitate alluciant. Praesto semper est accersitus humiliter in humilium corde recumbere, quanquam ipse sit summus. Excelsus (inquit Propheta) dominus, & humilia respicit corda, ut in ipsis requiescat, illis conferat gratiam, largiatur dona, suamque exhibeat praesentiam: alta uero & elata a longe cognoscit. Non enim patitur superbos appropinquare sibi, nec secum aliquid uult habere consortium. Cognoscit quidem illos, sed a longe, ut redarguat, ut corripiat, ut emendet, & ipsi agnoscant se, erubescant de se, compungantur in se, & displiceant sibi. Hoc autem quare? Quoniam non est uoluntatis eius mors impij, sed ut magis conuertatur, & uiuat. Hinc aliquando flagella ingeminat, elatis nonnunquam etiam persecutiones accedere, & languores uarios eisdem euenire permittit, quibus edometur eorum carnis uoluptas, tollatur oculorum concupiscentia, & uitae superbia conteratur, quae uniuersa humiliati aduersantur, & de cordis habitaculo humilem redemptorem repellunt, redduntque animam ignobilem, contemptibilem, & Dei copulatione indignam. Dei quippe iusto cum homine iudicio agitur, ut quanto amplius per tumorem mentis se altius erigat, tanto magis in imo despicabilius iaceat. Econtrario autem eo honorabilius humilis coram Deo prouehatur ad summa, quo per uilem sui aestimationem se uilipendendo magis collocat in profundo, quod facile diuinarum scripturarum comprobatur oraculo. Erat utique Saul prius, quam praeficeretur in regem, electus & bonus, ita ut in filiis Israel non esset illo uir melior: postea uero, quam regni suscepit moderamina, coepit paulatim insolescere, & uicem cordis erigere, quamobrem diuini praeccepti praeruator effectus, a propheta Samuele audire promeruit: Nonne cum esses paruulus in oculis tuis, caput in tribubus

Israel factus es, unxitq; te dominus regem super Israel: Et paucis interpositis adiecit dicens: Pro eo quod abiecasti sermonem domini, abiciet te dominus, ne sis rex. Caterum cum non omnes humiles exterioribus sublimentur honoribus, atq; ediuerso superbi quicq; minime in conspectu hominum uideantur inglorij (id Dei sapientia ordinatissime disponente) elucet tamen nedum coram Deo, uerum etiam ante oculos eorum, qui spiritualiter diiudicant omnia, atq; æternæ ueritatis sunt illustrati splendore, & humilium gratiam, necnon superbiorum contemptum. In humilibus quippe inhabitantis spiritus Dei fulget præsentia, & redolent quandam cordis innocentiam sanctitatis odore sociatam: atq; cælestis conuersationis imaginem, in elatis autem totum oppositum est cognoscitur. Consultius itaq; est ac eligibilis introrsus per humilitatem Dei ac propriæ conscientiam gaudere testimonio, quam exterius ad tempus per elationem humana opinione atq; temporali dignitate florere.

Quod sicut superbi dignitates temporales & popularem ambiunt famam: ita humiles easdem fugiunt, tam aliorum, quam sui redemptoris exemplis & admonitionibus eruditi. Cap. IX.

Habent superbi & seculi amatores hoc proprium secularium dignitatum, seu (si diuino sint mancipati obsequio) pastoralis ministerij principatum ambire, præesse cæteris, omnes præcellere, uulgari fama gaudere, opera quæ agunt (si qua sunt commendatione digna) proferre ad publicum, ore proprio se laudare, interdum mendaciter, & conscientia reclamante, in præfenti seculo abundare diuitijs, carnis illecebras concupiscere, & si facultas adsit, etiam easdem opere consummare: quid uero post corporis resolutionem habituri sint, nullatenus cogitare. Choreas quoq; ducunt, celebrant nuptias, delicata amici & sibi similibus parant, in iocis, fabulis, scurrilibusq; uerbis ac temporis amissione sumunt dies suos, & nisi misericordiam manus super eos extendatur, & redeant ad se, reatusq; suos agnoscat, atq; ipsos contra domini præcepta deliquisse ex corde poeniteat, in puncto ad inferna descendunt. Horum siquidem prosperitas quemadmodum in terrenis & momentaneis rebus est posita: ita repente labitur, & uelut umbra fugit, necnon tanquam non fuerit, obliuioni cito mandatur, quod Propheta sua attestazione confirmans ait: Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cedros Libani, transiit & ecce non erat, quasi uisus & non est inuentus locus eius. Non autem sic humiles, & mundi istius contemptores. Omnem quippe quantum ualent, & corde despiciunt, & corpore atq; conuersatione declinant huius uitæ sublimitatem & gloriam, non considerantes honoris præeminentiam, sed in ipso exteriori fastigio aduertunt latens periculum, incessabilem curam, necessariam seruitutem, quotidianos labores, laqueos innumeros, breuitatem gloriæ, imminentem exitum, incertum finem. Sciunt præterea de sibi impenso ministerio diuino subiiciendos esse examini, & de singulis negocijs rationem reddituros coram Deo, quod non potest terri, aut flecti minis, quia potētissimus est, nec ualet seduci falsis persuasione, uel mendacibus uerbis, quia sapientissimus est: nequit quoq; subuerti muneribus, seu promissionibus ullis, quia ditissimus est. Cognoscuntur insuper ab eodem uniuersa, quæ ab hominibus geruntur, sine personarum acceptione, & absq; aliqua generis siue dignitatis discretionem æqualitate pensari, eoque singulos duriora supplicia esse passuros, quo erga subditos crudeliores, inhumaniores circa pauperes, atq; in se per tumorem fuerint altiores. Recogitant postremo regum, principum, & tyrannorum præteritam gloriam decidisse ut arboris folium, decurrisse ut fluminis torrentem, ac defecisse ut dormientes somnium, & breuissimam apud mortales post illorum exitum remansisse memoriam, quæ profecto nil eis contulit, nil profuit, nilq; complacuit. Sui deniq; pertractant secum uitam redemptoris ab ijs, quos supra memorauimus, longe dissimilem. Ipse namq; quum uerus esset imperator, pontifex summus, princeps regum, eunctorum dominus, cæli ac terræ gubernator ac conditor, pariter nihilominus secundum carnem uoluit habere pauperes, apud uulgus ignobiles & infirmos, sed coram Deo locupletes gratia, decoratos uirtutibus, meritisq; sublimes. In ortu suo quauis multitudo militiæ cælestis mira cum iubilatione, gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis cecinerit: reelinari tam uoluit non in molli stratu aut coopertorio deaurato, sed super foenum asperrimum in præsepio iumentorum, in diuersorio collocatus tanquam egenus & aduenia, ignotus & uilis, quatenus

A quatenus contemptum doceret mundi, & exemplum præberet humilitatis à suis professoribus imitandum, in progressu uero suæ conuersationis omnis temporalis dignitatis spontanea abrenunciatio, necnon uirtutis huius præclara elucet imago. Nam quum populus Iudæorum cernens miracula, quæ in ijs quæ infirmabatur, faciebat, super seipsum regem præferre meditaretur, latenter aufugit, insinuans per hoc regnum seculi istius non esse appetendum, sed regnum Dei esse querendum, quod in futuro seculo humilibus pollicetur. Illos profecto honores, illasq; cathedras dignitatum ueritas ambiri suadet, quæ carent metu, sine non habent, & absq; peccato, ac sine ulla inuidia possidentur: ad quas non erupit hostis, non appropiat tentator, neq; elatus ingreditur. Imitatur igitur humilis discipulus magistrum suum cælestem, in quo omnium fulget disciplina uirtutum, omnis religionis forma, omnis institutio sanctitatis, omneq; sapientiæ documentum, ita ut qui deuiat ab eo quod instruxit uerbo, & opere consummauit, in tenebris ambulet, gradiatur in interitum, patiatur insidias, sæpeq; tentationibus superetur. Ipse namq; lux est

B indeficiens, custos non dormitans, inuincibilis uirtus, ueritas non errans, imperturbabilis pax, & sine termino uita: cui procul dubio obtemperare est debitum, famulari salus, sequi merces, uidere gaudium, laudare iubilus, atq; frui beatitudo perfecta. Quam obrem maxima dixerim redargutione dignum, æternoq; merito plectendum esse supplicio, quisquis tanto præceptori tam utilia imperanti, & tam ineffabilia præmia pollicenti obedire neglexerit, illum imitari contempserit, atq; audire dissimularit, præcipue quum Deus sit operatus in homine, Dei uirtus sit humiliata pro homine, Dei sapientia sit locuta per hominem, ut (uidelicet) eundem hominem de ignorantia eriperet tenebris, de spiritualis seruitutis excuteret uinculis, de peccatorum solueret debitis, de uitiorum erueret retibus, necnon de mortis æternæ liberaret faucibus. Sane nihil propter se ipse dominus Iesus egisse cognoscitur, quippe quum nullius egeat, sed propter hominem, qui inobediendo perierat, atq; ab ingenita dignitate superbiendo ceciderat. Hinc se humiliando Dei filius propter hominem serui suscipiens formam, & patri usq; ad mortem obediens factus, humilitatis monita salubria exhibuit dicens: Discite à me Matt. 23

C quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Discite (inquit magister cælestis & ueritas, quæ non mentitur) à me non perpetrare miracula, non futura prædicere, non supra mare sicco ambulare uestigio, sed mundum spernere, carnis illecebras obhorrere, honores fugere, dignitates ac primatus contemnere, ne similes Phariseis sitis, qui amat primos accubitus in cœnis, in synagogis cathedras, salutationes in foro, & ab hominibus uocari rabbi, quæ uniuersa habere concupiscunt seculi istius dilectores, qui ignorant Deum, præuaricant legem, nesciunt se, & præferunt utilitatem inuisibilibus, carnalia spiritualibus, temporalia æternis, atq; terrena cælestibus. Discite præterea à me tolerare aduersa, pati conuicia, opprobria sustinere, contumelias patienter audire, non reddere malum pro malo, neq; maledictum pro maledicto referre, sed e contrario maledicentibus benedicere, orare pro persecutoribus, atq; pro inimicis uestris ueniam postulare. Ego enim à meis persecutoribus eadem æquam

D miter perpeffus sum pro uobis, contumelias (uidelicet) irrisiones, obiectiones falsas, flagella, sputa, alapas, coronam spineam, potum fellis, & ignominiosam mortem crucis, quia mitis sum & humilis corde. Me imitami, uestigia mea sequimini, non eorum, qui terrena sapiunt, magna appetunt, sublimia quarunt, si mei uultis esse discipuli, moribus estote mites, & humiles corde. Hæc plane sunt instituta mea, quæ præbeo uobis: hæc exempla mea quæ relinquo uobis: hæc, inquam, præcepta, quæ mando uobis, ut ea memoriam commendatis, & opere perficiatis, quoniam in ipsis est exuberans iustitiæ fructus, copiosa merces, pax mea, uia ad uitam; & ianua, quæ perpetuum introducit ad regnum. Per hanc quippe humilitatis & contemptus seculi, necnon crucis baiulandæ post dominum angustam ianuam intrare contendite, ut pertingere ualeatis ad uitam. Nam quamuis ardua in ingressu sui principio esse uideatur desidiosa, pusillanimis, & se immoderate diligentibus, patientibus tamen uoluntarie, Deum ex toto corde amantibus, proficiendi desiderio accensis, Christi imitatoribus, atq; humilibus quotidie efficitur latior, & uia planior. Nec ab re. Nam experientia sectandæ humilitatis, uirtutum usus, & perferendæ crucis assuetudo reddit iugum Christi suauis & onus leue præ dulcedine gustatæ deuotionis,

tionis, & perceptione internæ quietis, quæ communicat humilibus, & pro domino utiliter decertantibus. Non enim impius & immisericors est Deus, ut obliuiscatur laboris & fatigationis seruatorum suorum, qui singulis pene horis dimicant, ut carnem subiciant spiritui, animum uirtuti, & mentem Deo, oderuntque sponte animam suam in hoc mundo, ut in seculo illam ualeant possidere futuro.

Quod Christi militibus sit indicta pugnandi necessitas, & perseverantibus palma uictoriæ referuata, necnon quales sint, cum quibus oporteat eos habere aggressum.

sum. Cap. X.

Ephes. 6

Vemadmodum cum hostibus uisibilibus confligentibus duplex est appolita conditio, pugnandi scilicet necessitas, & uictoriæ palma: ita & Christi militibus in ecclesiæ campo aduersus aereas & inuisibiles potestates bellantibus. eadē est indicta lex. Ut igitur sciamus, cum quibus inuisibile nos oporteat habere certamen, Apostolum audiamus, quid dicat: Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spirituales nequitias in caelestibus. Tales siquidem sunt aduersarij cum quibus inducitur nobis habere congressum, ut nullatenus uelint nobis esse placabiles. Quanto enim magis conspiciunt nos desudare in bello, aut præ nimio labore, ac animi pusillanimitate in acie prælii non posse persistere, tanto amplius erga nos robusti fiunt, atque in nostro exitio promptiores. Non cedunt metu, non terrentur minis, non spiritualibus uerbis conuincunt, quin potius lacessiti indignatur acrius, repulsi contendunt accedere propius, prostratique nobis inimicantur uehementius, de nostris congratulantur malis, & nostris gloriantur casibus, quantum in ipsis est, omni pene hora certamina commouent, tendunt laqueos, insidias parant, tentationes inferunt, quatenus tædio affecti, seu fraude, aut uirtute superati suos nos faciant esse captiuos. Illorum siquidem importunitas, eorumque sauitia certandi nobis necessitatem imponit, quos eo facilius uincimus, quo ardentius de Christi bonitate fidentes contra eosdem audaciores sumus. De Dei & domini nostri Iesu Christi suffragio, & non de proprijs uiribus fiduciam habere debemus, quum hostes nostri sint fortiores nobis, calidiores & assuetiores in prælio, sublato à nobis alieno præsidio. Nam ex nobis ipsis infirmi sumus, ignari, inexperti (comparatione eorum) & ad casum proni. Quamobrem ex medullis cordis gratias agere debemus redemptori nostro, si qua in nobis est resistendi uirtus, si quod lumen eorum astutias discernendi, si quod tolerandi robur, & si quod desiderium proficiendi. Omne quippe datum optimum (sicut scriptum est) & omne donum perfectum de sursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, neque uicissitudinis obumbratio. Ab ipso quidem nedum habemus quod sumus, uerum etiā quod intelligimus, ualemus, & laudabiliter uolumus. Ipse namque uires ministrat, præbet auxilium, præstat desiderium, proponit premium, pollicetur & præmium. Impræsentiarum etenim profert premium, quod tribuat: in futuro autem premium, per quod beatos faciat. In præsentem (inquam) requiem largitur post labores: in futuro uero beatitudinem retribuit post triumphum. Non coronabitur (inquit uas electionis) nisi qui legitime certauerit. Proinde pugnare non desinat, qui coronari affectat, sed neque humiliare se renuat, quisquis uictoriæ palmam expectat. Qui se humiliat (ait ueritas, quæ non mentitur) exaltabitur. Humiliat utique se in præsentem, exaltabitur in futuro, de imis ad summa, & de terris ad caelos conscendet. Hæc profecto uirtus humilitatis, de qua sermo nunc agitur, uia est, quæ post peregrinationem ducit ad patriam. Hæc, inquam, est corona regia decorata gemmis, margaritis ornata, auroque contexta: quam dominus Iesus post agones duos commilitonibus suis largiri dignatur. Non quidem seignibus, non ingratibus, neque dimicare formidantibus, sed usque ad sanguinem decertantibus, patientibus, & perseverantibus prærogatur. Bellatorum quippe corona est non mortalis manu artificis fabricata, sed sudoribus iustorum, necnon summi opere, ac munere conditoris. Nempe qui uerbo suo uniuersa creauit ex nihilo, hanc per sui eloquium uerbi dignatus est componere, ornare, atque contexere. Quantis illam extulerit precationibus, quibusue lapidibus associatam esse ostenderit preciosis, sedens in monte, & discipulos docens testificatus est dicēs: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum.

Luc. 1

Luc. 14

Math. 5

A caelorum. Locuturus enim multa de legalibus institutis, de uirtutibus moralibus, & de beatitudinibus futuris ab ipsa humilitate tanquam à radice cæterarumque custode uirtutum exorsus est fari: Beati (ait) pauperes spiritu, uidelicet, humiles, timentes Deum, & non habentes inflantem spiritum, cuius profecto est proprium mentem in sublime atollere, distendere, decipere, & prosternere. Non aliunde Dei sapientia, quam ab humilitate inchoare debuit, ipsam pro aliarum fundamento uirtutum in imo constituens. Nouerat quippe ille qui loquebatur, quod superuacua ædificat uirtutum actus, qui humilitatis caret fundamento, atque illam absque hac uirtute minime posse perseverare structuram, quæ flantibus uentis, & quotidie impingentibus undis impellitur ad ruina. Fundamentum (inquit Apostolus) aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus, qui ait: Discite à me quia mitis sum & humilis corde. Vidēsne quam congrue, quam prudenter & optime de uirtutibus sermonem habiturus ab humilitate sumpsit exordium, quatenus agnosceremus illam reliquarum, sicut dictum est, fundamentum esse uirtutum, atque spirituales coronam pugnantium, in qua disponendæ essent & ceteræ, prout ipsius uerbi narrationis ordo declarat: Quum enim dixisset, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum, repente intulit inquit: Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram. Mites sunt, qui detractiones, contumelias, damna, & opprobria ab hominibus illata æquo perferunt animo; non remurmurantes, neque reddentes malum pro malo, uel maledictum pro maledicto, sed in bono uincentes malum, dominum & præceptorē suum imitantes, qui sicut ovis ad occisionem ductus est, & tanquam agnus coram tondente se, sic non aperuit os suum. Submissa mites loquuntur uoce, humanitatis & caritatis uerba edunt, ignorant contradicere, renuunt de sibi obiectis excusari: in moribus quoque circumsepti sunt, inaccessu maturi, in bonis proximorum creduli, & in obsequijs eorum semper parati, diligentes ex corde ac de humilitatis thesauro, quod gerunt in mente, amabilia atque utilia promentes, non minus uerba quam opera. Istis quidem peracto certamine terræ possidenda pollicetur hæreditas, non huius quæ spinas & tribulos germinat, & quæ reptilibus ac iumentis, iustis & peccatoribus est communis: sed illius, quam Propheta uidere cupiebat, quum diceret: Credo uidere bona domini in terra uiuentium, in qua (uidelicet) nulla erit rixa, nulla aduersitas, nullusque hostis, contra quem pugnare oporteat, sicut in hac, in qua degimus, confligimus, & ploramus: unde post mites beati etiam dicuntur qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Lugentes beati recte humiles nuncupantur: qui enim pro amissione coronæ, aut pro illatis iniurijs, seu pro qualibet causa plorant humana, nequaquam censentur esse beati, sed infelices & miseri. Humiles uero quum redeunt ad se & discutiunt, quales sint, quantis sint onerati peccatis, quot astricti uinculis, quæ multis beneficijs obligati, necnon in quali sint detenti custodia, cõpungunturque, suspirant, gemunt, ubertimque prorumpunt in lachrymas Prophetæ exemplum tenentes, qui dicebat: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Lugent itaque frequenter humiles, & interioris cubiculi stratum rigant, ut delictorum suorum maculas tergant, & compunctione flebili debita soluant, ac malæ consuetudinis nexus dirumpant, ualeantque cum Propheta cantare: Dirupisti domine uincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Cæterum quum peregrinationis suæ miseras meditantur, & cælestis Hierusalem considerant gaudia, necnon ab his se abesse conspiciunt, ex humillima deuotione commoti, ac tacite resoluti in flentem ingeminant dicentes: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus: sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam & apparebo ante faciem Dei? Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, ubi est Deus tuus? Conuersique ad dominum inquit: Educ de custodia animam meam ad confitendum nomini tuo. Merito igitur humiles taliter lugentes consolationem à Deo promissam cum exultatione indubitata spei expectare debent, de qua in Apocalypsi per Ioannem sic scribitur: Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & non erit amplius neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt. Et dixit qui sedebat in throno: Ecce noua facio omnia. Pro hac siquidem degustata parumper futura consolatione refecti robustiores quam

1. Cor. 3

Math. 11

Math. 5

Psal. 26

Psal. 6

Psal. 115

Psal. 41

Apo. 21

prius erant efficiuntur in bello, & ad percipiendum charismata meliora, atq; ad conse-
 quendum brauium perfectionis uirtutum humilibus destinatum, fiunt quotidie prom-
 ptiores. Quamobrem congrue post lugentium studium subinfertur à domino: Beati
 Matt. 5 qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Nempe illi esurire & sitire
 iustitiam dicendi sunt, qui uirtutum afflati amore, & proficiendi desiderio animati erra-
 ta corrigunt, amplectuntur ardua, & quæ retro sunt obliuiscunt ad anteriora se exer-
 cendo extendunt, corpus suum fame, siti, frigore, & nuditate conterunt, uigilijs, ieiun-
 nijs, laboribus attenuant, nullam sibi quantum eorum naturæ ualuetudo admittit imper-
 tientes requiem præ sui dulcedine conditoris, & adeptione uirtutū. Omni quippe tem-
 pore in omni negotio custodiae suæ inuigilant, nihil indiscussum, nihil prætermittentes
 inordinatum, quod à uirtutum disciplina discordet. Tanquam acerrimi bellatores ad-
 uersarijs suis nunquam terga uertunt, nunc cum uisibilibus, nunc cum inuisibilibus de-
 certantes. Esurie namq; & iustitiæ sui accensi nil se esse arbitrantur, atq; nihil rectum a-
 gere, quod non sit redargutione dignissimum, tametsi quotidie proficere satagāt, sitq;
 eorum conuersatio ceteris norma iustitiæ, religionis forma, sanctitatis speculum, & per-
 fectionis exemplar. In eisdem humilitatis suadente uirtute, professores quo sunt di-
 tiores meritis, gradu sublimiores, & feruentiores caritate, eo se existimant uiliores, in-
 firmiores, atq; minores. Ex hac itaq; humili consideratione sui uehementius inarde-
 scunt iustitia saturari. Quod quia in hac peregrinatione obtinere sufficienter iuxta eo-
 rum uota nequeunt, domino depromunt cum Propheta & dicunt: Ego autem in iusti-
 tia apparebo conspectui tuo, satiabor quum manifestabitur gloria tua. Interim uerò bo-
 nis operibus ac misericordiæ actibus insistunt, quatenus promissæ mercedis adipiscan-
 tur gloriam. Sic enim post esuriam, sitimq; iustitiæ subintulit dominus: Beati misericor-
 Matt. 5 des, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Optimum profecto opus est egeno-
 rum & inopum calamitatibus misereri, illis auxilium præstare, necnon in paupere
 Christum dominum cibare, potare, uestire, hospitari, ac uisitare. Nam seculum in extre-
 mo tempore iudicaturus postquam à dextris positus ouibus dixerit, Venite benedicti
 G patris mei, possidete regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi: esuriui enim,
 & dedistis mihi manducare: & reliqua, quæ in euangelio plenissime continentur con-
 cludet sic: Amen dico uobis, quamdiu uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Ma-
 gna dignitas pauperum Christi personam gerere, ipsiusq; imaginem exhibere in secu-
 lo. Merito igitur misericordiam consequetur à Christo, qui Christum ueneratur in pau-
 pere, & illi humanitatis præbet officium, qui eius non obhorret sordes, personam non
 despicit, nec uilipendit statum, sed honorat ut dominum, famulatur ut Christo, ample-
 ctitur ut fratrem, eūq; diligit tanquam regni consortem. Nempe æterni regis filij spiri-
 tuales nuptiæ non de diuitibus, potentibus, regibus, principibus, doctoribus, aut nobi-
 bus repleti fuisse referuntur, sed de personis secundum seculi opinionem infimis atq;
 Luc. 14 abiectis. Sic enim legitur dominum dixisse: Exi cito per uicos & exitus uiarum, & cæ-
 cos, claudos, pauperes, ac debiles compelle intrare, ut impleatur nuptiæ meæ. Et Pau-
 1. Cor. 1 lus: Videte (inquit) uocationem uestram fratres, quia non multi sapientes secundū car-
 nem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus,
 ut confundat sapientes: & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortes: & ignobi-
 lia huius mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt de-
 strueret, ut non gloriatur omnis caro in conspectu eius. Maximam siquidem fiduciam
 consequendæ misericordiæ in futuro seculo habere debent, qui cum humilitate cordis
 & pieratis affectu interioris sui hominis munditiam custodientes erga egenos & ino-
 pes iuxta posse, quoad uiuunt, humanitatis obsequia exhibere non cessant domini per-
 Luc. 16 ficientes mandatum, qui ait: Facite uobis amicos de māmōna iniquitatis, ut quum de-
 feceritis, recipiant uos in æterna tabernacula: quæ profecto sicut humilibus & miseri-
 cordibus, ita & mundis corde promittuntur à domino, quum dicit: Beati mundo cor-
 de, quoniam ipsi Deum uidebunt. Opportune satis in hac spiritali humilitatis coro-
 na diuersarum gēmarum, id est, uirtutum, uarietate decorata inseritur etiam cordis
 Matt. 5 munditia, quæ Deum consummato feliciter huius præsentis exilij termino uidere me-
 rebitur. Nam quemadmodum in certamine ambæ copulatae sunt, atq; in eadem sede
 humani

A humani cordis resident, & perficiuntur: æquæ & amatores suos in regno cælorum pari-
 ter faciūt esse beatos. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum: &
 beati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt, quod idem est. Nam esse in regno
 cælorum nil aliud est, quam uidere Deum. Quæ procul dubio uisio atque cognitio uita
 æterna est, perhibente domino: Hæc est (inquit) uita æterna, ut cognoscant te solum
 Deum, & quem misisti, Iesum Christū. Munditia itaq; cordis est ipsum cor liberū custo-
 dire ab omni cogitatione & affectione polluta, noxia, obliqua, atq; elata. In quo enim
 ista quæ memorata sunt, uigent ac uersantur infectum est, deforme, maculosum, & cæ-
 cum: unde minime ualet Deum cernere, qui solum propter sui fulgorem atq; cædorem
 à mundis cordibus intuetur. Sicut autem in animam maleuolam nō ingreditur sapiētia:
 ita eadē nō cōspicitur à scelestis & superbis hominibus corda fœda & uoluptuosa ge-
 rētibus: quoniam illis auersa est eiusdē sapiētiae claritas, prout solis istius uisibilis oculis e-
 gris odiosa est lux. Quamobrem studeat mundare cor nedum à perniciosis & obscœnis
 B cogitationibus, ac affectionibus: uerum etiam ab inutilibus & uanis, quisquis fructus &
 muneris huius munditiæ particeps esse desiderat. Cæterum quum istius uirtutis merces
 perfecta in futuro seruetur, sicut per Prophetā de electis dicitur: Quia uidebunt regē in
 decore suo: potest tamen in hac uita ex parte utrunq; gustari & uideri per speculū in æ-
 nigmate fide mediante, qua purificantur corda fidelium, & oratione assidua, quæ reddit
 animam præsentem Deo, atq; sedula exercitatione uirtutum, quæ faciunt ex frequentī
 uitiorum ac tētationum triumpho bellatorē egregium interna pace potiri: quod pro-
 priè humilium & filiorum Dei est gloria. Proinde post cordis mūditiā prudentissime
 additum est: Beati pacifici, quoniam filij Dei uocabuntur. Pacifici non incongrue cen-
 sendi sunt illi, qui omnes cordis sui & corporis inordinatos affectus, seu motus rationis
 subijciunt seruituti: semper gladium spiritus tenentes euaginatū aduersus aereas po-
 testates: minime templum Dei maculare permittentes, corporisq; membra sub tempe-
 rantiae loris cohibentes, ne ueluti iumenta indomita per illicita uagentur, efficiaturq;
 C mens, quæ debet esse pace referta, tumultuatione concussa. Porrò dominus noster, qui
 est uera pax, illamq; ex hoc mundo discessurus & ascensusurus ad patrem dedit discipu-
 lis suis tunc præsentibus, & futuris reliquit: pacem diligit, & in pacificorum libētissime
 reclinat habitaculo, atq; cum eisdem morā trahens, non modicā honorū suorū ipsos facit
 hæredes. Filij quippe paterna debetur hæreditas, maxime humilibus diligentibus,
 patri obtemperantibus, & cum eo continue commorantibus. Nam filius iunior de quō
 euangelicus textus eloquitur, qui peregre profectus uoluptuose degens cōsumpsit pa-
 trimonium, quamdiu absens stetit à genitore, filij dignitatem amisit: quum uerò in se re-
 uersus proprium agnouit errorem, quod perdidit, recepit addito sibi annulo, præsti-
 tis calciamentis, & occiso pro ipsius reditus gaudio uitulo saginato, quæ uniuersa sunt
 gemmæ filiorum, & ornamenta præcipua. Quamobrem beatos nuncupauerim esse pa-
 cificos, qui in hoc seculo post laborum spiritalium certamina, pacis gaudium degu-
 stant intrinsecus, tanquam hæreditatis æternæ primitias: quam utiq; hæreditatem per-
 D fecte consequentur, quum peruenerint ad requiem sempiternam, & illis ueluti carissi-
 mis filijs Dei manifestabitur gloria, dicente Ioanne Apostolo: Carissimi filij Dei sumus,
 & nōdum apparuit quid erimus: scimus quōd quum apparuerit, similes ei erimus, quoniam
 uidebimus eū sicuti est. Ad hæc uisionē Dei filijs atq; humilibus in cælo reuelatam
 triumphaliter etiam intromittuntur, qui cōmunicāt Christi passionibus, & pro ueritate
 & iustitia persecuti lætāter occūbunt. Propterea post pacificos beatos dominus esse af-
 feruit, qui persecutionem patiūtur propter iustitiā, quoniam ipsorū est regnū cælorum.
 Cōmendat dominus his paucis uerbis dilectionē, quā erga ipsum gerimus, persecutio-
 nes pro iustitia seruāda magnanimiter perferētes. Cōmendat insuper martyrū constan-
 tiā, qui usq; ad tolerantiam immanium tormentorū, ac sanguinis effusionē pro ueritate cer-
 tarunt. Beatos demum fideles quosq; esse denunciat, qui se ut à delictis & facinoribus
 immunes custodiāt, patiēter Dei illata sibi flagella, diaboli tormēta, tentamenta diuer-
 sa, & proximorum tolerant irrogata conuicia: sine quibus probationibus quādiu domi-
 no famulantur, esse non ualent: hoc Apostolo perhibente, qui ait: Et omnes qui
 pie uolunt uiuere in Christo Iesu, persecutiones patiuntur: interdum uisibiliter, in-
 RR 4 uisibiliter

Ioan. 17

Esa. 33

1. Ioan. 3

1. Tim. 3

uisibiliter semper: de quibus uiri patientes & humiles (fauente Christi gratia) uictoriam assequuntur. Beata plane humilitas sancta, & omni commendatione dignissima, quæ in se continet, & Deo gratos facit, atq; de se decoros & honorabiles reddit pauperes spiritu, animo & moribus mites, lugentes laudabiliter, esurientes & sitientes iustitiam, misericordes erga proximos, mundos corde, mente pacificos, & persecutiones pro iustitia patientes. Hos quidem in hac uita ad perfectionem dirigit, & in futuro seculo cum Christo domino gloriosos facit.

Qualia esse debeant ornamenta mulierum secularium, & qualia fidelium animarum. Et de qualitate uirtutum, ac earum spiritali ascensu atq; descensu. Cap. XI.

Onsueuerunt mulierculæ minus prudentes, & solum ea quæ carnis sunt sapiētes, quum humanis exponere se uolunt aspectibus, tota se ornare industria, preciosis induere pro possibilitate uestibus, fulgentibus margaritis ac gemmis componere, unguētis & aromatibus delinire, fucatis etiam coloribus interdum facies deturpare, conātes ex hoc diuino operi superaddere peritiam, quasi qui uniuersa creauit, nescierit putrescenti humano corpusculo & uilissimo stercorei cōgruentem tribuere formam: quod quidem est scelus nefandissimum, temeritas maxima, detestanda præsumptio, & delictum penè inexpiabile. Non illis sat est Dei imaginem sua uoluptuosa impudentia deformare, nisi peccato adijciant peccatū, & Dei supra se æternā aduocent ultionē. Quid enim est aliud earū dānabile opus, quàm spiritalia intexere retia, & laqueos carnales tēdere ad capiēdas perdēdasq; insipientiū animas, atq; ad euigilandā concupiscentiā dormitantē: necnō ad accendendum ardorē libidinis, qui in medullis corruptibilis corporis cōquiescit: Tantorū siquidem criminū ipsæ sunt reæ, quātorū animos ex sua petulāti uoluptate in cōsensum prouocāt carnalis ille cebræ. Nō enim in exteriori tātū homine modestus & laudabilis esse debet mulierū ornatus, sed etiā in interiori, ut suo qui in cælis est, placeāt cōditori. Apostolū Petrū quid de utroq; ornatu mulieribus insinuet, audiamus: Similiter & mulieres (inquit) subditæ sint uiris suis, ut & etsi qui non credūt uerbo, per mulierū cōuersationē sine uerbo lucrifiat, cōsiderantes in timore sanctā cōuersationē uestrā: quarū extrinsecus nō sit capillatura, aut circūdatio auri, aut indumētī uestimentorū cultus, sed qui absconditur cordis est homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Hoc idē sentiēs Apostolus Paulus ait: Similiter & mulieres in habitu ornato, cū uerecūdiā & sobrietate ornātes se, nō in tortis crinibus, aut auro & margaritis, uel ueste preciosa, sed quod decet mulieres promittētes pietatē per opera bona. Patet igitur, q̄ mulieribus omnis superfluous & meretricius apparatus interdicitur, per quem ad concupiscentiā earū inflāmari ualeāt intuentiū corda. Ornare se, ut uiris proprijs placeant, cum uerecūdiā & sobrietate licet illis. Nam uir & mulier in matrimonio copulati, mutuo se debent diligere, atque ut inuicem sibi complacent, se possunt ornare (cum honestate tamen & sobrietate, sicut dictum est: quia una caro sunt, prout Christus & ecclesia.) Debet quoq; mulier uiri subesse imperio, quæadmodū anima fidelis domino Iesu Christo. Indissolubiler mulier p̄ sacramētū matrimoni cōiungit uiro, **H** perhibēte domino: Quos Deus cōiunxit homo nō separet: sed lōge efficacius, rationalius, indissolubiliusq; anima per charitatis uinculū proprio cōglutinata esse cōpellitur auctori: uerū si mortali uiro maculoso & peccatis onerato, ut placeat mulier, cōceditur illi se decenter ornare, quanto magis animæ Christianæ congruit, ut suo accepta sit sponso immortalī, omnipotēti, omniq; dignitate ac uirtute perfecto: Cæterū qualis est iste sponsus, talia esse oportet ornāmēta sponsæ: quæ profecto nequeunt esse cōdigna, nisi largiantur à sponso. Per se enim sponsa infirma est, pauperrima, ignobilis, deformis, & supra modū à sponso cælesti longe dissimilis: quāobrem sola sponsi dignatio & spōtenea illius bonitatis affectio ipsam prouehit, ut sponsæ uocabulum, gradum sortiatur & actum. Quæ uniuersa in momento amittit, si spreta humilitatis uirtute, & propriæ uilitatis cognitione neglecta de sibi collatis beneficijs superbire præsumserit. Tunc quidem de sponsa efficitur ancilla, de carissima aliena, & de propinqua omnino remota. Hinc aperte colligitur, quantæ efficacix, quantumque sublimari à Deo, & spiritalibus ditari muneribus, atque charismatibus mereatur ornari humilitas sancta, quæ

Acta, quæ si animæ fideli sit copulata, ipsam unigenito Dei filio coniungit in sponsam: si uero ab eadem sit longe, repudiatam & adulteram facit. Quam enim animam quum Dei sapientia hac uirtute insignitam esse perspexerit, non potest contemnere, neque præterire, quin ad illam declinet, suamq; in eadem collocet mansionem, necnon plurimis exornet uirtutibus, quarum actu & usu nunc delectabiliter eleuetur in Deum, nunc utiliter conuerteretur cum proximo: ac etiam sic per ipsas humana disponat negocia, & mores corrigat, quatenus Deo & hominibus amabilem reddat. Sunt quippe quædam quæ gratis à Deo diuinitus infunduntur, & se possidentes in uniuersorum constituunt finem, & sunt nonnullæ quæ non sine labore humanaq; industria acquiruntur, & cum ipsis atque pro ipsis certantes dirigunt ad Deum, qui est creaturarum omniū finis. Porro quæ infunduntur, theologica, quæ uero acquiruntur à uiris eruditissimis, cardinales nuncupantur. Cæterum quamuis earum uirtutum diuersi sint actus, una tamen est intentio, connexio una, & idem finis: ut (uidelicet) placeat Deo, ipseq; Deus agnoscat, diligatur, quærat, inueniatur, & discessuri ab ipso in ipso feliciter maneat. Sunt namque uirtutes, de quibus loquimur, latiusq; locuturi sumus, dona sponsalia, preciosa monilia, & gemmæ cælestes, quæ in fragilitatis remedium, peregrinationis solatium, pugnx auxilium, medium promerendi, & patrocinium triumphandi à sponso sunt prærogata huiusmodi humilibus. Nam quemadmodum ipsi humiles se deprimendo descendunt: ita uirtutum eis scala tribuitur, ut ascendant. Ascendunt utique postea, si tamen descendant prius. Descensus primum ad conualles fit, deinde ascensus ad montes. De conuallibus transit anima ad montes, & de cognitione sui proficit ad intelligentiam Dei: atque de uirtutibus moralibus mediantibus infusis ad notitiam trahitur diuinarum. Quod figuratim dominus perhibens ait: Quum fueris inuitatus ad nuptias, recumbe **Luc. 14** in nouissimo loco, ut qui te inuitauit dicat tibi, amice ascende superius: & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Cur uero ipsam proposuerit parabolam, subnequit inquitens: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Propheta quoque idem expressit, quando ait: Vanum est uobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis, qui manducatis panem doloris. Scala quippe hæc spiritalis, quæ impertitur humilibus, ut ascendant, septem uirtutibus quasi septem gradibus est compacta, & per eandem quotidie se exercendo perfectiores fiunt, & ad sublimiora conscendunt. Sic enim de ipsis humilibus, & de ipsis uirtutum gradibus Propheta commemorat dicens: Beatus cuius est auxilium abs te domine, ascensiones in **Psal. 126** corde suo disposuit in ualle lachrymarum in loco, quem posuit. Etenim benedictionem dabit legislator: ibunt de uirtute in uirtutem, uidebitur Deus deorum in Sion. Merito namq; benedictionem legislatorem humilibus ascensum in corde suo per uirtutum gradus in conualle plorationis ordinantibus dare perhibetur, ut sciamus ipsas uirtutes, non ex eorum operibus, sed per illius gratiam assecutos esse, qui sine pœnitentia uocat, & iustificat impios, & absque personarum acceptione cui uult sua dona largitur. Vocat (inquam) gratis: quatenus uocati pro uiribus laborantes gratificentur adhuc, & mereantur semper potiora percipere, atque de uirtute transcendendo in uirtutem in speculo contemplationis digni efficiantur Deum agnoscere. Nō aliunde igitur quam de uirtute progrediuntur ad uirtutes, ut perfecti fiant. Nunquam uirtutis semitas deserunt: nusquā reflectunt cordis gressum, quāuis non semper æquali cursu, & eodem ignito desiderio. Nam & sanctus patriarcha non ascendentes tantum angelos per scalam quam in somnis uidit, asseruit, sed ascendentes & descendentes: quatenus indicare uirtutū uiros (qui angeli nō incōgrue nuncupantur) interdū trahere gratia, & impellere desiderio, atq; uirtutū suadente usu ascendere: corruptibili uero aggrauate corpore, & animæ deprimente languore, ac tribulationum turbine quatiente, necnō humanorū negociorū cogente necessitate sapissime etiam cōtra uoluntatem propriam oportere descendere. Nempe in huiusmodi alternationum ascendendi & descendendi uicibus uirtutes probantur, uirtutum multiplicantur actus, perficiuntur earum habitus, propria elucescit cognitio, atque commendanda humilitas meritis amplioribus fecundatur. Claret itaque ex his quæ dicta sunt, uirtutum usum nequaquam esse negligendum, aut ex arbitrio postponendum, earum (uidelicet) quæ partim infunduntur, partim uero cum sudore

sudore & temporis diuturnitate diuina cooperante gratia acquiruntur. Nam quemadmodum quamdiu in hoc mundo uiuitur, & donec terra nostra spinas & tribulos germinat iuxta maledictionem prioribus parentibus ob eorum prauaricationem inflictam: atque quousque expositi sumus certamini diuersarum tentationum, quarum huius exitii incolatus est plenus, nunquam deest pugnandi materia: ita infatigabiliter & maxima cum diligentia inesse nobis debent ignita uirtutum desideria. Nostro siquidem protoplasto dictum est: In sudore uultus tui uesceris pane tuo: nobis autem dicitur, ut in labore spiritus adipiscamur uirtutum panem, per quem confirmatur cor hominis, corroboratur rationalis mens, deperditę reparantur uires, augetur gratia, ueritatis infunditur lumen, atque proficiendi semper in melius pręrogatur & uirtus.

De duobus donorum spiritualium generibus, quę communicantur fidelibus. Et quibus gradibus perficitur uirtutum scala, quę ad Dei cognitionem perducit. Cap. XII.

Duo esse spiritualium donorum genera, quę fidelibus seruis & amicis carissimis dominus largiri confueuit, sanctarum erudimur testimonio scripturarum, quorum alterum ad decorem, alterum uerò pro recipientium utilitate impenditur. Priora quippe dona quę impertiuntur ad ornatum, persuadent intuentibus & intelligentibus hominem esse sanctum, spiritualibus muneribus plenum, Deo dilectum, & cum eodem intima charitate coniunctum: posteriora uerò sanctum sui efficiunt possessorem, proprio acceptissimum conditori, meritisque cęlestibus ualde locupletem: tamen non sit semper hominibus notum. Ad decorem namque ecclesię, multorumque profectum, nec non ornatum percipientium tribuitur aliquibus ad tempus quorundam faciendorum miraculorum dona: nonnullis manifestatio futurorum, non omnium, sed aliquorum: quibusdam autem sacrorum interpretatio eloquiorum, & his similia. Hęc quidem (ut dictum est) ostendunt, sed non faciunt sanctum, & Deo carum. Nam aliquibus malis hominibus cognouimus eadem fuisse concessa, & nihilominus reprobos extitisse, dicente domino: Multi (inquit) dicent mihi in illa die: Domine nōne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & signa multa fecimus? Et dicam illis: Amen dico uobis, nescio uos, discedite a me operarii iniquitatis. Prędixit quoque multa futura posteris Balaam, & tamē reprobatus est. Prophetauit Cayphas pontifex, & in infidelitate decessit. Miracula complura fecit ludas, & demū laqueo se suspendit. Huiusmodi hominibus nihil ad salutem profuerunt talia beneficia pręstita, audientibus uero & legentibus plurimum. Admonentur quippe tacite, ut non querant dona, quę facile inflant, & demulcent imprudentium corda, sed potius ut concupiscant, & a Deo postulent uirtutes, quę ædificant primum suscipientes, deinde alios, & reformant interioris hominis statum, latenterque fructificant, foris autem ædificant (seruata tamen opportunitate modi, temporis & actionis, quę uniuersa in ipsis conuenire debent, ut perfectę sint.) Diuina siquidem sapientia humanam pręnoscentem fragilitatem, quā prona (uidelicet) sit ad casum, & quā procliuius ad admittendas popularis famę leues auras, paucis impertitur curationum ac faciendorum miraculorum dona, atque prędicendi futura intelligentiam, tanquam minus ad salutem necessaria, imò periculosa supra modum, ubi deest humilitatis uirtus, quę pro beneficijs sibi pręrogatis superbire nescit. Nam donorum aggregatio quemadmodum elatis est ruinę occasio: ita humilibus uirtutum multiplicitas efficitur perfectionis materia. Porro reuertentibus ad dominum discipulis, & cum gaudio referentibus, quòd dæmonia illis subiiciebantur, ab eodem eruditi audierunt: Nolite gaudere, quia spiritus subiiciuntur uobis: gaudete autem, quia nomina uestra scripta sunt in cęlis: insinuans his donis non esse lætandum, quę possunt bonis & malis esse communia, sed illis, quę tribuuntur electis: quibus mediantibus ad regnum cęlorum peruenitur. Non enim signa facere, neque futura ante pręnunciare quā fiant, gratificat nos Deo, sed uirtutes sub humilitatis censura custodire. Verum nihil prodest nos hominibus apparere laudabiles, si proprio displiceamus auctori. Quamobrem tota animi intentione studeamus humilitatem sectari, quę cęterarum est custos uirtutum: flagitemus quoque assiduis precibus cum omnium intercessionem sanctorum nostri clementiam redemptoris, ut infundat nobis uirtutum cęlestium gratiā, & potissime

Attissime lumen non qualecunq; , sed formata fidei: per quòd ualeamus contemptis uisibilibus inuisibilia intueno diligere. Sane absq; hoc lumine amoris glutino uisibilibus inhaeremus, terrena quærimus, temporalibus inhiamus, & tanquam cęci per affectum uisibiliū huc illucq; distrahimur. Sola fides est, quę de inuisibilibus, cęlestibus, & æternis notitiam prębet, & supra id, quod natura capit humana, apprehendit ratio, sensus percipit carnis, facit ascendere atq; ea credendo intelligere, quę non ualet aspicere oculus, nec auris audire, neq; cor hominis penetrare. Nā ipsa fides, quę pandit arcana, & de inuisibilibus docet, humano nequit haberi studio, neq; laboribus acquiri, sed cęlitus infusa, cui uult, donatur a domino. Potest enim per sanctarum intelligentiam scripturarum (quę profectio uerba sunt uerbi, & æternę eloquia sapientię) cōfirmari fides, augeri, & roborari, non tamen sic, ut non ualeat quotidie in credentis corde clarior apparere. Nā donec ueniamus ad speciem, oportet nos ambulare per fidē, & ambulando in fide proficere. Cum uenerit (inquit Apostolus) quod perfectum est, euacuabitur, quod ex parte est. Quod utiq; est fides, quę totaliter esse desinet, cum facie ad faciem contuebitur illum, quem in fidei lumine ex parte agnoscimus. Agnoscimus (inquam) per imagines rerum, per testimonia scripturarum, per miraculorum prodigia, per rationes naturalium, per sanctorum reuelationes, & per infusas ueritates inuisibiliū (non tamen sine fide) quę (sicut ait Apostolus) est sperandarum substantia rerum, & argumentum non apparentium. Nam ubi est manifesta uisio, nō dicitur fides, sed cognitio: fides autem est de rebus remotis a sensibus, & ad quas non attingit ratio, nisi in lumine fidei, dicente Propheta: Nisi credideritis, non intelligetis. Est itaq; fides pædagogus humani intellectus, index inuisibilium, & spei comes. Nam ab eodem fonte diuinę largitatis ambe procedunt, & pariter circa inuisibilia se exercent. Sic enim spes ipsa a sapientibus diffinitur: Spes (inquit) est certa expectatio futurę beatitudinis proueniens ex gratia Dei, & meritis. Absq; gratia quippe Dei humana opera grata esse non possunt, sed neq; meritis digna. Ceterum ubi gratia deest, & merita, spes uera nullatenus subsistit. Hinc recte colligitur in cordibus infidelium & peccatorum spei uirtutem esse non posse, quamuis uideantur sperare futura. Spera in Deo (inquit Propheta) & fac bonitatem, ut sciamus uanam esse spem, quę sine honorum operum exercitatione concipitur. Quamobrem gaudeat humilitas sancta, lætentur & corda humilium, quę uerę ac formata fidei irradiata splendore, atq; laudabilium operum meritis decorata futura in cęlis gaudia, nequaquam ualent non sperare promissa, concurrente simul ac cooperante charitate, quę in eorum diffunditur corda per spiritum sanctum, qui gratis a Deo donatur electis, quam (uidelicet) Apostolus diffinens ait: Finis autem pręcepti charitas de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta. Per hanc utique diligimus Deum tãquam summum bonum, ineffabile, incommutabile, sempiternum atq; perfectum, & proximum nostrum sicut nos in ipso, ad quem eo ardētius suspiramus, & desideramus accedere, quo ipsum amamus purius, gustamus dulcius, clariùs intelligimus, amplectimur strictius. Cum enim non sit longe ab unoquoque nostrum, quoniam in ipso sumus, uiuimus & mouemur: abest nihilominus tepidis, infidelibus, & elatis. Sic uero ab his remotus est, ut ablato obice paratus sit accedere propius interpellante charitate, qua prius quā essemus, dileximus nos. Porro si diligimus ardentem, nobiscum est, & ab eo diligimur. Ait namque: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniet, & mansionem apud eum faciemus. Diligimur (inquam) ut diligamus. Non enim diligemus, si non ante diligeremur. Charitas ipsius nostrę dilectionis est efficiens causa, quemadmodum & cęterarum uirtutum, quę nequeunt nisi illo pręstante possideri, sed neque esse perfectę, aut commendatione dignę. Nam charitas eius, qui (sicut dictum est) per spiritum sanctum infunditur in cordibus nostris, alias informat uirtutes, & meritis locupletes reddit. Quamobrem cōstat quòd linguam habere disertissimam, futura pręnunciare, secreta scire mysteria, cuncta temporalia bona pauperibus erogare, montes transferre per fidem, & corpus proprium flammarum incendijs tradere absque charitate prorsus nihil prodest. Reliquę siquidem uirtutes exercentur in uia, quemadmodum & ista, acquirunt meritū, proficiunt usu, & in uia deficiunt: sola uero charitas perseuerat in patria. Ex uisione namq; desinit fides, ex adeptione concupitæ mercedis tollitur

tollitur spes, ex comprehensione autem ac fruitione diuinæ gloriæ consummatur, atque perfecta efficitur caritas, nequaquam tamen augetur uel crescit, aut mereri ualet, prout agit in uia, in qua (perhibente Apostolo) omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet: in patria uero nihil horum perficit, sed eorum fructu pascitur, & nutritur. Hic profecto funiculus harū trium uirtutū, qui difficile rumpitur, compedita tenet humiliū corda, nec patitur illa extolli, aut à uirtutū tramite deuiare, quin potius eleuat ad summa, & coniungit Deo, facitque gustare gaudia sempiterna pro sustentatione laborum, atque ærumnarū præsentis exiliū, eo amplius quo magis sunt, in humilitate fundata. Vicissim enim sibi famulantur memoratæ uirtutes, & optime cū humilitate cōueniunt. Nam fides uera, spes certa, & caritas sincera sine humilitate nequeunt custodiri, quemadmodum istæ absque illis exerceri non possunt. Da credentem pure, & reperiēs ipsum esse corde humilem, animaduerte sperantem non fictæ, & cognosces illum non altum sapere, postremo quæ recta animi intentione Deum, & proximum diligentem, & humilitatis uirtutem in eo esse conspicies. Est quidem hæc uirtus ornamentum, & custos nedum earum uirtutum, quæ superius narratæ sunt, uerumetiam illarum, quæ à catholicis, & eruditis uiris cardinales nominantur: per quas utique humana conuersatio laudabiliter ducitur, corriguntur mores, refecantur uitia, carnis superantur illecebræ, fortiter tolerantur aduersa, & appetuntur honesta. Quis (oro) absque humilitate dicendus est prudens, ualetque ad rationis normam, quæ cogitat, & quæcunque agit, uniuersa dirigere, ac nihil præter rectum uelle uel facere, cum elatio, quæ humilitati opponitur, & aduersatur, neque Deo neque hominibus possit esse subiecta, cupiat ambulare in magnis, principari desideret, sibi ipsi applaudat, concupiscatque talem se æstimari à cæteris, qualem se esse ipse diiudicat. Non ualet quisquam ueraciter arbitrari de alijs, qui superba cogitatione deceptus ignorat se. Virtutis prudentiæ hæc ordinata est regula, ut uir prudens prius discat subesse Deo, sibi ipsi legem statuere, & se humiliter agnoscere, quatenus possit alios, & illa, quæ agenda sunt postea, prudenti examinatione disponere. Nam oculū, qui debet sibi obiecta conspiciere, oportet macula carere, atque uelamine, ut lucis ipse sit particeps, alioquin tenebris inuolutus, frequenter errare cogetur. Nempe in lumine prudentiæ diriguntur uirtutes reliquæ, consilia cordium, motus animorum, efficiturque mens rationalis rationis capax, nihil pœnitendum appetit, & in nullo legem moderationis excedit: sed sub iugo discretionis cupiditatem domat, quod utique est temperantiæ opus. Ista quippe uirtus instruit hominem, carnis fugere uoluptatem, & omnem abominari incontinentiam, diligere castimoniam, pudicitiam seruare, cohibere sensus à cunctis illicitis actibus, qui ualeant fœdare mentem, puritatem maculare, uiolare corpus, & animum ab intentione castitatis inchoatæ reflectere. Hinc gulæ appetitum refrænât, ciborum abundantiam refecat, delicias uentris odit, & in conuiujs conuiuantium lasciuiam detestatur, tribuit naturæ, quod satisfaciât necessitati, cōmunibusque contentus alimonijs exquisita non quærit fercula, coquorum arte condita, quæ oris palatum liniunt, uentrem replent, inducunt crapulam, hebetant intellectum, euertunt sensum, sospitatem auferunt, & interimunt castitatem. Qui hac uirtute est præditus, nescit inflari, neque quod Dei est, sibi inaniter arrogare ualet. Honorem tribuit Deo, cuius dono effectus est continens, legem imponit uoluptati aduersus se uiriliter dimicando, nec minis territus inimicorum, nec carnis seductus illecebris, neque de proprijs confusus uiribus, arduum uirtutum certamen aggreditur, sed quadam animi magnimitate præuentus, & gratia, blanda & aspera aduersa simul, & prospera fortitudinis uirtute tolerare contendit (seruata cordis humilitate, quæ cognoscit diuino semper se indigere suffragio) Humilis siquidem suæ infirmitatis non ignarus, quamuis sit uirtutis fortitudinis accensus desiderio, moliturque toto conamine cælum diripere, seipsum uincere, subigere uitia, laboriosa cuncta emergentia constanter pati, atque pro sui conditoris amore, ac uirtutum zelo paratus sit perferre ignem, ferrum, carceres, persecutiones, cōtumelias, opprobria, irrisiones, damna, flagella, & mortem, frequenter tamen coram Deo in oratione prostratus auxiliū flagitat ab eo, & robur ad resistendū diabolo, ad pugnandum fortiter, & in agone ad magnanimiter perdurandū. Quemadmodum enim humilitas pauidum, & oratio securum, ita & fortitudo per orationē humilem adepta militem Christi facit esse audacem. Nam & domi-

A & dominus noster Iesus Christus corde humillimus cum uellet ad certamen passionis accedere prius humiliter diutissimeque ut calix, qui illi ad bibendum tradebatur, transferretur orauit: deinde tanquam bellator robustissimus persecutoribus suis se ultro obijciens, uerbera, conuicia, crucisque supplicium constanter excepit. Suo magister ueritatis & redemptor noster nos erudiuit exemplo, quatenus in arduis, in onerosis, & in difficillimis negocijs nostræ fragilitatis humiliter memores ad tutissimum orationis portum confugientes diuinum imploremus præsidium, cuius gratia, cuiusque adiutorio nedum ad perferenda aduersa & grauiā fortiter, uerumetiam ad iuste uiuendum, & cuique, quod suum est, alacriter tribuendum salubriter promouemur, quod utique agit iustitiæ uirtus humilitatis uinculo copulata. Nulla etenim uirtus rectius efficaciusque exhibet honorem Deo, proximo dilectionem, & culpam sibi, quam humilitatis uirtus. Humilis namque uilitatis & paupertatis suæ optimæ conscius si quod agit bonum, si quod rectū cogitat, si quod concupiscit honestum aut cōmendatione dignum, totum gratiæ Dei ipsiusque bonitati adscribit, cuius munere intelligit se esse, quod est, necnon per se ualere nihil, dicente domino: Sine me nihil potestis facere. Hoc credere, hoc cōfiteri est Deum laudare, honorare, & colere: proximo uero reddere debitum est ipsum diligere sicut se, non tamen quantum se: pro ipso orare, ipsi humanitatis in necessitatibus suis obsequiū pro posse impendere, relaxare ei debita, nequaquam illi scandali occasionem præbere, non de ipso uindictam expetere, non illi detrahare, nec quicquam mali eidem ex deliberato consensu irrogare, quæ profecto omnia sunt humilium & mansuetorum uota, qui nolunt quenquam uel in minimo lædere, nec irridere, neque supra aliquem se extollere, sed delectabiliter alijs subesse, atque famulari. Nam suimet pondere grauari cæterorum recusant sarcinas ferre. Hinc suadente humilitate propriam infirmitatem statuunt ante se, delicta fletu & compunctione diluunt, & aduersum se exoluunt pœnas, quatenus de perpetratis facinoribus satisfacere queant. Hoc quippe facientes iugiter iustitiæ disciplinam tenent, fortiter contra uitia decertant, temperanter degunt, prudentiæ regulam seruant, & in profundam humilitatis uallem se accusando descendunt. Descendunt (inquam) in se per hos uirtutū gradus, quos sub compendio inculte perstrinximus, atque per fidem, quæ spei innixa ex caritate operatur, humilitatis scalam percurrendo ascendunt ad Deum contemplandam uisionem in fide, quæ pugnantibus uiriliter promittitur in celo futura in specie. Quāobrem humilitatis dulcedine atque utilitate illecti, omni, quæ ualent, industria elaborant uirtutem ipsam cōgruentibus medijs proficiendo possidere.

Quibus considerationibus humilitatis uirtus nutritur, & crescit. Cap. XIII.

Adepturus quis thesaurum grandem in sublimi collocatum arce, ad quem obtinendū difficilis sit accessus, & aduersarij multi, uti opus est magna prudentia & labore non modico. Thesaurus quippe, de quo loquimur, humilitatis est uirtus, quæ profecto licet sit parua apud seipsam, & humanis oculis cōtemptibilis esse uideatur, oppugnatoresque habeat plurimos, atque crudeles, in excelsis tamen uirtutum est sita, & ad ipsam maxima cum difficultate pertingitur. Ad illam utique capessendam non ualet elatus ascendere, non curis temporalibus præpeditus, non letaliū peccatorū uinculis astrictus, neque huius seculi immoderato amore detentus. Libera namque cum sit, expeditos quærit habere possessores, quæ inferioribus nequaquam contenti superiora & æterna concupiscant, necnon per eandem studeant descendendo ascendere. Ad ipsius quidem humilitatis contubernium quisquis peruenire desiderat, eiusque familiarem præsentiam in secreto cordis sui thalamo indissolubiliter custodire, illa inhiante facere conetur, quæ sunt humilitati copulata atque connexa. Discat ante omnia humilitatis amator propriæ infirmitatis habere notitiam, & frequenter habitare secum. Hæc incipientium, hæc proficientium, necnon & perfectorum communis est regula, quæ qui sectari neglexerit, uerus humilis prorsus esse non poterit. Nam quemadmodum ad sustentandū corpus humanum necessarius est cibus, ad transfretandam maria opportuna est nauis, necnon ad discernendum colores & corpora expediens est lux: æque ad adipiscendam cordis humilitatem suimet debet cuique inesse cognitio, quæ non raptim aut per longa considerationis interualla, sed per iugem secum commorandi habitum (Dei cooperante gratia) possideatur in mente. De hac quidem materia

quoniam longo sermone superius disertum est, in presentiarum decreui nil scribere. **P**atet quippe ueritas ista, & ab intelligentibus ac in spiritu ambulanti- bus negari non ualet. Est enim luce clarior, & sole splendidior, atque ita rationali creature nota & propinqua tanquam si contrectaretur manu, digitoque perscrutaretur. Expertus profecto uim dii- dicat uerbi, propterea corde credit, ore confitetur, & palam uoce pronunciat, unde de hoc satis. Assuescat igitur humilitatis discipulus, necdum propria infirmitate agnita, habitare secum, uerumetiam peccatorum suorum frequenter cogitare, quam innumerabilis sit numerus, quam graue pondus, quantisque sint tempore suo purganda supplicia. Quis (oro) in hac consideratione suspensus non metuit, quis non compungitur, quis non emittit gemitus, lacrymisque repletur, quis (inquam) mentis suae compos reuoluens secum quanto tempore quibus modis, qua intentione praua, quam uoluptuose, quam ue ardentem deliquerit sprete Dei presentia, quam ubique adest, & singula intuetur: contempta ipsius lege quae prohibet perpetrari illicita atque nefaria, neglecta eius iustitia quae nihil praetermittit inultum, oblita iudiciorum illius praeteritorum seueritate tremenda non contremiscat, non se humiliet, humi- **P**tem corde, prostratus non petat ueniam, misericordiam non imploret, emendationem non speret, atque pro agenda poenitentia uiuendi inducias humillime non requirat. Insuper prorsus desperatorum infideliumque est nolle ista cogitare, quae uerissima sunt, diuina auctoritate roborata, digito Dei conscripta, sanctorum testimonijs confirmata, prophetarum oraculis promulgata, & multis tam iustorum, quam peccatorum exemplis propalata, atque digesta: humiles uero haec scribunt in corde, de ipsis sapissime meditantur, ac memoriter tenent percipientes ex ipsis fructum spirituale non modicum, Dei & sui clarioris notitiam, humilitatisque singularem profectum. Non enim possunt se extollere, ac mentis ceruicem erigere, qui innumerabilium obscenorumque criminum ex praeterita conuersatione reos se esse cognoscunt. Quamuis misericordem sciant se habere patrem, intelligunt tamen eundem esse & iustum, misericordem utique humilibus, elatis uero iustum. Ut ergo iudicis seueritatem effugiatur, facinora antea facta fletibus, gemitibus, & humilibus acclamationibus aduersum se prolatis diluunt, quotidianisque poenitentiae operibus tergunt. Verum ut paternae benedictionis assequantur gratiam, quae praerogatur humilibus, praestita sibi beneficia recogitare frequentant. Pertractant quippe assidue secum diuinam bonitatis ineffabilem caritatem erga se gratis ac nullis meritis praecedentibus exhibitam. Nam ipsis minime existentibus credunt, & confitentur se ad conditoris sui formatos esse imaginem, rationales, beatitudinisque capaces, a qua & spiritu regeneratos, necnon in filiorum Dei numero aggregatos, fideles de fidelibus & cum fidelibus nutritos, Christi carne cibatos, ac sacratissimo cruore potatos, sacramentorum ecclesiae participes effectos: de fide & Dei regno imbutos, atque ad nuptiale conuiuium esse humanissime inuitatos. Rememorantur praeterea in immane delictorum praecipitum sapissime decidisse, indeque Dei munere repente fuisse erutos. O quoties experti sunt diuina gratia extitisse prauectos, eleuatos post casum, atque ne caderent eruditos, sui cordis domino pulsante ad ianuam. Dignatur enim, quemadmodum ipse testatur, stare ad ostium interioris domus, & ut sibi aperiatur pulsare assidue. O mira clementia redemptoris, o inenarrabilis dilectio pietatis, inclinatur se medicus ad aegrotum, ad seruum **H** dominus, summus ad infimum, creator ad creaturam, diues ad pauperem, pater misericordiarum ad miseriarum filium tabe inediaque consumptum, ut iacentem erigat, reficiat famelicum, caecum illuminet, reuocet errantem, reconciliet prodigum, & mortuum reuiuiscere faciat. Taceo proferre in medium ea, quae uerbum Dei per assumptam humanitatem egit in carne, quae profecto sunt dilectione plena, caritate ignita, uirtutibus foecunda, humilitate conspicua, nec non admiratione dignissima. Praetermitto sigillatim dicere, quanta per angelicos spiritus caloribusque uirtutes humano generi sint praerogata obsequia. Ipsi namque (Apostolo perhibente) sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Ascendunt quippe a nobis ad Deum, nostras orationes perferunt, offerunt uota, opera nostra denunciant, gratiam ampliore impetrant, & quantum ualeat, nos Deo gratificant: descendunt uero alacres & festiui ad nos fructum deprecationum nostrarum deportantes secum, atque actionum laudabilium condignam mercedem. Nos hortantur, nos instruunt, nobis consulunt, cautosque nos reddunt, non loco, non tempore ab inchoato uacant ministerio, nostrum semper desiderantes profectum, ac Dei gloriam infatigabiliter queritantes.

Aritantes. Nedum autem beatorum spiritus caritate, sapientia, & salutis animarum zelo, praediti nostrae (sicut dictum est) utilitati deseruiunt, uerumetiam creaturae caeterae his inferiores gratia, dilectione, & opere, suo etenim modo a Deo instituta famulantur nobis diuino obsequentes imperio, nostram quoque reprehendunt elationem, qui negligimus considerare creatoris nostri bonitatem, donorum numerositatem, ac utilitatem nostram (uidelicet) quis, quid, & quibus. In hac quippe triplici meditatione mens rationalis intera prorsus stupet, atque in humilitatis uirtute solidatur. Nempe si diligenter largientis auctoritatem inspicimus, praer admiratione deficimus. Ipse namque est, qui uniuersa suae potentiae iussu creauit ex nihilo, & sapientiae suae consilio gubernat, & ordinat, ne non bonitatis suae dulcedine sustentat, & fouet. Ipse, inquam, est, a quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quo nihil est dulcius, nil maius, nil speciosius, nihil cognoscitur fortius, gustatur iucundius, tenetur carius, ardentius concupiscitur, amat purius, delectabilius possidet, amplectiturque suauius, cuius deliciae nunquam fastidiunt, diuitiae non decrescunt, thesauri non **B**deficiunt, dona non minuuntur, nec gloria finitur: quem diligere gaudium est, laudare iubilus, intelligere salus: in quem credere uita est, in quem sperare aeterna merces, quem sicuti est inspicere existit beata fruitio. Hunc de quo loquimur, non capit sensus quia spiritus est, non profert lingua quia ineffabilis est, non percipit intellectus quia lux inaccessibilis est, non angustat terminus quia immensus est, non includit locus quia in circumscrip- tibilis est, sed neque uariant casus quia immutabilis est, semper idem est, quod est, sine initio aeternus, sine fine omnipotens, absque comparatione summus, sine uicissitudine beatus, sine falsitate uerax, sine crudelitate iustus, sine blanditijs misericors, & absque sui detrimento bonus. Praestat siquidem beneficia sua iustis & peccatoribus, bonis & malis, fidelibus & incredulis, amicis & inimicis, adultis & infantibus, electis & reprobis, adeo ut nullus donorum eius participatione ualeat esse immunis, quorum utique nonnulla sunt communia uniuersis, & intelligentibus sunt in propatulo atque notissima, quaedam uero sunt specialia praerogata non omnibus, sed multis tam bonis quam malis, de quibus particu- **C**lariter retexere & enodare singula laboriosum prorsus esset atque difficile, aliqua sunt sin- gularia data unicuique plus & minus pro beneplacito tribuentis, dicente Apostolo: Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alij sermo scientiae secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitarum in uno spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Haec autem omnia operatur unus atque idem spiritus diuidens singulis, prout uult. Quid quantumque quisque ab uniuersorum percipiat domino, solum notum est, qui praebet, cui nuda & operta sunt omnia, & ex parte illius cui donum impeditur. Audeo namque dicere, neminem esse corruptibili carne uestitum, qui ad plenum intelligat, quid ipse admiserit, tum ratione incomprehensibilitatis excellentiae largientis, tum etiam respectu multitudinis beneficiorum atque recipientis paruitatem, quae omnia humanum superexcedunt intellectum. Nam quo tribuentis persona est dignior, eo sumentis persona est obligatior, oportetque erga benefactorem suum esse humiliorum. Quamobrem redeat homo **D**ad se, & oculo fidei intueatur, quantus sit Deus, a quo habet, quae cumque amabilia, utilia, & honesta possidet, ad cuius cum percussus indaginem a lumine pro suae gloriae diuino splendore attingere negat ad id, quod querit, se quantum ualeat humiliet, utilitatemque propriam confitendo ipsum laudet, ueneretur, & colat, non solum pro seipso, qui omni dignus est laude, uerumetiam in donis suis maximis & praclaris, quae sibi indignissimo ac contemptibili sunt collata uermiculo, suaque excedunt mensuram. Quae enim comparatio creatoris ad creaturam, & Dei ad cinerem & fauillam? Quid est autem Deus? Bonum utique summum, incommutabile, ineffabile, & aeternum. Quid uero homo? Prorsus putredo, puluis, & uermis. Si attendamus in primo homine ad eius originem, nonne de limo terrae plasmatus est? Sic enim legitur: Fecit igitur Deus hominem de limo terrae, & spirauit in eo spiraculum uitae, & factus est homo in anima uiuentem. Verum si ad communem caeterorum hominum procreationem inspicimus, quid illo uilius? quid despicabilius? De uilissima quippe est conceptus materia, in carcere uteri materni conclusus cum dolore parientis & nascentis periculo, non sine uagitu & lacrymis in huius mundi productus exilium, atque eodem temporis momento, quo inchoat uiuere, mori incipit. In istius utique

uitæ decursu ad mortem quantas quotidie patitur calamitates, quot sustineat passiones, quibus corporis subiaceat periculis, quam uarijs & inopinatis sit expositus: casibus, humano non ualet explicare eloquio. Taceo de ægritudinibus febriū, dolorū uulnerum, cæterorumq; membrorum afflictionibus, ex quibus alternatis languoribus singulis pene horarū momentis cruciatur, atteritur, flagellatur: ita ut præ nimijs diuersisq; pressuris uita hominis merito appellanda sit mors, eo uerius eoq; flebilis, quo idē homo, qui uiuendo occumbit, & in miserijs uersatur gaudēs, necnō quid patitur, ignorat more eorū, qui transeuntes per nundinas, plateas, & ioca ad extremū lætanter supplicij pergunt nihil cogitantes, neq; formidantes, quam durus eos post paululū maneat cruciatus. Lugenda prorsus est mortalium ista conditio. Dissimulat enim homo intelligere, qualis sit, quò peregrinetur, quid patitur incommodi, non minus in se quam extra se, quò tendat, quidue de illo futurum sit, ut ualeat in hac uita absq; contradictione lætari. Nauigat per hoc mare magnum & spaciosum, expositus est periculis intellectualiū piratarum, tument procellosi æquoris undæ, naufragiumq; minantur, mortemq; imminere denunciant, & infelix homo indultum sibi ad bene operandum tempus amittit in supiēter, post tergum reijcit, & obliuioni tradit se mortalem esse, & citissime moriturū, atq; ante æquissimi tribunal iudicis domini nostri Iesu Christi esse statuendum, excepturumq; sententiam aut damnationis æternæ, aut salutis perpetuæ: qd quidē formidolosum est, & supra modum tremendum solūmodo cogitare, præsertim cum (sacro perhibente eloquio) nemo sciat utrum odio an amore sit dignus. Certus quippe est uniuscuiusq; finis, incertus uerò terminus, & sententia dubia, utrum à dextris an à sinistris in futura uita & regeneratione faciendā, est quisq; locandus. Propterea beatus ille censendus est, qui semper est pavidus, & qui omni qua ualet industria corde uigilat, & per interiorē considerationem frequenter tractat secum nedum illa, quæ superius memorata sunt, uerumetiam per exteriorē conuersationem atq; actuum suorum disciplinā se exercere uirtuose studet, necnon ueraciter humiliare conatur.

Quòd rationalis homo debet præmeditari finem, ad quem operum suorum intentionem dirigat,

et quis uerus sit finis. Cap. XIII.

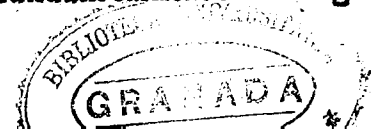
Deregrinantes in hac præsentis uitæ uastissima solitudine oportet nos non ignorare quò tēdimus. Nam ambulare quotidie, non præmeditato nostri itineris fine, imprudentissimum est. Hoc quidē irrationabiliū iumentorū est, ppiū, sensu (uidelicet) carnis nō ratione moueri, pergunt utiq; & ignorat quò. Illis autē indulgendū est, nobis uerò minime. Carēt quippe discretionē & iudicandi instrumento, nō corporali, sed spiritali. Quod eis natura, imò institutor naturæ, & conditor nō dedit, exercere non possunt, homo uerò nō sic. Rationalis est factus, cæteris prælatus creaturis, equalis angelis secundū interiorē hominem, Deo tñ incōparabiliter, & omnino inferior: quāuis ipsius sit insignitus imagine, atq; similitudine decoratus, quā profecto tunc honorat & diligit, cū uirtutū est imitator ac cultor, operaq; sua ad ipsum, quem suadet ratio, uirtus exigit, cōpellit debitum, præcipit Deus, deducit finem. Non autē illū dico finem, quo perficiuntur opera, & cōplentur, ita ut eis nil desit: sed neq; ipsum assero finem, in quo uniuersæ cōsummant uirtutes, de quo Apostolus ait: Finis autē præcepti est caritas de corde puro, consciētia bona, & fide non ficta: de quo (uidelicet) Propheta narrans inquit: Omnis consummationis uidi finem, latum mandatum tuum nimis. Est uerò alius finis uerus, perfectus, & nō habens finem, quem admodum nec principium. Finis iste immensus est, & nulla consummatione coarctatur, quin potius in ipso cōsummantur omnia, continentur, & uiuunt, quia est omnium uita cuncta uiuificat potentialiter & effectiue, ut sint, quod sunt. Finis hic Deus est, qui de se testatur dicens: Ego sum alpha & ω: principium & finis. Ad hunc utiq; finem, qui Deus est, debet homo uniuersa opera sua dirigere, non quòd horum indigeat, sed ut ei placeant, approbentur ab illo, mercedeq; munerentur æterna. In hoc (inquam) fine mentis est erigenda intentio, consideratio formāda, statuendus amor, collocanda spes, fides roboranda, metiendæ uirtutes, retributio quærenda, & beatitudo optanda. Nam aliunde hanc sperare uanum est, & in incertum currere, atq; ad concupitam rem nunquam pertingere. Ipse profecto est uia, ipse finis, ipse merces, ipse retributor, ipse gloria.

Omnia

A Omnia siquidē in ipso, omnia ab ipso & uniuersa ipse, quē si quis possidet habet omnē bonū, & ad quē q simpliciter tendit, ipso duce, direttore, gubernatore, ac adiutore peruenit. Vox quippe illius est: Nemo uenit ad patrem nisi per me. Alio quoq; in loco: Per me si quis introierit (inquit) saluabit, ingredietur & egredietur, & pascua inueniet. Vides finē, ad quem suspirare debeas, cernis & ostium, per qd ingredi te oporteat, ne fur & latro esse deprehendaris. Optimus est finis, & ostiū patens. Curre uelociter, propera, festina, & omnem rumpe moram, ingredere donec dies est, & lucet tibi meridiana lux. Si piger fueris, si infidelitatis somno depressus ambulare neglexeris, caue ne contra te, quemadmodum aduersus fatuas uirgines, claudatur ianua, & serò ingeminando clamēs, domine domine aperi mihi, audiasq; cum mœrore: ignoro te. Finis itaq; ad quem pergere oportet, sicut dictū est, Deus est: ostium uerò, per quod introitur Deus, Dei & hominū mediator est homo Christus Iesus: uia uerò per quā inceditur, ipse idem est, qui & ostium, utrūq; se esse asseuerat. Ego sum (inquit) ostiū, ego sum uia. Nunq; intrabis per ostiū, si per uia incedere cōtēpseris. Via enim ad ostiū dirigit, & per ostiū ad finē ingredit, in fine uerò pax, gaudium, beatitudo, & satietas percipitur. Satiabor (inquit celestis contemplator) cum apparuerit gloria tua. Via qua pergit, humilis est, humilitatem insinuat, humilitatēq; cōmendat. In ipsa humilitate, quæ reperit in uia, & quā imitari debemus, nihil est altum, nihil curuū, nihil illecebrosū, nihilq; qd carnem sapiat, qd mundo placeat, qd terrenum aliquid concupiscat, sed totū quod in illa est, glorificat Deum, redolet sanctitatem, intuentes edificat, & seculi contemptum docet. Porro istius uirtutis professores eruditi ab ipsa omnem fugiunt dignitatem, omnem obhorrent fastum præsentis uitæ, & quicquid potest allicere humanum affectum ad delectationem transeuntis gloriæ, eligentes cum propheta potius abiecti esse in domo Dei, quam habitare in tabernaculis peccatorum. De se namq; suspecti sunt, de se diffidunt, & de se formidant agnoscentes se esse infirmos, in tentationibus debiles, ad lapsum faciles, & ad elationem pronos. Hinc est, quòd honorari renuunt, laudari metuunt, necnon & conuersationem potentium, ecclesiasticorū prælatorum, seculi huius sapientum, & eorū quos uulgaris fama, multitudo diuitiarum, officia magistratuum extollūt, & felices esse ostēdunt, quantum eis licet declinant (seruata nihilominus erga ipsos subiectione & reuerentia congrua, scientes apostolum Petrum fidelibus sic scripsisse: Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis ad uindictam malefactorū, laudem uerò bonorū, hæc est enim gratia in Christo Iesu domino nostro). Deferunt quidem dignitati, & præfidenti in illa obtemperant, uerum ut saluti propriæ consulant, ipsorum potentum societate, colloquia crebra, lauta conuiuia, & mores deuitant, arbitrātes ex talium frequentatione puritatem suam facillime posse corrumpi. Fugiunt quippe humanam gloriam, & temporalem sublimitatem, quam eis non licet neq; ambire nec quærere. Futuri seculi sempiterna gaudia, ineffabiles uoluptates, & honorabiles dignitates expectant, propterea præsentis exilij prosperitatibus sponte renunciant. Sciunt namq; præsentis atq; futuri seculi neminem suū posse delicijs; quamobrem se macerant, se affligunt, seq; humiliāt domini Iesu imitates uestigia. Ipse etenim præceptor cælestis in omni cōuersatione sua humilitatis exemplū præbuit. Ut igitur prætermittā cætera, nusquā legimus ipsum familiaritatē habuisse eū regibus, principibus, uel mundi magistratibus: neq; eorū interfuisse conuiujs, quin potius abdicatis à se illorū cōfortijs, turbis, ac populis, mediocribus & infimis, & utriusq; ætatis uerbū Dei prædicasse, corporis alimoniam tribuisse, potentia suæ exhibuisse miracula, atq; cum eisdem regnum æternum denunciando peragrassè ciuitates, uicos, castella, deserta & maria: sed neq; prohibuit ad se succedere debiles, claudos, pauperes, cecos, surdos, leprosos, uexatos, & pueros. Omnes cōfugientes ad ipsum suscipiebat ut filios, uniuersisq; impertiebatur uitæ uerba, salutis monita, sanitarū beneficia, & præclara documenta uirtutum. Humilis præceptor & dominus humiliter amplectebatur paruulos, abiectos, & mœstos. Non solum admittebat ut alienos & aduenas, uerumetiam horum similes in discipulos elegit & socios. Porro si apostolorum ante uocationem illorum considerentur gesta, genus, & mores, cognoscuntur fuisse pauperes, ex manu industria uictum qualisse, natione secundum carnem extitisse ignobiles, sine genealogia,

Laur. Iustin.

SS 3 gra,

Ioan. 14
Ioan. 10

ibid.

Psal. 16

1. Petr. 2

1. Tim. 1
Psal. 118

Apo. 1

gia, absq̄ literis, rudes ingenio, incompositos moribus & tales quos mundus pene de-
 dignabatur aspicere, aut nominare. Huiusmodi Dei sapientia elegit in discipulos, ut se-
 culi sapientiā, & superbiorum elationē per eosdē prosterneret, atq; conuinceret. Quod
 1. Cor. 1 suo Paulus conuersis scribens confirmat testimonio: Videte (inquit) uocationem ue-
 stram fratres, quia nō multi sapientes secundum carnem, nō multi potentes, non multi
 nobiles, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, & infirma mun-
 di elegit Deus, ut confundat fortia, & ignobilia huius mundi & contemptibilia elegit
 Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret, ut non gloriatur omnis caro in cō-
 spectu eius. Vocauit itaq; mediator noster Deus humilis & redemptor, sicut euangeli-
 ca narrat historia, apostolos uiros per omnia ad mundi conuersionem, & seculi conuin-
 cendos errores, per seipso in habiles, ut ipse qui elegit, eorum operum autor esse crede-
 retur. Sucedentibus autē temporibus usq; impræsentiarum in glorios pro maiori parte, &
 ignobiles à communi hominum segregat conuersatione, & suo mancipat famularui,
 necnon diuersis ornat uirtutibus, quatenus ipsi intelligētes quid fuerint, in humilitate
 se sternant: intuentes uerò eorū cōmendabilem uitā non uocatis, sed uocanti tribuent
 gloriam. In hoc siquidem sectatorum Christi comprobatur humilitas (uidelicet) si ipsi
 quemadmodum eorū dominus, declinant potentiū ac superbiorū conuersationē & ges-
 ta, & adhærentes humilibus in moribus, actibus, atq; uestitu conformes fieri nituntur
 eisdem, humilitatis siquidem possessores, in moribus sunt modesti, circumspecti, tracta-
 biles, mites, compositi in sermone, omniq; honestate redimiti: in uestitu uerò superflui-
 tates cunctas refecant, muliebremq; ornatum omnino deuitāt, per ipsum agnoscentes
 carnis nutrirī petulantiam, & Christi seruis nequaquam congruere, in quibus mūdi de-
 bet elucere contemptus. Nam preciosus indumentorum apparatus ad hoc repertus est,
 ut ad concupiscentiā seu ad humanam alliciat gloriam tam deferentiū quam intuentiū
 animas, quæ creaturarum decore atq; sensuum carnalium uoluptate pascuntur. Ad igno-
 miniam quippe & tenacitatis uitium sibi adscribi anbitrātur nobiles secundum carnē
 diuites, & elati, si non præ cæteris sumptuosius uestiantur & eminentiores atq; laude di-
 gniores æstiment, non intelligentes q̄ uerus cultus hominis in uirtutum splendore sub-
 sistit. Caro namq; preciosis ac deauratis indumentis cooperta, monilibus ornata, ser-
 tisq; præclaris cōposita quid aliud est, quam caro foetida, corruptibilis, necnō ex omni
 corporis meatu scaturiens in saniem, foetorē horridū, & corruptā materiā, quam nō ua-
 let sustinere uisus, olfactus percipere, neq; ipsa hominis natura perferre: Talis cum sit,
 necessarijs est tegenda indumentis, pro qualitate & statu personarū, modeste nihilomi-
 nus, ut arceatur illius necessitas, & superfluitas præcidatur, tollaturq; ambitio & inanis
 iactantiæ gloria. Porro si indumentorum fastus non esset damnatus, de epulone diuite
 purpura & bysso uestito, ac in inferno sepulto Saluator noster nequaquam in prædicatio-
 nibus suis intexuisset parabolam: e contrario quoq; non cōmendasset Ioannem, qui de
 pilis camelorum tegumento utebatur. Claret proculdubio, q̄ quemadmodū indumen-
 ta preciosa & uana superbiam, ita & uilia atq; abiecta humilitatem pariunt. Nemo cū
 sordidis uestibus, & concilis procedit ad publicum, uel cæteris conuersationibus com-
 miscetur nobilium, ut ex ipsis gloriam captet humanam. Nam (perhibente domino)
 qui mollibus induuntur, in domibus regum sunt. Vilis habitus & incultus sponte dela-
 tus approbatum est humilitatis indicium, in ihs (uidelicet) qui carnalibus à se abdicatis
 illecebris, seculi contemptum in sua conuersatione portendunt, quorum utiq; uitia ita
 debet irradiare uirtutibus, ut nihil in eis dignum redargutione appareat. Quadam de-
 eet eos esse mediocritate contentos, atq; discretionis libra uniuersos actus, habitus, mo-
 res, sermonesq; discutere, quatenus singularitatis exterius effugiant notam, & humili-
 tatis censuram in corde custodiant. Congruit quippe, ut uerus humilis, quantum huma-
 ne fragilitati fas est, sit in omni uirtute perfectus, interiora sua coram Deo sic ordinet,
 ut proximum etiam sua exteriora ædificent. Nam præter illa, quæ superius memorata
 sunt, oportet humilem labia habere circumcisa, ueracem linguam, disciplinaraq; elo-
 quia. Nihil profecto sic decorem humilitatis euacuat, quemadmodum effrænata lin-
 gua oblocutionibus procacibusq; assueta sermonibus. Bonus homo (inquit magister
 ueritatis) de thesauro suo profert bona. Et ego dico, quod uir humilis uerba profert sa-
 le condita

A le condita ueritati innixa, pudica, cōposita, utilia, māsueta & dulcia. Nēpe in illo nō in-
 uenitur duplicitas, nō fraus, non meditata calūnia. Quod gerit in corde, & fari licet, sim-
 pliciter profert ex ore sine uerborum phalera, & absq; ullo mendacio, nequaquam detra-
 ctionibus uacat, nō contentionibus insistit, nō fabulis, nō nugis, neq; sermonibus scur-
 rilibus intentus est. Nouit utiq; quod ex his uanis colloctionibus frequentissime offen-
 ditur Deus, præuaricatur lex, scādalizatur proximus, dissoluitur animus, coinquatur
 mens, frigescit charitas, tēpus amittitur, hebetatur intellectus, tepescit oratio, emergūt
 iurgia, oriuntur lites, ueritas impugnatur: silētij cōtemnitur rigor, & custodia interioris
 domus fræna laxantur. Porro amator Dei, uirtutū zelator, & humilitatis cultor omnem
 sui cōditoris, quantū ualet, declinat offensam cogitationis, delectationis, locutionis, &
 operis. Quamobrem ori suo (iuxta Prophetæ sententiā) peruigilē adhibet custodiā, ut
 non delinquat in lingua sua, & ex illa in quæ non licent, uerba prorumpat, & potissime
 iactantiæ, quæ profecto in loquentis ore sordescunt, cōmaculant conscientiā, & opera
 B laude digna deturpāt. Alienū (inquit sapiēs) non tuū os laudet te. Extraneū prorsus ab
 humilitatis extat uirtute propriæ cōmendationi insistere, & alienæ laudis operum suo-
 rum expectare mercedē. Qui enim à Deo cognoscit pcepisse bonū quod habet, largi-
 toris muneris, & nō suimet debet cōcupiscere gloriā, alioquin alienæ rei depredator es-
 se cōuincitur: & inde p culpā supplicij meretur, unde gratiā ualebat adipisci & gloriā.
 Beata plane humilitas, quæ solius Dei cōtenta testimonio, quod honoris, quod cōmen-
 dationis, quod gratiæ, quod uirtutis, quod gloriæ, habere se cōspicit totum suo tribuens
 redemptori, non minus uoce, quam corde, cum Propheta depromit dicens: Non nobis
 domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.

Quod perniciofa sit ingratitude, & de diuersis speciebus fucata
 humilitatis. Cap. XV.

EXperientia teste, necnon innata ratione suadente didicimus, nihil sic ad-
 uersari cupiētibus in uirtutum exercitatione, atq; in omni laudabili bono,
 proficere, quemadmodum ingratitude: quæ ignorat debitas Deo persol-
 uere laudes, charismata percepta agnoscere, & se in propriæ uilitatis æsti-
 matione humiliter custodire. Quod enim Dei est, quodq; gratis accepit,
 arrogat sibi tanquam si esset proprium, & à seipso, quod est. Obliuiscitur, qui ingrati-
 tudinis letali morbo tabescit, dominici sermonis: quem ad inferendam humanis mētibus
 humilitatis uirtutem ueridico protulit ore, cum ait: Sicut palmes nō potest fructum fer-
 re à semetipso, nisi manserit in uite: sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos
 palmites: qui manet in me, & ego in eo: hic fert fructum multum, quia sine me nihil po-
 testis facere. Priuate quidem quum uult ingratitude de alieno laudari, reuens cōside-
 rare quid sit, & quid possit à se: merito quod sibi donatum est, amittit: necnon & ihs quæ
 nondum accepit, se reddit indignam. Disperdit utique repente aggregatas cum sudore
 maximo spirituales diuitias: obstruit contra se ostium diuinæ bonitatis, misericordia-
 rum Dei exiecat fontem, & charismatum cælestium communicatione se priuat. Non
 D autem sic humilitas uera. Nam quo amplius potiora admittit beneficia, & quo magis se-
 ditari cognoscit ex munere, eo ardentiores gratiarum Deo exhibet actiones, eo q̄ solet
 tius se fatetur ingratiā, & cordis sui diligentius secreta rimatur. Nouit quidem erudi-
 ta per gratiā, multifarias sub tegumento humilitatis latere insidias, multosq; hac oc-
 casione fuisse deceptos. Non omnis qui in ore aut in exterioribus gestis humilitatem o-
 stendit, humilis est: sunt enim quidam uiri elati & subdoli, qui humilitatem portendunt
 in facie, & adulantia uerba promunt ex ore: quorum interiora plena sunt fraude, atque
 odij resperfa ueneno. Hi profecto quāto magis se humiliare uidentur, tanto deteriores
 sunt, cautiusq; uitandi. Ad hoc quippe humilitatem fingunt, ut suspicionis ab audien-
 tium animis amoueant cogitatus, & possint ualidius simplicium corda mollibus pene-
 trare eloquijs, quo sub humilitatis uelamine eadem purius prolata esse credantur. Lo-
 quūtur (inquit Propheta de talibus) pacem cū proximo suo, mala autē in cordibus eo-
 rum. Hac fucata humilitate, machinationibus prauis, dolisq; referta, o quoties aduer-
 sus Dei sapientiam humana est usa malitia: O quam sæpe scribæ & ludæorum Pharisæi
 liuoris flamma succensi uerbum, quod erat passibili carne uestitum, in quo utiq; omnes

thesauri sapientiae & scientiae Dei latebant absconditi, meditati sunt fallacibus interrogationibus in sermone deprehendere, ac ueraciter accusare: sed (sacro perhibente eloquio) non est sapientia, non est prudentia, neque consilium contra dominum. Parabant insidias, & detegebantur: componebant fraudes, & elidebantur: interrogabant dubia & erudiebantur: testimonia proferebant ex lege, & confutabantur. Repercussi quidem a lumine uerbi non ualebant ferre splendorem. Quando enim ambulantes in tenebris, & malitia occaecati sufficerent circuire sapientiam, quae propter sui munditiam pertingit usque ad diuisionem animae & spiritus: scrutatur cogitationes & consilia cordium, latebras penetrat mentium, & desideriorum arcana perlustrat. Arguebantur, confundebantur, repellantur, nec corrigebantur: quoniam ueritatem ipsam fallis obiectionibus deliberato animo oppugnare nitebantur: quod iuxta eiusdem sententiam sapientiae est peccatum irremissibile, nec non inextinguibile scelus. Huiusmodi homines dolo ac simulatione repleti, qui ut commodius suum supplerent proximum, humilitatis uirtutem ostentare conantur, difficile emendantur: uerum tamen apud Deum nihil impossibile esse probatur. Est & aliud hominum genus, qui sub imagine humilitatis sanctitatem fingunt, Deo autem latere non possunt. Omnem isti adhibent diligentiam, quatenus humiles esse appareant, seculi contemptores, sectatores uirtutum, orationi dediti, paupertatis amatores, ieiunium macerati, attenuati poenitentia, & corpore ob spiritum nimium feruorem confecti. Laudes huiusmodi dum quaerunt humanas, aeternae remunerationis efficiuntur expertes. Pro breuissima & inani uoluptate delicias commutant perpetuas. Insuper prorsus huiusmodi sunt, qui absque fructu carnem affligunt, & sine spe ueniae gratiam se percepisse insinuant. Mentiuntur hominibus, sed non Deo, qui nouit eorum cogitationes esse uanas. Istud de quo loquimur hypocritarum genus, plus quam ceteros insecutus est dominus: eorum cauterizata conscientia patefecit populis, atque aeternum supplicium illos manere testatus est, dum transitoria sunt mercede contenti. Sepulchris deauratis, dealbatis parietibus, nubibus sine aqua, infructuosis arboribus, caecis errantibus, exclusis a regno, & a proprio conditore ignoti assimilati sunt isti. Nam aliud ostentant in facie, aliudque gerunt in corde. Fingunt quod non sunt, atque a semetipsis delusi ceteros fallere arbitrantur. Quamuis enim hi damnatione sint digni, minus tamen sunt perniciosi, quam primi. Reperiuntur & alterius conditionis uiri, qui per interualla temporis, magna uidentur esse humilitatis uirtute suffulti, & nihilominus absque perseverantiae radice subsistunt. Diuina siquidem dispensante sapientia, isti de quibus sermo prorumpit in medium, si aliqua aduersitate probentur, repente mutati esse uidentur in melius, frequentant plus solito ecclesias, monasteria uisitant, a seruis Christi orationum suffragia postulant, abiecto induuntur habitu, in loquela, in uoce, in moribus humilitatem insinuant, non fictam, sed ex corde: non utique ex uera humilitatis uirtute prostrato, sed ex tribulationis nimietate attrito. Huiusmodi quum solido fundamento careant, tempore aduersitatis credunt, succedente uero prosperitate ab inchoata humilitate recedunt. Tanquam immundi canes ad uomitum redeunt, & ueluti irrationabilia animalia luctuosae carnis oscena opera, nequaquam repetere erubescunt. Fiunt (ut plurimum) talium gesta nouissima perioribus, atque difficilius, quam ceteri ad humilitatis itinera diriguntur. Nequaquam tamen eorum est desperanda salus, Dei ad ipsorum corda interdum pulsante clementia: quae omnes homines uult saluos fieri, & ad proprii agnitionem erroris humiliter peruenire. Neminem enim poenitentem repellit, nullum confitentem respuit, nullique cum humilitate cordis ueniam postulanti misericordiae uiscera claudit. Ipsi quippe est uox illa Prophetae dicentis: **Ezech. 18** Nolo mortem peccatoris, sed ut magis conuertatur & uiuat. Toties namque Deus praetitorum obliuiscitur facinorum, quoties homo aduersus conditorem suum se deliquisse humili confessione fatetur. Est & alius hominum penes innumerabilium status, qui solo exteriori signo qualemcumque protendant humilitatem, ignorantes prorsus uirtutis huius excellentiam. Hi secundum seculi conditionem sunt infimi, genere ignobiles, possessionibus & domibus nudi, pecunijs & rebus pauperrimi, industria & manuum suarum labore se ac familiam propriam sustentantes. Dignitates non ambiunt, honoribus sublimari non inuident, sibi aequalibus sine rubore sociantur, uilibus teguntur indumentis, suis facultatibus, quamuis exiguae, contenti: nesciunt alienas concupiscere opes, arbitran-

A arbitrantes tantum uictui suo necessaria sibi posse sufficere. Quamuis autem isti apud seculi amatores nullius uideantur esse momenti, nulliusque ualoris, regimini tamen uniuersi prorsus necessarii sunt, quod conficitur & gubernatur per diuersarum qualitatum utriusque sexus uiros: quemadmodum ex membrorum uarietate humanum compactum est corpus. Nam si totum corpus oculus esset, qui est ceteris membris nobilior, ubi auris, manus, uel pes? Atque si totum auris, ubi (quaso) esset os, oculus, aut reliqua membra, & sic de ceteris? Temperauit uero summus artifex humanum corpus, & per membra distinxit, impertitusque est unicuique eorum ministerium proprium, ad suam ac ceterorum utilitatem: ita ut nullum ipsorum ex dignioribus ualeat dicere inferiori se tui non indigeo, neque ministerium tuum opportunum est mihi. Copulauit enim membra omnia, & in uno amoris glutino adeo coniunxit, ut quicquid molestiae infertur uni, ceteris omnibus (teste experientia) illatum fuisse uideatur. Nempe in hac republica uniuersi huius uisibilis decet omnino, ut eadem sit uarietas hominum in ipsa degentium. Si omnes intenderent regimini ciuitatum, si cuncti uacarent negotiationi, quis artificia usui necessaria humano perageret? Praeterea si uniuersi insisterent doctrinae, seu negocijs militaribus se aptarent: quis (oro) navigationi ac maris periculis se daret? siue in agricultura operibus, pro colligendis segetibus, spargendisque seminibus desudaret? Disposuit quippe per sapientiam suam Deus mortalium genus, & per gradus exercitia, studia, & conditiones multimodas ita ordinauit, ut sibi mutuo famulentur absque liuore, & se inuicem diligant, tanquam unius corporis membra, & sub uno capite Christo existentia, atque nullatenus despiciant superiores minimos, iuxta ipsius capitis domini Iesu sententiam dicentis: **Math. 23** Videte ne contemnat

B natis unum ex his pusillis, qui in me credunt: dico enim uobis, quod angeli eorum semper uident faciem patris uestri, qui in caelis est. Docet itaque caelestis magister, nequaquam spernendos esse pauperes & pusillos huius mundi in ipso credentes: tum quia sub angelorum sunt dediti custodia, tum quia alieni minime a Dei sunt regno. Nam tales facile oblatam sibi admittunt gratiam: carentque (ut plurimum) multis uitijs, quae in diuitibus & in huius uitae prosperitatibus se extollentibus abundare consueuerunt. Si enim in rebus transitorijs potentibus dispares esse censeantur: natura tamen, fide, promissionibus, & gloria confortes & participes illis sunt. Non temporalis potestas, non terrena facultates, non humana laus, neque quae inflat scientia, sed charitas, quae aedificat, & Deo gratum facit: humilitasque cordis, quae profecto exaltat, & in caelum dirigit, nec non uirtutes reliquae, quae a domino probatae sunt, suo hominem commendant auctori. Est denique maxima multitudo uirorum ac mulierum (memoratis tamen superioribus paucior numero) quae uerae humilitatis in multis imaginem gerit: minime uero eandem cum affectu affecta est. Ipsi quippe, de quibus sermo nunc agitur, quadam naturali insigniti sunt lenitate, & ad bonum prouisi, tranquilli existunt in se, pacem diligunt, dissensiones fugiunt, atque alicui malum inferre perhorrescunt. Huiusmodi pro maiori parte naturaliter sunt rudes ingenio, ad discernendum cogitationes, affectiones, ac negocia tam aliena quam propria tardi, & minus idonei. Naturae quoque donis (nisi corrumpantur, & seducantur) utuntur ad bonum, non tamen bene: quemadmodum faciunt ueri humiles, qui scienter & in sensu cordis, tanquam spirituales diiudicant interiora sua: ita ut penes nulla indiscussa praeterire patiantur. Ducuntur superius memorati ad id quod honestum est, potius impulsu naturae, quam uirtutis gustu. Propterea etiam apud homines mereatur laudem, dum non se extollunt supra se, nequaquam tamen apud Deum adipiscuntur humilitatis palmam, quae certantibus magnanimitate donat a Christo, qui cordium & animorum scrutator est uerus, atque in misericordia & miserationibus suis opera nostra coronat. Coronat, inquam sudores & labores nostros, quos patimur abnegantes nosmetipsos, nostrumque ueterem hominem cum actibus suis expoliantes, ut ipso qui secundum Deum creatus est, nouo induamur in iustitia, sanctitate & humilitate. Non enim ualemus in nouum reformari hominem, nisi abiecto uetere, qui sola quae carnis sunt, sapit, cupit & quaerit. Quae cuncta humilitati aduersantur, quae utique humilitas, quod est Dei, quod spiritus, quod sanctitatis, quod uirtutis, sentit, desiderat, sectatur cum uitijs & concupiscentijs carne ipsam in crucis spiritualiter affigendo patibulo. Hanc quippe spirituales luctum, & hunc dimittendi modum ignorat, qui non uirtutis studio, sed naturae instinctu ac munere humiles esse

esse arbitrantur ab ijs, qui tantummodo carnis obtutu acta exteriora metiuntur. Nō autem in cultu extrinseco, aut in corporis motu, sed in arcano cordis, humilitatis uirtus radicata subsistit.

Quod per speculum creaturarum rationalis spiritus, de spiritualibus sufficientissime eruditur, dummodo prius discat cognoscere se. Cap. XVI.

Multæ sunt res uisibiles, atq; corporeæ à Deo creatæ: ex quarum consideratione rationalis spiritus, de spiritualibus & inuisibilibus sufficienter imbuitur. Nec mirum, quum ipsa creatura uisibilis speculum quoddam inuisibilium esse noscatur, in quo elucet quædam imago cælestium, & sui potētia, sapientia & bonitas auctoris, dicente Apostolo: Inuisibilia Dei à creatura mūdi per ea quæ facta sunt, intellecta cōspiciuntur: sempiterna quoq; eius uirtus, atq; diuinitas. Ceterū si fide mediāte cælestia & diuina, quæ remotissima sunt, in hoc & per hoc intuetur creaturarū speculo: quāto magis spiritualia, quæ nobiscū & in nobis sunt, intelligi poterūt: (si tamē interioris oculi mūda sit acies.) Per sensus enim corporis eruditur animus: & quotidie fit doctior dirigēte experiētia rationē, quæ absq; alterius adminiculo profusiacet, nec ualet se eleuare ad summa. Quāobrem oportet ut rationalis homo ex ardua exercitatione (nō tamen sine labore) ad spiritualiū perueniat intelligentiā sacramentorum, incipiat uerò à se. Nā si ignorauerit se, cui nil ppinquius, qualē de absentibus & remotis poterit habere notitiā: Discat igit scire se: quatenus de cæteris habita postea uera sciētia assuescat nō inflari, neq; se erigere supra se, & amittat lumē qualecūque quod percepit, sibiq; ipsi cōtrarius fiat. Qui autē absq; humilitate, quæ de ppria gignitur cognitione, uniuersarū scientiarū est imbutus peritiā: prope nihil dicēdus est scire, quoniā ueræ sciētia caret fundamēto, quod in humilitatis uirtute locat. Quid (oro) prodest scire multa, & de eadē inaniter eleuari sciētia, ipsumq; ignorare, à quo eruditus es scire quod sis? Omnis sapiētia (inquit Sapiēs) à dño Deo est, & cū illo fuit semper, & est ante æuum. Omnis, ait sapientia, ut agnoscas totū ab eo accepisse, quod sis. Quid em habes (inquit Paulus) quod nō accepisti? Si autē accepisti, quid gloriaris, quasi nō accepisti? Sūmā profus est signū demētię, supbiæ uitiū, atq; iudiciū graue, sibi ipsi Dei gloriā uēdicare, nec nō de alieno intumescere. Quod quidē agit, qui ignorat se, & est humilitate nudatus. Omnis proinde industria, omneq; studiū inesse debet scire uolētibus: ut (uidelicet) cognoscāt primū se, & nō altū sapiāt, neq; in sua sibi cōplaceāt sciētia, sed timeāt, donū cōfiteantur, & largitori gratias agāt, & dicāt: Gratia Dei sum, id quod sum. Ista si ignorauerit sciētia amator, aut ex cordis tumore cōfiteri paruipēderit, quāto plus fuerit instructus sciētia, tāto acriori dignus erit iudicio: quoniā scriptū est: Sciētī bonum et nō faciētī, peccatū est illi. Et merito. Si em delinquit peritus, si legē trāsgreditur, si post cōcupiscentias suas defluit, reclamāte cōscientia hoc facit: quæ sciētia illustratur lumine, & gratia præuenitur splendore. Nā ignorans si peccat, maxima ex parte suę excusatur nescientię, dummodo non sit supina & crassa: quoniā tunc profus inexcusabilis est, & ignorantē facit ignorari: sciens autē & doctus nulla tergiversatione absoluitur, quoniā bene agere omnino non uult. Ab hoc profecto morbo, & ab hac sentētia eripitur humilis, & securus fit, tantoq; humilior efficitur, quanto est doctior. Scientia siquidem humilitati associata, ornamentum est hominis, religionis decus, præclarum lumen, stabilamentum fidei, magistra uirtutū, cælestis regni præco, lucerna in tenebris, dux in uia, ueritatis index, errorum detectrix, spei incentiua, charitatis comes, & ad omne opus bonum procliuā & ductilis. Quemadmodum enim humilis totaliter non potest esse ignarus: ita & superbus non ualet esse eruditus. Potest utique scire multa, sufficit instruere plurimos: sed quia non agnoscit se, atque contemnit ueritatis scientiam, quam intelligere odisse conuincitur. Hoc Propheta testatur, quum dicit: Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? tu uerò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum. Quoniam (quæso) modo superbus peccator dicēdus est eruditus, qui disciplinā ex prauis moribus, quos agit, deprehenditur odisse uirtutum, nec non eloquia diuina à se abijcere ac repellere? Quid de talibus pronūciat Sapiens, audiamus: Stulti usquequo oderint sapientiā? Hinc clare colligitur hominē elatū & nequā nullatenus esse posse sapientē, quod euidentius alio in loco ex-

Aco exprimitur sic: In maleuolam animam non introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Verū ne quis causetur, & dicat aliud esse sapiētia, & aliud de qua loquimur, esse scientiam. Sapientis sententiā intelligat, dum ait: Si enim sapiētia uocaueris, & inclinaueris cor tuū prudētia, & quaesieris eā quasi pecuniā, & sicut thesaurum effoderis illā, tunc intelliges timorē domini, & scientiā Dei inuenies: quia dñs dat sapiētia, & ex ore eius sciētia & prudētia. Vna quippe res, quæ qualēcūq; quāuis uideatur significationē habere diuersam, ex unius tamē diuinitatis ore emanare perhibet. Nempe quicquid spirituale intelligēdo sapimus, si quid rectū prudēter discernimus, omne quod uerū ratio cinādo scimus, ab illo haurimus fonte, de quo scriptū est: Fons sapiētię uerbū Dei in excelsis, & ingressus illius mādāta æterna. Vnus est altissimus, omnipotēs, creator, rex potēs, & metuendus nimis, sedens super thronum illius, & dominās Deus: ipse creauit eā spiritu sancto, & uidit, & dinumerauit, et mensus est, & effudit illā super omnia opera sua, & super omnem carnem. Secundū datū suū præbet illā diligētibus se. Paret cōspicue, q; omnis ueritas, siue sit cogitādo reperta, seu orādo infusa, aut sciēter prolata, ab ipso procedit, qui per Sapientē testatur de se dicēs: Meū est cōsiliū & æquitas mea est prudentia, mea est fortitudo: per me reges regnant, & legum doctores iusta discernunt. De ipso quoq; Apostolus Paulus ait: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Quocunq; enim nomine nuncupetur ueritas, à Deo infunditur, siue sapiētia, aut prudentia, seu sciētia nomenetur. In sacris tamen uoluminibus tria hæc sapiētia, prudentia, & scientia uocabula inueniuntur uarios inter se & contrarios habere affectus. Nam de sapiētia, inquit Apostolus: Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapiētia uerò huius seculi, neq; principum huius seculi, qui destruuntur: sed sapiētiam loquimur in ministerio, quæ abscondita est, quam prædestinauit Deus ante secula in gloriam nostram, quam nemo principum huius seculi cognouit. De prudentia uerò dicit: Nā prudentia carnis mors est, prudentia autem spiritus, uita & pax. Alioq; in loco: Prudentia carnis inimica est Deo: legem enim Dei non est subiecta, nec enim potest. De scientia deniq; idē Apostolus asserit dicens: Qui autem secundum carnem sunt, quæ carnis sunt, sapiunt: qui uerò secundū spiritum sunt, quæ sunt spiritus, sentiunt. Alibi præterea expressius ipsius sciētia differētia prænotatur: Bonitatem (orans Propheta dominū ait) & disciplinam, & scientiam doce me. Et Sapiens: Vani sunt omnes homines, in quibus non subest sciētia Dei. E regione Apostolus dicit: Sciētia inflat, charitas uerò ædificat. Colligitur itaq; ex his uerā & commendabilem sapiētiam & scientiam nullatenus habitare posse in mētibus tumidis, sed solum humilī. Sic nāq; in Prouerbijs legimus scriptū: Vbi fuerit superbia, ibi erit & cōtumelia: ubi autē humilitas, ibi & sapiētia. Nō est gratia & sciētia capax elatus: quoniā illis ad sui abutitur perniciē: tametsi alijs referendo ueritatē prodesse uideatur, quam in codicibus nouit esse descriptam. Doctrinam utiq; salutarem, & cælestia monita etiā ab hominibus malis prolata mandauit dominus esse audiēda, inquit: Super cathedrā Moysis sederunt Scribæ & Pharisei, quæ dicunt, facite: quæ autē faciunt, facere nolite. Nequaquā polluitur ueritas, etiā ex impij ore manifestata. Ideo à quocunq; prædicetur, cū reuerētia suscipiēda est, quanquā à uiro iusto promulgata, maioris esse uideatur efficacitæ. Nō enim à quo, sed quid proponatur nobis, animaduertēdum est. Qui quod rectū & catholicū est, audit: nō hominē, sed Deū ad se loqui arbitretur. Aliud quippe est Deū loqui p hominē, & aliud Deū habitare in homine. Potest fieri, & sapissime cōtingit, ut ueritas & sacrarū scripturarū secreta pādantur mysteria, ut dubia & obscura dilucidentur, ut cōfutantur errores, ut uirtutū perfectiones declarētur, & ut futura patriæ cælestis gaudia, per elatos & iniquos uiros ueridica assertione narrentur. Quāuis enim quæ uerissima sunt, superbi proferāt, per eosdē tamē loquitur Christus, qui est ueritas, & superbi remanēt. Quēadmodū sapiētia & ueritas per peccatores & scelestos promulgata nō coinquinatur: ita neq; ex eadē prolotione sola ipsi, qui loquuntur, digni efficiuntur, & iusti. Regnum Dei (inquit Apostolus) non est in sermone, sed in uirtute. Et dñs: Non tris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnū cælorū, sed qui facit uoluntatē patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnū cælorum. Valet elatus fieri instrumentum Christi, sapiētia præco, magister humilitatis, uirtutum denunciator, et morū cōmendator

mendator bonorum: & nihilominus Christi carere gratia, insipiens & elatus existeret. **B** nō autem sic, in quo habitat Deus, commoratur sapientia, & paracletus requiescit. Porro qui per gratiam meretur templum Dei fieri, prorsus necesse est, ut sit humilis & obediens, ac Deum diligat, dilectionemque suam non per uerba, neque per exteriora signa, sed per uirtutum opera, & laudabilia gesta insinuet: quemadmodum mediator noster testatus est dicens: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniet, & mansionem apud eum faciet. Constat igitur inobediētes & superbos non diligere Deum, nec ipsius mandata seruare, neque ipsum Deum apud illos facere mansionem. Quomodo (quæso) digni illius fieri possunt præsentia qui contem-
Matth. 11 nunt obtemperare dicenti: Discite à me, quia mitis sum, & humilis corder. Nam exhibitio operis ueræ dilectionis, & sanctæ humilitatis indicium est certum. Qui enim humilitatem respuit, ipsam præcipientem despicit: ex cuius contemptu conuincitur esse superbus, & prorsus ab illius consortio alienus. Porro sicut nequeunt simul cōuenire lux & tenebræ, amarum & dulce: ita nec inobediētia & dilectio, superbia & humilitas. **F** Quamobrem necesse est, ut qui cupit adhærere Deo, Deumque possidere in se, eidem se subiiciat, ipsum diligat, uirtutesque operando exercent: patientiam, obedientiam, pietatem, dilectionem, longanimitatem, & humilitatem: quam signanter ipse nos docuit, sectetur ex corde. Quem enim Deus perspexerit humilitate decoratum, spiritum suum in
Esa. 66 eo quiescere facit, prout per Prophetam ipse fatetur: Super quē (inquit) requiescet spiritus meus, nisi super pauperulum (uidelicet) humilem, & contritum corde, atque tremantem sermones meos: Requiescit, inquam, spiritus sanctus libenter in cordibus humilium, illisque communicat sapientiæ & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiæ & pietatis, ac timoris sui donum: ipsos quoque efficit templa sua munda, impolluta, sancta: in quibus delectabiliter recumbit, & sapientiæ ac scientiæ reuelat arcana, atque per eisdem audientibus insinuat ueritatem. Huiusmodi probati sapientes sunt humiles, Dei habitacula, & sapientiæ cælestis nunciij, nihil humanæ laudis sibi arrogant, sed Dei gloriam ex suo ministerio humiliter quærunt: quod procul dubio agere ignorant terrena inflati sapientia atque scientia. Annunciant quidem & isti prudenter ac compositè eloquia sapientiæ, sed oblique, & alia intentione quam primi. Qui utique diuino imbuuntur oraculo Christi, Dei uirtutem & sapientiam prædicant, salutē animarum proximorum suorum cupiunt, necnon quod commodi, & honoris est proprii, ab ipsorum prorsus cogitatione & affectione depellunt. Secundi uerò, & qui sapientiæ seculari ac prudentiæ carnis, quæ destruuntur, inserviunt: siqua cælestia ueritati innixa, & audientibus proficua promunt eloquia, nō ut glorificetur Deus, nec ut prolata propter se agnoscat ueritas, neque ut proximus ædificetur, & corrigatur, uerbum Dei insinuant plebibus, sed se affectantes captare ex hoc transitoriam laudem, fauores mortalium, temporalia lucra, & commoda propria. Talis eorum sapientia stultitia est apud Deum: propterea (experientia teste) parum fructuosa est & utilis: aures altitium replet, dum promulgatur, delectat: quoniam uerò non est charitatis igne succensa, non sufficit de auditorum mentibus teporem spiritualem excutere. Nequaquam tamen est contemnenda: sed prorsus suscipienda, ueneranda, perficienda tanquam sermones Dei, sapientiæ uerba, & spiritus sancti sagittæ acutæ, quæ quamuis sint ab elato & carnem sapienti emissæ, atque prolata, ualent nihilominus simplicium & humilium emollire ac ædificare animos ad bene agendum. Nam hoc humilibus est insitum: uerbum (uidelicet) salutis libenter audire, retinere memoriter, & opere consummare.

Quod aliter pueri & rationales uiri, & aliter spirituales res estimant, atque de multiplici utilitate humilitatis. Cap. XVII.

Onsueuit humanus affectus, unamquamque rem eo ardentius diligere, eoque sollicitius, ut ipsam assequatur querere, quo clarius quanti eadem sit precij, quantæ utilitatis, & quantæ cognouerit uirtutis. Insensati quippe & pueri, quoniam discretionis carent iudicio, nec fulgorem auri, neque gemmarum carpendunt ualorem. Similiter herbarum proprietates, & morum grauitatem, ac scientiæ lumen pro nihilo ducunt, quia ignorant quid in eis lateat commedatione dignum. Rationales uerò uiri, & ætate adulti, quibus harum inest ex parte scientia rerum, atque diiudicandi rectitudo,

A tudo, magnipēdunt singula, illisque tanto amplius afficiuntur, quanto magis intelligunt, ea esse proficua. Falluntur tamen isti quam sæpe immoderato amore seducti, & preciosiora minoris, pluris autem uiliora æstimantes, non diligenda plus diligunt, amada contem-
Esa. 5 tendunt, temporalia interdum spiritualibus, terrena cælestibus, & diuinis humana præponunt: dicuntque (iuxta Prophetæ oraculum) malum bonum, & bonum malum: amarum dulce, & dulce amarum. At uerò spirituales uiri, qui sapientiæ, quæ de sursum est, pudicæ, pacificæ, modestæ, suadibilis, bonis consentientis, & iudicantis sine simulatione sunt discretione ornati, & in quibus ipsa uera sapientia Dei per sapientē perhibetur habitare in consilio, & eruditus interesse cogitationibus, difficile decipiuntur: quia pene omnia discutiunt, & probant interiori examine quæ admittenda, & quæ sunt depellenda. Nonnunquam autem (quamuis raro) dispensante ipsa commorante in illis sapientia ad eorum profectum, necnon maiorem propriæ cognitionis & humilitatis occasionē permittuntur in eligendo potiora errare, atque dubitare quid melius: nequaquam autem totaliter deseruntur. Nam repente redeunt ad se, ac se in spiritu coram domino humiliter prosternentes suam fatentur ignorantiam, & se deliquisse accusant. Quamobrem apud se humiliores fiunt, in discernendo prudentiores, præptiores in oratio, & in puritate seruanda cautiore. Despiciunt quoque ex animo cuncta exteriora, quæ sibi blādiri & arridere uidentur, ut adipiscantur thesaurum in cordis agro latitantē. Vilipendunt super fallacem mundi gloriam, fugitiuos honores, facultates terrenas, carnis illecebras, sociale gaudiū, & omnes corporis uoluptates: quatenus attentius uacent sibi, quietius habitent secum, & facilius humilitatis preciosissimā margaritā quærando inueniāt, repertamque possideāt. Agnoscunt quippe ipsam incōparabilis esse precij, utilitatis immensæ, donorum spiritualium locupletē, gratiarumque cælestium refertā. Hæc namque uirtus se possidentium orationes Deo facit esse gratissimas. Nequaquam enim ualet repelli deprecatio, quæ est humilitatis sale cōdita: ascendit sursum fragrantissimo odore respersa, usque ad conspectū maiestatis æternæ, per angelorum ministerium delata sanctorum: sicut per Ioānem in Apocalypsi legitur scriptum: Et habebat phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes
Apoc. 5 sanctorum. Nam & orationē atque sacrificiū patriarchæ Abrahamæ, qui præditus humilitatis uirtute se esse puluerem & cinerē fatebatur, odoratus est dominus in odore suauitatis. Publicanus denique, qui præ suorum cōfusione delictorum, & humilitate cordis oculos ad cælum minime audebat attollere: sed orationē fundens, pectusque percutiens aiebat: Deus propitius esto mihi peccatori, in domum suam lætus rediens de templo discessit iustificatus à domino. Humiliū supplicationē Propheta cōprobare uolens asserbat: Respexit in orationem humilium, & non spreuit preces eorum. Pro clariore uerò cōmendatione promulgatæ ueritatis ilico adiecit: Scribatur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit dominum. Iudith præterea sancta in oratione pstrata dicebat: Nō est in multitudine uirtus tua domine, neque in equorum uiribus uolūtas tua: nec superbi placuerunt tibi ab initio, sed humiliū & mansuetorum tibi semper placuit deprecatio,
Iudic. 9 Magna prorsus est efficacia orationis humilium, quæ nullo peccatorum cōpedita uinculo, nullo aduersariarum potestatum retenta obstaculo penetrat cælū, & cælestis curiæ lætificat ciues, atque diuinæ bonitatis meretur adire præsentia: quæ (uidelicet) rogat humiliter, fidēter loquitur, ac importunè postulat spiritus sancti impulsu suffragio: qui pro sanctis gemitibus inenarrabilibus interpellare perhibetur. Nunquam enim humiliū mens, quæ semper accusatrix est sui, præsumeret tam familiariter in oratione cōferre cū domino, tamque dulcia fari eloquia charitate accensa, suauitate melliflua, fiducia plena: si non promoueretur à spiritu, erudiretur à uerbo, traheretur à patre. Quum autē trahitur, & in secretum casti amoris introducitur thalamū, nō ut ancilla cū domino, neque ut amica cum amico, sed tanquam cum fratrueli carissima, & spōsa iucundatur cū spōso: qui utique locutionis modus, atque affectus nō cōgruit creaturæ peccatrici, debitrice, languidæ, & peregrinanti erga Deum dominū creatorē & iudicem suū, qui omni ueneratione, honore, laude & actione gratiarum est dignus. Nam ineffabilis & super humanum intellectum est inæqualitas ista: perditū (uidelicet) ad redemptorem, iniquissimi ad summum bonū, ignorantis ad sapientiā: & nihilominus, ut humilibus ausum præbeat postulandi, ut cōfidentiam tribuat appropiandi, & ut occasionem præstet diligendi atque sperandi: non
TT uult

A uult insinuare quod est. Se quippe occultat, speciem suam tegit, maiestatis suę potētiam celat, seque sub seruili forma exinanendo humiliat: quatenus pusillos foueat, nutriat in spiritu paruulos, & amplexetur humiles, ipsosque in omni sua tribulatione exaudiendo custodiat. Exaudit, inquam, Deus humilium preces, eosque protegit, ne ab inimicorum iaculis uulnerentur, atque custodit, ut non in tentationibus constituti deficient. Permittit tamen illos nonnunquam diuersimode tentari, & interdum in momento ruere: minime autem perseuerare post casum, sed repente exurgere, sicut Propheta de uiro iusto testatur dicens: Quum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. Huiusmodi tentatio non permittitur fieri ad mortem, sed potius ad eruditionem & humilitatis augmentum: quoniam ipse dominus gratiæ suæ adhibet manum, quatenus cadens se compungendo euigilet, & humiliando resurgat: quod beato Petro Apostolo contigisse Actuum Apostolorum narrat historia. Quum enim se iurando, & anathematizando, suum negasse præceptorem agnosceret, ab eodem misericorditer intulit, & ad se ex mœore reuersus, reatum proprium humiliter intelligens foras egressus fleuit amare. Ex hac igitur tentatione, & ex hoc casu Apostolus didicit, de se non presumere, didicit proximo afflictio compati: didicit & aduersum seipsum sapienter irasci. Qui enim antequam tentaretur, ignorabat se, optime post lapsum non solum Dei bonitatem erga se, uerumetiam quam infirmus & debilis esset, cognouit. Quamobrem dixerim, nequaquam perniciosum esse tentari, sed tentationi consensum præbere, atque in eodem animo obdurato persistere. Tentatus est Abraham longæuus & sanctus, & per multas tribulationes probatus amicus Dei effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Ioseph, sic Moses: necnon & uniuersi qui Deo placuerunt, per multas tribulationes transierunt fideles. Difficillimum prorsus est absque tentationis probatione humilitatem seruare: quum prosperitatis successus potenter ad elationem impellat. Si hoc non esset, minime Dei clementia, quos diligit, tam sedulo tribulatione mediante argueret. Istud Paulus percipiens Hebræis scribens, aiebat: In disciplina perseuerate tanquā filijs offert se Deus. Quis enim filius, quem non corripit pater? quod si extra disciplinam estis, cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filij estis. Intulit uero post modicum, quantæ sit utilitatis erudiri per tribulationes à domino. Omnis, inquit, disciplina in præsentia quidem non uidetur esse gaudij, sed mœoris: postea uero fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit iustitiæ. Fructus hic pacatissimus, de quo loquitur Apostolus, Virtutum confirmatio est, atque adeptio. Efficitur namque per disciplinam exercitatus, corde humillimus, mente robustus, spe latus, charitate feruidus, spiritus sancti secum cooperante præsentia, quæ non spernit humilem, neque derelinquit disciplinam domini æquanimiter perferentem. Hoc Apostolus Iacobus considerans dicit: Beatus uir qui suffert tentationem, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus se. Non ualet quis humano explicare eloquio, quantæ sit utilitatis, quanti meriti, & quam sit Deo gratum non altum sapere, tribulationes irruentes perferre fortiter, illatas contumelias tranquilla mente pati, & humiliter emergentia quæque aduersa proprijs peccatis adscribere. Nam humilis semper se arbitrat duriora mereri, quam patiat: quamobrem patienter aspera sustinet, gratias in tentationibus agit, soluit per pœnitentiam debita, errata per fletum diluit, contemnit ex deliberatione præsentia, & fidei oculo futura prospectat. Considerat utique suorum immanitatem facinorum, spiritualium inimicorum sæuitiam, iudicis irati sententiam, & præparata reprobis æterna supplicia. Ista dum cogitat, suspirat, gemit, dolet, compungitur corde, consternatur mente, resoluitur in lachrymas, & domino supplicat humiliter dicens: Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam: & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Equidem humilitati semper est copulara compunctio, quæ de suorum gignitur memoria delictorum. Nequaquam enim ualet, non compungi humilis, quoties reuoluit animo, quam grauiter peccauit: quibus modis, quam obliqua intentione sui transgressurus est mandata redemptoris, obscœna & turpia cogitando, infructuosa & uana meditando, concupiscendo terrena ac noxia diuina lege prohibita: amittendo in his tempus, mentem dissipando, repellendo, atque conscientiam reclamantem contra salutem propriam temerarie

A merarie obdurado. Porro dum ad se & secum tacitus meditatur indulta tēpora ad promerendam ueniam, ad agendam pœnitentiam, ad subigenda uitia, ad rescanda scelera, ad augenda merita, & ad gloriam consummato huius peregrinationis cursu consequendam, gemitus compunctionis & humilitatis lamenta ex intimis medullis cordis emittit. Dum enim deuotissime in talibus occupatus lachrymatur ubertim, ac humiliter orat reconciliationem quam postulat, efficaciter obtinere confidit, rememorans illud propheticum dictum: Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Saluberrimam quoque Iudith mulieris pudicissimæ exhortationem pertractat secū, quæ ait: Humiliemus illi animas nostras, & in spiritu contrito & humiliato seruietes illi dicamus flentes domino, ut secundū uoluntatem suam sic faciat nobiscum misericordiam suam: & sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Tamdiu uero in hoc exercitio spirituali humilis ac deuotæ compunctionis insistit, donec pacem in conscientia sentiat, mens repleatur lætitia, & exultent cū Propheta in domino ossa humiliata. Merito quippe post perceptam indulgentiam criminum, post salutarem compunctionis mœorem, post abolitam culpam transactæ nequitie per confessionem humilem, & post deterant fœditatem interioris hominis per lachrymarum affluētiam humili redditur pax, donatur trāquillitas, fiducia præstatur, corque illius exhilaratur, gaudet animus, gratias agit affectus, accrescit deuotio, lumen infunditur, & luctus in exultationem mutatur: quem admodū Propheta decantat, dicens: Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent, euntes ibāt, & flebāt mittētes semina sua: uenientes autē ueniēt cum exultatione, portātes manipulos suos. Sanè iuxta mēsurā cōpunctionis & charitatis tribuitur humilis remissionis peccatorū certitudo, additamentum gratiæ, lætitiæ abundātia: prout Propheeta memoratus perhibet de se, inquiens: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Non sinit Deus humiles diu in mœore tabescere, testante Paulo, qui ait: Qui cōsolatur humiles, consolatus est me in aduentu Titi. Ipsos profecto uisitat ne deficient, erudit ne deuiant, custodit ne pereant, & liberat ne succumbant. Custodiēs (inquit Propheta) paruulos dominus humilitatus sum, & liberauit me. Beati plane ueri dicēdi sunt humiles, qui diuina protecti clemētia, innumeros intellectualium euadūt laqueos uenatorum in huius peregrinationis itinere contutatos, suorum reponentes thesauros meritorum in abscondito cælestis patriæ cellario: quo fur non appropriat, ut effodiat, & furetur eos. Nouerūt siquidem inter latrones, auro & gemmis onustos peragrarare minime posse securos.

Quales esse debent comites itineris, & de authoritate Christi & ecclesiæ, quantumque Christi seruis sit necessaria humilitatis uirtus. Cap. XVIII.

D mbulantibus in hac umbræ mortis regione, in qua diuersarum specierum uenenata discurrunt spiritualia animalia, ut opportunos sibi rapiāt cibos, nil tutius, nilque ualet esse utilius, quam itineris sui comitē habere fidelem, atque peritum. Horum deficiente altero, societas quæque cognoscitur esse suspecta & dubia. Quid (oro) comiteantibus potest esse solatiū, quū mutui inter illos deest dilectio, quæ prorsus ex simul pergentiū alterutrius cōcepta infidelitate sopitur: Quam (quæso) spem ualet habere pertingendi, quo cupit accedere, qui uiarum ignarus in expertum peregrinationis, qua gradiendum est, habens comitem per singulas penè horas, an recte incedat, dubitare compellitur: Maximum profecto impedimentum pertingendi ad finem in quocumque negotio est ipsa dubietas, quæ operandi adimēti uires, robur debilitat mentis, cogitationibus fluctuationem ingerit, errandi parit metum gradiendi retardat affectum, & inopinati insultus suspicionem ambulanti immittit. Ceterum quod in uia materiali contingit pergentibus, hoc in spirituali uita degētibz euenire diffinitio: in qua propter inflexibilis ueritatis æternum fundamentum in ea locatum euncta, quæ tam ex causa infidelis, & imperiti ductoris, quam etiā occasione dubietatis emergunt contraria, tolluntur e medio. Nulla plane in cōfessione catholice religionis, & in soliditate Christianæ fidei persistētibus debet inesse erroris hæsitatio, nullusque infidelitatis metus: quippe quum ecclesiā ipsa supra firmitatē petrę durissime sit in ueritate fundata, atque diuinæ autoritatis, & innumerabilium penè sanctorum existat attestatio-

ne suffulta. Ipse namque Deus Dei & hominum mediator homo Christus Iesus quum eo interrogante, quem illum esse diceret homines, respondissetque pro omnibus Petrus: Tu es Christus filius Dei uiui, illico adiecit: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in caelis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Vide quanti sit roboris, & quantae firmitatis ecclesiae fundamentum. Pater reuelauit Petro confessionem diuinitatis Christi: idem uero Christus suam super hanc Apostoli confessionem, ecclesiam se fundaturum esse asseruit: cuius testimonio nihil est, quum sit aeterna, quae nullatenus errare ualet. Liqueat igitur Christianam religionem, quam credit, colit, ac confitetur ecclesia esse uerissimam, & quicquid agit, uel praedicat, prorsus indubitabile esse, quoniam plurimorum est circumscripta assertionibus testium. Fides namque catholica sanctorum, est praenunciata ac fulsa oraculis: qui nisi sancto afflati fuissent spiritu, nequaquam potuissent futura tantum praeterita, tam euidenter edicere. Ab apostolis quoque est praedicata, nec non innumeris roborata miraculis. Beatorum in super milium martyrum utriusque sexus, cuiuscumque aetatis, diuersarum nationum, atque statuum uariorum est sanguinis effusione, & horribilium tormentorum pressione confirmata. Virorum denique probatissimorum, qui paracliti magisterio erant imbuti, sapientia & scientia illuminati, & uirtutum exercitatione perfecti, est attestationibus declarata. Quis (oro) sufficit enarrare, quot millia anachoritarum, monachorum, religiosorumque uirorum, ac mulierum, qui sponte seculum spreuerunt, carnis calcarunt illecebras, & Christi crucem usque ad mortem infatigabiliter batularunt, huius fidei definitionibus consenserunt: Quamobrem temerarium ac redargutione dignissimum est uelle rationibus humanae sapientiae, aut dubijs infidelitatis cogitationibus improbare fidem: nec non ecclesiae decreta contemnere, quae tantorum sanctorum testium sunt autorizata sententiae. Christianis itaque uiris nulla debet prorsus inesse errandi ambiguitas, cum ecclesiae mandatis obtemperat, quae (ut ait Apostolus) est columna & firmamentum ueritatis, in qua uia est habilis, lata, secunda, & fulgida, quae ducit ad uitam. In ipsa praeterea ministrantur, & percipiuntur sacramenta salutis, animarum medicamenta, infirmitatum spiritualium remedia, peregrinationis huius subsidia, remissionis peccatorum dona, & aeternae uitae pabula instituta, & praerogata per dominum Iesum, Deum uerum, sacerdotem magnum, pontificem summum, gratiarum largitorem, mediatorem pium, fidelissimum comitem, atque itineris huius peritissimum ducem: quem profecto quisquis sequitur, deuiare non ualet, non ambulare in tenebris, nec carere indulgentia, nec in uia deficere, neque uita priuari. Propterea gaudeant & omnes in domino, exultent fideles, & praesertim serui Dei, ac diuino mancipati obsequio: quoniam datum est illis sub tali tantoque duce & principe militare. Iste proculdubio est ille inuictissimus propugnator, qui armatum fortiter (uidelicet) diabolus atrium possidentem in pace superauit, illius diripuit spolia, arma in quibus confidebat, abstulit: eundemque cum rubore nimio de sua sede eiecit. Iste, inquam, ille est dux strenuus, qui morte sua debellauit aereas potestates, & nos absoluit de uinculis tenebrarum & mortis, transfuditque in regnum claritatis suae, de quo Apostolus dicit: Et uos cum essetis mortui in delictis, & in praepotio carnis uestrae, conuiuificauit, condonans uobis omnia delicta, delens quod aduersus nos erat chiographum decreti, quod erat contrarium nobis, & illud tulit de medio affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates transduxit confidenter, palam triumphans, illos in semetipso. Equidem ad aspectum illius ducis mota est terra, fugati sunt aduersarii, curuati montes, colles inclinati, prostrati superbi, humiles sublimati, subditus mundus, & spoliatus est tartarus. Nullus hostis, nulla potestas: nullum regnum praualuere potest aduersus eum. Agit quicquid uult, indurat, quos disponit sine passione deserere: & ut si bi placet, illorum miseretur, quia opus est, in promissis fidelis, & in iustitia rectus. Delinquentibus quoque copatiens est, poenitentibus parcens, redeuntibus ad se latissimum charitatis & indulgentiae aperiens sinum, nutantibus spem tribuens, stantibus spiritualia beneficia impertiens, atque in eo perseverantibus premia aeterna promittens. Quamobrem o Christi milites, & Deo famulantium uniuersa agmina pugnate uiriliter, resistite fideliter, perseveranter stete: nulla uos demulceat uoluptas, nullus superet labor, tentatio nulla deterreat, iter uestrum non retardet aduersarius, propositum uestrum non immutent minae: fidem uestram carnis non supplantet infirmitas: cursum uestrum terrenarum

A rum actionum non impediunt, uincula, magnanimitatemque uestram, nulla prorsus frangat aduersitas: imitemini ducem uestrum, sequemini praepotorem: saluberrimis eius obtemperate monitis, uotis annuite, exhortationibus assensum praebete: profectum utique uestrum quaerit, salutem concupiscit, renouationem expectat: ut quem admodum exhibuistis olim membra uestra seruire iniquitati ad iniquitatem, ita nunc iuxta Apostolicam doctrinam exhibeat eadem seruire iustitiae in sanctificationem. Nam uobis non licet de caetero curam carnis facere in desiderijs, non affectum alligatum tenere in diuitijs, nec fructum mortalitatis anhelare in liberis & propinquis: neque sublimitatem terrenae gloriae appetere in honoribus, quae omnia gentes, quae ignorant Deum, & futuram esse uitam derident, possidere peroptant, quin potius oportet uos sectari iustitiam, misericordiam, pietatem, obedientiam, patientiam, paupertatem, mansuetudinem, & humilitatem potissime, quae uirtutes uniuersae elucet in capite & duce uestro: ab ipso etiam commendatae sunt uobis, atque praepotae. Non est aequum, ut per aliud iter princeps gradiatur exercitus, & per aliud milites (si tamen desiderant immortalitatis & gloriae coronam percipere, quam iam assecutus est dux, & suis commilitonibus pollicetur.) Nempe propter pugnam datur uictoriae palma, quae profecto eminet super laborem certaminis, dicente Apostolo: Non sunt condignae passionis huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Praecedat quippe confictus, subsequitur uero triumphus. Non coronabitur (inquit Apostolus) quis, nisi legitime certauerit. Quamobrem imprudens iudicandus est, qui absque pugna sperat obtinere uictoriam. Audi dominum dicentem: Qui se humiliat, exaltabitur. Pugna siue stadium certaminis est humilitas, merces uero humilitatis est exaltatio, non in praesentiarum, quo tempore usque ad mortem est pro humilitate, & cum humilitate pugnandum, sed in futuro. Equidem in hoc seculo nihil reperitur tam preciosum, quod pro congrua remuneratione Christi sit militibus erogandum. Et merito. Si enim sponte renunciant seculo, ac bladiijs eius, & relinquunt uniuersa quae possident, nec non abnegant semetipsos, quid ultra expectare debent pro sui mercede laboris? Alibi proinde ipsorum est reseruata exaltationis corona: de qua utique (concedente domino) suo loco dicitur: Ad uos igitur o Christi milites, meus iterum sermo dirigitur. Dimicete (quaeso) uiriliter aduersum inuisibiles hostes, & contra uos humiliemini, nedum sub potenti manu Dei, uerum etiam sub omni humana creatura, propter Deum: ut uos exaltet in tempore uisitationis. Vobis profecto competit humilitatis uirtus, uos utique decet esse subiectos. Professio uestra, status uester, uestra professio quid aliud, quam humilitatem insinuat? Habitationes uestrae in communi a secularibus domibus segregatae, cellularum carceres angusti, incompositi, & pauperrimi in stramentis, ac utensilibus prorsus uos ad humilitatem inuitant. Vile indumentum ab ijs, quibus utuntur mundi amatores, omnino dissimile: pannus rudis, fordes in uestibus, incultra caesaries, pallor in uultu, demissum supercilium, uox tenuis, communis refectio, & in omnibus obedientiae disciplina, uos humiles esse debere proclamant. Denique opera exteriora, exercitia contemptibilia, ministeria fratrum, iniuncta officia, officinarum mundatio, deterfio sordium, & caetera his similia, quae seruis Christi facienda occurrunt, & praetermitti nullatenus licet: humilitatis proculdubio instrumenta existunt. Taceo quam magnam sit humilitatis incentiuum in diuinis officijs, & in quotidiana refectio, atque in mutuis collationibus seniorum domini nostri Iesu Christi admonitiones audire: & perfectionis exempla, sanctorum gesta, ac anachoritarum certamina legere, martyrum passionis, omniumque secundum euangelicam uitam patrum regulas, & fidelium laudabiliter conuersantium institutiones recolere: atque eorundem actibus & dictis, cum animi deuotione fidem accommodare. Praetereo postremo narrare diram ac formidabilem sententiam, quam in sacris uoluminibus legimus inflictam fuisse superbis. Non enim Luciferi, non apostaticis spiritibus, denique primis parentibus minime indultum est. Omnes pariter uno iustitiae mucrone transixi, de honorabilibus suis sedibus propulsi sunt. Porro si superbientibus ac peccantibus angelis non pepercit Deus, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari, euadere ne ualebunt clari homines, qui luteas habent domos, terrenum inhabitant fundamentum,

& ueluti à tinea quotidie cōsumuntur. Prorsus minime: quā potius eo maioribus quif- **B**
 que iuste supplicij est plectēdus, quo plura ac prāstantiora percepit beneficia, & sub-
 limiori est exaltatus fastigio, necnon efficaciori ad se humiliandum impulsus est auxi-
 lio. Facile (ut reor) indulgendum est secularibus uiris, & potissimum illis, qui clara se-
 cundum carnem fulgent progenie, diuitijs & facultatibus locupletantur terrenis, am-
 pla ac generosa sunt decorati familia, atque magistratus & dignitatum sunt honoribus
 sublimati: si ad se extollendum prouisi, & ad humiliandum se uideantur esse difficiles.
 Materijs huiusmodi urgentur maximis ad prāsumendum de se, ac extollendum se: cum
 quotidie procedant ad publicum, cum grauibus & honorabilibus conuersentur perso-
 nis, atque negocia tractent ciuilia & secularia, quę ex sui natura & usu, intellectus obnu-
 bilant aciem, concupiscentię accendunt ardorem, & pręire, & cęteros ambire faciunt
 animos infirmorum. Cęterū cum ab his omnibus Christo famulantes sint liberi, illisq; **F**
 non liceat discurrere per plateas, deambulare per forum, nobilium inuisere palatia, ne-
 gociationes agere, ocioforum interesse nugis: sed potius habitare in claustro, prout sta-
 tus & professio eos inuitat: residere (dum licet) in cella, in exercitijs se occupare utili-
 bus, silētij custodire rigorem, diuinis uacare laudibus, orationibus communibus & pri-
 uatis insistere, compunctioni & contemplationi operam dare, super cordis uigilare cu-
 stodia, profectui proximorum, & potissime cohabitantium (moderate tamen, & absq;
 sui detrimento) intendere, reprehensibile & perniciosum est illis spreto sui conditoris
 exemplo, oblitiscq; pręcedentium sanctorum moribus, exhortationibus, atque uirtuti-
 bus uanam appetere gloriā, dignitates ambire, & relicta humilitatis regula se in se, nec-
 non etiam supra cęteros imprudentissime superbire, & ex hoc laborum suorum fru-
 ctum amittere, in Dei indignationem incurrere, ac seipsos ęterna mercede priuare. Cō-
 siderent serui Christi, & qui in spiritualium uirorum sorte se esse arbitrantur, quale iudi-
 cium, & quā graue pondus super se gerant: si non sint coram Deo in corde humiles, **G**
 & in ueritate agnoscant se. Merebuntur profecto audire, quod in Canticorum Canti-
 cis, sponsus per exprobrationem sponsę se nesciētis protulit, dicens: Si ignoras te o pul-
 chra inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum, & pascce hędos tuos iuxta ta-
 bernacula pastorum. Merito qui diuino est mancipatus obsequio, & cui inesse debet
 sui cognitio, tanquam persona quę quotidie in se diuina tractat eloquia, & spiritualia
 prę cęteris in sua uocatione percepit charismata, atque superno lumini propius men-
 te accedit: à seipso est eijciendus foras, necnon in secularium hominum est consortio
 deputandus: ut pascat hędos suos, cogitationes (uidelicet) & affectiones suas, iuxta
 tabernacula, non pastoris Christi, sed pastorum: qui lucris terrenis & secularibus ne-
 gocijs, ac proprijs insistent commodis, nihil de futura uita penitus cogitantes. Ne ue-
 rō qui domini Iesu sunt seruitio dedicati, parui arbitrentur esse detrimēti: quod se igno-
 rantes foras, ad pascendos hędos suos exire cogantur, reminiscantur adolescentis filij,
 qui patris pręsentiam negligens, atque in regionem longinquam peregre proficiscens
 (quod utique est se elongare à se) consumpto distractioque patrimonio uoluptuose de-
 gendo egere cepit, ac periclitari fame: quam profecto expellere non ualuit, nisi se hu- **H**
 miliando rediret in se, proprium reatum agnosceret, patrisq; prostratus uestigijs ue-
 niam humiliter flagitaret. Discant igitur singuli Christo famulantes, discant fideles om-
 nes, qui Deum timent, ex hac parabola saluatoris nostri domini Iesu Christi eruditi de
 se non pręsumere, nec foras extra se uagari inaniter, sed sedulo habitare secum: se abs-
 que deceptione agnoscere, cordis humilitatem diligere, ipsam opere & cogitatione se-
 ctari, eandemq; nullo tempore, & nulla ratione deserere, (seruato semper uerę discre-
 tionis moderato libramine.) Nam uirtus hęc, quemadmodum & cęterę distinctos ha-

bet in se gradus, quorum aliqui congruunt incipientibus, quidam uerō pro-

ficientibus, nonnulli autem noscuntur conuenire perfectis:

de quibus, quantum dominus donare digna-
 bitur, legentibus insinuare
 curabo.

Quare

A Quare in mundo exorta sit diuersitas linguarum, & quod per humilitatis uirtutem ad Deum
 ascenditur. Cap. XIX.

N diuinis legitur uoluminibus, q̄ cum Deus ob immaniū multitudinē de-
 lictorū, quę excreuerāt in terra, corruerantq; omnem carnē, ita ut abiret
 unusquisq; post concupiscentias suas, delectetq; a quib; diluuij cunctū hu-
 manū genus, excepto Noe, & qui erant de familia eius reclusi in arca, qui-
 dam uiri increduli, superbi, & pessimi de orientali religione uenerunt, qui
 temerario ausu pręsumserunt turrim excelsam construere, quę prę nimia sublimitate
 cęlorū cacumen attingeret, quatenus ipsa mediante ante quā per uniuersas diuiderē-
 tur regiones, nomē suū celebre facerēt. Horū quippe superbiā immissa in eos confusio-
 ne linguarū, ut nequaq; se intelligerēt mutuo, cōtriuuit omnipotēs, atq; prostrauit, qua-
 tenus discerent posteri nō se extollere cōtra dominū, sed potius se humiliare, & in om-
 nibus diuino subesse imperio: conarenturq; nō per uisibilem turrim ex terrena substan-
 tia, & elata hominū uoluntate compactā, atq; fundatā, magis uerō per inuisibilem turrim
 humilitatis sanctę à Dei filio cōmēdatam uerbo opereq; confectā cęli alta penetrare.
 Nam quemadmodum nō in manufactis habitat Deus, quia spiritus simplicissimus est:
 ita neq; per materiale ædificiū, neq; per gradus corporales ad ipsum ascendit, sed in spū
 & per uirtutes gradatim, ascensusq;, quos Dei clementia cooperāte seruorū Christi in
 corde suo unusquisq; cōponit, sicut Propheta sanctus in psalmo testat̄ dicēs: Beatus, in **Psal. 133**
 corde suo uirtutes suas, & in corde suo disposuit in ualle lacryma-
 rū in loco, quē posuit: etenim benedictionē dabit legislator, ibunt de uirtute in uirtutē,
 uidebit̄ Deus deorum in Sion. Vides q̄ cōspicue & patenter Propheta memoratus as-
 seruerat nequaq; per sensibiles gradus, sed per uirtutes, q̄ in corde disponūtur, ad Deū
 esse ascendendum, non localiter aut corporaliter, sed spiritualiter. Nempe transierunt
 umbrę & futurorū imagines, quę fuerāt à sanctis prophetis pręnunciatę in lege, post-
 quam ueritas de terra orta est, & spiritus ante faciem nostram Christus dominus factus
 est homo inter nos uerbum cū patre æternaliter permanens ante nos. Quāobrē nō est **Psal. 137**
 opus ascendere Hierusalem, neq; in excelsum montem, ut simus uiciniore Deo, & ab
 eodē orationes nostrę & uota audiri efficacius mereātur. Excelsus namq; est dominus
 (sicut scriptum est) & humilia respicit. Propterea quanto quisq; coram Deo inuenitur
 esse humilior, tanto illi intelligitur esse propinquior: tamen in imo faceat, & in infimo
 resideat loco. Non enim ubi maneat corpus, sed ubi requiescat & se collocet cor, intue-
 tur Deus. Valet utiq; se homo in pauimento prosternere, potest se uestire cilicio, & cu-
 bare in cinere, ac compunctionis eiulatus emittere, pectus tundere, seq; peccatorem
 fateri, & nihilominus corde intumescere, altum sapere, & ante oculos iudicis cuncta
 cernentis inaniter superbire. Vniuersa hęc quę perstrinximus, in se bona sunt, & ad ex-
 teriorem pertinent hominem, possuntq; fieri tam obliqua quā intentione recta, atq;
 bonis & malis esse communia. Bona quippe censentur, cum sincera immaculatq; a-
 guntur intētionē, ut, uidelicet, placeant Deo, ad compunctionem emolliant, necnō ut
 D torpentē euigilent mentem, ac etiam ut humilitatis uirtutem conferant: mala uerō tunc
 existimanda sunt esse, cum peruersa & obliqua perpetrantur intentione, ut, scilicet,
 humana ex ipsis capretur opinio, & transitoria laus, ut temporale obtineatur commo-
 dum, atq; ut timore impellente gehennę supplicium euitetur æternum. Quarcūq; enim
 parte ipsa interioris hominis dirigatur intentio, eadem opera aut uituperationem à
 Deo meretur, aut laudem. Hoc humilitatis pręceptor insinuare uoluit dicens: Lucerna **Mat. 6**
 corporis tui est oculus tuus, si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum
 erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit. Hęc ideo dicta sunt
 non ut improbentur, & exteriora redarguantur gesta, sed ut operantis animus effi-
 ciatur prudens & doctus, uelitq; componere affectum suum, ac mentis oculum eleua-
 re ad Deū pure & recte, dū agit bonū, ne perpetua remuneratione priuet̄, dño perhibē-
 te de talibus, Amen quippe dico uobis, perceperunt mercedē suam. Quamobrem ob- **ibid.**
 seruent incipientes diligenter, quę dicta sunt, & prudenti cōsideratione discutiāt quo-
 modo, quāue intentione faciant fundamenta humilitatis: quę licet sint in cordis col-
 locanda secreto, debet tamen eiusdem structura uirtutis apud illos in exteriori exerci-
 tatione

citatione clarere, cum sint adhuc rudes spiritu, careant experientia, lipposq; habeant o-
 culos, & ad discretionem boni, ac mali minus agnoscantur esse idonei. Non enim quæ
 proficientibus, congruunt & perfectis, sed illa quæ statui suo competunt, initiare de-
 bent & facere. Nam quemadmodum immaturus fructus arboris & ante tempus euul-
 sus nec sapit, nec nutrit: ita neq; opus sine modo & tempore peractum augmentum ua-
 lidum potest præstare uirtuti. Omnia igitur cum discretionem & mensura faciendæ sunt
 opera, ut laudabili sine claudantur. Quamobrem oportet, ut incipientes qui ad cape-
 sendam humilitatis uirtutem sunt amore succensi, in suæ conuersionis exordio, & prius-
 quam ad maturam proficientium spiritualem pertingant ætatem, obedientiæ colla sub-
 iiciant, ipsamq; pure & absq; ulla discussione perficiant. Nihil enim sic humilitati ad-
 uersari cognoscitur, sicut propriæ uoluntatis ambitiosa libido, quæ profecto evertit ho-
 minis sensum, & intellectus claudit oculos: illosq; nequaquam intueri permittit, quod
 est uerum, sanctum, honestum, ac utile. Facit utiq; rationis præcipitare iudicium, dum
 ad id, quod libet, concupiscentiam trahit more irrationabilium iumentorum, quæ sine
 loris & moderatione ducuntur, quò naturalis impellit instinctus. Hanc quippe pro-
 priam uoluntatem humilitatis amator compescere studeat, hanc refecare conetur o-
 bedientiæ cooperante censura, ut non insolescat, & ex usu peruerso inueterata & ad ex-
 tirpandam illam omnino impossibile esse uideatur. Nam sicut in primordio spiritualis
 certaminis facillime uincitur: ita ex progressu consuetudinis maxima cum difficultate
 superatur. Beatus proinde dicendus est ille, qui ipsam, ne lasciuia, tenet obedientiæ di-
 sciplinam alligatam, eamq; humilitatis uirtute affectus uiriliter allidit ad petram, ut
 non paruuli ex eadem procreati aduersus conditorem suum præsumant eleuare cerui-
 cem. Optime quippe simul conueniunt, & uicissim sibi inuicem famulantur obedi-
 entia & humilitas, adeo ut humilitas sine obedientia, & absq; obedientia uera nequeat es-
 se humilitas. Ambæ uirtutes istæ, quàm opportune in nostro mediatore conuenerint,
 & quàm efficaciter easdem exercuerit, Paulus exhortando manifestat inquit: Hoc
 enim sentite in uobis, quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam
 arbitratus est, esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens,
 in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo: humiliavit semet-
 ipsum factus obediens usq; ad mortem crucis. Cæterum ut earundem uirtutum fru-
 ctum exprimeret, & quantum Deo placeret, notificaret, intulit: Propter quod & Deus
 exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu
 omne genu flectatur, coelestium, terrestrium, & infernorum. Tantæ siquidem authorita-
 tis exemplo eruditi incipientes, ut humiles efficiantur, obedientes esse studeant, deniq;
 operam abnegare, quod sunt. Non enim superuacue laborabunt, si harum uirtutum usui
 etiam spontaneum suimet cõtemptum addiderint. Porro humilitatis præcursor & obe-
 dientiæ consocius est rudis & abiectus exterior habitus, atq; despecta & uilia lætanter
 exercere obsequia: quæ profecto ad sui hominem adducunt cognitionem, ac etiam
 humanæ laudis irrisorem efficiunt. Verum cum nullus nouum hominem, qui secun-
 dum Deum creatus est, induere ualeat, nisi prius cum suis actibus expoliauerit uete-
 rem, expedit ut Christi tyrunculis, quæcunq; sibi honorabiliora & pulchra esse uidebã-
 tur in seculo, pro Christi dilectione & affectione humilitatis arbitretur ut stercore. Nō
 enim simul conglutinant, neq; stare possunt antiqui mores & in Christo noua cõuersio,
 qm̄ supra modum sibi inuicem aduersantur, & cõtrarij sunt. Hoc saluator noster figurali-
 ter expressit, cum diceret: Neq; mittunt uinum nouum in utres ueteres, alioquin rum-
 puntur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt: sed uinum nouum in utres novos
 mittunt, & ambo conuersantur. Vtres quippe ueteres, in quibus uinum nouum im-
 poni perhibetur, sunt antiqui mores ex carnis concupiscentia & seculari conuersa-
 tione procreati, ex quibus, uidelicet, protrahuntur, ac generantur malæ uitiorum so-
 boles, ut sunt ornatus, cultus, elatus incessus, seculariũ adhæsiõ, conuersatio indiscipli-
 natorum, linguæ procacitas, detractio frequens, contentiones & iurgia crebra, co-
 messationes & crapulæ, seditiones & rixæ, & his similia: quæ proculdubio non de-
 bent misceri, nec queunt copulari cum fructibus spiritus, quos Paulus enumerans ait
 Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas,
 benignitas,

A benignitas, mansuetudo, fides, modestia, cõtinentia, & castitas. Nulla prorsus congruē-
 tia est inter opera carnis & fructus spiritus, quem dominus per Prophetas suos ante ad-
 uentum suum credituris fidelibus mittere pollicitus est tanquam uinum nouum & fer-
 uidum in utres novos atq; idoneos. Sic enim legitur: Post hæc effundam sp̄m meum
 (dicit dominus) super omnem carnem, & prophetabunt filij uestri & filia uestra, sed &
 super seruos meos & ancillas in diebus illis effundam spiritum meum. Quæ omnia a-
 pertissime & palam in exordio nascentis ecclesiæ post ascensum Saluatoris nostri, sicut
 ipse promiserat, completa sunt, & quotidie succedentibus sibi fidelium generationibus
 peraguntur, tametsi non sint per signa uisibilia manifesta, elucet tamen in conuersa-
 tione famulantium Christo, quemadmodum per Prophetam alium idem dominus te-
 statur dicens: Effundam super uos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniqui-
 tamentis uestris, & dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio uestri.
B Patet sicut meridiana lux, q̄ ea, quæ uatum oracula prænuiciauerunt, per dominũ pro-
 phetarum cõsummata fuerunt, & dietim perficiuntur, non in omnibus, sed in ijs tantũ,
 quos tanquam utres novos uino nouo replet, atq; lætificat. Si profecto abiecta uetusta-
 te secularis uitæ in nouitate uitæ ambulant in spiritu, & per uirtutũ opera pristinos mo-
 res satagunt reformare in melius. Hinc est, q̄ inchoantes uiam Dei pro adipiscenda ac
 obtinenda humilitate laboribus se subiiciunt, se exponunt periculis, seq; cum gaudio
 egrotantium corporaliter impendunt obsequijs, amant quoq; lætanter perferre oppro-
 bria, sustinere contumelias, audire conuicia, & interdum etiam uerbera pati, scientes
 pro certo, quòd quemadmodum frumenti granum non ualet separari à paleis, nec olei
 pinguedo ab oliua diuelli, neq; congelatus humor à stomacho languido absq; sudore
 amoueri maximo: æque humilitatis uirtus obtineri nequaquam potest sine labore ac
 spiritali certamine, quippe cum opus ipsum supra naturam esse intelligatur. Naturam,
 inquam, non quam author noster condidit ualde bonam, sed quam deordinauit inobe-
 dientia, uicit concupiscentia, deiecit elatio. Nempe supra naturam est superare cupid-
 tatem, & totum, quod possidetur, pauperibus erogare, concupiscentiam carnis cohibe-
 re, & pudicitiam mente & corpore custodire, uentris ac gulæ appetitum restringere, &
 corporis uires parcitate ciborum & ieiuniorum censura domare, iræ impetum compe-
 scere, & mansuetudinis tranquillitate animum ad pacem coaptare, superbiam fastum re-
 pellere, & humilitatis uirtutem in cordis sui penetralibus efficaciter retinere. Hoc utiq;
 est incipientiũ crucem tollere, dominum Iesum sequi, & abnegare, quod sunt, quatenus
 quod necdũ sunt, esse incipiant. Hoc, inquam, est (iuxta apostolicam sanctionem) expur-
 gare fermentum uetus, & nouam consersionem immittere, quod, uidelicet, fieri mini-
 me ualet, nisi cum sollicitudine, tolerantia mali, & perseverantia boni: quæ proculdubio
 necessaria sunt incipientibus ut attingant, ad quem currunt, humilitatis finẽ. Iste est fu-
 niculus triplex, qui difficile rumpitur, quoniam in unum optime cõueniunt. Quis, oro,
 impiger præ sollicitudine esse potest, si nesciat emergentia mala æquamiter sustinere,
 atq; in bono inchoato constanter insistere? Vel quis est tanto affectus desiderio patien-
 dt, ut non in aduersis frangatur, si non sit perseverans in bono, & in assumpto opere de-
 sit esse sollicitus? Postremo quis ardeat ad cuiuscunq; uirtutis culmen posse conscende-
 re, si sit dormitans & piger, & aduersa fortiter patiendi amore frigescat? uniuersa ergo
 quæ superius narrata sunt, studeant incipientes exercere in opere, si cupiunt in humili-
 tatis uirtute ad proficientium percutere gradum.

Quod uita hominis super terram cognoscitur esse militia, necnon quibus signis incipientiũ, quibusue
 proficientium agnoscat humilitas. Cap. XX.

Longinquã & alienã peregrinantibus regionem, atq; ad propriam redire
 cupientibus, ut sui sint desiderij compotes, opus est magna constantia. Por-
 ro ubi conflictus & inimicorũ uiget sæuitia, ibi inesse debet animi fortitudo,
 quæ proculdubio præbet robur corporis, & certantibus uires affluentissime
 subministrat. Nã uita hominis esse militia super terrã sacra testatur eloquia, fides docet,
 & experientia manifestat. Quantæ in huius exiliũ peregrinatione sint pugna, quot ad-
 uersariorum acies, quot insidiarum genera, & quot spirituales extensi sint laquei, nemo
 ualet explicare sermone. Apost, Ioannẽ, quid de hac re dicat, audiamus: Nolite, inquit,
 fratres

fratres diligere mūdū, neq; ea, q̄ in mundo sunt, qm̄ oē, qd̄ in mūdō est, aut cōcupiscētia
 B
 carnis est, aut cōcupiscētia oculorū, aut superbia uitæ. Quales uerò sint hostes, cū qui
 A
 bus oporteat habere conflictū, Paulus apost. notificans ait: Nō est nobis colluctatio ad
 uersus carnē & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus rectores tene-
 brarum harum, cōtra spiritualia nequitia in cęlestibus. De qualitate pugnae sic legitur:
 Gal. 5 Caro repugnat aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicē ad-
 uersantur. Propheta quoq; laqueos intellectualium uenatorum ad se capiendum exten-
 sos fuisse cōmemorat inquit: Laqueos parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt
 animam meam, foderunt ante faciem meam foueam, & inciderūt in eam. Equidem ab
 huiusmodi laqueis idem Propheta se à domino erutum fuisse perhibet dicens: Quoniā
 ipse liberauit me de laqueo uenātium, & à uerbo aspero. Et in alio loco: Anima inquit
 nostra sicut passer erepta est de laqueo uenantiū, laqueus cōtritus est, & nos liberati su-
 mus. Ad effugiendas quippe horum impugnationes hostium, ac spirituales laqueos, di-
 uino indigemus auxilio, mentisq; constantia, cum certe aduersarij nostri sint implaca-
 biles, certamen continuū, & inuisi laquei. Quamobrē nullatenus intermittendus est di-
 micandi usus, nec relaxanda animi constantia, neq; propellenda uincendi fiducia. Hæc
 namq; præstant pugnandi robur, perseuerandi desiderium, atq; audaciam triumphandi.
 Formidolosus uerò & pusillanimis, quisq; in primo progressu certaminis meditatatur fu-
 gam, pauet umbram, perstreptium soliorum timet motū, efficiturq; sibi ipsi ex ppria
 pusillanimitate cōtrarius. Istiusmodi difficillime & raro uictoriae pertingūt ad palmā,
 maximoq; cū labore perdurāt in stadio. Tales quemadmodū in sacris uoluminib. conti-
 tinef) aduersus Madianitas coercuit dominus proficisci ad bellū, atq; notificauit eosdē
 corde esse degeneres, necnon tanquam tepidos ex ore dñi esse uomēdos. Hos utiq; dū
 aereæ potestates aspiciunt, secum uelle inire certamē derident, & subannāt, peneq; de-
 dignantur cum illis habere congressum, ad libitum præsumentes cū illis futuros esse ui-
 ctōres: nō autē sic, dū contra constantē uirum arripiunt conflictū. Intuentur quippe ipsi
 maligni spūs dolo pleni, arte præliandi instructi, & experientia docti cōditionē certan-
 tis, pugnandi audaciā, exercitationis prudentiā, & præcipue humilitatē cordis. Porro si
 ex signis exterioribus, uel spiritualibus immisionibus, seu alio quouis modo, aut indi-
 cio in alijs iam experto perceperint Christi militem, sine orationis suffragio, prudentiæ
 gubernaculo, & absq; mentis consilio de se præsumere, & proprijs uirib. confidere, uel
 leq; repente ad alta conscendere, audaciores fiunt, & ad confligendum promptiores: in-
 telligentes debilitatem hostis, certandi imperitiā, temeritatem animi, & ignorantiam
 sui. His etenim considerationibus eruditi, tentationum crebra intorquent iacula, parāt
 insidias, tendunt laqueos, & ad illos impellendum ad casum nouas fraudes ac decepto-
 ria meditantur argumenta, nunc palām, nunc sub boni & fucato colore uirtutum. Non
 autem impugnando multum laborant, cum ipsi, contra quos decertant, sibi ipsi aduer-
 si sint, secumq; gestent insidiatores & hostes. Nam mentis elatio & confidentia sui præ-
 uaricationis nō mediocris est causa, sacro hoc attestante eloquio: Ante ruinam (inquit)
 exaltatur cor. Et Propheta de seipso: & in persona incipientium fatetur dicens: Prius q̄
 humiliarer (utiq; per casum) ego (superbiendo) deliqui, propterea (eruditus abs te: &
 humiliatus in me) eloquiū tuum custodiui. Equidem incipientes, & necdū per sui agni-
 tionem instructi per transgressionem uirtutū mentis aperitū oculos, & de fragilitate ac
 propria infirmitate doctiores effecti humilitatē sibi esse necessariam arbitrantur ipsam
 amplectuntur desiderio, & exercent in opere, tametsi sustineant tentationes, labo-
 res, & lapsus se interdum eleuando inaniter supra se, atq; plus debito præsumendo de-
 se. Nō igit mirū est, si diabolus sagittis suis ignitis impetit eos, si pusillanimes facit, si e-
 uertit ad tempus, & si cū eisdem libenter congregitur. Nā quemadmodū gaudet certa-
 re cum paruulis, ac de propria uirtute fidentibus: æque trepidat habere conflictum cū
 adultis in spiritu, & de se humiliter sentientibus: quorum utiq; spes superandi inim-
 cos suos & perseuerandi magnanimitas tota in Dei bonitate locata est. Huiusmodi e-
 tentim in proficiētium adscribendi sunt numero, qui omnem animi sui intentionem diri-
 gere student in Deum, atq; ueraciter intelligere se prorsus nihil posse ex se iuxta salua-
 toris nostri sententiā dicentis: Sicut palmes, inquit, non potest facere fructum à se-
 metipso,

A
 metipso, nisi manserit in uite, sic & uos, nisi in me manseritis. Hinc quaecunq; sanctæ
 humilitatis inchoant uidere lumen, & sufficientiæ propriæ abijcere pondus, ex quoti-
 diana eruditi exercitatione pugnandi experiuntur pro certo, quid ex se, quidue ex di-
 uino ualeant munere. Experientia quippe tentationum mentis associata constantiæ
 optima est magistra uirtutum, speculum infirmitatis propriæ, & humilitatis mater, sine
 qua nemo potest ad perfectionis fastigium peruenire. Per hanc proficientes acquirunt
 decertandi habitum, assuescūt habitare secum, atq; discretionis spirituum gratiam pro-
 merentur accipere, dum alternatim multimodis uexantur agitationibus, terrentur pe-
 riculis, passionibus impelluntur, deseruntur ad tempus, eriguntur per gratiam, corrobo-
 rantur in fide, & deuotione pascuntur. Cæterum cum uirtutis certamen laboriosum sit,
 & tentationi propinquus sit lapsus, magnanimiter tamen reluctandum est, quoniam
 mediante exercitatione huiusmodi spiritali miles Christi in pugnando fit cautior, in
 humilitate prouectior, in sui cordis custodia uigilantior, atq; in propriæ debilitatis con-
 sideratione feruentior. Nequaquam enim sicut incipientes, sed longe perspicacius, ue-
 rius, & humiliter proficientes agnoscunt se. Incipientes quidem post casum de se ini-
 tiantur habere notitiā. Nam dum labuntur in tentationes, dum à suis passionibus su-
 perantur, & dum in antiquis ac perniciosis consuetudinibus reflectuntur (præter maio-
 rum consiliū, & perficiendi desiderium) tunc nemine illis insinuante atq; docente pa-
 lam intelligunt quales sunt, non tamen ad plenum. Oculos quippe eorum, quos clau-
 serat elatio & ignorantia sui, aperit culpa. Sic parentes primi post præuaricationem
 mandati & uetiti esum propriam agnouere nuditatem, ac de se erubescere latebras
 petierunt, ex quibus, nisi reuocati fuissent à domino, egredi minime præsumpsissent.
 Per manifestam itaq; transgressionem, & certamina notissima, necnon frequentes la-
 psus incipientes humilitatis fundamenta iaciunt, & quantum illis necessaria sit uirtus
 hæc (experientia teste) perpendunt, quæ nec fallitur, neq; fallere nouit. Hoc unico, iux-
 ta consiliū meum, utantur remedio, si cupiunt ascendere, & in uacuum non labora-
 re, desperationem fugiant, & pusillanimitatem abijciant, (etiam si decies, uel centies in
 die caderent). Toties repetant pugnam, & animositatem resumant, atq; progrediendi
 concipiant audaciam, quoties delinquit. Pius enim cum sit dominus & misericors, mi-
 litum suorum compatitur laboribus, & in eorum bonis complacet desiderijs, eosdēq;
 (si perseuerauerint in bello) auxilium flagitantes diu desudare non sinit. Ipsum per Pro-
 phetam iusto in angustia constituto audiamus dicentem: Inuoca me in die tribulatio-
 nis, eruam te, & honorificabis me. Iterumq;: Clamabit ad me, & ego exaudiam eum, cū
 ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum. Crebro itaq; diuinæ miseri-
 cordiæ pulsant ad ianuam, frequenter in oratione coram Deo se statuunt, effundāt tam
 cordis quàm oculorum lachrymas, uulnera interiora detegant, proprios confiteantur
 reatus, quales sint, conditori suo se offerant, & in suis quotidianis concertationibus ac
 tentationibus opportunū de cœlo implorent præsidium. Hæc profecto est incipientiū
 lex, uita tuta, doctrina cælestis, spūalis medicina, & experientia certa, quæ non solū ini-
 tiantibus congruit, uerumetiā proficientibus est ualde utilis. Quis est enim qui nō ten-
 tetur, quamuis perfectus esse uideatur, atq; sepissime non labatur saltē in uenialibus cri-
 minibus, quæ prorsus euitari non possunt, perhibente Ioanne, si dixerimus qd̄ peccatū
 non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est: Quādiu in carne corrup-
 tibili sumus, carnis incentiua patimur, carnis aculeos perferimus. Possunt utiq; cohi-
 beri, ne procedant ad opus, ualent etiā restringi, ut non in delectationis consensum tra-
 hantur, nequaquā uerò totaliter propulsari queunt, ut quantulumcunq; inficiant, quæ
 profecto macula seu infectio magna proficiētibus. atq; perfectis est humilitatis occasio.
 Perfectum audi uirum (Paulū dico consentē, ac cōquerentē.) Infelix ego homo, quis
 me liberabit de corpore mortis huius? Hoc autem ut proprijs non arrogare uiribus, re-
 pente intulit: Gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum. Se igitur ex actibus
 exterioribus & passionum impulsibus atq; manifestis lapsibus incipientes metiuntur,
 se considerant, quales sunt, seq; humiliando atq; accusando prosternunt. Proficientes
 uerò ex moribus cordis, ex animi affectibus, ex innatis infirmitatibus, & ex relu-
 ctantibus naturæ necessitatibus hoc idē, qd̄ de incipientibus dictū est, peragunt. Sentiāt
 utiq;

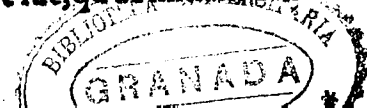
Prouer. 16
Psal. 118

Ioan. 15

Psal. 46
Psal. 90

1. Ioan. 1.

Rom. 7

utiq; (uelint nolint) legem in membris suis eos captiuantem in lege peccati contra uoluntatem legis mentis suæ & rationis: quæ, uidelicet, lex mentis per gratiã Dei & usum uirtutum delectatur in lege Dei, in cordis munditia, in pudicitia corporis, in moribus sanctis, in diuinis eloquijs, necnon in omni disciplina spiritali, & exercitatione laudabili. Aduersus eandem legem peccati ipsi proficientes semper erecti sunt, indefessi inuigilant, ut illius stimulos reprimant, germina rescent, carnis illecebras superent, quod minime facere ualent, nisi assueti sint habitare secum, & discernendorum spirituum disciplina prouecti. Hos exprimere uoluit sermo diuinus, cum in Canticis canticorum uoce ecclesiæ in laude sponsi dicitur: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios & ad bella doctissimi, uniuscuiusq; ensis super femur suum propter timores nocturnos: sane opus hoc memoratum magnarum est metium, earum utiq; quæ proficiendi quotidie flagrant desiderio, & sibi ipsis nequaquam onerata boriosa imponere formidant, ut placeant Deo: cui militant, & de ciuitate domini, corde, uidelicet, suo disperdunt omnes operantes iniquitatem. Ad hoc peragendum semper sunt in procinctu dimicandi, & se armis spiritalibus muniunt. Nam iuxta apostolicam admonitionem succingunt lumbos suos in ueritate, iustitiæ lorica induunt, pedes suos muniunt in præparatione euangelij pacis, scutum fidei sumunt, in quo ualeant ignea inimici tela extinguere, galeamq; salutis percipiunt, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei: ita ut per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu & in ipsa uigilantes semper in omni instantia, eo sollicitius, quo uerius agnoscunt per se ipsos in hoc interiori agone perseverare non posse, nisi eis gratia diuina subministret uires, infundat lumen, accedat affectum, deuotionem ingerat, augeat caritatem. In tali conflictu positi nequeunt infirmitatem propriam negare, quam profecto sensibiliter intelligunt sibi inesse tam in carne, quam in mente: ex cuius experientia se coram Deo ex corde humiliant, & in sui æstimatione uilescunt ante se, habitum quoq; quendam ueræ humilitatis paulatim & per tempora acquirunt, per quem duce gratia Dei perfectorum statui appropinquant, in arrepto spiritali proposito perdurantes, considerantes assidue, nedum quid sint, uerumetiam quid desit illis, quod apostolum Paulum egisse cognoscimus, quando aiebat: Quæ quidem retro sunt obliuiscens, ad anteriora me extendo ad brauium proficiens supernæ uocationis. Porro in hoc ueritatis lumine, ad quod minime appropiant insipientes, patens pelagus & humilitatis præditur iter, quod nullo clauditur fine. Quis namq; ualet apprehendere, quid spiritalis exercitationis, quid uirtutis humilitatis desit illi, cum ambæ usq; ad uitæ terminum infatigabiliter custodiendæ sint, & quæ libet earum semper sit ascendendi præparata materia, atq; in eisdem non profecisse defecisse sit? Proficientes igitur ad perfectionis fastigium percurrentes nequaquam ipsas, quas habent contenti uirtutibus ad illas quas necdum adepti sunt, incessanter anhelent. In operatione siquidem illarum uirtutum, quas Christi athleta proficiens se diiudicando habere discernit, pro humilitatis studio prudenter preciosum a uili, ab obliquo rectum, & a laudabili reprehensibile separans, preciosum utiq; rectum, & laudabile attribuat Deo, reliqua uero ueraciter adscribat sibi. Verum in earum assentione, quibus se carere conspicit, omnem adhibeat diligentiam, ac cunctum cordis sui apponat conatum, quatenus efficiatur ipsarum participatione dignus. Nouerit tamen, quod quanto certius agnoscit se, tanto amplius a uirtutum perfectione intelligit se esse remotum, hoc in illo humilitatis operante effectu: quæ profecto uirtus quo magis augetur in homine, eo facit de se iudicare abiectius. Hinc est, quod semper accusator est sui, arbitratur sibi plurimum deesse peruenire, quod tendere nititur. Hinc etiam fertur uotis, amoris stimulis perurgetur apprehendere satagens humilitatis decorem, margaritam absconditam, thesaurum inuisum, atq; quoddam singulare bonum, quod, uidelicet, intuetur mente, contrectatur manu, affectu complectitur, unde fit ut bonum, quod possidere concupiscit, illi appareat remotius, quo ut ipsum teneat, currit uelocius, agnoscit clarius, diligit uehementius. Mira res & consideratione dignissima. Quotidie sollicitius se exercet, & nihil agere purat se, proficit de bono in melius, & in deterius se declinare fatetur, donis spiritalibus dietim locupletior efficitur, & pauperimum se esse uidet, mentis libertate fruitur, & sui corporis ac uitorum seruum se esse proclamat. Hoc autem de se confitetur non animi leuitate impulsus,

A impulsus, nec ignorantia caligine obuolutus, neq; tentationis uel desperationis nimie tate superatus, sed ueritatis splendore illustratus, atq; humilitatis disciplina imbutus. Nam quamuis bona nonnulla se agere cernat, & mala quam plurima uitare conspiciat, totum tamen hoc diuinæ tribuit maiestati, quæ ex mera propriæ bonitatis clementia sui operis efficit instrumentum, cohibetq; ipsum per gratiam, ne in immanium scelerum præcipitium ruat, quoniam per Prophetam de se scriptum esse reminiscitur: Nisi quia dominus adiuuit me, paulominus habitasset in inferno anima mea. Beata profecto humilitas sancta, quæ quoties compellit proficientem redire ad se, notificat illi ipsum procliuum esse ad omne facinus, nihil eum agere, quod redargutione careat, si amota pietate iudicetur, nihilq; boni posse a se, sed semper Dei indigere auxilio. Docet postremo illum rogare Deum, & condempnare se, obliuioni tradere perpetrata bona præterita, & se sollicitius ad futura agenda extendere, atq; nullatenus in seipso confidere, si tamen desiderat a patre luminum charismata meliora percipere.

B *Qualis sit uirtutum amator, & quam sedule Christum imitari conetur, cuius uita omnium uirtutum est speculum.* Cap. XXI.

Mirtutum amore inflammatus quo magis in illis proficit, eo amplius proficere studet, labores quippe non metuit, fatigationes non sentit, non magni pendit damna, iniurijs lacessitus gaudet, contumelijs affectus exultat, nec non quassatus interdum exterius, quandoq; interius pacem habet, impingitur quoq; ut cadat, & robustius solidatur, maledicitur & benedicit: persecutiones patitur & se exhibet Deo hostiam mundam, rationabilem, atq; uiuentem. Imitatur siquidem hæc agens præceptorum suorum redemptorem, & dominum Iesum, de quo per apostolum Petrum scriptum sic legitur: Christus, inquit, passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui quum malediceretur, non maledicebat, quum pateretur, non comminabatur. Tradebat autem iudicium se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui iustitiæ uiuamus, cuius liuore sanati sumus. Ipsi domini exemplo pro imbecillitatis suæ posse se conformare nititur, illius uirtutum uestigia imitari omni, qua ualet, intentione desudat. Non prophetarum ad id peragendum querit oracula, non apostolorum rudimenta cunctatur, neq; martyrum gesta meditat. Teneat ante se redemptoris sui apertum codicem, in quo legendo assidue, & meditatio frequenter uirtutum uniuersarum repetit disciplinam. Est namq; uita domini Iesu liber uite, exemplar uerum, perfectionis speculum, forma recte uiuendi, perlucida uia, religionis magistrum, cunctarumq; norma uirtutum. In ipso utiq; fulget paupertatis uirtus, quam adeo constanter in exemplum fidelibus præbuit, ut non agros, nec domum, neq; pecunias possideret, quin potius tanquam peregrinus in seculo & nudus uiator nasci uoluit sub tugurio alieno, in præsepulo reclinari, ac uilibus uagiendo inuolui panielis. Mori in super uoluit non in domo propria, non in molli stratu inter manus discipulorum, sed in crucis asperrimo stipite, in medio duorum latronum, atq; eo defuncto corpus in sindone aliena opertum, etiam in monumentum non suum delatum est. Porro si percurras uitæ eius statum, hanc uirtutem ipsum profecte seruasse perpendes, unde dicebat: Vulpes foueas habent, & uolucres celi nidum: filius autem hominis non habet ubi reclinet caput suum. Nepe in illo si obedientia queritur, ipsum patri æterno obedientem usq; crucis patibulum extitisse clarescet, non solum caelesti patri, uerumetiam pariter secundum carnem: Mariæ (uidelicet) & Ioseph obtemperauit plenissime. Sic enim legitur: Et descendit cum illis Nazareth, & erat subditus illis. Verum si mansuetudo inspicitur, illo nullus mansuetior fuisse cognoscitur, in cuius persona Propheta commemorat dicens: Et ego, inquit, quasi agnus mansuetus, qui portat ad uictimam, & non cognoui consilia eorum aduersum me dicentium: Venite mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra uiuentium, & non memoremus nomen eius amplius. Tantæ siquidem fuit mansuetudinis, ut se a diabolo tentari permetteret, & ab eodem portari super templi pinnae culum, & super excelsum montem ferri. Ceterum quum ascenderet Hierusalem, & a turbis illi obuiam cum ramis oliuarum & palmarum frondibus procedentibus clamaretur, Osanna filio David, benedictus qui uenit in nomine domini, non in equo phalerato, neq; armigeris aut seculi potentibus stipatus incessit, sed a sellulo paruulo insedit, quemadmodum dum longe ante de ipso fuerat uaticinatum. Sic enim scriptum esse nouimus: Noli timere filia

Ioan. 12 Hierusalem, ecce rex tuus uenit tibi mansuetus sedens super pullum asinae & filium subiu-
Psal. 110 galis. De misericordiae autem uirtute quid memorem, quum Propheta in psalmis praeci-
 nuerit de ipso, inquit: Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus
 esca dedit timetibus. Merito quippe misericors & miserator esse perhibetur, qui utraque
 hominis substantiam, corporalem, uidelicet, & spirituale, quotidiano reficit alimeto. Ipse
 namque est, qui (sicut in euangelio legitur) turbas hominum corporali cibauit pabulo, ad
 insinuandam utique suae diuinitatis potentiam, suaeque humanitatis ineffabilem misericordiam.
Psal. 144 Vniuersum uero mortalium genus caeterorumque animantium species quis nutrit, nisi ipse,
 de quo Propheta sic testatur: Oculi omnium in te sperant domine, & tu das escam illo-
 rum in tempore opportuno: Aperis tu manum tuam, & implebis omne animal benedictio-
 ne. Quod autem in se credentes spiritualiter reficiat, in sacramento sui corporis & san-
Ioan. 6 guinis, quotidiana traditione patet. Caro, ait, mea uere est cibus, & sanguis meus uere
 est potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in
Luc. 10 illo. Amplissimam quoque misericordiam suam nota facere curauit, quum parabolam ho-
 minis descendens ab Hierusalem in Hierico & latronibus uulnerati praedicauit, quae
 profecto motus misericordia suscepit, ipsius uulnera adhibito illi uini & olei medica-
 mento alligauit, atque suo superposito iumento perduxit ad stabulum mandans stabulario,
 ut ipsius curam gereret opportunam. Praetermitto breuitatis causa, quantam praebuerit
 misericordiam super istos, quos testantibus euangelistis a diuersis languoribus eripuit
 corporaliter, quantosque quotidie iustificando spiritualiter gratos Deo efficiat. Patientiae
 uero si quis uult erudiri uirtute, ipsius mediatoris nostri meditando discurrat ut
 tam, & potissimum illius acerbissimae passionis agonem. Intellet namque omnes martyres
 ipsum hac uirtute praecellere. Caritas uero quantum in illo eluceat, redemptionis nostrae in
 dicat effectus. Ipse quidem languores nostros tulit, infirmitates portauit, & nos suo li-
 uore sanauit. Caeterum ut ab aeterno, quos ad uitam praedestinauit perpetuam, liberaret
 incendio, corporaliter mori dignatus est, non qualicumque morte, sed turpissima morte
 crucis, quae solum scelestissimis hominibus debebatur. Hanc caritatis suae uehementiam in
 sinuare uolens inquit: Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis
Ioan. 15 pro amicis suis. Alio quoque in loco ait: Sicut dilexit me pater, & ego dilexi uos, & ani-
 mam meam pono pro ouibus meis. Humilitatis autem sanctae affluentissime in illo respice-
 det perfectio, ita ut humilitatis eius caeterorum mortalium nullatenus sit coaequanda hu-
 militas. Humilis fuit Abraam, qui quum loqueretur cum angelis, se esse puluerem ac cinerem
 nominauit. Humilis etiam extitit Moses, de quo legitur, quod fuerit mitissimus omnium, qui
Psal. 130 tunc morabatur in terra. Dauid praeterea singulari humilitate emicuit, qui dicebat: Do-
 mine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulauit in magnis, neque
Psal. 24 in mirabilibus super me. Et in alio psalmo: Vide (inquit) humilitatem meam & laborem meum,
 & dimitte uniuersa dilecta mea. Iterumque: Vide, ait, humilitatem meam, & eripe me, quia
 legem tuam non sum oblitus. Mariae uero matris ipsius redemptoris & domini nostri
 quanta fuerit humilitas, humano nequit explicari eloquio. Nam quo praeteris fuit
 plena gratia, aucta meritis, & ornata uirtutibus, eo extitit humilitate praecellior, ita ut
Luc. 1 plus cunctis diligeretur a domino, & ab omnibus beata praedicaretur, quemadmodum
 ipsa de se perhibuit dicens: Quia respexit humilitatem ancillae suae, ecce enim ex hoc beata
 me dicent omnes generationes. Digne prorsus beata praedicatur a cunctis, ab uniuersis
 honorifice commendatur, & maximis effertur laudibus, quae humilitate sua genitricem
 Dei meruit nuncupari, & esse. Nam lucem sempiternam edidit mundo, hominibus praestitit
 pacem, peccatoribus genuit uitam, poenitentibus tribuit ueniam, iustis auxit gratiam, uitijs
 finem posuit, uirtutibus praebuit disciplinam, & antiquis patribus patefecit gloriam.
Sant. 1 Haec profecto immaculata mater & uirgo, quanquam incomparabilis fuerit sanctitatis,
 necnon plus caeteris humilitate praefulserit, humilitati tamen Christi aequiparata deformis
 esse uideatur & squalida, sicut uoce sponsae in Canticis canticorum ex persona ipsius exprimitur:
 Nolite, inquit, me considerare, quia fusca sum, quia decolorauit me sol. Nepe ipsa uirgo
 beatissima, & reliqui sancti ac iusti, qui hac humilitatis uirtute claruerunt, spirituales ex-
 titerunt lucernae accense, illuminatae utique per gratiam quantulaecumque lucem de se micantes. Dominus
 uero noster Iesus Christus sol est iustitiae, & splendor aeternae lucis, non illuminatus ad
 tempus,

A tempus, neque interpollatim propter uerbi praesentiam rutilans, aut accidentaliter coruscans,
 sed ex patre genitus, lumen sempiternum de lumine, sine initio, semper fulgens,
 nunquam diminutionem sentiens, neque detrimentum ullum admittens. Caeteri denique sancti (quae
 admodum dictum est) propter humilitatis uirtutem lucernae esse memorantur, intus quidem ar-
 dere caritatis flamma, foris autem ob maximam uirtutum prerogatiuam lucere denunciantur. Ar-
 det quippe, sed non a se. Nisi enim se humiliet, & ad percipiendam gratiam per humilitatem se
 praeparent, nequaquam ardere intrinsecus ualent. Porro quanto amplius uilescunt apud se,
 & magis contemptibiles ostendunt se, tanto ad suscipiendum oleum, per quod caritatis
 uirtus exprimitur, capaciores fiunt, atque eo profusius lucent, quo abundantius caritatis
 fomento exuberant. Ardent siquidem: sed non semper, calescunt insuper, minime autem
 suae libito uoluntatis. Exponunt interdum ad flatus tetationum, & ad turbinum ac tempestatum fra-
 gorem, per quos nonnumquam (secum Dei cooperante gratia) accenduntur uehementius. Saepe ue-
B ro (permittente domino) radio, seu importunitate tetatoris, uel procellarum nimietate ad tem-
 pus extinguuntur: ita ut ad dominum clamare cogantur, ac dicere: Saluum me fac Deus, quoniam
 quum intrauerunt aquae usque ad animam meam, infixus sum in limo profundi, & non est substatia.
 Illudque: Vre renes meos & cor meum domine. Est namque caritas spiritualis ignis, quo me-
 diante ad dilectionem Dei & proximi, & ad uirtutum amorem humanum accenditur cor, nec-
 non in aduersis ad tolerantiam roboratur. Nam in Canticis canticorum de ipsa caritate sic
 legitur: Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus aemulatio. Lampades eius lampades
 ignis atque flammarum. Aequae multae non potuerunt extinguere caritatem. Nepe his lampadibus
 caritatis inflammati extiterunt sancti in cordis sui secreto eandem humiliter collocantes, ac
 etiam humilitatis caeterarumque uirtutum nutrimento fouentes. Quamobrem sicut amoris
 igne coram Deo arserunt in se: aequae morum disciplina pro aedificatione proximorum utiliter
 coruscant. Religionis quippe praecclarum speculum ac diuini cultus quandam potentem
 tendebant imaginem, per quam ad bene uiuendum alliciebant considerantes illos, tanto ue-
 hementius, quanto ardentius proficere cupiebant. Equidem in hoc perlucido speculo, & uita
C sanctorum perfecti uiri frequenter se inspiciunt, & pro consequenda humilitate se illis diligenter
 aequiparant, opera sua metiuntur in ipsis, & quid deformitatis, quidue imperfectionis ha-
 beant, perscrutantur, & optime diiudicant sacrarum eruditi magisterio scripturarum, & san-
 ctorum ipsorum exercitatione irreprehensibili, necnon experientia propria, quae nequaquam
 profecto falli potest, si absque passione affectionis discernat, quod raro in uiris spiritualibus
 ac perfectis contingere consuevit. Nam gratiae Dei & donorum caelestium locupletes sunt,
 spiritu quoque Dei aguntur, dirigunturque ab inhabitate in eis uerbo, necnon discretionis lu-
 mine illustrati singula, quae in illis uersantur, uident, etiam minima atque leuissima, dicentem
 Apostolo: Spiritualis homo omnia diiudicat, & ipse a nemine iudicatur. Alio praeterea
 in loco id expressius ipse manifestat inquit: Perfectorum autem est solidus cibus, eorum qui
 pro consuetudine exercitatos habent sensus ad discretionem boni & mali. Hoc ideo congrue
 ac prudenter facere ualent, quia difficulter rarissimeque cogitationes suas extra se uagari
 patiuntur. Nam nec amoris magnitudo, nec conscientiae rectitudo, nec uirtutum usus, neque
D concupiti praesentia dilecti, qua perfruuntur habitu, & actu frequenter degustant, disper-
 sionem ipsam nullatenus fieri sineret. Sciunt namque quantum ambulanti in spiritu nocent,
 & quantum displiceat sponso, qui in latitudine, & cordis munditia cubare delectatur.
 Quod, uidelicet, perfecti intelligentes uiri per caritatis dulcedinem sua dilatant corda,
 atque per mentis suae custodiam internae insistant munditiae agnoscetes pro certo, quod quem-
 admodum omne malum & quodcumque uitium, ita e contrario omnis uirtus & omne comen-
 dabile bonum originem sumit a corde, sacro hoc perhibente eloquio ac dicente: Omnia
 custodia serua cor tuum, quoniam ab ipso mors & uita procedunt. Quamobrem prima eorum
 intentio, necnon studium singulare est habitare secum, puritati mentis uacare, & ambula-
 re in lumine non solis uisibilis humanis aspectibus, sed illius, de quo legitur: Vobis timen-
 tibus nomen meum orietur sol iustitiae, sine cuius lumine, nec Dei, nec sui, nec ueri ac falsi,
 neque uirtutis aut uitij certam possunt habere notitiam. Hinc est, quod tam solerter lucernas spi-
 rituales superius memoratas proponunt sibi, se per eandem illustrant, se agnoscunt, seque cor-
 rigendo humiliant, quatenus aeterni solis fiducialius se praesentent aspectibus. Ipse quippe
 sol nequaquam patitur sibi astare elatos, sed suo ilico repercutit lumine, suosque illos
 Laur. Iustin. VV 2 splendore

Splēdore obnubilat, humiles uerò bonitate sua trahit ad se, & sua claritate irradiat, adeò **E** ut per hanc participationem lucis & ipsi efficiantur lux, non in se, sed in domino, quem **phes. 5** **Math. 5** admodū quibusdā iustificans fidelibus Apostolus insinuāter ait: Fuitis aliquādo tenebræ, nunc autē lux in dño. Et dñs noster. Vos estis (inquit apostolis) lux mundi. Hæc profecto lux humilitatis uirtutē parit, & exhibet hominem propinquū Deo, & tāto amplius reddit illum humilem, quanto per sui cōmunicationem clariorē facit. Reciproca siquidem familiaritate sibi deseruiunt humilitas & lux. Nam humilitas se cognoscit per lucem, & in luce manifesta ipsi fiunt uniuersa, quæ latent: ob quam profecto detectionē humilior quisq; efficitur. Lux uerò ipsa quo magis infunditur intellectui & rationi, eo efficacius euacuat altum sapere, propriam referat infirmitatem, & Deum perspicacius cognoscibilem exhibet: quæ procul dubio cognitio ueram gignit humilitatem, nutrit & perficit. Porro in hoc lumine cōsummatę humilitatis percipitur lumē, & eo fit quisq; in humilitate perfectior, quo per cordis puritatem est huic luci uicinior, atq; per caritatis dulcedinem Deo familiarior. Sane cooperante humilitate Dei contemplando gloriam per lucem in fide transformatur de claritate in claritatē in uia, donec in patria perstringat ad speciem, in qua utiq; solis gloriam in suo essentiali splendore contuendo, & non quantus, sed sicuti est, uidendo cognoscet etiam humilitatis sublimitatem præclarissimam, & præcellam, quæ non nisi in lumine glorię ad plenum intelligi potest.

De diuersitate & unitate corporalium sensuum, necnon de utilitate & effectibus corporalis & spiritualis lucis. Cap. XXII.

Nhumano corpore, Dei potestate & uoluntate de limo terræ plasmato diuersos patet inesse sensus, qui quamuis uarios in se effectus habeāt, in uno tamen naturalis amoris conueniunt uinculo, sibi inuicem obsequuntur, mutuaq; uicissim sibi dilectione famulantur: quod quisq; habet propriū facit commune, & quod priuate possidet, ad cæterorum impertitur utilitatē sine perturbatione, absq; liuore, & omni amoto odio, ita ut sibi ipsi facere arbitretur id quod agat in altero. Nam quanquam unus sit præstantior altero, efficiuntur nihilominus singula eorum dona cōmunia omnibus, hoc disponente uniuersorum authore, qui nullo modo uult, ut fiat schisma in corpore, sed si patitur unum, compatiantur & reliqua, atq; cuncta gaudeant, si unum lætatur. In solo quippe actu diuisa sunt, in pari uerò sine copulata. Aliud namq; est officium aurium, aliud autem oculorum esse cognoscitur, necnō narium, gustus, & tactus. Delectatur quidem tactus mollitie corporum, gustus uerò dulcedine & suauitate saporum: odoratus autē ab odoramentorum fragrantia facietatem admittit, auditus in uocum sonoritate & concentu harmonico cōquiescit, sed uisus in creaturarum decore & specierum uarietate infigitur, lucis id operante medio, si ne qua prorsus iacet in tenebris, infructuosus permanēs atq; inutilis. Per se quippe ipse oculus nihil uidet, nihilq; discernit, tametsi præsentis illi sint formæ pulcherrimę, & cōcupiscibiles species. Hoc igitur sensus iste præ cæteris sensibus indiget medio, hoc inquam, ut suo fungatur officio, opus habet suffragio. Tolle lucē ab oculo, & toto corpori offendiculum pones, quam si in tenebris constituto exhibueris, reliqui mox reficiuntur & sensus. O bona lux in te decora, per te amabilis, ex te desiderabilis, quis tuas ualet explicare laudes, tuacq; enarrare præconia? quis tuas potest uirtutes pandere, necnon tuos multiplices referare effectus? Te namq; absente discurrunt latrones, domos inuadunt fures, syluestres feræ lustra propria deserunt, catuli leonum per nemora & solitudines deambulantes rugientes, ut quærant escam sibi, homines uerò ratione utentes in suis recluduntur habitaculis, & ueluti inuites conuiescunt, si tuo careant medio. Porro sine te proditiones fiunt, perpetrantur adulteria, & scelera nefandissima peraguntur, te uerò coruscante, te claritatem tuam per orbem diffundente, patent omnia, agnoscuntur singula, uniuersaq; more suo exultare uidentur, iter inchoatum uiatores arripiunt, spem ægri assumunt & uires, egrediturq; unusquisq; securē & intrepidē ad opus suum usq; ad uesperā, socialiter uiuit, fiducialiter conuersat, hilariter se manifestat, & procedit ad publicū, palam loquitur, & tanq; rationale animal negocia sua pertractat. Equidē qd per sensum carnis uisibilis ac materialis lucis perceptibilē agi perhibetur, hoc per rationalem spiritū lucis intellectualis capabilē perfici dubitet nemo, eo excellentius, delectabilius,

Abilis, & utilius, quo spiritalis actus, & spiritalis lux præcellit corporalē atq; uisibilē. Sanē quū rationalis mēs æternæ sapientiæ, & supernæ ueritatis illustratur splendore, repente immundorū spirituum deteguntur fraudes, tentationū cognoscuntur laquei, ac conscientia arcana clarescunt: agnoscit homo se, inuisibilia credit, sperat promissa, diligit sempiterna, discernit dubia, eloquia diuina intelligit, sacramenta ueneratur, mundū spernit, calcatur uoluptates, corpus domat, odit scelera, uitia perhorrescit, uirtutes amat, & omne quod est simplex, quod rectū, qd utile, & qd Deo gratū. Profecto mediante lumine spiritalia gustat, spernit carnalia, temporalia paruipendit, & cōcupiscit cælestia. Hac luce nil dulcius, nilq; amabilius, q̄ fugat uitia, hostes superat, depellit tenebras, rationē informat, restituit mētē sibi, & illā facit Deo esse propinquā. Nō enim ualet quis nisi per lucē agnoscere se, qualis sit apud se, sed neq; appropiare dño, qui est (sicut legitur) lux, & in quo nullæ sunt tenebræ, quin potius ipse illuminat tenebras, dicente Apostolo: Qui enim facit de tenebris lucē splēdescere, ipse illuxit in cordibus nostris. **Lucet** **2. Cor. 4** quidē in tenebris, quāuis interdū eandē minime intueri queat ipsam repudiantes, & illius participatione se exhibentes indignos. Verum quotquot ipsam humiliter suscipiūt, coruscare facit lumine, germina procreare uirtutū, uitæ uerba edere, uisibilia transcendere, & inhærere cælestibus. Hæc profecto sunt perfectorum opera, hæc spiritalia uerē humilium studia, qui non per lapsus nec per affectus impellentes ad casum, neq; per imperfectiones laudabilium actionum, sed in splendore æternę lucis, & in mundissime speculo ueritatis dijudicando se, & se prudenter inspiciendo humiles fiunt, eoq; humiliores, quo efficiuntur uiciniores uerbo. Nam istiusmodi per amoris copulam, per simplicitatē cordis, & per contemptum sui illuminatur a uerbo, & in uerbo percipiunt lumen, qd difficillime ualet extinguī. Adhærendo siquidē illi, in quo sunt omnes bonitatis sapientiæ & sciētia thesauri, quonā modo possunt relicto lumine uersari in tenebris; quū ab eodē lumine trahantur ad lumē: Trahunt quippe ad lumē, sed nō in lumine, qd utiq; præ sui immēsitate, claritate, & decore inaccessible est mortalib; peregrinantibus, **Exod. 33** gementibus, & in corpore corruptibili habitantibus. Famulo nāq; suo Moysi, qui lucē ipsam, sicuti est, in propria claritate uidere poscebat, insinuauit dicens: Non uidebit me homo, & uiuet. Nempe uisio ista, & huiusmodi ingressus in lumine ineffabili, eterno, ac beato reseruatur in patria, & humilibus Deo fideliter obtemperantibus repromittitur, quemadmodum idem ait: Euge serue bone & fidelis quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituā, intra in gaudiū domini tui. Nam lux ista, quæ communicatur uiatori bus ad diligendū, & possidendum, & illa in qua cōprehensores ingrediuntur ad fruēdū, una est, quāuis diuersimodē se manifestet. Eadē pfecto est sapientia, quæ ait: Ego sapientia habito in consilio, & eruditus inter sum cogitationibus. Et illa, quæ dicit: Ego in altissimis habito, & thronus meus in columna nubis. Quæ enim se testatur habitare in cōsilio, & eruditus interesse cogitationib; agnoscit, & a uiatoribus contuetur per fidē, & gustatur in corde, cæterum quæ se perhibet in altissimis habitare, uidetur per speciem, & aperta uisione conspicitur. Non est altera & altera, sed ipsa & eadem, aliter tamen se peregrinantibus exhibet, & aliter regnantibus propriam reuelat gloriā, iuxta uniuscuiusq; **1. Tim. 6** statum & captum se tribuens contemplandam. Quoniam uerò ipsa (sicut ait Apost.) habet immortalitatem, & lucē habitat inaccessibleem, ideò uiatoribus, quibus inualida ad cernendum lumen gloriæ ipsius est acies mentis, quæ utiq; in substantia sua candor est lucis eterne, & speculum sine macula, splēdor diuinæ maiestatis, & imago bonitatis ipsius patris, se præbet cognoscibilē per creaturarum species, & per sacramenta scripturarū, & per figurarū ænigmata, non sicuti est, sed quod est. Declarat autē Ioannes Apostolus quando & a quibus uidebitur, sicuti est: Filij (inquit) Dei sumus, & nō dum apparuit, quid erimus. Scimus q; quum apparuerit, similes ei erimus, quoniā uidebimus eū, sicuti est. Apostolus uerò Paulus tam peregrinantium quā triumphantium lucis huius uisionem notam facit, quum ait: Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tūc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Prima quidem uisio præsentis temporis est, secunda futuri: prima communicatur in uia tanquam donum & medium, quo pertingatur ad secundam, quæ promittitur in patria. Sanē quæ dat in uia, nō palam exponitur, neq; uniformiter prærogat, sicut solaris lux, **1. Cor. 13** Laur. Iustin. **V V 3** quæ

quæ misericorditer communis est bonis & malis, ita ad usum sicut ad usum, ita profecto lux, de qua sermo agitur, tantum impertitur electis, quatenus eadem præeunte & comitante pertingant ad patriam, reprobis uero aliquibus præstatur ad tempus, nequaquam autem perseverat in finem, non ex defectu aut diminutione lucis, sed exigentibus demeritis eorum, quibus ipsa facit occasum. Stat namque ad cordis ostium parata ingredi, dummodo aperiatur ei. Nempe qui per deliberatum mentis consensum ipsius digni sunt contubernio, irradiantur splendore eius, & erudiuntur de multis & præcipue de se, plus tamen & minus iuxta beneplacitum illius, & suscipientium dispositionem. Nam quamuis in se æterno & ineffabili corusca sit lumina, & nullum sui pati ualeat detrimentum, aut uicissitudinis obumbrationem, diuersimode tamen, sicut præactum est, lucis suæ radios manifestat. Quibusdam enim præbet notitiam de apertis, insinuans illis quod fallax sit mundi gloria, perniciosi honores, opes contemnendæ, paruipendenda prosperitas, uita quod sit breuis, certa mors, & mortis hora incerta. In hoc utique lumine compellitur homo redire ad se, se errantem agnoscere, se corrigere delinquentem, se exitui carnis propinquum humiliare, & se conditori ac iudici suo cum cordis compunctione prosternere, atque abdicatis à se cunctis seculi huius illecebris diuino se perpetue mancipare obsequio. Aliquibus uero de his, quæ latent, & in diuinis sub uelamine literæ sunt occultata eloquijs, infundit lumen, quarum intelligentia humano nequit hauriri ingenio, nisi ille (quod habet clauem David, aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit) reserauerit, quemadmodum discipulis post resurrectionem in unum congregatis egisse legitur. Sic enim habes: Et aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Idem profecto est, qui docet hominem scientiam in momento, quum uult, & paruulis humilibus tribuit intellectum, reuelat mysteria, & sacram scripturarum pandit arcana, nec non producit ad lucem, quæ mystici sermonis latent in uolucro. Per hos namque instruit plebem suam, dæmonum manifestat laqueos, atque iuxta prophetæ testimonium, ambulantes in regione umbræ mortis, ut gressus suos dirigant in uiam pacis, ostendit lumen. Non potest congruo explicari sermone, quantum documenta moralia, quot allegoriarum sensus, quam multa sacramenta cælestis patriæ, quæ in uoluminibus sacris oblecta sunt, per sapientiam uerbi loquentis in humilium cordibus patefacta clarescant. De oraculis prophetarum quid memorem, quæ plena sunt oculis, sacramentis grauida, figuris inuoluta, ac referta ænigmatibus? Quæ profecto uniuersa ipsi Vates nisi diuino illustrati splendore dicere non ualissent. Futura enim reuelante spiritu ueritatis tanquam præterita intuentes, interdum etiam præterita ac si præsentia recolentes ad eruditionem fidei, & ad corroborandos in spe pusillorum animos insinuare curarunt. Quodque est admiratione dignissimum, nonnulla eorum, quæ narrat, & in superficie plana sunt ad intelligendum, & profundissimæ ueritatis in se continent lumina. Ex qua re paruuli historiarum lacte nutriuntur, & intelligentes atque doctissimi nequeunt ad plenum spiritualem in eisdem latentem sensum elicere. Nec mirum. Non enim (ut ait apostolus Petrus) uoluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto illuminati locuti sunt sancti Dei homines. Quamobrem ex eorum dictis augetur fides, accrescit reuerentia, irradiatur ratio, nutritur mens, affectus accenditur, sacrorum eloquiorum clarescit autoritas, & humilitatis uirtus in sapientiæ luce perficitur. Sunt & alij fideles corde humiles, & huius æterni luminis splendore perfusi, quamuis illiterati & rudes, quibus omnipotentis Dei clementia interdum secretorum cælestium præbet notitiam potius experientiarum gustu, quam rationis indagine. His etenim nunc sub uelamine figurarum, nunc per internam cognitionem reuelat plurima sapientiæ suæ occulta mysteria, partim ad aliorum utilitatem, partim ad recipientium consolationem atque profectum. Verbum hoc non latet omnino eos, qui orationis & contemplationis exercitio die noctuque intenti sunt. O quoties huiusmodi diuina se illis communicante bonitate per excessum mentis, & deuotionis abundantiam eleuantur supra se, præter corporalium sensuum usum, & in cælestium contemplationem rapiuntur, atque in speculo fidei cum admiratione, exultatione, & gaudio considerant, ut possunt, cælestis regis potentiam, eternitatem, bonitatem, & gloriam, regni magnitudinem, claritatem, pacem, regnantium unitatem, mutuam communicationem, fruitionem & lucem. Sane sicut spirituali splendore, ita iubilatione in hoc arcano mentis excessu replentur, qui tali gratuito digni effecti sunt dono, adeo ut minime se ualeant continere. Quamobrem

A obrem exultante spiritu secum promunt, & dicunt: Quam dilecta tabernacula tua domine uirtutum, concupiscit & deficit anima mea in atria domini. Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. *Psalm. 83*

De diuina uerbi generatione, & excellentia Dei & hominis Christi, quæ humano ad plenum non potest explicari eloquio. Cap. XXIII.

Quis increatae lucis ad plenum conatur decorem naturalem promere, seu præconia illius excelsa narrare, prorsus superuacue laborare conuincitur, ac si maris arenam dinumerare, uel æquoris undas in paruulo uasculo concludere niteretur. Quum enim ambæ res apud homines impossibiles esse uideatur (fas est dicere) facilius numeraretur arena, & maris undæ conartarentur in uase, quam increatae lucis effectus, & laudes humana possent referari facultia. Limitato siquidem numero arena, termino quoque & mensura Deo notissima instituta sunt aquæ. Diuina uero lux & sapientia Dei sine initio, absque ulla mensura, ac sine de paterno splendore summi conditoris est genita: de lumine lumen, & de Deo Deus, genitenti per omnia coequalis, in potestate, æternitate, bonitate, & diuinitate. Vnde quædam admodum ille, qui genuit, est ineffabile bonum, inaccessible lumen, insuperabilis uirtus, incomprehensibilis maiestas, diuinitas summa, miranda eternitas, ita & filius ab eodem genitus, qui ait: Ego & pater unum sumus, & qui uidet me, uidet & patrem. Nam ipse in patre, & pater in illo tanquam splendor in igne, & lumen in sole: quanquam longe incomparabilius & excellentius. In sola differunt persona, quia alia patris, & alia filij persona, & tamen amborum est una substantia, par gloria, equalis potestas, eademque essentia. Et licet pater à nullo, filius uero à patre sit genitus: non tamen anterior est pater filio tempore, nec autoritate maior, neque sapientia sublimior: quum in illa summa inenarrabili, & sempiterna generatione non sit motus temporis, sed incommutabilis æternitatis permanentia, non sit maioritas uel minoritas: sed diuinitatis æqualitas, substantiæ identitas, potestatisque paritas. Non cognitionis aut scientiæ gradus, sed perfectissima notitia, una amborum sapientia: unum lumen, idem actus. Quod enim agit pater, operatur filius: & quod disponit filius, perficit pater, sicut filius inquit: Usquemodo pater meus operatur: & ego operor. Nam testante Apostolo: filius est Dei uirtus, & Dei sapientia. Quamobrem quemadmodum Deus pater absque uirtute & sapientia agere ualet nihil, æque & sine filio, qui est illi similis, & per omnia æqualis, prout Paulus perhibet dicens: Multifarie, multisque modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime locutus est nobis in filio: quem constituit heredem uniuersorum, per quem fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maiestatis eius in excelsis. Ex his declaratur filij præminentia, in operando potentia, cum patre coæternitas, coequalitas, coessentia, quam proculdubio carnis non capit sensus, disertissima non exprimit lingua, non attingit humana ratio, neque ulla creata ualet ad plenum percipere intelligentia, tamen si prout potest, totis uiribus illam conetur agnoscere, de ipsa loqui, & in eadem in spiritu delectabiliter requiescere. Nam sibi ipsi illa summa & æterna essentia est nota, capabilis, accessibilis, & reciproca: beata in se, de se, à nullo habens quod est: permanens in se non localiter, sed essentialiter: se comunicans sine diminutione, se diffundens sine dispersione, seque infundens sine contagione. Equidem totum quod dicitur de illa, quod cogitatur, quod agnoscitur, est hausisse de tota maris latitudine, & profunditate paruissimam guttulam in comparatione sublimitatis, latitudinis, longitudinis, & profunditatis illius, quod prorsus est inscrutabile, atque immensum. Dignatione igitur sua inenarrabili, et bonitate sua sempiternaliter ueneranda, recolenda, atque miranda, quod est mortalibus inuisibile et incomprehensibile, fecit Deus pater ex parte esse uisibile, atque intelligibile, quando uerbum, quod in principio erat apud patrem, caro factum est, et habitauit in nobis, sicut Propheta insinuat dicens: Hic est Deus noster, et non æstimabitur alius ad eum. Hic adinuenit omnem uiam disciplinæ, et dedit illam Jacob puero suo, et Israel dilecto suo. Post hæc in terris uisus est, et cum hominibus conuersatus est. Hoc idem Ioannes apostolus pronuntiās ait: Quod fuit ab initio, quod audiuius, quod oculis perspeximus, et manus nostræ contrectauerunt de uerbo uite, et uita manifestata est, et apparuit nobis.

nobis. Erat siquidē in principio uita occulta in patre & lumine, postea uerò ueniēte tēporis plenitudine, per humanū reuelata est corpus, & in passibili est agnita carne, tāquā per lucernā lumen, & in speculo facies: factaq; est uisibilis, cognoscibilis & palpabilis. Nec aliunde clarius, neq; in re aliqua manifestius percipitur ipsa uita ac increata sapientia, q̄ in ipso mysterio incarnati uerbi, & in persona eiusdē Dei ac hominis, atq; Dei & hominū mediatoris hominis Christi Iesu. In hanc quidē personam duæ conueniunt naturæ, ambæ distinctæ, ambæq; perfectæ: una (uidelicet) diuina, altera humana. Diuina utiq; ex patre sine matre æternaliter genita: humana uerò de matre sine patre in tēpore nata sine cōmixtione uirili, & absq; colluione peccati. Vna quippe persona in duab. naturis plena Deo, plena gratia, plena muneribus. Audi Apostolū de his differētē: *Col. 1* Gratias (inquit) agentes Deo patri, qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & trāstulit in regnum filij dilectionis suæ, in quo habemus redemptionem in remissionē peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ: quia in ipso cōdita sunt omnia, in cælo & in terra, uisibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & in ipso cōstant omnia: & ipse est caput corporis ecclesiæ, qui est principiū, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnib. ipse primatū tenens, qui in ipso cōplacuit omnē plenitudinē diuinitatis habitare corporaliter, & per eum reconciliari omnia in ipsum pacificans per sanguinē crucis eius, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Quid (oro) excellētius de ipso Deo & homine Christo Iesu, aut quibus uerbis plenius, uel à quo efficacius proferri potuerunt hæc, quæ superius memorata sunt, q̄ ab apostolo Paulo, qui per reuelationem habuerat, quæ prædicabat, & in quo ipsa Dei sapientia loquebatur: qui etiā usq; ad tertium cælum raptus diuinā, sicuti est, contēplatus est essentiā, atq; arcana meruit audire uerba, quæ nemini loqui licēt? Nullum profecto maius est testimonium ac credibillius, quā illius, qui ex certa sciētia fatur. Sanē dño nostro Iesu Christo testimoniū perhibet *Matth. 3* pater, cū dicit: Hic est filius meus, in quo mihi bene cōplacui, ipsum audite. Ipse quoq; *Ioan. 14* filius de se tā uerbo, q̄ opere, quis sit, fatetur dicēs Philippo: Philippe quidet me, uideret & patrem meū. Non credis, quia ego in patre, & pater in me est? De operibus uerò ludæis *Ioan. 5* inquit: Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me. Quod si mihi nō creditis, operibus credite saltem. Spiritus autē sanctus domino Iesu tūc testimonium reddidit, cū eo baptizato in columbæ specie super illū descendit, & māsit. In die uerò pētecostes palā in sono, in igne, & linguis apparens personam mediatoris Dei & hominum, mundo uniuerso indicauit. Ioannes deniq; Baptista, testimonium Christo *Ioan. 1* exoluens ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi, ipse est, de quo dicebam uobis: Qui post me uenit, ante me factus est, quia prior me erat: & qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem & manētem, ille est, qui baptizat in spiritu sancto. Et ego uidi, & testimonium perhibeo, quia hic est filius Dei. Ioannes postremò euāgelista, quid de ipso promat, audiamus: Et uerbum (inquit) caro factum est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti à patre, plenū gratiæ & ueritatis. Hæc pfecto memorata testimonia cōmendāt personā Dei & hominis Christi, in qua naturæ erāt duæ, uerbi (uidelicet) & hominis, ita unite atq; indissolubiles, ut una nullatenus separari posset ab altera: & nihilominus sic distinctæ, ut uerbū operaret, q̄d uerbi est, & homo ageret, q̄d hominis erat, nec uerbū sine homine, neq; faceret quicq; homo sine uerbo. Remaneretq; uerbū in sui natura impassibile, immortale & inuisibile, homo uerò passibilis, mortalis atq; uisibilis. Cōmunicabat q̄ppe se uerbū homini tanquā in supposito: ipsumq; replebat gratia, sapiētia, lumine & donis quantū possibile erat creature suscipere creatorē, quolibet eorū in propria persistēte natura, proprietate & actu. Totū enim se exinaniuit uerbū, totū se infudit, quū hominem assumpsit, ut fieret Deus, essetq; Deus & homo unus Christus, una persona, unus Emmanuel, unusq; Dei & hominū mediator incōsufus & inseparabilis: in quo pfecto copulata sunt uerbū, anima & caro. De patre quidē sine initio uerbū est genitū: quēadmodum ipse pater per Prophetam ait: Eructauit cor meum uerbum bonū. Anima uerò est creata de nihilo passibilis, cōpatibilis, rationalis, immortalis, & ex uerbi unione beata. De uirgine autem immaculata & sacratissima operante spiritu sancto, formata est caro in uirum

A uirum perfectum, passibilem, uisibilem, palpabilem & mortalem. In ea igitur parte, qua erat passibilis & mortalis, tanquam uerus homo est reclinatus in præsepio, pannis inuolutus, lacte nutritus, materno fatus in gremio, circumcisus in carne, præsentatus in templo, Simeonis exceptus in ulnas, fugatus in Ægyptum, parentibus subiectus, baptizatus à Ioanne, à diabolo tentatus, quadragenario ieiunio confectus: esuriem, sitim, lassitudinem passus: à discipulo traditus, colaphizatus à ludæis, consputus in facie, flagellis cæsus, spinis coronatus, illusus & afflictus, extensus in cruce, clauis confixus, aceto & felle potatus, damnatus cum impijs, lancea perforatus, atq; effectus exanimis in sepulcro est conditus. Hæc Propheta contēplatus in spiritu, tanquam præterita prophetico more futura narrans ipsum esse passurum, inquit: Ascendet sicut uirgultum coram eo, & sicut radix de terra sitiēti, & non erat ei species, neque decor: & uidimus eum, & non erat aspectus, & desiderauimus eum despectum nouissimum uirorum, & uirum dolorum, & scientem infirmitates: & quasi absconditus uultus eius, & despectus, unde nec reputauimus eum: uerè languores nostros ipse tulit, & infirmitates nostras ipse portauit: & nos reputauimus eum tanquam leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum: ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati sumus: oblatu est, quia ipse uoluit, & non aperuit os suum: sicut ouis ad occisionem ducetur, & quasi coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum, de angustia & de iudicio sublatus est: generationem eius quis enarrabit: quoniam ablatu est de terra uiuentium: Propter scelus populi mei percussu eum, & dabit impios pro sepultura, & diuites pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore eius. Et dominus uoluit conterere eum in infirmitate pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est. Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus exorauit. In hoc (inquam) humano corpore, quod uisibiliter apparebat, & per illud uerbum sempiternum, quod latebat in carne, dedit uirtutibus formam, uiuendi modum, uitæ ordinem, moribus disciplinam. Docuit profecto quid ab hominibus amandum, quid timendum: quid imitandum, quid fugiendum, quid quærendum, quidue sit cōtemnendum. Nihil quippe humanæ saluti est necessarium, quod non in Christi humanitate resplendet. Quamobrem quicumque uult instrui, qui perficere concupiscit, qui desiderat scire, quæ sit uoluntas Dei bona, beneplacens, atque perfecta, intelligat doctrinam Christi, & in ipsius humanitatis intueatur speculo se, illi conformis fiat: & prorsus nec errare, neque perire ualebit. Institutio namq; est lex uitæ, & omnis uirtutis ac religionis exemplar ab uniuersis mortalib. imitabile: quēadmodum dñs Moysi in persona omnium mandauit dicēs: Omnia facito secundū exēplar, quod tibi ostēdi in monte. Non solū ab ipsa uisibili corporis forma, de moralib. imbuimur disciplinis, uerū etiam de ijs, quæ pertinet ad fidei rudimēta, ad diuinitatis cultū, ad perfectionis celsitudinē, & ad uitæ æternæ meritū. Erat siquidē illa humana species, & forma tractabilis, instrumentū inuisibile & rationalis spiritus, qui ipsam uiuificabat, informabat, dirigebat. Proinde non ualebat agere, uel loqui, nisi imperante & mouēte spiritu, qui principabat in illa, ipse uerò spiritus obrēperabat uerbo: q̄ cū unigenitus erat à suæ creationis immediato initio, & à quo omni fuerat repletus gratia, uniuersaq; sapiētia decoratus, & uirtutib. ornatus. Ex suarū quippe abundantia gratiarū in corpus suū mysticū, q̄d est ecclesia, & in membris sibi per charitatis uinculis coherentib. spiritualiū charismatū stillicidia infundebat, sicut & nūc unicuiq; eorum iuxta mensuram donationis ipsius tribuēs gratuita dona ad utilitatem non tantum recipientiū, sed etiam membrorū participantū pro gloria Dei, & ornamento, ac cōsummatione corporis sui, quod est prædestinatorū ecclesia. Nam idem spiritus, qui ex mera gratia nullisq; in eo præcedentib. meritis, gratiā singularis personæ capitis, & unionis perceperat à uerbo, cui unitus erat, ut Deū glorificaret in assumpto homine, de collatis beneficijs gratus existeret, corpusq; suum ad cælos prouehendo ascenderet. Hinc est, q̄ tantā dilectionē, & torpæclarissima charitatis indicia insinuauit hominib. ipsorū anhelando salutē, & sibi prærogata dona, ac merita per seipsum acquisita, cū eisdem cōmunicando, necnon diuinæ uisionis gloriā, qua ipse iucundissime fruebatur in uerbo, liberalissime promittebat. Fouebat siquidē corpus suum mysticū, infirmatib. cōpatiebatur

patiebatur mēbris, dispersa colligebat in gremiū, iacētia erigebat ad gratiā, mortifica-
torū lugebat exitia, & mala perferētium sustinebat incōmoda tanquā pia mater, uerus
spōsus, redēptor prācipuus, diligētissimus mediator, gloriosusq; cōprehēsor. In uerbo
nāq; uidebat omnia, agnoscebat singula, seq; unum effectū esse cum illo humillime gau-
debat. Gaudebat, inquā, quū in corpore esset passibili in ea parte superiori, in qua uiget
intellectus, ratio dominatur: quēadmodum & nunc cū omni mortalitate consumpta in
dextera Dei patris sedet uniuersa corruptione deuicta. Non enim post ascensionem est
auctus in gloria, quippe quum reuelata illi deitatis essentia, ueluti comprehensor perfe-
ctus esset, etiam in carne passibili ex ipsius uisione beatus, hoc excepto: q; corpus illud
& idem spiritus in ea parte, qua poterat pati, omnino impassibilis est effectus. Per resur-
rectionis itaq; gloriam cuncta rationalis spiritus passibilitate deterfa assumpsit corpus
incorruptibile, spirituale, gloriosum & impassibile. Prærogata deniq; est illi assumpto
homini iudiciaria autoritas, atque creaturarum omnium plena potestas, quēadmodum
ipse testatur: Data est (inquit) mihi omnis potestas in cælo & in terra. Ex his ergo uni-
uersis euidentissime colligitur, quantas homo idem dominus noster Christus Iesus in
unitate personæ à uerbo assumptus assumpti Deo laudes & benedictiones exoluat,
quantum honorem & affectum exhibeat, uel quas gratiarū ineffabiles, ignitas, immen-
sas, humillimasq; referat actiones, quum se in diuinitatis uideat throno residere, cunctis
præesse angelis & archāgelis, atq; ab eisdem officiosissime adorari, uenerari & colī: nec
non ex ipsius donorum plenitudine spiritus singulorum participare beatorum. Pro hu-
iusmodi beneficijs & alijs quāplurimis, quæ humanus intellectus etiam lumine glo-
riæ perfusus non ualet attingere, uerum neq; archangelorum quisquam ad plenum: sed
solum Deo & ipsi sunt nota, quanta sit idem homo humilitatis perfectione præditus,
quā humillime Deo sit reuerētia timore subiectus, implicite ac sub nube aliquid mo-
dicum ratione percipitur. Quēadmodum enim præ cæteris creaturis est donis locuple-
tior, sapientia clarior, felicitate sublimior, & Deo propinquior, in cuius utiq; lumine o-
ptime se cognoscit esse, quod est: ita est in humilitate excelsior. Quæ profecto humilitas
(ut sæpe dictum est) in uera sui cognitione subsistit.

*Qualis sit elationis fructus. Et quanta humilitatis sanctæ, tam in presenti, quam in futuro
sit merces. Cap. XXIII.*

Militatis magister cæterarumq; uirtutū perfectissimus insinuator & au-
tor dominus noster Iesus Christus, fideles quosq; ad detestationem elatio-
nis, quæ omnium uitiorum est nutrimentum & caput, atq; humilitatis san-
ctæ ad sectandum uestigia instruere uolens, utrarumq; elationis (uideli-
cet) & humilitatis fructum manifestare curauit & meritum dicens: Qui se
exultat humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Vis scire se extollentium qualis sit
fructus? Ante ruinam (ait Sapiens) exaltatur cor. Superbiæ quippe fructus est casus.
Prophetam audi, quid de superbientis Luciferi commemoret lapsu: Quomodo ceci-
disti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris: corruisti in terram qui uulnerabas gentes, qui
dicebas in corde tuo: In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solum meum,
fedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nu-
bium, & similis ero altissimo. Non ob aliud idem angelus profugus cum ijs qui adhæ-
ferunt illi, de proprijs expulsi sunt sedibus, nisi quia se temerarie extulerunt, & aduer-
sus conditorem suum superbiæ leuauere calcaneum. Horum casum Propheta conside-
rans tremefactus & humiliatus dominum deprecatur inquiens: Non ueniat mihi
pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me. Ibi ceciderunt, qui operantur ini-
quitate, expulsi sunt, nec potuerunt stare. Hoc ipsum notificare uoluit Dei humilis
ancilla & mater, quum ait in cantico: Fecit potentiam in brachio suo, dispersit super-
bos mente cordis sui. Veridica igitur est saluatoris nostri sententia, qua dicitur: Qui se
exultat, humiliabitur. Cæterum hoc non repugnat à uero, quamuis multi & penè in-
numeri uideantur elati & superbi ad tempus florere in seculo, dignitatibus & honori-
bus sublimari. Non ualet mentiri ueritas, neque aliter fieri potest, quā quod ipsa te-
statur. Non enim ait: qui se exultat, humiliatur, quod est præsentis temporis: sed humili-
abit, quod est futuri, quāquā ipsa exaltatio momētanea sit: humiliatio maxima, quæ est
ab ho-

A ab omnib. carnalib. sic minime esse iudicē, patet tamē Deo, à cuius cōspectu omnis
arrogās repellitur, & in proprio superbiæ fœtore iacet prostratus & sordidus. Hęc pro-
fecto humiliatio eo deterior, atq; insanabilior esse cognoscitur, quo est occultior, & illū
latet, qui humiliationis illius fasce deprimitur. Nā ignotus lāguor etiam insanabilis esse
cōuincitur. Quāobrem sicut qui se exultat inaniter, & in præsentī (quēadmodum dictū
est) & in futuro humiliabitur: ita ecōtrario iuxta domini pollicitationē, qui se humiliat,
exaltabit. Æquale nāq; opus pari statera pēsat. Audeo autē dicere, q; diuina clemētia
pronior est ad ignoscendū, q; ad puniendū, dicēte Propheta: Quoniā ira in indignatio-
ne eius, & uita in uolūtate eius. Nēpe naturale & propriū Dei (sacro testāte eloquio) est
misereri semper & parcere: nec non misericordia eius iudiciū superexultat, atq; excedit.
Hinc est, q; ipse affluētius humiliter poscētibus largitur dona, q; delinquentibus suppli-
cia irroget. Testimoniū scripturarū sacrarū audi: Quoties peccator ingemuerit (inquit
dominus per Prophetā) nō recordabor amplius iniquitatū suarū, & ueritas ipsa in Euan-
gelio: Petite (ait) & accipietis, quærite, & inuenietis, & pulsanti aperiet. Propheta quo-
que dñi miserationes propalare uolēs, ait: Vulgo dicit, si dimiserit uir uxorē suā, & rece-
dēs ab ea duxerit uirū alterū, nunquid reuertetur ad eā ultra: nūquid non polluta & cō-
taminata erit mulier illa? Tu autē fornicata es cū amatoribus multis, tamen reuere ad
me (dicit dominus) & ego suscipiam te. Per Prophetam etiam alium hoc idē ipse domi-
nus indicat dicens: Nunquid uoluntatis meæ est mors impij, & nō magis ut cōuertatur
& uiuat? Ex his & alijs q; plurimis diuinorū eloquiorū testimonijs, & autoritatib. colli-
gitur paratiorē esse Deum ad indulgendum, q; ad errata puniendum, atq; liberaliorem
ad beneficia conferendum, quā ad illa tenaciter retinendum. Latentur itaq; māsuētī
moribus & corde humiles, nec non in domino absq; dubietate confidāt: quoniā non so-
lum in futuro exaltabuntur ab uniuersorū cōditore & principē, uerū etiam impræsentia-
rum, nō temporali exaltatione aut honore uisibill, sed spiritali & intrinseco, qui est fe-
curior, delectabilior, locupletior, quietior, ac diuturnior. Nā exaltatio apparens & mo-
mētaneus honor, qui bonis & malis ualet esse cōmunis, quis potest explicare sermone,
quātis sit sollicitudinib. circūseptus, superfluis agitated curis, periculis inuolutus, onera-
tusq; peccatis: Internus uerō ab omnib. cōtradictionibus, quæ memoratæ sunt, prorsus
est liber. Nā humiliū honor & eorūdem exaltatio est gratiarū cumulus, additamentum
donorū, cōscientiæ pax, cognitionis lumen, exultatio spiritalis, orationis munditia, re-
ctitudo mētis, fidel cōstantia, cōpassionis affectus, cōpunctionis studiū, spei robur, cha-
ritatis incēdium, internorum gustus, proficiendi desiderij, uirtutū sitis, & futurorū præ-
miorum expectatio certa. Hi proculdubio sunt imprædabiles humilium thesauri, præ-
ciosissimæ gēma, indeficiētes diuitiæ, honores sublimes, præclarissimæ dignitates, arca
næ delicia, spōsi munera, ornāmēta nuptialia, & spiritalia spōsæ cellaria: in quæ nō in-
trāt superbi, desides nō admittuntur, nō ingrediuntur immūdi. Sanē per hęc tanquā per
spirituales ianuas spōsus accedit intro ad spōsam, ipsam instruit, illiq; cōmunicat præsen-
tiam suā, nō per corporalē speciē, neq; sicuti est, sed per lumē fidei, per irradiationē intel-
lectus, per deuotionis gustū, per exultationis iubilij, per amoris tripudiū, p pacis oscu-
lum, per dilectionis amplexū. Tunc quidē propter ipsius spōsi præsentia illuc nō appro-
piat aduersarius, nec miscetur extraneus: quoniā multorū uallata est mens excubijs an-
gelorū. Tunc, inquā, humilis anima effecta est Dei tēplum, sedes sapientiæ, thronus uer-
bi, paraclēti domus, thalamus nuptialis, arca fœderis, propitiatorium deauratum, taber-
naculum sanctitatis, locus requietionis, paradysus deliciarum, conclusus hortus, fons si-
gnatus, terrenum cælum, habitatioq; cælestis. Miratur equidem ipsi beatorū spiritus di-
gnationem Dei sponsiq; dilectionē: qui ob sponsæ consolationē exuto diuinitatis can-
dore, & exinanita (ut sic dicā) sempiterna uerbi gloria se in fragili uasculo habitare incli-
nat, non ut rex potēs: nec sicut uniuersorū dominus, neq; tanquā uiuorū & mortuorum
iudex, sed ueluti cū infirma infirmus, cū parua minimus, humillimus cū abiecta, & cum
pauperrima egenus. En (aiunt mutuo) quæ disparilitas hæc Dei (uidelicet) & hominis,
creatoris & creaturæ, domini & ancillæ, diei & noctis, sapientiæ & ignorantia, uerbi &
animæ. Supereminet prorsus ista spiritalis copula humanū intelligere, propriū uelle,
sociale uiuere. Nam munus est cæleste, gratia redemptoris, beneuolentia sponsi, amoris
præroga-

Matth. 28

Psal. 29

Ezech. 18

Matth. 7

Hier. 3

Ezech. 18

Luc. 14

Pro. 16

Esa. 14

Psal. 35

Luc. 1

Luc. 14

prærogatiua, & præcipua charitatis priuilegium singulare: quod quidem præstatu-
 milibus corde, se in ueritate agnoscentibus, se contemnentibus, & qui tanquam infru-
 ctuosæ arbores, mancipia uilissima, uasa inutilia, cadauera foetida se esse arbitratur. Hæc
 proculdubio anima, ad quam tam officiose, tam humiliter, & tam delectabiliter noster
 ingressus est dominus, nisi esset humilitatis uirtute decorata, puritatis nitore uestita, cæ-
 lestium desideriorum flammis accensa, orationis assiduitate corusca, & erga suæ mentis
 custodiam indeficienter intenta, nequaquam spiritali & arcano uerbi digna esset con-
 nubio: quod utiq; donum non prærogatur omnibus ipsi uerbo famulantibus, non mul-
 tis, sed rarissimis: quemadmodum in Canticorū Canticis sponsi uoce perhibetur: Sexa-
 ginta (inquit) sunt reginæ, octoginta concubinæ, & adolescentularum non est nume-
 rus: una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitricis suæ: uiderunt
 eam filia Sion, & beatissimam prædicauerunt, & reginæ laudauerunt eam. Vna dicitur
 esse columba, tum propter paucitatem animarum ad hunc pertingentium statum, tum
 quia talis anima sicut unice diligit: ita à spōso unice diligitur. Quamobrem illum audit
 sese introrsus uocātem: Surge propera amica mea, formosa mea, columba mea in fora-
 minibus petrae, & in cauerna maceræ: sonet uox tua in auribus meis. Vox enim tua dul-
 cis, & facies tua decora. Ipsa uerò allocutione illius effecta languida præ amore dicit: A-
 nima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est: fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi
 inter ubera mea commorabitur: botrus cyperi dilectus meus in uineis Engaddi. Spon-
 sus autem sponsæ laudes ingeminans, ut per amplius dilectionis flamma succendat, ait:
 Fauus distillans labia tua soror mea sponsa, mel & lac sub lingua tua, & odor uestimen-
 torum tuorum super omnia aromata: hortus cōclusus, soror mea sponsa, hortus conclu-
 sus, fons signatus, emissiones tuæ paradus malorum puniceorum, cum pomorum fructi-
 bus. Et illa dulcedine plena non capiens, inquit: Dilectus meus candidus & rubicundus,
 electus ex milibus: teneo illum, nec dimittam. Sanè in hoc contubernio castissimi amo-
 ris sponsi & sponsæ, non nisi mutua proferuntur colloquia charitatis, dilectionis carmi-
 na, præludia sanctitatis, quæ humana non consueuit auris audire, oculus uidere subli-
 mium, nec in cor carnaliter sapientis ascendere. Humilium sunt quippe deliciae, abscon-
 ditum manna, mel in fauo, & cum lacte uinum mixtum: quo hausto lætificantur corda
 sumentium, & interna deuotione recreantur: quatenus eisdem tolerabiles huius pere-
 grinationis labores fiant. Facile namq; in uia deficerent, si nō spiritali interdum refice-
 rentur pabulo, lacte nutrentur, roborarentur uisitacione, erudirentur alloquio, & dele-
 ctabili reciproci amoris uinculo tenerentur. Ceterum pro augmento fidei, pro spei am-
 pliori capiendæ fiducia, pro charitatis reliquarumq; sustentatione uirtutum, o quam sæ-
 pe huiusmodi rapiuntur supra se, & introducuntur per excessum mentis in locum taber-
 naculi admirabilis usq; ad domum Dei, ut & intellectu percipiāt, & degustent affectu,
 quam magna sit multitudo dulcedinis domini, quæ abscondita est elatis, & seruiliter me-
 tuentibus, atq; promissa sperantibus in eum, humilibus perseverantibus, & Deum pu-
 ro corde diligentibus. Hæc siquidem est hæreditas filiorum, quæ certantibus in hac la-
 chrymarum ualle in cælo tribuitur post triumphum, ubi reuelata facie Dei gloria con-
 templatur: quod profecto est summum bonum, gaudium sempiternū, inenarrabilis læ-
 titia, perfecta satietas, imperturbabilis pax, uera libertas, secunda fruitio, refectio indefi-
 ciens, actualis iubilus, & interminabilis laudatio, quam non intermittit casus, non tollit
 inimicus, nec alternat tempus, neq; adimit actus: quoniam firma, stabilis & æterna est.
 Nam quicumq; gloriæ illius effectus est particeps, non habet quod metuat, unde doleat,
 de quo dubitet, & ultra quod speret: quoniam semper fruitur præsentia illius, quem lau-
 dat, quem diligit, quem colit, quem amplectitur, quem cognoscit. Nempe eius cogni-
 tio uita æterna est, amplexus illius beatitudo maxima: ipsius dilectio delectatio summa,
 eius laudatio ineffabile gaudium, atq; præsentia ipsius cunctorum bonorum firma pos-
 sessio. Ad hanc quisquis introducit, ingreditur in pascua uirèria, quæ non marcescunt,
 in delicias suauis, quæ nunquam deficiunt, in sapientiæ thesauros: qui non depereunt,
 in ueritatis splendoribus, qui nequaquam obnubilantur, in regionem uiuorum Deum in-
 cessabiliter laudantium, in ciuitatem Hierusalem æterni solis illustratione præfulgidam,
 & in sanctam Sion mille milium angelorum agminibus decoratam: necnō sanctorum
 omnium

A omnium choris decenter ornatam: qui uniuersi unà uoce, pari modulatione, intentio-
 ne consimili Deum ignito affectu, quantum ualent, laudant, dicentes: Benedictio, cla-
 ritas, & sapientia; & gratiarum actio, honor, uirtus & fortitudo Deo nostro in secula
 seculorum, amen. Coronas suas singuli submittentés ante ipsius maiestatis perpetuum
 thronum. Id etenim, quod honoris, quod uenerationis, quod laudis offerunt condito-
 ri, plenum est charitate, humilitate subnixum, admiratione permixtum, satietate perfu-
 sum, & fructuosis uisitationibus feruidum. Bibunt quippe & sitiunt, saturantur, & esuriunt,
 superabundant, & repleti concupiscunt. De ubertate siquidem uoluptatis æternæ in-
 ebriantur delectabiliter, sapienter & sobrie haurientes de uitæ fonte diuinæ dulcedinis
 potum, & de lumine beatificæ uisionis inextinguibile lumen: quemadmodum Pro-
 pheta commemorans confitetur domino: Inebriabuntur (inquit) ab ubertate domus
 tuæ, & torrēte uoluptatis tuæ potabis eos: quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo
 uidebimus lumen. O beata ebrietas sobrietate referta, quæ pro sui exuberatione & gu-
 stu sumentem eleuat in Deum: & coniungit Deo, ut fiant unum in idipsum. O fons ui-
 tæ, qui apud Deum esse denunciatur: de quo utique uniuersi, qui in cælesti sunt præde-
 stinati cōuiuio: absque ulla ipsius fontis diminutione percipiunt ad satietatem beatam
 atq; perfectam. Hunc enim fontem idem Propheta ardentissime cupiebat, quum dice-
 ret: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante fa-
 ciem Dei: Expressius autem qualis iste sit fons, sapiens indicauit, quando ait: Fons sa-
 pientiæ uerbum Dei in excelsis. De hoc uerò uerbo Ioannes euangelista testatur: In prin-
 cipio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum: hoc erat in prin-
 cipio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Non ab re
 igitur tãto cum desiderio de ipso uerbi fonte Propheta inebriari poscebat. Sciebat nã-
 que ultra sitire non posse, quisquis ex illo uitæ fonte potaret: sed neque ambulare in te-
 nebris, qui in uerbi splendore aspiceret lumen. Quamobrem in Canticorum Canticis
 sponsa eodem spiritu, quo Propheta repleta ait: Indica mihi, quem diligit anima mea:
 ubi pascas, ubi cubes in meridie. Meridies iste est manifesta uisio, & diuinæ essentiæ a-
 perta cognitio: quæ (perhibere domino) est electorum perpetua merces. Hæc est (in-
 quit dominus & redemptor noster) uita æterna, ut cognoscāt te solum Deum, & quem
 misisti, Iesum Christum. In hoc meridie cognoscitur in uerbo pater, in genitore filius, &
 ab utroq; emanatio, processio, & amplexus, in tribus (uidelicet) personis una substan-
 tia, una deitas, par gloria, æqualis potestas, & indiuisibilis unitas pater, uerbum, & spi-
 ritus sanctus: unus Deus sine initio, æternus, immensus, beatus. Hanc quippe cognitio-
 nem summæ & indiuiduæ trinitatis & unitatis pollicitus est dilectoribus suis: qui non
 ex necessitate, neq; coacte: sed scienter, uoluntarie, & cum charitate se agnoscendo hu-
 miliant. Sic enim ait: Qui autem se humiliat, exaltabitur. Vtiq; in regno cælorum eo al-
 tius, eoq; gloriosius: quo se cognouerint uerius, purius humiliauerint, abiecerint am-
 plius. Audiant humiles, corde percipiant, & exultent in spiritu: quum intelligunt quàm
 præcella, & quàm maxima præmia in futuro illis repromissa sunt seculo: si tamen in in-
 choato perstiterint opere. Studeant quotidie in hac humilitatis uirtute proficere ipsum
 D imirantes regem, qui abiecto onere carnalium, & regalium indumentorum, coram do-
 mini arca nudatus, exiliens & exultans uxori sibi obijcienti respondit: Ludam & uilior
 fiam coram domino: qui elegit me potius, quàm domum patris tui. Prouocentur deni-
 que pro exemplis, pro beneficijs animentur, & pro muneribus trahantur. Sanè innume-
 rabilia penè sunt exempla sanctorum, qui uerbo uirtutem hanc commendauerunt, &
 opere: horum namque primus & singularis est Christus, qui deposito diademate regio,
 atq; maiestate exinanita diuina, sub seruili forma, ac natura mortali in omnibus, quæ e-
 git & docuit, perfectæ humilitatis exhibuit regulam, disciplinam præbuit, & exempla
 monstrauit: ita ut nullus repertus sit illo humilior, māsuetior moribus, ad perferendum
 contumelias, & opprobria promptior: necnon ad contemptum mundi, & sui ardētior.
 Quamobrem sicut se humiliando, ac despiciendo superauit incomparabiliter uniuersos:
 æque honoris, sublimitatis & gloriæ super omne nomen illi donatum est nomē, cui
 cælestium, terrestrium & inferorū humiliter flebitur omne genu. Porrò quod digni-
 tatis, quod exaltationis, quod præmij præcessit in capite, iuxta cuiusque humilitatis &
 Laur. Iustin. XX charitatis

Apo. 7

Psal. 35

Psal. 41

Ioan. 1

Cant. 1

Ioan. 17

Luc. 14

charitatis mensuram ceteris sequetur in membris. Perseuerantes namque in unitate corporis pariter, cum corpore exaltabuntur in capite. Quum corpus ipsum in suis perfecte fuerit membris: tunc cum capite & sponso suo glorificata ecclesia, atque sine macula & ruga effecta introibit in nuptialem thalamum: & in caelestis regni mansionem clarissimam, aeterni solis illustratam splendoribus: necnon angelorum agminibus decentissime perornatam, quatenus agnoscat, quanta sit gloria, & quam Dei & sponsi sui sit tremenda, honoranda, atque laudanda maiestas, quae illam tam sacro sancto dignam fecit esse connubio: per quod cum sponso unum facta est corpus, & caro una, sicut primus homo testatus est. Nam quum de una ex costis ipsius Deus mulierem plasmasset: illamque eidem, ut nomen imponeret, obtulisset, ait: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori, & erunt duo in carne una. Quod Paulus declarans quid significet, inquit: Sacramentum hoc magnum est, ego dico inter Christum & ecclesiam. Innuvit enim Apostolus Christum & ecclesiam cooperante fide, & mediantibus sacramentis ab ipso mediatore institutis, unum corpus mysticum factum, & carnem unam: tum propter duarum naturarum, diuinam (uidelicet) & humanae indiuisibilem copulam: tum propter redemptionem per sanguinis effusionem in cruce consummatam, ipso pendente ex animo: ex cuius latere tanquam dormiente Adam, sanguinis & aquae sacramenta fluxerunt. Hæc siquidem sacramentalium unionem atque glorificationem Christi & ecclesiae post modicum futuram idem redemptor passioni proximus patrem alloquens insinuauit dicens: Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus: ego in me, ut sint consummati in unum. Hæc utique clarificatio, quam dominus Iesus suæ fatetur dedisse ecclesiae, inchoatur in hac peregrinatione per fidem in iustificatis credentium cordibus, augetur uero in membris singulis post consummatum huius uitæ agonem: quum defæcata omni labe peccati beatorum cœtibus inferuntur: perficietur autem in toto, quum in resurrectione futura ecclesia mater & sponsa, absque ulla macula, tota formosa: & iucunda, atque in suis filiis perfecta sponso suo Christo associabitur: ut sit caput & corpus unum in idipsum plenum decore, immortalitate uestitum, claritate præfulgidum, fruitione beatum, confirmatum in gloria, in charitate, in ueritate, in aeternitate, in pace, in laude, in exultatione, in admiratione, in gratiarum actione, in lumine, in quo quisque Deum quo agnoscit uerius, eo intelligit clarius, se nihil esse ex se, sed ab eo, & in eo esse, qui est omnia in omnibus, & in singulis totus, Deus & uniuersorum dominus, qui est uita perennis, indeficiens lux, incommutabile bonum, uirtus insuperabilis, præclarissima sapientia, communicabilis bonitas, ueritas infallibilis, superamabilis charitas, qui gratuita dilectione humilium uota respicit: deprecationes exaudit, inhabitat corda, labores pensat, & coronat merita, pro eisdem interpellante ecclesiae sponso, humilitatis præceptore, & humilium gloria Iesu Christo domino nostro, qui cum patre & spiritu sancto uiuit, & regnat Deus in secula seculorum. Amen.

DIVI LAURENTII IUSTINIANI VE-

NETIARVM PROTOPATRIARCHÆ IN OPVS CUI TIT-

tulus De perfectionis gradibus,

PROEMIVM.

Rationalis creaturæ (uidelicet) hominis, hoc à uere intelligentibus noscitur esse proprium, ut semper proficere appetat, & nunquam ab inquisitione torpescat. Ducitur enim ad huiusmodi proficiendi sollicitudinem naturali impulsu, quo mediante pertingat ad sui cognitionem finis, atque in eodem delectabiliter conuiescat. Ad hoc namque ipse homo est conditus, ut potiora semper obtinere concupiscens, perueniat quandoque ad id, quo nihil est melius, quod est ipse Deus: in hac quidem peregrinatione per fidem, & in futura uita per speciem. Propterea quandiu hoc mortali & corruptibili est constitutus in corpore, nequaquam ocio debet torpere damnabili, aut tabescere mentis inertia: sed sine intermissione iuxta fragilitatis humanae uirtutem operi intendere: non qualicumque, sed

A sed necessario, congruo, atque proficuo: interdum corpore, prout negotii opportunitas exigit, exposcit: qualitas, requirit tempus: semper uero mente, nunc intentione recta, nunc cogitatione sancta, nunc affectione interueniente ignita. His quippe medijs laudabile quodecumque ac gratissimum Deo perficitur opus. Nam actio, quæ per corpus fit, nisi memoratis, seu quibusdam eorum agatur medijs, quauis mortalium approbetur iudicio, parum aut nihil prodest. Nam quemadmodum arbor si uirescat folijs, flores redoleat, siue immaturis foecunda sit fructibus, & amœna in se esse uideatur: radicem uero uegetatem minime habeat, infructuosa esse cœsenda est: ita & opus quodlibet si interna uirtutis ac charitatis directione informatum non est, aeternæ uitæ prorsus merito caret. Nempe in corde ueræ uirtutis formatur habitus, præuia nihilominus intentione, cogitatione & affectione laudabili, cooperante pariter charitate: quæ est donum Dei, uirtutum forma, norma iustitiæ, laborum merces, mentium decor, aduersa tolerantium robur, peregrinationis huius solatium, atque in bono perseuerantium palma. Tolle hæc, & nulla est uirtus.

B Non prodest martyrium, non fides, etiam si montes transferat, non omnium erogatio facultatum: non postremo absque ipsa promeretur apud Deum laudem prophetia atque caelestium secretorum scientia. Cæterum si adsit charitas, efficit cor mundum, conscientiam bonam, rectam intentionem, cogitationem disciplinatum, & affectum pium. Hæc quippe omnia aguntur intus in mente, sectatore Deo, erudiente sapientia, conscientia iudicante, & dirigente prudentia. Equidem ex his quæ memorata sunt, uerum esse colligitur, quod per Prophetam de anima ecclesiastica proficiendi amore succensa perhibetur: Omnis (inquit) gloria eius filia regis ab intus. Foris namque uirtutis imago cernitur humanis sensibus nota: intus uero habitus uirtutum, charitatis incendium, & perfectionis disciplina seruatur. Quamobrem quisquis in spiritali exercitio cupit perfectionis culmen attingere, iuxta Prophetæ admonitionem, ascensionis sibi in corde spirituales componat gradus, per quos de uirtute proficiens in uirtutem ipsum Deum ex parte comprehendere ualeat, à quo plenissime comprehensus est. Id autem nequaquam uiribus proprijs agere se posse arbitretur. In illo fiducia suæ iacet cogitatum, qui docet hominem scientiam, dat intellectum paruulis, præstat inuocantibus se auxilium, certantibus tribuit fortitudinem, & perseuerantibus gloriae brauium pollicetur. Hi siquidem spirituales ascensionis uirtutum gradus, quoniam nequaquam noti sunt omnibus, illos distinguere atque ordinare curabo, non ut per eosdem ad perfectionis alta peruenirem: quippe quum sim delictorum grauatus oneribus, peccandi compedibus alligatus, ignorantia obuolutus tenebris, & plurimorum defectuum consuetudine depressus: sed ut iustitiæ semitas alijs insinuando, ex aliorum profectibus gratiam merear obtinere à domino: necnon redire & ego ualeam ad me, ac in conscientia speculo deformitatem meam agnoscere: errata corrigere, & erubescere de me: qui non sum talis, qualis esse deberem, qualemque me esse arbitrantur, qui secundum faciem hominum merita metiuntur: quum solius Dei sit proprium cordium secreta rimari, atque arcana discutere, ex quibus mors & uita prodire noscuntur. Hoc utique opus, quod inchoare proposui, omnes meas supergreditur uires, sufficientiamque paruitatis meæ prorsus excedit. Quamobrem ad te o sapientiæ fontem, & Dei uerbum, quod in paterno diuinæ maiestatis lumine habitare illocaliter crederis, mentis attollo aciem, preces offero, ac recte loquendi, & de tua bonitate pie sentiendi flagito gratiam, quatenus nihil obliquum, nihilque quod sempiternæ tuæ ueritati sit auersum proferam inconsultum. Hoc profecto peragere ualebo, si tuæ splendore sapientiæ irradiaueris me, & dignum me feceris consortio spiritali gratuito atque diuino. Nam absque te, nec initiatur, neque inceptum laudabiliter perficitur opus. Aggrediar igitur tuo fratus auxilio propalare mediante calamo, quod corde te aspirante concepi. Tu uero domine esto dux uerbi, sermonis autor, & scientiæ largitor præsidendo in me, meque amabiliter collocando in te, quatenus te per gratiam tuam habitante in me, & loquente per me glorificeris à te: hoc inuili & uilissimo mediante instrumento, quod prorsus nihil commendatione dignum agere potest ex se, nisi moueatur à te, qui quemadmodum bonorum omnium es origo & causa: ita omnis tibi honor debetur & gloria.

QVO LVMINE MENTIS OCULI IRRADIANDI SVNT,

ne obdormiant in morte peccati. Cap. I.

Propheta sanctus Dauid gratia Dei afflatus, tam in persona sui, quam etiam omnium a Deo in hac miseriarum ualle peregrinantium, in oratione positus, clamat & dicit: Illumina oculos meos, ne unquam obdormiam in morte: ne quando dicat inimicus meus, praeualui aduersus eum, Illumina (inquit) o domine Deus meus, non lucernarum aut stellarum, uel solis lumine, sed ueritatis ac sapientiae tuae splendore oculos meos, non carnis, sed mentis & rationis, ne unquam obdormiam in morte. Nouerat idem uates hoc uisibile lumen, quod patet iumentis, caeli uolatilibus, uniuersisque mortalibus, non esse plurimum appetendum ab his, qui abhorrent obdormire in morte: quippe quum per ipsum minime somnus mortis corporalis ualeat euitari. Nam nec mortem, neque uitam lux ita corporalis & uisibilis afferre potest. Intelligebat idem Propheta aliam esse lucem incomprehensibiliter hac clariorē, ac utiliorē: quae quamuis, quantum in ipsa est, omnem hominem in hunc mundum ueniētem illuminet, paucis tamen esse prerogata. Hanc siquidem diligebat, hanc totis uisceribus sibi dari a domino orando poscebat, sciens quod ad eandem consequendam suis ipse nequaquam uiribus sufficiebat. Flagitabat autem eam a domino, a quo omnis est sapientia: etiam ante aeuum, non ut sapiens uideretur ab hominibus: sed ne peccati obdormiret in morte, & delictorum detineretur in laqueis, atque in eisdem uitae suae terminum consummaret. Quod quidem sapientiae luce carentibus (ut plurimum) euenire contingit. Ipsi enim mente caeci, captiui uiciorum, & insensibilitate pleni quemadmodum ignorant se: ita nesciunt, in quo profundo malorum iaceant, & in quo dirigere ac lugendam mortis sepulchro obdormiant. Hac de causa euigilare negligunt, se excitantem minime quaerunt, atque ab huiusmodi letali sopore, ut resurgant, exhortantem audire contemnunt. Utinam apostolicam insonantem tubam corde perciperent, quae ait: Surge qui dormis, & exurge a mortuis, & illuminabit te Christus. Insinuauit idem Apostolus his paucis uerbis dormientem, & mortuum, & qualiter surgere ualeat. Nempe somnus mortis peccatum est, non quaecumque, sed quod consummatum est, & generat mortem: per quod cordis ob-

Psal. 12

Eph. 5

Psal. 144

A adulteria, homicidia, ueneficia, prodiones, blasphemiae, sacrilegia, & idololatriae proueniunt, nisi ex fomite & radice peccati: Vnde (inquam) aeris intemperies, inundationes aquarum, grandines, tempestates, fragores aequoris, euerfiones urbium, prouinciarum incommoda, strages hominum tam crebro emergunt, nisi occasione peccati? Nam ex ipsius poena in humanis corporibus uiget febris, dolores capitis, obturationes aurium, oculorum & luminis amissio, foetor anhelitus, cruciatus uentris, stomachi repletio, humorum ebullitio, libidinis ardor, lepra, scabies, podagra, iliorum, cordis, pulmonis, & iecoris passiones, & poenae innumerabilia morborum horum similitum genera, quae profecto uniuersa minime accidissent, si peccatum esse desisset. Postremo corporis resolutio dira, gehennale incendium, dentium stridor, inconsolabilis fletus, palpabiles tenebrae, daemonum horridus aspectus, desperatio ueniae, cruciatus perpetuus, uniuersale iudicium: extremaque animaduersio iudicis, nequaquam esset facienda, & praecipi transgressio defuisset. Pro eodem denique ordinatum est caelum, ceciderunt angeli, de paradisi amoenitate expulsi fuere primi parentes, inundauerunt diluuii aquae: in fauillam redactae sunt Sodoma & finitimae ciuitates: submersus est in mari rubro Pharaon: in seruitutem saepe traditi sunt filii Israel: crucifixus est dominus, atque in diuersis temporibus iudicia facta sunt maxima. Nihil profecto in hac uita sic metuendum est, quemadmodum peccatum: quod nequaquam uitari ualet, nisi de illo ipsiusque speciebus habeatur notitia. Caterum quum de illis ad profectum legentium & audientium aliqua perstringere uelimus, sciendum est, quod aliud est peccatum originale, aliud mortale, aliud uero ueniale. Peccatum quidem originale illud esse dicitur, quod ab opere nec a natura, sed contrahitur ex uitio, & priorum transgressione parentum, transfunditurque in carnem & animam: in carnem quidem materialiter & originaliter, in animam uero formaliter, & tanquam in subiectum. Ab hoc quippe originali delicto nullus excipitur, praeter illam, quae genuit mundi saluatorem: unde gemens Propheta aiebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Et alio in loco scripturarum legitur: Nemo mundus est a peccato, etiam infans, cuius uita unius diei est super terram. Per hoc efficitur quisque obnoxius aeternae damnationi, sicut Apostolus perhibet dicens: Eramus & nos filii irae, quemadmodum & ceteri. Sed neque ullus ualet ab hac ira liberari, nisi per gratiam mediatoris Christi interueniente fide, & regenerationis mediante lauacro. Porro ex huius occasione delicti dupliciter homo fit reus, & sui debitor conditoris, culpa (uidelicet) & poenae. Culpa siquidem, quae macula est, totaliter (sicut dictum est) per baptismi aboletur sacramentum: poena uero, quae fomes siue peccati pronitas, uel lex peccati appellatur, remanet post baptismum quantum ad actum & motum concupiscentiae testante Apostolo, qui ait: Non enim quod uolo bonum, hoc facio, sed quod odi, hoc ago. Si enim quod nolo, illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae, & captiuantem me sub lege peccati, quae est in membris meis. Aduersus hanc peccati legem oportet nos infatigabiliter dimicare, ne in hoc quod gerimus, mortali regnet corpore, & trahat nos ad consensum mortalis culpe. Nam peccatum mortale est consensus in delectatione motuum carnis, qui ex deliberatione oritur rationis. Est etiam consensus in opus illicitum & in ea, quae sunt diuina lege, necnon ecclesiae sanctione prohibita. Patet igitur ex his mortale peccatum non posse consummari, si non interuenit uoluntarius consensus rationis. Ipse namque consensus interioris hominis obtinet principatum, & eundem aut iustitiae, aut peccati efficit seruum: hoc domino insinuante, qui ait: Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosus erit. Ad quam itaque partem se flexerit huiusmodi consensus, post se trahit animae libertatem. Si enim ad bonum se uertit, ipsam animam facit Dei templum esse, gratiae receptaculum, & sanctorum cohaerens: si uero ad concupiscentiam carnis, ad amorem seculi, & ad illecebras uitiorum se prostituit, eandem reddit captiuam diaboli, mortis filiam, & gehennae stipulam. Hoc paucis Sapiens indicauit, inquiens: Omnia custodia serua cor tuum, quonia ex ipso mors & uita procedunt. Porro si a tali consensu cor custoditur impollutum, nunquam sinet animam peccati obdormire in morte. Quamobrem quisquis letalem hunc soporem euadere concupiscit, stet supra sui cordis custodiam, & obnoxias suggestiones,

quæ nunc à diabolo, interdum à fomite: qui uiget in carne, initium habent, gladio spiri-
tuali interimat, ne ex ipsis delectatio uoluptuosa ebulliat, quæ ex sui mora inficit men-
tem, & ad consensum obortis infidelitatis, & insensibilitatis tenebris rationem impel-
lit. Hinc seruus efficitur homo peccati, alienus à Deo, diuisus à sorte sanctorum, semo-
tus ab unitate fidelium, expers thesaurorum Christi & ecclesiæ, sibimetipsi contrarius,
atq; ad promerendum omnino inhabilis. Equidem in hoc genere mortalis delicti non
facile labitur, neq; in eodem repente ruit, ut ab illo captiuus teneatur, quisquis ab eo li-
ber existit: quoniam tentatum de illo gratia adiuuat, reclamatione cōscientia, monet custos
angelus, commendabilis uitæ consuetudo renititur, terret gehennæ metus, contradicit
ratio, sceleris minatur obscœnitas, & in futuro iudicio peccata manifestada confundit.
Non autem sic ueniale peccatum, quod non malitia, nec animi deliberato cōsensu, sed
(ut plurimum) ex ignorantia, & sapissime ex fragilitate, atq; delinquendi consuetudi-
ne perpetratur. Nam ueniale ideo dicitur, quia facile meretur ueniam. Hominem quip-
pe quamuis usq; ad reatu perpetuæ mortis non grauet, meretur tamen pœnam. Ideo
namq; puniri meretur, quia semper est à uoluntate mouente, uel permittente, seu nō pro-
hibente. Cæterum etiam in hoc differt à mortali, quia peccatum ueniale est libido, siue
uoluptas in creatura citra Deū: mortale uerò est libido, aut uoluptas supra Deum, seu e-
que Deo. Porro licet ueniale delictum se perpetrantem æternæ mortis, nequaquam fa-
ciat reum, maculat nihilominus animam, feruorem charitatis minuit, potentias animæ
in bonis operibus debilitat, retardat à gloria, & sæpe fit peccati mortalis occasio (uide-
licet) ex conscientia: quia quicquid f. contra conscientiam (etiam erroneam) ædificat
ad gehennā. Ex dispositione quoq; labitur facile quis in mortale. Dum enim homo per
frequentem lapsuū absq; ullo timore uenialia peccata committit, disponitur ad morta-
lia. Quamobrem quisquis cupit placere Deo, & per uirtutum studia anhelat ad perfe-
ctionis culmen ascendere, omni qua ualet industria conetur nedum mortalia, uerum etiā
uenialia uitare peccata: tamen si sine delicto ueniali, nemo diu persistere queat. Cæterū
cum spirituales uiri Deum timentes, ipsiusq; mandata seruantes cooperante in illis gra-
tia possint absq; peccato mortali degere: oportet tamen eos semper sub uirtutum disci-
plina incedere, cum (sacro attestante eloquio) nullus sciat: utrum odio uel amore sit di-
gnus. Quod utiq; Propheta confirmans dominū deprecatur inquit: Delicta quis in-
telligit: ab occultis meis munda me domine, & ab alienis parce seruo tuo. Restat itaq;
fidelis quilibet frequenter ac precibus humilibus à Deo postulet lumen sapientiæ & in-
tellectus: quo mediante ualeat delictorum sufficientem, ac necessariam habere notitiā,
quatenus inoffenso animæ pede spirituales effugiat intellectualium uenatorū laqueos,
quorum hic mundus est plenus, dicente Ioanne: Nolite diligere mundū, neq; ea quæ in
mūdo sunt, qm̄ omne qd in mūdo est, aut est cōcupiscētia carnis, aut cōcupiscētia oculo-
rū, aut superbia uitæ. Isti etenim cōcupiscētiarum laquei quāto cognoscuntur clarius,
tanto odio habentur efficacius, displicent amplius, atq; ardentius impugnantur.

Quantum sit detestabilis uoluntarie delinquentium cæcitas, & in qualem peccatorum mi-
seriam dilabuntur. Cap. II.

Vemadmodū ex cuiuscunq; rei bonitate ac utilitate agnita amor, & ipsam
possidendi affectus accenditur: ita e contrario ex insita prauitate atq; mor-
tifera eius conditione inspecta odium ad eandē generatur & rancor. Hinc
apertè colligitur, quanta sit uoluntarie peccantiū ignorantia, & quā ma-
gna illorum ac perniciofa sit cæcitas, quādoquidem secundum Prophetæ
oraculum, gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. Et in psalmo le-
gitur: Quoniā laudatur peccator in desiderijs animæ suæ, & iniquus benedicit. Sanè si
huiusmodi haberēt cor docile, & in eis æternæ ueritatis claresceret lumē, prorsus debue-
rant peccādo & post cōsummatū scelus cōtristari, lugere & gemere: qm̄ nihil sic huma-
næ aduersatur salutē, à Deo separat, & dirimit à societate sanctorū, quēadmodū delicto-
rum immanitas, atq; indisciplinata consuetudo peccandi: quam totis uiribus, & cū om-
ni prudentia debet fugere amator Dei, uirtutis sectator, gratiæ cupidus, cælestium con-
templator, & propriæ salutis zelator. Nam uoluntaria consuetudo delinquēdi inha-
bilem reddit hominem ad bene agēdum, procliuum ad malum facit, exhibet culpæ ob-
noxium,

A noxiū, & deordinat naturæ bonū, dona gratiæ, uirtutū merita. Quid (oro) hac seruitute
infelicior: quid grauius: quid perniciosior: quid ue deterius: Nā omniū ipsa est incen-
tiua criminū, uniuersorū uiciorū nutritrix, atq; capitaliū peccatorū rea. Superbiā quippe
auget, inanē fouet gloriā, cupiditatē accendit, impudicitia cōplectitur, blanditur gulæ,
faces inuidiæ parat, iræ impetum promouet, nec nō laudabiliter operandi propositum
calcat, obhorret totum, qd est uirtutis, qd cōmendationis, quod compunctionis, quod
honoris, & quod gratiæ. Præceps delictorum ruit in foueā, effrænis ducitur post carnis
concupiscētiās, contemnit maiorum admonitiones sacras, patrū decreta subsannat, &
iniquis æterna supplicia præparata non metuit. Insistit iocis, fabulis delectatur, & plau-
su manuū mentis leuitatem ostendit, & quantum ei licet, iucūda uoluptate potitur. Ca-
ret quoq; grauitate, non utitur consilio, pericula non præuidet, præsentia bona diligit
incredula futurorum. Hinc tota intentione & omni, qua ualet, industria, qui ab hac uo-
luntaria delinquendi consuetudine possidetur, imitari conatur detestabilē impiorū ho-
minum conuersationē, de quib. in sapientiæ uolumine sic legitur: Dixerunt impij apud
se nō recte cogitantes: Exiguū & cū tædio est tēpus uitæ nostræ, & nō est refrigeriū in fi-
ne hominis, & nō est, q agnitus sit reuersus ab inferis, quia ex nihilo nati sumus, & post
hæc erimus, tanq; nō fuerimus, quia extinctus cinis erit corpus nostrū, & spūs diffunde-
tur tanq; mollis aer, & transibit uita nostra tanq; uestigia nubis, & sicut nebula dissolue-
tur, quæ fugata est à radijs solis, & à calore illius aggrauata: & nomen nostrū obliuionē
accipiet per tēpus, & nemo memoriā habebit operū nostrorū. Venite ergo, & fruamur
bonis, q̄ sunt, & utamur creatura tanq; à iuuentute celcriter, uino preciofo & unguētis
nos repleamus, & nō prætereant nos flos temporis, coronemus nos rosis, anteq; marce-
scāt, nullū præter sit quod non pertranscat luxuria nostra, ubiq; relinquamus signa lati-
tiæ nostræ, quoniam hæc est pars nostra, & hæc est fors. Profecto ex his patet, q quicūq;
hac uoluntaria & deliberata peccandi consuetudine possidetur, nec Deum metuit, nec
ullo pudore detinetur, nec indulta tēpora ad peragendā pœnitentiā caripendit, neq;
extremum uitæ suæ considerat diem, sed arbitrans sibi totum licere, quod uult, mortife-
ras ac proprias nititur perficere uoluptates, tanquam equus & mulus, quibus non est in-
tellectus. Utinam corde retineret apostolicam sententiā, quæ ait: An diuitias bonita-
tis Dei, & patientiæ, & lōganimitatis eius contemnis: Ignoras, qm̄ benignitas Dei ad
pœnitentiā te adducit: Secundum autē duritiam tuam & cor impœnitens thesauri-
zas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddit unicuiq; secundum
opera eius. Ad hanc utiq; delinquendi necessitatem impellitur huiusmodi contemptor
diuinæ misericordiæ, quia intelligere dissimulauit, quantum Deo sit odibile peccatum,
quantaq; mala infligantur animæ propter illud in præsentī, & quā magna in futuro
sint reseruata supplicia. Sibipsi deniq; blanditur compunctionis gratiam suadens sibi
se posse obtinere ad libitum, immemor diuinorum eloquiorum dicentium: Vigilate,
quia nescitis, qua hora dominus uester uenturus sit, sero, an mediā nocte, an gallican-
tu, an mane, ne cum uenerit repente, inueniat uos dormientes. Quod autem uobis di-
co, omnibus dico, uigilate. Et illud: Scitote, quoniam si sciret paterfamiliās, qua hora
fur ueniret, uigilaret utiq;, & non sineret perfodi domum suam. Ideo estote parati,
quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Tantopere ueritas Dei his uerbis
hortatur ad uigilandum, & singulis horis in bonis operibus persistendum: sciens
quod nihil sic reddit hominem tardum ad bene operandum, atq; in sceleribus perdu-
rantem, quemadmodum ad beneplacitum consequendæ ueniæ subdola & uana fi-
ducia. O quantos decepit hæc pestis, quantosq; huiusmodi inconsulta spes deiecit in
tartarum. Dei bonitatem semper arbitrantur esse paratam ad impertiendam pœniten-
tibus misericordiam, sicut ipsa per prophetam pollicetur inquit: Quotiescunq; pec-
cator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Vera prorsus est i-
sta sententia (uidelicet) quando compunctionis commendabilis ad Deum synce-
ri emittuntur gemitus, & amplius non peccandi inest homini deliberata uoluntas,
quæ præculdubio ex cognitione delicti, necnon ex peccati displicentia Dei coope-
rante gratia sumit originem. Hac deficiente displicentia non uerus pœnitens, sed cen-
sendus est esse quisque derisor. Nam Deo gratus pœnitens, & ex corde compunctus

Lacrymis, gemitibus, orationibus, ieiunijs, & carnis multimoda maceratione præterita nititur abolere delicta: & omni, qua ualet, uirtute atq; prudentia cordi suo peruiilem adhibet custodiã, ne turpibus, perniciosis, uanisq; polluatur cogitationibus, noxijs ac terrenis occupetur affectibus, efficiaturq; templũ coinquinatũ & sordidũ, quod esse debuerat mundum, atq; sanctificatũ, tãquam uerbi Dei receptaculũ, nuptialis thalamus, & sapientiã thronus. Ori quoq; & sermonibus suis modum ponit, & sub discretionis censura se refrænãt, non ut semper taceat, sed ut quod expediat, ædificetq; loquatur, grauitatem summopere studẽs tenere in uerbis, in moribus, & in operibus singulis, ac si diuino astaret conspectui: sciens pro certo nedum de magnis & letalibus sceleribus, uerumetia de uenialibus & minimis criminibus ab omnibus iudicandis rationem in ultimo examine esse reddendam: iuxta Saluatoris sententiam dicẽtis: De omni uerbo ocio so, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicij. Ex hac siquidem consideratione uerẽ pœnitens cõpungitur sepe, corde conteritur, & interdum etiã prorũpit in fletũ, ac renouatur in spiritu suã iuuentutis delicta rememorans, intelligẽs quã multa fuerint, quã obscœna, quã Deo odibilia, sibiq; contraria. Fit autem ex hoc diuina in eo aspirante clementia, ut aduersum se sanctæ humilitatis lamenta suscipiat, pœnas sibi inferat, & sibi ipsi displiceat eo uehementius, eoq; laudabilius, quo clarius ac humilius agnoscit infirmitatem propriam, conuersationem præteritam, suam pronitatem ad lapsum, amissam gratiã, & materias præparatas ad culpam. Nempe in hoc ueritatis speculo se intuendo facile præ confusione ac desperatione deficeret, nisi ex aduerso cogitaret quã pius, quã misericors, quã suauis, & quã præstabilis super hominum nequitia sit dominus, qui neminem pœnitẽtem, confitentem, se accusantem, humiliantem, seq; corrigere cupientem despicit uel repellit. Ex hac profecto cõsideratione exhilaratus corde & deuotionis perfusus dulcedine rectoris uia semitas atq; cõmendabilius uitæ instituta aggredi de cetero meditat, ne ingratitude obnoxius, sibiq; a Deo derelictus transactarum culparum iterũ labatur in foueam. Non enim ambigit a domino ueniam mereri post casum, si puræ confessionis cum compunctione animi, & mentis deliberatione, ac cordis humilitate exceperit sacramentum, iuxta Prophetæ oraculum dicentis: Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Nullum quippe est tam graue delictum, quod si displiceat, nõ oris confessione tergetur.

Quibus de causis Dei filius carnem assumpsit, & per sacramentorum institutionem quanta sit operatus pro salute hominum. Cap. III.

Diuina clemẽtia, q̄ ex sua naturali bonitate, quantũ in se est, neminẽ uult perire, cõpatiens humanæ naturæ, quæ, uidelicet, per Adæ lapsum ab ingenitæ dignitatis sublimitate exciderat, eandẽ sua dignata est subleuare præsentia. Veniens quippe uerbũ in tẽporis plenitudine de regalib. sedib. a patre missum, cooperante spũ sancto & immaculata ac sacratissima cõsentiente uirgine, carnem ex eadẽ assumpsit mortalẽ peccati quidẽ expertem, omnisq; corruptionis immunem. Apparuit utiq; inter homines uerus homo, passibilis, palpabilis, uisibilis, & mortalis, habens in se oẽs sapiẽtiã & sciẽtiã Dei thesauros, atq; totã diuinitatis plenitudinẽ corporaliter inhabitantẽ, tanq; uerus Deus a patre æternaliter genitus, quatenus mediãte doctrina sua cœlesti, miraculis innumeris, sacris moribus, spũali disciplina, ac institutione nouæ legis, & insuetæ cõuersationis perfectione mortalium illuminaret corda, agnoscerentq; in speculo fidei (& experientia teste) peregrinationis suæ ærumnas, infirmitatem propriam, animæ uulnera, dirã exactoris diaboli tyrãnidẽ, & onus grauissimum damnabilium delictorum. Intelligerent præterea ubi iacerent, quid paterentur, quò tenderent, quid amiserint, quid diligere, quid uerere, ac desiderare deberẽt. Nam rari & ceterarum comparatione paucissimi reperiẽbantur (nec ñ sine illustrante gratia) qui ea, quæ memorata sunt, in sensu cordis & in luce perciperent ueritatis. Venit igitur dominus noster Iesus Christus Dei filius ac Dei & hominum mediator tanquam doctor summus, ueritatis magister, & flagrantissimus zelator animarum secum deferens gratiarum cœlestium inundantes riuulos, atq; donorum spiritualium fluentia plenissima, ut arentia hominum irrigaret corda, emolliret ad pœnitentiam, & dirigeret

Arigeret ad salutem. Venit, inq; sicut peritissimus languẽtium animarũ medicus, conseruitq; medicamenta spiritualia, ecclesiastica (uidelicet) sacramenta, quatenus fideliter ac digne illis utentes ex gehennæ atq; iræ filijs efficeret Dei filios, & sibi perpetuos coheredes. Languidi quippe erant cuncti mortales, & incurabili laborabant morbo, atq; ad occasum mortis æternæ sine cessatione uergebant, tametsi exterius sibiq; ipsis & incolu mes esse, & spiritualiter uiuere arbitrentur, qd quidẽ infirmitatis & mortis lugendum est genus. Hoc nempe dominus pharisæis loquens insinuare curauit inquitens: Si cæci essetis, utiq; apud uos non haberetis peccatum, sed quia dicitis, qm̄ uidemus, peccatũ uestrum manet. Propriæ siquidem infirmitatis conscius medicum quærit, medicamentã opportuna sanitati concupiscit, contraria odit, ut ualitudinis ualeat consequi bonũ. Vis scire quantis calamitatibus, quantisq; languoribus spiritualibus uniuersum humanum genus teneatur astrictũ: Omnes (inquit propheta David) declinauerũt, simul inutilis facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unũ. Alius quoq; propheta ait: **B** Omnes nos errauimus, unusquisq; declinauit in uiam suã. Hinc est, qd nemo inueniebatur, qui auxilium de cælo flagitaret, & peteret, exceptis paucis cæterorum comparatione, qui introrsus per gratiam illuminati, & spũ diuino afflati proprios agnoscentes morbos suos medicũ polcebant tã pro se, quã pro populis, ut descenderet, & eorũ sanaret languores, quorum testimonia sunt in diuinis uoluminibus præclara atq; notissima. Quamobrẽ ut nullus sibi suisq; meritis & medici aduentũ atq; medicamentorũ spiritualium impertiendam cœlitus arrogaret gratiã, in temporis plenitudine soli Deo nota propria impulsus bonitate, misericordia & pietate ex insperato uerbũ Dei, quod erat apud patrem, descendere, humanamq; naturam assumere dignatum est, sacro hoc perhibẽte eloquio: Dum medium silentium tenerẽt omnia, & nox in suo cursu medium iter perageret, omnipotens sermo tuus a regalibus sedibus uenit. Silebãt prorsus cuncti, & idololatriæ mortalis pestis atq; ignorantia caligo totum pene occupauerat orbẽ, quando iustitiæ sol ex alto oriẽs, bonitatis ac claritatis suæ radios super uniuersam effudit terram, dissoluens teporem mentiũ, & infidelitatis fugans tenebras, atq; animarum uulneribus necessaria secũ ferens remedia, nõ incredulis, sed profutura fidelibus: Porro ad mendãã originalem culpam baptismatis instituit sacramentũ, medicamentum optimũ, & tanq; cæterorum fundamentum, fidei signaculum, lauacrũ salutarẽ, & æternæ uitæ ianuam, absq; quo nullus illuc ingreditur, ipso dño attestãte, qui ait: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnũ cœlorum. Ad quotidiana uerò crimina detegenda pœnitentiã sunt collata remedia. Cæterum ad corroborandã debilitatẽ interioris hominis per pœnitentiam iam sanati, corporis & sanguinis sui alimonia idẽ dominus noster Iesus Christus Dei & hominũ mediator impertiri dignatus est: reliqua autem sacramenta in ecclesia instituta sunt ad confirmandum, ad præferuãdum, ad erudiendũ, & ad futurã uitã preparandũ. Tria siquidẽ sacramenta, quæ prius memorata sunt (uidelicet) baptisma, pœnitentiã, & eucharistiã humanæ saluti, prorsus necessaria esse probãt. Omnib. quippe saluãdis baptisma aut sanguinis, seu flaminis, siue fluminis suscipere expedit. Nam quamuis tria baptismata esse uideant, unũ tñ effectũ sortiuntur, & unũ sunt, dicente Ioanne apostolo: Tres sunt, qui testimoniũ dant in cælo, pater, uerbũ, & spũ sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt, qui testimoniũ dant in terra, spiritus, sanguis, & aqua, & hi tres unum sunt. Adultis uerò & ratione utentibus pœnitentiã & corporis Christi sacramenta negligere non licet, si saluari desiderant. Cæterum baptismatis sacramentũ semel assumptũ nullatenus reiterari licet, qm̄ originale delictũ per id ipsum abolutum nequaquã ultra contrahitur. At uerò mortalis seu uenialis culpa, in quã ob fragilitatem & innatã concupiscentiam facile quisq; impellitur, atq; collabatur, quoties acciderit, toties per pœnitentiã medicamentũ ab anima amoueri potest. Per Prophetam dominum exhortantem audi: Quoties (inquit) peccator ingemuerit per uerã lamenta pœnitentiã, nõ recordabor amplius iniquitatum suarum. Altaris aut̄ sacrosancta mysteria non frequenter ad libitũ, sed sanctitatis interueniente mūditiã semel tantũ in die ualent assumi. Nã quotidianus cibus est, unde & in oratione dominica dicimus: Panẽ nostrum quotidianum da nobis hodie. Non enim hoc petimus, ut ipsum sacramentaliter quotidie nos accipere oporteat, sed ipsius effectum, & qd est spiritualiter significatum in eo,

in eo, plus uerò & minus. Frequentius ac rarius iuxta cuiusq; fidei magnitudinem, conscientia puritatem, actualem deuotionem, gratia affluentiam, atq; ignitū caritatis affectum percipi cōgruit. O beata pœnitētia ad salutem interioris hominis diuinitus impēsa, quāta est uirtus tua, & q̄ efficax est medela tua. Nullū planē est tā graue, tāq; enorme facinus, qd nō delectat effectu. Te enim unigenitus Dei filius in exordio suę p̄dicatio-
Matt. 3 nis cōmēdauit dicēs: Pœnitētiā agite, appropinquauit em̄ regnū celorū. Te p̄cursor illius, quo inter natos mulierū (insinuāte ueritate) nullus surrexit maior, uerbis similib: hominibus p̄dicauit. Tu es refugium humiliū, contritorū leuamen, uenię porta, spes indulgentiā, propriā agnoscendę infirmitatis magistra, terror demonū, uirtutū nutritrix, gratiarū custos, orationis incentiuū, lacrymarum origo, consequēda misericordiā p̄cursor, amica angelorū, & spūalis disciplinā norma p̄cipua, si tñ interioris & exterioris operis sis exercitio decorata. Duplex nāq; es, & duplici studio cōsummaris, ut possis esse perfecta. Aliqñ em̄ interius, aliqñ exterius, associata nihilominus interiori exercitio operaris. Interiorē nāq; pœnitētiā illā esse dixerim, q̄ est de iure naturali, & fit corā
Psal. 4 Deo in arcano cōscientiā, Propheta perhibente, q̄ ait: Quæ dicitis in cordib. uestris, &
Psal. 31 in cubilib. uestris, cōpūgimini. Alio quoq; in loco idē propheta inquit: Dixi cōfitebor aduersum me iniustitiā meā dño, & tu remisisti impietate peccati mei. Hęc utiq; & si nō actualiter, habitualiter tñ inesse debet homini iustificato, cui semper expedit displicentiam habere peccati. Exterior aut pœnitētia illa, quæ pprie sacramentū est, oris confessione agitur corā sacerdote, & ad ipsius arbitriū imponit, adhibita (uidelicet) contritione cordis & satisfactione operis. Nam parū homini cōfitei delicta sua esset utile se peccatorem acclamare, si absq; animi mœrore id faceret, si ulterius, nō peccādī ppositū nō haberet, si iniunctā sibi satisfactionē negligeret adimplere. Funiculus enim hic triplex quēadmodū difficile rūpitur, si studiose seruetur: ita caret uirtute & gratia, si ex incuriā diuidatur. Verus quippe pœnitens ex cognitione atq; peccati odio conteritur in se, erubescit p̄ scelere, se corā Deo humiliādo accusat, sacerdotis genib. se prosternit, facinora
G perpetrata promit, modū exprimit, cordis intentionem detegit, tēpus cōsummati delicti & numerū confitei, atq; peccatorū suorū turpitudinē nō abscondit. Quū enim nō homini sed Deo, cuius personā gerit sacerdos, astare se credit, nihil ualet occultare, qd fecit sciēs p̄ certo, q̄ nullatenus dignus est uenia, si nō reiecto pudore palām, & prout deliquit, peccata sua euomuerit. Clamat profecto intus rō, cōscientia urget, impellit cōpūctio, per custodē angelum hortat gratia, ut purē, simpliciter, integrē, apertē, & distinctē confiteatur, ut nō superuacue laboret, currat inaniter, & absq; delictorū remissione tristis abscedat. Nam quemadmodū ficta & scienter celato scelere imperfecta oris cōfessio parit in corde mœstitiā, aufert indulgentiā spem, & confusionem immittit: ita e contrario humilis, integra, uerecunda, & compunctione referta animum replet gaudio, agilitate quadam letificat contentem, de Dei bonitate fiduciam p̄bet, ulterius non peccandi desiderium gignit, orandi accendit affectum, gratiarum ad Deum ingeminat actiones, satisfaciendī subministrat uires, & ad eucharistiā sacre sumptionem acuit gustum. Conuenienter quidem post cōfessionem delictorum integerrime factam, & post
H adeptam per eandem puritatem, lucem, & pacem sacramentalis refectionis subsequitur fames. Nam non nisi per internā munditiā cælestis panis percipitur sapor. Sumitur enim hic uitæ panis sacramentaliter etiā a peccatorib. atq; criminibus oneratis, nequaq; tamen sentitur ab ipsis, quā magna, quā mœ delectabilis, ac suauissima sit illius mādicationis dulcedo. Panis angelorū est iustus, sed māna absconditū peccatoribus. Quotidie qui per gratiā sunt iustificati: reficiuntur, mūdāturq; a sordibus delictorū, & crescūt in spiritu, qui uerò in cœno carnis se uolutes cælestia sacramenta edere ac frequentare p̄sumunt in sui perniciem quotidie deteriores fiunt, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nō dñudicans corpus domini. Non autem uoluntarie delinquentes mundātur ex huius sacratissimi receptio-
1. Cor. 11 ne sacramenti, sed potius grauantur, Propheta hoc perhibente, qui ait: Quid est qd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent a te iniquitates tuas? Prorsus minime. Quamobrem quicunq; festinant ad perfectionis altare conscendere, interioris hominis sui per compunctionis gemitum, cōfessionis medica-
Hier. 11 mentum,

A mentum & amoris incendium, maculas tergāt, adhibita nihilominus corporalibus sensibus indefessa custodia.

Quot generibus spiritualium inimicorum, & quot tentationum laqueis sit hæc uita referta. Cap. III.

Peregrinationis uitæ huius quisquis uoluerit indagare discrimina, inimicorū genera, tētionū species, numerositates laqueorū, & peccatorū lapsus, prorsus necesse est, ut in sua consideratione deficiat, p̄cipue cū uita hæc horū uniuersa sit plena. Horis quippe singulis in cūctis actibus, in omnib. negocijs, & in quibusq; locis (si diligenter inspicias) reperies quid cauere, quid metuere, qd respuere, & cū quib. hostib. pugnare te oporteat. Equidē intra nos uigēt cōcupiscentiā, bella gerunt, aduersarij sunt spūales, hebetatur mēs, obnubilat intellectus, cogitationes perturbāt, cōsilia desunt, alternatur intentio, frigidat affectio, delibatio nutat, interdū quæ displicebant, placēt: & post paululū, quæ grata erant, odio habentur, sicq; interior homo tanq; nauis in medio pelagi constituta, diuersarū procel-
B larū impulsione agitata, naufragioq; propinqua obtunditur, deprimitur, attollit, & periclitatur. O quā saepe malignorum spūum deceptionibus circūuenit, blāditijs fallitur, fictisq; rationib. superatur. Nec mirū, quū (attestante Apostolo) ipse Satanus trasfiguratur se frequentissime in angelū lucis, se cōtegendo quis sit, tentationū laqueos cōtutando, ac malū sub specie boni suadendo. Nemo prorsus, nisi sapientiā irradiatus splendore, & spūs sancti magisterio eruditus, gratiaq; Dei uirtute roboratus ualet hostes huiusmodi debellare nequissimos. Aduersus hos exhortando ad pugnam fideles Paulus inquit: De cætero fratres confortamini in domino, & in potentia uirtutis eius. Induite uos armatura Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cælestibus. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate, & indui lorica iustitiæ, & calciati pedes in p̄paratione euangelij pacis, in omnibus sumentes scutū fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extingueri, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Hęc profecto arma nedum contra aereas potestates, uerum etiam aduersus singula, quæ superius interiora sunt memorata certamina, optime congruunt, dummodo prudenti utantur consilio, & humilitatis censura teneantur, intellectis nihilominus inimicorum insidijs, passionum motibus, ac tentationum qualitatibus. Extra nos uerò quot sint decipule impellentes ad casum, quot laquei extensi, quantaq; delinquēdi materia, quis narrare sufficiat? Porro multitudo deuiantium ab itinere ueritatis, propriasq; sectantium uoluptates insinuant, qualis iste mundus, quantis refertus periculis, & quibus aduersariorum generibus circūseptus, paucis uerbis Ioannes apostolus insinuauit inquiens: Nolite diligere mundum, neq; ea, quæ in mundo sunt, quoniā omne, quod in mundo est, aut est concupiscentia carnis, aut concupiscentia oculorum, aut iuperbiā uitæ, quæ non sunt ex Deo. Ista quippe uisibilia, quorum hic plenus est mundus, humanis se obijciunt sensibus, qui ueluti quædam animarum sunt ianuæ, per
D quas uel mors ingreditur uel uita. Quum enim mentem hominis ad concupiscentiam sui alliciant, & ad delectationē peccati trahant atq; consensum, mors per has proculdubio ianuas intrat ad animam. Cæterum si earundem uisibilium ac corporalium rerum intellecta atq; gustata dulcedine in sui laudem mens eleuetur conditoris, tunc uita per ipsas ianuas introisse cognoscitur. Ad hoc namq; uisibilia ipsa sunt creata, ut deseruiant homini, illumq; excitent ad laudē, atq; sui agnitionē opificis, qd apostolus Paulus euidenter manifestat, cum dicit: Inuisibilia Dei a creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoq; eius uirtus atq; diuinitas. Magna proinde & infatigabilis corporalibus est adhibenda custodia, atq; sub uirtutum sunt censura regendi, p̄sertim cum in propatulo multa sint, quæ ipsos prouocent ad malum, facileq; idem in exteriora p̄effluant, & transitoria delectationi inhærere naturaliter appetant. Qui enim pro suo libito, & absq; Dei timore, ac delinquendi metu eosdē patitur euagari, plurimorū criminū prorsus efficitur reus. Quanta ex incontinentia oculorum proueniant mala, quis ualet explicare? Concupiscentiæ utiq; incentiuum ac libidinis fomes oculorū est petulātia. Aspexit Eua uetitam arborē, fructum illius cōcupiuit, comedit,

Cor. 11

Ephes. 6

1. Ioh. 3

Rom. 1

comedit, & perijt, nec transgressionis suae malo contenta, quod inobediendo gustauerat, tradidit uiro, sicq; ambo aeternae mortis nedum effecti sunt filij, uerumetiam uniuersos praearicationis suae poenam transmiserunt ad posteros. Hinc fames, sitis, & gritudinum innumerabilium afflictio, carnis aduersus spiritum & spiritus contra carnem insuperabiles pugnae, mortis corporis ineuitabilis necessitas, perpetuae damnationis animarum supplicia habere principiu. Hinc quoq; bellorum tumultus, ciuium dissidia, subuersiones praerorum, deuastationes urbium, regnorum transactiones, regum insidia, & (ut paucis multa concludam) totius orbis calamitates emanasse noscuntur. Nempe si ipsa Eua cunctorum genitrix procaciter suadente serpente lignum scientiae boni & mali contra uetitum non fuisset intuita, nequaquam obedientiae decretum damnabiliter praeterisset. Propheta denique sanctus & homo secundum cor Dei, quoniam absque disciplinae gubernaculo oculos suos effluere permisit, intuens mulierem cum proprio uiro ludentem, uesano amore correptus, atque libidinis ardore superatus, adulterij & homicidij iaculo spirituali se morte peremit. Non autem sic Dei seruus beatus Iob, cui similis temporibus suis minime reperiatur in terra, egisse cognoscitur: *Pepigi* (inquit ipse) *foedus cum oculis meis, ut non cogitarem de uirgine.* Intelligebat quippe homo sanctus sapientia & uirtutibus plenus impudici aspectum oculi noxijs cogitationibus cor maculare, & delectatione inficere, atque sapientissime ad peccati consensum impellere. Quamobrem ut mala haec omnia superaret resistendo uirtutis censura, ac etiam diuini timoris studio corporalium luminum procacitatem coercebat, quae semper uiget, frequenter etiam affectum continentium uirorum euerit, & in impudicitiae praecipitium trahit. Membrum est oculus lubricum, instabile, semper noua inspicere cupiens, & inspecta repetere, huc illucque reflectitur curiositate suam implere uolens nec ualens, uacantis animi sibi conectit ignauiam, atque in propatulo rerum expositus, mentis intentionem rapit, dissipat prudentiam, cogitationes sine intellectu reddit, nisi subiiciatur sapientiae iugo, & intertate considerationis refranetur arbitrio. Merito igitur ille commendandus est uir, qui uigilanti cura ita se utiliter exercet in mente, ut nedum in saturabilem oculorum appetitum grauitatis uirtute substernat, uerumetiam aurium auditum a noxijs uerbis auertat. Sunt namque reuera hi duo sensus, uidelicet, auditus & uisus ad recte gubernandum difficiliore ceteris, quoniam, sacro perhibente eloquio, nec oculus saturatur uisu, neque auris impletur auditu. Ceterum nemo dubitat, quin ubi importunior est hostis, ibi proculdubio resistentia esse debeat ualidior, uigilantiorque apponenda custodia. Nam, experientia teste, cum aures absque ullo obstaculo pateant, & homo sociale sit animal, necesse est ex quotidiana conuersatione ut audiat sermocinationes colloquentium uirorum ac mulierum, quae (ut plurimum) sunt uanae ociose, scurriles, impudicae, permixtae mendacijs, adulationibus, priuatis laudibus, detractionibus, blasphemijs, fraudibus, plausibus, & iocis. Porro ex deprauata consuetudine & inordinata mente reperiuntur pauci in comparatione ceterorum, qui linguae suae legem ponant, eloquijs familiaribus prudentiae mensuram adhibeant, & aedificationibus sermones proferant. Nam qualia sunt a loquentibus uerba prolata, tales in audientium mentes formantur cogitationes. Nempe si sancta sunt, si casta, si utilia, si prudentiae & sapientiae splendore clarescunt, nonnunquam compungunt auditores, & inducunt ex sui cognitione ad fletum, interdum ipsi replentur gaudio, ueritatis luce irradiantur, & deuotionis suauitate paciscuntur. O quam saepe fide illuminantur, exhilarantur spe, & caritatis stimulis perurguntur. *Nec mirum. Quum enim eloquium domini, iuxta Prophetae testimonium, sit uehementer ignitum, dignum profecto est, ut humiliter intenteque audientium corda faciat esse ignita.* Hoc experti sunt discipuli illi, cum quibus post resurrectionem gradiente domino Iesu atque sacrarum scripturarum, quae de se loquebantur, mysteria pandente mutuo sermocinantes cum exultatione dixerunt: *Nonne cor nostrum ardens erat, cum loqueretur in uia, & aperiret nobis scripturas?* Verum si incomposita, si impudica, seu detractoria, uel uana, quae audiunt, sunt uerba, a Dei lege ac bonorum morum grauitate aliena, proculdubio inficiunt animum, uirtutis rigorem emolliunt, diminuunt gratiam, mentis lumen obnubilant, & conscientiae puritatem commaculant. Ob hoc itaque nobis Deus tribuit auditum, quatenus ipso mediante corde intelligeremus eloquia diuina & sancta, & per eadem instrueremur de ijs, quae ad salutem pertinent reijciendo inepta uirtutibusque

E

F

G

H

contraria.

A contraria. Quod autem de uisu & auditu dictum est, hoc de ceteris arbitrandum est sensibus, tamec si non sint ita procliuia ad lapsum, neque adeo ad coercendum regendumque difficiles. Non enim onerosum nobis ualde est carere odoramentis, quae perfunctorie satis mulcent odoratum, & cito afferunt fastidium, dum ad libitum haberi & hauriri nequeunt. Non autem sic gustus, quo mediante humanitas nostra nutritur & uiuit. Quotidie namque cogimur cibum sumere, & alimentis corporalibus (etiam inuiti) saturari, quae profecto alimenta si palato sapiunt, auidius percipiuntur. Hinc reperta sunt tam uaria ciborum ferula, saporumque genera miro studio & arte composita, quae ualidis & sanis profus arbitror esse prohibita, infirmis uero atque ualde debilibus, quibus ob corporis intemperiem omnis oblatum est gustus, talia temperanter sumpta licere non dubito. Quum enim tunc naturaliter appetat noxia, & sibi opportuna fastidiant, congruum est, ut illis indulgeatur, & lautiora tribuantur cibaria, quoad usque restaurentur, & incolumes fiant. Non enim parum corporum & animarum aduersatur saluti effrenata exquisitorum ciborum uoluptas, **B** quotidianusque eorundem usus, quae comitantur frequenter languores crebri, contemptus abstinentiae, immoderata delectatio gulae, uentris repletio, iugis crapula, carnales motus, cogitationes impudicae, morosae delectationes, libidinosi consensu, pollutiones nocturnae, colloquia inhonesta, & alia quamplurima uitia, quae religiosis uiris ac morum grauitate decoratis omnino debent esse aliena. De tactu uero quid memorare, cum idem sensus singulis pene horis propria libertate potiatur? Sensus quippe iste ceteris sensibus imò toto corpori famulatur, semper praesto est, ad obsequendum paratus, in motu continuo & ad bonum & malum quemadmodum & alij pronus. Proinde temperantiae est uirtute cohibendus, gubernandus prudentia, & Dei timore frænandus. Penes se uoluptatis habet materiam, die noctuque certandi patitur stimulos (teste Deo, quae nihil latet, & conscientia sola) ignem secum gerit & gladium, confusionem & laudem, coronam & poenam, mortem & uitam. Beatus plane est ille, qui huic sensui nouit legem imponere, ipsius petulantiam compescere, atque in his tantum quae necessaria sunt, eius usum conuertere. Opportunum namque auditorium ac salubre remedium est ad perficiendum ea quae memorata sunt, custodiam sui angeli spirituali meditari praesentiam, nec non adipiscendam uirtutum sustinere esuriam.

Quod necessaria sint dona spiritus sancti in adeptione & perseveranti exercitatione uirtutum. Cap. V.

Mominis uita quoad huius mortalis naturae tegitur indumento, eadem super terram esse militiam sacrarum scripturarum eruditus oraculis & comprobante experientia optime nouit quisquis rationis est compositus, ac recte iudicandi decoratus est dono. Nam etsi ad cognoscendam ueritatem humanus intellectus est capax, minime tamen illam absque paracliti munere operando sufficit adimplere, dicente Apostolo: *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Alio quoque in loco ait: *Non est uolentis, neque currentis, sed miserantis Dei.* Quantos nouimus naturali pollere ingenio, terrenarum rerum prudenti consilio tractare negocia, urbium praesentia regimini, suae reipublicae prauidere pericula, regibus ac prouinciarum principibus, salubria praebere monita, & tamen per abrupta uitiorum praecipitia sine Dei timore uagari? Quantos, inquam, conspiciamus quotidie scientiae secularis singulariter habere notitiam, antiquorum in arcano cordis memoriter gesta reuoluere, proferre lingua, & percurrente calamo disertissime promulgare, & nihilominus quia superbiae inflati sunt spiritu, a ueritatis itineribus effecti sunt longe? Non in sermone, sed in uirtute apostolus Paulus regnum Dei esse testatur. Scientiam quoque per seipsam absque caritate inflare, caritatem uero per se solam aedificare idem Apostolus suo commendat eloquio. Quae profecto caritas nequaquam proprio labore acquiritur, nec humana calliditate percipitur, neque illam habere cupientibus pro libito datur, sed diuino gratuitoque munere praerogatur. Sic enim ait Apostolus: *Scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio uero spe, spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non inquit, extorquetur uiolenter, nec sollicitudine hominis reperitur, sed diffunditur ex alto in cordibus electorum, quoties & quando eidem spiritui placet, qui (domino perhibente) ubi uult, spirat: auditurque uox eius, ignorat tamen, unde ueniat, aut quod uadat. Porro spiritus iste sanctus quemadmodum est potens in opere, in sermone efficax, in dilectione feruidus: ita est in consolando promptus, in exhortando intentus,

Laur. Iustin.

YY & in

1. Cor. 12 & in se cōmunicādo munificus. Apostolū qd de hoc spū ipsiusq; cōmunicatiōe loqua-
 tur, aduerte: Alij (inquit) per spūm dat sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundū eun-
 dē spūm: alij gratia sanitatū in uno spū, alteri fides secundū eundē spūm, alij operatio uir-
 tutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarū, alij interpretatio ser-
 monū. Hæc aut omnia operatur unus atq; idē spūs diuidens singulis prout uult. Nedū
 uerò pro sua ineffabili clementia tribuit dona fidelibus, uerumetiā se possidentū coo-
 perator efficitur in sermonibus, in laboribus, in operibus, in cogitationibus, & in am-
 plectendis perficiendisq; uirtutibus. Vnde (quæso) in contēnendis mūdi huius prospe-
 ritatibus, in abijciendis ac erogandis cunctis opibus: in principum huius seculi cal-
 candis terroribus, in perferendis tormentis ignium, bestiarum, carcerum, exiliorū, con-
 tumeliarum, flagellorum, equuleorum, singulorumq; præcisione membrorum, sanctis
 martyribus ueritatis testibus, tanta patientiæ uirtus est præstita, nisi ab eodem, de quo
 loquimur, spiritus? A quo (quæso) fonte emanauit futurorum præscientia reuelata pro-
 phetis, seu diuinorum eloquiorum mysteria sapientiæ fluentia melliflua, supernaq; ci-
 uilitatis Hierusalem iucundissima gaudia per doctores ecclesiæ sanctos propalata fide-
 libus? Nonne ab illo, de quo in uolumine sapientiæ scriptum est: Spiritus domini reple-
 uit orbem terrarum, & hoc quod cōtinet omnia, scientiā habet uocis? Omnīū est enim
 artifex, omnē habens uirtutē, omnia prospiciens. Quamobrem quicunq; cupit linguā
 habere disertam, quisquis scripturarum sanctarū quærit sacramenta in eisdem latentia
 intellectu percipere, huius almi spiritus imploret auxilium. Non aut aliunde q̄ ab ipso
 præstoletur donū obtinere sapientiæ, quo mediante ualeat gustare, quam suauis est dñs,
 & quam magna multitudo sit dulcedinis eius: quā utiq; abscondit seruiliter timentibus
 se. Manifestat uerò per spūm in illo recte sperantibus. Ipse nāq; est qui robur tolerantiae
 tribuit in aduersis, atq; laudabilium uirtutum laboriosa studia perseverantiæ perducit
 ad palmam. Hæc quippe uirtutes sunt, quæ Christi militem probant in prælio, in stadio
 dirigunt, & consummāt in opere. Nempe ex ipsarū quotidiano usu efficitur quisq; per-
 fectus. Nequaquam autē illas appello uirtutes, quæ in pugnantium militum numero si-
 gnatate aut congregatarum diuitiarū, & aliorum qualiūcunq; bonorū temporalium felicitate,
 siue in corporis uel membrorū omnīū sospitate, fortitudine, & agilitate subsistūt, sed
 quæ in hominis rationalis mēte formāt, & opera cōcepta interius atq; exterius inchoa-
 ta laudabili fine persistunt. Sic enim uirtus, de qua hic tractatur, a sapientib. esse diffini-
 tur. Virtus (inquiunt) est bona qualitas mētis, qua bene uiuitur, qua nullus male utitur,
 quā solus Deus in homine operatur. Ipse profecto uirtutes hominē efficiunt rationālē,
 & a cūctarum dirimunt sorte bestiarū. Ille solo sensu ducunt carnīs, & naturali impellū-
 tur instinctu. Homo aut uirtutis amator & gratiæ cooperato ratiōne trahitur, caritate
 informatur, boni & honesti delectatione allicitur, bellū quoq; sibi ipsi indicit, diutur-
 numq; certamē aggreditur, in quo nō licet inimicis terga uertere, neq; in propria uirtu-
 te cōfidere. Nam in primo congressu est abdicanda fiducia sui, & propria cognoscenda
 infirmitas pusillanimitate reiecta, quæ certandi debilitat uires, spem tollit, & aduersarijs
 audaciam præstat. Ad Deū itaq; uirtutē sectator mente confugiat, auxilium de cælo po-
 scat, robur perseverandi ab eo imploret, qui huius certaminis inspector est, adiutor, coro-
 nator, & merces. Prophetā aduerte, quid dicat, quid cōfiteat, & quæ prædicet: Diligam
 (inquit) te dñe fortitudo mea, dominus firmamentum meū, & refugium meū, & libera-
 tor meus, Deus meus, adiutor meus, & sperabo in eū, protector meus, & cornu salutis
 meæ. Laudans inuocabo dominū, & ab inimicis meis saluus ero. Quam elegāter, quam
 aperte, & quam uere Prophetā iste homo utiq; secundum cor Dei insinuat uirtutū dile-
 ctoribus, quem suum debeant defensorem intueri, in quem sperare, & ad quem cōfuge-
 re, & de cuius bonitate præsumere. Superuacue prorsus pugnando desudat, qui pro ac-
 quirendis uirtutibus ac superandis hostibus absq; spe cælestis suffragij & humilitatis
 uirtute ad spirituale certamen cōgreditur. Memoratum quoq; Prophetam Dei bonita-
 tem in patribus ueteris testamenti cōfiteōdo & laudando quid dicat, audiamus: Deus
 auribus nostris audiuius, patres nostri annunciauerūt nobis opus, quod operatus es
 in diebus eorum & in diebus antiquis: manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos,
 afflixisti populos, & expulisti eos. Nec enim in gladio suo possederunt terram, & gla-
 dius

A dius eorum non saluauit eos, sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio uultus
 tui, quoniam complacuiisti in eis. Idem autē alio in psalmo quid de humilitate loquatur,
 intellige: Custodiens (ait) paruulos dominus, humiliatus sum, & liberauit me. Oret igitur
 in spiritu frequenter, & de propria uirtute se humiliando diffidat, quisquis de ini-
 micis suis triumphare desiderat. Aduersarij siquidem, qui nos infestant, diabolus & ca-
 ro sunt. Isti suis nunquam desinunt nos oppugnare insidijs, nusquam desunt iaculare sa-
 gittis. Quanta aut importunitate diabolus nos superare ac maculare conetur, apostolus
 Petrus fideles hortādo ad pugnā perhibet inquit: Sobrii estote, & uigilate, quia aduer-
 sarius uester diabolus tanq; leo rugiēs circuit quæres, quē deuoret, cui resistite fortes in
 fide. De lucta uero carnis contra spūm Paulus admonet dicēs: Caro concupiscit aduer-
 sus spiritum, & spiritus aduersus carnem, ut non quæcunq; uultis, eadem faciatis. Por-
 rō ipse diabolus & angeli eius spiritus neq; qui nos impugnant, & ueluti rugiētes leo-
 nes nos deuorare, secumq; ad gehennæ incendia rapere moluntur, acerrimi bellatores
 sunt: assueti sunt ad prælium, inuidiæ liuore succensi, nocendi nimia malignitate referti,
 non diebus nec noctibus (Deo nihilominus permittente) nos suggestionibus malis,
 allocutionibus blandis, cogitationibus noxijs, inuisibilibus laqueis, falsis promissio-
 nibus, terroribus insuetis, atq; crudelibus minis Christi, sanctorumq; eius nituntur nos
 priuare consortio. His itaq; uiriliter resistere debemus, nosq; spiritualibus armis muni-
 re uirtutum, iuxta Apostoli Pauli hortamenta dicentis: Accipite fratres armaturam
 Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti
 lumbos uestros in ueritate, & indui lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparatione
 euangelij pacis in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissi-
 mi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum
 Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes in omni tempore in spiritu, & in
 ipso uigilantes. Valent utiq; memorata arma uirtutum (Dei pro nobis & in nobis coo-
 perante gratia) nedum defendere ab incurribus ac tentationibus spirituum immundo-
 rum, uerumetiā ab obscenis & perniciosis operibus carnis, quæ (eodem præfato per-
 hibente Apostolo) sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum serui-
 tus, ueneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inui-
 diæ, homicidia, comestiones, ebrietates, & his similia, quæ prædico uobis, sicut & præ-
 dixi. Hæc profecto omnium peccatorū sunt germina, uitiorū occasiones, & eadē pera-
 gentiū damnationis æternæ testimonia certa. Hæc, inquam, alienant animā a Deo, pri-
 uāt gratia, auferūt merita, diuinæ dulcedinis tollunt gustū, conscientiæ quietē turbāt, fu-
 gāt spē ueniæ, desperationis foueā parant, sapientiæ obtenebrāt lumen, opera de se bo-
 na cōmaculāt, delinquentē dirimunt ab unitate fidelīū, gehennæ efficiūt filiū, & cælestis
 regni faciunt esse exortē. Ista igitur qui Christi sunt, intelligentes carnē suā cum uitijs &
 cōcupiscentijs suis crucifigentes, ieiunijs attenuāt, domant laboribus, uigilijs terūt, fa-
 me, siti, frigore, & nuditate debilitāt, uirtutū flagellis uerberant, cōcupiscentiasq; suas
 sibi dominari non sinunt. Plurimū deniq; quū laboriosus sit iste cōgressus, diuturna pu-
 gna, & bellatores rari qui huius spiritualis luctæ uelint perseverare in stadio, ab ijs qui
 cupiunt esse uictores, diuina, ut superius dictum est, sunt imploranda suffragia, nec non
 de uiribus suis propria abdicāda fiducia, quæ radix est criminum, superbix filia, fomes
 uitiorum, inimica uirtutum, gratiarum dissipatrix, & sanctæ humilitatis prorsus aduer-
 saria. Cæterum cum difficillimum sit, iuxta domini exhortationē, quotidie crucem tol-
 lere, seipsum abnegare, carnis illecebras sternere, desideria illicita uincere, motus inor-
 dinatos cohibere, cēlibem uitam ducere, sanctorum imitari uestigia, & secundū spiritū
 ambulare in spiritu (pro consequendis tamen sempiternis, & inuisibilibus gaudijs, quæ
 præparauit Deus diligentibus se) ab ijs qui Christo militant, & fide formata futura pro-
 spectant, onerosa nequaquam sunt arbitrandæ, sed leuia. Nam, attestante Apostolo, nō
 sunt condignæ passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in no-
 bis. Labor quippe magnus, merces uero laboris prorsus maxima. Virtutum itaq; spiri-
 tualem patiatur esuriem, certare mente & corde nō cesset, se debellanter & audacter
 impugnet, quisquis de uirtute proficere in uirtutem, & ad perfectionis nititur alta con-
 scendere, atq; Deum per cordis munditiā uidere peroptat.

Quod spiritualis lux sit necessaria ad cordis munditiam consequendam, deq; illius excellentia
 & effectu. Cap. VI.

Vemadmodum cōmeantibus in nocte per ignotas regiones, seu difficiles semitas, uel itinera à latronibus occupata, atq; circumsepta periculis, prorsus necessarius est dux: ita peregrinantibus in regione umbrę mortis (uidelicet) in hac uita, quę temptationibus, spiritualibus laqueis, ignorantia tenebris, & diuersorū inimicorum insidijs est referta, opportuna est lux, non illa quę naturalibus fo- mentis nutritur, ut ardeat, sed neq; illa quę solis, lunę, aut stellarum splendoribus irra- diat terram, corporeisq; inspicitur oculis, atq; cōmunis est pecoribus, uolucris, & ho- minibus, sed quę rationali communicatur creaturę, fide percipitur, mentis puritate cer- nitur, gratis à Deo infunditur, & desuper uerbo inspirante donatur. Nam (dicente Iaco- bo apostolo) Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descen- dēs à patre luminū. Quamobrē quū ipse sit lumen, & æterni genitor luminis, merito ab ipso, & nō ab alio spiritualis lucis percipit lumen, quisquis uere illuminatur, nec quan- tū in ipsa luce est, quenquam sui participatione facit expertem, quemadmodum Ioa- nes apostolus insinuans ait: Erat lux uera, quę illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. Non enim imputabitur illuminanti, quū quis memorata caret luce, sed eandē minime recipienti, atq; à se repellenti, qui illius contubernio sancto seipsum reddit indignum, dum cordis oculos auertit ab illa, & delictorum delitescit in tenebris, ipsas tenebras magis diligēdo quā lucē. Lucem ipsam audī dicentē: Omnis qui male agit, odit lucē, & nō uenit ad lucē, ut nō arguatur opera eius, quia mala sunt. Nempe si- cut agris oculis corporalibus odiosa est uisibilis lux: æque animę peccatrici & pecca- torum in delectatione obrutę sapientia diuinę onerosum est lumen, quoniā radiorum illius fulgentium capax esse nō ualet. Sic enim legitur: In maleuolā animā nō introibit sapientia, neq; habitabit in corpore subdito peccatis. Hoc idem Iohannes apostolus insi- nuare uolens inquit: Et lux in tenebris lucet, & tenebrę eam non cōprehenderūt. Proin- de necesse est, ut scelerum obhorreat tenebras, delinquendi occasiones deuitet, & ini- quorum declinet consortia, mundet præterea cor nedum à perniciosis & noxijs cogita- tionibus, uerumetiam à uanis & inutilibus, quicunq; concupiscit æternę sapientia irra- diati splendoribus. Nam semper præsto est & parata se cōmunicare poscentibus, om- nes quoq; præuenit donis, excitat clamoribus, & præoccupat promissis. Sic enim habes de illa scriptum: Sapientia foris prædicat, in plateis dat uocem suam, in capite turbarū clamitat, in foribus portarum urbis profert uerba sua dicens: Usquequo paruuli diligi- tis infantiam, & stulti quę sibi sunt noxia cupiunt, & imprudentes oderint scientiam? Conuertimini ad correctionem meam, en proferā spiritum meū uobis, & ostendā uer- ba mea. In euangelio quoq; inquit ad Hierusalē: Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiti: In Apocalypsi eti- am quid ipsa sapientia loquatur, obserua: Ego (ait) sto ad ostium, utiq; cordis, & pul- so, Si quis audierit uocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum, & cœna- bo cum illo, & ipse mecum. O sapientia æterna, incommutabile uerbum, & splendor paternę glorię. O, inquam, meridiana lux, in qua nullę sunt tenebrę, in qua contem- plantur, quęcunq; facta sunt, & essentialiter uniuersi existunt sapientia & scientia Dei thesauri, quā profecto inspicere felicitas est, quam cognoscere uita beata est, cui inhære- re perpetua requies est, quam laudare ineffabile gaudium, quam ex toto corde dili- gere summum bonum, cui famulari est semper uiuere, cuius pulchritudinem intueri est sempiterna fruitio, iucunditas plena, perseverans iubilus, suauitas immēsa, perfecta lætitia, immortalis uita, & consummata satietas. Quis apprehendere ualet, & enarrare sufficit, quanta erga hominū salutē tua sit caritas, sollicitudo indefessa, peruiuil cura, ac materna cōpassio? Equidem parum tibi fuit pro illis mortalem naturam sumere, huma- nitatis perferre incommoda, esurire, sitire, flere, laborare, peregrinari, pati contume- lias, sustinere opprobria, deturpari sputis, spinis coronari, flagellis cædi, iniuste damna- ri, configi clauis, aceto potari, cum sceleratis deputari, & postremo in crucis patibulo morte turpissima uita priuari. Ceterum ut indicibile tuę dilectionis insinuares arcanū, & ad te per amoris uinculum & beneficiorū cumulū per abrupta uitiorū, & dēssimas delictorum

Iac. 1

Ioh. 1

Ioh. 3

Sap. 1

Ioh. 1

Prover. 1
ibid.Matt. 23
Apor. 3

E

P

G

H

A delictorū tenebras errantiū mortaliū attraheres corda, quotidie per aspirantē gratiā, & ueritatis lumē, atq; internam uocē quā nemo intelligit, nisi qui audit mente, & secū ha- bitare conatur, necnō per spirituale experimentū cū Propheta ueraciter potest dicere, *Psal. 84* Audiam quid loquatur in me dominus Deus, qm loquetur pacem in plebē suam, & su- per sanctos suos, & in eos qui cōuertūtur ad cor. Interioris hominis pulsas ad ianuā nō propter te, qui nullius egēs, sed pro illius bono, qui sine te nihil agere potest boni, nec esse bonus, neq; summi boni, quod tu es, habere consortium. Quamobrē tibi pulsanti per obedientia uirtutem spiritualis habitaculi sui patefaciat aditum, quatenus pro- libito tuo ingredi ualeas. Pulsset nihilominus & ipse ad ostium tuum per orationis in- stantiam, æternorumq; desiderium, necnon per tuam in spiritu iugiter meditatam præ- sentiam, atq; per cordis dulcem gustatam munditiam. Hęc plane est thesaurus intus ab- sconditus, hęc, inquam, est preciosa margarita cum solitudine & sudore reperta, pro qua custodienda debet sapientia amator & perfectionis cupidus distractis facultati- bus uniuersis, ac etiam abdicatis à se illecebris carnis, ipsam in interioris hominis habi- taculo collocare, & omni, qua ualet, industria possidere. Est enim ipsa cordis munditia iuge conuiuium, deliciarum internarum ianuā, hortus conclusus diuersarum uirtutum arboribus consitus, præclarum speculū, in quo cognoscuntur animarum maculę, defor- mitates uitiorum, temptationum laquei, inimicorum insidię, peccatorum pōdera, lapsus criminum, & dispositiones singulorum. Per eandem donum cordis munditiam perci- pere ualet homo, quantum in uia Dei proficit, quantum deficit, quid potest per gratiā, & q nihil sufficit boni operari ex se. Diuina præterea intelligit sibi gratis collata fuisse beneficia, discitq; pro eisdē Deo gratias agere, Deū laudare, orare frequenter, mentē ad cælestia sursum erigere cōditori suo, ac sibi ipsi intendere, sanctarū scripturarū mysteria prælibare, infusionum spiritualiū arcana sentire, futura uita promissa sperare, superno- rū ciuiū cōcupiscere gaudia, atq; cū eisdē per amoris incēdium, cordis iubilū, pacis oscu- lum, & caritatis indissolubile uinculū cōtemplando misceri. Nemo prorsus explicare ualet quanta bona, quanta charismata spiritualia, & quot gaudia ex munditia ipsa pro- ueniant. Dat quidē pacē, securitatem tribuit, fiduciā coram Deo præstat, pacatam red- dit conscientiam, eleuat de terrenis, prouehit in cælestia, & ad bene operandum, rectē uiuendum, & utilia cogitandum se possidentē excitat. Nequaq; sinit ipsum uagari extra se, nō meditari inania, nec superflua appetere, neq; innoxijs immorari. Supra modū aut obscœna desideria & uoluptuosę carnis perhorrescit incendia, atq; mulierū illecebro- sa phantasmata, quę siue per immisiones immundorū spirituū, seu ex corruptę sensua- litatis emergunt petulantia, abigit repente à se, & manu sancti desiderij mox, ut cordi se offerunt, ualide allidit ad petram. Non enim permittit aliquid pollutum aut immundū in mentis suę penetralia ingredi, ne inficiatur, & perdat pudicitia nitorē, corporis ca- stitatem, & animę angelicam puritatem. Hinc quoq; sensibus peruiuil adhibet cu- stodiam, auribus quidem obturat auditum, ne turpia & uana percipiāt eloquia Aposto- licę eruditionis eruditus sententia, quę ait: Corruptunt bonos mores eloquia mala. *1. Cor. 15*

D Oculis imponit legē, ne aspiciant, quod illi minime licet cōcupiscere. A lenocinijs odo- ramentorū auertit olfactū, & à multitudine ac uoluptate ciborū per sobrietatis regulā coerces gustū, sciens ex saturitate & crapula libidinis æstare pruriginem. Tangere po- stremo deuitat omne qd mulcet tactū, ut non uoluptatum carnalium labatur in foueā. Grauiā deniq; delicta nedū ei perpetrare non libet, uerumetiā leuia & minuta, sine quibus mortalis uita non ducitur, solerter declinare conatur, agnoscēs p certo q nemo cri- minibus prægrauatus ad perfectionis ualet euolare fastigia. Intelligit præterea q uiri sancti uenialia paruipendendo consummare peccata paulatim prolabantur in grauiora, & à uirtutum tepescunt usu, quotidieq; procliuiiores efficiūtur ad casum. Quamobrē illum arbitror esse beatum, qui quamdiu à dño peregrinādo degit in corpore, per censuram disciplina spiritualis omni custodia seruat cor suū, & in cunctis negocijs suis interius disponendis, uel peragēdis exterius in lumine fidei, & sapientia splendore Dei presentiam meditat in spiritu: Prophetamq; imitatur, qui ait: Prouidebam dominū in conspectu meo semper, qm à dextris est mihi, ne tōmouear, propter hoc lætatū est cor meū, & exultauit lingua mea, in super & caro mea requiescet in spe. Nihil quippe reor esse

esse sic efficax ad internā adipiscendā munditiā, & ad uirtutū arcē conscendēdā, necnō ad conterendas carnis delectationes, quę aduersus animā militare noscuntur, quemadmodum cogitare se astare semper ante oculos iudicis cūcta cernentis. Tali profecto studio & huiusmodi frequentata meditatione acquiritur cordis mūditiā, tenetur, possidenturq; cooperante nihilominus diuina misericordia, & mediatoris gratia, quę p̄ficit opera nostra) Illa gratificat in se, ut placeant sibi. Nam absq; ipsa languet uirtus nostra, tepescit affectus, hebetatur intellectus, interiores caligant oculi, & omne mentis robur au-
 10. 11. 15 fugit. Hoc ueritas ipsa testatur, dum dicit: Sicut palme non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in uite: ita & uos, nisi in me manseritis. Hoc idē Paulus suo confirmat eloquio: Non q̄ sufficientes (inquit) simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Flagitet itaq; à Deo cordis munditiā, si quis caret illa, eandem uerò qui habet, ut oculi sui pupillam custodiat. Verum ut ipsam illęsam & in-
 2. Cor. 3 contaminatam seruet, omni cum diligentia secum habitare peruigilet.

Quòd propter aduersariorum calliditatem & cordis nostri infirmitatem, debet in Christi militibus
 peruigil inesse constantia. Cap. VII.

Militantibus Christo, & ad uirtutū perfectionē attingere cupientib. magna nimitatis oportet inesse cōstantiā. Vbi enim sunt hostes infesti, nec non & lucta penē continua, ibi esse cōgruit sollicitudo nō dormiēs, prudentię lumen, pugnādi audacia, desideriiu patiendi, mētis puritas, & cooperās gratia. Quantę fortitudinis, quantęq; calliditatis sint aduersarij, qui nos impugnat, declarat dñs ad Iob loquens: Non est (inquit) potestas quę cōparetur ei super terram, qui factus est, ut nullum timeret. Omne sublime uidet, ipse est rex super uniuersos filios superbie. Calliditatem quoq; suā in primorū nostrorū debellatione parentū insinuauit, quū dixit ad mulierē: Cur præcepit uobis Deus, ne comederitis de omni ligno paradisi: & mulier respōdisset, de fructu ligni, qd est in medio paradisi, præcepit nobis Deus ne comederemus, neq; tãgeremus, ne forte moriamur. Illicò subintulit: Nequa q̄ moriemini, scit em̄ Deus q̄ in quocūq; die comederitis ex eo, aperiēt oculi uestri, & eritis sicut dij sciētes bonū & malū. O calliditas maxima. Diuinitatis honorē, boni maliq; sciētiā insipiēti mulieri fallaci ac mendaci persuasionē pmittēs ambos innocētię cā-
 10. 4. 1 pudore priuauit, interiori expolliauit gaudio, de paradisi amœnitate expulit, tēporalis & æternę mortis aduersus eos illata sentētia huius grūnosę peregrinationis fecit esse colonos. Non est passus ipse mendax, ac mendacię pater, elationis atq; seductionis inuētor illuc eosdē ascēdere, unde superbiēdo miser miserabiliter ipse ceciderat. Foras nāq; de paradiso uoluptatis utriq; eieci corpus ppriū sibi hostem effectū esse senserunt. Hinc aduersus captiuā animā carnis concupiscentię pugnare cœperūt, hinc pro huius transgressione inobediētię sibijpsi rationalis spūs hominis factus est insidiator & hostis. Amisso nāq; scientię lumine, & creaturarū cognitione p̄fecta, ignorātia Dei & sui repleta est tenebris, & quę ceteros præcallebat dignitate & gratia, uitiorū effecta est serua, inanis, profuga, omniūq; infirmitatū spiritaliū contagione oppressa, ita ut propheticum illud dictum spiritaliter eidem congruere uideatur: Omne caput languidum, & omne cor mœrens à planta pedis usq; ad uerticem capitis non est in eo sanitas, uulnus, & liuor, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Verum ut de ceteris infirmitatibus illius quę innumerabiles sunt, taceam, quid humano corde fugacius? quid uē (nisi sit diuina bonitate adiutus, præuentus gratia, & uirtute roboratus) illud ualet ratione subigere, à sentibus uitiorum mundare, & noxia rum cogitationum tentationibus liberare, quum dominus dicat: De corde enim exeūt cogitationes malę, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemia, quę omnia coinquinant hominem: Hoc quippe humanum cor appetere atq; euertere conatur diabolus illusionibus malis, immundis phantasmatibus, suggestionibus blandis, & uoluptuosis delectationibus, ut ad consensum delictorum impellere queat. Sic utiq; p̄strauit cor Iude, & de apostolatus sublimitate deiecit, egitq; arte sua, quatenus cupiditatis sagitta uulneratus cūctorū uilissimo p̄cio uenderet dñm, atq; desperatiōis ueneno debriatus suspendēs se laqueo miserabiliter interiret. Quamobrē cū omni diligentia custodiendum est cor, & timoris diuini obstruendum est seris, nec non
 casti

A casti amoris est alligandum uinculis, ne lasciuēdo pereffluat, & per sensus carnis se circūquaq; diffundens nullatenus ad se redire sufficiat. Quum uerò difficile sit id ipsum im pollutum seruare, norunt, qui ambulare uolunt in spiritu. O quantis sudoribus, quā crebris uiolentijs, quantaq; solitudine illos laborare oportet: Nempe quum tenetur elabatur, quum custoditur aufugit, quum queritur uix reperitur, & quum ad se considerandum inducitur, repente se uertit ad alia, more aspidis surdę obturantis aures suas, ne audiat incātantium uoces. Discurret per creaturarum numerositatem, delectatur in earum decore, illecebrisq; ipsarum inhærere concupiscit: & nisi consideratione repentine ac insperatę mortis, aut infernalis gehennę terroribus agitetur, efficitur uelut equus & mulus, cui ad cognoscendum periculosi sui status errorem non est intellectus, neq; suppetit uirtus. Equidem hinc inde per loca arida, & inaquosa perambulans, ut opratā suę uoluptatis adinueniat quietem, illamq; minime reperiēs ad se, etiam cum rubore redire compellitur. Imitatur utiq; filij prodigi formam, qui accepta quę illi contingebat patri-
 monij portione longe discedens à patre, longiusq; recedens à se omni prorsus incontinen-
 ter uiuendo facultate consumpta, post ualidę famis inediā, & post siliquarū porcorum concupitam escam, nec ad saturitatem habitam, ad genitoris sui gratiam corde compunctus, & lachrymarum imbre persusus se prosternendo, propriumq; delictū humiliter confitendo clamauit: Pater peccauit in cælo & coram te, iam non sum dignus uocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenarijs tuis. Nulli quippe sit dubiū, quin quoties peccatrix anima reatum suum agnoscens, & compūcta de cætero ex corde nō peccare disponens, ad Deum per confessionem humilem ueniam flagitando conuertitur: benigne suscipiatur, amplectatur misericorditer, spei stola præcingatur, annulo fidei desponsetur. Intelligentq; pro salute sua uitulū saginatū fuisse occitum supra modum se confundendo exultet, seq; increpando lætetur, & omni qua ualet, deuotione Dei erga se exhibitam dilectionem laudare, illiq; ex intimo cordis affectu gratiarum actiones offerre non cesset. O quā efficax est ad promerendam gratiam, ad assequēdam indulgentiam, ad pacem obtinendam, ad moderandam Dei iustitiam, atq; ad illius in se paternam charitatē gustandā, delictorū priorū certa cognitio, detestatio criminū, ac etiam ad se renouādū in spiritu detestabilis, & deliberata intētio. Hoc proculdubio nequaq; fieri potest, nisi peccator Dei misericordia præueniat: & per liberi arbitrij spōtaneum cōsensum ad se redire nō tardet. Porrò neq; semel aut bis egisse hoc sufficit: sed toties id faciēdum est, quoties homo aliquo enormi crimine senserit se esse grauātū. Ad se itaq; redeat, lapsum suū recogitando defleat, sibijpsi displiceat, ut Deo placeat, & corde cōpunctus cū Propheta clamet ac dicat: Miserere mei Deus secundū magnā misericordiā tuā, & secundū multitudinē miserationū tuarū dele iniquitatē meam: Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me: quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper. Meretur quidem indulgentiā obtinuisse à dño, si humiliter orabit iuxta ipsius pollicitationem per Prophetam dicentis: Quotiescunq; peccator ingemuerit, non recordabor amplius iniquitatum suarum. Ex
 gustu liquidum perceptę uenię, ex dulcedine pacatę conscientię, nec non ex proposito de cætero non delinquendi nedum assuescet per mœrorem cōpunctionis redire ad se: uerum etiam per internam exercitationem delectabitur habitare secū, quod quidem necessarium est in uia Dei proficere cupiētibus. Nam quēadmodum qui extra domum corporalis habitationis nulla in eadē relicta custodia per nūdinas & plateas uagatur, uariasq; cum amicis cōfabulationes peragit, facillime latronū patitur insultus, rerumq; suarum quę in ea sunt, absq; ullo obstaculo sustinet prædam: æquē quicunq; mentis suę domicilium sine spiritali examinatione foras per inanes obscenasq; cogitationes uagando deserit, non mediocri damnum incurrit. Vanum est cor hominis & inscrutabile (inquit sermo diuinus) & quis cognoscet illud? Ego (ait dominus) sum, qui scrutor re-
 nes & corda, & qui reddo unicuique secundum opera sua. Porrò si inscrutabile est cor, etiā ab illis qui spiritaliter iudicāt omnia, quomodo scrutari poterit ab eis q̄ omni uirtutū neglecta censura, per exteriora quęq; inutilia cogitando discurrent? Qui legit, intelligat. Quamobrē quicunq; desiderat ad perfectionis culmen p̄ uirtutū gradus ascēdere, quantum hodierno tempore patitur humana fragilitas, atq; delectabiliter & hu-
 militer

B militer in spiritu habitare, secum exteriores actiones, & potissimum secularia negocia, seculariūq; conuersationē, quantū ei licet, absq; scandalo proximi & obediētiae sanctae detrimento deuitet. Sensibus praeterea corporis & eorū cōcupiscentijs, quae supra modum humanā alliciunt mentē, impellunt, & euertunt, peruigilem adhibeat cōtinentiae censuram, ne petulanter naturali abutatur impulsu, & insatiabili quodam trahatur affectu. Cogitationibus deniq; nedum uoluptuosis ac noxijs, uerumetiam inutilibus, leuibus, & irrationabilibus ita legē imponat, ut dicat malis, recedite, & recedant: bonis uerō, uenite, & ueniant. Quod si hoc ad libitum posse difficillimum sit, & penē impossibile, sicut Apostolus de se fatetur inquiring: Video aliam legem in mēbris meis repugnantem legi mētis meae, & captiuātem me in lege peccati, quae est in membris meis. Decretet tamen toto conatu eandem diutius non morari in se, quatenus ex proluxa mora deletionem non pariant, & ad peccati consensum impingant. Nam quēadmodum igniculus paruus, si nō extinguatur, ualet magnam lignorum comburere syluam: ita neglectae cogitationes, quae uel ex concupiscentijs, uel ex operibus pullulant carnis, seu ex immundorum spirituum immisionibus admittuntur, nisi de cordis habitaculo in earū primo congressu propellātur, inficiunt, & in peccatorum seruitutē imprudentē, & dormitantem animam pertrahunt, ipsamq; spiritualibus per tēpora aggregatis diuitijs priuant. Expedi itaque secum habitare uolenti, ut omni studio, omniq; prudentia intelligere assuescat, quales cogitationes ipsius uersentur in corde, quae intentiones uoluantur in opere, & quae affectiones in usu, & quotidiana exercitatione possideant mentem. Hae qui ignorat, aut cōsiderare dissimulat, si compungatur ex charitate, uel ex cōsuetudine aliquid boni agat: saluari quidē potest, nequaquā uerō ad p̄fectionē ualet ascendere, neq; diu secum laudabiliter commorari. Institutus est Propheta à Deo, ut prius euellat, destruat, disperdat, & dissipet: deinde ut aedificet, & plantet. Superuacue prorsus aedificare nititur, ac plantare uirtutum pomiferas arbores, & uirētium herbarum odorifera gesta, qui uitorum & concupiscentiarum sentes & germina, de cordis sui agro non conatur extrahere. Domini namq; sententia est, quod exortae spinā seminatum in corde suffocant uerbum, illudq; fructum debitum procreare non sinunt. Vigilet ergo super custodia sua, considerationi propriae cognitionis intendat, deuotioni deniq; secum habitando uacet, quisquis per humilitatis uirtutem, & uilitatis suae agnitionem uult in spiritu proficiendo ascendere.

Quod perniciosa sit mentis elatio, & quod ad obtinendam humilitatem incipientium, proficientium, & perfectorum quotidiana sint studia. Cap. VIII.

E Vum multa sint peccatorum genera, quae illa operantes alienos à Deo, & perpetuae gehēnae efficiunt filios: superbiae tamen uitium principatum tenens primum obtinet locum, tanquam radix, & uniuersorum criminū potissima causa, sacro hoc attestante eloquio ac dicēte: Initium omnis peccati est superbia. Haec quippe exordiū habuit in caelo, nō ex suggestione uel alicuius impulsu, sed ex suimet in mente Luciferi ambitionē germinans imperādī. Intel ligens nāq; ipse nequissimus se à Deo cōditum, atq; praeter ceteris spiritibus angelicis dominis, ac pulchritudine esse insignitum, dominandi etiā cōcupiscēs celsitudinē similis uoluit esse altissimo. Nam Prophetae praclarissimū ac singularē ipsius decorē narrātis, de regentisq; illius superbiam, ac suppliciu perhibentis ista sunt uerba: Tu signaculū similitudinis, plenus sapiētia, & perfectus decore in delicijs paradisi Dei fuisti. Omnis lapis preciosus operimētū tuū. Sardius, topatius, iaspis, chrysolitus, & onyx, berillus, sapphirus, carbunculus, & smaragdus, aurum opus decoris tui. Tu Cherub extentus & protegens posui te in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum: ambulasti perfectus in uijs tuis à die conditionis tui, donec inuenta est iniquitas in te: & eieci te de mōte sancto Dei, & perdidisti te o Cherub protegens de medio lapidum ignitorum, & eleuatū est cor tuum in decore tuo: perdidisti sapiētiam tuam in decore tuo: producam ego ignem de medio tui, qui comedat te: & dabo te in cinerem super terram in conspectu omnium uidentium te. Quemadmodum enim ipse praeter cunctis creaturis pro sibi à Deo multiplicibus gratis collatis beneficijs, factori & largitori suo gratiarum innumerabiles actiones exoluēdo se humiliare debuerat: ita e regione ab autore uniuersorū dorsum suum auertit,

A uertit, & amore principandi ipsius ambiuit honorem, ceterosq; spiritus uoluit habere subiectos, ac uenerari ut Deus. Sic enim superbiae tumore inflatus (Propheta perhibente) locutus est: In caelum conscendam, super astra caeli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Mox autē idem Propheta condignae retributionis temeritatis huius maximae subintulit supplicium inquiring: Verū tamen ad infernum detraheris in profundum lacu: qui te uiderint, ad te inclinabuntur, teq; prospicient. Nunquid iste est qui conturbauit terram, qui concussit regna, qui posuit orbem desertū, & urbes eius destruxit? Tu autem proiectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, & sanie pollutus. Se quippe erigens superbiēdo nedum aduersus Deum, uerumetiam contra seipsum de propria sede cum dedecore & iactura quam maxima effectus est diabolus aeternae damnationis filius, gehennae stipula, incensor criminum, hominum insidiator, apostasiae principium, & apostatantium spirituum caput & causa. Quod enim conceperat nequiter, persuasit ceteris. Verum quotquot illi adhaeserunt, consentiendo in momento cum eodem pariter perierunt. Sic namq; debuit mulctari spirituum immundorū elata presumptio. Sic (inquam) diuinam decuit aequitate à conspectu clementiae, & gloriae suae propulsare ingratos, propriaeque conditionis ignaros, quatenus ex inflata sibi damnatione & irreparabili casu fierent omnibus non superbiendi exemplum, nec se supra se in magnis ac mirabilibus erigendi, neq; se inebriare desiderio principandi, quae profecto quae sint elationis germina, nequeunt inulte transire. Nā (perhibente apostolo Petro) Deus angelis peccatibus non pepercit: sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in iudicium cruciandos reseruari. Quāobrem discant, qui luteas habent domos, & corruptibile ac mortale corpus inhabitant eruditi ex ruina spirituum immundorum, non altum sapere, non dignitates ambire, honores non quaerere, nec desiderare praesse: sed potius subesse, & ministrare alijs magis, quam uelle sibi ab inferioribus ministrari. Quum enim difficillimum sit in statu mediocri, & infimo superbiae opera fugere, & per humilitatis uirtutem contra ambitionis cogitationes, ac stimulos reluctari: imprudentissimum esse arbitror, ultro quempiam se uelle periculis apostatandi à Deo exponere, aliorum oneribus se neglecto subigere, cathedras pastoralis officij optare, seculares magistratus precibus mendicare, & popularem famam. Sententia namq; incarnatae ueritatis appetentiam praerminentiae detestantis, humilitatemq; docētis haec est: Quum inuitatus (inquit) fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco, ut qui te inuitauit, dicat tibi: Amice ascende superius, & tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Alio quoq; in loco: Discite (ait) à me, quia mitis sum & humilis corde. Humilis siquidē magister humilitatem insinuauit in uerbis, in operibus, in moribus, in miraculis, in responsis, in contumelijs, in iniurijs, in opprobrijs, in uerberibus, in flagellis, in passione, in cruce, & in morte. Nempe in omnibus ubiq; & in omni tēpore humilitatis exēplum praebuit, ut innotesceret cunctis, quantum uirtus ipsa placeret Deo, quam utilis & necessaria esset hominibus saluari uolentibus, cupientibusq; in spirituali exercitatione proficere. Incipientibus prorsus, proficientibus atq; perfectis congruit inesse humilitas, sine qua istorum quilibet in uanum currit, ac superuacue elaborat. Cognoscuntur tamen ad ipsam uirtutem acquirendam, exercendam, & conseruandam, aliae esse incipientium cogitationes & opera, alia proficientium certamina, atque alia spiritualia perfectorum studia. Hi namque gradus quamuis ascensionis in corde distinctas habeant actiones, sub eodem nihilominus humilitatis militant duce, una caelestis gratiae indigent luce, unaque aeternae felicitatis fruuntur mercede. Nempe ad adipiscendam de qua loquimur, humilitatis uirtutem nouis, & rudibus Christi tyronibus inesse congruit per desiderium & usum seculi contemptus, & sui, despectus habitus, uilitatis amor, incultus sermo, redargutionum litis, spiritualis patris reuerentia, & praecipue obediendi ignita affectio. Nihil enim sic humilitati aduersatur, quemadmodum sibiipsi credere, superiori suo uerbo, & cogitatione contradicere, propriae uoluptati applaudere, illamq; actu uelle perficere. Haec quippe est, quae nutrit superbiam, facit hominem altum sapere, caligat mentis acie, ne ueritatis lumen aspiciat, compunctionis initia perturbado demittat, repellitq; ascendere cupientem,

pientem, ne se humiliando proficiat. Qui uerò spiritu Dei aguntur, roborantur gratia, & consequendæ uirtutis desiderio flagrant, incedunt simpliciter, se exponunt laboribus, contumelijs, & uerberibus nullam sibi dantes requiem, nullamq; exterius consolationem quærentes: lucrum arbitantes magnum crucem tollere, carnem macerare, aduersum desideria illicita pugnare, concupiscentias emergentes coterere, & seiplos abnegare quod sunt, ut reformati in melius incipiant esse, quod necdum sunt. Tandiu uerò eos oportet in hoc spirituali oneroso ac quotidiano perseverare conflictu, donec diuinæ lucis irradiati splendore uirtutis percipiant gustum, & proficiendi amore flammescant proficientium sectando uestigia: qui toto conamine intra se collecti per quotidiana uirtutum exercitia spiritu, & ratione ducuntur. Hæc siquidem sunt incipientium studia, atq; laudabilia opera, quæ humilitatis uirtutem pariunt, mentemq; parumper ad sui cognitionem excitant. Quæ profecto cognitio sanctæ humilitatis est optimum & stabile fundamentum, prout (domino concedente) inferius apparebit. Hanc uerò de qua sermo tractatur, humilitatis uirtutem ut apprehendere proficientes, tenere, & in ipsa proficere queant, totis uiribus contendunt habitare secum, quatenus ex assidua consideratione motus cordis, mentis latebras, cogitationum qualitates, desideriorum affectus, immisionum impulsus, intentionem rectitudinis in operando, pondus uerborum in loquendo, grauitatis circumspectionem in conuersando discernere & cognoscere ualeant. Non enim infirmitatis propriæ possunt esse eruditi, neq; in humilitatis perfectione multum proficiendo ascendere, si ea quæ supra memorata sunt, scire aut opere complere neglexerint. Nam quemadmodum medici corporum si ægrotantium infirmitatum ignorauerint qualitates & causas, nequaquam ualent sanitatem conferre languentibus: ita non intelligentes initia, & passionum impetus, quæ uel ex innata infirmitate, seu ex continua delinquendi consuetudine de peccati lege dominante in carne uersantur in mente, sufficienti uirtutum medicamenta in spiritu præbere certantibus. Sapientem Christi militem exhortantem ad suæ mentis cognitionem internarumq; passionum indefessam indaginem, quid loquatur, aduerte: *Omni (inquit) custodia serua cor tuum: quoniam ex ipso mors & uita procedunt. Nemo igitur animi torpore depressus, qui secum habitare parui pendit, ad uirtutum sublimiora fastigia conscendere ualeat. Viriliū animorum opus est istud, qui aduersarijs dedignatur uertere terga, qui pugnare non metuunt, certandi peritiam norunt, sciuntq; nullum (nisi legitime dimicantem) pro uirtutum adeptione posse coronari. Quæ profecto uirtutes formantur in corde, coaluntur in corde, & consummantur in corde (ipso utiq; cernante & coadiuuante, qui cordium & intentionum scrutator & coronator est solus.) Stat quippe dominus tanquam explorator callidus, & singulorum seruatorum suorum inspicit corda, atq; quo affectu quisq; ducatur, qua deliberatione, ut illi placeat, moueatur: quouē studio exerceatur, ut crescat in spiritu, ut perseueret in studio, ut efficiatur humilior, ut uirtutibus cæteris sit locupletior, ut ad resistendum uitijis præoptior, & ad percipiendum charismata meliora paratior, paterno intuetur affectu. Nec mirum. Nam profusior est ipsa diuina clementia ad sua hominibus erogandum spiritualia dona, quam ad eadem admittendum ipsi sint proni. Hinc est q; eosdem allicit beneficijs, promissionibus trahit, dilectione tuetur, angelorum ministerio roborat, sacro erudit eloquio, suaq; apud illos commoratio lætos facit præsentia, ipso perhibente, qui ait: Si quis diligit me, sermonem meum seruet, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionem apud eum faciemus. Hoc namq; pro maximo uiri sancti munere arbitantes, perfectæ humilitatis currentes ad brauium ipsius in omnibus pro posse meditantur præsentiam, Prophetico etiā edocti oraculo, qui quātū ex hoc ipse profecerit, insinuās inquit: Prouidebā dominū in conspectu meo semper, quoniā à dextris est mihi, ne commouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea, insuper & caro mea requiescet in spe. Equidem incipientes ex exterioribus actionibus, in quibus occupantur, humilitatem se posse apprehendere confidunt, proficietes uerò infirmitatem suam ex perfectione uirtutum, necnon ex quotidiana uitiorum impugnatione metientes, uilitatem propriam sibi ipsis celare non ualentes, se coram Deo humiliando prosternunt, sua accusant facinora, atq; se filios gehennæ esse fatentur, si Dei ab illis remota pietate iudicentur. Ex hac proculdubio humili confessione se condemnando minime iudicantur, descendendo in hac miseriarum suarum consideratione*

A deratione ascendunt, fiuntq; quo se uiliores agnoscunt, humiliores: dumq; se arbitrantur deficere, absq; elationis contagione proficiunt. At uerò perfecti, quorum impresentiarum exiguus est numerus, iam mundo ex corde mortui, quibus etiam crucifixus est mundus, quauis operentur magna, aggrediantur ardua, perferant aspera, innocenter uiuant, uirtutibus polleant, coruscant miraculis, terrena despiciant, inhiantiq; affectu concupiscant cælestia: ueritatis tamen lumine illustrati se nihil ex se esse proclamant, atq; ex Dei gratuita bonitate, si quid sunt, syncera humilitate fatentur esse, quod sunt. Norunt siquidem se conditoris uniuersorum esse instrumenta electa per gratiam, quæ proculdubio nisi exercerentur à domino, tanquam cæteri iacerent interiori habitu uacui, memoriter retinentes quod dominus ait: Sine me nihil potestis facere. Illud quoq; Apostoli Pauli dictum, omni commendatione dignissimum crebro reuoluunt animo: Non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Idemq;: Qui putat se aliquid esse (inquit) quum nihil sit, ipse se seducit. Hinc est, quod

B tanquam ueri humiles nequeunt se extollere, tum quia in omnibus quæ laudabiliter agunt, Dei non priuatam quærunt gloriam, Deoq; gratiarum exhibent actiones, qui in illis, & per illos operari dignatur, huic ueritati eorum conscientia testimonium perhibente, tum etiam quia præteritorum sanctorum cum Christo regnatum acta & mores assidue meditantur, in eorum comparatione se uilissimos arbitrantes, seruosq; se inutiles ex corde iudicantes, præ humili confusione, ad cælum oculos leuare non audent. Considerant namq; ignitam illorum charitatem ad Deum, synceram dilectionem ad proximum, humilitatem in prosperis, in aduersis patientiam, in orationibus instantiam, magnanimitatem in laboribus, paupertatem in abundantia, in agendis prudentiam, in consilijs sapientiam, in illatis iniurijs pacem, in tentationibus constantiam, in bene operando perseuerantiam, sibiq; minime in omni commendabili exercitatione parcentes, ut Christo lucrifacerent uniuersos. In huiusmodi quippe meditationibus seiplos, quales sint, metientes non parum in humilitate proficiunt, per amplius tamen quum in uite Christi immaculato speculo interioris hominis aciem figunt. In tali utiq; speculi Christi contemplatione omnium apparet reprehensibilis conuersatio, sanctorum imperfecta perfectio, uirtus infirma, exigua gratia, laus indigna, & uita culpabilis. Eo namq; qui perfecti nuncupantur, se existimant nequiores, & ab humilitatis, cæterarumq; uirtutum perfectione remotiores, quo frequentius actu & habitu reuoluunt mente, qualis fuerit ipsius mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, cum hominibus forma uiuendi: quæ profecto ex sui singulari excellentia, exemplaritate, perfectione, & gratia illam contemplantes replet admiratione, perfundit iubilo, exhilarat spe, in fide roborat, succedit dilectione, erudit de moribus, de agendis informat, decorat prudentia, atque per propriæ infirmitatis cognitionem certam, humilitatis sanctæ celsitudinem insinuando prouehit ad coronam. Fit uerò ex huiusmodi consideratione, ut sibi ipsis displiceant, & se aliquid fuisse existimasse erubescant, nihilq; commendatione dignum omni tumoris elatione euacuata testentur. Hinc quoq; ad capessendam humilitatis perfectionem efficiuntur lætiores, ad imperfectionis propriæ notitiam clariores, & ad uniuersa tolerandum aduersa paratiores, proculdubio intelligentes humilitatis uirtutem, absq; patientiæ exercitatione nullatenus esse posse perfectam.

Quantum detrimentum inferat ocium, & dissuetudo corporaliter ac spiritualiter dimicandi. Cap. XI.

Miriliū pugnatorum nihil sic dignoscitur eneruare uirtutem, torporisq; inferre ignauiam: quemadmodum diuturna quies, & hostium nullam expectare molestiam. Nempe ex hoc hebetatur animus, tepescit audacia, certandi euanescit peritia, magnanimitas patiendi amittitur, languet fortitudo corporis, cunctorumq; membrorum aptitudo marcescit. Sicut enim aqua, quæ caret decursu, & iacet in foueis, putrescit, & humano usui aliena efficitur, repleturq; animalibus uenenatis & noxijs: ita & corpus ocij tabe confectum, concupiscentiarum ac uoluptatum carnalium parit, & nutrit insaniam. Hoc sic esse naturalis suadet ratio, experientia quotidiana testatur, atque antiquarum rerum gesta, & Romanorum pandunt historia. Idem namque quandiu aduersarios, cum quibus confligerent, pertulerunt, donec qui

qui eos ad bella lacefferent, habuerunt, uiriliter dimicantes cunctarum gentium merue-
runt esse uictores: ut ubi defuerunt, qui eos irritarent ad pugnam, pariq; uirtute arce-
rent in prelio, ueluti fera indomita, & uenenata animalia soporata ad tempus bella ex-
citauere ciuilia: in quibus omni naturali pietate semota, omniq; amicitiarum lege turba-
ta, atq; confusa proprii cruoris effusione effecti sunt rei, Ex ocio quippe & dissuafatio-
ne certandi intestinum exortum est praelium: per quod utique dominandi est debilita-
tata potentia, priuata regnandi est introducta tyrannis, ipsorum circunquaq; est dila-
tatum imperium, euersio facta est urbium, prouinciarum dissidium maximū, ciuiumq;
Romanorum strages innumerā. Porro ad corroborandum ea quæ dicta sunt, Hebræo-
rum gesta, quæ diuinorum eloquiorum autoritate suffulta sunt, proferantur in medium.
Liberati siquidem Hebræi ab Ægyptiaca seruitute, transitq; mari rubro pedis sicco ue-
stigio, ut promissionis terram patribus pollicitam, & à peccatricibus gentibus occupa-
tam hæreditate perpetua possiderent, ne ignauia tabescerent, seq; ipsos prauis moribus
interimerent, gladijsq; consumerent: alienigenarum gentes, per quas exercerentur ad
pugnam, secum degendo funditus (Deo disponente) exterminatæ non sunt. Ad pro-
pellendam igitur corporis segnitiam, custodiendamq; certandi peritiam, & nutriendam
audaciam redigendi aduersarios in seruitutem, necnon ad insinuandum per hos corpo-
rales congressus, uisibilia bella & certamina, quæ inuisibiliter & spiritualiter populo
Dei credituro ex gentibus, & in ecclesia congregando, tam cōtra aereas potestates se-
culiq; potentiam, quàm etiam aduersus uitia, carnisq; concupiscentias fuerant excitan-
da, reliquias Chanæorum, Amorrhæorum, ceterarumq; gentium à Dei cultu omnino
alienarum in medio Israelitici populi cohabitasse descriptum est. Hoc Apostolus suo
confirmat eloquio: Nolo (inquit) uos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub
nube fuerūt: & omnes mare transierūt, & omnes in nube & mari baptizati sunt. Et post
paulum: Omnia (ait) illis in figura contingebant. Scripta autem sunt ad correctionem
nostram, in quos fines seculorum deueniunt. Quamobrem sicut illi populo quæcunq;
acciderunt in ueritate, & sub figura contigerunt: ita in nobis quotidie peraguntur, di-
uina hoc dispensante sapientia, quæ ea quæ futura sunt, & audientes possunt instruere,
nunc palam, nunc per figuras, & enigmata reuelare dignatur. Ad erudiendam igitur &
exercendam plebem suam, quam effuso proprio cruore redemit. Israelitæ genti popu-
lum alienum à fide (prout memoratum est) uoluit esse infestum, quatenus discerent se
humiliare, discerent in necessitate constituti auxilium de cælo poscere, discerent aduer-
sarios reluctando debellare. Porro quæcunq; in diuinis uoluminibus scripta sunt, ad no-
stram doctrinam scripta sunt: ut per patientiam & consolationem scripturarum sp̄e ha-
beamus. Carnalis ille populus uisibiles & carnales patiebatur hostes, & pro rebus uisi-
bilibus pugnare cogebatur: nos uerò quibus spiritus est ante faciem nostram Christus
dominus, spiritualiter cum inimicis spiritualibus pro rebus inuisibilibus, & æternis cer-
tare oportet: quemadmodum Apostolus nos admonet dicens: Non est nobis collucta-
tio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mun-
di rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitia in cælestibus. Alibi autem ar-
mis, quibus nos contra præfatos hostes muniri condecet, commemorans ait: Arma mili-
tia: nostræ non carnalia: sed spiritualia potentia à Deo. Quamobrem sicut impugnato-
res nostri inuisibiles uisibilibus sunt robustiores, nequiores, callidiores, & ad nos subi-
gendum promptiores: æquè ad resistendum eisdem congruit nos esse cæteris dimican-
tibus corporaliter uigilantiores, magnanimiores, & ad obtinendam uictoriam fiden-
tiores, non ex nobis, sed propter illum, de quo Propheta inquit: Dominus illumina-
tio mea, & salus mea, quem timebo: Dominus defensor uitæ meæ, à quo trepidabo:
Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me præ-
lium, in hoc ego sperabo. Et quemadmodum spiritualium & diuinorum, amissio præ-
miorum, eorumq; iactura est maior, quàm qualiumcūq; rerum temporalium ac uisibilium:
ita ad repellendum aduersarios decet nos esse spiritualibus armis (uidelicet uirtutibus)
insignitos: fidei clypeo tectos, prudentiæ lorica munitos, humilitate decoratos, & pa-
tiendi amore accensos, atq; proficiendi desiderio roboratos. Verum quum lucta hæc
sit diuturna, & laboriosus congressus, ab hoc certamine amouendi sunt pusillanimes,
meticulosi,

1. Cor. 10

Eph. 6

2. Cor. 10

Psal. 26

A meticulosi, elati, desides, seculi amatores, sectatores uoluptatum, & terrenarum faculta-
tum possessores. Inimicorum siquidem reliquæ, quæ ad erudiendum, & ad laceffendum
nos ad cōflictum nobiscumq; habitare permisit sunt, atq; alterna uicissitudine nunquā
sinunt nos esse securos: aliqua sunt ante nos, aliqua iuxta nos, nonnullæ nobiscum inse-
parabiliter copulatæ: quædam uerò intra nos sunt infatigabiliter infestæ. Porro ante nos
est hic mundus laqueis uisibilibus & inuisibilibus plenus, perhibente hoc Ioanne apo-
stolo, atq; dicente: Omne quod in mundo est, aut est cōcupiscentia carnis, aut cōcupiscē-
tia oculorū, aut superbia uitæ, quæ non sunt ex Deo. Iuxta nos est quotidiana proximō-
rum cōuersatio, quæ sicut in multis est delectabilis & proficua: ita ediuerso est onerosa
& damnabilis, interuenientibus sæpissime detractionibus absentium, præsentium scan-
dalis, altercationibus plurimisq; alijs peccandi speciebus, quæ Deum timentibus notis-
simæ sunt. Nobiscum autem & inseparabiliter, quoad uiuimus, colligata est corruptibi-
lis & laboriosa sarcina mortalis corporis, quod aggrauat animam, & deprimit sensum
multa cogitantem. Hoc quidem corpus quantis ægritudinibus, doloribus, necessitati-
bus, & ærumnis atteratur, & per ipsum anima fatigetur, quotidiana & cōmunis docet
experiētia: de qua particulariter loqui, quoniā in propatulo & nota est omnibus, uide-
tur esse superfluū. Intra nos uerò est fomes originalis culpæ, & lex peccati, quæ uiget in
carne, & per carnem pugnat aduersus spiritū. De qua quidem lege peccati Apostolus
inquit: Video aliam legem in membris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuam
me sub lege peccati, quæ est in mēbris meis. Hæc profecto quātis indefinenter pū-
gat spiritum cōcupiscentiarum aculeis, quātis uoluptatum carnalium tentet illecebris,
quantis desideriorum inordinatorū alliciat motibus, optime norunt qui secū habitant,
& sui cordis uacant custodiē: qui ambulant in spiritu, & uirtutum perfectionem appre-
hendere moliūtur: & qui cū uitijs & cōcupiscentijs carnem crucifixere propriā. Huius-
modi sciunt, q̄ necessaria sit in hoc conflictu patientiæ uirtus, & perseverantia dimicanti-
di. Sed nequaquam miles Christi suiq; redēptoris imitator formidare debet, neq; è bel-
lo cum rubore secedere. Ad tolerātiā quippe inflammatur domini nostri Iesu Christi
eruditus exēplo: qui à suæ conceptionis exordio quoadusq; in cruce confixus patri red-
didit spiritum, nunquam pati desit, non sicut cæteri, sed incomparabiliter supra uniuersos:
longe tamen efficacius in anima, quàm in corpore perpessus est dolores maximos,
actuales cruciatus, spirituales gladios: persecutiones ab hominibus, à suis ciuibus, ab a-
lienigenis, & à sui generis secundum carnem domesticis, & contribulibus: contra quos
nullum inconstantia ostendit signū, nec acclamauit, neq; contradictionis protulit uer-
bum, sed tanquam agnus coram tondente se obmutuit, & non aperuit os suum. Verum
nequis intolerantiæ suæ excusationem obijciat, dicatq; dominum Iesum ideo sustinuisse
patiētissime pœnarū immanissima supplicia plus cæteris hominibus: quia Deus & ho-
mo erat, uiator atq; comprehensor: poteratq; ex potestate diuina animam ponere, & il-
lam iterum pro libito sumere, augere cruciatus & mitigare, patiē quātum & quādiu illi
placebat: ad sui uerecundiam & impatiētiæ confusionē præteritorum sanctorū, & præ-
sertim gloriosorum martyrum secum gesta recenseat, qui tanquam inuictissimi regis
Christi Iesu probatissimi milites, ac uerissimi testes Christianæ religionis non coactæ,
nec uicti precibus, aut seducti muneribus, quin potius ediuerso ista respuentes, ex libera
uoluntate, sua sponte, ex mera dilectione, & fidei ardore, ac alacri magnanimitate,
mentisq; tripudio in corporibus suis, omnium perpessi sunt genera tormētorum: adeo
ut constantissime insultarent regibus, iudicibus, & tyrannis: ipsosq; tortores horraren-
tur ad se cruciandum, quod apud infideles incredibile uidebatur: penes uerò Christi-
colas, Deiq; mandata sectantes admirabile, omniq; ueneratione dignissimum, potissi-
mum quum in hoc congressu uictores extiterint cuiuscunq; conditionis, diuitem (ul
delicet) & inopum, potentium & infirmorum, sapientum & simplicium, senum & pue-
rorum, seruorum & liberorum, marium & scēminarum, coniugatorum & uirginum.
Hi namque aduersus seipfos supra naturam, præter consuetudinem, contra suasiones,
lachrymas, blanditias affinium, & principum minas robustissime dimicantes (iuxta
Apostoli sententiam) per tolerantiam & fidem uicerunt regna, operati sunt iustitiam, Hebr. 11
adepti sunt repromissiones: obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis,
Laur. Iustin. ZZ fugauē

1. Ioan. 2

Rom. 7

Hebr. 11

fugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra uerterunt exterorum: alij distenti sunt non suscipiētes redemptionem, ut meliorem inuenirent resurrectionem, alij ludibria & uerba experti, insuper & uincula, & carceres. Lapidati sunt, secti sunt, in occisione gladij mortui sunt: circuiuerunt in melotis, & in pellibus caprinis: angustiatī, afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, in speluncis & in cauernis terræ. Istis quippe exemplis quasi innumerabilibus atque notissimis ad perferenda quæcunque aspera & graua, cum alacritate & gaudio congruenter promouere ualere fidelium animos, nisi tepiditatis ac incredulitatis uincti compedibus tenerentur, necnon huius præsentis uitæ fallacibus illecebris inebriati, seruilis captiuitatis iugo grauissimo præmerentur. Hinc futurorū bonorū ignari, & à pmissiōnū celestīū gustu prorsus alieni, se per exteriora nūc cogitatione, nūc affectu, interdū breuissima ac permixta delectatione diffundūt quærentes saturitatē, pacē, securitatem, iucunditatem, & temporalium affluentiam, quam proculdubio reperire non ualent. Non enim in hac peregrinatione, ex qua emanauit peccatum, & terra ex pœna delicti primorum parentum spinas & tribulos germinare inchoauit, cœpitq; homo in sudore uultus sui corporalem alimoniam quærere, ista suppetunt commoda: sed alibi superabundant, & tribuuntur. Hic planè æterna præmia, quæ electis pollicentur, intuentur per fidem, spe amplectuntur, & in charitatis osculo cursim ac tenuiter prælibantur. Hic, inquam, quandiu corruptibilibus indumento tegitur homo, oportet pati famem, sitim, agritudines, persecutiones, tentationes, & calamitates uarias, quæ uniuersa quanquam non simul, tamen alternatis uicissitudinibus & casibus dispensatione irrogantur diuina ad exercitacionem uirtutum, uitorumq; rubiginem detergendam. Nam simul illata imbecillitatem humanam prorsus opprimeret, per interualla uerò temporum Dei bonitate misericorditer agente euenire permissa æquo posunt animo sustineri. Hoc Apostolus insinuare uolens aiebat: Fidelis Deus, qui non patitur uos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Tanquam pius pater erudit nos uerberibus & flagellis, ut emendet, excitet, exerceat, custodiat, compescat à malo, ac in bono enutriet. Nouit cordis nostri uulnera, carnis petulantiam, pronitatem ad peccandum, in bene operando inconstantiam & ad seculi oblectamenta sectanda nos semper esse paratos. Quamobrem ueluti indomitis animalibus, nos tribulationum loris infrenat, terit oneribus, minis terret, promissionibusq; sustentat, quatenus apertis interioribus oculis, infusoq; fidei lumine intelligamus discrimina nostra, infirmitatem propriā, & præsentis exilij ærumnas, uertamur ad patrem, atque aduersa cuncta perferamus patienter, humiliter, alacriter, & perseveranter: scientes, & ex corde confitentes, quod in comparatione demeritorum, scelerum nostrorum (interueniente Dei iustitia) uniuersa quæ patimur, quamuis intolerabilia esse censeamus, parua sunt, tum ratione diuinæ æquitatis, quæ iuxta criminum grauitatem infert condigna supplicia, tum etiam ex cōsideratione retributionis æternæ, quam patienter aduersa tolerantibus Deus sua bonitate promittere dignatus est. Sic enim ait: Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, utique in tribulationibus pro iustitia persecutiones sustinendo, centuplum accipietis, & uitam æternam possidebitis. Idem: Beati eritis, quum maledixerint uobis homines (inquit) & persecuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduersum uos mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniā merces uestra copiosa est in cælis. Paulus quoque Apostolus ueritatis præco, & tuba altisona Christianæ religionis fideles ad perferenda æquanimitèr præsentis uitæ mala clamat dicens: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Alioq; in loco ait: Omnis disciplina in præsentem quidem nō uidetur esse gaudij, sed mœroris: postea uerò fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Quod enim patimur, temporale est: quod autem expectamus, æternū. Quod toleramus, sine interuallo labitur & deficit: sed quod nobis spondetur, absq; timoris uicissitudine, æternaliter perfruemur. Promissor noster Deus non potest fallere, quia ueritas est: nec ualet retractare aut negare quod ex sua mera liberalitate pollicitus est, quia charitas & iustitia immutabilis est. Cælum (inquit) & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt. Gaudeat igitur Christianus, iucundetur in domino, quisq;

1. Cor. 10

Math. 19

Math. 5

Ro. 8

Heb. 12

Luc. 21

A quisq; catholicæ religionis professor, quum tribulationis igne probatur: memineritq; scriptum esse per Iacobum apostolum spiritu sancto dictante: Omne gaudiū existimantes fratres mei, quum in tentationes uarias incideritis, scientes quod probatio fidei uestræ patientiam operatur: patientia autem opus perfectum habet, ut litis perfecti & integri, in nullo deficientes. Et post paululū infert: Beatus uir qui suffert tentationē, quoniam quum probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligētibus se. Quum itaq; corona uitæ promittatur in tentatione & tribulatione laborantibus, & Deum diligentibus: superest, ut quilibet fidelis & Christo militās, lato animo perferat, quæcūq; illi emerferint aduersa, siue sint à Deo permissa, siue à proximo illata, seu à nequam spiritibus promota, aut à carnis uel spiritus sint infirmitate generata, sperans se in regeneratione futura, cum angelis & sanctis omnibus copiosissimam habiturum remunerationem post triumphum. Non autē uiribus suis præsumat id posse percipere, in fretis precibus assiduis, gemitibus, sinceris, quotidianis lachrymis, & operibus bonis. Nequaquam enim repelli poterit, si fide integra in oratione perseverando, spretisq; uniuersis negocijs secularibus, diuino se totum mente & corpore manciparit obsequio.

Luc. 1

Quod consulte renunciandum sit seculo, & consiliorum iter initiandum: & qualis forma ueræ peregrinationis sit per Christum fidelibus insinuata. Cap. X.

Aggressurus quis quoddam arduum opus, utrū ad id perficiendum esse certetur idoneus: et si non ualet proprio metiri, consilio debet alieno. Nā magni periculi res est, grauis iacturæ, & confusionis nō modicæ initiatū opus ante consummationem imperfectum deserere. Huiusmodi documentum ab ipsa Dei sapientia pronunciatum fuisse euāgelicus textus proloquitur: Quis (inquit eadem) uolens turrim ædificare, nōne prius sedens cōputat sumptus, qui necessarij sunt, si habet ad perficiendū ea, ne postea quā posuerit fundamentū, & nō potuerit perficere, omnes incipiant ei illudere dicētes: hic homo cœpit ædificare, & nō potuit consummare? Turris quippe hæc spiritualiter ædificanda contēptus est seculi mente, & corpore pro Christo assumptus, necnon uirtutū perfecta adeptio. Porrò terrena cuncta despiciere, esurire, & penuriam pati, post diuitiarum & deliciarum affluentiam toto uitæ suæ tempore crucem tollere, & pro consequenda uirtutum perfectione, quotidianum sibipsi bellum indicere, uelleq; nedum præceptorum, uerumetiam consiliorum Christi hortamenta sectari, prorsus opus est arduum, maturaq; deliberatione inchoandum, atq; inceptum, nulla ratione, nulliusq; persuasione (excepta duntaxat necessitate manifestissima) deserendum, stante incarnati Verbi sententia, quæ ait: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Hanc formidolosam magnipendendamq; sententiam multi tædio uicti, aut inconstantia superati, seu fallaci confidentia decepti pro minimo ducentes, initiatam Christi militiam ex toto reiecto suauī iugo sapientiæ retrorsum aspicientes, tãquam immundi canes ad uomitum redeunt. Sunt etiam plurimi primis numero non pauciores, qui retēto pristino religionis habitu, suiq; inordinato amore prostrati, spreto rigore uirtutum, necnon amisso spiritus feruore, ipsis diuinitus elargito remissioris conuersationis itinera gradiuntur: sibi sufficere arbitantes, si ex sola præceptorum obseruatione, uitam ualeant obtinere perpetuam, iuxta domini pollicitationem dicentis: Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Hi profectò mente frigidi, corde cæci, deuotione uacui, ne quaquā considerare uolunt, quantum amiserint gratiæ bonum, & quàm inconsulte primitias spiritus pro nihilo duxerint pro exiguo torporis ocio, & breuissimo certamine patendi, nequaquam intelligentes, quod grauiorē ac periculosiorē perferunt tentationes, qui in uia Dei negligenter uiuunt, quàm qui cum feruore spiritus aduersarijs resistendo luctantur. Nam (experientia teste) nemo libenter cum milite audace congregitur: potissimum spiritus nequam, qui optime norunt, quàm sit uiriliter bellantium crebra uictoria, & quantis preciosis monilibus illorum sit ornata corona. Suffodiuntur quoque rubore non modico, dum ipsi maligni superantur à carne gubernata per spiritum, & inuidiæ liuore succensissime minime patiuntur, quantum in ipsis est, per uirtutum gradus quotidie proficientem esse perfectum. Hac quippe de causa sæpe intermittunt pugnam, ut cesset uictoria, & bellatorum tepefeat magnanimitas. At uerò generosi milites quamuis non decertent

Luc. 9

Math. 19

actu: habitu tamen & desiderio semper sunt ad pugnam parati. Deficientibus quidem spiritibus immundis in stadio, minime tamen desunt concupiscentiarum aculei, aduersus quos gladium spiritus euaginatam tenent: nec non mentis intentionem erectam atque peruigilem, quatenus nascentes paruulos in sui ortus primordio potenter allidant ad petram. Denique in hoc congressu, ut ad perseverandum reperiantur idonei, secundum Saluatoris nostri consilium relicto proprio & naturali solo, spretis parentibus & amicis, erogatisque pauperibus uniuersis facultatibus suis, tanquam athleta robustissimi exonerati ab omnibus, nudi ac spiritu ebrui Christum amplectuntur in cruce confixum. Nec mirum. Si enim Propheta David diuino repente afflatus spiritu coram omni populi multitudine in conspectu ancillarum suarum reiectis regalibus indumentis, & toto nudatus corpore non erubuit ante arcam foederis saltare, fabricatam ex ligno & purissimo obtectam auro in futurorum figuram: quanto magis seruus Christi sanctae religionis cultor, charitatis facibus inflamatus, & spiritus sancti uirtute impulsus abrenunciatis cunctis carnis illecebris, humanarumque rerum affectione nudatus, fidei oculo & puro mentis intuitu contemplando dominum nostrum Iesum Christum coronatum spinis, uerberibus flagellatum, deturpatum sputis, potatum felle, sanguine aspersum, absque specie & sine decore in crucis stipite confixum, totoque corpore denudatum: non sicut patriarcha Noe, qui ex uini immoderato hauitu temulentus effectus, detectus aspectibus filiorum pudenda exhibuit, sed tanquam Dei & hominum mediator pius, pontifex summus, sacerdos uerus, & innocentissimus agnus obtulit corpus suum Deo patri hostiam uiuentem, sanctam & immaculatam in ara crucis pro reconciliatione humani generis: quod delinquendo & inobediendo perierat, ueluti ebrius amore se totum pro sui redemptoris dilectione humiliet, & cuncta praesentis uitae oblectamenta sponte respuat, & aduersa sustineat suum imitando praecceptorem, qui mortem crucis pertulit confusione contempta. Talis quippe decebat ad insinuandam perfectionis, & seculi contemptus disciplinam uniuersis credentibus, ut esset praecceptor, talisque ad detergenda generis humani facinora: & ad exhortandum aequanimiter, & cum gaudio pati contumelias, persecutiones, supplicia, & mortem propter iustitiam congruebat: ut esset nobis pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & caelis excelsior factus: qui non haberet necessitatem quotidie offerre, quemadmodum sacerdotes: prius pro se, deinde pro populo. Hoc enim ipse dominus Iesus Christus fecit semel se offerendo. Quamobrem quum idem dominus noster Iesus Christus sacerdos & pontifex, tantae sit autoritatis, tantique meriti, ut penetrarit caelos, & sedeat a dextris Dei semper uiuens, ad interpellandum pro nobis: teneamus spei nostrae confessionem, ad eamque iuxta Pauli Apostoli exhortationem, cum fiducia ad thronum gratiae eius, & misericordiam consequamur, & inueniamus gratiam in auxilio opportuno. Non enim talis est, ut non possit compati infirmitatibus nostris: quoniam quum in carne esset passibili, & cum hominibus conuersaretur, fuit tentatus per omnia pro similitudine absque peccato. Haec quippe est consequenda ueniae nostra fiducia: tum quia optime cognoscit figmentum nostrum, quoniam puluis sumus, spiritus uadens & non rediens: tum etiam quia experimento didicit, quam laboriosa est haec uita, quam onerosa caro, quam periculosi laquei, quam infesti hostes, quam facilis descensus, atque ad uirtutes quam sit difficilis ascensus. Ipse, inquam, est omnis spes nostra: quoniam (sicut Ioannes ait) si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum, qui interpellat pro peccatis nostris: & non tantum pro nostris, sed etiam pro totius mundi. Habentes igitur in caelo dominum Iesum Deum nostrum redemptorem aduocatum & iudicem, erigamus nos toto affectu ad ipsum precibus & gemitibus, ipsius suffragium postulantes. Habemus etiam eundem in hac peregrinatione itineris nostri consortem, quemadmodum ipse testatur: Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi, quanquam aliter & aliter. Regnantibus namque cum illo est praemium, quo fruuntur, & per quod beati sunt: peregrinantibus uero speculum est, & omnium bonorum exemplar: & praecipue ad perfectionis alta attingere anhelantibus, sicut Mosi perfectorum personam tunc gerentem dictum est: Omnia (ait dominus) facito secundum exemplar quod tibi ostendi in monte: non utique lapideo uel ligneo, sed quod fuit excisum sine manibus: impleuitque uniuersam latitudinem

1. Ioan. 2

Matth. 28

Exod. 25

A tudinem terrae: de quo Propheta inquit in psalmo: Mons Dei, mons pinguis: mons coagulatus & pinguis: ut quid suspicamini montes coagulatos? Mons in quo benedicendum est Deo habitare in eo. Et ne quicquam materiale suspicaretur de hoc monte tam eximie commendato, adiecit: Currus Dei decem millibus multiplex millia latantium, dominus in eis in Sina in sancto. Porro ad ascensum huius montis, Propheta alius omnes hortatur, dicens: Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos uias suas, & ambulabimus in semitis eius. Nequam super montem alium ascendendum est, quam super hunc: in quo est cunctarum forma uirtutum, morum decus, & disciplina perfecta uiuendi. Nam quicumque perfecte renunciare uult seculo, & tanquam peregrinus in hoc mundo conuersari & esse desiderat, imitetur exemplar exaratum in monte hoc, in humanitate (uidelicet) Christi. Ipse namque mediator, non agros, neque domos uoluit possidere in terra: sed tanquam aduena pauperrimus sustentari dignatus est aere, & elemosynis alienis. Hospitium nullum habuit, ita ut diceret: Vulpes foueas habent, & uolucres caeli nidus: filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Quamobrem nunc in istam, nunc in illam ingrediebatur domum, ut panem sumeret: non tamen gratis. Accipiebat corporalem cibum, & spirituale impertiebatur animae alimoniam. Percurrebat per ciuitates, uillas & castella, Dei uerbum circunquaque disseminans: nullum per hoc tribuens humanitati suae refrigerium, nullum in labore solatium, nullumque ad peragendum opus Dei & patris exequendam uoluntatem temporis interponeret spacium. Vnde quum ex itinere fessus quadam die federet super fontem, expectaretque discipulos, qui in ciuitatem perrexerant, ut non aliquid refocillationis, sed tantum ut panes emerent, dixissentque ad eum: Rabbi manduca, respondit: Ego alium cibum habeo manducare, quem uos nescitis. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem eius qui misit me. Cibus uero quem esuriebat, & manducare cupiebat, erat salus animarum crediturarum Samaritanorum, quos sciebat ex relatu mulieris de ipso testimonium perhibentis uenturos esse ad se. Nempe quemadmodum ceruus sitiens desiderat fontes aquarum: ita & incomparabiliter efficacius, idem mediator singulis horis salutem sitiebat animarum. Hinc est quod tali uacans operi non dedignabatur cum publicanis & peccatoribus conuersari, & cibum sumere: quanquam Pharisei & Legisperiti, caeci & inuidi talia detestarentur conuiuia. Malebat enim diuinorum eloquiorum medicinam praebere languentibus, quam carnalium & incredulorum, & se persequentium scandala & oblocutiones euadere. Omne siquidem illius studium erat reddere aegrotantibus sanitatem, caecis mente & corpore lumen, & ignorantibus praecleara salutis monita: quibus mediantibus peccare desinerent, & ad Dei ac sui cognitionem uenirent, praesentis uitae blandimenta respuerent, & aeternae felicitatis gaudia peroptarent. Ad haec uti exequenda nunc de regno Dei, nunc de futuro iudicio, & aeternis supplicijs, interdum palam, aliquando & plurimum in parabolis, de uirtutibus, de moribus, & de uitijs loquebatur: non solum erudiens tunc audientes, sed futuros in illum credituros tanquam sui mystici corporis membra: & hoc in die quando cum hominibus conuersari licebat. Decursio uero die in oratione pernoctabat patrem pro peccatoribus exorando, uigilijs prolaxis corpus atterendo: ita ut sibi pro perficienda humani generis redemptione nullatenus indulgeret. Postremo autem ut se in hoc mundo aduenam esse ostenderet, atque peregrinantibus de se exemplar imprimeret, non in ciuitate, aut propria domo, uel inter cognatos nasci uoluit, sed in aliena patria, in stabulo iumentorum habitaculo, & super foenum cubare praesentibus boue & asino, prout fuerat per Prophetam praecognitum, qui ait: Bos cognouit possessorem suum, & asinus praesepe domini sui. Post paululum uero Herodis declinans immanitatem, qui ipsum necare moliebatur, ut homo purus a parentibus est in exilium deportatus: ibique tanquam ignotus peregrinatus est tempus non modicum, non sine rerum penuria: quemadmodum alienigenis pauperibus euenire consueuit. Quale uero exemplum in morte reliquerit, mortalium non ualet apprehendere sensus: quum in cruce ueluti reus, blasphemus, & latro laeessicus iniurijs, opprobrijs saturatus patri spiritum reddere uoluerit. Totus itaque uitae illius decursus nihil aliud est, quam irreprehensibilis, & perfectissima quaedam

Esa. 2

Luc. 9

Ioan. 4

Esa. 1

omnium perfectionum forma, necnon magisterium Christianæ religionis optimum, atque tutissimum exhibitum peregrinantibus uniuersis agnoscentibus, se hic ciuitatem non habere manentem, sed per fidem & dilectionem futuram quærentibus. In hoc igitur præclarissimo speculo ueræ peregrinationis, perfectionisq; uirtutum se cognoscendo proficientes & ascendentes inspiciant: cõponant & corrigant, imitenturq; non de pari, sed pedetentim, & quantulumcunque nostri uestigia redemptoris: quærât quæ sursum sunt, ubi ipse est in dextera Dei sedens: sapiant quæ Dei sunt, non quæ super terram, si sectatores illius esse affectant, & peregrinatores non fictos, parati semper inueniantur ad euadendum huius procellosi æquoris formidolosa naufragia: obliuiscantur præteritorum, & se ad anteriora protendant prosequentes cursum peregrinationis suæ perseueranter, ut ad brauium supernæ uocationis attingere queant, reijciant à se cuncta terrena quæ possident, ueluti ad regionem longinquam peragantibus periculis, & laboribus ualde refertam, diuinæ se totaliter subiiciant uoluntati, siue aduersa emergât, siue prospera. Nam maximum impedimentum est ad perfectionem ascendere cupientibus, proprio incumbere sensui, propriamq; uelle perficere uoluntatem, quæ per se per priuata affectione seducitur, inconsulta deliberatione fallitur, & ab regio itinere obliquatur. Suo uelle, & suo renunciant nolle, quatenus Propheticum illud ualeant ex corde cantare: *Vt iumentum factus sum apud te, & ego semper tecum. Hæc autē quæ memorata sunt, ut possint cum effectu proficiendo peragere, obedientiæ se iugo prosternant, quæ uere peregrinantium cognoscitur esse indiuidua comes.*

Psal. 72

Quod sit necessaria prudentia ad ceteras uirtutes adipiscendas, & de obedientia ac ipsius quibusdam gradibus. Cap. XI.

Quicunq; ascensum difficilem inoffenso pede peragere disponit, non inconsulte, neque præcipitanter, sed paulatim & per gradus interiecto temporis spacio conatur ascendere: alioquin debilitantur corporis uires, tremunt genua, anhelitus deficit, importabilis existimatur gradiendi labor, & ad peragendum inchoatum iter, etiam animi fortitudo languescit. Nam sicut moderatus labor cum discretione susceptus potius roborat corporis uires, quam eneruat: ita & animus inordinati feruoris stimulis agitato, unde propere ad sui finem desiderij se posse peruenire lætatur: inde retrogrediendo labitur, & affectus tædio inceptum opus intermittere cum rubore compellitur. Hac utique ratione manifeste colligitur, quàm necessaria in uia Dei proficere cupientibus sit prudentia: non carnis & terrena, quæ inimica est Deo: sed quæ desursum est, quæ profectio est pudica, modesta, pacifica, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & operibus bonis: iudicans sine simulatione, & ad rationis normam, quæ cogitat & quæcunque agit, uniuersa dirigens, & præter rectum nihil faciens aut uolens: quoniam diuinæ sapientiæ illustratur candore. Hæc quippe agenda moderatur, & ex præteritis metitur præsentia: & futura præuidendo disponit, atq; spirituales per quos ascendere ad uirtutes proficiendo ualeat, sibi in corde componit gradus. Nam quemadmodum qui corporalem qualemcunque altitudinem nituntur attingere, materiale sibi contexunt scalam gradibus plurimis distinctam, atq; compactam: per quam securius atq; cõmodius proficisci ualeant: ita & hæc prudentia quæ optime intelligit neminem repente ab imis ad summa in spiritali militia absq; congruo medio posse conscendere. Scala namque hæc disciplina catholicæ religionis est spiritalibus decorata uirtutibus, quæ amatores suos prouehunt ad regna cælorum. Huius uerò scalæ gradus singularum uirtutum, diuersi sunt actus. Non enim pariformiter exercentur uirtutes, sed unaquæque propria habet media, & sibi conuenientes actus, qui nequaquam ab earum professoribus ignorari debent. Quum autē uirtutes ipsæ consistant in medio, prorsus deluduntur: qui cordis pusillanimitate depressi, uel inordinato feruore impulsu, uirtutum neglecto hoc medio ad earundem perfectionem peruenire posse se putant. Bonum est sal (ait incarna-
Math. 9 *nata Sapientia) si tamen infatuatum non fuerit, & ad omnem penè rem condiendam perutile. Bona est similiter prudētia uirtus, & in quocunq; opere opportuna. Moderatur nāq; uirtutes reliquas, & earum est adiutrix congrua. Humanū insuper informat intellectum, ut nolit plus sapere, q̄ sapere oporteat, sed sapere ad sobrietatē. Inreprehensibile*

A sibile deniq; esse insinuat ita intelligere nil uelle, quemadmodū cūrio se scrutari, qd̄ scire minime prodest. Vox illius est: Altiora te ne quæsieris, & sublimiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimeat à gloria. Hæc postremo uirtus intellectu dirigit & illuminat ad dispõnendos ceterarū uirtutū gradus. Obediētia uerò uolūtātē ordinat & coercet, excitatq; mentē in doctrina spūs & possessione uirtutū (hoc nimirum suadē te prudentia.) Vtrunq; em̄ obest militantib. Christo, & indiscretus ac indisciplinatus proficiendi amor, necnō heberata & ascendēdi tepesacta uoluntas. Vtriq; huic spiritua-
B li morbo medetur obediētia sancta uoluntarie pro Christi caritate suscepta. Nā obediētia est uoluntatis propriæ abnegatio, proprii sensus impugnatio, atq; alieni arbitrii delib. berata subiectio. Hæc nāq; quæ memorata sunt, quāuis negligētibus & tepidis grauiā, & quasi impossibilia esse cēseantur, Deo tñ placere fatagentibus, atq; ad consequendā uirtutū palmā dilectione flagrantibus delectabilia esse credunt. Hæc quippe notificare uoluit dñs Iesus omnium uirtutū præceptor & actor, quū fideles suos exhortādo dice-
Mat. 11 *bat: Venite ad me oēs qui sub falce propriæ uoluntatis laboratis & onerati estis, & ego exemplo meo, dulcedine mea, auxilio meo, & promissionibus meis reficiā uos: tollite iugū meū (uidelicet) obediētia, qd̄ pro uobis pertuli super uos, discite quoq; à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiē animab. uestris: iugū enim meū suauē est, & onus meū leue. Mira res, quomodo dicatur iugū esse suauē, qd̄ premit, & cum labore fertur, & onus quod ex se graue est, pronuncietur esse leue. Nisi ueritas, quæ mentiri non ualet, hoc promeret, prorsus incredibile cēleretur, sed sententia hæc Saluatoris nostri si prudenter cōsideretur, uerissima est, & absq; ulla ambiguitate laudāda. Interroga (quæso) pigrū seruū, quū opus Dei facit negligenter, quid de hoc sentiat, & mox respondēbit obediētia iugum esse importabile, & onus grauissimū, quū nullā det homini requiem, nullam tribuat discurrēdi libertatem, nullamq; explendarum uoluptatum naturalium seu carnalium præbeat facultatem. Da uerò amantem & in uia Dei proficere anhelantem, & clamabit ex corde: Nihil hac locutione uerius, nilq; potuit proferri suauius, qm̄ iugum hoc propriæ deterit petulantiam uoluntatis, & onus istud portat se amabiliter baiulantem. Nempe qui præsentis exiliij oblectamenta sectatur, & carnis curam in desiderijs explere conatur, iugum ipsum tanquam grauissimū, & ab omni tranquillitate alienum reijcit à se, illicq; nullatenus uult esse subiectus. Qui uerò renūciat cūctis quæ possidet, & fidei intuitu futura præmia, quæ promissa sunt imitantibus Christum, prospicit cum spiritus alacritate, illud complectitur ex quotidiana fructus ipsius suauitate refectus. Laborem quippe omnem exiguum & breuem arbitratur præ cōsideratione ineffabilis magnitudinis cælestiū gaudiorū, quæ in futuro obedientibus pollicentur, & consolationibus spiritalibus, quæ illis in hac peregrinatione donantur. Eruditor deniq; & accenditur apostolicis eloquijs, quæ Christi obediētiam commendando sic aiunt: Christus factus est pro nobis obediens usq; ad mortem: mortem autem crucis. Quantam autē remunerationem contulerit Deus humanitati illi à uerbo susceptæ pro obediētia ipsa, illic̄ indicauit dicens: Propter quod & Deus exaltauit illum, & do-
Phil. 2 *nauit illi nomen, qd̄ est super omne nomē, ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & inferorū, & omnis lingua confiteatur, quia dominus Iesus in gloria est Dei patris. Magni prorsus obediētia uirtus apud Deum est meriti, dummodo sub ipsa sponte ac uiriliter militetur. Nemo ab illa secluditur, nullusq; eorum qui animæ suæ salutē desiderat, ab eius seruitute efficitur alienus, omnes recipit, omnes fouet, omnibus se diligentibus materno congratulatur affectu, personam nō respicit, ætatem nō spernit, conditionem non fecernit, cuiuscunq; sit generis statum sibi famulantiū nō improbat, sed singulos pura affectione commendat. Alia siquidē uiris secularib. rei familiaris curam gerentibus mandata proponit, alia religiosis, qui ex uoluntaria professione diuino, quoad uixerint, se manciparunt obsequio, atq; aliam uiris probatis atq; perfectis, qui ex diuturna & commendabili conuersatione exercitatos habent sensus ad discretionē boni & mali, obtemperandi Deo & hominibus statuit obediētia regulam, singulis autem iuxta cuiusq; caritatis gradus perpetuæ felicitatis præmia pollicetur. Accessit quidam ad dominū Iesum Christum diuitijs & possessionibus locuples, typū secularium gerens (sicut euangelica narrat historia) & requisit, dicens: Domine quid
ZZ 4 faciendō**

Matt. 19 faciendo uitam æternam possidebor. Et dominus: Si uis (inquit) ad uitam ingredi, serua mandata, nedum diuina & in tabulis lapideis digito Dei scripta, uerum etiam ab ecclesia spiritu sancto dictate sancita subintelligitur. Pari namque modo delinquit, qui legis & ecclesie transgreditur precepta. Talibus conceditur licite pecunias, agros, & familiam possidere, atque cum Dei timore & absque recte conscientie læsione tam priuata, quam publica tractare negocia. Obtemperet preceptis diuinis, & ecclesiasticis obediatur institutionibus, & ab eis ultra nil petitur: excepto quod secundum suarum abundantiam facultatum portionem congruam impertiant egenis. **Matt. 5** Istos similiter dominus hortatur ex persona omnium, uni sic dicens: Esto consentiens ad uersario tuo, dum es in uia, ne tradat te iudici, & iudex tortoribus cruciandum. Aduersarius iste sermo diuinus & lex est. Huic consentimus, quum ea quae iubet, opere obediendo perficimus, ita ut non habeat, de quo nobis coram uniuersorum iudice querelam transgressionis obijciat. Hæc utique mandatorum obseruantia sub cõpendio dicta est lex obedientie fidelibus secularibus tradita, & saluti eorum prorsus necessaria, sine cuius adimplerione nemo faciem Dei sibi placatam uidere merebitur. Religiosis autem & istis, qui nequaquam mandatorum Dei seruata lege contenti sublimiora & perfectiora charismata apprehendere moliuntur, tanquam uiris magnanimis, & caritatis iaculis transfixis asperiora & fortiora precepta non precipiendo, sed potius consulendo proponuntur. **Matt. 19** Iplis namque sub persona unius a domino perhibetur: Si uis perfectus esse, uade, & uende uniuersa quae habes, & da pauperibus, & ueni, & sequere me: & habebis thesaurum in caelo. Excella (quamuis rara) uirtus est, quae spreto mundi diuitijs, calcatis honoribus, & uoluptatibus abdicatis lætum facit sectatorem suum, subditum Deo, fide insignem, in tribulatione patientem, in aduersis gaudentem, humilem in prosperis, contemptorem uisibilium, & ad inuisibilia capessenda currentem. Porro uirtutem hanc nemo assequitur, nisi qui quanta sit multitudo diuinæ dulcedinis in seculo uenturo Christi imitatoribus fideliter repromissæ sincero deuotionis gustat affectu. Nullus (inquam) id quod supra naturam esse cognoscitur, & præter communem uiuendi usum perseveranter adimplere ualet, nisi Dei gratia præueniatur, & a patre trahatur ad filium, & a filio trahatur ad patrem, quemadmodum filius ipse testatur: Nemo uenit ad me: nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Idemque filius alio in loco ait: Nemo uenit ad patrem, nisi per me, ostendens patrem & filium unius esse naturæ, unius substantiæ, uniusque potestatis: patrem quoque nihil operari sine filio, & filium absque patre nihil agere, sicut multarum probari potest testimonijs scripturarum. Trahunt utique a patre ad filium consiliorum sectatores, quum ipsi mediatori homini Christo Iesu, quanta sit prærogata autoritas, potestas, claritas, gloria, & ineffabilis gratia, fidei manifestatur in speculo, ex qua profecto insinuatione accenduntur facibus caritatis, & desideriorum stimulis impelluntur ad imitandum illum, & ipsi obtemperandum in omnibus, ut felicissimo digni habeantur aggregari consortio, mereanturque cõsummato huius exilij laborioso certamine, promissionum ipsius celestium esse particeps. Quam obrem præceptoris & spiritualis patris se subdunt imperio, & professionis sanctæ (obediencia mediante) iugo se sponte obijciunt. Hinc propriae uoluntatis abnegationem pati, famem, nuditatem, irrisiones, cellularum carceres, tentationes, & si qua sunt humanitati eorum contraria, dura, & noxia, pro nihilo ducunt, scientes laborem ipsorum momentaneum inanem nequaquam esse in domino. In hoc igitur agone pugnantes spiritualibus locupletantur donis, ita ut gratia Dei & experientia duce nedum sibi ipsis sufficiant legem imponere aduersus animi passiones, insultus demonum, & hominum prauorum insidias, uerum etiam alijs saluberrima præbere monita, sana præstare consilia, atque infirmis, tentatis, & rudibus spiritualia alimeta tribuere. Huiusmodi si ad regimen promouentur animarum, obediencia regulam non minus solito tenent, patrum & seniorum decreta custodiunt, religionis caeremonias seruant, orationi, lectioni, operi manuum, silentio, & cæteris laudabilibus ordinationibus, necnon fraternæ conuersationi temporibus congruis ita uacant, ut habitus uirtutum in se possideant. Foris earundem exerceant actus ad ædificationem intuentium, fiatque exemplum religionis, sanctimonie, & imitationis simul uiuentibus. & remotis, non ut per hoc honorificentur ab hominibus, sed ut glorificentur in illis & per illos Deus, qui eis gratis donauit esse, quod sunt. Ista quae memorata sunt, obediencia instituta religionis prærogata si diligenter perficiantur ab eis, non solum inobediencia, sed etiam in reliquis uirtutibus faciet illos proficere.

A proficere, & quotidie fieri meliores, clariores fama, uiciniores Christo, & uiliores sibi. Perfectorum uero obediencia & eorum, qui prælationis funguntur officio, est mandatorum Dei & ecclesie indefessa custodia, uirtutum omnium usus (pro qualitate tamen personarum, negotiorum, & temporum) præesse ex ministerio aliorum, & uniuersis ex cordis humilitate subesse, sic facere omnia omnibus. ob cõpassionis & pietatis zelum, ut omnes lucrifaciant Christo, sua facere cõmunia egenis, captiuis, & orphanis: super omnia autem & in cunctis uelle intelligere quae sit uoluntas Dei, quid sibi intus influat sapientia, quid recta suadeat conscientia, & quid boni dicat ratio, atque illa exercere in opere, quae suo cognouerint placere auctori, & uirtutibus minime esse contraria: corpus denique subigere spiritui & mentem Deo, ita ut iuxta conatum humanae fragilitatis ualeant sincero caritatis affectu dicere: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Hæc ut complere possint, orationi uacent iugiter, insistant precibus, deuotionis effundant lacrymas, gemitibus mundis diuinæ bonitatis & clementiæ pulsant ad ianuam perseveranter atque humiliter, meminerintque pollicitationis domini dicentis: Petite & accipietis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis. **Matt. 7** Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperitur.

Quod quilibet homo quamdiu in humanis degit, alieno suffragio indiget, & de utilitate, deique orandi modo, atque orationis sublimitate. Cap. XII

Manum quisque diligenti consideratione uoluerit indagare miseriam, eandem proculdubio alieno semper intelliget indigere suffragio. Quis, oro, tanto naturali pollet ingenio, ut interdum dubietate perplexus, fraterno non clarificet consilio? Quis, inquam, tam robustus corpore, & membris incolumis, ut opus non habeat alieno obsequio? Intuere, quæso dignitate fulgentes, potestate inflatos, præclaros domino, & regia seu imperatoria maiestate insignes, & reperies huiusmodi eo præ cæteris amplius sibi ministrantiu indigere famulatu, quo maiori sunt sublimati honore, ampliorique sunt regimine occupati: fitque diuina disponente ac permittente sapientia ad ipsorum eruditionem, & superbiam deterrendam, ut subiectorum suorum in aliquo sint subditi, & sibi obsequentiu ipsi sint serui. Ordinatione itaque Dei, qui sapienti consilio & irreprehensibili lege cuncta gubernat, sic cum hominibus actum est, ut nullus quamuis potens, diues, aut naturalibus donis ornatus existat, sibi ipsi ita sufficiat, ut ualeat ueraciter dicere: Ego nullius egeo auxilio, neque alicuius cogor sustentari adminiculo. Oportet enim & sic impellit necessitas, & caritatis lex imperat, ut aliena onera compatiendo ex corde & (si ualeamus) impertiendo præsidium nostra esse arbitremur, ut mutuae dilectionis iura seruemus. Paulo hoc perhibente, qui ait: Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Ad hanc legem perficiendam quotidianis instruimur documentis: scripturarum testimonijs conuincimur, & membrorum corporis nostri hortamur exemplo. Patet quippe quod unumquodque membrum sicut est distinctum a cæteris: ita habet proprium a reliquis discretum officium. Videt oculus, aures audiunt, olfaciunt nares, os gustat, palpant manus, & pedes ambulat. Quauis dignior sit oculus pede, in superiori & præstantiori corporis loco positus, & a multis periculis tutus: pes uero in inferiori & uiliori, calcet lutum, impingat in lapides, & omnes corporis pondus sustinet & regat, nunquid inter illos est æmulatio aliqua, aut contemptus, uel priuata elatio? Præuidet oculus, ne pes in quoquam offendatur obstaculo, ne labatur in foueam, seu aliquid patiat incommodi: pes autem oculo pari famulatur affectu. Porro quod de oculo & pede dictum est, hoc de cæteris sentiendum est membrum. Omnia se diligunt, omnia sibi inuicem obsequuntur, nobilius ignobilius non despicit, neque abiecius honorabiliori inuidet, quin potius si contingat aliquod ipsorum incommodum pati, reliqua exponunt se iuxta cuiusque officium, quatenus pro posse languenti subueniant. Nemo se eximit, uel excusat. Pes quippe currit ad ministrandum, manus ad opus opportunum peragendum & contrectandum, oculus ad inspiciendum, quid sit utile, auresque ad remedia proficua, & percipiendum quæque noxia intenta esse noscuntur. Non diebus non noctibus mutuam sibi intermittunt præbere auxilium, tanto sunt naturalis amoris uinculo colligata. Ex hoc miro & laudabili corporis nostri spectaculo erudimur ad seruandam unitatem spiritus in uinculo pacis, atque ad nos inuicem diligendum, ac in omnibus adiutorium tribuendum singulari hortamur exemplo. Nam quemadmodum in humano corpore membra sunt multa, quæ diuersos habent actus:

actus, ita quicq̄ fideles in ecclesia congregati unū mysticum corpus efficiunt in Christo. **B** Iesu, & singuli alter sunt alterius membra. Quamobrē congruū & ualde opportunū est, ut uicissim seruiamus nobis, & cōmunicemus dona, quæ ad utilitatem proximorū nobis à Deo per spūm prærogata sunt, perhibente Apostolo: Vnicuiq̄ (inquit) dat manifestatio spūs ad utilitatē: alij quidē per spūm dat sermo sapientiæ, alij sermo sciētīæ secū dū eundem spūm, alteri fides in eodē spiritu, alij gratia sanitatū in uno spū, alij operatio uirtutū, alij pphētia, alij discretio spiritū, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonum. Hæc autē operat̄ unus atq̄ idē spūs diuidēs singulis, prout uult. Si igit̄ charismata spiritualia impertiūt nobis à Deo, ut illa participemus cū proximis, magno prorsus est plectēdus supplicio, quisquis eandē nō habentib. cōmunicare neglexerit, præsertim cū corporis huius, cuius membra sumus, caput sit Christus tam honorabile & tam sanctū, qui (uidelicet) corpus suum uiuificat, regit, & nutrit, atq̄ singulis iubet membris, ut proximos suos tanq̄ sui corporis membra diligant sicut se, & in necessitatibus suis cōpatiēdo ministrent. Cæterum cum fideles quilibet, qui sunt membra corporis Christi, qd̄ est **B** ecclesia, suffragio (quemadmodum memoratum est) indigeant alieno, & nullum membrorū ualeant proximo suo impendere, nisi qd̄ perceperūt à capite Christo, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei, & omnīū gratiarum abundat plenitudo, superest, ut quisq̄ in necessitatibus incumbētib. recurrat ad illum, & oratione median- te opportunum poscat auxiliū. Orauit Moses in montis cacumine cōstitutus, & orationis armis dimicando, Amalechitarū populum superauit. Oratione sua Iosue solē firmavit, ne ad occasum uergeret, donec Gabaonitarum uictoriā cōsummaret. Precibus suis Anna sterilis Samuelem prophetam & sanctum impetrauit in filiū. Iudith pudicissima mulier post precum instantiā capta fiducia crudelissimi Holofernis caput abscidit. Hester humilis & deuota oratione præmissa Hebræorum populum ab incumbēti tunc liberauit exitio. Dauid sanctissimus dum pestilentīæ clades angelo percūtiēte acriter desequiret in plebe, humiles ad dominū supplicationes effundens, perpetrati sceleris u- tionem mitigare promeruit. Ezechias rex Deo acceptus cum ipsum corporaliter mori oportere audisset, maximo lacrymarū imbre effuso interpellantibus precibus uitæ suæ prorogationē obtinuit. Helias quoq̄ Dei zelo succensus, extinctū puerum ipsiusq̄ orationibus suscitātū merenti genetrici tradidit incolumem. Daniel ætate iuuenis, sed grā- dauus moribus, & spiritu plenus supplicatione emissa atrocissimos leones māsuefcere fecit. Tres pueri manibus ac pedibus compediti ardentis fornacis coniecti in medium Deum laudantes pariter & deprecantes per eandem deambulauerūt illæsi. Ne autē in multis immorer probatissimorum uirorum retexendo exempla, omnes sancti in proprijs & aliorum angustijs, tentationibus, periculis, & negocijs publicis ac priuatis, & in quocunq̄ euentu semper ad orationis tranquillum portum accurrunt de celo poscētes auxiliū, indeq̄ assequuntur, quod indubia postulant fide. Sic enim pollicitus est dominus dicens: Amen dico uobis, quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet uobis. Magna prorsus est orationis uirtus diuino conspectui oblata per angelos (si tamen sit caritate ignita, fide plena, intentioni rectæ subnixa, humilitate sociata, à de- **H** lictorum sordibus impolluta, bonisq̄ operibus decorata.) Hæc placat Deum, lætifi- cat angelos, redolet sanctos, penetrat cœlos, postulata reportat, terret dæmopes, aduersarios superat, immutat homines, uires reparat, roborat mentem, cor illumi- nat, propinquam reddit animam Deo, deuotionem parit, deprecantem complet dul- cedine, dispersas cogitationes & se frequentantem secum delectabiliter habitare facit. Nullus perfecte enarrare sufficit, quam potens sit assidua iusti oratio, quam neces- saria cunctis, & quantū ad pfectionē uenire anhelātib. omnino sit congrua. Audeo etiā dicere, neminem absq̄ illa posse ad salutem pertingere, cum salus ipsa ex Dei misericor- dia & oratione mediante donetur. Psalmista hoc insinuante, qui ait: Benedictus Deus, qui non amouit orationem meā, & misericordiam suā à me. Præuenit enim gratia eius & misericordia, quæ gratis iustificat impiū, quem utiq̄ prædestinauit Deus ante mundi constitutionem. Ex sua igitur mera bonitate anteq̄ essemus, prædestinauit & gratifica- uit nos in dilecto filio suo, uocauit per gratiā, & iustificauit in misericordia, ex qua pro- fecto iustificatione acceptabilis efficitur oratio nostra. Totum itaq̄ bonum nostrum operan-

A operandi bene & orandi, sicut decet, misericordiæ Dei adscribēdū est, & nō meritis no- stris, quæ absq̄ gratia eius nihil sunt, Apostolo hoc de se attestāte, q̄ ait: Gratia Dei sum id qd̄ sum. Et ad Timotheum scribēs: Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed se- cundū misericordiā suā saluos nos fecit. Oratio igitur sine gratia languet & iacet, coad- iuta autem à gratia prodest multum, auget gratiam, corroborat iustificationē, & impe- trat misericordiā, qua obtenta oratio fit purior, & frequentius exercetur. Ista nouerunt, qui orationis gustum & deuotionis affectum percipere meruerūt. Hoc ideo dico, quia non omnis, qui orat, ad orationis altitudinem peruenit. Habet enim gradus, per quos spirituales uiri ascendunt, & Deo cari & propinqui fiunt, non corpore, sed mente. Cor- pore nāq̄ Pharisæus Deo propinquus erat in tēplo orans & se iactans: corde uerò lon- ginquus quia superbus. Publicanus autem, qui præ humili confusione oculos ad cælū erigere non audebat, seq̄ pectus tundēdo peccatorem esse fatebatur, Deo propinquus ac presens erat. Nam Deus se deprecantiū siue uoce siue mente cordis humilitatē intue- tur & approbat. Itaq̄ non locus, sed affectus ad orandū est eligēdus. Verborum quoq̄ ornatus in oratione uocali, quæ Deum obsecrandi primum sortitur gradum, non est ap- petendus, sed cordis munditia, sincera fides, prolatio postulationum simplex, deuotio pia, diuinæ præsentīæ cōsideratio certa, & obtinēdi, qd̄ petitur, indubia spes. Hæc pro- fecto sunt spiritualia ornamenta orationis non minus mentalis quam uerbalis, quæ astā- tiū coram Deo & sua offerentiū uota debent inesse pectoribus, ut acceptabiles efficiantur & grati. Sunt namq̄ qui prolixas obsecrationes uocales faciunt, & quid proferant, nequaquam intelligunt, cum diuersarū cogitationum distrahantur inuolucro. Hos per Prophetam sub figura populi Hebræorum dñs redarguit dicens: Populus hic labijs me **Esa. 29** honorat, cor autem eorum longe est à me. Insinuat quippe dominus, ut quemadmodū in oratione mouētur labia, uerba formantur, & sancti spiritus promuntur eloquia: ita intendat mens, affectus euigilet, & alienæ excludantur cogitationes, quatenus tam in- terior, homo quam exterior laudabiliter diuinis occupetur in laudibus, ualeatq̄ cū A- **I. Cor. 14** postolo dicere: Psallam spiritu, psallam & mente, orabo spiritu, orabo & mente. Quasi dicat: Lingua promulgabo cælestia uerba: sensus uerò latentes in litera, & sacra myste- ria mentis intelligentia gustabo. Equidem utroq̄ modo ecclesia orationis & laudis sua Deo uota persoluit, suosq̄ filios ad id peragendum proprio hortatur exemplo, ac blanda eruditione inuitat, dum mellifluis hymnis, choreizantium psalmodijs, deuotissimis cæremonijs, solennitatibus sacris, sacramentorumq̄ frequentationibus pijs, & die noctuq̄ diuinis occupatur in laudibus. Ex quibus omnibus per exteriorem a- ctum & organorum sonum auditorum demulcet aures, ac per hoc infuso deuotionis nectare mentes eleuat ad cœlestium cōcupiscentiam gaudiorum, necnon ad consequē- dam societatem ciuium superiorū. Cōmendabilis prorsus & supra modum cognosci- tur experimento certo esse perutilis uocalis oratio, quæ ianua est, & manu dūctrix ad degustandam mentalem, & in spiritu exhibitā orationem, de qua dominus mulieri Sa- maritanæ ait: Mulier crede mihi, quia uenit hora, & iā nūc est, qn̄ ueri adoratores ado- **Ioh. 4** rabunt patrem in spiritu & ueritate. Nā & pater tales quærit, qui adorent eum. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & ueritate oportet adorare. Hic plane oran- di modus totus spiritualis est, & coram Deo ex cordis affectione formatus, nō ex indu- stria, quæ proculdubio spiritus sanctus in obsecrantis mente infundit, & ad postulandū instruit, quemadmodum Apostolus manifestat dicens: Spiritus adiuuat infirmitatem **Rom. 7** nostram. Nam quid oremus, sicut oportet, nescimus. Spiritus autē postulat pro nobis ge- mitib. inenarrabilibus. Qui autē scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia tecun- dum Deū postulat pro sanctis. Quicquid in hoc orandi modo petitur, faciliter obtine- tur spiritu sancto cooperante in corde supplicantis, & eundem erudiēte, & absq̄ ulla dubitatione ad obsecrandum impellente. Cæterum cum interdum (non tamen sine di- spensatione diuina) orantis mens effecta deuotione sterilis relinquatur sibi, expedit, ut ipsa se erigat, & ad Deum deprecandum excitet, nō semper uniformiter, sed diuersimo- de, prout trahi se sentit. Interdum nāq̄ ex suorum rememoratione delictorū in oratione compungitur, & præ cordis compunctione prorumpens in lacrymas nunc interiores, nunc uerò exteriores, conteritur in se Deo humiliter ueniam flagitando. Nam iste oran- di modus

di modus etsi nō habet deuotionis dulcedinē, habet tñ humilis confessionis fructū, & emendationis desiderium, de quo per sepe oboritur gratiarum exhibitio sancta, quę ne quaę absq; delectatione perficitur. Nōnunquā aut orantis intentio allicitur ad considerandū, quę & quāta percepit à suo cōditore, naturalia, corporalia, & spiritualia beneficia, quę pfecto ex sua multitudine innumerabilia, & ex sua magnitudine incōprehē sibilis esse noscuntur. In hac quippe exercitatione meditantis affectus caritatis ardore succenditur, compelliturq; corde semper, interdū uerò uoce in laudem Dei & gratiarum actiones sui prorūpere largitoris. Nec mirū est. Nam si ad dantis respicit diuinitatem, bonitatem, caritatem, & gloriam nō ualet non mirari, laudare, & dicere: Vnde hoc mihi uilissimo & omnium creaturarum minimo? & quare tanta tam præclara, tamq; singularis actualiter per se & per creaturas suas rationales & irracionales ipso iubente & ordinante gratuita largitur dona? Longe quoq; plura & multo his præstantiora, excellentiora, & beatiora in futuro firmissima asseueratione pollicetur (si tamen usq; ad uitæ meæ consummationem in ipsius timore & dilectione perseuerare curabo.) Verum si ad propriæ utilitatis, ignorantia, & ingratitude profunditatem horrendam considerationis suę reflectit intuitum, se gehennæ filium & omnibus supplicijs proclamat esse dignissimum. In desperationis uerò baratrū profus irrueret, nisi diuinæ pietatis & immensæ misericordiæ illius, qui neminem uult perire, nutrire præsidio, per quod spe roborata & repleta gaudio gratias referendo sui conditoris debriatur amore. Nullus profus explicare ualet in hoc castissimi amoris præludio, & in hoc speculo beneficiorum Dei, quanta puritate mens in oratione posita, & in eorum consideratione intenta se coram Deo humiliando prosternat, quantum sibi uilescat, & se accuset, quā uer frequenter de perpetratis criminibus, ommissis bonis, neglectis inspirationibus, dissipatis muneribus, & consumpto tempore ad promerendam ueniā, augendam gratiam, & cōsequendam gloriam gratis sibi impensio indulgentiam & misericordiam desiderando ex intimo contriti cordis deposcat affectu. Inscrutabile quippe est ad cogitandum, & omnino ad loquendum inenarrabile, quātis modis, quibus eloquijs spiritualibus, quātis splendoribus ueritatis, quantaq; deuotione, dulcedine, ac delectabili familiaritate animæ Deo assistenti & oranti in spiritu æterna se communicet sapientia ad ipsius animæ profectum & gaudium. Nec ab re. Nam eiusdem sapiētia illa sunt uerba: Et delecta bar (inquit) per singulos dies ludens coram illo omni tempore, ludens in orbe terrarū, & deliciae meæ esse cum filijs hominū. In Canticis quoq; canticorū animam sibi caritatis uinculis alligatam quā dulciter inuitet accedere ad se, & secum cohabitare, sic legitur: Surge, propera amica mea, formosa mea, immaculata mea, & ueni columba mea in foraminibus petrae, & in cauerna maceriae, ostende mihi faciem tuam, sonet uox tua in auribus meis, uox enim tua dulcis, & facies tua decora. In his deniq; allocutionibus sacris animæ præ nimio amore languenti à uerbo prolatis in corde interdum fit, ut humilimæ deuotionis ipsa suauitate referta, ac sponsi sui delectabili inebriata præsentia, quem in secretissimis præcordijs desideriorum tenet astrictum, o quā saepe prorumpit in fletum, o quantas ad spōsum promit laudes, & gratiarum actiones emittit, quā melliflua profert amoris cantica, nō ex industria meditata, sed ex flagrantissima caritate prolata, spiritu suggerente, nō carne, in quibus reciproci amoris amplexibus copulata nonnunq; ineffabili quodam ita repletur iubilo, ut sopitis corporalibus sensibus, & cū sponso unum effecta in spiritu, abundantissimaq; pacis & gaudij iucunditate profusa se cum tacite cātet, & dicat: Vulnerata caritate ego sum, quoniam quem diu quæsiui, iam uideo: & quem concupiui, teneo, nec dimittā. Ad sponsum uerò cōuersa, & ante ipsum corde prostrata nō minus humiliter & uerecunde, quā cōfidenter ait: Vulnerasti cor meum dilecte mi, uulnerasti cor meum, non in uno oculorū tuorū, sed in præsentia maiestatis tuæ, & in decore uultus humanitatis tuæ, q̄ est plena gratiarū, gaudiorum, splendorem, & delectationum: in qua desiderāt angeli prospicere, & quam laudare, honorare, ac illos glorificare delectat. Vnde (quæso) mihi, & quare mihi, qui sum puluis & cinis, caro foetida, & uermium esca, peccatis onerata, priuata lumine, ingratitude referta, supplicijs digna, & à temeritō repudianda? Tamdiu igitur in his & huiusmodi sacris colloquutionibus, amatorijs canticis, uenerandis amplexibus, mutuisq; aspectibus cū spōso sponsa

A so sponsa tripudiat, iucundat, iubilat, exultat, & laudat, quādiu repente sponsum illabit, & ipsa mœrore sauciata relinquit sibi destituta solatio, priuata gaudio, & lacrymis madefacta uberrimis, gemitibusq; associata creberrimis, cui profecto nihil aliud tūc libet, quā flere, & secū uoluerē, ac meditari, quæ audiuit, quæ uidit, quæ gustauit, & quæ dixit: sicq; ex reliquijs cogitationum diem festū ducit, præcipue considerās, si quo modo posset redire in idipsum, qd paulo ante fuerat, qd quidē breuissimum extitisse & citissimē trāsisse uideretur. Intelligit aut nequaę hoc per se assequi ualere, perhibente Apost. *Rom. 9* Non est uolentis neq; curretis, sed miserentis Dei. Qui profecto iuxta beneplacitū sapientia ac bonitatis suæ nunc humiliat, nunc exultat, prout cuiq; expedire cognoscit. Quantū uerò in ipso est, disponit sic uiuere, sic se gubernare, sic orationi instare, & precibus sponsi pulsare ad ianuā, quatenus importunitate quadā laudabili iterū in nuptialem thalamū introduci mereat. Cæterū cū sciat uota sua ex nulla congruentius alia uirtute, quā ex Dei & pximi caritate posse perfici, Apostoli fultus testimonio, q de ipsa *1. Cor. 3* caritate eximia præconia narrās ait: Si linguis hominū loquar & angelorū, caritatē aut non habeam, factus sum ut lut æs sonans, aut cymbalum tinniens: & si habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia: & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferā: & si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum: & si tradidero corpus meū, ita ut ardeam, caritatē autem non habuero, nihil mihi prodest: Deum toto corde, tota mente, totisq; uiribus, & proximū suum sicut seipsum diligere orando & operando instituit, sperans indubie oratione mediante, quæ caritatis spiritualis est nutritrix, posse proficiendo attingere, & ad quod concupiscit ascendere.

De prerogatiuis animæ per uirtutum exercitationem ad perfectionem tendentis: necnon de excellentia caritatis Dei & proximi. Cap. XIII.

D Saltes egregius & propheta clarissimus (uidelicet) Dauid rex Israel & Dei spiritu plenus cum cōtemplatus fuisset multa, & futura more prophetarum tanq; præterita narrasset, inter cætera statum & prerogatiuā deuotę animæ proficientis, & ad perfectionē per uirtutū exercitiū ascendere sagacis, & appropinquātis paucis manifestauit inquit: Omnis gloria eius filię regis ab intus in fimbrijs aureis circūamicta uarietatibus. Magna prorsus huiusmodi animæ sunt ista præconia, gradus sublimis, honorabilis decor, & prolatio uera, nō p corporalē exhibita speciē, sed per spūalē ornatū expressa, neq; hominibus, q secūdū carnē iudicāt, nota: sed manifesta, qui cordium secreta ueritatis & sapientia suæ luce rimatur, hoc Paulo attestante, qui ait: Viuus est Dei sermo, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingēs usq; ad diuisionem animæ ac spūs: cōpagūq; & medullarum, & discretor cogitationum & intentionū cordis, & nō est ulla creatura inuisibilis in cōspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius. Istius animæ de qua habēdus est sermo, admiranda est laus, tum quia regis filia nuncupatur, nō qualiscunq; temporalis & mortalis regis, sed illius, qui pro sui singulari excellentia & diuinitate in sacris uoluminibus uocatur (& est) rex regum & dominus dominantium: diciturq; solus habere immortalitatem, & inaccessibilē inhabitare lucem, de quo etiā sic legitur: Vnus est altissimus creator omnipotens, rex potens & metuendus nimis, sedens super thronū illius, dominās Deus: tum etiā quia insinuatur gloriā ipsius intus latere in corde, quo nō ualent latrones uisibiles irrumperē, & thesauros absconditos deprædari, neq; inuisibiles (nisi permittente Deo) inuadere: tum demum quia uarietate circundata esse perhibetur. Cæterum si anima una tantū dote & prerogatiua decorata cōmendabilis esse censenda est, quantomagis hæc omnium prædictarū ornata fulgoribus? Quid, oro, dignius: quid ue honorabilius eidē cōferri potest, quā esse æterni regis filiam, cui ex patris liberalitate necnon ex uinculo atq; affinitate spūalis generationis, de qua apostolus Iacobus: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis, ut simus inuitū aliquod creaturæ eius: pater debetur hæreditas, quæ est ineffabilis, opulentissima, imprædabilis, incorruptibilis, in cælis conseruata, atq; reposita? (si tñ per reciprocam dilectionē filialē ipsa præbuerit reuerentiam, paternisq; in omnibus pro posse obtemperauerit iussionibus.) Porro si filia est, debet cordis aures paratas tenere, & audire, iuxta ppheticā admonitionē, quid ei loquatur pater, quid iubeat dñs, & quid prohibeat iudex. Nam obseruantibus Laur. Iustin. a a a illum

illū frequēter per ministros, interdū ad se loquitur ad cor tanq̄ bonus pater, dñs & magister, quatenus horū exhortationibus ad p̄fectū spiritualē eos incitet & ascēsum. Nō enim congruit paternæ dignitati filios habere degeneres, ingratos, & desides, qui sicut ille adolescens luxuriosus & prodigus neglecto patris consilio, honorabiliq̄ cōsortio peregre proficiscentes, cōsumpto patrimonio uoluptuose degentes, fame ac labore attriti ad genitoris beneuolentiam cum rubore redire cogantur. Oportet nāq̄, ut hæc anima, de qua loquimur, quæ summi regis est filia, dona naturalia & spiritualia sibi prærogata ad sui patris gloriam propriūq̄ profectum exercent, & decorē internū, cōscientiæ candorem, atq̄ puritatem mentis, cordisq̄ munditiā uigilanti obseruatione custodiat, in quibus proculdubio omnis ipsius regis dignitatis gloria subsistit & laus. Nam quem admodū in exterioribus grauitate morum & irreprehensibili decet illā conuersatione esse redimitam: ita in arcano cordis sui thalamo ornatorem illam congruit esse cæteris, qm̄ non exteriora opera tantum, quæ bonis malisq̄ communia sunt, sed habitū mentis dñs intuetur & cor, cupitq̄ illud auro mūdissimo, caritate, uidelicet, præclara, ac preciosissimis uirtutū margaritis, cogitationū sanctarū floribus, atq̄ desideriorum celestiuū odoramentis esse perornatū, non ut huiusmodi pulchritudo illi quicq̄ conferat, qui est omnium honorū uniuersarumq̄ gratiarū possessor, largitor & dator: sed ut ex hoc occasionem habeat præstantiora eidem prærogare charismata, atq̄ receptaculum reperiat mundatū & cōptum, ad qd̄ precibus & caritate inuitatus accedat. Delectatur nāq̄ animas dilectione sauias, & suū callide obseruantes aduentum, necnō æternorū gaudiorum contemplatione iugiter intendentes, sibiq̄ uacantes uisere in spiritu, ac placido ac repentino lætificare illapsu, atq̄ diuinorum uerbi sui thesaurorum eisdem pro beneplacito suo ac singularum captu dispositione & gradu mysteria referre secreta. Non enim pro libito amantium & poscentium fit irradiatio talis, & tunc communicata dulcedo, ne ex assuefactione uilescant, seu ex nimia familiaritate se extollant, sicut Apostolus de se testatur dicens: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, qui me colaphizet. Quanto siquidem reuelationes infusæ & deuotiones collatae crebriores & maiores sunt, si in anima, cui illa cōmunicatur, desit humilitas, quæ omnium gratiarum atq̄ uirtutū est custos, ex sui natura eleuant, & minus stabilem ac incautam mentē ad casum elationis impellūt. Quamobrem regis filia, de qua agitur, erudita per spiritum omnē gloriā suā, cunctas diuitias, uniuersa cātica amatoria laudis, & quicquid est delectabilis familiaritatis cum sponso, qd̄ deuotionis, quod gaudij, quod gratiarū actionis, qd̄ exultationis & pacis degustat, totum intus nedū recondit in corde, ut sint ignota hominibus atq̄ aereis potestatibus, quæ thesauros publice ostensos, seu imprudenter custoditos deprædari, uel saltem inficere consuerunt: uerum etiam in abditiis præcordijs sui igniti pectoris & in fimbrijs aureis, quibusdam, uidelicet, cogitationibus flagrantissimæ caritatis solum Deo & sibi notis, ex quibus secum tanquam rationale animal ruminando in ipsius dulcedine suauissima conquiescit. Talibus siquidē spiritualibus depasta alimonijs, huiusmodiq̄ quotidie orando & meditando interioribus exercitijs occupata, atq̄ uerbo se illi castis communicante amplexib. cælestia etiam interserendo colloquia nuptialem sibi contexit uestem diuersarum uirtutū: necnon multiplicum gratiarum mira uarietate decoratā, qua mediante induta, ac sponsi oculis grata effecta omni seruili pauore deposito in nuptialem thalamū cunctorum cum admiratione supernorū ciuium læta introeat, atq̄ cum recumbentibus in illo opulentissimo & sacro conuiuio, Deumq̄ iucundissime & sine fine laudantibus, altissimum magnificādo, sponsumq̄ suum uenerabiliter cōplectendo & ipsa recumbat nullatenus ex illo egresura per æuū. Interim autem dum peregrinatur à domino, dum corruptibilis naturæ indumento contegitur, dumq̄ tentationibus, infirmitatibus, ac uarijs aduersitatibus, & procellis laborare compellitur, circa exercitia sancta uirtutum se absq̄ intermissione occupare non cessat. Caritatem uerò, quæ reliquarum uirtutum cognoscitur esse regina, mater, ac nutrix, totis astringit uisceribus, omniq̄ studio possidere desiderat, sine qua carnem macerare ieiunijs, corpus tradere flammis, ministrare languentibus, cibare famelicos, sitientes potare, uestire nudos, hospites colligere, carceribus intrusos uisitare, & defunctos efferre sepulchris prorsus nihil proficit ad salutem. Hæc profectio caritatis

A caritatis uirtus est, quæ fidelem animā facit proximam Deo, copulat angelis, coæquat sanctis, diuinis illustrat splendoribus, spiritualibusq̄ replet muneribus. Ita (inq̄) uirtutes gratificat, cœlum aperit, orationes exaudibiles reddit, & diuino exhibet acceptas conspectui: fidem parit, roborat spem, cor lætificat, præcepta custodit, onerosa ex se leuā facit, tribulationes cum gaudio perfert. Nempe morte est fortior, adamante durior, melle dulcior, nectare suauior, sole splendidior, pulchrior astris, cælo sublimior, abyssio profundior, terra latior, & omni temporis uolubilitate anterior. Sublimitatē, dignitatē, & gloriā illius nullus ualet sermo explicare: nullus intellectus capere, nulliusq̄ mēs ipsius arcana penetrare. Nec mirum, cum Ioannes apostolus de ipsa sic dicat: Deus caritas est, & qui manet in caritate, in Deo manet, & Deus in eo. Hoc quippe, quod dicitur: Deus caritas est, de ipsius substantia dictum est, quia caritas Dei & Deus unum est, quoniam totum, quod in Deo est, Deus est, sed aliud est Deus secundū essentiam, aliud dona ipsius, quæ rationali communicat creaturæ. Secundum essentiam ipse seipsum sibi ipsi communicat in generatione & processione. Pater namq̄ cum generat filium, se communicat filio in ipsa generatione ineffabili, diuina, coæterna, & sibi consubstantiali: pater uerò & filius in processione spiritus sancti, qui amor patris, & filij: osculum & amplexus amborum, suo se cōmunicat spiritui, qui est idem, quod pater & filius in substantia, essentia, bonitate, potentia, sapientia, æternitate, & maiestate: nō tamen in persona. Nam quamuis pater, filius, & spūs sanctus unus sit Deus inseparabilis, inconfusus, & immensus, non autem una persona, quoniam alia est patris persona, alia filij, alia spiritus sancti, non tamen una anterior tempore, altera, aut posterior, nec maior uel minor, neq̄ fortior seu debilior est, sed per omnia sibi æquales sunt, ita ut totæ tres personæ unus sit Deus uerus, omnipotens, summus, perfectus, pater, filius, & spiritus sanctus, cōcordes in uoluntate, pares in omnipotentia, clementia, uirtute, & caritate. Quod enim operatur pater, operatur filius, & spiritus sanctus: & quod scit filius, scit pater, & spiritus sanctus: quod autē uult spiritus sanctus, similiter uult pater & filius. Nempe in hoc distat pater à filio & spiritu sancto, quia pater à nullo est, filius uerò tantum à patre est genitus: spiritus autem sanctus ab ambobus procedit. Hæc est beata trinitas, pater, & filius, & spiritus sanctus, non tres dii, sed unus Deus: quem in cœlo adorant omnes angeli, throni, principatus, dominationes, atq̄ uirtutes, uniuersi quoq̄ prædestinati in libro uitæ, scripti, redempti, ac glorificati laudant, benedicunt, & gratias agunt sanctus, sanctus, sanctus pari & consona uoce clamantes: à quo, per quem, & in quo facta sunt omnia uisibilia & inuisibilia, spiritualia & corporalia, temporalia & æterna, & sine quo factum est nihil. Quamobrem sicut creaturæ omnes ab ipso factæ sunt: ita & nos non solum ab ipso facti sumus, quod sumus, uerum etiam quia diligimus. Nequaquā enim diligeremus, nisi diligeremur. Diligimus (inquā) quoniam ipse prior dilexit nos. Nam caritas, qua Deum diligimus, ab ipso est, & ipse illam nobis tribuit per spiritum suum, quemadmodum Apostolus fateretur inquiens: Caritas autem Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Infunditur igitur ab ipso, ut illum diligamus, non qualicumq̄ dilectione, sed de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta: neq̄ ex parte, ut aliquid cum illo diligamus, uel quantum illum, sed illum propter illum, & cætera per illum, & in illo, & minus illo, quod fieri nullatenus ualet, nisi illum (iuxta præceptum nobis in lege prærogatum, & ab ipso domino in euangelio confirmatū) diligamus ex toto corde, ex tota anima, & ex omnibus uiribus nostris. Hæc profecto est forma, qua Deum diligere debemus, uidelicet, ut cogitatio nostra semper intenta sit cogitare de illo, nec usquā se diuertere ab illo contra illum impudica, noxia, facinorosa, inutilia, & à lege prohibita cogitando, & in eisdem immorando uoluntarie & ex corde. Nam ex fragilitate, uel infirmitate, seu ex neglecta mentis custodia in talibus inclinari non amittitur caritas, sed tepescit, & ad casum efficitur prona, erigitur autem, & ad priorem redigitur statum, cum interior homo gratia Dei præuentus cogitans reatum suum compunctione uulneratus ubertim lacrymas fundit, & ueniā à Deo ex humilitate deposcit. Ex hoc itaq̄ contritæ mentis sacrificio totus reuiuiscit spiritus, qui ex mœrore languebat: atq̄ ex superuenienti paracliti dono, gaudio, & caritate perfusus (experientia teste) uerum esse cognoscit, quod de seipso Propheta cecinerat dicere: Con-

1. Ioan. 4.

Rom. 5

Deut. 6

Matt. 22

Psal. 38 cens: Concaluit eor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis. Ad se de-
 niq; rediens & Dei bonitatem in se operantem rememorans totus eleuatur in Deum,
 ac omni, qua ualet, affectione coniungitur Deo, ita ut desiderio p̄ amoris ignitus, &
 unus cum illo ex huiusmodi adhaesione spiritus eius effectus, diuinæ insinat cognitio-
 ni, diuinisq; occupetur in laudibus. De Deo namq; plenus, necnon ex Dei in se latifi-
 catus praesentia non nisi ea quæ Dei sunt, potest tunc cogitare, diligere, gustare, atq;
 percipere. In his profecto caritatis assuetus affectibus, & ab huiusmodi delectabilibus
 uinculis frequenter astrictus, quendam habitum amoris Dei acquirit, per quem impel-
 litur amabiliter cogitare de Deo, puris & inenarrabilibus Deum exorare gemitibus,
 ipsum totis uiribus in suis retinere praecordijs, nullisq; ab eiusdem castis amplexibus se
 parari aduersis. Verum quum in suo nequaquam resideat arbitrio Dei sui iucundissima
 ac concupita spirituali frui praesentia, ad proximi dilectionem cordis sui intentionem
 reflectit: praesertim cum interrogatus dominus, quod esset maximum mandatum in
 lege, & respōdisset: Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima
 tua, & ex omnibus uiribus tuis: intulissetq; Secundum huic simile est: Diliges proximum
 tuum sicut teipsum, conclusit sic: In his duobus mandatis tota lex pendet & propheta.
Rom. 13 Et Apostolus: Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non occides, nō mœcha-
 beris, non furtum facies, non falsum testimonium dixeris, & si est aliud mandatum in le-
 ge, in hoc uerbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Plenitudo autem
 legis est dilectio. Mandatum quippe diligendi Deum, & praecceptum diligendi proxi-
 mum dominus simul esse perhibuit, quoniam amborum transgressio est omnino dam-
 nabilis. Nemo uerè potest Deum diligere, qui proximum non diligit sicut se, sed neq;
 absq; Dei dilectione ualet quis rectè proximum amare. Cohærēt utiq; sibi dilectiones istæ,
 nec queunt ab inuicem separari. Nam quamuis Dei caritas proximi dilectione uidea-
 tur esse dignior, non tamen est utilior, quoniam pari cursu tendunt in Deum, pariq; re-
 muneracione clarescunt. Veritate hoc attestante, quæ in extremo examine electis di-
 ctura est: Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod uobis paratum est ab
 origine mundi: Esuriui em̄, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere, &
 reliqua misericordiae opera, quæ in euangelio continentur. Adiecitq;: Quod uni ex mi-
 nimis meis fecistis, mihi fecistis. Insinuans eundem caritatis Dei & proximi esse fru-
 ctum, eandemq; mercedem. Cæterum cum dicatur praecceptum dilectionis Dei & pro-
 ximi esse simile, non tamen eadem intentione, neq; æquali mensura diligendus est pro-
 ximus, qua diligendus est Deus. Proximus namq; a nobis amandus est, quia est eius-
 dem naturæ ac speciei, qua nos, creatus ab eodem patre, consecutus eandem fidem,
 consors futurus eiusdem gloriæ: particepsq; factus eiusdem gratiæ, & ad ipsius dile-
 ctionem nos coercente mandato. Deus uerò propter seipsum amandus est, quo nil me-
 lius, nihilq; est excellentius, cum nedum ipse sit bonus, uerumetiam sit ipsa bonitas, po-
 tentia, sapientia, iustitia, caritas, pax, dulcedo, pulchritudo, æternitas, beatitudo, & glo-
 ria. Ipse (inquam) omnium est origo bonorum, cunctorum largitor munerum, gratia-
 rum distributor, fons luminum, cordium scrutator, formator corporum, creator anima-
 rum, eorum uita, salus, sanctificator, redemptor, protector, custos, amator, principium,
 finis & merces: quam non intuetur oculus, auris non percipit, nec cuiuscuncq; mortalis
 attingit intellectus. Quas ob res & innumeras alias, quas humani imbecillitas nullatenus
 capit ingenij, non sicut nosmetipsos, prout proximum diligere iubemur, sed plus
 quam nos: imò nos propter ipsum sine modo, absq; mensura, sine interuallo, & pure ac
 simpliciter absq; propriae consideratione mercedis. Nam maxima prorsus & omnium la-
 borum nostrorum opulentissima remuneratio est caritas sola, qua diligimus Deum no-
 strum, nostraq; illi est grata dilectio, quoniam & quod sumus, & totum quod ualemus
 intelligere, & laudabiliter operari, pati, & concupiscere, ab illo habemus: illiq; etiam si
 milia annorum uiueremus, ex debito ordinatæ iustitiæ, continuum & sollicitum, etiam
 usq; ad sanguinis effusionem, & omnis perpeffionem generis tormentorum eidem ob-
 ligamur impendere famulatum, & ultra ab ipso nil petere. Hoc quippe dominus & re-
 demptor noster ad humilitatem exhortari nos uolens expressit dicens: Quæ omnia fe-
 ceritis, dicite, quia serui inutiles sumus: fecimus enim, qd̄ facere debebamus. Igit̄ si quid
 boni

A boni agimus, siqua beneficia, si aliquam remunerationē, temporalem uel spiritualem,
 seu æternam pro operibus nostris recipimus, totū bonitati, liberalitati, & charitati eius
 adscribendum est: qui sponte & ex mera dilectione, ut ad bene agendum nos inuitaret,
 se pro gratijs & donis, gratis nobis ab ipso collatis, nostrum facere uoluit debitorem.
 Clamemus itaq; omnes, clament & singuli ex medullis cordis, & ex desiderijs flagran-
 tissimæ charitatis, & cum Propheta dicant: Quid retribuam domino pro omnibus, quæ
 retribuit mihi: Calicem utiq; salutaris accipiam, perferamq; pro amore illius, qui tantum
 dilexit me, labores, tētationes, languores, illusiones, uerba, uiracula, carceres, & queq;
 mihi poterūt infligi aduersa. Scio em̄ q; nihil horū (Dei mei in me perseuerate charita-
 te) ualebit me separare a dilectione Christi. Certus deniq; sum, quia ipso me protegēte,
 dirigente, atq; fouente, neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes,
 neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; latitudo, neq; profundum, neque creatura
 aliqua poterit me segregare ab amore ipsius: quoniam (sacro perhibente eloquio) For-
 tis est, ut mors dilectio, dura ut infernus æmulatio. Lampades eius, ut lampades ignis
 atq; flammaram. Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina ob-
 ruent illam. His & huiusmodi ignitis affectibus charitatis anima, quæ præ nimio sui cō-
 ditoris amore Christi spiritualis effecta est sponsa, atque ad perfectionis celsitudinem
 inhīado de uirtute proficit in uirtutē, ualetq; quæ superius memorata sunt, secura mēte
 depromere, necnō cū Propheta cantare: Diligam te dñe fortitudo mea, dñs firmamen-
 tum meum, & refugium meum, & liberator meus. Deus meus, adiutor meus, & spera-
 bo in eum: protector meus, & cornu salutis meæ, & susceptor meus. Nam diuinis intus
 occupata in laudibus, hymnis & spiritualibus canticis: foris uerò in proximorum exer-
 citata necessitatibus, igni charitatis Dei & proximi indeficienter fomenta cōgrua non
 cessat infundere. Nam Deum contemplatur in Deo, sp̄sum autem suum contuetur in
 proximo, cuius amore mellifluis ipsa uulnerata charitate languescit.

Quod ex consideratione creaturarum, & in scripturarum speculo summi artificis claret peritia,

& qualiter Deus operatur.

Cap. XIII.

Quam ex uniuersulq; artificis opere eiusdem peritia agnoscat, quæ quæ-
 uis ex exteriori ministerio intuentiū clarescat aspectibus: longe tamen ex-
 cellentius in operantis mēte enitet, quid de Deo nostro summo, & uniuersum
 opifice perfectissimo sentiendum sit, facillime comprehendit, quis-
 quis fabricam uisibilium creaturarū carnis oculis, necnon inuisibilium for-
 mas & species intuetur, quæ in lumine fidei, & sacrarum speculo scripturarum parum-
 per elucet obtutibus rationalis animæ, quæ secum ratiocinando spiritualiter sibi ob-
 iecta dijudicat. Nam quod mortalis artifex agit extrinsecus, quanquam peritissimus in
 arte sua esse censeatur, imperfectè tamen operatur: quemadmodum & ipse imperfe-
 ctionibus plenus existit. Quod uerò operatus est Deus, & indefinenter perficit, tam ui-
 sibiliter, quam inuisibiliter, omni perfectione, omniq; bonitate ornatum est, sicut scri-
 ptum est: Et uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant ualde bona. Non solum in mundi
 exordio, quando ex nihilo creauit omnia, eaq; tunc fecit: uerumetiam illa quæ agit, ual-
 de bona esse noscuntur, quoniā per uerbum & sapientiam suam uniuersa operatur non
 indigens materia, neq; forma aliqua: quia uoluntas sua sufficiens illi est materia, & ipse
 pulcherrima sibi ipsi est forma. Voluntate namq; agit omnia, Propheta insinuante, qui
 ait: Quoniam ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit, & creata sunt. Alio quoque in
 loco sic legitur: In uolūate tua domine, uniuersa sunt posita: & non est qui tuæ possit
 resistere uoluntati: tu enim fecisti omnia, cælum & terram, & uniuersa quæ cæli ambi-
 tu continentur, dominus uniuersorum tu es. Quomodo autem dixerit, & per quem fe-
 cerit omnia, Propheta declarat, inquiens: Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris
 eius omnis uirtus eorū. Per uerbum igitur suum, filium utiq; suum, quē genuit equalem
 sibi ante secula, per quem fecit & secula, & creauit uniuersa, de quo Apostolus scribens
 ait: Multifarie multisq; modis, olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissime
 diebus istis locutus est nobis in filio: quem cōstituit hæredem uniuersorum, per quem
 fecit & secula: qui quum sit splendor gloriæ, & figura substantiæ eius: porta nsque
 omnia uerbo uirtutis suæ: purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram maie-

statis in excessis. Patet itaque Deum cuncta operari per uerbum suum, sapientiam suam, **E** potentiam suam, uoluntatem & bonitatem suam (uidelicet) per seipsum: non ex materia aliqua corporali & corruptibili per alium, quam per se facta. Nam etsi in materia aliquid operatus est, uel operatur: etiam ipsa ab illo ex nihilo creata est, quoniam (perhibente Ioanne Apostolo) Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et in principio Genesim sic scriptum est: In principio, id est in uerbo, fecit Deus caelum & terram, utique ex nihilo. In illo plane principio, qui in euangelio ait: Ego principium, qui & loquor uobis. Ceterum quemadmodum ad creandum uniuersa quae facta sunt, ipse (sicut dictum est) sufficiens est sibi materia: ita est etiam irreprehensibilis, & speciosissima forma non formata ab aliquo, nec de aliquo, nec in tempore, neque per interualla, sed sempiterna, incommutabilis, indefectibilis, perfectissima, beata permanens in se, & uiuens in se omnium uita, sicut Apostolus supra memoratus fatetur dicens: Quod factum est, in ipso uita erat tanquam in artifice arca, & in mente cogitatio: longe excellentius, ualdeque perfectius, coruscans & uiuens in ipso, quam ipsa creatura in se: quae profecto **F** creatura est imago quaedam & forma uisibilis & intellectualis, illius inuisibilis, ineffabilis, sempiternalis, & inuariabilis formae, in qua cognoscuntur omnia, & uniuersa clarescunt, siue sint angeli, siue uirtutes, dominationes, principatus & potestates. Nam & ipsa natura angelica, & quicquid in caelo fulget, & mouetur in aere: quicquid uegetatur in terra, seu natat in aquis, uel humanis subiacet sensibus, illius formae caelestis, quae Deus est, intelligitur esse uestigium, opus, & speculum. Nam qui sine initio est, & a nullo habet quod est, cuncta quae facta sunt creauit in tempore: unde ipse principium est, autor, conseruator & gubernator omnium & singulorum quae sunt. Verum cum ipse Deus sit talis naturae, ut mortalibus in propria substantia uideri non possit: sed hoc solummodo in caelesti referuatum sit patria, ut interim humanus sustinetur intellectus, & de Deo aliqualem per fidem ualeat habere notitiam: obiectum est illi decor creaturarum & speculum, quatenus ex consideratione ipsarum manuducatur ad intelligentiam conditoris earum, sacro hoc referente eloquio: **G** A magnitudine (inquit) speciei creaturarum facile earum creator agnoscitur. Et Apostolus: Inuisibilia (ait) Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius uirtus, atque diuinitas. Clamant enim uocibus suis homines, ad cognitionem Dei excitantes, & dicunt: Ipse fecit nos, & non ipsi nos. Verum quum ex peccato, & poena peccati rationalis animae caligauerit uisus, auditus obduruerit, elanguerit gustus, spiritualisque hebetauerit sensus ad capessendam inuisibilium scientiam: ualuerint quoque ipse creaturae ex continuo & inordinato earundem abusu hominibus, ut illos Deus a torpore mentis excitaret, & de inuisibilibus, & caelestibus, per uisibilia & sensibilia erudiret ob ineffabilem bonitatem suam, & charitatem nimiam, qua humanum dilexit genus: uerbum suum, per quod facta sunt uniuersa, in temporis plenitudine misit in terras, ut fieret caro (uidelicet) ut caro, id est homo, assumeretur a uerbo, non ut uerbum mutaretur in carnem, sed esset Deus & homo, unus Christus, unaque persona, in qua habitaret omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: essentque cuncti thesauri sapientiae & scientiae Dei absconditi, necnon uniuersorum exuberaret abundantia meritorum & gratiarum, quantum natura creata & facta, simplicissima & increatae naturae unita capabilis existeret. Ceteris namque creaturis datus est spiritus ad mensuram, & collecta sunt gratiarum dona, atque propria in Christi corpore (quod est ecclesia) sunt distincta ministeria, prout largienti beneplacitum est Deo, quemadmodum Apostolus declarat sic: **H** Vnicuique (inquit) nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi. Propter quod dicit: Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit quid est, nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terrae: Qui descendit ipse est, & qui ascendit super omnes caelos, ut adimpleret omnia: & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas: alios uero euangelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi: donec occurramus omnes in unitate fidei, & agnitionis filii Dei in uirum perfectum, & in mensuram gratiae plenitudinis Christi. Ipsi uero homini Christo nequaquam ad mensuram datus est spiritus, sed prorsus

Ioan. 1

Sap. 13
Rom. 1Eph. 4
ibid.

A prorsus omnis plenitudo: ita ut natura humana, quae propter priorum parentum, prae- **Psal. 67** uaricationem facta fuerat deformis, inualida, ignorans, & totaliter expulsa a gloria, per Christum digna efficeretur uniri uerbo, & esse una persona, inconfusis tamen permanentibus ambabus naturis, agente uerbo, quae uerbi sunt, non sine homine: & faciente homine, quae hominis sunt, non absque uerbo se communicante ipsi assumpto homini in omni plenitudine gratiae: de cuius profectio plenitudine, & exuberantia decoratum est corpus ecclesiae cunctarum perfectione uirtutum: ita tamen ut quod deest membro uni, reperiatur in altero: & si quid deficere uideatur in corpore, plenissime & affluentissime esse agnoscat in capite. Non solum autem omnem gratiarum & donorum ipse Christus Deus & homo habuit plenitudinem, uerum etiam meritorum indicibilem abundantiam multiplicibus rationibus. Merebatur siquidem, non tantum quia homo, sed etiam quia Deus. A tempore quoque suae conceptionis mereri inchoauit per habitum perfectissimae charitatis, & per exercitium omnium uirtutum: quod quidem meritum, non tantum sibi, sed etiam impertitus est nobis. **B** Pro omnibus quippe operibus suis, quae ex libero procedebant arbitrio, meruit sibi uitam aeternam iam habitam, nobis autem habendam. Acquisiuit denique nobis ueniam delictorum, gratiam merendi, stolam carnis & immortalitatis, & caelestis gloriae nobis introitum patefecit. Quamobrem totum, quod habemus, meriti, quod uirtutis, quod intelligentiae, quod fidei, quod spei, quod charitatis, quod gratiae, & quod gloriae, adscribere debemus ipsi redemptori nostro, & mediatori Dei & hominum homini Christo Iesu, qui ob nostrae conformitatem & assumptionem naturae, factus est nobis frater: quum ex natura uerbi noster sit Deus & dominus, quem toto corde, cunctisque animae nostrae potentijs debemus diligere, colere, uenerari, laudare: cuique gratiarum ineffabiles persolueret actiones: necnon omnibus sermonibus, exhortationibus, & attestationibus suis indubitatum fidem adhibere, & plenissimam: quum sit uerus & fidelissimus testis, mentiri nescius: narretque uniuersa quae loquitur in euangelijs tanquam Deus, & Dei filius missus a patre ueritati perhibere testimonium, **C** & palam facere, quae in prophetarum & sacrarum scripturarum uoluminibus latebant in uolucro. Ante enim quam Dei sapientia fieret homo, & cum hominibus conuersaretur in homine, intelligebantur a paucis explicite indiuiduae trinitatis paritas, trium personarum distinctio, essentiae unitas, aequalis potestas, una maiestas, unaque diuinitas patris & filii & spiritus sancti: incarnandi uerbi mysterium, incarnationis fructus, redemptionis modus, indissolubilis charitatis uinculum: Christi & ecclesiae sacramentum atque spirituale connubium. At uero Dei filio apparente in carne, & per assumptum hominem loquente, ac pro hominibus passionis ludibria, flagellantium se uerbera, acerbissima mortis dira, & intolerabilia supplicia patiente: ista quae sub obiectis aenigmatibus a Prophetis fuerant propalata, ita sunt facta notissima, ut per ecclesias populis publice praedicentur, confiteantur ab omnibus, & ab uniuersis fidelibus uenerentur. Nomen insuper domini Iesu, quod penes erat ignotum, adeo effectum est celebre, & tam honorabiliter sublimatum, ut in hoc nomine omne genu flectatur, caelestium, terrestrium & infernorum: nullumque aliud datum sit nomen sub caelo, per quod oporteat saluos **D** fieri credentes, quam hoc. Vexillum denique crucis, quod iniquis & sceleratis hominibus deputatum erat ad supplicium, ex quo idem Saluator pependit in illo, in tanta creuit ueneratione, ut ab uniuersis colatur Christicolis, & singulorum imprimatur frontibus: muniaturque ex illo pectus, factum etiam sit tutamen in cunctis periculis, terror daemonum, credentium salus, robur debiliu, principum gloria, arma populorum, nutantum spes, fiducia pugnantium, clauis caeli, peccatorum uenia, occasio meritorum, ostensor miserationis diuinae, precium redemptionis humanae, Christianae militiae decus, patientiae speculum, humilitatis exemplar, obedientiae norma, forma iustitiae, charitatis experimentum, uictoriae brauium, lignum uitae Christi sanguine rubricatum: cunctarumque uirtutum margaritis ornatum. In ipso quoque Dei filio & domino Iesu Christo est fundata ecclesia mira graduum, & officiorum uarietate decorata, atque donorum spiritualium multiplicitate insignita (prout Apostoli Pauli claret testimonio superius memorato) fides catholica propagata: aggregata populorum turba, Deum die noctaque consona uoce, pari uoto ac ignito affectu laudantium, laudabilibusque operibus eidem famulantium, necnon bonitati suae gratias agentium,

agentium, qui in unigenito filio suo diuinæ confortes esse naturæ, cohæredes regni, & participes gloriæ concupiscunt. Sacramenta postremò ecclesiæ, in quibus salutis humanæ est substitutus effectus, ab eodem incarnato uerbo quædam sumpsere principium, quædam autoritate ipsius roborata existunt. Quæ enim ipse instituit, uitam beatam conferunt digne sumētibus: infidelibus autem & indignis interitum sempiternum. Sapientiam Dei in homine loquētem de baptismo, quid dicat, audiamus: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorū. Ceterorum quippe sacramentorum baptismus, est fundamentum & ianua: per quam introitur in ecclesiam, & ab ecclesia transitur ad regnum. Aboletur namq; per hoc sacrum lauacrum originale delictū: & uniuersa (si qua sunt) perpetrata facinora, facit præterea eo ablutum gratum Deo: ecclesiæ filium, sanctorum cōtubernio dignum, thesaurorum Christi participem: innocentia candore uestitutum, æqualem angelis, mysticūq; corporis Christi membrum uiuum. Porro qui eo caret, palmis est præcisus à uite nullum gratum Deo ferens fructum: sed igni perpetuo eternaliter concremandus. Verum quod de baptismatis sacramento dictum est, hoc de eucharistiæ sacrosancto mysterio sentiendum est: de ijs duntaxat dico, qui sunt rationis capaces, & ad discretionis attigerunt ætatem: qui uel per infidelitatem, seu per insensibilitatem, & mentis hebetatum torporem panem uitæ contemnunt sumere: de quibus Saluator ait: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis. Pueris siquidem & discretionis carētib; huiusmodi non est indicta necessitas. Abluti enim lauacro sancto sanctificato, per uerbum etiam absq; huius perceptione sacramenti in fide saluantur ecclesiæ. Nam quemadmodum sine materiali alimento, corpus uiuum diu permanere non ualet: ita proculdubio absq; hoc cælesti pabulo rationalis anima charitate priuata spirituali uita, & uiuificante gratia uegetari nequaquam potest, neq; opus dignū æterna remuneratione peragere: tamen si corpus ipsum sacramentaliter uideatur assumere, non sine animæ suæ detrimēto maximo, dicente Apostolo: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, nō iudicans corpus domini. Studeat igitur quisq; fidelis esse in corpore Christi membrum uiuum per charitatem compactum atq; cōnexum, quatenus de eodem spirituali cibo, quo corpus ipsum uegetetur, pascatur, nutriatur & crescat: id capite suo cooperante in corpore, quod est ecclesia, quam ita dilexit, ut traderet semetipsum pro ea mundas illam lauacro sanguinis & aquæ in uerbo, ut exhiberet sibi speciosam ecclesiam non habentem maculam, neq; rugam, neq; aliquid eiusmodi. Illam deniq; non solum mundauit lauacro aquæ in uerbo, uerū etiam ab æterno exitio proprio cruore redemit per uerbū. Parum quippe profuisset ei lauari lauacro aquæ in uerbo, nisi per illud uerbū, per quod mundata fuerat, esset quoq; redempta. Per lauacrum siquidem mundationis, & per redemptionis mysterium effecta est ecclesia spōsa formosa absq; macula & ruga. Optime namq; in hoc opere sanctificationis ecclesiæ consummato per uerbū conueniunt aqua & sanguis se in illis sancto infundente spiritu uerbi cooperatore. Nam perhibēte Ioāne quū penderet in cruce corpus exanime domini Iesu redemptoris nostri, fuisseq; lancea transfixum, ut ostenderetur quanti esset precij opus passionis, & qualem quantumq; in se haberet effectum, continuo exiuit sanguis & aqua, insinuans ex hoc dominus salutis humanæ mysterium esse completum. Mūdatur quidem in aqua ab omni sorde peccati, sicut per Prophetam dominus pollicetur inquit: Effundam super uos aquam mūdā, & mundabimini ab omni inquinamēto carnis & spiritus, & dabo uobis spiritū nouum. Redimimur uerò per sanguinis effusionem ab omni seruitute diaboli delictorum & mortis, Apostolo Petro attestante, qui ait: Scientes qd nō corruptibili auro uel argēto redempti estis de uana uestra cōuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni incōtaminati & immaculati Christi. Et Ioānes in Apocalypsi inquit: Gratia uobis & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à Iesu Christo qui est testis fidelis, primogenitus mortuorum, & princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lauit à peccatis nostris in sanguine suo. Luce igitur clarius patet, quod reconciliamur Deo, mūdatur ab iniquitatibus, & à seruitute redimimur per Iesum Christum Dei filium & dominum nostrum: & per sacramenta ab ipso initiata atq; statuta copulamur, & cōglutinamur corpori eius mystico: & de spiritu eius uiuimus, efficiamurq; ex inimicis amici,

ex seruis

A ex seruis liberi, ex exulibus ciues angelorum, & ex alienis filij & hæredes. Per eundem postremò fiduciā habemus accedendi ad Deum, porrigendi supplicationes, impetrandi postulata, consequendi ueniam, gratiam promerendi, & perueniendi ad gloriam. Quamobrem ipsum totis uisceribus diligamus: ita ut corde iubilemus ei, spirituales promamus laudes & gratias, & mētis nostræ hospitium mundum ab omni peccati labe seruemus. Lingua insuper nostra ipsius magnificet nomen, maiestatis illius enarret præconia, beneficia sibi collata non taceat, & exhortationis uerba proximis secum cōuersantibus minime sileat. Opera deniq; nostra ita sint ornata uirtutibus, ut corā hominibus luceant, & per ipsa glorificetur Deus, qui operatur in nobis: & ad imitandum etiam qui uiderint, prouocentur, nullam ex his temporalem expectantes mercedem, seu transitoriam laudem: quemadmodum hypocritæ & seculi desiderant amatores. Sufficiat nobis pro præsentī remuneratione laboris, quem in bene agendo utcuq; patimur, laus diuina: profectus proximi, conscientia nitor, uirtutis exercitatio, uitiorum fuga, & futuri iudicij infusa securitas. Securus prorsus & intrepidus in extremo examine coram iudice iudicaturus astabit, qui nullam diuinæ gloriæ rapinam exercuit, nullumq; in laudabiliter operando priuatum concupiuit honorem, cū Propheta psallens & dicens: Non nobis domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Illi profectō honor, laus omnis debetur & gloria, qui cum in forma Dei esset, ut patri proprium exhiberet honorē, semetipsum usq; ad susceptionem passibilis ac seruilis naturæ exinanauit, factus eidem obediens usq; ad turpissimam crucis mortem. Ob quam causam Deus illū exaltauit super omnes angelos, thronos, dominationes, principatus, atq; uirtutes: deditq; illi omnē plenitudinem potestatis in cælo & in terra, necnō uniuersale iudicium facere, quia Dei filius, & filius hominis est: donauit quoq; illi nomen, quod est super omne nomē, cui cælestium, terrestrium, & infernōrum omne flectatur genu. Meritō namq; eidem omne flectitur genu, uniuersaq; curuantur imperia tãquam filio Dei, regi regum, ecclesiæ capiti, redemptori prædestinatorum, cunctarum largitori gratiarum, & omnium beatitudinū sanctorum: quem uniuersi (& præcipue fideles) pio debent uenerari affectu, ipsiusq; desiderare frui præsentia: non per speculum in ænigmate, neq; per fidem, sed facie ad faciem, ubi cum patre regnat in gloria.

Quod naturaliter homo appetat ad altiora conscendere, & quod Dei iudicia non sint scrutanda: quæ sitq; & ad quid homo sit conditus. Cap. XV.

Mortalibus hæc est naturaliter innata cupido, ut semper ambient ad alta conscendere, & hoc unicuiq; iuxta gradū proprium. Quidam enim ex aggregatione temporalium facultatum arbitrantur ex earum abundantia ceteros æstimatione præcellere: nonnulli autem ex adeptione dignitatū & magistratum, seu ex administratione officiorum putant se hominibus laudabiles esse: aliqui uerò ex acquisitione scientiæ & eloquentiæ fastu dantes operam, plus scire quàm reliqui, quatenus inflati & tumidi admiratione in turbis digni appareāt: alij similiter sic, & alij sic, prout pprius cuiusq; obliquus & inordinatus trahit affectus. Talis profectō appetitus ascendendi rationabiliter in hominum mentibus ab autore suo insitus est: qui optimo, irreprehensibili, inscrutabiliq; consilio uniuersa creauit in pōdere, numero & mensura: tamen si multa quæ facta sunt, & quotidie fiunt, uideātur esse cōfusa, & ratione carere: quod quidem ex cæcitate iudicantis, nec intelligentis prouenire noscitur. Quis (oro) cognouit sensum domini? aut quis cōsiliarius eius fuit? Quis (inquam) altitudinem sapientiæ eius, & arcana iudiciorū Dei causas perscrutari presumpsit, & impune pertransiit? Sapientē audi quid dicat: Altiora ne te quæsieris, & profundiora te ne scrutatus fueris, quia scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Meritō opprimetur à gloria, & tenebrescet à lumine: qui secretorum Dei profunda iudicia, quæ illi soli sunt nota, & quibus ex parte reuelare uoluerit, indagare atq; conatur agnoscere. Nititur namq; ad hoc attingere, ad quod Apostolus Paulus peruenire nō ualuit, quum ait: O altitudo diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei, quæ incōprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uia eius. Acie mentis in claritate luminis sempiterni figere cupiēs, & minime ualēs, illico reuerberatus, confessus est iudicia Dei prorsus esse inscrutabilia. Propheta quoq; in hunc sensum deductus, inquit: Iudicia Dei abyssus multa. Admonemur

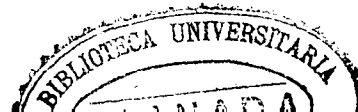
Laur. Iustin.

bbb

igitur

igitur ex his quę dicta sunt, ipsa diuina iudicia potius debere uenerari, quā curiose aut pre-
sumptuose rimari: & toto corde cōfiteri eadem esse uerissima iustificata utiq; in semet-
ipsa, Sapiēte hoc attestante, qui ait: Omnia quę fecisti nobis domine, in uero iudicio fe-
cisti, quia peccauimus tibi: & mādati tuis nō obediuimus. In Daniele quoq; Propheta
sic legitur: Benedictus es dñe Deus patrum nostrorū, & laudabile & gloriosum nomen
tuum in secula, quia iustus es in omnib. quę fecisti nobis, & uniuersa opera tua uera: &
uix tuę rectę, & omnia iudicia tua uera. Iudicia em̄ uera fecisti iuxta omnia, quę indu-
xisti super nos, & super ciuitatē sanctam patrū nostrorum Hierusalem, quia in ueritate
& iudicio induxisti omnia hęc propter peccata nostra. Sunt itaq; (sicut dictum est) iu-
dicia Dei non scrutanda, sed uenerāda: opera uerō eius prorsus intelligenda, quatenus
ex opere sapientiā artificis cognoscamus, cognoscendo diligamus, diligendo ad ipsum
quandoq; peruenire ualeamus. Non enim frustra idem uniuersorū artifex fecit nos ra-
tione capaces, & gloria cupidos. Per rationē quippe (mediātib. creaturis, sanctarumq;
scripturarū eloquijs) ad qualēcunq; pertingimus Dei notitiam, perhibēte Apostolo ac
dicente: Inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quę facta sunt, intellecta cōspiciuntur:
sempiterna quoq; eius uirtus atq; diuinitas. Et Propheta: Declaratio sermonū tuorum
illuminat, & intellectū dat paruulis. Per appetitū autem sublimitatis & honoris impel-
limur ad desiderandam & cōsequendam celsitudinē cęlestis glorię: quę in futuro pro-
missa est perseuerantibus in bono, laudabiliterq; uiuentibus. Ceterū quum ex carentia gu-
stus diuinę bonitatis, atq; ex priuatione spei æternorū præmiorū hebetata sit ratio: nec
non grauata mole corporeę fragilitatis ad inuisibilia, per uisibilia perquirēdum elāgue-
rit, deniq; appetitus adipiscēda glorię in cęlis repromissę fidelibus, ex h̄i homo super-
næ patrię, & ciuis mundi huius effectus tanquā rationis lumine priuatus, atq; infidelita-
tis insensibilitate obrutus ac sepultus se ad quærēdum delectabiliterq; possidendum ui-
sibilia bona, & tēporalia oblectamenta cōuertit abutēdo donis naturalib. & gratuitis,
atq; sui cōditoris deturpando imaginē, quā gerit in anima: quę ideo talis est facta, ut in
ipsa eluceat diuinę bonitatis affluētia: & per ipsam glorificet imago Dei inuisibilis: uer-
bum (uidelicet) sempiternū ante omnia secula genitū ex patre, ad cuius imaginē idē ho-
mo rationalis est cōditus, quēadmodum diuina fatētur oracula. Sic enim in illius crea-
tione Deū dixisse legitur: Faciamus hominē ad imaginē & similitudinē nostrā. Decla-
ratur ex hoc humanę nature sublimitas, quū quodā in creatione sua, Deus sit usus con-
silio. Nam dum faceret cęteras creaturas, siue cęlestes, seu terrestres, dixit: Fiat lux, & fa-
cta est lux: fiat firmamētū in medio aquarū, & diuidat aquas ab aquis, & factū est ita: fiat
luminaria in firmamēto cęli, & factū est ita: & sic de reliquis, prout in mūdi per Mosem
exordio describit. Quum uerō ad formādum hominē uenisset, inquit: Faciamus homi-
nem ad imaginē & similitudinē nostrā, insinuās ex hoc totius trinitatis in ipsius homi-
nis plasmatione cōcurrisse consiliū: dicendo siquidem faciamus, distinctionē indicat
personarū, singulariter autē imaginem memorans substantię denūciat unitatem. Tres
namq; sunt persone, pater, filius, & sp̄ritus sanctus: una uerō essentia indiuisibilis & in-
separabilis, & nō una persona, & una imago, nō tres imagines. Nā filius patris dicit esse
imago: & est tā propria, tā æqualis, tā similis, ut ueraciter & catholice dicatur: Qui ui-
det patrē, uidet filium. Ipsum filium, quid Philippo postulanti, ut eis patrē ostēderet, di-
xerit, audiamus: Tanto (inquit) tēpore uobiscum sum, & nō cognouistis me? Philippe
qui uidet me, uidet & patrē meum: nō credis, quia ego in patre, & pater in me est: Et ad
Iudæos loquens ait: Ego & pater unum sumus, quod utiq; homo dicere nequaquā ualet:
quāuis ad eius sit formatus imaginē, quum aliud sit esse imaginē, aliud ad imaginē esse.
Esse namq; imaginē, indicat parilitatē eandem, eandemq; substantiam ita expressam &
propriā: ut non possit separari, neq; persona una esse ualeat sine alia, aut altera agnosci
absq; altera. Hoc insinuare uoluit ipse unigenitus, quādo dixit: Si cognouissetis me, &
patrē meū utiq; cognouissetis. Ad imaginē uerō esse cōditum, qualēcunq; indicat exē-
plaritatē prorsus ab essentia imaginis alienā, quāuis similem: sicut res illuminata ab illu-
mināte lumine, & creatura à creatore. Erat quippe Ioannes Baptista præcursor saluato-
ris (prout idē testatur dñs) Lucerna ardēs & lucēs, nō tamen lux. Apostolum Ioannem
audi, quid de hac dicat lucerna: Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioānes: hic ue-
nit in

it in testimoniū, ut testimoniū perhiberet de lumine, nō erat ille lux, sed ut testimonium
perhiberet de lumine. De luce autē intulit loquēs de Christo: Erat lux uera, quę illumi-
nat omnem hominē uenientē in hūc mūdum. Si omnē hominē, ergo & Ioannē. Quum
enim dicat omnē hominem, nullus excipitur: ut nemo gloriētur se lucē esse nisi in dño:
quēadmodum quibusdam cōuersis Apostolus scribēs ait: Fuistis enim aliquādo tene-
brę, nūc autē lux in dño. Solus igitur dñs Iesus Dei filius lux est, qui de seipso ueraciter
ait: Ego sum lux mūdi. Ceteri autē qui ut cunq; lucēt, ab hac luce recipiunt lumē. Idem
itaq; mediator dñs Iesus, quēadmodum solus est lux, quę nescit occasum, & nullā reci-
pit uicissitudinē tenebrarū: æquē solus est perfectissima & æterna patris imago, de qua
sic legitur: Candor est enim lucis æternę, & speculum sine macula, splēdor diuinę mai-
statis, & imago bonitatis illius. Alij quippe homines qui ad imaginē Dei formati dicū-
tur, similitudinē quandam ab ipsa imagine perceperūt. Hinc ratio innata homini natu-
raliter cōcupiscit illuminari ab ipsius æternę sapiētia luce, quod in hac peregrinatione
ex parte agitur, & in futuro perficitur, perhibente Apostolo: Ex parte cognoscimus, &
ex parte prophetamus. Quū autē uenerit quod perfectū est, euacuabitur quod ex parte
est. Videmus nunc per speculum in ænigmate, quod est ex parte: tūc autē facie ad faciē.
Hac utiq; ratione appetitus ascēdendi insitus naturaliter huic creatę imagini trahit illā
ad concupiscētiam uniēdi se increatę imagini tanquā principio, à quo, & finī, ad quem
cōdita est. Ex his nāq; colligitur, q̄ rationalis creatura naturaliter tēdit in Deum, neq; in
aliqua re (præterq; in Deo) oblectari perfectē & ad satietatē ualet (si tamen naturę di-
gnitatē seruauerit: quā profectō quum deprauaueris, necesse est, ut per inania & trāsito-
ria se diffundat gaudia, quoniā absq; alicuius rei dilectione nequaquam uiuere potest.)
Quāobrem immēsas gratias suo referat cōditori, quisquis uerbi Dei & æternę sapiētia
irradiatus splendore se peregrinari in ueritate cognoscit à dño, totisq; ignitę charitatis
desiderijs flagrantissime beatissima illius cōcupiscit frui præsentia. Nēpe qui talis est, &
ad gradum hunc (diuina sibi opitulante clemētia) peruenire promeruit, tanquā huius
seculi aduena patiēter degens sui corporis resolutionē in hianter expectat, cūcta ardua
& aspera æquanimiter patitur, nō eleuatur prosperis, nec frangitur aduersis: quęcunq;
tēporalia habet, solū ad usum & necessitatē possidet, & hoc utitur mundo, tanquā non
utatur: si infirmatur, gaudet: si persecutionē sustinet, gratias agit: si ipsi maledicitur, ipse
benedicit: si attollitur laudibus, humiliando se deijcit: si damnis afficitur, illud beati Iob
memorable dictū animo reuoluit dicens: Nudus egressus sum de utero matris meę, nū-
dus & reuertar illuc: Dominus dedit, dominus abstulit: sicut dño placuit, ita factum est,
sit nomē domini benedictū: si facultatibus abundat, cū pauperibus impertitur: si neces-
sarijs eget, nō cōtristatur, quoniā cum apostolo Paulo nouit abundare, esurire, sitire, &
penuriam pati: si periculis inuoluitur, ad orationis cōfugit suffragium, auxiliū de celo
à Deo exposcēs: si tentationib. agitur, reluctādo uiriliter exultatione repletur Iacobi
Apostoli exhortatione admonitus, qui ait: Beatus uir qui suffert tentationē, quoniam
quum probatus fuerit, accipiet coronam uitę, quam repromisit Deus diligentibus se: si
subtrahtis spiritualibus delectationibus mente efficitur sterilis, spei se magnanimitate
confirmat cantans & dicens: Expecta dominum, uiriliter age, confortetur cor tuum, &
sustine dominum: si ex superueniente gratia exhilaratur, animo humilitatis se grauitatē
corroborat: si orationi uacat, Deo in sp̄ritu astare se putat amouendo à corde noxias
& superfluas cogitationes: si diuinarum scripturarum lectioni intendit, spirituales sen-
sum sub uelamine literę conatur elicere: deniq; si ex inhabitante cordis penetralia uer-
bi præsentia sponsi castis potitur amplexibus cōditoris sui amore flammescens: si supra
se cęlestia meditādo attollitur, charitatis liquefactus dulcedine, supernorum ciuium
concupiscit aggregari consortio, fitq; ille tunc onerosus sui corporis incolatus, dissolui
cupientis & esse cum Christo. Nam etsi ipsum manere in carne utile quantulumcunq;
esse uideatur, cum Christo regnare multo melius esse arbitrat. Consolatur autem se
ipsum, & huius peregrinationis grumnas forti tolerat animo memor Apostolici sermo-
nis dicentis: Existimo enim q̄ non sint condignę passionēs huius temporis ad futuram
gloriam, quę reuelabitur in nobis. Nam expectatio creaturę reuelationem filiorū Dei
expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non uolēs, sed propter illum qui subiecit

eam in spe, quia ipsa creatura liberabitur a seruitute corruptionis in libertate gloria filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit & parturit usque adhuc: non solum illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri. Esse namque cum Christo in patria desideranter concupiscit tanquam multo melius, sed peregrinari in carne ex deliberatione complectitur. Præponit enim diuinam uoluntatem suam, potiusque illi cupit placere, quam sibi: cui in omnibus desiderat obtemperare mandatis, atque ab ipsius nullatenus discrepare consilijs. Nouit quidem ex dilatione sui incolatus nequaquam sui posse presentiam conditoris amittere indubitata spe propria salutis roboratus de Dei bonitate & fiducia, cum Paulo dicens: Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam æternam in cælis. Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram, quæ de cælo est, superindui cupientes (si tamen uestiti, & non nudi inueniamur.) Nam & qui sumus in tabernaculo isto, ingemiscimus grauati: eo quod nolumus expoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur quod mortale est a uita. Hinc est, quod futuræ resurrectionis spe fretus in uniuersis sibi occurrentibus, siue prosperis, seu aduersis uirtuti coaptat mentem, sicut conuersatur in carne sui cordis intēdens custodia, quasi quotidie moriturus (frequenter nihilominus propheticum illud decārans in spiritu: Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum, quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei.) Viuit planē in corpore seruiens Deo, & ministerio sibi credito uacat exterius: interius autē non solum a noxijs, & inutilib. cogitationib. inordinatisque affectib. propria mentem excutit, uerū etiam quantum illi fas est, ab occurrentibus necessitatib. suis, & aliorum se liberare contendit, ut expeditus inueniatur ad meditanda quæ Dei sunt. Hominum denique consortia, quæ ex mutua cōfabulatione mentis maculant puritatem, & uarijs replent phatāsijs, pro uirib. declinat quærēdo solitaria loca mœroris & orationis amica diuino hortatus oraculo. Ducā (inquit dñs) eam animam (uidelicet) deuotioni instare cupientem in solitudinem, & loquar ad cor eius: non in tumultib. hominum, neque in fragoribus actionum, sed in solitudine tranquillitatis & pacis. Dominus ad cor loquitur, & diuinorum eloquiorum cælestiumque honorum arcana mysteria reuelat. Horum siquidem eruditus experientia, horum affectus dulcedine, iuxta gratiam sibi traditam, & spiritu impellente, qualia sint supernorum ciuium gaudia, quanta sint præmia, meditatur & mente cōplectitur. Nam etsi (perhibente Apostolo) oculus non uidit, auris non audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligētibus se: tamen (reuelante spiritu) aliquo modo nostra degustantur, non qualia aut quanta sunt, sed quantum humana infirmitas intelligere potest, & quantum Deo libet cōmunicare. Paulus quippe, qui usque ad tertium cælum raptus est, & de Dei essentia, & illius gloriæ magnitudine, arcana uidit & audiuit, quæ non licet homini loqui, sic ait: Siue in corpore, siue extra corpus fuerit, nescio, Deus scit. Quid de huiusmodi gloria dicere potest, qui mortali constitutus est corpore, & in terra conuersatur, ueluti ciuis & incola? Ipse quoque Ioānes in cœna recubuit supra pectus domini Iesu, & inde uerbi hausit generationem, quam postea eructauit dicens: In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Nihil particulariter de ipsa dixit, sed tantum quæ in futuro manifestanda sunt, nobis enarrauit inquit: Carissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quid nos carne inuoluti, & sanguine de tanta re presumere debemus? Si enim de ijs quæ quotidie cernimus, audimus, & manu contingimus, uix pauca agnoscimus, quid de inuisibilib. & cælestibus iudicare debemus? Qui legit intelligat. Nam quod de ipsis credēdo cōfitemur, per scripturas sacras (docente spiritu sancto) didicimus, nec non per unigenitum filium Dei in sinu patris existentem, qui in carne apparens enarrauit nobis, nunc per parabolas, nunc sub uerborum compendio imbecillitate nostra aliter non apprehendente, eodem unigenito attestante, qui ait: Si dixi uobis terrena, non creditis: quomodo, si dixero uobis cælestia, creditis? Ipsa ideo gloria a Deo fidelibus promissa, quauis propter immensitatem eiusque suauitatem, sicuti est, explicari non ualeat, tamen quid sit, taceri non debet ad exhortationem illorum, qui spernentes uisibilia

A billa & temporalia bona inuisibilia & cælestia, quæ omnem sensum superant, consummato huius peregrinationis agone obtinere non dubitant, uerbo Dei hoc pollicente, quod ait: Cælum & terra transibunt, uerba autē mea non præteribunt. Nempe gloria illa, quæ pro remuneratione laborum pro Christo in terra certantium donatur in patria, Deus est, quo nihil melius est. Postulante namque Mose dominum, ut manifestaret se illi, audiuit: Ostendam tibi omne bonum, id est me ipsum. Non enim potuit aut rectius, aut uerius, aut efficacius diuinæ maiestatis gloria explicari, quam dicere: Ostendam tibi omne bonum. Totum quod est felicitatis, quod satietatis, & quod delectationis hoc unico uerbo cōprehenditur. Bonum hoc a nullo habet, quod est, quia naturaliter est, quod est. Ab ipso autem, si qua sunt bona, cōdita sunt siue in cælo, siue in terra, non ex se bona, sed a bono bona, quia bonus non potest nisi bona facere. Cōtemplatio igitur huius summi boni, quod Deus est, uita æterna est, beatitudo indeficiens, & sempiterna satietas. Hoc bonum quisquis, sicuti est, intueri meruerit, ab eius amplexibus diuelli non poterit: quoniam repletur admiratione, dilectione, sapientia, gaudio, securitate, pace & laude, dicente Prophetā: Beati qui habitant in domo tua domine, in secula seculorum laudabunt te. Laudabunt (inquit) & nunquam a laude tepescent, aspicientes in eum omni laude dignissimum, in quo sunt omnia laudabilia, desiderabilia, & amabilia, quoniam quod in eo est, Deus est: lex iustitiæ, infallibilis ueritatis, bonitatis indeficiens latitudo cuncta completens, sapientia uniuersa perlustrans, & sublimitas omnia creata transcēdens: quæ agnoscere uita æterna est, quem diligere gaudium ineffabile est, quem laudare iucundissimum est, & quo frui beatificum carēs mœrore, timore, dolore, dubitatione, uarietateque. Nam ad hoc bonum contemplandum electus quisque ideo sumitur, ut intrans in gaudium domini sui ultra non egrediatur foras, sed tranquillitate perpetua potiatur, dicente uerbo Dei. Volo pater, ut ubi ego sum, & illi sint mecum, & ut eos, quos dedisti mihi, non perdam ex illis quenquam, tu pater in me, & ego in illis, ut simus cōsummati in unum. Quid maius promitti potuit: quid beatius tribui, quam sicut pater in uerbo, ita uerbum esse uelit in nobis per annexum amoris, & uinculum charitatis, non per naturam, sed per adoptionem: qua Deus pater in filio suo nos gratificare dignatus est, regni sui cōparticipes faciendo: Hæc est hæreditas filiorum Dei patris mandata custodientium, esse (uidelicet) cum Christo, & patris presentia potiri, ipsumque facie ad faciem contemplari: uide-re etiam Christum in patris dextera in humanitate nostra residentem, eleuatum supra omnes angelorum, archangelorum, thronorum, dominationum, uirtutum, cherubim & seraphim choros: eunctorumque sanctorum, patriarcharum, prophetarum, & electorum omnium decore uestitum: ipsam quoque ciuitatem sanctam Hierusalem suo præclarissimo fulgore illustrantem: ita ut nullo alio indigeat lumine, quum ipse agnus Dei sit lux indeficiens, inextinguibilis, atque perpetua: in cuius uerbi lumine singuli percipiunt lumen, Deumque glorificant & uenerantur. Non enim possunt non laudare illum: per quem sunt creati, confirmati ac redempti. Nam ab illo confirmati sunt angeli, & electi quisque ad tantam proeucti sunt gloriam, interueniente per effusionem sanguinis redemptione, & ipso Dei filio pro hominibus interpellante, patrique ostendente uulnerum cicatrices, præcipuum suæ dilectionis indicium. Eadem namque ratione, & eodem affectu Dei filius indutus, humana natura coli debet & honorari, quo pater ipse, quoniam per ipsum & in ipso sunt omnia: fiuntque singulorum electorum gaudia, communia omnibus, & omnia singulis: & se quilibet bonum illud habere in seipso putat, quod agnoscit in alio esse propter cōiunctionem amoris, quem sibi mutuo gerunt in Christo: quorum ipse est caput. Inuicem quippe se diligunt in charitate perfecta: omni qua possunt uirtute eum collaudant, & plus quam possunt, laudare cupiunt: quoniam incomparabiliter longe plus quam intelligunt, ipsum fatentur esse laudandum. Omne illorum igitur desiderium est, omnisque actio contemplari, laudare illum, & transformari in illum, magis illum quam se diligentes. Hinc sitiunt, & ab ubertate domus Dei inebriantur potantes ad satietatem de torrente uoluptatis æternæ: quæ affluentissime emanat de fonte uitæ, de quo scriptum est: Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis. De hoc quippe uitæ fonte scaturiunt indeficienter riui sapientiæ suauiores omni nectare, & omni splendore clariores, ex quibus ipsi beati spiritus recreati quadam sobria ebrietate replentur

omni lumine, & superabundant gaudio, Deo sibi omnia existente in omnibus, qui est benedictus in secula. In hac profecto contemplatione caelestium praemiorum perfecti quique nonnunquam rapiuntur: quoniam quae retro sunt obliuiscunt, seque ad anteriora extendentes brauium prosequuntur supernae uocationis, ut apprehendant, in quo comprehensi sunt, & gustando intelligant, quae desiderando ex Dei promissione possidere semper expectant. Qua siquidem expectatione per patientiam & tolerantiam aduersitatum emergentium efficiuntur quotidie fortiores: nunc Dei gloriam, prout possunt & illis praestatur, speculantes, nunc reluctando uiriliter de uirtute proficiunt in uirtutem, gradatimque student ad altiora & perfectiora conscendere (expectantes nihilominus corporis resurrectionem, quatenus iuxta sua uota possint uidere in Sion Deum deorum.) Hic plane peregrinantium, & ad perfectionem per uirtutum scalam ascendentium est ultimus gradus, patienter (uidelicet) uiuere, & ad caelestis patriae brauium ardentissime pergere: ut ad Deum possint feliciter peruenire, eumque sicuti est uidere, qui est omnium origo bonorum, bonum ineffabile, uitae fons, lux indeficiens, pugnantium fortitudo, corona uincientium: & cum ipso regnantium gloria, qui trinus est Deus permanens in secula seculorum, Amen.

EPISTOLARVM LIBER.

EUGENIUS PAPA QVARTVS, LAURENTIO IVSTINIANO.

Dilecte fili salutem, & Apostolicam benedictionem. Quum primum audivimus uacationem ecclesiae Vicentinae, ex obitu bonae memoriae P. episcopi Vicentini, perspeximus aduenisse tempus, quo desiderio cordis nostri satisfieri poterit. Hodie siquidem venerabilem fratrem nostrum F. episcopum Castellanensem a uinculo, quo ecclesiae Castellanae tenebatur, absoluius, & ad praefatam ecclesiam Vicentinam transtulimus. Te uero in episcopum & pastorem praefatae ecclesiae Castellanae de consilio fratrum nostrorum praefecimus. Hortamur itaque ueluti a Deo uocatus tanquam Aaron huic ordinationi consentire uelis, ac pro honore Dei, ac animarum salute, & animae tuae merito hoc onus assumere. Non enim ignoramus, quantum uerbo, autoritate, & exemplo illi ciuitati ualiturus sis: & praesertim sanctae congregationi tuae, prout de hac re alias tibi particulariter scribemus. Nos uero, qui onera nostra tecum libenter partitum sumus, omni opera & industria curabimus tibi fauori & auxilio esse. Propterea ueluti obediens filius, quod tibi Dei uoluntate iniunctum est, parato animo suscipe. Nam (ut inquit beatus Gregorius) sicut non licet talia appetere: ita nec uocatum ad ipsa pertinaciter recusare. Ex his enim consequeris benedictionem a domino, & gratiam a Deo saluari tuo. Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo capitum principum Apostolorum, die xi. Maij, pontificatus nostri anno tertio.

Laurentius Iustinianus ad Eugenium Papam quartum.

Ancillime ac beatissime pater, ouium Christi Iesu domini nostri uniuersalis pastor. Quanto moerore sit oppressum cor meum, quod singultus, quodue oborta sint lachrymae, ex hoc quod uilitatem meam ecclesiae Castellanae praeficere intendunt sanctitas uestra, nouit ille testis & iudex, cui notissima absque ambiguitate sunt omnia. Ad quod quidem onus portandum, quum prorsus me sciam impotentem & indignum, coram sanctitatis uestrae prostratus pedibus tanquam filius (licet immeritus) a clementissimo patre postulo: quatenus parumper caeteris a corde sepositis curis dignetur sanctitas uestra patienter audire, reuoluere animo, synceraque examinatione rationibus meis, quas sub compendio dicturus sum, accommodare consensum: siqua erga uilissimum filium inest paternalis affectio, siqua ad ulcerosum compassio, siqua erga oneribus conscientiae grauatum pia miserandi intentio. Horrēt namque omnia interiora animae meae, cum materiam hanc discutio, nec ullo modo patitur

A patitur tanto se ingerere periculo, quam notissimum sit me secundum interiorē hominē priuatum esse scientia, a uirtutibus praelatis congruentibus alienum, atque a tali experientia extraneum. Secundum uero exteriorē continuus pene languoribus laborantem, in se nimumque uergentem. Quae uniuersa pastoribus ecclesiae nullatenus congruunt: imò supra modum aduersantur. Quanti autem ponderis sit regimen huius dioecesis, in qua plurimum deordinatus est clerus, uicia innumerabilia adulta, creberrima lucta, & quotidiana contradictio nobilium ac potentum, optime considerare ualet sanctitas uestra. Hinc animus diffidit, aliquam utilitatem posse perficere. Consideratis etiam persecutionibus, laboribus continuis, & modicis profectibus sanctorum praesulum, qui in domino quieverunt: quorum utinam dignus essem deosculari uestigia. Praeterea quis non merito scandalizetur, cum uiderit, seu audierit Laurentium post annos triginta in monasterio sub obedientia conuersatum cum parcitate uictus ac uestitus sedula semper intentione, hominum consortia declinasse, nunc expositum esse turbis, audire causas secularium, conuersationem habere cum ipsis, quibus mea conuersatio omnino non conuenit, & colloquia facere, quae seruis Christi non competunt? His alijsque rationibus uereor maius detrimentum debere insurgere in subditos per promotionē hanc, quam commodum. Postremo cum attendo diligenter fratrum nostrorum in me amorem, coniunctionem, & synceram caritatem, ipsosque cordis tentationes superasse, me praestantiores eos esse conspicio. Ideoque sanctitas uestra dignetur hoc opus iniungere alteri, qui magis quam uilitas mea dominico gregi prodesse ualeat. Sunt enim in consortio nostro quam plurimi, quibus cum propter uitae meritum, ac scientiae ornamentum, tum propter abundantiam caelestis gratiae ista conferre poterit dignitatem sanctitas uestra, quam dominus ad sui gloriam incolumem in utroque homine custodire digne. Amen. Datum Venetijs ex coenobio sancti Gregorij in Alga.

Eugenius Papa quartus ad consortium Canoniconum sancti Georgij in Alga.

Dilecti filij salutem & apostolicam benedictionem. Tum ex literis uestris receptis, tum ex ijs, quae dilectus filius Georgius eremita nobis retulit, intelleximus uos satis contristari, quod dilectum filium Laurentium Iustinianum in pastorem & patrem dederimus ecclesiae Castellanae, quum tamen expectarem, ut quemadmodum exhortati fuimus, cogauderetis nobiscum. Si consideremus consortij necessitudinem, communem perseverantiam in opus Dei, moerori uestro satis ignoscimus. Si amorem proximi, rempublicam, & commune bonum, ab his omnibus moeror excluditur. Neque magni facimus eius corporis conditionem ad paratos labores, quoniam non robusto corpore, sed forti & feruente animo opus est. Aderunt multi praeterea, qui comunicatos labores libenter excipient, ipsique in omne officium & in omne tempus auxilio erunt, ita ut nonnunquam in contemplationis bonum se recipiat. Saepe uero ad Moli exemplum descendat ad castra, ut proximorum necessitati consulat. Sic apostolos, sic pastores ecclesiae, sic dominum nostrum Iesum Christum fecisse legimus. Quis ex hac assumpta dignitate calumniam faciet, praesertim quum uiderit pontificem sine auro, sine diuitijs, sine pompis, nihilque quod suum sit querere, sed quod Iesu Christi? Hoc iure non euacuabitur gloria in Christo, sed amplior reddet. Huius rei plura ante oculos habetis exempla. Ex his non ambigimus, quin uberrimus fructus secuturus sit. Multa siquidem comoda in conditione personae ipsius, inter quae fauor sedis apostolicae, impraesentiarum se offerunt, quae non habuerunt ante praedecessores eius. Itaque siccate iam lacrymas, considerate quantum bonum sit apud episcopum pro multis offerre se Deo, & dare illi gloriam & honorem. Datum, &c.

Eugenius Papa quartus ad Laurentium Iustinianum.

Dilecte fili salutem & apostolicam benedictionem. Receptis literis caritatis tuae & intellectis ijs, quae per dilectum filium Georgium eremitam nobis dicti mandasti, nihil noui de proposito tuo suscepimus. Arbitramur enim id precium esse mentis tuae, ut soli ocio uacares. Sed quoniam te in meliorem sortem dari posse conspeximus, ex multorum consilio ecclesiae Castellanae te in patrem dedimus. Consuluimus saluti patriae, ex qua originem duximus: consuluimus & tibi in maius meritum animae tuae. Quum igitur ad hoc amplius bonum a Deo uocatus sis, non satis concipimus, quomodo cum Deo dissentire gestas. Neque ad hoc satis faciunt, quae pro te inducis.

Primum te nouimus, quantum secundum utrumque hominem per annos triginta profeceris, & idcirco in hanc rempublicam pastorem te induximus. Neque aestimauimus, quod in senium tendas, quoniam non corpore, sed animo laborandum est. Sed & multos habebis, praesertim conseruos tuos, qui in omni officio, fauori, & auxilio tibi erunt. Habebis & nos ipsos, & apostolicam sedem, quorum nihil aut parum habuerunt praedecessores tui. Simulque considera quod non regnum suscipis, sed ministerium Christi, non honorem, sed onus: non diuitias, sed dispensationem multiformis gratiae Dei. Neque id existimes, quod nonnulli (ut scribis) hoc fortasse refugerint, quoniam uaria sunt dona discipulorum Christi. Multos enim uirgines dedit, multos in solitudinem contulit, te uero quum utriusque uitae participem fecerit, iure ad hoc subeundum onus te astrictum esse intelligis. Ita enim pene omnium Castellanae ecclesiae summa expectatio est, ut te in patrem ac pastorem habeant. Qua de re uocationem tuam amodo cognosce, nec uelis ex humilitate bonum humilitatis, & obedientiae perdere: quoniam sicut non licet te hanc rem appetere, ita non licet pertinaciter recusare. Et sic te hortamur iterum, atque iniungimus. Leua in circuitu oculos tuos, & uide. Omnes isti congregati sunt, uenerunt tibi. Super te enim orietur dominus, & gloria eius in te uidebitur, quoniam (uti indubie speramus) propitio Deo in hos ueluti in terram bonam semina sparges, & afferes fructum centuplum in patientia. Datum, &c.

Laurentius Iustinianus egregio legum doctori Madio de Madijs Veronensi.

S. P. D.

H Gregie & in Christo honorande maior meminisse debet dilectio uestra fere elapso biennio instanter uos flagitasse, ut paruitas mea, quicquam super psalmos, qui poenitentiales dicuntur, uellet scribere ad animae uestrae profectum. Cui tunc postulationi quid responderim, enarrare superfluum arbitror. Fateor autem, quod abinde citra semper reuerentiae uestrae debitorem me tenui, mecum saepe conferens, quid agere debeam, ut caritati uestrae satisfacere. Nam ad ea, quae poposceratis, manum apponere minime audebam pluribus retractus rationibus. Tandem conclusi, ut opusculum, quod diuina opitulante gratia nuper edidi De contemptu mundi, uestrae deberem dirigere humanitati. Hoc per praesentem latorem mitto, supplicoque reuerentiae uestrae, quatenus opportunum dignetur captare tempus, & illud corrigere atque emendare, quicquid repererit emendatione dignum. Non enim magnum est, si corrigenda in illud exarata sint, considerata uilitatis meae imperitia. Nam correctioni uestrae humiliter subiacebo. Non renuat ergo prudentia uestra ob caritatis uinculum hoc onus assumere, sepositis interdum aliquantisper temporalium curis. Verum si quid competenter in ipso inuenietis dictum, humanitas uestra munus nostri agnoscat esse auctoris, qui aequae per imperitos sicut per doctos uera fatur.

Reuerentiae uestrae seruus per Christum Laurentius se totum, qualis est.

Madius de Madijs claro uiro, & in primis reuerendo in Christo patri domino Laurentio Iustiniano.

S. P. D.

Ibi magnas & ingentes habeo gratias pro incredibili dono, quo proximis diebus me donare dignatus es. Ille uero cumulatissimas reddere dignetur: absque cuius nutu nec folium arboris defluit, nec unus passer ad terram cadit, & qui retribuit secundum opera. Mihi credas Laurenti uir reuerende: Non ego modo, qui & mea & me ipsum tibi debeo pro tuis immortalibus in me beneficijs, uerum totus terrarum orbis, & in primis orthodoxa fides tuae humanitati, caritati, industriae, liberalitati indissolubili deuinctus est uinculo. Eius excellentiam muneris si explicare uoluero, potius me tempus quam copia deferret. Illud attingam, quod praetermittere nefas cenfeo. Si enim tota philosophorum uita meditatio mortis est, ut doctissimi uiri censuerunt, ueram sapientiae summam in his tuis codicillis merito dixerim contineri. Qui illud Socraticum mortales docent, nosce te ipsum, qui a corpore, id est pestiferis carnis titillationibus, & nefandis uoluptatis illecebris nos animam secernere monent, qui denique humanas animulas ad ueram infallibilemque ex his uinculis & hoc carcere liberationem instruunt. Et ita instruunt, ut dum in mundo

A mundo diuersamur, non in mundo, sed mundi illi caelesti uitae similem uiuamus uitam. Et cum ad illam beatam aeternamque feremur, minus nostrorum animorum cursus tardetur. Quid huic dignitati per Deum immortalem comparandum dixerim? Alij sibi non dico habeant, sed habeantur a statutis, tabulis pictis, pateris, caelato auro & argento, quo donati sunt, quo premantur, cuius cupiditate ardeant, & perdendi metu crucientur: quo denique non sibi, id est rationi consulant, non proximo succurrant, sed uel locum expleant, uel uentri forte inseruiant, ut sic illud uulgarissimum audire mereantur: Pecunia tua tecum sit in perditionem. Nos uero ad salutem uera pergamus semita. Semita illa, inquam, quam tu sacrae docent literae, tum tui confirmant codicilli. Proinde magna te manet merces, & illa inestimabilis quidem. Eos propterea a nobis abdicemus, repudiemus, redargutionibus, insectemur, abominemur, qui gloriam inanem nominis sui quaesierunt, qui Hectorem pugnantem, aut Socratem philosophantem scribendo omnem consumpserunt gratiam. Amen amen dico illis, mercedem suam receperunt. Quippe humanam uitam ex praesenti tantum iudicantes spes suas fabulis, animas sepulcris dederunt.

B Tu autem in Christo Iesu nobis amandus, colendus, & toto (ut aiunt) pectore amplectendus es, qui hisce commentarijs, hisce laboribus summis Christiana quadam caritate nos pie, sancte, religioseque uiuere docuisti. Perge igitur, ut coepisti, uir doctissime, & tuam, id est, caelestem in terris uitam uiue. Pro his enim omnibus (ut superiore loco dixi) parata est merces amplissima, quam totis semper quaesisti uiribus, id est, Christus Iesus.

Hieronymus Caballus Brixianus D. Philippo Stanchario.

S. P. D.

Beatus Laurentius patriarcha noster, qui in omni morum sanctitate, quantum diu uixit, uersatus est, multa (ut scis) uolumina non minus eleganter, quam sapienter conscripta moriens nobis reliquit: quae cum omni ex parte res sanctissimas, memoratuque dignas contineant, existimauimus cum pro nostra in eum deuotione, tum mirabili eius sanctitate ac singulari doctrina nos operae precium esse facturos, si curarem, ut ea, quae haecenus in bibliothecis nostris recondita pene latuerant, nunc tandem in lucem prodirent ac publicarentur, ut quae per paucos antea nosset, plerique nunc se tenere gauderent. Impressoribus igitur tradita sunt, & propemodum omnia absoluta. Sed cum in his nonnullae existant auctoritates primo aspectu quadam inter se repugnantiam praetendentes circa materiam conceptionis beatae uirginis, te rogo obtestorque, atque etiam si tua, mi Philippe lepidissime, patitur caritas iubeo, & astringo, ut commemorata uolumina eo, quo soles, omnia studio inspicias atque consideres: & quid super ijs, quae ab eo de conceptione tractata sunt, sentias, nos per literas tuas edoceas, ne tanti auctoritates uiri aliorum fortasse ab ijs, qui suis libenter obsequuntur affectibus, accipiantur, quam ab eo dictae sunt. Verum quod onus tibi imponimus, id nobis profecto, gratoque animo uendicasse mus, nisi uariae multiuagaeque occupationes, quibus nostrae congregationis (ut nosti) uniuersalis seruitutis iugum ferentes impedimur, quod conscientiae seruata rectitudine postponere nequimus, ita nos circumuallassent, ut ad huiusmodi speculationis contemplationem nullus sit nobis omnino locus relictus. Quare, Philippe mi suauissime, cum amore domini nostri Iesu Christi, tum causa nostra, qui te semper magni fecimus, non grauaberis, quod a te petimus, summa diligentia, summoque studio efficere. Neque enim quicquam nobis gratius facere poteris. Vale & me (ut facis) ama plurimum, teque a me uehementer amari tibi persuade. Vale iterum. Datum Brixiae ex diui Petri Oliueti claustro pridie nonas Octobres anno a natali Christiano, M. D. V.

Philippi Stancharij de monticellis Brixiani ad reuerendum in Christo patrem D. Hieronymum Caballum congregationis sancti Gregorij in Alga, Rectorem generalem responsua epistola.

Quoniam, reuerende pater, illa tua solerti cura, qua in cunctis negotijs tuis uti soles, beati Laurentij Iustiniani patriarchae nostri codices ad Christi Iesu gloriam & spiritualement ecclesiae suae sanctae consolationem imprimi iussisti, tuis me literis oras, hortaris, iubes, cogis, ut quid ipse praenominatus patriarcha de conceptione illa benedicta matris Dei senserit, arundineo tibi significare stylo non differam. Licet enim, optime pater, eam in me scientiam non esse clarissime nouerim, qua sententiarum uel apparentem dissonantiam ad concordiam

cordiam sine omni calumnia reducere ualeam, tamen quia tu mihi & congregationis nostrae uniuersitati praesides, tuis consilijs, hortationibus, simul & praecipis non obtemperare quasi peccatum hariolandi putaretur. Ad id quod a me tunc operi flagitas, responsurus accedo. Veruntamen siquid emendandum forsitan recitabo, tu studiosa castigatione ad rectitudinis normam pro ingenij tui dexteritate dirigere poteris. Qui enim beatam uirginem Dei genitricem cum originalis peccati macula putant fuisse conceptam, quasdam ipsius beati patriarchae sententias ad ipsorum corroborandam opinionem forsitan assumere gestient. Primo namque in libro, qui Fasciculus amoris inscribitur capite duodecimo, ita exaratum est. Nullus plane ab ipso mundi initio fuit, quauis sanctus, quauis sanctificatus in utero, qui sine colluione peccati, & absque uirili semine conciperet, & de intemerata uirgine nasceretur. Item in libro De obedientia circa medium uigesimi quarti capitis. Ab istiusmodi necessitatis improprio, & ab hac poena peccati solus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus cognoscitur fuisse liberrimus. Item in libro De humilitate haud longe a septimi capitis initio. Ipse utique sicut ab omni peccato fuit immunis, ita in omni opere sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & caelis excellior, atque mundior factus: caeteri uero coinquinati, transgressores, infirmi, & gemebundi. Sed his non obstantibus adhuc teneo, & dico beatum Laurentium absque dubitatione sensisse, ac eius mentem fuisse, quod beata uirgo Maria mater Dei & redemptoris nostri Iesu Christi fuerit concepta sine originali peccato, quod quidem clarissimis ipsius beati patriarchae autoritatibus ostenditur. Et primo in sermone De annuntiatione ipsius immaculae uirginis ita dicit: Ab ipsa namque sui conceptione in benedictionibus est praeventa dulcedinis, atque a damnationis aliena chirographo. Et post pauca subiungit: Erat plane sicut a carnis colluione immunis: ita & ab omni peccati labe extranea. Praeterea in libro De casto connubio uerbi & animae circa medium septimi capitis beatus patriarcha scribit: Haec est originalis poena delicti, a qua nemo, quamuis eximia polleat sanctitate, liber existit. Quotquot enim ex ipsa nati sunt propagine (exceptis duntaxat mediatore Dei & hominum homine Christo Iesu & ipsius matre) sub hac peccati lege sunt conditi, unde Propheta uoce omnium gemens ait: Ecce in iniquitatibus conceptus sum. Item in libro, qui Fasciculus amoris dicitur, non longe a fine septimi capitis: Nemo ab ipso mundi initio usque ad temporis plenitudinem (duntaxat mediator eiusque genitrice exceptis) iugum dominationis eius euasit. Vt in libro De gradibus perfectionis capite primo inquit: Ab hoc quippe originali peccato nullus excipitur, praeter illam, quae genuit mundi saluatorem. Ecce quomodo beatus patriarcha apertissimo sermone loquitur, & ita clare mentem suam exprimit, ut ipsius uerba neque glossari, neque in oppositum sensum retorqueri ualeant. Tres uero auctoritates primae huic sensui minime contradicunt, quoniam loquuntur de lege communi, & de eo, quod secundum naturalem conceptionem hominis naturaliter solet euenire. Et per consequens non praesudicant uirginis gloriose speciali priuilegio, quo filius Dei in matre sua praelecta hanc maculam dispensatiue praevent: quam tota natura humana in caeteris puris hominibus incurrit. Dicunt etiam quidam sub signis distributiuis positae in primis auctoritatibus sufficere, quod fiat distributio pro omnibus uiris naturaliter conceptis, & non oportere distributionem fieri pro mulieribus. Posset etiam dici ad primam accipiendam eam, sicut iacet, quod non sit contra ultimo deductas auctoritates, quoniam est una hypothetica copulatiua, a qua non excipimus beatam uirginem, quum ipsa non sit de intemerata uirgine nata, sed de partem semine concepta. Siquis autem de opposita opinione praedictis responsionibus non acquiesceret, posset alia responsio dari, quae est haec. Dato quod beatus Laurentius in tribus primis auctoritatibus aliquando tenuerit partem affirmatiuam, id est quod fuerit in originali peccato concepta, licet in nulla ipsarum nominatim exprimat beatam uirginem, tamen in caeteris suis operibus oppositum tenuit, & scripsit, maxime in illo De gradibus perfectionis, qui fuit ultimus liber ab ipso beato patriarcha compositus circa finem temporis, quo in hoc mundo uixit. In quo quidem libro nominatim excipit beatam uirginem ab ipso originali peccato. Nec mirum quidem. Nam & beatus Augustinus doctor egregius post multorum librorum editionem, librum retractationum composuit, & ideo magis ultimis determinationibus standum est, quam primis, si aliquam inter se disconuen-

A se disconuenientiam habere uideantur. Sed neque propter hoc beata uirgo quantum ad immunitatem peccati fuit aequalis gradus humanitati Christi: quia Christus per suam propriam potestatem, quum fuerit Deus & homo, peccatum originale non contraxit neque contrahere potuit, sicut nec damnari. Virgo autem gloriosa quamuis Dei misericordia praeventa originale peccatum non contraxerit, quantum tamen de se fuit, ex propagatione suae originis contrahere potuit. Caeteri uero huiusmodi peccatum contrahere potuerunt, & de facto contraxerunt. Et sic beata uirgo infra dignitatem solius filij constituta, omnes alios homines magnifice praecellebat. Quae si de spiritu sancto concepta fuisset, nulla fortasse insurgeret quaestio. Nunc autem quia per concupitum uiri, & mulieris concepta est: sicut caeteri homines quod ab originalis peccati macula dicatur immunis, apud quosdam inconueniens reputatur. Sed hoc non uidetur obstare, si consideretur, quod talis praeseruatio fuit a supernaturali causa, habente potentiam infinitam. Posita namque causa naturali, etiam sufficienti poterit Deus uirtute omnipotentiae suae suspendere effectum, ne eueniat, sicut pueri non sunt combusti in fornace Babylonis, nec occisus Daniel a leonibus. Et tota ratio huius est, quia prima causa, cuius uirtute & influxu agunt secundae causae, suspenderit hanc uirtutem & influxum. Ita in proposito dicimus, quod licet ex uiri & mulieris semine concipi uideatur esse sufficiens causa, quod quis cum originali peccato concipiatur: poterit tamen Deus sua infinita potentia illam praeventire maculam, ne eueniat ita, quod foetus sit purus & immaculatus. Neque hoc negarent, qui oppositam partem sequuntur, tamen dicerent, quod non fuisset conueniens. Sed hoc etiam non obstat, quoniam concessa possibilitate, concedi uidetur & conuenientia, quia minimum inconueniens (ut Anselmus dicit) in Deo est impossibile. Et haec dicta sunt absque temeraria assertione, & cum omnimoda reuerentia doctorum, qui oppositum tenere uidentur. Optime in longum ualeat reuerenda paternitas tua, quam

Deus omnipotens per suam infinitam caritatem in utroque homine: id est

anima & corpore incolumen custodire dignetur. Bo-

noniae anno, M. D. V. quarto

nonas Decembris.

D. LAURENTII IUSTINIANI
operum finis.

RERVM AC VOCVM IN HIS D. LAV-

RENTII IVSTINIANI OPERIBVS TRACTATARVM INDEX,

iuxta alphabeti ordinem conscriptus.

A	deputatus fuerit 599.d.pec cādo quæ perdiderit 600.e	ægritudines an à domino irro gentur 1094.f
Belinnocentiam quomodo cu stodiuertit fo lio 777. litera d.778.e	Adamus immortalitatis glori am si uoluisse, nō amississet. 249.b	ægritudinū innumerabilium, afflictionis origo 1500.e
abeuntium retrorsum itinera 562.e	Adami peccati causa 60.g	ægotantes in carne, quomo do tractandi 872.h
abnegare se, uires humanas ex cedit 992.h	adiutoriū homini quotuplex sit datum 20.g.h	ægotantium fiducia 451.a.b
abnegandi seipsum ratio 660.e.f.g	admiratio quid sit 5.c	mos 395.a
Abraam cur multarū gentium pater constitutus fuerit 777.d.778.e	aduersari Deo omnia quæ ui dentur, ipse subdūtur im perio 941.d.942.e.f	æquanimitatis indicia 77.c
Abraæ fidei cōmendatio 19.d	aduersarius noster in hac uia 800.g	æquitas quid sit 33.d
Abraham beatitudinem quo modo sibi uendicauerit 830.e	de Aduersarij uictoria, qui se curus esse possit 224.f	æquitatis statera 202.f.omne iudiciū rectū, quid extin guat 295.b
Abraami sacrificādo uigilātia 169.a	aduersarij humani generis 599.b	aeris intemperie an. Deus im mittat 305.b
Absalonem quid suspenderit 63.d	aduersariorum generis huma ni fortitudo 562.g. callidi tas 562.g.h. potestas 1012.e	ætas nulla ab obedientia legis secernitur 589.b. nostra di lectionis fraternæ ignara 685.b
in absolutione peccatorum, qualis ordo seruandus 648.h	aduersa æquanimitate ferenda 58.h. patietate ferre qui igno rent 59.c. occurrentia reue renter excipienda 228.f	æternitatis semina 992.g.h
abstinentiæ bona 88. g. com mendatio 223.d. commoda 90.e.f. abstinentiæ temperies adhibenda 92.g	cūcta, quæ in hoc seculo ho mines patiuntur, an sint di uinæ iustitiæ opera 305.c.	æterna quibus donantur, trā sitoria negantur 216.f. qui bus merito debeatur 833.d
actiōis descriptio & mala 819. c.d	cur Deus amicis suis contin gere permittat 650.b. quæq; peccatis proprijs adscribere quāti sit meriti 1046.h. per ferendi exemplum 1093.d.	æternæ retributionis gloria, iu xta caritatis mensuram con donatur 198.h
actiōis robur in spe remune rationis includi 402.e	1094.e.f.g.h. 1095.a	ab æternorū desiderio, qui nō impediuntur 80.g
actiōnum tēporalium iugum excutiendum 103.a	in Aduersis frustra homo con turbatur, atq; in prosperis lætatur 740.h	affectio seductoria 298.f. fra ternæ caritatis, inastimabi lis apud Deū meriti 326.h
in Actiōib. temporalibus & exterioribus exercitijs, serui Christi non se totaliter occu pare debent, sed se partim actiōi, partim deuotioni tradere 185.d	aduersitas oculos aperit 1008.f	affectionis iugū quā sit gra ue 903.b.c. ordinatio 30.h.
accusatores in extremo iudic io 8.e.f	adulantium mos 81.a	tēporalium abdicatio 85.a.
Adam suo lapsu, quibus priua tus sit 1.a. arbitrij proprii li bertate quando se priuauit 991.b. cur Deus cum omni sua posteritate, tunica pelli cea & carne corruptibili cō texuerit 128.e.f	adulatoris uitia 81.a.b	propriæ fatietate, cur om nes priuentur 758.e
Adæ culpa an fuerit Eux gra uior 214.f. Deo quomodo displicuerit 769.a.b. ante peccatum conditio 599.d.	adulatoribus, quibus modis resistendum sit 205.b	affectioni humanæ triplici, me dicina triplex exhibita 676.f
paradisū colonus quandiu	adulteria ubi perpetrentur 724.f	affectionem humanā inter & diuinam differentia 229.c.d
	adulteriorum principium 215	affectiones interioris hominis inordinatæ, quomodo sub rationis imperio sint depri mēdæ 212.h. quomodo no scantur 430.h. uoluptuosæ, naturales, spirituales, unde generentur 674.g
	in adultis salutis causa 778.e	affectionum ad cultū Dei per tinentium diuisio 34.f. hu mani cordis, solus Deus, est indubius cognitor 1013.c
	adulterorū spiritu cibis 1001.b	affectus humanus non nisi ex diuino gustu satiatur 342.e
	aduocatus omnium 72.h	creaturis non satiatur 757. b.c. ad operandū, spē præ ccc inij pluriæ
	ædificatio quæ sint necessaria 409.c.d	
	ædificium spirituale 672.h	
	ædificij spiritualis solidum fun damentum 302.f	
	ædificiorum conflagrationem an Deus immittat 305.b	

mī plurimū excitatur 773.a
 multipliciter ad operādum
 allicitur 946.e.naturalis ue
 ri & boni per peccatum de
 bilitatus, qualiter restaure
 tur 214.e. paternus in filiū
 366.h.367.a
 affectus diuilio 46.h. diuini
 cū humano collatio 367.a
 humani excitatio 498.h.na
 turalis capacitas 675.d
 676.e
 affectū duplicē cuiuslibet homi
 ni inesse naturaliter 214.e
 affectū in cunctis quæ agimus
 Deus potius attendit quàm
 opus 615.b.carnalem sectā
 tis iudicium 676.f.spiritua
 lem nemo sine cōsensu libe
 ri arbitrii sortitur. 674.a
 affectus nō diuitiæ damnatur
 à Christo 698.e
 affectus quid temperet 92.h
 afflictiones uiribus humanis
 non superari 1101.c.d
 agēdi bene, unde manat in
 firmitas 1018.e.f
 agnus uerissimus 416.g
 agni immaculati figura 812.e
 agnoscī à fidelibus quid debe
 at 765.d
 agon spiritualis 981.a.b
 agonia quid sit 5.c
 agricolæ docti prudētia 161.c.
 cælestis peritia 360.e.f.g.h
 agricolæ purgationē æquo ani
 mo ferendam 360.h.361.a
 agricolarū lōganimitas 560.h
 alienigenarum pauperū exem
 plar 1097.d
 alimentū carnale, capiendi mo
 dus 184.f
 alimentum cæleste 941.a
 alimenta corporalia, ad suum
 qui māducat iudiciū 720.e.f
 alimenta diuina 179.b
 alimonia spiritualia 742.f
 allocutiones mystice quib. pā
 dantur 353.c
 altaris immaculata hostia
 716.e. dominici qualis de
 beat esse minister 719.b.f.a
 crosanctū mysteriū semel in
 die tantū sumēdum 1077.d
 altarium ornāmēta cur sint in
 ecclesia instituta 837.d
 altum sapientis mala 869.d
 amabilis hominibus & Deo ca
 rissimus 589.c
 bene amare quid sit 43.c

amare beatius quàm amari
 49.d
 amari quàm timeri semper o
 mnipotentī Deo magis pla
 cuisse 166.g
 ut ametur quis à Deo, quæ sint
 illa quæ operanti conferant
 46.e
 amantis Deum affectus 760.e.
 f.g.h
 amantis affectus seipso minor
 761.c
 amantem non scientem diligit
 omnipotens 165.a
 amātū cibus proprius 842.h
 amatoris ueri natura 594.e
 ad Amatorē perfectionis ex
 hortatio 593.c
 amatorū seculi sedulitas 602.h
 603.a. Dei seruorum torpo
 rem redarguit ibidem
 amatorium sine medicamēto,
 sine herba, sine ueneficij car
 mine 50.e.f
 ambitio ubi dominetur 724.f
 amicitia quadrupliciter offen
 ditur 43.a.b
 amicitiam quæ dissoluāt 49.d
 in Amicitia qui recti & fideles
 50.f.g
 amicitiarum causæ multifariæ
 470.g.h. 471.a. compagi
 nem contentionibus dissol
 ui 156.g. puritas ex condi
 tione premij commendatur
 274.h
 amicus fidelis qui sit 51.b
 amicus uerus 76.h
 amici plurimi quomodo faciē
 di 50.e. Dei qui appellati
 293.a
 amicorum Dei dona 275.d
 amittitur facile quicquid sine
 diligentia custoditur 267.a
 amor quomodo initiatur, nu
 triatur & perficiatur 218.g.
 amor Dei 34.f. perfectus
 47.d. diuinus quantum uti
 litatis cōferat 42.h. mutuas
 exigit amoris uices 275.b
 amor ignitus 260.e
 amor perfectus nihil habet pri
 uatum 199.d. perniciosus
 587.d. priuatus quātā sit ia
 cturæ 326.f. proximi pro a
 more sapiētia impēsi 297.c.
 d. purus uires unde sumat
 37.c. spiritualis 332.h. 333.a
 amor-triplex, carnalis uideli
 cet, sensualis & spūalis 331.c

332.e.f.g
 amor uerus 258.g. unde co
 gnoscatur 212.g
 amoris ardentioris indicium
 296.e. ars ex magisterio uer
 bi discitur 260. f. augmen
 tum 467.c.d. casti exercitia
 253.b.c.d. Christi testimo
 nium 349.d. Christi uarij
 effectus & sublimitas 348.e
 amoris descriptio 364.f. 372.
 g.h. discreti æqualitas 50.g
 amoris, dilectionis, caritatis
 differentia & distinctiones
 46.f.g.h
 amoris diuini erga unūquēq
 indicia 943.b.c. encānia
 181.d. fortitudo 688.e.f. qui
 succensus est flamma, quàm
 excellenter se intus exercent
 528.e. gradus & incremen
 ta 44.h. 45.a. incēdio ardē
 tis opera 528.e.f.g.h. pracon
 nia 1011.c.d. 1012.e. pralu
 dia 553.a. b. signū 55.c. ue
 rum 45.d
 amoris Dei utilitas 42.h
 germina amoris spūalia 372.h
 amoris indicium 239.a
 amoris legitimi lex 203.c
 signa 212.g
 amoris lex 308.g.h. magnitu
 dine comprehēsi, diu quieti
 esse non possunt 516.e. natu
 ralis diuilio 46.g. rectus or
 do 585.b. origo ubinam sit
 302.e. fons ibid. perfecti in
 dicium 318.f. proprii impe
 tum cohibēdi ratio 204.e.f.
 rerū tēporalium mors 38.g
 sine Amoris solatio aliquo,
 neminē uiuere 274.h
 amoris species quatuor 44.g.
 speculum 266.g. spiritualis
 forma 279.d. æquissima sta
 tera 349.d. uehēmētia quo
 modo prærogetur 342.g
 unde colligatur 265.c. indi
 cium ibi.d. uehementis in
 dicia 519.b. ueri commēda
 tio 38.e. natura 207.c. uincu
 la 348.f. negocium iucun
 dum 348.g. iura inter pecca
 tores nequeunt legitime fer
 uari ibid. cuiusuis rei origo
 1074.h
 amori pecuniæ quàm uilis sit
 omnis affectus 64.c
 ad Amorem uoluptatis refræ
 nādum cōsiderationes, quæ
 mentem

mentem iuuant 22.g.h
 amore sensuali sanctos reple
 tos fuisse 333.c
 Amorræorum reliquias in me
 dio populi Israelitici, cur do
 minus habitare uoluerit
 1092.f.g
 Anachoritarum robur 568.f
 Anachoritarum uita, cur indi
 cta 735.c
 beati Andree magnanimitas
 688.f
 angelus domini, an unicuiq
 nostrum etiam minimo ad
 sit 49.a
 angeli natura 764.h
 angeli Satanæ astutia 153.c
 angeli profugi lapsus 546.g
 angelum propriū, singulis ho
 minibus esse deputatum
 232.h. 233.a
 angeli ante Christi aduentum,
 cur toties patrib. locuti sint
 877.a.b. an Christū come
 dant 711.c. mortalibus cur
 ministrēt 704.h. nihil præ
 termittūt quod saluti homi
 num sit proficuum 835.a.b.
 in quibus sint similes & dis
 similes 293.b.c
 angelorum apostatarum natu
 ra 942.e. bonorum mini
 sterium 73.d. 74.e. cœtibus
 præsentibus, indecorum est
 negligenter psallere 170.e.f.
 g.h. nostri indefessa custo
 dia 130.g. cognitio 670.e.
 conditio 992.f. dignitas at
 que cælestis Hierusalem glo
 ria 168.f. gloria quibus præ
 rogetur 681.c. animarumq
 æqualis gloria 220.c. gau
 dium 671.a. erga nos mini
 steria ibi. imitatores ex qui
 bus efficiamur 594.e. la
 psus, de humana specie re
 staurandus 785.a. læticia
 374.e. 517.d. malorū falla
 cias superādi ratio 757.a.b.
 angelorum ministeria 670.e
 ministeria, ad humanæ na
 turæ custodiam cur adhibi
 ta 232.h. monita salubria
 756.g. h. 757.a. natura
 670.e. naturam non aliter,
 quàm cuiuscunq; uermicu
 euli Deum creasse 172. nu
 merositas, distinctis ordini
 bus condita 273.d. 274.e
 pro animabus delinquētī

bus orationes 822.f. ordi
 nes & officia 466.e. 670.f.
 944.h. 945.a. opus 440.g.
 erga genus humanum ope
 ra 756.g.h. 757.a. potestas
 & ministerium 273.a.b.c. ra
 tionalemq; naturam cur di
 uina maiestas condiderit
 322.e. ruina origo 134.h.
 spirituum substantia 747.a
 angelos nostros protectores ef
 se uenerandos 221.a. ad hu
 manam esse custodiam de
 putatos 272.f. quid strauē
 rit 1002.e
 ab Angelis homo an honore
 tur 595.a
 angelicæ naturæ an datum sit
 plurimis in locis esse 312.g
 angelicam conuersationem te
 nēre conētur, quotquot cæ
 lesti domino gratissimū de
 siderāt exhibere famulatum
 168.g
 angelicā potius quàm huma
 nam quosdam ducere uitā
 193.a
 angelicorum spirituum habi
 tatio 316.h. erga genus hu
 manum uigilantia 945.c
 anima quid sit 18.e. an repleti
 possit ibid.
 anima Christi sponsa re nō no
 mine 788.c
 anima Christum quoties ne
 get 452.g. delinquens uo
 luntariē non copulatur spon
 so 299.c. felix quæ dicenda
 259.d. fidelis qualiter ad pu
 gniam accendatur, & de ini
 micis habere triumphū eru
 diatur 220.g. 221.a.b. quo
 modo instruat 328.f.g. la
 ctis particeps, iustitiæ sermo
 nis est expers 742.h. quo
 modo mundetur & purge
 tur 361.b.c. quibus nutria
 tur 24.e. occupari, repleti
 autem non potest 70.e. à pa
 tre ad filium quomodo tra
 hatur 778.f. apud Deum in
 quanto sit precio 689.c.d.
 quomodo proficiat 47.c.
 qualiter reformetur 582.h
 delectationis auida an rerū
 qualitate uel uarietate satia
 ri possit 23.c.d. sapientiæ
 sponsa, quomodo efficiatur
 202.f. quæ merito uerbi
 sponsa debet nūcupari, qua

lis esse debeat 244.e.f. 245.
 a.b. sollicitudine crescit, tor
 pore decrescit 742.g. qui
 bus studijs exercentur, ut
 ad perfectionem uerā iusti
 tiæ attingat, & quæ sit ipsius
 perfectio 34.h. de spiritua
 libus quomodo erudiatur
 837.e.d. quando templum
 Dei efficiatur 759.c. ad uer
 bum suscipiendum quomo
 do dilatare se debeat 255.d.
 256.e. uniuersis rebus, quæ
 in mundo sunt, præferenda
 an 807.b.
 ima peccatrix filio prodigo
 assimilatur 1087.b
 in Anima quàm multipliciter
 Deus operetur 837.c
 animæ affectiones quō pollua
 tur 298.f. amore perfectio
 feruentis, opera 318.f.g. an
 chora 67.a. aures 245.d
 Christi sponsa lapsus 140.e
 caritatis affectu priuata de
 scriptio 821.b.c. cibus 164.e
 399.e. saluificus 423.b.c
 spiritualis 742.e. Deum di
 ligentis qualitates quatuor
 44.f. dormientis descri
 ptio 820.e. filia Dei descri
 ptio 1106.e.f.g. gratiam for
 titē studia 761.a. fructus ibi.
 b. improuidæ testimonia
 298.g. infirmitas 97.d. lan
 guorum remedia 563.c.d
 lucri cupidæ cecitas 64.e
 medicamētū salubre 829.d
 mors 918.f. quibus modis
 perficiatur 818.h. 819.a. nu
 trimentum 184.f
 animæ orando, Deo assistentis
 cum æterna sapientia fami
 liaritas 1104.g. h. pes 394.g
 pedes 557.e. spirituales
 797.c. in peccatum lapsæ
 remediū 150.g. per dile
 ctā singulariter munus 263.
 b. ad perfectionem tenden
 tis præconia 1105.c.d. præ
 rogatiua per uirtutum exer
 citationem ad perfectionem
 tendentis 1105.b.c. præsi
 dia ubi posita 13.b. prudē
 tis studia 31.b. purificatio
 spiritualis 614.h. rationa
 lis ornamentum 257.b. re
 gimen 271.a. resurrectio
 782.g. robur omne, quæ
 extinguant 166.e. sensus
 ccc 2 spiri

spiritualis 247.c. speculum 105.a. quæ sponsa uocabulo digna sit, descriptio 245.b. in spiritu eruditæ studium 750.f.g. non tenetæ pericula 58.f. ante uerbi notitiam status 250.g. uerbi connubium affectandis præcipua regula 251.a. & uerbi amoris familiaris copula 915.a. uincula 268.h. uita 806.h. mors ibid. & 807.a.b. uita in quo subsistat 835.c. ad Animam accessus quâ pateat 204.h. 267.a. animam qui semel amisit, ulterius recuperare, etiâ ex ipsa omnium intercessione sanctorum, non ualet 830.h. rationalem, hominis carnem & Dei uerbum simul, Deum dici 237.b. letali peccato detentam, solius Dei est reuocare ad uitam 808.g. ad sapietiam recipiendam, quid disponat 252.f. animæ ut in uirtutibus crescât, quomodo purgandæ & dirigendæ 141.c. animarum cū Christo regnantium in cælesti patria felicitas 194.h. 195.c. 199.b.c. cibus proprius 224.h. quibus Deus delectetur descriptio 1106.f. duces cur instituantur 212.e. fructus ubi multiplex exuberet 866.e.f.g. lauacrum 1006.c. languoribus mederi uolentis officium 554.f. lucris intendere, non cunctis prodest 253.b. medela 992.g. medicamentum spirituale triplex 451.a. uerus medicus 525.a. pascua uberrima 676.e. pastores notantur 577.a.b.c.d. 578.e.f.g.h. 579.a.b.c. præsules, medicinæ artis peritis assimilantur 868.h. principatū nullus sibi uendicet 253.b. ad Animarum regimen quicunque uocatur, prius rectæ intentionis in se fundamentum instituat, quo mediante spiritualis ædificij in Deum structura proficiat 848.h. animarum regimen quanti sit laboris & periculi 848.e.

f.904.g. regiminis onus suscipere, & terrena lucra ex eodem solummodo quantitate quàm sit periculosum 858.e. regimini præfectum quæ deceant 863.d. 864.e. qui præest, qualiter decere debeat 871.b.c.d. 872.e.f.g. ad Animarum regimen exemplum efficacæ 690.g. animarum rector qualis esse debeat 815.a.b.c.d. 816.e. animarum rectoris autoritas 895.c.d. 896.e.f.g.h. 897.a. ministri Christi autoritas 896.e.f.g. quanta debeat esse sufficientia 906.e.f.g.h. rectorem qualem esse oporteat 211.d. rectorum omnium in die iudicij examen 905.c.d. officium 163.b. rectoribus quanta pro ipsarum salute debeat inesse uigilantia 869.a. tanquam Christo obediendum 187.c.d. sanctorum cum Christo, & in Christo regnantium felicitatis & amoris casti latitudo unde cognoscatur 199.d. saluti curâ impedere quàm Deo sit gratum 583.d. 584.e. f.585.a. ad animas saluandum optimū medicamentum 831.d. animalia an ad iustitiam per tinentia doceant 32.g. animalis quis nuncupandus 1007.a. animales quandiu illudantur & à seipsis aberrant 1008.e.f. animus ad agnitionem ueritatis quibus fiat robustior 225.a. animus amoris uehementia comprehensus quiescere nequit 516.c. ad cælestia contemplanda, qualiter ducatur 217.a.b. quomodo ad uim intimæ contemplationis rapiatur 108.h. in conuulsiō carnali, spirituali consideratione exercendus 185.a. diaboli laqueis quando captiuus teneatur 268.f. in quibus exercendus 116.e.f. iniustus cur in peccatum trahatur 76.g. pressuris uarijs purgatus, spirituali gaudio repleri meretur 387.a. animi concitati furor, qualiter

ualeat demulceri 476.e. fortitudo spirituali bellatori ad supplantandum Leonis ac Draconis diaboli sauitiā, quantum expediat 562.g.h. 563.a. fortitudinis fructus 257.c.d. humani appetitus 396.h. instabilis uera indicia 77.c.d. motus in eruditorum perniciosus 226.e. motus interiores, cognitiu diffciles 225.b. petulans familia, ad spiritus unitatē quomodo coercenda 212.h. præsumptio 30.f. pugnantis uires ubi reparanda 231.c. ex animi torpore quod deperit, nō acquiri gratis 675.c. uacillantis signum 76.f. uirtutem homo quomodo experiatur 56.f. uis 212.g. animo fortis quis 257.c. animum timidum quid faciat 5.b. inuisibilibus, carnem autem uisibilibus enutriri 204.h. in momento temporis immutare solius esse Dei 260.g. animi quot modis purgentur 387.b. animorum dulce uinculum cōtentione dissipari 156.g. uirilium, atq; Christo in spiritu militantium proprium quid sit 537.a.b.c. opus 1090.f.g. ad Animos fidelium exercendos, ex superna dispensatione, in hoc aereo loco constitutus est diabolus 155.c. animositas malorum inscrutabilis nocēdi, unde originē trahat 454.e. antidotum spirituale 222.h. Antiochum quid peremerit 63.d. apostatandi casus & initium 211.d. apostatatio humani generis unde initiū habuerit 307.a. Apostoli qua re extiterint commendabiles 347.b. quantum cum illis fuit dominus, an spiritum intus loquētē intellexerint 353.d. in fide debiles 517.a. cur à Deo fuerint honorati 777.d. 778.e. ad monumentum ueniunt 517.a.b.

Apostolo

Apostolorum autoritas 571.a. b.c.d. merita cur extollantur 618.g. ad monumentū aduētus 517.a.b. rete 529.a.b.c.d. principē ad Christum negandū, qua arte diabolus induxerit 156.e. uirtus 568.e. apostolicorumq; uirorum gesta, pijs esse consideranda 891.a. Apostolis sapientiæ & intellectus spiritū, cur Deus præstiterit 526.e.f. altiorē perfectionis gradum, an aliqui apprehenderint 771.a. Apostolatus culmen 330.e. Apostolicæ dignitatis autoritas 269.b. appetitus sensualitatis quid mortificet 257.b. appetitus ascēdendi ad alta rationabiliter in hominū mentibus à Deo cur sit inquisitus 1113.c.d. appetitum scientiæ & sapientiæ amorem, an homo intus habeat 368.e.f. appropriare Deo uolentem nullus est qui inhibeat 301.c. aqua sapientiæ 321.d. aquæ in sacramento efficacia 241.d. aquarum inundationes, an Deus immittat 305.b. aquis qui se præfocant, an uitam oderit 780.c. Araonis lapsus 984.g. ad Aratrum manum mittētium uaria conditio 1095.c. arbiter æquissimus 631.c. arbitrium hominis quando sit liberum 363.d. arbitrij liberi proprietates 774.h. definitio ibi. arbitrij humani quæ sint, & cōtra 963.d. 964.e. arbor inutilis 1017.b. arcana spiritualia & diuina sentiri possunt, at non proferri 759.d. archangelorum officium 945.a. architecti in restaurando ædificio prudentia 420.g. arcus spiritualis 558.f. arrolandi artis initium 214.g. ars Dei ad animarum conuersionem 829.b.c. artis cursumq; discēdæ ratio 284.g. arma quib; Christiani milites

uestiantur 206.f.g. ab im/mundis spiritib; quomodo auferantur 287.a. spiritualia 555.a.b.c. armorum spiritualium genera, in interiori conspectu necessaria 549.a.b. ascendendi rectus ordo 389.d. modus rectus 838.e.f. ascensionis ad perfectionē initium 660.f. ascensus spirituales 782.e.f. ascensus diffciles 974.g.h. aspide homo deterior 932.g. per Assiduitatē quomodo homo peccet 25.b. athletarū Christi robustissimo rū descriptio 1095.d. 1096.e. auaritia iustitiæ non est capax 64.e. auaritiæ astus extinguendi ratio 744.h. descriptio 870.f.g. ægritudo unde sanetur 809.b. auditus delectatio 1060.g. auditū cur Deus nobis tribuerit 1080.h. auferre aliena, laudabili à Deo & ab hominib; æquitate, prohibito 884.h. aurium auditum quid sepiat 553.d. circūcisio 606.h. seppimenta 1015.d. aurum ignitū probatū in Apocal. 3. quid significet 297.a. aurum, argētum & gemas acquirere, dona sūt Dei 856.g. auri inter metalla cum caritate comparatio 36.h. thuris & myrrhæ spiritualis oblatio 609.b.c.d. 610.e. gemmarumq; uenas ac loca, cur homines perquirant 215.c. cōmendatio 296.h. cū caritate collatio ibi. & 297.a. & argētū munera, Deus ab hominibus non quarit 1005.d. autoris ad Deum oratio 2.h. ut auxiliemur omnibus, mirū exemplum 1101.c.d. auxilium à sanctis an sit imploandum 661.a.

B

Baptismi sacramenti finis 1077.c. sacramētum reiterari an liceat 1077.d. baptismana an sint tria 1077.d. baptismi institutio 71.d. efficitur descriptio 1112.e.f. baptizari in Iordāis alueo cur

Christus uoluerit 605.d. Babylonis turrim quid euerterit 63.d. beatitudo cælestis, an sit uariabilis 830.e. beatitudo letitiæ an una omnibus sit futura 42.e. beatitudinis, Deus neminē uult esse expertem 219.a. futuræ in hac uita præfagiū 221.c. à Beatitudinis arce qui nō possint desuere 202.e. beatitudinis aternæ mysteria arcana, quando & quibus pandantur 841.a. beatitudinē futuræ incorruptibilitatis quis prælibet 25.c. beatitudine priuata, hominē sanctorum scripturarū testimonio se priuasse 214.f. beatus quis 3.d. in altera uita æquē paruus & magnus erit 220.f. qui uigilat ad fores, &c. explicatur 258.h. in hac uita quis dicendus 1006.h. beatorū, dum peregrinaretur in corpore, cōuersatio 681.c. gloria dispar 219.d. 220.e.f. unitas 929.930.e. beatos uarijs tērationib; agitari, est necessarium 693.d. belli ciuilib; Romanorum causa 1091.d. 1092.e. bella inter gentes & regna à demoniis concitari 273.a. bellorū tumultus origo 1080.e. bellatori omni præsidium esse necessarium 597.b.c.d. bellatorū corona 1024.h. industria 484.e. statio 974.e. bellatorib; strenuissimis quid interdū accidere soleat 441.b. ad Bellatores Christi exhortatio 570.f. beneficium Dei commune & speciale 690.h. beneficium nostri conditoris . præcipuum 1007.a. beneficia Dei quadrupliciter distincta 71.b.c.d. 72.e.f.g. beneficia à Deo dolēter nemo optauit, qui nō impetrauerit 113.b. beneficia sua Deus cur mortalib; cōmunicet 116.h. 117.a. beneficia diuina gratis collata quos nō corrigunt, dignum est ut calamitatum pressuræ ad sui prouehant cognitio/nem

nem erroris 943.b
 beneficia in ecclesia quib. con-
 ferenda 904.h. ecclesiastica
 quib. conferenda 905. a. b. c. d
 beneficia humano generi qua
 ta per Christum sint preroga-
 ta 990. f. g. h. 991. a. b. diui-
 na humano nequeunt expli-
 cari eloquio 997. a. b. Deus
 nemini ex debito confert
 1004.g
 beneficiorum a Deo impetra-
 tio 12. f. corporalium confi-
 deratio 72. e. Dei neminem
 esse expertem 228. f. homi-
 ni a Deo collatorum enume-
 ratio 703. a. b. c. 704. f. Dei
 erga genus humanum descri-
 ptio 940. e. f. g. h
 blanditiarum origo 215. c
 bonitas Christi affluentiissima
 atq. excellentissima 862. f. g
 bonitas Dei immensa 822. f
 bonitas diuina quid ab omni-
 bus requirat 13. a. b. in ho-
 mine unde commendatur 328. g
 bonitatis argumentum in signe
 43. 2. e
 bonitatis diuinæ excellentia,
 qua uerbo reuelante cogno-
 scitur 545. b. c. d. singularis
 regula 942. f. mira & iucun-
 da dispensatio saluti huma-
 ne prorsus necessaria 127. d
 128. c. De terga peccatores
 descriptio 940. e. f. g. h
 bonitatis proprium 290. e
 bonitatem diuinam plenius amo-
 re, quam timore capi 166. f
 ad reatus indulgentiam, cur
 multi facillime posse flecti iu-
 dicent 989. b. c
 bonitatem, corporis oculo non
 inspicit 234. g
 bonus, malorum euitat consor-
 tia 375. d
 bonus cum malis nemo secu-
 re habitat 449. c
 bonos & malos diligendos esse
 189. b
 bonum qui se intuetur facere
 non posse quod uult, non de-
 speret, sed pugnet 227. a. in-
 fra & supra nos collocatum
 254. f. ubi reperiatur 254. g
 & malum, qui sibi inuicem com-
 municent 275. a. iucundis-
 simum 842. h
 ex Boni appetitu, quam mul-
 ta homines subierint peri-

cula 215. b. c
 boni & mali ignorantia 277. a. b
 boni semen in impio suffocari
 potest, extingui non 957. b
 boni sublimitas unde comen-
 detur 446. g
 bonum duplex hominibus. Deus
 preparauit, primum presti-
 tit, secundum promissit 777. b
 aliquod non bene agi 949. c
 bona omnia terrena Christiana-
 no esse contemnenda 59. b
 bona quæ recte intelligimus,
 an implere ualeamus 659. a
 bona a Deo, mala a nobis
 916. e
 bonorum conuersatio semper
 malorum persecutiones per-
 lit 541. a. omnium funda-
 mentum 14. h. finis 36. g. re-
 tributio, in presenti seculo,
 nullo modo perficitur 794. h
 bonis temporalibus qui gloria-
 tur, damnabiliter se extollit
 662. e

C

Acci in ecclesia qui
 904. h
 cæcitas genus pessimum
 299. a
 cæcitas spiritualis indicium ma-
 ximum 889. d
 calum quibus dominus lar-
 giatur 681. c
 cali porta 105. a
 cali scala 870. g
 calorum ianua 374. e
 in Calorum regione quis bea-
 tior 202. f
 calorum regnum quibus proue-
 niat 15. b. regna cui pateat
 35. c. scala 993. d. corpo-
 raliter secreta qui penetra-
 rint 533. b
 celestis aula quos suscipiet 23.
 a. 74. g. gratia, sola hominis
 malitia propulsatur 144. g
 patria statum, in congrega-
 tionibus Deo dicatis, & uni-
 formiter uiuentibus perspi-
 cue elucere 133. d
 ad Cæleste regnum uia facilli-
 ma & optima 373. c
 celesti benedictione indignus
 106. f. gloria indignus 149. c
 in Cælesti honore maior 15. a
 celestia qui facile amittant
 216. f. gaudia, quanta sint,
 ignorari 221. c
 ad Cælestia qui lato semper a-

nimo tendat 224. e. an quis
 mortalium in hac uita eleue-
 tur 882. g
 celestium secretorum arcana
 quis attingat 216. h. cogna-
 tio 723. a. b. bonorum qui
 cupit esse particeps, Deo o-
 bediat 937. d
 ceremoniarum legalium effi-
 cacia 935. b. multifarius u-
 sus cur sit in ecclesia institu-
 tus 837. d
 calamitatis futuræ certum indi-
 cium 55. c. d. humani gene-
 ris origo 664. g
 in calamitate æterna miserior
 379. a. b. calamitates an a
 Deo irrogentur 1094. f. narra-
 rantur uitæ Christi a con-
 ceptionis exordio ad spiri-
 tus emissionem 1093. c. d
 calculus candidus 362. g
 in Cæpo dominico cur simus
 constituti 521. c
 Cananæ mulieris fidei com-
 mendatio 19. b
 canes multi 577. c
 cantica sub uerborum cortice
 arcana habere sacramenta
 169. d
 captiuo nemo miserabilior est
 illo, qui arbitratur se esse li-
 berum 798. g
 caput cur cætera corporis me-
 bra naturali nobilitate su-
 peremineat 552. e
 caritas unde oriatur, & quam
 sit necessaria 35. d. propter
 ipsius effectus quam sit ad sa-
 lutem necessaria 36. g. quan-
 to sit ceteris uirtutibus com-
 mendabilior ibi. h. quid sit
 46. f. cum auro confertur
 297. a. Dei ubi ostendatur
 913. a. in cælo non crescit
 1032. e. definitur 280. g
 describitur 376. f. erogata
 detrimentum non patitur
 326. g. quib. exercitationi-
 bus proficiat 47. b. & fides
 funiculus triplex 355. c. fia-
 lios Dei a peccatoribus. discer-
 nit. 38. e. in nobis erga Deum
 quibus prouocetur 40. g
 unde generetur 279. c. ho-
 minem Deum facit, sacra atte-
 stante scriptura 911. c. d. in-
 cipit a seipso explicatur
 1012. h. interpretatur 663. a
 meritis non impetratur, sed
 gratis

gratis a Deo datur 911. b
 sancta ex sui dignitate, cur
 alias uirtutes præcellat 37. c
 cur paucissimis communi-
 cetur 603. c. d. in spiritu san-
 cto unde oriatur 367. d
 quam sit utilis 38. c
 caritatis abyssus 223. a. affecti-
 bus assueti conditio 1108. e
 1109. b. actus uotis inferior
 761. c. affectus duplices
 586. g. h. 587. a. alimenta
 117. a. amica duæ 33. a. a-
 missa reparatio 96. f. com-
 mendatio 47. a. b. 157. d. 748
 h. 749. a. 911. c. consummã
 de impedimenta 593. c. com-
 summata fructus 310. g. re-
 gula ibi. Dei augmentum
 998. f. g. 1102. e. erga genus
 humanum profunda myste-
 ria 583. a. b. c. & proximi ex-
 cellentia 1102. e. perfectio
 295. a. signa 45. b. c. d
 caritatis diuinæ indicium 364
 h. meditatio 306. e. f. pro-
 fusio ubi clareat 645. b. sa-
 cro sancta commercia 553. a
 b. signum præclarum 745.
 a. certum testimonium quid
 exhibeat 284. f
 caritatis descriptio 471. c. d
 definitio 35. d. 36. f. diuitiæ
 diuinis historijs figurata
 239. c. domini Iesu immen-
 se præclarissima testimonia
 855. d
 sine Caritatis dono, an quis
 possit obtemperare domi-
 no 349. d
 caritatis dulcedo quando præ-
 focetur 325. d. effectus 457
 d. exemplar 1058. f. excel-
 lentia commendatio 38. e. 39. c
 flamma beata 603. c. myste-
 riorum notitia unde ibid.
 flamma ubi eluceat 891. b
 fons 302. e. fortitudo 38. h
 fraternæ commendatio 281. a
 b. disruptor 728. h. amula-
 tor 589. c
 caritatis incendium quam te-
 peat 439. c. incendio quan-
 do cor concremetur 593. d
 incentiuum 105. e. indicium
 993. d. interna in proximum
 affectio 127. c. latitudo
 826. f
 caritatis lex, qua tempore gra-
 tiaz per dominum nostrum

Iesum Christum est data fi-
 delibus 936. e
 ad Caritatis & gratiæ legem im-
 plendam aptior 935. d
 caritatis legitima regula 585. b
 lumen 39. b. norma 594. e
 cum patre comparatio 39. c
 caritatis perfectæ argumen-
 tum 173. c. ignis 297. d. pro-
 batio ibid. signa & opera-
 tiones 47. b. c. perfectio 48.
 f. nupualium indumento uesti-
 ti conditio 987. b. c
 caritatis perfectio 471. b. præ-
 ceptum 39. a. præconia 156
 h. 157. a. 912. f. g. præludia
 649. c. prerogatiua 457. d
 sub Caritatis prætextu qui se-
 ducantur 186. e
 ad Caritatis profectum exem-
 plum efficax 690. g. pro-
 prium 330. g. regula 283. c
 326. e. salubre adminicu-
 lum 373. a. sanctæ incremẽ-
 ta 330. f. g. terminus 52. f
 caritatis scutum impenetrabi-
 le 333. a. seruanda manda-
 tum 325. b. omnibus fide-
 libus insigne exemplum
 329. d
 sub Caritatis specie multos se-
 duci 189. d. speculum 374.
 e. sollicitudo 39. c. sublimi-
 tas 1107. a. synceræ indici-
 um 625. c. uestimẽtum nu-
 ptiale 39. d. uinculum 39. b
 in quo nihil sit proprium
 275. a. uirtus 37. a. b. ex uir-
 tuosis progressibus, quam
 luculenter eluceat 39. a
 quanta bona operetur in ho-
 mine 982. e. uirtutis fructus
 1107. a. unio 272. e. unita-
 tem seruandi modus 592. f
 g. zeli exempla 891. a. ze-
 lo immoderato, cordis im-
 munditiam quam plurimos
 amississe 253. a. zelatorum
 prudentia 145. a. b
 caritatem celestem in se quis oc-
 cidat 156. g. corporis oculo
 non inspicit 234. g. quid sus-
 focet 267. c
 a Caritate, legis obseruatio non
 separatur 589. c
 sine Caritate alijs prodesse, no-
 bis uero minime possumus
 913. b
 carmina diuina attentam inten-
 tione sunt ruminanda 169. d

caro contra spiritum, cur sine
 ulla pacis concordia pugnet
 729. b. c
 caro quomodo uincatur 11. d
 carnis amor perniciosus
 125. d
 carnis concupiscentiæ an in Pau-
 lo uiguerint 543. d. corru-
 pta proprium 544. g. desi-
 deria scelerantes pacem igno-
 rant 357. a. domicilium
 376. f
 carnis gloria & excellẽtia post
 resurrectionem 194. e. f. g
 incertiua totaliter propulsari
 a perfectis nequeunt 1055. d
 lenocinia quomodo super-
 randa 544. h. 545. a. mala
 543. b. c. d. natura nulla ra-
 tione odio habenda 128. g
 naturam quis immutet, eiusq.
 uoluptates mortificet 204. f
 oblectamẽta repudiantium
 status 103. d. operibus cur
 quisq. facilius afficiat quam
 spiritus 903. d. petulantiam
 domandi ratio 600. g. pru-
 dentia 268. g. 1008. f. g. h.
 ac spiritus durum certamen
 543. a. & spiritus separatio
 terribilis 494. h
 carnis cum spiritu pugna
 origo 203. d. 204. e. 214. f
 carnis substantiam non esse ne-
 gligendam 192. c. f
 sub Carnis uelamine cur Dei
 sapientia munera spiritus
 celare disposuerit 128. f
 carnis uita quomodo extin-
 guenda 99. g
 carnis uoluptatibus dedito-
 rum in die iudicij sententia
 793. a
 carnem humanam cur Deus
 assumpsit 940. h
 carnem ad ministerium spiri-
 tus esse accommodandam
 204. e. f
 contra Carnem pugnatur, mu-
 nimenta. 204. e
 carnem post resurrectionem io-
 tam spiritualement effectam iri
 194. f. g
 carnem spiritui quid subigat
 257. b
 carnem contra spiritum quid
 rebellare faciat 23. d
 carnalis amor 332. e. f
 carnalium passionum antido-
 tum singulare 799. a
 ecc 4 carna

caralia uitia quomodo extin-
guantur 22.e
castimoniar exempla 891.b
castimoniar gradus 25.b.c
castitatis comendatio 871.c.d
custos 974.e. uiolatio 24.h
castitate quibus modis ualeat
homo incorruptam custo-
dire 24.g
castra Dei 724.g
castra pugnantium spiritualia
973.a
castra spiritualia 789.c
casus commendabilis 266.h
casus in homine origo 628.g
ad Casum habilis decipula
650.h
ad Casu, quod diabolus pra-
parat, Deus ad triumphum
quomodo uertat 154.g
cathedrae non desiderandae
847.a.b
cathedras officij pastoralis o-
ptare est imprudētissimum
1089.c
Cayphae malignitas 454.h
455.a
cellae commendatio 746.f.g
certamen spirituale conflictui
uisibili assimilatur 107.c
certamen spirituale describitur
893.d. 894.e.f.g
certaminis inuisibilis imago
556.g
in Certamine spirituali diabo-
li astutias non ignorare uti-
le 560.f. opportuna regula
562.g. quibus rationibus
spiritus humanus robore-
tur 229.b. 230.e.f.g.h.
232.g.h
ad Certamina spiritualia uiros
perfectos callide a diabolo
obseruari 154.h
certantium robur 223.a
certantibus in uitae huius stadio
utile refugium 597.b.c
Chananaeoru reliquias in me-
dio Israelitici populi, cur do-
minus habitare uoluerit
1092.f.g
charismata spiritualia quae sa-
pientiae amatoribus prae-
rogant 353.b. cur nobis a Deo
impertiantur 1102.e
Cherubim 274.f
Christus ad nos quotidie quo-
modo accedat 261.c.d
in Caluariae monte 483.a.b.c
cur fuerit clarificatus 777.d

778.e. ubi comorari dele-
ctetur 597.a. conspuatur spua
liter quando 475.c. in cru-
ce irridetur & maledicatur
490.e.f.g. crucifigitur 483.
c.d. Deo ante secula Deus
coeternus 18.e. Deus patri
coeternus 753.a.b. dux no-
ster quam perire contra re-
ctores tenebraru suas acies
direxerit 567.b.c.d. 568.e.f.
g. ecclesiam quantum dili-
gat, ex consideratione unio-
nis carnis & spiritus euiden-
ter elicitur 123.d. in horto
436.g.h. 437.a. in ligno cur
pependerit 623.b. huma-
nae miseriae condolere, quo-
modo didicerit 241.a.b. in
humanitatem qualiter uene-
rit 595.c.d. ligatur accedi-
tur 472.e.f. irridetur ibi.h.
473.a.b. incolatus sui tem-
pore quid praemonstrauerit
328.g.h. Iesus quando uo-
catus sit 607.b. cur ibi pas-
cit & pascitur 785.c. an pa-
trem & matrem reliquerit, ut
sponsae suae adhereret 417.d
in sacramento an ab omni-
bus sumatur 313.b. tentari
cur se permiserit 223.b. an
timuerit naturaliter 8.h
quos ad se trahat 327.c
Christi amor 348.h
Christi in nos amoris uehemē-
tia 622.e.f.g.h. 623.a.b.c.d
Christi in nos amoris profun-
da mysteria 538.a.b.c.
584.f.g. amore nihil dul-
cius 223.a. baptizati, pra-
dicationis, a discipulo tradi-
ti, spinis coronandi, illusio-
nis, crucifixionis, felle pota-
ti, mortis, resuscitati, ascen-
sionis testimonia 637.a.b
caro carnaliter manducata
non prodest 662.g. in ca-
lum ascensio 533.a.b.c.d. 534.
e.f.g. corpus de cruce de-
ponitur 505.a.b.c. in cru-
ce cruciatus & immania sup-
plicia 485.c. Dei & hominis
excellencia 1063.a.b.c. di-
lectio unde probetur 376.g
diuinitatis descriptio 947.
a.b. discipuloru nota 39.b
ante mortem ad discipulos
exhortatio 336.h. 337.a.b.c.
fratrem hominem, quid ef-

ficiat 61.d. gaudium 856.
h. 857.a. generationis sa-
cro sanctae ineffabile aeter-
numque mysterium, quibus
detur contemplari 595.c.d
gratia & sapientiae plenitudo,
eiusque & ecclesiae spiritualis
copula 239.a. humanita-
tis diuersorium 596.e. hu-
milis commendatio 93.
a.b. 94.g.h. 95.a
in Christi ludibrio quanta
lateant mysteria 474.g.h
Christi natiuitatis loci descri-
ptio 86.e.f
Christi passionis causa 625.a.
b. meditatio 18.f.g. passio-
nem meditantium triplex sta-
tus 136.g
Christi saluatoris nostri pau-
peritas 81.c.d. 82.e. cum Pe-
tro colloquium 334.e.f.g.h.
335.a.b.c.d. 336.e.f
Christi pulchritudo, potestas,
sapientia, diuitiae, regni mo-
deramina, familiaritas 348.
h. amoris utilitas 349.a
fructus 348.b. & ecclesiae
sacramentum 126.f.g. sa-
gittae, quibus aduersarium
transfixit 224.e.f
Christi scientia & sapientia 241.
a.b.c.d. serui qui circa qua-
mentis suae principaliter di-
rigere debeant intentionem
144.e. seruorum exercitia
296.g. ad tartaream inferi
mansuersionem descensus 508.
h. 509.a.b.c.d. uestimenta
diuiduntur 488.e.f.g. uita
in terris fructus 23.a. de-
cursus enarratio 1097.
a.b.c.d
Christo famulantibus medita-
tiones necessariae 176.f.g
Christum pro nobis, non ta-
men sine nobis, contra spiri-
tuales nequitias inire certa-
men 205.d
Christum concipere, parturi-
re, nutrire qualiter debeat
mus 596.h
Christum Deus sine tempore
genuit 18.e. Iudaei cur oc-
ciderint 9.a. in paupere ne-
mo despiciat 523.b
Christum semper persecutum
fuisse 378.h. sub sacramenti
accidentibus totum esse 181.
a. dentibus non atteri ibi.
Christum

Christum sequi, uirtutibus etiam
insignes, qui nequeat 601.d
sequi paruitatis humanae su-
pereminet facultatem 992.h
sequentium dimicandi genus
proprium 694.g. sequen-
tium re non nomine opera
787.d
a Christo qui adiuuentur 15.c
qui magis commedetur 133.a
qui excludant 363.d. 364.e
Christiani titulo quam multi
794.e
Christiano sine orationis mu-
nimine nihil agendum
109.d
Christianorum doctrina 566.
h. fructus 787.c. heredi-
tas 233.c. re & nomine re-
gula 966.h. 967.a. praelia
durissima 22.e. in hac pere-
grinatione uaticum 802.g
Christianis, militum industriam
esse imitandam 131.c.d
Christianae perfectionis, quan-
ta sit autoritas 770.e.f
Christianum nomen qui frustra
fortiatur 23.b
Christianitatis excelsa profes-
sio 331.b
cibus quotidianus 1077.d.
spiritualis 867.a
cibi repletio quae mala adferat
918.e.f
post Cibum magnam esse ad-
hibendam sui custodiam, ne
superfluat mens 182.f
ciborum abundantiae resectio
1032.g. exquisitorum uo-
luptatis mala 1081.a.b. fer-
cula arte composita quibus
prohibita 1081.a
cibus an utentur in uita beata
sancti 910.h
circumcisio perfecta 606.g.h
uera atque futura 607.a
cur octauo celebrari manda-
tur ibi.a.b
circumcidi cur Christus digna-
tus sit 606.e.g
ciuitatis supernae gloria 217.a.
219.a.b. 220.e
ciuitates per angelos regi 273.
b. possidere & castra, dona
sunt Dei 856.g
clarificationis Christi exordium
324.e
claritatis Dei emanatio synce-
ra 271.b
ad Claustrales uiros sermo

975.d. 976.e.f
claustrae comoda 973.d. 974.e
clementiae diuinae beneficium
singularissimum 969.c
in Clero qui non ministrare, sed
dominari uolunt, raptores
& tyranni sunt 849.c
clericorum, ad debellandum
uita, arma 815.d. honeste
uiuendum paucissimi 576.h
in Codicibus diuinis omne
quod patet & quod latet qui
teneat 37.a
in Coenaculo quid actum fue-
rit 414.e.f.g
coenobia, quibus ex caulis sint
constructa 970.e.f. quorum
exemplo instituta 147.c.d
in quem finem constructa
119.c. multa, non sancto-
rum habitacula, sed demo-
num spectacula. 975.b
coenobitae 85.c.d
coenobitarum collegia unde
emanarint 572.h. loca, cur
sint instituta 735.c. institutio-
nis commendatio 745.d
cogitatio ad domandam car-
nem perutilis 91.b.c
cogitatione uana iustos & san-
ctos pollui 279.a
cogitationes eruditae 1014.f
sine intellectu ibi.g. nostrae
ubinam sint ponderandae
327.d. neglectae igniculo
non extincto assimilantur
1088.e. cur peccatorem in
conscientiae secreto aceusent
939.d
cogitationes extra se uagari qui
rarissime patiuntur 1059.b.
c. hominum an angeli igno-
rent 670.h. in animo cur
uersemus multiplices 214.
g. humanas inter & diui-
nas differentias 229.c. no-
xias quis ad plenum de-
re moueat 92.h
cogitationum castarum origo
89.c. discernendarum re-
gula 1016.g.h. immisio-
nes, qualitates & causas in-
telligere, quanti sit momen-
ti 1013.c. insultus quomo-
do abigendi 1014.f. origo,
qualitates, autor ibi.
cogitationum primordia dili-
gentissime obseruanda
1016.g.h. qualitates discer-

nere quam sit Christiano u-
tile 1090.f. uoluptuosarum
tabes 278.g.h
cogitationibus ociosis omnes
obnoxios esse 278.h. 279.a
uoluptuosos, noxios, inuili-
bus, leuibus, irrationabili-
bus legem imponere quam
sit utile 1088.e.f
in Cogitationibus suis qui de-
cipiantur 163.d
cognitio Dei 34.c
cognitio sui 276.g. quanta
tecum adferat comoda
1012.f.g.h. unde emergat
964.e. quam sit ad salutem
necessaria 1006.g.h
cognitio praesentis peregrina-
tionis omnibus saluandis op-
portuna 588.h. 589.a
cognitio uera sui, in quo con-
sistat 279.c
cognitionis diuinae considera-
tio ubi reposita 286.g
diuinae disciplinae 594.e
naturalis & accidentalis di-
uisio 11.b
cognitionis propriae perfectio,
ex quibus consistat 1013.c
cognitioni spirituali ac diuinae
quis habilior 386.h
ad se cognoscendum compen-
diosa formula 1016.g.h
cognoscere seipsum 885.c.d
collegia Christo famulantia,
quorum exemplo instituta
147.c.d
in Collegijs Deo dicatis mo-
derate modestaque cum proxi-
mis propter multa, quae in
eisdem conuersationibus
eueniunt pericula, conuer-
sandum esse 188.g
in Collegijs seruorum Christi
assiduam & priuatam con-
uersationem interdiciendam
esse 190.e.f
colles lac & mel quando fluxe-
rint 596.f
colloquiorum humanorum
descriptio 1080.g
comessationum principium
215.c
in comessationibus quae dete-
standa 184.g
comercium spirituale 842.h
commilitoni Christi corona
1024.h
commodi & incommodi igno-
rantia 277.d. 278.e
commodo

commodo proprio qui se pri-
uēt, ut cæteris profint 239.b
cōmoda priuata, iura dilectio-
nis ignorant 325.c.d
qui Commoriantur quotidie
Christo 482.f
commutatio beata 833.d
comparsio quid 35.b
cōpunctio de proprijs facino-
ribus recta non est nostri ar-
bitrij 963.d
compūctiois ueræ notissima
indicia 486.e. gratiā qui sibi
suadent se posse obtinere ad-
libitum, falluntur 2075.c
compunctiois & complāctus
Christiane perfectionis ini-
tium 570.g
conceptionis nostræ confide-
ratio 97.b
concionatoris officium 892.h
quāta debeat esse sufficiētia
906.e.f.g.h. sollicitudo ibi. ue-
ri efficacia 1044.g.
concionatorum in die iudicij
examen 905.c.d. sub cōpen-
dio regula 713.b.
concupiscentia hominis origi-
naliter & formaliter ubi ma-
neat 544.e
concupiscentiæ fomes an in pue-
ris etiā uigeat 778.c. huma-
næ nullus est finis 757.d. lu-
ctus, quæ per fidem supera-
tur 554.f. turpitudinē præ-
cedētia & cōsequētia 23.a.b
concupiscentiam quid edomet
232.e
sine cōcupiscentiā an aliquis ui-
uat 390.h
concupiscentiæ 439.a
concupiscentiarū in carne pro-
creatarū consideratio 160.e
fons 279.a.b. germen unde
excreuerit 543.b. multa ge-
nera 391.a.b.c.d. mater 24.
h. motus quomodo reprimē-
di 212.h. riuos quid re-
stringat 5.a
concupiscentias quid frānet
92.h
concupiscentijs carnalibus mor-
tificatus, quā congruū sit
corpus prudēter discreteq̄
regere: & qui hoc negligunt
in plurimas contrarietates
decidere 191.a
concupisci quod non licet, in-
tueri nequaquā licet 733.c
concupiscibilem hominē cur

Deus fecerit 342.e
concupiscibilem multiplices
species 391.a.b.c.d
condēnationis uel absolutio-
nis sentētia aduersus singu-
los ante resolutionem cor-
poris, an à Deo proferatur
152.g
conditio nulla à legis obediē-
tia fecernitur 589.b
cōditionis humanæ descriptio
885.d. propriæ gnarus ibi.
conditoris beneficia in creatu-
ris quāta eluceant 835.c. no-
stri mira caritatis effusio
559.c. donum præcipuum
540.h. speculum ualde lu-
cidum 704.f.g
conditorem quid negare faci-
at 63.c
contra Conditorem superbire
quid sit 63.c
conditorum à Deo conditio
599.d
confessio qualis esse debeat
179.a. 180.e.f. non omnis
fructuosa 964.e. qualis esse
debeat ibi. e.f. an sit ad salutē
necessaria 816.f
confessionis commendatio
256.h. cōmoda 179.d. deli-
ctorum præconia 925.b. hu-
milis utilitas 269.a. ueræ me-
rita 964.e.f
confessionem debere esse spō-
taneam 180.f.g
confidentia aduersaria & præ-
sumptuosa 68.f
confidere de se quā fatuum
68.h
confitēdi modus à cunctis ser-
uandus 180.h. 1078.f
confitendi peccata modus
964.h. 965.a
conflictus interior 536.h
conflictus spiritualis 981.a.b
confusum nihil reperiri quod
Deus creauerit 300.g
connubij Christi & animæ ex-
plicatio 319.a.b.c
connubij sacri uenerāda com-
mercia, quæ nemo scit, nisi
quē experientia magistrum
fecit 788.f.g
conscientia quid 631.d
conscientia perturbata 767.b.
erronea ibi. obliqua ibi. dā-
nabilis ibi. c. recta ibi. d
conscientia & scientia sibi inui-
cem famulantur 766.g.h.

conscientiæ arcana quādo cla-
rescant 1061.a. emendatio
34.e. gloria 5.c. robur 105.a
contra Conscientiam qui fa-
cit, ædificat ad gehennam
151.b
consideratio interior triplex,
per quam ad propriæ infir-
mitatis clarē deuenitur no-
titiam 274.h
considerationis nostræ, tum ex
parte corporis, tum ex par-
te animæ utilitas 97.b
considerationis uis effectus, &
utilitas 30.g.h
consilij spiritus in Christo ef-
ficacia 663.b
ad Consilium præbēdum qui
idonei 756.f
consiliorum Christi qui cupit
esse sectator, qualis esse de-
beat 780.f
consiliorum euangelicorū au-
thoritas 770.e. f. iter esse ini-
tiandum 1095.b.c.d
consilij quorum nos commit-
tere debeamus 206.e.f
consilij utilibus semper parē-
dum 186.f
consolatio integra 68.g
consolationis diuinæ partici-
pes 698.e
cōsolationis corporalis inde-
linens abdicatio 34.e
confortia indisciplinatorū de-
uitanda 452.f
constantia habitus, & discre-
tionis lumen, unde exorian-
tur 316.g
consuetudinem semper ad id
quod reliquit, reflecti 227.c
contemplatio 111.b
contemplatio diuina 415.b
contemplatio solitudinis secre-
tum diligit 641.a
contemplationis commenda-
tio 172.h. genus dulcissimū
288.f. gradus 113.d. primus
114.e. 285.d. secundus ibi. f.
& 286.d. tertius ibi. d. quar-
tus ibi. g. quintus ibi. h. ora-
tionis finis 113.d. gradus di-
uersi, quib. animus ad sum-
mā trinitatis notitiam du-
citur 284.g. 287.d
ad Contemplationis montem
accessus 285.c
contemplationis oculus 284.f
contemplationis ueræ signa
723.b

contem-

contemplationi caelesti uacan-
di ratio 673.a
contēplationi contraria 108.h
contemplationi sine præceden-
te uerbo an quis uacare pos-
sit 327.c
ad Cōtemptores, ut ad corre-
ptionem redeant, admoni-
tio 701.a.b.c
contemptorū Dei & derisorū
supplicij tempus 132.e
contentio, diabolicum figmen-
tum 156.h
contentionis incōmoda 156.g
cōtentioni uacare malum pel-
simum 156.g
contentiones qui difficile eui-
tent 542.e
contentiosi mala 156.g
cōtinētia quæ quā optimum
præbet adiutorium homini,
ut in pristinum reformetur
statū, unde per peccatū ceci-
derat, locum in ordine fru-
ctū ligni uitæ possidet pri-
mum 20.e
cōtinentiæ cōmēdatio 871.c.d.
exēpla 891.b. diffinitio 21.a
uirtus ex quib. clareat ibi. b.
inimica 25.a. gradus & per-
fectio ibi. b. finis ibi. c
cōtinētiā quib. modis ualeat
homo incorruptā custodire
24.g. tenere qui nō ualebit
25.b
cōtraria an uniri possint 126.f
contrectationū obscœnarum
exordium 215.c
contritionis efficacia 34.h
contumacia hominum redar-
guitur 870.f
ad Contumeliā acclamanti ui-
ctoria quæ sit 57.a
contumeliarū sustinentiæ uti-
litas 99.a
conuersatio Deo grata 190.h
conuersatio incōposita in pu-
blicum deducta, quantum
noceat 542.f
conuersationis laudabilis ad-
iutorium 181.c
in Cōuersationib. proximorū
innumeros casus latitare
188.h
cōuersis nouiter spiritaliū gu-
stus delectationum necessā-
rius, propter quod debent
introduci ad uitā & passio-
nē Christi meditandā 136.g
conuiuentiū uinculum 223.a

conuiuium iuge 1085.b. ma-
gnū, in toto terrarū orbe dif-
fusum 669.a. nuptiale
415.b. sanctū 91.d. sacrosan-
ctum 963.c
ad Cōuiuium quos Deus inui-
tet 215.a
ad Conuiuium caeleste qui ad-
mittentur 259.c
ad Conuiuium nuptiale cur ceci-
& claudi introire cogantur
645.d
à Conuiuio dominico qui se-
gregentur 672.g
cōuiuia duo nuptialia, in quæ
nō nisi per Christum fidelis
omnis ingreditur 961.b.c
conuiuia læta unde sumperint
principium 215.c
cor humanū quibus dissolua-
tur & recolligatur 80.h
cor humanum peccatorū tene-
bris inuolutū Dei secreta ri-
mari nō potest 148.e. an in-
scrutabile sit spiritualiter iu-
dicantibus omnia 1087.d
cordis adita duplici testimo-
nio patere 372.h. ostiū ibid.
affectus in amati præsentia,
leges nō seruat 198.e. aren-
tis signum notissimū 169.d
auditor non uocis est Deus
109.a. cōtritio ad promeren-
dum ueniam efficax 963.d
sola contritio, ad recōcilian-
dam animam Deo, sine oris
cōfessione an sufficiat 964.g.
cultus 34.e. custos 1014.e.f.
custodiā uacantium condi-
tio 1093.b. delicia 374.e. ela-
ti proprium 1003.c. ficti hu-
militatem operientis opera
291.a. b. c. amissam gratiam
quid reparat 256.g.h
cordis gressus nō minus quā
corporis coercēdi sunt 746.f
habitaculi interioris orna-
mēta 258.f. impœnitētis sup-
plicia 702.e.f.g. erga Deum
ingrati indicij 180.g. læticia
cui debeat 167.d. mala
256.g. maculæ 256.e. motus
cōsideratio alsidua quāti sit
pio momenti 1090.f.g. mū-
ditia sola, nos Deo amabiles
reddat 193.b. mūditia unde
nutriatur 439.b. quomodo
possideat 521.d. unde pro-
ueniat 593.c. quid sit 748.e.f
cordis munditiæ utilitas 46.e

ad Cordis munditiā percipiē-
dam optimū medicamentū
256.f. flumē spirituale quā
sit necessariū pie uolentibus
uiuere 1084.e.f
ex Cordis munditiā quāta bo-
naproueniāt 1085.b. c. cor-
dis natura 603.b. c. oculū ad
Deū qui frustra erigat 105.d
oculos quid claudat & refer-
ret 548.f. ornāmētum spiri-
tuale 257.a. in proximū pie-
tas 127.c. simplicitas & du-
plicitas 76.h. tepor 267.b. c
testimonium 212.e
cor impollutū seruare, quā
sit utile 1087.a. b. custodire
1088.d. 1089.a
ad Cor hominis Deus quomo-
do loquatur 563.b
in Corde cuius Christus habi-
tet 771.d
corde deuiātium itinera 562.e
corde humano nihil incōpre-
hensibilis 467.b
ex Corde mors & uita 933.b
corde sentiri quædam quæ ore
non possint proferri 216.h
corde simulato gradientes an-
diu latere ualeant 482.f
in Corde quod dulciter uersat
frequenter ex ore profertur
518.h
cordiū dilectio inuolabiliter
seruāda 329.d. iudicia Deo
sunt referuanda 725.c. d.
726.e. secreta quib. indicijs
noscantur 372.g. corda au-
dientiū loquēdo quis trans-
figat 373.c. nō corpora, affe-
ctum animi, non linguæ mo-
tum psallētium requirit om-
nipotens 169.c. huius seculi
princeps quibus excæcaue-
rit 202.g
Cornelij fidei cōmēdatio 19.b
c. Cornelij gentilis opera
945.c
corpus Christi indigne sumen-
tium pœna 707.c.d. 708.f.g
spiritaliter quōtidie mādu-
candum esse 711.a. in cœna
quomodo comederint Apo-
stoli 427.b. c. d. humanū cæ-
tera creaturarū corpora di-
gnitate præcellere 191.a. in-
firmari quib. de causis domi-
nus permittat 56.g. Dei my-
sticum 612.h. mysticum cur
Deus habere uoluerit 680.f
corpus

corpus an idē numero sit plu-
rimis in locis 312.g. Christi
non phantasticū fuisse unde
probetur 606.f. Christi in sa-
cramēto eucharistiæ an tan-
gatur 312.f. corpus suum in
sacramento, an nobis Deus
in cibum præbuerit 706.g
Christi omnes qui sumunt,
an manducant 313.b
corporis Christi membra 853.
c.d. Christi sacramenti com-
mendatio 179. c. d. glorifi-
cati natura 525.b. humani
contemplatio 270. g. huma-
ni cōditio 885.d. 886.e. cun-
cta membra actū suorum
reprehensibiles motus habe-
re 161. d. 162. e. mēbrorum
mutua officia 127.a.b. copu-
la, amor, unitas ibid. nostri
miseriæ consideratio 97.c.d.
mortalis sarcinæ laboriosæ
incommoda 1093. a. b. my-
stici Christi mēbra spiritua-
lia omnia, declinasse 575.c.
passiones abstinentia edo-
mat 223.d. regimen 271.a.
resolutionem concupiscen-
tibus quid cōtemplandum
218.h. resurrectio 782.g. h
de Corporis post resurrectionē
beatitudine 191.a. 192.h.
194.e
corporis sensus salubriter co-
ercendi 723.c
corporis spiritus 852.f
corpori Christi mystico, quo-
modo copulemur 1112.h
aduersus Corpus propriū de-
certare, uiriliū est mētium
917.c
corpus à uiuificāte spiritu esse
alendum 192.f
corpus nostrū in utero Deus,
non mater format 703.b. o-
cio deditū, aquæ putrescen-
tiā assimilatur 1091.d
de Corpore exire secure cui de-
tur 35.c
corpore infirmi, qualiter tra-
ctandi 872.h
corpora caelestia ac terrestria,
qualiter iussa diuina perfici-
ant 942.h. 943.a.b.c.
corporum molestiæ quomo-
do ferendæ 57.a.b
corporaliter quādiu homo ui-
uit, et si omnium criminum
se fecerit reum, resurgēdi ta-

men in spiritu, sibi à Deo in-
dicta est fiducia 821.c.d
corporaliter uiuētes corā Deo
in spiritu mortui 893.c.d
corporalis Christi præsentia
an sit in sacramento 313.b
de Corporalibus spiritualia e-
licienda 322.f
corporeis sensibus an Deus pa-
teat 301.a
correctio quæuis, non odij, sed
dilectionis est indicium 745.a
in correptione magna adhibē-
da est prudentia 440.e
qui Corrīgatur difficile 798.h
crapulæ incommoda 89.c. ma-
la 1085.d
creatura quæuis, siue terrena
siue caelestis sibi ipsi non suf-
ficit 757.d. 758.e
creaturæ consideratio 72.e.f
creaturæ rationalis prudentis-
simus ordo 361.b
creatura hominem plus allici,
quàm creatore 221.c
creaturæ Dei quibus nociuæ
90.g
creaturæ omnes sibi iniūctum
homini exhibēt ministeriū
255.c.d
creaturarum cui libet iuxta spē-
ciem suam, particularia do-
na concessa 230.h. 231.a. dul-
cedoplenam satietatem non
affert 757. b. omnium finis
1029.a. illecebræ absq; sapiē-
tiæ gustu humano cordi ue-
nena trāsfundūt 404.h. nu-
merofitas soli assimilatur
705.a. obedientiam cur ho-
mo amiserit 595. a. uisibiliū
usus an in altera uita futu-
rus sit 910.h. ad Deum amā-
dum uoces 41.a.b. confide-
ratio, summi artificis peritiā
ostendit 1109.c
creaturas omnes, cur Deus cre-
auerit 1010.h. 1011.a. om-
nes peccatoribus famulari
520. e. f. ad usum nō ad frui-
tionē fuisse conditas 332.e.f.
in Creaturis Deum laudabilē
apparere, præcipuē in hu-
mana creatura iustificata
171.c.d. 172.e.f
in Creaturis omnib. maxima
penuria 397.a
qui facile Credit, frequēter la-
bitur 1014.e
an Credat quis inuitē 394.g

credere Deo, Deum, & in Deum
11.d. 12.e. 346.f.g
credere quid quisq; negligat
511.b
credentes alterā esse uitam, cur
conuersationem suam non
mutent 793.c
credentiū spiritualia stipendia
532.g. h. salus 1111.d
credulitas quid 34.e.f
credulitatis professio 928.e
inter homines origo 374.e
crepusculū spirituale quibus
Christus primum patefese-
rit 209.a
crimina letalia septem 818.f
criminum fomes 60.g
criminū mors 39.a. priorū
detestatio 1087.d. radix
1083.d
criminib. prægrauatus ad per-
fectionis non euolat fastigia
1085.d
cruciatu cruciatibus superari
231.d.
cruciatu naturā cur pati for-
midēt 494.h
cruciatibus æternis qui iusti-
sime deterendū 812.g
crucifigētium carnem cum ui-
tijs & concupiscentijs cōndi-
tio 1093.b
crucis mysterium 485.a. my-
steria 666.e.f.g. uerbum cur
sit pereuntib. stultitia 624.h
sanctæ uexillū quare sit mū-
do manifestatum 484.e
uirtus 7.b.c
crucem quotidie tollere huma-
nas uires excedit 992.h. in-
cipientium tollere exercitia
1053.b.c.d
cubile immaculatum 974.e
culpa apud Deum an ulla sit ir-
remissibilis 701.d
culpæ quod est, quàm sæpe tri-
buatur naturæ 204.g
culpæ humanæ grauitas 97.d
à Culpæ mortalis reatu esse alie-
num, conceditur in hac uita
multis 933.c
culpæ occasio 253.b
culpæ originalis mala 605.b
comitis incōmoda 1093.b
cultus Deo debiti diuisio 34.e
cultus hominis uerus 1038.g
cupiditas inordinata 30.f
cupiditatis humanæ modus
qualis 60.f.g
cupiditatis uoluptuosæ hahi-
tulum

taculum 268.c
cupiditates hominum diuersæ
390.h
cupiditatibus nullus est termi-
nus 757.b
curiositas omnis humanæ in-
telligētia, sub iugo fidei cō-
culcanda 153.b
curiositas turpis 29.c
curiositati quare homo natu-
raliter inseruiat 489.c
cursus uiolentus 778.f

D

DAEMONES. omne genus
humanū abolere stu-
dent 273.a
dæmones hominesq; malos sa-
piētia subesse imperio 465.
b.c
dæmonū fallaciæ 796.g. terror
1111.d. fides 555.d. fraus ma-
gna & perniciofa deceptio
686.h. 687.a. lapsus origo
671.b.c. infestationes mul-
tifiaræ 547.a.b. malitia in-
scrutabilis, & mortalib. pror-
sus ignota 150.e
dæmonum ueneratio unde or-
ta 214.g
per Dæmones signa fieri 272.h
à Dæmonibus angeli homines
liberant 272.g
de Dæmonibus malignis, tro-
phæum certaminis reporta-
re cōcupiscenti quid sit agē-
dum 205.d. 206.e.f
dæmonia eijcere, bonis & ma-
lis est commune 1030.h
dæmoniorum uices, in cōgre-
gationibus Deo dicatis, qui
gerant 156.c
damnationis animarum prin-
cipium 1080.e. causa unde
pēdeat 556.h. indicium 799.a
futuræ prælagium notissi-
mum 1083.c. 434.g. h
perpetuæ euidens indicium
827.a
damnat Deus ex se neminem
610.h
damnari qui nō poterit 229.a
damnādus ab homine nemo
809.b
damnati an homines prius fiāt
q̄ nati 358.e. 544.e. 989.d
damnatorum cruciatu 824.h
825.a
Danielis oratione hebetescunt
feræ 104.g. oratio 109.a. so-
brietas 89.d

Dauid in regē cur unctus fue-
rit 777.d. 778.e
Dauidis sūma humilitas 101.b
lapsus 650.h. patientiæ cō-
mendatio 57.a
debilitatis humanæ descriptio
984.g. h
debitum naturale 48.g
debita omnib. reddēda 464.e
decalogi legis & gratiæ differē-
tia 777.c
deceptionū laquei qui effugiāt
551.b
à Deceptionib. diaboli nullus
locus, nulla actio, nulla per-
sona libera existit 796.g
decimarum solutio 719.d
decipula qua diabolus primū
hominem irretiuit 53.b
deformiū uel incōpositorū in-
rerum natura causa 599.d
delectabilium mala 342.e
delectationis creaturarum re-
ctus ordo 405.b
delectationi ex sensib. spiritua-
li, solitarijs quando uacan-
dum 736.h
deliberatio inconsulta pluri-
mos prostermit in foueam
593.d
deliciæ spūales, quæ in nuptiali
cōuiuio præsentis exilij Deū
diligentib. apponūt 962.e.f
deliciæ temporales an in spiri-
tuali delectatione uigere pos-
sint 24.f
deliciarum paradus 992.h
223.a
deliciarum uēris odiū 1032.g
internarum gaudia 1085.b
delicijs qui exuberēt maximis
597.a. uiuentibus incōmo-
da 89.b.c
delictum nec in hoc seculo, nec
in futuro remittendū 899.d
nullum tā graue, quod non
elemosynis & orationibus
purgetur 590.f. tam graue,
quod nō cōtritione atq; cō-
fessione tergetur 964.f
absq; Delicti cōtagione, an hu-
ius peregrinationis cursum
peragere possimus 827.h
ad Delictū originale delēdum,
quæ Deus instituerit 605.c
delicta quotidie delēda 388.g
delicta propria, quādiu in hac
uita sumus, sunt deplorāda
793.d. uniuersa ubi regnēt
724.f

delicta propria non aliena esse
manifestanda 180.f. aliena
detegere, an sit Christianum
541.d
delictorū beata cōfessio 925.b
in Delictorum grauium foue-
am, cur Deus suos interdū
incidere permittat 650.h
delictorum uoluntaria perpe-
tratio, ubi absit 285.d
ad Delictorum nostrorum sa-
tisfactionē post hanc uitam
nihil esse, quod uel unius ho-
ræ spacium nobis possit in-
dulgere 159.c. priorum
cognitionis fructus 1087.b
delinquat nemo ut locupletio
rem habeat gratiam 266.h
in Delinquendi audaciā & dis-
solutionē adducto, quid fa-
ciēdum sit 150.h. 151.a. ne-
cessitatem qui impellan-
tur 1075.c
delinquēdi consuetudo unde
inoleuerit 992.g
delinquentium peccata, cur
Deus dissimulet 1018.f
delinquentium spes 1006.e
uoluntarie cæcitas quātum
sit detestabilis, & in qualem
peccatorum miseriam dila-
bantur 1074.h
delinquētib. quàm benignus
& misericors Deus appareat
520.e
delinquētib. uoluntarie, sta-
gnum ignis & sulphuris fer-
uatur 1012.e.f
dementia summa 869.d
demētiæ summa signū 1042.
g. magna signum euidens
79.c. maximæ argumētum
833.c
demerendi lex 1012.e
denarius nō æqualiter, sed iux-
ta caritatis gradus felicitatis
æternæ prærogat 634.h
deordinationis in rebus ualde
bonis origo 546.f
depradari aliena diuinis, im-
perialibus, humanisq; legi-
bus prohibitum 884.h
deprecationis humilis exēpla
1045.b.c. fructus 303.a.b
deprecandi regula 652.e.f.g.h
descendendi & ascendendi re-
gula 997.c.d. 998.e
deferatur à Deo quis 431.b
desiderium 132.g
desideria cuncta quæ bona esse
d d d censefi

cententur non sunt opere perficienda 993.a
 desideria nostra ubinam sint probanda 327.d sancta dilatione crescunt 113.a quid multiplicet 92.h
 desideriorum origo 133.a desideriorum affectus cognoscere, quam sit utile 1090.f desideriorum suorum qui calorem temperet 391.b scaturigo 133.a
 desperandum nemini de Dei miseratione 69.b.c.613.a.b desperatio ex quibus generatur 166.e
 in desperationis foueam, ut Christi serui ruant, quam diligenter conetur diabolus 166.e interitus 1006.e mala 985.b moestitia unde oritur 908.f morbo mendendi ratio 610.g negatio 34.e
 desperationis uenenū ab omnibus mortalibus abdicandum 821.c.d.822.e.f desperationem anima, quibus modis uitare possit 150.g.h in minimis etiam esse detestandam 165.d
 desperationē mens uerbo Dei erudita, quibus modis repellat 166.e.f desperatorum portus 1006.e detractio à charitate aliena 728.e
 detractiois mala c.d detractioibus assuetus, à charitate excisum se fatetur 156.f
 detractor triplici scelere efficitur reus 728.f detractoris impietas 156.f detractoris opera 727.d ad Detractorem sermo 728.f.g detractore in collegijs sanctorum nihil perniciosius 189.c.d
 deuotio spiritualis, an sit ad satisfactionem sectanda 551.b deuotiois dulcedinis cupidus terræ cultori assimilatur 106.e
 sub Deuotionis germine, quādo deceptiois lateat coluber 327.d nequitate quam plurimos, incōsultē uacantes proximis, spoliatos esse 253.a origo 330.f sanctæ testimonium 181.b.c suauitate referti conditio 987.b deuotionem quid extinguat 267.c
 deuotionem absque uita nihil proficere 181.b deuotos duplici laqueo irretire diabolus conatur 551.a Deus quem diligit 271.b ubi agnoscatur perspicacius 288.f.g. quāto nos amore cōplectatur 622.e.f.g.h.623.a à quibus apprehendatur 107.d.108.e ad quid nos condiderit 13.a creauit & qualiter omnia 172.e quibus delectetur 585.d.586.e ab homine quibus causis diligendus sit 42.f.g.h quomodo 43.d quā sit exorabilis 943.a. flagellatus cur dicatur & mortuus 237.c iustus & sapiens quib. sapiat 4.g. ubi habitat 784.h humanam cur assumpserit naturam 217.b.c ab hominibus quid querat 1005.d ad hominem quomodo ingreditur 12.f quomodo inueniatur 113.a ubi se manifestet 563.b medico asimilatur 857.b.c quid odeat & puniat 63.d ubi, & quomodo querendus 747.d cur peccatores amauerit, & amet 126.g.h. cur probet homines 297.d.298.e ubi reperitur facile 302.f uendicat neminem sibi imperiose 282.g. quomodo uidebitur 616.g.h quib. modis omnes homines ad se uocet 686.f.g.h
 Dei uerus amator 44.f amatoris opera 917.d benignitatis cōmēdatio 228.f cognitio triplex 282.e.f cognitio quātum operetur in anima 787.b nostri inenarrabilis caritas 155.d caritatis erga homines descriptio 940.e.f.g.h. clementiā omnibus mirabili prouidentia præsto esse 231.a
 in Dei correptione qui soli deficiant 56.h cum diabolo, certaminis locus 797.d filius 290.e.f.g. filiorum donū 39.b. hortamēta ad pacē inuitatis 763.c. imitator ext

mius quis 142.h iugū qui excutiāt 63.c irā, oratione suspendi 104.h mirabilia opera, corporalia & spiritalia 224.g mysteria quibus propalanda 795.c.d ad Dei notitiam perueniēdi uehiculum 639.d in Dei oculis qui uiuat 98.f Dei opera, matura meditatione cogitanda 231.a patris erga nos benignitas 943.b.c & patris familiās dissimilitudo 936.e.f
 Dei pietas labenti homini ab innocētiā statu, qualiter triplici ei lege, peccati remedia contulit, atq; in tēporis plenitudine misit unigenitum suum, ut uerbo & exemplo fideles ad contemptū mundi, & uirtutum palmā accenderet 118.e potētiam, iustitiā, sapientiamq; perire, an quis desideret 63.b præsentia corporalis & spiritualis 865.c.d sapientia quos refugiat 224.f sapientia, cur humanam assumpserit naturam 235.c sapientiā opera sintne mortalibus, uel angelicis spiritibus omnia nota 616.e.f uia ardua & insidiatribus plena 133.d
 Deo quid cōmēdet hominem 282.c Deo & homin. qui displiceāt 372.h quæ placeāt 297.b q placere non possit 376.e qui totū tribuit, Deū ut totū habeat, æquitatis censura exigit 840.f. quiete qui non uacent 80.e quis uiciorior 379.a
 Deo uim quid faciat 266.f sensuum officia, ac humani corporis mēbra, an insint 234.g.h
 Deum qui amet 34.f. amare caste 44.h ueraciter 45.d ad Deum cognoscendum exemplum efficax 690.g ad Deum cōuertī, in Deum redire quid sit 17.d in uniuersis creaturis conspici 286.e in Decalogo mādatū dilectionis nō timoris posuisse 166.g non diligit qui ei nō obedit 349.c
 apud Deū cur nullus quāti sit meriti, diiudicare possit 243.d Deum

Deum esse omnis creaturā testatur 281.d non esse, iniustum, impotentem, seu insipientem esse, an sint qui uelint 63.a.b exhortantē qui non audit, subsannātem audiet. 678.e
 Deum esse finē causamq; uniuersorum 201.d esse spiritū, & patribus antiquis cognoscibilem per ministeriū angelorum se exhibuisse 953.a habere & possidere quid differat 302.g. humanam habere formam, cur sacra attestantur eloquia 234.h.235.a loqui per hominē, & habitare in homine quid sit 1043.d.1044.e
 Deum in homine uisum esse 236.e
 an Deū sicuti est uisuri simus 282.e
 à Deo quō quisq; arctius amatur, eò durius in presenti flagellatur 281.a
 a Deo auerti, exire quid sit 17.d
 à Deo qui reijciantur. 63.c cum Deo unus spiritus qui fiat 65.c
 diabolus quā callidē persecutus fuerit Christū, & quōtidie ipsius pastores impugnet 901.c.d
 diabolus generi humano quomodo semper aduersatus sit & potissimum post aduentum Christi, fidelium populū triplici tentationum infectus sit specie 146.f
 diabolus primum hominem quonam argumento de loco deliciarū deiecerit 156.e ut instrumēto multoties uentur hominibus ad eos tentandum, qui in cōgregationibus degunt, & simpliciter atq; uiruose conuersantur, ut illos impellat ad casum 155.c
 diabolus mulierē quibus modis allegerit 20.h omnia omnibus quomodo fiat, ut omnes lucrifaciat 155.a quibus præualeat 26.f
 diaboli arma 224.e 286.h astutias quid superet 27.c astutias nō ignorare quā sit utile 560.f blāditia 548.

g.h. astutia ibi. cōsilia 152.e.f fraus maxima 156.e diaboli in genus humanū truculenta seueritas 146.h.147.a
 diaboli iaculum 38.g impotentia 942.f importunitates ut nos superet describuntur 1083.a.b eidemq; resistendi ratio ibi. insidiarū omni tēpore præcauendę 151.c instrumenta 899.d iugum ab ipso mundi initio, usque ad temporis plenitudinem qui euaserint 358.f
 diaboli laqueos, quorum hic mundus est plenus, mortales studeant uitare 796.g.h ministerium, contentiosum operari 156.g stratagema 548.f suggestiones periculosissimæ 461.d.462.e
 diaboli tentationes quomodo sustinendæ 57.b.c in tentationibus inferendis prudentia 797.b tyrannis aduersus genus humanum 374.f.g liuor ibi. h. membra ibi. uires 547.d uires fractæ 131.b
 diabolo cultus diuinus exhibitus 547.d diabolus sub sanctitatis uelamine, insidias imprudentibus tendere 189.b
 diabolo an peiores simus 97.d
 diabolica astutia 469.c diabolica fraudis nulla est decipula, quæ non diuini eloquij medicatione uincatur 563.c
 dies nouissimus qualem uniuersumq; cum de hoc seculo egreditur, talem in resurrectione iudicat 98.h
 diei iudicij supplicia horrenda 792.e.g
 diem ultimum assidue meditari, quā utile sit 98.g diffidat de altero nemo, neque de se desperet, uentiam apud Deum posse reperire 809.d
 diffidentie medēdi ratio 610.h dignatiōis diuinæ munus maximum 856.g diuinæ opus mirabile 571.d
 in Dignitatis culmine, quis ualeat esse securus 895.a dignitate ecclesiastica qui di-

gnus 904.g
 dignitatibus nemo expletur 757.c
 an Diligat Deum homo, quibus signis cognoscatur 45.b.c
 an Diligant se omnes 51.b non Diligit se, qui nequiter uiuit 189.a
 an Diligamus Deum quomodo cognoscere possimus 349.d
 diligere Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota mente, an quis in hac uita possit 959.d se quid sit 585.b se ipsum qui non ualeat 830.g proximum qualiter debeamus 127.a.b quibus rationibus impellamur 1000.e.f.g
 diligere sicut se, & quantum se, quid differant 1033.b
 diligere à Deo omnes pariter 430.f.g.431.a
 diligendi Deum finis 998.f diligēdi modus expressus 329.c.d.331.d Deum formæ descriptio 1107.d
 diligēdum quomodo sit 50.h ad Diligēdum Deum quæ sint quæ uehementer hominem accēdant 40.g.h.41.a.b.c
 ad Diligendum proximū quibus exemplis & documentis homo excitetur 48.f
 diligenti Christū ardentē, nihil difficile 349.b
 diligētium Deum species quatuor 44.g
 diligētium Deum ordinata intentio 326.e
 dilectio quid sit 46.f dilectio Dei, dilectionis nostræ causa efficiens 358.h
 inscrutabilis & ueneranda 430.f fructuosa 50.h naturalis 297.b propria ibi. remissa ibi. c. polluta ibi. uera inter quos oriatur 52.f
 dilectio uitæ, lignum spirituale 471.c
 dilectionis Christi in nos indicium 1117.d
 dilectionis Dei præsigniū 745.a præcipuū indicium 832.e. probatio 674.e
 dilectionis diuinæ euidentis signū 57.d fraternæ forma, in unoquoq; nostrum instituta 810.h 811.a fraternæ regula 625.c.d
 d d d 2 dile-

dilectionis lex 325.b
 dilectionis mādatur explica-
 tur 373.d.374.e qua de cau-
 sa Deus nobis instituerit
 797.d
 dilectionis modus quem erga
 proximum habere debemus
 52.e
 dilectionis mutua emolumen-
 ta 49.b.c incrementa 330.
 f.g
 dilectionis nostrae causa efficiens
 1031.d nutrimentum 223.a
 ordo 329.b.c perfectio 52.f
 regula 374.e uera ad Chri-
 stum notissimum signum
 987.b.c utilitas 46.f
 ad dilectionem creatoris sui, ani-
 ma per carnales corporis
 sensus monetur 837.c mu-
 tuo seruandā singulare exē-
 plum 1101.c.d
 dilectionem Dei homo ex benefi-
 ciorum numerositate agno-
 scere ualet 364.f Christi ex-
 hortatione 1113.a.b.c
 dilectionem fraternā quis fran-
 gat 156.g ex operib. proba-
 ri 372.h
 dilectione caritatem cognosci
 330.f
 in dilectione Dei qui mancant
 366.g
 dilectione diuinitatis quod
 agitur, non amitti 326.g
 dilectione simulata multos pe-
 rire 189.d
 dilectori suo quicquid Deus
 non est, consummatam lati-
 tiam non praeberet 757.b.c
 dilectoribus Christi linguae mi-
 nisterium contrarium 727.b
 dilectum Deo hominem quae
 faciant 805.b.c
 directores animarum opus ha-
 bent ductore 897.b.c
 discedentium a Christo prin-
 cipalis iactura 550.g
 discedentium a Christo itinera
 562.e
 disciplina cognoscentium se in
 ueritate 1006.g.h Aposto-
 lica 697.d
 disciplina caelestis mari asimi-
 latur 226.g. omnis Christia-
 nae professionis, in quo cō-
 menderetur 554.h. militiae
 Christianae 987.b
 disciplina spiritualis 981.c.d
 1019.a.b.c.d

disciplina caelestis norma
 659.c Dei patris erga ge-
 nus humanum ratio 1094.f
 domini efficacia. 832.e do-
 minica meritū uberrimum
 745.a
 disciplinae incarnati uerbi fun-
 damentum 330.e medi-
 cina 1019.d. praecipuum
 777.b.c
 disciplina uerissima concupi-
 scentia 267.d
 in disciplina & perfectione
 monastica conuersationis
 prologus 116.g
 in disciplina spirituali, an
 Deus quempiam, sine labo-
 riosa exercitatione, consum-
 matum effecerit 602.g
 discipuli carnales 444.f
 discipuli Christi indicia 542.e
 discipuli Christi quomodo a-
 gnoscantur 330.e
 discipulorum incredulitatem,
 cur Christus carpat 521.d
 522.e
 discipulis cur se Christus ma-
 nifestare distulerit 521.a
 discipulos, sexmina uirtute su-
 perat 517.b.c
 discipulus Christi, quouis
 regno praestantior 404.g
 discordia commendabilis ac-
 beata 744.h
 discretio 132.f
 discretionis diffinitio 28.g
 absq. discretionis disciplina
 omne quod agitur, diu per-
 seuerare non ualet 193.d
 discretionis donum esse praeci-
 puum 540.h. examen cur sa-
 pe fallatur 395.a. iudiciū quā-
 tiastimandum 549.d lu-
 men in corde humili quid
 praestet 592.g.h regula, om-
 nibus Deo militantibus te-
 nenda 737.a.b
 discretionis spirituū dono re-
 dimiti conditio 987.b
 usus cur sit homini preroga-
 tus 764.g
 discretionem naturali praedictorū
 studia 1008.f.g
 dispensatoris fidelis officium
 892.h
 dispensatorū Christi opera 891.c
 dispositio ad uirtutes perficiē-
 dum necessaria 914.h
 dissensionū inter homines ori-
 go 374.e

dissidētia seminariū 374.b
 dissidiorū ciuiliū origo 1080.e
 dissuetudo dimicandi corpora-
 liter & spiritualiter quātum
 noceat 1091.d
 ditiores erogando qui fiāt 239
 c in spiritualibus, tēporali-
 bus asimulantur 37.e
 diuitis molestia 57.b
 diuitē necesse esse plurimis in-
 digere 84.e
 diuites de quib. reprehendan-
 tur 85.a.b
 diuitum mēsa execrabiles 90.f
 diuitum & pauperū lex 325.b
 diuitū sententia in iudicio ex-
 tremo 792.h. 793.h
 ad Diuites exhortatio 791.d
 diuitie quomodo seruadē 15.a
 diuitiae an sine amore ualeant
 possideri 80.e impraedabi-
 les 464.h spūales 374.e
 diuitiarum amator Deo adhæ-
 rere non potest 693.b
 ex diuitiarū abundantia quan-
 ta perpetrentur mala 829.d
 diuitiarum despectus ubi elu-
 ceat 891.b
 diuitiarum incommoda 82.h
 diuitijs qui sponte renunciant
 914.g
 diuitias cumulare quā sit ri-
 diculū 80.g diuitias & pau-
 pertatē qui sibi inuicē cōmu-
 nicēt 275.a possidere non
 est peccatum 857.c spinas
 esse acutissimas 474.g.h
 diuitijs abundare, cur tam an-
 xie homo desudet 992.g
 diuitijs spiritualib. in praesenti,
 & perpetuis in futuro, qui
 non locupletabitur 654.g
 diuina nunq. curiose rimandā
 213.b. diuina an sint huma-
 no quærēda ingenio 411.a
 diuinitatis arcana quib. mani-
 festētur 350.g.h armarium
 286.f Christi conspicua te-
 stimonia 532.f honor 374
 e imago 273.b
 ad Diuinitatis praesidia accessū
 esse, nō in habitationē 230.h
 diuinitatis uera scientia 263.a
 in Diuinitatis scientia rectissi-
 mus profectus 616.g scien-
 tiā unde habeamus 413.d
 clarā sciētā qd praestet 286.g
 diuinitatem esse incomprehen-
 sibilem 263.d. 264.e
 docere officium explere, quan-
 do &

do & quibus liceat 734.g
 docendi genus nobile, & ad
 alliciendum animos incen-
 titium 328.f
 docentis officium 766.e
 doctor uerus quis censendus
 meritoq. colendus 328.g
 doctoris facundia sonora uo-
 cum dulcedini asimilatur
 104.e
 doctrina contemptibilis 734.
 g.h
 doctrina optima 734.h
 ut Dominaretur hominibus
 an homo sit institutus a Deo
 475.a
 dominari hominem homini-
 bus, an Deus iusserit 849.b
 dominandi prerogatiua ani-
 mantibus solum, non homi-
 nib. homini cōcessa 703.c.d
 dominus Iesus cur tentatus sit,
 pugnauerit, & uicerit 57.c
 dominus erga fideles suos,
 quomodo agat 366.h
 dominus ante suorum oculos
 cur se transfigurare uolue-
 rit 59.d
 dominus unus solus 849.c
 domini gaudium 518.e.f
 domino qui placere appetunt
 quibus se debeāt occupare
 sermonibus 161.c
 domini reconciliatio 34.e
 domini qui nuncupentur
 939.a
 domus spiritualis 966.e
 domus spiritualis construē-
 da oratio 409.c.d. 410.e
 domos, praedia & nemora ha-
 bere, dona sunt Dei 856.g
 donum singulare 1013.b
 doni diuinæ pietatis cōsidera-
 tio 18.g
 dona aliorū qui putet esse sua
 243.c
 dona conditoris ad salutis ad-
 iutorium homini prerogā-
 tur 364.g
 dona Dei quibus tribuantur
 139.c an sint propalanda
 759.d
 dona excelsa, quae carissimis
 Deo prerogantur 353.b
 dona an gratiam commēdent
 524.f
 dona spiritualia, sensibus cor-
 poralibus nō patent 234.g
 non repente, sed per incre-
 menta uirtutum Deus largi-

tur 353.b solerti custodia
 sub humilitatis censura ser-
 uari debent, ne ab immu-
 nis inimicis diripiantur
 749.c.d spiritus sancti in
 uirtutum adeptione, quā
 sint necessaria 1081.c.d
 dona uirtutum solius Dei esse
 301.c per spiritum cur no-
 bis prerogentur 1102.e
 donorū Dei meditatio 940.e
 participatione nemo immu-
 nis 1035.a.b
 ex Donorū qualitate, gradus
 agnoscitur militantiū Chri-
 sto 274.h
 donorum spiritualium gene-
 ra duo 1030.e.f.g.h
 donorum sublimiū indignus
 quis 104.h
 ut Dona uicissim communice-
 mus mirum exemplū 1101.
 c.d. 1102.e
 donis spiritualibus quis nun-
 quam locupletabitur 175.a
 327.d
 dormientibus an malum im-
 putetur 63.b
 draconis antiqui seminarium
 551.a
 dubietatis nullum argumentū
 quod nō sacra scripturae au-
 toritate soluatur 563.c
 in Dubijs Deus iustos cur co-
 mitetur 520.g
 ductore, an Christi ecclesia in
 hoc mundo opus habeat
 854.e.f.g
 dux noster dominus Iesus quā-
 ta usus sit peritia, ut uniuersū
 sibi per milites suos su-
 bigeret orbem 567.a.b.c.d
 dux spiritualis uisibili asimi-
 latur 906.e.f
 ducis Hebraeorum autoritas
 210.f
 ducis nostri Christi potentia
 describitur 1048.g.h
 ducem spiritualem qualem es-
 se oporteat 211.d. 212.e
 duces super fidelium spiritua-
 lem exercitum, cur sint insti-
 tuti 902.e.f
 dulcedo interna 268.g
 dulcedo spiritualis, quae a pra-
 cepta Dei custodientibus sen-
 titur 962.e

E

Ebrietas beata 1069.
 Ebrietatum principium

quando fuerit 215.c
 ebriorum spiritu descriptio
 1096.e.f
 ecclesia per arcā Noe quomo-
 do fuerit figurata 958.f.g
 ecclesia Christi unde edificetur
 928.h cur a mari usque ad
 mare suas dilatauerit propa-
 gines 928.h frumentū & zi-
 zaniā pariter, usq. ad tem-
 pus messis sustinet 582.e
 cur mater dicatur 242.e
 sponsa immaculata, corpus
 Christi ibi.
 ecclesia mater & uirgo 625.d
 ecclesia nūc specietenus fulget
 exterius 581.d sponsa for-
 mosa, absq. macula & ruga
 quomodo sit effecta 1112.g
 ecclesiae autoritatē & scientiam
 esse tributā 242.g.h. 243.a
 autoritatis exempla 895.c.d
 896.e.f.g.h
 ecclesiae autoritas 966.g
 ecclesiae & Christi autoritas
 1047.c.d. 1048.e.f. capi-
 tis & membrorum conne-
 xio 377.b.c.d sacramento-
 rum initium 910.f societas
 941.a
 ecclesiae Christi unitas 430.b
 ecclesiae & Christi unitatis figu-
 ra 503.d claritas 1070.f
 ecclesiae clauis 242.h clauium
 contemptus origo 892.f
 corporis decus 1111.a
 in ecclesiae corpore an aliquid
 sit proprium 362.h
 ecclesiae Dei nota 39.b detri-
 mentum grande 892.e in
 exordio desponsationis sue
 spiritualia monilia 574.e.f.
 g.h. 575.a
 ecclesiae facultates quibus ero-
 ganda 950.b ad fouendos
 debiles, consolandum mise-
 ros, languoresq. curandos,
 triplex remedium 451.b.c
 fundamentum 631.b 907.c
 ianua 1112.e membra sin-
 gula sancti spiritus fouet
 574.h membra, membris
 corporis asimilata 1041.
 a.b.c
 ecclesiae militantis figura 958.
 f.g
 ecclesiae minister non tributor
 gratiae, sed cooperatur 648.
 h. ministri officium 815.d
 816.e
 d d d 3 eccle-

ecclesiæ ministrorum sub com-
pendio regula 713.b.c mi-
nistris omnibus conuenien-
tia 716.e
ecclesiæ catholicæ monarchia
955.c.d
ecclesiæ nascentis imago 698.f
nascentis initia 324.e pote-
stas 952.g.h
ecclesiæ primitiue perfectionis
imago 973.b pubertatis
suæ status 928.e.f præsen-
tis cōditio ibi.f.g status om-
nes declinasse 575.c thesau-
ros pauperibus esse erogan-
dos 579.d uinculū 243.c
ad ecclesiam oratio 418.e.f
ecclesiam ubi Christus sibi co-
pularit 241.d
erga Ecclesiam suam dominus
Iesus, quantā solitudinem
gerat, quantaq; pro illius sit
operatus salute 855.a.b.c
in Ecclesia Dei, incerta iudicia
243.b
in ecclesia necessarium est esse
qui præsent 955.c
ecclesiarū prælati notant 579.
a.b.c.d.580.e
ecclesiarū præfulum in promo-
uendis animarū rectoribus
officium 905.a.b.c.d
ecclesiarum reditus cuius sint
928.h
ecclesiastica autoritas, an in
qualitate ministratōis cōsistat
892.h
autoritati, quibus de rebus
ante tribunal Christi, inter-
rogatio fiet 975.c
ecclesiasticæ facultates paupe-
ribus sunt erogandæ 858.f
ecclesiastica beneficia, quibus
conferenda 905.a.b.c.d
ecclesiasticarum personarum,
quum Deus populū fame,
gladio, peste affligit, officiū
879.b.c.d
ab Ecclesiasticis pastorib. quæ
debeant exhiberi 884.e
edulium singulare 941.a
egeni diuites effecti hydropi-
cis similes 779.c.d
elatio subiectionē fugit 592.e
elatio quātorum malorum sit
origo 1003.a.b
elationis filia 1002.h fons
24.h fructus qualis sit
1066.g.h germina 1089.
b incentiuum 98.e occa-

sio continuo successu para-
tur 264.f uenenum, quā-
sit pestiferum 1002.e.f.g
elatus nullatenus potest esse sa-
piens 1042.h.1043.a
elati ad humilitatem, an subdi-
tos hortari possint 580.e
elati & humilis cōditio 1021.d
electio 371.a.b.c.d.716.h.617.
a.b.c
electio diuina præcedit electo-
rum merita 401.c
electio an sit comprehensibilis
401.a effectum quando ha-
bere coeperit 401.d
electio unde originem habeat,
& quando sit facta 401.c.d
electionis gratia nullis actis ac-
quiritur 667.b.c magnum
indiciū 134.g ordo ordi-
natissimus 617.c
electiōne Dei, an hominū me-
rita præcedant 371.a.b
electi ut ad ueram perueniant
Hierusalē, quibus indigeat
208.e
electi animæ & corporis uerā
pacem an in hac uita conse-
quantur 544.f
electorum unumquēq; tenta-
tionibus ac mundi pressu-
ris, quandiu Deus exerceri
permittat 406.g post re-
surrectionem cōditio 569.
c.d desiderii omne 1117.d
imago 492.e magisteriū
374.e merces 1069.c so-
cietas 39.a uirtus quando
elucescat 221.d
electis Dei in hac peregrinatio-
ne, sine disciplina uiuere nō
congruit 147.g
electis munus speciale præro-
gatum 963.d
eligit Deus neminem ex præce-
dentibus meritis 667.a
elemosynæ commendatio
590.f.g
elemosynæ præconia 870.h
871.a
elemētorum ac corporum cæ-
lestium regimē cui iniunctū
670.g
elōgare se à se quid sit 1050.g.h
eloquij diuini commendatio
563.c.d. efficacia 564.e.f
eloquia diuina quantum do-
mino placeant 164.g
eloquia domini à malis prola-
ta, an sint audienda 542.g

cum anima & animæ cum
Deo spiritualia 1104.g.h
eloquia nostra discretionis lā-
ce pensanda 728.h
eloquiorum diuinorum præ-
cipua commendatio 768.g
h.769.a
eloquiorum domini efficacia
1080.h
eloquiorum sapientiæ efficacia
327.a.b.c
Enoch cur in cælum trāsatus
fuerit 774.d.778.e
episcopi officium 580.f
episcopi plebibus cur sint insti-
tuti 878.e.f
episcoporum nostri seculi ne-
gligentia 685.b.c
epulæ caelestes 842.g gustus
deuotionis bonus 842.g.h
epulæ temporales & caelestes
91.c.d
epularum carnaliū & spiritua-
lium differentia 183.a.b.c
epularum uaria fercula unde
sumpserint principium
215.c
eremi beneficia 724.h.725.a
errantes qualiter quæri, repe-
riri, & baiulari oporteat
691.d
errata aliorum facilius quisq;
potius quā propria dama-
nat 728.e
errores quid detegat 232.e
errorum latebras sapientia de-
regit 224.g
erubescencia quid sit 5.b
erudiatu ne alius pro altero
689.b
erudiantem ceteros, se cōtem-
pto, Deus corripit 1012.h
erudiantium ad iustitiam mul-
tos, merces 602.e
eruditionis spiritualis maxi-
mum arcanum 851.c
escarum corporalium abstinen-
tiam Deus ab hominib. non
quærit 1005.d
essētiæ Dei certa notitia 294.h
essētiā Dei sempiternam, se-
ad humani generis inclinā-
se salutem 237.d
esurientium in altera uita præ-
mium 220.f
euangelium habētium non re-
sed nomine opera 787.c.d
euāgelicæ perfectionis solum
unde probetur 330.e
euangelistarū fructus 787.c.d
eucha-

eucharistiæ effectus & præpara-
tio, necnon multiplex cōso-
latio, qua potiuntur qui ad
illam dignè accedunt 179.a
eucharistiæ institutio 71.d
eucharistiæ mysterium 451.c
705.d.706.e
eucharistiæ preceptio sine con-
fessione an ad salutem pro-
ficiat 180.h dignitas 181.a
eucharistiæ sacramētum 312.f
427.a.428.e
eucharistiæ spirituales effectus
707.b absq; eius perce-
ptione qui saluentur in fide
ecclesiæ 1112.f
ad Eucharistiam percipiendam
præparatio 428.e.f.g.h
429.a.b
examinis interni exactio iusto
& nocenti communis 939.d
in Examine extremo quis asta-
bit securus coram iudice
1113.b
exaudiri à Deo qui non me-
reantur 113.c
excommunicati, ut ad ecclesiæ
gremiū redeant, admonen-
tur 698.g
exempla Christi 1023.d uali-
diora quā uerba 15.c
exercitatio excelsa 203.c
exercitationis tentationum uti-
litas 69.c
in exercitatioe spirituali inci-
pientium studia 1090.e.f
exercitia spiritualia 597.a
exercitia spiritualia, sedula cor-
dis intētiōe coalēda 723.c
in exercitijs spūalibus æquē ne-
cessaria est lux, sicut in cor-
poralibus 966.g.h
exercitus spiritualis uisibili as-
similatur 906.e
existimationis humanæ præ-
sumptio 259.b
experiētia quādo fallat 1059.c
Ezechias, oratione, sanitati re-
stituatur 104.e

F

Facie ad faciē Deum uide-
re quid sit 616.g.h
facinus expiabile 905.b
de Facinoribus proprijs com-
pūctionem habere rectā, nō
est humani arbitrij 963.d
facultas boni uel mali eligendi
libera 774.h
facultates tēporales, cur Deus
mortalib. præstiterit 590.g

facultatū mūdi amatores, pijs
spiritualiter imitādi propo-
nuntur 1013.d.1014.e.f
ad Facultatum mūdialium re-
nūciationem uocati officiū
993.c.d
facultatum munera à mortali-
bus Deus non optat 789.b
temporalium proprietatem
an Deus prohibeat 697.d
terrenarum immoderate cu-
pidinis mala 899.b.c
facultatibus terrenis nemo sa-
tiatur 757.c
fama uulgari laudari, cur ho-
mo desudet 992.g
famæ custos 5.c
famam propriam nemini licet
zelare 887.a.b.c.d
famam temporalem, ut super-
bi ambiunt: ita humiles fu-
giunt 1022.f.g
fames 89.b an à domino irro-
getur 1094.f origo 1080.c
familiaritatem cū regibus, cū
principibus, cum magistra-
tibus nunquā Christus ha-
buit 1037.d
famulari Christo cupiēti uirili-
ter necessaria 129.d.130.e.f.g
famulātī Christo nihil æstimā-
dum arduum 994.c
famulantium Christo ignauia
561.a.b.c
famulātium Christo status ua-
rij 974.e.f
famulātium Deo triplex ordo
224.g domino mūdo cor-
de autoritas 880.f
famulatus obsequiū omnibus
exhibendum 438.f
fasciculus amoris 321.a
fatigationis temporalis exem-
plorum utilitas 58.g.h
fel domino q; porrigāt 497.f.g
felicitatis diuinæ notissimum
indiciū 718.h humanā
consideratio 23.c perpetuæ
ianua 555.d
ad Felicitatem perpetuam sca-
la 1002.f
felicitate in hac uita, quib. frui
permittatur 203.b
felicitate peccantium nihil infe-
licius 827.a
ferculorum, coquorū arte con-
ditorum incōmoda 1032.g
fermētum uetus purgare quid
sit 1053.c
ferro qui se iugulauerūt, an ui-

tam oderint 780.e
fides catholica unde uniuersa-
lis dicatur 16.e an una sit
numero uel genere ibi.f
Christi unde acceperit testi-
monium 17.c.d ut sit perfe-
cta septē sunt necessaria 19.a
sine caritate an possit esse
12.e
fides Christiana unde probe-
tur esse uerissima 840.h
ubi deficiat 527.d
fides formata 11.c.839.e ne-
cessaria 12.e
fides humano non acquiritur
studio 1031.a homini quæ
cōferat 14.f.g.h cur lumē à
propheta appelletur 10.a.b.
c.d 11.a.b ubi meritū ha-
beat 11.c pugnantib. tripli-
citer Christū ostēdit 15.b.c
fides recta 410.h quæ sola ap-
tūd altissimum laudē pro-
mereatur 355.c
fides sola de inuisibilibus & cę-
lestibus scientiam præstat
670.e
fidei & cognitionis differentia
1031.a
fidei claritas 653.d confirma-
tio 16.h.17.a commenda-
tio 555.c.d.556.e.f com-
probatio 16.g constantiæ
exempla 891.a
fidei Christianæ ueritatis testi-
moniū 16.h efficacia 1031.a
excellētia 425.a diffinitio
11.a.c.d firmā duo necessa-
ria 13.d
fidei formata cōmēdatio 11.a.
b. fructus 653.c gratia purissi-
cati cōditio 987.b.c ful-
cimentum 13.d fundamen-
tum solidum 286.g
fidei informis duplex cogni-
tio & distinctio 11.a lumē
ubi eluceat 891.b merces
perfecta 692.h.413.d.527.a
b.c. meritum quid possideat
63.c.517.a. nostre uota 800.
g. oculo qui uentura prospē-
ctent 814.g. opus 12.e. o-
stētores, prædicatores, pro-
pugnatores 907.c.d. effica-
cia ibi. & 908.e. autoritas ibi.
ostium cui sit apertū 215.b
pedisse qua 374.e fidei per-
fectio unde uenissetur & co-
gnoscatur 19.a coronæ re-
gæ assimilatur ibi.
ddd 4 fidei

fidei recta regula 836.f
 fidei robur 38.h
 fidei & scientiæ differētia 769.b
 fidei, spei, & charitatis uinculū
 1032.e solidum fundamen-
 tum 344.e
 fidei ueræ recta confessio 394.
 h uirtus 10.e.11.a.b.13.b.
 c.d uirtutis commendatio
 duplex 12.f
 ex Fidei uirtute quanta bona
 homini augeantur, & quan-
 tum proficiat 14.e
 fidei unitas unde probetur
 16.e unitatis commenda-
 tio 16.e utilitates 14.d
 fidē Christianā solam ueram
 esse, quibus rationib. osten-
 datur 16.e
 in Fide dubitantium itinera
 562.e
 in Fide incipientium cibus, &
 exercitia 211.a.b.c rudi-
 menta 212.f
 in fide perfectōrū cibus, exer-
 citia, gradus, instituta, rudi-
 menta 211.a.b.c.d. 212.e.f.
 g.h.213.a.b.c.d proficien-
 tium exercitia 212.f.g.h.213
 a.b.c.d
 fidelis quis dicatur 13.a
 fidelium opera solum in extre-
 mo iudicio iudicabuntur
 859.c
 fidei uita socialis status
 970.h.971.a
 fiducia infidelis 68.e
 fiducia propria 333.a
 fiducia in spiritu sancto unde
 oriatur 367.d
 filius Dei qui nuncupandus
 262.h
 filius Dei ad patrem profectu-
 rus, qualē discipulis exhor-
 tationem exhibuerit 336.f.
 g. quibus de causis carnem
 assumpserit 1076.g.h.1077
 a.b
 filij opera 287.d. remuneratio
 773.b
 filium Dei, hominem quid fa-
 ciat 14.h
 filium Dei crucis ignominiam
 passum cur ecclesia dicat
 345.c
 filij Dei qui merito sint & uo-
 centur 350.f.894.f
 filiorum Dei nota 38.f
 filiorum Dei gloria 1027.b
 filiorum est cum exultatione

domini percussione[m] tole-
 rare 280.h
 filijs Dei quid in hac uita agen-
 dum 207.b.c
 filios Dei à filijs diaboli quid
 discernat 38.f
 filios procreare & filias, ancil-
 las gubernare & seruos, do-
 na sunt Dei 856.g
 finis triplex 36.h
 finis in omni re uidēdus 113.d
 eorum qui beatam uitā in
 fauoribus esse iudicarunt
 195.b
 finis hominis naturalis 764.g
 singulorum omnibus mor-
 talib. ignotus 152.h uerus
 quis 1036.g.1037.a.b
 finem, rationalis homo. præ-
 meditari debet, ad quē ope-
 rum suorum intentionē di-
 rigat 1036.g.h
 flagelli diuini præconia 799.a
 flagella illata cur patienter fe-
 renda 58.h
 flagitorū omnium fons 738.e
 flens ad Deum nemo accessit,
 qui non, quod postulauit,
 acceperit 113.b
 fluuius uoluptatis i.c aquæ
 uiuæ ibid.d
 fœderis tabernaculum 973.d
 974.e
 fœminarum illecebrosa phan-
 tasmata dormienti, an sint
 peccato obnoxia 25.c
 fœminarum sanctarū ad mo-
 numētum aduentus 517.b
 forma spiritualis uirorum
 in carne 966.h.967.a
 fornicationis filia 819.a
 fortitudo 258.f.287.b.c
 fortitudinis diffinitio 918.h
 919.a
 fortitudinis spiritus in Christo
 efficacia 663.b
 fortitudinis uirtus describitur
 257.c
 fraudes ubi componantur
 724.f
 fraudulentum mala 899.c
 fundamentum totius exterioris
 hominis 298.g
 furor omnis sanctitatis inimi-
 cus 246.h
 furoris descriptio & fructus
 819.c
 furorem quid nutriat 156.g
 fur an æquo animo furetur
 32.g

fur spiritualis 904.a
 furis metus & terror 885.a
 fures in ecclesia qui 904.h
 furari aliena quàm graue sit
 crimen 884.g.h.885.a.b
 furtum quàm graue sit pecca-
 tum 884.h duplici contri-
 tione dignum ibi:
 furtorum inter homines origo
 374.e
 futura tanquam præterita pru-
 denti examinanda 220.h
 futura antequam fiant prænu-
 ciare, bonis & malis est com-
 mune 1030.f.g.h
 futurorum cognitio unde oria-
 tur 116.e
 futurorum imago 740.741.a

G Alea spiritualis 553.d
 554.e
 gaudium domini 310.h
 gaudium spirituale quomodo
 præstetur 757.d
 gaudium in spiritu sancto un-
 de oriatur 367.d
 gaudium in spiritu quid sit, an
 quis nouerit 841.a.b
 gaudio diuino quis dignus
 efficiatur 368.e
 gaudia caelestia quis sperare
 possit 841.a
 gaudia interna caelestium pro-
 missionū, quibus commu-
 nicentur 908.h
 Gedeonis humilitas 95.c
 gehēnæ filij qui 453.d.454.e
 opera 1083.c
 gehennæ porta 977.a
 gētium uniuersa multitudo ad
 fidem an fuerit conuersa
 347.a
 gētium à Dei cultu omnino a-
 lienigenarum reliquias, cur
 dominus in medio populi
 Israelitici habitasse permise-
 rit 1092.f.g
 an Generatio aliqua sine lege
 extiterit 589.b
 generationis spiritualis effica-
 cia 778.h
 generationes præcedētium an
 socialem duxerint uitam
 325.c
 genitricis Dei & domini nostri
 commendatio 73.a.b.c.d
 genus humanū ad quid cōditū
 238.f diuinum antiquæ no-
 bilitatis penē ex hominum
 memoria deletum 249.c
 generis

generis humani nobilitas 689
 c.d. conditio 1035.d.1036.e
 gesta laudabilia uirorum præ-
 teritorum plurimū profice-
 re cupientes, ad uirtutū pro-
 uocant studium 889.a
 gesta exteriora indifferentia
 1051.b.c
 gladius spiritualis 563.c.
 564.g.h
 gladius spiritualis quē in terrā
 dominus Iesus misit 744.h
 gladius bis acutus 977.a
 gloria inanis ubi polleat 724.f
 gloria futura, quibus reuelabi-
 tur 908.f sanctorum perfe-
 cta 289.a.b.c.d
 gloriæ beatæ descriptio 1068.h
 1069.a gloriæ diuinæ de-
 prædator quis sit 205.b fu-
 turæ primitias, an iusti in hac
 uita suscipiant 216.g
 gloriæ incommoda 83.a
 ad Gloriæ substantialis gradum
 excellentiorē qui nō ascen-
 dāt 202.e cupidos an Deus
 nos fecerit 1114.e.f
 ad gloriæ supernæ triumphum
 uia 147.b
 gloriam Dei nemo impune si-
 bi uendicauit 290.g.h
 gloriam Dei qui deprædentur
 726.e
 gloriam Dei & hominum uel-
 le sibi præripere, quàm sit
 detestabile 884.g.h
 gloriam & honorē in hac uita
 qui appetit, Deum nescit, &
 semetipsum prorsus igno-
 rat 885.c
 ad Gloriam introitus 35.c
 gloriam nemini licet appetere
 887.a.b.c.d non querentis
 certa indicia 100.e
 gloria sempiterna dignus quis
 143.d
 gloriā dum qualiter, & quibus
 sit 1002.e.f.g.1003.d
 glorificati stolas unde sibi con-
 traxerint 681.b
 gloriosissimus omnium qs 110.e
 Goliā quid prostrauerit 63.d
 gradus in ecclesia, cur sint con-
 stituti 524.f & ascensiones,
 quas disponunt humiles in
 cordib. suis in hac lacryma-
 rum ualle 293.d
 gradus spirituales 660.c.f à
 præceptore instituti 638.h
 639.a quos in hac lacryma

rum ualle, spiritualis homo
 in corde suo statuere debeat
 997.c
 gratia 617.a gratū faciēs 430.
 h generi humano gratis da-
 ta 957.b.c Dei qui se priuēt
 352.h sponte 830.g natu-
 ram oppugnat 212.h
 gratiæ definitio 31.c.d.32.f cæ-
 lestis riuus 839. celestis in-
 dicitum præclarum 964.e
 gratiæ Dei appropinquantis
 bonum signum 100.h Deo
 ineffabiles, cur non reddan-
 tur 594.g diuinæ profectus
 614.e in nos descriptio
 1034.g.h
 gratiæ lex 677.c lumen quis
 repellat 156.g non est ela-
 tus capax 1043.c
 gratiæ gratum facientis effica-
 cia 609.c.d excellētia 776.
 f.g opera mirabilia 244.g
 h.245.a pedissequus 375.c
 suæ exortē Deus neminem
 reddit 936.f
 gratiā ampliorem qui merea-
 tur 64.g nulli Deus subtra-
 hit 216.e Deus quibus im-
 pertiat 1003.b. Dei amissam
 recuperandi modus 675.b
 gratiā caelestem omnibus, non
 tamen æqualiter se commu-
 nicare 193.a
 gratiā gratificantem, an quis
 mereatur ex cōgruo 776.g
 homo sibi collatam, cur ami-
 serit 934.c.f.g
 de Gratia Dei nō est præsumē-
 dum 810.f
 gratiæ caelestes 288.e
 gratiarum actio 111.a
 gratiarum fundamentū 431.a
 gratiarum spiritualium multi-
 tudine qui ditentur 140.h
 gratias altissimo quis nō obli-
 getur reddere? 843.b
 grex Christi qualiter tractan-
 dus 873.a.b.c
 gula appetitus frenum 1032.g
 ingluuiem Christi seruis esse
 edomandam 182.g.h inor-
 dinationis mala 87.d inor-
 dinata uoracitas, quomodo
 compescatur 557.c intem-
 perantiam uincendi ratio
 744.h mala 818.h
 gustus Dei 723.a uera signa
 ibi.b delectatio 1060.g
 gustum quid cōponat 553.d

gymnasium spirituale 743.d
H Abentis Deum in hac ui-
 ta conditio 37.d
 nō Habitat Deus in ma-
 nufactis 1051.b
 habitare, manere in Deo quid
 sit 17.d secum in exercita-
 tione spirituali quātū sit mo-
 menti 1090.e.f.g
 habitare secum qui non assue-
 scit, frustra in adeptione uir-
 tutū desudat 1013.a in uia
 Dei proficere cupientibus,
 quàm sit utile 1087.d
 habitantium secum conditio
 1093.b
 hæreditas filiorum Dei 2210.f
 quæ certanubus in hoc mū-
 do, in celo tribuit 1068.g.h
 hæreditatis æternæ primitiæ
 362.g
 hæritate domini qui priuæ-
 buntur 52.h
 hæreses qui condiderint 931.b
 hæresum de uita futura opinio-
 nes 794.f.g
 Hebræorū in Aegypto corpo-
 ralis captiuitas, quid præfi-
 gurauerit 207.a populus
 ad terrā promissionis præ-
 ficiscens, cur caelesti alimēto
 nutritus sit 908.h.909.a
 ab Hebræis gentes alienigenas
 funditus exterminari, cur
 Deus nō permiserit 1092.e
 Heliæ lapsus 651.c. oratio 110.e
 herbarū uirtutis curiosa per-
 cōtatio, unde sumpserit ex-
 ordium 494.h
 Hester sobrietatis 88.h
 Hieremiæ oratio 108.h
 b. Hieronymi scala 673.c
 Hierusalem sanctæ descriptio
 999.b.c.d
 Holocaustum Deo gratū 278.
 h 296.g
 in Holocaustis quæ fuerint præ-
 figurata 312.f
 homicidium spirituale 728.e
 homicidiorum inter homines
 origo 374.e
 homo ut agnoscat sua mala, an
 doctore indigeat 206.h. cæ-
 teras creaturas quātū digni-
 tate præcellat 910.e.f. ex col-
 latis sibi à Deo beneficijs, or-
 bligat suo auctori obtempera-
 re 939.d qualiter à dignitate
 sua naturali degenere 352.h
 homo

- homo** quibus reb. ad diligendum Deum excitetur 40.g
 41.a.b.c
homo quomodo factus sit malus 546. molestus cur sibi ipsi esse debeat 203.d cur appetat naturaliter ad altiora ascendere 1113.c in prima humani generis institutione cur factus sit 932.h.1113.c qualis à Deo factus sit 933.d
hominis causa, an tota ab eo pèdeat 152 culpæ cum diaboli collatio 97. d eruditio atq; erectio 951.c.d
hominis exterioris & interioris conditio 763.a finis 927.b
hominis interioris exercitia 197.a.b.c.d.198.e.f.g.h in hac vita cõditio 1079.a.b.c
hominis lapsi reformatio 594 e libertas 21.c industria 926.g.h lugenda conditio 1053.d.1036.e.mulier 553.c natura duplici fulget dignitate 234.f opera qualia sint descriptio 1017.d 1018.e originis causa & finis 300.g renouatio 374.e
hominis veteris expoliatio, quæ uestem confert nuptialem 978.h uilitas 291.a uirtus unde decoretur 328.g
homini malo an subesse debeat mus 956.e.g
homini quid sit meditandum 44.e. ut pro suo arbitrio ualeat & possit proficere in melius, aut in deterius labi, an datum sit 202.e
hominem, Deum qualem fecerit 20.h cæteris animantibus cur Deus prætulit 594.h cur Deus condiderit 929.c effici talem quales sunt cum quibus uersatur 99.b
hominem de limo terræ, cur Deus formauerit 629.b quid iustificet 31.c ad seipsum, quantis quibusq; medijs Dei sapientia reuocet, ut se cognoscat 1011.c.d 1012. f.g unicum & non plures, cur Deus formauerit 48.g
homines uani qui 27.b
hominum cæcitas 278.e.f genus ad quid cõditum 238.f spiritus 747.b
homines hominibus cur Deus uoluerit esse prelatos 854.g ab Hominib. quid Deus quarat 1005.d honestatē quid denigret 156.g honor & gloria non hominibus sed soli Deo 885.d ad Honoris ueri cathedrā ascensus 618.g honorem appetere in hac uita non licet 885.c.887.a.b.c.d Dei uelle præripere, quam detestabile sit 884.g.885.b honoribus qui sponte renunciant 914.g honores quid uincat 15.a honoribus attolli, cur tam anxie homo desudet 992.g hortus conclusus 996.h hostia immaculata 319.d hostias pecudum ab hominibus Deus nõ quarit 1005.d hostijs Deus qualibus promereatur 35.a.b hostis humani generis, opus difficile aggredienti assimilatur 155.c pugnandi consuetudo 901.c.d impotentia 942.e.f hostium humani generis, duo genera 537.c nullam expectantis molestiam detrimenta 1091.d nos debellantium fraudes 548.f.g.h Christi militum astutia 1024.f.g hostium & pugne Christianorum descriptio 1054.e.f b.Hugonis Lincolnienfis uita 694.f
humanitatis imbecillæ præsidium 230.e.f.g.h humiliare se nequiter explicatur 291.d humiliatio humanæ salutis q̄ sit necessaria 123.d humiliatio inuita 292.e.f humiliatiōis & humilitatis differentia 1018.h humiliationis materia 1019.a b.c pedissequa 296.e regula 279.b humilis natura 434.h opera 592.e.f 726.f.g ueri status describitur 1038.h.1039.a humili onus importabile, propria uoluntas 592.e humiles qui sint 93.d dignitatis altitudinem abhorrent 99.d humiles semper casum uerentur 253.e à Desapsetia non quam cõtemnuntur 276.g subesse non præesse concupiscunt 833.c.d humiliū corde quotidiana ferula 1016.f.g cursus & meta 102.h donum 842.h familiaritas humilitatem parit 99.a fructus 1032.h 1033.a.b gloria 1027.b honor 1067.c manna absconditum 1068.g simplicitas Deo, quam peritorum tumor gratior 295.d thesaurus 693.d thesauri in prædabiles 1067.c humilitas quanta commendatione apud Deum sit digna 1002.h cordis quomodo acquiratur 1033.d describitur 592.f duplex 1006.h humilitas ficta 100.f unde generetur 279.c quibus necessaria 93.d qua sedulitate sectanda 94.g unde nutriatur 222.g plena, perfecta 101.e est sectanda, quæ in sui uera cognitione fundata est 1005.b.c.d quam sit sublimis & præcella 1021.a.b subiectionem parit 592.e & sui cognitio, sicut solis splendor & calor, uno sunt uinculo copulata 1017.c humilitas uera & ficta ipsius exercitatio & perfectio 321.a 296.e.291.a thesaurus in sublimi arce collocato assimilatur 1033.c.d humilitatis acquisitio 98.e amator quis 156.g acuitur amator, exemplo negociatorum rerum temporalium, in sui debent cordis exercitatione, cognitione atq; custodia semper insistere 1013.d 1014.e.f bona 684.f causa 94.e 750.e commendatio 115.d 285.c 1089.c.d confessio recta 694. diffinitio 1006. discipuli officium 1034.e.f.g. discipula 749.d doctrina 1057.a effectus multiplices 96.e excellentia uerbis & exemplis Saluatoris nostri, aliorumq; sanctorum nota 94.e exemplar 1058.g exemplum præcipuum 95.e exemplum pastoribus imitandum
tandum 1022.h. 1023.a. exēpla 1069.c humilitatis fictæ opera 291.a. b.c.d fructus 548.f humilitatis fucata diuersa species 1039.b.c.d fundamentum solidum 925.d fundamentum, quibus iaciatur 1013.a.b.c. stabile 1090.e gaudia 684.f.g generatio 98.e genus primum 291.a. b.c secundum ibi.d tertium 292.c gradus 94.e gradus primus 101.c secundus ibi.d tertius ibi.d.102.e quartus ibi.f quintus ibi.f sextus ibi.g indicium 99.c indicium approbatum 1038.h testimonium insigne 99.c locus pacatissimus 847.d lux unde emicet 222.g magnitudo 96.e humilitatis beatæ Mariæ commendatio 95.b materia 97.c.d norma 446.h ubi eluceat 891.b perfectio 94.e perfectio summa 95.b humilitatis perfectæ habitus ubi perficiatur 294.h exercitia 295.a præconia 894.h præcipuum signum 99.d 100.e regula uera 684.f.g 780.f.g humilitatis sanctæ amulatio 589.c certum indicium 1044.e opera 291.d merces quanta sit in hoc, & in futuro seculo 1066.g.h sanctissimæ descriptio 93.a uirtus ibi.d humilitatis & sapientiæ cõcordia 751.b species quadruplex 100.f gradus ibi.d.h 101.a humilitatis ueræ descriptio 1039.d generatio 1060.e indicia 99.a præconia, quæ in Christi ministerio pulcherrimè elucent 420.g uia 99.b humilitatis uirtus in hoc seculo stadio pugnaturis, quam sit necessaria 205.c. quomodo possideatur 751.c Deo gratissima 1005.c quibus cõsiderationibus nutriatur & crescat 1033.c.d quam sit seruis Christi necessaria 1047.c.d per Humilitatis uirtutē ad Deū ascenditur 1051.a.b. utilitas 46.e.591.d humilitati quæ aduersentur 1089.d humilitatem fingentium uaria hominum genera 1039.d 1040.e. f.g ad salutem esse necessariam 259.c ad Humilitatē quibus considerationibus homo peruenire possit 97.a utrum quis possideat quib. indicijs cognoscatur 99.b.c qua Humilitate Deo gratias debeamus agere 1005.a.b hydropisim spiritualiter pati 391.a hymnorum cantica, cur sint in ecclesia instituta 837.d hypocrisis unde sumpserit exordium 215.c hypocritarum genus execrabile 1040.f
Iacob filiorum uitiū 157.c Iacobi, Rachelis, & Lyæ mysterium 743.c b.Iacobi apostoli lapsus 651.b iactantia elatē incõmoda 970.h iactura omnibus communis 797.b iacturam spirituales facile patitur, qui alienæ uitæ curiosus inquisitor existit 723.c iacula ignita 973.b ianua regni calorum 1020.h ianua septē, per quas mors intrat, & dormientem atq; ingrati gratam interim animam 818.f.g.h. 819.a.b.c.d. 1015.d ad Ianuam interioris hominis cur Christus pulset 1085.a idea in Deo ante mundi cõstitutionem, an fuerint 288.g idolorū cultura unde manarit 214.g seruitus 818.g ieiunij bona 88.g.h commoda 108.g Iesu nominis literarū syllabæ tantummodo prolata, an quid proficiant 607.d ignis qui ardet, nec cõsumitur 914.e illusionis spiritualis mysteriū 468.f imago conuersationis cælestis 1022.e imaginis Dei in homine reformatio 295.a
imaginem Dei in nos, quid reformatauerit 600.h esse, & ad imaginem esse cõditum disseferunt 1114.h in Imaginatioe cõtemplatio quādo uerferet 114.e imbecillitatis humanæ propriū 376.h suffragiū 597.c imitatoris Christi studia 593.a imitatoribus suis dominus ea promittit, quæ naturaliter appetuntur 778.g ad Imitatores Christi exhortatio 732.g.h immisiones spirituales quomodo intelligendæ 245.c.d 247.d an in nobis sūt 755.b.c earum impulsus discernere, quam sit utile 1090.f immortalitatis beatæ delectatio, quib. prærogetur 908.h coronam qui sint percepturi 681.c.d gaudiorum genera duodecim 19.d.20.e origo. 223.a. spes certa 302.f principia 284.e stola qui donabuntur 323.b imperandi affectum dominus detestatus est 849.d autoritatem, cur homo amiserit 552.g imperij Rom. dilantati causa 1092.e imperium hominibus quale Deus dederit 849.c impietas tenebræ inderumpunt, unde iustitiæ lamē fulgere debuerat 892.e impij spes 795.a.b impiorū gaudij finis 389.a.b de Dei operibus iudicia 944.e.f.g ex Impiorū iustificatione laudabilis apparet Deus 128.g impiorū mētis cõiuitia 1016.g miseria 547.a opus 541.b impiorum poenæ horrendæ 739.h.740.e prosperitatis conditio 1022.f impijs cur temporalia bona Deus tribuat 860.f improbus quis cõsensus 551.c.d improbi indicium 99.c improuidus quis 55.b imprudentia magnæ indicium 30.f imprudentia mala 27.d imprudentia signum nonisimum 729.c imprudentia

imprudentiæ notissimum testi-
 monium 135.a.b
 imprudentium opera 550.g.h
 impudicitia detestatio 871.b
 impudici iudicium 99.c
 impudicorum consortia esse asper-
 nanda 189.c
 impudicos & criminosos, spi-
 rituales Deo promere iubi-
 lationes magni periculi rem-
 esse 168.g
 ignavia torporem quid expel-
 lat 557.c
 ignis inferni an spiritus cū cor-
 poribus cremet 269.d
 ignis cū caritate collatio 37.a.b
 spiritualis 1059.b
 ignis columna, quæ in eremo,
 Dei populum præcedebat,
 quid significet 208.f.g
 ignem in terram cur dominus
 miserit 166.g
 ignorantia damnabilis & con-
 fusione digna 295.a dispē-
 fatiua 295.d hominum o-
 pinione reprobata 295.c
 inutilis, sed inexcusabilis
 295.c
 ignorantia sui quàm sit perni-
 ciosa, quæ in concitato ani-
 mo dominatur 395.a
 sui oculos clausos aperit cul-
 pa 1055.b
 ignorantia crassa descriptio
 295.b
 ignorantia diuisio 30.e erro-
 rem quid detegat 277.a
 filia 296.e genus pessimū
 295.b
 ignorantia humana descriptio
 259.a.b. mala 278.a.b
 554.g
 ex ignorantia seculo, quid mor-
 tales educat 208.f
 ex ignorantia, detrimenta plu-
 rima causari 554.f
 ex ignorantia sui, quanta pro-
 ueniant mala 1006.e.f
 ignorare se quātum sit malum
 1012.f.g.h
 incarnationis uerbi causa po-
 tissima 664.h
 incauti ad interitum à damo-
 ne, quomodo rapiantur sem-
 piternum 687.a
 incensum suauissimū Deo qui
 adoleat 35.b
 incensi sacrificia Deus ab homi-
 nibus non quaerit 1005.d
 incentiuum concupiscentia

1079.d
 incestus principium 215.c
 incipientium in fide lex, uita
 tuta, doctrina caelestis, & ex-
 perientia certa exercitia, 1055
 a.b.c.d instituta, cibis 211.
 a.b.c.d 212.e.f.g.h. 213.a.b.
 c.d
 incolæ in hac uita se agnosce-
 ris conditio 1115.1116
 incolarum huius seculi longa-
 nimitas 560.h. 561.a
 incontinentia notissimum si-
 gnum 733.d
 incredulitatis exemplum 380.g
 indifferentia 1051.b.c
 indulgentia ingratus 71.a
 indulgentia solus Deus largi-
 tor 964.h
 indulgentiam poenitenti Deus
 non denegat 821.d. 822.e
 indumentum, cibum, potum,
 cur à nobis Deus requirat
 697.c
 indumenta spiritualia 840.e
 indumentorum preciosus appa-
 ratus, quorsum inuentus
 1038.f.g
 inexcusabilis apud Deum quis
 965.d
 inferni ignis an sit corporeus
 269.d poenæ ibi. & 270.e
 locus 269.d. 270.e ostia re-
 ferantur 510.f
 inferni supplicia 740.e. 792.e.
 825.a.b.c. 872.f. 975.d
 in Inferno degentium colloquia
 795.a
 infidelis an sit inexcusabilis, si
 Deum non diligat 40.g.
 41.a.b
 infidelium cogitatio 563.b
 infidelium & à Deo alienorum
 finis 202.f
 infideles in extremo iudicio,
 cur non iudicabuntur 859.b
 infidelitatis iudicium maxi-
 mum 886.h
 infirmi & ualidi alimentum
 742.e
 infirmorum interni motus
 225.c
 infirmitas humana à paucis
 intelligitur 264.f
 infirmitatis humanae descri-
 ptio 984.g.h medicamentū
 optimum 222.g. mysterium
 45.e.f.g.h. 451.a
 infirmitatis propriae confide-
 ratio triplex 274.h con-

scijs 885.d
 infirmitatis sanatio 114.e
 infirmitati humanae immedia-
 te operari non cōgruit 602.
 e.f.g
 infirmitatem pro poena pecca-
 ti, Deus in suis permittit do-
 minari 226.h. 227.a
 infirmitates ex uoluptatibus
 multas generari 88.g
 infirmitates natura cur pati
 formidet 494.h
 infirmitatum humani generis
 origo 605.b
 infusiones spirituales quibus
 pandantur 353.c à quibus
 percipiuntur 31.d an in no-
 bis fiant 755.b.c
 ingenij acumen quid obnubi-
 let 464.h
 ingenij humani ad opera Dei
 capeffenda imbecillitas 594
 f.g naturalis acumen, ad ae-
 rearum potestatum insidias
 fugiendas nō sufficit 966.h
 rudis expeditius assentit ue-
 ritati, quàm qui perspicaci-
 tatē habet intellectus 927.c
 ingratitude malū grande, quæ
 maxime perfectionis retar-
 data celsum 922.e.f quàm
 sit perniciofa 1039.b.c.d
 ingratitude uitio, quis ob-
 noxius habendus sit 158.g
 inhumani an ad proximi dile-
 ctionē possint subditos hor-
 tari 580.e
 inimicitias inter humanam &
 angelicam naturā, quis po-
 fuerit 547.a
 inimicium humani generis quot
 modis sanctis studijs aduer-
 setur 140.h. 141.a
 inimici multifarij à quibus pe-
 regrinantes impugnantur
 201.d
 inimicorum nostrorum trium-
 phandi contra nos, audacia
 unde roboretur 554.h cō-
 ditio, insidia, locus 1093.a
 rabies quo armorum gene-
 re conteratur 206.f species
 à quibus omne humanū ge-
 nus in huius uitæ cāpo mili-
 tans impugnatur 537.b.c
 inimicorum spiritualium frau-
 des 122.g.h spiritualiū nul-
 lus, nisi uolens seruus efficia-
 tur 1012.e spiritualium rui-
 na 994.e qualitas quibus
 hominum

hominum debellatur genus
 537.a
 inimicis an teneamur inferre
 mala 46.h quæ illis debeat
 mus 47.a
 inimicos uincendi forma
 283.c
 de Inimicis triumphare deside-
 ranti necessaria 562.g
 iniquitas quibus non fit in rui-
 nam 821.d
 iniquitatis exterminium 82.g.h
 iniquitates generis humani,
 cur omnipotens sustineat
 987.d
 iniquitatum omnium radix &
 receptaculum 256.f
 ab Iniquitatibus quomodo mū-
 demur 1112.h
 iniquus sibi non domino mē-
 titur 455.b
 iniqui, lupis in quo sint similes
 905.a
 iniquorum consortia esse uitā-
 da 542.g. prosperitas 389.b
 ab Iniquis quæ iniquæ sūt, di-
 uino sunt relinquenda iudi-
 cio 939.b
 iniustorum mortis qualitas
 33.b
 inobedientia reatui quoties
 quisq; obnoxius esse cōuin-
 catur 686.f
 inobedientia supplicio plectē-
 di 960.h
 inobedientium uitium redar-
 guitur 870.f
 innocens ubi opprimatur
 724.f
 innocentia 33.d
 innocentia pristinum decorem
 quid nobis exhibuerit
 600.h
 innocentia cordis ac puritatis
 insistentium conuiuia 1016
 e.f.g iudicium certissimum
 303.c
 innocentia interioris testis 5.c
 mentis candor, non est no-
 stri arbitrij 963.d præco-
 375.c speculum 302.f
 ad Innocentiam seruandā quid
 sit necessarium 521.c.d
 inquisitionis sedula sublimē fa-
 stigium 517.a
 infanti iudicium 99.c
 insipientium societas 30.f
 insipientium arma 904.f
 inspirationis germen quoties
 præfocetur 600.e.f

instituta Christi 1023.d diui-
 na in quibus mēs humana
 fit occupanda 591.a
 in Institutione noua accipien-
 da, nullus sibi credat 993.b
 intellectus ut ad Deum sapien-
 ter diligendum peruenire
 queat, quot modis captiue-
 tur 43.d. 44.c
 intellectus humanus unde a-
 cuatur 5.d humanus quo-
 modo in uirum perfectum
 crescat 841.c
 intellectus per quos gradus ad
 ueri & summi Dei cognitio-
 nem prouehatur 214.h
 intellectus humani acumen,
 quomodo seducatur 395.a
 certaminis stadium 981.a
 982.e
 intellectus donū, uniuersa na-
 turæ humanæ ornamenta
 præcellit 926.f.g exercitia
 1011.a.b instructio ibid.
 intellectus spiritus in Christo
 efficacia 663.b
 intellectus stabilitas 77.b
 intellectu ueritas, quomodo
 se cognoscibilem præbeat
 317.b
 intelligentia quid sit 26.g
 intelligentia uera 245.d
 intelligentia rationalis uirtus
 764.g
 intelligentiæ sanæ sensus 63.b
 intelligentiæ spirituale lauacrū
 299.d
 intelligentiæ spiritus 642.e
 ad Intelligentiam Dei ascensus
 279.c
 intelligentiam fides præcedit
 769.b
 intelligentiæ spirituales quibus
 infundantur 353.c
 intemperatiæ iugum quàm sit
 graue 903.c
 intentio 927.a
 intentio animi quid sit 197.a
 intentionis hominum scopus
 315.d
 intentionis mētis prouida gu-
 bernatrix 302.g
 intentionis rectæ emolumen-
 tum 517.a
 intentionē rectitudinis in opē-
 rādo discernere, quàm sit u-
 tile 1090.f
 intentionum cordis, Deus so-
 lus est cognitor 1013.c
 ad Interitum homo non plas-

matus 764.g
 interpellandi Deum fiduciam,
 quando homo amiserit
 552.g
 intueri non licet, quod concu-
 pisci non licet 91.b
 intuitus effrenati mala 733.c
 inuidia fructus & mala 819
 b.c
 inuidia letalis morbus, quo-
 modo superetur 557.c li-
 uor ubi facile reperitur
 146.f morbū suasionē dia-
 boli non egere 157.d scelus
 immane 157.b.c uitium &
 mater 51.d
 inuitati omnes, cur non ingre-
 diantur, discumbāt & comē-
 dant 690.h
 Iob oratio 265.a
 Iob an innocenter humiliatus
 fuerit 265.a
 beatus Iohannes corporis resolu-
 tionem, an sine dolore su-
 stinuerit 600.f carnis perū-
 lantiam, quomodo domue-
 rit ibi.g angelicam dignita-
 tem imitatus sit 601.b
 sanctus Iohannes Baptista cur lu-
 cerna esse dicatur 643.d
 644.h
 Iohannis Baptistæ commendā-
 tio 77.d
 b. Iohannis integritatis cōmen-
 datio 601.a.b. 602.e.f
 Ionā belluæ marinæ quid de-
 uorandum exposuerit 63.d
 Ioseph Aegypto, cur prælatus
 fuerit 777.d. 778.e
 Iosephi caritas 239.d
 ira domini cur portanda 58.h
 ira oratione placatur 104.h
 ira passio perniciofa 246.h
 ad iram animi excitati placan-
 dam medicamentum ualidū
 dum 476.e
 iram Dei contra se, qui aduo-
 cet 176.g.h
 iracundi ad patientiam & man-
 suetudinem, an possint sub-
 ditos hortari 580.e
 iracundiæ fremitus, quomo-
 do coerceatur 557.c
 irrisio Christi uilipendium
 490.g
 itineris comites quales esse de-
 beant 1047.c.d
 itinera uitæ spiritualis præcla-
 ra 566.f.g
 Iudæ desperatio 435.a.b.c.d
 eee Iudæ

Iudæ inhumanitas 443.a.b
Iudæ hypocrisis 432.f.g.h. rui-
 na cui ascribenda 433.a
Iudam proditorem quid inte-
 rire fecerit 69.c
Iudæi à ueritatis populo ieiuni
 cur remanserint 317.c
 cur excusatione de peccato
 suo non habeant 379.c.d
Iudæorū domus, cur sit deser-
 ta derelicta 382.g.h mali-
 gnitas 446.g horrēda ne-
 quitia 470.e.f.g
Iudæorū sacerdotum uitium
 157.c
Iudex sibispī, cur quisq; efficia-
 tur 676.e
Iudicis extremi potestas 270.e
Iudicis oratio 897.d.898.e.f
Iudicem quid deceat 464.h
Iudices in populo Israelitico,
 cur Deus esse uoluerit
 854.h
Iudicum officium 464.e
Iudicat Deus non aliter, quam
 secundum quod quisq; ui-
 xerit 152.g
Iudicat Deus nullum, antequā
 de corpore exeat 152.g
Iudicare proximum nemini li-
 cet 809.a.b.c.d
Iudicabuntur omnes, in extre-
 mo iudicio, secundum ope-
 ra 792.h
Iudicium quid tollat 349.d
Iudicium discretionis 859.c
Iudicium duplex generale, ui-
 delicet & particulare 858.g
 cur dominus uoluerit ho-
 minibus esse ignotum
 859.a
Iudicium extremū anteceden-
 tia 7.a cōcomitantia ibi.b
Iudicium rectum, qui proferre
 possit 901.a.b
Iudicium spiritualis hominis
 196.g.h
Iudicij extremi consideratio 7.
 a descriptio 792.g
Iudicij salubris comminatio
 453.c
Iudicio futuro, cur omnia in-
 certa referentur 213.d
Iudicio proprio nō fidendum
 sed eius cui consulendi di-
 uinitus, concessum est do-
 num 206.e
in iudicio extremo ordinis dif-
 ferentia 17.b
in iudicio particulari nemo ex-

cluditur 859.c
iudicia à corde sunt solerte re-
 secanda 725.c
iudicia diuina uenerāda, non
 inuestiganda 222.f
iudicia Dei non curiosè rimā-
 da 228.f.1113.d.1114.e oc-
 culta, sunt ueneranda 943.d
 944.e.f.g.h
iudicia temeraria 809.a
iudiciorū diuinorū lumē, mor-
 talibus inaccessibile 400.h
iudiciorum Dei arcana nulli
 fas est rimari 101.c
iudiciorum Dei incomprehē-
 sibilis altitudo 942.f
Iudith sobrietas 88.h
iugum Christi 678.h * quibus
 rationib. suaue sit 39.d.40.e
 quid suaue reddat 1023.d
iumentorum spiritus 747.a.b
iumentis cur assimiletur homo
 628.g
iumentis insipientibus qui cō-
 parentur 1007.b
iurgia ubi fiant 724.f
iurgiorum in humana specie
 origo 374.e
an iustificet mortales domi-
 nus, sine ullo medio 829.c
iustificari qui non poterit 3.d
iustificationis altitudo, unde
 pensanda 824.f
in iustificatione mortalium,
 quales homines Deus eligit
 645.d
iustificati hominis initiū 914.
 h medicamenū quā ma-
 ximum 964.e
iustitia quid sit 32.g.h.745.b
 ubi deprauetur 724.f un-
 de pullulet 31.c
iustitia regis 33.b
iustitia uirtutes omnes, cur cir-
 cuire dicatur 33.d
iustitiæ consummata brauium
 52.f descriptio 32.e.258.f
 diffinitio 31.c.920.g.h di-
 sciplina 1033.b.c esuries fe-
 lix 31.d excellentia quibus
 effectibus luculenter appa-
 reat ibi.h.33.a forma 374.e
iustitiæ fructus 981.d
 libra una coram Deo 591.b
iustitiæ opus 939.a
iustitiæ in Christo opera
 874.h
iustitiæ operum consideratio
 6.g regula 257.d.258.e
iustitiæ ueræ cursus & perfer-

ctio 35.c
iustitiæ ueræ opera 31.d flu-
 dia 34.h
iustitiæ ubi nullum sit ueligi-
 um 64.e
iustitiæ uirtus 31.c quot com-
 prehendit in se uirtutes, que
 ordinant ad proximum, ad
 seipsum, & ad Deum 33.c.d
 arti assimilatur 34.h
iustitiæ uirtutis diuisio 32.e
 uirtutis splendor & effectus
 33.c zeli exēpla 895.b.c.d
iustitiæ qui aduersatur, non ua-
 let esse iustus 829.a
iustitiam seruare dupliciter à
 natura, scilicet, & à scriptu-
 ra admonemur 32.f ueram
 qui habeant 33.d
iustus quis appellari possit 32
 f qui sit 33.a
iustus quis recte censendus
 745.b.c
iusti in hoc mundo conditio
 961.a.b fructus 372.f gu-
 bernaculum 38.g
iusti memoria 741.a.b
 imitantis Christum regula
 ibid.c
iusti mors qualis 33.b
iusto quædam communican-
 tur, quæ alijs communicare
 non licet 883.a
iustum uirū quid deceat 257.d
 258.c
iusti qui 668.f consolari &
 prosperari, cur reformident
 216.g. an Deum possideant
 302.g
iusti omnes & ueritatis profes-
 sores, cur à mundi amatoribus
 persecutiones perferāt
 378.f.g
iusti quare tentari permittun-
 tur, & quomodo contra ui-
 tia singula pugnant 744.g
iustorum animus 613.c
in iustorum conuentu subli-
 mior 874.d conuiuia se-
 creta, quā delectabilia
 840.f corda, quā suauiter
 uerbi Dei reficiantur elo-
 quio 327.a disciplina 860.
 f dona 275.c fetus finis
 389.a.b intentio ordinata
 326.e
iustorum consummata iustitia
 385.c
iustorum merces futura 511.a
 b.513.d.514.e.f
 iustorum

iustorū misericordia 486.g.h
iustorum opus 541.b opera
 203.a. in petitionibus error
 651.a.b
iustorum preces quātum pro-
 sint ecclesiæ 987.c.d.988.e
 tormentorum immania ge-
 nera passi 360.e.f.g.h
 361.a
iustorum omnium uotum si-
 mile, æqualis consensus
 942.g
iustus omnia cooperatur in bo-
 num, explicatur 520.f.g
iustus qualiter merita compen-
 sentur 216.f

L

L Abia circuncidenda
 728.f
labor quis laudē mereat
 tur 65.b piorum magnus,
 sed laboris merces maxima
 1083.d
laboris præmiū ab operis per-
 seuerantia non separatur
 602.h
laboris temperatio 498.h
laborem in hac uita breuissi-
 mum, maxima recompen-
 sari mercede 221.b
labores inordinatos esse fugiē-
 dos 91.a
ad Labores huius peregrina-
 tionis tolerādos, optimum
 præsidium 680.e
in Laboribus cur Deus iustos
 comitetur 520.g
lacte spirituale 137.d.139.a
lacte nutriendis quid meditan-
 dum 218.h
lacrymæ humilis potētia 113.b
lætitiæ præsentis temporis quo-
 modo agenda 6.f
lætitiæ causam Deus ab ange-
 lis aut hominibus, nullam
 percipit 714.e
languidus spiritualis, ægroto
 corpore assimilatur 854.e
lapis excisus de mōte sine ma-
 nibus, quando apparuerit
 596.f
lapidi honoris exhibitio origo
 214.g
lapidū preciosorum ordines
 nouem, prophetico sermo-
 ne descripti 683.c
lappi hominis reparatio 594.e
lapsus frequētem, & confide-
 rationem propriam, spiritu-
 tristitiæ assuetis esse pernicio-

sam 166.e
laquei omnibus parati 797.b
laquei uenantium spirituales
 651.a
laqueis, desperationis furore,
 qui se suspenderunt, an uitā
 oderint 780.e
laqueis in homine cuncta sunt
 plena 1012.f
lasciui iudicium 99.c
latria quid 34.e
latronis confessio 492.e
lauacrum sanctificationis 962
 h.963.a
laudatiōis diuinæ regula 694
 h harmoniam omnia, quā-
 uis in naturis contraria, effi-
 cere 231.a
laus inanis 1003.d.1004.e
laudis diuinæ efficacia 319.d
 perfectio 300.f
laudis perfectæ regula 716.e
laudis sacrificium, non bestia-
 rum Deus à mortalib. optat
 789.b
laudem qui captat humanam
 inaniter laborat 662.e
laudibus diuinis insensibilis
 quis 226.e qui interfunt &
 Deo psallūt, quales esse de-
 beāt, & quod plurimū con-
 gaudeant sancti angeli in a/
 lacritate psallentibus 168.f
l. Laurentius Iustinianus, Dei
 in se miserationes referat
 70.g.h.71.a agonis Chri-
 sti formulam, cur scripserit
 412.e eiusdem caritatis ue-
 hementia 655.a constantia
 654.h desiderium 370.e
 peccatorum confessio ibid.f
 g.h ligni uitæ fructuū per-
 oratio 115.c
l. Laurentio Iustiniano sapien-
 tia Dei quomodo apparue-
 rit 397.b.c.d
leuia ex longo usu fieri difficil-
 lima 227.c.d
Leuiathan quid terreat 559.b
lex Dei an cunctis debeat esse
 nota 368.g
lex duplex mortalibus institu-
 ta 677.b.c in fraterna cari-
 tate 50.g fraternæ dilectio-
 nis, cūctis Christi membris
 imposita 325.b gratiæ quæ
 complectatur 937.d natu-
 ræ, cur unumquēq; in cor-
 de cōuincat 939.d peccati
 & cōdemnationis, à qua ne-

mo præter Christum exci-
 pitur 989.d.990.e seruilis
 933.d spiritus 251.a.b.c
 in tabulis lapideis, Dei digi-
 to cur sit exarata 934.h
 936.g
lex triplex mortalibus, à Deo
 prærogata 932.e.f
legis diuinæ custodia 555.d
 notitia unde habeatur 224.f
 amulorum doctrina 329.
 d imbecillitas 700.f
legis naturæ effectus 932.e.f
 à Legis obliuientia, neminem
 excludi 589.b
absq; legis obedientia nulla ge-
 neratio saluabitur 589.b
legis obseruatione, homo Deo
 reconciliatur 589.b pecca-
 ti incommoda 1093.b &
 prophetarum præcepta u-
 niuersa, sub legem caritatis
 & gratiæ redacta 935.d scri-
 ptæ uis 935.a.b temporum
 omnium unus effectus
 777.c
legi diuinæ, qui non obtempe-
 rant, Deum oderunt 589.c
legi peccati, an quis uelit, nolit,
 sit substratus 544.f
legem adimplere qui possit
 36.e. cur Deus dederit 216.e
legem diuinæ sapientiæ nō esse
 imponendam 228.f qui so-
 licitius perficiat 589.b.c
 seruantibus, cur remunera-
 tionis mercedem Deus pro-
 miserit 216.f
lege caritatis sola, salutem con-
 sequimur 936.h
leges ad quid dispositæ 464.e
legum sancitarum causa 60.g
legibus, an à Christi fidelibus,
 sit obediendum humanis
 939.b
leges quid aboleat 464.h
libamen domino maximum
 659.d
libatio grata 319.d
liberalitas 33.d
liberalitatis utilitas 46.e
liber uitæ 1057.c
de Libro uitæ qui deleantur
 477.a
libri sacri an ueri sint, qui dubi-
 tent 153.b
liberi & propinqui, quomodo
 diligendi 831.b
à Liberis & propinquis, qui iu-
 sto Dei iudicio obliuioni
 eee 2 tradæ

tradatur 830.h
 liberi per Christum facti, an ab eo deficere possint 207.c
 liberum arbitrium, cur Deus homini præbuerit 254.g
 an à Deo trahatur 778.e.f
 mutandi potentiam, nullus mortalium sibi uendicat 612.f
 liberi arbitrij dignitas 774.h
 unde commendatur 363.d
 dignitatem, quatenus homo delinquendo amiserit 506.h
 nobilitas 556.f.h
 sedes 1012.e
 uirtus, an salutis, uel propriæ damnationis efficiatur causa 674.h
 libertas detestanda 601.b
 uera quæ censenda ibid.
 libertatis aut condemnationis iudicium, qui non assequantur 63.c
 libertatem fugit humilitas 592.e
 libertatem Christi ueram esse appetendam 129.d
 libidinis fomenta 918.e
 fomes 1079.d
 fuga quomodo perficiatur 557.c
 incensium 24.h
 libidinum incendia cohibentis priuilegia 601.d
 libidines quid refranet 257.b
 ligandi atque soluendi potestas, ubi nihil operetur 648.h
 lignum scientiæ boni & mali
 1.c uita ibi.d.2.e in paradiso 44.e
 lignum uitæ quibus sit 27.b
 ligni uetiti delicta, per lignum crucis donata 665.a
 ligni uitæ fructus 2.e.f.g.h
 ligni uitæ fructus specialis 32.c
 in Ligni uitæ fructibus, quæ uirtus tertium gradum promereatur 31.c
 quartum fortatur 52.f
 in Ligni uitæ fructibus, quæ uirtus secundum locum teneat 25.d
 quæ uirtus quintum locum teneat 60.e
 sextum ibi.f.65.d
 septimum ibi.74.h
 octauum ibi. nonum 79.b.87.c
 decimum ibi. undecimum 93.a
 duodecimum teneat locum 103.a
 ligni uitæ fructuum locum ultimum, quæ uirtus possit

deat 115.c
 in ligni uitæ ordine, fructus tertius 35.c.d
 quartus ibid.
 ligni uitæ radicis effectus, quæ uirtus gerat 10.e
 fructus immarcescibilis 25.c
 ligno honoris exhibitio origo 214.g
 lilij flos 96.h
 lingua refectionis tempore, quibus religanda 184.g
 linguæ effranis mala 89.c.d
 373.a
 intemperantia prudenter proficientibus cohibenda 727.a.b
 ex Linguæ lapsu maxima oriri Christi seruis detrimenta 161.c.162.e
 linguæ loquacis mala 541.c
 linguæ ostia quando aperienda 373.b
 linguæ perniciæ inquietum malum, nequitiarum riuuli 162.e.f
 prudenter exercitata præconia 869.c
 linguam optimè compescit humilitas 750.f
 quid componat 553.d
 taciturnitati prius quam sermocinationi assuescendam 247.d
 ab utilibus interdum sermonibus cohibendam 248.e
 linguarum diuersitas in mundo, cur exorta sit 1051.a.b
 linguosus, ad malum semper pronus, & ruinæ propinquus 248.e
 literæ, intelligentiæ, ueritatis in sacris scripturis apprehensio 317.c
 literæ lex 677.c
 litium inter homines origo 374.e
 liuoris infirmitas hominibus insanabilis 157.b.c
 seminarium 374.h
 liuorem fraternæ prosperitatis superandi ratio 744.h
 loci stabilitatis & mobilitatis effectus 77.c
 locutionis incōsiderata pestis 163.c
 longanimitas describitur 560.g.h.562.e
 longanimitatis Dei testimonia 875.a
 erga peccatores descriptio 940.e.f.g.h
 ad Longanimitatis tolerantiam exhortatio 562.e.f

loquacitatis inanis, & præsumptuosæ mala 162.f.g
 loqui qui rectè sciat 29.c
 loqui publicè quos deceat 163.a
 loquendi benè regula 373.a
 materiam inefficientem seruos Dei inuenire 164.h
 ad Loquendum citra remedia 729.a.b
 lorica spiritualis 549.c
 Loth commendatio 541.a
 S. Lucæ doctrina 676.f.g
 mortis locus 677.b
 lucernæ, pedibus ambulantium huius uitæ iter perlucidum exhibentes 643.a
 spirituales 1058.h.1059.a
 lucrum bonum 833.d
 à Lucra spirituali qui remouendi 1092.h
 luctatores eximij in perfectorum numero censendi 548.h
 lugentium in altera uita præmium 220.f
 lumē diuinorum iudiciorum mortibus inaccessibile 400.h
 lumen fidei formatæ 1031.a
 lumen uerum à quibus sit uisum 209.c
 lumen uespertinum 834.c.f
 luminis Christi effectus 209.a
 luminis diuini speculum 208.h
 ueritatis efficacia 1061.e
 ad Lumen trahi, & in lumine à Deo differunt 1061.b.c
 de Lumine in lumen qui proficiscatur 213.c.d
 luminaria spiritualia, quibus illustratur & decoratur ecclesia 865.c
 lux quid sit 322.e
 lux bona 834.f
 matutina, meridiana ibi. duplex, solis & sapientiæ 1009.b.c.d
 lux naturalis æternæ assimilatur 639.d
 quàm sit necessaria 966.g.h
 lux spūalis 836.e.565.d
 quomodo oriatur cum occasum in se nesciat ibi. & 566.e
 in hac uita peregrinātibz necessaria 642.h.381.a.b
 ad cordis munditiam 1084.e.f
 lux uespertina 833.a.834.f
 ueritatis æternæ, an reprobis impertiatur 1062.e
 in Lucis angelum, diabolus quibus

quibus se transfiguret: & uitia sub uirtutū specie sua/ dere continue nitatur 155.a
 beatorum præsentis & futuræ declaratio 1061.c.d
 lucis diuinæ cōmendatio 208.g
 & humilitatis familiaritas reciproca 1060.e
 excellentia, quæ à mundis corde cernitur 381.a
 increata excellentia quæ humano non potest explicari eloquio 1063.a.b
 lucis matutinæ uis 835.c
 excellentia & effectus 1084.e.f
 meridianæ efficacia 835.d
 836.e.f.g.h
 spiritualis excellentia, & qualiter ad ipsius perueniatur notitiam 206.h
 & corporalis utilitas 1060.f.g.h.1061.a
 temporalis uirtus 381.a
 ueræ fructus 208.f
 lucem ueritatis habentium signa 317.d.318.e
 cuius homini Christus non cessat infundere 1011.c.d.1012.e
 lucem inuisibile, quibus Deus ostendat 21.d
 Luciferi casus 941.d
 942.e
 lapsus 671.b.1066.g.h
 luxuriæ delicta detestabilia 819.a
 luxuriæ maculas tergendis ratio 774.g

M

Macerationem carnis Deus ab hominibus non querit 1005.d
 magistratus seculares precibus medicare est imprudentissimum 1089.c
 maiestatis diuinæ præclarissimum speculum 405.a
 maiestatem caelestem ad se accedentes fouere 166.f
 maledictorum figura 491.b.c
 malignitatis effectus 457.d
 458.e
 malignorum oppressiones, æquanimiter sunt ferendæ 939.b
 malitia crudelis, & detestanda 63.b
 malitiæ, quæ nullam meretur ueniam, descriptio 701.d
 malitiæ inuentor 147.b
 malus an possit esse excusabilis 775.a
 malum, hominem per se posse,

non autem bonum, sine Dei adiutorio 250.e
 mali Deum quomodo persequantur 378.f
 mali an ad libitū malum perficiant 465.c
 malorum natura 613.b
 uita detestabilis, iustis onerosa 540.h
 per Malos Deus loquitur 344.f
 malum unde emanarit 775.a.b
 malum magnum 541.c
 mala bonis, & bona malis, in hac uita à Deo, cur irrogantur 859.d
 mala præsentia quem non corrigunt, ad sequentia perdunt 56.h
 sua qui ament 24.f
 omnia terrena Christiano ferenda 59.b
 malorum omnium causa potissima 119.b.c
 934.f.g.h
 incentiuum 60.g
 origo 916.g
 remedium 67.c
 omnium radix 977.a
 seminarium 969.b
 ultimū 88.g
 ad Mala uitæ præsentis, æquanimiter perferenda exhortatio 1093.c.d
 1094.e.f.g.h
 1095.a
 mandatum dulcedine & delectatione plenum 331.c
 mercede exuberantissimum 331.d
 mandatum uetus quando infirmatum 331.c
 mandati Dei transgressionem, non esse graue peccatum, cur multi sibi suadeant 989.b
 mandati sanctio, cur statuta sit 325.d
 Deum & proximum diligendi declaratio 1108.f
 mandato nouo, fueritne aliud simile in uniuersa ueteris legis lectione 325.c
 mandatum domini qui possit perficere 36.e
 mandata cur contemnantur 577.c
 prohibitionis & præceptionis 933.b.c
 mandata spiritualia 628.h
 an sint alia religiosi, quam secularibus, proposita 1099.d
 mandatorum obseruantia, ad beatitudinem tendere desiderantibus, est prorsus necessaria 959.c
 sine qua ne-

mo faciem Dei sibi placatam uidere merebitur 1106.e
 mandatorum traditorum causa 60.g
 manna absconditū 31.d.362.g
 842.h.996.h
 caeleste 992.h
 spirituale suauissimū 662.g
 supercaeleste 867.a
 suauissimum 710.h
 in Manna quæ fuerint prænotata 312.f
 mansiones in caelis, an locis sint distinctæ 337.d
 mansiones in domo patris, cur sint multæ 634.h
 mansuetudo 49.d
 eius definitio 50.e
 exemplar 1057.d
 1058.e
 mansuetudinis utilitas 46.e
 mansuetorum merces 842.h
 mansuetorum & humilium uoluta 1033.b
 manuum circuncisio 606.h
 b. Marcus, cur leonis gerat imaginem 633.b.c
 super Mare mundi huius qui ambulare possit 5.a
 margarita preciosa 1085.a
 Mariæ Magdalenæ fidei commendatio 19.a
 Mariæ Magdalenæ fides 649.a
 spiritualis resurrectio ibi. b
 b. Maria iuxta crucē 492.g.h
 an cōcepta sit sine originali peccato 226.h
 358.f
 990.e
 1073.b.1122.f.g
 beata uirgo Maria, à filio quid didicerit 95.c
 diuinitatis Christi ignara 519.c
 genuit Christum in tēte & corpore 597.a
 an quem genuerit, Deus uerus & homo fuerit 662.h
 genitrix, cur Dei nuncupetur 663.d
 loquitur cum Christo 518.f
 g.h
 manna suauissimum in se continuit 662.f.g
 cur purificationis legem impleuerit 613.d
 b. Mariæ beatitudinis causa 12.g
 uirginis donorum enumeratione 236.f.g.h
 fidei commendatio 119.c
 uirginis gratiæ cōmendatio 618.h
 619.a.b.c.d
 humilitas, Christo collata squalida uidetur 1058.g.h
 perseverantia 517.b
 sanctitatis commendatio 614.e.f
 b. Mariæ Christus, cur obtinere

perauerit 948.e.f
 b. Martini perfectio 683.c.d
 685.d uitæ insignia 686.e
 martyr sine ferro moriens
 685.a
 martyres cur fuerint coronati
 777.d.778.e sine ferro &
 flamma, quomodo esse pos-
 simus 54.g seculum, cur
 spreuerint 629.d supplicia
 tanta, cur uoluerint perfer-
 re 840.f cur tot & talia pas-
 si sint 15.b tormenta illata
 quando superarint 232.f
 g.h uoluntate nō actu qui
 604.f
 martyrum ac sanctorum ago-
 nes, cur in ecclesia recitetur
 797.a Christi gesta enar-
 rantur 1093.d.1094.e cō-
 stantia 132.g.h facta fortia
 231.b.c fides 19.c 282.e
 568.e.f gesta pijs sunt con-
 sideranda 891.a.b men-
 tes emollire ac flectere, quo
 medio diabolus curauerit
 156.e uictoriæ causa 653.a
 martyrum sanctorum uirtutis
 & constantiæ origo 911.d
 martyrij certamen concupisce-
 re, cui sit facile 604.g
 martyrij genus insigne 655.b
 genus magnum & singula-
 re 685.a generatricia 603.d
 604.e.f mater 17.a
 b. mater Christi de omnibus
 quæ ad interioris hominis
 compositionem, morumq̄
 pertinent grauitatem, unde
 informata sit 597.a
 matris cum caritate compara-
 tio 37.b
 matrem tantum unam in car-
 ne Christus habere uoluit,
 multas in spiritu, cur uelit
 1021.c
 matrimonij institutio 71.d
 Matthiæ & Barabæ ad aposto-
 latum electio 617.c
 medendi pericia, unde sumpse-
 rit principium 494.h
 Mediator noster, an aliquid i-
 gnorauerit 241.a ceruo as-
 similatur 1097.c
 Mediatoris Christi agon triū-
 phalis 409.c ad passionis
 supplicium perferendū ma-
 gnitudo 436.e
 Mediatoris nostri mansio
 672.f

per Mediatoris Christi natu-
 ram uisibilem, qualiter me-
 diante fide, homo ad inuisi-
 bilia sit prouectus 532.e
 mediatoris officium 210.e.f
 zelus & potestas 240.e.f.g
 medicamentum ad detergen-
 da scelera optimum 981.b
 medicina caelestis 1006.e
 medicus uerus 525.a
 medicorum cum animæ pasto-
 ribus comparatio 141.c
 meditatio 110.h eius genera-
 tria ibid.
 meditatio omni Christiano
 necessaria 293.d 294.e.f
 1034.c.e.f.g
 meditationis attentæ fructus
 302.g.h
 membrorum Christi concor-
 dia 573.a.b.c.d
 membrorum corporis & pro-
 ximi dilectionis similitudo
 51.b.c.d.52.e corporis cō-
 cordiæ descriptio 851.c.d
 852.e
 membrorum ecclesiæ officia
 955.b
 memoria 26.g.h.27.a
 mendacis poena 727.c.d
 mendicare, incumbente neces-
 sitate, leges concedunt
 884.h
 mens carnalis spiritualis intel-
 ligentiæ mysteria non capit
 317.c
 mens eleuata supra se, in nu-
 ptialem caelestis spōsi intro-
 ducitur thalamum 882.h
 883.a hominis, quomodo
 efficiatur mala 838.e huma-
 na delictis temporalibus as-
 sueta, quomodo illis se pri-
 uari patiatur 136.h huma-
 na in poenis, quibus fiat hi-
 laris 551.d inquieta, sermo-
 nibus sapientiæ, an erudiat-
 tur 337.a
 mens quibus instaretur 4.f
 inuisa & noua, cur semper
 quarat 489.c Deum lo-
 quentem, ubi audiat 261.b
 sapientiæ splendore, quādo
 fulgeat 593.d lumen ueri-
 tatis, quomodo percipiat
 139.b quomodo moriatur
 25.a polluat ibi. mun-
 dialibus negocijs inuoluta,
 mari turbato assimilat-
 ur 864.e

mens quando optime occupa-
 tur 319.d
 mens pia solis claritati asimi-
 latur 613.b quomodo ro-
 boranda 5.d à soliditate
 quando non decidat 221.a
 ueritatis lumine irradiata
 554.e uoluptatum amatrix
 quibus exaggeretur incom-
 modis 23.d
 mentis abscondita, cuncta quid
 manifestet 71.a affectio di-
 ligenter examinanda 298.f
 status circumspēctē compo-
 nendus ibid.g caritate af-
 fectæ qualitas 37.a claritas
 qualiter reformetur 299.d
 contritæ sacrificij fructus
 1107.d disciplina 302.g
 orationis funiculus 302.g
 dispersionis coadunatio
 105.a domicilium qui per-
 inanes cogitationes deserit,
 cui assimiletur 1087.d in-
 elatione ruina 68.e erectio
 498.h
 mentis eruditæ robur 166.e
 exercitia in quib. se occupat,
 qui spiritualemente solitudinem
 possident 759.d gaudium
 374.e
 in Mentis habitaculo, quando
 uitiorum contentio oriatur
 439.c mentis hebetudinis
 origo 88.g
 mentis humilis conuiuium
 1016.f
 mētis impudicæ ac frigida in-
 dicium 280.h reprobæ ibi.
 impudicæ indicium notissi-
 mum 147.h
 mentis innocētia, pro aliorum
 commodis, ne perdat ca-
 uendum 253.a lumine cur
 homines careant, sui Deiq̄
 cognitionem amittat 669.d
 machina 42.h oculū quid
 obnubilet 156.g ad oratio-
 nem dispositio 108.e.f pa-
 cata uirtus & indicium 121.b
 prauæ mala 77.a solidita-
 tis uera indicia ibi.a.b
 in Mentis pomerio cōtempla-
 tionis receptacula, quis edifi-
 ficare ualeat 256.f
 mentis pugna quā corporis
 laboriosior 655.b rationa-
 lis cib. proprius 317.d.318.e
 splendore ueritatis illustrata
 felicitas 1061.a. rubigo
 224.e

224.e. tētationes uariæ 260.
 g.h trāquillitas 679.a uin-
 cula 268.f temperatiæ uir-
 tute, decorata fructus 257.
 b.c
 mētis suæ qui imperare nequit,
 Deo nunquam poterit esse
 subiectus 674.e
 mentem quid conferuet 5.a
 ad contemplanda caelestia
 gulæ appetitu impediri 88.e
 qualem dominus diligit
 137.b qualem omnipotēs
 dignanter inhabitet 645.a
 mentem simplicem à domino
 uisitari 175.a
 mente caeci 833.c
 mentes fidelium in fide, quo-
 modo roborata 17.d
 mentium arcana qui curiose
 percunctatur, spiritualiter
 iudicare se nescit 726.f cō-
 cordia 39.a diligētū Chri-
 stum interna solatia 554.e.f
 mentium iustarum de legis di-
 uinæ autoritate testimoniū
 202.h
 mentium magnarum exerci-
 tia 996.e indicia 384.f o-
 pus 253.b.1055.d.1056.e
 est magnarum uolūtarium
 contra se bellum indicere
 544.h
 mētium sanctorum proprium
 446.f
 mercatorū studium, pijs in spi-
 ritualib. imitandū proponi-
 tur 1013.d.1014.e
 merces certaminis 220.h
 merces eterna sine exercitatio-
 nis promptitudine non ac-
 quiratur 603.b laborantiū
 993.d
 merces maxima 974.h
 merces sempiterna, an gratis
 donetur 654.g spiritualis
 iustorum peregrinantium
 214.e
 mercenarij inutiles 577.c
 merendi per carnis cōsumptio-
 nem copia adimitur 202.g
 uirtus unde generetur
 776.e.f
 merendi seu demerendi occa-
 sio 777.c
 ad Merēdum tempus, quibus
 desit 739.d
 meritusne sit Christus tāquam
 homo & Deus 1111.a.b
 meritum quid augeat 37.a

meritum omne & demeritum,
 unde procedat 950.g
 meritum omne generis huma-
 ni 936.g
 meritum gratiæ qui euacuet
 63.b
 meriti sublimitate qui priue-
 tur 552.g.h
 merita an discernantur ex di-
 gnitatib. aut gradibus 524.f
 omniū ex perseverantia iu-
 dicanda 228.g unde origi-
 nem habeant 401.c
 merita singulorum, unde cau-
 sentur 821.a singulorū un-
 de defluant 420.f.g
 meritorum nostrorum causa
 efficiēs 401.c.d principū
 & finis 280.h ac demerito-
 rū statera æquissima 223.a
 775.a occasio 1111.d
 officina 374.e
 merita hominum cuncta, cur
 Deus reliquerit his incerta
 243.b
 metallo honorem homo, cur
 exhibuerit 214.g
 metus damnabilis 69.d
 metuendum Deum animus
 613.c
 Michaelis de spiritibus aposta-
 ticis uictoria 671.d princi-
 patus 672.e
 miles Christi generosus 137.b
 quid agere, & qualiter in spi-
 rituali certamine se habere
 debeat 441.b
 miles spiritualis uisibili asimi-
 latur 906.e.f
 militis Christiani exercitia 131
 d generosi descriptio 1095
 d.1096.e
 militi spirituali nihil æstimā-
 dum difficile 994.e.f
 militem strenuum quæ efficiat
 106.d
 militem Christi quid commen-
 dabilem reddat 220.g ad
 pugnam pergetem quæ de-
 litare faciāt 165.b quæ uir-
 tutes in stadio probent
 1082.f.g
 milites Christi nautis asimilā-
 tur 986.f
 militum Christi aduersarij
 1042.e.f
 militum Christi arma 132.f.g
 223.b laus 266.f munita
 praesidia 179.b in pugna
 spirituali gradus 893.d

præclara uictoria 820.f.g
 militibus Christi pugnandi ne-
 cessitas indicta 1024.e.f
 ad Milites Christi exhortatio
 582.g.599.a.b.c.746.g
 oratio 233.d.234.e.331.a
 408.g.409.a. sermo 1049.c
 militia spiritualis describitur
 893.d.894.e.f
 militiae Christianæ arma 234.e
 549.b stipendia 968.f
 militiae spiritualis disciplina
 1019.a.b.c.d
 militiam Dei aggressus caueat,
 ne repētē se ad exteriora ex-
 ercitia transferat 186.e
 militare Christo in spiritu uo-
 lentium exercitatio 581.b.c
 militare duobus contrarijs si-
 mul non posse 185.c
 militantes Christo, quibus spi-
 ritualibus studijs se exercere
 debeant, ut ad perfectionis
 fastigium attingere queant
 194.h regum mortaliū mē-
 nistris conferuntur 668.f
 militantium Christo, & trium-
 phantium conditio 134-
 f.g
 militantium Christo officium
 144.g.h
 militantium non rectē Christo
 quadruplex species 467.b.
 c.d.468.e.f Christo strenuē
 quanta sit latitia 840.g
 militantium in ecclesia tria ge-
 nera 2.e
 militantium regi æterno stu-
 dium 168.f.g
 militibus Christo qualis de-
 beat esse extrinsecus, & in-
 trinsecus humilitatis disci-
 plina 591.d.592.e longa-
 nimitatis opportuna præco-
 nia 560.f in hac peregrina-
 tione spiritualia non desunt
 solatia 909.a
 militantibus Deo, discretionis
 regula tenenda 737.a.b
 minister domini Iesu uerus
 qui sit 64.g Christi qualis
 esse debeat 713.b
 minister uerbi, si quē iniquum
 scienter promoueat, illius
 omnium criminum sit par-
 ticeps 995.a
 ministri Christi corona
 907.b
 ministri Christi officium à Pau-
 lo descriptum 892.h
 888 4 mini-

ministri Christi oratio qualis esse debeat 878.h.879.a populo fame, peste, gladijs afflictio, officium 879.b.c quanta debeat esse sufficientia 906.e.f.g.h
 ministri Dei, quos absoluere à peccatis debeant 814.h
 ministri iniqui, lupis assimilantur 905.a
 ministri mali opera 892.e.f.g
 ministri uerbi in die iudicij ex-amen 905.c.d
 ministrum ecclesie Christi cōcertationes & clamores non decent 904.f
 ministri uerbi notantur 577.a.b.578.e.f.g.579.a.b
 ministrorum Dei negligentia 685.b.c elegātia in quibus comprobetur ibi.c.d uerbi erudiendi officium & forma 871.a.b.c.d.872.e.f.g
 opera 891.c Christi pondus unde agnoscat 923.d potestas maxima ibi. meritum 924.e gemma 926.e ecclesie culpa grauissima 582.f.g
 ad Ministros ecclesie sermo 975.d.976.e.f
 ministerium in ecclesia praesidentium, cur sit necessarium 853.d
 ministerium Christi quib. cōmittendum 905.a
 ministerij Christi uituperij origo 892.f.g.h
 miracula per angelos fieri 272.g quae sint dicenda 272.h operadi uirtus, quibus conferatur 272.h
 miracula facere, bonis & malis est commune 1030.f.g.h
 miseratium in altera uita praemium 220.f
 miserationis diuinæ ineffabiles diuitiae 821.d diuitiae ubi inuestigandae & considerandae 648.e.f maximum iudicium 361.b.756.h.644.e singulare 412.h pietate plenissimum 603.d munus maximum 551.c singulare opus 610.f mysterium 451.a praesagium certum 718.h
 miserationis Dei testimonia 875.a.b
 miserationum Dei commenda-

tio 1067.a.b
 miseria origo 60.f
 miseriarum terminus 994.e
 misericors & miserator dominus 70.f.g
 misericordia 70.g Dei, quomodo procedat & sequatur hominem 27.a falsis rationibus, quomodo obtinebitur 150.g ineffabilis commendatur 809.d.810.e.f
 misericordiae conditoris praesagium 648.f Dei erga peccatores descriptio 940.e.f.g.h exemplar 1058.e.f commendatio 70.f.604.e 1067.a.b consideratio 6.f
 misericordiae opera 378.h
 misericordiae in Christo opera 874.h
 misericordiam Dei implorare quoties peccatorem oporteat 1087.c. quo latius Deus prerogat, eo districtius delinquentibus iram infert 520.f
 ad Misericordiam Dei promerendum suffragantia 1005.d
 de Misericordia Dei, cur nemini sit desperandum 708.e
 misericordiae domini 756.g.h
 mitium in altera uita praemium 220.f
 mitium natura 1025.b uox, mores ibid.
 qui Mittantur à Deo 586.h
 modestia 49.d
 moeror ubi locum non habeat 166.h
 moeroris causa Paulo quae fuerit 1018.f.g
 moerorem & gaudium qui sibi inuicem communicent 275.a
 monacho nihil proprium in seculo 697.d.698.e
 monachum diabolus, quomodo uicio praecipitem trahat maximum ad mortem, & perducatur 64.e
 monachorum status, quam sit securus 970.h.971.a
 sub Monasterij disciplina positos, prorsus decere silentium 163.b.c
 in Monasterio qualis esse debeat habitantium mutua & fraterna conuersatio 188.g
 monasteria cur sint erecta

119.c
 monasteria in ecclesia, quibus ex causis instituta 970.e.f
 monasteriorum commendatio 973.d.974.e.975.a.b
 prouentus 976.g
 monasteria ociosis, nihil prodesse 159.c.d. 160.e.f.g.h 161.a
 monasticam conuersationem deserentium status 123.a.b
 montes dulcedinem, quando stillauerint 596.f
 morborum omnium in humano corpore causa 1073.a.b
 mores simulati unde sumpturint principium 215.c
 morum argumentum ex minimis cognosci 99.c
 morum bonorum denuncia- tor 375.c
 ad Morum probitatem exemplum efficax 690.g
 mores in ueteratos abolere, difficillimum 227.c
 moribus à fidei confessione non esse discordandum 355.c
 moriens æquissimè obliuiscitur sui, qui dum uiueret oblitus est Dei 790.h
 erga Morientium animas ineffabilis Dei affectus 821.d
 mori in corpore pro domino qui possit 38.g
 mori desiderare pro Christo, quando laudabile sit 604.g
 mori spiritualiter 482.e unusquisque sua sponte ualet, resurgere uero minime 808.g
 mori uel uiuere ex arbitrio proprio quisque dicitur 820.c
 mortales quanta sint in caelis reposita gaudia, cur nesciant 199.b cur tam incontinenter uiuant, & effrenate loquantur 575.d ad alta conscendere, cur naturaliter ambiant 1113.c.d. cur non resipiscant, & ad se redeant 594.h
 mortalium cecitatis descriptio 79.c.d.603.a.b conditio 992.f.g.1035.d.1036.
 mortalium praecipua dignitas 301.a
 mortalium genus caecum 397.a insolentia damnatur 703.c.d
 mortalium

mortalium occupationes cecitate esse inuolutas 254.e.f
 perniciofa opinio 987.a
 ruina occasio 797.b
 mortalium omnium tenebrae 278.e.f.g prudentia caeca & infatuata 806.e.f
 mortalibus & immortalibus seruire, an quis ualeat 299.b
 mortalitatis nostrae naturam, cur Christus induerit 614.g
 mors naturae munus necessarium 99.a
 mors duplex pro transgressio- nis poena inflictæ 356.g
 mors crudelis & pia 603.d
 mors morte perniciosior 782.h
 mors omnium pessima 888.e
 mors & uita in hominis potestate 820.e
 mors spiritualis, quae ad animam intret 1015.d
 mortis dira foetor, quoties in cordis penetralia ingreditur 733.b futura cogitatio 98.f
 horam cur unicuique dominus uoluerit esse ignotam 790.h ianua 1012.e
 ex Mortis iugi memoria, quae commoda conferantur 97.a
 mortis necessitatis remedium 185.d necessitudo amoris probat incendium 604.f
 mortis spiritualis causa 782.h figura 783.a.b
 mortis ac uitae imperium, an naturalis affectus habeat 676.e
 mortem esse praecauendam 185.c
 post Mortem qui merito ab hominum memoria tollatur 831.a
 morte duplici protoparentes damnati 689.d qui plectendus 391.c.885.a aeterna, qui morte plectendi 352.h
 morte hominem plus alligati, quam uita 221.c temporali & aeterna, hominem dignum quid efficiat 63.d
 mortui in spiritu 808.e
 mortuorum tria genera 808.f
 Moses oratione hostes superat 104.f
 populi Dei dux, cur electus fuerit 777.d

778.e
 Mosi abstinentia 88.f
 caritatis 239.d.240.e
 fidei commendatio 19.a
 humilitas 95.c
 lapsus 650.h.984.g
 zelus 228.g
 motus inordinatos quid temperet 257.b
 mulieres ad sepulchrum fideles efficiuntur 517.a
 mulieres dominicae resurrectionis praecones 520.e
 mulierum sanctarum erga Christum amoris uehementia 516.e.f.g.h
 mulierum ornamenta Deo non placent 914.f
 qualia esse debeant 1028.e.f
 muliebri sexu diabolus frequentissime abutitur 450.f
 muliebria arma 469.b.c
 multiloquus 373.a
 mundari qui non mereatur 71.a
 mundati à peccato officium 362.e
 munditiae candorem gustandi ratio 600.g
 mundus non est ab aeterno 629.a
 cur sit spernendus 731.a.b.c.d.732.e
 quos solos decipiat 375.d.376.e
 mundi amatores, cur thesauros temporales sibi cumulent 799.d
 spiritualia opera non ualent discernere 988.e
 mundi bona omnia quid tollat 15.a
 ante Mundi constitutionem, cur Deus nos elegerit 616.h
 mundi contemptorum natura 1022.f.g
 ad Mundi contemptum uocati officium 993.c.d
 mundi fallacis descriptio 10.f.g.h
 mundi huius gloria, quam sit contemptibilis 1008.e.f
 oblectamenta, & spiritus gaudia, simul stare non possunt 741.c
 mundi princeps, cur diabolus dicatur 357.d
 tenebrae 802.e.f
 mundum qui spernant 987.b
 in Mundo omnia à nobis praeter tempus aliena 740.g
 mundorum in altera uita praemium 220.f

munus acceptabile 319.g
 munus diuitibus & pauperibus commune 127.a.b.c
 munus singulare, & Deo gratissimum 582.h
 munerum à Magis Christo oblatorum explicatio 609.b.c.d.610.e
 munera sua, cur Deus erogat 200.g
 murmurationis mala 541.c
 728.e
 mutatio almi spiritus beata 772.f
 mysterium magnum, & ueneratione dignissimum 852.e.f
 mysteria oratione aperiantur 104.h
 per angelorum ministeria aperiri 272.g
 mysteria Dei secreta & profunda iudicia, cur penetrare cōtendamus 214.g
 mysteriorum domus 415.b

N

Narium circūcisio 606.h
 nati ex Deo qui 38.f
 natum in nobis Iesum qualiter sentire poterimus 597.a
 natiuitatis Christi meditatio 307.c.d.308.e.f
 natiuitatis humanae consideratio 97.b.c
 natiuitatis loci Christi descriptio 86.e.f
 natiuitati Christi diuersorum qualiter à nobis parandum 596.h.597.a
 natura per Adamum corrupta, quomodo reformetur 216.e
 natura amatoris ueri 594.e
 natura nullo modo odio habenda 128.f
 in salutis adiutorium accommodata 231.d
 natura intellectualis duplex 322.g
 humana ad diuinitatis thronum euecta 235.d
 naturae angelicae homo, quomodo similis reddatur 21.c
 naturae decus 374.e
 debilitati spirituale remedium ualde proficuum 451.c.d
 deordinatio, cui sit adscribenda 232.h
 deformitatem quando Deus reformare curauerit 325.c
 naturae exemplum 973.d
 laus 5.c
 lex 932.e
 nostrae soli licere mereri & demereri 202.e
 naturae

naturæ humanæ mysteria fa-
cratissima 1021.b descri-
ptio 1094.g & uerbi unio
1111.a opera penes homi-
nes uiluisse 594.g sublimi-
tatis declaratio 1114.g or-
namenta præcella 926.f.g
præceptum 777.b præro-
gatiua, quas per inobedi-
tiam homo amisit 933.d
tribuere quod satis est, q̄ sit
difficile 204.g uis maxi-
ma 779.d
naturæ diuinæ in Christo de-
claratio 347.c cōsortes ex
quibus efficiamur 594.e
humanam in unitate perso-
nali unum fieri 235.b.c
naturæ diuinæ humanæq; sa-
cro sanctum mysterium 306
g. & humanæ in Christo de-
claratio 1063.b.c.d. 1064.e
f.g.h. 1065.a.b
naturæ humanæ post diluuiū
conditio 934.h conditio-
nis consideratio 1035.d
1036.e consideratio 125.d
290.h elegantia 301.a
naturæ humanæ infirmitates
854.e spirituales passiones
ibid.e.f
naturæ nostræ conditio 396.e
cōditionis status quàm mul-
tiplici motu uarietur 42.h
species in genere quot mo-
dis, & quibus ex causis hu-
miliata sit 1018.h. 1019.a
naturam nostram, cur Deus af-
sumpserit 940.h
naturæ tres in Christo 663.d
naturalis decor, ubi eluceat
232.f
nautarum in tempestate mos
549.d
negatio desperati uiri 453.a.b
negociatio bona 870.h
in Negocio omni tam spiritua-
li, quàm humano, principa-
tum tenet amor 1020.h
negociorum ordinatio 30.h
in Negocijs, cur Deus iustos
comitetur 520.g
negociatorum diligentia, cum
prudencia, pijs proponitur
in spiritualibus imitanda
1013.d. 1014.e.f
neminem Christus respuit pu-
gnare uolentem 567.b
neophiti officium 993.b.c
neophitorū obediētia 977.d

978.e.f lac 790.e
nequam sibi ipsi qui sint
830.g
nequitia spirituales, cur sæpe
pugnam intermittant
1095.d
nequitiarum spiritualium ten-
tationes 796.g.h
nescientia dispensatiua 296.e
nescientia sui, quàm pernicio-
sa, & ad omnes facinus pro-
cliuia 222.g
nescientia mala 554.f
nescientium se itinera 562.e
qui Nescire Deum ualeat
321.b
nobilis ac ignobilis alimētum
742.e
nobilium & ignobilium lex
325.b
nobilium, in iudicio extremo
sententia 792.h. 793.a
de Nobilium præuaricatione,
quàm ignobilium, cur plus
doleat ecclesia 576.e.f
nobilium in uestimētis super-
bia damnatur 1038.f.g.h
Nec nobilitatem, nec gradus
in calis remunerari 198.h
nocens, an pro innocēte dam-
netur 689.b
Noe arca ecclesiæ figura 112.f
à diluuiō, cur seruatus fue-
rit 777.d. 778.e
nomen Christianum qui me-
rito sibi assumat 23.c
nomen Dei quibus Christus
manifestauerit 400.h
401.a
nominis Christi uirtutis descri-
ptio 1111.d
norma cunctarum uirtutum
1057.c
notitia Dei uera 263.b
notitia sui uera qui prorsus ca-
reat 1016.h. 1017.a
ad Notitiam Dei gradus
2912.g
notitiam de se qui nō habeant
1009.b
notitiam nostri habendi ratio
1013.a.b.c
nouitij in uia Dei 978.e.f.g
nouitiorum in exordio uoca-
tionis studia 137.d. 138.e.f.
g.h. 139.a rudimēta & fun-
damenta ibi.b
nouitiorum sui religione offi-
cium 978.h
nouitiorum introducendorum

regiminis ratio 978.e.f.g
nouitjs, diabolus malorum
inuentor quæ suadeat
141.a
numerus septenarius septifor-
mis gratia sancti spiritus in
Christo per prophetam ex-
pressus 663.a
nuptia spirituales 967.c
ad Nuptias spirituales uocati
1026.g.h
nutrimentum pijs saluificum
164.e. 184.f. 224.h. 399.c
423.b. 742.e

Obedienti norma 847.c
ad Obediendum sibi,
quàm multipliciter
nos alliciat dominus 946
e.f.g
obediētia 34.g
obediētia ad salutem necessa-
ria 60.f reprehensibilis
triplex 63.d. 64.e quæ ab-
ijcienda ibi.e.f commenda-
bilis duplex ibi.f uera quæ
exigat 77.h paradysum a-
perit 216.e quàm Deo pla-
ceat 357.c.d
obediētia duplex, necessita-
tis, uidelicet, & uoluntatis
948.f.g.h. 949.a humili-
tati iungitur 1052.f.g
sub Qbedientiæ agone in mo-
nasterijs decertare pro do-
mino eligentium officium
165.b
in Obediētia agone qui per-
seuerāt, merito commenda-
tione sunt digni 992.f.g
obediētia Deo, ab omnibus
merito debita, uaria exēpla
946.e.f.g.h
obediētia diffinitio 60.f effi-
cacia 1099.a
sine Obediētia disciplina ne-
mo in calum intromittitur
777.d exemplar 1057.d
effectus multiplices 61.c. 62
f.g. efficacia 937.d. 938.e
formula 136.e.f gradus &
fectio 64.g.h. 65.a.b. 1099.a
gradus tres 948.e lex 777
c mādata cur Deus institue-
tuerit 216.e obsequia Deo
uera quādo reddamus 65.a
radix immortalis 939.d re-
pugnātia 62.h species du-
plex speculum præclarissi-
mum 947.a
obediētia

obediētia sancta speculū sin-
gulare 973.d. 974.e uirtus
quanti sit apud Deum me-
riti 1099.d uirtus 60.f
134.h uirtutis dignitas, ex
quibus clarescat 61.c
ad Obediētia uirtutem exem-
plis insensibilium creatura-
rum, angelorum & Christi,
quomodo prouocetur mor-
tales 60.h. 61.a
absque Obediētia uirtute,
neminem adultum & discre-
tione utentem saluari posse
948.f
obediētia Christus undē di-
dicerit 61.b
ad Obediētia regularem
uocati officium 993.c.d
in Obediētia qui perfectus cē-
sendus 64.f
sub Obediētia qualiter se exer-
cere debeat, quisquis in ipsis
cōgregationib. laudabiliter
militare uoluerit 133.d
obediētia orationis efficacia
62.e
obediētia persona mysticē
præfigurata 482.e
in Oblationibus quæ fuerint
præfigurata 312.f
oblectamētū præcipuū à Deo
hominib. prærogatū 680.c
oblectamenta noua qui sem-
per meditentur inueniri
225.d
obsequio alieno, cur nemo sit
qui non indigeat 1101.b.
c. d
obsequendi uia 947.a.b
obseruantia quid sit 32.f
obseruantia regularis exordi-
um 975.a
obstinati, ut ad Deum conuer-
tantur, admonentur 702.e
obtemperare Deo, cur omnes
teneamur 774.e.f. quot mo-
dis omnes constringamur
946.e.f.g.h
obtemperare cōtra Christum
quid sit 956.h
obtreātatores reprehēduntur
728.f.
ocium quātum detrimentum
adferat 1091.d
occupationes piæ 597.a
occupationū spiritualium fru-
ctus 111.d
oculus carnis & rationis
306.g

oculus carnis ubi necessarius
306.h duplex homini præ-
rogatus 543.a
oculus duplex, carnis & ratio-
nis 1009.b.c.d an per se ui-
deat 1060.g.h
oculi natura describit 1080.f
oculū rationis, cur homo ac-
ceperit 306.h
oculi carnis & mentis 669.c.d
mentis, quo lumine sint irra-
diandi, ne obdormiant in
morte peccati 1072.e.f.g
oculorum aspectus inordinati
mala 733.b.c.d
oculorum circuncisio 606.g.h
ex Oculorum incontinentia,
quanta proueniant mala
1079.d. 1080.e
oculorū concupiscentia 161.d
162.e curiositatem quid re-
primat 553.d custodia
1015.d
obsecratio 110.g
qui Odit se, proximum dilige-
re nescit 585.b
odibilis Deo & hominib. quis
425.d
odij inter homines origo 374
e cuiuscunque rei causa
1074.h
odio neminem à Deo haberi
430.g. 431.a
odium qui pariat 156.g
odia inter amicos & affines à
dæmonibus concitari
273.a
odor fragrantissimus 319.d
odoratus lenocinia, quid co-
hibeat 553.d
odoratus delectatio 1060.g
olei cum caritate comparatio
36.h
oliuæ flos 96.h
omnipotentia Dei considera-
tio 6.h
onus Christi, quid leue reddat
1023. 1024.e
onera ambulanti in spiritu
ualde contraria 658.h
opificis æterni uestigia 669.d
opinitone falsa delusi, qui de-
linquūt, sunt innumeri 989
a.b.c
opinionum cur mūdus sit ple-
nus 214.g
oppressiones an Deus permit-
tat 305.b
sine Opprobrijs, an quis hu-
milis sit 603.b

opus Dei præcipuum 608.e
opus Deo gratum 1071.a
Deo gratissimum 585.a
præcipuum & acceptabile
544.h
operis cultus 34.g
operis diuisio 2.h
operi manuum sancti statuto
tēpore desudabāt 739. a.b.c
opere plenius doceri, quàm
sermone 15.c
opere perficere, cur tam fre-
quētē prætermittamus,
quod desiderāter gestamus
in corde 604.g
opera bona, an Dei electionem
præcedant 371.a.b
opera Dei miranda 129.a.b
non iudicia esse intelligen-
da 1114.e diuina & huma-
na, qualia sint 1017.c.d
opera famulantium Christo
974.e.f.g
opera gratia ueneranda, non
inquirenda 244.h. 245.a
opera humana, cur sint Deo ac-
cepta 776.f.g in se lauda-
bilia, qua intentione facien-
da 1005.a.b
opera misericordia spiritualia
& corporalia 998.g.h
opera misericordia in extre-
mo iudicio, cur Deus corō-
tanda promittat 1004.h
opera naturæ, quorsum con-
dita 594.g quātum uis bo-
na absque Dei misericordia
nihil sunt 1103.d
in Operum exteriorum aper-
to ædificiū erigentes, & non
in interiori homine funda-
menta uirtutum iacentes,
casto labore desudare 193.b
operum laudabilium merces
555.d
operum suorum quisq; exci-
piet merita 744.g nostro-
rum merita, ex gratia Dei, li-
beroq; nostro arbitrio pro-
creari 774.h singulorum
apud Deum retributio uera
871.d
sine Operum bonorum exer-
citatione, an quis diuina pos-
sit fruitione letari 708.f
operum bonorum exempla
quantum ædificent 866.f
operum Dei arcana mysteria,
minimē curiose scrutanda
984.f.g
operum

operum diuinorum mysteria 244.e.f.g
 opera spiritalia cur homo fa-
 stidiat 300.h
 de Operibus solis, in extremo
 iudicio disceptatio fiet
 792.h
 in Operibus exterioribus, &
 necessitatib. proximorum,
 seruorum Christi officium
 185.d
 ex Operibus suis suam ualet
 quisque metiri mercedem
 634.f
 operari multa nō adhibita in-
 tentiois rectæ custodia, pa-
 rum prodesse 196.g
 benè Operandi insuperabilis
 tigor, quibus cogitationib.
 roboretur 161.b
 operadi benè excellentia 363.
 c bonum nostrū omne nō
 meritis nostris, sed Dei mi-
 sericordiæ adscribendum
 1102.h.1103.a
 benè Operandi an cunctis in-
 cumbat necessitas 521.c
 benè operandi præcipua diffi-
 cultas 587.b
 operandi libertatē quādo ho-
 mo amiserit 552.g
 operationis celestis superemi-
 nentia ubi pateat 645.c
 cur Orauerit Christus 751.d
 orare spiritu 752.f
 orandum ubi, in quo loco, &
 quo tempore 108.h.109.c
 & quomodo sit 113.a.b.c.d
 orandi documentum 437.c
 modus 438.e modus & tē-
 pus 171.c.174.e.178.e
 392.e.f modus duplex, &
 quibus singularis speciali-
 ter cōgruat 751.d modus
 1101.b.1102.f.g spiritalis
 1103.d sublimitas 1101.b
 1102.e.f.g.h utilitas ibid.
 ad Orandum tria loca cōgrua
 109.a non locus, sed affe-
 ctus eligendus 1103.b
 orantis animum quæ uigilan-
 tem efficiant 176.f mentis
 deuotione effectæ sterilis re-
 medium 1103.d
 oranti quid agendum sit 112.h
 113.a
 oranti mente quæ accidant
 1104.g
 orantes qualiter se habere de-
 beant ante orationem 171.c

orantes tacentes, ut plurimum
 dominus uisitare dignatur
 162.h
 orantes uarios insultus pati,
 ipsorumq; remedia 171.c
 175.b.c
 oratio 110.h quæ execrabilis
 392.g
 oratio inutilis 105.g.h 106.a
 b in auribus Dei inexau-
 dibilis 109.c propeta
 110.e saluti contraria 110.e
 præsumptuosa ibi.f ridicu-
 losa ibid.
 oratio deprecantis, ut perfecta
 sit, quæ debeant concurrere
 112.g.h nostra quando fiat
 Deo acceptabilis 1102.h
 quomodo decipiatur 224.g
 in orationis actu prudentiam
 esse adhibendam 112.h
 orationis bonum 171.c diffi-
 nitio 174.h diffinitiones
 103.d.104.e. dignitas 103.a
 effectus & laudes 171.c.174.
 h.178.g.h
 per Orationis exercitium, de
 multiugo ascensu in Deum
 tractatio 171.c.173.a
 orationis finis 177.d gradus
 1103.a.b. horas spiritus ma-
 ligni obseruant 178.e hu-
 milis & Dei beneficia reco-
 gnoscētis efficacia 1104.e.f
 orationis humilium efficacia
 1045.b.c.d ianua spiritua-
 lis 302.h impedimēta quæ
 faciant illam non exaudiri à
 domino 106.e
 orationis mentalis exercitatio
 & profectus 300.f
 orationis mūdæ efficacia 303.a
 ornamēta spiritalia 1103.b
 ad Orationis portū, cur Chri-
 stus frequenter secesserit
 597.c
 orationis prolixitatem, Deus
 ab hominibus non quarit
 1005.d refugium 437.b.c
 orationis sanctæ diuersæ spe-
 cies in duplici statu: quietis
 uidelicet, & pugnæ 558.e.f
 sacrificium singuli diuersi-
 mode Deo exhibent 558.g
 h species duæ earumq; diui-
 siones 109.d
 orationis spiritalis alæ 303.b
 regula 752.e studiū quàm
 sit preciosum 301.b.c uir-
 tus 103.a.1102.f.g

orationis uirtus quibus effe-
 ctibus eluceat 104.e.224.g
 uehiculū 392.f uocalis non
 intellectæ iudicium 1103.b
 utilitas 1103.c
 ad Orationem præparatio du-
 plex 105.a
 orationem exorabilem, quid
 reddat 105.a.b de ijs quæ
 disponunt animum, & exo-
 rabilem reddunt ibi.c uo-
 calem non semper esse repu-
 diandam 177.c ab ea quā-
 do cessandum ibi.
 post Orationē quid Christus
 egerit 442.e
 in Oratione qui Deo uacare
 uolunt, quales esse debeant
 105.a
 in Oratione qualiter homo se
 habere debeat 174.e quæ
 perquirenda ibi.h
 de Oratione iudicium qui rea-
 portent 175.a
 in Oratione qui nullum perci-
 piat fructum 176.e qui nō
 repellantur 1095.b
 orationum forma 652.e.f.g
 genera uaria 109.d
 orationum sanctorum admi-
 nacula 680.h
 orationū uota, cur se Deus in-
 terdum audire disimulet
 521.a.b
 orationes nostras esse exaudia-
 tas, quomodo intelligere
 possimus 428.f
 oratoribus ueris, omnem lo-
 cum, & omne tempus con-
 uenire 173.d.174.e
 orbis totius calamitatum ori-
 go 1080.e
 ad Ordines sacros, qui promo-
 uendi 905.a.b.c.d
 organa in ecclesia, hymnorum
 & psalmorū cantica, cur sint
 instituta 837.d
 origo omnis boni unde ma-
 net 1059.d bonorum om-
 nium 1118.f
 originis nostræ consideratio
 97.b
 originalis pœna delicti 226.h
 pro Originalis culpæ contagio
 detergēdo, quæ Deus insti-
 tuerit 605.c
 ornamenta spiritalia 915.d
 ornamenta animarum fide-
 lium qualia esse debeant
 1028.e.f

ornatus

ornatus exterior nō reddit ho-
 minem gratum Deo, sed in-
 terior, qui in uirtutum con-
 summatione subsistit 914.f
 os qui regat ac temperet 89.c
 oris circuncisio 606.h cul-
 tus 34.g deuota confessio
 ad promerendum ueniam
 efficax, cordisq; contritio
 963.d
 otium fugiendum 90.h.158.g
 h in claustro uiuētibus esse
 fugiendum 159.c.d 160.e
 f.g.h.161.a.b caritatis ini-
 micum 528.e
 otij studiosi utilitas 111.c.d
 otiosum nihil fecisse Deum in
 natura 167.c
 ouis quælibet cum perit, an sit
 inexcusabilis 861.d
 oues Christi quomodo fiant uæ-
 nales 905.b
 ouium Christi pabulum 913.c
 pascua uaria 788.f pasto-
 res, terrenarum facultatum
 sunt dispensatores 858.f pa-
 storū in die iudicij examen
 905.c.d
 In Ouium arbitrio positū est,
 pastorem imitari, uel eū con-
 temnere 861.d
 oues pastor, cur agnoscere de-
 beat 690.g
 ad Oues Christi regendas, qui
 promouendi 905.a
 in Ouille domini per maceriā
 intrare 928.g

P

Abulapiorum 913.c
 palatum fames excitet, nō
 sapes 92.f
 palmes nullus ab ipso mundi
 exordio reperitur, qui non
 tribulatione purgatus sit
 360.f.g.h
 palmites qui non sint 359.c.d
 panis in eucharistia, an in cor-
 pus conuertatur 312.f
 panis quotidianus 1077.d
 panis uitæ sacramentaliter à pec-
 catoribus etiam sumitur
 1078.h
 sub Panis specie in sacramento
 quid sit 429.d.430.e & ui-
 ni accidētibus, quid fideles
 manducant 710.f
 Paracletus ubi agnoscat
 288.f
 Paracletus quid 349.e
 Paracleti disciplina, q; dignus

efficiatur 213.b
 sine Paracleti gratia, an quis
 possit diuina custodire præ-
 cepta 349.c
 Paracletem quibus Deus mit-
 tat 349.d
 paradisus spiritalis, quibus
 pateat 3.c
 paradisi amœnitatem, cur ho-
 mo perdidit 595.a
 paradisi porta 993.d
 parentes primi à suæ celsitudi-
 nis arce, cur corruerint
 223.d
 parentum quandiu in mundo
 sumus, nos esse debitores
 61.d
 de Parētum nobilitate, an quis
 sit laudandus 94.h
 parentum in liberos eximia ca-
 ritas 125.a.b.c
 parentibus, cur Christus obe-
 diuerit 947.d.948.e
 parturire, nutrire Christum,
 qualiter debeamus 596.h
 paruulorum spiritu cibus
 1001.b
 pascua piorum uaria 788.f
 pascua spiritalia 676.e.786.
 e.f.g.841.c.962.f.g qualia
 sint, in quibus sponsus inter-
 lilia pasci perhibetur 784.g
 passio passione uincitur 231.d
 passionis Christi causa 625.a
 meditatio, quid in contem-
 plantis animo efficiat 18.f.g
 498.h speculum 505.d
 passionis sacramentum 436.c
 passionem Christi meditates,
 qualiter diabolus conetur
 decipere 136.g meditan-
 tium triplex status ibi.
 passionum acerbissimarum
 exempla 891.a.b impetus
 discernere, quàm sit utile
 1090.f
 passionibus Christi commu-
 nicandum esse 149.c.d
 150.e
 passionibus carnis & animæ do-
 mitas tenentes, sapientiæ da-
 pibus saginantur 353.c
 pastor animarum medico con-
 fertur 141.c
 pastor bonus animarū, qualis
 esse debeat 789.a.913.c
 quid exercere debeat 881.a
 b.c
 pastor iustus 921.d
 pastor, ornatus uestiū, equo-

rum, domorū, epularumq;
 non quærat 915.c
 promouere quos debeat
 905.a.b qui præcepta Dei
 negligit, sit iusto iudicio, ut
 sua despiciantur à plebe
 921.a subditos suos qualiter
 ter corripere debeat 860.h
 861.a quantis ex comparatione
 uisibili, debeat esse ful-
 tus uirtutibus 918.g
 pastoris animarum officium
 851.a
 pastoris boni propriū 913.d
 in conferendis beneficijs of-
 ficium 904.f.g corona
 907.b lucerna ibi. examē
 coram Christo in die iudicij
 905.c.d fidelis & infidelis
 opera 892.f.g.h gloria
 900.f.g
 pastoris ianua, quibus patere
 debeat 919.a.b iudicij offi-
 cium 900.f.g
 pastoris mali opera 892.e
 ex Pastoris mali uita, qualia
 oriantur scandala 920.f.g
 pastoris mentis typus 915.b.c
 ne cadat munimenta 918.h
 negligentis pœnæ 143.a
 pastoris negligētis duplex cō-
 tritio & iudicium 861.b or-
 ratio qualis esse debeat 878.
 h.879.a.b patientia 921.d
 923.d.924.e. in personis ac-
 ciipiendis officium 903.a.b
 prudentia in corrigendo
 873.d 874.e.f.g prudentia
 918.e.f.921.b simplicis
 & fraudulentis differentia
 899.a.b taciturnitas à do-
 mino damnatur 861.b
 pastoris ueri dignitas, forma
 578.h.579.a & ficti diffe-
 rentia 578.e.f.g.h ueri for-
 ma 690.f animarum regi-
 minis cura & forma à Paulo
 tradita 873.a opera 891.c
 interna uox 861.d uictus
 ratio 918.e.f. uita totius
 decursus nihil transibit indi-
 scussum atq; inultum 905.d
 in uitijs corrigendis offi-
 cium 895.c.d.896.e.f.g.h
 pastori ornamenta tempora-
 lia sunt omnino cōtemnen-
 da 915.d spirituum discere
 nēdorum munus à Deo pe-
 tendum 897.g
 pastori malo, an subesse de-
 beamus
 fff

beamus 956.e
 pastorem ouium Christi con-
 certationes, & clamores nō
 decēt 904.f imitari uel cō-
 remnere, an sit in ouium ar-
 bitrio positum 861.d
 à Pastore uero quid alienū esse
 debeat 929.c
 pastores animarum quid prę-
 dicare debeant 871.d.872.e
 an facultatum terrenarū sint
 dispensatores 858.f cæcis
 qui assimilentur 897.b
 diuitias cumulare desuescāt
 928.h notantur 577.a.b.c.
 d.578.e.f.g.h.579.a ubi
 bustria debent 913.c ple-
 bibus, cur sint institui
 878.e.f
 pastores spirituales subditos
 delinquentes, qualiter cor-
 rigere debeant 872.h
 873.a.b.c absq̄ uita lauda-
 bili non saluantur 866.g
 pastorum autoritatis, & humi-
 litatis exempla 895.c.d.
 896.e.f.g.h
 pastorum confessio 925.c do-
 ctrina qualis esse debeat 871
 a.b.c.d.872.e.f.g. exēplum
 883.d examen in die iudi-
 cij 905.c.d. gemma 926.e
 meta spiritualis 914.e no-
 titia qualis esse debeat 861.a
 officium 462.h. ornamenta
 spiritualia 914.e peccata
 925.c sub compendio re-
 gula 713.b in regimine a-
 nimarum, quanta sufficien-
 tia, quantaq̄ debeat esse so-
 licitudo 906.e.f.g. uita, cur
 sit populis nota & despecta
 685.b.c uoluptas maxima
 929.a
 pastorum honorum consuetu-
 do 578.f.g.h.579.a
 pastorum superborum, & hu-
 miliū conditio 1022.f.g.h
 pastoribus ecclesiæ uasa argen-
 tea & deaurata, an liceat ha-
 bere 858.g fides quā sit
 necessaria 908.e
 pastoribus spiritualib. incum-
 bit, exemplo ducis exerci-
 tus uisibilis, Dei populum
 spirituali gubernare in prę-
 lio 906.e.f. uiuendi ratio
 præscribitur 929.a.b.c.d
 pastores ecclesię de animarum
 regimine ab angelis instrui

273.b
 aduersus Pastores negligentes
 formidolosa comminatio
 857.d.858.e dæmonū ten-
 tatio 919.b.c.d
 pastores in plebibus cur Deus
 præferat 578.h
 ad Pastores ecclesiæ admoni-
 tio 899.d qui in delicijs
 corporalibus uiuunt, exhor-
 tatio 919.d.920.e.f
 à Pastoribus in extremo iudi-
 cio, quid exposcetur 291.c
 pastorale ministerium, quā
 sit laboriosum 848.f.849.b
 officium quid sit 858.e offi-
 cium quantā sublimitatis,
 quātumq̄ ad caelestem pro-
 merendum beatitudinē ha-
 bile sit 857.a.b.c
 pastorale gerētī officium quid
 expediat 883.b.c
 pastoralis cathedra 886.g
 pastoralis ministerij finis
 879.d
 pastoralis officij debitum
 qui persoluat 883.d quid
 sit 884.f.g
 pastoralis officij graue crimen
 163.b formam ab Aposto-
 lis traditā, nostri uix dignan-
 tur aspicere 685.b officij
 forma 691.d
 pater ubi agnoscat 288.f
 pater spiritualis qualis esse de-
 beat 978.e.f
 patris in filium affectus 366.h
 Patris opera 287.d gloriam
 filius, quomodo reuelet
 616.g Dei ac filij gaudium
 367.c & filij una diuinitas
 952.e cū filio æternæ sub-
 stantię declaratio 1063.b.c
 patrisfamilias prudentis pro-
 prium 855.a.b
 ad Patrē quomodo fideles tra-
 hat filius 778.f
 patrum antiquorum uita
 685.c
 patribus cur sint locuti angeli
 877.a
 patrię caelestis contemplatio
 288.g.h
 ad Patriam uia 1024.h
 patiendi speculum 15.c meri-
 tum ibid.
 patiens uerē qui sit 53.d
 patientia medicinæ assimila-
 tur 54.h
 patientia omnium tribulantiū

uoluntaria 34.e
 patientiæ actus 53.c definitio
 53.c effectus 154.e.f ex-
 cellentia 53.d exemplum
 solidum 491.a.b exemplar
 1058.f genitrix 54.h
 patientiæ gradus 59.b.c finis
 53.a
 patientiæ fundamentum, quo-
 modo collocandum 53.a
 perfectio 59.b.c
 patientiæ perfectæ uera uictu-
 ria 60.e
 patientiæ status differentes
 59.b.c
 patientiæ uirtus quibus modis
 exerceri soleat 56.e
 ad Patientiam adipiscendam
 uia 54.h
 ad Patientiam quod confide-
 rationibus uehementer ho-
 mo præparetur 58.g
 patientiam quæ nutriant 59.d
 patrocinijs sanctorum, an indi-
 geamus 661.a
 pauidus qui semper est, bea-
 tus 1036.f
 beatus Paulus de Christi diui-
 nitate & scientia fidei per uis-
 sionem eruditus 646.h
 647.a
 beati Pauli alimentum 867.b
 diui Pauli conuersio 129.a
 611.b.c.d.612.e inconsul-
 ta petitio 652.e
 beati Pauli ante uocationem
 conditio 646.e
 in Paulo reuelationis testimo-
 nium 646.h.647.a
 pauperis & diuitis alimentum
 742.e
 pauperis ulceribus contabe-
 scētēs, & anhelitu foetidi, cur
 non sint contemnēdi 523.a
 pauperum consolatio uera
 81.d diuitiæ 683.d inalte-
 ra uita præmium 220.f
 pauperum pupillorum & ui-
 duarum redditus 928.h
 alienigenarum exemplar
 1097.d
 paupertas animam ad quan-
 tam perfectionem deducat
 82.f.83.a ad contemplatio-
 nis erectionem utilis 84.h
 ad euangelicæ prædicatio-
 nis promulgationem utilis
 83.c.d
 paupertas felix 833.d
 834.e
 paupertas

paupertas ad uitæ æternæ per-
 fruitionem utilis 84.e ad
 uirtutis exercitium utilis
 83.a laudabilis 266.h
 paupertas spiritus, quæ diuitē
 in Christo facit 978.h
 paupertas uoluntaria, quibus
 amplectenda 80.g
 paupertatis amatorum bona,
 quibus ditentur 80.f amor
 ubi eluceat 891.b. bonum
 82.e. bona 870.g. diffini-
 tio 80.e. donū 79.b. exem-
 plar uerum 1057.c
 paupertatis formam quā Chri-
 stus seruauit & Apostolis ser-
 uandam instituit 86.e.f.g
 gradus primus 85.a. secun-
 dus ibi.c. tertius 86.e
 paupertatis perfectio, & perfe-
 ctionis celsitudo 87.b. pul-
 chritudinis descriptio 86.h
 sectatorum bona, quibus di-
 tentur 81.a.b.c.d. uirtus 79
 b. utilitas 82.f
 paupertatis uoluntariæ beati-
 tudo 121.b.c. felicitas 74.g
 973.
 pax cum quibus nulla firmari
 da 151.c. quibus sit 471.a.
 b. ubi nō reperiatur 357.a
 pacis amatores qui sint 33.a
 descriptio 52.h. receptacu-
 lum 870.g
 ad Pacis sectatores oratio
 397.b.c.d
 ad Pacem quomodo peruenia-
 tur 53.a
 pacem qui dirumpat 156.g
 in homine quid impediatur
 232.f
 pacem pater quādo nobis do-
 nauerit 356.h
 pacem creatura nulla, sui dile-
 ctioribus præstat 397.a
 pacificorum in altera uita præ-
 mium 220.f
 peccat nemo mortaliter inui-
 tus 1012.e.f
 an Peccet quis reclamante con-
 scientia 1042.g
 peccandi consuetudo uolunta-
 ria, quā sit detestabilis
 1074.h.1075.a displicen-
 tia, unde emergat 964.e
 peccandi necessitas unde em-
 narit 1018.e.f
 peccantium gaudium 389.b
 omne genus posse saluari
 783.a.b. uia 58.g

peccator ad Deum, quomodo
 cōuertatur 649.b. ubi lau-
 detur 1003.d. opus bonum
 an exercere ualeat 820.h
 peccator nullus temere con-
 temendus 1005.b
 peccatoris anima eo modo ad
 æternæ uitæ meritum læquet
 in opere, quo exanime cor-
 pus in actione agnoscitur ef-
 se inutile 820.h
 peccatoris, iaculo desperatio-
 nis trāsfixi, cōfugium 150.h
 peccatoris fructus 372.f
 peccatoris uires, ubi reparen-
 tur 230.e.f.g
 peccatori non esse desperandū
 245.a
 peccatorem, cur cogitationes
 in conscientia secreto accu-
 sent 939.d
 peccatorē ad sui cognitionem
 nunquam attingere 279.b
 ad Peccatorem, emendationis
 uitæ uiam arripere conantē,
 exhortatio 650.e.f.g
 peccatores qui meritō plangē-
 di 827.c.d
 peccatores à quibus laudētur
 1003.d.1004.e
 peccatorum affectio, cur iuste
 damnetur 758.e
 in Peccatorum cordibus, pax
 non reperitur 357.a
 peccatorum laus & gloria
 1003.d.1004.e.f
 peccatorum & iustorum status
 389.b.c
 peccatorum socius nō euadet
 peccatum 542.g
 peccatoribus & ingratiss, quā-
 ta quotidie Deus beneficia
 conferat 520.e
 peccatorib. an dare prohibea-
 mur 33.d
 ad Peccatores, ut in tēpore re-
 sipiscant, exhortatio 687.a.
 b.c.822.g.h. ut Dei erga se
 clementiæ recordentur, ex-
 hortatio 940.e.f.g.h
 erga Peccatores bonitatis Dei
 enarratio 940.e.f.g.h
 ad Peccatores ab inanimatis
 sumpta exhortatio 942.h
 à Peccatoribus abest sapientia
 323.c. an sacramentaliter su-
 mat corpus Christi 1078.h
 peccatū irremissibile 1040.e
 peccatum mortale sine uolun-
 tatis consensu, non consum-

mari 1073.d
 peccatum nihil est 363.a.b
 peccatum proximi non publi-
 candum, sed celandū 127.c
 peccatum uincendi singularis
 fiducia 229.b. definitur
 277.a. quæ mala inuenerit
 374.e.f. seuerè corripandū
 228.h
 peccatum nullum tam graue,
 quod non humilitate, lacry-
 mis, & uera compunctione
 tergatur 900.e
 sine Peccati collusionē, an quis
 conceptus præter Christum
 fuerit 379.d.1018.e
 peccati descriptio 1072.h. ex-
 cusatio ubi nulla 50.g. ex-
 cusationis morbus unde o-
 riginem sumpserit 503.a
 peccati fomes quid appelletur
 1073.c. generatio & gradus
 106.h. arbor quomodo
 excicetur ibi. gradus 76.g
 horror unde emergat 964.e
 peccati lex 76.g.1018.f.g. lex
 quid appelletur 1073.c
 magnitudo 69.b. mala
 1072.h. malorum enume-
 ratio 1072.h.1073.a. medici-
 na unde petenda 13.b
 peccati mortalis descriptio
 1073.d. mortalis & uenia-
 lis differentia 1074.f. oble-
 ctamenta, quā sit uersuta
 & quā laboriosē fugiatur
 204.g.h. omnis initium
 1002.e. origo 1018.e.f
 à Peccati originalis culpa præ-
 ter Christum, an quis immu-
 nis fuerit 226.h.358.f.618.h
 719.h.1018.e.379.d.990.e
 1073.b
 peccati originalis descriptio
 226.g.h.1073.b. pœna 332.f
 374.f
 à Peccati pœna solus mediator
 liber 990.e. an quis præter
 eum fuerit immunis 379.d
 226.h.618.h.719.h.990.e
 peccati perniciēs 1072.h. pro-
 nitas quid appelletur 1073.c
 recidiuatio & frequēs casus
 69.d. seruus homo, quomo-
 do efficiat 1073.d.1074.e
 peccati supplicium miro mo-
 do, Dei operante clementia,
 in salutis adiutorium cōuer-
 sum 128.f. uenialis descri-
 ptio 1074.e.f
 fff 2 peccato

peccato quæ cōtradicerē soleāt
1074.e
peccatū se nullum habere, quis
audeat dicere? 827.h
peccatū noscere, beatitudo est
1072.h
peccato, quibus simus priuati
600.e
Peccato esse immunem nulli
datum est rationis usum ha
benti 226.h.358.f.379.d
618.h.719.a.933.c.990.e
1018.e.f.1073.b
Peccato redeuntibus tria ge
neraliter congruere 587.a
Peccato originali, quis exci
piatur 1073.b
peccato mortali detentum, so
lus Deus ad uitam reuocat
808.g
sine Peccato ueniali, an quis
persistere queat 1074.f.g
peccato, affectus naturalis q̄
debilitatus sit 214.e.f
peccata quibus fiāt necessaria
24.f
peccatorum ablutio plenissi
ma, quādo obtineatur 37.d
absolutio cui deneganda
648.h cōsumptio 1006.e
germina 1083.c indulgenti
am à Deo, qui non impe
trent 701.d
Peccatorum labe, an quis ua
leat esse immunis 960.e
peccatorum origo 60.g ra
dices præcipuæ 82.h
peccatis & iniquis operibus,
quomodo Deus aduersetur
151.a.b quæuis calamita
tum genera adscribenda
1046.h
peccata confitēdi ratio 1006.g
absoluēdi ordo 684.h dis
solui non mœstitia, sed dile
ctione 166.f hominū, cur
Deus dissimulet 282.h
520.f 613.b refranādi ra
tio 227.d
de Peccatis homo pœnitēs, ge
mens & plorans, nunquam
serò ad dominum reuertit
tur 821.d
pecuniæ obedire, quā perni
ciosum sit & fuerit 63.d.64.e
pecuniam congregare conan
ti accidentia 82.h
percussionis mysteriū 447.c
perditio hominis unde 69.a
peregrinari in ueritate, quise

agnoscit, sapiētia irradiatus
est splendore 1115.b
peregrinanti in hac ualle, quæ
aduersa occurrant 53.a.b
peregrinantium inimici multi
sarij, à quibus impugnētur
201.b.203.c triplicem sta
tum, & proprium cuiq̄ spi
ritualem esse ducem 210.e
exemplar 1097.d gradus
ultimus 1118.e iustorum
merces 214.e solatiū 223.a
singulare 402.e
peregrinationis humanæ co
mes indiuidua 206.g hu
ius solatium maximū 286.g
huius leuamen optimum
358.h huius qui iter gra
diūtur, probatum directo
rem habere studeant, si ue
lint feliciter peruenire quò
tendunt 565.a.b tædij abla
tio 498.h
peregrinationis ueræ forma,
qualis sit per Christū fideli
bus instituta 1095.b.c.d
1096.f.g
in peregrinationis itinere præ
mium 566.h
in Peregrinatione hac, quali
ter sponsa fruatur spirituali
uerbi præsentia 315.c.d
peregrinam in hoc seculo se a
gnoscētis exercitia 592.g.h
cōditio 1115.c.d 1116.e.f.g
seculo, qui se esse cognoscit,
qualiter cōuersationem suā
ordinet 801.b
peregrinorum spiritualis se
pultura 462.f
ad Peregrinos huius uitæ ex
hortatio 588.h
pereuntes propria uoluntate
perire 434.g
perfectio excelsa 203.c
perfectio quomodo innotē
scat 280.g
perfectio ex desiderio uirtutis
non consummatur 743.c
sanctorū ubi imperfecta ap
pareat 1091.c
ad Perfectionis alta tendentib.
linguæ ministerium pluri
mū aduersatur 727.b sine
tribulationib. nemo cōscen
det 832.e cōscendere, qui
bus modis quisque ualeat
1020.e.f.g.h ascendere cu
pientis officium 1087.d
1088.e

perfectionis amatoris exerci
tatio 196.f.g.h.592.g.593.
a.b.c
ad Perfectionis arcem conscen
dendi gradus 660.f
perfectionis ascensus difficilis
593.c
perfectionis brauium 741.b.c
ex Perfectionis Christi compa
ratione, clara sanctorū de
coloratur uirtus 376.h
perfectionis Christianæ propo
situm 992.f testimonium
994.e clarissimum specu
lū 891.a.b.c.d coronæ cōe
positio 683.c
ad Perfectionis culmen ascen
sus 581.c
perfectionis culmen cupientis
opus 1071.b. officiū 1087.d
1088.e euangelicæ solium,
unde agnoscat 330.e quā
ta sit utilitas 770.e
ad Perfectionis fastigium uolu
cri cursu, & indubitātiani
mo anhelantis ascendere of
ficium 165.b.c qualiter ani
ma prouehatur 582.h pau
latim ascendendum 602.g
attingere cupientibus impe
dimenta 733.b rēdentis afe
fectus perniciosus quan
tū noceat 123.d finis 202.f
gradus 591.b.c omnis sun
damēta 589.a indicia 197.
a.b.c.d. 198.e.f.g.h iter ag
gressus montium altitudinē
ascendēti assimilatur 165.d
itineria 970.e mater 280.g
meta 985.b.c.d.986.e.f.g
ad Perfectionis montem ascen
dentis alimentum 742.e
perfectionis præcelsæ gratiam
qui mereatur 594.f primor
dia 659.c.d regula 283.b
594.e.658.h regula & con
siliorum Christi disciplina
769.c.d.770.e scala 225.b
semita 374.e speculū præ
clarissimū 1097.b.c.1098.e
in Perfectionis stadio, cur tam
pauci perseuerent 602.g.h
status 59.d.60.e
ad Perfectionis statū quibus ita
ceat accedere 123.d.124.e
perfectionis uia 870.g.966.h
967.a utilitas 770.e.f
perfectioni legis obseruatione
homo fit proximus 589.b
ad Perfectionem uia 58.f
ascensionis

ascensionis initium 660.f
ad Perfectionem prudētia de
coratus, tardē semperq̄ pro
ficiens, suo tempore attingit
193.d ascendere cupienti im
pedimentū maximū 1098.e
perfectionē amantis actus 197
a.b.c uirtutum apprehen
dentium conditio 1093.b
ad Perfectionē attingere & se
culo renunciare uolēti, quid
faciendum 123.d
ad Perfectionem uirtutum, an
quis repentē cōscēdat 674.
g ascendentium per uirtu
tum scalam gradus ultimus
1118.e tendentis officium
995.a.b.c.d
ad Perfectionem cuiuscunque
artis, nullus nisi ex ordina
to progressu attingere ualet
994.g.h
perfectus in obediētia qui cen
sendus 64.f in hac uita ue
rē quis 60.e
perfecto uiro quæ inesse debe
ant 593.c
perfecti, quid sentire debeant
207.c fortiores quotidie,
quomodo efficiantur 1118.e
an Deum habeāt, uel possi
deant 302.g
perfecti uiri, an sancti debeant
uocari secūdam actū 839.d
perfectorū cibus solidus 411.
640.e.675.a.788.g.h. actua
lis congressio 894.g
cōsideratio 1091.b.c exer
citia 442.f.g de se iudiciū
1091.a.b meditationes
1091.b.c natura 1091.c
orandi modus 752.f orna
menta 353.c opus 541.b
patiētia 59.d personam in
ueteri testamento, qui gesta
uerit 1096.h
perfectorū qui in prælatione
sunt positi, exercitia 864.g.h
profectus 594.e
perfectorum uirorū quodidua
na sercula 1016.f. uirorū spe
culum 1059.b.c spiritu ci
bus 1001.b status in uia
194.h.195.d statui appro
pinquantū exercitia 1054.
a.b.c.d. 1055.e.f.g. uestis nu
ptialis 545.b uirtus con
summata 1019.e perficere
quodlibet quā periculo
sum sit 69.f

in Periculis cur Deus iustos co
mitetur 520.g
peritus reclamāte conscientia
peccat 1042.g
de Permissione diuina, ratio
non est inuestiganda 228.f
persecutiōis dirū genus 771.c
persecutiones patiētium præ
mium 220.f an à domino
irrogentur 1094.f malorū
bonos semp pertulisse 541.a
persecutores cur sint amandi
59.a.b
perseuerantia 74.h
perseuerantia hominis, future
mesi assimilāt 77.a dimi
candi in hoc carnis & spiri
tus conflictu, quā sit ne
cessaria 1093.b
perseuerantiæ bonum 517.a
commendatio 75.c.266.f.g
diffinitio 75.c utilitas mul
tiplex ibi.d efficacia 76.e
praconia 993.d.994.e.f.g
perseuerantiæ quæ aduersentur
76.f
ad Perseuerantiam adhortatio
77.f.g
perseuerantiā hominē tenere
q̄ multa sint quæ præpediāt
76.f
de Perseuerantiā hominis, qui
bus indicijs possit rationa
liter præsumi, quæ quāto ma
gis in unoquoq̄ concurrūt,
tanto fortiozem ipsum exhi
bent ad perseuerandū 77.a
personæ Dei & hominis Chri
sti testimonia 1064.g.h
perturbationes hominis finē
suum ignorantis 513.d
perueniēdi uia ad Deum 69.a
perueritatē hominū Deo mili
tare 128.h
pedes Christi 697.b
pedes spirituales 557.a.797.c
pestis spiritualis 985.b
pestilentiam an Deus immitat
305.b
petendi an nobis insit facultas
301.c
petitiones supplicatium, quid
repellat 679.d
S. Petrus ad sui cognitionem,
quomodo deuenit 222.g
ante resurrectionem domi
num sensuali amore, nō spi
rituali, dilexit 333.c.d.334.
e.f.g.h.335.a.b de Christi
diuinitate, & scientia fidēi

per uisionē eruditus 646.h
647.a proprio lapsu, quid
didicerit 1046.e.f
b. Petri ante uocationem con
ditio 646.e feruor 433.b.c
lapsus 450.e.f.g.h 650.h
984.g.h incongrua petitio
651.d pedū lotio 421.b.c.d
422.e.f zelus immodera
tus 444.h
b. Petrum ex tentatione longe
salubrius, quā ex erudi
tione magistri profecisse
222.g
b. Petrum cur ter dominus ro
gauerit, an se diligeret 913.c
in Petro reuelationis testimo
nium 646.h
petulantiam quid mitiget
257.b
phantasmata illecebrosa formi
narum dormienti, an sint
peccato obnoxia 25.c
Pharaonem quid submerferit
63.d
Pharisæorū malignitas 446.g
Pharisæorum fucata humilitas
1039.d.1040.e
Pharisæorum uitium 157.c.d
b. Philippi ignorantia 343.a
Philosophiæ stimulus, quomo
do conteratur 12.h
philosophiæ ueræ summa prin
cipia 284.e
pietas 34.g
pietas ubi pereat 724.f
pietatis definitio 32.e
pietatis diuinæ sacramentum
consummatum 621.d di
uinæ maximā miseratio
827.c
pietatis genus optimum 800.f
mater 38.h modus 282.c
magnū opus 411.h præ
conia 1011.c.d sacramen
tum magnum 377.d.489.d
pietatis spiritus in Christo effi
cacia 663.b
pietatis zelum in cunctis ser
uare difficillimum 228.h
229.a
pius, quibus de claritate in cla
ritatem transformetur 225.a
piorū in patria felicitas 194.h
195.d
piorum & sanctorum specialis
uirtus 38.f
piorum de Dei operibus iudic
cia 944.e.f.g prima inten
tio 1059.d

plorum natura 613.c
 piorum & impiorum status 389.b
 pios in hac uita ignorantia nō carere caligine 208.e omnes à mundi exordio tribulatione esse purgatos 360.f
 Pilati ignorantia 478.e.f.g.h
 piscatorū cōmēdatio 12.h.13.a
 piscis prunis superpositus 531.b
 placere hominib. qui quærūt, Christi serui non sunt 833.b
 plangendus ne sit Christus 482.f.g.h
 plangendi meritō qui 827.c.d
 plasmatio humani corporis, & qua de causa rationali spiritui aduerferur 729.b
 à Plebe qui iusto Dei iudicio despiciantur 685.b
 pœna, oculos aliquando aperiet, quos nūc claudit culpa 588.e
 pœnē p̄sulis negligētis 143.a
 pœnarum omnia gēnera, an Christus in cruce pertulerit 496.f
 pœnitere se posse ad libitū, qui confidant 1008.g
 pœnitens uere & Deo gratus describitur 1075.d.1076.e
 pœnitenti uere, quæ Deus largiatur 965.a
 pœnitentia 34.e
 pœnitentiæ exterior & interior 1078.e.f
 pœnitentiæ cōmēdatio 229.a.b
 efficacia 1077.d.1078.e.institutio 71.d magisterium Deo gratissimum 698.h
 699.a exercitium omnibus sanctis cōmune ibi. remedia ad libitum non capiuntur 790.g
 pœnitentiæ sacramenti finis 1077.c.d
 pœnitentiā agendi tempus, homini post hāc uitam deficit 159.c
 pœnitentiā protoparentum cur Deus sustinere noluerit 600.h
 pontificis mali opera 892.e.f.g
 p̄ntificis ministerium quale sit 850.h.651.a quibus Christi fame, gladio uel peste afflētis, officium 879.c.d
 pontificis summi autoritas 955.d

pontificis summi in die iudicij examen 905.c.d in promouendis animarum rectoribus officium 905.a.b
 pontifices notantur 577.a.b.c.d.578.e.f.g.579.a.b.c.d
 cur contemptibiles efficiantur 892.e.f
 pontificum corona 907.b
 gemma 926.e malignitas 446.g
 pontificum ornamenta 915.d
 pontificum sanctorum opera 891.d spirituales margaritæ 585.c.d
 p̄ntifices in populo Israelitico, cur Deus esse uoluerit 854.h
 pontificalis officij primatū qui ambiunt, quantorum superiorū cēsendi sint rei 850.h
 autoritatis derisionis origo 892.f
 pontificali sublimatum cathedra quali munere redimitū esse deccat 883.b
 populorū multitudo, quibus modis allicienda 327.a
 populorum pralati notantur 578.f.g.h regimini spiritua liter p̄fecto quid expediat 883.c scelera unde augeantur 892.f arma 1111.d
 porta aurea 12.f ferrea ibi.g
 porta clausa 380.e
 possidentium Christum beata studia 554.e.f
 postulādum à Deo quid 438.f
 postulatio 110.g
 postulationes deprecantium, cur Deus interdum audire dissimulet 521.a.b
 postulationibus utilibus, dominus consensum nō denegat 651.b.c.d
 potentium in die iudicij sententia 792.h.793.a oppressiones æquanimiter an sint ferrendæ 939.b
 potestates aereæ, an quantū uelint hominibus noceant 272.h
 potestatum angelicarum officia 945.a
 potus saluberrimus 742.f
 p̄ceptore spirituali cunctos egere 210.g.211.a
 p̄ceptionis perfectio 36.f
 p̄ceptum duplex Adam habuit 777.b

p̄cepta Christi 1023.d
 p̄ceptorum Dei obedientia ad salutem adulto necessaria 589.a.b.c dulcedo quæta sit obseruantib. ea 962.e
 p̄ceptus qui nō obtemperat inaniter Deum diligit 354.f
 p̄ceptis Dei optemperandi ratio 949.b.c
 p̄cepta, cur Deus indixerit 216.e
 p̄cepta Dei adimplere, nō est impossibile 949.d custodia diētium hæreditatis descriptio 1117.a.b
 p̄cipitio qui se dederunt, an uitam oderint 780.e
 p̄conia popularia nemini licet appetere 887.a.b.c.d
 p̄destinatio 152.g.h.371.b
 p̄destinationis æternæ rationabile argumentum 375.c
 altitudinem non esse inquirendam 401.b.c
 indubium p̄sagiū 799.a
 tentatio quā perniciosa sit 152.g.h in hac uita testimonium 231.c
 de P̄destinatione, diaboli suggestiones 152.g
 ex P̄destinatione infidelitatis uenenum, quomodo oritur 152.g.h
 p̄destinata beatitudine, quomodo homo se priuet 214.e
 p̄destinatus exitio æterno ante mortē, an quis sit 152.h
 p̄destinati & uocati, oculis corporalib. assimilantur 75.c
 cur Dij merito nūcupentur 408.e
 p̄destinati atq; glorificati, an sine exercitatione peruigili, ad sanctitatis apicem peruenerint 681.b
 p̄destinati ante mundi constitutionem 968.g
 p̄destinatorum causas curiosa percunctatione non esse inquirendas 401.b.c
 p̄destinatorū ecclesia 710.e
 p̄destinatos ignorat diabolus 147.b.c
 p̄dicantium Dei uerbum officium 866.e.f.g.h
 p̄dicationis officij, quibus & quando sumendum sit 734.g
 p̄dicationis Apostolorū potestas

testas 877.d
 à P̄dicatione priuata nullus p̄sul excipitur 866.g
 in p̄dicationib. quid frequētius agi debeat 867.a
 p̄dicatorum conditio 529.d
 530.e.f.g.h examen in die iudicij 905.c.d gradus in ecclesia, cur dominus Iesus instituerit 735.a.b
 omnium intētib. qualis esse debeat 867.c sub compendio regula 713.b
 p̄dicia, domos & nemora habere, an dona sint Dei 856.g
 p̄diorum subuersionū principium 1080.e
 p̄dones in ecclesia q̄ 904.h
 p̄distorum populis consuetudo 567.a.b
 p̄latio, quibus efficiatur uinæ occasio 524.e
 p̄latiōis ambitio, unde sumptus principum 215.c
 minus, quā sit laboriosum 848.f
 ministerium qualiter assumendum 850.e.f
 eorū qui fungunt officio obedientia 1101.a
 in P̄lacione quanta sint mala 848.e
 p̄laciones in ecclesia non desiderandæ 847.a.b.c
 p̄latus capiti assimilatur 853.d
 officio abutens, languido, medici consilium negligenti assimilatur 857.b.c
 ad animas regendas, quos promouere debeat 905.a.b
 p̄latus officium 848.f oratio qualis esse debeat 878.h
 879.a
 p̄latus humilis cōditio 894.h
 895.a
 p̄latus, ecclesiasticarum facultatum non possessores, sed dispensatores 713.b
 cur sint ordinati 464.e
 p̄latorum & maiorum iudicio subesse qui non possit 63.a
 ecclesiæ ruina 577.d
 578.e cōuersatio, an sit declinanda 848.e
 corrigendi subditos forma 873.d
 874.e.f.g
 officium 703.d
 892.h quanta debeat esse sufficientia 906.e.f.g.h
 p̄latorum statui congruentia 863.a.b.c
 status quanta sit perfectionis 894.h

p̄latorum typus 878.f.g
 p̄latis, de sibi subditis, reddēda Christi ratio 142.e.f
 p̄meditationis descriptio, qua Deo militantes ne à demonibus decipiantur, sunt muniendi 122.e.f
 p̄missi æterni arca 67.c.d
 p̄missi causa unde pendeat 556.h
 p̄mia bonis ultra cōgruum Deus largitur 634.h
 p̄mia qui cōsequuntur æterna 681.c.d
 p̄positi alij officium 211.d
 p̄positorum Christi ouium officium 142.f.g.h.143.a.b
 144.e.580.f
 p̄positura non concupiscenda 847.a.b
 presbyterum uidere incertum, est ecclesiæ dedecus 815.a
 presbyterij dignitatem, nemo sibi uendicet 717.b
 p̄scentia 371.c
 p̄scentorum & p̄destinatorum differentia 690.h
 691.a
 p̄sentia Dei, ubi fulgeat 1022.e
 p̄sidentū decorem, cur homo amiserit 552.g
 p̄sidentū periculum 704.e
 p̄sidentū origo 845.c
 p̄sidentes quibus ad perfectionem pertingant 2.g
 p̄sidentium gradus, cur sint in ecclesia instituti 735.a.b
 mentem ad captiuitatem, quæ redigant 863.a
 officium 2.f.26.f
 officium magni esse periculi, eisq; solenter cōsiderandum, qualiter circa unumquemq; se habere oporteat: qua uia sibi commissos ad perfectionem dirigant, multaq; illorum qui utiliter p̄sint, esse merita 141.b
 p̄sidentij diuini descriptio 598.e.f
 p̄sidentia, in quib. pugnatis animus se collocare ualeat 231.a
 ad P̄sidentia diuinitatis, quibus pateat accessus 230.h
 p̄sul, quos promouere debeat 905.a.b
 à p̄dicatione priuata, an eximatur 866.g
 p̄sul, signo in sublimi posito

comparatur 918.g.919.a
 p̄sul iustus 921.d
 p̄sulis mali opera 892.e.f.g
 p̄sulis in extremo die examen 905.c.d
 ornamenta 915.d
 p̄suli in tribunali residentij, quid recogitandum 900.e
 p̄sules in ecclesia, cur sint instituti 878.e
 superintendant dominicis gregibus, ad instar eorum, qui tempore belli urbium excubias faciunt, & de se perfectionis lumen exhibent 880.h
 notantur 577.a.b.578.e.579.a
 p̄sules, pauperum an sint ministri 928.h
 p̄sulum spiritualium autoritas 880.f
 pondus unde agnoscatur 923.d
 potestas maxima ibid. meritum 924.e
 in promouēdis animarum rectoribus officij 905.a.b
 p̄sulibus, temporales redditus pauperibus non erogare, quā sit perniciosum, & Deo odibile 858.f
 p̄sulibus ecclesiasticis, qualiter subditos regere liceat 872.h.873.a.b.c.d
 p̄sulibus à proximo circumueniri sæpe contingit 899.a
 qui P̄sunt alij, qualiter se in humilitate custodire atque iudicare debeant 462.h
 qui P̄sunt qualiter pro conseruanda subditorum pace, se habere debeant 524.e
 qui P̄sunt more medicorum; studeant in priuatis locutionibus, congruam animarum medicinam audientium p̄bere languoribus 868.g.h
 ut P̄sint ecclesiæ multi, sed ut profint non quærunt 928.g
 p̄sente qui non possit utiliter 465.a
 p̄sente qui concupiscunt, an à Christo uocentur 579.b.c.d
 refugit humilitas 717.e
 p̄sente qui non desideret, uix reperitur 724.f
 p̄sente, cur omnes cupiant 833.a.b
 p̄sumptio 263.a
 p̄sum

præsumptio sui 68.h
 præsumptio elata, plurimos
 prosternt 593.d
 præsumptio detestabilis 845.c
 846.e.f.g. detestanda 1028.e.f
 præsumptuosi uita 62.h.63.a
 præuaticationis origo 977.a
 præuaticationis causa 1054.g.h
 præuaticatores, ut ad cor redeant, admonentur 701.b.c.d
 preces attentè suscipiunt 112.h.113.a
 in Precibus qui exaudiantur 365.d
 primordia perfectiōis 659.c.d
 principandi ambitio ubi sumptuosa exitiū 845.b
 principatum officia 945.a
 principis exercitus, & militum idem iter 1049.a.b
 principes, cur sint ordinati 464.e
 principum gloria 1111.d in oppidis pacificè possident prudentia 161.e ornamenta Deo non placent 914.g
 principes tribuum, & familiarum in Israelitico populo, cur Deus esse uoluerit 854.h
 principium unum cui obedire oportet 950.f.g
 ad Pristinum statum, quomodo homo reducat 299.b
 probationem peregrinatioibus esse necessariam 361.b
 probatissimos uiros sine delicti contagione, uitæ suæ cursum non posse consummare 229.a
 probitatis uis 49.d
 proborum uirorum gloria 583.a
 proprium 582.h.583.a
 prodesse alijs qui ualeant 253.a
 prodesse maioris meriti est, quam præesse 917.b
 prodigium inauditum, omniumque nouitatum singularum 328.h
 profectus spiritualis 1019.b
 professio excelsa 331.b
 professionis monasticæ præuaticatores admonent 698.f.g
 professioni Christianæ contrauia 234.e
 proficiendi sollicitudo naturaliter homini innata 1070.h
 proficientes prudenter debent uitare contraria 727.a.b

proficientium in fide gradus primus 1072.g
 promerendi lex 1012.e
 promissa humano generi à Deo facta quantum profint 364.f
 promissio maxima 968.e.f
 propagines ecclesiæ 928.h
 properè agitur, quod libenter auditur 25.a
 propheta à Deo cur fuerint eruditi 777.d.778.e futura tanquàm præterita, quomodo narrent 1065.a.b
 prophetarum uocibus, aut apostolorum testimonio repugnare summæ est dementiæ 631.b autoritas 700.f
 prophetare, bonis & malis est commune 1930.g.h
 propugnatores fidei 907.c.d
 propinquior quis Deo 1051.c
 prosperis qui frustra latentur 740.h
 prosperitas temporalis, securitatem calamitatis est initiū 389.a
 prosperitas mentis oculos obtegit 1008.f
 prosperitatis pericula 58.e
 prosperitatum spiritualium bona 550.h
 in Prosperitatibus cur Deus iustos comitetur 520.g
 prouidentia 26.g
 prouinciarum ducum prudentia 144.f
 prouincias per angelos regi 273.b
 erga Proximi dilectionem, quæ seruanda 51.a caritatis & Dei fructus idem 1108.g
 proximi dilectio 127.a.b dilectione an Dei caritas sit utilior 1108.f uerus amor 297.c.d describitur 326.h
 caritas perfecta à Verbo in eucharistiæ sacramento exhibitio 310.f pax, cuius lucro præponenda 939.c
 proximo amabilem, quæ nos reddant 49.c.d
 proximo reddere debitum quid sit 1033.b
 proximum amare quibus rationibus incitemur 48.f.49.a.b.c quomodo & quibus exemplis debeamus 50.f.g.51.a
 quæ rectè diligit 51.a.b plusquam seipsum qui diligant 51.b.c
 ligant 1108.e qualiter unumquodque diligere oporteat 123.d Deo quid nos faciat 227.b
 proximi qui 48.g
 proximi unde ut plurimum scaldantur 589.d
 proximorum compassio, munus Deo acceptum 296.f
 conuersationis incommoda 1093.a cura quam sit periculosa 848.f.g delicta an sint celanda 127.c oblocutio grande malum 728.e. profectibus. desudare, quam Deo sit acceptabile 585.a.586.e
 proximorum persecutiones quas ferre debeamus 56.h.57.a
 cum Proximis conuersationis descriptio 188.g.h
 prudens insipientium euitat consortia 375.d
 prudens quis 917.b
 prudentes facilius labuntur, quam simplices 927.c
 prudentium simplicitas 31.b
 prudentia qui solus polleat 189.a.b in quo ueretur 258.e ad ceteras uirtutes adipiscendas, quam sit necessaria 1098.g.h
 prudentia & sapientia uicissim sibi inuicem famulantur 265.d in omnibus cum humilitate est adhibenda 604.h
 prudentia carnis 30.e terrena ibi. diabolica ibi. e.f.917.a
 prudentiæ adipiscendæ optimum initiū 395.b commendatio 549.a.b Deo famulantibus necessaria enarratio 144.e descriptio 919.d 916.e.g diffinitio 25.d 26.g dignitas & decor quibus effectibus pateat 27.b diuisio 26.g effectus laudabiles 28.f excellentia fructibus arboris assimilatur 28.f
 prudentiæ humanæ doctrinam quid cõterat 12.h. fōs 145.c libra Christo militantibus, quam sit necessaria 540.h lumen quantum spirituali belfatori expediat, ad supplantandum diaboli sauitiam 562.g.h.563.a
 ad Prudentiæ perfectionem homini cupienti uenire quæ sint necessaria 59.g
 ad Pru-

ad Prudentiæ perfectionem spectantia 550.e
 prudentiæ persuasiones 916.h
 præconia 917.b.c regula 1032.f regula prima 916.f
 secunda ibi.g scala & scalæ gradus 1098.h
 prudentiæ, sapientiæ, & scientiæ uaria significatio 1043.b
 prudentiæ uirtus 25.d 26.g cunctis Deo famulantibus necessaria, per quam singulis horis proprias debent uidere actiones: & quid cuiuslibet operi, ut perfectum sit, competat 144.e
 prudentiæ quam multa sint, & quæ sint illa, quæ non mediocriter aduersantur 29.d
 prudentiam quid reddat commendabilem 28.f
 psallentium mentes à terrenis negotijs & cogitationibus purgandas esse 169.b.c
 psalmodia alacris, quæ plurimum angeli gaudent 168.f
 psalmodiæ sacrificium Deo offerentium officium 168.h
 psalmodiæ diffinitio 168.h 169.a
 psalmodiorum cantica, cur sint in ecclesia instituta 837.d
 pudicitia commendatio 871.c.d consummatio 25.c firmamentum 974.e gradus sex 25.b. lampas 5.c zelatorum eruditio 24.g
 pudicus incontinentium erubescit societatem 375.d
 puerorum mos 111.b
 puerorum trium in fornace oratio 169.a
 pugna carnis & spiritus dira 543.a
 pugna spiritualis 820.f.981.a unde sumat originem 554.h
 pugna aduersus tenebrarum rectores præparatio 122.e.f
 g carnis & spiritus origo 203.d 204.e.214.f
 pugna spiritualis, qui uictor existat 213.a
 ad Pugnam spirituales ordinatio 31.a
 qui securus accedat 224.e diffidentiam sui uictoriam subministrare 221.a
 à Pugna spirituali nullus liber 893.c
 pugnare non desinat, qui cor-

nari exoptat 1024.h
 pugnandi Christianis indicia necessitas 599.a
 ad Pugnam optimam præmonitio 398.e
 pugnantium commendanda cognitio 694.h oratio 558.f
 559.b triumphus 993.d
 uirtus 39.a
 pugnantium uirtutum magna nimitas, quibus humanum genus debellatur 537.a
 uirtutes quomodo eneruentur 1091.d
 pugnantibus fidelibus, quæle dominus Iesus præsidium statuerit 597.d
 pulcritudo omnium hominum unde proueniat 552.f.g
 puniri hominem per quæ delinquit 191.d
 pupillorum redditus 928.h
 purgationum profectus 387.c
 purificatio spiritualis 614.h
 purificationis spiritualis accepta oblatio 615.b
 puritatis decor ubi eluceat 891.b
 puritatis indumentum quid nobis exhibuerit 600.h
 pusillanimitatis consilium 452.h.453.a
Q
 Quærentium dominum merces 570.e.f
 quæstus obscœnus 29.c
 quies diuturna quantum nocet 1091.d
 quietis exterminium 224.e
 quietis pericula 58.e
 quietis internæ perceptio, quibus communicetur 1024.e
 quietem spirituales, eiusque dulcedinem, qui gustare cupiunt, corporales sensus edomitos cur habere debeant 733.a
 quiescentium oratio 558.f 559.a.b
R
 Radix peccati præcipua 82.h
 radix spiritualis, ex qua anima coalescat 820.h
 rancoris cuiuscunque rei causa 1074.h
 rapina legibus diuinis & humanis prohibita 884.h
 raptores in ecclesia 849.c
 ratio cur sit homini inserta 361.b
 disciplina Dei patris er-

ga genus humanum describitur 1094.f
 rationis amissionis origo 88.g
 donum, uniuersa naturæ humanæ ornamenta præcellit 926.f
 rationis iudicium, cur homini datum 254.g iudicium quid euerat 395.a iudicium quæcetera naturæ dona præcellat 764.f
 rationis pædagogum spirituales 552.e uehiculum 306.g
 ex Rationis usu recto, ceteris animantibus quomodo homo emineat 1007.a.b.c
 rationem quid confundat 156.g
 rationem hominis, sapientiæ splendore illustratam, spirituales esse regulam 196.g
 ratione capaces, cur nos Deus fecerit 1114.e.f
 rationalis spiritus patria 376.f
 rationalem uim spiritualiter sapientia appetit 231.d
 rationale animal, quid discere debeat 616.f
 rationales qui 1007.c
 non Ratiocinando, sed credendo, Dei sapientia agnoscitur 551.a
 ad Reatus indulgentiam, cur Deum flecti facile multi putent 989.b.c
 reclinatorium spongi 974.e
 reconciliationis humane efficaciam 876.h
 per reconciliationis factam meritum per Christum, de exilio reuocamur ad patriam 876.g
 reuerentis zelus 228.h
 sine Rectore an ecclesia in hæ peregrinatione esse possit 854.c.f.g
 rectorum animarum officium 883.d.884.e
 rectum homo quod uult, cur non agat 254.g
 redargutionis regula 440.e
 redditus temporales pauperibus non erogare, quam sit perniciosum 858.f.g
 redemptionis beneficia 71.c
 redemptio humanæ naturæ ordo 700.g. declaratio 1112.h
 Redemptoris nostri benignitas immensa 822.f lucrum 856.h
 largitas affluentissima 862.f
 clemetia descriptio 1034.h
 uitæ descriptio 1022.h
 refectio

refectio salutaris 842.h
ante Refectionem, qualiter ser-
uorum Christi premunien-
da mens sit: & in ipso discu-
bitu, quales esse oporteat,
qui Deo placere desiderant
182.f
refectiones spirituales 961.d
an Reformati excellentius si-
mus, quam cōditi fuerimus
596.f.g
refugia munitissima ab incur-
sibus intellectualium bestia-
rum ualde secura 724.g.h
regentium familias, & congrega-
tiones officium 524.e
regiminis onus qui subeant,
quomodo præesse debeant
703.d
regiminis, his qui præsent sin-
gulare documentum 891.d
ad Regimen animarum uocati
officium 848.h.904.g
in Regimine animarū, quanta
sit anxietas 848.e.f
in Regimine animarum cōsti-
tuto quid expediat 864.g
ex Regimine spirituali terrena
lucra quatitare, quam sit
periculosum 858.e
in Regimine qui præsent opus
habent sapientia, sicut cæci
corpore, indigent ductore
897.a.b
reginæ Austri longanimitas
560.h
regiōes exterarum ignotasq; cur
homines peragrent 215.c
regium iter 463.a
regnum qualiter poscendum
652.g huius seculi non est
appetendum 1023.a
regnum cælorum, cui merito
debeatur 834.e
regni cælestis signaculum 38.f
cælorū clauis 280.g Chri-
sti qualitas 697.a
regnum cælorum diripiētium
gloriosum certamē 820.f.g
cælorum obtinere uolentis
studium 839.d
regnum cælorum, quibus do-
minus promiserit 920.e
regnum Dei qui non cōsequē-
tur 128.g cui pateat 35.c
quibus proueniat 15.b
regnū Dei intra se qui habeant
723.b
in Regno cælorum, & ecclesia
Christi cæteris fulgentiores

293.a
regno cælorum qui sponte se
priuent 830.g
in Regno cælorum locupletior
840.e
regno Dei indignus esse qui
conuincatur 131.d.132.e
regnorum transactionum ori-
go 1080.e
regna cælorum qui possidebit
38.f corporaliter qui pe-
nentrarint 533.b
regna per angelos regi 273.b
regere caritatis opus, domina-
ri superbia 849.c
regula discretionis 737.a fi-
dei 836.e
regula incipientium, proficien-
tium & perfectorum in fide
1033.d perfectione 283.b
594.e.658.h
religio Christiana, quantum elu-
ceat in ijs, qui seculo renun-
tiantes sub disciplina regu-
laris obseruantia degunt
971.c
religionis cultus 374.e defi-
nitio 32.e magisterium
974.e
religionis catholicæ autoritas
425.a.b
religionis catholicæ ornamen-
tum 555.d catholicæ orna-
menta sublimia 532.g.h
religionis Christianæ digni-
tas 403.b Christianæ fun-
damētum indissolubile un-
de cognoscatur 426.e.f
magisterium 1097.d
1098.e regula 962.g Chri-
stianæ speculum 674.e te-
stes uerissimi 1093.d
religionis sanctæ rudimenta
970.e
religionis omnis forma 1022.
h.1023.a
in Religione rudes, qualiter
exercendi 978.e.f.g.h
religioso uiro, quib. de rebus
ante tribunal interrogatio
fiet 975.c
religiosi notantur 580.h.581.a
religiosis obedientia instituta
prærogata 1100.e.f.g
ad Religiosos sermo 975.d
976.e
remedium pro omnium faci-
norum satisfactione gene-
rale 229.a triplex quod Dei
potestas homini labenti cō-

tulit 118.e.f contra motum
in fide incipientium 128.g.h
remedij locus quando esse de-
sinat 68.f
remuneratio & pœna, cur soli
rationali creaturæ debean-
tur 950.h
in Remuneracionis spe, actio-
nis robur includitur 402.e
renuntiare perfecte seculo uo-
lentis exemplar 1097.a
renuntiandum cōsulte esse se-
culo 1095.b
reprobatorum de uniuersali ec-
clesia uox 243.d.244.e
repletio ciborū quæ mala adse-
rat 918.e
repugnare Deo an homo pos-
sit 823.c.d
res unaquæq; unde cognosca-
tur 594.f
rerum omnium indicia certa
99.c usum non damnat do-
minus, sed priuātū affectum
698.f temporalium utilita-
tis & instabilitatis cōsidera-
tio 120.f.g.h temporalium
penuriam, Deus ab homini-
bus non quatit 1005.d
rebus singulis generaliter esse,
cur Deus tribuerit 202.e
res alienas furtiue diripere, nō
mediocriter delictum 884.g
rebus uisibilib. cibo, potu, ue-
stimentis, &c. at uenit in
beata uita sanctorum 910.h
de Resistentib. à fide, an sit fun-
ditus desperanda 675.b
ad Resipiscenciam exhortatio
687.a.b.822.g
resistere hominem Dei uolun-
tati, unusquisq; sufficienter
experitur in se 823.d quæ
uidetur, ipsius iussa exequi
tur 942.d
restauracionis humanæ narra-
tio 311.c magisterium
640.f parabola 700.f.g
resurget nemo corporaliter &
spiritualiter, qui non utroq;
modo mortuus fuerit 782.h
resurgendi ad uitam, quibus
ablata sit spes 812.f
resurrectio domini 511.a
resurrectio prima 627.c
resurrectio duplex, animæ ui-
delicet & corporis 782.g
resurrectio spiritualis, qualiter
in unoquoq; iustificato fiat
823.a.b
resurrectio-

resurrectiōis autoritas in quo
delectetur 17.b
resurrectiōis Christi testimo-
nia 637.a.b donum 826.e
resurrectiōis dominicæ uerus
cultor 627.c.d
resurrectiōis spiritualis uarij
modi 824.g. spiritualis
medicina, unde proueniat
769.b ianua 1006.e
retributionis futuræ gloria,
quomodo condonet 194.b
retributione æterna, qui dul-
cius ac abundantius perfrue-
tur 821.b
reuelaciones oratione fiunt
104.h per angelorum mi-
nisteria reuelari 272.g an
in nobis fiant 755.b infusæ
quales anim. eleuet 1106.g
reuerentia quid sit 9.c
rex Christus regibus humanis
assimilatur 672.f
regis cælestis potentiam in spe-
culo fidei qui considerent
1062.h milites probatissi-
mi 1093.d
reges qui meliores & pruden-
tiores existimentur 27.c
regum officium 475.a.b
regum terrenorum in urbibus
pacifice regendis prudentia
161.c in adipiscendis pro-
uincijs consuetudo 567.a.b
huius seculi in extremo iu-
dicio sententia 792.h.793.a
regum Orientalium commen-
dabilis sollicitudo 608.g.h
609.a
regum ornamenta Deo nō pla-
cēt 914.g insidiarum ori-
go 1080.c
regibus gentium edificatibus,
mediator hoster assimilatur
672.f
ad Reges terræ, & gētium prin-
cipes adhortatio 399.a
ritus obseruantia caremonia-
lis legalis finis 935.c.d
rixas qui concitet 156.g
Romanorum belli ciuilib. cau-
sa 1091.d
robur fidei 16.e
ros calicus 842.h
rosa flos 96.h
rudib. & illiteratis secretorum
cælestium notitiam, quomo-
do Deus præbeat 1062.h
ruina omnib. cōmunis 797.b
ruina principum 253.b

ruina proximus quis 327.d
ruina spiritualis causa 985.c
ante Ruinā exaltat cor 100.h
S
Acerdos sacramenti digni-
tati detrudere aut adde-
re, an quicquam queat
717.a
sacerdotis mali munus an Deo
placeat 88.g
in Sacerdote potestatem, scien-
tia præcedere debet 814.h
815.a
sacerdotes, cur nec uitam se di-
gnam, nec sciētiam habeant
576.h.577.a.b.c notantur
577.a.b.c.578.e.f.g.579.a.b
cur tanquam purgamētum
seculi habeantur 577.d ec-
clesiasticarum rerū non sunt
possessores, sed dispensatores
713.a
sacerdotum dignitas 716.g.h
examē in die iudicij 905.c.d
malignitas 445.g impudi-
citas & stoliditas 508.g in-
dumenta cur sint in ecclesia
instituta 837.d pars maxi-
ma iacet uoluptatibus dedi-
ta 576.h.577.a.b
ex Sacerdotum incuria, quæ
mala procedant 577.c
sacerdotum gemma 926.e
potestas 716.g.h regula
716.g
sacerdotum sanctorum hono-
res 718.g
sacerdotum spiritualium auto-
ritas 880.f
sacerdotes in populo Israeliti-
co, cur Deus esse uoluerit
854.h
in Sacerdotibus quantum de-
testanda, & ecclesiæ pernicio-
sa sit ignorantia 815.a.b
sacerdotij Christi dignitas
426.g.h.427.a
sacramētum quid sit 282.g
an iustificet ibi. eucharistia
sumere, quibus sit necesse
1112.f
sacramētum seculis præcedē-
tibus ignotum 409.a
sacramētum maximum & in-
serutabile 429.c magnū &
cōsideratione dignissimum
552.f passionis 436.e ue-
rum & res sacramenti 710.e
sacramentum unitatis 923.b.c
sub Sacramēti accidētib. Chri-

stum dentib. nō atteri 181.a
speciebus qualiter Christus
sit ibid.
sacramenti transmutatio, an sit
transmutabilis 312.g bene-
ficia non ex ministri benefi-
cijs pendent 717.a baptis-
mi finis 1077.d corporis
& sanguinis Christi uerba,
quomodo intelligēda 888.h
in Sacramento baptismi aquæ
efficacia 241.d
in sacramento eucharistia, an
sint accidentia sine subiecto
312.f
in Sacramēto quomodo Deus
nobiscū sit 706.e.f an cor-
pus impassibile percipia-
mus 706.f
de Sacramento, patris & filij &
spūsancti testimonia 707.a
in sacramento, an panis & uini
substantia sit, & non corpus
Christi 707.b sub specie pa-
nis quid sit 429.d.430.e a-
lia credi, quam uideri 710.e
uoluntarie delinquētes gra-
uantur, nō mūdātur 1078.h
qui Christum sumāt 313.b
sacramenta duo potissimū sa-
luberrima, tanquam præsi-
dia spiritualia pugnantibus
necessaria, per quæ tribuitur
uulneribus peccatorum sa-
lus, & robur pro reparatio-
ne uirium deperditarum,
dominus Iesus in stadio mi-
litiarū ecclesiæ instituit 179.a
corporis & sanguinis domi-
ni 310.h.311.a
sacramenta ecclesiastica 503.d
ecclesiastica, an ratione com-
prehendi possint 282.f
sacramenta cælestia, cur sint in-
stituta 664.h
sacramenta an possint à malis
pollui, uel à bonis augeri
962.g
sacramentorum cōfessionis, &
eucharistia effectus 179.a.b
sacramentorum institutio
71.c.d
sacramentorum auxilio omnes
egere 179.d
sacramentorum regenerationis
humanæ origo 241.d
sacramentorum cælestium no-
titiam, unde ecclesia sortita
sit 402.g clauis 555.d
efficacia 314.e.f.g.h.962.h
funda-

fundamentū 1112.e ianua
 ibidem
 sacramentorum dispensator
 qualis esse debeat 815.a.b.c
 d 816.e Christi & ecclesie
 initium 910.f
 ad Sacramentorum spiritua-
 lium intelligentiam perue-
 niendi ratio 1042.f
 per Sacramentorum institutio-
 nem, quantā Christus pro
 salute hominum sit opera-
 tus 1076.g.h. 1077.a.b
 sacramenta legalia, cur domi-
 nus Iesus perficere uoluerit
 416.f
 sacramenta sine spe, precio, pa-
 ctione à sacerdote esse mini-
 stranda 577.d
 sacrificium corporis 35.a
 sacrificium iustitiæ 35.c
 sacrificium per quod omnia
 mundantur peccata 35.c
 sacrificium Deo gratum 34.h
 38.f 296.g. 136.e. 586.e
 831.d
 sacrificium pauperibus & di-
 uitibus cōmune 127.a.b.c
 uerbo suauissimum 252.h
 salutare 319.d expectatio-
 nis 923.b.c maximæ apud
 Deum efficaciam 965.b
 sacrificium legalium efficacia
 935.b
 in Sacrificijs legalib. quæ præ-
 figurata sint 312.f
 sagittæ spirituales 558.f
 saluari, an quis possit, etiam si
 Deum non possideat 302.g
 saluari neminem per merita
 tantum, sed per Dei misera-
 tiones 1004.h
 saluandus quis sit, quisue dam-
 nandus, nemo discutiat
 401.c uidere cupienti asse-
 milatur 36.h
 saluandi omnes legi diuinæ ob-
 temperare coguntur 589.b
 salus humana in uniuersis,
 quæ Dei sapientia per assum-
 ptum hominem inter homi-
 nes gessit, procurata fuit
 348.e
 salus maxima 831.d
 salutis argumenta, quæ sancti
 patres in spirituali certami-
 ne frequentarint 206.f.g
 animarū restaurandæ opti-
 mum initium 395.b con-
 sequendæ magnum incita-

mentum 823.a.b
 salutis indicium maximum
 729.a. 744.h monita uni-
 uersis præberi 271.c. 862.e
 optimum præfandæ 551.c
 salutis recuperandæ maxima
 portio 605.b spem ex cor-
 dibus peccatorum, qui co-
 nentur extinguere 152.g
 semina spiritualia 656.e a-
 lienæ magister 1005.b
 salutis æternæ imprædabile
 brauium 994.e
 saluti humanæ necessaria 425.
 b effectus ubi sit substitu-
 tus 1112.e mysterium ubi
 & quādo fuerit completum
 ibid.h
 saluti humanæ nihil est neces-
 sarium, quod non in Chri-
 sti humanitate resplendet
 1065.c
 salutem nostrā per quos Deus
 operetur 130.g Deus non
 sine nobis operatur 367.d
 salutem suam quisq; prius, de-
 inde aliorum quærat 253.b
 salutem diligenti, quid sit agen-
 dum 274.g.h
 salutem propriam negligentes
 super aliorum salute non ui-
 gilant 577.a
 ad Salutē quid sit necessarium
 911.a per se, ex genere bo-
 norum, quæ non sufficiant
 1005.d
 salute propria qui certus effi-
 ciatur 263.b
 de Salute nullius diffidendum
 est 447.c
 pro Salute hominum, cur lon-
 ge amplius diuina potentia
 laborauerit, quàm in cate-
 rarum rerum procreatione
 atq; regimine 824.e.f
 salutationes unde sumpserint
 principium 215.c
 saluus sine sui agnitione nemo
 fiet 225.b
 sanctimoniam clarissimum spe-
 culum 891.a.b.c.d
 sanctionum ecclesiasticarū in-
 obedientiam origo 892.f
 sanctitatis disciplina quib. con-
 gruat 184.g domus 974.e
 totius stabile fundamentum
 223.a habitaculum 1021.a
 imago unde sumpserit prin-
 cipiū 215.a. ubi luceat 891.
 b omnis institutio 1023.a

sanctitatis pabulum 923.c
 spirituale tabernaculum
 415.b
 sanctitatis testimonium 375.c
 sanctitate uiri cōspicui, in igno-
 rantiam errorem prolapsi
 650.g.h
 sanctitate præditus, an interdū
 aspirationi renitatur diuina
 823.d
 sanctus ubi supplāteretur 724.f
 sancti an deprecetur pro no-
 bis Deum 680.h. 681.a
 sancti mortis naturalem pauo-
 rem, qualiter superauerint
 494.g.h an poenarum &
 exitij metu caruerint 494.h
 495.a
 sancti uiri in scala uirtutum,
 quomodo ascendunt & de-
 scendant 839.c
 sanctorum acta non in uiuis,
 sed in mortuis tantum codi-
 cibus agnosci 685.b auxi-
 lium an sit implorandum
 661.a cantica cui adscribē-
 da 169.c.d in hac uita con-
 ditio 149.a
 à Sanctorum consortio qui nō
 excidant 365.a
 sanctorum corpora quomo-
 do resurgent 43.c
 sanctorum gloria perfecta, cū
 uerbo & per uerbū regnana-
 tium 288.g.h. 289.a,
 b.c.d
 sanctorum martyrum fidei pro-
 batio 653.d
 sanctorum mors, cur sit precio-
 sa in cōspectu domini 630.e
 opera 442.f. 891.c
 sanctorum operum excellen-
 tia in scriptis solummodo re-
 seruatur 891.d pars 435.a
 patrum conuentus 164.e.f
 sanctorum patrociniū 632.h
 633.a.b an sit nobis neces-
 sarium 661.a
 sanctorum præcedentium uir-
 tutes, an in præsentia sint, qui
 imitētur 771.b.c præmium
 224.h
 sanctorum præteritorum gesta
 quantum pie uiuentibus
 prosint 889.a.b.c proficiē-
 di amor et inordinatus affe-
 ctus plurimos periclitari se-
 cerunt 327.d in hac uita
 status 207.d studium sin-
 gulare 1039.d
 sanctorum

sanctorum suffragia 74.f.g
 uirtus cōmendabilis 446.f
 sanctorum uita quid sit 231.a
 sanctis uiris occulta quædam
 mysteria, per spiritum pro-
 palantur, quæ alijs manife-
 stare non licet 883.a
 sanctos, cogitatione uana pol-
 luit 279.a
 sanctos, an uenerari debea-
 mus 682.f.g quando ue-
 raciter colamus ibi.h
 à Sanctis nullum donum, sed
 à Deo omne saluti proficiū
 consequimur 661.a
 in Sanctis quid mirandum
 683.c
 sanguinis in sacramento effica-
 cia 241.d
 sanitatis indignus 71.a
 sapientia quid sit 252.e.f
 287.b.c. 917.a
 sapientia ubi imperet 465.a.b
 quos fugiat 323.c
 sapientia soli assimilatur 1010.
 e.f. solē delectabilior ibi.
 sapientia diuina ubi conspici-
 tur 208.g.h quātum supra
 nos euigilet, quīs indagare
 ualeat 221.d. 222.e
 sapientia Dei, & indeficientia,
 unde clareat 255.c. Dei in
 carne ueniens, quid uniuersos
 docuerit 400.h
 sapientia hominis uera 30.f
 sapientia humanata 714.f
 sapientia animam, quomodo
 doceat 750.h. 751.a
 sapientia & gratia Christi ple-
 nitudo describitur 239.a.b
 sapientia additamentum, un-
 de sentiatur 746.h
 sapientia affectus in suos filios
 367.a.b contubernium,
 quibus denegetur 203.c
 contubernio, quis dignus
 743.c
 sapientia Dei consideratio 6.h
 dapibus qui saginentur
 353.c
 sapientia diuinæ occulta, cui re-
 uelentur 213.c diuinæ ma-
 gisterium 227.a
 sapientia diuinæ speculum
 271.a.b diuinæ perfecta te-
 stificatio 347.b Dei myste-
 ria arcana, quæ nemo, nisi
 spirituali illius sit alligatus
 cōnubio, intelligit 1014.g.h
 1015.a.b

sapientia dicendæ modus con-
 gruus 373.a documētum
 omne in quo fulgeat 1023.a
 sapientia domus 271.b do-
 num 356.c effectus & lau-
 des 1010.e.f.g.h
 sapientia æternæ gustus quan-
 tū operetur in anima 787.b
 æternæ stillicidia 643.a cu-
 pienti irradiari splendori-
 bus necessaria 1084.f.g
 in Sapientia eloquio qui edo-
 ceantur 224.f
 sapientia eloquia, ubi non sint
 feminanda 795.c
 sapientia exhortatio saluberrima
 679.b
 sapientia gustus gratis tribui-
 tur 342.g. precum inter-
 pellatione donatur 751.c
 sapientia gustus spiritualis, om-
 nem præcellit delectatio-
 nem, quæ ex creaturis per-
 cipitur 757.b.c
 sapientia gustum, unde eccle-
 sia sortita sit 402.g
 sapientia incerta & occulta, qui-
 bus Christus reuelat 327.c
 sapientia incontaminatæ ama-
 tores 213.b
 in Sapientia inuentione, quæ
 necessaria 266.f
 sapientia iugum 903.d
 sapientia legibus uniuersa gu-
 bernari 270.f
 sapientia loquendi regula
 345.b lux in quorum cor-
 dibus se diffundat 224.f
 origo 259.c
 sapientia possessor 263.b
 preciositas 753.d radix 4.g
 regula 446.h
 sapientia schola 415.b sermo-
 nibus mens inquieta non
 eruditur 337.a sedes pro-
 pria 254.h. 264.f. 553.d
 668.f splendore quando
 mens fulgeat 593.d
 sapientia in sancta scriptura si-
 gnificatio uaria 1043.b.c
 sapientia spiritualis eruditio
 281.a.b
 sapientia spiritus in Christo ef-
 ficacia 663.b
 sapientia tabernaculum 284.e
 thesaurus reperire deside-
 rant, quid faciendum 56.f
 sapientia utilitas 46.e
 sapientiam Dei ueram, qui per-
 cipiant 353.a

sapientiam Dei impetrandi ra-
 tio 673.b
 sapientiam Apostoli in suis do-
 centem penetrantibus, quan-
 do perferunt 353.d
 sapientiam quis perdat 156.g
 sapientiam omnia transcendē-
 tem, non extra nos esse que-
 rendam 254.h
 sapientiam humanā, cur Deus
 stultam fecerit 259.b
 sapientiam cui Deus det 266.e
 qui prudenter quærat ibi.
 ad Sapientiam recipiendam di-
 spositio 252.f
 sapientem ad libitum fieri ne-
 minem 271.b.c
 sapientes & cordati, qui uulgo
 appellantur 265.d. 266.e
 sapientum mundanorū & spi-
 ritualium descriptio 1044.
 f.g
 non Sapores, sed fames pala-
 tum excitet 92.f
 saporum genera arte cōposita,
 quibus prohibita 1081.a
 Sathanæ impotentia 942.e.f
 astutia 153.c insidiam 1015.b
 membra 310.f.g
 saturitatis mala 90.e. 1085.c
 Saulis ante regnum & post cō-
 ditio 1021.d. 1022.e
 scala Hieronymi 673.c
 scala quam in somnis uidit san-
 ctus Iacob, quid sit 214.h
 quā Iacob in somnis uidit,
 cuius summus calos tange-
 bat, angelosq; in ea ascēden-
 tes & descendentes 293.d
 perfectionis 225.b
 scala è celo demissa 329.c
 scala uirtutum, per quam ad
 perfectionem ascenditur, in
 quo contextitur 839.b
 scala uirtutum, quæ ad Dei co-
 gnitionem perducit 1030
 f.g.h
 scala spiritualis septem gradus
 1029.c
 scandalā inter iustos, an accl-
 dant 541.b ex male præse-
 dentium uita qualia oriatur
 920.f
 sceleratos quomodo Deus in-
 sequatur 885.a.b
 scelesti homines, in quo peri-
 tos artifices imitentur 861.c
 scelestis in hac peregrinatione,
 cur cuncta penē ad tota suc-
 cedant 2859.d
 scelus

scelus nullum tam immane,
quod non cordis compun-
ctioe deleatur 229.a im-
mane 157.b
scelus nefandissimū 1028.e.f
inexpiabile 1040.e
scelera quibus non sint in rui-
nam 821.d
scelera proximorum tāquam
propria deflenda 389.a
ad Scelera detergenda medica-
mentum optimum 981.a.b
schismatum origo 214.g
scholasticorum orationes, cur
non exaudiantur 106.g
scire utiliter & contra 213.b
scire an quisq; debeat, & cur
259.c.d
scire nihil qui convincatur
321.b
sciri à fidelibus quid debeat
765.d
nō scientem sed amantem di-
ligit omnipotens 165.a
scientia an inter sancti spiritus
dona computetur 259.c
scientia quando utilis 259.c.d
scientia acquisita an homo e-
geat, ut se agnoscat 279.b
scientia acquisita, iustitiæ fru-
ctum non germinat 342.g
scientia omnibus communis
797.b
scientia humana de minimis
nescit rationem reddere
259.b
scientia non ignoranda 769.d
scientia naturalis, cur animum
reddat inspidum 342.g
scientia an ad salutem sit neces-
saria 259.c
scientia necessaria quæ 1013.
a.b
scientia in mentibus tumidis
nullatenus habitat 1043.c
scientia in spiritu sancto, unde
oriatur 367.d
scientiæ commendatio 1012.h
1013.a diuinitatis origo
413.d
scientiæ fundamentum perpe-
tuum, atque imperturbabi-
le 766.f.g
scientiæ gustum an malus ha-
bere possit 286.e
scientiæ spiritus in Christo effi-
cacia 663.b
scientiæ in scriptura sancta ua-
ria significatio 1043.c
scientiæ ueræ regula ordinatis-

lima 321.b
scientiam humanam, uerā esse
ignorantiam 259.a
scientiam à scientiæ gustu dif-
ferre 286.g
ad scientiam deperditam repa-
randam, mandatum cari-
tatis, per mediatorem Chri-
stum fuit institutum 368.e
ad scientiam sui exemplum ef-
ficax 690.g
scientiam absque temporis in-
teruallo, solus Deus docet
994.h
scientia, ab utentibus ea, quā
sit perniciofa 1013.a
scientiarum multiplicitas
768.f.g.h
scripturæ sacræ commendatio
563.c.d. uis 564.f
scripturæ sacræ commoda
286.f
script. sacræ studij utilitas 77.b.
scripturæ diuinæ, elatum effu-
giunt 769.b.c
scripturarum factum declara-
tio unde oriatur 116.e
scripturarum diuinarū sacra-
menta 765.c.d
scripturarum scientia unde no-
scenda 271.c
scripturarum sacrarum uilipen-
sionis origo 892.f
in Scripturarum speculo sum-
mi artificis peritia, quomo-
do clareat 1109.c.d &
qualiter operetur ibidem
1110.c.f
scripturas sacras qui intelligāt
317.c.d
secretorum unde oriatur reue-
latio 115.d caelestium ar-
cana quis attingat 216.h
sectarum cur mundus sit ple-
nus 214.g. 794.f.g
sectarū de futura uita opinio-
nes 794.f.g
sectatorum Christi descriptio
1037.b.c.d. 1038.e.f
ad Secularis uitæ pristina ope-
ra, qui redeant 155.a
secularium status 790.f
1050.e
secularium uita, quā sit peri-
culosa 589.d. 590.e
seculum præfens locum esse ue-
hiæ 192.g.h
seculum præfens, dominus le-
sus exhortationis uerbo, at-
que remuneracionis pro-

missio spernendum esse do-
cuit 731.a.b
seculi amatores quibus ad cōn-
temptum mundi exhorten-
tur 119.d
ad Seculi amatores exhortatio
97.c.d oratio 783.c.d
seculi amatorum de Dei ope-
ribus iudicia 944.g
seculi amatorum superbia
1022.f.g
seculi contemptus exempla
891.a
seculi custos 374.e
seculi futuri gloriæ figura
908.g
seculi gloria, cum mentis in-
nocentia, non possidetur
299.d
ad Seculi uomitum redeuntes
468.f
seculo renūtiare uolenti, quid
agendum 123.d
seculo abrenūtiantium pia so-
laria 693.b.c
seculo qui renuntiare uolunt,
ut prudenter præmeditetur
status, loci, personarumq;
cōditiones, cum quib. Deo
militet, ne à dæmonibus de-
cipiantur, noui & ueteris te-
stamenti docentur admoni-
tionibus 122.e
seculo, quicumque renuntiare
disponit, ut Christi seruitu-
tem assequatur: in suo pri-
mordio conuersionis, tri-
plici excitatus adiutorio o-
mnem à se debet metū re-
pellere 128.g. renuntia-
re cupienti exercitia & arma
131.c.d
securus qui solus incedat
327.d
sedere à dextris patris, cui da-
tum 16.h
seditiones in ciuibus à dæmo-
nibus concitari 273.a
seditiones an Deus permittat
305.b
segnities quid sit 5.b
absque Semine uirili, an quis
præter Christum conceptus
fuerit 379.d. 990.e. 1018.e
1122.f.g
femina æternitatis 992.g.h
Sennacherib quid interemerit
63.d
seniorum consilium 99.d
senium natura, cur formi-
det

det 494.h
sensualis amor 332.f.g
sensus consummatus 267.d
sensui proprio incubere quā
sit perniciosum 1098.f
sensum proprium abdicandi
ratio 65.b
sensus duo reliquis ad guber-
nandi difficiliore 1080.g
sensuum custodia 24.f
sensuum lenocinium refrana-
re debent, qui Deo strenuè
militare cupiunt 167.a
ad Sensuum corporalium ia-
nuas, spirituales excubiæ
1015.c
sensuum corporalium unitas
& diuersitas 1060.f.g.h
sensuum spiritualium cibus
164.e
sensibus corporalibus spiritua-
lia dona non patent 234.g
sensus exercitatos ad discretio-
nem boni & mali qui habe-
ant 167.a
sensus quinque refranandi ra-
tio 736.f.g.h
sententias ignauitatis, ignis & igno-
rantia, inuenies post impu-
dicos
sequi Christum qui nequeant
601.d
Seraphim 274.f.g
sermocinationum colloquen-
tium hominum descriptio
1080.g
sermonis cōtentiosi perniciēs
156.g Deo accepti cōmen-
datio 161.c
ociosi mala 727.c
sermonibus utilibus, an sit in-
terdum abstinendum
248.e
sermonis inordinati flagitia
373.a.b
ut Seruiamus uicissim nobis
mirum exemplum 1101.c.d
in Seruitio Dei tanto unuf-
quisque sit promptior, quā-
to timore & amore fuerit lo-
cupletior 161.c
seruitorum fictorum princi-
pium 215.c
seruitus bona 844.e Christi
ex mūdialis seruitutis com-
paratiōe cōprobatur 128.g
seruitus mala 357.d. 358.e
seruitus uera, quæ mentis tri-
buit libertatem 978.h
seruitutis Iacobi eloquium my-

sticum 602.h Christi com-
probatio 228.h
seruitutis tyrannicę iugum re-
ijciendi ratio 601.c
seruus Christi regi terreno pa-
cis auido assimilatur 161.c
seruus Christi secundum Deum
quum delinquit, dolere stu-
deat: & semper in domum
iuxta Apostoli sententiam
gaudere disponat 165.a.b
seruus Dei quib. indicijs me-
rito commendetur 986.h
hominum 833.b
seruus diaboli nemo nisi uo-
lens sit 1012.e
seruus peccati qui efficiatur
1073.d. 1074.e
serui Christi legitimi studium
196.f.g
serui Dei fidelis & prudentis
officium 139.c
serui retributio 773.b
seruo Christi tentationum in-
sultus esse suppressos
221.b
seruo Dei ad perfectionem ten-
denti necessaria 161.c
seruo Dei indignum, à gustu
spei diuinæ deficere 165.d
seruum Christi conari debere
ut tristitiam, quæ multorum
malorum & præcipuè despe-
rationis causa existit, à se ab-
ijciat 165.a
seruum Christi in omni certa-
mine, quid fortè & securum
faciat 970.h
seruo liberum se arbitrante,
nullus est miserabilior
798.g
serui Dei, amatorum tempo-
ralium facultatum compa-
ratione, redargutione, cur
sint digni 979.b.c.d
serui Christi difficiliora aggre-
diuntur opera, quā ama-
tores mundi 988.f
seruorum Christi caritas 572.
e.f.g.h exercitia exteriora
185.d. 186.e
seruorum Christi in operibus
exterioribus officium 185.d
pōdus quā sit graue 1050
f in operibus exterioribus
& proximorum necessitati-
bus officium 185.d
seruorum Christi studia 296.g
spiritualia 693.b.c in con-
gregatione degentium sta-

tus 970.h
Dei seruorum exercitia 145.a
b.c.d. lucrum 146.e tor-
por redarguitur 602.h
603.a
seruis Christi quæ sint summe
necessaria 1047.c.d
seruis Christi collegialiter ui-
uentibus, perniciosum esse
ocium, quod magnopere
deuitare debent, plurimis
suasionibus & exhortatio-
nibus, necnon qualiter il-
lud declinare debeant
158.e ingluuiem esse edo-
mandam 182.g.h
seruos Christi, cum magno
affectu debere silentij uirtu-
tem diligere, & linguæ la-
psum toto posse uitare, per
quem maxima animæ ori-
untur detrimenta, & in qui-
bus occupare se debeant ser-
monibus, qui domino pla-
cere appetunt 161.c. 162.e
ad Seruos Christi exhortatio
602.h. 603.a
sexus nullus à legis obserua-
tione secerit 589.b
signa an magica arte fiāt 272.h
signa facere, bonis & malis est
commune 1030.f.g.h
signorū operatio ad quid pro-
fit 346.g.h
silentium extremum fugien-
dum 163.d
silentij rigorem, ubiq; seruare
paucorum est 187.c uir-
tus, laudabilisq; locutio de-
scribitur 161.c.d
silentij uirtus, an sit semper ta-
cere 163.c regum iter
ibid.d
silentij utilitas 108.g
silentium negligentem, pecca-
torum laqueos uitare non
posse 162.f
similitudo Dei quomodo di-
formetur in mente 299.a
simplicitas inutilis, an Deo de-
spiceat 295.d
silentium sollicitudo 390.h
sitis origo 1080.e an irroge-
tur à domino 1094.f
sobrietas, quomodo & qui-
bus medijs acquiratur
90.h
sobrietatis celsitudo 92.g
sobrietatis commendatio
223.d

sobrietatis commoda 89.a.b
 90.c
 sobrietatis descriptio 87.c
 88.e
 sobrietatis exemplum 88.h
 sobrietatis perfectio, quib. mo-
 dis teneatur 92.e
 sobrietatis uirtus 87.c.88.e
 sobrietatis uirtutem obtinere
 concupiscentibus, quæ sint
 euitanda 92.e
 ad Sobrietatis uirtutem acqui-
 rendam multis suasionibus
 nos hortari 88.f
 sobrietatem cur homo exerce-
 re debeat 89.a
 sobrius ebriosorum erubescit
 societatem 375.d
 societas Christi & ecclesiæ
 941.a
 societas naturalis nihil habet
 proprium 239.b
 Sodomæ iniquitas 24.g.h
 solis uisibilis natura 381.a
 solis splendore & calori humi-
 litas, & sui cognitio asimila-
 tur 1017.c claritati mens
 pia asimilatur 613.b
 solis radij diuinorum iudicio-
 rum indagati asimilan-
 tur 616.e
 solis præconia 1009.c.d
 1010.g & sapientiæ lux de-
 scribitur 1009.b.c
 solatium peregrinantium
 223.a
 solatium spirituale 567.a
 soliditatis uera iudicia 77.a
 à Soliditate mens quando nõ
 decidat 221.a
 sollicitudo quibus interdicitur
 84.f
 solitarij mors 737.c
 ad Solitarium exhortatio
 737.c.d
 solitariorum spirituales deli-
 ciæ 761.b.c
 solitudo corpus, non corporis
 passiones edomat 223.d
 corporalis quorsum institu-
 ta 746.f
 solitudo semper amanda, non
 semper tenenda 223.d
 solitudo corporali exercitio
 interdum subleuanda
 739.a
 solitudo interior 761.c Deo
 dicata ibi.d eius præconia
 ibidem
 solitudo localis quid sit, &

quàm proficua, quantum ue-
 onerosa, si non uoluntaria
 esse contingat 723.d.724
 c.f.g.h
 solitudo spiritualis quid sit
 746.f
 in Solitudinis loco degentibus,
 opportunam spiritualis rui-
 næ materiam, quæ ministræt
 738.f.g.h
 in Solitudinis loco, cui liceat
 uiuere 744.e.f.g
 solitudinis cõmendatio 223.b
 723.c
 solitudinis solatia spiritualia
 736.f.g.h
 solitudinis utilitas 641.a
 solitudinē possidentium exer-
 citia 759.d
 solitudinem frustra qui teneat
 223.d
 solitudinem in seipso ædifican-
 dam 223.c
 solitudinem spiritualem sectan-
 tibus, quantum sit necessa-
 rium discretionem habere
 spirituum 754.g
 soluendi atq; ligandi potestas
 ubi sit uana 648.h
 sonus spiritus aduenientis fa-
 ctus Apostolis in unum co-
 habitantibus quid subindi-
 cet 641.a
 sophismatum origo 214.g
 sortibus in dubijs, an liceat A-
 postolorum exemplo uti
 617.d cur ipsi sint usi ibi.
 species humana cur sibi ipsi fa-
 cta sit contraria 543.a.b
 spectaculum caeleste maximū,
 & prorsus uenerandum
 822.g
 speculum amoris 266.g
 animæ 105.a
 speculum innocentia 302.f
 speculum luminis diuini
 208.h
 speculum omni carens imper-
 fectionis macula 328.h
 passionis Christi 505.d pa-
 tiendi 15.c
 speculum perfectionis 891.a.b
 1057.c maiestatis diuinæ
 405.a
 speculum religionis 1059.b
 obedientia 947.a.973.d
 974.e
 speculum uirtutum omnium
 1057.b.c
 sperare frustra in Christo 708.f

spes describitur 262.h.263.a
 Spes Deo militantibus perne-
 cessaria 65.d quædam ma-
 ledicta 68.e lubrica ibi.f
 uana ibi. falsa, uera ibi.g
 spes immortalitatis 302.f
 spes omnis humani generis
 936.g.h
 Spes impij 795.a.b
 spei ancora 374.e
 spei in Deo ponendæ fulcimen-
 tum 34.f
 spei definitio 708.f.900.h
 908.h fidei & caritatis uine-
 culum 1032.e
 spei filia 34.e
 spei gaudium ubi eluceat
 891.b
 spei humanæ præcipuum sola-
 tium 551.c
 spei precium cui cognitum
 797.a.b
 spei ueræ suauitatem, quando
 homo consequatur 841.a
 Spei uirtus 65.d diffinitio
 66.g effectus uarij, p quos
 ditantur qui illam possidēt
 66.h 67.a uirtutis quæ ad
 cognoscendū proficue sunt,
 species quinque 68.e
 Spei uirtuti quæ plurimū ad-
 uersentur 68.h
 de Spei uirtute qui secure gau-
 deant 69.d uirtutē mens,
 quæ nutrire desiderat, quo-
 modo in Deo, in beneficijs
 Dei, & in sanctorum suffra-
 gij se exercere debeat 70.e
 71.72
 spem quid pariat 38.h
 spiraculum uitæ quid sit 20.g
 spirituale bonum quomodo
 conspiciatur, degustetur, cõ-
 prehendatur, cõcupiscatur
 & teneatur 215.d
 spiritualis homo desperationē
 quomodo repellat 166.e
 spiritualis quæ Dei sunt, quo-
 modo percipiat 217.b
 spirituales re & nomine rari
 966.h
 spirituales in hac uita delicia
 197.a.b.c.d
 spiritualium opera 743.a.b
 spiritualium nequitiarum in-
 sidia 122.g in nos odium
 ibidem
 spiritualium inexpertus, à na-
 tuitate cæco asimilatur
 720.g gustus triplex nouis-
 ter

ter conuersis necessarius
 136.g
 spiritualia tēporalibus lucris
 esse præponenda 186.h
 in spiritualibus qui locuple-
 tior 37.c
 spiritus 20.f.g
 spiritua ex quibus coalescat, &
 quomodo ad perfectionem
 ascendat 14.e
 spiritus ex qua re creetur, &
 quādo corpori infundatur
 294.f corporis ecclesiæ spi-
 ritui asimilatur 852.f
 spiritus humanus, quibus cõ-
 siderationibus in spirituali
 certamine roboretur 229
 b.c.d
 spiritus rationalis, iumentorū
 similis, quomodo efficiatur
 204.h rationalis qualiter
 per corporales sensus profi-
 ciat, ipsiusq; nobilitas præ-
 cipua 552.e.f rationalis in
 hac uita quibus sustentetur
 364.f. rationalis, uirtutibus
 & sapientia se exercendo cre-
 scit, & ad perfectionem attin-
 git 741.d rationalis, per
 creaturarū speculum de spi-
 ritualibus, quomodo suffi-
 cienter erudiatur 1042.e
 f.g.h
 S. spiritus super quos descen-
 dat 640.g.h quot dona
 hominibus adferat 1081.d
 1082.f
 spiritus in carnē quando trās-
 feratur 674.h
 spiritus aduentum sentiri, sed
 unde ueniat nesciri 258.h
 259.a
 spiritus & carnis affectus uarij
 126.e connexio ibi.f.g
 bellum unde sumpserit ini-
 tium 543.b pugna causa
 729.b.c
 spiritus delicia, quibus cogni-
 ta 931.c
 spiritus dona 356.e.f
 S. spiritus dona, in ecclesia i-
 gnota 243.b
 spiritus fructus primus 37.b
 fructus promissio 1053.a.b
 spiritus humani ante peccatū
 donum 306.h
 spiritus intelligentia 386.f.g
 fructus 213.a
 spiritus rationalis natura
 764.h rationalis. refectio

786.g
 spiritus sancti dona 641.c.d
 288.e opera 287.d.1081.d
 in anima admiranda opera
 772.e.f
 spiritus Dei in suis præter natu-
 ram opera 881.d
 spiritus præsentia, arboris fru-
 ctib. asimilatur 853.a an
 aliter in ecclesia, quàm in u-
 naquaq; fidelium cõgrega-
 tione præsideat 853.a.b e-
 ruditijsimo patrifamilias as-
 similatur ibi.d.b
 spiritui carnē quid reddat sub-
 ditam 24.e cur corpus ad-
 uersetur 729.b
 spiritui gratia contumeliā qui-
 faciat 63.b
 spiritui quæ prodesse possunt,
 cur odibilia iudicatur 153.c
 spiritum filijs suis Deus, quàm
 multipliciter infundat 72.f.
 spiritum dominus cur carni &
 luto passibili sociauerit
 128.e
 spiritum sine carne beatum ad-
 plenum non esse 192.f
 an spiritum alium, aut fidē pa-
 tres, qui Christi præcesserūt
 aduētum habuerint, quàm
 qui eundem secuti sunt
 512.h
 spiritum Deus condidit tripli-
 cem 747.a
 in spiritu adultis quid animo
 uolendum 218.h adul-
 torum alimentum 1001.b
 in spiritu ambulantiū alimen-
 ta 330.f.g conditio 1093.b
 fercula quotidiana 1016.f
 regula potissima 581.b
 spes 435.a
 spiritu tepidos & ad orandum
 pigros, cur Deus tētari per-
 mittat 175.d
 spiritus beati, ministrorum ec-
 clesiæ sunt consortes 880.f
 spiritus rationales, an sint an-
 gelis minores 317.b
 spirituum aduersariorum mi-
 næ 130.h.131.a
 spirituum officia 466.e ha-
 bitatio 316.h
 spirituum beatorum natura
 670.e ministeria ibi.f.g.h
 beatorum ordines & officia
 944.h bonorum monita,
 quàm sint utilia 756.g.h
 757.a

spirituum discernendorum re-
 gula 992.h.993.a substan-
 tia 747.a
 spirituum immundorum ne-
 quitiam, Deo militate 128.h
 fraudes quando detegantur
 1061.a
 spirituum malignorum cõtra-
 mortales odij causa 205.c.d
 tentandi artes 153.d
 spirituum singulorū proprie-
 tates 747.a
 spirituum discretio, solius Dei
 donum est 754.h.755.a
 spirituum in celo prælium
 671.c
 spiritibus, aeræ potestates, an
 sint subdita 272.h uniuersa
 esse supposita 317.b
 sponsa, quibus gradibus pro-
 uehatur ad fruitionem uer-
 bi 249.b
 sponsa qualiter sui cordis habi-
 tulum præparare debeat
 ad suscipiendum Verbum,
 & spirituales excubias cale-
 brare 254.e
 sponsa absentante se sponso,
 quos spirituales profectus
 ardentem consequatur 263.c
 264.f.265.a
 sponsa in quibus se congruis
 locis, negocijs, & temporibus
 occupet 296.g.h in
 hac peregrinatione qualiter
 uerbi præsentia fruatur
 315.c.d
 sponsa aures 245.c.d oculi
 246.e.f
 sponsa Christi eloquia, & opes
 ra 298.g.h uita ibi.
 sponsa descensionis gradus,
 quos penes se recõdit 293.d
 294.e.f
 sponsa & filiorum Dei differen-
 tia 328.e
 sponsa exercitium 252.h spi-
 ritualia exercitia 280.e
 sponsa exultatio 304.e.f
 sponsa facies 247.d os ibi.
 lætitia 279.d lingua 248.e
 f cor ibi.g elegãtia 249.a
 sponsa Christi meditationes
 197.a.b.c.d.198.e.f
 sponsa munus 263.b
 munus spõso gratissimum
 300.e amore perfecto re-
 pleræ, opera 318.f.g.h.319.a
 ornamenta 1028.h pro-
 ximis opem ferendo, pru-
 dentia

dentia 235.b.c.d
 spōsa spiritualia studia 295.a
 in thalamum nuptialem in/
 troducta uoluptas 1104.g
 uestis quibus cōtexti debeat
 1106.g.h uotorum perfe-
 ctio 1105.b
 spōsam per meditationem de-
 cursus uitae, incarnati uerbi
 plurimum in amore profi-
 cere 305.a.b
 sponsus ne ueniendo pertran-
 feat, quid faciendum 258.f
 spōsi amor nō incassus 274.h
 alternationis, accessus & di-
 scessus cognitio narratur
 259.a.b
 spōsi amplexibus qui dignus
 fiet 221.b cognitio, ipsiusq;
 accessus & discessus alterna-
 tio 259.a
 sponsi cōnubium quibus de-
 negetur 203.c
 ad Spōsi cubiculum secretius
 qui admittatur 213.b.c
 sponsi cubiculum qui intrare
 merebuntur 220.f
 sponsi elegantia 217.a.218.e.f
 sponsi celestis indumēta 840.e
 receptaculum 761.d
 sponsi inuitantis monita, non
 negligenda 219.a interli-
 lia pascha 784.g.h
 sponsi ac sponsae munera, qui-
 bus cognita 276.e & spō-
 sa thalamus 236.f & spō-
 sa beata unio 294.g elo-
 quia spiritualia 1104.g.h
 stadium spirituale 281.c
 stadium certaminis spiritualis
 1049.b
 in Stadio corporali dimican-
 tium conditio 562.g hu-
 ius seculi pugnanti quae sint
 necessaria 205.c
 in Stadio spirituali pugnaturi,
 quales esse debeant 556.f
 in Stadio spirituali certantibus
 impedimenta 733.b
 statera spiritualis 326.h me-
 ritorum æquissima 223.a
 775.a
 status caelestis in congregatio-
 nib. qualiter repraesentetur
 133.d.134.e
 status hominū miseria 315.d
 316.e.389.b
 status meditationum triplex
 136.g.h.137.a patientiae
 59.b.c

status uniuscuiusq; quanto est
 maior, tanto ruina pernicio-
 sior 713.c uera humilita-
 tis descriptio 1038.a.1039.a
 stellae spirituales 890.g.h.
 891.a
 sanctus Stephanus celos aper-
 tos quomodo uiderit 233.b
 b. Stephanus iniuriarū dolo-
 re aliquo an motus sit 597.h
 angeli speciem, cur in facie
 portēderit 599.a
 Stephani fidei commendatio
 19.c
 b. Stephano in stadio laboran-
 ti, quid Christus exhibuerit
 598.f.g
 stola immortalitatis qui dona-
 buntur 323.b
 stola prima, quam Christus si-
 bi in hac peregrinatione fa-
 mulantibus tribuit 695.c
 stolas sancti ubi sibi contexue-
 rint 681.c
 stomachi repletionis incōmo-
 da spiritualia 918.e
 studium mercatorum pijs imi-
 tādum proponitur 1013.d
 1014.e
 studia discretionē prēditorum
 1008.f regi aeterno militan-
 tium 168.f
 studia coram Deo fulgentia
 581.d pijs necessaria 34.h
 750.f.g.761.a sanctorum
 qualiter diabolus impugnet
 140.h.141.a
 studia spiritualia 116.e.760.f.
 g.998.g.h.999.a
 studia spiritualia, per quae quis
 que feruorum Christi meti-
 ri potest, quantum profice-
 rit 198.e.f.g.h imitatoris
 Christi 593.a.b
 studijs spiritualibus occupa-
 tis, Deus suam exhibet prae-
 sentiam 734.f.g
 studijs spiritualibus, qui fre-
 quentius incumbat 842.g
 stupor quid sit 5.c
 stuprorum principium 215.c
 suasiones diaboli 798.e
 subditorum officium 580.g
 subesse pauci, praesse innume-
 ri uolunt 845.c improbis
 an debeamus 956.e.g hu-
 miles non praesse cupiunt
 833.c.d
 subiectio humilitatem parit
 592.e

subiectionis regula 947.a.b
 subiectionē quid fugiat 592.e
 subiectorum, sub compendio,
 regula 2.g
 subiectorum uitia, qui possit
 redarguere 21.a
 ad Subiectorum regimen eru-
 ditio 439.d.440.e
 sublimia gratis non donari
 593.b
 substantia omnis, an sit nomi-
 ne Christi ab omnibus ero-
 ganda 697.c
 substantia diuinā qualitas 510.
 h aeternae patris cum filio
 declaratio 1063.b.c.d
 substantiam alienam rapere
 grande malum 884.g.h
 in Sudore uultus tui, an nobis
 ut Adamo dictum sit 1030.e
 suffragium imbecillitatis hu-
 manae 597.c
 suffragium non aliunde pror-
 sus quis, quam à Deo im-
 rare debet 878.h
 suffragio alieno quilibet ho-
 mo quandiu uiuit, quomo-
 do indigeat 1101.b
 suffragia Christi pro nobis ac
 merita 72.g.h
 suffragia per sanctos Christia-
 nis collata 680.g
 summum bonum quomodo
 diligatur & credatur 38.h
 summum bonum non corpo-
 ris sensibus capi 215.c
 ad Summa neminem, absque
 sui læsione, repente conscen-
 dere 193.d nullus nisi pro-
 batus prouehitur 220.g
 Sunamitidis filij resuscitati sa-
 cramentum 817.b
 superbia ignorantiam generat
 247.a
 superbia intolerabilis, & sūma
 101.a
 superbia quantum à lege natu-
 rali deuiet 870.e.f
 superbia cur sit fugienda
 1005.b.c
 superbiae comes 548.g fo-
 menta 847.b.c germina
 818.f.1002.h certum iudi-
 cium 99.a nutrimentum
 1089.d pestis, quam Deo
 sit detestabilis 591.d
 superbiae tumorem euacuandi
 ratio 744.h uento deten-
 tus, in ignominia scopulos
 collidetur 734.h
 super-

superbiae uitium quam perni-
 ciosum, Deoq; odibile
 1002.e.f.g.h
 superbiam, quam solerter de-
 beamus fugere 1005.a.b
 non Superbiendum esse magi-
 sterium singulare 846.h
 superbienti onus importabile,
 obedientia 592.e
 superbus non ualet esse erudiz-
 tus 1042.h
 superbi sicut dignitates tempo-
 rales ambiunt: ita humiles
 easdem fugiunt 1022.f.g
 superborum merces 833.c
 superborum rex 548.f
 superbis in peccatum cadere,
 utile 100.g
 superiori tanquam Christo o-
 bediendum 187.c
 superstitiones unde uigant
 577.c
 superstitionum adinuētio un-
 de manarit 214.g
 supplicationis humiliū exem-
 pla 1045.b.c locus 108.h
 109.c. modus 113.a.b.c.d
 171.c. 174.e. 178.c. 392.e
 438.e. 1101.b. 1102.f.g
 supplicio aeterno plectēda, cur
 homines secentur 989.b
 supplicio aeterno qui merito
 plectendus 1023.b
 supplicia aeterna sunt iugiter
 meditanda 792.e
 supplicia quanta qualiaue re-
 feruentur delinquentibus in
 posterum 824.h.825.a.b.c
 peccati quomodo sint in sa-
 lutis adiutorium conuersa
 128.f
 supplicia malis citra condignū
 Deus largitur 634.h aeter-
 na 740.e. 792.e. 825.a.b
 872.f.975.d
 supplicijs maioribus qui ple-
 ctendus 1050.
 Susannae memorabile exem-
 plum 458.f
 tydus in futuro caelotū regno
 praesulgidum 602.e

T

Abernaculum foederis
 973.d.974.e
 tabula lapidea quid prae-
 figurant 663.a
 tacere qui prudenter ignorat,
 loqui fructuose nescit 163.a
 taciturnitas in quib. damnan-
 da 861.b

taciturnitatis efficacia 57.a
 taciturnitatis sola natura quae
 declinentur 162.f
 taciturnitati prius, quam
 sermocinationi linguam as-
 suescendam 247.d
 tactus delectatio 1060.g
 tactum frānandi ratio 1081.b
 talētum spirituale penes se re-
 positū quis retineat 296.h
 tela inuisibilia 973.a
 temeritas humana quāta sit re-
 dargutione digna 986.h
 temeritas maxima 1028.e.f
 temeritatis humanae confusio
 95.a
 temeritatis nota 201.c
 temeritatis signū notissimum
 725.c.781.a
 temperantia 917.b.c
 temperantiae actiones, quādo
 mens operetur 257.c
 temperantiae descriptio 258.e.f
 uirtutis fructus 257.b.c
 in Tempestate nauarum con-
 luetudo 549.d
 tempestates in mari à demoni-
 bus concitari 275.a
 templum Dei non lapidū stru-
 ctura compositum 254.h
 templum Dei aedificare uolenti
 fundamentum 594.c
 tempus ad merendum quibus
 desit 739.d
 prater Tempus omnia in mū-
 do à nobis esse aliena 740.g
 tempus inuulter qui nūquam
 consumat 213.c
 tempus quid sit 740.g Chri-
 stianis quanti aestimandum
 588.e post mortem nul-
 lum esse 740.g
 tēpus praesens, an aliquid nun-
 cupandum sit 740.g
 tempus uitae praesentis indul-
 tum, quanti aestimandum sit
 739.c.d.740.f.741.d
 temporalem substantiam cae-
 lestibus facultatibus prae-
 poni 129.c
 tēporalia uisibilia eruntne san-
 cti in uita beata necessaria
 910.h
 ex Temporalium facultatum,
 inordinato amore quanta
 exuberent peccata 124.g.h
 temporalium occupatio peri-
 culosa 111.d sitis quomo-
 do sedetur 557.c sollicitu-
 do quanta sit sarcina 79.c

temporalium rerum amator;
 perfectionis uiam non ap-
 prendit 693.a
 tenebrae, uerbi lucem non reci-
 piunt 277.b
 tenebrae corporales & spiritua-
 les 565.c mundi 802.e
 tenebrae omnium mortalium
 278.e
 tenebrarum filij 894.f impia-
 tatis scaturigo 829.e
 tenebrarum princeps 941.d
 942.e
 contra Tenebrarum rectores,
 quam prudenter Christus
 acies suas direxerit 567.b
 tentari supra uires neminem
 permittit Deus 155.c
 tentari electorum neminem su-
 pra id quod potest diuina
 prudentia permittit 167.b
 tētari ultra humanas uires, an
 Deus quosdam permittat
 228.e
 tentari non est perniciosum
 1046.f
 tentatium insultus oratio pro-
 sternit 224.g
 tentatio dormienti, qualis oc-
 currere soleat 25.c
 tentatio Dei 58.f
 tentatio ceteris periculosior
 157.b
 tentatio nulli nisi ighaudo, tepla-
 do, & resistere nolenti, nocet
 228.e
 tentatio dolosa 561.d pernia-
 ciosa 152.g
 tentationis beatitudo 58.f
 tentationis fructus 57.d
 58.e.f
 tentationis nullus est insul-
 tus, qui non diuini eloquij
 medicatione uincatur
 563.c
 tentatione nemo caret 227.
 a.b
 in Tentatione nemo nisi uolēs
 superatur 1012.e.f
 tentationes 439.a Christia-
 nis, quam sint utiles 222.g
 tentationes uariae 154.g
 tentationes Deo famulantium,
 earūdeq; remedia 224.g.h
 tentationes an ex diuina dispē-
 satione procedāt 226.g an
 irrogētur à domino 1095.d
 spirituales 796.g.h
 tētationes piorū uarię 260.g.h
 tentationum fomētum 224.e
 888 4 tenta-

tentationum fructus 154.f
 tentationum multimoda gene-
 ra, quæ feruis Christi à dia-
 lo inferuntur: & de ipsarum
 remedijs 150.e
 tentationū genus horrendum
 453.a
 tentationū laquei quando cog-
 noscantur 1061.a
 tentationū multitudo & reme-
 dia 244.g multiplicatio
 69.c species triplex 146.f.g
 ad tentationum pugnas ani-
 mæ præparandæ 57.c
 tentationum singulorū descri-
 ptio 224.g
 tentationū uictoria unde per-
 cipiatur 549.a
 tentationum multiplex utilitas,
 & ad earum tolerantiam mul-
 timoda exhortatio 146.f
 694.e.f
 tentationum spiritualium no-
 titia, Christiano necessaria
 225.b
 tentationes uarias à Deo per-
 mitti 167.b grauiiores qui
 perferant 1095.d. omnes
 æquo animo esse ferendas
 1093.d 1094.1095.a
 contra Tentationes acerrimus
 præliator qui sit 224.e
 ad Tentationes euitandas or-
 do pulcherrimus 439.a
 tolerandas exhortatio 146.f
 147.g
 in Tentationibus omnibus spi-
 rituum immūdorū, quid
 faciendum sit 155.b
 tentationibus qui nunquā sint
 carituri 224.e
 tentatoris opus & insidia
 151.b.c
 tentati sunt quotquot Deo pla-
 cere meruerunt 981.c
 terra, herbam uirētem de qua
 fons irrigauit superficiē ter-
 ræ, quando germinauerit
 307.b
 terræ fecunditates 244.f.g
 terræ sterilitatem, an Deus im-
 mittat 305.b
 terram spiritualemente lacte & mel-
 le manantem possidendi ra-
 tio 733.a
 terrarum nouitas an iuuet
 77.c
 terrena sapientium cogitatio
 563.b
 testes in extremo iudicio 8.f.g

testimonium Christianæ perfe-
 ctionis 994.e humilitatis
 insigne 99.c
 testimonium solo diuino, qui
 contentus sit, rarus reperi-
 tur 582.h
 testimonia quæ clamabūt ad-
 uersus Christi milites in ex-
 tremo iudicio 560.h.561.a
 thalamus nuptialis 974.e
 thalami sponsi & sponsæ descri-
 ptio 236.f
 thalamum spiritualemente ædifica-
 re concupiscenti fundamen-
 tum 594.e
 theatri luxur unde sumple-
 rint principium 215.c
 thesaurus immēsi ualoris 799
 c in sublimi collocatus hu-
 militati confertur 1033.c.d
 thesaurus inuisus 842.h ab-
 sconditus 1085.a
 thesauri saluatoris 973.c im-
 prædabiles qui 1067.c
 thesauri spirituales ubi cōden-
 di 282.c
 thesauri à mundi amatoribus
 cur cumulentur 799.d
 Thomas cur in dubietatis sco-
 pulum impegerit 526.h
 b. Thomæ dubietas an sit redar-
 guenda 692.f
 thuris, myrrhæ, auri spiritualis
 oblatio 609.b.c.d.610.e
 thymiana suauissimum 319.d
 thymiamatis sacrificia Deus
 ab hominibus non quærit
 1005.d
 timentis dominum præmia
 9.d
 timērium Deum pacatissimus
 portus 726.g
 timere Deum quid sit 4.f
 timor domini conceptus quid
 pariat 3.d.4.e
 timor filialis 9.b reuerentiæ
 9.c humanus 8.h mun-
 danus 9.a seruilis ibid:
 initialis ibi.b ex quib. cō-
 siderationib. incutiatur cor-
 di humano 5.d naturalis
 8.h
 timoris domini descriptio 3.b
 diffinitio 4.e
 timoris diuini fructus 4.g
 seruilis diuisiones 5.a
 timoris diuini efficacia
 814.f.g diuini, quā fru-
 ctuosus sit exitus 825.d
 timoris donum 2.e

timoris efficacia 3.d erudi-
 tione correctorum studia
 825.c.d lex 677.c
 timoris species, atq; perfectio
 8.g.h
 timoris uirtus 76.h
 timoris multiplex utilitas 4.e
 timoris damnationis æternæ
 uis ac fructus 824.h
 timoris mundani cruciatus
 9.a
 timoris spiritus in Christo effi-
 cacia 663.a.b
 titulus Christi in cruce, expli-
 catur 487.a.b.c
 ad Tolerantiam longanimita-
 tis exhortatio 562.e.f
 Tobias beatitudinem quomo-
 do sibi uendicauerit 830.e
 tormenta pñ quomodo supe-
 rarint 232.h
 tormentorum omnium per-
 persionem, quomodo Deo
 nulla etiā mercedis spe de-
 beamus 1108.g
 torporis insultus repellendi, ra-
 tio 744.h
 torrens uoluptatis 999.c
 trahi à patre ad filium quid sit
 1100.g
 pro Trāsgressiōis pœna mors
 duplex inflicta 356.g
 trāsubstantiatio an sit artificia-
 lis, accidentalis, uel substan-
 tialis 312.g
 tranquillitas mentis 679.a
 ad Tribuendū Deus paratior,
 quā homo sit ad flagitan-
 dum 301.d
 tribulationis tentatio 55.a.b
 in Tribulatione cur Deus ius-
 tos comitetur 520.g
 tribulatione afflictī officium
 985.b.c.d.986.e.f pios om-
 nes ab ipso mundi exordio
 esse purgatos 360.f.g
 tribulationum distinctio 56.e
 tribulationum exercitatio
 406.g fructus quid teperi-
 mat 13.b.387.b
 tribulationum origo 59.b
 tribulationum uexatio, quā
 sit fructuosa 831.b.c
 tribulationum utilitas 54.h
 694.e
 per Tribulationes erudiri, quā-
 tæ sit utilitatis 1046.f.g
 omnes æquo animo esse fe-
 rēdas 1093.d.1094.e.f.g.h
 1095.a
 tribu-

tribulationibus fatigati opera
 551.c
 tributa an sint deneganda
 464.e
 trinitatis summa tota maiestas
 ubi reluceat 288.f
 ad Trinitatis notitiam gradus
 284.g.287.d
 trinitatis sanctæ opera 287.d
 beatæ personarum declara-
 tio 1107.b.c
 trinitatis opera indiuisa 345.e
 proprietates discreta ibi.
 trinitatis speculum 306.g
 qui Triumphet perfectē de se
 581.b
 triumphandi ratio de inimicis
 1083.a
 triumphantium merces 402.e
 in Christo conditio 134.f
 triumphum de inimicis spiri-
 tualibus habēdi ratio 220.e
 triumphū spiritualemente qui for-
 tiantur 549.a
 triumphare de inimicis uolen-
 tibus necessaria 562.g
 tristitia irrationalis & supera-
 bundans, pestis pessima
 165.c
 tristitia nimia abijcienda
 165.a.b
 tristitia nimia incommoda
 69.d. spiritu assuetis lapsum
 frequentē considerationēq;
 propriam esse perniciosam
 166.e
 tristitiam deprimētem, Deum
 nō approbare, nec omnem
 reprobare, sed solum illam
 quæ caritati aduersatur
 166.h
 trophæum singulare 673.d
 tunica inconsutilis 189.a
 turbatus cur fuerit Christus
 431.c.d 432.e
 turris Dauid spiritualis 746.e
 ut Turris Dauid, qui efficiatur
 1015.c
 turris spiritualis qualibus ædi-
 ficetur studijs 584.h ædi-
 ficationis ratio 1095.b.c
 typus mentis eorum qui præ-
 sunt 915.b.c
 tyranni in ecclesia qui 849.c
 tyranni qui nuncupent 939.a
 tyrannus an sit obediendum
 939.a.b
 tyrannidis Ro. causa 1092.e
 tyronis noui Christi exercita-
 tio 140.h

tyruncolorum Christi discipli-
 na 1052.g.h
 V
 Acare Deo uolentis offi-
 cium 105.a
 uanitas detestanda 29.c
 uas suum possidere in hono-
 re, quomodo unusquisque
 possit 22.e
 uasa aurca & argentea in eccle-
 sia, cur sint instituta 837.d
 an pōtiffices & episcopos ha-
 bere debeat 858.g
 uatum oracula 1062.g.h
 uaticinia falsa unde orta 214.g
 uenas auri cur homines per-
 quirant 215.c
 uenatorū spiritualium laquei
 755.c.d
 uenatorum spiritualium tēdi-
 cula 796.g
 uendicare sibi Dei gloriam,
 quā periculosum sit
 290.g.h
 uēditionis Christi mysterium
 462.e
 uenenum omnibus peccato-
 ribus fugiendum 821.c
 822.e.f
 ueniæ consequēda fiducia no-
 stra 1096.g
 ueniæ locus quibus non erit
 79.d
 ueniæ spes ubi sit 1072.g
 ad Veniam promerēdam cor-
 dis contritio efficax 963.d
 ad Veniam redire posse cū ue-
 lint, cur multi sibi peruade-
 ant 989.b
 ueniam nullus desperare de-
 bet 67.d.68.e
 ad Veniam obtinendam præ-
 parantia 1005.d
 de Venia an quis desperare de-
 beat 319.b
 de Venia an alicui peccatori sit
 desperandum 675.b
 uenia carebunt, qui gratiā sibi
 oblatam neglexerint 810.f
 uētris ingluuiē lasciuire, quid
 impediatur 257.b
 uentris ingluuiē mala 818.h
 uentris repletionis mala 87.d
 uentris seruorum conditio
 184.e
 uentris usus eritne in uita bea-
 ta 910.h
 uentura ueritatis spiritus, quā-
 do annunciet 512.f
 uerbum ubi agnoscat 288.f

uerbum per carnem citr ad ho-
 minem uenerit 216.e
 uerbum non in carnem con-
 uersum aut mutatum 237.b
 uerbum ut caro fieret quando
 definitum 329.a
 uerbum ubi habitat 262.g
 perseueranter 263.b
 uerbum per contemplationis
 ocium, qualiter ualeat inue-
 niri 268.e
 uerbum ubiq; totum 269.d
 415.b
 uerbum abbreviatum 281.c
 uerbum Dei an sonet 305.d
 uerbum Deo odibile 651.a
 uerbi altitudo à quo percipia-
 tur 208.g
 uerbi & animæ præludia 253-
 b.c.d
 in Verbi sacri & animæ connu-
 bij materia, omnem carna-
 nalem intelligentiam esse a-
 mouendam 235.a
 uerbi, animæ, & carnis Christi
 mysteria 1064.h.1065.a
 uerbi uehementem amorē ex-
 perientia sola cognoscit
 260.e.f
 uerbi amor legitimus, quibus
 indicijs in spōsæ præcordijs
 adesse cognoscatur 279.e
 uerbi bonitas ubi sentiatur
 270.h
 de Verbi bonitate non diffidē-
 dum 280.f
 uerbi connubij consummatio
 202.f connubij uis 260.e
 ad uerbi conuiuium, quomo-
 do accedendum 215.a
 uerbi diuini commendatio
 563.c.d utilitas 564.e.f
 uerbi dilecti fruitionē non esse
 in præfenti uita perfectam
 225.a
 uerbi exemplar 231.d
 uerbi generatio diuina 1063-
 a.b.c receptaculum 415.b
 hortamenta uerbi sublimia
 328.f
 uerbi imago 256.e
 per uerbi incarnationē, ut hu-
 manæ redēptionis celebra-
 retur mysterium, miro diui-
 næ æquitatis iudicio actum
 esse 412.f
 uerbi incarnati mysterium
 1063.d.1064.e.f.g.h.1065.a
 uerbi incarnati disciplina fun-
 damentum 330.e
 uerbi

uerbi instrumentum 231.d
 uerbi iter, per quod ad cor gra
 diatur 354.e
 uerbi lumen 251.c
 uerbi magisterium in tentatio
 nibus intelligi 221.d
 ex Verbi natura an Christus
 nobis sit frater 1111.b
 uerbi praesentia, quomodo in=
 telligatur 261.d
 uerbi praesentia quando rece=
 dat 267.b
 uerbi praesentiae argumentum
 notissimum 262.h
 uerbi praesentiae quid perhibea=
 at testimonium 263.a
 uerbi praesidia 230.e.f.g
 uerbi receptaculum 254.h
 quomodo dilatandum
 255.a.b.c
 uerbi sedes 231.d
 uerbi sponsa, qualis esse debe=
 at 244.e.f.245.a.b
 uerbi sponsa 264.f
 uerbi sponsaeque allocutiones.
 mutuae 248.e.f
 uerbi templum 231.d
 uerbum amantis conditio
 225.a
 uerbum carnem factum, in ho
 minibus habitasse 236.e.f
 uerbum suum Deus carne in=
 dutum, cur miserit 254.g
 ad Verbum suscipiendum, quae
 ornamenta sint preparan=
 da 258.f
 uerbum accessisse, quomodo
 cognoscatur 261.c
 uerbum esse sponsum, spon=
 sam humanam esse natu=
 ram 235.c
 uerbum Dei tractantis officii=
 um 475.c
 uerbum Dei populis, qui in=
 cassum pronuncient 530.g
 uerba scurrilia unde sumptu=
 rint principium 215.c
 uerba spiritalia interna
 245.c
 uerborum Dei assidue medi=
 tationis utilitas 77.b
 uerborum uanorum mala, po=
 dus in loquendo discernere,
 quam sit utile 1080.h.1090.f
 uerba quae approbet dominus
 165.a
 uerba Dei amatoria, anima so=
 la quae experitur nouit
 759.d
 uerba ignauiae, ignis & ignoa

rantiae inuenies post impu=
 dicos
 uerbosi exemplum 373.b
 uerbosi mala 729.a
 uerecundia quid sit 5.b
 ueritas quid sit 32.f
 ueritas Christianae fidei, ex
 quibus pateat 17.b.c.d
 18.e
 ueritas describitur 406.h
 mortalibus quomodo in=
 notescat 317.b
 ueritas quomodo intelliga=
 tur 350.g
 ueritas per malos praenuncia=
 tur 487.d
 ueritas nullius indiget 631.c
 ueritas iustitiam praecedit
 939.a
 ueritas ab ore impij prolata
 non polluitur 1043.c.d
 ueritatis amantium fructus
 787.c.d
 ueritatis autoritas 286.g
 ueritatis catholicae testimonia
 153.a.b
 ad Veritatis cognitionem, qui
 magis appropinquent
 237.a cognitae indicia
 1081.c.d
 ueritatis cognoscendae aditus,
 quibus pateat 215.b
 ad Veritatis contemplatio=
 nem, qui admittantur
 406.h
 ueritatis in cor illabentis effica
 cia 317.d.318.e
 ueritatis ignotae scientiam qui
 percipiant 466.h.467.a
 lumen quando mens perci
 piat 139.b
 ueritatis liber 992.h
 ueritatis lumen 924.f.g.h
 lucem habentium signa
 317.d.318.e
 ueritatis mater 38.h
 ad Veritatis notitiam qui ad=
 mittantur 235.a
 ueritatis origo 1043.a
 in sacris scripturis apprehen=
 sio 317.c
 ueritatis possessor 263.b
 professores, cur a mundi a=
 matoribus persecutiones
 perferant 378.f.g
 ueritatis professoribus loqua=
 citas aduersatur 727.c
 ueritatis a pio prolatae effica
 cia 1044.g
 ueritatis regula 416.h

ueritatis rerum sine causarum
 cognitione perceptio 12.f
 ueritatis semita 316.f
 ueritatis splendore illustrati con
 ditio 987.b.c
 ueritatis aeternae speculum
 316.h
 ueritatis summam scientiam, ubi
 eniteat 286.h
 ueritatis supernae illustrati bo=
 na 1061.a.b
 ueritatis testimonia 381.c.d
 382.e.f
 a Veritatis tramite, qui facile
 deuiant 737.b itineribus
 qui longe effecti sint 1081.d
 ueritatis uerbo qui pascatur
 342.f
 ueritatis uespertinae, matutinae
 & meridiana lux 832.h
 833.a
 ueritati qui expeditus assen=
 tiat 927.c
 ueritati testimonium credibile
 qui perhibeat 425.c.d
 ueritati an malus, uel iniustus
 possit obijcere quicquam
 631.c
 ueritati rudis ingenij expedi=
 tius assentit, quam sapiens
 927.c
 ueritatem contentione occul=
 tari 156.g
 ueritatem habentium fructus
 317.d.318.e
 ueritatem omnem quando pa
 ractetur instruat 386.f
 ueritatem quis dicatur agno=
 scere 939.a cuius Christus
 non cessat insundere 1011.c
 d.1012.e
 ueritatem diuinam sapientiae a=
 gnoscendi ratio 673.b in=
 tellectus humanus per se ca=
 pit, sed non adimplet
 1081.c
 ueri ignorantiae origo 214.f
 ad Veri cognitionem Dei sa=
 pientia hominem docuit
 duobus modis intellectum
 erigere 214.h cognitionem
 perueniendi gradus 214.h
 de Veri appetitu 214.g.h
 215.a.b
 ueri & falsi ignorantiae origo
 664.g
 uera proferentes, & tamen men
 daces qui 631.c
 uestigium spirituale 546.e
 uestimentum diuini, cur Deus
 damnet

damnet 1038.f
 uestimentum Christi uestigijs,
 quale substernendum 697.b
 uestimentorum Christi diuini
 forum intelligentia 488.h
 489.a
 uestimentorum usus 1038.g
 fastus damnatus a Christo
 ibidem
 uestis perfectorum nuptialis
 545.b
 uestem nuptialem quid confe=
 rat 978.h
 uestium ornatus quid indicet
 99.b an pastores, pontifi=
 ces & episcopos deceat
 915.c
 uetita aspicere, quam perni=
 ciosum sit, & fuerit 91.a.b
 uexatio quando dabit intelle=
 ctum 794.h.795.a
 uexillum aeterni regis, quan=
 do uere sit erectum 485.b
 uia abeuntium retrosum
 562.e
 uia qualis eligenda 185.c
 uia cur nobis Christus factus
 sit 596.g ad gloriae super=
 nae triumphum 147.b
 uia in hac peregrinatione tutif
 sima 847.d
 uia sine errore 225.b
 uia perfectionis 870.g
 uia grandis & paucis nota
 327.d.328.e
 uia ab omni pollutione mun=
 da 566.f.g
 uia ad Deum accedendi regia
 302.f ad patriam 1024.g
 uia regia per quam incedendo
 ad perfectionis sublimitatem
 prouehimur 329.c
 uia regia, quae ambulantiem in
 se perducit ad requiem
 978.h
 uia ad uitam quibus sit angu=
 sta 1023.d
 uia regni caelestis facillima & o=
 ptima 373.c
 uia ad perfectionem pericula,
 quibus sint cognita 602.h
 in Viam paradisi lucerna 28.e
 uiam Dei inchoantium exer=
 citia 1053.b
 in Via Dei negligenter uiuen=
 tes grauiiores ac periculo=
 flores perferunt tetationes,
 quam qui cum feruore spi=
 ritus aduersarijs resistendo
 iustantur 1095.d profice

re desideranti quid sit facie=
 dum 131.c prudentia quam
 sit necessaria 1098.g
 uias suas cupientem corrigere,
 nefas est de Dei bonitate dif
 fidere 823.a.b
 uiaticum spirituale praesentis
 exilij 315.a
 uiatoris prouidi cautio 566.g
 uiatorum consuetudo, & com
 mendabile propositum
 113.d
 uiatoribus certantibus spiritua=
 lis merces 567.a
 uictorum palma 39.a
 uictoribus consummato istius
 uitae agone, qualis merces
 in futuro parata sit 567.a.b
 uictoria plena 5.b
 uictoria perniciofa 800.e
 ad uictoriae coronam qui per=
 tingant 205.d
 uictoriae coronam anhelantis
 institutum 602.h corona
 solis perseverantibus datur
 995.d palma perseveran=
 tibus referuata 1024.e.f
 uictoriae portio maxima
 540.g
 uictoriae piorum causa 653.a
 uictoriae spiritualis magna esse
 partem, uincendi desiderium
 212.f
 uictoriae triumphalis corona
 perpetua 570.e.f
 uictoria sine pugna non obti=
 neri 234.e
 post uictoriam qualiter exul=
 tare soleant bellatores 480.f
 uictoria in spiritualibus, absq;
 pugna nemo obtinebit
 1049.b.c
 uidere Deum in se qui merean
 tur 216.e
 an Videatur in hoc mundo
 Deus 842.e
 uiduarum redditus 928.h
 uidua beatitudinem quomo=
 do sibi uendicauerit 830.e
 uigilare in sui cordis custodia,
 magna est exercitationis
 1013.b
 uigilantem longitudinem Deus
 ab hominibus non quarit
 1005.d
 uilitas mortalium describitur
 291.a
 uilitatis propriae insigne testi=
 monium 99.d
 uincula spiritalia 648.g

uincula peccatorum spiritua=
 lia 823.d.824.e
 uindicationis definitio 32.f
 uindicta genus optimum
 283.b
 sub Vini & panis accidentibus
 quid fideles madducet 710.f
 uiolae flos 96.h
 uiolentia salutaris 802.f
 sine Violentia suimet, an quis
 gratia locuples sit 603.b
 uiri imperium usurpatum 452.g
 desperati negatio 453.a.b
 uiri spiritualis, sancti & perfe=
 ctissimi studia 983.a.b.c.d.984.e
 in Virum perfectum humanus
 intellectus quomodo cre=
 scat 841.c
 uiri rationales aliter & pueri, &
 aliter spirituales res aestimat
 1044.h.1045.a
 uirorum gesta laudabilia quan=
 tum bonis proficiant 889.a
 uirorum spiritalium potus,
 quam sit graue 1050.f.g
 uirorum in carne spiritualis for=
 ma 966.h.967.a
 uirorum uanorum natura de=
 scribitur 27.b
 uiros iustos quid deceat 257.
 d.258.e
 uirga Moysis 663.c
 uirginitatis commendatio
 871.c.d
 de Virgine intemerata, absque
 peccati macula, an quis pre=
 ter Christum natus sit 358.f
 379.d.618.h.990.e.1018.e.f
 1073.b
 in Virginum fatuarum nume=
 rum computandi 225.c
 uirginum sacrarum exercitus,
 pijs cogitatione sunt inspi=
 ciendi 891.b
 uirtus quid sit 742.e.f
 uirtus apud caelestem regem que
 summum mereatur fastigium
 92.h
 uirtus unde formetur 328.g
 uirtus unde perficiatur 746.h
 quomodo possideat 212.g
 uirtus quomodo putetur ui=
 tium 277.a absq; sermone
 an proficit 328.f
 uirtus sicut ex ministerio hu=
 mani corporis rationalis spi=
 ritus agnoscitur: ita in eccle=
 siae corpore sancti spiritus
 claret praesentia 851.b
 uirtus iustitiae 31.c
 uirtutis

RERVM AC VOCVM

Insequenda 228.h
iniqua in deterius, nisi continuo
coerceantur, proficiunt
 227.d
iniqua superet, quicumque uirtu-
tes possidere cupit, necesse
est 1013.a
contra Vitia singula qui pu-
gnent 744.g
iniqua, uirtutum operatione sup-
plantandi ratio 744.h
de Vitijs, qui uictoriam perfe-
ctam obtinuerunt, etiam eos
tentari 228.f
ut Vixerimus omnes: ita a Deo
iudicabimur 152.g
bene Viuere quid sit 40.f
beate uiuere cui gratis tributum
sit 202.e
uiuere Christo qui censendus
sit 535.a
uiuere uel mori ex arbitrio
proprio quisque dicitur
 820.e
uiuendi ceca mortalium cupi-
do 796.e.f
bene Viuendi exercitia 825.b
uiuendi finis ubi adest, prome-
rendi gratia auferitur 159.a
ad Viuendum bene quid ho-
mines excitet 284.e
uiuendo qui obliuiscitur Dei,
moriendo aequissime obli-
uiscitur sui 79.h
uiuentes negligenter, parum
se Deum fatentur diligere
 199.a
uiuentibus solitariè, discretio-
nis regula tenenda 737.a.b
unigenitum suum cur Deus in
mundum miserit 856.h
unio in Christo, diuinæ & hu-
manæ naturæ, in unitate per-
sonali celebrata 234.f
unionis diuinæ & humanæ na-
turæ excellèntia 237.a.b
in unitate personæ descriptio
 235.f.g
unitas ecclesiæ Christi describi-
tur 403.b
unitas fidel 16.e
unitatis & caritatis uinculum,
quomodo dissipetur 239.b
unitatis compago 374.e
unitatis custodiendæ mèsura,
modus, ordo 329.d
unitatis dilectio unde trahat
originem 403.a.b
unitatem fraternam seruandi
modus 592.f.g

ad unitatē spiritus seruandam
mirum speculum 1101.c.d
uniuersi perspectio, cur apud
homines uiluerit 669.d
uniuersorum causa & finis
 201.d
uocatio 371.d
uocatio communis & specialis
 967.d
uocatio singularis 834.g
in Vocationis exordio noui-
tiorum studia 138.e.f
 139.a.978.b
uocationis uaria genera 686.
 f.g.h
ex Vocatione uel ex uirtutum
operatione, an quis sanctifi-
cetur 591.b
uocati ad mundi cōtemptum
officium 993.c.d
uocati a Christo qui 579.a
uocati a luce meridiana 836.g
uocati ad nuptias 967.c.d
 968.e.1026.g.h
uocati, oculis corporalibus as-
similantur 866.g
uocatorum ad seculi contem-
ptum officium 993.c.d ad
obedientiam regularem offi-
cium 993.c.d
uocatorum a Deo officium
 132.f
uolucres cæli 1002.h
uolumina sacra quadrifario
sensu referta 564.e
uoluntas a quo iudicabitur
 63.c propria quàm sit hu-
 mili gratis 592.e
uoluntas libera quæ sit 556.h
 778.f
uoluntas Dei perfecta, ubi pla-
ne cognoscatur 1065.c
uoluntatis bonæ lucra 969.a
 affectio 62.h
uoluntatis inordinatæ descri-
ptio 128.h consensu pec-
 catū consummatur 1073.d
uoluntatis libidinosa ignem
quid extinguat 92.h ma-
 læ incommoda 969.a ma-
 læ opera 546.h.547.a
uoluntatis propriæ arbitrium
a se abdicare, an sit omnium
 974.g propriæ fructus
 995.d propriæ malū 60.f.g
quanta mala 63.a horren-
 da ibi.b malorum incom-
 moda 134.g.h.977.a
 1052.e.f ruina quanta ibi.
 60.f.g

uoluntatis rationi subiecta se-
licitas 65.c
uoluntatis rectitudo 33.d
uoluntatis uictima ubi impo-
nenda 61.d
uoluntati nec leges imperant,
nec principes dominantur
 63.c
uoluntatem suam qui repellit
grauissimū onus a se respicit
 134.g
uoluntatem Dei non esse disju-
dicandam 222.f propriam
uelle perficere, quàm sit per-
niciosum 1098.f
absq; uoluntate libera, nihil est
Deo gratum 367.d
ex uoluntate propria, quanta
mala oriantur 62.h
uoluntate propria nihil dete-
rius 995.d
uoluntates quomodo quis mo-
derari queat 27.c
uoluptatis ciborum mala
 1081.a
uoluptatis amatorum incom-
moda 23.d
uoluptatis descriptio 267.d
uoluptatis fluuius 1.c.223.a
uoluptatis impetus mala
 87.c
uoluptatis seruus libertatem
spiritus non apprehendit
 316.f
uoluptatis ac cupiditatis tene-
bræ, quādo dissipatæ 325.d
uoluptatem refranandi ratio
 22.g.h
uoluptates, seruari cupientibus
in hoc seculo sunt cohiben-
dæ 220.g
uoluptatum amatori & secta-
tori, quāta mala ex ipsis uol-
uptatibus proueniant 23.d
uoluptatum exitus 23.b ori-
 go 279.b
uoluptatum uenerarum prin-
cipium 215.c
uoluptatib. qui sponte renun-
cient 914.g dadorum
in die iudicij sententia 793.a
uoluptatibus fræna quomodo
laxentur 153.a
uoluptatibus tēporalibus, an
pax inesse possit 23.d
uoluptates euadere qui non
possint 24.e
uoluptates quid frægat 257.b
uoluptates terrenas contem-
nendi ratio 683.b.c
ex Vo

IN L. IVST. INDEX.

ex Voluptatibus quot mala
proueniant 23.d.24.e
 88.g
ex Voluptatibus mala proue-
nientia 88.g
uoluptatibus carnis nemo sa-
turatur 757.c
uoracitas gula, qua ratione cō-
percenda 557.c
uoracitates qui declinare ne-
queant 88.g
uotum piorum, omnium simi-
le 942.g
uota humilium & mansuetor-
um 1033.b
uota piorum, cur Deus inter-
dum exaudire dissimulet
 521.a.b
uox Dei ubi intelligatur
 563.b
uox interna eorum qui uere
præfunt 861.d
uocis prolatio absq; intentio-
ne cordis superuacua 843.c
uocem Christi internam, qui
intelligat 1085.a

uocē clamosa in multitudine,
non orandum 109.a
uoces ignauie, ignis & ignorā-
tia quare impudicos
urbes & castra possidere, an
Dei sint dona 856.g
in Urbibus, Christianis nō tu-
tam esse conuersationem
 223.c
utilitas diuinæ lectionis 42.h
humilitatis 46.e.591.d
perfectionis euangelicæ
 770.e
utilitates fidei 16.e
uti tibi in beata uita, an san-
ctis necesse erit 910.h
uua flos 96.h
uulpeculæ spirituales 903.a
Z
Zachus beatitudinē, quo-
modo sibi uendicauerit
 830.e
Zachari diligentia commenda-
tio 65.a
zelatoris uirtutum opera
 917.d.918.e fraternæ dile-

ctionis prudentia 145.a.b
zelatores mūditiæ, cur suarum
cogitationum obseruēt pri-
mordia 1016.g.h
zelatoribus uirtutum, merca-
torum diligentia imitanda
proponitur 1014.e
zelus Christi 240.e.f
zelus immoderatus 444.h
zelus mediatoris nostri
 240.e.f
zeli iustitiæ exempla 895.b.c
 228.g
zeli diuinæ iustitiæ considera-
tio 6.h.7.a. dilectionis fra-
ternæ exempla 891.a im-
moderati incommoda
 253.a
zeli rectus atq; commendabi-
lis ordo 728.f
zelo rectitudinis qui arserint
 228.f
zizaniæ & frumentum eccle-
siæ Christi usque ad tempus
melsis sustinet 582.e
 h h h 2

INDEX IN D. LAURENTII IUSTINIANI

NI OPERA, SACRAE SCRIPTURAE LOCORVM,

ut ut passim elucidati sunt, interpretationes ordine
Biblico tradens.

EX GENESIS CAP. I.

- A**ciamus hominē ad imaginem
& similitudinem nostram
703.c
2 Fluuus egrediebatur de loco
uoluptatis, ad irrigandum pa-
radisum 274.g.785.d
2 Hoc nunc os ex osibus meis, & caro de car-
ne mea 714.f.g
3 Adam ubi es? 1006.g
3 In sudore uultus tui uesceris panē tuo 600.e
3 Terra germinabit tibi spinas & tribulos
544.g.600.e
25 Maior seruiet minori 617.a.b
27 Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni
97.a.633.d.634.e

EXODI CAP. III.

- Soluē calceamenta de pedibus tuis, terra in qua
stas, &c. 868.f
25 Omnia facito secundum exemplar quod tibi
ostendi in monte 1096.h.1097.a
28 Rationale quoque iudicij facies opere poly-
mito, quadrangulum erit, &c. 915.b
33 Ostendam tibi omne bonum, &c. 783.d
784.e
33 Non uidebit me homo & uiuet 836.h

LEVITICI CAP. XXVI.

- Comedētis uetustissima ueterum, & nouis su-
peruenientibus uetera abijcietis 416.g.682.f

DEUTERONOMII CAP. VI.

- Diliges proximum sicut teipsum 51.a
6 Deum ex toto corde, ex tota anima, & ex tota
fortitudine diligere 43.d
10 Circumcidimini uiri Iuda praeputia cordis
uestri, & non carnis 606.g
18 Et suscitabo super oues pastorem unum, qui
pascet eas, seruum meum Dauid 861.c
32 Ecce ego sum Deus, qui non immutor, ego
occidam, & uiuere faciam 867.b

I. REGVM XV.

- Quum esses paruulus, &c. 718.e
3. Reg. 19. Panis subcineritius 713.d
4. Reg. 4. Et ascendit, & incubuit super puerū,
posuitque os, &c. 817.b.c

IOB CAP. XXXI.

- Pepigi foedus cum oculis meis, &c. 733.d

PSALMORVM III.

- Quae dicitis in cordibus uestris, &c. 228.e
4 Filij hominū, usquequo graui corde, ut quid
diligitis uanitatem, &c. 350.f
8 Ex ore infantium & lactentium perfecisti lau-
dem, &c. 645.d.646.e

- 8 Omnia subiecisti sub pedibus eius, &c.
835.c
9 Irritauit impius Deum, dixit enim in corde
non requiret 202.h
9 Dixit insipiens in corde suo, non est Deus
794.e.f
9 Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te
&c. 835.b
9 Laudatur peccator in desiderijs anime, & in
quos benedicitur 1003.d
11 Labia dolosa in corde, & corde locuti sunt
163.d
12 Illumina oculos meos, ne unquam obdor-
miam in morte, &c. 1072.e.f
15 Domine dilexi decorem domus tuae, & lo-
cum habitationis gloriae tuae 338.e
15 Delectationes in dextera tua, usque in finem
909.a.b
17 Posuit tenebras latibulum suum 306.h
18 Particeps ego sum omnium uimentium te
37.d
18 Preceptum domini lucidum, illuminans o-
culos 39.c
18 Iudicia domini uera, iustificata in semetip-
sa 944.e
21 Edent pauperes & saturabuntur 84.h
23 Generatio quarentium faciem Dei Iacob
137.b
23 Haec est generatio quarentium dominum,
&c. 651.a
26 Credo uidere bona domini in terra uiuentium
1025.c
32 Ipse dixit, & facta sunt: ipse mandauit & crea-
ta sunt 305.d
33 Accedite ad eum, & illuminamini, & facies
uestrae non confundentur 166.f
33 Mors peccatorum pessima 630.e
33 In lumine tuo uidebimus lumen 836.f
36 Nō uidi iustum derelictum, nec semen eius
quarens panem 781.c
36 Delectare in domino, & in potentia uirtutis
eius 909.b
38 Veruntamen in imagine pertransit homo,
sed & frustra conturbatur 740.h.741.a
40 Omnis caro scenuh, &c. 886.f
41 Sitiuit anima mea ad Deum fontē uiuum,
quando ueniam & apparebo 723.a
43 Quoniam humiliasti nos in loco afflictio-
nis, & cooperuit nos umbra mortis
292.e.f
44 Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, consti-
tues eos principes super omnem terram
646.f

INDEX.

44. Sedes tua Deus in seculum seculi, uirga di-
rectionis, uirga regni tui 663.c
44. Astitit regina à dextris, &c. 839.d
46. Psallite Deo nostro, psallite, psallite sapien-
ter 169.c
48. Homo cum in honore esset, non intellexit,
comparatus est iumentis insipientibus,
& similis factus est illis 675.a.827.b
1007.b
49. Sacrificium laudis honorificabit me
715.d.716.e
49. Peccatori dixit Deus, quare tu enarras iu-
stitias meas? 1012.h
56. Benigne fac domine bona in uoluntate tua
Sion, ut aedificentur muri Hierusalem
238.f
56. Asperges me domine hyssopo & mundabor,
lauabis me, & super niuem dealbabor
333.b
52. Deus dissipabit omnia ossa eorum, qui ho-
minibus placent 886.g.h
54. Quis dabit mihi penas sicut colūbe, & uo-
labo & requiescam? 285.d.722.e.f.723.a
58. Cōuertetur ad uesperā, & famē patientur ut
canes, & circuibunt ciuitates 738.e
61. Nōne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso
enim salutare meum 346.e
65. Iubilate Deo omnis terra, seruite domino
in laetitia 167.c
67. Mons Dei, mons pinguis, mōs coagulatus
& pinguis: ut quid suspicamini montes
coagulatos? 1097.a
72. Defecit caro mea & cor meum, Deus cor-
dis mei 253.d
72. Inflammatum est cor meum, & renes mei
commutati sunt 342.e.f
72. Ut iumentū factus sum apud te, & ego sem-
per tecum 1098.f
74. Cum accepero tempus, ego iustitias iudi-
cabo 1018.f
75. Quoniam cogitatio hominis confitebitur
tibi, & reliquae cogitationis diem festum
agent tibi 1016.e.f
77. Panem caeli dedit eis, panem angelorum
manducauit homo 711.b.c
81. Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis
confortatus est principatus eorum 613.a
83. Quam dilecta tabernacula tua domine uira-
tutum? concupiscit & deficit anima mea in
atria domini 338.e
83. Cor meū & caro mea exultauerunt in Deum
uiuum 342.f.699.b
83. Beatus uir cuius est auxilium abs te, ascen-
siones in corde suo disposuit in ualle
1051.b
84. Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo
prospexit 307.b
89. Aperi os tuum & implebo illud 165.a
90. Cum ipso sum in tribulatione 43.b
90. Altissimum posuisti refugium tuum 597.d
96. Alluxerunt coruscationes tuae orbi terrae,
uidit & commota est terra 93.c
103. Qui facis angelos tuos spiritus 61.a.b
103. Emitte spiritum tuum & creabuntur, & re-
nouabis faciem terrae 65.d.66.e
103. Posuisti tenebras & facta est nox 909.c.d
106. Errauerunt in solitudine in inaquoso, uia
ciuitatis habitaculi non inuenerunt esu-
rientes & sitientes anima eorum in ipsis
defecit 254.f
110. Memoriam fecit mirabilium suorum, mi-
sericors & miserator dominus, escā de-
dit timentibus se 710.f
112. Qui habitare facit sterilem in domo, ma-
trem filiorum latantem 330.h.331.a
112. Excelsus dominus humilia respicit, & alta
à longe cognoscit 1021.c.d
115. Dirupisti domine uincula mea, tibi sacri-
ficabo hostiam laudis 269.c.648.g
115. Preciosa in conspectu domini mors san-
ctorum eius 603.e
118. Confige clauis à timore tuo carnes meas
89.a
118. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua
169.d
118. Bonitatem & disciplinam & scientiam do-
ce me 344.f.g
118. Particeps ego sum omnium timentium te, &
custodientium mandata tua 362.h
118. Lucerna pedibus meis uerbum tuum, &
lumen semitis meis 643.a
118. Declaratio sermonum tuorum illuminat,
& intellectū dat paruulis 286.f.769.c
118. In matutino interficiebam omnes pecca-
tores terrae 820.e.f
118. Viam mādatorum tuorum cucurri, cum
dilatasti cor meum 826.e
118. Omnis cōsummationis uidi finem, latum
mandatum tuum nimis 826.f
118. Os meū aperui, & attraxi spiritū, quia mā-
data tua desiderabam 932.e
118. Iustus es domine, & rectum iudiciū tuum
944.f
118. Priusquam humiliarer, ego deliqui: pro-
pterea eloquium tuū custodiui 1054.h
119. Heu mihi quia incolatus meus prolonga-
tus est, habitauī cum habitantibus Cedar,
multum incolā fuit anima mea 213.d
131. Parauī lucernam Christo meo 643.d
132. Ecce quam bonum, & quam iucundū, ha-
bitare fratres in unum: sicut unguetum
970.g
136. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos
ad petram 655.b
138. Mirabilia opera tua, & anima mea cogno-
scet nimis 345.d
142. Doce me facere uoluntatem tuam, quia
Deus meus es tu 227.b
143. Emitte sagittas tuas & dissipabis eos
224.e

145 Lauda anima mea dominū, laudabo do-
minum in uita mea 716.e
147 Ante faciem frigoris eius quis sustinebit
260.h
148 Præceptū posuit & non prateribit 60.h
PROVERB. SALOMON. CAP. I.
Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum
1015.b
8 Et delicia meæ esse cum filiis hominum
714.c.968.h
8 Dominus possedit me in initio uiarum sua-
rum, antequam quicquam faceret ab ini-
tuo 982.g.h
15 Mens iusti tanquā iuge conuiuium 1016.e
18 Impius quum in profundum malorum ue-
nerit, contemnit 150.h.151.a.295.a.b
25 Mel inuenisti, comede quod sufficit, ne co-
garis euomere 551.b
ECCLESIASTIS CAP. III.
Vnus interitus hominis & iumētorum, & aqua
utriusq; conditio 794.h
CANTICORVM CAP. I.
Trahe me post te, curremus in odorem unguen-
torum tuorum 275.c.566.g
1 Nolite me considerare quod fusca sim, quia
decolorauit me sol 293.c
1 Pasce hœdos tuos iuxta tabernacula pasto-
rum 676.e
2 Dilectus meus mihi, & ego illi 284.f
3 In lectulo meo quasiui per noctem, quem di-
ligit anima mea 658.g
4 Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, uul-
nerasti cor meum 260.c
4 Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus
conclusus fons signatus 750.g
5 Veni soror mea sponsa, miscui uinum cum
aromatibus meis, comedi fauum meum
cum lacte 214.h
5 Expoliaui me tunica mea, quomodo indu-
ar illa? Laui pedes meos, quomodo in-
quinabo illos? 253.b.c.442.h
5 Veniat dilectus meus in hortū suum, & co-
medat fructus pomorum suorum 675.d
6 Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora
conspiciens, pulchra ut luna 837.a
6 Sexaginta sunt reginæ, octoginta concubi-
næ 1068.e
7 Omnia poma noua & uetera, seruaui tibi di-
lecte mi 839.b
8 Aquæ multæ non potuerunt extinguere ca-
ritatem 212.g
8 Fortis ut mors dilectio, dura ut infernus æ-
mulatio 911.d.912.c
8 Lampades eius, sunt lâpades ignis 937.a
SAPIENTIAE CAP. II.
Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terra-
rum 374.h.375.a.b.c
14 Tentatio est uita hominis super terrā 642.h
18 Dum medium silentium tenerent omnia
omnipotens, &c. 1077.b.c

ECCLESIASTICI CAP. I.
Fons sapientiæ uerbum Dei in excelsis 758.f
4 Vah soli, quoniã si ceciderit non habet sub-
leuantem se 743.d
7 Noli esse nimium iustus 51.c
15 Cibauit eum pane uitæ & intellectus, &c.
742.f
ESAIÆ CAP. I.
Lauamini, mundi estote, auferte malum cogita-
tionum uestrarum 256.e
1 Bos cognouit possessorem suum, & asinus
præsepe domini: populus autē meus non
cognouit me 595.d
2 Venite, ascendamus ad montem domini, &
ad domum Dei Iacob 1097.a
5 Vah qui dicitis bonū malum, & malum bon-
num ponentes tenebras lucem, & lucem
tenebras 803.b
6 Nisi credideritis, non intelligetis 343.b
11 Egredietur uirga de radice Iesse, & flos de ra-
dice eius ascendet 663.b
24 Secretum meum mihi 883.a
26 A timore tuo domine concepimus, & pepe-
rimus spiritum salutis 772.e.f
40 Omnis caro foenum, & omnis gloria eius
quasi flos agri 1067.d
9.50 Gētiū populus qui ambulabat in tene-
bris, uidit lucem magnam 890.f
56 Canes muti non ualentes latrare 163.b
62 Super muros tuos Hierusalem, cōstitui cur-
stodes, qui die ac nocte non tacebunt lau-
dare nomen domini 966.f
HIEREMIAE CAP. VI.
Vah mihi qui tacui 163.a.b
9 Mors intrat per fenestras nostras 137.c.d
267.b
THRENORVM CAP. III.
Misit Deus ignem in osib. meis, & erudiuit me
150.g
1 Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuabit se
supra se 1015.b
4 Quomodo obscuratum est aurum, immu-
tatus est color optimus, dispersi sunt lapi-
des sanctuarij 892.e
EZECHIELIS CAP. I.
Similitudo quatuor animalium, quatuor facies,
& quatuor pennæ uni 632.f
1 Quum ambularent animalia, ambulabant
pariter rotæ 676.h.677.a
1 Et cum uox fieret de firmamento, animalia
submittebant alas suas 993.b
18 Quotiescunq; ingemuerit peccator, non rea-
cordabor amplius iniquitatum suarum
900.e.965.b.1075.d
36 Effundam super uos aquam mundam, &
mundabimini ab omnibus inquinamen-
tis uestris 333.b
OSEE CAP. II.
Ducam eā in solitudinem, & loquar ad cor eius
746.h

IOHELIS CAP. I.
Computruerunt iumenta in stercore suo
630.f.871.c
MICHEAE CAP. VI.
Humiliatio tua in medio tui 279.b.1018.h
ABACVC CAP. II.
Iustus ex fide uiuit 836.e
3 Ingredietur putredo in osibus meis, & sub-
ter me scateat, ut requiescam in die tribula-
tionis 216.g
MALACHIAE CAP. I.
Iacob dilexi, Esau autem odio habui 617.b
EX NOVO TESTAMENTO
MATTÆI CAP. V.
Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur
166.h.167.a.1025.c.d
5 Beati pauperes spiritu, quoniã ipsorum est
regnum cælorum 1020.h.1025.a
5 Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum ui-
debunt 1026.h.1027.a.b
5 Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, quo-
niam ipsi saturabuntur 1026.e
5 Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possi-
debunt terram 1025.b
5 Beati misericordes, quoniam ipsi misericor-
diam consequentur 1026.g
5 Vos estis sal terræ, uos estis lux mundi
647.c
5 Esto consentiens aduersario tuo, dum es in
uia cū eo, ne tradat te iudici, & iudex tor-
toribus cruciandū 250.g.610.b.1100.e
5 Quod si sal euauerit, &c. 893.a
6 Vbi est thesaurus tuus ibi & cor tuumerit
37.d
6 Panem nostrum quotidianū da nobis ho-
die 742.f
7 Omnis qui petit, accipit, &c. 878.h
8 Dimitte mortuos sepelire mortuos suos
299.a.b
9 Neq; mittunt uinum nouum in utres uete-
res, alioquin rumpuntur utres 1052.h
11 Tollite iugum meū super uos, & discite à me
quia mitis sum, &c. 39.d.119.d.862.e
11 Inter natos mulierum, non surrexit maior,
&c. 293.b
11 Iugū enim meū suaue est, &c. 678.h.949.d
11 A diebus Ioānis Baptistæ, regnum cælorum
uim patitur, &c. 820.f.1020.h
11 Venite ad me omnes qui laboratis, & onera-
ti estis, & ego reficiam uos: tollite iugum
meum super uos, & discite à me quia mi-
tis sum, & humilis corde, & inueniatis re-
quiem animab. uestris: iugū enim meum
suaue est, & onus meum leue 937.a
1099.b.c
11 Regnum cælorum uim patitur, &c. 977.c
11 Discite à me quia mitis sum 1022.c.d
15 Cæcus si cæco ducatum præstet, &c. 766.e
18 Si duo consenserint, quicquid petierint, fiet

illis à patre meo 232.f
18 Angeli eorum semper uident faciem patris
mei qui in cælis est 835.a
19 Vos qui secuti estis me, & reliquistis omnia,
centuplum accipietis, &c. 1094.g
19 Si uis perfectus esse, uade, uede omnia quæ
habes, & da pauperibus, &c. 967.b
21 Sternebant uestimenta sua in uia 697.b
699.a
23 Et patrem nolite uobis uocare super terrā,
unus est enim pater uester, &c. 48.h
23 Nolite uocari rabi, unus est enim magister
uester qui est in cælis 659.b
25 Quod uni ex minimis meis fecistis, &c. 52.e
25 Amen dico uobis, nescio uos 1006.f
26 Ite in ciuitatē, & ecce occurret uobis homo
lagenam aquæ baiulans 413.a.b.c.d
414.e.f.g.h.415.a.b
26 Accipite & manducate, hoc est corpus meū
quod pro uobis tradetur 706.f
26 Spiritus quidem promptus, &c. 439.c
26 Dormite iam & requiescite, &c. 442.f.g.h
26 Amice ad quid uenisti 443.a
27 Regnum meum non est de hoc mundo
696.h
28 Data est mihi omnis potestas in cælo & in
terra 398.g.h
28 Ecce ego uobiscū sū omnib. dieb. &c. 563.a
MARCI CAP. VI.
Signa eos qui crediderint, hæc sequentur: in no-
mine meo dæmonia eiicient, &c. 532.g.h
LUCÆ CAP. I.
Illuminare ijs qui in tenebris, & in umbra mor-
tis sedent, &c. 307.a
1 Per uiscera misericordiæ Dei nostri, in quib.
uisceribus nos oriens ex alto 595.b.c.d
1 Aue Maria gratia plena, &c. 619.b.c.620.e.f
1 Quomodo fiet istud, &c. 620.f
1 Spiritus sanctus superueniet in te, &c. 620.g
1 Ecce ancilla domini, fiat mihi, &c. 621.a.b
1 Gloria in excelsis Deo, & in terra pax homi-
nibus bonæ uoluntatis 307.b.c.877.b.c
2 Iesus autem proficiebat ætate & sapientia, &
gratia apud Deum & apud homines
596.g.
2 Obulerunt par turturum, aut duos pullos
columbarum 614.h.615.e
8 Ad tempus credunt, & in tempore tentatio-
nis recedunt 980.e
9 Qui uult post me uenire, abneget semeti-
psum, tollat crucem suam, & sequatur me
555.a.967.b
9 Nemo mittens manum ad aratrum, & respit-
ciens retro, est aptus regno Dei
782.f
10 Transiens quidam Samaritanus, miseri-
cordia motus, alligauit uulnera, uinum
& oleum infundens 874.f
11 Si oculus tuus fuerit nequam, &c.
1073.d

11. Si oculus tuus fuerit simplex, totū corpus tuum lucidum erit 776.e
 12. Ignem ueni mittere in terram 37.a.674.h. 937.b
 12. Homo quidā descēdebat ab Hierusalem in Hierico, & incidit in latrones 700.e.f.g
 13. Contendite intrare per angustam portam, quoniā arcta est uia quæ ducit ad uitam 790.g
 14. Quum fueris inuitatus ad nuptias, recumbe in nouissimo loco 1029.b
 14. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur 1066.g.h
 14. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim edificare, quin prius sedens computet sumptus an habeat quibus opus est ad perficiendum 1095.b.c
 17. Regnum calorū intra uos est 1021.a
 22. Desiderio desiderauī hoc pascha manducare uobiscū, antequā patiar 417.a.b.c
 23. Si in uiridi ligno hoc faciunt, in arido quid fiet? 483.a
 23. In manus tuas domine cōmendo spiritum meum 500.e.f
 23. Inclinato capite tradidit spiritum 500.g.h
 23. Hodie mecum eris in paradiso 670.g
 IOANNIS CAP. I.
 In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum 982.g
 1. Verbum caro factum est 237.d
 4. Si quis de hac aqua biberit sitiet 225.d
 6. Quomodo potestis credere uos, qui gloriā ab inuicem accipitis? 886.h
 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis uitam in uobis 962.h. 963.a.1112.h
 6. Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eū 648.h.691.e.f.967.c.1100.g
 8. Homicida erat ab initio, &c 775.b.c
 8. Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est 887.a.b
 10. Fur non uenit nisi ut perdat, &c. 798.e
 10. Qui non intrat per ostium in ouile ouium, fur est & latro 850.f.g
 12. Nunc clarifica me pater 400.g
 13. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauet 279.a.422.h.423.a
 13. Mandatum nouum do uobis, ut diligatis inuicem 326.f.g
 13. Sermonem quem audistis, nō est meus, sed eius qui misit me patris 354.g.h.355.a
 13. Misit aquam in peluim 419.d.420.e.f
 13. Quod ego facio nescis modo, scies autem postea 421.d
 13. Si non lauero te, non habebis partem mecum 422.f.g
 13. Postquam lauit pedes eorum, accepit uestimenta sua, at uterum recubuit 423.c.d. 424.e.f
 14. Ego sum uia ueritas & uita 302.e
14. In domo patris mei mansiones multe sunt 337.d.338.e.f.g.h
 15. Accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum & uos sitis 339.b.c.d
 14. Philippe qui uidet me, uidet & patrem meū 343.d
 14. Non relinquā uos orphanos, ueniam ad uos 351.a.b.c.d.352.e
 14. In illa die cognoscetis, quia ego in patre 352.f
 14. Pacem meam do uobis, pacē relinquo uobis 356.f.g
 14. Non turbetur cor uestrum, neq; formidet 357.b
 14. Nemo uenit ad patrem nisi per me 823.b
 15. Ego sum uitis uera 359.a.b.c
 15. Quodcumq; uolueritis, petetis, & fiet uobis 365.b.c.d
 15. Iam nō dicā uos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius 369.a.b.c.d
 15. Elegi uos ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat 371.d.372.e.f
 15. Si mundus uos odit, scitote quia me prius odio habuit 374.g.375.376
 16. Hęc locutus sum, ut nō scādalizemini absq; synagogis faciant uos 382.f.g.h.383.a
 16. Expedi uobis ut ego uadam 384.e.f.g
 17. Vado ad eū qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quō uadis 383.b.c.384.e
 17. Pater uenit hora, clarifica filiū tuū, ut filius tuus clarificet te 398.f.g
 17. Hęc est uita æterna, ut cognoscāt te Deum uerum, & quem misisti Iesum Christum 399.b.c.400.e.757.d.758.e
 19. Abijt trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introiit 436.e.f
 19. Secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit 477.e
 19. Mulier ecce filius tuus 493.c.494.e
 19. Sitio 496.h.497.a.b.c.d.624.g
 19. Consummatum est 499.c.d.500.e
 ACTORVM CAP. II.
 Dum cōplerentur dies pentecostes, essentq; omnes discipuli pariter in eodem loco 640.g.h.641.a.b
 B. Apparuerunt dispertita linguæ tāquā ignis 641.a.b
 9. Saule Saule quid me persequeris? 954.e.f
 AD ROMANOS CAP. II.
 Quū enim gētes quæ legem non habēt, naturaliter quæ legis sunt, faciunt, &c. 631.c.d
 2. Quicumq; sine lege peccauerunt, &c. 898.g
 4. Vanitati creatura subiecta est non uolens, sed propter eam, &c. 765.a
 5. Caritas Dei diffusa est, &c. 1004.
 7. Video aliā legem in mēbris meis, &c. 894.e
 11. Sine pœnitentia sunt dona & uocatio Dei, &c. 776.g
 I. AD CORINTHIOS CAP. II.
 Spiritualis iudicat omnia 907.a
 3. Tem

3. Templum Dei sanctum est quod estis uos 109.b.c
 4. Nihil mihi conscius sum, an potuerit hoc Paulus semper dicere 610.h
 4. Regnum Dei non est in sermone, sed in uirtute 1043.d
 4. Psallam spiritu: psallam & mente, orabo spiritu orabo & mente 1103.c
 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus 682.e
 10. Nolo uos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt 710.g
 10. Fidelis est Deus, qui non patietur uos tentari 797.c
 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat 963.d
 14. Ignorans ignorabitur 295.b.c
 15. Omnes resurgemus, sed nō omnes immutabimur 812.g
 15. Prius quod animale, deinde quod spirituale est 981.a
 II. AD CORINTHIOS CAP. VI.
 Os nostrum patet ad uos o Corinthij 255.d
 7. Tristitia secundum Deum pœnitentiā in salutem stabilem operatur 166.h
 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi 617.a
 AD GALATAS CAP. I.
 1. Quum autem placuit ei, qui me segregauit ab utero matris meæ 787.b
 3. Videte, ne quum spiritu coeperitis, carne cōsumamini 674.h
 5. Qui autem Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cū uitijs & cōcupiscentijs 167.a
 AD EPHESIOS CAP. III.
 4. Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem 777.c.d
 5. Omne quod arguitur à lumine, manifestatur 294.h
 5. Surge qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Christus 1072.f.g
 AD PHILIPPENSES CAP. III.
 4. Et pax Dei, quæ exuperat omnē sensum, custodiat corda uestra, & intelligentias uestras 722.g
 AD COLLOCENSES CAP. III.
 Viri, diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit ecclesiam 242.f
 3. Mortui enim estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in Deo 732.f
 I. AD TIMOTHEVM CAP. II.
 Vult Deus omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem ueritatis uenire 686.f.g.h
 5. Quorundam hominum peccata sunt præcedentia ad iudiciū, quorundam uerò subsequuntur 725.d
 IACOBI CAP. I.
 1. Beatus uir qui suffert tētationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronā uitæ 1095.a
 1. Velox ad audiendum esto, tardus ad loquendum 728.h
 I. PETRI III.
 4. Nolite peregrinari in seruore spiritus qui in uobis ad tētationem fit 1014.e
 I. IOANNIS CAP. II.
 2. Vnctio eius docet uos de omnibus 39.c
 2. Si cor nostrum non reprehendit nos, fiduciam habemus apud Deum 62.e
 3. Carissimi filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus 18.f
 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate, si spiritus ex Deo sint 1014.e
 APOCALYPSIS CAP. III.
 3. Ego sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi, cōnabo cum illo 861.d.1084.g
 4. Suadeo tibi à me emere aurum ignitum exigui, ut locuples fiat 297.a
 7. Non esuriēt, neq; sitient amplius, neq; cadet super illos sol 681.b
 11. Isti sunt duæ oliuæ & duo candelabra lucētia ante dominum, & habent potestatem claudere calum 647.a.b.c.d.648.e
 21. Ciuitas non eget sole, neq; luna aut stellarū claritate 999.b

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGE.

pagina 65. uersu 27. legeremigare 137.42. spiritualia 145.51. gloria 194.48. donec 237.21. anima 242.51. calorū 272.21. uniuersa 295.8. aduersari 543.2. percepit 547.29. clypeo 557.46. medianibus 602.23. laureola 623.54. gaudium 679.42. apostolos 700.34. hominum 721.20. solitudine 767.33. damnablem 787.42. ornatum, tota 886.51. palmes 919.2. uirtus 987.41. exaudibilis 988.10. fructus 990.43. tonitruum 996.53. præconia 1011.34. suum 1021.13. sane 1031.17. inuisibilem 1038.26. arbitrantur 1060.3. iustificatis 1091.54. lidem.

BASILEAE APVD HIER. FROBENIVM, ET NIC.
EPISCOPIVM, MENSE MARTIO, ANNO
NATALIS CHRISTI LX.

